Tomus 4tus

Julius, et Augustus

DE VITIS SANCTORVM

AB ALOYSIO LIPOMANO,
EPISCOPO VERONAE,
VIRO DOCTISSIMO,
OLIM CONSCRIPTIS:

NVNC PRIMVM A F. LAVRENTIO SVRIO Carthusiano emendatis, & auctis,

TOMVS QVARTVS:

COMPLECTENS SANCTOS MENSIVM
Iulij, & Augusti.

VENETIIS, M D LXXXI.

S·D·N· GREGORIO XIII· PONT· MAXIMO·

AETERNAM A DEO SALVTEM ET FELICITATEM.

NON absque singulari Dei prouidentia, & erga Ecclesiam suam eximio amore, id euenisse, vt dum hæreses & sectæ aliæ ex alijs natæ, & nihilo minùs inter se horrẽdum in modum dissectæ, eam ipsam Ecclesiam, quæ toto orbe terrarum non nisi vna est, immaniter oppugnant & exagitant, non pauci alij alijs succederent optimi pastores, nempe Romani Pontifices, nemo est, qui non videat, nisi valdè mentis inops sit. Vt enim necessarius est naui, inter sæuas tempestates mare sulcanti, prudens & benè peritus nauclerus: ità sanè ac multo etiam magis laboranti Ecclesiæ nisi adsit sapiens gubernator, in summis eam periculis versari necesse est. Atq;, nisì fallor, hocipsum est, quod cruentissimum animarum hostem diabolum vehementer impellit, vt omnes horum temporum nouatores, cùm alioquì inter se odiosissimè dissideant, in eo tamen magno studio conspirare faciat, vt Romanos Pontifices, quibus non ignorat totius ouilis Dominici curam, ab ipso Christo in Petro demandatam, miro odio insectentur: & quo nihil possit fingi atrocius, inter cætera etiam Antichristos eos per summam contumeliam appellent. (Iohan.21.) *Et certè effecerunt illi apud permultos, vt non alio, quàm Antichristi, loco habeant Pontificem Maximum, etiamsì ille viuat sanctissimè. Dolendum profectò, homines Christianos eò adduci potuisse, vt tam malè de Ecclesiæ pastore sentiant: sed interim tamen Pontifici nocent prorsùs nihil, sibijpsis plurimùm. Postquàm enim authoritatem Pontificis sibi negligendam putarunt, iusto quidem, sed multùm expauescendo Dei iudicio in varias opiniones, sectas, hæreses distracti sunt, labunturque ex alijs erroribus in alios, seseq; malignis dæmonibus effusè irridendos propinant. Ea res quantam perniciem amplissimis regnis attulerit intrà annos nõ adeò multos, puto omnes intelligere. Nec tamen vnquàm his malis remedium adhiberi poterit, nisi agnoscatur vnus aliquis totius Ecclesiæ pastor, qui alius esse non potest, nisi Petri successor, cui vni dictum est à Domino, Pasce oues meas: vt sanè iam dubium nulli esse queat, qui à Petri successore, id est, (vt semper totus sensit orbis Christianus) Romano Pontifice pasci nolint, eos Christi oues dici non posse.* (Iohan.21.) *Atq; vtinàm non re ipsa, qui eiusmodi sunt, plùs satis declararent, se à Christo esse alienos. Si enim Christi oues essent, eius quoque spiritu vegetarentur, & quemadmodùm non nisi vnum colunt Deũ, ità etiam non nisi vnam complecterentur fidem, in ea constanter permanerent, idẽ saperent, idipsum sentirent, & non essent in eis schismata. Iam verò quandò tam miserè instàr paruulorum fluctuantium modò hanc, modò illam profitentur fidem, & alij hos, alij illos sequuntur magistros, inter se perpetuò corrixantes, omnibus planè testatum efficiunt, quàm nihil habeant commercij cum Christo, qui vtiq; non dissensionis est Deus, sed pacis.* (1.Cor.14.) *Sed in hos labyrinthos conijciuntur illi per suos concionatores & magistros, è quibus nonnulli, vt aiunt, ità præclarè se norunt accommodare tempori, vt cùm Caluinum animo sectentur, Luterum ore crepent, alium Christum domi, alium foris prædicantes, homines scilicet simplices & candidi: quos pleriq; incauti dum audiunt, non putant eos aliter sentire, quàm doceant: sicque fit, vt dum sibi videntur esse in tuto, quòd acquiescant in doctrina Præceptorũ suorum, ab illis ipsis præceptoribus planè dissentiant. Etsi autem Luterani dogmatistæ accuratè dant operam multis locis, nè prostent libri Caluiniani: non tamen possunt efficere, quin multi clàm eos habeant & lectitent, illectiq; Caluini blandiloquentia, contempto Lutero, ad eius partes sese adiungant, sicque ex Luteranis fiant Caluinistæ. Nec vident homines infelicissimi, quàm pessimè sibijpsis consulant, dum ità leuiter quod antè probarant, iam improbant, paulò pòst, si in alium dogmatistam incidant, eum secuturi, etiamsi & à Lutero & à Caluino ille discrepet, vel certè rursùs à Caluino ad Luterum defecturi. Quàm verò longè absunt ab his grauissimis periculis, qui intrà vnam sanctam Catholicam Ecclesiam sese continent, cuius est constans & semper sui similis fides & doctrina, cui Christus & promisit & misit doctorem, spiritum veritatis: quẽ non habent, qui ab hac Ecclesia se separant. Et est sanè sapienter ab Cypriano dictum, non posse eum Deum habere patrem, qui non habet Ecclesiam matrem. Sed hic se prodit intolerabilis hæreticorum impudentia, qui singuli sibi & suis synagogis huius Ecclesiæ nomen vendicant: Mira verò & nunquàm satis deploranda miserorum hominum cæcitas, qui simul atquè existit aliquis nouam doctrinam adferens, modò audiant illum crepare verbum Dei, eum amplectuntur, & vt omnibus in prospectu est, incredibili leuitate abeunt in sectas tam multas, vt vix aut ne vix quidem certo numero compræhendi possint: & cùm nulla ferè cum alia consentiat, singulæ tamen, Ecclesiæ nomine gloriantur, in hoc certè bellè inter se conuenientes, quòd omnes pertinaciter oderunt Romanum Pontificem, quo tamen vno signo facilimè potest internosci, eos ab ecclesia excidisse, quippe cuius pastorem non agnoscunt, quem vniuersus orbis Christianus semper agnouit, vt est à Catho-*

licis abundè non vno loco demonstratum, nec Epistolaris angustia patitur ea nos hic repetere. Si ergò rectè ac meritò Ecclesiæ nomen vsurpare sibi volunt, ad eam Ecclesiam redeant necessè est, quæ sub vno pastore, Romano Pontifice vnā fidem constantissimè profitetur, atque in ea fide verā sectatur pietatem & sanctimoniam. Non audiant illos, qui nemini succedentes, sed à seipsis incipientes, alieni, vt inquit Cyprianus, fiunt & prophani, Dominicæ pacis ac diuinæ vnitatis inimici: non habitātes in domo Dei, id est, in Ecclesia Dei, in qua non nisi concordes atque vnanimes habitant. Puto equidem permultos etiam ex illis, qui ab hac Ecclesia recesserunt, iam planè pertæsos huius plusquàm Babylonicæ confusionis, quæ in ditiones Christianorum cum innumerabilium animarum certissima damnatione irrepsit, atque in dies latiùs serpit, posteaquàm Romani Pontificis authoritas contemni cœpit. Certè Melanchthon quodam loco de ipsis suis discipulis & symmystis scribit, eos maiorem, magis intolerabilem & minùs excusabilem authoritatem ac potestatem sibi vēdicare, quàm Papa Romanus vnquàm. Rogandus profectò est & multum rogandus præpotens Deus, vt homines miserè euersos & distractos ac dissipatos velit reducere in ouile suum. Magna arte egit diabolus, vt per homines astutos persuaderet ignaris, sola fide nos iustificari. Hac enim doctrinæ facilitate innumeros in suam nassam pertraxit, qui alioquì sua sponte in vitia procliues, Ecclesiæ Catholicæ doctrinam, bona opera, pœnitentiam, virtutum studium, & pleraque id genus alia carni & sanguini molesta exigentem, atque ea causa seueriorem, minusque iucundam & plausibilem, facilè repudiarunt. Et tamen non aliter docuit Christus ipse & Apostoli eius, quicquid blaterent pseudoprophetæ. Ecquis verò hanc solius fidei prædicationem fructus consecutus est? Nimirum tanta omnium flagitiorum licentia, vt ipse Luterus fateatur, suæ sectæ homines decuplo Sodomitis euasisse deteriores. Nec hic testibus opùs est, res ipsa loquitur. Longè aliter Christus, eius Apostoli & sancti omnes, verbis & factis nos instituerunt: quorum omnium ea semper sententia fuit, domandam esse carnem, contemnendas voluptates, cum timore & tremore curandam animæ salutem, vigilandum aduersùs insidias diaboli, deniq; nunquàm vacādum ocio, sed pro pietate multos & labores & dolores suscipiendos. Quàm verò id illi non senserint modò, sed etiam præclatè præstiterint, docent eorum vitæ, quarum Tomum quartum voluimus Sanctitati tuæ, Pontifex optime maxime, dedicatum: quem nonsine singulari nutu diuino, Pio V. sanctissimo Pontifici successisse, tota Christi Ecclesia gratulatur. Exigebāt hæc infelicissima tempora, vt rebus ecclesiæ afflictis optimi & integerrimi gubernatores adhiberentur. Et mihi sanè non temerè factum videtur, quòd Sanctitas tua Gregorij nomen sibi imponere voluit: immò verò ex eo ipso in magnam spem plerique veniunt, fore, vt quemadmodùm olim tres illi primi Gregorij Pontifices, Germaniæ nostræ ad Christianam religionem traducendæ per magnā opem attulere, ità T. S. Deo ipsam benè iuuante, id quandoquè efficiat, vt Germania ante has turbas Romanæ Sedis obseruantissima, ad pristinam religionis integritatem & concordiam reuocetur. Audimus S. T. multùm in eius rei curam & cogitationem incumbere. Non deerit gratia Christi tam sanctis conatibus. Nec est desperandum de Germania, in qua sunt hodieque multi graues & constantes viri. Fuerunt, fateor, permulti parùm memores pristinæ illius virtutis & grauitatis Maiorum suorum: sed non est difficile Christo eam illis adspirare mentem, vt cupiant eorum esse similes potiùs, quàm velint degeneres videri. Plurimum ad eos reducendos conferet S. T. vita integerrima & mores inculpati. Est enim ea virtutis præstantia, vt etiam malos rapiat in admirationem sui. Atque est reuerà ea temporum horum conditio, vt cum illis, qui sub prætextu Euangelij in multos errores inducti sunt, non tam verbis agendum sit, quàm exemplis. Facilè enim ad Ecclesiæ Catholicæ vnitatem redibunt ab ea per fraudem abducti, si in Catholicis videant vitam nihil à doctrina discrepare, si eorum exemplis discant fieri posse, quod docent. Qua in re S. T. omnibus egregiè prælucet, magno sanè pudore afficiēs eos omnes, qui se ad eius imitationem pro viribus componere nolint. Turpe est enim filijs, ab optimo parente degenerare. Vt verò etiam ego nonnihil pro mea virili portione præstarem, sanctorum vitas iam aliquot annis colligendas suscepi: quæ profectò magnam habent vim ad animos hominum permouendos. Adhibui autem delectū haud vulgarem, vt eas duntaxàt ederem, quæ grauiter conscriptæ viderentur. Quòd si nec sic omnibus satisfactum erit & homines, præsertim morosuli & delicatuli, alias prolixiores, alias breuiores dictitabunt, & modò hæc, modò illa in alijs atque alijs desiderabunt: mihi hoc sufficiet, quòd non tam studio mihi fuerit vt placerem, quàm vt prodessem. Qui verò ad carpendum promptiores erunt, illi tum demum non temeritate, sed iudicio id fecisse putabuntur, vbi ipsi præclarius aliquid nobis exhibuerint. Me suscepti laboris huius nūquàm pœnitebit, si intellexero eum S. T. probari: cui promptissimo & obsequentissimo animo quartum hūc Tomum nuncupatum volui, Christum Deum orans & obsecrans, vt eam laboranti Ecclesiæ in multos annos conseruet incolumem, & omnibus rebus bonis eximiè florentem. Ex Carthusia Colonien. 14. Februarij, Anno 1573.

S. T. seruus obseruantiss.

F. Laurentius Surius Carthusianus.

INDEX GENERALIS VITARVM SS. TOMO HOC QVARTO

Compræhensarum.

IVLIVS.

* De

AVGVSTVS.

INDEX

INDEX COPIOSVS IN QVARTVM HVNC, DE SANCTORVM VITIS, REBVS, GESTIS, AC MARTYRIIS TOMVM,

Qui recens ex diuersis authoribus ac bibliothecis collectus, duos menses Iulium, ac Augustum complectitur: in quo A, primam, B, secundam paginam designat.

be-

dominicani

F

fri-

I

impe-

L.

M

monacha

N

orat

psal.

romæ

ſcriptura

T

tauri

V

uestitus

FINIS

VITA SIMEONIS ABBATIS,

QVI FVIT PROPTER CHRISTVM COGNOMINATVS SALVS, IDEST, STVLTVS,

SCRIPTA A' LEONTIO SANCTISSIMO Episcopo Neapolis Insulæ Cypri.

Habetur in Simeone Metaphraste.

Iulij 1. *Matt.* 5. *Aliorū doctores quales esse debeāt*

QVI alios docendi student exercere authoritatem, debēt ex sua uita aliorum doctrinam ostēdere, conueniēter uoci diuinæ, quæ dicit: Sic luceat lux uestra corā hominibus, ut uideāt opera uestra bona, & glorificent patrem uestrū, q est in cęlis: nè alios prius admonere perficereq; & deducere contendentes, q̄ seipsos docuerint & expurgauerint per operationem diuinorū mādatorū, imprudentes se mortuos defleāt, dū sunt in aliorū occupati cadauere: & in eis impleatur uerū, & quod eis competit eloquium, quod dicit: Qui nō fecerit, & docuerit, hic minimus uocabitur in regno cęlorum. Et rursus: Hypocrita, eiice primū trabē ex oculo tuo, & tunc inspicies eiicere festucam de oculo fratris tui. Quocirca actuum quoq; Apostolorū sapiens conscriptor de magno & uero nostro Deo & magistro sic dicit: Quæ Iesus incępit facere & docere. Hoc .n. Paulus quoque magnum uas Ecclesiæ, Romanos sic increpans, scripsit, dicens: Tu, qui doces alterū, teipsum non doces? & quæ deinceps consequuntur. Quoniam ergo ex uita propria, doctrinæ, & eius, quæ est ex uirtute, operationis imaginē & figuram non possumus adducere, ut qui peccati uitia in nobis ipsis undique circunferamus, agè uel ex aliorū operatione, & aliorum sudoribus, uobis hodie cibum, non qui perit, sed qui uestras animas deducit ad uitam æternam, aperiamus. Nam panis quidem corpus cōfirmat: uerbum autem Dei animam ad uirtutem diligenter excitat, & maximè socordiorum, qui in exequendis diuinis pręceptis sunt negligentes. Nam ijs quidem, qui sunt studiosi, & mente sunt Deo dicati, ad iacendum doctrinę fundamentum sufficit uel conscientia, quæ omnia bona consulit, & auertit ab omnibus malis: ijs autem, qui his sunt adhuc abiectiores, opus est legis scriptæ præcepto, & fundamento. Si quis autem repulerit primum & secundum modum uiæ, quæ ducit ad uirtutem, necesse est, vt is uel ex aliorum cura & solicitudine, quæ ad eum peruenit per oculos, aures & narrationem, diuino excitetur desiderio, & à se somnum animæ excutiat, arctaque & angusta uia ingrediatur, & æternam uitam agere deinceps incipiat. In nostra enim potestate, & in nostro libero arbitrio situm est, futurorum desiderio ea, quę sunt præsentia, ut quæ prætererant, contemnere: uel rursus cupiditate & desiderio pręsentiū, excidere à bonis infinitis.

Matt. 5. *Matt.* 7. *Actor.* 1. *Rom.* 2. *Liberum arbitriū.*

Quòd autem uerum sit id, quod dicitur, probant quidem omnes homines, qui à seculo Deo grati & accepti fuere, qui erant ipsi quoque nostræ naturæ: maximè autem ea, quæ nostra hac ætate apparuere, lumina. Quorum hic quoque fuit unus sapientissimus Simeon, & multis quidem longè uenerabilior, quoniā eò puritatis processit & impatibilitatis, ut per ea, quę uidebantur ijs, qui sunt paulò magis obnoxii uitiis & animi perturbationibus, & nimis carnales, afferre inquinamentum, damnum & impedimentum uitæ ex uirtute degendæ, hic uir longè purissimus, non secus ac margarita per cœnum, transierit absque pollutione, per eius, inquam, in ciuitate diuturnam moram, & cum mulieribus habitationem, & reliquam uitæ deceptionem: studens uerè ostendere ijs, qui sunt socordiores, & prætexunt suarum uirium imbecillitatem ad uitam ex uirtute degendam, à Deo præberi uires ijs, qui purè ac syncere toto animo ei seruiunt aduersus spiritus improbitatis. Rogo autem omnes, qui nobis propositam de angelica eius uita narrationē uel audiunt, uel legunt, cum metu domini ea, quæ dicuntur, attēdere, & cum uera & minimè dubia fide, quæ conuenit Christianis. Scimus enim, ꝙ iis, & qui sunt paulò insipientiores & contemptores, uidebimur incredibilia dicere & ridicula. Sed si audiissent eū, qui dixit: Qui vult sapiens esse in hoc seculo, fiat stultus, vt fiat sapiens. Et rursus: Nos stulti propter Christum. Et rursus: Quoniam quod stultum est Dei, est sapientius hominibus: non ea quæ ab hoc vero Athleta gesta sunt, tanquàm ridicula accepissent: sed magis admirati essent, quàm eos, qui reliqua uitæ ex uirtute agendæ genera exercuerunt. Non enim, ut qui esset adhuc inexercitatus, & opus haberet aliquo, qui ei præesset, in mundum venit: sed ut uidemus fieri instructa acie, quando uniuersus exercitus stat unanimis, qui suis uel potius Dei confidunt uiribus, & qui bus se induerunt armis militaribus, uariæque & diuturnæ belli experiētiæ, ij uel soli ex multitudine prodeunt ad singulare certamē contra aduersarios: ita etiam hic quoque fecit, quando pulchrè & legitimè in pulchro decertauit certamine, quando se uidit uelut thorace munitum uirtute sancti spiritus, quando ab eo accepit uirtutem calcandi super serpentes & scorpiones, quando extinxit carnis inflammationem rore sancti spiritus, quando uitæ deliciarum & gloriæ fraudem conspuit non secus ac araneam: & quid opus est plura dicere? quando impatibilitatem non secus ac uestimentum attraxit per humilitatem intrinsecus, & extrinsecus, & dignus fuit habitus, qui adoptaretur in filium, congruenter uoci, quæ dicta est in Cantica Canticorum de anima munda & impatibili: Tota pulchra est, (inquit Christus animæ) tota pulchra est, quæ est mihi propinqua, & non est in ea macula: tunc ipse quoque aduersus mundum, tanquàm ad singulare certamen, ex solitudine aduersus diabolum à Deo electus prosiliit. Non enim æquum existimauit, ut qui à Deo sic erat honoratus, & in alium

1. *Cor.* 3. 1. *Cor.* 4. 1. *Cor.* 1. *Cant.* 4.

tum

Matt. 5. 19. 22.

tum euectus, eorum, qui erant eiusdem generis, salutē despiceret: sed recordatus eius, q; dixit: Dilige proximū tuū, sicut teipsum: qui etiā serui formā immutabiliter inducere pp serui formā non est dedignatus: imitatur ipse quoq; suum Dñm, verè suam aīam ponens & corpus, vt seruet aliquos. Necesse est autē ante omnia vobis priùs narrare, quemadmodùm ex solitudine venerit in mundū: deinde verò res eius admirabiles, & quæ superant opinionem.

Peregrinationes ad terrā sanctā in festo exaltationis sanctæ Crucis.

Tempore Iustiniani Imperatoris, cū accederēt ij, qui Christi erant amantes, & pro more sancta Christi loca cupiebāt adorare, quæ sunt in sancta ciuitate, in exaltatione preciosę & viuificæ Crucis (Norunt autē omnes, qui illic adesse consueuere in hoc sancto, & omnibus laudibus celebrādo festo, q ex vniuerso ferè orbe terrarum cōcurrit multitudo populorū, quæ Crucem & Christū diligit) accidit, vt in hoc venerabili festo duo quidā iuuenes, qui erāt ex Syria, Dei prouidentia se inuicē conuenirent. Vni verò nomē erat Iohānes, & alteri Simeon. Peracto autem sancto Dei festo, recessit deinceps vnusquisque in suam ciuitatē: Hi verò duo iuuenes, postquàm Dei clemētis voluntate simul conuenerūt, & se mutua complexi sunt beneuolentia, nō sunt amplius à se inuicē separati. Quocircà dum ēt reuerterentur in patriam, iter ingressi sunt vnanimes cū suis etiā parentibus. Nā habebat q; dē Iohannes patrē senem, sed nō matrē: Coniunctus quoq; erat matrimonio. Erat enim circiter vigintiquatuor annos natus. Simeon autē patrem quidē non habebat, sed solā matrem vetulam, circiter octoginta annos natā. Nullū verò habebat oīnò aliunī. Erant ergò omnes in vna via comites. Postquàm aūt descenderunt in conuallem Hierichuntinam, & transierūt ciuitatem, contēplatur Iohannes monasteria, quę erāt circa Iordanē, & dicit Syriacè Simeoni: Scisne quinā habitēt in his hospitijs, quæ sunt ex aduerso? Ille ei dicit: Quinā? Iohannes aūt dicit, Angeli Dei. Ei verò dicit Simeō veluti admirās: Possumus ne eos videre? Ille verò ei dicit: Certè, si efficiamur, vt quidā ex illis. Sedebant aūt ij duo in equis. Erant enim eorū parentes valdè diuites. Cùm ergo statim ex equis descendissent, eos dederunt seruis suis, dicētes: Præite nos. Præ se enim tulerunt, velle se in eo loco sedere. Contigit autem, vt inuenirentur in uia, quæ declinat à via militari, & ducit ad sanctū Iordanem. Ambo ergo cōstiterunt, & dicit Iohannes digito ostendens Simeoni: Ecce via, quę ducit ad viā sancti Iordanis: & ecce via quæ ducit ad mortē: ostendens ei viam publicā, per quam eorū parentes præcesserant. Agedùm ergo oremus, & stemus quilibet nostrum in vna ex ipsis, & sortiamur: & quæ sorte euenerit, illā viā ingrediamur. Genu itaq; flexo, & suspirantes, dixerūt: Deus, Deus, Deus, qui vis totū mundum saluū facere, ipse voluntatem aperi tuis famulis. Cumq; sortiti essent, sortiēte Iohanne, decem sorte obtigere Simeoni. Stabat autē in via, quæ ducit ad sanctum Iordanē. Tunc magna affecti lætitia, omnium suarum facultatum & parentum veluti in somnis obliti, complexi se sunt deosculantes. Literas autem Græcas insigniter didicerant, magnaq; erant prædití sapientia.

Magna eruditio Simeonis

Hæc verò oīa narrauit ille insignis virtute Simeon cuidam Emesæ: vbi etiam se salum, hoc est, stultum simulauit, Diacono sanctæ Catholicæ Ecclesiæ eiusdē ciuitatis, viro admirabili, & virtute præclaro: qui ēt ex diuina, q ei inerat, gratia animaduertit senis operationē: cui etiā fecit miraculū terribile hic beatus Simeon. Cuius quidē miraculi in suo loco faciemus mētionem. Dictus ergò pius ac religiosus, & virtute egregius Iohānes (ità enim appellabatur Diaconus) ipse nobis narrauit totā ferè vitam viri sapientissimi, producens Dominum testem eorum, quæ dicebat, q scilicet nihil addebat narrationi, sed potiùs propter diuturnitatem temporis, multorum erat oblitus.

Ioan. 20.

Eis ergò viam ingrediētibus, quę verè ducit ad vitā, licebat eos videre exultantes & currentes, quēadmodùm Petrum & Iohannem ad viuificum sepulcrū Domini, promptoq; & alacri animo se inuicèm excitantes, & aīum addentes. Nam Iohannes quidē verebatur, nè Simeonē matris retardaret affectio: Simeon aūt rursùs dubitabat, nè in vxorē, quā nuper duxerat, affectio, tanq; ferrum lapis magnes, ad se Iohannē cōuerteret. Et ab illo deinceps tpe vtebantur alter apud alterum verbis ad mouendum aptis & exhortandū.

Mutuosè cōfirmāt Simeō & Iohannes.

Et Iohannes quidem dicebat: Noli esse socors & ignauus frater Simeon. Spero enim in Deum, nos hodierno die esse regeneratos. Quid enim vanę illæ & inanes res huius vitæ & diuitiæ poterūt iuuare in die iudicij? Immò verò lædent potiùs. Neq; rursùs iuuentus & pulchritudo, quæ est nostro proposita corpori, perpetuò manet huiusmodi, vt minimè marcescat: sed aut à tempore, aut à senectute, aut à morte, quæ tē pus præuenit, perit, & extinguitur. Et postquàm hæc & multò plura dixisset Iohannes Simeoni, ille rursùs vicissim loquebatur, eademq; verebatur & dicebat: Ego quidē frater Iohānes neq; patrem, neq; fratres, nec sorores habeo, nisi solùm humilē illam, quæ me genuit. De meo autē labore non sum tam solicitus, q; de corde tuo vereor, nè feruens desiderium vxoris, quā nuper duxisti, te ab hac sancta via abstrahat. Postquàm ergò hæc & his plura inter se inuicèm lubētes disseruerunt, perueniunt ad monasteriū, quod vocabatur Abbatis Gerasimi. Nā hoc quoquè precati fuerant: Domine Deus, in quo monasterio vis vt mundo renunciemus, ostiū inueniamus apertū. Quod etiam accidit. In hoc ergò monasterio erat vir admirabilis, Nicon nomine, vir, qui reuerà nomini conueniēs vitæ habebat institutum. Vincebat.n. omnem dæmonū aciem, clarus signis & miraculis, & prophetiæ dignitate à Deo honoratus: qui etiā præsciuit aduentū horum beatorū. Dicit enim se vidisse in somnis eo die, quo accesserunt, quendā, qui ei dicebat: Surge, & aperi ostium gregis, vt ingrediantur oues meæ: Quod ēt fecit. Postquàm ergò accedentes inuenernnt ostium apertum, & sedentem Abbatem, & eos expectantē, dixit Iohanni Simeon: Bonū est signū, ò frater, apertū ostium, & sedens ostiarius. Postquàm aūt appropinquarūt, dixit eis Præfectus: Benè venerunt oues Christi. Dicit ergò protinùs Simeoni: Benè venisti, Sale: verè decem tua sunt ab Abbate Iohanne, decē enim te expectant. Dicebat autem propter perfectionē vitæ, quæ est ex virtute. Cùm eos ergò excepisset, refecit ac recreauit, vt qui essent missi diuinitùs.

Vanitas opum.

Formæ.

Nicon insignis monachus.

Sequenti autem die cœpit eis dicere ante oīa: In Domino pulchra est & digna vestra in Deū dilectio, modò nè ab aduersario salutis nostræ finatis eā extingui. Bonus est cursus vester, sed nè currētes intersistatis gradum, donèc coronemini. Est honestū propositum vestrum, sed nè dormitaueritis, nè tepescat ignis qui vestra corda accendit hodiè. Rectè prætulistis ea quæ manent, his quæ pereunt. Boni quidem sunt, qui sunt in vestra carne parentes, & bonū est eis seruire: melius autem est citra vllā controuersiam, placere patri cęlesti. Boni sūt fratres corporales: spirituales autem sunt vtiliores. Boni sunt amici, quos habetis in mūdo propter Christū: sed melius est habere sanctos amicos, & beneuolos erga Dominū. Boni sunt defensores, quos necessariò habetis apud Principes: sed ij non sunt eiusmodi, vt sit perindè ac habere sanctos Angelos pro nobis supplicantes. Bona est ei, qui est locuples, pecuniæ elargitio, & pietas in pauperes & beneficen-

Præclara Abbatis Niconis oratio.

beneficentia: sed nullã oblationẽ Deus itá à nobis exigit, vt suas offerre animas. Dulce quidẽ est frui vitæ bonis: sed id nequaquàm est conferẽdum cũ delicijs paradisi. Sunt quidã iucundæ, & vulgo hominũ expetendæ diuitiæ: sed non sunt cõferendæ cũ ijs, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt. Iucunda est pulchritudo iuuentutis: sed nihil est, si cõferatur cũ pulchritudine cœlestis spõsi Christi. Dicit enim Dauid: Speciosus forma præ filijs hominum. Magna res est, cum Rege terreno bellũ gerere: sed est ad tẽpus, & periculosa eiusmodi militia.

1. Cor. 2.

Psal. 44.

His, & ijs, quæ sunt huiusmodi, eos sanctus admonens, nolebat cessare ab admonitione: & cùm videret lachrymarum fontes effundi oculis, (vsqueadeò attẽdebant ea, quæ dicebantur) ad Simeonẽ rursùs cõuersus, dicit: Nè affligaris, neque defleas canitiem dominæ tuæ matris. Longè tuæ plùs, quàm tua facies, põt cõsolari Deus, ad tua respiciẽs certamina. Nã si apud eam vsq; ad finem eius vitæ perseueraueris, incertũ tamẽ est, an tu ante eam è vita excedes, desertus à virtutibus, excedesq; nõ habens, qui te possit à malis futuris liberare. Non enim patris, non matris charitas, non multitudo fratrũ, nõ diuitiæ, non gloria, nõ vinculũ mulieris, non affectio filiorum põt mouere iudicẽ: sed vita, quę ex virtute agitur, & qui ità, vt Deus requirit, suscipiuntur labores. Posteà verò dixit Iohãni: Neq; verò tibi suggerat inimicus animarũ nostrarũ: Quis meũ parẽtem alet in senectute? Quis consolabitur meam vitę consortem? Quis cõprimet eorum lachrymas? Nam si apud aliũ quidem Deũ eos reliquissetis, & abiretis seruituri apud aliũ, rectè soliciti essetis, an eorum curã gereret & consolaretur: Nũc autẽ cùm vos contuleritis ad eũ, cui eos reliquistis, & vos ei consecraueritis, oportet vos esse bono animo. Porrò aũt illud quoq; considerate, ꝙ si, cùm nos simus in hoc mũdo, & seruiamus huic vitæ, omnium curã gerit Dei bonitas: quantò magis nunc curam geret nostrarum domorũ, quan dò ad ei seruiendũ, & ei benè placendũ toto animo egressi sumus? Recordantes ergò, ò filij, Domini, qui dixit ad eũ, qui dixerat: Permitte mihi reuerti primùm, & sepelire patrem meũ: Sine mortuos sepelire mortuos suos: mente, quę conuerti non possit, & corde, quod non possit moueri pœnitẽtia, currite post ipsum. Quid enim? Si hìc terrenus Imperator, & in quẽ cadit interitus, aliquos adhortaretur & ad se vocaret, volens eos accingere & referre in patricios, vel cubicularios huius terreni palatii, quod præterit, & quod tanquàm vmbra & somnium euanescit: nonne contemnerent suas oẽs facultates, diligenterq; & nullo retardante impedimento, ad eũ venirẽt, eius honoribus, & eius adspectu, & libertate loquendi frui desiderãtes: omnesq; militiæ labores & pericula, atque adeò extrema, quæq; lubẽter subirent, modò digni solũm haberentur, qui illũ diem viderent, in quo Imperator esset à toto senatu excipiẽdus, militesq; oẽs & eos honoraturus? Quòd si ij ità se affectos esse dixerint, (ait magnus ille Nicon) lõgè maiori studio, filij, & cõpunctione debemus nos accingere, & sequi immortalẽ & ęternum Regem regũ: nos (inquã) qui debemus esse grati, & accepti beneficij memores, charitatisq;, quam Deus in nos ostẽdit, adeò vt filio suo vnigenito nõ pepercerit, ꝓpter nos, sed pro nobis omnibus eum tradiderit. Quarè etiãsi nostrùm omnium sanguinẽ, ꝓ eo effunderemus, qui eius sanguine à morte & interitu fuimus liberati, & in locũ propriorũ filiorũ adoptati, ne sic quidem offeremus preciũ, quod ei respõderet. Non parum.n. interest, fundaturne sanguis regis, an seruorũ, ò fratres.

Matt. 8.

Rom. 8.

Hæc autem oĩa, & his plura eius suggerebat vir diuinus, vt qui præsciuisset, & à Deo factus esset certior de certamine & cursu eius proposito, nempè de vita agẽda in solitudine absq; vllis oĩnò ædibus, planeq; remota & separata ab oĩbus, nempè Anachoretica. Id enim nõ leue existimabat, neq; temerè eligendũ, maximè cũ videret corpora mollia, & mollibus induta vestibus, & iuuentutẽ in vita delicata educatã, ac cuius relaxationi & deceptioni assuefactã. Quocircà sapiens ille medicus & doctor, cùm ea, quæ ipsi inerat, sapientia & experientia eos armasset talibus monitis & præceptis, rursùs dicit vtrisq;: Vultisne capitis vestri comã tonderi, an paruo adhuc tẽpore versari in laici habitu, quẽ hodiè geritis? Ij aũt vno consilio, vel potiùs vno sancto spiritu, ceciderunt ambo ad pedes Præfecti, petẽtes ab eo, vt eos statìm tõderet, & citra dilationẽ. Dixitq; Simeon, se nisi id faceret quãcitissimè, esse ituros ad aliud monasteriũ. Erat.n. simplex, & minimè malitiosus: Iohãnes verò sapiẽtior, & qui maiorem habebat cognitionẽ. Accepit ergò ꝓtinùs sanctus Nicõ seorsùm alterũ eorũ, volens probare illorum ardentẽ, quæ apud Deũ facienda erat, renũciationem. Dixitq; ei quedã, conans retardare, nè eo die tonderetur. Cùm autẽ ille minimè assentiretur, venit ad aliũ, & dixit ei: Eccè, persuasi fratri tuo, vt maneret adhuc vnum annũ, vt est, laicus. Statìm verò respõdit is, cui hoc dicebat: Si ille velit manere, maneat. Reuerà, Pater, ego hoc non sustineo. Porrò aũt hoc quoq; dixit ei Simeõ, quãdò seorsùm est locutus: Festina, Pater, rogo propter Dñm. Cor enim mihi valdè contremiscit propter fratrẽ Iohannem: qm̃ hoc anno duxit vxorẽ valdè diuitẽ & formosam, nè eius desiderium eũ rursùs ad ipsam abripiat, & desistat à suo in Deũ desiderio. Rursùs aũt hoc ipsum dixit Iohãnes illi viro virtute eximio, cũ multis precibus & lachrymis: (Eæ enim naturaliter in eius magìs abundabant oculis, q̃ in eius fratris Simeonis) Pater, nè fratrem meũ propter te perdas: Matrem enim habet solũmodò: eratq; eiusmodi vtriusq; desideriũ, vt non posset alter ab altero abesse duas horas. Quinetiam in hodiernũ vsq; diem ambo simùl dormiebant, mater eius & ipse, vt qui nec noctũ quidẽ possent separari. Quod quidem me valdè coquit & angit, donèc eum videro tonsum, & planè omnem curam de eo abiecero.

Tonsura monastica.

Vtriusq; ergò magnã de se inuicèm solicitudinem audijt ille vir magnus, certusq; Deũ nõ dedecore afficere, neq; despicere eos, qui toto aĩo & citra vllã dubitationem ad eũ cõfugiunt, ablato forfice, & eo, quo par est, ordine sancto altari imposito, eos totondit. Cumq; eos exuisset, induit quidẽ miserabilibus, verùm sanctis, eorũ motus misericordia vir sapiens, & maximè misericors, propter eorũ corporis mollitiẽ & afflictionẽ, cui non assueuerãt. Cùm ij aũt tonderẽtur, Iohannes quidẽ valdè flebat: Simeon verò ei annuit, vt cessaret, vt qui oĩnò ignoraret, cur fleret. Existimabat.n. eum flere propter dolorẽ, quem capiebat ex parente, & propter amorẽ coniugis. Postquàm ergò tõsi essent, & sanctã synaxim peregissent, sedit rursùs Præfectus, toto ferè die illos admonẽs. Sciebat.n. fore vt non diù apud eũ versarentur, cùm hoc Deus quoquè prouidisset. Postridiè aũt eius diei, cùm esset sanctus dies Dñicus, volebat eis quoq; dare sanctũ habitũ. Cũ ergò ex fratribus quidam eis dicerent: Beati estis, qm̃ cràs regenerabimini, & mundi efficiemini, sicut nati estis, ab oĩ peccato, perindè ac si ipso die essetis baptizati. admirati sunt ambo, & cucurrerũt ad diuinũ Niconẽ vesperi Sabbato, & ad eius pedes prociderũt, dicẽtes: Rogamus te, Pater, nè nos baptizes: Sumus.n. Christiani, & nati ex parẽtibus Christianis. Is aũt cùm nesciret, quidnam audijssent à patribus cę nobij, dixit eis: Quis.n. vult vos, ò filij, baptizare? Illi verò dixerunt: Dñi nostri patres monasterij dicũt nobis:

Simeõ & Iohannes fiunt monachi.

Nota qd conferat professio monastica.

bis:Cràs rebaptizabimini. Tũc ĩtellexit Præfectus eos dixisse de sancto habitu. Is verò dixit eis: Rectè dixerunt, filij: Etenim si Deo placuerit, volumus vos cràs induere sancto & Angelico habitu. Postq̃ intellexerũt Christi pueri, ab oĩ malitia alieni, se mox esse sum pturos habitũ monasticum, dicũt Abbati: Quid enim, Pater, aliquone alio opùs habemus, vt induamur illo Angelico habitu, quẽ tu dicis? Dederat aũt vir ille magnus in qua præcedẽte hebdomada, in qua fuerat Exaltatio Crucis, habitũ sanctũ cuidã ex iunioribus fratribus, neq; septẽ dies adhuc impleuerat, sed adhuc ferebat oĩa, vt postulat cõstitutio. Permisit itaq; vir magnus, vt is statim duceretur in mediũ. Postq̃ verò venit, eũ ambo contẽplantur, & ad pedes Abbatis prociderũt protinùs, & ei dixerunt: Rogamus te, Si nos ità es induturus, & nos tali honore & gloria dignaturus, id facias vesperè, nè cùm homines simus, per noctem ad nos veniat id, quod est humanũ, & abeamus, talem gloriam & lætitiam, taleque vespertinum officiũ, & talem coronam minimè consecuti.

Monachorũ angelicus habitus.

Postquàm ergò audiuit eos Præfectus, cùm dixissent, Tale vespertinum officiũ, & talẽ coronam minimè consecuti: intellexit eos vidisse visionẽ, quam sanctus ferebat habitus: & permisit, vt frater ille abiret ĩ locũ propriũ, in quo fuerat, ex quo sanctum induerat habitũ. Cùm is ergò recessisset, magno dolore affecti fuerũt Christi pueri, & dicũt Præfecto: Propter Christũ, Pater, surge, & fac nos, sicut ille est. Nã ĩ toto monasterio nullus est in tanto honore, quãto ille est. Dicit ei Abbas: Quonàm honore? Tũc dixerũt: Per eũ, Pr̃, qui nos dignatus est hoc habitu & honore, beati quoque nos sumus, si à tanta Monachorũ multitudine cũ cereis deducamur in vesperis, & coronã tã splendidã gestemus in nostro capite. Existimabãt enim Præfectũ quoq; ea videre, quæ à se videbantur. Quocircà cùm id cognouisset, ne eis quidẽ dixit se nihil videre, sed tacuit, & miratus est magnã simplicitatẽ & puritatẽ, maximè aũt Simeonis. Hoc aũt iucundissimè eis dixit ille magnus: Cràs vos quoq; induemus per gratiã sancti spiritus. Postq̃ ergò ipsi accepissent sanctũ habitũ, (vt affirmabat sanctissimus Diaconus) asserebat hoc, qui à mẽdacio erat alienus, Simeon: Videbamus, inquiẽs, noctù nõ secùs, atque interdiù alter alterius faciẽ, & similiter vt eius, qui fuerat priùs à nobis visus, coronã ĩ capite alter alterius. In tali aũt gaudio erat aĩa nostra, vt nec facilè vellem⁹ sumere cibũ aut potũ.

Post sumptum habitum monasticum vide quid contigerit istis.

Duobus autẽ diebus postq̃ ipsi sanctũ cepissent indumentũ, cõtemplantur eũ, qui septẽ antè diebus id ceperat, in quo & coronã viderant, & eos, q̃ vespertinũ dicebant officiũ: ferebatq; is mantile, & ministrabat, & neq; habebat ampliùs coronã sibi impositã, neque rursùs monachi vespertinũ dicebãt officiũ cũ cereis, miratiq; sunt: & dicit Simeõ Iohanni: Crede frater, si nos quoq; eosdẽ septẽ dies impleuerimus, non habebimus ampliùs hunc decorẽ & gratiã. Dicit aũt Iohãnes: Et quid vis, vt fiat frater? Is verò ei rursùs dicit: Si me audieris, volo, vt sicut reliquimus mundũ, eiq; renunciauimus, oĩ quoq; habitu, in quo nũc sumus, planè renũciemus. Aliã.n. vitã cerno, & res alienas in hoc habitu. Ex quo enim Dei seruus nos eo induit, intrinsecùs inflãmor nescio vndè, & quærit aĩa mea neminẽ videre, & neminẽ alloqui, & audire neminẽ. Dicit ei Iohãnes: Et quid comedemus, frater? Dicit ei Simeõ: Si quid comedũt, q̃ vocãtur pastores, de q̃bus heri quoq; nobis dixit Dñs Nicõ. Fortè.n. ipse quoq; volẽs nos eã vitã degere, narrauit nobis q̃uo viuãt, & q̃uo comã crescere permittãt, & oĩa q̃ ad eos pertinẽt. Et q̃uo, inq̃t Iohãnes? Nã neq; psallere, neq; institutũ didicimus. Tunc aperuit Deus cor Abbatis Simeonis, & dixit: Qui seruauit eos, qui etiã ante Dauid ei placuerũt, nos quoqȝ seruabit. Quòd si digni fuerimus, nos quoque docebit, q̃uo docuit Dauid, q̃ pascebat oues in solitudine. Nè velis frater retardare meã animi alacritatẽ. Sed q̃m nos huic rei dedidimus nè eã ꝑdamus. Tũc dicit Iohãnes: Faciamus, vt volueris. Sed quomodò exibimus? Noctù enim sunt clausæ fores. Dicit ei Simeon: Qui nobis interdiù aperuit, ipse quoque noctù aperiet.

1. Reg. 16 & 17.

Postq̃ ergò firmũ ac constitutũ fuit eis consiliũ, statìm cùm nox aduentasset, vidit Præfectus quẽdam in somnis, q̃ aperiebat fores monasterij, & dicebat: Egredimini signatæ Christi oues ad vestra pascua. Is aũt è somno excitatus, protinùs descẽdit ad ianuã, & eã inuenit apertã, existimansq; eos illinc esse egressos, sedebat tristis, ingemiscẽs, & dicẽs: Non sum dignus habitus ego peccator, q̃ acciperẽ preces Patrũ meorũ. Ij verè erãt Patres mei, dñi & magistri: & ideò non sũ assecutus, vt mihi recessum annunciarẽt. Papæ, q̃ appositi & preciosi lapides (vt ait scriptnra) nõ animaduersi sup̃ terrã voluuntur: q̃ à multis quidẽ cernunt, à paucis aũt appræhendũtur. Cùm hęc ergò anxius animi apud se cogitaret, eccè puri Christi spõsi, q̃ veniebãt, vt egrederentur, ante quos vidit purissimus Præfectus Nicõ quosdã eunuchos, qui gestabant lãpades, hos aũt sceptra vna manu tenẽtes. Postq̃ ergò illi cognouerunt eũ esse Præfectũ, fuerunt ipsi quoq; valdè læti, maximè cùm etiã ianuã vidissent esse apertã. Venit enim eis in mẽtem, Deũ quoq; id ei reuelasse. Voluerunt itaq; vocare pęnitentiã: sed prohibuit eos, dicens, nihil eis tale licere facere propter honorẽ Angelici habitus, q̃ est eis ĩpositus. Dicũt itaq; ei ꝓtinùs: Gratias agimus tibi, Pater. Quidnã aũt Deo offerre, & venerãdo tuo capiti possimus, ignoramus. Quis sperauit fore, vt talibus donis digni haberemur? Quis Rex tali dignitate nos potuit honorare? Quinã terreni thesauri nos tã citò effecissent diuites? Quorumnã lauacrorũ ablutiones ita nostrã emundassent aĩam? Quinã parẽtes sic potuissent diligere & seruare? Quę nã dona aut munera, peccatorũ nostrorũ remissionẽ tã breuiter nobis afferre potuissent, vt tu, venerande pater noster? Tu noster es post Christum pr̃ & mater: tu dñs, tu excitator, tu dux, tu deductor, & quæcunq; non põt lingua dicere. Per te preciosam acquisiimus margaritam. Baptismatis vim verè didicimus, de quo nobis prædixerũt sancti Patres. Cognouimus nostra peccata verè fuisse exusta ab igne. qui corda nostra accẽdit. Quẽ quidem non ferentes sic nos intùs vrentẽ, rogamus, Pater, tuã beatitudinẽ, vt intensas preces facias, & tuos seruos dimittas ad hoc, vt germanè & syncerè, totoq; aĩo seruiamus Deo, cui nosipsos cõsecrauimus: oratus, vt nunq̃ obliuiscaris inutilium tuorũ filiorũ in tẽpore extensionis venerabiliũ tuarum manuũ: oratus, inquãm, ò sancte à tuis hospitibus, vt meminceris eorũ orbitatis. Sanctiq; genua amplexi, rursùs dicebãt: Memẽto, Pr̃, tuarũ humiliũ ouiũ, quarũ Chr̃o obtulisti holocaustũ. Memẽto externarũ plãtarũ, quas ĩ pulchro horto Paradisi plãtare studuisti. Nè obliuiscaris pigrorũ operariorũ, quos circa vndecimã Chr̃o ad vineã cõduxisti. Mirabatur autẽ, & obstupescebat Pastor, videns eos, qui duobus antè diebus erant idiotæ & planè rudes, tam repentè euasisse sapientes per diuini habitus susceptionem.

Nota q̃d tribuant monachis monuiritati.

Postq̃ ergò ambo fleuissent satis lõgo tp̃e flexis genibus, sanct' Nicõ statuẽs Simeonẽ à dexteris, & Iohãnẽ à sinistris, surrexit, & manus ad cœlum extendẽs, dixit: Deus, qui es iustus & laudabilis: Deus, q̃ es magnus & fortis: Deus, q̃ es an: e secula, exaudi virũ peccatorẽ hac hora: Deus exaudi me, exaudi me ĩ fortitudine, nõ recordans in hac mea ꝓcatione eius, q̃ à me verè contẽpto & abiecto semp̃ & semper admissa fuit inobe-

3. Reg. 18

inobedientiæ. Exaudi me, Domine, exaudi me in igne precationis, quomodo tuum quandoque prophetã: & per easdẽ intercessiones exure meas iniquitates, & mũda mea peccata. Nè, quæso, Deus sanctarum potestatum, nè factor incorporeorum, nè, qui dixisti: Petite, & accipietis, nè me abomineris, cui sunt immunda labia, & qui detineor in peccatis. Exaudi me, qui es pollicitus te eos esse exauditurum, qui inuocant in veritate, & dirige gressus seruorum tuorum, & pedes eorum in viam pacis. Miserere simplicium puerorum, qui sunt in terra externa. Qui dixisti, Estote simplices, sicut columbæ. Clamaui tibi in toto corde meo. Deus, Deus exaudi me, qui es spes omniũ finiũ terræ, & omnium, qui sunt procul in externa regione. Increpa omnes immundos spiritus a facie famulorũ tuorum. Apprehende arma & scutum, & exurge ad auxilium eorum. Effunde romphæam, & conclude aduersus eos, qui persequuntur illos. O Domine, qui dixisti animæ eorum: Salus tua ego sum: recedat a mente eorum spiritus timiditatis, desidiæ, superbiæ & omnis vitij. Extinguatur eorum omnis inflammatio, & motus, qui constat ex diabolica operatione. Illuminetur eorum corpus, anima & spiritus lumine tuæ cognitionis, vt cum occurrerint in vnitate fidei, & agnitione sanctæ & adorandæ Trinitatis, in virum perfectum, in mensuram fidei, te glorificent in seculum seculi, & placeant tibi Domino: Quoniam tutissimum præsidium est nomen tuum patris, & filij, & spiritus sancti, Amen. Da autem eis cum omnibus bonis, ò Domine, verba quoque huius meæ miserabilis & indignę supplicationis in corde habere perpetuò, ad glorificandam & celebrandam tuam benignitatem. Et rursus dixit eis cum multis lachrymis: Deus, quem elegistis, boni filij, & ad quem accessistis, ipse mittet Angelum suum ante faciem vestram, & muniet viam suã ante pedes vestros. Angelus (vt ait magnus Iacob, qui me liberat ab omnibus contrariis potestatibus) ipse ambulabit ante vestras semitas. Qui suum liberauit prophetam ex ore leonis, ipse quoque vos liberabit a manibus leonis, ipse meum conseruabit sacrificium nullo affectum dedecore.

Luc. 11. *Psal. 144* *Mat. 10* *Psal. 34.* *Gene. 48.* *Dan. 6. & 14.*

Postquam autem hæc & his plura est eis precatus, eorum quoque colla vir diuinus est complexus, & dixit: Serua, Deus, serua eos, qui toto corde dilexerunt nomen tuum. Non enim iniustus es, Domine, vt eos despicias & deseras, qui inanes res huius vitę reliquerunt. Deinde rursus dicebat eis: Videte, filij, vos bello, vos dedistis terribili certamini, & quod non cadit sub adspectum: sed nè pertimescatis. Potens est enim Deus, qui nõ finet eos tentari plus, quàm ferre possitis. Decertate, filij, ne ab inimico vincamini, sed stetis forti & excelso animo, habentes aduersus eum arma sancti habitus. Recordemini eius, qui dixit: Nemo qui manum miserit ad aratrum, & retro conuersus fuerit, aptus est regno cælorum. Nolite cũ ingressi sitis viam perfectam eius, quæ Deo conuenienter degitur, *ignaui effici & desides, nè in vobis impleatur, quod scriptum est de turris ædificatione: Et non habuerunt vires, & animi alacritatem ad consummandum opus. Securi estote, filij. Paruum est bellum, sed magna est corona: labor est ad tempus, sed quies est æterna. Cùm ergo iam tempus processisset, & iam deinceps lignum pulsaret, essentque è ianua egressuri, Præfectum seorsum accepit Simeon, & dixit ei: Propter Deum, Pater, Ora, vt Deus ꝓpulset a fratre meo Iohãne memoriam cõiugis, nè fortè a maligno impulsus, me dimittat, & peream propter conceptũ de eo dolorem, eiusque exitium & separationem. Ora (rogo propter Dominum) vt Deus eius quoque consoletur parentem, nè sit de eo solicitus. Cum aũt admiratus esset senex amorem, quem habebat in fratrem, nihil ei respondit. Rursus vero eodem modo eum quoque accepit Iohãnes, & seorsum est adhortatus. Propter Deum, Pater, nè negligas fratrem meũ in tuis orationibus, nè me fugiat propter matrem, motus in eam affectione, & inueniar in portu patientis naufragium. Vt ergo dictum est, obstupefactus vtriusque inter se amore, eis planè dicit: Ambulate filij, annuncio enim, quòd qui hic vobis aperuit, illic quoque prius aperit: Et cum eorum frontes & pectora, & totum corpus signasset, eos dimisit.

Luc. 9. *for. * vitæ* *Gene. 11.* *Nota hãc signationem Crucis.*

Postquam ergo dimissi exiissent, hoc dicebant: Deus illius magni tui serui, deduc nos, qui sumus hospites, & erramus instabiles, quoniam neque loca scimus, nec regionem: sed ad te venientes, nos morti tradidimus in vasto pelago huius solitudinis. Dicit ergo Iohannes Simeoni: Quid modo est? Quo imus? Ille ei respondit: Tendamus ad dexteram. Nam quæcunque sunt dextera, sunt bona. Euntes autem, venerunt ad mare mortuum. Fuit verò omnino hæc Dei prouidentia, qui nunquam deserit eos, qui toto animo in eum credunt. Inuenerũt autem locum, in quo habitabat quidam senex, qui paucis ante diebus erat mortuus, in quo & parua erant vasa, & herbæ delicatæ ad vescendum, de quibus comedebat senex, qui illic iacebat. Cum ergo locum vidissent viri illi egregij, perinde læti sunt, ac si thesaurum inuenissent. Nouerunt enim eum locum fuisse sibi a Deo paratũ & apertum. Cœperuntque Deo gratias agere, & magno illi seni. Dicebant enim, quòd credebãt per eius orationes iter illis successisse fęliciter. Postquã ergo mãserunt paucos dies, non ferens Christi seruorum virtutem, nostrarum animarum inimicus diabolus cœpit cum eis bellum gerere: Iohannem quidem tẽtans per suam vxorem, Simeonem autem per magnũ matris suæ amorem. Quando ergo vnus ex eis se videbat affligi, statim dicebat alteri: Surge frater, oremus. & magni illius senis quandam recitabant orationem. Sic enim ille precatus fuerat: Da eis, Domine, verba huius orationis in corde eorum. Et statim inuenti sunt ambo eam scire memoriter: eamque assidue recitabant in vnaquaque tentatione, & in vnaquaque sua ad Deum petitione. Nonnunquam enim eos inflammabat diabolus, (quemadmodum narrabat diuinus Salus) vt carnem comederent, & vinum biberent. Et rursus eis in principio suggerebat timorem, ignauiamque & desidiam ad exercitationem, vt ipsi quærerent a solitudine reuerti ad monasterium. Rursus autem, vt in somnis adspicerent, & nonnunquam etiam in visione, suos partim quidem flentes, partim vero conuiuantes, efficiebat forma multiplex serpentis, & multa alia, quæ nec possint quidem narrari, nisi quis expertus fuerit easdem tẽtationes. Sed quando recordabantur coronarum, quas alter in altero viderat, doctrinæque & lachrymarum senis, nõ secus atque oleo sancto cor eorum mitigabatur & recreabatur.

Manent Simeõ & Iohãnes ĩ solitudine *Tentantur à satana.*

Apparebat autem eis quoque in somnis Abbas Nicon, nonnunquam quidem eos admonens, nonnũquàm verò orans pro ipsis, nonnunquàm autem eos quoque docens psalmos: Et e somno excitabantur, memoriter dicentes quæcũque noctu ab ipso didicerant: Et propterea magna afficiebantur lætitia. Sciebant enim senem propter ipsos laborare, de quo ex ipsis rebus fiebant certiores. Nam cùm hoc ambo ante omnia a Deo petiissent, Simeon quidem, vt consolationem cor matris eius acciperet, & penitus acquiesceret: Iohãnes autem, vt Deus suam acciperet coniugem, quoe suo animo auferretur, quod ad eam referebatur desiderium, ipse Dominus vtroque exau-

Psal. 14.

diit, de quo dicitur: Voluntatem timētium se faciet. Cumq; duo anni præteriissent, a Deo certior factus est Simeon, matrem propter ipsum non amplius molestia affici, eumq; ei noctu appareret, & eam consolari, & dicere ei sermone Syriaco: Ladochre lichem: hoc est, Nè te crucies, mater, Etenim rectè sumus ego & Iohānes, & valemus. Militauimus in palatio Imperatoris, & ecce coronas, quibus nos induit Imperator, & vestes decoras gestamus. Sed Iohānis quoque fratris parentem consolarem, quòd mecum militauerit, & vos nulla afficiamini molestia. Porrò autē Iohānes quoque vidit quendam ei dicere indutum candidis vestibus: Ecce effeci, vt pater quidem tuus dolere desineret: Vxorem autem tuam his diebus assumo. Narrarunt ergo ambo sibi inuicem ea, quæ viderant, gauisique sunt, & cor eorum magna affectum est lætitia. Tunc parētum suorum cogitatione Deus eos statim leuauit, & in posterum quieto ac tranquillo fuere animo, de eis nulla affecti molestia, sed impigre & citra vllum laborem, perpetuum exercitationis & silentij cursum nocte dieque peregere, nullum aliud, in quo versarentur, opus habentes, nisi, quæ diuelli non potest, tentationem, & minimè solicitam solicitudinem: dico autem perpetuæ orationis, per quā breuiter eò processere impigri operatores, vt infra modicum tempus digni sint habiti visionibus diuinis & miraculis. Nam cum præteriisset parum temporis, ambo silentium agebant, separati a se inuicem spatio iactus vnius lapidis. Nam hoc quoque inter se constituerant, nempè seorsum secedere, quādo vellet vnusquisque ex illis solus singulatim orare. Quando autem ad eum venissent cogitationes, aut socordia, alter venire ad alterum, & communiter Deum rogare, vt liberetur a tentatione.

Habebāt solicitudinē perpetuæ orationis.

Cum ergo quodam die sederet Simeon in loco sibi consueto, videt se in ecstasi veluti adesse apud suā matrem ægrotantem Edesæ, (Erat enim illinc oriundus) & ei dicit voce Syriaca: Quomodo te habes, mater? Cum ea autem dixisset: Rectè fili. ei rursus dicit Vade ad Regem, nihil timens, eum enim rogaui, & tibi parauit honestum locum, & quando volet, te illic conueniam. Ad se autem reuersus, nouit matrem ea hora esse mortuam, cursimque veniens ad Iohānem, ei dicit: Surge frater, faciamus orationem. Cum is autem esset conturbatus, (existimabat enim tentationē aliquam accidisse Simeoni) dicit ei Simeon: Nè conturberis, ò frater, Nihil enim mali habeo per Deum. Rursus ergo dicit ei Iohānes; Quænam est autē causa tanti cursus, ò frater Simeon? Eum enim valde colebat & honorabat, sicut & ille. Tunc oculis eius effusis lacrhymis, & incipientibus tāquam margaritis in pectus eius descendere, ipse dicit Iohanni; Modo bonam & benedictam matrem meā Dominus accipit. Et ei exposuit visionem.

Simeon orat pro matre moribunda.

Cumque ipsi genua inclinassent, orarunt, licebatque Simeonem audire dicentem Deo miserabilia verba, & supplicia. Conuertebantur enim, & cōturbabātur eius uiscera a natura cōmota, & clamabat: Deus, qui Abrahæ suscepisti sacrificium, qui respexisti holocaustum Iephte, qui Abelis dona non es auersatus, qui propter Samuelem puerum tuum Annam ostendisti ꝓphetissam, ipse, Domine mi Domine, propter me seruum tuum suscipe animam meæ bonæ matris. Memento, Domine, laborum eius, quos pro me suscepit. Memento, Domine, dolorum eius & eiulatuū, quos effudit, quando ab ipsa ad te fugi. Memento, Domine, uberum, quibus me lactauit humilem & abiectum, vt meæ iuuentutis fructum perciperet, & non percepit. Memento, Domine, quòd ne hora quidem a me poterat separari, & a me fuit toto tempore separata. Memento, Domine, qui scis omnia, quòd quando ipsa volebat ex me gaudium capere, tunc eam me ipso fraudaui propter nomen tuum. Nè obliuiscaris, ò iuste, distracta ac diuulsa fuisse eius viscera eo die, quo ad te confugi. Cognosce Domine, quantæ fuerunt eius vigiliæ, cum tota nocte meæ recordaretur iuuentutis, quando eam reliqui. Tu nosti, Domine, quot noctes in somnis trāsegerit, dum quęreret ouē, quæ simul cum ea dormiebat. Nè obliuiscaris, o clemens, qualis dolor cor eius inuaserit, quando stabat meas vestes contemplans, propterea quòd non essem amplius eius margarita, qui eis induebar. Memento, Domine, me eam meo gaudio, lætitiaq; & exultatione fraudasse, vt tibi meo & eius Deo & Domino vniuersorum seruirem. Da ei Angelos, qui eius conseruent animā a spiritibus, & feris huius aeris, qui sunt scelesti & immites, & conātur omnes deuorare, qui per ipsos transeunt. Mitte ei, Domine, mi Domine, custodes fortes, qui increpent omnem immundam potestatem, quæ ei occurrerit, & absque vlla molestia & tormento, Deus meus, iube separari eius animam a corpore, & si quid vt mulier, vel facto, vel verbo in hac vita peccauerit, condona eius animę pro sacrificio, quod genuit & obtulit tibi Domine, me scilicet indignum seruum tuū. Nè Domine, qui es Deus meus iustus iudex & clemens, nè eam exportes ab afflictione in afflictionem, & a dolore in dolorem, & a gemitibus in gemitus, sed pro ea, quam passa est, molestia propter eius vnigenitum, in gaudium, ꝓ lachrymis in exultationem, quæ parata est sanctis tuis, ò Deus, ò Deus meus in secula, Amen.

Cumque surrexissent ipsi ex oratione, cępit frater Iohānes eum cōsolari, & dicere; Eccè frater Simeon Deus tibi satisfecit, & exaudiuit orationem tuam, & accepit matrem tuam. Sed modo mecum collabora, & ambo oremus ad Dominum, vt faciat misericordiam suam etiam cum ea, quæ Dei concessione mea vxor est nominata, vt eam quoque deducat Deus ad considerationem monastici habitus, aut vtatur in eā misericordia, & eam accipiat. Cumque orassent breui tempore, vna nocte videt Iohānes matrem Simeonis venientem, & manu tenentem eius vxorem, & ei dicentem: Surge soror, veni pro me: Bonam enim domum mihi largitus est Imperator, qui filium meū duxit in exercitum ad sibi seruiendum, sed muta vestes tuas, & gesta mundas. Quæ surrexit protinus, & eam est secuta. Tunc cognouit Iohannes eam quoq; esse mortuam, duasque illas esse in bono loco, valdeque magno affectus fuit gaudio.

Vxor Iohānis moritur.

Illi autem perseuerauerunt in solitudine, exercentes se in omni exercitatione afflictioneq;, & frigore, & æstu, vigintinouem annos, vbi multas, & quæ dici nequeunt, tentationes sustinuerunt a diabolo, maxime autem Simeon ex ea, quæ ei inerat, simplicitate & puritate. Sensit tamen per inhabitantem in se virtutem sancti spiritus, se neque timere vllam afflictionem, neque frigus, neque famem, neque æstum, sed propè videbatur exsuperare modū humanæ naturæ. Quadam die verò dicit Iohāni; Quid nobis deinceps proderit, ò frater, si versemur in hac solitudine? Sed me audias, Surge, abeamus, alios quoque saluos faciamus. Hic enim nobis solis, & nulli alij prosumus, neq; mercedem habemus ex aliquo. Cœpit quoque ex sancta scriptura quædā ei dicere huiusmodi: Nemo quærat quod suū est, sed id, quod est proximi. Et rursus, Omnibus omnia factus sum, vt omnes saluos faciā. Et ex Euangelio, Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui est in cœlis. Et quædam alia huiusmodi. Respondens vero Iohānes, dixit ei: Satanas (vt existimo)

29. annis simul degūt in eremo Simeō & Iohannes.

1. Cor. 10

1. Cor. 9.

Matt. 5.

existimo) ò frater nobis inuidet hanc quietem, & hãc tibi suggessit cogitationem. Cõtra autem sede, & impleamus cursum nostrum in hac, in qua Deus nos posuit, solitudine. Dicit verò Simeon: Crede, ego non manebo, sed in virtute Christi abibo, & mũdum ludificabor. Ei rursus dicit frater eius, Non, bone frater, rogo te per Dominum, nè me dimittas humilem & abiectum. Nondum enim ad eam perueni mensurã, vt possim mundum ludificari. Sed propter eum, qui nos coniunxit, noli a tuo fratre seiungi. Scis frater mi, post Deum me habere neminem præter te, sed abnegasse omnes, & tibi adhæsisse, & modò tu me in hac, tanquam in vasto pelago, vis relinquere solitudine? Memento illius diei, quando sortiti sumus, & descendimus ad Abbatem Niconem, quòd conuenerimus a nobis inuicem non separari. Memento horæ terribilis, quando sancto habitu induti sumus, & fuimus duo sicut vna anima, adeo vt noua & admirabilis nostra videretur omnibus dilectio. Nè obliuiscaris verborum sancti senis, quibus nos admonuit nocte, qua exiuimus. Nè (rogo) nè peream, & requirat Deus animam meam a tè.

Dicit ei rursus Simeon, Puta me esse mortuum. Quod si esset, non posses seorsum tui curam gerere? Crede, si venias quidem, bene est, ego enim non manebo. Postquam ergo frater Ioannes vidit eum persistere, cognouit a Deo fuisse ei suggestum, vt hoc faceret. Nihil enim, nisi mors, eos separasset. Fortasse autem ne ea quidem. Etenim in hoc quoque Deum sæpè rogauerant, vt eos duos simul acciperet, & credebant fore, vt in hoc quoquè, sicut in cæteris omnib. Dominus eos exaudiret. Itaque ei dicit: Vide, Simeõ, nè fortè diabolus te velit illudere. Ille autem ei dixit, Tu vide solummodo, ne mei obliuiscaris in tua oratione, sicut nec ego tui. Nam & Deus, & preces tuæ mihi dant salutem. Rursus ergo cœpit eum frater eius admonere, & dicere: Vide, frater Simeon, & caue, nè quęcunque collegit eremus, dispergat mũdus, & quantum profuit quies, tãtum lædat perturbatio, & quæ attulit vigilia, ea per somnum perdas. Caue, frater, nè vitæ monasticæ temperantiam corrumpas fraude rerum humanarum. Vide, nè fructum, quem percipiebas ex eo, quod carebas mulieribus, perdat, quæ cum eis futura est, conuersatio. Vide, nè nihil possidendi virtutem, quam tibi conciliabat vita anachoretica, multę dispergant possessiones, nè quod corpus macerauit ieiunium, escæ pingue faciant. Vide, frater, nè compũctionem tuam perdas per risum, & orationem tuam per negligentiam. Vide (rogo) nè dum tuus ridet vultus, mens vna diffundatur: nè dum manus contrectant, vnà quoque contrectet anima: nè dum os comedit, simul quoque voluptate anima perfundatur: nè dum pedes ambulant, vnà quoque indecorè saltet interna quies: & (vt paucis dicam) nè quęcunq; facit corpus extrinsecus, ea quoque faciat anima intrinsecus. Sed si, ò frater, vires a Deo accepisti, vide, vt quaslibet figuras, verbaq; & res corpus fecerit, immobilis & imperturbata mens maneat, & cor tuum, nec ab eis vllo modo polluatur, aut lædatur. Reuera ego propter tuam lætor salutem, modo Deũ roges, nè illic nos à nobis inuicem separet. Tũc dicit ei Simeon, Nè timeas, ò frater, neque enim a me hoc volo facere, sed Deo mihi iubente. Ex hoc quoque cognosces Deo gratũ fuisse opus, quod per eius ope rabor auxilium, quòd antequàm moriar, ad te veniã, te vocabo & salutabo, & paucis diebus me sequeris. Sed surge, & oremus. Cumque satis diu orassent, & sua inuicè pectora exosculati essent, & ea suis lachrymis irrigassent, eum dimisit Abbas Ioannes, satis longo spatio eum comitatus in itinere. Neque enim poterat in animum inducere, vt ab eo separaretur. Sed quando ei dixit Abbas Simeon, Frater, reuertere: perinde acsi gladius eum separasset ab eius corpore, hoc verbum audiit. Postquam ergo eum coegit Abbas Simeon, reuersus est in suum locum, lachrymis terram irrigans.

Ioãnes Simeonem grauiter admonet.

Simeon autem recto cursu contendit in sanctam Christi Dei nostri ciuitatem. Valdè enim, vt dicebat, sitiebat, & vehementi ardebat desiderio iam longo tempore fruendi sacris locis. Cumq; peruenisset ad sanctum & viuificum Christi monimentũ, sanctũq; & salutare, & victoria insigne Cranium, suum impleuit desiderium. Mansit autem tres dies residẽs in sancta ciuitate, ingrediens & adorans ex omni parte veneranda loca domini, & orans. Tota autem erat eius oratio, vt tegeretur eius operatio, donec migraret ex hac vita, vt hominum gloriam effugeret, per quã venit ad hominem superbia & arrogantia, quæ etiã Angelos perdidit è cælis. Eum ergo exaudiit is, qui dixit, Clamauerunt iusti, & Dominus exaudiuit eos. Etenim cum tot fecerit miracula, totque res tam admirabiles, & quæ sunt præter opinionem, (vt scietur ex iis, quæ consequuntur) non fuit manifesta hominibus huius sancti operatio. Eius enim petitio fuit veluti integumentum impositum cordi eorum, qui videbant, quæ ab eo fiebant, donec obdormiuit. Quemadmodum enim nisi ita esset, (Dico autem, quòd Deus illius beati virtutem texit ab hominibus, propter eã, quam erat ab ipsis adepturus gloriam) non euasisset omnibus manifestus hominibus? Cum nunc quidem curaret dæmoniacos, rursus autem res splẽdidas manu ferret, nonnullis autem sæpe futura prædiceret & aliis, quæ diu ante de ipso dicta fuerunt, significaret, variosque ac multiplices cibos & valde delicatos in solitudine, cum a nemine id videretur, inferret: nonnunquã autem Hebræos quoque, & eos, qui a fide aberrabãt, conuerteret, & curaret eos, qui laborabant, alios liberaret a periculis? Sæpe autem inhonestas & impudicas fœminas, partim quidem ad legitimum matrimonium per ludum deducebat, partim vero vt essent temperantes, pecuniis venans efficiebat. Quin etiam, vt vitam exercerent monasticam, per eam, quæ ipsi inerat, puritatem compungebat. Neque vero miror, ò Christi amãtes, si, cum hæc ipse ex Deo faceret, ignotus permanserit. Nam qui occultas suorum famulorũ virtutes sæpe facit manifestas omnibus sua prouidentia, huius quoque sancti virtutes, quæ erãt notæ omnibus, effecit ignotas.

Simeõ cupit adire terrã sanctam.

Psal. 33.

Etiam inter miracula latet virtus Simeonis.

Vt ergo dictum est superius, cum tres dies versatus esset in sanctis locis, ad Emesinorum peruenit ciuitatem. Modus autem, quo ciuitatem ingressus est, fuit huiusmodi: Cum inuenisset vir insignis in sterquilinio, quod erat extra ciuitatem, canem mortuũ, soluta, quam habebat ex fune, zonula, eiusque pede alligato, eum trahebat currens, & per portam ingrediẽs, prope locum, vbi est schola puerorum. Cum ergo eum vidissent pueri, cęperunt clamare, Abbas stultus, & aggressi sunt post eum currere, & ei colaphos impingere. Postridiè autem eius diei, cum esset dies Dominicus, accepit nuces, & ingressus est in ecclesiam in principio officij, amputans & extinguens candelas. Postquam vero vt eum educerẽt, accurrissent, ascendit in ambonem, & illinc nucibus lapidabat mulieres. Cum autem eum multo labore eduxissent, dũ egrederetur, subuertit libros placentariorum, qui etiam ei plagas vsque ad mortem intulere. Postquam se vidit ita confractum, dixit apud se: Humilis & abiecte Simeon, reuera sic non viues in hominum manibus vna hora. Dei verò prouidentia videt eũ vnus, nomine Fuscarius, (Nesciebat autem eum præ se fere

Venit Emesam Simeon.

Simulat se stultũ.

Dirè cæditur.

re amentiam)& dicit ei, Vis,ò Domine Abba,pro eo quòd circuis, stare & vendere cicerem? Ille vero ei dixit,Volo. Postquam autem eum vno die constituit vt venderet,is cępit omnia erogare hominibus, & ipse rodere insatiabiliter.Tota enim hebdomada nihil penitus comederat. Dicit itaque vxor Fuscarij suo marito:Vnde nam nobis duxisti hunc Abbatem? Certè si sic rodit,non opus est,vt amplius vendamus aliquid. Comedit enim vnam amphorã lupinorum, ex quo ego in eum dirigo oculos. Nesciebant autem,ꝙ quæcunque habebant,reliquasque amphoras erogauerat fratribus,& cæteris,nempe fabam,& lentem,& reliqua legumina, sed putabant eum illa vendidisse. Postquã vero aperuerunt apothecam,& penu non inuenerunt,neque precium venditionis,eum verberarunt & dimiserunt, eius quoque barbam vellentes. Cum autem venisset uespera, voluit thuris suffitum emittere. Non enim recessit ab eis vespere, sed illic dormiit extra fores.Cum vero non inuenisset testã, manum suam immisit in focum, eamq; præclare impleuit,& suffumigauit.

Cum Deus autem vellet saluum facere Fuscariũ, (erat enim hæreticus ex hæresi Acephalorum Seuerianorum)vidit ipsum eius vxor manu suffumigantem.Ea vero obstupefacta, dixit, Vnus Deus, ò Abba Simeon, in manu tua suffumigas? Postquam autem hoc senex audiuit, præ se tulit se comburi, & nescio quæ lucida è manu sua transtulit in vetus pallium,qđ gestabat,& dixit, Si nolis in manu mea, ecce in meo pallio suffumigo. Virtute verò Domini, qui rubum cõseruauit incombustum,& pueros,nec sanctus sensit flammam,nec eius pallium. Quonam modo autẽ salui euaserunt Fuscarius & eius vxor,dicetur in alio capite. Cõsulto vero hoc faciebat sanctus,vt quoties alicubi fecisset aliquid admirabile, & præter opinionem,protinus mutaret illam viciniam, donec ea res, quam fecerat,daretur obliuioni.Studebat quoque vt uideretur protinus aliquid a se fieri ineptum & importunum,vt per id contegeret,quod rectè gesserat. Aliquando vero is, qui dabat lupinos in caupona, illum accepit, vt sibi inseruiret. Erat autem caupo immitis, adeo vt ei sæpe ne cibum quidem daret,etiam si multa venderet propter Salum.Tanquam vero qui essent rei nouitate suspensi ciues dicebant inter se inuicem:Eamus,bibamus,vbi est Salus. Ingressus est autem aliquando serpens, & ex vna vrna bibit vinum, & in eo virus suum effudit, & abiit. Non erat autem intus Abbas Simeon, sed foris ad tympani strepitum saltabat vna cum popularibus. Cum autem ingressus esset Sanctus,videt vrnam,cui inscriptum erat,ita tamen,vt non posset videri, Mors. Statim ergo intellexit,quidnam ei factum fuerat, sublatoque ligno eam confregit, ita vt erat plena. Eius autem dominus ex ipsius manu tollens baculum, ei incussit, donec illũ debilitaret, & fugaret.Die vero sequẽti venit,& post ostium delituit Abbas Simeon.Ecce autem serpẽs rursus venit potum. Cumque eum vidisset caupo, cepit idem lignum,volens eum occidere. Cum vero aberrasset,percussit,& fregit omnes vrnas, & omnia pocula. Tunc ingressus est Salus, & dixit ei: Quid est stulte?Ecce non sum ego solus,caue. Tũc ergo cognouit caupo eum propterea fregisse vrnam. Fuitq; ædificatus,& eum habuit pro sancto.

Exod. 3. Dan. 3.

Mire tegit suam sanctitatem.

Cum autem vellet sanctus dissoluere huius ædificationem,nè de se nimis gloriose prædicaret, quodã die cum eius vxor dormiret sola,illeque vinum venderet, ad eam accessit Abbas Simeon, & præ se tulit se vestem suam exuere. Cum illa autem clamasset, ingressus est eius maritus.Illa vero dicit ei: Expelle foras hunc sceleratissimum:Nam is voluit mihi vim afferre. Pugnis itaque eum contundens,eduxit eum ex officina ad glaciem. Erat enim magna hyems & pruina. Ab eo autem tempore non modo existimauit caupo eum esse emotę mentis,sed &,si quem aliũ audiuisset dicentẽ: Reuera se talem esse simulat hic Abbas,ei statim dicebat:Est purus dæmoniacus, modo non me fallit homo: Nam meæ quoque vxori voluit stuprum afferre,si potuisset. Carnes quoque rodit,tanquam qui Deum non habeat. Carnes enim sæpe deuorabat hic iustus, cum tota hebdomada pane non vesceretur. Atque eius quidem ieiunium nemo intelligebat. Ante ipsos autem carnes rodebat, vt ipsos deciperet, erat vero omnino, tanquam incorporeus,& neque reuerebatur dedecus, nec hominũ, nec naturæ. Sæpe enim uentre vsum proprium requirente,statim minime erubescens, in foro ad aliquem locum sedebat coram omnibus,vel ex hoc volens persuadere se ob id ea facere,quòd sit emotæ mentis.Nã cum(vt sępe dictum est)custodiretur a virtute sancti spiritus,quæ in eo inhabitabat inflammatione,quæ a diabolo suscitatur,euasit superior, vt qui ab ea minimè læderetur.

Tota hebdomada pane non vescitur.

Quodam autem die cum eum vidisset maceratum,& plane consumptum ab exercitatione (Erat enim post Pascha, & omnia sancta ieiunia ieiunauerat nihil comedens) is, quem prius memorauimus, vir bonus & pius Ioãnes,qui eius quoque nobis vitam narrauit, miseratus & admiratus inexplicabilem eius vitæ austeritatem,etiamsi esset in ciuitate, & versaretur vna cum mulieribus & hominibus, volens eius corpus veluti per ludum recreare,dicit ei: Vis venire & lauari, ò Sale?Ille vero ei dicit:Maxime,eamus,eamus.Et simul atque hoc dixisset,se veste exuit,& suo capiti imponit, eam alligans non secus ac lineam vittam capitis.Ei autem dicit dominus Ioannes:Indue te,frater: Nam reuera si sic nudus incedas,ego non ibo tecum. Dicit autem Abbas Simeon:Vade,stulte,ego enim ante opus,opus feci:Si vero non vis venire,ego te parũ præcedam.Eoque dimisso,parum præcessit.Erant autem duo lauacra sibi inuicem propinqua,vnum virorum, & vnum mulierum. Virorum itaque lauacrum reliquit Salus, volensque ac dedita opera profectus est ad lauacrum muliebre. Ei itaque clamauit dominus Ioannes:Quo vadis, Sale?mane. Illud est lauacrũ mulierum. Conuersus autem vir ille admirabilis, ei dicit:Vade tu,stulte. Illic est aqua calida,& hic ẽ aqua calida, & neque hic neque illic est aliquid amplius. Currensque ingressus est in medium mulierum,tanquam esset vir insignis quispiam. Omnes autem in eum fecere impetum,& eum verberantes expulerũt. Ab eo itaque est sciscitatus religiosus Diaconus, quãdo totam suam uitam ei narrauit:Dic propter Dominum,Pater,Quomodo te affectum sensisti, quãdo es ingressus lauacrum muliebre?Is uero ei dixit:Crede mihi, fili, ut lignum cum lignis,sic ego quoque tunc eram.Neque enim quòd corpus ferrem,neque quòd ad corpora ingressus essem,sentiebam, sed tota mẽs mea erat in opere Domini, & ab eo non desistebam. Nam res quidem nonnullas faciebat hic iustus propter hominum salutem,&,qua mouebatur,commiserationem.Nonnullas uero,ut eius studia & uitæ,quã degebat,opera contegerentur.

Vide longam inediam.

O virum admirabilem.

Rursus aliquando fuerunt extra portam pueri currentes certo genere cursus, qui uocabatur Lysoporta. Ex quibus unus erat filius domini Ioannis Diaconi amici sui,cui paucis ante diebus cum muliere,quę iuncta erat matrimonio, habuerat stupri consuetudinem. Dumque is è domo eius egrederetur, nemine eum uidente, cœpit uexari a dæmone. Voluit ergo hic sanctus simul eum castigare, & sanare,dicitq; iis, qui

qui currebant: Certè nisi ego quoque vobiscum ludam, non sinam vos currere, & cœpit lapides in eos iacere. Voluerũt ergo eum accipere in ea parte, in qua is currebat, quem erat curaturus. Cum id autem vidisset Abbas Simeon, magis abiit in partem contrariam. Sciebat enim, quidnam esset facturus. Cum autem cœpissent currere, velociter vadit sanctus ad puerum, quem dæmon inuaserat. Cumque ad eum venisset, nemine animaduertente, eum percutit in maxilla, & dicit: Noli amplius mœchari, ò infelix, & dæmõ ad te minimè accedet. Statim verò eum fregit & deiecit dæmon, omnesque ad eum conuenerunt. Cum ergo humi iaceret spumans, videt is, qui laborabat, Salum ab eo tempore persequentem canem nigrum, & eum verberãtem cruce lignea. Ad se autem post multas horas reuersus interrogatus est, quidnam sibi accidisset, & hoc solo excepto, nihil poterat dicere: Dixit mihi, nescio quis: Noli amplius fornicari. Cum vero Abbas Simeõ fuisset in pace consummatus, veluti ad se rediit, & rem omnibus singulatim exposuit.

Eiicit dæmonem.

Mimi quandoque spectacula exhibebant in theatro. Erat autem ex eis Vnus Psephas nomine. Cum vero vellet hic vir iustus a tali malo eum reprimere ac rescindere, (Habebat enim hic, qui dicebatur Psephas, quædam bona opera) non dedignatus est venire, & stetit in scena, vbi agebant Mimi. Cumque vidisset Psepham incœpisse facere res nefarias, iecit in eũ lapidem paruum admodum, facto in eo signo Crucis, & percussit dexteram volam manus Psephæ, eãq; exsiccauit. Nemo autem animaduertit, quisnam iecisset lapidem. Ei vero noctu in somnis hic sanctus apparet, & dicit ipsi: Ego te reuera sum assecutus, & nisi iuraueris, fore, vt hoc vitæ institutum non amplius exerceas, minimè sanaberis. Iurauit ergo ei per virginem Deiparam, se nõ amplius ad tale ludicrum agẽdum esse venturum. Cumque surrexisset, manum suã inuenit sanam. Narrauitque omnia, quæ a se visa fuerant, nisi quod fuisse Salum, qui ei apparuerat in somnis, non poterat dicere. Hoc autem solum dixit: Nescio quis Monachus ferens coronam ex ramis palmarum, hæc mihi dixit.

Mimũ miro modo curat ĩ vtroque homine.

Cum esset aliquãdo ciuitatem magnus inuasurus terræmotus, quo tempore cecidit Antiochia, tempore Mauritij Imperatoris, (tunc enim in orbem terræ habitabilem venit hic sanctus è solitudine, arripuit lorum e schola, & cœpit verberare columnas, & dicere unicuique: Dixit Dominus tuus, Sta. Cumque uenisset terræmotus, nulla ex iis columnis, quas uerberauit, cecidit. Porro autem uenit ad unam quoque colũnam, & dicit ei: Tu uero neque cadas, neque stes. Et fissa est a superiori parte usque ad infimam, parumq; inclinata est, & sic mansit. Nemo autem intellexit id, quod beatus hic fecerat, sed dicebant omnes, eũ præ dementia uerberasse columnas. Par uero erat glorificare & admirari Deum, quòd per quas figuras quidam existimabant eum se stolide & petulanter gerere, per eas sæpe ostenderit res plane admirabiles, & quæ sunt præter opinionem. Cum enim aliquando pestis esset aggressura ciuitatem, ueniens in omnes scholas, cœpit salutare pueros, dicens unicuique illorum, quos salutabat, tãquam ridicule: Vade pulchre, ò mi pulcher. Nõ omnes autem salutauit, sed quos ei Dei gratia significauit. Dicebat Magro uniuscuiusq; scholæ: Propter Deum stulte, ne cædas pueros, quos diligo: Sunt enim magnum iter abituri. Magister autem eum ludificans, aliquando uerberabat, aliquando uero pueris annuebat, ut ei insultarent. Et eum insectabantur. Cum autem uenisset pestis, nemo remansit ex iis, quos salutauit Abbas Simeon, sed mortui sunt omnes.

Fuit uero hæc quoq; huius sancti consuetudo, ascẽdere in domos diuitum, & ludere, sæpe autem etiam simulare, se eorum ancillas deosculari. Quodam uero die accidit, ut cum quidam ex populo prægnantẽ reddidisset unam ancillam unius ex illustribus, nec uellet ancilla dicere, quisnam esset, qui ei stuprum attulisset, postquã eam rogauit eius domina, quis eam uitiasset, illa dixit, Mihi uim attulit Salus Simeon. Cum is ergo pro more domum uenisset, dicit ei domina puellæ, Bene habet Abbas Simeon, uitium attulisti, & ancillam meam stuprasti. Ille autem statim ridens, & in manum dexteram suum caput inclinãs, ei dixit, simul suos quinque colligens digitos: Sine, sine, misera, ea tibi modo pariet, & paruum habebis Simeonem. Donec ergo uenit dies eius, mansit Abbas Simeon ad eam afferens panes siligeneos, carnesque & obsonia, eique dicebat: Comede, uxor mea. Quando autem uenit tempus, & hora pariendi, tres dies uel usque ad mortem uehementes sensit dolores. Dicit ergo eius domina Salo: Ora Abba Simeon, nam uxor tua non potest parere. Ille uero ei dicit tripudians: Non per Iesum, non per Iesum, misera. Non prius illinc egredietur infans, quàm dixerit, quisnã sit pater eius. Postquam ergo hoc audiuit quę erat in periculo, dixit: Ego hoc in eum cõfinxi. Non est eius, sed est N. ex populo. Tunc ergo statim peperit. Cũq; omnes essent admirati, qui in illa quidem domo habitabant, partim eum habuere pro sancto, partim uero dixerunt eum diuinare ex satana, quandoquidem est plane stultus.

Libenter patitur sibi stuprũ affingi.

Cum autem duo quidam Patres tunc in quodam monasterio prope Emesam inter se quærerent, & perscrutarentur, Cur cecidisset Origenes hæreticus, qui tanto ingenio & tanta sapientia a Deo fuerat ornatus, & unus quidem diceret, non fuisse a Deo eam, quæ ei aderat, scientiam, sed fuisse quoddam donum naturæ & dexteri ingenij. Nam cum in lectione diuinæ scripturæ & sanctis patribus maxime esset uersatus, acuit ingenium, & ideo suos libros conscripsit. Alter uerò contra diceret, neminem ex dono naturæ posse tales, quales ille edidit, habere orationes, & maxime eas, quæ sunt de iis, quæ dicuntur Hexapla. Quocirca ea uel in hodiernum diem suscipit ecclesia, tanquam necessaria. Cum ille autem rursus respondere: Crede mihi, sunt gentiles, qui eo maiorem habuere sapientiam, & qui eo plures libros conscripsere. Quid ergo? Oportet ne eos laudare ꝓpter uerbosas eorum nugas? Cum (inquam) non potuissent conuenire, tandem dicit unus alteri; Audimus ex iis, qui ueniunt ex sanctis locis, esse magnos monachos in solitudine Iordanis, eamus, & hoc discamus ex ipsis. Cum Itaque ad sancta loca uenissent, & orassent, ueniunt etiam in mortui maris solitudinem, in quam secesserant semper memorandi Ioannes & Simeõ. Cum ergo fecisset Deus, ut eum laborem non frustra susciperent, inuenerunt Abbatem Ioannem, qui ipse quoque ad perfectam iam mensuram peruenerat. Postquam enim eos uidit, dixit: Bene uenerunt, qui mare reliquerunt, & in siccum lacum uenerunt ad hauriendum. Cum longa ergo, piaque ac religiosa inter eos fuisset congressio, dicunt ei, quanam de causa tantum iter confecerant. Is uero dicit eis: Non dum, Patres, accepi donum discretionis iudiciorum Dei, sed abite ad Salum Simeonem, qui est in vestra regione. Ipse vobis potest & hoc, & omnia, quæ vultis, soluere, ei dicentes: Precare etiam pro Ioanne, vt illi quoque decem sorte contingant.

Cur lapsus sit Origenes.

Postquam autem venerunt Emesam, & rogarunt, vbi nam esset ille Simeon, qui dr̃ Salus, omnes eos irridebant, & dicebant: Quid ex eo vultis, Patres? Est homo

homo amens,qui omnes vexat & subſannat,& maxime Monachos. Cum ij autem, qui quæ ſierant,inueniſſent eum apud Fuſcarium rodentem lupinos, tanquàm vrſum,vnus ex ijs ſtatim paſſus eſt ſcandalum, & dixit apud ſe: Venimus ad vidẽdum virum magna cognitione præditum.Is poteſt multa nobis dicere? Poſtquã ergo appropinquarunt,dicunt ei: Benedic. Ille vero eis dicit:Male veniſtis,& qui vos miſit,ſtultus.Apprehenſa ergo auricula eius,qui ſcandalũ paſſus fuerat,impegit ei talem alapam,vt pluſquam tres dies ſignum appareret,& dicit: Cur vituperatis lupinos?Ij fuerunt madefacti quadraginta diebus,Origenes autem ex eis non comedit,quoniam mare ſubiit, & non potuit egredi,& fuit ſuffocatus in profundo. Iis ergo obſtupefactis,ꝙ eis omnia prædixiſſet, quin hoc etiam,quòd decem velit Salus,ſed eſt ſtultus,vobis ſimilis: Accipitisne, ait, plagam in cruce? Certè, certè abite. Statimque ſublata olla, in qua erat leuis veſica,vſſit eos duos ĩ labris,nè quid poſſent dicere, quod eis dixiſſet.

Simeonis de Origene ſententia.

Cum autem quodam die eſſet in officina, in qua erant veſicæ, accepit calamum,& cœpit tibia canere in quodam anguſto vico, vbi erat ſpiritus immũdus. Canebat autem tibia,& dicebat orationem magni Niconis,vt ex eo loco effugaret ſpiritum: Multos enim vexauerat.Poſtquã ergo fugit dæmonium,tranſit tanquam Aethiops per veſicarum officinam, & confregit omnia. Reuerſus ergo ille admirabilis, dicit dominæ:Quis hæc fregit?Illa autem dixit:Vnus Mauritanus ſceleratus venit,& omnia contriuit.Is vero dicit ridens:Pumilio,pumilio.Illa vero dicit:Certe Sale. Ille autem dicit: Reuera ego eum miſi, vt omnia confringeret. Poſtquã autem illa hæc audiuit, voluit eum verberare. Ille vero ſe incuruans, & puluerem tollens proiecit,& oculos eius ſanctus obſcurauit,& dixit: Reuera non me apprehendes, ſed aut in eccleſia mecum communicabis, aut Mauritanus confringet omnia: Erat enim ex hæreſi Acephalorum. Poſtquã ergo receſsit ab ea, ecce cras eadem hora venit Maurus,& rurſus confregit omnia tam apertè, vt videretur oculis.Vires itaque ſumpſerunt Orthodoxi, vt qui Simeonem haberent Dei famulum: de eo autem nemini audentes dicere, quamuis quotidie tranſiret Salus,& eos irrideret.

Quidam autem ex iis,qui præerant officinis ciuitatis,voluit eum publicare, cognoſcens eius virtutem. Semel enim vidit, cum lauaretur, duos Angelos, qui cum eo conuerſabantur. Erat autem is, qui præerat officinæ, Hebræus, & Chriſtum ſæpe blaſphemabat. Apparet ergo ei in ſomnis hic ſanctus, dicens, vt nemini diceret,quod viderat. Mane ergo voluit de eo triumphum agere, & eum traducere. Protinus autẽ adſtans ſanctus, eius labra attigit & compreſsit, nec potuit vllum alloqui.Venit autem ad Salum,& ei manu annuit, vt faceret eum loqui. Simulabat vero Abbas Simeon amentiam, & ei contra annuebat, tanquam ſtultus. Ei autem annuebat, vt ſe ſignaret,licebatq; vtroſque videre inter ſe annuẽtes terribili ſpectaculo. Ei ergo rurſus apparet in ſomnis ſenex, dicens,Aut baptizare, aut eris mutus. Atque tunc quidem nõ induxit in animum,vt ei crederet. Poſtremo vero,quando mortuus fuit Abbas Simeon, & ſe vidit adductum in anguſtias, maxime autem dum eius trãſferrentur reliquiæ, tunc ipſe baptizatus fuit, & eius domus,& cum primum aſcendit ẽ ſacro lauacro, eſt locutus. Faciebat autem Sali quotannis commemorationem,& inuitabat pauperes.

Libido oĩs prorſus extincta in S. Simeone.

Ad eum autem puritatis & impatibilitatis modũ proceſſerat hic ſanctus,vt ipſe ſederet,& choreas duceret,hinc vnam tenens ſcenicam feminam, & illinc alteram, & in medio totius populi verſaretur, & luderet, adeo vt impudicæ mulieres in eius ſinum ſæpe manus iniicerent, eumque irritarent & titillarent. Hic autem ſenex,non ſecus atque aurum purum, nequaquam ab eis polluebatur. Nam quando inflammationem bellumque ſenſit in ſolitudine, Deum orauit,(vt dicebat) & magnum Niconem, vt magno fornicationis bello eum leuaret. Semel vero vidit egregium illum virum ad ſe veniẽtem,& dicentem: Quo modo te habes,frater? Dixi autẽ ei, inquit, Malè,niſi tu ſuccurreris. Caro .n. mea laſciuit, neſcio quare. Subridens ergo,inquit,admirabilis ille Nicon,ſuſtulit aquam ex ſancto Iordane,& iecit ſubter vmbilicũ, cum venerandæ Crucis eum figura ſignaſſet, & dixit ei: Ecce ſanus factus es. Ab eo ergo tempore(vt iurabat)nec dormiens,nec vigilans ſenſit inflammationem corporis. Quo circa vel maxime confidens vir ille præclarus, in mundum eſt reuerſus, volens eorum miſereri,& ſeruare illos,qui bello oppugnabantur.Dicebat autem etiam nonnunquam alicui meretrici: Viſne te habeam amicam, & dabo tibi centum aſſes? Multę itaque ei vel lubenter credebant. Oſtendebat autem eis etiam theſaurum.Habebat enim quęcunque volebat,vtpotè quòd Deus,etſi non paterent oculis, omnia ſuppeditaret, propter diuinum eius ſcopum & inſtitutum. Et deinde iuſiurandum exigebat ab ea, quæ accipiebat,eã id non eſſe infirmaturã.

Omnia autem faciebat ſtultis quibuſdam figuris & indecoris. Sed non poteſt oratio rerum oſtendere ſimilitudinem.Se enim aliquando fingebat claudicare, aliquando ſaltare, aliquando ſedentem trahi,aliquando vero currenti alicui pedem iniicere, & eum deiicere. Aliquando cum Luna oriretur, in terra de uolui,& eam pulſare pedibus. Aliquãdo autem ſimulabat loqui temere. Dicebat enim talem figuram ac ſpeciem magis conferre ac conducere iis, qui propter Chriſtum ſimulant ſtultitiam. Per eam enim ſæpe peccata arguit & repreſsit, & iram in aliquem immiſit, vt ſe corrigeret, & quædam prædixit, & fecit quæcunque voluit. Quæcunque vero faceret,eum habebant tanquam vnum ex iis, qui loquuntur & futura prædicunt,afflati a dæmonibus. Si quando autem tranſgreſſa eſſet vna ex iis, quæ eius reputabantur amicæ,ſtatim ſpiritu intelligebat eam eſſe fornicatã, dicebatque loquens,& os ſuum aperiens,& clamans: Da da ei ſancta: & vel precabatur vt ad eam veniret infirmitas vſque ad mortem,vel ſæpe,ſi perſeuerabat ſe impudice gerere, ad eam immitebat dæmonem. Tandem itaque effecit, vt omnes,quæ ſe ei dederant, pudice viuerent, & minime tranſgrederentur.

Spiritu ſẽtit lapſas meretrices poſt reſipiſcentiam.

Erat autem prope Emeſam manẽs quidam Protocomes, qui cum audiiſſet eius uitam,dixit:Crede mihi, ſi eum uidero, ſciam an ſe ſtultum ſimulet, an ſit reuera ſtultus. Cum itaque ueniſſet in ciuitatem, offendit forte fortuna,ꝙ una ex iis,quæ eius curam gerebat,eum portabat, & altera eum cedebat loris. Statim autem fuit offenſus Protocomes,& apud ſe cogitauit & dixit Siriace: Nunquid ipſe ſatanas non credit hunc Pſeudoabbatem cum eis fornicari? Eis itaq; ſtatim relictis, uenit Salus ad Protocomitem, qui ab eo aberat ad iactum unius lapidis. Incuſſit autem ei colaphum, & aperuit ſuas ueſtes, & ei dixit ſaltans: Hic lude,ò infelix:Non eſt enim hic dolus. Ille itaq; cognouit eum intellexiſſe, quidnam corde ſuo agitaſſet, miratuſque cum rem cœpiſſet dicere alicui, uincta fuit eius lingua,nec potuit eloqui.

Donum quoque continentiæ habuit ſupra multos ſanctos. Quando enim ueniebat ſancta Quadrageſima ſanctorum ieiuniorum, nihil comedebat uſq; ad ſanctam quintam feriam. Statim autem mane ſanctæ quintæ

Mira eius inedia tota sãta Quadrageſima.

quintę feriæ, sedebat in Nitra, rodens adeò, vt qui eũ videbant, offenderentur, dicentes: Ne sanctam quidē ieiunat quintã feriam. Dominus autem Ioannes Diaconus nouit esse sanctam eius operationem. Cum vero sancta quinta feria vidisset eum sedentem in Nitra, & mane rodentem, dicit ei: Quanti hoc, Sale? Ille quoque ei dicit eum manutenēs: Quadraginta nũmis constitit hoc esculentum, ò stolide: per hoc significans, se vesci post quadraginta dies.

Rursus vero versabatur dæmon in quodam cõpito ciuitatis. Quodam autem die eum vidit hic sanctus transiens, volentem pulsare aliquem ex iis, qui præteribunt. Sumptisq; in sinum lapidibus, cœpit eos huc & illuc in forum iacere, & prohibebat omnes, qui uolebant transire. Interea transijt canis, & eum percussit dæmon, cępitq; despumare. Tunc sanctus dicit omnibus: Transite modo, stolidi. Sciebat enim vir sapientissimus, ꝙ si homo transiisset, eum dęmon erat pulsaturus pro cane, & ideo aliquantisper prohibuit, ne transirent. Totus ergo (vt iam prius dictum est) sapientissimi huius viri scopus hic fuit, primum quidē vt seruaret animas, siue per aliquas rationes, quas ꝑ risum, & veluti ex insidiis ad eas transmittebat, siue rursus per miracula, quæ ita faciebat, vt non intelligeretur, siue per præcepta, quæ stultitiam præ se ferens dicebat, deinde ne cognosceretur eius virtus, & laudem & honorem acciperet ab hominibus.

Scopus sapientissimi Sali.

Nam cum quodam die chorum ducerent puellæ, & referrent in catalogum eos, qui erãt lusuri, visum est ei transire per illum vicum. Postquam autem eũ viderunt, cœperũt eum referre in catalogum eorũ, qui erãt lusuri calculis. Cum ergo orasset hic iustus, volens eas castigare, eas omnes effecit strabas. Cũque cœpissent inter se inuicem narrare malum, quod sibi acciderat, cognouerunt ꝙ ipse eas fecisset strabas, ipsumque insectabantur, post ipsum flentes & clamãtes: Solue, Sale, solue. Putabant enim eum ipsas strabas fecisse incãtatione. Postquam autem ad eum peruenerunt, ipsum vi tenuerunt, & adiurarunt, vt solueret, quod ligarat. Eis itaque dicit ludens: Quæcunque vult ex vobis esse sana, osculabor eius oculum, qui factus est strabus, & sanabitur. Quotquot ergo voluit Deus esse sanas, eæ, vt dixit sanctus, id permiserunt. Reliquæ autem, quæ non permiserunt, vt eas oscularetur, eæ manserunt sic flentes. Postquam uero ipse parum ab eis recessisset, cœperunt reliquæ quoque ipsum insectari, & clamare: Mane, Sale, mane, ꝑ Deum mane, & nos quoque osculare. Licebat ergo se nen currentem uidere, & post ipsum adolescentulas. Et alij quidem dicebant: Ludunt cum ipso: alij autem putabant puellas quoque esse infatuatas. Sicque perpetuo manserunt incuratæ. Dicebat enim sanctus: Nisi Deus eas fecisset strabas, superassent omnes mulieres Syriæ petulantia & impudicitia, sed propter morbum oculorum ablata sunt ab eis multa mala.

Semel eum uocauit ad prandium dominus Ioannes amicus eius, eratque lardum illic suspensum. Cœpit autem scindere, & rodere lardum crudum Abbas Simeon. Sapientissimus autem Iohãnes nolens ei aliquid dicere cum clamore, ad eum accedens, dixit ei in aurem: Reuera non me scandalizas, si ex camino crudum comedas. Fac deinceps, si quid uelis. Nouerat enim Sali uirtutem, quoniam ipse quoque erat homo spiritalis.

Venerunt aliquando tempore Paschali Emeseni quidam in sanctam ciuitatem, ut festum celebrarēt. Ex quibus unus descendit ad sanctum Iordanem, ut oraret, & patres circumiens, petebat benedictionē. Accidit autem, ut Abbas quoque Ioannes frater Abbatis Simeonis, Dei prouidentia huic negociatori occurreret in solitudine. Cum eum autem uidisset negociator, humi procubuit, ab eo petens orationem. Dicit ei Abbas Ioannes: Cuiasnam es? Ille uero dicit ei: Sum Emesenus, Pater. Tũc ei respondit: Et cum illic habeas Abbatem Simeonem, qui dicitur Salus, a me humili & abiecto quid petis? Nam & ego illius precibus egeo, & totus mundus. Duxit itaque Abbas Ioannes negociatorem in suam speluncam, eique apposuit lautam cęnam. Diuinitus enim inuenti sunt in illa sicca solitudine mundi panes siliginei, & lautũ obsonium, & uinum optimum, & pocula uitrea. Post quam ergo comedissent, & essent exatiati, dat ei tres eulogias, quæ similiter factæ erant diuinitus, & dicit: Da Salo, & dic ei meo nomine, Propter Dominum ora pro fratre tuo Ioanne. Veritate ergo Domini ferente testimonium, postquam Emesam uenit negociator, in porta ciuitatis ei occurrit Abbas Simeon, dicens: Quid est stolide? Quomodo se habet ille fatuus tui similis Ioannes? Non comedisti eulogias, quas dedit tibi? Reuera, reuera si tres illas comedisses, male eas concoxisses. Ille autem obstupuit, cũ audiuisset ab eo omnia, quæ ipse volebat ei dicere. Statim ergo eum duxit Salus in suum tugurium. Affirmabat autem negociator, sic dicens: Omnia mihi citra ullum discrimen hic quoque sic apposuit, sicut Abbas Ioannes, usque ad ipsam poculi magnitudinem, quam uidi in spelunca eius. Et postquã comedimus, dedi ei tres eulogias, & recessi in domum meã, erubescens de ipso aliquid unquam dicere alicui, quoniam omnes pro certo habebant eum esse fatuum.

Diuinitus cibus & potus Abbati I. anni paratus.

Notarē miram.

Diximus superius, cum fecisse aliquod miraculũ in uirum pium & Dei amantem, qui eius quoque uitam nobis exposuit. Factum est autem hoc modo miraculum. Malefici quidam fecere cædem, acceptũq; corpus per fenestram proiecere in domum prius dicti uiri, maxime pij, & Dei amantissimi. Cum itaque non paruus exortus esset tumultus, res delata est ad Magistratum. Is uero tulit sententiam, ut in furca suspenderetur dominus Ioannes. Cum ergo abiret ad mortem, nihil apud se dicebat aliud, nisi: Deus Sali, adsis mihi in hac hora. Cum Deus autem uellet eum seruare ex tali sycophantia, uenit quidam, & dicit Abbati Simeoni: O miser, Ille tuus amicus dominus Ioãnes ducitur ad furcam. Certè si moriatur, tu fame morieris. Nam nemo tui curam gerit ut ille. Dicit uero ei quoque, quemadmodum sit contextum crimen cędis. Cum se itaque tanquam stultum gessisset Abbas Simeon, dimisit eum, qui hoc illi dixerat, & secessit in locum occultum, ubi semper orabat, quem nemo sciebat, nisi amicus eius, pius & Dei amans Ioannes. Flexisque genibus Deum rogauit, ut ipse liberaretur a tali periculo. Cumque ij, qui eum eduxerant ad suspendium, peruenissent ad locum, ubi erant posituri eius furcam, ecce accurrunt equites & dicunt, ut is soluatur, quoniam inuenti erant, qui cædem reuera fecerant. Absolutus itaque, recta cucurrit ad locum, ubi sciebat Abbatem Simeonem semper orare. Cũq; eum uidisset procul manus ad cęlum extendentem, extimuit. Iurabat enim se uidisse globos igneos ab ipso in cęlum ascendentes, & circa eum in orbem tã quam clibanum ardētem, adeo ut non appropinquarit, donec perfecisset orationem. Cum is autem conuersum eum uidisset, ei dixit: Quid est Diacone Ioãnes? præter dimensum bibisti? Sed uade, ora. Hæc autem tibi accidit tentatio, quoniam uenerunt ad te duo pauperes: Cumque tibi suppeterēt, quod eis dares, eos es auersatus. Non enim tua sunt, quæ das, ò frater. An nõ credis ei, qui dixit, illum qui elargitur, esse centuplum accepturum in hac uita, & in futura possessurum esse uitam æternam? Atque si credis quidem,

Nota vī precum eius.

Visio mirabilis.

Nota Dei iudicium

Mat. 19.

dem,da. Si autem non das, manifestum est te Domino non credere. Ecce uerba Sali, id est, fatui, uel sapientis potiùs sancti. Nam apud hunc quidem Dominũ Iohãnem, quando erãt ij duo soli, nihil faciebat, quod esset fatui, sed tam moderatè, & cum tanta compunctione cum eo loquebatur, ut sæpè suauis odor exiret ex eius ore, ut affirmabat hic dominus Iohãnes. Quocircà uix credebat illum eundem esse, qui paulò antè erat Salus, id est fatuus. In alios autem omnes se gerebat aliter.

Nonnunquàm autem cùm dies sanctus ueniret Dominicus, ipse accipiebat seriem farciminum, & ea referebat tanquàm orarium: manu quoque sinistra tenebat sinapium, & sic orto mane tingebat, & rodebat: nonnullorum quoquè ora sinapio iniungebat ex ijs, qui cũ eo ueniebant. Cùm itaque ad eum uenisset quidam rusticus, ut cum ipso luderet, uterque autem eius oculus aspera laboraret albugine, is illius oculos iniunxit sinapio. Cùm is autem dolorem sensisset usque ad mortẽ, ei dixit Simeon: Vade, stulte, lauare in aceto, & in alio: & statim eris sanus. Ille uerò tanquàm existimans se aliquid posse efficere, recta uadit ad medicos, & fuit magis excæcatus. Tanquàm ergò furore percitus, iurat Syriacè: Per Deum celi, etiamsi meos statim oporteat exilire oculos, cùm fecero quod mihi Salus dixit, tamen id faciam. Cùm ipse autem oculos lauisset, ut ei dixerat, fuerunt statim sani eius oculi, & ita mundi, ut quando natus est, adeò ut ipse Deum glorificaret. Tunc ei Salus occurrens, dicit ei: Ecce sanus es, fatue: noli amplius furari capellas uicini.

Vide miraculum.

Cuidam exactori furto surrepti sunt nummi quingenti. Cumque is eos quæreret, occurrit ei Abbas Simeon. Dumque se uellet conuertere, dixit ei: Potes aliquid facere, o fatue, ut mei nummi inueniantur? Ille autem dicit ei: Certè, si uelis. Ille uerò ei dixit: Fac, & si inuenti fuerint, do tibi decem. Dicit ei Salus: Si quid tibi dixero, fac, & hac nocte eos inuenies in tuo armario. Ei ergo dato iureiurando est pollicitus, quòd si quid diceret, eum audiret, modò ne aliquid diceret importunum. Is autem rursus ei dixit: Abi, nummos tuos seruus Epicernes abstulit. Sed agè promitte mihi fore, ut neque ipsum, neque ullum è domo tua cædas. Eos enim cædebat acerrimè. Ille autem existimabat, eum dixisse, neminem esse cędendum pro nummis. Abbas uero Simeon dixit ei, ut neminem unquàm cæderet. Ei ergò promisit cum sacramento formidabili, se nullum esse cæsurum. Abiẽs ergo, seruum minimè repugnantem prehendit, & pecuniæ summã ab eo accepit. Accidit autem, ut cùm ab eo tẽpore uellet aliquem cædere, non potuerit, sed eius manus statim emarcuerit. Quod quidem agnoscens, dicebat: Reuera hoc ego Salo acceptum fero: iuitque ad eũ, & dixit. Sale solue iusiurandum. Ille autem statim stultum agebat, ut nesciret quidẽ, quid diceret. Cùm uerò pergeret ei exhibere molestiam, ei apparet in somnis, & dicit ei: Ego uerò soluam tuum iusiurandum, & tuum promissum, idque dissipabo. Cur te turpiter & indecorè geris? Quid uis tuos cædere conseruos, qui in futuro seculo te præcedent? Postquàm ergò hæc uidit, quieuit in posterum.

Eorum autem, qui uexabantur à dęmone, misereba tur supra omnem naturam. Recedens itaq; , multis modis se faciebat tanquàm unum ex ipsis: & cum eis degẽs multos ex ipsis curauit sua oratione, adeò ut quidam dæmoniaci murmurarent, & dicerent: O uiolente Sale, totum mundum irrides, & uenisti prope nos, ut nos uexares. Recede hinc: non es ex nobis. Quid nos totam noctem torques & uris? Cùm ergo illic esset sanctus, multos ipse quoque, tanquàm ex sancto spiritu loquẽs conuicit, alios quidem esse suffuratos, alios uerò esse scortatos: alios clamans reprehendebat, ut qui non frequenter communicarent: & alios arguebat, ut periuros: adeò, ut uel hac ratione totam ferè ciuitatem à peccato reprimeret.

Summa eius erga dæmoniacos cõmiseratio.

Magnos fructus facit.

Erat autem illo tempore quædam mulier diuinatrix, quæ faciebat amuleta, & utebatur incantationibus. Hanc conabatur hic uir iustus parare sibi amicam, dans ei ea, quæ colligebat ex ijs, qui ei dabãt, siue escã, siue pultem, siue etiam uestes. Itaque quodam die dicit ei: Vis faciam tibi amuletum, ut nunquàm sit tibi lema in oculo? Illa uerò dicit ei: Certè Sale, reputans quòd etsi sit fatuus, id fortè possit præstare. Abiẽs itaque scripsit in tabella Syriacè: Deus te faciet cessare & desiste re ab auertendis ab ipso ad te hominibus. Dedit ergò ei, & ipsa gestauit: neque potuit amplius alicui diuinare, nec facere amuleta.

Rursùs autem semel sedebat cum fratribus, & se calefaciebat prope caminum uasorum uitreorum opificis. Erat uerò uitreorum opifex Hebræus, dixitque Iudens pauperibus: Vultis faciam uos redire? Ecce, quando artifex facit poculum, faciam crucem, & franget. Postquàm ergo septem fregit ordine, cęperunt ridere pauperes, & rem ei dixerunt. Is uero illum, ira accensus, est persecutus. Postquàm autem recessit, clamauit, ei dicens. Reuera, Manzer, donec Crucem in tua frontẽ feceris, conterentur omnia. Cumque rursus tredecim alia fregisset ordine, compunctus est, fecitq; Crucem in frõte, nec ullum fregit ampliùs. Hoc ergo modo abiit, & factus est Christianus.

Nota vim Crucis in fronte pictæ.

Cùm decem populares aliquando suas uestes lauarent extra ciuitatem, ad eos accedens beatus, dicit eis: Venite, stulti, & faciam uobis lautum prandium. Quinque autem ex ipsis dixerunt: Scit Deus, Eamus. Reliqui uerò eos prohibebant, dicentes: Certè faciet nobis prãdium ex tenebris. Ipse mendicat ostiatim, & undenam habebit? Vult tantùm facere, ut cessemus. Quicque ergo ei crediderunt, & abierunt. Is uerò dicit eis: Manete hic. Et ab eis recedit tanto spatio, quantus est iactus telisagittarii, & secretè orauit. Illi autẽ inter se dicebãt: Reuera sumus illusi. Nam ut puto, uult ad nos fœnum deferre Abbas Simeon, ut pascamur. Ecce ergò cũ hæc dicerent, uiderunt eum ipsis annuentem. Orauerat.n. ut prius dictum est, & eis mensam diuinitùs parauerat. Cùm ergo ad eum uenissent, uiderunt prope eum, tanquàm à Deo positos panes siligineos, & placentas, & liba, & sesama, piscesq; & uina diuersa, & φαθύνια & γλυκὺ: & ut semel dicam, quæcunque habet uita opipara & delicata. Cumque ij comedissent, dicit: Accipite, o miseri, etiam pro uestris uxoribus. Quòd si nõ fueritis amplius stulti populares, reuera ex uestris domibus nequaquàm deficient hi panes siliginei, donec moriar. Dixerunt autem inter se, quando recesserũt: Probemus vnã hebdomadam: & si non defecerint, nõ reuertamur amplius cum nostris sociis in publicum. Postquàm ergo viderunt non defecisse panes siligineos, etiamsi ipsi ex eis in dies consumerent, ad malum negocium non accesserunt ampliùs: sed tres ex ipsis fuerunt etiam Monachi, compuncti propter institutum uitæ Sali. Quod tamen nulli potuerunt dicere, quandiù uixit in carne Salus.

Quamnam autem rem, & cuinam maximè digno, nempè Burdonario, fecerit, par est mandare iis, quæ de eo fiunt, scriptis. Erat enim misericors Burdonarius, & ex ijs, quæ ad ipsum redibant, dispergebat. Quodam uerò die cùm exiret ad afferendum pro domo sua, & ad uinum emẽdum, ei occurrit ille beatus, & dicit ei: Quò uadis, stulte? Hoc enim uerbum itidem semper habebat in ore. Ille autem ei dicit: Ad vinum quærendum, o Sale. Respondit uerò ei Abbas Simeon: Affer etiam, cùm ueneris, pulegium. Ex eo itaq; ominatus Burdonarius, apud se dicebat, dum abiret: Quisnam satanas ad me manè misit hunc Abbatem, dicentem mihi, Affer ad

me

me pulegium? Reuerà malum est hoc uinum, & aut acescit, aut nescio quid habet vitij. Cum autè reuersus est, ferens admodùm pulchrum vinum, præ gaudio oblitus est ferre pulegium. Recordatus tandem dicit Abbati: Verè oblitus sum ego miser. Subridens autem Abbas dicit ei: Abi solùm, res enim tua est dispensata. Postquàm autem venit, ut mutaret vtres, inuenis eos acetum, adeò vt homo timeret, vel ea odorari. Tunc ergo rem intellexit, & cœpit dicere: Reuerà iamiam imus ad quærendum pulegium. Properauit ergò, & uenit ad Salum, & rogauit eum: (Dicebat autem intra se: Sicut præstringit oculos præstigiator, ita etiam ipse fecit) Resolue, inquiens, quod fecisti, Sale. Ille verò dicit ei: Quid feci? Is autem dicit: Bonum vinum emi, & inuentum est acetum intra duas horas. Ei verò rursùs dicit Simeon: Abi, abi, nè sit tibi curæ. Aperi citò vtrium officinam, & tibi proderit. Erat enim scopus, & votum senis, vt benediceretur eius labor, quoniam erat misericors: nolebat uerò aliquid apertè facere, sed omnia per ludum. Compunctus est itaque Burdonarius, & dixit: Benedictus Deus, aperio φουσκάριον Cum autem aperuisset, benedixit ei Deus. Sed pro quo eum Salo gratias agere oportuisset, pro eo ipsi magis irascebatur, nesciens quidnam sibi conciliasset. Summa aût rei erat Deus, qui scopum Simeonis tegebat.

Aegrotauit aliquandò quidam ex primoribus ciuitatis. Solebat autem hic sanctus ascendere, & ludere in domo eius. Cumque esset grauatus, vidit se in somnis talis ludere cum quodam Aethiope. Is autem erat mors. Stabat ergò ægrotus, vt deijceret, & nisi iecisset ter senionem, fuisset victus. In somnis ergò ad eum venit Abbas Simeon, & dicit: Quid est, stulte? Reuerà modò te vincet hic Maurus, sed promitte mihi te non amplius violaturum esse cubile vxoris tuæ: & ego eum pro te deijciam, & non te vincet. Cû ergò iurasset, qui viderat, & talos Abbati dedisset ille proiecit, & ceciderunt ter seniones. Cum autem ægrotus è somno esset excitatus, ascendit statìm Salus, & dicit ei: Pulchra * triecta iecisti, stolide. Crede mihi, si transgressus fueris iusiurandum, Maurus ille suffocabit. Cumque eum, & omnes eius domesticos affecisset contumelia, descendit currens. Non habebat autem ille sapiens aliquid in suo tugurio, (habebat enim tuguriû, ut dormiret, uel potiùs uigilaret,) nisi vnum fascem sarmentorum. Sæpè verò totam noctem usque ad manè perseuerabat in oratione, humum irrigans lachrymis, & manè egrediebatur, secabatque vel frondes oleæ, vel herbas, & sibi faciebat coronam, & eam gestabat: manu quoquè tenebat ramum vnum, & clamabat: Victoriam Imperatori, & ciuitati. Dicebat autem ciuitatem quidem, animam: Imperatorem autem, rationem, quæ dominatur animi perturbationibus. Porrò autem hoc quoque Sanctus a Deo petiit, nè cresceret coma capitis sui, vel barba: nè fortè dum tonderetur, planum fieret, eum agere stultum. Quocircà toto tempore, quo perseuerauit in hoc vitæ instituto, nemo vidit, quòd creuerit coma eius capitis, neque quòd eam totonderit. Sæpè verò magna, & utili congressione vsus est cum domino Iohanne Diacono solo, & minatus est, forte ut si eius bonum, & quod ex uirtute degebat, diceret vitæ institutum, in magnum tormentum incideret in futuro seculo. Dixit autem ei quandò totam suam ei narrauit vitam, nempe duobus diebus antequam ex hac uita excederet: Iui hodiè ad fratrem Iohannê, & inuêni eum valdè per Deum profecisse, & gauisus sum. Vidi enim eum gestantem suam coronam, cui erat inscriptum: Corona toleran tiæ solitudinis. Et rursùs ait ille benedictus: Vidi, quandò huc venisti, Iohannes, quendam mihi dicentem: Veni, ueni Sale, ut feras non vnam coronam, sed coronas animarum quas mihi obtulisti. Persuasum autem habeo, domine Archidiacone, eum nihil in me nosse huiusmodi, sed hoc mihi gratis concessisse. Stultus enim homo, & fatuus, qualem debet mercedem accipere? Illud rursùs te rogo, nè ullam animam, maximè autê Monachum, aut mendicum, ullo modo habeas despicatui. Sciat enim charitas tua, quòd sunt inter mendicos, maximè autem inter cæcos homines, qui sunt vt Sol niti & expurgati per eorum tolerantiam, & afflictionem. Quot rusticos agricolas vidi sæpè ciuitatê ingredientes communicasse, qui erant auro mundiores propter eorum simplicitatem, & quod in sudore vultus sui comedant panem suum? Sed nè, domine mi, propter ea, quæ apud te dicuntur, me insimularis, quòd exposuerim totam miserabilis meæ vitæ negligentiam. Scias autem fore, vt Dominus te quoquè breuiter assumat. Sed pro totis uiribus curam geras tuæ animæ, vt possis transmittere absque ulla tempestate principes tenebrarû huius aeris. Scit enim Dominus me magno vexari metu, & solicitudine, donèc ab eorum sæuitia fuero liberatus. Hic est enim dies malus, de quo dicebat Apostolus & Dauid. Quâ obrèm rogo te, fili & frater Iohannes, omni si fieri potest, studio esto misericors. Misericordia enim nos tunc iuuat plusquàm omnes uirtutes. Dicit enim: Beatus qui intelligit uper egenum, & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus. Neque vnquàm accedas ad sanctum altare, habens aliquid aduersùs aliquem, nè tua iniquitas alios quoquè faciat indignos aduentu sancti spiritus.

Hæc & alia plurima ei præcepit, ex quibus iussit quædam nemini vnquàm dicere, propterea quòd non omnes ea, quæ dicuntur, cum fide accipiant. Fac autem ut te consoleris: Nam post hos tres dies assumit Dominus Salum hunc minimum, & Abbatem Iohannem fratrem eius. Etenim ego ipse ad eum accedens, dixi ei; Frater, agedum eamus, est enim tempus. Sed post duos dies veni in meum tugurium, & vide quid inuenias. Volo enim, ut habeas aliquod monimentum humilis & peccatoris Sali. Cumque hæc & plura his ei dixisset, abiens, se recepit in suum tugurium.

Nunc autem tempus vocat, ò amici, vt admirabilem eius mortem, vel somnum potiùs uobis narrem. Nam ipsa quoque non leuem præbebit utilitatem. Quinetiam est iis omnibus, quæ dicta sunt, excellentior: quæ etiam eius vitæ, nulli labi obnoxiæ, signaculum fuit, & confirmatio. Nam cùm uir ille magnus communem horam sensisset, uolens ne post mortem quidem humanum ferre honorem, quid facit? Ingressus subter fascem sarmentorum in sacro eius tugurio, illic dormiens, in pace Domino tradidit spiritû. Eius ergò familiares, postquàm eum duobus diebus non uiderunt, dixerunt: Eamus, uideamus, num sit ægrotus Salus Et inuenerunt eum iacentê mortuum subter fascem sarmentorum. Tunc dicunt: Eccè ipsa quoquè mors eum alligat ad scalmum. Et eum portâtes duo quidam, absque eo, quòd eum lauissent, & sine psalmodia, & sine cereis, & sine suffumigationibus, eum sepelierunt in sepulchro peregrinorum. Cùm autem transirent per domum illius uitreorum poculorum opifices olim Hebræi, quem quidem ipse fecerat Christianum, (ut superiùs diximus) ii, qui eum portabant, & ibant ad eum sepeliendum, audit is, qui dictus est, Psalmodiam, cuius ea erat harmonia, ut nulla uox humana eam possit psallere, & tantâ multitudinem uidit, quantam humanum genus non potest congregare. Stupefactus ille sono numerosæ, & con-

In somnis apparet ægrotanti.

Vide eius vigilias et preces.

Miri quidam de coma eius.

Ephes. 6.

Ephes. 5.

Psal. 40.

Prædicit obitũ suũ, & Abbatis Iohannis.

Felicissimè subsarmétis moritur.

Christianus sepeliendi ritus.

Angeli ad funus eius concinunt.

& concinnæ vocis Angelicæ, exit foràs, & videt sanctum, qui afferebatur a duobus tantùm, qui venerandum eius corpus portabāt. Tunc dixit, qui numerosum hunc cantum audierat: Beatus es, Sale, quòd cū non habeas homines tibi canentes, habes cæleſtes potestates, quæ te hymnis honorant. Et statim descendens, eum suis manibus sepelijt: & tunc à se audita incorporeorum cantica narrauit omnibus. Audiuit autem hoc quoquè Dominus Iohannes Diaconus, & cursu etiam venit cum multis alijs in locum, vbi est sepultus, volens tollere preciosas eius reliquias, vt eis honorificas faceret exequias. Cùm autem aperuisset sepulchrum, nequaquàm eum inuēnit. Eum enim glorificans, transtulerat Dominus. Tunc omnes veluti è somno fuerunt excitati, & narrauerunt inter se quænam vnicuiq; fecisset miracula, & quòd propter Deum se fingebat esse Salum, hoc est, stultū.

Hæc est vita, ò Christi amatores, huius admirabilis Simeonis. Hæc sunt eius, quæ ex multis collectæ sunt, virtutes. Hic fuit eius verè occultus atque cæleſtis cursus: qui à nullo quidem videbatur, omnibus autem repentè inuētus est manifestus. Hic est nouus Lot, sicut ille Sodoma, ità hic clàm mundum ingressus. *Gene. 13.* Atque eius quidem admirabilia, & maximè celebranda certamina, quantùm nos, qui nihil sumus, præstare potuimus, literis mādare studuimus, etiāsi anteà breuiter scripserimus, propterea quòd nondū singulatim ad nostram venisset notitiam hæc eius narratio admirabilis. Eum autem ornare encomijs, non est nostræ scientiæ, sed eorum, quibus illa adest facultas, vt dicendo possint esse pares eius virtuti. Quænam enim laudauerit oratio, cuius honor superat orationem? aut quomodò eum laudarint labra carnea, qui in carne expers carnis apparuit? Quomodò autem linguæ sapientia, eamquæ omnem sapientiam obscurauit, & prudentiam, quaquę ipse Dei voluntati congruenter vtebatur, extulerit stultitiam? Reuerà in faciem homo, Deus verò ad cor. Reuerà non sic videt homo, vt videt Dominus. *1. Reg. 17* Reuerà nemo nouit, quę sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est. *1. Cor. 2.* Reuerà nè ante tempus iudicemus ò Christi amatores, donèc venerit Dominus, & omnia illuminauerit. *Rom. 14.* Quis dixisset, Iudam quidem corpore versari cum discipulis, corde verò cum Iudæis? *Matt. 26* Quis Rahab, quæ in Hiericho corpore erat in prostibulo, putasset esse spiritu in Domino? *Iosue 2.* Quis Lazarum illum mendicum, qui tot affligebatur vlceribus, sperasset futurum in sinu Abrahæ in tanta fœlicitate? *Lucæ 16.* Hęc nos quoquè videntes ò dilecti, pareamus ei, qui rectè cōsuluit. Attende tibijpsi, & nec tuis, nec ijs, qui sunt circa te, sed tibijpsi soli, quoniam vnusquisque onus suum portabit, & propriam mercedem accipiet à cęlesti Rege Christo: *Gal. 6.* *1. Cor. 3.* Cui gloria & potentia cum patre & sancto spiritu in secula seculorum, Amen.

Requieuit autem, qui Angelicam & supra modū admirabilem agit vitam, & qui propter Christum Salus, hoc est, stultus fuit appellatus, Simeon primo Mēsis Iulij, cùm valdè coruscasset in suis rebus, ex Deo rectè gestis, & suis virtutibus adduxisset in admirationem etiam supramūdanas potestates incorporeorum. Nunc verò ad æternam Dei & patris luminum sedem assistens, vt qui libertatem acceperit & fiduciam, perpetuis eum hymnis & laudibus celebrat cū omnibus cęlestibus potestatibus. Itaq; concedat nobis Deus habere partem, & hæreditatem vnà cum sancto hoc Simeone, & cum omnibus sanctis in eius regno, quod nunquàm consenescit: Quoniam eius est gloria in secula, Amen.

VITA S. GALLI ARVERNORUM Episcopi, Authore S. Gregorio Turonensi Episcopo, Libro de Vita Patrum, Capitu. Sexto.

1. Iulij. Nobilitatis mundanæ fastigium semper inhiat cupiditatibus, gaudet honoribus, inflatur occursibus, litibus forum pulsat, rapinis pascitur, calumnijs delectatur, rubiginosi auri talenta desiderat, & dum parua possidere videt, vt agglomeret plurima, magìs accenditur, ingeritque ei congeries auri, sitim arduam possidendi, sicut Prudentius ait, *Vitia nobilitatis.*

Auri nanque fames procedit maior ab auro.

Vndè fit, vt dum gaudet pompis seculi, & vanis honoribus oblectatur, nihil ei de mansuris dignitatibus in memoriam reuocetur: nec respicit ad ea, quæ non videntur, dummodò illa, quibus satiari animū putat, importunè possideat. Sed sunt qui se de his nexibus, tanquàm aues de laqueis euolantes, & ad altiora tendentes, mentis alacrioris ingenio absoluerunt, ac relictis terrenis facultatibus, totis se viribus ad illa, quæ sunt cęlestia, aptauerunt, sicut sanctus Gallus, incola Aruernæ vrbis: quem à Dei cultu abstrahere non potuit dilectio patris, non matris blanditiæ, non amor nutricum, non obsecundatio baiulorum, sed his omnibus pro nihilo habitis, & tanquā stercora ęstimatis, Dei se dilectioni, Dei se officio vouens, monasterioli se districtioni subegit. *S. Gallus petit monasteriū.* Sciebat enim iuuenilis feruoris flammas non aliter posse devincere, nisi censuræ canonicæ & disciplinæ seuerissimæ subderetur. Sciebat insupèr, se ab humilitate seculi ad altiora subleuandum, & per patientiam tolerationis, ad illam excelsi apicis gloriam euehēdum: quod posteà probauit euentus.

Sanctus igitur Gallus, ab adolescentia sua deuotus Deo esse cœpit, diligensque ex tota anima Dominum, & ea, quæ Deo dilecta esse nouerat, diligebat. *Parentes eius.* Pater ei nomine Georgius, mater verò Leocadia à stirpe Vectij Pagati descendens, quem Lugduni passum Eusebij testatur historia. Qui ità de primoribus senatoribus fuerunt, vt in Gallijs nihil inueniatur generosius atque nobilius. Cumque ei pater cuiusdam senatoris filiam quærere vellet, ille, assumpto secùm vno puerulo, monasterium Cremonense expetiit, sexto situm ab Aruerna vrbe milliario, suppliciter Abbatem exorans, vt sibi comam capitis tondere dignaretur. *Tonsura Monastica.* At ille videns prudentiam atque elegantiam pueri, nomen inquirit, interrogat genus & patriam. Ille verò Gallum se vocitari pronunciat, ciuē Aruernum, Georgii filium senatoris. Quem Abbas vt cognouit de prima stirpe esse progenitum, ait: Benè desideras, fili: sed primùm oportet hæc ad patris tui deferri notitiam, & si hæc ille voluerit, faciā quæ deposcis. Denique Abbas pro hac causa nuncios ad patrem interrogantes, quid de puero fieri iuberet, misit. At ille parumpèr contristatus: Primogenitus, inquit, erat mihi, & ideò volui coniugio copulare: sed si eum Dominus ad suum dignatur accire seruitium, illius magis, quàm nostra, voluntas fiat. Et adiecit: Quicquid vobis infans Deo inspirante suggesserit, adimplete. Tunc Abbas, ista nuncijs referentibus, puerum clericum fecit. Erat autem egregiæ castitatis, & tanquàm senior, nihil peruersè appetens, à iocis se etiam iuuenilibus cohibebat, habens miræ dulcedinis vocem cum modulatione suaui, lectioni incumbens assiduæ, dans operam ieiunijs, & abstinens

se mul-

tych Ździeiciow nawrodzą bo pod Zb
rażeniem nietylko Konie, Bydła Lud
ale i Swinie zabieraią WmD MMDz
co Kędzierzy miał z listow JW Ałeks
Arcybiskupa Wielce ...

x

Mnie wielce Mści Pani Bernatowicz

Mog Mści Pani y Przyjaci

Za przysłanie listow od W...

se multùm à cibis. Quem cùm beatus Quintianus Episcopus ad idem monasterium ueniens cantantem audisset, non eum permisit vltrà illic retineri, sed secùm ad ciuitatem adduxit, & vt cęlestis pater in dulcedine spirituali nutriuit.

Accitur Gallus ad regē Theodoricum.

Cumque defuncto patre, vox eius magis ac magis in dies componeretur, atque idem in populis maximum haberet amorem, nunciauerunt hæc Theodorico Regi: quem dicto citiùs accersitum tanta dilectione excoluit, vt eum proprio filio plùs amaret. A regina autem eius vxore, simili amore diligebatur, non solū pro honestate uocis, sed etiam pro castimonia corporis. Tunc verò Theodoricus Rex ex ciuibus Aruernis clericos multos abduxit, quos Treuericæ Ecclesiæ ad reddendum famulatum Domino iussit assistere: beatum verò Gallum à se nequaquàm passus est separari.

Nota de fano gentiliū apud Agrippinenses.

Vndè factum est, vt eunte Rege in Agrippinam vrbem, & ipse abiret simul. Erat autem ibi fanum quoddam, diuersis ornamentis refertum, in quo barbaries opima libamina exhibens, vsque ad vomitum cibo potuque replebatur. Ibi & simulacra vt Deum adorans, membra, secundùm quod vnumquenque dolor attigisset, sculpebat in ligno. Quod vbi sanctus Gallus audiuit, statim illuc cum vno tantùm clerico properat: accensoque igne, cùm nullus ex stultis paganis adesset, ad fanum applicat ac succendit. Illi videntes fumum delubri ad cœlum vsque conscendere, authorem incendij quærunt: inuentum euaginatis gladijs persequuntur. Ille verò in fugam versus, in aula se regia condidit. Verùm postquàm Rex quæ acta fuerant, paganis minitantibus, recognouit, blādis eos sermonibus liniuit, & sic eorum furorem improbum mitigauit. Dehinc autem referre sæpè erat solitus vir beatus hæc cum lachrymis, & dicebat: Væ mihi, qui non perstiti, vt in hac causa finirer. Fugebatur eo tempore Diaconatus officio.

Denique cùm beatus Quintianus Episcopus ab hoc seculo, iubente Domino, trāsisset, sanctus Gallus apud vrbem Aruernam eo tempore morabatur. Ciues autem Aruerni ad domum Impetrati presbyteri eiusdē auunculi conuenerunt, conquerentes de obitu sacerdotis, &, quis in eius locum deberet substitui, requirentes. Quo diutissimè pertractato, regressus est vnusquisque ad domum suam. Post horum discessum sanctus Gallus vocauit vnum è clericis, & irruente in se Spiritu sancto, ait: Quid hi mussitāt? Quid cursitant? Quid tractant? Vacuum est, inquit, opus eorum. Ego ero Episcopus. Mihi Dominus hunc honorem largiri dignabitur. Tu verò cùm me redire de præsentia Regis audieris, accipe equum decessoris mei stratum, & egrediens, te obuiam exhibe mihi. Quod si audire despexeris, caue nè te in posterum pęniteat. Cumque hæc loqueretur, super lectulum decumbebat. Tunc iratus cōtra eum clericus, cùm multa exprobraret, elisum super spondam lecti latus suū læsit, turbidusq; discessit.

Quo discedente, ait Impetratus presbyter ad beatū Gallum: Audi, fili, consilium meum: noli manum facere, sed uade ad Regem, & nuncia ei, quæ hic contigerint: & si ei inspirat Dominus, vt tibi hoc sacerdotium largiatur, magnas Deo referimus gratias, sin aliud, saltem ei, qui ordinatus fuerit, commendaberis. Ille uerò abiens, quæ de beato Quintiano contigerant, Regi nunciauit.

Aprunculus Treuirorum Episcopus.

Tunc etiam Aprunculus Treuirorum Episcopus transiit. Congregatusq; clerus ciuitatis illius ad Theodoricum Regem, sanctum Gallum petebant Episcopum. Quibus ille ait: Abscedite, & alium requirite: Gallum enim Diaconum aliò habeo destinatū. Tunc eligentes sanctum Nicetium, Episcopum acceperunt. Aruerni uerò cleri consensu insipientium facto, multa munera ad Regem ferentes uenerunt. Iam tunc enim germen illud iniquum cœperat pullulare, ut sacerdotium aut uenderetur à Regibus, aut emeretur à clericis. Tunc ij audiunt à Rege, quòd sanctum Gallum habituri essent Episcopum. Quem presbyterum ordinari iussit Rex, & mandauit, ut datis de publico expensis, ciues inuitarentur ad epulum, & lætarentur ob honorem Galli futuri Episcopi.

S. Gallus datur Aruernis Episcopus.

Quod ità factum est. Is autem referre erat solitus, non ampliùs donasse pro Episcopatu, quàm unum trientem coco, qui seruiuit ad prandium.

Post hæc Rex, datis ad subsidium eius duobus Episcopis, Aruernos eum direxit. Clericus uerò ille, qui super spondam lecti latus eius illiserat, Viuentius nomine, ad occursum Pontificis secundùm uerbum illius properat non sine magno pudore, & se simulque equum, quem iusserat, repręsentat. Ingressisque utrisque in balneum, dolorem lateris, quem ab impulsu superbiæ eius incurrerat, clementer improperat, magnam ex hoc ei ingerens uerecundiam, non cum ira, sed tantùm ioco spiritali delectatus. Igitur exindè cum multo psallentio in ciuitatem suscipitur, & in sua Ecclesia Episcopus ordinatur.

Virtutes eius.

Iam uerò assumpto Episcopatu, tanta humilitate, tantaque charitate cum omnibus usus est, ut ab uniuersis diligeretur. Patientiam uero ultra hominum mores habebat, ità ut, si dici fas est, Moysi compararetur ad diuersas iniurias sustinendas. Vndè factum est, ut a presbytero suo in conuiuio percussus in capite, ità se quietum reddiderit, ut nec sermonem quidem asperum responderet: sed omnia, quę ei eueniebant, patienter ferens, in Dei hoc arbitrio, a quo se petebat enutriri, iactaret. Nam cùm & Ennodius quidam ex senatoribus presbyter in conuiuio Ecclesię multis calumnijs atque conuicijs eum lacessisset, cō surgens sacerdos, loca basilicarum sanctarum circuibat. Cæterùm cùm hoc Ennodio fuisset perlatum, post eum cursu veloci pergens, & se ante pedes eius in ipsa platea prosternens, veniam petiit, deprecans vt eum oratio eius * cum omnipotente iudice non fuscaret.

** coram.*

At ille benignè eum colligens, cuncta, quæ locutus fuerat, clementer indulsit, eum arguens, nè hæc vltrà contra sacerdotes Domini proferre auderet: quia ipse Episcopatum nunquàm promereretur accipere.

Eius propheticaρ̄dictio.

Quod posteà probauit euentus. Nam cùm in Gabalitano ad episcopatum iam electus, iam in cathedra positus, iam cuncta parata essent, vt benediceretur Episcopus, ità subitò contra eum omnis populus cōsurrexit, vt vix viuus posset euadere: qui posteà presbyter transiit.

Apud Aurelianensem autem vrbem incriminato ab iniquis Marco Episcopo, & in exilium truso, magnus Episcoporum conuentus est aggregatus, Childeberto Rege iubente.

Synodus Aurelianē.

In qua synodo cognoscentes beati Episcopi hoc esse vacuum, quod cōtra eum fuerat mussitatum, eum ciuitati & cathedræ suæ restituunt. Denique tunc ad seruitium sancti Galli Valentinianus Diaconus, qui nunc presbyter est & cantor, accessit. Cumque Episcopo alio Missam dicente, Diaconus ille, propter iactantiam potiùs, quàm pro Dei timore cantare vellet, à sancto Gallo prohibebatur, dicente sibi: Sine, fili: quandò Domino iubente nos celebrauerimus solennia, tunc & tu canere debes. Nunc eius clerici concinant, qui celebrat Missam. At ille & tunc se posse pronunciat. Cui sacerdos: Fac vt libet: nam quod volueris, non explebis. Ille igitur negligens mandatum Pontificis, abijt, & tam deformiter cecinit, vt ab omnibus irrideretur. Adueniente autem alia Dominica, dicente sæpe dicto Pontifice Missam, eum iussit abire: Nunc inquiens, in nomine Domini, quod volueris, explicabis. Quod cùm fecisset, intantùm vox eius præclara fa[illegible]a est,

eſt, vt ab omnibus laudaretur. O beatum virum, cui talis gratia conceſſa eſt, vt ſicut animæ, ità & voces hominum ſub eius poteſtate conſiſterent: quas & cùm voluit, cantu prohibuit: & cùm libuit, cantare permiſit.

Præſtitit autem Deus & alia miracula magna per illum. Nã cùm Iulianus defenſor Presbyter deincèps, dulciſſimæ voluntatis homo, à quartano typo correptus, grauiter cruciaretur, lectulum ſancti ſacerdotis expetijt: in quo decubãs, à famulo opertus, paululũq; obdormiens, ità ſanatus eſt, vt nec contactus quidem poſteà ab hac infirmitate videretur.

Lectulũ eius ſanat quartanã

Cùm autem Aruerna ciuitas maximo incendio cremaretur, & hoc ſanctus comperiſſet, ingreſſus Eccleſiam, diutiſſimè Dominum ante ſanctum altare cum lachrymis exorauit: ſurgensq;, Euangelijs compræhẽſis apertisq; obuiàm ſe igni obtulit. Quo obtemperante protinùs, ad adſpectum eius ità omne incendiũ eſt extinctum, vt nec fauillæ quidem in eo igne remanerent. Sub eius autẽ tempore magno terræmotu Aruerna ciuitas eſt concuſſa: ſed cur acciderit, ignoramus. Hoc tamen ſcimus, ꝙ nullum ex populo læſit.

Sedat incendium precibus.

Cùm autem lues illa, quam inguinariam vocãt, per diuerſas regiones deſæuiret, & maximè tunc Arelatẽſem prouinciam depopularetur, ſanctus Gallus non tantùm pro ſe, quãtùm pro populo ſuo trepidus erat. Cumq; die ac nocte Dominum deprecaretur, vt viuẽs plebem ſuam vaſtari non cerneret, ꝑ viſum noctis apparuit ei Angelus Domini, qui tã cæſariem, quàm veſtem in ſimilitudinem niuis cãdidam efferebat, & ait ad eum: Benè te, ò ſacerdos, proſpectat diuina pietas pro populo tuo ſupplicantem: ideoq; nè timeas: exaudita eſt enim oratio tua, & eccè eris cum populo tuo ab hac infirmitate liberatus, nullusq;, te viuente, in regione iſta ab hac ſtrage deperibit. Nunc autẽ noli metuere: poſt octo enim annos expletos migrabis à ſeculo. Quod poſteà manifeſtũ fuit. Expergefactus igitur, Deo gratias pro hac conſolatione egit, ꝙ per cœleſtẽ nuncium ſe confortare dignatus eſſet.

Rogationes illas inſtituit, vt media Quadrageſima pſallendo ad baſilicam beati Iuliani martyris itinere pedeſtri venirent. Sunt autem in hoc itinere quaſi ſtadia trecenta ſexaginta. Cùm autem regiones illas, vt diximus, lues illa conſumeret, ciuitatem Aruernã, ſancti Galli intercedente oratione, non attigit. Vndè nõ paruam cẽſeo gratiam eius, qui hoc meruit, vt paſtor poſitus, oues ſuas deuorari, defendente Domino, non videret.

Pellit peſtẽ ab Aruernis.

Sed veniamus ad illud tempus, cùm eum Dominus de hoc mũdo iuſſit aſſumi. Cùm grauatus incommodo decubaret, ità febris externa omnia membra eius depilauit, vt capillos & barbam ſimùl amitteret. Sciẽs autem ſe, reuelante Domino, poſt triduum migraturum, conuocat populum, & omnibus, confracto pane, communionem ſanctã & pia voluntate largitur. Aduenient̃e autem die tertia, quæ erat Dominica dies, ciuibus Aruernis immanem allaturã luctum, albeſcẽte iam cœlo, interrogat quid in Eccleſia pſallerẽt. Dixerunt autem circunſtantes, benedictionem pſalli. At ille, pſalmo quinquageſimo & benedictione decantata, & alleluiatico cum capitello expreſſo, conſummauit officium totum temporis matutini. Quo iam extremo perfunctus officio, ait: Vale dicimus vobis, fratres. Et hæc dicens extenſis membris, ſpiritum cœlo intentum præmiſit ad Dominum. Tranſijt autem ætatis ſuæ ſexageſimoquinto, Epiſcopatus verò ſui ſeptimo-[illegible] vigeſimo anno. Exindè ablutus atque veſtitus, in Eccleſiam defertur, donèc comprouinciales ad eũ [illegible]dum conuenirent. Magnum autem ibi miraculum oſtenſum populis fuit, ꝙ ſcilicet ſanctus Dei, [illegible]o dextero pede in feretro, ſe in aliud latus, quod erat versùs altare, contulit.

Commuio ſub vna ſpecie.

Excedit è vita.

Inſigne miraculũ

Dum hæc agerentur, Rogationes illæ, quæ quotannis vbiquè poſt Paſcha fiunt, celebrantur. Iacuit autẽ in Eccleſia per triduum, aſſiduo inſtante pſallẽtio cũ magna frequẽtia populi. Epiſcopis autem quarta die aduenientibus, cum de Eccleſia leuauerunt, & portãtes in ſancti Laurentij baſilicam, ibi ſepeliunt. Iam verò in exequiis eius quantus planctus, quanti populi affuere, enarrari vix poteſt. Mulieres cum lugubribus indumentis, tanquàm ſi viros perdidiſſent: ſimiliter & viri obtecto capite, vt in exequiis vxorum mos eſt, ipſi quoquè Iudæi accenſis lãpadibus plangentes proſequebantur. Omnes prætereà populi vna voce dicebant: Væ nobis, qui poſt hanc diem nũquàm ſimilem merebimur habere Pontificem. Et quia, vt diximus, prouinciales longè diſtabant, nec celeriùs venire poterant, vt mos ruſticorum habetur, glebam ſuper beatum corpus poſuere fideles, quò ab æſtu non intumeſceret. Quem ceſpitem poſt eius exequias mulier quædam, & verè (vt ego diligenter ſciui) virgo puriſſima & deuota Deo, Meratina nomine, ab aliis eiectũ collegit, atque in horto ſuo poſuit, & infuſa ſæpiùs aqua, Domino incrementum dante, viuere fecit. De quo ceſpite infirmi non ſolùm auferentes herbam, atque ex eius ſucco bibentes ſanabantur, verumetiam fidelis ſuper eum oratio ſuffragium merebatur. Qui poſteà per incuriam, virgine migrante, deperiit. Deniq; ad ſepulcrum eius multæ virtutes oſtenſæ ſunt, Nã quartanarii & diuerſis febribus ægroti, vt ad beatũ tumulum fideliter perueniunt, protinùs hauriunt ſanitatẽ.

Miracula multa ad ſepulcrũ eius.

Valentinianus igitur cantor, cuius ſuprà meminimus, qui poſteà presbyter fuit, cùm Diaconatus fungeretur officio, à typo quartano corripitur, ac ꝑ multos dies magna defectione laborauit. Factum eſt aũt, vt in die acceſſus huius febris, loca ſancta circuire diſponeret orans: veniensque ad huius ſancti ſepulcrũ, proſtratus ait: Memor eſto alumni proprii, quẽ amore vnico dilexiſti, & erue me ab hac qua detineor, febre. Hæc effatus, herbulas, quæ ob honorem ſacerdotis tumulo reſperſæ fuerant à deuotis, collegit, & q̃a virides erant, ori applicat, dentibus decerpit, ſuccũq; earum deglutit. Præteriit dies illa, nec ab hoc eſt pulſatus incommodo: & deincèps ità ſoſpitati eſt reſtitutus, vt nec vllos vel minimos rigores vltrà perferret. Hoc ab ipſius presbyteri ore ità geſtum fuiſſe cognoui. Non enim ambigitur, per illius potentiam prodire virtutes de tumulis ſeruorum ſuorum, qui Lazarũ vocauit ex monumento.

Iohan. 11.

VITA S. THEODORICI ABBATIS, & diſcipuli S. Remigij, vt in MS. Codicibus habetur. Stylum F. Laur. Surius nonnihil elimauit.

SANCTVS Theodoricus, in pago Rhemẽſi Alamandorum chorte natus, patrem Marchardum habuit. Porrò apud beatiſſimum Remigium educatus eſt. Eius futuram ſanctitatẽ hoc pacto Dominus oſtẽdere voluit. Fons quidem, poſteaquàm ex illo panniculi eius adhuc infantis ablui cœpere, ſordium & cuiuſuis immunditiæ inquinamentis adeò non potuit infici, vt etiam liliorum gratiſſimos ſpiraret odores, ea re ſignificans, qualis eſſet infans ille futurus. Poſtquàm autem pubertatis attigit annos, voluntate parentum conſenſit in matrimonii copulam, ſed non ex animo. Cùm enim ſponſam accepiſſet, multis ſermonibus

Iulij 1.

Patria & parẽtes S. Theodorici.

Accipit vxorẽ,& virgo per manet v- terque.

monibus hortabatur eam ad amorem sponsi cælestis & immortalis, proponens illi immarcescibilem virginitatis coronam, si sequeretur agnum immaculatum, virginum amatorem. At illa contemni se existimans: Cur, inquit, despicis te amantem, cùm non sim ignobilis genere? Fortassis alia magis tibi cordi est, & idcirco hæc mihi vana proponis. Hæc atque id genus alia multa vt audiuit Theodoricus, ad S. Remigium se contulit, pias apud eum de sponsæ querimonias depositurus. Porrò beatus Remigius sapientissimo consilio iubet acciri sponsam, venienti idem ipse explicat æternæ beatitudinis præmia, in virginitate perseuerantibus reddenda, docet virginitatem sororem & amicam esse angelorum. Tum illa desiderio vitæ æternæ incensa, pollicetur se integritatem corporis conseruaturam, vt possit adhærere Christo. Quæ res mirificè exhilarauit castum eius sponsum Theodoricum.

Est syluula à ciuitate tribus distans milliaribus, sita in monte, quem Hor vocant. In eo monte voluit beatus Remigius ædificari monasterium, in quo monachos congregaret, sub Theodorici cura & moderatione victurus: quippe quem iam cerneret virtutum exemplis florere. Misit igitur ad locum inspiciẽdum cum Susanna virgine sanctissima & Abbatissa ipsum Theodoricum. Atque illi pariter in montis verticem scandentes, circunferebant in omnem partem oculos, simul obsecrantes Dominum, vt sua benignitate ipsis ostendere dignaretur locum, monasterio construendo opportunum. Ecce autem è cœlis aduolat angelus sub forma aquilæ, amicaque familiaritate lento volatu in orbem se conferens, locum designat, & ut diuinæ voluntatis euidentior esset repræsentatio, vnius horæ spatio demissis alis supra locum illum constitit, quo debuit templum ædificari. Intelligunt illi diuinitùs missum, qui hæc eis ostendebat, remque ordine ad beatum Remigium referunt. Tum uerò in monte illo Hor constructo monasterio, miles Christi Theodoricus permultorũ spiritalis fit pater monachorum, atque illic eodem etiam die postea viuendi fecit finem, quo olim in alio monte Hor, è corpore excessit Aaron summus sacerdos.

S. Theodoricus multismo nachis pre ficitur. Num. 20.

Quæ autem virtutum opera in eo monasterio effecerit, nos pro dignitate commemorare nequimus. Cùm autem ab angelicæ vitæ pontifice Remigio sacerdotio esset initiatus, vt illo munere ritè fungeretur, cępit omnibus verbum salutis ministrare. Itá factum est, vt eius fama in populos diffunderetur. Quodam autem tempore ex more beatus Remigius cum S. Theodorico psalmos depromens, montem illum visendi causa adijt. In ipso autem itinere inciderunt in locum, quem Cedrium vulgò vocant, vbi stu prostibula erant. Ibi Theodorico vox faucibus hæsit, nec potuit psalmi versiculum exprimere. Idem passus est in eodem versiculo, cùm reuersi ex monasterio, eũdem locum præterirent. Ait ergò ad illum S. Remigius: Demiror frater, quid causæ sit, quòd in eodem & loco & versiculo præter morem bis in Dei laudibus titubaris. Respondit B. Theodoricus: Pater eximie, cùm tua sanctitas semper in cęlis versetur in conspectu Dei, regesque terreni tuæ pareant voluntati, cur animas diaboli nexibus implicatas, te præsente, pateris interire? Scio enim, modò velis, solo nuncio à regis munificentia te posse locum hunc impetrare, & creatori oues ex illius tartarei lupi faucibus ereptas restituere. His auditis, beatus Remigius supplices obtulit regi preces, locumque spurcissimum, vbi tenebrarum exercebantur opera, pro voto obtinuit. Expulsisque indè turpitudini deditis fœminis, eorum domicilia funditùs euertit. Et quia locus ille extra vrbem erat, intrà muros extructis ædificijs, quadraginta sanctimoniales (tot enim fuerant scorta, quæ profligauerat) in illis collocauit.

Defuncto rege Clodoueo, quem beatus Remigius ad Christi religionem traduxerat, & è sacro fonte susceperat, filius eius Theodoricus regni gubernacula suscepit. Is uerò nuncios misit ad S. Remigium, obnixè rogans, vt ad ipsum veniret, & vnicę eiusdemque charissimæ filiæ grauiter laboranti, manus imponeret. At S. Remigius aduersa tum corporis valetudine impeditus, beato Theodorico, quem gratia curationum pręditum diuinitùs cognouit, suas vices demandauit. Ille iussa magistri volens gnauiter exequi, ad regis palatium proficiscitur. In ipso autem medio itinere tristis ei adfertur nuncius de obitu puellæ, rogantque eum, qui erant missi à rege, ne se frustrà fatiget. At ille à proposito non discedens, venit ad palatium, regemque & reginam cũ tota familia mœrentes inuenit. Illorum ergò lachrymis etiam ipse ad lachrymandum permotus: Secedite, inquit, paululùm, parenturq; funeri opportuna: ego id interim exequar, cuius causa huc accessi. Cumque non nisi illi, quos ipse iusserat, illic mansissent, sublatis in cęlum oculis & manibus, preces intrà mentis penetralia, lachrymis faciem rigantibus, corde compuncto obtulit. Deindè accessit ad corpus exanime, & oleo sancto illud vnxit. Et eccè subitò omnis vitæ expertes artus suo vigori restituũtur, & puella vitæ se beati Theodorici precibus redditam palàm profitetur. Accurrit rex & regina, stupent ad miraculum, palatium omne exultat: cuncti hominem Dei venerantur. Porrò rex non modò discipulum Theodoricum, sed etiam beatum Remigium regia munificentia prosequi appetens, Venderas ei ad fluuium Matronam, Gaudiacum autem villam plagi Rhemensis S. Theodorico donauit, orans eum, vt pro se & regno suo Dominum deprecaretur.

Precibus sãcto oleo excitat regis filiã vita functã.

Accidit posteà, vt regis huius oculus incredibili vexatus dolore, omnem medicorum operam eluderet. Itaque illis de sua arte desperantibus, hoc vnũ supererat regi consilium, vt humano auxilio destitutus, diuinum imploraret. Mittit igitur supplices nuncios ad venerabilem Abbatem Theodoricum, vt qui filiam reuocarat ad vitam, etiam celerrimam oculo ipsius faceret medicinam. Aduenit illicò vir Dei, corpus solo sternit, animum tollit ad cęlos, totus in preces pro regis curatione incumbit. Post paululùm erigens se, alacri olei parùm infundit sum mo pollici suo, maleque affecto oculo signum salutiferæ Crucis imprimit, lumenque pristinum temporis puncto regi reformat. Rex lætus magnificat regem regum ingenti gaudio plebs omnis exultat, glorificatur ab omnibus Deus: sanctus Theodoricus, fama, tam insigne miraculum vbiquè diuulgante, omnium ore celebratur. Cernere tum erat ingentem ad eum confluere ægrotorum multitudinem, sine mora optatam salutem reportantium. Videbant cæci, audiebant surdi, claudi suis ingrediebantur pedibus, manus aridæ & contractę extendebantur, dęmoniaci curabantur: deniquè mille nocendi artes malorum dæmonum, diuinis medicamentis destruebantur.

Sacro oleo et Crucis signo curat oculũ regis.

Multi sanantur.

Perseuerauit autem vir sanctus in Christi seruitio vsque in finem, & quicquid ore docuit, exemplis euidentissimis confirmauit. Despiciebat res caducas omnes labentes seculi, vt posset cum Christo cælestia possidere. Itaque post multa virtutũ opera, miraculorũ insignia, peracto bono certamine, & cursu

feliciter consummato, vitam in terris angelicam viuens,& mentem semper cęlo affixam habens,sanctis angelis gratulantibus,eumque deducentibus, ad Christum Calendis Iulij cum gloria migrauit. Eius obitum vt rex memoratus audiuit, festinus cum multo comitatu venit ad monasterium, memor beneficiorum eius, proprijsque humeris cum summo animi mœrore sacrum corpus eius ad sepulchrum exportauit. Ad eius tumulum vsque in præsens diuina virtus multiuarias efficit virtutes ad laudem nominis sui,quod est benedictum in secula,Amen.

VITA S. EPARCHII ABBATIS & confessoris, quam, mutato passim stylo, ex perantiquo MS. codice descripsit F.Laur. Surius.

Prologus Authoris,qui fuit beati viri ferè æqualis.

EST hoc rationi consentaneum, vt eę potißimùm res in scripta redigantur, quas constat nihil à vero discrepare. Itaque in hac S. Eparchij vita nemo quicquam putet commentitium aut superuacaneum recitari: quandoquidem ea,quę dicturus sum,multorum possunt,qui coràm intuiti sint,testimonijs confirmari. Non est sanè in hac historia verborum elegantia aut sermo disertus & eruditus:atque ea causa oro & obsecro,vt si in cuiusquam sapientis manus inciderit, comiter ac benignè eam emendandam suscipiat, lectoresque potiùs dent operam,vt fidem adhibeant rebus gestis, quàm temerè carpendo labantur. Sed iam agè dicere incipiamus,quæ per illum in hac vita,Domino auxiliante,perpetrata sint.

VITAE HISTORIA.

IVLII 1. Patria & parētes S. Eparchij.

EPARCHIVS igitur in Petragoricensi vrbe natus, patrem habuit Felicem,cognomento Aureolum, matrē verò Principiā. Cùm iam autem septennis ferè esset, in eadem vrbe adhibitus est literis addiscendis: cumque Domino suam illi gratiā adspirāte,bene esset eruditus, ab auo suo Felicissimo Comite est accitus,vt apud ipsum Cācellarij officio fungeretur:quod quidem adhuc adolescens maiori ille integritate & morum honestate præstitit,quàm eius ætatis ferret voluntas. Sed cum annos quindecim apud illum Comitem egisset, relicta seculari militia, inscijs omnibus, Sedacianum expetijt monasterium, Abbatisque Martini pedibus aduolutus, petijt se in monachum recipi:intercedenteq; Dei misericordia, licèt inuitis parentibus,quod deuotè postulauit,obtinuit.Prima autem obedientia iussus colere vineā, terram aratro proscindere, & omne genus seruitij, vt habet Canon monasticus,exequi,libenter paruit, vili & pauperi habitu contentus. Ieiunabat quotidiè,vigilabat & orabat assiduè, misericordiæ operibus sedulam nauabat operam, multos morbis pressos uel à malo dæmone vexatos, suis precibus curabat.

Fit Cancellarius.

Monasteriū petit.

Per id tempus Leuiuialum monasterij agellū cū Victoriano monacho petere iussus, dum carperet iter, vidit capreolum cursu rapidißimo fugientem, relicto fœtu, quem properè voluit ablactare. Orans autem tacitè vir Dei, iubet eum gradum figere. Mox ille non modò expectandi officium exhibuit, sed etiam deposita ceruice,eius manus osculabatur. Tum vir Dei leniter manu tangens,Crucis signo eū armauit,atque ità recedendi fecit potestatem.

Properabat aliquandò ad Cellam S. Aquilini orationis causa,comite vsus Munderico monacho. Vidit autem auem suis pullis incubantem. Iubet illam quoque non se mouere loco:paret auis, donec accepta benedictione, copia ei facta est cum pullis permanendi.Sed cùm hæc pluraque alia Domino largiēte faceret,cępit multis innotescere & celebris haberi:quod quidem ei non voluptati fuit, sed horrori. Itaque occultè è suo recedens monasterio, totumq; se Christi misericordiæ committens, eiusmodi perquisiuit locum, in quo posset inclusus habitare. Cū autem iret per pagum * Equolinensem, puerum, Gratulphum nomine, interemptum offendit in Anglesis villa,eumque ad monachorum preces vitę restituit. Alium quoque vita functum apud Burdegalenses, precibus suis excitauit. In eo itinere sic se comparabat,vt posset secretiùs pertransire, nec vlli innotescere. Sed agnitus est à ciuibus, & perlatum ad* Antonium, ipsius vrbis Episcopum, eum illic adesse. Iam verò fama notus erat illi Episcopo, sed lætabatur is posse se coram hominem Dei plenius cognoscere, multoque ad eius conspectum gaudio perfusus, propensißima animi beneuolentia eum suscepit: cognitaque accuratiùs volūtate eius, non permisit eum aliò commigrare, sed multo cordis amore eum complexus, locum optatum ei ostendit, qui erat instar desertæ cuiusdam solitudinis. Eo conspecto, vir Dei non tantùm ore deprompsit, quantum animo lætabatur, quòd locus esset remotus & procùl à ciuitate,& supernè è montis vno latere perspicuus manaret fons, ab alio verò Carantonis fluuius.

Laudes fugit.

Excitat puerum tuum.

Itèm aliū

Postquàm ergò exul cępit esse à natiuo solo, noluit illo in loco includi,nisi prius Episcopus vel Abbas ipsius annuisset.Quamobrèm vir Domini* Antonius Episcopus misit legatos suos, Frontonium Archipresbyterum,qui posteà est Episcopi dignitatem adeptus,Arthemium Archidiaconum, qui per omnia se verum Christi seruum declarauit, itemq; Arthemium defensorem, vt ij à Sabaude Episcopo & eius Abbate copiam impetrarent faciendi, quod animo destinarat Eparchius. Reuersi tandèm illi, ægrè se potuisse obtinere nunciarunt, at tamen benignè permissum esse, quod postulabatur. Interim viro Dei in vrbe manente, cùm locus congruus ei iam præparatus esset, cunctis in domo illa somno oppressis,ille clàm surrexit è lecto, & nocte abijt visurus locum ipsi attributum. Absolutis verò precibus,lapidem supposuit capiti, vt se daret sopori.Ecce autem cælitùs eum Christus alloquitur,iubetque illic manere,nec deinceps aliò vagari. Eam Christi iussionem ipse posteà fratribus indicauit ore suo. Cùm autem esset in ciuitatem reuersus, sub horam tertiam venit ad carcerem, in quo permulti vincti tenebantur. Aderat autem etiam carceris custos. Tum verò pijssimis ad Deum fusis precibus, citò impetrauit,quod voluit. Carceris enim ostia ad eius imperium sunt aperta,&virga ferrea reiecta,& multis locis quassata est: porrò vincti omnes è carcere ad ecclesiam confugerūt,cūcto populo acclamāte eius rei authorē eē Eparchium,Deumq; plausu manuum collaudante.

Multos è carcere vinctos liberat.

Iam nec hoc quidem silentio premendum est, quid miraculi perpetrarit vir Dei, postquàm ad presbyteri gradum euectus est, & ab * Antonio Episcopo ordinatus. Multa quidem ab illo miracula tum edita sunt, sed nos pauca dūtaxat cōmemorabi-

bimus. Rusticus quidam, Redemptus nomine, vas habuit melle plenum. Id furto quidam abstulit. Accuratè autem perquirens rusticus, tandem furem ipsum comperit, refert omnia ad Comitem Ramnulphum: fur diris tormentis subijcitur, & non hoc solùm, sed multa etiam alia atrociora confessus, suspendio adiudicatur. Vbi id comperit vir Dei Eparchius, preces supplices offert Comiti pro salute miseri hominis, dicitq; eum hoc nomine mori non debere. Sed cùm nulla ratione posset flectere Comitē, vocat ad se vnum ex fratribus, Gratianum presbyterum, ex cuius ore nos isthuc accepimus, iubet collectis ægrotis quibusdam ad vrbis portam, rei euentū eum præstolari. Interim suspenditur miser ille: sed abeūtibus carnificibus, patibulum totum dissipatur, eius soluuntur vincula, & cursu rapidissimo ad oppidum properat. Comes id conspicatus, iubet milites, conscensis equis, eum insequi & anteuertere, priusq; ecclesiæ limina attingat: parent milites non pauci, sed sub ipsius Comitis conspectu in itinere adeò cōtabescunt, & retardantur, vt illum comprehendere non potuerint. Liberatus ille precibus S. Eparchij, vita donatus est.

Suspensū fure cōseruat.

Alium quendam Comitem vir Dei orabat, vt parceret reo, extremo supplicio iam afficiendo. At ille non modò preces eius non admisit, sed etiam inuersis pedibus hominem suspendit. Rogante verò beato Eparchio præpotentem Deum, solutus est homo, & hora vespertina longo itinere venit ad virū Dei.

Itèm aliū

Clara, nobilis fœmina, quam etiam Araneam vocant, toto corpore contracta, ad famam beatissimi viri carruca ad eum perducta est, eoque viso, magna voce rogauit, vt pro sua humanitate sibi subueniret. Mansit autem illic hebdomadam vnam, & eius precibus pristinæ se sensit sanitati restitutam. Eius autem fęminæ quanta fuerit fides, commemorasse operæprecium erit. Postquam ei reddita salus est, domum reuertens, secum tulit literas viri Dei. Accidit indè, vt è sua domo, quæ erat ad litus maris sita, cerneret nautam in præsentissimum vitæ discrimen coniectum. Confisa igitur tum auxilio Dei, tum precibus sancti Eparchij, celeri cursu cum illis literis ad ripam maris properat, porrectisque manibus eas contrà expandit, altaque voce exclamat, dicens: Serue Dei Eparchi, salutem Christi per hæc literarum pignora ad liberandos nautas operari digneare. Et eccè non absque nutu diuino, nauis illa, cūctis posthabitis portubus, à fluctibus vehementer oppressa, ad eum locum, vbi Clara stabat, appulsa est.

Sanat contractam.

Genesia alia fęmina, lepra deformis, ab eodē sancto viro mundata est, tres cæci illuminati, Gandemia mulier dæmonum legione liberata. Arthemius quidam parentibus non infimis, cùm de scripturis sanctis tractaret, optaretque Christiana religione initiari, & necdùm clericus ordinatus, apud Santones se inclusisset, multisque annis ità inclusus mansisset, atque ea causa capillus ei admodùm promissus esset, à malo dæmone arreptus, indè egressus est, dicens se ad Childebertum regem iturum, eius regni vires exploratum. Vt autem parentes eius viderunt isthuc eum non sana mente meditari, iter cum illo pariter suscipiunt, tāquàm etiam ipsi velint vnà ad regem proficisci, sed inter eundum alio itinere ad Eparchium eum ducere nituntur. Vbi autem ad ciuitatem propiùs accedunt, animaduertens ille se ad domini Genesij vicum, quem * Equolisinam vocant, perduci, tandèm in has erupit voces, nolle se in Eparchij conspectum venire.

Multi curantur.

forte Engolismā.*

Multùm igitur illo renitente, manus in eum inijciunt, qui ei aderant, impositumq; equo, ligatis manibus & pedibus sub ventre equi constrictis, ad Eparchium etiam inuitum adducunt. Introductus inde ad hominem Dei, cępit agitare capillos, iactare procaciter, nullum sibi vitæ sanctitate parem esse: simul etiam virum Dei fęditissimis proscindere conuicijs, cùm interim durissimè ei colligatæ essent manus, digitis ad palmas adactis. Accedit ad eum sanctus Eparchius, eumque Cruce consignat. Tum ille eatenùs ad sanitatem redijt, vt ab illis improbis uocibus abstineret. Altera luce iussit sanctus Eparchius capillos eius tonderi, quemadmodum laicis fieri solet. At ille clamitabat, neminem ea fore audacia, vt id ausus sit attentare. Aegrè tandem capilli secti sunt. Postero die iubente Eparchio Clericus ordinatus est, moxque ille adeò obmutuit, vt ad dies non paucos nullum prorsùs verbum proferret. Non diù post sanum & incolumem eum restituit vir Dei, & posteà factus Diaconus, vsque ad obitum suum sanus permansit.

Vide vim Crucis.

Dæmoniacus curatur.

Salomon, vnus è suis, caballum eius per id tempus hyeme nutriendum susceperat, quem seruus Ebrulphi, qui erat viro Dei præcipuè charus, furto abstulit. Sed cùm ad eum perductus esset, à dæmone correptus, cæpit miser valida voce prodere scelus suum. Itaque quidam simulatis animis, perinde acsi ille morbo laboraret, eulogias sancti Eparchij expetierunt. Ille verò fallaciam eorum non ignorans, mox respondit, per fraudem ipsos sua munera postulare. Seruum enim, qui caballum ipsius furatus esset, iam extinctum esse. Tum illi confestim ei equum reddiderunt, non sine multa admiratione inter se conferentes, vndè ille eius furti notitiam haberet. Perceptis autem à viro Dei eulogijs, abierunt ad furem: sed ille infelix priùs quàm eas acciperet, in suo scelere, diabolo id agente, defunctus est. Habebat id vir sanctus diuinitùs ipsi cōcessum, vt siue benè, siue male quispiam de eo loqueretur, id ipsum minimè lateret.

Seruus quondam Leontij apud Santones pro suo facinore atroci catena vinctus, cùm iam diutina ferri laceratione pedes eius attererentur, audiens celebre viri Dei nomen, ad eum confugit, humique se prosternens, obsecrabat vt suis precibus dignaretur ipsum liberare. Viso illo sanctus Eparchius cogitare cępit, num qua ratione aut arte humana posset miser ab illis compedibus absolui, nihil interim de Dei uirtute diffidens. Iubet ergò adesse fratres & soluere compeditum. Illis verò malleo cædentibus catenam, vt eam confringerent, miser homo voces dabat intolerabiles præ dolore. Dicebant tum fratres, se nunquàm vidisse hominem atrociùs compeditum, nec se videre viam vllam, qua possent illas compedes dissipare. Ait ergò ad illos sanctus Eparchius, vt malleum darent in manus compediti: ipse verò cum lachrymis se prosternens in preces, post paululùm surrexit & ait: Dominus soluit compeditos: præcepitque homini, vt feriret. Facilè autem æstimari potest, qua vi percusserit, quē tam immanis vexabat dolor. Simul autem vt percussit, tribus in locis rupta catena, ad pedes eius cecidit.

Ps. 145. Precibus ꝑfringit durissimas compedes.

Certamen erat Christi athletæ perpetuum aduersus dæmones. Ea causa habebat suo loco repositam ampullam cum oleo, quo in energumenis curandis vtebatur. Adfuit quandoquè energumenus quidam: cumque vir Dei manum extendisset ad accipiendam ampullam, serpens immanissimus illum in manu percussit. Sed non ignorans vir sanctus multa esse figmenta diaboli, nō se voluit carminibus sanari: sed mox ad orandum Dominū solicitus accedens,

dens, adeò eſt diuina benignitate ſeruatus incolumis, vt nec manus intumeſceret.

Erat vir ſanctus noctes, atque dies peruigil in precibus, (Author habet, Curſu diuino: vnde apparet, iā antiquitùs ea dictione Preces, præſertim ſolennes, ſignificatas eſſe) monachosque ſuos non ſolùm non laborare, ſed neque panem quærere vnquàm pmittebat, ſoli eos orationi vacare volens. At fratres cū ſe adeò ijs, quæ ad victum pertinent, deſtitutos viderent, vt etiam panis inopia laborarent, mœſtis vultibus indicabant ei, ſe iam propter famem in periculo verſari. Tum ille læta facie, ſedula prædicatione dicebat eis: Fides famam nō timet: atque ad confirmādos eorum animos, eremitarum hiſtorias crebrò eis referebat. Interim miſeratio Domini precibus ſancti viri ità illis ſemper adfuit, vt nunquàm deeſſent eis munera à fidelibus hominibus tranſmiſſa, vndè & ipſi reficerentur, & egenis aliquid etiam impartirentur. Porrò ex ijs, quæ in codicibus de ſancti viri geſtis ſcripta legimus, inuenimus ad duo hominum millia eum redemiſſe ijs rebus, quas ab alijs dono acceperat.

Non ſinit monachos ſuos laborare, ſed ſemp vult eſſe eos in precibus.

Sed nè commemorandis miraculis prolixior ſim, multa prætermitto, nè lectori faſtidium pariat multitudo. Nimis enim longum erit, ſi ſingulatim referre velimus, quotiès ille carceres perruperit, quot ab immundis ſpiritibus, vel morbis liberauerit. Veſtimentum & victus eius ſemper aſperrima fuere. Vinum & reliqua potus genera refutauit, nec vllus vnquam vel familiariſſimus miniſter eius illum comedentem vidit. Quanta autem ſui afflictione Quadrageſimæ dies peregerit, quàm fuerit creber in precibus, quàm humilis in ſuſcipiendis fratribus, quàm ſeuerus in corripiendis, quàm alacer in exhortandis, nos haudquaquàm idonei ſumus explicare. Continētiam verò & rigorem eius, nulla vnquàm corporis aduerſa fregit valetudo. Ità demùm cùm iam annos trigintanouem incluſus vixiſſet, nullo tædio fractus aut fatigatus, Calēdis Iulij emiſit ſpiritum, victurus deinceps in patria claritatis æternæ.

Migrat ad Dominum.

Accidit tum miri quiddam. Nam in vico Viegio, qui triginta & eo ampliùs milliaribus illinc aberat, hora diei tertia puella quædam à dæmone obſeſſa, ipſius beatiſſimi viri deceſſum indicauit, relictisq; omnibus, iter curſu rapidiſſimo arripuit, cùm nūquàm anteà ibi fuiſſet, eodemque die ad veſperam in eius baſilicam aduenit: porrò die ſequenti à nequiſſimo ſpiritu liberata eſt. Cùm autem obitus viri Dei per omnium ora volitaret, conuenerunt vndiquè ex omnibus locis ad eius ſacrum corpus tumulandum: Cūque locus ſepulchri eius inquireretur, multiq; multa conferrent & baſilicas deſignarent, vir clariſſimus Alexander ingreſſus baſilicam, diuino, vt credimus, admonitus inſtinctu, locum, in quo ſacri eius artus condendi eſſent, oſtendit. Quantum autem certa rei veritate licuit aſſequi, eadem hora conſtat virū Dei obdormiuiſſe in Domino, qua primùm audiuit vocem illam Chriſti, dicentis ad ipſum: Eparchi, hic permane, & iam ampliùs noli vagari.

Dæmoniaca liberatur.

Porrò cùm eius baſilica ædificaretur, vaſculum vini, vndè bibebat, iam ferè exhauſtum erat: ſed noctu vino redundauit. Hæc & alia permulta ab illo patrata ſunt: preſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat Deus in cuncta ſecula ſeculorum, Amen.

DE EODEM S. EPARCHIO, EX Gregorij Turonen. hiſtor. Francorum, libro 6. cap. 8. In quibus nonnulla paulò aliter referri videntur, quàm habeat præcedens hiſtoria: ſed ea prudens Lector facilè inter ſe conciliare poteſt.

OBIIT Eparchius recluſus Engoliſmenſis, vir magnificæ ſanctitatis, per quem Deus multa miracula oſtendit, de quibus reliquis plurimis, pauca perſtringam. Petragoricæ Vrbis incola fuit: ſed poſt conuerſionem clericus factus, Engoliſmam veniens, cellulam ſibi ædificauit. In qua collectis paucis monachis, in oratione morabatur aſsiduè, & ſi ei aliquid auri argentique offerebatur, aut in neceſsitatibus pauperum, aut in redemptione captiuorum diſtribuebat. Panis in cellula illa, eo viuente, coctus nunquàm fuit, ſed à deuotis, cum neceſsitas exegiſſet, inferebatur. Magnam enim cateruam populorum de oblationibus deuotorum redemit: puſtularum malarum venenum Crucis ſigno ſæpè cōpreſsit: dæmones de obſeſsis corporibus oratione abegit, & iudicibus plerunquè vt culpabilibus ignoſcerent dulcedine profuſa imperauit potiùs, quàm rogauit. Nam ità erat dulcis alloquio, vt ei negare non poſſent, quod fuiſſet indulgentia deprecatus.

Semp eſt in precib.

Pro reis crebrò rogat iudices.

Quodam verò tempore dum pro furto quis ad pēdendum deduceretur, qui & in alijs multis ſceleribus, tam in furtis, quàm homicidijs, accuſabatur ab incolis criminoſus: & hæc ei nunciata fuiſſent, miſit monachum ſuum ad deprecandum iudicem, vt ſcilicet culpabilis ille vitæ concederetur. Sed inſultante vulgo atque vociferante, quod ſi hic dimitteretur, neque regioni, neque iudici poſsit eſſe conſultum, dimitti non potuit. Intereà extenditur ad trochleas, virgis ac fuſtibus ceditur, & patibulo condēnatur. Cumque mœſtus monachus Abbati nunciaſſet: Vade, inquit, a longè: quia ſcito, quòd quem homo redimere noluit, Dominus ſuo munere redonabit. Tu verò cùm eum cadere videris, ptinùs appræhenſum adducito in monaſterium. Monacho verò iuſſa complente, ille proſternitur in oratione, & tandiù in lachrymis ad Deum fudit preces, quouſquè dirupto obice cum catenis, terræ reſtitueretur appenſus. Tunc monachus appræhenſum eum, Abbatis cōſpectibus incolumem repræſentat. At ille gratias agens, Comitem accerſiri iubet, dicens: Semper me benigno animo ſolitus eras audire filij dilectiſsime: & cur hodiè induratus hominem, pro cuius vita rogaueram, non laxaſti? At ille: Libenter te, inquit, audio ſancte ſacerdos: ſed inſurgente vulgo, aliud facere non potui, timens ſuper me ſeditionem moueri. Et ille: Tu, inquit, me non audiſti: Deus autem audire dignatus eſt: & quem tu tradidiſti morti, ille vitæ reſtituit. En, inquit, coram te adſtat ſanus. Hæc eo dicente, proſternitur ad pedes Comitis ſtupentis, quòd videbat viuere, quem in mortis interitu reliquiſſet. Hæc ego ab ipſius ore Comitis cognoui. Sed & alia multa fecit, quæ inſequi longum putaui. Poſt * quadragintaquatuor verò annos recluſionis ſuæ, parùm febre pulſatus, tradidit ſpiritum: Protractusque à cellula, ſepulturæ mandatus eſt. Magnus autem conuentus, vt diximus, de redemptis, in eius proceſsit exequijs.

Hiſtoria præcedens hēt 39. ſed facilè i numeris labūtur librarij.

VI-

VITA S. CARILEPHI PRESBYTERI & Monachi, grauiter & eruditè conscripta. Habetur in peruetustis MS. Codicibus Stylum aliquot locis, vbi res poscere videbatur, modicè elimauit Frater Laurentius Surius.

PRAEFATIO AVTHORIS.

al. Anisolæ.

VITAM beatissimi Carilephi sacerdotis* Aninsulæ cœnobij narraturus, sanctū inuoco spiritū, actuū eius comitē: cuius ille præsidio fretus, tanquam quisquilias domus, labiles huius vitæ despexit diuitias, & sub leni redemptoris iugo animi collata submittens, per cælestis tramitem vitæ cursu perpeti impolluto calle mundanas transmisit illecebras. Nemo me putet de illius rebus gestis falsa dicturum, quippe qui ea tantum scribenda susceperim, quæ aut in antiquis reperi scripta voluminibus, aut ab incolis loci illius, in quo vir sanctus conuersatus est, ab illo facta didicimus: nec fallendi cupio esse artifex, tametsi per ingenij inopiam narrator videar angustus.

NARRATIO.

IVLII 1. Patria S. Carilephi

IGITVR vir vitæ venerabilis Carilephus ex prouincia Aquitaniæ pago Aruernico ortus est, parentibus non improbis, sed credētibus in Christū, ibique in crepundijs lactātis infantię ablactatus est & nutritus. Qui cū adolescere cępisset, totū se ī amore sup̄ni iudicis, quantū fas videbatur, cōstringere, coætaneorū suorū insolentias & vaniloqua declinare, signo sanctæ Crucis se hincindè communire, tum ēt ad cęlos semper oculos reuerenter leuare, & soli Deo vacare sanctus puer studuit, scilicet vt illorū puerorū iungi mereretur consortijs, qui veniēte Dn̄o clamauerunt: Hosanna filio Dauid: benedictus, q venit in nomine Dn̄i. Porrò eius propinqui vt viderunt eum ab omnibus mundanis desiderijs alienū, nutu Dei religiosis monachis eum nutriendū tradiderunt, & sacris mysterijs imbuendū. Vbi cùm per dies singulos ætate, sapiētia & amore æternæ patriæ cresceret, cœpit iam talis existere, qualem possis sine bonorū oblocutione asserere. Erat enim subiectus maioribus, ijs sancta iniungentibus obsecundans: blandus ęqualibus, & communi charitate mirè officiosus erga inferiores, nulli se in religioso cursu præferens, cū omnes in via Dei & cælesti tramite anteuerteret.

Antiquissimū apud Christianos, crebrò se Cruce signare.

Mat. 21.

Eius sctā exercitia

Erat frequens in ieiunijs, in vigilijs pernox, ī precibus perseuerans. Quid verò de eius pudicitia dicere nos attinet, cùm in eo domiciliū sibi statuerit castitas, & altas fixerit charitas radices? Talis ad maturiores peruenit annos, & bonæ operationis viam vt aggressus est, ità etiam constanter prosecutus est.

Cùm autem tantæ virtutes & charismata cunctis eum redderent amabilē, & in magno honore & reuerentia ab omnibus haberetur, metuēs vir sanctus, nè sagitta diaboli vulneratus, in laqueū elationis incurreret, peregrinā cogitabat vitam arripere, vt sic ignotus despiceretur ab omnibus, & mereretur gloriam ciuium supernorum. Quodā igitur die accersitis quibusdam è fratribus, quos in diuinitatis amore constantes cognouerat, ità eos cępit cōpellare: Quāuis, fratres charissimi, mundi huius facultatibus abiectis & cōtēptis, videamur religionis titulo insigniri, tn̄ si velimus esse memores, quanta Dn̄s nr̄ Iesus Christus pro nostris sit peccatis perpessus supplicia, non possumus nō fateri, nos pauca ei retribuere pro ijs, quæ ille præstitit nobis. Ille Deus cū esset, in vnitate regnans cū Patre & spiritu sancto, exinaniuit semetipsum, & de Virgine matre, operante spiritu sancto, dignatus est formā serui suscipere, nō desinēs eē verus Deus: factusq; homo, deitatis imperio non se abdicauit. Creuit per tēpora, subiectus parētibus vt verus homo: sed multis fulsit miraculis, vt Deus verus. Post innumera autem miracula, quæ eloqui non possim, etsi mihi per cētū linguarū irriguos meatus verba fundant, vt nos à peccati vinculis absolueret, funibus constrictus, sputis illitus, alapis cæsus, irridiculè adoratus, ad columnā alligatus, corpore nudato dirissimè flagellatus, spinis coronatus, clauis ad patibulū Crucis affixus, felle cibatus, aceto potatus, lancea confixus, inter latrones deputatus, in terra sepultus est, vt verus homo: sed in obscuratione Solis, in terræ totius cōmotione, in scissione liminis & veli templi, in fissione petrarū, in apertione sepulchrorum, in resurrectione sua & sanctorū corporū, atq; in ascensione ad cælos, declaratus est verus Deus. En quāta ille pro nostris erratis perpeti dignatus est, qui nullū oīnò habuit peccatū. Quid nos miseri dicturi sumus, qn̄ ille in diuino examine plagas, quas nostra causa sustinuit, ostendet, qui vt illi iungi mereamur, nil laboris tolerare volumus? Peregrinemur ergò in hoc seculo pro illius amore & desiderio, vt etsi ciues non possimus effici angelorum, vel pęnas æterni incendij euadere valeamus.

His dictis, conticuit. At illi ad eius vestigia ꝓstrati, quasi ex vno ore dixerunt: Bonū te quidē in cunctis actibus semper perspeximus frater, sed optimū nunc tua testātur eloquia. Parati sumus, Christo adiuuante, sequi vestigia tua, & ꝓ illius amore famem, inopiā & nuditatē perpeti. Post hæc facta oratione cū fletu, instār Abrahæ patriarchę per iter incognitū gradientes, Christo duce, profecti sunt. Votis aūt viri Dei beatus Auitus, qui erat viuū quoddā sapiētiæ domicilium, se socium adiunxit, & vt inchoata peruigili animo perficerent, eos animauit. Cœperunt igit milites Christi singula sanctorū loca sagaciter inuisere, vt certos quosdā de bonorū meritis flosculos legerent, & ad maturitatē quasi grauida arbor poma producerent, atq; de fructibus bonorū operū donaria onusta plantarēt. Post aliquot aūt dies peruenerūt ad Ligerim fluuium, eoq; transmisso, ad partes occiduas iter intenderūt, solerter inquirentes, si fortè inuenire possent Patres, quorū exemplo per melioris vitæ tramitem ad terram viuentium, in qua Propheta Dauid esse concupierat, pertingere valerent. Interim præcurrente fama, audiunt de beatissimi Maximini Aurelianensis præsulis sanctitate & labore atq; virtutibus, feruentique desiderio ad eius properant monasterium, quod ipse sibi in suæ Ecclesiæ parœcia construxerat, vbi carnē macerans, sedulus Dn̄o seruiebat, & multis coruscabat miraculis. Cumque eò peruenissent, reuerenter ab eo suscepti, ibi aliquandiù morati sunt, vt Confessoris Christi cognoscerēt sanctitatem. Vt aūt beatissimus Maximinus eorū sapientiam & abstinentiam perspexit, diuina inspiratione permotus, hortabatur eos presbyteri dignitatem suscipere, vt per sanctæ prædicationis studium alios secùm ad regna cœlorum perducerent, nè in illo diuino examine vacui à munere viderētur: sed cum duplicato talento ad creditorem suum reuertentes, in gaudium Domini fœliciter intrarent. His auditis, beatissimi viri Carilephus & Aui-

Gene. 12.

S. Auitus iūgit se S. Carilepho.

Locus obscurus.

Psal. 29.

Maximinus Aurelianē. Episcopus.

Mat. 25.

Carilephi & Auit^9 initiatur sacerdotio.

tus, vt erant ad omnem humilitatem paratissimi, sicut bona terra semen verbi libenter excipientes, vt centesimum fructum per patientiam redderent, iussis Pontificis obtemperarunt, atque ab eodem sacerdotij onus sibi imponi sustinentes, mox indè egressi sunt, vt spiritale semé in corda credentiũ iactarét.

Euntes autem peruenerunt ad vastam quandã eremũ in loco, qui Pitiacus antè dicebatur, nunc autem Cella S. Auiti vocatur, ibique in multis ieiunijs & orationibus perseuerantes latitarunt. Porrò S. Carilephus, quemadmodùm olim Moyses, post oblatas Domino preces, aquam viuam illic inuenit, vt daretur intelligi, flumina de ventre eius, id est, sancti spiritus doctrinam iuxta veritatis vocem prodituram, & corda audientium irrigaturam. Super eum autẽ fontem sanctus vir ad laudem Dei summi oratorium extruxit, & vsque in præsens fons S. Carilephi vocatur. In quo loco dum morarentur, & in Dei famulatu strenuè exercerentur, meritorũ eorum fama vsq; adeò longè lateque diffundi cępit, vt ab omnibus in uiserentur. Id vbi animaduertit sacerdos Dñi Carilephus, instar Iohannis Baptistæ solitariã vitam appetẽtes, vale dixit S. Auito, & cum germano suo Daumero, Galloque commilitone, ad partes Cenomanorũ perexit, singulaque solitaria loca perlustrans, vbi secretiùs degere posset, explorabat. Sed Dominus, qui voluntatem timentium se facere consueuit, perduxit eos ad locum solitudinis ipsi pergratum, qui Casa * Iagani priscis dicebatur temporibus, super fluuium, quem Anisolam appellãt, vbi multi fontes frigidas fundunt aquas: à quarum frigiditate fluuiũ volunt sumpsisse vocabulum, tanquàm ab anio, id est, tremo, & insula * dictus sit Anisola, hoc est, tremoris & frigoris insula. Atque hinc ẽt anates volucres dictas putant, ꝙ semper in aquis versari eas delectet. Erat autem is locus valdè solitarius & nemorosus.

Iohan. 7.

Eò vt peruenit vir sanctus, perspexitque locum à secularium habitatione & hominum frequentatione alienum, nullumq; illuc mortalium accessum, nisi volucrum & bestiarum, sibi eum à Domino præparatum intelligens, humi prostratus, sic orauit: Lumen meum Christe mecum inhabita, & qui Antonio seruo tuo in eremo commoràti, ità adesse dignatus es, vt ad exemplum illius & magisterium multæ hominum turbæ confluerent: cum quibus terribili tuo aduentu vt bonus præliator, deuictis vetusti hostis insidijs, te cooperante posset occurrere: præsta & mihi non merenti in hoc loco cæleste præsidium, vt quæ tibi sunt placita, momẽtis omnibus operemur, & superatum se lugeat hostis nequissimus, qui nos debellare festinat. Ostende nobis Domine Deus noster secundùm magnitudinem potentiæ tuæ, vt cognoscamus tua nos huc voluntate venisse: qui es benedictus Deus per omnia secula seculorum. Cui cũ respondissent, Amen: cœperunt sarculo, quod secùm attulerant, sentes eruere, vt nonnihil possent colere humum, & iactis paruis seminibus, herbarum radicibus victitare. Dum autem totis viribus incumbunt extirpandis vepribus, repentè nutu Dei maceriam dirutam offendunt, quæ ob nimiam vetustatem spinis & sentibus operta, serpentium erat hospitium & habitaculum bestiarum. Ea re perspecta, athletæ Dei magno conatu spinas euellunt, & Dauidico carmine gratias agunt altissimo, qui eis ad inhabitandum domicilium demonstrasset: & aliquot menses in opere perdurãtes, ex vilibus virgultis tugurium sibi cõstruxere: multisq; diebus Dño illic seruiẽtes, Missarũ solennia & singularũ horarum officia persoluebãt.

Cùm aũt die quodã miles Christi Carilephus sagaci cura locũ horto excolendo opportunũ inquireret, paucissimas vites de ruinis conglomeratas inuẽnit, diuina dispensatione vuis refertas. Quas vt vidit fixis in terrã poplitibus, bñdixit Dñm, cũ lachrymis dicens: Benedictus es tu Deus, quia tu in excelsis habitas, & humilia respicis: quẽ glorificãt Angeli: & adorant dominationes: qui nõ deseris inuocantes te in veritate, sed quæ pollicitus es, semper implere festinas. Tu enim dixisti: Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, & ego in medio eorũ sum. Tu es via inenarrabilis, tu es veritas incõmutabilis, vita immortalis, mõs infatigabilis, petra incorruptibilis, murus inexpugnabilis, fons indeficiens, ianua patens, panis viuus, vitis vera, cuius palmites per cũcta mundi climata in sanctis prædicatoribus extẽdũtur, cuius spirituali aqua abluimur, cuius veracissimi corporis nutrimur pane quotidiè, cuius sacratissimo sanguine indesinenter satiamur: Tuum nomen cum timore & tremore supplex precor, vt effundas super hunc locũ multiplices tuæ gratiæ bñdictiones: vt extrusis hinc serpentiũ sibilis, & bestiarum rugitu atque vlulatu, * rationabilium hoĩum ad laudes tuo nomini depromendas repleatur vocibus.

Ps. 137.

Mat. 18.

Hac fusa oratione, erexit se, & exutus cucullo, quo indutus erat, ad arboris eũ ramũ suspendit, & vitiũ cępit palmites à frutetis absoluere, atq; ab earũ radicibus spinas & tribulos eradicare. Eo aũt sic infatigabiliter pro immenso gaudio laborante, exigua quædam auis ĩ cucullo eius ouũ posuit, & auolauit. Cũq; post laborẽ vestimentum repeteret, ouũ videns, Dño gratias egit, ità dicens: Gloria tibi Christe Iesu fili Dei altissimi, qui secundum magnã indulgẽtiã tuã, ouum mihi sicut Pater filio donasti. Nũc scio, q̃a me, etsi immeritũ, in filiorũ tuorum numerũ adoptare dignaris, & demonstrasti mihi fore, vt multæ hic sobolis pater efficiar. Deinde ouũ exultans fratrib^9 ostẽdit, & ait: Eccè fratres, qũo nos diuina potẽtia in minimis visitare dignata est, vt potiora fideliter exequamur. Sed cũ eo in loco, per singulos dies in Dñi seruitio perseuerantes, aliquãto tẽpore sese occultassent, sicut non potest ciuitas abscondi super montẽ posita, neq; accensa lucerna posita super candelabrũ: sic sacerdotis magni Carilephi tegi nõ potuit sanctitas, vt ab arbore, quæ ad maturitatẽ iã fruges ꝑduxerat, populorũ turbę spiritalia poma decerperẽt, & lumẽ, quod latebat in tenebris, corda ignorantiũ illuminaret. Quo ergò ordine ad hominum notitiam eius merita peruenerint, exponamus.

Matt. 5.

Erat tũ in ea solitudine taurus, qui syluester dicit, miræ magnitudinis, miræq; ferocitatis. Vulgò à bouis deriuatione, bubalũ eũ vocant. Is diebus singulis, posita feritate, ad sanctũ Dei Carilephũ venire solebat, & quasi bñdictionẽ postulãs, summisso capite accedebat ad eũ, stans immobilis, donèc illius manib^9 contrectarẽt. Itaq; caput & collũ eius seruus Dei cõtrectans, fratribus id q̃d futurũ erat, ità ꝑdixit: Cuius dã potẽtis hoĩs taurus iste speciẽ præ se fert, qui cum magna indignatione ad nos vẽturus est: sed dispẽsatione diuina coactus, cũ oĩ mansuetudine recedet à nobis: idq; posteà rei ꝓbauit euentus. Per idẽ.n. tempus Francorũ rex Childebertus cũ robustissima manu, regio more ad Cenomanos veniens, aliquandiù illic morabat̃. Indicatũ est aũt illi de prædicti bubali vastitate & ferocitate, & ꝙ nõ solũ capi nõ posset, sed ẽt volatu pennigero ab oculis videntiũ aufugeret. Id ille audiẽs, cũ oĩ venandi apparatu ingressus est eremũ, sagaciter inuestigans, vbinã bubalus latitaret. Ad eius verò strepitũ & clangorẽ buccinarũ, canumq; latratũ, & hoĩum clamores cõmotũ aĩal, ad sanctũ Dei Carilephũ, quasi ad portũ refugij se recipiẽs, tremẽs ac palpitans, huc illucq; toruis oculis adspectabat.

Bubalus sancto viro familiaris.

Quem

Quę venatores insequętes velociter, inuenerũt pro pe Christi famulum stantē & palpitantem: timoreq; perculsi, nō sunt ausi propè accedere: sed protinùs veloci cursu reuertentes ad regē, ei, quæ viderant, cũ magno pauore nunciauerunt. At ille versus in furorem, eò se deduci iubet ab ipsis: cumq; vidisset seruum Dei, & bubalum ad tergum eius stantem, indignabundus ait: Quidnam estis vos homines, aut vndè huc venistis, vel cuius hic authoritate commoramini, & regiam venationem interturbare audetis? At Christi sacerdos Carilephus, non immemor præceptorum Domini, dicentis: In vestra patientia acquiretis animas vestras. cum omni humilitate ꝓperans ad regē, dixit ei: Nos, Domine rex, ex Aquitaniæ partibus huc ad peregrinandum venimus, vt cęlestis patriæ indigenæ fieri mereamur. Reliquimus diuitias instabilis vitæ, vt ad illius semper mansuræ gloriam peruenire valeamus. His auditis, rex cum ingēti indignatione minitabundus ait: Omni cum celeritate hinc recedite, & alibi vobis sedem figite, ne deinceps à nostris hic hominibus depræhensi, sæuissimis stipitum verberibus rumpamini. S. Carilephus constanter respondit: Non est necessè, clementissime rex, vt hac de re quicquam tibi respondeamus: ex paucis autē viribus, à Christo nobis in hoc loco ostēsis, modicus vini liquor expressus i paruulo vase habetur: petimus, vt pro benedictione cum his omnibus, qui tecum sunt, sumas indè, & sic ad tuum palatium cum lætitia reuertaris.

Luca 21.

Eius aũt verba rex despiciēs, equũ vertit, aitq; cũ fremitu: Hoc facite, quod præcepi: mihi verò & meis nihil opus est, vestrę rusticitatis mustũ vt potemus. His dictis, vt fortissimus equi moderator abit: sed Dominus Deus, qui serui sui merita decreuerat i lucē ꝓferre, gradienti regi obstitit, nè posset iter ꝓseq.

Repentè enim equus eius obriguit, & haud secus atq; præcipitium viam, qua tendebant, oscitabũdus refugiebat. Rex aũt cępit eum magna cōtentione impellere, virgis cædere, calcaribus cruentare. Sed videns nihil se proficere, nimia equi cæde fatigatus, mirabatur quid equo accidisset, vt nec ꝓgredi, nec retroducere posset. Tum vnus ex Comitibus eius, diuina, vt reor, inspiratione commotus, dixit ad eum: Superni regis famuli sunt hi, quibus tu cōminatus es præcellentissime rex: qui, vt arbitror, si vel Soli ipsi dixerint, Sta: stabit profectò Sol, cursumq; suum fine illorum imperio conficere non audebit. Dixit autē illi rex: Abi citiùs ad hominē Dei, si fortassis deprecari possis, vt vel ad sua nos vestigia repedare ꝑmittat. Mox veloci cursu, vt erat iussus, ad virum Dei reuersus Comes, & ad eius pedes aduolutus, indicauit quid regi euenisset. Ille verò gratias agens Deo, cominter iussit regem ad se reuerti. Id vbi rex didicit, equus, qui pauloantè nulla verberum vi aut calcarium pũctionibus, vt se loco moueret, adigi potuit, ad sanctum Dei solita velocitate regressus est. Postquàm autem rex Dei seruum procùl vidit, ab equo descendit, cursuque concito & curuato corpore ad eum cucurrit, eiusq; prostratus vestigijs transgresso rem se & impium, qui sancto Dei cōtradicere ausus esset, cum lachrymis clamitabat. At Christi seruus eum complexans, erexit à tellure, exosculatumque his instruxit admonitionibus.

Childebert⁹ rex dũ minas intētat seruis Dei, diuinitus castigat.

Rusticitatis meæ verba accipe nunc inuictissime Princeps, & quæ a me dicentur, in cordis tui penetralia admitte. Dominum, qui in cęlis est, regem te habere memento, cui, multùm necesse est considerare, quid placeat. Non te de loco regiminis inflata potestas extollat, nec reddat turgidum rerum transeuntium tumor: huius altitudo honoris temperetur sancta humilitate. Recordari te conuenit, ꝙ cum omnibus hominibus vnus te mulieris partus effuderit in mundum, vno sis cũ cæteris omnibus mediatoris Dei & hoīum Christi Iesu redemptus cruore, æquali etiam regeneratus baptismate, vno Christi corpore & sanguine cum pauperibus satieris. Dicit autem tibi Dominus per prophetam suum: Non aliud exquiro à te, nisi facere iudicium & diligere misericordiam, & vt paratus sis ire post Dominum Deum tuum. Scriptum quippe est: Misericordia & veritas custodiunt regem. Tu ergò pro concessa tibi à Domino regia potestate, homines culpæ obnoxios impensa pietate restitue: quia exigua est apud Dominum nostrum misericordia, si eos tantùm læsio non sequatur, qui reatu carent. Cælestæ est, remittere scelera: terrenum, vlcisci. Tu itaq; instar potestatis æthereæ hoc possidebis regnum, si imperiũ tuum pietate sublimaueris.

Carilephus regē instituit.

Mich. 6.

Prou. 20.

His admonitionibus instructus rex, stabat attonitus, àc si Deum in eius pectore cerneret, pollicebàturque sanctissimas præceptiones, ipsius precibus adiutum, sese impleturum. Deindè manus sacerdotis exosculans, obnixè rogabat, vt pro diuina benedictione poculum, quod antè promiserat, porrigi iuberet. Quod cùm esset allatum, sua manu obtulit regi vino plenum, qui illud hilariter accipiens, totum vinum exhausit. Indè etiam alijs, qui aderant, bibentibus, rogabat eos sacerdos Christi, vt tertio & quartò biberent vsque ad satietatem, dicens de pleno semper impertire eum, quem non opprimat in largiendi voluntate paupertas: nec vnquàm animũ diuitem facultate destitui, nec posse abundare hominem mente mendicum. Ità factum est, vt copiosa multitudo, quæ cum rege erat, ad satietatem biberet, nec vinum tamen in vase minueretur. Sed quid mirum, si vas plenum vino remansit sacerdotis Carilephi meritis, cùm ipse author vitæ, qui quinque panibus quinque hominum millia satiauit, promiserit maiora eos facturos, qui in eius nomine essent credituri? Postquàm autem biberunt omnes & satiati sunt, iterùm rex ad sancti viri pedes se abijciens, obnixè rogabat eum, dicens: Video hominem Dei te esse, & illius huc missum voluntate. Oro igitur, vt digneris nostræ supplicationis munus accipere, & Madoalensis fisci nostri finibus, vbì possis monasterium condere, quantum tibi visum erit, eligere: vt congregata fidelium caterua, solitudo hæc in domum vertatur orationis: & vbì brutorum animalium fuit habitatio, ad laudem mundi redemptoris fiat hospitium Angelorum: vt & te de constructione apud cælestem iudicem magna maneat merces, & meorum atque Francorum, qui mihi parent, fiat expiatio peccatorum. His regis flagitationibus vir sanctus constrictus, id solum se accepturum assensit, quod ad recipiendos peregrinos vno die asello vectus circumire posset. Atque eo munere accepto, benè precatus est regi atque omnibus socijs eius, hortabaturque vt alacriter ad suum palatium rediret. Reuersus rex domum, protinùs cum multa exultatione omnia Vltrogodæ reginæ ordine intimauit, eaque dixit ei: Necesse est, Domine mi rex, vt velociter operando custodias cuncta, q̃ didicisti.

Nota has beati viri sentētias.

Mat. 14.
Iohã. 14.

His ità gestis, cœperunt serui Dei magis magisque sedulis ieiunijs & orationibus vacare, vt quos aduersa perturbare non potuerant, prosperis successibus non eleuarentur. Porrò autem magnarũ personarum sancti viri fama aures demulcente, multi ad eum hincindè cateruatim conuenere, illius se precibus cōmendātes. Ille verò humaniter eos suscipiēs, blādis sermonib⁹ cōpellabat, & ꝑinde ac si q̃dā mel-

Præclara eius oratio ad eos, q. eum inuisebant.

mellis fauus ab eius ore manaret, corũ corda suauiter afficiebat, cum magna constantia & suauitate eis dicens: O quàm venustas figulus noster Deus forma uit in vobis imagines, quas ad perpetuæ æternitatis finxit similitudinẽ. Festinate ergò quantocyùs, quæ sunt iusta operãdo, ad eũ ascendere, q̃ vt vos ab æterno æstuantis gehẽnæ incẽdio liberaret, dignatus est descendere, natus ex Virgine: ille alienus à crimine vt vos à flagitijs mundaremini, mortẽ Crucis pertulit & flagella: vos sine tormento, recedendo à malo, & faciẽdo bonũ, potestis ad eum pertingere. Filioli mei, fugacẽ istam & fallacissimam vitã despicite, & fugitiuas illecebras respuite. Hæc enim vita caduca est, & tam infida, vt nec amatoribus suis seruet fidẽ. Omnes in se sperantes decipit, cũctos de ipsa p̃fidentes irridet. Ipsa inter cõiuges diuortia serit, inter amicos discordias, inter pacificos lites, inter fratres scãdala. Ipsa iudicibus iustitiã, castis pudicitiã, artibus peritiam, moribus disciplinam eripit. Contẽnite ergò vitã hanc, quæ hora vna existit, & puncto temporis amittit: quæ hodiè florescit, cràs euanescit: ad illã autẽ verã vitã festinate, cui nullus vnq̃ succedet finis. Quantũ autẽ distat inter ignẽ viuum & picturã eius, tantũ interest inter tormenta, quæ patitur hic corpus: & illa, quæ aĩa passura est, si ignara creatoris sui, præsentis vitæ impleuerit cursum. Itaq; si quem vestrũ pondera peccatorũ inclinant, ad pœnitentiæ portũ sine hæsitatione confugiat, & cordis gemitu grauis sarcina alleuetur. Nolite tardare conuerti ad Dñm, qui ad vos & per suos prophetas clamat quotidiè, & per semetipsum vocare nõ desinit, dicẽs: Venite ad me oẽs, q̃ onerati estis peccatis, & ego requiescere vos faciã. His informati sermonib⁹, q̃ ad S. Carilephũ venerãt, flẽtes ad sua habitacula recedebant.

Mat. 11.

Curat morbidos, & dæmoniacos.

Adeò verò diuinus in eo fauor sese declarauit, vt si ægrotis manus imponeret, curarent, quocunq; essent morbo oppressi: sed & de obsessis corporibus vociferantur dæmonia, flagris se & cruciatibus nimijs, sacerdote Carilepho imperante, expelli, quos ille, breui cum lachrymis fusa oratione, ad extremos terrarum orbis fines relegabat. Ecquid verò pluribus me agere necesse est, quando omnia referre non possum? His sanationibus corporum etiam animarum studia iungebantur, vt multorum cordium oculi, illius monitis illuminarentur, atque ad exercenda præcepta Dominica nutantium animi excitarentur. Multi quidem ex illis sancti spiritus inflãmati calore, mundanas repuẽtes illecebras, ad illius consortium conuolabant. Quodam autem die fodiẽte illo terram cum fratribus, qui ad conuersationem eius se adiunxerant, eo in loco, vbi ad construendum Domino templum fundamenta iactari debebãt, subitò magnum auri pondus in vase fictili sub terra inuenit repositum, vocatisque fratribus, ait: En quãtũ nobis præstitit Deus noster, vt viri iusti in nobis vaticinium compleatur, ita dicentis: Habebimus multa bona, si timuerimus Deum. Non ergò eleuet se cor nostrum pro huius thesauri inuentione, qui non propterea ostensus est nobis, vt eum possideamus, qui etiam proprias facultates amore cœlestis patriæ abiecimus: sed vt per nos peregrinis & indigẽtibus distribuatur. Quod ità etiam factum est: non enim erat in beato viro auri sacra fames aut cupido, vt cui mundus, vt ait Apostolus, iam esset crucifixus, sicut & ipse mundo: cui indumentum aliud non erat, nisi cilicium, & nuda humus sub strato cinere lectum exhibebat: qui nudis semper gradiebatur pedibus etiam in quacunque aeris inclementia, memor illius sententiæ Saluatoris: Nihil tuleritis in via, neque peram, neque calceamenta.

Tob. 4.

Galat. 6.

Lucæ 10.

Multa eius abstinentia.

De ferculorum verò perceptione quid dicam, q̃ cibi potusque ferè expers, sola propemodũm lectione pascebatur? Quoties tamen pro corporis sustentatione post biduum triduumque ad refectionem sedebat, vile olus & parum leguminis capiebat, neque id tamen ad satietatem. Vinum verò haud secus atque venenum respuebat, aquæ solius haustu contentus. Operabatur autem sedulò manibus, illud Apostolicum memorans: Qui non laborat, nec mãducet. Vtebatur etiam lectione pro requie. His laboribus se macerans per singulos dies, ità se reddidit celebrem, vt ad eius conuersationem permulti aduolarent, cresceretque monachorum cœtus etiam ex viris spectabilibus, sonusque prædicationis eius loca omnia compleret.

2. Thes. 3

Multi spectabiles viri fiunt monachi.

Dum hęc agerentur, peruenit ad aures Vltrogodæ reginæ de beatissimi Carilephi sanctitate, abstinentia, humilitate, & q͂ esset prophetiæ spiritu plenus. Misit ergo ad eum quosdam ex iudicibus, qui reuerenter ab illo peterẽt, vt permitteret ipsi ad eum accedere, vt eius benedictione frueretur: simulque offerret monasterio illius Madoalenses fines omnes. Postq̃ illi hæc viro Dei significarunt, metuens ille, nè discipulorum mentes in aliquo stimularentur, per eos comiter reginæ hęc remandauit: Ite, inquit, dulcissimi filij, & renunciate reginæ, monachum in terris possessiones habere non debere: benedictionem verò, quã fideliter expetit tãquàm à seruis Dei, ipsam à supernis sedibus percepturam. Credo enim in omnipotentis Dei misericordia, qui me indignũ ad hunc locum perducere dignatus est, & multorũ fratrum quamuis inutilem patrem constituit, intrà hoc cęnobium sexum fęmineum nunquàm ingressurum: quod quidem ità seruatur vsque in hodiernũ diem. Reuersi illi, reginæ renunciauerunt, quæ sanctus vir mandauerat. Illa verò, vt fęmina prudentissima, de percepta benedictione Deo gratias agens, conticuit. O magnum cordatumque sacerdotẽ, cuius erat sermo ad doctrinam opportunus, ad intercessionem commodus, ad necessarias exhortationes lepore conditus. Qui ad excipiendos hospites erat promptissimus, in donis largus, in operatione pius, omnes ad ipsum venientes gratissimis pascens eloquijs. Tanta verò illi cura erat apud regem intercedendi pro miseris, vt se iniuria illos affecisse existimaret, si casu aliquo non statim supplicem ad regẽ epistolam misisset: quem etiam deprecando nunq̃ defensus est. Quid multis immoror? Factus erat omnibus omnia, vt omnes faceret saluos. Erat autẽ vultus vitæ respondens, ità vt eum vidisse, præmij instar esset: & cum eo habitare magnã adferret securitatẽ.

Respuit à regina oblatas possessiones.

Sed quid reformidas oratio? quid ceu carina scopulos refugiens perhorrescis? Velis nolis, cuius vita quanuis strictim dicta est, eius etiam narrandus est obitus. Circa finem igitur vitæ, quem sanctus sacerdos spiritu præuiderat, correptus febre, accitis cunctis fratribus, sic locutus est ad eos: Ecce charissimi filij, iam me ad migrandum ætas compellit, iam me ad suum ius originaria reuocat terræ particula. Scribite ergò in tabulis cordis vestri ea, quæ per me vobis dicuntur à Domino, & inuicẽm vos adhortando, præcepta mystica seruate. Pacẽ, quam suis discipulis author nostræ salutis repetitis commendauit sermonibus, custodite, iram omnem & murmurationem ceu diaboli venena respuite. Authori bonorũ omnium seruate pudicitiam, & cum omnibus hominibus pacẽ loquimini. Omnis mendax sermo nõ proficiscatur ab ore vestro, nè fortè sententia illa prophetica feriamini, Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Non vos inquinet luxuria, non libido per-

Morituri p̃clara adhortatiões Iohã. 14.

Psal. 5.

perturbet, non inuidia tabefaciet, non elatio inflet, non vana gloria demulceat. Damnate superbiã, quæ regina est omnium vitiorum. Fugite auaritiã, & omnes adinuentiones eius toto pectore repudiate: memineritis superbiẽ, libidinẽ, auaritiã alumnos suos omnes mittere in tartarum. Adulatio procul sit à vobis, hospitalitatẽ diligite, cuius plerique studiosi, angelorum consortia meruere. Super omnia momẽtis omnibus orate & psallite, ut sanctus spiritus custos uester sit nunquàm deficiens. Alterius ruina, vestra sit cautela: & aliena miseria, vestra afflictio sit. Flete cum flentibus, iacete cum iacentibus, donec miserante Domino pariter releuemini.

Hæc & his similia sancto Patre prosequente, prostrati fratres omnes, cum gemitu & rugitu cordis immodicè flere cęperũt, ita ut oculorum imbre humum madefacerent: dicebantque ad illum: Cur, o pater, hisce difficilibus temporibus acquisitum gregem tam citò relinquis? Væ nobis miseris, qui talem amittimus pastorẽ, cuius fruebamur alloquiis, & intercessionib. muniebamur. At pius pater, humanissimè eos suo more consonans, ait: Cur dulcissimi filii tam acerbè ploratis & plangitis? Pastor & congregator vester, qui in cœlis est, si ad eius uoluntatem vos conformaueritis, nunquàm deseret vos. Ego uerò iã dissoluor, & tempus est ut pergam ad eum, quem à puero desideraui. Confortamini ergo, & Dominũ benedicite: quia proficiscor à morte ad uitã, à labore ad requiem, ab afflictione & mœrore ad gaudiũ, à fame ad epulas, de tenebris ad lucem, de ignominia ad regnum & gloriam sempiternam. His dictis, hortabatur eos, ut psalmos Domino decantarẽt: ipse aũt expansis in cœlũ manib. hilari facie quasi inuitatus ad epulas, canebat: Misericordias tuas Domine in æternũ cantabo: in generatione & progenie annũciabo ueritatẽ tuã ĩ ore meo. & illud: In manus tuas commendo spiritum meum: necnon adiiciebat, de profectione securus: Confirmatũ est cor meũ in Domino, & exaltatum est cornu meum in Deo salutari meo: vt inter hymnos & cantica ad sedẽ suã cælestis anima remearet. Inter hæc flentib. fratribus atque psallentibus, sacerdos Domini corpore Christi percepto, gaudens & exultans emisit spiritum. Ad cuius sancti corporis excubias tantæ populorum turbę cõfluere, ut ad explicandũ lingua non sufficiat. In tãta enim multitudine, ut ità dicam, penè totius prouinciæ, nemo fuit, qui illius beneficiis nõ deberet. Quæ uerò illic lachrymæ, qui plãctus extiterint, dicere nolo, nè post annorum curricula dolorem refricem. Eius sacrũ corpus Calendis Iulii in basilica, quã ipse Domino cõstruxerat, post altaris cõfinia posuerunt: ubi, q̃d uiuẽs gesserit, vsq; hodie ossa mortua testant.

Psal. 82. *Psal. 30.* *1. Reg. 2.* *Reddit Domino spiritum.*

Ad eius. n. sacratissimum tumulum dæmoniaci ueniunt, & liberantur: periuri ueniunt, & uexantur: languidi ueniunt, & curantur: rapaces ueniũt, & uinciũtur. Atque ità fit, ut qui fideliter eò accedunt, salute potiantur: qui uerò infideliter, iuxta Doctoris gẽtiũ uocem, tradantur satanæ in interitum carnis, ut spiritus salui fiant. Interim verò in dies crescebat erga sancti uiri monasteriũ amor & timor. Amor quidẽ, q̃ humiliter eò se conferentes, sani reuerterent, quacũque fuissent infirmitate detẽti: timor aũt, q̃ si quis proterua uoluntate ausus esset accedere, diuina dispensatione coerceretur. Vnum sanè idemque insigne miraculum omittendum nõ est, quod penè nullum latet ex ijs, qui in his regionibus morantur.

Multa miracula ad sepulcrũ eius. *1. Cor. 5.*

Mulier quædam, Gunda nomine, quã clandestinus supplãtator illexerat, spiritui sancto volens illudere, virili sumpta ueste, in beatissimi Carilephi monasterium ingredi conata est, ut probaret, uerum ne esset illius uaticinium, quo prædixerat sexui fœmineo nunquàm datum iri copiam in illud intrandi. Sed iusto DEI iudicio, priusquam uel adspiceret cęnobii clausos aditus, arrepta à diabolo, retrorsum ruit, adeoque fœde ab illo vexata est, vt dicere me pudeat. Caput enim illi adegit inter fœmora, sicque factum est, vt quæ sacratis liminibus falsa oscula imprimere tentauerat, turpissimè deformata, immundas sui corporis partes osculari cogeretur: sexumque ipsa suum, quem uirili habitu tegere uoluerat, cunctis cernere uolentibus palàm proderet. Ea res effecit, ut deinceps eo se conferre mulieres ausę non sint: patetque uerum fuisse beati uiri vaticiniũ.

Punitur diuinitus fœmina, volens in monasterium eius ingredi.

Illud quoque recens miraculum silentio premere nolim, quod religiosos quosdam eius loci monachos retulisse scio. Homo quidam, immundo correptus spiritu, humana voce perdita, instar canum ululabat. Obibat ille multa sacra loca, in quibus beatissimorum martyrum, & confessorum corpora quiescunt, ut posset curari: sed cum non haberet melius, Romam profectus est, ut vel beatissimi Petri Apostolorum principis precibus sanaretur. Cumque aliquot dies perseuerasset in oratione, ab ipso Apostolo Petro in somnis admonitus est, ut sancti Carilephi monasterium repeteret, illic salutem recuperaturus. Paruit ille, & simulatque ualuas domus Dei, vbi sancti uiri ossa quiescunt, prostratus attigit, liberatus à dæmonio, loquendi usum recepit. Deumque laudans & glorificans abscessit. Alia quædam pauca miracula recitat hic Author historiæ huius, quæ studio breuitatis omisimus: tandem uerò ita subiungit:

Curatur dæmoniacus mutus.

Sed nunc mihi veniam tribuat decus optimorum sacerdotum, quòd de illius meritorum cumulo quædam ausus fui attingere, cuius si cuncta velim merita perstringere, dies me priùs, quàm sermo deficiet. Hæc autem pauca uiro sancto & doctori peritissimo pio affectu, non scientia, impendi. Tu sacerdos Christi præpotens mihi apud Dominum tribue, vt quem religionis titulo illius pietas insigniuit, religiosorum reddat in diuina retributione participẽ. Sanctam etiam eorum congregationem, qui ad beatissimi sacerdotis Carilephi reliquias excubãt, quasi ad eorum vestigia aduolutus suppliciter deprecor, vt mei memores esse dignentur, & suis precibus omnipotenti Domino me commendare non desinant, vt & hic ęmulorum insidijs merear liberari, & in diuino examine meorum consequar ueniam peccatorum: præstante Domino nostro IESV Christo, qui uiuus & verus est Deus, cum Patre & Spiritu sancto in vnitate Trinitatis uiuens & regnans nunc & semper, & per infinita secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SS. PROCESSI ET Martiniani, vt habetur in perantiquis MS. Codicibus. Cõsentiunt vetustissima Martyrologia. Stylum Frater Laurẽtius Surius aliquot locis nonnihil correxit.

2. IVLII

TEMPORE illo, quo Simon Magus intrinsecus crepuit, & impijssimus Nero tradidit beatissimos Apostolos Christi Petrum & Paulum Paulino viro clarissimo magisteriæ potestatis, idem Paulinus mancipauit beatissimos Apostolos custodię Mamertini: veniebantque ad eos multi Christiani infirmi, & curabantur eorum morbi, alijque à dæmoniis obsessi, liberabantur per orationes Apostolorũ. Erant autem iisdem beatissimis Apostolis custodiẽdis

dis deputati milites multi, inter quos erant duo magistriani *Mello principis, Processus & Martinianus. Qui cùm uiderent mirabilia quæ faciebat ꝑ beatos Apostolos suos Dominus Iesus Christus, admirantes dixerunt eis: Viri venerabiles, non potestis ambigere vestri iam oblitum esse Neronē, quãdoquidē nonus iam mensis agitur, ꝙ estis in custodia. Rogamus itaq; uos, ut eatis, quocunque voletis: tãtum in eius nomine, per quē facitis res admirandas, baptizetis nos. Dixerūt eis beatissimi Apostoli Petrus & Paulus: Si credere velitis toto corde & animo in nomen Trinitatis vosipsi quoquè facere poteritis, quæ nos facere cognouistis. Hoc vbi audierunt, qui in custodia erant, omnes vnanimiter clamabant: Dona te nobis aquam, quia siti periclitamur. Eadem hora beatissimus Petrus Apostolus in ipsa custodia Mamertini dixit ad omnes: Credite in Deum patrem omnipotentem, & in Dominum nostrum Iesum Christum filium eius vnigenitum, & in Spiritum sanctum, & omnia ministrabuntur vobis.

Tum oēs abiecerunt se ad pedes Apostolorū, rogãtes vt baptismū ab eis perciperent. At verò beatissimi Apostoli orauerunt Deū, orationeq; expleta, beatus Petrus in mõte Tarpeio signū Crucis expressit in eadē custodia, atque eadē hora emanarūt aquæ è mōte: baptizatique sunt B. Processus & Martinianus à beato Petro Apostolo. Hoc ut viderunt cuncti, qui erant in custodia, prostrauerūt se ad pedes beati Petri Apostoli, & baptizati sunt promiscui sexus & diuersæ ætatis numero quadragintaseptē. Obtulit aūt pro eis sacrificiū laudis, & particeps eos fecit corporis & sanguinis Dñi nostri Iesu Christi. Deinde B. Processus & Martinianus dixerūt ad sanctos Christi Apostolos: Pergite, quò vultis: oblitus .n. vestri Nero, de vobis desperauit. Exeuntes ergo de custodia sancti Apostoli, ꝑ viã, quæ Appia nūcupatur, ad portã Appiã peruenerunt. Beatissimo aūt Petro Apostolo, cuius pedē attriuerãt cōpedes ferrei, cecidit fasciola apud sepē in via noua: cūq; venisset ad portã Appiã, vidit Dñm Iesum Christum, eumque agnoscens, dixit illi: Dñe, quo vadis? Et Dñs: Romam, inquit, redeo, vt iterùm crucifigar: tu aūt Romam reuertere. rediitq; Petrus Romã manè, & milites tenuerunt eū. Nunciatum est aūt Paulino uiro clarissimo, magistro officii, Processum & Martinianū Christianos effectos esse. Misit ergo milites, cōprehensosq; iussit in custodiã retrudi. Alia die pręcepit sibi eos exhiberi, adductisq; ad conspectū suū, dixit: Sic stulti facti estis, ut deserētes deos, & deas, quos inuictissimi principes colunt, & antiquitas adorat, temeritate ducaminī, militiæ vestræ priuãdi ornamentis? Rñdit Martinianus clara voce. Nos iã demū cœpimus habere sacramenta militiæ cęlestis. Paulinus vir clarissimus dixit: Deponite amentiã pectoris uestri, & adorate deos immortales. quos ab incunabulis vestris venerati estis & coluistis, in quorum religione enutriti estis. Beati martyres vna voce dixerunt: Nos Christiani facti sumus. Ait Paulinus vir clarissimus: Audite me cōmilitones mei, & facite q̃ dico, & estote amici mei, & fruimini militia uestra, diisq; omnipotentib. sacrificantes, viuite, & sitis præclari apud principes nostros. Rñderunt ambo: Sufficiat, nos declarasse tibi veros nos esse Christianos, & seruos DEI & Domini nostri IESV Christi, quem beatissimi Apostoli eius Petrus & Paulus prædicauerunt. Paulinus uir clarissimus dixit: Iã dixi vobis, & iterū repetēs dico: obtēperate cōsilio meo, & viuite. Illi autē tacuerūt. Iterum atque iterū Paulinus eadē inculcãs, cū se videret nihil proficere, iussit lapidib. eorum ora cōtundi. Cumq; diu cederētur, clamabant ambo pariter, Gloria in excelsis Deo. Paulinus vir clarissimus dixit militib. suis: Proferte tripodã, ut sacrificēt maiestatib. Beati martyres rñderunt: Nos semel obtulimus nosipsos Deo omnipotēti. Allata tripoda, Paulinus ait: Facite, q̃ dico. Allatus est aūt et Iupiter aureus. Eo viso, riserunt sancti martyres, & in tripodam atq; Ioue corã Paulino expuerūt. Tūc Paulinus iussit eos in eculeo suspendi, & neruis attrahi, atque fustibus cædi. Illi aūt alacri vultu lætantes dicebãt: Gratias tibi agimus Domine Iesu Christe. Paulinus magister officii nimio furore incensus, iussit flammas ad eorū latera admoueri. At martyres clamabant: Benedictū nomen Domini nostri Iesu Christi, quem beatissimi Apostoli eius Petrus & Paulus prædicauerunt.

Insigne miraculū

Multi baptizantur in carcere à S. Petro.

Sistuntur coram iudice Processus & Martinianus.

Lapidib. ora eorū tundūtur

Fustibus cæduntur

Latera adurūtur

Erat tū ibi matrona quædã nobilissima, Lucina nomine. Ea assistēs eis, confirmabat eos his verbis: Constãtes estote, milites Christi, & nolite metuere pęnas, quæ ad tps sunt. Paulinus verò dixit ad eos: Quæ est isthæc vestra amētia? At illi corroborati, irrisere tormēta. Iussit ergo Paulinus in eculeo suspēsos scorpionib. castigari, adhibita uoce ꝑconis, itã dicentis: Præcepta principū cōtenere nolite. Eadē hora Paulinus sinistro oculo orbatus est, ductusq; pœnitentia, ꝑ dolore exclamauit: O carmina artis magicæ. præcepitq; eos deponi de eculeo, & diu maceratos, in Mamertini custodiã retrudi: iis aūt sedulo ministrabat Lucina matrona uenerabilis. Post triduū Paulinus subito à dęmone arreptus, expirauit. At filius eius Pompinius vociferans ibat ad Palatiū: Moderatores, inquiens, & gubernatores Reipublicę, subuenite, vt extinguãtur arte magica imbuti. Audiens hoc Cęsarius vrbis præfectus, rē gestã indicauit Neroni Augusto, qui iussit sine mora illos interfici. Pompinius itaq; filius Paulini, cœpit fortiter vrgere Præfectū vrbis Cæsarium. Tū præfectus tulit in eos sniam, eiectiq; è custodia, & ducti extra muros vrbis Romæ, via Aurelia capite cęsi sunt. Cùm vidisset aūt illos beatissima Lucina, cū familia sua sequebatur eos vsque ad aquæductum, vbi ēt decollati sunt, & trunca eorū corpora relicta sunt canib. deuorãda: q̃ eadem sanctissima matrona collegit, & condiuit preciosis aromatibus, sepeliuitque in prædio suo in arenario iuxta locum, ubi plexi sunt sexto Nonas Iulias, via Aurelia: vbi ēt præstant beneficia eorum vsque in hodiernum diem, regnante Domino Deo atque Saluatore nostro IESV CHRISTO.

Cæduntur scorpionibus.

Plectuntur capite

De iisdem beatis Martyribus, & Homilia 32. in Euangelia, beati Gregorij Papæ.

AD sanctorū martyrū (Processi & Martiniani) corpora consistimus fratres mei: Nūquid isti carnē suã in mortem darēt, nisi eis certissimē cōstitisset, esse uitã pro qua mori debuissent? Ecce qui itã crediderunt, miraculis coruscãt. Ad extincta nãq; eorū corpora uiuentes egri veniūt, & sanãtur: periuri veniunt, & à dæmonio vexantur: dęmoniaci ueniunt, & liberantur. Qūo ergò illic viuūt, vbi viuūt, si in tot miraculis viuūt, hic ubi mortui sunt: Rē fratres dico breuē verbo, sed nō paruam merito, quã religiosis quibusdã seniorib. narrantibus agnoui. Gotthorū tēpore matrona quædã fuit ualdè religiosa, quæ ad horū martyrū (de Processo & Martiniano dicit) ecclesiã crebro ueniebat. Quadã die, dū ex more ad orãdū uenisset, egrediēs, duos stantes sub peregrino habitu monachos inuenit, peregrinos credidit, dari eis aliquid eleemosynæ ꝑcepit. Sed priusq̃ eius erogator eis ad largiēdū eleemosynã ꝓpinquasset, adstiterūt illi uicinius, & dixerūt: Tu nos mō visitas, nos te in die iudicii requiremus, & quicquid possumus præstabimus tibi. Quo dicto, ab oculis eius ablati sunt. Territa illa, ad orandum redijt, seseque in lachrymis prolixiùs effudit: & facta est posthac

Miracula ad eorū monumētum.

Vide quid conferat inuocatio Sanctorū Heb. 11.

hàc tanto instantior in opere, quanto certior de promissione. Si autem iuxta Pauli uocem, est fides sperãdarũ substãtia rerũ, argũ nõ apparẽtiũ: nequaq̃ iã dicimus, vt uenturã uitã credatis: q̃a ecce ipsi, q̃ in illa viuũt, humanis obtutib. visibiliter pſentantur. Quod n. videri põt, melius dr̃ sciri, q̃ credi. Venturã ergò uitã nos Dñs magis voluit scire, q̃ crepere, qui eos, quos inuisibiliter recipit, apud se viuere nobis ẽt visibiliter ostẽdit. Hos ergò, fratres charissimi, in cã vestri examinis, quã cum districto iudice habetis, patronos facite, hos in die tanti terroris illius defensores adhibete. Certè si apud quendã magnũ iudicẽ cã quælibet uestra esset die crastino ventilãda, totus hodiernus dies in cogitatione duceret: patronũ vestra fraternitas quæreret, magnisque precibus ageret, vt apud tm̃ iudicẽ sibi defensor veniret. Ecce districtus iudex Iesus venturus est: tanti illius Angelorum Archangelorumq; concilij terror adhibetur: in illo cõuentu cã nostra discutitur, & tñ nos patronos modò non requirimus, quos tũc defensores habeamus. Adsunt defensores nostri, sancti martyres: rogari volũt, atque, ut ita dixerim, quærunt, ut q̃rantur. Hos ergò adiutores uestræ orationis quærite: hos protectores vestri reatus inuenite: quia nè punire peccatores debeat, rogari vult & ipse, qui iudicat. Vndè ẽt lõgo tẽpore cõminatur irã, & tñ misericorditer expectat. Sic aũt nos & misericordia eius refoueat, vt nullo modo negligẽtes reddat: sic nos peccata nostra pturbent, vt mẽs in desperationẽ non pruat. Quia & si psumentes metuimus, & metuẽtes speramus, æternũ regnũ citius adepturi sumus p eũ, qui viuit & regnat cũ pre in unitate spiritus sancti Deus, p oĩa secula seculorũ, Amẽ.

Sanctorũ patrocinia nobis conciliare debemus.

VITA BEATAE MONEGVNDIS côiugatæ, authore S. Gregorio Turonẽ. Episcopo, Lib. de vita Patrum, Cap. 19.

IVLII 2. Beneficia Dei immensa.

INsignia diuinorum beneficiorum charismata, quæ humano gñi cælitus sunt indulta, nec sensu cõcipi, nec verbis pferri, nec scripturis poterunt cõprehendi, cũ ipse Saluator mundi ab illo rudis seculi exordio patriarchis se pstat videri, Prophetis annunciari, ad extremum ip virginis intactæq; Mariæ dignatur vtero suscipi, & ppotens immortalisq; creator, mortalis carnis patit amictu uestiri, mortẽ p hominis ob peccatum mortui reparatione adire, victorq; resurgere. Qui nos grauiũ facinorũ spiculis sauciatos, ac latronum insidiantium uulneribus affectos, infuso meri oleiq; liquore, ad stabulũ medicinæ cælestis, id est, Ecclesiæ sanctæ dogma perduxit: qui nos exẽplis sanctorũ uiuere, incessabili pceptionis suæ munere cohortatur, nobisque nõ mõ uiros, sed ipsum ẽt inferiorem sexũ, nõ segniter, sed uiriliter agonizãtiũ præbet exẽplũ. q̃ non solũ uiris legitimè decertantib. uerumetiã fœminis, in his prælijs fauorabiliter desudantib. siderea regna cõfert: sicut beatæ Monegũdi, q̃ relicto genitali solo, tanq̃ regina prudens, q̃ audire sapientiam Salomonis adiuit, beati Martini basilicã, ut eius miracula quotidianis momentis miraretur, expetiit, hauriretq; de fonte sacerdotali, quo posset aditũ nemoris paradisiaci recludere.

Lucæ. 10.

3. Reg. 10

Igitur beatissima Monegũdis, Carnotenæ vrbis indigena, parẽtũ ad uotũ copulata cõiugio, duas filias habuit, sup quib. ualde gauisa lætabatur, dicẽs: Quia ppagauit Deus gñationẽ meã, ut mihi duæ filiæ nascerent. Sed hoc mũdiale gaudiũ intercepit seculi huius amaritudo, dũ puellæ, modica febre pulsatæ, metã naturæ debitã concluserãt. Ex hoc genitrix mœsta deplorãs, obratãq; se lugẽs, nõ dieb. nõ noctib. à fletu cessabat, quã nõ vir, nõ amicus, nõ vllus propinquorũ poterat cõsolari. Tãdẽ uerò in se cõuersa, ait: Si nullã consolationẽ de obitu filiarũ capio, vereor nè ob hoc lędam dñm meũ Iesum Christũ Sed nũc hæc lamẽta linquẽs, cũ beato Iob cõsolata, decãtabo: Dñs dedit, dñs abstulit: sicut Dño placuit, ita factũ est. sit nomẽ Dñi benedictũ. Et hæc dicẽs, exuta ueste lugubri, iussit sibi cellulã paruulã pparari, in qua tãtũmõ fenestellã, p quam modicũ lumẽ posset cernere, pcepit aptari: ibiq; contẽpto mũdi ambitu, spreto uiri consortio, soli Deo, in quo erat cõfisa, uacabat. Fundensq; orõnẽ pro suis ac populi delictis, habens puellulã unã, cuius ei famulatu ministrabat aquæ necessitas, accipiebat ẽt farinam hordeaceã, infusosq; lymphis cineres diligẽter colãs, ex ea aqua mixturã massæ cõficiebat, formatosq; propriis manib. panes ipsa coquẽs, post lõga ieiunia reficiebat. Reliquũ domus suæ cibũ pauperib. dispẽsabat.

Iob 1.

B. Monegundis se arctissime includit.

Eius esca & potus.

Factum est aũt quadam die, ut memorata puella, q̃ ei cõsueuerat famulari, & credo inimici astu seducta, cui sp bonis iniurias irrogare mos est, se ab eius famulatu subtraheret, dicens: Nõ potero ego cũ hac domina pmanere, q̃ in tali abstinentia cõmorat: sed potius utar seculo, ac cibũ potumq; in abundantia sumam. Quintus aũt iam fluxerat abscessionis eius dies, q̃ hæc religiosa neq; farinã consuetã, neque aquã acceperat, sed perstabat immobilis, & fixa manens in Christo: in quo quisq; locatus, vel fundatus, nec uẽti turbine, nec fluctuũ impulsiõe dilabitur: nec n. sibi illa de mortali cibo uitã, sed de uerbo Dei (sicut scriptũ est) putabat inferri, cõmemorãs illud sapientiæ Salomoniacæ prouerbiũ: Quia non necabit Dñs fame animam iusti. & illud, Quia iustus ex fide uiuit. Sed qm̃ corpus humanũ absque esũ terreno sustentari nequit, prostrata in orationẽ, petijt, ut qui manna populo esurienti de cœlo, lymphasque sitienti produxit è saxo, ipsa quoquè alimentum, quo parumper corpusculum fessum confortaretur, dignaret indulgere. Protinusque ad eius orationem nix de cœlo decidua humũ operuit. Quod illa cum gratiarum actione cernens, educta manu p fenestrã, quod circa parietẽ erat, ex ipsa niue collegit, de qua aquã exprimẽs, panẽ solitũ formauit, quo vsque ad alios quinque dies victum corporeũ ministrauit.

Deut. 8.

Prou. 10.

Hæbr. 2.

Exod. 16.

Num. 20

Celitus accipit aquã

Habebat aũt contiguum cellulæ paruulum uiridariũ, id quod pro quadã releuatione prodire erat solita. In illud igit cùm ingressa esset, intuẽs herbas loci ac deãbulans, mulier, q̃ triticũ supra tectũ suũ siccandũ posuerat, quasi de eminentiori loco curis oppleta mundanis, importunè prospexit, moxq; oculis clausis lumine caruit. Cognoscẽs aũt reatũ suũ ad eã accedit, rẽ ut gesta fuerat pandẽs. At illa deiiciẽs se in orationẽ, ait: Væ mihi, quia pro paruitatis meæ psona peccatrice, aliorũ clausi sunt oculi. Et cõsummata oratione, imposuit manũ mulieri. Confestim aũt, ut signum Crucis expressit, mulier visum recepit. Homo ex pago illo, qui olim auditũ perdiderat, ad hãc cellulam deuotus aduenit, p quo deprecati sunt parentes eius, ut ei manus hæc benedicta dignaret imponere. Sed illa indignã se pclamãs, p quã Christus operari dignaret, solo pstrata, & quasi ipsa Dñi corũ pedũ uestigia lãbẽs humiliter, p eo diuinã clemẽtiam supplicauit: illaq; adhuc solo decũbente, aures surdi apertæ sunt, redijtque ad domũ propriã, mœrore ablato, cũ gaudio.

Sanat cæcam.

Item surdum.

His signis glorificata inter suos, nè uanæ gloriæ lapsum incurreret, sancti Martini antistitis basilicam, relicto coniuge cum familia & omni domo sua, fideliter expetiuit. Cumq; iter cęptum carperet, uenit ad uicum vrbis Turonicæ, cui nomen est Euena, in quo

Medardi.

Medardi Suessionici confessoris reliquiæ continentur, cuius & vigiliæ ea nocte celebrabantur. Ibi igit illa attentè excubans in oratione, hora debita cũ reli quo populo ad Missarum accessit solennia. Quæ dũ à sacerdotib. Dei celebrarentur, aduenit quędã puella pustulæ malæ veneno conflata, procidítq; ad pedes eius, dicens: Subueni mihi, quia mors iniqua uitã conatur eripere. At illa more solito in orationẽ pstrata, supplicauit pro ea Deo omnium creatori, erectáque signum Crucis imposuit: sicque in quatuor partes vulnere excrepante, puellam, pure decurrente, mors importuna reliquit.

Post hæc ad basilicam sancti Martini Monegundis beata peruenit, ibique prostrata corã sepulcro grãs agens, q tumulũ sanctũ oculis ppriis cõtẽplari meruerat, in cellula parua consistens, quotidiè oróni ac ieiuniis vigiliisq; vacabat. Sed nec ille locus ab eius virtute fuit inglorius. Nã uiduæ cuiusdã filia manus cõtractas detulit, cui ut illa exorata signũ salutis imposuit, manib. suis digitos puellæ cõtrectare cœpit. Extẽsis verò digitis, neruisq; directis, volas laxauit incolumes. Dum aũt hæc agerentur, audita uir illius fama beatæ, conuocãs amicos uicinosq; suos, perrexit post eã, ac reduxit ad propria, & eã in cellulã, in qua prius habitauerat, intromisit. At illa non cessabat ab opere, quo cõsueuerat, sed exercebatur in ieiunijs & obsecrationib. ut tandẽ locũ, in quo habitare desiderabat, posset acquirere. Inchoat iterũ iter desideratũ implorans beati Martini auxiliũ, ut qui desiderat desideriũ, tribueret & affectũ perueniẽdi ad basilicã. Reuertitur ad cellulã illã, in qua prius fuerat cõmorata, in eaque perstitit incõcussa: nec n. est amplius à viro suo q̃sita. Ibi uero paucas colligens monachas, cũ fide integra & oratione degebat, nõ sumẽs panẽ nisi hordeaceum, nõ uinũ, nisi parũ in dieb. festis, & hoc ipsum aqua nimia temperatũ, nullũ habẽs stratũ fœni, paleæq; mollimen, nisi tm̃ illud, quod intextis iũci uirgulis fieri solet, quas uulgò mattas vocant. Hoc superponebat formulæ, hoc solo supsternebat, hoc erat quotidianũ scãnũ, hoc culcitra, hoc plumella, hoc erat stragulũ, hoc oĩs lectuli commoditas: sic docens easdem facere, quas secũ adsciuit. Ibique in Dei laudibus degens, multis infirmis, oratione facta, salutaria impartiebat medicamenta.

Duritia vitæ eius.

Mulier quædã filiam suã exhibuit vulnerib. plenã, & pus eadẽ genuerant. Tũc illa, facta oróne, saliuam ex ore suscipiens, vulnera sæua perunxit, puellamq; reddidit sanã, opitulante eius uirtute, qui cęci nati oculos sputo formauit. Puer verò incola loci, maleficiũ in potione hausit, de quo, ut asserũt, serpentes generati in intraneis pueri, magnũ dolorẽ suis morsib. excitabant, ita ut nulla quiescẽdi mora uel in modicũ momẽtũ indulgeret: sed neq; cibũ aut potũ capere poterat: & si qñ aliquid accipiebat, protinus reijciebat. Hic adductus ad beatã fœminã, petit se eius virtute mundari. Cumque illa reclamaret, indignã se esse, q̃ hæc agere posset, implicita pcatu suorũ, vẽtrẽ pueri palpabat palma demulcẽs, sensitque ibi angulum uenenatorũ nequitiã latitare. Tũc accepto pãpini uiridis folio, saliua liniuit, fixitq; sup eum Crucis beatæ signaculũ. Quo posito sup aluum iuuenculi, dolore paululũ sedato, obdormiuit in scãno, qui olim dolorib. insistentib. caruerat somno. Post unius uerò horæ momentum consurgens, & ad purgandũ ventrem egressus, pestiferæ generationis germen effudit, gratiasque referẽs ancillæ Dei, sanus abscessit.

Saliua sua sanat puellam. Iohan. 9.

Item puerum moribũdum.

Alius uerò puer paralytica ægritudine cõtractus, ante eam inter manus delatus est aliorũ, deprecãs à beata sanari. At illa in oróne prostrata, precẽ pro eo effudit ad Dominum. Cõsummata uerò oratione cõsurgens, apprehensa manu pueri, erexit eũ, sospitẽq; abire permisit. Mulier erat cæca, quæ adducta ad eã, deprecata est, ut ei manus imponeret. At illa r̃ndit: Quid uobis, & mihi hoĩes Dei? Nonne sanctus Martinus hic habitat, qui quotidiè illustriũ opere uirtutũ refulget? Illuc accedite, ibi obsecrate, ut ipse uos uisitare dignetur: nã ego peccatrix quid faciã? Illa verò in sua petitione perdurans, aiebat: Deus p oẽs timẽtes nomẽ suũ, quotidiè opus exercet egregiũ: ideoq; supplex ad te confugio, cui pstita est diuinitus grã curationum. Tunc cõmota Dei famula, luminib. sepultis manus imposuit: statimq; reseratis cataractis, mũdum latè patentẽ, q̃ fuerat cæca, prospexit. Multisq; ẽt energumenis ad eam ingressis ut manus imposuit, fugato hoste nequàm, sospitaẽt restituit. Nec morabantur ex his curari, quos ad se sancta permisisset accedere.

Item cæcam restituit.

Iam aũt tp̃s uocationis eius appropinquabat, & defessa corpore soluebatur. Quod cũ uiderent sanctimoniales, quas secum habebat, flebant valdè, dicẽtes: Et cui nos, mr̃ sancta, relinquis? vel cui cõmendas filias, quas in locũ hunc pro Dei intuitu cõgregasti? At illa parũper lachrymans, ait: Si pacẽ sanctificatio neq; sequamini, Deus erit protectio vestra, habebitisque sanctum Martinũ Antistitem pastorẽ magnũ. Ego quoque non discedã à uobis: sed inuocata adero in medio charitatis vestræ. At illæ rogabant, dicẽtes: Venturi sunt multi infirmi ad nos, flagitantes benedictionẽ a te accipere: & quid faciemus, cũ te non uiderint esse supstitẽ? Cõfusæ n. eos foras emittemus, cùm tuam faciẽ non contemplabimur. Rogamus autẽ, vt quia hæc ab oculis nr̃is absconditur, saltẽ digneris oleũ salemq; benedicere, de quo possimus ęgrotis benedictionem flagitantib. ministrare. Tũc illa, benedicto oleo ac sale, tradidit eis: quæ suscipiẽtes, diligentissimẽ seruauerunt. Sicque beatissima obiit in pace, & sepulta est in ipsa cellula, multis se in posterũ uirtutibus repræsentans. Nam de memorata benedictione multi post eius transitum ægroti incolumitatis beneficia sunt experti.

Sancti inuocati adsunt nobis

Obijt S. Monegũdis.

Bosonis deniq; Diaconi pes vnus à pustula mala intumuerat, ita ut gressũ facere nõ ualeret, deportatusq; ad eius tumulũ, orationem fudit. Puellæ uerò accipientes ex oleo memorato, quod sancta reliquerat, posuerũt super pedẽ eius, & extẽplo aperto vulnere, defluente ueneno, sanatus est. Cęcus quidã adductus ad eius tumulũ, in oratione prosternitur: irruente aũt in eũ sopore, obdormiuit, apparuitque ei beata, dicens: indignam quidem me iudico exæquari sanctis: sed tñ unius hic oculi recipies lumen: deinceps aũt propera quantocyùs ad pedes beati Martini, & prosternere in cõpunctione animi coram eo, ipse. n. tibi restituet alterius oculi visum. Expergefactus homo, vnius oculi recepto lumine, abiit quo iussio impulit imperantis, ibique iterũ obsecrans beati confessoris uirtutẽ, depulsa cęci oculi nocte, uidens abscessit. Mutus ẽt ad hunc beatæ tumulũ prostratus decubuit, qui intantùm fide cõpũctus est, ut riuis lachrymatũ cellulæ inficeret pauimentũ: qui cõsurgens absoluta lingua virtute diuina, regressus est. Alius denique mutus ueniens & decũbens, corde tm̃ implorabat & non uoce solubili beatæ fęminæ auxiliũ, in cuius ore de memorata benedictione parte infusa, erumpente sanguine mixto cum pure, uocis officium meruit adipisci. Frigoriticus quoq; accedẽs ad hoc monumẽtũ, ut palam tegentẽ attigit, restincta contagionis febre, conualuit. Contractus uerò, Marcus noĩe manibus portatus aliorũ ad sepulcrũ beatæ, orationẽ deuotissimẽ fudit: hora aũt nona pedib. propriis stetit, domũque regressus est. Leodinus puer cũ in ualetudinẽ grauem

Miracula ad eius tumulum

item irruens, quarto ægrotaret mẽse, & nõ solũ gressuum, verumẽt iam ciborũ vsum, insistente febre nimia, perdidisset ad eius deportatus sepulchrum, prę mortuus accepta salute surrexit, è tumulo rediuiuus. Quid de frigoriticis reliqs loquar, cùm plerisq; hoc fuerit bñficium remedii, dum palam tumuli sunt fideliter osculati? Quid ẽt de energumenis? qui adducti ad cellulam beatæ, cum limen sanctũ fuerint ingressi, integræ menti restituuntur. Nec enim moratur larua egredi è corpore, cùm sanctæ huius senserit adesse uirtutem, operante hoc Domino nostro Iesu Christo, qui timentibus nomen suum præmia largitur æterna.

VITA S. SVVITHVNI EPISCOPI VVintoniensis, authore Gotzelino Morinen. Qui claruit anno Christi 1110. quãquam suspicor hanc non nisi Epitomen esse uitæ ab illo conscriptæ. Stylum modice hincinde correxi.

IVLII 2.

GLorioso rege Anglorum Eberto regnante, qui regi kinegilpho, ab idolatria per beatũ Birinum cõuerso, octauus in regni administratione successit, beatus Suuithunus pr̃ & pastor in Ecclesia Dei futurus, cursus sui in stadio mundi huius exigẽdi, diuina ordinante misericordia, accepit exordium. Annis uero puerilib. pia simplicitate trãsactis, iugũ Dñicæ seruitutis suis humeris imponi uoluit, susceptumque humiliter viriliterque portauit. Itaq; in clerũ adscitus, de gradu in gradũ, de virtute in uirtutẽ, gressus eius DEO per oĩa dirigente, cõscendens, sub Helinstano Vuintano Episcopo, ad sacerdotii honore prouectus est. Porrò aũt curabat seipsum ministrum idoneũ & probabilem DEO semper exhibere, verbũ veritatis rectè & catholicè tractare, humanitati & mansuetudini studere, opera pietatis ante omnia exercere, non rectè neque ordine viuentes, virga castitatis corrigere, humiliter omnibus inseruire.

Fit clericus.

Virtutes eius.

Eius fama ubi ad regis aures peruenit, ab illo accersitus est, & inter pcipuos amicos numeratus. Cõmendauitq; ei rex filium suum* Adulphũ, liberalib. disciplinis erudiendũ, & sanctis morib. instruẽdum: quẽ postea Subdiaconũ ordinauit. At tñ pr̃e eius sine hęrede ex hac uita decedẽte, cũ pter eũ nullus alius hæres superesset, Leone Pontifice dispensante, uxorẽ duxit. Defuncto verò Helinstano Episcopo, oĩum vo tis Suuithunus electus est. Eius precib. & exhortationib. rex Adulphus permotus, ecclesiis Dei uniuersam decimã terræ regni sui benignè donauit, libereque sibi vẽdicare cõcessit. Idẽ sanctus Episcopus pontem Vuintoniensem, q est ad orientẽ, cõstruxit: Cũque ei ædificãdo solicitã nauaret operã, quodam die illo ad opus residente, qdã paupercula mulier eo uenit, oua venalia in vase deferẽs: quã apphensam operarii lasciuiẽtes & ludibũdi, magno incõmodo affecerũt, ouis uniuersis non ereptis, sed confractis. Illa igit pro illata iniuria & damno dato, cũ lachrymis, & eiulatu corã Episcopo cõquerẽte, uir sanctus pietate pmotus, vas, in quo erant reposita oua, corripit dextra signũ Crucis exprimit ouaq; incorrupta & itegra restituit.

**Quidã Alidulphum uocant.*

Creatur Episcopus.

Miraculum.

Solebat uerò studiosè fabricare ecclesias iis locis, qb. nõ erant: porrò dirutas & cõfractas instaurare. De dicaturus sacras ædes, non equo vehebatur sublimis, nec seculare pompę apparatum sibi adhibebat: sed clericis & familiarib. suis comitantibus, nudis pedibus humiliter incedebat. Ad conuiuia sua accersebat nõ locupletes, sed egenos & pauperes. Os ei sp apertum erat ad cohortandos peccatores ad agendam pœnitentiam. Monebat stantes, darent operã, nè caderent: lapsos, vt resurgerent. Cibũ non ut uentrẽ farciret, sed pro sui sustẽtatione parcè & moderatè sumebat. Post multas uigilias multosque labores, nè deficeret, somni paululũ admittebat psalmis, & canticis spiritualib. semper intentus. Proximis semper perinde ac sibiipsi, quod utile, quod honestũ, pium & sanctũ esset, modesto & humili sermone proponebat. Vixit uir beatus usque ad uitæ exitum in uera obseruatione mandatorũ Dei, omni custodia seruans cor suum in oĩ munditia & spiritali puritate, catholicæ & Apostolicæ doctrinæ custos integer, filiorum spiritaliter regeneratorum in sanctæ conuersationis studio eruditor peruigil & magister. Humilitatem & mansuetudinem accuratius sectabatur. Denique pacem & sanctimoniã sequens, fontem uitæ & sempiternæ beatitudinis sitiebat. Atque ita feliciter migrauit ab hoc seculo ad sidereas mansiones sexto Nonas Iulii, anno salutis octingentesimo sexagesimosecundo. Iussit uerò non intra ecclesiam, sed extra eius septa, indigno & vili loco se tumulari.

Multa eius præclara exẽpla.

Eius beata mors.

Post obitum suum multis coruscauit miraculis: inter q̃ apparuit cuidã uiro, incredibili membrorũ omnium infirmitate laborãti, admonens, vt Etheluuoldũ Vuintoniensem Episcopũ adiret, diceretque ei diuinæ prouidentiæ ita uisum, vt corpus ipsius à loco, in quo conditũ erat, sublatum, intra ecclesiã digniori loco honorificentius tumuletur. Si diffidat & hęsitet, testimonii loco habiturum sanitatẽ, quã, profligato eadẽ hora morbo, quo diu laborasset, illicò eẽt recuperaturus. Addidit ẽt, ut ad locũ sepulturæ ueniat, unũ ex ferreis annulis, qui etiamnum lapidi infixi uisuntur, sine ulla lapidis lęsione extracturus, rursumq; pari facilitate, nihil læso lapide, in suum locũ repositurus. Surgit ille perfectè sanus: uti prædicta erãt, omnia reperit, cunctaque ex ordine Episcopo enarrat.

Multa post obitũ eius miracula.

Incuruum quendam, & pecudũ more, prono vultu terram respectantem, sanum & incolumen reddidit. Vir quidam nobilis & diues, cum meridiano tẽpore ad fluminis ripã deambularet, uidit subito apparentes sibi tres ultra modum horrendas quasi mulieres statura immenã. Eæ fugientem illũ cõprehendentes, & multis modis affligentes, pestiferoque flatu suo penè suffocantes, incredibili horrore affectum, insano similẽ reddiderunt. Adducto aũt ad ecclesiam, nocte apparuit sanctus Suuithunus, & omni pulso dolore, sanitati eum restituit.

Cùm Etheluuoldus Episcopus corpus beati uiri è terra leuaret, mira odoris fragrãtia oẽs peruasit, mulier cæca uisum recepit, & multi diuersis præssi ægritudinib. eius meritis curati sunt. Ea translatio incidit in annum centesimum decimum ab obitu illius, incarnationis verò Dominicæ nongentesimũ septuagesimumprimum, & Idib. Iulii. Eodem die puerum à natiuitate mirabiliter contractũ, sanauit: trib. mulieribus oculorum lumine orbatis visum restituit: nexibus ferreis mulierem in carcere compeditam, ruptis uinculis, liberauit: paralyticum curauit: matronã nobilẽ, sed cęcã, illuminauit: uigintiquinque homines variis uexatos morbis, q è locis diuersis uenerant, vno die perfectè restituit: cæcos aliquot, duas contractas fœminas intra unũ diem: triginta & sex è diuersis locis uenientes, nec unius generis laborantes ægritudinibus, trium dierum spatio: neque diu post, centum uigintiquatuor intra dies quatuordecim curauit.

Eius translatio & miracula.

Quæ deinceps sequuntur in hac historia, in cõpendiũ redegi.

Rex Edgardus ob coercẽda lege sanxit, ut in furto dephensus, oculis priuaretur, aurib. manib. pedibusq; præcisis,

Edgardi regis lex seuera in fures.

præcisis,cautè capitis nudaretur, sicq; feris & auibus laniandus obiiceretur. Accidit verò, innocētē quēdā ea pęna mulctatū, penè amittere auditum, obstructis sanguine auriū meatib. Delatus à parentib. in oratorium S. Suuithuni, vt solus auditus ei redderetur, non id mō impetrauit, sed ēt alia, q̄ non rogauerat. Mulierem quandam dormientē ostio aperto in villa ciuitatis Vuintoniensis, lupus è lecto abstportauit in syluā, & horrendo ululatu alios ad se lupos acciuit. Mulier & inedia & ætate debilis, quid faceret ignorabat. Cōuertitur ad preces, diuinā implorat opē, S. Suuithunū appellat. Lupus, eius audito nomine, obdormiuit: mulier se subducit: lupus euigilans, cū sociis eam insequitur, sed lædi non potuit, quam Dei & Beati Pontificis misericordia liberandam susceperat.

Statua S. Suuithuni, & miracula ad eam.

Statuam quandam S. Suuithuni Episcopus Schireburnensis à fratrib. acquisitam, honorificè in ecclesia sua collocauit, vbi præclara miracula crebrò edi solebant. ad hanc statuā quidam leprosus non curationis obtinēdæ cā, sed ut ab illis, qui eo in loco preces funderent, stipem acciperet, accessit. Cumque paululùm illic obdormisset, visum est ei S. Suithunum adesse, lepram ipsius manu obstergere, & morbum illum omnem repentè ab ipso depellere. Euigilans, lætus corā omnibus cingulum soluit, & se purgatum ostendit.

VITA S. OTTONIS EPISCOPI Babenbergensis & Apostoli Pomeranorum, mutato passim stylo per F. Laurentium Surium, ex quodam antiquo MS. libro descripta. Authoris nomen aberat, sed satis apparet eum scripsisse bona fide.

IVLII 2. sed translatio eius solenniter celebratur 30. Septembris.

BEatissimus Otto Episcopus è Suenia duxit originē. Parentes habuit Bartholdum Comitē & Sophiam, nobilitate magis, q̄ rerū opulentia insignes. Conditione enim ingenui, summis principibus sanguinis generositate erāt pares, sed impares censu. Ij cùm filium suum Ottonē in prima ætate literis traditum, diligenti cura quæsito illi magistro, ad puberes annos perduxissent, uita functi sunt, facultatesq; eorum & pecunias alter filius Federicus, futurus miles, possedit. Ottone igitur studiorum cā in exteris regionibus degente, frater eius adhuc puer, domū pro uiribus gubernabat, tenues sanè impensas Ottoni in literas incumbenti suppeditans. Cùm iam aūt Otto Grāmaticæ pręcepta, itemq; Poetas & Philosophos quosdam tenaci memoria cōplexus esset, nec haberet sumptus ad studia sublimiora adspiranti necessarios, noluit fratri aut aliis cognatis importunum & odiosum se præbere, iam tum in ipsa adolescentia secutus verecundiam & bonæ existimationis decorem atque pulchritudinem.

Abijt in Poloniam S. Otto.

Itaq; in Poloniam peregrè profectus, vbi nouerat literatorum esse penuriā, ludum literarium aperuit, & tum alios docendo, tum seipsum quoq; magis magisque ad eruditionis profectum urgendo, breui sibi & rem auxit familiarem, & honori habitus est. Idioma quoque regionis illius didicit, sensimque ad altiora progrediēs, parsimoniæ, frugalitatis, & continentiæ studiis eruditionē suam illustrauit. Atq; hac rōne omnibus charus & gratus effectus, in magnorum uirorum & potentium sese amicitiam & familiaritatē insinuauit, non parum illi eam ad rem conferēte corporis elegantia, & q̄ ualdè idoneus & opportunus videretur legationibus obeundis, & inter sublimes personas ultrò citroque ferendis responsis. Adscitus uerò est in aulam Poloniæ Ducis, qui eum legatum misit ad Henricum Imperatorem, eius nominis Quartū. Obierat.n. tum eius Ducis coniunx, & desponsa illi fuit Iuditha, huius, quē diximus Imperatoris soror. Euenit aūt non sine dispositione diuina, ut beatus Otto ad Imperatoris aulam perueniret, in cuius ēt ministerio cum cæteris, quos Capellanos uocant, aliquandiù permansit.

Ea res temere à q̄busdā Imperatorib. usurpata, multas in Ecclesia turbas excitauit.

Per id tēpus Imperatores Ecclesiarum inuestituras conferebant, & quoties Episcopus aliq̄s decessisset è uita, ecclesia cui præfuerat, pedū & annulū ad Imperatorē transmittebat, ab eius aula petēs sibi dari Episcopū. Itaq; multi nobiles & præstantes uiri, cognati & filii principū, Imperatoris aulā sequebantur, Capellanorū ei ministeriū exhibentes, spe alicuius Episcopatus obtinēdi. Inter quos oēs ea se moderatione & æquabilitate cōparabat Otto, ut neque ex sublimitate inuidiā, neq; ex abiectione & uilitate cōtemptum sibi conflaret. Accidit tū, ut Imperatoris Cācellario ī Episcopū promoto, in eius locū ab Imperatore Otto subrogaret. Quo sanè munere ea dexteritate, industria & comitate ꝑfunctus est, ut aulici oēs multa eum bñuolentia & studio cōplecterent, eiq; deferrent. Interea Babenbergensis Episcopus Rupertus anno Chrī millesimo cētesimo secundo, excessit è uiuis, allataq; sunt Episcopatus insignia ad aulā Imperatoris, & preces oblatæ Imperatori ꝓ pastore dando. Ille uerò sex mensiū sibi uoluit spatia permitti ad deliberādū. Interim ecclesiæ Babenbergensis Clerus & populus pro idoneo antistite Dñm attentissimè deprecabat. Elapsis inde mensib. sex, Imperator significauit Babenbergensib. idoneū se ipsis pastorē reperisse. Illi igitur inter spē & metū anxii, attentius rem Dño commendabant: cumq; nuncii tam clerici q̄ laici profecti essent ad aulam Imperatoris, cæteri oēs à minimo ad supremū vsq; ꝓximo ante Saluatoris natalē Dñico die, instituta cum Crucib. processione, ad montē S. Michaelis ascenderunt, suffragia petituri, ut beatissimus Michael Archangelus, cęlestis militiæ signifer, suis precib. à Dño ipsis bonū, strenuū, peritum pastorē & præsulē impetraret. Eos aūt pro sua misericordia & ueritate exaudiuisse Dñm Deum, & beatissimum Michaelem Archangelum, ipse certus rei probauit euentus.

Enimuerò & legati Babēbergensis ecclesię ab Imperatore honorificè sunt accepti, & in suo negotio fęlicissimè expediti. Cū n. Imperator illos ad se uocasset, ita locutus est: Quantæ nobis curæ sit ecclesia uestra, hinc animaduertere potestis, q̄ non temerè aut subito rectorē uobis ꝑficiendum putauimus, sed adhibita tēporis mora, itēq; consilio & matura deliberatione: neq; id mirum sanè, qñ à propinquis & progenitorib. nostris ea, ut nostis, ecclesia benè fundata, prędiis, possessionib. & oīum rerum copia & affluentia instructa & sublimata est, atque ea oīa, quod de aliis ecclesiis dicere uix ausim, integra etiamnùm atq; sartatecta ei conseruantur: ita ut iure meritoq; prouidum, sagacem, & qui eius facultates tueri norit, non uanū & supbia tumidū, illi gubernatorē cōstitui oporteat. His atque id genus aliis sermonib. Imperatore suum consiliū semel atq; iterum legatis commēdante, qdā ex eis propemodū dilationis pertæsi, ubi uel quisnam sit ille, quem ipse delegerit, sciscitabantur. Tū Imperator: En, inquit, præsto est, & manu apprehendens Ottonē, (erat aūt ille forma corporis egregia, bonis īdutus uestib. tonsura & toto habitu intus & foris Clericum repsentans) Hic, inquit, hic est uester dñs & Babenbergensis ecclesiæ antistes. Consternati aūt legati, inuicē sese respectāt, in ipsum quoq; Ottonē identidem suos oculos coniiciunt. Porrò nobiles pleriq;

Fit Cancellarius Imperatoris.

Datus Babenbergensibus Episcopus.

qui

qui aut sibi, aut suis cupiebant, nutib. ac mussitatione legatos, ne illũ recipiant, instigant. Itaq; subtristes legati: Sperabamus, inquiũt, aliquem ex aulæ vestræ maiestatis procerib vel principib. nobis notũ præsulem & dñm nos accepturos. Hic uerò quisnam sit aut vndè, incompertũ habemus. Tũ Imperator: Vultisne, in quit, scire, quis & cuias sit iste? Illis se id velle respondentib. Equidem, ait, pr̃ eius ego sum, & Babenberga mr̃ eius erit. A qua nos sñia non decedemus. Si qs au tẽ sese opponere ausus erit, is proculdubio nostrã in se indignationẽ cõuertet. Neq;.n. vel leuitate animi, vel priuatis cõmodis ducimur: sed quod honestũ inprimis & illi ecclesiæ vel maximè necessarium uisum nobis est, id simplici animo hac in re secuti sumus. De compertis, ut dici solet, non est incertũ iudiciũ. Longa experientia & probatione totum hunc hominem perspectũ & cognitũ habemus: eius fides, patiẽtia, lõ ganimitas, prudentia, sagacitas, in reb. paruis diligentia, in arduis strenuitas minimè nos latent. Neq; ambigere debetis, eius absentiã nr̃æ domui non. parũ; detrimenti allaturam, utpotè qui negotia eius oĩa strenuè ac fideliter exeq, & expedire hacten⁹ cõsueuerit.

Virtutes S. Ottonis.

Hæc ut Otto audiuit, ad pedes Imperatoris aduolutus, ubertim lachrymas fudit. Accurrũt legati, pro stratum erigunt: ille contra humiliter recusat, dicit se inopem & tanta dignitate indignum: iustius esse confirmat, uiros ingenuos, claros, nobiles, potẽtes & diuites capellanos Cęsareæ maiestatis eum honoris gradum obtinere. Tũ uerò Imperator: Cernitis, ait, quæ sit huius hominis ambitio. Iam tertiò recusat. Duos antea ipsi oblatos Episcopatus ad socios reiecit. Ecquid uobis videtur? Augustanam sedem tradere ei voluimus, sed ille sciens hæreditatem, ad quam festinatur in principio, in nouissimo benedictione carere: eos, qui ante ipsum in aulæ nostræ laborib. & exercitiis uersati essent, æquum esse dicebat priores quiete potiri. Idẽ fecit, cùm ei à nobis oblata est Halberstadensis ecclesiæ sedes. Itaque spe bona ducor, Bambergensi ecclesiæ illum diuinitus reseruatũ. Atque hæc dicens, annulum Episcopi eius digito apposuit, pedum tradidit, & ita inuestitũ legatis attribuit. Mox à tota aula ei acclamatur: legatique rem diuinitus agi cernentes, suscipiunt & amplectuntur eũ, dominum & p̃rem suum illum uocantes. Deinde Imperator ait ad illos: Accipite dominum uestrum, & omni reuerentia, studio ac beneuolentia ipsum comple ctimini. Testor.n. eum, qui nouit oĩa, non me nosse mortalem quenquam, cui honestius ac tutius ei loci cura credi potuisset. Me quoq; viuo & Romani Imperii habenas moderante, quisquis hunc tetigerit, tã get pupillam oculi mei. Hac ratione atque hoc ordine pontificatus cathedram scandere coactus, ęgre q̃dem & cum multa hæsitatione consensit propter cõ tentionẽ illam, q̃ erat inter regnũ & sacerdotium cã inuestituræ & electionum ecclesiarũ, quas euacuare sibiq; vendicare plus æquo nitebat imperialis authoritas. Rursus aũt verebatur, non fine diuinitatis nutu iã tertiò sibi offerri episcopatũ, eumque si tertiò repudiaret, posse in ipsum competere illam sententiã: Noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.

Tres Episcopatus recusauit Prou. 20.

Aegrè recipit cathedram.

Psal. 108

Inter has ergò angustias positus, qđ vnum salutare existimabat, ad sanctæ & Apostolicæ sedis & catholicæ matris auxilium confugere decreuit. In ipso igit articulo, cùm adhuc in aula Imperatoris esset, votũ nuncupauit Domino, nunq̃ se in Episcopatu permãsurum, nisi consentiente & postulante ecclesia sua, ipsius Pontificis Maximi manu & consecrari & inuestiturã consequi mereretur. Porrò natalem Christi Saluatoris diem cũ Imperatore, Moguntiæ celebrauit. Deinde partim retẽtis, partim dimissis legatis, q̃ ipsius à q̃ uenerant, in aula mansit ad quadraginta ferè dies, pro decoro & honestate, tum Imperatore, tum aulicis oib. permultum ei deferentib. Inde verò Princeps Augustano & Herbipolensi mandat Episcopis, aliisque aulæ honoratis viris, ut eum Babenbergam deducant: qui sanè honestissimo comitatu & multa frequentia ad sedẽ ipsius pridiè Purificationis beatissimæ Virginis Babenbergam eum introduxere, oĩ clero & populo eũ cupidissimè expectante. Cùm aũt eatenus ad oppidũ accessisset, ut iam conspicere pos set monasteriũ cathedralis ecclesiæ, ab equo descendit, calceamenta deposuit, humilitatem animi corporis habitu ostendens: atq; ita licèt rigeret Februarii frigidũ cælum, per niues & glaciẽ nudis pedibus vsq; in sancti Georgii ædem progressus est, occurrentibus ei longo examine clericis & monachis, laicisque nobilib. permultis cum vniuersa plebe Babenbergensi, cum pompa & processione insigni, cũ ornamẽ tis & reliquiis Sanctorum, cum hymnis & cantionibus, ad personam & tempus accommodatis, tãta deniq; cum exultatione & decoro, ut pro dignitate verbis explicari non queat. Post officia salutationũ, cùm illud penetrabile gelu adeo pedes Episcopi exussisset, ut ipsam vitæ sedem cor & uiscera frigus ex toto ferè occuparet, aliis calidam aquam ad abluẽdos pedes offerentib. ille gnarus & prudens frigidã poposcit, eiq; pedes imponẽs, frigus frigore profligauit.

Exẽplũ præclarũ.

Memor aũt uoti sui, post paucos dies ab ingressu suo in oppidũ, priusq̃ de reb. cæteris quicquam constitueret, nuncios Romã mittit cũ literis ad dominũ Paschalẽ Pontificẽ, eius noĩs secundũ: à quo per literas euocatus, Romam profectus est: quo cùm in ipsis Ascensionis Christi feriis p̃uenisset, nec ibi Pontificẽ inuenisset, in Cãpaniam abiit, & Anagniæ eũ reperit. Qui aũt cum illo uenerant uiri honorati, data & accepta salute, Pontificem et ecclesiæ Babenbergensis noĩe salutant, suasq; preces & uota pro electo antistite suo subiungunt. Otto verò nihil cunctatus, ordinem & modum suæ ad Episcopatum euictionis exponit, nihil tetigit silentio, pedum & annulũ ad Pontificis pedes deponit, temeritatis & errati ueniam petit, addens tamen non sua uoluntate, sed aliena potestate ita factũ: postulat aduersus seipsum Canonicæ censuræ vltionem. Tum Pontifex Paschalis, admiratus uiri summã prudentiã & constantiã, leuare eũ iubet insignia. Ille uerò negat, indignũq; se protestat. Ait igit Pontifex: Sancti spiritus solẽnitas aduẽtat: tã ti ergò arbitri uoluntati rẽ hãc permittere debemus. Cumq; ultro citroq; multa satis hinc inter se contulissent, accepta bñdictione, Otto cũ suis ad hospitiũ digredit. Vbi sanè tota illa nocte & sequenti die multa apud se pertractãs, & animo uoluens accuratè malitiã temporũ, angustias, curas, pericula pastorũ, inobedientiã, proteruiã, insolentiã subditorũ, & q̃cq̃d deniq; duri & aduersi in ea functione accidere posset, plena deliberatione, abdicatis omnib. priuatus & quietus secũm uiuere decernit: accitisq; itineris sui sociis, q̃d deliberasset aperit, moxq; uale dicẽs Põtifici & eius curiæ, domũ abire cœpit. Vnius aũt diei itinere cõfecto, Pontificis mãdato reuocatur, missisq; donis quibusdam, eorũ mystica interpretatione admonetur corpus & animum pręparare percipiendis donis Spiritus sancti.

Romam proficiscitur.

Vide q̃ agnoscat Rom. Pontificis authoritatem vir tantus.

Ecquid verò faceret? Obediẽtię p̃cepto retrahitur à comitib. impellitur, atq; ita cum tremore & reuerẽ tia reuersus ad Pontificẽ, in ipsa sacratissima Pẽtecoste, petentib. Babenbergensis ecclesiæ legatis, ab ipso Romano Pontifice accipit inuestiturã, & cum multo decore & exultatione totius curiæ, inuocato Spiritu sancto, inter Missarum solennia Episcopus consecratur.

A Pontifice consecratur Episcopus

tur. Simul aũt ab eodẽ beatæ memoriæ Põtifice id tũ accepit priuilegii, qñ ex more pro accipiẽda Episcopali benedictione, Romanæ ecclesiæ mři, quæ dignos filios honore afficere gaudet, uenerandũ caput submisit, ut cùm anteà potestas facta esset Epõ Bãbergẽsi quater annis singulis specialis cuiusdã honorificẽtiæ prærogatiua, Cruce & pallio vtẽdi, ipse eiusq; successores, q̃ idoneus & honore illo dignissimus uideretur, octies Cruce & pallio quotannis uti possent: neque id ambitione aliqua, sed gratuita matris illius Romanæ Ecclesiæ benignitate. Et ille quidem post honorẽ Dei, quẽ in cunctis actibus suis glorificare iucũdum ei erat, etiam ecclesiæ, cui præerat, gloriam & decorem cumulare studebat.

Priuilegiũ Episcopi Babergensis.

Ab eo aũt tpe, quo Episcopus consecratus est, operante in illo grã Spiritus sancti, tam in secularibus, q̃ spiritualib. & ecclesiasticis negotiis cõsilio uiguit, & prudentia, ita ut gratiam & dignitatem sibi augeret tum apud oẽs generatim, tum illos uerò peculiariter, quib non magis præesse, q̃ prodesse incipiebat. Primitiæ uerò operũ eius duo cœnobia fuere, q̃ extruxit in Episcopatu Herbipolensi, quorum alterum Vraugia dr̃, sub patrocinio S. Laurentii: alterũ Vra, in honorẽ beati Petri Apostoli: quib. honesta & eleganti fabrica absolutis, quemadmodũ oib. suis monasteriis solebat, prædia, syluas, agros, prata uel precio comparauit, vel aliis iustis modis acq̃rere studuit. Deinde in Babenbergensi Episcopatu tertiũ & quartũ condidit monasterium: quorũ alterum Michelenualt dr̃, in honorẽ S. Iohannis Euangelistæ: alterum in Lãtheim, in honorem beatissimæ & perpetuæ Virginis Mariæ, Cistertiensis ordinis: nã alia tria ordinis Cluniacẽsis fuere: Et Michelenualt quidẽ & Vraugiã, in fundo proprio p̃rimonii ecclesiæ; Lãtheim uerò & Vram, in aduentitio condidit. In Episcopatu Ratisponẽsi sex ędificauit monasteria, ẽ quib. quinq; ordinis Cluniacensis fuere. Primum, Entisdorffum dictũ, in honorẽ S. Iacobi Apostoli. Secundum, *Pruueningẽ, sub patrocinio beati Gregorii martyris: vtrunq; in fundo aduẽtitio. Tertiũ, cognominatum est Monasterium, qđ cũ adiacente parœcia eiusdẽ nominis, sibi pecunia cõparauit ab * Hẽrico Duce Bauariæ & Diepoldo Marchione, regioq; Clotarii Imperatoris priuilegio illud in Babenbergensis ecclesiæ ius & ditionẽ transtulit. Quartũ est Biburgũ. Quintũ *Adelhartesdorffum: sed Biburgũ quidẽ sub patrocinio beatissimæ Mariæ perpetuæ Virginis: istud uerò posterius, in honorem S. Iohannis Euangelistæ: utrunq; aũt situm est in fundo aduentitio. Sextũ porrò est Vuindelbergũ, ordinis clericorũ regularium, quos Norbertinos siue Prę monstratẽses vocant, in honorẽ sanctissimæ mřis Dei, quod itidem fundum aduentitium habet.

Multa cõstruit monasteria.

Norbertini, a Norberto primo fundatore.

In Episcopatu Halberstadẽsi undecimũ eius extat monasteriũ Regẽstorffum, ordinis Cluniacẽsis, sub patrocinio beati Iohãnis Baptistæ. Abbatiã. n. Vicẽbach, q̃ nũc, mutato loco & noĩe, Regẽstorffum appellatur cũ oib. q̃ iuris illius sunt, à munificẽtia Hẽrici Imperatoris Iunioris acceptã, priuilegiis regiæ authoritatis sanctæ Banbenbergensi ecclesię adiecit, bonaque eiusdẽ cęnobii duplicauit. Cũ n. anteà non nisi sexagintaduos, ut uocant, mãsos habuisset, ille alios sexagintaduos adiunxit. In Episcopatu Eistetensi duodecimũ cõstruxit monasteriũ Halsprũnã, ordinis Cistertiẽsis, sub patrocinio beatissimæ mřis Dei: qđ q̃dẽ cũ eius fundo ingẽti pecunia coẽptũ, magnis sumptib. ĩ Abbatiã ꝓmouit. In Epãtu Patauiẽsi tertiũ decimum eius est monasteriũ Alrispach, & decimũ quartũ* Cluniacense sub patrocinio beati Andreę Apostoli iuxta fluuiũ Anisum. Hoc uero à Lupoldo Marchione dono accepit, ĩ eiusq; ꝓmotionẽ uiginti mãsos & q̃uinquaginta marcas impẽdit. In pr̃iarchatu Aq̃leiensi decimũquintũ cœnobiũ cõdidit in castro Arnoldstein, ipsa munitione destructa: qđ quidẽ castrũ annis q̃nque & quadraginta cũ nonagintaquinq; mãsis, q̃ ditionis eius erãt, ab ecclesia Babenbergẽsi abalienatũ, ipse multo labore & sumptu recuperauit, adiectisq; aliis sexaginta mãsis, Abbatiã illic cõstituit. Hęc nimirũ q̃ndecim cęnobia, opera illius & benignitas nunq̃ infęcũda, cõdidit & ꝓpagauit. Pręterea uero ẽt q̃nq; cellulas, quasi totidem seminis grana serere curauit, sciẽs neq; eũ, q̃ seminat, esse aliq̃d, neq; q̃ rigat, sed Deũ incremẽtũ dãtẽ. Ex iis aũt granis q̃dã iã surculi pullulãt, poterũtq;, Deo augmẽtũ p̃stante, in arbores excrescere. Prima dr̃ Aspach, in honorem S. Matthæi Apostoli & Euãgelistę: cuius q̃dẽ fundũ & fundi p̃diũ multo tpe Babẽbergẽsis ecclesia p̃diderat: sed ille solerti cura ꝑquisitũ, in monachorũ Cellã mutauit, q̃ iã in Abbatiã ꝑfecit, multis p̃diis ab illo primũ, deinde ab aliis fidelib. aucta. Secũda in Babẽbergensi loco in domate S. Michaelis sita est, quã sub patrocinio S. Fidis uirginis & martyris, primo sanctimonialiũ esse voluit, sed posteà altiori cõsilio septẽ monachis eã attribuit, & cũ oĩb. q̃ illius sunt, S. Michaeli cõsignauit. Tertia est Rota, sub patrocinio S. Georgii martyris in Episcopatu Herbipolensi. Quarta Vuessera, in eodẽ Episcopatu, ordinis Nortbertinorũ, in honorẽ sanctæ Dei genitricis Marię. Sed alteri⁹ harũ fęcũditas, alteri sterilitatẽ attulit. Rota n. ꝑmanẽs ĩ sua tenuitate, ꝑficientis Vuessetę, tanq̃ melioris, seruituti subdita est.

2. Cor. 3.

Non est uerò ignorãdũ, Rotã hãc Ottonẽ Epm ab Agnete Palatina eiusq; sorore Adelhedia cũ sexaginta mãsis ecclesię Babẽbergẽsi donatã accepisse: q̃ verò circũcirca adiacẽt illi cellę bona, eũ emisse ducẽtis septuagintaquinq; marcis, puta agros, syluas, prata, pascua, molẽdina, & q̃cquid usus aut iuris in eo p̃dio * Eimo Dux noscitur habuisse. Vuesserã verò cõstruere cęperat Gotboldus Comes, sed Otto Eps eã dono ab illo acceptã, suis impẽdiis ꝓmouit. Quinta Cella fuit in Episcopatu Herbipolẽsi * Inchartheausen in pago Tulleualt. Quòd si verũ fateri liceat, ẽt sexta illi Tuckelhausem in eodem Episcopatu attribuenda est. eius. n. fundatores cùm se cernerẽt ꝓuehẽdæ illi minimè pares esse, nec ignorarẽt Ottonẽ Epm eiusmodi rerũ esse studiosissimũ, ut eius ope locus ꝓmouere tur, eius nomini eũ adscripsere, Babẽbergẽsisq; ecclesiæ corã idoneis testib. eũ fore ꝓmiserũt. Qua conditione multa etiam illi loco impẽdit. Sed hactenus de monasteriis & Cellis ab eo cõstructis dixisse sufficiat.

*for * in Chartheausen*

Tuckelhausemã est Cartusiense monasteriũ.

Porrò uerò cathedralis Babẽbergẽsis ecclesię monasteriũ, qđ sub eius antecessore, Deo p̃mittẽte, solis saluis parietib. penitus cõflagrarat, magnis impensis beati uiri tpib. pristinæ suæ elegãtiæ & dignitati restitutũ est. Ipse pauimẽtũ strauit, colũnas ecclesiæ, quas ignis afflauerat, egregiè & firmauit & ornauit, Chorũ S. Georgii exaltauit, picturas nihilo priorib. ĩferiores excitauit, & nè casus similis deinceps formidãdus esset, totũ monasteriũ & turres laminis cupreis contexit, sphæras & cruces turriũ inaurauit, omnia denique monasterii ędificia in singulis officinis instauranda, & in meliorem statum euehenda curauit.

Ecclesiã S. Georgij & monasteriũ egregiè instaurat.

Quæ uerò eidẽ ecclesiæ facultates & p̃dia eius benignitate accesserint, p̃ter ea, q̃ fundatorũ liberalitas iã añ ei cõtulerat, uel sola Canonicorũ mẽsa nõ paulo, q̃ prius fuerit, copiosior satis docere põt. Ecclesia quoque S. Michaelis nõ mediocres ei dẽt gratiarũ actiones. Nã uetus illa structura cum in sacrosanctę Eucharistiæ ędiculę siue ciborii, ut author uocat, hemisphęrio ĩtrinsecus rimã h̃ret, ueritus ille, nè fortè ruinã faciens, monachos lęderet, tanq̃ sibi ea opportunitate oblata gauisus, totam illam sustulit, ipsumq; mona-

Multum confert ecclesiæ S. Michaelis.

sterium

ſteriũ de integrò, & quidẽ anguſtius atq; grandius extruxit,ipſamq; rem fratrum,pluſꝗ nonaginta talentorũ redditibus annuis, cumulauit:multa quoq; eidẽ loco ornamenta contulit, quippe quẽ ſingulari quodã ſtudio & beneuolẽtia, tanꝗ corporis ſui poſt obitum futurum domiciliũ, ſemper complexus ſit. Multa hic breuitatis cauſa prætereo,quæ tum huic,tũ alijs cœnobijs & eccleſijs ſuis elargitus eſt,pallia, ſtolas,caſulas, calices aureos & argenteos,cruces,capſas, vrceos,ampullas aureas & argenteas, thuribula, acerras,candelabra, diuerſa eccleſiarum vtenſilia, cortinas, tapeta, vtriuſq; teſtamenti codices,aliosque diuerſos libros: quorum oĩum tam eſt ingens copia, vt numerus æſtimationem vincere videatur. Et eſt ſanè admiratione dignum, ab vno Epiſcopo tot locis tam multa potuiſſe conferri. Sed hęc oĩa de fonte rei familiaris ille hauriens, Deo ſubminiſtrante abundè multa, ſeipſum nõ exhauſit: immò,ſicuti ipſe dicere ſolebat,quanto plus in Dei opera erogabat,tanto ſemper magis ipſi,quod erogaret,ſuppetebat. Quãuis aũt totus eſſet in Deo,& oĩa ſua in cæleſtes theſauros pręmittere feſtinaret: at nihilo minùs,vt vir prudens & potẽs,qđ Dei erat, reddidit Deo: & mundo, quod illius eſſet, non negauit.

Inſignis ī Epiſcopo frugali-tas,& in pauperes benigni-tas.

Quæ verò illius in veſtitu & victu frugalitas fuerit ac parſimonia,vix vlli credibile videatur. Dixiſſe.n.illũ pro certo accepimus,nunꝗ ſe in epiſcopatu panem ad ſatietatẽ comediſſe. Semper enim ſobrius & penè ieiunus à menſa ſurrexit appoſita oĩa,ægrotis,egenis, & mẽdicis impertiens. Quodã ieiunij tempore,cùm multa eſſet piſcium penuria,quidam procurator eius lucium non magnũ duobus ſolidis emit, eumq; benè apparatũ prandenti illi obtulit,modeſtè obſecrans,vt plus aliquid cibi caperet,ſeq; piſce illo carè empto reficeret. Cui Epiſcopus: Quanti,inquit,emiſti eum? Reſpondit ille: Duobus ſolidis. Tũ Epiſcopus: Abſit,inquit,vt miſer Otto ſolus hodiè tot nummos abſumat: leuanſq; diſcũ, iuſſit eius precij cibũ apportari Chr̃o ſuo, qui illi ſeipſo meritò charior eſſe deberet. Ferto, ait,piſcẽ hũc,ſicubi noſti hoiem morbo decũbere,aut paralyſi cruciari. Ego,ꝗ robuſtꝰ ſum,hoc me pane reficere. Ità ille in tãta opulentia delicijs ſtudebat.

Boleſlaus ſubiugat Pomera-nos.

Cùm ſic aũt egregius paſtor ouilis ſibi crediti præcipuã gereret curã, Boleſlaus Polonię Dux illũ ad ſe acciuit, vt Euangelij prædicatione ad Chr̃i religionẽ traduceret Pomeranos, quos Dux ille Boemorum & Hungarorũ fretus auxilio, ſuæ ditioni ꝑ id tẽpus ſubdiderat. Cuius quidẽ rei occaſionẽ indè Poloniæ Dux arripuit,ꝙ Otto Epiſcopus, vt ſuprà memoratũ eſt, in ſua adoleſcẽtia verſatus in Polonia, eius gẽtis linguã didiciſſet. Itaq; eius conſilium & opẽ implorabat, vt Pomeranię populus,quẽ crudã barbariẽ vocabat,Chriſtiana doctrina imbutus, ad ſacri baptiſmatis gratiam conuerteretur: multum ſanè id conquerens,ꝙ nullos neq; Epiſcopos,neq; presbyteros,huic operi Dñi idoneos & voluntarios obtinere poſſet. Ea re cognita,Otto pijſſimus, & nunciũ hunc & profectionẽ hilariter ſuſcipit, rebuſq; ſuis cõpoſitis, & à Põtifice Romano dimiſſione impetrata,per Boęmiã, Deo duce,in Poloniã pueñit:moxq; tribus pſbyteris in cooperarios aſſumptis,Pomeraniã adit. Ei vero Chriſtiernus,terrę illius princeps,qui iã Chriſtianus erat, honorificè ꝓceſſit obuiàm,obſecrans Epiſcopũ,vt oẽm nauaret operã, quò gens illa ad fidẽ Chr̃i inſtitui & baptizari poſſet.

Pomera-nos mul-tos cõuer-tit S. Ot-to.

Et ſi aũt Pomerani craſſi admodũ & dura ceruice eſſent,at tamẽ benignus Deus gratiã & ſpiritũ dedit,ità vt venerãdus Epiſcopus ſtudioſè catechizãdo & fidẽter concionãdo verbũ Dei difficultates oẽs perrupe-rit,& breui tp̃e multum profecerit, adeò vt intrà paucos dies ad ſeptẽ hominũ millia vndis ſalutaribus expiata ſint. Cumq; Pomerani Principis cõiunx,ꝗ etiam nũm ethniciſmi erroribus implicata tenebatur, tantã diuinæ gratiæ cerneret largitatem, Euangelium regni Dei ẽt ipſa cõplexa eſt, & cũ familia ſua in Chr̃i Eccleſiã,baptiſmi percepto ſacramento,tranſiuit. Effecit ꝑterea B.Otto,vir Apoſtolicus,vt Dux Vuenceſlaus viginti quatuor concubinis aut pellicibus ſuis propudia tis, ſolam legitimã coniugem retineret. Extruxit etiã S.Epiſcopus in ea regione eccleſias, in ijsq; presbyteros ordinauit. Deindè vlteriùs in eadẽ prouincia profectus, Chriſtũ euangelizauit. Interim verò in quendã peruenit locũ,cuius incolæ Chriſtianã religionem amplecti modis oĩbus detrectabãt: cumq; ille magno zelo & multa inſtãtia prędicaret, verberibus ab illis affectus eſt, & in cœnũ depreſſus atq; conculcatus, multiſq; cõtumelijs & ignominijs appetitus. Verùm id ille placidè ferens,nec minori fiducia verbũ Dei quotidiè prædicãs,Deumq; fidenter implorans,deſidem illum & ſocordẽ populum tãdiù tamq; accuratè adhortatus eſt, vt tandẽ in Chr̃i ſuaue iugũ colla ſua immiſerit. Tũ verò pœnitentia ducti,dolebant ſe virũ ſanctũ, ꝗ ipſos affeciſſet beneficijs,tã inhumaniter tractauiſſe.

Ab incre dulis mul ta pati-tur.

Poſtꝗ autẽ Pomerani Chriſtiana religione initiati fuere,& cultus diuinus ritè apud eos cõſtitutus,vir ſãctus ad Babenbergẽſem ſedẽ ſuã ſe recepit, vbi nõ ſolũ vt Epiſcopus, ſed inſtar Apoſtoli cuiuſdã, magno cum gaudio ſuſceptus eſt. Tranſactis aũt annis aliquot, iterũ in Pomeraniã redijt,veritus,quãdoquidẽ multi adhuc in fide infirmi illic eſſent,& ipſa plantatio tenera, nè inimicus ſatan ſemen ſuũ inſpergeret, & populum ad apoſtaſiã induceret, ſicq; relicto Chr̃o,ad idololatriã relaberetur. Itaque per Saxoniam iter ingreſſus, cùm iam ſecundò Pomeranos pleniori Dñi doctrina confirmaſſet,in Poloniam profectus eſt ad Boleſlaum principem: deindè in ſuam diœceſim reuerſus eſt.

Referam hoc loco quoddã flagellũ eius ſiue diuinã caſtigationẽ,ſimulq; eius & cauſam ſiue ordinẽ,& qđ boni indè cõſecutũ ſit,exponã. Cùm fortè in pago Buchebach diuinarũ rerũ ſtudioſus,chartulã patrocinio rũ legiſſet,& in ara eccleſiolæ multas & maximas ſanctorũ reliquias recõditas animaduertiſſet,ad nobiliora eas loca trãsferre cogitabat, vbi maiori in honore & veneratione ab hoibus religioſis haberentur. Itaq; adiunctis ſibi Clericis,cũ priùs ieiunio & precibus vacaſſet,pia animi intentione ſigillũ altaris reſignari iubet: ſed hæſitãtibus cũctis & trepidantibus, ipſe ferrũ arripiẽs: Abſit,inquit,vt tm̃ decus ſub tã vili tegmine permaneat: cumq; ſemel atq; iterum vel tertiò ſigillũ malleo cecidiſſet,ſanguis è plumbi arcula haud aliter atquè ex animãtis corpore manauit. Turbatus Epiſcopus,abijcit ferrũ: ſtupent oẽs,cœptũ opus intermittit: ad orationẽ ſimul oẽs proſternunt, admiſſi veniã petunt. Sed pr̃ omnipotẽs,ſapiens & benignus, qui ad diſciplinã filiũ erudire volebat,graui ægritudine Ottonẽ afficit,adeò vt de vita deſperaret. Inualeſcẽte indè morbo,cùm ſe putaret minimè eo liberatum iri, Abbatẽ S.Michaelis Vuolframmũ,quẽ præcipuè fidum atque familiarẽ habebat,accerſit,vt ſiue ad vitã, ſiue ad mortẽ res ſpectaret, fide & obſequio fidelis amici vteretur. Illo igit̃ ad eius lectulum aſſiſtente,eiuſq; dolores modis quibus poterat delinire conãte,vir beatus, monaſticæ religionis pręcipuus amator,habitu monachi inſtantiſſimè ſe petit indui, dicens,ab annis multis propoſitum ſibi fuiſſe, abdicata pontificis dignitate, in paupertate ſpiritus & contritione cordis, ſub magiſtri obedientia Chriſto ſeruire.

Nota rẽ mirã: ſed væ hæreti cis,qui ſa cras reli-quias etiã ſumma ignomi-nia affi-ciunt.

Cupit fie ri mona-chus.

Verùm Abbas vir gnarus & prudens,magniq; conſilij, obedientiam quidem ægrotantis ſuſcepit, deſiderium & petitionem eius laudans: ſed habitum de induſtria diſtulit. Poſt aliquot dies meliuſculè habet ægrotus: memorque voti ſui,religionis habitum

Abbas, cui obediẽtiam promiserat, nõ sinit eũ degere in monasterio.

expetit, disponit res suas, ad monasterium deportari se mandat. Abbas lætus feruore tanti viri, cum multis honestis viris, quid agendũ sit, consultat: illi verò omnibus perpensis, aiunt sibi planè inconsultum videri, talem virum, ecclesiæ & pauperibus Christi adeò necessariũ, ad monasterij silentia transferri. Tum Abbas reuerenter ex Episcopo percontatur, velitne promissam sibi obedientiam re ipsa exequi: illoq; respondẽte, in eius nomine, qui pro nobis Deo patri vsque ad mortem obediuit, se ipsi parere paratum esse: Abbas subiungit: In eius igitur nomine tibi præcipio, pater sanctissime, vt sub onere suscepti regiminis vsq; ad supremũ vitæ tuæ diẽ perseueres, & ad honorẽ Dei vtilitatẽ Ecclesiæ, consolationem pauperum Chr̃i, leuamẽtum viduarum & orphanorũ ità pergas, vt hactenùs consueuisti, & exigas tempora tua in operibus bonis: &, vt paucis expediam, facias quod facis: opereris, qđ operaris, vitam æternã & centuplum recepturus. Ecquis hodiè monachus tãtę perfectionis est, vt eius merita vel paupertatem tuis diuitijs æquiparemus?

Mira liberalitas in pauperes.

Ab eo igitur tempore Episcopatus Babenbergensis totus in eleemosynas, totus in hospitalitatẽ erga pauperes & peregrinos collatus est. Quicquid frumenti annonæ, quicquid auri vel argenti vspiam vel vnq̃ inueniri potuit, per manus inopũ in cęli thesauros trãsmissum est. Posteà verò tam morbo, q̃ senio exhaustis corporis viribus, in dies vir beatus cœpit dissolui, & ægritudinis labore perpetuo ad laborum finem tẽdere. Sentiẽs ergò se acriori morbi vi & infestatione ad finem vrgeri, in amicum sibi semper & vsitatum eleemosynarũ opus tanto ardentius incubuit, quantò certiùs perspiciebat diù se illud exercere non posse. Videre tũ licebat loca oĩa, domos oẽs circa ipsum sitas, immò totam ciuitatẽ peregrinis & pauperibus repleri, videre item viduarũ & orphanorum longa examina, & clericorũ atq; monachorum intrantium & exeuntiũ multam turbã pij, vt ità dicã, negociatoris, iã abire maturantis, sanctissimas nundinas frequentantiũ. Quidni enim forum sacrũ, aut nũdinas sacras dicere liceat, vbi terrenis cœlestia, caducis æterna cõparantur bona? Feruebant sanè circa illius lectum cœli terræq; negocia sancta, & Martha semper solicita ac diù turbata circa multa, immò innumera humanitatis officia, ne languida quidem & morti vicina, cessandũ sibi putauit ab operibus suis multis, ꝑꝑ vnum illud, qđ sciebat esse necessariũ. Cum Abbatibus & Præpositis, cũ procuratoribus & dispẽsatoribus suis de omnibus ordinauit, ecclesias, cœnobia, domos hospitales, valetudinaria & diuersoria sua intima recogitatione digessit, singulisq;, ꝓut opportunũ videbatur, sumptus & res necessarias adiecit. Cerneres iam tũ oleam vberẽ & fructiferam, solito vberiorẽ & copiosissimis fructibus onustã, totã sese carpentiũ manibus offerre & inclinare: & hẽt id reuerà nõ mediocrem admirationẽ, inexhaustæ benignitatis arcã hanc, quæ tot iã antè diebus & annis ad largiendũ iugiter porrecta & aperta fuerat, tantum etiamnùm in extremo vitæ tempore inuenire potuisse quod elargiretur. Sed quando tu ò Martha, religiosa Saluatoris hospita, vllã posses sentire egestatem? Quis enim dans omnia donanti, vnq̃ ad inopiam redactus est?

Luc. 10.

Sacramẽtis munitus, sanctam animã transmittit ad cœlos.

Intereà verò languor magis magisq; luctantẽ spiritum vrgebat, riteq; dispositis oĩbus, quæcunq; post ipsum victuris pręstare poterat, supplici & pura confessione pręmissa, olea illa placida & sancta, sacri olei extrema vnctione delibuta, sacrosanctũ Dñici corporis viaticũ accepit: circũstanteq; illo suo, semper ipsi familiari, tam clericorũ quàm monachorũ religiosorũ collegio, psalmis & orationibus agonẽ eius Dño deuotè ac piè commendantiũ, plenã operibus bonis & eleemosynis, plenam honoris & gratiæ aĩam ad cęlos trãsmittit. Flebat verò ciuitas vniuersa, iuuenes & virgines, senes cũ iunioribus. Flebat oĩs ordo & oĩs religio: diuites & pauperes, nobiles & mediocres cũ rusticis, oẽs pariter se patre orbatos lugebãt, idq; tãto maiori acerbitate, quanto illũ cuncti impensiùs amabãt. Porrò monasteria & ecclesiæ tũ propinquæ, tũ remotæ, magnates quoque & proceres prouinciæ, obitus eius fama percepta, vndiq; accurrebãt, infelices se & ignauos existimantes, si eius, quem viuentẽ dilexerãt, funeri non adessent, vel si debito honore tanti patris exequias nõ prosequerentur. Superuenit verò etiam sanctę memoriæ Embricho Herbipolẽsis Episcopus, amicus ad amici exequias. Iam enim totũ triduum à decessu eius, corpus beati viri per oẽs ecclesias circũlatum, & iugibus sacrificijs indefessisq; precibus & eleemosynis beata eius aĩa ab oĩbus fuerat Deo cõmendata. Quarto aũt die, vbi ad sepulchri locũ ventũ est, Episcopus, quẽ diximus, cõmendationem celebrauit, atq; inter Missarũ solẽnia, quę pro dilecti patris & amici aĩa multa intentione agebat, ad mętentẽ & lugẽtem multitudinẽ breuem quidẽ, sed mellifluũ & gratiæ plenum sermonẽ habuit. Sacrificio indè absoluto, in B. Michaelis ecclesia, Comitibus, Marchionibus, alijsq; nobilibus viris feretro eius suos humeros certatim supponentibus, sarcophagũ leuãtibus, aliaq; necessaria officia vel ministeria instar operariorũ suis manibus religiosè exequentibus, corpus beati viri tumulatum est, anno salutis 1139. 3. Nonas Iulij: Episcopatus eius anno 37. Translatum aũt est corpus eius anno 1189 sub Clemente 3. pridiè Calendas Octobris: quo die festũ eius celebratur.

Embricho Episcop⁹ Herbipolensis eius funus celebrat.

Hactenùs ex Codice MS. Sunt qui scribant, Andreã Abbatẽ extra Babenbergã quatuor conscripsisse libris vitam huius sancti viri, circa annũ Christi 1500. sed ea ad meas manus necdùm peruenit. D. Iohannes Tritthemius Abbas Spanheimeñ. affirmat eum in vi- & post obitum multis claruisse miraculis.

VITA S. GREGORII THAVMATVRGI, id est, mirabilium operum effectoris, qui fuit Episcopus Neocæsareæ, per D. Gregorium Episcopũ Nyssenum scripta, Gentiano Herueto Gallo, viro doctissimo interprete.

IVLII 3. secũdùm Martyrologia. Ro. Breuiariũ & Græcorũ Menologium habent eum in Nouẽbri.

HVIVS, quæ in p̃sentia habet, orationis, & vestri conuentus vnus idemq; est scopus & institutum. Magnus enim Gregorius, & vobis causa fuit vt conueniretis, & mihi de eo propositũ est dicere. Ego quidem existimo eiusdẽ esse facultatis, se ex virtute pręclarè & rectè gerere, & sermone, quę sunt pulchra & honesta, referre. Quamobrem idem fuerit inuocandum auxilium, per quod ille in vita rectè virtutẽ exercuit. Id autem est, vt ego quidem iudico, gratia sancti spiritus, quæ & ad vitam, & ad dicendi facultatem ijs vires præbet, eosq; confirmat, qui in vtroq; studium posuere. Quoniam ergò præclara illa & insignis vita, sancti spiritus virtute rectè gesta est, orandum est, vt ad orationem tantum detur auxilium, quãtum illi affuit in vita: vt rerum gestarum dignitas laudem minimè antecellat: sed talis ostendatur præsentibus in ea, quę fit de eo, commemoratione, qualis in ipsis cernebatur factis ijs, qui erant illo tempore.

Atque si inutile quidem esset meminisse eorum, qui virtute præstant, & ijs qui audiunt, ad id quod est bo-

num,

num,nullus rediret fructus, esset fortassè superuacaneum & inutile, nullius cõmodi gratia accedere ad laudationem,cùm & ipse narret temerè,& frustrà auribus exhibeat molestiam.Cùm autem,si ea,quam par est adesse, adfuerit elegantia & gratia orationis, erit commune lumen eorum,qui audiunt, non secùs atq; fax ijs,qui in mari nauigant, ad seipsam dirigens eos, qui per mare errant in tenebris, existimo opus esse vtrisque æquali studio,& vobis ad audiendum,& mihi ad dicendum.Clarum est enim, in eius vitam rectè & ex virtute gestam, facis instar per recordationem nostras animas illuminantem,futuram esse viam ad id, quod bonũ est & honestum & ei qui narrat, & eis qui audiunt.Natura enim quodãmodò insitum est hominibus,vt sint apti & accommodati ad omne, quod est honestum & laudabile, & id possidere desiderent.

Atque eorum quidem,quæ sunt dicenda,argumentum est eiusmodi, quod quidem mihi audenti suscipere nulla ex parte imminet periculum,siue se ad rerum gestarum magnitudinem extollere potuerit oratio, siue non.In vtroque enim horum par erit laus ei,qui laudatur.Nam si res quidem gestas assecuta fuerit oratio, earum admiratione aures omninò obstupescent. Sin autem ea à tergo longè relicta fuerit, sic quoquè eius qui laudatur,gloria illustratur.Est enim maxima laus hominis,si ostẽsum fuerit eum esse talem,vt omnes omnium laudes superet. Nemo autem ex ijs, qui sunt diuina instituti sapientia,quærat pro more externo,vt qui spiritalibus celebratur laudibus, artificiosa encomiorum laudetur ratione. Non est enim nobis & alijs simile de eo,quod bonum & honestum est, iudicium. Neque easdem de ijsdem inuenerit aliquis opiniones apud eos, qui in mundo viuunt, & eos, qui mundum superarunt. Illis enim videntur magna & digna, in quæ studium conferatur, diuitiæ & gloria, & mundanæ potestates, & fabulæ,quæ patriæ suæ tradunt originem,& quæ ijs,qui sapiunt, fugiendæ sunt narrationes,trophæa & prælia,& mala, quæ ex bellis proueniunt.Nostra autem oratione vna honorata est patria,paradisus, quæ fuit prima sedes hominum generis. Vna est ciuitas, quæ est cælestis, & per viuos est cõstructa lapides,cuius artifex & opifex est Deus.Vna est generis claritas,quę nobis cum Deo intercedit necessitudo & affinitas,quæ non casu alicui euenit, conuenienter ei,quæ in mundo est,cognationi,quæ fluẽs per hanc casùs consequentiam, sæpè fertur etiam ad improbos:sed quæ non aliter parari potest,nisi libero ac voluntario animi instituto. Quotquot enim,inquit,eum acceperunt,dedit eis potestatem,vt filij Dei fierẽt. Hac aũt nobilitate quidnam fuerit præclarius?

Aliter mũdo,aliter Deo deditis de rebus iudicant.

Hebr. 11

Iohan. 1.

Sunt alijs quidem omnibus patria fabulæ & figmenta, & dæmonum fraudes admixtæ fabulosis narrationibus. Patria autem nostra nullis indiget narratoribus. Nam qui cælum adspexerit, & eam quæ est in ipso pulchritudinem,& creatam omnem naturam mẽtis acie considerauerit, quæcunque potuerit miracula in eo comprehendere,ea inueniet nostræ patriç esse narrationes: immò verò non patriæ,sed potiùs coloniæ, in quam ex vita excelsiore amandati, in mundum prçsentem venimus. Si autem talis est colonia, considerare oportet, quęnam fuerit ciuitas,ex qua illa deducta est, quęnã illius pulchritudo, quales in ea regię,quç beatitudo eorum,qui illam sortiti sunt habitationẽ. Si enim quę in rebus creatis cernũtur,sunt eiusmodi, vt orationem superent:quid existimare oportet id,quod eas superat,quod est eiusmodi, vt nec possit oculis apprçhendi,nec aure capi,neque mente conijci? His de causis à spiritali commendatione eorũ, qui laudatur, secernit inferiores nugas lex diuina encomiorum, turpe esse iudicans, vt quis ex ijs,quę sunt eiusmodi, sunt cogniti, de ijs glorientur, quæ sunt preciosa in terris.

1. Cor. 2.

Quocircà mundanus quidẽ vir quispiam, ad terrenam respiciens beatitudinem,ex ijs,quæ sunt eiusmodi, laudem colligat hominibus,nempe,si alicui obtigerit patria fertilis pecoribus:si mare propinquũ per se suppeditat materiam ijs, qui laborant ingluuie: si gemmarum frequentes inter se confertę positura structuras exornant. Ei autem, qui ad vitam adspicit supernã,pulchritudo quidem est animę puritas: diuitię autem,nil possidere: patria autem,virtus: ciuitas verò,ipsa Dei regia. Quo fit,vt in rebus terrenis gloriam consectari,pro probro sit habiturus.Idcircò nos quoque his relictis,neque patriam adijciemus laudibus Magni Gregorij,neque assumemus Maiores,vt ferant auxilium illius encomijs, cùm sciamus nullã esse veram laudem,quæ non sit propria eorum,qui laudantur. Proprium autem dicimus,qđ omninò manet in perpetuum eiusmodi,vt non possit auferri.

Veri Christianipulchritudo,diuitiæ,pria,ciuitas.

Quoniam ergò separati ab omnibus diuitijs, claritate generis,gloria,delicijs,cognatis & amicis,ab ea, quę est ex vitio vel virtute,affectione manemus inseparabiles, id solùm esse existimandum beatum iudicamus,quod ex virtute geritur. Neq; verò existimet aliquis, me, qm̃ nihil habeam prçclarum,quod possim narrare de patria,vel maioribus Gregorii, prę me ferendo hęc contemnere, dedecus latenter effugere. Quis enim nescit eximium Ponti cognomẽ, quod est genti impositum ab hominibus,quòd testatur virtutẽ eorum,qui ab initio eum locum sortiti sunt? solus.n. ex vniuerso mari & vniuersa terra, Pontus Euxinus nominatur, siue in eos,qui illic versantur, hospites ipso nomine illorum testante humanitatem, siue etiam ꝙ talis est locus,vt nõ solùm incolis & indigenis, sed ijs etiam, qui ad ipsum vndequaquè veniunt, abundè suppeditet,quæ sunt ad victum necessaria. Talis enim est natura regionis, vt sit fertilissima omniũ, quę vsui sunt ad victũ, & nullo careat ex iis bonis, quę sunt apud alios,vtpotè ꝙ mare efficiat, vt quæcunque sunt apud alios,sint eorum propria. Cùm aũt sit tota gens eiusmodi, vt quancunque quis eius partem per se cõsiderauerit,existimet eam esse potiorem cęteris,nihilo seciùs communi gentis iudicio,quę circuncircà habitatur,est aliarum veluti quidam vertex ciuitas Magni Gregorii,quam quidam insignis Imperator ex iis,qui Romanorum obtinebant imperium, Cęsar nomine, amore loci captus & desiderio, voluit vt ciuitas suo nomine vocaretur Neocęsarea:

Beatum quid.

Põtus Euxinus.

Neocæsarea vndè dicta.

Sed hęc nihil faciunt ad nostrum institutum,vt per hęc existimemus demonstrare prçclariorem illũ Magnum inter sanctos Gregorium, si regio abundet fructibus,si ciuitas est magnificis ornata ędificijs, si vicino mari vndequaquè quicquid videtur, affatim importetur. Sed nec eius Maiorum,qui ortum in carne precesserũt,mentionem faciam in oratione, diuitias & honores, mundanosq; eorum splendores referẽs. Quid enim hęc ad laudem contulerint, sepulcrũ, columnæ & inscriptiones, & mortuę narrationes apud eum,qui se supra mundum vniuersum extulerit? Alioqui autem nec fieri potest,vt illos ad eius laudis deducamus societatem, quorũ is abnegauit cognationem eius,quę est ĩ anima,affinitatis.Illi enim infatuati fuerant in errore idolorũ. Hic aũt respiciens ad veritatẽ, supernę cognationi seipsum inseruit ꝑ fidẽ.Sed quem admodũ quidẽ, aut à qbus natus sit, aut quã ab initio habitarit ciuitatem,vt q̃ ad propositã narrationem nihil nobis cõferant,pręterm ittemus. Eius aũt laudationis ducemus principiũ à vita, quam is egit ex virtute.

Cùm.n.in corpore admodũ iuuenili esset defectus naturali curatione, morte obita à parẽtibus, quando

pręætate imperfecta, multis intelligentia ab eius, quod bonum & honestum est, aberrat iudicio, statim ostendit ab ineunte ætate, qualis, ea iam perfecta, esset futurus. Et sicut generosa germina quando in primo incremento ramos dire[...]os ediderint, agricolis per præsentem speciem ostēdunt eam, quæ posteà futura est pulchritudinem: Eodem modo ille quoq; quando alijs lubrica & instabilis est anima, ad ea quę sunt vana & stulta, vtplurimùm labente adolescētia, tunc statim per primum suum vitæ institutum ostendit in seipso, Dauid verum dicere, Iustus vt palma florebit. Ea enim sola ex arboribus, perfecta verticis crassitudine è terra enascitur: & crescente augmento longitudinis, nullum in latitudinem additamentum accipit à tēpore. Sic ille quoq; floruit à prima germinatione, vitę instituto cōlestim exortus perfectus, et excelsis comatus frōdibus. A tenera.n.ætate omnia relinquens, quæ iuuenilis ætas stupet & admiratur, equos, venationem, ornatas vestes, ludos talorum, omnesq; delicias, se totum statim contulit ad parandas virtutes, quod præsenti semper ætati esset conducibile, deinceps eligens.

Psal. 91. Nota de palma.

A puero vixit sanctissimè.

Prima autem ex virtutibus ei paratur, studium sapientiæ. Hanc autem tanquam matrē, coniunctus quidam pullus consequebatur, temperantia. Ad vtraque autem erat adiutrix & socia, continentia. Vt à fastu autem & arrogantia, & etiam ab iracūdia esset omninò remotus, egregiè effecerat pecuniæ despicientia. Nō aliundè enim oritur fastus & superbia, quàm ex auaritia cupiditate, quæ secum hæc inducit vitia. Quomodo autem Patriarcham Abraham tradit scriptura, cū chaldaicæ philosophiæ habuisset scientiam, numerosamq; & ordinatam astrorum posituram motumque comprǽhendisset intelligentia, vsum esse eorum cognitione, tanquam basi ac fundamento ad supereminētis boni contemplationē: & cùm animo reputasset, si quę sensu percipiūtur, huiusmodi sunt, quidnā fuerint ea, quæ sensum superant: sic consecutum fuisse, quod quęrebat, vt qui externa sapientia, veluti euectus esset, & per eam euasisset excelsior, adeò vt per eā quodammodo appropinquaret ijs, quæ non possunt comprǽhendi: Ità etiam hic Magnus in externa philosophia studiosè versatus, per quæ multis hominibus error cōfirmatur gentiliū, per ea deductus est ad intelligendum Christianismum: & relicta falsa parentū religione, eorū, quæ sunt, quærebat veritatē ex ijs, quæ sunt laborata ab externis, doctus, non posse consistere dogmata gentilium.

Eius studium sapiētiæ, & aliæ virtutes.

Abrahæ eruditio.

Quoniam autem in opinionibus de Deo, videt in diuersas scindi distrahiq; opiniones sapientiam similiter & Gręcam, & barbaram, & dogmatum principe, neque inter se conuenire, & vnumquenq; pro se sedulò contendere, vt suum ingenij acumine & rationum subtilitate confirmet: eos quidem reliquit, vt qui bello intestino se vicissim euertant, & accedit ad firmum ac stabile verbum fidei, quod nulla confirmatur verborū curiositate & artificiosis nexibus: sed per verborum simplicitatē æqualiter prædicatur omnibus, quod eo ipso, quod sit supra fidem, habet quod sit fidele ac credibile. Si enim quod dicitur, esset eiusmodi, vt compręhēderetur à viribus humanarum cogitationum, nihil inter eam & Gręcā interfuisset sapiētiam. Nam illi quoque quod potuerint cōprǽhendere, illud quoque esse opinantur. Quū autem non possunt humanæ rationes peruenire ad comprǽhensionē naturæ, quæ superemi[...]et, ea de causa existit fides pro rationibus, quę se extendit supra rationem & comprǽhensionem. Proptereà vt de Moyse dicit scriptura, eū didicisse omnē Aegyptiorum sapientiam: ità etiam hic Magnus cùm percurrisset omnē gētilium eruditionem, & cùm cognouisset experiētia, quàm essent imbecilla, & quàm non possent consistere, quæ sunt apud eos dogmata, Euangelij efficitur discipulus, & priusquàm duceretur ad mysticam & incorpoream generationem, tā rectè vitam egit, vt nullas peccati sordes deferret ad lauacrū.

Fides pro rationib°. Act. 7.

De insidijs à iuuenibus & meretrice in eum comparatis.

Cùm autem vitam ageret in Aegypto in magna Alexandri ciuitate, in quam etiam vndiquè confluebat iuuentus ex ijs, qui dabāt operam philosophiæ & medicinæ, graue erat eius æqualibus spectaculum, adolescens, qui ornamento temperātiæ superabat canitiē. Laus enim eius, qui puram castāq; vitam agebat, erat probrum eorum, qui fœdè & incestè viuebant. Vt ergo impudicis esset excusatio, nè ipsi soli viderentur esse tales, structis insidijs, ab eis initur ratio, vt illius magni vitæ labes aliqua inureretur. Ad calumniam autē in illum intentandam, producitur ab eis è domo meretrix muliercula, quæ notata fuerat infamia. Cùm is autem pro more cum viris eximijs in habitu honesto dissereret de re aliqua ex ijs, quæ pertinebant ad philosophiam, accedit muliercula, petulanter & lasciuè se gerens, & ijs quæ loquebatur & faciebat, præ se ferens, se cum eo habuisse stupri consuetudinem: deindè dicebat se mercede esse fraudatam, adijciens etiā cur causaretur se frustratam esse mercede. Cùm hi autem, qui puram ac castam eius vitam cognouissent, ęgrè ferrent, & in mulierculam ira commouerentur, ipse neque conturbatus est vnà cum ijs, qui id ægrè ferebant, neque cùm calumnijs appeteretur, dixit aliquid eiusmodi, quod cōsentaneum est ab eo dici, qui irascatur. Non suæ vitæ citauit testes, non iureiurādo illatum sibi probrum repulit, non eorum, qui aduersùs se hęc struxerant, arguit malitiam: sed quieta & cōstanti voce conuersus ad quendam ex familiaribus: Heus, inquit, solue ei pecuniam, nè ampliùs molestiā exhibens, rei propositæ studium interturbet. Cùm autem is, cui iussum fuerat, didicisset à meretrice, quantum ex ipso peteret pecuniæ: eam protinùs numerauit, finemq; acceperunt ab impudicis aduersùs temperantem comparatæ insidiæ, & in infamis fœminæ manibus iam erat lucrum.

Dexit Alexandria S. Gregorius studiorū causa.

Calūnia ei struitur.

Vide insignem patientiam.

Tunc autem diuinitus oritur testimonium temperantiæ adolescentis, & eius æqualium calumniæ refutatio. Nam simul atque manu accepit pecuniam, à spiritu dæmonis vexata, & stridore belluino præter vocem humanā eiulans, prona cadit in medio eorū, qui collecti fuerant. Horrēdum & terribile spectaculum ijs, qui aderant, disiectis crinibus, & auersis oculis, & ore spumam expuente: neque priùs eam remisit, qui ipsam suffocabat dæmon, quàm magnus ille Deum inuocasset, & illum ei reddidisset propitium. Hæc sunt, quæ narrantur de huius magni viri adolescentia. Vere digna procemia eius vitæ, quæ posteà ab eo acta est. Quanquam tantum est hoc miraculum, vt etiam si posteà nihil posset aliud dici, nulli eorū, qui virtute excelluerunt, ex hoc solo esset in laude secūdus. Diues adolescens, qui ex patriæ finibus excesserat, in frequentissima ciuitate vitam degens, in qua quum summa cum licentia se voluptatibus dedebant adolescentes, probro habebatur pudicorum castitas, non matre de eius viuendi ratione solicita, non patre eum erudiente, quotidiana vitæ officia, se per impatibilitatem eousquè ad virtutem sustulit, vt eum, qui pręest omnibus, & omnia intuetur, vitæ suæ testem prębuerit, qui mulieris calumniam mala plaga arguit.

Diuina vltio in calumniatricē.

Quidnam maius posset excogitari ad argumētum encomij? Quomodò autem posset hoc satis laudari pro dignitate, quòd is natura ratione superata, & iuuentute

stentute, non secùs ac aliquo domito animali, rationi subiugata, effectus superior omnibus, qui naturaliter in anima excitantur, motibus, inuidiam quoque, quæ omnia, quæ sunt pulchra ac preclara, adoritur, in se commotam deuicit: vt qui neque sibi paratas à sociis insidias vlcisci statuerit, & eam, quę illis ad imponendam sibi maculam inseruierat, beneficio affecerit, à vexatione dęmonis eam ratione liberans? Talem fuisse Ioseph nouimus ex historia, in cuius potestate quidem positum erat, in Domini vxorem delinquere, cùm illa ipsa speciem adolescentis insanè deperiret, nec audacis incępti homo esset ullus testis. Sed ille quoque Dei oculum adspiciens, maluit videri malus, quàm esse, vt qui quę malefi-cis & sceleratis fiunt, potiùs sustinuerit, quàm ipse fieret maleficus. Habuit enim diuinum oculum, ea quę fiebant aspicientem. Sed in hoc licet fortasse gloriari vltra illam historiam. Non enim par est ad auersandū flagitium scelus adulterij, & videri in minore delicto susceptum habere dedecus. Cui ergò in mente non versabatur aliquod ex legibus periculū, supplicio formidabiliorē ipsam ex peccato voluptatē esse apud se iudicans, Iosephum anteijt miraculi magnitudine, aut certè non iudicabitur omninò ei esse secundus.

Gene. 39.

Sed vitæ quidem tale fuit proœmium: ipsa autem vita quęnam fuit? Postquàm omni percursa externa sapientia, incidit in Firmianum quendam Cappadocem honesto loco natum, moribus sibi similem, vt ille ostendit vita, quę posteà est consequuta, ut qui fuerit ecclesię decus Cæsareensium: & vitę suæ scopum ac institutum suo amico declarauit, quòd scilicet ad Deum tenderet, & vidit illius studium in eodem congruere desiderio, relicto omni externæ philosophiæ studio, cum illo ventitat ad eum, qui illo tempore dux erat Christianæ philosophiæ. Is autem erat Origenes, cuius scripta magnifiunt, & ea ratione ostendit, non solùm studium & diligentiam, sed morum etiam honestatem & moderationem. Cùm enim esset tanta refertus sapientia, non dedignatus est alio vti magistro ad diuinas disciplinas. Cùm autem apud magistrum tanto tempore esset versatus, quod percipiendis satis esset disciplinis, cùm multi essent, qui eum in externa regione retinerent, & apud se eum manere vellent, eam quæ ipsum peperit, regionem omnibus pręferens, reuertitur in patriam, sapientiæ & cognitionis diuitias omne genus importans, quas veluti mercator quispiam in externis studijs cum omnibus versans, qui magnę erant existimationis, mercatus est. Quanquàm ei, qui res rectè iudicat, ne hoc quidem omninò ad eius laudem paruū esse videbitur, tantę ciuitatis preces, quę communiter fiebant, despicere, & omnium eximiorum, qui inerant, virorum, & qui apud eos versabâtur magistratuum, vt vir illic maneret, contendentium, studium non admisisse. Quibus omnibus hoc erat propositum efficere, vt vir ille magnus apud eos maneret, futurus tanquàm ędificator virtutis, & vitę legislator. Sed vndequaq; fugiens materiam arrogantię, vt qui sciret vitium superbię vt plurimùm fuisse causam & principium malę ac sceleratę vitę, ad vitam quietam in patria degendā, tanquàm in portum aliquem confugit.

Firmianus Cæsareeń Antistes.

Gregori⁹ venit ad Origenē, & eius fit discipul⁹.

Cùm autem tota gens illa eū virum adspiceret, & oēs expectarent, ut in publicis conuentibus ipse suam aperiret eruditionem, vt lógorum laborum fructum aliquē perciperet, gloriam & existimationē: sciret aūt vir ille magnus, vndenam oporteat verā philosophiā publicari ab iis, qui eā verè exercent, nec aliqua ambitione, laudisq; & honoris cupiditate eius sauciaretur animus, (Grauis enim laus est eorum, qui audiūt, cùm arrogantia & gloriæ cupiditas frangat & eneruet robur animæ) ea de causa ostentationis loco usus est silentio, re ipsa, non verbis, ostendens thesaurū reconditum. Cumq; à fori tumultibus, &, vt in summa dicā, à vita, quę in ciuitate transigitur, seipsum separasset, in quadā solitudine secùm solùmodò versabatur, & per seipsum cū Deo, vniuersi mundi & eorum, quæ sunt in ipso, paruā ducens rationem, non de regnis solicitus, non de magistratibus anxiè curā gerens, aliquid ve sciscitans, non quomodò ex rebus publicis communiter aliquid administretur, narrantem audiens, sed vt anima per virtutem perficeretur curans, ad hoc toto studio contendebat, vitam & quæcunque in ea sunt, valere iubens, quidam alius Moses nostris temporibus reuerà cum illius contendens miraculis.

Viuit in patria solitarius.

Exierunt ambo ab hac turbulenta vita & strepitu referta, Moses & Gregorius, vterq; suo tēpore priuatim & seorsùm viuentes, donèc vtrisq; Deo eis apparente, manifestū fuit puræ vitæ lucrum. Sed Moses quidē, qui fuit cōturbernalis philosophiæ, vxorem vna quoquè adiunxit: Gregorius aūt solam adsciuit virtutem, quæ secùm habitaret. Cùm ergò in vtrisq; par fuerit scopus & institutum, (vtrisq; enim finis fuit, vt à vulgo secederet, & purissimo animæ oculo diuina contemplaretur mysteria) licet ei, qui scit virtutem respicere, iudicare, vtrū maiore impatibilitate vita fuerit roborata, eine, qui descendit ad legitimum & concessum vsum voluptatum, an ei, qui ipsum quoque superauit, & materiali affectioni nullum dedit aditum.

Exod. 3.

Exod. 2.

De Phœdimo Amaseæ Episcopo, & eiusdem Gregorij Thaumaturgi ab eo ordinatione.

CVM aūt Phœdimus, Amaseæ Ecclesię illo tpe præfectus, cui diuinitùs ex sancto spiritu inerat vis pręsciēdi futura, oē studiū poneret, vt si in manus eius veniret magnus Gregorius, eū Ecclesię pręficeret, nè vir tā præclarus ociosam, & inutilem vitā traduceret: is sentiens quid cuperet & pararet Episcopus, conabatur latère, nunc ad hanc, nunc ad aliā transiēs solitudinem. Qm̄ aūt nihil non experiens insignis ille Phœdimus, omnibusq; vtens machinis & artibus, non poterat Gregoriū adducere ad sacerdotium, vt qui diligentissimè obseruaret & circunspiceret, nè quandò eū sacerdos manu apprehenderet: eratq; vtriq; ęquale studiū, cùm alter quidem capere, alter verò effugere cuperet persequētem. Nam alter quidem cupiebat Deo sacrum offerre donarium, alter verò timebat, nè ei ad philosophiā aliquid impedimenti sacerdotij cura, tanquàm graue aliquod onus, eius vitę imposita: ea de causa diuiniore quodam impetu ad studium propositum impulsus Phędimus, nihil attendens, quod inter eos intercedebat spatium, quo remotus erat à Gregorio, qui ab eo distabat trium dierum itinere: sed ad Deū respiciens, & dicens, & se & illum à Deo hora illa adspici, pro manu verbum imponit Gregorio, eum Deo consecrans, qui corpore non aderat, & ei illam ciuitatem attribuens, quam vsque ad ea tempora contigerat teneri tanto errore idolorū, vt cùm essent innumerabiles, qui & ipsam habitabant ciuitatem, & eā quæ est circumcircà regionem, non inuenti sint plures, quàm septemdecim, qui verbum fidei accepissent.

Phœdim⁹ Amaseæ Episcop⁹.

De Theologia reuelata per S. Iohannem Theologum & Euangelistam, & sanctam Deiparam.

CVM sic ergò iugum coactus subiisset, omnibus legitimis posteà in ipso peractis, & ab eo, qui sacerdotem ipsum renunciarat, breue tempus petiisset ad misterium accuratè considerandum, non amplius, sicut dicit Apostolus, existimauit oportere attendere carni & sanguini: sed petiit, vt sibi fieret diuinitùs manifestatio occultorum: neque priùs ausus est accedere ad verbi prædicationem, quàm per quandam visionem fuisset sibi reuelata veritas. Nam

Cogitur Episcopatum suscipere.

Galat. 1.

cùm noctu aliquando de verbo fidei consideraret, & omne genus cogitationes versaret, (erat enim tunc quoquè quidam, qui probabilibus argumentis piam adulterabat doctrinam) sæpè etiam intelligentibus dubiam reddentes veritatem, pro qua tūc ei vigilanti, & diligenter meditanti reuera apparet quidam, tanquàm in figura humana, honesta veste pontificia indutus, forma senili, vultusq; dignitate & honestate habitus, magnam virtutem præ se ferens. Is verò visu stupefactus, surrexit quidem è cubili, rogauitque vt sciret quisnam esset, & quanam de causa veniret. Cùm ille autem voce quieta sedasset eius animi perturbationem, & dixisset se iussu diuino ei apparuisse propter ea, de quibus dubitabat, vt ei reuelaretur piæ fidei veritas, illius verbis ei cōfirmatus est animus, illumque adspexit cum quadam lætitia & admiratione. Deindè cùm ille manum directò porrexisset, & ei tectis digitis veluti ostenderet id, quod ex obliquo apparebat, ipse quoque vnà cum porrecta illius manu suum quoque vultum conuertit, & ex aduerso eius, quod viderat, aliud vidit spectaculum in muliebri figura, quæ formam superabat hominis.

Visione confirmatur.

Rursùs autem stupefactus, in seipsum inclinauit, dubioque ac omninò perplexo fuit animo propter spectaculum, vt qui oculis non ferret visionem. Etenim in hoc maximè consistebat admirabilitas visionis, quod cùm esset nox profunda, simul cum ijs, quę visa fuerant, lux resplendebat, tanquàm cuiusdam lucidi conflagrantis thalami. Quoniam ergò non poterat oculis ferre visionem, audiuit quendam dialogum eorum, qui à se visi fuerant, explicantium inter se inuicem rationem eius, quod quærebatur: per quos non solùm didicit veram fidei cognitionem, sed etiam nominatim cognouit eos, qui apparuerant, cùm vterque ex his vocaret alterum suo nomine. Dicitur enim audisse ab ea, quæ in figura muliebri apparuerat, rogante Iohannem Euangelistā, vt manifestaret iuueni mysterium veritatis: illum autem dixisse, se paratū esse matri Domini in hoc quoquè gratificari, quoniam ei ità placeat. Et ità cùm dixisset breuem, & quæ facilè describi poterat, orationem, se ab eius subduxisse oculis: eum autem diuinam illam mystagogiam protinùs mandasse literis, & illo tempore prædicasse verbum in Ecclesia, & posteris veluti quandam hæreditatem, diuinitus datam doctrinam reliquisse, per quam in hodiernum vsque diem in mysterio instituitur, qui est apud illos, populus, qui permansit intactus ab omni vitio hæretico.

Doctrina diuinitus reuelata S. Gregorio.

Hæc sunt autem verba mystagogiæ: Vnus Deus pater Verbi viuentis, consistentis sapientię, & virtutis, & characteris æterni, perfectus perfecti genitor, pater filii vnigeniti. Vnus Dominus, solus ex solo, Deus ex Deo, character & imago diuinitatis, Verbum efficax, sapientia, quæ eorum, quæ sunt, continet constitutionem, & virtus effectrix vniuersæ creaturæ. Verus filius veri patris, inuisibilis patris filius inuisibilis, & qui interire non potest, eius, in quem non cadit interitus, & qui mori non potest, immortalis & æternus æterni. Vnus spiritus sanctus, qui ex Deo quod sit habet, & per filium scilicet apparuit hominibus, imago filii perfecti perfecta. Vita, causa viuentium, fons sanctus, sanctitas suppeditatrix sanctificationis, in quo manifestatur Deus pater, qui est super omnia, & in omnibus: & Deus filius, qui per omnia. Trinitas perfecta, quæ gloria & æternitate & regno non diuiditur, neque abalienatur. Neq; ergò creatum est aliquid aut seruum in Trinitate, neque aduentitium, tanquàm quod priùs quidem non esset, posteà autem sit ingressum. Neque enim filius vnquàm defecit patri, neque filio spiritus, sed immutabilis & inalterabilis, semper est eadem Trinitas. Quòd si quis velit de hac re sibi fidem fieri, audiat Ecclesiam, in qua verbum prædicabat. Apud eos enim in hodiernum vsque diem seruantur beatæ illius manus characteres.

An non hæc cum illis tabulis à Deo fabricatis certant gratiæ magnitudine? Illas autem dico tabulas, in quibus diuinę voluntatis impressa est legislatio. Quomodo enim Mosem dicit scriptura, cùm fuisset extra id, quod apparet, & intra ea, quæ oculis cerni nequeunt, adyta anima peruenisset, (Hoc enim significat caligo) & diuina mysteria didicisse, & per se totum populum in cognitione Dei instituisse: in hoc quoquè magno viro licet eandem videre œconomiam: cui mons quidem erat, non tumulus aliquis sensilis, sed altitudo verorum dogmatum cupiditatis: Caligo autem id, quod alij capere non possunt, spectaculum: Tabula verò, anima: Literæ autem, quę erant in tabulis, vox eius, qui fuit ab eo visus. Per quę omnia, & sibi, & ijs, qui ab ipso instituebantur, fuit declaratum mysterium.

Exod. 31. Exod. 20

Postquàm ergò fidutia quadam & audacia per hāc impletus est visionem, non secùs ac athleta quispiā, qui quantum satis est experientiæ & virium à puerorum, qui exercebantur, magistro nactus ad certamina, fidenti & audaci animo se exuit ad stadium, & in puluere decertat contra aduersarios: eodem modo & suo studio, & eius, quę sibi apparuit, gratię auxilio, animo satis instructus, certamina sic aggreditur. Non oportet enim aliquid aliud vocare, quàm certamina & contentiones, omnem vitam, quam ipse egit in sacerdotio, in quo per fidem prostrauit omnes vires aduersarij. Nam cùm statim se à solitudine mouisset, & ad vrbem contenderet, in qua oportebat eum Deo construere Ecclesiam, cùm cognouisset totum locum à fraude dæmonum obtineri, & veri quidem Dei templum nusquàm esse constructū, totam autem ciuitatem, & quæ circuncircà sita est, regionem esse plenam altaribus, delubris & simulacris, vniuerso populo suum in hoc ponente studium, vt ornata essent nemora & sacra idolorum, & insanus simulacrorum cultus maneret apud homines, confirmatus pompis & mysterijs, & eorum, quę in altaribus mactantur, inquinamentis: non secùs ac fortis aliquis miles, cum duce exercitus pugna congressus, per illum vincit eos, qui parent illius imperio: ita etiam hic vir magnus incipit aduersùs ipsos dęmones se pręclarè gerere, sed quonam modo?

Totus eius episcopatus non nisi certamina.

De mansione in templo, & fuga dæmonum, & æditua.

NAM cùm à remota illa solitudine viam vrbem versùs conficeret, nox autem deprehendisset, & eum vehementior pluuia retardaret, subit quoddam templum cum suis comitibus. Erat autem illud templum insigne, in quo qui colebantur dęmones, ad ędituos apertè ventitabant, vt qui illic diuinarēt, & responsa redderent. Cùm autem subiisset templū cum suis comitibus, dęmones quidem confestim exterruit Christi nominis inuocatione: figura autem Crucis aere expiato, qui erat inquinatus nidoribus, illic mansit, pro more totam noctem in orationibus & hymnis decantandis vigilans, adeò vt esset transformatum in domum orationis templum, quod propter cruorem victimarū & simulacra erat abominandū. Cùm hoc modo totam noctē peregisset, manè rursùs cępit vltrà ꝓgredi. Cū verò ęditvus manè consuetus dæmo-

Signo Crucis aere expiat.

dæmonibus cultum exhibuisset, apparentes ei dæmones, dicunt clamantes, non licere eis tẽplum ingredi propter eum, qui illic manserat. Is autem quibusdam piaculis vtens, & quædam sacrificia adhibẽs, per ea conabatur dæmones rursùs in templo colloca re. Postquàm autem eo nihil non experiente, erat ei labor irritus, cùm dæmones non amplius pro more exaudirent eius vocationẽ, tunc ira percitus æditituus, magnum illum virum offendit, omnes in eum minas apertè intentans, se & eum ad magistratus delaturum, & manus ei illaturum, & audax eius cœptum Imperatoribus esse significaturum: quod cùm esset Christianus, & diis inimicus, ausus sit templum ingredi, cuius ingressum esse auersatam, quæ in sacris operatur, potestatem, nec ampliùs in eis locis habitare, vt solebat diuinitatem dæmonum operationem. Cùm is autem temerariam & insolentem æditui iram eximia repressisset prudentia, & opposuisset omnibus eius minis verum Dei auxilium, & diceret, se in eius, qui pro eo pugnaret, viribus tantam posuisse fiduciam, vt potestatem habeat expellendi dæmones, vndè velit, & eos collocandi in quibus velit locis, & pollicetur, se ea, quæ diceret, iam esse demonstraturum. Admiratus æditiuus, & magnitudine potestatis obstupefactus, rogauit vt in hisipsis suam ostenderet potestatem, & rursùs in templum reduceret dæmonia. Cùm Magnus autem ille hæc audisset, rupit breuem quandam libelli particulam, & eam dedit æditiuo, in ea impressa quadam voce imperante dæmonibus. Hæc autem verba continebat scriptura: Gregorius satanæ: Ingredere. Cùm autem accepisset æditiuus libellum, altari imposuit. Deindè cùm ei consuetos obtulisset nidores & inquinamenta, rursùs videt ea, quæ prius viderat, antequàm à templo essent exterminari dæmones. Cùm hæc autem facta essent, cœpit cogitare diuinam quandam potestatem esse in Gregorio, per quam visus erat esse potentior dæmonibus. Cùm eum ergo rursùs magno esset studio consequutus, priusquam venisset in ciuitatem, rogauit vt ab eo disceret mysterium, & quisnam esset ille Deus, qui sibi subiectam haberet dæmonum naturam. Cùm autem paucis ei dixisset Magnus ille mysterium pietatis, ità fuit affectus æditiuus, vt est verisimile eum affici, qui rebus diuinis initiatus, & opinatus est rem esse viliorem & abiectiorem, quàm vt existimaretur Deus per carnem humanam apparuisse. Cùm is autem dixisset eius rei fidem non confirmari verbis, sed eorum quæ fiunt, probari miraculis, æditiuus adhuc ex eo quæsiit miraculum. Deindè per id quod factum est, adductus est, vt fidei assentiretur. Quo tempore dicitur Magnus ille fecisse miraculum omnium minimè credibile.

Dæmones nõ audẽt ingredi fanum suum propter illũ.

Magna eius potestas in dæmones.

De miraculo, quod factum est in lapide.

NAM cùm requireret æditiuus ingẽtem quendã lapidem, qui eorũ oculis se obtulit, manu autẽ humana moueri non poterat, per solam ex fide potestatem, iussu Gregorii transferri ad alium locum, nihil differens magnus, statim tanquàm animato imperauit lapidi, vt transiret ad illum locum, quem ostendit æditiuus. Vbi autem hoc factum est, vir statim verbo credidit, & omnibus relictis, genere, domo, vxore, possessionibus, filiis, amicis, sacerdotio, focis & penatibus, pro his omnibus delegit cũ magno illo viro versari, & esse eius laborum particeps, & diuina illa frui philosophia & eruditione. Sileat ad hæc omne scriptorum artificium, miracula per historiam augens & amplificans. Non enim in his, quæ dicta sunt, tale est miraculum, vt dicentis eloquentia seipso fiat maius aut minus. Quid enim dicens quispiam præter ea, quæ dicta sunt, additamentum adiunxerit miraculo? Quomodo autem auditorum minuerit admirationem de eo, quod factũ est? Lapis abducit lapidem, nempe eos, qui seruiebant lapidibus. Lapis fit præco fidei diuinæ, & dux ad salutem infidelibus, non voce aliqua & verbo diuinam prædicans potestatem, sed iis quæ fecit, Deum esse ostendens eum, qui prædicatur à Gregorio, cui subiecta omnis paret creatura eadem honoris æqualitate: neque solùm quicquid est vi sentiendi præditum, & spirat, & est animatum, sed etiam si quid est extra hæc, ministri iussa capessunt, tanquàm quæ sensu non careant. Nam quis est auditus lapidis? qui sensus eius, quod iubetur? quænam est in eo potestas se transmouendi? quænam membrorum & articulorũ est ei constructio? sed hæc omnia, quæ sunt huiusmodi, fiunt virtute iubentis. Quam cùm vidisset ille æditiuus, statim fraudem dæmonum, qua vtebantur ad humanam decipiendam naturam, & animaduertit, & est abominatus, & ad verum Deum se conuertit, cùm per ea, quæ à seruo facta fuerant, considerasset inexplicabilem Domini potestatem. Si enim talis est serui potestas, vt verbo moueat ea, quæ sunt immobilia, & vtatur imperio in ea, quæ sunt nullo sensu prædita, & præcipiat rebus inanimatis: quantã potestatis abundantiam consentaneum est existimare inesse in Domino vniuersi, cuius voluntas fuit constructio & vis ipsius mundi, & omnium, quæ sunt in ipso, & omnium, quæ sunt supra ipsum?

Grãde saxum iubet se aliò trãsferre

Aedituus credit.

Dehinc cùm ille magnus cœpisset se præclarè & fortiter gerere aduersùs dæmones, & veluti quoddam trophæum aduersùs deuictos circunducens æditituum, iam sui nominis fama perculsa gente, cum bona fiducia sic ingressus est ciuitatem, non curribus, & equis, & mulis, & comitatus multitudine se iactans, sed circuncircà stipatus virtutibus. Publicè autem effusis omnibus vrbis habitatoribus ad nouum videndum spectaculum, & omnibus videre cupientibus, quisnam sit ille Gregorius, qui cùm sit homo, tanquàm rex quispiam habeat potestatem in eos, qui apud ipsos existimantur esse dij, pro imperio ferens, & agens quocunque voluerit dæmonia, & vndenàm voluerit, pro arbitrio expellens, & inducens tanquàm mancipia, & illorum ferat cultorem veluti vi quadam redactum in seruitutem, despicientem quidem honorem, in quo priùs fuerat, pluris autem facientem vnà cum eo versari, quàm omnia quæ habebat. Omnibus autem eo animo ante ciuitatem illum expectantibus, cùm eo accessit, omnibus illum fixis oculis adspicientibus, tanquàm materiam inanimam homines præteriens, ad nullum conuersus eorum, qui occurrebant, & rectà pergens in ciuitatem, multo magis eos obstupefecit, cùm eum videntibus famam videretur superare. In magnam enim ciuitatem primùm ingredientem, cùm nulla ei priùs fuisset eiusmodi consuetudo, non admiratum fuisse tantum populum, sed tanquàm incedentem per solitudinem, ad seipsum solùm & ad iter respicere, se ad nullum conuertentem ex iis, qui circa ipsum congregati fuerant, hoc visum est hominibus superare miraculum, quod factum est in lapide. Ea de causa habita est ratio eorum, qui, vt antè dixi, fidem ante eius aduentum acceperant, vtpotè vniuersa ciuitate honorante eius sacerdotium. Sic ingressus est vndiquè compressus & coarctatus ab ijs, qui eũ deducebant. Deindè verò simul ac attigit philosophiã, ab omnibus, tanq̃ ab aliquo onere, seipsum liberauit, & nihil ei erat ei ex iis, quæ sunt ad vitam necessa-

Negligit hoĩum applausus, vir mundo planè mortuus.

Nullas prorsus vult habe

re possessiones.

necessaria, non ager, non locus, non domus, sed ipse erat sibi omnia: vel potiùs virtus & fides erat ei patria, & focus, & diuitiæ.

Postquàm ergò fuit quidē intrà ciuitatem, ad quiescendum autem nusquàm ei erat domus, non Ecclesiæ, non propria: ijs, qui erant cum ipso, tumultuantibus, & quomodo diuersaretur, & apud quem tegumentum inueniret, dubitantibus: Quid hæc (inquit ad eos magister) dubitatis, tanquàm sitis extra Dei tegumentum, vbinàm vestra corpora quieti daturi sitis? Vobisne parua domus videtur esse Deus, siquidē in ipso viuimus, & mouemur, & sumus? Angustumne ducitis cœli tegumentum, & ab eo quæritis aliud diuersorium? Sit vobis studio vna domus, nempe sua vnicuique vita, quæ per virtutes ædificatur, & in altum erigitur. Hoc solùm vobis sit curæ, nè tale habitaculum sit nobis imparatum. Terrestrium enim murorum ambitus non afferunt lucrum ijs, qui viuunt in virtute: potiùs autem ab ijs, qui vitio inquinātur, parietum vsus iure requiratur, quoniā occultorum probrorum domus sæpè est operculum. Qui autem ex virtute vitam gerunt, non habēt parietes, quinam eorum occultent.

Act. 17.

Christianidomus.

Quemadmodùm domi suæ eum exceperit Musonius.

CVM aūt hæc diceret ijs, qui cum ipso versabantur, accedens quidā vir insignis, qui genere & diuitijs, reliquisq; copijs & potentia erat inter primos numerandus, nomine Musonius, cùm vidisset multos eodem teneri studio, vt Gregorium suis ædibus exciperent, occupans alijs præripit hanc gratiā, rogās, vt ille magnus hospitio à se exciperetur, & ingressu domum suam honoraret, vt esset splendidior & gloriosior in futurum, & memoriam huius honoris ad posteros transmitteret. Cùm autem concurrētes multi eadem rogarent, æquum esse censens, eam gratiam concedere ei, qui præuenerat, cùm alios benignis verbis prosecutus esset, & vicissìm honorasset: diuertit ad eum, qui prior inuitarat. Si autem eorum, quæ de ipso dicuntur, historia consistit in nuda ac simplici narratione, nec ad se confirmandam vllis vtitur argumentis, eas, quę excogitari possunt, amplificationes nostra oratione consultò prætermittente, fuerit hoc quoque ijs, qui res rectè iudicant, nō paruum testimonium, ꝙ nihil sit excogitatū, vt eius, cuius meminimus, augeātur miracula: sed ad perfectissimam laudem sufficiat rerum ab eo gestarum memoria, veluti quædā naturalis in facie pulchritudo, quæ nulla curiosa fucandi arte efflorescit.

Multi eum ad se inuitant.

Cùm aūt esset exiguus numerus eorum, qui priùs in verbo initiati & instructi fuerant, antequàm dies præterijsset, & Sol venisset ad occasum, tantus accessit numerus in prima congressione, vt ad constituendam populi cōgregationem sufficeret multitudo eorum, qui crediderant. Manè aduenerat, & rursùs aderat populus pro foribus, & ipsi, & vxores, & filij, & ætas confecta senio, & si quis aut à dæmonibus vexatus, aut ab aliquo alio incōmodo & calamitate corporis, illeq; in medio eorum ad vsum eorum, qui cōuenerant, congruenter virtuti spiritus se diuidens, prædicans, examinans, admonens, docens, curans. Hac enim prædicatione multos maximè adducebat, ꝙ visus ad auditum accederet, & per vtraq; diuinæ virtutis in eo resplenderent indicia. Aures enim sermo, oculos verò adducebant in admirationem, quæ in ægroto fiebant miracula. Qui lugebat, audiebat quod eum consolaretur. Iuuenis castigabatur, & docebatur temperantiam. Seni porrigebatur medicina verbis conuenientibus. Serui docebantur, vt benè afficerentur in dominos. Qui dominatum obtinebant, vt essent benigni & clementes in eos, qui subijciebantur eorum imperio. Pauper, vt solas diuitias existimaret virtutem, cuius possessio est in cuiuslibet potestate posita. Is, qui se de suis iactabat diuitijs, conuenienter admonebatur, vt eorum quæ habebat, esset œconomus, non dominus: Mulieribus conducibilia, pueris conuenientia, & patribus ea, quæ decebat, distribuens: & factus omnia omnibus, tantum repentè populum induxit auxilio sancti spiritus, vt ad templum ædificandum fuerit incitatus, pecunijs & corporibus omnibus ad id suum studium cōferentibus. Hoc est templum, cuius constructionis ille iecit fundamenta, & id cœpit ædificare. Exornauit autem quidam ex successoribus pro illius dignitate, quod etiā in hodiernum vsque diem ostenditur. Id autem vir ille magnus protinùs huic rei incumbens, veluti sui sacerdotij fundamentum quoddam & quandam basim viro ciuitatis clarissimo cōmendauit, diuina quadam impulsione & maiori ope studens operi, vt sequens tempus testificatur. Nam cùm nostris temporibus grauissimus aliquando terræmotus ciuitatem labefactasset, & omnia propemodùm funditus perijssent, & publica ac priuata ędificia oīa corruissent, solùm illud tēplum mansit infractum & inconcussum, vt vel ex hoc sit manifestum, cum cuiusmodi potestate vir ille magnus ea, quæ à se erant gerenda, susciperet. Sed hæc quidem multis posteà temporibus à diuina potentia demonstrata fuere ad huius magni viri fidem testificandam. Tunc autem cùm omnes, tam qui vrbem, quàm qui circuncircà positam regionem habitabant, Apostolica miracula stupuissent, & quicquid ab eo dicebatur ac fiebat, vi diuina geri & dici credidissent, ne earum quidem controuersiarū, quæ ad hanc vitam pertinebant, existimabant vllum esse præstantiorem iudicem: sed omne iudicium, perplexumq; & implicitum negocium illius consilio expediebatur. Ex quo & bonarū legum obseruatio, paxq; & tranquillitas, & publicè & priuatim eis aderat illius beneficio, & magnum bonorum incrementum, cùm nullum vitium eorum inter se concordiam abrumperet.

Plurimos ad Dominum Neocæsareenses cōuertit.

Templū construit.

Solum illud templum non euertit terræmotus.

Non alienum autem fortasse fuerit, si vnius eius iudicij fecero mentionem, vt, sicut est in prouerbio, ex fimbria nobis appareat totus vestimenti contextus. Etenim diuina scriptura, cùm Salomō apud suos subditos multa fecerit iudicia, satis habuit per vnum suam ostendere sapientiam, quandò inter illas duas matres fuit iudex. Quoniam autem nō poterat argui maleficium, cùm vtraque earum ex æquo mortuum quidem infantem non admitteret, superstitem autē sibi vendicaret, ingeniosè constituit occultam inuestigare veritatem. Quoniam enim ad probandū maleficium nulli producebantur testes, & in vtrisque erat æqualis veri & falsi coniectura, produxit naturā ad ferendum veritati testimonium, callidis minis celans sui animi institutum. Iubens enim viui & mortui corpus in æquales partes ense dissecari, & dimidias filiorum partes vtrisque tribui, permisit naturæ iudicium veritatis. Vbi enim vna quidem, quod imperatum fuerat, lubenter excepit, & carnificem induxit: altera verò maternis commota visceribus, confessa est se esse victam, rogans vt parceretur filio, seque gratiam habituram, si quomodocunque seruaretur infans: hoc esse veritatis indicium rex decernens, eā, quæ sua sponte victa fuerat, victricem sua sententia pronunciat, reputans ꝙ quæ cædi filij non pepercerat, à natura arguatur non esse mater eius, ad cuius mortem properabat. Nos ergò huius quoque magni Gregorij aliquod narrabimus iudicium.

3. Reg. 3.

De Stagno, & duobus fratribus.

DVO quidem fratres ætate iuuenes, qui paternā hæredi-

hæreditatem nupèr inter se diuiserant, vnum stagnū vendicabant, vterque totum id habere contendens, & non admittens alter alterum in societatem possessionis. Fit magister, causæ arbiter, qui cùm ad locum peruenisset, in arbitrio vsus est suis legibus, hoc agēs vt reconciliarentur iuuenes, & redirent in gratiam, & lucrum pacis existimarent vectigali præstantius. Illud enim semper manet, & viuis & mortuis: hoc autem vsum quidem ad tempus durantem, æternam autem propter iniuriam habet conditionem: & quæcúque par erat eum dicere, ad reprimendam iuuentutis insolentiam & immoderationem. Cùm autem esset inutilis eius exhortatio, & ferueret adolescentia, & maiori ira incenderetur, spe lucri æstuans, & vtrinque ex subditis pararetur exercitus & magna manus, ira duce ac furore cędem spirans, constitutum fuit tēpus certaminis. Cùm autem postridie eius diei esset vtrinque committendum prælium, permanens homo Dei in stagni ripis, & totam noctem agens insomnem, fecit quoddam Mosaicum in aqua miraculum, non ictu virgæ profundum in duas partes scindens, sed eam totam tanquam terram consolidans, effecit continentem planè aridam, & omni humore vacuam, vt ne in cauo quidem vllo vllas habeat aquę reliquias, quæ ante orationem instar pelagi exundabat. Atq; ille quidē cùm diuina potestate hanc tulisset sententiam, rursùs domum redijt: adolescentibus autem, lata facta ipsis sententia, diremit contentionem. Cùm enim id non esset, pro quo bellum inter se parabant, pax iram est cōsequuta, & rursùs natura inter fratres dedit sui significationem. Ac tunc quoque diuinæ illius sententiæ licet videre signa euidentia. Nam circa id, quod olim fuit stagnum, in hodiernum diem seruantur aliqua vestigia aquæ inundationis. Quicquid autem erat aquę profundum, id totū est transmutatum, vt quod à syluis, pratis, agris & habitatione sit occupatum.

Lucrum pacis, vectigali præstantius.

Exod. 14.

Stagnum mutat in terram.

Hoc fuit eiusmodi iudicium, vt ne ipsum quidem longè clarissimum, & qui est maximi nominis, Solomonem existimem velle sibi primas partes tribuere: Quid enim ad virtutem tantum est, materno vberi seruare infantem lactentem, cui quod ad salutē quidem attinet, perindè erat, seu à parente, seu ab alia ei alimentum præberetur: & duobus adolescentibus procurare salutem, qui cùm in ipso flore ætatis & feruore adolescentiæ de ijs, quæ ad victum pertinent, contendebant, ad mutuam cædem æstro quodā iracundiæ perciti erant, posteris vt horrendum ostendēdi spectaculum: vt qui sibi manus inuicē attulissent, quos erat verisimile, vel ambos à se inuicem interituros, vel vnum omninò reum futurum fratricidij sceleris: vt eos omittamus, qui eadem ira cum vtrisq; in eadem stabant acie, qui hoc vnum sibi proponebant, hoc vnum concupiscebant, vt aduersarios suos morte afficerent. Qui ergò mortis sententiam ductu mali dæmonis in eos confirmatam precatione rescidit, & naturam sibi reconciliauit, & mortalem contentionem in pacificam conuertit lætitiam, quanto est conuenientius eum propter iudicium haberi in admiratione, quàm eum, qui meretricis depræhendit maleficium? Nam quod in aqua factum est miraculum, quemadmodùm repentè in terram mutatum sit, qđ erat nauigabile, & campus, & cauum factum sit stagnum, & quemadmodum quæ in eo loco priùs erat instar maris, ad fructus ferendos nunc colatur, existimo esse satiùs id silentio præterire, quàm persequi oratione, cùm non possit pro dignitate extollere miraculum. Quid enim didicimus huiusmodi in ijs, quæ scripta sunt, miraculis, vt possit cum hoc conferri? Stitit Iesus Nauę filius fluentum Iordanis, sed tantispèr, dum arca erat in aqua. Cùm autem transmisisset populus, & arca transisset, suæ consuetudini redditus est fluuius. Nudatur aqua in rubro mari, id qđ subiectum erat profundo, mari à spiritu in obliqua protruso. Sed tempus miraculi fuit transitus exercitus, qui fuit per siccum in profundo. Post hoc autem simul cum aqua rediit ea, quę priùs erat, superficies, & quod parumper fuerat diuisum, rursus coiit. Hic autem quod semel factum est, remansit quale fuit, nè temporis curriculo fides non habeatur miraculo, qđ ea quę cernuntur, testantur in perpetuum. Ea quidē, quę de stagno dicuntur & ostenduntur, hoc modo se habent.

Iosue 3.

Exod. 14.

De miraculo, quod factum est in fluuio.

ALterum aūt eius post hoc tale miraculum ostēditur & memoratur. Quidā apud eos fluuius pterfluit regionē, ipso nomine indicans, quàm sit aspe rum & immane fluentum. Lycus enim nominatur, ꝙ sit accolis noxius. Is vel ex ipsis quidem Armenię fontibus descēdit cum magno aquæ impetu, cùm per montes, qui supereminent, lapsus, copiosum fluentū suppediret. Cùm in concauis autem locis subter præcipitiorum radices vndique præterlabatur, hybernis torrentibus longè euadit violentior, quæ confluunt è montibus, aquas in se excipiens. Cùm verò in supina & humili, quā pręterfluit, regione, sæpè suis marginibus angustè coerceretur, in aliqua parte ripa effundebatur, agros omnes subiectos, & quicquid erat aliud, suo fluento per transuersum inundans, adeò vt eius loci accolis ex improuiso continua inferret pericula, intempesta nocte, vel etiam interdiù flumine in agros irruente. Quo fiebat, vt non solùm plantæ & semina, & pecora aquarum impetu interirent, sed etiam ad ipsos vsque habitatores perueniret periculum, qui ex improuisa aquæ inundatione domi erāt naufragi. Cùm ergò quæ à magno Gregorio præclarè facta fuerant miracula, totam gentem persuasissent, surgentes qui ad illam fluuii partem habitabant, & ipsi & vxores & liberi publicè omnes magno fiunt Gregorio supplices, rogantes vt aliqua ratione ab insperatis eos malis liberaret. Dicebant. n. Deum in eo posse oīa, quæ nulla ingenii humani ope possunt fieri. Nihil enim, quod consilium & vires humanæ præstare possint, ab eis esse pretermissum, vt qui lapidibus & aggeribus, & si quid aliud aduersùs huiusmodi mala excogitari soleat, omnia fecerint, nec vi mali potuerint resistere: & vt magis ab ipsis moueretur ad misericordiam, rogarunt vt ipse videret calamitatem, & sciret, nec fieri quidem posse, vt transmutarent habitationem, & ꝙ propter aquæ impetum eis mors omni ex parte ostentetur. Cùm ergò ad locum peruenisset, (nulla enim cunctatio eius ad bonum studium retardabat, nec vehiculo, nec equis, nec aliquo ex iis, quæ ipsum possent portare, indigens, sed baculo cuidam innitens, totum iter confecit, simul etiam cum vię comitibus de spe altiore philosophans: inter quos semper in eo, quod erat principale, immorans, prę maiori illo studio, reliqua omnia faciebat veluti transiens)

Lycus fluuius.

Sēper intentus rebus diuinis.

* Postquàm ergò ab iis, qui eum deduxerant, ostensum est fluuii diuortium, & idipsum, quod cernebatur explicauit calamitatem, cùm propter aquæ irruptionem eum locum profunda occupasset lacuna, hæc dicit ad eos, qui erant congregati: Non est hominum, ò fratres, aquæ motum terminis circunscribere. Est solius diuinæ potentiæ hoc opus, aquę motum intra terminos concludere. Sic enim dicit ad Deum Propheta: Terminum posuisti, quem non transgredientur. Soli creatæ naturæ Domino est subiecta elementorum natura, in quibus locis collocata fuerit, in iis semper permanens.

*for. * & postquam ei, inquā ab ijs, qui.*

Ps. 103.

per manens. Quoniam ergò Deus est, qui aquis præscribit terminos, solus ille propria potestate potest huius fluuii compescere insolentiam. Et diuiniore cogitatione veluti à Deo afflatus, & magna voce Christum ad id, quod erat propositum, adiutorem sibi adesse precatus, quem manu gestabat baculum, defigit in corrupto ripæ loco. Cùm autem esset terra in loco madefacta & mollis, facilè profundum subijt, simùl & ponderi baculi, & manui eius, qui figebat, cedens. Deindè cùm Deũ orasset, vt hoc esset veluti claustrum & obstaculum aquarum violentię, rursus est, re ipsa ostendens, quicquid ab illo fiebat, diuina fieri potestate. Statim enim haud ità longo pòst tempore, baculus quidem, actis in ripa radicibus, arbor euasit: planta autem fluento posita est terminus, & in hodiernum vsque diẽ incolę plantam & vidẽt, & narrant. Quandò enim imbribus & torrentibus Lycus ille pro more inundans, magna vi sonoque fertur rapidus, tunc cùm inferiorem partem arboris in superiorem partem arboris in superficie leuiter aqua contingerit, rursùs tumescens in medium contrahitur alueum, & veluti qui extimescat appropinquare arbori, curua vnda locum transgreditur. Talis magni Gregorii fuit virtus, vel potiùs Dei, qui in illo operabatur miracula, & veluti subiecta elementorum natura, ostensa est, prout ei videbatur, mutari eius iussis, adeò vt stagnum quidem sit mutatum in agrum frumentarium, aquæ autem lacunæ fuerint habitatæ habitatoribus, baculo fidei iubente, & tutos eos futuros cauente. Nomen autem in hodiernum vsque diem arbori est baculus, Gregorii gratiæ & uirtutis monimentum, quod in omni tempore seruatur ab incolis.

Bacul° fit arbor & arcet vim aquarũ.

Quodnam ex miraculis ꝓpheticis, vis his opponere & cum eis conferre? Dicamne Iordanis diuisionem, quam ouinæ pellis percussione fecit Elias ante ascensum, & posteà Eliseus, hæres & pellis ouinæ, & spiritus? Sed in his, solis prophetis tempore, quo fuit opùs, scisso fluento potuit transmitti Iordanes, tantùm in se distracto fluẽto, quantùm satis esset pedibus prophetarũ ut per siccum fundum transirent: sequentibus autem temporibus, & reliquis hominibus talis erat, qualis fuit anteà. Ille autem Lycus ab insolenti & immoderato motu repulsus, nouum in sempiternum Gregorii miraculum facit omni tempore, quod deincèps consequitur, talis manens, qualem eorum magni illius viri fides fecit tẽpore miraculi. Scopus eorum, quæ fiebant, non erat, vt ii qui videbant, adducerentur in stuporem: sed vt ij, q̃ prope fluuium habitabant, seruarentur. Quamobrẽ vt par sit miraculũ, (nam & prophetis, & imitatori ꝓphetarum, ex æquo cessit aquæ natura) si tamen liberè dicendum est quòd ab eo factum est, antecellit humanitate, per quam firma & stabilis facta est salus accolarum, cùm fluentum sic semèl esset compressum, & in posterum mansisset immobile: quando quidem cùm per totam regionem peruaderent hæc miracula, quæ virtute fidei in Christum, credita sunt fieri, cupiebant omnes esse illius fidei participes, quam talia testabantur miracula: Et in omnem partem procedebat prædicatio, eratq́; verè efficax mysterium, & ad id quod bonum est, crescebat studium, constituto apud omnes sacerdotio, vt per omnia fides abundaret & cresceret.

4. Reg. 2.

De iis, quæ in electione sancti Alexandri facta sunt.

Mittitur ad eum legatio ex quadam propinqua ciuitate, vt ad eos veniret, & per sacerdotium Ecclesiam eorum constitueret. Est autem ciuitati nomen Comana, in qua magnum Gregorium volebant hospitio excipi, publicè gratiam postulantes. Cùm ergò apud eos fuisset, & aliquot dies degisset, & iis quæ faciebat & loquebatur, eorum ad mysterium cupiditatem vehementiùs accendisset, cùm tempus esset, vt eorum legatio ad finem perueniret, & crearetur aliquis Pontifex eorum ecclesiæ, tunc quidam ex iis, qui magistratus gerebant, quos nouerant, eos curiosè indagabant, qui dicendi facultate, & genere, & reliquis insignibus ornamentis videbantur excellere. Existimabãt enim, quoniam hæc in magno quoque Gregorio inerant, nec eorum debere esse expertẽ eum, qui ad hãc perueniret gratiam. Cùm autem multiplicia essent eorum suffragia, & alii alium præponerent, expectabat magnus Gregorius, donèc sibi diuinitùs daretur aliq̃d consilium ad id, quod erat propositum: Et quomodò fertur Samuel non esse admiratus pulchritudinem & magnitudinem corporum in regis iudicio, sed animũ requisiisse regium, etiamsi sit in uili & contempto corpore: ità ille quoquè dispiciens studia eorum, qui ferebant suffragia, hoc vnum solummodò spectabat, num quis vel antequàm renuncietur, vitæ & uirtutis exercẽdæ industria in moribus ferat sacerdotium. Cùm autẽ illi eos, quibus sua dederant suffragia, adducerẽt cum laudationibus, vnusquisque eum, qui a se eligebatur, proponens: ille verò etiam uiliores iubebat respicere, quo ad uitæ honestatem: fieri enim posse, ut etiam in his inueniatur aliquis, iis, qui sunt illustriores, animę diuitiis excelsior: quidam ex iis qui præerant suffragiis, hãc magni Gregorij sententiã existimauit esse derisionem, si ex iis, qui dicendi facultate, & dignitate, & manifesto vitę testimonio prelati sunt aliis, nullo admisso ad sacerdotium ex illiberalibus & sordidis artificibus, ad eam gratiam existimentur aliqui digniores: & simùl ironicè loquens, ei ità dicit: Si hęc iubes, ut ii, qui sunt huiusmodi, & à tota ciuitate delecti, despiciantur, Alexandrum carbonarium voces licet ad sacerdotium: atque adeò, si videtur, in eum transeuntes, ad ei danda suffragia conueniamus nos & tota ciuitas. Is quidem hęc loquutus est, de eius sententia detrahens, & per hoc ironicum suffragium, quòd nullum esset de prioribus iudicium, reprehendens.

1. Reg. 16.

In Episcopo creãdo vide quid spectarit.

Per hęc autem, quę dicta sunt, uenit illi magno in mentem, vt cogitaret, num non sine DEI numine facta sit Alexandri mentio ab iis, qui ferebant suffragia: Et quis est, inquit, hic Alexander, cuius fecistis mentionem? Deindè cùm quidam ex iis, qui aderant, eũm, de quo facta erat mentio, per risum adduxissent, sordidis lacerisque pannis indutum, nec id toto corpore, & simùl ipsa specie opus suum ostendentem, vt qui ex carbonum operatione, & manibus, & facie, & toto denique corpore esset sordidatus, reliquis quidem in medio stans Alexander risùs fuit argumentum: perspicaci autem illi oculo magnam attulit admirationem id, quod fiebat & cernebatur, vir in extrema paupertate, & neglecto corpore se solum respiciens, & ueluti iis exultans, quòd erat ineruditis oculis ridiculũ. Ità enim habebat, nec propter paupertatis necessitatem ad hãc vitam deuenerat: sed erat vir quidam philosophus, vt eius posteà uita significauit, quę erat cęteris excelsior, adeò vt etiam peruenerit vsque ad martyrium, vt qui cursum per ignem consummauit. Latère autem est conatus, vel studuit potiùs, ut qui ea, cui à vulgo studetur, prosperitate longè esset superior, & mundi uitam nihil faciens, excelsiorem ueramque vitam concupisceret, & vt propositum virtutis scopum faciliùs attingeret, conabatur latère. Talis autem cùm esset, vilissimo artificio tãquam turpi aliqua persona occultatus, & alioqui cùm esset florenti ætate, temperantię instituto periculosum ac lubricum existimabat, manifestare pulchritudinem corporis, naturę prosperitati veluti insultans, & eam insectans. Sciebat enim eam prębuisse multis lapsùs occasionẽ. Nè ergò aliquid eorũ, quę nollet, sibi eueniret, nec alienis oculis esset causa excitandi mali animi motus, ideò spontè assumit artẽ carbonariam: per quam & corpus ad virtutẽ exercebatur

Alexander cur fact° sit carbonarius.

batur laboribus,& pulchritudo occultabatur sub carbonum sordibus:& simul quod ex suis redibat laboribus,id ità dispensabatur, vt seruiret præceptis.

Cùm eum itaque abduxisset à concilio,& ex eo omnia esset accuratè sciscitatus, illum quidē dat suis domesticis,iubens ea, quæ oportebat, facere. Is autem cùm rursùs venisset ad concilium, eos docebat, qui erant congregati, eis verba faciens de sacerdotio, & per ea describens vitam ex virtute agendam: Et in tali oratione tandiù est immoratus, cœtum detinens, donec ijs impletis,quæ iusserat, ij qui ei ministrabāt, aduenerunt, secùm habentes Alexandrum, qui & lauacro sordes ex fuligine contractas abluerat, & magni Gregorij vestibus erat indutus: hæc enim eis facere iusserat. Cùm autem omnes essent conuersi ad Alexandrum, & ex eo,quod videbatur, essent in magnam adducti admirationem: Nihil vobis noui accidit, (dixit eis magister) si oculis decepti estis, & soli sensui eius,quod bonum est,iudicium permisistis. Veritatis enim eorum quæ sunt, iudex incertus est sensus, qui ꝑ se arcet, nè profundum animi penetretur. Simul autem ipsi quoque veritatis & pietatis inimico dęmoni gratum erat,vt esset omninò ociosum vas electionis,quod occultabat ignoratio,nec is vir prodiret in medium, qui esset futurus euersor illius potentiæ. Hæc cùm dixisset,Deo virum offert per sacerdotium,cùm eum pro more initiatum gratia consecrasset. Omnibusq; nouum sacerdotem intuentibus, is rogatus vt verba faceret ad Ecclesiam, statim ab exordio ostendit Alexander, non falsum de eo Gregorij fuisse iudicium. Erat enim ei plena sententia oratio, minùs ornata dictionis floribus. Quo factum est, vt quidam elatus adolescens,qui ex Attica apud eos degebat,inornatam irriserit dictionem, ꝙ nō esset Atticis exculta ornamentis.Quem dicunt fuisse correctū à quadam visione,cùm vidisset columbarum gregem, quadam admirabili refulgentem pulchritudine, & quendam audisset dicentem, has esse Alexandri columbas,quas ille irriserit.

S. Gregorius Alexandrum carbonarium consecrat Episcopum.

Quidnam ex his quispiam miretur ante aliud, Non reueritum esse hunc virum suffragium magistratuū, & non abreptum esse à testimonijs eorum, qui præcellebāt:an potiùs esse miratum occultatas in carbonibus diuitias,quod statum recti iudicij statim est cōsequutum à Deo testimonium per visionem oratoris? Mihi enim vtrunq; eorum in se tale esse videtur,vt ea inter se quidam contendant:inter omnia autem,quæ propter miraculum commemorantur,primas partes obtineant.Nam & eorum,qui præcellebant,restitisse desiderio, est immutabilis & excelsi animi argumentum, quo quæcunque in mundo apparebant, similiter ab eo cernebantur,cùm & in id,quod est maius & illustrius,& in id,quod est abiectum & humile,æqualiter esset affectus:solam autem virtutem cæteris præponens,& solam,quæ in vitio agitur,vitam iudicans reijciendam, nihili ducebat omnia, quæ in hac vita, vel in honore habentur, vel nihil penduntur. Quod tunc quoquè fecisse ostenditur: Nam cùm quęreret inuenire eum,qui Deo esset gratus,non fide dignum existimauit testimonium, si diuitias accepisset, & authoritates,& huius mūdi splendores:quorum in bonorum catalogis nihil diuina enumerauit scriptura. Non est ergò hoc solum dignum laude & admiratione,ꝙ principum & virorum studia non admiserit:sed etiam per ea, quæ deinceps sunt consequuta, ipse seipsum superauit. Qui enim solùm indignum repulit suffragium,visui autem nō adiecit id quod deerat, malum quidem prohibuit,bonum autem non fecit.Qui autem præter id,ꝙ non est assensus deteriori, inuenit etiam id,quod bonum est & honestum,per vtraq; perfecit id, quod bonum est, neque malo concedens aditum,& bonū producens in actum:adeò vt in vtrisque constiterit in ciuitatem huius magni viri beneficium, vt qui & quod per ignorantiam ab eis peccabatur,auerterit: & quod apud ipsos erat occultum,bonum per se declarauerit.

Excelsus beati viri animus.

De Hebræis,& de ijs,quæ facta sunt in itinere.

CVM autem magno huic viro omnia successissent ex sententia, auxilio sancti spiritus nō alienum fuerit id quoquè narrare, quod in via ab eo obiter factum est, vt per omnia ostendatur gratia, quæ huic viro aderat.Quoniam enim erat omnibus manifestum,hoc ipsi esse curę præ cęteris,vt omnia spectarent ad solatium egentium, siue ad lucrum respicientes duo quidam ex Hebræis, siue etiam aliqua repræhensionis macula eum adspergere cogitantes, vt quē esset facile decipere,obseruant eius reditum.Et vnus quidem ex ijs,qui videbatur esse mortuus, iacebat supinus in via publica: Alter autem miserabiliter eiulans propter eum,qui iacebat,imitabatur voces lamētantium,& magnum illum prætereuntem magna voce clamando vocabat, dicens hunc miserum subita morte correptum,nudum iacere, nec paratū esse aliquid,quo sepeliretur. Rogabat ergò magnum hunc virū,nè sancta eius anima ipsum despiceret:sed paupertatis motus misericordia,ex ijs quæ habebat,præberet vltimum amictum corpori inijciendum. Ille quidem hæc & alia dicens,supplicabat. Hic verò nihil cunctatus,diploide, qua erat inductus,iniecta iacenti,perrexit vltra progredi in itinere. Postquàm autem illo prætergresso soli erant,qui hæc aduersùs eū fecerant, deceptor ille in risum mutata simulata lamentatione,iussit eum,qui iacebat,surgere. præ gaudio cachinnos edens ob lucrum eis ex fraude factū. Is autē in eodem erat, quo priùs habitu, nihil audiēs ex iis,quæ dicebantur. Altero autem maiori voce vtēte, & pede simul eum excitante, nihilo magis is, qui iacebat, neq; vocem exaudiuit, nec ictum sensit, sed in simili erat figura extēsus. Simul enim ac iniecta est vestis, fuit mortuus, re vera morte functus, quam simulabat ad magnum illum decipiendum, adeò vt nō fuerit homo deceptus, sed cuius causa fuerat ab eo data vestis, ad id vtilis fuerit ei, qui acceperat.

Fraus duorum Iudæorū.

Vltio cœlestis eos mox prosequitur.

Si autem videtur triste hoc opus magni illius fidei, nè videatur cuiquam hoc alienum, ad magnum Petrum respicienti. Etenim ille non solùm beneficijs ostendit eam, quæ in se inerat, potestatem, eum qui erat claudus ab ortu, populo currentem ostendens & saliētem, aut vmbra sui corporis curans ęgrotos, quam transeunte Apostolo,per transuersum corporis Sol eis admouerat:sed etiam eo,quod morte damnarit Ananiam,qui inhabitantem virtutem contempserat,vt, sicut opinor, illo metu adductū,quicquid in populo erat propensum ad contemnendum, hoc terribili exemplo corrigeretur, nè eodem modo castigaretur. Merito ergo Petri imitator, qui multis in benefaciendo miraculis ostenderat virtutis magnitudinem,eum quoque, qui aduersùs sanctum spiritū fraude vti est conatus, effecit vt de se vera diceret. Oportet enim, vt existimo, euersorem mendacij etiam in deceptore mendacium traducere ad veritatem, vt per hoc omnibus esset euidens, quòd quicquid ab illo dicebatur, erat veritas: & quòd id,quod vt verum acceperat,non erat falsum. Iudęi ergò,qui hoc modo illius magni virtutem ludificati, fuerunt alijs documento, nè audeant decipere,cùm eos, qui id ausi fuerint, Deus puniat.

Act. 3.

Act. 5. Ibidem.

De

De adolescente, qui habebat spiritum.

POST hæc cùm aliquandò haberetur conuentus sub dio in quodam loco in ea regione, & admirarentur omnes eius doctrinam, quidam adolescens clamauit ad eos, qui aderant, Doctorem non hæc à se dicere, sed ei alium adstantem verba facere. Adducto autem puero, postquàm dimissus esset conuentus, dicitur magnus dixisse ijs qui aderant, adolescentē non esse mundum à dæmone: & simul cùm sibi sustulisset velum, quod habebat in humeris, & id oris sui admouisset anhelitui, sic iniecisse in adolescentem. Cū hoc autem factum esset, conturbatum esse, & exclamasse adolescentem, & cecidisse, & se dilacerasse, & omnia passum esse, quæ patiuntur, qui sunt dæmoniaci. Deindè cùm sanctus ei manum imposuisset, & sedasset perturbationem, ab eo quidem euolasse dæmonium. Cū ad se autem redijsset, non ampliùs dixisse, se videre eum, qui vnà cum sancto loquebatur. Est quidem certè hoc quoque ex magnis illius miraculis, ꝙ non aliquo in curationibus adhibito artificio, effecerit miracula: sed ad expellendos dæmones, & corporis sanandas ægritudines, suffecerit ex eius ore anhelitus, qui per linteum adhibebatur ægroto. Sed omnia quidem illius miracula ordine persequi, lōgi fuerit operis & orationis, quæ plùs requirat ocij. Si vnius autem, aut duorum, quæ de ipso dicuntur, fecero mentionem, finem imponam orationi.

Anhelitu suo sanat dæmoniacum.

De ea, quæ tum fuit, persequutione, & quemadmodum in montem profectus est magnus Gregorius.

IAM enim in omnem partē peruaserat diuina prędicatio, & omnes tam in ciuitate, quàm in ea, quę circuncircà sita est, regione ad piam rectamq́ue dogmatis fidem erāt traducti, altariaq́; & templa, & quæ fuerant in eis simulacra, erant euersa: expurgata autē erat humana vita ab idolorum inquinamentis, extinctusq́; erat sceleratus nidor sacrificiorum, ablutusq́; cruor ex altaribus, & sordes cæsorum animantium: omnes autem in omni loco in Christi nomine templa erigebant oratoria: cum Romanorum, qui tunc erat, Imperatorem subijt ira & inuidia, proptereà ꝙ falsa quidem eius patria neglectui esset superstitio: augebatur autem mysterium Christianorum, & per totum orbem terræ multiplicabatur Ecclesia, per eos, ꝗ semper verbo adijciebantur, crescens in magnitudinem. Et cùm existimasset fieri posse, vt diuinæ virtuti sua resisteret acerbitas, & reprimeret quidem mysterij prædicationem, dissolueret autem cœtus Ecclesiarum, rursùs autē traduceret ad simulacra eos, qui ad verbum processerāt, ad gentium Præsides mittit edicta, terribiles supplicij minas in eos statuens, nisi omnibus probris, contumelijs & cruciatibus afficerent eos, qui nomen Christi adorabant, & terrore & cruciatibus eos rursùs adducerent ad patrium cultum dæmonum.

Edicta acerba Imperatoris i Christianos.

Postquàm autem magistratibus est annunciatum hoc sceleratum & impium edictum, cùm per totum peruasissent Imperium, qui ad hoc erant constituti à Tyrannica crudelitate: & in gentem Ponticam is obtinebat dominatum, cui ad sceleratum desiderium non deerat summa potestas, vt qui feritatem & acerbitatem haberet ingeneratam, & odium in eos, qui verbo crediderant, ab eo publicè proscribitur, oportere vel fidem abiurare, vel omne genus supplicijs & mortibus affici. Neque aliud tūc publicum aut priuatum quicquam agebatur, aut vllum ponebatur studium ab ijs, qui tractabant publica, quàm vt obsiderent & punirent eos, qui fidem sequebantur. Erant autem non solùm minæ verborum terribiles, sed cum ijs varius apparatus suppliciorum, nullum non afferebat stuporē, & antequam veniretur ad periculum, metum incutiebant hominibus enses, & ignis, & bestię, & fossę, & instrumenta ad torquendum membra accommodata, & ferreæ in igne cathedræ, & ligna erecta, in quibus eorum extensa, qui persistebāt, corpora, proiectis horrendis laniabantur vngulis, & alia innumerabilia ad multiplices corporum cruciatus inuenta ab eis excogitabantur. Vnumq́; erat studium ijs, qui hanc habebant potestatem, vt nullus eo posset ostendi scelere superior. Alij quidem deferebant, alij verò indicabant, alij verò scrutabantur eos, qui erant absconsi. Alij inuadebant eos, qui fugiebant. Alij autem iniectis oculis in facultates fidelium, vt rebus eorum potirentur, prætextu pietatis ac religionis eos, qui fidem amplectebantur, expellebant.

Sæuitur i Christianos.

Ita faciūt hodiè hæretici.

Erat autem in gente confusio, perplexaque & inexplicabilis animi dubitatio, cùm essent omnes inter se suspecti, cùm nec in tanto terrore maneret filiorum in parentes beneficentia, neque paternæ curæ à natura ingenerata fidelitas remaneret parētibus in filios. In varios autem ritus religionis inter se scindebātur genera. Et filius, qui erat gentilis, erat proditor parētum fidelium: & filium, qui crediderat, pater incredulus accusabat. Et frater, qui erat ex eadem essentia, pugnabat cum natura, sanctum esse existimans, sumere pœnas de consanguineo, si pietatem amplecteretur. Hinc plenæ quidem erant solitudines ijs, qui expellebantur: habitatoribus autem ædes erant inanes: multa autem publica habitacula ad vsum carcerum deseruiebant. Non poterant enim carceres capere eorum multitudinem, qui propter fidem puniebātur: Foraq́; omnia, & omnes publici & priuati cœtus, pro consueta lętitia calamitatis erant talis participes, cùm alij quidem attraherentur, alij verò abducerentur, alij propter ea, quæ fiebant, vel riderent, vel flerent. Non erat infantium misericordia, non honor canitiei, nō virtutis reuerentia, sed perindè atque in captiuitate dedebatur omnis ætas inimicis fidei. Ne fœminis quidem dabat naturalis generis imbecillitas, vt remotæ essent ab his ærumnis: sed vna in omnes æqualis erat lex credulitatis, eos adducens, qui erant alieni ab idolis, naturam non discernens.

Cùm tunc ergò imbecillitatem naturæ vidisset vir ille magnus, vtpotè ꝙ multi non possent pro pietate vsque ad mortem decertare, consuluit Ecclesiæ, vt parumper cederet terribili irruptioni, dicens esse melius, fugiendo suas conseruare animas, quàm, si starēt in acie certaminum, essent ordinum fidei desertores: & vt maximè persuasum esset hominibus, nullum animæ afferre periculum, si fuga fidem seruarēt, suo exēplo eos consulit, vt secederent, ipse ante alios cedens vehementi periculo. Simul autem ijs quoque, penès quos erat potestas, hoc maximo erat studio, vt illo tāquàm duce exercitus expugnato, omnem fidei aciem frangerent & dissoluerent. Et ideò inimici magnoperè studebant, vt ille in eorum veniret potestatem. Ipse autem cùm desertum quendam collem occupasset, secùm habens eum, qui ex æditiuo adductus fuerat ad fidem ab initio, iam Diaconatus gratiæ inseruientem: cùm autem qui persequebantur, magna multitudine sequerentur eorum vestigia, à quopiam eis ostenso loco, in quo abscōdebatur, alij quidem vallem colli subiectam circunseptam custodiebant, vt ei nulla ex parte liceret effugere, si ad hoc esset conuersus: Alij autem cùm in montem accessissent, per omnem partem scrutantes, iam magno illi viro conspecti fuerāt, rectà ad ipsum currentes. Ille autem cùm iussisset ei, qui erat cum ipso, vt staret certa & solida in Deum fiducia,

Fugiendū in persecutione.

dutia,& ei suam crederet salutem, manus tendens ad orationem,& nec etiam si propè fuerint inimici, metu excutiatur fides. Præcepti autem exemplum se præbuit Diacono, fixo & stabili oculo cęlum intuens, extensis manibus recta figura. Et hi quidem in his erant: Illi autem cùm ad eos accurrissent,& omnem locũ diligenter inspexissent, omnemq; in rupe stationem, & omnem rupis accessum, & oẽm à lacuna effectam concauitatem diligentissimè scrutati essent, rursùs in vallem redeunt, quasi metu eorum, qui scrutabantur, ipse in fugam conuersus incidisset in manus eorum, qui circunsidebant. Postquàm ergò nec ab his est inuentus, nec erat apud illos, qui locum adspexerat, in quo magnus ille degebat, signis descripsit eum, in quo affirmabant quæsitores, se neminem vidisse, nisi solas duas arbores, à se inuicem parùm distantes. Cùm autem secessissent qui quærebant, relictus iudex cùm illum magnum offendisset in oratione,& eum qui cum ipso erat, & diuinum cognouisset præsidium, per quod illi eis visi sunt arbores, accidit ad eius pedes,& verbo credit: & qui paulò antè fuerat persecutor, fit vnus ex fugientibus.

Ijs ergo longo tempore manentibus in solitudine (bellum enim inualescebat aduersùs fidem) & grauiter furente præside in eos, qui ad verbum pietatis accedebant,& omnibus in fugam conuersis, quoniã nulla spes relicta erat, fore vt magnus Gregorius veniret in manus persequutorum, tunc omni sua rabie & acerbitate conuersa in reliquos, vbiq; per gentẽ scrutabantur omnes similiter, viros, mulieres & pueros, quibus Christi nomen erat venerabile, eosq; trahebant in ciuitatem,& replebant carceres, pro alio scelere intentantes eis crimen pietatis, adeò vt nulli ex rebus publicis tunc vacarent iudicia, nisi huic tantũ, ꝙ ijs, qui tunc imperium obtinebant, erat curæ, vt omnes contumelias & omnia tormenta, quæ excogitari poterant, in eos inferrent, qui fidem retinebant. Quo quidem tempore fuit omnibus longè euidentissimũ, magnum illum virum nihil consuluisse sine Dei numine. Nam cùm se per fugam populo conseruasset, erat commune auxilium omnibus, qui pro fide decertabant. Sic vt enim de Mose audimus, ꝙ ab Amalecitarũ acie procul remotus, per orationem ijs, qui erant sui generis, dabat vires aduersùs inimicos: eodem modo ille quoque animę oculo intuens ea, quæ videbantur, diuinum inuocabat auxilium iis, qui decertabant pro fidei confessione.

Exod. 17

De visione, quæ facta est in monte, & de martyrio sancti Troady.

CVMQVE aliquando vnà cum ijs, qui cum eo erant, pro more Deum oraret, repentè angore & animi perturbatione plenus, apertè præ se tulit ijs, qui aderant, à se spectaculum videri alienum, seque id ægrè ferre, auresq; obstruere, tanquàm sono aliquo ad eum perueniente: & non exiguo interiecto interuallo, cùm toto tempore, quod intercessit, inflexilis mansisset & immobilis, tanquàm propositum spectaculum bonum esset exitum assecutum, ad suam redijt cõsuetudinem, & clara voce Deum laudauit, hymnum victoriæ & gratijs agendis appositum pronuncians, quem sæpè audimus Dauid dicẽtem in Psalmodia: Benedictus Deus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum. Ijs autem admirantibus,& vt ex eo scirẽt, rogantibus quodnam fuerit hoc spectaculum, quod eius oculis subiectum est. fertur dixisse, se illo tẽpore magnum vidisse casum, prostrato diabolo à quodam adolescente in certamine pro pietate. Ijs autem quod dicebatur, adhuc ignorantibus, narrat eis apertiùs, ꝙ illa hora quidam nobilis adolescens, maiori fretus auxilio, magnis sudoribus pro fide decertauit, à lictoribus productus ad præsidem. Nomen quoquè adiecit, eum nominans Troadium, & ꝙ post multa, quæ fortiter tulit, tormenta, fuit martyrij corona redimitus.

Ps. 123.

Auditione autem obstupefactus Diaconus, neque audens non credere ei, quod dicebatur, & simul credẽs maius, quàm vt cadat in humanam naturã, vt qui procul erat à ciuitate, cùm nemo ei renunciasset, dicat ijs qui cum eo sunt ea, quæ fiunt, perindè ac si interesset, supplex rogat magistrum, vt sibi permittatur ea cernere oculis,& nè ab eo prohibeatur, nè veniat ad loca ipsa, in quibus factum est miraculum. Cùm is autem diceret, esse pertimescendum adesse in medio eorum, qui occidunt, sæpeque diaboli peruersitate accidere aliquid, quod nollemus, Diaconus dixit, se confidere auxilio eius orationum, hac apud eum voce vtẽs: Tu me Deo commendes, nec me vllus insequetur metus inimicorum. Cùm is autẽ per orationem velut socium cum eo misisset diuinum auxilium, confidens viã confecit, ad nullũ se conuertens ex ijs, qui occurrebant.

De balneo, & de dæmone, qui in ipso habebat potestatem.

CVM autem vesperè ingressus esset ciuitatem,& lassus esset ex itinere, necessè esse duxit, corpus lauacro reficere. In eo autem loco dominatum obtinebat quidam dæmon homicida, versans in lauacro, cuius vis exitialis post tenebras operabatur ĩ eos, qui accedebant. Ea de causa post occasum solis non patebat ad id aditus, neque id exercebatur. Ad quod cùm accessisset, rogabat eum, qui illi præerat, vt id ei aperiret,& non ei inuideret balnei vsum, quo se recrearet. Cùm is autem testaretur, nullum ex ijs, qui illa hora ausi sunt aquam ingredi, suis redijsse pedibus, sed dæmonem omnes vesperè superasse, multosq; ob ignorationem passos esse grauissima, quos pro sperata recreatione exceperunt lamentatione, eiulatus & sepulcra. Cùm hæc referret,& quæ sunt huiusmodi, ille nihil de suo remisit desiderio: sed instabat omninò cogens, vt eum intromitteret. Ille autem satis se lucrifacere existimans, si non cum hospitis ignoratione vnà veniret in periculum, cùm ei dedisset clauem, procùl recedit à balneo. Postquàm autem nudatus fuit intus, multiplices terrores & variæ obstupefaciendi causæ adornabantur à dæmonio, nempè omnis generis visa, ostendentia naturam igne & fumo mixtam, & quæ in forma hominum & ferarum in oculos incurrebant, in auribus resonabant, anhelitui appropinquabant,& in orbem circa corpus effundebantur. Ille verò se signaculo Crucis muniens,& Christi nomen inuocans, domos peruasit illæsus. Interiùs autem progressus, in grauiora incidit spectacula, in grauiorem adspectum transformato dæmonio. Nam & simul terræmotu domum existimabat concuti, & perruptum solum nudã flammam ostẽdere inferiùs,& scintillas ex aquis emitti flammeas. Rursùsq; ei arma itidem fuere signaculũ & Christi nomen. Et quod per magistri preces ferebatur auxilium, discutiebat quæ videbantur & fiebãt terribilia. Aqua autem recreatus, cùm ꝓperaret egredi, rursùs prohibebatur, fores opponente dęmonio. Sed hoc quoq; rursùs impedimentum, pari rursùs virtute est solutum, foribus signaculo cedentibus. Postquàm autem ei omnia processerunt ex sententia, dicitur dæmoniũ voce humana ad eum exclamasse, nè sibi vim illam attribueret, per quam effugit exitiũ. Vox enim, quæ eum commendauit, ei qui custodiebat, præstitit, vt minimè læderetur. Hoc ergò modo conseruatus, magnam attulit admirationem ijs, qui loco præerãt, cùm nullus apparuisset viuus ex ijs, qui illa hora aquã ausi essent ingredi.

Signo Crucis se muniens, omnia dæmonũ terriculamẽta contemnit diaconus.

Postquàm autẽ ei quisnam esset narrauit, & quę in ciuitate fortiter gesta erant à martyribus, cognouit eo modo se habuisse, quo magnus ille in solitudine degens

degens priùs narrauerat,cùm cæteris, quę de ipso narrauit & eius miraculis, adiecisset quę vidit, & quę audijt, & quomodò ipsa in se experientia didicisset virtutem fidei magni Gregorij, cui tulit testimonium dæmonium: reuertitur ad magistrum suum, tam suis æqualibus, quàm posteris commune monimentum, ut per sacerdotes vnusquisque seipsum Deo cômendet: & nunc est quidem per vniuersam Ecclesiam, præcipuè autem apud illos, ea uox monimentum auxilij, quod ei datũ est à Gregorio.

Cùm autem diuina ope soluta esset illa Tyrannis, & humanam vitam pax rursùs excepisset, per quam erat omnibus liberum rebus diuinis dare operam, rursùs descendens in ciuitatem, & totam in orbem circuiens regionem, iis, qui erant vbiq; populis magnam fecit accessionem in Deum studij & pietatis, statuens vt pro iis, qui pro fide decertarant, agerentur festi dies & celebres conuentus. Cumq; alius alibi corpora martyrum accepissent, quotannis, finita annui orbis conuersione, conuenientes exultabant, diem festum celebrantes in honorem martyrum. Est certè hoc quoquè argumentũ magnæ eius sapientiæ, quòd cùm omne simul hominũ genus suo tempore ad vitam communem componeret, veluti quidam auriga naturam regens, & frenis Dei cognitionis eos iugo subiungens, concedebat vt sub iugo fidei lætitia exilirent subditi. Cùm enim animaduertisset, quòd propter corporeas delectationes in idolorũ errore permaneret puerile vulgus & ineruditum, vt interim in eo, quod est præcipuum, nempe in Deum, se rectè gererent: pro illis inanibus superstitionis ritibus, permisit eis, vt in sanctorum Martyrum memorijs se exhilararent, exultantesq; oblectarent, vtpotè quòd procedente tempore futurum erat, vt vita traduceretur ad id, quod est honestius & præstantius, & fides eos ad id deduceret, quod quidem iam in multis rectè successit, omni delectatione ab iis, quæ sunt iucunda corpori, traducta ad genus lætitiæ spiritalis.

Festi dies martyrũ.

Hoc autem modo se gerens in Ecclesia, & omni studio incumbens, ut ante suum è vita excessum, videret omnes ad fidem salutarem traductos à simulacris, postquàm cognouit suum instare obitum, totam circuncirca regionem & ciuitatem est perscrutatus, cupiens scire, an essent aliqui relicti extra fidem. Vbi autem cognouit omnes, qui permanserant in antiquo errore, non esse plures, quàm septemdecim, dicit hoc quidem esse dolendum, ad Deum respiciens, quòd aliquid desit ad plenitudinem eorum, qui seruantur: Veruntamen iure magnas esse agendas gratias, quòd suo in Ecclesia successori tot relinquit simulacrorum cultores, quot ipse accepit Christianos. Cùm autem precatus esset, vt & qui iã crediderant, crescerent in perfectionem, & infideles conuerterentur, itá ab humana vita migrauit ad Deum, mandans suis necessarijs, vt nullum proprium locum ei compararent ad sepulturam. Si enim viuus non sustinuit vocari alicuius loci dominus, sed inquilinus vixit in alienis, neque post mortem pudebit eum esse inquilinum. Sed hoc, inquit, narretur posteris, quòd Gregorius neque viuus alicuius loci possessor est nominatus, & post mortem fuit inquilinus alienorum sepulchrorũ, seipsum seiungens ab omni in terra possessione, adeò vt nec in proprio quidem loco voluerit sepeliri. Solam enim eam possessionem iudicauit preciosam, quę in se auaritiæ non suscipit vestigium. Repentinam autem totius gentis traductionem à gentili vanitate ad veritatis agnitionem nemo miretur, qui hanc legerit orationẽ, respiciens œconomiam, per quam facta est tanta mutatio eorum, qui traducti sunt à falso ad veritatem. Nam quod factum est in primis temporibus eius sacerdotij, quod ad reliqua miracula festinans præteriit oratio, nunc assumens narrabo.

Sub obitũ visitat suã diœcesim.

Felicissime ad cælos euolat.

De die festo, qui agebatur in ciuitate, & de peste, quæ irruit.

ERAT quidam dies festus publicus in ciuitate, qui more patrio agebatur cuidam dęmoni ex iis, qui erant in regione. Ad eum tota ferè gens confluxerat, tota regione unà festum agente cum ciuitate. Erat autem theatrum plenum ijs, qui concurrerant, & effundebatur vndiq; super sedes multitudo eorum, qui confluxerant. Cumq; omnes circa spectaculá & acroamata ad orchestram adspicere magnoperè cuperent, erat scena plena tumultu. Frustraq; fuit præstigiatoribus miraculorum suorum ostentatio, cùm tumultus eorum, qui arctè comprimebantur, non solùm musicę vsum interrumperet, sed nec præstigiatoribus sua ostendere permitteret. Quo quidem tempore à toto populo communis hæc vox erupit, dęmonem inuocantium, cui hunc diem festum agebant, & rogantium, vt eis ab illo latius pręberetur spatium. Postquàm autem omnibus inter se colloquentibus, vox in altum efferebatur, & videbatur totius ciuitatis tanquàm vnius oris esse oratio, quę has preces offerebat dęmoni: Erat autem precatio, vt iisdẽ verbis à me dicetur: Iuppiter, fac nobis locum: cùm audisset magnus ille vocem eorum, qui dæmonem nominatim inuocabant, à quo petebant, vt ciuitati fieret latum spatium, dicit ad eos, misso quodam ex iis qui adstabant, mox eis esse dandum latius spatium, quàm precabantur. Hac autem voce tanquàm tristi prolata sententia, publicam illam celebritatem mox pestis excipit, & in choris statim admixta est lamentatio, adeò vt oblectationes conuerterentur in luctus & calamitates, pro tibijs, & quę ad numerum fiebant, saltationibus & plausibus, lugubri carmine assiduè ciuitatem excipiente. Nam cùm morbus spe citiùs ingruisset hominibus, is peruadebat, ignis instàr domos depascens. Quo factum est, ut implerentur quidem templa ijs, qui morbo interiebant, qui quidem spe curationis ad ea confugiebant: pleni quoque essent riui & fontes, & putei ijs qui prę morbi vehementia maiori siti ardebant, quàm vt aqua, quę erat in profundo, flammam eorum extingueret, cùm ij, qui semèl is morbus inuasisset, & post & ante aquę potum similiter se haberent: multi autem sua sponte fugerent ad sepulcra: quoniam ij qui erant superstites, ad eos sepeliendos minimè sufficiebant: esset autem non inopinata mali hominibus irruptio: sed cùm domui interiturę quoddam visum apparuisset, ita consequeretur interitus.

Sæuissima pestis inuadit in solentem populum.

Posteaquàm ergò fuit manifesta omnibus morbi causa, nempè quòd inuocatum ab eis dęmonium, stultorum votum malignè implebat, hanc sceleratam spatij latitudinem morbo ciuitati afferens: eo quidem tempore magnum Gregorium supplices adeunt, rogantes vt vim morbi compesceret per eum, quem ipse cognoscebat & prędicabat, Deum, quem solum verè fatebantur esse Deum, & habere in omnes potestatem. Nam cùm illud visum ante futurum domùs interitum appareret, & desperationem vitæ protinus afferret, vna periclitantibus erat via salutis, si intrà illam domum magnus fuisset Gregorius, & precibus propulsasset morbum, qui domui imminebat. Cùm autem per eos, qui primi hanc erant salutem consecuti, velox fama per omnes peruasisset, cessarunt omnia, quę priùs ab eis magno studio procurabantur, oraculorum sciscitationes, piacula, & apud simulacra diuturnę supplicationes, adspicientibus omnibus ad magnum sacerdotem, & vnoquoque eum ad se trahente ad salutem totius generis. Erat autem ei merces ab ijs, qui seruabantur, eorum salus animarum. Nam cùm tali experientia manifestata esset pietas sacerdotis, nulla erat ampliùs dilatio, quò ominus misterio assentirentur ij, qui virtutum fidei docebantur. Sic fuit illis hominibus morbus

Eam precibus pellit vir sanctus.

bus salute præstantior. Qui enim cùm sani essent, ad mysterij doctrinam excipiendam infirma erant animi intelligentia, corporis morbo fuerunt confirmati ad fidem. Et sic confutato errore idolorum, traducti sunt omnes ad nomen Christi: alij quidem per morbũ, qui inuaserat, deducti ad veritatem: alij verò, vt à peste seruarentur, fidem in Christum assumentes, tãquàm propugnaculum. Sunt autem etiam alia in hodiernum vsque diem memoriæ mandata miracula: quæ quidem auribus parcentes non credentibus, nè ij lædãtur, qui quod in rerum, quæ dicuntur, magnitudine verũ est, falsum esse putant, ijs, quæ scripta sunt, nõ adiecimus.

MARTYRIVM FELICIS PRESbyteri, Irenæi diaconi, Mustiolæ nobilissimæ Matronæ & aliorum: vt habetur in egregijs MS. libris: sed in gratiam Lectoris F. Laur. Surius mutauit stylum.

Iulij 3.

TEMPORIBVS Aureliani Imperatoris sęua extitit persecutio Christianorum: cumq; ei nũciatum esset, in ciuitate Tusciæ, quę post ethnicismum illustris fuit, Christiana religione initiatos florere, adeò incensus est, vt Turgium vicarium, præfectoria ornatum dignitate, eo miserit ad Christianos discutiendos. Veniens igitur Turgius ad Faliscos, iussit accuratè inquiri, nũ quis posset reperiri Christianus, repertumq; sine dilatione coram se sisti, capitalem sententiam excepturum. Itaque facta inquisitione, repertus est Felix Christianus. Is vt audiuit venisse eo manum persecutorum, conuocauit Christianos ad se, eosque omnes confirmans, ait: Patres, fratres & filij mei, non vos perturbet ista caligo, q́ sanè exigua est: porrò sempiternæ illæ inferorum tenebræ cauendæ sunt. State ergò viriliter & pugnate: quia melior est dies vna in atrijs Domini super millia. Erat tum aulicus quidam, qui beati Felicis nomen detulit ad Turgium, dicẽs in agro Faliscorum esse presbyterum quendam benè diuitem, qui populum doceat, relictis templis deorum, accedere ad Christum, & baptizari. Id vt audiuit Turgius, misit milites: qui compręhensum Felicem, illo iubente, in publicam custodiam coniecerunt.

Felix confirmat Christianos aduersum persecutionẽ.

Altera die præcepit sibi in Faliscorum ciuitate tribunal parari, beatumq; Felicem adduci. Eum autẽ sic interrogauit: Quod tibi nomen est? Ille respõdit: Felix vocor. Dicit ei Turgius: Quem militiæ vel honoris locum obtines? Respondit Felix: Tametsi peccator sum, at Christi tamen presbyter sum. Turgius dixit: Cur diuersis in locis cogis conuenticula, docesque populũ cõtemnere deos, nec immolare illis, vt habet antiqua consuetudo, & Principes imperant? Felix respondit: Quæ verò est vita nostra, nisi vt prædicemus Dominũ nostrum Iesum Christum, & abstrahamus populum à spurcitie idolorum, vt possint vita frui sempiterna? Turgius dixit: Et quæ est vita æterna? Felix presbyter respõdit: Vt timeatur & colatur Deus pater, & Dominus Iesus Christus, & spiritus sanctus. Turgius dixit: Recede ab infelici Deo tuo, & pare præceptis dominorum Augustorum. Felix respondit: Quantùm quidem ad nos attinet, vtinam mereamur parere Christo, & eius nomen inuocare. Tum iratus Turgius, iussit os eius lapide contundi, dicens ministris: Os istud conterite, quo populos seducit. Diù autem illis cędentibus, emisit spiritum: corpus verò eius Turgius voluit in plateam proijci, quod collegit Irenæus diaconus, & sepeliuit iuxta muros Sutrij (Author habet, Sutrinæ ciuitatis) nono Calendas Iulij.

Os eius lapide cędi tur.

Reddit Spiritũ.

Quod vbi rescciuit Turgius, iussit teneri Irenæum diaconum, profectusq; * Clusium Tusciæ ciuitatem, vinctum catenis ferreis ante rhedam suam nudis eum pedibus ire compulit. Postquàm autem venit Clusiũ, multos dies illic hæsit, Irenæum verò diaconũ in carcerem coniecit, cœpitq; inquirere in Christianos. Ea re diù agitata, Mustiola matrona Christianissima, vt audiuit Christianos multos carceribus teneri, noctibus veniebat, & dans pecuniam custodibus, intrò admissa, consolabatur eos, lauabatq; pedes eorum: eos verò, quos vincula sauciarant, vngebat, cunctisq; alimenta & vestes suppeditabat. Sed quia in tenebris lumen abscondi non potest, Torquatus quidam ad Turgium veniens, ità dixit: Matrona nobilissima, Claudij Imperatoris consobrina, Mustiola nomine, nõ cessat in custodia diù noctuque reos suis sermonibus cõfirmare. Furore igitur percitus Turgius, cùm audisset eã cognatam esse Claudij Imperatoris, misit homines suos, qui eam ipsi præsentarent. Visa autem ea, mirabatur eius pulchritudinem, præcepitq; sine iniuria, immò etiam admodùm honorificè reduci eam in domum suam. Deindè ad illam veniens, de eius genere sciscitabatur. Respondit ei Mustiola, spiritu ferẽs: Nostra nobilitas non multa generis claritudine, sed sanctorum Christianorum humilitate, æstimatur. Dicit ei Turgius: Cur aliter respõdes, quàm Maiores tui cõsueuere? S. Mustiola respondit: Illi ignorantes verum Deum, suadente diabolo, perierũt: me verò humilem dignatus est Dominus noster Iesus Christus ad cęlestia regna vocare: neque me solam, sed & omnes, qui spem suam in illo reponunt. Turgius dixit: Vtere consilio meo, & noli perdere nobilissimos natales tuos. S. Mustiola respondit: Si scires donum Domini nostri Iesu Christi, non te sineres priuari lumine æterno. Turgius dixit: Quænam tua hæc amentia est, vt ad vinctos crebrò ingrediaris, eorumq; cupidè fruaris amicitia? S. Mustiola respondit: Id equidem facio propter amorem Domini nostri Iesu Christi, pro cuius amore etiã illi carceris vincula perferunt. Turgius ait: Depone hanc amentiam, & audi me, nec velis præcepta principum aut negligere, aut irridere. Beata Mustiola dixit: Quæ sunt pręcepta principum? Turgius ait: Vt sacrifices dijs, & viuas, fruarisq; opibus tuis. S. Mustiola respondit: Planè stultè blasphemasti. Commotus Turgius, iussit sanctos omnes, qui in carcere erãt, capite truncari: beatum autem Irenæum diaconum, in conspectu Mustiolæ in eculeo suspendi, sub præconis voce dicens ei: Sacrifica dijs. Irenæus ait: Vt video mente captus es, vt dicas ea, quæ non conueniãt. Turgius furore inflammatus, iussit vnguibus radi latera eius, & flammas admoueri. Irenæus clamans, dixit: Gratias ago tibi Iesu Christe, q̀ mereor admitti in conspectum tuum. Atque hæc dicens, cernente beata Mustiola, expirauit.

**MS. hẽt, Clusinam ciuitatem.*

Mustiola consolatur captiuos.

Sistitur ad tribunal.

Irenæi cruciatus.

Tum verò beata Mustiola dixit ad Turgium: Miser, quid ità trucidas homines innocẽtes? sed illi quidem proficiscuntur ad gloriam sempiternam, tu verò sedẽ habebis in igne æterno. Audiens hoc Turgius, scripto eam condemnauit, pręcepitque coram se plumbatis eam cędi: quod eousquè continuatum est, donèc deficeret. Itaq; migrauit ad Dominũ quinto Nonas Iulij, corpusq; eius collegit seruus Dei Marcus, & apud Clusinę vrbis muros condidit, vbi vigent orationes eius vsq; in hodiernum diem.

Obitus.

Item S. Mustiola

DE

DE S. ANATOLIO EPISCOPO Laodicensi, ex historia ecclesiastica Eusebij Cæsareensis Lib. 7. cap. 26.

Interprete Iohanne Christophorsono Anglo.

3 IVLII. *Eusebius Episc. Laodicē.*

LAodicensis ecclesiæ gubernationem post Socratem Eusebius obtinuit, ex vrbe Alexandria oriūdus. Causa autem eius à patria profectionis, erat controuersia illa, de Paulo Samosateno suscepta: cuius gratia in Syriam profectus, ab illis, qui ad religionem Christi propagandam omne suum studium conferebant, nè domū reuerteretur, prohibitus fuit. qui quidem (sicutì ex verbis Dionysij, de eo à nobis suprà citatis, facilè licet cognoscere) præ cęteris pręstantibus nostri temporis viris, tanquàm preciosus quidā pietatis thesaurus extitit.

Anatolius, genere etiam Alexandrinus, post illum creatur Episcopus, bonus, vt aiunt, boni viri successor. Qui cùm ob eloquentiam, tum ob doctrinam humaniorem & cognitionem Philosophię inter homines nostri temporis, qui erant spectatissimi, facilè principem locum obtinuit: quippè in Arithmetica, Geometria, Astronomia, & disserendi facultate, in contemplatione & perspicientia naturæ, in oratorum quoquè disciplinis venerat ad summum. quarum rerum gratia, fama est, ciues Alexandriæ eum illi ludo, in quo Aristotelis doctrina docebatur, magistrum pręfecisse. Ac tametsi in obsidione Alexandrię, cùm ibì magna esset frumenti inopia, alias præclarè ab eo res gestas penè infinitas commemorant, vtpotè qui singularem dignitatis prærogatiuam prę cęteris magistratibus ab omnibus ciuibus adeptus fuisset, tamen exempli causa, hanc vnam solùm hoc loco citabo.

Anatolij multa doctrina.

Fertur, cùm frumentum illis diù obsessis deesset, ità ut fames, quę in vrbe grassabatur, multò magis intolerabilis, quàm hostium impetus, qui iam extrinsecùs premebat, existeret: hunc, quem dico, cùm huic interesset calamitati, tale quoddam remedium illis prouidè inuenisse. Cùm altera pars ciuitatis cum exercitu Romano societatem belli gerendi coiuisset, & propterea obsidione non vexaretur, Eusebium fortè inter eos, qui minimè erant obsessi, versantem (adhuc enim ibì habitabat, inque Syriam minimè demigrauerat) & magnum decus nomenq; celebre etiam à Duce Romani exercitùs consecutum, de his, qui fame illius obsidionis tempore interierunt, per internuncium Anatolius certiorem facit. Eusebium autem, cùm hoc intelligeret, à Duce maximi beneficij loco postulasse, vt illis, qui vellent se ab hostibus ex vrbe ad eum sua sponte recipere, vitam ac salutem daret. Quem quidem, petitione, vt voluit, impetrata Anatolio significasse: hunc autem, nuncio ab Eusebio accepto, Senatum Alexandrinorum coegisse, ac primùm poposcisse ab illis, ut cum Romanis amicitiam iungerent. Quo quidem sermone vbi illos grauiter commotos videbat, dixisse: At huic, quod iam dicam, vos neutiquàm refragaturos arbitror: illis, qui in hac dimicatione videntur minimè esse necessarij, minimeq; vobis vtiles, (vt anus, infantes & senes) liberam è portis egrediendi potestatē, quò velint, faciatis, consilium est. Quid enim istos iā iam propè morituros, apud nosipsos continemus? Quid modò mancos & corporibus mutilatos, penèque exhaustos fame opprimimus? Viros solos & iuuenes viribus valentes alere oportet, & frumentum quod necessarium est, his, qui ad ciuitatis propugnationem accommodati sunt, congerere.

Quibus rationibus cùm Senatum in suam sententiam adduxisset, ipsum primùm assurgentem suffragium tulisse, vt omnis multitudo siue virorum, siue mulierum, quæ ad rem militarem parùm esset idonea, à ciuitate liberè excederet: quoniam si manerent, ibiq; cum magno ciuitatis morarentur incommodo, nullam salutis spem illis, (quippe fame viderentur perituri) esse omninò relictam. Cui sententię cùm à cęteris omnibus, qui aderant in senatu, esset assensum, parùm aberat, quin omnes, qui obsidione cingebantur, seruasset incolumes: atque in primis vt qui erant Christiani, deindè vt alij cuiusque ætatis, qui ciuitatem incolebant, salui aufugerent, diligenter prouidit: vndè non hi solùm, quibus Senatus decreto potestas facta erat ex vrbe exeundi, verumetiàm sub eorum nomine alij ferè infiniti, vestitu muliebri clanculùm induti, noctù illius prouisione è portis egressi sunt, & ad Romanorum exercitum confugerunt: vbi illos omnes Eusebius benignè excipiens, more patris aut medici, longa obsidione debilitatos, omni prouidentia & curatione in integrum restituit.

Adfert remediū Alexandrinis fame laborantibus.

Duobus eiusmodì pastoribus ecclesia Laodicensis (quorum alter alteri deincèps ordine proximè successit) diuina prouidentia potita est, qui post bellum à nobis iam demonstratum, ab vrbe Alexandrina eò demigrarunt. Quanquam verò non multi libri ab Anatolio erant elaborati, totidem tamen ad nos peruenerunt, vndè cùm eius eloquentiam, tum multiplicem cognitionem licet animaduertere: idque in illis potissimùm, in quibus ea, quæ de Paschate ab aliis antè decreta fuissent, explicauit. Deindè, quibusdam interiectis, ità pergit Eusebius: Anatolius porrò Institutiones in Arithmeticam, decem libris explicatas, reliquit. Alia item extant eius opera, quę exempla ocij, pręclarè in sacris litteris ab eo collocati, & multę in eisdem exercitationis perspicua argumenta dant. Hunc Theotemus, Cęsareæ Palestinarum Episcopus, per manus impositionem primus episcopum ordinauit: qui eum successorem sibi post mortem ad ecclesię suæ procurationem diligendum prouidit, vnaq; cum illo ad aliquod temporis spatium ecclesię Cæsareensi præfuit. Verùm Anatolius, cùm Concilium Antiochię de Paulo Samosateno conuocatum, eum accerseret, ad Laodicensium vrbem aduentans, ibi Eusebio mortuo commorari à fratribus coactus est. Anatolio exeunte è vita, postremus ante persecutionem illi ecclesiæ pręficitur Stephanus. Hactenùs Eusebius Cæsareensis. Habet verò etiam hunc Anatolium beatus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum.

Creatur Laodicē. antistes.

VITA S. VDALRICI EPISCOPI Augustæ vindelicorum, edita à Bernone Abbate Augiensi.

PROLOGVS.

REuerentissimo patri Frideboldo, ac vero sanctæ matris Afræ alumno, Berno Dei matris mancipium, cum omni contubernio Augiensium fratrum, summum & indeficiens bonum: Miræ charitatis virtus, ex dulcifluo pectoris tui emanans fonte, id exiguitati meæ iniunxit officij, vt libellum de vita ter quaterque beati patroni nostri Vdalrici, veraci quidem, sed simpliciori, quàm oportuit, sermone editum, cultiori stylo reddam luculentum. Pius quidem iubentis affectus est, sed non æquè facilis parentis esse poterit

rit effectus: quippe cùm tarditas ingenii, & exteriorum curæ amaro, ut sic dictum sit, sapore cõditæ, me prohibeant tam arduum opus aggredi.

Gebehardus episcopus Augustanus.

Accidit etiã, quòd venerandæ memoriæ Gebehardus, qui post beatum uirum quartus eiusdem Vindelicæ Augustæ ecclesiam rexit, nulli modernorũ Doctorum secundus, idem negocium corrigendi studio attentauit, sed infectum, morte præuentus, dereliquit. Cui si ipse manum extremam imposuisset, paruitas mea omnino super hoc digitum ori imposuisset. Idipsum tamen, quod composuit, licèt eloquii uenustatem redoleat, tamen ita uerborum ac sententiarum sublimitate se in altum extollit, vt uix aliquis exinde aliquid percipere possit. Alterius verò oratio, etsi rerum ueritate subnixa, sic tamen penè uidetur humi iacere, ut quisquis sapientium semel hinc potuerit quiddam gustare, pigeat se ulterius ad hanc inclinare. Quocirca venerandę pater, tibi tuisque placuit huiusmodi onus mihi imponere, ut inter utrosque medius incedens, talem moderato sermone materiã componam, ut ex utraque parte ad se venientes, media charitate constrata, & paruuli lac, quod sugant, & fortes valeant inuenire cibum, quem comedãt. Quod ego omnimodis abhorrerem, nisi scriptum esse scirem: Melior est obedientia quàm victimæ. Nunc uerò si data intercessionis tuæ manu, manui meæ ducatum præbere spoponderis, adiunctis tecum beati viri meritis, omnipotentis Verbi, quod aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit disertas, fretus auxilio, obedire tentabo, initium narrandi ab ipsius viri Dei infantia sumens, ac orationis cursum ità ad finem usque perducens, ut nihil de propriis addam, Præter exempla antiquorum Patrum, atque sententias sanctarum scripturarum, quæ suo decore solent dictorum seriem uenustare. Hoc tamen solùm mihimet ex proprio sudore iniũxi, ut latius diffusa, modesta breuitate arctius coerceam: strictius digesta, moderata prolixitate dilatem: minus regulariter ꝓlata, ad rectitudinis lineam corrigam. Quæ tamen omnia tui examen iudicii expectant, ut te benigno iudice ualeant rata consistere. Opto pater beatissime, ut in Christo ualeas, meique memor semper existas.

1. Reg. 15

Sap. 10.

VITAE HISTORIA.

IVLII 4.

S. Vdalrici parẽtes.

EGREGIVS Christi confessor Vdalricus, ex Alamannorum prosapia extitit oriundus. Cuius parantes, Hupaldus scilicet ac Thietburga, ambo quidem secundùm seculi huius dignitatem clari & nobiles, sed fide atque diuina religione multo clariores fuerunt atque nobiliores. Qui talis ac tantæ prolis fœcunditate diuinitus ditati, mox eandẽ cuidam fideli ad alendum, ut Moysen, commendauerũt nutrici. Vbi inter ipsa natiuitatis primordia, cœlestia non defuere auspicia. Nam licet blando nutriretur affectu, fœda tamen macies quædam apparebat in vultu. Qua ex causa dum nimium tristes eius efficerentur parentes, ac in augustiis illorum pectoribus curæ uersarentur ingentes: quidam hospes peregrinus, officio clericus, secundùm quod illorum ostium semper uiatori patuit, benignè ab ipsis suscipitur, per aliquod temporis spatium humanè tractatur: dum interim quadam die hora refectionis residens, prædictum infantulum, nondum duodecim hebdomadarum dies ab ortu ad plenum habentem, audiuit inter vagitus uocem emittentem. Ex qua prouidus futurorum, tale edidit oraculum: Nisi, inquit, iste infans celerius fuerit ablactatus, non poterit esse saluus. Cumque semel ac secundo admoniti, minus tanti præconis dicta uellent exequi, tertia demum die cùm prædictum ac sæpè dicendum infantulum adhibita aure persensisset adhuc infirmiorem, hanc præsagam coram omnibus intulit uocem: Sciatis pro certo, quòd nisi continuo a lacte fuerit suspensus, hac nocte erit moriturus. At uero si eo, quo dixi, ordine morti subtractus fuerit, magnus in futurum coram Domino erit. Huius prophetiæ mysteria qualiter sint adimpleta, non nostri styli eget officio designari: quod tam assiduè ad eius sepulcrum coruscantibus miraculis potest probari.

Exod. 2.

Clerici uaticinium de infante Vdalrico.

Tandem igitur amotus à lacte, cœpit corpore & animo in admirationem omnium ita proficere, ac circumquaque manentibus tantum de suo profectu gaudium conferre, ut id quod de Isaac eiusque patre Abraham scriptum est: Creuit igitur puer, & ablactatus est, fecitque Abraham grande conuiuium in die ablactationis suæ: non incongruè eius quoque possit personæ aptari. Meritò tantus patriarcha in ablactatione filii, quem ex promissione à Deo suscepit, grande conuiuium fecit. Meritò pater cęlestis sanctæ matris Ecclesiæ filiis in istius ablactatione cõuiuium fecit grande, inuitans eos huiusmodi uoce: Comedite amici, & inebriamini charissimi. Hic itaque mysteriorum Dei dispensator futurus, iam solido cibo opus habebat confortari, ut in mensa altaris Christi, velut ad cęleste conuiuium quandoquè consistens, posset in tempore suo tritici mensuram dare conseruis suis.

Gen. 12.

Cant. 5.

Lucæ 12.

Incipiebat enim tunc inter coæuulos modestè cõuersari, timorem Dei habere, honorem parentibus deferre, lasciuiam declinare, ac inquantum possibile tali adhuc erat ætati, in corporis motu, gestu, incessu foris ostendere, qualis habitus formaretur intus in mente. Videntes autem parentes eius tantam Dei gratiam in eo fulgere, commendauerunt eum in monasterium sancti Galli fratribus religiosis, vt eorum magisterio tam secularium literarum studiis, quàm cęlestibus instrueretur disciplinis. Vbi inter egregios regularis disciplinæ magistros, dulces theoricæ carpebat quotidiè fructus, cùm uerba quæ in sacris codicibus legebat, mox in opera uertebat. Iam summitatem illius Iacob scalæ uirtutum gradibus ascendendo tangebat: Iam à Saluatore audiebat: Vade, uende omnia quę habes, & da pauperibus: & ueni, sequere me. Et iam tunc monarchię conuersationis habitum sumpsisset, nisi diuina reuelatione admonitus desiisset.

Mores adhuc pueri

Traditur fratribus monasterij S. Galli instituẽdus.

Gen. 28.

Mat. 19.

Erat tũc temporis in eodem monasterio quędam ancilla, pro Christi nomine inclusa, Vuiberat nuncupata, quæ die noctuque ieiuniis, orationibus ac uigiliis uacans, castum in arcano pectoris sui Domino pręparabat templum, in quo gratum creatori omnium mactauit semper holocaustum, dicens cum Psalmista: In me sunt Deus uota tua, quæ reddam laudationes tibi. Huic sanctus adolescens dum sui desiderii secretum panderet, illa rem à Deo quærendã statuit, ac trium dierum inducias super hoc postulauit. Post triduum uerò spiritu instructa diuino, huiusmodi usa est responso: Non, inquit, uir religiose, diuinæ est uoluntatis, ut hoc in loco detinearis: sed est in plaga Orientali locus, ubi quidam fluuius duas diuidit regiones, in quo, Deo iubente, episcopalis apicem dignitatis debes conscendere. Et licèt multa tam à paganis, q̃ à malis Christianis sis passurus aduersa, tu tamen, cõfisus in eo, qui dixit, Cõfidite, ego vici mundum:

Vuiberata inclusa

Psal. 55.

Iohan. 16.

Psal. 59. mundum: superabis vniuersa, dicens cum Psalmista: In DEO faciemus virtutem, & ipse ad nihilum deducet inimicos nostros. Hæc auditu percipiens ac mente pertractans, quibusdam, qui sibi familiarius amicitiæ causa adhærebant, secreto pandit, & vt interim silentio tegerent, admonuit. Ipse verò per diuersos sacrorum librorum campos ceu prudentissima apes, flores sententiarum carpens, ac in alueario pectoris sui recondens, summa cœpit ope niti, vt spiritalia posset mella conficere, quæ postmodum in populos illum deceret eructare, iuxta illud Psalmistæ: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel & fauum ori meo. *Psal. 118* Et quod de prædicatoribus dicitur: Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt. *Psal. 144* Dehinc ad vnguem instructus, cum omnium fratrum conniuentia remeauit ad propria.

Parentes uerò de eius profectu nimium gaudẽtes, ac Deo gratias agentes, iterum commendant eum Adalberoni, Augustensis ecclesiæ præsuli uenerando, viro fidei dote, ac uitæ merito multis proferendo: *Cõmendatur Adalberoni episcopo Augustano.* quatenus reuerendæ illius præsentiæ iugiter assistẽs, velut in quodam disciplinæ speculo conspiceret, si quid in ipsius moribus adhuc corrigi deberet. Quem ut prædictus Dei pontifex fide firmum, spe robustũ, charitate radicatum & fundatum, omnique morum probitate decoratum agnouit, familiarius illum adsciuit, eiusque domi forisque in omnibus uti consiliis cœpit, quatenus eius prudentia, totius episcopatus disponerentur negocia, tam publica, quàm priuata.

Romã petit. Libuit interim viri Dei animo Romam pergere, Apostolorum limina uisitare, vt se suaque omnia ipsorum aliorumque sanctorum precibus posset attentius commendare. Quo cùm venisset, ab Apostolicæ sedis Præsule, nomine Martino, apud Deum & homines magnifico & glorioso, officiosè susceptus, *Martinus Rom. Pontifex.* requisitus quis esset, aut undè venisset, respondit, se ex Alamannorum stirpe progenitum, Adalberonis Augusten. ecclesiæ esse clericum. Ad hæc Apostolicus: Nè durè, inquit, accipias quæ dico: quia idem, de quo retulisti, tuus Pontifex Adalbero iam migrauit de hoc seculo, ac Dei ordinatione dispensante, oportet te huius regiminis curam suscipere. At ille propriæ conscius infirmitatis, immo non immemor illius mandati. Quanto magnus es, humilia te in omnibus: *Eccl. 3.* iudicauit seipsum indignum fore, vt tanti honoris pondus subiret. Tunc Papa diuino spiritu repletus, ait: Si nunc delitescendo subterfugis, quo minus in hoc pacis ac tranquillitatis tempore Ecclesiæ nauem gubernes, veniet dies, in qua nullo modo statuta Dei præterire ualebis, verùm etiam inter multiplices ac fluctuagas uarii laboris, mœroris, anxietatis vndas regendam suscipies, ac Deo præsule, ad litus placidæ quietis ac si nimium fessus, perduces. His auditis, ad ✱ metatum perrexit, atque inter sacra orationum libamina, tam se quàm defuncti senioris animã cum lachrymis Deo ac sanctis Apostolis eius commẽdauit: sicque postera die, nesciente Papa, latenter discessit, *Clam ab urbe recedit, fugiẽs episcopatum.* etiam in hoc Dominicæ actionis exemplum sequens, de quo sanctus Iohannes Euangelista refert, *Iohan. 6.* quia cùm uoluissent eum rapere & regem constituere, statim fugit. Sed mox ut bonę memorię Adalbero ex hac uita migrauit. ✱ Hillinus ei in episcopatu successit. *✱ Hiltenius.* Quo post quindecim annorum curricula ex hac luce subtracto, uolente Domino hoc, quod de seruo suo Vdalrico per ora suorum fidelium anteà prędixit, adimplere, totius cleri ac populi uoto in unum concurrente, & HENRICI regis uoluntate in idipsum consentiente, idem uir Dei sanctus in cathedram episcopalem hac in urbe est sublimatus. *Fit episcopus Augustanus.*

Adepto verò tantæ dignitatis honore, qualis quantusue extiterit, nullius sermo ad integrum explicare valebit. Totus erat semper in oratione, totus in lectione, & maximè attendens, quibus virtutum ornamentis Apostolus describebat episcopum decoratum esse debere, ubi sic ait: Oportet enim episcopum esse sine crimine, sicut Dei dispensatorem: *Tit. 1.* non superbum, non iracundum, non uinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum: sed hospitalem, benignum, sobrium, iustum, sanctum, continentem, amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in sana doctrina, & eos, qui contradicunt, arguere. Harum duarum virtutum ita vicaria vtebatur successione, ut nisi ineuitabili alicuius necessitatis articulo intercedente, nullum tempus transire fineret ociosum, quo minus aut orationi insisteret, aut lectioni operam daret: *Semper aut orat, aut legit.* sicque penè semper optatis Rachel amplexibus vteretur, nisi Liæ interpositione interim à tantæ sedulitatis dulcedine suspenderetur. Suberant ei curæ maximæ de reparandis ecclesiæ muris, de reædificandis domorum ac ipsius ciuitatis ædificiis, quæ sub antecessorum suorum temporibus aut nimia uetustate dilapsa, aut igne fuerant consumpta: Sed & familia maxima ex parte à paganis occisa, & pars, quæ remanserat, egestate nimium erat afflicta. Inter hæc uenerabilis heros, velut antè & retro oculatus, cœpit cauta mentis intentione circunspicere, prouidam omnium curam gerere: ac sapienti usus consilio, materialibus quidem ædificiis prudentes ac idoneos magistros præfecit: ipse uerò quasi sapiens architectus, cum Apostolo Christum fundamentum posuit, *1. Cor. 3.* super quod ædificauit aurum, argentum, lapides preciosos, & cętera huiusmodi: ut sanctarum animarum ædificatio, per eius prædicationem constructa, cresceret in templum sanctum in Domino. Et quoscunque ad tale ædificium uerbo & exemplo pręparabat, cętera humanitatis officia, prout illi facultas suppetebat, prębere non desinebat, non solùm his, qui pręsentes aderant, manum misericordię porrigendo, uerùm etiam eis, qui ægritudine præuenti, uel carceribus inclusi longè aberant, ministrando.

Nulli itaque auarus, omnibus extitit largus, ita ut illud beati Iob posset dicere: Benedictio perituri super me ueniebat, & cor viduę consolatus sum. *Iob. 29.* Et paulò post: Oculus fui cęco, & pes claudo: pater eram pauperum. Et iterum: Flebam quondam super eum, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Vnde in refectione quotidiana semper eius mensę chara sibi interesse pauperum turba, quam & uictu paruit, & indumentis uestiuit. *Pauperes semp habet conuiuas.* Seipsum uerò nimia maceratione castigauit, ita vt carnem non manducaret, *Non vescitur carnibus.* & intrinsecus super nudam cutem laneam uestem portaret, illud Apostoli opere proclamans: Castigo corpus meum & in seruitutem redigo, nè forte cùm aliis prędicauerim, ipse reprobus efficiar. *1. Cor. 9.* Et nocte quidem in oratione peruigil, seipsum in arca cordis per orationis studia mactauit: die uerò super altare uisibilem ac salutarem hostiam Domino immolauit, quo eius sacrificium redemptori omnium esset gratum & acceptum. Die cum Martha Domino in membris suis ministrabat: *Luc. 10.* nocte verò cum Maria sedens secus pedes Iesu, audiebat uerbum illius, sciens scriptum: Qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius. *Deut. 33* Erat ei solennis consuetudo,

do,post Completorium nil cibi aut potus sumere,silentio studere. sciebat enim à Domino dictum: Ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Vnde iugiter à Domino postulabat: Pone Domine custodiam ori meo,& ostium circunstantiæ labiis meis.Sed si quando necessariò ei loquendũ fuit, erat illius sermo sapientiæ sale conditus, modestus, humilis,& ad persuasionem utilis, &, vt quidam sapiens dicit,in sermone pondus,atq; in verbis modus. Quandò uerò membra in Dei seruitio fatigata necesse habuit quiete aliqua recreare, non hoc in plumarum mollitie,sed subterposito psiathio,tapete, vel sago,parũ quid indulgebat somno. Et ut breuitatis cõpendio utar, sic exterius gerebat officium sacerdotis,ut interius non omitteret religionem monasticæ conuersationis.

Mat. 12. *Psal. 140.* *Qualis eius sermo* *Lectus eius.*

Erat ẽt ei moderata ciborum parcitas, ac quidã singularis abstinentis modus,quo solebat religiosa arte secum conuiuantes circunuenire.Sępius.n. sperantibus,ꝙ cum illis manducaret,ipse ablata carnaliũ epularum mensa surgens,ad ecclesiam perrexit, Missarũ solẽnia celebrauit.Vnde adhuc quasi recenti sit actũ memoria,ore multorũ refertur, ꝙ dum quadam die ipse uenerandus pr cũ Conrado diuæ memoriæ Cõstantiensis ecclesiæ episcopo, ad prandium apud sanctam Afram martyrem consedisset: postquàm cõsumptis cibis ab utrisque discessum est,quædam causa extitit, qua prædictus Pontifex ad uirum Dei mittere debuisset.Ad quem cùm legatus ipsius uenisset,inuenit eum sacro altari adstantem, ac salutarem hostiam Domino immolantem.Quo peracto, nuncium audiuit,atque absolutum redire ad dominum suũ permisit.Cumque reuersus interrogaretur,cur tandiu moratus fuisset, respondit,quia uirum Dei tandiu expectasset,donec ter Missarum solennia peregisset. At ille ipsum uerbum ab illius ore arripiens: Missarum,inquit,solennia celebrauit?Tunc quasi subridendo intulit:Et uerè nullus illo saturior ad mensam altaris hodiè accessit.Sed utrumnam ioco,an serio hoc protulerit,tamen uerũ fuit,quo l dixit.Cibauit nanq; Dominus illum pane uitæ,& intellectus,& aqua sapientiæ salutaris potauit illum,ita ut rectè cum Psalmista possit proclamare & dicere:Eructauit cor meum verbum bonum.& iterum: Et poculum tuum inebrians, quàm præclarum est.

Mirè tegit abstinentiam suam. *Cõradus Episcopus Constantiẽsis* *Eccl. 15.* *Psal. 44.* *Psal. 22.*

Vox psalmodiæ tam iugis in illius ore dulciter resonabat,vt non solùm ipse,sed & illi,qui eam soliti erant cum illo pura mentis intentione cantare, tantã cordis munditiam ex ea conciperent, ut quædam ex reuelatione diuina occulta cognoscerent,quæ aliis manifestarent.Vnde exempli causa quædam subternotabo , quatenus vera esse approbentur , quæ dico.

Quodam tempore cùm artifices ecclesiæ cryptam in melius reparare uellent,erat quidam clericus nomine Rambertus,sancti uiri obsequio deditus. Hic quadam die in excessu mentis effectus,uidebatur sibi cum domino suo episcopo solito more Psalmos canere,necnon Adalberonem quondam , ut supradiximus,pontificem ad Aquilonarẽ eiusdem cryptę plagam sacerdotalibus indutũ vestibus prope assistere, sibique,ut ad se ueniret,innuere. At ille mente perculsus,ac inter uiuum & mortuum quid ageret,dubius ac anceps,tandem in uiuentem pauens figit obtutus, velut sciscitans quid esset facturus. Tunc episcopus: Vt quid,ait,sic in me oculos defigis? Cui ille respondens,dixit:Ecce dominus meus Adalbero episcopus, ad celebrandum diuinum mysterium paratus,adstat, & me ad se uocat. Cui episcopus: Festina,inquit,ire, eiusque iussis in omnibus obedire. Qui mox ut propius accessit,hæc ab eo audiuit: Ramberte,dic domino tuo, quia magnam à Dño merced.m habebit pro orationib.ac eleemosynis,quas pro me fideliter exhibuit.Et hoc sibi sit in signũ,ꝙ ego & Fortunatus in,pxima Cœna Dñi,concedente Deo,sacrosanctũ Chrisma cum illo sanctificabimus:insuper ædificatio istius cryptæ ruet citissimè.Ipse aũt propter hoc abincępto non desistat opere,quin illud firmiorib. studeat fundamentis stabilire.Fratres quoque admonere curato, quia orationes , quas sua sponte se facturos pro me spondederunt,nequaquàm sicut promiserant,impleuerunt.Et nisi hoc studuerint emendare,sciant se pro hoc in conspectu Dñi rationem reddituros esse. Episcopus autem à ciuitate regia reuertens , (nam tunc temporis ibi morabatur)ita de crypta contigisse reperit,sicuti per uisionem Ramberto ostensum fuit. Tũc ille impatiens moræ , non antea à labore cessauit, q̃ omnia in meliorem statum reparasset.

Visio Rãberti. *Merces magna operũ bonorum.*

Iterũ alia uice cùm prædictus Lãbertus iuxta morem in oppido Vuaringa cũ sancto uiro Psalmodiã decantaret,cępit terrore nimio concuti , ac reflexis oculis Deo dignũ antistitẽ intueri. A quo requisitus quidnã sibi esset,respondit, seniorem suũ Adalberonẽ eodem,quo & ante,ornatu paratum se uidere,sibiq; præcipere,ut illi sacri altaris mysteriũ celebranti assistat,solitæq; seruitutis officium impendat. Verè impleta est prophetia,quæ dixit: Cum sancto sanctus eris,& cum uiro innocente innocens eris.

Psal. 17.

Nec prętereundũ puto,qualiter cęlestis signi uisione ipsum ẽt uoluerit Dñs mirificare.Nam in ipsa solẽni die sancti Paschę,multa fratrum caterua adstante, dum sanctus sacerdos diuina celebraret mysteria,dextera quædam apparuit superna,quæ cum ipsius dextera diuina sanctificauit sacramenta.Expletis uerò Missarum solẽniis,quidã Henricus presbyter, qui eo die cantoris officium agens,tanto interfuit miraculo,sequens episcopum vsque in cubiculũ, ad eius pedes cecidit,atq; in præsentia populariũ personarum eandẽ uisionẽ minus cautè explanauit.Cui uir Dei: Melius, inquit,tibi esset tacere,q̃ talia in aures uulgi proferre. Mox ille rubore perfusus exiit,& in vestibulo cubiculi residens, tantas lachrymas emisit , ut ex illarum suffusione cogeretur lucis huius dispendia sustinere.

Visio dextræ sub sacrificio, simul cũ illius dextra consecrantis Eucharistiam.

Vir autem Dei memor suæ fragilitatis, cauebat fauorem humanæ laudis, nè caderet in præcipitium elationis,semper gratias agens Deo super inenarrabili eius dono:& sicut de sanctis scriptũ est. Ibunt de virtute in uirtutem, velut cœleste animal , ante faciem suã gradiebatur,ut eò mẽte cõscenderet, quò eũ impetus spiritus duceret. His uirtutem gradibus ad alta proficiens , quadam nocte, quæ antecedebat diem sanctum , quem diem indulgentiæ uel Cœnam Domini Christiana religio uocare consueuit , vox quædam beato sic ait in uisu: Vdalrice episcope, scias te hospites suscepturũ esse. Expergefactus,cœpit secum admirando tractare , quinam illi hospites futuri essent Non enim erat inanis sopor ille, qui solet aliquoties hominum mentes illudere:sed talis potius,quali sponsa se dicit in amoris Cantico obdormire : Ego, inquit,dormio,& cor meum uigilat.Talis igitur somnidum uir Dei frueretur quiete , iterum uocem in hæc uerba meruit audire : Orationes tuæ & eleemosynæ , Vdalrice , DEO sunt acceptæ, qui binis antecessoribus tuis,Fortunato scilicet atque Adalberoni, te commendauit , ut tibi hodiè & deinceps sacra mysteria celebranti assistant,& ea tecum benedicant. Manè autem facto,hora, qua inclytus mysteriarches diuina sacramenta celebrauit,quibusdam etiam, qui ad uidendum digni erant,cernentibus dextera Domini denuò apparuit, quæ cum sancto episcopo signo Crucis imponendo eadem consecrauit. Ijdẽ ipsi cùm

Vitat hominũ laudes. *Psal. 83.* *Ezec. 1.* *Cant. 5.* *Nota uerba uisionis.*

D 2 ad

ad percipiendam sacram communionem ad sacrum altare accederent, & sanctus Dei illos huius secreti conscios esse per spiritum non ignoraret, quãdo panem eis Dominicum porrexit, ori singulorum super posuit, vt per hoc intelligerent, q̃ visa minimè diuulgare deberent: quin etiam expleto sacrorum officio, ad se uocatis reuelati sibi in nocte præterita mysterij ordinem exposuit, & tam hoc, quàm quod ipsi uiderant, alicui dicere, donec ille maneret in carne, interdixit sub interminatione præsentis uitæ.

S. Afra ei apparet

Alio uerò tempore, dum iterùm sub cuiusdam noctis silentio membra quieti commendaret, sancta Afra martyr pulchra facie, veste decora, tunica succincta apparuit, eiq; dixit: Surge, & sequere me. Et statim eduxit illum in campum, qui ex nomine eiq; ibidem decurrentis fluuii, Lecfelt dicitur, ubi sanctum Petrum Apostolorum Principem velut in synodali colloquio sedentem inuenit cum magna Episcoporum aliorumq; sanctorũ multitudine, vel quos olim in carne vidit, vel tunc primùm, reuelante sibi gratia diuina, cognoscere cœpit. Ibi inter alia, quæ tractabãtur, sicut olim in Apocalypsi sancti Iohannis: audita est vox animarum, de suis interfectoribus uindictam expetentium: ita tunc clamor ortus est sanctorũ de Arnulpho Duce Noricorum adhuc uiuente, ob destructionem ecclesiarum atque monasteriorũ, quorũ res distribuit in beneficia laicorum. Quapropter dictante omnium sententia, damnatus est pœna. Proferebantur in medium ẽt duo enses: vnus quidem cũ capulo, alter uerò absque capulo. De quib. princeps Apostolorum ait ad beatum uirum. Dic regi Henrico: Ensis absque capulo significat illum, qui sine unctione regnat in populo. At alter capulatus illum, q̃ per sacræ benedictionis ordinem diuinitùs fuerit, coronatus. Finito sanctorum concilio, prædicta Dei martyr sanctissima monstrauit illi adhuc loca, in quibus Otto rex postea castra posuit, & generale colloquium cum suis habens, Berengarium regem* Lõgobardorum, cum multis aliis præsentata, in suũ suscepit dominium. Prædixit etiam efferæ gentis Hungarorũ irruptionem, durissimamq; cum nostratib. cõgressionem, necnon & loca certaminum: & licèt cũ magno suorũ detrimento, tñ uictoriæ triumphũ promisit populo Christiano. O beatum uirum, cœlesti visione dignum, in talib. ẽt sanctis Apostolis, Petro videlicet ac Paulo, conferendum: quorum alter in linteo cœlitus demisso, electionẽ gentium per uisionem didicit: alter uerò siue in corpore, siue extra corpus vsq; ad tertium cœlum raptum se esse asserit, ubi & arcana Dei audiuit & uidit. Iste uerò sanctus & in ostensione dextræ sacræ super altare, & in hac uisione, & postmodũ in aliis, ut ante exitum nostri sermonis satis patebit, & arcana Dei uidit & audiuit, & saluationem non tantum suæ gentis, sed & multorum populorum cognouit. Hæc non passim tunc vulgi auribus se inaniter iactando diuulgauit, sed paucis, quos ad hoc dignos duxit, secreto manifestauit. Ipse verò sentiens se tanto diuinæ gratiæ dono præuentum, non se erigebat in altũ, sed omnia referebat ad illũ, à quo acceperat, quicquid boni habebat, vel esse poterat, dicens cum Apostolo: Gratia Dei sum id, quod sum.

Apoc. 6. *Mira eius uisio.* *Sancti vltionem expetunt cõtra Arnulphum Ducem &c.* ** Aliy regẽ Italiæ uocant.* *Actor. 10* *2. Cor. 12* *1. Cor. 15*

Cœpit igitur cõmissi sibi gregis curã agere, talẽtũ sibi creditũ nõ sudario illigatum terræ commendare, sed ut bons verbi Dei dispẽsator, ad usurã accommodare. Vnde suæ diœcesios terminos sæpius lustrauit, ac cõgregatis corã se clericis ac laicis, puigili studuit cura inuestigare, inprimis qualiter ipsi ecclesiarũ psbyteri cũ suis ministris uiuerẽt: utrũ populũ recte ac secundũ catholicã doctrinã docerẽt, ac quod ꝓdicabant ore, & opere implerent: nè fortè aliis prædicantes, ipsi reprobi efficerentur, & ob hoc à suis auditorib. contemnerentur. Deinde discutiebat, si laici eorum doctrinæ obedirent, si in Dominicis diebus, & aliis sanctorum solennitatib. ab opere illicito uacarent, si ecclesiarũ limina ea, qua deberent, deuotione frequentarent, aut decimas rectè darent: multaq; id genus. His ita inuestigatis, quæque erant rata & benè ordinata, laudauit & confirmauit: quæ verò aliter, correxit & emendauit. Simoniacorum hæresim quasi perniciosam pestem deuitandam esse admonuit, asserens perpetuæ tradendos pœnæ, qui hęresi huic nequissimæ studerent animos inclinare. Vnde nunquàm pro Clericorum ordinatione, vel ecclesiarum consecratione quippiã muneris accepit: sed sicut in sacri chrismatis unctione ꝑ impositionẽ manus spiritum sanctum paracletũ gratis dedit, ita & ista concessit, sciens à Dño præceptum: Gratis accepistis, gratis date. nisi fortè ipsi ecclesiarũ fundatores aliquid pro bona uoluntate offerrẽt, & hoc illum pro gratiarum actione suscipere rogarent. Ius verò legitimum sanctæ Mariæ sp uirginis familię, ab antecessorib. suis antiquitus concessum, statuit inuiolabiliter conseruandum, nec quenquã in sua ditione degentium lædi permisit oppressione præpositorũ: sed ita inter suos omnia ad æquitatis ac iustitiæ normam perspicaciter correxit, ut nullum alteri aliqd inferre sineret, quod ipse sibi fieri nollet, iuxta illud præceptum: Quod tibi non uis fieri, alii ne feceris. Et Dominus in Euangelio: Omnia quęcunque vultis, ait, ut vobis faciant homines, eadẽ & uos facite illis.

Mat. 25. *Lucæ 19.* *Crebro visitat diœcesim suã.* *Nota formã uisitationis.* *1. Cor. 9.* *Mat. 10.* *Ius familiæ S. Mariæ.* *Tob. 4.* *Mat. 7.*

Cùm in his & huiusmodi uirtutum gradib. sanctũ virum semper ad altiora conscendere oĩum bonorũ hostis inuidus cerneret diabolus, quacunque potuit arte, cœpit satagere, ut eius animũ vel quantulumcũque posset impedire. Accidit igitur tunc temporis, vt inter Ludolphũ Ottonis Magni Imperatoris filiũ, qui Alamannorum genti præerat, & eius patruũ Hẽricum Noricorum Ducem, oriretur lis odiumque ꝑ instigationem satanæ, & ex malignorum hominum persuasione. Quos cùm Imperator ad concordiã minimè reuocare potuisset, fratri adiutorio contra filiũ fuit. Tunc quidam Arnulphus Comes Palatinus, Arnulphi quondam ducis filius extitit, cuius fidei ꝑdictus Dux Henricus totam Baioariã cum ipsa metropoli Ratispona commendauit, ac in Saxoniã ad Imperatorem se contulit. Ibi eo moram faciẽte, ille velut perfidus transfuga, se cũ ipsa ciuitate & multitudine populi, Ludolphi subegit potestati. Hæc cùm sancto Pontifici cõperta fuissent, relicta militũ custodia in ciuitate Augusta, in Noricorũ regionẽ properè cõtendit, ubi tunc Imperatorẽ cũ exercitu cõsistere audiuit. Præfatus uerò tyrannus Augustã adiit, ac rebus circũquaq; direptis, quibusdã epi militib. captis, ꝑda onustus, & quod verius est, peccati põdere grauatus, in Baioariã est reuersus. Interim verò ipsum Dei famulũ postq̃ cõperit à regia seruitute reuersum, in castello, quod Mãtachinga dr̃, non timuit obsidere: sed nõ cessit ei in prosperũ, q̃ talia præsumpsit cõtra Dei seruũ. Nã paruo interiecto dierũ spatio, à Comite Adalberto ac Episcopi fratre Thietbaldo ab obsidione cũ detrimẽto suorũ coactus est secedere, & debita respersus cõfusione, in patriam redire, etiam ibi capto eiusdem fratre Herimanno. Sed & fortissimus pugnator Adalbertus, velut alter Machabæus, pro Ecclesia Dei acriter dimicando, cecidit in eodem bello, ut veraciter est credendũ, per mortalitatis dispendiũ transiens ad immortalitatis compendium. Cuius corpus sanctus Vdalricus Augustã deferẽs, in ecclesia sanctæ Mariæ semper uirginis condidit: spiritum verò per sacrę immolationis hostiam Domino commendauit.

Discordia inter Ludolphũ & Henricũ principes. *Obsidetur uir sãctus in castro.*

Ex

Nemo impune quicquam rapuit de rebus ecclesiæ S. Mariæ.

Ex hoc tantus omnium mentes timor inuasit, ut nullus de reb. ecclesiæ sanctæ Mariæ semper uirginis ad Augustam pertinentibus, aliquid usurpare præsumeret: quia nullus eorum, qui anteà inde aliquid iniustè abstulerunt, uel in sanctum Dei deliquerunt, impunitus euasit, nisi qui per dignam satisfactioné per misericordiam Dei, Episcopo intercedente, promeruit absolutionem. Vt n. ex pluribus pauca exempli cã proferamus, unus ex his, vicinis in veritate contestantibus, tandiu perdito sensu proprias manus lacerauit, quousque uitam finiuit.

Exépla ulti sacrilegi.

Alius verò librum quẽdam de ciuitate Augusta rapuit, ex cuius precio caballum emit. Quem cùm domum perduxisset, uxori suæ ait: Melius mihi fuerat, ut istum tam præstãtis formæ equum emissem, quàm librum, quo illum comparaui, in Augusta dimisissem. Cui illa: Vtilius, inquit, ut spero, tibi fuisset, si nũquam manus tua ipsum librum tetigisset. Ille uerò, dũ molli attactu per posteriora dorsi, ut assolet, equo blandiri uoluit, mox ab eodem percussus interiit. Post non multum temporis præfatus Arnulphus pro iniuriis, quas uiro Dei ingessit, etiam ipse iusti iudicis iram sensit, obsessa namq; ciuitate Ratispona, paratus ad prælium exiit, ibique occisus interiit.

Arnulphi principis interitus.

Quidam homo de Episcopatu, qui Eistete dicitur, partem uilissimi mensalis de sæpedictis rebus iniustè vsurpauit, secumq́ue absportauit. Sed mox à dęmonio occupatus, nullum neq; intra neq; extra ecclesiã abscondendi locum inuenire potuit: nec benedictã adspersus aqua, carere ualuit eius pręsentia, quin semꝑ iuxta eũ uideretur indiuiduus comes manere, donec Augustam rediens, rem iniustè ablatam reddidit, seseque emendari obnixè rogauit. Cui episcopus, ut totus erat uisceribus pietatis plenus, & indulgentiam ꝓ Christi amore tribuit, & à dæmone liberatũ, ad propria redire permisit.

Interea dum contentio inter Ottonẽ Imperatorẽ ꝑ fratrem ipsius Henricum, ut suprà diximus, & Ludolphum exorta, intantùm accreuisset, ut non aliter nisi ferro finiri potuisset, itaq; acie vtriusq; partis ordinata, ut cominus committi deberet pugna, athleta Dei Vdalricus, sciens quia beati sunt pedes pacẽ portantes, & ꝙ ipse Dominus in euangelio ait: Beati pacifici, quoniam filii Dei uocabuntur: assumpto Hartberto, Curiensis ecclesiæ Episcopo religioso, se in mediũ iniecit: ac tanta eos arte suadendi aggressi sunt, spiritu pñs in amborum ore loquente, vt facile ad pacis fœdera reuocarent, & ueræ charitatis donũ firma stabilitate in illorum pectorib. consolidarent. Non aliter tunc Otto pœnitentem Ludoldhum, quàm ille euangelicus pater olim suscepit reuertentem filium. Vterque n. filius mortuus fuerat, & reuixit: perierat, & inuentus est. Fit gaudiũ ingens & exultatio in exercitu cuncto. Laus & gratiarũ actio resonat in ore omnium: quia per seruos suos liberauit Dominus populum suum.

Esa. 52.
Matt. 5.
Mira dexteritate, imo Christi gratia auertit pꝛlium cruẽtũ, & conciliat Imperatorẽ filio.
Luc. 15.

Sequenti verò anno, id est, Dominicæ incarnationis nongentesimo quinquagesimoquinto, gens Hungarorum omni belua crudelior, iuxta quod uiro Dei cœlitus ante fuerat reuelatum, cum innumerabili multitudine eripuit, omnemque Noricorum regionem à Danubio usque ad nigram syluam, quæ ad montana pertinet, & partem prouinciæ Alamannorum vsque Hilaram fluuium deuastando occupauit. Quę Licum transiens, ecclesiam sanctæ Afræ igne cõbussit, atque ciuitatem Augustam obsidione circundedit. Sanctus autem Dei Pontifex nequaquàm, uisis tot lupis, instar mercenarii, sui gregis custodiam fugiendo dereliquit, sed ex aduerso se opposuit, ac totam causam Domino commendauit. At militibus circumquaque per murum & ante portam acriter contra hostes dimicantibus, ille super equum sedens, nõ clypeo protectus aut galea, sed stola indutus, intra lapidum ac sagittarum imbres incedebat securus. Vide res nouum Iosue arcam Domini circunferre, buccinis concrepare: nisi quòd Iosue extra muros urbis Ierlcho, iste uerò intus erat cum Dei populo. Sed meritò noster Iosue, iam coruscante gratia Christi, intus in domo Rahab ad Deum conuersæ, hoc est, Ecclesiæ, manebat, & ciuitatem diaboli foris manentem expugnabat. Iosue duce sacerdotibus, qui arcam Domini ferebant, buccinis clangentibus, ac cunctis populis clamantibus uociferatione maxima, muri Iericho funditus corruerunt. Isto arcam Domini in pectore mundo gerente, & cum sacerdotibus ac Leuitis tubis, id est, psalmis, hymnis & canticis spiritalibus sonantibus, cunctisque populis maxima prece ad Deum & ad eius sanctam genitricem Mariam semper uirginem, pro sua ereptione clamantibus, Hungari, qui erant ciuitas diaboli, ceciderunt. Comperto nanque Ottonis gloriosissimi Imperatoris aduentu, retracta obsidione, obuiam pergunt, armisque decertare contendunt. Inito prælio, Deo, iuxta uiri Dei præsagium, uictoriam populo Christiano donante, multa millia Hungarorum ceciderunt: cæteri fugam arripuerunt. Quos Christianorum exercitus tandiu cędendo persecutus est, donec princeps eorum cum aliis multis una caperentur, atque Ratisponam perducerentur, ubi ad ignominiam suæ gentis postmodum suspensi sunt in eculeis. His ita gestis, præsul uenerandus Deo in omnibus gratias agens, velut ex arce quadam mentis cœpit dispicere, ac subditorum necessitates pertractare, non sibi ratum æstimans, si solummodo ea, quæ sua essent, quæreret, suorumque causas negligeret, iuxta illud Apostoli: Qui suorum, & maximè domesticorum, curam non habet, fidem negauit, & est deterior infideli. Vnde suorum congregationes clericorum, quæ hostium deprædatione ad tantam fuerunt inopiam redactæ, ut ad quotidianæ refectionis usum nil possent habere, secum retinuit, ac inquantum potuit, pauper ipse præsentis uitæ necessaria pauperibus ministrauit: & non solùm illis, sed & omnibus se petentibus, prout habuit, misericordiæ manum porrexit, iuxta illud Dominicum præceptum: Omni petenti te, tribue.

Hungari in Germaniã erumpunt.
Augustã obsident.
Iosue 6.
Multa Hungarorum millia cedit Otto Imperator.
1. Tim. 5
Luca 6.

Eo tẽpore admonetur in uisione, vt ecclesiam sanctæ Afræ, q̃ à paganis fuerat cõcremata, non tardaret reparare, necnon & Simperti Episcopi sepulcrũ, qđ situ erat iuxta gradus in choro, cõgruo ꝓcuraret tecto. Ex hoc cępit Dei famulus in ieiuniis & precibus cũ cordis cõtritione, aliis quoq; viris religiosis secũ assumptis, se Deo mactare, supplicãs deuotẽ, quatenus omnipotẽs Deus per misericordiã suã dignaretur sibi manifestare locum, ubi sanctissimæ martyris suæ corpus esset reconditũ, uel si in parte orientali crypta eo loci esset ædificanda, ubi suadebat ei uoluntas sua. Ergo ut Dñs verum comprobaret, qđ per os sancti Dauid dixit: Ecce oculi Dñi super iustos, & aures eius in pces eorũ: & in alio loco, Voluntatem timentium se faciet, & deprecatione eorum exaudiet: quadam nocte in uisu ei sancta Afra apparuit, & locum sui corporis in ecclesia demonstrauit. Cryptam uerò illo in loco fieri prohibuit propter reliquias sanctorum, qui illic in pace quiescentes, aduentum iusti iudicis expectant. Hac reuelatione perdoctus, cœpit destinato operi uigilanter insistere, ecclesię muros instaurare, cryptam in occidẽtali parte construere: nec anteà à labore cessauit, donec breui omnia perfecto decore consummauit.

Simpertus Episcopus Augustanus.
Psal. 33.
Psal. 144
S. Afra indicat ei sepulcrũ suum.

Dignum est nunc demonstrare, qua veneratione di-

gnus sit locus ille, in quo sancta Dei martyr prohibuit cryptam fieri. Erat quidam hortulanus, qui inter gramina ibi deambulando, speluncam quidam reperit: in qua & transformatam ædiculam sub terra muratam conspexit. Et ueniens, Episcopo nunciauit, eiq; dixit: Si tuæ placet sanctitati, hic olera mea & alia, quæ mihi sunt necessaria, possunt recondi. Cui ille in spiritu dixit: Si hoc feceris, mox sensu & membrorum sospitate carebis. Sed miser hæc parui pendens, supellectilem suam in prædictam speluncam congregauit, statimq; sensum cum uisu & auditu perdidit. Qui ad sanctum Dei perductus, ut reatum suum agnouit, ueniam petiit, ac indulgẽtiam cum sanitate promeruit. Mira dicturus sum. Ex illa namq; hora nunquàm ab hortulano ipsa reperiri potuit spelunca. Ex eo tẽpore cœpit uir Dei sanctum illum locum magis frequẽtare, sibiq; sepulchrum ibi præparare. Vbi omni sexta feria, si domi esset, solebat salutarem hostiam Domino immolare.

Aedicula murata sub terra.

Pœna temerarij hortulani

Res mira sanè.

Interea orationis causa Romam perrexit, vbi & caput S Abundii martyris acquisiuit, secumq; religiosa cum deuotione Augustam reportauit. Solebat' loca sancta uisitare, ac præcipuè monasterium sancti Galli, ubi nutritus erat & eruditus. Inde cùm quodam tẽpore ad cellam S. Meinradi, ad uidẽdum seruum Dei Euerhardum uenisset, post sacra orationum libamina, post fraternæ collationis dulcia colloquia, cùm iã prælibatis osculis sanctus Episcopus dispofuisset redire in sua, & ea uice speraret Dei famulum non amplius esse uisurum, iamq; ire cœpisset, festinato anhelus cucurrit, atq; iterans oscula charitatis, in hanc vocem lachrymabundus erupit: Ex hac hora non uidebimus nos ulterius ĩ hac uita, donec corporib. exẽpti, uidere nos mereamur in præsentia Dei. Cui Episcopus dixit: Pater venerande, scis nunc pro certo tẽpus meæ resolutionis instare, quo debeam ex hac uita migrare? Cui ille respondit: Finis quidem uitæ tuæ adhuc non erit: sed uerum esse quod dico, exitus rei comprobabit. Tunc discessum est. Sed antequàm episcopus eandem cellam iterum uisitaret, ille Dei famulus Euerhardus de hoc seculo migrauit.

Romam proficiscitur orationis ergò.

Euerhardi serui Dei prophetia.

Processu quoq; temporis locum Agaunẽsium, vbi S. Mauricius cum sacra legione quiescit, orandi gratia adiuit, ac non modicas Thebæorum martyrum reliquias acquisiuit. Quas cum summo honore Augustam attulit, ac in oratorio sanctæ Dei genitricis cum hymnis & psalmodiis religiosè collocauit. His quoque diebus venerabilis heros monasterium insulanẽse, quod Augia dicitur, venit, vbi tũc temporis Dominici Gregis vis uenerandus, nomine Aluuigus, curã gessit. Qui eum digno, ut par erat, honore suscipiens multiplicibus sanctarum reliquiarum, quarum gratia illo aduenerat, pignoribus donauit, sicque ad propria lætum redire permisit.

En quanti faciunt sanctiss. sanctorũ reliquias

Nec prætereũdum, quòd propter ipsius merita, plurima infirmis prǽstabantur beneficia: & maximè qui caduco grauabantur morbo, per eius benedictionem à tanto liberabantur incõmodo. Quod ita humilitatis cã studuit occultare, vt si forte aliqui illorum hãc sanitatis gratiam palam postularent, donũ benedictionis subtraheret, hoc magis asserens Apostolicę dignitati, quàm suæ congruere paruitati. Per oleũ, ab eo in Cœna domini consecratum, uariis languoribus detenti, pristinæ restituti sunt sanitati: necnon & oculorum caligine obtenebrati, huius sancti olei unctione merebantur illuminari.

Morbi multi præsertim epileptici ab eo curantur.

Notauim olei consecrati.

Operæ precium est inferre, qualiter ẽt per efficientiam huius sancti liquoris, consecutus est gratiam sospitatis. Quodam itaq; tpe ad monasterium Cãpidionense ueniens, tanta infirmitate tenebatur, ut nõ nisi inter aliorũ manus sustentatus, quoq̃ posset gressum mouere, uel quid cibi pro recreatione uiriũ pcipere. Tunc sub omni celeritate Augustã mittitur: oleum ab eo consecratũ defertur. Quo in ipsa sancta Pentecostes uigilia, hora diei nona delibutus, intantùm p gratiam Dei contra spem oĩum subito conualuit, ut se reficeret cibo, ac cum fratribus uespertinæ synaxi incolumis interesset, totamq; instantis festiuitatis diẽ spiritali iucunditate celebraret. Sicque omnib. in cõmune gratulantibus, ipse sospes in suam sedem est reuersus.

Eodem oleo ipse quoq; curatur.

Quodam tpe cùm uir Dei Vindicem fluuiũ esset transiens, intantum aluei eius cursum excreuisse inuenit, vt nullus suorum auderet transire p illũ. Tunc sociis sui itineris abeuntib. & uadũ, sicubi possent reperire, ad transeundum quærentib. ipse cum uno clerico solus remansit, ac pdictum fluuiũ sine aliqua trepidatione in noĩe Dñi transiuit. Et ut magis mireris, clericus altiori caballo residẽs, à cingulo deorsùm se totum aquæ infusum: de Episcopi aũt soccis è sago factis, quos pp frigus induerat, nec saltẽ unum pilum madefactum perspexit. Cui valdè super hoc admiranti interminatus est, dicens: Caue, me adhuc manente in carne, hoc alicui dicere: humilitatis magistrum sequens, qui de semetipso discipulis præcepit, ut visionẽ, quam uidissent, nemini dicerent, donec filius hominis à mortuis resurgeret. Tua sunt hæc ò Christe opera, tuarum gratiarũ insignia, qui in sanctis tuis ẽt nunc antiqua coruscare facis mirabilia. Qui n. illi antiquo Hebræorũ populo quondã diuiso mari rubro aridum iter præbuisti: tu hunc famulũ tuum per idem elementum siccis uestib. traduxisti: nisi quòd illis aquæ erant pro muris à dextris & à sinistris, ut siccis uestigiis per medium transirent: iste uerò per medias transiens aquarum undas, in nullo madefactus, te duce, peruenit ad litus.

Trãsmitit flumẽ inundans nihil madefactus.

Matt. 17

Exod. 14

Alio item tpe dum Ratisbonam nauigio p Danubium tenderet, ex incuria nautarũ nauis super quoddã impingitur lignũ: ex quo patentib. rimis cœpit paulatim impleri aquis. Timore perterriti nautæ, ad litus contẽdunt properè. Quo peruenientes, omnib. quæ in naui erãt, exportatis, obliti sunt episcopi in puppi residẽtis. Tũc vnus ex clericis trahẽs suspiria ex intimo cordis, ait: Væ nobis miseris, quia in tãto periculo obliti sumus nrĩ senioris. Et hæc dicẽs, velocius cucurrit, & humeris impositũ ad litus exposuit. Quo egresso, nauis in posteriori parte mergit, & mirũ in modũ nauis, quæ plena hominib. cæterisq; supellectilibus super aquas natauerat, viro Dei cum suis egrediente, nõ potuit diutius, quin mergeretur, subsistere: ut inde colligeretur, quia hanc omnipotens Deus sua manu tenuerat, quando uir Dei cum suis in ea manebat.

Miraculum insigne.

Item alia uice vir Dei Romã pergere desiderans, venit ad fluuiũ Tar nominatũ: quẽ tam periculosa reperit inundatione effusum, ut nec equo, nec nauigio aliqs posset transire illũ. Sed sanctus pontifex fiduciã habẽs in Deo, celebratis in ipsius fluminis ripa Missarum solenniis, prædictum fluuium transuadauit cum incolumitate omnium suorum.

In illis dieb. electus Dei Pontifex sacræ religionis studio ĩcitatus, diuini amoris igne succẽsus, cœpit in ecclesia S. Stephani ,ptomartyris Chrĩ, quæ extra urbis mœnia sita est, religiosas fœminas cõgregare: quatenus in sancto ,pposito tãto liberius ibidẽ Deo seruirẽt, quãto longius à mundanæ actionis labore distarent. Ad quod monasterium dum quędam matrona ad conuersionem veniret, & à congregatione suscepta fuisset, cœpit in Dei seruitio manere deuota. & licèt literarum scientia minus instructa, tamen ad exteriora ,puidenda satis erat idonea. Vnde sorores ei voluerunt offi-

Monasterium S. Stephani

officium cellerariæ commendare, sed illa noluit consentire. Tunc res ad Episcopum defertur. Qui cum ei idem iuberet obedire, noluit, sed in obstinatione mẽtis perdurauit.

Sequenti verò nocte huiusmodi uerbis corripitur in somnis: Quia, inquit, nõ obedisti Episcopi præceptis, tandiu ambulandi usu carebis, quousque ab illo absolui mereberis. Expergefacta, omnino permãsit debilis & clauda: & reuertente ad ciuitatem Episcopo, ante eius præsentiam in lectulo est deportata. A quo de inobedientia pariter correpta est & sanata. Ipsa autem, ut se sensit sanatam, currendo antequàm ad ecclesiam Episcopus veniret, præcessit eum, laudans & benedicens Deum.

Claudã sanat vir sanctus.

Quodam tempore dum omnipotentis Dei famulus ad synodum Episcoporum, quæ in uilla regia, In gelenheim dicta erat congreganda, pergeret, quendam pauperem nomine Robertum, obuium habuit, qui uentris sui interiora foris prolapsa, in sinu gesta uit. Quem ut conspexit, misericordia motus, ei dena rium dari iussit, dicens: In nomine Domini accipe, & uade in pace. Qui mox eleemosynam accipiens, perrexit ac meliorari paulatim intãtùm cœpit, ut post aliquod temporis spatium sospitati redderetur ad integrum. Idem etiam post mortem uiri Dei, aliis iterum præoccupatus infirmitatibus, ad sepulcrũ eius veniens, sanari meruit, sicut lector suis locis plenius scriptum inuenire poterit.

Synodus Ingelnheimin.

Sanat herniosum.

Igitur sanctus Dei, cælesti desiderio afflatus, cœpit ea, quæ sunt huius mundi, fastidire, terrenarum rerũ lucra, Christi amori postponere: & licèt hic retinere tur corpore, in cœlestibus tamen conuersabatur mẽte: ut meritò in illorum censeretur numero, qui dicere possent cum Apostolo: Nostra conuersatio in cœlis est. Vnde zelum Dei habens, licèt non secundùm scientiam, cœpit apud terrenas potestates totis uiribus agere, ut quidam clericus, Adalbero nomine, suę sororis filius, totius episcopatus curam susciperet: ipse autẽ sub monachicæ religionis habitu soli Deo uacaret, quod & impetrauit. Sed ille miserandus nesciens, aut scire nolens, à sapientissimo Salomone dictum: Hæreditas, ad quam in principio festinatur, in nouissimo benedictione carebit: milites Episcopi, totamque familiam statim sacramento sibi subiiciebat, ac uirgam pastoralem publicè manu gestabat. Quod cæteri Episcopi indignè ferentes, ambos ad synodũ uocauerunt, atque prædictum Adalberonem hæreticæ arguunt præsumptionis, quòd domino suo adhuc superstite, talia non pertimuisset usurpare. At ille dũ de obiectis sibi criminibus se uellet purgare, ab omnibus inuentum est, id aliter fieri non posse, nisi allatis sanctorum Euangeliorum in medio libris, sacramento firmaret, se nescisse hæresim fuisse, quòd talia præsumpsisset facere. Quibus omnibus, quæ ad hoc negotium pertinebant, expletis, in sua redierunt ambo Episcopus & Adalbero, tali a sancta synodo consolatione percepta, vt Episcopo decedente ab hac vita, nullus pro eo alius esset ordinandus, nisi ipse Adalbero. Sed non est sapientia, nõ est prudentia, nõ est consilium contra Dominum. Nam eodem anno post aliquot menses, dum quadam die iam ad uesperã inclinante prædictus clericus ad mẽsam cum uiro Dei nouiter secta uena resideret, ac quiddam molestię ꝑꝑ incisionem venæ sustineret, è consensus medio concitus surgens, cubitum ire perrexit, statimq; in ipsa nocte præsentis uitæ terminnm clausit. Quod Episcopus mox per spiritum cognoscens, eũ, qui ad annunciandum mortem sibi intrauerat, præueniẽdo dixit: Scio ꝙ Adalbero mortuus est. Festina & fac uehiculum præparari, ut possimus illum Augustã deferre.

Philip. 3.

Nepotem suum curat sibi substitui ĩ administratione.

Prou. 20.

Prouer. 21.

Adalbero nepos uiri Dei moritur.

Morabantur aũt tũc temporis in castello, quod Dilinga dicitur. Corpus uero eius exanime à sancto Pontifice Augustam perlatum, in ecclesia sanctæ Mariæ est humatũ. Inter cætera misericordiæ bona, quæ pro requie animæ sui nepotis agebat, ẽt Abbatiam, Vtenbura dictam, quam ille dum uiueret, in beneficium tenebat, sibi adquisiuit, & tãdiu tenuit, quousq; ipsius studio donata est libertatis priuilegio. Die quadam sancto Dei iter agenti homo quidam adstitit, qui Conradi Constantiensis Episcopi obitum certissimum indicauit. Illis verò, qui aderant, sperantibus, ꝙ statim pro requie illius solita exequiarum officia uellet celebrare, ille per secretum nuncium, sibi adesse solitũ, sciens quid ex hoc esset uerum, ait eis: Manete interim animæquiores: mane cõperietis, quid inde credere debeatis Crastina die diluculo quidam Cõstantia uenit, qui prædicti uiri sospitatem annunciauit. Et omnipotentis Dei famulus, licèt tempus resolutionis suæ iam instare non ignoraret, tñ quandiù potuit, vehiculo superpositus, diuini uerbi semina in audientium corda spargere non cessauit. Quem æquitandi usum, ẽt dũ adhuc sanus esset, habebat, vt quocunq; sibi eundum fuisset, sella super quadrigam posita solus sederet, comite uno tantùm clerico, cum quò, absq; impedimento aliorum, posset liberius vacare decantationi psalmorum. Festinabat aũt quantocyus Augustæ ciuitatis męnia ingredi, ut ibi sicut bonus mercenarius, præstolaretur finem operis sui. quò cùm peruenisset, quandiu uires sufficiebant, inter quotidiana Missarum solennia, salutarem hostiã Domino exterius immolabat, ac seipsum interius uictimam in ara cordis mactabat. Ad mensam cum aliis sedens, illis manducantib. & bibẽtibus, ipse penè manebat ieiunus. Erat ei cibus aut dulcis psalmorũ suauitas, aut sacrarum lectionum assiduitas: inter quas maximè delectabatur audire ex quarto libro Dialogorum sancti Gregorii, qualiter multi è corporibus exempti, in spiritu rapiebantur, ac iterum reuertebãtur Inter hæc præcepit suarum rerũ procuratorib. ut in omnibus omniuo locis ad suum ius propriè pertinentib. quæcunq; inuenire possent, in tres portiones partirentur, & unam ex his, ipso adhuc uiuente, presbyteris & pauperibus largirentur. Ipse aũt quadam die se ad audiendam Missam in ecclesiam deferri iussit. Qua audita, unum tapete coram sancta Cruce sterni fecit, seseq; super hoc in orationẽ dedit, & quasi post dimidiã horã surgens, quicquid supellectilis habere potuit, coram se importari ꝑcepit, pręter paraturam unius domus ac mensarum, & unum opertorium, quæ reliquit ad sui successoris seruitium. Cætera cùm perspexisset, ingemiscendo dixit: Ah, quid mihi hæc oĩa? Fuerunt tantùm pauca* camisilia, & septẽ uel octo mensalia, duo sarcilia, & de argento decẽ solidi: quos statim per manus præpositi præcepit inter pauperes diuidi, cætera uerò clericis erogari. sicque uigilanter studuit se ad hoc præparare, ut pulsanti confestim posset aperire.

Dilinga castellum

Falsum de obitu Constantien. Episcop. rumorẽ coarguit.

Quotidiè etiã grandæuus offert sacrificium.

Omnia sua sub mortẽ distribuit.

Talia meditando, aliquoties ad superna rapiebatur in spiritu, ac quędam uidit & audiuit, quæ etiã ex par te sibi assistẽtibus narrauit. Nam Vvernhero Fuldẽsiũ Abbati se uisitanti annunciauit, ut si duo in electione eius cæteris concordarent, sibi in Episcopatu successurus esset. Itẽ alia uice quasi de graui somno excitatus, ait coram omnibus: Heu, heu, quòd illum Adalberonem nepotem meum unquàm uidi: quia pro eo quòd ei consentiebam secundum suum desiderium, nolunt me impunitum in suum recipere consortium. Legimus huic simile, sancto Gregorio in libro Dialogorum referente, quòd quidam Paschasius, Apostolicæ sedis miræ sanctitatis Diaconus, cuius

Lib. 4 c. 40.

cuius post mortem dalmatica feretro eius superposita, dæmoniacum tetigit, & sanatus est: Loco pœnali deputatus est, ob nihil aliud, nisi quòd in illa contentione, quæ inter Symmachum Papam & Laurentium facta est, ad Pontificatus ordinem Laurentium elegit, & omnium post unanimitate superatus, in sua tamen sententia vsque iuxta diem sui exitus perstitit, illum amando atque præferendo, quem Episcoporum iudicio præesse sibi Ecclesia refutauit. qua in re quia similis penè fuerat amborum culpa, (nam sicut ille Laurentium, etiam Symmacho ordinato: ita & iste, se adhuc in carne manente, licèt simplici oculo minus rectum intuendo, voluit contra statuta Patrum Adalberonem fieri episcopum) hoc idē sentire possimus de hoc uiro sanctissimo, quod ille de Paschasio. Nam Petro super hoc quæstionem mouenti, cur is, qui tantæ sanctitatis extiterat, quòd eius feretri vestis tangi potuit, & malignus spiritus ab obsesso homine fugari, post mortem ad pœnalem locū ductus sit, ita respondit: Hac in re magna debet omnipotentis Dei dispensatio, & quàm sit multiplex, agnosci, cuius iudicio actum est, ut idem uir Paschasius & ipse intus aliquando tempore reciperet, quod peccasset, & tamen ante humanos oculos mira per corpus suum post mortem faceret, qui antè mortem eis quoque cognoscentibus pia opera fecisset: ut nec hi, qui eius bona uiderant, de eleemosynarum illius æstimatione fallerentur, neque ipsi sine vltione laxaretur culpa, quam nec esse culpam credidit, & idcircò hanc fletibus non extinxit. Sic quondam dux ille magnus Israeliticę plebis Moyses, cum quo, sicut scriptura refert, loquebatur Dominus facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suum, & Aaron frater eius sacerdos, propter culpam incredulitatis, à Domino audire meruerunt: Quia non credidistis mihi, vt sanctificaretis me coram filiis Israel, non introducetis hos populos in terram, quam dabo eis: vt infirmiores quidam perpendant, qua pœna in ultimo examine districtus iudex grauiter delinquentes feriat, cùm etiam sic eos hic corrigat, quos in electorum numerum ante secula prædestinauit. Sed de his hactenus: nunc ad intermissa redeamus.

Error sancti uiri in nepote sibi substituendo.

Lib. 4. c. 41.

Exod. 33

Num. 20

Aderat nāque toti orbi uenerandus dies, videlicet Præcursoris Christi natalitius, & uir Dei graui infirmitatis oppressus languore, quasi de somno euigilās, cœpit adstantibus dicere: Vestibus me induite, & calceamenta pedibus meis præbete. Qui licet illum per excessum mentis putarent talia præcipere, tamen studuerunt obedire. Insuper etiam Pontificalibus indutus ornamentis, cum omni, ut mos est, Clericorum officio contra spem omnium processit in publicum, & sic ad Ecclesiam S. Iohannis Baptistæ, quam ipse construxit, ueniens, tandiu sine aliquorum sustentatione hominum inuictus perstitit, donec bis, sicut ea die statutum est, sacra Missarum solennia celebrauit. Quibus ritè expletis consedit, atque coram adstantibus clericis dixit: Huius celebrationem officii non mearum uirium possibilitate, sed ex diuinitate p̄sumpsi Christi atque iussione. Nam hodie cùm dulci quiescerem somno, adstiterunt coram lectulo meo iuuenes duo aspectu formosi, quorum unus dixit mihi: Quare non surgis? debes enim hodie ad S. Iohannem Missam celebrare. Cui alter respondit: Quomodò potest hoc fieri? quia pro impossibilitate uirium adhuc primam non expleuit? Tunc ille, qui prius: Surge, ait, & secundùm meum sermonem in præfata ecclesia diuinum mysterium festina implere: quia præter te nullus ibi cātabit hodie. His dictis, ad cubiculum rediit, imminentem uocationis suæ diem lætus expectauit, atque illud Psalmistæ sæpius iterando dicebat: Quando ueniam, & apparebo ante faciem Dei mei? Interim dum ab eo, qui coram se lectoris fungebatur officio, interrogatus fuisset, utrumnam præ infirmitate, qua detinebatur, se de hoc seculo migraturum speraret, respondit: Certissimè scio, quia breui de hoc transiturus sum mundo. Cui cum mœrens diceret, quem Episcoporum vellet ad corpus suum sepeliendum vocare, maximè cum nullus comprouincialium remansisset antistitum, qui non esset inuitatus ad regale in Francia colloquium, ait: Nostis terram terræ commēdare. Vos tantùm, cum tempus fuerit, quod uestrum est, facite: Dei est, mei corporis commendatorem prouidere.

Toti orbi uenerandus natalitius dies Præcursoris.

Bis sacrificat in ferys S. Iohannis.

Primam, id est primæ horæ preces canonicas.

Psal. 41.

Paucis uerò diebus interpositis, in uigilia Apostolorum, quæ illo anno euenit quarta feria, certissimè sperabat se migraturum de hac uita. Quod licèt nominatim non exprimeret, uerbis tamen quibusdam aperuit, ac signis euidentibus declarauit. Sanè signis omnibus ad uesperam circumquaq; sonantibus ipse balneatus & sacris uestibus ad hos usus paratis indutus, humi se prostrauit, acsi hora eadem moriturus. Finita ergo synaxi uespertina, cum aliorū adiutorio se leuauit, & quasi quodammodò mente consternatus, dixit: O sancte Petre, nunc non fecisti, sicut ego æstimaui. O beatum uirum omni laude prosequendum, cuius spiritus quidē erat promptus, licèt caro infirma: cui uiuere Christus fuit, & mori lucrum. Vnde tantoperè corporeæ inhabitationis molem uelut carcerem quendam abhorrens, cupiebat dissolui & esse cū Christo. Iterum spiritu recreatus, per continuos quinque dies mansit quietus, petens ab omnibus indulgētiam, & benedictionem tribuens, donec finita quintæ diei feria, ac uesperè lucescente in sextam sabbati, aurora iam diei latitudinem terræ illuminante, clericis canentibus & flentibus, in manus Domini spiritum suum commendans, anno incarnationis Domini nostri Iesu Christi nongentesimo septuagesimo tertio, ætatis suæ octogesimotertio, ordinationis uerò quinquagesimo, uelut in Iubileo, hoc est, plenę remissionis anno, uerus Hebręus transit de huius mundi Aegypto liber, in æternam uicturus cum Domino suo.

Grandæuus obdormit feliciter in Domino.

Transit autem 4. Nonas Iulii, tempore Ottonis secundi Imperatoris Augusti. Cuius corpus cùm ex more ad lauandum esset denudatum, tanta de eo manauit suauissimi odoris fragrantia, ut cunctorū ibi adstantium perfunderet nares & pectora. Cuius odoris suauitas tandiu permansit, quousque lotum ac uestibus indutum, in Ecclesiam fuit deportatum. Post hęc autem adueniente Vuolfgango, Ratisbonensis ciuitatis Episcopo uenerando, sancti uiri corpus in Ecclesia sanctæ Afrę martyris cum magna gloria est humatum, ubi ipse, dum adhuc uiueret, sibi sepulcrum pręparari fecit. In quo loco multa per eius merita fiunt assiduè miracula, multa infirmis pręstatur beneficia donante Christi gratia: Qui cum patre & Spiritu sancto viuit & regnat per infinita secula seculorum, Amen.

Suauis odor è corpore defuncti.

Multa miracula ad eius monumentum.

Hæc tui examen iudicii expectant, ut te benigno iudice ualeant rata consistere. Opto Pater beatissime, ut in Christo ualeas, meique memor semper existas.

Vita

VITA S. GOARIS PRESBYTERI, authore Vuandelberto Diacono & Monacho Prumiensi, qui claruit Anno Christi 850.

PROLOGVS AVTHORIS AD Marcuardum Abbatem.

MIRACVLA diuinorum operũ humano generi fide semper integra esse suscipienda, & deuota glorificatione narranda, scriptura sancta commonente, & Angelo hoc ipsum Tobiæ sancto præcipiente, didicimus. Plurima tamen eorum, quæ aut per semetipsam Christi potentia effecit, aut per sanctos viros, mundo in exemplum propositos, operatur, propterea nostro tempore minus interdùm nota & clara habentur, quòd aut caducis rebus intenti, parùm hæc & leuiter contuemur: aut ea etiam, quæ in admirationem sui nos magnitudine permouent, nõ tam rerum ignorantia, quàm animi desidia, futuræ post nos ætati scribẽdo transmittere dissimulamus. Qua in re longè est nostra, quàm Maiorum nostrorum, cùm manifestior, tum inexcusabilior culpa. Quippe apud Gallias multos annos literarum studia iacuere, nec facilè plures per transacta retrò spatia liberalium artium munere functi esse reperiuntur, quoàd nostra ætate, principum liberalitate & optimorum virorum solertia, ad disciplinarum studia profecerunt: vt inuidiam criminis meritò nunc sustinere cogamur, si gesta sanctorum virorum, quæ quidem ad nostram potuerint peruenire notitiam, posterorum scientiæ deperire sinamus. Neq; verò audiendi sunt, qui tantum ætati præteritæ tribuunt, vt nunc quoq; fieri, quæ digna literis æstimentur, absoluto præiudicio negent: cùm diuina prouidentia singulis mundi temporibus ità semper, quæ humano generi pro modo & ratione congruant, ordinet, vt neque nos priscorum hominum felicitatem desiderare cõueniat, neque illos nostrorum temporum statum, si qualis nunc agitur, præscire potuissent, damnaturos fuisse credibile sit. Quippe nunc quoque sunt in Ecclesia multi virtute vitæ clarissimi, & ad merita declarãda sanctorum, in sacratis ecclesiarum domibus stupenda sæpenumerò miracula fiunt: quæ propterea pauci aut prope nulli mirantur, quoniam sui frequẽtia duris iam hominum cordibus viluerunt.

Tob. 12.

Res gestæ Sanctorũ cur minⁿ notæ.

Quoniam itaque me sanctè & amantissime Pater Marcuarde, nouo operi manum imponere compellitis, vt actus sancti Confessoris Christi Goaris, qui hactenùs vili admodum stylo & sermone, multorum auditus offendente, constiterunt, accuratiùs debeam explanare, additis ex nouo miraculis, quæ apud eius memoriam à pluribus gesta fideliter referuntur: breuiter eis, quos hæc fortassis mea scripta mouere poterunt, satisfacio, me neque præsumptiuè corrigendi eius operis, cui Maiorum studia cesserint, authoritatem assumere, neque arroganter nouæ condendæ scripturæ literariam operam adhibere: sed ut simpliciter obedientiæ debitum seruem, quod in principio posui, perpendere quòd opera Dei, secundùm scripturam, gloriosum sit enarrare, & Sanctorum gesta ætati post nos hominum pro futura mandare. Quippe ego in hoc opere suscipiendo, cùm sancti viri meritis plurimùm confido, tum vestro imperio, cui totum quod possim debeo, non leuiter moueor. Neq; rumusculos vel præiudicia quorumlibet mihi fore magni pendenda existimo, habituro apud beneuolos, si res benè cesserit, absolutum veritatis & fidei testimonium.

Tob. 12.

VITAE LIBER PRIMVS.

GOAR igitur Aquitaniæ Prouinciæ, quæ est totius propemodùm Galliæ pars tertia, indigena fuit, genere à Maioribus clarus, Patre Georgio, matre verò Valeria. Fuit autem diebus Childeberti Francorum regis, qui ortus erat ex prosapia regis famosissimi Ludouici, (qui etiã Clodoueus dicitur) mansitque vsque ad Sigebertum regem, qui vrbem Mediomatricum regni sedem habuit, omni vita probus & nobilis, actu insignis, vultu dignissimus, adspectuque iucundus, mente humilis, corpore castus, fide integer, opere conspicuus. Qui ab ineunte ætate religiosis pijsque actibus vitæ optimę deditus, breui ad id vsque culmen sanctitatis eua sit, vt & mirabilium operum patrator, & secretorũ cælestium cognitor fieret. Et cùm in eo quotidiè amor & desiderium patriæ cælestis excresceret, & bonorum operum fructus subindè exuberaret, cępit eius vita etiam alijs exemplum ad salutem existere: vt multi eius non solùm prædicatione, sed & exemplo commoniti, ad meliorem vitam & correctiores actus à prauitate conuerterẽtur: & qui diabolo prius seruierant, inciperent Christo deinceps militare. At quoniam non potest ciuitas abscondi super mõtem posita, sancti viri eò fama ac vita profecit, vt sacerdotij gradu & honore presbyteratus accepto, dispensator mysteriorum Christi, & diuini verbi ĩ populum fieret erogator.

IVLII 6.

Genus & patria & parẽtes s. Goaris.

Matt. 5.

Fit presbyter.

Dehinc cùm in ampliorem supernorum bonorũ concupiscentiam mens eius excresceret, & visibilia cuncta despiciens, in inuisibilium appetitum se omni ex parte transfunderet, patriam parentesque deseruit, & in vltimos Galliæ fines, peregrinus seculo, & cælestis patriæ ciuis, excessit. Veniens ergò in Prouinciam, quæ ripis Rheni fluminis contigua, Trigoria nuncupatur, atque ad diœcesim pertinet Treuirorum intrà terminos Vesaliẽses, ibi Deo liberè seruire delegit. Ibi in quodam loco super riuulum, qui nunc Vuochara dicitur, cum permissu & voluntate Episcopi, qui tum vrbi & populo Treuirorum præerat, Felicis nomine, Ecclesiam pro suis uiribus construẽs, sanctorum in ea plurima pignora collocauit: videlicet sanctæ Dei genitricis & beati Iohannis Baptistæ, aliorumque sanctorum, quos recẽsere necessarium non putaui. In hoc itaque loco annis multis Deo seruiuit, vacans die noctuque vigilijs, orationibus & ieiunijs, studens patientiæ, & præcipuè hospitalitati: quam ità omni tempore secùndum vires suas exercuit, vt cùm virtutibus animi cunctis polleret, hanc vt propriam & singularem habere putaretur.

Relicta patria, migrat ĩ diœcesim Treuiren.

Studet hospitalitati.

Cœpit intereà gentilibus, per circumiectum simulacrorum cultui deditis, & vana idolorum superstitione deceptis, verbum salutis annunciare: vt tanquàm bonus Euangelista, qui pro Christo sua omnia dimiserat, multorum ad cognitionem vitæ perpetuæ Doctor existeret. Sic factum est, vt plures e vicinò pagani, qui ad ea vsque tempora in errore durauerant, eius & verbo commoniti, & prouocati exemplo, errorem spernerent, & ad vitæ viam Christum conuerterentur. Ac nè prædicationi eius signorum quoq; deesset authoritas, vt incredulæ mentes, quæ ratione non poterant, ad credendum miraculis mouerẽtur, cępit in virtute nominis Christi sanitatum beneficia circa infirmos & membrorum debilitate mulctatos, ali-

Multos gẽtiles cõuertit.

Claret miraculis. aliquoties operari. Quod hodieq; merita eius multipliciter petentibus præstare conspicimus, cùm ad eius memoriam cæcos visum, claudos gressum, energumenos mentis sanitatem, alijsque pressos languoribus incolumitatem recipere cernimus, vt illud in sancto viro Psalmographi constet impletum: Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum. *Ps. 138.*

Quotidiè sacrificat & legit Psalteriũ Erat eius solennis consuetudo, vt omni die Missarum solennia celebrans, sacrificium corporis & sanguinis Christi pro statu Ecclesiæ offerret, Psalteriũque ex integrò, orando intentè, compleret. Tum deindè cum peregrinis & pauperibus, sine quibus penè nunquàm erat, cibum officio charitatis acciperet, quos oratione Deo commendabat, corporeo nihilo minus alimento reficiens, vt ab eo peregrinus, qui casu aduenisset, cum verbo salutis & ope incercessio nis, cibum quoquè perciperet carnis. Hæc autem agebat, Apostolicę sententiæ memor: Quoniam hilarem datorem diligit Deus: & Christum in pauperibus & peregrinis suscipere cupiens, vt ab eo mereretur audire: Quod vni ex minimis meis fecisti, mihi fecisti. *2.Cor. 9.* *Mat. 25.* Sed quia antiquus hostis electorum semper profectibus inuidens, eorum studijs multipliciter nititur occursare, & omnes, qui piè volunt viuere in Christo, persecutionem patiuntur: hæc à viro sancto charitatis & prædicationis opera fieri diabolus acriter doluit, cœpitque illi nunc occultè, nunc etiam manifestè tentationum fraudes intendere, eiusque proposi tum vt auerteret, modis varijs laborare. *2.Tim. 3* Quæ tamen ille cuncta æquanimiter tolerabat, qui nosset, p multas tribulationes oportere ingredi in regnum Dei. *Actor. 14* Qua in re neq; à predicatione potuit cohiberi, quin lucrãdis Deo animabus operam semper impẽderet: neque ab operibus charitatis, quæ permaximè Deo accepta nouerat, vllatenus ualuit impediri: ità vt quotidiè concursus ad illum multorum fieret, qui aut à gentili vanitate ad fidei synceritatem confugerent, aut eius exemplo cuperent voluntariam Christo dependere seruitutem.

Sed sicut bonorum hominum est, aliorum actibus, quos laude dignos adspexerint, gratulari, & eius ad suum vti profectum: ità contrà reproborum mentes conantur semper recta electorum opera offuscare, & quæ imitari nolunt, aut etiam nequeunt, maleuolo detractionis ore & studio carpere. Vndè accidit, vt quodam tempore ad beatum Goarem duo sub falsa specie pietatis, clientes Episcopi, qui tunc Treuirorum præsidebat Ecclesiæ, Rustici nomine, venirent: quorum alter Albiuuinus, alter vocabatur Adaluuinus, dicentes ea, quæ ad luminaria Ecclesiæ beati Petri vrbis iam dictæ necessaria essent, quæsitum venisse. *Aemuli sancti viri.* Qui dum corporei luminis fomenta requirunt, vel magis se quærere mentiuntur, quibus maleuolentiæ tenebris cæcati essent, celare minimè potuerunt. Nam hi videntes, quæ seruus Christi ageret, quòd scilicet Dei verbum ad se venientibus, continuè prædicaret, quòd quotidiè ab ortu lucis Psalmodię laudes Christo persoluens, & Missas deindè celebrans, posteà cum peregrinis & pauperibus, qui ad se venissent, pranderet: quæ certè ille studio charitatis & indefesso vsu beneuolentiæ, non alicuius intemperantiæ vitio faciebat, vt malis semper est vita bonorum grauis, arbitrati sunt se aliquam nactos occasionem, qua seruum Dei accusare, vitamque illius possent aliquatenus infamare. Ita ad patronum redeuntes, cęperũt alia pro alijs mentientes dicere, vidisse se in illo, quæ ad repræhensionem, & aliorum destructionem valerent plurimùm, ipsum Goarem esse magis edacem vinique potatorem, quàm Dei, quod putetur ab imprudentibus, sacerdotem: quippe qui manè comedat ac bibat, nec possit consuetum alijs legitimumq; cibi sumendi tempus & modũ seruare: & qui propterea prædicet, vt obtentu verborum, vitia morum celet: aliaque perplura gerat, quæ nisi fuerint authoritate Pontificali cohibita, ipsi Episcopo sint contumeliæ & vituperationis maculam illatura, tanquàm qui hæc in sua diœcesi ab homine alienigena, & mẽte capto, fieri sinat: debere Goarem publicis Ecclesiæ sisti iudicijs, suorumq; actuum reddere rationem, nè insolentia vni concessa, crescat in alios: quo pluribus ità licuerit agere, hoc Põtificalis authoritas ampliùs infirmetur. *Traducitur apud Ep̃scopũ Treuirẽ.* Hęc ab eis dicebantur, qui dum seruo Christi calumniam struunt, diuino iudicio & sancti viri clariorem reliquis hominibus vitam fecerunt, & ipsi quàm essent damnabiles, innotuerunt.

Itaque Episcopus Treuirorum hæc à suis super viro Dei audiens, vt est interdùm animus Prælatorum maximeq; carnalium, diuersis occupationibus seruiẽs, quòve circa multa diuiditur, eo fit minor ad singula, nec discernere facilè valet, quid qua ex causa à plerisque dicatur: motus suorum sermonibus, eosdẽ ad beatum Goarem cum festinatione redire præcepit, mandans, vti eum sibi quantocyus exhiberẽt, habituro super eius actibus quæstionem. Illi celeriter ad sanctum virum, vt præceptum erat, reuersi, volentesque simulatione callida dolos suos & accusationem celare, cùm tamen hæc eum minimè laterent, salutant eum ex nomine sui pontificis, petere illum atque mandare, vt ad se debeat sub celeritate venire. Quo audito, vir simplici animo circa omnes agens, magna exultatione repletus, gratias egit Deo, & quod visitationem sui Pontificis, mandatumq; ad eum properandi meruisset accipere, gratulatus est, dicens: Faciat dñs, faciat vt possim, quia obedientia sine mora exhibẽda est. Etsi eñ suspectã habere poterat Epi iussionem, nec facilè eum, quã ob causam accerseretur, posset latere, cõsiderabat tamen Domini ad Apostolos dicẽtis authoritatẽ: Qui vos spernit me spernit: & qui vos audit, me audit. & illud Apostoli Petri: Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deũ. *Luc. 10.* *1.Pet. 2.* Qm̃ tamen terminus diei imminebat, nec iter statim arripere poterat, executores suos ea nocte detinuit, & qua circa omnes solitus erat, vsus humanitate, cœnã secundùm vires suas instruens, pro labore illos viæ refecit. ipse, vt consueuerat, in Dei laudibus hymnisque pernoctãs, orta prima luce, quod diebus agebat, psalmodiæ & orationum vota Deo persoluere cępit: tum demùm vbi id peregit, Missarum solennia exorsus impleuit. Precepit deindè discipulo, vt executoribus suis sibique prandium, sicut posset, instrueret: Fili, inquiens, para nobis de substantia nostra conuiuium, vt nobiscùm legati nostri Pontificis epulẽtur. Forsitan addet Deus aliquem pauperem, qui possit in Christi charitate cibum vnà potumq; percipere.

Id vt homines maleuolæ mentis, & iamdudũ animo corrupti, mandari audierunt, vltrà non valentes pestem malitiæ internæ dissimulare, quid mente gerant ostendunt, & tanquàm qui peruersè viuentem iustè repræhenderent, aiunt: Neque tu benè agis, qui legitimum tempus & Canonicum sumendi cibi contemnis, neque nos tibi hac in re cõsentimus, quin maturas diei horas in percipiendis escis sustineamus. *Charitatis officia æmuli eius sinistrè interpretãtur & carpunt.* Quasi verò regnum Dei sit esca & potus, & non iustitia & pax & charitas: vel in cibo sumẽdo tarditas magis, quàm modus & temperantia, valeat: aut sanctus vir hæc causa ventris, & non beniuolentiæ, ageret: qui propterea vtiq; cibum apparari præceperat, vt quos maturius proficisci velle putaret, propter itineris laborem manè reficeret, & nè ieiunos abire hospites *Rom. 14.*

fineret, in quibus, licet indignis, Christum se suscepisse gauderet. Vt ergò illos obstinatè sibi resistere vidit, modestè, vt erat semper tranquillo animo, dixit: Mala domus est, in qua Dominus non timetur. Vos autem si verè Deum timeritis, charitatem vtiquè nõ recusaretis. Dum hæc loquitur, venit eius puer, & indicat peregrinum stare pro foribus. Quo audito gauisus est, & recepto in domum peregrino, ait: Eccè quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum. Appositaque mensa, cibum vnà cum peregrino & ipse cepit. Executores hæc videntes, cum ingēti festinatione & alacritate suos equos strauerunt, dicentes tum se pro certo causam inuenisse, qua Goarem accusare, & manifesti criminis apud eum, à quo missi fuerant, insimulare valerent. Rogauerunt tamen, vti pro labore viæ & itineris necessitate aliqd eis cibi & potus, quod in via percipere possent, tribueret. Id ille, qui plenus semper charitatis esset, & omnibus etiam ingratis benefacere paratus, iucundè accepit, eisdemque suis executoribus quæ petierant, in via poni præcepit.

Ps. 132.

Sic accito in comitatum viæ, quo vtebatur semp, ministro, vnà iter ad vrbem Treuirorum aggressus est. Iam aduenerat diei medium tempus, & illis euntibus, Sol sui cursùs axem conscenderat, cùm eccè in vindictam sui serui adest vltio diuina: & qui paulò antè oblatam sibi pro charitate cibi potusque respuerant copiam, esurire vehementer ac sitire cœperunt, tum etiam tanta lassitudine affici, quantam essent experti nunquàm. Inter hæc vir sanctus in laude diuina & psalmis meditabatur, illud Apostoli exequens: Sine intermissione orate, in omnibus gratias agite. Cumque iam sextum viæ milliarium complessent, & in eum locum venissent, qui Pauli campus dicitur, Albiuuinus collegæ Adaluuino dixit: Fames me ingens & sitis habet. Cui ille: At ego, nisi celerius bibero, e uestigiò moriar. Constituerunt itaque ad quēdam riuulum, quem in vicino nouerant, descendere, vt ex eo bibere, & circa ripas eius cibum sumere deberent. Sed vbi eo ventum est, nihil aquæ penitus inuenerunt: quippe eis, in quibus malitiæ vis exarserat, aqua riuuli nutu creatoris aruerat. Miserunt deinde manus, vt ex sacculis escas, quas à viro sancto datas meminerant, sumerent: sed & ipsi vacui sunt reperti. Et rectè qui charitate, quæ bonorum omnium est plenitudo, vacui erant, vacua inuenerunt vasa, in quibus alimenta à viro charitate pleno perceperāt. His perturbati, cùm nec culpam suam plenè cognoscerent, & quid circa se ageretur mirantes, iter in equis agerent, eousque excreuit lassitudo eorum, vt Albiuuinus de equo velut exanimis caderet, & Adaluuinus ad virum Dei se cōferens, magnis precibus, vt sui & collegæ misereretur, exposceret.

Vltio cœlestis eos psequitur.

1. Thess. 5

Tum ille, qui legisset, Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: hoc enim facies, carbones ignis congeres super caput eius: & Dominum præcipientem attenderet, Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos: ei, qui se rogabat, respondit: Fili, recordari oportet, quia Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Proindè hodie cùm me vobis pro amore Christi cibum offerentem, & ipsum percipiētem vidistis, non debueratis charitatis officium recusare. Nūc autem ad correctionem vestram operatur hæc Deus, vt eius admonitione correcti, discatis charitatem, quæ est vinculum perfectionis, amplecti. Dum hæc loquerentur, conspicit eminùs tres ceruas ingentis formæ, tanquàm suo numero Trinitatis mysterium præsignātes. Inuocata mox Trinitatis virtute, ceruas consistere, quoad vellet ipse, præcepit. Illis cōfestim obediētibus, & bruto licèt sensu nomini diuino cedētibus, ac tacitè hominum duritiam & inobedientiam accusantibus, vasculum accepit, & ad ceruas perueniens, earum vbera mulsit. Tum eas abire permittens, lacte, quod mulserat, illorum, qui vt exanimes iacebāt, mēbra pertractauit, statimque eos pristinæ virtuti & incolumitati restituit. Præcepit deindè, vt ad riuulum reuersi aquam haurirent, ac de sacculis cibos accipiētes, ieiuna corpora releuarent. Sic factum est, vt qui prius propter offensam viri sancti vacua vasa & arētem riuum inuenerant, eius postmodùm venia impetrata, & in riuo aquā sufficientem, & in vasculis suis escas, quas posuerant, reperirent. Eis ergò manducātibus, & quæ erga seipsos gesta viderant, mirantibus atque stupētibus, cœpit beatus Goar exquirere, quid causæ esset, quòd eum ad se Episcopus euocandū putasset: sibi mirum videri, quid negocij secum pontifex habere velit: Nam nos, inquiens, obediētiam prælatis exhibere debemus: nec sine causa est, quod diuina circa nos potentia per feras hodiè monstrare dignata est: sed vt ostenderet, quam gereret seruorum suorum curam, & quàm non deserat in se sperantes: quoniam potens est Dominus parare mensam in deserto: & quàm magnificata sunt opera tua Domine?

Prou. 25.
Rom. 12.
Mat. 15.
1. Iohā. 3.
Coloss. 3.

Ceruas iubet stare, & earum lacte moribundos sanat.

Ps. 103.

Hic illi timore & metu depressi, nihil respōdere, sed putare repentè se interituros, quòd in seruo Christi tantam cernerent virtutis efficaciam, quem essent ausi aliquatenùs contristare. Iter post hæc agentes, multa die Treuiros peruenerunt. Quò vt ventum est, vir sanctus, ut illi perpetui moris erat, ecclesiam est ingressus, vti se & causam Domino commendaret. Qui autem illum deduxerant ad Episcopum, quàtocyùs venientes, cuncta, quæ in itinere contigissent, quæque in Dei homine conspexissent, ex ordine retulerunt. Ille cùm debuerit in admirationem diuinorum operum conuerti, & Deum in sancto eius laudare, in furorem accensus, cœpit sibi astantibus dicere, ea quæ Goar egerit, non tam ope diuina, quàm magica arte, & maleficijs ab eo esse patrata: nec in illo aliquod veræ virtutis indicium posse existere, qui carni & ventri subditus, manè comedat ac bibat, & ieiunij inediæque sit impatiens, cùm antiqui sancti & iusti per ieiunium & abstinentiam & eleemosynas Deo placuerint. Hæc ita iactabantur, tanquàm sola abstinentia quis aliquandò, & nō charitate syncero que in Deum amore, sanctus extiterit. Dum hæc apud Episcopum geruntur, præsente Clero ecclesiæ, venerabilis sacerdos domum, in qua cum suis Rusticus Episcopus consederat, ingressus est, cœpitque proficere, quam in partem vel discipulus, quo comite venerat, consedere, vel ipse cucullam suam posset appendere: cùm eccè videt in angulo domùs tanquàm vectem ligneum parieti hærentem. Erat autem Solis radius per modicam fenestram ingrediens: ad quem accedens, quoniam, vt dictum est, vectem putabat, in eo cappam suam appendit, iuxtaque discipulum stare pcepit. Neque mirandum est, Solis radium, ad obsequium viri sancti, ligni duritiam præbuisse, cùm qui creatori deuotè famulatur, ei fit etiam creatura ex creatoris voluntate subiecta.

Calūnia Epi in sanctū virū.

Ad Solis radiū suspendit cucullā suā.

Hoc dū Episcopus cerneret, quærere cœpit quid sibi uellet, quòd ad Solis radium vestem suam Goar appenderet: non esse id diuini miraculi, quòd homo infirmus tanta præsumat: magis illum hæc iactantia & præstigijs artis magicæ, quàm virtutis merito facere. Proindè accederet propiùs, & rationem suorum operum redderet: sibi mirū videri, quòd in quo nulla sit excellentia sanctitatis, feras mulgeat, & Solis radio pro ligno vtatur. Hæc dum ex viro sancto quæruntur, & in simplicem puramque hominis Dei conscien-

scientiam calumniæ instruuntur, sanctus, qui sibi bene esset conscius, nihil vnquàm se malarum artium didicisse simpliciter respondit, dicens: Deus iudex, iustus, fortis, lõganimis, scrutator cordium & secretorum inspector nouit, me nihil prorsùs artis magicæ aut scisse aliquando, aut scire, neque parti aduersæ in aliquo velle præbere consensum. Feras aũt mulsi, non vllis incantationibus, quarum nullam omninò scio: quod ad salutem eorum, qui me comitabantur, pietas mihi diuina concessit & ordinauit, impleui. Neque vestem meam de Solis, vt dicitur, radio pẽdere scio, sed de fuste roboreo. Quòd autem manè comedere dicor, & bibere, videat, q̃ inspicit omnia & iudicet, gulæ vitio aliquãdò, an charitatis officio id egerim.

Hæc illo dicente, superuenit puer quidam ex Clericis ecclesiæ, nomine Leobigius, in vlnis infantulũ gestans, qui ab hora natiuitatis tres tãtùm noctes impleſse putabatur, & cuius qui essent parentes, ignorabatur. Moris quippe tunc Treuirorũ erat, vt cùm casu quælibet fęmina infantem peperisset, cuius nollet sciri parentes, aut certè quem præ inopia rei familiaris nequaquam nutrire sufficeret, ortum paruulum in quadam marmorea concha, quæ ad hoc ipsum statuta erat, exponeret. Quæ etiam concha, in monasterio Prumia dono Pipini clarissimi regis aquęductui mancipata, fratribus aquam coram refectorio multo tempore præbuit: sed nunc in vestiario posita habetur, in qua soli presbyteri ac diaconi ante & post Missas tantùm manus lauare præsumunt. Hæc igitur, vt dictum est, ad hoc posita erat, ut in ea cùm expositus infans reperiretur, existeret aliquis, qui eum prouocatus miseratione susciperet & enutriret. Si quandò igitur id contigisset, custodes vel matricularij ecclesiæ puerum accipientes, quærebant in populo, si quis forte eum suscipere nutriẽdum, & pro suo deinceps habere vellet. Vbi verò ad eam rem offerret se aliqs, infans, qui esset expositus, Episcopo deferebatur, & eius priuilegio authoritas nutriendi habendiq; paruuli ei, qui à matricularijs susceperat, firmabatur. Id igitur tunc accidit, & infans in cõcha repertus, à clerico suprascripto in præsentiam est Episcopi Ecclesiæque delatus. Quo viso, Episcopus ad suos conuersus: Nunc, inquit, probare facilè poterimus, Goaris opera ex Deo sint, an ex aduersario. Manifestet nunc nobis, qui sint huius, qui illatus est, pueri parentes, si diuina virtute nititur, vt contra naturæ vsum infans trium dierum loquatur, suorumque parentum nomina indicet, faciat.

Exposititij ĩfantes iã olim apud Treuiros vt tractati.

Arctatur hac vir Domini conditione, imperatur ei ab Episcopo, vt ad demonstrandam suorum actuũ innocentiam & simplicis animi sanctitatem, hoc miraculi opus exhibeat: debere illum tale aliquid agere, quo ad audiendum illum imitandumque, dubitãtium animus roboretur. Qui si hoc agere vel nolit, vel minimè possit, futurum continuò, vt neq; præteritis eius actibus, neque ei, quam de se ferat, innocẽtiæ puritatique credatur, & quæ egisset eatenùs, essent maleficijs penitùs adscribenda: quarè & in eum capitalis animaduersio, vt in magum & maleficũ, fieret. Tunc vir beatissimus contristari vehementer & affligi cępit, quòd talia ei à suo Pontifice mandarentur, in quibus & attentandis videretur esse nonnulla præsumptio, & recusandis difficilima necessitudo: sibi semper conscientiam propriam & superni iudicij testimonium sufficisse: non oportere talia imperari: non hæc sua, qui se sciret peccatorem, sed sanctorum esse miracula. Quoniam tamen Episcopi pręceptis resistere non valebat, simul & nè eorum, qui se audire soliti essent, conscientia infirma in sui æstimatione falleretur, metuere poterat, ad preces conuersus, & Deo suppliciter manus extendens, ait: Christe, qui temetipsum pro redemptione hominum exinanisti, & formam es serui dignatus accipere: fac mecũ quãuis indigno, tamen clientulo tuo misericordiã, & virtutis tuæ in hac necessitate potentiam ostende, vt cognoscat pręsens Episcopus & plebs eius, quia te diligo, te adoro, tibi non fictè seruire desidero, creator omnium & redemptor.

His dictis, ad baiulum infantis accessit, quęsiuitq; quot noctes infans idem ab ortu impleſset. Cùm tres illum iam à natiuitate noctes habere dixisset, vir Domini subiunxit: Trinitas sancta, te inuoco, atque te iñfans in nomine Trinitatis adiuro, vt genitores tuos nominatìm & clarè designes. Tunc infans protenta manu ad Episcopum, absolutissimo sermone respondit: Iste est pater meus Rusticus Episcopus, & mater mea Flauia nuncupatur. Sic iustissimo Dei iudicio, dum in seruum Domini idem Episcopus calumnias molitur, & opera, quæ debuerat admirari, maligno fraudis commento nititur obfuscare, quæ essent eius facta, qualisq; in secretis suis existeret, qui palàm de alijs iudicaret, manifestè innotuit cunctis. Itaq; vbi proditum se vidit episcopus, & quæ celari posse crediderat, omnibus reuelata conspexit, cõfusus ad beati viri pedes procidit, indubitanter tum se agnoscere dicens, sanctum & Deo acceptum esse Goarem, cuius virtute, immò diuina pro eo ultione, crimen, q̃d nullum præter se & eam, cui illicitè fuisset admixtus, vnumque puerulum suum scire, aut sciturum aliquãdò putauerat, per innocentem tũc & necdùm ex vsu loquentem infantulum cerneret patefactum. Vir autem sanctus rem gestam perpendens, stabat stupefactus & hærens, atque ex imo cordis suspiria grauissima ducens: & versus ad Episcopum, plangere cœpit, quòd per se videretur pontifex publicatus fuisse, dicens meliorem spõtaneam secretamq; confessionẽ: oportuisse eum, antequàm publicè notaretur, cõsciẽtiæ reatum emendatione voluntaria & satisfactione congrua tergere, & veram fixamq; sentẽtiam, Nihil opertum, quod nõ reueletur, & occultum, quod nõ sciatur. Proindè suadere se, vti consilijs salubribus acquiescens, suscipiat pro reatu proprio duram prolixamq; pęnitentiam ex iudicio sacerdotum, & talem quæ non verbis solummodò constet, sed ex mentis secreto procedat, verisq; lachrymarum gemitibus atq; contritione spiritus Deo, qui vitam cunctorum desideret, satisfaciat, laboretque intentè, quemadmodũ diabolo, cui, commisso tanto scelere, lucrum de se & lætitiam fecerit, tristitiam & confusionem acta condignè pęnitentia faciat: non esse cuiquam, nedùm ipsi, de venia desperandum, quandò ipse Dominus per prophetam clamet: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. & In quacunque die peccator conuersus fuerit, omnium iniquitatum eius obliuiscar, & per se in Euangelio dicat: Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pęnitentiam. Cumq; ad dimittendum superna clemẽtia sit parata, oportere homines esse ad pœnitendum promptissimos. Se verò eo in illum esse animo, vt iuxta virium mediocritatem, pro peccato eius septem annis pęnitentiam suscipere & consummare velit, assiduisque precibus & lamẽtis Deum pro illo cupiat exorare: quãquàm nõ ignoret futuros plures bonos & meliores viros, qui eius lapsum plangere, & suis orationibus studeant subleuare, iuxta illud Apostoli Iacobi: Orate pro inuicẽ, vt saluemini. His verbis & similibus ad pœnitentiam & satisfactionem Episcopum exhortatus est, & charitate, qua erga cunctos feruebat, illius casui compatiens, veniam ei à Domino postulabat, memor sentẽtiæ

Eps̃ diuinitùs ostẽditur parẽs infantis expositity.

Mat. 10.

Pœnitentia qualis suscipienda p peccatis.

Ezec. 18.

Matt. 9.

Iacob. 5.

Ibidem. tiæ Apostolicæ, Quoniam qui conuerti fecerit peccatorẽ ab errore viæ suæ, saluabit aĩam eius à morte.

Hæc posteaquàm ita gesta sunt, fama horum ad regem Sigebertum velocissimè peruenit, statimq; suos ad B. Goarẽ dirigens legatos, eũ ad se accersiendum curauit: moxque vt apud se esse cognouit, accitũ interrogat super his, quorũ ad se esset fama delata, de legatis scilicet Episcopi, & feris, quas misserat, Episcopo quoq; ipso & infante, qui præter tempus esset locutus ætatis. Ad hæc cũ ille nihil oĩno respõderet, nè quid de se passim iactare videretur, cõmotus rex, per obedientiã, quã ipse vir Dei regibus principibusque & sacerdotibus debeat, præcipit, vt super quib⁹ interrogaretur, per ordinẽ aperiret. Tũ demùm necessitate cõpulsus, ex percontante rege quęrit, quæ sint, quæ à se velit audire. Cũ ille de legatis & feris atq; Episcopo se quærere respondisset, sanctus vir petijt, ut ipse rex, quemadmodũ res gestas audisset, ediceret. Et vt hoc à rege factũ est, & per ordinẽ, vt rerũ gestarũ fides ad se peruenisset, explicitũ, beatus Goar subiunxit: Obedientiam negligere non debeo, nihil tamen aliud ex me audies, q̃ quod ipse dixisti. Nam alijs sic uidetur factum, quemadmodũ tibi relatũ est. Tum rex admiratione repletus, cępit palàm omnib⁹ enarrare, quæ ipse de viri sancti actibus agnouisset.

Nõ vult pdere suas virtutes coram rege.

Cumq; hæc prosequeretur, vniuersi cęperunt acclamare, dignum esse Goarem, qui, expulso Rustico, Treuirorum Episcopus fieret: non id actũ sine ordinatione diuina: debere præesse Ecclesiæ eũ, qui signis & virtutibus vitæque meritis pastoralis officij dignitatẽ posset in omnibus adornare. Rex etiam læto & alacri animo acclamantiũ voces cupiebat implere. Itaq; cum fauore eorum, qui aderant, sacerdotũ & primorum palatij præcepit, vti episcopatum iam dictæ Ecclesiæ Goar acciperet. Ille verò, qui non sua q̃reret, sed quæ aliorũ, & qui illud viri sapientis serua re sciret, Quãto magnus es, humilia te in omnib⁹. & illud Dominicũ: Cùm omnia feceritis, dicite: Serui inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus: mœrere & contristari, regisq; imperium grauiter ferre, meliusque dicere si bi esse mori, quàm Episcopi viuẽtis sedem arripere: debere regem in sacerdote diuinam considerare sententiam, qua dicitur: Non est discipulus supra magistrum, neq; seruus maior domino suo. Et si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius? Nõ esse Episcopo negandũ pęnitentiæ locum: omnium in cælis regem esse, qui de singulis iudicet, à quo vt velit ipse rex sibi peccata dimitti, sic debeat Rusticũ permittere, vt ex illo suorum actuũ ueniam sedulus expetat: non tam esse facilè deijciendum officio sacerdotem, quandò omnes mortales fragiles simus, & ad peccandum ex carnis infirmitate procliues. Ad hæc quæ visa sunt, rex respondit: exitus tamen orationis fuit, se neq; Episcopo denegare pœnitentiam, & cõsilijs eius, p quẽ talia sint patrata miracula, velle in omnib⁹ obedire: neque tamen posse sacerdotem sententiæ & iudicio populi contraire, quin ipsum, vt petatur, ad episcopatum faciat promoueri.

Eccle. 3.

Luc. 17.

Recusat Episcopatũ Treuiren.

Mat. 10.

Tunc vir sanctissimus vbi obstinatè sibi regẽ vidit obsistere, humiliter eum & cũ lachrymis petijt, vt copiam sibi eundi ad cellulam propriã faceret, vtì secũ aliquandiù liberius tractare, & sic demùm illi, quod videretur congruum, respondere valeret. Id continuò rege permittente, & vt post viginti dies ad se Mediomatricũ vrbem, quæ nunc Metis vocatur, rediret præcipiente, recessit ad cellulam, aliud sine dubio interim agere disponens, quò posset regis declinare ꝓpositum. Vt ergò peruenit ad cellã, sese ĩ orationem prosternens, Dominũ cępit intentè & cum gemitu deprecari, vt se à tanto onere curæ pastoralis misericorditer dignaretur eripere: sufficere sibi, ut secretò & in abditis conscientiæ ipsi diebus vitæ suæ seruiret, nec se posse onus, quod rex vellet imponere, sustinere. Cumque in his precibus persistens, semetipsum affligeret, ex uoluntate Dei febre valida correptus, ægrotare cępit, & longo corporis incommodo fatigari. Quid plura? Sic res accidit, & eum habuit exitũ, vt quẽ post viginti dierum excursum visurum se rex æstimauerat, nec in septem annorum spatio videret: atque eo modo circa famulum suum diuina prouidentia egit, vt & instantiam regis ad episcopatum se cupientis promouere declinaret, & quod Episcopo pollicitus fuerat, septem scilicet annorũ pro eo supplicationem, licèt in infirmitate positus, adimpleret. Nam cùm omni uitæ suæ tempore, tum maximè illis septem annis orationi vacauit, orãs sicut Apostolus præcipit, pro omnibus hominibus, pro regibus & oĩbus, qui in sublimitate erant, vt quietam & tranquillam uitam agerent, in omni pietate & castitate.

Obtinet à Deo, nè possit creari Eps.

1. Tim. 2

Iisdem autem annis septem exactis, fine cessatione lachrymas fundebat, & assiduè Dominũ precabatur, memor eius sententiæ, quoniam qui seminant in lachrymis, in gaudio metent: & sciens finem vitæ suæ non multum abesse, cupiebat dissolui & esse cũ Christo. Itaque postquàm annorum septem spatium euolutum erat, Sigeberto regi in mentẽ venit, quid sup sancto Goare tam sibi, quàm populo & proceribus palatij placuisset, atque euestigiò legatis ad illũ missis orat, vtì ad se venire debeat. Sed uir Dei spiritu plenus, qui sciret dissolutionem sibi corporis imminere, legatis prophetica voce respondit: Dicite, ò filioli, domino vestro, quoniam faciem meam nõ est in præsenti vita visurus, nisi fortè velit ad cellulã nostram ipse venire: quoniã infirmitate grauissima compræhensus, nusquam progredi valeo: quanquàm hęc diuinæ pietatis flagella lõgè sunt meis meritis leuiora. Hæc cùm legati ad regẽ responsa pertulissent, cõtristatus ille dicere cœpit, non esse se dignum talem habere doctorẽ, neque plebem, quæ tantum mereretur possidere Pontificem. Misit tamen adhuc alios, p quos petijt obnixè, vt neque ad præsentiam suam vir sanctus fatigari dignaretur, neque se desideranti magnoperè principi denegaret. Qui vt venerunt, seruũ Christi multo validiùs febre laborãtem & prolixius ægrotantem, atque in Dei laudibus iugiter persistentem inuenerunt. Quibus apud se positis vir sanctissimus ait: Nolite, ò filioli, aut vosipsos, aut regẽ vestrũ vlterius fatigare: quoniam certũ habeo, & ità ex pietate supna confido, me neq; extra spatium loci istius ampliùs egressurũ, neque vllã euectionem aliam, q̃ ad sepulturam propriam subiturum. Ità ĩ proposito pmanens fixus, in Dei laudibus & oratione durabat. Tum illi, qui missi ad eũ venerant, quid sibi per ipsos ab rege vellet impetrari, percontabantur: quibus ille respondit: Petitio mea sola hæc est, vt si ei placet, de hoc loco amplificationem meritorum & causam retributionis æternæ sibi in regno cælorũ acquirat, & cũ extremus mihi in hac vita dies & debitus finis aduenerit, authoritate sua & imperio ad me Agrippinũ & Eusebium sacerdotes venire faciat, qui meum corpusculum debeant sepulturæ mandare.

Psal. 125.

Hoc accepto responso, ad regem, qui missi fuerãt, reuertuntur, verba sacerdotis & preces ex ordine referentes. Ea rex, vt cognouit, grauiter commotus ingemuit, faciesque eius immutata est, quoniam tãtum virũ citò amissurum se videbat: moxq; suprascriptos ad se sacerdotes accersiens, pro voluntate viri sancti eos proficisci ad cellam illius iubet, mandãs, vt quæ ille pciperet, cum omni diligentia & studio adimplerent.

Sigiberti regis erga illum amor.

rent. Itaque post illos, quos memorauimus suprà, septem annos triennio & tribus mensibus in infirmitate & Dei laudibus exactis, vir beatissimus plenus dierum & operibus bonis actibusque iustitiæ consummatus, positis coram supradictis sacerdotibus, & cō pluribus alijs bonis & honestis hominibus, in cellula sua, in qua multos annos Deo seruiens egerat, decessit pridiè Nonas Iulij, relinquens corpore seculum, cuius voluptates & desideria olim pro amore patriç supernæ reliquerat, & ad eum, quem incessanter concupierat, regem Christum, felicitatemque cælestis vitæ perueniens, futurus ibi sine fine possessor æternorum bonorum, qui hic bona, quæ putantur, præsentis temporis, cùm potuerit, noluit possidere: & habiturus cum Christo domum non manufactam, ęternā in cælis, cui in suis membris domū suam pauperē & terrenam fecerat frequēter hospitium. Eius iam exanime corpus Agrippinus & Eusebius alijq;, qui aderant, sacerdotes & nobiles viri cum summo honore & reuerentia curauerunt, atque in eodem loco & ecclesia, quam ipse construxerat, sepulturæ mādarunt.

Decedit è vita.

Hæc habui de vita sancti viri Goaris, quæ scripturæ mandarē, accepta ex vetustis & perantiquis exemplaribus. Quorum in rerum gestarum narratione veritatem fide integra subsequens, solam sermonis, quç eruditos non parùm offendere poterat, simplicitatē pro vestra voluntate, vir clarissimè paterque venerāde, corrigere studui: optans & meipsum & omnes, q hæc lecturi sunt, tanti viri intercessione & meritis apud diuinam semper adiuuari clementiam: vt qui ex infirmitate carnis humanæ & cōditione mortalis vitæ multa quotidiè contra leges diuinas agimus, eius, qui quoàd vixit, integrè legi Christi seruiuit, interuentu & peccatorum pondere subleuari, & ad benè viuendum merear adiuuari, præstante Domino nostro Iesu Christo.

LIBER SECVNDVS, DE TRANSlatione & miraculis sancti Goaris, eodem Vuandelberto Authore.

EXPLICATIS iam, quæ de vita & actibus B. Goaris scripturç à Maioribus vtcunquè mādata reperi, quæque hortatu vestro, Pater in omnibus amplectēde, vt potui, corrigere studui, aggrediendum mihi nouum opus video: vt quemadmodū in prioris libelli Præfatione promisi, ea quæ de miraculis apud sacratissimā memoriā supradicti Confessoris diuinitùs gestis, à fidelibus didici, memoriæ posterorū scribendo proponere debeam: quippe qui tā clara ea esse peruideā, vt quod hactenus præter paucissimos, quos eis interesse, vel ab his, qui interfuerint, audisse contigit, reliquos omninò latuerit, non leui culpæ deputandum crederem, nisi hanc scriptorum excusaret inopia & vsus ille, qui quorūdā desidia & torpore subrepsit, quo negligentiùs diuina opera suscipere, & beneficia nostris concessa temporibus, vt leuia paruipendere consueuimus. Ego verò in his describendis fidē eorū, qui hæc mihi retulere, plenissimè subsequens, ea tantùmodò cōprehendā, quæ vel præsentes se ipsi vidisse, vel ab eis, qui viderint, accepisse confirmant: quanq̄ ea quoq; tot sint ac tāta, vt si omnia literis tradere cupiā, modū me videā iusti voluminis excessurum. Vndè æstimare facilè possumus, quanta illa fuerint, quæ per longa retrò temporum spatia geri meritis eius viri & virtute potuerint, cū in tantam excreuerint quantitatē, quæ ab annis plus minus sex & septuaginta gesta, & ad nostrā notitiam perlata noscuntur. Neq; enim credibile est, sancti viri merita i exhibitione miraculorum nostris primū diebus cœpisse clarescere, & non etiā priori tempore eadem, quæ nunc conferuntur credentibus & deuotis, per illū beneficia eē collata, tametsi qui ea posteris scripto traderent, defuere. Id etiam cunctos, in quorum hæc manus venient, scire velim, me in horum assertione non quibuslibet fidem accommodasse, sed viris fide dignis, & de quorum veraci relatione vosipsi venerabilis pater, arbiter fueritis, præcipuèque Herrado, vestræ congregationis monacho atque presbytero, & Theodado Cellæ S. Goaris clerico, qui & æuo maturiores essent, & à puero circa locum ipsum diuersati fuissent.

Plurima eius post obitū miracula.

Sed vt ad narrationē veniam, Cella S. Goaris post multos, quàm ipse decesserat, annos, cùm in ea iā & Clerici, qui diuina officia agerent, alendi stipendijs ecclesiæ haberentur, & populi frequentia maior in dies excresceret, à religioso Francorum Principe Pipino, patre Augustæ memoriæ Imperatoris Caroli, venerabili Assuero, qui tum monasterio Prumiæ, qd̄ tertius nunc ab illo pater optimè regitis, primus præerat, est commissa: vt eius studio & locus melioraretur, & qui in ipso degerent Clerici, in religionis cultu & studio docerentur. Quam ille susceptam omni nisu excolere ac nobilitare desiderans, basilicam supra corpus viri sancti ædificare cępit, & quę & amplitudine sui populo reficiendo sufficeret, & decore cōgruentior meritis beati Confessoris existeret. Quippe priùs ibi duæ ecclesiæ, non multo à se spatio distātes, erant: quarum quæ situ minor erat, corpus venerabile in terræ sinu continere credebatur: sed locus ipse sepulchri incertus hominibus erat. Ea in sui integritate relicta, fundamētis per circuitum iactis, hâc, quæ nunc vsque manet, suprascriptus Abbas construxit: nec prior est antè diruta, quàm omne præsentis ędificium compleretur.

Assuerus prim⁹ Abbas Prumensis.

Quo in tempore rem miram, qui benè nouerunt, prouenisse testantur, quòd donec est ædificata basilica omnis, nihil aquæ penitùs ex imbribus, tametsi copiosissimis, in omne loci spatium sit delapsum: sed cùm fortè pluuiæ fierent, ad medium Rheni spatiū & cacumen montis per circuitum pluuia decidens, reliquum, quod intererat, intactū penitus relinquebat. Itā diuino miraculo palàm fiebat, quàm gratum illud ædificij opus superno respectui foret, cuius instantiam imbres aliquatenùs impedire prohibebantur. Perfecta basilica, ubi iam tempus, quo diuino nomini esset consecranda, successit, missi sunt ab excellentissimo Principe Carolo Lullus, Moguntię Archiepiscopus, vir Anglorum gente, moribus & vita laudabilis: Basilius Nemeti, quæ ciuitas nunc Spira vocatur: & Mehingodus vrbis, quæ trans Rhenum sita, sermone barbaro Vuirziburg appellatur, Episcopi, qui omnes à beato Bonifacio Pōtifice & martyre fuerant ordinati: vt per eos & ecclesia cōsecrari, & corpus beatissimi viri in eum, quo nunc situm est, locū transferri deberet. Ventum erat ad locum, & consecrata domo, translatio corporis parabatur, aderatq; Assuerus Abbas cum monachis nonnullis, & infinitū vulgus vndecunque confluxerat. Visum est Episcopis triduano priùs ieiunio Domini voluntatē quærēdā, & sic ad leuandas reliquias corporis accedendum.

Insigne miraculum.

Lull⁹ Archiepisc. Moguntinus.

Eo igitur ab omnibus deuotè peracto, Lullus Archiepiscopus in antiqua æde suos fodere præcepit, vti repæ reliquiæ venerabiles, leuari transportariq; deberent. Sed cum omne solū eius defossum pertentatumque esset, nec tñ eius, qui quærebatur, thesauri aliquod

aliquod repertum indicium,turbatus Episcopus, ex Abbate quærit,si in loco aliqui, qui Deo seruirent, Clerici haberentur. Cùm ille sex esse tantummodò respondisset,eos ad se Pontifex accitos hortatur, vti pro inueniendo patroni sui corpore diuinæ misericordiæ supplicarent,alios qui aderãt, in sua propter tempus se recipere mandans,ipse cũ Abbate & coepiscopis ad conuiuandũ abscessit.Tum qui remanserãt Clerici,solicitè Christũ rogare cęperunt, vt vbinam venerandæ reliquiæ conditæ laterent, reperire valerent. Erat inter alios quidam Madalbertus nomine clericus,manu dextra gressuq; debilis.Is correpto ligone simpliciter:Nũc,inquit, si Deus uolet, vbi dñs meus situs sit, palàm erit.Confestimq; extra spatiũ illius antiquæ ædis progressus,& non longè ab orientali eius pariete terram ligone percutiens, lateré ictu leuauit. Quo leuato & modico foramine patefacto, manũ debilẽ adhibuit, & holosericam vestẽ, qua infra septum,lateritio pariete structũ,sarcophagus corporis tegebatur,compræhẽsam traxit, moxq; manus antehac debilis,sanitati est restituta.

Nota vim sctãrum reliquiarũ.

Itaq; festinè detecto sarcophago, & ad rẽ nouã signorum cõmotione Episcopis & populo cõuocatis, omnibusque,qui aderãt,Deo laudes & gratias referẽtibus,corpus viri sãcti intrà sarcophagũ in locello plumbeo repertũ est:quod ilicò leuatũ, atq; in feretro cõpositũ, ex eo loco ad oratoriũ beatæ Mariæ, quod ex antiquo in vicino situ erat,sublatũ est,referendũ paulò post,spectante populo, in ædis nouæ locũ,ei recipiẽdo paratũ. Visum deindè Episcopis est, vt qm̃ propter angustias loci (nã ex altera parte Rheno flumine,ex altera monte altissimo cingitur) vulgꝰ omne in vnũ coire non poterat, in longũ circa radices montis diffunderetur,& ità reliquiæ venerandę, propter frequentiã & desideriũ multitudinis paulo longiùs exportatæ,per superiorẽ viã,quæ circa radices montis deducitur, in ecclesiã nouẽ reuocarẽtur. Hoc probato consilio, cũ leuare feretrũ Epi uoluissent,ità est ꝑgrauatũ,vt moueri oĩnò nõ posset. Hinc omnibus suspensis diutissimè & hærentibus, Archiepiscopus Deo, vt post claruit, inspiratus, alloquitur plebẽ,B.Goarẽ quoad vixerit, inanẽ gloriam mundi plaususq; hoium & fauores, vt rẽ fragilẽ & caducã, amore bonorũ perennium contempsisse,eaq; nihilo minus eum post obitũ quoq; cõtemnere. Proindè oportere corpus simpliciter & cũ humili deuotiõe leuatũ,ab ipsa ecclesia in nouã domũ per illud,qđ interierat,spatij reportari,neq; ad vulgi fauorẽ longiùs vt statuerant,circunduci. Vix Põtifex verba finierat, & motum continuò feretrũ tãta facilitate leuatum est,ac si oneris aliquid habuisset nunq̃,relatæque in ædem nouã per Episcopos & Abbatem reliquiæ venerabiles, in eo,quo nunc coluntur, loco cum summo honore & reuerentia sunt conditæ. Deniq; pallium, quod super sarcophagum repertũ supra diximus, hodieque supra altare ecclesiæ incorruptũ perseuerat: sic per longioris æui tempora vestis illa integra manet, cuius apud Deũ merita semper indefecta perdurant. Consummata in omni opere suo basilica, cęperunt miracula ibi beneficiaque diuina subindè cumulari: de quibus hinc aliqua,si possim, tentabo ꝑstringere,quid sub quo gestum fuerit Abbate,ordine seruato,commemorans.

Feretrũ moueri non põt.

Assueri, qui primus cœnobio Prumię præfuit,tpe accidit,vt assolet,ex terræ sterilitate minorẽ in Gallicis regionibus vini copiam ꝓuenisse. Iamq; nouæ vindemiæ tẽpore propinquabant, & Clericis in Cella viri Dei degentibus vna solummodò vini cupa supererat. Ea cum cępisset expendi, & quotidiè cũ ijsdem Clericis,tũ hospitibus, quorũ ibi frequẽtiã nõ minima semper existit,ex ea pocula præberẽtur,spatio nouẽ siue octo dierũ transacto,cùm uix media eius parte vel tertia vinũ contineri putaretur, repẽtè in ea ad summũ vsque repertũ est excreuisse, vt subiacens quoq; pauimẽtũ vino excrescente fuerit madefactũ.& meritò,quoniã vir beatus hospitalitatem ꝓpriè & syncerè,quoàd vixit,exercuit, actũ est, nè vel ipsi seruientibus,vel hospitibus, qui superuenirent, vndè vinum ministraretur,deesset.

Vinũ in vase diuinitùs augetur.

Et vt miraculum simile subdam, quodã tempore cùm cellerariùs loci,nomine Horduuinus,imminẽte iam noctis quiete,vinum de cupa quadã hausisset, casu contigit,vt cupæ Cuniculum,aliud fortè meditans,infirmè clauderet, & abiret. Cùmque sequenti die regressus,ad eandem cupam venisset, Cuniculũ quidem apertum inuenit,& ante illum ductã aranei telam:sed ità vinum in cupa steterat, vt ne vnius quidem guttæ de ea lapsæ indicium, in pauimento reperiri valeret.

Cuniculũ pro epistomio.

Per idem tempus cùm ad locum, Vuidonis cuiusdam de nobilibus seruus claudicans aduenisset,meritis sancti viri sanatus,Ecclesiastico se seruitio, ꝑmittente suo Domino,mancipauit, ac non post multum temporis presbyter factus,adhuc,cùm hęc scribebantur, in vita supererat.

Sanatur claudicãs

Sub eodem Assuero quidã maior regiæ villæ,quæ non longe posita * Vuasalia dicitur, Frecholfus nomine,mente captus cùm esset, à suis ad venerandam memoriam deductus,mentis sanitatem recepit.

Itẽ amẽs.

Vualtharius quidam,homo secũdùm seculum nobilis,qui nunc vsque superest, cùm vexationem grauissimam pateretur, & indubiè spiritu dæmonico ageretur,insutus corio, ad venerabilem tumulum est deportatus. Vbi cùm aliquandiù iacuisset, protensis manibus seipsum suaq; omnia sancto Goari magnæ vocis professione subiecit, & optimam insuper vineam dedit, quæ nuncusque in eiusdem Cellæ possessione perdurat,continuoque ea,quam diutissimè passus fuerat,amentia caruit. Is hodieq;, licèt in libertate propria maneat,& interdum auaritiæ æstu succensus,vt à multis incusatur,aliena quoque diripiat: seruum se tamen S. Goaris,& ab eo sanatum esse, voce liberrima protestatur.

Item aliꝰ.

Eiusdem Vualtharij patruus,nomine Reginarius, homo licèt nobilis,moribus tamen & actu crudelitati atq; auaritiæ subditus, cùm locũ sanctum sperneret, & omnes Romanæ nationis ac linguæ homines ità quodam gentilitio odio execraretur, vt ne videre quidem eorum aliquem æquanimiter vellet, acsi quos fortè ex eadem familia compræhendere potuisset,crudeliter nonnunquàm afficeret: cumque eodẽ stulto odio & animo barbaro venerabilem Assuerũ, eiusque nonnullos monachos detestaretur,casu ipso Abbate in Cella degente, per locum coactus est itineris necessitate transire : & cùm iam ecclesiæ propinquasset,rogat seruũ,qui comitabatur,vt si posset, ea se via ducat,qua conspectũ basilicæ Goaris, Romanorumque hominum,Assueri scilicet Abbatis & eius comitũ,præsentiam valeat declinare. Tanta enim eius animum innata ex feritate barbarica stoliditas appræhenderat, ut ne in transitu quidem Romanæ linguæ vel gentis homines,& ipsos quoque bonos viros ac nobiles,libenter adspicere posset. Promittit seruus se posse,quod petebatur,implere. Vt igitur itineris aliquantulum confecerunt, & ad ipsum monasterij basilicæque locum peruentum est, monet seruus dominum,si conspectus eorum,quos horreat,vitare uelit,breuissimo tempore pallio caput operiat. Ille cùm eius uestigio quod monebatur impleuisset, & extra loci spatium processisset. Modò,inquit seruus,retrò

Miser interitus Reginarij, s. Goaris ædem contẽnentis.

trò caue nè respicias:nam non aliter eorum, quos vt posses declinare petisti, conspicies neminem. Vix ea seruus impleuerat, confestimque & sub eodem penè momento prædictum Reginarium ventris apprǽhẽdit effusio:nec magna mora secuta, post paucissimos dies vitam finiuit. Ità qui stultissimo, immò superbissimo animo, loci venerandi virorumque bonorũ cõspectus horruerat, iusto Dei iudicio, & luce mortalibus communiter attributa, & vita caruit,

Cùm ad festiuitatem B. Goaris quodã anno ex monasterio Prumia Assuerus Abba venisset, vnaq; ex monachis nõnulli, accidit vt propter Rheni fluminis inundationem pisces, qui Abbati & fratribus possent ministrari, deessent. Cumque iam ipse solennitatis dies illuxisset, & ante ecclesiam manè pauci de fratribus residerent, Ansegilus quidam bonæ vitæ, per iocum ait: O beate Goar, eccè quàm bonus es mercedis recompensator. Nos tibi seruimus, & in vigilijs atq; psalmodia, tuæ festiuitatis gratia, laboramus: hodiè ne vnum quidem nobis, quo reficiamur, pisciculum præbes. Vix hæc ille verba finierat, & non post longũ temporis interuallum, in vasis ex vimine salicum ad piscandum paratis, quæ nuper à piscatore de quadã arbore in * præripio fluminis suspensa, excrescẽte postea flumine, in aqua remanserant, duo non modici pisces, quos vulgò seluros dicimus, reperti sunt, atq; in præsentia fratrum eo, quo consederant, loco delati. Hoc autem pisce causa infirmitatis Abba non vtebatur. Tum ille, qui & priùs: Pro nobis, inquit, nũc benè egisti, pisces nostræ refectioni prouidens: sed illũ senem Abbatem tuum negligere non debebis. Nõ enim his ille poterit vti. Hæc monachus, & modico tẽpore lapso, cùm à molẽdino farinam nauicula pistor deueheret, piscis, quem lucium vocamus, nauim saltu ingressus, compræhensus est à pistore, & in cõsessu monachorum (necdùm quippe de loco surrexerãt) expositus. Nũc, inquit monachus, munus beate Goar implesti, cùm & nobis, & seni tuo alimenta congrua prouidisti. Res mira: ludentis potiùs, quàm rogantis, voces tam facilè exauditas. Sed hæc meritis beati cõfessoris non sunt dissimilia, quoniam qui in carne viuens, indigentibus sua pro Christo tribuerat, & hospitium refectionẽ gratam semper habuerat, meritò post obitum quoquè potuit sibi seruientibus talia ꝓcurare. Nam quantum apud diuina iudicia meritum habeat virtus hospitalitatis, quam vir beatus singulariter dum vixit, excoluit, quantumque reuerẽtiæ loco illi, in quo beata eius membra quiescũt, sit omni tempore dependendum, testantur ea, quæ vel frequentantes illum diuino beneficio consequũtur, vel negligentes & aliqua dissimulatione præthereũtes, diuino nihilominus iudicio patiuntur. Quod ipsum manifestiùs exempla subiecta monstrabunt.

Pisces duo ꝑ miraculum fratribus exhibentur.

Item lucius.

Comes quidam, nomine Heriuuinus, cùm per locum transiens declinasset, & licèt à suis vt oraret admonitus, pro festinantia itineris distulisset, non longè profectus, de equo cecidit, grauissimoq; lapsu cõtritus, ad ecclesiam suorum manibus reportatur: ibi decumbens, apud memoriam venerandam sanitatis est beneficium assecutus.

Pœna.s. Goaris ædẽ neglĩgẽter trãseuntiũ.

Eodem modo Abbatissa nobilis ex vrbe Mediomatricorum Euphemia, cùm iter agẽs, illuc deuenisset, nec oratum, vt omnes consueuerant, descẽdisset, paulò pòst de equo cecidit, & fracto crure, quæ spontè noluerat, ad ecclesiam portatur inuita, & sanitatem, quam suo perdiderat, merito beati viri recepit.

Neque dissimilis meritorum eius potentia in puniendis monendisque etiam regibus extitit. Nã Carolus excellẽtissimæ memoriæ Imperator Augustus, à palatio suo, quod in * præripijs Rheni fluminis ab ipso constructum, Ingelheim dicitur, quodam tẽpore nauigabat, in castellum, quod situm est super confluentem Mosellæ & Rheni, descendere, ibique disponens nocte manere, sequentibus eum in singulis nauibus filiis Carolo atque Pipino. Cumq; ad monasteriũ sancti confessoris Imperator nauigio peruenisset, obuius illi factus Abba Assuerus, rogat vti ad beatũ Goarem exire, & in Cella eius charitatem, vt verbo vsitato loquar, facere debeat. Negat suam præsentiam Imperator, & post se conuersus, manu cognomini filio annuit, vt nauim ad ecclesiam oraturus egrediatur, ipse proposito tetendit itinere. Egresso ad terram Augusti filio, alter eius filius Pipinus, ꝙ post fratrem naui veniebat, putans patris esse nauim, quã litori videret appulsam, egressus & ipse est, fratrique nesciens in ecclesia sociatus. Ibì ꝙ inter eos graues aliquandiù simultates & inimicitiæ fuerant, inspirante superna clementia, & opitulante confessoris sanctissimi merito in fraternam concordiã & fœdus amicitiæ coierunt. Cibo deindè potuque sumpto alacres, & læti ad locum supra nominatum, quem cum patre petere cęperant, omnibus suis incolumibus ꝑuenerunt. Imperator verò, qui filiis egresis, solus cũ suis in naui remanserat, cùm ad prædictum locũ tendere vellet, coorta repentè densissima nube, & nebulis tenebrosissimis subsecutis, ità in flumine deerrauit, ut neque ipse, neque comitum eius quispiam, sed neque nauis gubernator, quò tenderent, quòve nauim agerent, vllatenùs scire, uel videre valerent. Sic per reliquum, quod supererat, diei in pelago fatigati, vix postquàm suam culpam Imperator agnoscere, & beato Goari supplicare cępit, multa iam die, & ingruente nocte in continentem egresi sunt, tribus tamen aut paulò ampliusà loco, in quem proposuerat egredi, millibus, vbi & ea manere nocte non sine rerum necessariarũ inopia cõpulsus est Imperator: factoque die, publicè testatus est sui eẽ peccati & meriti, ꝙ periclitatus in flumine, quòd à cõmoditate itineris & apparatu regiæ mansionis sit longissimè disparatus: nec frustrà sibi hæc accidisse, sed beatũ Goarem pęnas pro contemptu meritas repetisse, seq; supplicia expendisse merentem: vouere se, & firmissimè polliceri, nunquàm locum viri sanctissimi vlla, quamuis magna, itineris festinantia, si ad eum in vicino veniat, declinaturum, quem tali incommodo sit expertus posse de ijs, qui se negligendũ putauerint, expetere quam uoluerit vltionẽ. His uotis, ad Cellã viginti libras argenti, & pallia holoserica duo misit: nec deinceps omni uita sua, quod vouerat, aliqua ex causa neglexit. Deniq; is, qui tum regiæ nauis gubernator fuit, nũcusquè superest, reique gestæ indubitabile testimonium perhibet. Nec immeritò regum illi fides & deuotio subiacet, qui pro Christo non solum magnos & appetibiles, sed omnes penitùs mundi honores & caducas dignitates contempsit, & cùm posset Episcopus fieri, noluit, potiusq; in humili statu manere delegit, quàm honorum fascibus prægrauari: quãquàm ĩ Christianis principibus hæc circa seruos Dei affectio tam sit spõtanea & deuota, quàm se nouerũt tanto magis Deo gratos fore, quanto qui ad tempus eleuari per tumorem maiestatis regiæ poterant, eligunt seruis Christi humili se mente submittere.

Nota qd acciderit Carolo Magno Imperat. piissimo.

Pelagus pro flumine.

Nota votũ religiosi & sãcti Imperatoris.

Eiusdem principis coniunx Fastrada cùm vehemẽtissimo dẽtium dolore torqueretur, & ad locum ob remedium eius doloris oratum venisset, continuò vt supplex facta est, incommodo caruit. Ob quam rẽ data est ab Imperatore villa, quæ Nasonia nuncupatur, & in iure loci hactenùs retinetur.

Imperatrix dolore dentiũ liberatur.

Per idem tempus accidit, Rheni fluminis aquã nimio frigore cõgelascere, ità ut incessus quoque quorum-

rumlibet animalium & vehiculorum ferre valeret: curatq; quidam regiæ villæ colonus, quam suprà Vuesaliam diximus appellari, cuius vinea haud procul à monasterio vineis beati Goaris cohærebat, quod & * nunquàm euenit. Hac ille occasione solebat interdùm particulas aliquas earundem præripere vinearum, & suæ fraude humani ingenij sociare. Is cùm die quadam super glaciem fluminis ambularet, & ad eius mediũ prope venisset, repentè in multiplices partes per latissimũ fluminis spatium glacies est resoluta, atque ille glaciei fractæ super incumbens, secundùm flumen ferri tremens & anxius cœpit. Erat res summi periculi & desperationis extremæ, hominem vi fluminis rapidissimi ac latissimi fragmento glaciei tenuissimæ ferri, nec esse remedij quicquam, quoniam illi quemadmodùm humano auxilio subueniri posset, erat omninò nihil. Tũ ille, cui euadendi periculum nec spes vlla, nec aliquod consilium superesset, diuinæ solummodò misericordiæ supplicare, & beati cœpit Goaris merita in sui liberationem exposcere, magnisque vocibus veniam & auxilium flagitare. Ad ultimùm cùm salutem penitus desperasset, eductam manicam de manu proiecit, respiciensque basilicam, vineam suam sancti viri dominio tradidit. Nec mora, acta virtute diuina glacies, instar nauiculæ ad litus euexit hominem, & incolumem exposuit: qui mox vineam, de qua diximus suprà, ecclesiæ mancipauit, in cuius nunc etiam iure perseuerat. Sic beati confessoris meritum hominem & pro culpa, quemadmodùm oportuit, castigauit, & anxium de periculo mirabiliter eripuit.

*for. nũcusquè.

Nota pœnã sacrilegi.

Manica pro chirotheca.

Insigne miraculũ

Isnardus fisci regij procurator, cùm iniquè multa contra familiam beati Goaris ageret, visitatus ab illo per somnium est, & post increpationẽ seuerissimè cæsus, ità vt die postero gressu non valens incedere, naui ad ecclesiam duceretur. Vbi aliquandiù decubans, integram sanitatem, excepto genitalium pondere, meruit: quæ etiam infirmitas indubitanter causa salutis illi relicta cognoscitur. Hæc inter alia, quæ compendij causa suppressi, temporibus Assueri Abbatis diuina in loco virtute & confessoris beati merito prouenerunt. Diebus verò Tancradi, qui Assuero feliciter ex hac vita subtracto in regimine monasterij Prumiæ, simulq; Cellæ S. Goaris successit, hæc, quæ superna misericordia tribuente subijcere cupio, contigerunt: quæ & illi, quibus referentibus horum notitiam attigi, maxima ex parte coràm positi adspexerunt.

Tancradus 2. Abbas Prumien.

Accidit aliquandò, ex pluuiarum copia subitò riuulum, quem Vuocaram nominari in libello priori diximus, adeò exundasse, vt in magnam molem exurgẽs, obuia quæque non sine periculo & damno multorum euerterit: quippe cùm exundare primò cœpisset, incertum quo obstaculo à cursu suo prohibitus, descendentibus ex concauitate montium aquis, intantùm excreuit, vt ad vltimum ruptis obicibus profluens, etiam grandes & firmissimas domos à fundamentis erutas, in Rhenum vi sua deiecerit. Quo in tempore res miraculo digna prouenit. Nam in quadam earũ, quæ erutæ sunt, domorum turricula, de qua signa penderent, stabat extructa, quæ nuncusque tecto ecclesiæ superposita manet: quæ cùm multo infirmioris esset structuræ, quàm domus ipsa, in qua parabatur, & aquis superuenientibus ad medium fermè cursus impetum esset obuia facta, penitùs tamen illæsa durauit. Quodq; maioris miraculi fuit, domus, in qua stabat, integris compactisque inter se parietibus eruta, neque secùm illam trahere potuit, & qua eam sui apertura & solutione transierit, nullus hominum deinceps scire vel deprehendere valuit. Denique postquàm agmen illud aquarum præterijt, in imo eius turriculæ duæ cũ oleo ampullæ repertæ sunt, quas quis hominum po-

Signa, p campanis.

Magnũ miraculũ

fuerit, vel vndè prouisæ sint, nuncusquè nescitur.

Mulier quędam de natione Scotorum, nomine Brigida, debilis gressu, à parentibus suis & ciuibus ab vrbe redeuntibus, ægra ibi relicta est: & cùm aliquantulum ibi tempus transegisset, sub die solennitatis annuæ, adstante plebis multitudine, sanata est & erecta.

Item Hadelbodi cuiusdam noti hominis ancilla, quæ & cæca esset & muta, ad memoriam venerãdam, populo teste, sanata est. Sed cùm his agnitis dominus, qui infirmam miserat, ad suum seruitium iam incolumem reuocasset, mox in illam prior debilitas redijt. Coactus itaque euidenti miraculo eius dominus, manumissam ad locum reuerti fecit. Nec multo post sanitas, quæ collata antè fuerat, sed temeritate hominis præpedita, correcto domino, ancillæ est restituta, quę & reliquum vitæ suæ in eodem loco peregit. Denique adhuc ibi soror eius degit, & certissima rei gestæ testis assistit.

Cæca & muta sanatio.

Per id tempus & alia mulier cæca sub Abbatis Tancradi præsentia visum recepit, pluresque ibi posteà vixit annos.

Quodam item tempore, præsente eodem Abbate cum populo, quædam ex ancillis monasterij filiũ paruulum, qui ab ortu cæcus manebat & mutus, ad ecclesiam deportauit. Quam vt est puer ingressus, continuò cum matre loqui, & basilicæ picturas ei digito cępit ostendere. Mirata mater rem, sed propter repentinum euentum insperati miraculi, non est ausa publicè, quod viderat, confiteri. Quæ mox vt est domum regressa cum paruulo, confestim in illum debilitas pristina redijt, vt palàm fieret, non debuisse matrem, quod diuino sibi beneficio collatum esset, silẽtio premere. Itaque causam illam pertractans, culpamque intelligens, arreptum festinè filium ad ecclesiam retulit, & rem omnem, vt se haberet, Abbati & populo patefecit. Nec dilatum est diù beneficium, cui ad horam fuerat impedimento timiditatis matris: sed vt illa finem narrandi fecit, incolumitatem ilicò puer obtinuit.

Cæcus & mut⁹ puer curatur.

Ex vrbe Moguntiaca ad festiuitatem beati Goaris mulier clauda, posito coram Abbate Tancrado, venit, & cùm in vigiliarum die vespertini psalmi à Clero cõplerentur, sanata est.

Itẽ clauda.

Sed vt ea nunc quoque commemorem, quibus palàm fiat, qui beati viri meritum & reuerentiam contẽnere aliquatenùs præsumpserunt, queadmodùm vel emendati sint, vel puniti, quodam tempore cùm per Rhenum flumen quidam figuli ollas precio distrahendas in nauicula veherent, accidit vnà cum illis fœminam quandam fidelem cum paruulo filio aduerso flumine nauigare. Cumq; ad monasteriũ vẽtum esset, rogat mulier comites, vti aut omnes oratum in ecclesiã pergant, aut si id nolint, appulsa litori nauicula, se in continentem exponant, paululumq; in loco certo sustineant, donec possit ipsa ab oratione reuerti. Egressa igitur sola, pergit oratum, relicto in naui cum comitibus filio admodum paruulo. Illi deducta in locum superiorem naui, cùm eam aliquandiù sustinuissent, moras eius non ferentes, abducta naui, iter propositum persequuntur. Sed vltio diuina mox consecuta est, qua manifestum fieret, non debuisse illos vel abeunte illa opportunitatem orandi negligere, vel fidem sustinendi moras eius præsertim breues contemnerẽ. Nam cùm aduerso flumine nauim agentes, contra eum locum venissent, vbi ex latentium sub aqua saxorum voragine & vndarum collisione rapidissima, grauia sæpè nauigantes discrimina patiantur, qui locus in flumine ab ecclesia beati Goaris passibus ferè centum, aut paulò longius abest, rapta submersaque nauicula perierunt. Sed inutilis esse non potuit deuotæ mulieris oratio, cuius etsi comites aqua submer-

Vorago Rheni apud S. Goarem.

fit, filium tamen diuina virtute saluatum, & merito sancti protectum nequaquam perdere valuit. Quippe illa, vt ab oratione rediens ollas super aquam ferri cōspexit, intellexit quod erat, sociosque nauimq; periisse, solicitaque pro filio, quem vna perditum suspicabatur, oculos cum fletu maximo hac illacque circuntulit: sed repente videt viduarum dorso sublatum paruulum, ripæ fluminis propinquare. Tantaque fuit miraculi claritas, vt infantem mater excipiens, inuenerit eum à medio corpusculi aquæ superextantem litora attigisse: quod nec virorum quidem vllus aliquandò natandi peritia & viribus corporis potuit obtinere.

En quid possint Sāctorū patrocinia.

In dissimili causa non dissimile miraculum sub eodem tempore extitit, quod propter similitudinem rei gestæ, præcedenti subiunxi. Mater cuiusdam infantis ferè quinquennis cum eo, qui ipsum infantem de sacro fonte susceperat, naui circa ripas tracta, per fluuium ascendebat, puerumque equo superpositum (id enim ex matre & patrino puer ipse petierat) iuxtà in litore parens vterque fecerat ambulare. Tum equus vt sine rectore liber, nauigantes præteriens, spontè se in flumen dedit cum puero, nec reuocari ab aliquo potuit. Cumque saluti infantis omnes timerent, quippe quem in rapidissimum altissimumque fluuium ac latissimum equo, quem retinere nequiret, ferri conspicerent, & S. Goaris suffragium magnis precibus postularent, equus cum incolumi puero tranato flumine, in vlteriorem ripam exiuit. Quæ res vtique magno miraculo prouenit, vt & equus sine rectore tãtum flumen, loco præsertim propter saxa difficilimo & periculoso transiret, & infans, qui nec in arido quidem equo sedere nosset, sine periculo vllo euaderet.

Præclarū sanè miraculum.

Sed vt propositum persequar, Vuilligeldus quidā, qui nuncusque superest, cùm vineam à matre datam, de iure & possessione ecclesiæ Sancti Goaris subtraxisset, sæuo dæmoni est mancipatus, diuque vexatus ab eo, vineam reddidit, & curari continuò meruit: vt hoc exemplo cæteri monerentur, voto parentum res iuri ecclesiæ mancipatas, subtrahi ab hæredibus filijs non oportere.

Pœna sacrilegi.

Vuoluo quidam, ab ineunte ætate ibi à matre nutritus, cùm posteà presbyter esset, Decimas, quæ ex multo iam tempore ecclesiæ beati Goaris agrorum iure competerent, suis vsibus dolo malo conduxit. Nec magna subsequente mora, cæcus & mutus effectus, ad basilicam viri sanctissimi à suis perducitur: ibi res patrimonij sui cum restitutis Decimis tradidit, & sanitatem placato eo, quem offenderat, meruit.

Negociator quidam, Badoart dictus, cùm Rhenum naui ascenderet, vnus seruorum, qui illum fortè offenderat, supplicium metuens, de naui prosilijt, & concitus ad ecclesiam fugit. Tum ille fugitiuum secutus, ab ecclesia trahere cœpit, prohibente fieri & nomine beati Goaris rogante simul & comminante monacho Herirardo, qui præsens fortè residebat, quo hæc ipsa referente cognoui. Sed negociator furore succensus, cùm monachum rogantem æquè minantemq; contemneret, pro foribus ecclesiæ ad contemptus augmētum, tractum ab altari seruum cecidit. Nec multum spatij intercessit, & vt cuius arbitrio paruisset, quemve contempsisset agnosceret, immundo spiritui traditus, breui vitam nimijs cruciatibus extortam finiuit.

Item Humfridi cuiusdam clerici ecclesiæ seruus, cū pro culpa in dominum commissa, à tergo vinctus brachia traheretur, & supplicia, quæ sibi inferenda sciret, animo perhorresceret, quoniā aliter domini præsentiam subterfugere non valebat, ecclesiam respexit, & ad eam se cum prece tacitus inclinauit. Res digna miraculo: confestim vincula, quibus ligatus ducebatur, dicto citius laxata sunt & soluta, exutusque vinculis seruus, ad ecclesiam sese proripuit, nec repetitus à domino, offensam suppliciumque vitauit. Tantum apud omnipotentem Deum supplicatio, tacitè viro sancto fusa, conualuit, nec passus est Christus eum manere ligatum, qui in necessitate animo ad sancti altaris auxilium confugisset: vt hinc quoque daretur intelligi, quantum intercessio illius ad animarum soluenda vincula præualeret, cuius inuocatio tanta facilitate ligamenta corporis dissoluisset.

Miraculū ingens.

Quodam tempore Abbate Tancrado in Cella posito, Maximinus monasterij S. Gereonis, quod apud vrbem Agrippinam, quæ nūc Colonia dicitur, situm est, Abba à prouincia Vangionum ex vindemijs cum onusta vino naui & nō paucis comitibus descendebat. Qui cùm iam S. Goaris monasterio propinquasset, suadetur à socijs, vti appulsa in continentem naui, oratum ad S. Goarem ascendat. Ille moras sibi non necessarias hac in re fieri dicere, fore opportuniorem tempore alio orandi occasionem: sic dehortatis comitibus, propositum iter persequitur: sed non impunè illum vltio diuina transire permisit. Quippe vt in cōspectum Cellæ nauis acta peruenit, repente ex maxima sui parte demersa, lapsisque in aquam quæ gestauerat vasis, præsentis iacturæ & periculi metum cunctis incussit. Clamare omnes & auxilium lachrymabiliter implorare: cœpitque culpam Abba confiteri, & S. Goaris meritū exorare. Rem Abba Tancradus ex loco superiori conspiciens, & quanto in periculo versarentur cuncti, cōsiderans, suos euestigiò mittit, mandat subsidium laborantibus ferri. Deducuntur continuò naues, & subsidium modis, quibus erat possibile, ministratur. Itā cū Abbatis auxilio & sudore multorum, tum maximè beati Goaris opitulatione recuperata naui, vasisque receptis & opibus, incolumis ad litus Abba progreditur. Egressi naui, oratum festinant, persuasum sibi perenniter affirmant, nè locum, tanti viri meritis insignem, facilè vnquàm sine supplicationis munere transeundum existiment.

Monasteriū S. Gereonis Coloniæ iam īsigne collegiū Canonicorū.

Pœna Abbatis.

Consimili propè euentu cùm quidam ex Frisonum gente negociator nauim circa ripam vlteriorem ageret, neque litori, in quo monasterium situm est, propinquare disponeret, vbi ad scopulos illos, de quibus suprà diximus, nauis acta peruenit, subitò rapta & in gurgitem vndarum violentia tracta, præsenti cunctos discrimine perculit. Sed cùm dominus nauis, S. Goaris sæpè nomen & meritum iterans, subsidium expetisset, in portum continuò nauis illæsa deuehitur. Ille vt continentem attigit, oratum perrexit, ac pro salutis munere vestem holosericam venerandæ memoriæ tribuit. Quæ etiam vestis posteà ab eo, qui hæc mihi retulit, Theodrado clerico ad Prumeriam monasterium est delata.

Mercator præsentissimo periculo liberatur.

Rem illaturus sum, præcedentibus quidem nō omninò dissimilem, sed quæ miraculi aliquid amplius habeat, & cuius tot sunt penè fidelissimi testes, quot loci ipsius habitatores tempore, quo gesta est, esse potuerint. Negociator ex supradicta Frisonum gente nauim per Rhenum flumen agebat, & vt moris est, quia aduerso flumine nauigabat, fune à suis nauim circa litus trahendam curauerat. Cumque iam Cellæ vicina attigisset, monetur à suis alijsq; in fluminis præcipitio consistentibus, vti ad orandum nauim egredi debeat. Ille sibi eius tunc rei copiam non esse dicere, impediri mora propositum cursum, nec se posse nisi continuato nauigio quietis cōgruum locum attingere. Itā animo fixo nauim agit, & ipse & in ea clauum regens, cum vno seruorum residet: reliqui fune nauim per litora trahunt. Erat inter eos vnus, qui cunctos antecedens, extrema funis dorso & ventri circunuoluta teneret. Ventum erat ad fluminis illam, de qua in superioribus edimus, rapiditatem horribilem, cùm repentè

nauim

Grauis vindicta Dei in mercatorē temerariū.

nauim vndæ violentissimę rapiunt, nec gubernatore vllo præsidio valente resistere, longissimè a litore subtrahunt. Ea rapta, cùm vim ferre non possent, funem qui per ripas trahebant, victi relinquunt: sed is, qui cunctos præcesserat, tam citò explicare se fune non valens, nauim secutus, in gurgitem trahitur. Neque id dominus nauis, qui in puppi residens laborabat, animaduertere potuit. Reliqui, qui a fune refugerant, magnis vocibus naui & socio, qui sub aqua trahebatur, opem diuinam & beati Goaris merita succurrere postulabant. Tantaque tum aquæ vis & vndarum vorago fuit, vt non antè nauis in cursum dirigi posset, quam longissimè pulsa, in vlteriorem ripā non sine magno plurimorum metu atque horrore exportaretur. Negociator verò vt terram attigit, funem, qui naui cohærens, per aquam fuerat tractus, à seruo colligi mandat. Quo collecto, in extrema eius parte seruus, sicut implicitus fuerat, inuenitur. Qui diligentissimè contrectatus, & modis varijs pertentatus, non aliud potuit deprehendi, quam mortuus. Deniquè adhibito plurimo stramine, & igne circuncircà succenso, nihil caloris penitùs persentire, vel aliquod vitæ indicium potuit edere. Quid plura? Deuehitur rursùs in citeriorem ripam, ac de sola sepultura dominus eius & comites agunt. Rogatur custos ecclesiæ, vt ad sepeliendum mortuum loci alicuius copiam faciat. Eo obtento, dum ad sepulturam aperiunt, interim cadauer, vt verè putabatur, exanime in custodis ad horam mansione deponitur. Cùm non post longum temporis interuallum incipit recalescere, & paulatim os aperire, ac spiritum ducere. Dehinc totum se eleuans, parùm sanguinis ore reiecit, & confestim surrexit incolumis, ità vt oratione facta, & gratiarum actione ab omnibus reddita, ad ducendam, sicut priùs, nauim cum socijs festinaret. Ea negociator vt vidit, emendatum se & pro culpa castigatum magnoperè gratulans, argenti libram altari sacro persoluit, & cœpto dehinc itinere, suis omnibus incolumibus, abijt. Viderint quid de re huiusmodi cæteri sentiant: ego confidentissimè dixerim, beati viri merita tanto esse post obitum clariora, quanto solicitiùs, dum viueret, humanas laudes & iactantiam fugerit. Neque in huiusmodi signis, & miraculis exhibendis cuiusquam sanctorum (Apostolis & clarissimis Ecclesiæ martyribus duntaxat exceptis) illum inferiorem videri: quippe qui in diligendo Deum & proximum non facilè quoque illis iudicetur inferior: quique tametsi in vita non multis, quæ homines nouerint, miraculis claruit, sed ea, quæ miraculis omnibus potior est, charitate clarissimus extitit: ideóq; post obitum quotidie in viuentium fide tot tantisq; virtutibus claret.

Mortuus reuiuiscit magno miraculo.

Præterea Heirardus monachus, qui, vt sæpè dictū est, horum mihi miraculorum certissimus relator extitit & verissimus, bis affirmat, nullo admouente extrinsecùs igne, lampadem, quæ coram memoria veneranda dependet, infuso diuinitus lumine splenduisse. Quod ipsum præsenti anno, quo ista descripsimus, & superiori contigisse, qui interfuerunt, affirmant: sed id suo loco erit dicendum. Hactenùs ea descripserim, quæ Abbate Tancrado in hac vita superstite, facta inter alia referuntur. Nunc adiutore Christo, ad clarissimi patris Marcuardi tempora, qui hoc ipsum opus mihi imposuit, seruato, vt proposui, ordine veniam.

Lampas bis diuinitus accensa.

Et vt hæc ipsa, rerum gestarum ordine aliquantulum postposito, exordio clariori incipiam, excellentissimæ pietatis singularisque clementiæ, & erga Christianam religionem omnium Imperatorum studiosissimus Ludouicus, qui adhuc superna misericordia prouidente, rerum summa potitur, cùm dolore pedum vehementissimo (qua olim infirmitate vir ille, etsi non continuè, frequenter tamen affligitur) laboraret, atque ex palatio suo, quod in litore fluminis Rheni situm, Ingelheim suprà diximus appellari, euectione nauali descenderet, oratum ad Sāctum Goarem exijt, vix in terram pedem præ dolore nimio ponere valens, & sustentantium magis, quam suis gressibus nitens. Cumque in ecclesiam peruenisset, ante memoriam venerandam humilimè se ac deuotè deposuit, & in terra stratus, diutius perorauit. Vbi verò surrexit, ad Abbatem & clarissimum virum Gerūgum, olim palatij ædilem, nunc monachum, conuersus: Deo, inquit, gratias: nunc meritis Sancti Goaris leuamē mihi datum persentio, neque eo iam, cum quo huc veni, dolore laboro. Sic à memoria regressus, lætus & alacer diem totum duxit. Hæc ipso Abbate, qui coram adfuit, referente cognoui: quanquam nec ego ipse multùm abfuerim, qui pridiè eius diei Imperatorem prædicto dolore grauissimè laborantem, in palatio viderim.

Ludouici Pij encomion.

Nota tanti Imperatoris deuotionem.

Sed huic rei gestæ aliam, tempore paulò superiorem, subijciam: Mulierem Scoticæ nationis ciues, ab Vrbe redeuntes, ægram & gressu debilem ibi reliquerunt. Ea postquam sex in loco menses egit, sub die solēnitatis annuæ, quæ agitur pridiè Nonas Iulij, inter vespertinos Psalmos gressus sanitatem recepit.

Superiori anno postea, quæ de Imperatore retulimus, accidit vt quidam ex rusticis filium paruulum dęmone plenum, ad ecclesiam cum fletu & supplicatione deferret. Quem cùm ante memoriam flens & eiulans multis præsentibus exposuisset, Sancte Goar, inquit, redde mihi nunc filium meum, & pulso, qui vexat eum, dæmone, sana: egoque tibi pro munere apim vnam (sic enim vocare rustici examen apum consueuerunt) huc protinùs adferam. Non inanis fuit simplex hæc hominis rustici postulatio, sed continuò sanatum integerrimè paruulum lætus & gaudens pater domum reuexit. Deniquè examen apum, vt pollicitus fuerat, obtulit, hodieque in hortis ecclesię permanet. Hæc cùm sæpedicto Theodrado, tum Heckeboldo, ipsius loci Pręposito, viro sanè docto atque veraci, narrante cognoui.

Dæmoniacus puer liberatur.

Et vt illud inferam, quod suprà leuiter tetigi, anno pręterito in die sanctissimo Paschę, cùm Prępositus Heckeboldus sub ipso lucis exortu missas agere vellet, itemque hoc eodem anno, quo ista conscripsimus, cùm idem in Quadragesima Missas ageret, & lumen ecclesię deesse quereretur, custosque deposita lampade ac sine igne reperta, pro eo deferendo festinaret, subitò cernentibus multis, spontè in lampade lumen accensum enituit. Quod ibi crebrò factum, plures viri fideles qui interfuere, testantur.

Lampas ardet cœlitus.

Sed vt hęc miracula rerum nuperrimè gestarum narratione deprę senti concludam, sub idem tempus, quo his describendis manum imposui, necdùm libello edito, cùm ad annuam beatę depositionis solennitatem magna vndecunquè, ità vti solet, hominum multitudo conflueret, nota ex vicino mulier aduenit cum filio ferè septenni, qui ab ortu ipso claudus, mutus, surdusque permanens, infelici genitrici nouos quotidiè luctus & dolores adferret. Hunc mater, deuota fide cùm inter nocturnas vigilias coram sepulcro venerabili exposuisset, circa finem Psalmorum Matutinorum, cùm Canticum Euangelij clerus ecclesiæ caneret, infantulus lento annisu repentè surrexit, ac pedibus, quos vsque ad id temporis nunquàm terrę fixerat, adstans, matrem clamore iterato vocauit. Flens pręgaudio continuo mater, accurrit: & filium, quem tot pressum incommodis deposue-

Infantulus claudus, mutus & surdus, curatur.

rat, ambulantem simul & loquentem audientemque recepit. Neque fuit Christo difficile, pro sui merito confessoris, vno eodemque tempore & possibilitatem loquendi puero & scientiam, quam maiores audiendo nunquàm didicerat, dare: cùm sit ipse sapiētia Dei, quæ aperit ora mutorum, & linguas infantium diser tas facit. Tum verò omnium, qui aderant, mentes tanti replet stupor miraculi, tota in laudem Christi conclamat ecclesia, & vnius infantuli salus miraculi, mul torum ad fidem corda succendit. Eodemque die, cùm Missarum solennia populus spectaret, & diuina à sacerdote mysteria agerentur, puella eodem propè, qua prædictus infans, ætate, diù cæca, quæ tum à parentibus fideliter fuisset illata, amissum lumen recepit. Ità gemino miraculo sub vno die & sancti viri meritum palàm cunctis enituit, & præsentium fides, Christi clementia quàm non desit inuocantibus vbiq; præsens, agnouit.

Sap. 10.

Cæca puella videt.

Decursis iam, quæ de miraculis viri sancti scribenda susceperam, videtur mihi necessariò paucis esse monstrandum, & post editos libellos duos quodam extraliminio memorandum, quemadmodùm & qua ex causa Cella beati Goaris monasterio Prumiæ fuerit sociata, vt omni tempore sub regimine & potestate Abbatis, qui ei monasterio authore Deo præfuerit, ipsa quoquè esse deberet. Excellentissimæ memoriæ Rex Francorum Pipinus, pater Imperatoris famo sissimi Caroli, postquàm, vt omnibus propè notum est, amore Christi & vxoris suæ recordationis Berthradæ rogatu prouocatus, monasterium suprascriptum construxit, constitutis in eo monachis, qui Deo sub regulari ordine militarent, venerabilem virum Assuerum regiminis præfecit officio: qui etiam eidem loco annis quadragintaquinque felicissimè præfuit. Hunc cùm pro suæ vitæ merito plurimùm coleret, eiusmodi constitutionis ei authoritatem dedit, vt cùm iter agens, ad aliquem iuris regij locum venisset, licenter quæ itineri essent necessaria, sumeret. Cùm ergò quodam tempore iter à monasterio in Vangionum prouinciam ageret, & occasione viç ad Sanctum Goarem declinasset, vbi tùm rectoris nomine præerat quidam, Herpingus nomine, neque commoditatem aliquam rerum necessariarum nancisci potuisset, rem vt erat gesta, paulò post Principi retulit, pessimum esse dicens, eo loco humanitatem hospitalitatis omnis negari, vbi quondàm sub beato viro singulariter virtus eadem viguisset. Pollicetur rex hæc fore emendanda, cùm temporis opportunitas arrisisset. Itaque non multo post positus in Palatio, quod Atiniacum vocatur, cùm ad generalem populi conuentum simul Abba Assuerus venisset, euocatum ad se princeps super his, quæ de cella beati viri dicta ab eo fuerant, commonefacit, eique regendam committit, hortatus, vt eam congruè disponere, atque hospitalitati, quam in ea non sit expertus, competentem efficere debeat. Hæc prima fuit Cellæ iam dictæ cum monasterio Prumia, facta ex regis Pipini mandato & voluntate, coniunctio, quandò non ipsi monasterio & monachis subiecta, sed Abbati tantùm est beneficij ad regendum iure commissa.

Pipinus pater Caroli Magni fundator monasterij Pruiensis.

Cella S. Goaris traditur Abbati Prumiēsi

Regnante verò post patris obitum Magno Carolo, orta est inter Treuirorum Pontificem tunc Vueomadum, & Abbatem Assuerum pro eadem Cella contentio, asserente episcopo ad suæ eam ecclesiæ ius pertinere, Abbate contrà dicente, esse illam regis lege hæreditaria possessionem, neque in ea posse aliquid ecclesiam vendicare, quæ & sibi esset à rege Pipino commissa, & in dominium clarissimi Caroli successionis iure transmissa. Ità eis diù multumque certantibus, & re ad controuersiam sæpè deducta, directi sunt ex latere regis, & semel & iterum ac tertiò legati fidissimi & veraces, qui causam diligenter inquirerent, litemque congruè terminarent: quique rem examinantes, non aliud, quàm quod Abba protestatus fuerat, inuenerunt, regij scilicet * quàm ecclesiastici iuris possessionem loci sæpedicti existere. Sed cùm hæc episcopo nequaquàm sufficerent, famosissimus princeps habito in Saxonia super * fontem, qui Lupia dicitur, generali conuentu, sub præsentia totius regni propè Primatum, & vtriusque ordinis clarissimorum virorum, rem per se examinandam suscepit, omniumque, qui tum adfuere, iudicio, iurisiurandi conditio causidico monasterij, tunc Ratberto nomine, est constituta, qua ille posteà cum alijs duodecim firmauit, possessionem sæpedictam non ecclesiæ Treuirorum, sed dominio regio tantùm competere.

*deest, * potius aut aliquid alie.* *for. * fluuium.*

Hoc ergò modo re definita, & episcopo tandèm acquiescente, famosissimus rex cum suorum consensu, Cellam sancti viri monasterio Prumiæ tradidit, edito traditionis eiusdem priuilegio, quo firmauit, testatusque est, se pro amore Christi & eleemosyna parentum suorum, Pipini videlicet regis & reginæ Berthradæ, Cellam ipsam hac lege iam dicto monasterio subdere, vt omni deinceps tempore rectores monasterij eiusdem eam tenere, & rebus eius libera conditione in vsus suorum Deoque seruientium fratrum necessarios vti, ac sine vlla cuiusquam contradictione, quæ vtilitati communi competerent, de ea facere & ordinare deberent. Neque rebus solummodò, quas tempore eodem Cellæ dominium retineret, sed & illis, quç futuris successionibus acquisisset, iure firmissimo vterentur.

Carolus Magnus Cellā S. Goaris subdit Abbatiæ Prumiensi.

Hæc quemadmodùm sint gesta atque statuta, poterit qui volet, relecto eodem, quod hodieque in archiuis ipsius monasterij integerrimum manet, priuilegio scire. Nobis rem breuiter commemorasse sufficerit, nè id quod esset vtile cognitione, penitùs siluisse, & in hac parte circa beatum Goarem officio defuisse meritò redargueremur. Deniquè cùm hęc scriberemus, sicut in regimine monasterij Prumię, sic etiam in possessione Cellæ Sanctus Goaris Assuero Tācradus, & ei Marcuardus vicaria mutatione successerunt. De Abbate porrò Assuero & Cella sancti viri ea, quæ primò retulimus, ità se gesta, quidam ex senioribus fratribus, non indignus fide, ab eodem Abbate se audisse est protestatus.

VITA ET MARTYRIVM SANctæ Godoleuæ, authore Drogone Monacho & sacerdote Gestellensi: sed dictionem Frater Laur. Surius ferè totam mutauit.

PROLOGVS.

DOMINO Ratbodoni, Dei gratia Nouiomensi Episcopo, Drogo Monachus & indignus sacerdos, bonum, quod prçstat omni * bono: Multorum fatigatus precibus, & crebra exhortatione præsul sanctissime, tametsi id vires excedit meas, coactus sum literis mandare martyrium S. Godoleuç. Quç itaq; digna relatu fuere, ea cōscripsi, tibiq; mittēda iudicaui, vt tua authoritate, si ità cēsueris, roborata, firma rataque permaneāt. Quç verò scripsimus, ea pro certo sic se ha-

** Codex MS. habet loco*

se habere, ab illis accepimus, qui hodieque superſunt, & ſuis ea oculis conſpexere: quę tamen, ſi fortè quiſpiam carpenda ſibi ſumere voluerit, tuo ſapientumque iudicio permiſſa ſunto: ego pro viribus ad narrationem me accingo.

HISTORIA.

IVLII 6.

Patria et parentes S. Godoleuæ.

BEATA Godoleua in Bolonienſi territorio, pago, qui Londefort dicitur, patre Vulfrido, matre Ogina, honeſtis & honoratis parentibus orta eſt: quam tamen generis nobilitatem moribus & vitæ ſanctimonia præclarè ipſa illuſtrauit. In ipſis enim primæ ætatis florentibus annis iam maturos prę ſe mores tulit, adeò vt omni honeſtate & ſanctitate prædita videretur. Porrò verò præter egregias animi dotes, fuit etiam inſigni formæ elegantia & corporis pulchritudine: niſi quòd fortaſſis maligni homines in ea vituperare potuerint nigros capillos, & eiuſdem coloris ſupercilia. Neque verò abſque diuinæ prouidentiæ moderamine id eueniſſe putandum eſt, quòd Godoleuę nomen accepit. Godoleua enim Latinè redditur, Deo chara. Cùm iam autem pueritiæ metas exceſſiſſet, & iuſtum ætatis robur, à multis cupidè expetita eſt in coniugem. In ijs erat Flander quidam, Bertulphus nomine, qui eius incenſus amore, parentibus eius animi ſui æſtus exponit, eamque ſibi deſponderi ſummoperè orat. Erat vero is genere inſignis & opibus pollens. Itaque Godoleua illi deſponſata eſt. Etſi verò nobiliſſimis ille eſſet natalibus conſpicuus, at moribus tamen, quemadmodùm infrà dicturi ſumus, Godoleuæ minimè congruebat. Permiſit autem, vt equidem reor, præpotens Deus dilectam ſuam homini tã impio ſociari, vt & in illo admirandæ patientiæ ſuæ ederet certiſſima documenta, & innocentis Godoleuæ probaretur ſimplicitas: quandoquidem diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.

Deſpõdetur Bertulpho nobiliſſimo iuueni.

Rom. 8.

Cùm igitur eam Bertulphus ad ſuas traduxiſſet ædes, fraude maligni hoſtis id agente, cœpit duci pœnitentia, quòd eam ſibi ſponſam optaſſet. Acerrimo igitur odio illam proſecutus eſt, ità vt odium vinceret amorem, quo priùs arſerat. Ei verò odio etiam fomenta ſuggerebat mater, dicens ei: Cur voluiſti cornicem ex aliena regione huc adducere? Non erant in patrio ſolo permultæ, quas expeteres? His nimirùm exercebatur Chriſti ancilla: ſed rectiſſimè ab Apoſtolo dictum eſt, Omnes qui volunt piè viuere in Chriſto, perſecutionem paſſuros: & vt alius habet ſcripturæ locus, Aurum probat ignis, & homines iuſtos caminus tribulationis. Celebrabantur triduo nuptiæ, ſed ijs ſponſus noluit intereſſe, nè, quam habebat exoſam, adſpicere cogeretur. Mater interim cum amicis curabat ea, quæ nuptiarum ſolennitas poſcere videbatur, intùs ſæuiens, foris blandiens. Etſi autem propter conuiuas maleuolentiæ virus tegere nitebatur, attamen vultus ipſe, qui eſt animi imago & tacitus quidam ſermo mentis, pectoris arcana prodebat. Poſt triduum Bertulphus domum redijt: moxque ſpreta coniuge, relicta familia & ædibus ſuis, in paternam commigrauit domum. Sponſa igitur Godoleua inuiſa ſponſo, ſed Chriſto chara, domi reſidet, gubernat familiam, ſeipſam irrepræhenſibilem exhibet, ſemper pudicitiæ ità ſtudioſa, vt etiam maledici homines nihil de ea ſiniſtrum vel confingere poſſent. Et nè torperet ocio deſidiaque & ſegnitie marceret, iam ducebat fila, iam texebat, tum verò etiam in preces incumbebat. Vt autem compleretur, quod ſcriptura ait, Qui ſanctus eſt, ſanctificetur adhuc: & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc: Bertulphus malitiæ ſuæ finem non imponens, vt durus & ſceleſtus, atque ex marito ſæuus latro futurus, in dies in Chriſti ancillam atrociori odio inflammabatur: communicatoque cum parentibus ſuis conſilio, vernam quendam ei præfecit, qui ei malignè inſeruiret, parumque panis, ſtatuta hora, ei præberet. Cui etiam ſeueriter interdixit, nè quid præterea cibi potuſve ei impertiret, diras alio qui pœnas luiturus.

Odiũ Bertulphi in eam.

2. Tim. 3

Prou. 17.

Deſeritur à ſponſo.

Apoc. 22.

Peſſime habetur à Bertulpho.

Subijcitur igitur ſeruo ſuo ancilla Chriſti, & parere illi cogitur, cui illam æquum erat imperare. Exagitatur contumelijs, iniurijs, opprobrijs, irriſionibus, nec tamen permouetur impatientia, non in querimonias aut murmura prorumpit: ſed corde tranquillo mens ſibi benè conſcia, fert omnia moderatè & placidè, tanquàm Chriſtum ſibi audiat dicentẽ: In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. Gratias agit Deo pro pane ipſi dato, idque animo exultanti: eiuſque partem dimidiam cum ſale & aqua ipſa ſumit, reliquam dat pauperibus, pro ea ipſa parcitate quotidiè Domino hymnos offerens & cantica laudis. Maledicenti viro non reddit maledicta, immò etiam benedicit, & orat pro ſe perſequentibus & calumniantibus. At neque ſic quieſcit ſatan: Bertulphus enim ſemper illi pro bonis mala rependens, & pro dilectione odium, vt vidit nec duris & moleſtis rebus eam frangi, nec fame & inedia confici, ſibijpſi factus eſt grauis, cępitque de eius nece multa cruento animo agitare. Sed cùm non eſſet neſcius nobiliſſima eam familia prognatam, palàm ei cædem inſentare non erat auſus. Sperans autem fore, vt maioribus affecta moleſtijs pereat, & impatientiæ ſtimulis percita, in murmurationes proruat, dimidiam panis hactenus illi attributi portionem iubet ſubtrahi. Illa verò eam annonæ diminutionem ſedato animo ferens, tametſi videret difficillimè tantilla panis particula vitam poſſe ſuſtentari ſuam, at nihilominùs id quod ſemel Deo vouiſſet, ſtatuit hilariter reddere. Itaque mediam dimidij panis partem elargitur pauperibus, de reliqua viuit ipſa more ſuo, orans inſtantiùs Dominum, atque dicens: O tu Deus creator omnium, ſis quæſo memor fragilitatis meæ, nec me derelinquas in hac afflictione mea. Qui eruis ſuſtinentes te, confirma me in procella tentationis huius: & licèt à viro meo detrahatur aliquid de portione quotidiana victus mei, tu tamen mihi non ſubtrahens affectum beneuolentiæ & benignitatis tuæ, præſta, vt tibi ſemper placeam per obſequium piędeuotionis.

Luc. 21.

Mira eius patientia & abſtinentia.

Non eſt autem ſilentio premendum, tantam diuinitùs Godoleuæ gratiam eſſe collatam, vt non illi duntaxat, quos affabilitate & familiaritate ſibi deuinxerat, ſed ij etiam, qui ſolo nomine cognitam eam habebant, illam diligerent. Porrò in tanta immanitate Bertulpho fauent ſui, incitantque crudelem in humilem, ferum & barbarum, in mitem & innocentem, qui iam ſua ſponte plus ſatis in Chriſti ancillam ſæuiebat: eamque, quam iurè charitate & beneuolentia complecti deberent, vnà cum Bertulpho ſcelerato & iniquo, odio perſequuntur. Illa igitur tantam mariti & familiæ ſentiens perſecutionem, tantamque animorum erga ſe acerbitatem, fuga tandèm ſibi conſulere compellitur. Nudis igitur pedibus, vno tantùm aſſumpto comite, ad natale ſolum reuertitur, parentibuſque ſuis calamitatis ſuæ hiſtoriam cum lachrymis & gemitu recenſet, ordine illis exponens, quid à marito & familia perpeſſa eſſet. Pater verò, auditis filiæ querimonijs, altiùs ingemiſcit, & communicato cum amicis conſilio, Balduinum comitem Flandriæ adit, quas contumelias

Cõpulſa fugit ad parentes ſuos.

& iniurias à viro passa esset filia sua, ei indicat: petit opem ab illo, vt quod iustum est, decernatur. Comes verò remisit illum ad episcopum, in cuius erat diœcesi gener ipsius. Erat is Nouiomensis ecclesiæ antistes, & per id tempus suo officio probè fungebatur. Aiebat enim Comes eam causam ad forum ecclesiasticum pertinere, nec alibi, quàm apud iudicem ecclesiasticum, tractari & expediri debere. Quòd si verò gener eius nollet obtemperare episcopi admonitioni, se seuerum vindicem fore promisit, compulsurumq; vt sponsam recipiat.

Bertulphus cogitur eam recipere.

Ità ergò Bertulphus tum antistitis authoritate, tum Comitis potestate sponsam suam recipere cogitur. Et promisit ille quidem metu principis, se eam comiter & honorificè habituram, sed prohdolor facta sunt nouissima illius peiora prioribus. Non enim inuitus trahitur animus ad amorem. Odit ille Godoleuam æquè, vt priùs, & nec videre illam sine molestia potuit. Indè iam in eius animo obfirmata sunt consilia eam iugulandi, ità tamen, vt modis omnibus in eam curam cogitationemque incumberet, vt sui voti ea ratione fieret compos, nè tantum scelus vel in ipsum, vel quemquam amicorum eius conferri posset. Cernens autem Christi sponsa Bertulphum erga se nihilo effectum mitiorem, sed ad pristinam ferocitatem eius aliquid etiam incrementi accessisse, toto cordis affectu clamat ad Dominum, vt ipse, cui obediant venti & mare, tempestatem illam in serenitatem conuertat. Cumque multi eius miserati calamitatem, marito Bertulpho dira imprecarentur, optarentque diuinitùs in illum animaduerti, Godoleua eos repræhendebat: Nolite, inquiens, charissimi maledicere marito meo, sed potiùs benedicite. Sic enim diuino præcepto iubemur, non solùm maledicentibus non maledicere, sed etiam benedicere & facere benignè, orare pro prosequentibus & calumniantibus nos, malũ nõ in malo, sed in bono vincere. Multis quoquè humana quadam commiseratione dicentibus, ipsam solam esse, quæ neque carnis voluptatibus, neque mundi delicijs esset fruitura, magna animi constantia illa respondit: Ego neque carnis voluptates, nequemundi huius oblectamenta appeto. Ecquid verò vtilitatis habet, carnem morituram, breuique in puluerem, vndè facta est, & putredinem abituram, luxu & delicijs diffluere?

Matt. 5.

Rom. 12.

Habet prophetiæ donũ S. Godoleua.

Habebat sanè à Deo collatum munus doctrinæ, vt posset egregiè alios exhortari: cui accessit etiam gratia prophetiæ. Cùm enim, vt dictum est, multi eam præ intima animi commiseratione infelicem dicerent, illa compescebat eos: Nolite, inquit, frustrà lachrymas fundere, nec me puteris infelicem. Neque enim, vt vos sentitis, infelix ego sum, tametsi in præsentiarum afflictio & angustia me obtinent: sed præ cunctis Flandriæ mulieribus, quæ hodiè supersunt, exaltabor & sublimabor. Et hoc mihi faciet qui potens est, qui erigit elisos & soluit compeditos: sanat contritos corde, & mœrore affectos exhilarat. Quidam monachi consummatæ religionis, causa visitationis ad eam venere, vt pijs sermonibus eam confirmarent, & opportuna consolatione eius lachrymas abstergerent. At illi ediuersò restati sunt, se ab eius ore tam sanæ doctrinæ & mellifluæ exhortationis hausisse sermones, vt mentem eius diuinæ perfusam sapientia minimè dubitarint. Sed Bertulphus vt animaduertit omnes suas machinas & artes ad illam perdendam, Deo ordinante, frustrà adhiberi, & neque fame, neque re vlla alia quicquam se apud sanctam fœminam posse efficere, animo perturbatus, multa secùm pertractabat: accitisque ad se duobus famulis suis Lamberto & Hacca, illis animi sui propositum aperit, petit ab illis consilium, qua possit via tolli è medio Godoleua. Inuenerunt illi modum extinguendi illam, qui nec difficilis videretur, nec facilè resciri posset. Tempus etiam exprimunt, quo occultiùs & commodiùs nefarium facinus perpetrari queat. Iam aduenerat dies, quo fœmina Deo plena manifestaretur, & in cælis coronaretur. Eaipsa igitur nocte, qua fraude perditorum nebulonum iugulanda erat, ante solis occubitum venit ad eam Bertulphus: & primò quidem simulato animo osculatur & amplectitur eam: ore mentitur risum, qui virus habebat in pectore: assidet deindè iuxta illam, vultu ad hilaritatem commentitiam composito. Sed Godoleua pro mariti, vt arbitror, reuerentia propiùs illi se iungere formidante, manu eam ad se trahit, hisque compellat verbis: Non mediocri id dolore me afficit, quòd ità fero & præduro erga te animo esse videor, vt neque præsentia mea tibi solatio sit, & neque colloquijs meis, neque mutuo concubitu delecteris. Equidem qui nos aduersus casus infestarit, ignoto, vt & alieno in te animo essem, nec satis meæ compos viderer. Nisi fallor, maligni dæmonis opera id effectum est. Sed iam tandem volo hisce dissidijs finem imponere, teque charæ instàr coniugis colere, sesimque profligato odio, mente & corpore tibi coniungi. O hominem, ipso Iuda proditore nequiorem. Inueni, inquit, fœminam, quæ se iactitat posse nos mutuo amore & beneuolentia adeò connectere, vt non sint duo alij ardentiori inter se charitate coniuncti. Ego id negocij commisi Lamberto & Haccæ seruis meis, qui fęminam ad te adducent: tu vide fidem vt illi commodes. Volui autem ea causa id tibi antè significare, nè esses eius inscia, illudque respueres, aut animo turbareris.

Psal. 145

Psal. 146

Simulator Bertulphus.

Hæc cùm dixisset vir dolosus & iniquus, illa respondit: Christi ancilla sum, illi ego mea omnia commendo. Si tamen absque sceleris alicuius commixtione id fieri potest, quod dicis, non refragor. Tum Bertulphus à scamno exiliens, equum ascendit Brugas profecturus, vt illic pernoctaret, nunciumque de extincta Godoleua opperiretur, simul etiam, vt ipse cædis eius minimè conscius existimaretur. Deindè nocte cunctis sopore oppressis, Lambertus & Hacca dominam suam excitant. Surge, inquiunt, hera: nam tua causa soliciti huc venimus: fœminam, cuius apud te mentionem fecit herus, adducimus. En ad fores sustinet iamdudùm aduentum tuum. Surge ocyùs, nè desis vtilitati tuæ. Illa primùm se muniit sanctæ Crucis signo, deindè totam se commendat Deo: cumque vestibus induere se vellet, illi instant, nè id faciat: Pedibus, aiunt, nudis, passis capillis, in sola interula venies. Ità enim certum est, eam rem tibi profuturam. Iam enim nocte media & ante auroram isthuc fieri oportet. Mox illa respondit: Equidem me omnipotenti Deo committo: videat clementissimus ille, quid * me futurum sit: & nunc vestræ me fidei trado. Ità surgens, abijt cum illis. Quid verò semel atque iterùm illi vel dixerint, vel fecerint, relatu indignum arbitramur. Friuolum enim id fuit, vel potiùs fraus & dolus. Cùm autem tertiò ei simili modo imponerent, in eius collum laqueum inijciunt, simulque manibus tota vi premunt guttur illius, nè quos possit edere clamores. Vt verò eam iam exanimem sensere, in aquas demergunt, vt si quid fortassis vitę aut spiritus superfit, id aquæ præfocent. Actum est id mira Dei dispositione, vt si qui fortè pulueres ex terrena inhabitatione illi inhæsissent, eos aquæ abstergerent & emundarent. Extinctum deindè corpus scelesti illi homicidę ad eius lectulum reportarunt, vestibusq; opertum reliquerũt.

Strangulatur à seruis Bertulphi Godoleua.

Sole

Sole porrò altiùs scandente, familia inter se mussitare, quid causæ sit, quòd hera non prodeat è cubiculo. Consueuerat enim illa vel ante auroram, vel in auroræ primo ortu surgere, aliosque admonere, vti ad ecclesiam se conferrent.

Tandem itur ad eius cubiculum, excitatur tanquã adhuc dormiens, sed mortua non expergiscitur. Mox fama volat, accurrunt vicini, contemplantur corpus exanime, nullum vulnus, nullum ferri vestigium toto corpore reperitur. Ad collum duntaxat visebatur cruentus circulus, qui relictus erat ex laqueo, quo illam impij homines strangularant. Interim alij affirmant naturali morte eam obijsse, alij diuersum asserunt. Quàm verò sui illam charam habuerint, res ipsa declarauit. Eodem enim die eius accelerata sepultura est: & quia panis defuit, qui pro salute animæ eius erogaretur, itum est pro emendo frumento, quod certè ipsi emptori lucro fuit: Adeò enim excreuit in farinam redactum, vt modum mensuramque excederet, & emptor miraculum admiraretur, Deoque gratias ageret: Laus, inquiens, tibi Deus. Pro tuo honore larga fuit, pro viribus autem gratificarij, dum vixit, studuit pauperi: quod quidem hoc miraculo tu diuinitùs demonstrasti.

Humus, vbi cæsa est, in candidos lapides versa.

Porrò humi pars illa, vbi interempta est, in candidos lapides versa est, vt meritum eius Dominus ostéderet, cunctisque fidelibus innotesceret cædes illius. Quinetiam cùm ex animi deuotione erga sanctam fęminam, de terra illa quidam secùm domum asportarent, eam posteà in gemmas mutatam mirati sunt. Et nè quis fabulosum id putet, egoipse, qui hæc scribo, oculis meis eas gemmas vidi, & nomen Domini benedixi. Aliud etiam aquæ elementum egregiè illustrauit Dominus ad gloriam nominis sui, vt per illud quoque declararet merita illic immersę Godoleuæ. Quotquot enim vel febribus vexati, vel alijs afflicti morbis, eò accedentes, aquam illam potarunt, repentè sanitatis beneficium illius meritis se adeptos lætati sunt. Eodem modo etiam sepulcrum, & sacrum eius corpus, quod illo continebatur, cælestibus Dominus miraculis insigniuit. At nos quidem pauca è multis annotabimus, vt ex illis vtcunque liceat animaduerti, quanta in cælis beatitudine & gloria Christi ancilla perfruatur.

Miracula ad aquã, vbi fuit submersa.

Itẽ ad sepulcrum eius.

Pater filium primis natiuitatis annis contractum, ad monumentum eius attulit, orans vt eius meritis sanaretur. Non diù post, erigitur contractus, & sospes cum patre domum abscedit. Nomen eius pueri Algotus erat. Traditus indè literis, cùm ad virilem peruenisset ætatem, paulatim ascendendo, Diaconus ordinatus est.

Contracta quædam ad fores monasterij Sancti Trudonis nouem annis iacuerat, vt posset cum cæteris etiam ipsa sanitati restitui. Interim curabantur multi, complures erigebantur: illa sola mansit debilis, diuina prouidentia id agente, vt Sanctæ Godoleuæ merita longè lateque diffunderentur. Audita tandem fama eorum, quæ ad eius sepulcrum fierent, curat eò se deportari, ibique orans, Domini misericordiam opperitur. paulò post contracta membra extenduntur, & suis pedibus læta redit domum.

Pœna laborantis quãdo nõ licebat.

Quidam die sabbati, hora qua minimè liceret, in agro colligebat spicas. Inhæserunt verò spicæ manui eius tam tenaciter, vt nulla ratione eas posset auellere. Laborabat quidem altera manu, & summoperè conabatur eas abstrahere, sed labor omnis frustrà erat: immò quanto plus in ijs amouendis ponebat operæ, tanto firmiùs manui adhærescebant. Intelligens ergò culpam suam, ad sepulcrum beatæ Godoleuæ venit, humi se prosternit. Necdùm absoluerat preces, & digitis sese intendentibus, è manu spicæ deciderunt.

Dies quidam solennis imminebat, qui populo celebris haberetur. Presbyter peracto sacrificio, præcepit nè quis operis quippiam exerceret illo die. Fœmina quædam pagi illius præceptum illud paruipendens, tincturam in vase apparabat, arreptaque virga, eam mouere volebat. Mox vtrique manui virga inhęret: luctatur mulier nunc extendendo, nunc contrahendo brachia: sed frustrà laborat. Res ad aliorum notitiam perducitur, familia aduolat, nec vicini abesse volunt, miraculi fama permoti. Et alij quidam dant operam, vt virgam ex eius manibus extorqueant, alij verò vel contingere eam verentur. Tandem pœna illam compellente, supplex adit beatæ Godoleuæ monumentum, precibus eius ambit suffragia, inter lachrymas & preces digiti & manus virga liberantur, mulier sana se recipit ad suos.

Item alterius.

Anno Christi millesimo octogesimooctauo eleuatum est corpus S. Godoleuæ apud Gestellam à domino Ratbodone Nouiomensi Episcopo, tertio Calend. Augusti.

VITA SANCTI ILIDII ARVERnæ Ecclesiæ Episcopi, authore Gregorio Turonens. Episcopo, Lib. de Vita Patrum, Cap. 2.

7. Iulij.

INTER reliqua vitæ perpetuę semina, quæ iecit cælestis sator, ex illo diuinitatis fonte mentis incultæ aruum irrigans vel institutione, vel dogmate, in Euangelio ait: Omnis, qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus. & alibi: Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Sed & ille nihilominus vas electionis beatus Apostolus dicit: Semper mortificationem Christi in corpore vestro circunferentes, vt & vita Iesu manifestetur in corpore vestro mortali. Ergo confessores Christi, quos tempus persecutionis ad martyrium non lacessiuit, ipsi sibi persecutores effecti, modò vt digni Deo haberentur, & vt mortificatis membris soli Christo viuerent, diuersas abstinentię cruces adhibuerunt: de quo idem Apostolus dicit: Iam non viuo ego, viuit autẽ in me Christus. & alibi, allegans illud Psalmi 43. Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis. Adspiciebant enim per illos mentis internæ oculos, Dominum cęlorum descendisse ad terras, non abiectum ad humilitatem, sed humiliatum misericorditer ad mundi redemptionem. Adspiciebant pendentem in patibulo, non Deitatis gloriam, sed assumpti corporis hostiam mundã, de qua Iohannes pauloantè prædixerat: Eccè agnus Dei, eccè qui tollit peccata huius mundi. Habebant in se & clauorum affixionem, cùm à timore eius confixi, atq; à iudicijs diuinis exterriti, nihil indignum eius omnipotentiæ in corporis sui habitatione gerebant, iuxta illud, quod Psalmo 118. scriptum est: Confige timore tuo carnes meas: à iudicijs enim tuis timui. Fulgebat in his & illud resurrectionis lumen insigne, quo Angelus refulsit, dum reuoluit lapidem monumenti, de quo Marci, 16. Et introeuntes in monumentum, viderunt iuuenem sedentem in dextris coo-

Matt. 10. *Iohan. 12.* *2. Cor. 4.* *Galat. 2.* *Psal. 43.* *Rom. 8.* *Iohan. 1.*

Luc. 24. coopertum stola candida, & obstupuerunt: quo & Iesus splenduit sub illa ostiorum obseruatorum inclusione, cùm improuisus in medio Apostolici senatus adstitit comitatu: quos eosdem idem Dominus verbis vitæ imbuens, cælestem est euectus in arcem. *Mar. 16 Act. 1.* Inter hos & beatus confessor Illidius ita hæc omnia in cordis sui tabernaculo collocauit, vt & ipse quoquè templum sancti Spiritus effici mereretur. De cuius vita aliqua scripturus, veniam peto à legentibus, (non enim me artis Grammaticæ studium imbuit, neque authorum secularium polita lectio erudiuit: sed tantùm beati patris Auiti Aruerni Pontificis studium ad Ecclesiastica solicitauit scripta) si mihi ad iudicium contingerent, quę ipso prædicante audiui, vel cogente relegi, quia ea nequeo obseruare: qui me post Dauidici carminis cannas, ad illa Euangelicæ prædicationis dicta, atque Apostolicæ virtutis historias epistolasque perduxit: de quo tantum capere potui, vt cognoscerem Iesum Christum filium Dei ad salutem mundi venisse, atque amicos eius, qui accepta cruce austeræ obseruantiæ sponsum secuti sunt, dignis obsequijs honorare. Quare de re crudæ rusticitatis temeritatem ostendens, quæ de beato cognoui Illidio, illo, quo possum, proferam stylo.

Sanctus igitur Illidius cùm perfectæ vitæ sanctitate polleret, ac diuersarum in se gratiarum charismata, largiente Domino, congessisset, illud, quod adhuc sanctitatis culmini deerat, Deo inspirante, ac populo eligente, promeruit, vt sacerdos Aruernæ Ecclesiæ, & Dominicarum ouium pastor eligeretur. *Creatur Episcop. Aruernorum.* Cuius sanctitatis fama, dum per diuersos gratiarum euehitur ascensus, non solùm ipsos Aruerni territorij terminos, verumetiam vicinarum vrbium fines adiuit. Vndè factum est, vt hæc gloria Treuerici Imperatoris aures attingeret. Nam cùm eius filia à spiritu immundo correpta grauiter vexaretur, & non inueniretur, a quo posset erui, beatum Illidium fama detexit: & dicto citiùs ab Imperatore directi pueri, sanctum senem in antè dicta repertum vrbe, potestati Regiæ celeriter repræsentant. *Expellit dæmonē à filia Imperatoris.* Quo venerabiliter excepto, pater de exitu infelicis conqueritur filiæ. Ille verò confisus in Domino, in oratione prosternitur, nocteq; cum sacris hymnis canticisque spiritalibus ducta, immissis in os puellæ digitis, nequam spiritum à corpore abegit obsessæ. Quod miraculum Imperator cernens, immensos auri argentique cumulos sancto offert sacerdoti. Quod ille execrans ac refutans, hoc obtinuit, vt Aruerna ciuitas, quæ tributa in specie triticea ac vinaria dependebat, in auro dissolueret, quia cum graui labore penu inferebantur Imperiali. Sanctus verò (vt aiunt) impleto vitæ præsentis tempore, in ipso itineris curriculo migrauit ad Christum, à suisque delatus, in vrbe sua sepultus est. *Obitus eius.* Sed forsitan (vt plerunque homines murmurare soliti sunt) quispiam garrulabit, dicens: Non potest hic haberi inter sanctos pro vnius tantum operatione miraculi: nam si perpenditur illud, quod Dominus ait in Euangelio: Multi mihi dicent in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo dæmonia eiecimus, virtutesque multas fecimus? Et respondebo eis, dicens: Quia non noui vos: profectò intelligitur, quòd magis proficit ad laudem virtus egressa de tumulo, quam ea, quæ quisquam viuens gessit in mundo: *Matt. 7.* quia illa labem habere potuerunt per assidua mundanæ occupationis impedimenta, hæc verò omni labe ad liquidum caruerunt. Ergò quia illa, vt credimus, quæ sanctus Illidius ante hoc tempus operatus est, obliuioni data sunt, nec ad nostram notitiam peruenerunt, ea quæ proprijs inspeximus oculis, expertique sumus, vel quæ à fidelibus agnita cognouimus, declaremus.

Tempore, quo Gallus Episcopus Aruernam regebat Ecclesiam, horum scriptor in adolescentia degens, grauiter ægrotabat, & hic ab eo plerunque dilectione vnica visitabatur, eo quòd patruus eius esset. Erat autem valetudo cum nimia stomachi pituita, ac febre valida. Intereà aduenit paruulo desiderium, & credo inspirante Deo, vt ad beati Illidij basilicam deportaretur. Illatusque manibus puerorum, ad eius tumulum fusa oratione cum lachrymis, leuiorem se sensit esse, quàm venerat. Sed reuersus domum, iterum à febre corripitur. Quadam verò die cùm grauiùs agere cœpisset, eumque febris asperior solito aggrauaret, & vtrùm euaderet, admodùm dubitaretur, accedens genitrix eius, ait ad eum: Mœstum hodiè, dulcis nate, sum habitura diem cùm te talis detineat febris. Cui ille, Nihil, inquit, prorsùs, obsecro, contristeris, sed ad sepulcrum me remitte beati Illidij Pontificis: credo enim firmiter, fore vt virtus eius & tibi lætitiam, & mihi tribuat sospitatem. Tunc sancti deportatus ad tumulum, orationem fundit, spondens prostratus spontè, si eum Antistitis sui virtus ab hoc contagio liberaret, clericum se futurum: nec prorsùs moraretur, si deprecatio obtineret effectum. *S. Gregorius Turoneñ adhuc puer liberatur à febre p̄ S. Illidiū.* Hæc effatus, sensit protinùs discedere febrem: vocatoque puero, domum se reportari deposcit. Cumque in recubitu, vbi tunc sui epulabantur, fuisset illatus, erumpente è naribus sanguinis copia, febris simul cruorque defluxit. Quod meritis beati confessoris præstitum, habetur probatum. Sed & nuper Venerandi Comitis seruus, cùm in diuturna cæcitate resideret, celebratis vigilijs, sanus abscessit.

De reliquijs verò eius hoc ipse præfatus scriptor, vt actum est, propria contemplatione prospexit. Dedicauerat oratorium intrà domum Ecclesiasticam vrbis Turonicæ in primo sacerdotij sui anno, in quo cū reliquorum sanctorum pignoribus huius Antistitis reliquias collocauit. Post multos vero dedicationis dies admonitus est ab Abbate, vt reliquias, quas in altari ipso locauerat, visitaret, nè ab humore noui ædificij humectatis aliquid in his putredinis insideret. Quas cùm requirens reperisset infecta, ablatas ex altari contra ignem siccare cœpit. Verùm vbi ligaturas illas singulatim resoluit, ventum est ad reliquias beati Illidij Episcopi. Quæ cùm contra ignem tenerentur, filum, quo ligatæ erant, quia erat valdè prolixum, super ardentes decidit prunas, & tanquàm æneum aut ferreū, ab ardore ignis incanduit. *Res sanè admiranda.* Illo verò paruipendente, quid de filo fieret, dummodò sanctæ reliquiæ siccarentur, æstimans ipsum iam in fauillam fuisse resolutum, comperit adhuc integrum & incorruptum, quippè quod vinculum & ligamen pauloantè fuisset huius gloriosi Pontificis. Multa quidem & alia de hoc sancto miracula sunt relata, quæ scribere longum putaui, hæc æstimans fidei perfectæ sufficere, quæ dicta sunt quia cui pauca non sufficiūt, plura quoque non proderunt. *Matt. 11* Nam ad hunc tumulum cęci illuminantur, dæmones effugantur, surdi auditum, & claudi recipiunt gressum, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui credentibus repromisit à se petita sine ambiguitate largiri.

VITA

VITA ET MARTYRIVM SANcti & præclari Martyris Procopij, ex Simeone Metaphraste.

Iulij. 8.

DIocletiano & Maximiano Romanorum Imperium administrantibus, vehementissimum bellum erupit aduersùs Christianos, eis sibi hunc vnum scopum proponentibus, vt vniuersam pietatem contererent, & Christianis omninò afferrent interitũ: multum quidem studij adhibentibus ijs, qui impijs eorũ iussis inseruiebant, & impijs edictis vniuersum orbẽ terrę peruadentibus, quæ iubebant eorum sceleratam obseruare religionem. Iniquorum aũt horum edicto rum vnum quoquè erat emissus aduersùs Aeliorum ciuitatem, quod hoc modo habebat: Magnus Imperator Diocletianus omnibus, qui beneuolo sunt animo in inuictos deos, salutem. Oportebat omnes omni vti studio ad cultum magnum deorum, eorumque templa & aras excitare, eisq; dies festos celebrare, & sacrificia publicè peragere Mihi autem significatum est de quibusdam insipientibus aliter docentibus, & nouos mores in aures hominũ inducentibus. Quocirca pręsens quoquè decretum exponimus in omni loco nostræ dominationis, iubentes omnes & deos colere, & eos obseruare, certò scientes, quòd qui noluerint eadem sentire, eos iudicia & supplicia, & mortes violẽtæ excipient: eos autem, qui parebunt, innumerabiliũ bonorum remunerationes, multæq; suppeditatę opes & pecuniæ recreabunt, & maximis fruentur honoribus, & totum vitę tempus rectè degent.

Edictum Diocletiani.

Minæ.

Promissa.

Cùm ergò tale edictũ edidissent, Diocletianus quidem proficiscebatur ab Italia in Aegyptum. Eũ enim vocabat, quæ tunc Alexandriæ excitata erat seditio à quodam, qui vocabatur Achilles, & eam inclinarat ad defectionem, & breui totam Aegyptum occupauerat, & se purpureo amictu induerat. Maximianum autem ad gentes, quæ sunt vltra alpes, emittit, sedaturũ eos, qui illic erant, tumultus. Opùs autem esse ratus, vt maiori ope rebus prouideretur, duos quoque creat Cęsares, Maximinum cognomine Galerium, & Constantium patrem magni Constantini, qui etiam ducebat originem ex filia Claudij. Quos cùm ẽt vellet deducere ad maiorem fidem suę in ipsum beneuolentiæ, quas iam quidem habebant vxores, priùs cogit repudiare: despondet autem Constantio quidem Theodoram, Herculij Maximiani vxoris filam: Maximino autem, qui vocabatur etiam Galerius, Valeriam suam filiam. Et cùm hæc quidem ordinasset, aduersùs Persas quidem emittit Maximinum Galerium: ipse autem, acceptis copijs, venit in Aegyptum. Et cùm inuenisset Achillem, qui ei occurrerat in locis, quæ sunt circa Pelusium, cum exercitu congressus, ne secundo quidem prælio opùs habens, facilimè extinxit tyrannidẽ, & Achillem, & omnes qui cum ipso erãt, occidit. Pręterea autem magnitudine elatus victorię, & Aegyptiorum obstupefactus audacia, iis, qui habitabant Alexandriam, crudeliùs, quàm humanæ naturæ conueniat, vsus est. Nam & muros ciuitatis diruit, & præclarissima quęque & preciosissima dedicata donaria abstulit, & ex ijs, qui ex populo restiterant, multos interemit. Processit autem etiam vsq; ad Busiridis immanitatem, in eos, qui resistebant, sæuiens. Porrò autẽ omnes quoque libros exussit, qui de fundendo auro & argento ab antiquis scripti fuerant Aegyptijs, nè Aegyptijs ampliùs prouenirent opes ex tali arte, neque confidentes magnæ vi pecunię, decæteró magnus aduersùs Romanos sustollerent.

Diocletiani sæuitia in Alexãdrinos.

Rebus autem sic in Aegypto administratis, venit ẽt Antiochiam, quę sita est ad fluuiũ Orontem. Et cùm res quasdam publicas in ea meliùs constituisset, ad Daphnem egreditur ad templum, quod illic est, Apollinis, qui etiam dicebatur Daphnęus, se parans, vt ei offerret sacrificium. Cùm autem didicisset, totam Antiochiam à Christianorum pia fide iam olìm esse possessam, (In ea enim ciuitate ab initio iactum erat ab Apostolis Christi fundamentum fidei, & hinc Christiani sunt nominati, qui Christo crediderant, vt Lucas narrat in Actibus) tunc quidem de eis distulit inquirere, die scilicet festo eum vrgente, quem Apollini apud ipsam Daphnem erat celebraturus cum toto exercitu, ei ex vnoquoque genere sacrificans Chiliõbas. Postquàm autem peractum fuit tempus illorum sacrificiorum, reuertitur rursùs Antiochiam. Ingredientem autem in ciuitatem, in vocibus & tympanis eum exceperunt ciues, laudibus bonisque verbis prosequentes. Sequenti autem die in regia sedens cathedra, vt mos est Imperatoribus, accersitis omnibus senatoribus, in mysteriis eos instituebat, execrandos suos deos, & eorum sacrificia exponens, & suam impiam aperiens superstitionem. Illo autem tempore quędam Theodosia ordinis Senatorii, quę erat prima ciuitatis Aeliorum, quę priùs quidẽ & ex Dauid Hierosolymã, & Sion vocabatur, posteà autem propter nefarium illud in Christum, & in eius Apostolos & discipulos perpetratum facinus, à Vespasiano capta, & penitùs deleta & diruta, sic mansit vsque ad tempus Adriani, qui vocabatur Aelius. Cùm autem ille eam paulò pòst renouare, & rursùs ad habitandum concedere statuisset, eam ex suo nomine nominauit Aeliam. Et permansit vsque ad id tempus hanc nacta appellationẽ, vt quę vnà cũ Christũ morte venerandũ quoque nomẽ amiserit, nẽpè vt vocaretur Hierosolyma.

Act. 11.

Hierosolyma vndè Aelia dicta.

Ex ea ergò genus trahens Theodosia, cùm paulo antè amisisset maritum Christianum, erat vidua, gentilium vitæ institutum honorans, & filium in eiusmodi dogmatibus & doctrinis educans: qui erat quidem ei vnicus, & vocabatur Neanias. Ea cùm intellexisset Diocletianum Imperatorem venisse Antiochiam, accepto secùm filio, & multis secum allatis pecunijs, venit ipsa quoque Antiochiam: & cum ad Imperatorem accessisset, supplicabat. Cum autem intellexisset Imperator, quęnam esset, interrogauit quanam de causa venisset: deinde, & quisnam esset eius maritus, & cuiusnam esset ipsa religionis. Postquàm autem audiisset eius quidem maritum, qui erat Galilęus, decessisse, ipsam autem deos, quos colit Imperator, adorare: venisse autẽ supplicatum, vt eius filius militaret, de eo est lætatus: & ijs acceptis, quas attulerat, pecunijs, se eius petitionem lubenter impleturum est pollicitus. Cùm autem eius quoquè filium Neaniam adspexisset, & fidem ab eo accepisset, quòd ex matris traditione ipse quoque deos coleret & honoraret, & alioqui in Græcorum disciplinis esset summe eruditus: adolescentem admiratus, vidensque eius spiritum superare ętatem, & ingenii firmitatem ac grauitatem ex morum modestia intelligens, constituit eum ducem Alexandrię, iubens illuc venire, & quoscunque inuenerit seipsos nominantes Christianos, & Crucifixum obseruantes, omnes quidem eorum facultates publicare, ipsos autem male vita priuare. Cui Neanias: De ijs, inquit, audiui, o Imperator, eos quendam filium Dei colere, qui dicitur Christus: esse autem eos viros inobedientes, fortisque & constantis animi, & mortem minoris facere, quàm diis offerre sacrificium. Quamobrem hoc mihi uidetur difficile, posse eos ad nostram traducere religionem. Propter quæ Imperator, ueluti quadam rabie im pletus

Neanias præficitur Alexandriæ. Is autem est Procopi.*

pletus dæmoniaca, blasphemam mouit linguam aduersùs Christum Deum & Saluatorem nostrum: Ego quoquè, dicens, cùm eorum scripturas sępè legerim, ex eis nihil accepi vtilitatis. Nam Deus quidem eorũ, vxorem (vt aiunt) non duxit: in quem autem ijs credunt Christum, is dicitur quidem natus ex muliere: à Pontificibus autem & toto populo Iudæorum, tanq̃ maleficus, morte damnatus, & corona spinea coronatus, irrisionesque & innumerabiles perpessus contumelias, deindè etiam cruci affixus, & tandèm aceto felle temperato potatus, ità emisisse animã: cuius suspensi corporis quosdam ductos misericordia, id vix tandèm sepelijsse. Si autẽ is erat Deus, cur hæc sustinuit? Quomodò autem est Deus, & qui posśit seruare, qui ne seipsum quidem potuit liberare? Hæc filius perditionis. Sermo enim Crucis (vt ait diuinus Paulus) iis, qui pereunt, quidem est stultitia, nobis autem, qui seruamur, est virtus Dei.

1. Cor. 1.

Hęc ergò cùm dixisset, & duas militum cohortes ad ferendum auxilium aduersùs eos, qui contradicerent, ei tradidisset, emittit Alexandriam. Sic itaq; procedebat Neanias paratus aduersùs Christianos, qui erat futurus magnum decus Christianis. Cùm autem ingrederetur viam, quę ducit Alexandriam, quoniam locus erat ęstuans, & igni similem Solis accipiebat radium, & eueniebat, vt nec ipsi possent ingredi, & eorum equi nimio ęstu essent planè resoluti, noctù potius iter inibat. Cùm autem peruenisset Apameam Syriæ, tota ciuitas die iam lucente fit ei obuiam ante ciuitatem. Cùm illinc autem exiisset, & iter rursùs esset ingressus, & circa tertiam horam noctis circiter triginta stadia abesset Apamea, fit protinus vehemens terræmotus, & visum est fulmẽ exilire terribile, erâtque omnes quasi mortui: vox emissa est è cœlo, dicẽs: Neania, quò vadis, & aduersùs quem tanto impetu incitaris? Ille autem ea, quam habebat, animi libertate, verè dixit omnia: Imperator, dicẽs, me creauit ducem Alexandrię, deditque potestatem, vt quoscunque inuenerim ex Galilæis, seipsos nominantes Christianos, & credentes Crucifixo, eos puniens tollã de medio. Et rursùs audiuit: Quid verò, o Neania, tu etiam contra me venis? Ille autem respondit: Tu autem quis es, Domine? non possum enim cognoscere. Ei cum sic dixisset, statim apparet Crux crystallo similis, voxque è Cruce exiit, dicens: Ego sum Iesus crucifixus Dei filius. Neanias autem: Dictum est, inquit, mihi ab Imperatore, quòd Deus, quem colunt Christiani, vxorem non habuit: quomodo ergò tu teipsum dicis esse Dei filium? Et si es re vera Dei filius, quanã de causa te condemnarunt Iudæorum Pontifices, & Pontio Pilato Præsidi, tanquàm vnum ex reis damnatis, tradiderũt? Qomodo autem etiam ligno Crucis affigi sustinuisti, & acetum felle mixtum tibi præberi.

Christus in via apparet Neaniæ.

Ei autem rursùs vox declarauit, dicens: Neania, quoniam vidi te futurum mihi vas electionis, oportet me tibi meum significare consilium, & susceptæ carnis œconomiã. Nisi enim ego fuissem traditus, non eos, qui erant traditi diabolo, vt Deum decebat, reuocassem. Si non fuissem condemnatus, non ijs, qui erant condemnati, dedissem remisśionem. Si non fuissem ligno Crucis affixus, non eos reformassem, qui esu ligni interierant. Si non morte essem affectus, non eos, qui morte erant affecti, viuificans excitasśẽ. Hæc cùm dixisset Dominus, & diuino gaudio implesset animum Neaniæ, ascendit in cœlos: In hoc, dicẽs, signo, quod tibi apparuit, vince hostes: & pax mea erit tecum. Ille autem cùm gaudio, vt dictum est, & audacia, & fide esset impletus, cum suis militibus hac ipsa hora noctis accesśit Scythopolim. Deinde cùm clam accersiisset adolescens eos, qui erant aurifices, & qui aurum argentumque fundebant & signabant: Potestisque, inquit, mihi vas efficere, quod ego vobis dixero? Illis autem suspecta quidem erat, quę clàm facta erat vocatio: sed insignẽ viri famam reueriti, cùm communiter consultassent, vno ex suis adducto viro excellentisśimo, nomine Marco: Hic, dixerunt, domine faciet quod volueris. Missis ergò aliis, & accepto Marco, & intrà suum introducto cubiculum, eum seorsùm allocutus: Fac, inquit, mihi uas, vt ego iussero, & à me maximum precium accipies. Cùm is autem esset asśensus, auri & argenti ponit ante eum, quod sufficit, & digito ostendit ei figuram Crucis, quę sibi apparuerat. Marcum autem, cum primùm hoc vidisset, subijt timor, & dixit: Domine, non posśum hoc facere, scio enim hoc signum esse Galilęorum: quod quidem si rescierit Imperator, me malè perdet. Adolescens autem statim Marco dat iusiurandum, se hoc arcanum nunquàm esse prolaturum, neque id vlli vnq̃ esse aperiendum. Sic persuasus Marcus, seorsùm Crucem efficit ex auro & argento. Cùm autem iam esset finem impositurus, in ea statim videntur tres imagines, inscripta nomina habentes.

Vide virtutem signi sanctisśimæ Crucis.

Erant autem scripturæ sermonis Hebraici, supernè quidem in principio Emmanuel: in iis autem rursùs, quæ erant vtrinque, initiis Michael & Gabriel. Cùm eas autem vellet delere, non poterat, quòd maneret eius manus tanquàm arida. Cum autem uenisset adolescens noctu in ædes Marci, & acciperet Crucem iã consummatam, eam videns adorauit, rogauitque Marcum de personis, quæ in ea cernebantur, & inscriptionibus. Ille autem: Cum, inquit, domine, opus iam esset finiendum, hæ tres statim exortę sunt imagines. Non posśum autem scire, quęnam sint eę, & quorumnam inscriptiones. Adolescens verò cum intellexisset aliquam esse in Cruce virtutem, eam rursus adorauit: Et cum eam quadam preciosisśima purpura inuoluisset, & precium magnum Marco exoluisset, lætus viam iniit, & vnà cum duabus cohortibus venit ad suam ciuitatem.

Eccè miraculosa apparitio triũ imaginum in Cruce recẽs facta.

Bis Crucem adorat Neanias.

Accidit autem eo tempore, vt quædam eiusmodi absurda & improba inualesceret consuetudo, vt filię virorum ciuitatum, quę erant circuncircà, raperentur in vxores ab Agarenis. Cum autem hoc esset graue parentibus, & eos valdè tangeret, tuncq; conuenissent Agareni, & ciuitatem in orbem circunsedissent, Neaniæ rem exponunt, & vehementer rogant, vt eorum calamitatis motus misericordia, inuaderet inimicos, & non despiceret patientes grauisśima. Is autem eis statim morem gerit, & egreditur: & cum vt fortes ac strenui sui milites se accingerent, curasset, Crucẽ quoquè secum intulit, vt eorũ, quę ab eo visa & dicta fuerant, experientiam faceret, ducens eam, quæ in manibus erat, optimam huius rei experiendę occasionem, & dicens: Nunc cognoscam, an qui mihi apparuisti, sis viui Dei filius, & an in nomine tuo ad nihilum redacturi simus eos, qui in nos insurgunt. Et statim ab eo vox de cœlo auditur, dicens: Confide Neania: Ego. n. sum Dominus Deus tuus, & ego sum tecum. Cum hâc ille vocem audiisset, persequitur Agarenos: & cum esset assecutus, constituit vtrinque milites à dexteris & à sinistris: & cum iussisset, ut enses stringerent, imperauit ut ferirent: Perdemus enim, inquit, aduersarios, opem ferente eo, qui est Crucifixus. Et cum sic hostes circundedissent, occidunt virorum sex millia, ex viris adolescentis nullo non modò cęso, sed ne omninò quidem vulnerato.

Insignis victoria Neaniæ aduersus Agarenos.

Hoc magno trophæo diuinæ Crucis virtute parto, ab eo domum mittitur quidam miles, bonum núcium matri significaturus. Cui illa occurrit: & cum intellexisset ea, quę facta fuerant, summa impleta est lętitia.

Cùm

Cùm autem eius quoquè accesſiſſet filius,eum ſalutãs & ſuauisſimè amplectens: Oportet, inquit,o charisſime dijs agere gratias.Sæpe enim,inquit,ſępe eos ſum precata,cum tu inuaderes inimicos. Ille autem ei dixit:Rectè quidem feciſti,o mater,orãs pro nobis: ego autem ſum aſſecutus præclarum Dei mei auxilium. Illa verò: Nè ſic dicas,inquit,o fili, neque Deum nomines,nè ſi alij irati fuerint,te malè afficiant. Adoleſcẽs autem aperiens matri fores pietatis, & quod eſt maximè nouum,à parentibus acceptam maiorem referens gratiam,& ei,quę vt eſſet,ſolummodo dederat, vt benè eſſet reddens: Fraus, inquit, o mater,te abduxit à via veritatis,quemadmodum res ipſa te docebit. Cum matrem ergo accepiſſet,& in eius cubiculum, vbi erãt ſimulacra,ingreſſus eſſet:Vobis,inquit,dico diis,Quis eſt,qui mihi in bello opem tulit?Hoc autem dicto,non erat vox,non auditus.Statim ergo conuerſus ad matrẽ: Eccè,inquit,o mater,dii tibi nullum prębent ſermonẽ, quoniam ne poſſunt quidem. Illa autem: Quoniam, inquit, ad eos acceſſiſti tanquàm irridens, proptereà ſtultum & ſuperuacaneum putant tibi reſpondere. Ille vero:Sed tu,inquit,accedẽs,ab eis omnino diſce,quod quæritur. Illa autem cum tanta ad eos accedens reuerentia, cum quanta ad uerum quis Deum acceſſiſſet: Rogo vos,aiebat,dii cæleſtes, omnipotens ſumme Iupiter,& Iuno regina, & tu domine maris Neptune, & Sol Apollo,& tu urbis patrona Pallas, & quotquot eſtis alii dii:non uos eſtis, qui meo filio & veſtro famulo opem tuliſtis?Et ex ęquo erant omnia, vt diuina ſcriptura dicit, muta & ſurda. Protinus autem adoleſcens habens in manibus arma Crucis,reiecit ch[l]nydem,& diuino zelo impletus, cum matrem pa[l]lium repuliſſet,firmis ac ſolidis inſultat ſimulacris, & impetens calcibus,ea humi detrahit. Deindè cum in minuta diuiſiſſet,(erant enim facta ex auro & argẽto) diſtribuit pauperibus,ſic faciens vtilia, quę erant inutilia. Et matri confidenter,Ego,inquit,ſum adiutus à Crucifixo.

Psal. 113

Neanias matris ſimulacra deſtruit.

Illa autem cum vidiſſet quod factum fuerat à filio, ſtatim & ipſam naturam, & materna viſcera nihil ducens præ uana ſua religione,accedit ad Diocletianum, & dicit: O Imperator, filius meus incidit in magnum errorem. credidit enim Crucifixo, & elatus eſt aduerſus noſtros deos: Etenim in meum ingreſſus cubiculũ, eos confregit,& in minutas partes diuiſit, & diſtribuit pauperibus. Ille autem cum vidiſſet eius animi perturbationẽ & uexationem, & partim quidem eſſet miſertus eius doloris, partim vero grata & accepta ei fuiſſet illius magna in deos ſuperſtitio:Sis,inquit, bono animo,o mulier,& omnem expelle moleſtiam. Fieri enim poterit, vt nos admonitionibus eum in noſtram tradamus ſententiam: ſin minus, ipſe quidem malus malè peribit: tu autem diligẽter obſerua in toto hoc noſtro Senatu, & quem ex eis tibi gratum videris, is itaque ſit tibi iudex in filium.Sine autem illum, ſi non ad noſtrã traducatur ſententiam, ea recipere, quę eius meretur ſtultitia,qui te & deos affecerit iniuria.Illo autem tempore adminiſtrationi Palęſtinę à Diocletiano pręfectus fuerat quidam Italus,nomine quidem Iuſtus, perverſo autem ingenio & mente crudelisſimus atque immanisſimus, &, vt ſemel dicam, dignus miniſter eius, qui eum pręfecerat. Ad quem ſcribit Diocletianus, qui verſabatur Antiochiæ, vt accepto Senatu earum, quæ quę ſunt circuncirca, vrbium, eat ad ducem Neaniam filiũ Theodoſiæ:ſe enim ex ea audiuiſſe,quòd is in grauem errorem inciderit, credens Crucifixo: & ſi ei quidem perſuaſum fuerit, vt hanc recentiorem dediſcat religionem,& ipſi benè erit,& tu, inquit, maximos honores conſequèris. Sin minus,ablato ei cingulo, ſubijciatur omnibus ſuppliciis. Sic enim aliis quoquè incutietur metus,nè ſimilia aggrediantur.

Accuſatur à matre.

Poſtquàm autem legit Pręſes epiſtolam,acceptis Senatoribus,venit in ædes Ducis, & miſſo uno ex ſatellitibus,Neaniæ ſuum aduentum ſignificat. Ille verò iuſſit ingredi. Poſtquàm autem eſſet ingreſſus, primum quidem eum ſalutat,deinde etiam tradit ei Epiſtolam. Ille verò cùm eam legiſſet, & quę illic erant in Chriſtum blaſphema adſpexiſſet,& pati non potuiſſet,ipſe ei fecit id,quod eam pati oportebat: Et cùm eam in multas partes ſcidiſſet,& diſperſiſſet,& ventis mandaſſe, Ego ſum,inquit, Chriſtianus: fac quod tibi eſt imperatum. Pręſes autem: Et metu, inquit, Imperatoris,& tua diſtractus reuerentia,dubito quid agam. Me ergò & hũc Senatum audiens in noſtro conſpectu dijs ſacrifica, vt ſignificemus Imperatori,te eſſe perſuaſum. Nam alioqui quid aliud omnino reſtat, quàm vt ego metu vinctus faciam,quod iuſſus ſum?Neanias verò,pulchrè,inquit,iuſsiſti,vt ſacrificem: ſacrificabo enim, ſed meipſum Chriſto: cuius potiùs vereor ſupplicia, quàm veſtra,quæ ad tempus dolorem moleſtiamq; afferunt. Ecce ergò propoſitę ſunt tibi carnes: caſtiga Pręſes,ne tãtillum quidem noſtri curam geres.Ille autem & audaciam, & ad patiendum promptum animi ſtudium admiratus adoleſcentis:Non ſic,inquit:nam & tu Imperatori es charus,& ab eo haberis in honore. Deinde adoleſcens ſuſpectam habens remiſſam Præſidis reſponſionem,ne eius reprimeret impetum ad puniendum,& ipſe veniret in periculum, nè propter Chriſtum non pateretur,veluti eum ad iram excitans,& bilem ei volens accendere: Dixi tibi, inquit,me eſſe ſeruum Crucifixi, & me ei ſoli credere. Hæc & confidenter dixit, & cùm ſoluiſſet cingulum, proiicit in faciem Præſidis. Et ſic iratus Præſes, vnà cum ſenatu ſurrexit, eumque compręhenſum iubet duci Cęſarẽm:illic enim præerat templi ædificationi. Cęſaream autem hanc dicimus,quam etiam Philippi ſolemus appellare:quæ etiam prius appellata fuit Turris Stratonis. Phœnices uerò eam appellant Paneadem,à monte ei vicino Panio, ei nomen imponentes. Sed quoniam huius ciuitatis ſemel fecimus mentionem, non par eſſe arbitror prætermittere narrationem, quę digna eſt, quæ tradatur vniuerſo ſeculo.

Præclara Neaniæ conſtãtia.

Ardor eius pro Chriſto patiendi.

Mulierem enim,quę ſanguinis profluuio laborabat, quam ex Euangeliis à Saluatore noſtro fuiſſe à morbo liberatam didicimus,hinc dicunt cepiſſe originem,& domum eius oſtendit in ciuitate, & beneficii in eam à Saluatore collati remanere ſigna admirabilia. Stare n[a]ſuper altum lapidem ad fores domus eius effigiem æneam,flexis genibus & extenſis anterius manibus, ſupplicanti ſimilem. Ex aduerſo autem eius aliam ex eadem materia rectam uiri figuram diploide honeſta amictã, & manum mulieri porrigentem, iuxta cuius pedes in columna naſcitur quoddam alienum herbę genus, quod aſcendit vſque ad fimbram diploidis ſtatuæ æneę: eſt autem omnium morborum remedium. Hanc ſtatuam dicunt omnes ferre Chriſti imaginem. Manſit autem ad noſtra uſque tempora, adeò vt eam quoque adſpexerimus,cùm ageremus in ea ciuitate.

Matt. 9. Luc. 8.

Antiquiſſima Saluatoris imago, & mira vis herbæ apud eam creſcẽtis.

Cùm in hac ergò Cęſarea ſederet Præſes,iubet adduci mertyrem: Quem cùm adſpexiſſet populus ciuitatis, temulentus errore ſimulacrorum,palàm clamabant,vel potius qui per illos loquebatur, pater impietatis: Hic eſt,dicentes,qui deorum quidem euertit ſacrificia,illos autem deſtruit, Imperatoris etiam edictum irridet, & ſubſannat. Hæc cùm audiſſet Præſes, tanquàm à malo dæmone animo efferatus, iubet ſuſpenſum iuuenem valde cædi. Quod cùm factum eſſet,quidam ex circunſtantibus,& vt corporei ad ea,quæ ſunt corporis, adſpiciẽtes,miſerabantur ætatis martyris,& adſtantes deflebãt. Quos cùm adſpexiſſet præclarus Chriſti miles, qui neque animi perturbatione, neque ullo tormento vincebatur:

Neanias verberatur immaniſſimè.

batur:Patres,inquit, & fratres, cessantes propter me flere, flete potius propter errorem & interitum animarum vestrarum. Is enim est verè dignus lachrymis, vt qui habeat æterna parata supplicia, & doloré, qui nunquam cessat. Hęc cum dixisset, adspexit ad eum, qui potest seruare. Et cum oculos ad montes sustulisset, vnde etiam sperauit venturum auxilium: Deus, inquit, qui es dux errantium, adiutor eorum, qui sunt in afflictionibus, tu me confirma ad conculcandum maligni stimulos, ad gloriam tui nominis & maiestatis tuę incomparabilis. Cùm autem essent defessi, qui cędebant, & carnes, tanquam aqua inanis, in terram defluerent, & non amplius appareret membrorũ formatio, vt quę in solis cerneretur ossibus, solum auté cor palpitaret, iussus quidem est reduci, duci verò in carcerem: erat enim vespera.

Psal. 120

Custos autem carceris Terentius (hoc erat enim ei nomen) cum martyri benè uellet, & multorum, quæ ab eo acceperat, bonorum esset memor, eum quidem includit in carcere interiore propter metum Præsidis: sed ei molle fœnum attulit, & sindonem, & in eis sanctum deponit. Iam autem circa mediam nocté magnum quidem terręmotum excitat Deus in ciuitate. Etenim ipse Deus adest vnà cum suis Angelis, strenuum reuera athletam visitaturus. Quomodo enim fieri poterat, vt eum, qui sic laborauerat, relinqueret absque consolatione? Et statim quidem carcer aperitur: reorum autem protinus soluuntur catenæ. Deinde interiorem ingressi carcerem, in quo erat martyr, eum monent Angeli sub specie virorum, dicentes: Respice Neania. Ille vero respexit, & vidit: Et quinam estis, qui adestis? placide rogauit. Illi autem: Sumus, dixerunt, Angeli à Christo ad te missi. Adolescens verò eis proponens probationem eius, quod dictũ fuerat: Si, inquit, estis Angeli Christi, genu ei flectite, & signum eius Crucis in uestris signetur oculis. Illi autem sic fecerunt. Et cum adiecissent, Credis nos fuisse à Christo ad te missos? Ille autem veluti oblitus illorũ grauium, quę sustinuerat, tormentorum, forte quòd maiora pro Christo perpeti desideraret: Tres, inquit, pueros, qui ad ignis fornacem decertabant, iure Dominus dignatur sua visitatione, & mittit Angelum roscida nube flammam soluentem: A me autem quid factum est eiusmodi? aut aduersus quem ignem decertaui, vt dignus essem ea quę per Angelos fit, consolatione? Christus verò erat, qui hanc magnam modestiam & humilitatem in eius cor immittebat. Qui cum etiã sancto manifestus fuisset in forma humana, lucem emisit clarissimam: & cùm eum aqua adspersisset & tetigisset, fecit surgere, dicens: Non tu amplius Neanias, sed Procopius appellaberis: Te ergò fortem prębe & strenuum. Proficiens enim proficies, & patri meo, qui est in cęlis, gregem exhibebis. Illum auté tremor inuasit, & flexis genibus: Rogo, Domine dicebat, pelagus tuæ patientię, ne iniquitatum mearum recorderis, q; per uiscera tuarum miserationum me vultu adspexisti proprio, qui viuus eram captus ab alieno: conserua integram meam animam. Vereor enim, ne ea forte timore affecta, propter multam imbecillitatem huius humilis corporis, veniat in periculum circa confessionem suæ in te affectionis. Ad hęc autem dixit Dominus: Noli timere, ego enim sum tecũ. Et hæc cum dixisset, cor magna impleuit audacia, & tanta lætitia, quanta dici non potest, eius repleuit animam. Sicque iuit in cælos, ne corpore quidem eius relicto experte diuinæ significationis. Nam inuentum est hoc quoque totum illæsum, totum intactum, & nec ullas omnino ostendens reliquias aut typos vibicesve alicuius plagæ: sed nec laboris relicta erat illi corpori ulla significatio: sed erat Sanctus animo quidem tranquillissimo

Angeli cum inuisunt.

Nota hæc Lector.

Dan. 3.

Mira humilitas eius.

Christus ei apparet.

Christus eum confirmat, & sanat.

totus: corde uero audacissimo, & maxima fiducia pleno: corpore autem sanissimo atque florétissimo. Cor enim eius sperauit in Domino, (vt dicamus cum diuino Dauide) & adiuta est & germinauit caro eius, aperte habens mutationem à dextera altissimi.

Psal. 27.
Psal. 76.

Erant autem hæc impiorum auribus incredibilia, & ab eis minimè admitti poterãt. Magna enim res est pietas, & quę magnis opus habet animis. Erant autem ij abiecti, & qui non magna animo agitabant, pleneq; humi affixi, & rebus terrenis dediti. Cùm.n. vnum ex satellitibus misisset die sequenti Præses, rogauit, an esset mortuus Neanias. Terentius vero custos carceris ei declarat, quæcunq; facta fuerant in carcere. Quæ cum audijsset satelles, voluit sanctũ videre in carcere. Accedens itaq; eum vocauit. Ille vero axaudiit. Erat aũt satelles cęco similis. Confessus est itaq; cæcitaté, dicens: Non possum te uidere. Cui diuinus Procopius. Quicũque, inquit, recedit à luce, & seruit dæmonibus, est in tenebris, & nescit quò uadat. Hæc profectus satelles renunciat Pręsidi, & aliis, quotquot erãt, magistratibus. Is autem statim sanctũ accersit. Qui quidem cùm adduceretur, eius quidem facies resplendebat sicut Sol: totum autem corpus erat mundo linteo simile. Cùm itaque eũ adspexissent ciues, neq; rugam habétem, neq; aliquod aliud signum supplicii, repleti admiratione, veluti accepta quadã luce in Deum pietatis, simul cũ militibus, Deus huius sancti, dixerunt, fer nobis auxilium. Et sic quidẽ multitudo. Pręses aũt erat, vt dicitur, asinus lyram audiens. Nõ modo.n. ipse nõ agnouit, sed eos ẽt, qui agnouerant, studuit peruertere. Postq̃.n. vidit multitudinis, quę facta fuerat, ad Deũ cõuersioné, è sede surgens, & manũ extédens. Fratres, quid magnũ, inquit, adspexistis? ꝙ dii magna vsi cleméntia, facile suũ reformarunt famulum? Cui sanctus, multo lepidius spiritali sapientia eludens & conuincens mundi calliditatem: Re uera, inquit, vt dixisti, sum reformatus: sed si hoc donum diis ascribis, uobis eundum est ad eorum templum, vt sciatis quisnam ex iis nos benignè adspiciens, fecit reformationem. Ille auté (facile enim persuadetur inscitia, & maximè, cũ uelle & credere simul conueniunt) maximo statim repletur gaudio, iubetq; forum ornari, quantùm à prętorio ferebat usque ad templum, & solum sterni linteis, & præcones supra muros ascendentes, alta voce clamare, Quòd Neanias filius Theodosiæ mulieris senatoriæ, ductus erat pœnitentia, & diis modo uellet offerre sacrificia.

Multi credũt in Christũ.

Cùm hęc autem audiuissent, quicunq; ex ciuibus gétilem sequebantur religionem, ualde quidã sunt lętati: Christiani autem magna afficiebantur molestia. Confluxerat autem multitudo fraquentissima. Sanctus vero cum rogasset, vt solus ingrederetur, dicens: Quoniam solus eos affeci contumelia, me oportet magna vti excusatione. Cumque ingressus portas clausisset, stat ad Orientem, & totum suum corpus obsignat: deinde manus & oculos tollens in cęlos: Domine, inquit, Iesu Christe fili vnigenite patris, qui non * cadis sub adspectum, qui verbo omnia produxisti, & uoluntate tua cõtines, qui extẽsus es supra lignum, & alligasti fortem, & iis qui ab illo vincti erant, ęternam peperisti libertatem: ipse nunc quoque extende tuã, quæ sub adspectũ non cadit, manum omnia efficientem, & execrãdas eorum, qui falsò nominantur, deorum contere statuas, q; fabricatæ sunt ad tuum decipiendum figmentum: vt & eorum arguatur imbecillitas, & pudore afficiatur iniquus Imperator cum Præside, qui est ęquè impius: & glorificetur nomen tuum, quod est à me inuocatum: & omnes sciant te esse, qui semper uiuis, & es Rex solus ęternus & immortalis. Hęc cum dixisset, & signum viuificę Crucis in aere fecisset aduersus statuas: Vobis, inquit, dico immundis simulacris, timete Dei mei nomen,

Totũ corpus Cruce consignat.

Ecce virtutẽ signi uiuificæ Crucis.

30. simulacra in aquam redegit.

men:& in aquam resoluta,in hoc templo dispergimini. Deinde cum manum tetigisset Apollinis,eum cœpit diuellere: & sic eadem hora triginta sunt deiectæ statuæ,& in aquam solutæ portinus, & extra templum diffusę: adeò ut nonnulli ex iis, qui illic adstabãt, cùm vidissent quod factum fuerat, valde sint mirati & clamauerint:Christianorum Deus,fer bonis auxilium.

Pręsidem aũt,qui erat animi valde dubius, ob contraria simulacra, & ob conuersionem militum ad pietatẽ,excitat qui bonis inuidet diabolus:& sanctũ quidem Christi martyrem curat conijci in carcerem:Militibus aũt,eos intuens,dixit: Quid verò?uos quoque estis Christiani?Cùm illi aũt,tanquàm uno ore,essent assensi, ægrè ferens Iudex, volebat quidem eos variis punire supplicijs,& sic irę suę afferre solatium,vt qui in eos acerbum cõcepisset odium, quòd desciuissent: timebat autem, nè à duarũ cohortium multitudine, excitata seditione,interiret. Statuit itaq; cum magna militum multitudine eos repente inuadere, nè id sentirent:& cùm eos in orbem circundedisset, tollere de medio. Cùm aũt iam aduesperasceret, duarum cohortium milites cum duobus tribunis ad sanctum venientes in carcerem, rogabant, vt ipsi quoq; referrentur in catalogum Christianorum. Quibus martyr: Fratres, vultis vos quoquè,inquit,Regi meo militare? Ijs autẽ magnum animi impetum ad hoc ostendentibus,Martyr valde est lętatus. Et cùm rogasset custodẽ carceris, qui ei(vt iam dictum est)bene uolebat, finitur egredi è carcere: (dedit enim fidem se non esse fugiturum, propter magnum martyrii desideriũ, & ꝙ ille magis sitiret pro Christo profundere aiam,q̃ amici impietatis eũ interimere.) Postq̃ autẽ est egressus,noctũ venit ad Leontium ciuitatis Episcopũ: cumq; eum conuenisset,tradit milites,mandans, vt ei curę esset illorum baptismus. Ille verò cùm accepisset, & deinde etiam cathechesi instituisset, baptizat eos cum duobus eorũ tribunis, eosq; impertit viuifico corpore & sanguine Christi. Quos post baptismum diuinus rursus Procopius docebat pietatem,à diuina ipse doctus gratia, & faciens id,quod illi factũ fuerat, & id effectus iis, qui crediderant,quod illi erat spiritus: & rursus dans gratis id,quod ipse gratis accipiebat. Erat enim & sermone iucundus, & in congressione admodum placidus & moderatus,& ad aures detinendas, & fidem eis faciendã lõgè utilissimus. Eius aũt doctrina sic habebat.

Milites multi credunt.

Post catechesin baptizantur et accipiũt Euchari stiam.

Fratres,scitis cui Regi militatis,& cui pacta conuẽta fecistis? Oportet aũt ea conseruare firma & stabilia,& propter nullum ex iis,quę delectant,neq; vllum ex ijs,quę molestia aut timore possunt afficere,discedere ab eius amore. Hoc autem pulchre poteritis facere,si volueritis præsentia cõferre cum futuris. Quid enim nunc erit adeò terribile, atquè gehenna ignis æternis,cùm neq; id,quod urit, omninò lucẽ habeat, neque id quod punit,vnquàm cesset? Vbi uerò ita punierit homo,vt Dei manus eum, qui semel fuerit condemnatus in illam * incidere? Quid autẽ ex bonis prę sentibus tantam attulerit voluptatem, quantam Deus ipse largitur iis,qui eum dilexerunt: cuius pulchritudo quidem est inexplicabilis, vis autem inexpugnabilis, gloria æterna,& cuius vniuersa fiunt omnium dilectorum, totius scilicet terrę & maris fines, cęlique & Solis,& astrorũ pulchritudo ac magnitudo? Quid enim sunt hæc & cuiusmodi,si cõferantur cum bonis, in quę non cadit interitus,quæ sunt Dei amicis repositα, quæ neque oculus vidit, nec auris audiuit, neque omnino in cor hominis ascenderunt?

Esa. 64. 1. Cor. 2.

Cùm autem adhuc loqueretur, & uellet maiorem doctrinæ seriem contexere,Præses emisis satellitibus eos adduxit:& cùm stitisset ad tribunal: Iam omnino, inquit,à vano errore discessistis,& vertiginem ac caliginem desposuistis,quam execrãdus iste in uos effundebat?Si hæc ergò ita se habent,vt diximus, accedite, & diis sacrificate:si sic enim feceritis, maiores consequemini honores ab Imperatoribus. Illi autem perinde ac sic uellent ostendere diuini Martyris orationem non esse effusam in aerem, sed cecidisse in terram bonam,& fructum ostendisse multiplicem, excipientes dixerunt:Quibusnam diis,o præses,sacrificabimus? Quamnam autem ab eis vtilitatem sperantes nos percepturos, qui neque possunt sibiipsis opem ferre: ut qui ab uno homine, eoque victo tam facilè, quàm quiduis aliud, confracti sunt? Quis ergo homo, qui non omnino desipiat, Deum quidem reliquerit, per quem hæc fiunt:coluerit autem ea,quæ sunt circundata tanta imbecillitate,vt qui surdorum,& eorum,quę mente carent, uelit esse adorator stultus & insipiens? Hęc iniustissimum iudicem ira replent. Iubet autem magistratus spiculatorum adesse in Nea cum vniuersa manu,quæ illis parebat,eosque sic in orbem circundatos mactari,& martyrem Christi Procopium adesse spectatorem ferro oneratum. Quanam autem de cã sic iussit insipiens? Vt spectaculo eorum,qui interimebantur,timore aliquo concussus is, qui re vera minime perterreri poterat,persuaderetur, vt sacrificaret. Tantum uero abfuit,ut ille timeret, vt pro eis oraret potius,vt bono animo subirent consummationem,& digni haberentur, qui essent ex numero martyrum. Quocirca & eum Deus exaudiit, & ab eo vox est è cœlo audita,quæ id dicebat. Illi autem viri egregii cum maximo impetu & summa animi alacritate, perinde ac si uocarentur,non ut eis capita amputarentur, sed potius vt coronarentur,procedebant ad lictores hostiliter intuentes,ipsi amicè adspicientes, & illos tanquàm bonorum authores obseruantes. Sicque eis sacra amputantur capita cum duobus eorum Tribunis Nicostrato & Anthioco,vicesimoprimo Maii. Quidã autem Eulalius,vir bonus & clarus, cum ei essent curę preciosę hæ reliquiæ, noctu ueniens cum multis aliis eas tollit: & cum eas, ut oportet, unxisset, in loco apto deponit.

Militum constãtia.

Plectuntur capite, et eorũ preciosas reliquias colligit Eulalius.

Dei autem martyr Procopius, maximo ferri pondere,vt dictum est,ei imposito,includitur in carcere. Et * sic quidem negligebat uincula: erat autem intentus orationi Ad eum uero accedunt senatoriæ fœminę fideles,numero duodecim,dicentes: Nos quoquè sumus ancillę Crucifixi. Quod quidem cùm non latuisset Præsidem, ipsæ quoque includuntur. Cùm eas autem tristes uideret sanctus,eas recreauit admonitionibus, dicens: Matres & sorores,cùm oporteat vos abducere corda vestra ab omnibus, quæ ad hanc uitam pertinent,& versari in ijs,quę spectant ad Deũ, scientes quòd vos Deus uocauit in suum thalamum, nemo uestrum vincatur à socordia. Scitis enim, quòd qui est nudus à bonis operibus, illuc nequit peruenire:si quis autem temere ingressus fuerit, non habens indumenta nuptialia,quid sit passurus, licet scire ex diuinis Euangeliis. Imploremus ergo Dominum,vt confirmet imbecillitatem,& inspiret audaciam. Vbi enim in aliis quoque bonis non possumus aliquid absque illo facere, quid in re tam magna, nempe in martyrio poterimus, si non habeamus ipsum opem ferentem: cum spiritus quidem sit promptus, (ut ipse dixit) caro autem infirma? Et sic quidem Christi martyr: Eę uero, Ora pro nobis, dicebant Domine vere spiritalis: tuę enim ad Deum preces erunt validę nobis apud Deum uires, turris fortitudinis à facie inimicorum: & ab eis custoditæ,qui non cernitur, hostem & ueterem nostrũ mulierum supplantatorum fundemus ac fugabimus: & sic poterimus consequi magna Christi promissa.

*for. * hic*

Duodecĩ matronæ in carcere confirmãtur à Procopio.

Matt. 22

Matt. 26

Cùm eæ sic loquerentur cum Martyre, mittens Præses,

Constans matronarũ responsum. ses, iubet eas sisti in iudicio. Cùm autem de iis quoquè audiuisset Theodosia Senatoria, accedit visura quod erat eis euenturum. Quæ cùm constitutæ fuissent pro tribunali, dicit Præses, Obeditis ne, & diis sacrificatis, vt uos dignas reddatis honoribus, an uestra spōte malum sequentes, deditę estis vanæ religioni? Illę verò: Apud te, dixerunt, sit honor tuus, & tu eo fruere: nobis autem vna est gloria, cum Christo Crucifixo coniunctio. Hæc cùm audiisset Præses, iubet binos adstantes subtilibus eas virgis cædere: deinde ligno appēsas, in lateribus & axillis igne comburi. *Cruciat' immanes* Quæ quidem cum fiebant, & cum igne conflictabantur, erāt eis preces dolorum solatium, a deo ut ipsæ opportunè dicerent cum diuino Dauide: Tribulationes & necessitates inuenerunt me: mandata tua meditatio mea est. *Psal. 118.* Deinde facta est rerum molestarum & grauium accessio. Iubet enim eis quoque excindi mamillas, sanctas sceleratus ludificans, & dicens: Vobis omnino opem laturus veniet Crucifixus. Illæ uerò: Et opem tulit, dixerunt, & iis, qui sapiunt, opem feret. Hoc autem apertè probatur, quòd nos, quæ sumus mulieres, efficiat simul & deos tuos, & tormenta, & tuum ridere supercilium. Hoc iudicem ad maiorem accendit insaniam, & iubet rursus ignitos globos æneos admoueri alis sanctarum. Quod cùm factum esset, & rursus subsannans Iudex diceret: Sensistis ignem? Eæ dixerunt: Tu sentíes, dum igni immateriali assiduè vreris. Nobis autem inexpugnabilis adiutor est uerus noster Deus, quem ipse non uides magis, quàm qui cæcutiunt, magnum hunc & manifestum Solem.

His adstans, vt dictum est, & videns magna Theodosia, diuinas statim concipit notiones. Eam enim subiit sermo Dei efficax, & acutior omni gladio acuto, (vt dicit Paulus) *Heb. 4.* eamque totam in altum sublatam & accensam, ad ueram traduxit pietatem. Cùm ergo parua omnia reputasset, opes, nobilitatem, honorē, gloriā, eaque esse parui & abiecti animi iudicasset, in earum, quæ in præsentia habebantur contemptui, & tormentis cruciabantur, Christi qui propter nos humiliatus & cruciatus fuit, ancillarum se refert numerū, & beatam illam cum eis dicit uocem: *Theodosia mater Procopii credit, & palam cōfitetur.* Ego quoque sum ancilla Crucifixi. Hæc cùm adspexisset Præses: Domina, inquit, Theodosia, quis te in hunc errorem induxit, vt patriis dijs relictis, noua nunc eiusmodi secteris? Illa autem: Non nunc inquit, erraui, sed errabam potius, quæ Deo relicto, qui est cœli & terrę opifex, obseruabam abominationes & opera manuum hominum. Cùm multa autem verba inter vtrunque dicta essent, & uideret eam ne minimum quidem persuaderi, eam cum aliis martyribus condemnat ad carcerem. *Coniicitur in carcerem.* Ea uerò quid non faciebat, cùm sacras illas uideret fœminas? Extollebat, laudabat, beatas esse propter plagas pronunciabat, eas abstergebat, osculabatur, preciosis mundabat linteis, eis quoque imponebat medicamenta. Erat enim non ignara medicinæ Quam cùm uidisset diuinus eius filius, cor habuit plenum exultatione propter insignem lætitiam: & propius accedens: Domina, inquit, mater mea, quid huc uenisti? Quid te mouit, ut à diis patriis defeceris? Num forte agnouisti eorum imbecillitatem? Fili mi, inquit, cùm adspexissem insignem tolerantiam earum, quæ sunt æquè atque ego fęminæ, cognoui hoc aliàs fieri non posse, nisi esset quædam virtus diuina, quæ eas occulte attingens, animum adderet ad patientiam. Et ideo ipsa quoque statui adorare Crucifixum, qui sic potest confirmare eos, qui credunt in ipsum. Ille autem diuinæ radicis fructus diuinissimus: Beata es, inquit, domina mea, propter has cogitationes, & à Deo missam & excelsam notionem, quæ sic cor tuum cepit. Et cùm eam illa nocte accepisset, committit Episcopo Gerontio, qui eam sancto dignatur baptismo. *Baptizat* Deindè cum eæ venissent in carcerem, eas admonebat sanctus, instruebat ad confessionem pro Christo subeundam, & illarum animos implebat audacia.

Post hæc mittit Præses, vt eę sisterentur ad iudiciū. Cum autem omnes simul affuissent, statim dicit Theodosiæ: Vides quemadmodum tui curam gero, & nolo tibi afferre interitum? Conuertere ergo, benignosq; & clementes deos inuoca, & maiores quàm antea honores consequeris. Cui beata: Stulte, inquit, & insipientissime, non te pudet hæc fusilia, & sculptilia deos nominare? Si autem Deo pro uiribus assimilari, est primum bonum & beatum hominibus: si quis vobis optauerit, vt efficiamini diis uestris similes, restat omnino, vt vos quoque sitis surdi & cæci, sicut illi, manusque & pedes habentes, qui minimè fungi possint officio. His dictis, iubet Præses eā in os uerberari, ab ea pœnas exigens propter pulchra uerba, quæ conuenienter rationi fuerat elocuta: deinde extensam, verberari à quatuor hominibus. *Dire verberatur, & laceratur.* Postquàm autem factum est quod iusserat, & relaxata fuit à tormento, iubet rursus manibus ferreis eius sancta lancinari latera. Aliæ uerò diuinæ mulieres uidentes eam sic patientem, & è lateribus distillantem sanguinem, intensè pro ea orabant: Deus noster, dicentes, refugium & uirtus, adiutor in tribulationibus, *Psal. 45.* quę inuenerunt nos nimis: procede, Domine, & nos eripe ex manibus filiorum alienorum. Hæc cum audisset Præses, iubet harum sanctarum mulierum maxillas cędi plumbatis. *Item aliæ matronæ.*

Cùm autem hæc omnia ferrent forti & excelso animo, videns stultus Iudex se calcitrare contra stimulos, & ferire adamantem, & ad tumultum proclamare, seque potius pudore affici, ut qui laboret inopia consilii & superetur, quàm efficere, ut illæ patiantur: Nam ille quidem ira mutabatur, & ignem spirabat: earum uerò erant vultus lætiores: Et se magis obesse, quàm prodesse, ut qui credentium numerum nō diminuat, sed eum potius augeat admirabili harum tolerantia: uel inuitus humanitate vtitur vir immitis, ut qui pluribus prętermissis suppliciis, iubeat eis una catena alligatis gladio amputari capitata. Postquàm autem audierunt sententiam, aliæ quidem forte tasse mulieres fecissent eo tempore, quę faciunt fœminę, fleuissent, suspirassent, eiulassent, suasque amicas & familiares postremò complexæ essent: hæ vero nihil eiusmodi: sed cùm ducerentur ad mortem, tanquàm ad delicias euntes & conuiuiū, atque adeò re uera euntes, (illuc enim ibaat ubi est uox & sonus eorum, qui festum celebrant) vultum habebant alacrem, & per orationem se Deo commendabant. Postquàm autem ad locum peruenerunt, cum prompto & alacri animo colla inclinassent, perinde ac si esset amputaturus vincula interitus, & eas transmissurus ad immortalitatem, eis amputantur capita vicesimonono mensis Maij. *Capita eis amputantur.*

Cùm dies autem aliquot intercessissent, Præses sedēs in tribunali, ac crudele quid & immane spirans, athletam Christi iubet produci. Cui dixit: Quid uero? Es ne satiatus impium & execrandum caput, qui totanimas perdidisti? Non perdidi, inquit martyr, sed à perditione potius & interitu traduxi ad uitam. Hæc dixit, & statim venerabilis illa facies, cum sic iussum esset à Iudice, ferreis cædebatur manibus: *Procopij facies cæditur.* licebatque uidere rem horrore plenam, illos quidem, tanquàm feras agrestes, ferreis ungulis lacerantes: hunc autem stantem, non tanquàm uirum, sed tanquàm statuam, & ferentem plagas immobiliter. Et sanguis quidem valde fluebat, & terra mirandum in modum fiebat purpurea: nullus autem audiebatur gemi-

gemitus, neque erat aliquod aliud signum dolentis. Sed neque aliqua rursus misericordia subibat animum Pręsidis. Quocirca nesciebat quispiam, quidnam magis admiraretur, patientisnè tolerantiam, an punientis inhumanitatem. Corde enim magis efferebatur, videns illum minimè plagis credere: seque hac ratione iudicabat esse inferiorem, & id esse suam iudicabat calamitatem. Quamobrem plura ei adiungit aspera & grauia, & iubet eius collum teri plumbatis. Vbi autem hoc quoque patiens idem erat, transmittitur carcerē, non vt parum haberet laxamenti (quomodo enim crudelitas humanum quid & clemens omnino in animo versauerit?) sed vt ille potius consideraret, quidnam agens, aut quodnam supplicium afferens, magnum sancti animum attingeret.

Collū eius plumbatis teritur

Diuinus vero Procopius ingressus carcerem, orabat, vt confirmaretur pietas, & vt ipse confessionem ferret vsque ad finem: pudore autem efficeretur impietas, & ut infirmaret Præsidis machinas aduersus Christianos. Ipse autem Præses & ualde stupebat, & planè erat dubio & perplexo animo propter multam Mrtyris constantiam. Quamobrem neque domo est egressus, neque vllum impertiit sermone toto die: immò uero cum eum febris inuasisset vehemens, & ne sic qui dem intellexisset se fuisse à Domino percussum è disciplina, ęternis plagis, & suppliciis dignam emisit animam. Dei autem verbum crescebat & confirmabatur, multis quotidie non solum viris, sed etiam mulieribus ad fidem accedentibus. Res uero martyris adhuc maioris fiebant, uocationi rebus concinentibus, & ad maiora proficientibus. Perspicuum enim erat eum frui spiritus copiosa gratia, & eum famę pennis in omnem partem peruadere, ut qui multos curauerit dęmoniacos, non mora temporis & difficultate, sed signaculo solo diuinę Crucis, & imperio facto in dęmones: cui tantum aberat, vt non parērent, vt illud quidem eo quamprimum faciente recederent: tantum autem orarent, ne subiicerentur suppliciis.

Impius iudex scelerata reddit animā

Signo Crucis sanat dæmoniacos.

Postquàm autem Iustus excessit ex humanis, mittitur ab Imperatore Diocletiano ad regendam Palęstinam Flauianus, qui erat quidem ipse quoque Italus, & honesto loco natus in Italia, priore quidem nil ęquior, immo vero morum peruersitate & animi feritate & dicendi facultate superabat priorem. Postquàm autem venit Cęsaream, accedentes ad eum quidam ex ciuibus, de Martyre ad eum retulerunt. Ille uero rem non differens, curat sanctum statim sistendum: Et, Quod est, inquit, nomen tuum? Ille autem: Quod primum est, inquit, & necessarium, & quod tu maximè quæris, Christianus. Vocor vero Procopius, ne hoc quidem habens ex hominibus, sed ex Domini mei Iesu Christi gratia & clementia. A te, inquit Pręses, solo fortasse ignoratur diuinus iussus Imperatoris, & quemadmodum iubet uos sacrificare diis immortalibus: aut si non pareatis, grauibus subiici supplicijs, & sic male uita priuari? Mihi autem venit in mentem admirari, quemadmodum cùm eo ætatis processeris, adhuc sustineas desipere: quemadmodum etiam alios ipse docens, longè absis vt sapias. Deum enim dicere natum esse ex muliere, & ipsum Crucifixum esse ab hominibus: deinde eū, de quo hoc fateris, adorare, non solùm est inscitiæ, sed propemodum insaniæ. Mihi ergo credens, ab hac uana desiste superstitione: nam & nos habebis, qui tuas priores excusemus iniurias, & maiorem, quàm prius, honorem consequeris, & mihi maxime gratificaberis, à pluribus me liberans laboribus, & quæ apud te uerba fecimus, ea non frustra esse facta ostendens.

Ad hæc magnus Martyr Christi Procopius, tāquàm volens maiorem ostendere prudentiam aduersus Iudicem, qui maiore vtebatur improbitate. Te quidem, inquit, oportebat, ò Pręses, opificem & regem cœli & terræ piè nosse, & eum solum credere esse uerum Deum in immutabili natura & impatibili. Si autem vis ex mundanis, & ijs, qui sunt apud uos, philosophis discere, inuenies & Hermem cognomine Trismegiston, id est, ter maximum, Socratemque & Platonem & Aristotelem, qui uolunt esse vnum, & non multos deos. Et primum quidem ante alios audi Hermen: (sic enim habent ea, quę scribit ad Asclepium, illum, inquam, medicum:) Dominus & effector omnium, quem Deum quidem vocandum esse duximus, præterea secundum hunc fecit mundum, qui est & adspectabilis, & sensilis. Quoniam ergo hunc fecit primum & solum & unum: ei autem visus est pulchrior, & plenissimus omnium bonorum: admiratus est, & eum valde dilexit, vt fœtum propriū. Vbi est ergo hic multitudo deorum? Si enim non esset simplex Dei natura, sed multiplex quędam & numerosa, omnino in creatione ipsam quoque, quę creabatur, naturam diuisissent: & alius quidem cœlum construxisset, alius vero terram, & mare alius. Sin autem tibi videatur, o optime Pręses, eos factos esse postquàm productum esset cœlum, & terra, ne eos esse dicas deos, sed res creatas. Et si enim ipsum Solem adduxerimus, & Lunam, quòd in cœlo appareant, & ordinatè certè & concinnè lumen inter se dispertiti sint, & ille quidē totum diem sciat illuminare, hæc uero nocti lucē præbere: non tamen hoc priuilegium eorum tribuemus naturę, sed diuini potius & ab interitu alieni & beati numinis iussum esse dicemus: sicque multiplex principatus reducetur nobis ad monarchiam. A Socrate autem & Heraclito reiecta est & abdicata simulacrorum adoratio. Atque hic quidem expellitur è ciuitate Ephesina: ille uero ab Atheniensibus cogitur bibere cicutam.

Asclepiū de uno Deo testimonium.

Quos autem vos deos vocatis, & ante omnes ueneran dum illum Iouem supremum deorū, nonne is erat rex Cretensium? Non eius sepulcrum in hac utique Creta fuit manifestum apud omnes? Quid uero? Non Neptunus quoque primus refertur in catalogum Piratarū, & prædo pręstantissimus, qui est apud uos deus, inter omnes cognoscitur? Porrò autem eius quoque sepulcrum fatetur Calabria. Hæc pulchre sciunt, qui apud Græcos, & qui apud Romanos sunt scriptores. Et qđ est elegātissimum, non à Christianis, sed à suis propriis accusantur adoratoribus.

Iupiter rex Cretensium. Neptunus prædo insignis.

Quoniam autem dixisti Christum natum esse ex muliere, & fuisse Crucifixum, audi, o Iudex, quodnam fuerit arcanum eius consilium, & hoc nouum mysterium. Ex iis autem, qui sunt apud vos, sapientibus, de ipso & de eius aduentu dicam primum prophetias. Vocetur ergo Sibylla, eaque mulier, & quæ celebrata fuit apud Græcos & Romanos. In tanto enim honore eam habuere Romani, tantique eam fecerunt, non solum vulgus, sed etiam Reges, vt Tarquinius multis talētis eius libros emerit. Hæc ergo, quæ apud uos in magna habita est admiratione, in secundo suo libro, de suscipiendæ à Christo carnis consilio, & de eius ortu ex Virgine, aperte hæc prædicit:

Verbum quando Dei summi est paritura iuuenca,
Clara die in medio stella apparebit ab ortu,
Nuncia permagni signi mortalibus ægris.
Magni tuncque Dei natus venturus ad ipsos
Est homines, gestans carnem, assimilatus & illis
In terra, huicq; Magi portabunt munera, nempe
Aurū, Myrrhā & Thus: hæc omnia nanque placebūt.

Sibillæ de Christo uaticiniū

Iuuencā autem, appellat Virginem expertē nuptiarū. Apud Hebręos enim Virgo & iuuenca eodem nomine significantur. Rursus autem eadem Sibylla in eodem libro hæc dicit de preciosa eius Cruce:

O felix lignum, Deus in quo extensus, habebit
Non te terra, domus sed erit tibi regia cœli.

Item de S. Cruce.

Neque

Neque vero hos duos versus solum refert, sed etiam totam fecit acrostichidem Crucis uenerabilis, per eã significans secundum gloriosum ad nos futurum descensum. Ita autem habet hæc Acrostichis, Iesus, Christus, Deus, Filius, Seruator, Crux. Quòd si me parum perpatienter audias, o sapientissime, ego tibi pauca dicam huius Acrostichidis:

Iudicij signum est tellus sudore repleta.
E cœlis veniet rex magnus, cuncta gubernans
Secula, præsens carnem & mundum ut iudicet omnẽ.
Visu illum cernentq; Deum infidi atque fideles
Sede altum, atque animis reddentem iura virorum.

Quòd si etiam vis quędam audire oracula Pythici Apollinis, & Ammonis, qui est in Lybia, & Dodonęi rursus, & Pergameni, attẽde diligenter, & scies, Christum filium DEI altissimi ab eis fuisse prædictum, venturum esse ad salutem & renouationem humani generis. Nam cùm Iason princeps eorum, qui dicuntur, Argonautarum, de templo, quod Athenis primùm constructum est in arce, sciscitatus esset Delphicum Apollinem, & dixisset: Prędic nobis, Propheta Phœbe Apollo: cuiusnam erit hęc ædes, & ad quid futura sit in posterum: sic respondit: Quęcunque ad virtutem quidem honestatem vos incitant, facite. Ego autem tres cupio, Deum unum regnantem apud superos, cuius Verbum, ab interitu alienum, conceptum in simplice Virgine. Qui tanquàm ignitus arcus percurrens mundi mediũ, omnes capiens, eos adducet donum patri. Huius erit hæc ędes. Maria autem erit nomen eius.

Apollinis Delphici oraculũ.

Cùm uerò rursus Battus hunc Apollinem de Deo interrogasset, respondit: Vnus mihi vim affert vir cælestis. Cum passus sit, Deus est, & non ipsa passa est diuinitas. Vtrunque enim simul est DEVS, & immortalis à patre ferens omnia, & omnia matris habens. Ex patre quidem habens vitam & uires: ex matre autẽ mortali Crucem, sepulcrum, molestiam & grauem contumeliam. Cuius etiam è ciliis aliquando calidę fundebantur lachrymæ, & quinque hominum millia satiauit quinque panibus: hoc enim uolebat omnis homo. Christus est meus Deus, qui est in cruce extensus, qui mortuus, qui è sepulcro venit ad polum.

Itẽ aliud.

Flauianus autem veluti irridens ea, quæ dicta sunt à sancto Martyre: Egregius, inquit, nobis exortus es Dei & rerum diuinarum expositor, vt qui cælestes feras claues & signacula. Verumenimuero priusquàm te torquere incipiam, consulo tibi, vt cesses ab impiis his nugis: abneges autem hũc à ratione alienissimum Christianorum cultum, & velis deinceps sentire cum Græcis, & parere legibus Imperatorum, honoresque & dona ab eis consequi. Quòd si nolis parere ijs, quæ tibi consulimus & suademus, hoc inuenies lucrum inobedientię, quòd cùm omnia tormenta sustinueris, deinde etiam facies, quod iuberis. Sanctus autem: Quoniam, inquit, verum Deum ignorasti, qui eum potes animæ intueri oculis, tu quidem macta & sacrifica corpora hominum, ea lanians & dissecans. Non enim sentis te mortuis offerre sacrificia, qui es mortuus, & lapis non minus, quam ipsi, & nullo sensu pręditus. Ego autem sacrifico Deo meo sacrificium laudis per eam, quæ est in ipsum, confessionem & fidem. Si enim pulchra res est lapis, quem tu adoras, & tãquàm Deus est à te existimatus, noli eũ secare & diuidere: & cùm eum in multas partes diuiseris, vnã quidem, tanquàm DEVM adorare, & ei thus offerre & sacrifica: altera autem vti ad domum ędificandam, quinetiam ad excrementa & quosdam vsus profanos. Hoc ipsum autẽ sæpè fecisti in auro & ligno, & eis obstulisti sacrificiũ & thus. Cuiusnam est ergo sapientiæ, aut quodnam est arcanum in uestra religione, auro & ligno offerre sacrificia, & postea in lutum proiicere: tanquàm Deum honorare, & deinde comburere: uitam petere & salutem à ligno putrido, & à lapide (proh dolor) nullo sẽsu prędito, quę postquàm uos diis similia effinxeritis, nihil habent amplius? Quamobrem magis esset rationi cõsentaneum, vt uos ferro sacrificaretis. Sed uides ipsum quoque igni fieri mollius, & minus habere uirium, quàm prius. Quid ergo? Ignis est deus existimandus? Sed is quoque extinguitur, quando caret materia: nonnunquam autem aqua quoque eo euadit potentior. Cùm ergo oporteat relictis rebus materialibus, quę ad interitum per se inuicem tendunt, puris factis & sola oratione eum, qui est uere Deus, colere: (Non enim igne opus est, non lignis ad illius nutrimentum, neque omnino cæde animantium: nullius enim horum egena est diuina natura, immò uerò nulla re omnino indiget: rectas siquidem actiones amat Deus vniuersorum: qui tantam in nos humanitatem ostendit & clementiam, vt unigenitum suum filium dederit ad mortem, vt solueret dolores mortis, & æternæ uitę conciliatricem nobis suam ostenderet resurrectionem) si tibi videtur, crede iis, quę dicta sunt: sin minus, gladio in me intentato vtere. Hæc cùm clara uoce dixisset sanctus Præsidi, & iis, qui circũstabãt, mercedem huius dicendi libertatis, impietatis Præses ei minatur: imperat cuidam Archelao, ut stricto ense uirum strenuum conficiat. Cùm is autem alacriter, tãquàm non ad mortem, sed ad uitã vocaretur, seipsum præbuisset, lictoris manus fuit protinus resoluta, & ipse unà cum ense in terram lapsus, mansit cogitabundus. Hæc magno stupore affecerunt Flauianum, iubetque vt eius manibus & pedibus ferro ligatis, seruetur in carcere. Magnus verò Christi Martyr, licèt ità se haberet, & ferro esset vinctus, sicut prius, & humi iaceret, citra impedimentum ad Deum adspiciebat. Quamobrèm per orationem ad eum ascendebat, & intelligentia eum alloquens: Deus, dicebat, & pater Domini nostri Iesu Christi, qui illuminasti ea, quę prius erãt obscura, & hanc quę videtur, & eam, quæ sub adspectum non cadit, creatam naturam ex eo, quod nõ erat, produxisti: qui tuum figmentum ad teipsum conuertisti, & non finisti nos proficisci post nostram insipientiam, agimus tibi gratias, & tuę uirtuti & sapientiæ, Domino nostro Iesu Christo, per quem & secula fecisti, & nos lapsos erexisti, & cum peccauissemus, ignouisti, & errantes reduxisti, in captiuitatem redactos, redemisti eius pretioso & Dominico sanguine, iacentes suscitasti, & mortuos viuificasti. Gratias tibi, Done, qui adeò supra merita nos dilexisti, quòd nos ad te aduocas & adducis, confirmans in fide, stabiliens in spe, illuminans in charitate, nos, non prout nostra merentur peccata, puniens, sed nobis ex tua benignitate condonans, lenitate & tolerantia iudicium differens, & per patientiam ad id, quod est melius, nos deducens. Te ergo inuoco, & tuum filium vnigenitum, & sanctissimum tuum spiritum: audi me, & confirma me, & cursum meum perfice: confirma in me quoque indigno tuum testamentum, & me libera ab insultu diaboli, seruans à fraude mali Prędidis, doce nos uoluntates tuas & sanctas uias, & ne auxilium tuum nobis ademeris, neque tuam disciplinam meis viribus grauiorem induxeris. Nos enim non possumus ferre ea, quę aduersantur. Tu autem potes nos eripere ab omnibus, quæ obluctantur. Conserua nos ad uitam beatam & ęternam, quæ est in repletione spiritus sancti, in incorruptione & regno tuæ diuinitatis: ut inueniamur familiaritate coniuncti, & participes promissionum Christi tui. Ita est precatus, & rursum vocem audiit eum confirmantem.

Magna Procopii cõstãtia.

Irridet idololatriæ sementiã.

Nõ potest lictor cadere.

Precatio S. Procopij.

Diuinitus roboratur.

Cùm post sex autem dies sistendum curasset athletam Flauianus; Antequèm, inquit, tuas carnes consumam,

summam, dijs sacrifica. Martyr autem. Corpus, inquit, meum torque, pro tibi similibus dæmonibus decertans. Præses verò: Non me irritabis, inquit, verbis tuis, vt breuem tibi exitum afferam: sed tuam patiar temeritatem. Nam etsi maleficiis tuis ensem auertisti, & speculatorem exanimasti, & nobis omnibus tenebras offudisti, non cessabo tamen te torquere per omnia membra, donec te reddidero obedientem, & effecero, vt quamprimum imperata facias. Extendatur ergò, inquit, loris subtilibus, & à terra tollatur à quatuor, & crudis neruis ei carnes lanientur, & ardentibus carbonibus eius dorsum impleatur. Insipientem enim iuuat flagellorum grauitas. Hæc cùm audisset athleta, non modò non timuit magnitudinem supplicij, sed perindè ac si vellet aperte ostendere, se & id & Iudicem despicere propter suam in Christum fiduciam, liberè eum cœpit insequi maledictis: Omnis iniquitatis dicens, operarie, & ignis æterni nutrimentū, valdè peccans in veritatem, dicis me puniri tanquam insipientem: non aduertis autem te ea mihi largiri, quæ sunt iucundissima, & maximè optanda. Quid enim ei, qui Christum amat, iucundius esse potest, quàm pati propter Christum? aut quid maius afferri lucrum, quàm pro eo labores suscipere? adeò vt verear, nè fortè cùm scieris, quantam mihi afferas vtilitatem, a me puniendo abstineas, vt qui per id nostram inimico gratificeris. Contra autem respondens Flauianus, quod ei maiora afferens supplicia, fle[ct]et, & vt pareat efficiet, eum crebris & grauibus subiecit supplicijs.

Mira animi fortitudo.

Et primum quidem iussit, vt cùm obeliscos candefecissent, eos eius imponerent vulneribus, deindè sanctum eis confoderent. Vbi autem hæc patiens nō magis castigabatur, quàm castigabat per tolerātiam eum, qui iudicabat, & maximè eius deos probris appetens, non ferens ipse cor commotum animi perturbatione, aliud quoque in tormentis excogitat. In eius, inquit, membra iam vstulata salem inijcite, & cū obeliscos accenderitis, addite, vt vel sic cesset deos insectari maledictis, quos colunt Imperatores pro salute omnium. Christi autem martyr dupliciter sauciauit cor Præsidis, fortiter quidem ferens dolores, prudenter verò se gerens in respōsis. Salutem enim, inquit, vocas perniciem, quam sanguinori Imperatores humanæ naturæ attulerunt, dæmonum augentes potentiam, quos Deus citò mutabit, curam gerens hominum. Ille autem ira percitus, graue & alienum excogitat supplicium. Iubet enim afferri aram, & super eam extendi dextram martyris, ardentibus repletam carbonibus, eis thure imposito, vt si manu dolorem sentiens, thus in aram immiscerit, statim renuntietur, vt qui dijs sacrificauerit, & libamen impleuerit. Atque ara quidem erat positura, extensa autem erat manus martyris: thus tamē simul cum igne portabatur, & natura seipsam abnegauerat. Nam vrebatur quidem manus longo tempore, & ignis operabatur: mens nanque, quæ eam confirmauerat, tenebat immobilem. Quicunque aderat, obstupescebat: error labefactabatur, pietas confirmabatur, Christus glorificabatur, & afficiebatur pudore diabolus.

Atrocissimis afficitur cruciatibus.

Inuicta eius viri.

Stabat martyr cœlum intuens, gemitumque & lachrymas emittens, & ei, qui dederat tolerantiam, veluti agēs gratias: Tenuisti dicebat, dexteram meam, & accinxisti me virtute ex alto, & non impiè egi à Deo meo. In me, Deus, vota, quæ reddam, laudationis tuæ. Quoniam liberasti animam meam à morte, oculos meos à lachrymis, & pedes meos à lapsu. Cū esset itaq; Iudex animo valdè perplexo propter fortitudinem Martyris: Quoniam, inquit, dicis te à tormentis nihil affici, vnde nam gemitus & lachrymæ?

Ps. 17.

Psal. 55.

Absit, inquit, ò tu verè digne lachrymis, vt ego fleam propter labores corporeos. Sed quoniam hoc corpus est lutum, lutum omnino, quod accedit ad calorem, solet aquam distillare. Alioqui autem tuam quoquè defleo animam, quòd cùm dæmones colere statueris & impios Imperatores, a Deo defecisti, & cum eis igni æterno es tradendus.

Carcer post hæc verba sanctum accipit. Deindè Iudex scelerata meditatus, iubet eum suspēdi manibus, & perforatos duos maximos lapides suspendi ab illius pedibus, vt grauitate lapidum, omninò conuellerentur & dissoluerentur eius compages. Postquàm autem eo quoquè tormento vidit eum superiorem, rursus ad aliud adspexit supplicium, tanquam nō propter generosum animum Martyris, sed propter leuitatem eorum, quæ infligebantur, ipse videretur superior. Iubet itaq; ei fieri clibanū, & quàm maximè accendi: in eum verò inijci Christi athletam. Cùm autem introduceretur, & se diuina Crucis figura signasset, precabatur. Et dum eo adhuc precante labra mouerentur, flamma fuit dispersa: & cùm ministros circuncirca comprehendisset, id faciebat, quod est sibi à natura insitum: adeò, vt qui adspexerant, eo quod factū fuerat obstupefacti, clamarent Præsidi: Quam ocyssimè consumatur: tota enim ciuitas veniet in periculum, nè euertatur eius maleficijs & incantationibus. Atque tunc quidem Præses ipse quoquè plenus metu & admiratione, emittit athletam in Prætorium.

Magni cruciat^o.

Postquàm verò aliquot dies præteriissent, eum cōdemnat, vt vitam finiat gladio. Cùm autem venisset Martyr ad locum constitutum, petit ab eo, qui ipsum erat interempturus, gratiam paruam & vltimam, & quam homo inimicus præbere non distulerit: nempè vt liceat se dare orationi, deindè mori. Et ille quidē dedit: ipse verò ad Orientem adspiciens, & in cœlum tollens oculos, precatus est, vt ciuitas quidem custodiretur ab insidiis aduersarij, & vt totus populus eius meminisset: curarentur autem ij, qui morbo laborabant: viduis verò & orphanis implerentur, quæ eis deerant: ijs autem, qui iniuria afficiebātur, daretur relaxatio: ijs qui affligebantur, auxilium: ijs, qui fracti erant, vt erigerentur: ijs, qui aberrabant, vt conuerterentur: & vt salui essent ij, qui eius facerent commemorationem, & ut omne malum fugerent. Hæc autem orauit, & vocem audiuit de cœlo, simul quidem eum reddentem certiorem, perficienda esse ea, quæ petiuit, & pronūciantem eum esse hæredem regni cœlorum. Hæc cùm audijsset, collum porrigit, & gladio ei caput amputatur: idque cęlesti statim corona coronatur, cùm hymnis in Deum adhuc esset intentus: quos cum intelligentibus Virtutibus intelligenter cantaturus, ascendit in cęlum octauo mensis Iulij.

Precatio eius sub mortem.

Quidam autem ex fratribus noctu aduenientes, sacrum eius corpus auferunt, cumque vnguentis & aromatibus odoriferis refersissent, & pulchrè composuissent, in venerando loco deposuerunt, glorificantes Patrem & Filium & Spiritum sanctum, vnam & veram diuinitatem: Quam decet omnis gloria, & honor & adoratio in secula seculorum, Amen.

VITA ET MARTYRIVM SANctorum Kiliani Episcopi, Colomanni presbyteri & Totnani diaconi, vt perantiquis MS. voluminibus habetur.

PROLOGVS AVTHORIS, cuius nomen necdùm reperi.

SANCTORVM martyrum certamina quotiès ad memoriam redeũt, mẽtem ardore compunctionis afficiunt. Quo fit, vt fraternæ charitati multũ videatur impendere, qui martyrum historias stylo studet memoriæ commendare: & quamuis culpis retardantibus, iter ipse rectitudinis necdùm valeat assequi, at tamen in patriam tendentibus veritatis tramitem monstrat: alioqui sanè miserrimus futurus, si feliciter nauigãtibus portum salutis inuideat, dum patitur ipse damna periculosæ nauigationis. Itaque beatissimi martyris kiliani ac sociorum eius gesta, prout possumus, literarum notis assignare curamus, vt fraterna studia ad amorem boni operis incitemus: & quia phialam fratribus exhibere non possumus, saltem cyathum offerimus.

NARRATIO.

IVLII 8.

Freques est apud scriptores quosdã, vt Scotiã pro Hibernia dicãt.

BEATVS kilianus è Scotorũ genere nobilibus ortus parentib⁹, diuinæ gratiæ factus est nobilitate clarissimus. Scotia, quæ & Hibernia dicitur, insula est maris Oceani, fœcunda quidem glebis, sed viris sanctissimis clarior: è quibus Columbano gaudet Italia, Gallo ditatur Alemania, kiliano Francia Teutonica nobilitatur: qui, vt diximus, nobili prosapia editus, & in ipsa pueritia liberalibus studijs traditus, simul cùm literarum incrementis diligenter cœpit indagare veritatis viam, & tandèm, diuina illum præueniente gratia, spretis humanarum literarum studijs, cunctisque huius mundi illecebris, monasterium petiit, abnegansque semetipsum sibi, tulit crucem suam, & secutus est Christum. In monasterio igitur degens, quantæ obedientiæ, quantæ frugalitatis, quantæ in vigilijs & orationibus instantiæ fuerit, vitæ præsentis terminus declarauit. Quãuis enim martyrij palma per gratiam magis, quàm per meritũ cõstet, at tamen bonis operibus adimpletur.

S. Kilianus fit monachus.

Fit pŝbyter & pfectus, monasterij.

Videntes autem fratres monasterii in virtutũ profectibus beati viri perseuerãtiam, primò eum per Ecclesiasticos gradus ad presbyteratus officium precibus ascendere, deindè eiusdem monasterij gubernandi curam suscipere coegerunt. Ille verò sciens perfectionem charitatis sine proximi dilectione constare non posse, apud suos aliquãdiù se detineri passus est, vt fratrum prodesse posset vtilitati, imitatus Apostolum, cupientem anathema fieri à Christo pro fratribus & cognatis suis secundùm carnem. Veruntamen cum fama beati viri longè lateque crebresceret, metuens ipse, nè popularis fauor maculam, aut labem aliquam sibi adferret, cœpit meditari, quemadmodum posset notos & propinquos relinquere, & longè remotas petere regiones, vbi obscurus fama & vilis genere haberetur, sicque liberius cultui diuino vacaret. Postquàm igitur deliberatum illi fuit atque constitutum, discedere è natali solo, accitis sociis, in quorum mentibus idem feruor dilectionis ardebat, cum ijs in vicinam Scotiæ Britaniam peruenit: eamque non longa nauigatione prætereiens, Gallias attigit. Indè profectus est in Germaniæ prouinciam, quæ ab incolis terræ illius orientalis Francia vocitatur, ibique in oppido, quod lingua illorum Vuirtzburg dicitur, morari constituit non veritus incredulæ gentis feritatem, quippe qui animo intrepido coronam martyrij appeteret. Interim tamen à verbo prædicationis abstinuit, donèc se Romano Pontifici præsentaret, vt apud Romanã sedem, & integrum Christianæ religionis dogma, & licentiam prædicandi acciperet.

Rom. 9.

venit Herbipolim.

Nota obseruãtiã erga Roman. Pontificem.

Hibernia siquidem olim Pelagiana fœdata fuerat hæresi, Apostolicaque censura damnata, quæ nisi Romano iudicio solui non poterat. Itaque vir sanctissimus coram Primate Apostolicæ sedis eiusdemq; ministris, vt ipsi semina diuini verbi gentilibus erogare liceret, studio diuini amoris expetiuit. Tunc autem præerat Romanæ Ecclesiæ Conon Pontifex, humanis diuinisque literis pollens, Pontificali officio congruus, in ordinandis Ecclesiasticis rebus discretor idoneus. Is audita fide iam dicti viri charitatis nexibus illigata, Deo quidem gratias egit, illi verò sese charitatis beneuolentia impertiuit, exultans semina diuini eloquij ab insularibus & longè positis doctoribus propagari. Erat, inquam apud egregium Pontificem non modica exultatio, quod cerneret paulatim euacuari fraudes antiqui hostis, crescentibus ministris diuinæ operationis. Itaque consensu totius vrbis beatissimum virum in præsulatus officio constituit, quò & crisma conficere, & ecclesias dedicare, & sacros ordines conferre irreprehesibiliter valeret. Atque his ità peractis, dimisit eũ, monens vt cœpto operi insisteret, à Domino parato sibi præmio æternæ retributionis.

Ordinatur Eps.

Beatus igitur kilianus Vrbe egressus, emenso itinere longissimo, cum Colomanno presbytero & Totnano Leuita, ad locum sibi destinatum peruenit. Veniens autem ad prædictum oppidum orientalis Franciæ Vuirtzburg, non eum, quem priùs, in ea prouincia Ducem inuenit, sed alium, Gosbertum nomine. Cœpit ergò venerabilis vir paulatim diuini verbi pabula incredulis populis ministrare. Tantã enim gratiam Dominus ei contulerat, vt breui tempore & gentis idioma perdisceret, & eis ipsorum lingua veritatis semina iactaret. Mirabantur autem omnes non solùm doctrinæ nouitatem, sed magnam quoque eloquentiæ vim & copiam. Porrò sermonis facundiam, virtutis efficacia comitabatur. Impletum est in illo, quod veritas Apostolis promisit: Ego, inquiens, dabo vobis os & sapientiam, & itèm: Opera, quæ ego facio, & vos facietis.

Iohan. 14. Luc. 21.

Sed cùm iam diuini eloquij semina succresceret, & in plebe sensim minuerentur errores gentilitatis, vsque ad principes populi, sancti viri fama perlata est, adeò vt ipsum quoque Ducem prouinciæ non lateret: qui sanctum virum sibi præsentari iussit, experiri cupiens, quænam esset hæc doctrina, quam prædicaret, hactenus ipsi incognita. Erat verò is Princeps magno ingenio præditus, licèt gentilitatis erroribus fœdatus. Vt autem ad eum peruenit vir beatus, constanter veræ dogma religionis ei cœpit proponere, docens vnum Deum esse in personarum trinitate, visibilium & inuisibilium creatorem & authorem, per quem rationalis creatura, inuidi hostis fraude decepta, fit misericorditer reparata. Princeps verò admirans tantam viri constantiam, & sermonum insuperabilem veritatem,

quia,

quia, vt diximus, naturali pollebat ingenio, veris se sententijs superatum videns, ad tempus eius distulit auditionem, volens crebra apud se tractare inquisitione, vtrùm eius, quem kilianus prædicabat, vel Dianæ potius cultus præferendus esset. Diana nanque apud illum in summa veneratione habebatur. Interim egregius vir iugi instantia connitebatur Domino lucrari animas, quas diabolus perdere volebat. Ità lucerna super candelabrum posita, omnibus resplendebat: & ciuitas in monte constituta, ab omnibus videbatur. Porrò Dux cernens egregij viri perseuerantiam, secretò venit ad eum, cupiens doctrina eius institui, vt cognito veritatis tramite, declinare posset anfractus erroris. Sic igitur à beatissimo viro catholicæ fidei documentis diligēter instructus, proximo Dominicæ resurrectionis die cum multis alijs dato nomine, aqua lotus baptismatis, absolutionem pristini promeruit erroris: atque ità factum est, vt tota penè Orientalis Franciæ prouincia, relicto dæmonum cultu, diuinæ religioni operam daret.

Mat. 5.

Dux Frāconiæ credit & baptizatur cū multis alijs.

O beatissimum virum, Apostolicæ dignitati cōparandum. Ad iudicium nanque Domino veniente, Petrus Iudæam, Andreas Achaiam, cæterique secùm diuersa regna traherēt: inter quos beatus kilianus Teutonicam Franciam ducet. Quanta erit tunc exultatio patris & prolis in patria, quandò omnibus mundi superatis periculis, nec memoria vlla erit tribulatiōis? Sed iam tempus est, vt ad beati viri sociorumque eius martyrium succinctè referendum veniamus, ità tamen, vt moderata breuitas & studioso lectori satisfaciat, & desidioso non pariat fastidium. Dux Gosbertus assidua adhortatione beatissimi præsulis ad meliora in dies proficiebat: sed coniugem habebat pro ritu gentilitatis, quæ quondam fratri ipsius matrimonij iure fuerat copulata. Hæc * Geila dicebatur. Eas nuptias præclarus vir idcircò noluit in ipsis fidei initijs prohibere, nè Dux ea re absterritus, susceptæ fidei pœnitentia duceretur. Sic & Apostolus in fide necdùm perfectis dicebat: Tanquàm paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam, perfectorum enim est solidus cibus. Distulit ergò egregius martyr in aliud tempus, quod grauius nouerat: simulque diuino reuelante spiritu, sciens huius rei occasione sibi & socijs suis conflari martyrium, ut multis interea prodesset, non ilicò tale voluit damnare coniugium, licèt cuperet dissolui & esse cum Christo, Apostolum in hoc quoque imitatus, qui in sporta per murum à fratribus dimissus est, non quòd mortem timeret, sed vt multis ante mortem prodesset. Verum enimuerò cùm die quodam venerabilis præsul Ducem familiariter alloqueretur, dixisse fertur inter cætera: Fili mi, quem per Euangelium Christo genui, gaudeo valdè profectu fidei tuæ: sed multum mouet me, quòd illicitis nuptijs teneris implicatus, nec mediocriter formido, nè à recto itinere tali coniugio retarderis. Legitur enim in sapientissimo Salomone: Qui in vno offendit, multa bona perdit: Iacobo Apostolo illi subscribēte, dum ait: Qui totam legem seruauerit, offendit autem in vno, factus est omnium reus. Porrò in baptismate innouatur homo, idque non ex quadam sui parte, sed totus. Vt autem totus innouari possit, nihil pristini erroris retinere debet.

** Alij Gilam, alij Ceilanā vocant.*

1. Cor. 3.

Heb. 5.

Act. 9.

Eccle. 9.

Iacob. 2.

Audiens hęc Princeps, primùm hæsit stupore: deindè alta suspiria trahens, (valde enim diligebat eā, quam habebat vxorem) demum tale fertur dedisse responsum: Audiui pater, te docente, monere Dominum Iesum, nihil ipsius amori vt anteponamus, non patrem, non matrem, non filios, non vxorem. Et idcircò quanuis vnicè diligam iunctam mihi vxorem, at illi tamen diuinum præpono amorem. Sed nunc mihi ocium nō suppetit inquirendi, vti eam possim à me dimittere. festino enim contra hostes nostræ publicæ rei. Cùm autem reuersus fuero, inuenta opportunitate dimittendi, separabor ab illa. Hæc verò cum ad aures Geilæ deuenissent, (Quis enim fallere posset amantem?) graui incanduit ira, perindè vt catulis raptis leæna, diuque secùm bacchata, ex eo cœpit quærere opportunitatem sanctos illos viros extinguendi. Neque enim absente marito, tanto cessaret cardine rerum. Felix kiliane, qui Eliæ & Iohanni dignus es comparari. Elias Iezabelis insidias pertulit, Herodiadis fraude Iohannes martyrium accepit: tu Geilæ æmulatione trucidaris. tamen vna omnibus causa est laboris, testificatio veritatis. Elias non nuptias prohibuit, sed mulieris improbitatem damnauit: at ideò euasit, quòd eum abscondit Dominus. Iohannes & kilianus quia nuptias illicitas repræhenderunt, fœminea virulentia mortem perpessi sunt. Nulla enim bestiarum feritas in hoc mundo æquiparari potest mulieri malæ. In huius rei exemplum proferri possunt duo omnibus alijs * viri incomparabiles: Samson inuicti roboris dux Israeliticæ plebis, & Salomon inexhausta sapientia laudabilis: quorum vterque fœmineis fraudibus euersus est: hic idola colendo, ille, vndè posset priuari sua fortitudine, aperiendo. Nulla igitur bellua comparari potest malæ mulieri.

Luc. 14.

Geila Ducis cōiux meditatur cadē S. Kiliano.

Iudic. 16

3. Reg. 11

Sed ad id, vndè digressi sumus, reuertamur. Nefanda mulier, de qua nobis est sermo, callida meditatione perquirebat, quemadmodùm sine populari strepitu & vulgi cognitione sanctos viros posset tollere è medio. Armabatur enim iræ impatientia & libidinis furore: & quia diabolus iniqua cupientibus fomenta malitiæ subministrat, inuenti sunt duo ad ministri crudelitatis eius, qui promitterent se satisfacturos Geilæ desiderijs, si munera darentur ipsis pro tanti perpetratione sceleris. Ità factum est, ut accepto nefandi operis præmio, voto responderint fœmineæ crudelitatis. Solebat beatissimus martyr kilianus post paruam dormitionem necessitatis, vigilare ad studium propensæ orationis. Quadam verò nocte cùm leues carperet somnos, ità vt nec dormiret integrè, nec vigilaret apertè, apparuit ei vir habitu formaque pulcherrimus, qui diceret: Amice kiliane, surge, nolo te diutiùs laborare: duntaxat certamine tangeris, & sic victor iugiter mecùm eris. His dictis, abscessit. Euigilans autem egregius vir, intelligens diuinam eam esse visitationem, conuocatis fratribus, inquit: Fratres, vigilemus: citò aderit Dominus, & pulsabit ianuam. cauendum nobis est, nè nos somno torpentes inueniat. Addamus oleum lampadibus, dum tempus est, nè si fortè defecerit, tunc incipiamus quærere, quandò non poterimus inuenire. Illis itaque circa medium noctis orationi vacantibus, carnifices strictis gladiis locum, in quo orabant, penetrarunt. Quos cùm sacer vir intuitus esset, ait: Amici, ad quid venistis? Vos implebitis præceptum: nos cursum consummabimus. His dictis, interfecti sunt, ibique terræ mandati, nè quis rem gestam scire posset. Vestimenta quoque, cum quibus diuina peragebant officia, sacrique libri, cum illis defossa sunt, nè quod indicium necis eorum extaret: sed clàm discessisse putarentur causa solitæ peregrinationis.

Visio S. Kiliani.

Mat. 25.

Cæditur S. Kilianus cū socijs.

Erat tamen nobilis quædam matrona, Burgunda nomine, quæ à principio prædicationis eorum sanctis uiris adhęserat, habens cellulam iuxta oratorium sanctorum, quò faciliùs diuinis laudibus interesse valeret. Hæc intenta vigilijs, quæ facta fuerant, diligenti studio inuestigauit, recedentibusque

tibusque carnificibus, linteolo mundo fusum sancto rum sanguinem collegit, ac terræ diligẽter infodit, vigilijs & orationibus iugiter vacans, vbi sanctorum corpora obruta nouerat, excolebatq; locũ veneratio ne, qua poterat, sed occulte, nè sicut postea factũ est, Geilæ iussu remoueretur. Ea enim sceleratissima mu lier stratis plancis stabulum equorũ in loco, vbi sancti martyres humati fuerant, fieri iussit, nè quo indicia sacra corpora proderentur. Ferunt autem ab ijs, qui tunc fuere, posteris relatum, iumenta eo in stabu lo manentia super sepulcra martyrum, nec stercus, nec vrinam reddidisse, honorem martyribus exhibẽ tia: vt quod de capite propheta vaticinatus est, id in eius membris quoquè cerneretur. Cognouit, inquit Esaias, bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui: Israel aũt me nõ cognouit. Tali ergo modo sanctorum corpora hominibus propemodũ ignota mansissent, nisi Burgũda, quam diximus, in extremo vitæ posita, quibusdam fidelibus, vbi condita essent, reuelasset.

Esa. 1.

Contigit aũt, ut dux à bello reuerteretur ad locũ in quo sanctos viros reliquerat: cũq; eos non inueni ret, studiosè perquisiuit, quandò & qua causa recessissent, quoue profecti essent. Tum vxor eius, veneno malignitatis deprauata, modò rubore perfusa, modò pallore affecta, alias confidentia animata, multos an fractus suæ nequitiæ & fraudi prætexebat, dicens nõ se eos custodiendos suscepisse, neq; ijs custodes adhi buisse: pro sua voluntate illos & venisse & recessisse, vt peregrinationis suæ institutum sequerentur. Sed quem fœmineæ uoces non emolliũt? quem à statu rectitudinis non retrahunt? Credulus itaq; verbis suæ coniugis princeps, nonnihil à cępta inquisitione remisit. Sed iuxta Dominicã vocẽ, Nihil opertũ, quod non reueletur, & occultum, quod non sciatur. Cùm ea, quæ facta fuerant, paulatim obliuioni darentur, vnus eorum, qui sanctos viros gladio peremerat, subitò à dæmone arreptus, ingẽti voce clamare cępit: Kiliane, acriter me persequeris. Igne enim cõsumor: quod feci, celare non possum. Video imminere mihi gladium, tuo sanguine respersum. Talia diù vociferans, & proprijs se dẽtibus lanians, à præsenti migra uit ad pęnas æternas. De talibus quippe scriptum est: Duplici contritione cõtere eos Domine. Alter verò cædis sanctorum conscius, in rabiem versus, gladio se perijt, effusisque visceribus, per tormenta præsentis temporis ad æterna peruenit. Quisnam Geila tibi cernenti talia sensus tunc erat infelix? cruciatibus au cta furebas. Non multò pòst & ipsa bellua, de qua loquimur, à dæmonibus arrepta, quanta poterat voce clamabat: Iustè torqueor, quæ sanctis viris tortores adhibui. Rectè crucior, quæ cruciat' illis paraui. Acri ter instas kiliane, ignem accendis Colomanne, fomẽ ta ministras Totnane. Sufficiat vobis vicisse: nimis vestras vlciscimini iniurias. A calice kiliane diceris: sed valdè amara mihi pocula infundis. His dictis, miserabiliter vexabatur, ità vt à multis teneri vix posset. Tandèm cum magno cruciatu ad cruciatus diabolo paratos migrauit. Cernimus impletum, quod Veritas in Euangelio dicit: Dominus nõ faciet vindictã electorum suorum, clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis? Amen dico vobis, quia citò faciet vindictam illorum.

Mat. 10.

Percussor martyrũ sese pdit, arreptus a dæmone.

Iere. 17.

Geilã occupat dæmon & secũ ducit ĩ tartara.

Luc. 18.

His ità gestis, aiunt Gosbertum à suis seruis interemptum, filiumq; eius principatu deiectũ, cognatos affinesq; eorũ à contribulibus tanta perpessos, vt vix aliqua eis Reipublicæ dignitas ea in prouincia relicta sit. Quẽ autem horum causa fuerit, vtrùm ꝙ fidẽ rectam colerent, ab ijs, qui ab ea deuiarant, talia passi sint: an quòd post cædem sanctorum martyrum à veritatis tramite recesserint, vindictam hanc diuinitùs illatam pertulerint, viderit ille, quem nullum latet secretum, modò nos nihil eiusmodi asseramus, quod incompertum habemus.

VITA S. LANDRADAE VIRGINIS, ab Theodorico Abbate conscripta.

PROLOGVS AVTHORIS.

NEMO qui dubitet, ad gloriã oĩpotentis spectare, gesta Sanctorum oblita aut abolita, recolligere aut propagare. Quasi enim in quãdam speciem futuræ messis huiusmodi grana iaciuntur, & iacta vberiori segete luxuriãt & recolliguntur, cùm auditor studiosus aut extenditur in bonis, aut prohibetur à malis. Hoc studio accensa olim * priorum licentia, non modo in proprijs, sed etiam in peregrinis desudauerunt studijs: vt Cicero in Oeconomico Xenophontis, Virgilius in Iliade Homeri, Terentius in Comœdijs Menandri. Quæ omnia etsi mulcent corda audientium, compertum est quantum prosint benè intellecta ad correptionem delinquentium. Cæteros vt taceam, quis non miretur feruentissimum illius Ptolemæi regis studium? cui cùm non sufficerent omnia Græcorum gymnasia, auditum est, quo sudore, sumptu, quibus stipendiis comparauerit vel extorserit ingenia eorum, quos appellant Septuaginta. Hos omnes noster Hieronymus quodã uolatu supergressus, literas, velut fugientes toto orbe, persequitur, aususque ingredi densissimam Hebræorum vel Chaldæorum syluam, infinito labore vsque ad dentium sectionem, cum Amos propheta sycomoros vellicat: fractoque nucleo & peregrina captiuata litera, pugnacem Herculi de manu extorquet clauam, multorumque annorum sudores Latinis importãs ærarijs, alienos labores nostros vsus facit. Innumerabiles p̃tereà alij hoc studio arsere, qui, vt ait Daniel, ad iustitiam erudiunt multos, & velut stellæ in perpetuas lucent æternitates. Sed quò hæc tam longo repetita principio? Videlicet, vt ostendam non proteruè, aut mollibus delectatum rumusculis me ad scribendum prouocari: sed sola charitatis intentione, quod nequeo, conari. Neque enim nullius laboris est, priùs dicta aliter dicere, & vetera in nouum auditoriũ reportare, vbi nulla hominum species & discolor vsus. Aggrediar tamen vna lucubratiuncula vitam beatæ virginis Landradæ, vobis petentibus vt satisfaciam, & cæteras exemplo admirabilis fœminæ ad virtutem vt accendam, eiusque meritis saltem aliquam debiti mei merear veniam. In ferculo enim nostri Saluatoris columnæ argenteæ, ascensus purpureus, media constrata charitate propter filias Hierusalem. Eapropter etsi nitorem eloquij, aut ardorem necdùm attigimus martyrij, saltem ad medium suspiremus strati: vt qui nec columnæ alios portando, nec purpura sumus pro veritate moriendo, medium tamen occupemus, vera rectè credendo, & recta verè scribendo. Satiùs enim est, per huiusmodi detegere ingenium, quàm per Aonios montes & Heliconis vertices, vt poetæ canunt.

*for. * priscorum.*

Amos. 7.

Dan. 12.

Cant. 3.

VI-

VITAE HISTORIA.

CAP. I.

IVLII 8.

POST gloriosum igitur Dominicæ resurrectiõis triumphum, accenso quaquauersum igne illo, quem Dominus Iesus venit in terram mittere, & voluit vehementer accendi, non modo viri, sed & fœminæ admirabili illo omnipotentis amore vsque ad contemptum mortis incaluere. Non ætas, non sexus, aut quicquid potest illicere aut blandiri, currentem Dei morabantur *. Ridebant aspera, calcabant prospera, & pleni spe immortalitatis, pascentem in meridie dilectum, toto conatu, dum vsque appræhẽderent, persequebantur. Tormenti occasio si deesset, secum * ipsi pugnabant, & aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis, gratia Dei per Iesum Christum quotidiano sui cruciatus martyrio expugnabant. Ex hac probatæ Christi monetæ massa, egregiæ virtutis imago uirgo fuit Landrada, contra ipsum superbiæ gigantem diabolum pugnacissima: virginibus quidem imitabilis, ipsisque viris admirabilis. Atque vtinam ad exemplar talis fœminæ viri se extenderent, & senectus vel coacta redderet, quod spõte profitetur adolescentia. Francorum soboles, & eorum, quos Maiores domus appellant, inclyta proles totam priorum progeniem à stirpe suis meritis nobilitauit & ornauit. Taceo, quòd in matris vtero benedicta, antequàm nata: priùs electa, quàm concepta: abusque incunabulis statim Christum subintelligere, & quibus licebat motibus infantiam detestari, & nescio quid diuinitus studebat sapere. Vnica parẽtibus, eoque magis affectuosior: iam & i ea erat videre ętate, quãta postmodũ vas illud repleretur spiritus sancti gratia & vbertate. Clotarius quartus, à * Ludouico, quẽ beatus Remigius baptizarat, trium regnorũ monarchiam eo regebat tempore, Burgundiæ, Neustriæ & Austriæ. Pipinus Carlomanni filius cum viro Dei Arnulpho, posteà Metẽsi episcopo, Maiores erãt domus, gloriosiores super hac nupèr natę neptis suę sanctitate, quàm super eius, cui principabantur, regni cura & moderamine.

Luc. 12. *Cant. 1.* *Rom. 7.* *Lãdradæ genus.* ** Idẽ etiã Clodoue°. dicitur.*

CAP. II.

DEcennium eius nunc prætereo, quod totum tãta percucurrit pietate & gratia, vt nutritores suos quotidiè videretur incitare ad religiõis studia. Ad ea venio, quæ posteà proprio sudore elegit, arripuit, tenuit & perimpleuit. Instabant parentes vnicã suam nuptui tradere, recuperaturi fœcunditatem in ramo, cuius erant experti iacturam in trunco. Illa statim, velut si iam ex ipsius sui sponsi ore audisset: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum & domũ patris tui. &c. reiecto vultu, ea qua decebat, respõdens indignatione, nuptias, matrimonia, nouem mensium fastidia, ipsius horę pericula, & cætera, quæ sequuntur, incommoda, tanta perorauit grauitate, vt ipsos penè parẽtes admoneurit de continentia & libello repudij.

Ps. 44. *Respuit nuptias.*

CAP. III.

ABhinc spretis omnibus, & vnius cellulæ clausa angustijs, paradisi perfruebatur latitudine, eodem solo orans & recubans, eademq; angustia, sicco pane & aqua magis prouocans, quàm restringẽs esuriem. Inter huiusmodi virtutes & infirmi huius corporis castigationem, castitatem si prædicem, vt super fluus reprehendar. Balneas ignorauit, mollia strata, etiam febre cùm æstuaret, abhorruit. Cilicio obuoluta, in nuda humo Christi miles exercebatur: quod peccasse quis poterat, velut si iam ipsa quoq; peccasset, in se vindicans, & alieni delicti pęnas luens.

Mira ei° abstinẽtia *Vitæ asperitas.*

CAP. IIII.

MArtinus eo tempore Romæ, Remaclus Traiecti verbo & opere peruigilabant in cura sacerdotali: Trudo in Hasbania ĩ tyronem Christi calescebat. Horum accensa virtutibus, per momenta aut patriam deserere, aut cremum desiderabat inuolare. Interim nunquàm sine lachrymis, nũquàm dies aut noctes sine afflictionibus habebat continuis, dicens cũ Psalmista: Lauabo per singulas noctes lectũ meũ, lachrymis meis stratum meum rigabo. Paulos & Antonios semper habens præ oculis, sola & incomitata penè inuaserat solitudinem, si non aut ætas, aut quos pascebat, pauperum cura pedum eius tenuissent. Null° enim clericorum, nullus inopum eius euasit manum, quin aut cibo sustentaretur, aut vestibus eius obuolueretur. Quorum enim cellas non intrauit? quorum pedes ipsa non lauit? Mira intẽtio, & difficilis in hoc tali fortitudo. Forma supra hominem augustiore, & reliquis omnibus quadam maiestate decoris excellẽtibus ornatum suum ipsa repræhẽdere, & vili aliquo palliolo totum corpus suum obtegere: vt qui eam vidisset, non ipsam, sed ultimam crederet ancillarum. Ocium labore castigabat manuum, vigilijs dedita vltra humanum modum.

Psal. 6. *Liberalitas ĩ pauperes.*

CAP. V.

REtractat rursus de eremo, & quæ omnia iam ꝑ Christo reliquerat, totum id frustrà reputat, si non seipsam quoquè abneget & relinquat. Ibi verò Crucis erecto vexillo, oppansisque omnibus nauigij sui uelis, inuitis parentibus, reclamante familia, saltum, quem à feritate inhabitantium belluarum, Belluam vocant, inuadit, erectoque propria manu breui tugurio, ingreditur, & pugnatura cum diabolo, nescio quæ diuiniora & vltra hominem pugnæ genera aggreditur. Gloriabatur cõtubernalem se factam Eliæ & Iohannis, quorum alterum corui, alterũ mel syluestre & locusta pauerunt. Vrsorum & aprorum, cæterorumque id genus cohabitationes tanta securitate ridebat, vt putares eam illud Iob dicere: Frater fui draconum, & socius struthionum. Habebat tamẽ & curam pascendi gregis, non vt esu carnium, cuius ab adolescentia nunquàm vel tenuem gustum attigerat, delectaretur, sed peregrinis & pauperibus hospitio receptis vt solatiaretur.

Petit desertum locum. *3. Reg. 17* *Matt. 3.* *Iob. 30.*

CAP. VI.

PVer officialis in pascendo pecore dum occupatur, irruentibus tenebris, nocte ingruente, dum per auia porcos prosequitur, ipse quoque sano quodam errore impeditur. Peruigil enim dũ medias noctis agit excubias, eleuatis oculis, arrectis aurib° more illorum Euangelicorum pastorũ illustratur. Horrebat à latere veprium densitas, asperitate inaccessibilis, & neglectu intractabilis. Super hunc locum lumen imprimis cælicũ videt, posteà cũ lumine cãtum exaudit angelicũ. Stupebat seipsum, & qd rei portẽderet maiestas, tremulis motib° expectabat. Ablata visio-

Luc. 2.

ne,die reddita,in seipsum reuersus, recollecto pecore,miraculum ad virginem tanq̃ ad cæleſtis oraculi ꝓpitiatorium reportat, & de omnibus iudicium eius exspectat. Illa nihil mota, vtpotè quæ Angelorũ soleret frequentibus vti colloquiis, futuræ tamen nocti cum ieiuniorum & orationis purificatione se præparat.

CAP. VII.

Accersit etiam presbyterum,nomine Sigemarũ, & cum eo quibusdam secretis animæ lustrationibus celebratis, cum illo suo pastore locum adeunt. Ibi solo recubans, & nescio quæ mystica diuinis auribus immurmurans,terram lachrymis compluebat. Ardebat hyems solito algore horridior, niuibus densissimis,& tristi vredine omnia pigra iacebant. Illa nudis pedibus & lancea singulari induta,quo magis spiritus sancti igne interius incanduit, eo faciliùs aeris incõmoda exteriùs sustinuit. Tunc verò cęli aperti, tũc lux cęlestis dupliciùs effusa resplenduit.

Visio ei offertur.

CAP. VIII.

Voces etiam angelicæ solita dulcedine præsentiùs insonuere,& quædam diuinitatis cõsilia de thesauris cæleſtibus ad desponsatam Deo virginẽ reportauere. Exhinc uelut præmonita, & de voluntate sui amatoris edocta,nullam prorsùs prætereundã putauit diem,quin eũdum locum reuiseret, & debita illic orationum munia persolueret. Ità pia uoluntas in necessitatem vertitur,vt transgressio putetur, si quicquam de religionis studio imminuatur. Sic peruigilantem,sic oleum in occursum sui sponsi continuè pręparantem, Virginis filius inæstimabilibus donis remunerat,& quasdam velut arrhas de illo ineffabili suo ęrario destinat. Stabat in medio noctis silentio incomitata & sine arbitris, & vltra omnem hanc luteam infirmitatem eleuata,libero mentis pede in odorem cæleſtium vnguentorum currebat, cùm subitò patefactis cælis,comitante lumine,mirifici operis Crux delabitur,& Landradæ,quæ iam mũdo crucifixa erat, velut pro munere super contiguum lapidem deponitur. Durant adhuc non languidæ fidei certa momenta.

Cant.1.

Crux ad eã cælitus defertur.

CAP. IX.

Sicut enim mollis cera impressam sigilli imaginem recipit & repræsentat, ita & durissimus lapis adhuc nobis eiusdem Crucis totam impressionẽ integrè demonstrat. Vox interim administratorij spiritus audita est: Accipe Landrada hoc ab immortali sponso charitatis pignus: ipse tibi Crucis mittit sponsalia,qui in Cruce moriens,restaurauit omnia. Amatoris tui hæc sunt munera. Tali munimine hoc in loco deincèps non nocebunt spiritus immundi,fames, mortalitas,aeris inæqualitas,morbi & pestilentia. Inualescit materia,succumbit ingenium, & considerata tua bone Iesu inæstimabili charitate,vltrà iam nõ est in nobis spiritus. Ideoque diuiniora hæc & quæ supra homines sunt,solummodò adorantes, cum reuerentia præterimus,& velut submissis alis, à supra firmamento ad terram stylum deponimus.

CAP. X.

Virgo Dei gauisa de munere,roborata de consolatione,oblita sexus & ætatis,in quandam virilitatem accingitur, proprijsq; manibus negotiũ, qđ non poterat aggreditur: vepres & spinas extirpare, humum sartire,ecclesiam in honore & memoria Dei genitricis & perpetuæ Virginis Mariæ conari fundare:& quod mirum forsitan videatur legenti,propriis ipsa manibus lapides effodere & comportare, lineã ducere,fundamenta iacere, & in loco sibi destinatæ Crucis non alius,quàm ipsa,collocauit ipsum, quod adhuc perdurat, altare. Adfuit indefessæ laboratrici suæ manus omnipotentis vsque ad consummationem perfecti operis. Tunc verò Lambertum Episcopum, posteà Christi martyrem futurum,euocat, & pia cõmonitũ familiaritate, qua se ab initio sanctę animæ obligauerant, nouæ suæ ecclesiæ consecrationem & reliquiarum impositionem ex voto impetrat. Exhinc iam crescente religione, & passim diffuso vnguento rum Christi odore, populus Dei spreta austeritate eremi,velut ad plantaria conuolabant paradisi. Virgines ad centesimum, viduæ ad sexagesimum fructum quotidiè colligebantur: plures præterea, quæ tricesimum in coniugalitate expectabant bonum,ex cõsensu,postposita domo,& dulci liberorum amplexu, fauos piæ intentionis cum tota re familiari comportabant ad aluearia Christi. Videbat diabolus,& ingemiscebat,& qui olim dixerat, Ponam sedem meã in nubibus cæli,in lateribus Aquilonis, vigentes animos in sexu fragili mirabatur,& ab infirmo Dei,quod fortius est hominibus,calcabatur. Aliæ patientia, alię pugnabant obedientia. Aliarum tepens calor moderatis ieiunijs refrigerabatur. Aliarum tepidius studiũ exẽplis & consolationibus * accendebatur. Tanti dux fęmina facti,in cuius ore pallor ex ieiunijs, eleemosyna in pauperes,constantia in aduersis,modestia in ꝓsperis,in seruos Dei iuge obsequiũ,humilitas cordis & vestium,sermo etiam modestus, idemque sufficienti sale conditus,quem non frangerent, quem ad virtutem non accederent?

Suis manibus tẽpli structurã molitur.

Multæ ad eam viduæ et virgines confluunt.

Esa. 14.

**deest, feruētiũ, aut aliqđ tale*

CAP. XI.

Hac tali virginum militia,his gymnasijs in breui locus adoleuit,& in omnis humanitatis accrescens annositatem,nõ ut priùs à belluis Bellua, sed Belysia,id est,benè Elysia,vocari cępit. Siue enim nemorosam iucunditatem,siue fluminũ aut fontiũ irriguam spectes vbertatem,apum quoquè & mellis ceream suauitatem,addita incolarũ Christiana religione: parum est quod dubites de Elysia beatitudine.

Quæ hoc loco sequuntur in exemplari MS. qđ nos vnicum duntaxat habuimus, deindustriâ omisimus,cum certum sit,Carolum Magnũ non posse ad Landradæ tempora referri. Itaque aut author lapsus est memoria, non satis obseruans rationem temporum, quod etiam doctissimis viris nonnũquàm accidit: aut imperitus aliquis ea historię immiscuit.

CAP. XII.

Sed quid agimus? Cũ paucis immoramur,& plurima præterimus, fugiens tamen nos hora præterit,& prolixior sermo missionem petit.

CAP. XIII.

Tenendum est igitur ad finem,& quod residuum superest æquoris, spirante aura sulcandum. Instabat iam dies præmij,& post longam carnis & spiritus luctam,qua semper uiuens, semper moriebatur, de proficiscendo pręparabat. Incidit autem lectum ægritudinis, in quo ipsum, quodcunque illud esset fœnum & stipulam,& similia, quæ liberum exitum impedire solent, iugi doloris igne decoquebat. Depascebantur medullæ, siccabatur caro, exhauriebatur sanguis, cùm tamen nihil de psalmis, nihil sibi om-

1. Cor. 3.

Nota feruorem et ægrotãtis

omninò remitteret de ieiunijs, damnum suum reputans, si quicquam de solito penso minueretur. Circũstabat morientem matrem sanctarum virginum dulcis cœtus, in seipsis iugi gemitu vindicantium, quicquid illa pateretur. Aliæ lectulo assidere, aliæ caput sustinere, aliæ mappulam apponere, & aquam calidã miscere, aliæ psalmos dicere, aliæ cereos ducere, nulla omninò prorsùs ociosa esse. Illa interim velut pſagiens, consolata circunstantes, de exitus sui hora prædicit, & sanctum Episcopum Lambertum accersiri præcepit, vt in morte quoq; eius frueretur colloquijs, cuius in vita iucundabatur semper consilijs.

C A P. XIIII.

Ad cœlos migrat.

Visio S. Laberti.

ACcepto tristi nũcio, sanctus senex omnibus se expedit, viamq; dum maturat, Landrada interim de hac corruptibili domo in æternitaté trãsmigrat. Sed nunquàm voto fraudatur, cui ad desideriũ charitas adminiculatur. Nam in eundo Pontifex ingruentibus tenebris lassos artus humi dum deponit, dulci visione iucundatur. Semiuigilanti & velut in ecstasim rapto, quadam graui maiestate venerabilis virgo apparuit, & senilem arguens tarditatem, solita & familiari allocutione de mora repræhẽdit: cur scilicet abeunti mysteria ipse suis manibus non tardiderit, cur oculos non clauserit, pedes & manus ipse nõ composuerit, cur sudarium ipse non superduxerit, & cætera, quæ illius sunt horæ & officij. Ille excusans negligentiam & prætendens obedientiam: Præuenit, ait, ò virgo officium necessitas, quod tibi nostra debebat infirmitas. Cætera, quæ supersunt, tuum est pręscribere ex imperio, meum erit facere ex debito, præcipuè de sepulcri loco. Et illa: Arrectis, inquit, oculis cęlum suspice, & quò se extendat per medium lucis nimbum Crucis signum, diligenter intende. Lambertus totum se in visionem extendens, & velut quosdã fulguris tractus quo poterat conatu sequens, notat locum Crucis fulgore designatum, cum admonitione virginis ità dicentis: Hic sepulturæ locus, hic cinerum meorum erit tumulus vsq; ĩ diẽ, qua iussit dñs.

C A P. XV.

Miracula S. Landradæ.

HAc iucunda illius demonstratione, istius attentione virgo cęlis recipitur, Episcop⁹ à somno erigitur: & relegens visionis suæ libellũ, festinato & præter uires cursu delatus Belysiam, inuenit eos iam agentes de sepulcro intrà ecclesiam. Expleta oratione, episcopali facundia plebem suam alloquitur: postremo de reuelatione ad eum facta sermonem ingreditur. Submurmurant statim vniuersi, & necdũ perorantem clamore tumultuario impediunt, & velut impugnant. Hìc, aiunt, fuit cõsecrata & prælata: eius opibus hæc creuit ecclesia: hic per eã puellaris adoleuit turba. Hic cæcos illuminauit, hic claudos erexit, hic omnibus incommodis se opposuit. Tu ipse hic studiorum eius adminiculator, tu virtutum attestator, ipsiusque huius ecclesiæ consecrator. Non est episcopi, populum lædere: nũ est pastoris, oues velle spoliare. Persuasibilis & facetè exornata visio, vt quã viuam tenuimus, mortuam amittamus. Nullum hoc pietatis, nullum hoc officium humanitatis, Sanctam à nobis dimittere, virtutum operatricem alijs relinquere. Age tu pro officio, cætera nos curabimus ꝑ tempore & negocio.

C A P. XVI.

HAc tumultuariæ plebis Lãbertus permotus ꝑtinacia: Facile est, inquit, præesse ciuibus, sed difficile placere omnibus. Obedire quidẽ oportuit Deo magis, quàm hominibus, sed certus cũ sim nihil posse mutari de omnibus, quæcunque voluerit Dominus, sciens & prudens manum in flammã mitto, & voluntati vestræ interim me præbeo. Sic ad votũ populi virgo sepelitur, sed episcopo nihil de pristina solicitudine imminuitur. Sciebat enim facilius elemẽta posse mutari, q̃ Landradam mentiri. Ieiunium sibi ipse indicit, orationes cum ieiunijs continuat: demũ que exacto triduo, in concione pro re pauca declamat: Dei inquit, voluntati nolle obedire, contra torrentem brachia est extendere. Ideoq; tempus iã est, de uestro quoq; vt pendeat iudicio, quid illa nobis dudũ exposita sibi velit nostra uisio. Ocularia fides adhibeatur tũbæ virginis, ut omnis super hoc negocio scrupulus amoueatur. Acclamatur ab omnibus, pedibus eunt in sententiã: & aperta tumba, non *modò corpus, sed neque ipse reperitur corporis locul⁹. Expallent tacito murmure cæteri: solus Episcopus Deo gratias agẽs, & vt filios paternè demulcẽs: Quia, inquit, iam quieuit diffidentia, experiamur nunc, quid possit Dei magnificentia.

Act. 5.

f. modò nõ Corp⁹ eius translatum ꝑ Angelos.*

C A P. XVII.

PRædux ipse uiam arripit: populus comes secùm Vuintershouum vsque percurrit: in quo scilicet fundo idẽ Episcopus olim à venerabili genitore suo Apro sancto Archipresbytero Iandoaldo commendatus, nutritus & adultus, in sanctitatis apicẽ excreuit. Ibi relegens suæ illius visionis indicia, & ostensæ Crucis uestigia, effossa humo, (ò rem nouam, & nouè semper stupendam) virginis glebam cum ipso sarcophago inueniunt transportatam, eo ordine, ea decenti reuerentia locatam, vt nulli sit dubiũ, angelorũ id effecisse ministerium. Hoc tam admirabili spectaculo, tanquàm potatis æterni illius delicijs paradisi, aliquandiù iucundati, digna cum veneratione deuotis manibus terram reponunt, & deficientes in seipsis, cætera omnipotenti Deo committunt.

C A P. XVIII.

Mat. 17.

MIremur nũc suscitata cadauera, stupeamus trãsportata iuxta promissum Domini, montiũ cacumina, & commota ab ortu in vsque occasum elementa. Omnibus percursis, nihil hoc miraculo iucũdius, nihil hac iucũditate mirabilius. Certè qui martyri suo Clementi maria aperuit, qui ei inuisibili angelorum officio in contrario elemento marmoreũ templum effecit: ipse ille tam piè potens, & potẽter pius, per administratorios spiritus virginẽ nostram, vbi voluit, & sicut voluit, trãsportauit. Neque mirũ, si exemptæ his carceribus piorum animę, contubernalium suorum fruantur ministerio, quorum dũ adhuc in corpore essent, semper vsæ sunt familiari solatio: Ipsi enim sunt, iuxta Apostolum, administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hęreditatem capiunt in cælis.

Heb. 1.

C A P. XIX.

Ad tumulũ ei⁹ crebra mĩracula.

POst huius angelicæ sepulturæ indicium, tanta se illic vbertate diffudit cæleste beneficium, vt nusquàm copiosius effluxerit diuini muneris stillicidiũ. Quis enim cæcus, quis febre æstuans, quis hydropesi tibundus, quis quocunque incommodi genere anxius, statim ut petiuit, non accepit? Descendebant nõ vnus, sed multi ad hanc Probaticam Siloe piscinam, & medicatis cunctis suis inæqualitatibus, cum gaudio redibant. Medeatur & ipsa inuisibilibus animarum nostrarum morbis, & coniuncta immortali sponso, ab amatore suo impetret, vt

ad nuptias æternitatis admittamur, priusquàm extinguatur olei nostri lucerna, & antequàm vltima nobis claudatur ianua. Obijt autem sanctissima Landrada, nō minùs martyr, quàm virgo, octauo Idus Iulij virginibus exemplar sufficientissimum, & omnibus boni imitabile propositum: Regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

In MS. Codice hæc erant ad marginem adscripta alia manu.

ANno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo, die Dominica post festum Apostolorū Petri & Pauli, celebrauit venerabilis Philippus Tornacensis Episcopus translationem corporis beatę Lādradæ virginis in Haeltere. Cui trāslationi interfuerunt venerabiles Archidiaconi Magister Hericus de Muda, & dominus Nicolaus, dictus Miso: Dñs Aegidius, tunc Abbas S. Martini Tornacēsis, & quàm plures alii viri religiosi, & etiā seculares, videlicet dominus Radulphus de Niuella, dominus Iohannes de Haxpoele, & dominus Philippus frater eius milites, & permulti alij, immò innumeri tam nobiles, quàm ignobiles.

VITA S. DISIBODI EPISCOPI, & Confessoris, à S. Hildegarde Abbatissa iussu Helengeri Abbatis conscripta: sed F. L. Surius stylum mutauit. Est historia diuinitùs reuelata, sed propter authoris singularem sanctitatem & authoritatem minimè contemnenda.

PRAEFATIVNCVLA S. HILDEGARDIS.

IN mystica uisione, vt Deus voluit, propter preces & mandatum Prælatorum meorū Abbatis Helengeri & fratrum oīum, in monte B. Disibodi Deo famulantiū, de vita & meritis eiusdē beati patris adspiciebā, & post oblatas visiones libri meritorum vitæ, anno Dñicæ incarnationis millesimo centesimo septuagesimo, regnante Federico Romanorū Imperatore, sub pressura Apostolicę Sedis triennio ferè lecto decūbens, ex diuinæ Sapientiæ pietate vocem de cœlo, corpore & animo vigilans, ità audiui dicentem:

VITAE HISTORIA.

IVLII 8.

ELECTVS Dei Disibodus ab ipsa infantia sua, instàr beatorū Nicolai, Benedicti & cōsimilium, sancti spiritus gratia perfusus, ad bona oīa, quę vel vidisset vel audiuisset, magno cordis desiderio adspirabat, vt possit de illo quoq; dici: Ex ore infantiū & lactētium perfecisti laudem propter inimicos tuos, vt destruas inimicum & vltorem: quæ sic accipienda sunt: Pio affectu infantium, verba necdū formare valentium: illorumque, qui lac potius sugere, q̃ mira efficere deberent, tu qui cunctorū Dominus es, nois tui laudem compleuisti, quādò mirabilia tua sæpè in eis operatus es, illis necdū plenā habentibus medullam diuinitùs tuam gratiam adspirando, vt multa p spiritum sanctū & dixerint & egerint nescientes: & quandò alios contra carnis iura tanta animi fortitudine roborasti, vt toto pectore ad cælestia tendentes carnis opera peccando minimè perpetrarint. Nec verò quisquam de his debet ambigere, cū satis constet, antiqui serpentis versutiam in sanctis illis bona hæc & sancta haudquaquam efficere potuisse. Fecisti em̄ hæc ꝓpter inimicos tuos, nempè perditos spiritus, ad sui pudefactionem, virtutem tuam in paruulorū ignorantia viderent, sicque destruas inimicum, id est illum, qui in bonis omnibus te abnegat: & vltorem, id est, lapides & iacula impietatis suæ contra dicta & miracula tua uibrantem, ea carpendo & sinistrè interpretando.

Psal. 8.

Mira Dei opa etiam in paruulis.

Porrò Deus in beato Disibodo ab eius infantia usque in decrepitam ætatem per gratiam suam id effecit, vt nec pueritia eius improbis ludis & leuitatibus dedita, nec iuuentus libidini obnoxia, nec matura ætas ad sinistram intenta fuerit. Adeò enim pompam omnem & fastum mundi huius animo & corpore calcauit, vt quibusdam stultus, nonnullis vanus, alijs errori obnoxius, plerisque verò etiam admirabilis ea causa in suis factis videretur, dicerentque isti: Quid est hoc, quod Disibodus facit? Parentes sanè illius ingenui erant & nobiles, præclaris in Hibernia orti natalibus: sed nec ipsi tamen seculi pompam & gloriā inaniter sectabantur. Tyrannis autem quibusdā supbia tumidis, in ea regione complures per vim & tyrannidē opprimentibus, atque et huius beati viri, q tum adhuc puer erat, parentes in seruitutem redigere nitentibus, cū illi non ignorarent se ingenuos & libera conditione natos, nec vellent perpeti, vt ab illis præter ius fasque seruitute premerentur, procùl recesserunt, & in eadem regione iuxta flumen quoddam unà cum filio Disibodo in oppido habitarunt, vbi etiam literis & liberalibus disciplinis imbuédū, religiosis viris eum commendarunt. Agente autē gratia Dei, puer docilis, quæ à præceptoribus tradebantur, capaci ingenio accuratè memoriæ affigebat, atque ea re parentibus suis exilij molestia laborātibus non mediocre leuamentum adferebat.

Parentes S. Disibodi.

Literis et liberalib. studijs adhibetur.

Ità verò in dies proficiens, & tum ætate, tum sanctitate crescens, à studio literarum ad studium bonorum operum progrediebatur precibus & eleemosynis vacans: ità vt quicquid de Deo auditione accipere aut discendo consequi posset, illud multa auidità te complecteretur. Deniquè per gradus virtutum & ætatis incremēta singulis initiatus sacris ordinibus, cùm tricesimum ageret annum, presbyter ordinatus est. Ea autem dignitate cum Dei timore accepta, fecit instar boni cuiusdam pharmacopolæ, in horto suo herbas & aromata plantantis, atque in eam curam sedulò incumbentis, vt hortus semper viridis sit, nec vlla in parte arescat. Memor enim fuit vir sanctus scripturæ, dicentis: Messui myrrham meam cum aromatibus meis: quorum uerborum hæc sententia esse potest: Ego, qui iustis operibus recta animi intentione operā nauare debeo, carnis meæ mortificationem exhibeo præpotenti Deo, quandò pro illius amore vitiis peregrinus fieri, illorum spurcitiem & immunditiam fugere, nihilque cum illis commercij habere appeto: sed virtutum excolendis aromatibus ipsum verum Deum amore & veneratione prosequi conitor, cælestis desiderij studio à corde meo illius auxilio non deficiente. In hac nimirum recta & sancta voluntate hic vir beatus tanquàm mortuus mundo fuit, ità vt non pauci id animaduertentes, haud aliter se gererent, quàm si illum non nouissent: prorsusque ab eius conuictu & consuetudine abhorrerent, quòd se totum ille non carni, sed spiritui seruire cogeret.

Fit p̄sbyter.

Cant. 5.

In-

Interea uerò, dum ille sic uirtutibus addictus, Deo laudabiliter famularetur, atque ea causa Deum amantibus cumprimis gratus, & charus esset: quidam eius regionis Episcopus, ab hac luce ad illam futuræ spei uitam commigrauit: cumque populus noui Episcopi eligendi causa ex more conuenisset, quidam ex illis, qui honestos mores & uitam integerrimam S. Disibodi, non ignorarent, eum sibi antistitem magna animorum consensione elegerunt. Plerique uerò alii, quorum uita erat repræhensibilis, opponebant sese, ita dicentes: Quorsum attinet hominem mutum, nihil loquentem, nullam populi notitiam habentem, magistrum nobis expetere? Verum enim uero Deus omnipotens ad beatum virum respexit. Dicit scriptura diuina: Humilem & pauperem iustificate: id est: Iustum, qui se causa Dei ad terram abiicit, seque ex animo egenum & pauperem confitetur, in sanctis operibus iustificate. Iustitia enim aperto pietatis oculo in eum respicit. Sanctus enim vir iste egregiè fuit humilis, paupertatemque perpetuo desiderauit, columbino simplicitatis oculo semper in Deum intentus, vt æternas sibi diuitias pararet. Itaque & illum dilexit Deus. Caducas res omnes duxit pro nihilo, ipsam quoque mortem contemnens, & opera sua omnia in Deum referens.

Creatur Episcopus.

Psal. 81.

Itaque elegit eum iustus ille iudex, uulgo quidem illum abscondens, sed se diligentibus reddens manifestum: atque tametsi quidam id summopere admirarentur, eum uoluit & magistrum & antistitem haberi. Cùm autem illi, quorum erat sanior sententia, eum cogerent Episcopi onus in se recipere, ille pro singulari modestia indignum se clamabat, & qua potuit ui manus ac pedes retrahebat: at illis tamen impellentibus, & præualentibus, qui Deū timebant, diuina dispositione etiam inuitus in Episcopi sede collocatus est. Tum verò Dei iustitiam prędicare & docere cœpit, omnesque, quos potuit, hortabatur vt se Deo morigeros præberent, quodque ab infantia sancti spiritus gratia perfusus fuerit, iā eructando patefecit. Sanctarum uirtutum optima exempla paterno affectu in se illis præbebat: & alii quidem propter uirtutes, quas in eo cernebant, amabant eū, & arrectis cordis auribus doctrinam eius excipiebāt. Alii uerò, qui diuini erant timoris expertes, cum furore vociferabantur: Hic ita uiuit, quasi nihil habeat hominis: vnde fit, ut nos uitam ab omni humana consuetudine alienam uiuere cogat. Ecquis uerò illum audire sustineat? atque ita multis iniuriis illum afficiebant. At ille paucos eosque fideles sibi adiungens, q ipsi possent in omnibus solatio & auxilio esse, cor suū quotidie affligebat, dicens ad Deum: Ego tuus seruus, Domine Deus meus, tuæ me pietati postremo, faciens quæ iussisti. Tu scis, me non nisi te unum desiderare, planeque confido fore, ut quandoque impleas desiderium meum, sicut scriptū est: Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui: quod sic accipiendum est.

Recusat episcopatū præ modestia, sed cogitur suscipere.

Psal. 36.

O homo, qui in peccatis conceptus & natus es, cōtra carnis propensiones & affectum delectare in præceptis illius, qui creuit te, ad memoriam crebrò reuocās, quis sit ille, qui sua possessione redemit te. Quod vbi feceris, dabit ille tibi ea, quæ petis: quandoquidē non ea petis, quæ petenda non sunt, sed cordis tui afflictionem humiliato spiritu illi exponens, clamando & dolendo teipsum ceu pecus cogis ad ea, quæ recta sunt, agenda & sectanda. Quotquot autem dant operam agendæ pœnitentiæ, & mala sua hoc pacto emēdare conantur, ij filiis huius seculi prudētiores sunt, qui isthuc nec uoluere facere, nec fecerunt. Perplacet autem Deo, ut durum, & acre bellum homo suscipiat aduersus seipsum & draconem diabolum: quique id fecerit, eius preces & uota Deus celeriter complebit, quemadmodum etiam S. Disibodi, qui quoad uixit in corpore, multa habuit certamina, quæ tamen bono fine feliciter absoluit.

Ea tempestate, qua uir sanctus populo suo uerbis, & exemplis præfuit, ingens schisma & magna ludibria in tota illa regione extitere: aliis uetus & nouum Testamentum oppugnantibus, Christumque abnegātibus, aliis hæreses complectentibus, plerisque ad Iudaismum se conferentibus, nonnullis in ethnicismū prolabentibus, quibusdam nō ut homines decet, sed instar pecudum, turpiter uiuere appetentibus, aliis denique morum quandam disciplinam præ se ferentibus propter humanitatem, sed tamen nihil boni facere studentibus. His uerò tam fœdis erroribus & Babylonicæ confusioni beatus Disibodus se uirili & infracto animo opponens, multa opprobria multasq; iniurias patienter tulit, ipsam quoque uitam profundere magis optans, quàm tam absurdis, & nefariis rebus suffragari. Cùm autem annos aliquot durasset in tot malis æquo animo, licèt non sine corporis periculo, nec tamen ea extirpari possent, tandem pertæsus, ad Dominum cum multis lachrymis has fudit pces: O Deus omnipotens, qui iudicaturus es uiuos & mortuos, & in hominum facta inquisiturus: quæ mea utilitas est, labore confici in gente hac, quæ tuam iustitiam non modò ferre non potest, sed etiam rabidis morsibus sibi lacerandam sumit?

Secta & uitia ī Hibernia.

Officiū boni pastoris

Sic ille orauit. Porrò eorum, quos diximus, errorū architecti, & patroni, populusque iis erroribus implicatus, ut viderunt virum sanctum ipsis nolle assentiri, sed potius ubique ipsos sine ulla mortis formidine, multa animi constantia repræhendere, non paucas ei tetendere insidias: & tandem incredulorum coacto agmine, è sede sua multis affectum contumeliis, exturbarunt. Et ille quidem Deo malens in quiete seruire, quàm sine fructu diutius apud illos hærere, paucis sibi adiunctis religiosis uiris, sedem illam, quam annis decem strenuè & piè gubernarat, patriam quoque ipsam & res suas omnes Christi amore reliquit, dicens: neque sibi neque aliis prodesse, si illic uelit morari, vbi usqueadeo increuerit perfidia, incredulitas, & pertinax iniquitas. Atque ita peregrinationē diu optatam, pro uita æterna iucundo animo suscepit. Cùm autem ex Hibernia egressus esset, multis pagratis regionibus, & locis non paucis accuratè exploratis, ubi animæ suæ posset inuenire requiem, tandem in Alemaniam peruenit. Vbi in durum sanè & ferum populum incidit, at tamen fessus, aliquandiu pedem illic fixit, gentique illi uerba salutis & sanctitatis exempla proposuit. Nec deerant, qui audito illo, amarent sanctum Dei hominem: at permulti nec audire eum sustinebant, tantum abest, ut amore & beneuolentia prosequi uellent. Interim dum apud illos moram facit, apud se deliberans, quonam conferre se debeat, gratissima beati benedicti & religionis monasticæ ab illo institutæ fama, ad eum perlata est. Nā non ita pridem è uita excesserat sanctus Benedictus, & plurimos instituti sui cupidos sectatores post se reliquerat. Intellexit igitur diuinitus edoctus uir Dei, desiderium suum necdum completum. Iamdiu enim optarat, ut pro populo suo aliquot ueræ perfectæque religionis uiros sibi posset adiungere socios. Atque ea causa rursus loca alia post alia inuisit, nec tamē in gentium illarum moribus, quod ipsi placeret, potuit comperire.

Pellitur è sede sua.

Peregrinationem suscipit.

Flens igitur, & orans, dixit ad Dominum: Inclina Domine aurem tuam & exaudi me, quoniam inops & pauper sum ego: quorum verborum ista est significatio:

Psal. 85.

catio: Afflictiones meas miseratus, inclina tu Domine, qui omnium es rector, aurem misericordiæ tuæ, & exaudi verba orationis meæ: quoniam inops in anima per mentis pusillanimitatem, & pauper in corpore per afflictionum contritionem sum ego, qui te sequi, te diligere super omnia debui. Recordare itaque, quòd ab infantia tibi seruire studui, tuique amore paupertatem, & mundi contemptum semper dilexi. Tum verò Deus propter ingens sancti uiri desiderium preces eius suscipiens, suaui consolatione eius animum affecit, quemadmodum solet ros in herbam decidens: atque etiam per nocturnam visionem indicauit ei fore, vt quandoque locum voto suo opportunum reperiret. Fecit enim huic beato viro Deus, vt cæteris amicis suis, qui toto pectore ipsum desiderarunt, quibus propter rectam animi intentionem, qua fidenter in eum toto corde intendebant, videndo, loquendo, audiendo, tanquàm coràm adesse visus est, omnemque ventosam vanæ gloriæ famam ab illis depulit, qua permulti delectantur: qui pro sua voluntate, quādo à Deo quippiam præter fas obtinere cupiūt, simulatas preces & ieiunia suscipiunt: & si id, quod petunt, eueniat ipsis, inaniter sese ostentāt & efferūt. Sed eiusmodi homines ceu stipulam vētus disperget. Porrò qui vanitatibus moriuntur, ad eas tanquàm obdormire uidentur: sicque superbia, vana gloria, honoris appetitio, cæteraque uitia diuinitus cōprimuntur, nè animus humanus ab amore & amplexib. creatoris sui, eorum infestatione vlla ratione auellatur. Beatus itaque Disibodus gaudio perfusus, pro bona spe desiderii sui quandoque cœlestis gratiæ ope cōplendi, vbi de hominibus ad Rhenum degētibus percepit, duros quidem & asperos illos esse, sed tamen Ecclesiasticam religionem vitæ deuotione colere: iā pertæsus ludibriorum ipsum irridentis populi, omnis moræ impatiens, properè ad Rhenū intēdit iter, atque indè deflectens, & per auia quæque ingrediēs, ad fluuium, quem Glauu vocant, peruenit: quo transmisso, montem excelsum & syluigerum conspicatus, in eum post decem peregrinationis suæ annos ascēdit, ibique lassus residens & quietem captans, ad comites suos Gisualdum, Clementem & Salustum, qui ex Hibernia eum secuti erant, sancto spiritu permotus, ait: Hæc requies mea erit.

Videt visionem.

Sancti homines vā nitatibus moriūtur

S. Disibodi comites.

Cumque deinde montem illum circumquaque pluftrasset, & cuncta eius latera accuratè inspexisset, amœnitas illius magis ac magis eum incitauit, vt illic cuperet sedem figere. nam & ascensus arduus difficilem præbet aduentantibus accessum, & riuuli ex vtraque eius parte manentes, corporibus magnam adferunt refocillationem. Orans itaque Dominū, ait: Domine, qui supra cœlos resides, & moderaris abyssum: precor te, vt loci huius amœnitas ad animarum salutem & iucunditatem cedat. Decet enim, ut in hoc loco à fideli populo tibi fideliter seruiatur. His dictis in montis descensu ad Orientem, propter aquæ cōpendium, sibi habitationem designauit, vitæque institutum, quod diù concupierat, strenuè inchoans, orando, vigilando, ieiunando, durè & asperè solitariam illic vitam duxit. Socii autem eius, qui cum eo erāt, ne sibi inuicem gaudio essent, singulatim sibi construxere habitacula procul ab illo. Sustentabantur autem aliquandiu radicibus herbarum, cùm alias escas non haberent. Porrò mons ille in circuitu cum syluis ipsi adiacentibus, locis quoque tum peruiis, tum inaccessis, non vnius alicuius duntaxat erat, sed eius prouinciæ complures homines plus quàm vnius milliaris spatia sibi vēdicabant. Inde accidit, vt vel venationis, vel piscationis in propinquis fluminibus, vel lignorū cædendorum, vel aliarum rerum necessariarum causa in eam syluam plerique ingrederentur, & beatum Disibodum aut radices effodientem, aut alia necessaria circunquaque colligentem crebrò cernerent. Inde verò cœpit post aliqua temporis spatia in populi notitiam venire. Iam enim rumor sparsus erat in vulgum, sanctum quendam hominem cum aliquot sociis à Deo missum, in eum locum aduenisse. Quod cū plerisque admirationi esset, ad eum accedebant, & de rebus vtilibus cum illo sermones conferebant. Accipiebant autem ab eo uerba salutis & uitæ. Ab eo enim tempore, à quo patria exulare uoluit, vsque in præsens multam posuerat operam in gentis eius lingua discenda, eamque iam pro suo modo & capere & exprimere poterat. Vnde factum est, ut quibus ille sermones, & adhortationes indeficientis vitæ promebat, ij res corpori sustentando necessarias ei & sociis eius sępè suppeditarent. Ille verò cum sociis suis pauperes & egenos colligens, quicquid de uictu quotidiano superesset, illis distribuebat. Semper enim memoria retinebat, Adamum è cibo periisse: attendebatque Antonium, Macariū, & eis similes patres, herbis & aspero victu fuisse contentos, vt eorum confirmatus exemplis, corpori suo molles & delicatos cibos non permitteret, ne ab antiquo serpente deciperetur. Quanto autem magis affligebat carnem suam, tanto illum Deus cupiosiori augebat gratia sua, & per miracula quoque eum celebrem cunctisque manifestum reddebat.

Ducit asperam & solitariā uitam.

Gen. 3.

Permulti enim ad eum adducti infirmi & debiles, per eius merita diuinitus repētè curati sunt. Sed hoc ipsum ille præ humilitate reformidans, humanas laudes, quātum licuit, declinauit. Fama vero sanctitatis eius per totam regionem uolitāte, quidam religiosi homines ad eum venere, paruumque oratoriū in mōtis descensu versus orientem ei ædificarunt, in quo diuina officia cum suis celebraret, vt tum ipsi, tum alii ad eum uenientes, vitæ verba & pascua ab eo perciperent. Alii autem ad occidentem in planitie pedis eiusdem montis, vepres & frutices extirpantes, beato viro hortos & pecudum pascua, paruaque tuguria apparuerunt. Propter eos frutices, quos vulgò studinos vocant, locus ille initio dictus est Studernheim. Multi autem etiam ex longinquis regionibus ad beatum uirum confluxere, animas suas bona & spe illi cōmendantes. Interim eius prouincię habitatores, diuino instinctu compuncti, timere sibi cęperunt, seque negligentiæ accusarunt, quòd locum illum, quem Dominus ad honorem & gloriam nominis sui per sanctū suum uisitasset, ipsi tam propinquum non adirēt, nec facultatibus suis ornarent & augerent. Inde adeò factum est, ut principes & nobiles, opulentique homines, cum reliquo eius regionis populo, montem illū cum omnibus finibus eius donarent, ut piis hominibus illic congregatis, uitæ degendæ necessaria affatim suppeterent. Videbant enim in sancto uiro mira Dei opera, dicebantque: Laus tibi Domine Deus, qui hunc sanctum tuum nobis mittere dignatus es.

Multa efficit miracula.

Mons & fines eius dantur illi.

Eo autem munere accepto, vir sanctus multum extimuit, recordatus malorum, quæ erat plurima perpessus in Episcopatu, flexisque genibus Dominū orauit, vt oblatio illa ad fructum & profectum animarū spiritus sancti operatione cederet. Deinde diù noctuque multum æstuās, secum animo reputabat, quēadmodum ex longo tempore desiderasset rationem aliquam inuenire, qua locum quendam posset obtinere, vbi religiosos & asperioris uitæ studiosos uiros colligeret. Didicerat enim in spiritu, par esse, ut spiritalium hominum conuentus eo in loco suo creatori seruiret. Agente autem spiritu sancto, omne animi sui studium & voluntatem ad uitam & doctrinam S. Benedi-

Benedicti, qui iam ad Deum transierat, & quosdam beatos viros, sanctæ institutionis suæ fideles administros, ijs temporibus adhuc superstites reliquerat, appulit, & ad longinqua loca, vbi ea institutio religiosè & sanctè colebatur, nuncios misit, supplices preces offerens, ut quidam ad ipsum venirent, vineam Domini Sabaoth ad præscriptum doctrinæ beati Benedicti plantaturi.

S. Benedicti regula commendatur. Is enim sanctus Pater Benedictus regulam, quę spiritalibus hominibus esset accommodata, è sanctorũ uiris sancto spiritu docente & ostendente condiderat. Ita ergo quàplurimos beatus Disibodus eiusmodi instituti & conuersationis viros religiosos ad se adduxit, quibus etiam oratorium & congrua domicilia in montis supercilio, propter difficilem, & arduum accessum, contra Orientem construenda cura uit, nè aduentantis populi strepitu interturbarentur, & feruor atque rigor instituti, quotidiana eò cõfluẽtium uisitatione dissolutus & eneruatus, in desidiam & segnitiẽ abiret. *Multos ad se adducit Bñdictinos.* Porrò ipse solitarius permansit in domicilio, & oratorio illo, quod in montis descensu ad orientem, vt diximus, extructum erat: ut ad occursantia omnia paratus esset, & superuenientibus pro cuiusque ratione & conditione, opportuna posset responsa dare.

Ea verò fratrum congregatio, tam pietate erga Deum, quàm habitatorum numero crescebat: cũctaque agenda, & habenda, imperio sancti Disibodi subiacebant, communisque ab illis uita secundùm beati Benedicti institutionem exercebatur. Dabat autẽ operam sanctus pater, ut congregatio illa consuetudine ipsis præscriptæ regulæ intantùm confirmaret, & coalesceret, ut diabolus vitia in ea parturire non posset, nec suis eam iaculis cõfigere, aut fratres alios ab aliis separare: & ut eadem ipsa congregatio & dæmonibus, & hominibus terribilis uideretur tum vitiorum abstinentia, tum concordi studio virtutum. Itaque sapienter docebat fratres contra hostiles aereorum spirituum turmas humilitate confligere, vanitatemque superbiæ, mentis arrogantiam, & seculi oblectamenta uitare. *Optimè fratres instituit.* Proponebat etiam eis accuratè sanè, quæ laus & gloria maneret eos, q; legitimè certarent, & perpetuo circunspecti cauti essent. Deniq; uniuersum illum fratrum conuentum vallo rigoris, & districtionis siue seueritatis totius monasticæ disciplinæ muniuit, & circunfodit, nè malignus dęmon derepentè clam in eum irrueret. *Odium satanæ ĩ monachos.* Nouerat enim præcipuum hoc illi teterrimo spiritui studiũ esse, ut possit in homines religiosos, siue spiritales incurrere: multoque maiori eum lætitia affici, si uel vnum religiosum praua voluntate possit superare, quàm si multos euertat homines seculares. Cernit eum sui se effecisse similem, cùm à cęlesti desiderio corruit, quẽadmodum ipse per superbiam è cœlo ruit. Hoc igitur pacto vir sanctus filios suos coadunare & confirmare conatus est. Id uerò vbi seculares homines didicere, ex tota illa regione accurrunt, & quicquid ille ad res parandas necessarias facere inchoasset, ipsi promptis animis perfecere. Atque hac ratione effectum est, ut beata illa congregatio annis duodecim ad quinquagesimum vsque perfectorum fratrum numerum excreuerit. Illa enim tempestate pauci huius instituti homines visebantur, nec quisquam uiã hãc, nisi probatus, aggrediebatur. Sed spiritus sanctus, q; congregationem hanc plantauerat, etiam rigauit eã, perinde vt ros solet, in pingue solum decidens: ita ut fratres in ea sub monastica disciplina uiuentes, de virtute in uirtutem proficiscerentur, nec eis remoram aut impedimentum posset adferre antiquus ille insidiator. Vbi enim spiritus sanctus se per miracula præsentem exhibet, illic tortuosus ille coluber timidus est, nec est ausus eo se inferre aut ingredi. Si quid verò clam ibi seminet, id spiritus sanctus ad eius ignominiam planè conculcat.

Et merita quidem sanctitatemque beati Disibodi signa & miracula diuina declararunt, eademque citra fastidium sæpius repetebantur: semper n. Deus noua facit. Vir quidam adeò impedita erat lingua è nimia corporis inualetudine, vt uerba nulla posset proferre. Is ad uirum Dei ex longinqua regione veniens, nutibus & manuum indiciis, prout potuit, lachrymabundus eum orabat, ut apud Deum suis precibus tanto incommodo remedium impetraret. Tũ vir pius pro illo orans, & gratiam Dei sibi adesse sentiens, Dominici exempli recordatus, in os hominis insufflauit, dicẽs: In nomine illius, qui dixit olim muto, Epheta, & ille loqui cœpit, tibi præcipio uinculũ infirmitatis, quod hominis huius linguam eneruasti, vt dissoluaris, nec deinceps, quo minus loqui possit, vllum ei pręstes impedimẽtum. *Marc. 7. Sanat hominis impeditã linguam.* Dixit, & mox lingua illo nexu expedita, articulatè humanas deprompsit voces, gratiasque egit Deo & beato Disibodo.

Oblatus est etiam uiro Dei hydropicus quidã mirè inflatus, cum multis lachrymis salutem petens ab eo. Sed illo nonnihil hæsitante, & se indignum affirmante, qui rem tantam faceret, amici hominis etiã suas iunxere preces: quib. ille uictus, omnipotentem Deum pro misero rogauit, eumque manibus suis tãgens, benedixit, morbusque diuina agente gratia paulatim euanuit. *Itemq; hidropicum*

Leprosus quoque mire deformis, & horridus, ad eum accessit, & primò quidem deprecabatur, ut morbo ipsius mederetur: deinde etiam minas addidit, dicens se nunquàm ab illo recessurum, nisi prius depulsa lepra. *Curat leprosum.* Ea importunitate tãdem commotus vir Dei introduxit eum in domicilium suum, & aliquandiù retinens eum apud se, Dominumque identidem pro illo rogans, cum sana iam & eleganti corporis cute gaudentem, à se dimisit, re ipsa omnibus prodente, quid in eo diuinitus actum esset. Plura alia per hominem Dei facta sunt miracula in cęcis, claudis, debilibus, dęmoniacis, & qui noxiorum humorum infestatione rationis vsu carebant: qui omnes & ex uicinis & remotis locis ad eum perducti, curabantur virtute diuina, quæ illi aderat.

Duxit autem uir sanctus inter suos uitam, quæ est radix uitæ monasticæ uel cœnobiticæ. *Vitã eremiticã ducit.* Eius enim vitę cultores à mundo prorsus separati & abstracti, in solitudine degunt, angelicis laudibus occupati: estque ea uita tam ardua & difficilis, ut permulti præ animi & corporis imbecillitate eam ferre non possint, si repentè & inconsulto ac temere illam suscipiant. Porrò sanctus pater Disibodus in eiusmodi seueritate uiuens, subditos suos ad omne opus bonum uerbis, & exemplis animauit, ut solent, qui ignem iam ardentẽ apposita materia magis etiam ardere faciunt. Atq; ea causa, uiuente illo, alium magistrum non requirebãt, maximè cum eius iussu & uoluntate tales inter se haberent, qui ipsos sine offensione & murmure per iter rectum dirigerent. Habitum autem monasticum, quo eius congregationis fratres utebantur, ipse non induit. *Non induit habitũ S. Benedicti.* Permiserat enim illis uiuere ad præscriptum regulæ S. Benedicti, cũ ipse seuerius & magis arduũ uitæ genus sequeretur. Idcirco autem habitum il ũ sumere noluit, ne si fratribus habitu similis esset, nec tam n quicquam remitteret de suæ uitæ asperitate, & rigore in ieiuniis, uigiliis, cæterisq; carni molestis exercitiis, ipsorũ instituto derogare, & uiuẽdi cõmu nem modum euertere videretur. Nam quoad vixit, uilissimo alimento, quod sustentando uix sufficeret,

& aspero,

& aspero duroque indumento, sicut è sua terra peregrinaturus exierat, frequenter vtebatur, imitans B. Paulum primum eremitam, eiusque similes patres, q in syluis potius, quàm uillis uitam exigere voluere. Porrò diuina mysteria in altaris ministerio ab eo tempore, quo è sua sede eiectus est, vsque ad uitæ finem, non vt antistites, sed potius animo exultans, Christi passionem imitando. Spiritalem verò patrem & defensorem, vt par erat, congregationi illi sæpenumerò præficere uoluit: sed fratres omnes planè recusarunt, nullum alium præter ipsum, patrem & doctorē habere volentes, dicentesque se alios quidem habere inspectores cōuersationis suæ, sed illum, donec viueret, vt ipsis in Domino sublimius præluceret, nullo pacto mutaturos.

Fratres nolūt aliū quam ipsum, habere præfectum.

Itaque propter animi pietatem & sanctum propositum per multas prouincias illorum fama sparsa est, compluresque venerunt ad eos, consilia & auxilia animarum saluti opportuna ab eis expetentes. Permulti etiam ex iis, qui in hac degebant regione, & vicina monti prædicto, cuius ambitus & latus & longus est, loca incolebant, suauissimo odore & fama sanctæ conuersationis eorum inuitati, prædia & facultates suas Deo & beato Disibodo, absque omni retractatione offerebant, & quasdam uillulas in ea, quam diximus, sylua sparsim omni retractatione offerebant, quæ illis fratribus vsui forent. Cùm autem uir Dei diù illuc laborasset, & iam præ nimio labore vires corporis penè deficerent, filiis suis tremebundus in spiritu sancto prædixit, ea prosperitate & securitate, qua hactenus sine offensione usi fuissent, ipsos non semper potituros, sed multas & magnas angustias, & afflictiones perpessuros. Diabolus enim, inquit, quē rectè uiuendo sępius egregie pudefecistis, multa populi ludibria & irrisiones in uos & posteros uestros excitabit, summopere eo connitens, ut perturbare vos queat: attamen multis gemitibus, magno cordis dolore, ingenti desiderio hactenus id obtinere conatus sum, nē dum spiritus hos reget artus, mihi uidere contingat afflictiones uestras: idque ita fore confido in Domino: sed post obitum meum, qui breui erit, quando iam uires corporis mei cōfectæ sunt, & post afflictiones has, quas passuri estis, extrema tempora vestra prioribus feliciora erunt, & omnibus reb. animæ corporique necessariis magis etiam abundantia, quàm hactenus me uobiscum manente.

Prædicit fratribus quæ passuri sint.

Hæc cùm illi audissent, magno dolore affecti, lachrymis madentibus oculis lugebant, quod finē eius aduentare didicissent: eoque rumore in vulgus abeūte, multi ad eum inuisendum incitabantur. Cumque venissent ad eum, audiebant illum, eiusque se precibus & sanctitati commendabant. Ille uerò salutares adhortationes eis reddens, filios suos, & locum sibi dono datum, uicissim illis commendabat: utque animis suis uerba ipsius attentius affigerent, non celabat eos propinquum obitus sui tempus. Ea re cognita, lugubri uoce multos dabant gemitus, & quoad vixit, solito frequentius eum uisitarunt. Vnde autem finem suum adesse sciret, nemini indicare uoluit, demptis paucis religiosis uiris, qui ferè omnium secretorum eius erant conscii. His enim exposuit angelica reuelatione cognouisse se suam à corpore migrationem: cæteros uerò id latere voluit, quòd omniū operum suorum, ne humana laude perirent, quātum potuit, celantissimus esset. Iam triginta annis in eo mōte Deo fideliter seruiuerat, & fratribus suis necessaria quæque abundè subministrarat. Inde porrò ægrotare cœpit, plus labore, quàm senio exhaustis corporis uiribus. Cōuocatis igitur fratribus, patrem eis nominauit, eundemque tum primùm ipsis petenibus præfecit, omnia, quę eius loci erant, illi committens. Ante illum enim diem patrem sibi designari noluerant alium, præter ipsum, cui vni in omnibus tanquàm patri obedierant. Locum quoque sepulturę suę illis ostendit, cum multis lachrymis & gemitibus eos orans, ne in sublimi aliquo loco, sed in humili oratorii ipsius vmbraculo, in quo Deo solitarius seruierat, ipsum humarent. Polliciti sunt fratres, se id curaturos, sed id sine magno dolore & lachrymis non fuit. Simul etiam omnia eius bona opera & institutiones singulatim commemorabant, acerbeque plangentes, dicebant: Eheu, quid nobis futurum est, vbi te patronum & consolatorem corporum atque animarum nostrarum amiserimus? Vt autem ceruus sitibundus fontes aquarum expetit: ita illi sanctum virum cupiebant apud se diutius retinere: quod anteà quidem præ gaudio, quo crebro ex illo fuerant affecti, cogitare non poterant.

Prædicit etiam obitum suū.

Sub mortem præficit fratribus patrē

Denique ingrauescente dolore, iterum conuocatis fratribus, finem suum iam imminere, vt potuit, significauit: atque ita post multos exantlatos labores, post multas toleratas cruces & afflictiones, anno ętatis suæ octogesimoprimo, octauo Idus Iulii à corpore migrauit, Domino, cui fideliter seruierat, coram fratribus spiritum reddens. Tum uerò suauissimus omnium nares perfudit odor ceu balsami, myrrhæ & thuris cunctorumq; aromatum, & multa sunt illic diuinitus edita miracula. Fama autem per omnē prouinciam illam mox diuulgata est, beatum Disibodum è uita excessisse. Itaque copiosissima hominum multitudo ad eius properans exequias, cupiebat eius sepulturæ interesse, & signa, quæ illic fierent, videre. Tumulatus verò est in exiguo sui oratorii, quod ipse sibi parauerat, umbraculo, vt eius precibus fieret satis. Is autem, quem diximus, miræ suauitatis odor ad tricesimum usque diem apud eius sepulcrum perdurauit: atque interea septem dęmoniaci liberati, triginta claudi, multi cęci & surdi, compluresque alii varis pressi morbis, ad contactum tumuli eius, præstante Domino, curati sunt. Et quia multa hæc signa erant, & ea tempestate frequens erat, ut miracula fierent, homines insolentius, quàm par erat, exultabant animis, dicebantque: Omnipotens Deus post obitum beati Disibodi plura & maiora efficit signa, quàm illo uiuente. Itaq; confidimus ab omnibus periculis ꝑ eius merita nos liberatum iri: præstante Domino nostro Iesu Christo, qui uiuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Grandæuus uitā cum morte cōmutat.

Odor suauissimus ad dies triginta, & multa miracula

Insolentius ergò, ut dixi, & dissolutus plerisq; propter miracula, quæ tum ibi fiebant, & postea etiam diuinitus declarata sunt, sese efferētibus, Deus ea ad eorum castigationem subtraxit. Non enim gratum est spiritui sancto, ut homines in miraculis, quorum ipse author est, glorientur: sed ut cum tremore ipsi soli, qui ea potest efficere, laus & gloria tribuatur. Deus enim ita sanctorum suorum distinguit opera, quemadmodum creaturas constituit, quibusdam bona opera & uitæ sanctimoniā cōferens absq; miraculis: nonnullis rectè facta cum magnis miraculis coniuncta: plerisque verò per gratiam suam donans, ut bonis exemplis suis multos ad ipsum conuertant. Sicut uidemus solem in dies, lunam in noctes, sidera in tēpora distincta, totumque terrarum orbem volatilibus, reptilibus, cæterisque animantibus repletum, ita ut nullo modo ad ullam necessitatem uacuus sit. Vnde etiam quodlibet ad officia sua excitat in misterio illo, quod ad hominem spectat. Vnaquælibet. n. creatura in suo genere multiplicatur, sicut Deus illi prima constitutione præcepit: sed quæ ratione caret, homini ministrando succurrit. Paterfamilias enim,

Cessant miracula

Gen. 1.

enim, qui est homo, domum suam sine adiutorio, & ministerio gubernare non potest: atque eum solùm rationali, & uiuente anima, Deus fecit uiuere: & eam ob causam uitas eius non deficit, sicut nec rami arboris deficiunt. Deus enim illi indidit scientiam, & potest quæ uult cogitando uelut degustare: quodque mente concipit, postea aperta uoce & uerbis rationi consentaneis multiplicare, uti in arbore folia augentur. Quæ autem rationis est expers creatura, hac cognitione siue scientia caret: itaque uentosa est & interit. Porrò homo rationis compos, per scientiam cognoscit utilia, amatq; illam, sibique adsciscit: eaque fretus, quæ mala & perniciosa sint intelligit, timetque ea & uitat, sibique cauet ab illis. His uerò duobus, putà timore & amore, quæ scientia, uel cognitio boni & mali suppeditat, se vbique moderatur & regit, & tãquàm duabus alis uolat. Solus enim homo ad Dei imaginem & similitudinem formatus est: à Deo idcirco conditus, ut secundùm ipsum operetur. Itaque cùm se cognitione & scientia sua ad bonum erigit, sancti spiritus gratia ei auxiliatura occurrit.

Scientia quid conferat homini.

Gene. 1.

Hunc igitur in modum, vt diximus, Deus creaturas omnes distinxit, & quia hominem fecit ad imaginem & similitudinem suam, plenam etiam illi prę cũctis mortalibus creaturis scietiam contulit. Sed cùm secundum carnem mortalis sit & defectui obnoxius, anima eius bonum perficere siue consummare nõ potest, nisi id illi præstetur ab eo, qui finem non habet. Qui autem in bono perseuerauerint usque in finem, ij in cœlum scandent ad Deum, vbi Cherubin omnia bona opera eorum ante thronum Dei dinumerat, eaque Dei vultus ceu aurum purissimum & gẽmas preciosissimas intuetur. Simul etiam omnis cœlestis harmonia canticum nouum de illis depromit, sicq; spiritus sanctus in sanctorum operibus noua semper facit. Qui autem in malo perseuerant, ij perditos angelos imitantur, qui propter suam nequitiam è cęlo detrusi sunt, eosque imitando & stultissimis perniciosisque vanitatibus inhærendo, æternæ uitæ mercede se priuant. Indidit enim homini Deus, ut antè dictum est, plenam rationis scientiam siue cognitionẽ, quòd non ignoraret, hominem illa fretum posse superare diabolum. Homo enim per bonam scientiam cognoscit malum, & per malum bonum: atque ea causa fortissimè cum illo antiquo hoste confligit, & congreditur, vt illo uicto, locum eius in cœlis occupet: quod quidem, nisi plena instructus scientia, facere non posset. Quod enim quis cognoscit, ab eo uix continere se potest, quin interdum ad illud per electionem se cõuertat. Si autem obscuræ tenebræ in hominis animũ irruant, ita ut secundum carnem peccato afficiatur, si tum peccatum eligat, & in eo sine pœnitentia perseueret, ei assimilabitur, qui ab illa lucis claritate se auertit, ut tenebrosæ proprietatis suæ desideria expleret. Vnde etiam inferorum cruciatus ortu sunt. Beatus autem homo ea facere appetit, quæ carnem minimè delectent, poscitque opem à sancto spiritu, ut in sanctitatis speculum liceat intueri: in quo dum suã faciem contemplatur, licèt non sit in illo, si quid fœdum & deforme conspiciat, id pro viribus emendare conatur. Ita nimirum beatus homo per fidem bona agere opera ad diaboli ignominiam concupiscit, domans carnem suam, & nequaquam id facies, quod caro hortatur. sicque acerrimè & fortissimè certãdo & pugnando, seipsum & uoluntates suas debellat, ad eam peruenturus claritatem, quam damnati spiritus perdiderunt. Porrò qui per incuriam lapsi in peccata, à bonorum hominum consortio se separant, illis perditis spiritibus similes efficiuntur, qui à perfectis, & bonis angelis, faciem patris semper uidentibus, recesserunt: quos beatos spiritus boni homines imitantes, & bona opera ad fidei speculum actitantes, faciẽ Dei hunc in modum per fidem adspiciunt & contẽplantur, & per durissima certamina illi perpetuò adhærent. Deus enim creaturas ita constituit, ut cum illis compleat homo opera sua. Vnde etiam quibusdã eam adspirat mentem, vt sancta ædificia construant, aliosque Deo seruituros colligant, quos tamen rursus non rarò sinit secundùm uoluntates suas permulta iis contraria facere: toleratque ea, nec statim vltiones adhibet. Vbi autem spiritus sanctus in ædificiis & hominibus ędificat, etiamsi illi negligenter uiuant in peccatis, si quis ausus sit cõtumacia improbitatis suæ eas structuras demoliri aut perdere, eum repẽtè ignis spiritus sancti in zelo & iudicio suo comburet.

Mat. 10

Stultitia hominũ malorũ.

Studia hominis boni.

Mat. 18

In eos qui sacra loca destruunt.

Quem in modum operatus est Deus etiam in loco supradicto, ubi beatus Disibodus in bonis operibus illi seruierat, & ubi ex hac uita migrans, felicem Domino spiritum reddiderat. Nam annis aliquot ab obitu eius exactis, magna bellorum uis & calamitas omnẽ illam prouinciam uexauit, quibusdam tyrannica rabie irruentibus, & terras Rheno uicinas depopulantibus, ita ut præ metu eius prouinciæ habitatores, quocunque liceret, aufugerent. Cùm scirent autem principes & populus prouinciæ montem S. Disibodi altum & inexpugnabilem, cum multa celeritate, priusquam ab hostibus occuparetur, inuitis fratribus Christo illic famulantibus, eo se receperunt, firmisque muris eum comminentes, habitacula sibi condiderunt, planè confidentes tam beati Disibodi meritis, quam montis eius munimentis, se pericula & hostium sæuitiam deuitaturos. Præ illorum autem multitudine & strepitu fratres sua non poterant gaudere quiete, nec ita ut par erat, seruire Deo. Quamobrem suadentibus & orantibus principibus & aliis, in longinquas regiones profecti sunt, cùm prius fidem dedissent principes, se, illis calamitatibus & hostium incursionibus depulsis, honorificè ipsos reuocaturos. Manserunt tamen pauci quidam perfecti viri, vt beati patroni sui Disibodi monumentum ab omni iniuria tuerentur. Eorum tam perfecta erat uirtus, vt & mundum & uitam corporis sui planè contemnerent. Ea autem, quam diximus, tempestas & uexatio non multos durauit annos, sed liberata tãdem est prouincia hæc ab incursu hostili. Tum uerò ij, qui montem S. Disibodi occuparant, memores pollicitationis suę, memores timoris diuini, fratres illos ubicunque poterant perquirebant, inuentos cum multo honore reducebant, quæque illi congesserant, & ædificarant, cũ maioribus facultatibus & possessionib. quàm prius habuissent, illis donarunt. Ita completum est, quod S. Disibodus prædixerat, fore vt posteriora illorum tempora prioribus feliciora euaderent: iamque etiam ex longinquis regionibus permulti tum è Clero, tum ex laicis ad eos ueniebant, consilia & auxilia utriusque hominis ab eis expetentes.

Fratres montis S. Disibodi, alio commigrant.

Honorificè reducuntur.

Castigabat uero omnipotens Deus beatos illos, quoties eum suis peccatis offendissent: quemadmodum etiam tum fecisse eum diximus, cùm signis & miraculis, quæ per merita S. Disibodi fiebant, insolẽtius quàm par esset, gauderent: quæ sanè deinceps tã crebra non fuere, ut prius. Si enim opera spiritus sancti ad ostentationem trahantur, seueriter id punire solet idem ille spiritus, vltionemq; ad extremum vsq; quadrantem repetere. Sed cùm ad sepulcrum sancti uiri non fierent solito more miracula, licèt posteri eius multis annis eius è uita excessum religiosè colerent, tandem gemebundi in memoriam diuinæ uirtutis rediere, agnoscebantque propter ipsorum peccata

cata cessasse miracula, nec nisi rarò ob sancti Disibodi memoriam fieri. Itaque sese accusantes, inuicem dicebãt: Quid ita torpemus ignauia, nec sanctum virum honore afficimus, cùm tam multa miracula & beneficia propter eius merita nobis diuinitus contigerin? Deinde cum maioribus natu & sapientib. eius prouinciæ communicato consilio, accedente etiam consensu & authoritate Bonifacii, Moguntinæ sedis antistitis, tempus & diem præfixere, ad quē beati Disibodi ossa eleuarent. Dies autem ille per omnē populum diuulgatus est, & cùm iam adesset, multa hominum turba eò aduolauit: præsente que eo, quem diximus, antistite, itum est ad beati uiri sepulcrum, & cũ magna ueneratione ossa eius & cineres inde sublata sunt, & de oratorii vmbraculo in monasteriũ, ad occidentalem ferè eiusdem montis plagam conditum, cum hymnis & magnis populi vocibus, multis iam ab eius obitu elapsis annis, in locum præparatum honorificè reposita sunt. Deus autem, qui nouit abscõdita, rursus illic sancti sui merita declarauit, eodem die curato hydropico, aliisque diuersis malè valentibus sanitati restitutis, sparso item odore illo suauissimo per totum diem, quem senserant fratres beato viro ad cœlos abeunte. Atque inde factum est, vt eius prouinciæ homines diem anniuersarium, quo hæc gesta sunt, & diem obitus eius, ad sepulcrum illius cõfluentes, cum magna precum & oblationum veneratione deinceps celebrarint.

Porrò fratres loci illius multis annis bona pace fruebantur, atque ea causa beato Disibodo sine offensione tranquillum exhibebant famulatum, ita ut populo cumprimis chari essent, ab eoq; celebrarentur, & multis facultatibus augerentur ac locupletarētur. Post annos autem plurimos & aliquot regum decessum, rursum ingentia orta sunt bella aduersum regionem illam. Itaque Maiores natu & principes terræ illius Carolum Magnum, qui tum Romanum Imperium susceperat, adeuntes, dixerunt æquum non esse, ut ij, quos non carni, sed spiritui, nõ mundo, sed Deo seruire oportebat, mundi pompam & opes supfluas obtinerent: quemadmodum facerent illi, qui in mõte S. Disibodi degerent: cùm ipsi præliis & angustiis pressi, diuitiis & facultatibus egerent, unde tum seruire regno, tum sibi consulere possent. Eorum orationem Imperator & prudenter audiuit, & sapienter dissimulauit, respondítque se fratribus illis nec fundos aut possessiones, neque res alias quas eis fideles contulissent, ulla ratione ademptụrum. Eo accepto responso, illi deinceps quieuerunt.

Nota argumenta eorum, q oculos ad monasteriorũ opes adijciũt.

Prudens Caroli magni responsum.

Defuncto autē hoc Imperatore, & multis sibi succedentibus annis, rursus Barbarorum hostiles incursus adeo increuere, ut etiam vrbes aliquot Rheno adiacentes, euersæ sint. Tum verò quidam ex nobilioribus eius Prouinciæ, è Principum illorum, quos antè diximus, adiuncto sibi Moguntinæ sedis Præsule, Imperatorem, qui id temporis erat, acrius etiam, q̃ superiores illi, infestis querimoniis pulsare cœperũt, dicentes se nullas habere opes aut copias, quibus Imperio seruire & suam uitam tueri possent, illis qui in monte S. Disibodi degerent, ipsorum fundos occupãtibus, nec se quicquam comperti habere, quo iure id illi facerent. Iis auditis, Imperator assensit, conuocatisque Ducibus & Principibus, quæstionē habere cœpit de possessionib. fratrum S. Disibodi, vnde tam copiosi eis fundi uenissent, quaue traditione & confirmatione ab illis tenerentur. At illi mentem Imperatoris intelligentes, inuidia & maleuolentia excæcati, multa dixere testimonia prorsus falsa & per fraudem composita, fundosque illos & possessiones, licèt iam lõgissima temporum præscriptione sine querela eos obtinuissent, à fratrib. memoratis præter ius & nullo Imperiali concessu occupari mentiebantur. Tũ uerò iniquorum iudicum iudicio lata ab Imperatore sententia, simulque facta potestate, illi, qui has querelas apud Imperatorem deposuerant, una cum prędicto Moguntino Episcopo, qui præcipuus harum turbarũ incentor fuit, possessiones & fundos montis beati Disibodi, itemq; limites eius, Deo permittente, crudelissimè inuasere. Ea uerò uexatione fratres eius montis perturbati, prorsusque nudati & spoliati, simul etiã imminentium bellorum horrore perterriti, mõtem non sine ingenti luctu deseruere, atque ad loca aliena, quocunq; licebat, sese contulerunt. Illis autē abeuntibus, nè qua spes vnquàm eo reuertendi posset effulgere, iidem inuasores eorum domicilia solotenus destruxerunt, excepto sacro illo loco, ad quem ossa beati Disibodi translata fuerant: qui ne prorsus omni diuino cultu & ministerio destitutus esset, vastationis huius authores sacerdotem quendam, q̃ populi iuxta montem habitantis curam gereret, illi prę fecerunt, uictum & uestitum ei ex facultatibus loci eius attribuentes, qui uix sufficeret.

Occupantur possessiones S. Disibodi.

Fratres emigrat.

Vnus tantum sacerdos in monte S. Disibodi.

In ea verò desolatione locus ille diù permãsit: sed tãdē post multa annorum curricula quidam vir pius & nobilis, & eius Prouinciæ Comes, Nicardus nomine, mundo quidem deditus, & multis opibus circunfluens, montem illum sublimē & speciosum vidēs, nõ ferens eius desolationem, diuina gratia compũctus ingemuit, & in sacrosanctæ Trinitatis gloriam & beati Disibodi memoriam tres sacerdotes illic cõstituit Deo seruituros, quibus etiam de suis facultatib. abundè largitus est uitæ degendæ necessarias res. Deinde etiam aliquot labentibus annis quidam Moguntinæ sedis Archiepiscopus, pius, humilis & corde contritus, in montem illum ascendens, genuaque ad beati Disibodi tumulum suppliciter curuans, de rebus possessionibusque illi sancto ablatis se locupletatum vehementer indoluit, uotumque Deo nuncupauit, se ꝓ duodecim Apostolorum numero duodecim Canonicos, Deo & S. Disibodo loci patrono famulaturos, illic collocaturum: quod etiam præstitit, ex fundis & possessionibus loci eiusdem, quantum potuit, illis assignans. Et ita paulatim quidem diuina castigatio flagella sua nonnihil retraxit, nondum tamē vsquequaque cessans. Porrò cùm iam Spiritui sancto uisum esset, ut locus instauraretur, cuidam viro seculari, prudentia benè instructo, qui etiam Moguntinæ sedi præerat, eam adspirauit mentem, ut summoperè desideraret loco illi pristinum splendorem & dignitatem suam restitui. Itaque instar prudentis patrisfamilias, filiis suis ex amore substantiam suam distribuēis, Canonicos in monte illo manētes, in aliis locis ipsis congruentibus reposuit: uirosque religiosos, qui in multa disciplina secundum beati Benedicti regulã uiuerent, perfectionisque obtinendæ studiosi essent, in monte restituit, multaque eos beneuolentia complectens, largas eleemosynas illis de substantia & facultatibus suis, quantum potuit subministrauit.

Deinde tres.

Postea duodecim Canonici.

Tandem Benedictinis monachis locus restituitur.

Ita nimirum illa fratrum congregatio & tunc, & etiam posteriori tempore permulta, Deo permittente, aduersa perpessa est, sicut & illi, qui eos antecesserant, immò ut hodieque patitur non raro, & successores horum etiam passuri sunt, si commeruerint. Et de iis quidem omnibus, quæ iam diximus, multa vulgo iactantur, pro uaria rerum ac temporum uicissitudine, fabulosa & uana, quæ cùm spiritum sanctum non habeant authorem, instar stipulæ dissipabuntur. Quæ autem nobis commemorata sunt, ad gloriã nominis Dei, & beati Disibodi memoriam, itemq; audientium castigationem, per Spiritum sanctũ uera-

ci

ei reuelatione manifestata sunt: q.b.cæ, quas diximus, hominum fabulosæ opiniones admiscendæ nō sunt, nec verba illius, qui est, ludibrio habenda. Vnde etiā considerandnm est, quid Deus iam inde à primo homine ad nos vsq; in hominib. operatus sit. Cùm enim Adam lapsus esset, & è paradiso exultaret, quandoquidem per uilem creaturam corruerat, Deus uoluit sibi ab hominib. res creatas offerri: perinde ut infans solet primò lacte nutriri. Postq̃ autem Dei filius homo factus est, seipsum ille Patri obtulit sacrificium, & os hominis ad iustitiæ cibum capiendum aperuit, quemadmodum pueri solent esca ali. Cùm verò idē Dei filius ad cęlos ascendit, igne sancti spiritus impleuit hominum pectora, eosq; aduersum vitia & prauas cupiditates pugnare, atq; ita seipsos Deo sacrificium exhibere docuit: & multi sanè congruenter cælesti harmoniæ uiuere elegerunt, putà homines spirituales & religiosi, qui seipsos & mundum relinquunt causa amoris Dei: itemque alii homines boni, qui ardenti desiderio ex gratia spiritusancti ad continēter viuendum fortiter sese accingunt.

Variè Deus in hominib. operatur.

Porrò quemadmodum homo iam adultus, per seipsum capit cibum: sic Deus etiam hic fecit, ablata opinione vacillante, & ueritate, quæ fidenter solet ingredi, in lucem prodire iussa. Sicut ergo diximus, Deus præpotens montis sæpè memorati habitatores crebro castigauit, & repurgauit, vti & alios permultos, nec tamen passus est penitus pessum ire. Fecit idē ēt filijs Israel: qui cùm bene cępissent, propter multas vanitates, in quas subinde inciderunt, non paucas tulere persecutiones: atque ad extremum cùm sanguinem Agni pecunia emissent, dispersi sunt. At tamē non uissimis temporib. requirentur, nec penitus peribūt. Nunc verò laus sit Deo & Domino nostro, contra antiquum serpentem semper prælianti, & usque ad mūdi cōsummationem, omnem peccati rugam aboleti: in quo mundi fine fidelium hominum ea existet constitutio, quam ab initio Deus præordinauit. Et tunc antiquus hostis prorsus pudefiet, & nec sibi, nec aliis prodesse, aut gloriam ulli conferre poterit. Omnia hæc uera sapientia prolocuta est, & ego paupercula decumbens in lecto ægritudinis meæ, ea uidi, & audiui, & cępi scribere, atque ad finem perduxi. Potest autem Deus, si visum ei sit, è lecto me erigere, Amen.

Mat. 26.

EX CHRONICO MONASTERII Hirsaugiensis, autore Iohanne Tritthemio Abbate Spanheimensi, quædam subiungere uisum est, quæ aliquot locis præcedentis historiæ magnam lucem afferunt.

HOC ipso anno (1108.) Ruthardus Archiepiscopus Moguntinus desolationem monasterii S. Disibodi præsulis, in Comitatu Spanheimensi, per antecessores ante præsentis temporis plures annos miserabiliter spoliati & destructi, ægrè ferens, Clericos sanctæ mansionis iniustos possessores, expulit, & nimia uetustate collapsum monasterium in montē trāsferens, denuo fundauit. Erat eo tēpore apud Moguntinos in precio Burchardus Abbas monasterii S. Iacobi extra muros, vir prudentissimus regularis disciplinæ præcipuus amator. Huic Ruthardus præfatus Archiepiscopus monasterium S. Disibodi cum omnibus attinentiis suis commisit, & Abbatem illius primum simul & S. Iacobi ipsum cōstituit. Qui Burchardus iussu præfati Archiepiscopi & impensis, pridiè Calēdas Iulii hoc anno primum fundamenti lapidem in præscripto mōte pro nouo monasterio posuit, acceptisque de monte S. Iacobi monachis, conuentum iuxta regulam sanctissimi Patris nostri Benedicti instituit.

Ruthardus Archiepisco. Moguntinus restituit monasterium S. Disibodi.

Item longè infra, in eodem Chronico.

Eodē anno (1138.) in die sancto parasceues post matutinas apertum est sepulcrum S Disibodi Episcopi quōdam in Hibernia, qui pro Christo peregrinus in mundo factus, māsionē in Comitatu Spanheimēsi, ordinante Domino, elegit, ibiq; monasterium nostri Ordinis non multò post obitum sancti patris nr̄i Benedicti, in uertice montis fundauit: in quo multitudinē monachorum congregans, ibidem post completū vitæ cursum in Domino quiescens, sepultus est. Hoc verò monasterium, nimia antiquitate collapsum, per Vuillegisum Archiepiscopum Moguntinum de nouo constructum est circa annos Domini nongentos septuaginta sex, & postea, sicut diximus, per Adelbertum Archiepiscopum & Ruthardum eius prædecessorem, anno Dominicæ natiuitatis millesimo octauo translatum in montem de nouo fundatum. Quo tandem consummato, tumba sancti præsulis Disibodi, quā Vuillegisus Archiepiscopus clauserat, aperta est, & reliquiæ in nouum monasterium translatæ, retro maius altare in nouo sarcophago reconditæ sunt. Huic translationi fuerunt præsentes Cuno, ipsius loci Abbas, cum tota congregatione sua: Bernhelmus, primus Abbas monasterii mei Spanheimensis cum tota congregatione sua, quia non procul distant abinuicem: Gerardus, Abbas S. Maximini Treuirensis, & plerique ex Clero & nobilibus terræ Comitatus.

VITA ET MARTYRIVM S. CYrilli Episcopi, ut habetur in egregijs MS. voluminibus, quibus antiquissima Martyrologia suffragantur. Dictionem elimauit Frater Laurentius Surius.

IVLII 4.

SANCTVS Cyrillus, cuius fides apud Deum probatissima est, & in omnibus declarata, comprænhensus à Lucio Duce, sacrificare cogebatur. Is cùm adhuc puer esset, & in Domino bene confideret, crescebat in actibus bonis. Vbicunque didicisset esse Dei famulos, relictis parentibus, ad illos se adiungebat, ut audito verbo Domini, in fide confirmaretur. Cùm autem ad legitimam peruenisset ætatem, & creatus esset Episcopus, semper in sermone & opere proficiebat, perseuerans in fide Domini & in Episcopi functione annos quinquaginta. At vbi octogesimum & quartum ætatis egit annum, cùm iam populum ipsi creditum rectè instituisset, multosque ab errore reuocasset ad ueram & religiosam fidem, comprænhensus à Lucio Duce, ut diximus, sacrificare iussus est. Sed uir beatissimus præcepta Domini illi opponens, dicebat: Sacrificans diis, & non Deo uero, eradicabitur. Dux ait: Consule ætati tuæ senex, & sacrifica. Cyrillus respondit: Ego nō sum senex. Dicit enim Dominus: Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua. Quod autem tu hortaris, id mihi facere non licet. Dux ait: Audio te uirum esse pruden-

Adhuc puer, præclara de se dat exēpla.

Ps. 102.

prudentissimum atque doctissimum. Teipsum ergò docens, resipisce & offer sacrificium, vt possis saluus fieri. Cyrillus respondit: Ita nimirum prudētissimus & doctissimus ero, si alios docens, ipse reprobus non inueniar. Dux ait: Consule senectuti tuæ & sacrifica. Cyrillus respondit: Equidem tum mihi consuluero, si hisce filiis meis, qui me circunsistunt, in me exemplum statuero.

Multi ad Dominū conuertū tur.

Cumque diu inter se concertarent, & beatus Cyrillus diuinis scripturis os Ducis comprimeret, ut ei respondere non posset, videns Dux penè omnem populum eius doctrina conuersum, furore percitus, hanc in eum tulit sententiam: Cyrillum insanum & delirum, & ex propinquo euersorem deorum nostrorum, viuum iubeo flammis exuri. Tum verò sanctus Dei Cyrillus gaudens & psallens, perductus ad rogum, mox in medium coniectus est. Ardebat ignis, & ligna omnia in cineres redigebat, expectabantque viri religiosi, ut ossa eius fideliter colligerent: & ecce uir beatus conspicitur in medio sedens, expansis ad cœlum manibus. Eo signo uiso, increduli stupore correpti, mirabantur sanctum Dei hominem ab igne mansisse intactum. Fecit hoc spiritus sanctus, non ignorans permultos eius opera ab errore ad Deum conuerti. Nunciatur verò Duci, venerabilem virum nihil ab igne perpessum. Dux summoperè admirans, iussit eum ad se adduci: utque vidit eum sanum & incolumen, laudans Christianorum Deum, præcepit ut domum se conferret. Non cessabat autem Christi seruus prædicare verbum Domini, propositisque amplissimis regni cœlorum promissionibus, quosdam ab ethnicismi erroribus ad viā veritatis traduxit: plerosque vanam sectantes uitam, ad sobrietatem & temperantiam retraxit: plangebat uerò & lamentabatur se à Domini passione man sisse alienum. Turbæ autem doctrinam eius audientes, vna omnes fide eademque uoluntate ad eum accurrebant: (putabant enim uel solo conspectu eius se posse iustificari.) iactantesque se ad pedes eius, ita dicebant: Credimus in Deum tuum, qui reuera magnus est, quando te de igne liberauit.

Ignis nihil sanctū virum lædit.

Multos baptizat.

At ille lætus in Domino, excipiebat omnes, Christianosque eos efficiens, baptizabat, dicebatque eis: Confortamini filioli mei, & fideles estote ei, cui credidistis, & ipse vobis in omnibus adiutor erit, præstabitque maiora spe & expectatione vestra. Hæc eo agēte, Iudici nunciatur, quid ab illo geratur. Ille incensus ira: Cur, inquit, quadam in illum humanitate usus sum? Cur illum ex igne eduxi? Cur meo illum gladio non confeci? At nunc porrò de iustitia nihil remittemus. Alteram igitur in eum sententiam ita pronunciat: Cyrillum, quem de igne ereptum, iustitia uiuere non patitur, gladio feriri iubeo. At uir beatus gaudens, & laudans Deum, quòd ipsum à nequissimo iudice liberatum, dignum quandoque effecisset passione sua, caput ultro offerens, cædente gladio, spiritū reddit, sexto Idus Iulii, sub Decio Imperatore; & Lucio Duce, regnāte Domino nostro Iesu Christo, cui est gloria in secula seculorum, Amen.

Gladio pcussus occumbit.

MARTYRIVM S. ANATOLIAE Virginis, ex antiquis MS. codicibus descriptum, cui consentiunt etiam vetustissima Martyrologia. Stylum nonnihil expoliui.

IVLII 9.

SANCTA Anatolia cùm se ieiuniis & precib. maceraret, & die ac nocte scripturis sanctis intenderet, atq; in suo exilio ita exultaret, ut sibi uideretur Paschatis festiuitate gaudere: contigit filium Diodori, qui erat consularis prouinciæ, nomine Anianū, à diabolo uexatum, clamare: Domina Anatolia, incēdis me. Interea Diodoro, homine cumprimis pagano, eum per lucos & templa mittente, venit ille ad lucum uicinum S. Anatoliæ, dirumpensque catenas, quibus erat constrictus, ante orantis Anatoliæ pedes se abiecit, dicens: Tu es, quæ me flammis orationum tuarum exuris. Porrò S. Anatolia exufflauit in eum, & ait: Exi diabole ab homine isto. & statim exiit ab eo. Cūque ille sanus venisset ad patrem suum in fascibus positum, isque agnouisset eum curatum à S. Anatolia, abiit ad eam cum uxore sua & filiis: adoransque eam, obtulit ei infinitas pecunias. Sed S. Anatolia nihil penitus accipiens, dixit: Vade, & egenis Christianis atque inopibus eroga: tu verò crede in Christum unà cum tuis, & liberaberis.

Dæmonē expellit.

Exiit uerò opinio S. Anatoliæ per totam Piceni prouinciam, & deferebantur ad eam infirmi, quos medici desperabant, & lunatici, & dæmoniis pleni, & omnes sanabantur, credentes in Christum. Interea templorum Pontifices suggerunt de ea Decio Imperatori: isque misit, qui eam interficerent, si sacrificari nollet. Itaque ueniens ad eam Faustinianus, iussit eam perduci ad ciuitatem Thuriensem, atque illic introductam in secretarium ipsius, diuersarū plagarum genere uexari: ac deinde suspensam in eculeo, lampadibus aduri. Interrogabat autem eā, nùm thura vellet diis incendere, & libera abire, quo uilum esset: illa respondit, Miser & infelix, si non recesseris à cultura dæmonum, vnà cum illis perpetuo incendio cruciaberis. Vocauit igitur Faustinianus ad se Marsum, & dixit ei: Ego hanc iubebo includi in cubiculo: tu uerò immitte serpentes in eam, qui eam comedant, & multa à me accipies, & in amicis meis numeraberis. Respondit Marsus, qui Audax dicebatur: Tu multos serpentes dicis: ego uerò unum solùm dimittam, & statim interficiet illam. Cùm ergo Anatolia in angusto cubiculo inclusa esset, Marsusque serpentem in illud immisisset, tota nocte sancta uirgo in hymnis, psalmis & orationibus durans, acerrimū serpentem illum mansuefecit. Manè facto, Marsus Mercurium & Mineruam inuocans, cubiculum aperit: & ecce serpens in eum inuolans, collum eius cingit, comedere eum uolens. Sed sancta Anatolia manu sua serpentem comprehensum, in nomine Domini Iesu Christi iussit abire in locum suum: quod ille mox cum summa mansuetudine fecit. Eo uiso, Audax Marsus adorauit eam, dicens: Verus Deus Christus est.

Morbidos multos sanat.

Dire cruciatur.

Serpēs nihil ei nocet.

Vt autem resciuit Faustinianus Marsum Christum confiteri, illi ad se accito ait: Si illa magicis artib. serpentem à se depulit, nùm tu propterea, in deorum cōtumeliam, Christum Deum credere debuisti? Audax dixit: Ego Christum uerum Deum credo, quem illa inuocans, serpentem atrocissimum à gutture meo sua manu abstraxit. Faustinianus ait: O te miserum: Habes

Magus credit.

Habes auri & argenti plurimum, habes familiam copiosam, habes vxorem & liberos: & his omnibus posthabitis, mori non times? Audax respondit: Ego scio & comperi virtutem nominis Christi, & idcircò mori non timeo. Non vides, quam à me feram eius nominis inuocatio profligarit? Faustinianus ait: Relatio fiat de te, & ea efficiet, ut eandem cum Christianis sententiam excipias. Missus igitur Audax in custodiam, dum iret relatio, & venirent responsa, agente S. Anatolia, interim Christiana religione initiatus est, ac deinde pro CHRISTI nomine capite damnatus est.

Constãtia magi.

Capite cæditur.

Porrò S. Anatolia, extensis manibus stans ad orationem, ita gladio transuerberata est, vt à dextro latere vsque in sinistrum confossa cerneretur: atque hoc exitu triumphantem Christus excipiens, & virginem sacratissimam sibi & martyrem consecrauit. Ciues autem Thurienses rapuerunt corpus sanctæ virginis, & vbi reuelatum eis fuit, illud humarunt, vbi benedicitur Deus ex eo & nunc & in secula seculorum, Amen. Percussa est autem virgo sacratissima Anatolia 7. Idus Iulias, obiit autem sexto Idus mensis eiusdem. Audacis autem martyris corpus vxor & filii eius tulerunt, & nauigantes, omnia sua absportarunt, simulque gesta B. Anatoliæ virginis, quæ in hoc libello scripta sunt, & finem Audacis martyris, Amen.

S. Anatolia confoditur.

MATYRIVM SS. FELICITATIS & VII. Filiorum eius, ab Ecclesiæ Romanæ notariis, vt videtur, conscriptum. Habetur in vetustis MS. libris, & antiquissima Martyrologia consentiunt.

10 IVLII

TEmporibus Antonini Imperatoris orta est seditio Pontificum, & Felicitas illustris fœmina cum septem filiis suis Christianissimis tenta est. Quæ in viduitate permanens, Deo suam vouerat castitatem, die noctuque orationibus vacans, magnam de se ædificationem castis mentibus dabat. Videntes autem Pontifices præconia Christiana nominis per eam profecisse, suggesserunt de ea Antonino Augusto, dicentes: Contra salutem vestram mulier hæc vidua cum filiis suis diis nostris insultat: quæ si non venerata fuerit deos, sciat pietas vestra, deos nostros sic irasci, vt penitus placari non possint. Tunc imperator Antoninus iniūxit Præfecto Vrbis Publico, vt eam compelleret cum filiis suis deorum suorum iras sacrificiis mitigare. Publius itaq; Præfectus Vrbis iussit eam priuatim adduci, & blando colloquio ad sacrificium eam prouocans, minabatur pœnarum interitum. Cui Felicitas dixit: Nec blandimentis tuis resolui potero, nec terroribus tuis frangi: habeo enim spiritum sanctum, qui me non permittit vinci à diabolo: & ideo secura sum, quia viua te superabo: & si interfecta fuero, melius te vincam occisa. Publius dixit: Misera, si tibi suaue mori est, vel filios tuos fac viuere. Felicitas respondit: Viuent filii mei, si non sacrificauerint idolis. Si uero hoc tantum scelus admiserint, in æternum ibunt interitum.

S. Felicitas nuncupat Deo votum castitatis.

Fortitudo animi ei⁹.

Alia die Publius sedit in foro Martis, & iussit eam adduci cum filiis suis, cui & dixit: Miserere filiis tuis iuuenibus bonis, & flore primæ iuuentutis florentibus. Respondit Felicitas: Misericordia tua, impietas est: & exhortatio tua, crudelitas est. Et conuersa ad filios suos, dixit: Videte filii cœlum, & rursum adspicite: vbi uos expectat Christus cum sanctis suis. Pugnate pro animabus vestris, & fideles vos in amore CHRISTI exhibete. Audiens hæc Publius, iussit eam alapis cędi, dicens: Ausa es, me pręsente, ista monita dare, vt dominorum nostrorum iussa contemnant? Tunc vocauit primum filium eius, nomine Ianuarium, & infinita illi promittens bona pręsentia, simul etiam verbera minabatur, si sacrificare idolis contempsisset. Ianuarius respondit: Stulta suades: me uero sapientia Domini mei conseruat, & faciet hęc omnia superare. Statim Iudex iussit eam virgis cędi, & in carcerem recipi: secundum verò, Felicem solum adduci. Quem cùm hortaretur Publius ad immolandum idolis, constanter dixit: Vnus est Deus, quem colimus, cui sacrificium piæ deuotionis offerimus. Vide, ne tu credas me aut aliquem fratrum meorum, à Domini Iesu Christi amore recedere. Et si immineant verbera, iusta tamen consilia, & fides nostra nec vinci potest, nec mutari. Et isto amoto, iussit tertium filiū, nomine Philippum, applicari: cui cùm diceret: Dominus noster Imperator Antoninus iussit, ut diis omnipotentibus immoletis: respondit Philippus: Isti nec dii, nec omnipotentes sunt, sed sunt simulacra vana & misera & insensibilia: & qui eis sacrificare voluerint, in ęterno erunt periculo. Et amoto Philippo, iussit adesse quartum Silanum, cui sic ait: Vt uideo, conuenit vobis cum pessima matre vestra hoc consilium, vt præcepta principum cōtemnētes, omnes simul intereatis.

Cōfortat filios suos.

Filii eius vexãtur.

Præclara Felicis vox.

Respondit Silanus: Nos si transeuntia tormenta timuerimus, in æternum interitum incidemus & supplicium. Sed quia vere nouimus, quæ pręmia sint parata iustis, & quę sit pœna constituta peccatoribus, securi contemnimus legem Romanam, vt iussa diuina seruemus: idola contemnētes, vt Deo omnipotenti famulantes, vitā ęternam inueniamus. Adorantes aūt dęmonia, cum illis in interitu erūt & incendio sempiterno.

Itē Silani.

Amoto Silano, iussit quintum præsto esse Alexandrum, cui & dixit: Miserere ætati tuæ & vitæ in infantia positæ, si non fueris rebellis, & secutus fueris ea, quæ sunt regi nostro Antonino gratissima. Vnde sacrifica diis, ut possis amicus Augustorum fieri, & uitā habere & gratiam. Respondit Alexander: Ego seruus Christi sum, quem ore confiteor, corde teneo, incessanter adoro. Infirma autem ętas, quam cernis, canam habet prudentiam, & unum Deum colit. Dij autem tui cum cultoribus suis interibunt. Isto amoto, iussit sextum Vitalem applicari, cui & dixit: Forte uel tu optas viuere, & non abire in interitum. Respondit Vitalis: Qui est, qui optat melius viuere: qui uerum Deum colit, uel qui dæmonem cupit habere propitium? Publius dixit: Et quid est dæmon? Vitalis respondit: Omnes dii gentium dæmones sunt, & quicūque eos colūt. Hoc quoquè amoto iussit septimū Martialem ingredi, eique dixit: Crudelitatis fautores effecti, Augustorum instituta contemnitis, & in vestra pernicie permanetis. Respondit Martialis: O si nosses, quæ pœnę cultoribus idolorum paratæ sint: sed adhuc differt Deus iram suam in uos & idola vestra demonstrare. Omnes enim, qui non confitentur CHRISTVM uerum esse Deum, in ignem æternum mittentur. Tunc Publius iussit, & hunc septimum amoueri, & gesta omnia scripta per ordinem regi Antonino ingessit.

Psal. 95.

Antoninus verò misit eos ad diuersos iudices, vt uariis suppliciis afficerentur. E quibus unus Iudex primum fratrem plumbatis occidit: alter secundum & tertium fustibus mactauit, alius quartum præcipitio interemit: alius in quintum, sextum & septimum capitalem sententiam pronunciauit, matremque illorum capite truncari iussit: & ita diuersis suppliciis interempti, omnes effecti sunt victores & martyres Christi, & cum matre triumphantes, ad præmia in cœlis percipienda cōuolarunt, qui pro

A diuersis iudicibus interimuntur.

Dei amore minas hominum, pœnas & verbera contemnentes, Christi amici facti sunt in regno cœlorum: Qui cum Patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, AMEN.

DE EADEM S. FELICITATE, ex Beatissimo Papa Gregorio, Homilia tertia in Euangelia.

SANCTI Euangelii, fratres charissimi, breuis est lectio recitata, sed magnis mysteriorum ponderibus grauida. Iesus etenim conditor & redemptor noster matrem se nosse dissimulat, & quæ ei mater sit, qui propinqui, non per cognationem carnis, sed coniunctionem spiritus, designat, dicens: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Quicunque fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est. Quibus nobis verbis quid aliud innuit, nisi quòd obsequentes iussionibus suis multos ex gentilitate, colligit, & Iudæam, ex cuius carne genitus est, non agnoscit? Vndè & mater eius, cùm quasi non agnoscitur, foris stare perhibetur: quia videlicet synagoga idcircò ab authore suo nō cognoscitur, quia legis obseruationem tenens, spiritualem intellectum perdidit, & sese ob custodiam literę foris fixit. Sed dum is qui voluntatē patris fecerit, soror & mater Domini dicitur, propter vtrunque sexum, qui ad fidem colligitur, mirum non est: mirandum verò valde est, quomodo etiam mater dicatur: Fideles enim discipulos, fratres vocare dignatus est, dicens: Ite, nūciate fratribus meis. Qui ergo frater Domini fieri ad fidem veniendo poterit, quærendum est, quomodo esse etiam mater possit.

Mat. 12.

Synagoga cur à Christo non agnoscatur.

Mat. 28.

Sed sciendum nobis est, quia qui Christi frater, & soror est credendo, mater efficitur prædicando. Quasi enim parit Dominum, qui eum cordi audientis infundit: & mater eius efficitur prædicando, si per eius vocem amor Domini in proximi mente generatur. Ad quam rem nobis idoneè confirmandam, adest, beata Felicitas, cuius hodie festa natalitia celebramus, quæ credendo extitit ancilla Christi, & prędicando facta est mater Christi. Septem quippe filios, sicut in gestis eius emēdatioribus legitur, sic post se timuit viuos in carne relinquere, sicut carnales parentes solēt metuere, nè mortuos pręmittant. In persecutionis enim labore deprænensa, filiorum corda in amore supernæ patrię prædicando roborauit, & parturiuit spiritu, quos carne pepererat: vt prædicatione pareret Deo, quos carne pepererat mundo.

Christi mater qs sit.

Considerate fratres charissimi in fœmineo corpore virile pectus. Ad mortem stetit imperterrita, amittere se in filiis lumen veritatis timuit, si nō fuisset orbata. Nunquid ergo hanc fœminam martyrem dixerim? Certè Dominus cùm de Iohanne loqueretur, dixit: Quid existis in desertum videre? prophetam? utique dico uobis, & plus quàm prophetam. Et Iohannes ipse requisitus, respondit dicens: Non sum propheta. Quia enim se plus quàm prophetam nouerat esse, se prophetam negabat. Qui idcircò plus quàm propheta dicitur, quia prophetę est officium, ventura prænūciare, non etiam ostendere. Iohānes vero plus quàm propheta est: quia quem uerbo prædixit, digito ostendit. Non ergo hanc fœminam martyrem dixerim, sed plus quàm martyrem, quæ septem pignoribus ad regnum præmissis, toties ante se mortua ad pœnas prima venit, sed peruenit octaua. Adspexit mater, & cruciata, & imperterrita filiorū mortē, spei gaudium tribuit, adhibuit dolorē naturę. Timuit viuētibus, gauisa est morientibus. Optauit nullū post se relinquere: ne si quē hēret superstitē, non posset habere consortem.

Virile pectus S. Felicitatis.

Mat. 11.

Iohan. 1.

Nemo ergò ex vobis, fratres charissimi, existimet, quòd eius cor morientibus filiis, ēt carnalis affectus minime pulsauerit. Neque.n. filios, quos carnem suā esse nouerat, sine dolore poterat moriētes videre: sed erat vis amoris interior, q̄ dolorem vinceret carnis. Vnde & passuro Petro dicitur: Cum senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò non vis. Neq; enim si plenissimè Petrus nollet, pro Christo pati potuisset: sed martyrium, quòd per infirmitatē carnis noluit, per virtutē spiritus amauit. Qui dū per carnē ad pœnas trepidat, per spiritum ad gloriā exultat. Actū est, vt cruciatum martyrii nolēdo voluisset, sicut nos quoque cùm gaudiū quærimus salutis, amarum poculum sumimus purgationis. Amaritudo quidē in poculo displicet, sed restituenda per amaritudinem salus, placet. Amauit ergo iuxta carnē Felicitas filios, sed pro amore cœlestis patriæ, mori ēt voluit, quos amauit. Ipsa eorū vulnera accepit, sed in eisdem ipsa ad regnū prǣuenientibus excreuit. Rectè ergo hanc fœminam vltra martyrem dixerim, quæ & toties in filiis est desiderabiliter extincta: & dum multiplex martyrium obtinuit, ipsa quoq; martyrii palmā vicit. Fertur apud veteres mos fuisse, vt quisquis consul existeret, iuxta ordinem temporū, honoris sui locū teneret. At si quis posterior ad consulatū veniens, consul nō semel, sed bis fortasse aut tertio fieret, ēt illos laude & honore transcenderet, qui non plus quàm semel, consules extitissent. Vicit ergo beata Felicitas martyres, quæ tot ante se morientibus filiis pro Christo occubuit, quia ad amorem illius sola sua mors minimè suffecit.

Iohan. 21.

Felicitas plus quàm martyr.

Consideremus, fratres, hanc fœminā: cōsideremus & nos, qui membris corporis, viri sumus, in eius comparatione quid æstimabimur? Sępe nanque agēda aliqua bona proponimus: sed si unus cōtra nos leuissimus sermo ab ore irridentis eruperit, ab intētione actionis nostræ, fracti protinus & cōfusi, resilimus. Ecce nos plerunq; à bono opere sola uerba reuocāt: Felicitatē verò à sancta intentione frangere nec tormēta potuerunt. Nos in aura maledictionis impingimus: hęc ad regnū etiam per ferrū exiit, nihilq;, quod obsisteret, ęstimauit. Nos ad præcepta Dominica largiri nostrā salutē superflua nolumus: hæc non solum Deo suā substantiā contulit, sed pro illo ēt propriā carnem dedit. Nos cùm ex diuina iussione filios amittimus, sine consolatione lugemus: hęc eos velut mortuos plangeret, si non obtulisset. Cùm ergo ad illud terribile examen districtus Iudex venerit, quid nos viri dicemus, cùm huius fœminę gloriā viderimus, de debilitate mentis nostræ? Quæ tūc uiris erit excusatio, quādo hæc ostendetur, quæ cū seculo & sexum vicit? Sequamur ergo fratres charissimi districtam & asperā redēptoris viā. Vsu quippe virtutū ita iam plana facta est, vt per eam fœminis libeat ambulare. Despiciamus cuncta presentia, nulla sunt etenim in hoc mūdo, quæ transire non possint. Turpe sit diligere, quod constat citius perire. Non nos terrenarū rerū amor superet, non superbia inflet, nō ira dilaniet, nō luxuria polluat, non inuidia consumat. Amore nostri, fratres charissimi, redēptor noster occubuit: & nos amore eius discamus vincere nosmetipsos. Quod si perfectè agimus, non solùm imminentes pœnas euademus, sed communi cum martyribus gloria remunerabimur. Nam quāuis occasio persecutionis desit, habet tamen & pax nostra martyrium suum. Quia etsi carnis colla ferro non subdimus, spirituali tamen gladio carnalia nostra desideria in mente trucidamus: ipso adiuuante, qui uiuit & regnat &c.

Labentia cuncta pro nihilo putanda.

MAR-

MARTYRIVM SS. VIRGINVM Ruffinæ & Secundæ, ex antiquis MS. voluminibus. Vetusta Martyrologia suffragantur. Stylum nonnihil correxit Frater Laurentius Surius.

IVLII 10

Earũ patria & parentes.

RVffina & Secũda sorores virgines, ciues que Romanæ, Patrẽ clarissimũ habuere Asteriũ, matrem itẽ clarissimã Aureliã. Cùm aũt feruor persecutionis, iussu Valeriani & Galieni Augustorũ, tũc in Vrbe Roma sæuiret, sponsi harũ virginum Armentarius & Verinus, à fide Christi discesserunt: nec tamen sua perditione contenti, etiam has Dei famulas detestabili persuasione ad sui imitationẽ inducere nitebantur. Illę verò, ut eorum insanas declinarent adhortationes, ad prædiolum suum, quod in Tusciæ partibus uidebantur habere, basternis vectæ, sese contulerunt. Id audientes Armentarius & Verinus, statim Comiti Arcesilao ita suggesserunt: Sponsę nostrę repudiauerunt nos in deorum contumeliã. Vnum autem Deum verum colendum in cœlis esse testantur Christum Iesum, & omnium templorum mysteria perinde vt pestem quandam abominantur. Ea causa ex vrbe hodie egressæ, fugerunt. Iis auditis, sceleratissimus Arcesilaus cũ militibus suis equestribus iter capessens, sanctas Christi virgines via Flaminea quartodecimo milliario compræhendit, reuocatasque ad urbem Romam Iunio Donato præfecto obtulit, dicens: Has sacrilegas virgines contra legem viuere, deos negare, templa deserere, contra salutem principum venire, sponsis earum accusantibus, didici: & quia hanc curam mihi demandarunt domini nostri, inuictissimi Principes, par erat, fugientes, à me compræhendi, & vestræ magnificẽtię discutiẽdas adduci.

Ducũtur i singulas custodias

Tum indignatus præfectus Donatus, iussit eas ab inuicem separatas, duci in custodiam, & die tertio in secretario ipsius sisti. Porrò Ruffinam ad se introductam ita compellauit: Cùm sis nata nobiliter, quid ità ad eam ignobilitatem deuoluta es, vt malis captiua in uinculis teneri, quàm libera gaudere cum marito? Ruffina respondit: Temporalis hæc captiuitas, ęternã captiuitatem excludit, & vincula temporaria ab æternis nexibus absoluunt. Præfectus ait: Abiice has vanas & aniles fabulas, & sacrifica diis immortalibus, ut possis sponso tuo cũ gaudio perfrui, & vsque ad senectutem deliciis circunfluere. Ruffina respondit: Duo ex iis, ad quæ me hortaris, prorsus inutilia sunt: tertium, quod promittis, planè incertum & dubium est. Iubes me idolis sacrificare, vt ęternum pereum, & deinde maritum accipere, vt virginitatis gloria me priuem. Post ista tã acerba & aspera, promittis ad senectutem vsque voluptatibus me perfruituram, cùm nec de teipso certus sis in diẽ crastinum vsque te peruenturũ.

Egregiũ S. Ruffinæ responsum.

Præfectus dixit: Cessent uerba, quando iã parata sunt verbera. Vnũ quidem id è re tua esse videtur, vt saniori vsa consilio, corrigas prauam animi tui sententiam, & his vanitatibus valere iussis, tempus, quod tibi superesse poterit, non amittas. Ruffina respondit: Iam tu nonnihil sermonem corrigis tuum, cùm dicis, Tempus, quod mihi reliquum esse poterit. Ostendis enim vitam hominis certã non esse, dum in incerto posita est. Itaq; illã ego uitã amplector, quę est cũ æternitate coniũcta, nec aliquid lubricũ & incertũ suis amatoribus ꝓmittit quam uitã Christus docuit magister veritatis. Cùm aũt Saxea Iudęorũ pectora dubitatione sua credulos ei aĩos negarẽt, mortuos è monumentis excitãs, iubebat eos suæ assertioni dicere testimoniũ: vt vel sic virtutib⁹ crederẽt, q̃ verbis credere nolebãt.

Iunius Donatus Præfectus dixit: Missa fac isthęc vaniloquia, & nube uiro tuo. Arcesilaus Comes dixit: Hæc cùm sit rea sacrilegii, in matrimonij sortẽ admitti nõ poterit. Ruffina respõdit. Itã tu dicis in matrimonij sortẽ admitti me nõ posse, quasi ego hominis vxor esse desiderẽ, q̃ Christo Dei filio virginitatẽ meã deuoui. Quamobrẽ audi Arcesilae Comes: Quære aliũ, cui minæ tuę timorẽ adferãt: me quidẽ nec à uirginitatis palma reuocare poteris, nec ab amore & cultu Christi filij Dei separare.

Vouit Christo virginitatem.

Tũ Donatus iussit Secũdã acciri, vt Ruffina soror eius, ipsa ꝑsente, flagellis cędere tur. Sperabãt.n. sacrilegi illi, Scđam, terrore ꝓstratã, ipsorũ ꝑsuasionibus assensurã. Vt uidit aũt Scđa Ruffinã flagellari, clamauit ad Iudicẽ: Quid agis scelestissime, hostis regni cœlorũ? Cur sororẽ meã gloria afficis, me uero eius gloriæ nõ pateris esse participẽ? Præfectus ait: Vt uideo, sororẽ tuã insania superas. Scđa respõdit: Nec soror mea insana est, nec ego insanio, sed ambę Christianæ sumus, & iustũ est, vt simul cędamur quæ pariter Christũ Dñm cõfitemur. Gloria.n. nominis Christiani verbũ ictib⁹ augescit, & tot cõciliat coronas sempiternas, quot tẽporariis flagellorũ ictibus pulsatur.

Flagellatur.

Secundæ mira fortitudo.

Pręfectus dixit: Hortare potius sororẽ tuã, vt uos ab hac iniuria vindicetis, & spõsis uestris cum gloria nobilitatis vestræ restituamini. Scđa respõdit: Vanis terroribus niteris, & friuolis ꝓmissionibus vteris. Nobis virginitatis dignitas adeò cõperta est, ut magis optemus occidi, q̃ nos vinci patiamur. Præfectus ait: Si inuitis uobis erepta fuerit virginitas, q̃d facturæ estis cũ Christo? Scđa respõdit: Virginitas in corde puro exhibetur Christo filio Dei. Non põt uirgo suã perdere integritatẽ, si nolit à iustitia deflectere. Vis ãt illata perpessionẽ adfert: ꝑpessio palmã præparat. Tu in cõsensum nostrũ arma cepisti, ut cogas nos uelle, quod nolum⁹, & iis rebus delectari, quas execramur. Admoue ignes, gladios, flagella, saxa, fustes & uirgas. Quot tu pœnas inferes, tot ego martyrii nostri glorias numerabo. Quoties tu in nos uiolẽtia uteris, toties ego martyrii cõputabo palmas. Nostra.n oĩs gloria est pœna, quã Christi amore ꝑpetimur: nec poterit corruptio dici, quæ pro mentis tuenda integritate non timet sui corporis facere iacturam. De consensu enim apud Deum iudicabitur, si quid perfecta quis uoluntate dilexerit.

Nota virginis cõstãtiam.

Fœtor mutatur in odores aromaticos.

Tum uerò iussit eas Pręfectus in obscuro includi loco, & è stercorib⁹ fumũ excitari. Id cùm factũ fuisset, fumus ille thymiama redolebat, nõ fœtorẽ ullũ, sed delectationẽ potius narib⁹ ingerẽs. Porrò obscuritas lucẽ meridianã splẽdore vincebat: nec poterat illic dominari tenebrę, ubi tenebrarũ vis Dei lumine vincebatur. Deinde iussæ sunt illinc produci, & in balneis includi, atque in dolium feruẽs iactari. Vbi cùm aliquandiu fuissent, post duas horas ingressi, qui earum corpora tollerent, dolium frigidum & vapores inueniunt: Id Præfectus audiẽs, obstupuit, iussitq; eas duci in mediũ Tyberim, & saxo uno ad ambarũ colla ligato, in eũ ꝑcipitari. Cũ illo aũt saxo dimidiã ferè horã sup aquã ferebã tur, & turbis adstãtibus, in superiori fluminis parte siccis vestibus cernebãtur, ꝑdicantes triũphum Dñi, & Christi gloriã decãtãtes. Quod cùm fuisset iudici nunciatũ, dixit Arcesilao Comiti: Istę, quas mihi obtulisti, aut magica arte superãt, aut uera sanctitate sunt ꝑditę. Itaque ut tu eas mihi tradisti, ita ego eas tibi reddo, ut pro tuo arbitratu vel sententiam excipiant, uel absoluantur.

Saxo alligatæ, non possunt submergi.

Capite cæduntur.

Iussit igitur Arcesilaus duci eas in syluam per uiã Corneliam milliario decimo ab Vrbe Roma, in fundum, qui Buxo vocatur, & illic pariter capite cædi, earumque corpora inhumata relinqui, lupis deuoranda. Sed Domini gratia non fuit in Christum cre-

dentibus etiam defunctis. Denique Plautilla matrona, in cuius prædio cælæ sunt, vidit eas per visum sedere gemmatis in thalamo, & dicere sibi: Plautilla, reuoca animum tuum à flagitioso cultu idolorũ, & impia incredulitate calcata, crede in Christum: & abiens in prędium tuum, corpora nostra, quę illic inuenies, manda sepulturæ. Exurgẽs Plautilla, peruenit ad locum: & inueniens sanctarum virginum corpora, nihil neque fœtoris, neque læsionis habentia, adorauit & credidit, fabricauitque monumentum virginibus Christi. Quo in loco per illarum orationes magnę fiunt virtutes, ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi: qui cũ Patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula, Amen.

Miracula ad earũ sepulcrũ.

GREGORII PRESBYTERI CAESareę Capadociæ oratio, de Sanctis trecentis decem & octo Patribus Nicenæ Synodi, & de Constantino in primis pio Imperatore. Habetur in Simeone Metaphraste.

16. IVLII sic enim in Metaphraste habetur.

PRepositis obedire iussus ab Apostolica adhortatione, ô Theophile, & veluti oblitus meę imbecillitatis, neglecta dicendi elegãtia, parui venerando patri, qui mihi proposuit, vt breuiter scriberem de congregatione trecentorum & octodecim patrum, facta Nicææ, traderemque huic sanctę, quæ est penes ipsum, Nicenæ Ecclesiæ: vt quorum præsentię fructum percepit in corpore, eorum spiritalis quoq; decertationis scriptas habeat narrationes. Atque quæ à me quidem pro meis viribus dicta sunt, si respiciatur magnitudo rerũ, quæ à Patribus rectè & ex virtute gestæ sunt, dixerim ego tenui rori esse similia, qui contendit cum marinis fluctibus. Fuerit autem illius perfectionis, non sentẽtiarum attendere humilitatem, sed promptam & alacrem parendi voluntatem grato animo excipere.

Cùm Maximianus & Licinius & Maxentius, qui Romæ impiè imperauerunt, & multos, qui erant Christianæ fidei, dęmonibus sacrificare recusantes, suppliciis & morte affecerunt, insano simulacrorum cultu dignum exitum inuenissent, præter spem & opinionem ex Occidente instar Luciferi exortus est Constantinus Imperator Christianissimus, orthodoxæ uitę instituti princeps, & inculpatæ fidei propugnator: qui simul ac ex Occidente in Orientem sceptra transtulit, diuina luce illuminatur: & cùm pietate animum instruxisset, aduersus diabolum primum certamen suscipit, & de Christianorum libertate publica proponit edicta, & quę fidelibus ab impiis afferebatur, molestiam repellit, diruit cultum simulacrorum, de falso agit triumphum: quæ consistere non poterat, efficit manifestam veritatis prædicationem: eos, qui Dominum honorarunt, & honore & libertate afficit. Instaurantur, viresque recipiũt corpora fidelium, quæ flagris lacerata fuerant. Tormẽtis & exiliis subiiciuntur, quę sequuntur dæmones. Licebatque videre fideles reuocari à persecutione, & eos qui dæmonibus seruierant, resipiscere. Quod quidem chori Angelici præ se ferebat speciem, Dominum omnibus libere glorificantibus.

Constantinus Imperator, fidei propugnator.

Lætabat Imperator fidelissimus quotidiano Christianorum augmento, reputãs animo hoc esse diuinę operationis, quæ exiguo tempore eos, qui illius parebant imperio, traxit ad Domini Iesu Christi agnitionem, & cogitans quidnam euenisset iis, qui illum pręcesserant. Nam cùm finitimæ gentes, tanquàm nullis penitus iunctę fœderibus, insurgerent aduersus eos, qui ante ipsum imperauerant, & intestinæ seditiones eis à mutuis cædibus respirandi spatium non præberent, quando Constantinus per Saluatoris nostri Iesu Christi gratiã accepit Imperium, protinus tanquàm iussu aliquo, & mala cessarunt gentilium, & qui eius ditioni parebant, amplexi fuere.

Trãquillum Cõstãtini Imperium.

Sed bonis infestus dæmon, ne hanc quidem tulit hominum eorum, quę sunt meliora, cognitionẽ: sed sicut olim primo homini creato vitam inuidit cœlestem, & per serpentem eius auribus præcepti inseuit inobediẽtiam: ita etiam tunc cruciatus ob hominũ ex idolatria ad Deum conuersionem, excitat spiritum Pythonis.

Gene. 3.

Is autem fuit Arrius, qui erat quidem appellatione Christianus, & in presbyteratum Ecclesiæ Alexãdrinæ allectus: Cum enim diuinarum scripturarum ei mandata fuisset, atque utinam non fuisset, interpretatio: vana autem gloria & auaritia, planè diaboli patris eius armis teneretur: uidisset verò post Petrum insignem inter Martyres victorem, & inter Pontifices Apostolis æqualem, & Achillam eius successorem, Alexandrum inter præsules castissimum, & Apostolicorum dogmatum strenuum defensorem, Alexandrinæ præesse Ecclesię, tãquàm uenenatus quidam draco, inuidię uirus, quod latebat in imis cordis eius penetralibus, euomit.

Arrius hæresiarcha.

Sed aduersus Alexãdrũ quidẽ nõ poterat eius importuna se efferre insolentia. Nã erat quidẽ Alexander vita, in quã nulla cadebat repręhẽsio, & nullius vitii particeps, prout est Dñi de Iob testimonium. Quidnam ergo machinatur scelestus? Arma parat aduersus eius decreta, tanꝗ per ea eũ insectaturus: & sic ponit os suum in cœlũ, & loquitur iniquitatẽ aduersus altissimum. Nã cùm confiteretur S. Alexander filium esse patri & honore & essentia æqualem, statim nugatus est mente captus Arrius, creaturam & facturam esse filium, & fuisse quando non erat, & quæ sunt his magis impia, digna profecto, quæ ęterno silentio & obliuioni mandẽtur.

Iob. 1.

Arrii blasphemia.

Cùm ergò vidisset diuinus Alexander hoc malũ instar morbi sacri depascere, (Attigerat enim Aegyptũ, & Thebaidem, & Libyam nuperrimè) veritus ne appræhenderet totum corpus fideliũ, ac post multas coràm adhortationes, quas efferato paternè adhibuit, post varias ex diuinis scripturis adductas probationes, quibus abũdat & uetus & nouũ Testamẽtũ, sciẽs ipsũ adhuc eẽ implicatũ erroris caligine, cõfugit ad Dñm Iesũ Christum, quẽ iste afficiebat cõtumelia: & vt aduersus impiũ, & cũ Deo pugnans cœptũ, opẽ ferret, ieiuniis, vigiliis, & lachrymis adiutorẽ inuocat ĩspectorẽ ueritatis.

Cùm aũt impi⁹ magis efferaretur & efferuesceret, euocat Alexãder plures futuros periculi socios, & dirigit literas ad eos, q erãt in eo loco, Episcopos, & significat ꝓdigiosos cordis Arrii fętus aduersus rectã opinionẽ. Quamobrẽ ꝓmunit q̃de eorũ aures, ne attraherẽtur aliqui à lacuna sensus Arrii. Incitat aũt oẽs, vt citra morã de his optimũ dñm certiorẽ facerẽt. Cùm hæc ergò cognouisset victor inclytus, tanꝗ stimulo profana obscurorũ molestaq; inopinatorũ auditione perculsus, diuinas ꝓtinus mittit literas, ꝑ quas & Magistratus, & eos, qui poterãt, Episcopos Niceam Metropolim ad ea examinanda, quę ad ipsos pertinẽt, venire suadet, & ad manifestandam veram & inculpatam fidẽ, penitus aũt excindendã dæmoniacam malè sentientium hæresim.

Cùm hæc ergò sic ꝓcessissent, quinã illo tẽpore inuẽti sint viuifici spiritus ꝑsciẽtia cõseruati Episcopi, & ex quanã parœcia ex iis vnusquisq; ꝓfectus sit, ostẽdet q̃ ab ipsis facta est decisio synodica iis, qui studiose legere voluerint. Sãcti ergo Patres, nõ secus ac q̃dã apes operariæ, ueluti ex floridis pratis vnusquisq; ex ꝓpriis Ecclesiis surgẽtes, pueniũt Niceã, locũ, qui cõponit alueatia orthodoxæ opinionis. Diuinus ergo Cõstãtinus cùm audiuisset sacrã & Angelis reuerendã sanctorum

Patres ueniunt Niceam.

Patrum

Honorifice & liberaliter habentur à Constantino.

Patrum venisse præsentiam, statim ex vestibulo eos cõuenientibus prosequitur honoribus, & quibusdã præmissis ex sacro conuentu, humanitate & rerum nécessarium conuenienti suppeditatione procurat, nè necesse habeant recedere. Postquàm autē cognouit rectè fuisse prouisum Patribus, tunc ipse Niceæ suam offert præsentiam, se sobria mente ab externis abducens tumultibus, vt pote in rebus agēdis exercitatum sanctorum Patrum allocuturus conuentum de re diuina & de salute, quæ spectat ad homines.

Etenim erant quidã ex ipsis, qui gratiis ornati erãt Apostolicis: alii autem Christi stigmata circunferentes in suis corporibus. Ex quibus, vt lectores habeant maiorem de sanctis certitudinem, & animę vtilitatē, aliquot adiiciam. Sanctus itaque Iacobus præsul Nisibenorum multos quidem liberauit à morbis, & de eo etiam fertur testimonium, quòd suscitarit mortuos. Et Neocæsareæ Euphratesiæ Episcopus sanctus Paulus, genitalia membra igne amisit, Licinij insaniæ effectus ludibrium. Et Paphnutius Aegyptius vir signifer. Et plures alii ex ijs sanctis: Alii quidem orbati sunt oculis: Alijs incisi sunt iuncturarum, crurum & brachiorum nerui: Aliis verò mutilati sunt pedes, & manus loreis vinculis. Bonorum autem aduersarius cùm hanc cœlestem vidisset in terra choream, non permisit, vt esset omnino expers suorum aculeorum: sed sicut Iudam Domini proditorem constituit inter Apostolos: sic etiam vnà cum sanctorum caterua immanes lupos inuexit, tectos ouium pellibus, Menophantem, inquam, Ephesium, & Patrophilum Scythopolitanum, & Theonam Marmaricanum, cum paucis aliis discipulis Arrii insipientię: de quibus dicetur in his, quæ consequuntur.

Episcopi quidã fautores Arrii.

Quoniam autem opus erat, vt quæreretur de eo, quod erat obstaculo veritati, & dispiciebatur locus aptus, in quem conuenirent, cùm excidisset optimus Imperator domum maximam ab eo, quod illic eßt, palatio, cubiculorum (vt ità dicam) regiorum oculum, cuius decus & magnificentia ad nostra vsque tempora est sanctorum Patrum tegumento conseruata, eam tanquàm suę Regiæ primitias, sancto deputauit Cõcilio. Quo in loco æquales numero Patrum iussit sedes fieri, unà habens rationem requietis senectutis, & honore prosequens sacerdotium. Cùm ergo ipsi appulissent, ipse quoque Imperator ingreditur: neque vero arroganti, & elato, & regio adspectu intuens: sed contracto supercilio, & modesto incessu accedit, & sanctos, qui occurunt, amplectitur, & eos benige alloquitur, & leui quodam risu præ se ferens comitatem, ob sanctorum cõgregationem indicat suam animi lętitiam. Suam autem in Deum ostendit humilitatem, & summam in Patres submissionem, quòd inter sedes Episcopales suum submiserit subsellium.

Modestia Cõstãtini.

Oratio Eustathii ad Impe.

Cùm sancti ergo consedissent, & à Deo coronatus Imperator, Eustathius Antiochenus. (Ei enim annuit sancta synodus, vt uerba faceret ad Imperatorem) Deo, inquit, agimus gratias, ò optime Imperator, qui terrenum tibi Regnum dirigit, qui errorem simulacrorum per te aboleuit, & fidelium animi tranquillitatem in libertate collocauit. Cessauit nidor dæmonum, multiplici gentilium deorum cultu soluta est falsa religio: Expelluntur tenebræ impietatis, luce diuinæ cognitionis orbis terrarum illustratur, Pater glorificatur, Filius simul adoratur, Spiritus sanctus annunciatur: Trinitas consubstantialis, vna diuinitas in tribus personis & hypostasibus prędicatur. Per eam, ò Imperator, tibi munitur tuæ pietatis potentia. Eam nobis serua integram & inuiolatam. Nullus hæreticus subiens Ecclesiam, de Trinitate unum aliquid auferat, relinquens, quod restat, affectum ignominia. Arrius nobis, qui à furore accepit denominationem, orationis causa est & conuentus: qui nescio quomodo allectus in presbyteratum Ecclesiæ Alexandrinæ, nos latuit, cùm esset alienus a doctrina beatorum Apostolorum & prophetarum. Vnigenitum enim filium, & uerbum Patris non ueretur priuare eadem & ęquali cum Patre substantia, & creatorem cum creatura creaturæ cultor contendit connumerare. Eum autem persuaseris, Imperator, mutata sententia, non repugnare doctrinæ Apostolicæ: aut si in uanæ opinionis, cuius est conuictus, perstiterit impietate, eum de Christi & nostro cœtu funditus sustuleris, ne suis turbidis verborum blanditiis venetur animas simpliciorum.

Serenissimus autem Constantinus cùm ex eo, quòd tam citò conuenissent, eorum in fidem ardorem conieciſſet, & verba de concordia & conspiranti consensu, tanquàm Patribus filiis Patrum adduxisset: Agedũ Patres, inquit, omni studio & diligentia efficiamus, vt per Propheticas prędictiones & Apostolicas traditiones sit exæquatio & compræhensio veritatis, extra turpe & indecorum fratrum odium & inanem doctrinã. Graue enim fuerit, si multiplicis deorum cultus impietate dissoluta, & nobis subiectis hostibus, & bellis sedatis ciuilibus, non se inuicem ensibus fideles, sed dogmatibus feriamus, & Euangelicam doctrinã, quæ est simplex, & non artificiosa, & vim habet non in uerbis, sed in factis, doctrinæ disceptatione, & verborum ueritate conemur euertere. Deo ergo & Patri, & unigenito filio Patris, & viuifico spiritui eorum, quæ nunc à uobis exquiruntur, permittentes reuelationem, persequemur inquisitionem. Præstabimus enim, ut nos quoque prompto & alacri animo adsimus, & sim⁹ participes certaminis & laboris, vsq; ad finem reuelationis eorũ, quæ uera sunt. Credimus enim fore, ut nos inspiret aduentus diuini spiritus, ꝑ quem erit firma ac stabilis nostra fides, omni hæretica opinione vacua, & expers malæ de Deo sententiæ.

Apostolicæ Traditiones.

Hinc Patrũ clarorũ mulitudo cõfirmata viuifico, qui vnà versabatur, spiritu, cõcorditer ꝓcedunt ad inquirendã & declarandã fidē orthodoxã. Et cùm multis veteris & noui testamēti testimoniis, quod filius sit Patri cõsubstãtialis, acerrimè cõuicisset, extra rectã fidē & Ecclesiã sanctã Arriũ segregãt, anathemati eum subiiciēs cũ iis, quæ ab ipso elaborata & dicta fuerãt: & ità, ne ad diuinum Symbolũ hæreticę malignitati ullus daretur aditus, impedientes contexunt expositionem, per vnumquodq; dictũ abolentes sensum, qui ab unaquaq; hæresi opponitur, ut omnib⁹ est manifestũ ex expositione eorũ, q̃ in Cõcilio gesta sunt in palatio.

Anathemate Arrius percellitur.

Quoniã aũt eis uidebat restare quæstio de die principali, cùm à multis in illud usq; tēpus celebraretur, nullo certo pręstituto termino, adeo vt alii quidē essent in uestibulis sanctæ ieiunorũ Quadragesimę: alii vero peragerēt dimidiũ certaminũ abstinētię: alii aũt celebrarēt symbola salutaris resurrectionis: & alii quidē in tristitia & lachrymarũ prufusione, & abstinētia à cibis se duriter gererēt: alii verò uictoria Dñi exultarent, per quã fractus est infernus, & mors deleta, surrexit Adã, & satan est alligatus: de eo quoq; diuini Patres sancto, qui una cũ eis erãt, inspirati spiritu, unà cũ optimo Cõstãtino constituerũt, vt oē genus Christianorũ, uno eodemq; tēpore Chri Dei nostri diē sanctũ ageret resurrectionis: ut oratiõis & abstinētię letitięque & choreæ cōem domũ, nēpe eã, quæ est vbiq; Ecclesiã sibi catholicã cõseruarēt. Cumq; aliorũ Ecclesiasticarũ q̃stionũ, & diuinorũ canonũ fecissent editionē, orthodoxę sētētiæ cõstituere decisionē. Cũ hoc ergò factũ eēt, cēsuit optimus Imperator, ut vniuscuiusq; ex Patribus descriptionib⁹ sancta cõfirmaret decisio.

Mandat synodus, vt tota Ecclesia uno eodemq; tēpore pascha celebret.

 Post-

Poſtquàm autem ea fuit expoſita, & publice lecta, & iam fere omnes ſubſcripſiſſent, fit miraculum, dignum quod memoriæ mandetur, ad gloriam quidem eorum, qui crediderunt: pudorem autem eorum, qui fuerunt increduli. Nam cùm duo ſancti Epiſcopi, Chryſanthus & Mauſonius, nondum deciſioni ſuas adiecißent deſcriptiones, accidit vt diuina prouidentia iiab humanis excederent. Diuini ergò Patres cùm veniſſent ad communem locum, in quo dormiebant, tanquàm ſimul cum eis eſſent, & quæ dicebantur audirent: O patres, dixerunt, & fratres, Pręclarum certamen nobiſcum decertaſtis, curſum perfeciſtis, fidem ſeruauiſtis: ſi ergò quod factum eſt, DEO gratum eſſe iudicaſtis, (nunc enim purius cernitis) nè quid ſit impedimento, quo minus vos quoquè deciſionem ſubſignetis. Hęc ſimul & dixerunt, & ſignata deciſione ſanctorum Patrum loculo impoſita, totam illam noctem inſomnem peragunt in oratione. *Nota inſigne miraculum.* Die autem ſequenti cùm veniſſent ad loculum, ſaluis, quę erant impoſita, ſignaculis, cùm ſanctam reuoluiſſent deciſionem, inuenerunt ſanctorum Patrum in eam immiſſas ſubſcriptiones, adeo vt citra dubitationem vnuſquiſque etiam ex ijs, qui erant extrinſecus, fateretur, ſanctum illum ſanctorum Patrũ chorum conſtare præſentia & ope ſanctę Trinitatis, eamque ſuam corporaliter oſtendere defenſionem iis, qui digni habentur, vt uideantur.

Sed (quod in ijs, quæ prius dicta ſunt, prætermiſimus) cùm de Dei hoſtis Arrij blaſphemia triumpharet ſancta ſynodus, acceſſit ſuperſtitionis gentilis philoſophus, contentionis ſcilicet, & non ueritatis ſtudio, Arrij ſceleratam defendens ſententiam. Menophanteſque, & Patrophilus, & Theonas, & alij, de quibus ſuperius dictum eſt, ſyllogiſmis philoſophi erecti, aperuerunt fœtidum virus Arrij abominationis, & accedunt philoſopho petulanter inſultanti veritati. Sed piſcator piſcatorum, & Saluator perſecutoris, hic quoque excogitat aliquid dignum ſuis prodigiis. Propoſitionum enim Philoſophi difficiles contentiones vt admirabiliter diſſoluerentur, efficit ſilentio orationis: eligitque quendam ex ſanctis, non mundana ſapientia, ſed vita ornatum Angelica, gentilis impietatis & hæreticę blaſphemiæ defenſori aduerſarium. Hic minas imitatus Dominicas, quibus aduerſus dæmones & mare cernitur vſus Dominus, ſimul & Philoſophum quodam veluti carmine alloquitur, dicens: Tace, compeſcere: & uerboſum hominẽ verbo mutum effecit, adeò vt cùm ei ſtatim vox defeciſſet, cum timore & tremore acceſſerit ad chorum ſanctorum, & vinculo petierit abſolui, & ſancto baptiſmate donari. *Mat. 8. Philoſophꝰ à ſimplici Epiſcopo confutatus, credit.* Sic ſignorum Dominus philoſophũ cum tota domo vocauit ad ſalutem, & eum, qui heri fuerat orthodoxę accuſator ſententię, effecit defenſorem veritatis. Hoc miraculo aiunt Menophantem cum ſuis ſectatoribus obſtupefactum, uiſum eſſe ſua ſponte aſſentiri ſanctæ Synodo ad impium Arrium feriendum anathemate: poſtea autem, non ſecus ac canes rabidos, ad ſuum rediiſſe vomitum.

Cùm ergò ſancta Synodus trecentorum decem & octo ſanctorum Patrum accepiſſet finem, propter quem congregata erat, & eos tempus vrgeret ad reditum, pius Conſtantinus cùm eos menſa viciſſim excepiſſet, & verbis vſus fuiſſet adhortatoriis, cùm & Eccleſiarum ipſorum prouidiſſet inopię, & ad alendos vbique pauperes dediſſet cõmeatus, eos omnes abeuntes benignis verbis eſt proſecutus: Videtis, inquiens, inſtitutionibus meum Dei cultum, & quàm prompto & alacri animo effecerim, vt euerterentur idola: operam autem dederim, ut fides Chriſtianorum vbiquè annunciaretur, adeo vt nullius alterius religionis ſpecies uobis relinquatur, niſi ut ſoli Chriſtiani ſanctam & vnius eiuſdemque eſſentiæ Trinitatem adorent & amplectantur. Hanc uobis hodiè trado puram & ſynceram. Veſtrarum autem fuerit precum & diligentiæ curare, vt Deo adiuuante, maius in dies accipiat incrementum.

Cùm hęc dixiſſet, & quę ſunt his ſimilia, & aliis quidem vidiſſet effoſſos eſſe oculos, aliis autem graui cruciatu obtorpuiſſe manus, alios verò eſſe incuruatos neruorum conuulſione, alios demùm excißis ſibi genitalibus ſtrenuè decertaſſe: & cùm didiciſſet, quòd cùm in perſecutionibus pro Chriſto in periculo confeſſionis ſe fortiter geſſiſſent, impoſitorum ſibi ſuppliciorum conſeruarent eas, quæ videntur, reliquias, adorauit athletarum cicatrices, membrorum amplexus eſt torpores, affectis membris quandoque membra ſui corporis, aliquando autem purpuram applicãs Imperatoriam, eis ſe credens ſanctificari. *Cõſtantini erga Epiſcopos reuerentia.* Quinetiam effoßis oculis ſuorum oculorũ admouebat pupillas, ſuſtinens vt illinc illuminaretur eius mentis oculus. Sic cùm ſanctos eſſet amplexus, nouam Romã eſt reuerſus, exultans recta fidei prædicatione.

Sanctiſsimi autem Patres cùm optimum Imperatorem gratiarum actionibus, & benedictionibus eſſent remunerati, per quas & pacis amplificationem, & Imperii confirmationem, & inimicorum ſubiectionem petit cœtus Epiſcoporum, ipſi Nicea ſoluentes, hoſpitalitatis munificentiam precibus ſuſtentarunt & roborarunt. Hoc autem teſtatur id, quod ſtatim ea de cauſa factum eſt ſignum. Nam cùm poſtride eſſent precaturi Saluatorem vniuerſorum pro ſuo domum reditu, & pro ea, quæ illos excepit, ciuitate, accidit vt in eo, qui dicitur μεσομφαλος, id eſt, medius vmbilicus ingreſſus orientalis, ſcaturirent fontes circa medium apſidis, circa quod conſtiterat ſanctorum chorus. *Fontes miraculo ſcaturiũt Niceæ.* Quę quidem in hodiernum uſque diem apparens, oſtendit orationum fructuoſos effectus. Et nunc apud eos omnes celebratur & nominatur Nicea, apud quos ſanctorum horum trecentorum decem & octo patrum honorata eſt Synodus. Quantùm autem illi pro eo laborauerint, & quantam eius curam geſſerint, coniicere licet ex ea re admirabili, quæ noſtra ętate facta eſt.

Nam cùm ingrati fuiſſent Aſsyrii, & ꝑ quod eis parta eſt ſalus, Romanorum imperium depopulati eſſent & vexaſſent, & omnia (Quid enim aliud dicẽdum eſt) barbarica conſumerent inſolentia, permanſit intacta a Babylonica omni contumelia, ut quæ nec igne, nec gladio, virorum, aut mulierum, aut infantium ſenſerit captiuitatem, cùm eam ſæpe clanculum & aperte adorti eſſent. Dicitur autem, ſuperbum quoquè quẽdam ex eius exercitu tribunum militum impudenter audax cœptum eſſe aggreſſum, nempe vt magię illic execranda faceret piacula: nocturna autem viſione, & diurnis, quę illi ſoli apparebant, territoribus incuſſum eſſe timorem, ne acerbe periret, adeò ut mutatus ſceleratus, templum illud vel potius templi habitatorem Chriſtum uerum Deum noſtrum honoraret, & lucernis accenſis placaret: *Niceã ex pugnare nõ poſſunt Aſſyrii. Luminaria iam olim in templis accenſa.* Et ex eo tempore omnem Babylonicum exercitum à ſancto templo arcuiſſe, & hoſpitalem manſuetudinem, & barbaricæ ferocię minime reſpondentem iis, qui in ipſa uitam agunt, oſtendiſſe. Quę etiam externis multis ſalutem peperit: ſi quis enim ab eis captus eſſet, modo ſe Nicenum iactaſſet per ſimulationem, quodcunque ſibi ab eis impendebat, propulſauit periculum.

Hęc ſunt gratiæ hoſpitalitatis in Patres, quæ etiam poſſunt futuris ſeculis efficere, vt ab eis Niceæ cura geratur. Illi autem non ſecus ac limpidi fluuii ex vno Niceæ fonte diuiſi, ad ſuum quiſque gregem peruenerunt, fructum referentes beatę peregrinatio-

nis,

nis,salutare mundi Symbolum. Et cùm ueneranda senectute, & in vitæ ex virtute profectu suæ parœciæ illustrassent curriculum, beatam sortem sunt consecuti. Benignus autem & clemens Deus, seruorumque suorũ amator beneficus,qui eos glorificat, qui ipsum glorificant,cùm eorum animas dignas censuisset, vt fruerẽtur delicijs in cœlo repositis, non sine munere ac præmio dimisit eorum castissima corpora, sed miraculo, quod est præter opinionem, per hæc quoque suos honorauit ministros. Communem enim mortẽ,tanquàm naturalem eis somnum induxit. Vnde quę hos Patres suscepere corpora, manserunt in vniuscuiusque parœcijs minimè dissoluta.

1.Re. 2.

Nota res miras.

Horum autẽ fortasse sunt multi quoquè alijs testes, qui in locis viderunt id quod dicitur, & qui sanctos ipsos,veluti quodam somno tenerentur, cùm aliquando eorum aperirentur loculi,in eis sunt complexi. Quinetiam sumus quoque nos huius non falsi testes spectaculi.Angelis enim paris Leontij Cęsareensium Ecclesię sanctissimi Præsulis,(cuius multi quidem, etiam antequàm veniret in Nicenam Synodum, emanarunt sudores propter fidem, multi autem per ipsum martyres & uictores athletæ prostrauerunt aduersarium, multisq; vsi eius vitæ doctrina, ciues euasere cœlestes: ex ijs.n. vnus quoque est Gregorius,magnus inter victores athletas, qui inuenit reliquias sanctarum martyrum Ripsimes & Gaianę,& impudicum Teridatem prius quidem euertit,deinde autem ad fidem deduxit) huius, inquã, preciosas reliquias complures nobiscum videre, quæ neque pilos abiecerant,neque vngues amiserant:erant autem plenæ omni vnguentorum fragrantia. Neque verò sit aliquis, qui his fidem non esse habendam existimet. Sunt enim hæc, & his maiora dona gratiæ, ad honorem fidelium, ad laudem Ecclesiarum, ad gloriã Christi Dei nostri: Cum quo Patri gloria, & viuifico spiritui,nunc & semper,& in secula seculorum, Amen.

Insigne miraculũ in reliquijs Leontii Episcopi.

ORATIO HISTORICA DE IIS, quę Niceæ gesta sunt à synodo propter Arrij depositionem. In qua est etiam singularis narratio de vita magni Constantinini.

Habetur in Simeone Metaphraste.

NOnodecimo anno Imperii Diocletiani,aduentus autem Saluatoris nostri Iesu Christi trecentesimo quinto anno,rursus in nos inualuit persecutio: quo tempore Constantinus Cōstantii filius erat puber. Qui cùm sacras literas didicisset à Patre, & electus fuisset ab eo Cęsar, cumq; Diocletianus autẽ & Maximianus venissent in Aegypti Alexandriã, quãdo quidem illic Tyrannus insurrexerat, erat vnà cum eis ferens auxiliũ Constantinus iuuenis, & pulcher adolescens, & se in bello gerens strenuè. Quo tẽpore sceleratus Maximianus, qui erat gener Diocletiani, vt qui eius filiam duxisset vxorem,videns eum se fortiter gerere, & laudari ab omnibus,inuidia ductus, conatus est eum ex insidiis tollere de medio.

Sed cùm ipse cognouisset sibi parari insidias, fuga suæ saluti cōsuluit,ad patrẽ confugiens. Eum aũt decedentem offendens, eligitur ab ipso successor Imperij. Quo tẽpore pium quoq; dicunt dixisse Constantinum: Nunc est mors mihi vita iucundior,ò fili, cùm funeris iusta accipiã maxima tuũ principatum. Relinquere.n. in terra Imperatorem, qui possit Christianorũ lachrymas abstergere,& arcere iniquam cædem, quã non cessat Maximianus moliri in Christianos,dat mihi beatam sortẽ. Iam aũt tertius agebat annus eius, q̃ exercebatur in nos,psecutionis: in quo Cōstãtinus caducũ Regnũ æterno cōmutauit,& filio Imperatore renunciato,pietatis prędicatorem & Christanorũ reliquit defensorẽ.

Constantinus à patre renunciatur Imperator.

Cùm ãt Seuerus morbo esset mortuus, Licinius, qui erat Cōstantii gener, ducta sorore Cōstantini propter suam cũ ipo affinitatẽ senatuscōsulto Imperiũ obtinet. Reliquã aũt partem Oriẽtis Gallerius Maximinus obtinuit: Maxẽtius verò Romæ imperauit,qui erat fratris filius. Nã hic quidẽ Maximiani prioris, ille uerò Diocletiani. Cōstantinus aũt pius Imperator cùm sęuas cędes & stupra virginum,& raptus alienarum vxorũ, & uim, quã per delicias afferebat execrãdus Maxentius, auditione accepisset,& Romani ad eum missa legatione ab eo cōtenderẽt,ut eos seruaret & redimeret,literis quidẽ hortatur Tyrannũ,ut à rebus turpissimis abstineat. Cum aũt uerbis eũ non psuaderet,bello aggreditur. Et cōmissa pugna parũ quidẽ absuit,quin vinceretur. Sed cùm ei in cœlo apparuisset figura Crucis, insculpta im materiali lumine, & literis eiusdẽ materiæ annũciaret victoriam,(Dicebat enim scriptura: In hoc uince) cũ hostibus congressus, & belli & hostis vim frangit.

Vide virtutem sanctissimæ Crucis.

Ante cōflictũ autem cùm diuinã uisionem trophæi instar formasset, & gemmis auro insertis cōcinnasset, dat eã ferendam iis, qui ante equitabant. Et ab eo quidem capitur Maxẽtius. Nam quibus venabatur insidiis Cōstantinum,eis ipse captus est. Nam ante Romã circa pōtem,dolo pontẽ alium cōstruxerat,per quem sperabat fore,vt equitans interiret Constantinus Nam cùm citò & magno cũ tumultu terga vertissent, qui Roma exierant,ipse doli artifex vna cùm iis,qui sequebãtur, rupto,qui callidè cōstructus erat, ponte, in fluuio submersus fuit,& mortẽ bibit. Sed sic quidem interiit Maxentius,& pars illius redit ad Cōstantinum. Subditi autem non solùm à malis ingentibus quieuere, sed etiam in summa felicitate diem festum agebant.

Effigies Crucis.

Licinius uerò,qui gentilium tuebatur sententiam,furebat in pios,primũ quidẽ clàm metu affinitatis,postea autem palã quoquẽ. Diuturnum.n.& quod intus alitur malũ,magna ex parte conclusum, intus manere nō potest. Sed quod olim meditabatur,extrinsecus producit in triumphum.Quæ in Christianos ergò est excitata, & q̃ uerbis explicari nequit persecutio,mouet piũ Imperatorẽ ad iustũ odiũ in sororiũ maximè impiũ,odiumque bellũ peperit. Cùm aũt & mari & terra multa, eaque omnis generis cōmitterentur prælia, vincitur Licinius,& Imperatoris humanitate fretus,seipsum ei dedit. Req; ipsa ostẽsum est,eũ non frustra fidere. Nã qui erat multis obnoxius suppliciis,impune dimittitur, & ei deputata est Thessalonica,in qua poterat semper tutò uersari. Is verò humanitatẽ arma suæ faciẽs amẽtię, ad amissum prælium instaurandum, molitus est rebellionẽ,quæ ei & vitã,& Imperiũ iusto ense amputauit.

Licinius persequitur Christianos.

Capitur à Cōstãtino Cæditur.

Postquàm autem post Achillam,beati Petri successorem,suscepit Alexander Alexandriæ sacerdotium, Ecclesia iam liberata à persecutionibus, & gloriante de martyrum certaminibus, malum quod in sinu nutriebatur,& orbis terrę tumultus Martius (id enim est Arrius) in mœrorem rursus conuertit Ecclesię lætitiam. Dei enim filium redegit inter creaturas, cuius manus est opus uniuersa creatura. Postquàm autem Alexandrię Episcopus Alexander, & monendo, & rogando fuit defessus, (Altitudo enim zizaniorum vincebat sementem uerbi) depositionis gladio eum excindit ab Ecclesia. Eusebius autem, qui Berytum quidem contempserat, ad Nicomediensium autem Ecclesiam oculos adiecerat, quoniam uiolentæ suę rapinæ pœnas non dederat, animo sublatus, Arrii, & eius hæresis sectatorũ vel inprimis curã agebat. Ex quibus inter

eos quidem, qui aliquando fuerunt Episcopi, erat Secundus & Theonas. Inter Diaconos autem & presbyteros erat & Arrius principium hęresis, & Achillas, & alius Arrius, & quidam alij eiusdem honoris & ordinis, numerum implentes nouenarium; quos etiam deposuit Synodus centum ferè Episcoporum, qui ex Aegypto & Libya conuenerant, anathemati quoquè eos subiicientes.

Osius Episcopus mittitur Alexandriam.

Quæ cùm non sine dolore audiisset Constantinus, mittit Alexandriam Osium quidem nomine; vita autem etiam Osium, idest, sanctum. Corduba vero urbs Hispaniæ de eo se iactabat. Porrò autem ei quoque tradit literas scriptas, & ad Alexandrum Dei Pontificem, & ad Arrium parentem impietatis. Quarum illæ quidem petebant, vt humanitate & clementia vteretur in Arrium: hę verò imperabant, vt à furore desisteret, & sensum teneret Ecclesię. Quinetiam hortabatur, vtà lite inter se & contentione discederent, vt quæ multorum malorum causa fuerit inter multos. Postquàm autem Arrii morbus nec insignis Osii pręsentia & doctrina, neque admonitione Imperatoris est curatus, Concilium Pontificum in Bithynicæ urbe Nicea congregat Imperator. In qua cùm considerent Episcopi, Imperator ipse stans in medio, nō aliàs sedere sustinuit, quam sacrosanctus ei chorus annuisset.

Nota quātum deferat sacerdotibus tātus Imperator.

Atque Arrii quidem hæresim & Eusebius Nicomediæ Episcopus, & Theognis Niceæ, & Marius Chalcedonis defendebant: Pietatem autem Alexander presbyter Constantinopolitanus, & uicem gerens eius Pōtificis Metrophanes enim sanctus non aderat tā propter profundam senectutem, quàm ꝓpter aduersam valetudinem. Post quem & Athanasius Alexādrinæ Ecclesiæ Archidiaconus, & eius Pontifex Alexander. Synodo uerò intererant etiam aliqui, qui non solùm Pōtificalem non habebant gratiam, sed neque mysteriis Christianorum erant initiati: sed propter differendi facultatem magni erant nominis; quos non ficto, & inornato Dei sapientiæ uerbo quidam ex sacrosanctis senibus, & diuina gratia inhabitante ceperunt, & cùm à gentili errore expurgassent, & Arrii, pro quo maximè decertabant, effecerunt vt in gregem Domini allegerentur.

Paphnutius Episcopus.

In hac Synodo autem aderat etiam Paphnutius admirabilis, genere quidem Aegyptius, confessor verò in certamine. Cui etiam Maximianus Christi inimicus dexterum effodit oculum, & sinistræ manus neruos præcidit in cubito, & metalli opere vexauit: Vir, qui pręclara multa opera, & uirtutes effecit: quem etiā maximè pius & Dei amantissimus Imperator omni honore affecit, nec eum vnquàm cepit satietas eius effossum deosculandi oculum. Quinetiam unà uersabatur venerandus Spiridon, de quo ex innumerabilibus pauca quædam dicet oratio. Pascebat ipse aliquando greges suos, etiamsi in dignitate esset Episcopali. Gregem autem inuaserunt latrones, & vincti fuerunt vinculis, quæ non cadebant sub uisum. Cùm eos autē vinctos depræhendisset, quos ipse vinxerat precibus, à vinculis quidem soluit pari sapientia: Dat autem eis quoquè arietem, futurum mercedem, dicens, nocturnæ afflictionis. Habebat vero virginem filiam, quæ cū eo habitabat. Ipsa cùm alicuius accepisset depositum, migrauit è vita. Is verò qui aurū deposuerat, (erat enim peregrè profectus) reuersus aurum quærebat. Vnà autem cum eo scrutabatur quoque Spiridon, nec inueniebatur. Quocirca accedit ad sepulcrum filiæ, &, O filia Irene, inquit, (hoc enim erat nomen virginis) vbi est depositum? Illa autem respondit è sepulcro, edocens locum & modum inueniendi. Et cùm facilè inuenisset deposítū, restituit ei, qui deposuerat. Sed his quidem tanquàm ex vnguibus leonem significamus.

Spiridon Episcop⁹, & quædā eius gesta

His ergò viri longe beatissimi, & aliorum Pontificum congregatus cœtus, Arrium & eos, qui cum ipso sentiebant, condemnarunt impietatis; & pronunciarunt, filium esse Patri consubstantialem, easdem vno ore ferentes sententias. Quidam autem octodecim numero, visi sunt declinare ad furorē Arrij. Sed ijs exilio Regia sentētia decreto, in impietate sex soli permanserunt, cùm alii præse tulissent recātare, & ad sensum pietatis, etsi non pure & syncere, sed mente subdola concurrissent. Quorum fuit princeps Eusebius Nicomediæ Episcopus. Hinc quæ erant vbique Ecclesiæ, à multis tumultibus & seditionibus respiratur ad pacem. Et Osius quidem Cordubæ Episcopus simul cū iis, qui ipsum sequebantur, ferens acta synodica, procurauit pacem Occidentalibus. Ijs autem, qui erant in Aegypto & Libya, acer Athanasius. Alexander verò etsi vergebat ad senectutem, (erat enim septuagenarius) ijs tamen, qui erant in Thracia & Illyrico, concordiæ & pacis Ecclesiarum ferendi fausti nuncii laborem sustinuit, vnà habens secum in eo itinere Paulum, qui tunc tenebat gradum lectorum & subscriptorum Constantinopolitanæ Ecclesiæ: qui etiam in synodo annum agens duodecimum, versabatur vnà cum Alexandro.

Alexander Constantinop. Episc. multis locis Arrianismum extirpat.

Sed hæc quidem paulò pòst: prius autem venit ad videndum sanctissimum Metrophanem. Qui cùm eum lætitia affecisset propter bonum nuncium, & propter suum aduentum, non autem propterea quòd esset peregrinaturus, profectus est ad obeundum munus sibi creditum. Peruadentes uerò Thraciam, & Macedoniam, & Thessaliam, & Achaiam omnem, & Græciam, & terram continentem, ne Insulas quidem neglexerunt, sed etiam nauigantes, radicitus omnem euulserunt zizaniam: Euangelicæ autem doctrinæ, & synodicarum prædicationum generosam sementem disseminarunt. Cùm synodus autem accepisset finem tribus annis cum dimidio, (Cœpit enim quintodecimo Aprilis, finita est autem, cùm triennium rursus peruenisset ad Aprilem, & excurrisset vsque ad Septembrē: sic enim sapiens adnotauit Alexāder, qui scripsit acta synodi) stans Imperator in medio chori Pontificum, petiit ab eis vnam sibi dari gratiam. Illi autem prompto & alacri animo annuerunt.

Gratia autem hæc erat, vt ipsi unà secùm ingrederentur, vt viderent Pontificem, quem esse suum patrem confessus est Imperator, & vt ciuitatis, quam ipse erexerat, eorum pręsentia & precibus eius nomine, qui condidit, fierent Encænia. Cum autem inuiserent Pontifices Metrophanen perspicacissimum die quodam Dominico, & unà adesset Imperator, & alii habiti sunt sermones, &, Video, inquit excipiens Imperator, ò Patrum mihi maximè venerande te, & senio & morbo laborare; rogo te ergo, vt dicas & nobis ostendas eum, qui post te est gregi præfuturus. Ille autem læto vultu dicit ad Regem: Persuasum habeo in Domino, sanctissimum spiritum nunc per tuam linguā esse locutum. Mihi enim de eo cogitanti septem antè diebus manifestauit Dominus, & me post decem dies è uita emigraturum, & quisnam sit sacram dignitatē suscepturus. Is est autem meus compresbyter Alexander, qui uere est dignus electione, & sancti spiritus prædictione. Præterea autem eum quoque, vt potè puer, lector Paulus sequetur.

Metrophanes p̄dicit, qui sint ipsi successori

Cùm autem respexisset etiam ad diuinum Alexandrum Pontificem Alexandriæ: Et tu quoque, inquit, o frater, egregium relinques successorem. Et manu accipiens Archidiaconum Athanasium: Eccè, inquit, strenuus Christi miles. Is te sequetur, qui non solum una cum Alexandro fratre meo decertauit aduersus impietatem Arrii, sed adhuc cum eo multa & magna suscipiet

Nota de Athanasio.

ſcipiet certamina. Non ſolùm autem eum manent ſecunda, ſed etiam cum forti & ſtrenuo Paulo ſuſtinebit tertia. Hæc dixit, & tanquàm ſpiritu excitatus, cum Epiſcopis deſcendit in Eccleſiam: & cùm poſt Euangelij lectionem breui ſermone eſſet populum allocutus & eum inſtituiſſet, etiam non præſentem presbyterū Alexandrū renunciat Pontificem, & throni ſucceſſorem. Populus verò vna voce cum ipſo Imperatore aliquot horas clamauit, Dignus. Deindè pallium deponit in ſacra menſa, id iubens ſeruari ſucceſſori. Venturum autem ipſum prædixit prope diem poſt diem ſeptimum ſuæ ad Chriſtum reſolutionis. Fiunt ergò oīa, vt priùs dixi, & vt mādauit. Quieuit autem, cùm eſſet centum & ſeptemdecim annos natus, * quarto menſe * Iunij.

Conſtātia ſoror Cōſtantini efficit, vt reuocetur ab exilio Arrius.

Conſtantia autem ſoror pij Conſtantini, quæ fuerat vxor impij Licinij, A fratre, inquit, vnam hanc poſtremam peto gratiam, vt ab exilio reuocetur Arrius, in quem iniuſtæ ſtructæ ſunt inſidiæ: ſentit enim cum ſynodo. Erat enim apud eam quidam presbyter ſtudioſus Arrianæ hæreſis: qui cùm ſe priùs inſinuaſſet in familiaritatem Eunuchorū Conſtantiæ, per ipſos quoquè ad eam peruenit, verborumque illecebris & blāditijs ei perſuaſit, quòd per inuidiam expulſus fuerit Arrius, & quòd rectum dogma teneat Eccleſiæ. Quæ cùm Imperatori dixiſſet, eū commouit, & ſtatim ſcribit, vt Arrius redeat ab exilio. Eum quoquè fratri commendat presbyterum, qui non minùs erat hæreſis presbyter, quàm aſſentationis. Qui moribus & verbis aptis ad inſinuandum, haud ità poſt conueniendi pium Imperatorem conſequitur libertatem, & verba mouet de Arrio, quæ ipſum faciebant orthodoxum. Rex autem, ſi Arrius, inquit, id ſentit quod ſynodus, ego eum & lubenter videbo, & cum honore in Alexandrina conſtituam Eccleſia. Hæc autem dixit, & ipſum literis ad ſe accerſijt.

Arrij fallaciae et periurium.

Atque Arrius quidē venit Conſtantinopolim ſimul cum Euzoio, qui fuerat depoſitus: eoſque benignè excipit Imperator, rogansq; quidnā ſentirēt, audit eos dicentes, ſe non aliud ſentire, quàm expoſuiſſent Trecenti decem & octo ſancti patres. Quinetiam miſeri fictæ confeſſioni adiunxere iuſiurandum. Imperator autem iubet eos in ſcripta referre, quid ſentiant. Illi verò prompto & alacri animo falſa ſcribunt. Dicebāt enim in ſcriptis, ſe & eos, qui erant cum ipſis, credere ea, quæ lingua confingebant. Motus eſt ergò Imperator, propterea quòd confeſſi ſunt pietatem. Statimq; ipſum & eos, qui cum ipſo erant, cum honore mittit Alexandriam. Alexandriæ autem Pontifex Alexāder, cum eo conſpirante Athanaſio, miſſum minimè ſuſcipit. Et hæreſim rursùs Arrius aperiebat, & Aegyptum perturbabat.

Rurſus periurat Arrius.

Imperator verò accerſit Arrium, & rogat an perſeueret in ijs, quæ coram eſt confeſſus. Is autem rursùs promptè aſſeuerauit, ſe in ijs pſeuerare, & verbis addidit iuſiurandum. Erant autem hæc omnia verè ſcenica, atque adeo ijs, quę in ſcena aguntur, magis ficta. Aiunt verò, ꝙ cùm abſcōditè librum ſcripſiſſet Arrius, & eum ferret ſub axilla, impudenter loquebatur impietatem, & ſic ſe iurabat ſentire, pietatis chartam in apertum proferens, ſicut etiam ſubſcripſerit. Cùm autem res Arrij ſic eſſent dubiæ ac ſuſpenſæ, Imperator breui poſt tempore mortalem vitam commutat immortali, cùm triginta & vnum annum regnaſſet, vitā autem tranſegiſſet ſexaginta & quinque annorum. Moriens verò, apud presbyterum hæreſis deponit teſtamentum, iubens vt id traderet filio Cōſtanti, quem etiam teſtamento ſcripſit paternæ hæreditatis & Imperij ſucceſſorem & Imperatorem.

Presbyter autem, qui & in Deum, & in homines erat infidelis, dat clanculùm teſtamentum Conſtantio, ſimul viſus proditor & patris, & teſtamenti, & filij hæreditatis. In proditione autem concurrerunt & Euſebius Præpoſitus, & quidam alij impietatis, naturæque Androgynæ ſodales. Cæterùm prodit quidem Conſtātio ea, quæ illius fidei credita fuerant: Eius autem in homines infidelitatis à Conſtantio hanc petit mercedem, vt rectam ſuam prodat fidem. Familiarem verò & ſocium ſibi adſciſcit Euſebium Nicomedienſem. Ij verò machinantur, nè Alexandriæ audiatur Arrius, ſed Conſtantinopoli, exiſtimantes ſe facilè ſuperaturos Athanaſium, qui non aderat, ſimul etiā ſecum Imperatoris ferentem authoritatem.

Perfidia pſeudo pſbyteri.

Cùm autem cum Alexandro Conſtantinopolitano Epiſcopo multa locuti eſſent de cōuentione, quę pietatis dogmata eradebat, poſtquàm non perſuaſerunt, proferunt ei mādatum Regium, vt aut cum eo, quod ſentit, Arrium ſuſcipiat, aut ſedi cedat: aut ſi neutrum elegerit, ſciat ſe mitti in exilium. Perſuaſerunt autem etiam Conſtantio verè mancipio, vt accerſito Alexandro eadem diceret & minaretur, vt ei, qui ꝑpter maleuolentiam, non autem pietatem, Arrio eſſet infenſus. Ille verò Chriſti virtute inculpataque vita & conſcientia fretus, reſpondet Imperatori: Verane ſint ea, quorum inſimulor, dies deinceps oſtendet. Ego autē eum, qui tantæ eſt conuictus impietatis, & condemnatus à tot Pontificibus, non poſſum in venerandorū ſacramentorum ſuſcipere communionem. Conſtantius verò: Vide, inquit, ò Epiſcope, (congregatur.n. Concilium Epiſcoporum) ne eum inuitus ſuſcipias. Poſt quæ ſurgens exijt Pontifex, & cùm ad Dei acceſſiſſet eccleſiam, cum ſuſpirijs & lachrymis ad Deum clamauit, nè propter Arrij irreptionem permittat gregē ſuum diſſipari. Totaque nocte ſub altari à Pontifice peracta fuerat precatio.

Precibus ſuis Alexāder Epiſcopus interficit Arrium.

Euſebius autem, vt qui impietatis eſſet amator vehemens, accedit ad Arrium cum caterua hæretica, & iubet procedere ad ſynodum, quæ ei, vel inuito Alexandro, redderet iniuſtè ablatam ſacerdotij dignitatē. Erat itaque in ciuitate tumultus & perturbatio, propter ea, quæ mouebantur, alijs quidem Arrio fauentibus, alijs verò proditionem pietatis non ferentibus. Congregatus itaque erat cœtus in Eccleſia: & vnà cū ijs, qui erant eiuſdem ſententiæ, procedens Arrius, cū ex equo deſcendiſſet, quaſdam publicas ingreditur latrinas, quæ conſtructæ fuerant poſt forum Conſtantini: Et cùm egereret, cum ſtercoribus quidem inteſtina, cum inteſtinis autem animam quoque miſer ſimul abijcit. Cùm autem moraretur diutiùs, & quod factū fuerat, tegeret ignoratio, fama eſt properè inſiluiſſe Euſebium, & diuturnam quidem moram ei exprobraſſe, exprobraſſe verò etiam illius in eos contumeliam. Quòd.n. neque loquatur, & tantoperè moretur, id arguit, eos ab ipſo haberi loco ſeruorū. Is aūt magis eo quòd mutus eſſet, quàm quòd diù moraretur, eos latuit pudore afficiens. Sed mutatus Euſebius, iubet eum bono & fidenti animo ſurgere: eum enim expectari ab vniuerſa ſynodo ad declarandam eius innocentiam. Is autem extremum ſilebat ſilentium, vixque infelix animaduertit Euſebius, eum, cui ſtudebat, eſſe mortuum.

Horrenda Arrij mors.

Soluitur ergò ſynodus, & qui Alexandrum condēnabant exilio, impijs abiectis calculis, videntes hæreſis ſuæ ducem deſcendiſſe ad inferos, magno luctu tenebantur. Cùm autem propter plagam diuinitus illatam aliquantiſper erubuiſſent, rursùs in ſua coibant conciliabula, & Dei iram in Arrium oſtenſam, ad cōmunem mortem referre contendebant. Atqui etiam ſi mors communis ei illata eo tempore, quando cū ſtudebant inducere in Eccleſiam, mutata ſit in nouā mortem

tem & illatam diuinitùs, Constantio tamen mancipio persuaserūt, quòd debitum naturę reddiderit Arrius, non autem ira diuina pœnas luerit. Sed ille quidē miser precibus Alexandri sic vita excessit mirabiliter. Diuinus autem Alexander paulò post sanctè, & vt sanctū decuit, pro terrenis cælestia sortitus est tabernacula, cùm viginti quidem & tres annos in Episcopatu transegisset, vixisset autem nonaginta & octo annos, In Christo Iesu Domino nostro; Cui gloria & potentia in secula seculorum, Amen.

VITA S. AMELBERGAE VIduæ, matris S. Gudilæ virginis, vt in MS. Codicibus habetur. Stylum mutauit Fr. Laur. Surius.

10. Iulij.

BEATA Amelberga illustrissimis orta natalibus, sed quæ ipsos natales morum integritate ornaret, Sanctas oppidum ceu dominæ hæreditario iure obtinuit, donec monasticæ religionis beatitudinem complexa est. Parentū verò orbata solatio, licèt tenera adhuc esset ætate, familiam hæreditaria successione ad ipsam deuolutam, peruigili cura & multa comitate gubernauit: non quòd seruorum aut ancillarum numerosa turba, quam mortales in præcipuis bonis numerant, delectaretur, sed quòd iniquum cēseret, si paternas opes auarè sibi vni vendicans, quenquam illorum fame & inedia confici pateretur. Non erat illa dedita iocis puellaribus, non amatorijs capiebatur cantilenis, non quæuis ludicra aut friuola vel videre vel audire cupiebat: sed cum Maria ad pedes Domini residens, quid actura esset, habitu & actu prę se ferebat. Interim totius boni hostis diabolus, puellæ admirans continentiam, eius parentes solicitat, vt nuptui eam collocent. Indicatur igitur renitenti maritus, & tandē à Pipino, S. Gertrudis virginis parente, Vuitgero homini præpotenti coniunx traditur, generis nobilitate pari, nec dispari meritis.

Multam familiam adhuc adolescētula, strenue gubernat.

Luc. 10.

Nubit Vuitgero.

Ex ea verò natus est beatus * Aldebertus Cameracēsis ecclesiæ præsul sanctissimus, cuius gesta plena miraculis & virtutibus, vsque in præsens in eadem florent ecclesia: itemq; quatuor Deo dicatæ sorores, Reinildis, Pharaildis, Ermelendis & Gudila: quarum postremam, nempè Gudilam, cùm vtero gestaret, & ante paucos puerperij dies instar parturientium angeretur, angelica consolatione recreata est, dicente angelo ad eā: Nè timeas Amelberga. Lachrymæ & preces atque eleemosynæ tuæ ascenderunt ad Dominum. Paries filiam Deo dilectam, summæ cōtinentiæ & castitatis integritate conspicuam, quæ omnibus vitæ suæ diebus Deo gratum exhibebit famulatum. Post eam verò nullam deinceps conceptura es prolem: sed in castitate perseuerans cum marito tuo, mutatis vestibus & monastico sumpto habitu, ambo vosmetipsos gratas Domino hostias immolabitis, & in sancta conuersatione vsque in finem perdurabitis. Filiam autem Gudilam, vbi ea nata fuerit, Gertrudi offeres è salutari lauacro suscipiendam, & in Christo, lacte verbi Dei, vt Apostolus monet, enutriēdam. Tum illa: Gratias, inquit, tibi ago Domine Iesu Christe, qui pro mea consolatione angelū tuum sanctum è cælis mittere dignatus es. Cùm autem filiæ eius ab infantia vitam castissimam ducere constituissent, licèt multi regni proceres propter nobilitatē & opes, illas sibi matrimonio iungi peterent, maluere virginitatis tenere propositum, & sponso immortali Christo Iesu adhærere potiùs, quàm mortalium hominum coniugijs copulari.

**Idem vocatur etiā Emabertus.*

Angelus ei apparet

1. Cor. 3.

Filiæ eius virgines permanēt

Placuit verò etiam parentibus illarum, mundo valefacere, quo liberius possent vni Domino Iesu Christo militare. Et Vuitgerus quidem princeps sapientissimus, vt erat ab angelo prædictum, monasticæ vitæ institutum complexus est: porrò Amelberga sacrum velamen accepit ab S. Autberto Cameracensi Episcopo, & se totam Domino consecrauit: & sicut ab ineunte ætate moribus bonis composita fuit, ità iam porrò in opera pietatis & sanctitatis studia attentius incumbere decreuit. Moxque totis viribus ità se comparare connitens, dictu incredibile est, quanta se abstinentia affecerit, quàm assiduè inedia & precibus corpusculum suū macerarit. Sed cùm in dies magis ac magis carnem domaret, & roboraret spiritum, Dominus tantis laboribus finem imponere voluit. Itaque acerrima correpta febre, id quod optabat, consecuta est, nempè vt posset cum Domino inseparabiliter coniungi.

Vuitgerus princeps fit monachus, & Amelberga monialis.

Inedia ei⁹ & preces.

Sentiens autem prudentissima fœminarum, diē vocationis suæ adesse, quasi quæ humana despiceret, & ad suos iam inuitaretur, vsque ad supremum spiritum hosce versiculos susurrabat: Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Et cùm reddidisset spiritum, sancta illa anima ab angelicis spiritibus in cælum deportata est. Tota ad eius funus Malbodiensis turba accurrit: omnis inopum cœtus matrē & nutriculam se perdidisse lamentabatur. Tanta verò dignitas eius ora compleuerat, vt nemini posset esse ambiguum, illam ęrumnas beatitudine, labores requie commutasse. Sed quia id temporis Malbodij nulla spectabilis persona humata erat, ne ipsa quidem beata Aldegundis, quę locum illum à fundamentis extruxerat maiores natu ecclesiæ, quid faciendum esset, inter se consultabāt: & quonam loco sanctissimum corpus terra condendum, tractabant, nihil interim certi statuentes. Tandem id illis consultissimum visum est, vt in Lobiensi monasterio tumularetur: in quam sententiam omnes pedibus ierunt. Per id verò tempus in Lobiensi monasterio non minima erat fratrum congregatio, Deo ad præscriptum regulę S. Benedicti militantium, florebatque illic cultus diuinus & religio sanctitatis, & permulta beatorum Christi confessorum ibi quiescentium corpora, magnam illi reuerentiam conciliabant. Itaque beatissimum S. Amelbergę corpus cū ea, qua par erat, veneratione elatum est, sanctimonialibus cum hymnis & canticis illud prosequentibus, atque in Lobiense monasterium importatum. Vbi tum ab Abbate & fratribus cum multa deuotione exceptū est, & in ecclesia sanctissimę genitricis Dei & beatorū Christi confessorum Vrsmari & Ermini, cum cęteris plurimorum sanctorum pignoribus, sepulturę mandatum. Quanti autem apud omnipotentem Deum meriti sit, testantur abundè ad eius monumentum diuinitus in multorum male valentium curationibus edita miracula. Obdormiuit in Domino Christi famula Amelberga sexto Idus Iulij: regnante eodem Domino nostro Iesu Christo vnà cum patre & spiritu sancto per infinita secula seculorum, Amen.

Psal. 25.

Amelberga decedit.

Lobiense monasterium.

Multa ad ei⁹ monumentū miracula

DE

DE S. KANVTO DANORVM Rege & martyre, & Saxone Grammatico, Historiæ Danicæ Lib. 11.

Iulij. 10.

VENIAM nunc ad kanutũ Suenonis filium, qui propitiæ fortunæ beneficio, summis naturę dotibus cumulatus, magno cũ indolis experimento ætatem animo pręcurrit. Quippe contracta iuuentute, myoparonum piratica mōstra perdomuit, Sembicis atque Estonicis illustrem trophæis adolescentiã egit, nouisque virium gradibus, paterni roboris fundamenta transcendit. Quæ victoria futurum eius dominium ominata est. Pro amplificanda tuendaque patria iuges gessit, rerumque, quarum ob infirmam ætatem vix spectator esse potuit, author haberi præsumpsit. Quinetiã iuuenile corpus continuo vsu ad bella impigrè conficienda, armaque viriliter sustinenda firmabat, famaque eius bellica vi in tãtum claritatis excessit, vt rediuiuum magni kanuti spiritum fortunamque simul cum nominis videretur communione sortitus, adeò vt nullus eum paterni regni successione potiturũ ambigeret. Neque enim virtute iam maturus, honori intempestiuus videbatur. Sed nec liberalitatis species, eius adolescentiæ defuit: cuius fratrem Haraldum natu maiorem, obtusi admodùm cordis, inter iuuentæ initia perpetuus inertiæ sopor oppressum tenebat.

Dissipat piratas adhuc adolescens.

Suenone autem defuncto, regiæ successionis delectum anceps popularium sententia pertractabat. Maior nanque Danorum pars, memor quantis per kanutum priuatæ adhuc fortunæ periculis obiecta fuerit, grauiora, si regnum indueret, verita, maligna virtutis interpres, quod gloriæ eius accrescere debuerat, iniquissima meritorum æstimatione damnabat, eleuans virtutum præmijs, clarissima eius opera repulsæ turpitudine rependendo. Igitur vt hunc negociorum metu perosa, ita Haraldum ocij cupiditate complexa, audacia hebetudinem prætulit, ignauumque sibi regē maluit imperare, quàm fortē. Quamobrem egregię indolis claritate contempta, negatum virtuti culmen vitio tribuere non erubuit, repulsa fortitudine, inertiã honoribus insecuta. Verùm hunc ingratæ mentis habitũ fucosa rationis specie colorabat, Haraldum perindè ac natu maiorem, ipso naturę iure regno debitum certans. Genus affectionis inusitatum: hunc virtus inuisum, illum vitium probabilem fecerat. Soli Scanienses, iusta animi inclinatione prouecti, kanuti probitate culta, Haraldi desidiam respuebãt. Porrò Haraldus plerosque fraternæ partis fautores, legum emendatione liberiorisque vitæ iucunditate promissa, per subornatos in gratiam suam solicitandos curauit. Ità à kanuto vulgi animos partim spes, partim metus auertit. Ipse deficientibus à se copijs, tribus duntaxat rostratis nauibus in angustissimas * Scanici maris fauces elabitur, regno carere iussus, cuius ipse incolumitatem protexerat, terminos auxerat. Vbi fraterna legatione, regni communionem spondente, reuerti monitus, spretis mandatorum blanditijs, Suediam fugibundus intrauit, perquàm stultum ratus, eius se promissis in fracta fortuna credere, cuius eadem adhuc vigente minas acceperit.

Dani Haraldũ præferunt kanuto.

E regno proscribitur.

Mox perindè atquè iniuriarum oblitus, intactis patriæ rebus, bellum aduersùm Orientales viuente patre cœptum, enixè prosequitur. Interim Haraldus regnando biennium emēsus, defungitur. Quo mortuo, kanutus fraternis suffragijs in regni fastigium reuocatus, Orientale bellum, quod in adolescentia orsus, in exilio auspicatus fuerat, accepto solio, potiùs amplificandæ religionis, quàm explendæ cupiditatis gratia, totis viribus innouandum curabat, cum increscentis fortunæ etiam claritatis augmentum appræhendere cupiens. Nec antè manum ab incępto retraxit, quam Curorum, Sembonumque ac Estonum regna funditus delesset. Deindè sublato hoste, nuptias circunspiciens, finitimaque coniugia obscura ac dignitate sua minora reputans, præfecti Flandriæ Roberti filiam Ethlam in matrimonium aduocauit, ex qua filius ei Carolus obuenit. Cumque magnatum insolentia solutos hebetatosque prisci iuris neruos adspiceret, omnibus ingenij modis ad reparandam patrij moris disciplinam connisus, probatioris iustitiæ cultum seuerissimis edidit institutis, contusumque & labentem æquitatis tenorem, in pristinum habitum reuocauit. Non sanguini, nō necessitudini, quò minùs iustè se gereret, indulgentiam habuit: nullius amicitiæ aut familiaritati impunitatem iniuriæ tribuit: sed omnia antiquæ cō suetudinis momenta præcurrens, labefactatum iuris vinculum tenacissimo nexu adstrinxit, ac paternæ seueritatis vestigia solicitus vsurpauit, eoque studio grauissimas Maiorum offensas contraxit.

Haraldus obit, et kanutus fit rex Danorum.

Iustitia et seueritas eius.

Sacris decus suum reddebat: sacerdotia gerētes gratiæ nutrimentis prosequebatur: cumque ab inerti & rudi populo parùm iustam pontificibus venerationē haberi conspiceret, nè tanti nominis potitores inter priuatos relinqueret, decreti circunspectioris industria, principum eis * consortionem indulsit, ipsisque primum inter proceres locum, perindè ac Ducibus, assignauit, authoritatem honore concilians. Prouidit etiam, nè tanti officij pondus æquo minor veneratio caperet, inq; summa religionis arce positi, infima cultus conditione vilescerent. Nec solùm Pontificibus dignitatis incrementa donauit, sed etiam priuatorum Clericorum ordinem benignissimis decretis adornare studebat. Nam quo cumulatiorem eis honorem redderet, literatorum controuersias, vulgaris fori conditione exemptas, ad eiusdem professionis iudicium relegabat. Ijsdem religionis reos, obiecta repellere nequeuntes, pecuniaria mulcta puniẽdos permisit. Quibus etiam in omnia, quæ aduersùm diuina committerētur, animaduersionis arbitrium tradidit, cunctasq; huiusce generis actiones, sacerdotali iudicio destinatas, a publico foro secreuit, nè honore impares cōditio æquaret. Quamobrem dignitati pondus adiecit, decusque priuato fastigio excelsius eorum respectui inesse voluit. Quo effectum est, vt Danorum nemini, nisi regi aut pontificibus, eique, qui potissimus regni successor aduertitur, domesticis quenquã liceat actionibus postulare. Idem populares, adhuc sacrorum rudes, decimarum religioni assuefacere conabatur. Sed propositi irrita suasio fuit: quippe maturitatem rerum capere nouelli cultus rudimenta nequibant.

Episcopis primũ inter proceres locum tribuit.

Fauor ei⁹ in Clerũ.

Nè autem Sueno Episcopus promissam templi refectionem negligentiùs exequi videretur, cœptam Roschildensis sacrarij fabricam ad finem vsque perduxit. Cuius excolendi gratia coronam, arte impensaq; operosissimè elaboratam, in eius ornamentum appendit, existimans regias opes potiùs sacrorum splendori, q̃ humanæ auaritiæ seruire oportere. Egynus quoquè ijsdem fermè temporibus, opitulante rege, Laurentianæ ædis inchoatum à se opus explicuit. Quibus rex dedicari iussis, mirificam dotis nomine munificentiam erogauit. Nam in æde Laurentiana annua cantorum stipendia, pontificis subsidio fultus, instituit. Ipse.n. partim ex fisco suo regisque latifundijs, partim antistes ex antè collatis templo beneficijs quotidianos eorum sumptus exhibuit: tantaque inter ipsos religiosi certaminis alacritas fuit, vt vter in Deũ venerabilior fuerit,

Liberalitas eius in ecclesia.

fuerit, incertum extiterit. Prima itaque dedicationis die rex solenniter altaria ueneratus, quartam regii numismatis, quartam suæ in ciues exactionis, quartã æstiui census portionem ei, qui pro tempore loci antistes extiterit, muneris loco perpetuo iure possidendam concessit. Nec parciùs priuata Clericorum iura tutatus, ab eis, qui sacrarii rus excolũt, uniuersum penè regiæ pensionis ius ascriptis chori ministris defendum curauit. Cæterùm * detractæ expeditionis pœnas, ac uiolatæ pacis vindictam, eorumque, q pro pinquis vacui decessissent, hæreditates regii duntaxat iuris esse uoluit. Itaque non minorem in edendis templorum priuilegiis, quàm præstandis beneficiis, authorem egit. Et ut legibus suis æternitatem conciliaret, eas conuellere conaturos Antistitum execrationi subiecit. Cuius edicti, postmodum à multis temerè pertentati, uetus adhuc ratio perseuerat.

for. de-trectatæ.*

Rex uerò cum in omnibus sanctè se industrieque gessisset, præcipuè religionis charitate conspicuum præbuit, nec unquàm remotos ab exactissimo eius cultu oculos habuit. Qui cùm fratrum suorum turbã iuueniliter intemperantem patriæ admodùm * onustam uideret, largis vberibusque stipendiis alitã, uno duntaxat Olauo, Slesuici partibus præsidente, in cliẽtelam assumpsit, ac publicum pondus priuato leuauit impendio. Tãdem Danorum nomen, armis in desidiam cadentibus, à paterni auunculi temporib. obrutum animaduertenti, nouarum rerum cupido subrepsit. Vtque eius animum certius repræsentaret, nõ contentus studia sua Orientalibus decorasse uictoriis, Angliam infelicitate amissam, hæreditatis duxit nomine repetendam. recolebat enim bellicam Maiorum gloriam, cumque opibus imperii fines nullo magis, quàm Anglicis creuisse titulis, maioremque eis ex unius insulæ, quàm totius Orientis spoliis incessisse splendorem. A quorum imitatione deiicere, stolidi ac degeneris animi esse, satiusque regno carere, quàm inter paruulæ telluris angustias inclusum, maiestatis usum habere. Vt ergo negociorum conformitate, Maiorum fortitudini responderet, operamque eorum studiis consentaneam ederet, atque auiti nominis gloriam æquaret, omnium, quæ paterna corrupisset inertia, refectionem suæ commendabat industriæ, parentemque perosus, auum æmulatus est.

Onustam pro onerosam.

Olaus fratris eius in kanutum perfidus animus.

Primum igitur occultum Olauo consilium pdit, eoque idipsum hortante, rem deinde popularib. aperit. Alacris omnium assensio fuit. Sed quẽ rex sibi fraterna charitatis uicissitudine respõdere crediderat, latenter æmulum habebat, insidiosęq; eius adumbrationis ignarus, affectum referri sibi, quem ipse impenderet, æstimabat. Quem etsi prudentia secus monuit, sanctitas tamen malignam de fratre suspicionem referre prohibuit, nè con sanguineam fidem temerè damnare, inque fraudis metu hostes ac necessarios iuxta ponere uideretur. Verùm Olauus affectatione regni, pietatis erga germanum oblitus, perfidissimi pectoris habitum summa fidei simulatione tegebat, vulgatumq; regis propositum non solum adulationib. fouit, sed etiam hortamentis instruxit: non q potentissimum regnum ab eo recuperari posse speraret, sed ut imperatæ rei difficultatem in odium imperantis conuerteret. Enimuero fratris animum fastidiosè æstimans, piissimum eius amorem paricidali fraude pensabat. Nam cùm eum, q neglectam ante seueritatem nouis legib. restituisset, ciuibus inuisum animaduerteret, quo odium eius cumulatius redderet, quod publicè displiceret, priuatim exequi stimulabat. Et ne solus insidias uolueret, lecta societate, clandestinæ cõiurationis cœtũ instruxit: nec frustra ingeniũ fuit. Quippè primores, quorũ uiolentia regiis sanctionib. retusa fuerat, paricidialis cũ Olauo propositi cõsortium habuerunt. Kanutus verò omnium animos gloriæ magis, quàm sceleri intentos existimãs, imperata classe, Lymici maris oris aduehit, à quo breuissimus in Oceanum transitus patet, quondàm nauigijs peruius, nunc verò interiecta arenarum mole præclusus. Hic rex fraternum diù præstolatus aduentum, nauigandi cunctatione exercitus alacritate est excussus. Nã Olauus reddita tarditatis ratione, ueniendi moram in dies extraxit, conuentuq; cassandæ expeditionis exagitans, alimenta perfidiæ mendaci impedimentorum simulatione quærebat, eò moram trahere cupiens, donec aut regem sine eo proficiscentem, interim ipse regno priuaret, vel tarditate suspensum, exercitu destitueret, rexq; vel desertorum impunitate despicabilis, vel pœna cũctis inuisus euaderet. Ità & fratrem & dominũ aduentus sui cunctatione ludificans, tãm vafræ, tamq; insidiosæ rationis commento, generosi ac fortis propositi molitionem subruere conabatur.

Olaui cũ primoribus conspiratio.

Nec eum callida consilij ratio fefellit. Nam tota à à rege classis, fastidita eius expectatione, defecit. Rerũ enim, quæ à fratre gerebantur, ignarus, morantis aduentum sæpenumerò mandatis exegerat: cùm tãdèm de eius perfidia certior factus, classi præstolari iussa, Slesuicum lectissima manu festinato contendit, ibiq; fratrem inopinatum & attonitum intercepit. Deindè productum accusatumque, nec obiecta validè pro pulsantem, perindè ac conuictum, impotentemq; defensionis, compediri à militibus iubet. Qui indebitam regio sanguini contumeliam suis manibus administrandam negabant: cuius tanta apud ipsos veneratio fuit, vt ex eo ortos, morte quàm vinculis mulctare mallent, tolerabilius rati, quod communis cõditio admittit, quàm quod seruile supplicium exigit. Sed & gentis nostræ verecundia summam in vinculorum pęna turpitudinem reponere consueuit, hisque affici omni fato tristius ducit, ingenuas mẽtes probroso, quàm cruento supplicio punitiores existimans, tanto alterum altero speciosius censens, quantum naturæ habitus à fortunæ vitio distare creditur. Mandatam militibus operam communis frater Ericus exequitur, plus iusti imperij, quàm iniqui germani respectui tribuendum, nec sanguini parcendum, dum vitia puniuntur, existimans. quippè quem virtus defecerit, nullam stirpis reuerentiam obtinere, animiq; labe fœdum, oẽm generis infucasse splendorem. Igitur non tam fratris nomen, quàm paricidæ propositum intuebatur. Adeò sanguinis precium vilescit, cùm se moribus ignobilẽ fecerit. Post hæc rex Olauum catenis coercitum, nauigioq; in Flandriam relegatum, carcerali custodiæ mãdandum curauit. Cuius captionem coniurati parùm fama aut nuncio experti, quo callidiùs exercitũ soluerent, inertem regis moram absentiamque causati, classem clandestino monitu circunuentam, domos abire iusserunt. Quã rem si quis palàm exhortatus fuisset, publicatis bonis, aut in exiliũ agi, aut capitali supplicio affici lege merebatur. Quam ob rem defectionis incentoribus tutissimum visum, vt sine vllo authore ipse sibi populus desertionis licentiam vendicaret, nè tam priuatum discessionis crimen, quàm publicũ haberetur. Tãtum autem apud improuidam multitudinis temeritatem insidiosa magnarum ratio valuit, q plebs non minùs eorum authoritate, q̃ moræ tędio adducta, fidentissimam reuerterdi libertatẽ acciperet.

Olauus à kanuto capitur.

Perfidia procerum in kanutum.

Cuius facti rex cognitione suscepta, dolorẽ priùs, deindè lætitiam egit. Siquidem iniuriam in religionis habitum formauit, mulctæque nomine primam exigendarum decimarum occasionem corripuit, lætatus quòd ei vtilissimam propositi rationem opportunitas conciliasset, suoq; dedecore sacrorum decus

instrue-

instruere cupiẽs. Cumq; magnates Olauum,quem sibi factionis ducem futurum sperauerant,à fratre interceptum audissent,proposita fraude defecti, summam eius dissimulationem egerunt. Itaq; rex accersita post modùm concione,docet quantum Danicis armis militaris semper disciplina profuerit, maiorum imperijs à minoribus semper obtẽperatum fuisse,regum authoritatem popularibus inniti suffragijs,principum famã nullo magis,quàm militum fide creuisse,eorumq; nullius momenti imperium esse, si non plebeijs subsistat auxilijs. Sibi verò nuper ignotam regibus contumeliã obuenisse, inusitatæ defectionis authores hebetudinẽ audaciæ prætulisse,auiditate ocij speciosissimæ rei negocium subruisse. Adiecit quoq;,quanta pecuniæ summa ob impium desertionis crimẽ damnari meruerint, gubernatorum singulis quadragena nummùm talẽta, terna remigum vnicuiq; mulctæ loco numeranda proponens. Nemine collationem abnuente,promissa ęris solutio est. Quo cognito,remittere se kanutus illã exactionem, si sacerdotibus decimas erogare voluissent, edixit. Tunc concio,petita consulendi licentia, paulisper à rege deliberatura secedit, an propositis satisfieri conditionibus oporteret. Vtraque exhibitu difficilis æstimata. In soluendo nanque ære, complures inopia afficiendos credebant. Decimarum verò pensionem omni æuo celebrandam,æternam debitoribus infligere seruitutem. Igitur quasi in tristium rerum contextu minùs aspere delectum facturis,acerbior visa, cui comes diuturnitas affuisset. Nam cùm altera se tantùm, altera posteros quoque puniendos aduerterẽt, præsentem inopiam perpetuo muneri prætulerunt. Itaq; temporum æstimatione facta, quo sibi tantùm, quàm quo posteris pœnam crearent, culpam redimere præoptantes,semel ære,quàm semper libertate,defici maluerunt, iure elicitum,dedecore vacuum,persuasione extortum,probro obnoxium rati. Quinetiam annuã alienis frugem dependere,ignominiæ, non religioni,attinere censebant. A quibus cùm rex deteriorem cõditionis partem approbari videret, simulata pecuniæ exactione,septentrionales Iutiæ partes ingressus, Tostonem cognomine Peculatorem,eiusque collegã Hortam,colligendæ pensionis quæstores instituit,mulctæ metu decimarum religionem differere cupiens. Ijsdẽ defectorum res, æstimatis possessionum precijs, intactas dimittere iussum. Qui mandatum immitiùs, ac iussi fuerant, executi, iniqua plebem exactione pulsabant. Quam rem æmuli regis in popularium concilio deplorantes,calumniam mendacijs exaggerabant. Veris quoque maiora fingentes, inuisos cunctis reddidere quæstores. Quippe militum opus, non regis imperium, iudicabant: nec iubentis, sed iussi studium intuebantur.

Exigit pœnam pecuniariã à defensoribus.

Nolunt Clero decimas persoluere.

Quorum instinctu multitudo quæstores adorta, cõmunem iniuriã publica consternatione cohibuit, magis,quid fieret,quàm quid fieri iussum esset,inspiciens. Nec eorum cædibus satiata, in regem quoque vesana prorupit. Qui impetũ eius opportunè sua ratus absentia declinandum,Slesuicum concessit,ibique coniugẽ cum filio constitutam,si res sinistrè cessissent, perfugere in patriam iussit, nullum inter perfidos præsidium habituram. Siquidem intempestiuum regno hęredem domesticorum arbitrio relinquere verebatur. Igitur Vuandali, solam sibi in armis libertatem restare credẽtes,fugæ eius perindè ac victores insultare cœperunt. Qui cùm imminentibus Iutis,& vetera auxilia deficere cerneret,nec noua temporis angustiæ contrahi sinerent, quò tutior secessu foret, Fioniam petit, salutem insulæ præsidio quæsiturus: vbi nihilominus indignã religiosissimo spiritu suo violẽtiam expertus est. Hinc enim Iutis aucta sæuiendi fiducia,concitatam multitudinis temeritatem exacuit: hinc grassandi præsumpta libertas, tristem regi procellam inflixit. Sanè populares,pœnę metu cęptum omittere veriti, perseuerantiam sceleri exhibendam duxerunt. Neque enim bis læsum pęnam noxijs remissurum credebant. Ideoq; eius exitium sitiẽtes,ardentissimo odio sanctissimi viri necem petebant:ac veluti venię desperatione compulsi, hostem tollere,quàm vltorẽ experiri,maluerunt. Nec suis eum finibus exegisse contenti, Fionia quoq; propellendum decernunt. Iamq; rex accepto traiectionis nuncio,Sialandiam emigrare statuerat,cùm Blacco quidam,primam ipsius familiaritatem adeptus,sed nihilo minùs eum occultè perosus, simulatæ fidei cõsilio hortatur, fugæ parcat,Othoniensis pagi præsidia expetat, nec fęmineo more latebram circunspiciat: se interim plebis acta speculaturum,blanditiasq; iræ eius oppositurum ꝓmittit. quòd si plebis animum mitigare nequisset, tanto antè id regi pronunciaturum, quantum fugæ occupandæ sat esset. Cõsilio obtemperatum est. Tunc Blacco,omissa legatione,sinistris plebem monitis palpitans,concilianeæ gratiæ loco, odium regi impensius struit. Hortatur,quàm celerrimè calumnię authorem occupent,nec fugacem elabi permittant: oppresionum vindices tyrannum, non regem, fastidire commemorat: carere culpa, quod honestatis æmulatione committitur:patriæ tutores,perindè ac pietatis ministros, paricidio exui:priuatum abesse crimẽ, vbi publicæ libertatis vindicta peragitur. Præterea miserrimos,cępti irritos, compotes,felicissimos fore. His atque consentaneis modis solicitato in regis necẽ populo,aduersùm immerentis caput funestos omniũ conatus erexit, eaq; actione consternatam amentia plebem,veluti furiali quadam face succendit. Statimque impetus creuit,vbi hortatorem habere cępit. Neque enim temeritati eius constantiam suã obiecit, sed publicæ sese dementiæ auctorem adscripsit. Igitur incitatior seditionis procella, pestifera eius concione *deferbuit, grauiorque tempestatis incentorem nactis tumultus erupit. Indè reuersus, pacatiorem populi animum nunciat:facilè cõsternationis procellam acquiescere,si rex iram mutuò deponere, reisque pęnam remittere voluisset. Quem rex fidum legationis ministrum ratus, regalis magnificentiæ conuiuio excipit, malignumq; suę pietatis interpretem donis prosequitur. Vtrobique gratia perfidia habita est. Nam Blacco alterna partes vice subiens, corrupto legationis officio, pro mediatore proditorem agere cœpit, atque ex speculatore sceleris hortator euasit, sinistrè regis, falsò plebis animum interpretatus. Ità pellacis viri mẽdacium, legationis titulo inuolutum, regem pariter ac populum fefellit:hunc,nè imminentem vitaret:illũ nè parceret expectanti.

Quæstores regis cæduntur.

Blacconis in se perfidiam experitur.

**efferbuit legẽdum puto.*

Ecce tibi insignem proditorẽ.

Eundem die postera rex prioribus paria pollicentẽ ad speculanda seditionis acta dimittit, communemq; hostem, inter se & vulgum creandę pacis authorem assumpsit. Nec solita legato perfidia defuit:cuius pestiferis monitis instincta plebs, vehementiùs aduersùm regis caput cõsternationem destrinxit. kanutus interim quotidianis sacrorum * solennibus assuetus, nè quid religioni pręponeret, Albani ędem sacram,pro se deprecaturus,accedit. Quippe precibus Deum, quàm hostẽ armis,nè quid charitati detraheret,aggredi pręoptauit: vbi dum religioni vacando officia sanctitatis exequitur,consternatæ multitudinis corona armis sacrarium clausit. Quotquot ergò ex militibus hostẽ pręcurrere poterant,periculi consortium affectantes,regem petebant, eius in seipsos discrimen transfundere cupientes: cumq; salutẽ secessu cõsequi possent,periculum pręsentia quęsierũt,morteq; clari, quàm fuga tuti fieri maluerunt. Quanta porrò humanitate clientelam

**solennijs legẽdum arbitror.*

Præclara militũ fides in regem.

telam hanc abundasse credemus, quę, nè infelicem domini fortunam desereret, periculo sese, quod vitare licebat, opposuit, inque magna fugiendi copia salutem regis, quàm suam, tueri satiùs duxit. Benedictus quoq; fraternitatis nexum fide imitatus, in templo cum fratre commori destinauerat. Ericus verò seorsùm ab hoste cōclusus, cùm solus multitudinem sustinere nequiret, per medios hostium globos, ferro secessum molitus, erupit. Tunc nemine religiosæ pacis domicilium violenter irrumpere præsumente, primus Blacco cunctantibus cæteris, ferro valuas petiuit, ductuque suo eandem cunctis licentiam tribuit. Ita se non sacrilegij modò, sed etiam publici paricidij ducem authoremq; exhibuit. Quod videns plebs, concitato seditionis motu templum aggreditur, eoque irruptione facta, diuinos lares ac sanctissima penetralia sacrilega tempestate fœdauit. Verùm Blacco in ipso, quem irruperat, aditu trucidatus, datis paricidij piaculis, violati sacrarij pęnas pependit: mors eius, interfectoris exitu vindicata est. Itaque alterius fato scelus, alterius pietas causam præbuit. Crediderim tunc pium cruorem paricidali permixtum, separatis fluxisse meatibus, atque fine vlla riuulorum communione hinc sacrum, indè scelestum sanguinem, diuiduis alueis incessisse. Benedictus liminibus irruptorem excipiens, dum foribus acriùs propugnat, occiditur.

Pœna scelestissimi proditoris

Benedictus regis frater trucidatur.

Rex ipse inter cruentos imminentis violentiæ strepitus fiducia conscientiæ eundem mentis habitum tenuit, neque religioni parciùs, quàm si periculum abesset, vacauit, nè plùs ab eo timoris quàm constantiæ viribus indulgeretur. Sed ne extrema quidē eius hora, sanctitatis studio vacua fuit. Nam cùm parietem vndique à popularibus perfringi, (quippe ligneus erat) ideoq; propinquam sibi necem instare animaduerteret, accersito sacerdoti factorum arcana confessus, per summam mœroris acerbitatem præteritæ vitæ culpas absoluit, præmiumque sibi pęnitentię salubritate conciuit. Tantum enim in innocentia sua fiduciæ reposuerat, vt mortem non periculo oppressus refugere, sed metu vacuus, appetere videretur. Quinetiam propassis vtrinque brachijs ante aram, fati securus occubuit. Vbi dum victimæ prostratus percussorem expectat, immissæ per fenestram lanceæ mortifico iactu confossus, pium mortis sacrificium edidit, profusoque militum sanguine, suum ad vltimum erogauit. Enimuerò crebris vndiq; telis petitus, corpus immobile tenuit, nec antè loco, quo cubabat, excessit quàm feretro mandaretur extinctus. Ex cuius sanctissimis vulneribus plus gloriæ, quàm cruoris effluxit: quippe præsentis vitæ exitu initium melioris accepit, hostili iudicio punitus, diuino seruatus. Felix eorum paricidium, qui quē terrestrium virtutum orbe exemerant, cæléstium vsibus applicabant, caducaque & fragili potentia spoliatum solidæ atque æternæ felicitatis compotem statuerunt. Sed & clandestina eius virtus perlucidis postmodùm experimentis enituit. Hæc audiens regina, patriam cū filio impubere repetit, geminis post se relictis filiabus: ex quibus Ingertha Folconi Suedicæ gentis nobilissimo nupta, Benedictum kanutumque filios habuit: ijsdemque mediantibus, Birgerum, qui & nūc extat, Sueðiæ Ducem cum fratribus suis nepotem accepit. Verùm ex Cæciliæ matrimonio Ericus Gotthorum præfectus, kanutum cum Carolo procreauit. Ex quibus generosissimarum imaginum numerosa posteritas, clara propinquitatis serie cohærens emersit.

Pius rex ab impijs interficitur

At populus perempto rege exultans, quod scelus deflere debuerat, insultatione prosequi voluptatis loco reputabat. Qui cùm paricidio pietatis causam prætexeret, idq; tyrannicidij nomine coloraret, militem suum Deus mercede fraudari non passus, arcanā sanctissimi viri innocentiam manifestis publicauit indicijs, eximioque vitæ eius splendori etiam clara mortis ornamenta concessit. Sanè ad coarguendam paricidarum malitiam, puniti merita miraculosis prodidit argumentis, ignotamque vulgo virtutem mirifico rerū fulgore detexit. Quorum plebs admiratione perculsa, virtutis inuidiam egit, conspicuamque signorum experientiam diù nequicquàm infuscare tentauit. Veteris nanque inuidiæ fremitu, ac pristinis odij viribus pertinacius excādescens, adduci non poterat, vt diuinis honoribus coleret, quem ob scelus à se interfectū putaret, rem cælitùs declaratam, humanis argumētis abnegare conando. Quanquàm enim damnatos à se mores, cælesti indicio comprobatos videret, ad dissimulandam tamen occultandamq; miraculorum fidē, iustam cædis causam fingebat, firmamque facti tuitionem retinens, sententiæ suæ perseuerantissima propugnatrix existere non erubuit. Nec vita regem spoliasse contenta, etiam famæ laudibus exuere conabatur, cuius lucem extinxerat, famam quoque sepelire connisa. Sed humanis tenebris diuinus splendor inuolui nō poterat: quippe miraculorum nitor, dubietatis caliginem clara rerum luce pellebat. Nā sanctitatis eius medela, varias imbecillitatum affectiones, remediorū salubritate prosecuta est. Cumque obtrectantium liuor crebrescentibus signis virtuti cedere cogeretur, nec fidem vlteriùs frustrari quisiuisset, in facti tamē defensione persistens, sanctitati quidem assensit, sed eam nō tam ex præteritæ vitæ meritis, quàm vltimi temporis pęnitentia profectam adstruxit. Ità & iustam facto causam prætexuit, & vita cassum honore donauit. Siquidem dignè regem perisse, sed pium lachrymis euasisse dicebat, intentionem eius, auaritiæ, quam religioni, propiorem existimans. Cuius erroris non paruas postmodùm pęnas pependit. Sed & posteri, paternam redolentes inuidiam, sanctitatis eius famam non moribus, sed lachrymis imputant, præsentiq; incredulitate pręterite se errori implicant, neq; adduci possunt, vt ipsius beatitudinem, deposito odio, syncerè æstiment. Verùm sacra eius oppidulo orta, toto penè terrarum orbe fulserunt, cultus ipsius primùm à ciuibus exceptus, paulatim in commune prorepsit. Cuius tam vitę, quàm miraculorum virtutem priuatim Othoniēsibus venerandam, publica eam religio cōsecrauit. Sed & cęlestem eius spiritum ad hoc vsque tempus felix signorum fortuna prosequitur. Hinc est, quòd kanutus diuini iam animi immortalitate potitus, vt terrestribùs patriam patrocinijs attollere studuit, ità cęlestibus protegere non desistit. Ideoque sanctitas eius, glorię & celebritatis fructu opulentissima, splendidū in Fastis locum obtinet. Quinetiam salutares effectus suos quotidianis administrat indicijs, malitiamq; patriæ, beneficijs pensat. Nam virtutum eius insignibus omnis ętas Danica gloriabitur. Talibus illustrationis radijs sanctorum fatis claritas erogatur, cùm cęlesti beneficio mortalis liuor opponitur.

Miracula S. kanuti inuida plebs obscurare conatur.

Multa edit post obitū miracula sanctus rex.

Interfecto kanuto, Iuti iniquę societatis pertinacia singularem Olaui gratiam amplectentes, creari eū regem alacerrimis petiuere suffragijs: hunc sibi plurimum gratię relaturum sperantes, cui tanto regnum discrimine quęsiuissent. Neque eius fratribus hūc honorem eximio kanuti amore suspectis erogandum duxerunt. Igitur pecunia pacta, Nicolaum communem tam pręteriti quàm futuri res germanum, vadem pro eius redemptione dederunt, receptoque regnum imponunt. Nec paruum Nicolaus fraternę charitatis specimē edidit: siquidem fraternas induere catenas, suisque vinculis germano regnum emere non dubitauit. Quod audiens Ericus, contumelię memor, quam ei communis fratris iussu inflexerat, vltionis metu cum coniu-

Ex lib. 12. eiusdē Saxonis.

Olauus in regno succedit.

coniuge Botilda, quæ Vluoni Gallitiano ex filio Trugoto neptis obuenerat, Suediam petiuit. Dani verò, collato certatim ęre pro sponsoris reditu, pactam creditori pecuniam numerarunt. Quem Flandrensi custodia liberatum, infesta paricidis fortuna veluti cladē aliquam nostrorum abundantiæ ac fertilitati iniecit. Nam cùm Dani noui regis initijs applaudentes, pristinæ ruinæ procaciùs insultarent, criminosis semper infensa diuinitas, nè diù scelus impunitate floreret, petulantiam penuria rependere voluit, communiq; inopia, publici paricidij victa exegit piacula. Vt enim non in singulos modò, sed vniuersos animaduerteret, summa aeris intemperantia annorum, quibus Kanutus regnum gesserat, numerum adæquauit, cælestique robore humana vi maiorem edidit vltionē. Quippe verni æstiuique temporis feruore satum omne coaruit: autumnale verò adeò pluuium fuit, vt si quid locorum humilitate palustrive madore alitum succreuisset, perseueranti imbrium inundatione decideret, quanquàm contrarium cæli habitum humanæ commoditatis ratio flagitasset. Igitur opportuno solstitiū humore caruit, eundemque sine modo profusum, siccum amans Sextilis excepit. Tunc planè camporum facies cælestibus imbribus inundata, latè patentis stagni speciem præbere conspecta est: ità quod æstas ægrè genuit, autumnus oppressit: tantaque temporum intemperies extitit, vt nec imber æstum leniret, nec æstus imbris illuuiem temperaret. Quinetiam agrestes, aquis campos tegentibus, supernantia spicarum capita demetentes, nauiculis excipiebant, ac deindè putres aristarum reliquias fornacibus igni percalefactis exsiccandas mandabant: sicque eas molę subijcientes, quia panem pręstare non poterant, in vsum pultis vertebant. Quamobrem tanta ciborum penuria incessit, vt maxima populi pars, alimentorum inopos, inedia consumeretur.

Vltio diuinaī Danos paricidas.

Ea res locupletes inopia, pauperes morte mulctauit, maioresque ære, minores spiritu spoliauit. Nam diuitum populus, non suppetentibus alimentis, auro argentoque salutarem comparauit impensam: pauperum verò gregem, tam censùs quàm dapis inopem, horrida passim fames absumpsit. Rex ipse ad vltimam tabem adactus, plurima fruge latifundia permutabat, agrisque vęnire iussis, alimenta possessionum precijs comparabat. Nobilibus in eundem vsum ingenuitatis insignia erogare, rubori non fuit. Enimuerò abundè seges finitimis erat, vt priuata gentis, non publica terrarum, vltio videretur. Quæ tam dira clades conuictum populi animum, sanctitatem, quam anteà detrectauerat, fateri coegit, deque celsitudinis eius cōtemptoribus veneratores effecit. Sanè tam euidens pœna, alijs fruge abundantibus, Danis priuatim ingruens, & paricidarum noxam, & perempti innocentiam liquidò argumentata est. Hanc pestem Sueno pontifex, cuius summa apud Danos authoritas erat, populo paricidij pœnitere præmonito, incessuram prædixit. Quippe in plebem pius, in Deum venerabilis habebatur, religionemque attentiore cura, conciones præstantiore facundia celebrabat: ità fauore omnium occupato, arcem in nostros authoritatis atque eloquentiæ fastigium possidebat. Subiectorum mores non solùm dictis, sed etiam serenissimis operū informabat exemplis: nec voce, quàm mente, concinnior fuit. Idem perfecta Trinitatis æde, in exædificando eius ambitu kanutum religiosi operis socium habuit. Nec minorem in extruendis Mariæ sacrarijs operam gessit. Quippe vnum in vrbe, alterum Ryngstiadis enixè molitus, tertium Michaelsflagosæ condidit: adeò se sanctorum penetralium singulari cultu flagrare monstrauit. Nec domestica sanctitate contentus, augmentum eius foris petere, arrepto peregrinandi labore, constituit. Cumque Hierosolymam proficiscens, Byzantium peruenisset, contracta varij generis ornamenta, cum sacrorum cinerum reliquijs in necessarios vsus domestici templi remittenda curauit. Sed cuius Græcia pietatem vidit, mortem Rhodos adspexit. Ijsdem ferè temporibus, absumpto Richaldo, Ascerus, morum generisque splendore eximius, Lundensi potitur sacerdotio. Olauus cùm bis penè lustrū regnando condidisset, inter continuas rei familiaris angustias, nihil regali magnificentia dignum exequi poterat.

Suenonis episcopi vaticinium & p̄conia.

Olaui obitus.

CONSTANTINI SANCTISSIMI Episcopi Oratio de inuentione preciosarum reliquiarum sanctæ & in primis benedictæ Euphemiæ. Habetur in Simeone Metaphraste.

VENIO afferens quod iussisti, ò sanctissime pater & amator omnis boni desiderij, & rudis mei ingenij eruditor, fretus vestris sanctis precibus. Non enim sum idoneus ad hoc aggrediendum, vt qui sim rudis & ignarus, plenusque rusticitate. Sed semper timens periculosam pęnam inobedientiæ, & damnosum ducens paternis non obedire præceptis, optimis vestris fretus precibus, quæ ex viris pijs audiui, & quæ sum proprijs contemplatus oculis, ea scribens, aggredior ad scribendum, quomodò in exteros fines exportatæ fuerint reliquiæ inprimis benedictæ martyris Euphemiæ, exciderintque, & rursùs fuerint inuentæ & reportatę: vt cognoscat generatio altera Dei magnalia, quæ non cessat ipse, ab alto petita origine, in hodiernum vsque diem dispensare, ad laudem & gloriam eorum, qui ipsum timent, dedecusque & ignominiam eorum, qui audent latrare contra gloriam suorum sanctorum.

11. Iuly. Sic enim collocatur à Metaphraste

Accidit annis præteritis, vt Dei permissione regnaret impurus & profanus Leo ex gente infaustorum Isaurorum. Qui cùm non sanctè, nec piè Regnum arripuisset, cępit latrare aduersùs Dei Ecclesiam, & prætextu pietatis, dum idola vocat & eis assimilat, venerabiles frangere imagines, dicens sui similibus & execrandis hominibus, & eos docens ea esse, de quibus dicit Propheta: Os habent, & non loquentur. Quamobrem sanctissimum quoque patrem nostrum Germanum Patriarcham, vita & sermone resplendentem, impudentia & flagris vsus, è sede eiecit: & non solùm in venerandis imaginibus suam non compescuit blasphemiam, sed etiam eorum, qui propter Christum subiere martyrium, reliquias est aspernatus, ossilatras eos appellans, qui nocturnis vacarent vigilijs. O audaciam, ò impietatem, ò contumeliam. Quis non admirabitur, quis non stupebit eam, quæ tunc fuit, Dei patientiam?

Leo Imp. iconomacus.

Psal. 113

Sacras reliquias insectatur.

Sed ad propositum redeat oratio, & dicat de clara & benedicta Christi martyre Euphemia. In eius ergò templo, quod est prope id, quod dicitur Hippodromium, erant eius sanctissimæ reliquiæ integræ, intactæ & illæsæ. E Chalcedone enim cum arca translatæ fuerant Constantinopolim propter eam, quę tunc fuerat, Persarum incursionem. In arca autem diuina fuerat ara collocata, quę subter sanctissimas habebat reliquias. Super eam autem peragebatur intemerati corporis & sanguinis Domini, Christi Dei nostri incruentum

cruentum mysterium. In eadem verò arca erat paruũ foramen, quod etiam stat nuncusquè in hodiernum diem, quod intus ferre potest quasi manùs hominis magnitudinem. In qua cùm ego quoquè indignus aliquandò ausus essem manum inferre, & loculum tetigissem, sensi bonum odorem, & gratiam appræhendi.

Dicam autem causam quoquè foraminis, quod diuino consilio & prouidentia factum est. Quãdo eius venerabiles & miraculorum effectrices reliquiæ erant Chalcedone, cùm impij Persæ locum occupassent, in diebus Heraclij Imperatoris, moti inuidia diaboli, quem colebant, cùm paleæ & lignorum magnum aceruum circa arcam congessissent, eam statuerunt comburere cum venerabilibus, quæ erant in ipsa, reliquijs. Sed nihil valuit eorum barbaricum & dæmoniacum inceptum, cùm Deus, prout scriptum est, seruet omnia ossa eorum, qui propter ipsum decertarunt. Ossa ergò eius ignis omninò non tetigit, nisi solùm, quòd cùm ex arca forma globi resilijsset, ꝓuidit, vt facilior daretur ingressus ad reliquias ijs, qui ex ipso volunt haurire gratiam curationum, nempè priùs dictum foramen.

Psal. 33. Persæ frustra nitũtur cõburere ossa S. Euphemiæ.

Erat ergò magna fides eorum, qui habitabant Constantinopoli, vt superiùs diximus, in templo & reliquijs omni ex parte benedictæ martyris Euphemiæ, & confluebant omnes instar fluuij haurientes curationes. Ex preciosis enim eius reliquijs exibat sanguis plenus bono odore, qui quidem tanquàm vnguentum à Deo suppeditatum, dabatur ægrotantibus. Et erat quidem fidelibus miraculum terribile & venerandum: infidelibus autem & ijs, qui aliter sentiebant, dedecus & ignominia. Tunc autem ille execrandus & perniciosus Imperator, temeraria vsus audacia, noctu ingressus cũ quibusdam, qui erant suæ sectæ, impetum fecit in reliquias omni ex parte benedictæ martyris Euphemiæ: & cùm arcam aperuisset, abstulit reliquias benedictæ martyris cum loculo, qui eas continebat.

Nota rẽ miram.

Impium facinus Leonis.

Cùm parata autem haberet alia ossa mortui exiccata, ea iecit intrà arcam: & cùm eam rursùs texisset, recessit. Venerandas autem benedictæ Euphemiæ reliquias cum ligneo loculo, deposuit in quadam domo oratoria ex ijs, quæ illinc erant in Regia. Quamobrẽ eius sorores & filiæ aromatibus, vnguentis, & luminibus id adorabant clanculùm, propter insignem gratiã & miraculorum magnitudinem.

Mos antiquus colẽdi sacras reliquias.

Hæc cùm resciuisset sceleratus, traiecit in Bucoleõtem & ferreum carcerem, & proiecit in fluentum maris: & die sequenti cœpit aduersùs benedictam Euphemiam mouere suam sceleratam & execrandam linguã, eam insectans, & dicens: Abite & videte, quantùm errabant, qui dicebant esse saluas & integras benedictæ Euphemiæ reliquias, & eas asserebant effundere vnguenta. Illi autem cùm abijssent & vidissent, non esse in carne preciosas Euphemiæ reliquias, sed arida, quæ ab ipso proiecta fuerant, ossa, ea conspuerunt, & maledictis sunt insectati.

Cùm fraudem autem & ludibrium & meras nugas dixisset esse curationes, arcam euerterunt, & cum ea aram sanctam templumque deserunt. Eduxerunt verò arcam extra suggestum, quod erat habitaculum virorum, qui non erant baptizati, & erant inerudití. Eos enim, qui erant bello capti ex gentibus, & Regiæ dabantur spolia, illic exonerabant. Alij autem armorũ opifices, & sordidarum ac illiberalium artium artifices cùm fixissent in eo fornaces, fecerunt domum secularem, quæ aliquandò fuerat templum. In sancto autem suggesto, vtpotè loco occulto, requisita corpori faciẽtes, excrementa corporis deponebant. O mi Christe, tuam tunc patientiam.

Templũ S. Euphemiæ ꝓphanatur.

Hæc ego quoque postquàm vidi, totus plenus lachrymis & eiulatibus, egressus sum, admirans omnipotentis Dei tolerantiam atque permissionem. Et hæc quidem facta sunt tempore prædicti impij Imperatoris. Sed quoniam Dominus est virtutum, qui inuictã habet potentiam, & vires, quæ subsannari nequeunt, (Deus enim reuerà non irridetur) audiamus quid Christus Deus noster prouidit in reliquijs benedictæ Euphemiæ. Nam dum eæ iactæ sunt in mare, prouidentia Dei summè misericordis, cymba quorundam duorum fratrum virorum piorum, egreditur è portu Sophiarum, quæ dicuntur: & dum ipsi parùm quid è portu nauigant, eccè loculus, qui cum fluento descendebat, fuit prope nauem.

Gal. 6.

Extractus itaque fuit à viris illis pijs, & repositus in nauigio, ipsis existimantibus se mundanum aliquẽ ferre thesaurum. Sublatis autem velis nauigarunt, vt exirent in ostio Abydi. Cùm autem parùm aperuissent loculum, vident reliquias, & suaui odore repleti, sunt admirati, neque sciebant quid agerent, nisi quòd solummodò inuocabant Dominum, vt eis reuelaretur, sanctumne esset, an commune. Illa autem nocte vident gloriam maximam, & lumina, & cereos, & viros candidis vestibus indutos, & Christum laudantes. Rursusque bono odore repleti nautæ, agnouerũt eas esse sanctas reliquias. Magno ergò gaudio affecti, clàm profecti sunt propter metum Tyranni, vt thesaurum ferrent in suam patriam. Postquàm autem venissent ad Insulam, quæ dicitur Lemnos, accidit eis magna tempestas. Et cùm incidissent in Promontoriũ insulæ, in quo fuit asper locus, & planè aptus ad naufragium, de salute desperabant.

E mari extrahitur locul' S. Euphemiæ.

Cùm Deus autem per intercessionem benedictæ Euphemiæ corripuisset nauem vnà cum fluctibus, superato periculo, inuenti sunt in loco tranquillo: & cùm Deo gloriam emisissent, conuenientem honorem tribuere reliquijs. Angebantur autem & dubitabant, cuiusnam essent sancti reliquiæ. Illa verò nocte acceperunt reuelationem reliquiarum, per eius nominis enunciationem. In illa enim insula sanctæ Glyceriæ iacebant reliquiæ. Dicta autem nocte visa est egredi ex insula martyr Christi Glyceria, & hæc è naue exijsse, & se inuicem esse complexæ. Et cùm dixisset quæ ex insula erat egressa, ei, quæ in naue exierat: Salue martyr Christi Euphemia benedicta, & se inuicem salutassent, rursùs per se recedebant.

Visio nautarum.

Tunc è somno excitati, cum lachrymis & gemitibus preciosas acceperunt reliquias, & loculum sunt complexi, præclari naucleri, Sergius & Sergonas: hæc enim erant eorum nomina. Cùm fuisset autem dies, enauigarunt volentes ire in suam patriam. Et cùm processissent vsque ad viginti circiter milliaria, vento spirante contrario, vel inuiti reuersi sunt in locum, vndè soluerant. Rursùs verò cùm paucis post diebus experiri voluissent, vterentùrne secunda nauigatione, iterùm reuersi sunt. Hoc cùm semel, bis & ter probassent, nec vllo modo possent in suam ire patriam, reuersis & in portum appulsis illa nocte visa est illis Christi martyr Euphemia, dicens: Cur contenditis me huc & illuc circumagere? Nolo vlterius progredi, neque hinc eò proficisci, quò me vultis ducere.

S. Euphemia nautis apparet.

Hęc cùm dixisset, rursùs dixit: Non satis fuit, ꝙ Chalcedone translata sim Byzantium, & in mare proiecta fuerim, & hic steterim? Cur etiam me vultis circumagere in partes inferiores? Hoc à me quidem ferri non potest. Nolite hoc facere: sed facite, vt hic quiescam. Hęc cùm audijssent, bonum capientes consilium, & quę iubebat martyr, impigrè exequi statuentes ædificauerunt domum oratoriam: & cùm omne onus nauigij consumpsissent, & suas facultates Deo

&

& martyri obtulissent, seipsos totonderunt, dicẽtes: Non dimittemus, o benedicta martyr, tuas venerandas reliquias: sed hic vsque ad uitę terminũ preciosis tuis reliquiis diuinissimè assidebimus.

His sic gestis, sanctissimus Lemni episcopus venerabile templum ædificarat in illis temporib. Visum est ergo, ut illuc portarentur sacræ benedictæ Euphemiæ reliquiæ ad dedicationem templi, quod ab eo constructum fuerat. Et cùm supplex fudisset preces, & uenisset ad reliquias benedictæ Euphemiæ, & illic totam noctem trãsegisset, ab eo visa est in somnis martyr Christi, dicens: Nè aggrediaris facere, qđ statuisti: non obediam enim hac in re tuæ sanctitati: sed abi ad sororem meam & in martyrio sociam Glyceriam, & ego illam rogabo. Ipsa autem se tibi tradet ad hoc, ut impleas quod desideras. Experrectus autẽ sanctissimus Episcopus, fecit ut ei iusserat benedicta Chri martyr. Et hæc quidẽ facta sunt illis tẽporibus.

S. Euphemia apparet episcopo Lemni.

Aequum est aũt, non præterire diaboli inuidiã, & quanam de causa hanc in benedictam Euphemiã excitauit tempestatem. Quando Christi gratia, quarta, quæ fuit Chalcedone, synodus tẽpore beatę memoriæ Marciani, qui piè & sanctè imperauit, fuit cõgregata, cùm aduersus Dioscorum Papam Alexandrinũ conuenisset, & eum anathematizasset, rectæq; & orthodoxæ fidei Symbolum confirmasset, & decretum exposuisset columnam rectæ fidei, dubitantib. ijs, q̃ erant ex parte contraria, bono capto consilio, dixerunt: Agè benedictæ Euphemię Martyris arcam aperiẽtes, in eius, quæ sunt in carne, & sunt mirabilium operum effectrices, reliquiis librum imponamus, ut per eam nunc quoquè uirtutum Dominus faciat miraculũ, & per eius preces nobis aperiat, an ex eius voluntate editum sit hoc decretum.

Cùm hęc ergo fecissent, simulatq; appropinquauit charta preciosis eius reliquiis, aliquid admirabile & magnum fecit Dñs opifex miraculorũ. Nã cùm martyris mortuã & inanimã manũ animasset, eã extendit: Cùm aũt chartam manu accepisset benedicta Christi martyr, & eam esset amplexa, pię rursus reddit fidei decretum ministris rectę fidei. Hoc cùm omnes essent admirati, & stupore essent repleti, laudarũt Deum omnipotẽtem: & sic in perfectione orthodoxæ fidei stabiliti, confirmarunt sanctam & œcumenicam quartam synodum, per reuelationem, quę facta est à benedicta Euphemia. Et ideo quæ inter sanctas imagines cernitur, Christi martyr Euphemia, ubiq; ponitur habens chartam in manu.

Nota insigne miraculum.

Vsus antiquꝰ imaginum.

Propter hęc & similia benedictæ Euphemiæ miracula, malorum author & inuidus commotus diabolus, meditatus tunc fuit inania aduersus Chri martyrem, & machinatus est, ut ea mitteretur in profundũ, ut prius dictum est. Sed Dei prouidentia, ex profundo fluẽti, sanctissimi naucleri eius acceperũt reliqas.

Post hęc aũt è uiuis excesserũt ministri. Sergius & Sergonas, & propemodum illa generatio, qñ Tyrannus Imperator, uita abrupta, reliquit Constantinum filium suum, uirũ sceleratissimũ & oĩ petulantia ac nequitia refertum, p̃naq; plenum contentione. Qui non solùm in sanctas imagines suam extendit improbitatem, sed ẽt multa alia adinuenit in Deum & Dei ecclesias, piosq; monachos, & oẽs, qui piè & sanctè vitam instituebant: simul incendẽs & prophanãs sacras ædes, & sanctorum reliquias exurens & dissipãs, & quæ ad Dei & sanctorum gloriam fiunt, uigilias excindens: & q̃ Dei prouidentia scaturiunt hominib. aspernãs & nihil faciẽs sanctificationes: & idolatras uocãs eos, q illis utuntur, & sanctorũ abdicãs intercessiones, sanctissimæq; Deiparæ & sp uirginis Marię auxiliũ & intercessionẽ publicè amandans, & expellens, Crucesq; quæ in triuiis fidei cõuenienter figebantur, deiiciens, Trinitatis adorationẽ, quã à patrib. accepimus in precatione, hinc & hinc mutare parãs: eos aũt, qui in clero erant forma præstanti, eunuchos eligens, & ad suũ ordinãs seruitiũ: monachos alios quidem flagris, alios uerò blanditiis decipiẽs, & vt uotum abnegarent, efficiens, seculares dignitates tribuendo: vestes aũt & uasa diuina, q̃ diuinas insculptas habebant imagines, cõfringens & comburens. & alia per se peragens piacula ec mysteria petulantiæ.

Constantinus Copronymꝰ, scelestissimus Imperator.

Vide quẽ ducem sequãtur hodie nostrates hæretici.

De medio aũt hunc quoq; sustulit Dñs uirtutum fine miserabili. Post huius uerò mortem imperauit Leo huius filius. Is hęresis quidẽ paternæ erat particeps, sed expers actionis. Non erat n. crudelis, ut eius parentes. Nullus tñ in diebus eius dignatus est liberè Dñm glorificare: sed metus & stupor oẽs inualerat orthodoxos, eis imminente impio cœtu eorum, qui nuper fuere ex schola patris. Quam cùm ille execrandus plantasset Constantinus plantationẽ ferentẽ botrum amaritici, improbe educauit, & educatã insanè in pios armauit: qui quidem multos monachos miserabilib. suppliciis, & morte affecere. Sed non in finem iratus est Dominus, neq; faciem omninò auertit, sed miserans miseratus est humani generis.

Perit misere ipius Constantinus.

Cùm aũt huius quoq; ramũ morte affecisset, Leonẽ, inquã qui genus ducebat è Scythia, excitauit eius vxorẽ Irenen, & eius filium Constantinũ, qui conuenienter nomini, mundo pacem procurabant. Quæ. n. ab execrando eius socero fracta erant & prophanata, restituebat & ornabat Irene: quos illi expulerãt & in exiliũ miserãt, reuocãs, & materne oẽs amplectẽs & fouens: & cùm illos imanes parricidas & piorum p̃dones scholares diuina exterminasset prouidentia, & alios pro eis uiros pios in numerũ retulisset, & in ordinib. eorũ loca implesset, & de diuinis rectè sentire docuisset, & ut oẽs orthodoxi aperta facie liberè gloriã Domini & rectã fidem enarrent, effecisset, profundtm pacem per ipsam Deus donauit ecclesiis. Sed ad bñdictę Euphemię scopũ redeat orõ. Vbi ergo pia Imperatrix diuino zelo incitata, cępit oĩa reædificare, fractum tẽplũ bñdictę Euphemię ante alia omnia contendit rursus ędificare & ornare. Quod ẽt fecit, & cùm id omni pietate exornasset, effecit, vt in id referretur, quod in eo olim Deo solebat fieri, incruentum sacrificiũ: & Chalcedone statuit episcopum: Erat n. ad hoc vsq; tempus uidua, propter iniuriam ei illatã ab impiis Imperatoribus, qui beatæ Euphemię memoriam & ciuitatem delere statuerant.

Irene & Constantinus restituunt religionem.

S. Euphemiæ tẽplũ instauratur.

Atq; diuino quidẽ zelo mota pia illa Imperatrix, de reliquiis beatę Euphemię satagebat & erat solicita: & cùm oẽs ad quęrendã hanc rẽ sanctã adhortaretur, ei, qui facit uoluntatẽ eorũ, qui ipsum timẽt, & implet consilia eorum, qui ipsum inuocant, placuit, benedictę Euphemię aperiri reliquias eo modo, qui est à nobis declarandus. Quas quidem, ut iam diximus, pii uiri illi deposuerant in Lemno insula.

Annis pręteritis fuerant in eo loco occultæ & tectę silentio, omnibus Insulę incolis maximam in eis fidem habentibus, & hoc arcanum conseruantibus, partim quidem propter Tyrannorum insolentiam, partim autem nè agnoscerentur, & ab eis auferrentur huius, quæ multa & præclara subiit certamina, reliquiæ. Cùm autem insignis & benedictæ martyris Euphemiæ miracula in omnem partem peruaderẽt, magnaque aduenarum multitudo ad reliquias conueniret, repente quidam ex proceribus, nempè ex Apocrisariis, ijs inquam, qui dant responsa, mittitur ab Imperatore ad Occidentem: uenitque Lemnum, & contemplatur populi multitudinem, & ea quæ fiebant miracula.

Cùm uerò ueluti quædam hostilis inuidia illum sceleſtum inuaſiſſet, rogauit quænam hæc eſſet populi congregatio, & quænam ea, quæ fiebant. Cùm autem rectè didiciſſet, cœpit uociferari, & terrere eos, qui illic conueniebant populos, ſic dicens: Oſſa rurſus habentur in honore? Sic docent Imperatores? Et multum minatus, diruit domunculam, in qua iacebat loculus benedictæ Euphemiæ. Cumque hæc feciſſet, fremens recedit. Illinc factum eſt, ut damnum martyr acciperet, & eius corpus uilipenderetur. Sed quoniam vbi uult Deus, vincitur ordo naturæ, & perit omnis humana ratio & inuentio, hoc accidit. Contigit enim, ut per ſucceſſionem ad quendam uirum bonum perueniret benedictæ Euphemiæ habitaculum & oratoriũ: in quo oratorio repoſitæ erant uenerandæ huius martyris reliquiæ.

Impius quidã diruit ædiculam S. Euphemiæ.

Erat autem eis marmor impoſitum, quod illi pinaucleri impoſuerant, ab eis inſcriptum tali inſcriptione: Nos Sergius & Sergonas nauigantes per Helleſpontum, cùm ex profundo ſuſtuliſſemus reliquias benedictæ & ſanctæ martyris Chriſti Euphemiæ, eius iuſſu eas hic depoſuimus. Cùm ergo per ſucceſſionem huius loci hæres fuiſſet Anaſtaſius Comes clariſsimus, accidit ut quorundam æmulatione falſis appeteretur maledictis, & à ſua dignitate excideret. Is verò nihil cunctatus, venit Conſtantinopolim, uolens in ſuum reſtitui Comitatum. Cùm autem (vt ſolet unuſquiſque) quæreret aliquem inuenire, qui eum ſua interceſsione defenderet apud Imperatricem, quidam ei dixerunt, Chalcedonenſem Metropolitanum ad id ſorte idoneum, vt qui poſsit liberè & fidenter loqui, & maiora ſuſtineat & defendat negocia.

Cùm ergo de eo interrogaſſet, inuenit illum in palatio: & cùm ad eius pedes procidiſſet, renunciauit ei propter quam cauſam adſit, rogans ut ſit eius interceſſor & adiutor. Contra autem dicebat Metropolitanus, ſe id non poſſe facere. Poſtquàm ergo eum dimiſit, ingreſſus eſt in partem ædis Epiſcopatus, in qua eſt etiam templum benedictæ Euphemię, Ponè autem eum eſt ſecutus uir diuina motus prouidentia. Templum verò Comes ingreſſus, cùm Deo diuinam emiſiſſet adorationem, ſedit in quodam loco.

Ad eum autem accedens ſupradictus uir, qui erat unus ex clericis templi, & cui ſua vice creditũ erat officium, rogauit, cuias, & quiſnam eſſet. Ille autem ei ilicò expoſuit, cuiuſnam eſſet, & quæ ei moleſta acciderant. Rogauit autem Comes clericum, cuiuſnam eſſet hoc templum. Is uerò dicit: Benedictæ Euphemiæ. Ille aũt reſpondens, & ſynceriſsimè manum pectori admouẽs, inquit: O meã omni ex parte benedictã Euphemiam. Ei uerò rurſus dicit clericus: Quẽadmodum dixiſti tuam eſſe benedictã Euphemiã? Ille autem reſpondens, dicit: Domi meæ, & in oratorio meo eius uenerandas teneo reliquias. Et is rurſus: Quomodo, inquit, fieri poterit? Vide, o homo, ne forte loquaris contra teipſum, nec eas poſsis oſtendere. Nam & Auguſta & Imperator eas curant diligenter quærendas. Quare Metropolitano quoq; ea de cauſa iuſſere facere ſupplicationes. Ille autẽ rurſus: Pro certo habeat tua reuerentia, quòd reliquiæ benedictæ Euphemiæ, quæ erant Chalcedone, ſunt apud me.

Sic confirmatus clericus, hęc lætus & exultans renunciat Andreæ ſanctiſsimo Metropolitano, gratulans & Dei prædicans magnalia: Qui cùm ſtatim acceriſſet Comitem, & ab eo fuiſſet factus certior, dedit gloriam Deo omnipotenti. Sargens autem, profectus eſt ad Taraſium ſanctiſsimum Patriarcham, & ei narrauit omnem rei ſeriem. Tum profectus ſanctiſsimus Patriarcha ad Imperatricem, & eius filium Conſtantinum, qui erat orthodoxus & amicus martyrum, expoſuit omnia, quæ facta fuerant. Qui rem admirati, quæ erat præter opinionem, laudib. hymniſque Deo emiſsis, magno ſunt affecti gaudio: & ſcapha quamprimùm expedita, miſerunt Comitem ſuæ dignitati reſtitutum, donatumque muneribus: & inſignes quoſdam clericos ex templo benedictæ Euphemiæ.

Taraſius Archiepiſcopus Cõſtantinopolitanus.

Cùm ipſi autem in Lemnum deſcendiſſent, congregati ſunt, qui illic circuncirca habitabant, in ira & indignatione, nolẽtes dimittere iis, qui miſsi erãt ab Imperatore, reliquias benedictæ Euphemiæ. Qua de re cùm non leuis exorta eſſet perturbatio, uidens Lemni ſanctiſsimus epiſcopus populi motum ad malum progredi, ſurrexit & ingreſſus eſt in medium eorum, uociferans & dicens: Cedite, o homines: eorum enim, quæ fiunt, nihil fit ſine Dei nutu. Sic omnino Deo uiſum eſt. Vitemus itaque Regis indignationem: Ita enim regis, eſt tanquàm ira leonis.

En quãti olim fiebãt ſacræ reliquiæ.

Prou. 19.

Hæc cùm dixiſſet, & plura alia, uix ſedauit multitudinem, ne iis qui uenerant, aliquid mali facerent, & dicto Comiti. In eum enim concitatus erat populi animus clamantis: Per ipſum proditus fuit noſter theſaurus. Tunc ergo ceſſarunt, & traducti ſunt ad pacem, & Deo dederunt gloriam, & laudem martyri, concedentes volentibus benedictæ Euphemię venerandas reliquias. Quas cum accepiſſent, qui ad eas miſsi fuerant, tulerunt Conſtantinopolim, tota ciuitate, & Imperatrice, & ſanctiſsimo Patriarcha Taraſio egreſsis obuiam.

Nota hæc Lector.

Cùm eis ergo obuiam proceſsiſſent, & complexi eſſent cum ea, cum qua par eſt, glorificatione, depoſuerunt in eius tẽplo, & in ea arca, in qua prius martyr fuerat, & unde execrandus & prophanus Imperator eam ablatam immiſit in profundum. Ij autem, q eas intulerunt Byzantium, & proceres, & qui primas obtinebãt apud Artabaſtinem & filias Imperatoris, & alii plurimi diripuere reliquias. Quomodo etiam manum ſanctam, quæ librum accepit, à Nicena Patritio cognomine Monomacho, qui in Sicilia inſula martyri templum extruxit, dicunt illic fuiſſe repoſitam. Hinc itaq; factum eſt, ut pauca quædam oſſa capitis quæ remanſerant, in ea, quæ olim fuerat, arca, clauderentur cum aliis reliquiis, quas etiã in hodiernum uſque diem ſcimus ſeruari in arcula. Arbitror autem in dicta quoq; inſula Lemno relictas eſſe quaſdam partes corporis.

O prudentiã minime inueſtigabilem. O quæ comprehendi non poteſt, potentiã altiſsimi Dei, qui facit omnia: Facit n. omnia, quæ uult. Audite ergo Reges, & intelligite. Aurib. percipite principes, & intelligite. Diſcedite qui poſsidetis terrã, & obſtupeſcite. Videte Dei magnalia, & laudate eius, quæ cõprehẽdi non põt, potentiam. Quis vnq̃ ſperaſſet, aut expectaſſet iueniri poſſe reliquias benedictæ Euphemiæ, de qua ne ſola quidem fuerat tot annis collocutio, donec uiſum eſt Dño virtutum, repentè & inopinato ſuæ, quæ comprehendi non poteſt, potẽtiæ facere miraculum? Nos autem cùm indignis labris martyri parum gratulati fuerimus, faciemus finem orationis.

Pſal. 148

Gaude omni ex parte benedicta Euphemia refugiũ Chriſtianorũ. Gaude bñdicta Euphemia, ſacrũ ſacerdotum ornamentum. Gaude oĩ ex parte clara & inſignis Euphemia, refugiũ infirmorum. Gaude bñdicta Euphemia, refugiũ oppreſſorũ. Gaude beatiſsima Euphemia, Regũ propugnaculũ. Gaude beatiſsima Euphemia, d̃cretorũ tutela ſynodaliũ. Gaude benedicta

Vide miras laudes, quas in ſancta honorem profert.

nedicta Euphemia, mundo profundens vnguẽta curationum. Gaude ueneranda Euphemia, oris hæreticorum frenum validissimum. Gaude digna omni honore Euphemia, Barbarorum aduersaria. Gaude omnium nostrum refugium & munitio, quæ es apud Deum nostri perpetua intercessio.

Memento autem o Dei martyr, mei quoq; humilis & infelicis, & suscipe hoc uile & nullius notæ scriptum funebre meæ temeritatis, petens pro omnib. q̃ cum desiderio tuam uenerabilem & miraculorũ effectricem semper peragunt memoriam, Regib. & Pastorib. sacerdotibus & monachis, principib. & subiectis, ut assequantur, ut sedeant à dextris Dei, & bonis fruantur æternis, gratia & clementia domini nostri Iesu Christi: cui gloria & potentia cum patre principii experte, & sanctissimo & consubstantiali & uiuifico spiritu, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

VITA S. IOHANNIS GVALBERTI, Authore (ni fallor) Blasio Melanesio, generali ordinis Vallis Vmbrosæ. Is enim scripsit huius beati viri vitã, sed Codex MS. eius nomen non habebat. Stylum mutauit F. Laurentius Surius in gratiam Lectoris.

IVLII 12

Ordo Vallis Vmbrosæ à quo conditus.

ANno salutis millesimo quadragesimo claruit beatus Iohannes Gualbertus, primus architectus & fundator ordinis Vallis Vmbrosæ, cuius professores viuunt conuenienter Regulæ S Benedicti, quibusdam constitutionibus priuatis illi superadditis, utunturque habitu coloris cinericei. Habet autem is Ordo multa monasteria in Tuscia & Gallia Cisalpina, quam Longobardiam uocant. Patria autem huius sancti uiri Florentia fuit. Parentes habuit nobiles. Pater Gualbertus dictus est, vir militaris. Cùm adhuc iuuenis degeret in seculo, & pater eius Gualbertus, quem diximus, capitalis esset hostis cuiusdam, q̃ eius cognatum iniustè peremerat, eaq; causa nõ Gualbertus modo, sed etiam Iohannes filius eius ultionẽ expeteret: accidit quodam die, ipsum Iohannem cũ armigero suo Florentiam proficisci, in ipso autem itinere uenire ei obuiam ab insperato hostem illum capitalem, idque loco tam angusto, ut neuter posset à uia deflectere. Tum verò hostis ille, quòd inermis esset, nihil nisi mortem præsentem expectans, subito quadam concepta fiducia de clementia Iohãnis, ab equo desiliit, humique prostratus, veniam iunctis cancellatim ad pectus manibus, pro Crucifixi amore veniam sibi dari humiliter postulauit. Compunctus Iohãnes audito nomine Crucifixi, pacem illi obtulit propter amorem Crucifixi, qui pro suis hostibus ipsum cruci figentibus rogauit, ne perirent: iussitque eum surgere à terra, metumque omnem ponere, quòd iam ex animo ipsi culpam omnem condonasset, ut posset ipse quoque propitium experiri Deum: fecitque ei copiam quo uellet recedendi.

S. Iohannis patria & parentes.

Vide pietatem. Luc. 23.

Porrò ipse ultra progressus, in quandã ecclesiã monachorum, quæ erat in itinere, se contulit, & cùm coram imagine Crucifixi genua flecteret, uidit Christi à Cruce pendentis caput ad se inclinari, tanquàm gratias ipsi agentis, q̃ pro eius reuerentia hosti capitali pepercisset. In tãti miraculi testimoniũ hodieq; Crux illa in ecclesia S. Miniatis, in monte prope Florentiã, cum magna ueneratione & cura seruatur: ubi olim fuit monasterium monachorum, quos Nigros uocant: nunc uerò Alborum est, id est, montis Olueti. Iohannes autem ea Christi uocatione attractus, constituit seculo nequam ualefacere: labentia cuncta despicere, ut Christum in Cruce nudum suspensum, ipse quoque nudus sequeretur. Itaque ad isthuc S. Miniatis monasterium profectus, ab Abbate & fratribus humiliter petiit sibi sanctæ religionis habitũ donari. Receptus igitur in laici habitu, pro monasticæ vitæ consuetudine comparat se ad capienda uitæ religiosæ experimenta. Interea pater eius audiens filium suum monachum futurum, ad monasterium abit, filium ad se mitti postulat. Sed cùm Iohannes ab Abbate ea de re interrogatus, nõ assentiret, timẽs nè quid à patre, homine seuero & aspero, periculi sibi crearetur: Abbas iniquum censebat, illum compellere & in discrimen conijcere. Tum uerò furore percitus Gualbertus pater, quòd non daretur ipsi copia cum filio colloquendi, multas ei monasterio minas intentauit, si ausi essent filium eius in suam sodalitatem admittere. Multum igitur anxii formidabãt monachi, si habitum monasticum, quem ille obnixè poscebat, Iohanni traderent, ne aliquo insigni damno à patre eius afficerentur. Cùm ergo nullus auderet ueste monastica eum inducere, ille feruore spiritus inflammatus, cùm sibiipse capitis comam totondisset, cucullum fratris cuiusdam appræhendit, eumque super altari in ecclesia reponens, hilariter sibi inducit, cunctis fratribus iuuantibus & congratulantibus illi. Etsi autem pater eius, vt illum uidit ea ueste indutum, initio acerbè tulit, multumque doluit, ac propemodum amentia quadam correptus, se derelictum & desolatum clamitauit: at tamen ab Abbate tandem & ab ipso filio confirmatus, sese colligens, & ad se rediens, consolationem accepit, & filio benè precatus, hortabatur vt in cœpto constanter perseueraret.

Nota lector, & disce ignoscere.

S. Iohannes monasticũ habitum petit.

Id eius pater fert molestissime.

Mirabilis feruor.

Ita ergo Iohannes iam monachus effectus, cœpit non sese inertiæ & segnitiei dare, sed ieiuniis & inedia uigiliisque domare corpus, ocium uitiorum sentinam summopere uitare, in preces & pias meditationes religiosè incumbere: humilitatis, patientiæ, obedientiæ, cunctarumque uirtutum de se exempla omnibus præbere. Non diù post Abbate ex hac luce migrante, fratres congregati, Iohannem in Abbatem unanimiter eligunt. Sed illud munus uir Dei humiliter recusans, malebat subesse, quàm præesse: non ignorans, quo quisque sublimiori sit loco constitutus, eo maiori in periculo eum uersari. At non sic impii, non sic, qui stimulante ambitione, per Simoniæ pestem, per fas & nefas, per abrupta nitentes in sublime, præcipites corruunt. Erat in eodem monasterio frater quidam. Is praua cupiditate inflammatus, Abbatiæ illius administrationem, numerata Florentino episcopo pecunia, ad se adduxit. Id ubi uir Dei comperit, cum alio ipsi fauente monacho clam ex monasterio recessit, ueniensque Florentiam, quendam magni nominis senem adit cum socio. Teuzo is senex dicebatur, & apud beatæ Mariæ ecclesiam Florentiæ in quadam cellula se incluserat, permultique ad eum confluebant, salutaria ab eo consilia expetentes. Valde autem Simoniæ labem detestabatur, qua tunc multi in Dei Ecclesia contaminati erant. Ab illo igitur Iohannes sciscitabatur, num sub Abbate Simoniaco intra suum monasterium Christo militare deberet, uel quid sibi faciendum esset. Consuluit ille, ut cum socio palàm in foro ciuitatis coram omnibus proclamaret, episcopum & Abbatem Simoniæ uitio obnoxios teneri: ac deinde looco cederent. Quod consilium, tame si à

Exercitia eius et uirtutes.

Recusat Abbatis functionẽ.

Teuzo inclusus.

communi legum consuetudine abhorreret, simpliciter ille secutus est. Ea autem res magnum horrorem attulit multis, quibusdam episcopi studiosis & amicis clamantibus, reum esse mortis, qui tanto uiro tam fœdam labem adspersisset: aliis uerò eum excusantibus. Porrò è tumultu extractus, clanculùm uix euasit manus eorum, qui episcopo fauebant: consulenteque illo, quem diximus, solitario homine, è patria discessit, & cum socio perquirere cœpit locum ad seruiendum Deo maxime accommodatū. Habebat tum apud se socius eius panem unum, quē pro necessaria ipsorum refectione seruauerat. Eum vir Dei pauperi obuiam uenienti stipemque petenti dari iussit, iactans cogitatum suum in Dominum, qui dat escam omnibus in tempore opportuno, nec sua fiducia frustratus est. Cùm enim ad castrū quoddam applicuissent, à multis abundè eis res necessariç suppeditatæ sunt.

Discedit e patria S. Iohannes.

Psal. 54. Psal. 144

Vt autem ad eremum Camaldulensem peruenere, non breuem illic fecere moram, illic degentiū mores contemplantes & uitam, quç quidem sancta erat, sed eremitica & solitaria. Cumque ab eius loci habitatoribus inuitarentur, ut se ipsis professione coniungerent, beatus Iohannes magis appetens uitam cœnobiticam, quippe tutiorem, quàm sit solitaria, inde recessit ea animi sententia, ut alibi nouam quandam congregationem institueret, sancti Benedicti regulam secuturam. Veniens igitur ad Vallem Vmbrosam, a duobus monachis, qui illic Domino famulabantur, deuote susceptus est: & cum locus ei arrideret, constituit illic sedem figere, constructo quodam vili ex lignis domicilio. Sed non diu passus est Dominus lucernam sub modio latere. Fama sanctitatis eius per loca viciniora sensim sese diffundente, permulti & clerici & laici eius inuisendi causa, plerique etiam conuersionis studio ad eum venere, in quibus fuere, Erizo, Albertus, Teuzo, Rodulphus, itemque Petrus, qui postea fuit Albanensis episcopus Cardinalis, & complures alii. Porrò Abbatissa quædam S. Hilarii, cuius monasterii erat locus memoratus, postquàm audiuit virtutes beati Iohannis, & sociorum eius, subsidio eis misit alimenta quędam & codices, & postea consentiente monasterio, locum ei donauit cum rebus & possessionibus multis, publico scripto donationem illam confirmans.

Vita Camaldulensium monachorū.

Postquàm autem & numero & merito satis illic monachi increuissent, placuit omnibus ipsum beatum Iohannem sibi Abbatem renunciare. Itaque licèt admodum renitentem & inuitum, in primaria se de illum collocarunt, eius imperio pariturí. Tandem ille, nè diuinæ uoluntati resistere uideretur, eis cessit: susceptoque Abbatis ministerio, mentem Regulæ beati Benedicti, quam complexi erant, accuratè inspiciens, modis omnibus eam obseruandam curauit. Itaque prohibuit, ne unquam monachi è monasterio exirent, nisi propter res necessarias monasterii, idque petita prius exeundi facultate. Voluit etiam noctibus nunquàm in dormitorio lumen abesse, haud secus atque in oratorio. Ad utilitatem uestium & paupertatem hortabatur fratres, tum etiam, vt ciliciis uterentur. Ex ouium suarum lanis variis iussit promiscuæ pannum fieri, unde uestes conficerentur. Quæ autem alios docebat, ipse præ omnibus & ante omnes perfectius exequi studebat. Erat in precibus assiduus, charitate diffusus, humilitate lenis, patientia constans, in obiurgandis uitiis rigidus, erga pœnitentes benignus, in cunctis morum grauitate maturus, abstinentia præcipuus, paruo admodum cibo potuque contentus, qui mortem arceret, non qui delicias adferret. Verùm ex nimia

Fit primus Abbas Vallis Vmbrosæ S. Iohānes.

Catalogus virtutum eius.

uiuendi austeritate fracto stomacho, in eum morbū incidit, quem syncopen uocant, quo beatum Gregorium Pontificem uexatum legimus: ita ut nisi crebrò fratrum opera cibus ei oblatus esset, animam acturus uideretur. Qua molestia eum ad supremum uitæ diē laborasse norunt, qui eum nouerunt: sed ille suis eā peccatis imputans, patientissimè tolerabat. Putatur autem diuina fortassis dispensatione eam illi euenisse, ut suæ infirmitatis experientia disceret, quemadmodum ipsum oporteret aliorum misereri. Cùm enim initio pauci essent, qui propter austeritatē eius possent instituta seruare, eo morbo correptus, tanta moderatione, discretione & misericordia erga omnes imbutus est, ut nemo illo humanior videretur. Commissos, quos uocant, & Conuersos siue Laicos fratres permultos recepit, eosque externis admouebat operibus, ut monachis tolleretur occasio euagandi, possentque liberius orationi vacare.

Per id tempus Henricus rex Florentiam veniens, cùm multas beati Iohannis virtutes auditione accepisset, quadam erga illum concepta beneuolentia, hortante Teuzione supradicto, misit episcopum Catholicum ad Vallis Vmbrosæ monasterium, qui summum altare consecraret. Post aliquot uerò annos Hubertus, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, totum templum consecrauit cum duobus aliis altaribus. Eodem tempore multi fideles nobiles loca obtulerunt aliis cœnobiis extruendis congrua, odore sanctitatis eius inuitati. Alii rogabant eum, ut monasteria dissoluta, sibi moderanda & gubernanda sumeret, & ad ante dictam formam reuocaret. Construxit tum recens uir Dei monasterium sancti Saluii, item aliud in Moscera, tertium in Razulo, quartum in monte Scalario. Paginam quoque, iam uetustum monasterium, reformandum suscepit, atque aliud S. Reparatæ in Aemilia siue Romandiola. Horum autem singulis suos præfecit præpositos, sæpiusque illa uisitabat, corrigens quæ emendatione digna uiderentur. Fuit autem uir Dei uerus paupertatis amator, in omnibus illam præ se ferens & docens. Itaque cum monasterium Muscetanum visitaret, uideretque structuras grandiores & elegantiores, quàm illorum paupertati congruere uideretur, domino Rodulpho, eius loci Abbati, uultu seuerissimo dixit: Tu hoc in loco magnis impendiis, quibus plurimi pauperes foueri potuissent, propria uoluntate palatia fabricasti: conuersusque ad riuulum quendam exiguum iuxta manentem, ait: Deus omnipotens, qui minimis magna efficere soles, videam ministerio pusilli riuuli istius enormis structuræ huius celerem uindictam. His dictis, mox abiit, tanquàm abominatus locum illum. Porrò simulatq; inde abiit, confestim riuulus cœpit increscere, collectaque magna aquarum vi, locoque suo relicto, præceps à monte ruit, & petrarum scopulos atque arbores secum trahens, structuras illas funditus euertit. Quamobrem Abbas cum fratribus perturbatus, cęnobium alio trāsferre uoluit. At pius pater benignè eos consolans, dixit: Nolite timere, nec mutetis locum, nihil ab hoc riuulo deinceps accepturi detrimenti. Quod quidem eius uaticinium vsque in hodiernum diem compleri certum est.

Multa extruit monasteria.

Zelus paupertatis.

Alio tempore cùm audisset quendam cōuersionis gratia cęnobium petiisse, totumq; patrimoniū suum in charta scriptum, neglectis hæredibus, secum eo apportasse, mox illud monasterium adiit, & Abbati, qui chartam illam receperat, imperauit, ut sine mora eam sibi exhiberet. Quam acceptam discerpsit, humi abiiciens fragmenta eius. Putabat enim rationi & æquitati magis consentaneum, exiguis contentum

tum viuere, quàm auctis opibus superbia efferri. Deinde valdè commotus, zelo sanctæ paupertatis, Deũ & Apostolum eius rogauit, vt ipsum de illo cœnobio vlciscantur: confestimque iratus abscessit. Nec longè abierat, cùm ecce repentinus exstitit ignis, monasterium illud magna ex parte absumens. Vt autem socius eius uidit incendium, & ei indicauit, nec retrò respicere uoluit, nec eo referre pedem, sed ad Vallē Vmbrosam iter prosecutus est.

Ignis cœlestis ulciscitur monasteriũ.

Quo in monasterio, cùm resideret, & Stephanus Romanus Pontifex per uicina loca iter haberet, audita celebri fama eius, nuncios ad eum misit, viros honoratos, orans ut ipsius conspectui se præsentare non grauaretur. Sed cùm aduersa ualetudo non fineret eum ad sanctitatem illius proficisci, Pontifex denuo nuncios misit, fortassis quòd existimaret eũ modestiæ & humilitatis causa nolle venire, indignumq; se arbitrari, qui coram ipso appareret, uel etiam cupere eum latere: iussitq; ut si aliter uenire non posset, in lectica se adduci pateretur. Cernēs igitur uir Dei mentem Pontificis, in ecclesiam ingreditur, rogatq; Dominum, ut citra scandalum & inobedientiam aliqua ratione id efficiat, ne cogatur ipse summo Pontifici sese præsentem exhibere. Deinde surgens ex lecto, coram nunciis Pontificis conuersos aliquot ad se accersiri iubet, qui ipsum ad Pontificem perferant. Sed cùm paululùm à monasterio discessissent, mox ingens extitit aeris tempestas, ventis sæuientibus, & immenso imbre è cœlo ruente. Quod legati cernentes, & non sine diuino miraculo fieri credētes, illum ceu uerum Dei hominem, in monasterium reduci mandant, beatissimo Pontifici rem, ut erat gesta, referentes. Qui deinceps noluit eum ad se acciri, ut in sua quiete permanens, pro felici Ecclesiæ statu Dominum oraret.

Nec defuit uiro Dei gratia discretionis spirituum, neque donum prophetiæ, quo occulta hominum, soli Deo cognita, diuina reuelatione edoctus, enunciauit. Si quis ad monasterium veniret, monasticum habitum petiturus, ex eius adspectu cognoscebat, num Dei spiritu moueretur. Cùm esset in * Pasfiniano monasterio, quidam ad eum uenit, dicens se uelle mundum relinquere. Is primò apud eum repulsam passus est, sed cùm importunè instaret, à pijssimo patre receptus est. Is igitur in conuersionis initiis pro more confessionem faciens, quædam peccata dixit, maiora præ uerecundia reticuit. Gerardus, homo dicebatur. Ait itaque quodam die uir sanctus ad eum: Quid ita Gerarde mihi imponere uoluisti? Illo dicente, Qua in re, pater sancte, tibi imposui? Vir Domini ad partem eum trahens, secretò dixit ei: Ea in re decepisti me, immo uero teipsum potius, quod non es integrè confessus peccata tua. In ipsa enim Epiphania Domini & pridiè eius diei cum illius hominis vxore adulterium perpetrasti, nec tamen in cõfessione dixisti: quodque deterius est, etiam in proposito eius adulterii iterãdi perseueras. His ille auditis, cùm agnosceret peccatum suum, nec dubitaret diuinitus beato uiro reuelatum, quod sciret esse occultum, prostratus ad pedes eius, cum lachrymis ueniã petiit, egitque pœnitentiam.

Pollet spiritu prophetiæ.

Aperit secreta cordium.

Quidam uir nobilis & diues, uiro Dei familiarissimus, Vbaldus nomine, grauissima laborabat valetudine. Vxor uerò eius iamiamque animam acturũ expectabat, misitque Beuronem familiarem suum ad virum Dei, ut eum de mariti imminente obitu faceret certiorem. Venit Beuro celeriter ad hominem Dei, in monte Scalario tunc commemorantem, indicauitq; illi, quid haberet in mandatis. Tũ beatus Iohãnes, versis ad Orientē luminib. fusaq; ad Deum prece pro homine moribũdo, Beuroni dixit: Redi ad tuos, quem enim reliquisti supremum trahentem spiritũ, sanum & lætum offendes. Ita nimirum & ægro obtinuit sanitatem, & rem Beuroni incognitam explicauit atque prædixit.

Sanat moribundũ.

Manente uiro Dei in monasterio Pasfiniano, Leo Papa illac transiens cum curia sua, uolebat illic cibũ capere. Quæsiuit ergo uir sanctus ex œconomo suo, num pisces haberet beatissimo Pontifici offerẽdos. cumque didicisset nullos eum habere, conuersos quosdam iussit ire piscatum in fluuio siue lacu uicino. Cunctis affirmantibus illic pisces non inueniri, perstitit in sententia, dicens ut irent, & Domini auxilium sibi adfuturum minimè dubitarent. Itum est ergo, & duo magni lucii capti sunt. Eos cum omnium admiratione apportatos, ipse uir beatus Pontifici obtulit, gratissimo animo illos accipienti.

Pisces capiuntur, ubi nulli erant.

Viscera pietatis & misericordiæ magna erant in illo, eaque eum permouebant, ut multis modis miserorum inopiam subleuaret, ipse inops & pauper. Ab infantia enim creuerat cum illo miseratio. Reuersus quandoque ab aliorum uisitatione monasteriorũ ad suum Vmbrosianum, memor inopiæ, qua multi tum premebantur, dispensatorem suum Gofredũ, & Procuratorem Rusticum nomine, uocans ad se: Inspiciamus, inquit, horreum, uti se habeat. Vt uidit autem abundè illud repletum: Quàm multi, inquit, fame opprimuntur in hac annonæ caritate, & uos abundatis? Iussitque adferri vas quoddam, quinque plus minus capiens modios, illudque frumento impleri: quod ab hora tertia usque ad nonam per seipsum grata liberalitate pauperib. aduentantibus elargitus est: mansitque horreum æque, ut antea, plenum.

Frumentum elargitur, nec minuitur.

Fame populum quodam tempore premente, beatus pater stans ante fores monasterii de Razuolo, vidensque gregem uaccarum eius in montis iugo herbas carpere, nec haberet alimoniam, quam petentib. pauperibus largiretur, ita precatus est. O sancte Paule, si uelles unam ex his uaccis cedere in usus pauperum. Confestim uacca deorsum corruēs, extincta est, cuius carnes iussit egenis distribui. Ea distributa, similiter petiit sibi & secundam & tertiam & quartã dari: easque omnes pauperibus dedit. Ea re contristati pastores, gregem ad aliud mõtis latus abduxere. Sed uir pius pauperum precibus satisfacere desiderans, nec habens tamen, unde id posset, cum lachrymis orauit: Sancte Paule, isti loci mutatione fugere moliuntur: sed te, qui loci huius patronus es, effugere nõ possunt. Tu qui misericordiam & eleemosynas prçstandas docuisti, dona mihi, unde pauperes sustentare queam. Mox aliæ quinque vaccæ ruerunt præcipites, quas eo casu extinctas iussit pater sanctus pauperibus erogari. Id ubi pastores aduerterunt, grauiter de illo conquesti sunt, asserebantque satius esse curare illum reduci ad suum Vallis Vmbrosæ monasterium, quàm cum tanta ipsorum iactura illic eum hærere. Quibus ille placidè respondit: Video uos hac re afflictos: sed bono animo estote: nullius porrò uaccæ iacturam facietis. Id quod etiam sic euenit. Alio tempore cùm non haberet panes, quos daret, totum lac pauperibus iussit erogari. Quædam etiam pluuiæ receptacula, Valli Vmbrosæ donata, tempore inopiæ vendidit, & precium pauperibus distribuit.

Vaccas multas dat pauperibus.

Multa edidit miracula: multos morbidos sanitati restituit. Aegrotus quidã, Florentius nomine, filiũ habens ex morbo iam ad extrema tẽdentem, ad venerabilē patrē, qui tum apud S. Saluium erat, venit, salutē poscens filio suo. Sancto viro respondente, non hæc sua, sed Apostolorũ esse opera, ille nihilominùs in pcibus

Sanat moribundũ.

cibus perseuerauit. Tum uir pius commiseratione victus, cum fratribus pro illo rogauit Dominum, & ilico curatus est.

Accidit quandoque, vt fratres nimia egestate, non nisi tres panes in monasterio haberent. Illos beatus pater iussit diuidi, & singulis singulas particulas apponi. Simul autem perpendens, necessitati nō esse praefixam legem, cum Cellario suo egit, vt aries vnus occideretur, & coctus fratribus apponeretur: Hodiè, inquit, penuriam patimur, cràs abundabimus. Itaq; hora prandij fratres ad mensam sedentes, singuli particulas suas panis comederunt: à carnibus autem appositis omnes abhorruerunt, nec eas pro sui canonis reuerentia attingere voluerunt. Postero die, vt vir sanctus praedixerat, venerunt quidam ad beati Saluij monasterium cum multis iumentis, frumento & farina onustis, afferentes à nobilibus se missos esse. Sed quinam illi nobiles fuerint, resciri non potuit. eiusdē generis aliud contigit alio tempore. Cùm enim pane deficiente, iussisset bubulam fratribus apponi, & illi non auderent contingere, orante viro Dei, quidā monasterij fores pulsauit. Ad quem cellarius exiens, vidit eum multos panes adferentem: quos ille fratribus ad mensam importauit, gratias Deo agentibus, qui dat escam in tempore opportuno. Porrò cellarius reuersus ad fores, vt nomen hominis cognosceret, qui illos panes misisset, neminem illic inuenit. Ille enim pistor miserat panes, qui filijs Israel manna è cęlo praestitit in deserto.

Frumentū apportatur, sed nescitur, vnde.

Psal. 144

Exod. 16

Quidam mente captus cùm ad Passinianum monasterium iret, vt illic curaretur, cum alijs fluuium Arnum nauigio transmittens, impellente vesania, in medium flumen se praecipitem dedit: sed virtute Dei & meritis beati viri, ad ripam fluminis incolumis euasit.

In monasterio Vmbrosiano quidam frater malè habebat. Quae ergò medicina ei parata fuit, eam vir sanctus sua manu ei praebuit, moxq; negocio quodā emergente, aliò festinus abscessit. Interim aeger ille non satis cautè se gerens, morbo increscente post paucos dies uita functus est: atque eius obitum, ut habet consuetudo, omni congregationi is, quem Supriorem uocant, literis denunciauit. Intereà uir Dei reuertens, & de fratris decessu factus certior, causam mortis eius cognoscere studuit. Quae cùm ei exposita esset, mandauit in tota congregatione aboleri memoriam eius propter illius inobedientiam, quòd se non satis cautè custodiuisset. Cùm sic igitur fieret, nec quisquam pro eo oraret, aliquot dierum euoluto spatio, clara die defunctus cuidam fratri apparuit, eique indicauit se esse illum, qui à uita migrasset. Illo uerò sciscitante, quo in statu res ipsius essent, respondit se excommunicatum esse, & per patrē Iohannem à fideli um consortio segregatum: quod accipiē dum est de suffragiis.

Seueritas in fratrem immorigerū

Illo rursus percōtante, qua posset ratione iuuari, respondit defunctus: Si me sanctus Iohannes reconciliare uoluerit. sicque disparuit. Tum frater ille beatum uirum accessit, eique, quid uidisset & audiuisset, enarrauit. Mox pius pater seueritatem misericordia temperans, iussit in monasterio & per omnem congregationem, officium & eleemosynas pro illo fieri. Quibus peractis, post dies triginta iterùm eidem fratri defunctus apparuit alacer, & iucundus, gratias agens sancto Iohanni, quòd eum reconciliasset: absolutusque à poenis, ad beatorum coetum proficiscebatur.

Precibus et eleemosynis liberatur frater à poenis.

Alius quidam, Florentius nomine, vir eloquens & moribus ciuilis, qui Simoniana perfidia ualdè se contaminarat, in cuiusdam Episcopi suscepto patrocinio, grauissimè decumberet, iamiamque moriturum se affirmabat, atque inter acerbos moestosque luctus crebrosque singultus, per amicos à beato Iohanne habitum ordinis eius sibi donari petiit. Assensit uir sanctus, nec multum cunctatus, nouitiorum habitu eum induit. Eo indutus, cùm iam reualuisset, & scipioni innixus, monasterium perlustraret, prior morbi uis eum denuo inuasit, ità ut morti propinquus uideretur. Id ubi sanctus audiuit, ad lectum aegroti cum multis fratribus accessit, eumque à corpore migraturum Domino commendauit. At ęger caput suum pallio, quo erat opertus, texit, & uiro sancto, cur id faceret, inquirente, respondit timens & tremens: Video satanam propè assistere, è cuius ore uasta flamma funditur, & ex naribus fumus sulphureus prodit. Cùm autem locum, in quo illum cerneret, uiro Dei indicasset, ille ablata è manu tenentis Cruce, diabolum ea egregiè uerberauit. Tum ille mox instar fumi euanuit, & egrotus in has prorupit uoces: Gratias Deo, ecce aufugit satan, ecce recessit. Et ecce adest beata Maria, sanctique Petrus & Benedictus. Atque his dictis, spiritum exhalauit.

Cruce verberat dæmonē.

Vir beatus Episcopum Florentinum, Petrum nomine, patria Ticinensem, non solum Simoniae, sed etiam haeresis propter illud uitium cum suis fratribus reum asserebat, nec ab illo sacramenta percipienda dictitabat. Inde uerò uehemens orta est contentio in Clero & populo Florentino, alijs Episcopū defendentibus, alijs monachos laudantibus, quòd tanta libertate illud vitium detestarentur. Cumq; ea causa non raro seditiones concitarentur, persuasit sibi iniquus ille Episcopus eam se infamiae notam facilè aboliturum, si monachos illos curaret occidi, vt eorum exemplo caeteri eius aduersarij terrerentur. Misit igitur nocturno tempore multam equitum & peditum turbam armatam ad monasterium sancti Saluij, vbi tum beatus Iohannes morari putabatur, qui tamen pridiè inde recesserat ad Vmbrosam Vallem. Ingrediuntur ui in monasterium ministri tenebrarum, & quos inueniunt monachos, eos crudeliter vulnerāt, in agnos haud secus atque lupi insilientes. Nullum verò monachorum murmur, nulla querimonia audiditur: sed patienter illi ferunt iniurias illatas, gratias agentes Deo, qui eos dignos fecisset, ut pro illo paterentur, qui est ueritas, quae nec fallere, nec falli potest. Nec his contenti satellites Episcopi, in monasterium prius uastatum & expoliatum, ignem iniiciunt. Sed unde inimicus uictoriam & sui exaltationem sperabat, indè detrimentum potius, & ignominiam reportauit. Multi enim ex ijs, qui ante illi fauerant, eumque defendendum susceperant, tantam eius impietatem & barbariem cernentes, ad monachorum partes sese adiunxerunt. Altera die, eo iam diuulgato maleficio, multi venere ad monasterium, eiusque perspecta uastatione & desolatione, multis modis fratribus monasterii opitulati sunt.

Crudelitas Episcopi Florentini.

Porrò beatus Iohannes eius rei nuncio accepto, simul eo aduenit: uidensque fratres suos nudos, flagellis caesos & uerberatos: Nunc, inquit, monachi estis. Sed cur sine me isthaec ferre uoluistis? Doleo profectò non mediocriter, quòd coronarum uestrarum particeps fieri non merui. Postea uerò monachi cum amicis suis Romam profecti, Petrum Florentinum antistitem publicè & quidem constanter haereticum & Simoniae labe foedatum proclamant, & eius rei confirmandae causa offerunt se paratos ad subeundos ignes. Verùm Alexander Pontifex, qui tum in Petri cathedra residebat, nec accusatum deponere uoluit, nec ut monachi in ignem ingrederentur, admittere. Maxima enim

Cōsolatur uir Dei fratres verberatos.

Hildebrādus postea.

enim Episcoporum pars, qui ad Synodum generalem conuenerant, Episcopo fauebat, monachis aduersabatur. Sed Hildebrandus Archidiaconus, qui postea fuit Gregorius, eius nominis septimus Romanus Pontifex, partibus beati Iohannis studebat, easque tuebatur. Porrò Dux quidam Godefridus vsque adeo Episcopo fauebat, ut etiam mortis minas monachis intentaret. Itaque hac durante controuersia, qui Iohanni adhærebant, tam laici quàm monachi, multas ab aduersariis iniurias ꝑpessi sunt. In ijs fuit Archipresbyter summæ ædis & Prior, qui quòd Iohanni adhæreret, ex urbe Florentina dimissus est.

Grego. 7.

Ad extremum monachi aiunt illis, qui Petrū Episcopum suum defendendum susceperant, se per ignē transituros: & si, uti benè confidunt, inde illæsi exierint, hortantur, ut idem cum ipsis sentiant de Simonia Episcopi. Sin minus, paratos se dicunt unà cum aliis uenerari Episcopum, & a Simonia immunem pronunciare. Ea res cunctis placuit. Præfigitur itaque locus & dies, quo isthuc fieri debeat, ut si qui velint, possint coram intueri. Locus præfixus est in monasterio Septimi, quod tunc erat Ordinis memorati, nunc verò Cisterciensium est. Dies fuit quarta feria primæ hebdomadæ Quadragesimæ. Modus probationis fuit eiusmodi: ut in loco publico duæ lignorum strues iuxta se fierent, quæ obtinerent in longum decem pedes, in latum quinque, in sublime quatuor & dimidium. Inter utrasq; autem strues semita interesset longitudine brachii, prunis ardentibus constrata, per quam unus ex monachis transiret. Vbi aduenit statutus dies & hora, inuitatur Episcopus Petrus à suis, ut accedat uisurus tantę rei experimentum, ne ciuitas Florentina tam diuturna vexetur altercatione.

At ille prorsus renuit: immò si qui charum eum haberent, eos eò accedere vetuit. Sed plebs omnis vtriusque sexus & cleri maxima pars, illuc properarunt. Pollicentur fautores Episcopi, si ea probatio suo potiatur effectu, vt quispiam è fratribus per ignem illæsus transeat, se ipsis suffragaturos, & ab Episcopo defecturos. Itaque fiunt litaniæ & aliæ preces à monachis, sacrificium solenniter celebratur ab Abbate illius instituti, clericis & monachis adiuuantibus. Vbi uentum est ad Agnus Dei, unus ex monachis fert aquam sacratam ad aspergendum, alius thuribulum thuris incendendi causa, tertius faculas ad ligna inflammanda: quartus imaginem Crucifixi. Inuocatur à cunctis Dominus Iesus Christus & sanctissima mater eius pleno ore, ut rei ueritas declaretur. Sacrificio peracto, deponit casulam, crucemque manu gestat Abbas, qui sacrificauerat: Petrus is quoque dicebatur. Litaniis absolutis, vnus ex Abbatib. eligitur, qui clara uoce populo exponat petitionis & sponsionis conditionem. Deinde Abbas Petrus cum Cruce, quam manu gestabat, S. Iohanne interim coram adstante & orante, ingreditur per medios ignium globos, flamma in sublime ascendente, calcatque ardentes prunas, quæ erant in via inter lignorum incensas strues. Sed prius, quàm ingrederetur, cunctis audientibus, ita precatus est: Domine Iesu Christe, lux uera omnium in te credentium, peto misericordiam tuam, oro clementiam tuam, ut si Petrus Ticinensis, qui dicitur Florentinus Episcopus, pecunia Florentinam sedem occupauit, tu ęterni patris filius, tu mea salus, in hoc tremendo iudicio ad me adiuuandum festines, & me illæsum sine vllis adustionis uestigiis conserues, sicut olim tres pueros in fornace Babylonica seruasti. His dictis, ꝑ medios penetrat ignes, neque corpori, neque uestimentis vllo adustionis vestigio inhærente. Cumq; uellet uertere sese, & eadē uia ꝑ flammas reuerti, à populo retinetur, quippe iam perspicuè rei propositæ ueritatem edocto. Nec uerò satiari poterant eius pręsentia, aliis manus, aliis pedes, reliquis uestimenta eius exosculantib. Beatum se existimabat, quisquis uel fimbriā vestiū eius posset contingere. Ità Simon Petrus magnis celebratur laudib. Simon Magus vt stercus ab omnib. conculcatur: & Petrus, nō Apostolus, sed Episcopus, Simoniacus ab omnibus pronunciatur, & ut hæreticus euitatur. Denique Senatus populusque Florentinus rem totam solennib. literis perscribit Pontifici Alexādro, humiliter orans, ut quemadmodum Simon Petrus Simonem Magum maledictione damnauit, ita ipsius sanctitas uelut Petrum Florentiæ Episcopum ea dignitate priuare, & alterum ei substituere. Fecit ita Pontifex Alexander, iustitia id exigente, ob tollenda scandala, & alius Florentinis datus est antistes.

Abbas Petrus illæsus per medios ignes trāsit.

Dan. 3.

Postea uerò beatus Iohannes iam senio confectus, in morbum incidit grauissimum: congregatisq; è diuersis locis Abbatib. suum è uita hac decessum pronūcians, hortabatur omnes, ut Canonem monasticū accuratè obseruarent, & unitati fraternæq; dilectioni studerent: perceptisque cum multa deuotione sacramentis, spiritum cœlo reddidit incontaminatū, anno Dominicæ incarnationis millesimo septuagesimo tertio, quarto Idus Iulii. Tertio inde die humatus est in ecclesia monasterii *Pasiniani. Post obitum eius omnipotens Deus multis eum miraculis illustrauit.

S. Iohannes perceptis sacramentis mortē obiit.

**De Pasignano.*

DE S. EVGENIO CARTHAGINENSI Episcopo, & plerisque alijs, sub Hunerico Vandalorum rege multa in Africa perpessis, ex lib. 2. Victoris Vticensis de persecutione Vandalica.

MOrtuo igitur Geiserico (Vandalorum rege) Hunericus maior filius pri succedit. Qui primordio regni, ut habet subtilitas Barbarorum, cœpit mitius & moderatius agere, & maximè circa religionem nostram: vt etiam ubi anteà sub rege Geiserico præiudicatum fuerat, ne spiritales fierent conuentus, conuenticula concurrerent populorum. Et ut se religiosum ostenderet, statuit solicitus requirēdos hæreticos Manichæos: ex quibus multos incendit, plurimos autem distraxit nauibus transmarinis: quos penè omnes Manichęos suę religionis inuenit, præcipuè presbyteros & diaconos Arrianæ hæreseos. Vnde magis erubescens, amplius in illos exarsit. De quibus repertus est unus, nomine Clementianus, monachus illorum, scriptum habens in femore: Manicheus discipulus Christi Iesu. Propter quod magis laudabilior memoratus uidebatur, in uno displicēs, quia cupiditati insatiabili uehementius inhiabat, & prouincias regni sui uariis calumniis atque indictionibus onerabat, ut de illo præcipuè diceretur: Rex egens, magnus est calumniator. Dedit autem licentiam, Zenone Imperatore atque Placidia, relicta Olibrii, rogantibus, ut Carthaginensis ecclesia sibi quē vellet episcopum ordinaret, quæ iam per uiginti quatuor annos tali ornamento fuerat destituta. Mittit ergò tunc ad ecclesiam Alexādrum illustrem, huiusmodi legationem ferētem, ut pręsentia eius catholicus populus dignum sibi peteret sacerdotem, destinans quoque per notarium suum, nomine Vuitared, edictum, quod publicè legeretur, hunc continēs modum:

IVLII 13 quo die Martyrologia eos habent.

Hunericus Manichæos ꝑsequitur

dum: Iussit uobis dominus dici, quia Imperator Zenon, & nobilissima Placidia, per Alexandrum virum illustrem scripserunt, petētes vt ecclesia Carthaginis, religionis vestrę proprium episcopum habeat, hoc fieri præcepit atque eis rescripsit, vel legatis ab eis directis dici iussit, vt sicut petierunt, vobis episcopum quem volueritis ordinetis: eo sub tenore, vt nostræ religionis episcopi, qui in Cōstantinopoli sunt, & per alias prouincias Orientis, ex eius præcepto episcopi, liberum arbitrium habeāt in ecclesijs suis, quibus voluerint linguis populo tractare, & legem Christianā colere, quemadmodùm vos hic vel in alijs ecclesijs, quæ in prouincijs Africanis constitutæ sunt, liberum arbitrium habetis in ecclesijs vestris Missas agere vel tractare, & quæ legis vestrę sunt, quemadmodùm vul tis, facere. Nam si hoc circa eos non fuerit obseruatū, tam episcopus, qui ordinatus fuerit vel clerici, sed & alij episcopi cum clericis suis, qui in Africanis prouincijs sunt, iubenter inter Mauros mitti. Quod edictum dum nobis præsentibus xiiij. kalendarum Iuliarū vniuersæ ecclesiæ legeretur, gemere cœpimus mussitantes, eo quòd meditantibus dolos, malorum esset futura persecutio præparata. Et itá legato dixisse probamur: Si itá est, interpositis his conditionibus periculosis, hæc ecclesia episcopum non delectatur habere. Gubernat eam Christus, qui semper dignatur gubernare. Quam suggestionem legatus accipere neglexit. Simul & populus, vt tunc fieret, vt ignis exarsit: cu ius clamor intolerabilis, qui nulla posset ratione sedari.

Missas agere.

Ordinato itaq; episcopo Eugenio viro sancto, Deo que accepto, sublimis nata est lætitia, & gaudium cumulatum est Ecclesiæ Dei. Exultat multitudo catholica sub barbara dominatione, de ordinatione pontificis reparati. Nam maximus iuuenum numerus atque adolescentularum, sibimet in commune congaudens attestabatur, quòd nunquàm vidisset Episcopum in throno sedentem. Porrò ille vir Dei sacerdos Eugenius cępit per conuersationem operum bonorum venerabilis & reuerendus haberi etiam ab eis, qui foris sunt, & itá esse ab omnibus gratus, vt si fas esset, animam suam pro eodem vniuersos ponere delectaret. Eleemosynas quoquè tales per eum Dominus dignatus est facere, vt incredibile videatur tanta eum impēdere, vbi ecclesia totum Barbaris tenentibus, * ne vnius nummi habere cognoscitur facultatem. Humilitatem in illo, charitatem, pietatem, diuinitùs condonatam, si quisquam incipiat, non poterit explicare. Pecuniam apud eum mansisse nō probatur, nisi fortè tali hora offerretur, quandò iam sol diei explicans cursum, nocturnis tenebris ordinem daret & locum. Vndè tantum reseruabat, quantum diei sufficeret, non quantū cupiditas expetisset, Deo nostro subindè quotidiè ingentia & maiora donante.

Eugenius ordinatur Carthaginis Episcopus.

Est mirè gratiosus apud omnes.

**Eius uirtutes.*

Sed cùm fama eius esset celebris atque manifesta, cœperunt exindè Arrianorum Episcopi inuidia grauì torqueri, quotidianis & præcipuè cum Cyrila calumnijs insectantes. Quid primum? Suggerunt de illo, vt suum nequaquàm sederet thronum, neque Dei populo verbum faceret consuetum. Deindè, quoscun que mares vel fœminas, in habitu barbaro incedētes, in ecclesia conspiceret, prohiberet. Ille respondit, vt decuit: Domus Dei omnibus patet, intrantes nullus poterit repellere: maximè quia ingens fuerat multitudo nostrorum catholicorum, in habitu illorum incedentium, ob hoc quod domini regiæ seruiebant. At vbi ab homine Dei tale responsum accepit, statuit in portis ecclesiæ collocare tortores. Qui videntes fœminam vel masculum in specie suæ gentis ambulantes, ilicò palis minoribus dentatis iactis in capite, crinibusque in eisdem colligatis, ac vehementius stringentes, simul cum capillis omnem pelliculam capitis auferebant. Nonnulli dum hoc fieret, statim oculos amiserunt: alii ipso dolore defuncti sunt. Mulieres uerò post hanc pœnam capitibus pelle nudatis, præcone præeunte per plateas, ad ostensionem totius ciuitatis ducebantur. Quod sibi magis, quæ patiebantur, lucrum maximum computabāt. Quorum nos plurimos nouimus, nec scimus eorum aliquem tunc, etiam pœnis urgentibus, à recto itinere destitisse.

Arriani illi inuident.

Crudelitas Arrianorum

Catholicorum Constantia.

At ubi isto modo fidei infringere non valuit murū, cogitat ut nostræ religionis homines in aula eius constituti, neque annonas, neque stipendia solita po tirentur: addidit quoque & laboribus eos conterere rusticanis. Dirigit uiros ingenuos & admodum delicatos ad campum Vticensem, vt sub ardentis solis incendio cæspites mensium desecarent: ubi omnes cum gaudio pergentes, in Domino lętabantur. In quorum contubernio quidam fuit aridam habēs manum, quæ per annos quamplurimos nullum ei præstiterat obsequium. Qui cùm veraciter excusaret se onerari non posse, magis violenter iussus est pergere. Sed ubi ad locum ventum est, & præsertim pro eo orando ingemuerunt omnes, pietate diuina illa arida incolumis confessoris restituta est manus.

Coguntur viri nobiles cædere cæspites.

Hinc iam Hunerici persecutio, doloris atq; parturitionis nostræ sumpsit initium. Ipse autem qui sese iam dudum omnib. lenem ostenderat, desiderās post obitū suum, quod non contigit, regnū statuere, Theodoricum fratrem filiosq; eius, Gentonisq; fratris nihilominus filios, crudeliter cępit insequi. Quorū nullum dimitteret, nisi ei mors desiderii sui uoluntatem auferret. Primò sciens uxorē Theodorici fratris astutā, credo nè fortè maritū aut maiorē filium, qui prudens & sapiens uidebatur, consiliis acriorib. aduersus tyrannū armasset, crimine apposito, gladio eā interfici iubet. Post occiditur & ille filius, magnis literis institutus, cui secundùm constitutionē Geiserici, eo q̄ maior omnibus esset, regnum inter nepotes potissimum debebatur. Accenditur adhuc crudelius aliq̄d perpetrare. Adstāte vulgo in media ciuitate pro gradibus plateæ nouæ, episcopum suæ religionis nomine Iucundum, quem Patriarcham uocitabant, præcepit incendio concremari, ob hoc, q̄ in domo Theodorici germani regis acceptissimus habebatur, cuius fortè suffragio memorata domus regnū poterat obtinere. In quo impietatis scelere futurum nobis adesse prospeximus malum, aientes singuli inuicem nobis: Qui in suo ita crudelis effectus est sacerdote, quādò nostræ religioni uel nobis parciturus est iste? Tunc & Gentonis maiorem filium, nomine Godagisum, cum uxore absque solatio seruuli aut ancillæ, crudeli exilio delegauit. Fratrem uerò Theodoricum post occisionem uxoris, & filii, nudum atque destitutum similiter exulauit. Post cuius mortem filium, qui supererat, infantulum duasque filias eius adultas, impositas asinis, longius affligendo proiecit. Sed & comites quamplurimos & nobiles gentis suæ obiectionibus falsis insectans, ob hoc quòd germano fauerent, alios incendit, alios iugulauit, imitator existens Geiserici patris, qui sui fratris uxorem ligato pondere lapidum, in Amsagam fluuium Cirtensem famosum iactādo demersit, & post necem matris, etiam filios interfecit. Sed & multos ei Geisericus pater moriens, sacramento interposito, commendauerat. Quos ille immemor fidei & sacramenti uiolator, diuersis pœnis & incendiis trucidauit. Nam Heldicam, quem pater eius prępositum fecerat regni, iam veteranum atq; annosum

Sæuitia Hunerici in suos fratres &c.

Summ patriarchā comburit.

Vide immanē tyrannum.

cum

cum dedecore capite detruncauit, eiusque vxorem cum alia, nomine Theucaria, in medio ciuitatis incē dit. Quarum corpora per vicos & plateas trahi mandauit, quæ tota die iacentia, rogatus à suis episcopis, vix vesperi sepeliri concessit: Gamutinamque Heldicæ fratrem, quia ad ecclesiam eorum confugerat: occidere non potuit: quem tamen in loco latrinarū obsceno conclusit, temporeque multo eum ibi degere statuit. Posteà cum caprario quodam & rustico ad faciendas scrobes vineis profuturas cōdemnauit: quos etiam duodecies per annum, id est, per singulos menses flagellis crudelibus dissipabat, vix modico aquæ cibarioque pane concesso, hoc per quinque vel amplius perpessi sunt annos, quibus hæc supplicia proficere poterāt ad æternam mercedem, si catholici fuissent, & fidei suæ merito ista perferrēt. Sed ideò istud silere nequiuimus, vt impietatem regis etiam in suis minimè sileremus: qui non solùm episcopum suum Iucundum, vt superiùs demonstrauimus, flammis adussit, sed & presbyteros & diaconos suos, id est, Arrianos quamplurimos, incendit, necnon & bestijs mancipauit.

Presbyteros & diaconos suos interficit.

Amputatis igitur in breui omnibus, quos timebat, & solidans sibi, vt putabat, regnum quod breue fuerat & caducum, omni ex parte ociosus atque securus vniuersa tela furoris in persecutionem ecclesiæ Catholicæ, rugiens sicut leo, conuertit. Ante persecutionis tamen tempestatem, multis præeuntibus visionibus & signis, imminens demonstratum fuerat malū. Nam fermè antè biennium, quàm fieret, vidit quidam Fausti ecclesiam solito in ornatu fulgentem: & dum lætarentur tanti fulgoris candore, cereis quoque fulgentibus, pallijsque velaminum ac lampadibus rutilantem, subitò, ait, luminis illius cōcupiscibilis extinctus est fulgor, ac tenebris succedētibus, aduersarius naribus natus est fœtor, omnisque illa beatorum turba, expellentibus quibusdam Aethiopibus, minata est foras: ob hoc iugiter lamentatum, ꝙ eam in claritate pristina nequaquàm viderit iterum restitutam. Nam visionem istam nobis præsentibus sancto retulit Eugenio. Vidit & quidam presbyter ipsam Fausti ecclesiam refertam turbis innumerabilium populorum, & post paululùm euacuatam, & repletam porcorū multitudine atque caprarum. Itèm alius vidit aream triticeam ventilationi paratam, granis adhuc ventilationis iudicio necdùm à palea separatis: & dum ingentis massæ, licet confusæ, magnitudinem miraretur, subitò eccè turbo veniēs, tempestatis sonituago flatu cœpit aduentum suum surgente puluere demonstrare. Cuius impetu palea illa omnis omninò volauit, remanētibus granis. Post hæc venit quidam procerus, splēdido vultu habituque nitido fulgens, & cœpit grana vacua, macilenta atque similagini reproba, purgādo proijcere. Quæ diù examinans, vix magnitudinem illius massæ, licet probatæ, ad aceruum tamen perduxit exiguum. Item alius ait: Stabat quidam præcelsus super montem, qui Ziquēsis dicitur, & clamabat dextra læuaque: Migrate, migrate. Alius conspicit rugiēte cælo atque turbato sulphureas nubes, quæ ingētes cœperunt lapides iaculari. Qui lapides dum cecidissent in terram, plus accendebantur, & maioribus flāmis ardebant, atque intrantes in penetralia domorū, quos inuenerant, incendebant. Qui autem vidit, ait, cùm se in quodam cubiculo abscondisset, miseratione diuina ad eum flamma nō potuit peruenire: Reor, vt illud propheticum compleretur: Claude ostiū tuum, & absconde te pusillum aliquantulum, donèc trāseat ira Dei. Vidit & venerabilis Paulus episcopus arborem vsque ad cælos ramis florētibus extensam, quę etiam dilatatione sua omnem penè Africam opacabat. Et cùm vniuersi eius magnitudine & speciositate gauderent, eccè subitò, inquit, venit asinus violētus, qui defricans ceruicem suam super robur radicum eius, impulsu suo cum ingenti sonitu illam mirabilem arborem elisit ad terrā. Sed & Quintianus honorabilis episcopus vidit se super quendam montem stare, de quo conspiciebat gregem innumerabilium ouiū suarum: & in medio gregis duæ erant ollæ nimiū bullientes. Aderant autem ouium occisores, quarum carnes ollis bulientibus demergebant. Et cùm ita fieret, omnis illa magnitudo consumpta est gregis. Reor ergo illas duas ollas, Sicca veneria & Laribus, duas esse ciuitates, in quibus multitudo prima fuerat congregata, è quibus incendium initium sumpsit: aut Hunericum regem, & Cirilam episcopum eius. Sed de multis visionibus, quia breuitati consulendum fuit, hæc dixisse sufficiat.

Visiões variæ.

Nota de cereis fulgentibus &c.

Hæretici porci et capra.

Esa. 28.

Visio Pauli Epi.

Itē Quintiani epi.

Quid vltra? Censet primò tyrannus iussione terribili, vt nemo in eius palatio militaret, neque publicas ageret actiones, nisi sese Arrianum fecisset. Quorum ingens numerus vigore inuictus, nè fidem perderet, militiam temporalem abiecit. Quos posteà do mibus proiectos, omnique substantia expoliatos, in insulas Siciliam & Sardiniam relegauit. Quodā tēpore statuere per totam Africam festinauit, vt nostrorū Episcoporum defunctorum fiscus sibi substantiā uendicasset. Qui autem defuncto succedere poterat, non antè ordinaretur, nisi fisco regali quingentos solidos obtulisset. Sed hoc ædificium vbi construere visus est diabolus, statim destruere illud dignatus est Christus. Suggerunt ei domestici sui, dicentes: Si istud firmauerit præceptio vestra, nostri Episcopi in partibus Thraciæ & alijs regionibus constituti, peiora incipient pati. Præcepit deindè sacras virgines congregari, dirigens Vandalos cum suę gentis obstetricibus ad inspicienda & contrectanda contra iura verecundiæ verecunda pudoris, vbi nec matres aderāt, nec aliqua matronarum. Quas cremantes graui suspendio atque ingentia pondera pedibus colligātes, laminas ferri ignitas dorso, ventri, mammillis & lateribus apponebant, quibus inter supplicia dicebatur: Dicite, quomodò episcopi vobiscum concumbunt & clerici vestri. Quarum acerbitate pęnarum plurimas tunc scimus extinctas. Aliæ, quæ remanserunt, cutibus arescētibus factæ sunt curuæ. Nitebatur enim semitam inuenire, per cuius aditum publicam, sicut fecit, faceret persecutionem. Et ità faciens, nullo modo inuestigare potuit, quomodo Christi ecclesiam macularet.

Edictum Hunerici planè barbarum.

Vide Hæretici regis belluinam feritatem.

Quibus autem prosequar fluminibus lacrymarū, quando Episcopos, presbyteros, diaconos, & alia ecclesiæ membra, id est, quatuor millia DCCCCLXVI. ad exilium eremi destinauit? in quibus erant podagri quamplurimi, alij per ætatem annorum à lumine tēporali priuati. In quorum erat numero beatus Felix Abdiritanus eps, habens iam ī episcopatu 44. annos. Qui paralysi morbo percussus, nec sentiebat q̄cquā, nec penitùs loquebatur. De quo nos maximè cogitātes, quòd non posset iumento portari, suggessimus vt à suis rex peteretur, vt saltem eum propriè moriturum Carthagini esse iussisset, quòd ad exilium nulla posset ratione perduci. Cui ità fertur tyrannus cum furore dixisse: Si animali sedere non potest, iungantur boues indomiti, qui eum colligatis funibus trahēdo perducant, vbi ego præcepi. Quem ex transuerso super burdonem vinctum, quasi quendam ligni truncum, toto itinere portabamus. Congregantur vniuersi in Siccensem & Larensem ciuitates, vt illuc occurrentes Mauri, sibi traditos ad eremum perduxissent. Superuenientes igitur Comites duo, subtilitate damnabili, blandis sermonibus cum Dei cōfessoribus agere

re cœperunt: Quid vobis, inquiunt, videtur, vt ita pertinaces sitis, & domini nostri præceptis minimè obtẽperetis, qui esse poteratis in conspectu regis honorabiles, si eius festinetis facere voluntatem? Statim illis clamantibus & dicentibus ingenti vociferatione, Christiani sumus, Catholici sumus, Trinitatem vnũ Deum inuiolabilem confitemur: includũtur grauiori quidem, sed adhuc latiori custodia, vbi nobis copia dabatur & introire, & verbum admonitionis fratrib⁹ facere, & diuina mysteria celebrare. Ibi & infantuli fuere quamplurimi, quos genitrices materno sequebantur affectu, aliæ gaudentes, aliæ retrahentes: aliæ gaudebant se martyres peperisse, aliæ morituros diluuio rebaptizationis, nitebantur à confessione fidei reuocare. Nullum tamen tunc nec blandimenta vicerunt, nec carnalis pietas aliquem inclinauit ad terram. Nam quædam quid tunc fecerit anus, breuiter referre delectat.

Præclara Catholicorum vox.

Dum iter ageremus cum Dei exercitu comitãtes, & fortè magis noctibus promouerentur propter solis ardorem, conspicimus mulierculam sacculum & alia vestimenta portantem manu, infantulum vnà tenentem, atque in his sermonibus consolantem: Curre domine meus: vides vniuersos sanctos quomodò pergunt & festinant hilares ad coronas? Quam nos cùm increparemus, quòd importuna videretur aut viris pro sexu iungi, aut exercitui Christi sociari, respondit: Benedicite, benedicite, & orate pro me & ꝓ isto nepote paruulo meo, qa & si peccatrix, filia sum quondam Quiritanæ ciuitatis episcopi. Cui nos: Et quarè ità abiectè ambulas, & qua ratione de tam longo itinere huc pergere demonstraris? Quæ respõdit: Cum hoc seruo vestro paruulo ad exilium pergo, nè inueniat eum solum inimicus, & à via veritatis reuocet ad mortem. Ad hæc verba repleti lachrymis, nihil dicere valuimus, nisi vt voluntas fieret Dei.

Insigne pietatis catholicæ ĩ anu exẽplum.

Sed vbi aduersarius, qui iam fortè dicebat: Particípor spolia, replebo animam meam, interficiam gladio meo, dominabitur manus mea: nullum potuit occupare, inquirit angusta & deterrima loca, in quorũ conclauibus Dei exercitum coarctaret. Tunc eis etiã visitationis humanæ negata consolatio, puniuntur & custodes fustibus, & grauiter affliguntur, iactantur confessores Christi superinuicem angustia coarctante, vnus super alium vt agmina locustarum, & vt propriè dicatur, vt grana preciosissima frumentorũ. In qua constipatione secedendi ad naturale officiũ nulla ratio sinebat loci, sed stercora & vrinam vrgente necessitate ibidem faciebant, vt ille tunc fœtor & horror vniuersa pœnarum genera superaret: ad quos aliquando dantes ingentia munera Mauris, dormientibus Vandalis, vix clàm admissi sumus intrare. Qui introeuntes, veluti in gurgite luti vsque ad genua cœpimus mergi, illud tunc Hieremiæ videntes fuisse completum: Qui nutriti sunt in croceis, amplexati sunt stercora sua. Quid multa? præcepti sunt, vndiquè perstrepentibus Mauris, ad iter vbi destinati sunt, præparari. Exeuntes itaque die Dominica, linita habentes stercoribus vestimenta, facies simul & capita, à Mauris tamen crudeliter minabãtur, hymnum cum exultatione Domino decantantes: Hæc est gloria omnib⁹ sanctis eius. Aderat enim ibi tunc beatus pontifex Cyprianus Vnizibirensis episcopus, cõsolator egregius, qui singulos pio & paterno fouebat affectu, non sine fluminibus currentium lachrymarum, paratus pro fratribus animam ponere, & se vltroneum, si dimitteretur, talibus passionibus dare, qui totum quod habuit, egentibus fratribus, nulla tunc necessitate expẽdit. Quærebat enim occasionem, qualiter confessoribus sociaretur, ipse animo & virtute confessor: qui

Exo. 15.

Mirè ꝑmuntur Catholici

Vide miseriam. Thren. 4

Ps. 149.

Cyprian⁹ Vnizibirẽ. Eps egregius.

posteà per multos agones & squallores carceris, ad exilium quod desiderabat, cũ exultatione perrexit.

Quantæ tũc multitudines de diuersis regionibus & ciuitatibus, ad visendos Dei martyres occurrerint populorum, testantur viæ vel semitæ, quæ cũ agmina venientium nequaquàm caperẽt, per vertices mõtium & vallium concurrens turba fidelium inæstimabilis descendebat, cereos manibus gestantes, suosque infantulos vestigijs martyrum projiciẽtes, ista voce clamabant: Quibus nos miseros relinquitis, dum pergitis ad coronas? qui hos baptizaturi sunt paruulos fontibus aquæ perennis? qui nobis pœnitentiæ mun⁹ collaturi sunt, & reconciliationis indulgentia obstrictos, peccatorum vinculis soluturi? quia uobis dictũ est, Quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlis. Qui nos solennibus orationibus sepulturi sunt morientes? à quibus diuini sacrificij ritus exhibendus est consuetus? vobiscum & nos licebat perdere, si liceret, vt tali modo filios à patribus nulla necessitas separaret.

Vide deuotionẽ catholicæ plebis.

Mat. 18.

In his vocibus & lachrymis nullus iam pergere ad missus est consolator, sed arctabatur multitudo ad currendum, ut vbi cannaua erat præparata, laboriosam caperet mansionem: qui cùm senes deficerent, & alii fortè, & si iuuenes delicati, cœperunt hastilium cuspidibus ad currendum & lapidibus tũdi: vndè magis deficientes, ampliùs lassabantur. Post verò impetum est Mauris, vt eos, qui ambulare non poterant, ligatis pedib⁹ vt cadauera animalis mortui traherẽt per dura & aspera lapidum loca, vbi primo vestimenta, posteà membra singula carpebantur. Quibus per gladios acutos petrarum huic caput conterebantur, alij latera findebantur, & ità inter manus trahẽtium spiritum exhalabant: quorum numerum nequaquàm valuimus colligere, multitudine coercẽte. Exaltatur tamen per totum aggerem publicum vilis sepultura sanctorum, loquentibus tumulis. Reliqui habiliores ad solitudinis loca perueniunt, in quibus collocati, hordeum ad vescendum vt iumenta accipiunt. Vbi etiam venenatorum animalium atque scorpionũ tãta esse dicitur multitudo, vt ignorantibus incredibilis videatur, quæ solo flatu etiam procùl positis veneni virus infundat: ab scorpij autem percussu, nullum dicunt aliquandò euasisse. Quorum feritas virulenta vsque ad præsens tempus, Christo defendente, nullũ seruorum eius nocuisse docetur. Sed cùm illic alũtur hordeaceis granis, posteà & hoc ablatum est, quasi non poterat Deus, qui pluerat Patribus manna, pascece & nunc tali exilio mancipatos.

Multi animã reddunt.

Hordeũ cibus exulũ catholicorum.

Exo. 16.

Cogitat acriora aduersùs Ecclesiã Dei, vt qui mẽbra aliqua absciderat, totum laniando perderet corpus. Nam die Ascẽsionis Domini legato Zenonis Imperatoris, rege non præsente, legendum in media ecclesia episcopo Eugenio dirigit præceptum, quod & vniuersæ Africæ, veredis currẽtibus, destinauit: Rex Hunericus Vandalorum & Alanorum, vniuersis episcopis Homousianis: Non semel, sed sæpiùs, cõstat esse prohibitum, vt in sortibus Vãdalorum sacerdotes vestri conuentus minimè celebrarẽt, nè sua seductione animas subuerterent Christianas. Quam rem spernentes plurimi, reperti sunt contra interdictum Missas in sortibus Vandalorum egisse, asserentes se integram regulam Christianæ fidei tenere. Et quia in prouincijs à Deo nobis cõcessis scandalũ esse nolumus, ideò Dei prouidentia cum consensu sanctorum episcoporum nostrorum hoc nos statuisse cognoscite, vt ad diem kalendarum Februariarum proximè futurarum, amissa omni excusatione formidinis, omnes Carthaginem veniatis, vt de ratione fidei cũ nostris venerabilibus episcopis possitis inire conflictum, &

de

de fide Homousianorum, quam defenditis, de diuinis scripturis propriè approbetis, quò possit agnosci, si integram fidem teneatis. Huius autem edicti tenorem vniuersis episcopis tuis per vniuersam Africã constitutis direximus. Data sub xiij. kalen. Iunias, anno vij. Hunerici.

Cognoscentibus igitur, qui aderamus, simulque legentibus, contrita sunt extemplò corda nostra, & contenebrati sunt oculi nostri, & verè tunc dies festi nostri conuersi sunt in luctum, & cantica in lamentationem, dum edicti tenor indicaret futuræ persecutionis furorem. Et præsertim vbi dixit, In prouincijs nostris à Deo nobis concessis scandalum esse nolumus: quasi diceret, In prouinciis nostris Catholicos esse nolumus. Tractatum est, quid fieret. Nullum inuenit remedium imminens calamitas, nisi à sancto Eugenio rationabilis, si cor barbarum molliretur, suggerenda daretur tali textu conscripta: Quoties animæ vel vitæ æternæ ac fidei Christianæ causa tractatur intrepidè, sicut regalis prouidentia compromisit, necessè est quod competit suggeratur. Nuper potestas regia per Vuitaredum notarium paruitatẽ meam admonere dignata est, qui nobis de merito ac religione fidei præceptum eius in ecclesia, præsente clero & plebe, recensuit. Ex cuius tenore cognouim⁹ ad omnes coepiscopos meos præceptum regium similiter emanasse, vt die constituta pro disputatione fidei veniatur. Quod nos venerabiliter accepisse suggessimus, cui præfato notario humilitas mea suggessit, debere etiam transmarinarum omnium partium, qui nobis sunt in vna religione vel communione consortes, agnoscere, quia vbiquè regno eius obtemperant vniuersi, maximè quòd totius mundi causa, non specialis prouinciarum Africanarum tãtummodò. Et quia secundo responso suggerendam me promisi oblaturum, meritò suppliciter peto magnificentiam tuam, vt ad domini & clementissimi regis aures memoratam suggestionem meam perferre digneris, quò eius clementia dignanter agnoscat, nos disputationem legis cum adiutorio Dei nullatenus declinare vel fugere, sed sine vniuersitatis assensu nos non debere asserendæ fidei nostræ causas assumere. Quod petimus, vt benignitate, quantus est, & iustitia sapientię suæ dignetur annuere. Data ab Eugenio episcopo ecclesiæ Catholicæ Carthaginis.

Scriptum S. Eugenij.

Sed cùm hæc suggestio à beato Eugenio offerretur, ille iam, qui conceperat dolorem, vrgebatur iniquitatem grauiùs parturire: & ità sancto viro episcopo Eugenio per Obadum præpositum regni sui mandasse videtur: Subde mihi vniuersum orbẽ terrarũ, vt sub potestate mea totus mũdus redigatur, & facio ò Eugeni quod dicis. Ad quod beatus Eugenius respõdit, vt potuit. Quod rationem, inquit, non habet, dici non debuit. Sic est hoc, quomodo si dicatur homini, vt per aera feratur & volitet, quod moris non est humanæ naturæ. Dixi enim, si nostrã fidem, quæ vna & vera est, potestas regis cognoscere desiderat, mittat ad amicos suos: scribam & ego fratribus meis, vt veniant coepiscopi mei, qui vobis nobiscum communẽ fidem nostram valeant demonstrare, & præcipuè Ecclesia Romana, quæ caput est omnium ecclesiarum. Ad hæc Obad⁹: Ergò tu & dominus meus rex similes estis? Eugenius Episcopus dixit: Ego non sum similis regi, sed dixi: Si veram cognoscere desiderat fidem, scribat amicis suis, vt dirigant nostros catholicos Episcopos: & ego scribo coepiscopis meis, q̃a catholicæ vniuersæ vna est cura. Hoc agebat Eugenius, non quia deessent in Africa, qui aduersariorum obiecta refellerent: sed vt illi venissent, qui alieni ab eorũ dominatu, maiorem fiduciam libertatis haberent, pariterque oppressionis nostræ calumnias vniuersis terris & populis nunciarẽt. Ille autem, qui nectebat dolos, audire noluit rationem, agens argumentationibus crebris, vt quoscunque episcoporum audierat eruditos, varijs insectationibus agitaret. Iam ad exiliũ Vibianensem secundò Donationum, impositis centũ quinquaginta fustibus, miserat Episcopum, nec nõ & Sufetulensem Præsidium, virum satis acutum. Tũc & venerabiles Mansuetum, Germanum, & Fusculũ, & multos alios fustigauit. Dum hæc geruntur, imperat vt cum nostræ religionis viris, illorum mensam nullus communem haberet, neque cum catholicis omninò versarentur: quæ res nõ ipsis aliquod præstitit beneficium, sed nobis maximum contulit lucrum: Nam si sermo eorum, dicente Apostolo, sicut cancer consueuit serpere: quanto magis communis mensa ciborum poterit inquinare, cùm dicat idem Apostolus: Cum nefarijs nec cibum habere communẽ? Sed cùm ignis iam persecutionis accenderetur, & flamma infestantis vbiquè regis arderet, ostendit Deus noster quoddam miraculum per seruum suum fidelem Eugenium, quod præterire non debeo.

Respõsũ barbari regis.

Romana Ecclesia caput omnium ecclesiarũ.

2. Tim. 2

1. Cor. 5.

Fuit in eadem ciuitate, id est, Carthagine, quidam cæcus, ciuibus ciuitatique notissimus, nomine Felix: Hic visitatur à Domino, diciturque ei nocte per visum: (dies enim Epiphaniorum illucescebat) Surge, vade ad seruum meum Eugenium Episcopum, & dices ei, quia ego te ad illum direxi: Et illa hora, qua benedicit fontem, vt baptizentur accedentes ad fidem, continget oculos tuos, & aperiẽtur, & videbis lumẽ. Qui tali visitatione commonitus, putans se, quomodò assolet, deludi per somnium, surgere noluit cæc⁹. Sed cùm iterùm * vergeretur in somnos, similiter vt ad Eugenium pergeret, compellitur. Rursus negligit, tertioque festinanter & grauiter increpatur. Excitat puerum, qui solitus erat manum porrigere. Pergit veloci agilitate ad Fausti basilicam, orat veniens cum ingentibus lachrymis, suggerit cuidam diacono, nomine Peregrino, ut eum Episcopo nunciaret, indicans se habere aliquod secreti genus intimãdũ. Audiens Episcopus, iussit hominem introire. Iam enim ob celeritatem festiuitatis, hymni nocturni ꝑ totam ecclesiam canente populo concrepabant. Indicat cæcus antistiti ordinem visitationis suæ, dicitque illi: Non te dimittam, nisi mihi, sicut à Domino iussus es, reddideris oculos meos. Cui Eugenius sanct⁹: Recede à me frater, peccator sum & indignus, & super omnes homines delinquens, vtpotè qui & in hęc tempora seruatus sum. Ille autem tenens genua eius, aliud non dicebat, nisi illud, quod iam dixerat: Sicut iussum est, redde mihi oculos meos.

Vide antiquũ more benedicendi fontem baptismi.

Hymni nocturni ĩ ecclesia.

Attendens quoque Eugenius inuerecundam credulitatem, & quia iam tempus vrgebat, pergit cũ eo, comitante officio clericorum, ad fontem. Vbi fixis genibus cum ingenti gemitu, pulsans singultibus cælum, crispantem benedixit alueum fontis, & cum cõpleta surrexisset oratione, ita cæco respondit: Iam tibi dixi frater Felix, peccator homo ego sum: sed qui te visitare dignatus est, præstet tibi secundùm fidem tuam, & aperiat oculos tuos. Simulque vexillo Crucis consignante oculos eius, statim cæcus visum Domino reddente recepit. Quem secum quousq; vniuersi baptizarentur, ibi detinuit ob hoc, nè tãto miraculo populus excitatus, virum contereret, qui receperat lumen.

Cæcũ illuminat S. Eugeni⁹.

Fit posteà manifestum Ecclesiæ vniuersæ. Procedit ad altare cum Eugenio, sicut moris est, qui fuerat cæcus, suę salutis oblationem Domino redditurus. Quã Episcopus accipiẽs, altari imposuit. Fit strepitus gaudio metãte irreuocabilis populorum: statim nũcius

pergit

Nota vocē hæreticis familiarem.

pergit ad tyrannum. Rapitur Felix, inquiritur ab eo, quid factum sit, qualiterque receperit lumen. Dicit illi ex ordine totum, dicuntque Arrianorum episcopi: Hoc Eugenius per maleficia fecit. Et quia oppressi confusione, non poterant nubilare, eo quòd Felix vniuersæ ciuitati manifestus esset & notus, tamen volebant eum, si fas esset, necare, quomodò Iudæi suscitatum Lazarum cupiebant occidere.

Appropinquabat iam futurus dies ille calumniosus Calendarum Februariarum, ab eodem statutus. Conueniunt non solùm vniuersæ Africæ, verumetiā insularum multarum episcopi, afflictione & mœrore confecti. Fit silentium diebus multis, quousque peritos quosque & doctissimos viros exinde separaret, calumnijs appositis necādos. Nam vnum ex ipso choro doctorum, nomine Lætum, strenuum atque doctissimum virum, post diuturnos carceris squallores incēdio concremauit, æstimans tali exemplo timorem incutiens reliquos elisurum. Tandèm venitur ad disputationis conflictum, ad locum scilicet, quem delegerant aduersarij.

Sic hæretici vicūt Catholicos.

Euitantes igitur nostri vociferationis tumultus, nè fortè postmodum Arriani dicerent, quòd eos nostrorum oppressisset multitudo, eligunt de se nostri, qui pro omnibus responderent, decem. Collocat sibi Cirila cum suis satellitibus i loco excelso superbissimū thronum, adstantibus nostris, dixeruntque nostri Episcopi: Illa est semper grata collatio, vbi superba nō dominatur elatio: sed ex consensu communi venitur, vt cognitoribus decernentibus, partibus agentibus, qđ verum est agnoscatur. Nunc qui erit cognitor, qui examinator, vel libra iustitiæ, vt benè prolata confirmet, aut prauè assumpta refellat? Et cùm talia & alia dicerentur, notarius regis respondit: Patriarcha Cirila dixit, aliquos vestrum superbè & illicitè sibi nomē Catholicorum vsurpasse. Nostri testati dixerūt: Dictum fuit, legatur nobis, quo concedēte istud sibi nomen Cirila assumpsit. Et exindè strepitum concitantes, calumniari aduersarij cœperunt.

Vide Luciferi assēclam.

Et quia hoc nostri petierant, vt saltem si examinare non licebat, prudenti multitudini vel expectare liceret, iubentur vniuersi filij Catholicæ Ecclesiæ q̄ aderant, centenis fustibus tundi. Tunc clamare cœpit beatus Eugenius: Videat Deus vim, quam patimur: cognoscat afflictionem & persecutionum, quā à persecutoribus sustinemus: conuersique nostri, Cirilæ dixerunt: Propone quod disponis. Cirila dixit: Nescio Latinè. Nostri episcopi dixerūt: Semper te Latinè esse locutum manifestò nouimus, modò excusare nō debes, præsertim quia tu huius rei incendium suscitasti. Et videns catholicos episcopos ad cōflictum magis fuisse paratos, omninò audientiam diuersis cauillationibus declinauit. Quod antè nostri prouidentes, libellum de fide conscripserant, satis decenter sufficienterque conscriptum, dicentes: Si nostram fidem cognoscere desideratis, hæc est veritas, quā tenemus.

Cadūtur Catholici

Malo dolo agūt hæretici semper.

Qui cùm noster libellus legeretur oblatus, veritatis lumen nequaquàm sufferre cęcis oculis potuerūt, insanientes vocibus inferendis, grauiterque ferētes, quarè nos nomine nostro Catholicos dixerimus. Statimque mentientes suggerunt regi de nobis, eò quòd strepitum fecerimus, audientiam fugientes. Qui eadē hora accensus & credens mendacio, festinauit facere quod volebat. Etiam conscriptum habens, & occultè cum eodem decreto per diuersas prouincias suos homines dirigens, episcopis Carthagine positis, vna die vniuersæ Africæ ecclesias clausit, vniuersamque substantiam Episcoporum & ecclesiarum, suis episcopis munere condonauit. Nesciens quoquè quid loqueretur, neque de quibus affirmabat, legem, quam dudùm

Nimirū hic bolus est, cui inhiant hæretici.

Christiani Imperatores nostri contra eos & contra alios hæreticos pro honorificentia Ecclesiæ catholicæ promulgauerunt, aduersùm nos illi ꝓponere non erubuerunt, addentes multa de suis, sicut placuit tyrānicæ potestati.

Post feralia edicta (contra Christianos Catholicos proposita) iubet rex Hunericus Geiserici filius cunctos Episcopos, qui Carthagine fuerant congregati, quorum iam ecclesias, domos & substantiam cęperat in hospitijs, quibus erant, expoliari, & expoliatos foras muros propelli: non animal, non seruus, non mutanda, quæ ferebant, vestimenta penitùs dimittūtur: addens adhuc, vt nullus quempiam illorum hospitio reciperet, aut alimoniam præstitisset. Qui autem hoc miserationis causâ facere tentasset, cum vniuersâ domo sua incendio cremaretur. Sapienter tunc etiam ꝓfecti Episcopi fecerunt, vt licèt mendicantes exindè non abirent: quia si recederent, non tantùm violēter omninò reuocarentur, sed & mentirentur eos, sicut mentiti sunt, fugisse conflictum: maximè quia vbi reuerterentur, iam nequaquam fuerat ecclesijs substantia, vel domibus occupatis. Dum ergò gementes i circumito murorum nudo sub aere iacerēt, factum est, vt rex impius ad piscinas exisset. Cui vniuersi occurrere maluerunt, dicentes: Vt quid taliter affligimur? pro quibus malis fortè commissis ista perpetimur? Si ad disputationem congregati sumus, quare expoliati? quarè traducimur? quare differimur, & sine ecclesiis & domibus nostris foras ciuitatem fame & nuditate laborantes, mediis stercoribus volutamur? Quos ille toruis oculis adspiciens, priusquàm suggestionē eorum audisset, iussit super eos cum sessoribus equos dimitti, vt tali violentia possent non solùm conteri, verumetiam necari. Quorum tunc multi cōtriti sunt, & præcipuè senes & infirmi.

O barbarum hæreticum.

Mendaces semp hæretici.

Vis illata Catholicis.

Tunc deindè iubentur ad quendam locum, qui dicitur Aedes Memoriæ, illi viri Dei occurrere, fraudē sibi nescientes aptatam. Vbi cùm venissent, charta eis ostenditur inuoluta, diciturque illis ista subtilitate serpentis: Dominus noster rex Hunericus, licèt doleat, quòd fueritis contemptores, & adhuc eius volūtati obedire tardetis, vt eius efficiamini religionis, cuius est ipse, nunc tamē bonum de uobis cogitauit. Si iuraueritis ita, vt quod ista charta continet faciatis, dimittit vos ecclesijs & domibus vestris. Ad quod vniuersi episcopi responderunt: Semper dicimus, & diximus, & dicturi sumus: Christiani sumus, Episcopi sumus, Apostolicam fidem vnam & veram tenemus. Factoque post confessionem fidei silentio modico, illi qui à rege fuerant destinati, festinabant extorquere Episcopis sacramentum.

Constans Catholicorum vox.

Tunc beati viri Hortulanus & Florentinianus episcopi, pro omnibus & cum omnibus, dixerunt: Nunquid animalia nos irrationabilia sumus, vt nesciētes quid charta contineat, facilè aut temerè iuremus? Accelerauerunt quoq; illi à rege destinati scripturæ eis propalare tenorem, qui huiusmodi sermonibus fuerat coloratus. Sic enim calumniosa series cōtinebat: Iurate, si post obitum domini nostri regis, eius filiū Hildericum desideratis esse regem: vel si nullus vestrum ad regiones transmarinas epistolas diriget: q̄a si sacramentum huius rei dederitis, restituet vos ecclesijs vestris. Cogitauit tunc multorum pia simplicitas, etiam contra prohibitionem diuinam sacramentum dare, nè Dei populus in posterum diceret, quòd vitio sacerdotum, qui iurare voluerunt, non fuerint ecclesiæ restitutæ. Alij quoque astutiores Episcopi, sentientes dolum fraudis, nequaquàm iurare voluerunt, dicentes prohibitum fuisse Euangelica authoritate, ipso Domino dicente: Non iurabis in toto. Qui-

Matt. 5

bus

bis miniſtri regis:Secedant in parte,inquiunt, quia iurare diſponunt.Qui cùm ſecederent, notarijs ſcribentibus quis quid diceret, & ex qua ciuitate fuiſſet, exceptum eſt.Similiter factum eſt & de illis, qui minimè iurauerunt. Statimque pars vtraque cuſtodiæ mancipatur.Poſt verò fraus,quæ celabatur,apparuit. Iurantibus dictum eſt:Quarè contra præceptum Euãgelij iurare voluiſtis?Iuſsit rex,ad ciuitates atque eccleſias veſtras nunquàm redeatis,ſed relegati,colonatus iure ad excolendum agros accipiatis:ità tamẽ, vt non pſallatis neque oretis, aut ad legendum codicẽ in manibus geſtetis:non baptizetis,neque ordinetis, aut aliquem reconciliare præſumatis. Similiter non iurantibus ait: Quia regnum filij domini noſtri non optatis,idcircò iurare noluiſtis.Ob quam cauſam iuſſi eſtis in Corſicanam inſulam relegari, vt ligna profutura nauibus dominicis incidatis.

Eccè prodit ſe fraꝰ hæreticorum.

Addidit itaque beſtia illa,ſanguinem ſitiens innocentum,Epiſcopis necdùm adhuc in exiliũ directis, per vniuerſas Africanæ terræ prouincias vno tempore tortores crudeliſsimos deſtinari: vt nulla remãſiſſet domus & locus,vbi non fuiſſet eiulatus & luctus, vt nulli ætati,nulli parceretur ſexui, niſi illis,qui eorum ſuccumberent volũtati.Hos fuſtibus, illos ſuſpẽdio,alios ignibus concremabant. Mulieres & præcipuè nobiles, contra iura naturæ nudas omnino in facie publica cruciabant.Ex quibus vnam noſtram Dionyſiam,curſim ac breuiter nominabo:Cùm viderent eam non ſolùm audacem,ſed etiam matronis cęteris pulchriorem,ipſam primò niſi ſunt fuſtibus expoliatam aptare.Quæ cùm peteret, diceretque de Domino ſuo ſecura,Qualiter libet cruciate,verecunda tamen membra nolite nudare,amplius illi magis furiẽtes,celſiori loco veſtimentis exutam conſiſtunt, ſpectaculum eam omnibus faciẽtes.Quæ inter ictus virgarum, dum riuuli ſanguinis toto iam corpore fluitarent,libera voce dicebat:Miniſtri diaboli,quod ad opprobrium meum facere computatis, ipſa eſt laus mea. Et quia erat ſcripturarum diuinarum ſcientia plena,arctata pęnis,& ipſa iam martyr,alios ad martyrium confortabat.Quę ſuo ſancto exemplo vniuerſam ſuam patriam liberauit. Quæ cùm ſuum vnicum filium admodùm adhuc teneræ ætatis & delicatum, timore pęnarum formidoloſum conſpiceret, verberans eum nutibus oculorum, & increpans authoritate materna, ità confortauit, vt matre multo fortior redderetur.Cui inter crudelia verbera cõſtituto, ità dicebat:Memento fili mi, quia in nomine Trinitatis in matre catholica baptizati ſumus:nõ perdamus indumentum noſtræ ſalutis,nè veniens inuitator veſtẽ non inueniat nuptialem,& dicat miniſtris: Mittite in tenebras exteriores,vbi erit fletus oculorum, & ſtridor dentium. Illa pœna timenda eſt, quæ nunquàm finitur. illa deſideranda vita,quæ ſemper habetur.Talibus itaque filium ſolidans verbis, velociter martyrem fecit.Venerabilis verò adoleſcens,Maioricus nomine,in certamine cõfeſsionis ſpiritum reddẽs,curſum palmiferum conſummauit.Amplexansque illam hoſtiam ſuam, quantis potuit vocibus Domino gratias agens, ad gaudium ſpei futuræ in ſua domo maluit ſepelire, vt quoties ſuper ſepulchrum eius Trinitati preces effundit, alienam ſe à filio nunquàm eſſe confidat.

Crudeliſſimi tortores tota Africa vexãt Catholicos.

Impudentia hæreticorum.

Dionyſiæ illuſtris virtus.

Mat. 22.

Maiorici martyriũ

Quanti igitur per eam in illa ciuitate,ut fati ſumꝰ, acquiſiti ſunt Deo,longum eſt enarrare. Nam & eius germana,nomine Datiua, atque Leontia filia ſancti Germani epiſcopi, cognatusque Datiuæ venerabilis Emilius medicus,religioſus quoquè Tertius, Trinitatis confeſsione præclarus, vel Sibidenſis Bonifacius quanta pertulerint,qualibuſque cruciatibus euiſceratæ vel euiſcerati ſint,qui valet, ex ordine dicat. Seruus quoquè Tuburbitanæ ciuitatis Maiorus generoſi & nobilis viri, pro Chriſto,quas pertulit, quis explicet,pęnas?Qui poſt cædes innumerabilium fuſtium, trochleis frequentibus eleuatus, dum tota præ vrbe penderet,nunc in ſublime ſe tollente ictu celeri, dimiſsis iterùm canabinis, ſuper ſilices platearum ponderе corporis veniens, vt lapis ſuper lapides corruebat.Sed & ſępius tractum,& lapidibus acutiſsimis defricatum,& cutibus ſeparatis, pelles corporis lateribus dorſoque videres & ventre pendere. Iſte iam tẽporibus Geiſerici non ualdè diſsimilia pertulerat, nè amici cuiuſdam ſui ſecreta nudaret:quanto magis nunc,vt ſuæ fidei ſacramenta muniret? Et ſi hominis gratiæ fideliter exhibuit fidem, quantum debet illi, qui redditurus eſt pro fide mercedem?

Atrox ſuppliciũ.

In ciuitate verò Culuſitana non ualeo quæ geſta ſunt nunciare, quia & ipſam quantitatem martyrum vel etiam Confeſſorum impoſsibile eſt homini ſupputare.Vbi quædam matrona auctrix ſui nominis Victoria, dum in conſpectu vulgi continuato ſuſpẽdio cremaretur, à marito iam perdito, filijs præſentibus taliter rogabatur:Quid pateris coniunx?Si me deſpicis,vel horum quos genuiſti,miſerere impià paruulorum. Quarè obliuiſceris uteri tui,& pro nihilo ducis, quos cum gemitu peperiſti? Vbi ſunt fędera coniugalis amoris?Vbi ſocietatis vincula, quæ inter nos dudùm honeſtatis iure tabulæ conſcriptæ fecerunt?Reſpice,quæſo,filios ac maritum,regiæ iuſsionis implere feſtina præceptum,vt & imminẽtia adhuc tormẽta lucreris, ſimul & mihi doneris & liberis noſtris. Sed illa nec filiorum fletus, nec ſerpentis audiens blãdimenta,affectum multo altius eleuans à terra, mundum cum ſuis deſiderijs contemnebat. Quam cùm iã continuatione ſuſpendij vulſis humeris, etiam qui cruciabant,conſpicerent mortuam, depoſuerunt prorſus omni parte exanimem. Quæ poſteà retulit quãdã ſibi virginem adſtitiſſe,atque tetigiſſe membra ſingula,& ilicò fuiſſe ſanatam.

Innumeri martyres & cõfeſſores in ciuitate Culuſitana.

Victoria reuiuiſcit.

Qualiter autem Adrumentinæ ciuitatis ciuem Victorianum,tunc proconſulem Carthaginis, prædicẽ neſcio deficientibus verbis. Quo in Africæ partibus nullus ditior fuit, qui etiam apud impium regẽ pro rebus ſemper ſibi commiſsis fideliſsimus habebatur. Mandatur ei à rege familiariter,diciturque,quòd eũ habiturus eſſet præ omnibus, ſi eius præcepto facilẽ commodaſſet aſſenſum. Sed ille vir Dei miſsis ad ſe tale dedit cum fiducia magna reſponſum:Securus de Deo & Chriſto Domino meo, dico quæ regi dicatis. Subrigat ignibus,adigat beſtijs, excruciet generibus omnium tormentorum,ſi conſenſero, fruſtrà ſum in Eccleſia Catholica baptizatus. Nam ſi hæc præſens vita ſola fuiſſet,& aliam,quæ verè eſt, non ſperaremus æternam, nec ità feciſſem ad modicum atque temporaliter gloriari,& ingratus exiſtere, qui ſuam fidem mihi contulit creditori.Ad quod tyrannus excitatus, quantorum temporum, & quantis eum affluxerit pęnis,humanus ſermo non poterit explicare.Qui tripudians in Domino,feliciterque conſummans, martyrialem coronam accepit.

Victoriani procõſulis præſtans virtus.

Diuturni cruciatꝰ.

Apud Tambaienſem quoquè ciuitatem geſta, quis caueat certamina martyrum explicare? Vbi duo germani Aquiſregienſis ciuitatis, ſibi ſecuri de Domino inuicem iurauerunt, & rogauerunt tortores, vt vna pęna parique ſupplicio torquerẽtur. Et dum primo ſuſpẽdio molibus lapidum pedibus alligatis tota die penderent, vnus illorum petiuit ſeſe deponi, & ſibi inducias dari.Cui frater alius,metuens nè fidem negaret,de ſuſpendio clamabat: Noli, frater,non ità iurauimus Chriſto. Accuſabo te, cùm ante thronum

Fratrum duorũ certamen.

eius

eius terribilem venerimus: quia super corpus eius & sanguinem iurauimus, vt pro eo inuicem patiamur. Ista dicens & alia multa, confortauit germanum ad prælium passionis. Qui clamans, ingenti voce dicebat: Adigite supplicijs, quib⁹ vultis, & pęnis Christianos arctate crudelibus. Quod frater meus factus est, hoc etiã ego. Quantis iam laminis ignitis adusti sunt, qualibus vngulis exarari, quibus cruciatibus torti, ipsa res docet, & quòd eos ipsi tortores à sua facie proiecerunt, dicẽtes: Istos imitatur vniuersus populus, vt nullus ad nostram religionem penitus conuertatur, & præcipuè quia nulli liuores, nulla pœnarũ vestigia in eis penitùs videbantur.

Nota insigne miraculum.

In Typasensi verò quod gestum est Mauritaniæ maioris ciuitate ad laudem Dei insinuare festinemus. Dum suæ ciuitati Arrianum episcopum ex notario Cirilam ad perdendas animas ordinatum vidissent: omnis simul ciuitas euectione nauali de proximo cõfugit, relictis paucissimis, qui aditum non inuenerãt nauigandi. Quos Arrianorum episcopus primo blandimentis, postea minis compellere cępit, vt eos faceret Arrianos. Sed fortes in Domino, non solùm suadentis insaniam irriserunt, verumetiam publicè mysteria diuina, in domo vna congregati, celebrare cęperunt. Quod ille cognoscens, relationem occultè Carthaginem aduersus eos direxit. Quæ cum regi innotuisset, comitem quendam cũ iracundia dirigẽs, præcepit vt in medio foro congregata illuc omni prouincia, linguas eis & manus dexteras radicitus abscidisset. Quod cum factum, spiritu sancto præstãte, ità loquuti sunt & loquuntur, quomodò antea loquebãtur. Sed si quis incredulus esse voluerit, pergat nunc Constantinopolim, & ibi reperiet vnum de illis subdiaconem Reparatum, sermones politos sine vlla offensione loquentem. Ob quam causam venerabilis nimium in palatio Zenonis Imperatoris habetur, & præcipuè regina mira eum reuerentia veneratur.

Nota facinus pclarum Typasensiũ.

Loquuntur Cõfessores linguis præcisis.

Sed quis congruo sermone possit exequi aut coaceruare diuersitates pœnarum, quas ex iussu regis sui, etiam ipsi Vandali in suos homines exercuerunt? In ipsa quoque quæ gesta sunt Carthagine, si nitatur scriptor singulatim adstruere etiã sine ornatu sermonis, nec ipsa nomina tormentorum poterit edicere. Quæ res hodieque posita in promptu demonstrat: Alios sine manibus, alios sine oculis, alios absque pedibus, alios truncos naribus auribusque intendas, aliosque videas nimio suspendio pilis euulsis, caput, quod eminere solebat, in medio scapularum fuisse demersum, dum iugiter in altis ædibus suspẽdio cruciantes, impulsione manuum funibus agitatis, per vacuum aerem huc atque illuc faciebant vagari pendẽtem. Qui nonnunquàm diruptis funibus, de illa altitudine suspensionis ictu valido corruentes, plurimi arcem cerebri cum oculis amiserunt: alij confractis ossibus spiritum continuò reddiderunt, alij post paululum exhalauerunt. Sed qui hoc fabulosum putat, Vranium Zenonis legatum interroget, cuius præsentia præcipuè gesta sunt, illa scilicet causa, quia veniẽs Carthaginem, sese pro defensione Ecclesiarũ Catholicarum venisse iactabat. Et vt illi ostenderet tyrãnus nemidem formidare, in illis plateis vel vicis plures tortores & crudeliores statuit, in quibus legatis moris est ascendendo ad palatium & descendendo transire, ad opprobrium videlicet reipublicæ ipsius, & in nostri iam deficientis temporis fæcem. Tunc igitur & quædam vxor cuiusdã cellaritæ regis nomine Dagila, quæ temporibus Geiserici multotiès iam Cõfessor extiterat, matrona nobilis ac delicata, flagellis & fustibus omninò debilitata, exilio arido & inuio relegatur, vbi nullus hominum fortè consolationis gratia veniendi haberet accessum, relinquens cũ gaudio domũ, maritum, simul & filios. Cui posteà oblatũ esse dicitur, vt in mitiorem eremum translata, frueretur, si vellet, solatio sociorum. Illa verò ingens sibi adesse credens gaudiũ, vbi nullus humanus eẽt cõsolantis affectus, nè fieret, supplicauit. Tunc etiã, Eugenio pastore iam in exilio constituto, vniuersus Clerus Ecclesię Carthaginis cæde inediaque maceratur, ferè quingẽti vel ampliùs. Inter quos quamplurimi erant lectores infantuli, qui gaudentes in Domino, procùl exilio crudeli trahuntur.

Immane suppliciũ

Dagila matrona constantissima.

Clerus Carthaginis vexatur.

Sed libertatẽ tunc, dum media vrbe cæderentur, Murittæ Diaconi, cæteris liberiorẽ tacere nõ debeo. Fuit quidã Elpidoforus nomine, nimium crudelis & ferus, cui fuerat delegatum, membra Cõfessorũ Christi supplicijs grassantibus laniare. Hic enim dudùm fuerat apud nos in Ecclesia Fausti baptizatus, quẽ venerabilis Muritta diaconus de alueo fontis susceperat generatum. Post verò dum apostatã ret, tantæ extitit feritatis aduersus Ecclesiã Dei, vt superior oĩbus executor persecutionis fuisset inuentus. Quid multa? Dum primò presbyteri supplicijs macerandi ordine citarentur, post archidiaconum Salutarem, arctatur pœnis memoratus Muritta. Fuit enim secundus in officio ministrorum. Qui cùm Elpidoforo sedente & fremente, honorabilis senior cœpisset extendi, priusquàm exueretur, clàm furto, nescientibus cunctis, illa quibus eum suscipiens de fonte dudùm texerat, sabana baiulabat. Quibus ventilatis, simulque in ostensione cunctorum extentis, in his verbis totã ad fletum & lachrymas commouisse dicitur ciuitatem: Hæc sunt linteamina Elpidofore minister erroris, q̃ te accusabunt, dum maiestas venerit iudicantis, custodiente diligentia mea ad testimoniũ tuæ perditiõis, ad demergendũ te in abysso putei sulphurantis. Hęc te immaculatũ cinxerant de fonte surgentẽ. Hæc te acrius persequentur, flammantẽ gehennam cùm cęperis possidere: quia induisti te maledictionem sicut vestimentum, scindens atque amittens veri baptismatis & fidei sacramentũ. Quid facturus es miser, cũ serui patrisfamilias ad cęnam regiam congregare cępe rint inuitatos? Tunc te aliquandò vocatũ, terribiliter indignatus exutum stolam rex conspiciet nuptialẽ, dicetque tibi: Amice, quomodò huc venisti, vestẽ non habens nuptialẽ? Non video, quod contuli: non nosco, quod dedi. Perdidisti militiæ chlamydem, quam in tela virgineorũ membrorũ decẽ mensibus texi, & tendiculas Crucis, quas extendens, aquam mundaui, & purpura mei sanguinis decoraui, non conspiciunt oculi mei: characterẽ nõ video Trinitatis, talis interesse non poterit epulis meis: ligate eum pedibus & manibus funiculis suis, quia se ipse voluntariè separare voluit à Catholicis dudùm fratribus suis. Ipse funes extendit continuatos in laqueum, quibus & semetipsum vinxit, & alios, nè ad istud venirent conuiuium impediuit. Iuxta semitam multis scandalum posuit, quem nunc cum rubore perpetuo & dedecore sempiterno de conuiuio meo proieci. Hæc & alia Muritta dicente, igne conscientiæ ante ignem æternem obmutescens, Elpidoforus torrebatur. Parantes itaque vniuersi dorsa sua verberibus, alacres ad exilium pergunt. Quibus adhuc in itinere lõgioris viæ constitutis, destinantur, Episcopis Arrianorum suggerentibus, homines immisericordes ac violenti, vt illud, quod eis fortè miseratio Christiana victui contulerat profuturum, crudeliter auferretur, quãdò vnusquisque eorum libentiùs fortè cantabat: Nudus exiui de vtero matris meæ, nudum me oportet ad exilium pergere: quia Dominus nouit esurientibus cibum porrigere, & in deserto vestire. Vandali nanque duo sub

Libertas Murittæ Diaconi.

Sabana, dicit lineos pãnos, quib⁹ baptizati excipiebantur.

Mat. 22.

Epi Arriani crudelissimi, sicut heretici oẽs.

Iob. 1.

ſub Geiſerico ſæpius Confeſſores, comitante matre, contemptis omnibus diuitiis ſuis, cum eiſdem Clericis ad exilium perrexerunt.

De multitudine autem pergentium confeſſorum, id eſt, Eccleſijs Carthaginis clericorum, ſuggerente quodam ex lectore Teuchario perdito, quos ille nouerat vocales, ſtrenuos atque aptos modulis cantilenæ, deſignatione ſua debere dicit duodecim infantulos ſeparari, quos ipſe, dum Catholicus eſſet, tunc diſcipulos habuit. Statim illo ſuggerente, ſub feſtinatione viro dimittuntur, & vi barbarici furoris bis ſenus numerus puerorum de itinere reuocatur. Segregantur corpore, non ſpiritu, à grege ſanctorum. Qui timentes præcipitium, cum ſuſpirijs lachrymarum nè diuellerentur, conſtringebant manibus genua ſociorum. Quos violentia tamen hæretica minacibus ſeparans gladijs, Carthagini reuocauit. Sed cum eis quaſi cum tali ætate non blãditijs ageretur, ſuperiores ſuis inuenti ſunt annis, & nè obdormirent in morte, lucernam ſibi Euangelici luminis accenderunt. Indignantur ob hoc grauiter Arriani, & ſe ſuperatos à pueris erubeſcunt. Vndè accenſi, ſubdi fuſtibus iubent, quos iam ante pauciſsimos dies variis verberibus diſsipauerant. Imprimũtur vulneribus vulnera, & rurſum pęna reſtaurata crudeſcit. Factum eſt Domino cõfortante, vt nec ætas minor deficeret in dolore, & magis animus creſceret roboratus in fide. Quos nunc Carthago miro colit affectu, & quaſi duodecim Apoſtolorum chorum conſpicit puerorum. Vnà degunt, ſimul veſcuntur, pariter pſallũt, ſimul in Domino gloriantur.

Cadũtur fuſtibus pueri 12. catholici.

Illis diebus & duo negociatores Frumentius & alius Frumentius eiuſdem verbis, egregio martyrio coronati ſunt. Tunc & ſeptem fratres, non natura, ſed gratia, ſimul in monaſterio commanentes, confeſsionis certamine expleto, immarceſcibilem peruenerũt ad coronam, id eſt, Liberatus Abbas, Bonifacius Diaconus, Seruus ſubdiaconus, Ruſticus ſubdiaconus, Rogatus monachus, Septimus monachus, & Maxim⁹ monachus. Nam illo tempore crudeliùs Arrianorum Epiſcopi, presbyteri & clerici, quàm reges & Vandali ſæuiebant. Nam ad perſequendum ipſi cũ ſuis clericis vbiquè gladijs accincti currebant: ſicut quidam Epiſcopus inter illos cæteris crudelior, Antonius nomine, qui tam nefaria & incredibilia in noſtros exercuit, vt narrari non queant.

Vide furorẽ Arrianorũ Epiſcoporum, &c.

Fuit iſte in quadam ciuitate proxima eremo, quæ Tripolitanæ Prouinciæ vicinatur. Qui vt beſtia inſatiabilis, Catholicorum ſitiens ſanguinem, huc illucque ad rapiendum fugientes excurrebat. Nam impius Hunericus, ſciens Antonij ferocitatẽ, in ipſis eremi partibus voluit ſanctum Eugenium relegare. Quem dum cuſtodiendum Antonius accepiſſet, ità eum arctiori cuſtodia cinxit, vt nullum ad eum intro ire permitteret: inſuper varijs inſidiarum atq; pęnarum ſupplicijs extinguere cogitauit. Sed Eugenius ſanctus, dum noſtræ perſecutionis defleret incommoda, & aſperitate cilicij ſenile attereret corpus, nudâque ſuper humum cubitans, ſtratum ſacci ſui rigaret imbribus lachrymarum, aliquãdò ſenſit infeſtum paralyſis morbum. Quo nuncio in gaudia conuerſus Arrianus, pergit feſtinus ad cubile eximij hominis Dei. Et cùm videret vrgente paſsione verum Pontificem balbutientia verba producere, cogitauit ſimul extinguere, quem ſupereſſe nolebat. Præcepit, vt acetum aſperum nimiſque acerrimum quæreretur. Cui cùm fuiſſet allatum, venerabilis ſenis recuſantibus & nolẽtibus faucibus ingerebat. Nam ſi communis domin⁹, ubi ad hoc venerat, vt potaret, cùm guſtaſſet, noluit bibere: quanto magis iſte ſeruus & Confeſſor fidelis omninò nollet, niſi hæretica feritas ingeſsiſſet? Ex quo aceto præſertim illæ paſsionis noxiæ morbus accipit augmentum. Cui pietas Chriſti miſericorditer ſubueniens, poſteà ſanum exhibuit.

S. Eugenius ab atrociſſim Arriano Epõ mirè affligitur

Mat. 27.

Alio autem noſtro Epiſcopo Habetdeum, ſimiliter relegato, Tamallumenſis ciuitatis, in qua Antonius fuerat, quantùm potuerat infeſtari, res ipſa demonſtrat. Nam cum diuerſis eum perſecutionibus affligeret, nec poſſet eum facere Arrianum, videretque Chriſti militem ſemper in confeſsione conſtãntem, promiſerat ſuis, dicens: Niſi eum noſtræ fecero religionis, non ſit Antonius. At vbi in ſua promiſsione minor inuentus eſt, ſuggerente ſibi diabolo cogitat aliud. Pedibus manibuſque ligatis, vinculis ingentibus arctat Epiſcopum, oreque obturato nè lingua clamaret, aquam corpori vt putabat, rebaptizationis ſpargit: quaſi valeret conſcientiam ligare cum corpore, aut non adeſſet, qui audit gemitus compeditorum, & cordis ſecreta rimatur: vel ſuperare poſſet aqua mendax tantæ voluntatis propoſitum, quòd iam homo Dei metantibus lachrymis miſerat legatum in cœlum. Exuit ſtatim virum vinculis, & tali quaſi gaudens proſequitur voce: Eccè iam frater Habetdeum noſter, Chriſtianus effectus es. Quid vltrà facere poteris, niſi ut volũtati conſentias regis? Cui Habetdeum: Illa eſt, impie Antoni, mortis damnatio, vbi voluntatis tenetur aſſenſio. Ego fidei meæ tenax, vocibus confitens crebris, quod credo & credidi, clamando defendi. Sed & poſteaquàm catenis vinxiſti, & oris ianuam oppilaſti, in prætorio cordis violẽtię meæ ſcribentibus angelis geſta confeci, & lectitanda Imperatori meo transmiſi.

Eps Hẽt deum ab eodẽ dirè vexatur.

Erat quidem generalis iſta violentia tyrannorum. Nam Vandali pro hac re vbiquè fuerant deſtinati, vt tranſeuntes itinera, ſacerdotibus ſuis adducerent iugulandos. Ac ubi eos fallacis aquæ gladio peremiſſent, indicium eis perditionis ſcriptura teſte tradebant, nè alibi ſua violentia traherentur: quia non licebat ſiue priuatis, ſiue negociatoribus alicubi tranſire, niſi ſcriptam characteris indicio ſuam miſeri oſtẽderent mortem. Quam per reuelationem ſeruo ſuo Iohanni olim oſtenderat Chriſtus, vbi dicit: Nulli licebit aliquid emere vel vendere, niſi qui habuerit characterem beſtiæ in fronte ſua & in manu ſua. Nam & Epiſcopi atque presbyteri illorum cum armatorũ manu nocturnis temporibus vicos & oppida circuibant, & ſic deſpicatibus ianuarum aquam gladiumque geſtantes, animarum prædones intrabãt: & quos domi repererant, alios fortè in lectulis ſoporatos, imbre igneo atque fulmineo reſpergentes, dæmonica vociferatione Chriſtianos ſuos ipſi pariter vocitabant, ut ludum prorſus ſuæ hæreſeos, quàm aliquam religionem oſtẽderet. In quo minus capaces & ignaui, impletum in ſe pollutionis ſacrilegium putabãt: prudentiores verò, nihil ſibi, quod nolentibus atque dormientibus ingeſtum eſt, obeſſe gaudebant. Nã & multi eadem hora cinerem capitibus ſuis iniecerũt: alij ſeſe vel quia factum eſt, cilicio lugubri texerunt: nonnulli cœno fętido linierunt, & linteamina violẽter impoſita per fila conſciderunt, atque in latrinis fętidiſque locis manu fidei proiecerunt.

Vide hæreticã barbariem.

Apoc. 13.

Inſania hæreticorum.

Tali violentia, nobis videntibus, ibi Carthagine filius cuiuſdam nobilis annorum circiter ſeptem, iuſſu Cirilæ à parentibus ſeparatus eſt, matre ſine verecundia matronali ſolutis crinibus poſt raptores tota vrbe currente, infantulo clamante vt poterat: Chriſtianus ſum, Chriſtianus ſum, Chriſtianus ſum. Cui & os obturantes, inſontem infantiam in ſuum gurgitem demerſerunt. Ità de filijs medici venerabilis Liberati, factum eſſe probatur. Nam cùm iuſſu regis cũ

vxore & liberis ad exilium mitti iuberetur, cogitauit impietas Arriana à parentibus filios paruulos separare, quo posset per pietatis affectum, etiam virtutem prosternere genitorum. Disiunguntur tenera pignora filiorum. Qui cùm vellet lachrymas emittere, authoritate vxoria increpatur, & in ipso meatu exitus sui ilicò lachrymæ siccauerunt. Ait enim ei coniunx: En propter filios Liberate perditurus es animam tuam? Computa eos non fuisse natos. Nam & ipsos omnino vindicaturus est Christus. Nonne vides eos clamantes & dicentes, Christiani sumus?

Liberat⁹ medicus vxoris vocibus confirmatur.

Sed hæc mulier quid in conspectu iudicum egerit, tacendum non est. Nam cum ipsa & maritus, licèt seorsum, carceris tamen custodia teuerentur, ità vt se penitùs non viderent, mandatur mulieri, diciturque illi: Solue iam duritiam tuã. Eccè vir tuus paruit imperio regis, & noster factus est Christianus. Aitq; illa: Videam illum, & faciam ego, quod voluerit De⁹. Educta igitur de carcere, inuenit virum suum stãtem cum ingenti multitudine pro tribunalibus connexũ: & verum æstimans, quod fecerant inimici, iniecta manu appræhendens oram vestimentorũ eius gutturi proximam, videntibus omnibus suffocabat eum dicens: Perdite & reprobe, gratiæ Dei & misericordiæ eius indigne, quarè voluisti ad modicum gloriari, & in æternum perire? Quid tibi proderit aurum? Quid argentum? Nunquid liberabunt te de camino gehennæ? Dixit & alia multa. Cuius maritus respõdit: Quid pateris mulier? quid tibi videtur? aut quid fortè de me audire potuisti? Ego in nomine Christi Catholicus permaneo, nec amittere potero aliquandò, quod teneo. Tunc hæretici mendacij sui conscij & detecti, fallaciam suam colorare minimè potuerunt.

Vide mirabile fœminæ facinus.

Et quia superiùs de violentia immanitatis eorum breuiter diximus, hanc plurimi metuentes, alij se in speluncis, alij in desertis locis viri vel fœminæ, nullo sibi conscio, sese claudebant, & ibidem, nulla succurrente sustentatione ciborum, fame vel frigore victi, contritum & contribulatum spiritum exhalabant, inter hæc afflictionis incommoda inuiolatæ secum fidei securitatem portantes. Sic enim Cresconius presbyter Mizentinæ ciuitatis, in spelunca Ziquensis mõtis repertus est, putrescente iam solutus cadauere.

Multi fame & frigore peũt

Et quia de sancto Habetdeum præfati iam sumus, pergit tunc ad Carthaginem, adire censuit nefariũ regem, vt conscientiam suam, quam semper familiarem Trinitas habuit & amicam, etiam hominibus faceret manifestam. Nec eum retinere potuit Antoni⁹, propter verecundiam suam. Offert impijssimo regi libellum in hac similitudine verborum: Quid, quæso, iam cum proiectis habetis? quid cum eis quos exilio relegastis, quotidiè dimicatis? Abstulistis substantiam, Ecclesijs, patria domibusque priuatis, sola anima remansit, quam captiuare contenditis. O tempora, ò mores: vniuersus hæc mundus intelligit, & ipse qui persequitur, videt. Si fides dicitur, quam tenetis, quid veræ fidei membra tantis persecutionibus agitatis? Quid vobis cum exilio nostro? quid uobis cum egenis in seculo, quorum est vita semper in Christo? Liceat saltem gaudere consortio bestiarum eis, quos abiecistis à facie omnium populorum. Dum hæc & his similia Pontifex dixisset, sceleratus tyrannus hoc ei mandasse perhibetur: Vade ad Episcopos nostros, & quod tibi dixerint sequere, quia ipsi huius rei habere noscuntur per omnia potestatem. Sed neque Antonium hæc res ab insania potuit reuocare, sciens se magis imperio regis ob hoc multùm posse placere, Habetdeum verè Episcopum, gaudentem bono conscientiæ suæ, ad locum exilij maluit remeare. Sed q̃d ad tot tantasque impietates respondebunt? Si disputare nitebatur de fide nobiscùm barbara ferocitas & hæresis Arriana, rationabiliter disputaret. Sed quando tenuit rationem, quæ à patre Deo Deum filiũ separat Saluatorem? Quarè dolis & calumnijs egerũt, & velut spiritus tempestatis, procella sui furoris totum subuertere voluerunt? Si disputatio necessaria fuerat episcopalis, quarè suspendia, quarè ignes, quarè vngulæ, simul & cruces? quarè Arrianorum serpẽtina proles, contra innocentes genera talia tormẽtorum inuenit, qualia nec ipse Mezentius exquisiuit? Dimicauit contra innocentiam cupiditas furoris, & auaritia crudelitatis, vt & animas perderet, & substãtiam harpagaret. Si collatio desiderabatur, quarè rapinæ rerum alienarum, non tantùm sacerdotum, verumetiam omnium laicorum? Sed illi expoliati lętati sunt, & rapinam rerum suarum cum gaudio susceperunt. Assit iam, quęso, omnis ætas, omnis sexus, omnisque conditio. Assit, obsecro, omnis turba Catholici nominis, quæ gremio materno toto orbe gestatur, quę sola germanum commodare nouit affectũ, quæ didicit à Paulo magistro, & gaudentibus collætari, & cum lugentibus lamentare. Conueniant simul ad domum nostri doloris, & paribus oculis fundamus flumina lachrymarum, quia causæ & fidei nostræ vnum est negocium. Nullum volo ad condolendum mecũ hæreticum conuenire, qui fortè addere concupiscit super dolorem vulnerũ meorum, & gratulatur quotidiè malis meis. Nolo, nolo ego extraneum, sed fraternum quæro affectum. Nolo aliquem filiorum alienorũ, quorũ os locutum est vanitatẽ, & dextera eorũ dextera iniquitatis: quia filij alieni semꝑ mentiti sunt mihi, q̃a inueterauerunt & claudicauerunt à semitis suis. Isti dicunt mihi quotidiè: Vbi est Deus tuus, dum affligitur populus precioso agni sanguine comparatus? Inter quorum opprobria ego ad flagella parat⁹, cantare non desisto domino flagellanti: Amoue à me flagella tua, quia defeci nõ à fortitudine manus tuę, sed à persecutione hæresis Arrianæ.

Hæc quærunt hæretici.

Rom. 12.

Ps. 143.

Psal. 17.

Adueniant omnes, qui mecùm angustæ viæ carpũt iter, & propter verba labiorum Dei vias custodiunt duras: & videant, si est dolor, sicut dolor meus. Quoniam vindemiata sum in die furoris Domini, aperuerunt super me os suum omnes inimici mei, sibilauerunt & fremuerunt dentibus: dixerunt, deuorauimus eam. En ista est dies quam expectauimus: inuenimus, vidimus. Adestote angeli Dei mei, qui nunquàm deestis constituti in ministerio vestro, propter eos qui hæreditatem capessuri sunt æternæ salutis, & videte Africam totam, dudùm tantarum ecclesiarum cuneis fultam, nunc ab omnibus desolatam: tantis ordinibus sacerdotum ornatam, modò sedentem viduam & abiectam. Sacerdotes eius & seniores in desertis locis & insulis defecerunt, quærẽdo sibi escas ad mãducandum, & non inueniunt. Considerate, & videte, quia Sion ciuitas Dei nostri facta est vilis, facta quasi polluta menstruis inter inimicos suos. Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia eius, quia vidit gentes inuadere & ingredi atria sua, de quibus præceperas, nè introirẽt ecclesiam tuam. Viæ eius lugẽt, eo quòd nemo veniat in die festo. Egressus est à facie omnis decor & deliciæ, didicerunt vias asperas ambulare, virgines & iuuenes eius in aulis educati monasteriorum, abierunt in captiuitatem Maurorum, dum lapides sancti eius disperguntur, non tantũ in capitibus omnium platearum, sed etiã in locis squallidis metallorum. Dicite Deo nostro susceptori, & habentes fiduciam supplicandi, quoniam tribulatur, & venter illius turbatus est à fletu eius: quia sedit inter gentes, & requiem non inuenit, nec est qui consoletur eam. Quæsiuit à Patribus Orientis, qui simul contrista-

Thren. 1.

Thren. 2.

Thren. 1.

tristaretur,& non fuit:consolantem, & non inuenit: dum manducaret in esca sua fel, & in siti sua potaret aceto, sponsi & Domini sui passiones imitando, qui idcircò passus est pro ea,vt sequatur vestigia eius. De precamini patriarchæ,de quorum stirpe generis nata est,quæ nunc laborat in terris. Orate sancti prophetæ,cognoscentes afflictam,quã anteà vaticinante præconio cecinistis. Estote Apostoli suffragatores eius, quam vt congregaretis,vniuersum orbem,ascendente in vobis Dño,vt equi velocissimi cursitastis. Præcipuè tu Petre beate, quarè siles pro ouibus & agnis, à communi Domino magna tibi cautela & solicitudine commendatis? Tu sancte Paule gentium magister, qui ab Hierusalem vsq; ad Illyricum prædicasti Euangelium Dei,cognosce quid Vandali faciunt Arriani, & filij tui gemunt lugendo captiui. Vniuersiq; ingemiscite sancti simul pro nobis Apostoli. Sed scimus, quia indignum est vobis pro nobis orare, quia ista euenerunt nobis,non ad probationem,quomodò sanctis,sed malis meritis supplicia debebantur. Sed & pro malis orate iam filijs, quia & Christus orauit etiam pro inimicis Iudæis. Sufficiant castigationi,quæ iustè illata sunt nobis,& iamiamque delinquentibus venia postuletur. Dicatur angelo percutienti: Sufficit,iam cohibe manum tuam. Quis ignoret hęc nobis probrorum nostrorum scelera procurasse,aberrantibus à mãdatis Dei,& in lege eius nolẽtibus ambulare? Sed prostrati rogamus, vt non spernatis vestros miseros peccatores,per eum,qui vos ad Apostolicum culmẽ pro uexit humiles piscatores.

Iohan. 21.

Rom. 15.

Luc. 23.

Tenuit sceleratissimus Hunnericus dominationẽ regni annis septem,mensibus decem,meritorum suorum mortem cõsummans. Nam putrefactum & ebulliens vermibus, non corpus, sed partes corporis eius videntur esse sepultæ. Sed & ille legis dator & trãsuersor,ex Donatianorum hæresi ad eos veniens quondã Nicasius, in breui simili morte perijt.

Horrẽda mors impij Hunnerici.

VITA SAN. BONAVENTVRAE Cardinalis & Episcopi Albanensis, authore Octauiano de Martinis Suessano, vtriusque Iuris Doctore. Est Oratio coram Pontifice Sixto IIII. habita in Consistorio.

13 IVLII

IVSTITIA suffragiorum,beatissime Pater, ad quæ porrigenda desiderabar,hærentem me concitauit ad indicti mihi muneris prouinciam, remota cunctatione, capessendam. Neque enim me alioquin fallebat, quàm arduum, quàmve anceps munus obirem, postulare ex merito sanctum Romanæ sedis decreto referri in ordinem siue catalogum cælestiũ, qui cum Christo regnant,Sanctorum. Idq; in hoc tremendo auditorio,sub adspectu sacri reuerendissimorum Patrum Senatus, ac sapientum Prælatorum & virorum, quibus tua sanctitas cælesti superum dono in sua maiestate sapientissimè præsidet: vbi non ego modò, qui in actione causarum forensium nostri seculi stylo versor,verùm & alium quemlibet exercitatum, ac denique consummatum oratorem, expauere quidem posse credendũ sit. Nam per immortalem Deũ, quis tam sapiens aut disertus quicquam adeò elimatum,aut studiosa lucubratione excogitatum hic proferat, quo maiestatem loci dicendo vel mediocriter æquare possit? Quid porrò tanto studio adinuentum, quod præuisũ ac tritum non fuerit apud tantæ sapientiæ Patres, ac te ante alios sanctissime Princeps: qui cùm ex multis iam annis diuinarum atque humanarum rerum,ac omnis deniquè Philosophiæ scientiam plenissimè edidiceris,velut splendidissimum sidus in firmamento,in Dei Ecclesia cęteros illustrasti? Quæ quidem reuoluenti non leuem animo tremorẽ incussisse poterant, atque ab hac actione, qua nulla illustrior,penitùs dehortari,nisi iustitia meritorum, vt præmiseram, B. Bonauenturæ,pro quo intercedemus,animum erexisset atque confirmasset.

Accedebat prætereà,quòd Princeps non profanus pro religioso, aut indoctus pro literato rogandus erat:sed tu profectò pater beatissime, qui diuinis obsequijs in beati Francisci religione ex matris vtero cęlitùs destinatus, in eadem omnipotẽti Deo religiosius seruiuisti, ac demùm ad eius principatum singularibus tuis meritis vectus, illam sapienter ac salubriter gubernasti,auxisti atque ampliasti: quive cùm diuino rum mysteriorum scientiam per traditiones Patrum fueris nactus,tum verò ex operibus eiusdem diui Bonauenturæ, quæ diuino spirante lumine edidit, conditoris *diligentiam certissimè comparasti. Ità te nãque par erat,quem conditoris vires gesturum in terris,in illius mandatis commissum gregem oporteret erudire. Neque enim illius faustè quis vices gerit, quem non penitus nouit: neque illius porrò mandata rectè alios edocet, * quem non priùs luculenter edidicit. Quare cùm pro diuinæ sapientiæ Patre, Ordinis Minorum generali Ministro, Episcopo Cardinali Albanensi intercessurus essem apud te beatissime Pater,qui ijsdem meritis clarus,ijsdemve officijs gloriosè perfunctus eras,& proindè ad hoc opus,tibi in hos vsque dies diuinitùs seruatum, electus, nequaquam mihi verendum fuit, nè per insufficientiam tibi negligerer,qui etiam meritus fidelium Pastor, imbecillitati nostræ clementissimè compati didicisti.

*for. *intelligẽtiam.*

Iamque ego, qui horrore quodam non sine titubatione occœperam,perspecto quàm benigno vultu ac clementi nutu audientiam indulgeas, erectus in spem meliorem, fidentior prosequor, tuique sacri affectus oraculo meis auribus illud propheticum insonare videtur: Dilata os tuum, & ego implebo illud. & rursùs: Dabo tibi sermonem benè sonantem in os tuum, vt complaceas in ore principis. ac proindè obsecro, pari clementia velis fauere,dum diuino numine adiutus, ac tuo benigno fauore firmatus, proferam quæ ad ipsius conditoris, Bonauenturæ, ac huius sanctæ Sedis laudem perpetuam cedere possint.

Psal. 80.

Esther. 14

Exoraturo à tua Sanctitate, Pater beatissime, diui Bonauenturæ canonizationem,ingens mihi studium fuit Sacrarum Literarum codices diligentiùs euoluere ad dignoscendum, quænam rei, de qua agimus, conuenirent. Quibus quidem curiosiùs perspectis, quantùm colligere potui, duo potissimùm inspicienda ac meritò inquirenda fuisse intelligo, vitam scilicet & miracula: quæ si recitando monstrauerim, in hoc viro esse comperta, qualia ad canonizationem sufficiant, tua Sanctitas, cuius arbitrio id subijcitur, benignè dignabitur votis supplicantium respondere. Et quoniam vitæ initium, quod ex religione suscipio, miraculosum existit, nemo mihi vitio vertet, si vitam ante miracula relaturus, alterum cum altero recensendo permisceam. Nec rursùs mirabitur, quòd quemadmodùm plerique cuiuspiam memoriam commendaturi, non ego primordijs natalium ac pueritiæ diui Bonauenturæ insistam, aut eo altiùs à parentum ipsius dignitate exordiar. Prohibent nanque crebra & clariora viri facinora,ab illo in statu perfectiori agitata. Nec tamen

In canonizatione q̃ inquirenda.

S. Bonauenturæ patria & parentes. omittam, quòd Bonauentura natione Tuſcus, patria Balneoreginus, Ioanne Fidanſa & Ritella fidelibus coniugibus ortus, baptiſmatis vnda reſperſus: quæ ex Ioanne Medicinæ magiſtro, & Felice Antonij, qui & ipſi ex illis Maioribus originem trahunt, atq; alijs teſtibus Balneoreginis probè comperta ſunt.

Cæterùm prætermiſſa longiore ſerie præmiſſorũ, vita indè exordiũ capiet, vbi relicto mortalitatis ſtatu, mundo moritur, ac omnipotenti Deo meritis beatiſſimi Franciſci victimam ſe perpetuam dedicauit. Glorioſus Deus in ſanctis ſuis, quos ſibi ab ęterno prędeſtinauit electos, & ſecundùm neceſſitatem temporis ad ſalutem humani generis producit in lucẽ: cùm beatum Bonauenturam vas electionis ſibi delegiſſet, ac ſuis obſequijs in religione S. Franciſci deſtinaſſet, quo tamen illius conuerſio poſſet aliquando à Deo diſponente profecta intelligi, & in illo ſuę maieſtatis gloria reuelari, eundem in extrema valetudine periclitari permiſit. Cuius ſaluti anxia ſolicitudine timẽs chariſſima parens, vbi phyſicorum, quos adhibuit, diligentiam fruſtrà experta eſt, & medelarum vires ad illum leuandum minùs valere comperit, ſolius Dei o-*Matris eius votũ.*pem, quem ſancta timebat, & cui caſtos pueri mores, quos probè vt mater nouerat, intelligebat acceptos, humiliter in ſalutem pueri inuocauit, ac S. Franciſci ſuffragia reuerenter implorans, illum, ſi ſanum recuperaret, ipſius religioni perpetuò deuouit. Exaudita eſt pro diuina clementia & ſua reuerentia: & ſanitate recuperata, integer puer euaſit, non ſine admiratione phyſicorum, præſertim qui eum ſtatum corporis probè in illo depræhenderunt, vt humana ope ægrum leuare poſſe penitus deſperaſſent.

Idem iam adoleſcens, ac porrò ętate prouecta, cùm religioni maturum ſe, & illi ex parentis voto debitũ ſe intelligeret, memorq; diuini mãdati, per Dauid prophetam humano generi prolati *Pſal. 75.* Vouete & reddite Domino Deo veſtro: anno ſuæ ætatis circiter ſecundo & viceſimo, habitum religionis S. Franciſci deuotiſſimè ſuſcepit, inque profeſſionis emiſſione beneficium illius his verbis apertè teſtatus eſt: *Amplectitur S. Franciſci inſtitutũ.* Voto enim pro me languente grauiſſimè ad beatum Franciſcum emiſſo à matre, cùm adhuc eſſem puerulus, ab ipſis ſum mortis faucibus erutus, & in robur vitæ incolumis reſtitutus. Quod cùm viua memoria teneam, vera nunc confeſſione profiteor: nè tantum beneficium reticẽs, ſceleris arguar vt ingratus, orationemq; ad illũ pijſſimè his effundens: Accipe, inquit, pater beate quaſcũque exiles, meritiſque tuis ac beneficijs impares gratiarum actiones, & cùm ſuſceperis vota, culpas noſtras ſic orando excuſa, vt à malis præſentibus eruas, & ad bona ſempiterna perducas.

Igitur vir ſanctus in eadem vocatione progrediẽs, cùm omnis ipſius vita in Dei certa cognitione ac contemplatione verſaretur, ad quam aſſequendam per ſacrarum ſcripturarum aſſiduam perlectionem, orationes ac contemplationes intenderet, docente illũ Alexandro de Ales, ſacræ paginæ magiſtro, *Alexander Aleſius ei⁹ præceptor.* tantam doctrinarum perfectionem breui adeptus eſt, vt à ſeptimo ſui ingreſſus anno, conſono magiſtrorum ſui ordinis iudicio delectus, librum Sententiarum in Pariſienſi vniuerſitate clariſſimè legerit, & cathedram magiſtralem recederit: admirabilis proindè cunctis, quod tam paruo ſpatio eam ſufficientiam valuerit comparare. Sed admirentur ſanè, qui res humanas ex naturali tantùm curſu, non autem ex diuina potentia metiuntur: quæ duos diſcipulos, literarum prorsùs ignaros, *Luc. 24.* Emaus oppidum contendentes, breui itineris ſpatio comitata, diuinorum ſcientiam pleniſſimè docuit.

Idẽ diuus dona ſancti ſpiritus pro ſuis aſſiduis meritis conſecutus, magna in dies doctrinæ accrementa recipiebat, quæ magis diuinitus inſpirata, quàm humanitus acquiſita, videantur. Cumque per tres annos ſequentes cathedram magiſtralem rexiſſet, anno ſuæ ætatis ſecundo & triceſimo, inter primos religione & doctrina in Ordine habebatur. Nanque illi tanquam *Sap. 7.* infinitus theſaurus ſcientia erat, quo qui vſi ſunt, participes facti ſunt amicitiæ Dei. Et quod notabilius & admirabilius erat in illo, quo magis ſcientia & authoritate emerſerat, eo magis humilitate mentis deprimebatur. *Magna ei⁹ humilitas.* Nec, vt plerique literarum ſcientia inflati, vilia miniſteria domeſtica faſtidiebat: ſed qui vix, nec niſi per obedientiam, ægrè tamen, ab illorum executione coercebatur, reputantibus Prælatis indignum, ſi nõ à talibus, vt egregius, ſequeſtraretur, in quo ſancti ſpiritus gratia habitare perſpicuè cernebatur. Nec tamen vir ſanctus vlla charitatis officia ob literarias actiones prætermittebat: ſed in omnes fratres oculos intendens, ſi quem fortè triſtem aut profeſſionis pœnitentem intelligeret, tanta dulcedine in ſermone cõueniebat, conſolabatur, monebat ac confirmabat, vt nullus ab eo diſcederet, quin libens cœptum religionis iter proſequeretur.

Humanitas eius erga morbidos. Infirmorum præterea cura ſuprà, quàm credibile ſit, delectabatur, quove grauioribus aut contagioſis morbis grauarentur, eo magis ſe totum illorum obſequio applicabat. Quibus officijs cùm maiorem diei partem abſumeret, non eo minor erat in publicis lectionibus & interpretationibus ſcripturarum: quę tãta claritate audientibus intelligenda reddebat, vt ipſe author illorum meritò videri poſſet. In Capitulis verò aut Prouincialibus, aut Generalibus tanta ſapiẽtia ipſius reſponſa dabantur, vt iam generalis Miniſter, perſpecta magnitudine cõſiliorum illius, nil omninò graue exequendum putaret, in quo ſancti viri iudicium nõ anteà exploraſſet. Quibus donis & gratijs illuſtratus, cùm iam in religione eſſet omni merito clarus, defuncto generali Miniſtro, tredecimo ipſius *Fit miniſter generalis.* ingreſſus anno, ex tam multis ſanctis viris, quibus religio in ſua nouitate florebat, vnus omnium ſine contradictione extitit ſubrogatus.

Hic vir ſanctus, accingens ſe grauioribus actionibus, cùm iam religioſi cœpiſſent à fundatoris diſciplina paululùm declinare, vbi monendo, inſtãdo, caſtigando ac operoſius laborando ad meliorem vitæ frugem reduxiſſet, in Capitulo generali, quod primũ Narbonenſe tenuit, regulam beati Franciſci reformauit atq; expoſuit, *Reformat Ordinem ſuum.* Ordinemq; in Prouincias & cuſtodias taxauit, & duas addidit: vbi ſtrenuè decertans, aduersùs venenoſas oppugnationes temeratorum & obtrectatorum, qui in religionem Mendicantium ac ſanctum virum impudentiùs ora ſoluerant, atque artificioſis calumnijs velitabantur: ſola iuſtitia atque innocentia tutus, permanſit inuictus, tanquàm qui Integer vitæ ſceleriſque purus, Non eget Mauri iaculis nec arcu, Nec venenatis grauida ſagittis Fuſce, pharetra: expertus fructum ſanctorũ monitorum Magni Baſilij, diuini interpretis Homerici carminis, vbi Vlyſſem pro meritis ad cælum tollit, aſſerens poëta clara voce teſtatum: O homines, ſit vobis cura virtutis, quæ cum naufragio enatat, & eiectum in litore venerabiliorem oſtẽdit. Vbi etiam libellum cõtra Minores pernicioſiſſimum, à magiſtro Giraldo de Abbatis Villa, vt putant, per apologiam editũ, non minùs eloquenter, quàm ſubtiliter confutauit. *Giraldus ſcribit contra Frãciſcanos, & miſere perit.* Qui etiam Giraldus non longè poſt, iuſto Dei damnatus iudicio, meritas ſui ſceleris pœnas dedit, ac paralyticus, ac miſeranda lepra reſperſus, plenus ærumnis vitam finiuit.

Congregato verò Capitulo generali Piſis, eo authore inſtitutum, vt Gloria tibi Dñe, qui natus es de Virgine, vſq; ad Epiphaniam continuaretur eodẽ modo,

do, quo intrà octauam natiuitatis Dominicæ cantatur: & aliæ Rubricæ in Breuiario reformatæ, & aliæ additæ. Id etiam pijssimus cultor gloriosæ Virginis matris Iesu, instituit, vt fratres populum hortarentur ad salutandum eandem, signo campanæ audito, quod post Completorium datur: quod creditum sit, eandem ea hora ab angelo salutatam. Tunc translatum fuit venerabile corpus beati Antonij ad prægrandem ecclesiam Paduanam, cuius lingua secundo & tricesimo sui obitus anno, recens & rubicunda reperta est: quam vir sanctus in manibus deuotè recipiens, ac largioribus lachrymarum imbribus perfundens, talibus reuerenter affatus est: O lingua benedicta, quæ Deū semper benedixisti, & alios benedicere docuisti: nunc perspicuè cernitur, quanti meriti fueris apud Deum. Cui oscula deuotè figēs, illam honestè collocari curauit.

Nota de S. Antonij Padua ni lingua.

Cuius etiam fama permotus tunc Clemens Quartus, vt illum in partem solicitudinis traheret, opulentæ Eboracensi ecclesiæ præfecit: nec tamen assequi potuit, vt vir sanctus eam promotionem acceptaret: qui propositi constans, in religione maluit permanere, vbi diuitias & dignitates sibi præparet in cælis. Cuius constantiam Pōtifex admiratus, ad illum: Sta, inquit, in testamento tuo, & in illo colloquere, & in opere mandatorum tuorum veterasce.

Præficitur ecclesiæ Eboracen. sed recusat. Eccl. 11.

Scripta viri sācti.

Nunc verò se offert numerosior cumulus diuinorum scriptorum ipsius. Cùm Parisijs legisset primum librum Genesis, nobile opus, quod de septem visionibus Bonauenturæ intitulatur, editum est. In libros Sententiarum celebria Commentaria edidit, secundum & quartum præsertim, quos etiam metricè est prosecutus: & incipiunt.

O fons splendoris, vas dulcoris & amoris.

Quibus ob sublime ingenium authoris ibi inspersum, Sententię Sententiarum Bonauenturę titulus inditus est. Super Euangelijs compendiosè & vtiliter scripsit: Lucæ præsertim, cancellarij piæ matris Iesu, quam pectori impressam, assidua meditatione semper est veneratus. Rursùs contemplatione sancti Ludouici regis Franciæ, officium de Cruce deuotissimum edidit, quod ab Ecclesia, nullo immutato, receptum, in ea solennitate vbiquè legitur. Composuit & solenne officium in honorem beati Francisci, & de ipsius vita historiam serioso tractatu primùm, & secundò reductoriè annotauit. Composuit & libellum sex alis Seraphin. In monte Aluerno duo nobilia opuscula edidit, pijssimas cōtemplationes flagrantia: quorum alterum, Itinerarium mentis in Deum: & alterum, In seipsum, appellata sunt. Composuit & libellum approbatorium religionis Mendicantium, quod Defensorium appellāt. Composuit & libellum de vita Christi, siue Meditationum passionum ipsius, quem Arborem Crucis nominant. Composuit & Breuiloquia. Item & Sermones Dominicales super Euāgelijs & Epistolis per totum anni circulum. Item Cōpendium veritatis sacræ scripturę. Item libellum ordinationis siue institutionis Nouitiorum. Item & libellum de stimulo Amoris. Item & libellum, quem appellant Pharetram, de authoritatibus principalibus Doctorum approbatorum, quem per Alphabetū prosecutus est. Et alia plura opuscula vsque ad tricenariū numerum, quę in partibus Galliarum frequentiùs habentur in manibus.

Et cùm beati Francisci religio, quam annis octo & decem sancto regimine gubernauit, ipsius monitis & exemplis in solidiori sanctitatis statu firmata esset, & viri claritas ob vitę sanctitatem, doctrinę eminentiam atque operum diuinitatem vbiquè elucesceret: tum fortè Romana Sedes plurimùm laborabat difficultatibus, quę in Concilio, quod Lugduni congregabatur, inextricabiles emerserant, Gregorius tūc Papa X. & reliquus sacer Senatus, illecti studio viri, quē leuandis dictis difficultatibus ac vniuersalis Ecclesiæ regimini intelligebant plurimùm præstiturum, atque ob merita alioquin subleuandum, in Cardinalē, quanuis reluctantem, promouerunt, & quod rarum, ex ipso initio ob viri excellentiam Episcopum Albanensem. Moxque pertractandis arduis rebus Concilij vnus omnium delectus est, deputatis qui illi assisterēt, Rothomagensi & Tripolitano claris Episcopis illius temporis: qui & ipsi de religione S. Francisci ad Episcopatum ob meritum vocati fuerant. In quo Concilio de multis illius sapientia sanctè consultum atque decretum, & Græcorum composita hæreses, qui tum præsente Palæologo eorum Imperatore, qui in hoc Lugdunum venerant, liberè ad Romanæ Sedis obedientiam redierunt. Ad quorum reductionem missi fuerant frater Hieronymus de Esculo, & frater Bonagratia Dalmata, Ordinis Minorum, religiosi eximij meriti. Quibus cum literis reuersis, lætus idem Gregorius, fratres ac Prælatos, qui in Concilio aderant, in Lugdunensi Ecclesia conuocauit, vbi vir sanctus præclaram habuit orationem, proposito themate, qđ legitur Baruch 5. Exurge Hierusalem, & circunspice ad Orientem, & vide collectos filios tuos ab Oriente vsque ad Occidentem.

Cōcilium Lugdunen.

Creatur Cardinalis & Episcop. Albanensis.

Græci Ecclesiæ Romanæ subscribunt.

Successiuè in ea vocatione, pari sanctitate & operum fructu perseuerans, cùm in Dei Ecclesia diutiùs laborasset, ità vt cum Apostolo iurè dicere posset: Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidē seruaui: anno salutis millesimo ducentesimo septuagesimo * quarto, & suæ ætatis tertio & quinquagesimo, hora matutina diei Dominicæ, quæ mensis Iulij erat tertia & decima, ex humanis sublatus est, & sanctis Patribus, vt credere debemus, ęternum victurus, redditus. Qua die ipsius venerabile corpus sepulcro reconditur in ecclesia S. Francisci Lugdunensi, cum multis lachrymis & consternatione fratrum, lamentantium se tanti viri societate destitui, qui parem sibi in Dei Ecclesia relinquere non videbatur: Gregorio Pontifice per maximè eum reputante, qui ibidem publicè testatus est, Ecclesiam Dei illius morte magnam incurrisse iacturam. In cuius exequijs primam Missam celebrauit frater Petrus Tarentasiensis, Episcopus Cardinalis Ostiensis, & sermonem habuit proposito themate, Doleo super te, mi frater Ionatha. Vbi inter cęteras commemorationes gratiarum & donorū, quæ illi Deus dedit, etiam fuit quòd quicunque eum videbat, statim ipsius amore capiebatur, eiusque monita libenter recipiebat, Gręci pręsertim, quibus reducendis ipsius diuina eloquia & consilia plurimùm contulerunt. Benignus, affabilis, omnibus gratus, & nulli vnquàm scandalo, pius, prudens, humilis, pudicus, sobrius, castus atq; quietus: quarum virtutum actiones & officia semper strenuè executus est. Quod etsi nullo alio probante doceremur, satis ex diuinis suis scriptis liquidò patet: quibus tam intenso affectu singula pręmissa prosequitur, vt nisi per assumptum de illis habitum adeò ardenter illis insistere nō valuisset. Tum verò, quod Alexādri de Ales præceptoris ipsius testimonio mundus ab omni vitio probatus est: qui eius vita & moribus probè compertis, de eo dicere solebat: Verus Israelita est iste, in quo Adam non peccasse videtur. Cuius Doctoris authoritatem tanti apud Ecclesiam valuisse constat, vt de illius dictis aut scriptis nefas putauerint dubitare, consummatumq; omnes testati sunt diuinum oraculum, per beatū Frāciscum de illo editum, futurum eum magnum virum in Ecclesia Dei, religionemque suam magna per illū sanctitatis accrementa recepturum.

2. Tim. 4.

** quinto*

Obitus beati viri

2. Reg. 1.

Plurimū contulit Græcis reducendis eius opera

Alexandri Alesij de illo sententia.

 Iam

Iam intelligis, pater beatissime, quod & per te planiùs intelligebas, quis qualisve fuerit Bonauentura, de quo agimus, cuius vita & exemplis, beati Francisci religio illustrata, & doctrina, omnis terra repleta est. Nunc quod secundo loco aggredimur, pari patiētia audire digneris, dum refero, quæ memorāda omnipotens Deus in illo, & ipsius virtute in alijs monstrare dignatus est. A re miranda exordior. Bonauentura adhuc in minoribus agens, demissę mentis humilitate potiùs, quàm ex iniustitia, pluribus diebus abstinuerat perceptione sacratissimi corporis Christi, veritus nè si illud indignus sumeret, iudicium sibi manducaret & biberet. Cumque die quadam in Missa deuotus adesset, Deus respiciens ad illius humilitatem, particulam consecratæ hostiæ, de manu celebrantis per angelum acceptam, illius ori clementer immisit. Respexit enim ad humilitatem serui sui, propter quā beatus ab omnibus gentibus prædicatur.

1. Cor. 11

Rursùs cùm intenso affectu studeret contemplando & annotando vitam beati Francisci, gloriosus Sāctus Thomas de Aquino, qui eadem tempestate meritis claruit, & Bonauenturæ magna charitate coniunctus fuit, accedens ad illius cubiculum, per foramen ostij introspexit, viditque illum in contemplatione raptum, & à terra mirificè subleuatum. Tum retrocedens ad suos: Sinamus, inquit, sanctum, qui laborat pro sancto.

S. Thomas de Aquino.

Simona Lugdunensis, beatum Bonauenturam viuentem summa deuotione prosequebatur: quæ, sicut Domino placuit, mortuum peperit. Ad quam euocatur vir sanctus, exposito cadauere ante illius pedes, & mater, quæ in lecto corām ingemiscebat, & reliquæ mulieres, quę aderant, sancti viri opem in salutem mortui deprecatæ sunt. Tum vir sanctus commiseratus, manibus atque oculis erectis in cælum, deuotissimè orauit. Mox signo Crucis super puerum facto, viuentem reddidit matri. Tritum ac frequens apud Lugdunense castrum villanum, ac totam Prouinciam, quòd mulieres vtero laborātes inuocatus exaudit, & de periculo eximit.

Infantem mortuum S. Bonauentura excitat.

Iohanna Lugdunensis, octo dies continuos vtero distenta, atque assiduo enixu parturiendi cruciata, desperauerat de salute. Monita à mulieribus, quæ laboranti aderant, se sancti precibus & suffragijs commēdauit, certum votum pro salute recuperanda faciēs, & statim incolumis incolumen peperit. Commemorat porrò Author etiam alia multa sancti viri miracula, quæ nos studio breuitatis omittimus, ac deindè subiungit: Sunt prætereà & alij innumeri, qui meritis eiusdem Sancti de varijs doloribus, ęgritudinibus ac periculis miraculosè liberari meruerunt: quorum singulos si recensere pergam, præsenti operi detrimento potiùs, quàm vsui aut fauori indubiè futurus ero. Hoc tamen loco non committam, vt silentio transeā stupendum ac memorabile quiddam, quod omnipotens Deus ad prohibendum certum testimonium sanctitatis viri, in illius venerabili corpore pro sua clementia monstrare dignatus est. Dum idem venerabile corpus transferretur ad nouam ecclesiam, ad titulum Sancti Francisci, Lugduni erectam, centesimo & sexagesimo sui obitus anno, reliqua corporis parte alioquin exesa atque corrosa, caput tamen solidum, capillamentum hęrens, labia, dentes & lingua, in nullo à vitali statu aut colore demutata, reperta sunt. Erat profectò diuinæ clementię, illud os à putrefactione seruare, quod ad salutem fidelium atque in diuinis laudibus semper fuerat operosum, nec dare sanctum suum videre corruptionem.

Parturiētem liberat.

Nota de incorruptione capitis eius.

Possem fortè ineptus videri, si studens cœpto, prosequar diem absumere recensendo miracula, quorū relationi nec diem, nec certè dies sufficere satis scio. Si igitur diuum Bonauenturam in suis operibus miraculosum iam constat; si infusam dono sancti spiritus obtinuisse scientiam, diuina illius commentaria profitentur: si charitatis officia ardentiùs executum, mundanos honores contempsisse, affectus terrenorum abiecisse, in persecutionibus constantem mansisse, in beati Francisci ac vniuersali religione fructuosum extitisse: si superna vocatione, vt Paulum, in sortem Domini miraculosè conuersum: si diuino beati Francisci pręsagio sanctum prædicatum: si Alexandri de Ales Doctoris irrefragabilis, ipsius præceptoris, sedula obseruatione sanctum compertum ac iudicatum: si religiosorum Minorum voto, qui sanctitate pollebant, vt sanctior, summus Prælatus assumptus: si Romanæ Sedis iudicio, vt clarus meritis, ad vniuersalis Ecclesiæ regimen profuturus accitus: si denique communi omnium opinione fidelium, sanctus tenetur & nominat, & colitur: si benignus succurrit quotidiè inuocantibus se: poterat sanctitas tua, etiam nullo petente, sancto, quod vnum deerat, publicos honores decernere: quanto magis id debes celsorum principum votis? Accedunt pientissimæ preces serenissimorum ac clarissimorum, Federici Romanorum regis semper Augusti, Ludouici Frācorum Christianissimi, Ferdinandi Siciliæ, & etiam Matthiæ Hungariæ regum catholicorum: qui cùm de republica Christiana benè mereri sueti sint, digni certè videri debent, qui à sanctitate tua tam sanctam rem impetrent. Rogant prætereà illustres Duces ac populi, & loco maximi muneris hoc petunt Calabriæ, Venetiarum, Mediolani, Sabaudiæ, & Ducissæ Calabriæ & Borbonij, Florentini, Senenses, Perusini, Lugdunensis & ciuitas Balneoregij: quæ licèt humilis sit, tamen clarissima & Deo gratissima videri debet, cui tantum sidus producere datum est. Rogat prætereà istius Ordinis reuerendissimorum Patrum Iohānes de Aragonia, eiusdem Serenissimi Regis Ferdinandi illustris proles: qui sanctos, qui in eo Ordine claruerunt, religiosiùs veneratur & colit. Exigit deniquè suo iure beati Francisci sancta religio, cuius alumnus, vel iusta petenti deesse non potes. Exigit & ipse sanctus ex promissione, omnipotentis Dei nomine facta strenuè militantibus, quòd illorum laudes cantet Ecclesia. Ecclesiastici 44.

Act. 9.

Hucusquè ex Oratione Octauiani de Vita S. Bonauenturæ, omissis nonnullis parùm ad vitæ historiam attinentibus.

DE DIVISIONE APOSTOLORVM quæ celebratur 15. Iulij, non nihil inueniet Lector in sermone Chrysostomi, qui infrà habetur 30. Iulij.

VITA BEATI IACOBI NISIBITæ Episcopi, authore Theodoreto Cyri Episcopo, interprete verò Gētiano Herueto, viro doctissimo.

HABETVR IN PHILOTHEO, vel Sanctorum Patrum Historia.

MOSES ille diuinus legislator, qui imū maris fundum aperuit, & inundatione aquarum aridam obruit solitudinem, & alia omnia fecit miracula, scripsit res gestas eorum sanctorum, qui

Iulij. 13.
Exod. 14
Exod. 17
Act. 7.

qui fuere antiquitùs: non ea vsus sapientia, quam acceperat ab Aegyptijs, sed splendore gratiæ accepto à superis. Vnde nam enim alioqui Abelis didicisset virtutem, & Enoc virtutis studium, & Noe iustitiam, & Melchisedec pium sacerdotium, Abrahæ vocationem, fidem, fortitudinem, &, quæ ei magnæ erat curæ, hospitalitatem, vulgò iactatum filij sacrificium, & aliorum, quæ ab eo præclare gesta sunt, catalogum: & vt in summa dicam, diuinorum virorum certamina, victorias, præconia, nisi intelligentis diuinique spiritus radios accepisset? Hoc mihi quoquè in præsentia opus est auxilio, qui conor eorum vitam scribere sanctorum, qui parùm ante nos & nostris temporibus claruere, & veluti quasdam leges ijs, qui imitari volent, velim proponere. Horum ergò sunt preces inuocandæ, & incipiendum est narrare.

Nisibis patria S. Iacobi. Nisibis est ciuitas in confinio regni Romanorum & Persarum, quæ olim quidem erat Romanis vectigalis, & eorum parebat imperio. Ex ea ortus magnus ille Iacobus, solitariam vitam & quietam est amplexus: & altissimorum montium occupatis verticibus, *Degit solitarius.* in eis vitam egit, vere quidem & æstate & autumno vtens syluis, & pro tecto habens cælum: tempore autem hyemis, antrum ipsum excipiebat, quod ei paruum præbebat tegumentum. Habebat autem alimentum, non quod cum labore nascitur & seritur, sed quod *Cibus ei°.* sua sponte producitur. Nam ex syluestribus colligens arboribus fructus, qui spontè nascuntur, & ex herbis eas, quæ sunt esculentæ, & habent instar olerum, ex ijs dabat corpori ea, quæ satis erant ad viuendum, ignis vsum recusans. Vsus quoquè lanæ erat ei superuacaneus. *Vestis asperrima.* Asperrimi enim caprarum villi, eius vsum implebant. Ex eis ipsi fiebat & tunica, & simplex amiculum. Ità corpus affligens, spiritale alimentum assiduè exhibebat animo, & cogitationis facultatem expurgans contemplantem, & diuini spiritus perspicuum efficiens speculum, reuelata facie, ex diuini Apostoli sententia, gloriam Domini speculans, in eandem transformabatur imaginem, à gloria in gloriam, tanquàm à spiritu Domini. *2. Cor. 3.* Hinc quæ ei erat in Deum fiducia, augebatur in dies, & à Deo petens, quæ oportebat petere, ea statim accipiebat. Porrò autē hinc quoquè futura præuidebat propheticè & virtutem ad faciēda miracula à sanctissimi spiritus accipiebat gratia. Ex his pauca narrabo, & Apostolici eius splendoris radium ijs, qui nesciunt, aperiam.

Vigebat illo tempore in simulacra hominum insania, & inanimæ quidem statuæ diuinum cultum sibi vendicabant: Dei autem cultus negligebatur à plurimis: contemptui autem habebantur, qui eorum ebrietatis nolebant esse participes, quique perfecta virtute præditi, ea quæ sunt, discernebant: & simulacrorum quidem videbant imbecillitatem, vniuersorum autem adorabant opificem. *Venit in Persidē.* Illo tempore Iacobus venerat in Persidem, visurus plantas veræ religionis, & ei, quam par erat, curam adhibiturus. Cùm is autem fontem trāsmitteret, puellæ quædam, quę pannos lauabant, & vestes pedibus emundabant, ne nouum quidem, & qui decentem præ se ferebat grauitatem, sunt reueritæ habitum: sed exuto pudore & perfricta facie, & impudentibus oculis diuinum hominem adspiciebant, neque capita operientes, neque vestes, quas succinxerant, demittentes. *Maledicit fonti et puellis, vt eas Domino lucret.* Hoc cùm ægrè tulisset homo Dei, & vellet Dei virtutem in tempore ostendere, vt facto miraculo liberaret ab impietate, fontem quidem est execratus, & fluentum confestim euanuit: puellas quoque est execratus, & impudentem earum iuuentutem castigauit, canis ante tempus inductis. Et sermonem factum est consecutum, mutatusque est nigror pilorum, & similes euaserunt nuper plantatis arboribus, quæ vere circuntectæ sunt folijs autumnalibus. Eæ autem cùm sic sensissent supplicium, (Nam & fontis fluenta effugerant, & sua inuicèm capita intuentes, videbant repentinam illam mutationem) cursu ad vrbem contenderunt, renunciaturæ illud, quod acciderat. Illi autem cùm accurrissent, & magnum Iacobum offendissent, rogauerunt vt iram compesceret, & supplicium remitteret. Ille autem non diù cunctatus, Domino quidem preces obtulit, fluenta autem rursùs scatere iussit. *Restituit fontem.* Illa verò mox rursùs è suis emanarunt penetralibus, iussi deriuata nutibus. Illi autem cùm hoc impetrassent, petebant vt filiarum quoquè suarum crinibus color suus redderetur. Aiunt autem eū hoc quoquè concessisse, requisijsse autem puellas, quæ illam acceperant disciplinam: & quoniam non venerunt, reliquisse supplicium, documentum temperantiæ & argumeutum moderationis, & diuinæ virtutis perpetuum & euidens monimentum.

Vis signi Crucis. Tale est noui huius Mosis miraculum: quod quidem non factum est virgæ percussione, sed operationem accepit signo Crucis. Ego autem præter miraculum, valdè quoquè miror mansuetudinem. *4. Reg. 2.* Neque enim vt magnus Eliseus, impudentes illas puellas vrsis tradidit immanibus: sed quadam innoxia disciplina, & quæ dedecoris parùm habebat, vsus, pietatem simul docuit & moderationem. Hæc autem dixi, vt non prophetam sæuitiæ accusem, (absit, vt adeò insaniam) sed vt ostendam, quòd cum eandem haberet virtutem, ea effecit, quæ congrueбant Christi mā suetudini & nouo Testamento.

Magno miraculo cogit iudicem reuocare iniquam sententiam. Is cùm aliquandò vidisset iudicem Persam, iniquā tulisse sententiam, quendam maximum lapidem, qui propè situs erat, execratus, iussit eum conteri & dispergi, & illius iniquam arguere sententiam. Lapide autem statim comminuto in particulas innumerabiles, conterriti fuere qui aderant: horrore autem plenus iudex, reuocauit quidem priorem, alteram autem iustam tulit sententiam. Et hic quoque suum Dominum est imitatus: qui cùm vellet ostendere, se sua sponte ac libentem subire passionem, & facilè, si voluisset, punijsset sceleratos, non eis intulit supplicium, sed ficum inanimam verbo arefaciens, suam ostendit virtutem. *Matt. 21* Hanc ipse quoque imitans clementiam, non punijt iniustum iudicem, sed ictu lapidis illum docuit iustitiam. Cùm his rebus esset insignis, & omnibus amabilis, & in ore omnium versaretur, trahitur ad munus pontificatus, & suæ patriæ præficitur. *Creatur Episcop° Nisibis.* Cùm illam autem montanam viuendi mutasset rationem, & ciuilem vitæ consuetudinem non ex sui animi cepisset sententia, neque cibum mutauit, nec vestitum: sed loca quidem erant mutata, vitæ autem institutio nullam accipiebat mutationem. *Nec victum nec vestē mutat.* Crescebant verò labores, & erant longè maiores prioribus. Ieiunio enim, & cubili humo strato, & sacco, quo induebatur, accesserant etiam omninò curæ eorum, qui indigebant: vt de viduis, inquam, esset solicitus, & prouideret orphanis, & eos, qui iniuriam faciebant, argueret, & ijs, quibus fiebat iniuria, iustum adferret auxilium. *Cura pauperū &c.* Et quid opùs est omnia recensere apud eos, qui norunt quænam illis cōpetant, qui hanc suscepere curationem? Insigniter autem ille tales amplectebatur labores, vt qui ouium Dominum insigniter & cuperet, & timeret. Quo autem virtutis opes colligebat maiores, eo maiore sanctissimi spiritus fruebatur gratia.

Fra° pauperum punitur. Et cùm aliquandò ei in vicum quendam aut oppidum iter esset, (neque. n. locū satis teneo) ad eū accedunt

dunt quidam pauperes, vnumquempiam ex eis, qui cum eis versabantur, tanquàm mortuum proponentes, & quæ ad illum sepeliendum erant necessaria, supplices ab eo postulantes. Ille autem concessit quidem rogantibus: Deo autem preces obtulit tanquàm pro mortuo, rogans vt ei remitteret, quæ in vita peccauerat, & eum in chorum iustorum dignaretur admittere. Hæc autem cùm dicerentur, eius, qui tunc mortem simulabat, euolauit anima: suppeditata sunt autem corpori tegumenta. Postquàm autem parùm processisset homo admirabilis, iubebant eum, qui iacebat, surgere, ij qui actum composuerant. Postquàm autem viderunt eum non exaudire, & quod simulabatur, id verum euasisse, & in veram faciem mutatā esse personam: ad magnum quidem adeunt Iacobū, suppliciter autem obsecrantes, & ad pedes eius prouoluti, & actus quem temerè agendum susceperant, dicentes causam fuisse paupertatem, rogabant vt suū eis remitteret delictum, & ei, qui iacebat, ablatam restitueret animam. Domini itaque imitans clementiā, & preces exaudijt, & ostendit miraculum: vt qui vitā precibus ablatam, per preces iacenti restituerit. Hoc autem mihi quidem videtur esse simile magni Petri miraculo, qui Ananiam & Saphiram suffuratos mentitosq; morti tradidit. Etenim hic quoquè similiter eius, qui veritatem erat furatus, & mēdacio erat vsus, abstulit animam. Sed ille quidem cùm furtum cognouisset, (reuelauerat enim gratia spiritus) intulit supplicium: hic autem actus argumentum nesciēs, obtulit quidem preces: stitit autē vitæ cursum ei, qui simulauerat. Et diuinus quidem Apostolus mortuos à calamitate minimè eripuit: (Salutaris enim prædicationis initia metu opùs habebant) hic autem cùm esset refectus gratia Apostolica, & punijt ad tempus, & pœnam mox remisit. Hoc enim opùs habebat is, qui esset lucrifacturus eos, qui offenderunt.

Disce hic, quàm nō sit recens, orare pro defunctis

Excitat mortuū.

Act. 5.

Sed enim & est eundem ad alia, & sunt illa breuiter exponenda. Postquàm enim Arrius, in vnigenitum filium & sanctissimum spiritū maledicti blasphemięque pater & opifex, in eum, qui ipsum fecerat, linguā mouens, impleuit Aegyptum tumultu & perturbatione: Constantinus autem Imperator maximus, gregis nostri Zorobabel: (Illius enim instar, vniuersam piorum captiuitatem reduxit ab exilio: & diuina templa humi disiecta, in altum erexit & excitauit) postquàm ergò is omnes ecclesiarum præsides illo tempore cōgregauit Niceæ, venit cum alijs magnus quoquè Iacobus, pro veris decertaturus decretis, vt vir fortis & princeps totius phalangis. Romanorum enim imperio tunc parebat Nisibis. Postquàm autem fuit dimissus sacer ille conuentus, & vnusquisque in sua est reuersus, redijt hic quoque, tanquàm vir fortis victoria potitus, exultans propter trophæa pietatis.

Arrius serit hæresin:

Synodo Nicenæ S. Iacob⁹ interest.

Cùm autem aliquantum processisset temporis, Imperator quidem magnus & admirabilis excessit è vita cum coronis pietatis. Illius autem filij fuere hæredes imperij orbis terrę. Tunc rex Persarum, cui nomē erat Sapores, contemptis filijs, vt quorum potentia non esset patri æqualis, bellum admouit aduersùs Nisibim, magnis & equitum & peditum copijs. Duxit autem elephantos quoquè quamplurimos, & ad vrbem obsidendam diuiso exercitu, eam circunsedit, & machinas extruxit, vallosque figens, & quod inter eos intercedit, ramis tanq̄ cratibus contextis obstruens, iussit militibus, vt aggerem extruerent, & turres contra turres excitarent. Deindè illic sagittarios collocans, & in eos, qui erant super muros, tela iubens mittere: alios iussit inferiùs fodere, murosque subruere. Postquàm autem omnia illi erant irrita & inania, vt quæ viri diuini dissoluerentur precibus: postremò cū fluuij præterfluentis, multitudine hominum fretus, fluxum prohibuisset, extructisque muris, & ad retinēdum comparatis impedimentis, fluuij plurimum collegisset, id totum simul immisit in mœnia, eo vsus, tanquàm aliqua vehementissima machina. Ea verò aquæ insultum non tulerunt: sed impetu concussa, in illa parte funditus corruerunt. Illi verò magnum clamorem sustulerunt, vtpotè quòd vrbs iam esset captu facilis. habitantium enim ciuium magnum numerum ignorabant. Distulere tamen irrumpere, cùm viderēt non posse vrbem adiri propter aquas. Cùm ergo procul recessissent, vtpotè quòd labor eis esset cessaturus, quiescebant ipsi, & equos curabant. Qui autem vrbem habitabant, ex animo conuersi erant ad supplicationes, magnum Iacobum habētes intercessorem. Qui autem ætate adhuc vigebant, omnes quàm maxima poterant contentione rursùs ædificabant, nec pulchritudinis, nec cōcinnę compagis vllam curam gerentes, sed omnia temerè componentes, & lapides, & lateres, & quicquid portabat quilibet: vnaque nocte opus tantum processit, & in tantam creuit altitudinem, vt & satis esset ad arcendum cursum equorū, & hominum ascensum absque scalis. Tunc omnes ab homine Dei petunt supplices, vt & in muris se ostendat, & tela execrationum iaculetur in hostes. Is verò exoratus ascendit, & eorum plurima millia contemplatus, à Deo supplex petijt, vt in eos immitteret nubem cyniphum & culicum. Et is quidem dixit: Deus verò emisit, ab eo tanquàm à Mose exoratus, & viri quidem diuinis telis vulnerabantur: equi autem ac elephanti ruptis vinculis fugiebant, huc & illuc dispersi, vt qui non possent illos ferre aculeos.

Rex Persarū obsidet Nisibim.

Precibus suis vir sanctus totum Persarū exercitum debilitat.

Cùm itaque vidisset rex impius, & machinas nulli sibi fuisse vsui, & aquæ irruptionem fuisse inutilem: (Murus enim, qui corruerat, rursùs fuerat ędificatus) & omnem exercitum & affligi laboribus, & malè se habere sub dio, & vexari a plaga immissa diuinitus: vidisset autem diuinum quoquè hominem super muros ambulantem, & coniecisset ipsum Imperatorem ei præesse operi, (Sibi enim visus erat & purpura indutus, & redimitus diademate) indignatus quidem est in eos, qui eum decepissent, & vt bellum moueret, persuasissent, & dixissent non adesse Imperatorem: & cùm eos damnasset capitis, dimisit exercitum, & in suam regiam redijt quàm citissimè. Hæc in hoc quoque Ezechia Deus fecit miracula non illis minora, sed etiam maiora, vt mihi quidem videtur. Quòd enim cùm corruisset murus, vrbs non capta fuerit, quodnam potest eo maius miraculum? Ego autem præter hoc illud quoquè valdè admiror, quòd cùm vteretur execrationibus, non petijt vt fulgura & fulmina è cælo mitterentur, vt fecit magnus Elias, quandò ad ipsum vterque quinquagenarius venisset cum suis quinquaginta. Audiuerat enim Dominum apertè dixisse Iacobo & Iohanni, qui hoc ipsum conabantur facere: Nescitis cuius spiritus sitis. & ideò non petijt, vt terra eis dehisceret: nec rogauit, vt phalanx igne consumeretur, sed vt animalculis illis sauciaretur: & cùm Dei cognouisset virtutem, tandèm mutata, edisceret pietatem & verum Dei cultum. Tantam habuit hic homo diuinus apud Deum fiduciam, tantam à superis gratiam est consecutus.

4. Reg. 19

4. Reg. 1.

Lucæ 9.

Cùm in his quotidiè versaretur, & in rebus diuinis quotidiè cresceret, cum maxima gloria hanc vitam deposuit, & ex his locis migrauit. Cùm autem præterijsset aliquantum temporis, & hoc oppidum ab eo, qui tunc imperabat, regno Persarum esset traditum, exierunt quidem omnes, qui in eo habitabant: sui autem defensoris ac principis corpus ferebant, ęgrè quidem ferentes & dolentes, quòd transmigrarent: canentes

Felix et obitus.

nentes autem, celebrantesq; virtutem fortissimi victoris. Si ille enim vixisset, ij minimè venissent ad potestatem barbarorum. Hæc cùm de viro diuino recensuerim, ad aliam transibo narrationem, rogans vt consequar eius benedictionem.

EX EIVSDEM THEODORETI Historiæ Eccl. lib. 2. cap. 30 nõnulla, quæ historiam obsessæ Nisibis, quæ etiam Anthiochia Mygdoniæ dicitur, illustrant.

Interprete Iohãne Christophorsono.

POSTRIDIE vbi cum omnibus copijs vrbi appropinquabat Sapores, expectabatq; per disiectas muri partes in eam ingredi, cùm murum vtrinquè deintegrò ædificatum, tum laborem à se frustrà susceptum videt. Nam diuinus ille vir Iacobus suę pcationis virtute non solùm militum, aliorumq; incolarum confirmauit animos: verumetiam murum denuò extruxit, & machinis oppositis hostes irruentes repulit. Quas res perfecit non accedendo ad mœnia, sed intùs in sacrosancto templo Deum precibus enixè solicitando. Sapores autem non modò ædificandi celeritate obstupefactus est, verumetiam visione quadã perterritus. Etenim vidit in ipso muro quendam regali planè vestitu amictum, cuius purpura & diadema mirè resplẽdescebant. Quem Imperatorem Romanum esse suspicatus, minabatur illis mortem, qui nunciarant eũ minimè adesse. Qui cùm constanter affirmarent vera esse, quæ dixerant, & Cõstantium Imperatorem esse Antiochiæ, intellexit cùm visionis significationem, tum Deum pro Romanis (sic enim aiebat) bellum gerere. Itaque miser rem indignatus, telum coniecit in aerë: non quòd putabat Deum se posse ferire, quem sciebat corporis expertem, sed quòd impetum insaniæ suæ sustinere non potuit.

VITA S. RAINELDIS VIRGInis & Martyris, sororis Beatæ Gudilæ, per F. Laur. Surium ex quodam MS. codice, mutato stylo, compræhensiùs descripta.

IVLII. 16.

Eius parentes.

BEATISSIMA Raineldis (quidam Reinildem vocant) nobilissimis orta natalibus, patrem habuit Vuitgerum, magna dignitate multisq; opibus pollẽtem, & tum Deo, tum hominibus charum: cui cõiunx fuit Amelberga cum primis nobilis & illustris, nõ minus moribus, quàm corporis pulchritudine ornata & cõspicua, sanctis dedita operibus, castitate venerabilis, atque omni integritate & honestate prædita. Ex ea verò filium suscepit Emebertum, quem etiam Adelbertum appellant, sanctæ Cameracensis ecclesiæ pastorem beatissimum: cuius gesta plena virtutibus & miraculis, in eadem ecclesia hodieque florët: & filias, Raineldem & Gudilam. Quæ quidem puellæ, cùm à primis ætatis initijs vitæ castimoniam sectari constituissent, multique regni proceres ob nobilitatem & diuitias sibi coniuges eas optarent, illæ malebant corporis seruata integritate, sponso immortali totis visceribus adhærere, quàm sponsos admittere corruptioni obnoxios. Et cùm iam adultæ ad Dei potiùs, quàm hominum consilia & voluntatem se accommodarent, vitamque ab omni seculari vanitate & leuitate immunem ducere niterentur, etiam parentibus cælestis regni amore visum est mundo nuncium remittere, & facere, quod Dominus Iesus admonet: Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Hoc igitur præstare cupientes, vt possent centuplum recipere, quod Dominus promittit ità facientibus, & vitam æternam possidere, Vuitgerus sacræ religionis habitum induit: Amelberga verò coniunx eius, ab S. Autberto Cameracensi Episcopo sacrũ velamen accepit, Christoque se totam dedicauit. Mãserunt autem pleræque facultates eorum Raineldi & sorori eius: quibus cùm permulti potentes homines molesti essent, & eas procarentur, illæ ad eundem beatum Autbertum confugerunt, Christumque sponsum expetentes, sacro velamine ab illo donatæ sunt.

Emebertus Episcopus Cameracen.

Luc. 14.

Matt. 19

Igitur sancta Raineldis, præclara Christi virgo, sicut ab ineunte ætate bonis moribus sese componere, castitati studere, diuinis operibus sedulam nauare operam contenderat: ità iam totis viribus eò connitens, incredibile memoratu est, quanta se affecerit inedia, quàm assiduis ieiunijs & orationibus corpusculum suum macerarit. Nunquàm à Dei laudibus promendis eius cessabat lingua: non diebus, non noctibus à psalmis & hymnis canticisque spiritualibus vel colloquijs diurnis vacandum sibi putabat. Erga pauperes Christi semper solicita & attẽta, quemadmodùm eos vestiret & alimentis reficeret, nè qua re indigerent miseri, summoperè curabat. Et vt præcepto Euangelico pareret, non cogitabat de crastino: sed omnia indigentibus pro Christi amore distribuens, nihil sibi præter tenuem vitæ sustentationem retinebat. Seruis & ancillis suis crebriùs ipsa seruiebat, quàm illorum ministerijs vteretur, ità vt etiam illis recumbentibus officiosè inseruire non recusaret. Ad nudum corpus vtebatur cilicio, Crucem Domini, carnis mortificatione, iugiter in suo corpore circunferens: libenterque sermonibus diuinis & scripturę sacræ institutionibus, cordis admouebat aures, Mariæ ad pedes Domini residentis partem optimam eligens.

Sacrũ accipit velamen Raineldis, & viuit sanctissime.

Matt. 16

Humilitas eius.

Luc. 10.

Cumque in dies magis ac magis carne edomanda spiritum roboraret, nudis semper pedibus virgo tam nobilis & tenera incedebat, prostrataque ad preces, non raro noctem diemque sanctum opus illud continuabat. Cibum vix vnquàm, nisi semel in die capiebat, idque parcissimè, modico pane hordeaceo & aqua contenta. Lectum sericis pannis & magni precij operimentis instratum, vt habet nobilium consuetudo, planè respuebat, in cinere & cilicio se reponere gestiens. Sed cùm nihil præter Christum habere concupisceret, cum sancta sorore sua Gudila Lobiense cęnobium adijt, beatissimo Petro Apostolorum Principi omnia sua oblatura. Pulsans autem fores monasterij, audiuit à fratribus loci illius, ex quo die fundatum esset illud monasterium, nunquàm licuisse fœminis in illud ingredi. Id vbi sancta virgo Gudila audiuit, indè recessit. At soror eius Raineldis pro templi foribus sese prosternens, omnipotentem Deum tres continuos dies, nihil interim aut edens aut bibens, pijs precibus & lachrymis pulsare non destitit, donec ille, qui nunquàm deseruit sperantes in se, signa potentiæ suæ mirabiliter declarauit. Nam tertia nocte, cunctis fratribus quiescentibus, ostia monasterij diuina virtus aperuit, & nullo mortalium manus admouente, signa suos dedere sonos. Excitantur ergò fratres, concurrunt vndiquè, & sanctam virginem in crucis forma coram imagine Saluatoris prostratam cernunt, sciscitantur ex ea, quid actum sit, aut qua ratione intrò ingressa sit. Respondet illa: Vos quidem parùm humani, me peccatricem intromittere noluistis: at ille, sine cuius benignitate nec formica viuit,

Nudis pedibus semper ingreditur.

Eius cib⁹. Lectus.

Diuinit⁹ aperiũtur fores monasterij.

cuius misericordia angeli viuunt in cælis, cuius sapientia omnia fecit in pondere, numero mensura, qui seipsum Deo patri sacrificium obtulit pro totius mundi salute, qui peccatoribus ob admissa peccata cum gemitu & lachrymis veniam poscentibus nunquàm defuit, huius templi ianuas mihi peccatrici patefecit, & sua virtute patefacto aditu, me, sicut videtis, huc introduxit.

His auditis, Abbas monasterij cum fratribus ad pedes illius procidit, & vt pro ipsis Dominum deprecaretur, cum lachrymis rogauit. At sancta virgo, cùm se inuicem benignè & comiter salutassent, humili corde & mente promptissima, vt erat Deo deuota & valdè religiosa, positis humi genibus, ad vestigia eorum prouoluta, orabat vt tantorum patrum precibus commẽdari apud Dominum mereretur. Deindè honorificè & cum multa deuotione ab eis suscepta, animi sui propositum illis explicauit, & ⁎ Sanctas cum quinque villis & ad eas attinentibus, beato Petro Apostolo donauit, vt per eum ad cæli palatia introduci mereretur. Accepta indè benedictione à patre monasterij & fratribus, inanis gloriæ & humanæ laudis fumos vitare, & maioris certaminis cursum conficere volẽs, ad sanctam ciuitatem Hierusalem, vno tantùm famulo vnaque ancilla contenta, profecta est. Vbi biennio singula quæque loca, in quibus Saluator versatus fuerat, perlustrauit, ac si ipsum Dominum in corpore præsentem haberet. Delectabatur sanè eo labore, & tãquàm vberrimis refecta epulis, corpus suum, quantùm humana imbecillitas ferre poterat, excruciabat.

Multa largitur Lobiensibus.

Itẽ Hierosolymam.

Septennio indè euoluto, preciosissimis aucta sanctorum reliquijs, parte quadam sepulcri Dominici, & ligni Crucis, vestisque beatissimæ matris Dei, alijsq; multis, ad patriam reuertitur, ⁎ Sanctas ingreditur, à familia & cunctis loci eius indigenis cum summa exultatione excipitur. Deinceps verò ita vixit, vt humanũ modum excedere videretur. Nam velut in ecstasi posita, terrenis omnibus proculcatis & cælestibus inhiãs, miraculis quoquè & virtutibus coruscans, rerum diuinarum contemplationi vacabat. Cùm autem propter hominum flagitia Dominus Barbaros sæuire permitteret, illi in Gallias irruentes, multos trucidarunt, flammisq; omnia vastantes, magnã Christianis cladem attulerunt. In ea rerum perturbatione alijs se in specus, alijs in montium cauernas abdentibus, nobilioribus verò & potentioribus in municipia & fortissima castella se recipientibus, hęc Christi virgo nec minis impelli, nec amicorum blandimentis eò adduci potuit, vt locum, in quo diem claudere extremum constituerat, desereret. Dicebat autem ijs, qui eam abire compellebant: Si ego causa illius, qui vt me totumque mũdum seruaret, capi, ligari, conspui, alapis cædi, flagellari, spinis coronari, deniquè ad Crucem affigi se permisit, miseram hanc & momentaneam vitam perdere reformido: quid ille dicturus est mihi, cùm in sede maiestatis suæ sederit, & coram illo signum sanctæ Crucis, in qua passus est, sub totius mundi conspectu vsqueadeò splẽduerit, vt non magis peccata, quæ confessione & pœnitentia abolita non fuerint, abscondi queant, omniũq; notitiam fugere, quàm intrà vas vitreum aqua lutulenta: cùm iusti omnes in vnitatem fidei & agnitionem filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi occurrerint, & in gloria Dei patris sicut sol in virtute sua fulserint: cùm deniquè electi ad gloriam, reprobi ad pœnas vocati fuerint: quid tum, inquam, dicturus ille mihi est, si hanc vitam miseram, & quę vix vnius horæ spatium referre videatur, pro eius amore contemnere nolim? Hæc illa dicente, cæteri quidem omnes fugæ se mandarũt: ipsa verò sola permansit cum duobus magis ei familiaribus, Grimoaldo Subdiacono & Gundulpho ministro.

Alij hos Hunnos, alij Nortmannos fuisse volunt.

Ephes. 4.

Matt. 13

Irruentibus igitur Barbaris, virgo sancto spiritu plena, & in sponsi sui amore solidata, cum illis, quos diximus, more suo ad preces confugit, & coram altari in ęde beatissimi Quintini martyris in Crucis forma se pstrauit: vt sicut ille sui redemptoris fidelis testis fuit martyrij palmam referendo, sic ipsa apud martyris memoriam eiusdẽ testimonij Christi particeps effici mereretur. In ipsam verò ędem irrumpebant Barbari, instàr immanissimarum belluarum humanum sanguinẽ sitientes, arreptisque sanctæ virginis capillis, circunquaquè eam trahebant, fustibus & flagellis eam cędentes, tundentes calcibus, & colaphos ei infringentes, multisque iniurijs, ludibrijs & plagis crudelissimis eã afficientes. Tum illa Domino hilari mente psallebat: Benedictus es Domine Deus omnipotens, pater Domini nostri Iesu Christi, qui donasti mihi peccatrici, nõ meritis meis, sed gratia vnigeniti filij tui, id quod semper amaui, quod toto pectore ab infantia concupiui. Non enim confundentur in æternum, qui sperãt in te, nec derelinquis sperantes in te: porrò humilias eos, qui sua virtute gloriantur. Tu es enim Deus benedictus in secula seculorum, Amen.

Barbari eam crudelissime tractant.

Compellentibus indè Barbaris, vt ceruicem extenderet, flexo poplite virili animo sustinebat ferientis ictum, præ gaudio lachrymans, & has fundens preces: Gratias tibi ago Domine Iesu Christe, quòd me dignatus es in ancillarum tuarum numero computare vel vltimam, quodque merui pro tui nominis honore plagis & contumelijs affici, & cursum mei certaminis in te consummare. Accipe ergò nunc spiritum meum.

His dictis, ceruicem porrexit carnifici, & capite cęsa, ad Christum euolauit. Porrò beatus Grimoaldus Subdiaconus itidem capite plexus est: Gundulphus verò tribus in eius cerebrum adactis clauis, vitã finiuit. Ea cæde peracta, volebant satellites satanę templũ inflammare, & cum illo pariter sanctos martyres cobunere: sed meritis beatæ Raineldis impediti, nullo modo id consequi potuere, coactiq; sunt, re infecta, cum ignominia abire.

Capite trũcatur.

Cæsa est Christi; spõsa Raineldis cum socijs duobus decimoseptimo Calendas Augusti: cumque iam recessissent cruentissimi latrones, oues Christi, quas sua immanitate in fugam compulerant, paulatim sese colligentes, quotquot eorum manus euaserant, domum se receperunt, inuentaque sanctorum corpora necdùm humata, terra condiderunt in templo suprà memorato. Posteà volẽte Deo glorificare martyris suę memoriam, & ostendere fidelibus suis, quanti apud ipsum meriti esset, cuidam paralytico septem annos membrorum dissolutionem perpesso, reuelatum est, vt ad sanctæ virginis tumulum se curaret deportari. Fecit ille, vt erat in visione iussus, & simulatquè tetigit eius monumentum, adeò plantæ eius & cætera mẽbra omnia confirmata sunt, vt nunquàm eo morbo laborasse videretur. Itaque multi febribus alijsque diuersis vexati morbis, eius auditis miraculis, & è propinquis & longinquis locis ad eius sepulcrum aduolarũt, Deiq; beneficis & sanctissimæ martyris adiuti meritis, Deũ glorificantes, cum exultatione ad suos recedebant incolumes. Multi cæci & claudi, reddita luce & ingrediendi facultate, cum ingenti gaudio domum redibant. Longum verò esset singulatim commemorare, quanta per eam Dominus populo suo beneficia pręstiterit: & certè veremur, nè lectori fastidium adferamus. Eorum autem certa indicia, pendentibus cereis oculis, manibus, pedibus alijsque membris humanorum corporum, à quibus eius meritis morbi depulsi fuere, eo loco in virtutis eius testimonium permanserunt, donèc propter peccata plebis, ecclesia illa

Ad eius tumulũ sanat paralyticum.

Itẽ perplures alij.

Corp^o^ ei^o^ in theca argentea reponitur

illa exusta est. Porrò anno Christi octingentesimo sex to sacratissimum corpus eius eleuatum est, & sub triũ vicinorum Episcoporum præsentia, cum magnis Cleri psallentis & populi laudibus, in theca argentea repositum est.

Non multis indè labentibus annis, cuiusdam nobilissimi viri filius studio literarum accensus, * Sanctas oppidum ad Rheni ripam situm, vbi natus fuerat, deserens, vbi in hanc regionem venit, * Sanctas Brabantiæ ingressus, & à quodam docto presbytero hospitio benignè exceptus est. Cumque aliquandiù discendi causa apud presbyterum illum adolescens morari cõstituisset, & quòd benè moratus videretur, libera ei data esset facultas quoties vellet in templum ingrediendi, nocte quadam, custodibus somno oppressis, effracta theca, caput sanctæ Raineldis cum libello, in quo eius gesta scripta erant, furatus abscessit. Sed cùm ad paternas reuertisset ędes cum sacris pignoribus, quanto se scelere obstrinxisset, quantique esset meriti virgo, cuius abstulisset caput, ciues eius loci latere nõ potuit. Nam mox à dęmone arreptus, tam immaniter vexatus est, vt vix in illo spiritus relictus videretur. Ea re valde consternati parentes eius, quòd ipsis vnicus esset filius, cum multis lachrymis, deuota mente & demissis precibus diuinam misericordiam anxiè implorarunt, vt sanctissimę virginis meritis vnicum pignus ipsorum sanare dignaretur. Promiserũt autem Deo, se in honorem ipsius & sanctæ Raineldis monasterium virginum ędificaturos, si salus filio instauraretur. Eo nuncupato voto, iuuenis pulso dæmone reualuit, & deinceps Deo deuotus vixit: parentes autem eius monasterium virginum propè * Sanctense oppidum in prędio suo * Elchina condiderunt, atque ibi Dei seruitio deuotè se mancipantes, cursum vitę feliciter exegerunt. Rogemus nos, vt sanctæ virginis adiuuantibus meritis gloriosis, ad eius societatem pertingere mereamur: pręstãte Domino nostro IESV Christo, cui cum Patre & spiritu sancto est honor & potestas & imperium per infinita secula seculorum, Amen.

Vexatur à dæmone sacrileg^o^.

SANCTI ALEXII VIRI DEI VIta, ex Simeone Metaphraste.

17. IVLII

FVIT vir pius Romæ, nomine Euphemianus, diuis Archadio & Honorio Imperatoribus, Senator magnus: cui tria erant seruorum millia, qui zonis aureis & vestimentis sericis induebantur. Nullos autem susceperat filios, quoniam vxorem habebat sterilem. Optimus hic erat vir. Ternas domi suæ mensas instruebat pro uiduis, & pupillis, & peregrinis, & pauperibus, & ægrotantibus. Ipse vero hora nona cũ monachis peregrinis panem edebat. Et si quando minus in pauperes benignus & misericors extitisset, prostratus in faciem suam, dicebat: Non sum dignus, qui ambulem in terra Dei mei. Huic erat vxor Aglais nomine, mulier fidelis ac timens Deum, & erga pauperes benigna ac liberalis. Quæ cùm esset sine liberis, Deũ orabat, vt sibi filium largiretur, in quo vir eius conquiesceret, & animum oblectaret. Et recordatus est eius Deus, largitusque est ipsi filium, vt senectutis solatium haberet. Et baptizauerunt eum, imposueruntque illi nomen Alexio. Quem, cùm sex esset annorũ, Grammaticæ rudimentis imbuendum, & historiæ Ecclesiasticæ cognitione, atque arte oratoria erudiendum curarunt. Itaque doctissimus euasit.

Euphemiani hospitalitas insignis.

Alexius admouet literis.

Verùm cùm adoleuisset, Matrimonio, inquit Euphemianus ad coniugem suam, coniungamus charissimum filium nostrum. At illa procidit ad pedes eius, Confirmet, inquiens, Deus id, quod dixisti. Nuptias celebra dulcissimi filii nostri, vt videam ex eo prolẽ, & lætetur animus meus: & adhuc egenis & pauperibus auxiliabor. Puellam igitur ei regii sanguinis desponderunt, & coronarunt eos in templo S. Bonifacii, adhibitis venerandis sacerdotibus: totumque diẽ hilariter vsque ad uesperam transegerunt. Tunc Euphemianus: Ingredere, inquit, fili ad sponsam, & cognosce coniugem tuam. Qui in thalamum ingressus, eam in sella sedentem inuenit, annulumque suum & caput baltei, in uelo purpureo inuoluta, ei tradidit: Accipe, inquiens, hęc atque serua: & Deus erit inter me & te, donec illi placebit. Et in cubiculum suũ ingrediens, ex propriis diuitiis sumpsit: & ad portum descendens, nauem inuenit, in eamq; conscendit, ac Laodiceam peruenit. Cumque è naui egressus esset, Agasones reperit, quibus se itineris comitem adiunxit, donec Edessam Mesopotamię urbem, vbi Domini IESV imago seruatur non manufacta, quam ipse dedit Abagaro in vita sua, peruenit. Hic omnia bona sua vendidit, pauperibusque distribuit. Atque vestimentis vilibus indutus, & in vestibulo templi Dominæ nostrę Dei genitricis manens, si quid accipiebat, id egenis senibus nutriendis impendebat. Et cùm faciem quidem in medio brachij demissam teneret, cor eius Deo vacabat.

Vale dicit sponsæ, & peregre abit.

Viuit pauper apud Edessam.

Mater autem die, quę celebratas nuptias consecuta est, in cubiculum suum ingressa, fenestram clausit, saccumque strauit ac cinerem, atque ibi iacebat: Non surgã, inquiens, prius, quàm didicero, quid filio meo vnigenito factum sit. At nurus ad socrum conuersa: Neque ego, inquit, à te discedam, & turturem imitabor: quæ solitudinis amans, quandò maritus eius, quẽ vnicum habet, captus est, mœrens eum in conuallibus quæritat. Sic ego forti animo feram & expectabo, dum audiam, quid viro meo, qui pręclaram viuendi rationem elegit, acciderit. Pater autem, cùm post nuptiarum diem filius non inueniretur, omnes fere seruos ad eum quærendum dimisit. Quorum è numero cùm quidam Edessam peruenissent, ei minimè ab ipsis cognito eleemosynam dederunt. Ipse vero & agnouit eos, & gratias egit Deo, qui se dignum fecisset, vt eleemosynam à seruis suis domesticis acciperet. Serui autem redeuntes, Domino suo nunciauerunt, se filium eius non inuenisse.

At Alexius, cùm decem & septem annos in vestibulo ædis Dominę Dei genitricis transegisset, Deoque gratus esset, imago ipsius beatæ Virginis sic ædis custodem est allocuta: Introducito huc virum illũ Dei, qui dignus est regno cœlorum: nam oratio eius, sicut incensum, ascendit in conspectu Dei, & spiritus sanctus super eum requiescit. Introductus igitur, cùm celebris omnibus fieret, ipse vt humanam gloriam fugeret, Tarsum Cilicię ad sancti Pauli templũ ire decreuit, vbi nemini notus foret. Sed naui conscensa, ui tempestatis Romam appulit. Itaque: Viuit, inquit, Dominus Deus meus, non ero cuiquam grauis: sed domum patris accedã, cùm sim omnibus ignotus. Cùm igitur patri è magno palatio multis comitantibus redeunti occurrisset, Serue, inquit, Dei, benignitatem exerce in me abiectum & pauperem, domiq; tuæ admitte, vt de micis, quæ cadunt è mensa tua, cum seruis tuis domesticis edam: Et Deus sanctus benedicet temporibus tuis, & si qui tuorum peregrinantur, eos tibi reddet incolumes. Audita peregrinorum mentione Euphemianus, lætus, quòd eiusmodi pauperi factus esset obuiam, & filii sui vnigeniti recordatus, conuocatis

Diuinit^o^ eius sanctitas declaratur.

catis seruis suis: Quis, inquit, ex vobis huic pauperi vult deseruire,& liber erit omnibus diebus vitę suæ, atque etiam hæreditatem accipiet è domo mea? Eum in vestibulo domus constituite, vt quotiescunque ingrediar, illum videam. Nulla eum re mensæ meæ defraudate.

In domo paterna viuit ignotus.

Cùm autem vespera aduenisset, & silentium esset, quidam è seruis eum affligebant, quidam alapis cædebant, alii uellebant capillũ:alii sordes in caput eius effundebant. Ipse uero hæc diaboli opera fieri considerans, omnia patienti & lęto animo sustinebat. Quodam autem die cùm Archiepiscopus sacra faceret, & sacrificio diuus Imperator interesset, audita est vox diuinitus, dicẽs: Venite, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Quamobrem timor & admiratio cũctos inuasit. Et ceciderunt in facies suas, clamantes: Miserere nostri, Domine. Secundo autẽ audita est vox ex altari, dicens: Quęrite virum Dei, & orabit pro Roma, & res prospere cedet. Die autem parasceue è corpore egredietur. Eo die igitur summo manè cùm omnes in sancti Petri templum conuenissent, vt intelligerent, vbinam vir ille Dei esset, arcanæ vocis monitu dictum est, vt in ędibus Euphemiani virum Dei conquirerent. Tum sacratissimus Imperator ad Euphemianum: Tantum, inquit, munus domi habebas, & nobis id non significasti?

Multa patitur.

Mat. 11.

At Dei vir cùm sciret vitę suę finem appropinquare: Affer huc, inquit ministro suo, frater chartam & attramentum. Scripsitque totam vitam suam, & arcana, quę inter se & patrem ac matrem sponsamque suam intercesserat, & quicquid ei dixerat in thalamo, cùm illi dedit annulum aureum, & caput baltei in velo purpureo inuoluta, vt à parentibus agnosceretur. Decreuit igitur diuus Imperator, vt Euphemiani domus peteretur, ibique vir Dei quæreretur. Euphemianus autem seruis suis iussit, vt ad suscipiendum Imperatorem domum ornarent, & scamna sellasque disponerent. Sponsa vero stans in solario spectabat, quid sibi vellet ea perturbatio, & quę dicerentur ac fierent. At Alexii minister ad dominam suam: Num, inquit, hic pauper est vir Dei, Magna profectò & pręclara signa in ipso perspicio. Quolibet enim Dominico die sancta mysteria suscipit, cibusque eius tenuis, & potus duæ sunt aquæ vnciæ. Ad hæc quidam è seruis affligũt eum, nonnulli alapis cædunt, alii vellũt capillos, multi sordes in caput eius effundunt, quæ ille perfert æquo animo.

Nota abstinentiã.

Interim Euphemianus accedens, Alexium, cui neque auditus erat, alloquebatur: retectaque eius facie, tanquàm Angeli splendidam vidit. Cumque defunctũ esse, & chartam manu continere animaduertisset, conatus est eam tollere, sed non potuit. Itaque veniens ad Imperatorem: Inuentus est, inquit, is, quem pietas vestra conquirit: sed cessit è vita, & chartam manu tenet, quam nobis dimittere non vult. Tunc diuus Imperator lectum in medio secreti cubiculi sterni iubet, in eoque ipsum collocari. Archiepiscopus autẽ, & diuus Imperator consurgentes, ceciderunt in facies suas, atque dixerunt: Da nobis chartam, vt videamus, qui sis, & quid sibi velint ea, quæ in charta conscripta sunt. Et confestim chartam ipsis tradidit, quam Aetio sacrosanctæ Ecclesiæ Cancellario legendam dederunt. Dũ autem legeretur, magnum est silentium consecutum. Sed cum ad eum locum peruentum esset, ubi de parentibus, deque sponsa fiebat mentio, & quemadmodum ipsi annulum aureũ, & baltei caput in velo purpureo conuoluta tradidisset, tũc Euphemianus excitatus canos diuellere, & cursu ad uenerabile corpus contendere, atque illud complecti, & magna cum affectione osculari, ac dicere: Heu me miserum, domine mi, cur sic mecum egisti? Cur hanc animo meo afflictionem inussisti? Cur mihi te, cùm in paterna domo esses, meque tristem ac mœstum cerneres, non aperuisti?

Post obitum agnoscitur à suis.

Mater autem tanquàm leæna è uiuario ruens, scissis vestibus, cœlum obliquis oculis suscipiebat, & turbã precabatur, vt sibi locum daret. Date mihi, ò viri, dicebat, vt spem meam adspiciam. Date mihi locum, ò uiri, vt membra contingam mea. Date mihi locum, o viri, vt unigenitum meum amplectar. Et accurrens, proiecit se super preciosum corpus filii sui, & amãter illud osculabatur: Hei mihi, inquiens, domine mi, cur nobis ità fecisti, vt affligeres animam nostram? Videbas nos in patria domo dolentes, & te nobis non patefecisti? Hei mihi, quid faciam? Quò circunspiciam? Sponsa verò lugubri ueste induta, currens procidit super venerandum sponsi sui corpus: Hei mihi, inquiens, mi turtur solitudinis amans, tot annos propter te vixi solitaria, & hodie vidua relinquor, nec habeo amplius, quem morer, quem expectem. Porrò Archiepiscopus & Imperator iusserunt, lectum circungestari: sed populus ità premebat, vt moueri non posset. Tunc iussit augustissimus Imperator, vt aurum argentumq; proiiceretur, quò populus ad colligẽdam pecuniam diuerteret. Verùm nemo fuit, qui aurum curaret: sed omnes ad venerandas reliquias concurrebant. Si quis enim eas tantùm adspiciebat, ab omni malo liberabatur. Surdi audiebant, muti loquebantur, mundabantur leprosi, dæmones fugabantur.

Nota solo reliqarũ eius conspectu tot edita miracula.

Sacras igitur reliquias in sancti Petri templum gestarunt, vbi diebus septem ei iusta, parentibus & sponsa pręsentibus, celebrarunt. Imperator autem arcam è marmore & smaragdo faciendam curauit, in eaque corpus sanctissimum posuit XVI. Cal. Aprilis, Archadio & Honorio Imperatoribus, Innocentio autẽ primo Pontifice. Porrò ex arca ipsius oleum suauissimũ emanauit, ex quo si quis accipiebat, quicquid postulabat, obtinebat à Deo: Cui gloria in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTI MARtyris Athenogenis, ex Simeone Metaphraste.

IVLII 17

TEmpore Diocletiani Imperatoris magna erat insania aduersus Christianos, adeo vt venirent in periculum, quicũque ex Deo piè viuebant. Conturbabatur itaq; vniuersus orbis terrarum, sęua dominante insania. Plurimique ex propinquis etiam se inuicem tradebant ad mortem, pater filium, frater fratrẽ, amici amicos, propter metum Imperatoris. Ingressus est autem quidam Præses in ciuitate Sebasteam, nomine Philomarchus, qui iussit canere tibicines, & cymbala pulsari ante ipsum, & sacerdotes idolorum gestantes coronas peragere sacrificia. Pro tribunali autem sedens, dixit per præconem. Audite ciues, & quicunq; estis insignes, edictum Imperatoris, & accedentes sacrificate diis. Clamauit autem vniuersa populi multitudo, dicẽs: Christiani sumus, nec idolis sacrificamus. Et Tyrannus multam turbam supplicio affectam sustulit de medio. Sancti uerò propter Christum passi martyrium, acceperunt brauium supernæ vocationis.

Etiam propinqui inuicem se produnt.

Apud Sebasteam multi Christiani cædun tur.

Accedens autem ad Pręsidem quidam Cornicularius, nomine Nicolaus, dixit: Domine Pręses, est vir quidam nomine Athenogenes, qui est Chorepiscopus, & in errorem inducit propemodum vniuersum orbem terræ. Pedachthone autem habitat in monasterio.

sterio. Cùm hoc autem audijsset Præses, misit milites, qui eum comprehenderet. Qui cùm venissent in monasterium, & iustum illum non inuenissent, apprehēsos eius discipulos duxerunt Sebasteam. Videns verò eos Præses, iussit abduci in custodiam, & diligenter custodiri. Dixit autem militibus: Eorum quoquè Ducem mihi venemini. Ipsis verò circunspicientibus, an sanctum inuenirent alicubi, adueniēs sanctus Dei in monasterium, non inuentis fratribus, it in oratorium. Flens autem dicebat ei, quæ illic stabat, Cruci: Vbi sunt fratres, quos tibi commendaui? Quis consuetas preces Deo mecum emittet? Vbi sunt pulchri rami oleę? Nihil scio, cur hoc mihi factum sit: Erat autē sanctus animi anxius. Deambulante vero ipso in ambulacro, occurrit ei cerua, quam pauloante aluerat, & accurrens osculabatur iusti manus. Accedens autem quispiam, dixit ei: Vbi eras, domine, quandò tui capti sunt discipuli? Præses enim missis militibus, iussit ipsos abduci in ciuitatem Sebasteam, vt subeant martyrium.

Crucis effigies.

Cùm autem audijsset sanctus, affectus est lętitia. Suspiciens verò in cœlum, cœpit dicere: Ago tibi gratias, Domine Iesu Christe, quòd generosos tuos ramos vocasti ad regnum cœleste. Conuersusque sanctus, benedixit ceruæ, eaque Deo commendata, profectus est in Sebasteā ciuitatem ad fratres suos. Cùm accessisset autem sanctus, stetit ex aduerso Prętorij, cępitque dicere: Cur meam diripuisti ecclesiam, Tyranne? Videat Deus, in quibusnam verseris malis, & suā iram in te aggrauet. Statim verò fuit Sanctus accersitus ad Præsidem, eique dictum est: Ecce adest, qui quęritur, Athenogenes, & multum queritur de vestra claritate. Statim autem iussit Præses sanctum conijci in custodiam, vbi etiam erāt eius fratres inclusi propter Deum. Cùm eos autem uidisset sanctus, valde est læta tatus, & dixit eis: Pax vobis impleatur, & Dei gratia sit vobiscum, filioli mei: Quoniā Deo grati effecti estis, ipse uos vocauit ad cœleste prandium. Estote ergo viri fortes, & nè extimescatis minas tyranni. Dei enim gratia cras consummabimini, & eritis cum Angelis choros ducentes in paradiso, perpetuò exultantes, & assidue Dominum cęlestem glorificantes.

Athenogenis constantia.

Includitur in custodia.

Sequenti autem die sedens tyrannus in tribunali, iussit ad se adduci sanctum Athenogenem, & decem eius discipulos, & dicit eis: Sacrificate diis ex edicto Imperatoris. Sin autem non parueritis, cogetis me vos uariis tormētis affectos de medio tollere, vt eos, qui ante vos perstiterunt in hac mala opinione, & mali male perierunt. Respondens verò sanctus Athenogenes, dixit Tyranno: Quos tu quidem dixisti periisse, non perierunt, sed sunt in cęlo, choros ducentes cū Angelis. Præses dixit: Ne mihi laborum molestiam exhibeas Athenogenes, sed breuiter cum tuo conuentu mihi crede, & diis sacrifica, nè male pereatis. Respondens autem sanctus Athenogenes, dixit Tyranno: Canis inique & impudentissime, non terres nos tui minis, fac quod volueris, parati enim sumus omnia pati propter Christum. Tunc iratus Præses, iussit decem huius sancti uspensos cædi discipulos. Sancti autem dicebant, cùm torquerentur: Nos ad flagella sumus parati propter Christum immortalem. Non te negamus, Domine. Cùm autem magisque vidisset Tyrannus constantem & immutabilem, & quæ nulla mouebatur pœnitentia, tolerantiam, iussit eos ensi subijci. Consummatique sunt sancti in bona confessione, & gloriose venerunt in paradisum.

X. eius discipuli flagellantur.

Decollantur.

Accersito autem sancto Athenogene, ei dixit Tyrānus: Vbi est Christus tuus, quem dicis Deum? Cur non tuos discipulos liberauit è meis manibus? Iussit verò illum quoque in ligno pendentem cædi. Pendens autem sanctus, dicebat: Gloria tibi Deus, quòd me dignū censueris, qui pro tuo torquerer nomine. Dicit autem Præses: Cur non te quoque eripit Deus tuus è meis manibus? Martyr uerò dixit: Et me liberat, & me liberabit, ò inique, ab improbo tuo artificio. Iussit autē Præses eum de ligno deponi, atque verberari in cauernis laterum. Sāctus verò Christi athleta cum grauiter torqueretur, dicebat: In te, Domine, speraui: saluum me fac in tua misericordia. Facta est autem vox Dei ad eum, dicens: Confide, electe mi, & noli timere. Ego enim sum Dominus Deus tuus, qui te custodio. Quicunque autem hanc vocem audierunt, cōtremuerūt. Qui vero eum torquebāt lictores, obtorpuerunt, non valentes moueri. Philippus autem assessor Principis, dixit: Non dixi tibi, Præses, eos esse magos? Hunc quoque à nobis citò tolle de medio. Tunc iussit Præses eū quoque ensi subijci. Sanctus autē Martyr rogauit Præsidem, dicens: Rogo te, o Præses, iube me abduci in monasterium, & illic consummari. Præses autem iussit sic fieri.

Athenogenes cæditur.

Diuinitus confirmatur.

Gladio percuti iubetur.

Cùm uerò duceretur sanctus, prompto & alacri animo sic canebat: Deus vltionum Dominus, Deus vltionum liberè egit. Postquām autem appropinquauit monasterio, occurrit ei cerua, & adorauit ad eius pedes. Dixit uerò ei sanctus: Priuata es fratribus ecce priuaris eo quoquè, qui te aluit. Concedat Deus omniū seculorum, vt neque tu, neque semen tuum venias in potestatem venatorum: sed sit semen tuum ferens genus suū in memoriam nostrā, vt id consummetur ad Dei gloriam. Flens verò cerua, cecidit ad eius pedes. Cùm eā autem signatus sanctus martyr, dixit ei: Vade in pace. Cùm uerò appropinquasset monasterio, orauit dicens: Domine Deus meus, suscipe in pace animā meam, & dignare me esse cum meis fratribus in omnia secula, vt glorificemus sanctū nomen tuum. Da autem Dñe Deus meus ei, qui nostrā peragent cōmemorationē, perpetuā tuam benedictionem: & omnibus, qui te inuocabunt propter me, Dñe, da gratiam: & siue in casu inuenti fuerint, siue in magna necessitate, siue in terribili iudicio, aut in malis somniis, & inuocauerint nomē sanctum tuum in nomine famuli tui, præbe eis Dñe tuam misericordiam, & imple eorum petitiones. Eo aūt orante, fit vox Dei ad eū, dicens: Gaudeas mi athleta Athenogenes, mi electe: hodie mecū eris in paradiso cum tuis discipulis. De gratia verò, quā à me petiisti, eccè dedi tibi tuas petitiones. Quicūque me inuocauerit per nomen tuū, & in qua domo lecta fuerit tui commemoratio, liberabitur ab omni afflictione & necessitate, & eius peccatorum inducā obliuionem. Vos aūt, electi mei, eritis defensores omnium viduarum, orphanorum nutrimentum, hospitū refugium, prouisio pauperum, medici ægrotorum, fugatores malorum spirituum. Cùm uerò ad eum facta esset vox Domini, ense fuit percussus Athenogenes: Et sic suum spiritum tradidit in multa pace.

Psal. 93.

Orat pro sui memoriam habituris.

Plectitur capite.

Passi sunt aūt hi sancti martyrium in Sebastea, tempore Diocletiani Imperatoris. Depositi verò fuerunt in Pedachthone. Peragitur autem memoria sancti Athenogenis, & eorum, qui fuerunt cum ipso, Martyrum, mensis Iulii xvij. iuxta Romanorum supputationem. Cerua autem accedit in memoria sanctorū martyrum, offerens Deo donum hinnulum. Et cùm legitur sanctum Euangelium, eum offert videntibus omnibus, oratque sua flectens genua, & relicto suo hinnulo, abit in pace in locum suū. Consumitur verò hinnulus in gloriam Dei & in honorem sanctorum martyrum. Decertarunt autem ii sancti imperante Diocletiano, in nos autem regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui gloria & poptentia in secula seculorum, Amen.

Insigne miraculū

VITA

VITA S. PHILASTRII EPISCOpi Brixienſis, per S. Gaudentium eius ſucceſſorem conſcripta. Habetur in libro vetuſto ſacrarii eccleſiæ Brixienſis, eſtque ſermo habitus in anniuerſario die ſolennitatis illius.

18. IVLII

Chariſsimi, nos hodiè memores promisſionum Chriſti, honorẽ debitum beato patri noſtro Philaſtrio tanquàm verè viuenti deferimus. Eſt enim Patriarcharũ filius & ſocius in fide, & æmulator conuerſationis: quorum ſynceritati ſimilimus, æqualẽ Chriſtum viuere Deo pronunciat, incredulitatem Sadducæorum valida perſcriptione refellens, dum dicit illum, qui nuncupatur Deus Aabrahæ & Iſaac & Iacob, non eſſe DEVM mortuorum, ſed uiuorum. Omnes enim, inquit, illi viuũt. Et certè ſcriptura diuina mortuos aſſerit eos fuiſſe in CHRISTO, iuxta conditionẽ carnis, quanuis in ſenecta bona prædixerat eſſe ſepultos, ſicut extantia demonſtrant ſepulcra. *Mat. 22*

Quod igitur beato Petro licuit audenter dicere de Patriarcha Dauid, quia mortuus fuerit & ſepultus, cùm ſciret eum prophetica fide vitam præſumpſiſſe poſt mortem, quippe dixerat: Viuet anima mea, & laudabit te, & cætera huiuſmodi: Liceat & nobis audenter dicere ad uos de filio Patriarchę legitimo, ſummoque ſacerdote Philaſtrio, quoniam mortuus quidẽ eſt & ſepultus, & ſepulcrum eius eſt apud nos: ſed vita eius in Chriſto eſt apud Deum. Itaque cùm Chriſtus apparuerit vita noſtra, tunc & iſte cum ipſo apparebit in gloria. Legitimum verò eum eſſe filium beatiſſimi Abrahæ, fidei atque operum teſtantur exempla. Credens enim Deo fide pleniſſima, exiit & ipſe de terra ſua, & de cognatione ſua, & de domo patris ſui: & ſequebatur verbum Dei, ab omnibus ſeculi impedimẽtis exutus. Ac propterea cito aſſequi meruit, quod ſequi ſtuduit expeditus. *Actor. 2.* *Pſal. 118.* *Coloſſ. 3.* *Relinquit omnia S. Philaſtri⁹*

Exercens nanque continentiam ſingularem, peruigil in ſcripturis ſanctis, DEI ſapientiam concupiuit, portionem ſuam CHRISTVM reputans Dominum: in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ cæleſtis abſconditi. Quibus cùm repleuiſſet deſiderium ſuum deſideriorum cæleſtium vir, & per impoſitionẽ manus presbyterii, diſpenſator fuiſſet diuini ſermonis electus, negligere gratiam Dei omnino paſſus non eſt. Sed circumiens vniuerſum penè ambitum Romani orbis, Dominicum prædicauit verbum, Pauli Apoſtoli idoneus imitator exiſtens. Sancto enim ſpiritu plenus, non ſolum contra Gentiles atque Iudæos, verumetiam cõtra Hęreſes omnes, & maximè contra furentem eo tempore Arrianam perfidiam, tanto fidei vigore pugnauit, vt etiam verberibus ſubderetur, & in corpore ſuo ſtigmata Domini noſtri IESV CHRISTI portaret. Nam & in Mediolanenſis vrbe idoneus olim cuſtos Dominici gregis fuit, Arriano repugnans Auxentio, priuſquàm beatus eligeretur Ambroſius. Romæ etiam non exiguo tempore moratus, multos publica & priuata diſputatione lucratus in fide eſt. Sed neque per vicos & caſtella diuerſarum præteriens regionum, prædicare verbum Dei unquàm deſtitit fidelis CHRISTI diſcipulus. *Coloſſ. 2.* *Arrianos acriter oppugnat, et ab illis uerberatᷓ.*

Poſt illos itaque circuitus animarum plurium ſalutares, Brixia eum rudis quondàm, ſed cupida doctrinæ, promeruit. Scientiæ quidem ſpiritalis ignara, ſtudio tamen diſcendi laudabilis. Excidit continuò imis ab ſtirpibus horrentem ſyluis diuerſi erroris bonus agricola, & aratro doctrinæ pronus incumbens, inuertit crudam totis viribus terram, ſqualentemque humum ſulcis aſſiduis in noualia fœcunda conuertit, affatim ſemina vitalium mandatorum gremio eius inſinuans. *Venit Brixiam.*

Plantauit quoquè vineam, cuius lætaretur ex fructu: quoniam vinum lætificat cor hominis. Oleas etiam pacis agreſtibus indidit oleaſtris, & aſperitati pomorum ſylueſtrium, germina pinguedinis ac ſuauitatis inſeruit, vt haberet Apoſtolicus vir aliquem & in uobis fructum, ſicut & in cęteris gentibus. Et iſte quidem conſummati operis nunc apud Deum fructibus gratulatur, nam dignus eſt operarius mercede ſua: & laborantem agricolam oportet primò de fructibus ſumere. Ego autem minima eius pars, omnibus votis exopto, vt agrum, benè à patre cenſitum, & non ſatis idonea ſucceſſione ſuſceptum, quoquomodò tueri pręualeam. Zelum fidei eius, & magnitudinem laborum pauloantè perſtrinximus. *Pſal. 103* *Luc. 10.* *2. Tit. 2.*

Iam reminiſcamur, chariſſimi, vehemens ille ardor animi, quantam poſſederit in ſanctis moribus lenitatem: Illa celſitudo ſcientiæ, quanta fuerit humilitate ſublimis: Illa cęleſtium rerum peritia, quàm fuerit ignara terreſtrium. Erat enim humanæ gloriæ neſcius, & acer diuini honoris exactor: non quęrens quę ſua eſſent, ſed quę Ieſu Chriſti. Amicitias ſeculi & officia mundana contemnens, ſeruitio Dei iugiter adhęrens, inter humana colloquia iugiter occupatus: nimirùm ibi cor eius erat, vbi theſaurus. Illud etiam quale eſt, quòd cùm operoſa quæq; huius ſeculi ac precioſa deſpiceret, vilium rerum pauperrimos venditores miſericordi ambitione profuſus emptor augebat? Parum ſcilicet computans, quod profeſſus egentibus largiretur. Erat idem ſanctus ira breuis, indulgentia facilis, patientia ſupremus, humanitate deuincens. In corripiendo diſtrictus, in relaxando abſolutus, liber in agendo. Omni ætati & conditioni & ſexui ſtupenda benignitate communis, ac tum humilibus quibuſcunque coniunctior. Ipſe quoque in illo habitu veſtium, tota erat vilitate mundisſimus. Gratus ſine induſtria, contemptibilis ſine fuco, & planè qui ipſo nil curante, mentis eius panderet puritatem. *Virtutes eius.* *Mat. 6.*

Pauca hęc de virtutibus hominis Dei breuisſimo ſermone memoraui, nè dies iſte, quo ad ſuperna migrauit beatus Philaſtrius patronus noſter, cuius hodiè feſta celebramus, triſti ſilentio inglorius præteriret. Nam cùm multa meritorum eius præconia, quatuordecim iam per annos ſolennitatis huius cultum renouans, auditui veſtro intulerim, plura quæ prædicari adhuc poſſunt, intacta perſpicio. Quintodecimo autem kalendarum Auguſtarum exuit hominem, & migrauit ad eum, quem dilexit. Tam digni igitur memoriam ſacerdotis debito affectu veneremur, ut ipſius quoquè ſuffragio bona, quæ poſcimus, facilius impetrem⁹: Largiẽte Dei filio ſempiterno, cui eſt omnis honor, virtus & gloria, cũ patre & ſpiritu ſancto in omnia ſecula ſeculorum, Amen. *Feſtus dies S. Philaſtrij* *Obitus ei⁹*

ITEM

ITEM DE EODEM BEATO PHIlastrio per Beatum Rampertum quadragesimum Episcopum Brixiensem. Est Tractatus de translatione S. Philastrij, extatque in sacrario Brixiensi, in peruetusto MS. codice.

TRiginta Brixienses sunt episcopi, quos meminimus, qui in altari nomini beati Philastrii dicato, & super caput eiusdem posito, preces Missarum celebrauerūt, & diem transitus eius venerantes, ab omni terreno opere Brixiensem populum abstinere iubētes, reuerenter honorauerunt. Hi sunt, tertius ab eo & secundus à Gaudentio Paulus, deinde Theophilus, & Syluinus, & Gaudiosus, Optatianus, & Vigilius, & Ticianus, Paulus, Cyprianus, Herculanus, Honorius, Rusticianus, & Dominator. Itemque Paulus, Paterius, Anastasius, & Dominicus, Felix, & Deusdedit: Item Gaudiosus iterùm, Rusticianus, Apollinaris, Andreas, & Theodaldus, Vitalis & Benedictus, Ansoaldus, Cunipertus, Amfridus & Petrus, venerabilis memoriæ episcopi: Quorum ordine & meritis nouissimus ego Rampertus indignus episcopus Brixiensis sanctæ Ecclesiæ, dum officii assiduitas, & abundantia luminaria in eo venerabili loco non essent, quo beatissimę memoriæ Philastrii corpus iacebat, non de meis pauxillis pręsumens meritis, sed in Dei seruitio, tanto patri honorabiliori famulatu seruire cupiens, consultis vniuersis sacerdotibus meis, ieiuniis & orationibus interuenientibus, anno Dominicæ incarnationis octingentesimo trigesimooctauo, indictione prima, sexto Idus Aprilis, non sine timore fodiendo, eis iunctis sacerdotibus, de quorum vita credulus eram, venerandum corpus reperiens, maximo cum timore, vt putà tam venerabilem glebam tam immeritus contingens, eleuaui, collocans in feretri locello.

Deindè quinto Idus Aprilis, congregato Clero, stipantibus vtriusque sexus immodicis cateruis, maximi cum horrore timoris, summaque reuerentia, idem corpus transtulimus in matrem ecclesiam Hyemalem nostram Brixiensem, penes altare sanctæ Dei genitricis Mariæ, vbi præscriptorum Pontificum erat sedes. Et hoc diuina prouidente gratia, non sine miraculo (ut instantia produnt exempla) gestum à nobis est.

En quanta reuerētia apud priscos erga sacras reliquias.

Vbi quarto Idus Maii, coadunata Ecclesia, officiis & ieiuniis cum orationibus præeuntibus, maxima cū deuotione, in marmoreo recondentes antro, sepeliuimus: vt vbi modo pontificum sedes aderat, ibi tanti patris & Pontificis iaceret corpus: quò sedes honore, & populus deuotione, & Clerus suffragio, eiusdem meritis interuenientibus, Christo in omnibus fauente potiretur. Speramus enim sanctorum meritis nos omnium foueri, & maximè eorum, quorum amplectimur corpora, quorumque vel natiuitas, vel habitatio fuit cum patribus nostris. Eorum quippe vel dogmate instruimur, vel exemplo martyrum corroboramur. Quamuis enim homines, quorum nobis vita vel passio cognita est, dum viuerent in hac ęrum nosa procellosi fluctuatione pelagi, prę omnibus nostrates imbuerint sanctis dogmatibus, mirificisque exemplis, eosque suis suffragantibus iugibus precibus tutati sint, supernam implorando clementiam, tamen eosdem defunctos pro nobis non minus speramus, eorum intercedentibus meritis, nostros esse sub diuinę pietatis protectione patronos.

Fouemur Sanctorū meritis.

Quamuis igitur certum sit, diuinorum præsentia exempla miraculorum, superna radiasse prouidentia in nostri venerabilis Papę translatione, eorum tamen scriptionis necessitate, nostra plebs eget.

Hęc etenim passim affatimque euadens, ægri vulgi turba vndiquè conueniens, & percepta sanitate rediens, mille prædicat vocibus. Hæc vicinorum villæ locorum, quarum infirmi varios sacerdotesque habentes languores, inter tantam multitudinem venerabile corpus adeuntes, procurante Dei misericordia, meritis quoquè eiusdem sancti promerentibus, eorumque fide suffragante, de suis inualetudinibus conualescentes redierunt, fama nobis renunciante, eius supernū narrant miraculum, qui eorum pridiè nouerant infirmitates, & tot testes miraculorum DEI existunt, qui prius nouerant ægros, nisi ægrotantium titubans fides officiat. Sed quia suorum testium, & nostrum generaliter debitus imminet obitus, pro futurorum hominum ignorantia, quorum fidei affectionem erga nostri patris obsequia studiosam futuram esse speramus, atque audire ardentissimam, non solùm linegę fama generationisque narrante, sed etiam scriptura à nobis, quibus Deus hoc videre concessit, promulgata testante, saltem pauca de pluribus miraculis, quę Christus misericorditer gessit, confluentibus cateruis ad feretrum beati Philastrij confessoris, amatoris & prędicatoris sui, veraciter & compendiosè scribere optimum credimus.

Cùm igitur, vt à nobis prędictum est, plurimis vtriusque sexus instructi phalangibus, prius sanctificato Clero, sacrisque vestibus induto, effosso clandestino antro, quod fermè centum lustris beatissimum habens occuluit corpus, attoniti super reuelatione, sanctissimum charissimumque thesaurum, in sacerdotum humeros reuerenter detulissemus, ad domum sanctæ ac semper Virginis Marię summa cum deuotione peruenimus. Clero verò necdùm ad eius venerabilem aram pertingente, iam primis de populo sacras valuas aulæ tenentibus, sacerdotibus quoquè, qui obsequium vehiculi circa feretrum succidui famulāter præbebāt, infra templi limina septimo fermè gressu fortuitū subsistentibus, eo pręcipuè uoto, quo ueniens deuotus populus transiret sub feretrum, postmodum nec de loco, quo steterant, vadere queuntibus, territa plebe & ingeminatè Domine miserere, clamitante, incredibilis ineffabilisque sonitus cęlitus increpuit. Cuius sonitus tot testes sumus, quotquot tunc illic fuimus. Quo momento fragore sonitus exterrita quædam mulier, habens aridam dexteram, & ita rigidam & deorsum defluxam, vt foret inualida cōtingere os aut pectus suum, ilicò extendens eam, signū Crucis Christi fronti notauit sub nomine Trinitatis summæ, ipsi gratias agens, qui est benedictus in secula, qui est mirabilis in sanctis suis. O quàm mirabiliter gessit, introeunte sancti sui corpore in ecclesiam, benedictus Deus. Etenim hic septimus episcopus Brixiensem Ecclesiam Christo tunc pędicando congregans, sanctum dogma custodiuit, & arescentem dexteram fidei Catholicæ Ecclesiæ, pullulante sinistra Arrianę perfidiæ vbique, quantum potuit, reformare mirificè studuit. Nunc vero circiter septem introeuntiū sacerdotum corpus eius portantium, in Ecclesia reformauit, pariterq; Christianæ mulieris aridā dexteram.

Ingens sonus diuinitùs audit.

Creberrimū apud maiores nostros, Cruce se consignare.

Sed prius introeuntibus nobis Brixiam, & iam partem aliquam ciuitatis eundo tenentibus, in subiectu sumpti feretri laudibus Altitonantis aera pulsando, inter eos infirmos, qui producebantur, quatenus imitatores Apostolorum transeunte loculo, vel umbra eius obumbraret quenquam eorum, est euecta quædā triennis languida, quam bilis tabo sic madefecerat, vt in lo-

in lectuli sui iacens strato, non se posset aliquo modo in alterum vertere latus, neque cum vna vectrice quo modolibet, nisi grauiter tantùm, poni. Quę dum sensisse obumbratione feretri quandam auram suæ saluti salubrem, cœpit vectricibus innuere, easq; exposcere consulens, vti illò eam portarent, quò sanctum deducebatur corpus, cuius consultus ad nos illatis petitio nibus annuẽtes, præbuimus assensum. Deportata itaque prope feretrum, iacuit in basilica sanctæ Dei genitricis perennis Virginis Mariæ, vbi beatissimi corporis deposueramus feretrum. Et dum quotidiè sese melius habere profiteretur, omnipotenti grates referẽs, eumque exorans, vt sancti eius interuenientibus meritis, sibi tribueret restaurationem sanitatis: die sexto conualescens erexit sese, & accepto baculo, cępit huc & illuc templi ambitus testudinem perambulare, non egens solito comitis vectricisq; suffragio. Et deinceps iugiter in melius restaurata, sospitatis suæ gliscens, sine comitis sustentatione & sine quolibet vectricis iuuamine domum rediit. O mirabilis laudabilisque medicina Dei, qui in principio cuncta simul creata materie, per sex dies in proprium vniuscuiusq; formę produxit opus, sextoq; die ad imaginem suam formauit hominem, cuius filiam languidam, quam potuit modo in ictu oculi saluam facere, disposuit arcano suo arbitrio, paulatim membrorum reformatione recreã do vigorem, prope corpus idonei testis sui, patris nostri Philastrii iacentem, die sexto aduẽtus eius, ad pristinum reuocare statum salutis. Quod medici per triẽnium arte sua cauti facere nequierunt, hoc perfecit omnipotens Trinitas, quam intemeratam vbique prędicauit Philastrius: Pro cuius fidei ardore ab Arrianis flagris, corpori suo in flagellando manentia stigmata notata sunt. Quorum vulnera nunc Dei prouidentia conficiunt medicinam salubrem salutemque cupientibus necessariam.

Curatur ad eius feretrũ paralytica.

Gen. 1.

Post illam beatissimi patris nostri glebæ repertionẽ delationẽq; custodibus in excubando erga venerandi pignoris loculũ deputatis, turba languentiũ immodica conueniebat, superni numeris præstolans afflactionem. Dum quadã die Dominica absq; arbitrio quidã de subiectis custodũ inter iacẽtia languentiũ corpora transiret, & iuxta altare puellã paruulã iacentẽ cerneret, & nesciens languoris eius, vt surgeret imperauit, ilicò surrexit, vna manu aram tenens, altera patri gaudendo innuens, vulgari uoce aiebat: Atta, Atta, da mihi fustem, vt ambulem. Viso pater miraculo, non acquiescens precibus filiæ, sed palmis in cœlum expansis, voce qua poterat, subitò, licet procaciter, tamen omnipotenti gratias ingeminans, aiebat: Domine tibi gratias, Domine tibi gratias. Qua uoce territi custodes, cucurrerunt ad eum, inquirentes causas gratiarũ actionum. Qui testans respondit: Hęc puella, quam altare tenere videtis, mea est filia, septem annos à natiuitate habens, quæ nunquàm, nisi modò, super pedes cõstitit suos, & insuper quærit à me fustem, vt pergat. Tum unus de circunstantibus currens, reperto baculo, dedit gaudenti puellæ, & cœpit circa aram deambulare. Quam nos eadem hora ad orandum in ecclesia conueniẽtes, deambulantem circa aram vidimus. Et deinceps in melius proficiscens cœpit puella cum baculi sustentatione huc & illuc insolitum gradatim suum tentare gressum, nobis cunctaque plebe misericordi Deo gratias agentibus, qui non solum anima, sed etiam corpore sanat sperantes in se. Euge incompræhensibilis & immensus, qualiter inter plura, quæ compræhendi possunt miracula, istud est mensus miraculum sua dispositione, plenus septiformis spiritusancto, diuidens singulis prout vult? Qui dedit Philastrio spiritum scientiæ prædicandi, concessit & huic puellę septem annos habenti, & iuxta corpus prædicatoris sui iacenti, restaurationem compagum pedum atq; cruriũ & feminum eo die, cui ipse sua resurrectione nomen indixit. Et vt detur intelligi, superna id fieri gratia, primò manum cœlo extendit debitã: deinde quasi descendens, totum corpus: post hæc, pedũ sanat iuncturas. Et notandũ, ꝙ pedes puellæ, manusq; curauerit iuuenculæ. Quid aliud, nisi ꝙ ipse hoc mirabiliter egit, qui mirabiliter fecit hominem, mirabilius redemit? Qui dedit humanæ naturæ in puerilibus annis gressum, & iuuenilibus exercitium operis, ipse puellæ reformat gressũ, & iuuẽculę manũ aridã restaurauit.

Puella septennis, quæ nunq. ambulauerat, sanatur.

2. Co. 12.

Veluti etenim in edito sermone à Pręsule Gaudentio, vitæ scilicet beatissimi Philastrii Pontificis, legitur fuisse eum omni ætati & conditioni & sexui stupẽda benignitate cõmunem, immò humilibus coniũctiorem quibusq; ita nunc omnibus languentiũ ætatibus (meritis suis suffragantibus, Christo mediãte) profuit & sexibus. Nã inter languentium iacentes cuneos deductus est à genitore suo itã colobus puer, vt sine vectore suo nequiret consistere aut ambulare, & dũ fide parentis & sua comitatus, iuxta feretrũ beatissimi Philastrii frequẽtans, diuinæ misericordiæ præstolaretur opitulationẽ, cœperunt neruorũ habenæ & fibrarũ hiatus, feminis cursisq; sui, Domino restaurãte, reformari, vsq; dũ conualescẽs super pedes cõstitisset suos, & solus suũ tentaret paulatim, opitulãte diuino suffragio, gressum insolitũ, itã ut aulæ mœnia sine cuiuslibet iuuamine, grates opifici suo referens, peragraret. Tũ unus presbyter noster, quẽ custodibus præposueramus, accersito genitori suo inquit: Fili, nè mentiaris, sed confitere nobis veritatẽ causę lãguoris huius pueri, tui filii, vtrũ à natiuitate, an posteà femur aruit suum? Qui Deũ testans, eiq; grates cum lachrymis gaudendo referens, confitebatur: Hic filius meus solito humanæ naturæ more in infantia sua à Deo recipit gressum, quo vsus est per aliquot annos. Sed cùm quodã die propria animalia foras de domo mea truderẽ, cœpit, me nolente, causa mei amoris hic post me currere. Quo cursu accidit ei dolor summitatis femoris, & post paulũ in politẽ & crus defluens, sic effectus est colobus, vt iam per bienniũ nullatenus uadere qret, nisi modo interueniẽtibus meritis (quod firmiter credo) dñi sancti Philastrij, Dei misericordia nobis miserante. Quàm bonus Israel Deus his qui recto sunt corde: cuius congressu eius feminis cõpago emarcuit, & sui prosapia claudicauit, aduentu tenus filij Dei. Sed qui per semetipsum & missos suos colobam Israeliticã plebem reformauit, q̃ à recto tramite deuians claudicauerat, is ad reformationem fidei nostræ, meritis beatissimi Philastrij, colobũ puerum erigens, piè sanitatem afferendo reformauit. Iacob enim omni tempore vitæ suæ claudicauerat, quoniam genus eius in præceptis legalibus secundùm literam, quæ occidit, non secundum spiritum, qui uiuificat, videndo, colobum vsque ad perfectionem Euangelicæ gratię manfit. Puer autem iste originalibus per baptisma exutus sceleribus, sub gratia doctrinæ Euangelicæ degens, eo tempore, quo ad lachrymas cum parentibus ibat ad frequentatam ecclesiam, circa sanctissimum feretrũ venit, & fide comitante, cooperantibus meritis præfati vatis, diuina medente misericordia, habetur incolumis.

κολοβὸς mutilus.

Claudo gressus reformatur.

Psal. 72.

Gen. 32.

2. Cor. 3.

Sed cùm pluribus diuinitus passim circa uenerabilẽ redolentibus vrnam miraculis, reminiscẽdo nõnulla recolamus, & difficilimum sit omnia nostro comprẽhẽdere stylo, saltem quoquomodo, ueluti in marginibus pelagi sarculo pauxili ingenioli collatis lapillis aggerem aggregando, scropea forma riuulum, quem prata bibere optemus, educere libet, & id notare, qua-

re,quatenùs diuersa in eo facta mirabiliter ęterni corușcauerint opificis. Collatũ igitur inter cętera est (vt ità dixerim) notisſimũ nostratis adolescentis cadauer, ac inter capedinẽ reclinatum, carentis equidem, excepto gustu, humani corporis sensibus, soliti scilicet iacere in lecto bigis imposito, parentibus semiuiuo aurigę famulatu vtentibus, & animalium suffragrantium in iter agendo. Non solùm eo ardore, quo alimoniam peterent, sed magis, vt id nato meritis sanctorum omnipotentis gratia eueniret, quod contigit ei, qui ab introeuntibus in templũ gratia orationis beatisſimis Petro Apostolorũ principe & Iohanne, eleemosynã petiuerat. Isti autẽ cum grabato, à parentibus arbitrio opificis sui circa vrnã deserto, vt operis operator curam gerat parentis lachrymosi, & longi oneris odiosi redeuntis, solers industria miserentium custodum toto corpore destituto adhibita est in cibando, & ad ea quæ necesse habuit inuehendo, & maximè in orando pro ipso, quin & pro omnibus ibidem sitis infirmis. Quarè decreueramus consultu & consensu boni arbitrij nostrorum cõsacerdotum, quotidiè super ipsis supernam petere medelã. Is enim corporeis sensibus ità defunctus erat, vt visu nil discernere, ore nõ nisi alio inferente mandere, pedum gressu neutrorum vadere quiret, manum nullã sui, cuiusquamve vtilitati habilẽ gerens, ità vt etiam quidã delirantes * ei irriderent, credentes eum animæ tantùm, corporis minimè iã cõ sequi posse sanitatẽ. Sed eius clementia ipsum miserã te, apud quẽ non est imposſibile quicquã, corroborãdo corda fidelium, instruẽdoq; titubantium, atque vt aliorum miraculorũ testis efficeretur, meritis, vt credimus, interueniẽtibus beatisſimi episcopi Philastrij, pro cuius reuelationis testimonio ipsum credimus vsque ad id tẽpus in languore defluxum, vt eius in eodẽ manifestaretur gloria, cuius fidei pdicator per vrbes orbis fidus permansit Philastrius, superna luce visum, & afflatu loquelã, medelãq; tactum cũ gressu: sic priusquàm venerabilia ossa sepelirentur, à Domino per ipsum accepit, & in ecclesia eius habetur incolumis, vt gradiatur oculis comitantibus claustra eius, & queat ori cibum, & fronti inferre Crucis vexillum, linguaq; fidem & oratione promere Dominicã, & quicquid sibi necesse est pronunciare. Cuius miraculi tot testes sumus, quot Brixię eodẽ tempore degimus, & prius lãguidum nouimus. Qualiter aũt prius languidus sese habuerit, non solùm Brixienses, sed etiã à Ticino vsq; Venetias, omnes ostiarij religiosorum locorum, & domus proximè Flamineis testari, si memoria retinent, possunt.

Actor. 5

Salᵘˢ redditur penè omnibᵘˢ sensibᵘˢ destituto.

Attentè nunc meminisse iuuat & credere datur, quis, qui dicẽte Domino, inter Hierusalẽ & Iericho semiuiuum repertum, indita medela, stabulario, vt curam sui haberet, commendauit. Quiq; ob cõmissum protoplasti necis conditioni deuinctum genus humanum, iudicium deceptori, misericordiã decepto diuidens, pietate gratię suæ eripuit, quod post discipulis curandum commisit, à quibus origo pastoralis curæ emersit, per vniuersam ecclesiã maria terrasq; repleuit. Cuius officij honorisque curã beatisſimæ memoriæ Philastrius Episcopo suscipiens, fideliter solerterq; exercuit, & Domino Deo nostro fide immaculata plebem bono exercitio roborauit, modo ad loculum fidelis famulatoris iacentẽ toto corpore debilẽ, parentibusque desertum, per omnes corporeos sensus, ità moderans restaurauit, vt sibi, non mundo, viuat. Aperuit. n. oculos eius, vt duces gradientis fiant, non vt mundanam conspiciant vanam gloriam: patefecit aures, quò vtilia intelligant, non vt detractionis susurrones audiant. Soluit verò linguam eius, vt fidem profiteatur, & quæ deliquit, quod hominis est, confiteatur, & sibi necessaria quærat: sed ità parte altera ligatam eam reliquit, vt ad maledicendum & ad detrahendum prorumpere nequeat. Extendit autem eius arida brachia ad proprium corpus alendum & tutandum, sed rapinæ habilia non sint. Artuum siquidem inferiorum ità cõpages reformauit, vt ad sibi necessaria vadere qat, sed ad malum currere debilis colobusq; perseueret. O Philaster solers stabularie, meritis tuis & gratia opificis nostri, in stabulo, vbi corpus tuum iacet, ità semiuiuus euasit, vt speculum humano fiat generi. Datur enim, ni fallor, intelligi, vt sensus nostros instar pręfati languidi moderemur, vtentes eis in necessariis vtilitatibus, tam interioris, quã exterioris hominis, ità moderando, nè exuberent ad quęque mala perficienda. O admirabilis humani generis opifex, qui in restauratione languidi nostri nos instruis ità corporis uti sensibus, quo ualeamus intemeratos custodire sensus interioris hominis, & similes prudentium fieri virginum.

Luc. 10.

Cur sensᵘˢ reformati homini is destituto.

Mat. 25.

Omnia siquidem, quæ diuina immensitas in translatione sui confessoris peregit, compræhendere cùm difficile sit, saltẽ unum, quod post diem sepulturæ eius gestum est, ad memoriam charitatis fidelium reducere, sicuti possum, conabor. Nona enim die post reclinationem venerabilis glebæ in pręfatæ hyemalis ecclesiæ sepultura, una eademque hora mirabiliter in lãguidorum turba, duorum adolescentum aridę manus extensę sunt. Quos subiecti præpositorum custodes, scientes prius manus ariditate esse defluxos, dum uidissent ad quęque vellent, extendere, percontando geminum reperientes miraculum patefecerunt. Statuẽtes eos coràm, dixerunt vulgari locutione: Nonne videtis sideratos nostros manus extẽdere, quas tam hodie, quàm heri & prius contractas vidimus? Hoc non solum ipsi custodes & cæteri ibidem siti, sed etiam vicini & noti eorum, quia per longum tempus manus aridas habuerunt, testati sunt. Atque ea die quoniam crediderunt omnipotentẽ hoc facere posse, non propriis præsumentes, sed beatisſimi Philastrii episcopi meritis, Dei medela sese sanos effectos professi sunt. Vnde præ gaudio lachrymosa ecclesia, multimodas Deo retulit grates, quoniam saluat sperantes in se. Solerter tamen existimo nobis necessarium esse scrutari, quantum humanus, Domino largiente, capit sensus, huius qualitatem miraculi, quia credimus pro totius Ecclesię instructione hoc gestum. Vndè notandum est, quòd fide comitante, duobus simul aridæ manus reformatæ sunt. Per fidem, quam habuerunt in Domino, promeruerunt saluari duo simul: quo docemur, confidere & sperare in Domino, & diligere proximum. Per manum restaurationem, monemur, vt cum dilectione Dei & proximi bona indesinenter exerceamus. Hic enim numerus vi & natura secundus tetragonus est, qui per ternarium conficitur, & in ipso resoluitur. Nonne ter tres, nouem faciunt? & nouenarius diuidi æquè non potest, nisi in tribus ter? Vndè docemur Trinitatem credere in una diuinitate, & ab ipsa nos esse formatos, & per ipsam iustè resolui. Eccè in secundo tetragono, in secunda nostri Episcopi sepultura, docemur cum dilectione Dei & proximi bonis operibus farti, credere patrem & filium & spiritum sanctum, vnum esse Deum: Qui uiuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Duorum aridæ manus sanantur.

Miraculum mystice interpretatur.

Cæterum nè quis ęmulus obiiciat, & si quis desiderabilis indagator abs quolibet nostrùm stipuletur, vtrum absque quoquam miraculo clanculum sopita antro membra tanti vatis fuerint, an priùs quiddam omnino gesseris ibidem is, cui semper extitit fidelis Angelus testando, dicere pro pluralitate cuncta quis queat

queat, cùm à diuersis hostibus linearis narratio, in Italiam irruentibus barbaris & Gotthis & Longobardis cęterisque, obliterata fuerit?

Sed nè desidia nostra quasi muta priora tempora liquisse videamur, pauxilla de pluribus, partim ratiocinando, partim vt ipsi nobis retulerunt, qui colloquio quondam eorum sunt vsi, qui aut in die annuali festiuo eius viderant, aut ad sepulcrum senserant omnipotentis prouidentia. Miraculum vel solatium intente, mi charissime confrater, quicunque percontator extiteris, considera: qualem eum in Arrianorum nefandæ procellæ temporibus, sanctissimæ memoriæ Ambrosius Mediolanensis episcopus esse intellexit, qui sibi eum collegam habebat: quantique meriti vicini episcopi eundem esse existimabant, si quartus * Pergamensis episcopus in epitaphio tertij episcopi, hoc est, prædecessoris sui (ni fallor) meminisse studuit, quòd Ambrosius ipsum episcopum, Philastrius consecrauit Diaconum? Cuius uitę sanctitatisque eum sapuit episcopus Gaudentius successor suus, qui per quatuordecim annos, forsan & plus, diem transitus eius feriatum ducebat, populo siquidem de eo sermonem faciens, item triginta post eum Brixienses episcopi?

Philastrius collega S. Ambrosii. for. Bergomensis.*

Quibus putas causis, meritorum miraculorumque eius conscij fuerint, qui imposito altari super sepulcrum eius, diuina mysteria celebrabant, annualem festum diem transitus eius recolentes? Præcessor nanque noster, hoc est, venerabilis memorię Petrus episcopus, tantæ venerationis eum esse monstrabat, vt anhelus mœroris sui, testaretur sese tempore presbyterij sui itá fuisse febribus anctum, vt nulla potio, nullumque vnguętum eripere eum à febri quiuerit, cùm etiam ipse peritus fuerit artis ipsius. Sed cùm post aliquod tempus ad sepulcrum beatissimi Philastrij venisset, & ibidem Deum efflagitasset, vt meritis ipsius intercedentibus sibi sanitas tribueretur, sic de oratione sanum se profitebatur erexisse, vt nullus rigor accessionis eum vltrà tetigerit. Sed & rhythmicum hymnum, quem in eius honorem Gaudentium episcopum composuisse ferunt, cantare de ipso sedulè consueuerat.

Presbyter incurabili febre liberatur.

Sed & temporibus sanctæ memorię Ansoaldi episcopi, dum quidam custos tituli sancti Petri, qui situs est in castro Maiori, in suburbano fundo possessionis ipsius tituli, cognomento Baronica, depositionē beatissimi Philastrii non ritè celebrans, tantumque diem inhonorans, familiam suam in area laborare coegisset, itá vt fatigati suo sudore, flagellis triticum à paleis excuterent, dicentes, Sancti Philastrii festum est, requiescere solito debemus: & ipse magis, vt operi instarent, minans terreret eos, ilicò correptus à spiritu, per aream vexari cœpit amens. Qui ab attonitis famulis suis captus & uinctus, & insolito more turpiter ad præfatum titulum deductus est, & tandiu catenis est vinctus, donec sese, inhonorando tantam festiuitatem, professus est deliquisse, & testis proprii delicti, & beatissimi Philastrii honoris effectus est.

Vide pœnā violantis ferias S. Philastrii.

Post aliquod autem huius temporis spatium, quidam diues Brixiensis eodem die festo depositionis beati Philastrii, in suburbanum casale suum, quod vocatur Caloniola, pro fœni collectione operarios incautè misit, & iam sicco fœno, & partim plaustris, partim aggeribus aggregato, tam procellosa coruscatio subito, tamque præceps affuit, vt instar pulueris, omnis collectio dieiipsius ab oculis eorum elapsa fuerit, intantùm vt nec vnus manipulus remansisset. Vndè factum est, vt prædictus diues post hæc annuam festiuitatem sancti Philastrii venerabiliter obseruaret, & iacturam suam profitendo, testis nostri fieret Præsulis. Cui enim Dauid cecinit, Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine, & qui iusto iudicio hostem humani generis reprobauit, & vt pia misericordia condolens, suam degeneratam creaturam, id est, humanum redimeret genus, formam serui assumpsit, hoc est, omnipotens, æternus Deus, qui in una eademque essentia, omnipotentia, æternitate, diuinitate, carente initio & fine, auctione & diminutione, variatione atque diuisione, & gignēs, & genitus, & procedens, hoc est, pater, & filius, & spiritussanctus, cuius consilio persona geniti, humanitate perfecta est, quam misericorditer suspenso iudicio cum nostratibus, sic & in omnibus, & cum omnibus in hac re mirabiliter egit.

Iteˉ alteri.

Psal. 10.

O dilectissimi Brixienses, quorum vnum febribus afflictum, mente humiliatum eripuit: alium scienter arroganterque peccantem, in sese corripuit: tertium, vt potè popularem hominem, ignoranter forsam peccantem, in rebus suis afflixit, hoc est, in materia commissi: quoniam vnus oratione obtinuit, quod fide credidit: alius uerò, quia instanter vi cogens, nec famulo Dei honorem, nec suis cessit misericordiam, turpiter publiceque intrinsecus correptus, pura tenus professione est, vt sibimet fieret emendatio, & aliis exemplum: Tertius verò, qui vt potè preciosus est, Nam totum illud amisit, quod in illicito tempore operari nixus est, cum materie siquidem sua.

Habebat enim viridia gramina, & sine peccato siccare, vt oportet, habere poterat: sed quia illicitè siccare voluit, ipsam funditùs amisit materiam, disponente vel permittente prouidentia DOMINI nostri IESV CHRISTI, cuius amator fuit Philastrius, & cuius amorem nos cunctos oportet quærere. Qui substantialiter & coæternaliter & ęqualiter indiuisè viuit & regnat cum patre & spiritu sancto per omnia secula seculorum, Amen.

DE S. FEDERICO EPISCOPO traiectensi & Maryre, ex quodam insigni eiusdem ecclesiæ MS. Codice: sed F. Laurentius Surius mutauit stylum.

IVLII 18

SAnctus Federicus natione Friso, nobilis quidem fuit genere, sed nobilior sanctitate. Is in primis ætatis initiis & teneris annis Angelicam potiùs, quàm humanam in terris visus est vitam degere. Libenter enim se adiungebat ad uiros Deum timentes, & ludos pueriles prorsùs respuebat: ad ecclesiam prompta animi alacritate properabat, & quicquid ibi lectum aut cantatum esset, intentis auribus accipiebat: domumque reuersus, matri suæ, si quid intellexisset, referebat. Ea res lætitiam matri attulit, adeò vt inuito patre cum patribus quibusdam commendarit literis imbuendum, quos etiam tum muneribus, tum precibus solicitans obsecrabat, vt eum sanctę religionis semitam & peccati deuitandi rationem docerent. Intereà nocturna quadam, eaque cælesti visione sibi admoneri visa est, vt puerum indè ablatum, sancto Ricfrido Traiectensis ecclesiæ antistiti commendaret. Et mox ingenti perfusa gaudio, quòd Deo puerum curæ esse videret, licet reluctante patre, eum Traiectum adduxit, & memorato præsuli commendauit. Is uerò spiritu prospiciens, illum se post decessum suum habiturum in cathedra successorem, ceu filium & hęredem liberalibus

Santissima ei⁹ pueritia.

Literis imbuitur.

Cōmēdatur episcopo Traiectensi.

bus pariter & Ecclesiasticis curauit disciplinis accuratè instituendum Proficiebat igitur in melius Federicus,& semper in virtutum scala ad gradus subli miores contendebat. Nam cælestibus auctus benedi ctionibus,cum adolescens sanctissimus etiamnùm in scholis ageret officium suum non prætermittebat, sed cunctis tum maioribus, tum minoribus luculenta promebat dogmata. Si quem intra domũ Dei risu aut iocis dissolutum vidisset, blandè suauiterque ad monebat,vt ab ijs sibi temperaret:simul erudiens eũ, quemadmodum diuinum cultum exercere deberet.

Multos verò necdum originis culpa absolutos, catechesi instituebat:& præco lucis sempiternæ, quæ il luminat omnem hominem venientem in hunc mundum,tetros ex eis dæmones profligabat. Ad annunciandum populis Euangelium Dei, semper paratus erat,memor scripturæ,dicẽtis:Clama,nè cesses:quasi tuba exalta uocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum. Audiens eum sapiens,euadebat sapien tior, & eo loquente, ori suo digitum imponebat. Cùm ergò sic manum misisset ad aratrum, vt non re spiceret retrò,vt regno Dei esset aptus, Subdiaconus ordinatus est.Eum gradum adeptus, vigilijs, orationibus,& perpetuis ieiunijs pro Christi nomine cœpit affligere corpus suum, humanamque gloriã pro nihilo ducere,pulchrè tenẽs illud Dauidicum: Cùm interierit homo,non sumet omnia, neque descẽdet cum eo gloria eius. Facultates porrò suas per manus inopum & miserorum transmisit in cælum, nè vel ærugine,vel tineis corrumperentur, vel à furibus effoderentur. Atque ità in cælesti illo repositorio semper habebat defixum cor suum, vbi se suos nouerat thesauros condidisse. Erat planè verus Israelita, cuius in spiritu nullus inerat dolus, ex cuius ore nullũ vnquàm auditum est mẽdacium. Lædebat neminem, nec cuiquam fraudem fecit:nullum odio prosecutus est:nemini fecit,quod sibi nollet fieri. Ad communionem corporis & sanguinis Domini, sacrorum portitor vasorum, mundum & castum se seruabat, & ab omni carnali immunditia liberum, quemadmodùm illis, qui eius sunt ordinis, per Prophetam præcipit Dominus:Mundamini,qui fertis vasa Domini.

Iohan. 1. *Esa. 38.* *Ordinatur subdiaconus.* *Psal. 45.* *Multa vitæ innocentia.* *Esa. 52.*

Postquàm autem egregius vir factus est Diacon⁹, quantoperè in cultu & seruitio Dei nocte ac die desudarit, nullus vnquàm pro dignitate explicare vale bit. Erat, iuxta Apostoli doctrinam, pudicus, non bilinguis, non multo vino deditus, non turpe lucrum sectans, ineptas fabulas deuitans, seniores non increpans, minores non contemnens, habens fidei mysterium in conscientia pura: exemplum se præbens fide libus in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate, in patientia, in humilitate, in temperantia & omni morum integritate:gradum sibi acquirẽs bonum & fiduciam multam in Christo Iesu. Tantus illi inerat ardor spiritus sancti, vt nec aduersis frange retur, nec extolleretur prosperis. Cernens autẽ Ricfridus episcopus tot eum virtutibus instructum, ingẽti afficiebatur gaudio, quod talem eẽt habiturus successorem:iussitque eum secũdum à se locum obtinere, sacerdotio eum initians, quamuis inuitum. Mox autem nomen eius, diuina id agente prouidentia, per omnem terram adeò diuulgatum est, vt etiam re gias penetraret aures, & ab omnibus ceu vir Apostolicus honoratus sit. Porrò Ricfridus antistes, vir omni bonitate conspicuus, leni correptus febre, iam multa ætate grauis, terræ reddidit corpus, cælo spiritum, Angelorum legionibus stipatum. Eoque humato honorificè, Clerus & populus, instinctu sancti spiritus permoti, nullum alium se aiunt elige re aut velle episcopum, nisi Federicum, hominem multa veneratione dignum.

Fit Diaconus. *1. Tim. 3.* *1. Tim. 5* *1. Tim. 3.* *1. Tim. 4.* *Sacerdotio initiatur.*

Interim Ludouicus rex, Caroli Magni filius, ĩ quã dam Rheno propinquam vrbem peruenit cum Iudith coniuge sua consecranda:quam, nè ab episcopis anathemate feriretur, in Gallijs apud se retinere nõ audebat. Is Ricfridi obitu comperto, per legatos suos mandauit Traiectensis ecclesiæ senioribus, vt Federicum sibi episcopum diligerent, & electum cum summo honore ad ipsius palatium adducerent: nesciens iam omnes Traiectenses id antè decreuisse, quod & ipse & primates eius percuperent. Sed simulatque vir Dei isthuc percepit, se tanto honore indignum proclamauit, nec debere se hominem sce leratum, aliorum pontificem fieri. Populo autem contra asseuerante, neminem illo magis idoneum inueniri, quem sibi vellent præfici: vir Dei ingemiscens obstupuit, & coram omnibus illachrymans, ait:Cùm sim homo peccator, quo pacto ouium Chri sti possum pastor effici? Quid ità me vultis habere rectorem, qui regere non didici, quique me, omnium infimum facilè agnosco? Quæso ab hac sententia cessate, & ad alium me digniorem oculos animosque adijcite: in me enim nihil, quod Deo gratum sit, comperietis. Paulo autem, vt nostis, affirmante, Oportet episcopum esse irrepræhensibilem, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalẽ, doctorem: non vinolentum, non percussorem, sed modestum: non litigiosum, non cupidum, non neophytum, suæ domui benè præpositum. Ego verò, qui domui meæ præesse non noui, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebo? Qui peccati trabem ex oculo meo educere nequeo, qua ratione ex aliorum oculis festucam euellam?

Vide q̃re cuset ep̃atum. *1. Tim. 3.*

Cùm hæc atque alia consimilia dixisset, missi denuò sunt ex palatio regis viri potentes, qui dicerent ei, si quidem velit regis gratia frui, vt quamprimùm cum maioribus natu ad ipsum properet. Tum ille confestim surrexit, dicensque non esse regis iussa ne gligenda, sed parendum eius voluntati, ad regis aulam proficisci cępit. Sperabat enim se apud regem ef fecturum, nè Traiectensibus, tanquàm indignus, episcopus daretur. Vbi ad palatium peruenit, Ludouicus rex postquàm eum conspicatus est: Gratus, inquit, mihi est aduentus tuus serue Dei: & cùm oscula tus eũ esset, orauit, vt in apposita sede ipsi asideret. Deindè cunctis aulæ proceribus accitis, rex Traiectẽses percontatur, quẽ velint habere antistitẽ, pollicetur; se illũ ipsis daturũ, quẽ cuperent. Responderũt omnes vno ore: Nos hodiè profectò nullum eligem⁹ aliũ, nisi hunc, qui adest, dominum Federicum. Eum nos nouimus, quippe à puero apud nos versatum, & quæ Deo sunt grata, hactenùs sectatũ. His dictis, rex præcepit beato viro, vt veste sacerdotali indutus, ordinãdus accederet:addẽs eã esse Dei voluntatẽ, vt id fiat, qđ oĩum animis sederet, nec se ullo pacto debere obluctari. At vir Dei lachrymabũdus surrexit, regẽq; pronus adorãs, Precor inquit, dñe mi rex, nè istis assentias in eo, quod postulant:sed eligant, te iubente, sanctiorẽ aliquẽ, & ego, si id feceris, quicq̃d iure hæreditario possideo, libens tibi tradam. Non.n. põt eẽ pastor idoneus, qui irruente lupo, nec se, nec gregẽ tueri põt. Ego verò quinam gregem Dei aduersos lupos cõseruare potero, q̃ nec a meipso quidẽ illos arcere noui? Timeo sanè vir probrosus plebis sanctę fie ri eps, cùm quod infirmum est, solidare:quod ægrotũ sanare:quod confractũ, alligare:quod abiectũ, reducere:quod perditum, requirere nesciam. Horrẽdum est, teste Apostolo, incidere in manus Dei viuentis, cuius ista apud Prophetam minitabunda vox est: Væ pastoribus, qui pascunt semetipsos. & itèm: Eccè

Mire detrectat mun⁹ antistitis. *Heb. 10.*

Eze. 34. ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum,& sanguinem pereũtis in die tribulatio nis exigam ab eis.

Cogitur fieri eps. Hæc illi prolixè prosequenti, rex per nomen Christi adiurato pedum tradidit, & coram se episcopum eum ordinari præcepit. Tum ille cernens nulla ratione se posse subterfugere,mœstus ad templum se cõtulit,multa militum caterua sequente,ibique tales Domino preces gemebundus obtulit, manibus in cælũ sublatis:Domine Deus omnipotens, qui in Trinitate perfecta dominaris & regnas:cui secreta omnia patent,qui scrutaris renes & corda:tu scis, quòd inuit° cogor pontificis munus exequi.Nõ enim sic ego sum corpore & animo constitutus, qualem tu me velles. Interim nihilominus credo,pijssime & amantissime Deus,te volente isthuc fieri. Itaque totis te visceribus rogo,quoniam tibi soli peccaui,& malum corã te feci vsque in præsens,vt delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas mihi condones, malorum præteritorũ des veniam,à futuris serues : vt ad viam veritatis reductus,nocte ac die possim meditari & scrutari legẽ tuam,facereque quod tibi sit gratum & acceptum. Sana me rex æternæ gloriæ,medice medicorum, medicina malè habentium , instaurator eorum omnium , qui sperant in te:saluum me fac,& saluus ero:quia tu es laus mea,lux mea,pax mea,spes & gloria mea, pulchritudo & beatitudo mea,refugium meum , vita & fortitudo mea,cõsolatio,illuminatio & corona mea: qui viuis & regnas per omnia secula seculorũ,Amẽ. Misericors & miserator,qui neminem vis perire,sed omnes saluos facere:pœnitet me criminum meorũ , quæ hucusque admisi aduersum mandata tua. Itaque recipe me pœnitentem, & de tua misericordia confidentem. tua enim vox illa est: Viuo ego : nolo mortẽ

Eze. 18. peccatoris,sed vt magis conuertatur & viuat. Exora-

Luc. 22. bilis Domine,exaudi me deprecantẽ, sicut audisti latronem à cruce pendentem,& propè serò pœnitentẽ, & largire mihi spiritum sapientiæ & intellectus,spiritum consilij & fortitudinis,spiritum scientiæ & pietatis,& spiritum timoris tui. Pone verbum tuum in ore meo,vt docere possim populum tuum pro volũtate tua, & fac me fortem & constantem in cæremonijs tuis:vt tuæ protectionis vallatus armis, omnes meos gregisque tui mihi crediti visibiles & inuisibiles vincam hostes. Confirma me in omni opere bono,& dirige gressus meos in semitis tuis :& non veniat mihi pes superbiæ,neque manus peccatoris moueat me.Pone custodiam ori meo, & ostium circũstãtiæ labijs meis , nè ex eis egrediatur verbũ mẽdax in conspectu tuo, sed quod omni tempore placeat tibi. Custodi gregem tuum rex regum & domine dominãtium,& pastor pastorum , cui ego iã præficior pastor criminosus:nè quam lupus rapax ouem ex illo rapiat & dilaniet, sed tua sancta dextera semper illũ foueat ac tueatur.Tu scis Domine,quarum ego rerum indigus sim,& quid petere ab te debeam.Præsta tu id mihi,quemadmodum ego spero,& confido tibi.

Consecratur Eps. Vix precem hanc absoluerat,cùm ecce rex cum alijs superuenit Episcopis eumque curauit ordinãdũ cũ multa celebritate.Quas verò laudes & grates Clerus & populus,eius consecratione mirificè exhilarati,Domino egerint,paucis dici non possit. Peractis omnibus,quæ ad eã rem pertinerent, Imperator Clerum & quotquot illic aderant nobiles & ignobiles , ad suum inuitauit cõuiuium,& pro amore sancti viri diem illum haud secùs atque insignẽ solennitatẽ,

Inter epulas studet compũctioni. cum multa lætitia ad vesperam vsque exegit. At sanctus Episcopus,memor beatæ Cæciliæ,quamuis corpore videretur interesse epulis, spiritu tamen cũ domino epulabat,hos secũ versiculos tacitè reuoluens:

Psal. 18. Ciba me dñe pane vitæ,& aqua sapientiæ, vinoq; cõpunctionis pota me:quoniam dedisti metuentibus te significationem,vt fugiant à facie arcus.Peracto prãdio,more suo vacabat eloquijs diuinis, peccatorum suorum remedia poscens à Deo. Nec paruipẽdẽdũ sibi existimabat onus põtificiũ,ĩ ei° humeros cõiectũ.

Altera luce Imperator secũ animo voluens,ꝓpter illicitũ matrimoniũ fieri posse, vt quandoq; ab Episcopo Federico cõmunione priuetur:iussit eũ accersiri, & coram Episcopis,qui aderant,eũ demulcendo sic allocutus est: Dominus te in sacerdotem magnũ elegit charissime,tanto muneri idoneũ te sciẽs. Oro igitur, vt perseueret in te studium adhortandi & verbum Dei prædicandi apud feroces maritimas gẽtes.

Corrupti mores insula Vualacrana. Est sanè insula Vualacrana,tibi,vt reor,satis cognita, in qua proh dolor, quod nuper ad nostras peruenit aures,passim sibi matrimonio iungunt neptes suas, aut etiam,quod est deterius, sorores vel ipsas quoq; matres suas.In illa autem insula,vti satis constat,antecessores tui strenuè laborarunt:quod verò ipsi excolere non potuere,tibi proculdubiò absoluendum reliquerunt.Adiuro igitur te perDeum viuum & verũ, vt si quis siue nobilis,siue ignobilis,siue dñs,siue seruus,diues vel inops,à Christiana religione aberrans, eiusmodi se facinoribus contaminarit, vbi primum id resciueris,corrigas illum.Quòd si reprehensus abs te,non se ad meliorem frugẽ receperit, & te uel Ecclesiam non audierit,à communione fidelium authoritate tibi tradita illum separes, sitque ceu ethnicus & publicanus,donec vera pœnitentia conuertatur ad Dominum,qui semper paratus est misereri. His ab Imperatore dictis,vir sanctus ingemuit,aitque ad illum:Grauiter quidẽ me obstringis Domine Imperator,sed quæso,dic mihi,num salua tua gratia factur° sum,quod hortaris.Tum Imperator, quasi iam de se securus:Non solùm,inquit,salua mea gratia id feceris,sed si volueris,me quoquè ea in re adiutorem habebis. Mox vir sanctus, plenus spiritu Dei & memor

Iere. 6. sermonis,à Domino ad Ieremiam dicti : Probatorẽ dedi te in populo meo robustũ : & scies , & probabis vias eorum:ad Imperatorem se inclinans,ait: Dic mihi,oro,Domine Imperator,si sit edendus piscis,à capitene,an è pedibus incipiendum est?si fabrica cõstruenda,à parietibusne, an verò à fundamento inchoandum?Imperator facilè aduertẽs, quorsùm ista spectarent,non sine admiratione respõdit: Piscis pro meo iudicio rectius à capite primùm editur, atq; indè adcaudam vsque proceditur . Fundamentum quoque prius collocandũ est,deindè parietes extruendi,alioqui sine dubio collapsuri.Rectè, inquit vir sanctus , mi Domine,locutus es.Et eccè Dñs te voluit esse caput & fundamẽtum Ecclesiæ suæ , vt bonum oĩbus de te exemplum præbeas . Itaque à capite mihi sumedũ est initium,vt ab illo exclusis vitijs,& fundamento ꝓbè collocato,per corpus ad caudã,Deo me adiuuante,pro viribus pertingam,& parietes in sublime promoueam.Tu ergò mi domine stare te existimas : sed quamuis grauem iam ruinam feceris,vide tñ, nè grauius cadas.Habes cõiugis loco Iuditham tibi sanguine propinquam,Guelphi Bauarorũ Ducis filiã : quã si non repudiaueris,& dignam Deo egeris pœnitẽtiã, iam ante prædico tibi imminere regno tuo immane excidiũ,completumq; iri in te sermonẽ illũ Saluato-

Hunc Guelphũ quidã vocant primũ Comitẽ Altdorffensẽ.

Luc. 21. ris:Surget gens contra gentẽ, & regnum aduersus regnum.Tradet autẽ frater fratrẽ in mortem,& pater filium,& insurgent filij in parentes, & morte eos afficiens.Quæ quidẽ si in tua tẽpora non inciderint,poteris securus vti frui isthac fœmina.Sin aũt inciderint, non poteris habere ambiguum, nõ fuisse gratas Deo nuptias istas.Scriptum est enim:Omnis homo ad pro

Leui. 18. ximam sanguinis sui non accedat, vt reuelet turpitudinem eius. & iterum: Anima, quæ fecerit quippiam ex istis, peribit de medio populi sui. Et Salomon in *Prou. 6.* Prouerbijs: Qui adulter est, inquit, ꝓpter cordis inopiam perdet animam suam. Turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur: quia zelus & furor non parcet in die vindi- *1. Cor. 6.* ctæ. Et Apostolus scribit Corinthijs: Fugite fornicationem. Omne peccatū, quodcunque facit homo, ex- *Heb. 13.* tra corpus est. Qui autem fornicatur, in corpus suū peccat. itemque alibi: Fornicatores & adulteros iudicabit Deus. Et reuera etiamsi coniunx tibi legitima foret, Domine Imperator, nec tuo sata sanguine, at nihilominus illud Apostolicum animaduertere debes, *1. Cor. 7.* quod ille diuinitus tradit: Qui habent vxores, quasi non habentes sint. Quid verò beatus Gregorius i Canonibus dicat, quæso nè molestè feras, si cōmemore- *Reprehendit illicitas Ludouici Imperat. nuptias.* mus. Si quis, inquit, duxerit neptē in cōiugio, anathema sit. Itaque si vis æternos gehennæ cruciatus euadere, & vita frui sempiterna, vera ductus pœnitentia, sperne isthuc coniugium, & ad Dominum conuertere, vt det veniam tibi. Vana est enim huius mūdi gloria, & omnis caro fœnum.

Cùm hęc diceret vir sanctus, & multi etiam pontifices eius sententiā confirmarent, atque ad abolendū tam inuisum matrimonium, permulta sacrarū literarum testimonia proferrent, neq; ea tñ Imperator ità, vt par erat, animaduerteret, rursus vir Dei sic eū cō- *1. Pet. 2.* pellauit: Nos quidem, Domine Imperator, secūdùm Apostolū, Deum timere debemus, eiusq; seruare mādata: te autem honorificare, & in rebus bonis cōsentire tibi: mala autem non modò non approbare, sed ēt *Ezec. 1.* corrigere, dicente scriptura: Si non fueris locutus, vt custodiat se impius a via sua, ipse impius in iniquitate sua morietur: sanguinem verò eius de manu tua requiram. Nos igitur si tibi peccatum tuū non indicaremus, neque id repræhenderemus, tu ab illo te nō reuocares, nec conniteretis redire ad vitam, nosq; vna tecum propter silentium nostrū æternis ignibus addiceremus. Quamobrem nobis ex officio incumbit, spiritalibus consilijs sanare peccato laborantem.

Impator lachrymatur, agnoscens culpam suā. Vix sermonem hunc beatus Episcopus absoluerat, & Imperator erubescens, ad tēpus doluit, defixisque humi luminibus, illachrymans dixit: Peccaui, & deflexi à recto itinere: agnosco erratum meū, vestroq; me iudicio submittens, libenter quod à me perperam gestū est, corrigam. Respondit Deo dignus episcop[9] Federicus: Id si tu ex animo feceris, cum domino redibis in gratiam, qui, vt tuipse dixisti, misericors est, & semper paratus misereri: eritque tibi pater, & tu illi filius, si tñ ab illo retrò non recesseris. Noli ædificare *Matt. 7.* domum tuam super arenā, sed potius super petrā: nè irruente imbre, & ventis flantibus, & flumine inundāte cadat, & fiat ingens ruina illius. Nos verò non cessabimus orare pro te & postulare, vt implearis cognitione voluntatis Dei, & ambules dignè coram illo, ꝑ omnia placens ei. Tu aūt tenta teipsum, & proba nū *Rom. 2. Apoc. 22.* sis in fide. Reddet ꝓculdubiò iustus iudex in illo tremendi iudicij die vnicuique iuxta opera sua. His tandem confectis, cum cæteris pontificibus Imperator beatum virū vocauit ad prandiū: ac deinde cum summo honore à se Traiectū dimisit. Cumq; ad Rhenum *Accipitur honorificè à Traiectēs. S. Federicus.* ventum esset, eius regionis Clerus & populus, qui domi remanserat, in vnum collectus, illi ruit obuiam, Deoque pro optato pastore gratias agens immensas ad castrum eū cum dignis laudibus deduxit, atque in templo beatissimæ matris Dei, vbi cum socijs conditus est martyr Bonifacius, in Episcopi sede eū collocauit. At ille suo more ad singulas sanctorū aras precaturus accessit, & eodem die sacrificium offerēs, cū ad populum concionatus & ei benè precatus esset, peracto ministerio, domum abire permisit.

Mansit autem in eodem castello diù satis, populū docens, ità ut quicquid illic vetusti erroris relictum *Eccles. 5.* erat, diuinis eloquijs extirparit. Non efferebatur animus eius pontificia dignitate, sed conuenienter scripturæ diuinæ, quanto erat maior, tanto se magis humiliabat in oībus. In præstandis eleemosynis æquè, vt anteà fuit largus, ad suscipiendos peregrinos semper paratus, captiuis & compeditis liberandis deditissimus. Visitabat infirmos, nudos vestiebat, cunctis se *Ps. 118.* affabilem & amabilem exhibebat, vigilijs & orationibus delectabatur, cum Propheta septies in die laudē Domino dicebat. Semper vno & eodem erat animo: odij & irę planè expers, pacis verò & concordiæ studiosus, morum integritate nulli secundus. Quicquid in muris templi, fratrum domicilijs & in parietibus castri collapsum fuerat, instaurauit, & religiosorib[9] quibusdam cleris & laicis, nè quid erroris aut perturbationis existere, asseruandum cōmendauit. Deindè *It in insulā Vualachranā.* diœcesim suam visitare cupiens, ad insulam supradictam studio euangelizandi primùm iter intēdit suū: salutatisque fratribus domus nauim conscendit, & ꝓspero cursu ad Vualachranam appulit. Egressus autē in terram, ad ecclesiam se contulit, iubens interim in aprici gramine campi suum figi tentorium. Eum verò ut eius insulæ habitatores conspexere, multi, quibus sanior erat mens, vndiquè ad eum confluere, & eo, quo par fuit, honore eum excipere cęperunt: porrò complures ijs, quæ ante diximus, polluti flagitijs, iam arma sua aduersus eum expediebant, tanquàm ꝑ lium inituri, aiebantque se, si quid ipsis molestiæ attulisset, illum planè trucidaturos. Id ubi sanctus episco- *Indicit synodum.* pus accepit, sanctam omnibus synodum indixit, excōmunicationis sententiam intentans illis, qui nollent ei interesse. Illi verò minas eius floccipendentes, in sua peruersitate permanserunt. Porrò soli seniores ad sanctam venere synodum, & eam, quam decebat, ī omnibus obedientiam declararunt. Beatus autem antistes ut vidit illorum obstinatos animos, seque illis conuertendis frustrà nauare operam, cū lachrymis obsecrabat senes omnes illic præsentes, vt ad destruēda incesta illa connubia pro sua virili opem ferrent, Dominoque talenta duplicata referre curarent. Nō recusarunt illi, sed rogarunt refractarios illos, nè tam barbaros se exhiberent, sed ab Episcopo, cuius curæ essent commendati, veniam peterent, suamq; culpā faterentur & agnoscerent: nè, si secus facerent, dominus totam insulā vel peste, vel fame, vel hostili incursu perderet, ꝙ pastorē ipsis ꝓpositum despicere viderentur. Interim Eps cū Clericis in ecclesia Deū rogabat genitib[9] inenarrabilibus, vt illorū cordibus adspiraret sanam mentē & voluntatē agendi pęnitētiā, & in operibus bonis eis ꝓstaret constantiā, nè post susceptā emendationē rursus instar canū redirēt ad vomitum. Nō despexit Deus preces serui sui. Proxima enim luce illo cū Clericis de scripturis diuinis colloquia miscente, ex pagis vndiq; ad eū accurrere ꝑmulti, ex animo petentes veniam, & dignā se acturos pœnitentiam pollicentes. Tum vir sanctus mirificè exhilaratus, in sanctum ingressus est conuentum, dixitq; eis, non posse illos dignam agere pęnitentiam, nisi fęda priùs connubia discinderent & execrarentur, iura- *Multi prius refractarij, in insula se corrigunt.* mentoque confirmarent, se ea nunq̄ repetituros. Id postquàm oēs deuotis animis fecere, agendamq; pęnitentiam suscepere, vir Dei aliquot dies māsit illic, docens illos ea, quæ Dei sunt. Cùm autē indè eēt abitur[9], magnę sanctitatis ꝓsbyteros apud illos reliqt, ꝗ plebem in officio retinerent: atque ità cunctis valefaciens, inter eundum suas visitauit parœcias: cunctisque

que rectè constitutis,Traiectum venit, & aliquandiù illic moratus est. Deindè concionando & ecclesias ędificando,totam suam perlustrauit dioecesim,Dominoque suo non postremus agricola, vineam egregiè instaurauit,familiæque eius,cui erat præfectus, cibũ suo tempore ministrauit:vt ab eo veniente vigilās & ità faciens,talentumque sibi traditum duplicās inuẽtus,ab eo constitueretur super omnia bona eius,& in eius gaudium introduceretur.

Mat. 25. Luc. 12.

Imperator autem vbi didicit omnia prosperè cessisse beato viro,nihilque in ea insula diabolici erroris resedisse,non ausus fuit diutiùs apud suam Iudithā illic hærere:sed in Gallias proficiscens,salutauit eam & dixit: Hunc nobis in nostro negocio aduersantem Episcopum,si potes autvllis flectere precibus,aut muneribus excæcare,nè id quæso intermittas. Sin minùs id potes,minis eum expugnare contende. Fecit illa, vt erat iussa, & modò precibus eum pulsans per epistolas,modo innumeras offerens diuitias,sanctum virum,qui in nullis sperauit pecuniæ thesauris, eò conabatur inflectere,vt sua authoritate ipsis faceret potestatem in damnato coniugio permanēdi. Sed cùm ille sæpè recusaret, idque sine Pōtificis maximi & aliorum præsulum iudicio fieri non posse assereret,Imperatrix bile percita,amoreque insano obcęcata,etiā iniussa secuta est Imperatorem, multisque nominib⁹ Deo charũ pontificem accusauit, iam animo pertractans,qua eum posset ratione quādoquè tollere è medio. Iam verò non contenta,vt fertur,cum Imperatore præter fas concumbere, etiam Bernardũ quēdam, quem è sacro fonte Imperator susceperat,adolescentem Deum timentem, vt quondam Aegyptia mulier Ioseph patriarchā, sæpè ad fędam secum explendam libidinem prouocabat. Illo vero recusante, & adulterij immane esse crimen asseuerante,Iuditha excandescens, veritaque nè tanta eius turpitudo ad aliorum notitiam deduceretur,omni spurcitia & dolo plena, iuuenem insontem crebrò apud Imperatorem detulit,quòd vi ipsam opprimere conatus esset. Vbi id cognouit Bernardus,voluit se innoxium declarare,idque coram Imperatore & duobus filiis eius Lothario & Ludouico,qui tum erant in Theodonis palatio:sed nemo erat ausus cum illo singulare inire certamen. Porrò vt beatus Federicus Episcopus isthuc resciuit, multum doluit,& instar Samuelis Saulem lugentis, ardentissimis precibus rogabat omnipotentē Deum pro Imperatore & perfidiosa coniuge eius,vt illis sanam mentem largiretur.

Iuditha Impatoris cõiux, frustrà virum Dei expugnare cõtedit.

Gen. 39.

Iuditha ĩ Bernardũ calumnia.

Per id tempus sacerdos quidam Odulphus nomine,in Oreschot morabatur, vir sanctissimus & nobilis genere,patrem habens Bodgisum, concionator egregius, diuinarum scripturarum lectioni deditus, bonorum operum cumprimis studiosus. Is quadā nocte fessa membra in lectulo reponens,per visum angelum Domini multo lumine conspicuũ sibi adstantem vidit,& talia roseo ore verba promentē: Surge serue Dei,& ad Traiectense castrum propera,mansurus illic cum cæteris famulis Christi, & beato Federico Episcopo strenuam nauaturus operā in habendis ad populum concionibus,vbicunque illi visum erit. Ea visione perterritus vir Dei Odulphus,nocte surrexit,& itineri res necessarias parauit, memorque sententiæ Saluatoris:Omnis qui reliquerit domum,vel fratres,aut sorores,aut patrem,aut matrē,aut vxorē, aut filios,aut agros propter nomen meum,centuplũ accipiet,& vitam æternam possidebit:relictis omnibus, Dominum est secutus, & post triduum Traiectum peruenit.

Huius vitā q̃re Tomo 3. Iunij 12. die.

Mat. 19.

Odulph⁹ presbyter venit Traiectum.

Processit aũt in occursum eius Federicus eps cum Clero,& tanti viri aduẽtu exhilaratus, cũ multo gaudio & honore eũ excepit. & post preces ad Dominũ in tẽplo fusas, in Australi parte castri dedit ei hospitiũ satis commodũ,cum adiuncto illi viridario. Ille verò talem se præbuit bonis consectandis operibus, vt tanquàm lucerna coram domino lucens,omnibus resplenderet,ità vt tam à Pontifice Federico, quàm fratribus,pater monasterij vocaretur.

Ea tempestate Frisones, malo dæmone id agente, tā malè de sacrosancta Trinitate plerisq; locis sentiebant,vt Sabellij Arrijq; hæreses ab inferis excitatę viderentur. Sāctus Episcopus ea re percepta, animo cōmotus est,multumque flens & eiulans, citò ad eos ꝓfectus est,& pagos atque villas,eos docens, peragrauit. At proh dolor neque per seipsum,neq; per socios suos ferocē illam gentē corrigere potuit:& cùm animi dubius esset,quidnam agendũ foret, tandē accepto consilio Traiectũ misit legatum,qui S. Odulphũ rogaret, vt quāta maxima posset celeritate ad ipsum in Frisiam contenderet. Eo nuncio accepto, vir Dei præ martyrij desiderio lætus efficitur,& tanquàm ad Epulas inuitatus,iucundo animo se dedit itineri, & Staueram,vbi Episcopus erat,peruenit. Eo viso, Episcopus mirificè lætatus, cùm eum osculatus esset, cũ illo pariter totam regionem prædicando perambulauit. Erant enim ambo gladio spiritus, quod est verbum Dei, armati, populumq; illum ferũ & belluinũ vitali alimonia pascẽtes, breui tempore in agnos mutarunt,& ad Catholicam fidem reuocarunt. Scripsit autem beatus antistes in chartis de S. Trinitate quædam,easque misit sacerdotibus parœciarum dioecesis suæ,vt si repullularēt errores, crebrò populis præ legerentur palam.

Frisones Arrianizant.

Federic⁹ & Odulphus eos cõuertũt.

Aeternus est pater, æternus & filius, æternus & spiritus sanctus. Distinctio enim in personis, vnitas cognoscitur in natura. Omnipotens pater, omnipotens filius, omnipotens & spiritus sanctus. Trinum quidē nomen, sed vna virtus & potentia. Filius à patre incōpræhensibiliter genitus: Spiritus sanctus à patre & filio ineffabiliter procedens: potestas non accidens, sed perpetua & indiuidua manens: summitas sociabilis, regnũ sine fine, gloria sempiterna. Quæ sola creat, sola peccata dimittit, & cælorum regna concedit.

Symbolũ S. Federici.

Insuper ad placandā sacrosanctā Trinitatem, Orationem de ipsa compositā pro salute plebis quotidiè ter, nempè manè, meridiè & vesperi iussit recitari. Porrò beato Odulpho, ex consilio Cleri & fidelium eius loci laicorum, quàuis inuito, Stauerensem ecclesiam curandam commisit: cunctisque rectè & ordine constitutis, Traiectum se recepit. Vt autem impleretur beati viri prophetia, anno salutis octingentesimo tricesimoquinto Murman⁹ Britonum rex regnũ Francorum inuasit, Imperatori arma inferens, ꝙ ꝓpter fęminā deflexisset à recta via, Deiq; ꝑcepta & legē neglexisset. Erat eius Murmani ingēs exercit⁹, vrbesq; ac uiros & pagos in Gallijs cepit & vastauit, atque innumeros trucidauit, multisq; auctus spolijs, nullo accepto incommodo, in sua se recepit. Imperator quidē magnis coactis copijs illũ insecutus, cũ eo cōfluxit non semel, sed infeliciter, permultis è suis desideratis proceribus. Tandē amplissima ei offerēs munera, pacē ab eo petijt, & hostē sibi cōciliauit. Nec latuit populũ, cur permisisset Deus ea calamitate affici sanctā Ecclesiā suā, & iā de illicito Imperatoris cōiugio multũ in eo murmur audiebatur. Anni verò illi⁹ circulo euoluto, Imperatrix Bernardum, cuius antè meminimus, ad se euocauit, licet nolentem, vt eius animum placaret, stimulanteque eam turpi amore, cum Imperatore eum in gratiam reduxit, tāquàm misertus illius, & plerunq; illum apud se detinuit. Ità fiebat, vt crebra eaq; varia & inania inter ipsos colloqua

Idē habet Abbas Regino in Chronicis

Murmanus rex vexat Franciā.

habe-

haberentur, quæ tandem adeò feruntur iuuenis animum corrupisse, vt cum Imperatrice Iuditha dormierit. Ea re in vulgus sparsa, Pipinus, Imperatoris ex Irmingarde Imperatrice filius, magno animi mœrore affectus, cum Iesse Ambianensium Episcopo & Hilduuino Archicapellano, & Magfrido ac Elezaro Abbate, atque Godefrido alijsque permultis regni primoribus Imperatorem adijt, multa ei obiecit, & reginam adulterij accusauit. Imperatore verò nihil respondente, sed toruis eos oculis adspiciente, atque caput agitante, illi reginam Iuditham vi abstulerūt, & in monasterium velatam detruserunt, domumq; abierunt. Sed post menses non adeò multos Imperator Iuditha recepta, Nouiomagium profectus est, & cum multis aliis etiam Iesse Episcopum captum, qui in cordis simplicitate Iuditham velauerat, vt ad meliorem frugem ea se reciperet, à sua fede remouit, cogens episcopos, ut eum exauthorarent: quæ res cunctis bonis displicuit: porrò alios in carcerem coniecit, alios exilio mulctauit.

Iuditha accusatur adulterij. Truditur in monasterium, sed ab Imperatore atroci ter vlciscitur.

Vbi Gregorius Pontifex Romanus id comperit, multum doluit, profectusque ad Imperatorem durè eum obiurgauit, admonuitque vt cum coniuge resipisceret, veniamque illis suppliciter petentibus, ieiunium & pęnitendi formam præscripsit: Episcopis verò tum præsentibus, tum absentibus Apostolica authoritate præcepit, vt ipso recedente, Imperatorem & prophanam coniugem eius admonerent, & spiritalibus eloquijs pascerent: & si negligerent satisfactionem ipsis impositam, non alio quàm ethnicorū & publicanorum eos haberent loco, & perpetuo plecterent anathemate. Tum verò Imperator denuò se prosternens, fassus est peccatum suum, in omnib⁹ morigerum fore promisit, Pontificemque Gregoriū vt pro se & regni sui statu Deum deprecaretur, orauit, multisque eum regijs muneribus affecit. Sed Pontifex nihil illis muneribus transuersim actus, sed prudentiam serpētis & columbæ simplicitatem retinēs, Imperatorem propter ea, quæ diximus, repręhendit, multaq; tum ei, tum proceribus eius sanctorū pignora, quæ pro illorum salute secùm attulerat, elargitus est: & cùm saluberrimis de vita æterna adhortationibus eos instituisset, vltrò citroq; vale dicto, cum suis Romam reuersus est. Sed non diù post Imperator redijt ad vomitum, & auxit etiam peccatum suum. Interim Episcopi Germaniæ & Galliæ, memores præcepti Pōtificis, per seipsos coram, & per epistolas eū absentes orabant, nè ità se gereret. At ille palàm eos odio prosequebatur, inprimis autem Federicum Episcopum, qui diuino spiritu repletus, aperuit ei facinus suum, nec quicquam reticuit, quòd æquitas dici postularet, atque præ cæteris vrgebat eū, vt sese corrigeret, nōn odio vllo aut liuore ductus, sed diuino ipsum timore stimulante, nè vnà cum illo periret: dixitque ei: Non licet fœminæ sacrum acceptum velamen abijcere: idque confirmabat sententia Zachariæ Pontificis sanctissimi ità scribentis in Epistola ad Gallos: Qualicunque modo mulier, permittente canonicè viro suo, aut eo defuncto, velum sanctum acceperit in caput, aut sponte, aut inuita, in eo permaneat omninò, nec dimittat.

Gregori⁹ Papa pœnitentiam indicit Imperatori.

Impator redit ad vomitū.

Odit Federicum Epm, ipsum arguentem.

Porrò anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo tricesimooctauo, conuenere filij Imperatoris, & communicato cum Episcopis, Ducibus, & proceribus consilio, propter ignominiosum illud coniugiū, & quòd summi Pontificis iussa contempsisset, in quedam occultum locum eum includere decernunt donec agat præscriptā pęnitentiam, & Deū sibi propitium reddat. Id postquàm gestum est, Iudithā ab Episcopo Iesse velatā, in Italiā ablegarunt, mortis ei minas intentantes, si indè reuerti aut aufugere ausa eēt. Verumenimuerò non multò post Ludouicus Imperatoris filius, ea patris fortuna cōmotus, collectis quotquot potuit Francis, Imperatorem vixdùm inchoata pęnitentia è custodia eduxit, & Aquisgrani honorificè in eius sedem reposuit & palatium. Mox verò Imperator Ebbonē Rhemensem Archiepiscopum, virū sanè religiosum, vt pōt animaduerti ex scriptis eius, iussit cōpræhēdi, & ab episcopis, quos ad id cōpulit, sine causa deponi. Deindè legatos misit in Italiā, qui Iuditham indè adducerent, venientemq; summo cū honore & gaudio excepit: sed timens Episcopos, cū ea rursus, relicta Frācia, in oppidū quoddā Rheno ad iacēs profectus est, deinceps quotidiè ī eorū cōuiuijs citharis & lyris, & tympanis, & tibijs personātibus.

Ludouic⁹ Imperatoris filijs includitur.

A Ludouico filio liberatur.

Ebbonem Epm deponi curat.

Cernens igitur beatus Eps Federicus induratū eē pectus illius, per epistolam significauit ei, nisi resipisceret, se illū excōicaturum. In ea epistola multas habuit sanctorū Patrum sententias, & inter cætera scribit in hanc sententiam: Quandoquidē Christi seruū te dici & haberi vis, quid ità seruos eius, Anselmum Mediolanēsem, Vuolfoldū Cremonensem, Theodulphum Aurelianensem, Iesse Ambianensem, Ebbonem Rhemensem antistites sine vlla ratione condēnasti? An verò id iussit, vt faceres, ille, qui per ꝓphetas suos dicit: Qui uos tangit, tāgit pupillam oculi mei? & rursus: Nunquid vos vltionē redditis mihi? Et si vos vlciscimini contra me, citò velociter reddam vicissitudinem super caput vestrū. Nosti Apostolum dicētē: Tu quis es, qui iudicas alienū seruū? Suo domino stat aut cadit. Tu certè non vis nisi à te iudicari seruos tuos. Si quis alius id attentet, stomacharis & pęnas ab eo repetis. Quod igitur tibi fieri non vis, cur tu id facere Domino dominorū non dubitasti? Pessimè quidē fecisti, non enim ab hoībus, sed à Deo iudicandi sunt summi sacerdotes, nec à prauæ vitæ hominibus lacerandi, sed potiùs à fidelibus tolerandi. Præterea in cōuiuijs vestris quotidiè sunt cithara, & lyra, & tympanū, & tibia, & opus Dei non respicitis, nec opera manuum eius consideratis. Quamobrē vindicabit Deus in vobis seruos suos, & dilatabit infernus animā suā, & os suum, nisi resipueritis, aperiet, in eumque vos descendetis, & sublimes vestri deprimentur oculi, eo quòd posueritis amarum in dulce, & dulce in amarū.

Epi quos Ludouicus vexauit.

Zach. 2. Ioel. 3.

Rom. 14.

Esaia 5.

Huiuscemodi verbis Imperator magis etiam in virum Dei ira inflammatus, de eius nece tractare cœpit, reginæque ad eam semper instiganti id negocij dedit, vt eam conficeret. Atque ità in Gallias proficiscens, profanam Imperatricem apud Rhenum reliquit, vt eam cædem acceleraret, ac deindè ipsum incunctanter sequeretur. Multas igitur illa beato viro molita insidias, cùm eum nec precibus, nec amplissimis promissionibus flectere posset, quadam ęstate illo Traiecti, paucis retentis militibus, more solito cum fratribus degente, atque illic suum præstolante obitum, quem impēdere sciebat, Imperatrix sub dies Caniculares conuocatis vndiquè ad se illis, quos sibi & Imperatori fidos nouerat, ita locuta est: Quanta præ cæteris Episcopis molestia & me & Imperatorem Federicus præsul afficiat, vos latere non puto. Itaque modis omnibus oratos vos velim, quos alioqui nostra capessere iussa par est, vt me de illo vlciscamini, idque arte quadā, nè res innotescat, vndè vobis ingens possit creari periculum. Eius facinoris amplissimam à nobis mercedem expectabitis. Displicuit is sermo omnibus religiosis & probis viris: sed duo superbi & cupidi iuuenes promiserunt reginæ se eam rem curaturos, modò velit præmiū polliceri. Vbi id illa promisit, & oēs iurarunt se Episcopo minimè indicaturos, illi cùm sicas accepissent, Traie-

ctum se contulerunt. Quò cùm peruenissent, dixerũt se habere in mandatis à regina, quæ Episcopo cuperent indicata. Quod vbi Episcopo ad sacrificandum sese præparanti significatum est, ille ingemiscens, erectis sursum oculis & manibus, Deo prolixè gratias egit, quòd tempus optatæ mortis adesset. Deindè ad adstantes vultu angelico conuersus: Scio, inquit, q̃d isti velint: sed expectare eos iubeo, donèc peractum sit sacrificiũ. His dictis, è cathedra pontificia surgẽs, Missam cum multa deuotione celebrauit, & post lectum Euangelium sermonem habuit ad populum, obitumque suum obscurè & tectè prædixit, nè illos mœrore afficeret, à quibus se haud aliter atquè patrem nouerat amari. Ait enim, se illo die escam sempiternam cum sanctis in cælis à Domino percepturum: porrigensque eis corpus & sanguinem Domini, omnibus valedixit, & pastor fidelis pastori bono Domino nostro Iesu Christo oues ipsi commissas cõmendauit. Vidisses tum clerum & populum omnem præ dolore lachrymantem, nec tamen sciẽtem, quid hæc sibi vellent, quæ ab Episcopo fiebant. Absoluto sacrificio, sic vt erat vestitus, in oratorium sancti Iohannis Euangelistæ, vbi eius sarcophagus erat, ingressus, exclusis omnibus præter vnum Capellanum suũ, sanctorum omnium cum lachrymis & suspiriis patrocinia implorauit, & deindè eos, qui ad ipsum missi erãt, iussit introduci. Illis intrãtibus, Capellano suo præcepit, vt retrò altare Saluatoris ambularet, nec rediret, donèc ab ipso esset accitus. Cumque iam solus esset cum sicarijs illis, eosque trepidantes cerneret, ait ad eos: Facite, quod iussi estis, intrepidi. Ego em̃ aduentus vestri causam sciui antè, quàm uos huc veniretis. Id vbi illi audierunt, cùm eum vltrò mortem expetere viderẽt, in extis eũ sicis suis p̃cussere, atq; irridiculè vicissim dixerũt: Vlta se est de te regina nr̃a.

S. Federicus prædicit obitũ suum.

Constãtia sãcti viri.

Cæditur à sicarijs.

At martyr Dei quibus poterat viribus vulnera cõpressit, ne sanguis & intestina effluerent, dixitque sicarijs illis, vt properè abscederent, nè compræhenderentur. Illis celeriter aufugientibus, post aliquãtam moram accersiuit vir beatus Capellanum suum, iussitque vt ex muro contemplaretur, num illi nuncij Rhenum traiecissent, & qua vterentur celeritate, ipsi renunciaret. Fecit ille, vt iussus erat, reuersusq; ad Episcopum, vt eum vidit in facie mutatum, penè exanimatus quæsiuit, quid haberet, aut quidnam ipsi accidisset. Tum vir sanctus rogans eum, nè perturbaretur, Percussus sum, inquit, fili mi. Aduoca fratres & commilitones meos, accersi populum Dei, vt reddãt me, vndè egressus sum, terram terræ, orentque vt spiritus meus, licèt indignus, dirigatur ad Dominum, pro cuius legibus & amore sanguis meus hodiè fusus est. Id, postquàm ille audiuit, euellẽs capillos suos & flens, miserabiles dabat voces. Vbi autem cæteris indicauit, quis planctus, quæ lamenta illic extiterint, nemo pro dignitate explicare queat. Tandèm sancto Odulpho, beati viri cooperatore, cum Clero & populo adueniente, simulque oĩbus clamantibus, Cur nos pater orphanos derelinquis? gloriosus martyr cum lachrymis prophetico spiritu dixit: Fratres & filij mei charissimi, si qua mihi pars est cũ sanctis in cælo, non uos relinquam desolatos, sed pro vestra salute & incolumitate perpetuus ero intercessor. Sed noueritis tamen propter Imperatoris, coniugisque & procerum eius peccata, totum regnum, Danorum incursione vastatum iri, & propter iniquitates nostras etiam hanc vrbem & diœcesim pęnas luituram. His ægre prolatis, cùm populo benè precatus esset, viuus in tumulum intrauit, psalmodiasque, quæ in funere cantari solent, ipse inchoans, dixit: Placebo Domino in regione viuorum.

Prædicit clades regni ex Barbarorũ incursione.

Deindè crebrò repetens versum hunc, In manus tuas Domine commendo spiritum meũ, cętum supinus intuebatur. Et cùm dixisset, Hæc requies mea in seculum seculi: hic habitabo, quoniã elegi eã: Domino spiritum reddidit. Clericis aũt corpus eius humãtibus, tãta odoris suauitas totam compleuit ecclesiã, vt præsentes omnes nihil ambigerent beatorum spirituũ illuc multitudinẽ aduenisse, quæ sancti martyris animam ad cælos cum triumpho deduxisset. Quò nos quoquè per eius merita perducat, qui viuit & regnat in infinita secula seculorum, Amen.

Animam agit.

Eodem autem anno propheticus beati viri sermo cępit impleri. Nortmanni enim cũ magna classe mare ingressi, ad oppidum Dorestadum, quod nunc Vuyck vocant, olim tam amplum, vt ferantur in eo quinquaginta & quinque ecclesiæ fuisse, appulerunt, vastatumque flammis exusserunt, & cũ opima pręda etiam multos captiuos abduxerunt. Ac deindè omni regione populata & vexata, abierunt. Non multis verò interiectis annis reuersi, Traiectum vi cęperunt, cęsis omnibus eius loci incolis. Indè factũ est, vt post obitũ Alfrici, qui fuit pater beatissimi Federici martyris & Lutgeri Episcoporum, cunctis ex agro profligatis, Traiectum planè desertum & euersum permãserit, vsque ad Baldrici antistitis tempora: quibus etsi non paria pristinis, noua tamen & bona sunt mœnia instaurata.

Nortmãnorũ irruptio ĩ Gallias.

Traiecti vastatio.

Traiectũ instauratur.

Porrò Germaniæ & Galliæ Episcopi, cõperta cęde immerita beati Federici, vno animo in Imperatorẽ & Iuditham insurgentes, dixerunt dignos eos esse, q̃ regno pellerentur, & anathemate percussi, melioribus cederent, qui populum Dei regere, non iugulare, scirent, eiusque legem & cęremonias seruarent. Quod vbi Imperator didicit, multum anxius & perturbatus, verebatur nè ab ipso ad filios deficerent, ipsoque pulso, illos eligerent. Iurauit igitur cum regina in conspectu omnium, se ab Episcopi Federici cæde prorsus immunes esse, & neque consilio, neq; voluntate sua eam perpetratam: ipsos autẽ sicarios, qui eum peremissent, nullibi posse reperiri.

Tum verò Episcopi, qui conuenerant, domũ abiere, missisque militibus, vbiquè inquiri illos homicidas iussere. Illi igitur certã sibi necẽ impendere vidẽtes, accepta à Iuditha mercede tanti sceleris, è regno in regnum profugi ferebantur, donèc subitaria extincti morte, in tartarum demigrarunt. Imperator autẽ homicida & periurus, dum filium Ludouicum trans Rhenum persequitur, subito correptus morbo, & in nauim delatus, in insula iuxta Ingelnheim vita functus est. Posteà Metim trãslatus, in S. Arnulphi basilica tumulatus est, resque ipsa declarauit, licèt Pius vocatus fuisset, qualis factis fuerit. Quid autem Iudithę acciderit, aut quo pacto è vita excesserit, cũ non sit literis annotatum, pro incomperto habetur. At beatus Federicus martyr multis fulsit virtutibus, vt hodieq; fulget, ipsumque inuocantibus & medicum & medicinam se exhibet.

Percussores sancti viri subitò moriuntur.

Obitꝰ Ludouici Imperatoris.

Sunt verò permulti etiãnum supstites vtriusq; sexus hoĩes, qui testẽtur tẽporibus Baldrici pij antistitis id cõtigisse, quod iã relaturi sumus. Vir quidã p̃fanus post ęditũ res & oẽs veteris ecclesię thesauros curabat. Is corã hominibus itã se cõparare nouerat, vt agnus putaretur, cùm esset reuerã lupus rapax, clã auferens, nesciente dño eius, dona, quæ ad aras offerebantur, & cereos truncãs scelerate & flagitiosè absumens, q̃ in venerabili mõnasterio ob effugãdas noctis tenebras ponebant. Idẽipse p̃sæpè medijs noctibꝰ immania ĩ tẽplo p̃petrabat sacrilegia, vestesq; sacras, q̃bꝰ quotidiè sacrificiũ Missæ peragebat, ĩ sacello s̃cti Iohãnis Euangelistæ, vbi B. Federicus quiescit, in lecto

Vide hominem sacrilegũ et impium.

ćto suo sibi substernebat, sanctorumque monumenta impudentissimè ventris sui excremẽtis & lotio adeò contaminabat, vt quicunque eò vellent orandi causa ingredi, accedere præ horrore non possent. Interim nocte quadam dormienti sacer pontifex Federicus apparet, vultu & veste mirificè radiante. sequebatur-que eum Alfricus & Ludgerus, qui ei in Episcopatu successerant, atq; in eodem sacello humati erãt, multa etiam ipsi luce conspicui, manibus tenentes pedũ, vt solent antistites. Itaque beatus Federicus pedo sur sum adducto homine illum, potu obrutũ, in pectore percutit, expergefactoque dicit: Quid ità frater hic supinus stertis? Cur ausus es sacras vestes tibi substernere, & nostros tumulos tam fœde conspurcare? Effer hinc lectum tuum, & locum repurga: quæ sanctis furatus es, restitue, agens pœnitentiam: cessa impiè agere, & ad Deum, à quo recessisti, te conuerte. Quod si ità non egeris, vitam hanc cum tormentis amittes, & ibis in ignem semper arsurum. Talia vt ille accepit, luce perterritus, timuit quandiù eos vidit: sed illis recedentibus, pulso timore, non nisi phãtasmatis loco habuit visionem illam.

Disce hic nũ sancti ignorent res nostras.

Manè surgentem æditiuus interrogat, nùm quã ea nocte visionem viderit. Respondit ille se tres vidisse angelos, qui eum iusserint deinceps extra templum dormire: at ignorare se, num res vera fuerit, an phantasma, quo permulti illudantur. Quòd autem de sacra veste, de sacrilegio, de sacrorum tumulorum pollutione esset repræhensus, id subticuit, timens pœnas, si æditiuus resciret.

Iussit igitur herus eius, id est, æditiuus, vt si denuò apparerent, de illorum nominibus perquireret. Ille verò nõ solùm nullas Deo gratias egit pro ea ipsi oblata visione, sed etiam in suis flagitijs perseuerans, cũ se potu ingurgitasset, media nocte rursùm solus suũ repetiit lectulum. Mox verò dormitante eo, & penè adhuc uigilante, iterum adsunt tres Episcopi, quos diximus, consimili habitu: & stomachabundus beatus martyr Federicus pedo illum cædit, dicitque ei: Cur ausus es venire contra iussa nostra? cur non solum celare ea herum tuum, sed nec exequi voluisti? Sed collige te tandem, & cum lachrymis cõfitere peccata tua, & bonis operibus nouum quendam baptismum tibi effice, qui priorem tuis sacrilegiis perdidisti. Si aliter feceris, & facinus tuum confessus non eris, certa te mors manet. Domino quoquè tuo, sicuti petijt, nomina nostra indicato hoc pacto: Federicus, & eius frater Alfricus, & Ludgerus pastor probus. His dictis, ea visio disparuit.

At miserum illum nullus corripuit tantæ visionis metus & horror, sed permanẽte satana in eius pectore, induratum est cor eius: dicensque ea omnia, quæ audierat, pro nihilo, ebrietate obrutus, obdormiuit. Orto autem sole, æditiuo exposuit visionem & nomina sanctorum: sacrilegium autem silentio pressit, nec voluit confiteri.

Tum verò æditiuus secùm admirans, dixit: Caue, nè quid fortassis in sanctos Dei admiseris, vndè tibi sempiternum immineat exitium. Si enim talis esset animus tuus, qualis est frons tua, equidè puto nõ fuisse iussuros illos, vt è templo exportares lectum tuũ. Nescio tamen, vtrũ vera sint, quæ narras. Sed nè quis meo iussu perijsse te dicat, effer lectum tuum, & præ foribus templi cubato, donec è Pontifice nostro cognoscam, quæ sit eius hac in re voluntas & sententia. Sed ille propediem periturus id negligens, plus soli to potitauit, & media nocte in templum dormitum abijt. Quid autẽ ea nocte gestũ sit, nescitur: sed sub aurorã cũ nemo ad preces Matutinas pulsaret cãpanas, fratres ostiolũ ex cardinibus leuãtes, cũ intrò ingressi eũ excitare vellent, inuenerũt miserũ iã ardentẽ, & lectũ eius igne sulphureo absumptũ: sacellũ autẽ lotio & stercore illius contaminatum. Id illi conspicati, non dubitarũt ea causa fuisse cælitus inflammatũ: conuocatisque oĩbus eius loci habitatoribus, extra oppidum eum extulerunt sepeliendũ: cumque porta retur, è cadauere eius ignis instar fulgetri procedebat, perspicuè declarãs, quàm immaniter in beatum Federicum & eius successores peccasset.

Ecce diuina vltio in hominem.

sacrilegũ & sacra prophanãtem.

Post eũ diẽ nemo in illo oratorio vel templo venerabili hactenus cubare ausus fuit: sed strato ante fores lectulo, custos dormiebat, benè obseratis ostijs. O felices illos, quibus beatus hic martyr cordi est. Felices illos, qui sibi apud Deum talẽ parant intercessorem. Securus æternam expectat vitam, qui tantæ suauitati inhæret. Feliciter nauta obtinebit portum, qui hunc sibi curauerit adhibere gubernatorem. Sapiens viator est, qui eo fruitur ductore. Prudẽter bona omnia exequetur, qui eius vult vestigijs insistere. Qui de facultatibus suis eũ honorarit in terris, cẽtuplũ cum sanctis in cælis recipiet. O Traiectensis ciuitas, tu felicior & sanctior multis: de tuis apud dominũ Iesum semper lętare patronis. Pugnat aduersus hostes tuos innumerabilis cęlorũ exercitus. In quibus preciosus martyr & pontifex Federicus, diuino accinctus gladio, nocte & die te non desinit fortiter tueri: præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & imperium sempiternum, Amen.

Anno Christi 1362. 28. mẽsis Iulij, à Folkero Episcopo Gibeletensi, Vicario in Pontificalibus Traiectensis Episcopi, è sarcophago beati Federici caput extractum, auroque & argento inclusum est ad gloriam & laudem omnipotentis Dei, & ipsius sancti viri maiorem venerationem & honorem.

MARTYRIUM SANCTI ET gloriosi martyris Christi, Mauricij, & septuaginta militum, qui erant etiam eius discipuli: ex Simeone Metaphraste.

MARTYRUM memoria est ostensio pietatis in Deum: & mẽtis, quæ tenetur amore sapiẽtię, cum Deo coniunctio: materiæ commixtio cũ rebus expertib⁹ materiæ: & pax impatibilitatis, quæ refrenat animi perturbationes. Quis enim venerandum & diuinum eorum certamen mentis intuens oculis, non erit remotus à carne & à mũdo, cõculcatã intelligens eorũ carnẽ propter suam in Deũ pietatẽ? Non enim caro ✻ his concupiscit, neque puluis terræ rebellat contra Dei imaginem. Sed sapiẽter ducebatur id, quod est deterius, gubernatũ ab eo, quod est præstantius, & habens mentem, quæ dimoueri non poterat à meta cælesti. Tale certamen aliquandò proponitur septuaginta martyribus, quorum preciosum & Christi amantem sanguinem, Apameensium excipiens ciuitas, sanctum & Deo gratum emisit sacrificium, pro precioso vnguento, totum corpus Christi, nempe sanctam ecclesiam, in eorum sanguine inungens.

Passi sũt hi martyres mensẽ Iulio, sed incertũ, quo die.

Maximianus.n. inprimis impius & iniquus Imperator, quãlibet, quantũuis magnam, crudelitatẽ contendens superare, studebat vt oẽs, qui subiecti erant eius imperio, offerrent execrandis & immundis simulacris: vt per eorum adorationem & deorum,

Maximiani studiũ erga cultũ dæmonum. qui falsò nominantur,falsam religionem, suo imperio acquireret præsidium & magnificentiam. Cùm hoc ergò facere statuisset, ipse seipsum ad hoc sedulum & industrium constituit ministrum. Non enim sustinebat iubendo scribere ad locorum Præsides,vt Imperatores,qui eum præcesserant, vt idolorum cultus curã gererent: sed ipse impigrè & diligenter obibat orbem terræ,effectus velox minister altarium dæmonum, sperans infelix per suum aduẽtum se effecturum,vt qui defecerant ab eius superstitione, & accesserant ad veritatis Christi cognitionem, transfugerent ad errorem suorum immundorum & execrandorum deorum.Tali ergò animo Romam relinquẽs Maximianus impius Tyrannus, & per Oriẽtis partes iter faciens,peruenit Apameam, quæ est metropolis secundæ prouinciæ Syrorum.Quo in loco idolorum sacerdotes ad eum accedentes, accusabant Christianos,dicentes ei: O diuinisime Imperator, cùm dij nobis dederint loquendi libertatem apud tuam pietatem,deferimus ad tuam inuictam potentiam,quòd vnusquisque eorum,qui sunt apud nos, cum timore & desiderio honorat maximos & patrios deos:maximè autem Iouem patrem deorum, & Apollinem admirabilem,qui sunt alijs dijs superiores, & imperiũ tuæ potestatis valdè conseruant & tuentur. Mauricius autem & qui sunt cũ eo septuaginta milites tuæ potentiæ, in altum elati honoribus tuis & muneribus,& qui ditia & magnificentia dona ex te perceperunt,deos habent contemptui,& aduersus magnum tuum & inuictum imperium exercent tyrannidem, abducti ab errore Christianorum.

Accusatur Mauricius & milites eius.

Hæc ergo cùm audisset tyrannicus Imperator Maximianus,animo valdè fuit iratus,& præcordijs incẽsus,& mente magis arsit,quàm fornax: præcipuè cùm accepisset, quòd in suo exercitu tales essent milites. Et cùm diem obseruasset insignem, & locum inuenisset aptum ad populi spectaculum, in medio portarũ septentrionalium metropolis Apamensium,quæ dicitur Vicinia Amaxica, & iussisset illic parari iudicium,iussit duci inclytos martyres. Cùm in alto aũt tribunali impius sedisset tyrannus Maximianus, concurrisset verò vniuersa ciuitas & omnis ætas ad eos spectandos,adeo vt nec virgines quidem, quæ degũt in thalamis,remanserint in suis habitaculis,duxerunt satellites septuaginta Christi milites. Quos cùm adspexisset Imperator,dixit eorum Duci:Nos sperabamus,ò Maurici,quòd nostris fruentes donis,& alimẽto educti imperatorio,primosque honores & dignitates à nobis cõsecuti,insisteretis vestigijs nostræ trãquillitatis,& eos,qui conarẽtur resilire à nostra deo grata* legione,fortibus factis & omne genus doctrinis converteretis ad sanitatem, quod ægrotaret curãtes,& quod claudicat corrigentes, & quod bellũ gereret pacificantes:& vt semel dicam,quicquid se non ex nostro haberet instituto,tanquàm inimicum & hostile subijcientes.Sed de vobis, vt videtur, cõtrarium accepimus.Non solùm enim non cõuertistis eos, qui aduersus nostram rebellarunt religionem, sed etiam ipsi aduersus deos nostros omnipotentes tyrannidẽ exercentes,& qui eis sunt constituti honores & sacrificia ac libamina abolentes,alijs fuistis duces ad barathrum interitùs:si vera sunt,quæ de vobis ad nostras aures peruenerunt.

Præclarũ S. Mauritij respõsum. Dixit sanctus Mauricius: Imperator, quæ à nobis exercetur tyrannis aduersus deos,qui sunt nullo sensu præditi,nobis validam acquirit victoriam à vero Deo,& coronã gloriæ. Non enim aspernamur & nihilifacimus Deum,qui nos finxit, vt stulta est tua traditio:sed glorificamus eum,qui est solus verus Deus, qui fecit cælum & terrã & mare,& omnia,quæ in eis sunt.Improbos autem & immundos dęmones & qui hominibus afferunt exitium, quæ sunt surda & cæca simulacra, & nullo sensu prædita, non cõuenit deos vocare ò Imperator. Dixit Imperator Maximianus: Cùm honorẽ à dijs sis consecutus, & militiæ primũ locum sortitus ò Maurici, eis pulchram refers gratiam.Dixit sanctus Mauricius: Nunquàm honorẽ accepi à dijs vestris,neque volo eos honorare. Quis.n. vnquàm ex hominibus,qui Dei habet cognitionem, sustinuerit honorare materias nullo sensu præditas? Sed quibus non est mens, quæ rectis gubernatur rationibus,propterea quòd iumentis comparati sint insipientibus,& similes facti sint eis, ij lapides & ligna in deos referunt,mentemque eis tribuunt, & honorant tanquàm deos.Dixit Imperator Maximianus: Quoniam primas partes obtinuisti in ordinibus nostræ administrationis,ò Maurici, id tibi magnam præbuit confidentiam,& effecit audaciorem:adeò vt splẽdidè & citra vllam conturbationem respondeas nostræ serenitati.iubetque eo separato, reliquos interrogari,& blandè eis dicit Imperator: Quis uobis tantam fecit iniuriam,ò fratres, vt deficeretis à dijs seruatoribus,accederitis autem errori hominum,qui adorant hominẽ Crucifixum tanquàm vnum homicidam?Non enim sic vos erudijmus, neque in tali doctrina eduximus.

Constans vox militum septuaginta. Tunc verè beati Theodorus & Philippus, tãquàm ex ore sanctorũ septuaginta martyrũ, dixerunt Imperatori:Nos,ò Tyranne Imperator Maximiane, tãtum absumus ab errore, vt te quoq; optemus liberari ab errore,à quo nos quoque fuimus liberati, vnũ & solũ adorantes verum Deũ,patrem omnipotẽtẽ, & vnigenitum eius filium Iesum Christum dñm nostrum, qui est Dei virtus & Dei sapientia:& sanctisimũ eius spiritum,qui nobis inspirauit cognitionem & intelligentiam,vt confitearis quidẽ Trinitatẽ,quæ est eiusdẽ essentię:abomineris autem immundã tuã religionem:& hanc quidem abijcias,quæ est ad tempus, militiam:Deo verò milites,qui est Rex exercituũ. Dixit Maximianus Imperator: Video ò Philippe te senectutem quidem habere reuerendã:intelligentia aũt multum cedere iuuenibus. Confuge ergo ad deos, & sis bonus cõsiliarius reliquis tuis militibus de dijs adorandis,vt maiora dona & honores à nobis consequaris.Dixit sanctus Philippus: Notũ tibi sit,ò Imperator,me non futurum malũ consiliariũ ijs, qui sua spõte deducti sunt ad timorẽ veri Dei.Scriptũ est enim: Væ ei,per quẽ malũ venit.Dixit Imperator Maximianus: Lenitas nostræ patientiæ te audaciorẽ effecit, ò Philippe.Nolite ergò in his insistere, nè iustas pęnas in vos iritetis, & euadatis exemplũ nostræ indignationis,audentes nõiare hominẽ, qui à vobis est relatus in deos. Respõdẽtes verò sancti septuaginta Martyres,dixerunt tyranno Imperatori: Vanæ & inanes minæ,ò Imperator,tuę abominationis,virtutẽ nobis ex alto largiuntur. Non.n. ingreditur aut inhabitat metus tormẽtorum in bona mente & stabili eorum, qui diligunt Dominum.

1. Cor. 1.

Mat. 18.

Habitu militari & zonis priuantur. Tunc Maximianus Imperator valdè iratus, iussit auferri à sanctis septuaginta militib⁹ habitũ militiæ, & eis abscindi zonas, & deindè sic eos ad ipsum adduci cũ magna ignominia.Cũq; hæc magna celeritate effecissent satellites,dixit eis Tyrãn⁹: Videte,à qua gloria & honore excidistis, & quale vobis obtigerit dedecus & contẽptio propter vestram inobedientiã.Sancti dixerunt Tyranno:Etiamsi tu,vt existimas, nos exuisti habitu militiæ,& abscidisti zonas nostras, est Deus noster ĩ cęlis,quem colimus,qui nos induit vestibus & zonis incorruptæ & æternæ eius gloriæ, quã ipse non es dignus videre aut audire ꝓpter Satanam

nam patrem tuum, qui in te loquitur & operatur.

Tunc valde iratus Tyrannus, dixit Sanctis: O execrandi & indigni deorum beneuolẽtia, uos uestram ignominiam vobis conciliastis. A nobis enim honore affecti, maximos deos affecistis contumelia, & nostram contempsistis amicitiam. Decętero accipite cõuenienter uestris factis. Respondentes autem sancti, dixerunt Tyranno: Imperator, hęc militia tua, ut quę nihil sit, prætererit: & qui adest honor, est tibi dedecus: quoniam oblitus es Dei, qui hanc tibi dedit potestatem. Vana uerò & inanima simulacra, quæ te nihil iuuant, quòd ea non cognoscant eum, qui ipsa honore afficit aut contumelia, in deos stolidè, vt qui planè sensu careas, refers. Dixit Tyrannus: Propter nostri imperii clementiam uobis parcens, & volens vitam uobis esse saluam, adhuc vos patior. iussitq́; eos tres dies includi in carcere, ut caperent consilium, quod eis expediret.

Christiana planè uox.

Carceri mancipãtur.

Cùm autem satellites implessent iussum Imperatoris, & eos in custodia inclusissent cum collaribus, Sancti dixerunt inter se: Fratres charissimi, paremus omnes nostras animas ad orationem, & intensè oremus benignum & clementem Deum nostrum, ut det nobis sapientiam & cognitionem per sanctum Spiritum, & iniiciat in os nostrum, quid respõdeamus Imperatori, ut admiretur ipse quoque Tyrannus ueritatem nostræ fidei: & se ad precandum conferẽtes Sancti septuaginta Christi Martyres, dixerunt tanquàm ex uno ore & vna anima: Domine Iesu Christe, Deus omnipotens, cuius potestas æterna, & regnum non interibit, mitte ad nos sanctissimum tuum Spiritum, & nos per eũ erudi, vt in ipso exultemus & lætemur, & vincamus erroris nequitias, & extollamur in uera tua fide per sanctum Spiritum, qui loquitur in nobis, conuenienter tuæ uerę & à mendacio alienę promissioni, & pro à nobis ablata mundana dignitate, efficiamur milites in sancta tua ciuitate, & adscribamur in numerum ciuium cum omnibus tuis sanctis, qui tibi à seculo rectè in fide placuerunt. Quoniam tu es solus Deus, & te decet gloria & potentia in secula, Amen.

Mat. 10.

Completis autem tribus dieb. præsidens rursùs Maximianus, in eundem locum portæ Amazicæ rursus concurrente uniuersa ciuitate, accersiit sanctos. Sancti uerò martyres accesserunt tracti a ministris, & steterunt ante impium.

Iniquus autem Imperator minas temperans clementia, dixit eis: O uiri, discite tãdem quid vobis expediat: & accedentes, diis sacrificate, & uitam accipite, & non mortem acerbam. Dixerunt sancti martyres: De hoc bonum consilium cepimus o Imperator. Audi attentè, & ne nos amplius cogas, aut uim nobis vllam afferas. statuimus enim odio habere hanc uitã, quæ est ad tempus: diligere uerò mortem propositã, propter Christi desiderium. Per ipsum enim vitam æternam speramus lucrifacere.

Decętero ergo fac breuiter in nos, qđ vis. Nos n. non negamus Deum nostrũ, neq; dęmones tuos vnq̃ adorabimus. Nã in condemnatione huius mortis, q̃ est ad tps, liberamur ab ęterna cõdemnatione. Hæc cùm dixissent sancti Martyres, videns Tyrannus in medio eorũ adolescẽtem, dixit ei: Dic adolescẽs, qđ est tibi nomẽ, & cuias es genere? Dixit adolescẽs: Nominor quidem Photinus, à uera luce accepto noĩe. Sum aũt miles Christi, qui pudore affecit patrem tuum satanam. Et sum gñe quidem Romanus: filius verò & carnalis & spiritalis Mauricii clarissimi. Ex eo enim ortus, & ab eo accepta Dei cognitione, in Christi fide sum educatus. Quẽ tu negãs o Imperator, cõparatus es iumentis insipientib. & similis factus es illis.

Photini adolescentis fortitudo.

Dixit Tyrannus: Stultus es adolescens, & sunt tua verba ætate digna. At iam disce, quod est tibi conducibile: & accedens, sacrifica maximo Ioui, & parce tuæ iuuentuti. Dixit adolescens: Propterea quòd nõ facio, quod vis, neque sacrifico simulacris, dicis me stultum esse. Nam quod attinet quidem ad fidẽ Domini mei Iesu Christi, ualde sapio. Tunc dixit Tyrannus rursùs Sanctis: Quousque importunitatem vestram sustinemus o miseri, & tormenta differimus ex benignitate incomparabili? Sacrificate ergo diis, ne in uos armetis iustitiam. Dixerunt sancti Martyres Tyranno: Sceleste & administer immundorũ dæmonum, si quid ingenii habeas aut scientiæ, didicisti à Photino nostram fidem & uires nostras. Si enim ille, cùm sit ætate iuuenis, pudore affecit impiam tuam mentem & nullo sensu præditam per synceram suã fidem, & Christi cognitionem: quantò magis nos cõtendemus tormenta omnia sustinere, ut pudore afficiamus patrem tuum diabolum, & placeamus Christo nostro & Deo? Tunc iratus Tyrãnus iussit, sanctos verberari crudis bouum neruis: & cœperunt ministri eos cędere, donec carnes eorum discerpserunt: & cùm ualde emanaret eorum sanguis, Sancti sursùm adspicientes in cœlum, clamabant Christo supplicãtes, vt eis uires adderet, & leuaret eorũ labores. Qui cùm audiisset intensam eorum precationem, ad eos accessit potestate, quæ non cadit sub adspectum, & alleuauit labores tormentorum, & confirmauit corda eorum in charitate in ipsum.

Cæduntur crudis bouũ neruis martyres.

Cùm defessi autẽ essent tortores, Tyrannus dixit Sanctis: Cognouistis o audaces homines & temerarii, quàm sit mihi facile uitam vestram perdere? Decætero ergo diis sacrificate, ne acerbiora tormenta sentiatis. Sancti verò respondentes, dixerunt Tyrãno Imperatori: Hoc cognosce o impie & alienę à uero Deo nostro, quòd quomodo tu Christi charitatem non sentis & eius splendorem, propter tenebras quæ mentem tuam operiunt ex errore dæmonum: ita neque nos tormenta tua sentimus, propterea ꝙ mens nostra sit illuminata à fide & charitate Christi Dei nostri. Excogita ergo, o Tyranne & insane canis, alias in nos nouas machinas tormentorum. Sitit n. mẽs nostra, & desiderat, quæ est ex Christo, charitas, ꝑ tuam in nos sententiam, contemplari Deum viuum & regnantem in secula. Hæc cùm audiisset Tyrannus, & valdè fuisset iratus, iubet accendi rogum maximum, & in eum iaci sanctos martyres. Cùm implessent uerò satellites acerbum & inhumanum eius iussum, sancti sua sponte accesserunt ad rogum, se inuicem adhortantes, ut ad ignem tanquàm ad aquam accederent: neque vllam ducentes rationem carbonũ exustionis, magno & constanti spiritu dixerunt Tyrãno: Nos, o Imperator, considerantes cęcitatem tuam & sensus egestatẽ, lapidei tui cordis miseremur, quòd fueris minister erroris improborum & immundorum dæmonum, non valens resipiscere, aut cognoscere Deum cæli & terræ, qui tantam nobis fortitudinem dedit & tolerantiam. Quis enim absque diuina refrigeratione, aduersus omnia exedentem flammam decertauerit? Qui autem spiritu feruẽt, & Deũ induerunt, ignis consumens illos, qui sicut tu sunt impii, nequaquàm pios lędere poterit. Flammę enim non est à natura ingeneratum, vt consumatur à flamma, quæ est ad tempus, & in quam cadit interitus. Quamobrem frustra laboras, o stolide Tyranne, qui nos, qui Christi conflagramus charitate, igne contendis consumere. Nos enim ignis candefecit, sicut candefit argentum.

Non sentiunt tormenta.

Sõpte eũt in ignem.

Cùm omnes autem, qui audiebãt, propter hæc verba admirarentur, Tyrannus, qui ab initio erat uas interitus,

teritus, perseuerauit uelle sanctos perdere, & neque persuasus fuit uerbis gloriosorum martyrum, neq; rebus ipsis fuit obstupefactus. Quamobrem iubet eis rursus palis affixis, ferreis unguib. latera fortiter cędi. Cùm ergo sancti & generosi martyres hoc quoq; certamen strenuè decertarent, & omnes admirarentur Imperatoris amentiam & furorem, præclarus martyr Mauricius dixit Tyranno: Non sentis tuã imbecillitatem & miseriam, o immunde & profane Tyranne, quòd Photinus paruus hic adolescens tui imperii fregerit audaciam? Talia enim & tam multa subiisse tormenta, est tui crudelissimi imperii confractio. Quomodo ergo vniuersam nostram phalangẽ frangere poteris, qui à tantillo adolescente fueris superatus? Propter hæc uerba ira ꝑcitus sceleratus Maximianus, & ardentibus eum intuens oculis, & stridens in eum dentibus, & uolens sanctum & beatum Christi Martyrẽ Mauricium acerbè vlcisci, iubet spiculatori, ut ante oculos patris filium conficiat & occidat. Eo itaque præsente, & filium adspiciente, eius caput abscidit spiculator.

Ferreis ungubus eorum latera cadũtur.

Photinus decollatur.

Cùm ergo hoc modo beatissimi Photini caput venerandum fuisset amputatum, isque pulchrè & gloriosè migrasset ad Dominum, dixit præclarus Mauricius: Nostrum desiderium impleuisti, o Tyranne, & decætero firmum & stabilem habemus cursum cælestem. Quis enim ex nostra multitudine sustinebit superari à Photino Christi milite, qui migrauit in cælum, & pudore affecit patrem tuum Diabolum? Ad hæc maiori studio & contentione tormentorum in nos excogita cruciatus, & nihil à te prætermittatur eorum, quæ probant, an firmam & immobilem fidẽ Christo seruemus. Quando autem uidit Maximianus sanctos Christi martyres prompto & alacri animo perpetientes, & rectam suam fidem non deserentes, conuocato suo belluino & inhumano Senatu, cũ eis consultabat, quemadmodum sanctos martyres morte afficeret acerbissima, per quos terrorem afferret Christianis, qui erant in toto orbe terrarum, & efficeret, ut deficerent à sancta & nulli affini reprehensioni religione Christianorum. Tunc cùm ipsi multa consultassent, & alius alia dixissent, quidam ex ijs, qui in senatum cõuenerant, qui erat radix acerbitatis, & fructus nequitiæ, & cuiusuis alterius malitiæ & iniustitiæ arbor feracissima, consuluit Tyrãno, dicens: Imperator, hic mensis est tempus maximi æstus: (erat enim tunc mensis Iulius) situs est verò extra ciuitatem uersus occidentem inter duos, qui propter eam siti sunt, fluuios & lacum, locus positura q̃dem planus, fœno autem plenus & infinita alia materia: quem qui in eo loco habitant, uocant Rogam, propterea quòd sit uesparum & crabronum acerbũ habitaculum, quos meridie ne facilè quidem potest aliquis transire sine periculo. Iube ergo eorum corpora ungi melle, & in eo alligabuntur animalcula, vt in hoc cruciatu sentiant interitum grauiorem tormentis omnibus, quæ præcesserunt, & cognoscant, non esse maledictis incessendos inuictos nostros & æternos deos.

Hæc ergo cùm dixisset pessimus & sceleratissimus ille senator, eius consilium placuit Imperatori & vniuerso Senatui, & iubet Imperator eos tradi huic supplicio. Cùm itaque meridiem obseruassent ministri iniquitatis, & tempus quietum, in quo, flatu ventorum carentia animalia, corporibus, quæ incidunt, grauem & molestam efficiunt perforationem, catenis uinctos deduxerunt sanctos in prius dictũ locum: & cùm obiissent & elegissent locum humidum, situm prope fontem perennem & limosum, ex quo enasci solent limosæ lacunæ & uoragines, ubi etiam solet degere multitudo eiusmodi animalculorum, melle quidem ungunt sanctorum veneranda corpora, lignis autem eos vehementer alligant in eo loco, iacientes etiam Venerandum corpus inclyti martyris Photini ante faciẽ patris sui benedicti Mauricii, reputantes se ex eo ei maius allaturos suppliciũ. Hęc ergò cùm fecissent, quamprimùm recesserunt, ut qui venenatorum animalculorum minimè ferrent impetum. Cùm itaque sancti decem dies & noctes hoc intolerabile & acerbum pertulissent supplicium, sublatis ad Deum oculis, Dominum precati sunt, dicẽtes: Domine Deus noster, qui nos creasti ad imaginẽ & similitudinem tuam, & deduxisti nos ad agnitionem tuæ ueritatis & diuinitatis, & unigeniti tui filij, & sanctissimi & uiuifici spiritus, apud te nostras animas deponimus, & rogamus ut eas colloces cũ omnibus sanctis, qui tibi placuerunt à seculo. Quoniam te dileximus, & te desiderauimus ex toto animo nostro, & pro te nosipsos ad mortem tradidimus. Tu es enim Deus solus benignus & clemẽs, & te decet gloria in secula, Amen.

Immanissima crudelitatis supplicio subdũtur Sancti.

Vide diuturnũ cruciatum.

Hæc cùm dixissent, Deo tradiderunt beatas & diuinas animas, & sic dignati fuerunt coronis decertationis.

Felicissimè decedunt.

Sceleratus autem & tyrannicus Imperator Maximianus, etiam post mortem irascens semper viuentibus martyribus, (Deo enim uiuunt, qui ex Deo emigrarunt, etiamsi hinc excesserint) cùm audiuisset eos emisisse animas, iubet abscindi veneranda & sancta eorum capita, & iaci in eundem locum. Pessimi uerò ministri scelerati Imperatoris, cùm è ligno depo suissent uenerandas & gloriosas eorum reliquias, nõ veriti sunt amputare colenda eorum capita. Cùm ea autem abscidissent, ubique per illam sylüam proiecerunt ac dissiparũt. Quidam uerò fratres fideles, noctu cùm magno timore accedentes, collegerunt veneranda eorum capita, & sanctissima & honoranda eorum corpora, & cum eo, quo par est, honore, & multo ac suaui odore, diuinaq; psalmodia, & intensis precibus, in terra fodientes, deposuerunt ipsa in eo loco, vbi decertauerũt præclari & fortes Christi milites. In quo etiam apparent tanquàm luminaria in mundo. Quorum nos quoque omnes dignemur esse celebris cõuentus participes & gratiæ, vno animo & consensu fruentes, quæ ab eis proficiscitur, curatione: In Christo Iesu Domino nostro, cui gloria & potentia, cum patre & sancto spiritu nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE SS. IVSTA ET RVFFINA, Authore Iohanne Maldonato: consentiunt MS. codices, & antiquissima Martyrologia.

IVSTA & Ruffina uitam agebãt Hispali pudicè ac sanctè, mercimonio fictilium uasculorum uictum quæritantes, pauperũ mẽdicitatem sua illa tenuitate iuuantes, *succesiua tempora diuinis laudib. impendentes, cùm hostis ille humani generis truculentus ac ferus, medius interuenit, honestumque uiuendi modum perturbauit ac sustulit. Quædam siquidem matronæ Salambonem (sic Venerem Babylonii uocant) circunferentes, uas in eius sacrorum usum à sanctis fœminis postularunt. Illæ facere se nolle dixerunt, causantes, Deum Christianos, non lapides, uenerari. Pessimæ tum fœminæ, dimisso simulacro,

19 IVLII

**for. successiua.*

Salabonẽ Babylonij Venerem dicunt.

sacro,vasa pleraq; confregerunt.Quare Iusta & Ruffina,integerrimæ quidem matresfamilias, factū pessimum improbantes, idolum confregerunt, ac omnino deformarunt, mediam in uiam prouoluentes. Quod adeo plebem concitauit, ut compræhēsę mox traherentur ad præsidem Diogenianum. Qui Christianas esse cognoscens,eculeo extendi,ferreisq; vngulis laniari pręcipit:post tetro carceri mancipatas, nouis exquisitisque modis cruciari. Productæ tandē ad præsidem,diis supplicare litareque iubentur. Illæ Christo eum honorem deberi contendunt.Cumque per cautes & montium prærupta post Iudicem, nudis pedibus ductæ,non mouerentur,Iusta tandem in carcere uitam dedit.Corpus in puteum missum, à Sabino est Episcopo sublatum,sepulturęque traditum. Ruffinæ,pleno Deum ore fatenti,gula est fracta,cor pusque combustum:sed à Sabino ossa collecta, cum Iustæ reliquiis Hispali sepulta sunt.

SS. Iusta & Ruffina dire cruciātur. Iusta in carcere obit. Ruffina iugulatur.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI Arsenij,ex Simeone Metaphraste.

19 IVLII

NON solùm res gestæ virorū bonorum & virtute præditorum prosunt ijs,qui tenentur studio boni & honesti. Nam eorū quoque sermo ad suadendum & admonēdum accommodatus, magnam iis animæ affert utilitatem: vt qui imitat veluti quendam uirtutis stimulum, ad eius studium paulatim prouocans & incitans, quomodo clarè se habere ostenduntur res diuini patris Arsenii. Non solùm enim eius uita laboriosissima & studiosissima, si vel nudè tantum sic memoretur, iuuat eos, qui virtutē concupiscunt:sed etiam sermo,quem ille habuit,adhibito studio,perinde ac aliquid memoriæ mandandum,aut egregium dictum,potest reuera multùm cōducere ijs,qui sunt attentiores.Dicantur ergo res illius,& scriptis rectè mandentur:& quęcunque prius ad exercendum conscripti, & paterni libri sparsim posita habebant,ea nunc simul collecta, & ueluti partes ac membra coniuncta ac compacta, & in unum corpus conformata,piorum credantur auribus. Res enim eius ualdè decātantur, & sunt celebratæ ab omnibus:pulchrisque ac præclaris eius rebus non solus est plenus insignis ille mons Scetes, vbi ille illustria peregit certamina:sed etiam vetus Roma,ex qua scilicet dicitur esse ortus,& etiam hæc ciuitatum regina Roma noua, in qua ille priusquàm uitam subiret monasticam,non obscuros nec euanidos, sed vel sole clariores,quandiu in hac uita mūdana uersabatur, virtutis effudit radios: qui non solùm resplendebāt, sed ijs etiam,qui erant ad uirtutem frigidiores,calorem immittebant, ad eam parandam incitabant.

Arsenius & Romæ & Constātinopoli celebris.

Admirabilis ergo hic Arsenius,qui,vt fert eius nomen,nihil muliebre,nec ignauum & abiectum attulit ad labores uirtutis, sed omnino maximè masculus,in primisque generosus & strenuus in his apparuit,patriam quidem habuit Romam veterem,vt iā ante diximus:Græcæ autem fuit disciplinę particeps non mediocriter, nec tanquàm aliud agēdo leuiter, nec ita ut solùm gustarit, & usque ad eius vestibulum peruenerit, sed etiam interitus processerit, & intra ipsa adyta penetrauerit, præclarisque & splendidis rebus illius fuerit exatiatus. Vt qui non unam solam artem obierit & scientiam, & ad eam usque solā suū stiterit impetum: sed per omnes ingressus, vsque ad summum peruenerit animi magnitudine & ingenii celeritate, & nihil sibi deesse studuerit. Sed neq; eo, quòd doctrinæ & eloquentiæ operam daret in iuuētute, ideo exercendæ uirtutis nullam curam habuit. Atque hoc quidem decantant & veteres sermones:testatur autem & uita, quæ est postea consecuta. Nam domus quoque fundamentum non est admodum ad sciendum difficile,nec est arduum ijs,qui fecere periculum,ex ædificio & tecto id cognoscere.Omninò enim principia & iacta uitæ fundamenta, talis quoque finis consequitur. Si quid autem præter hæc factum fuerit in nonnullis,id omnino raro fit, & præter consuetudinem. Nec plantæ quoquē poterūt cognosci non difficiliter,quæ fructum sunt laturæ. Ille autem cùm Græcam postremò doctrinam contempsisset,& nihili fecisset,diuinitus inspiratæ scripturæ totum se dedicat,& ei uni nauat operam: ut qui præter vitam puram & generosam,voluerit quoque doctrinam habere generosam,similemque apertissimè obtineret splendorem,& ex vitæ institutione, & ex eruditione. Propter hæc ergo eum quoque diaconū ordinat Romana Ecclesia. Idque facit illa, non magis seruans ordinem graduum,quàm honorem præbens dignum virtuti. Ipse verò apertè ostēdit, se præstitisse vitam dignam sacerdotio. Atque erat quidem apertè hic Arsenius insignis in sacrato ordine:quem non minus uita sua ornabat,quàm ipse ab eo ornabatur:& verè ostendebat se esse dignum vnguenti receptaculum.

Patria et Doctrina philosophica. Callet artes omnes

Totum se dat sacræ lectioni.

Ordinatur Diaconus.

Postquàm autem Theodosius Primus,qui non tēpore,inquam, & ordine, sed moribus primas partes obtinuerat,post Valentem illum impium, vir maximè pius ascendit ad sedem imperii:ijs reliquæ suæ vitæ consequenter se gerens,& in hoc quoque sibi similis,de suis liberis multùm fuit solicitus,vt nec cernerentur insolentes & immoderati, & non doctrina culti,& disciplinis liberalibus,iuuentute & regia indole multùm ad hoc confereute. Quærebat ergò curatorem,præceptorem, & magistrum cui hos in manus traderet. Volebatque eum non solùm vita præclarum iure proposita ad imitandum, sed etiam qui ad summum doctrinę peruenisset, non solùm externæ,verùm etiam nostræ,& huius potius,quàm illius, & ad informandas & effingendas iuuenum animas maximè idoneum, ad moresque rectè componēdos ac moderandos,& ad se extollendi deiiciendiq; modum imponendum,& ad contemperandam magnificentiam cum moderatione animi affectionum. Sic quærens, & pulsans non est fraudatus suo desiderio: sed inuenit eum,qui erat in omnibus optimus & probatissimus. Is autem fuit, qui erat in omnibus egregius, Arsenius. Quomodo verò inuenit? Ardens & vehemens rei amor persuadet Imperatori,ut scribat ēt ad Gratianum,qui tunc ueteris Romæ tenebat dominatū,& ut ei uirū mandet inqrendū. Is verò Ecclesię Romanæ psuli (Papā eū solent uocare) eū cōmittit inquirendū. Is autem cùm (vt est in prouerbio) omnem mouisset lapidem,inuenit eum,qui omnino nolebat inueniri,mundo autem & mundi splendori fastuique uale dixerat: tenuiter autem & minimè curiosè sub Deo uiuebat cum una sorore, & ei soli suā uitam permiserat. Docet ergo Papa de eo Gratianū, & de eo significat,cùm ipse res illius pulchrè ante dixisset, & quòd is talis esset: qualem cùm diuinus vidisset Theodosius,& examinasset accuratissimè, laudaret qui eum misissent,& de suis liberis cessaret esse solicitus. Cæterùm ipse quoque cùm eum uidisset & conuenisset Gratianus,& eā quam par est,fecisset coniecturam,assensus est iis,quæ de ipso dicebantur.

Cum sola sorore vivit Deo & sibi.

Postquàm ergo hæc ille audiuisset, accersit statim diuinum Arsenium. Cumque vidisset vultum modestum,

stũ, & virtutis in ipso cognouisset apparere uestigia, pudicosque & stabiles oculos, & quos sæpè in terram solebat defigere, totumque uiri habitum admodùm honestum, & qui à uita philosophica nihil omninò discrepabat: Deinde cùm etiam uerba audiisset, quę nõ inconsideratè profundebantur, neque multiplicabãtur ad ostentationem, sed quæ potius optimè superabant silentium: ut quæ progrediendi quidem solam causam haberent interrogationem, & tamẽ sic quoque parce proferebantur, & deinde rursus facile cedebant silentio. Hæc, inquam, cùm audiisset & uidisset Gratianus, valde est lętatus, & tacere minimè sustinuit: sed diuino protinus Arsenio: Sicut audiuimus, inquit, & uidimus: nihil discrepat à tua fama, neque omnino est dissimile, nec quod ea sit minus: Immo uero quæ audiuntur, cedunt iis, quę cernũtur oculis. Restat ergo, vt quod magnus desiderat Imperator, ad finem perducatur, & tu ad ipsum venias, & tuæ fidei eius credantur liberi, & tu sis eis uitæ exemplar, sisque egregius præceptor, nõ uerbis solùm, sed rebus magis docens. Hæc dixit Gratianus, cùm una quoque cum eo esset Papa, & suffragaretur iis, quæ dicebantur. Renuebat autem magnus Arsenius propter insignem humilitatem, dicens, eos in ipso eligẽdo errasse iudicio, nec se esse talem, qualem vult Imperator. Et alioqui, inquit, est longum tẽpus, ex quo Gręcas contempsi disciplinas. Ex quo enim sum in Ecclesiasticum relatus cathalogum, & promotus sum in Diaconum, renunciaui illis omnibus, meque eorum omnium apertè subiit obliuio: adeò ut etiam si maximè uelim, sit mihi difficile suscipere docẽdi prouinciam: nec ea est rectè successura. Cùm hæc ab admirabili dicerentur Arsenio, illi non ignorãtes causam cur renueret, nempè modestiam, & quietis amorem minimè tolerabilem, persuadent ei vel nolenti viam ingredi, propemodùm cogentes, non tamen prius, quàm (ut erat honestum) res sororis ordinasset, virginibusq; & quæ uitam pudicè & honestè agebant, traderet uirginem.

Valde placent eius mores Gratiano Imperatori.

Eius insignis humilitas.

Postquàm autem ad hanc vrbem regiam ille procedens peruenit, & hoc resciuit Imperator: cumq; literas, quæ Romæ datę fuerant, prius quęsiisset & legisset, quarum ipse Arsenius unum erat argumentũ, & longe laudes Arsenii: deinde etiam eum accersiisset eiusque uultum vidisset & habitum, & uerba audiisset, non secus quàm Gratianus, depręhensus est, & ipse affici, ea scilicet, quæ cernebãtur, eorum quæ scripta fuerant, ducens esse signaculum. Atque primùm quidem Deo egit gratias, qui eius voluntatem noluerit esse irritam: sed effecerit ut id, quod uolebat, consequeretur. Deinde cùm suos adduxisset liberos, commendat Arsenio, ipse ei dicens: Post hęc eris potius pater eorum, quàm ego: quando bene esse, est magis proprium & magis paternum, quàm esse solũmodo. Eos magni tui ingenii committo excellẽtiæ, Deum inspectorem, & testem simul adducens, vt ij mihi tales per te euadant, quales ego uolo & opto: sintque ipsi expressissima imago tuorum certaminum, & sermonum, & morum: & patris spiritalis eui dentes cõseruẽt characteres, nulla o Domine Deus, eos iuuenili corrumpente cupiditate, aut offundente tenebras. Ita tibi tua prosit in Deum spes, mihi amicissime Arseni: da, ut gaudeam inculpata eorum educatione, & Deo agam gratias. Cæterùm hoc quoque tuo animo insideat, nec hoc pręceptum negligas: propterea enim hęc tibi mando his pręsentib. Nolo tuam uirtutem attendere Imperatoriam eorũ dignitatem, aut tanquàm filios meos respicientem, eis metum non incutere. Volo enim eos esse tanq̃ filios tuos, & discipulos, & tibi esse subiectos, & morem gerere, tanq̃ patri germano, & magistro. Quod si quid prę ter hęc fecerint, (quod absit) ipsi se infimu labunt, vt qui sint à nobis passuri, quę cordi sibi non erunt: & fructus operum suorum, ut Diuinus Esaias dicit, ipsi comedent. Sic dixit, & scholæ literarię domum iubet esse prope suum cubiculum: ut sic eos frequentius conueniens, socordiam, quæ iuuenes sequi solet, repelleret, nihilque non uideret & audiret ex iis, quę ab ipsis rectè aut secus fierent. Arsenium autem maximo apud se dignatus est honore & familiaritate. Primùm enim cum esse decreuit ex ordine senatorio, & patrem non solum filiorum suorum, sed suum quoque esse & nominari. Quod quidem sanctum apud eos, qui rectè iudicant & sentiunt, maiori afficiebat honore Theodosium, quàm Arsenium.

Venit Constantinopolim ad Theodos. Imper.

Theodosi⁹ ei suos liberos tradit erudiendos.

Esa. 3.

Magnos honores accipit ab Imperatore.

Diuinus itaque Arsenius, acceptis filiis Imperatoris, qui uocabantur Archadius & Honorius, de eis summè erat solicitus, & maximam eorum curam gerebat. Aliquando quidem eos excipiens magnificis Gręcę doctrinę epulis: aliquando autem, & multo magis etiam scripturarum, quæ cum delectatione habent etiam utilitatem, lautis implens ferculis: nõnũquàm autem etiam suæ linguę, tanquàm hymettio a quo melle, suauibus impertiens admonitionib. Quorum omnium plura & copiosiora ea fuerunt, q̃ erãt pro ipsorum patre & Imperatore, eos deducẽtia ad ueram beneuolentiam, & acriorem, quàm sit seruorum. Suggerebat etiam in subiectos curam & benignitatem, docens beneuolentiam esse in imperio firmiorem & stabiliorem, quàm metum. Adhæc suadebat, ne sibi magnopere placerent de diademate, nec de purpura: sed magis esse proprium ducerent ornamentum, disciplinam & uirtutem. Illa enim sępe malorum & sceleratorum fuerunt Imperatorũ, & qđ est deterius, nec quandiu quidem uixerunt, iis manserunt, qui se de iis iactabant, & se magnificè circunspiciebant. Hęc autem sunt tantum bonorum: nec solum sunt cum eis toto uitę tempore, sed etiã quæ extingui non posit, conseruant eorum memoriã, & quæ simul cum toto seculo extenditur: Et talia quidem erant mõnita, quæ diuinus Arsenius dabat filiis Imperatoris. Sed non adolescentibus vtebatur, vt discipulis, neque cum eis stantibus sedens ipse loquebatur, ut iusserat Imperator: sed contra, simul & Imperatorium obseruans authoritatem, & q̃ sibi erat amica, conseruans moderationem.

Stans docet filios Imperatoris.

Verùm cùm Imperator præter spem in scholã accessisset, & sic vidisset quidem pueros in sedibus considere: illum autem stare, & cum eis differere, id nõ leuiter tulit, & verbis grauioribus animum tetigit Arsenii, ei obiiciendo & quod prius dederat mandatum, & exprobrando, quòd id minimè seruasset. Is autem illi dixit cum qua par fuit reuerentia: O Imperator, rebus rectè uti oportet, & cum recta distinctione eis ea, quæ conuenit, tribuere, nempe adolescentię quidem doctrinam & admonitionem, Imperio autem honorem. His uerò magis irritatus Imperator: Quis autem, inquit, eos elegit Imperatores? nunquid tu, qui etiam cõsequenter eis honorem tribuis? Quę cùm dixisset, ab eis quoq; abstulit insignia Imperii: & diuinum quidem Arsenium uel inuitum in throno collocauit: illos autem sic nudatos adduxit in eius conspectum. Deinde etiam illud præclarũ & Imperatore dignum est elocutus: Si se quidem ita instituerint, ut sint digni Imperio, hoc est, perfecti in doctrina, legibus, & Dei uoluntate, potest illis Deus tradere Imperium compositum & constitutum ad utilitatem eorum, quibus imperabunt. Sin minus, melius est eos sic uiuere, quàm imperare stultè & periculosè. His auditis, admiratus quidem est diuinus Arse-

Id indignè fert Imperator.

Cogit sedere Arsenium, filios suos stare.

Vox digna Imperatore.

Arſenius piam mentem Imperatoris, & eum exiſtimauit beatum inter Imperatores: Ipſe autem curam geſsit puerorum, vt iuſsit Imperator, eis potius vtēs, vt decebat rectorem, quàm ut Rhetorem: adeo vt ille quidem ſederet honorificè, & ſic doctrinam traderet: ipſi uerò adſtantes audirent, quæ dicebantur. Verùm enimuerò cùm in has curas incidiſſet Arſenius, ægrè ferebat, ut qui eſſet ab ocio remotus, & eſſet huiuſmodi, ut curas ſummo haberet odio, & alioqꝫ à tumultu & ſtrepitu eſſet alieniſsimus. Quinetiam cathedra & ipſe thronus, gloriæque ſplendor & dignitas, grauiter conturbabant Arſenium, ut quæ ab ipſo iam abiurata fuerant, & quæ ab inſtituto ſuo & amore, quem iamdiu parturiebat, admodum diſcreparēt. Vitam enim monaſticam, & à gloriæ faſtu alienioré amabat vitam. Propterea ergo & precibus uſus eſt ad Deum vehementiſsimis, vt præberet cauſam & honeſtam occaſionem ſe relaxandi à uinculis pręſentibus. Et precatus quidem eſt Arſenius: Deus autem ſurda aure eius preces minimè præterit, ſed optima ſicut ipſe rectè nouit, ei ratione prouidit. Hic uerò fuit modus.

Caſtigat Archadium Arſenius, & ille necē ei parat.

Non paruum aliquod delictum commiſerat Archadius Imperatoris filius, & quod non merebatur veniam: flagris eum cecidit caſtigans diuinus Arſenius. Ille nō tulit hoc leuiter, iniuriam potius, quàm caſtigationem hoc eſſe arbitratus. Ipſe certè indignabatur, iram apud ſe alens, & pręceptori ſuo mortem moliens. Cùm itaque quendam haberet ſpatharium, qui ei miniſtrabat, quique ei videbatur bene velle, dignusque eſſe, cui ſua ſecreta communicaret, ei aperit quæ in animo habebat, incitatque, ut quibus poſſit modis, de medio tollat Arſenium. Hæc in animo uerſans Archadius, Deum latere non potuit, qui erat Arſenii cuſtos fideliſsimus. Hæc ergo duo validiſsima immiſit in mentem ſpatharii, & Arſenii uirtutis reuerentiam, (vir enim erat pietati deditus) & ingētem metum Imperatoris. Accedens ergo, arcanum detegit Arſenio. Deinde etiam ei ſuadet, ut ſe clàculum è regia ſubducat, & aſtris, ut dicitur, uiā ſignet. Neque enim aliter, inquit, eris ſecurus minarū. Erat autem hoc, ut diximus, diuinæ prouidentiæ, quę mirabiliter procurabat, ut conſequeretur e a, quæ deſiderabat, & quiete deduceretur ad uitam monaſticā. Deum itaque rogat vehementer Arſenius, vt euadat inſidias, & ſalutem animæ omnino aſſequatur. Et ſic precanti, vox quædam ſupernè reſonat, dicens: Arſeni, fuge tumultus, & ſalutem aſſequeris. Hæc cùm ille audiiſſet, quæ erant iucundiſsima, & uoluntati ſuæ congruentia, nihil cunctatur, nec moratur: ſed ſtatim illas quidem ueſtes & ſuperbum amictum exuit: eum autem, qui pauperi & inglorio conueniebat, indutus, cito proceſsit ad litus, nauemque nactus (nec id ſine Dei numine) quæ parata erat nauigare Alexandriam, eam aſcendit, & illic ſeruatur quamcelerrimè. Deinde quod etiam parturiebat deſiderium, ad finem properans deducere, & alioqui ſpei Imperatoriæ omnem amputans occaſionem, ſtatim tondet comam capitis, & cum ea, ſi quæ adhuc remanebant, reliquię curarum humanarum. Monaſticum verò induitamictum, & ſcopum, qui conuenit monachis, & ad Scetem, de qua iam prius diximus, (erat autem mons valdè excelſus, & quietę uitę conueniens) rectè proficiſcitur, ſeque inſerit in numerum patrum, qui illic ſe exercebant. Atque ille quidem ità ſe habebat.

Arſenius cælitus audit uocem

Clam fugit ex aula.

Fit monachus.

Cùm autem Imperator illius fugam non tuliſſet ſilentio, ſed multi, vt eſt conſentaneum, ſæpe ad eum quærendum mitterentur, omnes ſolitudines, inſulæ, ſpeluncæ, petrarum fiſſuræ, atque adeo ea etiam, quę ſunt ſub terris, quærebantur. Nuſquàm autem apparebat, nec inueniebatur Arſenius, Deo eum occultante, vt dixit diuinus Dauid, in occulto ſui tabernaculi, & cum ſuis alis fouente. Sic per totam uitam magni Theodoſii latuit Arſenius. Poſtquàm autem poſt deceſſum patris Archadius ſucceſsit Imperio, ei ſignificatur vbinam ſit Arſenius, & quamnam uitam agat, Angelicam ſcilicet & cæleſtem. Eum certè literis quoque ſalutat, quæ magnam habebant ſubmiſsionem & moderationem. Quæ uerò literis continebantur, hæc erant: Vehementer rogabat ſanctum, ut ſuis precibus opem ferret imperio, vt id ita regeret, vt Deo erat gratum. Præcipua autem epiſtolæ cauſa erat inſidiarum enunciatio, propter quas etiam enixè rogabat, & eum placare contendebat, donum ēt liberale & magnificum offerens. Hoc autem erat totius Aegypti vectigalia: & honeſta cauſa, ut ea pauperibus ab ipſo diſtribuerentur, & ſacris monaſteriis, quibus deerant, quæ erant neceſſaria. Sic ſcripſit Archadius, & obnixè rogauit, vt reſcriberet. Arſenius verò ea accepta epiſtola, reſcribere quidē minimè annuit: ſine ſcriptis autem ei ſignificauit: Deus, dicens, ſit nobis omnibus propitius, & condonabuntur peccata. Pecuniæ autem diſtributio nequaquàm ad me pertinet, qui iam ſum mundo mortuus. Mortui verò nulla eſt actio. Sed ſic quidem à mundo diſceſsit Arſenius, & cooptatus eſt in numerum monachorū, qui erant in Scete. Cum quibus ſe exercens, & cum eis cōtendens, nulli ſuſtinuit eſſe ſecundus in uirtutis ludoribus, ſed potius vel primas obtinuit. Neque enim erat eiuſmodi, ut qui labores anteà nō guſtaſſet, nec in eis eſſet uerſatus. Neque enim Scete & habitus monaſticus eum primùm cognouit laborantem in ijs, q̄ ad uirtutem pertinebant: ſed anteà curam geſſerat, vt honeſtam Deique voluntati congruentem uitam ageret. Quinetiam ſplendor ueſtis & magnificentia nihil in ſe habebant, quòd cor ex iis ullam acciperet uoluptatem. Erat enim Dei metu alligatus, & uirtutis curam gerebat, & aſſueuerat laboribus: adeo ut ex ſententia beati Dauid, licet degeret in tot & tantis tumultibus, & tanta multitudine, Singularis ego ſum, audacter diceret. Ea ergo ratione, & pauloante ſignificauit oratio, primas haud ita multò poſt obtinuit. Verùm enimuerò etſi ita ſe haberet Arſenius, exiſtimabat ſe omnium ultimum: cumque eſſet plenus omni eruditione, uidebatur eſſe quidam ruſticus & indoctus, & præ ſe ferebat nihil ſcire, niſi, ut dixit Paulus, Ieſum Chriſtum, eumque crucifixum.

Pſal. 26.

Archadius Imperator offert ei totius Aegypti uectigalia, ſed renuit.

In ipſa aula q̄ ſāctè vixerit.

Pſal. 140

Cùm autem ad ſummum uirtutis perueniſſet, & præter alia eſſet quoque exornatus maxima diſcernēdi facultate, quæ iudicatur aliarum eſſe pręſtantiſſima, conuenientibus aliquando monachis, (mos.n. erat ipſis, cùm certis temporibus ſoli eſſe intermiſiſſent, ſimul conuenire, & de utilitate animæ ſermones agitare. Hoc autem eſt, vel quędam laborum mutatio ad recreādum animum, nec ſuperuacanea, nec inconducibilis:) poſtquàm fuerunt omnes ſimul cōgregati, rogatus eſt ab eis Arſenius aliquem incipere ſermonem, qui aliquam afferret utilitatem. Is autem patribus potius obediens, quàm aliquid faciens ad oſtentationem, neque uolens oſtendere doctrinam, quam collegerat, & alioqui expedita quadam & ſimplici utens oratione: Fratres, inquit, & patres, omnē rem, quam quis aggreditur, præcedit cauſa aliqua, & ſcopus, propter quem agitur. Cauſam uerò, cur nos ex mundo fugerimus, nullam aliam dixerimus, niſi ut purgemus animam, & quę eam conſequitur, ſalutem adipiſcamur. Studendum eſt ergo nobis, vt nos purgemus pro uiribus, & maxime interiorem hominem, ubi & maius eſt bellum, & victoria difficilior.

1. Cor. 2.

Oratio ei' ad monachos.

Scopus Monachi

cilior. Multi enim sunt, qui ꝙ attinet ad carnis pollutionē & peccati operationem, magnam ostenderunt continentiam, & vsi sunt ieiuniis & aliis afflictionib. De pollutione autem cogitationis, & perfecta purgatione nihil omninò cogitauerunt, etiamsi sit præceptum nō de purgatione solùm carnis pollutionis, sed etiam spiritus. Quinetiam multis quidem curæ fuit, vt fugerent fornicationē aliasq; uoluptates: vt autem vitia occultiora, nempè inuidiam, gloriæ cupiditatem, nimiam de se persuasionem, pecuniarum amorem, & quæ est omnium pessima, superbiam: ut has, inquam, effugerent perturbationes, pauci admodum curarunt. Ea ratione hi dimidiam habēt purgationem, vel potius maiori & præstantiori parte manent impurgati, suntq; veluti statuæ, quæ sępè quidē extrinsecus auro vel ære refulgent, interna autē plena sunt immunditia, & quauis alia uilissima materia. Ab his ergo non manifestis vitiis nos vel maximè studeamus expurgare. Porrò autem hoc quoq; nos nō lateat, o fratres, ꝙ noster inimicus diabolus, multis & uariis utens machinis, nos conatur decipere, & boni prætextu in mala impellere: vt uerbi causa, suggerens hospitalitatem, & consequenter fratrum, qui accedunt, gratam & benignam exceptionem: efficit, ut simul comedant & compotent. Causa autem est bonum charitatis, deinde sic paulatim suffurans & attrahens, imprudentes nos trahit, ut uētri seruiamus, & deinde nos ad satietatem libidinis polluit & voluptatib. Aliis rursus submittens in animum eleemosynā, & benignitatem, & in pauperes beneficētiam, immittit amorem pecuniæ, & furorem impellit auaritiæ. Aliis autem multorum vtilitatem tāquàm escam porrigens, efficit vt silentium & quietem relinquant, tāquàm rem inutilem, & ut cum multis quidem mundanis habeant consuetudinem, & nonnunquàm etiā cum mulierib. incautè hoc faciant persuadet, tanꝗ ꝗ iam eo peruenerint, vt sint impatibiles: & sic miseros reddit libidinosos, & seruientes animi perturbationibus. Aliis nullam exhibēs molestiam, & vt à nullo capiantur uitio, insidiosè procurans, extulit in supbiā, & sic facile præcipitant. Nonnunquàm autē faciēs, ut à bellando abstineant, & maximè ij, ꝗ ad suscipienda exercitationis certamina se paulò ante exuerant, decepit, efficiens, ut essent securi, & de nulla re soliciti. Ex quo factum est, ut cùm eos iniecerit in socordiam, & ut labores negligeret effecerit, repentè eos inuaderet tanꝗ expugnatu faciles & inermes: & sic maxima tempestate eorum mentem labefactaret & conturbaret, & sæpè etiam in uitiorum profundum immergeret. Alios rursus cùm ut sibi fiderent ꝑsuasisset, ut qui iam ad maiorem peruenisset mensurā, suggessit ut eis crederentur aliorum cogitationes, vitiorumq; & bellorum annunciationes. Quibus cùm nondum rectè sua uitia abluissent, primùm quidem recordationē & informationem eorum, quę audiuerunt, immisit non absque animi perturbatione. Deinde vero etiam miserè impulit ad carnis pollutionē. Quoniam ergo tentatoris insultus sunt tam uarii, tāque multiplices, & tam difficiles ad deprænhendendum, nobis quoque multa custodia sobrietateque opus est, & ad bonum attentione: ut ab ipso illuminati, imprudentes malo tanquam bono nō utamur, & non animaduertentes in noxia incidamus: sed vigilemus & sobrii simus, considerantes vndenàm, & quando, & quomodo ille facit insultus: & in nullo offendamus, propterea quòd animum minimè adhibuerimus.

Occulta vitia exturpanda.

Sub specie boni fallit satan.

Multiplices dæmonum insidiæ.

Cùm hæc & alia his similia diuinus disseruisset Arsenius ad monachos, ꝗ erant congregati, humilitate adhuc magis vtebat, & seipsum reputabat tāꝗ ꝗ nihil sciret, & id aliis præbebat existimādum. Optimè aūt norat insultus dęmonū, ut qui fuerat examinatus à multis eorum tentationib. Cumq; aliquando ad eius cellā aduenissent dæmones, (hoc autē narrauit monachus Dauid, uir qui cum hoc beato plurimùm fuit versatus, & in multis monasticis sudauit laboribus) multisq; afflictionib. & uisionibus eum uexarent, & molestia afficerent: ipse quiete tolerabat, se nihil pati præ se ferens: sed hoc tantùm submisse dicens, ut significatum est ex iis, qui ipsi ministrabant & assidebant: Deus, ne relinquas me: quoniam nihil boni fecerim coram tuis oculis: sed secundùm tuam bonitatem da mihi ò Domine, vt bonæ uitæ attingam principium. Sic autem res mundi est aspernatus, & nihil omnino esse duxit, ut nihil ex iis, quæ ad hanc uitam pertinent, sustineret omnino adspicere: potius verò veluti vicem rependens, & se directo opponens splēdoribus & uestib. quibus indutus fuerat cùm esset in palatio, tam contemptis & tam uilibus vteretur indumentis, vt in iis nihil differret à paupere rustico, laceris pannis & contritis induto. Sed ille his vilibus & abiectis magis exultabat, & in his sibi placebat: ut qui mundum internum, & qui non cernitur, sibi vendicaret, & seipsum potius, ꝗ res suas vellet ornare. Externæ autem eruditionis, quæ tanta contentione petitur, elegantia ab eo adeo nihili ducebatur, ut cùm quidam monachus nomine Euagrius, qui de Græca valdè se iactabat doctrina, quoniam Arsenii sapiētiæ fecerat periculum, de Aegyptiis interrogasset monachis: Quomodo ij, dicens, cùm sint indocti & rudes, sunt tot & tantis insignes uirtutib. nos autem, ꝗ sumus non paruam doctrinam consecuti, ne mediocria quidem rectè gerere possumus? diuinus respondit Arsenius: Nos, quidem, qui alienis scilicet confidimus laborib. & disciplinis, ideo ex bonis tanꝗ ꝓpriis non facile possumus fructum aliquem percipere. Ij autem, qui sunt in solis propriis occupati laboribus, merito proprios quoque fructus colligunt. Hoc verò dixit, tacitè irridens Euagriū, qui non rectè de Græca gloriabatur sapientia.

Dæmones uincit humilitate, valde ab eis uexatus. Vilias, uestiū eius.

Euagrius monachus.

Erat verò eius tam insignis humilitas, vt ne agrestiores quidem eū puderet rogare, & ex eis utilitatē accipere pro uirib. Cumque aliquando eum uidisset quispiam rogantem & percontantem quendam monachum Aegyptium de cogitationib. is miratus, cùm esset sciscitatus. Ille uerò respondit: Non nego me esse doctrina mediocri preditum. Huius aūt, inquit, rustici illiteratam planè inscitiam fateor me nondum didicisse: Eam, quæ fit ex Deo, actionē & cogitationem tacitè innuens per hanc respōsionem. Non solùm autem erat dignus, qui adspiceretur ab iis, qui propè erant, & causa utilitatis iis, ꝗ ad ipsum ueniebant: sed etiam non pauci procul venientes, tenebātur magno desiderio uidendi Arsenii, & se eius linguæ epulis recreandi. Illius n. virtutis fama totum orbem peruaserat, & aures omnium impleuerat. Propter quā causam ex Alexādrinis quoq; multi ad eū venerūt, adeò vt ille ipse quoq; Theophilus, Archiepiscopus inquā rē magnam arbitratus, & uię labores negligēs, venerit unà cū pręside ciuitatis: eumq; rogauit, ut sui sermonis utilitatis eos faceret participes. Is aūt cùm parūper tacuisset, deinde respondit: Et si quid uobis dixero, promittitis uos id esse seruaturos? Ipsi uerò ꝓtinus sunt assensi. Is aūt: Vbi inquit, esse Arseniū audiueritis, hoc est uobis cauēdum, nè uelitis amplius eò venire. Placuit eis dictū, nec eis fuit molestū eius silētii desiderium, ut qui eius molestiam ex eo pulchrè didicerint. Cęterùm cùm postea Archiepiscopus ꝗsiisset ad eum venire, & per quendam esset sciscitatus, an, si ueniret, ei aperiret ostium: Si ueneris, inqꝛ, aperiam.

Egregia humilitas S. Arsenij.

Theophilus Alexandriæ Episcopus eū inuisit.

Vide ꝗ cupiat ne sciri.

aperiam. Quòd si tibi aperuero, clarum est, fore vt aliis quoque multis aperiam. Restat autem, ut ego hinc longè recedam. Hæc cùm audiisset Archiepiscopus, nihil tale ab eo posteà petiit.

Aliquot præclara eius sententiæ & institutiones.

Roganti verò cuidam monacho, ut sermones ab eo audiret utiles: Pro viribus, inquit, contende, ut quæ est intra te & in mente tua operatio, Deo placeat, & sic vinces externa vitia: hoc ei significante Arsenio, quod nisi ea ita fiat, ut Deo placeat, sunt omnino inanes & inutiles labores corporei. Cùm ij autem sunt tales, excitatur bellum vitiorum carnalium. Admonenti vero eos, qui accedebant, & ea differenti, quæ faciunt ad salutem, ei mos erat quoq; eis dicere: Si sicut oportet Deum quæsierimus, is veniet, & à nobis omnino videbitur: & si eum per mundam uitam detinuerimus, is nobiscum permanebit. Ad eum accedēs aliquis alius ex patrib. senioribus, ait: Me opprimunt, o pater, cogitationes sic mihi suggerentes: Quoniā fieri non potest, ut ieiunes & labores propter senectutem, sunt saltem tibi visitandi ij, qui laborant & ægrotant. Nam hoc quoque est signum non obscurū charitatis. Ad hęc aūt diuinus Arsenius: (Non erant enim ei ignotæ malæ artes & fraudes dæmonū) Vade, inquit, comede & bibe, nec recusa deinceps esse somni particeps: tantummodo ne in animum inducas, vt à tua cella recedas. Aliquando autem rogatus, quomodo oporteret versari in regione externa: Si contigerit, aiebat, monachum regionem ingredi externam, aut ciuitatem, hoc est principaliter cauēdū, nè alicui notus euadat, vt cum illo omninò liberè loquatur, nec familiaritatē cum vllo ineat. Hoc si fuerit seruatum, omnino ei maximè proderit. Alius monachus, nomine Marcus, virtute clarus, cùm sciret quòd esset solitarius Arsenius, & auersaretur hominū consuetudinem: Cur nos quoque fugis, rogauit? Nam ipse quidem omnino nihil læderis ex nostra consuetudine & collocutione: Nos aūt potes iuuare plurimū. Cui diuinus Arsenius: Deus, inquit, nouit, multùm à vestra pendeo charitate. Sed quid agam? Nō possum me diuidere Deo & hominib. Est.n. facilius ei placere, quàm illis. Angelorum.n. millibus & decies mille millibus vnus est scopus & una voluntas, vt Deum laudent, illiusq; mandatis seruiant. Hominibus aūt aliis aliæ sunt voluntates, scopiq; & instituta diuersa: & iō est eis, vt dixi, placere difficilius, quàm Deo. Humanis autem afflictionibus usqueadeo erat superior, & necessitatibus fortior Arsenius, ut non solùm fami & siti non facile cederet, sed etiam somnum valde superaret, quo nihil violentius, neque ad opprimendā & morti tradendam carnem est validius.

Somno utitur breuissimo.

Cùm itaq; totas noctes peruigilaret, & intētus esset precib. ubi iam manè venisset, ne corpus haberet omnino dissolutum, & ad quauis actionem defatigatum. Adesdum aiebat, serue nequam, somno tanquam seruo utēs. Deinde cùm parum dormitasset, rursum statim surgebat, & rursus ad Deū inceptas psequebatur orationes, dictitans iis, qui aderant: Monacho ad somnum vna hora sufficit, si sit egregius athleta. Solebat autem Arsenius aliquando quidē patrum actionib. aliquando autem etiam sermonibus iuuare proximos. Aliquando uerò suas narrare actiones & contemplationes sub persona alterius, ne eum inuaderet vitiū arrogantiæ. Cuiusmodi est id, quod est propositum. Dicebat n. Quidam senex monachus in sua cella sedēs, audiuit supernè uocē dicentē: Adesdum, & ostendam tibi quō se habeant opera hominū. Surrexit ergo & exiit, & ducentē sequēs Angelū, ambulabat. Cùm aūt is, qui apparuerat, in quodā loco substitisset, ei Aethiopē ostendit ligna scindentē, quibus alligauit quidē onus non facile ad tollendū humeris. Cùm

Angelus ei ostēdit hominum opera & studia.

aūt alligasset & conaretur tollere, nō potuit propter pondus. Is uerò alia quoque adiiciebat. Deinde cùm eum paululùm traduxisset, ostendit rursus alium, qui ex quodam lacu aquam hauriebat, & eā in perforatū canalē infundebat: ex eoque effluebat aqua, & dispergebatur. Præterea ostēdit ei templum maximū, in quo duo viri equis insidentes, & maximū quoddam lignū transuersum inferentes, sic quidē conabantur statim per portam ingredi: sed non poterant, quoniā, ut dixi, lignum ferebant obliquè: neuter aūt volebat id ex altera parte dimittere, & sic introducere. Horū solutionē aperuit is, qui seni apparuerat, sic dicens: Qui lignū quidem portant, ij sunt qui propriæ confidentes iustitiæ, ad uiam humilitatis omnē sibi obstruunt aditum: & iō, ut foris maneant, & ut à regno cælorū arceantur, ij sibi cā sunt. Qui verò fundit aquā in canalem perforatum, bona quidē facit opera, ieiunat, orat, benefacit: sed cùm ea nolit ita facere, ut fiant solùm coram Dei oculis, sed studet etiam videri ab hominib. & ideo frustra operatur, & mercede quæ debetur, priuatur. Qui aūt ligna scindit, & onus conficit, is est qui multis quidē grauatur peccatis. Pro eo aūt, quòd ea deberet resecare pœnitentia & diligentia, ostenditur alia potius addere. Hæc dicens diuinus Arsenius, quodcunq; vitium, quod cuiq; Auditorū afferebat molestiam, absq; vllo dolore & tacitè curauit. Non solùm aūt hoc modo fictis personis consueuit curare, sed etiam quod uerè ab aliis factum fuerat, tā quàm ab aliis factum narrabat, quando ad vtilitatem redibat narratio, cuiusmodi est etiam illud.

Error senis monachi circa Eucharistiam.

Monachus quidā senex (aiebat) qui vixerat in Scete, actione quidē uel valde mirabilis, educatus autē in simplicitate & ignoratione, non mediocriter peccabat circa mysterium diuini sacrificii. Dicebat n. ille & asserebat, quòd quē participamus diuinum panē, non est ipsum corpus Christi & Dei nostri, sed traditur in quadam figura & imagine. Quod quidem nonnulli alii senes, qui audiuerant, & senis propter hanc absurdam opinionem miserti fuerant, ad eum uadūt, alienam hanc sententiam alicui attribuentes, & ei dixerunt: Audiuimus de quodā monacho, qui errabat in iudicio de sacris mysteriis, & existimabat illud nō esse corpus Christi, sed in illius figurā panē qui sumit, benedici & tradi à sacerdotibus. Ille aūt nihil celās: Ego sum, inquit, & in hac persisto sententia, nec possum dimoueri. Illi uerò non dimiserūt, sed multis & validis argumentis conati sunt seni persuadere, affirmantes illud ipsum esse Christi corpus: Similiter aūt vinum quoq;, eius viuificū sanguinē & intemeratū. Nam etsi, aiebant, esset panis & uinū, precū tamē inuocatione, & diuini aduentantis spiritus benedictione, mutantur in illud ipsum corpus & sanguinē Christi. Estq; caro & sanguis Dñi, quæ à nobis sumitur. Qua de cā sacerdotē quoque dicebāt conuenienter uoci Dñi, scilicet illius personā subeuntē, dicere: Hoc est corpus meū, &, Hic est meus sanguis. Quoniam n. difficiliter fieri poterat, ut qui sumus homines, cruentā carnē sumeremus instar ferarū, quæ carnē crudā deuorāt: prouidit ille ipse, qui participatur, ut per similē & consuetū panē, ipse hoc ipsum corpus Dñi non manifestè mutatū, pageretur sacrificiū. Vide n. quēadmodū ēt baptisma eo quidē, quod apparet, est aqua: sed pcib. & sacra operatione dignatū, diuino implet spiritu, & deinceps nō est aqua solūmodo. Quō.n. quod regenerat & trāsformat eū, qui baptizatur, & reddit perfectè liberum à peccato? Cùm hęc & huiusmodi alia dicta essent à senibus, surdo videbant cani, quæ dicebant. Ille. n. adhuc erat incredulus, & exigebat solam ex rebus ipsis probationē. Cùm ergo uideretur senibus absurdū & admodū ignaui pusilliq; animi, negli

Sancti patres illum errorē cōfutant.

gere

gere senem, qui sic labebatur præ simplicitate: ipsi & diligenter orabant, & illum pro seipso orantē assumebant, ne tot labores & sudores exercitationis frustra uideantur suscepti. Deinde cùm sic transisset dierum hebdomada, in templum simul cōuenere. Cúq; sacra perageretur mystagogia, diuinusq; panis esset propositus, (o tuam Christe potentiam & benignitatem) infans uisus est eodem tp̄e trib. senib. is panis, q̄ in sacra mēsa erat propositus. Deinde cùm sacerdos ad hoc, ut panem in frusta diuideret, iam manū extēdisset, uisus est eis Angelus, qui supernè deuolauerat, & gladium in manu habebat. Qui cùm propositū infantē sacrificasset, deinde eius sanguinē fundebat in calicē, & quandiu sacerdos panem in parua frusta frangebat, tandiu quoq; poterat uidere Angelū secā tem partes ex carne pueri. Cùm aūt accessisset is, qui errabat senex, ut esset particeps sacrificii, carnis mundæ & cruentæ apertè fuit particeps. Hoc uisum ab illo sene, & illius non sanum correxit iudicium, & effecit, ut Deo offerret gratiarum actionem cū lachrymis: aliisq; senibus illius correctio fuit argumentū lætitiæ. Hoc narrauit pulchra lingua Arsenii, qđ omnino productum fuit ad magnam utilitatem eorum, qui audiebant.

Nota hæretice, & crede tandem corporaliter haberi Christū ī Eucharistia.

Senis error corrigitur.

Cùm barbari aūt aliquando in Scete fecissent excursiones, alii quidem ex patrib. conuersi sunt in fugam, & ea rōne euaserunt ex manib. barbaricis, Arsenium aūt nullus inuasit metus. Quomodo n. qui etiā ipsos superabat dæmones, & erat eis formidabilis? Sed sic manēs in cella: Si mei, aiebat, Deus curā non gerit, cur nām ego uelim uiuere? Sic dicens & sentiēs, surrexit & transiit per medios barbaros, & nihil mali passus, saluus euasit: cùm eis nullū omnino sui sensum dedisset. Deinde cùm cogitasset hoc esse effectum, ut fieret maior aliis, & maiorem aliam à Deo curam consequeretur, maluit propter modestiā vnà fugere cum aliis: & ad eos abiit. Sed enim hic uir diuinus, etsi esset huiusmodi, ut nulla res mala & absurda eum uinceret, immo uerò rebus bonis & ex uirtute gestis adeo esset plenus, ut ne verbis quidem posset exprimi: in eos tamen, qui labebantur, magna mouebatur misericordia. Nā inter montis monachos erat fur quidam, qui & alia, quæ erant apta ad consumendum, quinetiā ipsa uasa auferebat assiduè. Arsenius aūt eius malam miseratus consuetudinem, assumpsit eum in suam cellam, & apud eum multis usus est admonitionib. nec id solùm, verum etiam eum consolabatur, dando obolos & uestimenta, cupiēs eū hanc improbam dediscere consuetudinem. Sed tamen etsi multis admonitionib. nō secus ac aqua Aethiops p̄funderetur, erat tamen Aethiops, & nigredinē minimè exuerat. Furans n. rursus deprehendebatur, malā sequens consuetudinem. Ea de cā senes quoque murmurabant aduersus diuinū Arseniū: Illorum, dicentes, debemus ferre infirmitates, qui ducuntur pœnitentia, & seipsos conferunt ad correctionem. Cùm autem credebatur, hunc esse immedicabilem, eū potius expellere oportet & procul mandare: ut qui sit valdè perniciosus in cohabitatione. Atque talis q̄dē erat Arsenii in peccantes misericordia.

Magna S. Arsenij fiducia in Deum

Eius humanitas ī fratrē furacem.

Erat uero ei quoq; admodum grata quies & silentiū, idq; tanto studio sectabatur, quāto aliquid aliud: ut iā sæpè prius significauit oratio. Ea de cā eorum, qui accedebāt, ægrè ferebat congressiones, cū Deo solo assiduè loqui desiderans. Quocirca illius quoq; cella triginta milliaribus aberat ab aliis. Fratrē itaq; quendam, qui procul venerat, neq; sciebat ubinàm habitationē haberet Arsenius, deinde sciscitatus vix eā inuenerat: postq̄ eum ad se uenietem magnus nouit Arsenius, cœpit petere lapidibus, & ita eum à se repellere: non odio habens fratrem, ut dixerit aliq̄s, (Quis enim cum aliis illo se gessit melius in charitate vtenda in proximum?) sed quietem, vt dictū est, sibi puram conseruans, & per id indiuulsam contemplandi facultatem. Neque tamen hoc absolutè faciebat, sed sciebat quosnam quidem oporteret expellere, vt qui possent eius quietem interturbare: quosnā autem admittere, & cum quibus conferre sermonē: & quosnam quidem admittere, sed non cum eis colloqui, sed inter eos exercere silentium: ut patebit ex ijs, quæ his sunt posita capitibus. Frater uerò tristis admodum, quòd eum non potuisset conuenire, mentem quoque putabat Arsenio esse læsam, & ideo eū etiam iaculari lapides. Cùm ad se rursus alios venire resciuisset, statim dixit eis, qui unà conuersabantur: Interrogate eos, & discite quanā de causa venerint. Cùm uerò interrogantes intellexissent eos ire Thebaidem propter aliquod suum negocium, & id renunciassent Arsenio, is veluti arrepta occasione, nè interrumperetur silentium: Quoniam, inquit, non propter me venerunt, nec me, inquit, videbunt: sed vbi se apud vos refecerint, deinde cœptum iter persequantur. Quando autem propter barbarorum incursiones deserta fuit Scete, ipse quoque egressus est vnà cum aliis patribus: Perdidit, dicens, mundus quidem Romam, Scetem verò monachi. Hæc dicens, & lachrymas emittebat ex oculis, & vehementer dolebat, ardens quietis desiderio. Sciebat enim, quòd trāslationes, & ex aliis locis in alia transmigrationes, reuera sunt monachis ipsa mors, & eorum, quæ ex quiete compararunt, bonorum dispersio & interitus. Sæpenumero enim eos, quos nolunt, conueniunt, & vident quæ non oportet, & audiunt quæ non decet. Hoc autem pulchrè testatur Arsenii amor quietis. Nam cùm ille ad quosdā accessisset monachos, prope quos quædam arundines, quæ uento leuiter agitabantur: Quænam, inquit, o fratres, est hæc agitatio? Ei enim, qui verè amat quietem, ne passeris quidem vox est omnino tolerabilis. Quomodo ergo vos, qui talium motuum sonitu conturbamini, purè poteritis quiescere?

Studiosissimus est silentij.

Locorum mutationes exitiosa monachis.

Nec hoc quoque est minus testimonium Arsenii, q̄ ille quietis & silentii magno teneretur amore, & simul etiam puritatis ac sinceritatis cogitationū. Nā cùm ipse circa Canopum uersaretur, (est autem hoc vnum ex septem ostiis Nili) venit Roma quędā mulier, ex eis nata, qui erant ordinis senatorii, ualdè quidem diues, & valde etiam pia ac religiosa. Aduentus autem eius scopus & institutum erat, ut uideret Arsenium, & simul quidem, vt assequeretur utilitatem, & simul eum benignè ac liberaliter, Dei iussa sequendo, acciperet. Ipsa Archiepiscopum Theophilum, q̄ eam hospitio exceperat, enixè rogabat, ut sancto persuaderet, vt eam suis dignaretur oculis. Ille ergo iuit, & accedens uehementer rogauit. Is verò non sustinuit, etiam si Archiepiscopus præter alia quæ adduxit, ut ei persuaderet, illius quoque longæ uitæ laborem proposuisset, & sic scilicet tentaret flectere Arsenium. Non tulit hoc mulier Senatoria. Eā enim incitabat fides, quam habebat in sanctum, & desideriū. Labore certe, & pudore, & omnib. despectis, iter ad eum iniit, volens uidere. Cùm ergo accessisset ad sanctum, qui agebat extra cellā, se ad eius pedes deijcit. Is uerò surrexit iratus, & stans ante eā: Si uis, inquit, meā uidere faciem, eam adspice. Metus autem, qui eā inuasit cum pudore, ne permisit quidē, ut eū fixis intueretur oculis. Deinde rursus adiecit: Nō audiuisti utique mea opera: & ideo ad nos ueniendi te cepit desiderium. Quomodo autem ausa es tantam sustinere nauigationem, & huc uenire? Nescis te esse

Enā̄ fugit etiam Senatoria fœmina colloquiū.

Durè eā accipit.

fœminam,

fœminam,& nõ licere tibi egredi? Sed hoc, inquit, tibi, vt videtur, venit in mentẽ, vt rursùs Romã reuertaris, & aliis significes mulieribus, te vidisse Arseniũ, & deinceps mare impleas mulieribus, ad nos venire nunq̃ cessantibus. Illa uerò: Non sinã, inquit, o pater, Deo mihi opẽ ferẽte, huc vllã venire mulierẽ. Sed nè cesses, quæso, pro me orare, & mei meminisse. Is verò dixit: Deũ magis oro, inquit, vt* tua memoria de meo corde deleatur. Hoc cùm audiisset illa mulier, graui animi dolore est affecta, eamq; inuasit febris, & statuit reuerti Alexandriã: Quod quidẽ vbi venisset ad aures Archiepiscopi, venit quamocysimẽ ad eã visitandã.

Nota hoc respõsum

Deindè cùm rogasset, & sciuisset quænã esset morbi causa, eã placidè & leniter est aggressus, dicẽs: Nõ oportebat te ità cruciari ijs, quæ audiueras. Nõ erant enim verba odii, sed cautionis & purissimę tẽperãtię. Neque.n. ignoras, qualia soleat malignus bella suscitare propter mulieres iis, qui Deo seruire constituerũt. Quod ergo tibi dixit senex, ideò dixit. Nã ille quidem non cessabit assiduè orare pro tua anima. Cùm his verbis mulieris curatus esset dolor, ea domũ est reuersa. Par est aũt admirari huius sancti cautionem & diligẽtiam. Non est enim incredibile, mulierem à maligno submissam, tantum laborem contempsisse, & ad eum venisse, prætextu quidẽ benedictionis, sed reuerà causa belli & tẽtationis. Is est.n. mos illius, vt cùm per bonitatem irrepserit, suggerat quę mala sunt. Qua de causa fuit ille Sancti cum ira fremitus, & preces, vt è corde suo illius deleretur memoria.

Est aũt hoc quoquè lepidũ, & præclaræ humilitatis Arsenii certũ signum, atq; etiam non paruam afferens vtilitatem. Scete.n. senes dicebant, q̃ cùm aliquandò à quodã viro bono facta fuisset fratribus caricarum distributio, solus remanserit Arsenius, qui nihil acceperit, non ex obliuione, vt dixerit quispiã, nec ex contẽptu: sed potiùs, quòd is qui distribuebat, erubescebat huius viri dignitatẽ, nõ solùm, q̃ olim, sed potius quę erat hodie, tam vili largitione prosequi. Quod cùm magnus ille audiisset, ægre tulit, & ne venit quidem ad synaxim. Significauit aũt senibus, se omninò non fuisse dignũ, vt ipse consequeretur cũ aliis fratribus benedictionẽ: & ideò solũ fuisse relictũ. Quod quidẽ significatũ senibus, iniecit magnã admirationem eius humilitatis. Mittũt ergo Arsenio partẽ, quæ ad ipsum pertinebat. Quã cùm accepisset, & eiecit dolorẽ, & statim venit ad synaxim. Nemo aũt ex iis, qui sunt procliues ad repræhẽsionẽ, id omnino aut gulæ tribuat, aut pusillo & abiecto animo, q̃ propter caricas tm̃ dolorem acceperit, vt ne ad synaxim quidẽ accederet. Vbi enim sunt hæc parua Arsenii, & q̃ iis conueniũt, qui sunt pusilli animi? Sed sunt, vt dictũ est, signa extremæ humilitatis. Se.n. ne minimum quidem putabat aliis antecellere, sed esse vnum ex multis, vel, vt magis verum dicatur, esse omniũ vltimũ: & ideo tanq̃ Dei iudicio despectus, & eo reputatus indignus, ostẽdit se angi animo, q̃ donum commune non esset assecutus.

Magna humilitas.

Sed nec summa illius in ieiunio tolerãtia, inter cætera illius bona prætermittatur. Dicebant.n. Daniel, & alii, cũ quibus ille versabatur, eũ inediam eousque protraxisse, vt unũ frumenti thallum (oportet.n. his uti patriis nominibus) ei* totũ annum sufficeret: Nã aduenientib[9] aliquibus, tũc dixerunt eũ fuisse huius alimenti participẽ. Cùm esset aũt tempus fructuũ, solebat ex eis solùm gustare. Simul quidem hoc faciens, vt Deo ageret gratias, & simul etiã, vt se dimitteret. Dixerũt aũt hoc quoq; qui res Arsenii sciebãt accuratissimè, eũ nunq̃ visum fuisse ociosum: sed qñ vel paulùm cessasset à precibus, q̃ fiebant diũ & noctu, operabatur. Op[9] aũt erat catenæ, q̃ per ramos palmarũ contexebantur. Cùm in eo paululùm fuisset occupatus, reuertebatur rursùs ad orationẽ. Aqua aũt, qua palmarũ ramos madefaciebat, vt fierẽt molliores, q̃ æ nunq̃ ab illo mutabatur, sed sic diù manebat, corrũpebatur, maleq; olebat, & tetra erat adspectu: adeo vt quidã ex patrib[9] sene rogarẽt, cur hoc faceret, & ei exprobrarẽt socordiã. Is uero. Cùm, inquit, suaueolentia & aromatibus priùs sim usus, odoratus dãnũ modo corrigo contrariis. Qũo uero tetrum odorẽ prioribus vnguentis & bonis opponebat odoribus: itã ẽt superfluis possessionibus, quod est instar magnarũ diuitiarũ, nẽpe nil possidere, & nihil omnino habere: adeo ut cùm aliquando ęgrotaret, & lucerna opus haberet, quoniam nihil habebat, quod pro ea emenda solueret, petitum acceperit, & ità emerit, quod erat sibi usui.

Admiranda ei[9] inedia.

Nunq̃ est ociosus.

Fere ppetuò est in precibus.

Sũma ei[9] pauptas.

Ad hunc uirũ admirabilẽ accessit aliquis ex patribus, nomine Marcus, virtute summ[9], qui diligenter rogauit: Nũ bonũ est, dicens, nullã in cella habere consolationem? Vidi.n. inquit, quendã ex fratribus, q̃ parua quædã, quæ habebat, olera, ipsa quoq; euellebat radicitùs. Is aũt bonũ quidem esse asseruit, sed si omnino referatur ad uirtutis habitũ, atq; adeo ad vniuscuiusq; mensurã. Nisi.n. perfectiorem habitũ fuerit cõsecutus, etiamsi illa euulserit radicitus, is rursus est etiã postq̃ ad uitã accessisset monasticam, ueluti quasdam apud se seruare reliquias aulicæ & superfluitatis. In sedendo.n. sublimem vnũ tenens ex pedibus, imprudẽs sæpè imponebat alteri. Quod quidẽ à Græcis dicitur sedere ὑψαβάδην, id est, sursum erectis pedib[9]. Hoc visũ à patribus, nequaq̃ videbatur esse contemnendũ: sed potius eũ esse eius opportunè admonendũ, vt id corrigeret. Sed magna viri dignitas & reuerentia eos abducebat ab eo, qđ statuerãt. Postq̃ autem hoc quoq; nouit monachus Pastor, qui erat prudentia simul, & virtute incõparabilis, uide q̃ sapienter illius excogitat remediũ. Cùm ego, inquit, ad monachos accesero ad synaxim, & vobiscũ cõsidẽs, sedero in eodẽ habitu vobis adspicientibus videatur hæc res nõ toleranda: sed statim procedatis ad me rephendendũ: & ego statim cedã, & ut qui perperàm in hac re me geram, me corrigam. Quod quidem factum cum diuinus intellexisset Arsenius, & mente citò agitasset, demisit pedem, & deinceps omnino abstinuit à turpi hac sessione.

Pastor Abbas mira arte corrigit quiddam in eo.

Sed vide mihi uirũ egregiũ, qui indecorũ hunc habitum nõ solum in seipso correxit, sed alios quoquè, qui uel q̃ non aduerterẽt, vel, vt melius dicam, quòd imbecilli essent, ità se gerebant, prudenter simul & iucundè correxit. Monachum enim Alexandrum, (erat autem hic quoquè clarus inter monachos) cùm quodam aliquando dolore teneretur, contigit seipsum supinum porrigere, & ità iacere victum à doloribus. Ad quem posteà accedens Arsenius: Quis erat, inquit, ille mundanus, quem pauloantè hic vidi porrectum supinum? Is autem: Et quando, inquit, eum ui disti? Diuinus uero Arsenius: Cùm, inquit, de monte descenderem. Ipse eram, dixit Alexander. Sed ignosce mihi, inquit: dolore enim victus, sic me collocaui, quàm potui scilicet honestissimè. Moderatè autem subridens Arsenius, (erat enim Alexander ei familiaris) Satis ergo, inquit, verisimiliter existimaui, mundanum esse eum, qui iacebat porrectus.

Fratrem quendam ceperat desiderium uidendi Arsenii. Cùm itaque venisset in ecclesiam, rogabat, vt magnum illum videret. Illi autem: Paululum, inquiunt, reficere, & paulopòst eum alloquèris. Is uero contendebat, nisi eum uideret in præsentia, se neque cibum esse omnino sumpturum, neq; somnum visurum. Mittunt itaq; ex fratribus vnũ, cellã indicaturũ. Longè.n. aberat, ut iã prius diximus. Et ambo quidem pulsant ostium. Cùm aũt aperuisset Arsenius, introduxit & salutauit. Deindè verò sederunt, vtẽtes silentio,

Fratri cupide illũ inuisenti prius nihil loquitur.

lentio, nihil neq; ipsis Arsenium, neq; Arsenio ipsos alloquentibus. Cùm ergò multum præterijsset temporis, & nullum verbum senex ederet, qui datus fuerat ad cellam ostendēdam: Sed ego, hospiti inquit, reuertor. Et ille: Ego quoquè, inquit, te sequar: frustra.n. hic mora trahitur. Ambo ergò egressi, recesserūt. Rogauit autem hospes fratrē, vt eum deduceret ad Moysem Aethiopem, qui priùs fuerat latro. Venientes verò accepit admodùm hilariter, & excepit hospitio, & liberè admodùm cum eis est collocutus, refecitque, & sic remisit. Dicit ergò frater hospiti: Quis ex duobus tibi esse videtur virtute superior? Ille verò: Qui nos, inquit, hospitio accepit & refecit. Auditū est hoc à quodam sene, qui erat ex magnis. Is cùm esset dubi⁹ animi, nec posset scire, cuinam daret calculum victoriæ, rogauit Deū, vt id sibi significaret. Videt ergo in somnis duas naues, quæ ferebantur in fluuio: quarum altera quidē habebat diuinum Arseniū, qui quietè nauigabat, & Dei fouebatur spiritu: Altera uerò Moysē, & Angelos Dei, qui vnà versabantur, melleq; & fauo eum pascebant. Cognouit ergò qui viderat, ambos q̄dem esse maximi precii apud Deum, sed maius esse silentium Arsenii Moysis hospitalitate; quòd cum Arsenio quidem versabatur diuinus spiritus, cū Moyse autem Angeli. Ipsum autem pasci ab Angelis, tacitè significat bonum hospitalitatis.

Secùs facit Abbas Moses.

Aegrotanti verò aliquando admirabili Arsenio, sacerdos ecclesię vile substrauit stragulū, & capiti quoque puluinar supposuit propter morbi aflictionem. Cùm aūt vnus ex senibus venisset ad illum visitandū, & illum sic vidisset vtentem stragulis & puluinari, ei dubitatione commotus est animus. Quod cùm deprę hendisset sacerdos, & eum seorsùm abduxisset: Qualis, inquit, erat vita tua, priusquàm esses Monachus? Ille vero: Magna, inquit, me premebat inopia rerū necessariarum, egestatisq; mala me cruciabāt. Cui sacerdos: Sed hic, inquit, quē vides, Arsenius, erat pater Imperatorū quandò erat adhuc in vita mūdana, magnasque habebat opes, & abundabat deliciis, iacebatq; in sumptuosis & mollibus stragulis. Quocircà tibi quidem, qui nunc es inter monachos, est facilior vita, & minùs obnoxia molestiæ, vt qui sis à prioribus liberatus angustijs. Qui aūt ex tantis diuitijs & delicijs sua sponte venit ad tantam humilitatem, & nunc eam sustinet, quomodò non est dignus, qui habeatur in admiratione? Hæc cùm audiisset & intellexisset senex, & seipsum condemnauit, & petijt veniam à sacerdote, propterea quòd non rectè cogitasset.

Senex monach⁹ malè sentiens de Arsenio, corrigit.

Alexandria venerunt quidam aliquando visuri beatum illum, qui tunc in petra Stromes degebat. Cum quibus erat etiam patruus Theophili Archiepiscopi. Is autem partim quidem, quòd tunc ægrotaret: partim verò, nè alii quoquè similia postulantes, eius quietem interturbarent, non processit eis obuiam venientibus. Illi quod factum fuerat, ducebant esse cōtumeliam, statimque recesserunt. Posteà verò barbarorum facta incursione, illinc transiens, habitauit in inferioribus partibus. Quod ubi rescivit Theophili patruus, venit rursum eum visurus. Is verò eum excepit cum magna voluptate & lętitia. Vnus aūt ex iis, qui cū ipso erant, in animo habēs eam, q̄ eis visa fuerat, illius magni veluti contēptionem: Scis, inquit illi, nos priùs venisse in Stromē, cùm tu illic ageres? Tu autem, nescio quanā de causa, tuū nobis offerre adspectū noluisti. Certè, inquit: Sed uos & panē comedistis, & aquā bibistis. Ego autem nihil horū. Quomodò enim? qui nec sedere quidē sustinui, donec conieci vos peruenisse in locū propriū, propterea ꝙ laborem propter me passi essetis. Cæterū sic vos quoquè mihi ignoscite. Sic diuinus Arsenius nō absolutè & indiscriminatìm eos, q̄

Non uult videri à patruo Theophili Episc.

Posteà humiliter eū excipit.

accedebāt, videbat, & non videbat, sicut priùs dictum est: sed pia cōsideratione, & diuino quodam iudicio. Cæterùm quoq;, qui sic reuertebantur, & nec eum uiderāt, nec cōuenerāt, magnā habebat rationē: vt nunc ostēdit ex hac sui excusatione ad eos, qui nō viderant.

Nec hoc quoq; existimo carere gratia & utilitate. Is cùm suos discipulos aliquādo vocasset Alexādrū & Zoilū: Qm̄, inquit, dæmones & aliis, & somni cupiditate non cessant me uexare, sustinete unà mecùm hac nocte laborare, & nosse queadmodùm in vigilādo ipse à somno superor. Illius ergo iussu, cùm ei assedissēt vnus quidē à dextris, alter verò à sinistris, sic permanserūt tacentes, & oculos in eū alternatìm defigētes à vespera usq; ad aurorā. Qui quidē aliis declarauerūt, dicentes: Nos quidē vicissim & dormiuimus, & surreximus: illum aūt non sensimus omnino dormitasse, donec vidimus splendorem lucis. Circa aurorā verò præ se tulit se somno cedere: si quidē re uera erat somnus. Cognouimus eū ter spirasse, deindè eum sic surrexisse & rogasse: Dormitaui certè? Cui nos: Nescimus quidē, pater. Ità Arsenii omnia erant maiora, quàm aut oratio, aut cogitatio ea posset assequi. An.n. volens docere discipulos, vt se à somno continerēt: an potiùs docere, ꝙ meditatio & exercitatio dat ēt naturales vince re affectiones, tūc eos aduocauit testes ad vigilandū, nunc mittit dicere oratio. Apertum est autem hoc indicium, vel potius veluti quidam gustus totius virtutis Arsenii, & eius, quæ ei cum Deo intercedebat, coniunctionis & familiaritatis.

Nota vigilias.

Accessit ad eū quidā senex, uolēs cū conuenire, & ab eo aliquā vtilitatē consequi. Qm̄ autem inclusum inuenit Arseniū, & manentē quietū, non pulsauit quidē ostium, nè ei esset molestus: sed per minimā adspiciens fenestrā, videt sanctū totum igneum. Omnino aūt is quoq;, qui cōspexit, fuit dignus eiusmodi spectaculis. Cùm uerò ille posteà pulsasset ostiū, egredit Arsenius: cumq; eum vidisset obstupefactū, rogauit: Quantū est, inquit, tēpus, ex quo huc venisti? nū quid adspexisti? Ille uerò nihil negauit. Sed quod iā quidem dictum est, est in summa testimonium summæ virtutis Arsenii, sicut diximus. Quod nunc autem dicendum est, apertè declarabit, quantùm ille mundum est auersatus, & ea quæ sunt mundi, & ꝙ ipse, vt dicit Paulus, mundo erat crucifixus, & ei mundus.

Totus igneus videtur.

Galat. 6.

Venit Roma quidā ex magistrianis, afferens testamētum cuiusdā ex iis, qui erant genere proximi Arsenio. Hoc cùm in manus sumpsisset senex, erat ruptur⁹, nisi occupans magistrianus, & se ad illius pedes deiiciens, eū retinuisset, docēs id futurū periculo ei, qui attulerat. Reddito ergo testamēto Arsenius: Ego, inquit, ante illū sum mortuus, & nō sum ampliùs inter viuos. Obstupefaciet autem, sat scio eum, qui est auditurus, id quod iam est dicendum. Dicitur enim, quòd cùm vesperè inciperet orare, & post se solem dimitteret occidentem, sic tota nocte staret, donec Sol rursus oriens eius vultui illucesceret.

Totus est mundo mortuus.

Vanæ gloriæ contēptio, amorq; quietis & silentii, vtrisq; inerat, Arsenio admirabili, & Theodoro, qui se Pherinę exercuit. Sed in aditu ad ipsos, maximè aūt nobiliorū, Arsenio quidē nec citus, nec facilis erat occursus: Theodoro aūt citus quidem erat occursus, ex æquo aūt citus etiam recessus. Cùm aliqñ fuisset prope fluuiū admirabilis Arsenius, & iā esset nauigatur⁹, quędā mulier Aethiops apprę̄hēdit eius pellē ouillā. Cùm is aūt eā grauiter & acerbè repræhēdisset, illa: Si monachus es, inquit, Arseni, uade ad montem. Quod quidem verbū nō affert nullā aliis vtilitatē. Hoc quoquè cauit Arsenius admirabilis, vt neq; in scriptis ꝓponeret qōnes, neq; mitteret: non ꝙ nō posset, (Quomodò.n. cui esset tā facilè rectè dicere, q̄ dicere aliis tan-

tantummodo?) sed silentij assuefactio & odium ostentationis, erant causa eorum, quæ dicta sunt. Et ideò & in ecclesijs, & in congregationibus hoc diligēter agebat, vt nec alios videret, nec ipse videretur ab alijs: sed stabat, & se abscondebat, vel post aliquā columnā, vel post aliquod proiectū, & se separabat ab aliorum congressione, vt qui sibi vellet perpetuò attendere, & mentē interiùs cogere, & ità ad Deum facilè tollere. Mos aūt erat Arsenio, hoc sibi carmen assiduè canere: Arseni, cur egressus es? Quod est? Quis fuit tuus scop⁹, vt te à mundo subduceres? An non, vt omninò DEO placeres, non aūt ijs, quibus ille te nouit placere? Huius rei curā gere. Quinetiam aliud quoq; ab eo cani solebat: Me sæpè pœnituit dixisse, nunq̄ autem tacuisse.

Odit ostētationem.

Quid monacho assiduè cogitandum.

Cùm aūt hic vir insignis teneretur amore beatitudinis lugentiū, & consolationis, quæ est eis promissa, non cessauit omninò seipsum lugere, & hoc perpetuò facere, & absq; vlla intermissione. Quocircà gremio suo suberat pannus, quo abstergebat lachrymas, quæ fluebant ex oculis. Quinetiā cùm Pastor, qui erat insignis inter monachos, hoc adspiceret, dixit: Beatus es Arseni, ꝙ cùm in hoc mundo teipsum luxeris, non opus erit eis, quæ illic erūt, lachrymis. Cuius ēt dicūt Theophilum, qui fuit Episcopus Alexādriæ, cùm uita excederet, fuisse recordatum, & dixisse: Beatus es Arseni, nunquàm enim cessasti huius horæ recordari.

Marc. 5.

Perpetuò lacrymatur.

Hęc sunt diuini Arsenij magnę reuerà animæ, quę in hodiernū vsque diem habebāt libri patrū, non certo ordine & serie, sed posita sparsim & separatim, vt hic quidē huius, ille verò illius recordabatur: in unū aūt collecta, & quæ vita Arsenij essent & nominarentur, in hodiernū vsq; diem nondùm vidimus: qm̄ neq; inuenta quidē est illius vita ab ullo cōposita, etiamsi nunc sit cōposita vnius viri pii, & qui erat eiusdē nominis. Et hoc quoq; fortè factū est ex sententia Arsenii, ꝙ nollet se nec post mortē quidē fieri manifestū. Etenim sic dū uiueret, studuit latere: ità etiam, vt mortuus ignoraretur, studiū adhibuit. Quomodò.n. se dignū censuit, cuius fieret memoria, qui apertè cognosceretur, qui ne iusta quidem sepultura se dignum esse statuit? Vt iam est narratura oratio.

Nam cùm tēpus appropinquaret sui ad Deum excessus, prædicit hoc suis discipulis. Cùm ij aūt eo sermone fuissent perculsi, & cōmoti ad luctus & lachrymas, pater, non secùs ac pater, misertus doloris filiorū: Non sic, inquit, ò filij: Nolite tā pusillo & abiecto animo, & tā turpiter lamentari. Nā nec tempus quidē propè est: & quandò appropinquarit, de eo ego vos reddā certiores. Sed hoc vobis mando, & diligenter præcipio, vt post mortē nulli velitis vllas meas dare reliquias. Sin minùs, scitote quòd vobiscum contendā in iudicio ante Christi tribunal formidabile. Cùm autem illi dixissent. Et quid ergò nobis, & quomodò est faciendum? Alligato, inquit, fune meis pedibus sic me statim trahētes, properate in montem abducere. Sic ille vel post mortē effugit cognosci, & omnino dignus censeri nomine. Veritus fortasse, nè honor, qui hic offerretur, iudicaretur esse remuneratio: & sic illis minuerentur mercedes, quæ præbētur à Deo. Postquàm aūt iam adfuit tempus trāslationis, licuit videre illum ipsum, qui erat pauloante vel Angelis virtute similis, metu pulsari & opprimi, & ad lachrymas effundendas moueri. Rogantibus ergò discipulis. Et tu pater times mortem? Reuerà, inquit, hic metus, quo nunc me videtis affici, nunq̄ omnino à me recessit, ex quo factus sum monachus. Hoc cùm dixisset, & p̄sentibus patribus q̄ fieri potuit iucundissimè, quæ in exitu dici solent, verba esset elocutus, sanctorum Angelorum manibus verè beatā tradidit animam, cùm vixisset quidē inter monachos quinquagintaquinque annos, oēs autem centū & uiginti, nulla parte corporis vllo morbo mutilatus, sed id habēs integrū, & ꝓpter continentiæ labores firmū & sanissimum, promissa barba vsque ad uentrē, gracilior verò & ex abstinētia, & ex laboribus, quibus se exercuit: procera quidē statura corporis, senio autē paululùm incuruatus: multis verò lachrymis ei effluxerant pili superciliorum. Atq; mortuum quidem corpus in ipsis, quibus fuerat indutus, vestibus, cilicio, inquā, & pelle ouilla eius discipuli, cùm psalmos pro more cecinissent, in quodā loco Stromes deposuerūt. Pro tali ergò vita & tantis laboribus, quænā & quanta reddetur merces? etiamsi dictū sit à sapiēti Paulo: Nō sunt condignæ passiones huius tēporis ad eā, q̄ est beatis reddēda, beatitudinē.

Vide eximiā viri perfectissimi humilitatem.

Sub morte metuit

Decedit è vita valdè grandæuus.

Vestes ei⁹

Rom. 8.

Huius vitam, quicunq; vult ex Deo uitā agere, studeat quoad eius fieri potest, habere tanq̄ exemplar, & maximè quicunq; sunt relati in ordinē monachorū. Huius tenuitatem, & vtensiliū impedimentorūq; omnium vacuitatem, quietē, taciturnitatē, vanæ gloriæ fugā, à somno abstinentiā, in laboribus ferendis diligentiā, mundū ità auersari, vt ne odorem quidē, vt semel dicā, sustineret eorū, quæ ad hanc vitam pertinēt: mortuis ità meminisse, vt ne se putaret quidē uiuere, sed se iam referret inter mortuos: adhærere Christo per dilectionē, & sub ipso viuere, & eū omnia ducere, eum & habere patronū, & ad Deū aduocatū. Qui multis capti sunt peccatis, & Deū ad irā concitauerunt, & per pœnitentiā sibi uolunt eū reddere propitium, confugiant ad benignū, humanū ac misericordem, vt qui apud ipsum magnā sibi parauit coniunctionē & familiaritatē. Etenim hic cursum peregit martyrii, nō eius quod concedit vnus ictus gladii, sed quod perficiūt quinquagintaquinq; anni sudorū & laborum, & non dicto citiùs impleti. Eo factum est, vt martyricis quoque coronis & præmiis dignus fuerit habitus: Cuius intercessionibus nos quoque mereamur consequi remissionem peccatorum, Christiq; benignitatem & clementiā, cuius misericordia melior est super vitas: Quem decet omnis gloria, honor & adoratio & semper, & in secula seculorum, Amen.

Psal. 62.

VITA BEATAE MACRINAE Virginis, sororis D. Gregorij Nyssæ Pontificis, per eundem scripta, Petro autem Francisco Zino Veronensi interprete.

Est Epistola eius, ad Olympium monachum scripta. 19. Iulii.

HOc quidem voluminis genus ex inscriptione epistola videtur esse: sed eius longitudo modū epistolæ superat, & iustā libri complectitur magnitudinē. Me tamen rei, quam vt literis cōsignarem, imperasti, defendit argumentū. Est enim maius & vberius, quàm vt epistolæ terminis cōcludi possit. Omninò consuetudinis illius oblitus esse non debes, cùm ad urbem Antiochi congressi sumus, quo tempore petebas Hierosolymā, vt monumenta Christi peregrinationis, dum in carne esset, inuiseres, eorumque sermonum, quos variis de rebus inter nos contulimus. Neq; enim congressus ille tacitus esse potuit, cùm prudentia tua multiplicem colloquendi occasionem subiiceret.

En, quàm antiquū, peregre ꝓficisci religionis ergò.

Inter disputādū igitur, vt in eiusmodi cōgressionibus fit, in mentionē ꝓbæ cuiusdā mulieris incidim⁹. Si tñ ex natura mulier à nobis appellāda est, q̄ naturæ condōne p̄stantior fuit. Nō aūt ex alienis sermonibus narrationi fidē faciebat oratio: sed diligēter ea, quorū experiētia magistra fuerat, ꝓsequebatur, & nihil ferè alieno auditus testimonio cōfirmabat. Neq;.n. virgo,

de qua verba faciebamus, genere nobis erat peregrina, vt quæ admirabilia de illa dicenda erant, per alios cognoscere nos oporteret: sed eisdem orta parētibus, quippe quæ tanquàm fructus primitiarum ex materno vtero prima pullulauerat. Quoniā igitur bonorū historiam esse frugiferam censuisti, nè uitæ illius virginis, quæ ad humanæ virtutis fastigiū per sapientiæ studium peruenit, exemplum posteros lateat, nève sine fructu silentio transeat inuolutū, mihi faciendum existimaui, vt tibi parerem, & incomposita simpliciq; oratione vitā eius quàm breuissimè possem, explicarē.

Macrina cur sic appellata

Macrinæ virginis nomen erat, sic à parentibus appellatæ, q olim insignis quædā in nostra familia Macrina fuerat, patris nostri videlicet mater, quæ tēpore persecutionū pro Christi confessione pugnauerat. Hoc quidē vulgato nomine à familiaribus vocabatur, sed arcanū & reconditum alterū habebat nomē, quo per visum fuerat insignita priùs, quàm in lucē à matre per dolores ederetur. Nam ipsa quoquè mater ea virtute erat, vt consilio Dei sese in omnibus regeret, puramq; & integram viuendi rationē imprimis diligeret, adeò vt non spontè, sed inuita quodammodo nupserit. Etenim quū vtroque parente orbata, in ipso esset ætatis flore, famaq; pulchritudinis multos, vt eam sibi vxorē cuperent, incitaret, & periculum esset, nisi volens in matrimonio cuipiam collocaretur, nè per vim aduersi aliquid ei contingeret: (Nam eius forma capti, ad rapinam spectabant) vt saluti consuleret, vitæ grauitate spectatum commendatumque virum elegit, primoque partu huiusce facta est mater.

Mater S. Macrinæ admodū religiosa,

Visio ei⁹.

Verùm cùm pariendi tempus instaret, somno consopita, manu gestare sibi visa est id, quod adhuc intrà viscera continebat, & quendam humana specie, & forma augustiorē intueri, qui Thecle nomine filiolā appellauit, Theclę, inquā, illius, inter martyres celeberrimæ. Id aūt cùm ter repetēs testatū reliquisset, discessit. Ea verò statim somno soluta est, & partu facilè leuata, vt & somno simul excitata sit, & qd̄ in quiete viderat, effectū inspexerit. Arcanū igitur nomē hoc illi fuit. Videtur aūt mihi is, qui per quietem apparuerat, eam vocem pronunciasse, non tam, vt quo nomine appellanda esset, indicaret, quàm vt similitudinem nominis idem ostēderet viuendi studium & institutum.

Educatur ergò puellula, quanquàm propria illi nutrix aderat, tamen in manibus ferè matris enutriebatur. Cùm autem infantiæ ætatem esset egressa, docilē admodùm naturā in perdiscendis puerilibus illis institutis præ se tulit. Quicquid enim ei discendum parentes iudicabant, in eo puellæ ingenium excellebat. Studebat autē mater, vt filia quidem erudiretur, sed non ista tn̄ externa disciplinarum serie, qua plerunq; ex poetarum lectione primę discentium ætates imbuuntur. Turpe enim & indecorum prsùs existimabat, vel tragices fœminarum perturbationibus, vndè scribendi principia & argumenta poetæ sumpserunt, vel comœdiarum fœditatibus, vel pudendis eorum, qui tot ærumnas ad Ilium pertulerant, factis tenerū & benè formatum animum infici, & minùs grauibus de fœminis narrationibus quodammodo coinquinari. Proindè quæ ex diuino spiritu dictata scriptura primæ illi ætatulæ faciliora aptioraque videbantur, discenda proponebat. Cumprimis autem Sapientiam Solomonis, idque ex ea potissimùm, quod ad vitā & mores maximè conducebat. Erat etiam psalmorum haudquaq̄ ignara, præfinitamque eorum partem statutis temporibus percurrebat. Nam siue surgeret è lectulo, siue ad studia accederet, siue discederet ab eis, siue cibum sumeret, siue à mensa recederet, siue cubitum se conferret, siue ad precandum exurgeret, semper vt bonam, seque nullo tempore deserētem comitem, psalmorum habebat cantilenam.

Macrina quibus studiis applicauerit animū adhuc puella.

Dum his & similibus institutis educatur, manūque tractanda lana excellenter exercet, ad duodecimum ætatis annum peruenit. Quo quidem tempore iuuentę flos mirificè splendere cœpit, & quod admiratione dignum est, quanuis celaretur puellæ pulchritudo, latere tamen non potuit. Nec in Patria quicquam æquè admirabile videbatur, atquè forma & venustas illius, vt ne pictorum quidem manus eius decorem assequerentur: & quæ ars nihil non machinatur & effingit, maxima quæque audens, & ipsorum etiam imagines elementorum imitatione exprimens, ea illius formæ felicitatem imitari non posset. Quamobrem magnum iuuenum, nuptias eius ambientium, examen parentes circunstabat. Pater autē, qui sanè quàm prudens, & in rebus honestis dijudicandis expertus erat, quendam tum genere, tum moribus honestum probatumque adolescentem reliquis prętulit, eique si ad ętatem peruenisset, filiam despondit. Interim ille magnam de se expectationem concitare, in iudiciisque reos defendendo egregiam dicendi facultatem prę se ferre, atque ità patri puellæ tanq̄ gratum dare sponsalium munus. Quam tn̄ præclaram spem interrupit inuidia, eū vitæ in ipsa miseranda surripiēs adolescētia.

Præstans forma ei⁹.

Sponsus eius obit.

Quę autem à patre statuta fuissent, puella non ignorabat, nam adolescentis obitu cognouit consilium patris. Itaq; iudicium illius connubium vocās, tanq̄ id, qd̄ pater decreuerat, effectū eēt, in reliq̄ uitę tempus apud se manere cōstituit. In sententiaq; permansit cōstantiùs, q̄ ab illa ætate postulabatur. Etenim cùm sæpenumerò parentum ad eam deferrentur sermones, proterea quòd multi erant, qui fama pulchritudinis eius adducti, illam sibi cuperent vxorem adiungere: absurdum & iniquum esse dicebat, sibi non permitti, vt illud coniugium coleret, quo semel à patre deiuncta esset: sed ad alterum cogi respicere, cùm vnum natura sit matrimonium, quemadmodum vnus ortus & vna mors. Eum uerò, cui à parētibus fuisset desponsa, non esse mortuum contendebat, sed spe resurrectionis Deo uiuere. Quare propter eum se non obiisse, sed peregrè profectum esse iudicare, & nefas fore, si peregrinanti sponso fidem non seruaret. Eiusmodi rationibus repellens eos, qui sibi persuadere conabantur, decreuit, in eo, quod sibi proposuerat, perstare, ac ne momento quidem temporis à latere matris vnquàm discedere. Quamobrem ei sępè dicebat mater, se reliquos liberos in utero tempore quodam pręfinito gessisse, illā uerò perpetuò in visceribus suis quodammodo circunferre. Filiæ tamen conuictus, nec laborem matri, nec damnum afferebat. Quin etiam officiosa eius sedulitas multarū ancillarum instar erat, & mutua quædā inter eas vigebat remuneratio. Siquidē altera custodiebat animū filiæ, altera corpori matris inseruiebat, eiq; in reliquis officiis omnibus ministrabat, vt proprijs etiā manibus matri panē pberet: Quę tn̄ illi pcipua cura non erat. Sed posteaq̄ sacris officiis satisfecerat, existimās id suo vitæ instituto cōuenire, ex labore suo matri victum subministrabat. Idque nō ei solùm ab ea, sed tribus prætereà principibus præstabat: qm̄ eius possessio in tot gētib⁹ disseminata erat.

Respuit plane coniugium.

Et pietas & obseruantia in matrem.

Cùm igitur mater uariis curis distingeretur: (pater.n.iam naturæ cōcesserat) in omnibus laborib⁹ matri se sociā pbebat, & solicitudinū partē ipsa subiens, eam graui molestiarū onere leuabat. Simul autē & matris disciplina vitam ab omni repręhensione integrā seruauit, cùm in eius oculis semper ageret, eiusdemque testimonio probaretur: & se vicissim ei magnam ad parē philosophię scopum exemplo vitæ suæ ducē prębuit, paulatim ipsam ad puriorē perfectioremque vitam trahens. Cùm autē reliquæ sorores honestè col

locarę

Macrina Basilium Magnã ad studiũ perfectionis incitat

locatæ essent à matre, à publicis literarum gymnasijs, in quibus diù versatus fuerat, reuertitur Magnus Basilius, ipsius Macrinę frater: quẽ illa, scientia & eloquẽtia vehementer elatum existimãs, omnesque despiciẽtem dignitates, & fastu superantẽ eos, qui in magistratu essent, tanta celeritate ad idem sapientiæ studium incitauit, vt mundi posthabita claritate, despectaque eloquentię gloria laboriosum hoc, operosumque viuẽdi genus per paupertatem perfectam amplexus, expeditam sibi ad uirtutem viam struxerit. Cęterum illius vitam ac instituta, quibus in omnibus orbis partibus, quæ illustrantur à Sole, celebratus, gloria sua splẽdorem omnium virtute illustrium obscurauit, longã scriptionem & multum temporis desiderant. Quapropter illuc, vndè digressa est, nostra reuertat oratio.

Cùm ipsa à se omnem turbulentioris vitæ materiã amputasset, persuasit matri, vt relicta pristina vitæ cõsuetudine, elatioreque viuendi modo, quas arte subditas, & ancillas ad vsus proprios adhibuerat, secum eiusdem sortis, atque ordinis esse vellet, atq; vnà cum illis vitam cum virginibus traduceret. Sed narrationis filium volo parumper intermittere, nè rem, qua sublimitas virginis magis declaratur, silentio transeamus. Ex quatuor fratribus is, q secũdùm Basiliũ natu maximus erat, Naucratius vocabat, iuuenis eximiis tũ ingenii, tũ corporis dotibus prædictus. Nã & pulchritudine, & robore, & celeritate, habilitate quadam ad omnia peragenda reliquis pręstabat. Qui cùm vigesimumsecũdum ætatis annum confecisset, dicendoq; publicè tale studiorum suorum specimẽ dedisset, vt omne audiẽtium theatrum ipsius admiratione commoueretur, diuina quadam prouidentia magno mentis impetu ductus, spretis omnibus, quæ in manibus habebat, ad solitariam & inopem vitam se contulit, nihil secùm pręter seipsum ferens. Secutus est eum è domesticis vnus, Chrysaphius nomine, qui & illum diligebat, & eodẽ vitæ studio tenebatur. Nactus igitur secessum quendã propter Iridem (. Est autem Iris fluuius, qui per mediã Ponti prouinciam labitur, ortus principium ab ipsa ducens Armenia, per regionemq; nostram influit in Pontum Euxinum) Apud hunc fluuium nactus adolescens locum quendam, densis nemoribus consitum, & collem dorso præcelsi montis superextenso reconditum, in eo procùl ab urbanis tumultibus, omnibusque tum militię, tum iudiciorum pturbationibus, & strepitu constitutus, vitam agebat, seque ab illis molestiis, quibus humana vita vexatur, liberans, senes quosdam simul viuentes, egestate & morbo laborãtes curabat, studium & negocium illud putans à suo viuendi instituto non abhorrere. Venando igitur (quoniam ad omne genus, venaticæ industrię solertissimus erat) victũ senibus quæritabat, & his laboribus pariter domabat adolescentiam: nec ob id alacri animo maternæ volũtati parere desinebat, si quid ab ea aliquando mandabatur, duplici studio rectè vitam instituens, vt & labore feruorem ętatis extingueret, & obsequendo matri, recta via ad Deum per diuina mandata contenderet.

Naucratius frater Macrinæ, insignis iuuenis, vitam complectitur solitariã.

Senes morbidos & inopes sustentat labore suo

Sic igitur philosophans, & vita sua matrem beatam reddens, quintum annum exegerat, cùm & temperantia pectus instrueret, & totis viribus matris obsequeretur voluntati, quandò miseræ dolis, vt opinor, aduersarii graue & tragicum vulnus inflictum est, quod calamitate & mœrore totam familiam affecit. Repentè enim adolescẽs vitę surripitur, non morbo aliquo, aut solita vlla ratione, immatura morte sublatus: sed cùm ad venationem profectus esset, qua industria senio confectis illis victui suppeditabat necessaria, mortuus domum reportatur vnà cum illo ipso socio, & in omni vita coniunctissimo Chrysaphio. Procùl autem aberat mater, trium dierum itinere ab ea remota calamitate. Quę licèt in omni genere virtutis perfecta esset, tamen cùm tam acerbum nuncium à quodam accepisset, natura, vt par est, superante, collapsa exanimataque, tantum non simul cũ uoce spiritum amisit. Ratio enim doloris magnitudine victa, succubuit, ipsaque veluti generosus quidam athleta, improuiso vulnere afflicta iacuit. Hic magnæ Macrinę virtus apparuit. Quæ non solum se inuictã atque erectam seruauit, verum ẽt matris imbecillitatem fulsit atque sustinuit. Nam animum eius grauissimo casu deiectum excitans & recreans inuicto robore suo, ad fortitudinem & tolerantiam instituit.

Obitus Naucratij.

Macrinæ planè masculauirtus.

Sic igitur tandèm mater dolori restituit, nec indignum aut effœminatum quippiam admisit, vt uel vociferaretur, vel pallium scinderet, vel eiularet, vel luctuosis clamoribus lamentationes intenderet. Sed ratione sensim impetus naturæ depulit, tum propriis tũ filię consiliis, ægritudini medicinã afferentibus. Tunc enim maximè virginis anim⁹ excelsus & sublimis extitit. Etenim quãuis in ea vim suam natura exerceret, (Erat enim frater, & fratrum charissimus, qui tã acerbo genere mortis extinctus fuerat) tamẽ natura sublimior facta, rationibus suis matrem subleuabat, exemploque suo ad patientiam & virtutem erudiens perficiebat, vt dolore superior existeret. Quãquàm & eius vita virtute semper excellens, nullum sinebat esse tempus, quo mater propter mœstitiam potiùs angeretur, quàm præsenti bono gauderet.

Cùm igitur iam & nutriendorum liberorum cura, & educationis atque collocationis eorum esset solicitudine liberata, & molestiæ domesticæ maiore ex parte inter ipsos filios diuisæ forent: author, vt dictũ est, matri virgo fuit, vt ad sapientiæ studiũ & puram viuẽdi rationem sese conferret, eamq; à reliquis omnibus rebus, & pristina consuetudine ad propriam humilis abiectęque vitę moderationem adduxit, vt in ea virginũ multitudine eadem cũ illis conditione viueret, unaq; mensa, simili lectulo, pari deniquè & æqua rerũ omnium, q̃ ad uitam pertinent, ratione vteretur, omni ex ipsarum vita dignitatis differentia sublata. Quamobrèm talis erat vitæ ordo, tantaque in sapiẽtiæ studio præstantia, & tam grauis viuẽdi disciplina, vt nulla describi posit orationis facultate. Quales.n. sunt animi, qui corporis vinculis soluti molestiisq; liberati, ex hoc vitæ carcere auolauerunt: talis erat earum vita, quippè quæ ab omni rerum humanarũ vanitate aliena, ad Angelorum vitæ similitudinẽ proximè accedebat. Non ira, non inuidia, non odiũ, non suspicio inter eas cernebatur: omnis honoris, gloriæ & aliarũ id genus inanium rerum cupiditas, omnis fastus & superbia, & reliqua similia vitia indè reiecta erant. Delicias suas in tẽperantia collocabant: gloriã suam in eo putabãt sitam, q notæ essent nemini: diuitias, q nihil possiderent, quodq; terrenas oẽs copias tanquàm puluerẽ à corporibus suis excussissent. Nullum aũt nõ inane studium esse ducebãt, quod in hac vita curãda, colẽdaq; poneretur. Sola illic rerũ diuinarũ vigebat cura, perpetuumq; precandi studium, & assidua psalmorũ decantatio, quæ nullo vnq̃ tempore, nec die, nec nocte, intermittebatur: vt in ea re & opus ipsarũ pariter, & quies consisteret. Quænã igitur humana dicendi vis hanc viuendi rationẽ explicare queat? Erat ipsarũ vita inter humanã cælestemq; naturã interiecta, vtriusq; particeps, vtriq; finitima Etenim quatenùs ab humanis pturbationib⁹ se uindicarat, hominis conditione pręstãtior erat. Quatenus aũt in corpore cernebatur, & hominis cõtinebatur figura, & sensuũ instrumentis utebatur, Angelicę & corporis experti naturæ cedebat. Ausit forsitã aliquis ẽt non inferiorẽ esse cõtendere. Qñquidẽ cum carne viuẽtes, ad similitudinẽ

Persuadet matri, vt petat monasterium.

Nota sanctimonialium miram sanctitatem.

vacantium corpore Poteſtatum, onere corporis non premebantur: ſed excelſa & ſublimis erat earum vita, quippè quę alto erectoque animo cum cæleſtibus illis Poteſtatibus verſabantur. In hoc uiuendi inſtituto non paruo tempore vixerant, cùm aſſiduis inuentorum bonorum acceſſionibus, ſapientiæ ſtudium augentes, ad maiorē animi munditiā appropinquarent.

Petrus à Macrina ſorore ſanctiſſimè iſtituitur à teneris annis.

Ad hunc autem tam præclarum ſcopum aſſequendum magno erat adiumento frater quidam, eodem ex utero editus, qui Petrus appellabatur, in quo pariē di dolores finierat mater. Hic enim vltimus à parentibus ſuſceptus eſt filius, qui ſimul & natus, et orbus fuit. Quo enim tempore ipſe in lucem edebatur, pater è vita deceſſit. Hunc, quæ inter liberos erat natu maxima, qua de inſtituta hæc eſt oratio, paulò poſt eius ortum ab vbere nutricis ſublatum, ipſa ſtatim enutriit, excellentiq; diſciplina educauit, ſacris inſtitutis à puero ipſum erudiens adeò, vt nihil ocij conceſſerit, quo poſſet ſtudiis inanibus vacare. Nam illi ſe & patrem, & magiſtrum, & cuſtodem, & matrem, & ad optima quæque conſultricem, præbuit: talemque reddidit, ut antequàm excederet è pueritia, in tenero illo ætatis flore ad excelſum philoſophię gradum aſcenderit. Ea quidem erat ingenii bonitate, vt ad omnia artium genera, etiam quæ manibus exercentur, perdiſcenda natus eſſe videretur. Quarè nullo duce perfectam eorū pueritiā eſt aſſecutus, quæ cæteri multo tempore, & labore diſcunt à pręceptoribus. Is ergò ſtudiorum externorum occupationes aſpernatus, & ingenium ad omnes bonas diſciplinas percipiendas aptum habēs, ſemperque reſpiciens ad ſororem, quam ſibi tāquàm totius boni ſcopum propoſuerat, eos ad virtutē progreſſus fecit, vt in reliqua uita Magno Baſilio virtutis præſtantia nihilo inferiore fore iudicaretur. Tunc autem ſorori & matri erat inſtar omnium, & unà cum illis ad angelicam illam uitam contendebat.

Nota, ingenii vis quæ fuerit in Petro.

Petrus multos alit pauperes.

Cùm autem quodam tempore graui laboraretur inopia & fame, multique fama beneficentiæ excitati, vndique confluerent ad eum receſſum, quem incolebant, tantum induſtria locus ille non ſolitudo videretur eſſe, ſed ciuitas. Interim ſenex admodum mater, in vtriuſque filij manibus moriens, migrauit ad Deum. Cuius, quæ benedictionis vox fuerit illius, qua erga liberos vſa eſt, commemorare non erit alienum. Nam cùm de abſcentibus ſingulatim amanter mentionem fecit, vt nullus eſſet expers benedictionis: tum præcipuè præſentes ipſa precibus ſuis obtulit Deo. Etenim cùm ei ex vtraque parte lectuli aduerſi aſſiderent, altera manu vtrunque tangens, hiſce verbis poſtremis DEVM allocuta eſt: Tibi Domine & primitias, & decumam dico fructuum vteri mei. Primitiarum enim locum hæc mihi obtinet primogenita: decumæ verò, extremus hic decimus filius. Tibi autem lege vtraque debentur, & tua ſunt munera. In hanc igitur primogenitam meam, & hunc decimum veniat ſanctimonia: oratione perſpicua deſignans filiam & filium. Ità benedictioni ſimul & vitæ finem ſtatuit, cùm priùs mandaſſet filijs, vt ſe in ſepulcrum paternū inferrent. Id illi, vt iuſſi fuerant, cùm præſtitiſſent, in reliquum tempus ad ſapientiæ faſtigium, ſemper cum anteacta vita pugnantes, & præterita benefacta poſtrioribus ſuperare ſtudentes, contendebant.

Baſilius fit Cæſareæ Epiſcopus.

Intereà inſignis inter ſanctos Baſilius, magnę Cæſareæ declaratus eſt antiſtes, & myſticis ſacrificiis ſuis fratrem conſecrans, ad ſacram presbyterii dignitatē prouexit. Atque hic rurſùs eis vitæ curſus ad grauiora ſanctioraque dirigebatur, cùm ſacerdotij dignitas, ſapientiæ ſtudio coniuncta, cumularetur. Poſt autem annis octo tranſactis, & nono inchoato, per totū orbem celeberrimus Baſilius ab hominibus ad Deum conceſſit, cōmunem patriæ & Eccleſiæ luctus occaſionem prębēs. Hanc calamitatē cùm ad Macrinā rumor detuliſſet, animo illa quidē non potuit in tanto detrimento non cōmoueri. (Qui enim ſororem non tāgeret dolor, quo ipſi quoque inimici afficiebantur?) Attamen vt aurum diuerſis aiunt fornacibus explorari, vt ſi primā euaſerit, in altera dijudicetur, & rurſùm in extrema oēs eius materiæ commiſtę ſordes eluantur: exquiſitū autem optimi auri indicium eſſe, ſi per omnes tranſiens, nihil emittat ſordiū: ſic ei contigit, vt uariis moleſtiarū caſibus explorata, pręſtātis illius animi probitate, nihil vſquàm in ea ſordidi, nihil adulterini reperiretur. Ac primò quidē periculū factum fuerat in obitu alterius fratris: deinde in matris funere, quando commune generis decus Baſilius deceſſit. Stetit igitur tanquàm inuictus pugil, nullo calamitatum impetu labefactata.

Eius obitus.

Cōcilium Antiochenum.

Erat poſt hanc iacturā nonus menſis, aut paulò ampliùs, cùm epiſcoporū concilium indictū eſt Antiochiæ, cui nos itèm interfuimus. Sed poſteaq̃ domum quiſque ſuam diſceſſimus, anteq̃ annus præteriret, mihi Gregorio cupiditas incidit, vt ſororē inuiſerē. Magnum.n. interceſſerat temporis interuallū, quo mutuo inter nos conſpectu nō potueramus frui, prohibentibus tentationū moleſtiis, quas ab hęreſis principibus patria pulſus, vbique ſuſtinuerā. Nam dimetienti mihi tēporis ſpatium, quod interim fluxerat, dum eiuſmodi perturbationibus congreſſus noſter impeditur, octo plùs minùs annorū videbatur. Cùm igitur multum itineris iā confeciſſem, nec amplius q̃ vnius diei via reſtaret, viſio mihi per quietē manifeſtum eorum, quæ erant euentura, indiciū oſtendit. Videbar.n. mihi manibus geſtare martyrum reliquias, ex quibus ſplendor elucebat, qualis è leui ſpeculo, ſi aduerſo ſoli opponatur, egreditur: quo quidem luminis fulgore oculi mei perſtringebantur. Hoc aūt viſum mihi ter occurrit eadē nocte, nec planè, quid portenderet, cōijcere poterā. Solicitus itaq; animo agitabā, obſeruabamq;, vt eius ſignificationem exitu iudicarem.

Gregorius Nyſſenus multa ab hæreticis paſſus.

Eius viſio.

Cùm iā ad ſeceſſum, in quo illa angelicā celeſtemq; vitā degebat, appropinquās, familiariū quendā interrogaui primùm de fratre, an adeſſet: quo reſpōdente, illum quarto iā die diſceſſiſſe cognoſcēs, eum altera nobis via prodiſſe obuiàm, tū etiā de magna illa pcontatus ſum. Cumq; ille reſpondiſſet, eā morbo quodā laborare: maiore incenſus ſtudio, quod reliquū erat viæ, feſtinàter arripui. Nā timore ēt quodā perterrit⁹ animus, futurū præſagiebat. Sed cùm ad locū accederē, conuētus hominū (fama.n. me iam adeſſe fratribus pnunciauerat) ex locis, in quibus habitabant, ad nos cōfluxit. Nā honoris gratia amici obuiàm procedere cōſueuerūt. At virginū chorus ad eccleſiā modeſtè noſtrum aduentū expectabat. Verùm cùm feciſſemus & precandi, & benedicēdi finē, atq; illæ inclinato priùs capite benedictioni, honeſtè diſcedētes abiiſſent ad loca ſua, nec vna quidē earū apud nos relicta eſſet, facilè id, quod erat, conieci, nō eſſe inter eas ipſarū ducē: & præcedente quodā atq; oſtiū aperiente, ſacrā illam domū, in qua inerat illa magna, ingreſſus ſum. Vehementer autem tum ægrotabat. Neque verò in lecto, aut ſtrato quopiam, ſed humì quieſcebat, ſubiecta ſacco tabula, & altera caput eius ſuſtinente tabula, quæ puluinaris loco inſigni figura collum eius ſubibat, & ceruicem ipſius in ſe decorè recipiebat.

Epiſcopalis benedictio.

Nota lectū et puluinar grauiſſimē decumbētis Macrinæ.

Cùm igitur vidiſſet me propè fores eſſe, ſeſe in cubitum erigens, accurrere illa quidē non potuit, (nam febri defecerāt vires) ſed tñ ſolo manus affigens, ſeq;, quantum poterat, ex humili lectulo promouēs, honorem habuit, quem mihi obuiàs præſtare non poterat: ſed ego accurrēs, manibuſq; ſuſcipiēs, humì deiectam

exci-

excitauit,& cubili solito restitui. Hic illa manibus ad Deum sublatis: Gratias, inquit, tibi ago, Domine Deus, qui & hoc mihi largitus es, nec quod optabat animus meus, ei denegasti: sed impulisti seruum tuum, vt me tuā ancillam inuiseret. Ac ne quam animo molestiā adspergeret, gemitum molliebat, & celare difficultatē spirandi conabatur, seq; ad hilaritatem omni ratione reuocabat, iucundi sermonis & ipsa quærens occasionem, & nobis interrogationibus suis materiā præbens. Sed cùm series ipsa sermonis nos ad mentionem de Basilio perduxisset, mihi quidem cōmotus est animus, & pre mœstitia vultus concidit, & ex oculis lachrymæ defluebant. At illa tantum abfuit, vt eadē perturbatione nobiscum deijceretur, vt ex Basilii memoria, sublimioris philosophiæ materiā arripiens, ea disputarit, rerum humanarum causas exquirens, & occultam in rebus aduersis prouidentiam Dei dicendo aperiens, & que pertinent ad vitam futuram, tāquàm diuino spiritu afflata, percurrens, vt animus meus dictis illius excitatus, & eius oratione in cælestibus adytis constitutus, extra naturam hominis positus esse videretur.

Macrinæ fortissimus animus.

Ac queadmodùm Iob, vt in eius historia legimus, quamuis totū corpus, vlceribus vndiquè putrescentibus, sanie contabesceret, sensum ad dolorē ratiocinādo non demittebat: sed corpore quidē sentiebat dolorem, animo uerò ad propriam actionem nihilo factus erat imbecillior, nec sermonem altioribus de rebus institutū interrumpebat: sic in magna illa cernebā. Etenim licèt febris omne robur ipsius exiccasset, & corpus eius tanquam rore quodam frigefaciēs, ad mortem compelleret: mentem tñ expeditam, & tanquam morbo illęsam, in rerū sublimiū contemplatione detinebat. Quòd nisi vererer, nè in immensum oratio protraheretur, ordine cuncta persecutus essem, quomodò dicēdo prouecta sit, vt & de hominis animo dispu taret, rationemq; vitę huius in carne percurreret, & quē ad finem homo, & quomodò mortalis, & qua de causa immortalis, & quæ hinc ad alteram vitam resolutio. Quæ quidē omnia, tanquàm vi spiritus rapta, sapienter distinctèque declarauit, oratione ipsius facilè tanquàm aqua ex aliquo fonte defluente, & sine vllo impedimento per pronum delata.

Iob. 2 etc.

In moriundo eius corpore mirabilis animi uis

Facto autem dicēdi fine: Tempus est, inquit, pater, vt paulisper quiescas, & corpus cures: quippe qui de via longa fessus sis. Ego autem quamuis in eius adspectu & sermone, tam grauibus de rebus vehementer verèque conquiescerem: tamen, quoniam sic ei gratum erat, nè non in omnibus magistræ parerem, in hortis proximis gratum quoddam diuersorium instructum nactus, sub arbustorum umbra quiescebam: sed nullam ex rebus iucundis poteram oblectationem percipere, cùm animus intùs rerum tristium expectatione premeretur. Nam eorum, quæ per quietem adspexeram, ænigma ex præsentibus explicari videbatur. Spectaculum enim propositum, verè Martyris sancti reliquias referebat, quę peccato quidem mortuæ, inhabitante spiritus gratia splendescerent. Et hęc cuidam eorum, qui antè somnium meum audierant, exposui. Cùm autem demissiore animo tristia expectaremus, illa nescio quomodò cogitationes nostras conijciens, misit qui lætiora denunciaret, iubens nos bono esse animo & meliorem de se spem concipere, sensisse enim, morbum in melius verti. Hæc autem non ad nos decipiendos dicebantur, sed ex vero, licèt eo tempore nos id ignoraremus. Reuerà enim tanquàm cursor aliquis aduersario superato, & iamiàm studii metā attingens, & ad præmiū appropinquans, victorięq; coronā adspiciens, tanquam voti iam compos effectus sit, lętatur, sibiq; & amicis letū victoriæ nūciū affert: sic illa quoquè affecta, meliora de se iubebat sperare. Iā supernæ vocationis pręmiū spectans, ac tantùm non illa Apostoli verba de se ēt dicens: De reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quā reddet mihi iustus iudex, quãquidem bonum certamen certaui, & cursum consummaui, & fidem seruaui.

2. Tim. 4

Ad bonorū igitur nunciū recreati surreximus, vt iis præsentibus frueremur. Erant aūt hęc uaria, & lętitię plenus apparatus. Nā hucusquè studio Magna illa decēderat. Verùm cùm rursùs in eius conspectū venissemus, non permansit inaniter tēpus consumere: sed à pueritia sua memoriā eorū repetēs, quæ contigerāt, tanquam de scripto omnia recēsebat, neq; illa prætermittens, quæ de parētū nostrorū vita recordabatur, quęque vel ante vel post ortū meū euenerant. Narrationi aūt is erat propositus finis, vt DEO gratias ageret. Ipsorum.n. parentū uitā, non tā opibus clarā & illustrē, quàm diuina benignitate auctā cumulatamq; demonstrabat, cùm propter confessionē CHRISTI, patris genitores fuissent oppugnati atque vexati: auū autē maternū indignatio regia sustulisset, omniaq; illius bona aliis dominus distribuisset. Attamen adeò per fidē creuisse, vt eo tēpore nullus eis clarior extiterit. Rem aūt eum cumulum diuina clementia suscepisse, vt parentū opes, singulorū filiorū sors superauerit: sibi aūt ex ęqua in fratres partitione reliquū fecisse nihil, sed omnia manibus sacerdotis diuino mādato dispēsasse, & DEO suppeditante talē sibi fuisse vitā, vt neq; tunc iuxta præceptū manibus desierit laborare, neq; ad hominē unquàm respexerit, aut in cuiusquā beneficētia honestè uidendi spē collocauerit. Quinetiàm vt nunquàm petentes repulerit, sic dantes nunquàm quæsiuisse: cùm DEVS occulta quadā ratione paruos labores suos tāquàm semina ad fructū multiplicē benignitate sua perduceret. Sed cùm proprios ego labores, quos sustinuerā, recensērē: primùm, cùm à Valente Imperatore pp fidē fuissemus in exiliū pulsi: deindè, cùm ecclesiarum perturbatio nos ad certamina & sudores euocaret. Nō desines, inquit illa, diuinorū beneficiorum immemor esse? ingrati animi vitiū non cohibebis? non cōparabis parentum rationibus tuas? Atqui si quantum pertinet ad hāc vitā, ea re gloriamur, quod claro genere nati, & honestis orti parētibus sumus, pater quidem illis temporibus & iuuenis eatenus floruit, vt inter ciues & in iudiciis eius gloria consisteret. Pòst aūt eruditio quidem ipsius se longiùs extulit, fama tñ Pontum non est egressa. Satis enim illi fuit in patria clarū esse. Tu aūt, inquit, ciuitatibus, populis, nationibus celebris es. Te ad ferēdū auxiliū, te ad res constituendas ecclesiæ mittunt, & Dei munus non adspicis? nec talium bonorū causam agnoscis? Parentum enim preces te ad hoc fastigium tollunt, nihil aut perexiguum ad eam rem opis habentem domesticę.

Eius sub mortē memorabilis narratio.

Gregorius Nyssenus à Valente pulsus in exilium.

Hæc illa cùm persequeretur, diem equidem produci lōgiùs optabam, nè dulci sermone aures nostras desisteret oblectare; sed cantantiū vox me ad gratias agēdas vespertinas vocabat. Quamobrèm cùm me ad ecclesiā dimisisset, rursùm Magna illa precibus ad Deū accessit. Ac nox quidē itā transacta est. Cùm aūt diluxisset, mihi quidem ex indiciis manifestum erat, diem illum ei huius vitę terminum fore, cùm quicquid in natura virium inerat, febris consumpsisset. Sed illa cogitationis nostræ respiciens imbecillitatem, præclaris illis sermonibus effundens, quod reliquum erat afflictę animæ, in summa spirandi difficultate nos à tristiore spe abducere conabatur. Tum uerò animus meus præsenti spectaculo variis afficiebatur modis. Nam & natura ipsa me, vt par est, ad męstitiam impellebat, cùm non sperarem ampliùs me talem vocem auditurum, sed quamprimùm commu-

Nota hæc de uespertinis precibus.

nem gloriam nostri generis ex humana vita migratu ram putarem,& mens ex ijs,quæ videbat erat tãquàm numine afflata, eamque verè ex communi natura excessisse arbitrabatur. Etenim cùm extremum quidem spiritum duceret, in spe migrationis nihil noui sentire,neque timere in ipso vitæ exitu, sed animo excelso de hac vita iudicantem, quoad animam ageret,philosophari, mihi non hominis ampliùs videbatur,sed cuiusdam Angeli,qui diuina prouidentia formam subijsset humanam, nec ulla cognatione aut necessitudine cum hac vita mortali coniunctus esset: atque ità nihil indecorum admittens, sine perturbatione permaneret,carne ad proprias affectiones non attrahente. Itaque mihi videbatur diuinum illum & purum sponsi cęlestis amorem, quem in animi arcanis abscondi tum aluerat,tunc ijs,qui aderant,ostendere,& cordis affectionem indicare,ad eum,quem desiderabat, festinans,vt corporis vinculis liberata,celeriter illum conueniret. Verè enim ad virtutem cursum intendebat, cùm nihil eorum,quę iucunda sunt in hac vita, oculos eius ad se conuerteret.

In ipso mortis agone vt se gesserit.

Iam maxima diei pars præterierat, & sol ad occasum appropinquabat. At illa mentis alacritatem non remittebat: sed quo magis ad exitum appropinquabat,eo clarius sponsi intuens pulchritudinem,maiore festinatione ad amatum contendebat,non amplius nos pręsentes,sed illum ipsum alloquens, quem defixis oculis contemplabatur. Nam lectulus eius ad Orientem vergebat. Desinẽs igitur nobiscum loqui, precibus deinceps loquebatur cum Deo,manibus supplicans,& tenui voce ita submurmurans,vt quæ dicebantur,mediocriter à nobis exaudirentur. Talis autẽ erat precatio, vt dubium non esset quin funderetur ad DEVM, & ab illa DEVS audiretur.

Precatio eius in supremo spiritu cõstituta.

Tu,*inquibat, Domine,mortis metum nobis abstersisti. Tu effecisti,vt huiusce vitę finis, verę nobis esset principium vitæ. Tu nostra corpora ad tempus somno tradis, rursumque è somno suscitas extrema tuba. Tu terram nostram,quam manibus formasti,tãquàm depositum terræ committis,& quod ei dederas rursùm repetis, quod in nobis mortale atque deforme est,immortalitate & gratia decorans. Tu nos ab execratione peccatoque liberasti,vtrunque pro nobis effectus Tu draconis capita collisisti,qui per voraginem contumaciæ faucibus hominem corripuerat. Tu portis tartari confractis,& debilitato, qui mortis habebat imperium, nobis ad resurrectiouem aditum patefecisti. Tu ad hostis perniciem,& vitæ nostræ securitatem dedisti signum metuentibus te,notam sanctæ Crucis. Aeterne Deus, cui addicta sum ex vtero matris,quem ex totis viribus dilexit animus meus,cui & carnem & animum ab adolescentia mea ad hoc usque tempus consecraui: Tu mihi adhibe angelum lucis, qui me ducat ad locum refrigerii,vbi quietis est aqua,in sinus sanctorum Patrum. Tu qui flammeum fregisti gladium,& paradiso reddidisti hominem, qui tecum cruci suffixus erat, & ad misericordiam confugerat tuam, memento etiam mei in regno tuo. Siquidẽ & ego crucifixa sum tecùm, configens timore tuo carnes meas, & ab iudiciis tuis metuens. Nè separet me chaos illud formidãdum ab electis tuis. Nè impediat inuidus iter meum. Nè reperiantur ante oculos tuos peccata mea,si propter naturæ infirmitatem collapsa, aut verbo, aut opere,aut cogitatione peccaui, condona id mihi tu, qui habes in terra dimittendi peccata potestatem, vt refrigerer, & in corporis spoliatione ante conspectum tuum inueniar non habens maculã in forma animi mei. Sed sine repręhensione & labe suscipiatur animus meus in manibus tuis, tanquàm incensum in conspectu tuo. Hęc dicens, oculis, & ori, & cordi Crucis signum apposuit. Lingua verò paulatim febri penitùs exiccata, uerba amplius non exprimebat,& uox implicabatur. Quarè sola labiorũ dilatatione,& manum motu, eam precationi incumbere cognoscebamus.

Gal. 3. 2. Cor. 5. Psal. 73.

Luc. 23.

Nota antiquissimũ morem Cruce se consignandi.

Cùm interim vesper aduenisset, & lumen illatum esset,illa oculorum orbem explicans, & ad splendorẽ respiciens, ad vespertinam gratiarum actionem pronunciandam promptum animum præ se ferebat: sed voce deficiente, corde & manum motione proposito satisfaciebat, & ad interiorem affectionem labra commouebat. Absoluta autem gratiarum actione,manum ad faciem signandam admouit, & uoti finem adesse declarauit, & magnum quendam ac profundum spiritum ducens, precationem simul & uitam terminauit. Cùm igitur nec spiraret ampliùs, & iaceret immobilis,ego memor eorum,quæ in ipso primo congressu mihi mandauerat,dicens se velle,vt manus mea sibi oculos clauderet, & solitum ori suo præstaret officium: sancto vultui dolore languentem manum adhibui, nè mandatum eius negligere viderer potiùs, q̃ quòd eiusmodi officium oculis eius esset necessariũ: quippe qui, quemadmodùm si in somno naturali, palpebris decorè contecti erant. Et labra itidem clausa,manusque venustè pectori cohærentes. Totus denique corporis situs ea dignitate compositus, vt ornãtium manu non indigeret.

Abit e corpore ad cõcupitũ diu Saluatorem.

Meus autem animus dupliciter angebatur, tum ob ea,quæ cernebam: tum ob luctuosas virginum voces, quibus aures meæ circunsonabatur. Hactenùs enim illę quiescentes,se fortiter gesserant, animoque dolorem inclusum continentes, fletùs impetum compresserant,obseruantes eam,verentesque,quanuis corpus eius iam conticesceret, nè increparentur: aut si qua vox contra præscriptum erumperet,nè magistra ex ea re molestiam caperet. Vbi uerò silentio dolor non potuit ampliùs coerceri, non aliter, quàm si victos eorũ animos quidam ignis exureret, statim in acerbum & incredibilem luctum proruperunt: adeò ut ratio mihi non consisteret amplius in proposito: sed tanquàm alicuius obruta torrentis impetu,crederet perturbationi,seq; totam lamentationibus daret. Aequam autem ac iustam mihi dolendi lugendique causam habere virgines videbantur. Non enim se cõsuetudine, aut gubernatione quapiam humana, aut aliis eiusmodi rebus, quas in calamitatibus suis homines grauiter ferunt, orbatas dolebant: sed tanquàm ab ipsa in Deũ spe,& animorum salute seiunctæ essent, plorabant.

Eius morte sũme dolent sacræ uirgines.

Hæc in lamentationibus suis conquerebantur, dicentes: Extinctum est lumen oculorum nostrorum: erepta est lux, quæ animis nostris in itinere præcedebat: disiectum est uitæ nostrę præsidium: sublatum specimen integritatis: abscissum concordię vinculum: contritum imbecillium firmamentum. Te duce nox erat nobis diei loco, vitæ tuæ splendore illustrata: Iam verò uel dies in tenebras conuertetur. Grauiùs autem præter cæteras luctum intendebant, quæ matrem ipsam & nutricem appellabant. Erant autem illæ,quas penuriæ famisque tempore in alimentorum largitione proiectas in viis sustulerat,alueratque,& ad castam atque incorruptam viuendi rationem informauerat.

Verùm postq̃ animum tanq̃ ex profundo quodam angore collegi, in sacrum illud caput intendens aciẽ oculorum, quasi repræhensus ab ea propter inconditum illũ tumultuantiũ strepitũ, magna voce clamãs: Ad hæc, inquã, respicite virgines, & præceptorũ eius recordamini, quibus ab ea ad oẽ decus & honestatẽ estis institutæ. Diuinus ille animus unũ nobis lachrymarum tempus præscripsit, id fieri iubens, cùm uacaretis ꝓcationi: qđ nunc ẽt potestatis efficere, lamẽtationis clamo-

clamorem pia psalmorum decantatione commutantes. Hæc, quàm maximè poteram, clara voce dicebam, vt superarem strepitum conquerentium. Deindè cohortatus sum eas, vt in proximam domum secederēt, relictis duntaxat aliquibus, quarum opera libentiùs illa, dum viueret, vtebatur.

Vestiana fœmina nobilissima.

In earum erat numero quædam fœmina nobilissima, diuitijs, & genere, & corporis forma, atque alijs nominibus illustris, in ipsa adolescentia constituta. Hæc viro cuidam honestissimo in matrimonio collocata fuerat, sed breui tempore cum illo vixerat. Quarè coniugio liberata, viduitatis suæ custodem & magistram magnam Macrinam elegerat, & cum virginibus plurimùm versabatur, vt ab eis rectam & ex virtute viuendi rationem edisceret. Vestiana illi erat nomen: Pater Araxius vocabatur, vnus è numero senatorum summi consilij. Ad hanc ego: Nunc quidem, inquam, inuidiosum non erit, si defunctæ splendidiorem adiecerimus ornatum, & puram illam immaculatamque carnem clarioribus vestimētis induerimus. At illa intelligere respondit oportere, quidnā illi sanctæ in hoc genere probatū foret. Nihil enim à nobis geri fas esse contra voluntatem ipsius. Omnino autem, quod Deo gratum acceptumq; esset, idem ei iucundum futurum.

Erat quædam præfecta virginum choro in ministerij gradu, nomine Lampadia, quæ sententiam eius de funerum pompis se planè scire dicebat. Hæc à me his de rebus interrogata, (fortè enim intererat consultationi) cum lachrymis respondens: Integrè & pure viuendo, inquit, sancta sibi ornamentum parauit, quod & vitam ipsius decoraret, & sepulturam. Nā quod ad corporis ornatum spectat, nec dum viueret accepit, nec in hunc vsum reseruauit. Quarè ne si velimus quidem, ampliùs licet, cùm ad hāc rem non suppetat apparatus. Nihilne, inquam, reconditum est, quo iusta & exequiæ possint adornari? Quid, inquit illa, reconditum narras? Quicquid reconditi est, in manibus habes: eccè pallium, eccè capitis tegmen, & trita pedum calceamenta. Hæ sunt opes, hæc supellex. Nihil pręter id, quod cernis, in arculis aut thalamis conditū latet. Vnam diuitiarum suarum cellam nouerat, thesaurū cælestem: illic omnia collocauit, nihil reliquit in terra. Tum ego: Quid, inquam, si ad funus ornandum ex ijs, quæ mihi parata sunt, aliquid proferam, num inconsultè factum existimabit? Id præter sententiam eius futurum, se non arbitrari, respondit. Nam etsi, inquit, viueret, duabus de causis non repudiaret honorem tuum, vel propter sacerdotij dignitatem, quam semper venerata est: vel propter naturæ necessitudinem: neque enim alienum duceret id, quod à fratre esset. Idcircò manibus etiā tuis corpus vt curaretur, mandauit.

Nota sūmā Macrinæ paupertatē.

Cùm igitur ita visum esset, & sacrum illud corpus tegi vestibus oporteret, studium inter nos diuidentes circa ipsam, alius aliud cogitabamus. Et ego quidem iussi cuidam ex meis, vt vestem afferret: Illa verò, de qua mentionem fecimus, Vestiana proprijs manibus ornans sanctum illud caput, cùm eius ceruici manum submisisset, Eccè, inquit, ad me respiciens, quale è collo sanctæ monilis ornamentum pendet. Et hęc dicēs, solutis penè vinculis, prætendit manu ferreum Crucis signum, & annulum quendam ex eadem materia. Quæ quidem vtraque cordi semper adhærebant: Et ego: Communis, inquam, sit hæc possessio. Ac tu quidem habeas Crucis insigne: mihi autem hæreditas annuli satis erit: siquidem in huius pala Crux erat impressa. At eum mulier intuens, rursùs ad me, In deligendo, inquit, non aberrasti. Etenim excauatus est annulus sub ipsa pala, ibique de ligno vitæ particulam conditam habet, quod superadiacens pala simili nota significat.

Eccè tibi ferreum Crucis signū, quod illa sēper ad pectus habuit.

In ferreo annulo particulā lignivitæ, id est, S. Crucis, apud se gestauit.

Cæterùm cùm tempus posceret, vt castum corpus veste tegeretur, quod quidem officium ex Magnę mādato ad me pertinebat necessario, cumq; præsens esset, ac simul contrectaret ea, quæ mecùm magnæ illius hæreditatis particeps fuerat, Nè prætermiseris, inquit, intueri rei admirandæ ab hac sancta perfectæ magnitudinem. Quidnam istuc est, inquam? At illa pectoris partem denudans, Vides hoc, inquit, tenue & obscurum sub collo signum? (Videbatur autem puncto simile, tenui acu confecto) simulque lucernam ꝓpiùs admouit ad locum mihi demonstratum. Quidnā inquam, admirandum, si tenue signum in hac parte est? & hoc, inquit, diuini auxilij in magnam Macrinā monumentum, in eius corpore relictum est. Etenim cùm acerbè intumuisset olim hæc pars, & periculum esset, nè tumor secandus esset, aut nè latiùs serpēs malum, fieret immedicabile, si ad loca cordis appropinquasset, rogauit sæpiùs, & obsecrauit mater, vt medici manum admitteret: & eam nanque artem à Deo ꝓ salute hominum ostensam esse. Illa verò cùm aliquā corporis partē alienis oculis aperire morbo ipso grauius iudicaret, ad vesperam, cùm solitam matri proprijs manibus nauasset operam, in sacellum sanctissimum ingressa, totam noctem prostrata, curationū Deo supplicauit, &, quæ ex oculis defluebat, aquam cum terra commiscens, lachrymarum lutum, morbo medicamentum adhibuit. Matri autem examinatæ, hortantique vt medico vteretur, sibi ad expellēdum satis esse respondit, si manu sua mater ipsa locum sancto signo muniret. Quum igitur mater in sinum eius manum intulisset, vt eam partem signaret, signū quidem egit, morbus autem abijt. Sed hæc parua nota, loco horribilis tumoris apparuit, & ad finem vsq; permansit, vt esset, quemadmodùm arbitror, diuinę opis indicium, quo ad agendas gratias Deo continenter moueretur.

Vide pudicitiam.

Vide efficaciā signi Crucis.

Posteaquàm studio nostro finē imposuimus, & ex domesticis copijs corpus exornauimus, non decere dixit ministra illa, corpus ad sponsę similitudinem ornatum ante virginum oculos poni. Sed est, inquit, mihi ex vestræ matris vestimentis nigrum palliū, quod rectè, vt ego quidem sentio, poterit superinijci, nè externo & aduentitio isto vestitus ornatu, sacra hæc pulchritudo illustretur. Quæ sententia cùm valuisset, & palliū adiectum esset, ipsa tamē in amictu pullo, diuina, vt arbitror, potentia & hanc corpori addente gratiam, ità splendebat, vt quemadmodùm in quiete visum ostenderat, radij quidam ex eius pulchritudine planè elucere viderentur.

Splendor corporis eius eximius.

Interim dum hæc agebamus, & virginum cantu lamentationibus commisto resonabat locus, fama nescio quomodo vndique diffusa, omnes finitimi ad funus confluxerunt, adeò vt concurrentes vestibulū nō caperet. Cùm igitur nocturna peruigilatio, vt in Martyrum celebritate, canendis psalmis perfecta esset, & crepusculum aduenisset, confluentium vicinis è locis omnibus virorum & mulierum multitudo, psalmorum decantationem fletibus interpellabat. Ego autē quanuis propter calamitatem animo essem consternatus, tamen ex rebus præsentibus, quoad fieri potuit operā dedi, vt nihil in tali funere desideraretur. Itaq; confluentem populum in genera distribuens, mulierumq; multitudinem admiscens virginum choro, virorum autem turbam adscribens monachorum cętui vnum quendam ex vtrisque studii aptum concinnūque, tanquàm in psalmos canentium congressu, ex cōmuni omnium concentu aptè coniunctum ordinem cōstituere. Verùm cùm paulatim ꝓgrederetur dies,

Vigiliæ ĩ celebritate martyrum.

&locus

& locus præ confluentium multitudine angustus redderetur, surgens qui ei regioni præfectus erat Episcopus, Araxius nomine, (aderat enim cũ vniuersa multitudine sacerdotum) præcepit, vt sensim præcederet tabernaculum. Nam & satis longum viæ interuallum intercedebat, & multitudo alioquin ob motum incitatiorem impedimentum attulisset. Deindè omnes, quos in munere suo obeundo ministros habebat & adiutores, vt sua præsentia corpus decorarent, cohortatus est.

Cùm autem hæc ità constituta studiosè gererẽtur, ego feretrum subiens, illum aduocaui, vt alteram partem sustineret: posteriores verò feretri partes subierunt alij duo de Clero insignes viri. Sensim igitur procedebatur, cùm & qui præibant, pedetentim incederent, & nos item gradatim sequeremur. Etenim cùm frequens populus feretrum circunstaret, nec tã mirabili & sacro spectaculo posset expleri, non erat facile nobis iter facere. Ex vtraque autem parte præcedebat non exiguus diaconorum ministrorumq; numerus: qui omnes ordine progredientes, accensos cereos manibus gestabant. Quæ quidem pompa non carebat mysterio, cùm à principio ad finem vsque decantatio psalmorum eadem voce, triplicique canentium ordine, sicut ille trium puerorum cantus, absolueretur. Porrò cùm inter secessum & sanctorum martyrum ædem, in qua parentum etiam corpora quiescebant, septem octove intercederent stadia, totum propè diem in eo spatio conficiendo consumpsimus. congredientium enim multitudo, quę assiduè magis augebatur, non sinebat nos ex sentẽtia progredi. Sed vbi intrà fores templi constitimus, demùm, deposito feretro, nos ad precationem conuertimus. Quæ quidem precatio populo luctus materiam præbuit. Silentio enim psalmis canendis imposito, cùm sacram illã faciem virginis adspexissent, & parentum iam esset patefactus tumulus, in quem illam decreueramus inferre, vnaque earum nos post eam horam diuinum illud caput non ampliùs inspecturos, perturbatiùs exclamante, & reliquis deinceps virginibus eadem vociferatione subsequentibus, incondita quædam confusio rectè constitutum & sacrum illum psalmorum cantum est cõsecuta. Nam virginum luctu fracti, omnium animi commouebantur. Itaq; nobis nutu silentium imperantibus, & præcone præeunte, & solitas ecclesiæ voces inclamante, vix tandem populus se ad precandum composuit.

Accẽsi cerei gestantur ad funus.

Canũtur Psalmi.

Dan. 3.

Cæterùm conuenienter facto precandi fine, me timor quidam inuasit, considerantem præceptũ illud, quo prohibemur patris aut matris turpitudinem aperire. Et quomodò, inquã, hoc ego iudicium effugiã, si in parẽtum corporibus videro communem humanæ naturæ turpitudinem, cùm verisimile sit, ea collapsa dissolutaque, ad turpem & inconditam peruenisse deformitatem? Hæc autem mihi cogitanti, formidinem indignatio Noe: cuius historia me, quid facto esset opus, admonuit.

Leui. 18.

Gen. 9.

Priusquam igitur corpora nostris oculis essent exposita, pura sindone operta sunt. Nam cùm operculũ esset sublatum ex vtraque parte summa, linteum iniectum est: quo linteo contectis parentum corporibus ego & regionis Episcopus ille, cuius mentionem feci, sacrum illud corpus è feretro tollentes, iuxta matrem apposuimus, atque ita votum vtriusque compleuimus. Vno enim cõsensu semper orauerant Deum, vt corporibus post mortem copularentur, vt quæ inter ipsas fuerat in vita coniunctio, ne in ipsa quidem morte dissolueretur.

Cùm autem iustis legitimè peractis recedendum esset, prostratus ad tumulum, & puluerem osculatus, tristis & lachrymans discedebam, cogitans quãto bono vita esset orbata: cùm mihi in ipso itinere vir quidam illustris in re militari, qui in ciuitate Ponti, cui nomen Augustæ, dux exercitus erat, audita calamitate, atque ægrè ferens, cum subditis humaniter obuiã processit. Erat enim mihi & sanguinis, & amicitiæ necessitudine coniunctus. Hic mihi de ipsa miraculum narrauit, quod vnum adiungens, historiæ faciam scribendi finem. Etenim cùm lachrymis modum adhibẽtes, colloqui cępissemus, ille ad me: Audi, inquit, quale quantumque bonum migrauit è vita: atque ità sermonem exorsus est.

Magna mihi, vxoriq; meæ quondàm cupiditas incidit videndi Virtutis Gymnasium. Sic enim, inquit, locum illum, in quo beatus ille animus degebat, appellandum arbitror. Nobiscùm autem erat filiola, cuius oculum ex pestilenti morbo calamitas occuparat, adeò vt obducta tunica circa pupillam, cõtractoque albore, fœdum esset miserandumque spectaculum. Diuinam igitur illam domum ingressi, ità separati sumus in eo sapientiæ vacantium loco, vt ego quidem diuerterem, vbi habitabant viri, quibus præerat Petr⁹ frater tuus: illa autem intùs, vbi erant virgines, cum sancta Macrina versaretur. Hic cùm aliquantulum essemus commorati, tempus esse duximus, vt discederemus. Iamque discessum adornabamus, cùm vtrinq; nobis humana quædã vis illata est. Nam & frater tuus mihi iubebat, vt manerem, & studiosorum mensæ particeps fierem: & beata illa nõ dimittebat vxorẽ meã, sed filiolam in sinu gerens, non priùs illam se reddituram aiebat, quàm mensam apparasset, & nos philosophiæ diuitijs accepisset. Puellulam autem exosculans, & admouens os oculis eius, vbi pupillam affectã vidit: Si hoc mihi, inquit, concesseritis, vt apud nos esse velitis, gratiam vobis tali honore non indignam referam. Ecquam, inquit puellulæ mater? Est mihi, respondit Magna, medicamentum, ad curandum hunc oculum, appositum. Quæ quidem promissio cùm mihi à quodam ex virginum conclaui nunciata esset, libenter mansimus, posthabita, quæ nos vrgebat, proficiscendi necessitate.

Cùm igitur conuiuium, quod Petrus humanitate & gratia sua condiuerat, haberet finem, vxorque nobis à sancta Macrina omni conuenienti iucũditate recreata remissa esset, lętitia & gaudio pleni, nos in viã dedimus. Et quæ vtrique nostrum contigerant, inter eundum narrabamus: ego quidem quæcunque in virorum conclaui vel videram, vel audiueram, recensebam. Et illa vicissim tãquàm ex historia singula repetens, nihil omninò, quantumuis paruum, omittẽdum existimabat. Itaque cùm non aliter, quàm ex scripto tanquam in altera lance appendens, ordine cuncta percurreret, iamque ad eam peruenisset partem, quę curationis oculi promissionem continebat, narrationem intermittens: Quidnam, inquit, egimus? quomodò neglexim⁹ ꝓmissum ipsius? collyrium, inquam, illud, quod nobis promiserat? Cumque ego item negligentiam incusarem, iuberemque vt celeriter aliquis ad illud poscendum excurreret, infans interim, quæ in manibus nutricis erat, matrem respicit: etiam mater ad eius oculos aciem intendens: Negligentiæ, inquit, nostræ desinas succensere. Eccè tibi bona fide solutum, quod illa promiserat. Veram enim morborum medicinam, quæ precibus fit, nobis exhibuit, cuius ea vis fuit, vt ne vestigium quidem morbi in oculo relictum sit: adeò diuino illo medicamento planè curatus est. Atque ità loquens, filiolam suscipiens, mihi in manus tradidit. Tunc ego miracula, quæ in Euãgelio narrantur incredibilia, cogitatione complectens. Quid mirum, inquam, è manu Dei cæcos videndi

Oculum malè affectũ sanauit Sãcta Macrina.

dendi potestatem accepisse, quandò nunc eius ancilla per fidem in ipsum præstat illas curationes? opus enim cernimus, haud multò miraculis illis inferius. Hæc ille mihi dum narrat, singultus vocem eius intercepit, & subsecuta est copia lachrymarum. Atq; hæc quidem à milite.

Multa eius miracula propter incredulos noluit scribere Gregorius.

Quæ autem ab illis, qui simul cũ ea vixerunt, quiq; omnem illius vitam planè perspectam & cognitã habebant, acceperim, huic narrationi attexenda non cẽseo. Plerique enim pro eo, quantum ipsi possunt efficere, credunt ea, quæ dicuntur. Quæ verò audientis superant vires, tanquàm à veritate remota, mendacij suspicionibus insectantur. Proindè mirandam illam in penuria & fame agriculturam prætermitto. Quomodò in pauperum vsus proiectum frumentum, nec dum distribueretur, nec post imminutum sit, sed eadem mensura numeroque permanserit, aliaq; his longè magis admiranda, morborum curationes, expulsiones dæmonum, & veras futurorum prædictiones: quæ quidem omnia ijs, qui diligenter explorarunt, vera esse constat, licèt fidem superare videantur, nec fieri potuisse iudicentur ab ijs, qui carni magis addicti sunt, qui nesciunt proportione fidei munerum fieri distributionem: & parua quidem dari habentibus paruam fidem, magna autem illis, qui ingenti fide præditi sunt. Quamobrem nè offendantur, qui ad credendum diuinis muneribus sunt imbecilliores, sublimiora illius miracula silentio præterimus, satis esse existimantes, ijs, quæ dicta sunt, eius historiam conclusisse.

MARTYRIVM SANCTAE ET Egregiæ & curationum virtute præditæ martyris Marinæ quam Latina Ecclesia Margaritam vocat. Habetur autem in Simeone Metaphraste.

20. Iulij.

NIHIL æquè lætificat & exhilarat animam bonam & fidelem, vt quod victoria potitorũ athletarum legitur martyrium: & eo magis delectat auditorem, quo meliorem habuerit compositionem, aptamque & probabilem narrationem, & ea recensentem, quæ & persecutoris improbitati, & eorum, qui decertabant, animi magnitudini, quinetiam eius quoque, qui vnà decertabat, Christi potentiæ apta sint & conuenientia. Sit nanque oportet omni ex parte eiusmodi, vt & nihil habeat offensionis, & rẽ rectis auribus ostendat credibilem.

Sanctorũ historiæ q̃dã ab impijs contaminatæ.

Etenim scire oportet, non paucas ex ijs, quæ martyrum res gestas continent, narrationibus, ab initio fuisse adulteratas, vt quæ à gentilibus fortè, aut ab hæreticis, & profanis, & veritatis intelligentia priuatis viris corruptæ, & aut nugis & vanissimis ineptijs sordidatæ ac conspurcatæ, & euidentissimis dæmoniorum doctrinis, prauæque ac sceleratæ mentis execrandis figmentis profanatę, & ad Christi & Sanctorum eius cõtumeliam compositę fuerint. Et ideò fidem decętero adeò labefactant, & tantum ei detrimenti afferunt, vt propterea ne verissimis quidem deinceps assentiat: sed aut omninò ea reijciat ac repudiet, aut, vt quę sint dubia, despiciat, & ea minoris faciat. Quomodò etiam egregię virginis & Martyris Marinę quadã hostis nostri contumelia fuit adulteratum martyrium, verę per passionem eius narrationi, tãquàm puro frumẽto, à communi omnium inimico iniectis zizanijs: illo, inquam, dęmone, qui illic fingitur fuisse in medio eius certamine, & illius vocibus: adeò vt qui audiunt, attendẽtes quàm sit ridicula & absurda dictio illa dęmoniaca, dubitent de ipso quoque martyrio egregię victricis Marinę.

Etenim qui adhuc viuos Iesu martyres inuasit, & eos morte afficiendi insatiabili tenebatur desiderio, nihil mirum, si postquàm excesserunt ad Agonothetam, & sunt pronunciati victores, eorum glorię conetur insidiari per impios, qui falsa loquuntur, admiscens mendacia sanctorum, rerum gestarum commẽtarijs. Inanes ergò omnes fabulas & nugas, tanquàm maligni ludibria, illius mystis abijciens, solis autẽ veris pręclarę huius martyris tam in verbis quàm in factis decertationibus sub ea, quę consistit, veritate illuminante, mentem adhibens, breuemq; orationem, & quę nihil superuacanei contineat, componens, sic & magnę & pręcipuum nomen sortitę Marinę ordine prosequar decertationem.

S. Marinæ patria & parentes.

Hęc ergò beata puella Marina, fuit quidem ex ciuitate Antiochia Pisidię: parentibus autẽ, quò ad corpus quidem attinet, claris. Filia enim erat Aedesij, q̃ fuit illis tẽporibus vel maximè insignis sacerdos idolorum. Cùm autem esset vnica, quoniam matrem citò mori contigerat, extra ciuitatem ad quindecim milliaria tradita fuit alenda eius nutrici. Cùm verò ætate cresceret, & honestate morum, intelligentiaq; & prudentia supra ætatem proficeret, & honorificè à sua nutrice aleretur & educaretur, audiuit verbũ fidei Christi, & id statim in sua defixit cogitatione. Quęuis enim bona anima promptè suscipit eos, qui de bono sunt, sermones, & eo citiùs, quo est meliori ingenio prædita, aut fide acriori.

FidẽChristi confitetur.

Marina ergò cùm esset adhuc admodùm iuuenis, mollisque & delicata adolescentula, vt corpore speciosa & omni ex parte pulchra, ità etiam mente & anima valdè bona, postquàm solum audiuit Deum bonũ, & qui verè est & viuit, pro salute hominum ex puella coniugij experte natum hominem, crucifixumque & sepultum fuisse, & resurrexisse, & cùm ad cælos hominum naturam sustulisset, eam consensu paterno honorasse, statim corde credens, ore quoque est confessa se esse Christianam. Et sic in dies in Dei filium confessione & fide proficiens, optabat Christi confessorum effici particeps & socia.

Atque Aedesius quidem, qui falso nomine appellabatur eius pater, eam propterea auersabatur & abhorrebat. Ea autem Deum cælestem colens supra oĩa, eos, qui pro pietate torquebantur & interficiebantur, valdè venerabatur, & cordis proposito eorum miserens, vnà cum eis dolebat, & vnà patiebatur. Oportebat autem deinceps ipsam quoque sicut verbis & cogitatione, ita etiam factis Christum glorificare. Oportebat fidem quoque eius tentari & probari: & cùm proba apparuisset, simul cum regni filijs commisceri. Etenim quæ sicut granum sinapis cęlestem sementem suscepit anima, non patitur non in magnam augeri altitudinẽ, adeò vt cælestes quoque virtutes in ea habitent. Olybrio ergò, qui tunc erat Præses Orientis, viro audaci, crudeli & cædem spiranti traditur hæc beatissima adolescens, vt tentaretur. Non enim pijs & bonis, sed impijs & malis filijs diaboli, filij Dei omninò traditi & accensi, & per tolerantiam vincentes aduersarium, sic in exultatione, quæ dici non potest, & gloria, patri cęlesti offeruntur. Hęc ergò pulchra virgo Marina, à partibus Asię Antiochiam versùs contendente Olybrio, ab eo in transitu conspecta (contigerat enim, vt tunc exiret beata ad gregem paternum adspiciẽdum) cùm eximia sua pulchritudine eum obstupefecisset & sauciasset, statim capta fuit à parricidæ manibus. Simulatque enim eam adspexit sęuus ille Pręses, eam vxorem duce-

Olybrius Præses eã vult habere coiugẽ.

ducere habuit in animo. Cùm autẽ eam propè stitisset, nomen & conditionem eius & religionem sciscitatus est. Ipsa verò cùm Dominum nostrum Iesum Christum, vt sibi esset adiutor, liberator & redẽptor, inuocasset, aperto ore dicit: Nomine quidem mihi à parentibus imposito vocor Marina: Cùm sim autem nata ingenuis parentibus, glorior me esse ancillam Domini mei & Dei & seruatoris Iesu Christi, qui fecit cœlũ & terram. Cùm sic audijsset Olybrius, & statim ex prima responsione puellæ esset admiratus prudentiam, & anxio fuisset animo, vt est consentaneum, denunciat sequentibus eum satellitibus, vt eam sibi seruarẽt honorificè.

Postquàm ergò fuit intrà ciuitatem Antiochenam, & dijs suis pro more sacrificauit, & laudes, vt mos est, in honorem victoriæ Imperatoris celebrauit. Cùm autem manè surrexisset, & tota ei assistente ciuitate in tribunali præsedisset, iubet sanctam sisti Marinam. Cùm ea autem esset ingressa, & constanter staret in medio, ipse in eius vultum defixis oculis, & eius formæ venustate resolutis præcordijs, corde verò ab eum obsidente amore incensus & liquefactus, sic dixit Olybrius: Sciũt omnes dij, ò pulchra puella, scias autem tu quoq; me moueri misericordia tuæ teneræ ætatis, & tui delicati corporis. Quamobrem rogo te, mihi morem gere, & dijs sacrifica, meliusque tecum agetur, quàm cum omnibus tuis æqualibus. Pecuniarum enim & possessionum tibi immensæ accedent diuitiæ. Eris autẽ clarior & illustrior, quàm omnes fœminæ ciuitatis.

Blãditur ei diabol⁹.

Sancta autem Marina dixit: Ego, quæ didici Deo cæli vero & viuo, & vnigenito eius verbo rationalẽ cultum & sacrificium laudis in sancto spiritu perpetuò offerre, deos, quos non noui, neque placabo sacrificijs, cùm sint inanimi & nullo sensu præditi, & quorum nihil intersit, honorenturne, an contumelia afficiãtur: neque quæ meo effectori debetur, adorationem rebus tribuam inanibus. Præses dixit: Rursùs rogo te, Marina, mihi morem gere, & adora deos inuictos, hoc apertè sciens, ꝙ si meum audiueris consilium, eris mihi vxor honoranda & dilecta, & iam coram tota ciuitate te mihi accipiam cõiugem: & ego quidem ero tibi in perpetuam laudem & lætitiam: tu autem eris mihi in iugem spiritus recreationem, voluptatemque & delectationem. Quòd si non parueris, scias fore, vt in multas incidens afflictiones, igne & ferro consumaris.

Constans respõsum S. Marinæ.

Dixit sancta martyr: Nè existimes, ò Præses, te meæ in Christum fidei rationem inflexurum, aut blanditijs emollitürum, vt te sequatur. Sum enim ancilla Domini mei Iesu Christi, qui pro me sustinuit voluntariam passionem & crucem. Si ergò ille pro me, omninò ego quoque pro ipso debeo mori. Nè putes ergò me esse minis perterrefaciendam. Adsum tibi ad omnia tormẽta, supplicia & mortes impauida & interrita. Habeo enim, qui me confirmet & roboret, & ignominia afficiam omnes tuas machinas.

Cõtemnit cruciatus omnes.

Tunc ira plenus Præses Olybrius, iubet sanctam virginem Marinam humi extensam, virgis cædi immisericorditer. Cùm eius autẽ corpus dilaniaretur, & sanguis quidem terram rigaret, propter ipsam verò totus adspiciens illachrymaretur populus, dictitaret autem præco: Marina, dijs sacrifica, & nè tantam perdas pulchritudinem inconsiderata persuasione: ipsa mansit firma, & minimè cedens. Etenim cùm oculos in cælum sustulisset, & mente Dominum contemplaretur, & rogaret, vt ei ferret auxilium, æquè absque vllo sensu ferebat plagas, ac si alius pateretur. Deindè ad Præsidem conuersa, dicebat: Quæcunq; à patre tuo diabolo tibi suggeruntur, in me fac quamprimùm. Habeo enim Christum, qui me roborat & confirmat, neque timebo mala, quoniam ipse mecum est semper.

Cæditur virgis.

Non sentit plagas.

Cùm itaque ira ebullijsset Olybrius, ferreis eam laminis conclusam, & clauis affixam, iubet ferreis cædi fuscinis. Cùm diù autem laniaretur, & flaccesceret pulchritudo corporis, auertit quidem ab ea faciem Olybrius, & vultum operuit chlamyde, nè videret: vix tandem verò tortores reprimens, iussit vt ea abduceretur in custodiam. Cùm illic ergò seorsùm fuisset egregia illa martyr, mente quidem per preces à se excedens, & ad Deum erecta, clamabat: Domine Deus excelsorum, à cuius facie labãt omnes cælorum virtutes, & omnes principatus & potestates horrent & contremiscunt, omnisque creata, quæ in te continetur, natura omnipotente tuo nutu alteratur, & tua voluntate recreatur & renouatur: Tu Domine altissime, respice è supercælesti tuo throno super me inutilem & indignam tuã ancillam, quoniam sum deiecto animo, & humiliata nimis: quandoquidem speraui in te, & ad te meipsam cõieci: propter nanque nomen tuum sanctum & terribile hæc patior. Intuere, ò sancte, attende mihi sapiẽter, & recrea hoc meum, quod effluxit, corpusculum, & renoua meam animam, eamque tuere & conserua ad regnum tuum supercæleste: quoniam te adoro, & rogo tuam omnipotentem virtutem & potentiam, audẽsq; à te supplex peto: Da mihi Domine Deus meus, vt ipsis oculis possim videre inimicum meum, qui me ex alto oppugnat: & ostende mihi eius mala machinans & auersandum caput: & vt ipse à meis conculcetur pedibus, & vt tanquàm lutum platearum comminuatur & despiciatur: præsta, ò omnipotẽs, vt in me quoquè glorificetur sanctissimum & terribile nomen tuæ bonitatis & clementiæ, in secula seculorum, Amen.

Fuscinis laniatur.

Hæc sancta martyre Marina orante in carcere, repẽtè fit magnus terræmotus: & eccè ipse diabolus susceptа forma & specie terribilis draconis, qui colore quidem apparens varius & multiplex, multis autem, ijsq; sæuis serpentibus per totum corpus cinctus & circundatus: & corpore quidem edens execrandum sibilum, tetrum autem emittens odorem & intolerabilem, Sãctæ oculis adstitit. Celeriter autem eã circuncursans, maximum ei attulit timorem & perturbationem: vasto autem oris hiatu eam circumiens, existimabatur eã integram esse deuoraturus. Illa verò mẽte firma & stabilis, & vt quæ ad Deum omni ex parte intueretur, interrito & constanti animo precibus, quæ dici non possunt, & intensissimis cordis vociferationibus mẽte rapta ad altissimum, & simul signo Crucis signata, disruptum quidem ventrem draconis visa est videre ante suos oculos: illinc autẽ animaduertit se exire integrã & illæsam. Nam quæ eius vitam administrabat virtus sancti Spiritus, ei & inimici ostendit sæuitiam, vt postu lauerat, & præbuit, vt ab eo statim liberaretur & redimeretur.

Diabolus specie draconis ei apparet.

Virtus S. Crucis.

Præter opinionem ergò, quæ nulli culpę erat affinis, martyr Christi Marina à sęuo illo & perniciosо serpente liberata, videt magnam lucem refulsisse in custodia. Crux autem à terra in cęlum vsque peruadens, ostendebatur, tanquàm fons illius luminis: supra Crucem verò conspecta fuit alba columba & tota pura, lucidos emittens splẽdores, Trinitatis, vt mihi videtur, mysterium apertè ostendente visione. Nam per lucem quidem erat ostendi apertè paternam gloriam: ꝑ Crucem autem, Crucifixum significari vnigenitum: per columbam verò, conspiciebatur sancti Spiritus diuinitas, quę & ancillam Dei alloquebatur, & consolans animum addebat, dicẽs. Aue Marina, ratione pręditа Dei columba, quòd vicisti malignum, & bono adhęsisti. Aue & lętare, & delectare ex toto corde tuo, filia supernę Sion: quoniam venit dies, in qua pro tuis meritis ornata victoriæ coronis, & intelligentem Dei requiem cum prudentibus ingressa, apud sponsum & re-

Visio S. Marinæ.

gem

Sanantur eius plagæ diuinitus. gem tuum habitabis. Simul autem hæc de cælo eã alloquebatur,& caruncula renouabatur,& rore spiritus omninò curata,à plagis fuit omninò mundata. Maxima verò exultatione & lætitia beata repleta: Benedicam te Domine,magna voce confitebatur: laudabo te, Domine Deus meus,& glorificabo nomen tuum, quod fecisti mecùm res admirabiles. Extollã te,Domine,& te laudabo,quod meæ miseriæ sis misertus,& me visitaueris, & meum corpus curaueris & animam, & me non tradideris in manus inimicorum:sed etiam defectoris & perniciosissimi draconis vastam speciem ostenderis ancillæ tuæ,& eum in chaos infinitum cum venenatis, quæ eum sequebantur,serpentibus & dæmonijs,ad abyssos amandaueris, & eos in profundum inferorum damnaueris,& eorum terrorem,vt bonus Deus, procul à me abieceris. Et nunc spiritu lætans & exultans in Deo seruatore meo,rogo tuam summè bonam benignitatem, vt me digneris tua per lauacrum regeneratione, & aqua sancti baptismatis:vt quomodò sancto tuo spiritu & sanguine decertationis, ità etiam aqua baptismatis expiata & consummata, digna fiam ingressu tuorum sanctorum. Quoniã tu solus verè sanctus,& in sanctis requiescens, & glorificatus simul cum Patre principio carente,& viuifico spiritu,nunc & semper,& in secula seculorum, Amen.

In his sancta virgine & martyre Marina per totam illam noctem exultante, & Deum glorificante, manè surgens Præses,& in tribunali ante totam ciuitatem & populum præsidens,iubet sacram sisti virginem. Cùm vidisset autem eam adstare totam sanam, & læto vultu Olybrius,& esset admiratus, sic dixit: Vides,ò Marina,quemadmodùm magni dij tui curam gerunt, qui tuæ miserti pulchritudinis, te sanam reddiderũt à tuis vulneribus?Aequum est ergò,vt tu quoque pro accepto beneficio referens gratias, eis sacrifices,& eorũ, sicut tuus pater,cõstituta sacerdos,sacerdotio fungaris, & eos colas.Sancta Marina dixit: Mihi quidem fas non est nec honestum, vt vero relicto & viuo Deo,qui mortuos viuificat,deos colam,qui non viuunt, & eis sacrificem.Te autem maximè decuerit, fueritque sanctissimum,vt abstinens ab errore in rebus huiusmodi, verũ Deum agnoscas,qui corporibus medetur & animis:& ei soli offeras sacrificia & cultus spirituales.

Vruntur pectus & latera ei⁹. Tunc præses iubet, vt ei nudatæ lampadibus pectus vratur & latera. Cùm diù ergo vreretur,& supplex tacitè preces emitteret ad Dominũ nostrũ Iesum Christum in corde suo, dolores facilè sustinuit. Cùm eã autem de ligno deposuisset, iussit magnum lebetem afferri in medium,& eum aqua repleri, & Marinam vinctam in aquam immitti,vt in ipsa suffocaretur.Cùm id autem celeritate maxima factum esset, sancta Martyr vincta,& in vas aquæ iniecta,exclamauit magna voce: Domine Iesu Christe,qui eduxisti vinctos in fortitudine, qui soluisti vincula mortis & inferorũ, & eos, qui habitabant in sepulcris, excitasti tuæ potestatis nutu omnipotenti: Tu Domine altissime,adspice ad ancillã tuam,& rumpe vincula mea,& fiat mihi hæc aqua in vitam æternam, & in supplementum baptismatis à me desiderati, ad depositionem quidem veteris hominis, & qui corrumpitur secundùm desideria deceptionis: indumentum verò & amictũ noui, qui secundùm Deũ creatur in veritate & iustitia. *Ephe. 4.*

Mergitur in aquam. Sic orans,iniecta est sancta illa adolescentula in vas illud plenum aqua. Cùm primùm autem ingressa fuit lebetem,ecce fit magnus terræmotus: & rursùs prima columba coronam ore tenẽs, volauit ipsa hora super aquam,& ingens ignis columna,& Crux super eã, eadem qua priùs figura apparuit beatæ: Et columba quidem cùm tetigisset sacrum caput Martyris, & repentè sursùm volasset,sedit super ipsam Crucem.Quæ etiam athletam placida voce est allocuta: Pax tibi,dicens,ancilla Dei. Nunc confide,cælestem accipiens coronam à manu altissimi.Simul autem atque hoc dixisset, ipsa quoque soluta à vinculis, & ex aqua emergens, cum, quæ explicari non potest, exultatione spiritus diuinissimi magnificans laudabat Trinitatem, vt citra medium baptizata, & mirandum in modum ab ipsa illuminata.

Illic dicitur fuisse factum miraculum valdè admirabile,mihi quidem & omnibus pijs valdè credibile: nẽ pe alas quidem suas expandisse, tanquàm ijs, quæ fiebant,exultantem,diuinam illam columbam,conspectã super illam lucidam,quæ apparebat,Crucem. Cùm in voce autem erupisset apud sanctam martyrem,audientibus omnibus, sic fuisse locutam: Huc adsis nunc,ò sponsa Christi Marina,in supernis mansionibus: & accepta corona incorruptionis, in dilectis Dei tabernaculis cum primogenitis filijs patris choros ducens & lætans,requiesce in seculum. *Vox fit diuinitus ad illam.*

Hanc tanquàm Dei vocem cùm totus populus exaudijsset,& obstupuisset,statim Christo crediderunt viri simul & mulieres in magna multitudine: & seipsos quoque esse Christianos magna voce exclamauerunt, paratos verò se quoquè esse mortem subire pro Christo. Erant autem virorum quidem,vt aiunt,ad quindecim millia,& multæ mulieres. Qui quidẽ omnes Christum esse verum Deum & regem confitentes, deos autem,& dæmones,& eos,qui ipsos colebant, Imperatores aspernantes, & nihilifacientes, neci fuere dediti. Totum enim, qui erat in eius potestate, exercitũ in ipsos immittens Olybrius,omnes interfecit,tanquàm oues ad occisionem se dantes propter fidem in Christũ. Atque hi quidem sic suo sanguine baptizati & expiati, Deo offerebantur. *Multi interficiuntur Christiani.*

Hæc autem cùm impius vidisset Olybrius, pronunciauit capitis sententiam in agnam Christi Marinam. Cùm ea ergò abducta fuisset extra ciuitatem,in eo loco,in quo interempta fuerat ea,quæ dicta est, multitudo,vnus ex militibus apprehenso eius superhumerali, & ense stricto: Extende,inquit,collum tuum, & nunc accipe à Deo tuo desideratum brauium victoriæ: sed memento (rogo te) mei serui tui,quandò fueris in regia cælorum. Reuerà enim vidi hodiè innumerabilem Angelorum Dei multitudinem, te in orbem circunsistentes,& tuam custodientes sanctitatem. Sancta autem dixit:Sustine,ò fili,parumper, vt adstantes parùm alloquar,& precer:& sic implebis id, quod tibi fuit imperatum. Cœpit itaque alloqui eos,qui aderant: Fratres, dicens, & amici,rogo vos, tanquàm indigna altissimi ancilla,audite prudenter hanc meam modicam verborum suasionem. Transcendentes ergò omnem creatã naturam eorum,quæ videntur,agnoscite patrem luminum, & vniuersorum creatorem & Deum. Agnoscite autem eius quoque vnigenitum Deum verbum, Dominum nostrum Iesum Christum: & sanctum & viuificum spiritum. Non est enim aliud nomen, in quo possit aliquis esse saluus. Neque est vllus alius Deus,nisi vnus,qui in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto consideratur,& adoratur in secula, Amen. *Oratio S. Marinæ ad populũ*

Hæc cùm esset martyr locuta ijs,qui aderant, sustulit in cælum cordis oculos, & in gemitibus inenarrabilibus clamauit spiritu:Principij expers,immortalis, carens tempore, increate, qui non potes comprehendi, infinite, & qui non potes inuestigari, Domine Deus vniuersorum, & vniuersæ creatæ naturæ, tam quæ videtur, quàm quę intelligentia percipitur, opifex & administrator,& Saluator omnium,qui sperant in te: ago tibi gratias,quòd me hanc horam deduxeris. Benedico tibi, quòd appropinquauerim coronę tuę iustitię: laudo & celebro tuam inenarrabilem benignitatem

tatem & clementiam, quòd tibi visum sit me cooptare cum electis tuis filijs. Et nunc, Domine Deus misericordię, omnipotens, omnia intuens, adspice ad me miseram & abiectam, & exaudi meam deprecationẽ, & imple meas petitiones ad laudem & honorem & gloriam sanctissimi & adorandi tui nominis.

Preces ei sub mortẽ

Et nunc Domine Deus meus, omnibus, qui propter te mei corporis tabernaculum, quod ꝑ te decertauit, sunt veneraturi, & omnibus, qui ędificabunt oratoriam domum in nomine ancillę tuę, & sacrificia spiritalia, oblationesque & preces tibi in ea offerent, & omnibus, qui ex fide describent martyrium meę decertationis, legentque & meminerint nominis ancillæ tuæ, da eis, Domine sancte, bonorum amator, & animarum amice, remissionem peccatorum: propitiationem & misericordiam eius suppedita pro mensura eorum fidei: neque eos tangat vltrix manus, non mala fames, non pestis execranda, non graue flagellum: neque eis eueniat alius immedicabilis animę & corporis interitus. Omnibus autem, qui in fide & veritate domui meæ, aut nomini meo adhærebunt, & glorificationem & laudem tibi Domine offerent, & sacrificiũ in memoriam ancillę tuę, & per me salutem petent & misericordiam, largire eis, Domine, affluentem bonorum copiam: quoniam solus es bonus, & benignus, & dator omnium bonorum, in secula seculorum, Amen.

Christus ei apparet

Hęc ea apud se precante, eccè rursùs factus est magnus terręmotus, adeo vt non pauci ex ijs, qui illic stabant, humi ceciderint: quinetiam ipse quoque miles, qui volebat ei caput amputare. Ipse autem Dominus cum multitudine sanctorum Angelorum exercitus, ità vt mente possit percipi, assistens: Bono animo esto, inquit, Marina, & noli timere, quoniam exaudiui preces tuas, & quęcunque petijsti, impleui, & opportunè implebo, sicut tu petijsti: Et nunc ideò tibi apparui, vt te ad me è terra recipiam. Tuque es beata, quòd meministi peccantium, quodque coram me pura apparuisti, & apud me gratiam inuenisti. Quamobrem erit tua merces copiosa in cęlis.

Tunc beata Marina impleta gaudio & lętitia, conuersa dicit militi: Agedùm fac deinceps frater, quod tibi est imperatum, vt mihi faceres. Ille autem correptus tremore, nolebat ensem in eam tollere. Ipsa verò eum adhortans, & ei animum addens, vix persuasit beatissima virgo, vt caput sibi amputaret.

Capite cæditur.

Sic pręclara virgo & Martyr Marina, cùm decertationis cursum pulchrè peregisset, legitimumque & perfectum & admirabile subijsset martyrium, quomodò magno dedecore affecit inimicum, ità etiam insigniter Christum glorificauit. Cuius beatam & sanctam animam, per sanctos Archangelos gloriosè sublatam, supercęlestis & quę intelligentia percipitur, Dei domus, quę eam suscepit, habet intùs pro nobis assiduè orantem Christum Dominum nostrum: Quem decet gloria in secula seculorum, Amen.

COMMENTARIVS RERVM gestarum magni Prophetæ Eliæ Thesbitæ: ex Simeone Metaphraste.

20. Iulij. Iuxta Metaphrasten.

ALIQVANDO quidem duodecim tribus Israel erãt simul inter se, nec poterant à se inuicem diuidi, vt quę erant beneuolentię vinculo colligatæ, & cedentes Dei præceptis. Nam cùm post Mosem & Iesum Naue, & qui post illos fuerunt, populi Iudices, Dauid Propheta eis vnctus esset in Regem, & ad Solomonẽ filium is regnum traduxisset, vsq; ad illum Tribus manebant indiuisę, vna nequaquàm diuulsa ab altera: sed vnaquaque conseruante eam, quam ab initio elegerat, concordiam. Postquàm autem eius filius Roboam patris regnum suscepit, &, vt qui esset iuuenis, & non satis nobilis prudentiæ, ijs, qui eius parebant imperio, insolenter est vsus, non tam ad se attrahens, quàm abstrahens & auellẽs, ab illo fuerunt Tribus disruptæ, & aduersùs eum & inter se insurrexerunt. Nam cùm decem earum defecissent, & Hieroboam seruo Solomonis adhæsissent, cum eo habitarunt Samariã, solas duas Tribus habitare relinquentes Hierusalem.

3. Reg. 12

Is autem cùm eos inuenisset moribus dissolutos, ventrique, & ijs, quæ sunt subter ventrem, seruientes, instituit quidem ad omnem genus intemperantiæ, exercuit autem ad omnem impietatem. His cùm & templum construxisset, & in eo duas iuuencas posuisset, vt quæ manibus facta erant, facilè possent colere, vt qui ad ea erant propensi, eis statim adfuere præmia malorum, dum & obsidetur ab accolis & finitimis, & à Babylonijs & Persis sunt euersi, & suis moti sedibus, & passi quæ sunt omnium grauissima. Interim autem etsi facerent ea quæ sunt pessima, non eos tamen omninò reliquit bonus Deus: sed & eos sua dignatus est curatione, & manum præbuit adiutricem. Quinetiam desuper eis dabat responsa, & futuri prædictiones: & quod est maximum, ad eos mittebat Prophetas & Prophetias, vt aliquo quidem modo eos ad se captos traheret. Sed enim cùm ante alios, & cum alijs Prophetam misisset Eliam, iussit eum videre & inspicere, & vlcisci ea, quæ ab ipsis fiebant. De quo nos quoque oportet pauca dicere, vt plurimùm eius verbis vtentes, & ijs, quæ ille loquebatur diuino zelo accensus.

Ibidem.

4. Reg. 17

Ergò is quoque adsit orationi, & nobis proponatur argumentum, & maximè cùm sit eius dies, quem iã celebramus, & quẽ anniuersarijs laudibus honoramus. Hic ergò vir sacrosanctus & diuinus, cũ esset ex Tribu Aaron, & natus in Arabia, tempore ortus sui, quo est in lucem editus, viros candidis vestibus indutos vidit eius pater, & eum in igne ligantes fascijs, & dantes flammam ignis, qua vesceretur. Quod cùm dixisset sacerdotibus, ij dixerunt eum magnum futurum Deo puerum, vt qui futurus esset semper luce plenus, & iudicaret Israel in rhomphæa & igne: qui etiam ab eis appellatus est Thesbites, quòd esset domus, quæ sorte obtigerat sacerdotibus, in qua is habitabat, virtutem exercens ab adolescentia, & flammeam efficiens animam per ignem spirantem sancti Spiritus gratiam.

Hæc eadẽ habet Epiphanius.

Nemo autem omninò contradicet, eum virum fuisse tantum & talem, qui posset & flammam, & rhomphæam, & ignem, & aquam, aliaque admirabilia & habere apud se, & ad alios, cùm vellet, immittere. Horum autem singula explicabit oratio. Postquàm post Roboam & eos, qui deinceps in Samaria consecuti sunt, Reges, Achab accepit imperium, vir moribus prauus, & ab impietate possessus, cui coniuncta erat mulier,

3 Reg. 16

mulier, quæ ei erat par improbitate, vel etiam superabat: (Mulieri nomen erat Iezabel) Ambo verò studebant & diuinos Prophetas malis affligere, & eos, qui erant in illorum potestate, deterioribus assuefacere, vt qui à via recta iam olim declinassent, zelo diuino repletus Elias, qui etiam reuerà & dignè hoc nomine fuerat vocatus, talia Achab liberè loquitur: Viuit Dominus Deus exercituum, coram quo adsto, si erit his annis ros & pluuia, nisi per os meum. His enim iratus Deus vniuersorum, tres annos & dimidium pluuiam è cælo retinuit, imbris defectu terrã exiccans & immittens famem omnium grauissimã. Hinc suum Prophetam honorans, cælum claudendi aut aperiendi, & pluuiam continendi, aut demittendi, ei dat potestatem. Qui etiam illa Achab dixerat ex potestate, quæ poterat facere, & quæ propter virtutis magnitudinẽ à Deo acceperat. Deindè illo relicto, ob diuinum responsum accedit ad torrentem, qui erat ad Orientem ex aduerso Iordanis. Vade enim illuc, audità voce superna, & illinc bibe aquam: & præcipiam coruis, vt alimentum ad te afferant.

3. Reg. 17

Ibidẽ Eliã pascũt corui.

Certè corui, animal gulæ deditum, & longè rapacissimum, panes quidem manè Dei iussu, vespere autem carnem ad Prophetam afferebant: & erat ei sufficiens deinceps alimentum, vt cui nec obsonium, nec aqua deesset ad potum. Postquàm autem aliquot post diebus torrens, cuius aquam bibebat, est exiccatus, rursùs respondens, tanquàm amicus amico, dicit Dominus seruo: Vade hinc in Sarepta Sidoniæ: & illic incides in viduam, à qua aleris: & nullo opùs habebis ex ijs, quæ sunt necessaria.

Ibidem.

Ille autem cùm venisset, (sciebat enim vocanti parere in omnibus) ligna inuenit colligentem viduam, & coctur am panem subcineritium. habebat enim solũ pugillum farinæ, & modicum olei in lecytho, quibus & ipsa, & filij parcè vti volebant. Quam etiã alloquẽs: Mihi, inquit, primùm, ò mulier, appone hunc panem, & modicũ olei lecythi. Deindè tibi & filijs appones, quæ remanserint. Neque enim tibi decætero hydria farinæ deficiet, neque olei lecythus minuetur, donèc fuerit desuper pluuia super terram. Et fecit quidẽ vidua, sicut ei præceptum fuerat, benignè priùs Prophetam conuiuio excipiens, & secundò ipsa & filij vescentes eo, quod remanserat. Quę quidem statim accipit admirabilem mercedem hospitalitatis, videns vasa plena & redundantia. Quod enim dictum fuerat à Propheta, statim peruenit ad effectũ valdè mirabiliter. Quid deindè consequitur? In morbum incidit filius viduæ: & paulò post subijt animæ defectionem. Quem cùm repentè mater vidisset mortuum, toto animo perturbata: Quid hoc est? clamabat ad Prophetam. Cur huc es ingressus, vt mea peccata reuocares in memoriam, & morte afficeres meum filium, ò homo Dei, qui mihi & viduitatis, & omnium erat solatium?

Farina et oleũ nõ minuuntur.

Ibidem.

Elias autem petijt, & accipit mortuum: & cùm eum sustulisset, ponit in eo, in quo manebat, cœnaculo, & eum componit in lecto. In quem cùm ter insufflasset, hanc ad Deum facit inuocationem, dicens: Domine Deus meus, conuertatur anima huius pueri ad ipsum. Et statim (O magnam Prophetæ gratiam) is qui fuerat mortuus, viuebat, & mouebatur, iucũdissimum simul & admirabile matri factus spectaculum. Multi ex illo tempore dies præterierant, & factum est verbum Domini rursùs ad Eliam, cùm iam esset elapsus famis annus tertius, iubens vt & veniret in cõspectum Achab, & futuram pluuiam ei significaret. Nam qui natura est clemens, eorum qui patiebãtur, erat motus misericordia: & suum iam incitat Prophetam, nè eos videat amplius malis affectos: sed de magno zelo aliquid remittat, & eos benignè adspiciat & recreet. Qui iussu Domini alloquitur Achab, cùm priùs esset allocutus *Abdiu, qui cum eo etiam res administrabat, & qui multos ex Prophetis, quos persequebatur Iezabel, occultabat in speluncis terræ.

Excitat puerum mortuũ.

3. Reg. 18

Quem cùm vidisset Achab, quam in eum conceperat, parturiens acerbitatem: Tunc is es, qui peruertis Israel? ei dixit apertè. Atqui oportebat, si nihil aliud, certè ꝓpter nimis diuturnam & admirabilem pluuiæ cessationem, habere eum ad Deum supplicantem, qui potest pluuiam è cælo pluere, ad quod etiam venerat, & quod scilicet erat significaturus. Sed ipse, cùm esset inflatus eius in illum animus, apud illud statim est visus verbis asperioribus. Ad quem Propheta sermones opportunè conuertens: Non ego, inquit, sum qui peruerto Israel, sed tu & domus patris tui, qui vniuersi Domino & Deo relicto, post Baalim (erat autem hoc execrandum idolum) ambulàstis. Sed enim hoc tibi sit curæ, si te vlla Dei subit cogitatio, vt huc deducas & congreges quadringentos eos, qui numerantur, Prophetas ad inuocandum Baal. Quinetiam alios nemorũ seu excelsorum, qui præter hos dicuntur. Numerantur autem ipsi quadringenti & quinquaginta, qui sunt etiã perpetuò socij mensæ Iezabel. Cura autem, vt hi omnes veniant in montem Carmeli, vt ipse quoq; cognoscas, qua de causa conuenerint.

Multi pseudopropheta Iezabelis.

Achab autem, cùm sic visum esset, omnes illic cõgregat. Cum quibus etiam conuenit magna populi multitudo, auditura sermones Prophetarum. Quibus Elias ardenti zelo dicit: Quandiù vos vtrisque tibijs claudicabitis? Si Dominus est Deus, & ipsum scitis colere, ambulate post ipsum: Sin autem Baal ipse est, & eum colẽdum statuitis, post eum similiter ambulate. Populus autem ad hæc nihil respondit. Quos cùm vidisset nihil loquentes, illis rursùs intulit: Eccè ego sum relictus, vt vos quoque scitis, solus: sunt verò quadringenti, qui sunt apud vos, prophetæ Baal. Præterea autem excelsorum quoque quadringenti & quinquaginta, vt iam antè dixeram. Duo boues ad nos deferantur, & ipsi quidẽ vnum accipiant ad sacrificium, & eum secent membratim, & seorsùm ponant supra struem lignorum. Alterum autem cùm ipse membratim conscidero, imponam strui lignorum, ignem nequaquàm accendens. Vnusquisq; ergò nostrum Deum suum inuocet, & qui in igne * exaudient, is scilicet erit Deus. Visumque est hoc verbum vtile toti populo.

Atque illi quidem quomodò ab Elia iussi fuerant, cùm sacrificassent bouem, qui sorte obtigerat, super struem lignorum posuerunt absque igne. Qui quidem & deos suos, & Baal inuocabant, vt inferretur ignis in sacrificium, & ipsum cõsumeret. Fuerunt autem à manè vsque ad meridiem, inuocantes stulti eos, qui sunt inanimi. Fuerunt econtrà illi, sicut reuerà erant, surdi, & nullo sensu præditi. Quos etiam subsannans Elias, dicebat: Dij vestri dormiunt, & vos oportet magis clamare, vt videatis nũ sint intellecturi, aut è somno excitandi. Quibus etiam voces extollebãtur altiùs, & furore incitabantur, & se incidebant gladijs.

Elias irridet pseudo prophetas

Postquàm autem apud illos nihil erat, nisi risus & ludificatio, (Quid enim eis profuissent ij, qui inuocabantur, qui sint statuæ, & reuerà lapides?) Tunc Elias dixit populo: Venite etiam huc ad me, & Dei mei cognoscite potentiam. Et omnibus ad ipsum collectis, accepit duodecim lapides, conuenienter numero duodecim tribuum, & ex ipsis extruxit aram. Deindè ei ligna imposuit, scindens etiam holocaustum in partes. Quoniam verò erat effecturus sacrificium magis admirabile, aqua locum impleuit, & inferiùs in ꝓfundo, & circuncircà, & super ligna, & vbiquè eam dimittens fluere. Quid is enim? Accipite, inquit, mihi quatuor hydrias aquæ, & fundite super holocaustum, & super ligna.

gna. Et dixit: Secundò hoc facite. Et secundò hoc fecerunt. Et rursùs: Tertiò hoc facite. Et tertiò fecerunt. Et erat deindè aqua, tanquàm mare fluens circũ altare.

Tunc Elias oculis in cælum sublatis tam sensùs, quã mentis, clamauit: Domine Deus meus, Deus Abrahæ & Isaac & Israel, exaudi me hodiè in igne, vt hic quoque agnoscat populus, quòd tu es Deus solus, & ego tuus censear esse seruus, & tuum nomen inuocans. licebat autem statim videre (ò arcanum miraculũ) ignẽ desuper descendentem, & omnia penitùs consumentem. Tunc enim holocaustum, & ligna, & aquam, quæ erat circuncirca, & alia omnia exedit. Porrò autem lapides quoquè, & puluerem, & si quid aliud inuenit, elixit, & verè ostendit non esse solummodò ignẽ, cui aquæ repugnasset natura, sed diuiniorem quandam potentiam & maiorem, quàm vt ignis esset operatio.

Ignis cælestis absumit holocaustũ Eliæ.

Quod cùm vidisset totus populus, procidit in faciẽ, & clamauit: Verè Dominus est Deus: ipse est solus. Quibus etiam iubet Elias, vt comprӕhendant falsos illos prophetas, daturos supplicium. Ijque ilicò eos cõpræhenderunt. Quos cùm deduxisset ad torrẽtem Cison, omnes omninò de medio sustulit, igne diuino inflammatus corde propter deceptores. Et ipsi quidem talia præmia acceperunt: Elias autem tunc dixit Achab: Ascẽde, & securus vescere, etenim iam aderit sonus pluuiæ, quam ego venio vt tibi significem, & quam videbis deorsùm descendere. Et ille quidem ascendit, vt comederet, maxima lætitia affectus propter nunciũ. Propheta autem ascendens Carmelum, & se in terram inclinans cõfert ad precationẽ, posita facie inter genua.

Nota eadem pseudoprophetarum.

Porrò autem puero quoquè præcipit, qui cum eo erat, vt ascenderet superiùs, & adspiceret viam, quæ tẽdit ad mare. Qui cùm ascendisset, tunc quidem nihil vidit eorum, quę expectabat videre, pluuiam, inquam, in nubibus. Et rursùs iubet ei, vt rediret septiès ad eandem viam. Et iam cùm septies redijsset, videt nubem condensari, & aquam è mari extollere. Tũc enim significat Achab per puerum, vt vehatur curru, & descẽdat in ciuitatem, nè eum apprӕhendat, quæ futura est pluuia. Cùm primùm autem hoc dixisset, cælum densabatur nubibus, contenebrans, & aquam emittens vehementem, & terram, vt ità dixerim, sitientem pinguefaciens & abundè irrigans. Quamobrẽ emittebat Achab lachrymas præ gaudio, Elia ante eum prosiliente, & suos lumbos fortiter adstringente. Et sic quidem pluuia post tres annos, & alium dimidium, per Prophetæ intercessionem delata est in terram.

Iezabel autem ne sic quidem desistit ab improbitate, neque vitium omninò dimisit: quoniam neq; Aethiops nigrorem, aut Pardus varietates. Sed etiã post factum miraculum irascebatur Prophetę, & eo magis, quòd intellexerat suos prophetas fuisse ab eo interfectos. Ei enim insidiabatur, & moliebatur ei malefacere, minitãs si eum acciperet, fore vt eum morte de medio tolleret, & sicut eorum, qui ab illo fuerant interfecti, illius poneret animam. Quid ergò Elias? Timet muliérculam, (Sic enim de eo traditur) vt humanam ostẽdat naturam esse perturbationi timoris obnoxiam, neque ipse aliud, quàm sit, existimetur propter diuina signa, quæ fecerat.

3. Reg. 19

Iezabel minatur necem Eliæ.

Quo tempore venit Bersabee, quæ est terra Iuda, & ambulat iter vnius diei per illam solitudinem. Cùmq; fuisset defessus ex itinere, sedit humi, veluti cum Deo miserè expostulans, & dicens: Accipe, Domine, à me animam meam: quoniam non sum melior, quàm patres mei. Quem cùm corripuisset somnus, dormit ieiunus prope quandam arborem. Et eccè quidam eum tetigit, (Angelus autem Domini missus fuerat) & dicit ei: Surge, & comede quem ad caput vides subcinericium panem: iuxta quem est etiam vas aquæ, quam bibas. Ille verò surrexit, & comedit ea, quæ erant apposita: & conuersus, rursùs obdormijt. Rursùs secundò Angelus: Surge, inquit, & iterùm comede. grandis enim tibi restat via, quam es confecturus.

Ibidem.

Qui cùm iam comedisset, & firmus valensq; euasisset, permãsit decætero ieiunus totos quadraginta dies, donèc venit ad montem Horeb, illic diuersaturus, & Deum compellaturus. Cùm enim iam illuc venisset, factum est protinus ad eum verbum Domini: Quid tu hic agis, Elia? veluti eum prouocans ad respondendũ. Ille verò: Zelans, inquit, zelatus sum pro Domino, ꝙ te dereliquerunt filij Israel: altaria tua destruxerunt, & Prophetas tuos occiderunt, & relictus sum ego solus, & quærunt animam meam, vt eam à me auferant. Rursùs autem, quæ audita fuerat, vox ei dicit: Crãs egredieris, & stabis in mõte coram Domino. Eccè ergò trã sibit Dominus: & eccè spiritus validus, dissoluens mõtes & conterens petras. Nõ in spiritu Dominus, & post spiritum commotio: nõ in commotione Dominus, & post commotionem ignis: & post ignem vox auræ tenuis, & illic Dominus.

40. dies ieiunus permanet Elias.

Visio Eliæ.

Hęc cùm audijsset Elias, & à se veluti discessisset, (nã vel parua Dei visio potest mentem sede sua dimouere, nedùm talis Dei aduentus, & præsentia, seu operatio) vultu operto egreditur, & stat in ostio spelũcæ. Et vox rursùs extitit, quæ ei respondebat, dicẽs: Quid tu Elia? sicut priùs. Ille verò interno adhuc zelo incensus, eadem recenset, quæ priùs fuerat persecutus: altariũ, inquam, destructionem, Prophetarum euersionem, se solum fuisse relictum, seipsum quoque fuisse propemodum cum alijs interfectum. Cuius animi ægritudinem consolans, qui est diues in misericordia: Nè putes, inquit, te solum esse relictum, neque mansisse solũ à malo intactum. Qui enim apud me manent, numerantur septem millia, qui genu nunquàm flexerunt ante Baal, & nec animo, nec corpore tribuerunt simulacris adorationem.

3. Reg.

Postquàm autem quæ audita fuit vox, ad alia conuertit prophetam, nempe & ad vngendum Regem Azaelem illum, & Iehu, quinetiam Eliseum in Prophetam, qui etiam illi erat comes futurus: ipse ea executurus, quæ ei imperata fuerant, abijt eò profecturus. Atq; Eliseum quidem inuenit cum bobus arantem: erant enim ei duodecim iuga. In quem cùm iniecisset pallium, ex ouilla pelle confectum, is statim omnibus relictis, & domo, & agris, & bobus, illum est secutus, ministrans in omnibus, totus toti adhærens.

Eliseus, relictis omnibus, adhæret Eliæ.

Non parùm deindè temporis prӕterierat, & rex Achab mente insatiabili, vineam Naboth petijt sibi dari ad faciendum hortum olerum. Ille verò non dedit, & ꝙ eam hæreditatem haberet à parẽtibus, & ꝙ tãquàm aliquid magnum, eam possideret vineam. Ille verò animi affectus ægritudine, vxori Iezabel renunciat id, qđ factum fuerat. Illa verò, vt quæ sciret & dolos struere, & insidias componere: Nè sit tibi curæ, dicit marito: Ego enim te dominum vineæ efficiã, & medebor omninò dolori, quem ex ea re accipis. Scribit autem libellum nomine Achab, & eius obsignatũ signaculo: quẽ mittit ad eos, qui habitabant cum Naboth. Continebãt aũt ea, quæ scripta fuerãt, vt & ipsi ieiunarẽt, & in medio populi sedere facerent Naboth. Deindè aduersus eum duos falsos testes producerẽt, quòd is Deum & regem benediceret (quod quidem videbatur eis esse execrandum) deindè vt lapidibus appeteretur, & mortis subiret supplicium.

3. Reg. 21

Et mali quidem vicini, Iezabelis consilio, & actum composuerunt, & Naboth interemerunt, eum obruentes lapidibus. Postquàm autem impudens hæc audiuit fœmina, marito dicit: Surge, & esto hæres vineæ: mortuus est enim Naboth, qui tibi non concessit, quod volebas.

Naboth iniqua cædes.

lebas. Achab autem cùm resciuisset interfectū fuisse Naboth, dolore affectus,& disrupit tunicam, & se sacco induit,seu verè,seu fictè. Non enim recessit ab ea, quam desiderauit, vinea: sed statim profectus est, vt eam possideret, & cædem omnino sibi ascriberet, quæ iam propter uineam perpetrata fuerat.

Sed enim Dominus statim dixit Eliæ Thesbitæ: Dic hæc Achab, ei factus obuiam: Quoniam occidisti,& quæ non est fas, possedisti, scias quòd in quo loco linxerunt canes sanguinem interfecti, tuum quoque lingent. Quinetiam in eo laudabuntur meretrices. Et alia præterea, quæ Propheta singulatim persequitur. Qui quidem cùm ei occurrisset, ille, ut qui nosset cur uenisset: Num inuenisti me, inquit, inimice mi? Ei autem dicit Elias: Inueni, quoniam malū fecisti in conspectu Domini, & prouocasti eum ad iracundiam. Quamobrem exterminaberis, & eris desertus simul cum domo tua, adeo ut omnes intereāt, & nullus relinquatur, qui mingat ad parietē. Quinetiam tuum cadauer canes & cæli uolucres simul edent,& pascentur deuorato sanguine. Eadem autē, quæ tu, patietur quoque Iezabel: Nam pręter alia, in propugnaculo excedetur pariter à canib. ut sit eius supplicium omnibus manifestum.

Vltionē diuinam prædicit Elias Achab.

Et Propheta quidem hæc dixit Achab: ille autem cùm audisset,& corde sauciatur, & suam rumpit tunicam, corpus quoque affligens ieiunio, & se sacco cingens: quæ erant omnia signa internæ animæ compunctionis. Dicit itaque Dominus Eliæ: Vidisti quomodo compunctus sit Achab à facie mea? Non inducam ergò malum in diebus eius, sed in diebus filii eius. Quem, cùm ipse quoque malus fuerit, & quæ sunt deteriora, facere elegerit, euestigio etiam consequetur iustitia. Non multum intercedit temporis, & moritur Achab. Imperium autem suscipit eius filius, qui uocabatur Ochozias, uir impius, & qui Baal habebat pro Deo. Qui etiam cùm in morbum incidisset, misit ad eum sciscitatum, an à morbo conualesceret: quinetiam ad Myan deam Accaron, ut ex ea sciret, an sanitatem esset perfectè recuperaturus.

En quid possint opera pœnitētiæ.

3. Reg. 22

Quod Deus ęgrè ferens, iubet Elię, vt dicat ijs, qui ab illo missi erant: Quoniam rex uester, Domino Deo derelicto, misit ad inanima de sanitate interrogaturus, sciat fore, vt nec liberetur ab ægritudine, neque descendat ab eo lecto, in quo nunc iacet: sed in eo moriatur, & abrumpat animam, suæ improbitatis colligens manipulos. Cùm his autem Elias in via occurrisset,& quæ Deus dixerat, ad verbum renunciasset, ij reuersi omnia dixerunt Ochoziæ, nihil celantes eorum, quæ dicta fuerant. Ille uerò cùm de eius figura & forma, & zona esset sciscitatus, cognouisset autem esse Eliam, mittit statim quinquagenarium cum ijs, qui ei parebant, ut eum compręhenderent,& ad ipsum deducerent.

Ille autem cùm uenisset,& solum in monte offendisset: O homo Dei, inquit illi, Rex te uocat: Descende. Propheta autem: Si homo Dei, inquit, ego sum, descendēs ignis de cælo, comedat te cum eo, qui te sequitur, populo. Et protinus ignis inuadens iussu viri iusti, omnes simul consumpsit. Ochozias autē rursus alium misit quinquagenarium: qui cùm ipse quoque renunciasset Prophetæ ea, quæ Rex iusserat, easdem quoque subiit pœnas, vt qui ipse quoque fuerit ab igne consumptus. Sed Rex insipiens, adhuc in suo cœpto perseuerabat: necdum eius coercebatur uoluntas.

Ignis deuorat duos quinquagenarios.

Quocirca nec destitit quidem tertiū mittere qnquagenarium. Qui cum metu accedēs ad Prophetā, illius appræhensis pedibus, petiit ueniam, quòd nolens eò uenisset,& ei significauit, quòd eum Rex accerseret, supplex petens, ne easdem pœnas lueret, quas priores, nec diuinitus immissi & ardentis ignis fieret materia. Propheta autem iussus ab Angelo descendere ad Regem, venit ad eum, illæso conseruato qnquagenario. Cui etiā dixit, ut res se habebat: Quoniam Deum quidem dereliquisti, à Baal autem petiisti auxilium, idolo inanimato,& præterea sciscitatus es muscam Accaron, quæ ipsa quoque est molestum animal, quæ oritur ex stercore, scias fore ut non descendas de lecto, in quo ęger decubuisti: quod etiam tibi nuper significaui: sed morte in illo moriaris, vt etiam tibi sit supplicium ineuitabile. Et eius quidem fuit talis uitæ exitus.

Tribuum autem, quæ erant in Samaria, Rex fuit eius frater Hieroboam, ad quem etiam translatum est imperium. Sed enim Elias, qui abhinc versabatur cum Eliseo, quem etiam, ut dictum est, diuino responso vnxit in Prophetam, erat deinceps cum illo, sub eodem tecto simul, & eodem vtens vitæ genere,& omnino inseparabilis. Cùm autem esset igneos currus mox ascensurus,& cum eo, quod deorsum deprimit, pondere ad superos venturus & assumendus, iam tandem transiens Galgala, & in Bethel vēturus, & cū se solo & Deo versaretur, iubet Eliseo manere in Galgalis. Ille verò non parebat ei, neque ab eo recedebat: eius enim sermones eum ceperant,& planè uinctum tenebant. Quamobrem inuitus quidem, sed eum tamen secum assumit Elias.

4. Reg. 2.

Qui cùm ambo uenissent in Bethel, & dies aliquot in eo loco simul versati essent, rursusque statuisset Elias ire Hiericho, iterùm præcipit Eliseo, ne veniat cum ipso. Ille autem, sicut prius, parere noluit, fuitque firmo & constanti animo, ut qui sentiret se futurum quodammodo dubium & ancipitem, si se sensisset separari à magistro. Quocircà cùm is nesciret, quid ageret, concedit ut secum rursus veniret: quos etiam sequebantur alii quinquaginta. Ij verò erant filii Prophetarum. Postquàm autem Elias appropinquauit Iordani, qui eo, quòd esset maximus fluuiorum, & instar maris inundaret, non poterat transmitti: eum cùm percussisset pallio, & in duas partes diuisisset, sibi & Eliseo iter reddit expeditum, & aridam facit eam, quæ est humida.

Qui postquàm traiecit, Pete, ait Eliseo, quod vis tibi faciam, priusquàm à te assumar. Ille autem dicit ei: Fiat duplex spiritus tuus super me. Is uerò dixit: Fuisti durus in petendo: pro eo, quod est: Fuit magna & difficilis tua petitio, & quæ non facile potest concedi: attamen si uideris me assumi, erit tibi sicut petiisti, ne sit tua fides hebetior. His autem adhuc ambulantibus, & simul colloquentibus, ecce currus igneus & equi ignei, & diuiserunt eos à se inuicem. Et cùm currum ascendisset Elias, assumptus est in cælum in commotione, & quo nemo alius ascenderat cum corpore. Coniunctam enim carnem non amisit, sed adhuc cum ea uiuit.

Elias curru igneo vehitur ī cælum.

Cùm eum autem uidisset Eliseus ascendentem: Pater mi, clamabat, pater mi, currus Israel, & auriga eius. Et non uidit ipsum amplius: & dolore affectus, appræhendit vestimenta sua,& ea discidit. Elias verò pallium suum ad eum ex alto deiecit, ut uel ipsum uidens, acciperet cōsolationem, & per ipsum faceret, quæ uellet. Postquàm enim illud accepit, reuersus stetit in margine fluuii. Et cùm non posset traiicere, percussit aquas pallio, imitās magistrum, & aquis statim diuisis, per aridam transit in humida, sicco pede pręteriens Iordanem.

Pallio Eliæ diuidūtur aquæ Iordanis.

Quē cùm, q erāt in Hiericho, sic uidissent transmisisse,

misisse, dixerunt: Reuera quieuit spiritus Eliæ super Eliseū. Scit n. ille uel assumptus magna largiri iis, q ei germanè & syncerè adhęrēt: quoniā ille à Deo accepit oīum maxima, & q̄ nullus alius. Cui. n. concessum fuit cęlos claudere, aut aperire? Cui aquam continere, aut vnquàm deferre in terram? Cui aqua excitare ignem ad sacrificium, & id cum aqua consumere? Quis alio igne binos vrit quinquagenarios ad arguendum scelus? quis ardenti zelo interficit Prophetas dedecoris, propter ea, quæ colebant, simulacra? Quis (ne multa dicam) Deū vidit in aura tenui, cùm inedia se prius attenuasset? Hæc enim omnia sunt solius Eliæ, & eius, qui erat in eo, spiritus.

Quæ sunt autem maiora, prætermisit oratio, ne videretur dicere, quæ sunt incredibilia, & à vulgo minime admittenda. Qui ne in hodiernum quidē diē mortis fecit periculū, sed assumptus manet expers senii, qui, ut arbitror, unà uersatur cum angelis, quorum incorruptionem & materiæ uacuitatem per puram uitam est imitatus. De quo maximè à Dauide quoque dictum est, Longitudine dierum eum esse impletum, & Dei salutare ei esse ostensum.

Psal. 90.

Etenim is etiam cernitur in transfiguratione vultum Dei nudum adspexisse, stans facie ad faciem. Porrò autem etiam in fine seculorum, quando Dei adueniet perfectum selutare, ipse Deum venientem prædicabit ante alios, & aliis ostendet scilicet, & multis diuinis signis diem, qui est occultus, confirmabit & patefaciet. Cui nos etiam parati occurramus, hunc diē habentes admirabilem, nobis complanantem eam, quæ ad illum ducit, semitam, & ad cælestia deducentem tabernacula: In Christo Iesu Domino nostro: Cui gloria & potentia nunc & semper in secula seculorum, Amen.

Matt. 17
Matt. 4.
Mat. 17.

COMMENTARIVS DE SANCTO Propheta Daniele, & de sanctis tribus pueris, Simeone Metaphraste authore.

IVLII 21 secūdum Latina Martyrologia.

CVM Nabuchodonosor rex Assyriorum ciuitatem Hierusalē bello cepisset, & magnam illinc prædam egisset, & plurimos abduxisset bello captos, & splendidè ac magnificè reuersus esset Babylonem, sui imperii sedem, nobilissimos pueros Iudæorum delegit, & sibi ad suum attribuit ministerium. Inter quos erant etiam quatuor ex iis, qui à rege Dauide ducebant originem: pulchri quidem specie corporis, pulchri autem specie quoque animæ, ingenuumque & liberalem adspectum pulchrè ex vtrisque ostendentes: qui etiam ad Ezechiam & Iosiam viros iustissimos genus proximè referebant. Cùm illos ergò *excidisset, & prouidisset, ut ex mensa regia alerentur, tradit pædagogis, vt in externa sapientia & ipsa Chaldæorum doctrina pulchrè erudirentur. Ex his unus quidem uocabatur Daniel: qui ipsum verò sequebatur, Ananias: & tertius Azarias, & alius Misael. Mutatis autem eorum nominib. Danielem quidem uocat Baltassar, Ananiam Sidrach, Azariam uerò Misach, & Misaelem nominat Abdenago. Quos quidem & rex amabat, & benignè admodum eos adspiciebat, eorum laudans indolem: & q̄ non solùm ualebant ingenio ad disciplinas, sed eis quoque magnum adferebat ornamentum solertia, & modestia. Sed sic quidem erat rex affectus in pueros.

Dan. 1.

** excepisset.*

Diuinus autem Daniel non solum erat laudator virtutis, sed eam etiam diligenter exercebat. Et ideo asperitate uitæ corpus affligebat, & ciborum mensæ regiæ non solùm recusabat esse particeps: sed aliis etiam cognatis, tribus, inquam, pueris sic suasit ut facerent. Cùm utriusque ergo visum esset, ab omnibus abstinere animatis, & uesci solùm seminibus, & oleribus, accedentes ad Aschanetum archieunuchum, cui erat commissa eorum cura à rege, eum rogarunt, ut quæ ab ipso rege ad eos afferrentur, ipse accipiens consumeret: pro eis autem præberet legumina & dactylos ad nutrimentum, & si quid aliud vellet ex inanimis. In hac enim vitæ ratione dicebant se esse educatos ab initio, aliam uerò despicere. Ille autem dicebat se esse quidem paratum inseruire eorum voluntati: sed timere, ne id rex resciseret ex corporum gracilitate & uultus pallore. Necesse enim esse, ut eis simul mutentur corpora & colores cum ratione uictus: & maximè, ne cum alii pueri sint bonæ habitudinis, ipsi sint ei causa periculi & supplicii. Cùm itaque cautione hac in re uteretur Aschanes, ei persuadent pueri illi egregii, ut decem dies hæc illis præberet experiendi causa: & si non mutaretur quidem eis corporum habitus, sineret in eis perseuerare. Sin autem uiderit diminutos, & aliis se habentes deterius, eos ad priorem uictus reducat rationem, & faciat ut fuit ei imperatum. Cùm uerò eo alimento utentes nihil offenderentur, sed & corpora eorum melioris essent habitudinis, quàm aliorum, & adspectu pulchriora, adeo ut qui eos videbant, putarent Danielem quidem & tres alios viuere in omnibus lautitiis & deliciis: alios autē pueros uesci parcius, nec eis suppetere ea, quæ sunt ad vsum necessaria.

Daniel corpus castigat.

Daniel cū socijs regijs epulis anteponit legumina.

Ex illo tempore, cum reuerentia, Aschanes quæcunque quidem è sua cœna, ut solebat, ad eum mittebat Rex, ipse accipiebat: quæ prædicta sunt uerò, eis suppeditabat. Illi autem, utpote quòd eis animæ propterea euaserant mundæ & aptæ ad suscipiendas disciplinas, omnem citò didicere doctrinam, tam quæ erat apud Hebræos, quàm quæ apud Chaldęos: maximè verò Daniel, qui cùm iam esset satis doctrina prouectus, studium quoque posuerat in iudicio somniorum: eique Deus manifestè apparebat: à quo cùm eius mens informaretur, ex futuris multa euidenter prædixit. Secundus annus præterierat, ex quo capta fuerant Hierosolyma, & Rex Nabuchodonosor somnium uidet admirabile, cuius euentum in somnis ipse Deus ei significauit. Ille autem cùm surrexisset è cubili, & ipsius somnii est oblitus, & illius, quam à Deo habuit, coniecturæ. Chaldæis ergò protinus accersitis, tam qui erant inter Magos eximii, quàm qui periti diuinationis, dixit eis se uidisse somnium, & quid significauerit: porrò accidisse, ut eorum obliuisceretur quæ uiderat: & iubebat eos dicere quodnam esset somnium, & quænam esset significatio. Illis uero dicentibus fieri non posse ab hominibus, ut, nisi ipse exposuisset uisionem, coniecturam enunciarent: ipse mortem minatus est sapientibus, nisi ei & uisionem reuocarent in memoriam, & coniecturam simul enunciarent: & statim iussit omnes interimi, cùm pronunciassent se nō posse facere id, quod iussi fuerant.

Victus tenuitas facit ad suscipiendā eruditionem.

Dan. 2.

Cùm hoc intellexisset Daniel, iussisse Regem omnes occidi sapientes: inter hos autem se quoque cum cognatis uenire in periculū, accedit ad Arioch vnū ex Regis satellitibus, & rogat, ut ei dicat causam, propter quam Rex tam improbè iussisset occidi omnes sapientes Chaldæos & Magos. Cùm uero de somnio ex eo intellexisset, & quod iussi à Rege hoc ei declarare, qui fuerat oblitus, dixerunt se nō posse: & propterea

pterea Rex ira motus, eos morte damnauit: rogauit Arioch, ut intraret ad Regem, & peteret Magis unã noctem, & in ea hanc differret interemptionem. Dicebat enim se sperare, fore ut cùm in ea Deum orasset, somnium cognosceret. Et ille quidem hæc Regi quàm primùm renunciauit. Ille autem cupiens scire, quænam esset uisio, & quænam esset eius significatio, iubet sustineri Magorum interemptionem, donec sciret, quidnã dicturus esset Daniel, & quænam esset eius uirtus. Hic ergò beatus cùm tota nocte cũ cognatis ad se secessisset, tota nocte Deo supplicauit, ut Magos seruaret & Chaldęos, cum quibus ipse quo que simul erat periturus, & liberaret ab ira Regis, aperiendo ei uisionem, cuius Rex erat oblitus. Deus autem simul & misertus eorum, qui erant in periculo, & uolens suum Prophetam reddere gloriosum, ei significat somnium, & aperuit coniecturã: & cùm ꝑtinus Daniel hæc Azariæ & cæteris aperuisset, eos, qui uitæ spem abiecerant, & in mortem suam defixerant cogitationẽ, immutat & reddit lętiores & animo alacriores.

Danieli diuinitus reuelatur somnium Nabuchodonosor.

Cùm Deo autem cum eis egisset gratias, qui miser tus fuerat eorũ ætatis, & esset dies, accedit ad Arioch & rogat, ut eũ ducat ad Regem. Dixit enim, se ei velle somnium significare, quod ei accidit, ut nocte uideret præterita. Ingressus verò, primùm se excusauit, nolens aliis Chaldæis uideri sapientior: & quòd cùm nullus illorum potuisset inuenire somnium, ipse id esset dicturus. Non enim per experientiam, neque quòd sit subtilioris & solertioris ĩgenii, hoc accidit, sed nostri, inquit, misertus Deus, qui ueneramus in mortis periculum, mihi pro mea anima & eorum, q̃ sunt eiusdem gentis, precanti, & somnium aperuit & eius expositionem. Non minorem enim nostri doloris, quàm tuæ gloriæ curam gerebam, o Rex, qui uiros tam bonos & tã honestos, iniquè mori iusseras, cùm nihil peccassent, quod esset humanæ sapientię: sed hoc ab eis exegisses, quod erat solius Dei opus. Tibi ergo o Rex cogitanti, qui post te esset mundo imperaturus, volens Deus significare, tale ostẽdit somniũ. Visus es tibi videre magnam statuam stantem, cuius caput quidem contigit esse aureum: humeros aũt & brachia, argentea: ex ære verò, ventrem & femora: tibias & pedes, ferreos. Deinde lapidem vidisti abruptum à monte, incidere in statuam, & eam comprehendere ac conterere, & nullam eius partẽ relinquere integram: aurum aũt & argentum & ęs & ferrum vel puluere fieri subtilius: & statuam quidem uento spirante dispersam fuisse in aerem: lapidẽ verò adeò creuisse, ut uideretur vniuersa terra ab eo fuisse repleta. Atque somnium quidem, quod ipse vidisti, fuit tale. Eius autem coniectura hoc modo se habet.

Interpretatio somnij regij.

Aureum quidem caput, te significabat, & qui ante te fuerunt, Reges Babylonios. Duę uerò manus & humeri, à duobus Regibus dissoluendum esse vestrum principatum, à Persis, inquam, & Medis. Illorum autem principatum destruet quidam alius ex occidente, ære indutus. Is est Alexander Macedo: & eum faciet alius cessare, uiribus ferro similis. Superabit autem omnino propter ferri naturam. est enim is fortior aureo, argento & ære. est verò id potentissimum Romanorum imperium. Significauit aũt ei etiam de lapide, dicens: Lapis qui fuit scissus sine manibus, est Christus. Illud uerò, Sine manib. prædixit eum sine coitu esse nasciturum ex utero à labe alieno.

Maximis honorib. a rege afficitur Daniel.

Nabuchodonosor autem cùm hæc audiuisset, & hoc esse, quod ei apparuerat, somnium intellexisset, stupuit Danielis ingenii magnitudinem: & protinus parua omnia, & ipsum regnum, & imperii magnitudinem esse ducens, surgit è throno, & Deo paribus illum afficit honoribus. Præterea uerò ei quoque sui Dei imposita appellatione, eum totius regni effecit curatorem. Quinetiam eius cognatos, qui erant ei virtute pares, Azariam, inquam, & cęteros, creat principes Babylonis: quos paulòpost contigit propter inuidiam incidere in periculum, cùm Regem offendissent hac de causa: Rex ille Babylonis, felici rerum successu, & infinitis diuitiis, & multitudine earũ, quas *subiunxerat, gentium, in superbiam elatus & ualdè inflatus, & propemodum propter leuitatem se Deũ esse visione appræhẽdens, propemodum se uel deos eo ipso die putabat posse fingere, & suarum manuũ opera deos contendebat efficere. Hinc factum est, ut cum auream cõstruxisset statuam, sexaginta quidem cubitorum altitudine, sex autem latitudine, eam statuerit in medio cãpo Babylonis, qui uocatur Deera. Et cùm esset eam consecraturus, ex tota terra, cui imperabat, cõuocauit primos satrapas. Dederat uerò eis quoque signum, ut non tam temere, nec absque aliqua ratione ei honorem tribuerent: sed tanquàm signo dato accedentes, cum magno metu adorarent. Fuit autem tale signum: Quando, inquit, audierint tubam, hoc magna uoce significantem, tũc oportet, inquit, procidẽtes adorare statuã: eos uerò, qui hoc non fecerint, continuo iniici in fornacem ignis ardentis. Vt enim esset ei maius & clarius certamẽ pro statua, iubet fornacem ex diametro distantem, pice, sarmentis, naphtha & stuppa accendi è regione statuæ: ut si quis conuinceretur iussui Regis non assentiens, in fornacem statim conijceretur.

**subiugarat, aut *subiecerat.*

Dan. 3.

Aurea statua Nabuchodonosoris.

Cùm omnes ergo, ut iussi fuerant, iam resonante tuba adorarent statuam, hi tres soli recusarunt hoc facere, ut sacra docent eloquia: ut qui patrias leges transgredi minimè sustinerent, & Deum dedecore afficere, & simulacro offerre adorationem. Hinc factũ est, ut apud iniquum Regem accusarentur: Accedentes autem, qui eos accusabant, Rex, dixerunt, ij, quib. à te datum est imperium regionis, Sidrach, inquam, hic, Misac, & Abdenago, neque omnino sustinẽt adorare imaginem, neque tuis iussis obediunt. Hęc cùm illi dixissent, ij statim producti sunt ante tribunal regium. Quid ergo deinceps est consecutum? Ille quidem rogauit, an uera essent, & nollent auream statuam adorare cum aliis. Dicebat enim se non credere hæc esse uera. Illi uero magno & excelso animo dixerunt, se nullum alium habere, nisi solum Deum in cælis: qui nos potest, o Rex, eripere ex hac fornace ardente, & ex tuis manibus. Certo enim scias, quòd nos deos tuos non colemus, & auream, quam posuisti, statuam non adorabimus.

Triũ puerorũ magna animi uirtus

His tyrannus non minus ira accẽsus, quàm fornax ardens, iubet iratus uiros robustos, Azariam cum cæteris, vinctos cum uestibus & tibialibus, ita ut erant, in fornacem inijcere. Et illi quidem statim in ignem iniecti, diuina prouidẽtia cõseruanẽ illęsi, & admirabiliter ac cõtra opinionẽ manifestũ effugiũt periculũ. Non. n. eos omnino ignis attigit, neq; eos vlla afficit molestia. Sed cùm vnà cũ eis descẽdisset & Angelus, statim quidẽ à circũpositis relaxantur uinculis: aura aũt rore adspergens, eis euasit ignis, & tanq̃ in thalamo in media flammà stantes, laudabãt Deũ uniuersorũ: Benedictus es, dicentes, Domine Deus patrum nostrorum, & laudabile & gloriosum est nomẽ tuũ in secula: & quæ deinceps sequuntur in cantico. Eos vero, qui ipsos accusabant, Chaldæos, & multos alios ex Assyriis, ignis excurrens perdidit & interemit. Sic gloria & honore coronare nouit Deus eos, qui reuerà nomen illius glorificant. Sic fide dignus est, qui promisit, quòd etiamsi per ignem uenias, non combureris, neque ardebis. Atque hæc quidem

Mittuntur in fornacem.

Dan. 3.

Esa. 43.

ſic habuerunt,& tres pueri degebant in fornace, laudantes Deum vniuerſorum.

Rex autẽ rẽ admiratus,ſtatim quidem ſurgit è throno: dubitabat autem, quomodo tres ab eo coniecti in fornacem, nunc cernantur quatuor, qui nihil omnino graue aut moleſtum ſenſere. Adſpectus verò quarti eſt ſimilis filio Dei.& ſtatim accedens ad oſtiũ fornacis, Sidrach, inquit, & Miſac, & Abdenago, ſerui Dei altisſimi, exite & venite. Illi autem ſalui egreſſi ſunt,& intacti, cùm ne in vnum quidem pilũ dominatum obtinuiſſet ignis.

Nihil læſi ſunt ab igne.

Hæc cùm uidiſſet Rex miraculi vel potius miraculorum ſummam ſtupens magnitudinem, nempè ꝙ & tali igne fuerint ſuperiores, & quòd non ſolùm ſuperiores, ſed nec eorum quidem pilus, res, quæ facilimè flacceſcit & marceſcit, tanta flamma effluxerit: & præterea, quòd cùm eſſent uincti, continuo fuere ſoluti: & quòd cùm adhuc eſſent in fornace, auditi ſunt canentes: quod quidem ijs, qui ſunt in flamma, ipſa ſtatim oris apertione mortem ſolet afferre protinus:& quòd ille ignis, qui in eis propriẽ eſt oblitus naturẽ, in Chaldẽis, qui erant circa fornacem, fuit verus & perfectus ignis,& nec in loco quidẽ manens, ſed egrediens & ſaliens,& eos, qui digni erant, comburens facillimè. Poſtquàm ille uidit hæc omnia, ſtatim humi cecidit,&, Benedictus es Domine, magna voce clamauit, Deus Sidrach, Miſac & Abdenago: ꝗ miſit Angelum ſuum,& liberauit ſanctos ſuos pueros ab igne,& à malis conſeruauit illæſos. Deinde etiam edit decretum: Quicunque, dicens, non adorabit Deum Sidrach, Miſac & Abdenago, interibit,& illius bona omnia prædæ erunt. Ipſos autem beatos pueros maiori, quàm prius, honore afficiens, iuſſit Iudẽis captiuis præeſſe.

Aliud regis ſomnium. Dan. 4.

Non multum interceſsit temporis, & rurſus alia viſio Regi apparet in ſomnis. Videbatur ſibi uidere arborem magnam,& admirabilem, quæ radices quidem egerat in terra: creuit autem & ualdè fortis eua ſit, & altitudo eius cælum attingebat, & ſpecioſis erat comata foliis, & plena erat multo fructu: omnes uero beſtiẽ agri & uolucres in ea habitabant. Deinde uox quoque quædam repentè ex alto extitit, ꝗ iubebat arborem excindere, ſolùm autẽ dimitti germen radicis. Fuit itaque exciſa, & eius folia repentè effluxerunt: & quæ erant in ea, omnes animantes & uolucres, cito receſſerunt. Atque fuit quidem hoc ſomnium. Rex autem è ſomno excitatus, Magis rurſus uocatis narrat id, quod uiſum fuerat:& ſimul rogauit, ut dicerent quidnam ſignificaret. Atque aliorum quidem nullus potuit ſtatim inuenire ſignificationem,& aperire Regi quidnam eſſet futurum: Daniel verò ſolus hoc coniecit:& euenit, ſicut is prædixerat. Dixit enim: Tu es arbor quam uidiſti o Rex. Non multo poſt autem excides ab imperio, hoc enim ſignificabat ſectio. Deinde etiam uitam ages ſimul cum feris,& fœno paſceris ſicut bos: cumq; ſic ſeptẽ annis vixeris in ſolitudine, imperium rurſus accipies. hoc enim ſibi vult uox illa, Sed germen radicum dimittite. Propterea o Rex, tibi meum placeat conſilium,& iniquitates tuas eleemoſynis redime,& peccata tua in miſerationibus pauperum: & fortaſſe in tuis delictis exercebitur lenitas & patientia.

Daniel id interpretatur.

Optimũ Danielis conſilium

Atque hẽc quidem poſteà euenerunt, & finem acceperunt, ſicut dixerat Daniel. Cùm enim dictos ſeptem annos uerſatus eſſet Rex in ſolitudine, neque ullus eſſet auſus regnum aggredi, Deum precatus, vt ſuum regnum reciperet, cum ſucceſsione potentiæ excelſam rurſus mentem induens, in regnum reuertitur: & cùm regnaſſet quadraginta tres annos, excedit è uita: uir in rebus gerendis acer & vehemens, & eorum, qui ipſum præceſſerunt, Regum longè feliciſsimus. Poſt deceſſum autem Nabuchodonoſoris, eius filius regnum ſuſcipit: qui ſtatim Iechoniam Regem Hieroſolymorum, quem pater Nabuchodonoſor captiuum duxerat Hieroſolymis, ſoluens è uinculis, habuit inter amicos maximè neceſſarios: ei donans multa munera,& honore afficiẽs inter eos, qui erant in regno Babyloniorum. Nihil n. boni Iechoniæ omnino oſtenderat pater Nabuchodonoſor: ſed eum in uinculis tenebat & affligebat, etſi Iechonias fecerat rem humaniſsimam, & dignã multis laudib. vt qui ſeipſum tradiderat cum vxoribus & liberis, & toto genere manib. Babyloniorum, ne vrbs ab hoſtib. capta euerteret: ut hæc leges apud Ioſephũ narrantem ſingulatim. Cùm aũt is quoq; è vita deceſsiſſet, poſtꝗ̃ regnaſſet octodecim annos, eius filius ei ſuccedit in imperio: quod cùm tenuiſſet quadraginta annos, è uita excedit. Deinde Balſaſar quoque eius nepos fit hæres imperii. Non multũ interceſsit temporis,& Cyrus Rex Perſarum,& Darius Medorũ, expeditionem ſuſcipiunt aduerſus Babylonem. Cæterùm cùm regnum accepiſſet Balſaſar, & accidit nouum quiddam & prodigioſum.

4. Re. 24.

Dan. 5. Balſaſar dum abutitur ſacris uaſis diuinitus punitur.

Accumbebat ille, cœnans in magna domo, & facta ad conuiuia regalia, cum ſuis concubinis & amicis. Ipſe aũt, cùm ſic ei viſum eſſet, præ magna arrogãtia iubet è ſuo templo afferri vaſa Dei, quæ Nabuchodonoſor eius auus cùm rapuiſſet Hieroſolymis, iis nequaquàm uſus fuerat, ſed in ſuo templo piè depoſuerat. Hic verò inconſiderata & à rõne aliena inductus audacia, eis vtebatur:& dum biberet & maledicam linguam moueret aduerſus excelſum, ex pariete videt manum procedentem, & in muro ſyllabas inſcribentem. Cõturbatus verò à uiſione, Magos ſimul & Chaldẽos,& quotquot erant Babylone eius generis, qui poterant ſigna & futura conicere, ſtatim cõuocauit, ex illis volens diſcere ea, quæ ſcripta fuerãt. Dicentib. autem Magis, ſe eorũ nihil intelligere, Rex valde anxius,& magno animi dolore oppreſſus, propter hanc rem inopinatam & ualdè admirabilẽ, publico præconio breui edixit per totam regionẽ, ſe ei, qui has literas & quidnam ſignificarent, eſſet declaratus, pollicens eſſe daturum torquem aureum,& veſtem geſtandã purpuream, ſicut ſolent ferre Reges Chaldæorum, & præterea tertiam partem ſui imperii. Cùm hoc publico præconio ſic fuiſſet promulgatum, adhuc quidem magis concurrebant Magi, & cõtendebant inuenire, quid ſibi vellent literæ. Nihilominus autem ſtabant dubitantes.

Intereà Regem angore animi plenum vidẽs eius auia, cœpit repetere, & de Daniele Propheta ei ſignificare, quẽ illius auo, Nabuchodonoſori, inquã, propter ea, quæ uiderat arcana, ei expoſuerat. Eſt quidã, dicẽs, qui fuit ductus huc è Iudæa captiuus, noĩe Daniel, vir egregius ad inueniẽda arcana, & ꝗ ſunt ſoli Deo cognita: qui Regi Nabuchodonoſori, cùm nullus alius poſſet dicere de iis, ꝗ quærebat, omnia pulchrè ſignificauit,& edidit in lucem ea, ꝗ quẽrebãtur. Si eum ergo accerſiueris, id quod ſcire cupis, mox inuenies. Ille verò eum celerrimè accerſiit: & cùm dixiſſet, quæ de ipſo & de eius audiebat ſapientia,& ꝙ diuinus ſit cum eo ſpiritus, & ſit ad inueniendum ſolus uel maximè idoneus ea, ꝗ non veniunt aliis in mẽtem, rogabat ut ei diceret,& ſolueret ea, ꝗ ſcripta fuerant: etiamſi ſit, inquit, iniucundũ & aſperũ quod à Deo ſignificat. Hoc ergo ſi feceris, dabo tibi purpurã, qua te induas:& torquẽ aureũ, quẽ collo tuo imponas,& tertiã partem mei imperii, futuram præmium & honorem tuæ ſapientiæ: ut ex ipſis euadas lõgè clariſsimus,& ab omnibus ſuſcipiendus.

Daniel

Daniel regis munera respuens ei explicat scripturam.

Daniel autem rogabat quidem, ut sibi sua haberet munera: virum enim sapientem & diuinum non esse capiendum muneribus: se verò gratis velle iuuare eos, qui opus habeant.

Declarat autem ei ea, quæ scripta fuerant, nempe vitæ exitum: quòd nec iis quidem, quæ auus eius Nabuchodonosor passus erat, suppliciis propter suas in Deum contumelias, ipse didicerat esse pium, & ultra modum humanæ naturæ non sumere spiritus: sed quòd etiam cùm Nabuchodonosor mutatus esset in uitam ferinam propter ea, quæ impiè gesserat, & post multas preces & supplicationes misericordiam esset consecutus, & rediisset ad uitam humanam & ipsum regnum: & propterea Deum, vt qui omnem haberet potentiam, & hominum curam gereret, usque ad mortem laudaret, ipse eorum esset oblitum: & Deum quidem multis insectatus est maledictis, vasis autem eius, ut sibi ministraretur, effecit simul cum pellicibus. Hæc ergo uidentem Deum ei esse iratum, & per ea, quæ scripta sunt, ei præsignificare, qualis sit futurus uitæ exitus. Significabant autem hæ literæ, Manel Thecel Phares. hoc uerò dicebat lingua Latina significare: Tempus uitæ tuæ numerauit Deus, & in libra appendit: & ablatum regnum tuum diuidet Medis & Persis.

Cùm Regi sic dixisset Daniel, quænam significarent hæ in muro literæ, Balsasar quidem angore, & animi dolore fuit oppressus propter aspera illa & tristia, quæ ei significabantur. Neque tamen ei tanquàm Prophetæ malorum, non dat ea munera, quæ fuerat pollicitus, sed præbuit omnia: quam minatus quidē erat regni euersionem, definitæ esse necessitatis, sed non eius, qui prædixit, esse reputans: ea autem, quæ promissa fuerant, implere boni esse uiri iudicans, iustique & veri. Præterfluxit breue spatium temporis, & captus fuit ipse & ciuitas, sicut prædictum fuerat à Daniele, cùm Rex Persarum in ipsum duxisset exercitum. Sed Balsasar quidem sic è uita excedit. Darius verò, qui Babyloniorum dissoluit principatum, qui erat etiam filius Astyagis, regni sexagesimum secundum annum transegerat, quando cepit Babylonem. Qui etiam admirabilem hunc Prophetam secum accipiens, tanquàm rem aliquam magnam & preciosissimam, duxit in Mediam, magnum suum in eū studium ostendens & obseruantiam.

Darius capit Babylonem.

Dan. 6.

Daniel ergo cùm esset in tanto honore & existimatione apud Darium, & ipse eius sermones acciperet, vt qui haberent aliquid diuinum, in eum quoque excitata est inuidia ab iis, qui primas partes ferebant in Media. Etenim inuidebant Satrapæ, uidentes eum esse in maiori existimatione, & esse maius in eum Regis studium, & haberi in maiori apud eum honore.

Inuident Satrapæ Danieli.

Quærentes autem calumniæ occasionem & accusationis, minimè inueniebant. nullam enim eis præbebat causam: nam neque à pecuniis uinci poterat, & omnem quæstum despiciebat. Hinc factum est, ut cùm nihil possent inuenire, quod de eo dicentes apud Regem, de eius honore possent aliquid detrahere, alium modum quærerent, quo eum depellerent à Regis beneuolentia. Videntes ergo Danielem ter in die precantem, arbitrati sunt se inuenisse occasionem, per quam sint ei allaturi exitium: & accedentes ad Darium, ei renunciant, uisum esse omnibus eius Satrapis & principibus, ut nullus ex omnibus spatio triginta dierum ullam omninò petat petitionem, neque à Deo, neque ab homine, nisi ab ipso Rege. Qui hanc autem legem fuerit transgressus, in lacū leonum iniiciatur.

Rex verò non intelligens eorum malignitatem, nec suspicans eos hæc esse machinatos aduersus Danielem, cessit eorum sermonibus. Et alii quidem omnes cauentes, ne transgrederentur ea, quæ eis imperata fuerant, quiescebant: Daniel autem hoc minimè curabat: sed sicut ei mos erat, stans orabat. Hinc cùm eum obseruassent Satrapæ, & apparuisset ea, quam in ipsum studebant accipere, occasio, statim uenerunt ad Regem, & accusarunt Danielem, vt qui solus transgrederetur ea, quæ fuerant imperata. Nam cùm nullus, aiebant, alius auderet deos orare, Daniel hoc non vult facere: & simul tanquàm legis transgressorem, uolebant eum ex lege iaci in lacum leonum.

Confidens autem Darius, fore ut Deus eum eriperet, & à feris nihil graue pateretur, iussit eum alacri animo ferre quod acciderat: & in lacum iniecto Daniele, cùm obsignasset Rex lapidem, qui erat situs in aditu loco ostii, recessit, totam noctem insomnis transigens, vt qui premeretur cura de Daniele.

Daniel mittitur ī lacum leonum.

Cùm autem postquàm dies esset, surrexisset, venit ad lacum: & cùm saluum inuenisset signaculum, quo reliquerat obsignatum lapidem, aperiens, nominatim vocauit Danielem, & rogauit, an adhuc esset saluus. Cùm ille verò infernè audiisset, & dixisset se nihil molestum esse passum, iussit eum extrahi è lacu. Cùm uidissent autem inimici Danielem nihil mali fuisse passum. Non fuit, dicebant, iste conseruatus propter Deum & propter eius prouidentiam, sed quòd leones essent cibo satiati. Hoc illi quidem dicebant, uicti ab inuidia. Rex verò odio habens eorum improbitatem, iubet quidem multas carnes obiici leonibus: cùm ij autem fuissent satiati, eos in lacum iniici, qui odio habebant Danielem, vt sciret, an propter satietatem eos non tangerent leones.

Manet illæsus.

Planum uerò factum est Dario, fuisse diuinam manum, quæ seruauit Danielem, cùm iniecti fuissent Satrapæ. Nulli enim eorum omnino pepercerunt: sed eos omnes unguibus & dentibus protinus discerpserunt & deuorauerunt, perinde ac si fame laborarent & alimento egerent. Cùm ij ergo interiissent, qui Danieli parauerant insidias, Rex Darius seipsum ostendens uirum prudentem & parentem ueritati, rebusque apertis, & contra quas nihil dici poterat, misit per totam regionem, laudans DEVM, quem adorat Daniel: & eum solum dicebat esse uerum, & qui in omnes obtinet dominatum. Habebat autem Danielem in maiori honore, quàm ullum alium, ostendens eum esse primum ex amicis. Simul uero cum eo erant etiam cognati: Azarias, inquam, cum cæteris, in quos & par erat studium Regis, & in pari eos honore habebat.

Aemulos eius leones deuorant.

Cùm is autem esset insignis & splendidus, extruxit in Medicis Ecbatanis, turrim pulcherrimum quoddam ædificium & factum admirabiliter, quæ in hodiernum usque diem conseruatur: iis autem, qui uident, videtur nuper fuisse constructa, atque adeo eo ipso die, quo illam adspicit unusquisque. Tam recens eius pulchritudo, & quæ minimè consenuit tanto tempore, cernitur.

Turris elegantissima ī Ecbatanis à Daniele cōstructa.

Sepeliuntur uerò in hac turre Reges Medorum, & Persarum: & is cui ea est commissa, est Iudæus sacerdos. hæc ab Iosepho Iudæo ad uerbum conscripta sunt. Quoniam autem non solùm fuit admirabilis in soluēdis aliorū somniis, sed longè admirabilior in iis, quæ ille ipse vidit, operæprecium est hic quoque eorum meminisse & ostendere, quàm

 esset

esset eius mens pura & Deo digna.

Visio Danielis. Dan. 7. A magno hoc propheta, cùm adhuc degeret Balsa sar in terra Chaldęorum, visi sunt quatuor venti cęli in mare irruere, & quatuor magnæ bestiæ ex eo ascē dere, quæ significabant quatuor magna regna. Quarum vna quidem visa fuit tanquàm leæna, & eius pē næ tanquàm aquilæ. ea significabat regnum Chaldęorum. Vrsa autem secunda, quæ in ore tria habebat latera: cui vox quoq; audiebatur, dicens: Surge, comede carnes multas. ea significabat regnum Medorum & Persarum. Et tertia, Pardus: quæ etiam ostendebatur habens quatuor pennas uolucris supra ipsam: & in ea quoque bestia cernebantur quatuor pennas volucris supra ipsam: & in ea quoque bestia cernebantur quatuor capita. Regnum Græcorum per eam significabatur: Quorum potētissimos Reges uidit postea in forma arietis & hirci. Darium quidem tanq̃ hircum in eum insurgentem, & uiribus ac impetu conculcantem & prosternentem. Quartam autē bestiam uidit terribilem & stupēdam, & miraculum in modum fortem: cuius ferri quidem dentes, ungues autem æneì. Ea uerò superabat omnes, quæ ipsam pręcesserant, uiribus & audacia: excedebatque & comminuebat, & reliquas conculcabat pedibus. per hæc docens manum Romanorum, quæ iamdiu tenet imperium. In cuius capite animaduerti, inquit Propheta, decem cornua: & aliud quoque paruum, quod inter ea nascebatur, & tria ex prioribus euellebat radicitus. Iam enim in ipso fine Romani imperii, quod secatur in multos principatus, dicit quidem fore, ut decem Reges simul exurgant. hoc enim significabat visio decem cornuum: tria autem ex his regnis à paruo illo cornu dissolui, quod cernebat habere oculos hominis, & os magniloquum, & superaturū esse vitiū omnium uitiorum, quæ fuere à seculo. quæ quidem apertè significant Antichristum.

Ibidem. Cùm sic ergo in uisione valde fuisset admirabilis Propheta, uidit etiam quosdam thronos intelligentes positos & supramundanos: & Deum gloriæ, tanquàm antiquum dierum, præsidentem: qui eo, quòd sit ante secula, sic uidenti voluerit videri: cuius etiā indumentum erat albū, sicut nix: & capillus eius cernebatur tanquàm lana pura. Nihil enim obscurum, nihil triste, nihil sordidum apud ueram, & magnam & primam lucem. Quinetiam thronum quoq; eius dicit apparuisse, tanquàm flammam ignis, & rotas ignem emittentes, & fluuium ignis ante eum fluentem, & horrenda omnia & terribilia, & admirabilia omnia, & quæ Deum decebant. Mille enim millia, inquit, & decies mille millia ei assistentes, piè admodum ministrabant. Deinde cum nubibus tanquàm filium hominis, filium Dei dixit se vidisse venientem, & eum ad patrem vsque euntem, & tanquàm ab eo dilectum, cum eo honorificè sedentem, & ei vniuersam potestatem & regnum omnium dari, & honorem. Quinetiam libros ei esse apertos, & occulta ei esse manifesta, & omnia adstare nuda & detecta: & aliorum quidem aboleri potestatem & imperium: illam autem pessimam bestiam & improbitate incomparabilem, quæ mouit bellum aduersus sanctos, & os habuit, quod magna & superba loquebatur, deletam & transmissam ad ignis conflagrationem, qui nunquàm extinguitur. Deinde verò maiestatem, & uniuersorum regnum datum sanctis in æternum.

Antichristus postq̃ mouit bellum Sanctis, mittitur in tartarum.

Dan. 8. Neque uerò hæc solum (o beatam uisionem) vidit Daniel: sed orans quoque postea, & uerbis confessionis placans eum, qui est summè bonus: Eram, inquit, deinceps Susis, quæ est metropolis Persidis, & postquàm egressus sum in campum cum fa- miliaribus, ecce factus est magnus terremotus: & fugientibus ijs, qui mecum erant, relictus sum solus.

Et ecce quidam stans me tetigit, & fecit surgere: & quæ ciuibus erant euentura post multas generationes, mysticè enarrauit. Is autem erat magnus ille & primus cælestium potestatum Gabriel. Qui etiam sibi, cùm surrexisset, significauit fuisse magnum ostensum arietem, cui multa quidem enata erant cornua: habebat autem unum altius. Et hæc quidem cùm adspexisset, ait se uidisse in occidente hircum, qui inde ferebatur per aerem: confligentem verò cum ariete, & bis cornu petentem, ipsum humi prostrauisse & conculcasse. Deinde uidisse hircum, cui magnum cornu nascebatur in fronte: quo fracto, germinasse quatuor, uersa ad singulos ventos. Ex ipsis autem exortum esse aliquid quoque breuius: quod is, qui ostendebat, dicebat fore, ut cresceret, & eius gentem bello inuaderet, & ciuitatem vi caperet, & quæcunque sunt legis, tolleret: idq; dieb. mille ducentis & nonagintasex. Hæc quidem se uidisse in campo, qui est Susis, scripsit Daniel: Deum autē eorum, quæ adspexerat, uisionem dicebat sic sibi declarasse.

Nam arietem quidem dicebat significare regna Medorum & Persarum: cornua autem eos, qui erant regnaturi. Ipsum uerò cornu ultimum, significat ipsum ultimum Regem. Dicebat enim fore, ut is præstaret cæteris, & diuitiis & gloria & alio splendore. Hircum autem, significare futurum ex Gręcis Regem quendam, qui bis cum Persa confligens, eum pugna uinceret, & vniuersum assumeret principatum: significari uerò à magno cornu, quod est in fronte hirci, primum Regem. Deinde etiam ortum quatuor Regum, cùm ille excessisset: vniuscuiusque autem eorum conuersione ad quatuor climata terræ, describi successores post mortem primi Regis, & significari factam ab eis diuisionem. Futurum autem alium quoque quendam ex ijs Regem, vultu quidem impudentem: idoneum verò ad intelligenda problemata: qui & dolo multos interimet, & stabit ad interitum multorum: bellabit autem aduersus gentem, & eorum leges fortiter dissoluet: quinetiam templum quoque spoliabit, & delebit rempublicam, & prohibebit tres annos fieri sacrificia. Hæc quoque sic facta sunt, & ad effectum peruenerunt, Antiocho videlicet regnante, qui fuit cognominatus Epiphanes.

Prædixit autem ipsa Daniel multis antè generationibus, cùm Deus ei ea ostendisset, & ut scriberet effecisset: ut & qui ea legunt, & considerant ea, quæ eueniunt, & Danielem admirentur propter honorem, quo fuit dignus à Deo iudicatus: & inueniant Epicureos hac in re ualde errare, qui & prouidentiam è uita expellunt, & Deum non censent rerum humanarum curam gerere: neque à beata essentia, & in quam non cadit interitus, ad hoc ut uniuersa permaneant gubernari omnia, carentia auriga & curatore.

Epicureorum stultus error.

Mundum autem uniuersum dicunt sua sponte ferri: sic malè sentientes & dicentes apertè stolidi, & nescientes, quòd ne nauis quidem in portu seruari potuerit, defecta gubernatore & nautis.

Sed quis in rebus honestis fuerit adeò socors & ignauus, aut auditores tantæ damnarit negligentiæ, & somnolentiæ, ut non aliorum etiam meminerit Prophetæ huius admirabilis, quæ & possunt afficere admiratione, & magnam afferre utilitatem animis auditorum?

Erat

Bel simulacrũ Babyloniorũ Dan. 14. Erat enim tunc apud Babylonios simulacrum, quod in magno habebatur honore. Ei nomen erat Bel: cui etiam tanquàm deo constructum erat templum & arca, eique suppeditati fuerant largi sumptus: & circa illum erat frequens turba sacerdotum. Suptus vero specie quidem ac prætextu suppeditabantur idolo: reuera autem ab eius sacerdotibus latenter consumebantur. Id ipse quoque Rex colebat: is erat Cyrus, qui Dario successerat. Qui etiam, similiter atque Darius, honorem conseruans in Danielem, eum habebat conuictorem & gloriosissimum omnium suorum amicorum. Hinc etiam factum est, ut ei suaderet, vt Bel coleret tanquàm Deũ viuentem. An non uides, inquit, quòd similæ quidem artabas duodecim quotidiè, oues autẽ non pauciores quàm quadraginta comedat: uini uerò sex totas ebibit metretas? Est hoc error manifestus, & aperte deceptio, ait Dei Propheta. Nam quod intus quidem, est lutum, æs autem extrinsecus, neque potest esse, neque bibere. Irascitur hæc audiens Cyrus: & statim vocat sacerdotes, minaturque mortem, nisi Bel comedentem ostenderint. Illi vero, Mensæ cibos, aiunt, oppone: nos autem egrediemur: & clauibus ac signaculis obserata ianua, redi die sequenti: & nisi omnia consumpta inueneris, nos digni erimus supplicio: Sin minus, Daniel, qui & de nobis, & de ipso Deo est mentitus. Atque Cyrus quidem statim, sicut dixerāt, cibos apposuit: Daniel autem, eis imprudentibus, cinere templi solum conspersit: & cùm sic ambo clausissent & obsignassent, recesserunt. Sequenti uerò die accedentes, vident uestigia mulierum & virorum & puerorum in cinere. Qui etiam capti, ostendunt occultos aditus, per quos nuper ingredientes, consumebant ea, quæ apponebantur. Hæc cùm Rex uidisset, ira simul repletur & pudore: & ulciscens sacerdotes propter eam, quæ ad hoc usque tempus latebat, fraudem, eos omnes interimit: Templum autem & Bel præbuit euertendum Danieli.

Fallacia sacerdotũ Babyloniorum.

Cùm Daniel Babyloniis hoc præclarum primùm ostendisset factum, quod nullo eorum, quæ propter intelligentiam & ingenii acumen in admiratione habentur, est inferius, deinde etiam secundum adiicit. Non solùm enim isti nullo planè sensu præditi, nullo sensu præditum Bel colebant: sed etiam magnum quendam draconem, qui in domo quadam delitescebat, tanquàm Deum colebant. Hoc opus est eius, qui intelligentia percipitur draconis, abducere quidem à Deo uniuersorum: persuadere autem, vt adhæreant bestiæ nequissimæ. Tentatur ergo in hoc quoque Daniel à Cyro: & iubebat, ut eum adoraret tanquàm verè comedentem & bibentem & uiuẽtem Deum. Non potes enim, aiebat, dicere hunc non esse Deum uiuentem. Ille autem, Dominum, inquit, meum adorabo. Is enim est solus uerè uiuens, per quẽ viuimus & mouemur & sumus. Hic uerò serpens est draco uenenatus & malus, qui scit quidem nocere, nemini autem potest prodesse. Quòd si uelis scire eũ etiam esse mortalem, & in quem natura cadit interitus, non autem Deum, permittere o Rex, & ego eũ occidam sine gladio & uirga. Cùm uerò ei Rex in hoc annuisset, & picem simul & adipem & pilos coxisset hic uir admirabilis, & deinde etiam offas fecisset, demisit in os draconis. Ille autem cùm comedisset, confestim rumpitur.

Babylonij colũt draconem.

Act. 17.

Draconẽ interficit Daniel.

Hæc cùm grauiter tulissent, quicunque ex Babyloniis erant superstitiosi & falsæ religioni dediti, ad Regem accesserunt & petierunt Danielem: erant enim reuera instigati à dracone, qui non cadit sub adspectum, & aduersus prophetam magnum furorem conceperant, & iam parturiebant. Accedunt ergo ad Regem, dicentes: Trade nobis Danielem. Sin minus, te occidemus. iam enim nobis ex tuis factis euasit manifestum, te quoque ipsum eadem sentire, quæ Iudæi. Eum itaq; tradit Rex in manus eorum non lubens alioqui, nec uolens, tradit tamen. Illi verò cùm eum accepissent, rursus demittunt in lacum leonum. Ij erant septem numero, quibus & duo corpora & duæ oues singulis diebus erant deputatæ ad eorum alimentum. Sex autem totis diebus, quibus iustus fuit cum eis inclusus, relicti sunt omnino ieiuni & omnis alimenti expertes: ut fame quidem oppressi, & omni alio nutrimento carẽtes, etiamsi Propheta haberet aliquam uirtutem, quę eorum arceret impetum, at fame certè impulsi uiolentius, maxillas celeriter in eum immitterent ac discerperent: Quid ergo Dominus? Tradit ne feris animam, quæ eũ confitetur? aut seruat quidem ex ore leonum, relinquit autem eum fame moriturum? aut alimẽtum quidẽ præbet ad esum, sed per alienigenam aliquem & incircũcisum? Multum abest: sed ut per omnia omnipotentes eius uires et ineffabilis misericordia fieret manifesta, diuina quidem manu obstruuntur ora leonum, vel potius ipsi seipsos comprimunt ac contrahunt, angulos subeuntes, et nec sacrum corpus omnino audentes attingere: sed tanquàm quidam satellites beneuoli ac fideles, suum Regem custodientes, et quos nec famis quidem meminisse sinebat, qui eos vrgebat, metus.

Iterũ Daniel obijcitur leonibus.

Erat autem alius quidam Propheta in Iudæa. Is erat sacer Habacuc, quem scio satis omnibus esse notum. Is ergò, cùm panem in disco comminuisset et ius ei immisisset, abibat ut ferret ad messores: erat. n. tempus æstatis. Angelus autem Domini ei apparuit, et iussit eum id ferre Babylonem ad Danielẽ. Cùm is uero ignorantiam, et esse maximum quod intercedit spatium, et quàm difficile esset imperatum, adduceret, protinus Angelus comam capitis appræhẽdit, et momento tẽporis impetu ducentis spiritus expansus stetit super lacum: et appellauit Dei uinctum, et dixit: Accipite hanc cœnam, quam Deus ad te misit, tui magnam curam gerẽs. Hęc Habacuc. Magnus autem Daniel in contritione spiritus et humilitate animæ: Meminit uerò mei Deus, respondit. Fidelis uox est reuera famuli, quomodo bonus quoq; Dominus eius curam gerit. Deinde, cùm accepisset, comedit: ipse autem Habacuc, cùm eadem rursus virtute illud immensum transuolasset spatium, (o celeritatem, o diuinam pernicitatem) momento temporis ita suo fuit loco restitutus, ut nondum pręteriisset hora prãdii messoribus. Atque hoc quidem cùm sit planè solius Dei opus & eius immensæ potentiæ, maius ex se habet miraculum, quàm ut id possit assequi sermo, vel cogitatio. Atq; sex quidem dies sic transierũt, Danielem in lacu conseruantes. Cyrus autem septimo die abiit, ut amicum iam lugeret mortuum. Cùm uerò despexisset, & uidisset ipsum sedentem in lacu illęsum, magna uoce laudauit Deum rerum admirabilium, & magis quàm prius Darius: & illum quidem illinc quamprimùm extraxit: eos autem, qui ei temere inuidebant, continuo demisit in deuorandos à leonibus. Sic etiam in gentibus cognoscitur Deus iudicia faciens, ut in operibus manuũ ipsorum comprehendantur peccatores, prouidens modo ineffabili. Fuit ergo postea Daniel & Regis conuictor, honoremque & gloriam apud ipsum est consecutus supra omnes eius amicos.

Angelus Habacuc repente pducit Babylonẽ, cibum Danieli afferentem.

Psal. 9.

Dan. 10.

Sed rursus admirabilis Daniel cõsueta faciens, et pseuerãs ab initio cępta abstinẽtia, rursus talibus dignus est habitus contemplationib. Fui n. inquit ille, tres dierum hebdomadas ieiunãs: panẽ n. desiderio-

rum non comedi,& caro & uinũ non intrauit in os meum: & unguento non fui unctus, donec impleri essent dies trium hebdomadarũ.& vicesimo & quarto die primi mensis, ego sedebam prope magnum fluuium Chobar:& sustuli oculos meos, & vidi. Et ecce vir indutus sacra stola, & lumbus eius accinctus auro Hophatz: & corpus eius tanquàm Tharsis, & vultus eius tãquàm adspectus fulguris: & oculi eius tanquàm lãpades ignis, & brachia eius & tibiæ tanquàm adspectus ęris resplendentis,& vox verborum eius tanquàm uox tubæ. Hæc uidi, & virtus mea defecit à me,& gloria mea conuersa fuit in interitũ:& continuò cado in terram,& ecce manus me tãgens, & erexit me super genua mea: & attende, inquit, ad me Daniel,vir desideriorum, & sta in statione mea: Quoniam nunc ego missus sum ad te: Quoniam à primo die,quo dedisti cor tuum, vt humiliareris coram Domino Deo tuo, ego veni ad te: & Princeps Persarum stetit contra me uiginti & vnum diem. Et nunc esto uir fortis & robustus,quoniam ego sum tecum. Hic multa quidem futura, qui apparuit angelus,Prophetæ mysticè enunciat,de regno Persarum, & eius euersione:& ad quos erat deuenturum. Deinde etiam de Regina Austri, quæ quidem posteà finẽ acceperunt,& scripta sunt in libris,qui vocantur Machabæorum.

Non ex his autem solis,sed etiam ex aliis, Daniel apparuit magnus in contemplatione & admirandus intelligentia.Et ut alia omittamus,quod de Susanna factum est iudicium,quod diù ante fecit, cùm esset adhuc iuuenis,quidnam reliquit intelligentiæ, quo id posSit superare? Quæ quidem cùm fuisset marito fidelis,morte autem esset damnata ex iniquissima calumnia eorum,qui illam impudicis adspexerant oculis,& erat similia passura iis,quæ Ioseph passus est, q illum tunc eripuit,is eam quoque admirabiliter seruat per Danielem: qui sapiente iudicio seniorũ conuicit malignitatem,& eos magis morte dignos ostẽdit,& ut mortem paterentur effecit.

Dan.13. *Gen.39.*

Cùm tanta esset intelligentia, tanta gratia & tam magnis dignus est habitus contemplationibus: cumque ipsa Dei arcana, & duplicis uerbi aduentus mysteria spiritu esset contemplatus:quinetiam quæcunque sunt aliis pluris facienda,& quæcunque sunt euẽtura in fine seculi,& eam,quę tunc erit,afflictionem, & hominum ex terræ aggere resurrectionem, & sanctorum gloriam,& impiorum ignominiam, quę nũquàm desinit,& Dei profunda,quãtùm potest is, qui est carne indutus, per ipsa scrutantem spiritum cognouisset,deinde uinculo solutus,terra terræ lubenter tradita, ad Deum, quem desiderabat, vir desideriorum abiit,cum his tribus & amicis pueris & Prophetis perpetuò conuersans, & nec à nobis quidem, quòd ad defendendum & adiuuandum attinet, abscedens: Ad gloriam Patris & Filii & Spiritus sancti,supernaturalis & diuinæ Trinitatis:Quam decet honor & adoratio in secula seculorum,Amen.

PETRI DAMIANI SERMO DE sancta Maria Magdalena.

IVLII 21

HODIE misericordia & ueritas obuiauerunt sibi, & multitudo miserationum Domini in peccatricem fœminam refusa est. Filius enim Virginis, peccatricis & menstruatæ manibus attrectatur, Deumque & Dei filium mulier infirmata contingit. Tangit pedes mundi atque mundantis immunda, & ad uestigia creatoris mulier criminosa procumbit. Transit in affectum cordis præuaricatrix,& redit ad cor, atque magnitudinem scelerum, lachrymarum multitudo condemnat. Dissimulat pietas tangentis officium, & obsequiorum instantiam remuneratorius ille Maiestatis oculus felici dedignatione non inspicit. Osculatur Maria pedes Christi frequentibus osculis, & oculis inundantibus uestigia Redemptoris infundit, tergit crinibus, odoriferis illinit & irrorat vnguentis. Videt, & inuidet singularitatis amator,& vtrunque redarguit Pharisæi iactantia, illum ignorantiæ, præsumptionis illam. Sed deliberans Prouidentia suspendit iudicium,dum affectat obsequium, & inuectiuam retinet præparatam, donec Mariæ sacrificium in holocaustum pertranseat. Gaudent Angeli super peccatrice pœnitentiam agente, & odoris fragrantia cælestis ille conuentus aspergitur, saluantemque & saluandam totam misericordiæ dulcedo * procingit. Vbi abundauit peccatum, superabundat gratia,& numerositatem criminum præponderans pietas intercludit.

Luc.7. *Luc.15.* *Rom.5.*

Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine,in peccatricis confessione? quàm iusta repręhensio in Pharisæi superbia & abusione? Enumeratur obsequentis obsequium, & per obliquum tangitur indignantis iniquitas, tota literali cohærentia Simonis inuidiam impugnante. Et quia vbi spiritus Domini, ibi libertas, dimittuntur illi peccata, quæ multùm diligit: immo immittuntur illi, qui multum negligit. Non erat satiatus ab uberibus sponsæ, nec induerat compassionis affectum legem relegens, quæ misericordiam nescit, nouit iustitiam, Lex dura, duris & lapideis promulgata, parata percutere, nescia misereri. Lex excludens pœnitentiæ locum, ueniam negans, emendationis ignara. Lex uinum durum & acidum, de botris amarissimis eliquatum, consecratum feriati, deriuatum Israeli, Saluatori propinatum. Vinum, de quo dentes bibentium obstupescunt, non de genimine vitis illius, quod Saluator bibit nouum in regno Patris sui. Verè meliora sunt ubera sponsæ vino isto. Quænam autem sunt illa? Procedat in medium Paulus Apostolus, & ubera felici lacte manantia nobis assignet. Gaudere, inquit, cum gaudentibus, & flere cum flentibus. O quàm breui sermunculo totius religionis depinxit insigne, tam eleganti clausula proposuit pietatem, æquitatem statuit, submouit inuidiam. His uberibus mater Ecclesia lactat proficientes, perfectos nutrit. Gaudere, inquit, cum gaudentibus.

Psal.30. *2.Cor.3.* *Luc.22.* *Cant.1.* *Rom.12.*

Facessat hinc secularis plausus insania, & lætitia mundialis abscedat: quia non est gaudere impiis, dicit Dominus. Nunquid illorum os gaudio repleri æstimas, qui lætantur cùm malefecerint, & exultant in rebus pessimis? Vel illi, qui laudibus adulatoriis rapiuntur, diuinæ iubilationis agnouere lætitiam? Nunquid, qui uestiuntur purpura & bysso, & epulantur quotidie splendidè, gaudium & lætitiam obtinebunt? Absit, ut in terra suauiter viuentium,gaudiorum inueniatur materia, cùm tantis alternationibus tanta mundi facies immutetur, ut eleuans allidatur,& respiret allisus. Sed est gaudium continua sui iucunditate firmissimũ, quod perfectus animus de secura sibi cõscientia pollicetur. Mens enim à mundi huius aspergine purè pressèque detersa, & in diuinæ contemplationis acumen totum desiderii sui figens affectũ, gaudens gaudet in Domino,& exultat anima sua in Deo suo. Talis anima minas asperna-

Esa.48.

tur,

tur, nescit timorem, spem falsam eludit, & omniũ scã dalorum immunis, in pace in idipsum dormiens requiescit. Pax multa diligentibus legem tuam, (ait iustus) & non est illis scandalum. Nouerat enim, quia lictores non persequuntur martyres, sed coronant. Cum huiusmodi gaudentibus gaudet Apostolus, & vt abundantiùs gaudeant, tota securitate ꝓmittit. Hoc gaudium plenum & certum est, tantoq; certius idem quanto viciniùs circa identitatem imprimitur. Hæc est mammilla congratulationis, de qua lac exhortationis effunditur, quo nutriuntur perfecti, vt cũ auul si fuerint à lacte isto, epulenť ab introitu gloriæ Dei.

Ps. 118.

Secunda est, Flere cum flentibus. Nunquid Apostolus pręcipit flere rerum amissionem, intermissionem voluptatum, filiorum mortes, morborum instãtiam, grauitatem inopiæ, potentiam fortioris? Absit. Plorã di enim sunt, qui taliter plorant. Religiosa enim tristitia aut alienum peccatum luget, aut proprium. Beati, quorum luctus in hac intentione versatur, quia cõ solatoriam possunt expectare dulcedinem. Quàm leni & dulcissimo spiritu ✻ inhibitus est spiritus illius, qui nouit in spiritu lenitatis peccantes instruere, suspendere vindictam, & affectuosis officijs inuiscerare sibi peccatorem, donec vitæ reddatur. De hac cõpassionis mammilla lac consolationis effunditur, & hoc lacte pascit Apostolus illos, qui solido cibo vesci nõ possunt. Amator innocentiæ, pacis amicus, patientibus compatiens, & congaudens gaudentibus, perfectionis metam, cursu consummato, contingit. Hæc sunt verba lacteis irrorata liquoribus, meliora vino, melle dulciora, misericordiam sonantia, redolentia pietatem, fragrantia, inquit, vnguentis optimis. Digna prorsus vbera, de quibus eliquatur vnguentorũ infinitas, odorata diffluxione ciuitatem Dei viuentis circunquaque respergens. Hæc sunt vnguenta, quæ Regina Saba attulit in Hierusalem, de quibus dicit scriptura: Non sunt allata vltrà aromata tam optima, quàm ea, quæ dedit Regina Saba Salomoni. Quàm excellenter apposuit optima Spiritus ille subtilis, qui totam sibi libri huius rapit possessionem. Est enim vnguentum bonum, quod Maria pedibus Saluatoris infudit. Est & melius, quod eadem, si tamen eadẽ, super caput recumbentis effudit. Est & optimum, quod & ipsa præparauit toti corpori Christi. Primũ vnguẽ tum contritionis est, de recordatione peccatorũ, de spiritu contrito & contribulato descendens. Hoc infunduntur pedes illius, qui ambulat super pennas ventorum. Hic adorat Maria in loco, vbi steterunt pedes eius. Steterunt, inquam, quia validissima amoris manu pedem vtrunque retinuit, donec vtrunque perungeret, & audiret criminum remissionem, dimissionẽ in pace. Remittuntur, inquit, tibi peccata, & vade in pace. Magnam prorsus miseriam magna misericordia diluit & abstergit: & hoc quidẽ festinanter, quia sine vllo interuallo coniunguntur & lachrymæ peccatricis, & indulgentia Saluatoris. Remittuntur peccata, & in pace dimittitur, vt & de præterito non sit solicita, secura de futuro.

Religiosus luctꝰ. *1. Cor. 3.* *Cant. 1.* *3. Reg. 10* *Luc. 7.* *Iohã. 12.* *Mar. 16.* *Psal. 17.* *Luc. 7.*

Pedes isti sunt misericordia & iudicium, quorũ alterum sine altero osculari, vel temeraria securitas est, vel desperatio fugiẽda. Quis enim Dei misericordiam indesinenter attẽdens, non statim tepidioris vitæ quietem exoptet? Cùm enim recogitat vniuersitatis Dominum, formam serui pro seruis suscipere, triginta & tribus annis operari salutem nostrã in medio terræ huius, capi, ligari, lanceari, crucifigi, & hoc totum pati pro filijs hominum: statim deceptoria spe sibi blanditur & alludit, gaudet obuersari misericordia & miserationibus, iudicium nescit, ignorat iustitiam, & punienda existimat non puniri. Fallitur, qui sic osculatur misericordiæ pedem, vt pedem iudicij non attendat: qui totum de misericordis pietate præsumit, hoc solùm ad salutem sufficere credens, quòd credit. Rursus cùm abducit os, & iudicij pedem crebrioribus osculis intertangit, subcutitur carnis aïæq; substantia, & vtriusque hominis statum vehementior aura percellit. Horrendum est enim in manus Dei viuentis incidere, offendere creatorem, nescire Dominum, recalcitrare Dominantis imperio, qui habet potestatem corpus & animam mittere in gehennã. Terribilis certè, sicut ait Apostolus, quædam expectatio iudicij, quandò ignis in conspectu eius exardescet, & virtutes cælorum mouebuntur, & vacillantibus conscientiis, latitudinem mundi validissimus ignis aduret. Nihil prorsus terribilius, quàm videre latronis officinam plenam sanguine, cumulatã opprobrijs, tormentis vndantem. Quis hæc diutiùs cogitans, non statim contremiscat, & in desperationis rotetur abyssum? Nõ est igitur huic pedi morosius incumbendũ, nè pietatis intuitum ferocia iudicãtis occludat. Vtrũque igitur iungat pedem, animæ pęnitentis affectus: & nunc misericordiam amplectens, nunc iudicium osculans, contribulati spiritus offerat holocaustum.

Pedes Iesu, Misericordia & Iudicium. *Heb. 10.* *Mat. 10.* *Heb. 10.*

Vide Mariam iudicij pedem fortiter attendẽtem, dum nobilis & lasciua mulier conuiuantium faciem non attendit, sed extenso corpore, prouoluitur pedibus Maiestatis, doloris plena, timoris impatiens, compunctionis iaculo vulnerata: sed & misericordiæ pedem labijs impressioribus osculatur, in cuius spe firmiter inhæret vestigijs accumbentis, donècaudiat: Remittuntur tibi peccata tua. Sanè preciosum vnguẽtum, quò non solum terrena domus, sed etiam cęlestis adspergitur. Vilissimæ autem sunt species, de quibus conficitur, & magna eorum copia inter nostros hortulos poterit inueniri. Peccata igitur nostra, plantata in conscientiis nostris, quorum numerositas præ multitudine numerari non potest, species eius sunt. Ipsa igitur in mortariolo pœnitentiæ, macerationis pistillo contusa, & respersa discretionis oleo, doloris igne supposito, & in aheno disciplinæ concocta, vnguentum exhibent preciosum, & acceptum pedibus Saluatoris. Compendiosè autem illud confecimus, sapienti rerum occasionem penitus relinquentes. Et licèt materia videatur indignior, interim tamen bonum est unguentum istud, quod domum replet, penetrat cęlos, Angelos lætificat, & beatæ ciuitati lætitiã refundit & gaudium. Hoc est sacrificium iustitiæ, q̃a sacrificium Deo spiritus contribulatus.

E peccatis nostris confici vnguentũ. *Psal. 50.*

Secundum vnguentum est deuotionis, de recordatione beneficiorũ Dei. Prorsus dignissima huius vnguenti compositio, & in istius comparatione, prioris est conspersio vilipendenda. Eius enim species de cęlesti paradiso allatæ sunt, & in terra filiorum hominum nequeunt inueniri. Virtutes enim diuinitus collatæ, & in mortariolo cogitationis, pistillo diligentissimè meditationis intritæ, & exultationis oleo super fusæ, suffuso igne iustitiæ, & humilitatis aheno decoctæ, vnguentum faciunt & odore & uirtute mirabile, quod solum super caput Domini recumbẽtis possit effundi, & exhiberi reuerentiæ Maiestatis. Sed & hoc recollegimus breuiter, illis, qui multa de paucis ✻ esculpere cognouerunt, verborum multitudinẽ reseruantes. Notanda tamen vtriusque differentia, & secundi sublimitas attendenda: quia illud est Deo Sacrificium spiritus contribulatus, & istud sacrificium laudis, quod honorat Deum. Pedes igitur vngimus Redemptoris, cùm de peccatis compungimur: vngimus caput, cùm de collatis virtutibus, virtutum largitori gratias cumulamus. Interstitij tamen morositas inter pedes esse debet & caput: quia profectò difficili-

Vnguẽtũ deuotiõis. *Vnguẽtũ ex virtutibus.* *Psal. 49.*

cilimus & præſumptuoſus ſaltus eſt, à veſtigijs adverticem Domini tranſuolare. Neque enim eadem, quę vnxit pedes, vnxit caput: cùm illa meretrix, hæc nihil horum feciſſe legatur, ſecũdùm illud: Verte impios, & non erunt. Vnxit ergò Maria ſanctum Dei verticẽ, profectò iam dilecta, iam familiaris effecta: longeq; peccatricis illius euoluta contagijs, quam infelix ille ſeptenarius confundebat.

Prou. 12.

Porrò ſi duo præmiſſa vnguenta tantæ dignitatis ſunt, vt alterum pedibus, alterum capiti complaceat Dominantis, illud tertium, quod optimum eſt & ſuperexcellens, vbinam inuenire poterimus? Sed abſit, vt ſpõſa veritatis, à veritate diſſentiat, & tale aliquid habere ſe iactitet, quod habere non poſsit. Eſt ergò tertium pietatis vnguentum, quod eſt ſuper omnia aromata, morbis omnibus & periculis ſalutare, quodque nulli vnquàm peſti inueniatur inefficax. De ipſo nanque ſic legitur: Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes, vngerent Ieſum. Vidèſne in prima capituli fronte propoſitum, quòd non vna, vel duæ, ſed tres vix ſufficiunt ad emendum tantæ compoſitionis vnguentum? Intelligis, quia non pedes, aut caput, ſed totum Crucifixi corpus ſibi vendicat iſta confectio? Cõfectio ſine dubio precioſa, quæ toti ſufficiat corpori creatoris. Et attende, quia vnguentum pedibus infuſum adeò digniſsima lenitate ſuſcepit, vt Phariſæum murmurantem parabolica prolixitate cõuinceret, & retorto ſugillaret exemplo. Sed & de refuſo ſuper caput eius vnguento diſcipulos indignantes coarguit, bonum mulieris opus eſſe proteſtans, & tumidam eorum animoſitatem verbis compeſcuit moderatis. Hoc verò tam ſalubre, tamque mirificũ in mortuo corpore ſuo voluit expẽdi, quod viuo vtique reſeruabat. Duo enim corpora habet Chriſtus: vnum, quod ſuſcepit in Virgine: alterum Eccleſiæ, quod charius habet benignitas redimẽtis. Denique illud pro iſto morti expoſuit & tormentis, addictus Cruci, vinctus cum ſceleratis, morte turpiſsima condemnatus. Poterimúſne tam ſalubrem confectionem conficere? Vniuerſæ miſerorũ miſeriæ tam animarum, quàm corporum, oculo pietatis inſpectæ, ſpecies eius ſunt. Iſtę igitur in mortariolo largitatis, dulcedinis piſtillo confractæ, & delinitæ charitatis oleo, ſuccenſo compaſsionis igne, & aheno perſeuerantiæ deſpumatæ, vnguentum faciũt ipſis etiam Angelis admirandum.

Vnguẽtũ pietatis. — Marc. 16 — Luc. 7. — Mat. 26. — Duo Chriſti corpora. — Vnguẽtũ ex miſerorum miſerijs.

Sunt viri diuitiarum in domo Domini virtutum: veſtigemus, an apud eos huiuſmodi habeãtur vnguẽta. Primus occurrit mihi Paulus, ſicut vbique ſolet, totus præſenti delibutus vnguẽto. Quis infirmatur, inquit, & ego non infirmor? Felix anima, facta ſibi tanquàm vas perditum, vt omnium miſerias in ſua conſcientia colligaret. Totum ſe toti corpori Chriſti donauerat, omnibus omnia factus, vt omnes lucrifaceret. Sed & ille vir ſimplex & rectus, & timens Deum, vide quomodò non ſecundùm hominem, immò verò ſecundùm hominem, & (quod verius eſt) ſupra hominem ambulat. Oculus, inquit, fui cæco, & pes claudo: pater eram pauperum, & cætera: quæ ſic eum hoc vnguento perunxerant, vt de miſericordiæ thalamo largius irroratus exiret. Samuelem recolo, qui non ſemel, ſed omnibus diebus vitæ ſuæ lugebat ſuper Saul: & cùm ſciret illum ab oculis diuinitatis longius elõgatum, non ceſſabat tamen compaſsio, quæ condolẽtis animum irrepſerat, fundens lachrymas, etſi non ꝓfuturas, pias tamen. Dauid parricidam filium continua deploratione plorabat, plorans in eo non carnis neceſsitudinem, ſed fidei deſtructionem. Cerne quomodò Ioſeph totus hoc melle illitus erat. Veniũt fratres iam non ante fratrem, ſed ante dominum aſsiſtẽtes, conſcij proditionis homicidij rei, fratricidij ſucceſſores. Videns eos Ioſeph, & omnium iniuriarum immemor, dulciſsimis fletibus inundatur, & pietatis adeps, qui intus latitat, foràs per oculos emanat. Fugit odium, neſcit iram, tempus iracundiæ non reſeruat, reddens bonum pro malo, pro crudelitate dulcedinem. Penè oblitus ſum Moyſem, adeò ſacri huius liquoris rore perfuſum, vt totus ex eo ſuperfundatur & profluat. Peccat Iſrael, & Moyſes peccantem reconciliare nititur Creatori: ſed diſsimulat Dominus exaudire rogantem. Promittit plurima Moyſi Creator omnium, & faciendi licetiã quærit à Moyſe, qui Moyſem fecit. Dimitte me, inquit, vt iraſcatur furor meus contra eos, & faciam te in gentem magnam. Reſpondit Moyſes: Si dimittis, Domine, dimitte: alioqꝫ dele me de libro, quem ſcripſiſti. Obſtupenda profectò dulcedo. Et principatum gentis reſpuit alienæ, & de libro viuentium deleri deſiderat, niſi peccantibus dimittatur offenſa. Hæc ſunt vnguenta propitiationis & miſericordiæ, quæ à ſponſæ vberibus eliguntur, in firmitates omnes fugantia, profugantia paſsiones. Felix Maria vnxit pedes Ieſu: felicior eadẽ caput vnxit Authoris: feliciſsima, quæ rorem vnguentariũ toti Chriſti corpori præparauit.

2. Cor. 11 — 2. Cor. 9. — Iob. 29. — 1. Reg. 15 — 2. Reg. 18 — Gen. 43. — Exo. 32.

Conſidera, quàm vehementiſsimo dilectionis affectu beata hæc mulier diligebat Chriſtum regem: Domine, inquit, ſi tu ſuſtuliſti eũ, dicito mihi, & ego eũ tollam. Quem eum dicis, Maria, cum de nullo feceris mentionem, ad quem relationem facias? Putáſne ꝙ in omniũ cordibus ità verſetur memoria dilecti tui, ſicut & in conſiſtorio cordis tui? Et ego, inquit, tollã eum. Mira res. Hominem perfectæ ætatis, virum, cuius corpori vix centum libræ ſufficiunt vnguentorum, tenerrima mulier portabis & tolles? Ardens & affecta locutio, quæ de puritatis amore refuſa, ꝓmittit quod implere non poteſt: nihil enim amanti difficile eſſe videtur. Quis deſperare debeat, tanta peccatrice non ſolum veniam, ſed gloriam conſequente? Ipſa hodiè intercedat pro peccatis noſtris, & placatũ nobis reddat iudicem noſtrum, ſponſum ſuum, qui eſt Deus benedictus in ſecula ſeculorum, Amen.

Iohã. 20.

DE BEATA MARIA MAGDALENA, ex aurea roſa Syluestri Prieratis, viri doctiſſimi, profeſſione Dominicani: In expoſitione Euangelij feriæ V. intra octauas Paſchæ.

IVLII 22

CVM anno milleſimo quadringẽteſimo nonageſimoſeptimo, deuotionis gratia antrum, in quo pęnituit B. Maria Magdalena, & ſacras eius reliquias apud S. Maximinum viſitaſſem, oſtẽſum eſt mihi pluries ſacrum & venerabile caput eius, grande valdè, & totum undiquè ad os vſque denudatum, excepta ea parte frontis, quam Saluatorem omnium diximus tetigiſſe. Ibi enim pellis adinſtar quaſi Aetiopiſſæ, ſeu cadaueris iandiù occiſi, clarè apparet, & in pelle duæ foſſæ duarum extremitatum digitorum: quarum altera multo eſt reliqua euidentior atque profundior, & ſub pelle caro ad albedinem declinans. Oſtẽſi ſunt & in vitrea ampulla eius capilli, non omnes, ſed qui pedes Chriſti terſere: necnon & ampulla vitrea, plena terra habente colorem medium inter rubeum & nigrum, quam ĩ paraſcene beata Magdalena ſub cruce collegit: quæ, vt omnes mihi ſine hæſitatione affirmabant, ſingulis annis in die paraſceues, perlecta paſſione,

Reliq. S. Magdalenæ apud S. Maximinum in Gallijs.

sione, euidenter & clarè ebullit, acsi ibi videatur sanguis ebullire. De qua quid sentiendum sit, aliàs. Vidi & brachium eius magnum & cerei coloris. Ossa verò eius in capsa argentea reclusa, videre non potui. Alabastrum quoquè vnguēti nardi spicati pistici preciosi monstratum est mihi Massiliæ in ecclesia sancti Victoris.

Cùm verò diligentius de omnibus prædictis veritatem scrutari voluissem, Chronicam huius sententiæ reperi. Carolus rex Siciliæ secūdus, & Comes Prouinciæ, circa annum Domini millesimum, ducentesimum, septuagesimum nonum, bello nauali cum rege Aragonum congressus, victus & captiuatus est, & apud Barcinonem moriturus, diro carceri mācipatus. Cùmque omni humana spe destitutus, indubitatam mortem expectaret in breui, à magistro Guilielmo de Tonnais, Ordinis Prædicatorum, confessore suo monitus est, vt Magdalenam, quæ in terris sibi subiectis prædicauerat, pœnituerat & obierat, in auxilium aduocaret. Qui statim firma spe de meritis eius concepta, ieiunio & confessione & lachrymis ei se commendauit. Ecce autem in ipsa vigilia festiuitatis beatæ Magdalenæ nocte adstitit ei matrona pulcherrima, Carolum voce sonora & proprio nomine vocās, preces eius exauditas commemorās, & vt se velocius sequeretur, indicans. Cumq; pro captiua familia sua ille precaretur: Sequere, inquit, me, & te sequentur tui omnes. Sic autem factum est. Post paululùm verò cùm aliquantispèr processissent, illa firmato gradu, & se inuocatam Magdalenam esse commemorans: Scis, ait, vbi sis modò? At ille: Intrà muros, inquit, adhuc sumus Barcinonis, si non fallor. Falleris, inquit: sed iam es intrà terminos tui principatus, & ꝑpe Narbonam ad * milliare vnum. Sunt autem inter Barcinonem & Narbonam tres magnæ dietæ, & triginta amplius * milliaria. Tunc ille ꝑfusus lachrymis: Quid inquit, ò domina, gratum rependere pro tanto beneficio possum? Dicam, inquit. Cùm instante bello quodam corpus meum de meo sepulchro sublatum, & loco eius aliud suppositum fuisset, vt fallerentur inimici, si meum corpus absportare voluissent, ità factū est. Vndè adhuc eo in loco iacent reliquiæ meæ, alijs loco earum sublatis. Illuc perge, & eas talibus signis inuenies. Nam eo in loco vitis est, quam sequens, de ore meo prodijsse videbis: & ibi est caput meum totum nudum, excepta ea carne, quam Saluator mundi in horto tetigit, cùm eius volui tenere vestigia. Capilli omnes interierunt, exceptis ijs, qui Iesu Christi pedes tetigere. Iuxta caput est ampulla plena terra madefacta sanguine Christi, quam sub cruce collegi, & semper, quoàd vixi in memoriam Domini mei seruaui. Cùm hæc inueneris, honore digno eleuabis; & locum meæ mortis & meæ pœnitentiæ fratribus meis, id est, Prædicatoribus trades. Ego enim prædicatrix & Apostola fui. Conuentui loci, in quo decessi, reditus pro centum fratribus assignabis, vt semper ibi vigeat studium generale. Et his dictis, disparuit.

Carolus rex Siciliæ capitur.

Liberatur per B. Mariam Magdalenam.

* *leucam*
* *leucæ.*

Ille verò, facto iam die, Narbonam cernens, in eo loco, in quo Magdalena disparuit, Crucem figi iussit, quæ vsque in præsens, Crux de leuca, dicitur: & S. Maximinum adiens, omnia per ordinem reperit, & iussa perfecit. Nam cùm in illis duobus locis monachi habitarent, eis contributionem fecit, & loca illa fratribus Prædicatoribus tradidit, assignans reditus super gabellis ciuitatis Niciensis & alijs, iuxta præcepta Magdalenæ. Templum verò reliquijs eius regiū incepit, sed non plenè perfecit. Profectus verò ad regnū, monasteria duodecim vel plura Ordinis eiusdem Prædicatorum fabricauit atque dotauit: in quibus de Magdalena vsque hodiè memoria quotidiè agitur, ac tandèm moriens, cor suum Ordini eidem legauit, quod vsque hodiè in conuentu S. Dominici de Neapoli, in eburnea pyxide reseruatur, illudq; anno millesimo, quadringentesimo, nonagesimoquinto proprijs luminibus inspexi. Igitur mirabilis Deus in sanctis suis. Et post pauca:

Carol⁹ Siciliæ rex multa extruit monasteria Prædicatorum.

Psal. 67.

Ex his autem perspicuum credo, quantùm Prædicatorum Ordinem Magdalena diligat & magnipendat: quia scilicet Prædicatores suos fratres appellauit, & eis thesaurum suum, id est, sua loca suasque Reliquias commendare curauit. Quin & Magistro generali eiusdem Ordinis tunc apparuisse dicitur, dū Carolum è carceribus exemit, dicens: Vos elegi thesauri mei custodes atque cultores. Propter quod etiā ipse Carolus tantum Ordinem dilexit, vt suæ scilicet liberatrici se conformem efficeret. Sed quia de Magdalena sermo nobis exorsus est, vt tanto amori pro viribus & vices & grates referam, nonnulla alia, quę legi, recitabo. Nam anno Christi millesimo, trecentesimo, septuagesimo sanctam baumam, seu Italicè balmam, id est, antrum, in quo Magdalena pœnituit, quidam mercator Tuscus deuotionis gratia visitauit. Hic indè sic diuino succensus amore regressus est, vt ebrius amoris spiritu, verba eius relegenti uideatur extitisse. Hic regressus in patriam, suæ viæ itinerariū vulgari metro confecit, pulcherrimè veridiceque describens & loca, & reliquias omnes, quæ in S. Maximino, in Massilia & Arelate & Auinione, & reliquis locis vicinioribus continentur, iuxta ea, quæ oculis nostris inspeximus. Se quoquè præsente, fratrem Eliam Ordinis Prædicatorum, qui Magdalenæ longo tempore, id est, annis octogintasex, in sancta bauma seruierat, multa, quæ subinferam, reuelasse, & post paululum vitam finiuisse, testatur.

Igitur visitatis reliquiis & spelunca, dum consolatus mercator discessum meditaretur, fratres, apud quos gratiam fortè inuenerat, eum beati patris Eliæ sermone amplius consolari voluerunt. Cumque manibus fratrum beatus pater Elias delatus fuisset, (Nā totus contractus, nil ferè præter linguam habuit vitā participans) visos peregrinos dulciter salutauit, ac fratri se deferenti ait: Ad locum meum me deporta, quia secreta Dei volo reserare, quæ tacui. Locū verò suum dixit eum, in quo ad orationem in spelunca super petra, in qua, nocte Magdalena quieuit, stare consueuerat. Pro hoc verò sciendum est, montem esse in Prouincia, ab Oriente Niciam, ab Occidente verò Massiliam, à Meridiè mare, & à Septentrione habentem Auenionem. Hic ad altitudinem trium millium passuum assurgit, & deindè iubam seu cristam gerit lapideam, ab Occidente in Orientem decem millib⁹ passuum & eo amplius extensam: quæ ab Occidente sic pręcisè cernitur, vt murum vastissimum dixeris. Nam adinstar ferè duarum præcelsarum turrium eleuatur. In rupis huius radice spelunca est eleuata, quātum magnus, immò maximus, iactus est lapidis, ore prospiciens Occidentem, & clibani formam præ se ferens. Ante os speluncę est breue spatiolum: intus verò ad læuam intrantis & ad speluncæ medium, lapis à soto surgens, in cumulum eleuatur, & paulatim ac sensim versus interiora speluncæ euanescit: inter quē & extrema speluncæ, fons pulcherrimus patet, frigidissimus tactu, & gustu dulcissimus, nunquàm deficiens, & nunquàm patenter adextrà prosiliens. Super eo lapide Magdalena & contemplationi & quieti nocte vacabat, vt communis est fama, & imago ibi quasi Magdalenæ, apertis oculis quiescentis, beato Maximino authore, reposita testatur. Vndè cum tota spelūca interdum guttulis generati humoris humectetur, lapis ille solus, vt dicitur, omni tempore immunis

Mons in Prouīcia, apud quē vixit Magdalena.

nis ab iniuria stillicidij conseruatur.

Huc igitur dum pater Elias fuisset delatus, sequentibus peregrinis, & ad lachrymas sanctitatis eius adspectu concitatis, ait: Fratres, dies venit & hora mihi diu expectatæ mortis. Igitur quæ ad beatæ Magdalenæ gloriam & vestræ salutis augmentum enarro, percipite. Cũ beatæ Magdalenæ seruiturus, desertũ istud & rupem horridam petiuissem, exacto hic mense, solitudinem fastidiens, pęnitui, & discessum tacitus cogitaui. Quadam igitur nocte cogitationibus agonizãs, subito instar crucis montem hunc lapideum in partes quatuor diuisum inspexi, atque mihi quatuor mũdi partes, Oriens, Occidens, Meridies, & Septentrio, paruere, & cęlum sursum abyssusque deorsum. Igitur timore perterritus, in terram excors cecidi. Cũque verbis quibusdam dulcibus eleuatus, spiritũ collegissem, toto corde Magdalenam in auxilium aduocaui. Hæc statim adfuit tam sereno & radianti vultu, vt in eam intendere non possem, operta capillis, & nuda brachia, ac pedes floribus redimita, dicens: Inconstans ac rudis, te propter apertus est mons, & te ꝑpter ego adsum: & per me, modò velis, anima tua in æternam vitam dirigetur. Tu hinc à meo seruitio discedere cogitasti: sed audi quæ dicam, & demùm age quæ libet. Vt nosti, inquit, è Ierusalem Massiliam multi, Deo volente & naue subuehente, deuenimus. At vbi Massilia & pars non parua regionis, Iesu Christi fidem suscepit, tantum circa nos humanus fauor & inquietudo creuerunt, vt hominum consortia fugere cogitarem. Rapta verò diuinitus, sub huius antri fui ore deposita. Cumq; hincindè per locum mihi à Deo paratum lumina direxissem, draconem, quem mea soror Martha occidit, repentè inter lucẽ & tenebras adspexi, cuius horrorem sufficiẽter exprimeret nemo: erat bubalo maior. Vidi & omnis generis viperas. Subitò me apparente in spelunca, & draco & viperea multitudo excitatur in me, oculis ac sibilis suũ furorem præ se ferentes. Nam viperæ quidem innixę caudis, pectoribus assurgebant: sed draco omnibꝰ immanior ità me conterruit, vt timerem eius adspectũ, immò nec ferre possem, quæ mortem non timebam. Heu me, tunc inquio, Iesu mi: nisi mihi statim adfueris, aut deuorabor, aut præ pauore spiritum efflabo. Contraxit tunc subitò caput, quasi me non curaret: sed denuò statim extenso ac dilatato vastissimo gutture, & concussis alis, me deuorandam inuasit. Cũq; iam deglutiẽdam in sua ora traxisset, quia lingua nõ poteram, sic sum profundo & securo corde locuta: Dulcis amor Iesu, tristem ne ac solam in deserto post innumera tua dona me draconis escam effecisti? Tũc subitò Angelus de ore draconis eductam me allocutus est, dicens: Beata, quæ fidem tenes, ac dracone calce percutiens: Egredere, inquit, hinc draco, & omnes viperæ tecum. At repente se dedit draco & reliqua turba præcipité, & volans ac peditans desertum aduit, in quo illum mea soror Martha superauit. Igitur Angelus Michael spiritum efflauit odoriferum, qui in flammam conuersus, totam baumam lambens, immundas ac fœtidas viperarum fæces absumpsit, & locum omnem mundum ac redolentem effecit. Deindè verò ad me conuersus: Deus, inquit, quem tantũ ò Magdalena cõcupiscis & semper habes, te vult hũc locum lachrymis irrigare profusis, vt futuris seculis exemplum pęnitentiæ perpetuò fias.

Narratio F. Eliæ fi de dignissimi de B. Magdalena.

Magdalena diuinitus trãsfertur in locũ desertum.

Magdalena exẽplũ pœnitentiæ.

Remansi eo disparẽte perterrita, & loco lustrato, hominibus inuium ascẽsum descensumque, rupe vetante, cognoui. Tunc amoris dulcedine in lachrymas resoluta, me ad terram prostraui, adorans ac dicens: Gratias tibi, Christe amor, quòd me omni mea affectione repleſti: sed oro, fontem in rupe hac exhibeas deprecanti. Crepuit statim sub meis oculis immane hoc saxum, & quas cernis Elia, aquæ è duro silice scaturiere. Cumque ante ipsum limpidissimum fontem genu flexo, Christo gratias agerẽ, eccè plus quam mille spiritus vidi in speluncæ dextra stetisse, verba suauissimi amoris Hebraica lingua decantantes. Cũ igitur postremò subintulissent, non expedire animæ tã assiduam orationum frequentiam, eleuatis oculis, plenum aerem extra speluncam ex similibus inspexi. Igitur cùm eos dæmones suspicata, Iesum, nimiũ territa, acclamassem, repentè cum suis militijs Angelus Michael adfuit, dicens: Adsum Magdalena: nè timeas. Deniquè malignis spiritibus congressus, eos omnes in fugam compulit, ità clamantes: Non eris tũ ideò beata tu, quæ orationibus vacas in antro. Crucem igitur in ore speluncæ Angelus erexit, dicens: Caue nè extimescas in posterum: custos tui est altissimus. Igitur ante Crucem eo disparente cùm iacuissem, orationi, timore nimio exiccatis visceribus, instare attẽta non præualens, collectas duas radices in ipso ore speluncæ & lotas comedẽs, aquam de fonte bibi, postquam humanum aliquid non gustaui: Crucem deindè complexa, ea die ac nocte sequenti orans, orto sole, visum ad Crucem ipsam leuaui, coloris, vt videbatur, chrystallini, & radijs fulgentibus coruscam. Cũque in me vehementissimi amoris flammam persensissem, eccè tam læta & iubilans Angelorum turba adfuit, vt æternam vitam in hoc antro credidisses. Repentè igitur ab his ad infernalia loca delata, pęnarũ genera & punitorum turmas inspexi. Cumq; ad loca Purgatorij uentum esset, tanta dulcedine me spiritus deuoti circunsteterunt, vt mihi viderer esse in patria & cum magna teneritudine dixerunt: Ora pro nobis Magdalena nostra. Quibus ego: Vtinàm, inquio, vestra voluntas per me impleatur. Animaduerto, quantum vobis auxilij sit opportunum. Deindè verò ad Crucem iterùm repositæ mihi Angelus ait: Quanto tempore tuus ac noster amor Iesus in terris te ꝑpter euixit, tanto tu quoquè in hac spelunca moraberis.

Fons ad preces eiꝰ scaturit è rupe.

Steti igitur, eo disparente, ad Crucem orans, & Christum salutem meam contemplabar. Omni autẽ euoluto die, Angelorũ adfuere militię, & me tã sublimẽ in aera sustulerũt, vt cęlestes audiuerim resonare melodias. Quod abindè citra septiès semꝑ intrà diẽ & noctẽ fecerunt. Frigus ac gelu, igne succẽsa, iã nõ curabã. Cumq; meę vestes paulatim vetustate deciderẽt, paulatim quoq; diuina pietate mei creuere capilli: ac demũ cũ semicinctia è rupe deiecissẽ, sese adeò diffuderunt, vt à me lapidibus succedendi gressum ꝑpedirent. In ipsa verò Cruce mysteria Christi cuncta videbantur. Ibi Annæ ac Ioachim historias: ibi Mariã Iesum meum mihi parietem: ibi Crucifixi tetrũ liuorem, ibi pium cruorem, ibi dura vulnera, ibi Crucem ac mortem eius dabatur intueri, & eundem regrediẽtem ab inferis, & cæli sidera penetrantem. Cumque his cibata ferculis, nocte dieque flerem, cùm lauandi vultus gratia fontem petiuissem, obuium mihi humana forma Iesum me his verbis alloquentem vidi: Te propter Maria loca ista constitui. Circunstabant cælestes militiæ regem suum, florum serta gestãtes, & oliuarum palmarumq; ramos tenentes in manibus. Et eccè resplenduit subitò assumpta humanitas, & seipsum adinstàr sui, cùm esset in mõte Thabor, Saluator transfigurauit, adeò vt me oculos inflectere tãta maiestas compulerit. Me quidem ad vultum dilectũ oculos attollere dulcis amor inflammabat, sed minimè valui. Cumque mecum multa contulisset, illapsus est cælo: & quoad vixi, centiès me in spelũca pro sua pietate visitauit. Itaque Elia tibi consulo, teque rogo, vt in hac rupe Christi laudes exoluas, quò te ad vitæ portum

Quotidie crebrò in aera sustollit ab Angelis.

Crux mirifica Magdalenæ exhibita.

Christus ei apparet.

Mat. 17.

tum

tum tandem adducam. Sterilem locum sola ac nuda ego audiui: tu verò fratrũ habes solatia, & victui vestituique abundãter opportuna. Igitur de perseuerãtia cogita. His dictis, ab oculis meis, inquit Elias, Magdalena euanuit, & ego in hanc vsque horã omnes homines prædicta celaui. His dictis, post horulam beatus ille pater expirauit, statimque ipsæ campanulæ, in ea rupe suspensæ, nullo hominum mouente, iubilarunt. Omnia hæc ex dicto libello fideliter assumpsi.

Mirabitur autem fortasis vir animalis, diuinã pietatem peccatricem animam tam præclaris donis extulisse: sed si viderit, qui eiusmodi est, prædicantem Christum, & fortè lasciuientem in sermonem Mariã, subitò diuini sermonis iaculo percussam, sui pectoris arcana lachrymis & singultibus reserare: si viderit repentè agitatam doloribus, & amore liquefactam, torques, armillas, dextralia, margaritasque deponere, & effusis comis, lugubres assumere vestes: Si, inquam, viderit hãc Iesu Christi tenuisse vestigia, & hæc lachrymarum flumine lota exiccare capillis, & cordialibus osculis ac miserãdis vocibus misericordiam suis sceleribus implorare: si à maculis absolutã in pace Christi pietate remissam: si prædicantem vbique Christũ, & Mariam comitantem, haurientem quidem Christi doctrinam, sed substantiam effundentem: Si hanc viderit pauperem ac itinere fatigatum Saluatorem mũdi excipere domo, fouere vnguentis, dapibus recreare, & discipulorum eius turbam suis facultatibus sustentare: Si propinquis, immò & discipulis fugientibus, carnifices inter intrepidam Cruci adstitisse, cruẽtam sanguine, lachrymis infusam, aerem eiulatibus adimplentem: Si contemplari sepulchrum, & vnguẽta parare: si mulierẽ fragilem sexu, noctis tenebras & arma custodum non extimuisse, (ò vim amoris immẽsam) quin dilectum extinctum quæreret in sepulcro: si postremò hanc viderit vacuo sepulcro colligatam, & nulla iam præter lachrymas habere solatia, videbit pariter diuinam pietatem, hanc ab extremo in extremum non nisi per opportuna media deduxisse. Quæ enim crimina possent tot gemitibus, tot lachrymis, tanto ardore non esse abolita? Si animas scelestissimas baptismalis vnda, sanguinis Christi operante virtute, pulcherrimas, & in oculis Dei optimi maximè splendentes restituit: quid in Maria sanguis Christi, è Cruce stillans, effecit? Mirari igitur magis oportet ignauiam hominum atque socordiam, qui in Maria, Christi pietate perspecta, subitò quamuis atroces, quamuis scelesti & flagitiosi, non atteruntur, vt vbi superabundauit delictum, superabundet & gratia? Franciscus Petrarcha, visa Mariæ spelunca & lapideo cubili, huius beatæ peccatricis considerans pęnitudinem, compunctus ait:

Iohã. 19.

Mar. 15. & 16.

Iohã. 20.

Rom. 5.

Francisci Petrarchæ Carmen de B. Magdalena.

Dulcis amica Dei, lachrymis inflectere nostris,
Atque humiles attende preces, nostræque saluti
Consule: nanque potes. nec enim tibi tãgere frustrà
Permissum, gemituque perfundere sacros,
Et nitidis siccare comis, ferre oscula plantis,
Inque caput Domini preciosos spargere odores.
Nec tibi congressus primos à morte resurgens,
Et voces audire suas, & membra videre,
Immortale decus, lumenque habitura per æuum,
Ne quicquàm dedit ætherei rex Christus Olympi.
Viderat ille Cruci hærentem, nec dira pauentem
Iudaicæ tormenta manus, turbæq; furentis
Iurgia & insultus, æquantes verbera linguas:
Sed mœstam intrepidamq; simul, digitisq; cruẽtos
Tractantem clauos, replentem vulnera fletu,
Pectora tundentem violentis candida pugnis,
Vellentem flauos manibus sine more capillos.
Viderat hæc, inquam, dum pectora fida suorum
Diffugerent, pellente metu. Memor ergò reuisit
Te primam ante alios: tibi se priùs obtulit vni:
Te quoquè digressus terris, & ad astra reuersus,
Bis tria lustra cibi nunquàm mortalis egentem
Rupe sub hac aluit, tam longo in tempore solis
Diuinis contentam epulis, & rore salubri.
Hæc domus, antra tibi stillantibus humida saxis,
Horrifico tenebrosa situ, tecta aurea regum,
Deliciasque omnes, ac ditia vicerat arua.
Hic inclusa libens, longis vestita capillis,
Veste carens alia, ter denos passa Decembres
Diceris: hìc non fracta gelu, nec victa pauore:
Nanque famem, frigus, durum quoq; saxa cubile,
Dulcia fecit amor, spesque alto pectore fixa.
Hic hominum non visa oculis, stipata cateruis
Angelicis, septemque die subuecta per horas,
Cælestes audire choros, alterna canentes
Carmina, corporeo de carcere digna fuisti.

Luc. 7. Mat. 26. Mar. 16.

Iohã. 19.

Mat. 26.

MARTYRIVM SANCTI ET gloriosi martyris Platonis, Authore Simeone Metaphraste.

NON sum noua dicturus de Galatis, neque aliena ab ijs, qui Ancyram habitant: nec dicam incredibilia de confessore, & eo, cui verbum Dei fuerat commissum. Stultè enim fecerunt Galatæ, vt consueuerant. fuit aũt Plato reuerà sanctissimus, qui sibi Dei creditam habebat sapientiã: & ea passus est à Galatis, quæ confessoribus pati iubet lex Christi. Eum n. captum sæui & immisericordes coniecerunt in carcerem, vt qui verbum Dei annunciaret, & violaret leges Imperatoris. Acerbè ergò & inhumanè ijs cũ affecerunt supplicijs, quæ non fas est ipsam humanã sustinere naturam, grauem ostendentes insolentiã, & in belluinam conuersi crudelitatẽ. Fortiter autem ferebat venerandus & purissimus Platonis animus, vt qui afflictiones omnes & calamitates propter Christum ferre esset meditatus. Nam non eandẽ, quam is, qui erat eiusdem nominis, Plato exercuerat philosophiam, nec erat in eadẽ doctrina philosophatus: sed erat quidem præstantissimus in omni verbi sapiẽtia: fide autem antecellebat ijs, qui vnquam fuerunt.

IVLII 22 Vt habent Latina Martyrologia.

S. Plato conijcitur ĩ carcerẽ, & dire cruciat.

Hic ergò beatus Plato multos quidem ex ijs, q Ancyram habitabãt, affecit beneficio: multos autem verbo illuminans, fecit Christo credere: & multos ex ijs, qui à potentioribus opprimebantur calumnijs, liberauit ab iniurijs. Pro ijs verò, quibus ipsos affecerat beneficijs, * iustæ pęnæ ab eo exactæ sunt: aut potius seipsum lubens tradidit, fortiq; & excelso animo tulit calamitates. Erat enim eius sęmper ad Deum scopus, cuius etiam fuit imitator. Quamobrem cùm abduceretur, confidens ibat ad supplicium. Vicarius autẽ Agrippinus cùm apertè præsedisset in Iouis basilica, iussit sisti Martyrem. Apparitor autem dixit: Stat ante tuum tribunal, domine. Dixit Agrippinus: Cùm totus orbis terræ degat in lætitia, cur es in tali & tãto errore constitutus? Dixit S. Plato: Vos estis, qui in errore degitis: & reliquistis Deum, qui fecit cælum & terram cum toto eorum ornatu: & excisos colitis lapides

for. *inustæ.*

Sistitur ad tribunal.

pides & ligna putrida, opera manuum hominum. Dixit Agrippinus: Iuuenilis tua ætas te facit temerariũ, & effecit, vt sis valdè insolens. Dic ergò mihi, cuiusnã es religionis, & cuius cõditionis & ciuitatis: & quod est tibi nomen. S. dixit Plato: Si velis scire cuiusnam sim religionis, sum Christianus. Dixit autem Agrippinus: Dic nomen, quod tibi fuit impositum à parentibus. Nam ipse quoque scio te esse Christianum. Iussit verò Imperator nullum hominem vocari Christianũ. Dixit sanctus Plato: Si velis scire cuius sim religionis iam dixi tibi me esse Christianum. Si autem vis etiã scire nomen mihi tributum à parentibus, dicor Plato: & sum quidẽ Christi seruus ab vtero matris meæ: sum verò ciuis huius ciuitatis. Nunc autem sum capt' & ad te adductus, tanquàm pius & Christi seruus. Quamobrèm mors est mihi proposita propter Christum, quam oportet me à te expectare. Fac ergò citò, quod scis & statuisti.

Vicarius dixit: Non expedit tibi, ò Plato, crucifixi nomen habere in mente. Nam qui eum confitentur, iubet imperator tradi morti acerbæ: eos autem, qui ipsum negant, donis maximis afficere. Quamobrẽ tibi consulo, vt pareas legi Imperatoris, & hoc lucrifacias, nè mortis acerbæ facias periculum. Respondés autem sanctus Plato: Ego pareo meo regi, cui etiã milito: mortem autem, quæ est ad tempus, eligo, vt sim hæres regni æterni. Dicit Vicarius: Considera ò Plato, quidnam sit tibi conducibile nè malè pereas. Dixit sanctus Plato: Curabit Dominus ea quæ sunt mihi conducibilia. Dixit Vicarius: Nosti Plato iussa Imperatoris, quomodò iubeant intemeratæ eius leges, omnes Christianos aut dijs sacrificare, aut vita priuari? Tu ergò quomodò audes hæc iussa euertere, & ꝑ inobedientiam eos etiam, qui tibi parẽt, euertis? Dixit sanctus Plato: Cognoui iussa Dei mei, sicùt iubent eius intemeratæ leges & viuifica præcepta, nempè dæmonum mysteria euertere, & ei soli seruire. Neque enim est tibi nouum & alienum, excogitare tormenta: neque rursus mihi, mori pro pietate. Tu enim iam sustulisti multos de medio propter hanc confessionem: qui morte deuictà, iustitiæ acceperunt aduersus coronam diabolum.

Cõstantia Platonis.

Agrippinus autem cùm hæc audijsset, vt qui esset sæuus & belluinis moribus, & aduersus athletas pietatis supra modum efferatus, veluti quendam cædis reum, aut alicuius alterius magni criminis cõuictũ, postquàm ipse ab initio didicisset eius in Dominum nostrum Iesum Christum virtutem & fidem firmam & immobilem, iubet extensum sæuè cædi neruis bubulis. Quod cùm quamprimùm factum esset, & quatuor milites sanctum verberarẽt multas horas, & defessi essent, alij autem duodecim milites ad id mutati essent, nec vlla quidem inuẽta est macula in corpore sancti Platonis: adeò vt omnes quidem obstupefacti, supra modum admirati fuerint, & à se discesserint: ipse autem alacriùs & constantiùs perseuerauerit in cõfessione Christi, & per multas afflictiones contenderit ingredi in regnũ Dei, in quem nõ cadit interitus.

Immaniter cæditur neruis boum.

Nihil læditur.

Dixit Agrippinus: Ego tibi consulo vt amico, vt mortem quidem declines, ad vitam autem accedas. Dixit sanctus Plato: Rectè admones, ò Agrippine. Fugio enim mortem æternam, & ad vitam me confero sempiternã. Dixit Agrippinus: Dic cacodæmon, quot sunt mortes? Dixit sanctus Plato: Duæ, vna quidẽ ad tempus: altera verò æterna. Ità etiam duæ vitæ: vna quidem breuis: Altera verò sempiterna. Dixit Agrippinus: Dijs sacrifica, & declina cruciatus. Dixit sanct' Plato: Fac citò, ò Agrippine, id quod tibi videtur. Ego enim nunquàm sacrifico. Neque enim ignis, neque crux, neque ira bestiarum, neque ablatio membrorum nobis persuadent à Deo viuo deficere. Neq; enim diligimus, quod nunc est, seculum: sed, qui pro me est mortuus & resurrexit, Christum.

Duplex Mors. Itẽ Vita.

His auditis, Agrippinus iussit eum reduci in carcerem: sequebatur autem multa turba Christianorum, propter eius sanctam & gloriosam confessionẽ. Fortis autem & magnanimus Christi Martyr Plato iussit sibi dari silentium: & postquàm ipsi cessarunt à tumultu, voce sublata dixit eis: Viri, qui Christum diligitis, & estis amatores veritatis, nõ leui de causa adeo hoc certamen: sed propter effectorem cæli & terræ & omnium, quæ sunt in eis. Nè vos ergò conturbent, rogo, ea, quæ fiunt. Multæ enim sunt afflictiones iustorum, & ex eis omnibus liberabit ipsos Dominus. Adeste de cæterò, & confugiamus omnes simul ad portum, qui nullis agitatur tempestatibus, nempe Christum, & ad petram, quam magnus dixit Apostolus: Petra autem erat Christus. Nè ergò cedamus, ò dilecti, periculis, quæ suscipiuntur pro pietate: cùm sciamus, quòd passiones huius temporis non sunt dignæ, quæ conferãtur cum gloria, quæ est in nobis reuelanda.

Reducitur ĩ carcerem.

Psal. 33.

1. Cor. 10

Rom. 8.

Hæc ergò cùm dixisset Christi Martyr Plato, & turbis, quæ aderant, addidisset animum, & mentem eorum cõfirmasset, ingressus est carcerem lætus & Deũ glorificans. Ingressus autem, humi fixis genibus, Dominum precatus est, sic dicens: Domine Iesu Christe, omnium creator, & opifex, & qui tua prouidẽtia curam geris vniuersorum, qui omnibus tuis famulis tolerantiam largiris & victoriam, mihi quoquè humili & abiecto largire ad finem vsque tolerãtiam: & emitte Archãgelum tuum Michaelem, vt me liberet à fallaci & malitioso serpente Agrippino: vt cognoscant omnes, non esse deos, qui fiunt per manus hominũ: sed te solum esse Deum, qui es patiens & multæ misericordiæ, & glorificatus in secula, Amen.

Septem autem post diebus præsidens Agrippinus Vicarius in basilica ex aduerso Iouis, iussit sisti Martyrem. Dixit verò apparitor Vincentius: Qui non paret Imperatorum legibus, & vestris iussis repugnat, Plato, qui est defensor impiæ Christianorum religionis, stat ante tuum tribunal domine. Tunc Vicarius iussit diuersa & varia tormentorum genera ante ipsum statui: lebetem ęneum, sartagines ferreas, candẽtes crates, man' ferreas, catapultas, acutos obeliscos, vncos, rotas, & multa alia terribilia: existimans infelix se par hæc esse territurum Martyrem, vt dijs eius sacrificaret: præcipuè autem Apollini, qui pellit ad interitum. & dicit ei: Ego quidem charissime Plato, contemplans tuam iuuenilem ætatem, & parcens flori tui corporis, & sciens parentum tuorum nobilitatem, tibi consulo priusquàm rursus incipiam te torquere, vt gustatis sacrificijs serueris, & sis nobiscum: hoc quoquè sciens, quòd nullus vnquàm vixit ex ijs, qui mihi non paruerunt: quomodò rursus nullus ex ijs, qui mihi paruerunt, ei à me promissis bonis fuit priuatus. Ergo tu quoquè, ò optime Plato, si volueris me audire, tanquàm patrem proprium, bonum tibi dantem consilium, habeo vnicam fratris mei filiam, eam tibi dabo in matrimonium, valdè magnã ei tradens dotem, & te meum proprium vocabo filiũ. Beatus autem & reuerà fortis athleta Christi Plato, ridẽs dixit: Miser & hominum inimice, fili diaboli, & administer satanæ: si vellem iungi matrimonio, & ducere vxorem, & degere in deceptione, implicatus fumo huius mundanæ vitæ, dignarerne vel in rerum mearum solicitudine accipere vxorem fratris tui filiam, aut tales habere ancillas, qualis est filia fratris tui, aut ea etiam meliores, vt ego eam ducam vxorem? Tunc satanæ scholasticus & administer patris eius diaboli, plenus omni vitio & repletus omni genere improbitatis,

Iudex vult terroribus frangere Platonem.

Vertitur ad blanditias.

tatis, non secus ac draco quispiam aut leo cędem eructans, grabatum iussit afferri æneum, & in ipso deponi Martyrem: & sic ignem accendi, & fieri magnum aceruum prunarum, eumque aspergi oleo & resina & bitumine, & cera, & eum cædi virgis subtilissimis: vt à plagis & igne nudata eius viscerum structura, ei intolerabile tormentum efficiat.

Igne & virgarũ ictibus crudelissimè torquetur S. Plato.

Cùm diù autem cæderetur Martyr, dixit Sophronius Commentariensis: Infelicissime, pare magnificentissimo, & maximè suspiciendo Vicario, & dijs sacrifica, & nè malè moriaris, lucrifac. Quid contradicis? Non vides parata propter te tormenta? Dixit sanctus Plato: Ego totum meum corpus propter Christũ tradidi. Cur ergò non desistis ò satanæ scriniarie, & inimice veritatis? Teipsum admone, vt ab errore desistas. Ego enim scio, quid mihi expediat, & nunquàm auertar ab hac confessione. Dixit Agrippinus: Quis est Christus, quem dicis? Non potest te viuum eripere è meis manibus non sacrificantem. Nunc ergò vis malè mori. Scias autẽ, quòd qui fuit crucifixus à Iudęis, non potest te seruare, etiamsi præstigijs tuis valdè cõfidas. Sin autem magno deo Apollini sacrificaris, & tuo sacrificio eum tibi placaris, potest te ab hoc, qui te detinet, candẽtis ignis grabato & dolore eripere.

Magna fortitudo martyris.

Sanctus autem Plato dixit: Nunquàm sacrificabo, nec Apollini, nec reliquis dijs tuis. Nam qui Apollo dicitur, pellit ad interitum: & omnes, qui in eum credunt, eodem peribunt interitu. Vis autem scire, ò stulte & graui corde, delire & mẽte capte, quòd nõ sunt dij, qui fiunt per manus hominum, sed aurum, & argẽtum, & ligna, & lapides formati varijs & diuersis coloribus? Qui oculos habent, & non vident: manus habent, & non palpant: pedes, & non ambulãt: aures habent, & non audiunt: nares habent, & non odorãtur. & vt semel dicam, sunt opera fabrorum, & aurificũ, & tornatorum, & lapicidarũ. Isti enim, quos tu deos esse dicis, quomodò non possunt alicui benefacere, ità nec possunt vnquàm lædere eos, qui timent domi num. Sunt enim nullo sensu præditi: vobis similes: & non sentiunt, nec cùm eis offertur sacrificiũ, nec cùm libamen, nec cùm eis vllus alius exhibetur cultus. Deus autem, qui omnia fecit, & cælum extendit tanquàm pellem, & terram fundauit super aquas, qui potest animam & corpus perdere in gehenna: ipse ì omnes dominatum obtinens, rationalia & incruenta suscipit sacrificia, quæ ex puro corde ei offeruntur: & quomodò non est absurdum, vt nos relicto effectore vniuersorum, sacrificemus lignis & lapidibus ratione carentibus, qui creati sumus ad Dei imaginem?

Psal. 103 Matt. 10

Dicit Agrippinus: Miserere tui decętero ò miser, & si nolis sacrificare, dic solùm: Magnus est Apollo: & iubebo te auferri ab hoc graui ignis, quo vexaris, cruciatu, abique sospes & noster amicus.

Sanctus autem dixit Plato: Absit, vt ego ità mei misererer, vt meo parcẽs corpori, & parua accepta, vt tu censes, relaxatione, cum anima vadam ad gehennam ignis. Dixit Agrippinus: Rectè facis infelicissime, tibi mortem afferens, te hac suauissima volẽs luce priuare. Dixit Plato: Pro Christo mori, conciliat mihi regnum cælorum: non mihi autem solùm, sed etiã omnibus, qui ipsum timent. Ego verò tibi dico, quòd nõ possunt vincere, qui cum Deo conantur bellum gerere. & pietatis athletas diuersis tormentis subiiciunt: quomodo rursus nec qui Christum habent opem ferentem, possunt malos homines, & Deo inuisos vincere propter insignem eorum malitiam. Quamobrẽ dico tibi Tyranne, quòd neque vita, neque mors, neque gladius, neque fames, neque periculum, neq; altitudo, neque profundum, neque vlla alia res creata potest nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Ea de causa tu magis debes mihi parere, pollicenti fore, vt fruaris non rebus aliquibus caducis, & ĩ quas cadit interitus, sed regno cælorum & vita æterna: quam habent, qui ad ipsum conuertuntur, vndè aufugit dolor, tristitia, & gemitus. Fac ergò, vt vana sit spes, quam in te habet diabolus, & discede ab hac insania, & rationali accepta dignitate, cognosce quisnam sit, qui omni carni vitam largitur. Sic enim eris admirabilis, traductus ab hac improbitate & ab errore, qui affert animæ exitium. Eos enim excipit, qui mouentur pęnitentia, dominus noster Iesus Christus: qui vult oẽs homines saluos fieri, & venire ad agnitionem veritatis: qui nõ vult mortem peccatoris & impij, sed vt conuertatur & viuat, ductus pęnitentia.

Egregie Psidi martyr respondet.

Rom. 8.

Esa. 35.

1. Tim. 2

Ezec. 18.

Agrippinus autem his auditis, furore percitus dixit: Amentissime, & à dijs aliene, & inimice Imperatorum, & legum euersor Imperatoriarum, eousq; ꝓcessisti insaniæ & amentiæ, vt ad me vsque tuum errorem extenderes, & à me deorum beneuolentia conareris abducere, & ad religionem Crucifixi traducere? Dixit sanctus Plato: Scio ego ò Tyranne, quòd tu non pares meis admonitionibus: sed me vocas planũ & præstigiatorem, quæ quidem tu es: quoniam te admonui & consului id, quod est tibi vtile. Cęterùm sic mei quoquè memineris, quãdo venerit tempus: quo tempore cum lachrymis recordaberis meæ admonitionis, nec ea tibi quicquam proderit ò infelix, sed in tartari profundo ibis ad supplicium æternum.

Fac ergò citò id, quod vis. Cordis enim tui oculos ità excæcauit diabolus, vt non adspicias ad lucẽ Dei cognitionis: sed intuearis ad tenebras, vbi est paratus ignis æternus tibi & patri tuo satanæ.

Cùm tres autem horæ intercessissent, & ipse depositus fuisset ex grabbato, corpus ità resplendebat sancti & beati Platonis, perindè atq; si ipse exijsset è balneo, & suauis quidam odor tanquàm vnguenti preciosi ex eo egrediebatur. Habebat enim Christi verũ lauacrum, & preciosam & veram cognitionẽ, per quã bono odore implebat eos, qui aderãt: & tota quę circunsistebat, turba Deum glorificabat propter fortitudinem & tolerantiam beati Platonis, adeo vt ipsi dicerent: Verè est magnus Deus Christianorum. Tam multis enim tormentis subiectus à crudeli & immisericordi Iudice, non negauit sanctum & terribile nomen Christi: sed in præclaro perseuerans animi instituto, vicit insaniam Præsidis.

Notarẽ admiratione dignã.

Agrippinus autem postquàm ei intolerabile & tale tormentum attulisset, dixit: Non tibi persuasit, o Plato, grauissimum tormentum, quod tibi fuit illatum, vt dijs sacrificares? Sed si nolis sacrificare, solùm nega crucifixũ, & te dimittã. Dixit S. Plato: O cor peruersum, & mens extincta, & anima malis tradita, & quæ nihil cogitat, qđ Deũ deceat. Quid est qđ dicis? Qui mihi tot beneficia conciliauit, Seruatorẽ Christũ negabo propter te, o crudiuore, & vindex simulacrorum, rerumque inanimarum & multarum defensor, & patrone erroris, vt reddar miser, tibi similis & iniquus? & non sufficit tibi solum esse talem, sed eos ẽt, qui iam relati sunt in numerum militum Christi, vis esse socios tuæ impietatis, in eadem uia interitus studens eos supplantare, qui recta via ingrediuntur? Discede à me, qui operaris iniquitatem. Statuisti enim alios quoquè ad eam trahere. Confido autem in Deo meo, quòd non faciet sanctum suum videre interitum.

Dixit Agrippinus: Quoniam tui sum misertus, euasisti insolens ac contumeliosus, stulta loquens & emotæ mentis: ego autem te cito tam grauibus afficiam suppliciis, vt ex teipso mihi dicas: Da mihi, vt sacri-

sacrificem. Egregius autem Christi athleta Plato dixit: Christus est Deus, & non est sanctum eius nomē negandum. Non est æquum, vt ego relinquens fontē vitæ, colam dæmonia & libem lapidibus, quorū quidem mater est ars. Si enim non fuissent artes inuētæ ab hominibus, non eratis deos habituri, sed planè eratis futuri sine dijs. Tunc Agrippinus multa ira repletus propter fiduciam & dicendi libertatem Martyris, surrexit è throno suo: & quam citissimè indutus fibulatorio, iubet sphæras accendi ferreas, & poni in eius mammillis. Ministri autem satanæ citò fecerunt ea, quæ iubebātur. Sphærarum autem ignis fuit tanta vehementia, vt non solùm apparerent eius latera, sed etiam corrumperetur interna eius viscerum structura, vt per nares eius & cerebrum emissus fuerit fumus ex calore ei per sphæras accenso.

Sphæræ igneæ eius mãmillis applicantur.

Beatus autem Plato, qui iā à multis reputatus fuerat esse mortuus, dixit Agrippino: Parua sunt tua tormenta, ô potor sanguinis, & bestijs moribus similis, & sæue canis, si consideretur ira tua & immanitas. Ira tua erit parua, tormenta autem tua sint magna. Nam per tormenta, quæ mihi intentas, cognosces potentiam Christi, qui mihi fert auxilium.

Apparitor autem veniens prope sanctum Platonem, dixit ei: Pare ô homo iussis Imperatoris, & dijs sacrifica, & lucrifac, nè malè moriaris. Non potes eñ mortem effugere, nisi ea feceris, quæ à me tibi dicta sunt. Qui autem erat vere magno & excelso animo & verè Christi Plato, apparitorem quidem non paruis incessens cōtumelijs, ei os obstruxit tanquàm malo cōsiliario: interrito autem spiritu & animo immobili, & mente non perturbata, oculos in cælum extollens, dixit: Dorsum meum dedi ad flagella, & genas meas ad alapas: faciem autem meam non auerti à dedecore sputorum. Nè discesseris à me Domine, quoniam afflictiones propè: nè fortè dicant gentes, Vbi est Deus eorum? Tibi ergò placeat, ô Dñe Iesu Christe, vt ego famulus tuus, perfectè aduersarij effugiēs tyrannidem, cum audacia & fiducia sistar ante tuum tribunal terribile, hoc pulchro confecto certamine. Te enim decet & in ecclesijs & in omni loco tuæ dominationis gloria, honor, potentia & maiestas, nunc & semper, & in secula seculorū. & cùm multi audijssent, Amen, motus est locus basilicæ: & ne sic quidem intellexit miser Agrippinus, quòd Christus ei ferret auxilium, sed dixit ei: Impie, cur es adeo emotæ mentis, & nō parcis tuo corpori, cùm id videas varijs modis tam acerbè cruciari? Pare ergò mihi, & sacrifica dijs intemeratis, nè malè moriaris. Sanctus Plato dixit: Dixi tibi sæpè, quinetiam nunc tibi dico, me esse Dei cultorem, nec vt eius decreta deseram, me posse in animum inducere, nec vt eos adorem, qui temerè nomen habent deorum, sunt autem adulterina & execranda simulacra. Sed non cessabo in dies assiduè Deo meo procidere & eum orare, vt salutem ab eo consequar. Tu autem Agrippine Tyranne, vanis affixus simulacris, & à patre tuo satana priuatus mente, quæ te trahebat ad Dei cognitionem, & totus redactus in eius potestatem, & ad viam vitæ nolens ascendere, in æternum punieris à Deo, qui mihi fert opē. Quem contumelia afficiens, eius seruos varijs tormētis subijcis, existimans te mutaturum eorum bonum in Deum propositum.

Inuictus S. martyris aius.

Esa. 50.

Agrippinus dixit: Vide Plato, quàm multa sciui te nugantem stulta dicere. Sed etsi sis indignus nostris sermonibus propter tuam audaciam & cor immutabile, audi quod tibi dico: Sæpe audiui multa eiusmodi ab ijs, qui confitentur Galilæum, nec vllus recessit viuus à meis manibus, nisi persuasus sit & sacrificarit. Si ergò non uis mihi morem gerere, & dijs sacrificare, vide quid sis passurus. Te enim multa manent tormenta, si non audiueris me tibi consulentem.

Sanctus autem Christi Martyr Plato dixit: Infelix & inhumane, & homines habens odio, & author ac princeps omnis iniquitatis, à Deo aliene & minister satanæ, & hæres ignis gehennæ, & digne omni supplicio, non me terrent tua verba, nec minæ mihi persuadent. Meus enim Dominus Christus pro me suū effudit sanguinem, vt mundum redimeret ab omni iniquitate: quanto magis nos peccatores debemus ꝑ ipso mori, vt vel per hoc grati & beneficij memores conspiciamur domino nostro Iesu Christo?

Præclara vox martyris.

Vicarius autem Agrippinus cùm hæc audiuisset, & magno furore esset percitus, iussit eum cædi loris, dicens: Videamus an Deus sit ei opem laturus, in quo sperans imperatorias constitutiones contemnit & nostra iussa. Sanctus autem Plato, his auditis, dixit: Impudentissime & sceleratissime canis, nouorum tormentorum inuentor & excogitator Agrippine: conuenienter enim tuo animi studio & instituto fuit ab initio tibi nomen impositum. Es enim agrestis quidam lupus, & effrenatus tanquàm equus indomitus, eos præcipitans, qui sequuntur impudentem & sceleratam tuam mentem. Miser & infelix, es ne adeo stultus & insipiens, & excæcatus à patre tuo satana? Non uides quemadmodum Christus mihi in prioribus adfuit tentationibus? & nunc quoquè adest, leuans meos labores, & curans plagarum notas, quæ à te mihi imprimuntur: & vt semel dicam, nunquàm reliquit eos, qui ipsi seruiunt. Fac ergo quamcelerrimè, ea quæ tuo sedent animo: vt per tormenta, quæ mihi inferuntur, & indignas plagas, cognoscas Christum mihi opē ferre, qui à tua, quæ cum Deo pugnat, lingua nunc afficitur contumelia. Ego enim semper habens opem, quæ ab eo mihi fertur, nō timebo tuas minas, neque varios tuos cruciatus.

Cæditur loris.

Ministri autem satanæ citò fecerunt imperata, & quamprimum tanquàm inanimam eum tangētes statuam, sancti membra conscindebant immisericorditer, incipientes ab humeris. Sanctus autem Plato dicebat: Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi. Omnes autem, qui eum adspiciebant, ægrè ferebant propter ei illatum cruciatum. Erat enim Agrippinus supra modum inhumanus & planè ferus. Egregius vero Christi athleta Plato, tanquàm turris quædam, quæ pulsatur, inconcussus manens & immotus propter suam fidem in Christum, in somnis quodāmodo torqueri videbatur. Hoc enim tormentū non formidans, neque ab eo obstupefactus, non solùm pusillo & abiecto animo non cessit: sed se ostendens magnanimum, lorum vnum è suo latere euulsum ex ijs, quæ lictores ex eius corpore abscindebant, proiecit ante tribunal Iudicis, dicens: Inhumanissimè & omnibus feris sæuior, esto, cor tuum est adeo excæcatū, vt Deum non agnoscas, qui ad suam nos fecit imaginem: quomodo non misereris corporis, eisdem, quibus tu, obnoxij perpessionibus, quod membratim conscinditur: sed tibi est voluptati membrorū meorum dissectio? Hæc autem dico, non vt qui fugiam mori pro pietate, sed crudelitatem tuam & inhumanitatem reddam omnibus manifestam. Ego enim ꝓpter Christum meū lubēter patior oīa mala, quæ mihi à te inferuntur, & lubenter sustineo dolorū acerbitatem, vt in futuro seculo æternā inueniam requiē. Tu autē, o crudelissime & immanissime, accepta pelle mei corporis, eam habe testem tuæ impietatis, quæ te mittit ad æternum, & quod nunquàm desinit, supplicium, cum simulacris tuis & dæmonibus.

Psal. 39.

Videtur quasi in somnis torqueri.

Dixit Agrippinus: Cur es insipiens, & odio habes

Vide sæuissimum Tiranni supplicium. bes tuum corpus, ò Plato, & non curas, quòd intestina tua per tua latera feruntur cum stercore: sed adhuc nunc quoquè es nullo sensu prçditus? Præter hæc autem non contentus ijs, quæ dicta sunt, non cessasti nūc deos incessere contumelijs, & venerandum meum irritare iudicium.

Sanctus Plato dixit, subridens: Si ego, qui tot cruciatus & supplicia sum à te passus, contumeliosus vocor & maledicus: tu qui ea mihi infers, num & factis debes dici parricida, & verbis maledicus? Dixit Agrippinus: Deos & Imperatores iam sæpè multis affecisti contumelijs, & ad iram me non parùm prouocas. Scio autem te hoc facere, vt te quamprimùm occidam. Ego autem tibi tormenta inferam acerbiora, & te per partes consumam, nisi mihi parueris, & intemeratis dijs sacrificaueris. Sanctus Martyr Christi dixit Plato: Sæpè tibi dixi, & rursùs dico, & non cessabo dicere: Nè minare verbis, sed re ipsa in me ostende tormenta: vt cognoscaris faciens voluntatem patris tui satanæ & tui Imperatoris. habes enim, vt priùs dixi, potestatem mei corporis, animæ autem Deus. *O egregium Christi athleta*

His auditis, dixit Agrippinus: Iam experientia cognouisti per tormenta, quòd nec Philosopho quidem Platoni pepercissem propter deorum beneuolētiam, timens iussum Imperatoris. Sanctus Dei Martyr Plato dicit: Cognouisti iam tu quoquè ò Tyranne experientia per tormenta, quæ mihi à te sunt illata, quòd corpori meo non parco propter pietatem in Deum meum, timens iussum Regis cælestis. Agrippinus autem cùm hæc audiuisset, & fuisset magno furore percitus, iussit eum in ligno suspensum tandiù cædi, donec omnes eius carnes simul cum sanguine in terram effundantur. *Immanissime verberatur.*

Præco autem magna voce clamabat: Sacrifica Plato, & solueris à vinculis. Cùm verò sanctus Plato negaret se sacrificaturum, iussit Tyrannus vncis ferreis eius genas discerpi ac laniari. Adeò autem sunt laniatæ, vt facies hominis non cerneretur ampliùs, propterea quod essent eius ossa planè nudata. *Genæ lacerantur vncis ferreis*

Postquàm autem iussit Agrippinus eum de ligno deponi, dixit ei: Infelicissime, quid decæterò expectas, cùm sit tota tua caro excoriata, & nudata sint ossa? Morem mihi gere, & cessa ab hac vana philosophia, & dijs sacrifica, & nè persistas in hac verborum contentione, nè malus malè pereas. Dixit Martyr: Quid expectas, ò Tyranne, à me aliud audire, nisi fidem DOMINI nostri Iesu CHRISTI? Carne enim mea excoriata & nudatis ossibus, adsum, vt vides, cum maiore audacia. Si ergò tibi restat aliquid aliud, quod mihi debet fieri, fac citò quod vis. Tunc impius Agrippinus Martyris admirans fortitudinem, iussit eum rursùs suspendi in ligno, & vehementer eius cædi vlnas & femorum eius latitudinem. Ità fecerunt lictores, eum cædentes spatio trium horarum. Dixit autem sanctus Christi Martyr: Leuaui oculos meos in montes, vndè veniet auxilium meū à Domino, qui fecit cælum & terram. Dixit Agrippinus: Impie & à beneuolentia deorum aliene, quoniam dedi tibi fidutiam, non te puniens, vt par erat, audes nunc loqui, violans iussum Imperatorum? Liba ergò dijs, & te dimittam. Dixit sanctus Plato: Si nos, qui piè Deum colimus, punimur, vt qui existimemur impij: vos qui Deum abhorretis, & corpus, quod est ijsdem, quibus vos, obnoxium perpessionibus, immisericorditer & indignè cæditis: quomodò damnabimini in iusto Dei iudicio, in die, in qua iudicabit DEVS occulta hominum? Dixit Agrippinus: Fero te loquentem audacter & confidenter: miserere, ò charissime Plato, tuæ florentis ætatis: hoc enim tibi dedit fortuna, quæ est eiusdem nominis. adspicio enim te talem esse futurum, qualis ille fuit sapientissimus Plato. Nam cùm fuisset princeps philosophiæ, deorum dogmata constituit. Quamobrem benignè tecùm loquor, & consulo, vt sis benignus in deos: & leges suscipias, quas ipsi tulerunt Imperatores, & meis pareas admonitionibus. Si mihi autem non parueris, scias apertè, forè vt ego te cogam hoc facere diuersis & acerbis supplicijs, vt qui falsò sis appellatus Plato: eius, inquam, nomine suscepto, qui inter homines maximam sibi parauit philosophiam, cùm tu in deos ingratus euaseris. *Eius vlnæ et femora cæduntur diutissime* *Psal. 120* *Rom. 2.*

Christi autem verus ac germanus miles Plato dixit: Valdè magnum solœcismum admittis ò Agrippine, errans in veritate. Nam cùm pater tuus satanas ab initio fuerit perniciosus, meritò tu quoquè, qui es eius minister, facies ei similiter, & te in eius exerces actionibus. Dæmonum enim fortunam inuehis in homines Christianos, qui nec ferre quidem possunt audire aliquid eiusmodi. Sum ergò eiusdem quidem nominis, cuius Plato: sed non sum ijsdem moribus prædìtus. Quos enim mores non coniungunt, ne nomen quidem eos conciliat, neque locus copulat, nisi solùm pietas. Quamobrèm nulla in re ei similis sum Plato, præterquàm in solo nomine: hoc autem mihi piam mentem nunquàm poterit lædere. Et ego quidem exerceo eam, quæ est in CHRISTO, philosophiam: illius autem philosophia, est apud DEVM meum stultitia. Scriptum est enim: Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam prudentum abolebo. Nam deorum dogmata, quæ ille, vt dicis, posuit, sunt falsæ & fictæ fabulæ, quæ adumbrantur deceptione dæmonum, qui animis afferunt interitum, & verborum astutia vestras mentes excæcantes, abducunt à simplicitate fidei, quæ est in Christum. *1. Cor. 1. Esaia 29.*

Postquàm autem cessasset loqui Martyr, eius quidem responso obstupefactus Agrippinus, mansit mutus, non valens ei respondere. Cùm autem paulopost iussisset eum de ligno deponi, aggressus est eum rursùs blandis verbis admonere, sic dicens: Ego decæterò ò Plato, quòd ad te quidem attinet, sum planè animi dubius, nec scio quid debeam facere. Qui itaque te multis affeci cruciatibus, nec quicquam effeci, & adhibui blanditias, & hoc nihil profuit: nunc statui aliquot dies tibi concedere. Fortè cùm sic agnoueris id, quod est tibi vtile, hanc tuam relinques pervicaciam, & accedes ad deos, qui vniuersum orbem terræ administrant: & liberaberis à grauibus tormentis, quæ te circunsistunt.

Hæc cùm dixisset, iussit eum reduci in custodiam, iubens Commentariensi quotidiè ei dare vnciam panis & potum aquam, & prohibens, nè ab vllo videretur. Verebatur enim, nè quis ex ijs, qui ad ipsum attinebant, ei daret alimenta: ignorans stultus, quòd non in solo pane viuet homo, sed in omni verbo, quod exit per os Dei. Sanctus autem Plato transegit decem & octo dies in custodia: & vt in ipso quoquè impleretur id quod scriptum est, Iustus ex fide viuet: noluit à Commentariensi panem omninò aut aquam accipere. Sciebat enim, quòd qui Danieli misit nutrimentum, qui erat in medio Leonū, ipse ipsum quoquè nutriet in custodia. Postquàm autem custodes eum viderunt nihil sumere, veriti nè interiret à fame, eum hortabantur, dicentes: Comede ò homo, nè forte veniamus in periculum, si tu nolis quicquam gustare eorum, quæ tibi à nobis offeruntur. Beatus autem Plato dixit: Nè existimetis, ò fratres, me moriturum proptereà, *Rursus in carcerem adducit.* *Deut. 8.* *Habac. 2.* *Dan. 14.* *Nihil comedit in carcere.*

reà, quòd non comedam. Vos enim nutrit panis, me autem verbum DEI permanens in æternum: & vos quidem satiant carnes, me autem puræ preces. Vos lætificat vinum: me autem Christus, vera vitis patris, qui non cadit sub adspectum. Vos expectatis audire laudem ab hominibus: ego autem vocem Dominicam in die iudicij, qua dicet redemptor mundi CHRISTVS: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum ante mundi constitutionem.

Iohan. 15

Mat. 25

Post dies autem aliquot præsides Agrippinus in basilica, iussit sanctum Platonem ad ipsum duci è custodia. Cùm autem ductus esset, dicit ei: Pare mihi decæterò, & dijs sacrifica, & lucrare, nè male moriaris. Dixit sanctus Plato: Mihi viuere, Christus: & pro ipso mori, & lucrum & gloria. Fac ergò mihi citò, quod velis: ego enim nunquàm sacrificabo simulacris inanimis. Tunc cùm vidisset Agrippinus fidem eius immutabilem, tulit in eum sententiam, vt caput ei amputaretur. Cùm ergò eum accepissent lictores, abduxerunt extra ciuitatem in loco, qui vocatur Campus. Stans autem sanctus Martyr, rogauit spiculatorem, vt ei parùm spatij concederet ad orandum. Qui, sublatis in cælum suis oculis, Dominum orauit, dicens: Ago tibi gratias Domine Iesu Christe, quòd sancto tuo nomine protexisti me seruum tuum, & dedisti mihi gratiam, vt perfectè cursum conficerem pro te suscepti certaminis. Et nūc rogo te, suscipe in pace animam meam: quoniam es benedictus in secula, Amen. Tunc cùm collum suum extendisset, dixit spiculatori: Fac ò amice id, quod fuit tibi imperatum. Spiculator autem eum gladio percutiens, abscidit eius sanctum caput: & statim tradidit Domino suum spiritum. Preciosæ autem & sanctæ beati Platonis reliquiæ, acceptæ a Christianis, depositæ fuerunt in eodem loco, qui dicitur Campus. Consummatus autem fuit sanctus & gloriosus Christi Martyr, Plato beatissimus, mensis * Nouembris decimooctauo, regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui gloria & potentia in secula seculorum, Amen.

Caput ei amputatur.

VITA S. VVANDREGISILI ABbatis, à quodam eius, vt equidem sentio, propè æquali conscripta.

PROLOGVS.

AD summam Dei laudem & honorem de beati Vuandregisili Abbatis vita laudabili & sancta conuersatione tractaturi, sancti spiritus gratiam, qui etiam in rebus minimis inuocandus est, imploramus: vt qui eum in contemptu seculi & suiipsius abnegatione præuenit & prosecutus est, ipse nos quoquè in hac recitatione præuenire dignetur & subsequi, & efficiat nos idoneos tantæ historiæ relatores. Nihil enim dignum Deo dicitur sine eo, neque etiam ipse sine se inuocatur: cuius nimirum dona sunt, si quis mereatur omnipotentis opera denūciare, & ipsum in sanctis suis magnificare Deum. Et primùm quidem hunc Dei dilectum, exemplar nobis & speculum proponamus, & formam in eo Apostolicā, & vitam in terris Angelicam veneremur, atque inquantùm possibile est, boni æmulatores idipsum imitemur. Cùm enim magnum sit & valdè bonum, Sanctorum merita prædicare, & extollere virtutes, ipsas vtiquè virtutes ambire, atque imitando acquirere, reuerà optimum est & præcellens. Vtrunque tamen & cælitùs datur, & diuinitùs inspiratur: illiusque administratio est gratis, quia gratiarum distributor dat ex eis, quibus vult, & diuidit singulis, prout vult. Nunc igitur quæ ad communem ædificationem pertinent, quæque deuotis auditorum animis prodesse ad imitationem possunt, de vita & meritis tanti Comitis, tamque gloriosi principis aggrediamur: cætera, quæ mundi fuerunt, gesta videlicet fortia, ad terrenam dignitatem atque secularem militiā pertinentia, quan uis inclyta & relatu digna in memoria æterna, nos tamen silentiò præterire decreuimus, gestis tantùm spiritualibus ex parte recitandis calamum applicantes: vt iamnunc ad ea, quæ religio beati viri & sanctitas expostulat, manus laborare incipiat & calamus, de ortu eius & generis nobilitate, qđ de sanctis magnisq; viris plerunquè requiritur, breuiter annotando.

Tractarum est, Sanctorū prædicare virtutes: præclarius, imitari. 1. Cor. 12

VITAE HISTORIA.

PRAECLARVS atque gloriosus vir Domini Vuandregisilus, cognomento Vuando, ortum inclytæ natiuitatis in Virdunensi regione ex nobilibus atque religiosis parentibus eo tempore, quo sceptra regni Frācorum fortis rex Dagobertus honestè gubernabat, habuisse dignoscitur. Denique genitor eius Vualchisus nomine, ex nobilissima prosapia ortus, consobrinus fuit * Pipini excellentissimi principis Francorum Et vt eiusdem sancti viri claram originem altiùs promam, cùm esset à nobilissimis ac ditissimis parentibus editus, non minùs nobilem se splendidæ vitæ moribus ac piç conuersationis assiduis exemplis præbebat.

22. Iulij.

Eius pater.

Cumque adolescentiæ polleret ætas in annis, sub iam dicto rege Dagoberto militaribus gestis ac aulicis disciplinis, quippe vt nobilissimus, nobiliter educatus est. Et crescentibus sanctæ vitæ moribus, cunctis mundanarum rerum disciplinis imbutus, ab eodem rege Dagoberto comes constituitur palatij. Quo gradu paululùm administrato, ardore parentum honoribus plurimis, vt sese habet secularis rei dignitas, valdè sublimatus, etiam dispositioni rerum plurimarum non multò post mancipatur. Suscipiensque hoc officium, exercebat cum pietatis studio administrationem sibi commissam.

Educatur apud Dagobertum regē in reb⁹ militaribus. Fit Comes palatij.

Mente semper cælestia tractans, optima principum iussa magnificè adimplebat, reddens, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quę sunt Dei, Deo. Eratque liber ad arguendum eos, humilis ad obediendum: regi Apostolico iussu subiectus, Christo deuotus. Erat in fide firmus, in bonis operibus promptus, in sermone verissimus, in iudicio iustus, in consilio prouidus, in bonitate conspicuus, in charitate præclarus. Arguebat subiectos clementer, tolerabat patienter. Erat in eo in cunctis operibus discretio, & imitabilis erga omnes dilectio. Euoluto autem tempore, parentum hortatu, licèt inuitus, quandam sibi despondit puellam, nobilissimis natalibus procreatam: solennique more castas celebrans nuptias, virginei floris immaculatum adeptus est torum.

Mat. 22. 1. Pet. 2. Catalogus virtutum eius.

Deniquè suadebat coniugi virginitatem integram custodire, castitatisque munere angelicarum virtutum promereri consortium. Illa verò hac prudenti admonitione roborata, ac superno illustrata lumine: Quæso, inquit, nobilissime virorum, vt quæ ore promis, explere properes actu, & temetipsum à seculi curis

Cū sponsa nobilissima seruat

corporis integritatē. curis exuas, meque famulam tuam castris committas regis perpetui. At ille exultans eius laudabili deuotione, gratiarum actiones bonorum omnium inspiratori hilariter persoluit. Fit itaque ex vtraque parte, magnificè Christo donante, saluberrimus castitatis consensus. Ipse Clericatus habitum sumpsit, ac coniugem suā velo piæ religionis opertam, sanctimonialium monasterio ilicò tradidit sociādam. In quo viriliter, suimet custos, callem imitabilis vitæ peragens, triumphū Domino reportauit: talisque eius enituit conuersatio, vt ad declaranda ipsius merita, plurimæ à Domino per eam patratæ dicantur virtutes.

Fit Clericus: sposa sanctimonialis.

His ità se habētibus, ad sancti viri opera & virtutes enarrandas stylum vertamus. Cùm adhuc in laico habitu degens, iter carperet stipatus obsequijs suorum, diuertit in locum quendam suo itineri congruum: vbi seditiosum vulgus in iniuriam sancti viri totis furoris facibus exarsit. Nam stoliditate & rabie barbarica concitati, nihil sensu à belluis discrepantes, in virum Dei cum turba irruunt suorum: vbi non minimum humani sanguinis fusum fuisset, nisi intercessio ipsius & virtus Christi misericorditer adfuisset. Ipse enim ab illo poposcit auxilium, cui dicitur: Tu es refugium meum à tribulatione: orationem pro gladio sumens, clypeum diuinæ misericordiæ postulauit. Nec defuit diuinum, vbi humanum deerat, auxilium. Deniquè turba praui rum hominum ità stetit immobilis, vt propiùs accedere non valeret, Christi scilicet retenta virtute. Statimque ipsa concertatio & rixa in admirationem intuentibus vertitur, ità vt oratione viri Dei soluerentur pariter & saluarentur, ac pacati abscederent, qui seditiosi aduenerant. Nec mirū videri debet, quandò illic filius pacis aderat, ꝙ litigantes omnipotens Deus eius causa ad concordiam reuocauit. Exindè cœpit magis magisque diuino igne succendi, atque contemplatiuæ vitæ alta rimari, Deumque glorificare simul & laudare, dicens illum super omnia toto nisu diligendum, qui vbicunque iustè fuerit inuocatus, præsens fit exauditor, secundùm illud Prophetæ dictum: Cùm quæsieritis me in toto corde vestro, inueniar à vobis. Adeò verò seipsum propria disciplina coercebat, vt iam quasi futuram olim pastoris speciē suis in gestis præsignaret, vt irrepræhensibilis in templo Christi prępararetur sacerdos. O perfectissimum laicum, cuius imitatores ipsi esse sacerdotes desiderabant. O mentem ab omnibus prædicandam, cui non fuit aliud viuere, nisi CHRISTVM cum dilectione timere, & cum timore diligere.

Psal. 31.

Precibus sistit tumultuantes.

Iere. 29.

Postquàm autem, vt superiùs indicatum est, ipse vir sanctus mundi huius oblectamenta deseruit, optabat in sancto cęnobio diuinæ insistere philosophię, ac monasticæ regulæ venerabilem animum tradere informā dum. Ac primùm in loco, qui dicitur Mons Falconis, cum viro sancto, nomine Baltfrido, non multum temporis habitauit: cuius actus & vitam in gestis de eo scriptis, si qui nosse velint, facilè reperient. Erat aūt idem vir Domini Vuādregisilus, statura mediocris, quæ honestam non excederet formam, oculis vigilantibus, facie candida, manibus prolixis, omnique corporis forma decorus pariter ac iucundus. Qui omnes facultates ac prædia sua partim monasterijs perpetim possidenda tradidit: partim precium ex ijs accipiens, indigentibus larga distribuit manu. Sicque exutus seculi curis atque impedimentis, liber & nudus cum hoste versuto certare contendit. Deniquè hostis inuidus, eius insuperabilem conspiciens deuotionem, nitebatur omnibus modis impedire pios eius actus, & studia. Ac primùm regis animum & procerum illius aduersùs eum commouit, scilicet vt auulsus à sancto loco, habitum compelleretur recipere secularem. Sed ipse indesinenter precibus insistens, diuinis armis inimici euacuabat molimina.

Viuit in monasterio.

Forma corporis eius.

His temporibus rex inclytus Dagobertus, amator videlicet Dei ac Sanctorum, ecclesiarum atque monasteriorum venerabilium strenuus fautor pariter & fundator, ac proprij regni fortissimus defensor & propagator inuictus, sceptra Francorum præclarè moderabatur, hostibus vndiquè suæ ditioni subactis. Et quia præfatus vir Domini in eius aula nutritus, & suis fuerat olim ministerijs ascitus, nitebatur ei è suorum consilio molestiam inferre, quòd sine eius permissu habitū mutasset, ac monasticæ se religioni mancipasset. Itaq; eū accersiri quamprimùm iussit in aulam suam. Ipse autē auxilio Dei fretus, qui ei semper opitulari præsens solebat, reminiscens etiam illius Apostoli Petri: Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum: siue regi, quasi præcellenti, licèt nolens quidem, in palatio se se exhibuit obtutibus regis. Cùm autem iussus regias, licèt animo reluctante, properaret ad ædes, ante fores palatij quēdam pauperculum subitò offendit cum vehiculo, quod ei sola erat domus, luto immersum. Cūque omnes miserum præterirent, aut etiam aliqui cōprimerēt, intellexit vir sanctus mercedem sibi ex hoc reseruari, si indigenti atque humi depresso misericordiam exhiberet. Cernens etiam crudelitatem, quā ope rabantur tumidi, de equo, cui sedebat, cum grauitate descendit, & pauperi manum porrigens, simul cū plaustro eum de luto leuauit. Tunc quidam stolidorū perspicientes, vt de subleuatione iacētis cœnosum gestaret amictum, vanæ gloriæ & temeritati, more inuidorum pharisæorum, deputabant. Ille verò soli Deo placere desiderans, vituperia improborum floccipendit, sed humilis humilem magistrum imitabatur, qui in Euangelio dicit: Si patremfamilias Belzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius? Cùm sic autem illatum sibi pro pietate opprobrium ęquo animo exciperet, extēplo cælitùs niueo est indutus amictu: id est, Angelus vestem illius diligenter emundans, candidiorem, quàm anteà fuerat, reddidit. Posteà autem perueniens in domum regiam, stabat in conspectu regis & procerum illius, quasi agnus in medio belluarum. Porrò Dominus custos & rector omnium placentium sibi, ab hostium lęsione eum tutum ac munitum vbiquè reddebat: omnibusque liquidò patefactum est, eū fidelissimum Dei esse famulum, qui cunctam huius mundi gloriam pro expectatione calcasset futurorum. Et præcepit rex, vt nemo illi molestus esset, sed pro voto animi sui diuinis seruiret mandatis, & propositi sui obseruantiam, nullo resistente, seruaret. Sicque regia authoritate securus, de reliquo ad dilectæ habitationis locum reuersus est.

1. Pet. 2.

Officiosè suam operā nauat pauperi:

Matt. 10

Dagobertus rex eū vindicat abæmulis

Quo loco non multò post occasione quadā relicto, in Elisgangium commigrauit territorium, vbi & monasterium struxit pro temporis opportunitate in possessione propria. Ibi nanq; beatus Vrsicinus requiescit venerabiliter humatus. Monstratur verò eo in loco vsque in pręsens viri Dei Vuādregisili grabatus, vbi quieti membra dare post prolixam vigiliarum instantiā & afflictionem solitus erat. Illic nanque ieiunijs, vigilijs & orationibus frequenter insistens cælestis tyro, fortissimus efficitur miles. Quòd si nonnunquàm diuinis vacantem laudibus somnus importunus Dei hominem oppressisset, nudis pedibus & simpici veste tantùm contentus, super humum stare, ac poplitibus flexis orare solitus erat. Tali laboris afflictione detentus, adeò fuit attenuatus & exhaustus, vt vix mēmbra confecta posset erigere. Cernēs autem hostis antiquus insuperabilem viri Dei constantiam, ad tentamenta fortiora ilicò se contulit excitanda, plurimasque ei inquietudines & visibiliter, & per soporem sæpiùs ingessit:

Extruxit monasterium, & in eo moratur.

Infestatur a dæmone.

gessit: ità vt in effigies bestiarum, aut volucrum, siue serpentium se illudendo transformaret, & eius adspectibus terribilem se præsentaret. Vir quoquè Domini intelligens illius multimoda nocendi argumenta, suggestionesque lethiferas, per sanctæ Crucis vexillum, & rigidam abstinentiam iugemque orationem, diuino per cuncta fultus solatio, conatus eius irritos viriliter efficiebat.

Arma eius cōtra dæmones.

Sed cùm anguis lubricus se conspiceret à viro Dei vbiquè superari, adhuc maiora inquirit & adhibet artium suarum exitiosa machinamenta. At cōtrà in viro Dei tantus inerat fidei feruor, & insatiabilis erga Dei cultum ardor, vt quo plures ille sua calliditate ipsi irrogasset molestias, eo crebriores sibi optaret afferri. Cùm nocte quadam vltra solitum somno indulsisset vir Dei, ilicò adfuit hostis, & illudens, ait: Te vigilantior hac nocte fui. Tunc vir Dei: Non dubito, inquit, in ruinam aliorum & cumulum tuæ damnationis te vbiquè esse peruigilē. Sed certè domabitur caro, quæ me ad hanc impulit torporis inertiam. Exurgens itaque à desidia somni, accipiebat armaturam Dei, taliaq; promebat: Tu quidem, qui idem ipse es semper custos tuorum, non dormitans in æuum, indigno famulo tuo miserator adesto. Cumq; per id tempus hyemis asperitas esset, sub diuo in medio niuium & glaciei, Dauidicam cælestemq; musicam, flens & longa trahens suspiria, Domino deuotissimè depromebat. Sed & adeò in ieiunia incumbebat, vt tota hebdomada, exceptis prima & quinta sabbati, escam minimè sumeret. O quàm magnificum & laudatissimum bellum, quod indesinēter probatissimus Domini miles gerebat aduersùs hostē antiquum. Verè dignissimum, in quo Dominus habitaret, templum, ieiunijs mundum, orationibus comptum, puritate conspicuum, vigilijs exornatum. Cuius quidem in mente virtutum omnium decorem, & valdè sobrium sibi Sapientia collocauit domicilium.

Mira inedia eius.

Quadam nocte iuxta mortem cilicio obuolutus, in cella dum ad refocillandum quieti membra dedisset, Angelico ductu in monasteriū, quod vocatur Bobiū, situm in Italia, perducitur, ostensæque sunt ei eiusdem loci habitationes. Expergefactus autem à somno, intellexit hoc oraculum diuinitùs agi, seque ad hoc cōmoneri, vt ob gratiam vitæ contemplatiuæ atque arctioris continentiæ semitam explorandam talia inuiseret loca. Memor itaque Dominici præcepti, quo ait: Nisi quis renunciauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus: surgens reliquit omnia, quæ oneri sibi videbantur, quatenùs ab vniuersis exutus, mandatorum Dei tutiùs curreret viam. Adunatoq; fratrū omnium cœtu, orat vt imminenti itineri, eorum intercedentibus precibus, iuuamen cunctipotens clemēter tribueret. Sicque valedicens eis, cum tribus pueris & asello dispositum arripuit iter: ouansque peregrinationem optati laboris aggressus, Alpium iuga trāsgreditur, atque Italiam ingrediens, ad Bobiense cœnobiū, veluti reuelatione didicerat, accedit: quod beatus pater Columbanus Scotici generis, laudabilibus gestis florens, cùm à rege Theodorico Gallia expulsus esset, atque ab Agilulpho Longobardorum rege Italia magnificè susceptus, eius permissu ædificauerat. Quē locum veterum traditione ✻Bonæum nuncupabant, propter riuum eius nominis illic manantem, amnemq; alium, quem Trincam vocant: ad quem olim Annibal hyemans, hominum, equorum, elephantorum damna non minima sensit. Hunc ergò locum beatus pater Vuandregisilus adiens, qui à discipulis præfati Columbani tunc temporis incolebatur, aliquantisper inibi commoratus est. Cùm autem vidisset cuncta loci eius habitacula, apertissimè intellexit, anteà sibi à Domino diuinitùs hæc fuisse monstrata. Cognoueruntq; habitatores loci probatissimum Christi esse militē, & eius fructuosa deuotio atque nobilissimæ stirpis origo, cūctis est subitò patefacta: multaq; præsagia futurorum ei Dominus ibidem monstrare dignatus est, posteris intimanda.

Spiritu lustrat Bobiense monasterium. Luc. 14.

Venit ad Bobiense cœnobiū.

✻ Bobium

Morante autem eo illo in loco, incidit ei sancta quædam cogitatio, vt ad limina Apostolorum Romam proficisci deberet: Christoque duce, quod piè tractauit, deuotè compleuit. Denique cœpto itinere sancta lustrando loca, ad eandem conuolauit celeberrimam vrbem, votaque sua omnipotenti Deo eiusque beatissimis Apostolis deuotè obtulit, dicens cum Psalmista: In me sunt, Deus, vota tua, quæ reddam laudationes tibi. Sicque in visu admonitus, vt Galliarum repeteret rura, iter conuertit ad Alpes. Remotior enim volebat cōuersari, & peregrinam pro Christo ducere vitam non mediocriter appetebat, si dominus votis eius annueret. Disposuerat nanq; in Hyberniam insulam nauigare, sed diuina pietas hoc magnificum munus, ob multorum instructionem, Galliarum populis reseruauit.

Romā proficiscitur. Psal. 55

Cùm autem non modico sudore, tamē delectabili, Alpibus transcensis, arua iam tereret Gallica, causa hospitij monasterium petijt, cuius est vocabulum ✻ Romanis, situm vltra saltum Iurensem. Pater ergò loci venerabiliter & monasticè eum suscepit, ac debitum præbuit obsequium, vt eius vitæ præscribit laudabilis Canon. Cognouitque vir Domini religionem monasticam inibi pollere, deditque operam, vt monachorum iungeretur sodalitati. Amplexus autem obedientiam, per decem fermè annorum curricula sub institutione regulari, felici deuotione Domino militauit. Ibi solis ieiunijs & orationibus, multorum excedens metas hominum, vacare cœpit, & iugum Christi, quod ferentibus leue est, in se recipere, semetipsum sibi abnegādo, ac crucem suam tollēdo, Christum totis viribus sequi conabatur: in virtutum videlicet culmina per humilitatem ascendens, mansuetudinem sectans, modestiam, atque sobrietatem & lenitatem æquè in omnibus seruabat. Execrabatur deniquè vir Dei, præcipuus religionis amator, discordiæ vitium, arrogantiæ ac elationis supercilium. Erat ipse cunctis humilior, charitatis officijs præueniens cunctos: tardus ad loquendum, & velox ad audiendum: custos scilicet oris sui, hilaris vultu, maturus moribus. Obedientiæ quoquè ac subiectioni ità promptum se exhibebat, vt iussione patris, quasi diuinitùs imperatam, cum omni synceritate quamprimùm exequeretur. Meditatio eius semper in lege Christi totis viribus defixa erat: & vbicunquè esset, mandata Dei scrutabatur accuratè, & instanter perficiebat. Tale nimirum erat beati viri studium, talisque in eo florebat religio: mortificabat enim membra sua, quæ sunt super terram. Nudus nudam amplectebatur Crucem, atque mortuus iam mundo, aduena terris, viuebat Deo. Cuius exemplis salubribus plurimi negligentes ac tepidi prouocati, arduum illius arripuerūt iter, atque ad opus sublimium virtutum, ipso sancto opitulante, æternæ vitæ soliciti, consurgunt.

Decē annis hæret in monasterio quodā viuēs sanctissimè.

Coloss. 3.

Eo ergò in loco viro Dei commoranti cælestis adest visitatio. Nam cùm quadam nocte attentissimè precibus insisteret, diuinis auribus offerendis, in cellula sibi constituta, talique negocio apta, incomparabilis suauitatis odore simul & claritate locus ille cælitùs repletur, voxque ad eum huiusmodi perlata est: Serue CHRISTI, in timore Domini deuotissime, pax tibi semper multiplicetur. Certa bonum certamen, & his semper insiste operibus, quæ per me gerulum quotidiè offeruntur Domino. Quia non ocio torpentibus, sed in fide currentibus & peruigili instantia attentissimè Christo militantibus, vitæ ianua patet æternæ, iam tibi à DOMINO reseratæ, vt cum

Visio ei cælestis exhibet.

iustorum

iustorũ collegijs, gaudijs fruaris æternùm duraturis. Nepos quoque tuus Godo, pro quo creberrimis preci bus aures Domini solicitas, vestigia imitabitur tua, cũctisq; huius mundi vanitatibus derelictis, vt strenuus miles ad castra Christi deuotissimè conuolabit. His au ditis, vir Domini humi prostratus, arctissimè orationi incubuit, non se in corde suo extollendo, quòd cælesti visione visitari meruisset: sed humilians se fragilem ac peccatorem fatebatur, & quòd dignus non esset, peccatorum næuis fœdatus, vt cælesti oraculo magnificaretur. Hæc de viro Dei reuelatio ostensa fuerat cuidã seruo Dei, in ipso loco degenti, qui & nobis narrare solitus erat. O quantis præconijs efferenda est tã excel lens virtus, quantisque laudibus celebrandus est homo ille, qui sic à Christo meruit mirificari. O felix mor tificatio seruorum Dei: quæ dum spontè agitur in mẽ bris corporis, conciues efficit angelorum. O amplectenda modis omnibus arcta & angusta via, per quam vir Domini Vuandregisilus ingressus, cælestis aulæ ha bitator effectus est.

Nota hic Authoris ætatẽ & fidem.

His porrò diebus gloriosor confessor Domini Audoeinus, anno tertio Clodouei regis, filij Dagoberti, sedem vrbis Rothomagensis adeptus, verbum salutiferæ prædicationis suis ciuibus administrans, fidei ca tholicæ fautor pariterque præceptor, barbaricas atq; indomabiles eorum mentes nectare Euãgelicæ doctri næ debriabat, atque docilem subiectamque, ad creden dum quondam asperam, gentem docebat, sedulisque exhortationibus Dominum Iesum Christum esse colendum, innumeris assertionibus demõstrabat. Cuius cognita ab omnibus vita, atque laudabili deuotione comperta, admonitus etiam in visu, vt occidentalia Galliæ reuiseret loca, de supradicto, Romanis, monasterio cum licentia patris egressus, iter carpere cœpit, quod ad Belgicam deducit Galliam, peruenitq; ad celebrem vrbem Rothomagensem, summa reuerentia à venerabili antistite Audoeno except⁹. Qui memor pri oris coniunctionis & societatis, nobilissimæque eius originis, sed & piæ ac Deo dignæ religionis, aliquandiù eum secùm in vrbe tenuit, & secundi ordinis hono re ampliauit, Subdiaconum eum creans valdè reluctãtem, sicut & processu temporis Leuitici ministerij onus ei imposuit. Quo feliciter administrato, non multò post ad sacerdotium, licèt renuens, iussu eiusdem beatissimi præsulis Audoeni, à venerabili Autmaro pontifice vrbis Taruannæ consecratus est. Deindè post acceptum sacræ benedictionis munus, studiosè explebat ministerium sibi impositum, humilitatis tramitem in omnibus tenens. Erat nanq; non minimùm idoneus & aptus huic sacrosancto ministerio. Quamobrẽ præfatus gloriosus pręsul in vrbe secùm perpetim retinẽdum censuit, quia mellito eius delectabatur alloquio, quo eum crebrò recreabat & grauitate fouebat. At verò ipse egregius Dei cultor districtiorem desiderãs du cere vitam, eremi secreta plurimùm ambiens, mundanos toto nisu fugiebat semper honores, vt apud Christum posset mereri cælestes. Itaque omni conatu tãto negocio opportunum inquirebat locum: aut si id forte vetante mundi turbine, votis eius non obtingeret, saltem vt sub Christi iugo & onere eius placido, regu larem vitam promptissimus sequeretur, vt per eum, Christo duce, multorum promoueretur salus.

Audoenus Episcopus Rothomagẽ.

Eum ĩui sit S. Vuandregisilus. Fit Subdiaconus, post Diaconus, inde sacerdos.

Cùm autem talia volueret animo, contigit, vt largiente Erchinoaldo præfecto, immodicam soli partẽ acciperet, quo Fontanellæ cœnobium, vnà cum venerando nepote suo Godone, vt rudis habitator cõstrueret. Quem veterum traditio, ob riuum in eo loco fluẽtem, hoc nomine vocitabat. Monstrabantur nanque in eodem loco vestigia, immò ruinę ædificiorum, priscorum accolarum industria olim extructorum, sed exterorum hostium feritate belluina solo funditùs æquato rũ. Etiã ipso quidem loco magis lustra ferarum, quàm hominum habitatio, tunc temporis videbantur. Hunc ergò locum vir Domini Vuandregisilus, atque ipsius nepos venerabilis Godo, à prædicto patritio sibi dona tum, studuerunt eum, nonnullis ipsis fauentibus, repur gare, superuacanea quæque euellendo. Deindè verò etiam iacere fundamenta, vt iuxta prophetiam Esaiæ, in cubilibus, in quibus habitabant dracones, oriretur viror calami ac iunci: videlicet fructus bonorum operum ibi nascerentur, vbi priùs bestiæ commorari & ha bitare consueuerant. Cœptum est autem hoc opus ab anno Dominicæ incarnationis sexcentisimo quadrage simoquinto, sub die Calẽdarum Martiarum, Indictione tertia, qui erat annus Clodouei regis vndecimus, obtinente sedem Romanæ Ecclesiæ beatissimo Papa Martino. Tam verò solerti studio, tantaque industria perfectum est, vt penè illo in tempore venerabilibus cœnobijs æquaretur. Est autem hoc cœnobium sitũ in territorio Rothomagẽsi, distans à memorata vrbe mil libus fermè decem & octo: porrò à fluuio magno Sequana, spatio passuum circiter octingentorum.

Construit Fõtanellense monasteriũ.

Esa. 35.

Sed quia mentionem fecimus Erchinoaldi pręfecti, libet de eo aliquid dignum scribere. Is enim post tran situm bonæ recordationis Dagoberti regis, præfecturæ ordinem ac curam maximam regni Francorum, etiam cum filio eius Clodoueo & * Baltilde regina, no biliter administrauit. Erat nanque insignis bonitate ac eleemosynis largissimis, atq; ex materna origine, beati viri consanguineus. Postquàm autem excessit è vita Clodoueus rex, remansit Baltildis regina cum tribus filijs, Clotario, Childerico ac Theodorico. E quibus Clotarius, qui maior natu erat, fastigium adeptus est regni, rexitque populum Occidentalium Francorum annis * quatuordecim: & quod pater eius inchoauerat, prædictum locum pijs largitionibus ac priuilegijs suæ authoritatis deuotè studuit augmẽtare. Terminos etiam ipsius loci, prout voluntas venerandi patris Vuandregisili erat, deuotissimè auxit. Ibique resides vir Domini, cœnobium, multorum fretus solatio, cõstruere cœpit. Ad cuius famam plebs vndiquè concurrere, & cultui religionis dicare curabant prædia plurima, ità vt multis confluentibus, monachorum numerus ad trecentos excresceret. Accurrebant vndiquè nobilium liberi, & spretis seculi oblectamentis, & præsentium pompa facultatum contempta, ęterna cupiebant cum tanto patre præmia adipisci. Aedificauit autem in ipso loco vir Domini basilicas egregio cultu, numero quatuor, in honorem videlicet principis Apostolorũ Petri, simulque doctoris gentium Pauli, sanctiq; Laurentij ac Pancratij martyrum Christi: & cùm huic ope ri insisteret, misit antedictum nepotem suum in vrbem Romam, propter pignora beatorum Apostolorum ac martyrum Christi: vt ædificatis basilicis, in promptu haberet reliquias sanctorum, quorum nomini & reuerentiæ dicare disposuerat. Qui votis pij patris libentissimè parens, Romam abijt, Vitaliano Papa eodem tempore gubernante sedem eiusdem Ecclesiæ: atque ab eo suscepta plurima Apostolorum & martyrũ Christi pignora, vnà cum benedictione Apostolica rediens, secùm detulit, codicumque sacrorum copiam non minimam: prosperoque cursu itinere acto, ouans reuertitur ad virum Dei: cunctaq;, quę attulerat, idem vir Domini venerabiliter suscepit.

Erchinoaldus præfectus insignis.

**Blitilde*

**alij quatuor tantũ habẽt.*

Trecenti monachi Fontanellen.

Multas ab vrbe accipit sãctorum reliquias.

Itẽ sacros codices.

Accersito etiam sanctę recordationis Audoeno pręsule, præfatas, quas ædificauerat, ecclesias vt consecra ret, simulque pignora, quæ Godo cum eius authoritate Romæ impetrauerat, CHRISTI imponeret aris, supplex exorat. Quod ità à prædicto præsule confestim constat fuisse impletum. Locus autẽ ipsius cœno-

Reliquiæ aris impositæ.

cœnobij tam fertilis, tamque iucundus extitit, vt cùm quis illuc aduenerat, inter pomorum nemora & hortorum amœnitates virentium, in hæc protinùs liberet ei prorumpere verba: Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israel, vt valles nemorosæ, vt paradisi iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula quæ fixit Dominus, quasi cedri propter aquas.

Num. 24

Adiutor prætereà huius operis & cooperator insignis, Vuaningus vir illustris extitit, qui viro Dei plurima prędia felici munere ad vsum seruorum Christi deuotè contulit, filiumque suum, Desideratum nomine, sub regimine prædicti patris in eodem loco monasticæ disciplinæ & Christi militię tradidit vacaturum. Erat is Vuaningus ditissimus, & multimoda cœnobiorum habitacula in possessionibus proprijs construxit. Ex quibus vnum est, quod vocatur Fiscamnum. Quo in loco dum moraretur, excessum mentis subitò passus est, ostensæque sunt ei pœnæ damnatorum, & felicitates iustorum, audiuitque diuinitùs, viginti annorum spatio ipsum victurum, idque impetrasse a Domino sanctam Christi martyrem Eulaliam, cui precibus se sedulis commendare solitus erat. Sed & ipsa Christi martyr ei apparens, commonuit, vt in prædicto prædio, quo morabatur, monasterium construeret, & de sua stirpe nulli regendum committeret. Qua reuersa ad superos, virum Dei Vuandregisilum accersiuit, & ordinem ei visionis exposuit: simulq; à febre, qua premebatur, eius precibus curatus, optatam recepit sospitatem, prædictumque cœnobium, vt monitus erat, illicò construere cœpit.

Vuaningus vir illustris multa cōdit monasteria.

Erat tum temporis apud Burdegalim vrbem virgo Christi Hildemarcha, cuiusdam monastarij sanctimonialium sanctissima gubernatrix: ad quam quidam vir Dei, monachus ac diaconus, nomine Sindardus, cùm propter vtilitatem seruorum Dei in illas partes mitteretur, causa hospitij declinare solitus erat. Cui illa intimauit, in visu se esse commonitam, vt tellurem adiret Rothomagensem, virumque Dei Vuandregisilum inuiseret, atque sub illius regimine diuinis pareret edictis. Quæ, sicut in eius scribitur gestis, ad Christi famulum perueniens, ab illo ad illustrissimum virū Vuaningum perducta est. Is verò prædictum cœnobium Fiscamnum per testamenta tradens beato Vuandregisilo, eius suasu eidem religiosissimæ virgini tradidit gubernandum. Cuius vitam ac laudabilem conuersationem libellus, qui de eius scribitur actibus, liquidò narrat. Quod idcircò scribendum putaui, vt posteris intimaretur, sub iure & regimine prędicti patris idem cœnobium nuperrimè fuisse. Porrò Sindardus Christi famulus, pignora S. Saturnini Tolosæ vrbis Episcopi & martyris, viro Dei detulit, sed & sancti confessoris Amantij Redonensis præsulis: in quorum honore duas condidit basilicas, quarum vna, quæ in veneratione martyris extat, est sita in vertice ardui montis, vinearum quondàm fertilis. Altera verò, quæ in nomine confessoris est condita, distat ab ipso principali cœnobio passus sexcentos. Monstrabantur intestini istius basilicæ grabati & sedes, vbi beatus Pontifex Audoenus & sanctus confessor Philibertus, dum virum Dei inuiserent, requiescere ac considere soliti erant. Quorum oratio non alia erat, quàm de regno Christi, de paradisi delicijs, & de gehennæ supplicijs: de iustitia quoquè, fide & charitate, & patriæ salute: simulque de illecebris respuendis, & pace omnibus prædicanda. In quibus cellulis prædictus vir Domini monachos constituit, qui diuinis insisterent seruitijs: quia vnius cœnobij septa tantam conuersorum turbam non facilè potuissent continere.

Hildemarcha sanctissima abbatissa.

Patratum post hæc miraculum per virum Dei, referre dignum duxi ad gloriam eius, qui gratiam subministrat, & honorem illius, qui efficit miracula. Anno quarto regiminis veri Dei, qui erat Clodouei regis decimusquintus, cùm ipse vnà cum fratrum cœtu operi manuum vacaret in valle antè dicta ad plagam orientalem, vbi fons oritur amnis Fontanellæ, Betto quidā, custos regij saltus, quem fratres à loco, in quo ipsi operabantur, migrare compulerant, vitam solitariam ducere cupientes, liuoris peste corruptus, simulque dæmone plenus, viro Dei occurrit, lanceaque eum traijcere voluit: sed maleuolam animam vltio diuina citò anteuertit. Nam dextera, quam aduersùs virum Dei leuauerat, torpente, ante pedes eius humi defixa stetit: ipse verò à dæmone arreptus, ante viri Dei vestigia ruit. Quem cernens famulus Christi debita vltione percussum, die illo & nocte sequente apud se retinuit. Die autem illucescente, eum ad se accersiuit. Deoque fauente, suis orationibus illum curans, sanum ad propria remisit. In eodem verò loco basilica à viro Dei in honorem sanctissimæ matris Christi cōdita est, vbi interuentu eius plurima quotidiè, Deo iubente, fiunt miracula.

Betto dū vult virū Dei cōfodere, diuinitus punitur.

In prædicto nanque cœnobio viro Dei cum suis cōmorāti, cùm nulla alimentorum solatia adessent, Baltfridus Cellarius id ei indicauit. Cui ille: Potest, inquit, conditor rerum suis in deserto famulis parare mensam, qui multiplicatione quinque panum satiauit hominum quinque millia. Euenit, quemadmodùm dixerat vir Dei. Monuit nanque Dominus per visum * Blitildem reginam, vt famulo suo intrà eremi vastitatem consisten i necessaria ministraret. Quæ expergefacta, onusta vehicula seruo Dei dirigit. At ille gratias bonorum omnium largitori agit, qui solita benignitate ser uis suis semper consolator adesset. Percepta verò benedictione, illi, qui alimenta attulerant, suo itinere reuersi sunt.

Matt. 14

** Baltildem.*

Regina p visum admonita, annonam mittit viro Dei.

Porrò anno decimoquinto regiminis sui, vir Dei Clotarium tertium regem accessit, & priuilegium regiæ confirmationis super area dicti cœnobij liberalissima datione accepit. Celebrata ea fuit in territorio * Castriensi in loco illo, quem Palatiolum vocant.

Porrò vir beatus iam in vltima positus ætate, quandò iter agere constituit, non poterat equo vehi, sed vehiculo ferebatur, quod aut muli, aut equi traherent. In prædicto autem territorio illo degente, quidam vir illustris nomine Hartbanus, filius illustris Erinberti, ad conuersionem veniens, tribuit eidem glorioso patri prædium quoddam nomine Butionem, in quo ecclesiam ędificauit, habitacula seruorum Dei instituit, & famulaturos diuinæ clementię monachos inibi collocauit. Seruus autem Christi Hartbanus in magnæ religionis obseruantia vitam, authore Christo, finiuit. permultaque prædia eidem venerabili patri deuotè largitus est.

Eius pater Erinbertus, cùm magnis febrium angoribus teneretur, precibus sanctissimi viri sospitati pristinæ redditus est, atque per id tempus prædium Virtlaicum, situm in pago Cellan super amne Eura, eidem venerando patri deuotè donauit, in ipsa largitione damnationem æternam imprecans ijs, qui id prædium inuadere ausi essent. Gaudebat enim ille vir benignissimus, quòd bona sua posset largiri Christo, faciens eum terrestrium rerum suarum compotem, vt ille eum faceret bonorum cælestium cohæredem: sciens ꝙ patrimonium Deo creditum, nec respublica eripit, nec fiscus inuadit, nec aliqua calumnia forensis euertit: pariter intelligens scriptum esse, eam hæreditatē benè recondi, quę Deo custode seruetur.

Erinbertus liberatur febri.

Sed his omissis, ꝙ sua multitudine dicendi facultatē vincunt, ad viri Dei virtutū pertexenda opera reuertamur. Ex largitione illustris viri Vuattratonis ad amnē

Vuitlanam, in honorem principis Apostolorum oratorium construxit, quod Monasteriolum appellauit, vbi monachorum Deo militantium conuentum collegit. Redundabat in discipulos fructus doctrinę eius, quandoquidem quod sermone docebat, factis explebat. Nullus apud eum vel mœrore tenebatur, vel immodica lætitia efferebatur. Stat gratus omnibus, singularis feruoris, specialis alacritatis, eximiæ charitatis erga pauperes & peregrinos. Nouerat & superbis resistere, & humilibus subditus esse: parcere subiectis, & debellare superbos. Sapientibus digna exhibere, simplicibus mystica reserare. Fortis erat in aduersis, sobrius in prosperis: tentatus in omnibus, discretus in cūctis. Erat hoc illi studium & labor indefessus, vt recto itinere subditi ipsius ingrederetur: ex profectu enim filiorum, laus & merces cumulatur parentis. Nonagesimum ætatis annum iam supergressus, ità fuit virilis, vt in labore manuum iuuenes antecedere videretur. O virum prærogatiua meritorum dignissimum, qui per contemplationis studium sterilis effectus, ꝓ educatione tamen atque exemplo filiorum, multimodæ se seruituti placidè subdebat, imitās Apostolum, qui ait: Omnibus omnia factus sum, vt omnes facerem saluos. Sicque per occidentem eius laudatissima peruolabat fama, vt putares Apostolorum adesse tempora: ita vt perituri seculi spretis delicijs, nobilium multitudo virorum communia cum omnibus possideret omnia. Si quisquam proprium aliquid vsurpare tentasset, à cęterorum remotus consortio, pœnitudinis ilicò vltione plectebatur. Sed & omnes Caletorum populi, ità brutiacbelluis similes ante aduentum illius in hac regione fuerunt, vt præter Christianæ fidei nomen, virtus religionis penè abolita in illis locis haberetur. Agebat nanque vir venerandus studio indefesso, vt quęcunq; peragraret loca, verbis Euāgelicis condiret vniuersa. Et ità per eius monita & prædicationem sunt conuersi, vt qui anteà diripiebant aliena, posteà largirentur ꝓpria, ac idolorum confringerent statuas, quas dudùm ritu profano venerabātur: pieq; ac sponte se subderēt Christi disciplinæ, qui antè rebelles non dignabantur audire. Tantusq; honor ac deuotionis affectus excreuerant circa sacerdotes ac monachos, vt si contigisset alicui ex ordine plebeio eos obuiam habere, quanuis potens persona, Christum in eis adoraret ac veneraretur.

Magnū robur i ætate decrepita.

1. Cor. 9.

Qualis cultum reuerentia erga sacerdotes & monachos

Spiritum quoquè prophetię diuinitùs illi collatum non dubitamus, ità vt quæ ventura essent, plurimis indicarit. Notum sanè est, crebrò illum prędixisse futura, quæ posteà constat euenisse. Blitildi nanque reginę, relictæ Clodouei regis, obitus trium filiorum ac successiones exposuit. E quibus Clotarius, qui maior erat natu, *quartumdecimum regni annum agens, cōsortijs subitò caruit humanis. Deindè Childericus temerè ab insidiatoribus interemptus, à præsenti sublatus est vita. Tertius Theodoricus matri superstes, regni suscepit gubernacula: completaque in illis est prophetia viri Dei. Hæc quidem pauca miraculorum insignia cum bona venia lectoris in præsens sufficiant, breui incomptoque relata sermone. Veniendum est, fauente Christo, ad eam, quæ vbertim cunctipotens virtus, spiritu ipsius patroni sublato ad cælum, apud ossa sanctissima gesta referuntur in terris. Denique indubitanter retinemus, ipsius meritis, vt frequentiùs inculcatum est, animæ languores in permultis esse curatos, ad laudem & gloriam eius, qui dixit: Sine me nihil potestis facere.

*Prædicit obitum trium regū. *quartū.*

Ioan. 15.

His ità se habentibus, vertantur articuli ad id commemorandum, quemadmodùm beatus ille meruit de ærumnis exilij præsentis eripi, atque ad cælestis beatitudinis gloriam transferri. In vltimo senio cōstitutus, vtpote nonagesimum sextum annum agens, Domino sæpissimè supplicans, aiebat: Heu mihi, quia peregrinatio mea prolongata est: addebatq;: Iesu benigne, verbum patris æternum, de hac conualle plorationis eripe me, & tuis fac quantocyùs dignum apparere conspectibus. Exaudiésq; Dominus dignas eius preces, immisit ei vltimam, immò salutiferam ægritudinem, vti camino præsentis seculi ceu purissimum examinatus aurum, dignissimus cæli fieret hæres. Tribus diebus totidemq; noctibus in excessum mentis rapto, ianua cęli aperta monstrata est, & iucundo adspectu frequenter oculos aperiens, cælum intuebatur. Cernentes quoq; discipuli, sanctissimi patris beatissimam dissolutionē, lætabantur quidem de eius digna remuneratione, sed tristabantur plurimùm de absentia corporali: atq; inter mœsta suspiria & fluentes lachrymas, querulis aiebant vocibus: Quid facturi sumus, ꝙ nos tam citò deseris pater? Verbū immortalitatis à te audire cupimus, & assueta admonitione tua corrigi optamus. prostratique humi fundunt vberes fletus, orantq; Deum, vt antequàm viam ingrederetur iustorum, eius alloquio fouerentur. Itaque omnipotens Deus, videns summum illorum dolorem, quem pro sui pastoris decessu patiebantur, famulorum suorum precibus aures suę pietatis accommodat: permittitque, vt inclytus dux tum tyrones, tum veteranos milites dulcibus recrearet sermonibus, multaque futura eis prędiceret, quę posteà res ipsa comprobauit.

Psal. 119

Videt apertū cælum sub mortem.

Percontantibus indè monachis, post ipsius felicissimum transitum, quem sibi præficere deberent, tale fertur dedisse responsum: Aeternus, inquit, rerum conditor, qui vobis locum concessit opportunum, quo sibi plebs sua famuletur in secula, ipse vobis, charissimi filij, post prauitatis meę decessum dignum ac deuotum misericorditer tribuet rectorem. Duo sunt tamen in pręsentia vestra charissimi mei filij, qui vicissim post meę fragilitatis decessum in regiminis succedent locum. Erat nanque vnus vocabulo Lantbertus, vir eximię religionis & generis, ortus in territorio Taruanēsi, qui post beatum Genesium pręsulatum Ecclesię Lugdunensis suscepit: Alter verò vir Domini Ansbertus, qui beato Audoeno in pōtificatu successit ecclesiæ Rothomagensis. Quorum vitam atque virtutes libellus, qui de eorum scribitur actibus, luculenter narrat. Atq; ij successores in regimine prædicto sanctissimo viro.

Lantbertus episcopus Lugdunen.

Ansbertus episcopus Rothomagensis.

Sub horum regimine sanctissimi Patres, beatus Vulfranus præsul Senonum & prædicator gentis Frisonū, necnon vir Deo dilectus Erenbertus Tolosę vrbis Pōtifex, & sanctus Anachoreta & presbyter Condedus, Britannia insula ortus, monachicum amplectentes habitum, ad castra Dei fulgida deuotissimè conuolarūt. Reliquię quoque eorum in eodem loco debito seruantur honore: vbi & gloria virtutum pollent, sicut in eorum plenissimè scribitur gestis. Inter reliqua autem prędictus vir Domini, exhortationis & confortationis verba, discipulis ipsi adstantibus valedicens, hæc intulit, vt cœptum non relinquerent iter, sed melioribus actibus quotidiè perseuerando se confirmarent, attentiusque sua monita retinerent, & opere perficerent: vt videlicet vnitas, charitas atque humilitas in eorum radiarent cordibus, nullaque dissensionis aut liuoris pestis, eorum vnquàm serperet in mentes: sicque status illorum iura, & religionis claritudo per cunctas perpetim durarent ętates.

Hac breui vltimaq; coram eis oratione celebrata, quia gloriosum beatę consummationis tempus instabat, & cælestis spiritus celsa conscenderet, viatico percepto, post paululum conticuit. Cumque hostis conspiceret inuidus remunerationis eius instare horam: propter eum cruentus adstans, pauores illi multiformes

Accipit Eucharistiā moriturus.

formes ingere nitebatur. Quem in tali constitutum agone audierunt circunstantes fratres in spiritu sanctæ translationis dicentem, se fonte lauacri Christi tinctum, dæmonemq; se impedientem diuinitùs effugatum. Vocauit etiam tertiò nominatim quendam virum iustum, nomine Agathonem, cuiusolim laudabilem vitam ac conuersationem notam habuerat.

Morienti multi adsunt sācti. Ex qua & subsequenti reuelatione liquidò colligitur, in eius transitu multitudinem adfuisse Sanctorū. Nam & à quodam discipulo eius, viro magnæ religionis, eadem hora suauissima audita fuerat cælestis cantilena: qui etiam percontabatur ex fratribus, vtrùm ille dulcissimus sonus eorum penetrasset aures. Sed & ipse vir Domini adstantibus sibi imperauit, vt cū psallentibus iunctis psallerent vocibus. Quinam sint illi, inquiūt, nos nescimus: tu verò, cui olim, vt credimus, ianua vitæ patet æternæ, optimè id nosti. Ille verò iucū do adspectu lætabatur in Domino, gratias agens Deo, quòd cæli ianuam ipsi reserasset. O virum omni laude dignissimum, in cuius transitu cælestis exultat chorus, omniumque virtutum supernarum gratulatur exercitus: cui cæli ianua patescit, & Abrahæ sinus lætātem excipit. Multitudo proindè monachorum, quorum erat numerus fermè trecentorum, in tanti patris transitu diuinas laudes decantaturus aderat: hilaris quidē pro gloria, quam spreta Aegyptia seruitute, olim adibat promissam; sed graui affecta mœrore, quòd præclaro destituebatur patrono.

Signo crucis se munit, dū excedit è vita. Hac discipulorum caterua vallatus, salutiferæ Crucis signo se muniens, vndecimo Calendas Augusti nexibus terrenæ corruptionis absolutus, animā cælo reddidit, consortijs iustorum sociandam, & æternæ felicitatis gloria fruituram. Illic nunc choris interest angelorum, hic fulget claritate virtutum: Illic interpellat pro famulis voce supplici, hic eos virtute tuetur sublimi: Illic petit, hic præstat: Illic vota fundit, hic votis respondet. Interfuit autem in hoc eius sancto trāsitu inclytus ecclesiæ Rothomagensis Pontifex Audoenus. Sepultus est primùm in ecclesia beati Pauli Apostoli, in qua requieuit annis 40. Posteà autem à sancto Baino episcopo vrbis Taruennæ, & Fontanellensis cœnobij Abbate translatus est in Ecclesiam beati Petri Apostoli: atque ità integer ab omni corruptione cum vestimentis, quibus indutus fuerat, repertus est, quasi eodē die fuisset sepulturæ traditus. Actum est hoc anno Dominicę incarnationis 729. regnāte Domino nostro Iesu Christo, cuius potestas & imperium permanet in secula seculorum.

Requieuit sanè venerandus, & cum omni magnificentia nominandus beatissimus Pater & sacerdos Domini Vuandregisilus, anno ab incarnationis Domini nostri Iesu Christi sexcentesimo sexagesimoquinto, Indictione octaua, anno nono Pontificatus Vitaliani Papæ, porrò tertij Clotarij anno regni vndecimo. Peregit autē felici & gloriosa consummatione cursum presentis vitæ annis circiter nonaginta sex: è quibus in sacro regimine expleuit decem & nouem annos, menses quatuor, dies viginti & vnum. Sepultusque fuit in Ecclesia S. Pauli annis quadraginta. Sanctus verò Præsul Ansbertus, annis vndecim: inclytusq; Pontifex Vulfrannus, annis fermè nouem.

DE S. APOLLINARI RAVENnatum primo Episcopo & Martyre Sanctissimo, ex vetustis MS. codicibus: quibus adstipulantur antiquissima Martyrologia, & in Sermonibus suis Petrus Damiani, vt in octauo Aloysij Tomo extant. Stylum opportunis locis nonnihil expoliuit F. Laur. Surius.

23. Iulij. *S. Petrus venit Romam.* IN diebus Claudij Cæsaris Petrus Apostolus Iesu Christi Nazareni, Romam venit cum multis Christianis, ei ministrantibus. Vt autē est vrbem ingressus, ad Synagogā Iudæorum se contulit, indicauitque eis se quoque Hebræum esse, & à Iudæa propter fratrum charitatem eò aduenisse. Cumque per multos dies cum illis conferret sermones, adferebat identidem de nomine Iesu, dicens eum verè esse filium Dei, qui salutem fecerit omne humanum genus: simul exponens, quanta opera & virtutes fecisset in Israel conuenienter vocibus Prophetarum. Itaque multi ex illis agentes pœnitentiam pro sua ignorantia, prędicante Petro, crediderunt in Dominum Iesum: nec Iudæi solùm, sed etiā Romani excipientes verbum, gauisi sunt, quòd visitasset Deus genus humanum, mittens filiū suum, qui mūdum renouaret. credentesque in Iesum, baptizabantur. *Multi Iudæi & Romani credunt.* Post multum verò temporis ait beatus Petrus Apostolus Apollinari discipulo: Quid hic sedes nobiscū? Eccè eruditus es de omnibus, quę fecit Iesus: Surge, & accipe spiritum sanctum, simulq; Pontificatum, & proficiscere ad vrbem Rauennatium. *S. Petrus mittit Apollinarē Rauennā.* Multus illic populus est: prædica eis nomen Iesu, nihil reformidans. Constat enim apud te, verè eū esse filium Dei, qui mortuis vitam reddiderit, & ægris verbo attulerit medicinam. Tandem post multa, cùm precatus esset beatus Petrus, manus imposuit capiti eius, dicens: Mittat Dominus noster Iesus Christus angelum suum, qui pręparet iter tuum, & quæ postulaueris, annuat. Et osculans eum, dimisit à se.

Cumque non longè abesset Rauenna beatus Apollinaris, mansit apud quendam militem * Asiaticum, nomine Irenæum. ** Asiaticū habent Codices MS.* Is vbi resciuit ex eo vndè venisset, & quid vellet, ait ad eum: Habeo, ò hospes, filium oculorum lumine orbatum: si qua virtus est prædicationis tuæ, adhibe illi curationem, vt videat: & ego sequar Deum tuum, credens in eum. Mox ad se puerum adduci alacriter iubet Apollinaris, cunctisque videntibus, qui illic aderant, non nisi Crucis signum in oculos cęci expressit, & ait: Deus, qui loco non clauderis, sed vbique es, infer cognitionem filij tui Domini nostri Iesu Christi in hanc ciuitatem: nec solùm hos oculos corporis illumines, sed etiam interiores in hac vrbe degentium oculos aperias, vt celeriter illis cognoscentibus Iesum Christum filium tuum esse ipsorum Deum, locus hic mihi cum magna efficacia docendi tribuatur. *Cæcus crucē signatus videt.* His dictis, vidit cęcus, & aduolutus pedibus beati Appollinaris, vnà cum parentibus suis in Christum credidit: pariterque baptizati sunt in fluuio non longè à Rauenna.

Matrona verò quędam, Tribuni militum coniunx, Tecla nomine, multis annis grauissimo laborabat morbo, qui omnem medicorum industriam eluderet. Accidit autem, militem Irenęum adesse Tribuno: & cùm sermo ortus esset de coniugis mala valetudine, Irenæus ait: Est apud me peregrinus quidam, qui filium meum nullo adhibito medicamento curauit: si permittis, vbi eum viderit vxor tua, mox reuelascet.

ſcet. Tribunus dixit: Vndè ille huc aduenit? Reſpondit Irenæus: Ab vrbe Roma. Tribunus ait: Eſt igitur natione Romanus? Reſpondit Irenæus: Equidem ignoro: ſed mihi tamen potiùs Græcus eſſe videtur. Tribunus dixit: Clàm eum perduc in domum meam, vt comperiam vera eſſe, quæ dicis. Cùm ergò beatus Apollinaris Rauenam eſſet ingreſſus, circunſignans ſe, ait: Deus, qui operaris cum magiſtro meo Petro, operare etiam mecum, vt clarificetur nomen tuum, & fiat voluntas tua. Vbi in ædes Tribuni venit, officioſiſſimè ſuſceptus eſt, aitque ad eum Tribunus: Benè aduenisti medice: & quid dulcius æſtuanti, quàm frigida aqua? Beatus Apollinaris reſpondit: Requieſcat in vobis pax Domini & Dei noſtri Ieſu Chriſti. Tribun⁹ dixit: Ecquis ille eſt, de quo loqueris? Apollinaris reſpondit: Filius Dei viui, qui mundum perditum inſtaurauit. Tribunus ait: Vt video, Galilæus es tu. Apollinaris reſpōdit: Etiam. Tribunus dixit: Noſti curationes? Reſpondit vir ſanctus: Nihil ſine nomine Ieſu. Tribunus ait: Et quę virtus in Ieſu? Apollinaris reſpondit: Conuoca huc milites tuos, & cunctis videntibus cognoſces veritatem Domini mei Ieſu Chriſti. Illis collectis, ait Tribunus: En vxor mea multos annos decūbit, & medicina omnis ei officit. Si qua uerò in te virtus eſt, exere nūc eam. Apollinaris dixit: Aperiat Deus oculos cordis veſtri, vt videntes mirabilia eius, credatis in eum. Tum appræhendens manum mulieris: Surge, inquit, in nomine Domini & Dei noſtri Ieſu Chriſti, & crede in eum, nec quenquam putes illi parem. Mox illa ſurrexit ſana, exclamauitque: Non eſt alius Deus præter Ieſum, quem prædicas. Videntes id milites & Tribunus, obſtupefacti dixerunt: Reuerà hic Deus eſt, qui talia facit. Poteſt autem etiam ille in bellis ferre opem, ſi diligatur. Crediditque Tribunus cum vxore & filiis & familia, & omnes baptizati ſunt. Multi quoque alii, qui illic aderant, fidem Chriſti cōplexi ſunt.

Vxorem Tribuni clinicam ſanat Apollinaris

Habitauit autem beatus Apollinaris Rauennæ in ædibus Tribuni, & quotidiè veniebant ad eum multi è populo, quos ille ſecretò docebat, dicens, vt crederent in Ieſum, Deum cœli & terræ: credenteſque baptizabantur. Multi quoquè nobiles tradebant ei filios ſuos, vt ſacris literis ab eo erudirentur. Ijs autem, qui iam in Chriſtum credebant, Miſſas & baptiſmata faciebat in domo Tribuni cum diſcipulis ſuis. Itaque intrà duodecim annos, duos ordinauit presbyteros, Adhæretum & Calocerum: Marcianum verò nobiliſſimum virum, & Leucadium Philoſophum, Diaconos fecit: & ſex clericos conſtituens, cum illis diù noctuque Domino Pſalmos cantabat. Creſcente autem fama eius, & quòd annunciaret Ieſum, multiq; in Chriſtum credidiſſent, iam latere non poterat. Nunciatū eſt ergo de illo Saturnino Duci, qui eum adduxit ad Pontifices Capitolii Rauennatis, interrogauitque ex eo, quid ſibi uellet. Reſpondit vir ſanctus: Chriſtianus ſum. Dux ait: Et qui eſt Chriſtus? Apollinaris reſpōdit: Filius Dei, per quem creatura omnis viuit, in cœlo, terra & mari. Dux ait: Illene ergò te miſit ad nos, vt euertas cultum deorum noſtrorum? An ignoras ſacrū nomen Iouis, qui magnus eſt habitator Capitolii vrbis huius, cui te oportet ſupplicem fieri? Beatus Apollinaris reſpondit: Quis ſit ille habitator, neſcio, nec templum eius noui. Pontifices dixerunt: Veni ergò, & vide magnificum fanum, mirificeque exornatum. Videbis illic inuictiſſimi Iouis ſimulacrum. Cùm ergò in Capitolium intraſſet beatus Apollinaris, ſubridens ait Pontificibus: Hæc tam multa aurea & argentea ornamenta rectius in pauperum vſus erogarētur, quàm coram dæmonibus appendantur.

Multi credunt.

Nota de Miſſis.

Tum verò pontifices, facta in eum impreſſione cū populo, immani eum cęde mactauerunt, eiectumque extra urbem ad mare, ſemiuiuum reliquerunt. At diſcipuli eum colligentes, in cuiuſdam viduæ Chriſtianæ domo abſconderunt, curam ei adhibentes. Et poſt menſes ſex vir nobiliſſimus Bonifacius ciuis Cluſenſis ſubitò obmutuit, nec ei permulti medici remediū adferre potuerunt. Indicatum eſt ei, famulum Dei Apollinarem adhuc viuere, & apud viduam latitare. Miſit ille ad eum vxorem ſuam, orans vt ipſum inuiſere nè grauaretur. Venit uir ſanctus ad domum eius, & puella è familia eius, à malo dæmone arrepta, exclamauit: Recede hinc ſerue Dei viuentis. Alioqui faciā te, colligatis pedibus, trahi extra hanc vrbem. S. Apollinaris dixit: Obmuteſce diabole, & exi ab ea, nec vltrà in homine loquaris. Ille quàmprimùm ab ea receſsit. Vt autem peruenit beatiſſimus Apollinaris ad Bonifacium, vidit eum mutum iacentem, & ait: Domine Ieſu Chriſte, qui clauſiſti os hominis iſtius, nè deinceps ab idolis ſuis opem poſceret, reſtitue ei linguæ officium, vt inuocet benedictum nomen tuum, & credat te eſſe Deum viuentem in ſecula ſeculorū. Cumque à Chriſtianis dictum fuiſſet, Amen, eadem hora ſoluta eſt lingua eius, & laudabat Dominum, dicens: Non eſt alius Deus præter eum, quem prædicat beatus Apollinaris. Eodem die homines ampliùs quingenti crediderunt in Dominum Ieſum, agentes gratias Deo & beato Apollinari ſeruo eius, per quem illuminati eſſent.

Crudeliter cadit.

Eiicit dæmonem.

Muto redditur facultas loquendi.

Non multi autem interceſſere dies, cùm gentiles quidam à diabolo inflammati, tenuerunt eum, & diù fuſtibus cæſo interdicere volebant, nè nominis IESV aliquam faceret mentionem. At ille iacens in terra, clamabat eum verum eſſe Deum, qui ſua ſpōte pro hominum ſalute pati voluerit. Sed hoc illi teſtimonium non ferentes, beatiſſimum virum coegerunt nudis plantis calcare prunas. Tum verò multo ille magis de Chriſto teſtificabatur. Id impii homines ferre non ſuſtinentes, eum extra urbem eiecerunt, dicebantque ei: Tametſi curationes adhibere noſti, tamē vide, in vrbem noſtram nè ingrediaris. Iacebat igitur beatiſſimus vir extra muros, & continenter nomen Ieſu prædicabat: multique è ciuitate Deum timentes, veniebant ad eum, & miniſtrabant ei. Non enim paruus illic erat Chriſtianorum numerus, maximè nobilium. Habebant autem Chriſtiani tugurium non longè à mœnibus, in quo ille Miſſas faciebat: baptizabat aūt in mari, in nomine Patris & Filii & Spūs ſancti.

Caditur fuſtibus.

Calcatnudis plātis prunas.

Poſt plurimos autem annos vir beatus ſe contulit in Aemiliam, atque illic ſecretè docuit populos, quos verbo attrahere potuit. Intereà autē Calocerus preſbyter gubernabat Eccleſiam, quæ erat Rauennæ, clàm multas faciens virtutes in nomine Ieſu Chriſti. Non diù pōſt ab Aemilia reuerſum beatum Apollinarem, Chriſtiani Rauennates cum ſummo gaudio exceperunt. Per id tempus Rufus Patritius & exconſul, habebat Rauennæ filiam vnicam malè ualentem. Vt cognouit autem de beato Apollinari, mox ad ſe illum accerſiuit, vt filiæ opitularetur. Poſtquàm autem vir Dei cum clericis ſuis in domum eius intrauit, confeſtim filia eius mortua eſt. Eius obitum beatus Apollinaris exlamentis familiæ didicit. Dixit autem ad eū Rufus patritius cum lachrymis: Vtinam in domum meam non ueniſſes. Dii enim magni irati ſunt, & noluerunt curare filiam meam. Tu verò qua ratione illi poteris curationem admouere? Flebant autem omnes, qui aderāt. Dixit igitur beatus Apollinaris ad Rufum: Conſtanter age patritie, & iura mihi per ſalutē Cęſaris te permiſſurum, vt puella ſequatur Saluatorē ſuum: & citò cognoſces virtutem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Rufus Patritius reſpondit: Scio puellam mortuam;

Docet in Aemilia.

tuam; quam si stantem & loquentem videro, laudabo sanè uirtutem Dei tui, nec prohibebo, quo minùs suũ illa sequatur Saluatorem. Interim omnes amare lugebant. Tum uir sanctus bene confidens in Domino, accessit & tetigit puellam, dicens: Domine Iesu Christe, Deus meus, qui magistro meo Petro, Apostolo tuo, id præstitisti, vt possit impetrare à te, quicquid velit: tu excita puellam hanc, quæ est creatura tua, non enim est alius Deus præter te, & respiciens ad puellã, ait: Surge, & confitere creatorem tuum. Confestim illa surgẽs, magna voce dicebat: Magnus est Deus, quẽ prædicat Apollinaris seruus eius, & nullus est extra eũ. Ea hora magno gaudio affecti sunt Christiani omnes, quòd magnificatum esset nomen Domini Iesu. Baptizata est autem puella cum matre, & ex familia promiscui sexus trecenti vigintiquatuor. Sed & alii multi gentiles crediderunt in Christum, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Ad, uitã reuocat puellam mortuam

Porrò Rufus patritius timens Cęsarẽ, occultè diligebat beatissimũ Apollinarẽ, & ministrabat ei. Filia uerò eius consecrata est Christo, & virgo permãsit. Perlatum est igitur ad Cæsarem, virum quendam Antiochenum, magicis artibus in Rauennam inuexisse nomen Iesu, magnamque turbam hominum obedire illi, ipsam quoque Rufi patritii domum. Cæsar illi mittens successorem, scripsit ad vicarium Messalinum, vt hominem temerarium Apollinarem aut dijs faceret obsequentem, aut in exilium iuberet lõginquum deportari. Messalinus ergò in prætorio coram se sisti iubet beatum Apollinarem, dicitque illi coram sacerdotibus Capitolii: Quis vocaris? Respondit vir sanctus: Apollinaris. Messalinus dixit: Vndè huc aduenisti? B. Apollinaris respondit: Ab Antiochia. Messalinus ait: Quam artem profiteris? Apollinaris respondit: Christianus sum, & Apostolorum Christi discipulus. Messalinus dixit: Ecquis est Christus? Apollinaris respõdit: Filius Dei uiui, qui fecit cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt. Missalinus ait: De illonè Christo tu dicis, qui ante annos nõ multos, dum se filium Dei diceret, à Iudæis interfectus est? Certè si Deus ille fuisset, nec mori potuisset, nec vexari contumeliis. Sed cùm superbè se gereret, pœnis affectus & è medio sublatus est. Quo igitur pacto tu illum in deorũ numero reponas, nos non videmus. Beatissimus Apollinaris respondit: Is, de quo loquimur, Christus & Deus erat, & est, eritque semper. Sed volens ille hominum genus à seruitute dęmonum liberare, exinaniuit semetipsum, & incarnatus est de spiritu sancto, natus ex Virgine, quæ virũ non cognouit vnquàm. Messalinus vicarius dixit: Auditum est hoc apud nos, sed difficulter potest credi. Beatissimus Apollinaris ait: Audi iudex, quæ à me dicentur, animo virili. Deus manebat in corpore, faciebat signa & miracula in mũdo. Quòd verò à Iudęis tentus & curcifixus est, id caro ex virgine sumpta patiebatur: diuinitas autem mãsit omnis perpessionis expers & immortalis: quæ etiã carnem ipsam tertia die excitauit, & multis apparens Christus, ascendit in cælum, vnde descenderat Deus. Tantam autem in se credentibus largitur virtutem, vt in nomine eius dęmones eiiciant, ægrotos sanent, mortuos in uitam reuocent. Messalinus vicarius dixit: Tu mihi persuadere non poteris, vt ego deos sequar ignotos, qui à Senatu recepti non sint. Sed hac postposita vanitate, accede ad Capitolium, & manibus tuis pone thura magno deo Ioui tonanti, vt possis uiuere. Nam alioqui per salutem Cæsaris, diuersis excruciatum pœnis in exilium te mittam. Beatissimus Apollinaris dixit: Tu nequaquàm mihi persuadebis, vt ponam thura dæmonibus: sed Domino meo Iesu Christo offeram sacrificium laudis & suauitatis.

Marc.16

Tum verò exclamantes Pontifices, dixerunt: Ignoras Iudex hunc sibi pontificis arrogasse titulum, vt sub nostro nomine seducat turbas? Sed tu inquire in eius temeritatem & arrogantiam. Vicarius ait ad officiũ: Exuite eum, & cædentes fustibus, dicite: Resipisce, & immola diis. Sed ille dum cæderetur, clamabat: Christianus sum: fac, quod tibi visum erit. Interim unus è pontificibus dicit Messalino: In eculeo suspendatur, vt diù tortus, honorem habeat diis immortalibus. Beatissimus Apollinaris, his subiectus tormentis, dicebat: Dominum Iesum Christum confiteor esse Deum viuentem, non alium aliquem. Messalinus ait: Quid præmii pro his supliciis expectas? Beatus Apollinaris respondit: Scriptum est: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Et si quis in Christo mortuus fuerit, viuet. Hæc est remuneratio Christianorum. Tum uniuersi, qui illic aderant Christiani, glorificabant Deum cæli, cùm hæc ex Apollinari audirent, ꝙ fortior ipse esset in perferendis pęnis, quàm alij in inferẽdis. Messalinus tortoribus ait: Rursus verberetur, & in plagas aqua bulliens infundatur: deinde sub præconis uoce ducatur ad nauim, vinctus graui pondere ferri, & in Illyricum eat exulatum. Interim arripitur à diabolo unus è tortoribus, qui in Christi seruum præ cæteris sęuerat, & subitò expirat. Cùm autẽ eleuatus esset S. Apollinaris, dixit Messalino: Impiissime, cur non credis in filium Dei, & possis vitare ęternos gehennę cruciatus? Tum indignatus Messalinus, iussit os eius lapidibus contundi. Ea immanitate commoti Christiani, irruerunt in gentiles, & breui spatio ampliùs ducentos trucidarunt. Volebant vero etiam Messalinum interficere. At ille perturbatus, inclusit se: porrò beatissimum Apollinarem, grauissimo ferri pondere adhibito, iussit in horridum retrudi carcerem, & in ligno extendi, nec quicquam ei ministrari, vt sic deficeret. Angelus autem Domini nocte ad eũ veniẽs, videntibus custodibus, escam ei dedit, & cùm eum corroborasset, recessit. Quarto inde die audiens Messalinus eum adhuc viuere, clàm iniectis ei catenis naui impositum, in exilium iussit deportari. Secuti sunt autem tres è Clero eius, qui illi ministrarunt. Ecclesiam, quæ erat Rauennę, intereà gubernabant presbyteri & diaconi: crescebatque numerus Christianorum.

Torquetur in eculeo.

Matt.10 & 24.

Iterùm verberat.

Os eius lapidibus cõtunditur.

Mittitur in exiliũ.

Nauigantibus vero illis mare, subito orta est tempestas, & naui confracta, ad litus eiectus est beatus Apollinaris cum clericis suis & duobus militibus: cęteri in mari perieruut. Dixeruntque milites illi beato Apollinari: Domine pater, quò ibimus, aut quid faciemus? Respondit vir sanctus: Baptizamini in nomine Iesu Christi, & viuetis. Illi quamprimùm propudiatis idolis, baptizati sunt in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Inde à loco in locum commigrantes, in Mœsia pręd icabant verbum Dei, sed nemo eos recipiebat. Cuiusdam uerò primarii & magni uiri frater lepra infectus fuit. Eo uiso, dixit beatissimus Apollinaris: Vis sanus fieri? Respondit ille: Volo. Beatus Apollinaris ait: Crede in Dominum Iesum Christum. Respondit ille: Qui me sanum fecerit, is erit Deus meus. Tum beatus Apollinaris inuocans nomen Domini Iesu, tetigit eum: & e uestigio curatus est: reiectisque simulacris, credidit in Dominum Iesum, & baptizatus est: mansitque vir sanctus apud eum diebus permultis. Deinde Danubii litora terẽs, multos ad Christum adduxit. Vbi autem didicere gentiles hostem eũ esse idolorum, de eius nece cogitabant. At ille profectus in Thraciam, mansit illic dies multos. Erat autem in quadam ciuitate idolum, à quo per id tempus nullum potuerunt habere responsum. Cumque multa illi offerrent, ęgre tandèm ab eo impetrarunt, ut diceret:

In Mœsia prædicat Christũ.

Moratur diu in Thracia.

ret: Nescitis discipuluum Petri Apostoli Iesu Christi Roma huc venisse, meque, dum prædicat Iesum, ligasse? Is si hinc profligatus non fuerit, nulla vobis responsa dare potero. Facta ergò inquisitione, repertus est beatus Apollinaris, interrogatusq; ab eis, quid illic ageret, dixit se Christianum esse, & pro Christi nomine à Rauenna eò extrusum in exilium. Itaque nudatum vestibus, diù fustibus verberarunt: perductúmque ad mare, cum sociis naui in Italiam ituræ imponi curarunt, dicentes eius regionis perfecto, satius esse eum remitti eò unde venisset, vt illos potius euerteret, quàm apud ipsos aboleret cultum deorum.

Fustibus verberat.

Ità ergo post triênium vir sanctissimus Rauennam reuersus est, & à Christianis cum summa exultatione exceptus, Deum laudantibus, quòd is suum patrem & Doctorem restituisset. In ipso autē itinere multa per eum Dominus miracula effecit. Multo indè lapso tempore, cùm Christianis Missas in Cyrenæi Senatoris possessione faceret, repentè orta seditio est in urbe propter eum, irruentesque in eum furentes populi, vinctum in forum pertraxerunt, cædentes eum, & plagas ei imponentes. Viso autem illo, dixere Pontifices Capitolii: Non est hic dignus, vt præsentetur magno deo Ioui, quippe cui non semel illuserit. Sed ducatur ad Apollinis templum, ibique cognoscat virtutem deorum immortalium. Illis ergo eum ducentibus, multi nobiles viri, tam ethnici, quàm Christiani, vna cum populo sequebantur eum. Dicebant autem gentiles: Videamus, num ad sanitatem redierit homo iste. Ingressus vero templum beatus Apollinaris, vt vidit Apollinis simulacrum, ait ad circunstantes gētiles: Istene deus est, per quem futura prædicitis? Responderunt illi: Nimirum ipsius est, & quidem primus inter deos, & custos vrbis huius. B. Apollinaris ait: Nō sit illi vnquàm bene: sed eo profligato, custos hic commorantium Christianorum erit Dominus Iesus Christus: qui est uerus Deus. Cumque orasset vir sanctus, simulacrum disolutum est, & templum dæmonis euersum. Id conspicati ethnici, clamabant: Senex impius tollatur è medio, qui omnia dissipauit. Christiani autem gratias agebant, dicentes: Reuerà hic Deus est, qui talia efficit per patrem nostrum Apollinarem.

Redit Rauennam.

Caditur a populo.

Templū Apollinis euertit p̄cibus.

Commoti verò gentiles, tradiderunt eum Thauro iudici, vt illum occideret. Is cōgregatis in prætorium cunctis nobilibus vrbis eius, ita compellauit eum: Oramus te, nè celes nos, qua uirtute isthæc facias, & vbinam conuentus agas & miracula efficias, vt tanta turba te sequatur? Beatus Apollinaris respondit: Virtus alia non est, nisi Domini nostri Iesu Christi. Domum autem Dei habemus in cordibus nostris. Si tamē etiam fabricam requiris, non est procul ab vrbe: ubi Christianis proponimus diuina eloquia. Thaurus dixit: Habesne adiutores aliquot? B. Apollinaris respondit: Habeo sanè permultos. Thaurus dixit: Est aliqua in te uirtus diuinitatis? B. Apollinaris respondit: Iam dixi tibi, esse supernam virtutem Domini nostri Iesu Christi. Thaurus ait: Habeo filium ab ipsa natiuitate cęcum. Inuoca nomen eius, quem à suis crucifixum asseris, & aperi oculos huius, planeque credemus, verè eum esse Deum. Sin minus id feceris, pro tuis sceleribus igne te comburemus. B. Appollinaris respondit: Veniat in medium cæcus. Venienti dixit vir sanctus: In nomine Iesu Christi aperi oculos tuos, & vide. Cōtinuo ille apertis oculis uidit. Stupefacti ea re proceres omnes, qui illic aderant, dicebant: Profecto Deus is est, qui talia perpetrat, multique ex eis crediderunt in Dominum Iesum. Thaurus autem iudex eruit eum è manibus vulgi, & nocte misit eum in prędium suū, tanquàm illic custodiendum. Vbi mansit annos quatuor. Erat is locus sexto ab urbe milliario, cōfluebantque eò Christiani omnes, & ab eo instituebantur. Si quis ad eum venisset æger, sanus recedebat, quacunque fuisset infirmitate detentus.

Caeco reddit lumē.

Porrò Vespasiano Imperii habenas moderante, Pōtifices Capitolii inuidiosè de eo retulerunt ad illum. Cuius relationis hæc erat sententia: Si Apollinarem impostorem, contra regni tui & populi Romani salutem docentem, non interfeceris, Romanas cæremonias pessum premet. Non enim parua multitudo ab eo seducta, quotidè in iniuriam deorum immortaliū bacchatur. Magicis enim artibus ille templa euertit. Sed si solus iam effecta ætate erit uita priuatus, Roma num nomen incolume permanebit. Præscripsit ergò Vespasianus Imperator, vt si quis diis arrogasset iniuriam, aut satisfaciat, aut urbe pellatur. Non enim ęquum est, inquit, vt nos deus vindicemus: sed ipsi se de inimicis suis vlcisci possunt, si irascuntur. Ea iussione perlata Rauennam, Demosthenes vir illustris & patricius, sed planè ethnicus, beatum Apollinarem sibi exhiberi præcepit. Venit ille, & cùm multo senio pressus & diuersis pœnis & afflictionibus cōfectus staret coram iudice, gentiles clamabant: Nihil ex eo inquiras. Non enim omnes scimus Christianum eum esse, & euersorem templorum. Aut puniri eum iubeto, aut procul extra hanc urbem expellito, nè nos pereamus. Demosthenes patricius dixit: Dic mihi antique impostor, cuius conditionis es? Beatissimus Apollinaris respondit: Equidem non nego coram gloria tua, sed planè confiteor Christianum me esse, & à beato Petro Apostolo eruditum, & ad hanc felicissimam vrbem missum, vt per nomen Iesu Christi salutem cōsequantur credentes in eum. Demosthenes patricius dixit: Quid multa? Iam tempus est, vt missa vanitate tua, diis satisfacias. S. Apollinaris ait: Ego meipsum sacrificium offero Deo pro salute filiorum meorū, quos mihi acquisiui. Tibi autem dico: quisquis non recesserit à cultu deorum vestrorum, & adorauerit Deum cœli, terræ & maris, qui cum Domino Iesu Christo regnat in æternum, is perpetuis gehenæ flammis concremabitur. Qui autem crediderint & baptizati fuerint, habebunt requiem sempiternam & diuitias inęstimabiles.

Responsū Vespasiani Imperatoris.

Marc. 16

Tum furore percitus iudex, tradidit eum custodiē dum Centurioni, occultè Christiano, vt interim cogitaret, quibus eum suppliciis perderet. Centurio itaque perduxit eum in* domum suam, & post dies paucos dixit ei: Domine pater, noli tam citò mortem oppetere, cùm vita tua nobis necessaria sit. Egredere noctu, & abi in vicum, ubi ægri morantur, donec furor populi conquiescat. Sicque media nocte dimisit eum, vt fugeret. Sed vbi res innotuit dęmonum cultoribus, insecuti sunt eum, & appræhensum non longè à porta tandiù ceciderunt, donec putarent extinctum. Porrò ante lucem collectus à discipulis, perductus est in uicum, ubi leprosi degebant, & ibi inter Christianos decumbens, septem dies superuixit, admonens ecclesiam, nè à fide Chtisti discederet, simul annuncians, multas imminere pro Christi nomine persecutiones: sed tandem post plurimas tentationes etiam principes ad fidem Christi accessuros, omniaque deorum simulacra euersuros, & toto orbe terrarum hostiam à Christianis Deo uiuo liberè oblatum iri. Addidit etiam: Qui permanserit in fide IESV CHRISTI, vita uiuet, & non morietur. His & aliis multis eos instituens sermonibus, vita functus est beatissimus martyr & episcopus IESV Christi Apollinaris, & sepultus est extra muros* Clusenses in arca saxea à discipulis suis. Ea uerò arca propter metum gentilium sub terram missa est. Gubernauit ecclesiam suam annos octo & uiginti, mensem unum, dies quatuor.

*Clausā, alij classē legūt, sed utrūq; vt suspicor, mendosè.

Eius prophetia.

Felicissimè moritur.

*Classenses.

tuor. Passus est sub Vespasiano Augusto, decimo Calendas Augusti, Regnante Deo & Domino nostro IESV Christo cum patre & spiritu sancto per omnia secula seculorum, Amen.

VITA S. LIBORII EPISCOPI & confessoris, grauiter & bona fide conscripta, ut testatur anthor ipse, cuius nomen MS. Codex non habebat: Claruit autem is Author circa annum Christi nongentesimum.

IVLII 23

QVanuis multifariam modisq; inef fabilibus supernæ bonitatis erga salutem humani generis pia dispensatio cognoscatur, in hoc tamen maximis videtur clarescere indiciis, ꝙ Ecclesiæ suæ in hac mortali conuersatione pro æternę vitæ præmio laboranti, tales eruditores defensoresq; prouidit, quorum doctrinis & exemplis informari, quorum meritis & intercessionibus possit in perpetuum adiuuari. Omnibus enim, qui in procinctu fidei positi, agone militiæ Christianæ contra spiritales nequitias iugiter colluctantur, quid vtilius esse credatur, quàm illorum imitandas ꝑ oculis habere virtutes, qui in eodem agone legitimè certantes, perpetuam adepti sunt victoriæ coronam? Quid felicius, quàm eorum precibus muniri, quibus cuncta, q̃ petierint, præstanda Veritas ipsa promittit? De his.n.loquimur, qui verè in Christo manētes, eius que in se uerba manere facientes, illud consecuti sunt præmium, quod ipse promisit, dicens: Quodcunque volueritis petetis, & fiet uobis. Hoc equidem licèt ad Apostolos specialiter dictum sit, pertinet tamen nihilominus etiam ad alios quosque excellentia sanctitatis insignes, illos præcipuè, qui Apostolorum tam meriti, q̃ officii successiue sublimati, perenni refulgent gratia sacri præsulatus. Ii nanq; tanto facilius à Deo quælibet impetrant, quanto ei & per puritatem conuersationis, & per sublimitatem sacri ordinis appropinquant. Nec dubium, quin plurimùm illorum preces apud Dominum valeant: quorum ipse potestatem tantum in cœlo terraq; valere concessit, vt quicquid hic ligarent, maneret ibi ligatum: quicquid hic soluerent, esset protinùs ibi solutum. Prætereà illorum officii dignitatem ipse inhabitator & consecrator eorū spiritus sanctus ostendit, qui per propheta Malachiā loquitur, dicens: Labia sacerdotis custodient scientiā, & legem requirent ex ore eius: quia angelus Domini exercituum est. Hinc Apocalypsi Iohannis, ecclesiarū præsules non nisi angeli vocantur, signati per septem stellas, in Christi dextera demōstratas. Sunt enim stellę, quia virtutibus radiant: angeli, quia mandata diuinæ iussionis annunciant. Constat igitur, eos non parùm transcendere modum infirmitatis humanæ, quos totiès scriptura sancta non dubitat Angelos appellare. Ipsorum uerò in Ecclesia principes & primi propagatores, Apostoli fuere, qui post gloriosam Dñi nostri Iesu Christi ad cœlos ascensionē, iuxta pomissionem ipsius, sancti spiritus infusione roborati, & scientia omnis veritatis instructi, in diuersas mundi totius penè profecti sunt regiones, verbum salutis annunciantes vbique, & tam miraculorum signis, quàm prædicationum hortamentis, id in breui efficientes, vt, quemadmodùm egregius olim Propheta præcinuit, in omnē terram exiret sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Ex eorum igitur salutaribus cælestibusque doctrinis, quas ab ipso fonte veritatis largiter hauserant, Ecclesiasticorum ordinum regula, diuini cultus institutio, & tota catholicę religionis obseruatio sum psit exordium.

Iohā. 14. — Iohā. 15. — Mat. 18. — Malac. 2 — Apoc. 1. — Episcopi stellæ. Angeli. — Luc. 24. — Acto. 1. — Psal. 18.

Post quos multi per orbem ecclesiarum præsules, illorum in omnibus vestigia secuti, & eorum non minùs virtutum gratiam, quàm ordinis dignitatem adepti, eandē tenuerunt in fide synceritatem, in moribus sanctitatem, in doctrinę studio vigilantiā: qua & fidelium mentes corrigerent, & infideliū mentes ab errore conuerterent. In quo plures eorum tantum Dño placuisse noscuntur, vt clarissimis vsq; hodie miraculis coruscare videantur. Ex quorū collegio glorioso vir magnificus & incomparabilis extitit sanctitatis Liborius, Ecclesiæ Cenomanicę pręsul, cuius modo pro posuimus vitam & trāsitum breuiter commemorare: vtile ac fructuosum fore legētibus arbitrati, eius vitā actusq; cognoscere, quē sequēdo, possint ī diuina seruitute proficere. Eius etenim uita nihil aliud erat, nisi quoddā cęlestis cōuersationis indiciū, Christianæ religionis exemplū, virtutis ac fidei documentū. Vndè qm̃ ipse Dominicū illud impleuit pręceptum: Luceat lux vestra corā hominibus, vt uideant opera vestra bona, & glorificent patrē vestrum, qui in cœlis est: nobis in uitę mortalis errore degētibus enitendū ualdè solerti imitatione videtur, vt qui uitiorū & ignorantię tenebris obscuramur, lucifluis bonorū eius operū radiis illustremur. Nec nos quisquā existimet in eius laudibus à ueritatis aut moderationis tramite deuiare, cùm nulla, nisi à veracibus scriptis seu relationibus cōperta, proferamus, nec eū dignè à mortali lingua posse laudari, ipse cum quo nunc immortaliter regnat, Deus visibili palàm ostensione declaret. Testatur nanque, cunctis eum uirtutibus, atque omni uitæ merito acceptum sibi fuisse uiuentem, dum defuncti reliquias euidentissimis miraculorum signis frequenter glorificare non desinit. Ex quo datur intelligi, hac eū gratia nequaquā in pręsenti vita caruisse, q̃uis indè specialia literarū indicia qualibet ex causa nō habeātur. Siue enim, ꝙ familiaris sanctis omnibus semꝑ humilitas ꝑsuadet, vt ea, q̃ sibi ante humanos oculos laudi & glorię videri valent, celari abscōdiq; desideret, hoc ipse ꝑ cęteris obtinuerit: siue gesta signorū virtutūq; illius descripta quidē plenius, sed casu quolibet posterorum notitiæ subtracta fuerint: siue aliud quid causę fuerit ignorantes, liquidò tamen credimus, eiusdem sancti spiritus gratiam qui toties ante eius sacrosancta pignora pręclarum sui charismatis donū, operationem scilicet virtutum, ad ipsius demonstranda merita exhibere dignatur, eidem quoque in carne posito minimè defuisse. Non tamen desunt et certa de eius meritis apicum monimenta. Habentur etiā gesta pontificum eiusdē, cui pręfuit, ecclesię Cenomanicę, simplici eloquio & absque omni nęuo figmenti fideli narratione contexta: in quibus non plena alicuius eorum vitę series replicatur, sed quis cui successerit, cuius meriti fuerit, quot annis ecclesiam rexerit, breuiter etiam annotatum. Huius verò sacri ac preciosissimi viri Liborii etiam transitus ex hac uale lachrymarum ad societatem semper verè beateque gaudentiū ciuium supernorum, quo contigerit ordine, latius indicatur. Extant & alię de eius ortu & uita literæ stricti̇m exaratę, de quibus omnibus vtilissimis quibusque & ueracissimis narrationibus defloratis, hic eas, prout diuinitus facultas datur, paucis explicare conamur.

Liborius antistes Cenomanorum. — Matt. 5. — Bona fides historiæ huius. — Gesta pōtifi. Cenomanorū.

Hic igitur ex Gallis originem ducens, & parentum non ignobili ortus prosapia, clarissimam patriam suorum claritudine meritorum amplius illustrauit. Nanque ab ętate primęua, maturum in bonis actibus cor gerebat, neque illecebris voluptatum carnalium, vt æta-

Gallus fuit & nobilis genere.

vt ętati lubricę moris est, animo cedens, neque vitio leuitatis indulgens. Adeo uerò sese humilem, & quietum & trementem sermones Domini exhibebat, vt meritò super illum sancti spiritus gratia requieuisse credatur, quæ illum ad sacerdotii dignitatem ac dispensationem sacramentorum DEI, ad regimen fidelis populi nutriebat. Hęc etiam illius animo flagrantissimum discendi studium inspirauerat, quatenùs cælestium fluentis arcanorum, quæ multis erat quandoque largiter ructaturus, ipsius primùm præcordiorũ intima salubriter implerentur. Neque vnquàm peruerso quorundam more priùs voluit docere, quàm discere: sed tanquàm futurum se doctorem presaga mente aduerteret, cunctarum ferè sibi vtilium scientiam scripturarum satagebat intentus auditor acquirere, quas postmodum, quibus opùs esset, valeret facundus præceptor ingerere. Nec deerat sagacis ingenii vigor, largam bono studio efficaciam subministrans: magnamque in teneris adhuc annis præclaræ indolis flores spem suauissimorum fructuũ prębuere, quos abundanter constat posteà prouenisse. Denique simul cum processu temporis, probitatis ac sophię proficiens incrementis, ità in breui maturitatem virilis ornabat ætatis, vt acceptus apud omnes, & tam honore, quàm amore, dignus haberetur. Nec mirum, quippe quem nulli elatio proteruum, nulli asperum liuor, nulli contemptibilem fecit ignauia: sed humilitas etiam infimis coaptaret, charitas cunctis exhiberet affabilem & conformem, industria demonstraret eum esse vas vtile in domo Domini, ad omne opus bonum paratum.

Esa. 66. *Ingens eius discendi ardor.* *Prius didicit, quod postea doceret.* *Est omnibus charus.* *2. Tim. 2.*

Postquàm autem tam vitam, quàm habitum, secularem, cælestium præmiorum intuitu dereliquit, & verè à Domino in suam electus sortem, Clero associatus, ac officiis est functus ecclesiasticis, ampliùs totũ se diuino cultui visus est mancipare. Studebat nanque, quantum fragili carnis sarcina circundatus potuit, cunctos actus cogitatusque suos ad rationis normam dirigere, circunspectus ac prouidus, docilisque & cautus existere, aduersa uel prospera ęquanimiter ferre, animum supra temporalis periculi metum fortiter agere, nihilque nisi quod esset ante superni examinatoris oculos fędum, peccati scilicet maculas, formidare: habere de Dei bonitate fiduciam, securitatem, constantiam, tolerantiam, firmitatem. Prætereà nil appetere pœnitẽdum, in nullo legem moderationis excedere, sub iugo rationis cupiditatem moderari vel domare. Hinc modestus & abstinens, castus & honestus, parcus & sobrius ante Deum & homines permanebat. Iam verò in illo propositum æquitatis iustitięque seruandæ, quis unquàm dignè valeat explicare? Quis eius circa innocentiam, humanitatem & concordiam studium: quis erga pietatem & religionem enarret affectum? Omnis eius animi meditatio, à rebus vanis & caducis remota, circa salutem animæ ac statum vitæ perpetuę versabatur. Proindè quia tantus in eo cęlestis iubaris splendor celari diù non potuit, sanctitatis eius ità rumor excreuit, vt totius inclytæ ciuitatis Cenomanicæ populi ad hunc sibimet eligendum pontificem, vnanimiter corda conuerterent. Nec dubium, quin se beatos fore arbitrarentur, qui talem habere pastorem ac pręsulem mererentur: cui ad docendum suppeteret lingue disertitudo, ad doctrinam exemplis formandam vitę rectitudo, ad exorandum pro subditis Deum meriti magnitudo. Vndè cum memoratę urbis populum antistitis sui Pauatii viri sanctissimi obitus ingenti, vt par erat, mœrore afficeret, consolabatur tamen huius concorditer electi probitas, & firmata de illo apud omnes fiducię certitudo, quòd nemine sacerdotum Christi esset futurus inferior. Quinimmò antiquam Israelitice gentis gratiam sibi pręstitam gratulabantur: quia sicut illis quondam, ablato & ad cœlum rapto Eliæ propheta sanctissimo, Eliseus duplici eius spiritu repletus successit: ità spiritales beati Pauatii virtutes, in successore Liborio repræsentandas, aut etiam duplicandas fore sciebant. Quapropter gaudentibus cunctis, ecclesiæ Christi regimen, ad quod olim erat diuinitus pręordinatus, iuxta morem canonicum assumpsit, regulariter pontifex ordinatus.

In Clerũ asciscit. *Habes formam, ad quam se, qui in Clero sũt, debeant componere.* *Creatur Cenomanorum antistes.* *Pauatius Episcopus Cenomanorum.* *4. Reg. 2.*

Suscepto verò sacerdotio, nihil ex studio sanctitatis, quam priùs exercuerat, dereliquit: sed tanquàm lucerna super candelabrum posita, ità ille diuina luce repletus, quo in eminentiore constitutus est loco, eo latiùs in domo Dei collatę sibi gratiæ notitia refulgebat. Neque illum tantæ dignitatis honores solitæ religionis mutare fecerant mores, nec ecclesiasticorum occupationes negociorum quicquam ex quotidiana diuinæ laudis & placationis seruitute prætermittere coegerunt. Quinimmò tanto eam instantius adaugere curauit, quanto iam non solius, sed multarum animarum salutis causa rectè se uiuere debere sciebat: quibus frustrà uidebatur pręesse, si non studeret etiã monitis exemplisque prodesse. Ob hoc igitur, nullius momenti spatium ociosè transigere volens, semper erat utilibus intentus actibus, nunc lectioni diuinarũ scripturarum operam impendens, nunc orationi ꝓlixiùs incumbens: interdùm etiam rerum exteriorum dispositioni, prout suo conueniebat officio, prudenter consulens atque prospiciens. Assiduè verò vigiliis & ieiuniis castigabat corpus suum, & in seruitutem redigebat, nè aliis prædicans, ipse reprobus inueniretur. Erat enim prędicationis studio ualdè intentus, & tanquàm se nosset gerere officium Apostoli, dicentis: Non enim misit me CRISTVS baptizare, sed euangelizare: atque ab eodem audiret: Prædica uerbum, insta opportunè, importunè: ità ipse quotidiè modis omnibus auditores suos ad uitæ rectitudinẽ prouocabat. Cuius præcepta & monita id maximè populo grata & amabilia faciebat, quòd eius vitam in nullo doctrinæ contrariam depræhendebant: sed quod illis sectandum asserebat, euidenter in eius moribus agnoscebant. Verbi gratia: qui elationem veluti initium omnis peccati cauendam penitùs ab illo sæpè didicerant, nullum eius indicium in illius actibus, in habitu, in vultu, in gestu corporis, in sermonis vsu sentire potuerunt. Audiebant ab eo: Non efficiamur inanis gloriæ cupidi: videbant eum uerè pauperem spiritu, nunquàm nisi in Domino gloriari. Audiebant ab eo, quòd inuidia diaboli, mors introiuit in orbem terrarum, &, Putredo ossium, inuidia. Videbant eum affectu beneuolẽtiæ gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus: aliorum prospera vel aduersa, sua æstimare. Audiebant ab eo: Ira enim viri, iustitiam Dei non operatur: videbant eum, omnem ostendentem mansuetudinem ad omnes homines. Audiebant ab eo: Seculi tristitia mortem operatur: videbant eum esse hilarem datorem, quem diligit Deus: Audiebant ab eo, auarum esse idolorum seruitorem: videbant eum rerum suarum erogatione largiflua thesaurizare sibi thesaurum in cęlo. Deindè si quis eius parsimoniam, strenuitatem castitatemque attenderet, non aliis ad fugiendam vitiorum corporalium labe admonitionibus indigeret.

Honor in illo nõ mutat mores optimos. *Eius exercitia.* *1. Cor. 9.* *1. Cor. 1.* *2. Tim. 4* *Vita ornat doctrinã.* *Tob. 4.* *Galat. 5.* *Sap. 2.* *Prou. 17.* *Iob. 2.* *2. Cor. 7.* *2. Cor. 9.* *Ephe. 5.*

Ità pius gregis Dominici pastor, commissis sibi ouibus adhibita cura duplici, exhortationibus scilicet & exemplis, iter ad æternæ uitæ pabula quærenda, & spiritualium morborum dira contagia uitanda demonstrans, tantum ex eis lucrum acquisiuit, ut quod uoce Dominica per Malachiam dicitur, de illo con-

Mala. 2. conuenienter valeat dici: Lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas non est inuenta in labijs eius. In pace & in æquitate ambulauit mecùm, & multos auertit ab iniquitate. Verè enim multos ab iniquitate cōuertens, & rectitudini vitæ fideique restituens, inter sanctos Ecclesię Christi doctores pręclarum obtinet locum: quorum multimodam gratiam & infinitam meriti excellentiam ipse verus eiusdem Ecclesię sponsus, in Canticis canticorum multiplici laude prosequitur: nunc eos ipsius sponsæ collum, monilibus assimilatū vocans: nunc tigna cedrina & laquearia cypressina cognominans. Interdùm labia, vittæ coccineæ, propter prędicationem passionis Christi, similia, seu fauum dulcedinis verbi Dei stillantia: nonnunquàm turrim Dauid, ob constantiæ firmitatem, eos appellans: Aliquando uerò ibidem, ob nutrimentum paruulorū, quibus lacte opus est, mammę dicuntur: Aliquandò fauo simul & vino: aliquando decori turris eburneæ comparantur: Plerunque portæ Ecclesiæ nuncupantur: & propter variam vtilitatem, firmitatem, prouidentiam, contemplationem, dentium & oculorum nomine designantur. Præterea ipsi sunt sexaginta fortes, Salomonis lectulum ambientes: ipsi columnę argenteæ, sacri eloquii nitore fulgentes. Quarum omnium similitudinum si quis mysteria perscrutetur, profectò inenarrabilem huius sanctę Ecclesiæ doctoris & eius similium gratiam dignitatemque reperiet, cùm satis indicent hęc pauca, de pluribus ex illo cęlesti epithalamio sumpta, quòd nihil his illustrius, nihil pulchrius in sponsæ laudibus decantandum spiritus sanctus inuenit. Qui etiam de eisdem per Danielem ità loquitur. Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt plurimos, quasi stellæ in perpetuas ęternitates. Sed quoniam huius clarissimę stellę in erudiendis subditis feruorem pariter & splendorem ostendimus, quibus uirtutum radiis in aliis quoque rebus effulserit, mostrare curemus.

Multos à vitiis et erroribus reuocat. Doctores Ecclesiæ prædicantur. Cant. 1.2 4.5.7.

Can. 7.4. 7.3.

Dan. 12.

Habuit vir sanctus hoc prę cæteris tum temporis pontificibus, religionis & Dei amoris indicium speciale, quòd omnia, quæ ad eius laudem iugiter celebrandam & ecclesiastici cultus officium pertinent, totis nisibus amplificare, prouehere, atque adornare cōtendit: & exceptis his, quæ sibi suisque ad quotidiani victus & vestitus necessaria, quibus solis contentus erat, vix sufficere poterant, necnon & his, quæ ad egentium & inopum sustentationem larga manu sole bat expendere: reliquos omnes redditus episcopalium possessionum, omnes quarunlibet rerum census, qui sibi ex omni sua diœcesi debebantur, uel si quid ex fidelium donationibus conferebatur, ad exhibendum ecclesiis congruentem ornatum, & noua quæque oratoria in locis, quæ ad hoc oportuna uidebantur, construenda deputauit. Quorum constructionem primùm diuinæ seruitutis multiplicandæ intuitu aggrediebatur: dehinc etiam plebium commoditati pariter & saluti prospicere piè meditabatur, vt ad ecclesias cum suis sacerdotibus propè facilè confluere, orationum studiis assuescere, regenerationis gratiam consequi, documenta sacræ legis audire, cęlestium sacramentorum celebrationibus interesse, atque omnia Christianæ religionis iura discere & exercere valerent: Nec quenquam vllius molestię seu occupationis impedimentum exindè reuocaret, quò uniuersos ad salutem animarum quærēdam ipsa loci opportunitas inuitaret. Hac igitur intentione præter illas, quæ à suis prædecessoribus fabricatæ fuerant, decem & septem sacris ædibus nouiter constructis & dedicatis, suam parochiam ità omnem illustrauit, vt in qualibet eius parte populo degenti aliquam orationis domum vicinam esse constaret. Locorum verò, in quibus eas construxit, hic nomina ponere dignum ducimus, quò religiosi operis memoria firmior, & fides certior habeatur. Vnam itaque ędificauit in Colinno, alteram in Syuaico, tertiam in Raudatio, quartam in Campogenesto, quintam in Conedaco, sextam in Aciaco, septimam in Aloncianno, octauam in Sangunno, nonam in Sabonario, decimam in Bona, vndecimam in Lucia, duodecimam in Paliaco, quintamdecimam in Magitto, sextamdecimam in Nouiliaco, septimamdecimam in Comnis. Quibus ritè perfectis & decenter adornatis, ac sacerdotum & inferioris ordinis clericorum iugi prouidentię commendatis, obseruandum omninò censuit, nè qua ibidem legitimis horis die noctuque sacrorum intermissio fieret officiorum, quibus sanctę & indiuiduæ Trinitati debitæ gratiarum actiones & laudes referrentur. Deindè, ut unitati & concordiæ totius populi commissi consuleret, atque omnia illius diœceseos loca Deo dicata, cum uniuersis ad se pertinentibus antiquæ & principali suę sedis ecclesiæ, uelut vni capiti & matri omnium, subdita monstraret esse debere, decreuit ut illic ex reliquis omnibus ecclesiis per annos singulos census persolueretur, certus scilicet numerus librarum ceræ atque olei, prout illis offerendi facultatem suppetere sciebat. Aequum tamen omnibus eisdem locis debitum imposuit: hoc est, vt ex vnoquoque redderetur vna ceræ libra, & olei duæ, præter id, quod custodibus præfatę principalis ecclesiæ dari constituit. Ex quo verè sancta & religiosa intentio beati viri satis apparet, quòd non sibi aurum vel argentum, seu quodlibet earum rerum, quæ mundum amantibus preciosa, ipsi uerò uelut cælestia desideranti omninò erant contemptibilia, coaceruauit: sed ea magis ecclesiæ dari constituit, quę ad luminaria iugiter in ea concinnanda copiam darent. Nam quoniam ipse fuit templum ueri luminis, hoc est, spiritus sancti, etiam corporalis lucis ornatum manufactæ domui Dei noluit vnquàm deesse.

Cultus diuini pmouēdi q̄ fuerit studio sus. S. Liborius.

Noua oratoria cur extruxerit.

Loca, in q̄bus sacras ædificauit ædes.

Vult perpetuò Ecclesiis luminaria ardere.

Mansit autem in Episcopatu annos quadraginta & nouem: in quibus fuisse legitur ordinationes nonaginta & sex: ordinasse verò presbyteros ducentos decem & septem: diaconos centum septuagintasex: subdiaconos nonagintatres: reliquorum quoque graduum ministros, quantum sacris officiis congruum & sufficiens esse videbat. Præterea habuit bonum testimonium etiam ab his, qui foris sunt: ità ut hoc quoquè specialiter de illo referant scripta, quòd studuerit Deo in omnibus dulciter famulari, & in rebus ecclesiasticis Deo & hominibus bonis oppidò placere. Vndè liquido patet, sic eum religionis constantiam ante Deum seruasse, ut tamen proximorum oculos non offenderet: sic humano foris placuisse iudicio, ut diuinis obtutibus non displiceret in occulto. Ità per omnia uerus Dei cultor illi merito Pontifici comparatur, quem sine querela Domino seruiisse euangelica laudat historia: nisi quòd hic tanto præstantioris fuerit sacerdotii præsul, quanto figuram veritas, quanto legem veterem noua Christi gratia transcendit. Illo denique præsulatu functi, animalium cruores immolabant: huius sacerdotii primus author & pontifex, per proprium sanguinem introiuit semel in sancta. Et tamen in officio dispari fuere pontifices isti sanctitate pares, ambo euangelica laude digni, ambo iusti ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela.

Diuturnus eius Episcopatus, & ordinatiões.

Luc. 1.

Heb. 9.

Luc. 1.

Cùm autem diuinæ maiestati complacuit, post tam diuturna tot annorum certamina, uictorem hostis antiqui, militem suum æterno præmio glorificare, anno

anno quinquagesimo Episcopatus sui corporis eum molestia ita fatigari premisit, vt adesse sibi diem exitus sui non dubitaret. Qui annus illi verus extitit iubileus, quem in eodem numero annum remissionis appellans, vnumquenque in eo redire ad familiam & ad possessionem suam lex diuina præcepit. Nam & ipse quo minus se dubitaret ad requiem tendere, post septem septimanas annorum, ex quo constitutus est super familiam Domini, adhuc in terris positam, ad eam, quæ in cœlis est, lætus vocari meruit: vt possideret terram, quam mansuetis & mitibus veritas repromisit.

Leuit. 25

Matt. 5.

S. Martinus Turonensis Episcopus ei contemporaneus.

Eodem tempore sanctus Martinus Episcopus Turonensem regebat ecclesiam, vir Apostolicis clarus omninò uirtutibus: Cui inter illa, quibus assiduè frui solebat, Angelicæ collocutionis mysteria, etiam hoc ex diuina reuelatione præceptum est, vt ad urbem Cenomanicam pergeret, atque ibidem in infirmitate positum Dominum visitaret. Vndè animaduertens, hanc Domini infirmitatem de aliquo membrorum suorũ intelligendam, de quibus ipse dicturus est in iudicio: Infirmus fuit, & visitastis me: cœpit ilicò festinus ad memoratam pergere ciuitatem. Cui cùm iam appropinquans, iuxta vineam quandam iter ageret, vidit eminus in ea stantem clericum gradu subdiaconum, Victurium nomine, operi quidem, quodcunque ibi agendum erat, studiosius insudantem, sed nihilo minus frequentatione psalmodiæ laudes decantantem. Hic erat discipulus sancti Liborii, atque in ipsa suæ cõtinentiæ mentisque & habitus humilitate bonę institutionis magistri optimi clarum pręberat indicium. Quem intuens sanctus Martinus, reuelante sibi spiritu sancto hunc esse futurum ibi Episcopum, his eum verbis salutauit, dicens: Aue noster pontifex. Dehinc illi baculum suum dedit, atque ita conuerso gradu, in urbem properauit. In qua inueniens sanctum & verè Deo dilectum præsulem iam in extremis positum, & cælesti tantum gaudio, quò iturus erat, intentum, cum ineffabili ab eodem lætitia susceptus est. Hic uerò necesse est, vt noster sermo deficiat: quia neminem dignè constat posse referre, quàm diuina, quàm spiritualia, quàm cęlestia fuerint eorum colloquia, cum qua se exultatione mutuò viderint, quo mentis affectu suam ad tempus separationem ferre potuerint. Erant enim ambo Christi militum excellentissimi duces, ambo crebris de diabolo triumphis gloriosi. Sed alteri iam reddendum erat præmium sempiternum, alteri aliquandiù differendum, & adhuc pro castris Dei fuerat decertandum.

Mat. 25.

S. Martinus Victurium prædicit fore Episcopũ.

S. Martinus venit ad S. Liboriũ.

Migrat ad cælos S. Liborius.

Igitur beatus Liborius, præsente sibi tanto consolatore, suarumque exequiarum prouisore, decimo kalendarum die lætus migrauit ad Dominum. Cuius venerabile corpus sanctus Martinus cum honore congruo ad ecclesiam extra vrbem positam duci, & in ea sepeliri fecit: quam primus eiusdem sedis antistes, Iulianus nominè, construxit, & in honore duodecim Apostolorum dedicauit. Decebat enim, vt qui Apostolorum in terra successor, & in cælis esse meruit consors, in eorum quoquè ecclesia communi cum illis memoria celeretur. Sequenti uerò die uir Dei Martinus populum omnem, qui ad tanti viri exequias copiosus nimis & innumerabilis conuenerat, & internum amorem erga pastorem suum largissimis lachrymarum fontibus testabatur, in ecclesiam conuocans, sanctæ admonitionibus doctrinæ consolabatur, eisque præfatum Victurium ordinauit Episcopum. Tradunt quoquè literę superius memoratę, multa quidem sanctum Liborium in hac vita fecisse miracula, sed multo plura postmodùm ad sepulcrum eius fuisse diuinitus ostensa, licet ob multitudinem suam, nominatim expressa non sint. Quod nos facile credimus ex his, quæ oculis nostris videre meruimus, postquam ad nos sacrum translatum est corpus, sicut adiuuante Domino, sequens huius operis textus enarrabit. Nam quoniam ipse uerè fuit organum spiritus sancti, per ipsius nunc operationem ante eius reuerenda pignora virtutum signa sępiùs ostenduntur: curationis scilicet debilium, salutes languentium, expulsiones immundorum spirituum: præstante ipsius gratia, qui est fons & origo bonorum omnium, Deus & Dominus noster: qui in Trinitate inseparabili uiuit & regnat per infinita secula seculorum, Amen.

Iulianus primus Episcopus Cenomanorum.

Multa ad sepulcrum S. Liborii miracula

DE TRANSLATIONE SANCTI Liborii Episcopi & confessoris.

Hic Biso fuit 4. Episcop⁹ Paderbernēsis.

DEscriptis superiori libello vita & transitu preciosissimi confessoris Christi atque pontificis Liborij, nunc secundùm tuam, Biso præsul egregie, iussionem, ad exponendam seriem translationis eius sacratissimi corporis, & ostensa per eius merita virtutum insignia pro concessa diuinitùs facultate, stylum mentemque conuertimus: excitante studium nostrum pensatione solicita, qualiter vobis obtemperare, quantum deferre debeamus, maximè cùm eorum officij dignitate sublimatos, quibus diuina uoce dicitur: Qui uos spernit, me spernit: non dubitetur vos minimè sine Dei contemptu posse contemni. Proindè ad retexendas cum laude debita uirtutum operationes, per quas sancti spiritus gratia solet electorum merita declarare, eo, quo te pręcipiente huic operi insistere debuimus, nullum opportunius tempus occurrit: appropinquante videlicet sacra solennitate aduentus eiusdē spiritus paracleti, q̃ beati Liborij & in hac vita manentis inhabitator apparuit, & nunc ipsius sanctitatis per miracula index & glorificator existit. Cuius nos ad susceptum opus auxilium haudquaquàm inefficacibus votis inuocaturos speramus, præsertim cùm non aliud, quàm quod ipse adueniens, mentibus, quas repleuit, ad proferendum inspirauit, Dei scilicet magnalia loqui, & ipsum mirabilem in sanctis suis monstrare conemur. Sed antequàm ad rei gestę ordinem veniamus, causam translationis memoratæ atque exordium constructionis ecclesiæ, quæ tanto cælitùs illustrari meruit thesauro, referre breuiter cõgruum arbitramur.

Luc. 10.

Act. 1.

Carolus Magnus domuit Saxones.

Igitur ubi primùm gloriosæ memoriæ Carolus Imperator concertatione longissima & uariis præliorum euentibus, cum gente Saxonum exactis, illos ferro edomitos CHRISTI fidem suscipere fecit, suoque addidit imperio, clarum ilicò dedit indiciũ, qua fretus intentione, tã diuturnum laborē infatigabilis ferre potuerit. Siquidem, ut in libello uitæ ipsius legitur, triginta & tribus continuis annis bellũ cũ eadē gente gessit. Qua tandem partim armis, partem liberalitate, per quam maximè Primorum eius animos sibi deuinxerat, superata, totum exindè suum ad hoc contulit studium, ut pro tantarum saluatione animarum populi, post tot secula cultum dæmonum relinquentis, fructum sui laboris ex Dei remuneratione consequeretur. Et ut se magis Christianæ religionis, quàm regni sui dilatandi causa, tantę rei difficultatem aggressum ostenderet, ecclesias per omnem regionem illam, ad quas rudis in fide populus con-

Multas in Saxonia ecclesias extruit.

confluere doceretur, & sacramentis cęlestibus initia ri consuesceret, sub quanta potuit celeritate construi fecit, atque parochias diligenti ratione suis quasque terminis seruandas designans, quia ciuitates, in quibus more antiquo sedes Episcopales constituerētur, illi penitùs prouinciæ deerant: loca tamen ad hoc, quæ & naturali quadam excellentia & populi frequētia præ cæteris opportuna videbantur, elegit. Tum verò vix reperiebantur, qui barbaræ & semipaganę nationi pręsules ordinarentur. Cuius interdùm ad perfidiam relabentis cohabitatio, nulli clericorum tuta videbatur: cui ecclesiasticum officium, & quicquid ad rerum diuinarum pertinet cultum, non solùm deerat, verùm ignotum omnimodis erat. Quocircà vnāquanque pręd ictarum pontificalium sedium cum sua diœcesi singulis aliarum regni sui ecclesiarum præsulibus commendauit. qui & ipsi, quoties sibi vacaret, ad instruendam, confirmandamque in sacra religione plebem eò pergerent, & ex Clero suo personas probabiles cuiuscunque ordinis, cum diuerso rerum ecclesiasticarum apparatu, ibidem mansuros iugiter destinarent. Et hoc tandiù, donec annuente Domino salutaris illic fidei doctrina conualesceret, & ità diuini vsus ministerij proueheretur, vt proprij quoq; in singulis parochiis dignè & fiducialiter possent manere pontifices. Inter omnia verò loca, constituendis principalibus ecclesiis in hac, de qua loquimur, prouincia designata, Paderbornensis sedes speciali quadam dignitate præcellit, habens amplissimam circunquaque planitiem, nemorum tamen frequenti & varia diuersitate sufficienter ornatam, agros vberes & frugum omnium feracissimos. Cui adiacet à lęua in ipso mœnium prospectu sylua, multis passuum millibus in longum latumque diffusa, adeò pecorum & armentorum pascuis, apiumque seruandarum vsui opportuna, vt illi non dissimilis videatur regioni, quam sacræ literæ vocant terram lacte & melle manantem: Accedit ad ornamentum loci saluberrimorum fontium, intrà ipsum in vnum pariter alueum confluentium, incomparabilis tam species, quàm numerositas: intantùm, vt eorum latitudini & amœnitati similes esse alibi minimè compertum habeamus. Nec desunt hincindè & alia flumina, vtilitatum, quę ab his petuntur, largissima. Aer ibidem & aura placidior, & licèt in frigido terrarum tractu, naturali gratia temperatior, citiùs, quàm in aliis illarum regionum partibus, maturitatem cunctorum fructuum afferre consueuit. Prætereà pagus ipse, vt & nostra memoria, & veterum relatio testatur, viris omni nobilitate generis animique semper insignibus abundabat: vt non esset dubium, quin patria ciuibus, & ciues patriæ congruerent, ac sibi vtraque vicissim ornamento forent. Et hęc quidem pauca de pluribus, hinc à nobis non ex superfluo dicta animaduertet, q. Christianissimi principis ex hoc quoq; in Deū deuotionē comprobabit, quòd ea, quę ex tanta locorum amœnitate iure belli acquisita, sub sua potuit tenere ditione, diuino magis seruitio, quàm suis deputauerit vsibus. Tamen interdùm, prò uariis gentis eiusdem vtilitatibus generale placitum habiturus, illic populi conuentum fieri iussit, & hac ibidem causa aliquandiù solebat immorari.

Saxonia ciuitatū vvps.

Paderbornēsis ecclesiæ encomium.

Deut. 6. 11.26.

Paderbornā vocat pagum.

Nota Caroli Magni religionē & deuotionem.

Nam & vir sanctissimus & verè Apostolicus Papa sedis Romanæ, Leo nomine, iniusta ciuium odia perpessus, illic eum adiit, pro sedandis contra se ortis simultatibus imperialem opem quæsiturus. A quo cū ingēti, vt par erat, honore susceptus, religiosum eius ac salutare Christianitatis dilatandę studium nobiliter inchoatum Apostolica authoritate firmauit, atque in ecclesia tunc ibidem nouiter constructa quoddam altare consecrans, adorandas in eo reliquias protomartyris Stephani, quas secum Roma detulerat, collocauit fiducialiter id principi promittens, quòd oratorium illud, tanti martyris patrocinio munitum, non ulterius passurum foret iniuriam, quàm ipso referente, priùs ei contigisse cognouit: vt videlicet ob incolarum loci perfidiam & odium in religionem Christianam, aliquoties igni traderetur. Et hoc hanc maximè causam easdem reliquias ibi rogatu Imperatoris recondidit, non sine effectu congruo fiduciæ sponsionisque suę, cùm nihil tale postmodum illic perpetratum esse, certissimum sit.

Leo Pontifex venit Paderbornam.

Cōsecrat illic altare.

Nota de reliquiis B. Stephani.

Hoc igitur ordine Paderbornensis ecclesiæ sedes episcopalis tam Imperatoria sanctione, quàm Apostolicæ benedictionis authoritate primitùs constituta, ob causam superiùs memoratam, commēdata fuit aliquandiù tuitioni præsulum cuiusdam castelli orientalis Francię, quod sermone barbaro Vvirtziburg appellatur. Sub quorum regimine status rerum ipsius parùm proficere potuit: quippè cùm loca ipsa longa inter se terrarum intercapedine distarent, & præfatos præsules rarò hanc nouellam ecclesiam inuisere, vel occupatio permitteret, vel commoditas suaderet, Neque enim ibi deerant nogocia, quibus procurandis insisterent, neque huc pergendi laborem paruum faciebat itineris longitudo. Ibi res necessariæ sufficientes erant & ordinatæ: hic & tenues, & cum difficultate nouiter ordinandæ. Quocircà meritò vtilius visum est, hanc sedes suum per se habere antistitem, qui non alibi occupatus, hic tantùm agendis rebus præsens insudaret. Erat tunc temporis in Clero Vvirtziburgensi vir magnæ humilitatis atque modestiæ, Hathumarus nomine, de gente nostra, hoc est, Saxonica oriundus: qui cùm adhuc puer esset, belli tēpore Carolo Imperatori obses datus, illic seruari iussus est. Vbi posteà tonsuratus, ac studiis literarum traditus, in uirum perfectum moribus & eruditione profecit. Hic ex præcepto principis primus est Paderbornensis ecclesię ordinatus Episcopus. Post cuius ordinationem paucis annis transactis, idem gloriosissimus princeps ab hac luce migrauit. Cuius incomparabilem in omni virtutum gloria præstantiam licèt libellus de uita eius conscriptus plenissimè referat, nos tamen hic aliquid de eo vel breuiter dicere, ipsius in nos beneficii magnitudo suadet. Quem arbitror nostrum iurè Apostolum nominari: quibus vt ianuam fidei aperiret, ferrea quodammodò lingua prædicauit. Qui cùm toties victoria potitus, quotiès in procinctu positus, multas sibi gētes, multa subiecit: constat tamen eum gloriosissimè etiam de diabolo triumphasse: cui tot animarum millia, priùs sub eius tyrrannide captiua, in conuersione nostrę gentis eripuit, & Christo Domino acquisiuit. A quo illum hoc recipere pręmium & confidimus, & optamus, vt fruatur in cęlis Apostolorum cōsortio, quorum functus est in terris officio.

Paderbornensis Ecclesia, aliquandiù Episcopis Herbipolēsibus cōmendata.

Hathumar⁹ primus Episcopus Paderbornēsis.

Carolus Magnus Saxonū Apostol⁹. Eius laudes.

Vt verò ad propositum redeamus, defuncto Carolo, Hathumaro quoquè Episcopo non longo pòst tempore ab hac mortalitate ad perennem, vt credimus, vitam assumpto, successit ei uir egregius, nomine Baduradus: qui & ipse ex hac regione nobili ortus prosapia, ex eiusdem ecclesiæ Clero electus est. Qui pręclaræ morum nobilitatis, magnanimitatis & industriæ merito, familiaritatem regiam intimè consecutus, tantę dignitatis locum promeruit, vt ei non minor facultas, quàm uoluntas amplificandæ, prouehendæ atque adornandę ecclesię sibi commissę suppetere videretur. Tunc verò, tanquàm ad hoc sibi datam diuinitus excellentiam animaduerteret, nihil sui laboris studiique subtraxit ab acquirendis

Baduradus 2. Episc. Paderbornē. egregius.

dis ac procurandis omnibus, quæ ibidem ad diuinæ laudis augmentum, ad vtilitatem Christiani populi nouerat pertinere. Hæc illi cura prima imminebat, ecclesias per omnem parochiam suam sub celeritate construere: principalem verò basilicā ingenti decore & grandi opere extollere, res omnes ad eam pertinentes modis varijs adornare, augmentare. Clerū disciplinam monasterialem instituere, pueros tā nobiles, q̄ inferioris conditionis, in scholam congregatos, in diuinæ legis eruditione nutrire. Quod ei⁹ laudabile studium ità felix profectus comitabatur, vt verè illum ad hoc à Deo præsignatum, & rudimentis eius loci cælitus concessum dicere valeamus.

Quia verò rudis adhuc in fide populus, & maximè plebium vulgus, difficilè poterat ab errore gentili ꝑfectè diuelli, latenter ad auitas quasdam superstitiones colendas sese conuertens: intellexit vir magnæ prudentiæ, ꝙ si præcipui alicuius sancti illic corpus allatū, miraculorū, vt fieri solet, ostensione & gratia sanitatū suadente, multitudo plebis inciperet venerari, & ad eius patrocinia confluere consuesceret, nulla re eam facilius ab infidelitate posse reuocari: præsertim cùm verbis Doctorum de diuina virtute non credentes, tamen his, quæ oculis viderent, quæ beneficiorum vtilitate sentirent, fidem derogare non possent. Præterea cunctis fidelibus ibidem manētibus, vel eò conuenientibus magnæ hoc apud Deum intercessionis solatium, maximam eidem loco tuitionem & gloriam allaturum fore non dubitans, ad id obtinendū sedulæ cogitationis curam intendebat. Et quoniam à Deo, qui est fons bonitatis, quicquid optatur boni, & maximè rem tantam nouerat expetendam, indicto ieiunio, & celebrata supplicatione publica cum omnibus sibi commissis, ab eius clementia demonstrari sibimet postulauit, quonam ordine pro adipiscenda re desiderata deberet insistere. Vndè fidem eius benignè respiciēs, dignatus est ei reuelare, quòd ad Cenomanicam vrbē Galliæ rem diù optatam petitū ab Episcopo loci mittere deberet: ibi dandum votis eius effectum prosperum fore. Ex hac reuelatione indubia spe animatus, accelerare negocium studuit. Episcopus, qui præfatā vrbē eo regebat tempore, Aldric⁹ nomine fuit. Ad hunc ergò cum consensu & præcepto Cæsaris Ludouici, nuncios destinādos elegit, ex Clero quidem suo probabiles personas, & in sacris ordinibus religiosam vitam ducentes: necnon & quosdā laicos nobiles, quorum fidem & industriam ad tale opus idoneam nouerat. Clericorum verò, quibus id negocij commendatum est, præcipuus erat quidam presbyter, Ido cognomine, qui omnē suæ profectionis historiam & signa, quæ in ea diuinitùs ostēsa perspexerat, partim viua voce intimata, partim literis breuiter annotata, ad nostram fecit venire notitiam.

Vide qd sentiendū de sanctorum reliquijs et in tercessiōe.

Diuinit⁹ iubet Episcopus petere ex Gallijs sacras reliquias.

Igitur anno Dominicæ incarnationis octingentesimo trigesimosexto, Indictione xv. cùm præfatus Ludouicus tertiū & vigesimum in imperio annum ageret, legati Paderbornenses de Saxonia profecti, ad vrbē Cenomanicā quarta kalendarum Maiarum die venere: insinuantesque Episcopo causam, pro qua missi fuerant, benignè ab eo suscepti, Dei nutu, vt credimus, sine mora petita impetrauerunt. Sequenti nāq; die conuocans omnem Clerū, præsente quoque suo coepiscopo, Dauid noīe, tractare cū eis diligēter cœpit, qualiter missorū de tam loginqua regione veniētium, religiosis precibus decenter in hoc posset annuere, vt sancti alicuius integros, vt petebāt, artus accipere mererentur. Erat ibidem sanctorum corporū magna copia: inter quæ sancti Liborij quondam præsulis eiusdem vrbis præcipuè glorificatum miraculis habebatur insigne. Quod cùm episcopus præfatis nūcijs dare disponeret, reniti primò cœpere plurimi, dicentes se illis pignoribus preciosius nil habere. Tandèm uix omnium impetrato cōsensu, assumptis secùm sacerdotibus & cuiuscunq; gradus clericis, sacri ministerij vestibus ornatis, missos quoque, qui sanctos artus accepturi erant, adesse præcipiēs, processit ex vrbe ad ecclesiā, in qua sacratissimū beati Liborij corpus digno cū honore conditū habebatur. Erat aūt eadē ecclesia iuxta ciuitatē posita, & in honore duodecim Apostolorum dedicata, quā primus eiusdē sedis præsul nomine Iulianus, cōdidisse fertur. Ad hāc itaque memoratus Episcopus, denunciato priùs ieiunio, cum sacro illo comitatu humiliter ac deuotè, vt ad tale opus decebat, perrexit, vicissim psalmos, litanias, hymnosq; decantās. In quā cùm ipse & plures secum, sacros artus de mausoleis leuaturi, cōuenissent, mirū dictu, sensere cūcti inæstimabilis odoris suauitate totā domū repētè cōpletā. Qui dissimilis odoramentis oībus, quæ in terris vel natura vel arte fiunt, clarū cælestis cuiusdā præsentiæ dedit indiciū. Ità.n. omniū, qui aderant, mētes magis q̄ corpora ineffabili iucunditate immutauerat, vt velut in ecstasi positi, & aliarū rerū obliti, tantùm ibi manēdi delectatione tenerentur. Nec dubiū, quin ipse tunc fuerit in medio multorū fideliū, in suo noīe congregatorū, qui paucis quondā discipulis tantā suæ visionis dulcedinē ꝓbuit, vt primus eorū diceret: Dn̄e, bonū est nos hic esse. Nec erat incongruū, vt eorum meritis odoris fragrantie testimoniū daret, cū quibus Apostolus dicit: Christi.n. bonus odor sumus Deo. Erant aūt in eodē loco aliorū quoque mēbra sanctorū, in sarcophagis honestè reconditorū, maximè Ep̄orum ciuitatis illi⁹. Ex quibus tūc simul cum beati Liborij membra de tūba leuata, in feretro locanda cōponebantur, ꝑdictus odor nunq̄ defuit: quo minus dubitaretur illi operi ministerium præbuisse, quo cœpto, inchoauit: quo finito, non diutiùs mansit.

En reuerentiā priscorum Christianorū erga sacras reliquias.

Mat. 17.

2. Cor. 2.

Vide odorē è sacris reliquijs.

Dū hæc in tēplo agerentur, foris quoque aliud signū eadē cōtigit hora. Nā mulier quædā ab annis plurimis cæca, in cōspectu populi, qui satis frequēs ꝓ foribus stabat, interuentu ipsius, cuius corpus interius ad efferendū parabatur, lumen recepit. Et qm̄ eius tā prioris ærumnæ, q̄ nouæ sanitatis oēs ferè, q aderāt, testes erant, adeò multitudinis animos res gesta commouit, vt oēs simul in laudē Dei, elata ī excelsum voce, prorumperent. Qđ audientes, qui cū ep̄o erāt intra clausas oratorii ianuas, statimq; miraculo quolibet populū in tantæ gratulationis clamorē excitatū intelligentes, & ipsi pro viribus diuinæ pietati gratias agere, ac præ gaudio flere cœperunt. Cūque suas vtrinque voces, qui intus & foris erant, recognoscerent, vno oēs affectu mirabiliter inspirati, in tantum erupere planctū, vt vix quisnam cōtinere lachrymas posset. Sed Episcopus videns cantum diuinæ laudis fletu exigente intermissum, cœpit rursum antiphonas & psalmos sanctorū gloriæ congruos cū Clero psallere: atq; ità cōfusæ multitudinis clamorē cōpescuit. In ipso verò momento, priusq̄ illud sacratissimū corpus de ecclesia, in qua sumptum est, efferretur, ét tertio signo eius declarata sunt merita. Denique vir quidā horribiliter longo tempore vexatus à dæmonio, & multis iam fama tantæ miseriæ factus notissimus, quippè qui per multas ecclesias & monasteria duct⁹, nusq̄ suæ remediū calamitatis accepit: tandèm cū matre propria veniēs ad ecclesiam, in qua sacer ille thesaurus adhuc inter sacerdotum manus habebatur, cōfestim ità purgatus est, vt ne signum quidem vltrà talis pertulerit passionis.

Cæca recipit lumē.

Dæmoniacus sanat.

Tum verò antistes, nè quam nūcijs memoratis moram faceret, eodē die venerandū illud corpus cū omni

ni reuerentia suis & sacerdotum manibus deportari fecit in vrbem, ad principalem suæ sedis ecclesiã, vt hoc ibi corã populo his, qui accepturi erant, honorificè cõmendaret. Comitabantur verò, nec vsquã deerant, velut præsentis Dei virtutis, sanctũ suũ mirificãtis, indicia. Nam vbi primũ ecclesiæ, quam diximus, illatũ est, ingressus pariter quidã claudus vtroque pede, & multis in hac debilitate detentus annis, mox vt caput ad orãdũ iclinauit, recepit integrã sanitatẽ.

Claudo redit vsus pedum.

Transacto deindè paruo diei spatio, mutus quidã, diuturno inutilis linguæ dãnatus silentio, subitò sibi vocis organa sentiẽs restaurata, oĩpotentis Dei misericordiam, eiusq; cõfessoris & pontificis Liborij patrocinium plano coram oĩbus sermone laudabat.

Mutus loquitur.

Sed cùm ità coruscantibus supernæ gratiæ beneficijs celeberrimus ageret dies, postremò maiori quoquè miraculo nouũ fidelibus gaudium, noua data est materia gratulandi. Licèt enim omnia Deo sint ęquè facilia, magis solemus mirari, cùm dãtur noua & nũquam habita, q̃ cum amissa restaurantur. Hic eadem rursus fiunt, quæ naturali ordine prius facta fuerãt: ibi mira Dei virtus tribuit, quod natura negauit. Vir quidã ab ortu natiuitatis intantum à genibus deorsum debilitatus, vt tibiæ cũ pedibus arefactæ, graciles & contortæ, oẽm ambulandi vsum penitus denegarẽt, in p̃dicta ecclesia ante veneranda S. Liborij pignora deportatus est: atq; ilicò viuaci vigore neruis venisq; infuso, & dissolutis antè cõpagibus solidatis, recto gressu cępit incedere. Quo cognito, fit ingẽs ad mirantis atq; gratulantis populi circa eũ concursus, certatim oĩbus videre cupiẽtibus, qd̃ paulò antè nunq̃ se visuros arbitrabant. Neq; enim velut infirmis aut titubãtibus vestigijs gradiebatur, sed corã oĩbus, qui eũ nunq̃ anteà sanis terrã plãtis tetigisse nouerãt, celeri motu currẽs & exiliẽs, Christo dño eiusq; sancto confessori gratias referebat: Agebat hoc nimirum ipse per successorẽ Apostolorũ, qui per ipsos quondam Apostolos eodẽ modo claudũ à natiuitate, simili gratia sanari cõcessit. His ità gestis, cùm inclinata iã die Dñicæ noctis appropinquaret exordiũ, præcepit Eps Clerũ oẽm ad vigiliarũ solẽnia maturius cõuenire, vt his statim peractis, primo diluculo p̃fatis nũcijs optatũ munus accipientibus, redeũdi ad patriã opportunitas optata daretur. Cõuenit autẽ pariter laicorũ grandis numerus, quos ostẽsa priori die miracula ad quærenda sanctorũ pignorũ patrocinia ingẽti delectatione inuitauerant. Cumq; propè finito matutinæ laudis officio, auroræ ortus illucesceret, lux lucis & fons luminis illuminauit ciuẽ vrbis eiusdẽ, q cæc⁹ genitus vsq; in diẽ illũ coæuã sibi eã miseriã tolerabat. Sed qui in Euangelio legitur per semetipsum hominẽ à pęna simili liberasse, hunc quoq; per electũ mẽbrum suum à tenebris diuturnæ noctis eripiens, ignotam prius lucem videre concessit.

Reformat gressus ab vtero ambulare nescienti.

Act. 3.

Cæcus à natiuitate videt. Iohã. 9.

Eadem hora eodemque in loco, id est, in ecclesia coram Clero diuina carmina concinente, multisque aliis fidelibus adspicientibus, arreptus quidam à dæmonio, vexari miserrimè cępit. Diù nãque ab eo torqueri antè solebat: sed tum interuentu eiusdem confessoris, expulso hoste nequissimo, sospitatẽ mẽtis recepit, nec deindè vllum in se larualis phantasmatis sensit horrorem. Ità illius diei exordio geminata lętitia cęlitus illustrato, infinitam populi multitudinem sexus vtriusque atq; oĩs conditionis & ætatis, tam ex ea regione, q̃ ex vicinis vrbibus tantorũ signorum latè circunuolans fama contraxit. Celebratis verò Missarũ solennijs, accelerabat Episcopus sanctum illud corpus his, qui ad patriam secum delaturi erant, commendare, ipsumque cũ honore debito ex vrbe deducere, anteq̃ adueniens turbarum immensitas, eorum iter impediret. Ornatur itaq; clerus oĩs sacerdotalibus & ecclesiasticis indumẽtis, eleuatoq; feretro sanctorũ pignorum in humeros sacerdotum, sonãtibus quoq; signis oĩum per vrbẽ ecclesiarũ, ac p̃euntib⁹, q sanctæ ac viuificæ Crucis vexilla, sanctorũq; Euangeliorũ libros & sacras reliquias in aureis argẽteisq; recõditorijs cũ aromatibus p̃ferebant, deducit cũ ingẽti cunctorũ veneratione, cũ psalmis, hymnis & antiphonis in oratoriũ S. Vincentij, sitũ iuxta portam vrbis, per quã egressuri erant. Prosequebatur aũt maxima multitudo plebis: sed non minor ibidẽ obuiauit, quæ signorum rumore audito, vndiq; confluebat.

Dæmõ ab obsesso pellitur.

Campana oẽs pulsantur iam olim.

S. Crucis vexilla.

Tũ verò nõ leuis orit̃ p̃sulẽ populi querimonia, clamantib⁹ plurimis, magni se patrocinij tuitione priuari, ablato à se corpore tãti cõfessoris, cui⁹ intercessione solerent ab oĩ aduersitate muniri. Hoc suæ regionis vnicũ post Deũ fuisse tutamẽ, hũc honorem maximũ, hãc gloriã singularẽ. Timere se meritò posse, nè trãslatis eius venerãdis artub⁹, pariter noĩs eius ibre ui veneratio memoriaq; neglecta, indignos eos ipsi⁹ interuentu apud dñm faceret. Arbitrari sese, pastoris potius officio conuenire, sanctorũ pignora ad munimentũ gregis sibi cõmissi vndecũq; adquirere, q̃ eorũ, quæ haberẽt, preciosissima quæq; ĩ alias mittere nationes. Cõmot⁹ aliquãtũ his vocib⁹ antistes, & maximè lamẽtãtis turbæ acclamatione, tandẽ facto silẽtio, populũ in eadẽ ecclesia S. Vincẽtij ità breuiter allocutus est: Nõ est, inquiẽs, æquũ fratres, quẽquam vestrũ putare, me intãtũ aut cõmissę mihi solicitudinis, aut vestræ simul meæq; salutis oblitũ, vt hæc nři p̃petualis patroni pignora sine certa ratione ex hoc loco trãsferri p̃mitterẽ. Si. n. cùm apud nos sanctorũ corpora Deo miserante satis abũdẽt, illi populo, q nupèr ad fidẽ vocatus, & eorũ aut parũ, aut nihil penitùs habẽs à nobis huius suæ necessitatis solatiũ humiliter postulat, oĩnò assensum p̃bere dedignamur, fatendũ est, nos Euangelici Apostoliciq; præcepti contẽptores, cõtra ius charitatis fraternæ, claudere à fratribus viscera nřa. Absit verò hic error p̃cul à cordibus vestris, vt putetis electos Dei iã cũ ipso regnãtes, ibi tãtùm, vbi corporaliter eorũ habent reliquię, intercessionis suæ p̃stare beneficiũ posse. Quin potiùs credendũ, eius patrociniũ in hac ecclesia, quã in carne positus fideliter rexit, & in qua finẽ vitæ mortalis accepit, oĩbus piẽ q̃rentibus in p̃petuum non defuturũ. In illo enim populo, nouiter ad Deũ cõuerso, nouos sibi seruitores & veneratores acquiret, ad quos corporali p̃sentia suorũ pignorum accedet: sed à vobis spiritalis eius protectio nunq̃ recedet. Sciendũ quoq;, q serenissimus Imperator idipsum fieri p̃cepit. Cuius quicunq; potestati resistit, Dei nimirũ ordinationi resistit. Prætereà luce clarius ostensum est, Dei pariter & huius ipsius sancti patroni nostri Liborij placere voluntati, vt ad illã, in qua cũ summo cunctorũ desiderio expectatur, regionẽ adueniat. Quod si nõ ità esset ab inchoato heri istius trãslationis exordio, vsque ad hãc horã tãta nequaq̃ miracula coruscarent. Cùm. n. placatus potiùs, q̃ iratus, Deus dona cælestia largiat̃, quisnã existimare potest, q si hoc opere offenderet̃, tantis illud signorum beneficijs illustrasset? Quocircà fratres ab hac intentione desistite, nè diuinæ dispositioni comprobemini palàm resistere voluisse.

Vide antiqui populi deuotionem erga Sanctos.

Rom. 13.

Cùm his & multis alijs admonitionib⁹ & maximè Dei nutu sedata plebis cõmotio quieuisset, p̃cepit Põtifex eos, qui per totũ biduũ à varijs debilitatibus, seu ab immundis spiritibus liberati fuerãt, in vnũ cõgregatos, ad conspectũ multitudinis nouiter aduenĩetis adducit: vt eorum oẽm & pristinæ calamitatis, & nouæ reparationis historiam pandens, diuinam clementiam faceret ab omnibus vnanimiter collaudari. Vbi pri-

primùm verò populus coadunatum illud recens sanatorũ agmen adspexit,& quos nudiustertiùs diuersis passionibus affectos, iam tunc sanissimos esse cognouit,subitò ex omni parte īfinitæ multitudinis vox magnæ gratulationis exoritur. Nec datur vllus Episcopum loquentē audiendi locus:sed nemine tacēte, nemine alium expectante,pro se quisq;,qua poterat, Deum voce laudabat.Cumq; etiā clerus,Episcopo incipiente hymnū,Te Deum laudamus,& quædā aliæ tātæ lætitiæ conuenientia decantaret,immensę illius iubilationis son⁹, inexplebili supernę laudis delectatione,in longū diei spatium protelatus est.Quo tandem finito,aduocatis Baduradi sæpè memoratis Episcopi missis,beatæ memoriæ Aldricus antistes preciosissima illa,quæ suprà diximus,pignora coram omni Clero & populo commendauit sub obtestatione grauissima, vt cū digno semper honore tractarent, nec eis vnq̃ omnis reuerētia cultus ecclesiastici à quolibet Episcopo Paderbornēsi & Clero suo quolibet tēpore subtraheret. Dehinc inter vtriusq; ecclesiæ, Cenomanicæ videlicet & p̃fatæ Paderbornensis cōgregationis firmata charitate perpetuæ fraternitatis, ad patriā eis redeundi licētiam dedit. Quos tamen vnà cum multitudine extra ciuitatem aliquandiù prosecutus,cum paucis suorum rediјt: quoniam à tam glorioso comitatu vix quisquam nisi inuitus separabat.

Immensæ Deo laudes et gratesobmorbidos curatos redduntur à populo.

Paderbornensib⁹ datur corp⁹ S. Liborij.

Et illi quidem,annuente perspicua Dei clementia, voti sui se compotes effectos summoperè gratulātes, kalendis Maij ab vrbe Cenomanica profecti, cū omni studio ad patriā festinare cōtendūt.Cuius itineris gloriā ac lætitiā quis dignè valeat enarrare?opportunum tñ credimus,viā omnem celeri stylo percurrere annotatis tantū locis,in quibus pręcipua sunt,eadéq; certissima gesta miracula.Nā omnia, quæ sacrū illud iter cælesti quodā lumine illustrarūt,ne illorū quidē aliquis, qui præsentes fuerunt,dicere aut memoria potuit retinere. Illis itaq; proficiscentibus, prædicta die iuxta locū,vulgò Pontleuua noīatum, secutus eò quidam ex familia,pertinēte ad seruitiū ecclesię ipsi⁹ S.Liborij,quē & sensum audiendi, & sermonis vsum nunq̃ habuisse magna pars populi nouerat, dñm suū vt sui misereretur,q̃a voce non poterat, gemitu & lachrymis precabatur. Cumq; crebrò caput inclinatū, expansæ manus,leuati modò ad cælum, modò ad sacrum feretrum oculi, satis internū eius affectum indicarent,nec iam præ lassitudine sequi longius posset, tandem à pęna secùm genita relaxatus, eo primū die cępit & audiri loquens,& loquentes audire.

Surdi & muti sanatio.

Indè cœpto itinere properantes, cùm ad ecclesiā quandam,S. Medardi memoria celebrem propinquarent,ibi in via quædam mulier à longa infirmitate curata est,quā per omne tempus vitæ suæ prius tolerasse ferebatur. De qua id quamuis incredibile, multorū tñ relatione asserebatur,q̃ nullum alimenti gen⁹ vnq̃ gustare potuerit: sed cochlearū more, suo victitās succo,noxio tantum aleretur humore.Quod nequaquàm affirmantes,id tantùm dicimus, quod verū nouimus, eam ad sancti Liborij patrocinium & venisse languidam,& redisse incolumem.

Itē morbidæ mulieris.

**Symphoriani puto legendum.*

Hinc ad basilicam S.*Symphorij aduenientes, ibi dem sunt recepti hospitio, vbi noctem illam splēdor pietatis diuinæ clarè fecit illucescere. Nam fęmina quædā diù malignorum spirituum se vexantium,miserabile receptaculū facta,ad sæpe memorati cōfessoris implorandū pro ea suffragiū, in ecclesiā adducta est. Finitis verò matutinis ex more vigilijs,cùm facto iā silentio plebs egressura esset, cępit subitò horrorē diræ vocis emittere,vlulare,mugire,sibilare,ac p̃ omnia belluinos imitari sonos:vt nisi pręsens videretur, nihil minùs q̃ mulier putaret.Terrore cūcti,q̃ aderāt simul & miseratione p̃moti, teneri eā,& ad sanctorū feretrū,p̃piùs inuitā trahi,fecerūt.Deindè vnanimes pro illa preces fundentes, citò exaudiri meruerunt. Denique statim à dæmonū violentia liberata, sobria mente ac voce gratias & laudes Deo referens, eūtes eos indè diù cum populo sequebatur.

Liberatur dæmoniaca.

Exindè festinato cursu monasterio S. Sulpitij appropinquantes, vidēt emin⁹ adduci mendicū quēdā in vehiculo,qui miserabiliter toto penè cōtract⁹ corpore fuit. Nā & pollices vtriusq; manus erant in me diū palmæ incuruati, & reliqui digiti supra ipsos pollices extēsi,ità eos stringebāt,vt vngues radicib⁹ palmarū hęrerēt infixi.Reliquū corpus adeò velut ī sphęrā rotundatū videres,vt genua pectori, summitates pedū renibus iungerentur. Sed quāto eius fuerat miserabilior pęna, tāto secuta est mirabilior medicina. Interuenientib⁹ nanq; B.Liborij meritis,cuius opem integra fide implorabat, erectis ī momēto ac sanatis oib⁹ simul mēbris,p̃siliјt de paruo illo,quo vehebat, curriculo, & celeriter ad loculū sacri corporis currēs,ibidē se in terrā p̃strauit, cū ingēti affectu corde simul & ore gratias agēs. Mirari popul⁹, Deūq; sublatis in cælū vocib⁹ collaudare, q̃ non videretur circa viuentē hominē amplioris virtutis opus sub cælo fieri potuisse.Pergētes verò ad ecclesiā quādā,in honore S.Petri Apostoli dedicatā,subitò dæmoniacū, qui eos aliquādiù sequebatur, cōspiciūt in via media cecidisse. Ad quē erigendū cùm aliq̃ ex plebe cucurrissent,iacuit oīnò sine motu aliquo,vt ab oībus eē mortuus nō dubitaretur. Post paululū tñ erectus ad sedēdū,cępit sensim quasi reuiuiscere:& sequēti die corā populo laudes Saluatori suo rependēs,san⁹ apparuit, acsi nunquàm à maligno spiritu fuerit vexatus.

Miserabiliter cōtract⁹,sanatur mirabiliter.

Dæmoniacus penè mortu⁹ curatur.

Proindè cū tātis diuinorū bñficiorū donis, velut cęlestib⁹ radijs micātē viā lęti carperēt, q̃ plus quotidiè gaudij,q̃ fatigationis offerret:cōtigit, vt ad ciuitatē Carnotensem,satis amplā & populosam, deuenirēt. Cuius vrbis Eps,Bernuinus noīe,iā tunc ætate simul & morib⁹ valdè maturus, collectis ex more presbyteris,eo tēpore synodū ī vrbe celebrabat. Cui cùm nunciatū eēt, qualiter & quo ordine assumptū Cenomanis corp⁹ p̃fati cōfessoris,suæ iā vrbi appropinquaret,statim cū omni illo sacro sacerdotū collegio, totoq; Clero suo & populo p̃cessit in ci⁹ occursum,atque cū hymnis & cāticis spiritalib⁹ illud deuotissimè extrà vrbē lōgè p̃gressus excepit, iussitq; vt deferret p̃ viā,quæ ducit extra muros ciuitatis ad oratoriū, ī quo S.Carauni mēbra requiescūt.Cūq; cateruatim sequēti grādi multitudine ad memoratū locū honorificè duceret,sonātibus signis p̃ totā vrbē, & populo excelsa ad Deū voce p̃clamante, vt tantā sibi gratā esse deuotionē Dñs declararet, multa ibidē p̃ B. Liboriū fieri signa cōcessit.Ex quib⁹ vnū p̃cipuū hoc loco memorare decreuim⁹,reliqua,vitandæ p̃lixitatis cā,intermittētes.Puella,q̃ ab exordio miserandæ natiuitatis,mēbris ferè oīb⁹ curua, & velut in globū cōtorta, nunq̃ vel mētū à genibus leuare,vel plātas pedū à femoribus remouere valebat,ante loculū sanctorū cinerū deportata, singulorū officia mēbrorum cū integerrima sanitate suscepit. Sed qm̃ breuis illa vestis, qua cōtractū priùs corpusculum facilè tegebat,iā erectē stāti nō sufficiebat,quin ex parte nuda videret: citissimè fideles quiq; (nam in ecclesia corā Clero & populo res gesta est) raptis fęminarū facitergulis eā cōtexère, donèc allatis sibi congruis indumētis vestiretur. Ibi ergò cū spiritali lætitia noctem illam transigentes,primo manè optatum iter arripuere.

Bernuin⁹ Episcop. Carnotē.

Et hic nota priscā deuotionē

Mirè cōtracta restituitur.

Facitergulis, pro sudarys.

Appropinquātes verò Parisiensi ciuitati,quā fluentis Sequanæ cinctā,Iulius Cæsar cōdidisse, & ob similitudinē insulæ maris,Isius nominatæ,Parisius fertur

Isthuc nescio vndè hēat Au

thor. & etymologia ciuitatis Parisien.

Ercanradus Epis. Parisien.

appellasse: simili modo ab Episcopo loci illius Ercanrado nomine, omnique populo, vltra pontem stratum super memoratum fluuium occurrēte, suscepti, & in principalem eiusdem verbis ecclesiam deducti sunt. Erat autem dies Dominica. Cumque Missarū ibidem solennia celebrarentur, deducebatur in medium fœmina quædam, de vicinia eiusdem loci oriūda: quæ cum pęna grauissima nata, in eadem præteritum vitæ suæ tēpus exegerat. Muta enim à natiuitate & surda, tertio insuper tormento subiacebat, quòd videlicet mente capta, spiritu agitabatur immundo. Hæc in conspectu omnium ad Missas circumadstantium vehementer anxiari cœpit & sudare: postremò in pauimentum ruit. Post celebrationem mysteriorū ad mansionem deportata est, & ad vesperum rursus in ecclesiam delata. Ibi cum multis aliis pernoctabat. Statimque vt albescente polo roseum aurora iubar illuxit, lux magnæ misericordiæ Dei, effugatis ab ea tenebrosis tortoribus, & auditus illi & vocis facultatem condonauit.

Dæmoniaca surda & muta, redit ad sanitatē.

Obstupuere magnoperè cuncti, qui aderant, videntes eam in vno momento itá immutatam, vt & vacua esset à dæmone, quo plena erat, & plenum haberet membrorum officium, quo vacua fuerat. Euntibus autem illis iuxta montem martyrum, cùm essent iam à dextro latere insignis monasterij sancti Dionysij, occurrit ibidem seruulus quidam de familia eiusdem martyris, quem & sacerdotes & cuiuscunque gradus clerici, necnon & plures laici, contestati sunt ab exordio natiuitatis suæ auditus pariter & loquelæ vsu penitus caruisse. Qui appropinquans sacris pignoribus, vbi vidit plures è populo pro sua quenque facultate in honorem sancti Liborij, ad eius loculum iactare munuscula, & ipse quoquè satis deuotè aliquid de vestimentis proprijs illuc offerre nitebatur.

Surdus et mutꝰ, audit & loquitur.

Cuius extemplò adiutus intercessione, apertis auribus & soluto vinculo linguæ, in eadem hora Dei laudes canentem populum audiuit, & ipse simul cum gaudio decantauit. Interim festinantes cum summa alacritate iter suum peragere, deuenerunt ad villam, quæ Gebaloha nominatur. Vbi sicut anteà multorum fides & deuotio remunerata, sic etiam quorundam contumacia digna est correptione castigata. Contigit nanque ibidem, vt fluuiolum quendam transire deberent. Quò cùm proximarent, hi qui sanctum feretrum portabant, quatuor, qui posteriora eius tenebant cornua, recto tramite per vadum aquæ incedere volebant. Totidem autem reliqui, priorem eius partem gestātes in humeris, pontem magis, per quem transirent, quærere se velle asserebant, in tam præclaro sanctorum obsequio calceamenta sua madefacere dedignātes. Qui cùm ad pontem quendam venissent, & venerabilem thesaurum secùm portantes, super eum transirent, repentè rupto sub pedibus eorum instrumento lignorum, omnes illi, qui in vado vel pedes intingere aspernabantur, ex alto cadentes, in profundo flumine submersi sunt: meritis tamen sanctorum artuum, quos ferebant, illæsi euasere.

Puniūtur parùm religiosi.

Nota rē miram.

Illud verò sacratissimum feretrum ab ea parte, qua ab illis antequàm caderent, tenebatur, mirum dictu nemine cōtingente, in aere pendebat immobile, donec accurrere possent, qui illud accipientes, ad vadum reueherent: atque itá demum, cœpto itinere, perrexerunt.

Ex quo loco non longum iter emensi, consuetum virtutis Dei testimonium ad comprobanda merita electi sui videre meruerunt. Idipsum tamen, quod factum est, quo appelletur nomine, non satis occurrit. Euentum fuisse dixerim? sed non solet res talis casu euenire. Miraculum nominem? sed id non magnoperè quisquam admirabatur. Quis enim velut nouum miretur, quod sæpiùs intuetur? mulier à dæmonio liberata est.

Dæmon pulsus.

Magna Dei pietas, magnum confessoris eius meritum, rem alibi raram, in illo itinere fecit esse vsitatam. Quæ tamen mulier tunc à valdè diuturna vexatione saluata, (nam quindecim annis ea laborauerat) haudquaquàm ingrata suo extitit Saluatori. Cùm enim esset de castello, quod Bauaca nominatur, non infimis orta natalibus, relicta patria & parentibus, Deo & sancto Liborio se, dum viueret, seruituram deuouit. Secutaque sancta pignora vsque ad locum, in quo hactenus requiescunt, in eorum seruitio reliquum uitæ suæ spatium transegit. Circa hæc eadem loca & alia plurima sunt in via ostēsa miracula: sed nobis festinantes illos ad patriam stylo prosequentibus, non vacat in singulis immorari.

Cùm ad Rhenum fluuium peruenissent, erant in sancto illo comitatu prouinciarum occidentalium populi infinitæ multitudinis: qui de longinquis locis illuc secuti, iam necessariò reuerti ad propria debuerunt. Occurrit verò non minor mortalium numerus ex nationibus, orientalem eiusdem fluminis ripam incolentibus, & maximè Saxones nostri: quorum confinia non longè ab amne memorato distāt.

Saxones dicit, quos nūc Vuestphalos vocant.

Ipsi enim nupèr aduocati, audita tantorum fama signorum, gregatim ex suis vndiquè locis eò confluxere. Stabant igitur in vtroque litore turbæ innumerabiles, diuerso nimis affectu sese inuicem contemplantes. Siquidem suscepturis preciosum illum thesaurum quantum gratulationis & gaudij, dimissuris verò quantum mœroris & gemitus hora illa attulerit, quis vnquàm exprimere poterit? Deniquè statim vt sancti corporis baiuli nauem introierunt, vniuersa plebs, quæ diutiùs sequi non valebat, vnanimiter sese in terram prosternens, cum ingenti gemitu & intenta supplicatione beati Liborij se patrocinio commendabat, testes quodammodò affectus sui largos lachymarum imbres effundens.

Vide hic rursus antiquā deuotionē.

Pari modo & hi, qui in citeriore litore expectabant, terræ aduoluti, sacra pignora cum omni, quo poterāt, honore suscipiētes, & gratias agentes Deo, lęti cū laudibus deduxere. Igitur ingressi Saxoniā, præ nimia sibi obuiante turba, vix gradū mouere poterant. Totis tñ nisibus iter accelerantes, tandèm die tertio, id est, quinto kalendarum Iuniarū, quo tunc sacra Pentecostes solēnitas agebatur, ad desideratā diū Paderbornēsem ecclesiā peruenerunt. A qua cùm adhuc tribus distarent millibus, iuxta fluuiū quendam Hedraha vocatum, ob immensam multitudinē, quæ vsq; ad memoratū locū sequi non poterat, in medio campo Missarū celebraue re solennia.

V. Morbidi reualescunt.

Ecclesia Paderbornensis, olī monasterium.

Quæ antequàm finirentur, in eodē loco quinq; pariter hoīes à varijs debilitatibꝰ liberati, causam immensæ admirationis & lætitiæ tantā Dei virtutē uidenti populo præbuere. Insupèr eadē hora in sæpè memorata Paderbornensis monasterij ecclesia, cui talis gloriæ decus per tāta terrarū spatia asserebatur, contigit quoddā clarū valdè miraculū, velut insigni præconio beati Liborij aduentū annuncians. Nā puer quidā, de eadē oriundus parochia, qui à die natiuitatis suæ surdus erat & mutꝰ, ibidē auditū pariter ꝑcipere meruit & loquelā.

Puer surdus et mutus curatur.

Agebat hoc nimirū diuina dispositio, vt in die aduentus ipsius tot signa coruscātia iudicio essent, eundē locū ad hoc fuisse cælitꝰ electū, vt tanti confessoris corpore illustraretur. Quod cùm innumeris vndiq; stipatū turbis monasterio paulatim appropinquare cępisset, epš quidē nequibat occurrere, (nā apud palatiū tunc morabať) sed tñ Clerꝰ omnis cū vniuersis ecclesiastici cultus ornamētis processit obuiā, sequente populo, qui vel de longinquis venerat, vel ex eodē oppido & vicinis locis illuc ad audienda Missarū solennia in tanta festiuitate fuerat con-

congregatus. Cumque sibi non paruo ab oppido interuallo vterq; populus, sequentiũ, videlicet venerabile corpus atq; excipiẽtium, obuiasset, hi qui occurrerũt, ter cũcti simul solo ꝓstrati, summa illud cũ veneratione susceperunt. Cùmque Clerus in hymnis & confessionibus Deum benediceret, & spiritualiũ carminum melodiam, sanctorum laudi congruam, concineret, populus verò kyrieleison ingeminaret, cum ineffabili iubilo erectis ad Deum mentibus singulorum, nihil eius laude dulcius videbatur: ità vt in huius vitæ exilio similitudinem quandam beatitudinis, quæ in patria speratur, prægustasse viderẽtur, de qua dicitur: Beati, qui habitant in domo tua Domine: in secula seculorum laudabunt te. Quem illis tantum diuinæ laudis amorem, eius meritis credimus inspiratum, in cuius tunc exequiarum honorem fuerant congregati: quoniam & ipsius sola in cælis beatitudo, vita & gloria, non nisi laus Dei est, in cuius charitate perfecta ad tantum ipse sanctitatis culmen ascendit. Itaque cùm sensim magis ac magis in altum sublatæ populi voces attollerentur, etiam circunquaque gaudentium, psallentium, Deo gratias agentium & iubilantium illi in voce exultationis per totam viciniam sonitus intonaret, cum tali honore sacratissimum corpus in ecclesiam delatum, & in loco, in quo hactenus requiescit, collocatum est. Vbi quantis postmodum miraculis effulserit, quanta sanitatum dona præstiterit, alibi dicenda reseruam⁹, hic præsenti libello terminum imponentes.

Psal. 83.

S. Liborij corpus in ecclesia Paderbonensi conditum.

Hæc denique, secundùm tuum præsul venerande præceptum, nostrumque propositum de his, quæ in translatione eius gesta sunt, non quidem vt voluimus & tantæ rei conueniebat, sed vt potuimus & scientia suppetebat, describere curauimus: non magni pendentes in sermonum qualitate reprehendi, dum tantum integræ veritatis fide seruata, diuinæ operationis insignia silentio tegi nequaquam permitteremus. Nostri enim propositi necessitas admonet, vt in huiusmodi operibus nobis iniunctis id omnimodis elaboremus, vt si nos imperitia facit ineloquentes, deuotio tamen ostendat obedientes. Nec infructuoso nos sudore laborasse confidimus, si alicuius lectoris hæc in manus sumere dignantis, vel cuiuscunque audientis animus in laudem largitoris tantarum virtutum fuerit excitatus. Meritò nanque laudes illi & grates toto corde referimus, qui nos inter tot ærumnas seculi laborantes, tantorum patronorum suffragijs tueri dignatur. Qui per visibiles corporum curationes ad internam nos animarum salutem quærendam prouocantes, spem tribuunt per eorum exempla & intercessiones perueniendi illuc ex hac valle lachrymarum, vbi absterget Deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum. Quò qui iam sanctum suum Liborium feliciter perduxit, nos quoque licèt indi gnos, eius interuentu venire concedat: qui in Trinitate perfecta vnus & verus viuit & gloriatur Deus per infinita secula seculorum, Amen.

Sanctorũ patrocinia nos tuentur.

Apoc. 7.

VITA S. BIRGITTAE VIDVAE, multis reuelationibus clarissimæ. Habetur hæc Vita etiam typis iampridèm excusa, & suffragatur ei Bulla Canonizationis eius, vt vocant, edita à Bonifacio eius nominis IX. Pontifice Maximo. Stylum in gratiam Lectoris mutauit passim F. Laur. Surius, omissis nonnunquàm breuitatis studio, quæ ad historiam non multùm attinerent.

IVLII 25

Illustris eius prosapia.

SANCTA Birgitta in regno Sueciæ orta, non tantùm parentes habuit nobiles, & tũ corã Deo, tũ corã mundo potentes, verũetiam auos, proauos & abauos excellentes, legem Dei feruenter inquirentes, & peregrinationes suscipientes, cęteraque pia opera auidissimè exequẽtes. Omnis enim cognatio, eius & stirps, vti ẽt beati Tobiæ bonam vitam & sanctam conuersationem sectata est: adeò ut tã Deo, quàm hominibus, & cunctis habitantibus terrã, accepti & chari essent. Auus enim, & proauus atq; abau⁹ patris eius, exemplo Abrahæ & aliorũ priscorum patrum, peregrini esse voluerunt in hoc mũdo, tametsi erant diuites in virtute, pulchritudinis studiũ habẽtes, pacificantes in domibus suis. Nam sacramẽta Dominicæ passionis ad memoriam reuocãtes, peregrè profecti sunt in ciuitatem sanctã Hierusalẽ, & ad alia loca, quæ Christus Iesus corporali præsentia sua illustrauit, idq; non sine multo sumptu & labore. Eorum autẽ & exitũ & introitum Dominus misericorditer custodiuit. Sed & pater S. Birgittæ Birgerus, in illorum vestigijs insistens, multa loca Sanctorũ, putà S. Iacobi, & alia circa mare Australe deuotissimè inuisit, paratus etiam vlterius proficisci ad terram sanctam, nisi Apostolicæ sedis consilio, propter causas rationi consentaneas, retardatus fuisset. Idem ipse singulis sextis ferijs peccata sua solebat humiliter confiteri, sæpissimè his vtens verbis: Ità me qualibet sexta feria comparare volo erga Deum, vt quicquid cæteris diebus ille mihi præstiterit, ferre æquo animo possim. Memor erat sententiæ illius: Non tardes conuerti ad Dominum, & nè differas de die in diem. Fecit consimiliter filius eius, quoàd vixit, qui etiam post confessionem secretò accerrimis flagellis cædebat corpus suum, vt paratus in flagella, Christum flagellatum in suo glorificaret corpore, & cum vitijs & concupiscentijs iugiter crucifigeret carnem suam.

Tob. 14.

Gen. 12.

Eccl. 44.

Pietas patris eius.

Eccl. 5.

Mater quoque beatæ Birgittæ, Sigridis, nobilis & religiosa fuit, cuius pater sanguine regio procreatus erat, diligens decorem domus Dei, ità vt multas extruxerit Ecclesias, & pro magnificentia sua amplissimos reditus dotis nomine eis assignarit. Porrò ingressus beatæ Birgittæ sponsæ Christi in hunc mundum, fuit quasi diluculum diuinitus præparatus. Nam cum adhuc materno gẽstaretur vtero, accidit vt mater eius in quodam maris sinu naufragium faceret: cumque multi vtriusque sexus submergerentur, Dux regni Henricus, frater regis Suediæ, videns illam in periculo versari, modis omnibus, quibus potuit, eam viuam ad litus perduxit. Eadem autem nocte illi adstitit persona quædam, veste luculenta induta, dixitque ad eam: Salua euasisti propter bonum illud quod habes in vtero. Itaque nutri illud pro Dei amore,

Mater eius multas condit sacras ædes.

Euadit mortẽ.

 sciens

ſciens ſpecialiter id tibi diuinitùs eſſe donatum. Nata autem puella, ſacerdos quidã vicinioris eccleſiæ, vitæ integræ & prouectæ ætatis, qui poſteà factus eſt Epiſcopus * Aboenſis in Suedia inter orandũ nocte vidit nubem lucidam,& nube ſedentem virginem,in manu ſua librum habentem. Admirãs igitur audiuit vocem eiuſcemodi: Nata eſt Birgero filia, cuius vox mirabilis toto orbe audietur. Ab ipſo autem ortu ſuo triennium ferè permanſit elinguis infantula, nec vllum edidit ſermonem. Sub finem verò triennij tã perfectè loqui cœpit, vt iam non infantium balbutientiũ more, ſed contra eius ætatis vſum, abſolutè ſua verba enunciaret.

Viſio ſacerdotis.

Intereà mater eius eleemoſynis & bonis operibus ſemper dedita, morbo corripitur, & aliquot dieb⁹ antè prædicit obitũ ſuum. Cũq; iam eſſet migratura à corpore, maritum ſuum & alios eius morte dolẽtes, ità compellat: Quid ità doletis? Sufficiat hucuſq; pro rogaſſe vitam. Gratulari potius mihi debetis, ꝙ ad potentiorẽ Dominũ euocata ſum. Indè accitis filijs, cũ omnibus valedixiſſet, obdormiuit in domino. Ea defuncta, filiola eius Birgitta, à patre tradita eſt nutriẽda materteræ ſuæ, matronæ inſigni prudentia & religione. Et cùm ſeptennis ferè eſſet, vidit quodam tempore euigilans, eregione lectuli ſui altare, & ſuper illud Dominam indutam veſtibus ſplendidis, & in manu ferentem coronam magni precij, ipſiq; dicẽtem: Birgitta, veni. Surgenti illi & ad aram properanti, dixit Domina: Viſne habere coronam hanc? Illa annuente, impoſuit eam capiti eius, ità vt ſentiret puella caput ſuum tanquàm circulo quodam ambiri. Sed cũ ad lectulum rediſſet, viſio illa diſparuit, cuius tamẽ nunquàm potuit obliuiſci.

Viſio S. Birgittæ adhuc ſeptennis.

Deindè ad annum ætatis decimum accedens, inſtar puriſsimi lilij, totius honeſtatis candorem retinens, & à radice labentis mũdi, ad cæleſtium pulchritudinem ſeſe erigens, munditiam animi & corporis ceu theſaurum abſconditum conſeruabat. Abũdauit in ea totius forma virtutis: ſobrietas cum modeſtia, ſimplicitas cũ verecundia, humilitas cũ obedientia, iucunda conſcientia, hilaris patientia, charitas indefeſſa. Decimo ætatis anno cùm audiuiſſet in templo concionantem de paſsione Domini, nocte ſequente vidit in ſomnis Chriſtum, quaſi eadem hora crucifixum, ſibique dicẽtem: En vt excruciatus ſum. Illa exiſtimans eadem hora recens id factum, ait ad eũ: Ecqs iſthuc tibi fecit Domine? Chriſtus reſpondit: Illi, qui me contemnunt, & charitatem meã negligunt. Tum illa ad ſe reuerſa, vſqueadeò fuit affecta erga paſsionem Chriſti, vt eius myſteria rarò ſine lachrymis ad memoriam potuerit reuocare.

Nota virtutes teneræ puellæ.

Alia viſio eius.

Cùm duodennis iam eſſet, cum puellis ſuis coætaneis acu pingebat ex ſerico & auro. Animo autem anxia, ità vt operi intendere non poſſet, oculos mentis ad Deum referebat. Eccè autem viſa eſt illi aſsidere virgo quædã ignota, eam in eo opere adiuuans. Interrogat deindè, quænam ipſi aſſediſſet, reſpondit ſe nemĩnẽ vidiſſe. At matertera eius opus, quod tum præ manibus habuerat, non ab illa tam tenera puella, ſed diuinitùs potius elaboratum conſiderans, inter reliquias fideliter illud aſſeruabat. Nocte autẽ quadã eadem matertera in eius cubiculum latenter ingreſſa, inuenit eam, cæteris dormientibus, in ſilentio clàm ante lectum ſuum, nudam adorare cũ lachrymis Crucifixum. Suſpicata autẽ, leuitate quadã puellari id fieri, virga eã percuſsit, ſed ea ĩ minutiſsimas partes diſſilijt. Admirans igitur, dicit ad eã: Quid egiſti Birgitta? Num te docuerunt fœminæ preces quaſdam fallaces? Illa cũ lachrymis reſpondit: Nõ dña mea: ſed ſurrexi è lecto, vt laudarem eũ, qui me ſemper ſolet adiuuare. Sciſcitante matertera, quis ille eſſet, reſpõdit: Crucifixus eſt, quẽ pridẽ cõſpexi. Ab illo ergò die matertera ei⁹ cœpit eã & amare ĩpẽſiùs & ampli⁹ venerari.

Orat nocte coram Crucifixo.

Non diù poſt ludẽs cum puellis Birgitta, vidit diabolum tanq̃ centimanum & centipedẽ, horrenda ſpecie deformem. Perterrrita igitur, cucurrit ad lectulum ſuũ, humiliter ſe Chriſto cõmendans. Vbi rurſus ei teter ille ſpiritus apparens: Nihil poſſum, inquit, niſi permittat Crucifixus. Animaduertens aũt pater eius, ꝙ virgo iam nubilis, & tanta morum elegantia ſpectabilis, ceu altera quædã Eſther, poſſet generi ſuo magnum adferre ſplẽdorem & dignitatem, & inſtar parui fontis in maximum excreſcens fluuiũ, plurimis aquis redundare: ipſam licet ſummoperè in virginitatis propoſito permanere cupientẽ, cuidam adoleſcenti diuiti, illuſtri, cordato & prudenti deſpondit. Erat is Nericiæ princeps, & Vlpho de Vlphaſo dicebatur. Vixerunt autem pariter annum vnũ & eo amplius pudicè & continenter, obnixè rogantes Deum, vt ſi ei viſum eſſet, vt inter ſe cõcumberent, talẽ ex ijs prolem procrearet, quæ ipſius ſeruitio mãciparetur. Poſtq̃ autem iam inter ſe conuenerant, ſemper ĩ Quadrageſima, & diebus ſolennibus & qualibet ſexta feria, à carnali copula abſtinebant. & tum illa clàm induta veſtibus, extra lectũ cubabat in pauimento vel aſſere, tapete inſtrato. Porrò ambo ſimul, admirante ſpiritu Dei, matrimonium honeſtiſsimè coluerũt, & tam Deo, q̃ hominibus chari, in venuſta morum integritate & maturitate felices habuere progreſſus. Filios ſuos Birgitta cum multa ſolicitudine & diligentia educauit: eoſq; ceu aquila prouocans ad volandũ pullos ſuos, & ſuper eos volitans, vnguibus, caſtigationis & ſanæ doctrinæ, radijs Solis iuſtitiæ obiecit, adhibens illis præceptores, qui eos in fide & morib⁹ inſtituerent. Apparuit quãdoq; ei beatiſsimus Iohãnes Baptiſta, & ait: Quãdoquidẽ ploraſti, ꝙ filius tuus offendit me, non ieiunans in vigilia feſti mei, malleſque eũ ſeruire mihi, q̃ regia dignitate excellere: idcircò ego illum adiuuabo, & armis meis cõmuniã.

Horridiſſima ſpecie ei apparet ſatan.

Eſther. 10.

Nubit Vlphoni, & toto anno viuũt continenter.

Loca, leuitates, & perſonas oẽs, vndè poſſet aliqua nota adſpergi, declinabat, ſemperq; honeſtas ancillas & comites omni morũ honeſtate conſpicuos apud ſe retinebat, nè cuiquã obtrectandi occaſionẽ pberet. Et quia à primis ętatis initijs diuina erat gratia perfuſa, diuini amoris calore incẽſa, ſurſùm toto deſiderio ferebatur in Deũ, & ardentiſsimè cæleſtia meditabatur. Nè quã aũt ſatanæ tentandi materiam offerret, ab ocio valdè abhorruit, boniſq; & ſanctis exercitijs ſemper vacans, nunc operi manuũ incumbebat cũ famulabus ſuis, diuino cultui & proximorum vtilitati pro futuro: nunc Sanctorum vitas & ſacra Biblia, quę Gothico idiomate ſibi ſcribenda curarat, legebat: nũc eccleſiarum limina terens, diuinis officiis libenter intererat: nec pepercit labori corporis: ſed ſuaue & delectabile illi videbatur, pedibus ſuis ire ad monaſteria & eccleſias cathedrales, tum ob indulgentias ſiue condonationes promerendas, tum ob audiendas doctorum virorum conciones. Ieiunijs quoquè, vigilijs & orationibus feruenter intenta, docebat carnem parere ſpiritui: atq; à delicatioribus eſcis abſtinens, ea cautione id faciebat, vt à marito & alijs non aduerteretur. Semper autem interdiù ad corpus, & noctu, abſente marito, veſte dura & aſpera vtebatur.

Ociũ ſummoperè vitat.

Iam verò infirmorũ, morbidorũ & pauperũ felix & inclyta mater, eleemoſynas largiſsimas præſtabat. Habebat aũt magnas ædes pauperibus deputatas, & ĩ ijs fœminas, quæ illorũ miniſterio ſemper occuparentur. Sed & ipſa cum multa humilitate non rarò illis inſeruiebat, lauans & oſculans pedes eorum. Quandoque in partu ea periculosè laborante, matrona q̃dam

Pauperũ magnam curã gerit.

B. Maria adeſt parturienti.

dam alba serica veste induta, ad eam ingrediebatur, singula iacentis membra palpans. Cumque rursus egrederetur, illa mox sine vlla difficultate peperit. Non dubium, quin beata Maria fuerit, sicut posteà per reuelationem ei indicauit. Maritus autem eius cùm esset vir strenuus & potens, & ex præcipuis regis consiliarijs, perspecta tanta eius virtute & gratia, illius sacris & salutaribus delectabatur sermonibus & consilijs, ità ut spretis omnibus mundanæ vanitatis honoribus & pompis, ab aula regis prorsùs se sub duceret, suauique iugo Domini se totum humiliter submittens, quicquid esset æquum & iustum, quicquid bonis moribus & honestati consentaneum, in gloriam & laudem Dei efficaciter exequi conaretur. Didicit verò etiam à beata Birgitta legere preces horarias beatissimæ matris Dei. Ambo igitur feruentes spiritu, vt se liberius à mundi vanitatibus expedirent, è patria sua exeuntes, non sine multo labore & sumptu, profecti sunt in Hispaniam ad Sanctum Iacobum: & tandem multis peragratis Sanctorum locis, cùm iam essent in reditu, maritus cœpit apud Atrebates pessimè valere. Increscente autem morbo, cũ beatam Birgittam magni tenerent angores, Sanctus Dionysius eam consolatus est, ità dicens: Ego sum Dionysius, qui ab vrbe Roma in Gallias veni prædicare verbum Dei. Tu ergò, quæ me singulariter amas, scire debes, per te velle Deum mundo innotescere, teque meæ curæ commissam esse. Cuius rei hoc habebis signum, quòd maritus tuus iam non morietur. Transactis indè aliquot eo in loco diebus, vidit in spiritu admiranda quædam, quemadmodum itura esset Romã, & Hierosolymã, & è corpore migratura.

Suscipit peregrinationes cũ marito.

S. Dionysius ei apparet.

Rursus aliquot euolutis diebus, cùm vir eius conualuisset, in patriam redierunt, ipsaque Deo dilecta maritum suum sanctis adhortationibus perfectè ad Deum conuertit, & tum precibus, tum exemplis suis, eum ad perpetuæ continentiæ studium perduxit. Cumque votum ille nuncupasset Deo, quòd monasticum vellet viuendi genus arripere, septem liberis procreatis, diù seruata continentia in monasterio Aluastra Ordinis Cistertiensis, feliciter à vita decessit. Eo defuncto, sancta & pudica matrona ad secundas nuptias non accessit, sed mundo valefaciens, facultatibus suis inter proles distributis, habitum mutauit & vitam. Fecisset autem maiora, nisi peregrinari diuinitus iussa fuisset. Vidisses deindè eam ceu alteram Iudith, virtute castitatis insignem, erga proximum officiosam, piam erga Deum: & quemadmodum Apostolus docet, quasi verè viduam & desolatam, spẽ suam in domino collocantem. Cùm autem quodam tempore plus satis anxia esset de mutatione status sui, vt Deo liberiùs seruire posset, mentis ecstasin passa, vidit nubem luculentam, & ex nube vocem audiuit ipsi dicentem: Ego sum dominus Deus tuus, qui tecum loqui volo. Tu eris sponsa mea & canalis meus. Ijs uerbis illa territa, quòd putaret illusionem esse, rursus audiuit: Noli timere, quia ego sum conditor omnium, non impostor: nec tua vnius causa loquor, sed propter salutem multorum. Audi ergò, quæ ego loquor, & deindè refer ea ad magistrum Matthiam, qui sua experientia didicit spiritum veritatis ab illusionis spiritu discernere. Is Matthias vir magna fuit in Deum deuotione, & Sacræ Theologiæ Doctor celebris: cui beata Birgitta in omnibus obediuit, quemadmodùm ei tum diuinitùs præceptum fuit, cùm cælestes primum cœpit habere reuelationes. Specialiter verò à Deo hoc illa obtinuit, vt annis vigintiocto, postquàm eas habuit reuelationes, ✠ nunquàm profecta fuerit, nũquàm alicubi hæserit, nisi mouente eam spiritu Dei.

Maritus eius fit monachus.

1. Tim. 5

Doctor Matthias spiritalis pater S. Birgittæ.

Instituit aũt nouũ monasticũ ordinem, & regulã siue Canonem ex ore Christi ipsi dictantis cõscripsit, quem monialibus cœnobij ✻ Vuasthenæ seruandum reliquit. Interim propter subitariã vitæ mutationẽ & habitus vtilitatẽ à nobilibus, vitam eius non alio, q̃ insaniæ loco habentibus, contẽnebatur: sed eis illa dicebat: Nec propter vos incepi, nec propter vos desistam. Statui autẽ apud animum meũ verba tolerare. Orate vos pro me, vt perseuerare queam. Non enim ignorabat, sicut malã conscientiam non sanãt laudãtiũ p̃conia, ità nec bonã lædere vituperãtiũ cõuicia.

Nouus ordo S. Birgittæ.

Triginta annis ab obitu mariti vestibus lineis vsa non est, nisi dũtaxat in capitis velaminibus: sed aspero induta cilicio, carnem suã excruciabat. Ante lectũ suum iusserat poni tapetũ vel pallium, & puluinar exiguum pro capite: sicque cubare solebat. Interrogata, quinam sic somnum capere posset in acerrimis frigoribus, quibus eæ regiones Aquilonares rigẽt, respondit: Ego tantum intrà me sentio ardorem, vt frigus exterum me non valdè anxiam habeat. Nocte & die toties flectebat genu, toties sese inclinabat & osculabatur humum, vel Venias, vt dici solet, capiebat, vt mirum videretur tam nobilem & teneræ habitudinis matronam, tantos posse perferre labores. Sextis ferijs consueuit ardentis cerei guttas ignitas in nudam deponere carnem, ità vt vulnerum vestigia relinquerentur: quæ si sua spõte ante proximam sextam feriã nonnihil curata essent, suis vnguibus ea lacerans, renouabat, nè corpus eius vulnerum afflictiõe vacaret. Habebat etiam nodosa & asperrima ligamina ad corpus suum, quæ neq; noctu, neque interdiù à se remouit. Qualibet sexta feria propter Saluatoris passionẽ, & felleum potum ipsi in cruce oblatum, amarissimã herbam quandam ore retinebat: idq; itidẽ alijs quoque diebus faciebat, si quod verbũ inconsideratè protulisset. Et quia spreta mundanæ lætitiæ falsa pulchritudine, cor eius intolerabili mortis Christi acerbitate perfusum erat, non absurdè dicere potuit cum illa præclara vidua Noemi: Nè vocetis me pulchrã, sed vocate me amarã: quia amaritudine valdè repleuit me omnipotens. Obediẽtię adeo studiosa fuit, vt nullibi esse uoluerit sine præceptore. In facienda cõfessione, humilimam, & ad quæuis ipsi iniuncta prõptissimam, se exhibuit. Ab infantia pro more habuit, singulis sextis ferijs confiteri peccata sua. Sed sæpius, eo minimè contenta, quolibet die crebrò confitebatur etiam leuicula verba & cogitationes.

Ciliciovtitur.

Nõ sentis frigus p̃ animi ardore.

Valdè cruciat carnem suã.

Ruth. 1.

Crebrò cõfitetur.

Ex obedientia in domibus, monasterio Aluastræ vicinis & contiguis morabatur, non vt aboleret canonem monasticum illis fratribus præscriptũ, nec vt nouum quendam morem, cùm ipsa esset mulier, eò inueheret: sed vt opus Dei mirabile eo in loco certius ostenderetur. In illo monasterio frater quidã fuit ex ijs, quos cõuersos vocant, Gerekinus nomine, qui intrà annos quadraginta nunquàm è monasterio egressus fuit: sed die ac nocte vacans orationi, eam à domino obtinuit gratiam, vt nouem Angelorũ ordines inter orandum quasi continenter videret, & sub eleuatione sacræ hostiæ Christum in forma puerili crebrò conspiceret. Cùm aũt sancta Birgitta ad illud venisset monasteriũ, illic moratura, hic frater secũ tacitus admirabatur, dicẽs: Cur hæc dña in monachorũ cęnobio residet, contra regulã nostrã, nouã hũc consuetudinẽ introducẽs? Raptus igitur in spiritu, audiuit vocẽ perspicuè dicẽtẽ: Noli mirari, est. n. hęc amica Dei, atq; ea causa hũc venit, vt in hoc monte flores colligat è quibus multi etiã vltra mare & ĩ extremis orbis partibus degẽtes accipiẽt medicinã: putã Teutones, & alij in Oriente, Occidẽte & ad Austrũ morãtes. Ità in hac reuelatione id p̃significatum est, multos in hisce

Gerekinus conuersus sanctissimus.

locis victitantes, aduersum exitialia peccatorum vulnera habituros medicinam, ex dictis S. Birgittæ. Præterea vidit idem frater beatam Birgittam à terra eleuatam, & de ore eius tanquàm flumen egrediens, dictumque est illi: Hæc mulier à finibus terræ veniens, innumeris gentibus propinabit sapientiam. Et hoc erit tibi signi loco, quòd ipsa indicabit tibi finem vitæ tuæ, exultabisque in aduentu & sermonibus eius, citiusque complebitur desiderium tuum, vt nõ videas mala, quæ illaturus est Deus domui isti.

Visiones cuiusdã, de reuelationib⁹ S. Birgittæ dubitãtis

Prior quidam Dominicanus ægrè poterat adduci, vt beatæ Birgittæ reuelationibus fidem commodaret. Is cùm aliquandò dormiret, vidit ignem à cælo ĩ eam descendere. Stupefactus ea visione, putabat sibi illudi. Itaque expergiscẽs, rursus obdormiuit, viditque ignem illum ex ore S. Birgittæ prodeuntem, multos circa illam stantes inflammare: simulque audiuit vocem dicentem: Quis prohibere potest ignem hũc, vt non egrediatur? Ego enim Deus omnipotens mittam hunc ignem ad Orientem & Occidentem, ad Aquilonem & Austrum, & incendet multos. Deinceps Prior ille credidit reuelationibus S. Birgittæ, easque tuendas suscepit. De hoc fratre habetur sexto libro Reuelationum, cap. 30. Duob⁹ ferè expletis annis in memorato monasterio, Christus iussit S. Birgittam laborem peregrinationis suscipere, dicens ei familiariter: Proficiscere Romã, illic enim plateæ sunt auro instratæ, & Sanctorum sanguine rubricatæ: ibi propter condonationes siue indulgentias, quas promeruere Sancti, compendio venitur ad cælum. Manebis autem illic, donec videas summum Põtificem & Imperatorem. Quod quidem ità euenit, misitque illa vtrique reuelationes, ipsi præstitas de reformatione Ecclesiæ. Hoc Christi mandato accepto, illa, vtpotè obedientissima, non vllas nectit moras, sed confestim aures parat auditui, linguam voci, pedes itineri, manus operi, totamque se intus colligit, vt mandatum conficiat imperantis. Egressa igitur è paterno solo: crebris est diuinitùs recreata consolationibus: cũque Romam venisset, cum summa deuotione & multa assiduitate, nec mediocri labore visitabat loca Sanctorum, nec facilè colloquia miscens inter eundum, nisi fortè interrogata esset: & tũc verbis paucissimis sciscitanti satisfaciens.

Nota Christi q̃ Romæ testimoniũ.

Studium paupertatis.

Paupertas volũtaria adeò illi cordi fuit, vt omnes res & facultates suas cuidam commiserit dispensandas: & quoties aliquid indè vel in suos, vel aliorum vsus conuerti cuperet, cum summa humilitate in nomine Iesu Christi id sibi dari petierit, perindè ac si nunquàm eas possedisset. Solebat autem in eiusmodi petendis rebus aliorum, qui cum ipsa erant, vtilitatẽ suæ anteferre, & propriam celans indigentiam, orare vt illis præberentur necessaria, licèt ipsa plus cæteris ijs careret: vtì sic proximum purè diligeret propter Deum. Post annos aliquot iussa est ire Neapolim & in Siciliam. Fecit illa, & à regina Siciliæ multisque nobilibus, propter vitæ eius sanctitatem & syncerita tem multis est aucta & honorata munerib⁹ & xenijs. Visitatis autem in Sicilia Sãctorum locis, Neapolim venit: vbi moram fecit, & instar purissimi speculi, virtutum de se exempla omnibus exhibuit, intrepideq; doctos pariter atque indoctos verbis & exemplis ad viam veritatis reuocauit. Reuelationem quoquè ipsi factam de populo ciuitatis illius, ipsi Archiepiscopo, doctis Theologis, alijsque & clericis & laicis sapientibus exponens, absque metu quemlibet repræhẽdit.

Honorificè accipitĩ Sicilia.

Post annos multos, cùm Romæ solito feruentiùs Sanctorum limina visitasset, vnigenitus Dei filius p̃cepit, vt iret Hierosolymam. Prætexente illa incõmodam valetudinem & ætatem, Dominus respõdit: Ecquis est naturæ conditor? Ego addam tibi vires: ego prospiciam de itinere: ego te ducã & reducã in locũ hũc: deniq; ego ero custos tuus, quocũq; perrexeris: nec dimittã, donèc cõpleuero vniuersa, quæ dixi. Veniens Hierosolymã, mira audiuit à domino de statu regnorum, de natiuitate & passione eius, & de vocatione gentiũ. Dicebat ei Dominus: Verba mea diù antè annunciari & audiri debent, sed posteà sequentur opera & signa. Noueris itaque, multos necdùm editos in hanc lucem, hæc mea verba recepturos: & beati, qui audient verba mea, & ea opere perficient. Post obitum tuum complures verba mea, quę tu scripsisti, complectentur, & suauiter ea sequentur.

It Hierosolymã.

Porrò loca omnia, in quibus pro peccatoribus pati voluit dominus Iesus, ipsa deuotissimè visitauit, & quasi columba nidificans in foraminibus petræ, suauitatem vulnerum eius meruit degustare, & diuinis intrinsecus visitationibus crebriùs illustrari. Antè autẽ, quàm à Hierosolyma rediret, febri & stomachi infirmitate laborare cępit, eamque terra & mari inter labores & dolores suos ĩtegrũ annũ patiẽtissimè tulit.

Vbi Romam redijt morbus increuit, & tandem illius vi extincta est. Cùmque immineret dies obitus eius, quinque diebus antè rursus apparuit ei Dominus Iesus ante altare, quod erat in conclaui eius, iucunda facie & corporeis eius oculis uisibilem se præbens, eique dicens: Ego sic tibi feci, quemadmodum sponsus solet, subducens se ad tempus à sponsa, vt ardentius desideretur. Non visitaui te diuinis consolationibus, quandoquidem tempus erat, quo probareris. At nunc probata satis, procede & præpara te. Tẽpus est enim, vt sicut pollicitus tibi sum, coram altari meo monastico habitu induaris, & deinceps nõ modo sponsa mea, sed etiam monacha & mater in Vuasthena voceris. Attamen scias te corpus hic Romę positurum, donec veniat ad locum ipsi præparatum. Placet Deo, parcere tibi à laboribus: accipit ille voluntatem tuam pro opere. Deindè subiunxit: Quinto ab hinc die mane sumptis sacramentis, conuoca singulatim, quas tibi indicaui, & facienda illis demanda: atque ità venias ad monasteriũ tuum, id est, in gaudiũ meum: porrò corpus tuum in Vuasthena reponetur. Ex his licet animaduerti, beatam Birgittam, dum esset in corpore, monastico habitu indutam non fuisse, neque illius Ordinis vestibus, quem ipsa instituit: sed emigrantem à corpore, à Christo sponso suo accepisse eiusmodi habitum incorruptibilem, sicut ei in reuelationibus suis ꝑmiserat. Itaque pingitur plerunque vt monacha: nam tametsi non fuit monacha, dum vixit, attamen petijt veste eiusmodi indui, qua nũc vtunt̃ moniales ordinis ei⁹: sed eã accepit ĩ cęlis.

Christus apparet.

Die quinto sub ortũ Solis Christus iterum ei apparẽs, cõsolabat̃ eã. Missa celebrata, ꝑceptisq; sacramentis, inter manus earũ, quas paulò antè diximus, spiritũ reddidit pijssimo Saluatori, quẽ toto pectore amauit. O ineffabilẽ increatæ Sapientiæ benignitatẽ, eos, qui ipsam cõcupiscũt, ꝑoccupantẽ, vt illis prior hilariter se ostendat. O sponsæ singularẽ gloriã, quã spõsus in fide & misericordia sibi despõsans, verbis blãdissimis consolat̃. O felicẽ nimiũ, q̃ post multiplices toleratos labores & miserias, iã sedet ĩ pulchritudine pacis & requie opulẽta. Felix obitus ei⁹, nõ obscuris argumẽtis declarat⁹ est. Quidã .n. bonæ & venerabilis vitę vidit quẽdã parari lectũ, & à ꝑsonis albis vestibus indutis, ferri ĩ sublime: dictũq; est illi admiranti: Persona illa, quã ĩ hoc lecto vides, spõsa Dei est, quę ĩ mũdo obtẽpta à multis, nũc trãsit de morte in vitam sempiternã. Eadẽ aũt hora illa obijt: porrò corp⁹ eius summa cũ laude ad monasteriũ S. Laurẽtij deportatũ, & illic honorificè sepultum est. Obijt anno salutis mille-

Felicissime exit e corpore. Sap. 6.

Multa ad eius miracula. millesimo, tricentesimo, septuagesimotertio, decimo calendas Augusti. Anno autẽ proximo, post multorum miraculorum coruscationem, & ossium eius subitam & ultra modum mirabilem purgationem, & exiccationem, ab urbe Romana, multis in itinere editis miraculis, ad monasterium Vuasthenæ duodecimo Iulii die cum ingenti populorum frequẽtia & gaudio per sanctam filiam eius Catharinam translata est: ubi miris signis & multiuariis miraculis eã ornat & illustrat Dominus Iesus Christus. Præstatur cęcis uisus, surdis reformatur auditus, muti loquũtur, paralyticis membra dissoluta cõfirmantur: & vt paucis multa expediam, morbidi omnes, deuotè illic Christum inuocantes, meritis sponsæ eius ab eo curantur.

Id vbi innotuit Imperatori, regibus, reginis, pręlatis & principibus, multisque diuersarum nationũ Christianis, apud Romanos Pontifices multis modis institeuerunt, ut dominam Birgittam in Sanctorum album referrent. Denique ad Bonifacium nonum re tota deuoluta, cùm is deintegro accuratissimè ĩ eius vitam & gesta inquiri curasset, ad eius canonizationem, ut vocant, solenniter se contulit, eamq; de con- *Sanctorũ Catalogo adscribitur.* silio & consensu Cardinalium & prælatorum omnium, qui tum in Romana curia erant, Sanctorum catalogo adscripsit. Multum & operæ & sumptuũ posuerat filia eius Catharina, id vt fieret. Cùm sint autẽ innumera ferè miracula beatissimę Birgittę, nos pauca duntaxat annotabimus.

Eunte illa ab Vrbe Roma Hierosolymam, Latinus de Vrsinis, pro magna erga illam beneuolẽtia & animi deuotione, extra Vrbem non paruo itineris spatio illam deduxit. Postquàm ergò Hierosolyma Romam rediit, cum cõfessario suo domino Petro adiit eius domini Latini ædes: cumque in eas ingressa esset, manu ad nares admota, nihil loquebatur. Sciscitãti illi ab eius confessario, quid id sibi uellet, quòd nihil loquens, manum naribus applicaret, responsum est: Te non tam rectè animo constitutum inuenit, atque tum eras, cùm à te recederet. Admiratus dominus Latinus: Ecquid, ait, designaui? Verum quidẽ est, habuisse me litem cum quibusdã subditis meis. Ibat quandoque sancta Birgitta Romæ cum filia sua Catharina, & Petro confessario, & Magno capellano, ad ædes Iordani de Marino, uolens inuisere eiusdem Iordani uxorem. Qua præsente, tantum ex actib. eius *Valde ei fœtẽt peccato mortifero obnoxij.* sensit fœtorem, vt uix ferre posset. Admirante ea causa non mediocriter Magno, quem diximus, & è Petro confessario eius percõtante, quid hoc sibi vellet, ille respondit: Noueris pro certo, quandocunque coram ea quispiam mortifero peccato obnoxius stat, aut loquitur fraudulenter, aut quo Deus offendatur, illam mox sentire immodicum sulphuris fœtorem.

Cùm esset sancta Birgitta in quadam Cypri vrbe, postquàm Hierosolyma discessit, fama illic ferebatur, habere eam certas quasdam reuelationes de Cypri regno. Erant autem per id tempus in Cypro monachi quidam, carnales potius quàm spirituales, inflati scientia, & spiritu vani. Ij irridebant & detrahebant beatæ Birgittę tanquàm fieri non posset, vt per *Simõ quidam Theologus arrogãs, male de ea sentit.* eiusmodi sublimes reuelationes loqueretur Deus cũ indocta muliercula. In iis erat frater Simon Dominicanus, Confessarius Principis Antiochiæ, patrui regis Cypri, qui insignis Theologus & Astronomus habebatur, nossetque cursus siderum & planetarũ, sed non seipsum. Is uenit ad domum, in qua erat beata Birgitta, non rectè tum corpore valens. Cœpit itaq; sub ouina specie verbis blandis eam compellare, præsente domino Alphonso, & aliis, percontariq; ex ea de gratia cælestium uisionum, quas ipsa diuinitus habe-ret. Illa columbina simplicitate respondit ad omnia humiliter & simpliciter: sed interim tantum fœtorem ab illo proficisci sentiens, ut uix posset subsistere. Ipsa quoque, si quod uerbum incautè protulisset, aut parum aliquid in factis suis seculariter se gessisset, ingentem fœtorem sulphureum & magnam amaritudinem in lingua & gutture suo sentiebat. qua de re mira habentur in Reuelationibus eius. Prædixit uerò mala euentura Cypro & eius ciuitati Famagustæ propter hominum peccata, quæ etiam postea, ut prędixerat, acciderant.

Circa Ecclesiam Lateranensem Romæ multos cõspiciens peregrinos, unum ex iis uidit tenentem puerum infirma valetudine, & eleemosynam petentem: dixitq; ei: Quomodo ausus es tenere hunc puerum, *Arguit quendam furti.* quem tu, cùm sit Iudæi filius, furatus es? Audiens ille, obstupuit, & in pedes se coniecit: retentus est autẽ à circunstantibus peregrinis, dixitque palàm cunctis audientibus, puerum illum Iudęum esse, & se eum furatum esse. Accepit autem S. Birgitta puerum ad se, curauitque eum baptizari anno Christi millesimo tricentesimo. In regno Suediæ militem quendam à dæ- *Sanat dæmoniacũ.* mone liberauit. Dicebatur is Iohannes Scoberinus, & apud Ostrogotthos iuri dicundo uel sontibus puniendis præerat. Rogãti S. Birgittæ pro Algotio Dominicano, Sacrę Theologiæ Doctore, qui iam senex orbitate oculorum & calculi doloribus cruciabatur, responsum est: Ille stella micans est, nec expedit sanitate corporis obscurari animã eius. Certauit, & cursum cõsummauit: nihil iam superest, nisi ut à me coronetur. Et hoc tibi signum erit, quòd ab hac hora mitescent dolores corporis eius. Iam enim anima eius prorsus ardet igne diuini amoris. Non diu post Theologus ille è uita decesſit.

Proficiscens quandoque S Birgitta à rege Suediæ, venit ad Aluastræ monasterium, inuenitque filium suum, quem iampridem ægrotum reliquerat, in extremis agentem. Luxit igitur multum, quòd tam diuturno ille morbo teneretur, verita propter peccata parentum eius id accidere. Apparuit autem ei Satan, & dixit: Quorsum attinet, mulier, tantam te uim lachrymarum profundere? Debilitas ea re aciem oculorum, nec quicquam efficis. Putas tum lachrymas tuas cælos penetraturas? Eadem hora etiam Christus in humana specie ei apparens, dixit: Huius pueri ęgritudo non habet causam suam ex astris, ut stulti asserunt, neque à peccatis eius, sed ab ipsius naturæ conditione, & ut insignius in cælis coronetur. Sicut ergò hucusque dictus est Benedictus filius Vlphonis: ita deinceps uocabitur filius lachrymarũ & precum, & ego iam finem imponam angorib. eius. Quinto inde die auditus est uelut auium cantus gratissimus inter pueri lectum & parietem, & ille felicissi- *Felix obitus filij ei⁹* mè decesſit. Dictum est autem diuinitùs ad S. Birgittam: En, quid possint lachrymæ. Iam filius lachrymarum abiit ad requiem inconcussam & incommutabilem. Potest hinc animaduerti, quàm molestæ sint dæmoni lachrymæ piorum, ex diuino amore nascentes.

Habuit S. Birgitta filiam sanctimonialem in mo- *Lætatur obitu filiæ suæ.* nasterio Risabergensi. Eam ut didicit ex nuncio mortuam, mirificè lætabatur, aitque ad Dominum: o Domine Iesu Christe, o amor meus: benedictus tu sis, ꝙ vocasti eam ante, quàm mundi laqueis implicaretur. moxque surgens, & ad templum abiens, tam multas fudit lachrymas, & traxit alta suspiria, ut etiam ab aliis posset audiri. Dicebantque illi: En, ut plorat filiã suam. Apparuit autem ei Christus, & ait: Mulier, quid ita ploras? Etsi enim ego noui omnia, tamen harum lachrymarum causa ex te audire uolo. Respondit illa:

illa: Equidem non ex causa ploro Domine, quòd filia mea defuncta est: immo verò ea causa lætor potius. Si enim uixisset diutius, maior illi apud te ratio red denda fuisset. Sed hoc lugeo, quòd eam non institui conuenienter mandatis tuis, & quòd superbiæ exem pla ei de me præbui, & remissius correxi peccantē. Christus ait: Illa mater, quæ plorat peccata filię suæ & instituit eam, quantum optimè nouit, ea uera est mater charitatis & lachrymarum: & filia eius, filia Dei est propter matrem. Quæ autem genitrix lætatur filiam suam ita se comparare, vt solent*mundis dedi tæ, nec curat eam bonis moribus imbuere, sed id solùm expetit, ut fiat sublimis in mundo, ea non germana mater est, sed nouerca. Itaque propter charita tem & bonam uoluntatem tuam, filia tua compēdio pertinget ad coronam.

Febrē hecticā pellit à puero.

Puer quidam decem annorum, nomine Esau, nepos magni Senescalli reginæ Siciliæ, Neapoli degentis in aula eiusdem reginæ, hectica febre adeo fuit cō fectus, & exhaustus, ut medici de tota uita eius planè desperarent. Eum mater eius Lapa duxit ad S. Birgittam, suppliciter eam deprecans, ut puerum tangeret, aut saltem Crucis signum illi imprimeret. Mox illa puerum tetigit, & tactum repentina salus consecuta est.

Sanat filium.

Carolus miles, filius S. Birgittæ, Romam è Suedia venit anno salutis millesimo, tricentesimo, sexagesimoquinto. Vt autem in ædes fuit ingressus, in quibus mater degebat, ascēdente ea in solarium, mater eius è cubiculo suo egrediens, uidit illum corpore non rectè ualere. Tetigit itaque pectus eius, quædam orationis uerba pronuncians. Confestim ille multū vomuit sanguinem, ita ut loqui non posset, & restitutus est. Diù post proficiscens S. Birgitta Hierosolymam, prędixit se unum præcipue charum è comitibus suis perdituram: & ita factū est. Cùm enim uenisset Neapolim, filius eius Carolus, miles egregius, morbo correptus, desiit esse in humanis. Etsi autem præsens morienti aderat mater eius, nihil tamen sè loco mo uit, & neque uoces querulas, neque lachrymas fudit: sed cum admirabili patientia & reuerentia gratias agebat Deo. Et licèt tum regina ipsa, tum multi prin cipes regni Neapolitani, & ciuitatis primarii uiri ac fœminæ omnes cum multo planctu corpus eius ad sepulchrum cum illa deducerent, nunquàm tamen il la fleuit, sed cum gratiarum actione animam eius cō mendabat Deo. Fuit ea res non mediocri admiratio ni tam reginæ, quàm cæteris omnibus, quòd tantam in principe fœmina animi fortitudinem viderent.

Carolus insignis filius eius decedit.

Cùm autem S. Birgitta esset Hierosolymis, quidā Franciscanus, qui erat reginæ Cypri à secretis, & cùm S Birgitta à Famagusta Hierosolymam uenerat, humiliter eam rogauit, ut pro ipso Dominum instan ter deprecaretur, quo certum ipsi modum & rationem ei seruiendi ostenderet. Oranti S. Birgittæ Christus apparuit, & quadā ei reuelatione ostendit, quēadmodum S. Franciscus regulam à Christo acceperit, & ut primi fratres eius secundùm illam sanctè ui xerint: atque ut diabolus eum Ordinem contamina rit: postremò quæ gloria maneat in cælis regulæ illi conuenienter uiuentes, quæ pœna apud inferos illā transgredientes. Hanc reuelationem cùm ille Franciscanus legisset, mox ubi Famagustam rediit, libros, vasa argentea & aurea, aliaque ornamenta & pecunias suas distribuit pauperibus, deinceps uicturus in sanctæ regulę obseruantia. Dicebatur is Antonins ab Aragonia: postea uerò factus est guardianus in Bethleem. Habetur hæc reuelatio lib. 7. cap. 20. & eam obtulit dominus Alphonsus Gregorio XI.

Reuelatio diuinitus ei facta.

Fuit etiam beatæ Birgittæ diuinitus facta reuelatio de Abbate quodam, cuius erat uita exitiosa. Dixit ei Christus minitabūdus. Tu abba debebas esse speculum monachorum, & ecce caput es meretricum. Debebas esse exemplum pauperum & sustentator inopum: & ecce ex eleemosynis magnum te dominum exhibes, potius habitans in castris, quàm in monasteriis. Debebas esse doctor & verus pater fratrum tuorum: & tu illorum seductor es & uitricus. Te in deliciis & pompa uersante, illi afflicti murmurant tota die. Sed nisi resipueris, deponam te de castris, & nec eum infimis fratribus tuis habebis consortium, nec ad patriam, ut tibi persuades, redibis tuam, nec in meam ingredieris. Ea quidem omnia postea illi Abbati ita acciderunt.

Habetur in extrauagantib. reuelat. Cap. 105.

Cùm esset S. Birgitta Romæ, & quodam die propter stationem loca sacra inuiseret, casu inuenit pau perculam fœminam quandam è regno Noruegiæ, ante sanctæ Praxedis ecclesiam solam iacentem, pro pè semimortuā. Miserta illius, cœpit tētare ex multa humilitate, nū posset ipsa eā ferre ad domū hospita lem S. Antonii. Sed cùm non posset, uoluit ut dominus Magnus capellanus eius iuuaret ipsam: atque ita ambo simul deportarunt eam ad domum illam: cuius pręfecto numerauit ipsa pecuniam, ut curā eius gereret. Interim crebro visitabat eam, donec eatenus curata fuit, ut iam commodè posset per vrbem ingredi. Posteà uerò cùm eam acciuisset ad ędes suas, re accuratius inuestigata, competit eā laborare mor bo comitiali. Itaque feruenter pro illa orans, ad col lum eius piè admouit aliquot lapillos sui, vt uocant, rosarii, ad quos preces dicere solebat. Mox illa reualuit, nec unquàm eum morbū deinceps experta est, li cèt diu superuixerit.

Eius ī fœminā pauperculam humanitas.

Sanat morbū caducum.

Monachus quidam Ordinis Cistertiensis, Robertus nomine, præ immodica abstinentia mēte captus fuit. Oranti pro eo S. Birgittæ Christus apparuit, dicens: Homo conductus fuit, ut uineam coleret: cumque haberet multorum dierum negocium, ille ductus cupiditate pecuniæ, ut totam mercedem uno die lucraretur, usque adeò se confecit labore, ut in morbum grauem incideret. Tum verò magna ex parte uinea mansit inculta, cùm ille laborem nullum ferre posset. Sed opere cessante, merces ei persoluta non est. Ita accidit huic Roberto, pro quo tu deprecaris: ueruntamen hoc incommodo is liberabitur, quod etiam euenit postea.

Habuit S. Birgitta cursorem, quem dæmon arripuit, sed ea illum ab homine profligauit. Item in regno Suedię fœminam dęmoniacam ipsi oblatam, pristinæ sanitati, cùm ei Crucis signum impressisset, restituit. Expulit etiam dæmonem è domo quadam, multa aduentantibus responsa dantem, multaq; præ dicere conantem, hominumque res occultas prodētem. Quidam per incantationes capiebat multos pisces. Eum S. Birgitta hortabatur, ut à nefario opere cessaret. Sed ille spernens admonitiones eius, mortuus inuentus est. Fratrem etiam quendam, ex dæmonis tentatione, immodica fame laborantem, cura uit. Capellanum suum, grauissimè dolentem caput, tactu suo sanauit. Multa alia & in uita, & in morte, quæ prope fidem excedere videantur, operata est, quæ uitandæ prolixitatis causa omittimus.

Pellit dæmones ab obsessis.

Cùm S. Birgitta Romæ degeret, Catharina filia eius permissu mariti, qui erat cognatus regis Suedię, Romam uenit anno Christi millesimo, tricentesimo, quinquagesimo, qui Iubileus erat. Venère cum illa multæ alię dominæ & peregrinæ & familia magna, ut possent Romæ obtinere condonationes siue Indulgentias Iubilei, & ut ipsa matrem suam inuiseret.

Multi è Suedia ueniunt Romam propter condonationes.

ſeret. Cùm iam aliquid lapſum eſſet tēporis, nec Romæ quicquam ſciretur de obitu mariti Catharinæ, S. Birgitta diuinitus edocta de morte eius, ait ad illam: Filia mea, noueris è uita exceſsiſſe virum tuum. Elige igitur aut ſecundas nuptias, aut uiduitatē. Sic enim diuinitus iuſſa erat tentare illam, quòd eſſet iuuencula nobilis, potens & opulenta in regno Sueciæ. Illa, audiens obiiſſe maritum, uiduitatem cōplexa, ſtatuit, matri adhærere.

DE S. CHRISTINA VIRGINE ET Martyre ex Adonis Treuirenſis, Archiepiſcopi Martyrologio.

IVLII 24 *Chriſtina iubēte patre, dire cæditur.*

APVD Italiam in Tyro, quæ eſt circa lacum Vulſinum, natale S. Chriſtinæ uirginis: quæ in Chriſtum credēs, deos aureos Vrbani patris ſui præfecti contriuit, & pauperib. diſtribuit. Ob hoc, iubente patre, alapis afflicta, verberib. dilaniata, ferro onuſta, in carcerem coniecta eſt.

Torretur ignibus.

Poſt hoc cùm diutiſsimè & crudeliſsimè dilaniaretur, de carnibus ſuis patri in faciem proiecit. Cumq; alligata rotæ, igni ſuppoſito, & fuſo deſup oleo torreretur, erumpens flamma mille gentilium interfecit. Iterùm carceri tradita, Angelo uiſitāte, ſanata eſt & refecta.

Multis ſupplicijs afficitur. *Sagittis confecta obit.*

Deinde cùm magno ſaxi pōdere in lacum Vulſinū iactata, Angelico præſidio liberata eſt. Quam ſucceſſor patris eius Dion multis iterū ſuppliciis afflixit: ſed orāte illa, ſimulacrum Apollinis, quod Dion adorare uidebatur, in fauillam ſubitò redactum eſt. Quo miraculo tria millia hominum ad fidem Chriſti conuerſa ſunt. Nouiſsimè ſucceſſor pdicti Iulianus, poſt fornacem candentem, ubi quinque diebus illęſa permanſit, poſt ſerpentes à uenefico immiſſos, ſed Chriſti fide ſuperatos, poſt abſciſsionem linguæ, ſagittis eam configi præcepit: ſicque martyrii curſum conſummauit.

VITA ET MARTYRIVM S. CHRIſtophori, per F. Laurentium Surium ex diuerſis compendio deſcripta.

IVLII 25 *Venit in Lyciam.*

CHRISTOPHORVS illuſtris martyr, ex Cananæa fertur duxiſſe originem. Diuinitus autē à Chriſto illuminatus, in Lyciā venit eo animo, ut Chriſtū palſim confiteretur & prædicaret. Id ut poſſet efficacius, pces ad Deum continenter fundebat. Cùm eſſet autem ſtatura corporis procerus, paſſim omnes in illum oculos coniiciebant. Virgam geſtabat manu: quam cùm in terram defixiſſet, & illa repentè nō ſine ingenti miraculo vireret, multi ſua nomina Chriſto dedere.

Multos conuertit.

Confirmabat Chriſtus prædicationē fidelis ſerui ſequentib. ſignis. Iam fama ſancti viri peruenerat ad Dagnum, qui per id tempus in Lycia rerum potiebatur. Is moleſtiſsimè ferebat Chriſtum Ieſum illic annunciari. Miſit igitur milites, qui Chriſtophorum ad ipſum adducerēt. Poſtq̃ aduenit beatus uir, à fide eum auertere nitebatur Dagnus. At ſanctus Chriſtophorus & ſpiritu & corpore magnus, fidem ſuam præclarè confitebatur & nomen: dicens ſe anteà quidē Adocimum, id eſt, reprobum, dictum fuiſſe: nunc uerò Chriſtiana religione initiatū, Chriſtophorum appellari. Et rectè ſanè dictus eſt Chriſtophorus, qui Chriſtum ſacra prędicatione Euangelii cunctis eum expetentibus adferret.

At prophanus homo Dagnus, gentiliſsimi tenebris & erroribus occæcatus, Chriſti religionē ſtultitiam uocitabat, Chriſtophoro egregiè reſpondēte, eam demùm veram eſſe ſtultitiam, cæca, ſurda, & muta dæmonum ſimulacra adorare: illam ueram eſſe ſapientiam, illum ſolum Deum colere & adorare, qui cęlum, terram, mare & omnia, quę in eis ſunt, crearit, qui nos quoque cōdiderit, & ab æterno igne poſſit liberare.

In carcerem intromittūtur ad eū duæ meretrices.

Abductus inde eſt in carcerem Chriſtophorus, donec apud ſe tractaret Dagnus, quo ſupplicii genere eum tolleret è medio. Et primo quidē id illi conſultiſsimum viſum eſt, vt duæ ad eum meretrices in carcerem intromitterentur, quæ eum ad res venereas prouocarent, & ita facilius ad idolatriam deuolueretur. Sed ſimulatq; in carcerem venere impudicæ fęminæ, adeo ſunt diuinitus exterritæ & illuminatæ, ut & facinus ſuum agnoſcerent, orarentque Chriſtophorum, uellet pro ipſis dominum deprecari. Reſpondit Chriſtophorus ſe libenter Dominū rogaturum, modò ipſę uelint, repudiato impuro Ioue & Apolline, Chriſti religionem profiteri. Illis prompto animo aſſentientibus, Dagnus quid actum eſſet percepit, accitaſque Nicetam & Aquilinā, (ſic enim vocabantur) iubet dicere rem totam. Dicunt illæ intrepidè. Dagnus Præcipit, ut in fanum ducantur, & idola adorent.

Meretrices couerſæ irridēt dæmonū ſimulacra.

Veniunt in templum, irrident dæmonum ſtatuas, ut quæ nec ratione, nec ſenſu, nec vita præditæ ſint: nec hoc contentæ, zonas in caput Iouis iniiciunt, & illum magnum dæmonem trahunt per templi pauimentum, pedibus benè largiter eum conculcantes. Iraſcente magiſtratu, reſpondebant illę, non ſe deos conculcare, ſed ligna & lapides. Et o miſeros, inquiebant, deos illos, qui ſe à fęminis patiuntur in ſolum deturbari. Cùm ea autem conſtantia niterentur, grauiſsimis affectæ cruciamentis, ad extremum capite punitæ ſunt.

Ante illas Dagnus etiam uiros quadraginta, Chriſtophori doctrina conuerſos, capite cędi iuſſerat. Inde iubetur fortiſsimus Chriſti miles Chriſtophorus ſiſti rurſus coram Dagno: ſed cùm inuicta animi virtute in uerbo gratiæ perſtaret, nec ab illo uellet ulla ratione deficere, cui in baptiſmo iurarat, multiuariis eſt pœnis crudeliſsimè excarnificatus. Interim plerique nobiles credebant in Chriſtum, & cùm Dagnū obiurgarent, cito Chriſti martyres effecti ſunt, ſanguine pro pietate effuſo.

S. Chriſtophori multiplices pœnæ.

Iuſſit uerò tyrannus in caput S. Chriſtophori galeam ignitam imponi, cùm prius atrociter eſſet uirgis cæſus. Deinde ad ſcamnum ferreum, quod corporis eius ſtaturam æquabat, eum alligari, ipſumque ſcamnum, multo ſuppoſito igne inflammari, ſimulque beatiſsimum martyrē exuri, & corpus eius feruenti oleo perfundi: illo interim dicente ad tyrānum: In nomine Ieſu Chriſti tormenta tua non ſentio. Tandem modo admirabili liberatus, Chriſtum populo prædicauit, & multos ad Chriſti ouile traduxit. Fuit id ualdè inuiſum Dagno, iuſſitque ſanctum uirum ad palum alligari, & milites ſagittis eum conficere: ſed inanes ſagittarū ictus erant, manſitque ab illis uir ſanctus prorſus illæſus.

Capite cæditur.

Ad extremùm caput illi præciſum eſt, cùm prius rogaſſet Dominum, ut ubicūq; humatum eſſet corpus eius, ibi nec grando, nec ignis, nec fames, nec peſtis noceret.

84000. hominum conuertit.

Teſtantur antiqui manuſcripti codices, ad hominum millia octo, & quadraginta, beati Chriſtophori prædicatione in Dominum crediſſe. Teſtatur uerò etiam antiquiſsimum Græcum Martyrologium

gium S. Christophorum pro Christi confessione capite punitum. Præfatio quoque Ambrosiana præclarè huius beatissimi uiri meminit, cuius uerba huc ad scribemus.

Christophoro tantæ uirtutis cumulum & doctrinæ gratiam Domine contulisti, vt quadraginta octo millia hominum, de gentilitatis errore ad Christiani dogmatis cultum coruscantibus miraculis reuocaret. Quique Nicetam & Aquiliam, publico lupanari longo tempore sub meretricia sorde famulantes, ad castitatis habitum reuocauit, easdemque coronã percipere edocuit. Præterea inter igneum rogum ferreo scamno constrictus, nimium calorem non timuit, atque per diem integrum omnium militum sagittis transfigi non potuit. Cæterùm una ex his, carnificis oculum collisit: cui tamen beati martyris cruor, mixtus terræ, lumen restituit, & corporis cæcitatem tollendo, illuminauit & mentem. Nã & apud te ueniam impetrauit, atque vt morbos & infirmitates repellat, suppliciter obtinuit. Hactenus Ambrosius.

VITA ET MARTYRIVM S. CVcuphatis. Ex vetustis MS. libris, mutato passim stylo per F. Laur. Surium, descriptum. Authoris nomen non habent Codices: sed consentiunt antiquissima Martyrologia.

Præfatio authoris, Stylo mutato.

GLORIOSOS Sanctorum triumphos laude & prędicatione efferre, & scriptis ad posterorum notitiam transmittere, multis modis probatur esse utilissimum ac cumprimis salutare: maximè quòd in illorum gloria ille celebratur, qui mirabilis in Sanctis suis, illustri militum suorum certamine ab hoste triumphato victoriam reportat. Cuius laus vsqueadeò salutaris est, vt in ea singulari quodam priuilegio iter fit, quo ꝑtingatur ad societatem angelicam, & salutare Dei Iesum Christum Dominum nostrum, qui caput est mẽbrorum fidelium, id est, omnium electorum suorum. Tum etiam ex cognitione inuictæ & insuperabilis cõstantiæ martyrum Christi, tepidæ mentes nostræ, cõsciæ fragilitatis suæ, ingemiscunt, & ad pœnitentiæ lamenta sese feruenter excitant, quòd prauis operibus propter uiles, momentaneas, prorsusque inutiles uoluptatum carnalium illecebras illum offenderunt, cui beati martyres per immanissima tormenta fidem, amorem, & obedientiam conseruarunt: simul etiam diuinæ gratiæ adiutorium ꝑ multa hortamenta sibi proponentes, ad eorum imitationem se accendunt.

Psal. 67.

Psal. 49.

Huc accedit, quòd fidelis mens quos plura & acerbiora pro Christo supplicia pertulisse intelligit, eos maiori etiam in cælis honori potiri, & proinde ẽt facilius, si quid petant, obtinere, scriptura teste, nouit: quosque propinquius fonti pietatis & totius misericordiæ Saluatori nostro, (quanquàm ipse propè fit omnibus inuocantibus ipsum in ueritate) veluti singulari quodam priuilegio inhærere confidit, eos propensiores etiam esse & paratiores ad humilitatis nostræ exaudienda suspiria, diuinæque clementiæ offerenda, & dignissimis precibus suis commendanda haud sanè inaniter credit. Vnde etiam repudiata omni segnitie & desidia, cùm cuiuslibet eorum martyria & agones percipit, eos obsecrat, sibique quibuscunque potest officiis conciliare contendit. Indè verò fit, ut & illos habere propitios mereatur: cùm absurdum, immo & impium sit, existimare eos, qui suis persecutoribus & ingratis beneficia pietatis impenderint, ipsos inuocantibus benignitatis suffragia negaturos, ut sacrosanctis eorum intercesionibus id impetrent, ut & hic uitam transigant in studiis Deo gratias, & posteà omnis pœnæ expertes, ipsorum consortiis adiuncti, gloriam obtineant sempiternam.

Psal. 143

VITAE HISTORIA.

IVLII 25

BEATI Cucuphatis clarissimi martyris tanta sunt merita, tanta in certamine fortitudo, vt humanam, eorum imprimis fidẽ videatur excedere, qui non credunt diuinæ potentiæ, & omnia possibilia esse credenti. Ortus fuit in Scyllitana vrbe nobilissimis parentibus, & inter suos singulari magnificentia opulentissimis natalibus. Sed ille fide & moribus longè se nobiliorem præstitit. Erat in eadem ciuitate Felix quidam, equè illustri prosapia. Cum illo profectus est Cęsaream, quæ est ad Mauritanię litus sita, ut liberalibus literis operã nauaret. Vbi autem peruulgata fama compererunt, persecutionis immanitatem nimio æstu feruere in Oriente sub satanæ administris Diocletiano & Maximiano Imperatoribus, illi cum multis manibus, non mediocris precii mercibus & opibus onustis, in occidentem profecti sunt, mercatorum præ se habitum & formam ferentes: ut erant reuera negociatores Domini nostri Iesu Christi. Cumque Barcinonem appulissent, repererunt usqueadeò dictorum principum impietatem vsquequaque malè grassari, ut nec in occiduis Orbis partibus superesset ciuitas, municipium, uicus uel possessio, ubi nõ esset statutum idolum: cui quisquis nollet thura ponere, illi fas non erat quippiam emere, nec beneficium uel commodum aliquod aut accipere, aut conferre. Itaque animaduertentes deuoti cultores Dei, tempus iam aduentare, quo uirtus Dei & Domini nostri Iesu Christi manifestaretur, breui tempore in lachrymis seminarunt, ut in gaudio sempiterno meterent: cœperuntque operibus pietatis, & eleemosynis, quibus sedulo assueuerant, etiã largius præstandis uacare, fide, castitate, sobrietate, mãsuetudine, eximia charitate, erga omnes benignitate, denique uirtutum omnium splẽdore ceu clarissima cęli luminaria coruscare, omnium se mentibus & amori officiosissimè insinuare: tum quoque verbum salutis priuatim & per domos ad ipsos confluentib. prædicare, donec res suas omnes, quas eo attulerãt, misericordiæ officiis impendissent, atque ita ad extremum, Dominum Iesum publica uoce confitentes & annunciantes, seipsos, ut rei declarauit euentus, superimpenderent.

Mar. 9. S. Cucuphatis patria.

Sæuissima Christianorũ persecutio sub Diocletiano.

Porrò communicato inter ipsos consilio, beatus Felix Gerundam abiit, & illic pro Christo sanguinẽ fudit. Cucuphas autem Barcinone urbe populosissima remanens, pręter constantissimam & insuperabilem ueræ fidei prędicationem, etiam miraculis egregiè ornatus est. Non enim potuit diu in tenebris latere tantum lumen. Denique ita in omnium gratia curationum excreuit, ut nemo fideliter ab eo petens aduersum quosuis morbos & molestias remedium, non sine mora in nomine & uirtute Domini nostri Iesu Christi id consecutus sit. Dęmones etiam solo

Cucuphas Barcinone multis claret miraculis.

expulit

expulit verbo,& virtutem Christi confitentes,à credẽtium finib. exturbauit. Audiens verò hæc Galerius proconsul, milites misit, qui eum ad ipsum adducerent: ac deinde ad tribunal assistẽti dixit: Ecquod numen colis rebellis insanissime, qui, vt audio, inuictissimorum principum iussa contemnis, & maximorũ deorum omnipotenti maiestati cultum impendere non vis? Respondit sanctus Cucuphas cũ ingenti constantia: Itane mortalium omnium insipientissime ea me iubes simulacra adorare, eosq; deos colere, q̃ nõ veri Dei uoluntate, sed fraude & versutia malorum dæmonum & stultissimorum, tuiq; similium hominum vecordia & amentia inuenti & conflati sunt? Ea responsione incredibili mentis furore inflammatus proconsul, tortoribus ait, ut donec spiritum ab illo extorquerent, non cessarent atrocissimè illũ flagellare. Accedunt igitur per uices duodecim milites, & exquisita crudelitate ita eum flagellis laniant, vt diru pto corpore uiscera eius conspicerentur. Tũ uir sanctus magna uoce clamauit: Domine Iesu Christe, qui omnia tuo præcepto fundasti, qui me de limo fragili solidam substantiam & rationalem creaturam finxisti: præsta mihi seruo tuo, vt uirtutem tuam intelligens, hæc propter te & possim, & ardenter concupiscam tolerare, qui cernis omnia, & pro sancto nomine tuo cum diabolo & ministris eius, & cũ ipsius quoque carnis meæ dolorib. me certantem vides. Osten de virtutem tuam incredulis, qui nomen tuum persequuntur: ut videntes mirabilia tua, credant & cõuertantur: aut certè pereãt, & destruantur. Porrò impiissimum Galerium, qui tanta rabie sæuit in seruũ tuũ, si nõ est prædestinatus ad uitam, diuino citius gladio interfice. Cùm hæc dixisset, & milites uiderent viscera eius in terrã profusa, cæcitate percussi sunt, & Galerius Proconsul cum omnibus idolis suis, quib. electum Chrysti martyrem sacrificare cogebat, repentè consumptus est. Ipse uerò martyr, visceribus intra ventrem restitutis, dicto citiùs operatione diuina sanatus est.

Flagellis crudelissime cæditur.

His ita gestis, expansis in cęlum manib. dixit: Gratias tibi ago omnipotens Deus & mundi Saluator, q̃ es ab æterno, & permanes in omnem æternitatẽ: qui in te credentium preces nõ despicis, qui cùm sis vbique totus, mihi hic adesse dignaris: qui ea manu potẽtiæ, qua me primò psalmasti, iam denuò omnipotenti gratia instaurasti, tuiq; nominis hostes perdidisti.

Tunc verò populus omnis dedit laudem Deo, & toto pectore voces in cælum tollens, dixit: Tu es verus Deus, quem sanctus Cucuphas colit: tu es Deus, neque est alius extra te, qui facis hæc mirabilia: tu es Deus uiuus & uerus, regnans in secula seculorum, Amen.

Multi Christum confitẽtur

Tunc sanctus Cucuphas silentium indicens, cùm cessassent eiusmodi populi clamores, ait: En vosipsi videtis, quàm admirandas res faciat uerus Deus, quẽ ego prædico uobis. In illum ergò credere debetis, & illum adorare. Itaque fratres mei abiicite idola, hominum manibus facta, quibus nec uox, nec auditus, nec gustus, nec sensus ullus, nec ulla uirtus inest: quæ nec sibi possunt consulere, & sui cultores mittunt in ignem æternum.

Interea perlata sunt hæc ad Præsidem Maximianum, qui iussit, ut sãcratissimum Domini testẽ, atrocissimè uinctum, coram se sisterent. Itaq; Niloximus & Hactaaximus, uiri & potestate & crudelitate cæteris, qui erant in officio, insigniores, grauissimo catenarum pondere fatigatum, ad Maximianum Pręsidẽ perduxerunt. dixitq; ei Præses: Vndenam es tu? inquilinus ne, an peregrinus & alienigena? S. Cucuphas respõdit: Quid sciscitaris de patria & genere meo, quæ tibi Deus indicare noluit? Maximianus ait: Quem tu ergò Deum colis? S. Cucuphas respõdit: Quid ita sub dubio de Deo interrogas, quasi aut plures dii sint, aut Deus ipse dissectus sit? Equidem alium Deum nõ noui, præter eum, qui est Deus uiuus & uerus: qui fecit cælum & terram, mare & omnia, quę in eis sunt, quem corde credo, & ore confiteor, atque omni studio pręd ico. Maximianus dixit: Si uerus est Deus, quẽ tu dicis, ueniat nunc, & eripiat te de manib. meis, & de suppliciis tibi pręparatis. S. Cucuphas dixit: Quæ verò mihi parata sunt sceleśtissime? Ego & te, & patrem tuum diabolum, cum omnib. exquisitis suppliciis, quæ mihi ut satanæ administer irrogaueris, irrideo, iis planè insulto, & per uirtutem nominis Domini Iesu Christi ea despicio. Maximianus ait: Video, miser, multa te esse animi pertinacia, qui etiam maleficis artibus tuis deos nostros contriuisti. S. Cucuphas subridens, dixit: Putaui, miser, aliquam saltem in te scientiæ particulam residere: sed, ut uideo, summæ dementiæ es & extremæ insaniæ: qui cùm dereliqueris, velis nolis, Deum tuum, dæmonum statuas adoras, iisque, secundùm scripturæ diuinæ imprecationem, similis factus es, quorũ dux est diabolus princeps vester: putasq; minis frãgere te posse seruũ Dei.

Constãtia S. martyris.

Psal. 113

Tum Maximianus, satanico furore correptus, iussit beatum martyrẽ in craticula assari, & ambustum, sinapi & aceto perfundi. Sed sanctissima hostia, inuictissimus Christi miles, psallebat: Exaudi Domine iustitiam meam, intende deprecationem meam. Aurib. percipe orationem meam, non in labiis dolosis, & reliqua usque in psalmi finem.

Assatur in craticula.

Psal. 16.

Cumq; Psalmum absoluisset, ita est sanitati redditus, acsi nihil perpessus esset: pœnarum autẽ administri, ab igne consumpti sunt. Postq̃ hęc Maximianus audiuit, furorem furori adiungens, pręcepit Christi athletam ferro onustum suis adspectibus pręsentari, dixitque illi: Multa uis est pręstigiarum tuarum: sed per deos magnos, atrocissimis ego tormentis te interficiam. S. Cucuphas respondit: O uirulenta lingua diaboli, q̃d ita procaciter absq; opere minaris? Age, quod acturus es: prorsus n. nullius apud me ponderis sunt minę tuæ. Iussit ergò Maximianus ignem copiosum extra urbẽ accendi, ut sanctum Dei martyrẽ concremaret. Cumq; eum officiales cõiecissent in ignẽ, sublatis in cælum oculis, dixit: Adesto nunc mihi Domine Iesu Christe, qui in ardenti fornace trib. fidelibus pueris tuis adfuisti, & in te credentib. æternos & intolerabiles gehennæ ignes tuo sanguine extinxisti, ad quos ire non metuit impiissimus pręses Maximianus: qui perspecta modò potentia tua pudefiat. Prece cõpleta, ita ignis omnis extinctus est, ut nec tepor quidẽ incendii superesset, & uir beatissimus ab omni flammæ uapore illæsus & intactus, in has diuinæ laudis uoces erupit: Transiuimus per ignẽ & aquã, & eduxisti nos in refrigeriũ. Vbi id uidit Maximianus, pudore affectus, dixit custodibus: Ferro uinctum reducite eum in custodiam, donec excogitemus noua genera pęnarum.

Dan. 3.

Psal. 65.

Retruditur ergò sanctus Dei martyr in carcerẽ, & grauissimo ferri atque catenarum pondere onera tur. Cumq; uesperi ingrederetur in carcerem, psallebat: Dirigatur, Domine, oratio mea sicut incẽsum in conspectu tuo: eleuatio manuum mearum sacrificiũ uespertinũ. Clauso autem ostio carceris, tantus in eo splendor refulsit, ut eo conspecto, custodes carceris crediderint in Christum. Post multam uerò fidei doctrinam, beatus Cucuphas gratias agens Deo: Satia, inquit, Domine Iesu animas esurientium & sitientiũ sanguinis tui recreatione. Hęc sancto martyre orante, manè admodum transmissis apparitoribus, Maxi-

Psal. 140.

mianus eum sibi iussit præsentari, dixitq; ad eum. Adhuc perseueras in insania tua, nec uis redire ad sanitatem? S. Cucuphas respondit: Te planè obtinet insania, qui patris tui diaboli iussa capessis, nec vis cognoscere uerum Deum: tecumq; pariter hanc multitudinem perdis. Iis verbis grauissimè commotus Maximianus, dixit militib. Cędite eum uirgis ferreis & taureis, ut extermínetur caro eius. Dum autem cæderetur, suspiciens in cælum uir sanctus, cum multis lachrymis dixit: Gratias tibi ago, omnipotens Deus, Domine Iesu Christe: appropinquabit n. mihi gratia tua. Exaudi Domini preces serui tui, & pudefac impijssimum Maximianum: ut omnes, qui credunt in verum Deum, videant mirabilia tua, & corroborentur in fide sua. His dictis, uox cælitus audita est: Quicquid petieris, dabitur tibi secundum fidem tuã. Tũ beatus Martyr ita orauit: Confirma Deus hoc, quod operatus es in nobis. Corrobora cor meum, & da vires seruo tuo ad superãda tela omnia nequissimi hostis. Ego n. cognosco te uerum Deum. Quòd si iusto iudicio tuo periturus est Maximianus, fac ut celeriter intereat cum patre suo diabolo & omnib. dæmonum idolis. Iusserat autem Maximianus, ornari aras, vt dæmonibus sacrificia offerret cum pontificib. Cũque ascenso curru eò tenderet, in medio foro nutu Dei in terram decidit, crepuitq; misere, & extinctus est. Porrò idola, quib. volebat immolare, pariter collapsa, & in puluerem redacta sunt.

Taureis ceditur.

Præses Maximianus perit.

Quæ vt vidit populus, summa vocis contentione dixit: Magnus est Deus Cucuphatis, & verus est Deus Christianorum, eorumq; potentissimus liberator. S. Cucuphas ait: Tibi laus Domine Iesu Christe, tibi gratiarum actio, tibi omnis debetur honor & adoratio. Tibi Deus omnipotens gratias ago, te intus & foris glorifico, qui incredulos euertis, & te diligentes extollis. Tum Ruffinus quidam, qui ciuitati præesse videbatur, ita populum affatus est: Quid ita à paterna religione & cultu degeneratis, & hac perfidia generi vestro ignominiã affertis, relictis magnis diis, ignotum adorantes? Responderunt omnes: Cur nos hortaris illos colere, qui non sunt dii, sed opera manuũ hominum? Aequum est, in illum potius nos credere, illumque adorare, quem S. Cucuphas cõfitetur & colit. Ait autem Ruffinus ad Christi martyrẽ Cucuphatem: Improbissime, cur tantæ multitudini persuades deos maximos blasphemare, & nescio cuius Christi nomen confiteri? S. Cucuphas respondit: Nos cõfitemur uiuentem, & adoramus immortalem: vos autẽ illos adoratis, quib. nec uox, nec auditus est, perituri hauddubio cum illis in iudicio sempiterno. Tũ Ruffinus ait spiculatorib. Nunquàm hunc rebellem superabimus, nisi gladio in illum animaduertamus. Dictauit ergò hanc in eum sententiam: Cucuphatẽ aduersus principes nostros rebellem, & diis magnis sacrificare contemnentem, gladio feriri iubemus.

Mortis sententia pronunciatur ĩ martyrem.

Ea lecta sententia, spiculatores eum extra urbem abduxerunt ad locum, qui* Tianus dicitur, octauo ab urbe milliario, ut illic eum capite punirent. Orauit autem eos S. Cucuphas, ut breue precandi spatiũ ipsi præberent. Illis annuentibus, humi se prosternẽs dixit: Deus omnipotens, Domine Iesu Christe, qui fecisti omnia in uirtute tua, & regnas cũ patre & spiritu sancto: fac misericordiam cum me seruo tuo, & suscipe animam meam in pace. Scis n. Domine, ꝙ toto corde desideraui te. His dictis, caput ei amputatũ est. Porrò Christiani rapuerunt corpus eius, & cũ digna ueneratione sepelierunt octauo Calẽdas Augusti. In eo autem sepulturæ eius loco virtus Domini nostri Iesu Christi per sanctum suum martyrem petentib. benignas præbet aures, & piis precib. præstat effectum in laudem & gloriam nominis sui. Qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Capite punitur.

Passus est beatus Cucuphas pro gloriosa confessione nominis Christi, & sepultus apud Barcinonẽ octauo, vt diximus, Calendas Augusti. Inde uerò postea translatum est uenerabile corpus eius à Fulcado reuerentissimo & religioso Abbate cœnobii sanctorũ martyrum Dionysii, Rustici & Eleutherii, 14. Calẽdas Martii, in Cellam eiusdem cœnobii, quam idẽ Fulcadus in suo proprio munificentia diuinę memoriæ Caroli Imperatoris construxit, & patrouo suo eximio Dionysio tradidit: quæ quidem sita est in saltu Vosago, diciturque Lebcaha. Vbi cùm aliquãdiù ita, vt allatum erat, inhumatũ iacuisset, religiosi patris & eiusdem monasterii Abbatis Hilduini expeditiori consilio, solerti studio & ingenti desiderio (vt erat Dei & sanctorum eius amator & cultor) in crypta ad pedes beatissimi Dionysii sociorumque eius, quã idẽ Hilduinus in honorem Dei, & sanctæ atque intemeratæ eius genitricis & sanctorum omnium extruxerat, Dominicæ incarnationis octingentesimo tricesimoquinto, octauo Calendas Septembris, humatum est.

Corpus eius trãs fertur.

VITA S. GLODESINDIS VIRginis, cuius authorem quidam Codices habent quẽdam Bernardum Abbatem, alij Albertum monachum. Stylum, vbi visum est, nonnihil mutauit F. Laur. Surius.

Præfatio Authoris.

MVlta iamdiù prece sanctitatis uestrę, sorores in Christo charissimæ, me paulo immoderatius perurgente, ne q̃d vestræ negarem dilectioni, id demùm effecit, ꝙ id, quod petebatis, non modò honestum, sed etiam omninò piũ & religiosum est: idque me perpetuò recusare, cùm indignum, tum uerò etiam periculosum sentiebam. Etsi n. pares tantæ rei uires me putabam adferre non posse: at rursum animum subibat, quo difficiliora suscipiuntur propter charitatem, quæ non sua, sed quæ proximorum sunt, cogit spectare, eo faciliores per eamipsam successus obtineri. Neq; in iis rebus, quæ Dei sunt, uerendum est illi, qui eas curandas suscipit, illum propter ipsum operanti defuturum, modone fide uacillet. Cogitis itaque, ut sacratissimæ uirginis Christi Glodesindis, cui deuotas continenter excubias desertis, quæ conuersationis initia, qui totius sequentis uitę actus, quis demum è uita excessus fuerit, quantùm ex scriptis, quæ ad nostram ætatem qualibuscunq; literis annotata habẽtur, colligi liceat, stylo prosequi attẽtem. Quod sanè tam longo tempore, tam multa instantia flagitantibus uobis cùm indecorum sit abnuere, ope eiusdem præstantissimæ uirginis, Deo puro spiritui inhærentis, tum vestris quoque fretus orationum subsidiis, etsi non sine rubore quodam, ut qui proprii ingenii tenuitatẽ agnoscam, ocyus iam tandem absque longis ambagibus narrationi me accingam.

VITAE

VITAE NARRATIO.

IVLII 25

Parentes S. Glodesindis.

Temporibus * Childerici Francorum regis in Gallia Belgica, virgo Domini Glodesindis egregiis orta natalibus, patre illustrisſimo, eodemque duce clarisſimo, qui Vuintro dicebatur matre Gudila, non impari generis nobilitate: ab ineunte ætate multa uirtutum dote insignis, multisq; de se castitatis exempla præbitura, vita & moribus clara enituit. Cumq; in parentum domo in puellaribus annis integrè & omni cura ac studio esset educata, vbi tempus aduenit, quo ad nuptias traderetur, iuueni cuidam, Oboleno nomine, à parentibus ex more ſpōsa decernitur: sed Christo illam vbique protegente, non minus corpore, quàm animo, intacta seruatur. Et ò miram semper Dei miserentis erga electos eius benignitatem & custodiam. Cùm post deſpōsationem iuuenis virginem, ut fit, à parentibus accepisset, domum eam cum grandi frequentia, nuptias paraturus, abducit. Sed quia sancta uirgo cælesti sponso iam corpus, & animam suam consecrauerat, non sine nutu Dei iubente rege euocatus iuuenis, ad palatium eius cum festinatione contendit. Vbi eò peruenit, multis ei nefariis illatis criminibus, rex grauiter in eum commotus, arctæ eum custodiæ iussit tradi, & integro anno, ità ut dignus erat, carceris squallore confectus, eductus tandem, lata in eum sententia, capite plexus est.

Sponsus eius capite punitur

Ità sancta virginitas, dum totis viribus carnalem respuit voluptatem, cunctamque gloriæ temporalis pompam pro nihilo ducit, Domino Iesu Christo, quem omnibus rerum labentium præferebat illecebris & oblectamentis, pro ipsa decertante, cui vni, vt semper optauerat, corde & corpore inhærebat, læta & uictrix de corruptione triumphat.

Respuit alterũ sponsum.

Sed neque sic tamen aduersæ potestatis defecere doli & machinæ. Pater, nece sponsi prioris accepta, puellam venerabilem rursus compellit cogitare de nuptiis. Illa uerò, quæ iam sponsum Christum ipsis animi medullis imbiberat, modis omnibus recusat, nec animum semel uirtuti addictum, qualibet inductione ad consensum inclinari sustinet. Iam aduentabat dies, quem parentes nouis nuptiis præstituerant, & sancta uirgo præ eius specie, quem oculis interioribus incorruptibilem, immarcescibilem, immortalem contemplabatur, nouum sponsum, post paululũ putredinem & uermem futurum cogitans, patre piè contempto, ad Dei & sanctæ matris Ecclesiæ perfugium se recepit. Erat patri eius soror memorandæ sanctitatis, * Rodindis nomine, apud Treuiros propter religionis famam celeberrima. Ad eam pater volebat Glodesindim secum adducere, vt vel eius persuasione animus puellæ emollitus, paternis non detrectaret parere consiliis. Sed quid contra lumen æternitatis cæca molitur insantia? Sancta uirgo, post habitis paternis iussis, Metim Mediomatricum vrbẽ, populis, potentia & antiquitate memorabilem, profecta est. In ea vrbe basilica habetur beatisſimi protomartyris Stephani, multis miraculorum signis illustris. In eam ancilla Christi, cùm iã res propè ad vim spectaret, ingressa, intra altare & confessionem, vbi cum eiusdem præclari martyris sanguine, plurimorum Sanctorum reliquiæ continentur, se profugam abdidit.

** Rothisda.*

Fuit Metim, & intra ecclesiam latitat.

O seculis omnibus castitatis studium meritò efferendum. Quò. n. fluxa mortalitas, natura p peccatum uitiata trahente, captiua descẽdit: hoc puella, spiritus uigore ipsam fortiter retinente, quasi immanis præcipitii uoraginem perhorrescens, cùm non pateret alia euadẽdi uia, fugæ præsidium captauit. Nec sanè infimæ sortis, non egeni aut q̃libet è plebe erãt, qui cogerent. Nimirùm Dux præpotens pater erat, qui & ipsis locupletibus terrori esset, & eum cohors minax & terribilis stipantium satellitum comitabatur. At uirgo pudicè mori paratior, quàm florem virginitatis & clarisſimæ integritatis splendorem prodere, nec minis concussa, nec blandimentis illecta, tanquàm in portu tutisſimo interrita manebat. Discant uirgines præsenti exemplo, non pulcherrimũ ipsis esse maritalibus implicari uinculis: nec possessionum amplitudine, nec seruorum ancillarumque gregibus, non ornamentorum diuersi generis apparatu, non quorumcunq; obsequentium cuneis delectentur: maximè quòd sciant hęc omnia uariis casib. non sine multo dolore, si sint amata, posse eripi, nec quicquam ex iis sequi aut comitari à corpore excedentes, morte omnia dissipante. Quin potius beatæ integritatis, Deo angelicisque agminibus unicè charæ, præ omnibus mundi huius uilibus & caducis oblectamentis, sancto & immaculato ferantur desiderio, illius eximia pulchritudine illectæ.

Parentes eã persequuntur fugientẽ.

Sed ut cœpta prosequamur, parentes puellam fugientem e uestigio insecuti, tum eius facto obstupefacti, tum ira inflammati, pręsertim quòd sponsalium administri se delusos conquesti, acrioris doloris stimulis urgerentur, ancillam Christi ex sacro perfugii loco omni arte adhibita extrahere conabantur. Itaque fit iugis ante fores ædis sacræ pernoctatio, intenta diù noctuq; obseruatio, ut qualibet fortasſis oblata facultate, vi eam posſint abducere. At puella venerabilis, robusto spiritu animoque obfirmato immobilis perseuerans, sacrosancto adhærebat altari, nec vlla inde ratione uel puncto temporis aliquatenùs potuit auelli: & quod dictu mirum est, sex perpetuos in ecclesia dies permanens, nõ modò nusquàm egressa est, sed etiam omni prorsus cibo potuq; abstinuit.

Sex dierũ inedia

Psal. 135 & 144.

Verùm is, qui dat escam omni carni, & implet omne animal benedictione: famulam suam humanis frustratam, diuinis recreauit alimentis, eamque precib. assiduis cælo intentam, angelica refectione sustentauit. Intereà tam constanti fide perseuerantię suæ remunerationem exigente, lux gratisſima diuinæ consolationis repentè emicuit, quæ omnem illam mœroris nubem dissiparet. Instante enim iam die septimo, qui erat Dominicus, vir quidam vultu angelico, duobus pueris famosisſimis sequentibus, sub omniũ conspectu aduenit, partemq; altaris, qua uirgo sacratisſima pudoris tuendi causa celabatur, recta ingressus, velamen, quod est sanctę religionis specimẽ, cunctis cernentibus, in eius caput imposuit. Moxque cũ duobus pueris ab eorum oculis sublatus, rei magnitudine & nouitate omnium animos obstupefecit, atque adeò propè mentis inopes effecit, ut neq; proloqui quicquam, neq; quinam aut vndè illi essent, qui eò aduenerant, sciscitari possent. Cùm uerò ea uisione ablata, ad se rediissent, & sanctam uirginem ità velatam conspicerent, facilè animaduerterunt angelos illis apparuisse, totumque, quod viderant, diuinitus fuisse. Itaque non se vltra opposuere uirgini, sed ad eius uestigia humi prostrati, omni feritatis tumore in supplices gestus mutato, pro irrogatis iniuriis veniam petierunt. Nec uerò apud eius animum, cui spiritus pietatis & rex mansuetudinis pręsidebat, difficilis fuit ea uenię impetratio: sed confestim perinde ac si nihil esset perpessa molestiæ, in integram cũ parentibus & cæteris gratiam rediit.

Diuinit ei sacrũ uelamen imponitur & ita cessant ei molestiã exhibere parentes.*

Attendant hìc uirgines, & castitatis thesauro discãt nihil Deo gratiùs, nihil angelis familiariùs. Virginitati Christus inter omnia adest discrimina: spiritus

tus cælestes, ut sponsæ Imperatoris sui, deuotissimi obsequuntur. Ea sola agnum vbique sequitur, immaculata immaculatum: quantoque ei arctiori necessitudine coniungitur, tanto in precibus suis propensius exauditur. En quàm præsto huic ancillæ suæ gratia illa inæstimabilis adfuit. Verè propè est Dominus omnib. qui obtinuerunt cor: & prope timentes eum salutare ipsius. Quo uerò ore tum eam putas in laudes sui eripuisse creatoris? aut cuiusmodi uoce hymnũ inæstimabili cum iubileo fudisse, cùm oculos illius lucis inuisibilis tam placidè in se coniectos, & aures illas secretissimas voci suæ tam celeriter admotas, tã que facili uia preces suum habuisse effectum cognouit, idque adeò, ut angelum Dei sub ipsis mortalium oculis ad se exhilarandam & consolandam præpotenti maiestate aduenisse gratularetur? Nimirum iã sponsa cælestis regis effecta, prophetica exultatione dicere poterat: Induit me Dominus uestimento salutis, & indumento iustitiæ circundedit me. Itemq; voce uniuersæ Ecclesiæ, ex utroque sexu collectæ, uni capiti suo dicere gratulabunda: Sicut sponso imposuit mihi mitram, & sicut sponsam ornauit me ornamento (vel mundo.)

Apoc. 5. *Psal. 33.* *Psal. 84.* *Esa. 61.* *Ibid. Iuxta 70.*

Cùm ergò, ut diximus, sancta virgo uiscerib. pietatis affluens, cunctis ipsi paulò antè infestis libenter ignouisset, & parentibus deinceps comiter se submisisset, ad supradictam amitam suam * Rothildã, magnæ probitatis fama insignem, quam tum, cùm de se cundis nuptiis ageretur, fugerat non mente cõtumaci, sed pudori metuens, in gratia percepta non minimum fiduciæ gerens, Treuiros spontè contendit. Ibi verò pro modo conuersationis tempore non multo exacto, cunctis bonorum morum studiis ad cælestis disciplinæ & æqui ac honesti pręscriptum plenissimè imbuta, urbem propter diuina patrocinia ipsi amica Metim repetiit, atque illic quamprimùm vitę arctioris institutum, cui iampridem sanctus eius spiritus toto pectore inhiabat, ancillarum Christi grege collecto, magno studio complexa est. Est intra eius urbis mœnia locus quidam, hæreditario iure tunc parẽtũ eius ditioni subiacens, religioso uiuendi instituto admodum opportunus. Eum sancta uirgo dono dari sibi petiit, diuinis vsibus applicandum. Non est negatum ei, quod petiit, moxque puellarum Dei monasterium, in hunc vsque diem insigne, multa operis elegantia construxit, sed elegantiori uirtutũ decore pręclare gubernauit. In quo usque ad centenarium numerum Christo famulantes collegit, quibus etiã omni sedulitate inuigilauit.

** Rotlindem. * Rodindem.* *Cõstruit monasterium, & multis illic præest virginib.*

Quæ vero eius ibi deinceps in sancto certamine cõuersatio fuerit, quæ omnis generis spiritalis profectus accessio quotidiana, quo disciplinę rigore seipsam continuerit, & cæteris, quibus dux cælestis itineris facta erat, in se, quod sequeretur, exhibuerit, sicq; eis potiùs, q̃ sibi, uixerit: id ego sanè cogitandũ aliis relinquere, q̃ scripto prosequi, malim. Nam attẽtiùs consideranti perspicuum fit, sanctam uirginẽ ob oculos cordis semper uersantem cælestem illam & angelicam visitationem, non minus opere exteriori strenuam, q̃ spiritu feruentem, fuisse. Denique cùm monasterium illud totidẽ annis, quot dieb. in mirabili inedia in ecclesia durauerat, feliciter gubernasset, Deo hominibusque chara, uita quoquẽ & miraculis insignis, in proposito sanctitatis cursu fideliter peracto, coronam iustitiæ perceptura à Domino, spõsoque diù desiderato in cælesti thalamo socianda, immaculata ab hoc seculo migrauit. Totũ uitę suæ spatium triginta annis fertur confecisse. Nec id quicquã sanctitati eius derogare debet, cùm q̃cquid fructuũ annosę senectuti fuerit accessurum, nihil indè breui consummata iuuentus diminuerit. Vt n. in Sapientię libro habetur, Cani sunt sensus hominis, & ętas senectutis uita immaculata. Quin potius magno Dei munere, iusti in æternam quietem recipiendi, mundo prouidè subtrahuntur, ne uidentes mala, quæ fiũt sub sole, aut ab æternis retardẽtur deliciis, aut uitiis mortalis uitæ, quorum ipse quoque noxius est cõspectus, contractu assiduo corrumpantur. Raptus est, inquit Sapientia, ne malitia mutaret sensum eius, aut fictio deciperet animam illius. Funus uirginis debito honore curatum est, & ex more ab ea in illo monasterio iamindè ab initio instituto, ad sanctorum Apostolorum basilicam haud procùl ab urbis mœnibus uersus meridiem exportatũ, atque illic in crypta admodum depressa ad sinistrum latus depositum est. Ità. n. ipsa uiuens iusserat, quòd per id tempus sanctarum eius loci puellarum cœmiterium in Apostolorum ecclesia esset, & necdum corpus gloriosissimi cõfessoris Christi Arnulphi, quem post multa inde tempora magnis uitæ & uirtutum insignibus enituisse constat, eadem ecclesia augusto, ut nunc cernitur, tumulo suscepisset. Vnde etiam posteà nomen illi ecclesię impositum est, nec ullius alterius Sancti præterq̃ ipsius beati antistitis, apud uulgum illic memoria notata est. Mansit autem sacræ uirginis uenerabile pignus annis circiter uigintiquinque in eodem loco humatum, spiritu inter præmia æternitatis, omni iam tẽporis mutabilitate subacta, illi, qui verè solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem, adhęrente, uitaque immortaliter & immutabiliter cum illo perfruente, cui immortali, inuisibili, soli Deo honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Abit ĩ cælos. *Sap. 4.* *Ibidem.* *Ex hoc loco conijcio, ĩ principio historiæ mẽdosè legi Childericum regẽ.* *1. Tim. 3*

MARTYRIVM S. HYACINTHI

Ex MS. Codicibus, quibus adstipulantur antiquiss. Martyrologia. Stylum non nihil hincinde elimauit F. Laur. Surius.

IVLII 26

SAnctum Hyacinthum Luxurius tradidit Leontio consulari. Eũ ergo intromissum sub præconis uoce interrogauit Leõtius: Ecquis uocaris: Seruus es, an ingenuus? Hyacinthus dixit: Seruus sum. Cõsularis Leontius ait: Cuiusnam? Hyacinthus respondit: Domini mei Iesu Christi. Leontius dixit: Domini nostri Imperatores iusserunt, ut qui nolint sacrificare diis, eos diuersis pœnis & suppliciis afficiamus. S. Hyacinthus ait: Pœnæ uestræ diuersæ esse possunt, æternæ esse non possunt. Itaque cùm non tam diuersa ego supplicia timeam, quàm æterna: nec te audio iubentem, nec tuum principem comminantem. Hodiè enim ira uestra & exardescit, & euanescit: & cùm eritis uita functi, deinceps nihil eritis. Tũ Luxurius exclamans, dixit ad Leontium: Audis Hyacinthum cum principum iniuria verba iactantem, & adhuc cessas eum pœnis subdere? Leontius consularis respondit: Ecquænam in eum ferenda sententia est? Luxurius ait: Vt comburatur igne, & deinde corpus eius in torrentem præcipitetur. Beatus Hyacinthus dixit: Me quidem igne concremasti, at aqua, quæ me regenerauit, quasi filium suum ex se renatum suscipiet: ipsaque mox martyrem me efficiet, quæ priùs fecit Christianum. Te autem, Luxuri, hodiè comedet coluber, ut cognoscat omnis hęc regio quòd uindicet Deus sanguinem serui sui, quem tu iussisti ignibus concremari, & pro tua libidine in aquas iactari.

Egregium responsum martyris.

Cùm

Ab igni & aqua nihil læditur.

Cùm ergò in ignem missus esset beatus Hyacinthus, illo quidem die nec ignis, nec aqua illi potuit præualere: sed confestim extinctus est ignis: aqua verò, in quam coniectus fuit, ad litus incolumen eiecit, in quo Luxurius iacebat, totus inflatus ab ictu serpentis. Equo enim sedens, solus properabat ad sumendum prandium in villa. Cumque arborem prætervcheretur, inter collum & capitium tunicę eius coluber illapsus, ventrem eius suis morsibus lacerauit, ad cor vsque pertingens. Iacens verò ità tumefactus, priusquàm spiritum redderet, vidit oculis suis iuxta aquas deambulantem martytem Christi, & ità psallentem: Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Nunciantur hęc consulari Leontio, & ille mittit spiculatorem cum permultis militibus, ut eum compræhendant, capitalem in eum sententiam subitò pronuncians. Duxerunt ergò eum milites non longè ab vrbe, illicque eum gladio percusserunt. Porrò matrona quædam religiosa, Iulia nomine, veniens ad vrbem Romam, nocte cum seruis collegit corpus eius, & in primis honorificè sepeliuit in prædio suo, quod erat in eodem loco: vbi etiam cubiculum sibi construxit iuxta sepulcrum beati martyris: vbi consequuntur beneficia omnes credentes in Christum: qui regnat in secula seculorum, Amen.

Luxuriũ lacerat coluber.

Psal. 65.

S. Hyacĩthus capite plectit.

DE BEATISSIMA ANNA, CHRISTI auia opusculum conscripsit Iohannes Trittenhemius Abbas, ad quod lectorem remittimus. Extat de eadem etiam Sermo Fulberti Episcopi Carnotensis, ante quingentos annos conscriptus. Nemo mirari debet, de matrona sanctisima tã parùm inueniri, cùm vix pauca de incomparabili virgine Maria eius filia, multisque alijs præcipuis Sanctis, habeamus.

DE SEPTEM MARTYRIBVS, QVOS Dormientes vocant, ex Gregorio Turonens. De gloria Martyrum Lib. 1. Cap. 95.

IVLII 27

** ratio.*

SEptem germanorum, qui apud urbem Ephesum requiescunt, hæc est * historia: Tempore Decii Imperatoris, cùm persecutio in Christianos ageretur, septem viri compræhensi sunt, ducti coram principe, horum nomina hęc sunt: Maximianus, Malchus, Martinianus, Constantinus, Dionysius, Iohannes, Serapion: qui diuersis verbis tentati, vt cederent, nequaquàm acquieuerunt. Imperator verò pro elegantia eorum, nè in momento perirent, spatium tractandi indulget. At illi in vnam se speluncam condunt, ibique per multos dies habitauerunt. Egrediebatur tamen unus ex eis, & comparabat victus, & quæ necessaria erant, exhibebat. Reuertente autem Imperatore in eandem ciuitatem, isti petierunt à Domino, ut eos ab hoc periculo dignaretur eruere: factaque oratione, prostrati solo, obdormierunt. Cumque imperator didicisset eos in hoc antro morari, nutu Dei iussit os speluncæ magnis lapidibus oppilari, dicens: Ibi intereant, qui diis nostris immolare noluerunt. Quod dum ageretur, quidam Christianus in tabulà plumbea nomina & martyrium eorum scribens, clàm in aditu cauernę, priusquàm oppilaretur, inclusit.

Eorũ nomina.

Post multorum uerò annorum curricula, cùm, data ecclesiis pace, Theodosius Christianus obtinuisset imperium, surrexit hæresis immunda Sadducæorum, qui negant resurrectionem futuram. Tunc quidam ciuis Ephesius, dum caulas ouibus secus montem ipsum facere destinat, ac lapides diuoluit ad coaptanda earum septa, ignarus quæ agerentur introrsùm, patefecit ingressum eius, non tamen cognouit arcanum, quod habebatur intrinsecùs. Dominus autem immisit septem viris spiritum vitę, & surrexerunt: putantesque, quòd una tantùm nocte dormissent, miserunt puerum vnum, qui cibos emeret. Cumque veniens, supra portam ciuitatis vidisset Crucis gloriosæ signaculum, audissetque per Christi nomen iurare populum, obstupuit: prolatisque nummis, quos à tempore Decii habebat, à mercatore comprę henditur, dicente sibi, Quia absconditos antiquitùs thesauros reperisti. At ille negans, deducitur ad Episcopum ac iudicem ciuitatis. Cumque ab his argueretur, compellente necessitate, absconditum mysterium reuelauit, & deduxit eos ad speluncam, in qua uiri erant. Cumque ingrederetur Episcopus, inuenit tabulam plumbeam, in qua omnia, quæ pertulerant, habebantur scripta: locutusque cum eis, nunciauerunt hæc cursu rapido Imperatori Theodosio. At ille ueniens, adorauit eos pronus in terra: qui tali colloquio cum eodem vsi sunt principe.

Hæresis Sadducæorũ tẽpore Theodosiu iunioris.

Reuiniscunt 7. fratres.

Surrexit gloriose Auguste hæresis, quæ populum Christianum à Dei promissionibus conatur auertere, vt dicant non fieri resurrectionem mortuorum. Ergò vt scias, quia omnes, iuxta Apostolum Paulum, repręsentandi erimus ante tribunal CHRISTI, idcircò iussit nos Dominus suscitari, & tibi ista loqui. Vide ergò, nè seducaris, & excludaris à regno Dei. Hęc audiens Theodosius Imperator, glorificauit Dominum, qui non permisit perire populum suum. Viri autem iterùm prostrati in terram, obdormierunt. Quibus cùm Theodosius Imperator sepulcra ex auro fabricare uellet, per uisum prohibitus est, nè faceret. Viri autem usque hodie palliolis sericis aut carbasinis cooperti, in ipso loco requiescunt. Quod passio eorum, quam Syro quodam interpretante, in Latinum transtulimus, pleniùs pandit.

Theodesius Imp. cũ eis loquitur.

2. Ca. 5.

Obdormiunt in Domino.

DE IISDEM EX SIMEONE METAPHRASTE, qui hanc habet inscriptionem: Comentarij septem adolescentium, qui Ephesi dormierunt.

IVLII 27

TEnente Decio Romani Imperii principatum, accidit, ut ipse ex Cartagena ciuitate in Ephesum, multo furore percitus, descenderet. Tunc omnis finitima regio in eam vrbem conuenit, ut vanis & falsis diis immolaret. Eorum uerò, qui Christi fidem sequebantur, ecclesiæ dispersæ sunt. Christiani enim tam sacerdotes, quàm laici, metuebant tyranni adspectum. Qui cùm ingressus esset Ephesum, animo elato in media urbe cœpit idola erigere: cumque illis totus esset addictus, præcepit vrbis optimatibus, ut vanis illis diis secum unà victimas offerrent. Itaque victimarum sanguine loca illa replebantur, & omnes turbę vndique ad idolorum, quæ erant Ephesi, celebritatem confluebant. Fama enim per fines illius regionis diuulgabatur, quòd scilicet victimarum nidor ex urbe media in altum prosiliret.

Feruor Decii Imper. erga cultũ dæmonum.

Cùm igitur diē feſtum ſuorū deorum Decius ageret, atq; ipſius iuſſu uniuerſa multitudo ob eam celebritatem ad templa idolorum,quæ erant Epheſi,ex omnibus locis impigrè conflueret,ac diis libaret,cumq; tota illa vrbs ſacrificia redoleret,fideles homines triſtes erant,iidem & ab idolorum cultoribus opprimebantur. Itaque partim perſequentium ora fugiebant,nè comprehendi poſſent:partim ſeſe occultabant. Tribus autem diebus poſteà Imperator edictum propoſuit,vt Chriſtiani omnes caperentur:quo tempore gētiles ac Iudæi vrgebant milites. Paſsim igitur Chriſtiani homines trahebantur ad turbas,quæ in vnum locū conuenerant, vt unà cum Imperatore idolis ſacrificarent. Tunc nonnulli tormenta formidantes, excidebant à fide,& coram turba illa miſeri ad idolorum ſacrificia decidebant. At qui ex animo Chriſti fidem ſequebantur, cùm audirent aliquos lapſos fuiſſe, illorū caſum magnoperè dolentes, miſerorum hominum animas lugebant,qui propter metum ad idolorum ſacrificia delapſi fuerant. Quicunque verò ex eorum numero in Chriſti fide ſtabiliores inuenti ſunt, mētem atq; cogitationem firmam conſeruantes, neque tyranni minas extimeſcentes, ſed nequiſsimi diaboli tela ſuis corporibus libenter excipientes, cruciatus omnes forti animo perferebant.

Chriſtiani fuga et latebris ſe tuētur.

Chriſtiani quidā deficiunt.

Itaq; ſanctorum martyrum carnes multis varijsq; tormentis lacerabantur, ità vt ex illorum vulneribus multus ſanguis deflueret. Quorum corpora in vrbis mœnibus ac turribus ſuſpendebantur:capita verò palis affixa,erigebantur ante portas. Itaq; corui, vultures, & eiuſmodi aues,mœnia illa circundantes,ſanctorum martyrum carnes dilaniabant. Quæ res Chriſtianis hominibus mœrorem afferebat. Tale tantumq; certamen propoſitum erat his, qui Chriſti fidem confitebantur. Tales erāt minæ terroris plenę,omnibus planè formidoloſæ:tales ærumnæ, lapides ferè ipſos cōmouentes. Sanctorum martyrum cadaueribus, vrbis plateæ coarctabātur. Flebant autem fideles,quòd ſancta illa corpora in terris deiecta, viderēt à uolucribus lacerari. Quæſo,quodnam facinus tantoperè dolendum? Quæ cędes ſic immanis & acerba? Tunc Chriſtiani homines, manibus in cælum erectis, precabantur Deum,vt eriperētur è manibus Tyranni. Patres filios, filii patres abnegabant. Calamitates ipſæ amiciſsimos viros à ſe viciſsim diſiungebant. At * Maximilianus, Iamblicus, Martinus, Iohannes, Dionyſius, Exacuſtadius & Antoninus, ſimul uerſantes, omneſque pariter in Chriſti fide ſtabiles,& Chriſti paſsiones in corporibus ſuis geſtantes, cùm viderent quæ quotidiè contra Chriſtianos efficerentur, fletu, gemitu, ieiuniis ac precibus aſsiduè ſe communiebant. Erant autem illuſtriū virorum & optimatium vrbis filii.

Multi atrociter cruciātur

Vide vt ſe cōmuniāt aduerſus perſecutionem.

Cùm verò Imperator turbas Gentilium ad inaniū idolorum ſacrificia cōgregaſſet, tunc ſancti viri, quos paulò ante nominauimus, in vnum locum conuenerunt, ſimulque ad Chriſtianorum eccleſiam ingreſsi, proſtrauerunt ſe in terram,& puluere capita ſua conſpergentes, ante Deum gemitus & lachrymas effundebant. Quod cùm facerent, obſeruati ſunt à ſpeculatoribus quibuſdam, ꝙ ſcilicet tempore illo, quo ſacrificia diis offerebantur, ipſi ad Chriſtianorum eccleſiam ſecederent. Cumq; ſinguli diligenter exquirerentur, vt diis ſacrificarent, acceſſerūt qui homines illos obſeruauerant,& Imperatori dixerunt: Viuas, Imperator, æterno tempore. Tu eos, qui longè abſunt, cogis ſacrificiis præſto eſſe, & qui propè ſunt, contemnunt Imperiū tuum, & iuſſa tua pro nihilo faciūt, Chriſtianorum obſeruantes religionē. Erat autē * Maximilianus ipſe Præſidis filius, itē alii cum primis illuſtres in exercitu. Tunc Decius Imperator ira percitus, illos ad ſe vinctos duci iuſsit. Quibus ductis, Quare, inquit, nō permanſiſtis nobiſcùm, vt diis ſacrificaretis, qui totū orbem terrarum ad ſibi obediendum conuocarunt? Accedite igitur, & debitū diis ſacrificiū offerte, quēadmodùm omnes facere conſueuerunt. Tunc * Maximilianus reſpondit: Habemus, Imperator, Deū in cælis habitantē, cuius gloria cęlum & terra plena eſt, cui ſacrificiū confeſsionis noſtræ offerre ſoliti ſumus, atque noſtrarum orationū libamine coram Deo exultamus omni tēpore. Nos enim nidorem ac fumum veſtrorum ſacrificiorum iſtis idolis non offerimus, quādoquidem noſtras animas labefactare nolumus.

His auditis, Decius non ampliùs loqui voluit, ſed iuſsit militares zonas ab eis auferri. Cuius rei cauſam eſſe dixit, ꝙ deorū potentiæ aduerſarios ipſos depręhenderat. Præterea illos à deorum munificentia repellēdos, atq; ab Imperii militia procul arcēdos eſſe decreuit, quoad opportunè de illorū religione inquirere poſſet. Non.n. æquum videri ſibi, aiebat, illorū iuuentutem tormentis cōſumi: itaque miſericordia motū, temporis ſpatiū ſe illis concedere, vt intereà reſipiſcerent, ad deos reuerterentur,& uiuerent. Hæc dixit Imperator,& ꝑcepit ferreis vinculis illorū colla exui, atque à ſuo conſpectu remoueri. Tunc Decius in alias vrbes profectus eſt, vt faceret quæ in animo habebat, eo tamen conſilio, vt Epheſum repeteret. Itaque ſanctis viris, quos diximus, conceſſum fuerat ab Imperatore, vt per aliquot dies libere uerſari poſſent.

Militares zonæ auferuntur 7. martyribus.

Cùm igitur opportunū tempus inueniſſent, & in Chriſti fide perſeuerare conſtituiſſent, iuſtitiæ operibus incumbebant: cumq; aurum & argentū ex paternis facultatibus collegiſſent, pauperibus multā pecuniam diſtribuerunt: & inter ſe conſilium ineuntes, viciſsim ſe his uerbis adhortabantur. Secedamus parūper ab hac vrbe,& ſubeamus ſpeluncā illā magnā, quæ vergit ad Orientem. Illic quietè uiuētes, Deum noſtrū attentis & aſsiduis precibus oremus, vt tales effici poſſimus, qui ante Tyranni adſpectū conſtanter ſtare valeamus: neq; deſinamus Dei gloriā collaudare, vt Deus ipſe ope ſua nos adiuuet, quò rectam eius confeſsionē ſeruemus, coronamq; illam incorruptā his paratā, qui eius fidem cuſtodiunt,& Chriſtū agnouerunt, accipere poſsimus. Itaq; cùm tantū argenti ſumpſiſſent, quātum illius ad ſumptum ſatis eſſe poſſet, aſcenderūt in ſpeluncā in monte ſitā, (mons Ochlon appellaẗ) quo in loco multos dies tranſegerunt, Deum ipſum orantes, & ſalutem animarum ſuarum ſemper ab eo poſtulantes. Iamblico aūt, qui omnibus aliis erat natu minor,& obeūdis miniſteriis aptior atq; expeditior, impoſitū fuit negociū, ut in vrbē deſcēderet, & ſi quid fieri opùs eſſet, ipſe faceret. Erat aūt iuuenis ille valdè prudens. Itaque cùm ad vrbem deſcendebat, nè agnoſci poſſet, veſtem mutabat, & unus aliquis e numero mendicorum videbatur: cumque pecuniam ſecùm haberet, partem aliquam pauperibus diſtribuebat: dabat etiam operam, ut ſubauſcultaret, quidnam de Imperatore diceretur.

Abdunt ſe in ſpeluncā 7. martyres.

Poſt aliquot dies rediit Imperator Decius in vrbem Epheſum: & ſtatim iuſsit optimates cum his, qui Achillidem ſequebantur, & aliis, qui erant illic, ſacrificia uanis idolis offerre: de falſis enim diis ſuis erat valde ſolicitus, cùm eorum uanitatem non cognoſceret. Quamobrèm Chriſtianę fidei ſectatores timore magno afficiebantur. Hæc cùm Iamblicus audiuiſſet, egreſſus eſt ex urbe, paucos panes ſecùm ferens, & ad montis ſpeluncam, ubi erant ſocii, reuerſus eſt. Narrauit Imblicus, quæ in Tyranni palatio ad eius ingreſſum audiuerat,& quemadmodùm quæſiti fuerant & ipſi, vt vnà cùm aliis ciuibus, præſente Imperatore, ſacrificarēt. His auditis, timuerū: illi, & mul-

& multo cum gemitu ac lachrymis DEVM precati sunt. Apposita est igitur illis mensa, & panes, quos Iamblicus emerat, vt cibum sumerent, & ad Tyranni certamen sustinendum promptiores fierent. Consedere igitur in media spelunca, & sole Occidente cibū sumpserunt. Cùm verò tristes sederent, & inter se colloquerentur, dormire cœperunt: erant enim eorum oculi propter mœrorem grauati.

Obdormiunt in speunlca.

At clemens & benignus DEVS, qui seruis suis semper prouidet, fecit illos mortis genus quoddam obire, vt per eos miracula quædam opportuna fierēt. Itaque cùm sopore omnes correpti essent, in terra iacentes obierunt, animas suas Deo reddentes, & diuinam gloriam concelebrantes. Argentum autem, quod habebant in suis marsupiis, apud illos eo in loco, in quo iacebant, remansit. Postridiè manè Imperator inter optimates iussit iterùm septem illos adolescentes requiri. Qui cùm non inuenirentur, ad optimates conuersus: Magnoperè, inquit, doleo propter adolescentum illorum calamitates, eo quòd illustribus & claris parētibus orti sunt. Opinor enim illos, arbitratos imperii nostri maiestatem sibi valdè iratam esse, propter pietatis nostræ religionem ab eis violatam, aufugisse. Sed Imperii nostri benignitas nō succenset his, qui resipiscunt, & ad deorum nostrorum clementiā animos reducunt. Hęc dixit Imperator. Cui optimates responderunt: Quòd ad illos adolescentes pertinet religionis desertores, Imperii tui maiestas nequaq̄ doleat, neque resipuisse illos arbitretur, adhuc enim in pristina sua ignorantia perseuerant, & vt audiuimus, eo ipso tempore, quod ipsis præscriptum fuit ad mutādum consilium, pertinatiores facti, obstinatam voluntatem retinent. Itaque argentum & aurum pauperibus per vrbis plateas dispositis distribuerunt, neq; amplius quisquam eos vidit. Si placet igitur maiestati tuę, parentes illorum capiantur, & tormentis cogantur dicere, vbinàm eorum filii lateant.

Hęc audiens Imperator, ira percitus iussit adolescētum parentes accersiri. Quos cùm præsentes vidisset: Et ubinàm, inquit, sunt filii vestri, Imperii & iussorū nostrorum contemptores? Propterea uos etiam insolentiæ ipsorum causa interfici iubeo. Tunc illi dixerunt: Precamur te, benignissime Imperator, vt nostram causam audias. Nos Imperii & maiestatis tuæ iussa non violauimus, neque propitia deorum numina deseruimus. Quarè igitur nos illorum, qui desertores sunt, causa moriemur? Quod uerò ad argentum & aurum pertinet, illi à nobis pecuniam subripuerūt: quam cùm pauperibus distribuissent, aufugerunt in montem, & ibi delitescunt in spelunca. Siue igitur viuant, siue mortui sint, nos ignoramus. Hæc audiens Imperator, viros illos dimisit, & multùm secùm cogitabat, quidnam faceret adolescentibus. Benignus autem DEVS in eius mentem iniecit, vt speluncæ illius aditum lapidibus obstrueret, quo sanctorum martyrū corpora sepulta illic iacerent, neque sanctæ reliquiæ amouerentur, sed vsque ad resurrectionem ipsam seruari possent.

Decii in illos sententia.

Decius ergò Imperator sententiam contra illos adolescentes talem pronunciauit: Quoniam nostris edictis parere noluerunt desertores adolescentes, & nostrorum deorum numen contempserunt, propterea & ipsi benignitate nostri imperii priuentur, neque amplius in conspectum hominum appareant. Quamobrem speluncæ aditus saxis magnis obstruatur, & sigillorum munimine imprimatur, vt uiui obruantur, & in eiusmodi carcere moriantur. Existimabat enim tam Imperator, quam tota ciuitas, adolescentes illos adhuc viuere. Theodorus verò & Barbus, qui fuerant à cubiculo Imperatoris, & ministri admodùm fideles, cùm essent & ipsi Christiani, propter persecutionem sese occultauerant. Tum inter se ità dicebant: Scribamus martyrium septem adolescētum in plumbeis tabulis, quoniam propter Christi fidem mortui sunt, & martyres facti sunt. Quæ autem scripserimus, in æreis loculis reponamus, & loculos ipsos sigillo munitos, inter lapides, qui sunt in eo loco, ponamus: (fortassis enim Dominus ante nouissimi aduentus diem Martyres visitabit) vt si quo tempore spelunca hæc patefacta, & sanctorum martyrū corpora in apertum prolata fuerint, ex literarum monumentis illorū facta disci possint. Fecerūt igitur Theodorus & Barbus, quod inter se communicauerant.

Temporis interuallo mortuus est Decius Imperator, & tota ætas illa interiit. Successerunt autem Imperatores suo quisque tempore, quoad Theodosius Imperator sceptrum tenere cœpit. Qui cùm religiosè & Christianè imperaret, surrexerunt quidam hæretici, qui negabant mortuorum resurrectionem, quam Christus ipse in sua sancta ecclesia firmiter credi voluit. Milites enim quidam idolorum cultores, cùm in palatio Imperatoris versarentur, apertam persecutionem aduersus aliquos apud Imperatorem commouerunt. Quinetiam episcopi quidam rectas Dei semitas peruertere cupientes, in ecclesiis multarum præuaricationem erant authores. Quorum princeps & malorum omnium caput habebatur Theodorus Aegiensium episcopus, simul cum iis, quos secùm habebat: qui ne nominari quidem debent, cùm Dei ecclesiam persecuti fuerint. At Imperator Theodosius in dies magis perturbabatur ac dolebat, cùm sanctarum ecclesiarum fidem fluctuantem videret. Itaque à Deo ipso eius mali curationem poscebat. Erant enim, qui dicerent mortuis hominibus consolationem nullam futuram. Alii affirmabant corpus vetustate consumptum, ipsum quidem consolationem nullam habiturum, sed solam animam immortalis vitę participem futuram. Eiusmodi homines vanis opinionibus decepti sic errabant, neque animaduertebant infantem puerum nunquàm in uentre matris fuisse sine carne, neque carnem è uulua exiisse sine aīa vitali. Item claudentes mentis oculos, sacras literas non considerabant, in quibus scriptum est: Audient qui sunt in monumētis, vocem filii hominis, & viuent. & alio loco: Et multi de iis, qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt: alii in uitam æternam, & alii in opprobriū: cùm illud etiam in eis scriptum inueniatur: Ecce ego aperiam sepulcra uestra, & educam vos de sepulcris vestris, popule meus. Hæc sunt diuinarum literarum testimonia. Sed hæretici homines à recta vitæ semita deuiantes aberrabant, & fidei synceritatem obliquis suarum animarum cogitationibus peruertebant.

Hæretici resurrectionē negātes existunt sub Theodosio.

Theodorus pseudoepiscopus.

Errores sub Theodosio.

Iohan. 5.
Dan. 12.
Ezec. 37

Imperator igitur Theodosius eam rem molestè ferebat, ob idq; mœrore afficiebatur. Verùm cùm clementissimus DEVS neminem velit à fidei via errantem perire, fecit, vt resurrectionis mysterium omnibus patefieret. Immisit enim in mentem cuiusdam hominis, qui dicebatur Adolius, eius montis & speluncæ dominus, ubi sancti martyres dormierant, vt ouile quoddam suis pecudibus construeret. Eius igitur serui vnà cum his, qui operi faciendo vacabant, lapides pro ędificio ex eius speluncæ ostio reuoluebant.

Iohan. 11.

Reuiuiscunt dormientes.

Tunc Domini nostri IESV CHRISTI iussu sanctis illis viris, qui in spelunca dormierant, uita restituta est, & uox illa, quæ Lazarum è monumento excitauit, eadem & sanctis martyribus vitæ spiritum restituit. Surrexerunt igitur, & Deum laudantes consederunt, &, quemadmodùm quotidiè consueuerant, se uicissim salutabant, quoniam nullum in eis signū existebat, ex quo mortuos se fuisse iudicare possent:

possent:nam & uestes tales erãt,quales & anteà,quàm obiissent:corpora etiam ipsa florebant,hilaritatẽ præ seferentia: deniq; tales erant,vt si pridiè vesperì som num cepissent, & postridiè manè experrecti fuissent. Adhuc & de idolorum superstitione soliciti, à Decio Imperatore se inquiri existimabant:ob idq; multa cura affecti, vertebant oculos ad Iamblicum procuratorem,& ab eo denuò quærebant,quænam pridiè vespe rì audiuisset de ipsis in ciuitate. Quibus Iamblicus re spondit: Quemadmodùm vobis dixi herì vesperì, & nos vnà cum reliquis ciuibus quæsiti fuimus, vt diis immolaremus coram Imperatore: qui, nisi eius iussui obtemperauerimus,tormenta se nobis allaturum con stituit.Quid autem facturus sit,nescio.

Tunc respondit * Maximilianus:Agitè,fratres,para ti simus prodire in conspectum Imperatoris illius ter ribilis & ueri Dei Iesu Christi, neque timeamus mortalem istum Imperatorem.Tu uerò,Iamblice,da operam,vt paretur nobis cibus ad horam constitutam. Accipite argentum,ingredere in vrbem,eme panes multos:pauci enim fuerunt,quos herì uesperì attulisti,ob idque esurimus. Eadem opera discas,quid Decius Imperator de nobis decernat.Cogitabant enim se nocte superiore cubisse,& postridiè manè experrectos fuisse.Tunc igitur benè manè surrexit Iamblicus,& argentum sumpsit ex loculis,quemadmodùm consueuerat. Erat autẽ moneta illa vetere nota impressa, quæ partim quadraginta, partim sexaginta nummorum precio pendebatur veterum Imperatorum temporibus, cùm sancti viri,de quibus verba facimus, prius viuebant. Præterierant autem trecenti & septuagintaduo anni,ex quo dormierant vsque ad eum diem, quo resurrexerunt.

Diuturn⁹ somnus.

Cùm igitur illuxisset, exiit Iamblicus ex spelunca, & vidit lapides ante speluncam positos, atque obstupuit:nihil enim de lapidibus illis cognouerat. Descẽdens autem de monte,timebat deambulare. Itaque in via totus trepidabat, metuens in vrbem ingredi, nè quo modo agnosceretur, & ad Imperatorem Deciũ vinctus duceretur:quippe ignorabat eius Tyranni ossa in sepulcro putrefacta esse. Cùm verò in vrbem ingrederetur, & venerandæ Crucis signum ante vrbis portas erectum vidisset,sic obstupuit, vtà mente ferè exciderit:atque in quancunque partem oculos vertisset,rerum nouitate perculsus, magis obstupescebat. Accessit ad aliam vrbis portam,& illic etiam Crucem ipsam supra muros erectam vidit. Cumq; omnes por tas obiisset,venerandę Crucis figuram locatam adspiciens,præ stupore mutus factus est.

Vide anti quissimũ S. Crucis vsum.

Itaque cùm ad primam illam portam se cõtulisset, ità secùm loquebatur:Quidnam hoc est? Herì vesperì huius Crucis signum in latibulis seruabatur, & nunc apertè in ipsius vrbis foribus erectum videmus. Vere nè hoc uideo, an spectri alicuius illusione decipior? Cùm hæc diceret, & Crucis figuram vbique fixam videret,animo magis confirmato, in vrbem aperto capite ingressus est.Cumq; longius progrederetur,audi uit multos per Iesu Christi nomen iurare. Quarè magis perculsus. Quid hæc sint,inquit,ignoro. Herì vesperì nemo liberè Christum nominabat, & nunc tam multis linguis Christi nomen celebratur. Rursùs secùm ambigens,dicebat:Fortasse urbem Ephesum non video,quoniam eius ædificia omnino mutata sunt, & ipsius lingua, alia quædam est Christum edocta:quod in nulla alia vrbe fieri uidi,nisi in hac sola.Progressus igitur q̃siuit à quodã ciue,quo nomine vrbs illa vocaretur.Ephesus,inq̃t ille,hæc vocatur.Non credidit Iã blicus,sed secùm cogitãs:Deceptus,inquit,certè sum, locorum oblitus,totaque mente aberrans.Exeundum igitur mihi est ex hac vrbe,nè magis errem.

Cùm ergò solicitudine magna teneretur, & illinc exire vellet,priùs voluit panes emere, & argentũ sum psit,vt preciũ daret.Qui vero panẽ vendiderant,cùm monetam illam magnam & diuersam vidissent,mirati sunt,& vicissim eam sibi ostendebant.Per manus igi tur tradita,moneta illa per omnes, qui panem vende bant,transiit. Qui uicissim in aurem insusurrantes,& Iamblicum intuentes,dicebant: Verè homo iste thesaurum inuenit,veterẽ illum quidẽ, & multis ab hinc annis reconditum.Iamblicus cùm illos susurrantes vi deret,cœpit timere: existimabat enim se ab illis agnosci,& Decii imperio tradendum esse.Cùm uerò multi accessissent, & eius formam nequaquàm cognoscere possent,in medio foro illum detinebant.Itaq; turbæ multæ confluxerunt, & sermo hic per totam ciuitatẽ vulgatus est,adolescentem quendam compręhensum fuisse,qui thesaurum inuenerat.Turbæ autem ad eum congregatæ, dicebant: Homo iste peregrinus est,neque vnquàm illum vidimus. Hęc dicebant, & intentis oculis magis magisque ipsum intuebantur.

Volebat Iãblicus causam suã agere, q̧ falsum esset, quod de thesauro inuento dicerent:sed stupore detentus,id facere non poterat.Cumq; omnes turbas circũ spiceret,neminẽ agnoscebat, & nemini notus erat, licèt claro & illustri genere apud urbem Ephesum natus esset.Quapropter admiratione maxima detinebatur,q̧ pridiè uesperì omnibus notus fuisset, & postridiè manè neminem agnosceret omnino & ipse ignotus.Dabat operã,ut inter turbam illã, patrem uel aliquẽ ex fratribus inueniret,neq; quenquam uidebat.

Tũc ea res per totã urbem uulgata,vsq; ad Episcopi aures peruenit.Diuina quoquè prouidentia factũ est, vt eius vrbis Proconsul illa ipsa hora ueniret ad Episcopũ.Qui dum diceret de thesauro,quẽ ab adolescẽte illo inuentum cogitabat, ea res fecit,ut mortuorũ resurrectio pateret omnibus. Iusserunt enim tã Proconsul,q̃ Episcopus,adolescentem illum benignè tractatũ custodiri,& ad se duci cum argẽto, quod secùm habebat.Cùm igitur Iamblicus ad ecclesiam traheret, putabat ad Decium Imperatorẽ se trahi. Itaq; huc & illuc circunspiciebat,vt aliquẽ suorũ videret,vel con sanguineorum,vel eorum,quibus notus fuerat.Adolescẽte ità circunspicientem turba,vt insanũ aliquem, irridebat:atq; violentiùs ad ecclesiã impellebatur. Iã uerò Proconsul & Stephanus Episcopus monetã illã in manus sumptam inspicientes,admirabantur. Tunc Proconsul Iãblicum interrogans: Vbinàm,inquit,est thesaur⁹,quẽ inuenisti?Moneta.n.hęc è thesauro subrepta est. Minimè,inquit Iãblicus,thesaurum inueni, quemadmodùm me uos insimulatis. Illud vnũ certò sciò,ex paternis meis pecuniis argentũ hoc esse, eius monetæ nota impressum,quæ huic urbi consueta est. Sed certè miror,neq; cogitare possum,vndenam tentatio hæc mihi acciderit. Ad hęc Præses: Vndenàm, inquit,es tu?Illi autem respondit Iamblicus:Ex hac ur be,ut opinor,ego sum. Quo patre natus?inquit Præses. Est ne aliquis,qui te agnoscat? Veniat, & testimonium dicat pro te,& credimus tibi. Protulit Iamblicus patris & fratrum suorum nomina: neque quisquam nouerat, quos diceret. Tum Pręses: Vera, inquit, non sunt, quæ dicis. Hæc audiens Iamblicus, perplexo erat animo, nec habens quid responderet, silebat. Quem cùm ità perplexum ac tristem uidisset: Fortasse,inquit, insanus est. Alii dicebant: Nequaquàm insanus est, sed insaniam simulat, ut pericula effugiat. Acerbioribus uerbis Præses eum increpans: Qua ratione, inquit, te ferre possumus, aut tibi credere, argentum hoc ex paternis pecuniis ad te peruenisse, cùm moneta hæc ex inscriptione & nota significet, quòd trecentis & octoginta annis ante nos

Iamblic⁹ trahitur ad Episcopũ et Procõsulem.

Durè accipitur à Proconsule.

tenos fuerit, ac priusquàm Decius imperaret, neque vlla ex parte similis sit illi, quæ nunc in urbe impenditur? Nùm parentes ità ueteres, & ante trecentos annos genitos habere potes tu, qui adolescens es? An putas te sic astutum esse, vt senes & Ephesinæ vrbis sapiētes decipias? His de causis iubeo te in vincula conii ci, & flagellis verberari, donec confitearis, vbinàm sit thesaurus iste.

Hæc audiens Iamblicus, & timēs, faciem in terram prostrauit, & his verbis illos affatus est: Precor uos, vt mihi non grauemini dicere, quod quæsiero: omnia enim liberè vobis confessus fuero. Decius Imperator, qui erat in hac vrbe, viuit ne, an non? Ad hæc Stephanus Episcopus: Non est, inquit, fili, qui hodiè in hac regione Decius Imperator nominetur. Tunc Iamblicus: Venite, quęso, mecùm, & ostendam vobis in spelunca montis Ochlon socios meos, vt ab illis discatis verum esse, quod dico. Certè scio ab Imperatore Decio nos illuc fugisse: quem Decium & ego herì vesperì in vrbem Ephesum ingredientem vidi. Sit autem nec ne vrbs ista Ephesus, nescio. Tūc Episcopus Stephanus in eam cogitationem veniens, quòd Deus per iuuenem illum aliquid eis reuelare vellet: Eamus, inquit, & videamus. Statimque Episcopus & Proconsul cum Optimatibus & turbis multis ascenderunt in montem ad speluncam, quam Iamblicus antecedens demonstrauit. Dum autem Episcopus, & qui cum eo erāt, ingrederentur in speluncam, in eius ostio arculam quādam æream inuenit Episcopus, inter duos lapides positam, & duobus argenteis sigillis impressam: quam coram Præside & Optimatibus aperiens, duas plumbeas tabulas in ea inuenit, in quibus scriptum erat, à Decio Tyranno fugisse Maximilianum Eparchi filium, Iamblicum, & reliquos adolescentes, & ipsius Decii Tyrāni iussu speluncæ illius aditum obstructum fuisse. Erat eorum martyrium in earundem tabellarum latitudine conscriptum. Quo lecto, admiratione affecti sunt, & Deum ipsum, qui tanto miraculo adolescētes illos prosecutus fuerat, summis vocibus collaudarūt.

Arculа ærea, contin̄es martyrium 7. dormientium.

Ingressi verò in speluncam, sanctos illos sedentes inuenerunt: quorum facies instar luminis effulgebat. Ad eorum igitur pedes se abiicientes, eos venerati sunt, & Deo gratias egerūt, qui tanti miraculi spectaculum ipsis concesserat. Cæterùm sancti martyres de omnibus, quæ sub Decio facta fuerant, eos docuerūt. Statim verò Episcopus & Proconsul miserunt literas ad Imperatorem in hanc sententiam: Celerimè iubeat maiestas tua hùc aliquos venire, & videre miracula, quæ Deus ostendit in Imperii tui tempore: quandoquidem futurę in extremis temporibus resurrectionis signum nostra ætate mundo ipsi præmonstratum est, in sanctorum virorum corporibus, quæ nunc resurrexerunt. Ea re gauisus est Imperator, & Dei gloriam laudabat. Quinetiam ad eum locum ex vrbe Constantinopoli cum multis hominibus profectus est: eique tota ciuitas Ephesina obuiam processit. Ilicò aūt ab episcopo, proconsule & optimatibus deductus, in speluncam ingressus est: cumque adolescentes salutasset & amplexus esset, flere cœpit: & Dei gloriā celebrans, toto animo exultauit. Cui Maximilianus vir sanctissimus: Ex hoc, inquit, tempore Imperium tuum propter fidei tuæ stabilitatem firmum erit, & IESVS Christus filius Dei viui custodiet ipsum in nomine suo ab omni tentatione. Mihi credas, tui causa fuisse nos à Deo ipso exuscitatos.

Theodosius venit Ephesum ad 7. dormientes.

Imperator, & Episcopus, & tota turba hunc sermonem audientes, mirum in modum lætabantur. Sancti verò martyres cùm sua capita in terram declinassent, & Deum precarentur, dormierunt, & ità diuino nutu suos spiritus Domino tradiderunt. Imperator igitur iussit septem aureas arcas componi, quibus septem illorum iuuenum corpora conderentur. Nocte uerò illa iuuenes in somnis apparuerunt Imperatori, eique dixerunt, vt in spelunca, in qua fuerant supra terram, eos requiescere sineret. Quamobrē Imperator vsq; ad hodiernum diem illic eos esse voluit. Deindè magnus episcoporum cœtus illic conuenit, & diem festum celebrauit, virosque beatissimos, vt ipsorum dignitas postulabat, debitis honoribus omnes prosecuti sūnt. Ad hęc Imperator illius regionis pauperibus multa dedit, & qui erant in carcere, eos dimitti iussit. Quo facto, Theodosius lætus rediit in vrbem Constantinopolim multo comitatu. Omnes autem exultantes, Christum Deum nostrum collaudabant, sanctos suos mirè gloriosos efficientem: Cui conuenit gloria, honor & adoratio nūc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Rursus obdormiunt in Domino.

VITA ET MARTYRIVM SANctis & insignis martyris Pāteleemonis, ex Simeone Metaphraste. Latina Martyrologia Pantoleonem vocant. Simul etiam habetur hic martyrium Hermolai, Hermippi & Hermocratis martyrum.

IVLII 27

CVM idolorum caligo diffusa esset per totum orbem terræ, quādo Maximianus tenebat sceptra Romani Imperii, tunc cognitus fuit Nicomediæ admirabilis & magnus inter martyres Panteleemon. Ex ea enim sui generis ducebat originem: & vocabatur quidem Pantoleō: erat autem filius Eustorgii, opibus quidem insignis, impietate autē clarioris. Erat enim deditus superstitioni gentilium, & ardenti zelo in eā erat incensus. Erat verò illi mater fidelis, quæ, quod ad religionem attinet, cum marito pugnabat ex diametro: & benè affecta erat Eubula (id enim erat ei nomen) in res Christianorum. Cùm à tali ergo matre & magistra bonus educaretur filius, corporali simul & spiritali eius priuatur nutrimento, lege mortis & cōmunis naturæ, imperfectam & immaturam agens ætatē, cùm proh dolor, esset usus materna illa curatione.

Patria & parentes S. Pantoleonis.

Immaturus obitus matris ei.

Postq̄ autem vidit pater eum per ætatem esse aptū disciplinis, tradit Grāmatico: deindè p̄ceptoribus & institutoribus. Postq̄ verò fuit in Græcis satis doctus disciplinis, docet medicinā, in ea arte illo tēpore viro excellētissimo, nomine Euphrosyno, traditus in disciplinā. Ille aūt celeritate ingenii, tanq̄ auis quędam secans aerē, magna facilitate omnia peruasit, parùm indigēs eorū, qui eū adiuuarent, laboribus, propter vires ingenii. Sicq; breui æquales oēs à tergo reliquit. Erat aūt & moribus modestus, & sermone iucundus, & pulchritudine insignis. Quę quidē faciebant, vt cū magna voluptate esset in ore omniū, & haberetur ab omnibus in admiratione: adeò ut ipse Maximianus, cùm illum aliquando vidisset (ventitabat enim in Regiam, sequens magistrum) non silētio prætererit: sed eū accersens, de ipso inquisierit, cuiusnā esset filius, & vndè, & alia rogauerit: quinetiā p̄ceptori mandauerit, vt eum, quàm citissimè fieri posset, in omni exerceret medicina: eius enim moribus & flore virtutis delectabatur, & statuit illum habere in regia.

Adhibetē literis, inde medicinæ.

Illo autem tempore quidam senex religione Christianus, nomine Hermolaus, erat absconsus in quadam domuncula cum aliis Christianis. (Id enim faciebat metus Imperatoris.) Qui cùm uideret Pantoleonem euntem ad præceptorem, & externa testa ani-

animaduerteret celari margaritam, considerans quisnam esset eius incessus, quis motus, quis adspectus, quanta esset eius oculorum serenitas & tranquillitas: Hæc, inquam, cùm ille videret, & sic generosum quendam equum ijs, qui tenent harum rerũ scientiam, etsi sit adhuc pullus, iudicant fore optimum: aut ex tenera adhuc planta arborem aptam ad fructum: cognouisset per spiritum fore, vt ex Pauli sententia cernere tur vas electionis, magni ducebat & plurimi hoc faciebat, si talem illam venatus esset animam. Cùm eum itaque prætereuntem aliquando accersisset, rogauit, vt ingrederetur in illam, in qua latebat, domunculã. Ille autem ingressus est. Quem cùm propè fecisset sedere, rogauit de genere, & parentibus, & cuiusnam esset religionis, & deinceps singula. Pantoleon verò statim omnia refert, vt rei habebat veritas: & quòd mater quidem iam esset mortua, quę erat religione Christiana: pater autem viuens sit mortuus, Gentilium sequens superstitionem.

2. Tim. 2

Venit ad Hermolaum senẽ Christianum.

Deindè cùm adiecit senex: Tu autem, bone fili, cuiusnam vis esse partis, & vtrius religionis? Pantoleon verò: Mater quidem, inquit, cùm esset adhuc superstes, suasit, vt assentirer eius religioni, quod quidem mihi placebat: Pater autẽ, vt qui sit fortior, cogit me religioni suę dare operam: vult enim me referre in numerum Palatinorum. Quęnam vero est ea, cui studes, disciplina? ait senex. Aesculapij, inquit, & Hippocratis, & Galeni. Nam hoc quoque visum est patri meo. Quinetiam ipse nobis affirmauit magister, quòd si eã accuratè didicero, potero curare omnem morbũ humanum, & eam, vt fortiorem, obiicere cuiuis affectioni. Hermolaus autem ex illius verbis occasione accepta & semine, tanquàm pulcherrimum nactus receptaculum, cœpit diuinum fidei fluentem in id effundere: Crede mihi, dicens, ò optime adolescens, vera dicenti. Hæc Aesculapii, Hippocratis & Galeni parua sunt, & parùm possunt prodesse iis, qui eis vtuntur. Quinetiam dii ipsi, quos colit Maximianus, sunt vana omnino fabula, & leuiorum mentium deceptio. Vnus autem solus uerus Deus est Christus: in quem si credideris, eius sola inuocatione omnes morbos solues & fugabis: qui cæcis quidem lucẽ, mortuis autem vitã, leprosis dedit purgationem: qui eos, qui à Maximiano adorantur, dæmones solo verbo & iussu expulit ab hominibus: cuius etiam vestimenti fimbria, cùm eã solùm tetigisset mulier, statim stitit canales sanguinis, qui duodecim annos integros fluxerat. Et quid opùs est, res illius dicere? perindè enim est, àc arenam, stellas, & aquæ guttas dimetiri, eius miracula enumerare & magnalia. Et nunc quoque adest suis adiutor inexpugnabilis, consolans in molestiis, dilatãs in afflictione: in rebus, inquam, aduersis, & iis, quæ præter nostrã voluntatem accidunt, preces minimè expectans, sed præueniens ipsum quoque motum cordis. Qui etiam ijs, qui ipsum diligunt, maiora quàm ipse fecit, præbens facienda miracula, donat deindè uitam, quæ nullum habet finem.

Hermolaus ei Christum prædicat.

Matt. 9.

Hæc uerba cùm Pantoleon, tãquàm bona terra corde accepisset & abscondisset, credebat, & vera esse iudicabat, & ab eis omnino pendebat, & suauiter in eis meditabatur, & dicebat Hermolao, se ea sæpe audiuisse à matre, & vidisse eam orantem, & Deum, quem ipse prædicat, inuocantem. Volebat autem hæc quoquè suo magistro significare. Quotidie ergo ibat Pantoleon ad senem, & se pulchris his fluẽtis oblectabat, & ad veram fidẽ paulatim confirmabatur: & ad magistrum quotidiè ventitans, non priùs domum redibat, q̃ suas aures oblectasset verbis senis. Aliquando itaq; reuertens à pceptore, cùm parum à uia propter vsum aliquẽ declinasset, videt infantẽ mortuum, quem momorderat vipera, & ipsam belluam propè eũ stantem, & veluti ostendentẽ, quisnam cędem fecisset. Eum ergo, cùm id vidisset, inuasit timor, & secessit paululũ. Deinde cùm rursùs seipsum collegisset, est reuersus, & stetit iuxta puerum. Iudicabat enim hoc esse sufficiens signum eorum, quę senex dixerat, si uera essent. Surget enim, inquit, puer eius verbo, & id patietur bellua, quod ipsi fecit. Hoc ei in mentem venit, & precibus petiuit, & simul visus est infans viuus, & bellua mortua, & quę apud eam erat, ea, quę intelligentia apprehenditur, bellua multo magis perdita & enecta.

Credit in Christũ.

Mortuũ puerum excitat.

Cùm ad perfectionẽ ergo fidei in Christũ sic peruenisset Pantoleon, statim adspexit in cælum externis oculis, & Deo, qui eum vocauerat à tenebris interitus ad lucem veritatis, benedixit cum multa animi tranquillitate. Deinde cùm ferre non posset lætitiam, ad senem accedit Hermolaum, & exponit id, quod acciderat, & venerandum ab eo petit baptismum. Ille autem (sciebat enim quidnã cuinam largiatur) in hoc libenter inseruit, & eum, qui erat luce dignus, diuino perficit baptismate. Cùm uero septẽ dies mansisset apud senem, poculentis ipsius verbis cor eius irrigat, & pinguefit anima, venterq; diuinis impletur fluminibus. Sicq; vixit sub bono spiritu, multis conseruatus vtilitas & illuminatio. Cùm fuisset autẽ dies octauus, venit ad patrem. Ille uerò: Vbi eras, inquit, fili prioribus diebus, & me coniecisti in magnam animi ægritudinem? Nunquid tibi accidit aliquid præter expectationem? Is vero: Ad quẽdam, inquit, ex iis, qui uersantur in aula regia, graui morbo laborantem, profecti eramus ego & magister, & quoniam is erat gratus Imperatori, & dignus cuius magna cura gereretur, non erat omnino facile nobis illinc recedere, sed perpetuos septem dies illic fuimus pręsentes, donec ille sanitatem puram est consecutus. Hæc dixit, non dicens mendacium, sed mysticè uerba dispensans in iudicio œconomiæ, non autem mali alicuius consilii causa.

Baptizat ab Hermolao.

Itidẽ cùm sequẽti quoque die uenisset ad magistrũ Euphrosynũ, (qm̃ ille quoquè eadẽ interrogauit) ad eum simili vsus est excusatione: Pater, dicens, emit agrũ, & me eum iussit accipere, à quo nõ est mihi ociũ discedendi, donec eius omnia attentè inspexero, & iis, quibus oportet, curã illius tradidero. Est.n. magni precii, & qui cũ nulla alia potest conferri possessione. Hoc uero dicebat, tacitè innuens gratiã diuini baptismatis. Porro aũt magnum adhibebat studiũ & diligentiã, ut patrem ab errore abduceret, & efficeret, ut pietati assentiretur, eũ, qui ipsum genuerat secundùm carnẽ, ipse per spiritũ studens regenerare. Quocirca nunq̃ cessauit ipsum sapiẽter aggredi, & proponere interrogationes, q̃ non facile solui possent, & sic eius ĩ falsos deos superstitionẽ conari dissoluere. Quanam.n. de causa dicebat, o pater, qui ab initio quidem stabant, nunc adhuc stant, sedendi nunquam memores? Quicunq; autem rursùs sedent, sic manent perpetuo, & nunq̃ uisi sunt surgere? Hęc, & alia similia pater audiẽs, hæsitabat in eorũ solutione, & iam in sua de diis opinione labascebat, & erat ancipitis sentẽtię. Quod quidẽ uidens Pantoleon, Christi nomẽ magnis laudibus afferebat, & magnas ei agebat gratias, q̃ patrẽ suum saltem reddidisset dubitantẽ, & (quod diuinus ait Osee) cor diuidentẽ. Quocircà nec eũ uidebat, ut solebat, frequẽtia & opima offerentem sacrificia.

Multùm nauat patri conuertendo.

Osee. 10.

Cùm itaq; primo uoluisset conterere & destruere patris simulacra, quę in eius cubiculo erant multa, se continuit. Is enim honorare patrem magni faciebat. Dicebat enim: Ego eum potiùs inducam persuasione, lenitateque & mansuetudine efficiam, ut Christo credat: & sic ambobus ea licebit deiicere. Et ideo is, qui patrem pręcepit honorare, illius

ma-

magnam amplectens pietatem, aptam prębuit occasionē: quæ fecit, vt eius pater planè & placidè crederet: & procurauit, vt ille magnam sibi pararet mercedem. Hæc cùm cogitaret Pantoleon, accedunt quidam, cæcum, qui manu deducitur, adducentes. Cùm fores autem pulsassent, rogabant, an adesset Pantoleon medicus. Cùm verò adesse intellexissent, expectabant. Ille autem cum audiisset, cùm maximo studio egreditur, patrem quoque simul assumens. Cùm autem vidisset cæcum, rogauit quonam opùs haberet. Ille verò: Luce, inquit, qua sum priuatus, & qua nihil est hominibus iucundius. Misericordia ergò motus meæ calamitatis, da, nè sic viuam imperfectè, & ueluti ex dimidio: sed videam solem, videam cælum. Nam nos quidem sic viuētes, nihil differimus ab ijs, qui sunt apud inferos. Et cùm facultates omnes medicis præbuerimus, modicum quoque lumen, quod erat nobis reliquum, amisimus: hoc solum à præclaris illis medicis assecuti, quòd cum facultatibus luce quoque simus priuati. Pantoleon autem: Cùm aliis, inquit, medicis tuas dederis facultates, & nullam acceperis vtilitatem, si rursus adspexeris, quid mihi dabis? Ille verò: Quæ sunt, inquit, reliqua ex meis facultatibus, exoluā prompto & alacri animo: Deindè Pantoleon: Donum quidem, inquit, lucis per nos tibi dabit pater luminum: Tu autem, quæ mihi es pollicitus, vade, & da pauperibus.

Exo. 20.

Hæc cùm audiisset pater, eum à cœpto abducebat: Noli, dicens, o charissime, nè tu etiam irridearis. Qui enim plus poteris, quàm priores medici? Pantoleon autem: Nemo, inquit, ex aliis medicis scit hunc hominem tractare, vt ego sum tractaturus. Multum enim interest inter eos, & eum qui nos docuit. Cùm putasset autem pater eum hęc dixisse de Euphrosyno: Illum quoque, inquit, fili, audio in hoc curando suam adhibuisse diligentiam, & nihil profecisse. Pantoleon verò: expecta, inquit, pater, & ipsa res indicabit. Hæc cùm dixisset, & cæci oculos tetigisset, & magnū Christi nomen vocasset, & ab ipso precibus petiisset illius curationem, statim illi quidem oculorum, patri autē soluit tenebras impietatis, & effecit, vt apertè confiteretur pietatem: vel potiùs cęco duplicem dedit medelàm. Carnis enim & animæ cæcutiebat oculis, vt qui esset adorator idolorum, & per lucem iam corporeā apertos cordis habuisset oculos. Ambos ergò, cùm credidissent, diuino dignatur baptismate, & refert in numerum fidelium. Sed non eousque sisti poterat Eustorgij studium pietatis, vt qui esset pater magni Pantoleonis: sed apertissimè ostendens se errorem habere odio, cùm contriuisset idola, quæ erant in cubiculo, ea iacit in fossam, ut quæ essent obliuione & profundo verè digna.

Cæco restituit visū, & pater eiº credit.

Haud ità magnum intercedit spatium, & moritur pater Pantoleonis. Moritur autem morte corporis: nam à morte animæ iam erat omninò liberatus per fidem & diuinum baptismum. Quocirca Pantoleon cùm inuenisset tempus opem ferre voluntati, famulos quidem liberat à seruitute, & eis satis dedit pecuniæ: alia autem habuerunt manus pauperum. Deindè eos etiam, qui erant in carceribus, & qui tormentis vexabantur & morbis, circumiens curabat, & ea præbens, quę erant necessaria: vt non solùm morbi videretur medicus, sed etiam egestatis. Qua ex re quidnā accidit? Vniuersa ferè ciuitas, cùm alios iussisset valere medicos, accedunt ad Pantoleonem, & ab eo liberantur ab ijs, quos vnusquisq; habebat, morbis: vt qui sibi quoque opem ferētem haberet boni spiritus gratiam. Hoc eum apud medicos in magnam vocat inuidiam: & cùm aliquādo præteriret, qui priùs fuerat cæcus, cuius videndi facultatis restitutio erat opus pietatis Pantoleonis, ægrè ferebant, & inter se dicebant: Non est hic cęcus, qui nostrā arguit artē, vt quæ nihil ei profuerit? Quis est ergò is, qui eum curauit, & qui potest talem præbere medicinam? Cumque eum aduocassent, rogabant. Ille autem non celauit eum, qui fuerat medicatus.

Facultates sua elargit pauperibus.

Multorum curat morbos.

Postq̃ verò intellexerunt eum fuisse Pantoleonem, Euphrosyni discipulū: Magni, aiunt, magistri magnus est reuera discipulus. Sic ignorantes de Christo prophetabant. Atq; quærebatur quidē à medicis occasio propter inuidiam, vt de eo detraherent apud Imperatorē. Cùm autem inuenissent ex cōfessoribus quendā ab ipso curari, accedētes ad Maximianū, dixerunt: O Imperator, quē tu iussisti omni studio discere medicinam, vt esset tuæ potentiæ vtilis, is, vt uidetur, & metū & beneuolentiam tuā parùm curans, obit eos medicans, qui sunt in deos contumeliosi, & eadē, quæ illi non solùm sentiens, sed alios quoq; ad eadem colēda attrahens: cui nisi citò vitam ademeris, tibi non paruā afferes molestiam, vt qui multos quidē videas ab illo abduci à deorū sacrificio, Christo autem adscribi Aesculapii curationes. Cùm hoc dixissent, ad fidē faciendam eorum, quę dicta fuerant, rogabant, vt accederet is, qui aliquandò fuerat cęcus, eum aūt curarat Pantoleon. Postq̃ verò auditi sunt, & is adstitit: Quomodo, dixerunt, Pantoleon tuos curauit oculos? Ille autem: Christo, inquit, inuocato: idq; cùm nec breue quidem tempus mecū esset moratus, vt aliqua cogitatio artis nobis posset in mentem venire: sed inuocationē propemodùm pręcessit visio oculorum. Tibi autem quid videtur? inquit Imperator: Christum esse dicis, qui te curauit, an deos? Qui verò curatus fuerat: Imperator, inquit, huius rei iudiciū est rebus ipsis permittendū. Hi quidem, quos vides, medici cùm pro me multùm laborassent, sibi quidem profuerunt, vt qui meas attōderint facultates: mihi autem nihil, immò uerò etiam obfuerunt, vt qui modicam lucē, quam habebam, corruperint. Quemnam ergò oportet existimare adiutorem? Aesculapium ne, qui à multis fuit vocatus, & nihil profuit: an Christum, qui à solo Pantoleone inuocatus, charam mihi lucem statim donauit? Hoc, o Imperator, quonam modo aliter dixerim? Nam hoc ipsum est uel cæco, vt dicitur, euidens.

Medici ex inuidia deferunt eum apud Imperat.

Ad hæc Maximianus cùm non haberet, quod diceret, & quodammodò solo iussu ei posset persuadere: Noli, inquit, te stulte gerere, & ne Christum quidem omnino nominare: apertè.n. dii tibi lucem donarūt. Is autem ad veritatem, non ad potestatem, omnino adspiciens, & liberius loquens, quàm cæcus Euangelii: Tu, inquit, te stulte geris, qui eos, qui sunt cæci, vocas datores lucis, quibus consimiliter tu quoque cæcus permanes, qui talia opinaris, & non potes intueri ad lucem veritatis. Propter hæc Tyrannus fuit ira incitatus. Quomodo enim omnino aures, quæ emarcuerunt & corruptæ sunt assentationibus, asperiorem, quę ex veritate dicitur, sustinuerint orationem? Statimque uera esse iudicans, quæ ei priùs dicta fuerant à medicis, iubet amici Christi caput amputari, pęnam veritatis ei mortem inferens, & inuitus efficiens, vt pulchras Christo referret gratias, qui eum curauerat, nempe confessionem. Bonus autem Pantoleon ne sic quidem neglexit ea facere, quæ tempori & rebus conueniebant. Sed cùm martyris corpus emisset ab iis, qui interfuerant, id cum patre suo sepelit, vt qui per suam in Christum confessionem, eum sibi proprium esse duxisset, & cognatione sanguinis eum reputasset longe coniunctiorem.

Iohan. 9.

Cæciā Pantoleone curati caput amputat.

Deinde Imperator ad se accersiit Pantoleonē. Ille uero cùm abduceretur, labris canebat psalmū tēpori cōuenientem: Deus, dicens, laudem meā nè tacueris:

Psal. 108

quoniam os peccatoris & dolosi in me apertum est. Locuti sunt aduersum me lingua dolosa, & verbis odii circundederunt me, & oppugnauerunt me gratis. Pro eo vt me diligerent calumniabantur: ego auté orabam. Et reddiderunt mihi mala pro bonis, & odium pro dilectione mea. Sed fer mihi opem, Domine Deus meus, & saluum me fac secundùm tuam misericordiam. Induantur, qui me calumniantur, confusione, & amiciantur, tanquàm diploide, ignominia sua: Seruus autem tuus lætabitur in te. Cùm infinita autem esset eius precatio, stetit coram Rege, aut, vt meliùs dicam, non coram illo, sed coram immortali, & eo, qui est in æternum. Coram eo enim verè stabat, & mente conuersabatur. Cui ille primùm placidè & benignè: Non bona sunt, o Pantoleon, ea quæ de te audiuimus, à te magnum quidem esse contemptui habitum Aesculapium, & alios, qui sunt apud te, deos: in illum autem Christum, qui malè periit, te tuam spem posuisse, & eum solum Deum nominare. Quanquàm non ignoras omninò, quàm ego te benignis adspexerim oculis, & quemadmodum, cùm ego te in meam adsciuissem familiam, præceptori tuo Euprosyno diligenter mandauerim, vt te quamprimùm faceret in medicina præstantissimum, vt mihi ea in re posses esse usui. Tu autem *. Sed omninò homines multa falsa dixerint & inania. Et ideò te accersii, vt illa, quæ à me sunt audita, arguantur esse vana, & inuidorũ alioqui hominum calumnia: & maximis diis, vt par est, offeras sacrificium.

Sistitur Pantoleõ corã Imp.

Ad hæc Pantoleon: Facta, inquit, o Imperator, sunt verbis magis credibilia & fortiora, & ante omnes quidem res alias præcedere oportet fidem & ueritatem. In Deum autem pietas, quo est excelsior, eo maiori perfectione & absolutione indiget. Atque is quidem, qui à me colitur & adoratur, cęlum fecit, terram constituit, mortuos suscitauit, cęcis visum reddidit, leprosos curauit, paralyticos erexit; idque sola voluntate & verbo. Qui autem à uobis dicuntur & coluntur dii, nescio an aliquid tale fecerint, aut possint omninò facere. Et si uelis, id nunc re ipsa experiamur. Accedat huc aliquis ex ijs, qui laborant immedicabiliter, & quorum curationem desperat ars humana & manus. Accedant autem etiam, qui sunt apud vos sacerdotes. Deindè ab eis quidem sunt primùm dii illorum inuocandi: à me autem is, quem colo. Et qui nominatus morbum fugauerit, is Deus solus reputetur & colatur: alios autem in malam rem amandemus, eos magna obruentes obliuione. Placuerunt hæc Imperatori. Erat enim hoc Dei & diuinæ eius prouidentiæ consilium, vt sic recta fides vel apud ipsos inimicos esset citra controuersiam, & in aperto magis vinceret veritas.

Præclarè respondet Tyrãno.

Adducitur itaque in medium vir paralyticus, qui iam longo tempore decumbebat in lecto, & qui propemodùm non poterat magis moueri, quàm qui eum tenebat lectus. Cùm itaque accessissent vanorũ deorum sacerdotes, & ij, qui versati fuerant in medicina, alii quidem Aesculapium, alii verò Iouem, alii autem Dianam, alij verò alios deos inuocabant, amentes ijs rebus supplicantes, quæ mente & sensu carent, & maximè in re tã magna, & quæ vsqueadeò superabat naturã. Erat enim æquè difficile, & ipsum conualescere, & videri illorũ deos sensu & ratione præditos. Quænam.n. adeò muta & leuia possunt aliis vllam præbere curationem? Ergò nec ꝓfuerunt: sed cùm multa petiissent ii, qui dicti sunt, hoc ipsum, quod erant, nempe lapides, iis, qui rogabant, apertè apparuerũt. Rogantes autem videns Pantoleon, inanem eorum laborẽ decorè subridendo, subsannauit. Postq̃ verò ipse quoque iussus fuit inuocare, tollit quidem in cœlum oculos, cum ijs autem extollit vocem. Et, Domine, inquit, exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat. Nè auertas faciem tuam à me: in quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam. In qua die inuocauero te, celeriter exaudi me: & ostende ijs, qui te ignorant, & eos, qui non sunt, deos colunt, te omnia posse, o Rex tua potentia. Nihil est autem, quod à te non possit fieri. Sic dixit: & cùm tetigisset manum eius, qui iacebat, dicit: In nomine Christi, qui erigit eos, qui sunt confracti, esto sanus, & sanè vtere membris tuis: Dixit, & verbum effectus est consecutus: neque ampliùs lectus paralyticum, sed eius pedes sustinebant, audacter ingredientem, & propemodùm exilientem, & statim cum magna voluptate domo egredientem.

Psal. 101.

Psal. 144 & 145.

Sanat paralyticũ.

Neque verò ad eum vsque constitit curatio, sed ipse quidem corpore, multi autem alij animo paralytici, & morbo impietatis eneruati, cùm vidissent quod factum fuerat, surrexerunt & erecti sunt: & postremò priori errore condemnato, verum Deum coluerunt. Sic enim Dominus & illuminat cæcos, & scit erigere confractos. Atque sceleratos quidem sacerdotes & medicos, qui sua sponte erant immedicabiles, non subiit lumen veritatis: sed cùm à malis rebus liberari non possent, vt qui essent ijs diù assuefacti, accedentes ad Maximianum, ad iracundiam prouocarunt eũ aduersus sanctum: Si sines illum viuere, dicebant, & dij simul tibi peribunt & sacrificia: & apertè fabula, nostra videbitur religio & sacra orgia: Christiani autem nos profusè ridebunt, & res illorum magis florebunt, & erunt nostris multò validiores. Hæc cùm dixissent, ille facilem eis aurem præbuit, & paruit. Sanctum itaque accersit Imperator, & tãquàm escam benignitatis ei Imperator, porrigens admonitionem: Crede mihi, inquit, Pantoleon, & diis offer sacrificium. An non uides, quòd quibuscunque non est persuasum, vt facerent quod dictum fuerat, ij grauissima supplicia & mortem habuerunt incredulitatis remunerationem? Horum est testis, qui nuper miserè uita priuatus est, Anthimus ille senex: Ego autem curam gero tuæ iuuentutis, neque volo te tam malè perire. Scito enim, fore vt te multa & grauia excipiant supplicia, si eandem sequaris inobedientiam.

Multi credũt ĩ Dominum.

Psal. 145.

Pantoleon verò, vitans quidem admonitiones, tanquàm apertam fraudem, minas autem contemnens, tanquàm ipsis somnijs imbecilliores: Nè existimes, inquit, o Imperator, fore vt me persuadeas admonitionibus, nec vt me minis terreas. Quid enim me vel ex bonis mundi capiet, vel terrebit ex rebus terribilibus, qui non solùm mortem contemno, sed eam etiam optandam arbitror propter Christum? Pro eo autem tormenta tantum abest vt extimescam, vt et magnũ damnũ existimẽ, si non sint plura & grauissima, & in iis clementiã quauis crudelitate duco esse grauiorẽ. Egregiũ certè Anthimiũ, nõ vt miserum, sed valdè et beatũ esse iudico, & eius mortẽ cuiuis vitæ pręfero: ꝙ tali fine talem ornauit senectutẽ, & canitiei alborẽ sanguine cruentauit martyrii. Quòd si ille, qui erat tam prouectæ ætatis, adeò fortem & constantem se ostendit, me, qui sum adhuc iuuenili ætate, quæ non oportet grauia sustinere, vt iisdem, quibus senex, coronis dignus habear? Non ergò persuadebis, non expugnabis, non nos ab hac abduces confessione: non per sacra mihi & diuina signa, quibus ego factus sum certior de veritate. Patriam enim pudore affecerim, & matris, quæ me peperit, pietatem, à qua in ijs, quæ ad pietatem pertinent, pulchrè priùs fui informatus, & cum qua in æternis tabernaculis propero requiescere. Hęc dixit Pantoleon, & paucis ostendit, qualem virum offendisset is, qui de sceptris, & thro-

Et blandientẽ & terrẽtem Tyrãnũ contẽnit.

& throno se iactabat. Quamobrèm cùm nesciret, quanam posset ratione persuadere, expertus est per tormenta: quod erat potestatis, non autem sapientiæ & prudentiæ.

Multis afficitur supplicijs.

Et primùm quidem in ligno fuit appensus, & ferreis martyr laniabatur vngulis. Prætereà autem ignis quoquè lampades lateribus eius admouebantur. Ille verò non plagis & vstionibus, sed ei, qui potest opem ferre, attendebat, & oculos in cælum tollens, orabat: & ideò statim adfuit liberator, & Christus apparens in habitu Hermolai senis, eum verè ac germanè consolabatur & recreabat: Ego enim sum tecùm, dicens, in omnibus, in quibus propter me patiens, te fortiter geris. Quòd autem adesset, nõ procul absuit probatio. Nam simul laxatæ fuerũt manus lictorum, extinctæ quoquè sunt lampades, & à castigando abstinuit Imperator, & planè dubitabat quid ageret. Iubet ergò eum demitti de ligno, non quòd misereretur, sed potiùs quòd planè nesciret, quid ageret. Deindè propiùs accedens: Quænam est, inquit, ò Pantoleon, ars præstigiarum, quæ tibi extinxit lampades, & satellitibus vires & vigorem abstulit? Ille autẽ, Meæ, inquit, præstigiæ est Christus, qui etiam adest mihi hæc operans. Si ergò, inquit, maiora tibi tormenta infligam, quidnam facies? Quid aliud, inquit martyr, quàm ipse quoquè maiores consequar remunerationes? Audiuit improbitas, & voluit experiri. Neque enim bonis nouerat credere, neque abstinebat à malis. Iussit ergò afferri lebetem ferreum, cui inerat plumbum, ipsumque igne infernè succendi, & in eum athletam inijci.

Christus ei apparet.

In plumbum liquidum immittitur.

Postquàm autem diligẽter factum est, quod iussum fuerat, cùm duceretur martyr ad supplicium, rursùs orationem tanquàm ad extinguendum comparatam, & consolationem, quæ satis posset eum refrigerare, sumit in ore, & eam in terribili illo cecinit lebete: Exaudi Deus vocem meam, dicens, dum oro ad te: à timore inimici libera animam meam: Protege me à conuentu malignantium, à multitudine operantium iniquitatẽ. Sic orauit, & rursùs in forma sãcti senis Hermolai Christus ab eo visus est, & lebetem vnà cum eo est ingressus, & ignis protinùs est extinctus, & plumbum in naturalem mutatum est frigiditatem. Et rursùs oratio, & psalmus opportunè ab eo canebatur: Ego ad Deũ clamaui, & Dominus exaudiuit me. Vesperè & manè, & meridiè narrabo & annunciabo, & exaudiet deprecationem meam.

Psal. 61.

Psal. 54.

Atque ex ijs quidem, qui aderant, alios omnes cepit admiratio, solus autem Imperator, validè in suo hæsit errore: qui apud se cogitabat, quonam supplicio Christi puniret martyrem, & aut eum à pietate traduceret, aut malè vita priuaret. Cùm autem consulerẽt, qui aderant, vt in profundum maris iaceretur sanctus, (Nam etiam post decessum, Christianis eius inuidebãt reliquias) audiẽs Imperator est persuasus, & iubet grauissimum lapidẽ eius collo alligari, & sic in mare immitti. Curæ autem fuit ministris, vt citò id, quod eis imperatum fuerat, exequeretur. Deo verò, vt manum præberet adiutricem ei, qui propter ipsum patiebatur. Quod quidem etiam factum videre licuit. Nam illi quidem cùm ad mare venissent, & eius collo lapidem alligassent, in profundum transmittunt. Christus autem cùm in priore Hermolai forma rursùs apparuisset, effecit, vt lapis quidem, nõ secùs atquè folium arboris, mari supernataret: illum verò, non secùs atquè magnũ priùs Petrum, manu deducens, fecit pedibus ambulare super fluctus. Ipse enim, qui redimebat & seruabat, ipse erat, cuius in mari viæ, & in multis aquis semitæ & vestigia, vt diuinus ait Dauid, non sunt cognita. Ingrediebatur ergò Pantoleon ille admirabilis, & iam erat in litore, laudem contexens ei, qui seruauerat, dignam pia illius anima, & rebus admirabilibus. Quę cùm sic vidisset saluum præter spem Imperator: Quid hoc est, inquit, Pantoleon? mare quoquè tuis superasti præstigijs? Ille autẽ, Etiam mare, inquit, fecit, quod iussum est à Domino. Ei etenim cedit mare & terra, & quæcunque sunt, ei magis cedunt, quàm tibi Imperatori, qui nunc ad tempus seruiunt.

Missum in mare Christus eripit.

Mat. 14.

Psal. 86.

Ad hæc Tyrannus, volens potiùs malè persuadere, quàm benè persuaderi & salutariter, iubet omne genus feras produci aduersùs virum egregiũ. Quæ cum adductæ essent, & illum propè statuisset, partim quidẽ ei metum incutiens, partim autem fingens se moueri misericordia, & in omnem se partem versans, vt persuaderet: Hæ, inquit, ò Pantoleon (ei feras ostendens) adductæ sunt propter te & tuum interitum. Si tui ergo vlla moueris misericordia, (ego enim tuæ curam gero formæ & ætatis) velis persuaderi, & videri esse prudens & cordatus, vt qui possis vitam morti præferre, lætitiam doloribus, ignominię gloriam & delicias. Cui sanctus: Si antequàm essem expertus Dei, quã meì suscipit defensionem, à tuis verbis non potui persuaderi, nunc ex quo sum tantum consecutus auxilium, persuadebor? Cur me ferarum crudelitate perterrefacere quæris, ò Imperator? Qui enim satellitum tuorum ad torquendum paratas manus inutiles effecit & imbecillas, & ignem reddidit frigidum, & plumbum in aquã transmutauit, & ipsum mare constrinxit compedibus, poterit omninò feras quoque mansuefacere, & eas nobis efficere ouibus mansuetiores.

Cùm ergo non parens Christi martyr, esset oppugnaturus cum bestijs, vt qui leuius esse reputasset, tradi bestijs, quàm adorare dæmones, confluxit quidem vniuersa ciuitas ad videndum id quod fiebat, tam pulchrum scilicet iuuenem, & corpore & animo præstantem, qui nihil mali fecisset, malè passurum, & feris tradendum bestijs. Abductus est autem iustus cõfidens vt Leo, sicut canitur, & nihil molle ac remissum intuens, aut quod moueret ad misericordiam. Quomodò enim id erat facturus, cùm rursùs in conspectum veniret Hermolaus, & iuberet eum esse bono animo? Deindè cùm bestiæ iam cum athleta essent congressæ, sic iubente Tyranno, qui aderant quidem, putabant fore, vt sanctus statim discerperetur, perindè ac si non esset qui seruaret & eriperet: sed de viro pio non sic statuerat is, qui dicit: Altissimum posuisti refugium tuũ: Nõ accedent ad te mala, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Et, Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem. Itaque nec spem fefellit eius, qui crediderat. Tantum enim abfuit, vt feræ sancto malefacerent, vt eæ propemodũ ne feræ quidem viderentur. Feræ, dixi, immò nec, vt semel dicam, animantia ratione carentia, & vi intelligendi priuata: sed tanquàm prudentia, & ex numero eorum, quę sunt ratione prędita, cum magna reuerentia accederent ad martyrem, suauiter blandientes, benignaque & medicante lingua pedes tangentes: & alioqui inter se contenderent, quænam prima ad eum accederet, & non priùs recederet, quàm martyr ei manum imposuisset, & ei benedixisset.

Prou. 28.

Psal. 90.

Feræ mãsuescunt martyri, eiq; blandiuntur.

Licebat ergò videre rem maximè nouam, & longè iucundissimam, homines quidem mutatos in ferarum sæuitiam, rursùs autem videri feras tanquàm ratione præditas, & credi humanam habere mansuetudinem. Ij certè, qui aderant, admirati id, quod factum fuerat, clamabant: Magnus est Deus Christianorum, qui quidem est solus & verus: &, Dimittatur iustus. Quid igitur? Qui verè erat ferus & crudelissimus Imperator irã infert in bestias, & oẽs statim tollit de medio, perinde ac eis inuidens prudentiam, & non potens ferre earũ repræhensionem. Illę autem cùm sic essent interfectæ multos

Tyrãnus sæuit in bestias.

multos dies manserunt à nullo comesæ ex carniuoris, Deo in hoc quoque athletam honorante, & ad pietatem alios hortante: adeò, vt cùm hoc stultus resciuisset Imperator, eas iusserit infodi, sic multis fidem confirmans. Sic ergò dubitans Maximianus: Quid faciam, dicebat Pantoleoni? Iam enim, vt videtis multos abdu xit à deis. Illi autem: Fiat, aiunt, rota, & ea in altum locum feratur. Deindè cùm ei fuerit alligatus Pantoleō, per decliue mittatur. Accidet enim omninò, vt cùm deorsùm feratur, ipse per partes & membra conteratur, & sic malus malè pereat. Et hæc quidem illi prompti ad malum inueniendum, & qui nihil æquè benè faciebant, ac lædebant. Deus autem, qui semper protegit eos, qui illum diligunt, ne nunc quidem deserit Pantoleonem: sed eum rursùs defendit, sicut charum filium.

Atque interim quidem mansit in carcere, donec cō structa esset rota. Cùm verò ea esset iam constructa, rursùs concurrente magna multitudine, vtpotè quòd Imperator ipse adesset spectator, alligatur martyr rotæ, & ipse desuper per decliue dimittitur. Et illi quidē psalmus mouebat labra, & preces, quæ potentem vocabāt ad auxilium. Ille autem protinùs aderat, eum confirmans: & ad ostendendam præsentiam, rumpebantur vincula, martyr relaxabatur, & erat ab omni malo integer. Rota autem non tam contra illum, quàm pro illo acta, occidit multos infideles: & sic fit pœna vltrix eo modo, qui dici nequit: & cognoscitur Deus iudicia faciēs, & Deus vltionum liberè agit. Propter hoc timor inuasit ciuitatem, Imperatorem admiratio. Et cùm esset adhuc crassus vitio, nec posset lucem suscipere veritatis, rogauit sanctum: Quid hæc sibi volunt? & quousquè ex nostro populo alios quidem à dijs abduces, alios autem morti dedes, vt horum quidem detrimentum patiamur, illos autem etiam nobis habeamus aduersos? Deindè etiam rogauit, quemnam habuisset doctorem, & ex quo didicisset Christianismum.

Diuina virtus mire liberat martyrē.

Psal. 9.

Psal. 93.

Christi verò martyr cōfidenter confitetur Hermolaum, vt qui non posset eum celare, qui non erat angulo dignus & obliuione, sed luce. Cùm autem iussisset, vt ei produceretur in cōspectum, minimè distulit martyr, vt qui didicisset experientia, qualis esset apud eum lingua & ingenium, quæ faciliùs capere possent, quàm capi. Abiēs ergò ille iussus simul cum tribus militibus, quibus credita fuerat eius custodia, venit in domum, in qua latebat diuinus Hermolaus. Quē cùm ipse adspexisset: Cur huc venisti, fili, & quanam de causa? rogauit. Ille verò: Te vocat, inquit, Imperator, domine mi senex. Is verò dixit, se hoc scire, quoniam adest tempus patiendi & moriendi pro Christo, vt ei significauerat illa nocte. Postquàm ergò illi constiterunt ante Imperatorem, ille rogauit. Quisnam esset, & quod esset ei nomen. Is verò & nomen dixit, & non celauit se esse Christianum. Deinde cùm rogasset Imperator, an etiā secùm alios haberet Christianos, ille, cùm esset verax, dixit, Hermippū & Hermocratem, quos habebat. Cùm eos ergò iussisset etiam sisti cum Hermolao, vbi affuerunt: Vos estis, inquit, qui Pantoleonem à cultu deorū abduxistis*: Illi autem, Eos, inquiunt, qui ipso digni sunt, Christus scit ad lucem vocare. Imperator autē: Missis, inquit, nugis, si vultus ab hac priore culpa absolui, & ijs, qui à nobis amantur, & primos honores à nobis cōsequuntur, annumerari, efficite, vt ei persuadeatur dijs sacrificare. Illi verò: Quomodò, inquiunt, hoc fecerimus, qui primùm nobis persuaserimus Christū non deserere, nec surdis simulacris offerre sacrificiū? Hæc dixerunt, & sensus & mentis oculos in cælos sustulerunt. Sic precantibus autem apparet Saluator: & totus statim locus agitatur & mouetur.

Hermolaus adducitur ad Imperatorē. item Hermippus et Hermocrates.

Emotæ autem re vera mentis Imperator dicebat, deos indignatos mouisse terram. Cui martyres prudē ter admodum & fortiter: Si contigerit ipsos quoquè deos tuos, inquiunt, vnà cadere? Nondùm finita erat oratio, & quidam ex ministris Imperatoris accessit ad illum, nuncius calamitatis: Dij, dicens, ò Imperator, ceciderunt, & contriti sunt. Sic illi terribiles & terram quatientes, iacebant in terram deiecti tristi casu, ijs, qui non erant æquè cæci & planè lapides, ridiculi. Atque alius quidem, qui vel parum habuisset prudētiæ, & non ei sola forma obstaret, nè apertè crederetur esse pecus, Deum verum agnouisset, & qui posset hæc facere. Sed non ille: qui quantū melior euasisset, & quātam vtilitatem ex pietate percepisset, statim ex rebus ipsis aperit. Statim enim tres illos sanctos, postquàm eos multis affecisset supplicijs, damnat capitis. Magnū autem Pantoleonem interim mittit in carcerem. Atq; martyrum quidē sic interfectorum corpora curæ fuit Christianis, tollere, & ea, vt par erat, sepelire.

Post multas pœnas decollantur.

Pantoleonem autem cùm Imperator vocasset è carcere: Putasne, inquit, te posse viuum meas manus effugere, si non accedens prius dijs sacrificaueris? idque cùm doctor tuus Hermolaus, Hermippusque & Hermocrates id, quod bonum est, mutati iam didicerint, & dijs sacrificium obtulerint, qui etiam à nobis obedientiæ acceperunt remunerationem, vt sint primi in palatio? Si ergò tu sacrificaueris, eorum pulchrā imitatus mutationem, tunc videbis, Pātoleon, quàm ego, qui sum grauis in puniendis ijs, qui non parent, sim liberalis & munificus in benefaciendo ijs, qui parent. Hoc autem dicebat malignè & malitiosè (quod attinet, inquam, ad sanctos) ad illi persuadedum. Quomodò enim, quos iam antè interfecerat? Sed vt inescaret eum, qui à Deo illuminabatur. Quamobrem nec latere potuit: sed, eos ipse quoquè videam, inquit, ò Imperator, ante tuam adstantes faciem. Maximianus autem nondum cessans fraude agere, (posuit enim ipse quoquè spem mendacium, vt dicam cum magno Esaia, & statuit se mendacio tegere) Non adsunt hic, dixit, sed aliqua necessaria de causa missi sunt à nobis in aliā ciuitatem. Martyr autem: Vel inuitus, inquit, verum dixisti, cùm diligas mendacium: sunt enim nunc in cælis, degentes in ciuitate Dei.

Esaia. 28

Sancti degunt in cælis.

Cùm verò nullum non mouisset lapidem, lapidum adorator: videret autem eum nihil de sua remittere constantia, & neque cedere assentationibus, nec verborum suasionibus, nec donorum promissis, nec suppliciorum minis, neque aliquo alio ex iis, quæ vel delinire, vel perterrere possent, abduci à pietate, vbi eum adhuc flagellis vehementer cecidisset, non quòd speraret se aliquid posse efficere, sed vt expleret suam animi libidinem, vt gladio mortem subiret, eum condemnat: & deindè post mortem pulchrum corpus igni mādari: is, inquam, condemnat, qui æterno igne verè erat dignus. Ducebatur itaque athleta ad locum consummationis, commissus manibus lictorum. Quò quidem cum venisset, & esset eius animus plenus gaudio, (sciebat enim ex quibus afflictionibus quales eum essent excepturæ voluptates) psallebat hoc Dauidicum: Sæpè expugnauerunt me à iuuentute mea: etenim nō potuerunt mihi: Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem suam: Dominus iustè concidet ceruices peccatorum. Deindè facit hic quoquè Deus miraculum non minus prioribus miraculis. Oleæ enim plantæ eum alligant, collum autem eius quidem ense ferit. Statim autem ferri quidem cōuersa est acies ceræ similis: mansit autem collum sicut erat ab initio, sectionis nullum penitus habens signū.

Flagellis dire cæsus capite punitur Pantoleon.

Psal. 128

Ea de causa tremor inuasit occisores, & accedentes ei fiunt supplices, quem prius existimabant ne dignum quidem esse apud eos viuere: cuius etiā pedes specio-

ſos præhenſantes, quid non dicebant, quid non faciebant, audaciæ petentes veniam, & in Chriſtum fidem apertè confitentes? Ille autem non ſolùm, quod ad ſe attinet, remittit, ſed etiam eis à Chriſto perfectam petit remiſſionem. Quamobrem vocem quoquè audijt de cælis confirmantem, conſummanda ea, quæ petiue rat: eumque non ampliùs eſſe vocandum Pantoleonē, ſed Panteleemonem. Res autem, dicebat ea vox, nomini conueniet. Plurimi enim per te conſequentur miſericordiam. Hanc vocem cùm ille audijſſet, & de ijs, quibus dignus erat habitus, certior factus eſſet: cōuerſus, iuſſit lictores facere, quod eis imperatum fuerat. Illi autem renuebant, & iudicabant hoc eſſe minimè tolerandum. Cùm verò inſtaret martyr, vt facerent, quod à Tyranno eis imperatum fuerat, apertè dubitātes, & quid facerent ignorantes, ſeipſos vtriſque diuidunt, nempe pietati, & ſancti viri iuſſui. Et cùm omnia priùs membra eſſent deoſculati, quamque eum reuererentur & colerent, ſatis teſtati eſſent, beatum eius caput deindè enſe amputant viceſimoſeptimo Iulij. Qđ quidem, vt arbitror, non potuiſſent, ſi ille non annuiſſet, vt qui nollet à martyrij magna dignitate excidere.

Diuinit⁹ ei nomen mutatur.

Suntque rurſùs miracula miraculis conſequentia, eo, qui glorificabatur, glorificante eum, qui propter ipſum hæc pati delegit. Lac enim fluxit protinùs pro ſanguine, & planta oleæ, cui fuerat alligatus, conſpecta eſt tota fructu onuſta. Quod quidem cùm veniſſet ad Tyranni notitiam, iubet plantam excindi, & corpus martyris igni tradi, ſicut etiam priùs iuſſerat. Atq; milites quidem, qui crediderant, nō ampliùs reuerſi ſunt ad Imperatorum, eum condemnantes magnæ crudelitatis, & quod Magi Herodi fecerunt, imitātes: Deum autem, & eius martyrem perpetuò glorificabāt. Quin etiam cùm quidam fideles conueniſſent in eo ipſo loco extra ciuitatem, in quo martyr ſubijt cōſummationem, ſacrum illud corpus in ſuburbano cuiuſdā ſcholaſtici (erat autem ei nomen Adamantius) ſacroſanctè depoſuērunt: In gloriam patris, & filij, & ſpiritus ſancti, qui eſt vna diuinitas, & regnum: Cui conuenit honor & adoratio in ſecula ſeculorum, Amen.

Nota inſigni miracula.

Matt. 2.

VITA SANCTORVM VRSI ET Leubatij Abbatum, authore S. Gregorio Turonenſ. lib. de Vita Patrum, cap. 18.

Iulij. 28.

Gene. 1.

LEGIFERI vatis oraculū cùm de Principio principium fandi ſumpſiſſet, & Dominum extendiſſe, cælos dextera maieſtatis fuiſſet effatus, ait: Et fecit duo luminaria magna, & ſtellas, & poſuit eas in firmamento cæli, vt preæſſent diei ac nocti, vt lucerent in firmamento cæli. Sic & nunc menti humanæ, ſicut priorum ſanxit authoritas, luminaria magna dedit, Chriſtum ſcilicet, & Eccleſiam eius, quę luceant in tenebris ignorantiæ, & illuminent ſenſus humilitatis noſtræ: ſicut Iohannes Euāgeliſta de ipſo Domino ait: Quia hic eſt lux mundi, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Poſuit etiam in eo & ſtellas, Patriarchas videlicet, Prophetas, Apoſtoloſque, qui vel doctrinis nos erudiant, vel mirabilibus ſuis illuminent, ſicut in Euangelio ait: Quia vos eſtis lux mundi: &, Sic luceat lux veſtra corā̀m hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui eſt in cælis. Hi enim Apoſtoli meritò pro tota accipiuntur Eccleſia, quæ non habēs rugam aut maculam, impolluta ſubſiſtit, ſicut ait Apoſtolus: Quia ipſe ſibi exhibuit Eccleſiam mundam, non habētem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſcemodi. Ex horū ergò doctrina & vſque ad noſtra fuerunt tempora, qui in hoc ſeculo, quaſi aſtrorum iubar, non ſolùm meritorum radiantes luce, verumetiam dogmatum magnitudine coruſcantes, orbem totum radio ſuæ prædicationis illuſtrauerunt, euntes per loca ſingula prædicādo, ac monaſteria ad diuinum cultum locando, docēdoque homines à curis ſecularibus abſtinere, & relictis tenebris concupiſcentiæ, Deum verum ſequi, per quem facta ſunt omnia: ſicut de Vrſo Leubatioq; Abbatibus fidelium fratrum relatio ſignat.

Duo luminaria myſtice.

Iohan. 1.

Itē Stellæ.

Matt. 5.

Epheſ. 5.

Igitur Vrſus Abbas, Cadurcinæ vrbis incola fuit, ab ineunte ætate religioſus, & in Dei amore deuotus. De quo egreſſus loco, Bituricum terminum eſt ingreſſus, fundatiſque monaſterijs apud Tauſiriacum, Gniam atque Pontiniacum, ſtabilitiſque Præpoſitis ſanctitate honorificis & prudentibus, ad Turonicum territoriū in locum, quem Senapariam vocitari priſcus inſtituit author, acceſſit, ædificatoque oratorio, monaſterium ſtabiliuit, & commiſſa Leubatio Præpoſito ſumma regulæ, monaſterium aliud ſtatuit, quod nunc Locis vocant, ſitum ſcilicet ſuper fluuium Angerem in receſſu montis, cui nūc caſtrum ſupereminet, ipſo nomine vt monaſterium vocitatum. Illic adiuncta congregatione, ſtatuit apud animum ſuum, nè vltra alium proficiſceretur in locum: ſed in eo cum omni congregatione manibus proprijs operari, & victū à terra in ſudore vultus exigere: illud fratribus inter reliqua prædicationum dona commendans, quod Paulus Apoſtol⁹ ait: Labora manibus, vt habeas, vndè poſſis tribuere neceſſitatem patientibus. Et illud: Quia qui non laborat, nec manducet. Dedit autem ei Dominus gratiam curationum, ità vt inſufflatis energumenis, protinùs dæmonia eijcerentur à corporibus obſeſſis. Sed & alias ꝑ eum Dominus dignatus eſt operari virtutes. Erat autem abſtinens à cibis & potu, indicens monachis ſine ceſſatione auertere oculum & cogitationem ab omni luxuria.

Vrſus cōdit monaſteria.

Epheſ. 4. 2. Theſ. 3

Abſtinentia s. Vrſi

Dum autem hæc ageret, ac fratres molam manu vertentes, triticum ad victus neceſſaria comminuerent, pro minuendo labore fratrum, viſum eſt ei, molendinum in ipſo Angeris fluuij alueo ſtabilire. Itaque defixis per flumen palis, aggregatiſque lapidum magnorum aceruis, excluſam fecit, atque aquā in canale collegit, cuius impetu rota fabricæ in magna volubilitate verti cœpit. Hoc opere laborem monachorum releuans, atque vni fratrum delegans curam, opus neceſſarium implebatur. Hanc autem fabricā Sichlarius quidam Gotthus, qui magno ab Alarico rege amore diligebatur, æmulus monaſterio concupiuit, dixitq; Abbati: Dona mihi hoc molendinum, vt ſit ſub ditione mea, & quod volueris repenſabo. Cui ille: Cū grandi, inquit, labore hoc paupertas noſtra ſtatuit, & nunc non poſſumus ipſum donare, nè fratres mei fame pereant. At ille: Si vis, inquit, ipſum bona voluntate tribuere, gratias ago: ſin autem, vi ipſum auferam, aut certè faciam aliud, cuius excluſis aqua retrorsùm conuerſa, rotam tuam verti ampliùs non permittam. Abbas reſpondit: Non facies, quod Deus non voluerit: nam à nobis ipſum penitus non accipies. Tunc Sichlarius feruens felle, ſimilem fabricam infrà adaptauit. Cumque aqua retrorſum conuerſa, ſub huius operis rotā inundans, gurgitem feciſſet, reſtitit prorſus, nec omninò verti potuit, vt conſueuerat. Venit igitur cuſtos eius ad Abbatem media (vt ferunt) nocte, illo in oratorio cum fratribus vigilante, & ait: Surge Abba, deprecare attentiùs Dominum, reſtitit enim rota molendini ab inundatione canalis alieni, quod Sichlarius fecit. At ille hæc audiens, miſit confeſtim fratres ſingulos ad monaſteria illa, quæ ſtatuerat, dicēs: Proſternite vos in oratione,

tione, & nō sit vobis opus aliud, donec iterùm ad vos dirigam. Sed & ipse egressus ab oratorio, deprecans Dominum attentè, ac præstolans aduentus eius misericordiam, sic fecit per integros duos dies, totidemq; noctes. Tertia iam illucescente die, accessit iterùm monachus ille, qui custos fuerat, nuncians rotam fabricæ suæ iuxta consuetudinem priorem in summa verti velocitate. Egressusq; Abbas cum fratribus de oratorio, accedit ad litus, conspiciensque versùs molendinum, quod Sichlarius fecerat, nō reperit: accedensque propiùs ad litus, & fundum aluei intuens, nullum indiciũ de eo accepit, non quicquam ligni, non lapidis, non ferri, nec vllius * vnquàm genus indicij potuit ostendi, nisi quòd conijci potuit ipso, quo fabricatum fuerat, loco virtute diuina absortum, atque ab oculis hominum ablatum. Tunc misit nuncios ad fratres, dicēs: Requiescite iam à labore, quia vltus est Deus iniuriā fratrum nostrorum.

Notavim precũ ei⁹ & fratrũ

**vsquàm*

His, & talibus virtutibus præditus, cōsummato cursu vitæ, migrauit ad Dominum. Ad cuius tumulum postea & energumeni sanati, & cæci illuminati sunt. Post eius verò obitum Præpositi, qui per monasteria erant, Abbatum officium, Episcopis largientibus, susceperunt. Sed & Leubatius apud Senapariam monasteriũ, quod intrà terminum Turonicum erat, Abbas institui tur, in summa sanctitate ac senectute perdurans: ibiq; obijt ac sepultus est.

Obitus eius.

Itemq; S. Leubatij.

CERTAMEN SANCTI MARTYris Callinici, authore Simeone Metaphraste.

Iulij. 29.

CVM simulacrorum inualesceret insania, & omnia exederet & corrumperet, malis quidem dæmonibus diuinus honor attribuebatur: Deo autem creatori & opifici vniuersorum neque animum volebant adhibere, qui erant dediti impietati, neque ei, quem par est, honorem tribuere. Nam cùm mutilatis essent animis ij, quibus obtigerat vt fierent ad Dei imaginem, veritatis quidem lucem auersabantur, conniuentes oculis ad eius, qui illos fecerat, agnitionem: currebant autem ad tenebras erroris, neque volentes illustrari splendore suæ gratiæ, neque omninò contra intueri, & adspicere vbiquè diffusum radium cognitionis. Nam cùm multam & tenebricosam effudisset malignus in homines ignorationem, & eos omninò in suam redegisset potestatem, à vero quidem & solo Deo disiunxit & abduxit: surda autē & muta simulacra turpissimè persuasit colere & adorare: vt sic eos oīnò expugnaret & subiugaret. Sed qui nos custodit & seruat Dominus, non concessit ei, vt omninò suum in nos impleret odium: neque se adeò impudenter geret, vt nos omnes concul caret. Multi enim eum vicerunt, & omnes eius vires perdiderūt. Domini enim amore inflammatis eorum animis, & totis eius, qui est potens, charitate confirmatis, ad bellum gerendum aduersùs inimicum strenuè & audacter processerunt, omnibus quidem membris lacerati, & carnis compagibus resoluti, recreationem autem ac delicias ea, quæ magnos dolores afferūt, tormenta existimantes: quos adhuc certaminum sanguine distillantes accepit Christus Agonotheta. Puræ nāque ei oblati sunt hostiæ, & victimæ voluntariæ. Propter quæ communis superatus inimicus, cecidit admirabili quodam casu illis spectantibus. Cum eo congressus magnus quoquè athleta, & corona redimitus Callinicus, cuius luctam & certamina in præsenti persequitur oratio, vsqueadeò derisit ea, quæ sunt eius terribilia, vt tanquàm infantem prima statim lucta prostrauerit, & humi affixerit. Sed eius quidem egregij viri omnia singulatim dicere & referre nec vlla posset oratio, nec quæ ab eo gesta sunt, auditione fuerunt accepta ab omnibus, vt possint omnia proferri ab omnibus. Quædam autem pauca, & quæ eorum, qui audierunt, minimè fugiunt memoriam, (etenim interfuerūt quidem, cùm decertaret martyr, & viderunt nonnulla eorum, quę fiebāt) præsenti oratione tradetur memoriæ. Sic enim & nostro satisfaciemus desiderio, & athletæ afferemus breuem laudem martyrij.

Mortalium miserorũ cæcitas & impietas.

Martyrũ præclara virtus.

Hic ergò diuinus & magnus Callinicus in bona, & omnium rerum fertili Ciliciæ regione natus, fuit præclarè educatus, Deum quidem omnium Saluatorem & effectorem ab infantia confitens & honorans, simulacra autem, nullo sensu prædita & planè surda, abhorrens & habens odio. Qui cùm etiam vellet pietatem vbiquè disseminare, vsus est multis & longis peregrinationibus, vitam quidem dignam religione exercēs, vitæ autem institutum exornans religione. Fidem enim in Christum non solùm in sinu ferre, sed etiam publicè prædicare, pium esse existimās, cognitus fuit à multis magister veritatis: quos perindè ac quidam magnes trahebat ad seipsum, & auertebat ab errore. Ab eius enim, tanquàm alicuius Sirenis, dulcissimo verborum capti sono ij, qui audiebant, statim deducebātur ad fidei agnitionem, pulchra ei effecti præda.

Callinic⁹ à puero Christianus.

Multis Christum annunciat.

Cùm verò multos vicos & ciuitates obiens, peruenisset Ancyram Galatię ciuitatem magnam, & populo frequentissimam, (erat autem verbum diuinum in ea explicans & diuidens) & multi ex iis, qui tunc illic erāt, fuissent eius doctrinæ participes, accensa est ab aliquibus in eum inuidia & odium inconsideratum. Qui enim diuinas insolenter despiciebant admonitiones, & auersati quidem erant veritatem, tanquàm terra autem petricosa, semen verbi non admittebant, fidei pconem accusant apud eum, qui tunc erat Præses ciuitatis, virum quidem plenum impietate, plenum itē ira & crudelitate. Ei autem erat nomen Sacerdos. Ad quē cùm productus esset athleta, & venisset in eius conspectum: Quid, inquit audax & arrogans Præses sancto, aduersùs tantam potentiam audes solus ex aliis te insolenter gerere, idque cùm sis aduena, & nō nostras, omnibus se submittentibus, & dijs sacrificia offerentibus, & eos studentibus habere beneuolos ac propitios, per quos nobis donantur, quæcunque sunt optima & pulcherrima? Sed tu quidem non solùm non accedis diis sacrificaturus, & eos placaturus: sed eos etiam ab instituto dimouens, qui volunt accedere, verbis ad inducendum accommodatis decipis, neque corporis fretus magnitudine, neque authoritate vlla aut dignitate. Cui martyr Christi sic mansuetè respōdit & placidè.

Matt. 13

Sistitur corã præside

Ego quidem me fateor esse hominem specie humilem & pusillum: circunfero autem in hoc meo vase fictili preciosum meum thesaurum, & margaritā Christum Dominum meum & Saluatorē Iesum, cuius sum seruus: cui proiectus sum ab vtero, qui est mihi diuitiæ, gloriatio & virtus, per quæ sunt mihi delectabilia & longè iucundissima, quæcunque sunt in vita aspera & molesta. Non est ergò mirum, ò Præses, si cùm talis sit mihi Dominus, contendo & decerto, vt & ipse me à vitii rubigine expoliem, me integrum & syncerum, quoad eius fieri potest, conseruās, & quemadmodùm ab errore idolorum eos, qui sunt decepti, auellam, & adducam ad veritatem. Qui enim abducit peccatorem ab errore viæ suæ, (vt dicunt diuinitùs inspirata eloquia) seruabit animam à morte, & operiet multitudinem peccatorum. Atque vtinam tu quoque à me persuadereris præsentem quidem relinquere deceptionem,

Egregiũ eius responsum.

Iacob. 5.

nem, ad veritatis autem lucem accedere. Tunc enim re cognouisses, quid sit vniuersorum quidem Deus & Dominus: quid autem, quæ sunt apud vos simulacra, quæ reuerà sunt animæ exitium & interitus.

Hæc cùm mala audijsset anima, & quæ ea, quæ sunt honesta, habet odio, quæ contineri non poterat, ira fuit repleta, & sanctum torue intuens: Mihi, inquit, videris mortem vitæ præferre iucundissimæ, & ideò aduersùs deos verbis vsus es insolentibus, & amentiã tuã significantibus, hæc puerilia & inania contexens, & * vno spiritu proferens: sed scias futurum, vt nihil horũ tibi prosit, neque te aliquis ex meis manibus eripiat, ne is quidem, quem tu profiteris Deum & Saluatorẽ. Omnia enim tua membra cõtrectabo, & quodcunque est acerbum, tibi inferam supplicium: vt ipsa scias experiẽtia, quantum sit malum non parere ijs, qui dominatũ obtinẽt, & quàm multis sint pœnis obnoxij ij, qui deos subsannant, & eorum cultum repudiant. Quẽ martyr audacius fixis intuẽs oculis: Noli, inquit, differre, nec protrahere: sed citò para omnia tormentorum instrumenta. Veniant flagella, ensis, ignis, rotæ, & quæcũque alia excogitata fuerunt ad supplicia. Est enim mihi vnum solum terribile & formidandum, nè quid timeatur plusquàm Deus, & ab ea, quæ illic est, separer beatitudine. Alia autem omnia, quæ meo corpori intuleris, voluptatem mihi potiùs reputabo, quàm cruciatum, propter meum in Deum amorem.

Magna eius constãtia.

Tunc Præses cùm desperasset fore, vt mutaretur, iubet ei totũ corpus cędi neruis crudelissimis. Qui cùm cæderetur, clamabat præco: Agnosce deos, Callinice, & eos inuoca, vt te ab hoc tormento eximant. Ille autem tam leniter plagas accipiebat, vt ne videretur qui dem omninò pati: tantum abest, vt concideret, aut flecteretur, ad Deum solum totam mentem dirigens, & ei constanter agens gratias, pro quo hæc pati delegerat. Et quo magis videbat corpus sanguine diffluere, eo magis subsannabat eos, qui verberabant, quòd non plures & vehementiores ei plagas inferrent. Sunt eæ enim, inqt, longè minores & imbecilliores, quàm ego expectaui, & quàm sim tolerare paratus. Propter quæ maiore furore percitus Sacerdos, iubet eum pendere à ligno, & ferreis laniari vngulis. Quem cùm etiam circũstetissent lictores agrestes & crudeles, scrutati sunt totam compagem corporis, nulli corporis parti parcentes. Dixisses eum habere naturam lapidis, aut aliquam aliam eorum, quæ sunt dura & repugnãtia, cùm vidisses eum nulla affici molestia, nec vllo frangi dolore. Sic eum mutauit eius amor in Christum, vt eius, quam habebat, obliuisceretur naturæ. Tantum enim abfuit, vt summo tormento succumberet, vt voce libera irrideret & ludificaretur Tyrannum. Qua de causa videbatur hic quidem inexpugnabilis, ille autem pudore affectus, & sola quadam inani se exultatione iactitans.

Neruis cæditur.

Ferreis laceratur vngulis.

Cùm autem omninò desperasset stolidus, ad hoc vltimum conuersus est supplicium, quod solus, vel cum admodùm paucis excogitauit & inuenit: quod quidẽ erat signum eius furiosæ & amentis animæ. Nam cùm crepidas clauis acutis confixisset, iubet alligari pedibus martyris, & imperat ijs, qui eum abducebant, lictoribus, vt tractus iniret viam Gangram vsque. Vt autem maiores & acriores ei afferrentur dolores ex perforatione clauorũ, cùm alios lictores collocasset in equis pernicissimis, cogebat ante eos currere athletam clauis confixum. Omninò vel ad solum spectaculum fractus esset omnis animus, ne apertis quidem oculis hęc ferens adspicere. Sed non ille immanis, & corde planè lapideo aut natura, est vllo modo commotus, aut dolorem reputauit insuperabilem: sed tanquàm ijs, quæ gerebantur, insultans, præsidebat superbus, impiã suã animam implens talibus spectaculis. Qui etiam iussit lictoribus, vt simulatquè dictam ascendissent ciuitatẽ, vehementissimam fornacem accenderent, & sanctum in eam inijcerent: vt etiam, qui illic sunt, aiebat, viderent eius inobedientiam, atque contumaciam: quoniam in ea quoque ciuitate multos, vt accepimus, abduxit à cultu deorum.

Clauis cõfixi calcei ei adhibẽtur.

Ille ergò magnus Christi athleta per hanc viam ductus laboriosam, habebat supernam gratiam eum confirmantem & sustentantem: à quo etiam perficiebatur cursus celeriùs, quàm ab illis equis, quantumuis pernicibus. Nam perindè leuis, acsi fuisset ad cursum expeditus, cum illis ferro alligatis percurrebat crepidis, psallens illa Dauidis: Expectans expectaui Dominum, & attendit mihi. Et eduxit me à lacu miseriæ, & à luto fæcis. Et statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos. Et illud: Dominus illuminatio mea & Saluator meus, quẽ timebo? Dominus protector vitæ meę, à quo trepidabo? Postquàm autem currens peregit sexaginta stadia, & peruenit ad quendam locum, qui dicebatur Matrica, facit in eo quoddam insigne miraculum. Nam cùm lictoribus, qui eum abducebant, linguæ siti horrerent & æstu immodico, (erat enim mensis Iulius) & propter viæ molestiam propemodùm deficerent, & nec aqua alicundè appareret, qua sitim sedarent, & se exanimatos recrearent, & nec alia inueniretur ratio, qua malo afferrent remedium, omni spe abiecta, ad solum sanctum conuersi sunt, ad eius pedes prouoluti, & hæc ei dicentes cum lachrymis: Nè recorderis nostrorum malorum, ò sancte, nec veniant in mentem nostrę in te contumeliæ. Sed eorum omnium obliti, fer nobis opem periclitantibus, & da aquam sitientibus animabus, & quæ sunt vi æstus liquefactæ: cõsumptus enim est nobis humor naturalis. Defecit, vt vides, virtus: æstus imminet capiti. Nos omnia simul opprimunt mala, quæ tuum est solius mutare & curare.

Vide vim diuinæ gratiæ.

Psal. 39.

Psal. 26.

Hæc dicentibus lictoribus tenui & imbecilla voce, eorum mouetur misericordia vir maximè misericors: & cùm se conuertisset ad preces, inuocauit Deum, qui iniuriarũ & malorum obliuiscitur, nè eos despiciat tãta oppressos necessitate: sed misereatur, & aquam eis bibendam prębeat, sicut olim populo, qui erat in solitudine, & eos consoletur, qui sunt adusti siti. Simul autem cum sancti inuocatione & precibus (ò miraculũ) aqua ex quadam petra effluens, & tanquàm ex fonte copiosè scaturiens, & lictorum torrida ora refrigerauit, repleta illo nouo & copioso fluento, quod posteris est conseruatum plenum & perenne. Non enim defecit fluens ab eo tempore, & nunquàm est consumptũ. Talis fuit martyris ad Deum fiducia & virtus. Ità eos, qui glorificant ipsum, Deus glorificat. Qui enim Solẽ suũ oriri facit super iustos & iniustos, & nutrit omnes tã malos, quàm bonos, quid mirum, si his etiam viris, licèt sint moribus sæui, & cædem spirantes, abundè suppeditarit suam misericordiam? Qui cùm etiam, vt diximus, abundè bibissent ex illa aqua, quæ affluxerat, & suos recreassent ac erexissent animos, perrexerũt iter facere, sequente eos quoque martyre. Quod cùm totis septuaginta stadijs confecissent, Gangram peruenerũt sicut eis imperatum fuerat.

E petra suis hostibus à Deo aquam impetrat.

Matt. 5.

Cæterùm lictores non lubentes quidem, (habebant enim ante oculos Martyris beneficium) sed victi metu eorum, qui obtinebant dominatum, (habebant enim animos molles & flexibiles, & hiantes ad ea sola, quæ videbantur) festinarunt facere id, quod iussi fuerant, eos maximè incitante martyre, vt abiret celeriùs ad eum, quem cupiebat. Quocircà cùm fornacem succendissent, & sanctum propè statuissent, iam lætantem & exultantem in eam iniecerunt. Qui cùm etiam vltimis verbis Deum laudasset, & in certaminis consummatio-

In fornace reddit spiritum.

ne

ne egisset gratias, in manus Domini tradidit spiritum, & ad eam, quæ illic est, transijt beatitudinem, vigesimonono mensis Iulij.

Sed tu quidem, ô beate martyrum decus & ornamentum, sic è vita egressus, & præmiorum stigmatibus decoratus, nũc purus sedes cum Christo sponso purissimo, in hoc te oblectans & exhilarans, & corona gloriæ ab eo coronatus. Memento autem nostri quoque deinceps, qui te colimus, & hoc sacrum tuum festũm celebramus: & da nobis, vt æquabiliter & sine vlla offensione transigamus vitæ asperitatem: vt cùm non obruti enatauerimus ex hoc mari tentationum, in portũ quietis appellamus, ipsum habẽtes gubernatorem tuis intercessionibus Dominum nostrum & Saluatorẽ Christum: Quem decet omnis honor & adoratio in secula seculorum, Amen.

Fest. dies eius.

VITA SANCTI ET IVSTI EVdocimi, authore Simeone Metaphraste.

29. Iulij.

EVDOCIMI, qui conuenienter suo nomini ex Deo laudẽ est assecutus, vitam bonum est exponere. Hinc enim simul voluptas & vtilitas non redit solùm ad expositores, sed multò magis ad auditores: non solùm quòd se ostẽderit vehemẽtem amatorem virtutis, & quod est honestum, statim elegerit ab ineunte ætate: cum multis enim alijs fuit hic vitæ zelus ei communis: sed quòd in illo præcipuum & penè singulare, vel omni, vel magna ex parte excelluit, eius in mundo fuit supra mundum vita: & quòd cùm viueret in medio tumultuum, & harum rerum instabilium, quæ omnibus tempestatibus sordibusque plenæ sunt, purã & tranquillam, & minimè inquinatam suam conseruauerit animam: & ostenderit esse timidi & pusilli animi, mũdi fugam persequi, & adiutrice vti solitudine: perindè ac si quis in maris tranquillitate nauigans, & absque vllis fluctibus ventisque vehementibus, velit vocari peritus nauigationis, & intelligens eorum, quę ad mare pertinent. Quoniam ergò illius vita est exemplar sufficiens, cùm omnibus, vt semèl dicam, qui virtutis studium sibi vendicant, tum ijs, qui in mundo viuunt, & mundo (vt cum diuino Paulo dicam) vti solùm, non abuti eligunt: dicantur res illius, & virorum bonorum animis apponatur mẽsa diuina, & obsonia, quæ nunquàm consumuntur.

1. Cor. 7.

Sanctus ergò Eudocimus genus quidẽ duxit ex Cappadocibus, piorum parentum pia soboles. Quorum alter quidem Basilius, Eudocia autem nomine, quæ genuerat, erant genere insignes, opibus abundantes, illustresque authoritate. Patriciorum enim dignitate clarus erat Basilius. Cùm tam præclaros autem generis fontes haberet filius, non tam visus est nobilis ex parentibus, neque tantam ex eis accepit gloriam, quantam ipse præclaris suis factis ex se nobilitatem suis attullit parentibus. Nam filios quidem, qui ex claris orti sunt parentibus, permultos inuenies: parentes autem talium filiorum, qui in medio mundo vitam nulli repræhensioni affinem transegerunt, admodùm paucos. Ille ergò doctrinæ & disciplinis iussus attendere, magnum in his posuit studium, non verberibus, non terroribus, non aliquo alio indigens ex ijs, quæ possunt puerilem ad res honestas excitare socordiam: sed ipse erat sibi stimulus ex propensione & animi alacritate ad ea, quæ bona sunt. Multò autem magis inuigilabat lectioni diuinorum eloquiorum, & assiduè in eis versabatur, adeò vt ipse quoque caneret cum diuino Dauide: Exultabo ego super eloquia tua, vt qui inuenit spolia multa. Et: Quàm dilexi legem tuam Domine: tota die meditatio mea est. Propterea ei reputatũ est supra millia auri & argenti, iuxta diuinum Prophetã, dico Dauidem. Et Dei eloquia dulcia gutturi eius fuerunt, & supra mel ori eius.

Eudocimi parẽtes illustres.

Dat operã literis.

Psal. 118

Ibidem.

Vacabat autem diuinis templis, & assiduè ad ea veniebat. Et cùm eius æquales & familiares dediti essent venationibus, & equorum cursibus, & aliis adolescentum studiis, ille ea ægrè ferebat, & ab eis minimè mouebatur, & nulli cedebat ex ijs, quæ iuuenilibus blandiuntur cupiditatibus. Iucundè verò & lubenter versabatur Eudocimus, aut in domo orationis, aut in lectione diuinorum eloquiorum, per quæ studebat seipsum reddere templum Deo dignum, vt qui nihil ostenderet iniucũdum, nihil turpe ex deformitate animi perturbationum, & in eas collato studio. Non res aduersæ, non secundæ, non aliquid ex ijs, quæ animum possunt aut efferre, aut deprimere, fuit satis validũ ad eũ à suo instituto dimouendum: sed dexteris & sinistris armis (vt dicit Paulus) dexterè vtebatur, & ea materiam faciebat philosophiæ. Quinetiam cùm viã sæpè ingrederetur, tam quæ ferebat ad regiam, quàm quæ in vllũ alium locum, mente simul & linguam habebat intentam operi: hanc quidem canentem psalmos Dauidis, illam autem attendentem, & quæ dicebantur intelligentem, & iubenti ipsi Dauidi parentem. Nõ enim id ei, quod multis vsu veniebat, qui psallunt quidem, sed non intelligunt: quique cùm ijs, quæ dicunt, ipsi priùs pugnant, & re ipsa aperte contradicunt, cùm procùl ab ijs, quæ dicuntur, aberret eorum animus. Temperãtiam autem, quæ verè pulchra est, & pulchritudine alias excellit virtutes, sic amauit, & ab ea ità apertè est superatus, vt eam in vita sociam, & quæ secùm habitaret, delegerit, & audacter cùm Iob diceret non hoc solùm: Oculum meum non est cor consecutum: sed etiã, quod illo est maius, pactum fecisse cum oculis, nullo modo intellexisse super virginem: & vsqueadeò vitauerit cum muliere colloqui, vt soli matri nõ esset prohibitum ad eum accedere, quam in magna habebat veneratione: vt qui non solùm maternis, sed virtutis etiã cederet legibus: Præter eam autem nulli licebat mulieri cum eo omninò loqui, aut ad eum adire.

2. Cor. 6.

Magnũ castitatis studium.

Iob 3.

Ibidem.

Cum temperantia verò coniunxit etiam eleemosynam, cum pulcherrima eam, quæ est maximè hilaris: adeò vt illius quidem lumine illustraretur facies, huius autem oleo cor pinguefieret, essetque & mundus & misericors: adeò vt altitudo, quæ procedit ex puritate, ad proximum (vt par est) ex consensu se inclinans, in tuto esset. Tam splendidè autem attendebat eleemosynæ, & eam ità amplectebatur, vt non solùm superfluis, sed etiam necessarijs se piè gereret: & non parcè seminaret, sed in benedictionibus: & non solùm pecunijs, sed etiam carnibus, si ex iis pauperibus dari posset auxilium, minimè parceret, idque admodùm hilari, promptoq; & alacri animo, motus dilectione in Deũ & proximum. Fructus enim charitatis, est in fratrẽ misericordia, adeò vt ipse promptior esset ad dandum, quàm ille ad accipiẽdum, qui opùs habebat misericordia: & cùm dedisset, ipse magis lætaretur, & plus se iuuari crederet, quàm is, qui acceperat, quomodò res verè habebat. Maiores enim sunt diuinæ gratiæ, quàm humanæ, quas ipse larga manu emebat largiùs illinc scaturientes. Et, vt semel dicam, orphanorum erat pater Eudocimus, curator viduarum, indumentum nudorũ, panis esurientium, animarum, quæ ægritudine grauabantur, solatium.

Eleemosyna valde est deditus.

Is cùm & ab Imperatore honores, &, quæ est ad tempus, gloriam assequeretur propter virtutem, nihil ex eo lædebatur, vt cuius nec calor animæ tepesceret, ne-

que

que ad cursum spiritalem fieret impetus hebetior: sed potiùs eam quoquè Deo ascribens gratiam, hinc sume bat occasionem maioris in ipsum desiderij, & eum co lendi promptiùs & alacriùs. Certè cum esset electus, vt præesset parti exercitûs Cappadocum, & morare tur circa id, quod vocatur Charsianum, gerebat magnam curam populi: vt qui non solùm de eis esset paternè solicitus, sed eas etiam, quæ erant inter se inuicem, vt solent, controuersias solueret, nullam in partē pro pendente trutina iustitiæ: & iudicans orphanū (vt dicam cum Esaia) & viduam iustificās, & omnibus idē apparens per æqualem in omnes beneuolentiam. Et quid opus est, vt dicam singula? Erat virtute perfectus Eudocimus: erat insignis charitate in Deū, & insignis charitate in proximum. Quamobrèm eius exitium & interitum, proximo, inquam, clanculùm detrahere, adeò odio habebat, vt non solùm ipse nihil tale faceret, sed etiam si alius vellet facere, minimè sustineret non honestis verbis aures præbere: &, quod ad se attinet, illas quoquè conseruaret peccatis superiores.

Fit præfectus militum Cappadociæ.

Esaiæ 1.

Obtrectationes ferre non sustinet.

Illum sic viuentem, piumque vitæ institutum exercentem, & rectè se gerentem communis in regione aliena finis occupat, cū esset triginta tres annos natus, & necdum quidem canis capillos albefecisset, multorum autem canos superaret prudentia. Malè autem habebat Eudocimum, non ꝙ absolutè moreretur, vt qui per totam vitam id esset meditatus, & quam cum egisset vitam, quænam sors esset eum consecutura: & alioqui cum esset sapiens, non ignorabat omninò, qualis esset lex inter cōposita: nempè quòd cum accepisset principium, necesse esset finem quoquè consequi: quamobrem non eum conturbabat corporis separatio: sed ꝙ cum matrem non vidisset charissimam, longè esset peregrinatus. Quomodò autē est mortuus? Est enim hoc simul philosophiæ & vtilitatis particeps. Aegrotabat quidem vir ille, & morbus eum iam eò deduxerat, vt vltimum ageret spiritum. Ipse verò cum suos accersijsset familiares, primùm quidem diligenter mandauit, & eos iureiurando adegit, vt eum mādarent sepulcro sic indutum, & nequaquam in ipsum obseruarent, quæ solent in mortuis. Deindè cùm omnes iussisset extra fores egredi, ipse solum inclusus dat orationi. Oratio autem erat, (audita enim fuit à quodam, qui propè fores auscultabat) vt eius ad Deum excessus esset obscurus, & nulli cognitus, quomodò etiam tota ferè eius vita nulli euasit manifesta. Cùm verò alia quoque adiecisset orationi, & egisset gratias, & postremò dixisset, In manus tuas commendo spiritum meum: verè sanctam emisit animam. Quidam autem ex ijs, qui sepulturæ eius inseruiebant, magis rusticè, quàm piè, in hoc mandato exequendo affecti, non solùm cum vestimentis & calceis, quibus erat indutus, sed etiam cum stragulis, in quibus iacebat, in lignea capsa sic impositum, humi condunt eum, qui nihil habebat dignum tenebris, nube omninò solem, aut lignum modio, aut potius, si mauis, in cella penaria preciosissimum thesaurum, & qui non potest consumi. Sed ille sic quidē fuit conditus: Deus autem non passus est eum latere, sed eum reddit manifestum causa multorum vtilitatis. Sic autem facit.

Psal. 30. Et è vita excessus.

Vir quidā à spiritu vexabatur dæmoniaco, Elias nomine, cùm post mortem sancti non multi dies præterijssent. Repentè accedit ad sepulcrum, multa quidem dicens, multa autem faciens, quæ solet facere nequitia dæmonum in damnum humanæ naturæ, quæ desupèr bello ab eo appetitur. Dæmone quidem moto à sancto, aut à Christi potiùs virtute, vt eum manifestum faceret & honoraret: mouente autem & torquente, & maxima tempestate hominem conturbante, cùm tanquàm mortuum Eliam humi iecisset, sceleratum illud dæmonium statim abijt, vt quod fuerat homini veluti quædam disciplina, & medicamentum ad expianda peccata ijs, quæ Deus nouit, iudicijs. Atque Elias quidem sic fuit liberatus à dæmone: Deus autem non eousquè fecit consistere sui serui gloriā: immò verò cùm tanquàm tuba valdè clamās, in multos esset dispersum miraculum, multitudinem eorum, qui laborabant variis morbis, vocauit ad sepulcrum, sepulcrum, inquā, ex quo admirabiliter multis scaturiebat vita, & curatio.

Dæmoniacus fit liber ad tumulū ei⁹.

Item alij morbidi.

Ex his verò vna mulier, quæ habebat filium, cuius solutæ erant manus, quique eas ferebat non secùs atquè lapis ac statua, cùm ardenter accessisset ad sepulcrum, non longa opùs habuit mora, non negociis, non diebus: sed cùm primùm venit, ei opem tulit ad liberandum à morbo filium, oleum sumptum ex lucerna beati sepulcri, quo cùm illa filii manus vnxisset, vidit statim eum totum illæsum, & vtentem manibus simul liberis, & suo fungentibus officio. Alius autem puer eodem quidem modo affectus, in hoc verò solo differens, ꝙ priori quidem manus, ei autem pedes erant immobiles: Is ergò simili fide oblatus, similem quoque consecutus fuit curationem. Nam cùm is quoque vnctus esset in pedibus oleo lucernę, protinùs exiliit, & fuit causa magnæ gratiarum actionis, quæ offerebatur ipsi sancto, qui curauerat, & Deo, qui præbuerat gratiam curationum.

Oleo lucernæ eius sanantur quidam.

Rursùs autem mulier vexata à dæmone, liberata est à maligno spiritu eam vexante, cùm solùm accessisset ad sepulcrum, & pulchrè didicisset, quemadmodùm lux persequitur tenebras, & quàm sit terribilis, bonus & gratus seruus malo seruo & fugitiuo, propter eam, quæ ei cum Domino intercedit, coniunctionem & familiaritatem. Porrò autem alii quoquè mulieri, quæ graui morbo laborabat, fuit mirabilis curatio solus sepulcri puluis sumptus cum fide, deindè aqua conspersus, aut, vt meliùs dicam, eius lachrymis, & impositus parti corporis, quæ malè se habebat. Et ideò cùm seminasset in lachrymis feruentis in Deum fidei, messuit exultationem curationis. Non paucis quoque aliis malè affectis, qui longè aberant, fide autem non erant lōgè, hic puluis ad eos allatus, visus est aptū in omni morbo medicamentum, & quod multis quoque aliis modis erat iucundissimum. Nam cum eo, quòd curabat certissimè, habebat etiam celeritatem, & cum celeritate, nullius molestiæ vacuitatem, & cum molestiæ vacuitate, ꝙ nulla erat omninò soluenda merces, & nihil penitùs damni accipiebatur. Deficiet me tempus & oratio: defectæque erunt manus scriptionis operi seruientes, si voluerimus omnia compræhendere, quæ & prius ille, vbi fuit sepultus, & nunc huc quoque translatus, facit miracula.

Dæmoniaca liberatur.

Nota de puluere sepulcri ei⁹.

Quoniam autem translationis meminit oratio, de ea quoque tractandum est, quemadmodum facta sit, & quænam fuerit causa, quòd illius corpus sepultū in finibus Charsiani, sit in hanc Regiam translatum ciuitatem. Magna & velox eius miraculorum fama in omnes partes peruadebat, & implebat aures omnium: & natura quidem sic habebat, nunc autem velocior quoque facta est propter rei nouitatem. Vbi enim sperauerit quispiam, hominem in mundo viuentem, & qui populi susceperat administrationem, & qui singulis horis tantis agitabatur fluctibus, posse per se quiescere, & interiorem hominem habere nulla vexatum molestia, illæsosque & manifestos in se conseruare typos Dei memoriæ, & eius metu cor custodire mundum ab omnibus sordibus. Nam pietatem quidem exercere, & amplecti honestatem, virtutisque aliquātisper & Dei meminisse mandatorum, in multis fortasè inuenies ex iis etiam, qui in mundo viuunt. Non enim eos omninò

ninò virtute nudabimus, & tanquàm propriam posses sionem eis solis tribuemus, qui sunt à mundo separati. Sed ad tantam impatibilitatis & virtutis esse euectum altitudinem, vt consequatur quis gratiam & splendorem miraculorum, id eorum solùm dixeris, qui mundo & mundanis omnibus multam salutem dixerunt, & solitudines magis, quàm ciuitates, & deserta, & longè esse remotum ab amicis propter Christum sunt ample xi, eorumque paucorum: siquidem paucorũ nouimus eam, quæ est pro viribus, perfectionem.

Cùm sic ergò fama eius mortis & miraculorum esset dispersa, eius parentes (eis enim adhuc viuentibus est mortuus) & maximè mater, quæ maximo & germanissimo amore, vt filios solent matres, eum prosequebatur, magnum ignem habebant in visceribus, simul quidem & vt filium desiderantes, & cupientes conspici parentes eius, qui adeò clarus erat miraculis. Mater ergò non ferens cordis impetum, arbitrata, esse quid paruum & nihili faciendum, & non satis firmam piæ matri excusationem viæ longitudinem & senectutis imbecillitatem, horum omnium nullam ducens rationem, profecta Byzantio ad id, quod iã priùs diximus, Charsianum incredibili peruenit celeritate. Deindè cùm adspexisset eorum multitudinem, qui assiduè accedebant ad sepulcrum, & donum, quod assequebantur, qui multis & variis laborabant morbis & affectionibus, & quàm celerem adipiscebantur curationem, ipsorum, inquam, malignorum spirituum, morborũque & affectionum, vt qui perindè ac si horribilẽ terrorem, & accedere non permittentem, eis incutiat sepulcrum, non possint permanere: vel potiùs vt hostes quidam & inimici, qui fortis Imperatoris ne possint quidem ferre conspectum, sed eos, quos ceperunt, statim dimittant, & in fugam se conijciant. Hæc cùm illa vidisset, & sepulcro fuisset circunfusa, iucundè & canorè deflebat, partim quidem filium lugens vt mortuũ, partim autem vt ex Deo viuentem, & tantis dignatum miraculis admirãs: & vt quæ ipsa quoquè gratia & gloria frueretur, & eo nomine gloriaretur.

Fili, voce dicebat altiore, fili, lux æterna meorum oculorum, fili arcanum quoddam & ineffabile bonum parentibus: vndenam tibi hæc clara & magna lux curationum? Vndenam copiosa fluxit gratia spiritus? An sunt hæc omninò piæ vitæ remuneratio, & occultorũ laborum? An potiùs nõ solùm remuneratio, sed arrha & prooemium bonorum, quæ te post hæc manent? Sum ego reuerà beata inter matres, quæ digna sum habita, quæ essem & vocarer mater talis filii. Non tibi ampliùs contexto lamentationes maternas tanquàm filio, sed tanquàm Dei amico hymnos cano spiritales. Non ampliùs te voco filium, & fructum ventris mei, sed filium Dei per gratiam, non ex sanguinibus, nec ex voluntate carnis, sed reuerà natum ex Deo. Quẽ cùm ipsa genuerim carnaliter, ab ipso rursùs vicissim generor spiritaliter. Nec erubesco eum vocare patrem, cuius verus pater est ille cælestis: cognati autem, Angeli & sanctorum omnium chori, bonorum operum communione, & æqualitate remunerationis. Curam gere parentum, quibus est grauius tui desiderium, quàm senectus. Atqui, ò charissime, pulchrè carnali tuæ matri referes gratiam pro datis alimentis, si spiritali tuo patri tuis intercessionibus eam reddas familiarem. Pulchrè quoquè patri tuo referes gratiã, quòd te ad hoc, vt esses, produxerit, si ad eius senectutis & imbecillitatis requiem sinus Abrahæ petieris. Hæc nunc à te contendunt & patris canities, & matris in partu dolores, & vbera, quæ tu, qui es omni ex parte perfectus, suxisti, cùm esses adhuc infans. Curam gere parentum, curam gere cognatorum. Lætabitur, sat scio, Deus, quem tu honorandum censes in parentibus, quos iubet illius præceptum honorare, vtpotè quòd per ipsos honor ad illum feratur. Nam & primus omnium est pater, & opifex, & causa, vt ad hoc, vt sint, producantur.

Iohan. 1.

Mater ad sepulcrum eius orat.

Exod. 10

Hæc dixit, & iubet tolli lapidem, & capsam trahi extra monumentum. Quod cùm factum esset, vbi ea iubente, apertus est loculus, cernitur miraculum, & ad videndum diuinissimum, & ad dicendum iucundissimum, & ad ea, quæ præcesserunt, confirmanda validissimum. Decem & octo menses præterierant post mortem, & qui tot ante dies erat mortuus, nullum habuit signum, non corporis fluxionem, non compagis solutionem, non carnis consumptionem, non nigrorem, non aliquid, quod esset euanidum, aut quod emarcuisset, & esset liquefactum: sed totus videbatur recens, perindè ac si nuper eum reliquisset anima. Propemodùm videbantur esse membra cum motu, genæ cum rubore, labra cum flore, os cum anhelitu. Existimasses te eum omninò videre non mortuum, sed potiùs dormiẽtem, aut seipsum colligentem, & diligentiùs aliquid meditantem. Porrò autem ipsæ tunicæ, ipsæ vestes stragulæ adeò erant integræ & illæsæ, & nullo detrimento affectæ, (quod attinet ad sepulturã) atque si fuissent positæ in arca, & diligenter custoditæ. Est mortuis corporibus ex se quid iniucundum ac tetrum. Est vestibus quoquè, quæ longo tempore iacuerunt, & alijs eiusmodi malus quidam odor, & qui offendit odoratum. Illic autem nihil eiusmodi, sed bonus odor, & gratia & delectatio, tanquàm non aliquod sepulcrum & loculus, sed hortus esset apertus. Probantur ea, quæ dicta sunt, & quòd corpus esset adhuc integrum & recens, ex hoc, quod sequitur:

Illustre miraculũ in eius corpore externum & vestibus.

Quidam monachus, Ioseph nomine, sacerdos, & qui pietati studebat, cùm tunc adesset, subiectis manibus, & amplexus mortuum, conabatur erigere. Ille autem cedebat, & videbatur parere, & seipsum tradere. Erectus itaque fuit vir ille admirabilis, articulis & cõpagibus rectè inter se habentibus. Quod cùm vidisset presbyter, & metu esset repletus, rogauit, vt permitteret ea auferre, quibus erat indutus. Ipse autem rursùs paruit, & manus remisit presbytero & pedes, vt ijs vteretur vt vellet. Exuit ergò eum sacerdos tunica, & eum altera induit. A pedibus verò amouet non solùm calceos, sed ea etiam, quæ intùs erãt ex serico imposita pedibus. Hæc ergò omnia tam facilè fecit, & citra vllum laborem, perindè ac si ille opem ferret sacerdoti, & se traderet, vt eo commodè vti posset. Deindè eum rursùs reclinat in ea, qua priùs erat, figura: adeò vt id totum diuino factum sit consilio, quòd sic sepultus fuerit, vt erat anteà: vt vel ex hoc esset manifestum omnibus, quòd post sepulturam manserit corpus potentius interitu & dissolutione. Quod quidem visum multis dęmonibus & morbis causa fuit, vt fugerent: & meritò: si enim etiam cùm esset absconsum, erat eis terribile, postquàm apparuit, quomodò non esset eiusmodi, vt non posset omninò sustineri?

Hæc sunt sanè admiratione digna.

Quid post hæc est consecutum? Cõtendebat mater, sacro sublato corpore, domum reuerti. Hæc enim, dicebat, stella ex meo ventre orta est. Qui autem in ea habitabant regione, contendebant non concedere, vt id aggrederetur. Nam etsi, dicebant, ex te processit illa stella, cernitur tamen apud nos occidisse. Quomodò ergò eum à nobis auferes, qui miraculorum tales ostendit radios? Ex te pulcher quidem germinauit palmes, sed apud nos produxit botros miraculorum, & ei placuit, vt nos frueremur musto gratiarum & curationum. Non erat Deo difficile, si vndè processit, eum voluisset illuc rursùs diuertere. Nè videaris ergò repugnare iudicio Dei & voluntati, neque nobis diuinas gratias inuideas. Nè nos fonte priuaueris, qui non nobis solis, sed etiam communiter omnibus est ad fruendum

En quàm olim fiebãt sacra reliquiæ.

dum propositus. Ad gloriam tibi sufficit, quòd eius mater apparueris, de cuius etiam mortuo corpore tanta est contentio. Nos prius ex hac expelles patria, quàm hoc bono nobis à Deo dato nostram prius patriam. Illa postquàm hæc audiisset, sciens esse sibi aliquod sapientius capiendum consiliũ, quieuit. Deindè autem cùm iussisset omnes valere, domũ reuertitur. Ille uerò pius imprimis monachus, & sacerdos, de quo priùs diximus, cùm remansisset, & dierum multitudine omnem expulisset suspicionẽ, & in eo custodiendo effecisset custodes socordiores noctù ingressus, diuinum suffuratus est thesaurum, & cum furto aufugit. Sed odor miraculorum ostendit vnguentum, quod celabatur, & morborum curatio fuit furti accusatrix.

Mulier enim quædam, dum is in uia ferretur, & qui eum ferebant in quodam, ut est consentaneum, vellent loco requiescere: illa, inquam, cùm à maligno uexaretur spiritu, in locum irruit, & grauiter insiliit, & ueluti à magno fluctu fuit exagitata. Deindè cùm sanctum turpissimis esset insectata maledictis, non illa quidem omninò, sed qui eam inhabitabat, quem aduersarium dixeris, fortis ille ab eo percussus recessit, abiens in loca, ad quæ à Deo fuerat condemnatus. Illa autem sana domum rursùs est reuersa. Non longum tempus intercesserat, & virgo quædam præfecta monasterii, quod uocabatur Mantineum, cùm secreto quodam & graui morbo laboraret, & non posset graues, quos sentiebat ex eo, ferre dolores, cùm resciuisset illud mortuum vitam afferens corpus afferri, & magna fide & animi ardore ei facta obuiam, tanquàm uiuenti & audienti sancto, ad loculum ei morbum dixisset, ardentis fidei mercedem, celerem inuenit curationem. Eiusmodi miracula faciens, & eam à Deo gloriam adipiscens, Byzantium tandem introducitur corpus parentibus iucundissimum, mortalibusque vtilissimum malis spiritibus potentius, ægritudinibus & morbis ualidius, medicamentum verè inexpugnabile: neque ualens solùm aduersus vnum morbum, sed, vt semel dicam, resistens omnibus.

Dæmoniaca sanatio.

Mater ergò læta tali reditu filii, & simul caput in Christo tollens, splendoremque & magnificentiam in tempore ostendens, argenti magno sumptu capsam induit: non solùm id faciens, tanquàm in gratiam filii, sed eum etiam studens honorare, tanquàm Dei amicum: ut illud quidem esset naturæ, hoc verò pii animi, & mentis Deum amantis. Cùm sic ergò capsam argento parentes optimi circundedissent, hoc verè sacrum templum deponunt in pulchro templo, quod ipsi Deiparæ construxerant, communes hominibus effecti benefactores, dato dono, quod extenditur in sempiternum: per quẽ dæmones fugantur, morbi soluuntur, & Deus in omnibus, & per omnia glorificatur. Quoniam eum decet omnis gloria, honor & adoratio, nũc & semper & in secula seculorum, Amen.

VITA S. LVPI TRECENSIS EPIscopi grauiter conscripta. Habetur in antiquis MS. codicibus. Stylum F. Laur. Surius passim elimauit.

IVLII 29

Beatissimi & Apostolici uiri, antistitis Lupi uitã vel breuiter cõmemorare operæpreciũ est. In eius enim præclaris operib. multiplex sese dicendi materia offert. Ortus est in Leucorum oppido, nobili imprimis familia, patre Epirochio. Quo ex hac luce subtracto, traditus est Alisthichio patruo suo, multa generis nobilitate æquè conspicuo. Eius opera scholis adhibitus, rhetorum studiis est imbutus. Deindè uerò iam apprimè eruditum, florẽtis eloquii fama per regiones diuulgauit. Iuncta autem ei est matrimonio Pimeniola, sancti Hilarii Episcopi Arelatensis soror illustris memoriæ, quæ in ipsa iuuentute sensus maturitate pollens, pudicitiæ semper amore flagrabat. Cùm iam septimus coniugii annus volueretur, instigante Domino, se ad conuersionem mutuis adhortationibus contulerunt. Itaque superni spiritus vigore incitatus Lupus, ad animi cultum transferens uestium splendorem, relicta paterna domo, cunctisque mundanæ cupiditatis vinculis dissipatis, Euangelicæ perfectionis feruens desiderio, eximiæ claritudinis & uirtutis virum beatum Honoratum alacri animo statuit inuisere. Erat is Abbas primæ habitationis Lirinensis monasterii.

Patria & pater S. Lupi.

Traditur literis.

Ducit uxorem.

Posteà cõtinenter viuunt.

Vbi ad eũ peruenit, eius institutioni ceruicẽ ultrò subdens, Dñicæ seruitutis suaue iugum mansuetissimis humeris accepit, omnigenis uigiliis & ieiuniis sese afficiẽs. Cumq; annũ unũ illic egisset, magno fidei calore regressus est ad vrbẽ Matisconẽsem, ut ea, q̃ ipsi remãserãt, pauperib. elargiretur. Et ecce de improuiso ad urbis Trecensis episcopatũ rapitur. Fuere autem hæc eius promotionis primordia, ut ciuibus suis uiam salutis semper concionibus sacris explicaret, & imperitos populi sensus diuina lectione instrueret. Porrò clerum quoque suum, gratia præeunte, habenis iustitiæ strenuè moderabatur.

Fit Episcopus.

Exacto uerò biennii spatio, cùm esset pollens ingenio, clarus eloquio, sanctitate præcipuus, cum S. Germano, totius perfectionis & gratiæ spiritalis pleno, contra hæresim Pelagianam, quæ sanam oppugnabat fidem, in Britãniam profectus est. Qui vno spiritu iuncti, & pari uoluntate concordes, terribiles oceani fluctus, temporibus hybernis inexplorato mari se committentes, orationum gubernaculis mitigarunt. Inter ipsas autem undarum minas cùm ad tutam stationem appulissent, crebris uirtutum signis aduentus sui nuncios præmittebant. Ad vrbis enim cuiusdam mœnia ut propinquarunt, omnes se illis obuiam effudere, quibus ipsi admirandis signis admirationi fuerunt. Erant uerò sine intermissione intenti ad capiendos homines: eaque causa ægris curationes adhibebant, spiritus immundos palàm ex obsessis eiiciebant. Denique omnes ad sanæ fidei cõfessionem ab errore reuocarunt, cùm iam totam ferè Britanniã Pelagiana pestis occupasset.

It in Britanniã cõtra Pelagianos.

Non longa post tẽpora Hunni erũpẽtes & p̃ oẽm Galliã diffusi, partim simulatæ pacis arte tẽtabant vrbes, partim ui expugnabãt. Vbi ad Trecensem infesto agmine venere ciuitatẽ, patentib. cãpis sitã, & nec armis munitã, nec muris, solicitus pius antistes, ad vsitata se recipiẽs p̃sidia, solis ad Deũ fusis precib. supnę opis auxilio eã defendit. At immanis ille & ferus Attila,

Hunni uastant Gallias.

S. Lupus precibus suam tuetur vrbẽ.

tila, fidem sancti uiri altiori sensu suspiciens, pro sua exercitusq; sui salute & incolumitate secū eum vult proficisci ad Rhenum vsq;, pollicens vbi eò uentum sit, se ipsum dimissurum. Mox copia offertur ab eo loco reuertendi, non negatur reditus, iter quoq; indicatur: orat tyrannus obnixè sanctum uirum, ut uelit pro ipso Dominum deprecari, interprete vsus Hunigasio. Reuersus autem uir Dei, vt uidit se desperatione suorum turbatum, ad montis perfugium Latiscone cæteris solertior festinauit, ut eò transferret plebem, quam orationum suarum suffragiis discrimini subiacentem inter excidia publica & hostilia arma defenderat. Illud perfugium distat ab urbe milliaribus quinque & quadraginta. Manens verò illic biēnii spatio, offensus raritate suorum eò uenientiū, Matisconem sibi censuit expetendam. Illuc eunti quedā mulier iuxta * Alisiam, corpore prostrata in aggere publico, se paralyticā magna uoce significauit. Orauit pro ea uir sanctus, & mox sanitati se restitutam sensit.

** basilicā*

Sanat paralyticā.

Cùm iam autem in Matisconensi prædio degeret, circa horam sextam oblata est ei puella, ex dæmonis infestatione linguæ officio destituta. Cōfestim signū Crucis illi imprimens, & media nocte pro more surgens, psalmodia absoluta, inuocato nomine sacrosanctæ Trinitatis, loquēdi facultatem ei impetrauit. Etsi verò ex plurimis gestis eius pauca iā perstrinximus, at operæ precium tamen videtur vitæ eius historiam breuiter pertexere. Annis plùs minùs uiginti, lectuli quietem nesciēs, in tabula cubauit. Vestis eius perpetuò cilicium fuit. Præter illud, vnius tunicæ vsu semper contentus, in orationibus alternis noctib. peruigil perdurabat. Biduanis ieiuniis defatigato corpusculo, libidinis incentiua prosternens, fletibus ora, semper in futura intentus, indefessè rigabat. Iugi etiā districtione & seueritate sabbatum omne nō nisi panis hordeacei esu transmittebat. Nec sacræ immemor legis, census suos pauperib. captiuisq; redimendis humanissimè impendebat, sciens eleemosynis cælorum nos posse regna mercari. Permultos, quos nouerat desperatione teneri, celeri uisitatione refouebat: atque in ijs clarissimum virum Claudium, filiū spectabilis Germaniani, quem iam deficiente membrorum uigore, obtinebat uicinæ mortis pallor, hiatusq; frigidi indicabant robur extinctum. Eum ferè exanimem intrà corpusculi hospitium oratione retinebat, iamq; morientem reuocabat ad uitam, in viscera refuso, qui iam abscesserat, calore uitali, languētibusque venis suos motus recuperantibus, & spem viuendi ipso etiam vultu promittente.

Itē mutā.

Eius cubile.

Vestis.

Vigiliæ.

Ieiunia.

Eleemosynæ.

Penè mortuum restituit.

Nec minoris miraculi res est, uno eodemq; tempore & alibi ostendisse uirtutē. Nam clarissima materfamilias, germana soror sancti & uenerabilis presbyteri Rustici, quā lethalis iampridē vexabat defectio membrorū, itā ut decem mensib. neq; pes, neq; manus suum faceret officium, ab illo uisitari peroptās, vt eum uenientem intuita est, precib. adiūgēs lachrymas, palmas vtrasq; extendit, dicens: Si uis, potes me sanare. At ille bis terq; in preces incumbens, lachrymarum imbre perfusus, compellauit ægrotam. Ea verò mox sublata uoce clamauit, nihil se dolere, iā abscessisse languorem omnem. Cumq; omni cibi appetentia hactenùs caruisset, quāprimum sibi petiit alimoniam apportari.

Itē paralyticam.

Iam illud singularis gratiæ beneficiū, quod ei inter mundi proceres diuinitùs collatum fuit, non patitur solicitudo silentio præteriri. Omnes quidē gentium reges ei præstabant reuerentiam, sed specialiùs tamen à rege * Gebaulto eximia ei fuit exhibita obedientia. Nanque Brionenses, quos olim captiuos abduxerat Alemannorum immanitas, literis à beato viro acceptis, non illectus cupiditate, non præda hominum captus, non auri pondere nec precio victus, sed regia dignitate sublimis, libertati restituit, hostili seruitute absolutos, & nimię iam dominationis acerbitate pressos, tanquam deuotus reipublicæ minister, in eum statum, quem * legibus omnes emiserat, reuocauit, pristina dignitate donatos.

Reges omnes eū venerantur.

Multos aūt habuit uir beatissimus præclara uirtute discipulos, insigni miraculorum gloria illustres. In S. Polychronio, Virdunēsis ecclesiæ Episcopo, gratia curationum præfulsit, itā ut religatis post tergum manib. dæmonib imperaret, priusq; sensum pciperēt obsessi, q̄ corporū suorū collisionē. S. Seuerū, Treuirensi ecclesiæ ordinatū Episcopū, primæ Germaniæ gentibus prædicantem, nō ambigimus inter Apostolos suum habere consortium. Sanctum quoq; Albinum, Catalunensem antistitem, diuturnæ sanctitatis prærogatiua eminentē, non debemus taciti omittere, q̄ ille crebro permultis locis dæmones ab hominibus profligarit. Nec immeritò dum tantorum virorum celebramus pręconia, eximii magistri laudes depromere uideri debemus. Successit autē ei dignus illo honore sacerdos Camelianus, eius morum imitator. Iam annis quinquaginta & duobus S. Lupus, gloriosæ memoriæ antistes, sacerdotio functus erat, cùm uitæ præsentis debitum persoluens, spiritū misit ad superos, dignis in terra laudib. celebrādus. Indè ergò nūc nobis, quo sublimis euectus est, p̄sidium impendat. Præstante Dño nostro Iesu Christo, cui est gloria & potestas p omnia secula seculorum, Amen.

Eius aliquot insignes discipuli.

Diuturnus ualdè Episcopatus eius et obitus.

VITA S. VVILHELMI EPISCOpi Briocensis in minori Britannia, authore Godefrido Caluo Bituricensi Archiepiscopo, qui ei multùm familiaris fuit.

PROLOGVS AVTHORIS.

SCRIPTVRVS vitam beati antistitis Vuilhelmi, inhabitatorē eius inuoco Spiritum sanctum: ut qui ei virtutes largitus est, mihi ad narrandum eas sermonem tribuat, & de sua clementia uires præbeat, quas mea imperitia denegat. Licèt aūt in me non abundet scientia, nec suppetat facundia ad huiusmodi sancti uiri mirāda opera, prout condecet, depromenda, inductus tamen tam deuotione, qua ipsi sancto ex plurib. beneficus & suffragiis per eum receptis obligor, q̄ requisitione quorundam virorum valdè solennium, quibus obtemperare ex charitate compellor, ipsius gesta, nō quidem omnia: quia non omnia didici, aut scire potui: sed aliqua, quæ partim in eius domo & societate existens, oculata fide perspexi: partim à quibusdam viris fidedignis auditu percepi, ad Dei & sanctissimi uiri gloriam explanare conabor, sermone quodam licèt rudi ac simplici, breui tamen admodùm & veraci. Vt autem quæ sequuntur, faciliùs se offerant inquirenti, septem infrà positis capitulis sunt distincta. Agit enim primò de ipsius nobili origine & sanctæ vitæ inchoatione. Secundò, de orationis gratia, & eius ad diuina reuerentia. Tertiò, de mira ipsius sapientia, & scientia, & discreta prudentia. Quartò, de eius feruida charitate, uitæ austeritate & pietate. Quintò, de ipsius profunda & admiranda humilitate. Sextò, de eius felici obitu & consummatione. Septimò de mirabili eius canonizatione & trāslatione.

VITAE

VITAE HISTORIA.

IVLII 29 *Iob. 7.*

SANCTVS Vuilhelmus à primæuo iuuentutis suæ flore seni le cor gerēs, nulli uoluptati animum dedit: sed sciens militiam esse vitam hominis super terrā in sanctitate & iustitia coram Deo seruire disposuit omnibus diebus uitæ suæ. *Luc. 1.* Qui in carne ambulans, non secundùm carnis desideria militauit, sed eam spiritui seruire coegit. Quod in suo obitu cuidam confessori suo, cui cordis arcana tanquàm domestico committebat, reserauit, dicēs: Frater, age gratias pro me Deo, qui me vsque hodiè mundum à peccato carnis per suam gratiam custodiuit. *Carnis integritatē seruauit.* Veruntamen humani generis inimicus, qui & eo, quòd à iusto contemnitur, magis ad scandala prouocatur, tanquàm leo rugiens, quærens quem deuoret, *1. Pet. 5.* per mulierum astutias ipsum seruum Dei corrumpere pluries attentauit. Cùm enim idem adhuc iuuenis, & in minori officio constitutus, in domo cuiusdam diuitis fuisset hospitatus, mulier quædam fornicationis spiritu stimulata, radios igneos in ipsum Dei virum procaciter uibrabat. Non enim solùm Deo sanctitatis merito, sed etiam cunctis eum uidentibus corporis elegantia, verborum facundia, & conuersationis gratia placens erat. Postquam autem immundus spiritus cor illius mulierculæ fallaciter occupauit, donec conceptum in animo uirus peccati effunderet, non quieuit. *Impudica mulier eū infestat.* Die uerò cedente tenebris, cæteris dormientibus, captato noctis silentio, perrexit ad beati uiri cubiculum dormientis, & ad latus eius se proiecit coluber tortuosus. Porrò uir Dei ad tactum mulieris insolitum excitatus, nō solùm scelus abhorruit, uerùm etiam de lecto statim, quasi de medio ignis exiliens, à facie colubri se abscondit: sicut patriarcha Ioseph, qui fugit oblatam libidinem, pallio derelicto. *Gen. 39.* Verè ergò beatus Vuilhelmus, qui inuentus est sine macula: qui potuit transgredi, & non est trāsgressus: & facere mala, & non fecit.

Alio quodam tempore, cùm B. Vuilhelmus pontificali officio fungeretur, quædam nobilis mulier de territorio Briocensi, tam uiri, quàm amicorum auxilio uiduata, super debitis & aliis negociis in Episcopi curia plurimum vexabatur. Tandem quid ageret, nesciens, ex muliebri nequitia cogitauit, quòd si posset amore polluto pontificis gratiam obtinere, suos facilius aduersarios superaret, & causam suam fauore iudicis fine prospero terminaret. *Item alia.* Quadam igitur die deductum in partem Episcopum cœpit blandis sermonibus & plenis illecebris ad commiscendum secum in obscœno libidinis prouocare. Sed uir Dei spiritu sancto præmunitus, causam eius & intentionem cordis sordidam intelligens, tale fertur mulieri dedisse responsum: O mulier infelix, cur pastorem tuum, pontificem, patrem & dominum huiusmodi verbis seducere voluisti? Et excutiens manu tunicā lineam ante pectus, qua more pontificis utebatur, quasi de sinu cordis ignem excluderet, cum indignationis indiciis hæc adiecit: Vide misera, quia Dei Episcopus sum & sacerdos. Tunc increpationis viri Dei stimulis sauciata, pallio confusionis operuit vultum suum, & tacta dolore cordis intrinsecùs, de domo protinus est egressa. *Sap. 3.* Sic tanquam aurum in fornace probauit Dominus sanctum suum, & sicut holocausti hostiam accepit eum merito castitatis.

Præter hæc castitatis insignia, aliud in eius obitu virginitatis apparuit argumentum. Nam cùm corpus eius à ministris ecclesiæ lauandum digna cum reuerentia tractaretur, illius membra inferiora non pudenda, sed quasi puerilia sunt inuenta. Virginitatis ergò aureola decoratus, qui cum mulieribus non est coinquinatus, meritò sequitur agnū Dei. *Apoc. 14.* Non solùm autem lūbos præcinxit fortitudine castitatis, verùm etiam lucernas ardentes tenuit in manibus per opera charitatis. Ipse enim tanquàm pater piissimus pauperes nutriebat, miserorum miserias releuabat, & cætera pietatis opera misericorditer indigentibus exhibebat. *Benignitas eius in miseros.* Nec satis erat sibi, quod per bursarium pauperibus ministrabat: quinimmò de bursa, quā ad hoc portare consueuerat, ipsemet indigentibus manum misericordiæ porrigebat. Tanto siquidem circa pauperes ardebat compassionis affectu, quòd quando ciborum reliquiæ dabantur pauperib. congregatis, ipse per fenestram aliquam super dantes & accipientes intuitum dirigebat, nè quispiam eleemosynam defraudaret, neue pauper aliquis lęderetur, vel expers muneris remaneret. Si uerò multitudini pauperum non sufficerent eroganda, defectum protinus suppleri faciebat.

Tempore quodam caro, cùm B. Vuilhelmus uideret fame pauperes cruciari, totum bladum suum eis exposuit dispergendum. *Magnaliberalitas ī charitate annonæ.* Sed cùm inter tātos minimè sufficeret, præsertim cùm usq; ad messem magnum adhuc temporis spatium superesset, precibus suis Canonicorum bladum accepit mutuò, pauperibus erogandum. Verè beatus est iste sanctus, qui post aurum non abiit, nec sperauit in pecuniæ thesauris: sed sicut iucundus homo miseris miserans, sua Domino commodauit. Sic enim in uillicatione sua fidelis extitit, quòd omnibus ferè necessitati pauperū distributis, unde testamentum faceret, nihil omninò superesset. Maluit enim in cælo thesaurum sibi creditum collocare, ubi nec ęrugo, nec tinea demolitur, nec fures effodiunt, nec furantur: *Mat. 6.* *Mat. 25.* quàm in terra cum seruo pigro Domini sui pecuniam occultare, aut alienis relinquere deuorandam. Sic lucerna beati Vuilhelmi non solùm luxit exteriùs ad Dei gloriā: uerùm etiā arsit interiùs in affectu, cuius ardor fuit in ipso tripliciter ordinatus, ad Deum scilicet, seipsum, & proximum. Nam in amore Dei totus, deuotis precibus uacando, exardescebat cum Propheta dicente: Concaluit cor meum intrà me, & in meditatione mea exardescet ignis. *Psal. 38.* *Luc. 10.* Quanuis enim cum Martha circa curam regiminis multis negociis esset occupatus: illud tñ Marię necessariū, diuinis sermonib. uacās & deuotis orationib. nullatenùs omittebat. Prę ter.n. horas canonicas & alias orōnes cōsuetas, dieb. singulis Psalteriū, ꝙ sciebat cordetenùs, lectitabat. *Quotidiè legit Psalterium.* Iterùm quo ad seipsum, arsit in eodē igniculus charitatis, de quo dicit Dñs: ignē veni mittere in terrā, & q̄d uolo, nisi vt ardeat? *Luc. 12.* *Heb. 12.* Ignis.n. incinerat & cōsumit. Deus aūt noster ignis cōsumens est. Cuius ardor beati uiri animā per humilitatē incinerauit, corpus per fragilitatē attenuans, utraq; pari fędere Dei seruitio mācipauit, sicut in Leuitico scriptū est: Vtranq; partē consumpsit ignis. Beatus uerò Vuilhelmus quāto maior erat, eo magis humilis apparebat, & humilitatis opera faciebat. Nā aliquādo ad sufflandū ignē, ꝓ calefaciēdo cibo pauperū, caput suum dicitur inclinasse.

Die quadā ad domū eius, nuncius quidam venit, cōmodato postulās balnearium uas pro muliere paupere, in puerperio decubāte. Nā pro huiusmodi piis operib. uascula talia reseruabat. Cumq; cām eius itineris Episcopus didicisset, nec quisquam de suis famulis, præter Capellanum, præsens esset, nec negauit ei, nec distulit quod petebat, sed cū adiutorio Capellani sui uas, q̄d blado plenū erat, euacuans, imposuit in humeros nūcii ꝓpriis manibus ad portādum. *Vide humilitatē.*

Quadam autem nocte lectus cuiusdam monachi in Episcopi cubiculo factus erat: cumque vadẽs dormitum Episcopus, lectum monachi propè terrã cerneret, suum verò propter Pontificalem excellẽtiam ac reuerentiam loco superiori: non est passus inferiorem se iacere monachum: immò fecit iterum lectum sterni, & alterum alteri coæquari. His & aliis huiusmodi meritis & exemplis beatus iste Vuilhelmus Põtifex exaltationis æternæ gloriam est adeptus. Nõ solùm autem cor eius incinerauit ignis Dominicę charitatis, sed & corpus per pœnitentiã cremauit. Quãuis enim suæ, necnon & aliorum dignitatib. vel meritis deferendo, magna sæpè conuiuia pręparari faceret, seruata tamen modestia, semper parum gustãs de carnibus, reliquum in eleemosynam pauperib. erogandum reseruabat. Aqua pura uel cum uino mixta largiter utebatur, quanuis à pluribus uinũ & pinguia diligere putaretur. Præterea cùm lectus eius, sicut decebat Pontificem, sterneretur, & serui crederent ipsum super mollia quiescentem, spreto cubili, terræ duritiam ad orandum & dormiendum sæpiùs eligebat.

A quã bibit.

Sepè cubat humi.

Quantùm uerò ad proximũ, in eo charitas ignescebat. Nam quotiescunq; desolatũ aliquem uel afflictũ cerneret, aut infirmum, infirmabatur & ipse secũdũ illud Apostoli: Quis infirmatur, & ego nõ infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Die insup quadã, dum ipse beatus uir staret in medio domus suę, q̃dam hydropica ac paupercula mulier eleemosynam postulans, stetit ante eum. Erat autem infirmitate sic inflata, ꝙ vix corpus suum capere non poterat tunicę latitudo. Quam intuẽs pius pater, qui super afflictos pia semper gestabat uiscera charitatis, præcepit eleemosynam ei dari: necnon de theriaca, quam habebat, poculum ei ministrabat, piè credens ipsam ꝑ antidotum huiusmodi posse cõsequi sanitatem. Accepto poculo, mulier abiit via sua. Hora vero prandii memor fuit Episcopus illius, & ferculum suũ, de quo parùm gustauerat, per nuncium illi misit. Quã per uicos & plateas nuncius diù quærens, tãdem inuenit in lectulo passione nimia laborantem, & fini suo eã appropinquantem. Quod cùm Episcopo retulisset, timens ille, nè per theriacam, quam ei ministrari iusserat, mortis periculũ incurrisset, oraturus pro ea ad Dominũ, in ecclesiam festinauit: ubi flens largiter & rugiẽs à gemitu cordis sui, reũ se mortis eius humiliter accusando, tandiù misericordiã Dñi inuocauit, donec nunciatum est ei, ꝙ mulier surrexit, & ab infirmitate sua dimissa penitus esset. Quod Episcopus audiens, fecit eam prę gaudio sibi præsentari. Quam videns sanitati plenariè restitutam, admirans vix credere potuit, ꝙ hæc esset, quam quasi monstrum viderat ipso die. Quis autem dubitet, mulierem hanc de portis mortis, sancti uiri fuisse precibus & meritis reuocatam?

2. Cor. 11

Humanitas in fœminã miseram.

Notavim precum eius.

Alio quodam tempore, cùm ex pressura præliorũ, q̃ inter Francos & Britones agitabantur, ducatus Britannię turbaretur, & Briocensis ciuitas, irruẽtibus in eã alternatim hostib. damnis multis, & iniuriis grauaretur, beatus Vuilhelmus, tanquã bonus pastor, cum fletu magno per ciuitatem circumiẽs, dispersas oues conabatur paternis affectibus consolari. Sæpè etiam prædonum in medium se magnanimiter ingerẽs, animam suam pro ouibus suis ponere non formidabat. O quotiès in ipsum ouiculas protegentem, uiri sanguinum manus sacrilegas iniecerunt, & in ceruicem eius uibrantes gladios, ipsum minis & contumeliis affecerunt? Ipse verò cùm hæc omnia pateretur, non comminabatur, sed tanquam agnus mansuetissimus, corde tacito patientiam seruabat. Et si quando propter clericorum instantiam necessitas ipsum cõpelleret ferre excommunicationis sententiam in maleficos & prædones, nè remissus & negligens videretur, cum dolore cordis & multis lachrymis vim clauium exercebat, cùm malefactores huiusmodi sententiæ gladio feriebat. Quãnto charitatis ardore dilexit proximos, qui sic luxit, ut Dauid & Samuel inimicos? Sic uirga sancta de radice Iesse, quod interpretatur incendium, procedebat. Nam uirga correctionis, de incendio debet egredi charitatis. Ezechiel autem loquẽs de quatuor animalibus, de igne vidit in spiritu fulgur egrediens. Ex igne uerò fulgur egreditur, cùm excommunicationis sententia, non ex ira, uel odio, sed ex charitate profertur. Intereà graui persecutione per tyrannorum malitiam in ecclesia Britannica sęuiente, B. Vuilhelmus zelo iustitiæ uiriliter inflammatus, ferocitati tyrannicę resistere satagebat. Quam ob causam minis & iniuriis ab ipsis tyrannis & eorum complicibus est adstrictus: nihilominùs tamen murũ se pro domo Domini, quãtum poterat, opponebat. Renuens igitur in præiudicium libertatis Ecclesiæ principum acquiescere voluntati, compulsus est exire Britãniam, & in exilium proficisci. Sed uir iustus, tanquàm leo confidens in Domino, sciensque quòd dignitas nominis Christi omnia possidet in omni possessione, & quòd omne solum forti patria est, ut piscibus æquor: damna, minas, exilium, & contumelias propter spẽ æternę beatitudinis sustinuit patienter. Nã Dominus dicit: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum cælorum.

Obijt sepe riculis ꝓ ouibus suis.

2. Reg. 1.

1. Reg. 15

Ezech. 1

Pellitur in exiliũ.

Mat. 5.

Tunc temporis uerò Pictauensis Episcopus, continuis laborans infirmitatibus, impotens & debilis erat factus, ità quòd officium sibi competens exercere penitùs non ualebat: qui beatum Vuilhelmum, obstinatæ persecutionis impetum fugientem, venerabiliter suscipiens & deuotè, gregis sui curam ipsi committere dignum duxit. Beatus igitur Vuilhelmus, assumpta cura uicaria Pictauensis diœcesis, ibi per annos aliquot sanctissimè conuersatus in his, quæ ad suum officium spectabant, ordines celebrando, ecclesias dedicando, altaria consecrando, pueros confirmando, necnon & alia pontificis officia solicitè ministrando, apud Deum & homines gratiosum se exhibuit & famosum. Cùm autem placuit Deo ferocitatis hostium impetum eneruare, relictis ouibus alienis, bonus pastor ad oues proprias, ob ipsius absentiam nimiùm desolatas, reuersus est cum gaudio ualdè magno. Circa curam istam propriarum ouium, non solùm spiritualiter sanctæ conuersationis exemplo, & doctrinæ pabulo: uerùm etiam temporaliter humanæ necessitatis subsidio, sicut dictum est, solicitè uigilabat. Hoc enim triplici cibo præcepit Dominus Petro suisque successoribus pascere plebem suam. Et quamuis gregis sui curam præponeret omni negocio temporali, fabricam tamen Briocensis ecclesiæ cathedralis, si posset in pace uiuere, proponebat consummare iam inceptam. Circa quod opus cùm die quadam uigilantius cogitaret, spiritu prophetico repletus, dixit: Certè uiuus uel mortuus ædificium huius ecclesiæ consummabo. Dominus autem ipsius prophetiam processu temporis adimpleuit. Nam cùm ipse uiuens feliciter, victurus in perpetuum, præsentis vitæ cursum feliciter consummasset, corpus eius sanctissimum in ecclesia cathedrali digna fuit cum reuerentia tumulatum: Quod cum ibidem duobus annis, antequam coruscaret miraculis, tanquam lapis preciosus latuisset, Philippus Episcopus successor eius studuit nihilominùs

Pictauensis Episcopi suscipit operam uicariam.

Redit ad sedẽ suã.

Iohan. 21

Felix obitus eius.

nus fideliter ipsius propositi circa fabricam ecclesiæ fieri prosecutor. Oportebat aũt pro fundamẽto quæ rendo secũdũ dispositionẽ operis, corpus beati Vuilhelmi de loco in quo positũ fuerat, transferri. Factũ est aũt, cùm ad effodiendũ thesaurũ illũ Clerici cum populo conuenissent, ipsum corpus cũ omniũ membrorum integritate mirabiliter est repertũ, & quasi preciosissimis fuisset aromatibus conditũ, optimo odore eos, qui aderant, adimpleuit: ita ut ex conuersatione, quã uiderant, & mirabilib. quæ uidebant, ipsum proculdubiò crederent esse sanctum, cùm corruptibile corpus, quod quidẽ per biennium in sepulcro latuerat, cernerent incorruptũ. Quid aliud dicere poterant, nisi ꝙ à Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris? Mirabantur prætereà, nec mirũ, quõ cadauer hominis, qđ tandiũ iacuerat sub terra, odoris suauissimi redolentia species aromaticas superaret? Sed ille, cui integer à peccato seruierat carnis, ex incorrupti inuentione corporis, sanctitatis ipsius lucernam de sub modio super candelabrum exaltari disposuit, ut luceret omnibus qui in domo sunt, odor suauitatis ex ipso Dño, suauiter omnia disponente, mirificè procedebat: ut qui uitæ in uitã bonus odor fuerat, bonus odor sanctitatis, odorẽ miraculorum prodigiis diffunderet usquequaquè. Ab illo enim die cœpit crebrioribus coruscare miraculis, ꝑ quæ sanctitatis eius notitiam, non solùm per uniuersalẽ Britanniam, uerùm ẽt per circùm adiacentes, & remotas prouincias Dominus dilatauit. Quotquot itaq; diuersis oppressi languorib. eius tumulũ uisitarunt, salutis ab eo beneficia fidenter postulãtes, recuperata sanitatis optatæ gratia, lætãtes ad propria sunt regressi. Quamobrẽm cateruatim currunt vndiq; populi, cernere cupientes, necnon in seipsis experiẽtes miracula, quæ per eũ mirabilis in sanctitatis suis Dominus misericorditer operatur. Quorũ eleemosynis & deuotis oblationib. ecclesia, quam sanctus in uita uel post mortẽ dixerat se structurum, opere precioso suscepit complementum, ad laudem & gloriam omnipotentis Dei.

Corpus eius post biennium inuenitur incorruptum.

Psal. 117

Miracula ad tumulũ eius

Cùm igitur beatus Vuilhelmus tot & tantis miraculorũ radiis, non solum Britanniam, uerùm etiã diuersas mundi prouincias illustraret, Philippus bonæ memoriç Briocensis Episcopus, successor eius, indignũ arbitrans, si tñ lumen intus uel subtus modiũ celaretur, ad dñm Papam Innocentiũ iiij. Lugduni tũc tẽporis residentem, cũ firmissimis miraculorũ testimoniis & testib. ꝑ huiusmndi negocium properauit. Quib. auditis rumoribus, exultans in gaudio Præsul summus, miraculorũ inquisitionẽ Cardinali cuidã committere dignum duxit. Sed quod accidit ipsa die, ꝑ huiusmodi negociũ assignata, non minus est miraculo deputandũ. Nã preter testes idoneos, quos adduxerat dictus Episcopus Briocensis, alii quãpluri mi de aliis mũdi partib. subitò confluxerũt, de sanctitate beati Vuilhelmi probatissima perhibentes, eò ꝙ tã in se, ꝗ in aliis ipsius inuocata suffragia ꝑ diuersis infirmitatib. sensisse firmiter asserebãt. Probatis itaq; miraculis, & in summi Pontificis audientia recitatis, necnõ ab eo & cunctis Cardinalib. aliisq; ecclesiarũ plãtis, ꝗ aderant, approbatis, idẽ summus Põtifex de cõi fratrum consilio Vuilhelmũ Briocensem Episcopum in sanctorum catalogo, meritis eius exigentib. decreuit firmiter conscribendum, & celebri memoria uenerandum. Ipsius autem sancti mirabilia, pauca tamen, quia non posset aliquis singula quæq; scripto explicare, breuiter enarrabo.

Refertur ab Innocẽtio 4. ĩ numerũ sanctorum.

Hydropicæ curatio

Mulier quędã Briocẽsis diœcesis, ꝗ trib. & eò amplius annis per totũ corpus fuerat hydropisi sic inflata, ꝙ sanitatẽ posse cõsequi nullatenus credebatur: facto uoto, super beati Vuilhelmi tumulũ quarto Calẽdas Augusti, die uidelicet, quo beatissimus confessor migrauit à seculo, requieuit: & post horã diei primã, cùm diuinum officiũ in ecclesia cantaretur, quasi de somno euigilans, sublato tumore, beati Vuilhelmi meritis restituta est subitò pristinæ sanitati.

Homo ẽt quidam languidus apud sanctũ Briocũ ante ianuam alterius hominis iacebat ĩ sterquilinio, sic contractus, ꝙ pro uictu suo q̃rendo per uillã sup palmas, & genua se gerebat. Cuius passioni mulier q̃dam compatiens, dixit ei: Alane, in nomine Dñi nostri Iesu Christi uoueo te beato Vuilhelmo, qui suis meritis & precib. tibi cõferet sanitatem. Et appręhẽdens eum ad manus mulier & eius filius, super pedes suos erexerunt. Qui protinùs consolidatis membris, ad ecclesiam cum multis eum sequentib. & Deum in beato Vuilhelmo laudantib. iter arripuit, omnipotẽti Deo gratias referens & suo sanctissimo cõfessori.

Item contracti.

Alia insuper mulier tantam lateris corrosionẽ patiens, ꝙ intestinis ferè patẽtib. cum horrore magno fœtorem nimiũ emittebat, per unã noctẽ sup sepulcrũ sancti requieuit. In crastino uerò circa horã primã multis prçsentibus, ab hac horribili passione sic extitit liberata, quòd nulla remanserunt prædictæ passionis uestigia.

Mulieris horridus morbus pellitur.

Cùm prætereà puer quidã, uelut annorũ octo, circa ripã ludẽs cuiusdã fluminis, in ipsum subitò cecidisset, populis clamantib. pr̃ eius prę dolore cucurrit ad locũ citius q̃rens eũ: Quẽ cùm multis eũ iuuãtib. minimè reperisset, ingeminatis clamorib. cœpit insanire. Adstãs uerò populus ei compatiẽs, dixit: Voue filiũ tuum sancto Vuilhelmo, ad cuius inuocationẽ Deus miracula operat̃. At ille cõsilio eorum vix intẽdens præ dolore, protinùs sic clamauit: Sancte Vuilhelme, cõfessor Dñi benedicte, tibi meum filium uo ueo & commendo. Vix uotum finierat, & ecce puer sub aqua mortuus est inuẽtus, & de ꝓfundo fluminis extractus. Quẽ mortuũ pr̃ inspiciens, iteratò clamare ad beatũ Vuilhelmũ cępit lacrymabiliter, & eum inuocare, dicẽs: Sancte Vuilhelme, redde mihi filium meũ uiuũ, quẽ mihi ostendere dignatus es sic defunctum. Mr̃ aũt pueri tunc temporis ad beatum Vuilhelmum profecta peregrè pro eodem puero, q̃a eidem infirmitas quædam acciderat, ad eius tumulum nocte præcedenti aderat. Dum igitur pater uoto & orationi deuotus existeret, in conspectu adstantium statim est puero vita restituta.

Mortuus puer reuiuiscit.

Alius insuper puer quasi annorũ triũ de Dolensiũ finibus in quoddã fossatum cecidit, per quod faciebat mare transitum. Vbi cùm parentes eius cum dolore quęrentes filium, annuente Domino, peruenissent, resupinum in aqua puerum repererũt, & de fouea extraxerunt. Cumque in eò nullum uitæ compererissent indicium, ipsum cum clamore valido & dolore vouerunt beatissimo confessori. Ad cuius inuocationem puer aquam euomens cum sanguine, respirauit.

Itẽ alius puer.

Rursus homo quidã per sex annos & amplius duo foramina in uentre habuerat & habebat, adeò perniciosa, quòd quicquid per os suum secundùm uiã nutrimenti sumebat in corpus, relictis naturæ purgatoriis locis, per illa duo foramina turpiter emittebat. Qui ante Vuilhelmi tumulum requiescens, ad inuocationem eiusdem sancti, à tam enormi passione curatus est. Cuidam etiam mulieri est candidior solito mammilla subitò restituta, quam sibi præ nimio infirmitatis dolore miserabiliter amputauerat.

Sanãtur uitia corporis teterrima.

Viro prætereà cuidam est repentè consolidata ruptura, per quam ipsius uiscera se adspectibus hominum horribiliter offerebant. Quædam rursus puella,

Alia miracula.

la, cuius adeò pedes & tibiæ vlcerosæ erant ex quadã passione, quam medici fistulam nuncupant, quòd ei sola tibiarum abscisio, nè per eam, syncerã corporis partem corrumpi contingeret, pro consilio præstolabatur, ad plenum est a prædictis vulneribus liberata. Alia quoquè puella, ignis incendio intercepta, fuit in medio carbonum reperta. Cui eiusdem sancti meritis ignis, uim suæ uirtutis oblitus, nullum impressit uestigium læsionis.

Nauta è periculo eripiũtur

Quadam etiam die, cùm quidam nautæ peregrè, ꝑfecti ad beatum Vuilhelmum, per mare vellent ad propria remeare, facta est tempestas in mari ualida, adeò ut ruptis funibus fractisque remigiis, fluctus nauiculam operirent. Qui nimirùm de uita desperãtes, beatissimi Vuilhelmi auxilium inuocando, dixerũt: O beate Vuilhelme, confessor Domini gloriose, succurre nobis in supremo mortis periculo constitutis. Statimque ad eius inuocationem sani nautæ, cũ nauicula fluctibus operta, ad portum prosperum sine humano remige peruenerunt. Quid plura? Per beati Vuilhelmi confessoris gloriosissimi merita restituit Dominus cæcis uisum, surdis auditum, mutis loquelam, claudis gressum: sicut probant baculi, lectiq; lignei, quos ante sepulcrum eius salutis beneficia consecuti, redeuntes ad propria, reliquerunt. Possessi à dæmone liberantur, paralytici reparantur, quamplurimi vi febrium laborantes, sanitatem celerem consequuntur. Hæc & alia multa & magna mirabilia, quorum non est numerus, præsertim cùm illius miracula finem non habeant, per beatissimum confessorem suum Vuilhelmum Dominus omnipotẽs operatur: ad laudem & gloriam nominis sui, Amen.

SS. ABDON ET SENNES, QVORVM Natalis incidit in 30. Iulij diem, habentur in S. Laurentij martyris historia.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO de sancto Ruffino martyre.

30 IVLII

NOSTIS, fratres charissimi sicut ex Catholicę fidei magistro didicistis, quia in ultimæ discussionis examine, omnes simul & peccatores & iusti ante tribunal æterni Iudicis cũ suis sunt corporib. exhibendi, Apostolo testante, qui ait: Omnes nos oportet manifestari ante tribunal Christi, ut referat vnusquisque propria corporis, prout gesſit, siue bonum, siue malum. Et reprobi quidem ad hoc, ut quia hic cum carne simul & anima Conditoris sui præcepta calcauerint, cum eadem illic utraque substantia sententiam iustæ damnationis excipiant, atq; utrobique deinceps suppliciorum amaritudinem sentiant, qui dum viuerent, prauis suis delectationib. ex utroque deseruiebant. Electi aũt, ut quia carnẽ suam nunc cũ vitiis & concupiscentiis crucifigere nõ desistũt, cum ipsis suis corporib. quibus uidelicet tanq̃ tabernaculis in diuina militia usi sunt, ad supernæ claritatis gloriã prouehãtur: ut soluto militiæ cingulo, vnum tũc interior & exterior homo sentiãt quietis ꝑpetuę municipiũ, qui ad unum peruenere per communia bella triumphũ: & quib. una fuit pugna, eadẽ sit nihilominus & corona. Istud planè erit sabbatũ nostrũ ille septimus legis annus, ille ueraciter Iubileus. Sabbatum quippè feriatum esse præcipitur, & æterna ꝑ illud requies figuratur. Sub eiusdem quoque quietis

2. Cor. 5.

Deut. 15.

æternæ uel resurrectionis designandę mysterio, in septimo anno libertas redditur. In Iubileo aũt tubis clangitur, ut unusquisq; ad possessionẽ propriam reuertatur. Canet n. tuba, sicut dicit Apostolus, & mortui qui in Christo sunt, resurgent. Ad possessiones ergò proprias oẽs tunc reuertũtur: quia in illo ultimo resurrectionis die vnusquisq; proprium corpus recipit, in quo, dum pręsentẽ uitam duceret, habitauit. Tunc Adam, tunc Noe, tunc oẽs antiqui patres, immò omniũ mortaliũ animæ ad amissam carnis suæ terrã redeunt: quia recepta corpora sua in ꝑpetuum possidebunt, & perducti in libertatẽ filiorũ Dei, iam securè gaudebunt oẽs, seruili vinculo corruptionis humanæ soluti. Cùm ergo sanctorũ corpora tantæ futura sint dignitatis, ut & coronam vitæ perpetuæ, & immortalitatis stolam cum suis animabus sint cõmuniter receptura: quid mirum, si nunc omnipotẽs Deus apta illis loca prouideat, & eorũ tumulos non passim, uel per casum fieri, sed ex suæ uoluntatis electione disponat? Enimuerò & illud sæpè non ociosè quæritur, Cur Abrahaã, qui se ex parte corporis puluerem esse confitetur, & cinerem, tã ambitiosam sepulturæ suæ prouidentiam habuit, ut ex omni peregrinationis suæ latitudine solã Hebron, Chananitidis, videlicet regionis, eligeret, in qua ẽt non parua summa speluncam sibi duplicem compararet. Iacob quoque filios, & Ioseph fratres suos obtestantes adiurant, ut eorum ossa ad eandem speluncam post obitum transferant. Quid est ergò, ꝙ sancti uiri, qui & præsentem, & omnem mundi gloriam sublimi mentis arce despexerant, tã cupidè, tam anxiè, tã studiosè de loco, vbi eorum conderentur cineres, litigabant, nisi quia per Prophetiæ spiritum nouerant, Saluatorem mundi illic de suo semine nasciturum, & sanguinem, qui mũdi peccata dilueret, in illa specialiter regione fundẽdum? sicut per Psalmistam dicitur: Quia Deus noster ante secula, operatus est salutem in medio terræ. Quod nimirum quanq̃ de ipso Dñi corpore specialiter posſit intelligi, de regione tñ illa quoque, ubi pati dignatus est, q̃ certè mundi meditulliũ est, non incongruè dici uidetur. In Chananæa igitur terra sancti Patres nostri tumulos elegerunt, ut indè illi mererentur qñq; resurgere, ubi ille uidelicet resurrectionis author Christus, primogenitus viuorũ & mortuorũ, in se dignatus est resurrectionis gloriam declarare. Et quid amplius dicã de honore, quem bonorũ remunerator Deus sanctorũ suorũ corporibus exhibet, qñ ipse Deus omnipotens Moysi corpus dignatus est sepelire, & Elisei cadauer mortuũ legitur suscitasse? Immò, vt verũ fatear, qđ in carne viuentib. sanctis minimè cõtulit, hoc sępè diuina dispensatio mortuis ꝓrogauit. Quod in Abdo scilicet uiro Dei liquido ꝑpendit, quẽ uiuentem quidẽ leo potuit occisurus inuadere, sed cadauer eius nequaq̃ permissus est aliquatenus uiolare. Preciosa nimirũ in cõspectu Dñi, mors sanctorũ eius. Nõ ergò mirũ, si diuina dispẽsatio cõgrua Sanctorum corporib. loca distribuit, & ea nunc quasi quoddã depositum terræ commendat, quæ postmodùm in regnis cælestib. transferẽda restituat. Sed iã propter quod ista ꝑmisimus, de beati Ruffini miraculis breuiter aliqua perstringamus.

Leuit. 25

1. Cor. 15

Gene. 18.

Gene. 24.

Gene. 49. & 50.

Psal. 73.

Deut. 34.

4. Reg. 13

3. Reg. 13.

Psal. 115

Beati igitur huius martyris corpus de suburbio Asisiensis oppidi, ubi antiquitùs fuerat positũ, intrà mœnia postmodũ fuit gentilis impetus terrore translatum. Labrum autem lapideum, in quo prædictum corpus antè iacuerat, per longum tempus extra muros fuerat derelictũ. De quo nimirùm inter populũ & Hugonẽ, eiusdẽ tũc sedis Episcopum, grauis est orta seditio. Episcopus siquidẽ ad ecclesiã beatę Mariæ semper virginis, quæ eius loci prima sedes est, deferẽdum

dum

dum esse censebat, eo nimirum consilio, vt quòd mater Ecclesia corpus martyris non haberet, quodã saltem vacui sepulcri solatio compensaret. Ecôtrà populus asserebat, inter sacras reliquias & proprium tumulum diuisionē fieri non debere, nec humanis nūc adinuentionibus permutandum, quod ab ipso gloriosi martyris consummato triumpho videretur diuinitùs institutum. Taliter igitur hinc atque inde certantibus, labrum mœnibus vrbis infertur, & ab vtrisque simul partib. ad biuii cuiusdam compitū peruenitur. Illic itaq; cùm fautores Episcopi ad sanctę Mariæ, reliqua autem pars populi ad beati Ruffini basilicam sacrum vasculum pertrahere molirentur, his atque illis in diuersa nitentib. crescente iurgio, eò vsque processum est, ut furentes arma corriperēt, & mutuos inter se ictus, amissa placidæ mētis ratione, miscerent. Vibratis itaq; gladiis, cominùs utrinq; cōcurritur, & acres ardentibus animis ad infligēda mutuò uulnera debacchantur. Sed ô prædicanda diuina clementia, quæ humanis miseretur erroribus, & sæpè nostris prauis uoluntatibus ita obuiat, ut ad bonos exitus ipsa etiam malè cœpta perducat. Quid multis morer? Nullus illic vulneratur, nulla denique nec tenuis quidem gutta sanguinis funditur, atque mirabilibus adhinc mirabiliora succedant, sexaginta ferè uiri ex parte Episcopi prædictum vasculum ad Ecclesiam beatæ Mariæ conabantur attrahere, sed nullis illud nisibus de loci sui fixa potuerunt statione mouere. Illi igitur cùm iam præ lassitudine fracti, omninò deficerent, & uehiculum lapidis funditus desperarent, tunc ex altera parte uix septē homines urnam corripientes, ad S. Ruffini basilicam tanta illam permissi sunt celeritate peruehere, ut non lapidem, sed palearum potius uiderentur fasciculum deferre. Illico populi clamor exultātis attollitur, gratiarum actio fautori Deo læta persoluitur, & quia pius Deus vnum cum populo suo senserit, ab omnibus alacriter diuulgatur. Tunc denique probatum est, verū esse quod dicitur: Vox populi, uox Dei.

En quantus in prisco populo amor reliquiarū.

Accessit autem ad rei certitudinem & presbyter quidam, ab ipso uidelicet beato Ruffino ad Episcopum missus. Nam cùm præfatus Episcopus aduersus eos, qui sibi restiterant, non leuiter commotus esset, atq; illi pararent sibi dignè satisfacere, & deuota illū humilitate placare, presbytero, quem diximus, ꝑ uisum beatus martyr apparuit, eiq; dixit: Vade, & dic Episcopo, si me non vult offendere, satisfactionem quamlibet à populo nō recipiat: sed gratis ei puram sui amoris & benedictionis gratiam reddat: Mea siquidem hoc gestum est uoluntate, ut uasculum illud ad meam deferretur ecclesiam, quatenus meū in eo corpusculum denuò recondatur. Nouerit etiam, qa nisi ego illis tumultuantibus interfuissem, meq; eorum telis opposuissem, magna hominum strages fusa iaceret. Sed cùm Episcopus adhuc hæsitans, ne his quidem uerbis presbyteri fidem accommodare disponeret, ecce quidam, qui contractus fuerat, gaudēs & exultans eodem die à beato se Ruffino fatebat erectum, sibiq; ab eodem beato martyre hoc mandatū perhibebat iniūctum, ut hæc ipsa cuncta per ordinē, quæ presbyter asserebat, ipse quoq; nihilominus Episcopo nunciaret. Tandem Episcopus omni scrupulo dubietatis amoto, quod sibi imperatum est, incūctāter exequitur, atque in gratiam suo populo donatis offensionibus fœderatur. Sed nè apud aliquem fortassis Episcopus næuum repræhensionis incurrat, qa ab ecclesia sua ad horam discedens, contra Dei iudicium sentiebat, Isaac ad memoriam reducendus est, qui nō Esau, à se uidelicet electum, sed Iacob potiùs, ab uxore suppositum, benedixit. Et illic ergò carnalis uxor, & hic spiritualis spōsa uiris suis in propriæ sententiæ diuersitate præualuit: quia qui mundi infirma elegit, ut confundat fortia, Deus utrique consensit. Propheta quoq; Dauid construere templum uoluit, sed hoc illi superna dispositio nō permisit. Inter Paulum quoque & Barnabam pro Iohanne quodam legimus interuenisse dissidium: propter quod tamen non solùm utriusque Apostoli non imminutum est meritum, sed ipse quoque discipulus ab Apostolicæ disciplinæ linea non errauit. Non ergò mirū, si nunc homo aliquando inscius à ueritate dissentiat, cùm & ipsis Apostolis & Prophetis humanitùs aliquid accidisse, scripturarū authoritas probet. Sed hęc aliàs.

Vide an Sancti nesciant res humanas

Contracti sanatio.

Gene. 27.

1. Cor. 1.

2. Reg. 7.

Act. 15.

Nunc ad proposita redeamus. Porro eodem die, duo cęci ad altare beati martyris illuminati sunt. Sed & alius debilitatus membris & gibberosus, erectus est, & saluti per omnia restitutus. De quibus porrò miraculis, duntaxat quid factum sit, nobis referre sufficit, nè si qualiter facta sint singula, per rei gestæ ordinem referre contendimus, auditores fortasse (quod absit) laciniosi styli prolixitate grauemus. Ipsa quoque miracula enumerando persequi cuncta negligimus, sed uelut ex magno quodā flumine cyathum haurientes trahimus, quem super mēsam Christi conuiuantibus salubriter propinemus: nè mentis stomachus ingurgitatione grauari, sed sobrio potu tantummodò sitis possit auferri. Ad alia igitur adhuc enarranda miracula, quæ per eundem beatissimum martyrem diuinitùs sunt ostensa, pergamus.

Cæci uident.

Per idem itaq; tempus uir quidā non ferendæ uesaniæ crudelis, & rigidus, pauperculæ mulieri de sui iuris agro chartulam fecerat, quam tunc cū magni furoris impetu contumaciter requirebat: undè & bouem sibi, & unam securim violenter abstulerat, robur videlicet domesticæ facultatis, & spem regendæ familiæ. Quod illa præ dolore non ferens, cum contribulati amaritudine spiritus ecclesiam beati Ruffini festinanter ingreditur, ante altare prosternitur, atq; vt sibi in tantæ calamitatis articulo subueniret, lachrymabiliter deprecatur. Quid plura? Adest tandem diuina misericordia, & mox vt ab oratione consurgit, iacere in pauimento securum suam ante pedes attonita conspicit. Ilicò mœror nimirum in lætitiā uertitur, & digna Deo gratiarum actio à cūctis, qui aderant, unanimiter exhibetur. Sed eccè raptor negocium adhuc suæ peruersitatis exequitur, & præfatæ mulieri, nisi monimentum redderet, supplicium cōminatur: qui tamen mox ut securim tam mirabiliter redditam didicit, confusus & obstupefactus expauit, bouem reddidit, pœnitentiam egit, atque omnē querelam, quam eatenùs aduersùs eam habuerat, sedata animi feritate, sopiuit.

Nota non nescire sāctos res nostras.

Præterea duodecim fures inuicem conspirantes, domum cuiusdam rustici hostiliter irruerunt. Qui ligantes eum primò, deinde boues & cætera domus animalia diripientes, protinus abierunt. Intereà rusticus lachrymabiliter vociferabatur, & gemebundus aiebat: O sancte Ruffine, adspice miserum, releua calamitate depressum, nec placeat tibi, vt prędones & nequissimi homines meæ facultatulæ paupertate ditētur. Ad hanc ergò uocem (mira res) cùm iam raptores animalia prosequentes, duodecim milliariis ferè transmissis procul abissent, ecce omnes, qui direpti fuerant, greges, balantes & mugientes accurrunt, & intrà caulas se solito more recipiūt. Sicque factum est, ut & illi quę prę manib. habere uidebantur, repentè sublata congemerent: & iste q̄ deflebat amissa recipiens, versis utrobiq; vicib. exultaret. Visis itaq; tot uirtutib. & tā euidentib. miraculorū signis, ꝑdictus Hugo, venerabilis eiusdē sedis Antistes

Q 4 de

de parua basilica, in qua sanctum corpus fuerat antè receptum, magnam construxit ecclesiam, & iuxta possibilitatem sumptus, non ignobiliter decorauit. Deinde beati martyris corpus in ipso alueo, qui certaminis materia fuerat, condidit, & cũ magna totius dioecesanæ plebis frequentia altare desuper cõsecrauit. Porrò autem quanti illic deinceps cæci fuerint illuminati, quanti à dæmonibus erepti, quanti ex variis languoribus liberati, perlongum est vel apicibus tradere, vel sermone proferre.

Multa miracula fiunt.

His itaque transactis, cœpit non parua inquisitio fieri, quo die inuictissimi triumphatoris Christi Ruffini deberet martyrium celebrari. Nullis siquidem apud eos extantibus historiæ monimentis, sola erant eatenus annuæ dedicationis solennitate contenti. Tandem authore Deo, reperta passionis historia, cõstituit venerabilis Pontifex iuxta tenorem videlicet, quem literę testabantur, ut tertio Calendas Augusti eiusdem gloriosi martyris festiuitas coleretur. Nonnulli verò aduersus Episcopum inuidiæ facibus accensi, & uesaniæ spiritu implacabiliter incitati, tumultuabantur, onerosum esse dicentes, populum geminatis vnius sancti solennitatibus feriari, superstitiosumq; esse domesticis adinuentas studiis festiuitates nouiter introduci: ad summam, non fabricatam hoc religionis amore, sed ardore pecuniæ. Præsertim autem quidam proterui homines, qui à vocabulo loci, quem incolunt, Insulani uocantur, ipso præclaræ festiuitatis die irreuerenter abutentes, cœperunt cũ suis mulierculis non modò textrinis operibus audaciter insistere, uerumetiam ruralibus exercitiis liberius insudare. Sed protinus illos sententia diuinæ animaduersionis ulciscitur, & flagellis eruditi ad cor redeunt, qui cor habere in prosperitate noluerũt. Vt eis aptissimè congruere videatur, quod per Prophetam dicitur: Redite præuaricatores ad cor. Illud ẽt: Et nunc ignis aduerfarios consumit. Nam casas eorũ repentè flamma corripuit, & non solum domestica quæque, sed & quæ in agris erant, omnia globis inextinguibilibus conflagrauit, adeò ut infelices illi in extremis iam periculis constituti, ad omnem hincindè confluerent, & in ipsum gurgitis alueũ accensa quæque iactarent. Sed ut perspicuè probaretur hoc non casum, sed diuini furoris esse indicium, quicqd mergebatur, extingui non poterat. Miro itaq; modo elementum illud uires sui iuris & partim tenebat, & ex parte perdiderat. nam & liquida erat aqua, ut immersa quæque fluctu dehiscente reciperet: & quodamodò humida non erat, vt ardentia extinguere posset. Sed quid minimis immoror, cùm & ipsa hominum membra flamma prosiliens occupauerit, & extinctionis remedium, quocunque se verterent, inuenire nõ valerent? Tandem vstulati, fumigati, & in modũ torris combusti, cum magnis ululatuum stridoribus ad beati Ruffini altare confugiunt, indulgentiã petunt, & commissi piaculi decætero emendationem ꝑ pœnitentiam pollicentur. Precibus igitur beatissimi martyris ab incendii doloribus liberati, incolumes ad propria sunt reuersi. Ab illo itaque tempore absque vllo cunctationis obstaculo, beati Ruffini martyrium colitur, & die, quam prædiximus, cũ magnæ deuotionis instantia ad eius ecclesiam à populis vndique conuenitur.

Obserua ultionem in violatores festi.

Illud quoque prętereundum esse non arbitror, ꝙ viri quidam trabem de sylua operosis exercitiis leuigatam, ad beati Ruffini uectare ecclesiam conabantur: quibus nimirùm quidam Perusinorum violentiam ingerentes, lignum hostiliter extorserunt. Sed cùm raptores arborem instantissimi conatus anxietate protraherent, & iam iamque Perusinis mœnibus uno uix interiacente milliario propinquarẽt, repentè uehiculum hæsit, nullisque uirium nisibus impelli vlterius potuit. Interea contigui quique homines ad auxilium confluunt, non pauci etiam iugati boues adduntur. Ordinant diligentiùs machinam, inuicem exhortantur, in robur se colligunt, armos obiiciunt, uociferanter impingunt, lignum tamẽ immobile permanet, ac si fixum radicib. teneretur. Demùm magistra necessitas docuit, quod cæca hominũ prauitas ignorabat. Mens namq; eorum perpetrati criminis conscia, licèt sero, liquido cognouit, quia qui de beati martyris substantia rapinam fecerant, meritò illis diuina uirtus obstabat. Mutato itaque repentè consilio, Assisium uersus ilico uehiculum dirigunt, & accelerandi facultate percepta, beatissimo martyri, quod superbè rapuerant, humiliter reddũt.

Pœna sacrilegij.

Agamus igitur Saluatori nostro Christo gratias, & digna laudum pręconia referamus: qui dum per ciues supernę Hierusalem talia nobis beneficia præro gat, tãquàm per exiguas micas ac tenues, ad plenum nos conuiuium mensę cælestis inuitat: & dũ illos iã post laborem quiescẽtes in patria vbertim satiat, nos etiam in huius peregrinationis itinere, quasi quibusdam ciborum reliquiis vtcunq; sustentat: immò qui illos solido suæ visionis cibo reficit, quando nos signorum suorum lacte tanquàm paruulos nutrit, donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi: Qui cũ Deo Patre & Spiritusancto uiuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Ephes. 4.

EIVSDEM HYMNVS DE IPSO Sancto Ruffino breuiter eius martyrium comprahendens.

MAgnum Ruffini meritum turba canat fidelium,
Quo mundi victor extitit, & liber astra petijt.
Bellator inuictissimus præbet ora lapidibus.
Sed verbis grando verberum non indidit silentium.
Plumbatis inde caditur: iamiam obisse creditur:
Sed qui putatur mortuus, surgit in arma promptius.
Detruditur in clibanum, furentem flammis ignium.
Caminus sed incendij, fit nemus refrigerij.
Nam flammis crepitantibus clarus immersit Angelus,
Ad cuius mox imperium perdit vires incendium.

Caditur os lapidibus &c.

Mittitur in caminum.

DIVISIO HYMNI.

Certat martyr egregius, vt leo vinci nescius:
Cuncta pœnarum genera mente calcat intrepida.
Saxum collo suspenditur, sic fluctibus immergitur.
Quem aqua Christo genuit, per hãc ad ipsum puenit.
Nunc carnis liber onere, rubro vestitur podere.
Corona plexus capite de precioso lapide,
Te martyr alme petimus mentis pronæ visceribus,
Nos tua soluãt merita, quos nostra grauant debita.
Sit patri laus ingenito, sit decus Vnigenito,
Sit vtriusque parili maiestas summa Flamini.
AMEN.

Mergitur in aquas.

MARTYRIVM SANCTARVM Maximæ, Donatillæ & Secundæ Virginum, Authore Adone Archiepiscopo Treuirensi.

IVLII 30

APVD Aphricā ciuitate Tuburbo Lucernariæ, natalis ſanctarū virginū Maximæ, Donatillæ & Secundæ, quæ perſecutione Gallieni ſub Anolino iudice paſſæ ſunt. Qui interrogatione facta diſtulit audientiam, & beatas virgines ſorores Maximā & Donatillam, ad ciuitatem Tuburbitanam perduci iuſsit: quibus nec panem, nec aquam ſubminiſtrari præcepit, ſed aceto & felle potare. Videns autem beatiſsimarum fiduciam, exarſit in ira, & iuſsit vt vrgerētur ambulare.

Aceto & felle iubētur potari.

Tunc erat quædam puella in ſuperioribus domus ſuæ conſtituta, annorum duodecim, nomine Secunda: cui dum multæ nuptiarum conditiones offerrentur, omnes contempſit, & vnum Deum dilexit. Hæc accenſa ſpiritu Dei, cùm videret commartyres ſuas Maximam & Donatillam tranſeuntes, (fuit enim in ſuperioribus domus eius mœnianum, vbi ſtabat) & ſanctarum virginum pulchritudinem oculis fidei cōſideraret, cogitauit & decreuit ad ſimilem gratiā peruenire, & nè aliquis prohiberet, honeſtè deſcendere. Vtque omnia impedimenta vitaret, nec opes, nec nationem ſuam contemplata eſt, nec patrem carnalem curauit: ſed relictis omnibus, vnum authorem caſtitatis Deum quæſiuit, quem in æternum poſſedit & tenuit. Cùm ergò egrederentur beatæ martyres & procederent, Secunda feſtina clamabat poſt eas: Nolite me dimittere: veniam vobiſcum, & ſimul cum eis in ciuitatem Tuburbitanam ingreſſa eſt. Alia die, hora tertia Anolinus proconſul pro tribunali conſedit, & Maximam & Donatillam ſibi præſentari præcepit, & ad tormenta elidi. Et cùm cæderentur, iuſsit calcem ſuper plagas earum ſpargi & fricari. Deindè in eculeo extendi & torqueri, & ſtatuam ad libādum offerri. (alij codices legunt, ſtatiuam ad bibendum offerri) Deindè in craticula & ad carbones igneos ſterni, Prunaſque ardentes ſuper comam capitis earum adijci. Poſtmodùm in theatro ad delubrum deponi, & ab hominibus conculcari.

Secundæ puellæ eximia virt⁹.

Dirè cruciantur.

Tunc ex officio dictum eſt, eſſe cum eis puellā aliā, nomine Secundam: quam ſuo iudicio Anolinus proconſul applicari præcepit. Cumque adeſſet, ait: Chriſtiana es, an pagana? Secunda dixit: Chriſtiana ſum. Statim Anolinus cum Maxima & Donatilla ad beſtias eam damnauit: easque ferro vinctas ad ſpectaculū populi adduci præcepit. Quæ cùm inducerentur, in media arena oſculatæ ſunt ſe inuicèm, vt martyrium pace complerent. Vrſus ferociſsimus ac ſæuiſsimus ilicò eis laxatus, in manſuetudinem verſus, earum veſtigia linxit potiùs, quàm momordit. Iratus Anolinus, quia ſe furente, beſtias mites vidit, locutus cum concilio, ſententiam ex tabella recitauit: Maximā, & Donatillam & Secundam, in ſuperſtitione ſua perdurantes, quæ diuerſas pęnas pertulerunt, & beſtijs obiectæ ſunt, & dijs noſtris ſacrificare noluerunt, gladio animaduerti iuſsi. Maxima, Donatilla & Secunda dixerunt: Deo gratias. & conſummatæ ſunt 3. Calend. Auguſti.

Dānātur ad beſtias

Vrſus māſueſcit.

Cædūtur gladio.

SANCTI PATRIS NOSTRI Iohannis Archiepiſcopi Conſtantinopolitani Chryſoſtomi, Encomium ſanctorum duodecim Apoſtolorum.

IVLII 30 *vt vult Metaphraſtes.*

MERITO hodiè quoquè aduentu ſancti ſpirit⁹ impleta eſt hęc ſagena Piſcatorum, nobis rationis compotibus piſcib⁹ in eam noſtra ſponte inſilientibus. Sermo enim verbi, qui erudijt illiteratos, & eos, qui erant tardæ & ĩpeditę linguæ, linguis acuit igneis, traduxit eorū artem ad id, quod eſt diuinius, dicens: Venite poſt me, & faciam vos piſcatores hominum. Dixit: Venite poſt me, & mutati ſtatim ſunt ĩ id, quod eſt melius. Duodecim electi ſunt athletæ, & nullus eorum manſit non coronatus. Vna enim gratia erat omnibus ſocia certaminis, & cum eis concurrebat, & vniuſcuiuſque victoriam reddebat magis ꝓbatam. Solus miſer Iudas ſeipſum à tali chorea ſeparauit, cùm oſculo lupis ouem oſtendiſſet, & triginta argenteis vendidiſſet Dominum, cuius ſanguis emit mundum.

Mat. 14.

Mat. 26.

Sed ò beatum & præclarum veſtrum, ò Apoſtoli, cętum, quòd omnia facti eſtis omnibus Dei gratia: non arūdine, ſed ſermone greges hominum peritè capiētes. Vos enim eſtis immobiles columnæ rectæ fidei, ſceptra Eccleſiæ, & huius maximè Paſtoris vigiles defenſores, morbi humanitatis gratuiti medici, & noſtræ ad Deum pęnitentiæ ſuſceptores miſericordes. Cùm enim eſſetis veluti quædā animatæ incudes, dū verberaremini, eos, qui verberabant, fabricati eſtis ad agnitionem. Hinc Petrus Romam accipit in diſciplinam, Paulus illinc mundo annunciat Euangelium. Andreas corrigit Græciæ ſapientes. Simon Barbaros Deū docet. Thomas baptiſmate dealbat Aethiopes. Iacobi cathedram honorat Iudæa. Marci thronum, quæ eſt ad Nilum, complectitur Alexandria. Lucas & Matthæus ſcribunt Euangelia. Iohannes, qui vel poſt finem adhuc tractat Theologiam, tanquàm viuus curat Epheſum. Bartholomęus erudit Lycaonas ad temperantiam. Philippus faciens miracula, ſeruat Hieropolin.

Petrus Romæ docuit

Non ceſſant omnes omnibus vbiquè benefacere. Puluerem immortalem reliquerunt in ſepulchris: nunc quidem pij cultores, paulòpoſt autem ſedentes mundi Iudices. Cùm huic appropinquaſſet claud⁹, reuerſus eſt ſanis & integris pedibus. Cùm in illum incidiſſet paralyticus, iuſſus eſt ferre grabatum. Alius vocabat mortuos: illi verò ei ſtatim obtemperarunt. Alterius autem vmbra ſola fugabat morbos. Alterius inuocationem exhorrebant dæmones, & eorum ſudaria diſtillabant medicinam. Erant enim diſcipuli illius, cuius fimbria furto ſurrepta contactu eius, quæ ſanguinis laborabat profluuio, exiccauit rubrum mare ſanguinis.

Matt. 9.

Sed ego reuertor ad principes Apoſtolorū, & memini vocis illius propheticæ: Eccè quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in vnum. Inchoet ergo Petrus orationem, quoniam is quoquè fuit conductus prior in vinea Domini. Petrus gregis boni paſtoris ouis primogenita. Petrus qui ex lacu tranſijt in cælum: Qui relictis nautis, dignus fuit habitus, vt loqueretur cum Angelis: Qui relicta naue oneraria, gubernandam aſſumpſit Eccleſiam: Qui electus eſt clauiger cælorum, & in terra accepit poteſtatem ligādi & ſoluendi: Qui eſt velox ad vocationem, & in fide minimè dubitans, & magiſtri feruidus defenſor in om-

Pſ. 132.

Mat. 16.

Ibidem. omnibus: Qui dixit, Tu es Christus filius Dei viui. *Mat. 26.* Qui vnà cum Domino mori proposuit, & usque ad atrium Caiphæ vnà vadit cum redemptore. Qui etiã negans, fuisti dignus venia: & pęnitentia ductus admirabilis. Neque enim tam fuisti repræhendendus ꝑpter negationem, quàm beatus censendus propter pęnitentiam.

Nobis enim fuit errans quoquè vtilis, quòd cùm citò fleuisset, obruit delictum: & parum labefactatus, inuentus est in æternum fundamentum fidelium. Si enim consideraueris, ò dilecte, id quod tunc erat tẽpus, non inueneris in Petrum magnam cadere reprę hensionem. Quando enim sol fugiebat, cælum abscõdebatur, terra mouebatur, petræ frangebãtur, vt quæ ferre non possent contumeliam eius, qui creauerat, tunc primus cæspitauit, tunc princeps negauit, & ratione vacuum diei nuncium, inuenit statim probationem eius, quæ prædicta fuerat, negationis: Priusq̃ gallus cantet, ter me negabis. *Iohã. 20. Luc. 24.* Sed cùm primus negasset, primus cucurrit ad sepulcrum: primus vitæ datorem vidit resurrexisse à mortuis, cùm è Maria didicisset, & quod ei non erat ausus dicere Angelus, qui sedebat supra lapidem.

Sed post eum in medium veniat Paulus sapientissimus orator orbis terræ, qui factus est ex lupo agnus, ex spinis botrus, ex zizanijs frumentum, ex inimico amicus, ex Hebræis manens firmus ac stabilis: *Actor. 9.* Qui apud illos Saulus cædem spirans & minas, apud nos autem Paulus seruus Iesu Christi, vocatus Apostol⁹: ex blasphemo Theologus, ex persecutore Euangelista, ex prædone gubernator, ex proditore miles. Qui cum Petro Romam sortitus est ad sepulcrum, & cum eo hanc quoquè Sichem non despiciebat: Qui in Beniamin fuit frater Ioseph, & in Thecla, & filijs pater, & magister: Qui ante Damascum cæcus, & in vnaquaque ciuitate oculus prædicationis: Qui è cælo est vocatus, & raptus fuit in cælũ: Qui adspexit paradisum, antequàm hinc abiret, & victoriæ coronam accepit adhuc luctans, & rursùs, vt dicit, ei debetur. Quid.n. dicit? Quam reddet mihi dominus in illo die. *1. Cor. 15. 2. Tim. 4.* Paulus qui ex vltimis primus: Qui ex abortionibus vir perfectus: Qui etiam persequens est suauis, & dum patitur persecutionem, dulcis: Qui est Romanus, & Pharisæ⁹, & omnia omnibus factus propter fidem.

Iohã. 21. Christus enim, qui dixit Petro, Oportet te pati: de Paulo etiam dixit, Quàm multa oporteat eum pati ꝑ nomine eius: vt ille quidem crucifixus, hic autẽ truncatus capite, cùm vnam fidem prędicauerint, vnũ cursum consummauerint, in vno sepulcro habitauerint, sint veri testes resurrectionis eius, qui passus est & mortuus, & resurrexit eo modo, quo nouit, & venit in sinum patris, quem quidem nunquàm reliquit.

Psal. 47. Quos ipse dominus alloquitur propheticè: Circũdate hanc nouam Sion, & compræhendite eam, hoc est, seruate, confirmate & munite precibus, vt quãdò in tempore irascar, & mouebo vniuersam terram, ad spiciens vestrum, quod nõ desinet, sepulcrum, & quæ vestra sponte simul propter me fertis stigmata, vincã iram clementia, & propter hanc vestram percipiam intercesionem. Sacerdotium enim & regnũ quãdò videro lachrymans, statim tanquàm misericors inflector ad misericordiam, & memini illius meæ vocis: *Esa. 37.* Protegam hanc ciuitatem propter Dauid seruũ meũ, & Aaron sanctum meum. Qui quidem cùm sicut vos fide essent concordes, & voluntaria humilitate texissent authoritates, & vestitu ostendissent animi abiectionem, multas mihi obtulerunt myriadas discipulorũ, me ferentes, & à me mũdo petentes placationẽ. *Matt. 7.* Dixi enim: Petite, & dabitur vobis: q̃rite, & inuenietis. Domino sit gloria in secula seculorum, Amen.

DE SANCTO FABIO MARTYRE Cæsariensi, ex Adone Treuirorum Archiepiscopo.

IVLII 31

CAESAREAE passio S. Fabij martyris: qui cùm ferre vexilla præsidialia recusaret, primùm diebus aliquot in carcerem trusus est. Deindè productus, sistitur ante tribunal. Interrogatus semèl, & iterùm, in Christi confesione ꝑdurat, & moxà furibundo iudice capitali sententia condemnatur. *Caput ei amputat.* Post hæc inhumatũ corpus custodiri iubetur: quod post triduum reticulo insutum, in maris profunda, seorsum caput, seorsum cadauer, immergitur. *Insigne miraculũ.* Sed Domini virtute rescisso reticulo, membra capiti reuocãtur, & scapulis ceruix cum indiciis passionis adiungitur. Atque ità suæ integritati redditum corpus, vna blandiore ad Catermitanum litus euectum, & cõdigno cultu a fidelibus in basilica tumulatum est.

VITA SANCTI GERMANI EPIscopi Antisiodorẽsis, Authore Constantio presbytero.

Epistola Constantij presbyteri ad sanctum Patientem, Lugdunensem Episcopum.

DOMINO beatissimo Apostolico, & mihi in æternum patrono Patienti, Constantius peccator. *Obedientia præstãtia.* Meritò inter oẽs virtutes obedientia vẽdicat principatum, quæ facit plerosque tẽtare, quod nequeunt. Et ideò dignæ deuotionis laude habendi sunt, qui considerata sui imposibilitate, iubentibus obsequũtur. Itaque papa venerabilis, dum & sanctum virum illustrare virtutibus suis desideras, & ꝓfectui omnium miraculorum exempla largiri: imperasti sæpissimè, vt vitam sanctissimi Germani Episcopi obumbratã silentio, qualicunque stylo vel præsentibus, vel posteris traderem. Quod dum audacter aggredior, ꝓsumptionis reum esse me sentio; sed date veniam. Nã penè est, vt etiam iudicium vestrum quædam culpa respergat, qui tantæ materiæ relatorem magis dignum debuissetis eligere. Sed quia vterque charitati operã damus, dum & vos me putastis posse, quod nequeo, & ego authoritati vestrę libens pareo, orate vt ministerium meum gratiam, quam sui merito non potest obtinere, vestra intercesione mereatur. Vale lõgùm in Christo, meique semper memor beatissime ꝓsul.

Itèm eiusdem Epistola ad sanctum Censurium Antisiodorensem Episcopum.

DOmino beatissimo, & mihi Apostolico honore venerabili Censurio papæ, Cõstantius peccator.

Prima mihi cura est, pudorem conscientiæ humilis custodire: cuius cancellos si in aliquo fortè transgredior, iubentium magis culpa, quàm mea est. Itaq; vt vitã gestaque beatissimi Germani Episcopi vel ex parte perstringerem, fratris vestri sancti antistitis fecit authoritas.

Cuius præceptioni, si non vt debui, vt potui tamẽ, parui.

parui. Cùmque obedientia mea ad beatitudinis vestræ notitiam peruenisset, vt iteratò in temeritatem prorumperem, præcepistis iubendo, vt paginula, quę adhuc intra secreti vicinia tenebatur, longius me authore procederet, essemque ipse reatus mei quodãmodò accusator & proditor. Manifestè enim cõdemnatio in me manebit, si verborum meorum abiectio doctorum afferatur auditui. Reiecto itaque pudoris velamine, obtemperans iussioni, transmisi vobis impensæ deuotionis obsequium, pro fiducia charitatis deposcens, vt duplici me fauore tueamini: quatenus & legentum examen euadam, & ministerium meum per intercessionem vestram domini mei sancti Germani sensibus intimetur.

PROLOGVS EIVSDEM ad Lectorem.

PLerique ad scribendum, solicitãte materia vberiore, producti sunt, dum per multiplices sensus locupletari credũtur ingenia. Sed mihi illustrissimi viri Germani antistitis vitam gestaq; vel aliqua ex parte dicturo, incutitur pro miraculorum numerositate trepidatio. Et sicut Solis splendor humanis illatus obtutibus, hebetata oculorum acie lumen confundit ex lumine: ità animi mei infirmitas oblatum præconiorum cumulum, quem implere non potest, expauescit. Sed rursus intrà sedẽ pectoris mei contentio alterna confligit: Hinc resistit impossibilitas conscientiæ: illinc commemorare aliqua vel proferre, & religionis contemplatio, & innumerabilium miraculorum exempla compellunt, quæ agnitioni vel profectui omnium impiè per obductum silentium subtrahuntur. Idcircò malui verecundiam meam negligere, quàm virtutes diuinas vsquequaquè obliuione veterascere. Excusat materia Dictorem, & cui verborum abiectio displicuerit, sensus placebit. Nec vereor * persuasorem me huiusce ministerij iudicandum. Tanta enim temporum fluxere curricula, vt obscurata per silentium vix colligatur agnitio. Et verè maluissem relatores tantorũ bonorum alios potiùs, quàm me, fuisse: quia quicũque illi, me fuerant digniores. Quod quia non contigit, me malo esse, quàm neminem.

for. peruasorem.*

VITAE LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

IVLII 31

Patria.

IGITVR Germanus, Antisiodorensis oppidi indigena fuit, parẽtibus splẽdidissimis procreatus, & ab ipsis infantiæ rudimentis, studijs liberalibus institutus. In quo doctrinæ collatio cum ingenij vbertate consentiens, eruditissimũ duplicato bono, id est, naturæ & industriæ, reddiderunt. Atque vt in eum pręfectio literarum plena conflueret, post auditoria Gallicana, intra vrbem Romam iuris scientiam plenitudini perfectionis adiecit. Deindè tribunalia præfecturæ, professione aduocationis ornauit. In quo actu dũ multiplici laudis luce resplenderet, sublimem genere, diuitijs & moribus, sortitur vxorem. Quem quidẽ togæ præconijs præeminentem, protinùs res publica ad honorum præsumpsit insignia, ducatus culmẽ & regimen per prouincias conferendo. Erudiebatur ꝑfecto Diuinitatis occulto iudicio, nè quid perfectionis deesset Apostolico pontifici mox futuro. Parabatur eloquentia prædicationibus, iuris doctrina iustitiæ, vxoris societas ad testimonium castitatis.

Magna eius eruditus.

Fit aduocatio.

Ducit vxorem.

Dux constituitur.

CAPVT II.

EO nanque tempore territorium Antisiodorẽsis vrbis visitatione propria gubernabat. Cui mos erat, tyrunculorũ potiùs industrijs indulgere, quàm Christianæ religioni operam dare. Is ergò assiduè venatui inuigilans, ferarum copiam insidijs atque artis strenuitate frequentissimè capiebat. Erat autẽ Pirus arbor in vrbe media, amęnitate gratissima, ad cuius ramusculos ferarum ab eo deprælensarum capita, pro admiratione venationis nimiæ, dependebãt. Quem cælebs vir, eiusdem tunc ciuitatis Amator Episcopus, his frequens compellabat eloquijs: Desine, quæso, vir honoratorum splendidissimè hæc iocularia, quæ Christianis offensa, paganis verò imitanda sunt, exercere. Hoc opus idolatriæ culturæ est, non Christianæ elegantissimæ disciplinæ. Et licèt hoc indesinenter vir Deo dignus perageret, ille tamen nullo modo admonenti se acquiescere voluit, aut obedire. Vir autem Domini iterùm atque iterùm eum hortabatur, vt non solùm à cõsuetudine malè arrepta discederet, verumetiam & ipsam arborem, nè Christianis offendiculum esset, radicitùs abstirparet: sed ille nullatenùs aurem placidam applicare voluit admonenti. In huius ergò persuasionis tempore, quadã die Germanus in prædia sui iuris ex vrbe secessit. Tunc beatus Amator opportunitatem opperiens, sacrilegã arborem cum caudicibus abscidit. Et nè aliqua eius incredulus esset memoria, igni concremandam ilicò deputauit. Ossitia verò, quæ tanquàm trophæi cuiusdam certaminis vmbram dependentia ostentabãt, lõgius à ciuitatis terminis proijci præcepit. Protinùs autẽ fama gressus suos ad aures Germani retorquẽs, dictis animum incendit, atque iram suis suasionibus exaggerans, ferocem effecit, ità ut oblitus sanctæ religionis, cuius iam fuerat ritu atque munere insignitus, mortem viro beatissimo minitaret. Et nè ei aliquo modo quorundam Christianorum conuentus furenti resisteret, turbam suorum secùm adunans, ciuitati improuisus aduenit. Hæc omnia, dum à quibusdam cognita, Amatori sanctissimo panderentur, ait: Ego indignum me esse iudico, testem fieri fuso sanguine Saluatori: hoc est, quod Græci appellant martyrem. Diuina ergò reuelatione suæ discessionis tempus agnoscens, & Germanum sibi futurum successorem præuidens, Heduam profectus est, vbi Iulius reipublicæ rector ac Galliæ gubernator pręsidebat.

S. Amator eũ reprahẽdit.

Amputat arborem, quæ erat offendiculo.

CAPVT III.

TVnc Simplicius, vir summæ simplicitatis atque charitatis, eiusdem ciuitatis Episcopus, rumore aduentus eius præuentus, ei cum ordine clericatꝰ, necnon & cum Iulio præfecto, officij sui turmis stipato, ire obuius non neglexit. Quem ritè salutatũ, atq; debitæ venerationis assentatione purius honoratũ, ad Heduam ciuitatem perduxerunt. Ex hinc postera die sanctus Amator ad prætoriũ Iulij se velle ingredi asserit. Cuius aduentum Iulius cognoscens, citus in occursum eius proiectus est, & quemadmodũ decebat, fidelissimum Dei cultorem obsequijs intrà tectũ inducit, & more Christianissimi filij, ipsius se postulat benedictionem suppliciter promereri. Suppleta ergo oratione, sic sacerdos reuerentissimus præfectum alloquitur: Finem meum, domino mihi innotescente, cognoui. Et quia non est alter, qui regimẽ sanctæ Ecclesiæ suscipiat, nisi illustrissimus Germanus, sicut mihi Dominus Deus meus reuelare dignatus est, posco celsitudinem tuam, vt licentiam tribuas mihi roganti, eundem Germanum tõsurare. Cui præfectꝰ:

Nota priscorũ erga Epos reuerentiam.

Licèt,

Licèt,inquit,necessarius sit atq; vtilis reipublicæ nostræ,tamen,quia Deus sibi illum elegit, sicut tua beatitudo testatur,contra Dei præceptum venire nõ possum. Tunc voti compos, cum lætitia sua est iterum redditus ciuitati.

CAPVT IIII.

IN quam cùm venisset, præcepit vniuersum populum in atrium domus eius adesse.Qui cùm venissent,his eis concionatus est affatibus: Animo attẽtiores estote,filij dulcissimi. Est operæprecium vestris sensibus alligari, quæ meæ mentis recessus parturiunt. Deo reuelante, diem transitus mei de seculo euidentissimè scio atque cognoui. Propterea hortor vnanimitatem vestram,vt diligentiùs perscrutantes, ex cœtu vestro virum firmissimum eligatis, qui speculator sit domui Dei. Illi autem hoc audientes,conticuerunt,& nullus eorum ei verbum respondit. Tũc ille videns,quòd omnes silerent, iter direxit ad sanctam Ecclesiam, in cuius comitatu omnis congeries profecta est populorum. Subeunte autem illo Ecclesiam,cùm & populus ingredi voluisset, ita eum allocutus est,dicẽs:Exonerate filij charissimi, iaculis manus,& arma ab humeris vestris rejcite, & sic domũ Dei ingredimini: quoniam hæc domus est orationis, non Martis statio petulantis. Illi verò hæc audientes, dicto citiùs quicquid chalybis gestabant, forinsecùs posuerunt. Tunc beatus Amator videns Germanũ illustrissimũ nihil oneris truculenti portantem, præcepit ostiarijs, Ecclesiæ fores vt claustris arctarent. Ipse verò glomerata secùm turba Clericorum, atq; nobilium, injciens manus, Germanũ apprehendit, & inuocato nomine Domini, cæsariem eius capiti detrahens, habitu religionis, reiectis secularibus ornamẽtis, cum promotionis honore induit, talibus eũ verbis exhortans atque cõfirmans: Satagere te oportet, frater charissime & venerabilis, quò incontaminatũ atque immaculatum custodias honorem tibi commissum: quia me decedente, tibi omnipotens pastorale commisit officium.

German⁹ ab s. Amatore tondetur, & in Clerũ adsciscitur.

CAPVT V.

DEindè verò incipit beatissimus Amator obitus sui incitamentis vrgeri. Et licèt fuisset ægritudine saucius, nunquàm tamen omisit prædicationibus populum confirmare, & dicere: Filioli, hanc Domin⁹ meus, à quo hucusq; fueram peregrinus, animã meã suscipiet: obsecro, vt vnanimes atque concordes fratrem Germanum loci mei faciatis adipisci officium. Cui omnis turba consentiens, ad confirmationẽ persuasionis eius respondit, Amen: non tamẽ sine lachrymis, neque sine dolore. Omnis nanque ætas atque ordo vel sexus lamentationibus afficiebatur, quia talẽ amittebat pastorem. Erat tamen in eis inter hæc solatij genus, quòd non dissimilem forent recepturi põtificem. Igitur Calendarum Maiarum quarta feria acriùs cępit corporis dissolutione fatigari. Sed nec sic quieuit etiam inter dolores à salutari prædicatione, sed omnibus salubrem admonitionem inculcans, ità loquebatur: Prohibete lamenta sonare, vetate populos flere. Ibi profectò luctuosæ voces emittẽdæ sunt, vbi meliori deterior fuerit successurus: hic verò incassum lachrymas funditis, vbi optimis meliora succedunt. Istius nanque vobis prędestinati põtificis nõ solùm vita proderit, verumetiam mors. Hoc dicens, præcepit se ad sanctam ecclesiam prouehi, vt ibi spiritum datori redderet, vbi die ac nocte eidem consueuerat profiteri. Progreditur cum eo dextra læuaque frequens populi multitudo. Præcedit clericorũ chorus, matronarum caterua subsequitur. At ubi ecclesiam est ingressus, pontificalẽ thronũ ascendens, ferè hora diei tertia emisit spiritum. Et cõtinuò chorus sanctorum, quod est ad dicendum mirabile, successit, & spiritum eius cum hymnis & laudibus in specie columbæ vehebat ad cęlum. Hoc multis cernentibus & narrantibus est confirmatum.

B. Amator i cælos proficiscit.

CAPVT VI.

EXindè ad locum, qui appellatur Autricus, ad sepulturam deducitur. Vndè dũ redeunt, eccè prospiciunt quendam hominem paralyticum, qui iã triginta annis ipso morbo detinebatur, ceruicibus hominum baiulari. Erat autem ex territorio Biturico, quem sanctissimi Amatoris opinio de locis proprijs vehi ac peregrinari compulerat. Accedũt hi, qui portabant, propiùs, viri Dei sospitatem inquirũt, cognoscunt ipsius esse, quam cateruatim ex vrbe viderant proficisci, funeris pompam. Tunc languidus exorat, vt vel aquis paululùm frui mereretur, quibus perfusum fuerat illius sacratissimum corpus. Hoc cõperiẽs reuerentissimus Germanus, tunc presbyter, admirãs fidem illorum, iussit ex eadem aqua paralytici membra perfundi. Mox autẽ, vt delibuti corporis lympha, ægroti est mẽbris allata, protinùs languor omnis discessit, & membrorum compages morbida resolutione ilicò carens, suis est consolidata medullis, atq; neruis vigentibus reparata.

Nota vim aquæ, qua perfusum fuit corp⁹ S. Amatoris.

CAPVT VII.

TVm subitò diuina procedit authoritas, quã consensus vniuersitatis exequitur. Nam clerici oẽs, cunctaque nobilitas, plebs vrbana vel rustica in vnã venere sententiã: Germanum Episcopum omniũ vna vox postulat. Bellum ciuile indicitur potestati. Cuius subiectio facilis fuit, cùm etiam ab his, quos pro se parauerat, vinceretur. Suscepit sacerdotium inuitus, coactus, addictus: sed repentè mutatur ex omnibus. Deseritur mundi militia, cælestis assumitur. Seculi pompa calcatur, vxor in sororem ex coniuge mutatur, substantia dispensatur in pauperes, paupertas ambitur.

S. Germanus coact⁹ suscipit episcopatũ.

CAPVT VIII.

IAm verò enarrari non potest, qua hostilitate vim sibijpsi conciuerit, quæve supplicia corporis sui persecutor induerit. Breuiter tamen, iuxta veri fidem vniuersa perstringam. Ex ea verò die, qua sacerdotij sumpsit exordium, vsque ad terminum vitæ, tanta obstinatione & tabe corporis animã suam pauit, vt nunquàm panem frumenti, non vinum, non acetum, nõ oleum, non legumen, nũquàm vel salem ad vsum cõdiendi saporis acceperit. Sanè die resurrectionis vel natiuitatis Dominicæ, potiones singulæ sumebãtur: in quibus ità vini sapor aquis nimijs diluebatur, vt aceti austeritas solet largis permixtionibus temperari. In refectionibus primùm cinerem prælibauit, deindè panem hordeaceum sumpsit, quem tamen ipse excussit & moluit. Et cùm hic cibus grauior ieiunijs indiceretur, nunquàm nisi in vespere, interdum tñ in hebdomada media, plerunquè die septimo, ponebat.

Nota mirã vitæ austeritatem.

CAPVT IX.

INdumẽtum, cuculla & tunica indiscretis fuere tẽporib⁹. Nã neq; hyeme accessit adiectio, neq; ęstate leuamen admissum est. Quod vtrunque tam diù vsui fuit, nisi fortè donatum est, donèc attritione nimia solueretur, cilicio semper interiùs inhærente.

Vestes ei.

CAPVT X.

SPatiũ verò lectuli sui trabeculæ dolatiles ambiebant, iniectos cineres vsque ad marginẽ continẽtes.

Lectus.

tes. Qui tamen quotidiana impreſsione denſati, incõfecti ſoli duritiam præferebant. Stratum omne, ſubiecto cilicio & ſuperpoſito vno tantùm ſagulo, fuit. Caput ab humeris per ceruicis confinium nulla ſubleuauit adiectio. Ità pronus proſtrata per terram membra damnauerat. Noctibus nunquàm veſtitũ, raró cingulum, raró calceamenta detraxit. Redimitus loro ſemper, & capſula ſanctorum reliquias continẽte. Iugis gemitus, oratio perſeuerans. Longum enim tempus ſomnum capere inter tormenta non poterat. Dicat quiſque quod ſenſerit: cæterum abſolutè definio, beatum Germanum inter tot cruces longum traxiſſe martyrium. O quàm præclara Dei noſtri virtus & pietas, qui famulum ſuũ in via veritatis fideliter gradientem, duplici remunerauit donatione, vt & præteriti, ſi qui fuerant, decoquerentur errores, & celeriter defæcata ſanctitas præſtaretur. Quique præteritis forſitan peccatis tenebatur obnoxius, inciperet fęnerator eſſe virtutum.

Nullum habet ceruical.

CAP. XI.

Eius hoſpitalitas.

HOſpitalitatem peculiari obſeruatione ſeruauit: omnibus enim, ſine vlla exceptione perſonæ, domum præbuit. Et conuiuium ieiunus paſtor exhibuit, pedes omnibus manibus ſuis lauit, Dominicę inſtitutionis miniſter & cuſtos.

CAP. XII.

ITaque vir beatiſsimus, quod eſt difficilimum, inter frequentias populorum, ſolitudinis vitã & eremum in ſeculi conuerſatione ſeruauit. Qui duplicem viam Chriſto ad profectum religionis inſtituens, in conſpectu Antiſiodorenſis oppidi, interpoſito Icauna flumine, monaſterium collocauit: vt ad fidem catholicam populi, ad congregationem monachorum & eccleſiaſticam gratiam raperentur, præſertim cùm tali pontifice vel magiſtro, accedentibus miraculis, ſi des ſuccenſa ferueret. Et vt ad tentamenta virtutum creſcentibus meritis veniretur, non præſumptionis, ſed miſericordiæ principium fuit.

CAP. XIII.

ERat illo tempore vir bonis moribus, Ianuarius nomine. Qui cùm princeps præſidiali militaret officio, exactos à prouincialibus ſolidos ad iudicẽ deferebat. Is cùm cauſa viſendi eum ex itinere diuertiſſet, ſacculum perdidit quem ferebat. Nulloq; de circunſtantibus intuente, caſu is reperit, qui vexari inimica infeſtatione conſueuerat. Tandemque in ſe reuerſus, damnum viator agnouit. Implet queſtibus ciuitatem, & à beatiſsimo ſacerdote non aliter, quàm ſi ipſi tradidiſſet, pecuniam requirebat. Quam in Dei nomine reformandam, quaſi verus debitor, repromiſit. Ea tum dies Sabbati fuit, qua per totam vrbem ſollicita indagatione percucurrit. Et cùm nihil indicij fuiſſet inuentum, poſt triduum is, qui ſolidos requirebat, lachrymans genua ſacerdotis amplectitur, conteſtans * appetiturum ſe ſupremæ mortis occaſum, niſi pecunia fuiſſet inuenta. Indicit Epiſcopus patiẽtiam, pollicetur ſecuritatem. Nec multùm pòſt, priuſquàm proderetur admiſſum, exhibere ſecretè ad ſe vnum ex his, qui patiebantur, præcepit. Fortuitù is, qui furti author fuerat, præſentatur. Quem cùm diſtricta examinatione diſcuteret, dicens fieri non poſſe, vt admiſſum facinus lateret, inimico, per quẽ praua fieri conſueuerant, imperat, vt veri fidem celeriter fateatur. Sed neque ſpiritus crimen ac malitiam, quam commiſerat, denegauit. Tum verò pia commotio ſacerdotis produci inficiantẽ pręcepit in populũ. Nec mora: Miſſam celebraturus egreditur. Præmiſſaque in plebe ſalutatione ſolenni, in oratione tota corporis ſtrage proſternitur. Statimque infelix inimici & captiuus pariter & miniſter in ſublime ſuſpẽditur: eccleſia eius clamore completur, plebs vniuerſa turbatur. Et quaſi flammis circundatus, cum voce maxima nomen inuocat ſacerdotis: crimen, quod cõmiſerat, confitetur. Tandemque vir beatiſsimus ex oratione conſurgens, accedit ad podiũ, euocat æſtuantem, omnia diſcutit, vniuerſa cognoſcit. Solidi de latebris proferuntur, clamor popularis attollitur, & vnà Germani meritum, & diuinitatis potentia prædicatur. Eodemque miraculo & deceptus pecuniam, & obſeſſus recepit ſoſpitatem. Plures quidem iam antè curauerat, ſed ſemper ſecreti obumbratione notitiã ſuppreſsit. Hoc verò factum ideò memorabile, quia publicum fuit.

Mira efficacia p̃cum eius.

CAP. XIIII.

QVodam tempore conſpiratione terribili beato viro quoddam bellum dæmones intulerunt. Quem cùm multiplici infeſtatione tentatũ, indutum fidei lorica inexpugnabilem reperiſſent, conceptam machinam ad plebis excidium contulerunt. Nam primum paruuli, deindè maiores natu, repentè tumefactis intrinſecus faucibus, interibant: ſic vt irruente morte, ægritudinis ſpatium vix triduo traheretur. Ità more furentis gladij populus delebatur: nihil humana prouiſio conferebat opis. Et penè ſerò plebs trepida ad diuinum præſidium per antiſtitẽ decucurrit. Qui protinus oleum benedixit, cuius tactu ità intrinſecus tumefacta tabeſcebat ĩfirmitas, vt meatus peruius ſtatim & anhelitum & cibum deficientibus miniſtraret, tantaque celeritate remedium cæleſte ſuccurrit, quanta irruerat illata pernicies. Quod admiſſum malignorum ſpirituum infeſtatione contigiſſe, vnus ab obſeſsis, dum à ſancto viro purgatur, euomuit, omneſq; in fugam verſos eius oratione confeſſus eſt.

Multi moriũtur è plebe eius.

Oleo benedicto pellit morbũ

CAP. XV.

ERat autem familiare beatiſsimo viro, alternis vicibus nunc eccleſiam, nunc monaſterium, quaſi dux cæleſtium militum, viſitare, vt certãtibus ſtudijs ęmulantes, ad perfectionis gloriam prouocaret. Quadam vice occupatione detentus, cùm ad monaſteriũ rogaretur, excuſauit aduentum. Nec multò pòſt abſolutus morarum nexibus, inſperatam fratribus ſui pręſentiam deferebat. Contigit, vt hora eadem in monaſterio vnus ex his, qui pati cõſueuerat, vexaretur. Qui ſubitò cum ſumma voce proclamat: German⁹ ad flumen eſt, ſed ſine nauigio non poteſt transmeare. Diù Abbas fidem dictis negauit, dum & nequam ſpiritum fallere, & illum non adeſſe, quia excuſauerat, iudicauit. Cumque in eadem vociferatione perſiſteret, miſſus vnus ex fratribus, veridicum fuiſſe dæmonẽ nunciauit. Nauigium mittitur, tranſit ſacerdos, & cũ ea, qua ſolebat, gratulatione ſuſcipitur. Incumbit ſine mora orationi: congregatio tota proſternitur. Cùm ſubitò per inane aeris, inuiſibilibus nexibus hoſtis religatus appenditur, & id tantum morarum fuit, dum de oratione conſurgeretur: nihilque aliud deprecatus eſt, quàm ut cum aliqua corporis debilitate diſcederet. Quo interdicto, fęda relinquens veſtigia, cum eo, quo erat dignus, fętore diſceſsit. Hoc itaque monaſterium, iter ſequens magiſtri, ſemper virtutib⁹ floruit, & ſanitatum miraculis longè lateque refulſit. Qualiter ſanè Mamertinus ab idolorum cultura conuerſus, diuina reuelatione percepta, beatum virũ eodem cœnobio degentem expetiuerit, commodum huic operi videtur inſerere. Quod tamen eiuſdẽ Mamertini verbis melius cenſuimus intimandum. Verũ ob quẽque cupidum plenæ narrationis, libellum de hac

Dæmonẽ eijcit.

Monaſteriũ eius.

hac ipsa reuelatione ex ordine editum, hic ponere disposuimus.

CAPVT XVI.

QVanta sit diuinæ misericordiæ pietas, quãtamque bonitatis eius generi humano patiẽtia gratiam largiatur, nemo Christianorum ignorat. Ità igitur suarum manuum figmentum diligit, vt ad declarandam operis sui in eo doctrinam, indifferenter omnium bonorum malorumque reseret linguas. Quid nanque interest inter horum seruorum Dei reuelationem, & Apostolorum, ignorantibus gentibus, manifestationem? Hi igitur, quorum vitam innotescẽdam auribus ratum duximus populorum, dum ipsi soli Deo, qui eam largitus fuerat, in notitia esset: humanam verò penè omnem creaturam latuisset, à pagano medelam vulneris quærente, nescientibus panditur, & Pauli Barnabæque gentibus ignota spiritualis prudentia, per immundum spiritum publicatur. Igitur cùm hi Deo placiti diuturno tempore in suis luciflui iacuissent sepulcris, per Mamertinũ, qui eorum nunc spirituale narrat negocium, in omnem cognitionem deuenerunt. Eram itaq; ego ipse Mamertinus idolis seruiens, & Iouis templi vel cæterorum falsorum deorum frequentissimus cultor, ità vt nullo modo vel tempore possem simulacris eorum euelli. Et cùm eorum instantissima deuotione nefandas statuas venerarer, cæcitatem vnius oculi pertuli, & ariditatem manus promerui. Eram ergò & debilitatus corpore, obsecũdans stationibus nefandis, & quasi reatus mei incursu, ipsis iratis plagatus fuissem, crebrius eis lachrymosas preces effundens, rogabam vt delictis meis veniam tribuissent. Cumque hoc continuatis momentis tristior perpetrarem, eunte me ad præfatum dæmonum habitaculum, obuius mihi fuit quidam Sauinus nomine, tonsus capite, & vestibus religiosis amictus. Quem dum percontarer, quis & vndè esset, vel quò pergeret, & propter hanc causam interrogationum adinuicem sermocinaremur, ait præfatus vir: Vndè tibi talis accidit morbus, vel cuius religionis es tu? Cui ego: Cultor sum deorum maximorum, Iouis, Mercurij, Apollinis, vel omnium numinum. Proptereà indifferenter aras eorum lachrymãs pulso, vt mihi reconciliati, quæ abstulerunt indignati, reforment propitij. Hæc audiens ille, respondit: Erras, nesciens veritatem: propterea in talibus malis inuolueris, & crudeliter flagellaris. Illi si alicuius scientiæ vel intellectus regerentur doctrina, non perpetuò cæci, muti, surdi, odore priuati, gressibus impediti, manibus trunci, ferro aut plumbo inhærerent colligati. Nonne ipsi sunt, de quibus sacratissima canit scriptura: Os habent, & non loquentur: aures habẽt, & non audient: nares habent, & non odorabunt: manus habent, & non palpabunt: pedes habent, & nõ ambulabunt: non clamabunt in gutture suo: neque enim est spiritus in ore ipsorum? Et subsequitur, de vobis loquens Propheta: Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes, qui confidunt in eis. Vides pęnam statuarũ cultoribus præparatam? Vides comparationem veridico ore prolatam? Festina igitur, si vis amissi oculi visionem, & aridæ manus sanitatis percipere viriditatem, obedire meis eloquijs. Est enim in ecclesia Antisiodorensi vir sanctissimus, nomine Germanus, cui⁹ ego sum clericus, timens Deum, & recedens à malo: cui seipsum Christus facie ad faciem demonstrat, & per eum inenarrabiles ostendit corporum sanitates. Si vis ergò sanus fieri, relicta seruitute idolorũ, qua es miserabiliter irretitus, ipsius tibi præsentiæ posce præsidium. Quo audito, agens gratias, rogaui præfatum virum, vt iter mihi, quo ad eum, de quo indicauerat, Episcopum possem peruenire, ilicò demonstraret. Ille autem lætitia plenus, propter quod me suis vidit obedire præceptis, antetulit gressum, & de alto aggere, quod est, * monte Matogene, ostendens planitiem viæ, reuertitur. Ego verò perseuerans, lætus iter carpebam. Erat autem eodem die tempestiuus imber ab ortu solis vsque ad occasum. Et licèt fuissem madida veste grauatus, nequaquàm tamen restiti fatigat⁹. Eccè autem labenti iam die hora penè vndecima, aduentante nocte, factæ sunt tenebræ, pluuialibus imbribus mixtæ, ità vt nullus posset, nec sui itineris comitem adspicere. Vix tandèm perueni ad cęmeteriũ, in quo sancti Amatoris Episcopi dicebant esse corpusculum. Et quoniam imbres vibrato fulgure iugiter descendebant in terram, cępi anxiari & nimium esse solicitus: quia non inueniebam, in quo me reciperẽ habitaculo. Crebris ergò micantibus ignibus ex ęthere, parua cellula ostenditur oculis meis, in qua vnus erat sarcophagus. Quid plura? Ingredior obliqui aeris flammis perterritus. Tunc non inueniens, vbi requiescerem, super ipsum me iactaui sarcophagum, ignorans quis in eo requiesceret sepulcro. Ingresso autem me, repẽtina lux in eodem habitaculo ità perfudum refulsit, vt existimarẽ solis radios reducis terram suo tempore illustrasse. Supponens ergò capiti meo sportam, quam baiulabam, & lateri baculũ, vtpotè lassus atque nimium humectatus, somno indulsi. Intempesta verò nocte euigilans, respexi iuuenem vestibus dealbatum, in præfatæ cellulæ vestibulo, in qua iacebam, luciflué illustratum. Ego uerò insolitã latiùs maiestatem adspiciẽs, territus me supra illam, in qua dormiebam, prostraui memoriam. Eram autẽ intra me orans, timore perterritus, & dicens: Deus Christianorum, cui est purè deseruiens German⁹ episcopus, cuius ego sanctitatis atque operis bonitatem nunc sequor, erue me de tali, in quo tremebundus iaceo, citò terrore. Me talia prosequente, adolescens, quem ante ostium stare præuideram, emittit vocem dulcifluam, dicens: Sancte Corcodeme, sancte Corcodeme Leuita Christi. His auditis, beatissimus vir Corcodemus de sepulchro, supra quod procubueram, respondit: Scio qui sis, & vocẽ tuam audio: tantùm dic, quid me velis Florentine frater. Surge, inquit, velociter. Beatus Peregrinus Episcopus cum cæteris fratribus, pro nocturnis excubijs celebrandis, in ecclesia sunt cõgregati: propterea te quoquè sanctus Amator admonet, vt venias, & intersis sancto conuentui. Tũc beatus Corcodemus ait: Regredere citiùs dulcissime frater ad sanctum ac beatissimum Episcopum, mea reportans mandata. Hac igitur nocte non possum de hoc tabernaculo egredi, quoniam hospitalitatẽ præbui alicui peregrino. Scio enim, quæ hic sit obsidens turba catulorum, & insidias hospiti præparans, quò, me egresso, miserum deuoret ac dilaniet. Et si egressus fuero, venenosos in eum dentes infiget. Me suis Deus excubiis non fraudat: quoniam sunt mecũ fratres subdiaconi duo, id est, Alexander, & Iouianus, necnon & Iouinianus lector. Ergò obsecro te, vt sanctis Episcopis hæc, quæ tibi locutus sum, referas, & ab his impetres mihi veniam. Antefatus igitur iuuenis, accepto responso, egressus est. Me autem tãta cognoscentem mysteria, medullitus formido inuasit: indè soporifero cesserunt languida somno membra. Et eccè in ecstasi raptus, adesse existimabam rursus iuuenem, priusquàm galli cantarent, ad ianuam, & clamasse rursum eo nomine, quo antè clamauerat. Et illo iterùm respondente, & interrogante quid vellet, tũc ille dixit: Sãcti Episcopi Peregrinus & Amator, priusquàm discedant, Missas sunt votiuas celebraturi: & pro-

Mamertin⁹ feruẽtissim⁹ dæmonũ cultor.

Sauinus cleric⁹ eũ arguit erroris.

Ps. 134.

Tẽpestiuus, p. tẽpestuosus.

Visio offertur Mamertino.

Inuocat Christum adhuc paganus.

Missa votiua.

propterea te quoquè miserunt inuitare, vt ministerium tui officij peragas. Si verò formidas propter prę fatum hospitem, aiunt, vt vice tua Alexander ei custodiam præbeat. Sed & illud iusserunt, vt tecùm Iouianum subdiaconum & Iouinianum lectorem, qui alleluia decantent, adducas. His peractis, videbam egoipse aperto sepulcro egredientem ex eo virum, adspectu miræ pulchritudinis decoratum, & vestimentum eius niueum tanquàm byssum. Illo egresso, quemadmodùm videbam, reperit tres ante ostium stantes in veste candida, & salutauit eos, nomine vnumquenq; vocans, Tunc dicit Alexandro: Reuerentissimi antesati Episcopi Peregrinus & Amator, iusserunt me vsq; ad eos venire. Qui iterùm iusserunt te huic cellæ præponi, propter hospitem conseruandum & custodiendum à catulis, matre & filijs septem, qui ad necem eius delitescunt. Post hæc rursus contemplabar, quemadmodum tenuerit dexteram meam reuerentissimus diaconus, & dixerit: Veni nobiscum hospes ad Missas. Pergentibus itaque nobis, vidi quinque stantes ante crepidinem altaris, speciosissimis indutos stolis, & videbam me interrogantem beatissimum Corcodemũ qui essent illi, qui coram altario assistebant. Et dixit mihi: Ille, qui in medio stat, est sanctus Peregrinus episcopus & martyr, cum quo à Romana vrbe ego quoquè missus sum imperio Papæ Sixti. Illi duo, qui dextro adhærent lateri, sunt Amator & Marcellianus Episcopi. Qui sinistro, Elladius est & Valerianus sanctissimi, qui beatissimo Peregrino gradatim successerũt. Discedens igitur à me Perspicuus Diaconus, ipsorum est redditus vultibus. Tum demùm quasi me corã audiebam sanctum Amatorem episcopum dicentẽ diacono: Præbe silentium frater, quo possimus remoto strepitu, votorum compotes fieri. Festinat enim Peregrinus frater ad proprium habitaculum Baugiacum reuerti, & oportet nos propter eum paulò *temperius sacrificium consummare. Indicto itaque silẽtio, & cathecumenorum denunciata discessione, ego mirabar intra me, tantæ nouitatis contemplans mysterium. Non tamen ausus fui post cathecumenorum denunciationem ad locum, vbi Missæ celebrabantur, pedem attollere: sed videbatur mihi, in eodem loco, ĩ quo reuerentissimus me diaconus constiuerat, stare. Itèm videbatur mihi interrogasse diaconum beatus Peregrinus, ac dixisse: Quis homo hic est, qui tecùm hanc basilicam est ingressus? Et respondisse diaconum: Hic est hospes meus, cuius me custodia, nè vestris dudũ parerem imperijs, retinebat. Ego iterùm velut indignum videbam me stare iuxta ipsos, & nõ solùm per vultum, sed & vestium qualitate discretum, admirãsque dicebam: Cur hi niueis sunt vestibus omnes induti, & ego nigris induor tegumentis? Cùm hæc & talia mecùm ruminassem, vox delata est in aures meas, ad Corcodemum diaconum, ex ore episcoporũ emissa: Segrega frater hospitem tuum à nostris cętibus, & foras ab ecclesia expelle: quoniam indignus est gratiæ particeps eẽ, propter quod idolis Iouis deseruit. Quorum quasi præceptis deseruiens, pellere me foras sæpedictus diaconus nitebatur. Tunc cadere quasi ad pedes eius, & his eum affatibus exorare videbar, & dixi ad reuerẽtissimum diaconum: Amice Dei, deprecor te, vt apud præsentes episcopos intercedas, vt mecùm misericordiam faciant, & ritum dæmonum, quo teneor obligatus, disrumpant. Ad quã supplicationẽ motus, videbatur me eis præsentasse, & ab illis accepto mandato, mihi manum imposuisse. Post impositionẽ iterùm manus, videbam me sanctis Episcopis præsentatum, & instructum ab eis, quæ amplecterer, & à quibus cæremonijs separarer. Et rursum audire me putabam Epos, quemadmodũ delegauerint sancto diacono, dicentes: Amantissime frater, reduc tecùm hospitem, & mone illum, vt Lucifero exorto fratri repræsentetur Germano: quia ipsi est à Christo Deo directus, vt per eum omni plenitudine spiritualis gratiæ impleatur. Deindè videbã meipsum supplicare illis, & ipsos me alloqui, & exhortari ad perficiẽdam in me doctrinã fidei. Videbã etiam illis discedẽtibus, præfatum diaconum tenentem manũ meã, & restituentẽ me ad suã, de qua eduxerat me, cellulam. Item videbã, priusq̃ ingressi essemus cellulã, procidere me ad pedes eiusdem diaconi, & ità dixisse: Nè, quæso, irascatur dñs meus, si adhuc locutus fuerit in conspectu tuo famulus tuus. Qui quasi respondebat: Dic, quæ te remordent, cum fiducia. Et ego: Obsecro te, quot tẽporum lapsa sunt curricula, ex quo in hoc habitaculo requiescis? Qui respondit: Post martyriũ beatissimi Peregrini die tertio passionis eius, nõ quidem eo tempore, de seculo migraui. Optaueramus quidem participes fieri passionis ego cũ fratribus meis sicut fueramus vnius quoquè baiulatores mãdati: sed non post multũ temporis Imperator est ordinatus, doctrina Christiana refulgens, qui persecutione remota, cunctas clausas ecclesias patefecit, & eis catholicos præpositos ordinauit. Propterea non potuimus, quæ uoluimus, consequi. Fratres autem mei erant hi: Marsus presbyter, Alexander & Iouianus: & sepultus sum in hoc loco ab iisdem fratribus meis. Ipsi aũt, vt mihi diuinitus reuelatum est, confessores obierunt. Iouinianus verò lector, Deo procurante, martyrium consummauit. Cumq; hæc omnia in excessu mentis vidissem, sopore fugato, experrectus sum, & cõtinuò gallus cantauit. Ego aũt memor mei, ostenso mihi signaculo frontẽ muniui. Tunc ego planctigerũ eiulatum emittens, supra sepulturam tanq̃ super arã procubui Dominicã. Quam irrigans lachrymis, preces fundebam, & dixi: Dñe Deus Israel, qui in altis habitas, & humilia respicis, & alta à longe cognoscis: præter quem non est alius Deus: qui ob reparationẽ generis humani in terram uenisti, & cũ hominibus conuersatus es: cuius nutu ac misericordia ego indignus in hac nocte meæ saluationis secreta nosse ꝓmerui, concede mihi, vt celerius famuli tui Germani contẽpler adspectũ, *cui me recto itinere perduxisti. Completa oratione, prostratum corpus erexi: & cùm aciẽ oculorum ad basilicam sancti Amatoris dirigerẽ, adspexi lucem immensam, intus forisque fulgentẽ, ità vt crederem, repulsa noctis caligine, sui tẽporis metas solem continuò repleuisse. Dehinc ex eodem itẽ loco vox canora atque hymnigera ad meos est auditus delata. Cõtinuò ego in eodem, quo audierã, loco substiti, quousq;, quæ decantabantur audirem. Prima ergo antiphona, quæ ad aures meas venerat: Confundantur omnes, qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in simulacris suis. Secunda hæc erat: Saluũ fac seruum tuum Deus meus sperãtẽ in te. Tertia: Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorũ tecta sunt peccata. Et cum hæc audissem, reuersus sum ad me, prostrauique me septies in supradicto sarcophago, orans & dicens: Deus sancti Corcodemi, suscipe festinantẽ ad te, & nè confundas me ab expectatione mea. Tua enim pietate & gratia ad hoc delatus sum habitaculum, per quod meorũ contagia coguoui errorũ. Rursùs consurgens, illuc ad ipsam basilicam eleuaui meos obtutus, & audio iterùm antiphonã, meæ saluti atque conuersioni consonã: Exaudiat te dñs in die tribulationis, ꝓtegat te nomen Dei Iacob. His sanctis affatibus confortatus, tertiò me in oratione ꝓstraui. Terna igitur obsecratione perfecta, surgens videbã eã, quam prius viderã, lucẽ ablatã à facie oculorũ, in quibus antè fulserat, & repẽtinæ ilicò tenebræ circũsepse-

Peregrinus Eps & martyr.

Missio cathecumenorũ sub Missa.

Psal. 137.

Psal. 96.

Psal 85.

Psal. 31.

Psal. 19.

sepserunt me. Ego tñ iã mysterio edoctus, fróti meæ Dominicum infixi vexillũ. Dum hæc geruntnr, vulgaris lux terris reddita radiauit. Mox iterũ atq; iterũ salutis meæ characteres confirmans, sancto hospiti grates exoluens, ad ducẽ cælestis Imperatoris citiùs properaui. Exploranti ergò, vbi sanctißimus Germanus Eps̃ eo die habitaret, incolæ ciuitatis dixerunt: Non est hic. Monasterium habet proximũ, & illuc frequentißimè gratia visitationis cymba portatur. Tũc deprecatus sum eos, qui mihi indicauerãt, vt ad ipsum monasterium ducentẽ viã demonstrarent. Qua arrepta, quò tendebam, perueni: & me paululùm ante ostium immorante, subitò vir beatißimus Germanus egreditur: quem, procidens in terram, adoraui. Ille aũt non euentu, sed admonitus, egrediebať in occursum meum. Deus enim oĩum conditor reuelauerat famulo suo & meã necessitatẽ, & quorũ fuissem ad eũ iussione directus, sicut posteà comperi. Curuatus ergò solotenùs, obsecrabã virũ Dei, vt me benediceret. Qui extenta manu, eleuauit me, dicens: Habe fiduciã: nè terrearis. & appræhendens mentum meũ, osculat⁹ est me. Cui ego: Nè facias vir sanctißime, qm̃ adhuc ab osculis ararũ dæmonũ, os meũ non est mundatũ. Cui sanctus Germanus: Agnoui ego nocte transacta, ab oĩbus illecebris te mundatum fuisse. Quo audito, obstupui, steteruntq; comæ, & vox faucibus hæsit. Tunc egregio viro inhærente manui meæ, pariter ad monasterium ingreßi sumus: Ego verò intra meipsum mouebar, dicens: Quis huic indicauit, quæ clã gesta sunt noctis præteritæ spatio? Et me talia cogitante, introducit me in cellulam suã, & sedens, dixit: Obsecro fili, vt quæcunq; gesta sunt, & ad tuã notitiã nocte præterita peruenerunt, mihi innotescere nõ demoreris. Tunc ego incipiens, à prima origine vsq; ad eundem profectum mei, singulatim exposui, reticens de turba catulorum. Mox ille ait: Nonne obsecraui te, vt omnia narres, & nihil mihi de ostensis tibi mysterijs celes? Et cur partem, penè cuncta miraculis excedentẽ, mysterij reticuisti? Prosequere & expone nobis insidias, quæ te circumadstabant catulorũ. Ego verò hæc audiens, dixi: Quid narrẽ dño meo puluis & cinis? Vbi diuinitùs fit allocutio, cesset incognita mortaliũ linguarũ narratio. Video enim te Deo plenũ, & cùm sis localis, vbiquè quæ aguntur, cognoscis. Ille subridens, dixit: Verè quicquid propter te actũ est à viris venerabilibus Episcopis vel à diacono, cognoui, & p̃sens fui. Nè formides: fides tua te saluũ fecit. Hæc audiens, declinans me in faciem, ingemui, & appræhendens genua eius, reliqua, quæ ad perficiendam fidei Christianæ potentiã superfuerunt, rogaui vt per eius dexteram implerentur. Tunc demùm pari comitatu ad ciuitatẽ ꝓceßimus. Ingreßis aũt nobis in ecclesiã, vocatis clericis & quibusdã laicis, dixit mihi: Repete, quæso, quæ dudùm in monasterio, me interrogante, narrasti, vt & hi audiãt, qui ignorant. Cui ego tremulus & timore prostratus, respondi: Quid dicã, qđ nõ beatitudo tua antè præsciat? Et Episcop⁹: Propter adstantes dixi tibi, non propter me. Ego aũt iterũ repetens oĩa, illis quoquè innotui. Qui infinito gaudio exhilarati, Deo laudes & gratias referebant, dicentes: Gratias tibi Deus, quia hoc tibi vas electionis añ mũdi constitutionẽ prædestinasti, per quod virtutis tuæ virtutes oĩbus & sine fine demonstrares. Tunc beatus eps̃ inducit me in locũ, vbi remißio fit oĩum peccatorũ, & de more sacerdotali aquis benedictis baptismũ mihi tradidit, replens circa me & in me vniuersa officia gratiæ spiritualis. Ad quẽ ego: Dñe, sicut aĩæ meæ recessus saluasti, itã & corporis debilitata mẽbra restitue sanitati. Da solitã lucẽ vtrisq; parentibus oculis adspicere, & geminis manibus consueta opera attrectare. Hæc audiens antistes, dixit mihi: Credis hoc me posse in te operari? Respondi: Credo dñe, & proptereà ad tuã profectus sum pietatẽ. His auditis, accepto oleo consignans oculũ atq; manũ, officijs ꝓpriis repulso morbo, restituit sanitati. Hi qui adfuerant videntes, rursum opera Dei laudauerunt, quæ per virũ probatißimũ atq; sanctißimũ Germanũ fiebant Episcopũ. Tunc ait turbæ, quæ cũ eo erat: Pergamus cum hoc homine ad locũ, in quo hospitatus est nocte, & videamus, si adhuc serpens ibi est cũ catulis septem. Qui dixerunt: Quicquid præcipis, fiat. Ego aũt exiens de medio eorũ, præcedebã, illis cũ ep̃o subsequentib⁹ vsq; ad locũ. Cumq; venissemus ad locũ, oratione celebrata, dixit Eps̃: Dic mihi iuuenis, vbi vidisti adstantem virũ uestibus niueis circundatũ? Et ego: Dñe, hic in vestibulo. Iterùm dicit: Super qđ sepulcrũ inclinatus es nocte? Ego aũt digito ostendens, monstraui sepulcrũ. Tunc sanctus ep̃s dixit: Remouete lapidem de hoc sepulcro, vt interiora eius inspiciamus. Remoto itaq; lapide, visi sunt serpẽtes octo: primus immanißimus, cæteri verò septẽ paulò inferiores. Visis ergò hoĩbus, ille coluber capite erecto circunspiciebat omnes, plùs tñ Germanum ep̃um. Cui præfatus vir: Serpens nequißime, adhuc non deserens calcaneum humani generis, audes post præuaricationẽ tuã & deuictionem, gyros super membra reuerentißimi Corcodemi tuos extendere? Viuit dñs, quoniã morte cũ oĩbus tuis fueras dign⁹: sed quoniã obedisti præfati fratris imperio, & abstinuisti veneniferos voratus tuos à præsentis hospitis corpore, egredere sospes, & vlteriùs vbi conuersatio hoĩum est, recumbere nõ audeas. Sit autẽ habitaculũ tuũ syluestre gremium, vel eremi vastitas. Quos aũt itineris tui in circuitu habitatores repereris, nè noceas aut lædas. Non ego, sed Christus per me tibi imperat. Tunc serpens, velut iniquitatis suæ mole grauatus, submisso capite, septies suarũ spirarum tendens volumina, tanquàm valedicẽs & gratias agens beatißimo Germano, pectoris tractu graditur: cuius post tergũ turba minor sequitur. Visa enormitate corporis eius, cuncti trementes beatißimi Germani comites fugã arripiunt. Stabat tñ ille immobilis, fiduciam habens beatißimæ sanctitatis. Tũc redarguens populum fugientem, dixit: State, & videte mirabilia Dei, quæ operatur in nobis indignis. In ipso autem tractu ęstimatus est serpens habere longitudinem cubitorum septem. His miraculis ostensis, illa cellula beati Corcodemi diaconi, quę propter densitatẽ vepriũ, nulli nisi tãtùm antistiti Germano fuerat nota, facta est Deo operante omni sexui cognita: & non solũ oĩum notitiam ꝓmeruit, sed & culturã. Oẽs igitur ex hoc tempore eidẽ cellulæ votiuam gerentes deuotionẽ, alacriter frequentabant. Mamertinus igitur, per quem, & in quo Deus virtutũ suarũ ostenta depalauit, videns hæc, non solùm à gentilitate & errore, sed etiã à cęcitate ac ariditate clemẽtißimè liberatus, & à serpentũ morsib⁹ Dei nutu erept⁹, cõsecrauit se monasterio S. Germani epi itã deuotẽ, vt nusq̃ ex eo foràs egrederetur, nisi fortè eiusdẽ epi aut imperio, aut comitatu illectus. Cuius sancta conuersatio itã doctrina spirituali floruit, vt defuncto Archimandrita Alogio, qui eum monachũ fecerat, ipse hæreditariæ sanctitatis eius officiũ suscepisset.

Vide q̃ solẽne in prima Ecclesia, cruce se consignare.

Aeneid. 3 verſ. 48.

Mamertinus S. Germano quid viderit, exponit.

Mamertinus baptizatur.

S. Germanus et⁹ oculos & manus sanat oleo.

Nota q̃d possint Sãcti adhuc mortales.

Serpẽs 7. cubitorũ.

Mamertinus fit monach⁹.

CAP. XVII.

QVodam eñ tpe, cùm hyeme iter ageret, & diẽ totã in ieiunio ac fatigatione nimia duxisset, cõmonetur, vt cogẽte vespere quocunq; succederet. Erat eminùs domiciliũ absq; tectis, iãpridẽ sine habitatoribus semirutũ, quod ẽt per incuriã vulgaris habitatoris arbusta contexerant, vt penè esset melius, no-

noctem sub nudi aeris rigore durare, quam in illo periculo & horrore succedere: præsertim cùm duo senes, propter infestationem terribilem, hanc ipsam domum inhabitabilem prædixissent. Quod vt vir beatissimus comperit, horrentes ruinas quasi amœnitates expetijt, ibiq; inter multiplices, quæ quondam fuerant, mansiones, inuenta vix vna est, quæ instar habere habitaculi. Illic claues & sarcinulæ & paucissimi comites collocantur, quibus breuis cœnula esui fuit, episcopo penitùs abstinente. Deindè alta iam nocte, cùm vnus ex clericis legendi suscepisset officium, ille ieiunio & fatigatione cōfectus, sopore superatus est. Tunc subitò ante os legentis adstitit vmbra terribilis, & paulatim sub oculis intuentis erigitur. Parietes etiam saxorum imbribus colliduntur. Tunc verò deterritus lector, præsidium sacerdotis implorauit. Qui statim prosiliens, effigiem terribilis imaginis intuetur, & præmissa obsecratione nominis Christi, imperat, vt quis esset, quidve illic ageret, fateretur. Qui protinùs terrifica vanitate deposita, voce humili more supplicantis eloquitur, se vel comparem suum, authores fuisse multorum criminum, insepultos iacere, & ob hoc inquietare homines, quia ipsi quieti esse non possent. Rogat, vt pro eis Dominū precaretur, quatenùs recepti, requiem mererentur. Ad hęc vir sanctus indoluit, imperatq; vt locum ostenderet, quo iacerent. Tū verò, cereo præcedēte, dux vmbra progreditur, & inter difficultates maximas ruinarum, intempesta nocte locum, in quo proiecti fuerant, indicauit. Vt verò mūdo redditus est dies, circuniectos incolas inuitat, hortatur ipse operis maturator assistens. Rudera tumultuariè superiecta ad tempus, rastris auulsa purgantur. Inueniuntur corpora fusa sine ordine, ossa ferreis adhuc nexibus illigata. Ad legem sepulturæ fossa dirigitur, membra exuta vinculis, linteis ambiūtur. Humus superiecta componitur, oratio intercessionis impēditur, obtinetur defunctis requies: ità vt post eandem diem, sine vllo terroris indicio, domicilium frequentato habitatore floruerit.

S. Germanus intrepidus moratur ī loco infesto.

Spectrū terribile mox illi submittitur.

CAPVT XVIII.

Neque illud omittendum videtur, quòd in eodem itinere post dies aliquot, noctis cæcitate cōpulsus, mediocrium personarum successit hospitio. Nam id maximè, ambitum fugiens, requirebat. Cumque in diuino opere solito pernoctasset officio, lux orta est, nullis gallorum cantibus nūciata, cùm earum auium copia, in ijsdem domibus non deesset. Causam nouitatis explorat: agnoscit multum iam tempus esse, quo tristis taciturnitas naturale gallicinium damnauisset. Ab omnibus exoratus, mercedem mansionis exoluit. Acceptum enim triticum benedictione cōdiuit. Quo pastæ auiculæ, auditus habitantium vsque ad molestiā frequentatis cantibus fatigabant. Ità virtus diuina et in rebus minimis maxima præminebat.

Nota vim benedictionis.

CAPVT XIX.

Eodem tempore ex Britannijs directa legatio, Gallicanis episcopis nunciauit, Pelagianam peruersitatem in locis suis latè populos occupasse, & quamprimùm fidei catholicæ debere succurri. Ob quā causam Synodus numerosa collecta est, omniumque iudicio duo præclara religionis lumina vniuersorum precibus ambiuntur, Germanus ac Lupus, Apostolici sacerdotes, terram corporibus, cælum meritis possidentes. Et quanto laboriosior necessitas apparebat, tāto eam promptiùs heroes deuotissimi susceperunt, celeritatē negocij fidei stimulis maturantes.

CAPVT XX.

Qvibus territorium Parisiacæ vrbis itineris continuatione permeantibus, vicus quidā, cui Metodori vetustas vocabulum indidit, fatigationi eorū humanitatem hospitij ministrauit. Ciues loci, tantorum virorum agnito superuentu, permixta vulgi multitudine, obuiam procedunt, benedictionem expetunt, debitam sanctis venerationem impendunt. Cūque beatissimus Germanus confluentem multitudinē salutaris verbi hortatione refoueret, ad medium circunstantis populi longè porrecto intuitu, puellā quādam Genouefam nomine, inter adstantes eminùs conspicatur. At vates diuinus, nescio quid in ea cæleste & angelicum auspicatus, è proximo hanc iubet suis sisti conspectibus. Obstupuere omnes, intentisque animis propheticam de puella sancti viri sententiam expectabant. Cuius caput venerabilis pontifex sacri oris exosculatione demulcens, inter castos amplexus, quibus esset orta parentibus, vel quo censeretur nomine, ab adstantibus sciscitatur. Mox puellæ edicitur nomen: parentes quoque euocati, in præsentiam adducūtur episcopi. Interrogati de puella, suam esse filiam profitentur. Tum Germanus, vt erat ipsius semper diuinitatis conscius, prophetico intonans spiritu, tali electam à Deo puellam præconio extulit, in hunc modum virginis genitores affatus: Beatos, inquit, vos dies illa fecit, qua tantæ prolis vos contigit esse parentes. Cuius ortus natiuitatis, ipsis quoque Angelis lætitiam pepererit salutarem. Erit enim preciosi apud Deum meriti, ac spiritualis perfectione propositi, ipsis etiam viris aliquatenùs imitanda.

De S. Genoue fa virgine quid vir Dei testatus sit.

CAPVT XXI.

Plurima quoque alia, quæ prolixitas explicare nō patitur, in laudem virginis prosecutus, tandē versus ad puellam, iterata hanc benignitate complectitur, tenerosque annos, qua tantus vir poterat, affabilitate consolatur. Atque inter deosculantis lenia blandimēta, nè sibi animi sui secretum pandere erubescat, hortatur. Percontatur, si vitæ sanctimonialis cælibatum velit suscipere, ac Christi sponsalitio titulari. Illa tanti sponsi nomine delectata, titulum virginitatis cōplectitur, seque huius professionis iamdudùm adstringi desiderio profitetur. Exorat, vt si id dignum ipse duceret, sanctitatis eius benedictione voti sui compos redderetur. Rursùs in amplexus virginis sacerdos incumbit, & vt constantis esset animi, exhortatur. Interea gressum diuertit ad ecclesiam, maximo populorū agmine prosequēte. Ibique inter diutissimos psalmorum concentus, ac prolixam orationis continuationem, beatus Germanus dexteram super caput virginis indefessè tenuit. Expleta solemniter oratione, cibum vnà cum gratiarum actione sumpserunt. Tum commēdans eam parentibus, in crastinum redire præcepit. Subeunte diluculo, maturè adest Genouefa. At beatus Germanus, vtrum pridianæ professionis esset adhuc memor, virginem percontatur. Illa spiritu animata diuino, constanter se suæ sponsionis reminisci fatetur, atque in eius obseruantia perpetuò se manere decernere. Vt autem id fieri posset, superno auxilio quam maximè & beati patris intercessionibus indigere. Atque vt ipsam diuinitatem cerneres amborum votis euidentissimè fauere, Germanus vultum in terram defixit. Moxque æreum nummum diuina, vt credo, allatum sententia, impressione Crucis exsculptum inspexit, inspectumque protinùs à terra collegit. Quem loco muneris Genouefæ tradidit, atque semper collo suspensum ob sui memoriam ferre præcepit. Hoc, inquit, me recedente, pignus mei amoris præ oculis iugiter gestare memento. Cæterùm vniuersa alia mundialis pulchritudinis ornamenta, auri gemmarumve compacta fulgoribus, nunquam

Interdicit S. Genouefæ, Deo se virginem dedicāti, oīa mundi ornamenta.

tuis vel collo vel digitis inferi patiaris. Habeant hæc, quę ſeculo militant:tu, quæ ſponſa Chriſto adſcripta es,ornamenta ſpiritualia concupiſce. Itâ fatus,virgini valefecit, atque vt ſui ſemper eſſet memor, admonuit. Commendansq; eam iterùm parentibus,iter qđ ceperant, perrexerunt.

CAPVT XXII.

HI itaque Oceanum mare, Chriſto duce & authore,conſcendunt, qui famulos ſuos inter diſcrimina & tutos reddidit,& probatos. Ac primùm de ſinu Gallico flabris leuibus nauis in altum prouecta deducitur,donec ad æquor medium perueniret: vbi porrectis in longum viſibus, nihil aliud videretur, quàm cælum, maria. Nec multò poſt occurrit in pelago legionis inimica vis dęmonum,qui tantos ac tales viros pertendere ad recipiendam populorum ſalutem, liuidis iniquitatibus inuiderent. Opponunt pericula,procellas concitant, cælum diemq; nubium nocte ſubducunt,& tenebrarum caliginem maris atque aeris horrore congeminant. Ventorum furorem vela non ſuſtinent,& Oceani moles fragilis cymba vix tolerat. Cedebant miniſteria victa nautarum, ferebatur nauigiũ oratione non viribus. Et caſu dux ipſe vel pontifex, fractus corporis laſſitudine, ſopore reſolutus eſt. Tum verò quaſi repugnatore ceſſante, tempeſtas excitata conualuit,& iam nauigium ſuperfuſis fluctibus mergebatur. Tunc beatus Lupus omnesq; turbati, excitant ſeniorem, elementis furentibus opponendum. Qui periculi immanitate conſtantior, Chriſtũ inuocat, Oceanum increpat,& procellis ſæuientibus cauſam religionis opponit. Statimq; aſſumpto oleo,in nomine Trinitatis leui aſpergine fluctus ſæuientes oppreſſit. Collegam cõmonet, hortatur vniuerſos: oratio vno ore & clamore profunditur. Adeſt diuinitas, fugantur inimici, tranquillitas ſerena ſubſequitur. Venti contrarij ad itineris miniſteria vertũtur, nauigium famulatrix vnda proſequitur. Decurſisq; immenſis ſpatijs, breui optati litoris quiete potiuntur. Ibique conueniens ex diuerſis partibus multitudo, excepit ſacerdotes, quos venturos etiam vaticinatio aduerſa prædixerat. Nunciabant enim ſiniſtri ſpiritus, quod timebant. Qui imperio ſacerdotum dum ab obſeſſis corporibus detruduntur,& tempeſtatis ordinem,& pericula, quæ intulerant, fatebantur, victosq; ſe eorum meritis & imperio non negabant.

Horrida maris tẽpeſtas.

Vide miram ſancti viri virtutem.

Pelluntur dæmones ab obſeſſis

CAPVT XXIII.

INtereà Britannorum inſulam, quæ inter omnes eſt vel prima, vel maxima, ſacerdotes Apoſtolici raptim opinione, prædicatione, virtutibus impleuerunt. Et cùm quotidiè irruente frequentia ſtiparentur, diuinus ſermo non ſolùm in eccleſijs, verumetiam per triuia, per rura, per deuia diffundebatur: vt paſsim & fide catholici firmarentur,& deprauati viam correctionis agnoſcerent. Erat in illis Apoſtolorum inſtar gloria & authoritas per conſcientiam, doctrina per literas, virtutes ex meritis. Accedebat præterea tantis authoribus aſſertio veritatis. Itaque regionis vniuerſitas in eorum ſententia prompta tranſierat. Latebant abditi ſiniſtrę pſuaſionis authores, & more maligni ſpiritus gemebant perire ſibi populos euadentes. Adextremùm, diuturna meditatione concepta, præſumunt inire conflictum. Procedunt conſpicui diuitijs, veſte fulgentes, circundati aſſentatione multorũ: contentionisque ſubire aleam maluerunt, quàm in populo, quem ſubuerterant, pudorem taciturnitatis incurrere, nè viderentur ſe ipſi ſilẽtio damnauiſſe. Illic planè immenſæ multitudinis numeroſitas, etiam cum cõiugibus ac liberis excita conuenerat. Aderat populus ſpectator futurus & iudex: adſtabant partes, diſpari cõditione diſſimiles. Hinc diuina authoritas, indè humana præſumptio: hinc fides, indè pfidia: hinc Chriſtus, indè Pelagius author. Primo in loco beatiſſimi ſacerdotes præbuerunt aduerſarijs copiam diſputãdi, quæ ſola verborum nuditate, diù inaniter & aures occupauit,& tempora. Deindè antiſtites venerãdi torrẽtes eloquij ſui cum Apoſtolicis & Euangelicis tonitruis profuderũt. Miſcebatur ſermo proprius cum diuino, & aſſertiones violentiſſimas lectionum teſtimonia ſequebantur. Conuincitur vanitas, perfidia confutatur: itá vt ad ſingulas verborum obiectiones reos ſe, dum reſpondere nequeunt, faterentur. Populus arbiter vix manus continet: iudicium cum clamore teſtatur.

Magnos faciũt fructus ĩ Anglia.

Suſcipitur diſputatio cum Pelagianis.

Hæretici confutantur.

CAP. XXIIII.

CVm ſubitò vir tribunitię poteſtatis cum cõiuge procedit in * medio, decem annorum filiam cæcam finibus ingerẽs ſacerdotum: quam illi offerri aduerſarijs præceperunt. Sed illi cõſcientia puniente deterriti, iungunt cum parentibus preces, & curationẽ paruulæ à ſacerdotibus precãtur. Qui expectationem populi & inclinatos aduerſarios intuentes, orationẽ breuiter fundunt. Ac deindè Germanus plenus ſpiritu ſancto, ſanctam inuocat Trinitatem, & protinùs adhærentem lateri ſuo capſulam, cum ſanctorum reliquijs collo auulſam, manibus compræhendit, eamq; in conſpectu omnium puellæ oculis applicauit. Quos ſtatim euacuatos tenebris, lumine veritatis impleuit. Exultant parentes, miraculo populus contremiſcit. Poſt quam diem itá ex animis hominũ perſuaſio iniqua deleta eſt, vt ſacerdotum doctrinã ſitientibus deſiderijs ſectarentur.

Nota hæc de reliquijs Sanctorũ.

CAP. XXV.

COmpreſſa itaque peruerſitate damnabili, eiusq; authoribus confutatis, animiſque omnium fidei puritate compoſitis, ſacerdotes ad beatum Albanum martyrem, authori Deo per ipſum gratias acturi, properabãt. Vbi Germanus, omnium Apoſtolorum diuerſorumq; martyrum reliquias ſecùm habens, facta oratione iuſſit reuelli ſepulcrum, precioſa ibidem munera conditurus: arbitrans opportunum, vt membra ſanctorum, ex diuerſis regionibus collecta, quos pares meritis receperat cælum, ſepulcri quoque vnius tenerent hoſpitium. Quibus depoſitis honorificè atque ſociatis, de loco ipſo, vbi beati martyris effuſus fuerat ſanguis, maſſam pulueris ſecùm portaturus abſtulit. In qua apparebat, cruore ſeruato, rubere martyrum cædem, perſecutore pallente. Quibus itá geſtis, innumera hominum eodem die ad Dominum cõuerſa eſt turba.

Hæreſis ex Anglia profligatur.

En quãti facit vir tantus et puluerem martyris.

CAPVT XXVI.

INdè dum redeunt, inſidiator inimicus caſualibus laqueis pręparatis, Germani pedem lapſus occaſione contriuit, ignorans illius merita, ſicut Iob beatiſſimi, afflictione corporis propaganda. Et dum aliquandiù vno in loco infirmitatis neceſſitate conſtringitur in vicinia, qua manebat, caſuale exarſit incendium. Quod conſumptis domibus, quæ illic paluſtri arundine tegebantur, ad habitaculum, in quo idem iacebat, flabris ſtimulantibus ferebatur. Concurſus omnium ad antiſtitem conuolauit, vt eleuatis manibus periculum, quod imminebat, euaderet. Qui omnibus increpatis, moueri ſe fidei præſumptione non paſſus eſt. Multitudo omnis deſperatione perterrita, obuiam occurrit incendio. Sed, vt potentia Dei manifeſtior appareret, quicquid cuſtodire tentauerat turba, conſumitur: quod verò iacens & infirmus defenderat, reſeruatur. Hoſpitium ſancti viri expaueſcens flamma tranſiliuit, vltra citraque deſæuiens, & inter globos

Iob 2.

Flamma non audet attingere sancti viri hospitiū

globos flammantis incẽdij, incolume tabernaculum, quod habitator inclusus seruabat, emicuit. Exultat turba miraculo, & victã se diuinis virtutibus gratulatur. Excubabat diebus ac noctibus ante tugurium pauperis turba sine numero, hi animas curari cupientes, hi corpora.

CAP. XXVII.

Referri nequeunt, quæ Christus operabatur in famulo, qui virtutes faciebat infirmus. Et cùm debilitati suæ remedij nihil adhiberi pateretur, quadam nocte candentem niueis vestibus vidit sibi adesse personam, quæ manu extensa iacentem videretur attollere, eumque consistere firmis vestigijs imperabat. Post quam horam itã fugatis doloribus recepit pristinam sanitatem, vt die reddito, itineris laborem subiret intrepidus.

Diuinitus curatur et per læsus.

CAPVT XXVIII.

Intereà Saxones Pictique bellum aduersùs Britones iunctis viribus susceperunt, quos eadem necessitas in castra contraxerat. Et cùm trepidi partes suas penè impares iudicarẽt, sanctorum antistitum auxilium petierunt. Qui promissum maturantes aduentum, tãtum securitatis ac fiduciæ contulerũt, vt accessisse maximus crederetur exercitus. Itaque Apostolicis ducibus Christus militabat in castris. Aderant etiam Quadragesimę venerabiles dies, quos religiosiores reddebat præsentia sacerdotum, intantùm, vt quotidianis prędicationibus instituti, certatim ad gratiam baptismatis conuolarent. Nam maxima exercitus multitudo vndam lauacri salutaris expetijt. Ecclesia ad diem resurrectionis Dominicæ frondibus contexta componitur, & in expeditione campestri instar ciuitatis aptatur. Madidus baptismate procedit exercitus, fides feruet in populo, & contempto armorum præsidio, diuinitatis expectatur auxilium. Intereà hæc institutio vel forma castrorum hostibus nunciatur. Qui victoriam quasi inermi exercitu præsumentes, assumpta alacritate festinant. Quorum tamen aduentus exploratione cognoscitur. Cumq; emensa solennitate Paschali, recens de lauacro maior pars exercitus arma capere & bellum parare tentaret, Germanus ducem se prælij profitetur. Elegit expeditos, circuniecta percurrit, & è regione, qua hostium sperabatur aduentus, vallem circundatã editis montibus intuetur. Quo in loco nouum componit exercitum, ipse dux agminis. Et iam aderat ferox hostium multitudo, quam appropinquare intuebantur in insidijs constituti. Cùm subitò Germanus signifer vniuersos admonet, & prædicit, vt voci suæ vno clamore respondeant: securisque hostibus, qui se insperatos adesse considerent, Alleluia, tertiò repetitum, sacerdotes exclamant. Sequitur vna vox omnium, & eleuatum clamorem repercusso aere montium inclusa multiplicant. Hostile agmen terrore prosternitur, & ruisse super se non solum rupes circundatas, verumetiam ipsam cæli machinam contremiscunt. Trepidatio niq; iniectæ vix sufficere pedũ pernicitas credebatur. Passim fugiunt, arma projiciunt, gaudentes vel nuda corpora eripuisse discrimini. Plures etiam timore pcipites, flumen, quod sensim venientes transierant, deuorauit. Vltionem suam innocens intuetur exercitus, & victoriæ præstitæ ociosus spectator efficitur. Spolia colliguntur exposita, & prædam cælestis victoriæ miles religiosus adipiscitur. Triumphant pontifices, hostibus fusis sine sanguine: triumphat victoria fide obtẽta, non viribus. Composita itaque opulentissima insula securitate multiplici, superatisque hostibus, vel spiritualibus, vel carne conspicuis: quippè qui vicissent Pelagianistas & Saxones, cùm totius * numero regionis reditum moliũtur: tranquillam nauigationem merita propria & intercessio Albani martyris parauerũt, quietosque antistites suorum desiderijs felix carina restituit.

Quadragesimæ venerabiles dies.

In fugam cõpellit hostes, dum Alleluia, clamat cũ suis.

*for. * mœrore.*

CAPVT XXIX.

Itaque reditu venerabilium sacerdotũ exultant Galliæ, gaudent ecclesiæ, dæmones contremiscũt. Certè expectatio propriæ ciuitatis beatum Germanum votis duplicibus ambiebat, quam & apud maiestatem diuinam, & inter mundi procellas seruare consueuerat. Tributaria enim functio præter solitum, & necessitates innumeræ ciues suos quasi pupillos orbatos parente, depresserant. Recipiunt præsidium destituti, causas agnoscit, mœroribus congemiscit. Et pro quiete vel requie quæsiturus remedia ciuitati, post marina discrimina labores terrenæ expeditionis ingreditur. Itaque Gallias illustraturus, paruissimo comitatu & exigua euectione progreditur, qui pro largissimis thesauris Christum ferebat in pectore.

CAPVT XXX.

Operæprecium puto mandare memoriæ, etiam eius iter clarum fuisse virtutibus. Necdùm territoriũ suę ciuitatis excesserat, viã leniter carpẽs, eratque imminente iam vespera dies pluuius, cùm subitò comitatui suo nudus pede, cucullo vacuus, nimis expeditus, viator accessit, cuius etiam nuditati cõdoluit. Qui dolosè inhærens contubernio, iungitur mansioni, & inter innocentes occupatosq; custodes, qui Deo, non animalibus, vigilabant, iumentum, quo senior vehebatur, prædo nocturnus arripuit. Die reddito, amissio euectionis agnoscitur. Et vt sacerdoti animal non deesset, vnus ex clericis in peditem mutatur ex equite. Dum itaque agitur iter, circuniecti comites intuẽtur beatum virum extra morem, conceptam lætitiam vultus obumbratione velãtem. Quod cùm ab omnibus videretur, vnus ex reliquis authoritate cõcepta, causam lætitiæ percontatur. At ille inquit: Paululum remoremur: quia infelicis illius labor & irridendus est, & dolendus, quem mox videbitis æstuãtem. Cumq; delapsi animalibus substitissent, paulopost eminus intuentur peditem post se manu captum animal deducentẽ. Qui breui adiũgitur: dum accelerat, immoratur. Statimq; vestigijs prouolutus, crimen quod commiserat, confitetur, & itã totius noctis spatio irretitũ esse se retulit, vt longiùs prodire non posset, nec euadendi viã aliã reperisset, nisi vt abductum animal reformaret. ad hęc vir beatus: Si hesterna, inquit, die nudo tibi tegimẽ dedissem, furandi necessitas non fuisset. Quod deest, accipe: reforma, quod nostrum est. Itaque confessor criminis pro pœna commissi non solùm veniam, verumetiam præmium cum benedictione suscepit.

Pœna hominis nequã, qui furto abstulerat iumẽtum viri Dei.

CAPVT XXXI.

Quærebat vir Deo plenus secretum & abiectionẽ oculi, cùm virtutibus pderetur, in quo verè Euangelica sententia probatur, ciuitatem supra montem positam latere non posse. Vitabat suorum solatia, extraneorum declinabat occursus: sed obscurari non poterat maiestatis luce circundatus. Nã vici omnes, municipia, ciuitates, quotquot sese per itineris eius tramitem porrigebant, in occursum cum coniugibus ac liberis conuolabant. Et continuatum plerunq; agmen, dum occurrentes iungebant, prosequentibus cohærebant.

Mat. 5

CAP. XXXII.

Præteriri silentio impium puto, in Alisiensi loco quantum virtutis absens operatus est. Erat illic presbyter, Senator nomine, natalibus nobilis, religione nobilior. Coniunx illi Nectariola nomine, similis sanctitate: quos præteriens, pro studio antiquæ charitatis expetiit. Aduenienti præparant mansionem, & quanto maior persona aderat, tanto minor impenditur apparatus. Matrona furtim stramen in lectulo subdidit sacerdotis, quo ille inscius cubitauit. De-

Vxor ante sacerdotiũ, postea soror.

ductaque nocte oratione vel psalmis, die reddito, iter, quo agebatur, ingreditur. Illustrato hospitio, familia tota gaudebat. Strati reliquias fidelis matrona recollegit & condidit. Accidit post dies aliquot, vt Agrestius quidam bene ingenuus, habens vxorem, filios & parentes, possessio fieret inuadentis inimici, suorumq; omnium fletibus, non minùs Germani absentia, quàm infelicis captiuitas lugebat. Et cùm nihil remedij posset adhiberi, præsumpsit virtutem fidei matrona venerabilis. Stramen conditum profert, quo furiosus circundatus colligatur. Qui per spatium noctis vnius, quasi apposito vallatus incendio, inclamato semper nomine sacerdotis: qui cùm abesset præsentia, virtute non deerat: diuino purgatur auxilio, neq; vnquàm posteà in omni vitæ suæ spatio periculum tentationis incurrit.

Nota virtutē straminis, in quo vir sanctus cubauerat.

C A P. XXXIII.

Itaque sanctus Germanus Arelatum petens, ad Lugdunensium vrbem, Arari famulante, deuectus est. Vbi certantibus populi studijs, indiscreta ætas & sexus vno occurrit officio. Omnes benedictionem flagitant, tactum requirunt, & quod superest multitudini, releuat vel vidisse. Diuersæ infirmitates passim benedictione sanantur, prædicationibus ciuitas recreatur. Et licèt festinus abscesserit, sitientem populum tamen doctrinæ fontibus irrigauit. Si itinera eius cuncta percurram, si vniuersa commemorem, parabit prolixitas congesta fastidium. Sed dabit Dominus veniam, quòd sciens plura prætereo. Itaque aduenientem beatissimum virum vrbs Arelatensis religiosa gratulatione suscepit, Apostolicum instar sui temporis sacerdotē suscipiens. Illustrabatur eo tēpore ciuitas Hilario sacerdote, multimoda virtute pretioso. Erat enim fidei igneus torrens, cælestis eloquij & præceptionis diuinæ operarius indefessus. Qui venerabilem sanctum Pontificem affatu, vt patrem: reuerentia, vt Apostolū sublimabat.

Hilarius episcopus Arelatensis reuerē ter excipit eum.

C A P. XXXIIII.

Auxiliaris etiam tum regebat per Gallias apicem præfecturæ: qui præsentiam sacerdotis duplicata gratulatione suscepit, quòd & insignem virtutibus virum desiderabat agnoscere, & quòd vxor eiusdem longo iam tempore quartano tabescebat incommodo. Ingredienti longissimo præter consuetudinem famulatur occursu, simulq; admiratione defigitur. Ità enim dignitas vultus, sermonis eruditio, prædicationis authoritas stupentis animum cōpleuerunt, vt meritò fama eum minorem fuisse cognosceret. Inuētus est enim rebus maior esse, quàm nuncijs. Offert munera, ingerit beneficia, ambiturq; à beatissimo viro, vt dignaretur accipere, quod tradebat. Incommodum cōfitetur vxoris: qua visitata, ità vis passionis extincta est, vt tremor præcedēs & febris subsequens deleretur. Redditaq; pristinæ sanitati fidelis matrona, remedium cæleste suscepit, quo & corpus salubritate, & anima conualuit credulitate. Acceptis itaq; ex voluntate beneficiis, optatum leuamen propriæ detulit ciuitati, licèt in se, maximum ciuibus & remedium referret & gaudium.

Febris quartana profligatur.

CAPVT XXXV.

Deniq; dum multa peragraret, & salutaris doctrinæ pabulo audientium corda mentesque reficeret, peruenit quodam tempore ad Briuatensem vicū, vbi sanctissimi Iuliani martyris corpus honorabiliter habebatur humatum. Ibi nanque plebs vicina mœsta pendebat, eo quòd ignoraret diem, in qua beatissimus martyr deberet pro virtutis ac passionis gloria honorari. Factum est autem, dum ibidem aduentaret, vt sciscitaretur ab incolis, quo tempore huius sacra solēnia celebrarentur. At illi se nescire fatentur. Tunc ille: Oremus, inquit, & fortassè nobis hæc Domini potentia reuelare dignabitur. Adueniēte autem noctis tempore, redierunt quique ad sua. Tunc idem sanctissimus pontifex more solito in oratione pernoctauit. Redeunte verò matutino tempore ac sole orto, cōuocatis senioribus loci, si cui fortè Dominus aliquid depalauerit, inquit. At illi: Minimè, inquiunt, Domine. Et ille: Quinto Calendarum mensis septimi celebrandam esse scitote solennitatem. Nam vt mihi diuinitùs est ostensum, hac die hic ab infidelibus extinctus, sanctorum martyrum est societati coniunctus. Tunc deuotus qui aderat populus, vota præsuli reddens, optatam refert corporis & animæ medicinam.

Nota antiquam deuotionem erga sanctos.

VITAE LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

INTEREA ex Britannijs nunciatur, Pelagianam peruersitatē iteratò paucis authoribus dilatari. Rursumq; ad beatissimum Germanum preces omnium deferuntur, vt causam Dei, quam priùs obtinuerat, tutaretur. Quorum petitioni festinus occurrit, dum & laboribus delectatur, & Christo se gratanter impendit. Cessit tandèm inimici inuidia, victa virtutibus, nec tētare ausus est, quem Dei amicum esse iam senserat.

CAPVT II.

Adiuncto itaque Seuero episcopo, totius sanctitatis viro, qui tunc Treuiris ordinatus episcopus, gentibus primæ Germaniæ verbum vitæ prædicabat, Parisios iteratò dum expetit, totius plebis plausu, vt tantum virum decebat, excipitur. Benedictionē postulatus, vbertim omnibus impertitur. Intereà pignoris ibidem dudùm à se specialiùs commendati non immemor, de puella Genouefa, qualiter se habeat, attentiùs sciscitatur. Credo sanctum virum minimè latuisse, quæ & qualia post eius discessum ab obloquētibus virgo beata pertulerat, infamias, probra, criminationes, cunctas postremò, quæ à liuidis manare assolent, simultates. Atq; vt eorum irreuocabilem in malo pertinaciam par esset agnoscere, iniquæ mentis virus, & iamdudùm concepta molimina nec in ipsa sancti viri præsentia aliquatenus potuere supprimere. Verùm ille, cui meliùs, quàm ipsis suis etiam esset parentibus nota, obtrectātium garrulitate posthabita, ad virginis se diuersorium contulit, atque hanc non sine ingenti stupore intuentium, adeò humiliter salutauit, vt aduerteres eum in illa ipsius diuinitatis, cuius erat templum, præsentiam fuisse veneratum. Et nè aduentus Pontificis beati sacræ virgini nil contulisse videretur, neve eius inter improbos persona inexpurgata remaneret, habito sermone ad populum, prima conuersationis eius auspicia declarans, cuius & quanti meriti esset apud Deum, cunctis euidenter exposuit. In argumentū tantæ rei arentem terram, cui orans superiacere consueuerat, frequenti lachrymarum imbre madētem ostentans. Itaque vniuersorum animis erga innocentē pastorali assertione compositis, iter præmaturans inceptum, mare Christo authore conscendit. Ad itineris tranquillitatem elementa consentiunt, nauigium vēti, fluctus aera prosequuntur.

Seuerus Treuirorum episcopus.

Iniuria irrogata S. Genouefæ.

Eius sanctitatem prædicat S. Germanus.

Cap.

CAPVT III.

INtereà sinistri spiritus peruolantes per totam insulam, Germanum venire inuitis vaticinationibus nũciabant, intãtùm vt Elaphius quidam, regionis illius primus, in occursum sanctorum sine vlla manifesti nũcij relatione properauerit, exhibens secùm filium, quẽ in ipso flore adolescentiæ debilitas dolenda damnauerat. Erat enim arescentibus neruis contracto poplite, cui per siccitatem cruris, vsus negabatur vestigij. Hùc Elaphium prouincia tota subsequitur. Veniunt sacerdotes, occurrit inscia multitudo: cõfestim benedictio & sermonis diuini doctrina ꝓfunditur. Recognoscit populum in ea, quam reliquerat, credulitate durantẽ. Intelligunt culpam esse paucorum: inquirunt authores, inuentosque condemnant.

CAPVT IIII.

Cõtractũ sanat.

CVm subitò Elaphius manibus aduoluitur sacerdotum, offerẽs filium, cuius necessitatem ætas & debilitas, etiam sine precibus, allegabant. Fit communis omnium dolor, præcipuè sacerdotum, qui conceptam misericordiam ad diuinam clementiam contulerunt. Statimq; adolescentem beatus Germanus sedere compulit, attractat poplitem debilitate curuatum, & per tota infirmitatis spatia medicabilis dextra percucurrit. Salubrem tactum sanitas festina subsequitur: ariditas succum, nerui officia receperunt, & in cõspectu omnium filio incolumitas, patri filius reformatur. Implentur populi stupore miraculi, & in pectoribus omnium fides Catholica firmabatur. Prædicatio deindè ad plebem de præuaricationis emendatione conuertitur, omniumq; sententia prauitatis authores expulsi ab insula, sacerdotibus adducuntur, ad mediterranea deferendi: vt & regio absolutione, & illi emendatione fruerentur. Quod intantùm salubriter factum est, vt in illis locis etiam nunc fides intemerata perduret. Itaq; compositis omnibus, beatissimi sacerdotes ea, qua venerant, prosperitate reuersi sunt.

Hæresis recrudescẽs ĩ Anglia extirpatur.

CAPVT V.

VIx domum de transmarina expeditione remeauerat, & iam legatio Armoricani tractus, fatigationem beati antistitis ambiebat. Offensus enim super hæ insolentia regionis vir magnificus Aetius, qui tũ rempublicam gubernabat, Eocharich ferocissimo Alemannorum regi, loca illa inclinanda pro rebellionis præsumptione permiserat, quę ille auiditate barbaricę cupiditatis inhiauerat. Itaq; genti bellicosissimæ, regiq; idolorum ministro, obijcitur senex vnus, sed tamen omnibus, Christi præsidio, maior & fortior. Nec mora, festinus egreditur, quia imminebat bellicus apparatus. Iam ꝓgressa gens fuerat, totumq; iter eques ferratus impleuerat, & sacerdos noster obuius ferebatur, donèc ad ipsum regem, qui subsequebatur, accederet. Occurrit in itinere iam progresso, & armato duci inter suorum cateruas opponitur: medioq; interprete, primùm precem supplicem fundit, deindè increpat differentem: ad extremùm manu iniecta, freni habenas inuadit, atque in eo loco vniuersum sistit exercitum. Ad hęc rex ferocissimus admirationem pro iracũdia, Deo imperante, concepit. Stupet constantiam, veneratur reuerẽtiam, authoritatis pertinacia permouetur. Apparatus bellicus armorumq; commotio, ad consilij ciuilitatem, deposito tumore, descendit: tractaturque, qualiter, non quod rex voluerat, sed quod sacerdos petierat, compleretur. ad stationem quietam rex exercitusque se recipit: pacis securitatem fidelissimã polliçetur ea conditione, vt venia, quam ipse præstiterat, ab Imperatore vel ab Aetio peteretur. Intereà per intercessionem & meritum sacerdotis rex cõpressus est, exercitus reuocatus, prouinciæ à vastationibus absolutæ.

Totũ Germanorũ exercitũ sistit vir Dei.

CAPVT VI.

EXindè Italiam petiturus egreditur, cui id solũ suffecerat, nè vnquàm labore vacuus, quiete frueretur: sed, vt Propheta ait, ambulabat de virtute in virtutem. Nam dum præterit, ex consuetudine pietatis, familiarem suum Senatorem presbyterum iterùm visitauit, à quo illi annorum viginti circiter muta offertur puella. Cuius os, frontem, vultumq; totum cum olei attrectatione benedixit. Deindè poculum conditum præcepit offerri, in quo tres particulas panis proprijs manibus comminutas infudit. Vnamq; in os puellæ ipse inseruit, imperans, vt priusquàm acciperet, benedictionis petitionem ediceret. Quam statim clara voce, antequàm panem sumeret, postulauit. ac deinceps vsus loquendi, natus ex mirabilibus, in reliqua eius ætate permansit. Deindè profecturus, solito affectuosiùs in amicum irruit: os, frontem osculatur. Inhæret amplexibus, & huiusmodi verbis salutatum reliquit: Vale in ęternùm, frater charissime: vale animæ meæ portio. Tribuat Deus, vt nos in die iudicij sine confusione videamus. Cæterùm in hac luce mutuo nunquàm fruemur adspectu.

Psal. 83.

Muta puella loquitur.

CAPVT VII.

ERat iter illius comitatu proprio solitariũ, sed occurrentibus ab hominibus cõstipatum, intantùm, vt per omnes aggeres quos in itinere suo illustratos reliquit, vsq; in hodiernum diem vbicunq; aut orauit, aut docuit, oratoria, cellulæ, & signa Crucis elata præfulgeant. Territorium sanè Augustudunense dum præterit, aduenienti multitudo indiscretæ ætatis & sexus occurrit. Qui dum loca sanctorum ex more circumiret, tandem peruenit ad tumulum sancti Cassiani pontificis. In quo ità diuina virtus apparuit, vt in Pario lapide contrarius color Crucem exprimeret, & salutare signum varietas distincta monstraret. Quod dum Germanus sanctissimus fuisset intuitus, fusis ex more Christo precibus, ait: Quid hic agis frater gloriose? At ille statim è tumulo, cunctis, qui aderant, audientibus: Dulci, inquit, in pace quiete potior, & aduentum redemptoris expecto. Cui Germanus mutua sermonis voce dixit: Quiesce per longum in Christo frater tempus. Vt autem diuinæ tubæ cantum, & exoptati clangoris sonum ac sacræ resurrectionis gaudia obtinere mereamur, & pro nobis & pro hac plebe attentiùs intercede ad dominum nostrum Iesum Christum.

Crucis signum apparet ĩ lapide.

Sãcti pro nobis orãt

CAPVT VIII.

MIranda est in sancto viro principalis miraculorum eminentia, cui cuncta imis etiam sepulcris abdita, famulabantur ad votum. Et singula quidem, quæ ab eo mirabiliter sunt gesta, præcipua sunt admiratione suscipienda: Hoc verò eo mirabile, quo infrequens est. Cuius enim animum admiratio non percellat, duos non incelebres viros, quos nulla vnquàm mutui conspectus alternitas præsentauerat, alterum à viuentibus, à sepultis alterum seruisse colloquia? Vterque nimirum beatæ illius & supernæ Hierusalem ciuis erat, cuius pars iam cælo fruitur, pars adhuc in terris peregrinatur. Quod factum est, vt is, qui iam patriam obtinebat, exulantem licèt adhuc commilitonem agnosceret, agnitique votis atque colloquio responderet. Illic in conuentu omnium prostrati parentes in terram, filiam in annis

nubilibus obtulerunt, cui debilitas pœnam sæuissimã temporis accessione generauerat. Ab ortu enim natiui tatis suæ itã contractis neruis in palmam digiti curua bantur, vt crescentibus introrsùm nimiè vnguibus, ce dente carnis teneritudine, tot inciperent esse vulnera, quot digiti. Et nisi insistenti acumini ossa obiecta aliquatenùs restitissent, palmam totam vlcera interiùs immersa transfoderent. Huius dexteram compræhensam dum attrectat sacerdos, tactus salubritate benedixit: apprǽhensosq; singulatim digitos, cedentibus ner uis, in vsum flexibilem reuocauit. Redditurq; ministe rio manus, quæ inferebat sibi ipsa perniciem: insuper id pietatis adiungit, vt sanctis manibus, directis iã digitis, excessum vnguium ad formam communis consuetudinis resecaret.

CAPVT IX.

DEcursis itaq; ciuitatibus Gallicanis, dum Alpes, Italiam ingressurus, exuperat, casu artificibus, ex opere mercenario domũ redeuntibus, itineris collatione sociatur. Qui dum grauati iniustis fascibus, iuga nubibus inserta conscendunt, torrente obuio tene bantur: qui in illis præruptis præcipitijs neq; animaliũ neq; hominum vestigia fideliter hærere patiuntur. Erat ex illis viator vnus, & claudus, & senior. Huius fascem vir beatissimus humeris suis inter vastos gurgites deportauit, eumq; exoneratum, iterato transitu, subie cta ceruice transposuit. Libet hic parumper subsistere, & admiratione tanti viri aliquãdiù spatiari. Verè Dominus in sanctis suis potẽs, verè omnipotens, verè fons benignitatis eius, nullis verborum suffragijs explicandus. Cerneres, si adesses, in sancto viro ingenuam quã dam spiritus carnisq; palæstram, inuictam dico animi fortitudinem, imbecillitati corporeæ concertantem. Is certè, cuius facies squallida, cuius inediam septimus plerunque dies pane tantùm hordeaceo recreabat, cu ius somnum stratus mollior nunquàm exceperat, quẽ cõtinui itineris quotidiana fatigatio distrahebat, qui denique semetipsum ferre vix poterat, tantam subitò charitatis concepit animo corporeque virtutem, vt nec ponderis quantitate addictus, nec torrentis obuij impetu territus, senẽ ætate pariter & debilitate grauissimum, fasce priùs transposito, sanctis in humeris vectitaret. Et vt plùs mireris negociũ, animaduerte hoc à nobili & clarissima persona patratum, quod nec infimus quisque nostri temporis facere dignaretur. Re enim vera ab operibus misericordiæ alienum se reddere non poterat, in cuius sacro pectore humilitas virtu tum mater, charitas quoque ac misericordia gratissimum cubile collocauerat. Et cùm studiosissimè sui agnitionẽ abiectione velaret, Mediolani, quis aut quan tus esset, celare non potuit.

Nota eximiam humilitatẽ tanti Pontificis.

Nota admirabilẽ cibi abstinentiam.

CAPVT X.

ERat enim dies sanctorum solennitate venerabilis, qui in vnum plurimos collegerat sacerdotes. Et dum Missa sacris mysterijs celebratur altari, incognitus & improuisus ingreditur. Statimq; vnus è populo captiuus inimici, cũ ingenti vociferatione proclamat: Cur nos in Italia Germane persequeris? Sufficiat tibi, ꝙ nos de Galiis exclusisti: sufficiat, quòd nos & Oceanũ mare oratione superasti. Quid vniuersa perlustras? Quiesce, vt nos quieti esse possimus: Fit admiratio & terror in populo. Quis esset Germanus, dum alter alte rum intuetur, inquiritur. Et licèt habitu despicabilis videretur, vultus tamen dignitate cognoscitur. Cõsul tus gradum aut ordinem, nõ negauit. Episcopi omnes sanctum Dei digna humilitate venerantur. Exorãt, vt furiosum, qui nomen eius confessus fuerat, visitaret.

Sanctorũ solẽnitas. Missæ celebratio.

Quem non præsumptionis cothurno, sed obedientiæ studio præcepit exhiberi, remotumq; in sacrario cele bri absolutione purgatum, ad conuentum publicũ reuocauit incolumen. Hoc primum virtutis suæ signum in Italia ꝑ famulum suum Christus operari dignatus est. Cõcurrebat diuersa populi multitudo, benedictionem expertæ sanitatis opperiens: functisq; cum prædi catione miraculis, & animas curabat, & corpora.

Sanat dæmoniacũ.

CAPVT XI.

EGressus vrbe opulẽtissima, dum iter sensìm horis felicibus carperet, occurrunt pauperes eleemosynam postulantes. Cõsulit diaconum, quantum esset in sumptibus, tres tantùm aureos esse respondit: totosq; statim præcepit erogari. Ad hæc diaconus: Vndè victu ri hodiè sumus? Respondens ait: Pascet Deus pauperes suos: tu quod habes, præsta pauperibus. Diaconus qua si ꝓuidus, duos erogat, reseruat vnum. Dumq; agitur iter cœptum, intuentur post se equites concitatos. Qui breui adiuncti, statim desiliunt, & prouoluti genibus, huiusmodi precem fundunt: Dominus noster vir spectabilis Leporius, non lõgè ab hinc domicilio fruitur: qui cum familia sua itã implicitus diuerso tenetur incommodo, vt & propria, & suorum infirmitate succũbat. Cuius ad vos lachrymas deportamus: infirmum, si dignum ducitis, visitate. Si verò precem nostrã vestræ occupationis necessitas vincit, orationem intercessionis impendite: Mereatur benedictionem, si non mere tur adspectum. Ad hæc vir beatissimus, repletus miseri cordia, & relicto itinere, ea via rectior iudicatur, quæ mercedem boni operis præparabat. Diuertit, reclamã tibus suis, & desideratum petentibus præstat aduentũ, dicens: Nihil mihi prius est, quàm præcepta Domini complere. Tum illi cum exultatione, cum gaudio ducentorum solidorum munus, quod transmissum fuerat, obtulerunt. Deindè conuersus ad diaconem, ait: Accipe, quæ traduntur, & intellige te fraudem fecisse pauperibus. Nam si totum, quod dedi, indigentibus cõtulisses, remunerator noster trecentos hodiè reddidisset. Contremuit diaconus, secretum reatus sui innotuisse pontifici.

Videbenignitatẽ in pauperes.

O præclaram sãcti viri vocẽ.

CAP. XII.

INtereà gradum accelerant: peruenitur. Et tãquàm manifesta sanitas fuisset ingressa, itã omnium animos sancti releuauit aduentus. Notas profert & exerit medicinas: Christum prostratus exorat, suisq; lachrymis gaudia mercatur aliorum. Visitantur domini, visitantur & famuli, ac sine vlla discretione personę tugu ria circumit, cubilia vniuersa perlustrat. Et interposito vnius diei spatio, itã cęlestes medicinas obtinuit, vt egrediens die tertia, domum totam reliquerit incolumitate gaudentem, prosequente eum domino, quem lectulo inuenerat decumbentem. Præcedebat enim venerabilem virum fama laudabilis, exigens, vt nunciati desideretur agnitio.

Multos morbidos sanat.

CAP. XIII.

FErebatur iam per ora Rauẽnatium populorum, & aduentus sui moras præuius accusabat effectus. Tandèm diù expectatus excipitur. Prouiderat quidẽ, vt nocturno ingressus tempore, secreta obscuritate tegeretur: sed desiderantium excubias vitare nõ potuit. Illic Petrus tum pontifex, Christi ecclesiam Apostolica institutione retinebat.

CAP. XIIII.

REgebat etiam Romanum imperium Placidia regina cum filio Valentiniano iam iuuene: qui ita fidem Catholicam diligebant, vt cùm omnibus imperarent, DEI famulis sublimi humilitate seruirent. Qui omnes venerabilem sacerdotem certantibus studijs

Honorificè Rauennæ ab Imperat. excipitur.

studijs prouido amore suscipiunt. Ambiunt principes, occurrunt proceres, ecclesia cum exultatione amplectitur. Ad diuersoriũ sacerdotis regina venerabilis vas argenti amplissimum, refertum cibis delicatioribus, sine vlla carnis admixtione transmisit. Quod susceptũ, ea ratione distribuit, vt cibos ministris suis traderet: ipse verò vindicaret argentum, remittens loco muneris patinulam ligneam, panem hordeaceum continentem. Quod illa vtrunque cum gaudio ingenti complexa est, ꝙ & argentum suum transmisisset ad pauperes, & illam escam beati viri cum ministerio abiecti vasculi suscepisset. Nam & lignum postea auro ambijt, & panem multis remedijs & virtutibus reseruauit.

Nota quã i fecit regina vasculum sãcti viri.

CAPVT XV.

Qvadam die, dum plateam latissimã turbis angustatus ingreditur, carcerẽ refertum vinctis, supplicia & mortem expectantibus, præteribat. Qui agnito trãsitu sacerdotis, vnum clamorem collatis vocibus sustulerunt. Causam requirit, agnoscit: custodes euocat, subtrahuntur. Diuersæ enim potestates palatij, miserorum turbam in ergastuli illius noctes damnauerant. Quò se verteret misericordia, nõ habebat. Tandem ad notum recurrit auxilium, & quod difficile erat ab hominibus impetrare, à maiestate deposcit. Gressum diuertit ad carcerem, cernuus in orationem membra prosternit. Tum verò Dominus noster adstantibus populis gratiam quam famulo suo tribueret, ostẽdit. Clausura vinculis & sera constricta dissoluitur: repagula ferrata dissiliunt. Diuina pietas reserat, quod meditatio humanæ crudelitatis arctauerat. Procedit ad libertatem turba de vinculis, exhibens vacua onera catenarum, tenens nexus, quibus anteà tenebatur. Relinquitur carcer innocens aliquandò, quia vacuus: & præcedente pietatis triumpho, turba miserorum gremio ecclesiæ gaudentis infertur.

Carcerẽ precib⁹ patefacit.

CAPVT XVI.

Crescebat quotidiè admiratio & fama pontificis: occurrebant populi, sanabantur infirmi: Christusq; gratiam, quam contulerat, dilatabat. Assidebant iugiter obsequentes sex venerabiles sacerdotes: qui nõ minùs abstinentiæ eius cruces sine interpolatione durantes, quàm virtutes assiduas, mirabantur. Hi testes operum illius multis fuere temporibus.

CAPVT XVII.

Volusiani cuiusdam filius, qui tum patritij Segisuulti cancellis præerat, succensus igne febrium vexabatur: & ità æstuantis vaporis accensio adolescentiæ medullas corpusq; consumpserat, vt desperatio cõclamata sequeretur. Medici manus & promissa iã subtrahuntur, luctusq; solus parẽtibus reseruatur. Ad beatum virum spes tarda conuertitur: parentes cum amicis omnibus & propinquis sancti genibus implicãtur. Additur etiam intercessio sacerdotum, cum quibus festinus expetijt ægrotantem. Euntibusq; occursor obuius, adolescentem iam mortuum nunciauit, nec esse causam, qua se vir venerabilis fatigaret. Insistunt tamẽ antistites, supplicant vt cœptum misericordiæ impleret officium. Inueniunt corpus exanime, & viæ calore repulso, mortis frigore iam frigidum. Depositaq; pro animæ requie oratione, remeabant, cùm subitò multitudinis luctus attollitur: inhærent seniores sui manibus sacerdotis, vt pro parentum orbitate & defuncti reditu Domino supplicaret. Diù restitit, sancto pudore confusus: cessit tandem misericordiæ & charitatis imperio, fidei arma concutiẽs. Turbas eiecit, mortuoque in oratione prostratus adiungitur. Rigat lachrymis terram, cælo alti gemitus porriguntur, vocat plandtibus Christum. Intereà mouetur exanimis, & paulatim membris emortuis vitalia redduntur officia. Oculi lucem quærunt, micant digiti. Lingua iam resurgit: vterque consurgit, iste de oratione, ille de morte. Germanus manu alleuat dormientem: residet, respirat, reficitur, respicit, paulatimque vigore concepto, integrã recipit sospitatem. Redditur parentibus filius, luctus conuertuntur in gaudium, & vno clamore populorũ virtus maiestatis extollitur. Continuat Christus virtutes in famulo, & mox recipiendum in requiem, miraculorum laude sublimat.

Mortuũ reuocat ad vitam

CAPVT XVIII.

Acholij eunuchi, tum præpositi regalis cubiculi, alumnus, iam iuuenis liberaliter institutus, huiusmodi dæmonio vexabatur, ꝙ per menstruum tempus, redeuntibus incrementis lunaribus, captiuos suos caduca allisione prosternit.

Interuentu reginæ vel procerum, sancto viro præsentatur & traditur. Quem diù examinatum purgare eadem die distulit, cùm soleret furiosissimos dæmones prima manus impositione depellere. Ita enim miserãdi iuuenis medullas & interiora penetrauerat, vt quasi vas proprium certis temporibus possideret. Recludi ergò eum secùm nocte constituit. Tum verò ex interioribus latebris manifestus erupit, & quasi inter tormenta compositus, tempus indicat, quo ab ineunte ętate ceperat innocentem. Itaque iussus egreditur: purgatusq; adolescens, post diem alterum palatio reformatur. Causam sanè Armoricanæ regionis, quæ necessitatem peregrinationis indixerat, obtenta venia & securitate perpetua, ad proprium obtinuisset arbitrium, nisi titubationis perfidia mobilem & indisciplinatũ populum ad rebellionem pristinam reuocasset. Quo facto, & intercessio sacerdotis euanuit, & imperialis crudelitas circunscriptione frustrata est. Qui tamen pro calliditate multiplici, breui pœnas perfidæ temeritatis exoluit.

Nota eius ĩ dæmones potestatẽ.

Dæmonẽ profligat.

CAPVT XIX.

Germanus igitur quadam die, matutinali solennitate perfecta, dum cũ episcopis sermones de religione conferret, mœstissimam protulit mentionem, inquiens. Commendo vobis, fratres charissimi, transitum meum. Videbar mihi per nocturnum soporem à Domino nostro viaticum peregrinaturus accipere. Et cùm causam peregrinationis inquirerem: Nè metuas, inquit: ad patriam, non ad peregrinationem, te dirigo, vbi habebis pacem & requiem sempiternam. Deriuabãt intellectu alio somnium sacerdotes, sed ille studiosiùs commendabat extrema, dicẽs: Benè noui, quã patriam Deus suis famulis repromittit. Factum est, vt post dies aliquot sequeretur incommodum. Quo ingrauescente, ciuitas tota turbatur. Accelerabat transitum, qui vocabat ad gloriam, & fessum à laboribus Dominus inuitabat ad præmia.

Prædicit obitũ suũ.

CAPVT XX.

Regina Placidia, deposito imperij supercilio, occurrit pauperi, requirit infirmum, tribuẽs quicquid ab ea beneficij postulat. Peculiariter sanè petiit, quod illa inuita concessit, vt gleba corporis suæ patrię redderetur. Visitantum verò tanta fuit diebus ac noctibus multitudo, quãtam aut admisit aditus, aut domus recepit. Tempus omne choris psallentibus tenebatur. Septimo incommodi die ad cęlos anima felix & beata transfertur.

Felicissime decedit beatissimus vir.

CAP. XXI.

HAereditas deinceps relicta diuiditur: partẽ præsumpsit imperium, partem vendicant sacerdotes. Et quod fieri de opibus solet, nascitur de exiguitate contentio, dum dest quod capiant. Solius benedictionis hæres capsulam * sanctis regina suscepit. Cucullam cum interiori cilicio Petrus episcopus vsurpauit. Sex verò antistites, vt aliquid monimenti ex successione sanctitatis acciperent, disrumpere quod superfuerat, maluerunt. Vnus pallium, alter cingulum accepit: duo tunicam, duo sagulum diuiserunt.

*reliquijs

CAP. XXII.

Funus ei⁹ honorificè curatur.

DEindè apparatu defuncti feruent studia cõferentium, accusantium cur parua expẽsa mortuo deberetur. Acholius corpus aromatum constrictione solidauit, regina vestiuit. Quibus omnibus ritè ꝑfectis, expensis & euectionibus iter instruit Imperator, ministrosq; eius copiosa largitione prosequitur. Sacerdotes religionis obsequium, & in præsenti instruunt, & ordinatione præmittunt, vnumq; agmen reformatur ad Gallias.

CAP. XXIII.

*Placẽtiã

Paralytica sanat.

P*Lacentium corpus dum præterit, cæca iam nocte peruenit. Quod in Ecclesia collocatum, dum vigilijs sanctæ deuotionis excolitur, matrona quædam loci eius paralysi dissoluta, ità vt nullum membrum suo fungeretur officio, precariò deposcit, vt feretro corporis subderetur: ibiq; vsque ad lucem extenta decubuit. Maturè corpus attollitur: surgit, & mulier viuificata ꝑ mortuum, mirantibus populis, proprijs pedibus debitum reddit obsequium.

CAP. XXIIII.

Galli summo studio corpus ei⁹ excipiũt.

EXcipiunt Galliæ patronum propriũ famulatu maiori, quippe vbi reuerentiæ iungebatur affectus. Omne hominum genus diuerso occurrit officio. Alij vias præruptis depositis molliunt, & pontium innouatione continuant: alij expensas ingerunt: alii psalmis intonant: alii colla supponunt. Refulgebat repercusso solis radio, splendorem sibi etiam per diem vindicans luminum multitudo, totoq; ministerio charitatis, pro priæ redditur ciuitati, vbi sepultus corpore, quotidianis miraculis viuit, & gloria.

Nota de luminib⁹.

CAP. XXV.

EGo duplicem veniã lector à te exposco: Primùm, ꝙ solœcismis & abiectione verborum aures tuas vulnero: deindè, quòd prolixior pagina videtur parere fastidium. Sed non pigeat recensere, quod Christũ præstare non piguit. Qui dum sanctos suos glorificat, nos inuitat exemplo. Et tamen Deum testor, conscium secretorum, me plura de domini mei Germani factis agnita & probata tacuisse. Ex quo reũ me esse fateor, supprimẽdo quod mirabiliter ad profectum omnium diuina virtus operata est: & ideò in scribendo succinctum magis me arbitror fuisse, quàm nimium.

Hoc verò dolẽdum est.

Fulgida fulgentem	}		{ sidera captant.
Florida florentem	}	Germanum	{ millia plaudunt.
Cęlica cælestem	}		{ carmina cantãt.
Splendida splendentem	}		{ gaudia pangunt.

Sedit autem idem dominus & Apostolicus noster, sanctissimus Germanus in Episcopali Cathedra annos xxx. dies xxv. Obijt verò plenus spiritu sancto apud Rauennam Italiæ ciuitatem, pridiè Calend. Augustas, Valentiniano adhuc iuuene imperante cum Placidia matre, à quibus ibidem pro admiratione sanctitatis ac assiduitate miraculorum honorificè susceptus, Domino sibi apparente, obitum suum prænoscens, obtinuit, vt propriæ redderetur ciuitati. Cuius sacratissimum corpus honorifico agmine, comitantibus virtutum operibus, suam est delatum ad vrbem. Ibiq; sub die Calendarum Octobrium, à propriis ciuibus celeberrimo cultu condignè est sepulturæ traditum: vbi innumerabilibus virtutibus pollens, summa excolitur gloria, Amen.

Ei⁹ sepultura honorificentissima, & innumera miracula

FINIS IVLII MENSIS.

SERMO IN ADORATIONEM VENERABILIVM CATENARVM ET GLADII, SANCTI ET APOSTOLOrum Principis Petri, authore S. Iohanne Chrysostomo Archiepisc. Constantinopolitano.

Habetur in Simeone Metaphraste.

1. Augusti. Dies festus S. Petri ad vincula.

QVICVNQVE diuino Apostolorum summi Petri amore allecti, ad eius panegyrim ac diem festum celebrandum parati, & eius diuinis retibus capti, incolumesque seruati, illius Theologiæ lumine illustrati sumus, communẽ panegyrim hodiè celebrantes, ad eiusdem laudum præconia linguam nostram dirigamus. Multis quidem de causis beati Apostoli Petri memoriam die festo & laudatione dignã esse censemus, non minimè autem propter Apostolicę dignitatis gradum, & Euangelicæ prædicationis cursum ad doctrinam admonitionesque, quibus in dispersione gentiũ versantes Iudæos instruebat: illos enim eo maiore cura & solicitudine prosequebatur, quòd ex illis originem duxerat. Quę omnia cùm ad laudum materiam suppeditãdam idonea esse iudicentur atque assumantur, omninò valent ad Apostolum ipsum summo laudationis præconio extollendum. Sanctum enim ac iustum est, cò ꝙ ex his, quæ in lege diuina scripta sunt, eum, qui ad salutem nobis conferendam in mundum venit, tanquàm in speculo quodam perspexerit, summis & meritis honoribus Apostolum ipsum ꝑdicari: omniũ verò maximè, ꝙ in extremis tẽporibus Deum ipsum viderit, vnigenitũ, inquã, Dei filiũ secùm vnà uersantem ac loquẽtem, & humanæ carnis, qua se induit, spectandæ, mysteriique cognoscendi facultatem præbentem: in quo & suam Ecclesiam pro diuinæ illius vocis præmio, qua ipsum Dei filium esse prędicauit, ædificaturum se prædixit, & cælorum claues eius in se fidei arrhabonem se illi daturum, & eorum, quæ ab ipso in terris ligata aut soluta fuissent, in cęlis sententiam confirmaturum promisit. Adde quòd vocanti fratri, & ad Messiam sequendum inuitanti libenter obediuerit, & vocationem illam sequens, ad Christũ venerit, & Cephæ appellationem, velut quoddam suę in ipsum fidei signum atq; imaginẽ acceperit: quodque ex eo tempore totus à magistro suo pendere, & eius amore inflammatus esse cœperit: ob idque beneuolentiæ ardorem multis in rebus ac sæpè talem ostẽderit, qualem nullus alius ex discipulis ostenderat.

Mat. 16

Iohan. 1.

Hęc etsi tam magna sunt, vt humanas cogitationes exuperent, & orationis facultate maiora videantur, non tamen talia omninò sunt, vt aditum nobis & viã obstruant. Ad nostram enim vsque imbecillitatem & humilem captum se demittit omnium Apostolorum summus, non solùm propter commiserationem, qua præ cæteris nos homines prosequitur: sed etiam ꝙ magistrum suum immitatur, qui cùm vsque ad serui formam se demiserit, eo ipso discipulos suos edocuit, non elatos, sed modestos esse, & eum humilibus submissè atque humiliter se gerere. Hilaris quidem dies ille festus est, & multo sancti Spiritus lumine illustris, qui eius martyrium nobis repræsentat, hoc est, crucem fixam, & Apostolũ prompto animo ad eam ascẽdentem, manus ad extensionem vltrò expansas, & Dominicę passionis imaginem præ se ferentes, figuram crucifixionis non rectam, sed capite in terram deuoluto: quæ res eius in Magistrum reuerentiam significauit, cùm semꝑ summus ille Apostolus Magistro suo reuerentiam primas, vt par erat, concesserit, suamq; humilitatem illius celsitati subiecerit, atque eo modo humilia & infima magis, quàm summa & sublimia optauerit. Nihilo autem hac ipsa hilaritate inferior est hodierna celebritas: quippe quæ eorũ causas præmonstrat, quę postremò Apostolus passus est, & non minus, quàm crucis eleuatio, ea, quę anteà passus fuerat, hæc indicat, quarè & crux ipsa iucundior illi fuit, atque cæteris omnibus rebus optabilior. Hic enim dies venerandas eius catenas manifestas ostendit, & earum adorationem proponit, quibus Apostolus ipse deuinctus, multiplices eius, qui est malorum omnium origo, nodos ac machinas dissoluit, & quos diabolus adstrictos tenebat, eos ereptos à morte sempiterna liberauit.

Dies festus martyrii Petri.

Nota quæ hic dicu.

Hæc pro diei festi argumento habentes, cùm crucifixionis causam his rebus conciliatam fuisse cognoscamus, & in uno eodemque Apostolo tam hæc, quàm illa facta & coniuncta contemplemur, ob id præsentem celebritatem à sacro martyrij die alienã non existimabimus. Itaque ex vtraque re unam componentes, orationes laudibus & fidei ardore, quàm maximè possumus, hodierno die celebritatem ipsam illustremus, eamque ut omni ex parte insignem & sacram, atque vniuerso mundo lumen conciliantem, & Dei voluntatem in Apostolo suo decorando præ se ferentẽ, sacris cantibus exornemus: hanc deniquè ut sancti Spiritus gratiam & lumen in animas illas, quæ sunt idoneæ, conferentem pro uiribus nostris laudemus. Ità enim fieri poterit, vt si Apostolicarum laudum sumus amatores, illum ipsum, quem honore prosequimur, ad misericordiam attrahamus, & nostræ laudationis, quam de illo instituimus, adiutorem habeamus. Eius enim linguæ gratiam mihi dari exopto, quam Spiritus sancti virtus lumen afferens concinnauit, & cælesti atque arcanarum rerum doctrina ità repleuit, ut gentium nationes multis in locis dispersas, in propriã sagenam magnificentissimè concluxerit.

Hoc autem loco, in Apostolicarum rerum pelago mentis aciem infigens, totus vertigine ac tenebris repletus, & in meipsum conuersus, clarissimi Esaiæ verba illa pronuncio: Miser ego, qui impurus sum, & labia impura habens, purissimas materias tractem, nulla ope mihi ad hæc ipsa rectè aggredienda spem afferente. Quamobrèm ad Apostolicę misericordiæ perfugium recurrens, tenui hac lingua de eius laudibus dicere conabor. Omitto nunc de eius ortu, de patria & parentibus aliquid dicere. Honesta quidem illa sunt, & auditu digna: sed mentem tamen obruerent, neq; finerent orationem longiorem de his rebus habere, quæ prĕstantissimę sunt, & quarum memoria vtilis est ac salutaris. Diuinorum profectò signorum Apostoli huius, & miraculorum multitudo magna extitit:

Esa. 6.

titit:aliaque omnia, quæ Spiritus sancti gratia in illo habitans effecit, tot tantaque sunt, vt si uelim singula scribere, (Decet enim de ipso dicere, quod Theologus quidam scripsit) nostrarum orationum uis satis esse non possit, quanuis ad eam tractandam audacter se ingerat.

Hic Apostolus, postquàm vnigenitus Dei Filius supra humanam conditionem in paterno solio arcano quodam modo consedit, vnà cum reliquo Apostolorum cœtu erat ac viuebat, & communem cum illis Euangelii prædicationem exercebat, ac modò tribunali, iudicijsq; vnà præstò erat, modò ignominias & verbera unà cum alijs Apostolis à Iudęis ipsis patiebatur: neque vnquàm ab Apostolorum societate aberat, sed cum illis in ærumnis perferendis communicabat. Liber ille, qui Apostolorum * scripta continet, multa eius pericula percurrit, in quæ Apostolus ipse incidit, & quibus detentus fuit, multorumque miraculorum mētionem facit, quēadmodùm admirabili quodāmo do claudū illum sanauerit, & Ananiæ ac Saphiræ mortem ineuitabilem seuerisimè intulerit, Tabithamque puellam à mortis ipsius laqueo ereptam vitæ restituerit, atque Cornelium Centurionem Angeli pręsentia edoctum instruxerit, & ad Christi fidem traduxerit: quemadmodùm per vmbram corporis infirmos homines firmos reddiderit: quot deniquè ærumnas sustinuerit, quàm sæpè compræhensus, & ante tribunalia constitutus, & pro Christo ipso flagellis verberatus gauisus fuerit, quòd dignus habitus sit, qui pro nomine Iesu multas ignominias pateretur. Licet ex eodem libro discere, quàm libera oratione apud Iudęos sępè usus fuerit: & quemadmodùm ipse idiota ex illiterato ore sermones diuina sapientia refertos protulerit: vt precibus suis terram commouerit, ac turbam, quæ illuc cōuenerat, ad Christi fidem attraxerit. Hæc, inquam, & quæcunque alia deinceps passus est & effecit, cùm tam multa sint, vt facile narrari non posint, oratio nostra summatim perstringens, ad vnum illud periculum enarrandum se conferet omnium grauissimum, & vitatu difficilimum: nam in eo effugiendo diuino quodam miraculo opùs fuit. Quæ res & multā Iudęorum aduersus Apostolum immanitatem, & diuini auxilii celeritatem declarauit.

Act. 5. — *for. * act.* — *Act. 12. 3. 4. 5. 9. 10. 5.* — *Act. 2.*

Herodes ille eius viri progenies, qui primus Hierosolymorum Rex fuit, cùm è Iudaico semine ortum duceret, & Iudaicum cultum teneret, zelo quodam excitabatur ad patrias institutiones ac leges defendendas, easque dissolui non patiebatur, quæ Apostolorum doctrina tolli ac funditus euerti videbantur. Ille igitur Iudæorum iracundis vocibus inflammatus, vt illis grarum faceret, furorem ac rabiē in Apostolos ipsos magis effundens, primùm Iacobum fratrem Iohannis, gladio interfecit. Quo loco diuinę literæ eius ferociā atque inhumanitatem eo ipso significarunt, quòd gladio Apostolum Iacobum ab eo interfectum dicunt. Poterat enim alio mortis genere Apostolum interimere, vel cruciatibus morti similibus subijcere. Sed vt Herodis mens feris etiam ipsis immanior, Apostoli verò Iacobi animus ad cædem illam subeundam æquissimus cognosceretur, instàr ouis, quæ ad cædem trahitur, gladio interfectus, martyriū perfectè obiit. Ità igitur sacer Iacobus consummatus fuit, & martyrii morte Apostolicum cursum consignauit, calicem bibens, quem olim DEI sapientia illi bibendum prædixerat, & proprio sanguine baptizandum anteà significauerat.

Act. 12. — *Mat. 20.*

Cùm autem videret gratum esse Iudæis, quod faceret, pręterea & Petrum ipsum capere aggressus est. Quem cùm cepisset, in carcerem coniecit, & tradidit quatuor quaternionibus militum, qui eum seruarent, eò quòd essent dies Azymorum, volens post Pascha producere eum populo. Omnibus his historię scriptor verbis vsus est, ut Herodis in effundendo sangui ne studium, eiusque in patranda cæde voluptatem innueret Nihil enim, quod iustū esset, ante oculos propositum habebat, nihil honestum aut laudabile, sed quæ nationi suæ grata esse intelligebat, quæq; ad profanam Iudæorum voluntatem alliciendam spectabāt, ea tantùm ab illo dicebantur & fiebant. Quòd enim Apostolum ipsum tenuerit, & in carcere custodiendū tradiderit, mortemque ipsam præsentem cōstituerit, totum hoc eò spectabat, vt Iudaicis votis satis omninò faceret. Nanq; putabant illud futurum, vt si Petrū Apostolum de medio sustulissent, facilè reliquos Apostolos superarent. Ille enim erat, qui contrarias voces emittebat, quiquè in conciliis, in iudiciis & in synagogis cum aduersariis certabat, & Iesu nomen palàm prædicans, inuocato eius nomine, præcipua quædam miracula perficiebat. Licet autem illud considerare, quemadmodùm & Herodes ipse studuerit similis esse scribis & Pontificibus, qui aduersus Christum insaniam & rabiem effuderunt. Nā sicut illi dicebant, nè in die festo Iesus compræhenderetur, nè tumultus fieret in populo, vt post diem festum omnino in crucem acturi: ità & hoc loco post Pascha mortem Petro Herodes inferre constituebat. Cùm igitur hi, ad quorum gratiam hæc faciebat Herodes, eadem senserint, quę & illi, quos suprà dixim⁹, iisdem & verbis, & operibus aduersus Apostolum vsi sunt, quibus & aduersùs illius Magistrum superiores vsi fuerant.

Mat. 26

In quatuor autem quaterniones militum custodiā distribuit, non vno in loco, sed pluribus, & paulum à se distantibus, vt custodia ipsa tutior ac munitior foret: vt si fortè Apostolus ipse à uinculis effugisset, & custodes, qui propriùs manerēt, latuisset, ab aliis depræhendi & capi posset. Sed Petrus, inquit, erat in carcere, dormiens inter duos milites, & ligatus catenis duabus. Oratio autem fiebat asiduè pro ipso ab Ecclesia. Quænam fuit causa, vt tot diebus custodiretur, & non statim, adhuc furore Iudęorum efferuescente, & Petri Apostoli mortem sitiente, cædes ipsa Principi Apostolorum allata fuerit? Scriptoris quidem sententia hæc est, mortem propter dies azymorum prorogatam fuisse, quibus Iudæi seipsos purgantes, & ab omni turpi atque inhonesto facinore abducentes, diē festum Paschæ celebrabant, puris manibus sacrificiū, quod in lege scriptum erat, contrectantes. Sed erat & alia eius rei causa. Cùm enim Herodes ipse infinita rabie contra Petrum Apostolum redundaret, pluribus diebus eum detineri voluit, ut diuturniore cruciatu, mœroribus, inquam, ęrumnis, catenarum pondere, ac morte, quam à fame ipsa inferendam sperabat, eorum denique militum, qui vnà dormiebant, inhumanitate grauiùs affligeretur. Quot enim per illos dies verba temeritatis & minarum plena, quàm multa conuicia & contumelias credimus à militibus illis in Apostolum iniectas fuisse, partim vt cognatorum Iudæorum dogmata peruertentem, partim vt pręceptis regalibus aduersantem? Modò autem, vt seditiosum, & causam tumultus: modo vt Mosaicis legibus contrarium conuiciabantur: nonnunquàm pugnis & alapis eum perciebant: neque quisquam illud dubitare potest, quin catenis illis vehementius ac laboriosius Apostolum constringentes, ità coarctauerint, vt ex omnibus his maiorem doloris sensum percipiens, celeriter ab hac vita migraret. Sed omnia illorum studia & facta, inania extiterunt, perindè ac si quis in aqua ipsa literas imprimat, vel aerem verberet. Quo enim diutiùs in carcere Apostolus detentus est, eo firmior atque constātior effectus fuit, & acerbis illis ærumnis, quibus

Act. 12. — *Exo. 12.* — *Quæ passus sit S. Petr⁹ in carcere.*

quibus vndiquè affligebatur, vt quibusdam stimulis, excitatus & erectus: tantum aberat, vt rebus his infirmior fieret ac deficeret, vt custodes illi, Apostoli Petri iucunda & secura hilaritate confusi, in ruborem conuerterentur.

Hæc cùm ità se haberent, preces ab Ecclesia missæ, in cælos penetrarunt. Itaque statim Angelus illuc missus est, & in carcerem veniens, illum compleuit lumine, vt Apostolorũ summus miracula, quæ fierent, aperte intueretur. Percusso autem eius latere: Surge, inquit, uelociter. Ac nè quid absurdi in Apostoli mẽtem veniret, (quippè quòd satanas etiam ipse interdùm in Angelum lucis se transformare, & figuræ ipsius specie sensum subripere soleat) cùm primùm verba illa prolata sunt, Surge velociter, catenæ è manibus ipsius deciderunt, vt verba ipsa factis confirmarentur, neq; potentiam aliquam ex earum numero, quæ Deo ipsi rebelles extiterunt, neque quod visum fuerat, inane aliquod spectrum esse crederet: sed verum & cæleste Angelum, visionem, inquam, veram esse sciret, ac certa fide comprobatam. Hæc cùm ità processissent Apostolo, quoniam adhuc metu & tremore detinebatur, non solùm re visa dubius atque anceps, verum etiam qua ratione dispositas militum custodias pertransiret: ꝙ pè qui multa diligẽtia & cautione, multisque vigiliis in eo custodiendo vtebantur: propterea Angelus: Indue te, inquit, sandalia tua, & præcingere vestimento tuo, & sequere me. Quoniam, inquit, Regis & Iudæorum timore adhuc detentus es, ac eorum militum vigiliç, qui circunstantes te custodiũt, horrorem ac stuporem tibi attulerunt, ob idque non his, quæ à me dicuntur, fidem habes: tanto te auxilio ac pręsidio munitum esse facio, sicque omnem metum à mente tua excutio, vt & pallio ipso sine timore aliquo, & sandaliis indui possis. O celerrimum Dei auxilium. O Apostoli in Deum fidutiam atq; gratiam. O maximas & ex corde ipso prolatas preces, quæ tanquàm à funda quadã, ab ipsius Ecclesiæ ore prolatæ, atque in cælos emissæ, Herodis animum lethaliter vulnerarunt, & Apostolorum principem ab eius manibus incolumem eripuerunt. Proh quanta est Apostolica gratia, & spes firma & vera, quibus diuinum numen propitium, & ad audiendum promptum habens, à mortis laqueo Petrus ipse ereptus est.

Act. 12.

2. Cor. 11.

At si quis dubitaret, & à nobis illud quæreret, curnàm Apostolum ipsum eius magister Iesus à Iudaicis manibus non eripuit, quo tempore ab illis compræhẽdebatur: sed & vinculis, & custodia, diebus aliquot eũ vexari, atque affligi permiserit: qui hoc obiicit, is consideret, non ità inimicos ipsos fuisse miraculum illud cognituros, si Apostolum statim, cùm compręhenderetur, Dei auxilium eripuisset: quemadmodùm cùm eorum manibus detentum, catenis uinctum, & à custodibus cautè seruatum, è mediis atque ineuitabilibus illis retibus liberauit. Tunc enim his, à quibus compræhẽdebatur, fortasse id veneficio & magicis artibus factũ videri potuisset, quo minus ab eis compręhensus esset: itaque Apostoli miraculum irrideri ab illis potuisset. Nunc verò cùm & catenis vinctus, & quatuor quaternionibus militum custoditus, & inter duos milites cubans, omnibusque his rebus paratis, quæ mortem condemnatis hominibus afferre solent, ità superno auxilio dignus habitus sit, & contra omnium opinionẽ admirabilem liberationem assecutus fuerit, tanto hoc admirabilius, & contra opinionem omnium fuit, quãto è mediis malis seruari maius est, quàm illa non attigisse.

Cur non statim liberat sit S. Petr. cùm comprahenderetur.

At Apostolus ipse vel post tanti miraculi potentiã, & Angeli adhortationem nesciebat verum esse, quod fiebat per Angelum: sed videbatur sibi visum videre. Adhuc.n. arguebatͬ humanæ naturę infirmitas, quodque supra naturã eo modo, qui explicari nõ potest, efficiebatur, cum naturali ordine ac viribus comparatum, tale perindè, ac si inane aliquod visum esset, æstimabatur. Sed quidnam Angelus ipse? Quoniam illum vidit adhuc animo fluctuantem, visioni fidem non habere, neque quicquam ex iis, quæ fiebant, re vera factum admirabiliter existimare, primam & secundam militum custodiam ità sine strepitu cũ Apostolo pertransiit, vt custodes ipsi eorum transitionem ne sensrint quidem, diuino nutu somno ipso illorum palpebras detinente, quo minùs factum illud sentire possent. Cùm uero ad portam ferream venissent, quæ ad ciuitatem ducebat, illa ultrò aperta estͤ, Deo ipso & hoc loco miraculum faciente, & Apostoli formidinẽ paulatim subtrahente, vt ad ea, quę deinceps futura erant, promptior fieret.

Act. 12.

Posteà verò, quàm exeuntes processerunt vicum vnum, Angelus quidem ipse auolauit, neque ampliùs apparuit: Ille uerò cùm miraculi sensum cepisset, atq; considerasset tam ea, quæ priùs in carcere mirabiliter effecta fuerant, quàm quæ nunc supra naturam prodigiosè facta viderat, atque hæc cum illis conferens, & vtraque uicissim comparans, de uisione ipsa certior factus fuisset, quòd uidelicet non inane aliquod spectrum, sed verum illud fuerat, quippè quod manifesto rerum euentu confirmatũ videbat: gratias Deo agens, talem emisit uocem: Nunc scio uerè, ꝙ misit Dominꝰ Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum. Quidnã est, quod dicis, Apostolorum princeps? Nunc te sciuisse ais? Nunc credidisti? Nunc gaudes miraculo? Quonàm effluxit illa tua uehemens confessio? Vbinàm sunt claues regni cælorum? Vbinàm appellatio, qua Ecclesię firmamentum nominaris? Vbi ardens illud desideriũ, & coniunctio ad mortem vsque inseparabilis? Nunquid tantæ fidei argumẽta, inania extiterunt? An talis & tam multa spes in ventos dissoluta est? An non sensisti, quæ à Magistro tuo prodigia sunt effecta? Oblitus ne es maritimæ illius fluctuationis, quemadmodùm dextera sua te, qui submergebaris, incolumen seruauit? An non aures tuas vocibus illis adhuc habes personantes: Qui credit in me, opera, quę ego facio, & ille faciet, & maiora his faciet? Nonne scis, quemadmodùm è monumento exurgens, custodes ipsos velut mortuos prostrauit, & ea, quibus monumentum signatum fuerat, intacta seruauit? Nonne pręsens fuisti, cùm mortuos homines suo iussu exilire fecit? cùm cæcis hominibus videndi facultatem præbuit? cùm tibi per sancti Spiritus aduentum miraculorum potentiam impartiuit? cùm in porta speciosa claudum hominem, cùm Aeneam, cùm Thabitam, alterum integrum pedibus, & ad currendum velocem, alterũ diuturno morbo liberum reddidisti, huius animam, quę auolauerat, in corpus reduxisti? Cùm tantorum & talium miraculorum particeps effectus fueris, quorum alia uideris, alia ipse feceris, cùm denique multam ipsius Dei potentiam expertus fueris, nũc te scire dicis, quod ais: Misit Dominus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis? Si tot præteritis miraculis adductus nõ fuisti, vt crederes, quomodò uni huic credes? Si tantorum miraculorum multitudo veritatis confirmationem non attulit, qui poterit vnum hoc fluctuãtes cogitationes tuas sedare? Maximè, inquit ille: non enim talia sunt diuinæ potentiæ opera, vt facilè compræhendantur, & fidem afferant: facilis enim compræhensio non solùm non auget miracula, sed etiam illa imminuit atque extenuat, & eorum, quę facilè compręhendũtur, formas ex animo delet. Quod verò examinatione & uariis cogitationibus sæpè probatũ fuerit,

Ibidem.

Mat. 16.

Matt. 14.

Iohan. 14

Matt. 24

Act. 3. 5.

rit, plus veritatis, quàm opinionis, ingignit, eo quòd animę ipsius dubitatio atque infirmitas, ad ea, quę sensum superant, & ardua sunt, comprehendenda minimè idonea, post fluctuationem multam & cogitationum varietatem, demùm certam fidem ac ueritatem in animos ipsos immittere, atque altiùs infingere solita est.

Act. 2. Cùm deindè Apostolus ad eam domum accessisset, in qua fideles homines congregati erant, & ianuam pulsasset, ab ancilla quidem ipsa, cùm agnosceretur, nunciatus ijs est, qui intùs erant. Sed quod ancilla nunciabat, tam incredibile uidebatur, vt insana esse crederetur, & non Apostolum præsentem uidisse putaretur. Cùm uerò patefacta ianua Apostolus ipse ad eos ingressus esset, omnes stupuerunt, insperatam eius liberationem uidentes. Tum ille statim narrauit, quemadmodum ab Herode compræhensus, & in carcere detentus, & ferreis catenis vinctus fuerit, quodque per Angeli uisionem catenæ ipsæ è manibus cecidissent, ipse uerò Angelum sequẽs, eorum, à quibus seruabatur, custodias præterisset, & portam spontè patefactam transisset. Quibus perterrefacti, & admirabili narratione illa perculsi, apud seipsos non ampliùs esse uidebantur, gaudio cum admiratione coniuncto, & duobus his affectibus illos obsidentibus. Tales enim sunt res, quę à Deo proficiscuntur: quippè qui neque lætitia nimia homines ipsos dissolutiores fieri, neque propter miraculum ad nimium stuporem labi permittit: sed gaudio animum erigit, & ad iucundiorem statum traducit: admiratione autem ac stupore cohibet, nè ulteriùs progrediatur: deniquè utraque re hominem ipsum in composito statu conseruat.

In miraculis suis qd Deus efficiat in hominib⁹.

Hoc loco velim consideres Apostoli mentem ab omni superbię & ambitione alienam, eiusque modestiam animaduertas: quippè qui miraculo illo non ità elatus est, vt ipsum tuba cecinerit, quod fortasse alius fecisset: non præclara illa facta ostentans, supra tecta prædicauit: non præ lætitia rem ipsam omnibus velut triumphans propalauit, aut cum peregrinis & notis hominibus ea communicauit: sed manu silentium indicens, his solis, qui in Ecclesia erant, summissa voce factum significauit, per quos Iacobo & iis, qui cum eo erant, rem nunciandã curauit: vt cùm audiuissent, qualibus vinculis præter spem ereptus fuerat, magis magisque ad fidei prædicationem incumberent, miraculorum spe corroborati: quique à Iudaica infidelitate ad Christi fidem nuper cõuersi, & diuinæ cognitionis lumine illuminati fuerant, illi eadem opera cõfirmati, & si quam de Dei fide in animo latentem dubitationem haberent, ab illa reuocari possent, & in bonarum rerũ perseuerantia firmiores essent. Sed o animi excæcationem, quę Herodis mentem corripiens, totum illum ità oppressit, vt obstinato animo, miraculorum, quæ per Apostolum effecta fuerant, potentiam non considerauerit. Dicebat enim admirabilem Apostoli Petri liberationem ex custodibus, ex catenis, deniquè ex foribus sigillo impresso clausis certa fide ꝓsequi, neque negligẽtia aliqua factum credere, vt id accideret: sed animo commoueri, atque erubescere, & resipiscere: & si non apertè propter Iudæorum in Apostolum ipsum furorem atque insaniam, saltẽ animo miraculum illud prodigiosum secùm admirari atque obstupescere, & à cædendis custodibus desistere. Verùm ille, vt eius ferocitas atque inhumanitas magis cognosceretur, innocentes homines mortis sententiæ subiecit, idque cùm illi in Apostolo cautius custodiendo nihil aberrassent. Cùm enim Herodes ipse furorem suum in Apostolum effundere, & ferocem animum Apostolica cęde satiare non potuisset, quod proximum fuit, in custodes illos, ità ut erat insanus, mortem intulit.

Modestia S. Petri.

Herodis cæcitas.

Milites suos Herodes interficit.

Quòd si Apostolus illos ipsos, qui eius causa condẽnati fuerant, miraculo aliquo facto à morte non liberauit, quæstio hæc duob⁹ modis solui potest: Primùm, quòd inhumanè, ac ferociter custodes illi aduersus Apostolum se gesserant: quippè qui unà cubantes, verborum plagas vinculis acerbiores infligebant, ac nihilo minùs, quàm Herodes, rabiem suam & prauos affectus in beatum Petrum effundebãt: deindè uerò quòd non solum aduersus Apostolorum Principem tanta ferocitate abusi fuerant, (benignitatem enim impetrare potuissent, si in eum solum peccassent) sed etiam contra reliquos Apostolos eandem rabiem exercuerunt, & multos alios fideles homines persecutionum pœnis, & omnigenis cruciatibus subiecerant, ac mortis retia vndiquè eis parauerant. Hac de causa morti addicti sunt, vt ueteris & insanabilis malitiæ, in qua educati fuerant, pœnas exoluerent. Hoc fuit Petri Apostolorum summi contra diabolũ illustre trophæũ, hoc miraculorum omnium, quæ in eundem Apostolum à Deo collata sunt, maximè admirabile. Quid.n. primùm in hoc Apostolo admirabimur? Ei⁹ ne in Christum ardentem beneuolentiam? An reuelationem è cęlo à Patre ipso concessam? An quòd cum magistro suo mori paratus erat, neque à mortuo auelli poterat? Quid, quòd post Christi resurrectionem tertiò interrogatus fuit? Quare non solùm Iesus Christus singularem, & summum in se Petri amorem declarauit, sed mortis etiam genus iuuentutis senectutisque nomine præmonstrauit, & eo ipso, quòd ab alio cingendus esset, illum capite ad terram verso, in crucem tollendũ esse indicauit.

Mat. 16 *Iohan. 21*

Hic propter fidei abundantiam cùm reuelationem à Deo & Patre accepisset, Filium Dei uiui Christum apertè prædicauit, & duarum naturarum veritatẽ certa fide testatus est. Hic Magistri desiderio ac beneuolẽtia inflammatus, cùm Iesus ipse longè anteà se cruciatus passurum indicasset: Propitius, inquit, tibi sis Domine: non erit hoc tibi. Quod cùm diceret, quasi humanum quippiam, non diuinum, sentiens, repræhensus, silere docebatur. Hic è nauigio Magistrum aliquando repellebat, cùm miraculi magnitudinem obstupesceret: quodq; illum à se repelleret, eius rei causam esse dixit, quòd se peccatorem agnosceret. Hic pręsens fuit, cùm Christus alia forma in monte apparuit, & tria tabernacula construere se paratum esse aiebat, ut Iudæorum ad inferendam cædem paratos ac scelestos animos vitaret. An non hic cum Christo se moriturum promisit, & homicidæ illius auriculam gladio amputauit, in omni re fidei suæ zelum atque ardorem ostendens? An non hic est, qui nè ualdè immisericors & durus esset, in Magistri sui negationem incidere permissus fuit, & fletu multo peccatum purgare? Quid dicam alia? Missam facio timiditatem, fugam, duritiem, & eius in sepulcrum ingressionem, mulierum vnguenta ferentium læta nuncia: quemadmodum etiam Christus ipse illi seorsìm apparuit, & in mare Tyberiadis miraculum effecit: itèm alia quęcunque antequàm passus est, & post resurrectionem, tam non credente, quàm credente discipulo illo, Iesus perfecit. Quæ omnia non frustra ità dispensabantur: sed (quantùm hominis mente compræhendi potest) modò Apostoli remissum & infirmum animum Christo ipso recreante: modò austeram & duram eius mentem leniente, & utraque re illum docente, neque aliquid sibi, quod humana infirmitate maius sit, polliceri: neque animo decidere & obstupescentem horrere, quo tempore oportebat in cruciatibus perferendis cum magistro communicare, & seruitutem disci-

Mat. 16 *Luc. 5.* *Luca. 5.* *Mat. 17.* *Mat. 26.* *Luc. 24.* *Iohan. 21*

discipulo conuenientem ostendere: sed intra medio critatis fines consistere, vt & ab inconsiderato feruore, & ab humili atque abiecta timiditate pariter distaret.

1.Petr.5.

Ego verò non verebor hoc de illo dicere, quòd testis, vt ipse ait, Christi passionum agnoscitur, & eius gloriæ, quæ reuelanda est, communicator: quoniam ad eos Iudęos, qui dispersi erant, congruentes & diuinas admonitiones per epistolas scripsit, quibus charitatem & Christianæ fidei confirmationem suggessit, Christique aduentum omninò futurum sperari docuit, ac in illis ipsis & ex hoc tabernaculo nos migraturos esse prędixit: eaque ratione ad zelum, & diuinorum præceptorum obseruationem nosipsos magis excitat, facitque vt maiore metu ac terrore afficiamur, diluuij, & eorum angelorum, qui peccauerunt, condemnationis exemplum afferens, quos & in tartarea loca detrusos fuisse affirmat. Ad hæc & alterum Christi aduentum significat, quo tempore cęlos transituros dicit, & elementa ipsa comburenda dissolutum iri. Hunc vnigenitus Dei filius beatum prædicauit. Hunc Deus ipse ac Pater corona donauit. Hunc paracletus Spiritus sanctum reddidit, & instrumentum quoddam diuinas res spirans effecit. Hunc cælestes Angelorum ordines collaudarunt, & Apostolorum chorus ualde admiratus, tanquàm os suum, amplexatus est ac celebrauit. Hunc qui Christo crediderunt, ducem & magistrum sequentes, ad infidelitatis scopulos non offendunt. Hunc ad cælum vsque peruenientem, & valde illustrem spiritualis Israelis columnam, & animarum in perfidiæ pelago fluctuantium gubernatorem appellamus. Hunc, vt umbræ legis expulsorem valdè honoramus. Quique nos ad veritatis lumen traduxit, eum laudibus ac que hymnis prosequimur.

1.Petr.2. *2.Pet. 3.* *Mat. 16* *Petr9 os Apostolorum.*

Nota, q̃ hic tribuat S. Petro.

Verè hic est Apostolorum firmamentum, & sacratus cęlorum magister, arcanorum interpres, tutantium confirmator, lapsos erigens, firmos conseruãs, pœnitentiæ dux ardentissimus: Petrus deniquè magnum illud orbis terrarum miraculum, Ecclesiæ iactatio, discipulorum decus, & eorum, qui rectè sentiunt, ornamentum, Theologorum pulchritudo, Christi os, mens cælestis, Trinitatis purissimum tabernaculum, lapsorum reconciliator, honestè viuentium ductor, rectè currentium propugnator, omni cælesti & humana laude, omni præconio dignissimus. Cuius si umbra & lintei morbos profugabant, certè catenæ, quæ venerandum Apostoli corpus attigerunt, quanto propiorem tactum habuerunt, tanto abundãtiorem miraculorum vim participarunt: catenæ, inquam, illæ omninò venerandę ac preciosæ, quæ Apostolicum illud ac beatum corpus colligarunt, quæ manus illas miraculorum effectrices, adstrinxerunt, quę diuina gratia ab ipsis repletę sunt, ex quibus miracula abundè scaturiunt, quæ ægrotos homines à morbis liberant, quæ homines illos sanctos efficiunt, qui cum fide ad eas accedunt: à quibus animarum maculę mystico quodam modo expurgantur, & morbidæ influentiæ reprimuntur: quę deniquè in aeream celsitatem extensę, & vsque ad cælos ipsos peruenientes, à Dominico illo & diuino solio tanquam ab ancora quodam, extenduntur. Has catenas potentiarum, quæ à Deo ipso defecerunt, princeps exhorruit, & nunc etiam exhorret, ac multo cum timore illas subterfugiens comprimitur. Has aerea spirituum multitudo metuens ac tremens, iaculisque indè immissis percussa, longiùs profugatur. Non enim ferre potest Spiritùs sancti gratiam, has ipsas catenas obumbrantem, neque scintillas ex diuino illarum igne exilientes sustinet: sed ab ipsis incenditur atque comburitur. Has composuit Dei Patris Verbum, eiusdem æternitatis & principij particeps, vt eius de Deo confessionis pręmium essent. Illas ignitas reddidit corbo ille, ab Esaia anteà uisus, & ad Deum intuendum efficacissimus. Spiritus sanctus paracletus suo afflatu ignem, è carbone illo exilientem, ad opus perficiendum maximè idoneum reddidit.

Actor. 5. *Catenæ s. Petri venerandæ, et earum mira præconia.* *Dæmones illas timent.* *Esa. 6.*

Quamobrèm licèt ferreę sint, naturæ, diuina tamen gratia & potentia, plenæ sunt. Ab his dæmonum praui spiritus illigati enecantur. Ab his princeps mundi huius pertractus, captiuus ducitur, à fidelibus hominibus illuditur, hoc est, ab iis, qui anteà peccatorum laqueis constricti, soluti & liberati sunt, & mortis retibus anteà circundati, ad uitam transierunt. Hæ diuinæ hæreditatis terminos cingentes, & vndiquè munientes, faciunt nè ab hostibus expugnari possint. Eædem Christianorum vertices coronantes, ab illorum hostium insidiis, qui corporeis oculis non cernuntur, intactos seruant. Nam etsi à malignis hominibus pro tormentis genere aduersùs Apostolum sunt adhibitæ, tamen ad eos propellendos, qui malum aliquod inferre uolunt, idoneę sunt effectæ, non magis cruciantes, quàm uenerandum illud Apostoli corpus vndiquè seruantes ac munientes. His catenis Apostolus ornabatur, his exultans ac gestiens se oblectabat, & tanquàm regalem aliquem ornatũ circunferens, animo exultabat. Has & pœnę instrumentum cognoscebat, & coronæ multę conciliatrices existimabat. His & nunc sanctissima, omniquè ex parte incorrupta ac pura Christi sponsa Ecclesia, tanquàm splendido monili, & aureo quodam ornatu induta, velut corona quadam ex intactis floribus contexta, decorata est, & ad dexteram sui sponsi partem assistit. Has, inquam, catenis & nos copiosissimus Christi populus hodierno die amplexamur. Has reuerentes veneramur & colimus, & pro animarum emendatione habemus. Hs omnem sensum & membrum admouentes, illarũ sanctitate implemur, & per mentis intelligentiam sancti Spiritus gratiam in animos ipsos admittimus. Deceret certè, deceret, non solùm catenas, quę manus illas adstrinxerunt, magnoperè venerari: sed etiam indicia omnia, ad quæ Apostoli membra accesserũt, singulatim amplecti ac reuereri, & in illis singulis diẽ festum ac panegyrim celebrare.

Eccè quã tum iam oliˉ S. Ecclesia catenas has venerata sit.

Consentaneum autem & illud fuit eius prouidentię, & in nos benignitati, pro quibus laborauit, & quotidiè certamina & pugnas subiit, propter quos catenarum pondere adstrictus fuit, & crucis mortem libenter suscepit: consentaneum, inquam, fuit seipsum his, qui per eum Christo crediderunt, distribuere atque impartiri: & veteri quidem Romæ veneran di sui corporis depositionem ac sepulturam largiri: huic autem regali & nouę vrbi eorum, quę passus est, symbola atque insignia relinquere, & sacratissimi corporis loco, suauissimarum catenarum munere vrbem hanc afficere. Quas catenas qui in eandem pręclaram urbem uenisse crediderit, non aberrabit, neque aliquid Deo & ueritati contrarium crediderit. Verus quidem sermo, & in libris ipsis conscriptus ad nos usque peruenit, non longè ab Herodis Tetrarchę regia Petrum Apostolum in carcere, sed in propinquo quodam loco militaribus cohortibus obseruatum. Nam illi metuebant, nè Apostolus ipse ab aliquibus solueretur è vinculis, & miraculum fuisse videretur. Illic igitur seruabatur, vt tum propter regalis palatii vicinitatem, tum ob militum custodias & catenas, quibus ipse erat constrictus, nullam effugiendi facultatem haberet. Quoniam verò multi ex iis, qui Petri Apostoli opera Christo crediderant, in regia illa erant, atque illic uiuebant, &

S. Petrus Romæ sepultus.

Regis

Nota quēadmodū S. Petri catenæ asseruatæ sint.

Regis ipsius ministeria obeuntes, suam in Christum & eius Apostolum beneuolentiam in animis occultam seruabant, cùm admirabili illo modo Apostoli Petri liberatio per Angeli præsentiam allata est, & Apostolus ipse per portam exiit, quæ ad vrbem ducebat, catenas illas in carcere derelictas, ipsi Herodis ministri, quibus diuinæ cognitionis lumen effulserat, clàm sustulerunt, & apud seipsos velut thesaurum quendam eas conseruarunt. Quod verò à patre suo, vt dicitur, traditum, & de catenis illis narratum sibi quisque acceperat, posteris suis deincèps tradebat, & tuto in loco catenas illas occultas seruabat, quoàd & Iudaica natio bello deuicta, captisque Hierosolymis, ad nihilum redacta est, & superstitiosæ idololatriæ cæcitate & errore sublato, Romanorum sceptra ad Imperatores, qui Christi fidem sequebantur, translata sunt. Quibus Christi & Apostolorum facta omni honore prosequi studentibus, hęc etiam Apostoli Petri catena manifesta facta est, & ab illis ad vrbem hanc regiam translata, in Apostoli Petri sacro templo iure optimo reposita est: quam, vt eius ipsius miraculorum effectricem, & veneramur, & amplectimur: hanc enim videntes, illum ipsum mente inspicimus: hanc tangentes, illum à nobis tangi existimamus.

Vt Cōstātinopolim trāslatæ.

De gladio S. Petri. *Mat. 26.*

Sed quidnam gladius? Neque enim hic despiciendus est, quoniam & ipse Apostolica manu eductus, totam sancti Spiritus gratiam ac diuitias illinc atraxit. Hoc gladio Petrus, cùm Iesus ipse à Iudæis caperetur, Pontificis seruum percussit, & eius aurem amputauit: quare suæ in Magistrum fidei ardorem ostendit, suamque in eum, quam in animo accensam habebat, affectionem & beneuolentiam patefaciens, magnum quiddam effecit, non suis viribus fretus, sed Magistri potentiam spectans: per quam auris illa, quæ abscissa fuerat, homini percusso restituta est, vt ex hoc ipso furens illa Iudæorum multitudo, sectæ auris curationem repentè factam videns, resipisceret, & à sua in Christum rabie desistens, ab eo prodendo abstineret, ac re ipsa eius ipsius, qui prodebatur, vim illam omnipotentem & diuinitatis magnitudinem cognosceret: denique vt Pontifex ipse à seruo illo miraculum factum edisceret, atque cognosceret eum, qui percussus fuerat, ità celerem curationem minimè assecuturum fuisse, nisi verus Deus esset ille, qui ab eo quæsitus iudicabatur. Aderat autem Apostolo gladius ille, non, vt aliquis diceret, ad proprios vsus, & manuum opera explenda sumptus, (Quomodo enim hoc fecisset is, qui Magistri sui pręceptis obtemperans, non peram, non zonam, non gladium ferebat, sed expeditus, & omni vitæ apparatu liber ab his cognoscebatur, qui eius prædicationem accipiebant?) sed quoniam tempus illud expectabatur, quo Christus passurus erat, & discipulorum de Magistro cogitationes adhuc fluctuantes vacillabant. Partim enim credebant, partim non credebant: quapropter neque sublimius aliquid cogitare poterant, neque ad humiliorem omninò & abiectum sensum deueniebant. Illis autem adhuc imperfectioribus tutum non erat Christum apertè significare, & prædicare, quæ passurus esset. Cùm igitur eorum timiditatem Dominus Iesus perspiceret, manifestè, quod futurum erat, non explicauit: sed eorum, quæ passurus erat, mentionem obscurè fecit, dicens: Et qui non habet gladium, emat.

Luca 22

Luc. 10.

Luca 22

Verba hæc non sunt illis consentanea, quæ anteà dixerat, cùm non peram, non gladium possidendum præceperat. Quid est igitur, quòd gladios nunc emendos esse iubet? Maximè, inquam, ob eam causam, quò tunc quidem, cùm illis inopiæ semina inferere, ut ad Euangelii cursum conficiendum leuiores & agiles atque expeditos redderet, gladiorum & aliarum rerum possesionem interdixit: hoc autem loco, tempore illo imminente, quo salutaris eius passio futura erat, tacito & mystico quodammodo indicare uolebat, non dormiendum, neque animo decidendum: sed quasi contra Iudæos armari oporteret, & aduersùs cæsores, tanquàm in acie aliqua contraria standum esse, & iis resistendum, qui Deum interficere parati erant, eiusque sanguinem ac mortem sitiebant. Nunc est, inquit, doctrinæ tempus, non curandorum ægrotantium locus, neque miraculorum opportunitas. Armis opùs est, gladiis & huiusmodi propugnaculis ad arma illa repellenda, quibus homicidæ scelestissimi ad meam cædem vtentur. Hac igitur ratione Petrus gladium attulit, cuius licèt feruentem beneuolentiam, & ardens studium Iesus ipse cognosceret, quodque eo gladio aurem illam abscissurus erat, non tamen prohibuit nè fieret, vt & eius in Magistrum suum ardor aperiretur, & curationis opus ad ingratos illos, qui Deum interficere aggrediebantur, redarguendos patefieret. Quòd autem non ad oppugnandum, aut vlciscendum Dominus Iesus discipulis suis gladiorum possessionem præceperit, sed ad eorum, quæ passurus erat, significationem, licet hoc apertè cognoscere ex Euangelii uerbis, cùm ipse dicit: Mitte gladium tuum in vaginam: quasi diceret: Non enim propterea iussi vos gladios possidere, ut illis ipsis inuasores vlcisceremini. Non est mihi hoc optabile. Nam si deceret, & mihi opem ferre vellem, possem rogare patrem meum, & daret mihi plusquàm duodecim legiones Angelorum. Sed quoniam voluntariè meipsum iis tradidi, propterea & gladiorum possessionem ad ea significanda, quæ passurus sum, uobis indicaui. Si enim permisi paululùm te, Petre, gladio vti, ob eas causas feci, quas pręd ixi, & ut discipulos ad pericula subeunda promptos efficerem. Sed converte gladium in vaginam, quòd mihi fas non est gladiis vti ad imminentes cruciatus auertendos. Nam licèt anteà gladios emendos Dominus pręcepisset, & discipuli se duos habere dixissent, satisque illos esse Magister ipse respondisset, ea re significauit passionis suę tempus propè esse, quasi gladiis utendum esset ad inuasores repellendos.

Mat. 26 *Iohan. 18*

Luc. 22.

Ità igitur gladium Petrus possidens, secùm & in prædicatione afferebat, tum vt sicubì opùs esset, illo vteretur, tum vel maximè, ut ipsum videns, ad magistri admonitionem memoria tenendam reuocaretur, & eo modo tempus illud, quo Iesus Crucem passus est, & ea, quę posteà secuta sunt, secùm cogitaret, inuidiam scilicet, odium, insidias, proditionem, iniustum iudicium, iniustiorem mortis sententiam, Crucem, sepulturam, & reliqua omnia, quæ homicidæ Iudæi facere ausi sunt. Hæc, cùm gladium illum Apostolus videret, contemplabatur: hæc assiduè animo reuoluebat: hæc secùm repetens, meditabatur, gladio ipso memoriam suggerente, & ad prædicationem exequendam illum alacriorem efficiente. Hoc gladio, & ad omne periculum pro Christo subeundum armabatur Apostolus, & ad pericula omnia suscipienda, tum vel maximè ad sacras illas catenas induendas, & iniquorum hominum carcerem habitandum: deniquè ad crucis martyrium subeundum firmior ac promptior effectus est. Quamobrèm hic gladius, vt res quędam preciosa, & omninò ueneranda, Apostolicisque manibus deseruiēs, ac eas tangens, eodem honore & ueneratione, qua & catenæ ipsæ in regali palatio, ubì Apostolo Petro sacrum

Vide anti qui populi deuotionem.

Nota hæc de S. Petri gladio

sacrum templum erectum est, uelut sacratus quidam & cælestis thesaurus, in intimo loco repositus seruatur, vt scimus: qui fidelibus imperatoribus & fidelium virorum multitudini ad sanctitatem proponi solet. Cælestem enim gratiam confert, variarum curationum copiam suppeditat, sui cultores salutariter custodit, seque amplectentes erigit, animas ipsorum eleuans. Quòd si breuis & informis videtur gladius ille, non est propterea despiciendus. Apostolicam enim miraculorum vim & potentiam secùm continet. Nam hunc Apostolus, vt potentis Dei frameam possedit, & vt ancipitem gladium cognouit. Sic & aliæ Apostolicæ vestes atque indumenta, multùm illa quidem vilia sunt atque abiecta: sed si quis eorum decorem & magnificentiam, quæ mente compræhenditur, inspexerit, diuina & cęlesti gratia repleta esse, & Apostolicis miraculis nihilo inferiora inueniet. Sed perindè valet, cùm quis hæc ipsa recordatur, àc si Apostolum inuocet. Ego & carcerem ipsum, in quo Apostolus custoditus est, omni præconio dignum censeo, quippe qui omni veneratione plenus est: dignus enim habitus fuit, qui tantum sanctitatis domicilium intrà se acciperet. Ego & solum illud, in quo decubuit, & vinctus dormiuit, sanctitate decorum existimo, & Apostolica gratia refertum.

Luc. 5. Acto. 19.

Sed dubitat aliquis, num hæc ità sa habeant: neque hæc tanti esse credit, vt gratiam illam, quæ in Apostolo fuit, participarint. Persuadeat huic vmbra ipsa, & semicinctia: quorum illa quidem ex corporis oppositione ad Solis lucem composita, & ab Apostolorum Principis tactu longè distans: hæc autem à Pauli corpore delata, & diuinam ex illo gratiam participantia, pari & miraculorum effectrici potentia repleta sunt: quodque admirabilius est, per secundam participationis consecutionem, & gratiarum translationem, sibi adhærentibus impartita, eandem miraculorum potentiam, & nihilo minorem abundè suppeditant. Considerandum igitur est: Si quibus gratia impertita est, ea talia sunt: qualisnam is est, qui vim illam impertiuit? Ac si participantes res, talium miraculorum gratiam præbent: quantum existimare oportet eum esse, à quo hæc impertita sunt? Maius enim est id, per quod aliquid fit, quàm in quo efficitur: vt causa maior est eo, cuius est causa, cùm superiorem & digniorem gradum contineat.

Obserua has Chrysostomi voces.

Si quis autem mihi daret, vt & sandalia & vestes, quibus ab Angelo se induere iussus est, ipse videre possem, illa certè apertis vlnis exciperem atque amplecterer, & vt cæleste donum in cordis mei penetralibus conderem. Hunc igitur sacratum gladium cum sacris & Apostolicis catenis connectentes, Petrum ipsum mente inspicere nobis videmur: & vtraque tangentes, Apostolum à nobis tangi existimamus, neque vllo modo ambigimus, eò quòd hęc loco ab Apostolo ipso disiuncta sint: sed & hęc, & illum mente formantes, & per fidem ipsam in vnum copulantes, ad eum ipsum, qui per hæc passus est, totum referimus. Hæc amplectentes, illum videre nos credimus: atque illum cogitantes, hæc, quæ illius fuerunt, videre nos arbitramur. Itaque non omninò ipsius gratiarum expertes constituti sumus. Nam etsi in uetere vrbe Roma diuersatur per corporis sepulturam, quam vrbs illa sortita est: non tamen à nobisipsis abesse vult, quòd pertinet ad illius gladium & catenas. Adest enim & apud nos, qui partem hanc vt totum corpus continentes, ab eius coniunctione non separantur: sed cùm vna eademque sit gratia, quæ per eius corpus, catenas, vestes & gladium miracula operatur: nemo dubitauerit, quin præsens sit in singulis, perfectus atque integer, & ijs, qui cum fide accedunt, & hæc amplectuntur, pro diuino eorum desiderio atque ardore mercedem remetiatur. Hic & vnus est, & multis impertitus, non imminuitur: quinetiam totus in se manens, omnem & eandem vim ostendit: & quamuis eorum, quæ passus est, symbolis non in uno, sed in multis locis diuisus sit: idem tamen est, qui in Apostolica Ecclesia prodigia & miracula ingentia perficit. Ità nihil ex iis, quæ in summo illo Apostolo insunt, inane est & actionis expers, nihil gloria & diuinis miraculis vacuum.

Petrus petra Ecclesiæ.

Tu uerò ò Petre, Christi Ecclesiæ petra & firmamentum, summe Apostolorum vertex, qui verus & ardens fuisti Christi discipulus: qui præter cęteros orationis libertate apud eum vsus es, viui Dei filium illum prædicando, cuius manibus regni cęlorum claues tibi traditę sunt, ut quæ à te in terra ligata aut soluta essent, eadem ligarentur & soluerentur in cælis: qui Christum Deum & hominem fuisse clarissima voce prędicasti: qui ex circuncisione, quæ in lege præcipitur, ad prępucium diuinæ fidei cognitionem transtulisti: qui propter Christum omnia dereliquisti, vnum illum pro omnibus diuitiis possidere cupiens, à quo & mortis, & vitæ afferendæ potestatem accepisti: cui Deus cęleste mysterium reuelauit: qui columna quædam es è terra usque ad cælos extensa, eos ducens, qui ad mansiones illas festinant: qui rudis & inscius artificiosam Græcorum orationem expugnasti: qui diuino Spiritu loquens, & verbo tantùm gentes ipsas in ea conuertens, quæ voluisti, acerbam illam crucifixionem sustinuisti, vt nulla in re à Magistri cruciatibus distares: qui catenas has instàr scelerati alicuius hominis pertulisti, & curationum fontem illas reddidisti: tu, quæso, adesto hodiè misertus nostri, & hoc in loco spiritu versare. Adsis huic templo miraculorum promptuario, quod sancta nominis tui appellatione præcipuè honoratur: in quo venerandas catenas tuas, ut thesaurum quendã, reponi voluisti: in quo has ipsas, ut preciosissimas res, seruandas esse iudicasti: vbi catenæ ipsæ propositę, & ab omnibus Christi fidem colentibus inspectę, miraculorum deriuationes non corporeis oculis, sed mente ipsa perceptas, abundè à teipso quærentibus suppeditant. His catenis nostrarum animarum vulnera, quęso, liges. His tumores & inflationes, à delictis illatas, reseces, & diuinis medicamentis eas cures. His, ut scuto bonæ uoluntatis, Christi gregem corones. His barbaros ipsos deuincias, captiuos ducas, & ciuitati te veneranti hostiles illorum exuuias conferas. Omnium maximè pium & fidelissimum Imperatorem nostrum, pro telis militaribus, his catenis armes, munias, custodias, victoriis & trophæis corones, hostibus terribilem, & subiectis benignum atque optabilem facias: vt pace fruentes sub eius regno simus, & ab eo gubernati, tranquillam & quietam vitam ducamus, ueri Dei nostri gloriam celebrãtes, quem tu in omni re gloriosè & magnificè celebrasti: quandoquidem conuenit omnis honor & adoratio æterno Patri, cognato Filio, & eiusdem substantię participi Spiritui sancto, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Mat. 16

Actor. 12

Inuocat S. Petrũ.

SAN-

SANCTI PATRIS NOSTRI IOhannis Chrysostomi Homilia in Sanctos Petrum Apostolum & Eliam Prophetam.

Habetur in Simeone Metaphraste, in quo cùm nullus certus ei assignatus sit dies, nos hoc loco reposuimus.

1. Augusti. Martyrum dies festus.

PAVCI hodierno die nostræ cõcioni præsentes sunt. Quænam causa est, quamobrèm id facere debeatis? Martyrum diem festum & memoriam celebramus, & nemo nobis occurrit? Sed omninò viæ spatiũ segnes illos reddidit: immò uerò non interuallum viæ, sed segnities ipsa eos impediuit. Sicut enim solertem virum, animo & proposito alacrẽ, nulla res detinere potest, ità segnem & remissum hominem omnia possunt impedire. Martyres pro veritate ipsa sanguinem suum effuderunt: & tu ne breuem quidem viam subire potes? Illi pro Christo capita sua exposuerunt: tu verò eiusdem Christi causa neque extra urbem vis egredi? Dominus ipse propter te mortuus est: & tu segnem te ostendis? Martyrum celebratur memoria: tu verò piger es, & iacentem animum habes, quem oporteret hic præsentem esse, & diabolum superatum, martyres verò ipsos superantes videre, nec non Dei gloriam celebratam, Ecclesiamque martyrii corona insignitam?

Festi dies ab omnib. celebrãdi

Sed istorum excusatio talis est: Peccator, inquit, sum, idcircò festo diei occurrere non possum. Maximè, inquam, ob hanc causam, quoniam peccator es, occurrere debes diei festo, vt iustus efficiaris. At si iustus es, occurre, nè à iustitia excidas. Ecquisnam ex hominibus sine peccato est? Propterea sacrificium & ecclesia, propterea preces ac ieiunia: & quoniam multa sunt animę vulnera, propterea medicamenta ipsa inuenta sunt, quæ singulis animæ vulneribus congruẽtem medicinam afferunt. Habes ecclesiam & sacrificium, quod perficitur: habes patrum orationes, habes Spiritus sancti donum, & sanctorum congregationẽ, multaque alia, quæ sunt eiusmodi, quæque possunt te à peccatis ad iustitiam reuocare. Cùm res ità se habeat, tu tamen ad Martyrum preces occurrere noluisti. Dic agè, quam peccati ueniam habere poteris? Nihil mali in uia positum fuerat, & tamen detentus es, quo minùs ad Martyrum concordiam celebrandam conuenires.

Sed dices, vnam aliquam ex ijs, quæ huius vitæ sunt, curam te detinuisse. Maius certè hoc crimen est, cùm ne breuem quidem horam DEO ipsi conferre volueris, vt integram totius diei mercedem reciperes. Peccator, inquis, sum, & non possum facere, quod dicis. Quia peccator es, propterea magis hoc debes. An ignoras eos etiam, qui altari asident, peccatis esse effixos? Carne enim sunt induti, & sanguine atque ossibus compositi. Nos etiam ipsi, in cathedra sedentes, & alios docentes, peccatis quidem complicati sumus. Non propterea tamen de benignitate diuina desperamus, neque duritiem aut inclementiã aliquam DEO ipsi affigimus. Omnes, inquam, homines sumus, ijsdem elementis compositi, neque correptionem recusamus, immensum diuinæ in humanum genus benignitatis pelagus considerantes. Et vobis quidem, si post peccata commissa in ecclesiam ingressi fueritis, non tantum crimen est: sub magistro enim viuitis. Nos verò quanto dignitate præstamus, eo maiori culpæ sumus obnoxii. Aliud enim est, eum peccare qui docetur: aliud, doctorem ipsum delinquere. Non ob id tamen docendi locum recusamus, neque submissionis prętextu ad segnitiem decidimus. & hoc diuina quadam dispensatione factum est, vt sacerdotes etiam ipsi peccatis subiecti sint. Audi, quæso, quomodò res se habeat. Si doctores & sacerdotes ipsi non peccarent, neque vitæ huius affectibus subiecti essent, certè inhumani, & à venia aliis dãda essent abhorrentes. Sed propterea ipsos etiam sacerdotes affectibus subiectos esse DEVS voluit, ut eorum, quæ ipsi patiuntur, sensum habentes, alijs etiam veniam darent. Ità DEVS mundum optimè gubernat, quippè qui & illos ipsos, quorum fidei Ecclesiam & populum commissurus erat, permisit peccato subiici, vt à suorum erratorum conscientia admonerentur in alios esse benigniores. Nam si ipsi non peccassent, nullam peccantibus veniam daturi essent: sed inhumanitate ducti, omnes ab Ecclesię corpore abscidissent.

Petro Apostolo orbis terrarum commissus. Mat. 16.

Quòd autem res ità se habeat, neque temerè aut coniectura ductum me hoc dicere existimetis, agè rebus ipsis consideratis, probemus quod dicimus. Petro apostolo orbis terrarum Ecclesiæ, & populorum multitudines eius fidei committendæ erant, vel potiùs creditæ sunt illis claues regni cælorum. Quid enim ait illi Dominus? Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in ✻ cælo. Erat autem Petrus non mitis, sed admodùm seuerus, & aliquanto durior. Quòd si ad eius naturam illud etiam accessisset, vt nullis peccatis subiiceretur, quæso, quam veniam habituri fuissent, qui ab illo docendi erant? Propterea hoc egit Dei gratia, ut paululùm ab ipso descisceret Petrus, & peccato alicui subijceretur, quò ex his, quæ ipse passus fuerat, disceret humanior esse in alios. Sed uide, cuiusmodi peccato permisit subiici Petrum illum, talem ac tantum virum, Apostolorum verticem, fundamentum immobile, petram stabilem, & quæ frangi non posset, Ecclesiæ principem, portum inexpugnabilem, turrim firmam, & quæ non posset concuti. Hic, inquam, fuit Petrus ille, qui dixit Christo, etiam si oportuerit me mori tecùm, non te negabo. Petrus ille fuit, qui diuina reuelatione doctus, veritatem confessus, ait: Tu es Christus filius Dei uiui. Hic cùm nocte illa, qua seipsum tradidit Christus, staret ad prunas & calefieret, ait illi puella quædam: Et tu cum Iesu Nazareno eras. Tum ipse: Neque scio, neque noui quid dicas. Hem Petre, modò dicebas: Si oportuerit me mori tecùm, non te negabo: & nunc eum negas, & ais: Non noui hominem istum? Nondùm tormenta, nondùm flagella proposita tibi sunt, sed simplex vilis cuiusdam puellæ uerbum audisti, & ad negationem prolapsus es? Negasnè Petre? Nulla tibi tormenta, nulla flagella, nullæ plagę, nullus furor, nulli principes, nulli gladii acuti, nulla iussa, nulla edicta, nulli reges minantes, nullę denique instantis aut mox futuræ mortis minæ tibi obiectę sunt: nondùm carceres, & pręcipitia, & mare, nondùm aliquid tale terrorem tibi attulit, & Dominum negans, ais: Non noui hominem istum?

Mat. 26

Mat. 16. Mat. 26.

Rursus puella cœpit dicere circunstantibus, quia hic ex illis esset: At Petrus: Non noui, inquit, hominem istum. Quisnam est, Petre, qui te negare facit? Non unus, inquam, aliquis ex grauioribus, sed fœmina, eaque ostiaria, abiecta & captiua quædam puella, nullius precii mulier. Talis, inquam, est quæ te interrogat, & tu confestim negas? O rem nouam & admirabilem. Puella momento temporis illius Petri fidem conturbauit. Petrus illa Ecclesię columna ac propugnaculum, puellæ unius non minas, sed unicum uerbum non sustinuit. Locuta est illa.

illa, & ipse statim quassatus est. Verbum puellæ processit, & columna illa concutiebatur. Illa locuta est, & propugnaculum fluctuauit. Quemnam vidisti, Petre, vt Christum negares? Puellam vilem, & ianuæ custodem contemnendam. Hanc vidisti, & Christum negas? Verùm quamuis Petrus negauerit, humani tamen generis amator Deus peccatum illi condonauit. Nouit enim illum, vt hominem, humanum quiddam passum fuisse: cùm ob eam maximè causam, ut dixi, ipsum peccare permisisset, quòd populorum multitudo illi credenda erat, nè seuerus & innocens, à venia proprijs fratribus impartienda esset alienus. Succubuit igitur peccato, vt delictum suum & Domini veniam considerans, condonaret & alijs benignitatis causa, iuxta dispositionem Deo congruentem. Permissus enim est peccare is, cui Ecclesia credenda erat, illa videlicet Ecclesiarum columna, & portus fidei. Petrus orbis terrarum magister, peccare permissus fuit, vt eius indulgētia, humanitatis argumentum alijs proponeretur.

Petrum cur labi permiserit Deus.

Sed quamobrèm hæc a nobis dicta sunt? Quoniã & nos sacerdotes in cathedris sedentes, peccatis colligati sumus. Propterea enim non Angelo, neque Archangelo sacerdotium commissum est, (liberi enim illi sunt à peccandi libidine) nè videlicet eos, qui ex populo peccarent, fulguribus transfigerent: sed homini à Deo cathedra hæc commissa est, qui & ipse libidine & peccatis colligatus est, vt si quem peccantem inuenerit, suorum conscius, in eum, qui peccat, benignus efficiatur. Nam si Angelus sacerdos fuisset, & aliquem adulterium committentem inuenisset, statim eum de medio sustulisset, cùm ipse huic libidini subiectus non sit. Si Angelus potestatem accepisset, peccantes homines non doceret: sed in irã mortiferam concitatus, repentè illos perderet. Itaque ob id homini commissa est Ecclesia, quòd sciat se delinquere, & peccata expertus, ijs, qui peccant, veniam dare possit: nè irascēte illo, Ecclesia inanis fiat.

Sacerdotiũ cur hominibus non Angelis, commissum.

Sed curnam tam minutis orationibus de Petro loquens, ad aliam personam sermonem non transfero? Agè in medium proferamus prophetam illum Eliã, terrestrem Angelum, & cælestem hominem, qui humi quidem ambulabat, & ea quæ in cælis sunt, mente animoque versabat. Erat trium cubitorum staturæ homo, & per sublimem aeris regionem perambulabat, & vsque ad ipsa cæli fastigia protendebatur: ille, inquam, aquarum custos, cuius lingua aquarum fuit thesaurus, & clauis cælorum: ille idiota & philosophus, pauper & diues: pauper, quòd propter Dei charitatem ac studium, relictis terrenis rebus, maiora sibi comparare studuerit: diues, quòd cælestes nubes lingua sua detinuerit. quippe qui durior erat ad condonandum peccatoribus, ità vt Deum orarit, nè daret pluuiam. Viuit (inquit) Dominus, si erit pluuia, nisi per os meum. Quid agis, Elia? Cur sic pronuncias: Viuit Dominus, si erit pluuia, nisi per os meum? Vbinam sunt hæretici, qui dicunt, filium Dei orare? Miser homo & impudens, quid ais? Elias pronunciat, & Dei filius orat? Seruus iubet, & Dominus obsecrat? Neque eum honorem Dei filio tribuis, quem & Eliæ? An non vis parem saltem dignitatem Domino concedere & seruo? Non orat, neque precatur Elias: sed veritatis sermonem proponit, & cælum ipsum claudit. Non orat: sed quidnam facit Elias? Scio, inquit, quòd me audiat Dominus meus: zelo enim impulsus hoc facio.

3. Reg. 17

O rem nouam & admirabilem. Vidisti Dominum serui beneuolentia superatum? Etenim Elias ipse multo zelo impulsus hoc fecit. Videbat enim absurda multa fieri. Videbat vitia ipsa multa cum libertate propagari. Atra siquidem nox orbem terrarum oppresserat: itaque omnes in tenebris illis offendebant. Erat orbis terrarum naufragium, non aquarum, sed intemperantię. Propulsata enim temperantia, incontinentia ipsa dominabatur. Virtus expellebatur, & vitia, tanquàm res aliqua legitima, colebantur. Colles, montes, saltus & viæ, atque aer tenebris contegebatur. Itaque obfuscato Sole, cælum erat caliginosum. Omnis natura propter idolorum culturam coinquinabatur. Ergò tanquàm in nocte aliqua omnes ambulabant, rebus creatis, non tanquam creatis, animum adhibentes. Videbant lapidem, & tanquàm Deum adorabant. Videbant ligna, & illa similiter colebant. Altissima igitur nox illos oppressos tenebat, cùm creatorem despicerent, & res creatas venerarentur. In tam multis tenebris solus Elias virtutis lucernam tenens, & tanquàm in quodam montis vertice, in sapientiæ fastigio sedens virtutis quidem facem præferebat, sed splendorem præferens, nihil tamen eos iuuabat, eò quòd illorum mens tenebris oppressa erat, & idololatriæ sceleribus detinebatur. Excandescebat igitur Elias, animo dissecabatur, lamentabatur, & multis verbis illos ab erroribus reuocabat: sed nemo tamē eum loquentem audiebat. Precabatur, sed nemo illi obtemperabat. Zelo igitur commotus, illos erudire voluit, vt fame ipsa tabefacti, preces suas tandèm ad creatorem transferret, ac fames pietatis materies illis fieret. Nihil, inquit, aliud hoïes istos erudire poterit, nisi fames: vt vel sic angustijs vndiq; coarctati, ad omnium creatorem Deum reuertantur.

Naufragiũ intemperantiæ Eliæ ætate.

Zel⁹ Eliæ.

Quid igitur Elias? Viuit Dominus, si erit pluuia, nisi per os meum. Prolata fuit vox hæc, & statim aer mutatus est. Cælum æreum factum fuit, non naturam mutans, sed facultatem suam refrenans. Statim elementa, tanquàm in aliam quandam figuram conuersa sunt. Prophetæ oratio, tanquàm flamma quædam, ad terræ viscera demissa est, & omnia statim exarescebant, omnia vastabantur, omnia destruebantur: statimque videre licebat herbas ipsas arefactas, itèm arbores ac plantas, tam fructum ferentes, quàm quæ fructum non ferunt: tam quæ in campis, quàm quæ apud mare consitæ erant, omnia simul arefacta, omnemque ætatem iamiàm destruendam, puerorum lamentationem, matrum eiulatum, & desperationem multam. Vna fuit Prophetæ oratio: sed vide, quàm multa effecerit. Omnes igitur feræ moriebantur, iumenta, pueri, viri, animalia, volucres omnes, deniquè orbis terrarum erat naufragium, & calamitas ipsa totam terram occuparat. Nemo seruabatur, sed vniuersi propter aquarum penuriam moriebantur: arescebant plantæ, arbores, fontes, fluuij, stagna & paludes, omnia deniquè perire videbantur, & vniuersale quoddam naufragium vniuersam terram detinebat: cælumque ipsum siccitate claudebatur. Itaque * detentum erat, & naturam omnem mutauerat. Omnia igitur moriebantur, & ira pœnaque à Deo missa perdebantur vniuersa: sed nihil tamen Elias hæc ipsa curabat: nam præ zelo tanquàm ebrius, efferuescebat contra eos qui Deum non quærebant. Ergò & immatura ætas extinguebatur. Quid agis, Elia? Esto, iuuenes peccarunt: cur infantes castigantur? Esto, homines deliquerunt: cur iumenta ipsa vnà cum illis moriuntur? Tantane immanitate indutus es, vt homines nihil cures? Non habes vxorem, non infantes: ob id pereuntes homines tibi curæ nō sunt? Quid igitur Deus ad Eliam? Vade inquit, ad fluuium Corazijn, & præcipiam coruo, vt te nutriat illic.

Mira ei⁹ apud Deum potestas.

3. Reg. 17

Libenter hoc loco quæsiuerim ab homine Iudæo,

ut ostenderem ipsi, quemadmodùm lex ea, quæ legis sunt, euertat, & ipsa secum pugnet, firmitatem nõ habens; quippè quæ non erat veritas, sed vmbra; nam in lege ipsa continebatur vmbra. hæc autem nostra lex sine dubio continet veritatem; res illæ figuram, nostræ facta exprimunt. Elias iste, quem veneraris, quẽ venturum expectas, quem multa oratione celebras, quem Propheram appellas: ille, inquam, Elias quomodo à coruo nutriebatur? Coruus in lege impurum animal habetur. coruum, inquam, lex ipsa præcepit impurum esse animal: quomodò igitur ab impura volucre nutriebatur? Nam si lex ipsa coruum impurum esse dicit, omninò qui à coruo nutriebatur, eum quoquè impurum fuisse oportet. Sed caue hoc dicas: caue, inquam, hoc sentias, cùm diuinus Elias à coruo nutritus fuerit: nihil em̃ ex ijs, quę à Deo creata sunt, impurum esse existimo. Interuallo autem temporis factum est, vt fluuius ille exaresceret. Eliam igitur Deus illinc excitans: Surge, inquit, vade in Sarepta Sidoniorum, & præcipiam mulieri viduæ, vt te nutriat illic. Hoc autem qua dispensatione Deus effecerit, velim audias: quoniam videlicet, nesciebat Elias, quo modo apud alias nationes res se haberet. Cùm enim in vno certo loco sederet, neque orbis terrarum calamitatem videre posset, quomodò omnia arefacta essent, paludes, fontes, fluuij, plantæ, arbores, fructus tam maturi, quàm immaturi: tam quæ ferunt, quam quæ nullos ferunt fructus: tam quæ apud fontes, quàm quæ apud paludes aquarum: cùm, inquàm, hæc ignoraret, & volucrum aliarumque rerum omnium interitum, puerorum mortem, & matrum vlulatus, tantam denique orbis terrarum calamitatem nesciret, excitans illum Deus, fecit, vt multam terram peragraret, illinc ad Sidonem vsque proficiscens, vt cùm vidisset Elias, quo pacto res se haberent, rogaret deinceps Dominum suum, vt pluuiam dare vellet.

Leui. 11. *Deut.* 14

3. Reg. 17

Cur Elias missus ad viduam.

Excitauit igitur illum ob hanc rationem ad iter tã longum aggrediendum, non quòd posset eum illic nutrire, sed vt Elię oculis calamitatem illam subijceret, qua ad pluuiam ab ipso rogandam alliceretur. Poterat quidem Deus sine Elia hoc facere: sed nolebat tamen proprium famulum contemnere, nè malorũ conciliatorem Eliam, bonorum autem Deum fuisse diceres. Itaque serui sui obsecrationem expectabat. Sed neque sic ille ad misericordiam flectebatur: quin immò duritia quadam vsus, neque cuiusquam rationem habens, viam illam ingressus est. Zelo enim (vt prædixi) ebrius erat. Cur, Elia, tanta inhumanitate indutus es? Expecta paulisper, & redargueris etiam ipse peccato esse obnoxius. Propter eorum peccata, qui terram habitant, squalorem a Deo ipso impetrasti, cælum clausisti, terræ frenum imposuisti, & naturæ cursum retinuisti: neque pro his, quæ fiunt, Deum orare vis? Non multò posteà & ipse peccato subiectus esse redarguèris, benignitatemque ac veniam à Domino impetrabis: vt tu quoquè in conseruos tuos mitem atque humanum te ostendas.

Cur non Angeli, sed hoĩes facti sacerdotes.

Sed quamobrèm hodierno die harum rerum narrationem exponendam suscepi? Vt scilicet vobis ostẽderem, propterea non vnum aliquem ex Angelorum numero in terris sacerdotem præfectũ fuisse, sed hominem ex homine genitum; nè si peccatorum omninò esset expers, peccantes homines sine misericordia puniret. Sed propterea homo creatus est sacerdos, vt ex proprijs affectibus disceret humanæ naturæ consortibus veniam largiri. Itaque in medium protuli magnos illos viros, quibus cùm populos multos crediturus esset Deus, eos peccato subijci permisit: sed posteà peccatum illis condonauit, vt ex ijs, quibus ipsi eruditi essent, benigni fierent. Primò Petrum tantum illum Apostolum adduxi, qui cùm peccare permissus fuisset, diuina benignitate adiutus, pœnitentia peccatum deleuit. Deindè venimus ad Eliam, cuius erratum iamiàm exponemus, vt & impetratam veniam ostendamus: quoniam volebat quidem Deus Eliam benignitate vti, sed ille nolebat. Volebat Deus pluuiam dare, sed petitionem à seruo requirebat.

Cùm igitur totum iter perfecisset Elias, venit in Sareptha Sidoniorum, & vidit mulierem viduam ligna colligentem. Quid expectas amplius, Elia? Cur accurris ad viduam? Vidisti paupertatis exordia. Nè interroges quanta sit eius tenuitas, nihil quæras de his, quæ intrà domum sunt, cùm paupertatis ingressum iam videris. Quid est, quod in eius domum introire velis? Vidisti ligna colligentem, & ab ea nutriri postulas? Sed habebat ille, tanquàm pignus quoddam, Domini sermonem. Abijt igitur illuc, vt cum vidua loqueretur. Sed quidnam ait? Da mihi, inquit, paululum aquæ, vt bibam. Animaduerte sapientiam Eliæ, quemadmodùm non statim ad maius aliquid petendum venit, sed ad id, quod erat vilius. Non dixit, Da mihi panem: sed, Da mihi aquam. Prius aquam petijt, coniectura colligens, quòd si aquæ facultatem habuerit, possit & panis facultatem habere. Da mihi, inquit, paululum aquæ. Abijt vidua, aquam tulit: quam cùm ille bibisset, animum auxit, & ait: Sume mihi & buccellam panis, vt comedam. Cui respondit vidua: Viuit Dominus, si est mihi panis cineritius, nisi pugillus farinæ hydria, & paululum olei in lecytho: quæ cùm confecero, comedam ego & filij mei, & moriemur. Quid ad hæc Elias? Vade, inquit, & fac mihi subcineritium panem seorsum, & comedam: & posteà facies liberis tuis, & comedent.

3. Reg. 17

Quid ais, Elia? Esto, panem petis: cur seorsum & primum tibi dari vis? An non gratias acturus esses, si vnà cum filijs viduæ comederes? Tu vis panem comedere, & eius filios fame necari? Scio, inquit Elias, quàm copiosa sit Domini mei liberalitas. Hæc ille. Vidua verò, non eius sermone obstupuit, neque tale quippiam absurdum cogitauit, aut dixit: Tu es, qui famẽ hanc intulisti, & ex reliquijs huius famis à me nutriri postulas? Non dixit, Nam magnam orbis terrarum partem prætergressus, ad me venisti, vt liberos meos fame corrumperes, ipse author famis existens? Nihil tale dixit, sed Abraham illum imitata, ingressa est domum, & fecit sicut à Propheta dictum fuerat. Quinimmò licebat videre viduã illam magis quàm Abraham hospitalitatis amantem. Ille enim cùm esset locuples, Angelos hospitio accepit: at hæc post famem mortem expectans, Prophetam accepit. Itaque videre licuit naturam contemptam, & hospitalitatem honoratam: Licebat videre eius uiscera proiecta, & prophetam susceptum, cùm integram filiorum multitudinem mandauit. Quantùm enim fuit in viduæ proposito, omnes eius filij mortui sunt. Sed Dei benignitate factum est, vt viuerent & incolumes essent.

Gen. 18. *Vidua Sareptana insignis hospitalitas.*

Nescio certè, quibus verbis huius viduæ laudes cõpræhendam, quemadmodùm seipsam & filios contẽpserit, & hospitalitatis studium secuta fuerit: queadmodùm eius natura non tabuerit, & viscera nõ dissoluta sint, cum videret integram filiorum multitudinem iamiàm fame perituram. Sed illa animum gerẽs oĩbus his rebus superiorem, accepit Prophetã hospitio. Cùm verò Propheta ipse panem accepisset & comedisset, deinceps mercedẽ retribuit. Hospitalitatis semẽtẽ vidua sparsit, & statim florentẽ atq; copiosam hospitalitatis messẽ collegit. Quid, n. Elias ait viduę? Viuit

Eius viduæ encomium.

3.Reg.17 Viuit Dominus: hydria farinæ non deficiet, & lecythus olei nō imminuetur. Facta est viduæ dextera torcular, & sinistra facta est area, & manipuli fructum in ipsa necessitate reddentes, ac propter Prophetæ dicta viduam illam nutrientes. Torcular & area affecta est domus viduæ. Non imber, non pluuia, non ver, non autumnus, non æstas, non æstus, non ventorum vis, non temporum mutationes, sed verbum vnum ex illius Prophetæ sententia prolatum, abundātem rerum copiam viduæ suppeditauit.

3.Reg.18 Post hæc (vt orationem concidam) abijt illinc ad regem Achab. Dicam iā nunc eius rectè facta, vt cùm peccantem videris, discas ex Dei gratia bona omnia proficisci. Sed quidnam Eliæ dixit Achab? Tu inquit, es, qui peruertis Israelem? Cui Elias respondit: Non ego id facio, sed tu, & domus patris tui. Vidisti liberam Prophetæ orationem, quemadmodùm Regem *4.Reg.1.* ipsum redarguit? Post hæc cùm sederet in monte, venit ad ipsum quinquagenarius, & ait: Homo Dei, descende: quia rex te vocat. Cui Elias: Si homo Dei, inquit, sum ego, descendat ignis de cælo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Deindè venit alius quinquagenarius, & ait: Homo Dei, descende, quia rex te opus habet. Si homo Dei sum ego, inquit Elias, descendat ignis de cælo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Ad hæc venit ad orationis conuentionem: cum-*3.Reg.18* que sacerdotes illos infames Baal prouocasset: Oremus, inquit: & addidit: Facite vos seorsum altare, & eligite duos boues, & imponite ligna super vnum bouem, & ignem non imponite: & ego idem faciam. Posteà inuocate nomen deorum vestrorum, & ego nomen Dei mei: & qui Deus exaudierit ignem mittendo, hic erit verus Deus. Fecerunt sacerdotes infames altare, & cœperunt inuocare Baal, dicentes: Exaudi nos, Baal, exaudi nos. Cùm verò, multo clamore edito, nemo esset qui exaudiret, (non enim erat vox, neque auditio) expectabat Elias, patientiam retinens, donec illi orarent. Cùm autem vidisset multam esse illorum moram, & intensos clamores, neque quenquam exaudire, irridens illos: Clamate, inquit, quàm maximè potestis: nam fortè dormit Deus vester. Post hæc cùm iam meridies esset, & tempus processisset: Concedite, inquit Elias, vt faciam holocaustum meum: cumque fecisset altare, & imposuisset ligna, dixit: Afferte aquam circa altare: Afferte, inquit, bis tantum, & tèr tantum. Fecerūt hoc ministri.

Erroris qs mos sit. Velim consideres, quarè ab Elia hoc factum sit. quoniam erroris mos est, veritati propria vitia obijcere, id quod faciunt meretrices: anticipant enim ipsæ, & ingenuas fœminas meretrices vocant, vt non habeant illæ, quid conuicij obijciant. Propterea etiā in hac re sapienter se gessit Elias. Attende, quæso, *Fraꝰ idololatrarū* quod dicturus sum. vidi enim ipse, quod dicam. In idolorum altaribus foramina quædam sunt ex inferiore altaris parte, & fouea quædam obscura: descendunt autem erroris artifices in foueam illam, & ex foraminibus, quæ diximus, ignem sufflant ad sacrificium conficiendum, ità vt multi decepti, cælestem esse ignem illum existiment. Nè igitur & Elias in suspicionem veniret, quòd & ipse aliquid tale machinatus esset, aquam effudit, vt aqua illa nulla esse infra altare foramina ostenderet. Vbi enim foramen aqua inuenerit, illic aqua non consistit, sed per foramina ipsa defluat necesse est. Impleuit igitur altare, & his verbis Deum orauit: Exaudi me, Domine, hodiè in igne. Exaudisti me in aqua, exaudi me & in igne. Vidisti elemētorum aurigam & gubernatorem Eliam? Et eccè, inquit, cùm ipse inuocasset, celeriter ignis descendit de cælo, & consumpsit sacrificium, & lapides, & aquam deleuit ignis. Tunc ille: Compræhendite, inquit, sacerdotes istos infames, & nemo seruetur ex ipsis. Compræhenderunt, & interfecerunt ipsos, quadringentos scilicet & quinquaginta sacerdotes Baal, & quadringentos sacerdotes sublimium montium.

Audiuit Iezabel vxor Regis Achab, quæ facta fuerant, & misit ad Eliam, dicens: Hæc faciant mihi dij, *3.Reg.19* & hæc addant, nisi cràs ponam animam tuam, vt animam vnius ipsorum. Cùm hęc audiuisset Elias, aufugit. Vbinam, quæso, est Elias ille talis tantusque vir? Propositum enim mihi est ostendere, quòd peccato succubuerit. Hoc autem dico, non accusans virum illum iustum, sed salutis materiam tibi prouocans: vt cùm sanctos quoquè peccantes videris, & de sua salute non desperantes, sed diuinæ benignitatis compotes factos, tu etiam si peccaueris, salutem valdè speres. Cùm igitur dixisset Iezabel: Hæc faciant mihi dij, & hæc addant, nisi cràs ponam animam tuam, vt animam vnius ex ipsis: audiuit Elias, & fugit itinere dierum quadraginta. Pròh facinus. Quāta fuit hęc timiditas? Mulieris vnius audiuit verbum, & aufugit *Sentit peccasse Eliā, dū fugit Iezabelis minas.* quadraginta dierum itinere: idque fecit non post vnum, aut alterum, aut tertiū diem: sed cùm primùm mulieris sermo ad se perlatus est: ac prę metu nesciēs quid ageret, tantam fugam corripuit. Quid hoc est, Elia? Tunè ille es, qui cælum clausisti, pluuiam refrenasti, aeri iussisti, & ignem ex alto euocasti, sacerdotes interfecisti, & Regi Achab dixisti: Tu es, qui peruertis Israelem, & domus patris tui: item illud: Viuit Dominus, si erit pluuia, nisi per os meum: qui deniq; domum viduæ copiosam quandam aream & manipulos effecisti, & eius filium mortuum suscitasti? Talis, inquam, tantusque vir, mulieris verbo audito, aufugisti, & mulier vna captiuum te ducit?

Duo illa propugnacula & arces, à duabus mulieribus sunt redargutæ. Petrus puellam extimuit, & Elias Iezabel formidans, in simile incidit peccatum, & fugit itinere dierum quadraginta. Vbinam est ille feruor tuus, Elia, cùm dicebas: Viuit Dominus, si erit pluuia, nisi per os meum: cùm Achab Regem redarguebas, & ignem è cælo euocans, tot & tanta fecisti? En ut mulieris vnius sermonem non sustinuisti. Vbinam est illa tua constantia, cùm Dominum rogare noluisti, vt pluuiam daret terræ? Manifestis enim quibusdam demonstrationibus te prouocabat, quasi illud diceret: Pete à me, Elia, vt terræ dem aquas. Poterat ille quidem id facere sine te: sed nolebat tamē, vt quemadmodùm mala per te inuecta fuerant, ità & bona per te conciliarentur. Tu quidem facinus commisisti crudelitatis plenum: at Deus calamitatem tantam misertus est, quoniam ipse omnium rerum creator & opifex est. Cumque omnium esset curator, volebat ille quidem inhumaniatem tuam lenire, tu verò in illa permanebas. Dicebat ille: Noui ego præsentem calamitatem, noui matrum eiulatus, & puerorum vlulatus: video terræ illius, quam ipse feci, speciem immutatam: itaque volo, benignè cum illa agere: sed nolo tamen te contemnere, & sine tuo consensu pluuiam emittere, nè malorum causa tu sis, & bonorum expers existas. Honoris igitur tui gratia id facio. O summam Domini nostri benignitatem. Hæc quidem Deus faciebat: sed Elias tamen multùm arrogantiæ habebat, quasi ipse peccare non posset. Nunc autem & illum peccato succubuisse ostēdimus, cùm hoc Deus permiserit, ac prouiderit: vt quarū rerum indulgētiam ipse impetrauit, eā & in alios exerceret. Fugit, inquit, Elias itinere dierum quadraginta. Cùm vellet Deus declarare, miracula illa, quę ostēsa fuerāt, nō ab Elia, sed à sua ipsius potētia facta esse, vide quid faciat. Quo tēpore Deus ipse operabatur,

reges,principes & populi Eliæ succumbebant. Cùm verò Deus abscessisset, etiam mulier vna Prophetę illi terribilis visa est. Abscessit Deus, & natura humana redarguta fuit.

3. Reg. 19. Sed nihilominùs tamē cū fugisset Elias diebus quadraginta,& dormiret in loco quodam,venit ad eum Deus,Dominus ad seruū,suam in humanū genus charitatē,vti creator,exercens. Sed quidnam ait? Sciebat ille quidē,quamobrēm Elias illuc venerat: interrogauit tamen illū his verbis: Quid tu hic Elias, quid, inquā,hic agis? Hæc dicens,fugā illius innuebat, quasi diceret: Cur aufugisti? Vbi nam est illa tua in loquendo libertas? vt discas viribus tuis non confidere. Respondet Elias,alia in mente habens,& alia dicens: Domine,Prophetas tuos interfecerunt,altaria tua suffoderunt,& ego relictus sum solus,& quærunt animam meam,vt auferant eā. Quid ad hæc Deus? Statim illū redarguens: Non propterea,inquit,fugisti,Elia: nō enim tu solus es Baal non adorans. Subiungit autē eū redarguens: Reliqui mihi ipsi septem millia virorum, qui non curauerunt genu ante Baal. Redarguit igitur illum,quòd non ob eam causam fugisset, sed propter mulieris timorem.

Sic mulier vna talē tantumq; Prophetā Eliā fugitiuum effecit,vt discas,cùm aliquid admirabile feceris illud non tibi,sed Dei potentiæ tribuendū esse. Vidisti quemadmodùm,discedente gratia diuina, redarguta est natura humana? Fugit enim Elias itinere dierum quadraginta. O timorē nimiū, ò formidinis vehementiam. Non vno,aut altero,aut tertio,sed quadraginta diebus aufugit, & ad regionem omninò desertam se contulit,non nutrimentū, non cibū aliquē secùm ferens,nam tanq̄ ebrius præ metu, cætera nihil curabat: sed desertas tātùm regiones sequebatur. Quemadmodùm enim vetus zephyrus, cùm vehemēter flat in velum aliquod, nauigium ipsum cū impetu trāsmittit: ità mulieris oratio ī Prophetā irruēs, multo cū impetu ad solitudinem desertam eū compulit.

Vbi nunc est,Elia, tua illa in loquendo libertas? Vbi nam os illud terribile? Vbi lingua, imbriū atque ignis gubernatrix,& quæ elemētis imperabat, modò cælū clau lens,nè pluuiā dimitteret: modò ignē ad sacrificiū aduocās? Sed,vt suprà dixi, hæc faciebat Elias,Dei gratia operante: & quocirca & à Deo postmodū redarguitur. Vides quēadmodùm in peccatū, exiguum illud quidē,permissus est incidere Elias,vt integram benignitatis formam se indueret? Deincèps enim eruditus est,vt benignus esset, quemadmodū & eius Dominus: & quam indulgentiam in se fuerat expertus,eandē & in alios ostenderet. Vidistis quēadmodū Deus permiserit in peccatum,quāuis exiguū, incidere colūnas illas,propugnacula & turres: nè si omninò fuissent isti a peccatis liberi, oēs ab ecclesia exciderent,neq; cùm viderent aliquē peccantem, immites & inhumani essent: seu suorū etiam peccatorū memores, quam illi à Domino benignitatem impetrarunt,eam & ipsi libenter alijs impartirent.

Exiguū fuit Eliæ peccatū: & ità interpretanda sunt,q̄ superiùs videntur durius dici.

Hæc diximus, non ut iustos illos viros repræhendamus,sed vt salutis viam vobis præparemus, vtque cùm peccaueritis,de vestra salute non desperetis, viros ipsos memoria repetentes: qui cùm deliquissent, per pęnitentiam honorem non aliqua ex parte imminutum,sed integrum,qualem antea possidebant, recuperarunt. Diximus primùm,quantæ fuerint illorū virtutes, & deindè protulimus peccata illa tenuia,in quæ lapsi sunt. Ergò & tu quamuis peccator sis,ab ecclesia abesse noli. Quamuis etiam iustus sis, noli abesse,vt scripturarū cognitione aures tuæ personent, & iustus permaneas,memoria repetens, quæ pertinent ad regnum cælorum,& bona illa,quæ præparauit Deus diligentibus se: quoniam gloria Patri,Filio & sancto, bono & vitæ datori Spiritui in secula seculorum,Amen.

MARTYRIVM SANCTARVM mulierū, Sophię & eius filiarum, Fidei, Spei & Charitatis, authore Simeone Metaphraste.

1. AVGV. Adriani Imperatoris superstitio.

POSTQVAM fuisset salutaris prędicatio vbique annūciata,& omnia esset repleta cognitione Domini, veluti quædā sceleris reliquiæ Adrianus Romanorū administrans Imperium: in falsos deos,qui nominantur, ostendebat plurimā,si vllus alius,superstitionem,alios quidem alliciens blanditijs, alios aūt etiam minis territans. Illo aūt tempore mulier quædā pia & religiosa,nomine Sophia,clara genere, Itala natione,cùm esset viduata marito, cum tribus filiabus solis vitā agitabat. Ea cùm simul cū virginib⁹, quæ erant valdè honestæ, & elegantes animo & corpore,Romæ versata esset,non fuit errore seducta, neque ad impij Imperatoris declinauit religionem,factis ipsis pulchrè suam ostendens appellationē, quæ nomen verè sumpsisset à superna sapientia, & diceretur Sophia. Quæ est enim desupèr sapientia,inquit diuinus Iacobus,primū quidē pudica est, deindè pacifica,modesta,obediēs, plena misericordia & fructibus bonis. Eo enim, quòd virtutis fructus apud eam agnoscebatur,adaptauit filiabus suis appellationes. & illæ rursus eas in se ostendebant esse veras: neq; habebant aliquid rami,qđ discreparet aut esset alienū à radice.

Iacob. 3.

Cùm autem celebraretur apud oēs & illarum prudentia & virtus,& in Christum religio, non ferēs pater inuidiæ,per inuidos oculos cuiusdā Antiochi,cuius fidei commissa fuerat Præfectura Vrbis, significat Imperatori earum pietatē,& eas defert lingua dolosa impius & verbis odij. Protinus ergò ille ira percitus inconsiderata,eos, quos solent vocare apparitores,mittit ad eas adducendas. Illæ autem cum didicissent causam eorum aduentus, cumq; corporibus essent inseparabiles, magis etiā coniungerentur spiritu,nihil ostendentes filiæ,quod non cū matre conueniret: vt quæ inueniebantur inter se fraternè consentire,& erant veluti corona sibi æqualis,quæ per ipsas & matrem complebatur,alacriter iuerunt. Postquam autem sederunt pro tribunali Præfecti Vrbis,cùm ipsæ eum,qui dixit,non esse timendos eos, qui occidūt corpus,& pollicitus est à se dandam esse sapientiam, Dominū inuocassent, & se Crucis figura munijssent, omni timore deposito, steterunt cum forti & generoso animo. Iudex autem, coniectis in eas oculis, cùm vultum vidisset liberalem, mentemq́ne magnā & præclaram, cui ferebat testimonium oculorum & habitus modestia,mittens fungi munere Iudicis,conuersus est ad admirationem.

Antiochi præfectus accusat Sophiā et filias.

Sistuntur corā tribunali. Matth. 10 Luc. 21. Nota de crucis figura.

Cùm autem matrem propè curasset sistendam & illas semouisset: Non parua sunt, inquit, ò mulier, quæ aduersus te deferuntur. Siquidem nō parua res est morum à parentibus traditorum & religionis negatio. Cur ergò Romanorum regionem impleuisti tumultu & dissensione, omninò non esse deos, sed eos esse solum nomina, quæ rebus ipsis careant, asserens? Dic ergò quamprimùm patriam, genus, nomē & religionem. Illa autem: Primùm quidē,inquit,mihi est præcipuum nomen, ex Christo appellari: Sophia autem, est mihi impositum nomen à parētibus.

Præclarū Sophiæ responsum.

Ge-

Genus duco ex ijs, qui primos magistratus gesserunt in Italia, in qua etiam sum nata. Inter oĩa verò, vt à me dictũ est, glorior inuocatione mei Christi & Domini, cui fui oblata cõtinuò ab ortu, & cui obtuli fructũ mei vteri: propter quẽ etiam venimus in hãc Romanorum ciuitatẽ, ut cùm rectam fidẽ vsque ad mortem conseruauerimus, pulchrũ viaticum afferentes, pro Christo susceptam decertationem, & transeũtes à morte in vitam, hæredes simus bonorum, quæ sunt illic promissa.

Horum verborũ libertatẽ, & cum libertate sapientiam admiratus est impius. Vt qui autem iam primo facto periculo esset superatus, tunc quidẽ distulit virginũ interrogationẽ: apud quãdam aũt mulierem ordinis senatorij, nomine Palladiã, iubet eas cũ matre seruari, imperãs, vt eas tertio die produceret ad examinationẽ. Illæ aũt ocio, quod eis datũ fuerat, rectè vtentes, animũ adhibebãt matri, quæ eis suadebat ea, quibus erat opus. Dicebat enim eis: Ego quidẽ, ò dilectæ filiæ, cùm vos secundùm carnem genuissem, omni doctrina & sacris literis erudij. Quoniã autem tẽpus vos vocat ad certamen, meorũ verborũ fructus qualis sit, in vobis appareat: & diù à vobis meditatam virtutem, quæ vobis breui est inferenda, non vincat iniuria: neque erroris imbecillitas re qualibet fortiorem superet veritatem. Mihi est suspecta ætas vestra iuuenilis & tenera: sed non extimescat periculũ. Vobis enim opem feret inuictum Christi auxilium. Date ergò meæ senectuti, date, vt vestris certaminibus iuueniliter exultem, firmam & stabilem seruantes vsque ad finem Christi confessionem: qui & manu coronabit immortali, & quæ non possunt marcescere, vobis præbebit coronas, post quas in secula choros simul ducetis, & fruemini delicijs, in quas non cadit interitus: & consequemini diuitias, quæ non possunt surripi: & quæ nunq̃ desinit, voluptate potiemini. Est ergò prudentiũ, paruis permutare maxima, instabilibus permanentia, fluentibus ea, quæ non exinaniunt. Est enim omnium negociorum hoc longè præstantissimum, pauco sanguine emere regnum cælorum. Et hæc quidem Sophia.

Sophia cõfirmat filias suas.

Matri aũt congruentes filiæ: Tu quidẽ, inquiunt, ò veneranda mater, nos maternis precibus prosequere, eas nobis præbens bonũ tutamen: Dominus autẽ, qui dixit: Nè soliciti sitis, quo aut quid respondeatis, qñ ducemini ad reges & præsides: is omninò, vt qui sit verax, non mentietur: vt qui sit aũt potens, promissum implebit, præbens nobis sapientiã, per quã poterimus verè stultam sapientiã & quæ exinanitur, vincere, & aduersus impietatem apertè trophæum erigere. Cùm tres ergò præstituti dies iã præterijssent, ducuntur sanctæ ad interrogationẽ. Deindè Iudex cùm esset callidus, & considerasset quidnã tenerarũ adolescentularũ animũ maximè remittere & emollire posset, eas multis aggressus blanditijs: &, Cùm uideã, inquit, ò puellæ, vestrã pulchritudinẽ, & quæ ex hac forma effluit, voluptatem, non existimo vos ex humana processisse natura, sed è diuiniore aliqua esse editas, ad eorũ, qui vos cernunt, admirationẽ. Et ideò in uos paternã ostendens beneuolentiã, rogo vos, charissimæ, nè amanti patri velitis omninò esse inobedĩetes: sed primũ quidẽ cogitate, qua sit ętate mater vestra, cuius necesse est flagelletur senectus, si vos nõ parueritis. Deindè animo versate vestrã tenerã ętatẽ, florẽ pulchritudinis & speciem, quæ non põt verbis exprimi: quam quantùm admiror, tantũ puniã etiam inuitus, si vos non parendo molestiam afferentes, me ad irã prouocaueritis. Et tunc, proh dolor, malè peribitis, quãdo vos maximè oporteret gaudere, felices esse, diuitijs & gloria, & imperatoria frui beneuolentia, ipsisq; temporis & ætatis vos explere delicijs. Sed hæc quidem iudex.

Mat. 10.

Blãditur puellis versipellis iudex.

Miscet minas.

Dixerunt aũt virgines, Sophiæ germina: Nos neq; promissa, quæ tu dixisti, cupimus: neq; minas, nec tormẽta curamus. Amamus.n. bona, in quæ non cadit interitus, & sponsum, qui non perit, humana oĩa contẽnentes. Quòd aũt minaris matrẽ te esse flagris cæsurũ tanq̃ hoc modo nos territurus propter naturalẽ inter nos inuicẽ consensionẽ, nescis te nobis & illi annũciare bonorũ perfectionẽ. Quid.n. Christianis põt esse iucundius, q̃ pati pro Christo? Etiamsi nõ haberemus tales, quæ ĩperãtur, remunerationes, quã nõ gloriæ præstantiã superat, pati pro eo, qui nos formauit? Quandò aũt nobis ẽt paratũ est regnũ cælorũ, & diuitiæ, in quas nõ cadit interitus, & perceptio bonorum æternorũ, conari nos traducere a nostra sẽtẽtia pro missione bonorũ, quæ sunt ad tẽpus, est aperta insania. Nè fallaris ergò Iudex. Neq; eñ assentãs trahes, neq; puniens nos cõuertes: sed tũc maiorẽ afferes molestiã, si parcens huic, quã tu magnificas, iuuentuti & pulchritudini, non iis graues illaturus cruciatus. Nos enim damno afficies maiorũ bonorũ remunerationis. Postq̃ audiuit Iudex hanc firmã & constantẽ defensionem, statuit eas separare à se inuicèm, & singulatim eas adducere ad examinationẽ: vt sic quoq; eas maiore afficeret molestia, & eis vteretur imbecillioribus. Cùm aũt interrogasset de ætate & nominibus vniuscuiusq;, & à matre accepisset, vnã quidem vocari Fidem, & iã agere annũ duodecimũ: alterã aũt duobus annis esse priore minorẽ, quæ vocatur Spes: tertiam autem nominari quidem Charitatẽ, vno autem anno esse secunda minorem: primam iussit primùm produci: &, Sacrifica, dixit, Dianæ, ò adolescentula: Non hoc tibi nouum imperamus, sed quod à nobis quoquè fit iandiù.

Cõstantia virginũ.

Præclara vox.

Illa aũt tanq̃ eo ipso vellet ostẽdere, eos frustrà ipsas separasse, volentes ex tribus contextam communiere catenã, vt qui ignorarent esse ei ex alto audaciã & doctrinam, quonam scilicet modo oporteat respondere: O vestram, dicebat, quæ in profundũ vsque penetrat, cęcitatem, qui tã miserè cęcutientes, alijs ẽt vultis esse viæ duces: & cogere vultis, vt ꝓcedamus vobiscum ad eandẽ viã interitus. Quisnã autẽ homo, si sapiat, ꝑsuadebitur à vero quidẽ Deo recedere, cuius manuum opera sunt cæli & terra, & omnia, quæ sunt in eis: ad opera autem manuum hominum, tanquàm ad deos, accedere, & ijs, quæ sunt mentis expertia, & surda, eliget cultum offerre? Fuerit hoc summus stupor, & tam eorum, qui iubent, quàm qui parent, amentia. Fac ergò quod vis, & ijs, quibus vis, nos trade malis. Melius est enim prius pati omnia, dum sapimus, quàm persuaderi, vt talia faciamus. Quæ dicta fuerant, replent ira Iudicem: & cùm non posset persuadere, ad vim faciendam se contulit. Iubet ergo ei adimi vestem, & manibus ponè vinctis, eam virgis verberari grauissimis. Cùm autem experientia maiorem ostenderet constantiam & vehementiores spiritus, & martyr, non vt quæ virgis cęderetur, sed vt quę rosis spargeretur, potius esset affecta, ne vibicibus quidem in corpore eius apparentibus, incitabatur magis Iudex ad crudelitatem, & iubet ei mammillas excindi. Tum licebat in ea videre rem nouam & prodigiosam. Ei enim ꝓ sanguine fluebant riui lactis. Quod quidẽ Iudici maiorẽ adhuc irã accendebat: & supra candentem focũ eam iussit imponi. Sed quomodò ille cum eẽt malus, facilè excogitabat supplicia: itã ẽt bonus Deus, per ea quę intentabantur, Sanctã non cessabat glorificare. Quod hic quoquẽ vsu venit. Nã cum ignis eã appræhendisset, conseruabat illęsam, amissa ꝓpria operatione.

Fidei egregiũ responsum.

Fides cæditur virgis acerrimè.

Excindũtur eius vbera.

Nihil læditur ab igne.

ne. Deindè rursus quoquè illinc sublatam, iubet inijci in sartaginem pice accensam & bitumine. In cuius stans medio, constāti & minimè turbato vultu super nū inuocauit auxiliū. Et cōtinuò ignis nō erat ignis, & ardor mutatus fuit ī frigiditatē: adeò vt videretur in roscido prato & in molli herba Sancta requiescere.

Sic ergò omnibus, quæ inferebātur, suppliciis martyrem quidem Christi nihil lædentibus, eos autē, qui adspiciebant, mouentibus ad admirationem, nesciēs quidnam ageret maligni minister germanus, in eam mortis gladio inferendæ pronunciat sententiā. Qđ cùm esset ei renunciatum, apertū erat, gaudio plenā esse martyrem. Quæ matrem est precata, vt oraret ꝓ filia: & sorores est exhortata, vt non dubitarent mori pro consequendo brauio æternæ vocationis: Scitis, dicens, cui nomen dedimus, & cuius sumus signatæ signaculo. In eius ad finem vsq; persistere confessione, nè ignauia adductæ dubitemus. Vna mater nos genuit, eadem tres aluit, ab vna sumus educatæ tā corporali alimento, q̄ spiritali: Sit vnus finis etiam tribus, sororibus sint etiam sororiæ & germanæ voluntates. Sit prima domesticum exemplar ijs, quæ eā cōsequentur. His verbis confirmatæ sorores, cùm martyrem alloquentes, extremum ei vale dixissent, rogarunt vt pro se communem precaretur Dominum, vt sine offensione cursum ei parem peragerent, vt pares quoquè consequerentur coronas.

Generosa autem mater, non illiberaliter, neque pusillo & effœminato animo se gerens, sed perindè ac erubescens aliquid facere, aut dicere, quod esset abiectum & indignum tali filia, erat omnino magni & excelsi animi, hanc solùm animo accipiens molestiam, nè videret alias primæ exemplū non assequi, & veniret in periculum, nè vnius solius, & non trium videretur esse mater germana. Quocircà filiam dignis verbis prosequebatur: Ego quidem, ô filia, te genui, dicens, & propter te tuli partus dolores, & te nutriens deduxi ad hanc vsque ætatem: sed nunc accipio mercedē alimētorū, accipio laborū remunerationes, easque multiplicatas. Nā etsi nullus possit parē gratiam referre parentibus, (quomodò enim, cùm ab ijs ipsum, quod sumus, accepimus?) tu tū mihi omnia abundanter reddidisti, cùm tu me talis filiæ matrē esse ostenderis, & tam magnificè pro Christo decertaueris. Ad quem vade, filia, vade, tuo sanguine pro eo effecta purpurea, quo tuo sponso conspicieris, quo coram ipso sisteris, quouis colore & flore colorata speciosius. Hæc cùm illa à sororibus & matre audiuisset, porrecta continuò ceruice, ei caput amputatur: & sustollitur ad Christum, qui est caput omnium. *Fides capito punitur.*

Impius autem iudex non ferens ignominiam, ex se partæ victoriæ damnum cogitabat ex alijs reparare: multo autem magis per eas quoquè victus apparuit. Continuò ergò accersita ea, quæ erat secunda: Crede mihi, inquit, filia, & cùm maximam deam Dianā adoraueris, læta discede. Illa autem, Spes reuerà, quæ pudore affici nō potest: *Rom. 5.* Quomodò, inquit, credidisti me esse sororem præcedentis, cuius iam fecisti periculū: ità tuo sit ēt animo persuasum, fore vt constantia cōspiciar eius soror: & nihil esse omninò nec lætū, nec molestū, qđ me ab hac traducat constantia. Hęc cùm ille audijsset, conuertitur continuò ad puniendū, ꝓducere interrogationem, inane esse iudicans & superuacaneum. Veste ergò nudatam, iubet ipsam quoquè, sicut primā crudis boum neruis flagellari. *Spes crudis neruis cæditur.* Cùm autē par suppliciū sustinens, ei quoq; parē ostenderet, maior ira iudici est excitata: & iubet fornacē valdè accēsam, venerandam excipere martyrem. Sed Deus sororis, eius quoquè curam gerebat similiter. Idipsum aūt nunc quoquè accidit, quod in flamma Babylonica: *Dan. 3.* nam ingressam martyrem flamma nequaq̄ eam tāgebat. Propterea ergò Spes emittebat voces, quibus simul & gratias ageret, & supplicaret. *Ignis eā non cōtingit.* Agebat em̄ gratias, ꝙ in malis illæsa fuisset conseruata: supplicabat aūt propter ea, quæ erāt futura, vt in oībus illius nomen glorificaretur, & pudore afficerentur impij.

Eā ergò non reueritus impius, quam ipse quoque ignis visus est reuereri, iubet eā ligno suspendi, & ferreis laniari vngulis. *Vngulis laniatur.* Illa aūt tunc quoq; eandē præ se ferebat animi magnitudinē, quā in malis præcedentibus ostenderat. Quamobrèm liberalis quidē gratia illustrabat oculos: membris verò dilaceratis quidā odor suauis aderat. Leniter autē summis labris subridens: Tu quidem, inquit, ô sanguinarie, putas robur meū eneruare supplicijs. *Irridet tyrannum.* Ego aūt à meo Christo confirmata, cōfido fore, vt te infirmū reddam & imbecillum, & irritos efficiam tuos conatus, qui cū fœmina bellū gerere sis aggressus, idq; cùm sim iuuencula, & ad opē mihi ferendam nihil habeā paratum, nisi ꝙ in Deo vero confido. His ad furorē incitatus, iubet lebetē pice & resina plenum, & vehementer accensum Sāctæ subijci. Deo aūt de more operante, lebes quidem dissoluebatur tanq̄ cera à facie ignis: quod verò in se habebat incensum, repentè diffusum, non paucos perdidit ex ijs, qui circunsistebant, infidelibus. Sed ne sic quidē potuit ille mente cæcus intelligere, quænā esset hæc virtus, quæ faciebat miracula. Vndè etsi in omnibus, quæ fecit, superatus fuisset, nesciens tū quid ageret, in eā mortis per gladium inferendæ, æquè atque in eius sororem, pronunciat sententiam. Rursus autem ea quoquè in decessu preces implorabat maternas: postremam autem post ipsam sororē excitabat ad certamina, seipsam pulchrū & certum exēplar prębens, & ex eo, quod passa sit, oratione faciens fide dignam. Deindè ad iacentes sororis accedēs reliquias, eas amplectebatur: & partim ex eo cōmota, ꝙ esset soror, ad lachrymandū attrahebatur à cognatione: partim autem intelligēs martyrē eam esse, quæ iacebat, reliquias honorabat, tanq̄ sanctas, & ad gaudiū retrahebatur. *Honorat sororis sanctas reliquias.* Quomodò enim propter Sanctā lachrymaretur, ad quam lubenter pari modo mortis iam tendebat? Suscipit ergò ipsa quoquè mortem gladio, & pulchram viam ingreditur, viā verè beatā, & q̄ est expetenda quidē omnibus Christianis, sed q̄ pauci sunt.

Iniquus aūt Iudex cùm ad extremā venisset dubitationē, & non posset apertā ferre ignominiā, in extrema tū sorore adhuc spe tenebatur. Eum enim mouebat valdè tenera illius ætas, quę ei existimabatur fore expugnatu facilis. Postq̄ aūt adhibuit interrogationes, & mouit verba, quæ poterāt persuadere: Nè te decipiat, inquit, Charitas, ætas mea tenera, vt quæ facilè possit decipi, & à tuis verbis allici. *Charitatis puellæ mira constantia.* Te em̄ docebit mox experiētia, me esse ramū eiusdē radicis, & fœtū illius vnius vteri, cuius iā duorū germinū & filiarum fecisti periculū. Non. n. quantū in me erit, priores pudore afficiā, neq; degenerabo ab eadē nobilitate: sed tū superabo fortitudine, quanto maiorē habeo experientiā, vt quæ Christi auxiliū in eis didicerim. Hāc libertatē non tulit sceleratus: sed trabi iubet suspendi Charitatē, & omni ex parte extēdi loris, adeò vt mēbrorū cōpages vehemēti illa cōtentione diuellerent à naturali sua cōpositione. *Dirè extenditur loris.* Sed Dei virtus, quæ aliarū sororū curā gesserat, cū ipsa quoq; erat, illā illæsam seruās à malis. Accēdit ergò ei quoq; fornax ex oīs generis materia, cùm is, q̄ iusserat, priùs vehementi ira fuisset incēsus. Vides, dicit ille martyri, ignē, q̄ cōtra te mouetur. Nō poteris aliter minas eius effugere, nisi qđ imperat, minimè tergiuersans, effectū reddere studueris. Ego aūt te vtar etiā benignius. Dic enim solùm, Magna Diana: & statim ab oī criminatiōe liberaberis.

beris. Illa autem: Absit, inquit, vt vel solo verbo faciã aliquid impium & indecorum, & linguam tali polluam locutione, quæ est aliena à pietate in eum, qui creauit.

Insilit in ignem illæsa.

Quid deindè? Verbis relictis, fecit, quod ei iubebat ira, & iussit eam iaci in ignem. Illa autem non solum eos, qui ipsam erant compræhensuri, sed propemodum ipsum etiam iussum præueniens, in mediam flammam insiluit, tanquàm in aquas calidas & lauacra suauissima. Protinùs ergò flamma quidem diffundebatur, & appræhendebat eos, qui circunstabãt. Tetigit autem ignis ipsum quoquè Iudicem, tum vt vlcisceretur impietatem: tum vt ipse minimè dubitaret, sed vteretur seipso teste diuinæ potentiæ. Sic ergò res quidem impiorum afficiebantur dedecore: glorificabatur autem Deus per suam martyrem. Iudici autem malè se habebat ea pars corporis, quam flamma tetigerat: & mittit quosdam, qui Sanctam adducerent. Qui autem missi fuerant, vident quosdam candidis indutos vestibus, eleganti & honesta specie, qui vel sola forma poterant adducere in admirationem. Qui etiam sæpè visi fuerant cum beata versari in fornace, & simul cum ea preces fundere. Cùm autem eis Sanctam conantibus capere solutæ essent dexteræ, non ualentes aliquid amplius facere: Egredere, clamabant, ancilla Dei: vocat te Iudex. Quæ etsi ex igne egressa esset illæsa, cùm ei omninò nõ nocuisset ignis, & impius corpus haberet adhuc semiustulatum, & ex ipso posset intelligere: crassam tamen nubem ferens in oculis, erat planè insipiens. Propterea in eam rursus alia induxit supplicia, & iubet eius membra transfigi terebris. Cùm autem martyr habẽs omninò mentem ad Deum sublatam, parũ aut nihil curaret tormenta, eam morte condemnat. Quod quidem cùm audijsset adolescentula, cuius non erantꝗ pusilli & muliebres spiritus, & reputasset hoc esse veluti signaculum & firmitatem suæ in Deum confessionis, magnas Deo egit gratias: Ago tibi gratias, dicẽs, diuina Trinitas, vna diuinitas, vna gloria, vna potentia, quòd te & tuis martyribus meis sororibus dignã me, quæ sum minima, reddidisti. Concede autem, vt mater mea post meum decessum tandiù sit in hac misera vita superstes, vt tuis ancillis iusta faciat.

Dirũ supplicium.

Cùm sic precata esset beata Charitas, admirandæ filiæ mater admirabilis pro ea est precata, non vt eã videret viuam, & longo tempore viueret, mortem ef fugiens, & eam solam haberet consolationem, & spẽ senectutis, cùm ab alijs esset deserta filiabus: nihil horum est precata, aut voluit: hæc enim iudicabat esse matrum illiberalis & pusilli animi, & quæ intuentur solùm ad id, quod adest, & quod videtur: sed vt conuenienter eius proposito acciperet consummationẽ, & bona facta bonus sequeretur exitus. Quamobrẽ ad mortẽ ei addens animum, & ad finem cursus confirmans: Eugè, dicebat, ò filia: O mei vteri re vera felix planta: O quæ honorauisti parentes: O quæ Deum in tuis glorificasti membris. Quis non tuã laudabit fortitudinẽ? Quis non animi robur & constantiã? Vade ad communem dñm, ad thalamum, in quem non cadit interitus, ad quietem reuerà beatã, laborum acceptura remunerationes. Vt visione appræhendo coronã, quæ dextera Domini porrigitur. Vt video angelos lętantes, & expectantes tuam cõsummationem. O quibus ego tribus filiabus honoraui Trinitatem: Qualia dona, quales ei obtuli suffitus? Tales preces, talia verba cùm egregia mater filiæ præbuisset viaticum, prosecuta est ad uiam desideratam. Collũ itaq; porrigẽs beata, prompto & alacri aio subijt mortem pro Christo. Cuius corpꝰ mater simul cũ magna affectione & pietate est amplexa: faciensq;, qđ volebat ratio & natura, cùm ipsum suffijsset, & vt decebat matrẽ & martyrũ amantẽ, splendidè & magnificè cõposuisset, & ea fecisset, quæ de more fiunt in rebus huiusmodi, id quoq; in templo deponit simul cũ sororibus, qđ illa prius præclarè excitauerat, rẽ magnã & thesaurũ, qui consumi non põt, verè amans Christi fęmina largita Christianis medelam animæ, medelam corporis, inoffensam vitæ transactionem, Deo coniunctionem, & qui potest magna bona præbere.

Caput amputatur S. Charitati.

Deindè cùm tres integri dies intercessissent post illius consummationẽ, egressa hæc egregiarum filiarũ mater, ꝓ sacrosanctis filiabus peractura cõmemorationẽ, accedens ad loculũ reliquiarũ: Preciosæ, dixit, apud Deũ hostiæ, consummata & pulchrè litata sacrificia, accipite vestram matrẽ contubernalem in vestris, quæ habitatis, tabernaculis. Hæc dixit, & simul cũ his verbis abscessit mulier egregia, & somno, q̃ iustis congruit, obdormijt, mater addita filiabus, & cõiter rursus choro sanctorum. Cùm aũt piæ conuenissent fęminæ, ei quoq; iustis factis, deposuerunt in cõmuni loculo filiarũ. Oportebat enim, quomodò aĩarũ, ità ẽt corporũ esse vnã habitationem: Ad gloriam patris, & filij, & spiritus sancti, vnius diuinitatis: Quã decet omnis gloria, honor & adoratio, nunc & in secula seculorum, Amen.

S. Sophia obdormit in Domino.

DE S. EVSEBIO EPISCOPO Vercellensi, quem Constantius Imperator iussit abire in exilium, cùm constanter aduersum Arrianos fidem Catholicam tueretur.

Epistola S. Eusebij Episcopi Vercellensis, dum esset in exilio, ad presbyteros & ad plebes quasdam Italiæ transmissa, qua de statu suo & vita illos commonefacit.

Habetur in codice antiquo, Mediolani typis excuso.

DILECTISSIMIS fratribus, & satis desideratissimis presbyteris, sed & sanctis in fide consistentibus plebibus, Vercellẽsibus, Nouarienfibus, Hipporegiensibus, necnon etiam Dertonensibus, Eusebius Episcopus in Domino æternam salutem.

1. AVGV.

Licèt nos multis Dominus noster à vobis corpore separatos foueret bonis, & vestrã admodùm in aduẽtu & visitatione plurimorũ fratrum nobis præsentiã exhiberet: tñ mẹsti ac tristes, & sine lachrimis nõ eramus: q̃a lõgo tẽporis interuallo vestræ sanctitatis nõ accipiẽtes scripta, verebamur nè qua vos aut accepisset diabolica subtilitas, aut potestas humana infidelibus subiugasset. His ergò dũ afficimur cogitationibus, & oẽm cõsolationẽ fratrũ, qui ad vos ẽ diuersis veniebãt prouincijs, ad dolorẽ magis absentiæ vestræ, q̃ ad lætitiã verteremus: hoc præstare dignatus est dñs, vt id, de quo erã solicitus, non solũ literis synceritatis vestræ, sed & ꝑsentia charorũ nostrorũ, Syri diaconi, & Victorini exorcistæ, cognoscere potuerim. Agnoui itaq; fratres charissimi, vos vt desiderabã, esse incolumes. Et quasi subitò raptũ omni lõginquitate terrarũ, (vt Habacuc factũ est, qui ꝑ Angelũ portatus fuit vsq; ad Danielẽ) sic me iudicaui ad uos ꝑuenisse. Dũ autem singulorum literas accipio, dumq; sanctos animos vestros & amorẽ in scriptis vestris percurro, miscebantur mihi cum gaudio lachrymæ, & auidus ad legendũ animus, occupatione lachrymarum tenebatur. Et erant vtraque ne-

Solicitudo veri pastoris.

Dan. 14

necessaria, vt singuli sensus in hoc complementū desiderij sua dilectionis officia cuperent pręuenire. Sic per dies in occupatione hac vobiscum me famulari iudicās præteritos labores obliuiscebar. Ita enim vndiquè circundabant me gaudia, hinc stabilem fidem, hinc dilectionē, hinc fructuum porrigentia, vt in tot & tantis constitutus bonis, subitò me (vt superius dixi) non in exilio, sed vobiscùm esse iudicarem.

Gaudeo itaque, fratres charissimi, de fide vestra: gaudeo de salute, quæ fidem sequitur: gaudeo de fructibus, quòd non solum illic constituti, sed & longè pergitis. Vt enim agricola arbori bonæ inseruit illi, quæ fructuum causa non securim patitur, non ignib⁹ mancipatur: ità & nos vestræ sanctitati non solū seruitium secundùm carnem volumus & cupimus exhibere, sed & animas nostras pro vestra salute impendere.

Extendistis, vt dixi, firmos fructu ramos, & per tam longa terrarum spatia ad me pertingere laborastis. Gaudeo agricola, & libēs nostri laboris poma decerpo, quia tantum facere voluistis: nec solùm ego, vel qui mecùm sunt sanctissimi nostri Presbyteri & diaconi, vel cæteri fratres, sed & omnes, qui desiderantes sumus. Replestis enim, vt Apostolus beatissimus dicit, viscera mea, cùm complestis mandata diuina: quæ complere Christianos in Episcopum vel ecclesiasticos viros decet, quos in exilio fidei causa nostis laborare. Complestis, quæ oportebat fratres fratribus facere, & patri filios exhibere.

Philip. 4.

Sed cùm nos secundùm mandata diuina, vobis volentes de terrenis cæleftes, de caducis stabiles, de fragilibus sempiternos fructus facere, cępimus per necessitatem patientes quotidiè seminare: gaudebāt de vestris fructibus pauperes, glorificabant Deum, non solùm ciuitatis ipsius homines, sed & omnes: qui autem videre potuerunt, quàm mecum dilectionē haberetis, ex ipsis fructibus videntes glorificabant Deum, & omni nos honore cum vestra benedictione nominabant.

Videns hoc diabolus, innocentium hostis, iustitiæ inimicus, contrarius fidei, quia in hoc opere benedicebatur Deus, inflammauit aduersum nos Arriomanitas suos (qui iam longo tempore suspirabant) non solum de hoc opere, sed & de sua infidelitate, ad quam nos persuadere non poterant, vt existerent violenti, more hoc, quo semper est vsus, vt quos persuadere non poterant, vi & potestate terrerent.

Diabolus quibus nō pot persuadere, ijs vim admouet.

Congregauit itaque suorum multitudinem, qui nos ad officinam infidelitatis suæ rapiunt & eludunt, & totam hanc potestatem traditam sibi ab Imperatore dicunt.

His ergò multa dicentibus, & de sua potestate gloriantibus, in hoc illis ostendere volui, quia nihil erāt nec poterāt, dum tacens vt carnificibus corpus tradidi, quod Dominus dicebat posse in persecutionibus tradi. Quàm libero autem fuerim animo, dum ab ipsis patior & recludor, & per quattriduum seruor, & diuersorum increpationes & persuasiones audio, in hoc ostendi, quia nec vnum sermonem dixi. Addere voluerunt ad malitiam suam, vt à me cessarēt fratres, id est, presbyteri & diacones: sed & cæteros dicebant se esse prohibituros, nè ad me accederent. Ego nè ab infidelium manibus, vel potius transgressorum, quod deterius est, infidelium, vt Apostolus dicit, manducarem cibum, libellum ad ipsos hoc modo refeci.

S. Eusebius vexatur ab Arrianis.

2. Cor. 5.

Exemplar libelli facti ad Patrophilum cum suis.

Seruus Dei Eusebius cum conseruis suis, qui mecùm fidei causa laborant, Patrophylo custodi cum suis.

QVi me in multorum furore non solum tractum per terram, sed interdū nudato corpore supinū portastis de hoc hospitio, qđ mihi per vestros & agētes in rebus dedistis, me nunq̄ nisi cū vestra violentia egredi passi fuistis. Et Deus scit, & ciuitas nouit, nec vos hic & in futuro negare potestis. Ideò Deo causam reseruo, vt quemadmodùm ipse ordinauerit, finē possit accipere. Interìm hoc me decreuisse sciatis (vt ratio nunc, & in futuro, & hic possit stare) ī hospitio, quo me clausum tenetis, ī quo me post primā portationem retrudentes crudelius, ausi fuistis indè eodem modo portare, & in vnam cellam reficere, nō panem manducaturū, neque aquam bibiturum, nisi antè singuli professi fueritis, non solum verbo, sed & manu, vos non prohibituros fratres meos, qui mecū hæc fidei causa libenter patiuntur, de hospitio, quo manent, necessarias escas offerre, nec eos, qui me dignati fuerint requirere. Oportuerat quidē exire de corpore, nè tantum scelus, quod contra ius diuinum & publicum commisistis, sæpè scire volentibus cogerer dicere. Sed nè quis de infidelib⁹ vos in nobis crudeles appellet, & ignorantes diuina præcepta, putet nos confusionem potius vitare noluisse, quàm domino parere, ideò hoc noluisse præsumere: iterū dico, quòd nisi professi & verbo & conscriptione fueritis, eritis homicidæ prohibendo. Nouit hoc omnipotēs Deus: nouit & eius vnigenitus, inenarrabiliter de ipso natus filius, qui salutis nostræ causa Deus sempiternæ virtutis hominem perfectum induit, pati voluit, morte triumphata, tertia die resurrexit, ad dexteram patris sedet, venturus iudicare viuos & mortuos: nouit & Spiritus sanctus: testis est Ecclesia catholica, q̄ sic confitetur: quia non ego in me reus ero, sed vos, qui conseruos meos necessaria ministraturos prohibere voluistis. Et si hoc putaueritis vos debere contēnere, non quasi mortem timentem, sed nè post excessum meum dicatis me volūtaria morte exire voluisse, & quandam vobis nebulam excusationis inueniatis, conuenturum me scitote ecclesias, quas clausus interim liberis possim pertingere cōuenturū, & Dei seruos, vt in ipsis concurrentibus, orbis terrarum, quid fides integra, quæ ab vniuersis catholicis Episcopis cōprobata est, ab Arriomanitis patiatur, quos antè damnauit, possit agnoscere. Item subscripsi ego Eusebius episcopus.

Adiuro te, qui has literas legeris, per patrem, filiū & spiritum sanctum, vt non supprimas, sed aliis legendas tradas.

Hi ergò uix quarta die ad hunc libellum mitigati, ieiunos ad hospitium, in quo manseramus, reuertere nos compulerunt. Viderunt in terra, quemadmodum nos reuertentes populi cum gaudio suscēperunt. Lucernis nostrum hospitium circundederunt. Cœpimus annuente Domino, iterum egentibus ministrare. Non hoc sustinuit ipsorum inhumanitas, & nostrum amorem in suum odium peruiderunt. Vix ferè viginti & quinque tolerare potuerunt dies. Erumpunt denuò, & cum perdita multorum manu ad nostrum hospitium veniunt, armati fustibus, per aliena claustra parietem rumpunt, & ad nos violentes perueniunt. Iterùm rapiunt, & in arctiori custodia cum solo charissimo Tegrino presbytero recludunt. Nostros quoquè fratres, id est, presbyteros & diacones, omnes rapiūt & includunt.

Arrianorū inhumanitas.

Eusebius includitur in custodia cū aliis.

Post

Poſt triduũ poteſtate ſua per loca diuerſa in exilium mittunt. Aliòs fratres, qui ad nos venerãt viſitãdos, i carcere publico mittũt per plurimos dies reclusos tenẽt. Aduolantes iterum ad hoſpitiũ, oia, quæ aut in ſumptu, aut pauperibus fuerãt cõparata, diruũt. Sed quia hoc publicum ipſorum facinus ab omnibus ciuibus notabatur, argumento hoc uſi ſunt, ut aliqua redderent leuiora, & ſe nobis noſtra reddidiſſe iacta rent. Sumptus verò apud ſe tenuerunt: & poſt tantum ſcelus quærebant, ſi fieri poſſit, ſic negare, ut nullum de meis ad me venire permitterent, qui eſcas corpori neceſſarias afferrent. Vix ſexta die clamantibus ſibi diuerſis, vnum venire permiſerunt: quantùm ad ſe fuit, oſtenderunt homicidæ animos: quem primùm (nè à malignitate ceſſarent) quarta die dimiſerunt: Poſtmodùm ſexta vix, deficientibus nobis, olim cum victu uenire permiſerunt. Hæc itaque ſunt Arriomanitarum opera.

Arriani crudeliores idololatris. Videte ſanctisſimi fratres, ſi non eſt perſecutio, dũ hęc patimur, qui fidem catholicam cuſtodimus: & altiùs cogitate, num valdè etiam deterior ſit, quàm illa, quæ fiebat per hos, qui idolis ſeruiebant. Illi mittebant in carcerem, non tamen prohibebant ad ſe venire ſuos.

Quantùm ergò ſatanas eccleſias vulnerauit ꝑ Arriomanitarum crudelitatẽ? In cuſtodia publica mittunt, qui liberare debent. Violentiam faciunt, qui ut *Mat. 5.* patiantur iuſtitiæ cauſa, diſcunt. Aliena diripiunt, q̃ ſua direpta nè repetant, de diuina lege docẽtur. Prętereà quanta illos inuaſit crudelitas, dum facultatibus temporalibus gaudent? In carcere latronib. clauſis, à quæſtionariis, vel à iudicibus non denegatur facultas uidendi ſuos: à nobis & noſtri prohibentur, & deuoti fratres nè ueniant, non ſolùm ab hoſpitio arcentur, quo tenemur, ſed nè adeant, carcerum comminatione terrentur. Sic cunctos ſubiugauerunt, vt manifeſtisſimè agnouerim, ab Epiſcopis incipiam, *Epiſcopi quidam, nè honorẽ perderent fidem perdiderunt.* dum honorem quidam timent amittere, ipſos fidem perdidiſſe: dumque facultates terrenas & immunitates nolunt perdere, cæleſtes theſauros & ueram ſecuritatem nullam iudicaſſe. Sic quoque ducti cæteri, dum Epiſcopos hæc timentes perdere uident, amare cœperunt, quæ ſemper habere non poſſunt. Sic Arriomanitæ diuites terrent, dum his proſcriptionem minantur: ſic pauperes, dum poteſtatem in carcere recludendi habent. Et quanta inſania eſt? In loco quo tenemur, non ſolùm viros, qui nobis ſeruiunt, in carcerem mittunt, ſed & puellas ſanctimoniales ſine vllo diuino timore in cuſtodia publica recludunt. Sed *Dan. 13.* vt gauiſi non ſunt ſeniores mali, qui pudicitiam Suſannæ uiolare quærebant: ità nec hi gaudebunt ſemper, qui Eccleſiam perſecutione varia, & depresſione *Ibidem.* nimia ſuæ infidelitati conantur ſubiicere. Dixit enim ſanctus Daniel ad illos: Sic timentes filiæ Iſrael concumbebant uobiſcum. Sed recedat, ſanctiſſimi, humanus timor à ueſtris animis, cùm habeatis Domini conſolationem, qui dicit: Nolite timere illos qui corpus occidunt, animam autem occidere non poſſunt. tempus eſt probationis, tempus eſt, ut probati innoteſcant manifeſti. Ideò acceperunt humanum adiutorium, quia diuinum non habent: quod ſi haberẽt, nunquàm poteſtate terrena innocentium ſibi animas ſubiugarent.

Multa de illorum malis, quibus non ſolus ego, ſed plurimi deprimimur, debueramus ſcribere: ſed ne poſſemus hoc facere, & ipſorum crudelitatem literis intimare, arctisſima cuſtodia ſeruamur ab ipſis. *Mat. 10.* Ideò ad nos & alii, & noſtri amici prohibentur accedere. Sed conceſſit Dominus mihi hanc epiſtolam per chariſſimum noſtrum ad uos Syrum diaconem mittere, quem in poteſtate mittendi habui: quia prouidentia Domini noſtri eo tempore ad uidenda loca ſancta acceſſerat, & cum cæteris fratribus inuentus non eſt.

Cæterùm vix hanc epiſtolam quomodocunq; cõſcripſimus, Deum ſemper poſtulantes, vt cuſtodes in horas refrenaret, & concederet, nè ad uos Diaconus nuncium magis laboris noſtri, quàm qualeſcunq; ſalutationis literas ferret. Propter quod ſatis vos peto, vt cum omni uigilantia cuſtodiatis fidem, ſeruetis concordiam, orationibus incumbatis, noſtri memoris ſine intermisſione ſitis: ut dignetur Dominus Eccleſiam ſuam liberare, quæ * ſuper uniuerſum orbem laborat, & ut nos qui deprimimur, poſſimus vobiſcum liberati gaudere: quod præſtare dignabitur Dominus, petentibus uobis, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui eſt ſecùm benedictus à ſeculis, & in omnia ſecula ſeculorum, Amen. **per, legẽ dum puto.*

Iterùm peto, & uos per miſericordiam Dei rogo, vt unuſquiſque in hac epiſtola ſalutationem ſuam nuncupet: quia ſingulis, ut ſolebam, faciente neceſſitate, ſcribere nõ potui. Ità in hac uos omnes, fratres, ſed & ſanctæ ſorores, filii & filiæ, omnem ſexum appello, omnem ætatem peto, vt hac contenti ſalutatione, noſtro obſequio etiam hos, qui foris ſunt, & nos dignantur diligere, ſalutare dignemini. Salutant vos fratres noſtri, qui mecùm ſunt, presbyteri & diacones, ſed & omnes noſtri: qui vnà mecùm ſatis petunt, ut noſtri memores, omnes ueſtros noſtro digne mini obſequio ſalutare. Tranſmiſi prætereà literas, quas ad Patrophilum cuſtodem meum feci, ut ex his agnoſcatis, nos Arriomanitarum nec minis poſſe terreri, neque ipſorum ſerpentina blãda ſubtilitate poſſe ad ipſorum ſocietatem perduci. Diuinitas uos protegat, florenteſque uiuere & hic & in futuro faciat cum omnibus ueſtris, fratres chariſſimi, & ſatis deſideratisſimi.

DE EODEM S. EVSEBIO VERcellen. Itemque Dionyſio Mediolanenſi Epiſcopo, ex Lib. 10. Epiſt. 82. S. Ambroſij Epiſcopi.

Diximus quid legis eſt, dicamus etiam quid rationis: ſed priùs cognoſcamus non ſolùm hoc Apoſtolum de Epiſcopo & presbytero ſtatuiſſe, ſed etiam Patres in concilio Niceni tractatus addidiſſe, neque clericum quenquam debere eſſe, qui ſecunda coniugia ſortitus ſit. Quomodò enim poteſt conſolari uiduam, honorare, cohortari ad cuſtodiendam uiduitatem, ſeruandã mari to fidem, quam ipſe priori coniugio non reſeruauerit? Aut quid intereſſet inter populum & ſacerdotẽ, ſi iiſdem adſtringeretur legibus? Debet præpondera re uita ſacerdotis, ſicut præponderat gratia. Nam qui alios præceptis ſuis ligat, debet ipſe legitima præcepta in ſe cuſtodire. Quàm reſiſtebam, nè ordinarer? poſtremò cùm cogerer, ſaltem ordinatio protelaretur: ſed non ualuit præſcriptio, præualuit impresſio. Tamen ordinationem meam occidentales Epiſcopi iudicio, orientales etiam exemplo probarunt: & tamen neophytus prohibetur ordinari, nè extollatur ſuperbia: Si dilatio ordinationi defuit, uis cogentis eſt: ſi non, deeſt humilitas competens ſacerdotio: vbi cauſa non hæret uitium non imputatur. *Bigami nõ admittendi in Clerum.* *1. Tim. 3*

Quòd ſi in aliis eccleſiis tanta ſuppetit ordinandi ſacerdotis conſideratio, quãta cura expetitur in Vercelleſi eccleſia, vbi duo pariter exigi uidentur ab Epiſcopo

scopo, monasterii continentia, & disciplina ecclesię. Hæc enim primus in occidentis partibus diuersa inter se Eusebius sanctæ memoriæ coniunxit, ut & in ciuitate positus, instituta monachorum teneret, & ecclesiam regeret ieiunii sobrietate. Multum enim adiumenti accedit ad sacerdotis gratiam, si ad studium abstinentiæ & normam integritatis iuuentutẽ adstringat, & versantes intrà vrbem, abdicet vsu vrbis & cõuersatione. Hinc illi processerũt uiri, Elias, Heliseus, Iohannes: qui pelliceis tunicis & caprinis exuuiis induti, inopes atque egentẽs, angustiis & doloribus afflicti, in solitudinibus errabant, inter alta & condensa montium, inuia rupium, speluncarum horrida, fouearum vadosa, quorũ conuersatione dignus orbis terrarum non erat. Hinc illi Daniel, Ananias, Azarias, Misael, qui in aula regia pascebãtur ieiunio, alebantur tanquàm in desertis cibo aspero, potuque obuio, meritoque regij seruuli, regi præualuerũt, & captiuitatem decusso iugo contempserunt, potestates subegerunt, elementa vicerunt, naturam ignis extinxerunt, euitauerunt flammas: obtuderunt aciem gladii, strinxerunt leonum ora, & vbi infirmiores fieri existimabantur, ibi fortiores reperiebantur: non refugebant ludibria humana, qui cælestia sperabant præmia: nonhorrbant tenebras carceris, quibus æterni luminis gratia refulgebat.

Nota hæc de S. Eusebio. — *Heb. 11.* — *Dan. 1.* — *Dan. 3.* — *Dan. 6.*

Hos secutus Eusebius sanctus, exiuit de terra sua, & de cognatione sua, & domestico ocio peregrinatione̅ prætulit: Pro fide quoque, exilii dura præoptauit atque elegit, coniuncto sibi sanctæ memorię Dionysio, qui post habuit Imperatoris amicitiam exilio uoluntario. Itaque memorabiles uiri, circundati armis, vallati exercitu, cùm raperentur de ecclesia, maiore triumphabant de imperio: quia contumelia terrestri mercabantur mentis fortitudinem, regni potẽtiam: quibus militaris armorum strepitus extorquere non potuit fidem, subegerunt bestialis animi feritatem, quæ nocere sanctis nequiuit. Ita enim regis, ira leonis, vt in Prouerbiis habes. Confessus est uictum se esse, qui rogabat ut mutarent sententiam: sed illi validiorem calamũ suũ ferreis gladiis arbitrabãtur.

Eusebius & Dionysius in exiliũ missi. — *Pro. 19.*

Denique vulnerata est perfidia, ut occideret: non est uulnerata sanctorum fides, non desiderarunt patrium sepulcrum, quibus reseruabatur cęleste domicilium. Errauerunt toto orbe, ut nihil habentes, & possidentes omnia. Quocunque missi essent, locus deliciarum putabatur. Neque enim illis quicquam deerat, quibus fides locuples abundabat. Deniquè locupletabantur, sed non mortificabantur, in ieiuniis, in laboribus, in custodiis, in uigiliis. Euaserunt de infirmitate fortes: non expectabant deliciarum illecebras, quos saginabat fames: non adurebat eos torrida æstas, quos refrigerabat æternæ spes gloriæ. Non frangebant glacialis plagæ frigida, quibus feruenti spiritu uernabat deuotio. Non uerebantur vincula hominum, quos Iesus soluerat. Non desiderabant redimi à morte, qui præsumebant à Christo resuscitari.

2. Cor. 6.

Deniquè sanctus Dionysius exegit uotis, ut in exilio uitam poneret, nè regressus, confusa institutis & vsu infidelium studia plebis aut cleri inueniret. Meruitque hanc gratiam, ut pacem Domini tranquillo affectu secùm referret. Itaque ut Eusebius sanctus prior leuauit vexillum confessionis, ità beatus Dionysius in exilii locis propriore martyribus titulo vitam exhalauit.

Hæc igitur patientia in sancto Eusebio monasterii coaluit usu, & durioris obseruationis consuetudine hausit laborum tolerantiam. Namque hæc duo in attentiore Christianorum deuotione pręstantiora esse quis ambigat, clericorum officia, & monachorum instituta? Ista ad comitatem & mortalitatem disciplina, illa ad abstinentiam assuefacta atque patientiam. Hæc velut in quodam theatro, illa in secreto. Spectatur ista, illa absconditur. Ideò bonus athleta ait: Spectaculum facti sumus huic mundo. Dignus sanè, qui spectaretur ab Angelis, cùm luctaretur, ut ad Christi brauium perueniret: cùm certaret, ut in terris uitam angelorum instrueret, in cęlo nequitiam angelorum refelleret. Colluctabatur enim nequitiis spiritualibus: meritò mundus eum spectabat, ut mundus imitaretur. Hæc ergò uita in stadio, illa in spelunca. Hæc aduersum confusionem seculi, illa aduersus carnis appetentiam: Hæc subiiciens, illa refugiens corporis uoluptates. Hæc gratior, illa tutior: Hęc seipsam regens, illa semetipsam coercens. Vtraque tamen se abnegans, ut fiat Christi: quia perfectis dictum est: Qui uult post me uenire, abneget seipsum sibi & tollat crucem suam & sequatur me. Sequitur ergò Christum qui potest dicere: Viuo autem iam non ego, uiuit uerò in me Christus.

Obseruaquæ hic dicuntur de clericis et Monachis. — *1. Cor. 4.* — *Matt. 16* — *Galat. 2.*

VITA BEATI FRIARDI RECLVSI, authore S. Gregorio Turonen. Episcopo, Lib. de Vita Patrum, cap. 10.

AVGV. 1

Multi uariique sunt gradus, per quos ad cęlorum regna conscẽditur, de quibus, ut opinor, & Dauid dicit, quia ascensus in corde posuit. Accipiuntur ergò hi gradus, diuersorum operum ad cultum diuinum profectus: & nullus in his gressum figere Potest, nisi fuerit, sicut sæpè testati sumus, Dei adiutorio prouocatus. Sic enim Psalmographus in illo mediæ perfectionis gradu loquitur, dicens: Nisi Dominus ædificauerit domum, inuanum laborant, qui ædificant eam, Quod adiutorium non modò martyres, uerùm etiam & illi, quos sacræ vitæ celebrauit authoritas, iugiter inquirentes, ad hoc, quod sitis desiderii spiritalis promebat, alacres peruenerunt. Nam si ad martyrium mens accensa est, huius adiutorii opem poposcit martyr, ut uinceret. Si ieiunii obseruantiam adhibere studuit, ut ab eo confortaretur, afflictus est. Si castitati artus reseruare uoluit impollutos, ut ab illo muniretur, orauit. Si post ignorantiam pœnitendo conuerti desiderauit, ut ab eo nihilominùs subleuaretur, cum lachrymis flagitauit. Et si quid operis boni exercere eorum quispiam est meditatus, ut ab hoc adiutorio iuuaretur, expetiit.

Psal. 83. — *Psal. 126* — *Diuina gratia auxiliũ ad omnia necessarium*

Per hos ergò scalæ huius ascensus tam difficiles, tam excelsos, tam arduos, cùm sint diuersi, ad unum tantùm Dominum, per ipsius adiutorii opem conscenditur. Idcircò semper ille poscendus, ille quærẽdus, ille inuocandus erit, ut quod de bono mens cõcipit, adiutorio suo ipse perficiat. De quo & nobis sine fine oportet dicere: Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram: sicut & ille beatissimus, de quo nunc nobis futurus est sermo, qui inter diuersas uel tentationes, uel cruces sèculi, semper eius adiutorii munimen expetiit.

Psal. 123

Fuit igitur apud insulam Vindunitam vrbis Nanneticæ uir egregiæ sanctitatis, Friardus arduus nomine, reclusus: de cuius uita parumper ad ædificationem Ecclesiæ dicere delectat animum, quia ignoro, an ab aliquo sit scripta. Hic ab infantia sua semper Deo deuotus fuit atque pudicus: factus autem uir, semper in Dei laudibus, semper in oratione, semper

Exercitia S. Friardi.

perin uigiliis degebat, uictus necessaria propriis manibus exigens à terra:& si in opera inter reliquos properaret,nunquàm ab oratione cessabat:quod vicinis,aut extraneis,vt mos rusticorum habet,ridiculum erat. Quodam verò die cùm, reliquis in segete culmos incidentibus,manipulos colligaret,examen mirabilium atque sçuarum muscarum,quas vulgo vespas uocant,reperiunt. Cumq; accerrimè messores emissis aculeis lacerarent,vndique circũeuntes messem,locum illum,in quo hæ adunatæ erant,trãsiliũt, atque irridendo beatum Friardum alloquuntur dolosè,dicentes:Veniat benedictus, veniat religiosus, qui orare non desinit,qui Crucem auribus & oculis semper imponit,qui uiis itineris sui salutaria vexilla præmittit: ipse metat super examen,ipse* illum sua oratione mitescat. Tunc quasi ad confusionem Dominicę uirtutis hæc uerba suscipiens,prouolutus terræ,orationem fudit ad Dominum:& accedens,facto desuper signo Crucis,ait:Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram. Ad hanc eius orationem confestim omnes vespæ se intrà antrum,undè egressæ fuerant,abdiderunt.Ille verò spectaculum omnium factus,messem statim illæsus collegit.Quod non sine miraculo irridentibus fuit, eò quòd Dominus in se sperantem,ad confusionem eorum sic dignatus fuerit roborare.

Crucis signo et precibus pellit examẽ vesparũ.

Denique post hæc cùm in arborem pro quadã necessitate ascendisset,subito, colliso sub pedib.ramo, ruere cępit, cadensque deorsum per singulos quos percutiebat,ramos, Christi beatissimum nomen inuocabat,dicens:Christe omnipotens,salua me.Cumque peruenisset ad terram, nihil est læsus, sed aiebat semper: Adiutorium nostrum in nomine Domini, q fecit cælum & terram. His & aliis uirtutibus animatus, cœpit intra secreta cordis tacitus cogitare, dicens:Si Crux Christi,& inuocatio nominis eius, atque adiutorium postulatum ab eo,tantam potẽtiam habet,ut aspera quæque mundi deuincat, periculosa obruat,tentationum atra depellat, & omnia, quę sunt seculi huius, oblectamenta pro nihilo reputet ac fastidiat:quid mihi & mundo, nisi ut relictis omnibus,quæ eius sunt, in illius uacare solius debeam obsequiis, cuius nominis inuocatione à periculis sum saluatus iniquis?Et egressus ab hospitiolo suo, oblitus parentes & patriam,eremum petiit, nè in seculo habitanti impedimentum aliquod in oratione mundi solicitudo conferret. Ipse igitur, simul & Abbas Sabaudus,qui quondam regis Clotarii minister fuerat,pœnitentiam accipientes, Vindunitensem Nannetici territorii insulam sunt aggressi.Habebant autem secum & Secundellum Diaconum.

Cadit ex arbore illæsus.

Petit eremum.

Abbas uerò,ablata de aratro Domini manu,ab insula discedens, ad monasterium rediit, nec multò pòst,occultis causis, gladio est peremptus. Sanctus verò Friardus cum Secundello Diacono in supradicta insula stetit immobilis: habebat tamen uterque eorum propriam cellulam, sed procùl inter se positam.Cumque strenue in oratione persisterent,nocte Secundello Diacono apparuit tentator in specie Domini,dicens:Ego sum Christus, quem quotidiè deprecaris:iam enim sanctus es,& nomen tuum libro uitæ cũ reliquis sanctis meis ascripsi:Egredere nunc ab hac insula,& uadens fac sanitates in populis. His & ille illectus deceptionibus,discessit ab insula, nec socio nũciauit:tamen cùm infirmis in nomine Christi manus imponeret,sanabantur. Regressus aũt post multum tempus ad insulam, venit ad socium cũ vana gloria,dicens:Abii extra insulam,& uirtutes multas in populis feci. Cumq; conterritus ille interrogaret,quid hoc sibi uellet,cuncta,quæ gesserat, simpliciter pandit.At senior obstupescens,suspiransque ac lachrymans,ait:Væ nobis,in quantùm audio, à tentatore delusus es:vade,age pœnitentiam, nè ultrà tibi præualeant eius doli.Quod ille intelligens,& perisse se timens, cum fletu ad pedes eius prosternitur, rogans ut pro se Dominum deprecaretur. Cui,Veni,inquit,& pariter eius omnipotentiam pro salute animæ tuæ poscamus: non est enim difficilis Dominus se cõfitentibus misereri,cum ipse per Prophetam dicat:Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur,& viuat.Orantibus autem illis, aduenit iterùm tẽtator in simili specie ad Secundellum Diaconum, dicens: Nonne præceperam tibi, eò quòd oues meæ morbidę essent,& pastore indigerent,ut egredereris & visitares,atque opem sanitatis eis tribueres?Et ille:In veritate comperi,quòd seductor sis,neque te Deũ credo,cuius te speciem mentiris habere. Tamẽ si Christus es,crucem tuam, quam reliquisti,ipsam ostẽde, & credam tibi.Cumq; non ostenderet,Diacono Crucem Domini in os eius faciente, confusus euanuit. Rursum uerò ad eum ueniens cum multitudine dæmonum,tanta illum cæde afflixit,ut uix putaret euadere posse:& discedens, nusquàm comparuit. Idem posteà Diaconus in summa sanctitate perdurans, die debito defunctus est.

Illusio dæmonis, Secundellũ e cellula extrahentis.

Resipiscit Secundellus.

Ezec. 18

Ad signũ Crucis fugit dæmõ.

Beatus uerò Friardus cùm magnis uirtutib. effulgeret, quadam uice affractum è uento ab arbore ramum,quem,ut ferunt,ipse inseuerat,collegit, compositumque baculum sibi exindè,quem manu gereret,fecit.Post multum uerò tempus, iam arefactam virgam in terra plantauit,infusaque aqua sæpiùs,baculus ille frondes emisit & poma, atque intra duos aut tres annos in magnam arboris proceritatem distentus excreuit. Quod cùm grande miraculum populis cernentib.haberetur,& quotidiè ad hanc uisendam magna turba conflueret, ità ut etiam ipsam remotionem insulæ virtus prodita publicaret: sanctus Dei,nè uanæ gloriæ labe subrueret,arborem arrepta securè succidit. Rursusque sanctus alterius arboris ruinam cernens,quæ acta uenti uiolentia,florib.plena corruerat,misericordia motus,orauit dicens:Nè pereat,quæso,Domine,huius arbusculæ fructus,quę te iubente florum ornamenta produxit: sed potius à te incrementum reparationis indultum,fructuũ mereatur adipisci effectum.Et hæc dicens,accepta secure,amputauit arboris columnam super radices, quæ adhuc hærebant, columnamque ipsam in modum sudis fecit acutam,ac eam terræ defixit. Mox ligatis sine radice ramis,& ad pristinum restitutis statum,flores,qui aruerant,viruerunt. Ipso quoque anno hæc arbor fructus cultori suo restituit. Credo ego de misericordia Dei,quod miraculum præsens exigit loq, quia obtinere potuit hic oratione suauitam mortuis à Domino impertiri, qui obtinuit arbores aridas in rediuiua uiriditate frondescere.

Virga arida crescit in arborẽ.

Insignemiraculum.

Idem cùm plerunq; transitum suum fratrib.prędiceret,quadam die tactus à febre,dicit suis:Ite ad Felicem Episcopum,& nunciate ei discessum meum,dicentes:Frater tuus Friardus dixit: Eccè consummato cursu vitæ huius, de hoc mundo absoluor: & ut certior sis de hoc uerbo,die Dominica transitu accipio, & uado ad requiem, quam mihi promisit Rex æternus Deus. Veni, obsecro, ut uideam te,priusq obeam. Cumq; ille occasione nescio qua detineret, mandatum misit,dicens: Rogo, si fieri potest, ut me modicùm expectes, donec moris actionum dissolutis,ad te usq; perueniam. Reuertentib.uerò nunciis, & ista dicentib.cùm iam lectulo decubaret,ait:Surgamus ergò,& sustineamus fratrem nostrum. O uirum sanctitate ineffabilem, qui quanquàm festinaret dis-

Obitũ suũ prædicit.

Precibus obtinet dilationem sui obitus.

solui

solui & cum Christo esse, non tamen oblitus charitatem, obtinuit apud Dominum adhuc esse in mūdo, vt fratrem cerneret corporali intuitu. Sed nec illum infimi reor fuisse meriti, pro cuius aduētu Dominus huius sancti dilatare dignatus est diem: nā de illius tarditate accepto nuncio, protinus quiescēte febre, sanus surrexit à lectulo. Post multum verò tēpus adueniente Episcopo, à febre corripitur, ingressumque ad se salutat, & osculatur, dicens: Grandes mihi moras de itinere debito facis, ò sancte sacerdos. Quibus vigilantibus nocte, quæ erat Dominica, manè facto, tradidit spiritum. Eo autem emisso, mox omnis cellula ab odore suauitatis repleta, tota cōtremuit. Vndè indubitatum est, Angelicam ibi affuisse virtutem, quæ sancti meritum signans, cellulam diuinis faceret aromatibus effragrare. Cuius gloriosum corpus sacerdos ablutum recondit in tumulo, & Christus animam suscepit in cælo, relinquentem terrigenis exempla virtutum.

Abit è vita.

MARTYRIVM S. FELICIS, APVD Gerundam, authore Adone Treuiren. Archiepiscopo.

1. AVGV.

IN hispaniis ciuitate Gerunda, natalis S. Felicis martyris, qui de Scyllitana ciuitate oriundus, cùm persecutiones in Hispaniis aduersus Christianos agi compe[r]isset, ascensa mercatorum naui amore martyrii ocyùs accurrit: & cum aliquādiū apud Barcinonam, Empurias & Gerundam uerbū Dei prædicans, plurimos in fide confortasset, & fama eius longè lateq; crebresceret, iubente Daciano, repentè à Ruffino officiali tentus est. Cumq; nomen Christi confidentissimè fateretur, primò fustibus cæsus, & in ima carceris trusus: deinde manibus pedibusque ligatis, negato cibo & potu, in loco squallido ,piectus, post hæc etiam catenis grauioribus uinctus, per totas plateas ab indomitis mulis tractus, & penè in frusta discerptus est.

Felix in Hispaniā

Fustibus cæditur.

Dire cruciatur.

Deindè missus in carcerem, nocte ab Angelo uisitatus atque sanatus, facto die, ad certamina reuocat. Tunc ungulis excoriatus, capite inuerso, ab hora tertia usque ad uesperam suspensus, nullum penitùs sensit dolorem. Deinde in carcerem Ruffinus eum trudi præcepit, ubi per totam noctem splendor copiosus effulsit. Sed & uoces Angelorum psallentium auditæ sunt in cælo. Quod cùm nunciatum fuisset Ruffino à custodibus, iussit eum, manibus post tergum ligatis, in maris profundo mergi. Ibi continuo uincula eius dirupta sunt, & angelis ipsius manus tenentibus, super vndas deambulans, ad litus venit. Tunc Ruffinus iussit iterùm cutem eius vngulis detrahi, ac deinde vsque ad ossa laniari, & tandiù vulnera vulneribus instaurari, vsquedùm inuictum Christo spiritū reddidit. Corpus eius Gerundæ in monumento, quod ipse sibi præparauerat, conditum est Nonis Augusti.

Vngulis laniatur.

Crudelissimè laceratus, moritur.

VITA S. ETHELVVOLDI VVINtoniensis Episcopi. Eius sancti viri vitā scripsit quidem Vuolstanus Vuintoniēsis monachus, eius alumnus: sed Codex MS. quo vsus sum, testabatur esse contractam. Quam igitur nos edimus, eam non nisi Epitomen illius esse suspicor. Stylum plerunque mutauimus.

1. AVGV.

PARENTES S. Etheluuoldus igenuos & Christianos habuit, Vuentanæ urbis ciues. Floruerunt autem sub Eduuardo seniore Anglorum rege, mandatorum Dei seduli cultores. Felix eius genitrix, cùm eum in vtero ferret, intempesta nocte somniū vidit eiuscemodi: Videbatur sibi sedere præ foribus domus suę, & quoddam sublime uexillum ipsius obtutibus offerri, cuius suprema pars cælū contingeret: idemque modestè se submittendo ad terrā, suis fimbriis circumplecti ipsam grauidam: rursusq; valdè sublimiter sese erigere, & inflectibili firmitate consistens, cælum, à quo se deposuerat, repetere. Expergefacta mulier, iterùm sopore deprimitur, & eccè repetè uidet ex ore suo exilire & auolare quasi auream quandam mirę magnitudinis aquilam, quę volitando cuncta Vuentanæ ciuitatis ædificia auratis alis obtegeret, & in alta cælorum se subrigēs, ab eius se adspectu subduceret.

Somniū matris eius.

Solenni quodam die, cùm ex more nutrix illius ad ecclesiam se conferre, precibus illic incubitura, decreuisset, tanta uis imbrium è cælo proruit, ut extra eius loci limen, ubi puer asseruabatur, pedem efferre non posset. Cumque eo nomine acerbissimè fleret, omnipotentem Dominum deprecatura, caput humiliter deposuit. Et eccè nullam tempestatis molestiam sentiens, subitò inuenta est cum infantulo residere in templo, quò ire constituerat: & quod nulla ratione credere potuisset vt fieret, factum vehementer expauit.

Cùm autem creuisset puer, traditus est sacris literis imbuendus. Erat enim natura agili, & acri ingenio, adeoque tenaci memoria, ut quicquid didicisset, retineret. Vbi uerò adoleuit, & famam eius rex Ethelstanus percepit, celeriter eum ad se accitum, apud se manere uoluit, curauitque eum sacerdotio initiari. Per id tempus Elphegus Episcopus simul ordinauit Dunstanum, Etheluuoldum & Ethelstanū, peractaque Missarum solennitate, dixit: Hodiè corā Deo tribus uiris manus imposui, quorum duo ad pōtificiam euehentur dignitatem, tertius per lubrica voluptatum blandimenta ad miserabilem deuoluetur uitæ finem. Tum verò Ethelstanus sciscitabatur ex sancto antistite, ipsius cognato, num ipse is futurus esset. Cui sic ille respondit: Non erit tibi pars in ordine isto, nec in hac ueste diū permansurus es. idque ita euenit. Nam paulò pòst ad lubrica seculi prolapsus est. Etheluuoldus porrò Glosconiam petiit, & sub Abbate Dunstano habitum monasticum induit, uigiliisque & precibus incumbens, & abstinētia corpus suum edomans, semper ad ardua uirtutum culmina adspirauit. Cumque ab omnibus amaretur, & Abbas eum monasterii Decanum constituisset, nulla animi superbia intumuit: sed tantæ humilitatis & subiectionis de se præbuit subditis exempla, ut quotidiano manuū opere hortum coleret, & fratribus ad prādiū poma ac diuersi generis legumina ꝑpararet.

S. Ethelsuuoldus discit literas.

Initiatur sacerdotio.

Accipit habitum monasticum.

Fit Decanus monasterij.

Postquam

Postquàm autem rex Edredus eius sanctitatem co gnouit,hortante eum matre sua Edgina, locũ quendam,quem Abendoniam vocant, ei tradidit, in quo antiquitus exiguum fuerat monasterium, sed tũ neglectum ac desolatum cernebatur. Ad instaurandas eius domos præbuit ei rex de thesauris suis, & mater eius etiam largiùs munera ei donauit. Itaq; loci eius Abbas effectus,monachos congregauit, eosque in multa uitæ sanctitate gubernauit. Venit autem rex quodam die ad monasteriũ,& mensus est omnia fundamenta monasterii propria manu. Rogante autem eum Abbate,ut cum suis apud ipsos prandium sumeret, rex annuit, & iussit Abbas omnibus hydromeli (vulgò medonem vocant) abundè bibendum inferri. Hauserunt igitur tota die ministri, & omnib. largiter bibentibus,liquor ille uix ad palmæ mensuram imminutus fuit.

Creatur Abbas.

In eo monasterio erat frater quidam Elstanus nomine,vir simplex & magnæ obediẽtiæ,cui Abbas dederat negocium cibos procurandi monasterii artificibus. Coquebat ille quotidiè carnes,& operariis sedulò ministrabat,focum accendens & aquam apportans. Accidit autem,ut quodam die Abbas illum cerneret stantem iuxta cacabum feruentem, simulque adspiceret omnia uasa munda & pauimentum scopis repurgatum. Itaque hilari vultu ait ad eũ: O frater mi Elstane,hanc obedientiam tu mihi suffuratus es. Sed si eiusmodi miles es Christi,immitte manum tuam in bullientem aquam, & partem unam ex imo cacabo mihi impiger extrahe. Ille incunctanter mittens manum,ab imo lebete bullientem partem excepit, aquæ feruorem minimè sentiens. Is postmodùm Abbas creatus, etiam Vuiltoniæ Episcopus fieri meruit.

Magna obediẽtia Elstani monachi.

Fuit Etheluuoldus templorum diuersarumq; structurarum fabricator egregius. Sed communis hostis solitas suæ malignitatis ei tetendit insidias, ut si qua posset ratione, eum extingueret. Cùm enim quandoque uir Dei in ædificio quodam laboraret,ingens postis super eum cecidit,& in foueam quandam eum detrusit,omnibus ferè costis unius lateris confractis. Quòd si fouea illum non suscepisset,membris omnibus contritus fuisset. Sed uirtute præpotentis Dei vir sanctus breui restitutus est. Tandem iubente Edgaro rege,uir Dei à beato Dunstano Vuintoniẽsis Episcopus consecratur. Erant tunc in ueteri monasterio Canonici moribus valdè deprauatis,elatione, insolentia,luxuria fœdi,ita ut quidam ex iis nollent suo ordine Missas celebrare:repudiatisque uxoribus, quas præter ius fasque sibi copulauerant, alias ducebant, crapulæ & ebrietati perpetuò uacabant. Id minimè ferens Episcopus,annuente rege Edgaro,expulit eos, & in illorum locum introduxit Abendonienses monachos,iisque ipse se & Abbatem,& episcopum exhibuit. Misit autem rex quosdam è suis,qui Clericis pciperent,vt aut quamprimùm loco renunciarẽt,aut monasticum habitum susciperent. Illi nimio pauore conterriti,cùm uitam monasticam execrarẽtur,monachis ingredientibus,statim loco cessere. Posteà tamen tres ex illis, monachorum habitum complexi sunt. Ad id enim temporis in gente Anglorum non erant monachi,nisi in Glasconia & Abendonia. Porrò Clerici illi,stimulante inuidia & liuore,venenum præsentissimum Episcopo obtulerunt. Quo hausto, statim facie in pallorem mutata,uiscera illius cruciabantur. Surrexit ergò à mensa,& in lecto se reponẽs, dixit tacitus apud se: Vbi nunc est fides tua? vbi sunt cogitationes mentis tuæ? An nõ uera sunt verba Christi,quibus in Euangelio pollicetur,si mortiferum qd biberint credentes,non eis id nociturum? An nõ præsens est diuinitate,qui hæc loquitur,etsi corpore absens est? Ille proculdubio uirus hoc in te eneruare potest. His dictis,totam illam lethiferam potionem, quam hauserat,fide sua mox inefficacẽ reddidit, pulsoque dolore,hilari uultu surrexit. Annuente autem rege Edgaro,de nouo monasterio,quod nunc Hidã vocant,Canonicos expulit, & Abbatem cum monachis in illud introduxit. Is Abbas ab eo constitutus, fuit Ethelgarus,qui posteà Australium Saxonum Episcopus factus, sancto Dunstano in Archiepiscopatu successit.

Consecratur Ethel uuoldus Episcopus Vuinthoniæ.

Venenũ oblatum haurit, sed nihil læditur.

Mat. 16.

Apud Vuintoniam quoquè monasterium uirginũ construxit in honorem beatissimæ matris Dei. Locũ etiam quendam,quem modò Heli uocant, in fiscum regium redactum,non modico precio emit: monachos illic collocauit: Britonorũ præpositum suum, Abbatem eis præfecit,ædificiaque instaurauit. Emit quoque à rege locum Modeshanstede,qui nũc Burg dicitur,basilicamque congruis structuris ornatam,in honorem beati Petri consecrauit: monachos cõgregauit, Eadulphum eis Abbatem constituit, qui post sanctum Osuualdum, Eboracensis ecclesiæ cathedrã adeptus est. Tertium quoque locum precio comparauit,qui propter spineta circunquaquè increscẽtia, Torneia dicebatur: monachosque illic colligens, Godmannum Abbatem eis dedit. Sicque factum est,consentiente rege,ut partim Dunstani consilio & actione,partim Etheluuoldi sedula cooperatione,monasteria uirorum & fœminarum ubique apud Anglos construerentur.

Cõstituit monasteria.

Circuiuit autem uir Dei singula monasteria, mores conformans & instituens,obedientes hortans,ut in bono magis magisque proficerent: stultos & obstinatos,ut à malo recederent, etiam uerberibus adigens. Erat sanè improbis & peruersis terribilis instàr leonis,humilibus & morigeris ceu agnum mansuetissimum se exhibebat: ita serpentinæ prudentiæ tẽperans seueritatem,ut columbinæ simplicitatis non amitterent lenitatem. Quòd si nonnunquàm zelus rectitudinis eum compelleret disciplinæ iura subditis adhibere, furor ipse non de crudelitate, sed de amore proficiscebatur: atque intùs paterna beneuolentia complectebatur,quos foris tanquàm psequẽs castigabat. Pater erat & pastor monachorum,sanctimonialium & uirginum protector peruigil, uiduarum consolator, peregrinorum susceptor, ecclesiarum patronus, corrector errantium, recreator pauperum,pupillorum & orphanorum adiutor.

Visitat monasteria.

Accidit quandoquè, ut acerba fames uniuersam Britanniam vehementer opprimeret,& multi præ nimia inopia dira clade extinguerentur. Tum ille pecuniam suam omnem in pauperes elargitus est. Deficiente pecunia,tolli iussit ornamẽta quæque,& permulta uasa argentea ex ecclesiæ thesauris confringi. Iis in pecunias redactis,cum multo cordis gemitu testabatur,se æquo animo ferre non posse, muta metalla durare integra, hominem uerò ad imaginem Dei factum,precioso Christi sanguine redemptum, mendicitate & inedia confici. Sustentauit itaquè innumeram pauperum multitudinem: qui periculum famis euadere cupientes, ad eum undique confugiebant. Illos ipse in plateis,omni solatio destitutos,refocillabat,singulis necessaria præbens: donec misericordia Dei de cælo in terram prospiciens, & humano generi solita benignitate subueniens, malum inopiæ temperaret.

In magna fame magna eius liberalitas.

Verùm quando,scriptura teste, Dominus quem diligit, corripit,& flagellat omnem filium, quem recipit: uir Dei crebrò laborabat uiscerum dolorib. crurium tumores patiebatur, noctes plerunq; insomnes ducens

Prou. 3. Heb. 12.

ducens præ doloribus, at nihilominùs interdiù, tan q̃ nihil molestiæ sentiret, ambulans, non tamẽ sine vultùs pallore, memor illius Apostolicæ consolationis, virtutem in infirmitate perfici: & quod idem dicit: Quando infirmor, tũc potens sum. Libenter itaque gloriabor in infirmitatib. meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Etsi autem permolestis afficeretur doloribus, nunquàm tamen carnibus vesci uoluit, nisi semel grauissimo compulsus morbo, idque iubente beato Dunstano Archiepiscopo, & rursùs in ea infirmitate, qua decessit.

2. Cor. 12

Clericus quidam sancti Episcopi, cui erat sacri chrismatis cura demandata, minùs acceperat olei, q̃ res poscere videbatur, atque illud ipsum in itinere amiserat. Episcopo verò pueros confirmare volẽte, nec habente Clerico ampullam sacri olei, turbatus & anxius repetit iter, quo uenerat: & huc illucq; accuratè oculos aduertens, reperit ampullam in uia iacentem, oleo plenam, cùm paulò antè nec media sui parte plena fuisset. Ea igitur accepta, cum timore & gaudio reuersus est.

Confirmationis sacramentũ

Monachus quidam furti se crimine obstrinxerat. Mandauit Etheluuoldus, vt qui rem abstulisset, quãprimùm eam redderet cum ipsius benedictione: aut in tali eam loco proiiceret, vbi posset inueniri. At induratus ille facere hoc neglexit. Venit ergò Episcopus in domum Capitularem, & ait: Noluit sacrilegus pecuniam, quam furatus est, reddere cum benedictione: reddat ergò eam nunc cum omnipotentis Dei maledictione, & sit ligatus non in anima duntaxàt, sed etiam in corpore nostra authoritate. Et eccè monachus ille sedens, inuisibiliter ligabatur, brachiis inter se sub cucullo cohærentibus, cùm interim reliqua membra suo possent officio fungi. Tandèm exiens ille post Episcopum, confessus est facinus suum: sed quòd ità esset colligatus, id subticuit. Episcopus blandis uerbis ei respondit: Vel nunc saltem benè fecisti: licèt serò, confitendo peccatum tuum. Fruere ergò benedictione nostra. Mox illius soluta sunt brachia, Episcopo nesciente.

Monacho maledicit & ille diuinitùs punitur.

Magno studio in ueteris ecclesiæ instaurationem vir sanctus incumbebat, & fratres sæpè laborabant. Interim accidit, ut frater quidam à summo culmine in terram decideret. Sed mox ut terram attigit, stetit incolumis, nihil quicquam mali ex tanto præcipitio passus.

Nocte quadam beatus uir lectioni operam dans, præ nimiis uigiliis obdormiuit, & candela ardens incidit in Codicem. Consumpta tandem candela, & Episcopo expergefacto, liber illæsus repertus est.

Candela ardet in Codice, sed nihil adurit.

Cùm S. Dunstanus esset Abbas Glasconiæ, uidit in somnis quandam miræ proceritatis arborem, quę ramos suos extenderet in Orientem & Occidentem, Septentrionem & Meridiem totius Britãniæ. Eius autem arboris rami innumeris erant onusti cucullis magnis & paruis. In ipso autem arboris summo cacumine unus erat prægrandis cucullus, qui amplitudine manicarum suarum cæteros protegebat, & ingenti sublimitate alios excedens, ipsum contingebat cælũ. Vir autem Domini Dunstanus attonitus, interrogabat eum, qui hæc illi ostendebat, qui erat angelico capillo, sed canus: Quęso, inquiens, venerãde senior, quænam est hæc robusta & præcelsa arbor, cuius rami longè lateque diffusi, tam innumeros cucullos sustinent? Respondit ille: Arbor, quam uides Abba Dũstane, huius insulæ situm designat. Magnus cucullus, qui est in huius arboris uertice, monachi tui Etheluuoldi est, qui in hoc monasterio Christo religiosè famulatur. Reliqui cuculli, qui ramis inhærent, multitudinem significant monachorum, qui eius eruditione instruentur, & undique in hac regione ad Dei seruitium congregabuntur, eiusque ductu venturi sunt ad gloriam regni cælorum, & ad societatem beatorum spirituum cum Christo regnantium.

Visio S. Dũstani.

Vidit etiam ipse Etheluuoldus somnium, idque quibusdam monachis suis ità enarrauit: Videbar mihi stare ad litus maris, vbi prægrandis quædam nauis visebatur, copiosam piscium multitudinem, præcipuè anguillarum, ab imo usque ad summum intrà se retinens. Cumque mecùm tacitus cogitarem, quid sibi uellet hęc uisio, repentè audiui uocem dicentem mihi Etheluuold, Etheluuolde, hoc tibi mãdatum à Deo cælitus missum est, ut excites hos pisces, quibus hæc nauis plena est, & orationibus tuis efficias, ut sint homines, sicut anteà fuerunt. Cuius iussioni mox ego obtemperans, preces pro illis fudi, & lachrymarum perfusus imbre, dixi cum gemitu: Domine Iesu Christe, cui nihil est impossibile, respice propitiùs ad animas diabolica fraude deceptas, quæ humanæ rationis sensu destitutæ, instàr pecudum in lubrico mundi huius cœno miserabiliter uolutantur. Nè, quæso, permittas bone Iesu, ut de eis triumphans, glorietur humani generis inimicus: sed sancti nominis tui virtute redeant ad uitam, ut à somno mortis ereptæ, te uerum & unicum mundi Saluatorem agnoscant: & deincèps semper ad tranquillum salutis portum confugientes, ab omnibus mũdi perturbationibus sint immunes, & sub tua gubernatione permaneant. Tuum est enim, Christe, mortuos reuocare ad uitam, & imaginem tuam, quam creasti, ad pristinum decorem reformare, qui uenisti in hunc mũdum peccatores saluos facere, & dira mortis supplicia passus in Cruce, fundere dignatus es sanguinem tuum preciosum pro salute omnium nostrum. Cùm hæc & his similia compuncto corde & spiritu humilitatis effunderem, ecce quos anteà pisces uideram, subitò homines effectos, & à morte excitatos vidi, qui celeriter ad terram properabant, multi sanè numero, quorum non paucos agnoui. Vnus autem ex iis in terram retrorsùm cadens, rursùs in anguillam versus est: ille videlicet Ethelstanus, qui mecum quondàm presbyter fuerat ordinatus, quem deinceps nemo excitare, nec ad humanam formam reuocare potuit. Cæteri omnes, sublatis in cælum uocib. plaudebant manibus, & gratias agebant Deo, quòd ineffabili eius clementia, & meæ exiguitatis intercessione, meruissent à morte ad uitam reduci, & humanæ rationi, quam amiserant, restitui. Ego uerò gaudens in Domino, & congratulans illis, euigilaui: & hanc uisionem uobis filioli idcircò refero, ut & uos cum bonorum operum fructu in sancto proposito perseueretis: quò per gratiam Dei possitis in eorum numero computari, qui mihi, licèt indigno, commissi sunt.

Visio Etheluuoldi.

1. Tim. 1.

Ethelstani casus horrẽdus.

Obiit sanctus Episcopus Calendis Augusti, anno salutis nongentesimo octogesimoquarto, Episcopatus sui uicesimoquarto, regnante Ethelredo rege. Corpus eius subita immutatione fuit renouatum, lacteo candore perfusum, roseoque rubore venustatum, ità ut quodammodò septennis pueri vultum præ se ferre videretur. Est autem Vuintoniæ in ueteris monasterii crypta ad Australem sancti altaris plagam, sicut olim cælitùs ei monstratum fuerat, perquàm honorificè tumulatum.

Obitus S. Etheluuoldi.

Anno ab obitu suo duodecimo, cuidam cæco apparuit, præcipiens, ut iret Vuinroniam, ad ipsius

sius tumbam uisum recuperaturus: addiditque: Ea causa te nunc inuiso, & quæ tibi euentura sunt, prædico, ut tuæ salutis signum, id omnibus testatum efficiat, quòd oporteat me eleuari ab eo tumulo, in quo nunc conditus sum. Dicente cæco, se locum tumbæ eius nescire, sanctus respondit: Cùm eò ueneris, monachum Vulstanum ad te acciri cures: qui vbi uerba tua audierit, mox ad meum te adducet sepulcrum, & ibi recuperabis amissum lumen. Fecit ille, ut erat iussus, & integra recuperata sanitate, ad sua reuersus est. Translatum autem est corpus beati uiri, 4. Idus Decembris, & in choro ecclesiæ repositum, ubi eius meritis usque in hodiernum diem multa Deus miracula efficit. Puer quidam paruulus in infantia oculorum lumine orbatus, cùm ad sancti sepulcrum esset adductus, mox depulsa est caligo omnis, & oculos eius splendor lucis aperuit.

Ad eius tumulum cæcus illuminatur.

Itē alius.

Furem quendam ob multiplices culpas S. Elphegus Episcopus flagellis cæsum, cippo constringi iussit, acrioribus suppliciis cruciandum. Cùm sic ergò diu ille iacuisset in pœnis, quadam nocte apparuit ei S. Etheluuoldus, dicens: Miser, cur tanto tempore in hoc ligno distineris? Respondit ille: Dignas Domine pœnas luo, quia non raro in furto deprehensus, nolui resipiscere, sed scelus illud iterùm atque iterùm repetiui. Dixit ei sanctus: At uel nunc cessa à furtis, abeasque, ab his compedibus absolutus. Confestim ille surgens & exiens, procidit ad pedes S. Elphegi Episcopi, narrauitque ei ordine rem gestam. Ille uerò pro tanti patris honore permisit eum illæsum abire.

Soluitur cōpeditus

In Chronicis annotatum legimus, inter profusa conuiuia, quæ tunc in Anglia ab Danorum aduentu exercebantur, pane & aqua hunc sanctum virum usum esse. Erat sanè per omnia beatissimæ matri Dei & S. Cuthberto deuotus, cuius sedem post eius obitum nunquam potuit aliquis impunè* dormitando premere, quin teterris imaginibus territus sese abdicaret, increpantibus illis cur sedem episcopi indignus usurparet.

for. domi nando.*

Orta erat simultas anxia inter illum & Goduuinum Comitem: quæ cùm sedari non posset, iratus Episcopus recedendo dixit: Per dominam meam sanctam Mariam malè ei erit. Ab ea autem hora à uiscerum torminibus nullā comes intermissionē habuit, donec ab episcopo esset benedictionē adeptus. Tandem Dunelmum profectus est, atque illic, quod magnæ videbatur audaciæ, reuulso sepulcri operculo, cum S. Cuthberto quasi cum amico loquebatur: depositoque apud illum amoris munere, recessit.

Pœna Comitis.

MARTYRIVM SANCTISSIMI Stephani Romani Pontificis, & eorum, qui vnà cum illo Romæ passi sunt, authore Simeone Metaphraste, qui ea videtur ex Latinis codicibus Græco stylo propè ad verbum descripsisse.

2. AVGV.

QVO tempore Valerianus & Gallienus impietatis sectatores imperabant, Christianorum quàmplurimi, acerbissimos Tyrannos declinantes, latitabant. Nō deerant tamen, qui fidei certamen subeuntes, martyrii palmam assequerentur. Erat enim lex proposita, ut quicunque Christianum hominem latitantem detulisset, omnes eius facultates ipse haberet, & quoscunque honores in exercitu petiisset, obtinere posset. Illo igitur tempore beatus Romanæ urbis Episcopus Stephanus, cùm totum clerum congregasset, sic eum affatus est: Audistis fratres & commilitones mei, crudelissimum edictum diaboli, ut si quis Christianum deprehenderit, omnes eius facultates ipse possideat. Moneo igitur uos, fratres, vt terrenas diuitias contemnatis, quò cælestis regni hæreditatem percipere possitis. Nolite huius mundi principes extimescere: sed Deum cæli & terræ Dominum, eiusq; vnigenitum filium Iesum Christum adorate, illum colite, ad illum confugite, qui potest nos omnes eripere de manibus inimicorum nostrorum, & de diaboli malitia liberatos, sua gratia corroborare.

Præmiū eorū qui deferrent Christianos.

Tunc presbyter quidam nomine Bonus: Nos, inquit, terrenas nostras facultates relinquere in animo habemus: quinimmò sanguinem ipsum propter Dominum nostrum Iesum Christum, & eius nominis confessionem effundere parati sumus, ut illum assequi digni efficiamur. His dictis, omnes clerici ad beatissimi Pontificis pedes prostrati, significarūt, quot quisque gentiles domi suæ haberet, qui baptizari optarent. Itaque à Pontifice quærebant, nū aliò, an ad eum illos ducturi essent, quo baptizari possent. Iussit igitur beatissimus episcopus, ut postero die ad cryptam, quæ appellatur Nepotiana, omnes conuenirent. Cum igitur ad eam cryptam conuenissent, inuenti sunt illic tam mares, quam fœminæ, centum & octo: quos illo ipso die Pontifex in nomine Domini nostri Iesu Christi, sanctissimo baptismate & aliis diuinis mysteriis consecrauit, & ut illis placatum ac propitium Deum redderet, sacrificium obtulit: sicque omnes Sacramentorum participes facti sunt.

Baptizātur homines 108.

Sacrificium missæ offertur.

Eo autem die, qui deinceps secutus est, beatus Stephanus ordinauit tres Presbyteros, & septem Diaconos, ac sexdecim Clericos: & sedens, omnes illos docebat de Regno Dei, ac de sempiterna illa vita, quæ futura est. Mox cœperunt populi ex Græcis & reliquis gentibus ad eum uenire: qui Diuinos sermones audiens, à Stephano Pontifice baptizabantur. Intereà uenit quidam Tribunus militum, Nemesius nomine, cui erat filia unica, quæ ab incunabulis apertos quidem oculos habuerat, sed nihil omninò adspiciebat. Ille se ad beati pontificis pedes prostrauit, ac dixit: Oro te, Pontifex, ut me & filiam meam baptizes, quo & ipsa illuminetur, & animas nostras ab æternis tenebris eripias, quoniam ad hanc usque diem semper in ærumnis & doloribus propter huius filiæ meæ cæcitatem uersatus fui. Tunc beatus episcopus: Si credis, inquit, ex toto corde, omnia tibi credenti concessa fuerint. Ad hæc

Iohan. 9. Nemesius Tribunus: Ego ad hanc usque diem toto animo credidi,& nunc credo Dominum Iesum Christum Deum esse,qui aperuit oculos ceci nati:neque enim humanis consiliis impulsus, sed eius ipsius vocatione,ad sanctitatem tuam veni.

His auditis, statim beatus Pontifex hominem illum adduxit ad locum quendam, qui vocatur Titulus Pastoris: cumque & ipsum, & eius filiam catechismo instruxisset, quemadmodùm Christianæ fidei Canones & ordo postulat, iussit eos ieiunare vsque ad uesperam. Cùm autem uenisset hora vespertina, benedixit aquæ in eo loco, quem Pastoris titulum uocatum fuisse diximus: itaque Nemesium in aquam demisit, & baptizauit in nomine Patris,& Filii, & Spiritus sancti. Cùm uerò ex piscina exiisset, cœpit ipsius filia clamare: En hominem uideo, qui tetigit oculos meos, in cuius circuitu magnæ lucis splendor apparet. Tunc Stephanus & ipsam Nemesii filiam baptizauit:quæ Lucilla uocata est.Ex hoc tempore multi cœperunt ad pedes beati Pontificis Stephani se prosternere, & cum lachrymis baptismum ab eo petere. Illo itaque die, quo Lucilla baptizata est,mares & fœminæ sexaginta duo baptizati sunt.Si igitur,diuina gratia & ope adiuuante,multi uiri Deum metuentes ex gentibus,beatum Pontificem Stephanum adierunt,ut ab illo Christi baptismum acciperent. Mox ille sanctissimus Pontifex,Spiritus sancti gratia refertus, cœpit Christianorũ multitudinem in unum locum conuocare, diuinaque officia celebrabat in martyrum latibulis,quæ cryptę appellantur: quo tempore Nemesium patrem Lucillæ ordinauit Diaconum.

Nemesius tribunus baptizatur.

Item alij 62.

Impietatis verò sectatores quidam cùm hæc audiuissent,insuper & Nemesium Tribunum cum tota familia Christi fidem sectari, baptismoque & fidei lumine adiutum, cæcitatem pristinam abiecisse, rem detulerunt ad Glabrionem & Maximum Consules, homines scilicet impietatis ualdè studiosos.Tunc illi de ea re consultantes, præceperunt, ut quocunque in loco Nemesius Diaconus inueniri posset,omninò grauissimis suppliciis affligeretur. Cùm autem Nemesius ipse quodam die per uiam Appiam iter faceret, & esset prope Martis templum, & Valerianum ac Maximum impios homines uideret, qui ut anteà consueuerant, fœdissima dæmonibus sacrificia offerebant, ità Deum ipsum flexis genibus orauit: Domine Deus creator cæli & terræ,dissipa consilia & machinas, quibus diabolus humanas mentes peruertit: dissipa eas, quęso,per nomen Domini nostri Iesu Christi filii tui,quem misisti in hũc mũdum. Contere satanam, ut miseri & infelices isti ab eius laqueis, quibus irretiti sunt, eripiantur, ac humanis manibus fabricata simulacra derelinquentes, agnoscant te omnium rerum creatorem, Deum & Patrem omnipotentem,& unicum Filium tuum Dominum Iesum Christum. Illa ipsa hora impius Maximus à dæmone correptus, uoce magna cœpit clamare: Nemesius nunc factus Christianus, me incendit. Ecce illius oratio me cruciat. Ex illa igitur hora egressi è templo, iusserunt Nemesium detineri.Cùm uerò qui eum tenuerant, verberibus pulsarent,repente Maximus consul efflauit animam.

Precatio Nemesii.

Itaque Nemesius statim ductus est ad Valerianum in palatium, quod Claudii nomine appellatur. Qué sic affatus est Valerianus: Et ubinàm est, ò Nemesi, prudentia illa tua, quam semper in te cognouimus, tum in consiliis ineundis, tum in rebus gerendis firmissimam? An ignoramus nos,quid optimum,quidve pessimum sit, quippe qui non aliud te adhortamur ut facias, nisi quod utilitatem tibi afferre possit, ut scilicet quæ uera sunt amplectens, deos ipsos nõn deseras, quos omni tempore à pueritia coluisti & ueneratus es? Ad hæc Nemesius Diaconus: Ego, inquit, sceleștissimus ueritatem ipsam dereliqueram, & sanguinem innocentem effuderam, & ad hoc usque tempus peccatis oneratus fueram: sed Christi Domini & Dei misericordia modò adiutus, tandem creatorem meum cognoui, cuius baptismo illuminatus sum, qui & cordis mei oculos aperuit, & corporeis filiæ meæ pupillis lumen restituit. Hunc adoro, hunc timeo, huic cultum & preces supplex offero, cuius auxilium semper implorabo, & simulacra omnia, quæ dæmones esse cognoui, & ipsa, & eorum cultores auersor & execror. Tunc ait Valerianus: Nota mihi sunt veneficia tua, quibus humanas cædes patrare ausus es, quippe qui & Maximum Consulem tuis præstigiis de medio sustulisti: quinetiam adhuc contra nostram & Reipublicæ salutem, temerè Christianorum causa talia ueneficia exercere non desistis.

Nemesii egregia oratio.

His dictis, Valerianus ira percitus, iussit illum in priuato carcere detineri, quem, cùm opùs fuisset, sistendum præcepit. Iussit etiam Sempronium Nemesii famulum, domino suo fidelissimum, illic prẹsto esse, à quo eiusdem Nemesii tum facta, tum bona omnia inquirerentur: cuius etiam filiam Lucillam custodiri præcepit apud sceleratam quandam mulierem, nomine Maximam. Postero autem die iussit iniquissimus Valerianus Sempronium tradi cuidam Tribuno, qui uocabatur Olympius, ut torqueretur, & de domino ipsius per eum inquireretur. Illum igitur Olympius his uerbis aggressus est: Nouisti ne, qua de causa hic ante nos constitutus es? Hæc ille ait. Ad quæ Sempronius nihil respondit. Sed nihilominùs Olympius: Ausculta, inquit, Semproni, & fac quod iubent Imperatores nostri: sin minùs, multis & uariis tormentis cruciaberis. Ostendas igitur nobis Nemesii domini tui facultates: deinde uerò propitiis deorum nostrorum numinibus sacrifices. Ad hæc Sempronius: Si facultates domini mei Nemesii requiris, scito illas à me Christo fuisse oblatas: non enim nostra, sed illius erant bona. Quod uerò dicis & me hortaris, vt diis tuis sacrificem, nullo modo faciam: Christo enim sacrifico Dei uiuentis filio sacrificium laudis & confessionis, cui & dominus meus Nemesius seipsum obtulit. Cùm hæc dixisset Sempronius, furore accensus est Olympius, & satellitibus dixit: Prosternite hominem istum,& uirgis percutite. Afferte ante illum deum Martem ac tripodem,ut uel diis ipsis thura offerat, uel sine intermissione aliqua uirgis percutiatur. Allatum igitur aureum Martis idolum unà cum tripode, in conspectu Sempronii locatum fuit. Quod cùm Sempronius uidisset: Conterat, inquit, te Dominus Iesus Christus Filius Dei uiui. Hoc dixit Sempronius, ac repentè idolum illud sic liquefactum est, quasi cera igne admoto. Quod cùm uidisset Olympius, stupore perculsus obmutuit: mox verò domi suæ illum custodiri iussit, dicens: Hac nocte omnia tormenta tibi afferam, & miseris modis te consumam. Hæc dixit, & Sempronium custodiendum tradidit Tertullo cuidam, domus suæ gubernatori. Exuperiæ autem coniugi Olympius ipse narrauit, quemadmodùm Sempronius Iesu Christi Dei sui nomine inuocato, Martis idolum comminuerat.

Sempronius famulus Nemesii sistitur corã Olympio.

Eius constantia.

Tunc Exuperia uxor: Si tanta, inquit, est Christi potentia, quantam dicis, satius nobis est dehinc illos ipsos deos relinquere, qui neque sibi, neque nobis opem ferre possunt. Quæremus igitur uirum illum, qui

Olympi⁹ cũ uxore credit. qui Nemesiæ tribuni filiæ lumen restituit. Tunc Olympius Tertullo præcepit, vt mitiùs se gereret cum Sempronio, siquidem Nemesii pecuniis inquirendis ipse operam dare vellet. Hoc mandatum executus est Tertullus. Olympius verò cum coniuge Exuperia, & vnico filio Theodulo, illaipsa nocte venerunt, & ad pedes Sempronii prostrati, dixerunt: Nos paulò antè Christi potentiam cognouimus, verum scilicet Deum illum esse, qui Nemesiæ tribuni filiæ oculorum lumẽ dedit. Quamobrem te precamur, vt cures nobis dari salutare baptisma in nomine Iesu Christi, quem tu prædicas. Respondit Sempronius: Si pœnitentiam agitis ex toto corde vestro, benignus est Deus meus, & accipiet vos pœnitentiam agentes. Tunc Olympius: Iamiam, inquit, faciam, vt credas me toto corde Christi Dei fidem sequi. Hęc dixit, & statim cubiculum patefecit, in quo habebat multa & varia idola. Quibus ostensis: En, inquit, Semproni, hæc omnia simulacra in potestate tua sunt: fac illis, quicquid lubet. Cui Sempronius: Agè, simulacra ista omnia manibus propriis *Idola sua cõfringit.* contere, auroque & argento, ex quibus confecta sunt, igne conflatis, pauperes congrega, & illis hęc distribue. Fecit omnia, quæ Sempronius dixerat, Olympius, nihil prorsùs dubitans. Repentè uerò audita est vox è cælo, dicens: In te, Semproni, requieuit spiritus meus. Audierunt vocem illam Olympius & eius vxor, & in fide ipsa facti sunt firmiores, ob idque ad *Iohann. 3* salutare baptisma promptiores. Itaque Sempronium precabantur, petentes vt sigillum Christi acciperent, & per aquam ac Spiritum denuò nascerentur.

Omnia hæc Sempronius Nemesio domino suo retulit. Quæ cùm Nemesius accepisset, celeriter adiit ad beatissimum Pontificem Stephanum, eique rem omnem exposuit. Ille uerò Christo Deo nostro gloriam dedit, & proxima nocte Olympii domum adijt. Quo uiso, statim Olympius prostrauit se ad Pontificis pedes unà cum uxore Exuperia, & filio Theodulo. Erexit autem illos sanctissimus Pontifex, atque interro*Olympi⁹ cum suis baptizat.*gauit, an crederent in dominum nostrum IESVM CHRISTVM. Cui omnes concordi animo responderunt: Credimus, pater sanctissime, in Patrem, & filium, & Spiritum sanctum. Tunc Pontifex eos baptizauit in nomine sanctæ, consubstantialis & indiuiduę atque viuificantis Trinitatis. Ostenderunt autem illi & idola, quę propriis manibus comminuerant. Qua de re sanctissimus Pontifex gratias egit Deo, & pro illis sacrificium obtulit benigno & salutis nostræ authori Domino IESV Christo, eosque sanctæ oblationis participes fecit. Itaque tota illa domus gaudio magno & hilaritate repleta est.

Torque cum filia & occidit Nemesiũ. Tertius dies præterierat, cùm Valerianus & Gallienus Imperatores valdè impii hæc audierunt, qui furore accensi, iusserunt Nemesiũ & eius filiam Lucillã, indicta causa, torqueri. Sed cùm nullis tormẽtis de sententia moueri possent, illos obtrũcari iusserunt. Et quia cupiebãt Lucillæ patri psuadere, ut snĩam mutaret, pceperũt Lucillã prius obtruncari. Cùm uerò & Nemesii ꝓpositũ stabile atq; immobile cognouissent, illũ ẽt securi pcuti iusserunt in loco illo, qui est inter duas vias, Appiã & Latinam, nõ longè ab Vrbe Roma. Postera die nefarius Valerianus iussit Sempronium, publicè audiendum, sisti. Cui dixit: Quarè non consulis tibiipsi, & diis te subiicis, per quos vniuersa natura regitur & gubernatur? Christus me regit & gubernat, inquit Sempronius, qui & hanc sententiam mihi confirmauit. Tunc iussit Valerianus Semproniũ *Sẽproni⁹ igne red dit spiritũ* in ignem coniici. Milites igitur cùm ignem multum accendissent, sanctum illum uirum Sempronium, vinctis post terga manibus, in mediam flammam coniecerunt. Itaque beatissimus martyr Sempronius in media flãma positus, spiritũ IESV CHRISTO D̃no commendauit. Precioſę aũt ipsius reliquię intactæ pmãserũt. Venit aũt beatus Põtifex Stephanus cũ clericos & uiris religiosis, sanctiq; Sẽpronii reliquias collegit, & illas cũ Olympii & sociorũ, qui priùs ꝓpter Christũ interfecti fuerant, sanctissimis reliquiis collocauit.

Post multos dies Valerianus & Gallienus cœperunt beatum episcopum Stephanum & eius clerum inquirere: quinetiam edicto proposito iusserunt, ut vbicunque inuenti fuissent, post multa & uaria tormenta, morte acerbissima necarentur. Itaque detenti sunt clerici duodecim, quorum nomina hæc sunt: Faustus, Maurus, Primitiuus, Columnius, Iohannes, Exuperantius, Cyrillus, Honoratus, Theodosius, Basilius, Castulus, Donatus: qui cùm multis crucia*12. è clero trucidantur.*tibus torquerentur, neque adduci possent, vt facerent, quod iussi erant, postremò Imperatores iusserunt illos obtruncari in uia, quę appellatur Aquæductus. Quorum ueneranda corpora curauit Tertullianus, qui fuerat Olympii seruus, quamuis adhuc esset gentilis, & eorũ reliqas reposuit, ꝓpè corpora sanctorũ Iuuini & Basilei, in uia Latina Calẽdis Augusti.

Hęc cùm audiuisset beatus Stephanus Pontifex, iussit ad se accersiri Tertullianum, quem multis hortationibus ad Christianam fidem conuersum, docuit de Regno Dei, & sempiternæ uitæ mysteriis initia*Nota hæc de alba ueste baptizatorũ*uit, sanctissimoque baptismate purgauit, atque illum adhuc alba ueste indutum, ordinauit presbyterum. Quem cùm docuisset de salute ac cælesti Regno sanctus Pontifex: Esto, inquit, tibi fratrer, hoc onus impositum, ut multorum martyrum reliquias diligenter inquiras. Cùm hoc mandatum accepisset Tertullianus, post duos dies quàm presbyter ordinatus est, à Marco Tribuno compræhensus, ad Valerianum ducitur. Cui Valerianus: Agè, inquit, domini tui pecunias huc affer: *alioquin secùs, interficeris. Ad hæc Tertullianus respondit: Si pecunias domini mei & tu habere cupis, æternam uitam assequi poteris: nam ille pro CHRISTO moriens, DEO ipsi facultates suas obtulit, in futuro illo æuo eas recepturus. Si ergò & tu uerè in DEVM credideris, mutaque ac sensùs experti idola execratus fueris, misericors & clemens Deus te pœnitentiam agentem amplectetur. Tunc dixit Valerianus: Ergò domini tui pęcuniæ æternam uitam illi afferunt? Maximè, inquit Tertullianus, & nõ solùm ęternam uitã, sed perpetuum etiã Regnũ conciliant. *Tertullia n⁹ immaniter flagellatur.* His auditis, Valerianus ad eos sermonem dirigẽs, qui aderant: Delirat, inquit, Tertullianus iste. Prosternatur igitur in terram, & multis uirgis percutiatur. Itaque cùm beatus Tertullianus sine misericordia verberaretur, voce magna dicebat: Gratias ago tibi, Domine IESV Christe, quòd non disiunxisti me à domino meo, & seruo tuo Olympio, qui & me antecessit martyrio *Igni adu ritur.* functus. Cùm itaque inter uerbera & plagas hoc diceret, iussit Imperator eius lateribus ignem subiici. Cui nefarii atque impii homines hoc sæpè inculcabant: Tertulliane sacrilege, redde pecunias domini tui. Beatus uerò Tertullianus constanti animo atque hilari vultu dicebat Valeriano: Agè, miser, fac celerrimè quicquid uis, vt per incendium & flammas istas sacrificium Deo gratum offerre possim. Tunc iussit Valerianus Tertullianum non ampliùs verberari, sed tradi Sapritio urbis præsidi, cui dixit: Agè, require ab isto pecunias Olympii domini sui: deindè coge illum diis libare: quod nisi fecerit, variis tormentis crucietur.

Cùm hoc mandatum accepisset Sapritius, statim tribunal sibi parari iussit in eo loco, qui Mamertini domus appellatur: præcepitque adduci ad se martyrem, præcone sic indicente: Adducatur huc sacrilegus Tertullianus. Adductus itaque fuit Tertullia-

T nus,

nus, quem Præses interrogauit, quo nomine vocaretur. Cui Tertullianus: Peccator, inquit, sum ego, seruus seruorum Iesu Christi. Tunc Sapritius Præses sic eum affatus est: Considera quæ nunc tibi præcipiuntur, & sine mora facias, quod dico, vt viuas. Eiâ igitur diis sacrifica, & redde, quæ iubemus, bona Olympii domini tui: sin minùs, tormentorum supplicijs consumptus fueris. Ad hæc respondit Tertullianus: Si nosses æternæ vitę felicitatem, non esses de pręsenti seculo anxius ac solicitus, ea curans quę à dæmonibus, quos vos colitis, suggeruntur, & tibi & tui similibus æternos cruciatus afferent. His auditis, Sapritius Præses iussit Tertulliani faciem lapidibus collidi. Sanctus uerò Tertullianus Deo gratias agens, dixit Præsidi: Tu meum os confringi iussisti, & Dominus meus Iesus Christus, quem ego colo, te ac diabolum idololatriæ authorem conteret. Tunc Præses dixit his, qui præsentes erant: Curnàm iste moratur Olympii pecunias reddere? Et ad eum cōuersus: Agè, inquit, affer pecunias, quas debes, & diis sacrifica, nè capite obtruncatus, vitam amittas. Respondit Tertullianus: Ego in Domino meo Iesu Christo, cui credidi, confirmatus ità sum, & ità illum habere cupio, vt pręsentem hanc vitam pro nihilo ducam, cuius nullos certos fines constitutos video.

Facies ei° lapidibus tunditur.

Hęc audiens Sapritius, furore accensus, iussit Tertullianum in ligno extendi, & neruis diù verberari. Cùm igitur neruis cæderetur Tertullianus, clamabat: Domine Iesu, nè deseras seruum tuum, qui fidem & spem suam in te collocauit: sed da vires, vt in sancta & recta confessione tua perseuerem, quoniam tu es spes mea, Fili Dei viui. Mox iussit Sapritius Tertullianum in rota suspendi. Dum igitur in rota penderet beatus ille, Spiritùs sancti auxilium inuocabat. Cùm autem ipsius animum ac propositum ità firmum & stabile vidisset Sapritius, ut moueri non posset, retulit Valeriano Tyranno, Tertullianum nullis minis, nullis adhortationibus, nullis denique cruciatibus aut machinis adduci posse, ut vel diis immolet, uel domini sui facultates ac pecunias in medium afferat. Tunc Valerianus sententiam ferens, iussit Tertullianum obtruncari. E rota igitur depositus, ductus est per uiam Latinam ad secundum vrbis lapidem, quo in loco fuit capite obtruncatus. Eius autem reliquias beatus Stephanus collegit, & sepeliuit in crypta, quæ arenosa dicitur, * pridiè Calendas Augusti.

Neruis diù cadit.

Suspenditur i rota.

Capite trūcatur.

** Postridiè legendum arbitror.*

Postero autem die Valerianus misit cohortem, quę beatum Pontificem Stephanum cum multis clericis, presbyteris ac diaconis compræhenderet. Cùm igitur Pontifex & eius clerici cum eo compræhensi essent, plurimi Christiani lugentes à longè illos sequebantur. Posteà vero quàm beatus Stephanus iussu Valeriani ante ipsius tribunal stetit: Tu ne, inquit scelestissimus Imperator, es ille Stephanus, qui Rempublicam nostram perturbare ac dissoluere aggressus es, qui quę consiliis & præstigiis tuis suades populo, ut à deorum cultu desciscat? Ad hæc sanctus Episcopus Stephanus respondit: Ego Rempublicam non perturbo, sed admoneo & hortor omnes homines, ut derelictis dæmonibus, qui adorantur in istis vestris idolis, ad verum Deum se conuertant. Ergò, inquit Valerianus, tu statim interficiendus es, ut aliis exemplo tuo perterrefacti, resipiscant & viuant. His dictis, iussit in templum Martis Stephanum Pontificem duci, atque illic sententiam de illo pronunciari. Ductus est igitur beatissimus Pontifex à satellitibus extra mœnia & portam Appiam ad templum Martis. Quo in loco episcopus ipse, omnibus spectantibus, oculos in cælum erexit, ac dixit: Domine Deus pater Domini nostri IESV CHRISTI, qui euertisti turrim confusionis apud Babylonem, destrue, quæso, nunc & locum hunc, in quo diaboli superstitio per idolorum cultum exercetur. Cùm hæc dixisset Pōtifex, repentè facto tonitru & fulgure maximo, templum Martis magna ex parte corruit. Quod uidentes milites, perterrefacti aufugerunt, ac reliquerunt beatissimum Stephanum cum omnibus Christianis, qui eum secuti fuerant. Itaque illa ipsa hora beatus Stephanus abiit cum omnibus Christianis, quos secùm habebat, ad cœmeterium beatæ Lucillæ, vbi multis adhortationibus Christianos consolabatur, ipsos hortans & corroborans, nè Tyrannorum minas & tormenta formidarent, cùm Dominus ipse dicat: Nolite timere eos, qui possunt occidere corpus, animam verò non possunt occidere: timete illum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. His adhortationibus bonus ille pastor proprias oues confirmans, obtulit Christo Deo omnipotenti oblationem.

Stephan° Pōtifex sistitur coram Valeriano.

Gene. 11.

Templū Martis corruit.

Mat. 10.

At impius Valerianus, cùm & Martis templum euersum fuisse, & Christianorum multitudinem cum Pontifice Stephano esse audiuisset, misit milites longè plures his, quos anteà miserat. Qui cùm venissent, inuenerunt beatum Pontificem Stephanum Deo sacrificium offerentem. Illorum autem aduentu sanctus episcopus nihil perturbatus est: sed tranquillo & quieto animo Christo Deo sacrificium obtulit, atque ibidèm capite obtruncatus est, quarto Nonas Augusti. Christiani verò, qui erant illic, cùm se tali pastore orbatos vidissent, multas lachrymas effuderunt, eius autem venerandum corpus in illa eadem crypta deposuerunt, ubi & eius sanguis effusus fuerat, in via Appia, in qua martyr ille multa cum pace requieuit.

Occidit S. Stephanus.

Eodem die milites idolorum cultores Diaconum quendam inuenerunt, Tharsitium nomine, qui purissimum Christi corpus ferebat. Compræhenderunt igitur illum milites: cumque curiosiùs ab eo inquirerent, quidnam secùm ferret, & ipse indignum iudicaret, ante porcos margaritas proiicere, nulla ratione adduci potuit, vt sanctissimum ac purissimum sacramentum impuris hominibus reuelaret. Virgis igitur & lapidibus eousquè Tharsitium contuderunt, quòad spiritum efflauit. Cùm uerò eius corpus exanime per terram volutaretur, curiosi & sacrilegi milites neque sub vlnis intrà manicas, neque sub vestibus aliquid inuenire potuerunt. Relicto igitur sic, ut erat, venerando illo Tharsitii corpore, multo cum stupore aufugerunt, & ad Appiæ uiæ portam venientes, Christianos multos inuenerunt. Mox Valeriano rem omnem exposuere. Illo autem ipso die Christiani venerandum gloriosi martyris Tharsitii corpus in cœmeterio Calisti in uia Appia deposuerunt.

Nota hæc de uero corpore Christi in Eucharistia.

Post hæc Christianorum Ecclesia in unum collecta, in sanctissimi Stephani Pontificis & martyris locum, Xistum Romanæ urbis episcopum constituerunt nono kalendas Septembris, tertio anno Valeriani, & Gallieni secundo: in nobis autem regnante Domino nostro IESV Christo: Cui sit gloria & imperium nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

EPI-

EPISTOLA AVITI PRESBYTERI, de reliquiis Beati protomartyris Stephani.

3. Augusti.

Beatissimo dilectissimoq; semper in Domino Papę Balchonio, atque vniuerso Clero & plebi ecclesię Vracareñ. Auitus presbyter salutem in domino æternam. Memores mei esse vos cupio & deprecor, sicut & ego, inquãtùm valeo, memoriam vestri habere non cesso, tribulationibus vestris meo dolore compatiens, & pro dissidio patriæ nostræ in locis sanctis incessabiles lachrymas fundens: vt aut uobis Dominus restituat libertatem, quos admonere voluit: aut illis tribuat mansuetudinem, quos præualere permisit. Et ego quidem, beatissimi fratres, (teste Domino nostro Iesu Christo loquor) frequenter volui venire ad vos, vt vobiscùm vel mala tolerarẽ, vel bonis fruerer: sed impeditum est desiderium meum, per totas iã Hispanias hoste diffuso. Veritus enim sum, nè & sancta loca relinquens, & ad uos fortè non perueniens, vbicunquè interceptus, irrationabilis audacię pœnas luerem. Sed quoniam misericors Deus meo uoto vestroque merito procurare dignatus est indulgentiæ suę gratiam, primùm vt dilectissimus filius & cõpresbyter meus Orosius vsque ad has partes ab Africanis episcopis mitteretur, cuius mihi charitas & consolatio vestram omnium pręsentiam reddidit. Deindè, vt in diebus ipsis, quibus iam ipse reditum incredibili desiderio parabat, beatus & verè sanctus, corona gloriæ nostræ in Christo IESV primus martyr Stephanus, se reuelare & manifestare signis & virtutibus euidentissimè sequentibus dignaretur: quem ego tantarum ordinatoris Dei occasione perceptum, dignius duxi charitati vestræ permittere, vt ipse præsens aduocatus & patronus obsequentium sibi petitionibus dignetur assistere, qui cùm pateretur, etiam pro inimicis orare dignatus est.

Orosius presbyter.

S. Stephanus aduocatus & patronus ipsi obsequentiũ.

Itaque beatissimi dilectissimique fratres, memoriã vestri incessabiliter agens, & tã congruentem ordinãtis Dei dispositionem videns, promptus fui de presbytero, cui reuelatum fuerat, partem aliquam inuenti corporis promereri, quam festinatò expetitam, secretoque perceptam, ad uos dirigere non distuli. Quamobrèm misi vobis per sanctum filium & compresbyterum meum Orosium, reliquias de corpore beati Stephani primi martyris, hoc est, puluerem carnis atque neruorum, & quod fideliùs certiusque credendum est, ossa solida, atque manifesta sui sanctitate nouis pigmentis vel odoribus pinguiora. Vt autem nulla possit esse dubitatio, ipsam ad uos subditam scriptis meis, sancti presbyteri, cui hæc reuelata sunt, epistolam conscriptionemque transmisi, quam me pro fide veritatis pleniùs cognoscendæ rogante & expetente, dictaui Græco primùm ipse sermone, sed per me posteà in Latinum versa est. Quę & vos sancti & beati fratres, quàm veraciter gesta sunt, tam fideliter suscepta habeatis, imploro: Certus sum enim, quia sicut ipse beatus martyr dignatus est nunciare, & pro salute mundi periclitãtis se manifestare, auxilio & præsentia tanti patroni, si vos tale pignus digno studio diligatis, tuti ex hoc quietique viuatis. Gratia domini nostri Iesu Christi & sãcti spiritus uobiscùm dilectissimi in Domino, Amen.

Vide qd præstent Sancti ipsos uenerantibus.

EPISTOLA LVCIANI PRESBYTERI, de reuelatione Beati Stephani & aliorum Sanctorum.

3. Augusti.

Lucianus misericordia Dei indigens, & omnium hominum minimus, presbyter ecclesiæ Dei, q̃ est in villa Caphargamala, in territorio Hierosolymorum, sanctę ecclesiæ & omnibus sanctis, qui sunt in Christo Iesu in vniuerso mundo, in Domino salutem.

Visio, quæ apparuit meæ pusillitati à Deo ter, de reuelatione reliquiarum beati & gloriosi protomartyris Stephani & primi Diaconi Christi, & Nicodemi, qui in Euangelio scriptus est, & Gamalielis, qui in Actibus Apostolorum nominatur, necessarium duxi pandere vestrę in Christo dilectioni, imploratus ac magis iussus à sancto Dei cultore Auito presbytero, vt secundùm fidem consummatam interroganti quasi filius obaudiens, sicut cognoui, cum omni simplicitate impiger, integrè indicarem omnem veritatẽ.

Iohan. 3. Act. 5. & 22.

Die igitur parasceue, hoc est, sexta feria, tertio Nonas Decembris, consulatu Honorij deciès, & Theodosij sexiès Augustorum, adueniente nocte, dormiente me in cubili meo, in loco sancto baptisterii, in quo consuetudo mihi erat dormire, & custodire ecclesiastica quæ erant in ministerio, hora tertia noctis, quæ est prima custodia vigiliarum, quasi in ecstasi effectus semiuigilans, vidi virum senem, longum, Ieroprepẽ, hoc est, dignum sacerdotem, canum, barbam prolixam habentem, palliatum alba stola, cui inerant gemmulæ aureæ, habentes intrinsecus sanctæ Crucis signum. Et uirgam auream in manu tenens, venit & stetit ad dexteram meam, & aurea virga pulsauit me, tèr vocans me nomine meo, dicens: Luciane, Luciane, Luciane: & dixit mihi Græco sermone: Vade in ciuitatem quę dicitur Aelia, quæ est Hierusalem, & dic sancto Iohanni, qui est in ea episcopus: Quandiù clausi sumus, & nõ aperis nobis? & maximè, quia temporibus tui sacerdotij oportet nos reuelari? Aperi nobis festinãter monumentũ, vbi in negligẽtia positæ sunt reliquiæ nostræ, vt p̃ nos aperiat Deus & Christus eius & spiritus sanctus ostiũ clementiæ suę in hoc mundo. Periclitatur enim seculum ex multis casibus, qui fiunt in eo quotidiè. Et non tantùm solicitus sum pro me, quantùm pro his, qui sunt mecùm positi, sancti & multi honoris digni.

Visio oblata Luciano.

Sãcti moleste ferunt suas negligi reliquias.

Et respondi ei, dicens: Quis enim es tu domine, & hi qui tecum sunt? Respondit mihi: Ego sum Gamaliel, qui Paulum Apostolum Christi nutriui, & legem docui in Hierusalem. Et qui mecùm in Orientali parte monumenti iacet, ipse est dominus Stephanus, qui lapidatus est à Iudæis & principibus sacerdotum in Hierusalem pro Christi fide foris portam, quæ est ad Aquilonem, quæ ducit ad Cedar. Ibi die ac nocte iacuit proiectus, vt sepulturæ non daretur secundùm mandatum impiorum principum, vt à feris consumeretur corpus eius. Ex domini autem voluntate non tetigit eum vnum ex his, non fera, non auis, non canis. Ego Gamaliel compatiens Christi ministro, & festinans habere mercedem à domino, & partem cum sancto uiro fidei, misi per noctem quantos poteram religiosos Christianos, & in Christo Iesu fideliter credentes, habitãtes Hierusalem in medio Iudæorum: & hortatus sum eos, & necessarias substantias ministraui, ac persuasi illis ire occultè, & portarẽt corpus eius meo vehiculo in villam meam, hoc est, in Caphargamalã, quod interpretaẽ, uilla Gamalielis, viginti millia habẽs à ciuitate. Et ibi feci illi plãctũ fieri diebus septuaginta,

Hæc citãtur à Beda lib. Retractat. in Act. Apostol. Cap. 8.

aginta, & poni eum in meo monumento nouo in Orientali theca, & præcepi meis, vt quæcunque necessaria erant pro eius planctu, de meo darent.

Ipse etiam dominus Nicodemus in alia theca positus est, qui venit ad Saluatorem IESVM nocte, & catechizatus est ab eo, audiens: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest intrare in regnum cælorum. Et iens, baptizatus est à Christi discipulis. Et cognoscentes Iudęi, amouerunt eum à principatu suo, & anathematizauerunt eum, & de ciuitate exiliauerunt. Tunc ego Gamaliel, quasi persecutionem pro Christo passus, sustuli eum in meum agrum, & alui & vestiui vsque ad finem vitæ eius, & defunctum honorifice sepeliui iuxta dominum Stephanum. Similiter & Abibas filius meus dilectissimus, qui mecùm baptismum Christi accepit ab eius discipulis, viginti annorum existens, ante me mortuus est, in tertia theca excelsiori iacet, in qua & egoipse postea defunctus, sum applicitus. Mea verò uxor, Ethna habens nomen, & Sedemias primogenitus meus, quia noluerunt esse Christi fidei cultores, in alia villa matris suę sepulti sunt, hoc est, in Capharsemelia.

Iohan. 3.

Interrogaui autem ego humilis Lucianus presbyter, dicens: Vbi uos quæremus? Qui dixit: In medio proastio, quod potest intelligi, suburbano, proximus de villa ager, qui dicitur Delegabri, id est, virorum DEI. Et euigilaui, & deprecatus sum Dominum, dicens: Domine IESV CHRISTE, si est hæc visio ex te, & non est illusio, fac vt iterùm & tertiò appareat mihi, quandò vis & quomodò vis. Cœpi ergò ieiunare, & siccas escas sumere vsque ad aliam parasceuen. Et iterùm dominus Gamaliel eadem similitudine eodemque schemate apparuit mihi, sicut in prima visione, dicens: Quarè neglexisti ire, & dicere sancto episcopo Iohanni? Et ego respondi: Timui domine mox ire à prima uisione, & hæc nunciare, nè viderer seductor esse. Deprecatus sum autem, vt si à Domino missus fuisses ad me, denuò ac tertiò appareres mihi. Dixit autem ad me: Acquiesce, acquiesce, acquiesce mihi, & iterùm ait mihi: Quoniam requisisti de reliquiis singulorum, quomodò & vbi positæ sint: appone sensum, & uide diligenter, quæ ostenduntur tibi. Et dixi: Etiam domine. Et statim attulit quatuor calathos, tres aureos, & unum argēteum. Tres eorū pleni erant rosis: duo albas rosas, tertius rubicundas habebat coloris sanguinei. Quartus verò calathus, qui erat argenteus, plenus erat croco benè olente, & posuit eos ante me. Et ego dixi ei; Quid sunt isti, domine? & dixit mihi: Lipsana nostra sunt. Qui rubeas habet rosas, ipse est dominus Stephanus, qui à dextris positus est ad Orientem ab introitu monumenti. Secundus calathus, dominus Nicodemus est, positus contra ostium. * Tertius calathus ille argenteus, est Abibas filius meus de vtero testimonii, id est, iteratus in lege, & immaculatus ex vtero matris suę, excessit è mundo: ꝓpterea in similitudinem argenti mundissimi apparuit. Nunquid non vides crocum, qui in ipso est, suauissimi esse odoris? Et ipse coniunctus est meo calatho in excelso loco, vbi ambo positi sumus quasi gemini. Et cùm hęc dixisset, denuò ex oculis meis euanuit.

Eadē uisio offert Luciano etiam secundò.

*Alias * Terti⁹ verò calathus, ipse est meus. Quartus autem calathus ille argenteus, Abibas fili⁹ est meus, qui immaculatus &c.*

Cumq; expergefactus fuissem, gratias egi Deo omnipotenti, & consuetis ieiuniis operam dedi vsq; ad tertiam reuelationem. In tertia igitur septimana, eàdem die & hora uenit supradictus vir comminans & fremebundus, & dixit mihi: Quare vsq; nunc dissimulasti, & noluisti pergere & dicere episcopo Iohanni, q̄ tibi dicta sunt & ostensa? Quam excusationem habebis apud Deū, aut quam veniā pro hoc cōtēptu sperabis in die iudicii? Nunquid non vides, quanta siccitas est & tribulatio in toto mundo, & tu negligenter agis? Nunquid non consideras, quia multi meliores te sint per eremum sancti uiri, quos prætereuntes, per te uoluimus innotescì? Ideò nanq; te ex alia in hac villa voluimus esse sacerdotem, vt per te manifestaremur. Exurge igitur & vade, & dic illi, ut aperiat nobis & faciat locū orationis, vt intercessione nostra misereat dominus populo suo. Et cùm ad uerba eius intremuissem, dixi: Non negligens fui, dn̄e mi, sed pręstolabar tertium aduentum tuum. Nunc verò siue crastina die pergam, omnia, quæ mandasti mihi, dicturus. Et cùm indignās aduersùm me staret, videbar mihi quasi in altero mentis excessu deuenisse Hierosolymis, & quasi in conspectu adstare episcopo Iohāni, narrans ei omnem visione: à quo uidebar audire: Si hæc sic se habēt, vt dicis, charissime, & dn̄s tibi reuelauit hæc temporibus nostris, oportet me colligere de possessione illa bouem illum maximum aratorem, qui & carro & aratro aptus est, dimittere tibi possessionem cum omnibus cęteris. Ad quem aio: Vt quid mihi possessio dn̄e mi, si non habeo bouem, per quem regatur & aret possessio? Et dixit mihi episcopus: Ità placuit, charissime, q̄m ciuitas nostra vehiculis ministratur, & unum bouem illum maximum ad carrum minùs habemus, quē tu diceris in possessione tua celare. Oportet namq;, vt in ciuitate celeberrima sit magis, quàm in paruula possessione. Nunquid non tibi sufficiunt duo residui boues minores ad excolendam terram vehiculi tui? Cumq; hoc in ecstasi, hoc est, in excessu mentis audissem, statim expergefactus benedixi dn̄m, & perrexi ad ciuitatem ad sanctum Iohannem episcopum. Et cùm illi omnia, quæ uideram, nunciassem, reticui de uisione bouis, expectans quid audirem ab eo. Intellexeram enim, quia S. Stephanus ipse esset bos maximus: quia carri illi, de quibus dicebat, sanctæ essent ecclesiæ: & Siō prima ecclesia, ipse esset carrus maior. Et quia habebat sanctus episcopus à me petere benedicti Stephani reliquias, ideò de uisione bouis episcopo dicere nolui.

Tertiò uidet eadē Lucian⁹.

Sanctorū ītercessio.

Cumq; hæc audisset Iohannes episcopus, lachrymatus est ꝑ gaudio, & dixit: Benedictus dn̄s Deus, filius Dei uiui. Si hęc, vt dicis, charissime, & audisti, & Deus tibi reuelauit, oportet me indè transferre beatum Stephanum, primū martyrem & Archidiaconum CHRISTI, qui primùm aduersum Iudæos Dominica bella bellauit, & DEVM in sua maiestate, in terris positus, in cælo vidit stantem, & tanq̄ angelus in cōcione hominum apparuit. Hæc autem omnia vt uidi, ità euenerunt, & consona sibi apparuerunt vniuersa. Dixit aūt mihi sanctus episcopus: Vade, fode in aceruo, qui est in ipso agro; & si inueneris, nuncia mihi. Et ego dixi ei: Perambulaui agrum, & vidi aceruū minutorū lapidum in medio, ubi arbitratus sum eos esse. Et dixit mihi Papa: Iā dixi tibi: Vade, fode, & si inueneris, sedens, custodi locum, & manda mihi per diaconū, vt ueniam ad locum, & ità me dimisit. Et cùm uenissem in villā, misi præcones, ut oēs habitatores uillæ diluculo consurgerēt, & foderent in aceruo. Eadem uerò nocte apparuit ipse dominns Gamaliel cuidam monacho, nomine Nugetio, innocenti & simplici viro, eadem similitudine, qua mihi apparuit, & dixit ad eum: Vade, dic Lucaino presbytero; Vanè laboras in aceruo illo: modò ibi non sumus; sed tunc ibi positi fuimus, cùm lamentarentur nos secundùm consuetudinem antiquorum. Propter quod ibi aceruus, in testimonium planctus, factus est. Sed quære nos in alia parte, quæ est Bocan, & loco, qui dicitur Syra lingua Dabatalia, qđ interpretatur in Græco, Ανδρῶν ἀγαθῶν, quod nos possumus dicere, Virorum fortium. Diluculò uerò consurgens ad hymnos, inueni monachum prædicantem omnibus fratrib⁹. Hymnis deindè dictis, cępi dicere:

Actor. 6. & 7.

Nugeti⁹ monach⁹ uisum uidet.

Eamus

Eamus ad aceruum illum,& fodiamus in illo. Tunc quidam dixerunt mihi: Audi primùm,quid dicat monachus Nugetius. Et aduocato monacho Nugetio, exquisiui ab eo, quid esset,quod vidisset. Ille autem vniuersa signa, quę videram, domini Gamalielis dixit mihi, & quemadmodùm vidisset contra Austrum agrum situm, & monumentum in eo quasi neglectum & ruinosum, vbi uidisset tres lectos aureos stratos, & vnum ex eis altiorem cæteris, in quo erant duo iacentes, vnus senex, & vnus iuuenis: & in aliis duobus lectis erant singuli. Et respondit, qui erat in excelsiori lecto, & dixit mihi: Vade, dic presbytero Luciano, quoniam nos domini loci istius fuimus. Si vis magnum & iustum inuenire, ipse ab Orientali plaga positus est.

Et hæc audiens à monacho, glorificaui dominum, quoniam inuentus est alius testis in reuelatione. Nos igitur iuimus ad aceruum, & fodientes, nihil inuenimus. Conuertimus autem nos monumentum illud, vbi monacho ipsa nocte apparuerat: & fodientes, inuenimus tres thecas, secundùm quod apparuerat mihi in typo calathorum. Inuenimus igitur altissimis literis scriptum lapidem obrutum, habentem ità: Celiel, quod interpretatur, seruus Dei: & Apaan, Dardan, quod interpretatur Nicodemus, & Gamaliel. Hoc interpretatus est papa Iohannes, sicut audiui ab ipso sancto Episcopo. Statim ergò renunciaui episcopo, cùm esset in Lidda, quæ est, Diospolis, synodum agens. Qui assumpsit secùm duos alios episcopos, Eleutherium de Sebaste, & Eleutherium de Iericho, & venerunt ad locum. Qui cùm aperuissent domini Stephani thecam, statim terræmotus factus est, & tanta suauitas & fragrantia odoris indè egressa est, quantam nullus hominum se meminit vel audisse, vel sensisse: ità vt putaremus, nos in amœnitate paradisi esse positos. Multitudo namque populi aderat nobiscùm, inter quos erant plurimi infirmi variis languoribus. Et ipsa hora mox de odore suauitatis eius, septuagintatres animæ curatæ sunt, ab aliis fugati dæmones, aliarum fons restrictus est sanguinis: alij à strumis & furunculis liberati: alii à *stringio sanati, alii à tertianis & quartanis: alios febris reliquit, alios morbus regius: alii à cephalea curati, & hemicrania: nonnulli à viscerum occulto dolore liberati. Et multas alias curationes senserunt homines, quas enumerare longum est. Et osculantes sanctas reliquias beati Stephani in sanctam ecclesiam Sion, vbi & Archidiaconus fuerat ordinatus: derelinquens nobis de membris eius paruos articulos: immò maximas reliquias, terram cum puluere, vbi omnis eius caro absumpta est: cætera absportauerunt.

Inueniuntur sacræ reliquiæ S.Stephani &c.

Multi curantur odore illarum.

**Siringio.*

Ex his ergò reliquijs transmisi beatitudini uestræ: quàs cùm susceperitis, orate pro exiguitate mea, vt dignus inueniar in conspectu Domini, fultus beatissimi martyris Stephani meritis,& vestris orationibus. Translatæ sunt autem reliquiæ ipsius martyris * 8. Calend. Ianuarij, & tunc in tempore iugis & infinita siccitas erat: sed eadem hora pluuia magna descendit, & abundanter inebriata est terra, & omnes glorificabant ibi dominum propter sanctum eius Stephanum, & propter cælestem eius thesaurum misericordiæ & pietatis, quem periclitanti seculo aperire dignatus est IESVS Christus Dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

DE S. VALENTINO PATAVIENSI Episcopo, scripta quędam ante annos ampliùs quadringentos, sed nomen authoris MS. Codices non habent. Stylum F. Laurent. Surius hincindè nonnihil expoliuit.

NOstro æuo, temporibus Calixti Pontificis Maximi, anno Dominicæ incarnationis 1090. (sic habent duo MS. libri, sed vel in pôtificis nomine mendum est, vel in numero annorum, legendum quę 1120. aut circiter) Patauii inuentum est corpus sanctissimum venerandi confessoris Christi & Episcopi Valentini, idque ab eiusdem sedis venerabili antistite Dedalrico. Quod quidem sacrum corpus olìm eò translatum à Longobardorum gente è castro Magiensi, iussu venerandi Ducis Tassilonis, Dei benignitate propriæ sedi restitutum est. Prima verò translationis eiusmodi fuit occasio. Cùm beatæ memoriæ S. Corbinianus Episcopus Frisingensis Romà aliquandò proficisceretur, captus est à ministris Grimoaldi Longobardorum principis, qui in Alpibus excubabant, perductusque est in Magiense castrum. Vbi cùm maneret sanctissimus vir, accessit ad monumentum S. Valentini, Patauiensis quondàm Episcopi, quod in eodé castro in Alpibus sito, idem beatus antistes Valentinus extruxerat: in quo postquàm gentibus prædicauerat, & multos ab ethnicismo ad Christi religionem traduxerat, post obitum suum humatus, requieuit in pace. Vbi uerò iussu Grimoaldi Principis Corbinianus Episcopus dimissus est è custodia, Romam ire perrexit, atque indè prospero cursu ad eundem locum reuersus est. Cumque non mediocriter doleret sancti pontificis Valétini corpus à propria ecclesia longiùs semotum, rogauit Tassilonem Ducé, patrem Grimoaldi ducis, ut per ipsum propriæ sedi quandoque vel mortuus restitueretur. Eius verò precibus annuens Tassilo, pręcepit, vt corpus beati Valentini à castro Magiensi Patauium, undè quondàm ab improbis hæreticis, Arriana perfidia infectis, expulsus fuerat, honorificè deportaretur. Itaque hunc in modum trāslatum est corpus sanctissimi viri à Magiensi castro Patauium, positumque inter duos muros ante fores ecclesiæ beati Stephani protomartyris, ubì Episcopi sedes est.

4. Augusti.

Inuenit corpus S. Valentini Episcopi.

Corpus eius transfertur Patauium.

De literis cum sacro corpore inuentis.

IPso autem sanctissimi Valentini pontificis inuento corpore nostris temporibus in ecclesia Patauiési, iuxta illud reperta est tabula plumbea, in qua continebantur scripta strictìm, & ut uix possent intelligi, eius sanctissima gesta, tum etiam quis fuerit, quemadmodùm ecclesiæ Patauiensis Episcopatum administrarit, ut expulsus, in locis montanis uitam suam exegerit, vt denique post mortem reductus sit. Quæ quidem scriptura tum uetustate, tum terrę putrefactione dissipata, & ab inuentoribus in unum collecta, rerum gestarum ordinem ægrè hunc in modo manifestat: Venit ab Oceano uir humilis, Valétinus nomine, in Norici urbem Patauium, idque animo apud illos prædicandi. Sed quia id hominum genus ferum ac belluinum nimis erat, exiguum apud illos animarum fructum capere potuit. Videns autem terræ eius opportunitaté, & quorundam hominū frugalitaté, regionemq; iā albam ad messem, ità intrà se cogitabat: Non debet concionandi munus quisquam

S. Valentinus prædicat Patauij.

sibi vsurpare,nisi ex Apostolicæ authoritatis iussione, sicut scriptum est: Quomodò prædicabunt,nisi mittã tur? Hæc dicens,adiit pontificem Romanum. Qui eũ honorificè & reuerenter excepit,libenterque eum au diuit,& Apostolica authoritate eius studium prædicã di confirmauit. Reuersus ergò ille Patauium, tentauit illic prædicare verbum vitæ, sed nihil profecit: nondùm enim tempus miserendi eius aduenerat. Rursùs autem cogitauit adire Romanum pontificem, vt ab eo vel in aliam prouinciam mitteretur,vbi animas Christo lucrifaceret, & suæ quoquè salutis acciperet incrementa. Venit ad Pontificem, interrogatur ab eo,quid ità citò reuerti voluerit, respondet in hunc modum: Domine mi,pater charissime, obstante infelicitate mea, non potui vllum fructum facere. Redii ergò ad te, orans vt ad aliam gentem me mittas, vbi fructum animarum, Christo iubente, colligam, nec minorem animæ meę profectum percipiam. Respondit Pontifex: Insta frater opportunè,importunè, & beatus erit fructus laboris tui: si possis tantùm uti constantia,donèc frangas feritatem diù reluctantis populi. Quòd si uerò iam tertiò conando nihil effeceris, authoritate Apostolica licebit tibi ad alias gentes prædicãdi causa commigrare. Atque ità imponens ei manum,ordinauit eum Episcopum, dataque benedictione,à se dimisit. Ille celeriter reuersus Patauium,prædicauit verbum salutis & fidem sanctæ Trinitatis. At homines illi videntes eius prædicandi instãtiam,vnà cum Arrianis restiterunt ei, nec sine læsione eiecerunt eum è finibus suis. Ille uerò, vt erat homo patiens,excusso puluere pedum in eos,egressus ab urbe, ad montana se contulit,vbi ex Dei prouidentia ingẽtem attulit animarum fructum,cum magno suæ salutis augmento: & tandèm Deo & hominibus charus, feliciter in CHRISTO defunctus est. Hucusquè in tabula plumbea habetur.

Vide qd tribuat Romano Põtifici. Rom. 10.

Ordinat Episcop⁹.

Obit⁹ ei⁹

Sequuntur quædam de gestis eius, eodem authore, qui superiora huius historiæ scripsit.

Fuit itaque beatus Valentinus Episcopus in Alpibus,in locis nemorosis & syluestribus, in quibus ethnici multi, & feri ac belluini homines morabantur, prędicans ac docens verbum Dei, & uirtutes multas efficiens,ità ut ab obsessis corporibus dæmones pelleret,sanaret infirmos,& multos malè habentes à diuersis languoribus curaret. Erat enim vir sanæ doctrinæ, & fidei catholicæ regula perfectè imbutus: non palpans vitia hominum,sed pungens: aculeatis sermonibus utens aduersùs flagitiosos, & tanquàm clauis quibusdam in altum defixis, abstinens se ab omni fratre ambulante inordinantè. Versutias hæreticorum toto studio declinabat, ità ut nec audire eos, nec in cibo, potu,aut qualibet amicitiæ coniunctione cum eis cõmunicare vellet.

Prædicat in Alpib⁹

Edit miracula.

Vitat hæreticorũ cõmunionem.

Quæ etiam ei partìm causa fuit montana expetendi, vt nulla ipsi daretur alicuius cum eis commercii occasio,aut communicandi necessitas offerretur. Arriana perfidia,inter cæteras hęreses per totum orbem peruaserat,& instàr serpentis suo veneno infecerat limites,quos olim doctrina Apostolica ad CHRISTI fidem adduxerat. Ne ergò uir sanctus, & catholicæ religionis firmitate roboratus,hæreticorum,quibus præ multitudine resistere non poterat, tumultuosos clamores audiret,ad montana se contulit: ubi cùm sanæ doctrinæ & ueritatis prędicationi vigilanter incumberet,multum Domino populum lucratus est. Audiẽtes enim eum populi multi,qui non modo in montanis, sed etiam uicinis locis & circa Alpes contra Italiam & Insubres degebant, sacrum ab eo baptisma percipiebant.

Quidam etiam ab erroribus, quos ab hæreticis hauserant, resilientes, beati Valentini orthodoxa prędicatione instituti,sanam fidem complectebantur,confitentesq; peccata sua, & abstinentens se ab omni opere malo, glorificabant DEVM patrem omnipotentẽ, & filium eius Dominum nostrum Iesum Christum, redemptorem & Saluatorem mundi,& spiritum sanctũ paracletum, illuminatorem & consolatorem animarum,ueram & sanctam Trinitatem,diuini nominis & confessionis vnitatem. Non est in hac Deitatis confessione diuisio,non est in personis inæqualitas. Pater æqualis & consubstantialis est filio & spiritui sancto: at tamen alia persona patris, alia filii, alia spiritussancti: sed una Deitas & consempiterna maiestas: quę cũcta creat,cuncta vegetat,cuncta gubernat.

Multos Domino lucrat.

Eam fidem constantissimè prædicabat beatus Valẽtinus Episcopus, & in hac sanctę Trinitatis confessione perdurabat. Hac fide multos ab errore diabolicæ prauitatis liberabat, multorumque animas à præcipitio ęternæ damnationis eripiebat. Quos uero subtraxit diabolo,illos adduxit ad Christum: quosque conuertit ad fidem,saluti restituit animarum.

Docebat autem eos resistere vitiis, pugnare cum mundi huius prauis cupiditatibus,pristinos errores prorsus abiicere,cunctis vanitatibus valefacere. Docebat populum Dei rectè credere & benè operari,spernere lenocinia blandientis seculi, perfecteq; ambulare in uia domini, & quæ fide recta comprehenderent, ea bonis operibus complere. Cumq; hæc alios doceret, nequaquàm seipsum neglexit,sed dabat operã, vt posset ipse quoquè dicere cum Apostolo: Castigo corpus meum,& in seruitutem redigo, nè fortè aliis prędicans,ipse reprobus efficiar. Erat eius doctrina sale sapientiæ condita, non declinans neque ad dexteram, neque ad sinistrã, id est, nec aspera nimiùm,nec plùs satis remissa. Sic extirpabat uitia, ut virtutes pariter non euelleret,conuenienter illi sententiæ de domino Saluatore: Linum fumigans non extinguet,& arundinem quassatam non conteret. Linum fumigans extinguere,est peccatores quosque & sceleratos seu criminosos propter fumum fœtoris eorum despicere, & ad reconciliationem diuinæ miserationis per beneuolentiam prędicationis non reuocare. Non extinguere uerò,est,nè desperent, per lenitatem ad fiduciam salutis æternę alliciendo temperare. Arundinem quassatam conterere,est anxias,exacerbatas, & propter iniquitatis suæ instabilitatem afflictas mentes, ad constãtiam & fiduciam spei, uitę ęternæ promissionibus non erigere, sed seueritate maledictionis & desperationis conterere. Quod beatus Valẽtinus pdicator egregius non fecit,sed ità potiùs peccatoribus pdicabat veniã, vt seipsum ẽt peccatorem diceret,summũ illum uerbi Dei pconem Paulũ imitatus,qui dicit: Christus Iesus venit in hunc mundũ peccatores saluos facere,quorũ primus ego sum: sed ideò misericordiam consecutus sum, vt in me primò ostẽderet Christus Iesus omnem patientiã,ad informationẽ eorũ,qui crediturí sunt illi in vitã ęternam. Ità nimirùm S. Valentinus Episcopus dulcis erat eloquio, pro concione suauis, nõ multiplex,nec profusus nimiùm in uerbis,non profundus sensibus,non uafer neque implicatus sententiis: sed humilis voce,lenis exhortatione, conspicuus bonitate,vniuersa morum honestate pręclarus.

Eius optimæ institutiones.

1. Cor. 9.

Esai. 42.

1. Tim. 1.

Erat apud illũ in more positũ,noctes & dies ruminare psalmos,tota animi attẽtione hymnos depromere,pces multas fundere,tota cõpunctione ad dñm suspirare,& cũ Psalmista crebrò ingemiscere & dicere: Heu mihi,qa incolatus meus plõgatus est: cũ Apostolo cupere dissolui,& esse cũ Christo: frequẽtissimè in pcibus suspirare ad dñm,& cũ lachrymis atq; singultibus

Eius multæ preces.

Psal. 119.

Philip. 1.

Matt. 7.

sanctum,quod à creatore nostro purificatum est. sic enim præcepit Dominus noster Apostolis suis: Nè miseritis margaritas vestras ante porcos,nè conculcent eas pedibus suis,& conuersi elidant vos. Iustum ne tibi videtur,quod semèl purificatum est, stercore inquinari? Decius dixit: Itanè ergò nos stercora sumus? iratusque iussit eius præcidi linguam. Cumque eius esset præcisa lingua,exclamauit,dicens:Ora pro me beate pater Polychroni: video enim regnantem in te spiritum sanctum,& sacrum os tuum consignantem,& *mihi fauum mellis in os instillantem. Decius dixit:Polychroni,sacrifica dijs & esto noster amicus, habeasque & nos & templum commendatum. Polychronius nihil ei respondit. Iratus Decius, iussit os eius contundi. At ille in cælum sublatis oculis, emisit spiritum. Reliquit autem Decius corpus eius ante tēplum,& profectus est Cordubam. Eadem autem nocte venerunt duo subreguli, qui erant occultè Christiani,& rapuerunt corpus eius, & sepelierunt iuxta mœnia portæ vrbis Babyloniæ. Iussit autem Decius presbyteros & diaconos,vinctos catenis, secùm duci. Cùm autem ducerentur, cadebant vincula de collo & manibus eorum.

Loquitur præcisa lingua.

*for. * tibi*

Polychronius reddit spūm.

Veniens verò Decius in ciuitatem Cordubam, cū furore iussit sibi præsentari presbyteros & diaconos, eosque præsentatos sic aggreditur: Et uos stulti optatis perire? Eccè admoneo vos, vt sacrificetis dijs immortalibus. Respōdit Parmenius presbyter clara voce: O te miserum, qui nos manufactis idolis cōpellis humiliare. At tu infelix humiliare te debebas Christo omnium saluatori,non dijs manufactis. Peribis enim tu pariter cum dijs tuis,quos iniustè colis. Tū Decius præcepit vt oēs in eculeis suspenderentur:& cùm neruis traherentur,gratias agebāt Deo, dicebantq; Parmenio presbytero:Bene precare nobis. dixitq; Parmenius presbyter: Det nobis Deus pater Domini nostri Iesu Christi cōsolationē spiritus sancti, qui regnat in secula seculorū. Responderūt presbyteri & diaconi oēs clara voce, Amen. Iratus Decius, ait: Hominē sine lingua loqui,argumentū magicæ artis est. Respondit Parmenius presbyter: Dñs noster Iesus Christus, qui mutū loq; fecit, ipse mihi peccatori pstitit, vt possim excisa lingua loqui. Tu verò dum loqueris, obmutescis. Tū Decius iussit eos ignibus exuti. Cùm aūt incēderentur, vox cælitùs audita est: Venite ad me humiles corde. Decius ait: Nimirùm isthuc artis magicæ est: voluitq; vt laminæ ardentes ad latera eorū applicarentur, & vngulis lacerarentur. Deindè iussit eos de eculeo deponi, & capite truncari. Cæsis aūt eorū capitibus,corpora proiecta sunt in publicā viā,adhibita custodia,nè quis ea sepeliret. Audiētes aūt subreguli,viri religiosi, Abdon & Sēnes, venerunt noctù, & collegerunt corpora sanctorū presbyterorum Parmenij, Elimæ & Chrysoteli, & diaconorum Lucæ & Muci,cōdideruntq; ea in pdio suo iuxta Cordubam.

Parmenij constātia.

Sine lingua crebrò loquitur.

Capite cæduntur cū socijs.

Matt. 5.

Eodē tempore Decius curiosè inquisiuit Christianos, misitq; authoritatem suam in vniuersam Persidē. Et quia non potuerunt abscondi lucernæ ardētes sub modio, positæ tunc sunt super candelabrū, vt lucerent omnibus, qui ī domo Dei sunt. Venerūt enim quidā ad Deciū, eique dixerunt: Eccè quibus victor vitā donasti, corpora cæsa Christianorū colligūt, & ī suo prædio recondūt:& neq; dijs fiūt supplices, neq; tuis iussis parent, vt sacrificia offerāt. Decius ait: Quinā sunt isti prophani? Dictū est: Abdon & Sennes. Cōfestim edixit Decius, vt ipsi psentarentur. Cumq; ī eius conspectū venissent, dixit eis: Adeòne vos stulti effecti estis, vt vobis in mentē non veniat, ea causa vos traditos esse in manus Romanorū & nostras, ꝙ deos non colitis? Respondit Abdon: Immò verò hac causa nos potiùs victores euasimus, fauente Deo & dño Iesu Christo, qui regnat in æternū. Decius iratus ait: Ne scitis vitā vestrā esse in manu mea? Abdon rñdit: Nos Deo patri & dño Iesu Christo submittimus nos & humiliamus, qui nostræ salutis causa dignatus est ad terras venire, & humiliari. Iussit indè Decius arctæ eos custodiæ includi, vinctos catenis. Dixit aūt Abdon ad Sennen: Eccè gloria, quā semper sperauimus a dño.

Abdon & Sennes sistūtur corā Decio.

Mittūtur in carcerem.

Eodem die oblati sunt Decio Olympiades & Maximus, viri nobilissimi & Christiani: quos ille inaudi tos iussit fustibus cædi, ità dicens: Isti digni sunt mor te affici, nec audiri debent, qui deos deserūt, & colūt hoiem mortuū. Maximus dixit: Benè dixisti, mortuū: sed cur non ēt dicis eū resurrexisse? Decius ait: Prodi te nobis facultates vestras. Olympiades dixit: Nostræ opes, nostræ gēmę, nostrum aurū & argentū Christus est. Disce aūt miser, ꝗa corpora nostra tibi tradimus, contemptis facultatib⁹ terrenis atq; perituris. Quòd si teipsum benè cōsiderares, supplex fieres Deo creatori tuo, & filio eius domino Iesu Christo. Honores enim & diuitiæ ad tēpus sunt, alijs quidē pro gloria, tibi verò ad pęnas sempiternas. Decius ait ad milites suos: Cædite eos fustibus, quia mentis inopes sunt. Cùm aūt deficerent qui eos cædebant, Maximus exclamabat: Gloria tibi Domine Iesu Christe, qui nos dignatus es in seruis tuis numerare. Decius furore pcitus, iussit eos plumbatis cædi, pcone dicente: Deos blasphemare nolite. Sed cùm cæderentur, magis con fortabant, & vultu alacri dicebant: Fac, quod facis: noli cessare: munda qđ sordidū est. Decius dixit ad milites: Leuate eos à terra, & ꝓponite corā eis lectos ferreos, & linteamina & aquā, vt sacrificent: curaque eis adhibeatur, vt extendantur in lectis ferreis super prunas, vt sic deficiant. tradiditq; eos Vitellio Anisio vicario, qui dixit ad eos: Non estis nescij, quid iusserit excellētissimus Cæsar Decius: vt qui sacrificāt & seruant præcepta principū, honorētur, fintq; amici principū, & augeant diuitiis, honoribus & dignitatibus: qui verò nolunt assentiri, diuersis affecti pęnis, spiritū exhalent. Maximus rñdit: Quot verò horarū sunt tormenta vestra? breui sane & vos spiritum exhalabitis. Nos quidē tormēta uestra nō modò nō formidamus, sed appetimus ēt. Aeterna aūt supplicia metuimus, q̃ torquebunt vos & patrē vestrū diabolū. Vitellius Anisius vicarius furore plenus, iussit eorū capita securibus tundi. Quod cùm diù fieret, reddiderūt spiritum. Præcepitq; Vitellius, vt corpora eorū canibus relinquerentur. Itaq; dies quinque ità iacuerunt, sed canes non solùm nō attigere corpora eorū, sed etiā quosdā iuxta ea mugitus dederunt. Post diem quintum Christiani quidam nobiles, cognati Abdon & Sennes, collegerunt ea & sepelierunt in domo sua duodecimo Calendas Aprilis.

Olympiadis et Maximi certamen.

Feliciter abeunt e corpore.

Eodē tēpore nunciatū est Decio Galbā mortuum, & Romā profectus est: quò post mēses quatuor venit, secùm adducens beatissimos subregulos Abdon & Sēnen, catenis vinctos pro nomine domini nostri Iesu Christi: quos seruarat Decius in suam gloriam, quòd nobiles essent, & Romani populi spectaculum.

Sixt⁹ Papa cū Clero in carcerem includitur.

Iussit aūt Valerianus publica authoritate oēs Christianos comprehendi & includi. Itaq; tenuerunt beatissimum Sixtū Romanū Pontificem cum omni Clero suo, incluseruntque eos in custodia publica: vbi fuere multis diebus. Veniebant autem ad eos multi Christiani, vt sacramenti benedictionem ab eis acciperent, quia tempus persecutionis vrgebat: afferebantque in carcerem filios & propinquos suos, ex paganis conuersos, & baptizabantur à beato Sixto Episcopo. Iussit autem Decius omnem Senatum conuocari, fecitq; conuentū in Tellude cum Valeria

sexto.

no præfecto * quinto Calendas Augusti. Ibi tum eo mandante, præsentati sunt ei Abdon & Sennes subreguli Christiani, quos de Perside adduxerat, diuersis pœnis maceratos, dixitq; Decius ad Senatum: Audiat cętus vester, Patres Conscripti: Dij deæque tradiderunt nobis hostes ferocissimos, inimicos reipublicæ & Imperij Romani. Erant tum Abdon & Sennes ornati auro & lapidibus preciosis, vinctique catenis. Eos vt vidit omnis Senatus, admirati sunt in adspectu eorum. Tantam enim gratiam contulit Deus seruis suis, vt dolor potiùs eorum obtineret animos, q̃ furor. Iussit verò Decius adduci Claudium pontificẽ Capitolij, isque tripodem secùm attulit. Tum Decius ait ad Abdon & Sennen: Sacrificate dijs, & estote subreguli Romanæ libertatis, possideatisque omnia vestra, & fruamini pace Romani Imperii, auctique diuitijs & honoribus, consularis vobisipsis. Abdon & Sẽnes responderunt coram omni Senatu: Nos ex meritis peccatores, semèl obtulimus Domino Iesu Christo nosipsos oblationem & sacrificiũ: porrò dijs tuis tu sacrifica. Decius dixit: Istis acerrima tormenta parata sunt: iussitque vrsos feroces & leones produci. Dixerunt autem Abdon & Sennes: Quid moraris? Fac, quod facturum te putas. Nos securi sumus de Domino Iesu Christo, qui potest omnes cogitationes tuas, & teipsum quoque destruere.

Abdõ & Sẽnes certant egregie.

Altera luce nunciatum est Decio, vrsos & leones omnes in caueis mortuos esse. Iratus Decius, præcepit sibi i amphitheatro editionem munerum parari. Cùm autem id factum esset, & ad amphitheatrum venissent, Decius noluit introire, sed Valeriano præfecto dixit: Si non adorauerint deum Solem, ferarum morsibus lacerentur. Valerianus dixit ad Abdon & Sennen: Consulite natalibus vestris, & thura ponite deo Soli. Quod si non feceritis, peribitis morsibus ferarum. Abdon & Sennes responderunt: Iam diximus tibi, nos Dominum Iesum Christum adorare: nec vnquàm manufactum simulacrum colemus. Mox ergò nudatos furibundus adduxit ad simulacrum Solis iuxta amphitheatrum, pręcepitque militibus, vt compellerent eos sacrificare. At illi contemnentes, expuerũt in simulacrum, dixeruntq; Valeriano: Iam fac, quod facturus es. Tum Valerianus sub præconis voce iussit, vt plumbatis cæderentur, dicens: Deos blasphemare nolite. Indè præcepit, vt in amphitheatrum introducti, ferarum morsibus consumerentur. Ingressi autem Abdon & Sẽnes, dixerunt coram Valeriano: Nomen Domini nostri Iesu Christi, ob quod accedimus ad coronam, interdicat tibi immũde spiritus. Expressoque signo Crucis, introierũt in amphitheatrum in conspectu Valeriani, nudi quidem corpore, sed Christum induti. Dixit autem Valerianus: Dimittantur leones duo, & vrsi quatuor. Ij dimissi venerunt rugiẽtes ad pedes sanctorum, nec indè recedebant, sed potius custodiebant eos. Dixit ergò Valerianus: Hic apparet illorum magica ars. Nemo verò ad illos accedere poterat propter impetum ferarum. Itaque Valerianus ira inflammatus, præcepit vt gladiatores ad sanctos introirent, & eos interficerent. Cùm ergò eos percussissent, ligatis pedibus, iussu Valeriani extraxerũt eos & proiecerũt ad Solis simulacrum prope amphitheatrum, vbi in Christianorum exemplum tribus diebus iacuerũt. Post triduum venit quidam Christianus Cyrinus subdiaconus, qui apud amphitheatrum morabatur: colligensque noctù corpora, condidit ea in arca plumbea in domo sua, tertio Calendas Augusti. Latuerunt autem corpora sanctorum Abdon & Sennes vsque ad tempora Constantini: quo imperante, diuinitus reuelata sunt, & à Christianis eleuata, atque in cęmeterium Pontiani translata.

Cædũtur plũbatis.

Feræ illis mansuescunt.

Gladio trucidantur.

Eodem tempore Decius Cæsar & Valerianus præfectus iusserunt sibi Sixtum Episcopũ cum Clero suo præsentari noctù in Tellude. Itaque Sixtus apud Athenas natus & doctus, priùs quidem Philosophus, postea verò Christi discipulus, ità dixit ad Clerum suũ: Fratres & commilitones mei, nolite pauescere. Scitis quæ tormenta passi sint sancti omnes, vt securi vitæ æternæ obtinerent palmam. Ipse Christus Deus & Dominus noster passus est pro salute nostra, vt nobis exẽplum relinqueret, dixitque clara voce: Nemo terrori bus frangatur. Dixerunt diaconi Felicissimus & Agapitus: Et nos sine patre nostro quò ibimus? Præsentatus est ergò noctu coram Decio & Valeriano cũ duobus diaconis, dixitque ei Decius Cæsar: Scis quamobrèm compræhensus sis, nobisque præsentatus? Sixtus Episcopus respondit: Scio, & probè scio. Decius ait: Si ergò nosti, fac vt omnes norint, vt & tu viuas, & Clerus tuus augeatur. Sixtus Episcopus respondit: Reuerà ego id & studui, & studeo, vt Clerus meus augeatur. Decius dixit: Ergò sacrifica dijs immortalibus, & esto princeps sacerdotum. Beatus Sixtus respondit: Ego semper sacrificaui, & sacrifico Deo patri omnipotenti, & Domino nostro Iesu Christo filio eius, & spiritui sancto, hostiam puram & immaculatam. Decius ait: Senectuti tuæ nos consulimus, itaque consule & tu tibi & Clero tuo. Beatus Sixtus respondit: Vsque adeò ego consului & mihi & Clero meo, vt de ꝓfundo mortis æternæ coner omnes mecùm eripere & liberare. Decius ait ad milites suos: Ducite eum ad tẽplum Martis, vt illi sacrificet. Quòd si noluerit, includite eum in priuata custodia Mamertini. Duxerunt ergò eum ad templum Martis, vrgebantque vt sacrificijs se contaminaret. Dixit autem Sixtus Episcopus: O infelices, qui cùm lugere deberetis, adoratis idola vana & manufacta, surda & muta, quæ nec sibi, nec alijs prosunt. Sed audite me filij, & liberate animas vestras ab æterno supplicio, neque reformidetis hęc tormenta, sed illa æterna: agatisque pœnitentiam, quòd nescientes vanis idolis sacrificastis. Illi verò iussu Decij duxerunt eum in priuatam custodiam Mamertini cum Felicissimo & Agapito diaconis.

Sixt⁹ Papa cũ socijs ꝑsentatur Decio.

1. Pet. 2.

Traditur custodiæ.

Cùm autem audijsset beatus Laurentius Archidiaconus beatum Sixtum Episcopum iterùm in custodiã reduci, his verbis eum appellare cępit: Quò progrederis sine filio pater? quò sacerdos sancte sine diacono properas? Tu nunquàm sacrificasti nec offerre consueueras sine ministro. Quid in me ergò displicuit paternitati tuæ? Nunquid degenerem probasti? Experire certè, vtrùm idoneum ministrum elegeris. Cui cõmisisti Dominici sanguinis consecrationem, cui consumandorum consortium sacramentorum credidisti, huic sanguinis tui cõsortium negas? Vide, nè periclitetur iudicium, dum fortitudo laudatur. Abiectio discipuli, detrimentum est magistri. Quot illustres præstantesque viri, discipulorum certaminibus magis, quàm suis, vincunt? Deniquè Abraham filium obtulit, Petrus Stephanum præmisit? & tu pater ostende in filio virtutem tuam, & offer quem erudisti, vt securus iudicij tui, comitatu nobili peruenias ad coronã. Sixtus Episcopus respondit: Non ego te fili desero, neque derelinquo: sed maiora tibi debentur pro fide Christi certamina. Nos quasi senes, leuioris pugnæ cursum recipimus: te quasi iuuenem manet gloriosior de tyranno triumphus: Post me venies: flere desiste: post tridùum sequèris sacerdotem Leuita. Hic medius numerus decet. Non erat tuum sub magistro vincere, quasi adiutorem quæreres. Quid consortiũ passionis quæris? Totam hæreditatem tibi dimitto. Quid præsentiam meam requiris? Elias Eliseum reliquit, sed virtutem non abstulit. Accipe facultates Ecclesiæ

Ambrosi⁹ Lib. 1. Officiorũ ca 41.

Gen. 22. Actor. 7.

4. Reg. 2.

vel

vel thesauros,& diuide quibus tibi videtur. Atq; ità beatissimus Sixtus Episcopus tradidit beato Laurentio Archidiacono omnes Ecclesiæ facultates.

S. Laurẽtius ecclesiæ thesauros cōfert in pauperes.

Ea verò accepta potestate,beatus Laurentius cępit per regiones curiosè inquirere, vbinam sancti Clerici vel pauperes essent absconditi,afferensque thesauros,vnicuique prout opus erat,subministrabat. Veniens autem in Cælium montem,inuènit ibi quandā viduam,quæ fuerat cum viro suo annis vndecim, in viduitate autem permanserat annis trigintaduobus. Ea in domo sua multos habebat Christianos, & presbyteros & Clericos absconsos. Id cùm audisset beatus Laurentius,tulit vestes & thesauros, & noctù venit ad eam. Dicebatur autem Cyriaca: cępitque beatus Laurentius omnium Christianorum pedes lauare. Cyriaca autem mittens se ad pedes eius, dixit: Per Christum te coniuro, vt manus tuas imponas capiti meo. Multas enim patior capitis infirmitates. Beatus Laurentius,cùm dixisset,In noīe Domini Iesu Christi,filij Dei omnipotẽtis,ponam manum meam super caput tuum: edito signo Christi imposuit capiti eius manum suam,& manibus eius linteum,quo extergebat pedes sanctorum:& mox omnis dolor capitis discessit ab illa.

Cyriacā sanat.

Eadem nocte abijt indè, & perquisiuit vbi congregati essent Christiani,siue in domib⁹,siue in cryptis. Venit autem in vicum,qui dicitur Canarius, reperitque multos Christianos in ædibus cuiusdam * Narcissi Christiani collectos: ingressusque in eas cum lachrymis,pedes eorum lauit, deditque eis de thesauris,quos beatus Sixtus Episcopus ei tradiderat erogādos. Inuenit autem illic etiam Crescentionem cæcū, cum lachymis ipsum rogantem, & dicentem : Pone manum tuam super oculos meos , vt videam faciem tuam. Beatus Laurentius lachrymans dixit:Dominus noster Iesus Christus,qui aperuit oculos cæci nati, te illuminet. Impressoque signo Christi in oculos eius, vidit lumen & beatum Laurentium sicut petiit.

Iohan. 9. Signo crucis cæcum illuminas

Exiens autem indè beatus Laurẽtius, audiuit in vico Patricij multos Christianos in crypta Nepotiana adunatos. Eò accedens cum rebus, quæ essent sanctis necessariæ, comperit ibi esse homines promiscui sexus fermè septuagintatres:intransque cum lachrymis pacem omnibus impertijt. Erat illic Iustinus presbyter, à beato Sixto ordinatus, ad cuius pedes se misit beatus Laurentius, & ambo in pauimento volutabantur,atque inuicèm osculabantur pedes: dixitque beatus Laurentius ad beatissimum Iustinum:Comple votum meum, & lauẽtur pedes sanctorum & vestri per manus meas. Iustinus presbyter dixit: Hoc Dominicum præceptum est. Fiat voluntas Domini nostri Iesu Christi. Et accepta pellui,misit aquam in eam, & lauit omnium virorum pedes: veniensque ad beatū Iustinum,primò osculabatur pedes eius, deindè lauit. Lotis omnium pedibus,cōmendauit se beato Iustino.

Iohan. 13

Eadem hora illo indè exeunte, beatus Sixtus ducebatur in Telludem,vt audiretur, & cum eo Felicissimus & Agapitus. Aderant illic Decius & Valerianus: dixitque Decius furore plenus ad S. Sixtum Episcopum. Nos quidem consulimus senectuti tuæ:itaq; audi præcepta nostra,& sacrifica. Respondit beatus Sixtus: Tibijpsi consule miser,& noli blasphemare: sed age pęnitentiam propter fusum sanguinem sanctorum. Decius furibundus ait ad Valerianum:Hic si extinctus non fuerit,non erit vllus euidens timor. Valerianus respondit:Capite puniatur. Felicissimus & Agapitus dixerunt: O si audiretis miseri monita patris nostri,tormenta æterna euaderetis, quæ vos cruciabunt. Valerianus præfectus dixit:Quid ità diù viuunt isti,qui nobis tormenta minantur? Reducantur ad templum Martis,vt sacrificent. Quòd si noluerint,eodem loco capite truncentur. Ducti ergò sunt extra muros portæ Appię,dixitque beatus Sixtus: Eccè idola vana, surda, muta & lapidea,quibus miseri se inclinant, vt perdant vitam æternam: & ait ad templum Martis: Destruat te Christus filius Dei viui. Christianis omnibus dicentibus, Amen, subitò corruit & comminuta est pars quædam templi.

S. Sixtus iterùm sistitur corā Decio.

Porrò beatus Laurentius exclamauit: Noli me derelinquere pater sancte : iam enim expendi thesauros,quos tradidisti mihi. Tunc milites audientes thesauros, tenuerunt beatum Laurentium Archidiaconum:sanctum verò Sixtum Episcopum,& Felicissimū atque Agapitum diaconos, duxerunt ad cliuum Martis ante templum. vbi pariter decollati sunt octauo Idus Augusti,& corpora eorum relicta in platea. Noctù autem venerunt Clerici,presbyteri,& diaconi, & plurimi è plebe Christiana, atq; eorum corpora colligentes,beatum Sixtum Episcopum & martyrem sepelierunt in crypta in cęmeterio Calixti eadem via: sanctos verò Felicissimum & Agapitum martyres in cęmeterio Prætextati,octauo Idus Augusti.

S. Sixtus cū socijs decollat.

Porrò milites Decij beatum Laurentium duxerūt ad Parthemium tribunum. Is verò mox indicauit Decio, Laurentium Sixti Archidiaconum, qui haberet thesauros reconditos,in custodia teneri. Gauisus est Decius,& iussit sibi Laurentium præsentari, aitq; illi:Vbi sunt thesauri Ecclesiæ, quos apud te cognouimus reconditos? Beatus Laurentius ne verbum quidē illi respondit. Decius ergo tradidit eum Valeriano præfecto, dicens: Perquire diligenter de thesauris ecclesiæ,& fac,vt sacrificet. Quòd si nolit, diuersis pœnis eum interfice. Valerianus itaque tradidit illū Hippolyto cuidam vicario in custodia asseruandum: isq; inclusit eum cum multis alijs. Erat autem quidam gẽtilis in custodia,qui,cùm diù illuc mansisset, plorando amisit oculorum lumen. Dixit verò illi beatus Laurentius:Crede in filium Dei, Dominum nostrū Iesum Christum,& baptizare,& ille te illuminabit. Respondit Lucillus:sic enim uocabatur: Ego semper desideraui baptizari in nomine Domini nostri Iesu Christi. Beatus Laurentius dixit:Credis toto corde? Respondit ille cum lachrymis: Ego credo ī Dominum Iesum Christum,& idola vana respuo. Hippolytus interim patiẽter sustinebat sermones eorum. Tum beatus Laurentius catechizauit Lucillum,& accepta aqua, dixit ad eum:Omnia in confessione lauantur. Tu autē me pronunciante,responde,Credo. benedixitq; aquam, & cùm expoliasset eum,fudit super caput eius,dicēs: Credis in Deum patrem omnipotentem Lucille? Respōdit ille,Credo. Et in Iesum Christum filium eius? Respondit, Credo. In eum, qui mortuus & sepultus est,& tertia die resurrexit? Respondit,Credo. Et ascendit in cælum,vndè venturus est iudicare viuos & mortuos & seculum per ignem? Respondit, Credo. Sanctus Laurentius ait: Et is te in corpore & anima illuminet. Respondente illo cū lachrymis,Credo,S. Laurentius eum induit linteamine, apertique sunt oculi eius,& exclamauit:Benedictus Dominus Iesus Christus,Deus æternus,qui me illuminauit per beatū Laurentium,qui semper cæcus fui, & nunc video. Audiẽtes id multi cæci, venerunt ad beatum Laurentiū flentes,isque in Hippoliti custodia imponebat oculis eorum manum suam,& illuminabantur.

S. Laurẽtius Decio offert.

Lucillus cæcus recipit lumen.

Itẽq; plures alij cæci.

Cernens id Hippolitus, dixit ad beatum Laurẽtiū: Ostende mihi thesauros Ecclesiæ. B. Laurẽtius respōdit:O Hippolyte, si credis in Deum patrem omnipotentem,& in filium eius Dominum Iesum Christum, & thesauros tibi ostendo,& vitam æternam promitto. Dicit ei Hippolytus: Si dictis facta compensas,faciam

ciam quod hortaris B. Laurentius ait: Audi me, & fac citiùs, quæ hortatus sum: idola enim muta, surda & vana sunt. Tu saltem baptizare. Deindè more solito catechizauit eum, acceptamq; aquam benedixit, & baptizauit eum. Et cùm eum ex aqua eleuaret, dixit Hippolytus: Vidi animas innocentium lætas gaudere: porrò ad B. Laurentium lachrymabundus ait: Adiuro te per Dominum Iesum Christum, vt omnis domus mea baptizetur. Et præclarè baptizati sunt in domo eius promiscui sexus decem & nouem.

Hippolyt⁹ post catheche sin baptizat.

Eccè autem mandat Valerianus Hippolyto, vt Laurentium ad palatium adducat. Dixit ergò Hippolytus ad B. Laurentiũ: Valerianus iubente Decio præcipit, vt te ad illum perducam. Beatus Laurentius ait: Eamus & mihi enim, & tibi gloria paratur. Cùm venissent ergò ambo simul in conspectum Valeriani, Valerianus dixit ad B. Laurentium: Pone iam pertinaciã, & profer thesauros, quos apud te didicimus repositos. B. Laurentius dixit: Da mihi bidui aut tridui inducias, & proferam tibi thesauros. Dixit autem Valerianus Hippolyto: Tua fide habeat trium dierum inducias. Collegit ergò B. Laurentius cæcos, claudos, debiles & pauperes, & abscondit eos in ædibus Hippolyti. Valerianus verò nunciauit Decio, triduanis acceptis induciis, promisisse se thesauros prolaturum. Post triduum præsentauit se B. Laurentius in palatio Salustiano, dixitque ei Decius coram Valeriano præfecto: Vbi sunt thesauri, quos te exhibiturum pollicitus es? B. Laurentius collecta multitudine pauperum, introduxit eos in palatium, dicens clara voce: Ecce isti sunt thesauri æterni, qui nunquàm minuuntur, sed crescunt: qui in singulos disperguntur, & in omnibus inueniuntur. Valerianus præfectus dixit: Quid per multa vagaris? Sacrifica diis, & abiice artes magicas, quibus confidis. B. Laurentius dixit: Quid itã premit vos diabolus, vt Christianos iubeatis sacrificare dæmoniis? Vos ipsi iudicate, iustum ne sit nos ceruices nostras inclinare dęmonibus potiùs, quàm Deo, visibilium & inuisibilium omnium creatori, & vtrùm debeat adorari is, qui fecit, an qui factus est. Decius Cæsar dixit: Quis vel factus est, vel fecit? B. Laurentius ait: Deus & pater Domini nostri Iesu Christi conditor est vniuersæ creaturæ, hominum, volucrum, bestiarum, iumentorum, piscium, cæli & terræ: & tu dicis, Sacrifica lapidibus, & adora rem surdam & mutã?

Decius Cæsar iratus, iussit eum in conspectu suo nudatum cædi scorpionibus, ipso Decio clamante: Deos blasphemare noli. B. Laurentius in ipsis tormentis dicebat: Ego quidem gratias ago Deo meo, qui me dignatus est adiungere seruis suis: tu autem miser torqueris insania & furore tuo. Decius Cæsar dixit: Eleuate eum à terra, & subiicite oculis eius omne genus tormentorum.

S. Laurẽtius scorpiombus cæditur.

Allatæ igitur sunt laminæ ferreæ, & lecti, & plumbatæ, & cardui, & dixit ei Decius Cæsar: Sacrifica dijs, alioqui omni hoc genere tormentorum corpus tuũ vexabitur. Beatus Laurentius dixit: Infelix, has ego epulas semper optaui. Hæc enim tibi quidem tormenta sunt, nobis verò gloria. Decius Cæsar ait: Si ergò hæc vobis gloria sunt, dic nobis, vbi delitescant similes tui prophani, vt simul epulemini. B. Laurentius respondit: Illi iam semel dedere nomina sua cęlo, & eorum tu es indignus conspectu. Tum Decius Cæsar iussit beatum Laurentium vinctum catenis in palatium Tiberij duci, & illic eius gesta audiri: sibi verò in basilica Iouis tribunal parari, atque beatum Laurentium præsentari, cui & dixit: Indica nobis prophanos omnes, vt ciuitas repurgetur: & tu sacrifica diis, nec velis confidere in thesauris, quos habes abscõditos. Beatus Laurentius ait: Ego verò confido, & securus sum de thesauris. Decius Cęsar dixit: Putas ne thesauris & pecunia te à tormentis redemptum iri? B. Laurentius respondit: Ego Christi famulus, securus sum de thesauris cælestibus. Decius Cæsar ira inflammatus, iussit eum nudum fustibus cædi. B. Laurentius cùm cęderetur, exclamãs ait ad Decium: Ecce miser, vel modò cognosce, quia triumpho ex thesauris Christi, nec sentio tormenta tua. Decius Cæsar dixit: Augete fustes, & ad latera eius applicate laminas ferreas candentes.

Mira animi fortitudo.

Cæditur fustibus. Laminæ ardẽtes vrunt latera eius.

Tum verò ait beatus Laurentius: Domine Iesu Christe, Deus de Deo, miserere mihi seruo tuo: quia accusatus, nõ te negaui: interrogatus, te Dominum Iesum Christum confessus sum. Decius Cæsar pręcepit, vt à terra leuaretur, dixitque ei: Video in te artem magicam: sed tandem sacrifica. Scio illudere te tormenta arte magica, sed mihi non illudes. Testor deos deasq;, aut sacrificabis, aut diuersis pœnis te interficiã. Beatus Laurentius ait: Ego in nomine Domini nostri Iesu Christi non reformido tormenta tua, quę ad tempus sunt. Fac, quod facis: noli cessare. Decius immani furore percitus, iussit eum plumbatis diutissimè cędi. B. Laurentius dixit: Domine Iesu Christe, qui pro nostra salute dignatus es formam serui suscipere, vt nos à seruitute dęmonum liberares, accipe spiritum meũ. Et eccè audita est vox, ipso etiam Decio audiente: Adhuc multa certamina tibi debentur. Decius furore correptus, dixit clara voce: Viri Romani & cœtus reipublicę, audistis vt dęmones consolentur sacrilegũ, qui nec deos, nec principes vestros timet, nec exqsita tormenta formidat: Extendite eum, & scorpionibus flagellate. B. Laurentius in catasta prostratus, subridens, & gratias agẽs Deo, dixit: Benedictus es Domine De⁹, pater Domini nostri Iesu Christi, qui nobis immerentibus impendisti misericordiam tuam. Et tu Domine, propter pietatem tuam largire nobis gratiam tuam, vt cognoscant circunstantes, quòd tu consoleris seruos tuos.

Cæditur plũbatis.

Scorpionibus flagellatur.

Eadem hora vnus ex militibus, Romanus nomine, credidit Domino Iesu Christo, verbis beati Laurentij permotus, dixitque ad illum: Video ante te hominem pulcherrimum stantem cum linteo, & extergentẽ mẽbra tua. Quamobrem adiuro te per Christum, qui tibi misit Angelum suum, ne me derelinquas. Tum Decius furore & dolore percitus, ait ad Valerianum: Arte magica victi sumus. iussitque beatum Laurentium solui à catasta, & eleuari. Porrò Romanus vrceum afferens cum aqua, opportunitatem captabat, qua eum offerret beato Laurentio. Cœpit autem animo ęstuare Decius, & pręcepit beatum Laurentium reddi Hippolyto tantùm in palatio. Tum Romanus accessit, & aquam offerens, misit se ad pedes beati Laurentii, rogauitque eum cum lachrymis, vt baptizaretur. Et acceptã aquam benedixit, & baptizauit eum. Decius id audiẽs, voluit vt cum fustibus ipsi exhiberetur Romanus. Qui vbi in Decii conspectum venit, etiam non interrogatus, clamauit magna voce: Christianus sum. & iubente Decio, eadem hora capitalem excepit sententiam: ductusq; extra portę Salarię muros, decollatus est quinto Idus Augusti. Venit ante Iustinus presbyter noctu, collectumque corpus eius sepeliuit in crypta in agro Verano.

Romanus miles credit, & baptizatur.

Capite damnatur.

Eadem nocte iussit Decius vnà cum Valeriano Pręfecto apparari sibi tribunal in thermis Olympiadis, iuxta Salustii palatium: ad easque noctu veniens, mandauit beatum Laurentium sibi offerri. Hippolytus autem mœrore affectus, flere cępit: cui B. Laurentius itã dixit: Noli flere, sed lętare potiùs & tace, quandoquidem ego proficiscor ad gloriã. Hippolitus ait: Quare ego non vociferor, Christianus sum, & tecũm occũbo? B. Laurentius respondit: Absconde potiùs Christũ

in

cessitate suis cultoribus cælesti succurreret auxilio. Deniquè fertur, quia facta citato opere Cruce, ac fouea præparata, in qua statui deberet, ipse fide feruens hanc arripuerit, ac foueę imposuerit, atque vtraq; manu erectam tenuerit, donec aggesto à militibus puluere, terræ figeretur; & hoc facto, elata in altum voce, cuncto exercitui proclamauerit: Flectamus omnes genua, & Deum omnipotentem ac verum in communi deprecemur, vtì nos ab hoste superbo & feroce sua miseratione defendat: scit enim ipse, quia iusta pro salute gentis nostræ bella suscepimus. Fecerunt omnes, vt iusserat. Et sic, incipiente diluculo, in hostem progressi, iuxta meritum suæ fidei victoria potiti sunt. In cuius loco orationis, innumeræ virtutes sanitatum noscuntur esse patratæ, ad indicium videlicet ac memoriam fidei regis. Nam & vsque hodiè multi de ipso ligno sacrosanctæ Crucis assulas excidere solent: quas cùm in aquas miserint, eisque languẽtes homines ac pecudes potauerint, siue asperserint, mox sanitati restituuntur. Vocatur locus ille lingua Anglorum Heofonfeld, quod dici potest Latinè, cælestis campus: quod certo vtique præsagio futurorum antiquitùs nomen accepit: significans nimirum quòd cæleste ibidem erigendum trophæum, cælestis inchoanda victoria, cælestia vsque hodiè forent miracula celebranda.

Nota hæc de miraculis Crucis.

Est autem locus ille iuxta murum illum ad Aquilonem, quo Romani quondàm ob arcendos Barbarorũ impetus, totam à mari vsque ad mare præcinxere Britanniam, vt suprà docuimus. In quo videlicet loco cõsuetudinem multo iam tempore fecerunt fratres Hagustaldensis ecclesiæ, quæ non longè abest, aduenientes omni anno pridiè, quàm posteà idem Rex Osuualdus occisus est, vigilias pro salute animæ eius facere, plurimaque psalmorum laude celebrata, victimã pro eo manè sacræ oblationis offerre. Qui etiam crescente bona consuetudine, nuper ibidem ecclesia constructa atque dedicata, sacratiorem & cunctis honorabiliorem locũ omnibus fecere. Nec immeritò: quia nullum, vt comperimus, fidei Christianę signum, nulla ecclesia, nullum altare in tota Berniciorum gente erectum est, priusquàm hoc sacræ Crucis vexillum militiæ eductor, dictante fidei deuotione, contra hostem immanissimum pugnaturus, statueret.

Preces & sacrificia pro defunctis.

Nec ab re est vnum è pluribus, quæ ad hanc Crucẽ patrata sunt, virtutis miraculum narrare. Quidã è fratribus eiusdem Hagustaldensis ecclesiæ, nomine Bothelmus, qui nunc superest, ante paucos annos, dũ incautus fortè noctũ in glacie incederet, repentè corruens, brachium contriuit, ac grauissima fracturæ ipsius cœpit molestia fatigari, ità vt nec ad os quidẽ adducere ipsum brachium nullatenùs, dolore arcente, valeret. Qui cùm die quadam manè audiret, vnum de fratribus ad locum sanctæ Crucis ascendere disposuisse, rogauit vt aliquam sibi partem de illo ligno venerabili rediẽs afferret: credere se dicens, quia per hoc, donante Domino, salutem posset consequi.

Fecit ille vt rogatus est, & reuersus ad vesperam, sedentibus iam ad mensam fratribus, obtulit ei aliquid de veteri musco, quo superficies ligni erat obsita. Qui cùm sedens ad mensam non haberet ad manum, vbi oblatum sibi munus reponeret, misit hoc in sinũ suũ. Et dum iret cubitum, oblitus hoc alicubi deponere, permisit suo in sinu permanere. At medio noctis tempore cùm euigilaret, sensit nescio quid frigidi suo lateri adiacere. Admotaque manu requirendo quid esset, ita sanum brachium manumque reperit, ac si nil vnquàm tanti languoris habuisset.

Ex ca. 3.

Idem ergò Osuualdus mox vbi regnum suscepit, desiderans totam, cui præesse cœpit, gentem fidei Christianæ gratia imbui, cuius experimenta permaxima in expugnãdis barbaris iam ceperat, misit ad maiores natu Scotorum, inter quos exulans ipse baptismatis sacramenta cum his, qui secùm erant militibus, cõsequutus erat, petens vt sibi mitteretur Antistes, cuius doctrina ac ministerio gens, quam regebat, Anglorũ Dominicæ fidei & dona disceret, & susciperet sacramenta. Neque aliquanto tardiùs, quod petebat, impetrauit. Accepit nanque pontificem Aidanum, summæ mãsuetudinis & pietatis ac moderaminis virum, habentemque zelum Dei, quanuis non plenè secundùm sciẽtiam. Nanque diem Paschæ Dominicum, more suæ gentis, cuius sæpiùs mentionem fecimus, à quartadecima Luna vsq; ad vigesimam obseruare solebat. Hoc etenim ordine septentrionalis Scotorum prouincia, & omnis natio Pictorum, illo adhuc tempore Paschæ Dominicam celebrabat, æstimans se in hac obseruãtia sancti ac laude digni patris Anatolij scripta sequutã. Quod quidem an verum sit, peritus quisque facilimè cognoscit. Porrò gentes Scotorum, quæ in australibus Hyberniæ insulæ partibus morabantur, iandudùm ad admonitionem Apostolicæ sedis Antistitis, Pascha Canonico ritu obseruare didicerunt.

Venienti igitur ad se Episcopo, Rex locum sedis episcopalis in insula Lindisfarnensi, vbi ipse degebat, tribuit. Qui videlicet locus accedente ac recedente reumate, bis quotidiè instar insulæ maris circunluitur vndis: bis, renudato litore, contiguus terræ redditur. Atque eius admonitionibus humiliter ac libẽter in omnibus auscultãs, ecclesiam Christi in regno suo multùm diligenter ædificare ac dilatare curauit. Vbi pulcherrimo sæpè spectaculo contigit, vt euangelizãte antistite, qui Anglorum linguam perfectè non nouerat, ipse Rex suis ducibus ac ministris interpres verbi existeret cælestis: quia nimirùm tam longo exilii sui tempore linguam Scotorũ iam plenè didicerat. Exindè cœpere plures per dies illos de Scotorum regione venire in Britanniam, atque illis Anglorum prouincijs, in quibus regnauit Osuualdus, magna deuotione verbum fidei prædicare, & credentibus gratiam Baptismi, quicunque sacerdotali erant gradu præditi, ministrare.

Construebantur ergò ecclesiæ per loca: confluebãt ad audiendum verbum Dei populi gaudentes: donabantur munere regio possessiones & territoria, ad instruenda monasteria: induebãtur præceptoribus Scotis paruuli Anglorum vnà cum maioribus, studiis & obseruatione disciplinæ regularis. Nam monachi erãt maximè, qui ad prædicandum venerant: monachus & ipse episcopus Aidanus, vtpotè de insula, quę vocatur Hydestinatus, cuius monasterium in cunctis penè Septentrionalium Scotorum & omnium Pictorum monasteriis non paruo tempore arcem tenebat, regẽdisque eorũ populis pręerat: quæ videlicet insula ad ius quidem Britanniæ pertinet, non magno ab ea freto discreta, sed donatione Pictorum, qui illas Britanniæ plagas incolunt, iandudùm monachis Scotorum tradita, eò quòd illis prædicantibus fidem Christi perceperunt.

In Anglia cõdũtur ecclesiæ & monasteria.

Siquidem anno incarnationis Dominicæ quingentesimo sexagesimoquinto, quo tempore gubernaculũ Romani Imperii post Iustinianum Iustinus minor accepit, venit de Hybernia presbyter & Abbas, habitu & vita monachi insignis, nomine * Columba, Britanniã prædicaturus verbum Dei prouinciis septentrionaliũ Pictorum, hoc est, eis, qui arduis atque horrentibus mõtium iugis, ab Australibus eorum sunt regionibus sequestrati Nanque ipsi Australes Picti, qui intrà eosdem montes habent sedes, multo antè tẽpore, vt perhibent, relicto errore idolatrię, fidem veritatis acceperunt, prædicante eis verbum Nyma Episcopo reuerẽdissimo,

Ex 4. cap.

** Colũbanus.*

dissimo, & sanctissimo viro de natione Britonum, qui erat Romæ regulariter fidem & mysteria veritatis edoctus: cuius sedem Episcopatus, sancti Martini Episcopi nomine & ecclesia insignem, vbi ipse etiam corpore vnà cum pluribus sanctis requiescit, iam nũc Anglorum gens obtinet: qui locus ad prouinciam Berniciorum pertinens, vulgò vocatur Ad candidã casam, eò quòd ibi ecclesiam de lapide, insolito Britonibus more, fecerit.

Columbanus.

Venit autem Britanniam * Columba, regnante Pictis Bridio filio Meilochó, rege potẽtissimo, nono anno regni eius, gentemq; illam verbo & exemplo ad fidem Christi conuertit. Vndè & præfatam insulam ab eis in possessionem monasterij faciendi accepit. Neque enim magna est, sed quasi milliarium quinq; iuxta æstimationem Anglorum: quam successores eius vsque hodiè tenent: vbi & ipse sepultus est cùm esset annorum septuagintasex, post annos circiter triginta & duos, ex quo ipse Britanniam, prædicaturus, adijt. Fecerat autem priusquàm in Britanniam veniret, monasterium nobile in Hybernia, quod à copia roborũ de Armach lingua Scotorum, hoc est, campus ròborum cognominatur. Ex quo vtroque monasterio plurima exindè monasteria per discipulos eius, & in Britãnia, & in Hybernia propagata sunt. In quibus omnibus idem monasterium Insulanum, in quo ipse requiescit corpore, principatum tenet.

Permulta monasteria conduntur in Britãnia & Hybernia.

Habere autem solet ipsa insula rectorẽ semper Abbatem presbyterum, cuius ditioni & omnis prouincia & ipsi etiam Episcopi, ordine inusitato debeant esse subiecti, iuxta exemplum primi doctoris illius, qui non Episcopus, sed presbyter extitit & monachus. De cuius vita & verbis nonnulla à discipulis eius feruntur scripta haberi. Verùm qualiscunque fuerit ipse, nos hoc de illo certum tenemus, quòd reliquit successores magna continentia, ac diuino amore regularique institutione insignes: in tempore quidem summę festiuitatis dubios circulos sequentes, vtpotè quibus lõgè vltra orbem positis, nemo synodalia Paschalis obseruantiæ decreta porrexerat: tantùm ea, quæ in propheticis, euangelicis & Apostolicis literis discere poterãt, pietatis & castitatis opera diligenter obseruantes.

Permansit autem huiusmodi obseruantia Paschalis apud eos tempore non pauco, hoc est, vsque ad annum Dominicę incarnationis septingentesimum decimumsextum, per annos centum quinquaginta.

Egberthus Episcopus corrigit errorem Pascha.

At tunc veniente ad eos reuerendissimo & sanctissimo patre & sacerdote Egbertho, de natione Anglorum, qui in Hybernia diutiùs exulauerat ꝓ Christo, eratque doctissimus in scripturis, & longęua vitæ perfectione eximius, correcti sunt per eum, & ad verum canonicumque Paschæ diem translati. Qui tamen & anteà non semper in luna quartadecima cum Iudæis, vt quidam rebantur, sed in die quidem Dominica, alia tamen, quàm decebat, hebdomada celebrabãt. Sciebant enim, vt Christiani, resurrectionem Dominicã, quæ prima sabbati facta est, prima sabbati semper esse celebrandam: sed vt barbari & rustici, quandò eadem prima sabbati, quæ nunc Dominica dies cognominatur, veniret, minimè didicerant. Verùm quia gratia charitatis feruere non amiserunt, huius quoque notitiam rei ad perfectum percipere meruerunt, iuxta promissum Apostoli, dicentis: Et si quid aliter sapitis, & hoc quoquè vobis Deus reuelabit.

Phil. 3.

Ex ca. 3.

Ab hac ergò insula, ab horum collegio monachorum, ad prouinciam Anglorum instituendã in Christo, missus est Aidanus, accepto gradu episcopatus: quo tempore eidem monasterio Segenius Abbas & pꝛsbyter pręfuit. Vndè inter alia viuendi documenta, saluberrimum abstinentiæ vel continentiæ clericis reliquit exemplum. Cuius doctrinam id maximè commẽdabat omnibus, quòd non aliter, quàm viuebat cum suis, ipse docebat. Nihil enim huius mundi quærere, nil amare curabat. Cuncta quæ sibi à regibus vel diuitibus seculi donabantur, mox pauperibus qui occurrerent, erogare gaudebat. Discurrere per cuncta & vrbana & rustica loca, non equorum dorso, sed pedum incessu vectus, nisi si maior fortè necessitas compulisset, solebat: quatenùs vbicunquè aliquos vel diuites vel pauperes incedens adspexisset, confestim ad hos diuertens, vel ad fidei suscipiendę sacramentum, si infideles essent, inuitaret: vel si fideles, in ipsa eos fide confortaret, atque ad eleemosynas bonorumque operum exequutionem & verbis excitaret, & factis. Intantùm autem vita illius à nostri temporis segnitia distabat, vt omnes, qui cum eo incedebant, siue attonsi, siue laici, meditari deberent, id est, aut legendis scripturis, aut psalmis discendis operam dare. Hoc erat quotidianum opus illius, & omnium qui cum eo erant fratrum, vbicunquè locorum venissent. Et si fortè euenisset, (quod tamen raro euenit) vt ad Regis conuiuium vocaretur, intrabat cũ vno clerico aut duobus, & vbi paululùm reficiebatur, accelerabat ocyùs ad legendũ cum suis, siue ad orandum, egredi.

Optimi doctoris exemplũ.

Cuius exemplis informati tẽpore illo religiosi quique viri ac fœminæ, consuetudinem fecerunt per totum annum, excepta remissione quinquagesimæ Paschalis, quarta & sexta sabbati ieiunium ad nonam vsque horam protelare. Nunquàm diuitibus honoris, siue timoris gratia, si quæ deliquissent, reticebat, sed aspera illos inuectione corrigebat. Nullam potentibus seculi pecuniam, excepta solummodò esca, si quos hospitio suscepisset, vnquàm dare solebat. Sed ea potiùs, quæ sibi à diuitibus donaria pecuniarum largiebãtur, vel in vsus pauperum, vt diximus, dispergebat, vel ad redemptionem eorum, qui iniustè fuerant venditi, dispensabat. Deniquè multos, quos precio dato redemerat, redemptos, postmodùm suos discipulos fecit, atque ad sacerdotalem vsque gradum erudiendo atque instituendo prouexit.

Fertur autem, quia cùm de prouincia Scotorũ Rex Osuualdus postulasset Antistitem, qui sibi suæq; genti verbum fidei ministraret, missus fuerit primò alius austerioris animi vir. Qui cùm aliquandiù genti Anglorum prædicans, nil proficeret, nec libenter audiretur à populo, redierit in patriam, atque in conuentu seniorum retulerit, quia nihil prodesse docendo genti, ad quam missus erat, potuisset, eo quòd essent homines indomabiles, & duræ ac barbaræ mentis. At illi, vt perhibent, tractatum magnum in concilio, quid esset agendum, habere cœperunt, desiderantes quidẽ genti, quam petebant, salutem esse, sed non recepto, quem miserant, prædicatore dolentes. Tunc ait Aidanus (nam & ipse concilio intererat) ad eum, de quo agebatur, sacerdotem: Videtur mihi, frater, quòd durior iusto indoctis auditoribus fuisti, & non eis, iuxta Apostolicam disciplinam, primò lac doctrinæ mollioris porrexisti, donec paulatim enutriti verbo Dei, ad capienda perfectiora, & ad facienda Dei subliміora præcepta sufficerent. Quo audito, omnium qui considebant, ad ipsum ora & oculi conuersi, diligenter quid diceret, discutiebant, & ipsum esse dignum episcopatu, ipsum ad erudiendos incredulos & indoctos mitti debere decernunt, qui gratia discretionis, quæ virtutum mater est, ante omnia probatur imbutus. Sicque illum ordinantes, ad prædicandum miserunt. Qui vbi tempus accepit, sicut priùs moderamine discretionis, ita postmodùm & cæteris virtutibus ornatus apparuit.

1. Cor. 3.

Discretio mater virtutum.

Huius igitur reuerendissimi Antistitis doctrina rex Osuual-

Ex ca. 6. Osuualdus cum ea, cui præerat, gente Anglorum instititus, nō solùm incognita progenitoribus suis regna cælorum sperare didicit, sed & regna terrarum, plusquam vlli Maiorum suorum, ab eodem vno omnipotenti Deo, qui fecit cælum & terram, cōsequutus est. Deniquè omnes nationes & prouincias Britāniæ, quę in quatuor linguas, id est, Britonum, Pictorum, Scotorum & Anglorum diuisę sunt, in ditione accepit. Quo regni culmine sublimatus, nihilominùs, quod mirum dictu est, pauperibus & peregrinis semper humilis, benignus & largus fuit.

Magna potētia Osuualdi pij regis, & magnanimitas.

Deniquè fertur, quòd tempore quodam, cùm die S. Paschæ cum præfato Episcopo consedisset ad prandium, positusque esset in mensa coram eo discus argenteus, regalibus epulis refertus, iamque essent manus ad panem benedicendum missuri, intrauit subitò minister ipsius, cui suscipiendorum inopum erat cura delegata, & indicauit regi, quia multitudo pauperum vndecunquè adueniens maxima, per plateas sederet, postulans aliquid eleemosynæ à Rege. Qui mox dapes sibimet appositas, deferri pauperibus iussit: sed & discum confringi, atque eisdem minutatim diuidi præcepit. Quo viso, pontifex qui assidebat, delectatus tali facto pietatis, appræhendit dexteram eius, & ait: Nunquàm inueterescat hæc manus. Quod & ita iuxta votū benedictionis eius prouenit. Nam cùm interfecto illo in pugna, manus cum brachio à cætero esset corpore resecta, contigit vt hactenùs incorrupta perduret. Deniquè in vrbe regia, quæ à Regina * quondàm vocabulo Bebba cognominatur, loculo inclusæ argenteo, in ecclesia sancti Petri seruantur, ac digno à cunctis honore venerantur.

Benedictio mēsæ.

Insignis benignitas ī pauperes.

Huius industria Regis, Deirorum & Berniciorum prouinciæ, quæ eatenus ab inuicem discordabant, in vnam sunt pacem & velut vnum compaginatæ in populum. Erat autem nepos Eduini Regis ex sorore Acha: dignumque fuit, vt tantus præcessor talem haberet de sua consanguinitate & religionis hæredem, & regni.

Ex ca. 7. Eo tempore gens Occidentalium Saxonum, qui antiquitùs Geuissi vocabantur, regnante Gynigilso, fidē Christi suscepit, prædicante illis verbum Birino Episcopo, qui cum consilio Papæ Honorij venerat in Britanniam, promittens quidem se illo præsente in intimis vltra * Anglos partibus, quò nullus doctor precessisset, sanctæ fidei semina esse sparsurum. Vndè & iussu eiusdem pontificis per Asterium Genuensem Episcopum in episcopatus consecratus est gradum. Sed in Britanniam perueniens, ac primùm Geuissorum gentem ingrediens, cùm omnes ibidem paganissimos inueniret, vtilius esse ratus est ibi potiùs verbū Dei prædicare, quàm vltra progrediendo, eos quibus prædicare deberet, inquirere.

Birin⁹ Episcopus. *Anglorum.*

Asterius Genuēsis Episcopus.

Itaque euāgelizante illo in præfata prouincia, cùm Rex ipse catechizatus, fonte Baptismi cum sua gente ablueretur, contingit tunc temporis sanctissimum ac victoriosissimum Regem Nord Humbrorum Osuualdum affuisse, eumque de Lauacro exeuntem suscepisse. Sicque pulcherrimo prorsùs & Deo digno consortio, cuius erat filiam accepturus in coniugem, ipsum priùs secunda generatione Deo dedicatum, sibi accepit in filium. Donauerunt ergò reges ambo eidem Episcopo ciuitatem, quæ vocatur Dorcinca, ad faciendam inibi sedem episcopalem: vbi factis dedicatisque ad Dominum pro eius labore populis aduocatis, migrauit ad Dominum. Sepultus est in eadem ciuitate, & post annos multos Hedde episcopatum agente, translatus indè in Ventam ciuitatem, atque in ecclesia beatorum apostolorum Petri & Pauli positus est.

Defuncto autem & Rege, successit in regnum filius eius Cenuualch, qui & fidem & sacramenta regni cælestis suscipere renuit, & non multò post etiam regni terrestris potentiam perdidit. Repudiata enim sorore Pendam Regis Merciorum, quam duxerat, aliam accepit vxorem: ideoq; bello petitus, ac regno priuatus ab illo, secessit ad Regem Oriētalium Anglorum, cui nomen erat Anna: apud quem triennio exulans, fidem cognouit ac suscepit veritatis. Nam & ipse, apud quem exulabat, Rex erat vir bonus, & bona ac sancta sobole felix, vt in sequentibus docebimus.

Cùm verò restitutus esset in regnum Cenuualch, venit in prouinciam de Hybernia Pontifex quidam, nomine Agilbertus, natione quidem Gallus, sed tamen legendarum gratia scripturarum in Hybernia nō paruo tempore demoratus: coniunxitq; se Regi, spōte ministerium prædicandi assumens. Cuius eruditionē atque industriam videns Rex, rogauit eum, accepta ibi sede Episcopali, suæ gentis manere Pontificē. Qui precibus eius annuēs, multis annis eidem genti sacerdotali iure præfuit. Tandem Rex, qui Saxonum linguam tantùm nouerat, pertæsus barbaræ loquelæ, subintroduxit in Prouinciam alium suæ linguæ Episcopum, vocabulo Vuini, & ipsum in Gallia ordinatum: diuidēsque in duas parochias prouinciā, huic in ciuitate Venta, quæ à gente Vintancestir appellatur, sedem episcopalem tribuit. Vndè offensus grauiter Agilbertus, ꝙ hoc, ipso inconsulto, ageret Rex, redijt in Galliam: & accepto episcopatu Parisiacæ ciuitatis, ibidem senex & plenus dierum obijt.

Agilbertus Episcopus Parisiensis.

Non multis autem annis, post abscessum eius à Britannia, transactis, pulsus est Vuini ab eodem Rege ab Episcopatu, qui secedens ad Regem Merciorum, vocabulo Vulfheri, emit precio ab eo sedem Londoniæ ciuitatis, eiusque Episcopus vsque ad vitæ suæ terminū mansit. Sicque prouincia Occidentalium Saxonum tempore non pauco absque Præsule fuit. Quo etiam tempore Rex præfatus ipsius gentis grauissimis regni sui damnis sæpissimè ab hostibus afflictus, tandèm ad memoriā reduxit, quòd eum, quem pridem perfidia regno depulerit, fides agnita Christi in regnum reuocauerit. Intellexitque quòd etiam tunc destituta pontifice prouincia, rectè pariter diuino fuerit destituta præsidio.

Misit ergò legatarios in Galliam ad Agilbertū, submissa illum satisfactione deprecans, ad episcopatum suæ gentis redire. At ille se excusans, & venire nō posse contestans, quia episcopatui propriæ ciuitatis ac parochiæ teneretur adstrictus: nè tamen obnixè petenti nil ferret auxilij, misit pro se illo presbyterum Eleutherium nepotem suum, qui ei, si vellet, ordinaretur Episcopus, dicens, quòd ipse eum dignum esse episcopatu iudicaret. Quo honorificè à populo & à Rege susceptо, rogauerunt Theodorum, tunc Archiepiscopū Dornuernensis ecclesiæ, ipsum sibi Antistitem consecrari. Qui cōsecratus, in ipsa ciuitate multis annis episcopatum Geuissorum ex synodica sanctione solus sedulo moderamine gessit.

Eleutherius consecratur Geuissorū episcopus.

Regnauit autem Osuualdus Rex Christianissimus Nord Humbrorum nouem annis, annumerato illo anno, quem & feralis impietas Regis Britonum, & apostasia demens Regum Anglorum, detestabilem fecerat. Siquidem, vt suprà docuimus, vno animo, omniūque consensu firmatum est, vt nomen & memoria apostatarum de catalogo Regum Christianorum ꝓrsùs aboleri deberet, neq; aliquis regno eorum annus adnotari. Quo completo annorū curriculo, occisus est, commisso graui prælio, ab eadem gente pagana, paganoque rege Merciorum, à quo & prædecessor eius Eduinus peremptus fuerat, in loco, qui lingua Anglorū nuncupatur Maserfelth, anno ætatis suæ trigesimooctauo,

Cædit S. Osuuald⁹ rex.

octauo, die quinto mensis Augusti. Cuius quāta fides in Deum, quæ deuotio mentis fuerit, etiam post mortem virtutum miraculis claruit.

Miracula post obitum eius.

Nanque in loco, vbi pro patria dimicans, à paganis interfectus est, vsque hodiè sanitates infirmorum & hominum, & pecorum celebrari non desinunt. Vndè contigit, vt puluerem ipsum, vbi corpus eius in terrā corruit, multi auferentes, & in aquam mittentes, suis per hoc infirmis multum commodi afferrent. Qui videlicet mos adeò increbuit, vt paulatim ablata exindè terra, fossam ad mensuram staturæ virilis altam reddiderit. Nec mirandum, in loco mortis illius infirmos sanari, qui semper, dum viueret, infirmis & pauperibus consulere, & eleemosynas dare, opemq; ferre non cessabat. Et multa quidem in loco illo, vel de puluere loci illius facta virtutum miracula narrant: sed nos duo tantùm, quæ à maioribus audiuimus, referre satis diximus.

Non multo post interfectionem eius exacto tempore, contigit vt quidam equo sedens, iter iuxta locū ageret illum. Cuius equus subitò lassescere, consistere, caput in terram declinare, spumas ex ore dimittere, & augescente dolore nimio, in terram cœpit ruere. Desiliuit eques, & stramine substrato, cępit expectare horam, qua aut melioratum reciperet iumentum, aut relinqueret mortuum. At ipsum diù graui dolore vexatum, cùm diuersas in partes se torqueret, repentè volutando deuenit in illud loci, vbi Rex memorabilis occubuit. Nec mora, quiescente dolore, cessabat ab insanis membrorum motibus, & consueto equorum more, quasi post lassitudinem in diuersum latus vicissim sese voluebat: statimque exurgens quasi sanus, per omnia vireta herbarum auidiùs carpere cœpit. Quo ille viso, vt vir sagacis ingenij, intellexit aliquid miræ sanctitatis huic loco, quo equus est curatus, inesse.

Insigne miraculum.

Et posito ibi signo, non multo post ascendit equū, atque hospitium, quò proposuerat, accessit. Quò dum adueniret, inueni: puellam ibi neptem patrisfamiliàs longo paralysis morbo grauatam. Et cùm familiares domus illius de acerba puellæ infirmitate ipso præsente quererentur, cœpit dicere ille de loco, vbi caballus suus esset curatus. Quid multa? Imponentes carro, duxerunt ad locum illum, ibidemque deposuerunt. At illa posita in loco, obdormiuit parumper, & vbi euigilauit, sanatam se ab illa corporis dissolutione sentiēs, postulata aqua, ipsa lauit faciem, crines composuit, caput linteo cooperuit, & cum his, qui se adduxerant, sana pedibus incedendo reuersa est.

Paralytica sanat.

Ex ca. 10

Eo tempore venit alius quidam de natione Britonum, (vt fertur) iter faciēs iuxta ipsum locum, in quo præfata erat pugna completa. Et vidit vnius loci spatium cætero campo viridius ac venustius: cœpitque sagaci animo conijcere, quòd nulla esset alia causa insolitæ in loco viriditatis, nisi quòd ibidem sanctior cętero exercitu vir aliquis fuisset interfectus. Tulit itaq; de puluere terræ illius secùm, illigans in linteo, & cogitans quod futurum erat, quia ad medelam infirmantium idem puluis proficeret: & pergens itinere suo, peruenit ad vicum quendam vesperè, intrauitque in domum, in qua vicini cœnantes epulabantur: & susceptus à dominis domus, resedit & ipse cum eis ad conuiuium, appendens linteolum cum puluere, quem attulit, in vno poste parietis. Cumque diutiùs epulis atque ebrietati vacarent, accēso grandi igne in medio, contigit, volantibus in altum scintillis, culmē domus, quod erat virgis contextum atque fœno tectum, subitaneis flammis impleri. Quod cùm repentè conuiuæ terrore confusi conspicerent, fugerunt foras, nil ardenti domui, & iamiamque perituræ prodesse valentes. Consumpta ergò domo flammis, postis solummodò, in quo puluis ille inclusus pendebat, tutus ab ignibus & intactus remansit. Qua visa virtute, mirati sunt valdè: & perquirentes subtiliùs, inuenerunt quòd de illo loco assumptus erat puluis, vbi Regis Osuualdi sanguis erat effusus. Quibus patefactis ac diffamatis lōgè lateque miraculis, multi locum frequentare illum, & sanitatum ibi gratiam capere sibi suisq; cœperunt.

Vide priscā erga reliquias venerationem.

Nota res sanè mira.

Inter quæ nequaquàm silentio prætereūdum reor, quid virtutis ac miraculi cælestis fuerit ostēsum, cùm ossa eius inuenta, atque ad ecclesiam, in qua nunc seruantur, translata sunt. Factum est autem hoc per industriam reginæ Merciorum Offridæ, quæ erat filia fratris eius Osuuini, qui post illum regni apicē tenebat, vt in sequentibus dicemus.

Ex ca. 11.

Est monasterium nobile in prouincia * Lindissi nomine * Beardanam, quod eadem regina cum viro suo Adilredo multùm diligebat, venerabatur, excolebat: in quo desiderabat honoranda patrui sui ossa recondere. Cumque venisset carrum, in quo eadem ossa ducebantur, incumbente vespera, in monasterium præfatum noluerunt ea, qui erant in monasterio, libēter excipere: quia etsi sanctum eum nouerant, tamen quia de alia prouincia ortus fuerat, & super eos regnū acceperat, veteranis eum odijs etiam mortuum insequebantur. Vndè factum est, vt ipsa nocte reliquiæ allatæ, foris permanerent, tentorio tamen maiore supra carrum, quo inerant, extenso. Sed miraculi cælestis ostensio, quàm reuerenter ea suscipiēda à cunctis fidelibus essent, patefacit. Nam tota nocte columna lucis, à carro illo ad cælum vsque porrecta, omnibus penè eiusdem * Lindissæ prouinciæ locis conspicua stabat. Vndè mane facto fratres monasterij illius, qui pridie abnuerant, diligenter ipsi petere cœperunt, vt apud se eædem sanctæ ac Deo dilectæ reliquiæ conderentur. Tota igitur ossa intulerunt in thecam, quam in hoc p̄parauerant, atq; in ecclesia iuxta honorem cōgruum posuerunt. Et vt regia viri sancti persona memoriam haberet æternam, vexillum eius super tumbam ex auro & purpura compositum apposuerunt, ipsamque aquam, in qua lauerunt ossa, in angulum sacrarij fuderunt. Ex quo tempore factum est, vt ipsa terra, quæ lauacrum venerabile suscepit, ad abigendos ex obsessis corporibus dæmones, gratiæ salutaris haberet effectū.

Columna lucis ad ossa S. Osuualdi.

Nota vim admirandā terræ &c.

Deniquè tempore sequente, cùm præfata regina in eodem monasterio moraretur, venit ad salutandam eam Abbatissa quædam venerabilis, quæ vsque hodiè superest, vocabulo Edilhilt, soror virorum sanctorum Edeluini & Aldeuuini, quorum prior Episcopus in * Lindissi prouincia, secundus erat Abbas in monasterio, quod vocatur Peartaneu, à quo non longè & illa monasterium habebat. Cùm ergo veniens illuc, loqueretur cum regina, atque inter alia, sermone de Osuualdo exorto, diceret, quòd & ipsa lucem nocte illa supra reliquias eius ad cælum vsque altā vidisset: adiecit regina, quòd de puluere pauimenti, in quo aqua lauacri illius effusa est, multi iam sanati essent infirmi. At illa petijt sibi portionem pulueris salutiferi dari, & accipiens illigatum panno, condidit in capsella, & redijt.

Transacto autem tempore aliquanto, cùm esset in suo monasterio, venit illuc quidam hospes, qui solebat nocturnis sæpiùs horis repentè ab immundo spiritu grauissimè vexari. Qui cùm benignè susceptus, post cœnam in lecto membra posuisset, subito à diabolo arreptus, inclamare, dentibus frendere, spumare, & diuersis motibus cœpit membra torquere. Cumque à nullo vel teneri vel ligari potuisset, cucurrit minister, & pulsans ad ostium, nunciauit Abbatissæ. At illa aperiens ianuam monasterij, exiuit ipsa cum vna sanctimonialium fœminarum ad locum virorum: & euocans

cans presbyterum, rogauit secùm venire ad patientē. Quò venientes, viderunt multos adesse: qui vexatum tenere,& motus eius insanos comprimere conati, ne quaquàm valebant. Dicebat presbyter exorcismum,& quæcunque poterat, pro sedando miseri furore agebat: sed nec ipse, quanuis multum laborans, proficere aliquid valebat. Cumque nil salutis furenti superesse videretur, repentè venit in mentem Abbatissæ puluis ille præfatus, statimque iussit ire ministram,& capsellam, in qua erat, adducere,& secùm afferre. Quæ cùm intraret atrium domus, in cuius interioribus dæmoniosus torquebatur, conticuit ille subitò, & quasi in somnum laxatus, deposuit caput, membra in quietem omnia composuit. Conticuere omnes, intentiq; ora tenebant, quem res exitum haberet, solicitè expectantes. Et post aliquantum horæ spatium, resedit qui vexabatur,& grauiter suspirans: Modò, inquit, sanum sapio, recepi enim sensum animi mei. At illi sedulò sciscitabantur, quomodò hoc contigisset. Qui ait: Mox vt virgo hæc cùm capsella, quam portabat, appropinquauit atrio domus huius, discessere omnes, qui me premebant, spiritus maligni,& me relicto, nusquàm comparuerunt. Tunc dedit ei Abbatissa portiunculam de puluere illo:& sic data oratione à presbytero, noctem illam quietissimam duxit, neque aliquid ex toto nocturni timoris aut vexationis ab antiquo hoste ꝑtulit.

Puluis, in quē effusa fuit aqua, qua S. Osualdi ossa abluta fuere, sanat dæmoniacum.

Ex ea 12

Sequente dehinc tempore fuit in eodem monasterio puerulus quidam, longo febrium incommodo grauiter vexatus. Qui cùm die quadam solicitus horam accessionis febrium expectaret, ingressus ad eum quidam de fratribus: Vis, inquit, mi nate, doceam te, quomodò cureris ab huius molestia languoris? Surge, ingredere ecclesiam, & accedens ad sepulcrum Osuualdi, ibi reside,& quietus manens, adhære tumbæ: vide nè exeas indè, nec de loco mouearis, donec hora recessionis febrium transierit. Tunc ipse intrabo,& educam te indè. Fecit vt ille suaserat: sedentemq; eum ad tumbam sancti, infirmitas tangere nequaquàm præsumpsit: quia intantùm timens aufugit, vt nec secunda die, nec tertia, nec vnquàm exindè eum auderet contingere.

Febris pellitur.

Quòd ità esse gestum qui referebat mihi frater indè adueniens, adiecit quòd eo adhuc tempore, quo mecùm loquebatur, superesset in eodem monasterio iam iuuenis ille, in quo tunc puero factum erat hoc miraculum sanitatis. Nec mirandum, preces regis illius, iā cum Domino regnātis, multum valere apud eum, qui temporalis regni quondàm gubernacula tenens, magis pro æterno regno semper laborare ac deprecari solebat. Denique ferunt, quia à tempore matutinæ laudis sæpiùs ad diem vsque in orationibus perstiterit, atque ob crebrum morem orandi, siue gratias agendi Domino, semper vbicunque sederet, supinas super genua sua manus habere solitus sit. Vulgatum est hoc,& in consuetudinem prouerbij versum, quòd etiam inter verba orationis vitam finierit. Nanque cùm armis & hostibus circunseptus, iamiamq; videret se esse perimendum, orauit ad Dominum pro animabus exercitus sui. Vndè dicunt in prouerbio: Deus miserere animabus, dixit Osuualdus cadens in terram.

S. Osuualdi crebræ & prolixæ preces.

Ossa illius translata & condita sunt in monasterio, quod diximus. Porrò caput, & manus cum brachijs à corpore præcisas, iussit rex, qui occiderat, in stipitibus suspendi. Quò post annum deueniens cum exercitu successor regni eius Osuuinus, abstulit ea: & caput quidem in cœmeterio Lindisfarnensis ecclesiæ, in regia verò ciuitate manus cum brachijs condidit.

Nec solùm inclyti fama viri Britanniæ fines lustrauit vniuersos, sed etiam trans Oceanum longè radiū salutiferæ lucis spargens, Germaniæ simul & Hyberniæ partes attigit. Denique reuerendissimus Antistes Acca solet referre, quòd cùm Romam vadens, apud sanctissimum Frisonum gentis Episcopum Vuillibror dum cum suo Antistite Vuilfrido moraretur, crebrò eum audiuit de mirandis reliquijs eiusdem reuerendissimi regis, quæ in illa prouincia gesta fuerint, narrare. Sed & in Hybernia cùm presbyter adhuc peregrinam pro æterna patria duceret vitam, rumore sanctitatis eius in ea quoquè insula longè lateque iā percrebuisse ferebat. E quibus vnum, quod inter alia retulit, miraculum præsenti nostræ historię inserendum credidimus.

Tempore, inquit, mortalitatis, quæ Britanniam Hyberniamque lata strage vastauit, percussus est eiusdem clade pestis inter alios scholasticus quidam de genere Scotorum, doctus quidem vir studio literarum, sed erga curam perpetuæ suæ saluationis nil omninò studij & industriæ gerens. Qui cùm se morti proximum videret, timere cœpit & pauere, nè mox mortuus, ob merita scelerum ad inferni claustra raperetur. Clamauitque me cùm essem in vicino positus, & inter ægra tremens suspiria, flebili voce talia mecùm querebatur: Vides, inquit, quia iam crescente corporis molestia, ad articulum subeundæ mortis compellor. Nec dubito me post mortem corporis statim ad perpetuā animæ mortem rapiendum, ac infernalibus subdendum esse tormentis: qui tempore non pauco inter studia diuinæ lectionis vitiorum potiùs implicamentis, quàm diuinis solebam seruire mandatis. Inest autem animo (si mihi pietas superna aliqua viuendi spatia donauerit) vitiosos mores corrigere, atque ad imperium diuinæ voluntatis totam ex integro mentem vitamq; transferre. Verùm noui, non hoc esse meriti mei, vt inducias viuendi vel accipiam, vel me accepturum esse confidam, nisi fortè misero mihi & indigno, veniā per auxilium eorum, qui illi fideliter seruierunt, propitiari dignatus fuerit. Audiuimus autem, & fama est celeberrima, quia fuerit in gente vestra rex mirandæ sanctitatis, vocabulo Osuualdus: cuius excellentia fidei & virtutis, etiam post mortem virtutum frequentium operatione clarueri t. Precor igitur, si aliquid reliquiarum illius penes te depositum habeas, afferas mihi, si fortè mihi Dominus per eius merita misereri voluerit. At ego respondi: Habeo quidem de ligno, in quo caput eius occisi à paganis infixum est: & si firmo corde credideris, potest diuina pietas per tanti meritum viri, & huius vitæ spatia longiora concedere, & ingressu te vitæ perennis dignum reddere. Nec moratus ille, integram se in hoc habere fidem respondebat. Tunc benedixi aquam, & assulam roboris præfati immittens, obtuli ægro potandā. Nec mora, meliùs habere cœpit & cōualescens ab infirmitate, multo deinceps tempore vixit: totoque ad Deum corde & opere conuersus, omnibus, vbicunque perueniebat, clementiam pij conditoris, & fidelis eius famuli gloriam prædicabat.

Væ impijs, qui Sanctorum tam illustribus miraculis fidem denegant.

VITA

VITA BEATISSIMI PATRIS Dominici, ordinis Prædicatorij primi institutoris, authore Fr. Theodorico de Appoldia Dominicano: sed stylum passim correxit F. Laur. Surius. Author totũ opusculum in octo partes distinxit: nos libros vocamus.

MANDATVM MVNIONIS Magistri ordinis Fratrum Prædicatorum, ad Fratrem Theodoricum de Appoldia, in quo nihil mutauimus.

Hic Munio fuit 7. Magister Generalis

DILECTO sibi in Christo Fratri Theodorico de Appoldia, domus Erphordẽsis prouinciæ Teutoniæ, Frater Munio, Magister Ordinis, licèt indignus, salutem & augmentum continuum cælestium gratiarum. In remissionẽ peccatorum, & in augmentum nihilo minùs meritorum vobis iniungo, quatenùs dictandi Legendam S. Dominici patris nostri, secũdùm datam vobis gratiam, de qua gero fiduciam in Domino pleniorem, meritum subeatis, vt non in vacuum Dei gratiam videamini accepisse. Hæc inter alia diligentiùs attendes, vt sis veritate firmissima, integritate completa, gratiosa docere. Volo autem, quòd Prior vester, qui pro tempore fuerit, vobis adsit auxilijs, cõsilijs & solatijs consolationibusq; opportunis. Valete & orate pro me. Datum in Vrbe veteri, Idibus Aprilis.

Epistola F. Theodorici de Appoldia, ad Nicolaum Magistrum Ordinis, in qua itidem nihil mutauimus.

Is Nicolaus fuit 9. Magister generalis.

** temporalium, puto legẽdum.*

PAtri filiorum amabili Nicolao, Magistro fratrum Ordinis Prædicatorum venerabili, Fr. Theodoricus de Teutoniæ Prouincia, per prosperitatem * prouincialium meritorum pertingere ad æternorum præmia gaudiorum. Libellum, quem de patre diuino Dominico, & ordine ab ipso instituto compositum, sibi deferri vestra dignatio imperauit, in abiectis quidem schedulis & petiis primùm iam senex conscripsi proprijs manibus, oculisque caligantibus, & compegi: de cuius materia prooemium vos instruet & docebit. Reperto igitur ex Chronicis tempore, quo sancti huius parentes extiterunt, ea, quæ circa ortum & progressum & exitum vitæ ipsius gesta sunt, secundùm decursum temporis disponere curaui: ità tamen, quòd propter conuenientiam materiæ, postmodùm quæ acta sunt, præposui, & quæ antè, postposui subiungendo. Legi sanctorum Patrum Bernardi & Francisci vitas, cum multa integritate editas, elegantique stylo compositas, insigni synceraq; deuotione probatas: nostrique eximii patris præfulgentem & prælucidam valdè dissimiliter scriptam vitam.

Cupiens igitur statum Ordinis nostri plenaria certitudine non carere, posterisque nobilitatem auiti generis intimare, paternæ sanctitatis ingenuitatem, pro ut potui, verbis simplicibus designaui. Multa de verbo ad verbum, sicut in exemplaribus reperi, posui: quãdoquè tamen propter consequentiam aliquid immutaui. Cumque ex ijs, quæ ad manum habebam, exemplaribus omnia consummassem, allata sunt mihi ad petitionem meam quædam scripta, quæ & precio comparaui, propter quæ opus præteritum, vt illa insererẽ, penitùs dissipaui. Erant enim illa magnæ authoritatis, vtpotè dicta testium iuratorum, quæ Papa Gregorius IX approbauit, magnorumque meritorum & exemplorum, sanctitatis præcipuè expressiua. Præuenit prætereà me litera venerabilis patris fratris nostri Munionis, tunc Magistri Ordinis, mihi istum laborem iniungens & studium pro peccatis. Non vt volui, nec vt debui, feci tamen quod potui, vt videtis. Verùm vos reuerendissime pater, quod vestrum est, manum peritã apponite, & de hac informi materia opus, sic vt scitis, perficite gloriosum. Decreueram certè huic operi superaddendo, detrahendo, immutando, ornando, ordinando vlteriorem diligentiam adhibere, si facultas expẽsarum & opportunitas temporum adfuisset. Quibus deficientibus, destiti, & vt adspicitis, dereliqui. Veruntamen quandiù viuo, his laborem impendere, si requiritur, non recuso. Ignoscite, obsecro, mihi pro nomine Iesu Christi. Expaui & dolui primùm, quòd ad aures vestras mea imperitia pertingere debuit, nec credidi hoc futurum. Spiritus Dei sanctus spiritum vestrum dirigat & infundat, vt sanctitatis in hoc libello descriptæ deuotus æmulator efficiaris & executor, & in Ordine, vestro regimini commisso, fidelis inueniamini executor.

Iordani libellus de primis patribus Prædicatorũ Ordinis.

Sciendum, quòd venerabilis pater noster beatus Iordanus, secundus nostri Ordinis Magister, successor S. Dominici dignissimus, libellum de initio Ordinis cõposuit, in quo primorum patrum & fratrum sanctorũ gesta gloriosa & mirabilia opera conscripsit, nè in obliuionem venirent patres tam excellentes, eorumque exempla tam eximię sanctitatis. De quo libello prima sancti Dominici Legenda conscripta est. Posteà de mandato Ioannis Episcopi, qui quartus à sancto Dominico Magister extitit, F. Constantinus secundam Legendam edidit, multa insignia superaddens. Succedẽs sanctus pater Humbertus, Magister Ordinis V. ex prædictis tertiam conflans Legendam, multis superadditis, non modicùm ampliauit. Qui etiam librum, qui Vitasfratrum dicitur, sua deuotione & diligẽtia compilauit. Tãdem dilectus pater noster F. Gerardus, Prior prouincialis Teutoniæ, rediens de generali Capitulo, in Luca celebrato, detulit quædam præclara gesta sancti Dominici de Bononia, quæ ex ore sororis Cæciliæ Romanæ, quam beatus Dominicus ad Ordinem receperat, conscripta sunt. Quæ sicut vidit & audiuit, plena fide syncerissimè enarrauit, quæ vsque ad annum Domini millesimum ducentesimum nonagesimum, religiosissimam & honestissimam vitam duxit. Prætereà dicta illustrium virorum, videlicet nouem fratrũ, quorum testimonio credibilia facta sunt nimis, authoritate Domini Gregorij IX. Approbata, & iam aliis proferenda, patris nostri eximiam prædicant sanctitatem. Accedunt ad hæc Reuelationes sanctorum, quæ spernendæ non sunt: Reuelationesque veterum fidelissimæ, & omni credulitate dignissimæ, per quas & Prædicatorum Ordinis authoritas, & Fundatoris eiusdem inclyta merita declarantur.

Particio opusculi huius.

Ex his omnibus præsentis Opusculi materia sumpta, in vnum libellum conscripta est fideliter & compacta, cui authoritatem præstat gestorum veritas, sine qua nulla valet authoritas. Quis verò prædictis patribus authoritatem audeat derogare, quorum hic sententiæ, & plerunquè verba de verbo * posita sunt? Distinctus est autem hic libellus in octo particulas, & subdistinctus per capitula, vt quod quærit quis, faciliùs inueniat, & legẽdo distincta, ampliùs delectetur. Est autem ex hoc libellus iste prolixior, quòd gesta Magistri Reginaldi & obitum eius, & quorundam aliorum patrum, & quæ ad commendationem Ordinis spectant, pleniùs inserta continet & ascripta. Fateor, hæc

hæc omnia ornatiùs & ordinatiùs exprimi poterant & conscribi, sed condescendendum est mihi: quia in his compingendis mihi nullus adfuit, nec propter hunc laborem aliquid, quod regularis obseruantia exigit, intermisi. Feci autem hanc ex diuersis collectam compositionem, vt cum quanta gloria & religione Prædicatorum institutus sit Ordo, & sanctorum patrum eundem fundatium eximia deuotio & præclara discretio posteris innotescat. Nec volo, quòd Legendæ uocabulo censeatur, sed Libellus de vita & obitu & sancti Dominici miraculis, & de Ordine fratrum, quem instituit, nominetur. Pleraque sicut in prænominatis exemplaribus reperi, de verbo ad uerbum hic posui, pauca propter continuationẽ immutans & prolationis decorem. Oro autem & desidero, ut ad utilitatem sint legentium: cupioque vt omnis pius lector & deuotus auditor, attento studio hæc corrigat & emendet.

Prologus Authoris in Vitam S. Dominici, mutato passim stylo.

MVltifariè multisq; modis olim Deus electos suos ad æternum inuitans cõuiuium, nouissimè diebus istis, id est ad horam undecimam, misit seruum suum dicere inuitatis ut uenirent, quia parata iam sunt omnia. Seruum hunc, Ordinem Prædicatorum sanctus Pontifex Gregorius interpretatur, nouissimis mittendum temporibus, ut hominum animos de propinquo Iudicis aduentu admoneat. Nouum enim quandoquè Prædicatorum Ordinem futurum scriptura innuit, quando sub finem mundi eum immittendum ità luculenter exprimit: Misit, inquiens, seruum suum hora cœnæ. Hora cœnæ, finis est mundi. Nos autẽ sumus, in quos fines seculorum deuenerunt. Missus est igitur hora cœnæ, id est, diebus extremis Ordo nouus: nouus, inquam, pariter & antiquus. Nouus institutione, antiquus authoritate. Nouus, immò nouissimus spatio, officio primus. Cùm enim primo manè, tum etiam hora tertia, sexta, & nona, ex denarii conuentione conducti fuerint vineæ cultores, hora restat, immò iam adest undecima, qua postremi cultores multiplicentur. Hi sunt Prædicatores, quorum Ordinem horum nouissimorum temporum periculis diuina dispensatio prouidit: vt appropinquante iudicio illius, cuius in humilitate iudicium sublatum est, testium numerus augeretur. Itaque multiplicantur nunc in senecta uberi, ut benepatientes annuncient, quoniam rectus Dominus Deus noster, hęc sunt tintinnabula, quibus pontificalis poderis extremitas ornatur. Hi sunt equi fortes & uarii in quadriga nouissima, è medio duorum montium ęreorum egressi, vt perambulent omnem terram. Huius Ordinis primus institutor & pater inclytus fuit beatus Dominicus, cuius vitam virtutibus plenam, Deoque gratissimam, obitum quoq; & nonnulla miracula, atque ipsius Ordinis in occiduis mundi partibus & occasu tẽporis orientis exor diũ rudi quidem, sed veraci stylo perstringemus opitulante nobis gratia Iesu Christi.

Mat. 20 *Mat. 22.* *Hom. 36 in Euangelia.* *Luc. 14.* *1. Cor. 10.* *Esa. 53.* *Psal. 91.* *Exod. 28.* *Zac. 6.*

Sequebatur hic alius Prologus, quem omisimus, nè Lectori tædium adferamus.

VITAE S. DOMINICI LIBER I. De pietate & honestate Parentum S. Dominici. Cap. I.

IN NOMINE patris & filii & spiritùs sancti, Dominicus humilis seruus Iesu Christi, segregatus in Euangelium Dei, sobriè & iustè & piè conuersatus, dignus factus in partem sortis sanctorum in lumine, uerè est lux mundi. Qui uelut stella matutina in medio nebulæ coruscus apparens, innocẽtiæ, pudicitiæ, uerecundiæ, simplicitatisque radiis omnes à se puerilis stultitiæ, lasciuientis adolescentiæ, petulantis concupiscentiæ tenebras depulit: studiisque sapientiæ, operibus misericordiæ, & canonicæ religionis perfectione, ut lux splendens, procedens instar lunæ plenæ, in diebus suis, & se & proximos suos illustrauit: & tanquàm Sol oriens, atque ad perfectum excrescens diem, ad celsissima Dei dona Prædicatorum Ordinem prouexit. Qui rutilans in uirtute sua, per omnia prospexit, opaca illuminans, sterilia fœcundans, frigida calefaciens, & tepida accendens, nunc à claritate in claritatem transfiguratus à spiritu Dei, gloriosus splendet in patria, qui in hac peregrinatione admirabiliter refulsit in gratia, cùm prius humiliter ipso suæ natiuitatis ortu fulsisset in Hispania. Tempus, quo uoluit Dominus huius clarissimi sideris radios in homines diffundi, sequentia declarabunt. Præsidente Romæ in cathedra sancti Petri magno patre, domino Alexandro II. & Federico imperatore, huius nominis primo, Imperii habenas moderante, in Hispaniæ oppido Callaroga Oxoniensis diœcesis, anno Dominicæ incarnationis millesimo centesimo septuagesimo, fuit uir quidam, Felix nomine, qui sibi matrimonio iunxit uxorem Iohannam. Erant ij tum secundùm seculi conditionem satis honesti, tum erga DEVM Christiana pietate deuoti. Anteuertente autem illos diuinæ dispensationis benignitate, benedictionem cælestem in prolis sanctissimæ fœcunditate adepti sunt. Peperit enim Iohanna marito suo duos filios, qui literis imbuti, & uitæ integritate conspicui, sacerdotio initiati sunt. Alter ex iis in domo quadam hospitali ministerio pauperum se mancipans, gratia humilitatis, operibus misericordię, aliisque virtutibus in uita clarus fuit, & ut fertur, post obitum miraculis coruscauit. Alter uerò mundo valefaciens, vitam monasticam complexus est, & in ea multo tempore Domino laudabiliter seruiens, uir sanctus & contemplationibus diuinis deditus, beato fine quieuit. Nimirùm tales fructus progignit terra bona: quorum alter, dum est in misericordiæ studia intentus, gratia redolet: alter, dum veritatis speculationi addictus est, æternam beatitudinem pręgustat.

AVGV. 5 tametsi obijt 8. Id. Augusti

Patria et parentes S. Dominici.

Duo fratres eius uiri egregij.

Adiecit aũt adhuc Dominus benedictionis suę cumulos. Nanq; sublimioris gratię filiũ paritura mr̃, antè, q̃ conciperet, cęlesti uisione docta est de partu futuro.

Visio matris eius. futuro. Vidit nanque se vtero gestare catulum, ardentem ore faculam ferētem: egressumque ab utero, totum mundum flammis ab eius ore prorumpentibus illuminantem. Visitauit deinde Iohannam Dei gratia, & inebrians partus eius fructum, germinare eam fecit, sacra eius genimina multiplicans. Tandèm vbi pariendi tempus aduenit, filium peperit, fratrū decus & matris gaudium, exultantis in Domino, quòd in uisione ostensum, suo gremio contineret. Catechizatus ex more infantulus, sacerdotali benedictione sanctificatur, salutarique chrismatis unctione consignatur, baptizatur in nomine patris & filii & spiritus sancti, & nutu eius, cuius est nomen Dominus, *Psal. 82.* Dominicus appellatur. Matri quoque eius spirituali, cuidam nobili fœminæ sacer infans Dominicus in uisu apparet, stellam luculentam in fronte ferens, cuius immodico splendore totus orbis irradiabatur. Videamus nunc præclarum infantulum. Gignitur à *Eius præclara encomia.* Felice patre, editus in lucē, nutritur, fouetur à Iohanna matre, per gratiam renascitur, accipit Dominici nomen, gratiæ alumnus, diuinitatis amans & cupidus, æternæ felicitatis hæres futurus. Necdùm natus, non dubio signo ostenditur: renatus, nomine insigni cohonestatur: sacro splendore micantis stellæ declaratur, ardentem prę se fert faculam, cuius multo igni totus inflammetur orbis: fit nomine tam celebris, ut aduersariis fit terrori: lumine tam illustris, vt peccatorum tenebras illuminet, & inter cæli astra eximiè refulgeat, feruore charitatis igneus, famosa authoritate grauis, luce sciētiæ inclytus. In ipso quoque ortu suo infans beatissimus prçclari Ordinis, cuius erat ipse futurus parens & princeps, forma, signifer & uates fuit. Feruens enim prędicatio, cor peccatoris ad agendam pœnitentiā inflammans, ardens catuli facula est: authoritas gratiam concilians, potētiæ nomen est: doctrinæ claritas, alios ad sapientiam perducens, fulgor stellæ est. Nimirùm sanè errat, quisquis hęc ab omni æternitate non credit prçordinata, sicut cælitùs hic præsignata referuntur.

Porrò mater puerpera accuratè enutrit filium, lactat & ablactat, & lætabunda sensim ad incrementa perducit. Cùmque iaceret aliquandò in cunis, Examen apum circa os eius uolitans, linguam eius diuinæ sapientiæ melle affluituram indicabat. Ablactatus uerò à lacte, & auulsus ab ubere, mox cælestis gratię cœpit mamilla nutriri. Itaque quamprimùm potuit, infantię annos necdùm egressus, exemplo pio-*Pietas adhuc fere infantis.* rum parentū templa crebrò adire, Deumque colere studuit, lectulum quoque in ea ætatis teneritudine sępiùs reliquit, & eius mollitiem declinās, in nuda humo infantilia membra reposuit, quod posteà in diebus suis infatigabiliter obseruauit. Creuit igitur, religiosorum parentum cura religiosè educatus, quem etiam specialiter in pueritię annus quidā uenerabilis Archipresbyter, eius auunculus, imprimis diligēter instituēs, enutriuit. Atq; horū prudenti & religioso cōsilio traditus est sanctus puer Ecclesiastico pcipuè officio imbuēdus: adfuitq; piis uotis diuina benedictio & promotio, cępitq; esse puer ingeniosus & docilis, vtpotè sortitus animā bonā, vasculū gratiæ, *Exercitia pietatis in pueritia.* scientiæ receptaculū. Proficiens aūt in diuini cultus institutis uenerabilis puer, morabatur in ecclesiis, cū Clericis psalmos pmebat, hymnos concinebat, altaria circūibat, sacris mysteriis deuotus assistebat, Christi ministris & sacerdotib. seruiebat, & uelut testa recēs animus puerilis, per hæc exercitia odore est sanctitatis imbuta, quē ille posteà perpetuo tenore seruauit. Cępit iam tum manus summi opificis formare sibi ex illo uas electionis, in quod suæ benedictionis chrismata effunderet. Custodiuit electus puer innocentiā, dilexit munditiā, conseruauit disciplinam: pudicus sensibus uerecundus actione fuit. Hæc & alia in altero ætatis septenario, quemadmodùm unctio spiritus illi suggerebat, adhuc puerulus obseruabat, nil puerile præ se ferens in homine exteriori. Iam enim senile cor ei inerat, & sub tenello vultu canities animi uerecunda latebat. Ab ipsis nanque incunabulis tam erat excellenti indole, ut eximium quiddam in eo futurum tam insignis infantia, tamque sancta pueritia testaretur.

Quòd & philosophica, & theologica scientia non mediocriter eruditus sit. Cap. 2.

CVm uiderent autem pii parentes eius cōtinuā & ætatis & gratiæ in sancto puero accessionē, illum studiorum cā Valentiā miserunt. Ibi enim tunc *Mittitur Valentiā studiorū causa.* florebat studium generale, ut uocant, abundans tam discipulorum frequentia, quàm pręstanti doctrina magistrorum. Itaque prudens adolescens non segnitiē sectatus est, sed in discendas literas, propter quas illuc missus erat, accuratè incubuit, adeò vt gratia diuina illi opitulante, breui spatio multos coætaneos superarit. Contemptis nanque rebus ineptis & friuo-*Admodū religiosè uiuit.* lis, quibus ea ætas diffluit, necessariis dabat operam, noxiæ sodalitatis, inprimisque fœminarum uiscosa & lubrica contubernia declinans. Cum ludentibus non se miscuit, neque cum iis qui in leuitate cordis* pro carnis desideriis ad res curiosas, insanias falsas & inanissima spectacula se conferebant, participem se præbuit. Respuebat mundi blandientis & fallentis gaudia, carnisque spurcitias immaculati affectus pede calcans, uirginitatis decus & florē illibatum Domino conseruauit. Itaque copiosè in eius purum intellectum, animumque sordibus liberum, liberales disciplinæ, quæ puris intellectibus capiuntur, influebant. At uerò angelicus adolescens his humanæ sapientiæ disciplinis non nimium capiebatur, quippe *1. Cor. 2.* quòd in Christum Dei sapientiam, cui inhiabat, non cerneret. Non enim ullus philosophorum eam sapientiam tradidit, nec aliquis principum huius mundi cognouit. Nè ergo uires florentis iuuentutis uanè consumeret, sed sitim eam qua ardebat, posset extinguere, ad fontem Theologicæ sapientię se *Studet Theologiæ.* contulit, hausturus indè, quod auide appetebat. Inuocans ergò per preces Christum Patris sapientiam, inclinauit cor suum disciplinę, & sacrę paginę magistris aurem suam: erantque eloquia illa super mel & fauum dulcia pectori eius. Iis sanè addiscendis pius iuuenis quadriennio tanta animi contentione & studio incubuit, ut penè noctes insomnes duceret, quietisque tempora uigiliis largiretur. Porrò auditam ueritatem pro affectu humiliter cōplectens, suauiter animo affigens, etiam opere efficaciter exequi nitebatur. Atque ut è fonte sapientiæ salutaris haustum percipere mereretur, decem annis uino, in quo est luxuria, castitatis amator *X annis uino abstinet.* sibi penitùs uoluit interdictum. Mirum profectò id fuit, nec minùs gratiosum, uidere hominem annorum paucitate iuuenem, conuersationis maturitate & morum constantia senem. Iuuenilia fugiebat desideria: sectabatur uerò iustitiam: uagosque cauens discursus, domum matris ecclesiæ & sanctę quietis tabernacula non reliquit. In templo aut orans, aut studiis intentus, assiduè morabatur. Cùm igitur pręcepta Dei tā eximio complecteretur amore, impleuit eū Dominus spiritu sapientię & intellectus, ut ēt difficiles quęstiones facilè penetraret.

*for * ambulantes pro*

Et quia toto corde diligebat Deū, q fecit illū, non potuit non amare, & proximum, quem vult Deus diligi

Commiseratio erga proximos. diligi in se. Videre erat in illo erga proximiorum calamitates & miserias piissimam commiserationem, & affectum beneuolentiæ & misericordiæ transferri in operis euidentes effectus. Nam cùm Valentiæ daret operam literis, omnem ferè Hispaniam immanis oppresserat fames. Deficiebant præ fame, & siti pauperes, nec erat qui reficeret: moriebantur miseri & inopes, nec erat qui curaret: clamabant pupilli & uiduæ, paruuli & debiles, nec quisquam attendebat. Inter hæc affligebatur spiritus iuuenis Dominici, & compatiebatur misericors anima eius pauperum multitudini. *Libros et res suas vendit, et precium dat pauperibus.* Itaque Euangelici consilii non surdus auditor, immò perfectionis sectator egregius, distraxit libros & omnes res suas, preciumq; in pauperes expendit. Ità gratissimus Christi iuuenis, obediens uerbo Saluatoris, proximorum periculis medebatur, intuentesque præclaro prouocauit exemplo. Auxit in eo concupiscentia sapientiæ, non minuit opera iustitiæ: nec retraxit à perfectione studium scientiæ, sed consummauit in uirtute. *Psal. 118.* Sciebat enim, quemadmodùm oporteret ipsum scire. Intelligebat super senes, quòd mandata Domini quæsiuisset: & beatus planè fuit, opere efficiens, quod cognitione comprehenderat. Agebat autem hæc & alia præclara Angelicus iuuenis, necdùm habitu uel conuictu à mundo separatus: immò, ut dicamus quod res est, non ille, sed Dominus & habitans in eo virtus Christi, fecit hæc omnia, præueniens eum in benedictionibus dulcedinis, mirificans eximiis eius infantiam sacramentis, sanctificans innocentem pueritiam munditiæ rudimentis, adolescentiam solidissimis Philosophicæ & Theologicæ scientiæ fundamentis, morumque suauium ornamentis confirmans. Nec cessabit misericordia Dei, donec perficiat & consummet eum ad extremum vsque diem bonorum operum, & uirtutum omnium incrementis.

Vt venerabilis Didacus Episcopus eum fecerit Canonicum regularem in Ecclesia sua. Cap. 3.

Didacus Oxonien. Episcop⁹ PEr id tempus erat uir uitæ uenerabilis, Didacus nomine, Ecclesiæ Oxoniensis Episcopus, quem & sacrarum peritia literarum, & generis nobilitas, & inprimis morum insignis honestas ornarent. Is adeò totus amore inhęrebat Deo, ut seipsum contemnens, & sola, quæ sunt Iesu Christi, quærens, in id summoperè cura & cogitatione esset intentus, quêadmodum multas Domino animas lucrifaciens, talentum sibi creditum cum usura multiplici ad illum reportaret. Quamobrèm vbicunquè reperire potuit viros uitæ & morum integritate conspicuos, eos quibus poterat modis ad se adiungebat, & in Ecclesia, cui præerat, ecclesiasticis beneficiis donabat. Porrò subditos illos suos, quorum esset propensa in virtutem & sanctitatem voluntas, animus à mũdo abhorrens, ut religiosorum hominum institutum complecterentur, & verbis hortabatur, & exemplis inuitabat. Indè adeò accidit, ut canonicis suis crebris id adhortationibus persuadere niteretur, vt ad præscriptum regulæ beati Augustini, in canonicæ religionis obseruantiam consentirent. Tanta uerò cura & diligentia id egit, ut eorum animos, tametsi nõ deessent qui obluctarentur, ad suam uoluntatem inclinarit. Ad eius autem notitiam peruenit celebris, & odorifera beati Dominici fama, & cùm accuratè de illo esset percontatus, remque certam comperisset, accersitum eum fecit in sua Ecclesia Canonicum regularem, ex hoc ipso beatum se putans, quòd & sibi de tali filio, & Ecclesię suę de ministro tam idoneo prouidisset. *Fit canonicus regularis S. Dominicus.*

De eius religione, perfectione & admirabili sanctitate. Cap. 4.

HAbitum igitur Canonicæ religionis indutus extrinsecùs seruus Christi Dominicus, per Dei gratiam nouum hominem intrinsecùs induit, moxque in Dei timore ad totius sanctitatis studium conuersus, in seipso priùs exprimere curauit, quod erat alios posteà docturus. *Hiere. 6.* Satagens igitur perfectorum imitari uestigia, & ad uirtutum fastigia contendere, nouitius Canonicus solicitè de antiquis semitis inquirebat, ut sciret quæ esset uia bona, ut ambularet in ea. *Collationes Patrũ legit.* Vndè librum illum, qui Collationes Patrum inscribitur, studiosè legendum suscepit, deditque operam, vt lecta, intelligentia compræhenderet, affectu sentiret, effectu & re ipsa fortiter exequeretur. Didicit enim ex eo puritatem cordis, contemplationis uiam, omniumque uirtutum perfectionem, idque unctione magistra. De huiusmodi enim liber ille agit. Itaque abiiciens & despiciens seipsum in cordis humilitate, reuerentiam Canonicis & honorem exhibebat. *Luca 14.* Inuitatus ad ęterni sponsi nuptias, nouissimum tenuit locum, se infimum, cæteros sanctiores existimans. In oratorio uersabatur noctũ diuque, orationi sine intermissione, lectionique & meditationi residuè uacans. Externa solatia paruipendit, euagationes uanas prorsùs uitauit, contemplationique tempus concilians, extra septa monasterii uix unquàm uisus est. Ità sanctus Dei inter canonicos illos ceu iubar eximium emicuit, miraque celeritate de uirtute in virtutem progrediens, omnium in se amorem & affectus prouocauit. Mirantur omnes tam subitam religionis perfectionem, & licèt inuitum, suum eum uoluit esse Suppriorem. *Fit Supprior, licet nolẽs. Matt. 5.* Tum uerò quasi lucerna super candelabrum posita, & ciuitas super montem, factus est omnibus uitæ speculum, sanctitatis exemplar. Erat in oratione assiduus, charitate præcipuus, commiseratione anxius, contemplatione suspensus, & ipsis quoque subditis suis cum multa humilitate subiectus. Vigil ei cor & sensus erat ad Deum, nec rarò in precibus pernoctabat: erantque preces eius feruentes, & cum lachrymis coniunctæ: rugiebat à gemitu cordis sui, nec continere se poterat, quin plangentis vox piissima procùl etiam audiretur. Macerabat corpus ieiuniis & abstinentia multa, vix sustentandæ naturę necessaria alimenta percipiens. Vinum, quod decennio non gustarat, propter afflictam stomachi valetudinem, iubente Didaco Episcopo, sumere cogebatur. Quod tamen & exiguum, & aqua dilutum, bibebat. Feruebat in eius pect. re vehemens desiderium salutis animarum, eamque ut procurare re ipsa dignus foret, crebris orationibus & uotis specialibus à Domino flagitabat. *Feruet animarũ zelo.* Optabat se totum impendere saluti proximorum, tunc se reuerà Christi fore membrum existimans, si eius se exemplo animabus lucrandis prorsùs manciparet, nec fraudatus est desiderio suo. Semen enim fratri suo defuncto, nempè Christo crucifixo, suscitauit, uerbum illius disseminans, & instituens prædicatores. Et eccè grana seminis Deus multiplicans, auxit frugum iustitiæ incrementa. Plenum erat sanctissimis affectionibus pectus eius, atque erga omnia tum prospera, tum aduersa proximorum, mira pietate mouebatur, afflictorum rebus duris cruciabatur, pauperum

penuria & miserorum calamitatibus torquebatur, atque imprimis pereuntium animarum zelo mirè angebatur & mente sauciabatur. Ità nimirùm instar Prophetæ, Dominicus peccata hominum & afflictorum miserias contemplans, æstuabat animo intrinsecus, & flens largissimè, latentem commiserationis affectum per lachrymas prodebat foris. Hanc enim excellentissimam charitatis gratiam specialiter habebat à Deo donatam, flendi scilicet pro peccatoribus, & miseris atque afflictis omnibus condolendi. Sed quantum illi angoris & mœroris afferebat erga calamitosos condolentia, tantum profectus piorum hominum, quibus mirè gratulabatur, ceu quædam pigmenta odorifera eum consolabantur. inter hæc quæ sursum sunt, quærens agebatur in Deum homo diuinus, gloriam sanctorum contemplans, & ad illam ueram patriam anhelans, lugebat profusè diuturnum sui exilii incolatum.

Luget hominũ peccata, & miseris cõdolet.

De societate & mutua charitate inter S. Dominicum & Didacum Episcopum. Cap. 5.

CVm verò tot tantisque virtutum floreret ornamentis angelicus Dominicus, à uenerabili Didaco Episcopo suo, miro diligebatur affectu. Erat enim in animis eorum quædam spiritus similitudo, & charismatum consonantia: siquidem pari zelo domus Dei ad procurandam animarum salutem, sancto eos spiritu impellente, ferebantur. Postquàm ergò uisum est Deo in eis reuelare gratiam suam, ut utriusque virtus prodiret in publicum: ità eos in ministerium illud, quod uoluit, assumpsit, vt ipsi etiam, licèt sancti, diuinæ erga se prouidentiæ consilium ignorarent. Eccè enim Alphonsus rex Castellæ rogauit Didacum Episcopum, vt uellet ipsius esse legatus apud * Marchiam. Profecturus ergò ob regis negocia conficienda prudens antistes, ecclesiæ suæ Supriorem, dilectum Dominicum sibi comitem adiunxit, ut & ex societate eius ornamentum, & ex sanctis colloquiis solatium haberet. Vbi autem ventum est Tolosam, & S. Dominicus cognouit hæreticorum fraudibus ciues deprauatos, ingemiscens spiritu turbatur. Vt uerò etiam hospitem suum hæreticum sensit, multa tum affabilitate, tum ratione hominem conuicit erroris, & ad catholicæ fidei veritatem reduxit. Erat hic primus manipulus, quem diabolo ereptum, ad aream Domini reportauit. Expeditis tandèm apud Marchiam regis negociis, & & per nuncium ad regem responso remisso, Episcopus cum suis ad Romani Pontificis curiam profectus est, expositoque Pontifici suo desiderio, petiit ab Episcopi functione absolui, ut animabus conuertendis se posset impendere, sed non impetrauit. O verè felicem præsulem, qui tanta esset humilitate præditus, vt cuperet dignitate exui: tamque feruebat sublimi charitate, vt pro salute proximorum & periculis & morti se obiicere optaret. At verò diuina prouidentia pro suo beneplacito pium Episcopi desideriũ aliter implere constituerat. Est ergò redire compulsus, suis quidẽ frustratus precibus, sed obedientiæ & charitatis gratia plenus, nec quicquam de salutari proposito remittens. Reuertens autem, Cistertiense cœnobium inuisit, vbi, multorum seruorum Dei sancta conuersatione & religionis sublimitate illectus, habitum monasticum accepit, atq; indè monachos aliquot secum abduxit, è quibus disceret mores illius instituti, & ordinis disciplinam. Equidem felicem dixerim electum Dei Dominicum, qui tanti pontificis & uiri Apostolici meruerit societate & amicitia decorari, à quo dubium non sit, illum sanctitatis exẽpla & religionis institutiones hausisse.

Hæresis Albigensium.

Didacus Episcop^9 vult absolui ab Episcopatu, sed non impetrat.

Apud Cistertiẽses habitum monasticũ induit.

De prædicatione eius aduersus hæreticos & de libello ab igne nihil læso. Cap. 6.

CVm Montem Pessulanum essent prætergressi, offenderunt duodecim Abbates Cistertiensis Ordinis, contra Albigenses hæreticos ab eodem Pontifice Innocentio missos, ibidem cum Episcopis & aliis Prælatis concilium celebrantes. Ij comperto Didaci Episcopi aduentu, cum multo gaudio ipsum accersiunt, honorificè accipiunt, consilium ab eo petunt, & libenter parent illi. Erat enim vir iustus & sanctus atque maturus, & zelator fidei Christianæ: cumque animaduertisset eos non rectè ambulantes ad ueritatem Euangelii, ut erat miræ circunspectionis & gnarus uiarum Dei, dixit ad eos: Non sic, fratres, non sic arbitror procedendum. Mihi enim impossibilem rem moliri videtur, qui solis uerbis putat homines istos reduci posse in uiam: operibus & exemplis potiùs reuincendi sunt, qui uitæ suæ merita iactant impudenter. Dicunt illi: Quid igitur nobis das consilii, pater? Quibus ille: Quod me, inquit, uideritis facere, facite. Moxque familiam & equitatum atque apparatum omnem, quem copiosum habebat, à se remisit, statuens in illa regione aliquandiù hærere. Eius uerò exemplo cæteri permoti, itidèm fecerunt. Et ecce diuinum miraculum, & iucundum spectaculum. Duodecim illos patres coniunxit sibi uerbo, & exemplo, ipse tertiusdecimus factus pater patrum & patriarcha, quem tanquàm dominum & magistrum unanimiter sequebantur. Assumpsit autem & alios uirtute & gratia instructos uiros, comites laboris & fideliter ipsi adhærentes. In quibus præcipuus, omnique sanctitate conspicuus, uir angelicus Dominicus, illi præ cæteris charus, dictis & factis ceu sidus splendidissimum rutilabat. Hi omnes sine expensis pedites discurrebant, in paupertate uoluntaria Christum pauperem prædicantes. Ecce formam Christi, instaurantis Ecclesiam initio: figuramque Ordinis Prædicatorum, mox secuturi hoc extremo tempore. Tum verò hæretici inuidia correpti, ediuerso cœperunt importuniùs concionari: sed tam insigne fulgebat in Episcopo Didaco morum decus, ut & incredulorũ illorum, & omnium, cum quibus uersabatur, sibi vẽdicaret affectus.

Optima ratio hæreticos in viam reuocandi.

Fiebant tunc crebræ conciones ad populum, & disputationes cum hæreticis sub iudicibus deputatis. Nec destitit Deus miraculorum signis Ecclesiam illustrare suam. Permulti quoque catholici libellos conscribebant in fidei defensionem. Scripsit quoque beatus Dominicus librum fidei suæ, sacris Authoritatibus & Diuinis rationib. munitum: qui etiam præ cæteris approbatus, ab omnibus receptus est. Idemque ad confutandam hæreticam falsitatem, & Cathoticæ fidei confirmandam veritatẽ, post longam disputationem apud Fanum Iouis habitam, cum libello cuiusdam hæretici in ignem iniectus est. Verùm hæretici libellus, à flammis correptus, mox in cineres redactus est: libellus confessoris Christi Dominici ex igne prosiliit procùl, idque etiã secundò & tertiò in ignem reiectus, scriptoris sui sanctitati & Christianæ fidei ueritati præclarum reddens testimonium. Stupebant omnes: lætabantur pii, impij

Liber à S. Dominico scribitur cõtra Albigenses.

Is liber ab igne nihil læditur.

impii corde compungebantur. Erant illis in locis nobiles aliquot, qui inopia adacti, filias suas tradebant hæreticis nutriendas & erudiendas, immò verò erroribus pestiferis corrumpendas. Earum exitiale opprobrium miseratus Dei seruus beatus Dominicus, monasterium quoddam, in quod reciperentur, instituit in loco, quem Prulianum uocant: ubi ancillæ Christi perpetuò inclusæ, admirandas constitutiones & obseruantias, arctumque silentium sectarentur, & laborantes manibus suis, in conscientię puritate creatori suo iucundum exhiberent famulatum. Exacto indè in prædicationis labore biennio, memorabilis præsul Didacus, suam volens reuisere ecclesiam, sociis ad prædicandum remanentibus, piissimum Dei sacerdotem Dominicum præfecit, ut ad illum omnia referrentur. Magnum enim aliquid in eo cernebat, quæ illi causa erat illum eximiè diligendi. Valedicens deindè omnibus, multo labore pedibus suis iter agens, tādem Oxoniam peruenit, vbi correptus morbo, iactura uitæ temporariæ, aditum inuenit in uitam sempiternam, fruiturus deincèps gloria celesti. claruitque post obitum miraculis, qui in uita sua insignis fuerat operibus sanctis & uirtutibus multis.

Obitus Didaci Episcopi.

De ijs, quæ post obitum Didaci Episcopi euenerunt, & de miraculis eius. Cap. 7.

Constituerat dilectus Deo & hominibus Didacus Episcopus, ad susceptum redire prædicationis ministerium, instituereque de summi Pontificis assensu uiros, qui uerbis & exemplis hæreticæ prauitati resisterent: tum etiam monasterio illi, quod sanctus Dominicus in Pruliano construxerat, absoluendo quædam subsidia adferre. Sed his aliisq; piis ardens desideriis, migrauit à corpore, uicturus semper in Christo.

Eius autem morte comperta, omnes qui in illa regione prædicationis causa remanserant, tanquàm non habentes ducem aut principem, ad propria sunt reuersi. Tum uerò confessor Christi uerus, beatus Dominicus, eius in Domino filius, in eius successit locum, adiuuabantque eum meritis & precibus fratres eius, coniuncti patri suo, qui in cælis est, & præliabantur prælium fidei cum lætitia. Similis factus est leoni in operibus suis, erantque arma militiæ eius non carnalia, sed spiritualia. Congregatus est ad eum cœtus fortis uiribus Cruce signatorum, & eorum, qui fugiebant à malis: additique sunt illis Catholici omnes, voluntarii in fide Christiana, & facti sunt illis in firmamentum. Ex mandato enim summi Pontificis Innocentii III. cōtra illos Albigenses hæreticos Crux prædicabatur, eaque consignabantur fideles.

Crux prædicatur cōtra Albigenses.

Accessit ad hæc Christianissimus & fortissimus princeps, dominus Simon, Comes Montis fortis, pater orphanorum, defensor uiduarum, pupillorum tutor, pauperum sustentator, protector ecclesiarum, & aduersùs hæreticos catholicæ fidei constantissimus propugnator. Is princeps clarissimus cernens Christi athletam Dominicum coram Deo & hominibus innocenter & laudabiliter uersari, sanctitatem eius multo & amore complectebatur, & honore ac ueneratione prosequebatur. Circumibat enim uir Dei Dominicus uicos & castella & urbes, prædicans uerbum Dei: eratque uitiorum acerrimus castigator, hæresum oppugnator egregius, fidei zelator strenuus, Catholicorum diligentissimus exhortator. Verba eius instar facularum ardebant. Itaque inuidia tabescebant hæretici, & fremebant aduersùs iustum, irridebantque simplicem ueritatis doctorem, phlegmata, lutum aliaque uilia iactantes in eum, & ad dorsum eius, paleas alligantes. At ille ibat gaudens & exultans spiritu, quòd dignus habitus esset pro nomine Iesu contumelias pati.

Simon comes insignis.

Multa ab Albigensibus patitur S. Dominicus.

Accidit eo tempore, ut celebris disputatio cum hæreticis institueretur: ad quam cùm Episcopus loci cum multa pompa esset iturus, dixit ad eum humilis præco Christi Dominicus: Non sic, mi domine pater, non sic aduersus filios superbiæ est progrediendum: sed humilitatis, patientię, religionis, aliarumque uirtutum exemplis reuincendi sunt hostes ueritatis, non fastu elationis & ostentatione gloriæ secularis.

Armemur ergò deuotis precibus, & humilitatis insignia præ nobis ferentes, detractis calceis, contra illos procedamus. Assensit Episcopus consilio pietatis, & omnes à se calceos amouerunt. Cumque de itinere essent incerti, obuium quendam hæreticum habuere, quem catholicum puta bant. Is promisit quidem se illos rectà perducturum ad locum, sed perfidus in syluam quandam malitiosè eos abduxit, vbi inter vepres & spinas pedes eorum sauciabantur, & tibiæ sanguine conspergebantur.

Tum uerò beatus Dominicus cum omni patientia id ferens, & iucundas Dei laudes erumpens, ad collaudandum Deum & comiter ferendas molestias illos omnes adhortabatur, ità dicens: Confidite in Domino, charissimi, quia de cœlo manet nos triumphus & uictoria. Iam enim peccata nostra sanguine expiantur. Cernens autem ueterator ille miram illorum & iucundam patientiam, optimis beati uiri sermonibus compunctus, malignitatem suam confitēs, hæresim abiurauit.

Magna eius patiētia.

Venientibus indè illis ad locum, rectis corde orta est lætitia, peruersis uerò mœror & ignominia. Quamobrēm dissecabantur impii cordibus suis, & stridebant dentibus in seruum Dei, necemq; ei molientes, eius occidendi consilia agitabant, ut condēnarent sanguinem innocentem. Dominus autem irridebat eos, nec tradidit eum in manus eorum: immò uerò etiam admirandis operibus illustrauit seruum suum.

Cùm sic autem prædicando discurreret, crebro fluuiolum Aregiam pedibus transibat. Accidit autē, vt libri, quos in sinu ferebat, dum se succingeret, in medias aquas laberentur.

Tum ille benedicens Deum, cuidam religiosæ matronæ id indicauit. Tertio die piscator capiendis illic piscibus intentus, cùm se speraret grandem piscem hamo extracturum, libros illos extraxit usqueadeò inuiolatos, acsi in bibliotheca asseruati fuissent.

Libri eius in aquis nihil accipiunt detrimenti.

Quod miraculum ea res mirificè amplificat, quòd nec pannum, nec quicquam munimenti habebant codices, præter beati uiri merita. Eos matrona cum ingenti gaudio Tolosam misit seruo Dei. Traiecit quandoque in iisdem partibus aquam quandam cum multis aliis euangelizandi causa. Is autem, qui eos transuexerat, importunè denarium ab illo pro naulo exigebat. Respondit ei uir Dei: Seruus Dei sum, & discipulus Iesu Christi. Argentum & aurum non est mihi: mercedem regni cælorum tibi promitto. Quod miser ille uilipendens, institit acrius, & sanctum ui per cucullum trahens: Aut cucullum, inquit, hic relinques, aut denarium persolues. Tum ille sublatis ad cælum oculis, parumpèr intrà se orauit: moxque in terram adspiciēs,

denarium diuino nutu illic iacentem uadit, aitque homini: Eccè frater, tolle quod petis, & me liberum in pace dimitte.

Aliquando iter facienti seruo Dei adiunctus est socius, conuersationis quidem sanctitate domesticus, sed alterius prorsus linguæ & idiomatis. Dolens itaque non posse se mutuam ex piis & diuinis colloquiis captare consolationem, à Domino precum suarum instantia, ut alius alium intelligeret, impetrauit.

Loquitur cum alterius lingua homine.

Atque ità per triduum, quo simul iter capessebát, alterius sermonibus inuicem se recreabant, Domino gratias agentes. Reuerà conuenienter omninò dono sancti spiritus, variis loquitur linguis lingua placabilis, & doctrina salutaris mũdi, clauis fit cæli, & reseratio portæ sempiternæ. Benigneque cælitùs misso naturæ precio honoratur, qui cogitatum suũ omnem in Dominum iactarat. Et qui corpus & animam illius immaculatã seruauit à carnali concupiscentia, ille ipse libros eius illæsos custodiuit in vndis. Donum ergò linguæ, illustrat fidei prædicatorem: solutio precii, cohonestat Christi pauperem: integritas codicum, pudicitiæ uenustat florem.

De mira eius patientia, & desiderio martyrij obeundi. Cap. 8.

Tolosæ diu pugnat cum hæreticis.

MAnsit apud Tolosanos multo tempore Dei sacerdos Dominicus, vir per omnia Apostolicus propugnans ueram fidem, & expugnans hæresim tum verbis, tum exemplis, & Ecclesiam confirmans.

Insurgebant verò in eum testes iniqui, synagoga satanæ, & fortes quærebant animam eius. Sed cùm ad id usque amentiæ proruerent, ut etiam cædem ei minarentur, cum multa fidutia ait ad illos: Non sum ego dignus martyrio: nondùm mortem merui istam. Et tamen sitiebat ardore inæstimabili calicem passionis haud secùs, atque ceruus desiderat ad fontes aquarum.

Itaque transiens per loca, vbi illi structæ fereban tur insidiæ, cantans & alacer ingrediebatur. Ea re in admirationem adducti satellites Antichristi, dicebant ei: An non mortis horrore tu afficeris? Quid acturus eras, si nos te compræhendissemus? Tum ille martyrii amore flagrans: Rogassem, inquit, vos, nè breui compendio mortem mihi celerem adferretis, aut repentinis me conficeretis vulneribus: sed paulatim singula præcisa membra corporis mei oculis meis contemplanda obiiceretis: atque ad extremum euulsis luminibus, sineretis ità mutilatum corpus in suo sanguine uolutari, vel prorsùs pro uestro arbitratu uita omni priuaretis. Verè beatissimam animam, cuius non solùm perfecta charitas foras misit in timorem mortis, verumetiam in cruciatus durandi cunctis inauditum suppeditauit desiderium.

Nota insignẽ animi fortitudinem.

Nec minùs paratus erat pro salute proximorum ponere animam, Christum in hoc imitari gestiens. Cùm enim quendam hæretica prauitate euersum conaretur ad fidem reducere, dixit ille: Res uitæ degendæ necessarias, quas aliundè non habeo, ab istis accipio: ità fit, vt eis adhærere compellar. Quibus auditis, uir sanctus toto pectore hominem miseratus, seipsum uendere proposuit, ut eius in tanto periculo constituti inopiam subleuaret, & redimeret uenundatum sub peccato. Quis dubitet illum reuerà tulisse crucem Christi, qui pro eius amore tam cupido animo morti se exposuit: & pro salute proximi, perpetuæ seruituti incunctanter addici peroptauit? Flagrabat in eius pectore charitas, qua nemo habet maiorem, cupiens ad Dei accedere similitudinem quandam, & conformis effici imagini filij Dei. Satagebat igitur totis utriusq; hominis viribus, votis, gemitibus, vigiliis, ieiuniis, orationib. concionibus, laboribus diù noctuque, opportunè, importunè insistendo, ut ex Dei benignitate dignus fieret, qui se penitùs impenderet, & superimpẽdit pro animarum salute, & quandoque martyrio consummari mereretur. Qua etiam causa vltra mare proficisci decreuerat, si fortassis posset illi tandem obtingere, ut in Dei uoluntate moreretur, quod tantopere desiderabat.

Magno flagrat martyrij desiderio.

At uerò omnipotens Deus, qui pia adspirat uota, sic timentium se deprecationem exaudiuit, & voluntatem clementer facit, ut tamen à sua inscrutabili dispositione non recedat. Occultus itaque omniũ moderator, & maximè fidelium custos & amator electorum suorum, ità sanctum uas electionis suæ in domo sua magna in honorem & utilitatem constituit, ut ex illo pocula uitalis gratiæ præberet, multorũq; saluti sic ille proficeret, ut tamen corona martyrii non frustraretur. Sicut enim discipulus ille, quem diligebat Iesus, Iohannes Euangelista præcipuus, calicem Domini bibit, tametsi sanguinem non fudit, ꝙ animo mortis ferendæ prompta voluntas non deesset: ità S. Dominicus propter ardentissimum patiendi desiderium, palmam martyrii non amisit. Taceo, quòd quotidiè crucifigebat carnem, & mortificabat membra sua immodica austeritate, spiritum affligebat dolore & commiseratione erga animas iugiter pereuntes.

Inerat enim pectori eius mira quædam & penè incredibilis salutis omnium æmulatio. Ea de causa apud nobiles quasdã fœminas, hæretica simulatione deceptas, ut eas ad Ecclesiã reduceret, hospitio vsus est: atque imminente Quadragesima clàm ab illis cilicia accepit, quibus ipse & socius eius induebantur. Et cùm lectus eis appararetur: Non sic, inquit, sed super asseres cubabimus. Somno uerò breui contenti, pro more noctem uigiliis occupabant. Atq; hunc in modum totum illud sacrę Quadragesimæ tempus, rigida pro aliorum peccatis agenda pœnitẽtia, homo innocens transmisit, soloque pane & aqua frigida contentus, usque ad Pascha quotidiano se ieiunio macerauit.

Zelus ingens salutis proximorum.

Indè uerò id consecutum est, vt, Christi gratia suffragante, fœminæ illæ sancti uiri meritis adiutæ, erroribus propudiatis, ad catholicæ Ecclesiæ fidem reuerterentur.

Multa vita austeritate in Quadragesima suscepta, cõuertit hæreticas fœminas.

Cùm in Tolosæ partibus apud castrum, quod Fanum Iouis uocant, prædicaret uir Dei, & aliquando fidem catholicam egregiè adstruens, hæreticorum perfidiam multis modis confutasset, absoluta concione, more solito in ecclesia precãdi causa remansit.

Et eccè nouem matronæ nobiles ex illo castro ueniunt, intrant in templum, cadunt ad pedes eius, & dicunt: Serue Dei, adiuua nos. Si vera sunt, quæ hodiè pro concione dixisti, iampridèm mentes nostras necesse est spiritus erroris vt excęcarit. Nam istis, quos tu hæreticos uocas, nos homines bonos appellamus, vsque in pręsens credidimus & adhæsimus toto corde: nunc uerò prorsùs animis fluctuamus. Serue Dei, adiuua nos, & ora Deum tuum, ut notam nobis faciat fidem suam, in qua uiuamus, moriamur, & saluæ fiamus.

Tum uir Dei stans, & aliquandiù intrà se orans, paulò pòst dixit ad eas: Constantes estote, & expectate intrepidę. Confido enim in Domino Deo meo,

meo, quòd ille, qui neminem vult perire, iam declarabit uobis, cuiusmodi dño hactenùs adheseritis. Moxque viderunt è medio sui felem teterrimũ prosilire, canis magnitudine, crassis oculis & igneis, lingua oblonga, lata, sanguinolenta, & vsq; ad vmbilicum producta, cauda breui & in sublime erecta, ità ut loci eius turpitudinem, quocunq; se verteret, hominum oculis ostenderet, foetore intolerabili indè exhalante. Cumq; apud matronas illas sese hora vna huc illucq; agitasset, ad restim, quæ à campana pendebat, insiliens, & per eã sursùm scandens, tandé disparuit, fęda post se uestigia derelinquens. Cõuersus autem ad matronas sanctus Dominicus, nimiũ terri tas consolabatur, ità dicens: En ex eo, quod corã oculis uestris, Deo uolẽte, apparuit, potestis animaduertere, qualis sit ille, cui hucusq; seruiistis. At illæ gratias Deo agentes, ad fidem catholicam integerrimè sese receperunt: & quædam ex eis apud sorores de Pruliano, religionis habitum induerũt. Ità nimirùm seruus Christi, Euangelicè se gerens & laborãs in omnibus, superiores foeminas exemplo seuerissimæ poenitentiæ, has posteriores verbo fidelissimæ doctrinç, & diabolicæ imposturæ detectione, ad sanctæ matris Ecclesiæ gremium reuocauit.

Nota, cui domino seruiãt hæretici.

Ix. matronæ nobiles ab hæresi resipiscunt.

De multiplici eius pugna cum hæreticis, & multis miraculis perpetratis. Cap. 9.

DEcem annis beatus Dominicus in diuersis Narbonẽsis prouinciæ locis moratus, imprimis verò apud Sonam & Fanum Iouis, hæreticos oppugnãdo, catholicam fidem promouit: animarumque saluti parandæ addictus, totus concionandi officio uacabat, multas interim contumelias, multum sui contemptum & abiectionem, multas angustias hilariter perferens propter amorem Domini nostri Iesu Christi.

Per id uerò tempus dominus Simon, Montis fortis illustris princeps, ferro ꝑsequebatur hæreticos, quos Christi confessor Dominicus gladio verbi Dei. Itaq; multa inter eos amicitia & familiaritas cõtracta fuit. Vt enim in eius principis gestis legitur, cùm catholici die quodam cũ hæreticis disputassent, sanctus Dominicus quędam fidei documenta scripsit in chartula, tradiditque eam hæretico, ut de obiectis deliberaret. Ea nocte hæretici consederunt ad ignẽ: prolata est chartula uiri Dei, dictum est ab hæreticis: Mittatur in ignem schedula, ut ueritas comprobetur. Mox proiecta in ignem, post aliquantam moram indè nihil lęsa prosiliit. Tum unus obstinatior. Mittatur, inquit, secundò, & patebit ueritas. Obtemperatum est illi, sed iterùm charta resiliit. Stupentibus illis, obduratus hæreticus etiam tertiò idem vult fieri: sed nihil chartulæ officit. Tanto auté uiso miraculo non sunt compuncti miseri illi, sed inter se grauissimè prohibuere, nè quisquã id catholicis indicaret. At tamen miles quidam, qui rei coràm interfuit, fidei ex parte consentiens, insigne miraculum ad catholicorum notitiam perduxit.

Chartula viri Dei non potest igne absumi.

O hæreticam pertinaciam.

Venit aliquando seruus omnipotentis Dei, cùm Conuerso quodam Cistertiensis ordinis ualdè religioso, ab hæreticorum conflictu ad ecclesiam quandam vespertino tempore, eamque clausam inuenit. Orant igitur ad ostium, & mox clausis ianuis miro modo se intrà templum conspiciunt introductos. Gratias igitur agentes Deo, totam illam noctem in eius laudibus exegerunt.

Clausis ostijs in tẽplum recipitur.

Concionanti quandoque beato uiro in quadam paroecia oblatus est dæmoniacus, iampridẽm à nequam spiritu uexatus. Orauit pro illo uir sanctus, & curatus est. Alios quoquè diuersis pressos morbis, fusis ad Deum precibus, sanauit. Adductus ad eum fuit quidam multis obsessus dæmonibus. Accepto ergò orario, quod stolam vocant, priùs suum, inde dæmoniaci collum illo cinxit, præcipiens dæmonibus, ut ab hominis infestatione deincèps cessarent.

Multos sanat.

Viro Christianissimo Comite Montis fortis cum Crucesignatis obsidente Tolosam, venerunt per . . ri ni ex Anglia, S. Iacobi limina uisitaturi. Ii propter excommunicationem uitantes Tolosam, in nauiculam se contulerunt, ut fluuium transirent. Prę multitudine uerò hominum, qui erant ferè quadraginta, depressa est nauis, & omnes submersi sunt, ità ut nec capita ab aquis extarent. Orabat tum in uicina ecclesia S. Dominicus, clamoreque pereuntium & circunstantis exercitùs permotus, festinus eò accurrit: cernensque præsentissimum periculum, commiseratione affectus, toto corpore prosternitur, expansis in Crucis formam manibus, flens acerbissimè clamat ad Dominum, ut suos peregrinos seruet à morte. Paulò pòst surgens ab oratione, conuersus ad fluuium, cum multa in Deum fiducia ità ait: Præcipio uobis, ut omnes ad litus euadatis.

Mira res, sed ab illo facta, qui facit mirabilia magna solus: Confestìm ad eam uocem omnes, qui tan diù sub aquis pressi latuerant, cunctis cernentibus, qui ad illud triste spectaculum confluxerant, super undas emerserunt. Mox undiquè accurrentes, porrigentesque eis lanceas & hastas, uniuersos è fluctibus incolumes eduxerunt, clementiam Saluatoris, & almi eius confessoris Dominici merita, laude & prædicatione efferentes.

Homines ferè 40. pene submersos seruat

De celebri beati viri fama, & contemptu digintatum. Cap. 10.

VIr Dei inclytus, prædicator eximius, gratia Dei plenus, omni uirtute conspicuus & perfectus Dominicus, apud homines fama & existimatione sanctissimus habebatur. Inuidebant autem ei hæretici, & illum irridebant, atque contumelia afficiebant. Porrò fidelium omnium erga illum deuotio crescebat, & apud Archiepiscopos, Episcopos aliosque ecclesiarum prælatos siue præfectos, qui in illis locis erant, pro suæ excellentia sanctitatis omni dignus honore ducebatur: Fuit sanè à tribus cathedralibus Ecclesiis Episcopi ei oblata dignitas.

At ille malens humiliari cum mitibus, Christi paupertatem regnis & sedibus antepostuit, nec illas cathedras uoluit conscendere. Optabat enim liber esse ab omnibus, ut posset omnium seruus esse. Diuitibus & pauperibus, Iudæis & gentilibus, quorum est non parua copia in Hispaniis, amabilem se exhibuit, atque ab omnibus amabatur, prętequàm ab hæreticis & Ecclesiæ hostibus, quos disputationibus conuincebat, & concionibus oppugnabat: nec minùs tamen eos ut resipiscerent, humaniter & benignè adhortabatur.

Tres Episcopatus respuit.

De eius abstinentia & spiritu prophetiæ. Cap. 11.

CVm apud Carcasonam demoraretur in ædibus Episcopi, per Quadragesimam in conciones ar

dentiùs incubuit, & demandatas sibi Episcopi uices accuratiùs executus est.

Itaque egressus ex Episcopi palatio, ad quoddam venit monasterium, quod Castris uocabatur: ubi ab Abbate inuitatus ad summendum cibũ, intrauit. Sed cùm hora edendi protraheretur, pro sua consuetudi ne uir sanctus in ecclesiam se, oraturus, contulit. Cumque attentiùs Deo preces funderet, spiritu in Deum sublato, corpus pariter à terra eleuatum est.

Orantis corpus à terra eleuatur.

Vbi cibi capiendi aduenit hora, perquirebatur vbi nàm esset, qui fuerat inuitatus: & cum diuersis in locis quæsitus non inueniretur, unus ex Clericis, qui Abbati adstabant, illum quæsiturus exiit, & casu in ecclesiam veniens, vidit sanctum uirum inter cælum & terram mirabiliter eleuatum. Valdè igitur stupefactus, stabat admirans & expectans, quem exitum esset res tam insolita habitura. Tandem cœpit paulatim corpus sè demittere, & ad sensus externos spiritus, à supernis ad se rediens, sese accommodare.

Tum accedens ad uirum Dei Clericus ille: Domine, inquit, hora reficiendi corporis iam præteriit, & dominus meus Abbas uestrum aduentum sustinet. At uir sanctus, tanquàm è suaui somno expergefactus: Eccè, inquit, præstò sum ego. Posteà Clericus ille, relictis omnibus, eum secutus est. Verè colendam Dei prouidentiam, quæ uirum hunc admirabili con silio ad illa loca transmisit, in quibus tanquàm lucer na ardens & lucens in caliginoso loco, frigescentẽ charitatem in multorum cordibus inflammaret, & tenebrosam hæreticorum vanitatem fidei ueritate & doctrinæ Euangelicæ luce perlustraret. Egregiũ tuũ fidei Catholicę propugnatorem se pręstabat illustris Montis fortis Comes Simon: sed Comes Tolosanus, regis Aragonum fretus auxiliis, homini acriter resi stebat, ità ut non parùm hæretici ꝑualere uiderẽtur.

Porrò conuersus quidam Cistertiensis illic ꝑsens, ad sanctum Dominicum ait: Magister Dominice, nũquàmne finem habitura sunt hęc mala? Vir autẽ Dei reticens, illo importuniùs instante, tandem præsẽte fratre Stephano, ità respondit. Finem certè habebit isthæc Tolosanorum malitia: sed paocùl adhuc abest ille finis. Multus interim fundetur sanguis, & rex quidam in hoc bello occidetur. Illis formidantibus, nè rex Franciæ is esset, qui recens Albigẽse negocium susceperat, beatus uir ait: Alius planè, quàm Franciæ, rex erit, eiusque uitam uarii belli huius casus extinguent.

Eius prophetia de excidio Albigensium.

Proximo anno cęsus est rex Aragonum, atque vt inàm, arma ferens aduersùs Ecclesiam, non æternam oppetierit mortem. Non dubium, quin hæc ità euen tura prophetici spiritus illustratione sanctus uir & præuiderit, & prædixerit: nec immeritò quidem. Tota enim illa Quadragesima ieiunans, pane solo & aqua uixit, neque cubauit in lecto suo. Adueniẽte autem Paschate sancto, & uiribus erat robustior, & facie elegantior. Inuisibili enim intùs pastus erat alimento, & sicut adipe & pinguedine diuina suauitas eum repleuerat: è cuius redundantia corpus infirmum confirmabatur, & animi acies purgabatur, vt posset cernere mysteria futurorum.

Rex Aragonũ, Albigenses defendẽs caditur.

Hæretici quidam apud Tolosam capti & conuicti, cùm redire nollent ad sanitatem, iudici ciuili traditi sunt. Sed in iis unum conspiciens secretorum Dei conscius Dominicus: Hunc, inquit ad aulæ officiales, reseruate, nec cum cæteris comburatur. Deindè illum comiter & blandè compellans: Scio, inquit, fili, scio, tardè quidem, sed tamen quandoq;, fore te uirum bonum & sanctum.

A morte liberat hæreticum, quem nouerat se correcturum.

Res stupenda planè: Dimissus ille, uiginti ferè annis in hæretica cæcitate permansit: sed tandem ad Ecclesiam rediens, institutum siue ordinem Prædicatorum complexus est: in quo sanè & uixit religiosè, & cursum suum fideliter absoluit.

Diximus iam crebrò de Comite Montis fortis. Is tanta animi beneuolentia, tanto honore & reuerentia sanctum Dei uirum prosequebatur, ut ab illo voluerit baptizari filiam suam, & nuptias filii sui benedici. Annuentibus etiam hæredibus suis, principe digna munificentia dedit ei, & qui eum essent secuturi, castrum insigne, quod Cassauuel siue Fanum Iouis appellatur: itemque alia, vndè se suosque sustentare potuisset. Porrò Episcopus Tolosanus, uir bonus & sanctus, zelator fidei, sanctum Dominicum impensè amans, lætus nouam oriri salutem, consentiente collegio suo ad libros aliaque necessaria comparanda, sextam decimarum omnium partẽm ei donauit. Obtulerunt se etiam illi duo Tolosani boni uiri, frater Thomas homo facundus & gratiosus, & frater Petrus de Salare, qui insignes ædes, quas Tolosæ habebat, ei largitus est. Tum uerò, qui cum beato Domi nico erant, cœperunt se ad religiosorum siue monachorũ mores accommodare. Necdùm enim Prædicatorius Ordo institutus erat, sed quędam iã con cepta erant, & de illo instituendo deliberabatur.

Multa ei donantur Fulconẽ dicit.

Multa certè multi de hoc sacro Ordine futuro, Domino eis reuelante, præuiderunt, & congratulan tes Ecclesiæ, pręsago spiritu prædixerunt. Teste enim scriptura, cùm insigne quippiam facturus est Dominus, solet electis seruis & prophetis suis multifariè multisque modis per spiritum suum id manifestare. Ità de hoc quoque electorum lectissimo instituto quædam dignatus est mirabiliter præmonstrare: è quibus nonnulla inserere operæ precium mihi visum est.

Amos 3.

De reuelationibus, quibus Ordo Prædicatorius diuinitùs est præmonstratus. Cap. 12.

Venerabilis igitur Aurasicensis Episcopus, Ordinis albi, vir multæ religionis & magnorum operum, pro sancto à populis colebatur. Isq; cōcionandi dexteritate & feruore fidei, non solùm in sua diœcesi, sed aliis etiam locis singulariter excellebat. In quadam autem publica concione ità ait: Ego ver bum Dei, uti noui, ità annuncio uobis: sed breui existent, qui uobis re uera prædicabunt, quippe & mini sterium, & scientiam, & nomen, & uitã habituri. Cōgruum imprimis erat, ut Episcopus & concionator feruens, de Pręddicatorum Ordine tam pręclarè pro phetaret. Magnus quoq; pater Stephanus, Prior Car thusiæ Lugdunensis diœcesis, uir eximia sanctitate, fratribus suis Prædicatorium Ordinem futurũ prædixit, peculiariter eos orans, ut eum Ordinem omni amore & reuerentia prosequerentur: quod etiam præstitum est ab illis.

Aurasicen Episcopi vaticinium de Prædicatoribus.

Abbas & institutor Florensis monasterii, de Prędi catorũ Ordine in multis libris & locis scripsit. Ipsum aũt institutum & habitum describẽs, monuit fratres suos, ut post decessum suũ illo existẽte Ordine, piè & honorificè eius ꝓfessores exciperent. Itaq; uenientib. primò ad ipsos fratribus Dominicanis, cũ ꝓcessione & Cruce obuiàm exierũt. Perpendant iã huius instituti fratres, ꝙ̃ solicitè in eo uiuere ipsos oporteat, cùm diuina prouidẽtia uoluerit etiã extraneos tantam ei præstare reuerentiam. Perpendat pariter, qua grauitate, ꝙ̃ sublimi functione & sanctitate præ diti fuerint, quorũ nimis credibilib. testimoniis, Prædicatorii Ordinis dignitas & utilitas confirmatur.

Accedant

Accedant verò his etiam alia non minus vera fidelium hominum testimonia. Ante Ordinis institutionem monachus quidam fuit honestæ vitæ. Is aduersa correptus valetudine, raptus extra se, sine sensu & motu externo triduò permansit. Indè ad se reuersus nulli explicare voluit, quid vidisset. Cùm autem nonnihil temporis iam præterijsset, videns in ecclesia sua fratres Dominicanos, accuratè ex eis sciscitabatur ipsorum officium, professionem & nomen, absolutaque concione, seorsum eos ducens coram honestis viris, dixit eis: Ea, quæ mihi Deus pro sua benignitate reuelauit, & tamē hactenus silentio pressi, non debeo diutiùs reticere. Olìm raptus in ecstasin, per triduū vidi dominā nostram Dei matrē Mariā, flexis genibus & iunctis manibus filium suum pro humano genere deprecantē, vt eius sustineret adhuc pęnitētiam. Ille verò piam matrem crebrò non audiēs, tandèm insistenti sic ait: Mater mea, quid vel possum, vel debeo porrò huic mūdo facere? Misi Patriarchas & Prophetas pro illorum salute, & parùm sese correxerunt. Veni ego, misi Apostolos meos, sed & me & illos sceleratè occiderunt. Misi martyres, doctores & confessores permultos: at nec illis obtemperarunt. Quandò tamen fas non est, vt tibi aliquid negem, dabo eis Prædicatores meos, quorum opera illuminentur, & ad meliorem frugem se recipiant. Quòd si verò id illi non fecerint, vlciscar me de eis, & veniā contra illos.

Visio cuiusdā boni monachi.

Eo tempore, quo suprà diximus, duodecim Abbates Cisterciensis Ordinis, ad prædicandum cōtra Albigenses hæreticos, à Pontifice Innocentio III. missos, quidam à morte reuocatus ad vitam, cùm eū vnus ex illis Abbatibus interrogaret, quidnam vidisset, respondit: Vidi Dominam nostram virginem Mariam, tribus diebus cōtinuis flexis genibus coram filio pro populo deprecantem. Cui filius beneficia, quæ mundo ipse contulisset, & maleficia, quæ mūdus ipsi reddidisset, commemorans, ait: Ecquid porrò facere possum tam ingrato? Tum Virgo mater: Bone, inquit, fili, non pro illorū malitia, sed pro mansuetudine tua ages. Victus tandèm matris precibus filius. Vt vis, inquit, ità faciam adhuc clementer cum eis. Mittam eis Prædicatores, qui eos ad agendam pœnitentiam hortentur. Et si quidem recesserint à sceleribus suis, eorū nulla apud me erit recordatio; sin minus, non parcam eis.

Itē cuiusdā a mortuis excitati.

Anno Christi millesimo ducentesimo decimoquinto, cùm ex omnibus Orbis partibus ad Conciliū generale Romam proficiscerentur Episcopi & prælati, venerabili & sancto viro Fulconi Tolosano episcopo eò cōtendenti pijssimus Christi minister Dominicus adiunctus est: quos ità charitas inter se colligarat, & spiritus Iesu moderabatur, vt salutem animarum ardentissimo zelo sitirent. Tempus igitur opportunum rati se adeptos, quod iampridèm conceptum & deliberatum erat de instituendo Ordine Prędicatorum, summo Pontifici explicare statuerunt. Cumque ea, qua par erat, humilitate & reuerentia Pōtifici sua vota exposuissent, visus est initio nonnihil se opponere Domini dispensator. Proxima nocte videt idē Christi Vicarius in somnis, Ecclesiam Lateranensem grauem minitari ruinam. Tremefactus igitur & mœrens, videt ediuerso virum Dei Dominicum accurrētem, & suis humeris totam illam ruinosam fabricam sustētantem. Eius visionis nouitatem admirans sapiēs Pōtifex, & quid ea sibi vellet, sagaciter animaduertens, oblatas ipsi preces hilariter admisit, & pium propositum commēdauit. Hortabatur verò beatum Dominicum, vt ad suos rediret fratres: communicatoq; cū eis consilio, Regulam quandam approbatam deligeret, quam Ordo inchoandus sectaretur: atque ità ad ipsum rediens, confirmationem Ordinis pro voto ręportaret. Absoluto gnali Concilio, reuersus ad suos vir Dei, Pontificis verba eis enarrauit. Illi inuocato spiritu sancto, Regulam beati Augustini, concionatoris egregij, ipsi quoquè concionatores siue prædicatores futuri, vnanimiter elegerunt, adiunctis quibusdam arctioris vitę constitutionibus. Et nè prædicationis officium impediretur, decreuerunt tum terrenas possessiones abijcere, & temporarijs redditibus carere. Mox Tolosæ in Ecclesia S. Romani, quam felix ille Fulco, eius ciuitatis Episcopus, illis attribuerat, extructum est monasterium, & in eo Cellæ studijs accommodæ, satisque aptum dormitorium. Erant tunc fratres numero plùs minùs sedecim.

Roma Cōcilium generale.

Visio Innocentij 3.

Monasterīū Dominicanum Tolosæ extruitur.

Apud Tolosam in Theologia præerat magister quidam, genere, scientia & fama præclarus. Is quodam manè, cùm ante lucem ad prælegendum se pararet, leui oppressus somno, caput ad cathedram paulispèr reclinauit, & dormire cępit. Videbatur autem illi, quòd septem stellæ coram ipso exhiberentur. Admirante illo eam rem, subitò visæ sunt stellæ in eam molem & splendorem excrescere, vt totam regionem immò & orbem vniuersum illuminarent. Confestim excitatus à somno, vidit Solem ortum, accitisque famulis, qui libros eius ferrent, in scholā ingressus est. Et eccè beatus Dominicus & sex socij eiusdem habitus, ad eū humiliter accedunt, indicant se fratres esse, qui in territorio Tolosano fidelibus Euangelium prædicent aduersus hæreticos: simul etiam exponunt ei, quòd velint eius adire scholam, & prælectiones cupidissimè auscultare. Indè multo tempore Magister ille eos septem fratres familiares sibiq; addictos habuit, & vt discipulos instituit. Rediensque in memoriam suprà dictæ visionis, beatum Dominicum & socios eius lucidas illas stellas interpretatus est: cumque eos immēso famæ & sciētiæ lumine subitò videret augeri, summa veneratione eos prosecutus est, & multo amore perpetuò complexus.

Visio Theologi cuiusdā.

LIBER SECVNDVS.

De confirmatione Ordinis Prædicatorij, per beatissimam Dei matrem impetrata. Cap. 1.

POSTQVAM vir Dei Dominicus ex mandato Pontificis ad fratres suos de deligēda Regula retulit, iterùm Romam profectus est, Domino illum comitante, & in omnibus dirigente. Interim verò Innocentius III. Pōtifex desijt esse in humanis, & ei succedens Honorius, Apostolicæ sedis dignitatem obtinuit. Egit itaque apud illum seruus Dei, vt contra hostes Ecclesiæ Prædicatorium Ordinem confirmaret. More autem suo nocte in ecclesia orans vir Dei, sedentē ad patris dexteram filium surgere vidit iratum, vt interficeret omnes peccatores terræ, & disperderet omnes operantes iniquitatem. Stabat verò in æthere, adspectu terribilis, & contra mundum in maligno positum, tres lanceas vibrabat: vnam, qua superborum erectas ceruices traijceret: alteram, qua cupidorum viscera configeret: tertiam, qua carnis voluptatibus deditos confoderet. Cumq; eius iræ nemo posset resistere, occurrit clementissima mater eius, & pedes illius complectens, rogabat, vt parceret eis, quos suo sanguine redemisset, & iustitiam misericordia temperaret. Cui filius: An non vides, inquit, quantæ mihi irro-

Visio S. Dominici terribilis valde.

irrogentur iniuriæ? Iustitia mea tot mala amplius nõ patitur impunita. Cõtra mater: Tu qui omnia, inquit, nosti, benè perspectam habes viam, per quam illos ad te reducturus es: Habeo seruum fidelem, quem mittes in mundum, vt verba tua annunciet eis: sicque cõuertentur ad te omnium Saluatorem. Habeo etiam alium seruum, quem ei adhibebo adiutorem, vt similiter operetur. Filius dixit: Eccè placatus suscepi faciem tuam: at tamen velim videre eos, quos tanto muneri designasti. Obtulit ergò mater filio beatum Dominicum, & ait Dominus: Benè & accuratè is faciet, quæ dixisti.

Is fuit beatissimus pater Franciscus.

Porrò beatus Dominicus socium suum in hac visione diligenter contẽplans, ad id vsque tempus ignotum sibi, postera die in ecclesia inuentum agnouit, ruensque in sancta oscula & synceros amplexus, ait: Tu es socius meus: tu mecùm pariter curres. Stemus simul, & nullus aduersarius vincet nos. Visionẽ quoque, quam iam diximus, enarrauit ei. Atque ab eo die fuit illis cor vnum & anima vna in Domino, quod etiam à successoribus suis iusserunt perpetuò obseruari. Huius visionis seriem & notitiam per S. Franciscum accepimus, cui beatus Dominicus antè Ordinis confirmationem, eam patefecit.

Ea verò visione animatus certiorque effectus beatus Dominicus, ad Pontificem accedens, quemadmodùm ab ipso & fratribus erat conceptus, Ordinis Prędicatorij, & omnium, quæ obtinere voluit, confirmationem impetrauit anno salutis 1216. Sanè si quis magnæ huius rei successum accuratè expenderit, multa admiratione afficietur, quòd vir tam humilis atq; extremè inops, nullo humano fretus auxilio, apud Apostolicam sublimitatem & illustrissimum Cardinaliũ collegium, tam arduum negocium tam efficaciter solus expedire, tamq; feliciter ad effectum perducere potuerit. Sed reuerà nõ humana industria, sed potẽs Dei sapiẽtia per humilem seruum suum perfecit hæc omnia, impetrãte id matre Dei sanctissimis precibus suis: cuius, oro, potentiam, clementiam & studiũ paulisper consideremus. Quid illa potentius, quæ omnipotentis iudicis iram, qui iam, vt fulgur exacuerat gladium suum, & arripuerat iudicium manus eius, supplici prece retinere potuit, nè effusa eius ira deuoraret impios sicut stipulam, & arderet vsque ad inferni nouissima? Clementiam eius abundè testatur, quòd pro perituris tam humiliter, tam benignè, tã instanter interpellauit. Eius clementiam ambiunt peccatores, ne pereant: iusti, vt proficiant. Porrò studiũ, curam & diligentiam tuam erga nos, ò Domina nostra, in his planè experimur, quòd non modo potentissimi furorem ardentem iudicis intercipis, & pro nobis apud filium clemens intercedis: sed etiam quod omnium salutis ministros egregios exhibuisti filio tuo: nempe viros lectissimos Dominicum & Franciscum, quos tu Virgo mater filio offerens, præclarè commendas: & filius acceptans, veritatis testimonio approbat, & pindè ut agnos à se missos inter lupos, firmissimis præsidijs tuetur ac munit. Benedicamus ergò fratres charissimi patrem cum filio & spiritusancto, cuius super nos inscrutabile videmus consilium, & benignissimum sentimus affectum. Benedicamus & matrẽ Dei, cuius precibus placatus filius, misericordiæ memor fuit, cùm esset iratus peccatis hominum, relinquens nobis semen diuinum, sine quo sicut Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha perissemus. Ex eo uerò nos enati benedicto semine, mittamus radices deorsùm, & faciamus fructum sursùm: vt fit in nobis agnitio propriæ vilitatis, & animus incommutabili intentione addictus æternitati. Nos enim sumus semen seruorũ eius, cum quo bona permanent: semen, cui benedixit Dominus, vt crescat, & hæreditate capiat terram viuentium cum beatis mitibus, & portas possideat inimicorum suorum, id est, dæmonum. Amplectamur amanter, & imitemur constanter tantorum Patrum clarissima exempla & eximias virtutes, vt digni efficiamur, qui cum eorum semine in Dei filijs numeremur.

Confirmatur a Pontifice Ordo S. Dominici.

B. Mariæ encomium.

Deu. 32.

Esa. 37.

Sed iam ad historiã se nostra recipiat oratio. Cùm in basilica S. Petri beatus Dominicus coram Deo preces funderet pro conseruatione & propagatione Ordinis, quem per ipsum dextera eius plantarat, confestim facta super ipsum manu Domini, vidit beatissimos Apostolos Petrum & Paulum ad se venientes. E quibus Petrus scipioné, Paulus librum ei tradere videbatur, simulque dicere ad eum: Vade, concionare, diuinitùs ad id ministerium electus. Mox temporis momento vidit filios suos toto orbe dispersos, binosque & binos verbum Dei populis annunciantes.

Visio S. Dominici.

De fratrum Prædicatorum per Ecclesiam dispersione, & eorum profectu. Cap. 2.

Itaque Tolosam reuersus, vbi fratres reliquerat, cum illis primo inuocauit Spiritũ sanctum: aitque hoc sibi animo esse constitutum, vt eos omnes, licèt paucos etiamnùm, per mundum dispergat, tanquam grana multam segetem allatura. Didicerat enim ex Apostolica reuelatione Deum id velle, vt ità dispergerentur. Illi verò omnes mirabantur tam repentinum eius ipsos ità in diuersa loca dimittendi consilium. Porrò illustris Comes Mõtis fortis dominus Simon, & venerabilis Archiepiscopus Narbonensis, & Episcopus Tolosanus, alijque ecclesiarum præfecti & Prælati, pro humana industria & prudentia viro Dei sese opponentes, tam paucos fratres nè ità subitò à se ablegaret, eum hortati sunt. Quibus ille Dei spiritu plenus, fidenter respondit: Nolite patres & domini mihi obluctari. Ego enim probè noui, quid faciam.

Fratribus autẽ dixit, vt studijs & prædicationi vacarent, monasteria conderent, nec quicquam formidarẽt, omnia prospera habituri. Tum illi, quòd eum haud vulgariter amarent, perspicuæ sanctitatis eius authoritati promptiùs obtemperarũt, tanquam Deo per hominem ipsis imperanti. Cogitabãt per id tempus Tolosani Comiti Montis fortis arma inferre, idque per reuelationem beatus Dominicus cognouit. Mõstrata ei in visione est arbor proceritate sublimis venustate grata admodùm, in cuius ramis permultæ aues commorabantur. Euersa autem est arbor, & degẽtes in ea volucres auolarũt. Intellexit vir sanctus, amico suo, magno & sublimi principi, è propinquo mortem impendere: vti etiam rei probauit euentus.

Fratres ad diuersa loca mandat.

Alia visio de ce[de] Comitis Simonis.

Anno à Christo nato 1217. assentiente beato Dominico, electus est in Abbatem F. Matthæus, qui cæteros gubernaret. Sed eius nominis prælatus nemo alius in Prædicatorio Ordine extitit. Qui enim toti Ordini præest, Magister Ordinis: cæteri inferiores prælati, Priores & Suppriores vocantur. Voluit autem beatus Dominicus hanc Abbatis institutionem fieri, quòd decreuisset proficisci ad Saracenos, vt eis verbum Dei prædicaret: perurgente eũ charitate Christi, salute proximorum, & desiderio martyrij obeundi. Ea causa aliquandiù barbam nutriuit. Cœpit tum in agro ecclesiæ electa seminare grana, quæ fructum plurimum, vndè cælestis pater glorificatur, adferrẽt: misitq; in Hispaniam quatuor fratres, Gnomeniciũ, Petrum, Michaelem, & Dominicum: in quibus Dominicus hic, quem postremum nominauimus, corpore quidem fuit exiguus, sed sanctitate, sciẽtia & virtute magnificus. Sunt etiam Parisios missi F. Matthæus electus

Primus idemq; postremus Abbas apud Dominicanos.

ctus Abbas, cum F. Bernardo, qui in seipsum fuit homo rigidissimus, & carnis suæ castigator seuerissim⁹, sanctique Dominici in multis imitator eximius, cuius etiam aliquandò itineris comes fuerat. Ij cum literis summi Pontificis Lutetiam sunt missi, vt Prædicatorum institutum confirmatum palàm annunciarent. Adiuncti sunt eis alij duo studij causa, F. Iohannes & F. Laurentius, cui multa de cœnobiorum habitatione & situ, de multorum Fratrum receptione diuinitùs reuelata fuerunt: quæ sicut futura prædixit, ità res ipsa confirmauit. Seorsum autem missi sunt & alij tres, putà F. Manes, germanus S. Dominici frater, vir contemplator & sanctus: itemque F. Michael Hispanus, & F. Otherius conuersus. Hi omnes Parisijs congregati, conduxerunt domum contra fores Episcopi, in qua primùm habitarunt. Anno sequenti, rogante id Pontifice Maximo Honorio, data est eis domus S. Iacobi à magistro Iohanne Decano S. Quintini, & ab Vniuersitate Parisiensi: quã illi ingressi sunt octauo Idus Augusti. Eodem verò anno, quo vir sanctus ità emisit filios suos, ipse Romam profectus est, vbi per eum Deus ad honorem nominis sui, & corroborationem nupèr inchoati Ordinis, mira sanè operatus est, sicut sequentia declarabunt.

Parisijs obtinent Dominicani domum S. Iacobi.

De gratia concionandi, de populi erga illum veneratione, & de duobus mortuis excitatis. Cap. 3.

S. Dominic⁹ Romæ cócionat.

VBì Romam venit vir sanctus, concionandi munus, ad quod diuinitùs accitus, & ab Apostolica Sede institutus fuerat, in præcipuo Apostolicæ authoritatis loco cępit frequenter, humiliter & piè exercere. Diffundebatur gratia in labijs eius, eratq; Deus in ore illius, & audiebantur verba eius cupidissimè. Sermo enim eius & prædicatio nõ in persuasibilibus humanæ sapientiæ, vel inanis Philosophiæ verbis erat, sed in animi pietate, & ostensione spiritus & virtutis: cooperabaturque ei dominus, & sermonẽ eius sequẽtibus signis cõfirmabat. Erat Romæ matrona quædã, ciuis Romana & vidua, Gutado ea dicebatur, miraq; erga beatum Dominicum deuotione ferebatur. Habebat autem filium vnum paruulum, mala effectũ valetudine. Cumque vir Dei in ecclesia S. Marci concionem habiturus esset, matrona hæc desiderio audiẽdi verbum Dei ex ore eius, relicto filio, venit ad còcionem. Ea finita, domum reuertens, filium exanimẽ inuenit: sed immodicum dolorem ex eius morte cõceptum silentio premens, & tum de Dei virtute, tũ de beati Dominici meritis fiduciam concipiens, assumptis ancillis, tulit filium suum ad ecclesiam S. Sixti, vbi tum vir sanctus cum fratribus morabatur. Et quia domus illa tunc recipiendis sororibus apparabatur, alij artificum occasione intrabant cum illa. Inuenit autẽ virum Dei stantem ad fores domus, quã Capitularẽ vocant, tanq̃ ibi aliquem expectaret. Vt verò illum vidit, misit filium defunctum ad pedes eius, & prostrata coram illo, cũ lachrymis orabat, vt ipsi filiũ restitueret. Dolens ergò ex animo vicem eius vir misericors, secessit paululum ab ea, humiq; se abijciens, breues Deo preces obtulit. Mox surgẽs, accessit ad mortuũ: Crucis in eum signum expressit, manuq; eius appræhensa, sanum & incolumem erexit, reddiditq; matri eius, præcipiens nè hoc ad vllius notitiam perferret. Illa verò cum ingenti gaudio discedens, beneficium Dei, quod in suscitato filio acceperat, iucunda & glorians in Domino, alijs indicauit, sic vt etiam ad Pontificis aures perueniret. Qui sanè exultans, & donis Dei gratulans, quæ ipsius tempore extitissent, decreuit vt omni populo id pro concione exponeretur.

Excitat vita functum.

Sed verus humilitatis cultor Dominicus obstitit, ꝓtestans, si id fieret, se mare trãsmissurũ, nec vnq̃ deinceps in hisce regionibus moraturum. Remisit igit Summus Pontifex decretum suum. At quãto vir Dei profundiùs sese abijcere nitebatur, tanto præpotens Deus eum sublimiùs erigere pergebat. Atq; ab eo tẽpore, q̄ suam gloriã non venaretur, Pontificis & Cardinalium, qui eum etiam anteà charum habuerãt, affectum & beneuolentiam erga illum longè propensiorẽ excitauit, & vt impensius eum amarent, & ampliori honore prosequerentur. Omniũ etiam aliorũ tanta erga illum extitit reuerentia, vt tum magnates & proceres, tum plebeij homines mira illum charitate colerent, atq; ceu Angelum Dei sequerentur, beatosque se existimarent, qui vel contingere eum possent, vel quippiam ex rebus eius adipisci. Itaq; cucullus & capitium eius adeò ab illis conscindebantur, vt vix sufficerent genibus obtegendis. Cũq; fratres eos arcere vellent, nè sic vestes eius secarent, vir Dei ait: Sinite illos suæ deuotioni satisfacere. Adeò enim illorum fidei congratulabatur, vt truncato habitu contẽptibilis videri, pro nihilo putaret. Adfuerunt in his sancto Patri nostro viri probati, Tancredus, Ottho, Gregorius, Hẽricus & Albertus: quorum idcircò hic nomina expressimus, quòd tanti Patris contubernio ornati, Prædicatorij Ordinis sacra quędam fundamẽta, & viui preciosiq; lapides fuere. Ità & in scriptis diuinis Maiorum nomina memoriæ causa exprimunt.

Multa eũ oẽs reuerentia ꝓsequuntur.

In eodem autem loco fratribus in structura laborantibus, architectum quẽdam conductitium in crypta moles supernè dissoluta contriuit, & sub tãto põdere diù iacentem penitùs extinxit. Concurrunt Fratres ad miserabile spectaculum, summo dolore affecti. At pius pater Dominicus & inopinatæ mortis casum vehementer miserans, & filiorum mœrentium afflictionem non ferens, extinctum cadauer è cauerna ad se iussit deportari, fusisque precibus, mox illũ & viuum & incolumem restituit, & tristes filios gaudio & consolatione affecit.

Aliũ mortuũ reuocat ad vitam.

Vt Pontifex ei mandarit de coniungendis Vrbis Sanctimonialibus. Cap. 4.

PEr id tempus, consentientibus Cardinalibus cõstituerat Honorius Pontifex, omnes Sãctimoniales, per diuersa vrbis loca dispersas, modò id fieri posset, in vnũ redigere, vt & facilius possent regi, & cautiùs custodiri. Si sint enim in vnum collectæ, hauddubio minùs difficilis est earum custodia. Porrò illas ità adunatas decreuerat apud sanctum Sixtum, propter antiqui loci reuerentiam & opportunitatem, collocare. Cernens verò beatum Dominicum per omnia virum religiosum & ad omnes gratiosum, illi pium hoc opus committendum censuit. At ille nihil Pontificis voluntati resistens, id vnum à Pontifice modestissimè petijt, quandoquidẽ tam grande opus ipsius vnius vires sustinere non possent, adiutores idoneos vt ipsi largiretur. Adiuncti sunt igitur ei à Pontifice tres Cardinales, Hugolinus Ostiensis, qui posteà fuit Pontifex Maximus, Stephanus de Fossa noua, Nicolaus Cardinalis, Tusculanus Episcopus: quorum hac in re exequenda fideli & opera & consilio vsus est. Tentabant ergò summa cum modestia & moderatione, quod Pontifex mãdarat: sed inueteratæ libertatis mala consuetudine transuersim actæ, Pontificis voluntati & nunciorum eius persuasionibus siue adhortationibus parere, stulta quadam audacia & muliebri pertinacia, omnes pariter detrectarunt.

De

De monialibus S. Mariæ trans Tyberim. Cap. 5.

Erat tum in Vrbe insigne quoddam monasteriũ Sanctimonialium, quod sanctæ Mariæ trans Tyberim, dicebatur, in quo venerabilis & omni honore dignissima eiusdem Virginis matris seruabatur imago, quam beatissimus Lucas Euangelista ad vultus eius & habitus similitudinem ad viuum planè creditur depinxisse. Quæ quidem pijssima imago nescio quo casu illi ecclesiæ sublata fuerat, sed illi cælesti miraculo fuit restituta. Eam verò, vt par est, illius monasterij sorores, & Romani omnes ineffabili studio venerabantur. Ad hunc ergò locum vt beatus Dominicus accessit, Abbatissam & sorores omnes, vna tamen dempta, ad Pontificis voluntatem inflexit: cunctæque in manus ei obedientiam promiserunt, se indè migraturas, si illa dulcissima imago cum ipsis vellet transferri. Eam conditionem libenter accepit S. Dominicus, illud adijciens, si illa desiderabilis imago, vti olim, ad suam rediret ecclesiam, & ipsæ pariter essent ab hac obedientia absolutæ. His ita gestis, prohibuit eis, nè posthàc è monasterio exirent visitatum parentes vel alios quoscunque. Vbi resciuerunt earum cognati & amici, quidnam fecissent, & quibus assensissent, multo furore perciti, ad eas venere, dureque obiurgarunt, quòd ad persuasionem hominis ignoti, tã celebri loco derelicto, alio se transferre vellent: nec à contumelijs sancti viri abstinebant, eum sacrilegis linguis hominem nequam & scurram appellantes. Itaque perturbatis illis & fœmineo timore perterritis, non paucæ ex eis, rei benè gestæ quadam irrationabili ductæ sunt pœnitentia. Hæc autem oĩa vir Dei, licèt absens, eo spiritu, quo regebatur, reuelante cognouit. Sustinens autem ad breue tempus, quodã die manè venit ad locum, & post oblatum Missæ sacrificium, concione peracta, dixit ad illas blandè & leniter: Filiæ meæ, iam quidem de sanctitatis proposito, perindè atquè de maleficio, multùm doletis, & vultis à bona uia pedem retrahere, & à tergo Domini recedere. Sed cùm apud Deum grati illi sint & accepti, qui voluntariè ei sacrificant, & vltrò se ei offerunt: si qua in uobis est timens Deum, & audiens vocem serui eius, sponte, vti conuentum est, huc ad me accedat, Domino obedientiam oblatura. Tunc Abbatissa cum omnibus alijs, sicut iam antè fecerant, denuò in eius manus voluntariam obedientiam promiserunt. Quæ enim abierant retrò post satanam, sancti Patris meritis sunt reuersæ. Deindè vir prudens quosdam Cõuersos, viros religiosos & solertes adhibuit, qui monasterium perpetuò custodirent, & sororibus necessaria ministrarent: abstulitq; claues omnes, & totius monasterij administrationem in se recipiens, nõ permisit, vt deincèps vel propinquis, vel alijs, sine arbitris loquerentur.

Imago S. Mariæ, à B. Luca picta.

Reformat sanctimoniales, sed ea causa fert cõtumelias.

Vt Napuleonem iuuenem excitarit. Cap. 6.

Posteà fidelis Domini seruus & prudens, ex consensu trium Cardinalium, quorum regebatur, & muniebatur auxilijs, id constituit, vt apud sanctũ Sixtum quarta feria ipsi quatuor conuenirent, & ibidẽ Abbatissa, quam diximus, cum monialibus omnibus præsens, administrationem & iura omnia monasterij Cardinalibus & ipsi resignaret, vti etiam factum est. Ecce autem sedente viro sanctissimo cum illis Cardinalibus in media Capitulari domo, Abbatissa verò cũ monialibus adstante, vt ea res diuinitùs gesta, euidẽti miraculo declararetur: vir quidam eiulãs & comã vellens, voce horribili exclamat: Eheu, eheu. Cunctis exterritis & sciscitantibus, quid haberet, respondit: Nepos Stephani Cardinalis ab equo cadẽs, mortuus est. Dicebatur is Napuleon. Ea re prorsùs inopinata & miserabili Stephanus Cardinalis patruus eius attonitus & angustatus, in beatum Dominicum caput reclinauit: alij verò excipientes, sustulerunt eum. At sanctus pater surgens, aquam benedictam in Christi nomine ei adspersit. Porrò frater Tancredus dixit ad virum Dei: Vbi est pietas tua, pater? vbi nũc fides in Dominum? Cur pro salute adolescentis nõ oras Deum? Tum uir Dei egressus, ibat ad cadauer, miseranda cõcussione & immodica dissipatione horribiliter deturpatum. Iussit autem illud in quasdam ædes inferri: porrò F. Tancredo & alijs, qui cum ipso erant, dixit, vt pro sacrificio offerendo altare ipsi præpararet. Ibant ergò Cardinales cum suis, & Abbatissa cũ Sanctimonialibus ad locum, vbi vir beatus erat hostiã salutarem immolaturus. Cùm aũt iam adstaret ad arã cum summa, vt solebat, reuerentia, immẽso perfusus est lachrymarum imbre, spiritu sancto flante: cumq; corpus Christi purissimis manibus in altum eleuaret, cunctis qui aderant, spectantibus & stupentibus, ipse pariter cubiti vnius altitudine à terra eleuatus est, corpus terrenum & graue animi deuotione & spiritu gratiæ sursùm attollente. Oblationis indè ministerio pijssimè peracto, vir beatissimus ad corpus defuncti, Domini misericordiam imploraturus, accessit. Sequebantur eum Cardinales cum famulis suis, itemq; Abbatissa cum sororibus suis, cum mœrore, & fiducia, quid in sui nominis gloriam Dominus facturus esset, penitùs ignorantes.

Offert Missæ sacrificium multis lachrymis: Corp. & eleuatur.

Stans autem vir pijssimus ad corpus extinctũ, caput & cætera membra conquassata, ipsosq; pedes manu sua cõtrectauit, suis locis accuratè & comiter omnia componendo. Deindè ad preces iuxta feretrum se contulit.

Cumque hunc in modum secundò & tertiò fecisset, surgens ab oratione, signo Crucis eum consignauit: stansq; ad caput defuncti, sublatis in cælum manibus, diuina virtute ipse quoq; plùs quam cubito vno suspensus in aere, magna voce clamauit: Adolescens Napuleon, in nomine Domini nostri Iesu Christi tibi dico, surge. Confestim videntibus cunctis, qui ad tam grande spectaculum confluxerant, sanus & incolumis surrexit, dixitq; ad virum Dei: Pater, da mihi quod edam. Moxque vir pius dedit ei cibum & potũ, sanumq; & hilarem, nec vllum contriti corporis vestigium habentem, reddidit venerabili viro Stephano Cardinali. Iacuerat exanimis à manè vsque ad horam nonam. Quantùm autem possum coniectura assequi, decimosexto Calendas Martij excitatus est.

Tertium vitæ restituit.

De fratrum Prædicatorum ad S. Sabinam, vbi nunc manent commigratione. Cap. 7.

Ad hoc vsque tempus in Vrbe Fratres Prædicatores apud S. Sixtum manserant, vbi hæc & plura alia admiranda omnipotens Saluator per S. Dominicum operatus est. At Põtifex Honorius, qui virum Dei haud vulgariter amabat, ecclesiam S. Sabinæ eis tradidit incolendam, vbi hodieque Pontificum beneuolentia perseuerant. Eò libros & omnia, quæ hactenus apud sanctum Sixtum habuerant, transtulere. In ea ecclesia S. Sabinæ beatorum martyrum Alexandri Papæ, Euentij & Theoduli corpora quiescunt. Is Alexander à beato Petro Apostolo septimus, & huius nominis primus Romanæ sedis Pontifex, sub* Adriano Principe post vincula, carceres, eculeum, ignes, & vngulas,

** Traiano potius legendum.*

gulas, punctis creberrimis per tota membra peremptus est: Euentius & Theodulus presbyteri, post longam carceris tolerantiam ignibus exanimati, ad extremùm capite cæsi sunt: eorumque illustribus titulis hic Fratrum Prædicatorum locus ornatur. Extat verò ibidem titulus insignis S. Sabinæ, cuius Cardinalis fuit Hugo Ordinis Prædicatorij, vir doctissimus & cumprimis religiosus: cuius doctrina, scriptisque præclaris hodieque Ecclesia eruditur. In Germaniam etiam Apostolicæ Sedis missus à Latere legatus, cum multa moderatione, prudétia & religione, omni calcata auaritia, suæ legationis functus est munus, ita vt vsque in præsens eius iustitia illic commemoretur. Et nunc quoquè eiusdem tituli, nominis, religionis, doctrinæ & pietatis vir paterque venerandus, eundem locum cunctis reddit venerabilem.

Hugo Cardinalis.

De commigratione Monialium S. Mariæ trans Tyberim, ad S. Sixtum. Cap. 8.

AD quem sanè cùm se contulissent, vt diximus, Fratres cum omnibus rebus suis, agente beato patre Dominico, tempus ab illo præstitutum est, quo deberent sorores in ecclesiam sancti Sixti, vbi Fratres hactenus habitauerát, succedere. Anno igitur à nato Saluatore 1219. 12. Calendas Martij, in quem diem tunc inciderat prima Dominica Quadragesimæ, Abbatissa cum sororibus S. Mariæ Transtyberinæ possidendam accepere ecclesiam sancti Sixti, ibique habitare cęperunt, Domino perpetuò seruituræ. Erat inter illas puella quædam Cæcilia, annos nata decé & septem. Ea in ipso portæ ingressu prima ante omnes habitum Ordinis induit ministerio beati viri, in cuius manus tertiò obedientiam promisit. Post eá Abbatissa cæteræque sorores & multæ aliæ eum habitú simpliciter suscepere & ꝓfessionem fecere: quę omnes erát numero quatuor & quadraginta. Porrò Romani illam insignem beatissimę matris Dei imaginé, quæ apud Moniales trans Tyberim fuerat, indè tolli nolebant, quòd facilior illic eis ad illam contemplandam aditus pateret. Itaque vir sanctus nocte sequenti, duobus Cardinalibus, Nicolao Tusculano Episcopo, & Stephano, cuius nepotem ad vitam reuocarat, comitantibus, & cum permultis alijs, simul etiá magna luminum copia tum præcedente, tum subsequéte, nudis pedibus incedentibus, illam cunctis optatissimam & dulcissimam virgineæ matris imaginem, proprijs humeris reuerentissimè deportauit: quam sanè sorores nudis pedibus, orantes, expectabant, & cum lachrymis, multaque animi exultatione excepe runt: permanetque ea apud illas vsque in hodiernum diem.

Cũ multa reuerẽtia transferi imago B. Mariæ.

Hæc est imago illa veneranda, quam beatus Gregorius Pontifex ob sæuientem pestem profligádam, quodam Paschali tempore in processione cum litanijs per vrbis circuitum reuerenter deferri iussit, cui etiam tota aeris cessit infectio, eius præsentiam ferre non sustinens. Mira autem successit serenitas, & auditæ sunt voces in aere iuxta imaginem, ità canentes: Regina cæli lætare, alleluia: quia quem meruisti portare, alleluia: resurrexit sicut dixit, alleluia. & beatus Gregorius subiunxit: Ora pro nobis Deum, alleluia. Reposita est ergò reuerenter admodùm per beatum Dominicum & duos Cardinales apud virgines imago Virginis matris, & in ea vultum eius deprecátur omnes diuites plebis, adorantes in matre filium, qui est super omnia Deus benedictus in secula seculorum, Amen.

Nota de hac imagine.

Psal. 44.

De sororum institutione, & miraculis apud illas patratis. Cap. 9

PRimorum hoc sororum monasterium author & architectus Prædicatorij Ordinis Dominicus instituit, eiusque Sanctimoniales summo studio in disciplina monastica conseruans, erudiuit, sæpè pro illarum consolatione conciones & collationes fratribus audientibus habuit, de Ordinis disciplina pater nè doceuit, quippe cui singularis gratiæ virtus affatim multa suppeteret. Coram illis & in illis per eum virtus altissimi miracula multa euidenter declarauit. Concionabatur quandoquè vir beatus apud S. Sixtú Dominica secunda Quadragesimæ, aderat etiam populi frequens auditorium: & eccè dæmoniaca quędá eius concionem interturbans, crebrò dictitabat: Scelestè, scelestè, tuis imposturis quatuor, quæ meæ erát, mihi abstulisti. Meæ, inquam, erant, & tu eas mihi eripuisti. Populo verò indignè ferente eam cócionis interpellationem, sæpè ei beatus vir dixit: Obmutesce, obmutesce. Respondit dæmon per os fęminæ obsessæ: Non nos hinc eijcies: nostra est hæc, nec indè emigrabimus: Septem sumus, & hoc pacto in eam ingressi sumus: cœperuntque singuli, quo modò in eam intrassent, diuersis vocibus enunciare. Crescente autem populi commotione & tumultu, vir Dei sublata manu edidit Crucis signum, & ait: In nomine Iesu Christi præcipio vobis, vt exeatis, & eá deincèps minime vexetis. Continuò mulier horribili corporis distensione compacta, magnam carbonú molem euomuit, tanta sanguinis copia sequente, vt quasi mortua videretur. Iussit aút vir sanctus eam ex ecclesia educi, & curam eius haberi, donèc plenius sanaretur. Reddita sanitati, Christo se dicauit, eamq; beatus Dominicus dici uoluit sororem Amatam. Vixit ea diù posteá sana & incolumis in operibus bonis. Factum est hoc insigne miraculum die octaua ab ingressu sororum in ecclesiam S. Sixti: quæ sanè vt viderunt eum in publica concione tanta authoritate dæmonibus imperantem, stupentes timebant valdè.

Primum cœnobiũ sanctimonialiũ S. Dominici Romæ.

Eijcit septem dæmones ex vna fœmina.

Alio tempore pijssimus vir de filiarum salute solicitus, accessit ad locum, & è sorore Constantia Rotularia (sic enim vocant eam, quæ reddit responsa aduẽtantibus) sciscitatus est, num rectè valerent sorores Theodora & Thedramia. Respondente Constátia febribus illas vexari, & Theodoram iam ex paroxysmo decumbere, vir misericors ait ad eam: Abi, & dic eis me iussisse, nè deincèps febricitent. Fecit illa, vt iussa erat, & mox omni morbo expeditæ sorores, incolumes extitere, alijs sororibus videntibus, & ad tátum miraculum stupentibus. Reuersa ad virum Dei Constantia, (expectabat enim eam) indicauit rem totam. Ille gratias agens Deo, abscessit.

Duas febricitãtes mire sanat.

De eius solicitudine erga salutem animarum & Ordinis propagationem. Cap. 10.

CVm sic Romæ concionaretur vir sanctus, tanq̃ palmes in uite manens, vberes animarú fruct9 attulit, ità ut duo præclara, alterum fratrum Prædicatorum, alterum sororum, monasteria, plena religiosissimis & Deo deuotissimis hoĩbus, instituta sint. Sanctus enim erat, & qui cum eo cóuersabantur, sancti fiebant. Sic ergò, vt semper optarat, fructificans profecit, nec tamé animo eius charitate dilatato suffecit. Diffusa enim erat in corde eius charitas per spiritum sanctum, qui habitabat in eo, & cupiebat omnes esse in visceribus Iesu Christi. Hæc nanque pijssima affectio, & Deo gratissimum desiderium sanctissimum

Rom. 5.

Eximia sitis aïas lucrãdi.

simum pectus eius sibi vendicarat, vt animas proximorum lucraretur,& suo coniungeret creatori. Hoc lachrymis & precibus à Domino contendit: hoc feruentibus concionibus, & perfectissimis studijs egit: & præclaris per eum Dominus miraculis compleuit. Optabat impendi & superimpendi pro animarũ salute, idque exemplo Saluatoris, qui seipsum tradidit pro animabus nostris. Nihil vel tam laboriosum, vel terribile potuit accidere, quod pro salute proximi refugeret: nihil tam carum aut adeò preciosum offerri, quod non charitati posthaberet, & eius causa exponeret. Ea igitur cura & solicitudine eum stimulante, vt & animas Domino adduceret, & Ordinem suum propagaret, ab Vrbe misit Bononiam fratres Iohannem & Bertrandum, anno Christi 1218. Deinde illis adiunxit fratrem Christianum & Conuersum quendam. Ij Bononiæ degentes, magnas paupertatis angustias perpessi sunt.

Mat. 20.

Vt magistro Reginaldo habitum Prædicatorum beata virgo ostenderit. Cap. 11.

EOdem anno Romam venit Aurelianensis episcopus, & cum eo magister Reginaldus Decanus, vir per omnia laudabilis, fama celebris, eruditione conspicuus, qui etiam Parisijs annis quinque in Iure Canonico prælegerat. Is vbi admissus fuit in familiare cum quodam Cardinali colloquiũ, indicauit ei hoc se esse animi proposito & voluntate, quòd velit per mundum discurrere, & pauper pauperem Christum prædicare. Attamen qua id ratione possit aggredi, nondum satis animo occurrere. Tum Cardinalis: En, inquit, quemadmodùm desiderat anima tua, nouus exiistit Ordo, in quo prædicandi munus & voluntariam paupertatem profitentur. Eius verò fundator intrà hanc degit vrbem, concionibus vacans. His exhilaratus vir prudens, beatum Dominicum ad se acciuit, eiusque sanctitatis adspectu delectatus, verborumq; comitate & veritate illectus, mox deliberauit eius cõplecti institutum. Eccè autem quamprimùm sancti ꝓpositi examinatrix aduersitas graui eũ corporis ægrotatione affligit. Morbo ingrauescente, natura succumbens deprimitur, & salus à medicis desperatur. Confidens autem in Dei virtute beatus Dominicus, ad preces se conuertit. Illo orante, magistro Reginaldo vigilanti, & ardore febrium admodùm æstuanti, regina cæli, Virgo mater apparuit visibiliter cũ duabus speciosissimis puellis, dixitque ei: Pete à me quod vis, & dabo tibi. Deliberanti quid peteret, altera ex puellis illis suasit, nè quid peteret, sed se totum beatissimæ matris Dei permitteret voluntati. Ille salubri parens consilio, illius se penitùs subiecit arbitrio. Tum mater Dei extendens manum virgineam, ægri oculos, aures, nares, os, manus salutari, quã attulerat, vnctione liniuit, proprias verborum formulas ad singulas vnctiones proferens. Porrò ad pedum vnctionem itã dixit: Pedes tuos in præparationem Euangelij pacis perungo. & ad renes dixit: Stringantur renes tui cingulo castitatis. Omnem quoquè Prædicatorij Ordinis habitum ei demonstrans: Hic est, inquit, habitus Ordinis tui. Atque itã & ab ægrotantis oculis cælestis illa visio, & à toto corpore morbus omnis ablatus est, stupentibus medicis, quorum iudicio vita eius desperata fuerat. Nihil horum latebat beatum Dominicum, quippe cuius meritis & intercessione Reginaldo contigisset ea visio. Tertio indè die, cùm assideret Reginaldus beato Dominico, rursus adfuit clementissima virgo, & vt erat pollicita, vnctionem illam in Reginaldo iterauit. Aderat tum religiosus qui dam ex Ordine hospitali, qui testabatur se vidisse beatissimam virginem totum Reginaldi corpus sua manu perungentem. Illa salutaris vnctio corpus eius ab omni concupiscentia adeò purgauit, vt quemadmodùm ipse fassus est, nec primi in eo motus postea extiterint. Verum hæc omnia beatus Dominicus, ab eo adiuratus, non priùs reuelare voluit, quàm ille è vita excessisset.

Reginaldo insigni viro apparet beatissima Maria.

Eum sanitati restituit.

Oẽm ĩ eo libidinem extinguit

De commendatione magistri Reginaldi & Ordinis. Cap. 12.

ACcepit indè Reginaldus habitum, ipsi diuinitùs præmonstratum, a beati Dominici manibus. Prædicatorum adhuc nouello adiunctus Ordini, & factus consors pauperum Christi. Fuit is vir insignis, scientia instructus, gratia præuentus, virtute robustus, sanctitate conspicuus, religione præcipuus, castitate mundissimus, beatissimæ matris Dei tactu sanctificatus. Qua sit autem pietate efferendus, & quãta veneratione prosequẽdus huius instituti habitus, qui à matre Domini eidem Reginaldo in visione ostensus fuit, Dominus postea declarare uoluit. Nam magister quidam apud Salamancam Hispaniæ vrbẽ, vbi tum literarum studia florebant, Artium præfectus, manè quodam, die Dominico cũ multis studiosis ad domũ Prædicatorum venit, vt concionem audiret. Subitò autem tanta extitit pluuiæ vis, vt è domo egredi non possent. Suppræfectus igitur siue Supprior domus, cùm eum ad prandium inuitaret, nec retinere posset, induit eum fratris cuiusdam cucullo, nè pluuia vestes eius madefaceret. Eoque sic induto, coram multis Doctoribus & studiosis, qui illic aderant, dixit Supprior: Protestor ego hodiè, & vos omnes testes esse volo, magistrum Nicolaum habitũ nostrum suscepisse. At ille magister ridens & irridens abijt, totoque die illo per plateas & ædes studiosorũ discurrens, cum multo risu & cachinno omnibus deridendum propinauit habitum sanctitatis. Sed eccè eadem nocte acerrima eaque perpetua febre corripitur, & mirè cruciatur. Quod cùm & ipsi, & medicis non parùm formidinis adferret, tabescebat, sicut ipse ait, anima eius, & valdè exterritus, anxias Domino preces fudit. Audiuit verò diuinitùs vocem itã dicentem: Putas ne me ipsas fratrum Prædicatorum personas duntaxat velle honore & reuerentia affici? Ego verò id te scire velim, me & uestes eorum nolle debita veneratione fraudari. Quas cùm tu contumelia affeceris, nisi per pœnitentiam resipueris, nõ id feres impunè. Ea uox, vbi non dormientis, sed vigilantis auribus illata est, omnia eius viscera concussa sunt. Vocatis igitur fratribus, habitum, quem irridiculè & ludens gestauerat, cum reuerentia multa suscepit & solenniter induit, vt in eo expiaret, quòd perperam admiserat. Beatos planè, qui his vestibus multiplicis gratiæ indui meruerunt, quas mulier fortis suis contexit domesticis, vt armis lucis induti, honestè ambulent, nè ab agni nuptijs excludantur. Verè felicem & inclytum Prædicatorum Ordinem, inter Ordines præcipuum, & Angelico Ordini simillimum. Laudat enim, benedicit, & prædicat Deum, quæ sunt officia Angelorum. Purgat instãr Angelorum immunditiam peccatorum, inuitando reos ad pœnitentiam, illuminat infidelium & insipientium ignorantiam, scientiam salutarem docens. Perficit deniquè proficientes, excellentiorem eis veniam demonstrans. Hęc est huius instituti ordinatissima religio, Deo gratissima professio, ab æterno profecta consilio, quam Virgo mater impetrauit à filio, extremis temporibus in

Reginaldus induit habitũ S. Dominici

Pœna habitũ monasticum irridẽtis.

Is resipiscens, fit monachꝰ.

Prou. 31.

in populi salutem instituendam. Quam etiam fouet patrocinijs, attollit beneficijs, illustrat miraculis, tuetur in afflictionibus, conseruat in tentationibus, & à periculis omnibus tam potenter, quàm clementer eripit. Specialis quoque charitatis argumento, singularisque gratiæ priuilegio huius sacri Ordinis filiis ipsa habitum tribuit, peculiari eos ornans indumento. Cùm enim initiò Canonicorum Regularium vestibus vterentur, nunc beatissimæ virginis vestitu amicti cælitùs, præ cęteris gloriantur. Custodi igitur summo studio frater charissime virginea, quibus indueris, vestimenta: maneant candida omni tempore. Sit munditia castitatis in corpore, lumen veritatis ĩ opere, pura synceritas in corde. Intuere & imitare beatissimum patrem tuum Dominicum, munditiæ speculum, virginalis innocentiæ vasculum: pro cuius puritate Virgo mater, ex filij munere, omnem hanc Prædicatorio ordini impertit sanctitatem.

Eccle. 9.

De reuelatione facta beato Dominico. Cap. 13.

CVm enim beatus vir Romæ apud sanctam Sabinam in Ecclesia fratrum, pro consuetudine sua pernoctaret, & iam media nocte oraret, cunctis fratribus quiescentibus, in dormitorium ingressus, in quadam eius parte constitit, Domino preces offerẽs. Eleuatis autem oculis, vidit ab alia parte tres admiranda pulchritudine virgines, in ijsque mediam forma incomparabili: cuius aliæ latus claudebant vtrinquè: & vna quidem ferebat situlam splendidam & elegantem: altera verò aspergillum porrigebat in medio gradienti reginæ. Transiens ergò regina cum virginibus per dormitorium, singulos fratres suis in lectis quiescentes conspergebat, eosque Crucis signo cõsignabat. Vnum solùm præterijt, nihil ei huius gratiæ impertiens: vt discant posteri, quam religionis disciplinam, quod pudicitiæ studium velit in nobis extare etiam dormientibus, visitans nos omni tempore misericordiæ mater. Aduertit hoc beatus Dominicus, quid fratri accidisset: surgensque a prece, reginæ processit obuiam, vbi lampas dormitorij pendebat, ad eiusque prostratus pedes: Obsecro, inquit, Domina mea, indica seruo tuo, quænam sis. Dicebat hoc, licet eam spiritu cognosceret. Per id tempus antiphona, Salue regina, in cęnobio fratrum & sororum Romæ flexis genibus sine cantu dicebatur. Respondit ei Domina: Ego sum illa misericordiæ regina, quã quotidiè ad vesperam pijs mentibus inuocaris: cumq; dicitis, Eia ergò aduocata nostra: prosterno me coram filio, orans illum pro Ordinis huius conseruatione: Tum ille concepta fidutia: Quæ sunt, inquit, ò Domina, virgines speciosissimæ, quæ te comitantur? Respõdit illa: Cæcilia & Catharina. Rursus ille: Cur mea Domina, ait, fratrem illũ auersata præterijsti? Respondit Domina: Quòd non ità, vt decebat, se gereret. Deindè ad reliquos fratres pergens, cùm eos quoq; cõspersisset & consignasset, disparuit. Vir Dei autem ad locum redijt, vbi prius constiterat: & eccè repẽtè extra se rapitur antè Deum, videtq; sedẽtem Dominũ, & à dextris ei assidentem matrem eius, indutam pallio coloris sapphirini. Circunspiciens verò, vidit ex omni natione spiritalium patrum, qui sacris institutis religionibus siue monasticis institutis, Christo filios & filias spiritales genuerant, magnam copiam in conspectu Domini gloriantem. Sed nullum ibi suorum filiorum videns, pudore suffusus & intimo dolore compunctus, acerbissimè fleuit: atque à maiestatis diuinæ gloria exterritus, eminùs stetit, non ausus vultui Dei & Virginis excellentiæ appropinquare. Innuit autem ei mater Domini, vt ad ipsam veniret: at ille tremens & pauens, non audebat accedere, donèc etiam à Domino esset accersitus. Tum verò accessit corde compũctus, humilis spiritu, totus infusus acerbissimis lachrymis, & ad filij atque matris eius pedes cum summa humilitate se proiecit. Dixitque Dominus Iesus ad eum: Surge. cumque staret coram Domino, ait ad illum: Quid ità miserè luges? Ille respondit: Quòd coram te omnium monasticorum Ordinũ homines adesse conspicio: de meis verò nè vnum quidem. Ait Christus ad eum: Vis videre filios tuos? Respondit ille: Id vel maximè velim. Tunc Christus manum suam ponens super humerum matris, dixit ad eum: Institutum siue Ordinem tuum ego cõmisi matri meæ. Sed illo instante & cupiente videre filios instituti sui, rursus ait Dominus: Itanè planè eos videre vis? Respondente eo, se id modis omnibus cupere, mater Domini pallium, quo induta erat, expandit coram lachrymabundo Dominico, quod tantæ erat amplitudinis, vt totam cælestem Hierusalem suauiter circumplecti videretur. Atque sub hoc securitatis tegumento & pietatis sinu vidit ille cælestium arcanorum contemplator, fratrum Ordinis sui innumeram multitudinem, singularis cuiusdam protectionis cura & peculiaris amoris brachijs circumplexam. Itaq; luctus mutatur in gaudium, lamenta abeunt in iubilum: & ille spiritu exaltans, ꝓstratus agit gratias Dei filio & eius matri singulari. Mox ad se redit, & signo ad nocturnas preces fratres excitante, omnes surgũt. Illis precibus absolutis, ad domum Capitularem vir Dei fratres conuocat, prolixè ad eos concionatur, admonet vt ament matrem Dei, cuius erat mirificis consolationibus egregiè recreatus. Posteà fratrem illum, quem sanctissima virgo dormiẽtem prætererat, blandè alloquens, illum comperit à culpa prorsus alienum: fatebatur tamen frater, se, cùm euigilasset, nudato corpore fuisse. O quanta nobis indicta est necessitas seruandæ disciplinæ, tuendæ pudicitiæ, quandò etiam nescientes & nolentes, illos pijssimos oculos à nobis auertimus, qui clementer intuentur eos, qui vias suas semper solicitè custodiunt. Quanta verò nobis veneratione colenda, quibus laudibus efferenda est beata Dei genitrix, cui à Diuina maiestate commissi sumus, sub cuius alis protegimur, cuius manu benedicimur, cuius gratiæ rore perfundimur, cuius intercessione dilatamur, conseruamur, & salui efficimur? Hæc est, quæ beatum Dominicum patrem nostrum, tanquàm seruum fidelissimum filio obtulit, ei sæpè apparuit, illum blanditer allocuta est, ei in extremis adfuit, illum scala candidissima in cœlos venientem cum filio suo coronauit.

Visio B. Dominici

Eius alia visio, extra se rapti.

Summo studio ẽt dormientes debẽt pudice se gerere.

De quibusdam miraculis. Cap. 14.

SOlebat beatus Dominicus visitare afflictos, inopes cõsolari. Erat autem Romę in turri iuxta portam Lateranensem quædam solitaria fęmina, Bona nomine, magna religione & sanctitate. Eam morbus grauissimus infestabat, ità vt ex pectore & vberibus eius scaterent vermes innumeri. Sed illa tam horrendam vexationem adeò sedatè & patienter, tantaque animi gratitudine tulit, vt interdùm vermes excidentes colligeret, & in pectus suum reponeret. Visitabat eam sanctus Dominicus, eius confessionem recipiebat, & crebrò illi Eucharistiam porrigebat. Cumque die quodam tanti sacramenti eam fecisset participẽ, & consolationis atque ædificationis verba ei loqueretur, sedens ad fenestrellam eius, inter alia rogauit eam, vt locum tam immaniter corrosum ipsi ostenderet.

Bona eximiæ sanctitatis fœmina.

deret. Fecit hoc illa, viditque vir sanctus pectus eius vermibus plenum: multaque erga illam commiseratione affectus: Oro te, inquit, vt pro magno munere largiaris mihi vnum ex his vermibus. Noluit illa, nisi fidem daret vir sanctus, se uermem redditurum. Illo hoc promittente, tulit vermem à pectore, & per fenestrellam ei tradidit. Is sanè magnus erat, atro capite. Vt verò illum beatus Dominicus accepit, & digitos suos vertit, eumque inspexit, subitò uersus est in gemmam elegantissimam. Ea re perspecta, non mediocriter admirabantur fratres, qui cum illo erãt, dicebantque viro Dei, nè ei gemmam restitueret. Illa verò lachrymante & orante, ut sua gemma ipsi redderetur, vir Dei stans promissis suis, eam fenestellæ imposuit: eamque acceptam illa, cernente beato uiro & sociis eius, ad suum pectus apposuit, repentè mutatam in uermen. Tum verò sanctus vir, cùm ei bene precatus esset, eamque consignasset, ab ea discessit. Illo autem à turri descendente, vbera ab eius pectore deciderunt vnà cum vermibus, qui extincti sunt, pectusque consolidatum, paulatim integrè restitutũ est, omnisque illius horrendæ putredinis dolor sopitus est. Post aliquot dies inuisit eam vir Dei, planeque incolumem & gaudentem reperit. Illa autem narrabat fratribus, quemadmodùm Dei gratia & sancti viri meritis eo morbo liberata esset.

Eius horrẽdũ morbũ sanat B. Dominicus.

Fuit itidèm Romæ inclusa quædam apud ædem S. Anastasiæ, Lucia nomine: quam, cum ad S. Sixtum iret, subindè inuisere solebat vir Dei. Eius brachium adeò sæuissimus morbus corroserat, vt carne & cute exesis, totum os usque ad cubitum nudum appareret. Iubente autem uiro beato, vt brachium ipsi ostenderet, illa paruit. At uiso tanto dolore, uir piissimus eius misertus, Cruce eam consignauit, eique benè precatus, abiit. Confestim illa meritis eius plenissimè sanata est. Huic rei interfuit F. Bernardus, & complures alii.

Alterius brachiũ consignãs Cruce, mirifice reformat.

LIBER TERTIVS.

De aduentu F. Reginaldi Bononiam. Cap. I.

Venerabilis ille magister Reginaldus, cuius suprà meminimus, sanitate vtriusque hominis, meritis beatissimæ matris Dei, percepta, licèt iam professione esset obligatus ordini, at tamen cum bona uenia beati Dominici, vt suum expleret desiderium, cum Episcopo Aurelianensi mare transiit. Indeque reuersus, Bononiam venit anno partæ salutis 1218. 12. Calend. Ianuarii: cœpitque mox totus in conciones incumbere. Erat uerò uehementer ignitum eloquium eius, sermoque eius ceu facula ardens, auditorum corda inflammabat, vt uix quisquam tam saxeo esset pectore, qui se absconderet à calore eius. Feruebat tum tota Bononia, quòd nouus videretur apparuisse Elias. Per id tempus multos recepit ad ordinem, siue in sui instituti sodalitatem, auctusque est Prædicatorum numerus: multiq; ad eos adiuncti sunt, quorũ prædicationis luce, pmulti in Orbe instàr stellarũ radiãt.

Reginaldi feruentes conciones.

Eam lucem futuram Deus antè præmonstrauit. Priusquàm enim venissent Dominicani fratres Bononiam, mulier quædam Deo deuota & chara, contra locum, in quo illi habitaturi erant, & nunc habitant, non rarò flexis genibus adorabat. Cumque eam perindè vt fatuam homines repræhenderẽt, illa dicebat: Vos potius miseri & fatui estis: qui si sciretis, quinam & qualia hic futura sint, mecùm pariter adoraretis. Per eos enim, qui hunc locum occupaturi sunt, totus illustrabitur orbis. Habitauerant anteà fratres apud ecclesiã de Vascarella: sed paulò post aduentum magistri Reginaldi, rogante Hugolino Ostiensi Episcopo, qui postea factus est Pontifex maximus, Bononiẽsis antistes, ecclesiam sancti Nicolai illis assignauit. Cuius sacellanus & presbyter Rudolphus, vir bonus & pius, Dominicanorum habitum suscepit.

Bononiæ valde crescit Ordo Prædicatorum.

De ijs, quæ Reginaldus præclarè gessit apud Bononienses. Cap. 2.

Evm locum priusquàm fratres Prędicatores essent ingressi, Deus angelicis concentibus, cælestibus luminibus, & mirificis splendoribus propheticè ornarat. Ad hoc reorum asylum, domumque refugij Clericus quidam, satis quidem literis instructus, sed seculi vanitatibus plus satis addictus, à Deo admonitus confugit. Vidit is in visione, in campo tempestate valida vndiquè se occupari. Fugit ergò ad domum quãdam: sed cùm esset clausa, pulsat fores, petit intrò admitti. Domina domus respondit: Ego Iustitia hic habito: nõ potes huc ingredi, cùm sis iniustus. Dolens ille, alias pulsat ædes, petitq; recipi: sed audit ab hera domus: Ego veritas sum: non te admitto: non enim liberat veritas se non amantem. Vidit tertias ædes: petiit & illic recipi: sed hera ait: Pax sum ego, non est autem pax impiis, sed hominibus bonæ voluntatis. Verùm quandò apud me sunt cogitationes pacis, & non afflictionis, salutare tibi præbebo consilium. Vltra me degit soror mea Misericordia, quæ semper miseris fert opem. Ad eam accede, & fac quod illa iusserit. Eunti illi occurrit Misericordia, dicitque ei: Si vis ab imminente seruari tempestate, ito ad sanctum Nicolaum, vbi fratres Prædicatores morantur. Ibi inuenies stabulum pœnitentiæ, præsepe continentiæ, doctrinæ pabulum, asinum simplicitatis cum boue discretionis, Mariam illuminantem, Ioseph proficientem, & Iesum te saluum facientem. Euigilat homo, pensat quid viderit, accommodat se ad Misericordiæ consilium, venit ad fratres, petit obnixè se recipi, & impetrat. Erat tunc magnus in fratribus charitatis feruor, erga omne virtutis opus alacritas eximiæ deuotionis, vigilantia perpetua in precibus, strictissima eorum obseruantia, quæ ordo præscribit, ardens animarum zelus in concionibus & perpetuò audiendis confessionibus, conuersationis decus in sanctis moribus & exemplis, seueritas erga coercenda vitia: nec tunc leuem culpam leuis vltio sequebatur.

Visio Clerici cuiusdam.

Esaiæ 48. Luc. 2.

Fratrum Dominicanorum magna sanctitas.

Quidam frater ex iis, quos Conuersos vocant, tum deprænhensus fuit vilem pannũ absque superioris permissu accepisse. Eum magnus pater Reginaldus acriter in fratrum conuentu castigauit, & pannum coram fratribus exussit. Sed misero illo murmurante, nec suam culpam agnoscente, neque ad pœnitentiam submittere se volente, vir Dei Reginaldus pręcepit fratribus, vt eum ad virgarum accipiendam castigationẽ mox aptarent: erectisque in cælum luminibus, cum lachrymis ait: Domine Iesu Christe, qui famulo tuo Benedicto eam præstitisti virtutem, vt à monacho suo virgarum ictibus pelleret dæmonem: da, quęsumus, vt huius castigationis vi ab anima fratris huius dęmonis tentatio profligetur. Cecidit autem vir sanctus tam seuerè illum fratrem, vt eius plagis fratres ad lachrymas prouocarentur, neque id frustrà. Nam compunctus animo frater, lachrymans dixit: Gratias tibi ago pater:

Seueritas Reginaldi in fratrẽ rebellẽ.

pater: nam reuera à me diabolum expulisti. Perspicuè enim sensi à renibus meis serpẽtem exire. Is frater posteà proficiens, bonus & humilis effectus est.

Alius frater iam fugam meditans, depræhensus coram magno patre Reginaldo Bononiæ, in domum Capitularem adductus est. Fatebatur autem culpam suã, & ad virgarum excipiendos ictus se humiliabat.

Verberibus sanat fratrem instabilis.

Porrò vir Dei grauiter illum cædens, ait: Abscede satan. vertensque se ad fratres: Orate, inquit, fratres: simul & precibus & verberibus volens abigere dæmonem. Cumque diù sic faceret, exclamauit frater: Audi me pater. Et ille: Quid vis, inquit, fili? Respondit ille: Planè iam recessit diabolus, & ego tibi stabilitatem promitto. Lætabantur fratres, & ille permansit in arcto instituto constans.

De illustribus viris Ordinis Prædicatorij. Caput 3.

Tentatio dæmonis.

Cvm adhuc exiguus esset fratrũ numerus, in Conuentu seu cœnobio Bononiensi quædam tentatio extitit, quibusdam è fratribus diffidentia fractis, inter se conferentibus, ad quæ monastica instituta se transferrent, quòd nouella Dominicani instituti plantatio, parùm firmiter constituta videretur. Et duo quidem ex illis literas à Legato, qui tum erat Bononiæ, impetrarunt, vt se possent aliò conferre. Eas verò inter fratres recitãte magno Reginaldo, ortus est luctus ingens, & crescebat commotio. Itaque vir Dei Reginaldus ad cælum suspiciens, corde Deum deprecabatur. Mox frater Clarus, vir bonus & magna authoritate, vtpotè qui artium & Iuris Pontificij scholas rexisset, & Ciuilis quoquè iuris esset peritus: cœpit consolari fratres, multisque rationibus illorum animos cõfirmare. Vix sermonem compleuerat, & eccè magister Rolandus, qui tunc Bononiensi scholæ præfuerat, & erat fama celebri, spiritu Dei accensus, è mundo fugiens, solus venit ad fratres: & quia spiritu ebrius erat, nulla salutatione præmissa, simpliciter se petijt in illorum sodalitatem admitti. At magnus Reginaldus præ nimio gaudio vestes alias non expectans, suum sibi detrahens capitium, illo eum induit, pulsataque campana, & fratribus cantantibus: Veni creator spiritus: factus est virorum & mulierum concursus, commouebanturque tum studiosi, tum ciuitas vniuersa. Vix autem cantare poterant fratres præ gaudio & copia lachrymarum. Ità ergò instaurata est pristina deuotio, & omnis error atque tentatio conquieuit: atque illi duo fratres in medium prosilientes, se malè egisse confessi sunt, literisque posthabitis, stabiles se fore promiserunt. Sequenti nocte apparuit Rudolpho, quem suprà diximus, Christus Dominus cum matre sua & Sancto Nicolao: eiusque capiti manum supponens beatus Nicolaus: Nè timeas, inquit, frater, omnia & tibi & Ordini tuo prospera euenient, Domina nostra vestri curam gerente. Statim autem vidit nauẽ iuxta vrbem, plenam multis fratribus, dixitque illi beatus Nicolaus: Vides hos fratres? Nihil ergò reformides. Tot enim sunt, vt totum orbem impleturi sint. Accepit ex ijs consolationem frater, quem non mediocriter perturbarat ea commotio, quam diximus. Delectat valdè horum illustrium virorum commemoratio, perindè vt musica in conuiuio vini, & suauis odor aromatum. Quantus fuerit Reginaldus, & ex ijs quæ diximus, & quę dicturi sumus, cernì licet. F. Clarus, iuxta nomen suum, bonitate & sanctitate vitæ insignis & constans fuit, & eruditione clarus. Eum crearunt Priorem Prouincialẽ Romanæ prouinciæ, & Pontifex maximus eum suum pœnitentiarium & capellanum fecerat. Frater Rolandus Cremonensis, scholæ Bononiensis quondam moderator, cùm apud se perpenderet vanitatem deliciarum & gloriæ, quibus affluebat, corde compunctus, factus est Dominicanus, primusque è fratribus Parisijs in Theologia prælegit, & multis annis Domino in sanctitate seruiuit, fama, scientia & vitæ integritate præclarus. Frater quoque Moneta, qui tũc liberales artes profitens, in omni Gallia Cisalpina celeberrimus habebatur, in concione magni Reginaldi multa vi compunctus, non paucos cùm adhuc studiosus esset, ad Dominici institutum adduxit. Postquàm autem ipse habitum eius instituti accepit, quàm in omni sanctitate excreuerit, quantùm in verbo & hæreticis confutandis profecerit, non facilè possit scripto explicari. Nimirùm hi sunt viri religiosi, patres nostri & fratres, quos magnus pater Reginaldus per verbũ Euangelij Domino cũ multis alijs Bononiæ acquisiuit.

Rolandus vir magnus fit Dominicanus.

Eius conuersione fratres cõfirmatur.

F. Clarus

F. Rolandus.

F. Moneta.

De pane & vino cælitus ministratis. Caput 4.

Detinuit, fateor, me scribentem dulcis & odorifera recordatio filiorũ, & suspendit interim à cõmemorandis sancti patris egregijs facinoribus. Sed reuertor nũc ad suauissimam radicem, vndè omnis hæc dulcedo germinauit. Interim dum ea quæ retulimus, per venerabilem Reginaldum agerẽtur Bononiæ, omnipotens Deus per merita beati Dominici diuersis locis multa admiranda operatus est. Cùm enim Romæ apud sanctum Sixtum centum fratres cum illo sub Euangelica degerẽt paupertate, die quodam missi sunt ab eo fratres, Iohannes Calaber, & Albertus Romanus, vt eleemosynam peterent. Illis à mane vsque ad tertiam frustrà laborantibus, & iam reuertentibus occurrit quædam mulier, benè erga fratres affecta, deditque eis panem vnum, dicens: Nolim vos prorsus vacuos redire. Eo accepto pane, quidam vir candidus & pulcher rogauit obnixè, vt darent ipsi eleemosynam. Illi excusãnt se, quòd non possint dare, cùm ipsi egeant. Vrgente illo, dederunt ei panem illum pro Dei amore: isque mox ab eis disparuit. Redeuntibus domum venit obuiam pius pater Dominicus, qui per reuelationem iam didicerat omnia, quæ illis acciderant: dixitque illis iucundo vultu: Iam nihil habetis filij? Illi narrauerunt ei omnia, & quòd panem dedissent pauperi. Ait vir sanctus ad eos: Angelus Domini is fuit, & Dominus pascet seruos suos. Eamus oratum. Egressus inde ab ecclesia, iussit fratres ad prandium adesse. Quibusdam dicentibus frustrà illos conuenturos, cùm nihil esset, quod posset apponi: ille sciens quid facturus esset DEVS: Dominus, inquit, pascet seruos suos. Illis præ pusilla fide adhuc hæsitantibus & cunctantibus, vocauit fratrem Rogerum Cellarium, mandans ei, vt fratres ad mensam acciret, à Domino alimoniam habituros. Tandem instructis mensis & scyphis appositis, dato signo ingressi sunt fratres in refectorium, & sanctus vir mensis benedixit. Cunctis sedentibus, legit ad mensas Frater Henricus Romanus. Porrò vir DEI Dominicus, iunctis manibus, cœpit orare ad mensam. Et ecce, vt promisit, adest prouidentia diuina, pastura seruos suos. Duo enim formosissimi adolescentes in medio refectorio apparuere, panes candidissimos ferentes, & ab infimis incipientes fratribus, singulis singulos apposuere panes, vnus à dextris, alter à sinistris. Vbi ad beatum Dominicum ventum fuit, illi quoque panem præbuere, & submissis capitibus, ab eorum oculis ablati sunt. Dixit autem vir Dei: Comedite nũc fratres, comedite panem, vobis missum à Dño. Deindè

Fratres Dominicani dant panem, cũ ipsi egerẽt

Diuinitus panes ministrantur fratribus.

ait ad illos, qui mensis ministrabant, vt vinum adferrent. Illis dicentibus se nihil vini habere, vir Dei plenus spiritu sancto: Ite, inquit, ad dolium, & de vino in illud à Domino infuso, nobis haurite. Eunt illi, inueniunt dolium optimo vino redundans, quod haustũ fratribus apportant. dixitque beatus Dominicus: Bibite fratres vinum vobis à Domino donatum. Comederunt itaque & biberunt indè die illo & sequenti. Tertio die post sumptum cibum quicquid fragmẽtorum superfuit, iussit beatus Dominicus dari pauperibus, nec quicquã indè voluit reseruari. Posteà vir sanctus hortabatur fratres spem suam in Domino collocare, nec in vlla necessitate de illius benignitate diffidere, vsus apud eos concione egregia.

Item vinũ

Alio quoque tempore Procurator fratrum eiusdẽ domus, indicauit sancto viro deesse panes. Ille iucundo spiritu benedixit Deum, & exiguum illud, quod superat, iussit particulatim in mensis apponi. Erant tũ in monasterio fratres plùs minùs quadraginta. Fratres ad signum datum ingressi refectorium, post benedictionem singuli buccellas sibi appositas cũ gaudio frangunt, moxque duo iuuenes eiusdem & formæ & habitus, in refectorium multos panes importat, iisq; beato viro tacitè oblatis, subitò recedunt, nec sciri potuit, quinam fuerint. Tum vir sanctus ad omnes manus extendens: Iamnunc, inquit, fratres comedite. O miram Dei benignitatem, talem se timentibus escam præparantem.

Iterũ panes diuinitùs præbẽtur.

De quadam beati Dominici prophetia, & iuuene in eius Ordinem recepto. Cap. 5.

IN eadem domo vel monasterio vir Dei fratribus palam prædixit, duos ex ipsis corpore, duos animo morituros. Nec mora, vt prædixerat, ità rei declarauit euentus. Frater Gregorius, vir pulcherrimus & admodùm gratiosus, primo: & F. Albertus, qui pro eleemosynis missus, panem angelo dedit, tertio die perceptis admodùm religiosè sacramentis, in Domino obdormierunt. Alij duo ab Ordine profugi, perierunt.

Frater Iacobus Procurator quandoquè graui correptus morbo, illo magis magisque inualescente, & natura succumbente, ad extrema deductus fuit. Aderant fratres, vt Sacra Vnctione & precibus animam emigrantem communirent. Dolebant non mediocriter, quòd frater tam necessarius ipsis tolleretur, quo neminem haberent notiorem in vrbe. Permotus autem vir Dei filiorũ desolatione, exclusis omnibus & ostio clauso, fusis super eum precibus, iam egredientem spiritum potenter retinuit: accitisque fratribus eum incolumem reddidit, suo officio functurum. Dixit hoc palam ipse frater Iacobus, tanto veriùs, quanto id in seipso certius expertus erat. Eo procurationis munus exequẽte, multiplicatorum panum miraculum suprà memoratum contigit.

S. Dominicus fratrem moribũdum reddit incolumem.

Admisit in sodalitatem suam beatus Dominicus iuuenem pulcherrimum, Hẽricum nomine, genere quidem nobilem, sed moribus nobiliorem, ciuem Romanum. Id indignè ferentes propinqui eius, eum è cœnobio extrahere nitebantur. Ea re animaduersa, vir prudens Dominicus, adiunctis ei itineris sociis, ad aliud cœnobium eum misit. Iam flumen iuxta viam Numentanam transmiserant, & ecce cognati eius vt eum rapiant, ad alteram fluminis ripam adsunt. Nouitius Deo & beati Dominici meritis se commendat, vt ex illorum manibus eripiatur. Mox, iubente Deo, intantùm excrescit aqua, vt eam illi persecutores equis transire non possent. Id vbi viderunt, admiratione perculsi, abierunt, nihil molestiæ deinceps iuueni inferentes. Fratres id animaduertentes, redeunt ad fluuium, qui iam ità detumuerat, vt liberum illis transeũtibus iter præberet.

Insignemiraculum.

De diuersis viri Dei miraculis. Caput 6.

DIe quodã vir sanctus tardiùs venit ad sorores, & omnibus ad fenestram conuocari iussis, coram fratribus ità ait: Filiæ meæ, ego ex piscatione redeo, in qua Domino largiente magnum cepi piscem. Dicebat hoc de fratre Gandeone, vnico filio Alexandri magnifici viri Romani, quem in suam sodalitatẽ receperat. Indè cum eis conferens, multam eis consolationem attulit. Posteà dicit ad eas: Expedit sanè, vt parùm aliquid sumamus potus: iussitque Fratrẽ Rogerum Cellarium scyphum vino plenum adferre. Eum allatum benedixit vir Dei, primusque ipse bibit, indè cæteri fratres, qui erant triginta: nec quicquam de vino imminutum est. Tum vir Dei sororem Nubiam vocans: Abi, inquit, ad Rotulam, præbe scyphum hunc sororibus, vt omnes indè bibãt. Tollit illa scyphum omninò plenum, vt erat, & ne guttula quidem indè fusa est, licèt per multorum manus & diuersa loca transferretur scyphus. Bibit primò Priorissa, bibunt sorores omnes post eam, hortante crebrò beatissimo viro, vt benè bibant. Erant sorores quatuor supra cẽtum. Postquàm ergò fratres & sorores omnes ex illo charitatis poculo biberunt, omninò plenum mansit vino. His ità gestis, vir sanctus ait: Dominus vult, vt eam ad Sanctam Sabinam, & consoler filios meos. Priorissa autẽ & sorores nitebantur eum retinere, quòd iam ferè media nox esset, nec consultum videretur, vt indè abiret. Sed ille non acquieuit eis, dicens Dominum planè velle, vt eat ad fratres, eumque missurum cum ipsis Angelum suum. Itaque assumpto Fratrẽ Tancredo, qui erat Prior siue præfectus fratrum, abscessit. Et eccè ad portam iuuenis elegantissimus adest, manu virgam tenens, tanquàm ad iter accinctus, illosque antecedit. Tum vir sanctus, socios fratres inter se, & illum voluit ingredi: ipse tertio loco sequebatur. Vbi ad fratrum portam ventum est, eam diligenter seris obsirmatam cernunt. Mox iuuenis, viæ dux, ad quandam portæ eius partem se applicans, eam aperit: primusque ipse ingreditur, sequuntur fratres, demùm post illos intrat vir sanctus. Sed iuuene rursùs egresso, porta clausa inuenta est. Sciscitante autem ex beato viro Fratre Tancredo, quis ille iuuenis fuisset: Sanctus Dominicus respondit: Angelus Dei fuit, ab illo nobis custodiendis delegatus. Inde cùm in ecclesiam, nocturnas preces cum fratribus persoluturi, intrarent, fratres mirabãtur, quinam ianuis clausis eis aditus patuisset.

Vinũ magno miraculo, dum bibitur, nihil minuitur.

Angelus dux itineris eius.

Aperit se fores monasterij.

Per id tempus quidam nouitius iuuenis, ciuis Romanus, Iacobus nomine, in eo cœnobio erat. Is importuna diaboli tentatione fractus, planè deliberauerat, simul atque fores templi patefactæ essent, ab Ordine discedere. Fuit hoc diuinitùs reuelatum beato Dominico. Itaque humanissimè admonet adolescentem, nè à tam sancto contubernio se reddat alienum. At ille nihil flexus eius verbis & precibus, habitum sibi detraxit dicens se prorsùs decreuisse indè abire.

Dolens vir mitissimus adolescentem ea tentationis vi pulsari: Expecta, inquit, parumper fili mi: posteà facturus, quod tibi visum erit. Confestim ad preces prosternitur vir sanctus, orat Dominum pro filio in suam perniciem ruente. Ibi tum repente licuit cernere, quid iusti valeat deprecatio, & quàm facilè possit, quod velit, obtinere. Necdùm preces finierat vir beatus, & adolescens totus infusus lachrymis, ad pedes eius se aduoluit, habitum quem reiecisset, sibi reddi petit, pollicetur se perpetuò in eo instituto Domino

Precibus suis iuuenẽ è monasterio abire volẽtem, retinet.

Domino seruiturum. Eum vir pius blandè compellat, habitum ei restituit, hortatur vt perseueret. Vixit ille postmodùm, sui intercessionis meritis adiutus, multo tempore religiosè & piè. Manè reuersi ad sorores fratres, narrant rem gestam: ipse quoquè vir sanctus fatetur ità se habere, ait diabolum voluisse rapere ouem Christi, sed eum liberasse illam de manibus eius.

De eius magna in dæmones potestate. Cap. 7.

INgressus quandoquè beatus Dominicus cum multis fratribus in monasterium sororũ, de fraudibus & imposturis dæmonum ad eas concionabatur. Et ecce adest Satã in specie lacerti mirè deformis & abominabilis, duo grandia ostentans capita: discurrit iuxta ripam, ad quam sedebant, caudam, & alterum caput celerrimè attollit & deponit, facit impetum in sorores, tanquàm in illas inuasurus. At vir Dei agnoscens quis esset, in eum zelo Dei inflammatus, terribili vultu caput agitans, dicit: Inimice, inimice. Porrò ad sorores se vertẽs: Nè timueritis, inquit: nihil vobis officere potest. Sed quibusdam iam præ nimio terrore fugere volentibus, dixit vir Dei: Præcipio tibi humani generis inimice, vt quamprimùm te demergas in hanc aquã. Fecit ille, vt erat iussus, nec vsquàm apparuit.

Dæmonis terricuiamenta.

Dæmonẽ cogit se in aquas demergere.

Quodam tempore ab Hispaniis reuertẽs beatus Dominicus, singulis sororibus singulis cochlearia, è cupresso confecta, attulit. Cumque ad fenestram sedens cum multis fratribus, sermonem haberet ad illas, malus dæmon in passeris forma prope terram, ità vt manu capi posset, supra sorores in aere volitans, concionem interturbabat. Id vir Dei videns, dixit ad sororem Maximillam: Surge, & appræhensum illum adduc ad me. Illa sine difficultate compræhensum, per fenestrã tradidit viro Dei. Is verò quamprimùm euulsit ei pẽnas, dicens: Inimice, inimice. Cumque lamentabiliter garrientem plumis omnibus, cũctis subridentibus, nudasset, proiecit eum: Vade, inquiẽs, hostis humani generis: vola nunc, si potes. Strepitum quidem magnum concitabis, sed damnum irrogare non poteris. Ille per fenestram intrans, ascendit ad vas æneum, quod ante altare beatissimæ Virginis in catenulis pendebat, in quo erat lampas oleo ardens, ipsasq; catenulas magno impetu concutiens, vas euertit: sed nec lampas è vase decidit, nec læsa quicquam est aut extincta, sed versa hæsit in aere, os habens deorsùm, fundum sursùm. Sorores ad eum strepitum capita leuantes, vident lampadem sine adminiculo in aere mirabiliter hærere, nullo prorsùs oleo indè distillante, nec furfure, qui in pelui erat sub lampade pro custodia, disperso, sed cũctis illæsis & integris permanentibus: id quod vir Dei ore prophetico prædixerat.

Dæmõ in specie passeris.

Miraculum in lãpade.

Videns igitur etiã ipse vir sanctus quid gereretur, cum fratribus gratias egit Deo: porrò passer ille prorsùs euanuit, & lampas suo loco restituta est, iubẽte id beato viro.

Cùm vir Dei ibidẽ in oratione vsque ad noctis medium vigilasset, & de ecclesia egressus ad lumen candelæ in capite Dormitorii sedens scriberet, dæmon simiam se simulans, ridiculos gestus præ se ferebat, contorto vultu coram ipso inambulans. Tum vir sanctus manu ei innuit, vt fixo gradu consisteret, & candelam accensam coram ipso teneret. Fecit ille sic quidem, at nihilo minùs pergebat ludicros exhibere gestus, cum quadam irrisione coniunctos. Intereà venitur ad candelæ extrema, simiæ digitus aduritur, eaque ceu præ dolore se torquendo lamentatur, cùm tamen gehennæ ignibus ardens, flammam non timeat corpoream. Nutibus verò sanctus coegit eum sic persistere: mansitq; donèc index totus combustus est, magis magisq; intereà se contorquens & lugens. Fecit hoc beatus Dominicus, vir fortis in fide, vt illudere sibi volenti illuderet: tandemq; ferula, quam semper apud se gerebat, eum fortiter percussit, dicens: Recede nequam. Is ictus talem reddebat sonum, qualem solet siccus vter plenus vento. Recedens autem nequissimus spiritus, fœtore post se relicto, declarauit quis esset. Meritò sanè inter Angelicas potestates coronandus est, qui tanta vi compressit & pudefecit diabolicas peruersitates. Hæc & permulta alia tum virtutum exempla, tum miraculorum signa per beatum Patrem Dominicum virtus altissimi Romæ edidit Honorio Pontifice, qui Ordinem Prædicatorum confirmauit, & sanctum virum benigno fauore prosecutus est, omniq; honore dignum existimauit.

Soror Cæcilia, cùm esset annorum septendecim, prima è manibus S. Dominici habitum Ordinis accepit: eaque Bononiam translata, vt illic S. Agnetis monasterium instauraret. ibidem etiamnum viuit in senectute bona & summa vitæ sanctitate. Hæc ea, quæ hic memorata sunt, oculis suis vidit, & auditione accepit, bonaque fide aliis narrauit.

Cæcilia, prima sanctimonialis Dominicana.

De iis quæ fecit vir Dei in itinere. Cap. 8.

IN Hispania beatus Dominicus duo instaurarat Cœnobia. Itaque non quæ sua sunt quærens, sed quæ Iesu Christi, eò properauit proficisci. Cùm autem in Tolosæ regione cum multis fratribus iter ageret, & die quodam ceu veri Christi pauperes, ad prandium non nisi vnum vini scyphum haberet, atq; essent inter eos qui in seculo delicati admodum fuissent: eorum penuriæ pius vir condolens, iussit parùm illud vini, quod habebant, in magnum vas fundi, & aquã abundè multam illi superfusam, fratribus apponi, qui erant simul octo. Biberunt ergò aquam, in vinum valdè bonũ mutatam, ad satietatem, Dño gratias agentes. Superfuitq; de vino, quod erat eis Christi beneficio ministratum.

Aqua mutatur ĩ vinum.

A Tolosa proficiscens Lutetiam vir sanctus, cùm ad Rupem Amatoriam venisset, ibidem in ecclesiam beatissimæ matris Dei vigilans pernoctauit, & itineris, & pietatis comitem habens Fr. Bertrandum, virum sanctum, qui fuit Prouinciæ primus Prior Prouincialis. Altera luce iter agens, obuios habuit quosdam peregrinos Teutones: qui audientes eum cum socio psalmos & lectiones crebrò recitare, piè admodùm se illis adiũxere: & cùm ad pagum quendam venissent, inuitarunt sanctos, & more suo lautè eos acceperunt, eodem modo diebus quatuor eos tractantes. Quarto autem die ingemiscens beatus vir, dixit ad socium: Reuerà, frater, sentio me læsum in conscientia, quòd horũ peregrinorũ carnalia metimus, cùm eis spiritalia non seminemus. Si placet ergò, flexis genibus rogemus Dominum, vt det nobis cognitionem sermonis eorum, & vt possimus Germanicè loqui, & Dominum Iesum eis annunciare. Orant igitur, & stupentibus peregrinis, loquuntur Teutonicè: idq; aliis diebus quatuor, quibus cum eis gradiebantur, & de Domino Saluatore sermones miscebant. Tandem vbi Aureliam ventum est, Teutones ab eis recesserũt, illorum precibus se humiliter commendãtes. Altero die beatus Dominicus dixit fratri: Iam frater ingredimur Lutetiam, & si cognouerint fratres, diuinitùs nos accepisse peritiã alieni sermonis, nos sanctos putabunt, cùm simus peccatores: ad seculares verò si diuulgatum erit, multę patebimus vanitati. Quamobrèm præcipio tibi, nè cuiquam mortalium ante meum obitum id reueles. Ità latuit res, donec sancto viro defuncto, per F. Bertrandum ad aliorum notitiam perlata est.

Diuinitus accipit, vt possit loqui Teutonicè

Vide sancti viri modestiã.

Iste F.Bertrandus vir sanctus fuit, & primus, vt diximus, Prouinciæ Prouincialis Prior, solebatque ferè quotidiè Missam pro peccatis celebrare. Sciscitãte autem ex eo F.Benedicto, viro prudente, cur rarò pro defunctis, sæpissimè pro peccatis sacrificaret, ille respondit: Vita functi, de sua salute certi sunt: nos in periculis fluctuamus. Ait illi F. Benedictus: Si sint duo mendici, alter sanis membris, alter ijs carẽs: vtri potissimùm opitulaberis? Respondit: Illi sanè, qui se minùs iuuare potest. Tum Benedictus: Nimirùm, inquit, ij sunt defuncti, quibus nec os est ad confitendum, nec manus ad operandum, sed nostram opem postulant. Viui autem peccatores & os & manus habent, & possunt ijs sibi consulere. Sed cùm à sententia sua non deduceretur Bertrandus, sequenti nocte quidam terribilis defunctus apparuit ei, & fasce lignorum mirè eum compressit, atque decies & eo amplius illa nocte eum excitans perterruit & vexauit. Igitur prodeunte aurora F. Benedictum ad se vocat, narrat totius noctis historiã: indè religiosè & lachrymabundus ad aram accedens, pro defunctis sacrificium obtulit, idemq; deinceps sæpiùs fecit. Hic est, inquam, pater Bertrandus, vir sanctus & reuerẽdus, cui beatus Dominicus præcepit, vt non sua, sed aliorum peccata ploraret. Nouerat enim illum, ob sua peccata, nimias à se pœnas repetere. Tantæ autem efficaciæ illa beati Dominici iussio apud animum F.Bertrandi fuit, quòd ab eo tempore, etiam si vellet, pro suis culpis flere non potuit: ad aliorũ lugenda errata, magna ei lachrymarũ copia præsto fuit.

Alio quodam tempore B.Dominicus iter agẽs, obuium habuit quendam sanctum Dei hominem, sed alterius linguæ. Dolens ergò non posse se eum alloqui, cælestisque consolationis & fraternæ ædificationis flagrans desiderio, Dominum orat, vt præstet facultatem cum illo viro Dei colloquendi. Præstatur vtrique copia varijs loquendi linguis: & sic triduo spiritalibus colloquiis & diuinis sermonibus vicissim recreati, tãdem à se separantur.

Impetrat donum linguarum.

Aliàs proficiscente eo cum F.Bertrando, ingens tẽpestas eis incubuit, quam multa pluuia secuta est. Ruẽte è cælo imbre & terram inundãte, vir beatus illi signum Crucis opposuit. Itaque in tanta aeris intemperie, virtute Crucis protecti, adeò nihil ex pluuia molestiæ tulere, vt nec vestimentorum fimbria madefacta sit. Diuersum verò alias accidit, cùm cadente pluuia, & viri beati & sociorum eius vestes maderent. Aliis ergo ob siccandas eas ad ignem remanentibus, beatus Dominicus sancti spiritus igne feruens, more suo in ecclesiam, illic in precibus pernox futurus, se ità madidus recepit. Manè cùm aliorum, qui apud focum hæserant, vestimenta etiamnùm humecta essent, eius adeò sicca reperta sunt, ac si tota nocte ad ignem iacuissent.

In multo imbre siccus ambulat cum socio.

Vt B.Dominicus Bononiam venerit. Cap. 9.

ANNO reparatæ salutis 1219. beatus Dominicus Lutetiam veniens, in Cœnobio S.Iacobi triginta fratres inuenit. Apud quos ad breue tempus hærẽs, eis valedixit: & gratiæ Dei eos commẽdans, profectus est. Indè ad Castellionis castrum vbi accessit, Capellanus eum hospitio accepit, cuius nepos è solario cadẽs à matre & aliis pro mortuo plangebatur. Eorum vicẽ dolens vir beatus, cum lachrymis ad preces se prosternit. Exaudit eum Dominus, puer incolumis redditur afflictæ matri, dolor omnis in gaudium mutatur. Tũ sacerdos pueri auunculus, magno apparato cõuiuio, multos pios homines inuitat. At pueri mater, quartana laborans febre, cæteris anguillas edentibus, eas vitabat. Videns id vir Dei, particulam exiguam anguillæ Crucæ consignatam, illi offert cum his verbis: Comede in nomine Saluatoris. Comedit illa, & febris omnis abscedit.

Redit ad vitam et precibus puer extinctus.

Crucis signo pellit quartanã febrem.

Tãdem æstate beatus Dominicus Bononiam ingressus est, vbi iamtum apud S. Nicolaum magnus cum F. Reginaldo erat fratrum numerus: qui de aduentu beati viri gauisi, cum ingenti deuotione & reuerẽtia eũ ceu patrem charissimum exceperunt: mansitq; vir Dei in ea vrbe vsque ad supremum vitæ diem, dempto q͏̃ Romam profectus fuit, & quædam Galliæ Togatę, quã vulgò Lombardiam vocant, loca visitauit, itemq; Venetias. Diligebat autem verus Iesu Christi imitator Euangelicam paupertatem præ cunctis mundi opibus. Offerebat ei & fratribus, cùm Bononiã venisset, Odericus quidam possessiones suas, quæ æstimabãtur libris Bononiensibus ampliùs quingentis: sed ille diuitiarũ contemptor, prorsùs eas recusauit, conscriptamq; inde coram Bononiensi Episcopo chartam, iussit rescindi. Non enim voluit, vt fratres haberent possessiones, sed eleemosynis frugaliter victitarent, contenti vilibus indumentis, & paruis atque humilibus ædibus. Absente eo, F.Rudolphus procurator Bononiensis cęnobii, paruas & vilissimas fratrum cellas nonnihil in sublime euehere cœpit. Reuersus autem vir Dei, vbi id conspexit, Procuratorem & alios dolens & gemens repræhendit, erumpensque in lachrymas: Itane, inquit, tam citò vultis paupertatem abiicere, & magna palatia struere? Ipsoq; iubente, opus illud, quoad vixit, mãsit imperfectum.

Recusat amplas possessiones.

In afflictionibus vir Dei non solùm patiẽs erat, sed lætabatur etiam: tametsì multa tum cum fratribus victus & vestitus inopia premeretur, qua ille nõ mediocriter delectatus fuit. Ordinis canonem & ipse seueriter & integrè seruauit, & à fratribus inuiolatè voluit obseruari: & si qui id non fecissent, multa quidẽ mansuetudine & blandis verbis eos puniebat, ità vt nemo turbaretur, etiamsì esset grauis ei mulcta irrogata. Occurrit ei quandoquè frater à concione reuertenti. Aduertit autem vir sanctus, spiritu edoctus, illum secùs, quàm Canon præscriberet, viuere. Salutat ergò eum, rogat quò eat, numquid apud se habeat, quod nefas sit habere. Ille se cernens depræhensum, erubescit, ferre se pecuniam humiliter fatetur. Eam vir religiosissimus mox iubet proiici, & fratrem indicta satisfactione emẽdat. Silentium statis horis semper tenuit: a verbis ociosis penitùs abstinẽs, semper de Deo loquebat͏̃.

Magna eius patiẽtia.

De obitu F.Reginaldi, & duobus ab illo ad Ordinem S.Dominici receptis. Cap. 10.

EOdem anno, quo beatus Dominicus Bononiã venit, F.Reginald⁹ ab illo Lutetiã missus est, vt Christum euangelizans, etiam illis aliquid gratiæ spiritalis impertiret. Affligebantur ea re non mediocriter fratres, quos Bononiæ Reginaldus collegerat, & paterno affectu consolatus erat. Paruit beato Dominico Reginaldus, veniensque Lutetiam, magno spiritus feruore prædicabat Christum Iesum, idque non verbis duntaxat, sed etiam factis. Verùm non diù passus est Dominus eum manere in hac vita. Placita enim erat illi anima eius: propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum. Prius tamẽ dedit ei duos filios egregios, insignem magistrum Iordanum, qui proximus fuit à beato Dominico Magister generalis eius Ordinis, & Fr. Henricum Coloniensem, vtrunque natione Germanum: de quorum ineffabilibus virtutibus malim sanè humiliter tacere, quàm parùm dignè eas commemorare. Et quis tandem gloriam virtutis eorum poterit explicare? Per id tempus Frater Matthæus, primus

Reginaldus mittitur Lutetiam.

Sap. 4.

Iordanus & Henricus egregij viri fiunt Dominicani.

primus & vltimus huius instituti Abbas, Prior erat Parisiẽsis monasterij. Is quia nouerat Reginaldum olim Decanum Aurelianensem, apud homines eximium, celebrem & delicatum fuisse, aliquoties ab eo percontabatur non sine admiratione, an non molestus ipsi esset tam durus & asper habitus & modus viuendi. Cui ille respondit: Nulla mihi in hoc instituto videor merita colligere, quòd nimiùm illud mihi semper arrisit. Nimirùm cœlesti vnctione vir iustus perfruens, iugum durum Euangelicæ paupertatis suauiter tulit: & graue onus monasticæ religionis, suauefragrans vnguenti eius odor admodùm tolerabile ei effecit. Iam breue tempus fecerat Parisijs, & morbus eum inuasit. Languebat corpore, spiritu roborabatur. Propinquans verò ad extrema, cùm eum admoneret F. Matthæus Prior de suprema Vnctione accipiẽda, quòd lucta mortis & dæmonum immineret, ità respondit: Ego luctam hanc nihil reformido: immò etiam lætabundus & expeto, & expecto. Mater misericordiæ, mater Domini mei Iesu Christi me Romæ vnxit, in qua equidem confido, & ad quam cum ingenti desiderio proficiscor. At tamen, nè Ecclesiasticam Vnctionem contemnere videar, placet mihi eam percipere, & oro vt mihi adhibeatur. Ea religiosè percepta, coram fratribus Dominum orantibus, feliciter à corpore migrauit. O verè beatum virum, in die obitus sui benedictum, qui nec ad mortis acerbitatem, nec ad dæmonum immanitatẽ expauit: sed confidens in Domino & suauissima matre eius, ad illam æternam vitam cum gaudio festinauit. Humatum est corpus eius in ecclesia S. Mariæ de campis, quòd fratres nondùm haberent proprium cœmeterium, anno Christi 1219.

Reginaldus migrat ad Dominum.

Eo defuncto, Iordanus & Henricus, quos diximus, homines cumprimis gratiosi, qui in eius manibus votum nuncuparant, in capite ieiunij Quadragesimalis, Fratribus cantantibus: Immutemur habitu, vestibus suis reiectis, sancti Dominici* induti sunt. Hi sanè duo fontes sunt lympidissimi, qui, vt visio significarat, de obturato fonte mox scaturiere. Erant corpore virginei & mundissimi, doctrina præstanti, moribus suauissimis. Hi sunt duæ oliuæ, pietatis & misericordiæ visceribus affluentes, qui gratissimo odore totam Ecclesiã adsperserunt. Hi sunt candelabra, super quæ, clara & quæ non marcescit Sapientia, lucem pedibus insipientium præbuit in hac vita, quæ etiam nunc lucentia coram Domino augent gaudia sanctorum.

Sap. 6.

De eximia religione B. Dominici. Cap. 11.

ILlis diebus beatissimus Pater Dominicus, exẽplar religionis & virtutum speculum, Bononiæ degens sicut oliua fructifera in domo Dei, virtutum & famæ floribus redolens, verbis & exemplis radiãs, gratia deuotionis pinguescens, incomparabiles fructus attulit, & tanquam lignum vitæ in medio paradisi, inter fratres constitutus, Deo gratissimam, Angelicæ similem, hominibus admirandam, solis perfectis vix imitabilẽ duxit vitam. Cuius excellentissimam vitæ sanctitatẽ, cùm pro dignitate non possim, simplici oratione vtcũque referre conabor. Fuit vir beatus cumprimis humilis, mansuetus, patiens, benignus, tranquillus, pacificus, sobrius, modestus, in cunctis actionibus suis valdè maturus, regularis obseruantiæ prudens & discretus institutor, cultor præcipuus, executor strenuus & iustus, integrè & perfectissimè præ omnibus suum institutum siue Ordinem obseruans, in nullo sibi parcẽs, seueritatem communis vitæ consectans, in omnibus semper ad Canonis præscriptum se gerens. In tẽplo, refectorio, in cibo, potu & vestitu, in ieiunijs, vigilijs & alijs Prædicatorum regulam & institutum exactissimè custodiuit, & à fratribus quoq; accuratè voluit custodiri. Interdùm quidem alijs nõnihil rationabiliter indulsit, & Canonis gratiam fecit: sibijpsi verò supra humanum modum asper & rigidus, nullum penitus voluit dare laxamentum. Alijs duo pulmenta edentibus, ipse vno contentus fuit. rara enim & excellẽs erat in eo virtus abstinentiæ. F. Rudolphus procurator quãdoquè etiam aliud ferculum, quod pitantiam vulgò appellant, fratribus apparabat. Id sentiens vir beatus, clam ad se accito dixit: Cur vis enecare fratres, altero hoc edulio apponendo? Dicebat hoc, quòd ipse exigua alimonia contentus esset. Cùm idem Rudolphus ei anonæ inopiam indicaret, ad ecclesiam eum iussit abire, & deprecari Deum. Illo eunte, non rarò sequebatur vir Dei, obtinuitq; precibus suis, vt semper fratribus suppeteret, vndè commodè sustentarentur. Apponente Rudolpho fratribus exiguum panis, quod super erat, (sic enim iusserat vir Dei) eius meritis ità augebatur, vt omnibus abũdè sufficeret. Quodam ieiunij die cùm in refectorio fratres panem non haberent, vir sanctus signo dato innuit Procuratori, vt panem eis apponeret. Illo dicente, panem non adesse, vir Dei alacri vultu erexit manus suas, & laudauit Dominũ. Confestim in refectorium ingrediebantur duo, totidẽ canistra ferẽtes, alterum panibus, alterum siccis ficis plenum, quibus fratres abundè sunt refecti. Sanctos enim prædicatores, spe & pennis contemplationis ad sublimia se subrigentes, & neque serentes, neque metẽtes, neque in horrea congregantes, nihil solicitos, quemadmodùm Dominus iubet, quid comedant vel bibãt, pater cælestis pascit.

Catalog. virtutum S. Dominici.

Precibus obtinet fratribus necessarium victum.

Ezech. 1.

Matt. 6.

Eiusdem cœnobij Procurator dolens quandoquè, retulit ad virum Dei, nõ nisi duos panes haberi in monasterio, cùm magna esset fratrum multitudo. Ille panes iubet in minutas particulas scindi, easq; benedicit: & de Dei benignitate confidens, dicit ministro, vt singulis fratribus duas vel tres particulas apponat. Fecit hoc ille etiam secundò & tertiò, & panes augescũt: atque abundat plus, fratribus iam saturatis, quam fuerat ad mensas illatum. Solebant fratres eius cœnobij propter paupertatem initiò aquam plerunque bibere: sed infirmis vndecúque vinum, quoad fieri potuit, conquirebatur. Eo quandoquè exhausto, frater, qui ægrorum gerebat curam, cum multa commiseratione id B. Dominico nunciauit. Is suo more ilicò ad precandum Dominum se contulit, hortans cæteros, vt & ipsi sic faciant. Porrò cœnobii Prior dixit ægrotorum curatori, vt subleuaret vas, & quantùm liceret, è vino infirmis ministraret. Eo iussa capessente, vas reperit vino plenum, hauddubiò diuinitùs illi infuso.

Panes diuinitùs augentur.

Itẽ vinũ.

De habitus eius vilitate, & lecti duritie. Cap. 12.

NVlla beato viro solicitudo vel cura fuit vestitus sui. Indumenta eius erant sanè vilia, atque indè in Domino gloriabatur, nec erubuit etiam apud magnos viros vili habitu apparere. Nam breui quodam & abiecto aliquandò scapulari, vt vocant, indutus, noluit cucullo se tegere apud viros quosdam primarios. A superfluis omninò abstinens, hyeme & æstate solam tunicam sibi sufficere voluit. Nunquàm neque domi, neque foris lecto vsus est, siue ægrotus esset. Humi cubabat, vel in scamno, storea aut crate straminea, aut paleis, vel sacco: atque ita nocte dormiebat vestitus, vt interdiù ingrediebatur, nisi quòd saccos detrahebat pedibus. Semper ad lumbos catenam habebat ferreã: quam eo vita functo in eius corpore inuenit Frater Rolandus, ablatamque sibi renuit, sed posteà dono dedit patri Iordano Magistro Ordinis, beati Dominici sanctissimo successori. Post Completorium, vt vocãt, & preces à fratribus communiter Domino oblatas, illos voluit se ad dormiendum conserre: ipse in eccle-

Stratũ eius.

Catena ferrea ad lumbos.

Vigiliæ & preces eius. sia, precaturus clam, permansit. Orabat autem cū ingenti clamore & gemitu, in eumq; planctum & motū erumpebat, vt in propinquis locis dormientes excitarentur, & plerunquè ad lachrymas permouerentur. Ità orans, vsq; ad nocturnas preces pernoctauit, ac nihilo minùs cum fratribus eas preces persoluens, cantabat alacriter, & alta voce. Solebat etiam per vtranque transire chori partem, voce iubilante monens & inuitans fratres, vt psalmodiam altè & distinctè depromerêt. *Eccl. 39.* Post absolutas noctis preces tradens cor suum ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illū, ità in oratione perstitit, vt nunquàm visus sit in lecto dormire At tamen inuentus est nonnunquàm præ lassitudine sedens, vel in assere aut terra iacens, obdormiuisse. Tam autem erat orationi intētus, vt propter tumultum vel strepitum qualencunq; nihil ab attentione reuocaretur. Nocte quadam ante arā ad preces prostratum malus dæmon interturbare volens, grandem lapidem è tecto ecclesiæ deiecit, idq; eo impetu, vt tota ecclesia eius casu circunsonaret: vsqueadeò autē capiti eius propinquus fuit lapis, vt ruens capitiū eius contingeret. Sed viro Dei nihil se mouente, hostis terribili voce eiulans, cum multa ignominia abscessit. Cernens autem terroribus se illum frangere non posse, illudere ei voluit. Oranti enim post Completorium in specie fratris Deum obsecrantis ante quoddam altare apparuit. Eum fratrem esse existimans vir Dei, signo quodā iussit ire cubitum. Ille caput inclinans, abijt. Postea vir sanctus monuit fratres, nè quis post vltimū signū in templo permaneret. At ille fictus & commentitius frater, semel atq; iterùm orare se simulauit. Accessit ergò ad eum vir Dei, & ait: Quæ est ista inobediētia, quòd iam tertiò id facis, quod ego vetui, nè quisquā faceret? Tum ille nequissimus cachinnum sustollēs, Efeci certè, inquit, vt silentium frangeres. Cui vir sanctus: Noli miser, ait, lætitia efferri, ex re nihil tibi profutura. Ego possum silentium relaxare & loqui, vbi mihi expedire visum est.

Dæmon ei insultat, sed mox retūditur

Occulto sane & iucundo quodam iudicio suo nequissimi hostis insidias & fraudes electis suis Deus facit ad meritum & salutem proficere. Vidit nocte quadam beatus Dominicus fratrum illum accusatorē ceu ferreis manibus tenentem chartam, & ad lumen lāpadis eam legentem. Interrogante autē viro beato, quid legeret, respōdit se peccata fratrū eius legere. Magna ergò authoritate præcepit ei vir sanctus, vt chartulam illic relinqueret. Fecit id ille virtute Christi compulsus. Inuenit autem quædam in ea S. Dominicus, quæ filios suos admonuit vt emendarent. En vt capitur iniquus in insidiis suis, & pii ab angustiis extrahuntur.

Dæmō annotat fratrum peccata.

1. Petr. 5 Quodam tempore B. Dominicus nocte vigilans, & muros Hierusalem custodiēs, vidit eum, qui circumit tanquàm leo rugiens, quærens quem deuoret, per omnia monasterii loca peruagantem: dixitq; ad eū: Quid ità hic circumis cruenta bestia? Ille respondit: Propter lucrum, quod hic facio. Ait ei vir sanctus: Ecquid lucraris in dormitorio? Respondit dæmon: Somnum necessarium eis aufero, quietem interpellando: efficioque vt cunctabundi surgant, pigritia eos retinēte: hortorque vt à diuinis officiis se subducant. Prætereà verò, si mihi id permittatur, nocturnas corporis inquinationes & libidinosos motus in dormiētibus excito. Indè vir Dei de templo interrogauit, quid in tam sancto lucraretur loco. Respondit ille: Id ago, vt tardè huc veniant, citò hinc recedant, suique immemores sint. De refectorio sciscitanti viro B. ait: Ecquis non plùs, quis nō minùs? De colloquii loco interrogatus, cachinnatus dixit: Hic locus totus est meus. Hic existit risus, hic vani referuntur rumores, & verba inania proferuntur. Postremò ad locum Capitularem à beato patre ductus, cum horrore quodā refugit: Iste, inquiens, locus mihi tartarus est. Si quid enim alibi lucrifeci, eius hic facio iacturam. Hic nanque admonentur fratres, hic confitentur, hic accusantur, hic verberantur, hic absoluuntur. Qua causa locum hūc præ cæteris abominor, planeque detestor. Ita miser ille, cogente illum sancto viro altissimi virtute, malitiæ suæ detexit fraudes, vt videant iusti, & illum irrideant, sibiq; à laqueis eius caueant, nè irretiti capiantur.

Dæmones vbique insidiātur fratribus.

Quàm fuerit B. Dominicus paupertatis & humilitatis amans. Cap. 13.

SVmmus fuit beatus Dominicus paupertatis amator, in cunctis actionibus & moribus suis illā præferens, filios & fratres suos ad eam consectandā accuratè inuitās admonitionibus & exemplis. Huius diuinæ & singularis discipulorū Christi virtutis studio possessiones, quas habebat, abiecit, oblatas recipere noluit, statutoq; perpetuò seueriter cauit, nè in ipsius Ordine haberentur. In structuris voluit magnos vitari sumptus. In templis quoquè curiositatem fugit, studuit paupertati. In cultu & ornatu vestium Ecclesiasticarū, sanctitatis & paupertatis voluit signa extare potiùs, quàm opes ostentari. Eam ob rem, dum viueret, multùm in id incubuit, nè fratres in altaribus Sericis vterentur vestibus, aut argenteis vel aureis vasis, demptis calicibus: sed sacra indumēta maluit è panno simplici haberi.

Studium paupertatis.

Iniunxit quoquè fratribus, & ipse quoquè obseruauit, vt vilibus induti vestibus, nūquàm in itinere apud se pecuniam ferrent, sed vbiquè victitarent eleemosynis. Possessionibus institutum obscurari omninò noluit, idque in sua Regula scribi mandauit. Scribit vir prudens, spinas semen in ipsas coniectū suffocare. Itaque nè pungens diuitiarum solicitudo, & anxius rerū labentium amor, sanctitatis fructum aut prędicationis semen opprimeret, paupertatem Euāgelicam, quæ, reiecta solicitudine, de crastino non cogitat, amplexus est, mandauitque filijs amplectendam. Dum enim temporalibus curandis plùs æquo incumbitur, minor habetur cura spiritalium, & plerunquè prædicandi ministerium omittitur. Longè hoc abfuit à beatissimo patre nostro Dominico, qui nunquàm sibi curæ esse voluit res temporarias: sed propter Christum & Euangelium, omnia detrimentum fecit, & vt stercora reputauit, Christi inopia diues effectus. Gaudebat ille inopia & penuria fratrum haud secùs, atquè lætari solēt homines mundani rerum affluentia. Exultabat, quandò nunciabatur ei annonæ defectus, nuditate delectabatur. Indè proculdubiò existebat in animo eius abundans gratia, & charitas non ficta. Plerunquè tunc fratres inopia pressi, cum sancto patre bibebant aquam, modicoque cibo contenti, læti Domino gratias agebant. Animæ enim illorum sicut adipe & pinguedine cælitùs replebantur. Hæc profectò patrum nostrorum vita, perfectio Euangelica fuit: nos autem vita viuimus tantùm, & non erit tale nomen nostrum. Beatissimus Pater Dominicus non semel ostiatim petiuit eleemosynam, nec recusabat vir humilis porrectum sibi pro Christi nomine panem instar mendici accipere. Impellebat verò eum ad hoc non cupiditas aut egestas, sed humilitas & charitas. Quandoque sic mendicanti quidam integrum panem dedit, quem ille, flexis genibus, cum multa deuotione & humilitate, ceu munus à Deo oblatum, recepit.

Matt. 13

Matt. 6

2. Cor. 8

Ostiatim petit eleemosynā S. Dominic.

LIBER

LIBER QVARTVS.

De primo Conuentu generali, Bononiæ habito. Caput I.

ANNO Dominicæ incarnationis 1220. à confirmatione instituti Dominicani quarto, seruus Christi Dominicus pro eiusdem instituti siue Ordinis conseruatione decreuit, vt Capitula generalia, (sic enim Conuentus patrum celebres vocant) haberentur. Acceperat enim à Sede Apostolica plenam potestatem de toto Ordine disponendi, constituendi, & corrigẽdi. Mandauit ergò ipse primus Ordinis generalis Magister, inclytus pater Dominicus per literas, vt Lutetia quatuor fratres mitterentur Bononiam ob celebrandum Capitulum generale. Missus est ergò venerabilis F. Iordanus Teuto cũ alijs tribus. Eo tẽpore Iordanus necdùm tres mẽses fecerat ĩ illo instituto: sed erat gratia plenus, & ad oẽ opus bonũ paratus & idoneus. In hoc Capitulo siue Conuentu, cui beatus Dominicus præsedit, consilio sancti spiritus & illustrium virorum, quos acciuerat, huius Ordinis vel instituti locata sunt fundamenta. Ibi paupertas Euangelica primarius lapis fuit. Abiecerũt enim statuto perpetuo possessiones & reditus tẽporarios, etiã illis renunciãtes, quæ apud Tolosam habuerant, paupertatẽ Christi Aegyptiorum diuitijs præferentes. Dixitq; ad fratres beatus Dominicus: Ego dignus sum, cui hæc defunctio abrogetur, inutilis enim sum & remissus: & qui oẽs sanctitate anteibat, multùm se in omnibus corã illis abiecit. Sed cùm cessionẽ eius fratres non sustinerent, ex eorum cõsensu constituit, vt deincèps crearentur diffinitores, qui haberent potestatem de ipso & toto Capitulo statuendi & ordinandi, durante eiusmodi Conuentu seu Capitulo, salua postea manente Magistro generali ipsius reuerentia. Ità tum ob extirpandos vitiorum frutices & virtutes plantandas, sancitum est ab illis egregiis patribus, vt quotannis generale Capitulum celebretur. Cùm is autem Conuentus solutus esset, siue peractum Capitulũ, F. Iordanus percepta beati Dominici benedictione, ei valedicens, rediit Parisios: vbi Euangeliũ secundùm Lucam tanta dexteritate & gratia fratribus prælegit, vt ex eius doctrina multùm proficerent in scientia & notitia veritatis, & pietatis affectu. Erat enim conuersatio eius sancta, & vita perfecta: vndè fiebat, vt doctrina eius & grata & fructuosa esset.

Bononiæ primũ generale Capitulũ celebratur.

De obseruantia religionis, & fratrum benigna repræhensione. Caput 2.

HActenus beatus Pater Dominicus authoritate sedis Apostolicę Ordinem suum multo studio gubernarat: at illustres patres, qui ad Conuentum generalem Bononiam acciti fuerant, eum vnanimiter sibi & toti instituto præesse voluerunt. Creatus igitur ab eis magister & rector, erat inter eos tanquam vnus ex illis, nisi quòd rigore vitæ primus, abstinentia, vigiliis castigationibus corporis sui præcipuus, sanctitate summus, humilitate altissimus fuit. Diù noctuq; intererat diuinis officiis, mensa fratrum præ omnibus parcè vtebatur. Religiosæ institutionis cultor erat, custosq; præcipuus, omniq; studio id agebat, vt syncerè & integrè obseruaretur. Quòd si nonnunquàm, vt se habet humana infirmitas, aliquid neglectum esset vel omissum, non sinebat inultum abire: sed eam tamen fratribus corrigendis adhibebat rigoris moderationem, adeoque sese erga illos & seuerè blandum, & blandè seuerum exhibebat, vt & meritas à reis pœnas sumeret, & illos tamen minimè perturbaret. Si vidisset fratrem aliquo delicto præoccupari, tanquàm non videns dissimulabat: oblata verò temporis opportunitate, cum multa mansuetudine dicebat illi: Frater, nõ rectè egisti, rem illicitam perpetrando: sed da gloriam Deo, & cõfitere peccatum tuũ. Porrò quemadmodùm se patrem exhibebat verbera correctionis inferendo: ità sanè & matrem in spiritu lenitatis se declarare nouerat, vbera consolationis admouendo: eratq; consolatio eius suauis & efficax, ità vt quisquis ad eũ veniret animo afflicto, non sine recreatione abiret. Seipsum & animas fratrum suorum solicitè custodiebat, diligẽter curans, vt honestè & religiosè in omnibus sese gererent. Et quia scriptũ est, Amictus corporis, & risus dẽtium, & ingressus hominis enunciant de illo: si quẽ vidisset fratrem, cuius habitus nec ad formã religionis, nec ad paupertatis normam esset accommodatus, non tulit, donèc esset frater ille emendatus. Quotidiè ferè, nisi multùm fuisset impeditus, ad fratres concionẽ habuit vel collationẽ. Loquebatur autem cũ tanta animi deuotione & lachrymarũ copia, vt fratres quoquè compuncti corde, in lachrymas erũperent. Atq; hic sanè parem non habuit, qui sermone suo perindè fratres ad lachrymas & cõpunctionis gratiam emolliret. Si vidisset fratres aliqua oblata occasione mœstos & afflictos, totis visceribus cõdolebat eis, & orationũ suarũ præsidijs eos tuebatur. Multos sanè pro suorum consolatione à morte ad vitam reuocauit, & à variis liberauit morbis. Frater quidã Bononię infirmis custodiendis deputatus, reliquias carnium non rarò absq; superioris bona venia comedebat. Fecit hoc idem ad vesperã diei cuiusdã, & arreptus à dæmone, horrẽdos edidit clamores. Fratribus accurrentibus, non defuit pius pater, dolensq; obsessi vicẽ, obiurgauit nequã spiritum, quod corpus fratris sui inuasisset. Dixit aũt Satan: Ingressus sum in eum, quòd ità commeruisset, vescẽs carnibus ægrotorum contra tua decreta. Respondit B. vir: Ego verò absoluo eum authoritate Dei à peccato, quod fecit: tibiq; præcipio in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt exeas ab eo, nec porrò molestus ei sis. His dictis, euestigiò frater curatus est.

S. Dominicus creatur primus magister generalis.

In fratribus puniẽdis moderatio.

Eccl. 19.

Eius quotidianæ ad fratres exhortationes mirè efficaces.

Profligat dæmone.

De sanctitate eius, cũ esset in itinere cõstitutus. Cap. 3.

SI qua occasione exeundum esset viro sanctissimo, tũ per se, tũ per socios fratres proponebat verbũ Dei, & aut disputans, aut conferens, siue docens, uel orans, à diuinis eloquiis proferendis non cessabat. Quandò autem loquendum vel orandum, vel aliis vacandum erat, dicebat sociis: Præcedite me: interim cogitemus de Saluatore nostro. Tum uerò audiebant eum ingemiscentem ad Dominum, medullitusque suspiria trahentem. Nunquàm uisus est iratus, aut commotus uel turbatus labore itineris, aut quacunque occasione: sed semper in rebus aduersis & duris patiens erat, & nudis pedibus iter agebat. Si per pagos aut urbes eundum esset, induebat calceos: indè egressus, exuebat. Calceos ferebat in humeris, cucullumque & alias uestes, nec uolebat in his ferendis alium sibi uicarium substituere. Si ad lapidem aut res alias pedem offenderet, nihil motus, dicebat: Hæc est pœnitentia, sicque alacri vultu ire pergebat. Ità nudis pedibus Roma proficiscens, ubi venit ad locum quendam acutis lapidibus asperum & scrupulosum, dixit socio: En ego miser quandoque coactus sum hic calceos induere. Illo causam inquirente, beatus vir respondit: Multa pluuia tum extiterat, undè riui & flumina magna acceperant incrementa. His dictis, iam lætabatur itineris incommoditate,

Animi tranquillitas.

Nudis pedibus agit iter.

ditate, laudansque & benedicens Deum, alta voce cãtabat hymnos, Aue maris stella. &, Veni creator spiritus. Cumque venisset ad inundantes aquas, Crucis signum contra illas edidit, aitq; socio multùm formidanti, vt transiret. Ille de obedientia patris benè sperans, itemq; de signo Crucis ab illo expresso, cum eo per pericula tumescentis aquæ securè & feliciter penetrauit. Quandò cum socijs erat in itinere vir Dei, & ad hospitium diuertere oportebat, non pro suo, sed illorum arbitratu hospitium inquirere consueuit. Per vrbes & pagos ambulans, vix vnquàm à terra oculos attollebat. In itinere constitutus, si posset haberi copia templi, quotidiè ferè sacrificium offerebat. Inter sacrificandum autẽ multæ ab oculis manabant lachrymæ. Veniens ad hospitium, si esset illic ecclesia, semper eò se oratum conferebat. Quandò extra monasterium erat, audito primo signo nocturnarum precum, surgebat, & fratres excitans, cum multa deuotione totum diuinum officium absoluebat horis & tẽporibus suis, tum nocturnis, tum diurnis, nihil penitùs omittens. Persoluto Completorio, etiam in itinere positus cum socijs, silentium non minùs seruabat, quàm si esset in monasterio. Manè proficiscens, & ipse intrà silentium se tenebat, & fratres idem facere volebat vsque ad horam tertiam. In paleis dormiebat vestitus & calceatus, perindè vt incedebat, nisi forte soccos detraheret. Iter faciens, nihil de continuo ieiunio remittebat à feriis exaltatæ S. Crucis vsque ad Pascha. Aestate quoquè omnia ab Ecclesia indicta ieiunia seruauit, semperque sextis feriis ieiuniare. Quicquid esset appositum, patienter edebat, nisi quòd carnes noluit edere, nec cibos vllos carnibus admixtos vel sanguini, vbi id scire potuit. Si parùm & tenuiter esset appositum, gratulabatur in Domino.

Cum socio Crucis expresso signo aquas penetrat.

Abstinet semper à carnibus.

Ad fratrum monasteria veniens, illis accitis cõcionabantur, proponens verbum Dei cũ multa consolatione. Si illic mora esset facienda, in cibo & mẽsa fratribus se conformabat, seruabatq; Canonem monasticũ integrè & perfectissimè, idẽ à fratribus vt fieret, ac curatè insistẽs. Erat vir sapiens, prudẽs, sobrius, iustus, patiens, valdè misericors, comis inprimis & affabilis. Aliquandò Romã proficiscens, in itinere in grauẽ incidit morbum, nec tamẽ ea causa voluit ieiuniũ soluere, aut carnes edere, aut ferculũ lautius admittere, præterquàm ex pomis aut rapis confectum, quo interdùm est vsus, oĩa Canonis monastici ieiunia haud secùs afflicta, q̃ integra, valetudine obseruãs. Idẽ fecit Viterbii & Mediolani morbo vexatus. Remittente se morbi dolore, cũ fratribus de Deo miscebat colloquia, aut legebat ex libro, aut ipse sibi legi curabat, laudabatq; Dominum. Aegrotans lætabatur: quemadmodùm semper gaudere potiùs solebat in aduersis, quàm secũdis & iucundis rebus.

Nec ægrotus vult soluere ieiunium.

De beati viri feruentibus Concionibus. Cap. 4.

Magna in id cura incubuit primus hic Prædicatorũ dux & parens, vt seipsum exhiberet operarium inconfusibilẽ, rectè tractantem verbũ veritatis: nè quod lingua extrinsecùs sonaret, vita repræhensioni obnoxia deturparet. Curauit igitur priùs opere exercere, quod posteà alios docturus esset. Conciones crebrò habuit, non tacebat veritatẽ & salutare Dei, vt posset cum Propheta dicere: Iustitiam tuã non abscondi in corde meo. Sermo erat ignitus valdè, & qui auditores mirè permoueret. Sub concionibus multæ ex eius oculis distillabant lachrymæ, ità vt cõplures corde cõpuncti flerent. Concionabatur generatim ad omnes, ad populũ, ad studiosos, ad sapientes & insipiẽtes. Omnibus se debitorem existimans, non abscondebat à concilio multo veritatẽ & misericordiam Dei. Monasteria sua inuisens, ad fratres sermones habuit: hortabatur eos, vt summoperè curarẽt salutem animarum, & ad prædicandũ alijs promptos paratosq; se exhiberent. Atq; vt in eo diuino ministerio liberiùs & expeditiùs versari possent, noluit vt apti & idonei ad conciones faciendas, ad easq; deputati, rerum temporalium cura ad alia distraherentur. Et initiò quidẽ decreuerat vir S. vt laici illiterati fratres tẽporalia administrarẽt: cæteri fratres orationi, meditationi, prædicationi vacarent. Sed ad eiusmodi administrationem nõ assensere illi prudentiores aliquot fratres, veriti nè quas ea pareret absurditates.

2. Tim. 2

Psal. 39.

Et quia sine sanctarum notitia scripturarum perfectus prædicator nemo esse potest, hortabatur fratres fideliter vir sanctus, vt semper in noui & veteris Testamenti lectione essent: atq; ipse quoquè Euangelium secundùm Matthæũ & Pauli Epistolas apud se ferẽs, multùm in eis lectitabat, vt propemodùm memoria retineret. Euangelicã enim & Apostolicã doctrinam & vitam amans & amplectens, philosophica figmenta nõ magnipendebat. Ad recipiendas peccatorum cõfessiones paratus & benignus fuit, ad consolandos afflictos omnes humanus & candidus. Optimè nouerat mederi tentatis & perturbatis omnibus, maximè fratribus suis, misericordiæ visceribus affluens, efficacibusque & gratis verbis semper abundans.

Hortatur fratres ad legenda scripta diuina.

Sacerdos quidam vidẽs B. Dominicũ & fratres eius in conciones feruenter incumbere, nulla terrenorum premi aut angi cura, ceteris posthabitis, nõ nisi studijs spiritalibus operam dare, eorũ vitam pia quadã æmulatione apperijt, beatũ se fore existimans, si aliquandò posset ad eorum imitationem se cõponere. Planè igitur apud se statuit, spretis oĩbus, ad illos se adiungere, modò noui Testamenti codicẽ haberet, quẽ ad cõcionandũ necessarium putabat. Hæc illo cogitante, eccè iuuenis quidam adest, sub veste habens codicem venalẽ. Interrogatus à presbytero, cuiusmodi sit liber, indicat esse nouum testamentũ. Lætatur presbyter, eumq; mox sibi comparat. Sed accepto libro, statim adfuit tẽtatio: hæsitare cœpit, num id propositum suũ esset gratum Deo. Varijs interim cogitationibus exagitato visum est, ex illo codice diuinum petere oraculũ: fusisq; Dño precibus, & forinsecùs ad librum expresso Crucis signo, & Dei nomine inuocato, codicẽ aperit, oculos ad locum primò se ipsi offerentẽ conijcit, occurrit ille in actibus Apostolicis, vbi B. Petro de Cornelij legatis dr̃: Surge, descende, & vade cũ eis, nihil dubitãs: qa ego misi illos. Mox igitur tanquã diuino confirmatus oraculo, mundo nuncium remittens, illos secutus est.

Act. 10.

De beati Dominici zelo erga animas lucrandas, & de fratrum ablegatione. Cap. 5.

Non ignorabat sanctus pr̃ noster, pijssimum Deũ humanas animas æterno amore prosequi. Itaq; totus in eo erat, vt animas oẽs illi adiũgeret. Inerat ei mira quædam & penè incredibilis salutis oĩum æmulatio, zeloq; feruẽtissimo nitebatur molas iniqui dæmonis conterere, & de illius dentibus eruere prædã. Nec modò Christianorum, sed ẽt gentilium appetebat salutem, quos etiã per seipsum adire cõstituerat, vt eis verbum fidei prædicaret. Tãtus certè ille animarũ zelator fuit, vt vix ea in re parem habere videretur. Nam cùm ẽt adhuc iuuenis esset ætate, ea charitate plenus fuit, qua maiorẽ nemo habet. Quædã enim mulier in patria adhuc manẽti conquesta fuit, fratrẽ suum à Saracenis teneri captiuũ. Ille mox vendendum se obtulit pro captiui redemptione: vt, sicut Christus pro nobis aĩam suam posuit, ille pro fratre aĩam suam offerret. Cupiẽs etiã peregre proficisci, & pro salute proximorum exul degere, fratribus suum exposuit desideriũ, ad exteras nationes

Est salutis animarum sitientissimus.

1. Ioan. 3.

nationes abeundi, ità dicens eis: Cùm nostrum consti tuerimus institutum siue Ordinem, ad gẽtiles migrabimus, ut eos prędicando adducamus ad Dominum Iesum Christum.

Interim exemplo Christi & Apostolorum eius, filios, quos dederat ei Deus, misit in diuersas regiones prædicare pœnitẽtiam in remissionem peccatorum. Instruxit verò illos, vt spem suam in Domino reponerent, contenti piorum hominum eleemosynis. Egressi itaq; fratres, multam experti sunt penuriam, vias difficiles ambulantes. Contigit, duos ex illis iter agentes, cùm iam hora nona abiisset, inter se conferre, vbinàm necessarium possent adipisci alimentum. Ieiuni enim erant & labore defessi: regioque illa inops & ignota eis erat. Derepentè autem ità solicitis adstitit vir quidam magnus in habitu peregrino, aitque ad illos: Quid inter uos agitatis homines modicæ fidei? Primùm quærite regnum Dei & iustitiam eius, & omnia adijcientur vobis. Potuistis credere Deo, vt eius causa omnia relinqueretis: & nunc metuitis nè uos fame confici patiatur? Qui dat iumentis escas ipsorum, non sinet inedia perire filios suos. Et hoc uobis erit signum: Transibitis hunc agrum, & in proxima valle pagum non magnum reperietis: in cuius ecclesiam vbi ingressi eritis, sacerdos vos inuitabit. Sed quidam superueniens miles, vi ab illo tollet vos. Illis autem ità piè concertantibus, patronus ecclesiæ & uos, & sacerdotem, & militem lauto cõuiuio excipiet. His dictis, disparuit: fratribus autem omnia ità vt dixerat, euenerunt. Reuersi indè Parisios, fratribus qui tum pauci & pauperrimi illic erant, rẽ & gestam indicarunt. bonus paterfamilias Dominus Iesus propheticum B. Dominici sermonem complens, hodieque seruis suis largiter eleemosynas subministrat.

Mat. 6.

Psal. 146

Paucos quidẽ à principio B. Dominicus fratres habuit, & nihilo minùs ablegauit eos, vt ubique concionarentur. Misit uerò eos cum multa fidutia, nihil hæsitans, tametsi erant in iis simplices quidam & parùm literati. Nouerat placuisse Deo, per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Illis autẽ propter rei nouitatem & imperitiam sese excusantibus, ità dicebat: Ite, & fructum facite: ad hoc enim vocati estis: hortamini eos, vt agant pęnitentiam propter ea, quæ & uos aliquandò, cùm adhuc mundi amor vos teneret, perpetrastis. Qui enim conuerterit peccatorẽ ab errore uiæ suæ, liberabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum suorum. addebatq; vir S. Confidite in Domino, & nihil uobis deerit. Dicebat id securus de protectione Dei cęli, cui eos precibus commendabat. Ibant igitur illi, & spiritu humilitatis, zeloque Dei ducti, non mediocrem adferebant fructũ. Turbabantur omnes iniqui, quia uirtus diuina multiplicabat eos. Sed quos B. Dominicus periculis obiiciebat, dum sic eos mitteret, eos precum suarum clypeo protegebat.

Magna fiducia eius.

1. Co. 1.

Iac. 5.

Fratres eius fructum faciunt.

Venerunt ex illis fratribus duo in quandam Germaniæ Abbatiam Ordinis Cisterbiensis, cui religiosus præerat Abbas, Eberhardus nomine. Ei Dominus dormienti apparuit, dicens: Cràs mittam ad te equos meos, tu illorum pedes ferro munies. Euigilans vir sanctus, commodam somnij interpretationem adferre non potuit. Altera die venerunt duo illi fratres ad monasterium, (erat aũt in diœcesi Constantiensi, & *Salem dicebatur). Alter horum fratrum fuit uir illustris F. Iohannes Germanus, posteà in Hungaria Bornensis Episcopus, quartus in Magisterio Ordinis B. Dominici successor. Cùm autem iis in locis etiànùm incogniti essent Dominicani, Abbas Eberhardus rogauit ex iis, cur codices, virgam & habitum varium circunferrent. Respondit ei accuratè uir prudens & doctus F. Iohannes: Prædicatores, inquit, sumus: & decet nos libro scientiæ esse instructos. Et quia Virgo mater virga est aromatica, & Crux Christi directionis uirga est, iis nos nitimur, & tanquàm quibusdam scipionibus sustentamur. Porrò iuxta prophetiam Zacharię, quadriga vltima è medio duorum montium æreorum egressa, equos habens fortes & uarios, quadripartitam significat sancti Euangelii prædicationẽ, quę è duobus confecta Testamentis, per uiros uariis ornatos scientiis, uirtutibus & miraculis, itemque fortes aduersum dæmonum, mundi & carnis infestationes, paratos quoquè ad discurrendum prædicando per omnes terras, hoc extremo mundi tempore in totum infertur orbem terrarum. Angelus enim magni consilii misit illos. His auditis, Abbas ad eorum pedes procidit, eisque pia oscula affigens: Vos, inquit, reuerà estis equi illi, quos Dominus ad me misit. Statimq; lotis eorum pedibus, nouos calceos & uestes iussit illis proferri. Sunt autem eius monasterii fratres vsq; in præsens Prædicatorio Ordini addicti.

Cant. 3.

Psal. 44.

Zach. 6.

De efficacia precum S. Dominici. Cap. 6.

Decanus quidam Galliæ, Romam iter habens, B. Dominicum Mutinæ concionantem vidit. A cõcione eum adit, de salute animæ suæ cum illo confert, inter alia dolenter commemorat ceu quoddam ineuitabile naufragium, quòd non posit carnis libidinem frenare: quæ res cogat eum ceu desperatum, ab aliis bonis operibus abstinere. Misertus eius uir Dei, fide qua plenus erat, eum confirmat, dicens: Abi, deincèps age viriliter, nihil de Dei immensa misericordia desperans. Ego tibi carnis continentiam impetrabo. Dixit ille, & ità factum est. Qui enim anteà immundus lubricus fuerat, castus & pudicus effectus est. En quantum potest deprecatio iusti.

Decano lubrico impetrat cõtinentiam

Eo tempore, quo B. Dominicus Bononiæ morabatur, erat ibi Magister Conradus Teuto, quem suæ sodalitati adiungi summoperè obtabant fratres. Intereà uenerabilis quidam Cistertiensis instituti Prior illàc proficiscens, pro singulari amicitia, quam cum beato viro Romę contraxerat, eum Bononiæ inuisit: cũque pridiè Assumptionis beatissimæ Mariæ de cęlestibus dulcia inter se colloquia haberent, fiducia familiaritatis ait B. Dominicus ad amicum Priorem: Confiteor hoc tibi, Prior, me nunquàm quicquam in hac vita postulauisse à Domino, quod non pro uoto impetrarim. Nec tamen id ullus unquàm ex me resciuit, & tu quoquè illud tacitum habebis, quoàd superstes ero. Ille admirans tam raram in sancto uiro gratiam, simul etiam non immemor, quàm ardenter cuperent fratres Prædicatores in suum contubernium perduci magistrũ Conradum, ait ad eum: Roga ergò Deum, pater, ut tibi largiatur magistrum Conradum, quem intantùm expetunt fratres habere socium. Respondit illi vir beatus: Rem, frater, difficilem petis: at tamen si velim hac nocte Dominum deprecari, de solita eius benignitate nihil ambigo, quin sit nostras admissurus preces. Absolutis Completorii precibus, vir Dei pręsente Priore illo & uidente, in oratione more suo mãsit in ecclesia peruigil. Illucescente die, fratribus Primæ preces persoluentibus, & Cantore hymnum, Iam lucis orto sidere. inchoante, eccè nouum reuerà sidus futurum magister Conradus ad pedes B. Dominici aduoluitur, admitti se in fratrem instanter & humiliter orat & impetrat. Is F. Conradus uita religiosus, in prælectionibus dexter & gratiosus, & obitum suum, & locum, in quo esset decessurus, prædixit. Iamque morte aduentante, Parthenopoli siue Magdeburgi degens, Priore & fratribus pręsentibus, suauiter cecinit,

Nihil unquam petiit à Deo, quod non obtinuerit.

Mira efficacia pcum sancti viri.

nit, Cantate Domino canticum nouum, alleluia. Et cùm aliud non proferret, fratres dicebant septē Psalmos. Tum ille apertis oculis circunspiciens omnes, dixit: Dominus vobiscùm. Illis respondentibus. Et cū spiritu tuo subiunxit: Fidelium enim æ per misericordiam Dei requiescant in pace. Fratres responderunt, Amen, & cœperunt legere Psalmos quindecim gradu um. Vbi ventum est ad ea uerba Psalmi centesimi trice simiprimi. Hæc requies mea in seculum seculi: sublato brachio & in cælum intento digito, ore iucundo & luculenta facie spiritum reddidit. Tum verò omnes pro reuerētia Saluatoris prostrati sunt, & quidam ex eis tantam sensere dulcedinem, quantam nec credere, nec exprimere potuerunt. Illi etiam, qui defuncti corpus induerunt, miram odoris fragrātiam percepere, quæ etiam in illorum manibus diù inhæsit. Verè beatas & efficaces sancti patris nostri preces, quę talem gratię filium, & gloriæ cohæredem impetrare meruerunt.

F. Conradi felicissimus obitus.

Recepit autem B. Dominicus Bononię in suum institutum etiam Thomam Apulum, quem propter simplicitatem & innocētiam vsqueadeò charum habuit, vt eius specialis filius diceretur. Hunc seculares socij eius per insidias è monasterio extratum, detracto religionis habitu, mundanis vestibus indueruut. Sed fratribus ad B. Dominicum concurrentibus, & dicentibus filium eius ad seculum pertrahi violēter: ille mox ad ecclesiam properat, postulaturus opem à Deo. Et eccè simulatque lupi illi rapaces fratri interulam ui induerunt, ille exclamauit: Ah totus exuror: nec potuit quiete frui, donec redditis illi sanctæ religionis indumentis, ad cœnobium reduceretur. Is posteà diù superuixit, & multùm utilis atque gratiosus fuit.

Precibus S. Dominicus eripit fratrē e manib' vi eum e cœnobio extrahētium.

Iurisperitum quendam Bononiensem amici eius per uim è monasterio extrahere uolebant. Fratres me tu affecti, cogitabant nobiles quosdam, ipsorum patronos, in sui defensionem accire: sed B. Dominicus ait ad eos: Non opùs est brachio seculari vel humano præsidio. Video enim Angelos ampliùs ducentos circa ecclesiam, quos ī dominus fratribus custodiendis deputauit. Ità illi hostes, cælesti terrore perculsi, recesserunt.

De altero Conuentu vel Capitulo Bononiæ habito, & de morte F. Eberhardi. Cap. 7.

ANNO post natum Saluatorem 1221. duo fratres ibant Bononiam ad Conuentum, quem generale Capitulum vocant. Illis verò iunxit se quidam ad iter accinctus, cursoris speciem prę se ferens, dixitque ad eos: Quò uos iter intenditis? Illis Bononiam dicentibus, vt interessent generali Capitulo, ait: Ecquid ibi tractabitur? Responderunt fratres: Constituetur illic, vt fratres euntes in mundum vniuersum, prędicent Euangelium omni creaturæ, & annuncient regnum Dei. Tum ille: Mittenturnè, inquit, nonnulli in Pannoniam? Fratres dixerunt: Volente Domino, multi mittentur. Tum commentitius ille cursor in aera exiliens, terribili uoce clamauit: Institutum vestrum, nostra ignominia est, & repentè ab eorum oculis subtractus est instàr fumi. Fratres autem illi postquàm Bononiam venere, narrauerunt omnia patri Dominico, & aliis illic in nomine Domini congregatis. Eodem tempore magister Paulus Hungarus, Iuris Canonici publicus professor, ad Prædicatorum sodalitatē se contulit. Peracto autem hoc secundo Conuentu generali, missi sunt fratres, qui pro monasterio sufficerent, in Angliam, quibus præfectus est F. Gisilbertus. Misit etiam B. Dominicus Paulum, quem diximus, in Pannoniam secundam, quam Hungariam vocant, cū sociis, è quibus unus fuit frater Sadoch, vir magnæ perfectionis. In hoc ipso Conuentu vel Capitulo generali, venerabili uiro Iordano absenti demandatum fuit ministerium Prioratus Prouincię Galliæ Cisalpinæ. Per id tempus S. Dominici institutum Parisiis cōplexus est dominus Eberhardus Archidiaconus Lingonensis, vir multa uirtute, opere strenuus, consilio circunspectus, authoritate magnus. Quāto is celebrius nomen & existimationem obtinuerat, tāto plures sanctæ paupertatis consectandæ exēplo ad meliora prouocauit. Amabat impensè F. Iordanum, & cum eo ꝓfectus fuit in Galliam Cisalpinam, desiderio videndi B. Dominicum. Porrò per omnes Galliæ & Burgūdiæ partes, per quas iter habebat, & in quibus erat notissimus Fr Eberhardus, Christum egenum & pauperē in corpore suo circunferebat. Tandèm in morbū incidens Losannæ, cuius ciuitatis recusauerat Episcopatum, vitam hanc ærumnis plenam, celeriter quidem, sed omnino felicissimè finiuit. Paulo uerò ante suum decessum, cùm iam certam de eo medici tulissent sententiam, idque ipsum celarent, dixit ad Prouincialē: Si medicorum iudicio moriturus sum, cur id mihi subticetur? Non audiant sibi mortem impendere ii, quibus est mortis acerbnm nomen. Ego uerò morte non terreor: nihilq; timendum ei, si terrestris hæc domus miseræ carnis dissoluatur, qui domum non manufactam, æternam in cælis, felici cōmutatione expectat. Ità ergò migrauit à uita, corpusculum illic terræ commendans, spiritum creatori. De eo sic scribit magister Iordanus: Felicis defunctionis eius hoc mihi laudabile indicium fuit, quòd in exitu spiritus eius, cùm me crederem ad dolorem cordis & turbationem spiritus concitandum, quadam econtrà deuotione atque iucunda sum hilaritate perfusus, vt minimè flendum eum, qui migrasset ad cælum, testimonio conscientiæ commonerer. Defuncto autem apud Losannam F. Eberhardo, F. Iordanus ad Insubres peruenit, demandatum ipsi per illam prouinciam ministeriū executurus.

Vide ut dæmones oderint monachos

Mittunt fratres in Angliam & Hungariam.

2. Cor. 5.

De forma & habitudine corporis B. Dominici. Cap. 8.

INtereà B. Dominicus in fratrum monasterio Bononiæ degebat, ꝓpediem de hoc seculo migraturus. In eius sanè utroq; homine, id est, corpore & animo, tantus inerat decor & puritas, vt omnium in se & adspectum & affectū prouocaret. Erat statura mediocri, corpore gracili, pulchra facie & subrubicunda: barbæ & capillorum subrufus aliquantum erat color. A fronte eius & superciliis quidam lucis radii micantes vibrabantur, cunctos ad eius amorem & uenerationē promouentes. Vultu erat semper hilari & iucundo, nisi ad commiserationem proximi afflictio eum inflexisset. Manus habebat longas & elegantes, uocem egregiam, suauem, coronam & tubę instàr. Caluus non fuit, sed coronam rasam prorsùs integram habebat, paucis capillis respersam. Ità corporis huius membra fingerat Omnipotens conditor, ut essent donorū eius receptacula, organa spiritus eius. Fuit reuera corpusculum beati viri templum spiritus sancti, quod nūquàm fędauit mortiferi peccati labes vlla, nec inquinauit insanæ libidinis turpitudo.

Elegātia corporis S. Dominici

Verè beata corporis huius membra, in quibus tanta fuit cordis & carnis, in Deum viuum exultantis, cōsonantia. Ad omnem enim sanctitatis perfectionem contendenti, magnus aderat carnis cum spiritu consensus. Agebatur enim spiritu DEI, & carni liberrimè imperabat. In perpetrandis miraculis, in gratia sanitatum

Nunq̄ admisit peccatū mortiferum.

tum & morbis curandis, quibus donis Christus illustres & gloriosos reddit sanctos suos, nulli secundus inuenitur.

Porrò, quod est miraculis excellentius, tanta morũ pollebat honestate, tanto diuini feruoris impetu ferebatur, vt eum vas honoris & gratiæ, uas omni ornatũ lapide precioso, meritò prædicemus. Inerat ei animi mira quædam & constans æquabilitas, nisi eam erga aliquem afflictum misericordia & condolentia nõnihil interpellaret. Et quia cor gaudens exhilarat faciẽ, tranquillam eius interioris hominis constitutionem externa vultus iucunditas & serenitas perspicuè indicabat. Si quid secundùm Deum ad rectæ rationis prę scriptum facere constituisset, id tanta animi constantia prosequebatur, vt ne sermonem quidem vllum, semèl ab ore matura deliberatione prolatum, irritum fieri pateretur. Etsi autem, vt diximus, ex bono conscientiæ testimonio, multa semper eius vultum perfunderet hilaritas, at tamen illa vultus eius lux non cadebat in terram. Iucundus enim erat secundùm faciem sanctorum, qua iucunditate fiebat, vt facilè omnium, qui eum adspicerent, sibi conciliaret amorem. Vbicũquè versaretur, siue in itinere cum sociis, siue in domo cum hospite & eius familia, vel apud magnates, principes & prælatos, semper sermonibus vtebatur ad pietatem facientibus & aliorum ædificationem, aderatque ei in promptu copia sacrorum exemplorum, quibus ad Christi amorem & mundi contemptum, auditores inuitarentur. Vbiquè uirum Euangelicum dictis & factis se declarabat, omnes largo charitatis sinu excipiens: & cùm omnes diligeret, ipse quoquè ab omnibus diligebatur. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, admodùm peculiare ei erat. Affluens multa pietate, totum se in proximorum dilectionem & erga afflictos commiserationem effundebat. Et cùm piè erga omnia afficeretur, tamen propter hominum peccata & flagitia, miserandum in modum pr̨ animi dolere tabescebat. Itaque vrbi vel pago propinquans, hominum miserias commemorans, totus in lachrymas soluebatur. Erat & aliud in beato viro, quod eum cunctis faceret amabilem, quòd simplici animo ingrediens, nullum vnquàm vel uerbo, vel opere simulationis aut fictionis de se vestigium reliquit.

Prou. 15. *Eius dictorumq́; factorumq́; cõstantia.* *Iob. 27.* *Rom. 12.* *Cruciat hominum peccatis.*

Quàm perfectus in actione & contemplatione fuerit B. Dominicus. Cap. 9.

IN corpore degens uir sanctissimus, & inter peccatores versans, cum Deo & Angelis animo degebat: Deique præcepta seruans, & cõsilia consectans, totisque uiribus illi seruiens, mirificè lucebat in huius mũdi horrida caligine, & innoxiam vitam, sanctissimæque conuersationis exempla in seipso exprimens, dies impertiebatur proximis, noctibus uacabat DEO. In die enim mandauit Dominus misericordiam suam, & nocte canticum eius. Interdiù conciones habebat ad Clerum & populum, nec reuertebatur uerbũ eius vacuum, sed multos ab iniquitate auertit. Mirabantur eius doctrinam permulti. Quidam è Clero eum optimè concionantem audiens, & de scripturis luculenter & efficaciter differentem, quæsiuit ex eo, quorum librorum lectione tantam eruditionem sibi conflasset. Respondit ei comiter vir sanctus: Ego, fili, maiorem dedi operam charitatis lectitando codici, quàm cæteris. Is enim liber docet de omnibus: Erat nimirùm eruditus paterfamilias, de thesauro charitatis proferens noua & uetera. Circumibat per uicos, castella & vrbes, pr̨dicans uerbum Dei, uisitans ægrotos, consolationem adferens desolatis, morbos sanans.

Conuersatio eius in cælis. *Psal. 41.* *Mat. 13.*

Post itineris laborem hospitium petens, ad fontem aliquem vel aquam priùs sedare solebat sitim, nè eius ex labore itineris accensæ, occasione largiùs bibendo notam incurreret: quod in omnibus summoperè euitabat. Per diem nemo apud socios aut proximos, aut fratres humanior & communior, nemo iucundior uel vtilior. Noctib⁹ uerò in vigiliis & precibus nemo modis omnibus instantior. Ità ad uesperam demorabatur ei fletus, & ad matutinum lætitia. In ecclesiis pernoctans in oratione, modò in genua procumbebat, modò toto corpore prosternebatur, quantùm à corporis fragilitate extorquere potuit. Cumque tandem lassitudine victus, à somno interpellaretur, vel ante altare, uel alio quouis loco, aut certè ad lapidem cum Iacob patriarcha caput inclinans, paululùm quiescebat: rursusque euigilans, orationi & spiritus feruori studebat. Circumibat tum altaria visitans, & Sanctorum implorans patrocinia: atque ità se gerebat usque ad noctis medium. Indè fratres dormientes cum summa modestia inuisens, si quos uidisset non opertos, operuit, & Cruce consignauit: mox ad orationem redibat. Atque iis horis excubias agens in precibus, multas dæmonum infestationes tulit, multos quoquè ex eis virtute nominis Christi triumphos reportauit. Nõ paucæ animi illustrationes, supernæ visitationes, diuinæque reuelationes, de quibus suprà dictum est, ei tum obtigere. Deum enim desiderauit anima eius in nocte, & ad eum totis uisceribus suspirans, uigilauit. Atque hæc illi erat vigilandi & orandi creberrima consuetudo.

Psal. 19. *Mira p̃cum instãtia.* *Gen. 28.*

Et quanuis fratres ad quietem capiendam accuratiùs hortaretur, ipse tamen vix vnquàm in lectulo se reponere uoluit. Oratio eius munda & accepta fuit in conspectu Dei, quam cùm sine intermissione Domino offerret, nihil nõ ab illo impetrauit. Sicut enim ipse fassus est, nunquàm quicquam à Domino petiit, quod nõ pro uoto sit adeptus. Credidit veritati promittenti, quòd quicquid peteret, acciperet: sicque Dei benignitate largiente, quęcunque petiit, obtinuit.

Mat. 21.

Non autem sat habuit vir Dei, perpetuis vigiliis carnem macerasse suam, sed etiam quanuis innocentem & uirgineam, multis uerberibus & castigationibus attriuit. Singulis enim noctibus tèr catena ferrea se flagellauit: primò pro seipso, tum propter peccatores in mundo degentes: tertiò pro animabus, pœnas in Purgatorio luentibus. Oculis eius quasi fontes quidam erant lachrymarum, flebatque vberrimè & sępissimè: ità ut lachrymæ eius essent ei panes die ac nocte. Die quidem tum præcipuè, cùm missæ quotidianum offerret sacrificium: nocte uerò, cùm præ omnibus indefessus vigilaret. Erga Dominici corporis vanerabile sacramentum eximia deuotione feruebat, & crucifixi Saluatoris excellentissimam in nos commemorãs charitatem & immensam dulcedinem, quasi totus in eius amorem pr̨ nimia deuotione absorptus uidebatur. Nec raro, dũ in Missa Christi corpus eleuabatur, mentis est passus excessum, maiestatis diuinæ præsentia delectatus.

Dirè se flagellat. *Copia lachrymarum.*

De contemptu mundani honoris & gloriæ, & quàm uitarit curiosa. Cap. 10.

DIues fide, mundi huius opes respuit, seculi pompas fastidiuit, humilitatem Christi & Euangelicã paupertatem illis longè anteponens. Electus enim in ✱ Cizeranensem Episcopum, prorsùs recusauit, dicẽs se malle è terra exire, quàm ulli eiusmodi electioni consentire. Mundus illi crucifixus erat, & ille mundo: quandò & ipse mundi contemnebat gloriam, & contem-

Recusat Episcopatum.

contemnendam docebat,& mundo huic dedit, illum spernebant,& contemptibilem existimabant. Interrogatus cur in Carcassona diœcesi libentiùs moraretur, quàm in Tolosana, respódit: In Tolosana diœcesi multos inuenio, qui me honore afficiunt: in Carcassona omnes me oppugnant. En verum mundi contemptorem, Christique germanum discipulum, qui proposito sibi gaudio sustinuit Crucem, confusione contempta. Magnus illi quoquè paupertatis amor inerat, & libenter uilibus vtebatur indumentis. Adeò omnem amorem suum in Deum trãstulerat, ut non solùm à magnis, sed etiã minimis rebus affectus suos cohiberet. Itaque vestes, calceos, libros, cultellos, zonas, aliaq; p corporis vsu necessaria, noluit habere preciosa & curiosa, sed humilia, monasticæque professioni & paupertati consentanea. Monebat etiam fratres, nè eiusmodi res appeterent, uel apud se haberent, quæ religioni & modestiæ non congruerent. In cibo & potu summa utebatur temperãtia, delicata vitans, simplicibus gaudens: sicque naturæ necessitati faciebat satis, vt nunquàm cor eius crapula grauaretur, aut corporis refectio subtilem eius spiritum hebetaret. Ab ipsa ineunte ætate usque ad supremum vitæ diem carnem in spiritus seruitutem redegit, innocensque & incontaminatum corpus suum vigiliis, inedia, precibus, flagellis, aliisque pœnitentiæ exercitiis castigauit. Quis verò illius virtutes omni ex parte imitari queat, quandò etiam illis commemorandis non sufficimus? Tantam in eius animum spiritus sanctus uirtutum & charismatum infudit copiam, tanta erat cordis eius syncaritas, in sermone veritatis authoritas, in actione charitatis & humilitatis sanctitas, vt humanam consuetudinem excederent, Deumque eius habitatorem certissimè declararent. Mirari eius exempla possumus, & ex iis pensare nostrorum temporum inertiam. Posse autem quod ille potuit, non humanæ virtutis, sed singularis est gratiæ: nisi cui fortassis miserans Dei benignitas eam gratiam prerogare dignetur. Sed ad id quis idoneus?

Gaudet cõtemptu sui. Heb. 12.

De quibusdam, in superioribus prætermissis. Cap. 11.

BEnedictus Deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui benedixit seruum suum Dominicum omni benedictione cælesti, ut nihil ei defuerit in ulla gratia. Præparauit enim ille cor suum, in mente habens Deum, & quærens eum totis viribus, & eum prouidens in conspectu suo semper. Visus est sæpenumerò contemplationi vacans erectis sursùm manibus stare suspensus, itá ut vix terram contingere videretur. Vigilabat & orabat plus cæteris. Verberabat ipsius sese, & ab aliis curabat verberari & cædi catena ferrea. Missam celebrans quotidiè domi uel foris, multas fundebat lachrymas, summaque deuotione stabat ad arã: & itinere dicebat orationem Dominicam, vt intelligerent præsentes cælitus eius pectori infusam gratiã. In precibus horariis & psalmodiis, quas imprimis reuerenter absoluere solebat, facies eius crebrò uisa est lachrymis irrigari. Coram hominibus quidem serenus & hilaris erat: in abscondito autem patrem cælestem illo orante, ceu torrentes quidam lachrymarum erumpebant ab oculis: sed eas, ab oratione euocatus, abstergebat. Cauebat diligentissimè, ne delinqueret lingua sua: & tã domi, quàm in itinere semper uoluit aut de Deo, aut cùm Deo colloqui, raró aliàs loquẽs: testatique sunt viri perfecti, qui multo tempore apud illum vixerant, non fuisse dolum in ore eius, nec ab eo profectum fuisse unquàm uerbum ociosum, aut noxium, aut obtrectatorium, vel adulatorium. Si quis ei maledixisset, ille contrà benedicebat: nec omnino vnquàm pro maledicto reddidit maledictum, quippe qui non solùm maledictis & conuiciis proscindi, sed etiam flagellis cædi & membratim secari pro Christi amore ardentissimè desideraret.

Sæpe in oratione suspensus a terra fuit.

Oris sui custos attentissim.

Vt autem fratres solis rebus spiritalibus semper essent intenti, vetuit nè negociis monasterii se immiscerent, aut consiliis temporalium rerum tractandarum: ijs tamen exceptis, quibus id ex Superiorum voluntate incumbit. Præerat fratribus multa charitatis solicitudine, attendens sibi & vniuerso gregi. Errata iustè quidem, sed tamen humaniter & clementer castigauit, animoque cruciabatur, illis condolens, quibus meritas irrogabat mulctas. Tanta erat eius comitas & affabilitas, vt per eum tum nouitij, tum cõplures alii, à uariis sint tentationibus erepti.

Voluntariam etiam, licèt permolestam, sibiipsi pœnitentiæ Crucem imposuit, vt iter agens, nudis pedibus ingrederetur. Erga proximos & afflictos omnes, maximè peccatores & infideles, multa ei inerat commiseratio, eorumque salutem suis laboribus promouere, & à Deo precibus obtinere ardentissimè cupiebat. Sanctorum patrum monastica instituta vel Ordines religiosè venerabatur, & monasticæ uitæ homines præ cæteris impensius amabat, tanquàm ciues sanctorum & domesticos Dei: illorum statum & professionem multa laude & prædicatione efferebat, ceu confratrum suorum. Ob prolixas vigilias edendo & bibendo parcior fuit. Etiam iter faciens, si esset ieiunandum, semper statam horam, putà Nonam, expectauit: sociis tamen ut eam anteuerterent, & bìs se reficerẽt, permisit. Nunquàm propter cibum aut potum, aut lectum, siue sanus esset, siue ægrotaret, conquestus est: sed quoad uixit, semper gratias egit. In itinere constitutus, vesperi priusquàm se quieti daret post absolutas Completorii preces, tandiù in oratione permansit, vt plerunque suo eiulatu socios excitaret. Ordinis & Canonis monastici zelus ei inerat feruentissimus, statutorumque seuerus fuit conseruator. Atque interim fratrum adeò fuit benignus & pius consolator, ut in his non putetur parem habuisse successorẽ.

Monastica uitæ homines præ cæteris amat.

Inter cætera doctrinæ suæ hortamenta, vitæq; præclara exempla, tria præ cæteris à suis voluit solicitius obseruari. Primo, vt semper de Deo vel cum Deo loquantur. Secundò, ut iter habentes, non ferant apud se pecuniam. Tertiò, ut nullas vnquàm recipiant temporarias possessiones. Hæc enim sunt, quæ cor mundum, & à curis liberum efficiunt, seruumque Christi ad meditanda diuina tractãdaque spiritualia reddũt expeditum. Conemur igitur, fratres, imitari sancti patris admonitiones & exempla pro viribus, simulque gratias agamus piissimo redemptori, quòd talem nobis ducem præbuerit. Per eum enim nos in huius conuersationis lucem regenerauit. Rogemus etiam patrem misericordiarum, vt illo nos regẽte spiritu, quo filii Dei aguntur, per terminos, quos posuerunt patres nostri, ad eam beatę vitæ immortalitatem, ad quã ille felicissimè peruenit, nos quoquè recto itinere pertingere valeamus.

Tria præcipue à suis vult obseruari.

Rom. 8.

Vt uocatus à Domino B. Dominicus, mortis suæ diem prædixerit. Cap. 12.

CVM in omni sanctitate perfectus beatissimus pater Dominicus, cunctis fulgeret virtutibus, etiam prophetiæ gratiam à Domino accepit. Multa.n. futura præuidit, diuinorum conscius arcanorum: eique Dominus ceu specialiter dilecto diem obitus sui indicauit. Qua enim ratione celaret eum mortem propriam,

Multa futura prædixit.

propriam, qui multorum aliorum à corpore migratio nem ei reuelauerat? Erant ei lachrymæ eius panes die ac nocte præ desiderio videndi faciem Dei: & audiuit desiderium pauperis Dominus, ponens in conspectu suo lachrymas eius. Oranti enim, & cælestium appetitione vehementer æstuanti iuuenis formosissimus adstitit, aitque ad eum: Veni dilecte mi: veni, ingredere in uera gaudia. O suauem & omni charitatis dulcedine plenam beati viri vocationem: qua non ad caduca & uana, sed ad solida semperq; duratura gaudia vocatur. Verè felicem hominem, qui accitus, non petiit inducias, tanquàm iudicem reformidans: nec venire iussus ad cęnam magnam Agni, moras nexuit, temerè excusando: sed pręcinctos habens lumbos, & lucernas ardentes in manibus suis, pulsanti incunctanter aperuit, venientiq; Domino multa alacritate obuiàm properauit. Gratulans itaque & gratias agēs uir Dei de certa expectatione futuræ glorię, inuisit quosdam è Clero Bononiæ, admodùm ipsi charos & familiares: cumque de contēptu mundi, & vitæ huius prælabentis vanitate cum eis contulisset, tandem eis va lefaciens, dixit: Vos quidem charissimi nunc me sanū videtis: sed ego ante illam celeberrimam beatissimæ matris Dei assumptionem, ad Dominum proficiscar.

Lucæ 12.

Prædicit suū à corpore decessum.

LIBER QVINTVS.

De extrema beati Dominici ægrotatione, & de ijs, quæ tum dixit & fecit. Cap. I.

POstquàm absolutus fuit secūdus generalis Conuentus siue Capitulū, beatus Dominicus Hugolinum Ostiensem Episcopum, qui tum apud Insubres legatus erat Pontificis maximi, pro eius amore & promotione Ordinis sui inuisit. Reuertens autem ab il lo sub finem mensis Iulii, Bononiam ualdè fessus venit. Erat enim feruentissimus æstus, & laborem itineris permolestum susceperat. Interim non habita eius lassitudinis ratione, cum Priore domus, qui Ventura dicebatur, & cum F. Rudolpho usque in noctem de statu & rebus Ordinis loquebatur. Illi cubitum ituri, instanter orabant, ut daret membra fessa quieti, & matutinis precibus non interesset. Sed ille precibus eorum non acquiescens, in ecclesiam se contulit, & more suo illic pernoctauit, atque etiam ad matutinas preces venit. Ijs absolutis, dixit Priori, se dolere caput. Indè tum cępit perspicuè laborare morbis, quibus ex hac uita subtractus est. Sed licèt illi sua caperent incrementa, mente confirmatus, spiritu Deo indefessus adhærebat, tanta animi tolerantia eas corporis molestias perferens, vt semper iucundus & hilaris appareret, tametsi eum & exhauriret dysenteria, & febris exureret. Sciens autem è propinquo mortis sibi imminere diem, iussit nouitios ad se adduci. Eos præsentes sereno vultu intuens, ad amorem Dei & Ordinis ad deuotionem & instituti monastici obseruantiā verbis gratissimis inuitabat: moreque suo contentus sacco, etiam tam afflicta ualetudine noluit in lectulo iacere. Inde accitis duodecim magis expertis fratrib9, Priori domus F. Venturæ, multis sacerdotibus audiē tibus, omnia peccata sua generaliter est confessus, dixitque eis: En usque in hanc horam carne incorruptum me Dei misericordia seruauit, illibatamque mihi virginitatis munditiam custodiuit. Quæ vt etiam in vobis inuiolata permaneat, fœminarum omnium suspecta uitate consortia. Ea retenta, seruus Christi

Incidit in morbos.

Vide sancti viri in seipsum seueritatē.

vitæ paupertate gratus Christo, & bonæ famæ odore fructuosus erit proximis. Spiritus feruor semper maneat in uobis, & feruenti spiritu Deo perpetuō seruite. Promouendo & propagando huic Ordini suis intenti: stabiles in sanctitate, perseuerate in monastico instituto, & uirtutum omniumincremento.

Et quia ex diuina reuelatione didicerat se è corpore abiturum, fratribus coram se congregatis, testamētum fecit, quod nulli mutare fas est, testatoris enim morte confirmatum est. Hæc sunt, inquit, fratres & filii charissimi, quæ uobis hæreditario iure possidenda relinquo: Charitas sit in uobis: humilitatem sectamini, paupertati volūtarię studete. Non erat illic argentum & aurum, aut quæuis terrenæ facultates, vndè testamentum conderet. Quod autem habuit fide locuples, hoc illis legauit: nempe diuitias salutis, thesauros cælestes, & opes nunquàm perituras, quibus illum abundasse uita sanctissima testatur, donec exēpla, miracula confirmant. Nè autem paupertatem Euangelicam, firmissimum huius instituti fundamentum, inimica Deo carnis sapientia euertat, quanta potuit seueritate prohibuit, nè quis possessiones temporales Ordini inuehat, omnipotentis Dei & suam maledictionem ei terribiliter intentans, qui Ordinem Prędicatorum, quem vel maximè ornat paupertatis professio, terrenæ substantiæ puluere ausus fuerit obscurare.

Testamētum eius morituri.

De obitu beati Dominici. Cap. 2.

IN dies ingrauescente aduersa valetudine, filii de patris salute soliciti, illum ad sanctam Mariam in montem deportarunt, ea spe, quòd propter loci salubritatem posset reualescere. Sed ille magis etiam uiribus destitutus, cùm sentiret corporis dissolutionem imminere, Priorem ad se vocari iussit. Venit ille, & cum eo uiginti fratres, patrem ægrum inuisere cupiētes. Quibus ille decumbens concionabatur egregiè. Cumque resciuisset, eius loci præfectum velle ipsum in sua ecclesia humare, cum multa humilitate & mansuetudine dixit: Absit, ut ego alibi sepeliar, quàm ad pedes fratrum meorum, moxq; charitatis & pacis studiosissimus, cauere uolens, nè uel optato fraudaretur sepulcro, vel fortassis contentio ea causa oriretur: Foras me, inquit, efferte, vt in vinea illa sub diuo moriēs, possim in uera ecclesia sepeliri. O uere beatum & fidelem patrem, qui incommodam potiùs & contemptam voluit mortem oppetere, quàm à filiis post mortem corpore separari.

Vult sepeliri ad pedes fratrum suorum.

Itaque fratres eum reportarunt ad monasterium Prædicatorum, sed interim valde metuebant, nè in uia animam ageret. Repositus est autem in quodam cubiculo, & administratum ei est Extremæ Vnctionis sacramentum. Cumq; aliquandiù illic fuisset, F. Adolphus caput eius sustentans, sudorem panno lineo à facie detergebat. Flebāt verò fratres, q aderant, videntes iā in agone uersari charissimum patrē, cuius se dolebant consolatione destitui, nunquàm in ea consolandi gratia parē habituri. Eos vt uidit vir beatus lachrymis infusos: Nolite, inquit, flere charissimi, nec uos perturbet corporalis hic à uobis discessus, in eo loco, ad quem nunc proficiscor, utilior uobis ero, quàm hic fuerim: vitaque functus, plus aliquid uobis conferam, quàm hic a me expectare possetis. Ingens hæc erat morientis fiducia, quandò nec mori timuit, nec de uitæ æternæ aditu dubitauit, fidenter pollicens se in illa constitutum, filiis patrocinaturum. Quodam autem fratre ex illo percontante, ubi vellet sepeliri corpus suum, respondit se velle illud condi sub pedibus

Consolāt fratres, dum ipse cum morte luctāt.

bus fratrum suorum. Ita inuitatus ad nuptias, elegit nouissimum locum, cùm iam summus paterfamilias ad superiorem, vt potè amicum honoratum, eũ transferret, coram simul discumbētibus in gloria sublimiter euehendum.

Lucæ 14.

Conuocans autem ad se Priorem & fratres, dixit eis: Præparate vos. Illis ad commendationem solenniter præparatis, ait: Sustinete adhuc parumpèr, deindè ait Prior ad eum: Tu nosti, pater, quàm nos deseras desolatos & moerentes. Memento nostri, vt ores Dominum pro nobis. Tum ille vir sanctissimus, totus in Deum absorptus, sublatis sursùm manibus, dixit: Pater sancte, tu scis, quia libenter perstiti in voluntate tua, & illos, quos dedisti mihi, custodiui. At nunc cõmendo eos tibi: tu illos serua & custodi. Ego ad te venio pater cælestis. Deindè post paululùm ait ad fratres: Incipite iam. Qua verò deuotione, quibus lachrymis & singultibus peractum fuerit commendationis officium, non nescit ille, qui non spernit preces pauperum, & gemitus moerentium non despicit.

Ille intereà migrans, labia mouebat ad preces, licèt vox minimè sentiretur. In extrema commendatione fratribus pro more dicentibus: Subuenite sancti Dei, occurrite Angeli Domini, suscipientes animam eius, offerentes eam in conspectu altissimi: eleuatas tenens in cælum manus, spiritum exhalauit: nec dubiũ quin Angelicis manibus exceptus, Domino sit præsentatus. Mansit autem corpus exanime in cinere iacens, moerentium luctu miserabile, fidei pietate amabile, & pro eius sanctitate cunctis venerabile.

It in cælos vir planè Angelic⁹

De reuelationibus ad eius obitum factis. Cap. 3.

ADfuit è corpore abeunti viro sanctissimo beatissima Dei mater cum filio suo, & Angelorum suauiter modulantium frequenti exercitu, spiritum eius in cęlos secũm abducens, quemadmodùm fideles quidam per reuelationem didicerunt. Qua enim hora decessit, venerabilis F. Guuala, Prior Dominicanorum Brixiensium, posteà eius vrbis Episcopus, leni oppressus somno, vidit oculis interioribus cælum aperiri, & ab illo submitti duas scalas candidissimas. Vnius cacumen tenebat Christus, alterius sanctissima mater eius. Angeli per utranque sursum cursitabant. In earum medio posita erat sedes humi: in qua sedebat quidam similis fratri Prædicatori, ad cælestē Hierusalem proficisci volenti. Scalas sensim attrahebant Christus & mater eius: & sedes vnà attolebatur cum sedente, donèc psallentibus Angelis, in cælum illata est. Receptis in cælum scalis cum sede & sessore, cælum clausum est, & visio finem habuit. Veniens posteà frater ille Bononiam, rem certam cogniturus, comperit, in eandem horam & sanctissimi viri obitum, & suam visionem incidisse: nec dubitauit, in Dei gloriam & sancti Dominici honorem, visionem illam palàm in concione populo indicare.

Visio F. Guualæ.

Eodem die, quo è uita abiit beatus vir, duo religiosi fratres Prædicatores, Tancredus & Raõ, pariter iter agebant. Vbi ad hospitium ventum est, * Rao abijt sacrificium oblaturus. Mandauit autem ei Tancredus, vt charissimi patris Dominici, Bononiæ ægrotantis, memor esset. Postquàm sub sacrificio ad eum locum venit, quo solet haberi viuorum memoria, subitò fit extra sese, stat immotus ad aram, videt manifesta spiritus visione sanctum Dominicum corona aurea ornatum, totumque mirabili splendore radiantem, cum duobus reuerendis viris, vtrunque eius latus stipantibus, extrà Bononiã regia via progredi. Doctus est autem à spiritu Dei, eodem die, nempe sexta feria, hora sexta, beatum Dominicum è corpore in cælos abiisse.

Alterius fratris ui sio.

Hanc autem insignem visionem frater ille præ multa humilitate diù reticuit: sed posteà à Domino admonitus, quibusdam fratribus in Dei laudem & beati Dominici honorem enarrauit.

De sacri corporis obuolutione, & exequiis ad illud celebratis. Cap. 4.

CVM autem sacrum beati viri corpus Fratres ad sepeliendum inuoluerunt, inuenerent ad lumbos eius catenam ferream. Eam F. Rudolphus reuerēter asseruãs, posteà Magistro Ordinis pro magno munere dedit. Deportatum indè est corpus, reuerenter & honorificè obuolutum, in ecclesiam non sine lachrymis multis: vbi illud fratres cum multa veneratione ambientes, psalmos & congrua cantica depromebant. Adfuit tum inter eos Albertus Prior monasterii sanctæ Catharinæ, quod est Bononiæ, uir religiosus & beato Dominico cumprimis familiaris & addictus. Is vt vidit fratres carmen lugubre in iubilũ mutasse, cępit & ipse gaudere cũ gaudentibus. Enimverò concepta de sanctissimi Patris beatitudine non inani fiducia, iubilarunt filii Dei, & Dominum laudauerunt pro cunctis, quas viderant, virtutibus, quibus mirificauerat Dominus sanctum suum. At Prior ille compunctus corde, ruit cum moerore in pia oscula & amplex⁹ sacri corporis, nec indè recessit, donèc mortis suæ indubitatum meruit habere responsum. Quo accepto, surrexit, aitque Priori fratrum iucundo & hilari vultu: Fidelis sermo & omni acceptione dign⁹: Magiter Dominicus me complexans, dixit mihi: Hoc anno sequeris me ad Christum, quod & factum est. Eodem enim anno obiit vir ille iustus, sicut propheta uerat mortuum corpus sanctum.

Quidam religiosus pater ad funus Dominici discit obitũ suum.

De celebri sepultura B. Dominici, & fabrica sepulcri. Cap. 5.

PER id tempus Hugolinus Ostiensis Episcopus, cuius crebrò suprà meminimus, Bononiã venit. Venere cum illo, ceu Apostolicæ Sedis legato, etiam multi magni uiri & ecclesiarum Prælati. Vbi cognouit autem de obitu S. Dominici, suis manibus corpus eius sanctissimum sepulturæ mãdauit. Nouerat enim sanctam eius in Domino cõuersationem, & haud vulgariter dilexerat viuentem. Interfuerat etiam, quandò uir Dei, Stephani Cardinalis nepotem suis precibus ad vitam reuocauit. Aderat autem huic sepulturæ etiam reuerendissimus Patriarcha Aquilegiensis, nec pauci Episcopi & Abbates, cum aliis prælatis, & multa populi turba. Obijt vir sanctissimus octauo Idus Augusti, humatus Bononiæ iuxta filios suos Fratres Prædicatores, quorum primus generalis Magister fuit & institutor. Annus autē erat Christi millesimus ducentesimus vicesimus primus. Sarcophagus eius non quidem ex materia preciosa, sed tamen pia deuotione & solerti studio confectus est. F. Rudolphi, qui tum Procuratores erat, cuius nutu omnia gerebãtur, fabricata enim est arca lignea, & sacro corpore in ea condito, clauis obfirmata est. Ipse quoquè sepulcri locus magnis saxis, tenaci calce inter se coniunctis, vndiquè cinctus & communitus est. Verebãtur enim Fratres, nè quid homines impii malo dolo molirentur. Ipsi quoquè tumulo impositum est ingens saxũ, calce benè munitum & compatum. Dormit itaq; vir beatus in sinu matris suæ, requiescens in pace: suauisque est somnus ei⁹, nec euigilabit, donèc tuba nouissima excitatus, resurgat, cum electis Dei in parte dextera collocandus. Porrò anima eius vigilat, discussa tenebra-

S. Dominici honorifica sepultura.

nebrarum caligine, apertis oculis optatissimam ęternæ lucis cōtemplans claritatem. Vigilat, miserorum precibus & ægrorum clamoribus patulas aures exhibens, eorumque calamitatibus nunquam non remedium adferens. Omnipotens enim Dei uirtus, & in obitu & post obitum eius, multa effecit miracula, hodieque in tota Ecclesia sua efficere non cessat.

De miraculis quibusdam, ad eius monumentum editis. Cap. 6.

NImirùm iacet pater sanctissimus, vt optarat, inter filios loco humili & depresso conditus, nullisque aromatibus conditus. At Deus bonus, qui facit de tenebris lumen splēdescere, ex hoc obscuro tumulo iussit miraculorum fulgura coruscare. Clericus quidam honestus Bononiæ de morte quidem sancti viri audierat, sed nescio quibus rebus impeditus, solenni sepulturæ eius non potuit interesse. Nocte indè sequenti uidit in somnis B. Dominicum in æde sancti Nicolai, residentem in cathedra, gloria & honore mirificè coronatum. Ait ergò ad illum: Tu nè es magister Dominicus, iam uita functus? Respondit ille: Nō sum mortuus, fili: quia bonum Dñm habeo, apud quē viuo. Manè abiit Clericus ad ecclesiam Fratrū, & beatum virum eo loco humatum reperit, quo uiderat eū in throno sedentem.

1. Cor. 4.

Visio Clerici cuiusdam.

Nō sunt mortui sācti, sed uiuunt.

Eodem die ad sancti patris monumentum quidam dæmoniacus adductus est, qui vt in templum ingressus est, clamauit dæmon: Quid mihi vis Dominice? Cumque id crebrò repeteret, obsessus ad sepulcrum pertractus, curatus est. Eodem anno hyberno tempore odor suauissimus, idemque copiosissimus apud sepulcrum sancti uiri extitit, & per omnem ædem se diffudit. Durauit verò dies non paucos, senseruntque eū F. Ventura Prior, & Fratres alii. Vt cęperunt autem innouari signa & mirabilia multiplicari, Christiani fideles videntes uerè in loco illo operari Dei uirtutē, statuerunt pro reuerentia claudere sepulcrum, & operire pannis Sericis. Sed id Fratres non permiserūt, veriti nè cupiditatis vel iactantiæ notam incurrerēt, si aut facerent sic, aut fieri permitterent.

Dæmoniaci curatio.

De meritis & præmijs B. Dominici, diuinitùs reuelatis. Cap. 7.

QVidam B. Dominicum haud vulgariter amanti dominus multa de meritis & gloria eius, itemque de Ordine Prædicatorio reuelauit, quæ scriptis ad pesterorum notitiam transmisit: inter alia etsi non verbis iisdem, tamen eadem sententia sic scribens: Amicum meum peculiari quodam amore complector, arctiorisq; quantùm fas est, dilectionis amplexibus stringo præ cęteris amabilem virum sanctum Dominicum. Itaque in eius solennitate cùm dominum pro Ordine Prædicatorum deprecarer, dominum ipsum videre merui, amicum Dominicum mihi in gloria ostendentem, sicque dicentem: En quæ ego exigere soleo à cunctis populi mei pastoribus, iis fidelis seruus meus & bonus pastor Dominicus præclarè ornatus fuit. Cùm in uita mortali degeret, nullū unquàm Fratrum suorū exacerbauit, non enim potuit de charitatis scaturigine amaritudo vlla emanere. Inerat illi tam larga benignitas & suauis pietas erga omnes, vt quę ad corporis necessariam refectionem pertinent, non sat haberet frugaliter subministrasse, sed etiam pro ratione temporis, quantùm potuit, Fratrū commoditati studeret: nè uel adolescentior ætas inedia contabescens, ollas Aegyptias appeteret: vel confectæ senum vires, rebus necessariis destitutæ, penitùs exhaurirentur. Ità omnes multa humanitate fouens, & ad omnes se accommodans, omnes tamen antecessit, egregio exemplo id docens, laude dignam esse modestiam, & abstinentiam salutarem. Porrò misericordiam iudicio superexaltans in corrigendis Fratrū erratis, intrà regulares limites se continuit iustè parcens eius clementia, & piè sæuiens disciplina. Hæc dilectus dixit ad me de dilecto. Et uidi, & eccè dilectus meus erat vestitus multis colorib⁹, & varietate admirabili circūtectus. Habebat amictum candoris niuei, purpurei decoris, coloris uiridis. Illa enim, qua operitur, uestis immortalitatis, tincta est uirgineæ puritatis candore elegantissimo, primæ veritatis uirore amœnissimo, qui cælestes oblectat & reficit mentes, gemmæ charitatis colore purpureo, qua olim & per commiserationem iungebatur proximo, & propter Christum fundendi sanguinem flagrabat desiderio.

Christi testimonium de S. Dominico.

Dominici honorifica sepultura.

Et adiecit dominus loqui ad me de sancto suo, dicens: Quandò ridere solebat hic electus meus, ille risus è suauitate spiritus mei proficiscebatur. Risus eius verax erat, talique risu os ueracis decebat impleri. Cùm orans lachrymas funderet, totius Ecclesiæ causas & angores, speciatim verò filiorum Ordinis sui, in thuribulo deuotionis suæ cum grandi fide meo conspectui repræsentabat. Considerauit accuratè pius pastor vultum pecoris sui, idque adspectu benigno, sancta deuotione, discretione prudenti: Docebat sapientes scientiam suam columbina simplicitate ornare, cō uenienter sententiæ Saluatoris. Simpliciores monebat eam, quæ desursùm est, sapientiam pudicam & modestam ante omnia quærere & amare. Tentatorū pericula & turbulentas molestias paterna commiseratione in arcano sacri pectoris ferebat, pie einsmodi consolans, prudenter illis consulens, & eos suis precibus sustentans. Hortabatur iuuenes, ut intrà perpetuum silentium se tenerent propter obtinendā sapientiam & custodiam disciplinæ. Aegros & debiles summa fouebat humanitate, eis res necessarias solicite suppeditans. Itaque eius præsentia lætabantur vniuersi: eiusque suauissimæ conuersationis grata societas, tolerabilem eis reddebat omnem paupertatis inopiam, & totius laboriosæ uitæ asperitatem & duritiam mitigabat. Agamus ergò gratias domino Deo nostro, & gloriemur in laude eius, qui talem nobis huius peregrinationis ducem ac principem dedit, cuius sanctitas eximia, ipsius summæ ueritatis ore probata est. Gloriemur de illo in domino, Amen.

Iob. 8.

Mat. 10

Iacob. 1.

LIBER SEXTVS.

De primo statu sanctorum Patrum & Fratrum instituti Dominicani. Cap. 1.

ANno à partu Virginis 1222. beatissimo Dominico iā in cælos translato, habitus est Parisiis tertius Conuentus generalis, quem Capitulum vocant, in quo vir vitæ venerabilis F. Iordanus, natione Saxo, Deo uolente, totius instituti Dominicani creatus est Magister generalis. Is beatissimo patri Dominico non tam in administratione regiminis, quàm in æmulatione iustitiæ & rectitudinis successit, intentionis, feruoris ac religionis paternæ perfectissimum se prębēs sectatorem: Deoque dilectus & hominibus, quæsiuit bona genti suæ, & dilatauit gloriam Ordinis sui, amplificans eum prouinciis, cęnobiis & copia optimorum

F. Iordanus creatur Magister generalis.

rum

Suis concionibus permultos egregios uiros efficit Dominicanos.

rum Fratrum. Multi enim generis nobilitate & honoribus conspicui, complures opibus & sacerdotiis seu beneficijs Ecclesiasticis locupletes, pleriq; diuersarũ artium & facultatum magistri & Doctores, innumeri delicati adolescentes & literati studiosi, eius mellitis sermonibus compuncti, omnia Christi & Euangelii causa relinquentes, Dominicanorum se instituto addixere. Crescebant tum filii Dei, & quasi germinantes multiplicati sunt, & roborati nimis, impleuerunt terram. Illud nanque purissimum tritici granum, mortuum in terra latens, sed in cælo uiuens, beatissimus pater Dominicus in hanc pulcherrimam & copiosissimam segetem pullulans emersit.

De perfecta Fratrum conuersatione, & vera cordis contritione. Cap 2.

ERat profectò tunc tempus acceptabile diesque salutis, cùm tot illustres viri sua aliorumque procuranda salute odoriferum Domino sacrificium præpararent, & in conspectu eius holocaustum gratissimũ offerrent. Erant tum reuerà dies immaculatorũ, quos dies nouit Dominus, qui spiritu feruẽtes, domino seruiebant in sanctitate & iustitia coram ipso. Miserat.n. tunc Deus ignem de excelso in ossa eorum, & ardore charitatis illorum pectora uehementer inflammauerat. Diffundebat autem illa se flamma foras in luculẽta opera & efficacia exempla. E quibus, cùm sint innumera, pauca quædam annotabimus sanctitatis & perfectionis studia, vt qui hodiè sunt, illis ad meliora prouocentur. Qui per Dei gratiam tum peccatis & mundi voluptatibus nuncium remittentes, ad meliorem frugem se recipiebant, ob mala perpetrata compuncti corde, tota animi contentione ea expiare nitebantur, cordis contriti sacrificium domino offerẽtes, peccata sua confessarijs exactè & purissimè explicantes, omnes conscientiæ latebras & recessus accuratè explorantes, nè vel parùm aliquid illic hæreret, quod animum pungeret, aut eius munditiam obfuscaret. Nam benè constituta & syncera conscientia nõ solùm mortiferis, sed etiã minutis culpis affligitur & mordetur. Discutiebantur tum assiduè pectoris arcana, fiebant confessiones quotidie, idque non semel, sed uesperi, aut mane, & meridie, quoties aliquid occurreret, qđpiam conscientiam perturbaret. Contra omnes dæmonum tentationes viriliter instructi & armati, vel primos sensisse motus, indignum arbitrabantur. Eos verò admittere, aut in eis moram facere, id fœdissimum censebãt. Quicquid anteà in seculo negociorũ, commodorum, voluptatum experti essent, eius nulla apud eos erat commemoratio, nulla mentio: in hoc vnum solicite intenti erant, vt sua plangerẽt peccata, rebus diuinis vacarent, sese intrà se continerent, corpus suum despicerent, & in spiritus redigerent seruitutem, in Deum omnia reiicerent, & illi vni adhærerent. Cumque animaduerterent Ordinis seu instituti sui honestatem & decorem, animoque & uerbis id efferrent, hoc solùm querebantur, quòd tam tarde ad seruiendum Deo & illud vitæ genus suscipiendum se contulissent.

Psal. 36.

Feruor primorũ Prædicatorum.

De accurata nouitiorum institutione, & exacta silentij obseruatione. Cap. 3.

Nouitios instituendi ratio.

MAgna tum cura adhibebatur nouitiis probe instituendis & consolandis, eorumq; conseruandæ ac tuendæ valetudini, ne nimietate immodici laboris fracti & debilitati, deinde ad potiora inutiles & inepti redderentur. Et quemadmodùm tepidis & remissis quidam admouendi sunt stimuli: ità tum oportebat nimio deuotionis ardore feruentibus, moderationis frenum adhibere: & ut plerique hodie uix excitantur à somno, etiamsi tundas eos: ità tum in diuersos sese angulos abdentes, cùm essent inquisiti & in precibus depręhensi, uix compelli poterant, ut somno indulgerent.

Silẽtium quoddã religionis fundamẽtum.

Pro seruãdo silentio, quod sacræ religionis quoddam fundamentum est, seuera quædam exercebatur censura, cura religiosa, & studium ingens. Nisi enim grandis vrgeret necessitas, aut ingens periculum immineret, nefas erat silentium frangere. Frater quidam Bononiæ ante altare prostratus post Completorium, ut uocant, dominum precabatur. Illum malus dæmon pede appræhẽsum, in mediam ecclesiam pertraxit. Clamante eo, accurrerunt Fratres amplius triginta, qui in templi latibulis delitescentes, orationi vacabant. Videntes autem trahi quidem Fratrem, nec tamen trahentem cernentes, conabantur eum retinere, sed frustrà. Itaque non mediocriter territi, aquam illi adspergebant: nec id tamen curante dæmone. Vnus autem ex senioribus eius retinendi causa illi inhærens, cum alio pariter trahebatur. Multo tandem conatu ad aram sancti Nicolai perductus est: quò accedens venerabilis pater Reginaldus, eius audiuit confessionem: qua absoluta, quamprimùm ab ea satanæ vi & infestatione liberatus est. Latuerat enim nescio qđ mali in pectore eius, quod per confessionem non retecerat. Mira quidem virtus puræ confessionis, & prædicanda atque imitanda Fratrum obseruantia regularis. In tanta enim Fratris vexatione, ne vnus quidem extitit, qui silentii legem uiolaret. Inter illos ergò fuit proculdubio pax, quandò frenabatur lingua loquax: Sicut enim clibani ore obstructo, calor intrinsecùs cõfouetur: ità seruato silẽtio, gratia sancti spiritus in animo conseruatur. Id illi non ignorantes, ponebant custodiam ori suo, ut non delinquerent in lingua sua. Quid porrò inde consecutum est? Concaluit cor eorum intrà ipsos, & in meditatione eorũ exarsit ignis ille, uitia consumens, nempe Deus noster. Et hunc quidem silentii cultum sanctus Dominicus diuinitus instituit, & suo exemplo confirmauit: qui sane nullũ unquàm obtrectatorium, nullum adulatorium, nullum perniciosum uerbum de suo passus est ore proficisci. Atque adeò etiam in itinere constitutus, vsque in horam Tertiam silentii fuit obseruantissimus, idem volens à sociis custodiri: nec os sibi aperiendum putauit, nisi aut de Deo, aut cum Deo loqueretur.

Vis confessionis puræ.

Silẽtij accẽtissima custodia.

Psal. 38.

Hebr. 12.

De diuini officij frequentatione, & oratione assidua. Cap. 4.

PReces matutinæ, Missæ officium, & omnes preces horariæ, statis horis absoluebantur solenniter & distincte: ijsque semper intererat beatus Dominicus, diligenter in eam curam incumbens, ut psallerẽt Fratres alacriter & deuote. Aderant unà cum illo uiri reuerentissimi, huius instituti Patres primarii, & in vniuersum Fratres omnes. In quorum ille medio stabat, qui se promisit congregatis in nomine suo non defuturum. Præterea uerò raro ecclesiæ uacabant orantibus, raro templa illorum sine Fratribus uisebantur: vbi sane, si quæsiti essent, crebriùs inueniebantur: quippe qui ab illis non discederent, die ac nocte in preces intenti. Vidisses ibi alios pœnitentiæ gemitus & suspiria, internosque animi dolores domino offerentes, suaque & aliorum peccata nonnunquam etiam non sine clamore, quem dolor exprimeret, deplorantes;

Mat. 18.

Alios

Alios centiès, vel ducentiès per diem & noctem procumbentes in genua, adorare diuinam maiestatē non absque corporis sui afflictione indè nascente.

Post ꝑsolutas ea, qua par est, obseruātia & religione preces Canonicas diurnas, Fratres ceu rē valdè optatā Completoriū expectabant, atq; ad illud haud secùs atquè ad solenne quoddā festum sese ꝑparantes, mutuis se precibus cōmendabant. Dato aūt campana signo, ex omnibus monasterij locis ad ecclesiā properabāt. Expleto Cōpletorio, salutataq; beatissima Dei matre, singulari Ordinis nostri patrona, ꝑ Antiphonā, Salue regina, Fratres se subijciebant virgarū ictibus, quos disciplinas vocāt. Deindè domesticos Dei, patronos suos, iā in patria beatos, quorū in oratoriis altaria habebantur, ceu peregrini quidam, non habētes hic manentē ciuitatem, animo & corpore visitantes, & eos procùl adspicientes, officiosissimè salutabant. Interim ex eiusmodi pia Sanctorū commemoratione cogitatio purgabatur, affectus inflammabatur, trāquillabatur cōscientia, animus in Deū erigebatur, & luce gratiæ in eos radiante illorū compungebantur corda, & cōmotis visceribus, erumpebant lachrymæ, nec poterant contineri, quin ēt ab illis, qui foris stabant, voces plorantium expressè audirentur, putarentq; illic funus adesse, quod ità ab illis plangeretur. Multi ea re cōpuncti sunt, & quidam ēt habitum Ordinis induerunt. Nec tñ his exercitiis cōtenti, in quoslibet monasterij angulos se recipiebant, actusq; suos seuero examine discutientes, nodosis loris corpora sua dirè lacerabant. Ex ijs aūt feruentissimę deuotionis exercitijs ceu ignis inflammati, & instar thuris ardentes, alij sub precibus in cęlum & terrā aliquandiù visi sunt manere suspensi, igne spiritus molē corpoream sursùm impellente. Alij pœnitentiæ ardore incensi, in fauilla & cinere iacētes, dabant gemitus, ponentesq; in puluere os suum, nolebant oculos leuare ad cęlū, donèc ardor per lachrymas doloris ebulliēs, ipsos irrigaret. Alij præ amoris impatientia quiescere nō valentes, nolebāt indulgere somno, quousquè gratiā sentirent nouā ipsos calefacientē. Iā perpēdat pius quisq;, post eiusmodi exercitia quantū noctis spatiū ad capiendam quietem, seruis Dei potuerit superesse.

Sanctorū pia inuocatio quid præstet.

Thren. 3

Somnus Fratrum parcissimus.

Cùm ad matutinas preces surgerent, Officiū Virginis matris reuerenter, &, vt moris est, stantes persolue bant, & ad eius altare deuotè accurrebant, nè tantillū tempus orationi subtraheretur. Absolutis Matutinis & Cōpletorio, idem altare triplici nonnunq̄ ordine ambiebant, vt meritò dici posset: Circundabant eam flores rosarū & lilia conuallium: nempè pœnitentes verecundia rubicundi, & innocentes virginali pudicitia cādidi. Post matutinas pauci ad lectionum studia, pauciores ad lectū se conferebant: plerique in precibus pernoctabāt. Aduentante aūt luce & ad sacrificia Missarum signo dato, vix inueniebatur, qui non ante Missam per confessionem se expiaret. Tum verò ad vnum sacerdotem accurrebant plurimi, ei ad sacrificium ministrare cupientes: eratq; inter illos pia quædā contentio, quis potissimùm id ministerij expleret.

De Fratrum abstinentia, & mutuæ charitatis officijs. Cap. 5.

Post tantos diuinis officijs impensos labores, ad mensam accessuris plerunquè cibus, panis & potus deerat. At tamen Christi benignitas siue per merita Patrū mirabiliter, siue ex eleemosynis fideliū clementer eis prouidit, ità ut in ipso sperātibus & fidētibus nihil deesset. Et quanuis mēsa Fratrū per se satis frugalis & sobria esset, at tñ non parùm illi addebat ornamēti quorundā mira abstinentia. Alii. n. ad dies octo potu ꝑrsùs sibi interdictū volebant: alij cibo apposito aquā frigidā infundebant: multi, nè notā singularitatis cōtraherent, modò ab hoc, modò ab illo edulio sibi tēperabant, de appositis sibi quippiā subtrahētes. Quidā tota Quadragesima interdiù nō bibebant, nec loquebantur nisi interrogati. In cōuentu lecturis & seruituris multi certatim suā offerebant operā, vt solēt fidissimi amici suis in ꝑlio cōgressuris. Nimirùm tanta fuit in his charitatis officiis deuotio, vt nō hominibus, sed Angelis seruire viderentur: tantamq; nonnulli sensere suauitatē, vt præ cordis iubilo ēt scutellas clàm exoscularentur. Alacritatē sanè & promptitudinem eorū in his charitatis ministeriis nemo facile explicare verbis poterit. In subleuādis Fratrū oneribus & necessitatibus mira erat omniū cōmiseratio, & indefessa atq; efficax sermonis & operis cōsolatio. In suscipiendis Fratribus à labore venientibus, humanissima in eis visebatur iucunditas, ingerebantque se passim eorū abluendis pedibus, & seruitiis impendendis. Atq; adeò si quis cōmiseratione erga infirmos benignior, in hospitibus accipiēdis hilarior, in eorū lauandis pedibus humilior, in monasterii seruitiis sedulior esse posset, is se apud Deū beatiorē existimabat. Non rarò sibijpsis detrahebant tunicas, cucullos, scapularia, vt uocant, & vel peregrinis Fratribus, vel alia occasione indigentibus dabant. Permulti etiam ex Fratribus non contenti habitus monastici asperitate, clàm induebant cilicia, carnem edomantes suam, & lumbos zonis ferreis stringebant.

Mira quorundam abstinētia

Insignis charitas.

De deuotione & ueneratione Fratrum erga sanctissimam matrem DEI. Cap. 6.

Inter id genus corporis castigationes & afflictiones, quod longè præstabilius est, ēt veræ virtutes in hoc instituto & religione munda & immaculata, atq; pura innocentia relucebant. Nam quodam egregio fratre referente compertum est, eum ipsum intrà breue tempus centum Fratrum generales audiuisse confessiones, qui integra mente & corpore inuiolato virginitatem conseruassent. Quòd si vnus sacerdos in cōfessione tot potuit inuenire homines sanctos & puros, quantam putabimus in toto Ordine latere sanctimoniam? Nimirùm de florigero Prædicatorij instituti horto, Virginis matris manu plantato, hæc lilia colligit flos Virginis & filius Dominus noster Iesus Christus. In hūc hortū, regio cultu & opera consitū, regina mūdi cæli stipata ꝓcerib⁹ & virginū choris, sese oblectatura ꝓficiscēs, extirpat vitiorū loliū, plātat virtutū oīum germīa, spargit semina, & grāe stillis irrigat oīa.

Eximia vitæ puritas & innocentia.

Hic cum filio sponso Ecclesiæ, eiusque sodalibus, deliciis affluens, delectatur amœnitate florū, odorū fragrantia, saporum suauitate. Flores, accipe mores sanctos: odores, preces: sapores, consolationes spiritales. Atque his in hoc horto refecta uirgo sacratissima libēter in illo inābulat, & Dei ꝓsidiis septū circūdat & ꝓtegit. Nec summis dūtaxat & ꝓcelsis ei⁹ cedris, putà sancto Dñico, mellifluo Iordano, & Reginaldo doctissimo, suā voluit exhibere ꝓsentiā: sed ēt hyssopū, rosas, lilia, violas & nardū nō recusat coràm inuisere. Hæc indulgentissima hortulana in laboribus, in tētationibus, in periculis, in supremo vitæ spiritu cōstitutis Fratribus visibiliter apparēs, afflictionē, angores, timores oēs abstulit: in tēplo, in cellis, in dormitorio, in Cōpletorio, in itinere positis, ꝓsentia sua gaudiū & cōsolationē attulit: q̄ oīa alteri & ocio & operi reseruātur, vno dūtaxat nō omisso hoc loco, qđ quāto magis extraneū, tanto chariùs amplectendum videtur.

Fęmina quædā pia, in Gallia Cisalpina solitariè degens, vbi comperit nouum Dñicanorùm institutū enatum, quosdā eius professores videre cupiuit. Interim

duo Fratres Dñicani per eam regionẽ concionantes proficiscebãtur: eiq; ad eã diuertentes, more ordinis sacris verbis eam cõpellabant. Sciscitante illa, quinã & cuius Ordinis essent, responderunt se noui instituti Prędicatorii alumnos esse. Videns aũt illa formosos eos & sic satis benè uestitos iuuenes, contẽpsit eos, putãs ꝙ ea ratione non possent huius improbi seculi inquinamẽta euitare. At nocte proxima Virgo mater cõmoto vultu ei apparens, ità dixit: Hesterno die nõ me mediocriter me offendisti. Itanè persuasum tu habes, nõ posse me seruos meos, licèt iuuenes, per mundũ discurrentes animarũ causa, seruare illæsos? Vt aũt noueris me illorum specialẽ curam gerere, en iam ostendã eos tibi, quos heri despexisti. Expãsoq; pallio, oñdit ei magnã Fratrum turbã, atq; in iis etiam illos, quos ea spreuerat. Tum verò religiosa fœmina corde compuncta, Fratres deinceps ex animo charos habuit, & hæc ordine recitauit. Sanè palliũ Virginis matris, insignis habitus est sacris Prædicatorii Ordinis, quẽ cum religiosa charitate in uera humilitate gestamus, & sub alis ꝓtecti eiusdem sacrosanctæ Virginis, in adiutorio altissimi habitamus. Porrò ab hac die tanta extitit Fratrũ omniũ erga Virginem matrẽ deuotio & reuerentia, tm̃ eius laudandæ & colendę studiũ, tam sedulæ ac feruentes ad eã preces, tam ingens amor, tãta eius patrocinii fiducia, tã auida & insatiabilis eius cõtemplatio, vt humano sermone non possit explicari. Proindè habebant in cellulis suis imagines Virginis, filiũ gestantis in vlnis, itemque Saluatoris à Cruce pẽdentis, quarum intuitu memoria dormitans excitaretur, sensusque exteriores, in vanas res propensi, spiritali robore confirmarentur.

Corripit diuinitus Sãcta fœmina, ꝙ temere cõtempsisset Dominicanos quosdam.

Imagines sacræ qd conferant

De crebris eisque feruentibus Fratrum concionibus. Cap. 7.

QVodam tẽpore, cùm Fratres cęnobii Bononiensis frequentes adessent, Apostolicæ Sedis legatus, Episcopus Portuẽsis, Conradus nomine, vir religiosus, professione Cistertiensis monachus, eò aduenit, & apud Fratres honorificè susceptus est. Inerat ei⁹ animo scrupulus quidã de instituto Dñicano, quidnã sibi uellet noua isthæc & inaudita ꝓfessio vel religio, atq; vtrùm ex Deo esset, an ex hominibus. Posita cathedra in tẽplo, resedit, petijtq; aliquẽ sibi codicem exhiberi. Oblatus est ei Missalis liber: quẽ, cùm expressisset Crucis signum, aperuit, & in primæ paginæ suprema parte legit, Laudare, benedicere, prædicare. Atq; ea re tanq̃ cælesti quodã oraculo exhilaratus, omnẽ à se hæsitationẽ reiecit. Deinde quasi totis visceribus Fratres amplexans, ait: Ego quidẽ tametsi alterius professionis habitũ extrinsecus fero, at vestrum intùs animo indutus sũ: nec ambigere debetis, quin tot⁹ vester sim. Vestri Ordinis sũ: vobis me tota deuotione cõmitto.

Et reuerà cõgruẽter huius instituti viris laudatio bñdictio & ꝑdicatio ceu ex diuino oraculo accõmodať, vt potè in quorũ ore semp resonat Dei laus, quẽ tota die benedicũt, eiusq; virtutẽ & magnitudinẽ populis ꝑdicant. Illa. n. quatuor sancta animalia, q̃ B. Iohannes Apostolus in Apocalypsi ceu Prędicatorũ typum describit, nõ cessãt noctes & dies clamare, Sãct⁹, Sãct⁹, Sãctus. Prædicatores. n. sancti diuinę maiestatis gloriã & magnificentiã laudare, benedicere, ꝑdicare nõ cessant. Admirandi. n. feruoris gratiã sanctus spiritus eorũ adspirauerat cordibus, vt uerbũ Dei annũciare, & Christũ Iesum ꝑdicare cupidissimè appeterent. Cumque scirent Ordinẽ suum, potissimùm ob habẽdas cõciones, & vt animarũ saluti consulerent, Fratres institutũ, nonnulli simplici quodã zelo permoti, ad sumẽdũ cibũ alacres nõ accedebãt, nisi priùs aliquãmultis

Apoc. 4.

aut certè vni verbũ Dei ꝑdicassent. Prædicabant sanè illi cũ Apostolo, nõ ut ederẽt, sed ut ꝑdicarẽt, edebãt.

Quędã hoc loco referã, q̃ de his sanctis Prędicatoribus Dñs uoluit reuelare: Fuit ea tẽpestate in Tuscia in monasterio S. Galgani Cistertiensis Ordinis monachus, Iacobus noĩe, multę & simplicitatis, & gratię, & famæ, quippe cui orãti sæpè Dñs appareret. Venerunt ad eũ duo Fratres Dñicani, seq; suumq; Ordinẽ totum illi obnixè cõmendarunt. Post preces nocturnas cogitanti illi, quid pro Prædicatoribus oraret, apparuit Dñs, & quasdam illum preces docuit, quas funderet pro eis. Eas ille publicauit, & Romanus Pontifex approbauit, permisitq; vt sub sacrificio dici queant. Erat. n. monachus ille propter sanctitatẽ suam Pontifici charus, & ad eius curiã sæpè uocabatur, vir simplex & rectus. Solebat crebrò audire Fratris cuiusdã conciones, viditque, Dño reuelante, beatissimã Dei parẽtẽ librum expansum corã illo tenere, vnde ille totam suam depromebat concionem. Alterius quoquè Prædicatoris, argumentum non præmeditatũ tractantis, cõtionem auscultãs, vidit sacratissimã Virginẽ comiter illi adstantem, & quæ diceret, liberaliter suppeditãtem. Ex iis aũt Prædicatorũ sermonibus multa salus animarũ consecuta est: qppe matre Verbi uirtute multa verbum euangelizantibus subministrante. Itaque vir sanctus dilexit Ordinem nostrum, Fratresque sequebatur, optans vt omnes sui Ordinis & alii literati Clerici, Prædicatorum instituto essent adiuncti, ob curandam animarum salutem.

Erant tum Fratrum conciones feruentes, assiduæ & voluntariæ. Deus autem, cui placuit per stultitiam prædicationis saluos facere credentes, effectu gratiæ suæ supplebat in eis scientiæ defectum, vt multos lucrarentur, & ad agendam pœnitentiam permouerẽt. Cùm irent ad habendas cõciones, non nisi S. Matthęi Euangeliũ & septem Canonicas Epistolas secũm ferebant. Diuinus. n. Pater Dñicus prudẽter id statuerat, vt ea apud se haberent, & eorũ sermones tum Euangelica, Apostolica authoritate confirmarentur. Ità simplices filii Dei scientiam principum huius mundi, q̃ destruitur & inflat, cõtemnentes, per charitatem, quæ ædificat, & per scientiam Sanctorum, quę stultissimos hominum facit, ibant, & fructum auferebant, & fructus eorum manet. Ardebant animi eorum diuini amoris igne: atque indè manantia verba, Auditorum animos inflammabant. Nec solùm ille ardor in sermonibus inerat, sed magis etiam in actione feruescebat. Cùm enim vel in generali, uel prouinciali Conuentu siue Capitulo de mittendis vltra mare uel ad Tartaros, aut certè ad alias barbaras nationes Fratribus mentio fieret, dici non potest, quàm multi humi prostrati, cum multis lachrymis & attentissimis precibus sese offerrent. Flagrabat enim in eis ardens desideriũ tum salutis animarũ, tum ꝓ Christo martyrij obeundi. Eum ignẽ amoris sui miserat Dñs in corda Fratrũ nostrorum, vt arderet & accenderetur, & tenebrarũ huius mundi ꝑclara lux & illustratio esset. Ibant igitur accincti uirtutibus, & sancti spiritus flammis ardentes: eratq; adspectus eorũ, ut carbonũ ignis ardentium, & ignito vehementer eloquio DEI compungebant & incendebant frigidos peccatores, pios & Deo deuotos illustrabant, sursumq; flamma amoris eos impellente, erant cæteris mentibus puriores & humiliate sublimiores. Vtinam recalescat ille ignis, &, qui nunc prohdolor est in nubilo, feruoris Sol, ut nos accensos deuoret, sicut ignis cælitus missus absumpsit olim sanctorum Patrum mystica holocausta. O Domine, Domine, ꝓfunde crassa illa tuæ benedictionis aqua, de abscõdito sacri ignis loco cõcepta, inundũm siccos aut gelidos huius structuræ primarios & digni-

Cõciones fratrũ feruentes & assiduæ.

1. Cor. 8.

Prou. 3.

Ardẽs desideriũ animas lucrandi, et martyriũ obeundi.

2. Mac. 1.

Ibidem.

dignitate maiores lapides, vt accensa ex eis flamma, tenebrosos illuminet, & tepidos rursùs accendant, ut quemadmodùm olim, seruiant tibi cum feruore, & tui ardeant amore.

LIBER SEPTIMVS.

Cuius non nisi parua fragmenta habebantur in MS. codice, quem vnicum obtinueram.

De miraculis B. Dominici. Cap. I.

CVM beatus Pater Iordanus alijque religiosi Fratres, tanquàm stellæ radiantes, vt dictum est, luce concionum suarum, & sanctæ conuersationis exemplis peregrinantem in huius mundi tenebris Ecclesiam illustrarent, beatissimus Dominicus iam in regno claritatis æternæ fulgens instàr Solis, charitatis igneos de se radios vibrans, beneficiorum spargebat fulgores, & miraculorum fulgura diuina virtute continenter diffundebat, ità vt cordibus fidelium & admirationem & amorem adueheret: sicut enim in hac mortali vita positus, nulli vnquàm charitatis & beneuolentiæ præclusit sinum: ità nunc de fonte pietatis ebrius, omnibus ipsum inuocantibus præstat quod capiunt, summæ maiestatis potentia fretus. Cuius virtute & beati viri meritis salus ægris, lumen cæcis, surdis auditus, sermonis facultas mutis, gressus claudis restituitur. Itèm corpora paralysi dissoluta, ariditate tabescentia, contractis membris monstrosa, putredine diffluente sordida, febribus languida, variis afflicta morbis sanantur. E quibus pleraque accurata inquisitione discussa, coram Pontifice Gregorio IX. recitata & ab illo approbata sunt.

Miracula post obitū S. Dominici.

De translatione corporis beati Dominici, ex Capite 9. & fortasse etiam aliis quibusdam.

CVmque tota Italia per beati viri merita increbrescerent tam illustria miracula, æquum planè visum est fidelibus, ut corpus eius, hactenùs humili loco conditum, ad altiorem honorificè ac reuerenter transferretur. Indignum enim erat, vt eius ossa humus tegeret, mortalium pedibus substrata, cuius sanctissima anima in cęlis sublimiter coronata regnabat. Postquàm igitur & dies & hora & modus præstituta fuere, qui huic rei sanctissimæ exequendæ & inspiciendæ sunt idonei iudicati, conuenerunt, nempe Archiepiscopus Rauēnas & alii complures Episcopi, itemque Ordinis Magister humanissimus Pater Iordanus cum Capituli diffinitoribus. Adfuit etiam Magistratus Bononiensis, cum multis eius vrbis aliarumque ciuitatum honoratis viris, cum Fratribus denique tum clericis, tum laicis. Qui omnes sepulcrum beati viri ambientes, pariter constitere: atque coram illis sublatum est saxum monumento impositum, simulque prodiit è monumento odor suauis & delectabilis, ut non tam sepulcrum, quàm cella aromatica patere videretur. Erat autem is odor ingens, omnium nares totamque ecclesiam complens, planè incognitus & aromata omnia superans, diuersus ab omni odore naturali. Tum verò Magister Ordinis aliique Fratres cum multa deuotione & reuerentia è veteri capsa tollentes sacras reliquias, in noua reposuerunt, eamque clausam & obfirmatam, illius clauem Magistratu Bononiensi retinente, idem Magister & Prouincialis Stephanus coram omnibus in sepulcrum marmoreum transtulerunt. Remansit autem odor ille gratissimus multo deincèps tempore in priori monumento, & in rebus, quæ in illo positæ erant, itemque in vestibus & manibus eorum qui sacras reliquias contigerant: & in præsens quoquè in sacris ossibus mirabiliter sentitur. Facta est hæc translatio anno Christi millesimo ducentesimo tricesimotertio, Indictione sexta, Pontificatus Gregorii IX. anno sexto: ab obitu beati Dominici tertio decimo. Sit per omnia benedictus DEVS, Amen. Collocatis verò sacris reliquiis honesto loco & uenerabili, singulis ad sua sunt reuersi, Christum Dominum in eius fideli seruo Dominico collaudantes.

E sepulcro eius spirat suauis odor.

Tanta autem per id tempus tum gratia prædicationis, tum operum mirabilium efficatia & per Italiam, & in aliis prouinciis meritis beati uiri in eius Fratribus extitit, vt totus Orbis stuperet, & in Saluatoris amorem & laudem exardesceret. Nam F. Iohannes Vincii, uir utiquè Deo deuotus, & uerbi Dei præco eximius, professione Dominicanus, cœpit tum Bononiæ pręclaris fulgere miraculis: idque adeò, ut virtute fidei, diuina gratia efficiente, decem vita functos ad uitam reuocarit, aliaque permulta stupenda miracula per eum Dominus potenter & benignè effecerit. Porrò eodem anno, quo beatissimi Patris Dominici corpus translatum est, Gregorius IX. Pontifex Maximus spectabiles viros, itemque inquisitores authoritate Apostolica misit, qui de uita, conuersatione, decessu & miraculis sancti uiri accuratè perquirerent. Illi testes plena fide testimonium dicentes audierunt, & dicta eorum sedes Apostolica rata habuit & approbauit. Quibus, quod longè præstantius est, etiam ipsius Dei testimoninm accessit. Pater enim, & Verbum, & Spiritus sanctus, unus Deus, qui facit mirabilia magna solus, testificatur in Ecclesia signis & prodigiis, uerè sanctum fuisse Dominicum fidelem seruum suum. Itaque Pontifex, qui iam ante non nesciebat sanctam eius in Domino conuersationem, eumque dum uiueret, haud vulgariter charum habuerat, vnà cum Cardinalibus eum cēsuit in Sanctorum album referendum in hac Ecclesia militante, quem non dubitaret cum illis felicissimè regnare in Ecclesia triumphante. Itaque anno à partu Virginis millesimo ducentesimo tricesimotertio, Romanus Pontifex, Pater Patrum, præsentibus Archiepiscopis, Episcopis, aliisque Ecclesiarum Præpositis non paucis, itemque Fratribus & permultis Laicis, fidelem Christi seruum Dominicum Perusij in Sanctis numerandum pronunciauit, & eius diem festum ab omnibus celebrari voluit. Misit etiam literas per omnem Ecclesiam, quibus eius in Sanctos relationem, uitæque integritatem bona fide declarauit.

F. Iohannes Vincii stupēdis claret miraculis

Psal. 135

S. Dominicus adscribitur catalogo Sāctorū.

LIBER OCTAVVS.

Cuius itidèm non nisi exiguum quiddam extitit in Codice MS.

ANNO salutis millesimo ducentesimo vicesimoprimo, cùm magister Paulus, qui tum Iuris Canonici publicus erat Bononię professor, ad sancti Dominici sodalitatem se contulisset, eodem anno ab eodem sanctissimo Patre cum alis quatuor Fratribus missus est in Hungariam. Qui cùm in ciuitatem * Laurientem venissent, ad eorum Concionem multa ho-

F. Paul⁹ cum socis mittitur ī Hūgariā

minum frequentia, tanquàm ad nouum quoddam & inauditum spectaculum confluebat. In ipsa verò Concione tres pij pueri scholastici, sancti Dominici institutum amplexi sunt. Sed cùm necdùm illic locum haberent, indè egressi, in Pannoniam profecti sunt: vbi eadem nocte Fratri Sadoch, qui erat vnus è quatuor, viro magnæ perfectionis, multa dæmonum turba apparuit, alta uoce & cum multo eiulatu clamitans: Venistis huc priuare nos iure nostro, conuersique ad illos tres nouitios, dicebant: Eheu per eiusmodi paruulos nos pudefacitis. Precibus matutinis absolutis, F. Sadoch hæc sociis indicauit.

Ea tempestate duo fratres in eadem Prouincia ad pagum quendam ea venerunt hora, qua solet Populus Christianus ad audiendam Missam conuenire. Ea celebrata, cunctis ad sua recedentibus, & custode ecclesiam occludente, soli Fratres in atrio remansere, nec erat, qui humanitatis officio prosequi eos vellet. Vidit aũt eos quidam piscator pauper, & licet misericordia moueretur erga illos, non tamẽ ausus fuit eos ad suas inuitare ædes, quòd non haberet, vndè eos reficeret. At nihilo minus domum properè abiens, indicat vxori propẽsum animum suũ, dicitq;: Vtinàm suppeteret nobis, vndè duos Fratres alere possemus. Nõ mediocriter torquent animum meum duo peregrini Fratres, qui stant in atrio templi, & à nemine inuitantur. Rñdit mulier: Nõ habeo, nisi parùm milij. Iussit autem uir eius, vt marsupium excuteret, in quo pter spem oẽm duos nummos reperit. Itaq; mirificè exhilaratus homo: Abi, inquit, celeriter, & altero nummo panem, altero vinum eme: deindè miliũ & pisces coquito. Fecit mulier, vt iussa erat. Vir autem eius abiit ad templum, & eodem, quo reliquerat, Fratres loco stantes inuenit, secumq; lætus ad suas adduxit ædes. Qui posteaq̃ in mensa paupere charitatis fercula sumpserunt, gratias agentes, abiere, hospiti suo vt Dñs retribueret, deprecantes. Itaq; reddidit illi Dñs mercedem pro humanitate, quã iis impenderat, ità ut ab illo die non defuerint ex crumena eius nummi duo, quibus emeret necessaria domui suę. Nã simulatquè duos expendisset nummos, mox alios duos sibi comperit redditos. Locupletatus est igitur agris & ædibus, habuitque oues & boues & alia multa. Accepit etiam à Domino hæredem. Postquàm autem in tantùm eius excreuerant opes, vt iam pro illius statu sufficerent, deindè ea gratia subtracta est illi. Porrò deincèps & amauit Fratres, & libenter hospitio accepit.

Pauperis piscatoris liberalis animus.

Humanitatis et hospitalitatis egregia remuneratio.

Crescente verò Fratrũ numero, missi sunt quidã ex ijs à F. Paulo in ciuitatem Furiensem, cuius habitatores palàm schismatici & hæretici erant. Ibi Fratres illi multa perpessi, cùm reualuissent, multos ab hæresi ad sanam fidẽ, à schismate ad Ecclesiæ vnitatem reuocarunt. Cumq; non essent immemores deuotionis & zeli beati Patris Dominici, quodq; ille Cumanos adire constituisset, homines Dei prorsus ignaros, diuino eos spiritu permouente, quosdã spectata virtute Fratres ad eos mittere constituerũt. Sed illi miris modis & penè suprà q̃ credi posit, ab ea gente afflicti, atq; ẽt repulsi, sine fructu coacti sunt ad eos se recipere. At tamen sancto eos inflammante spiritu, & zelo animarũ incitante, denuò ad eos profecti, per multa itinerũ discrimina ad flumen eius regionis, quod * Deneper vocant, peruenere. Sed rursus crebrò fame, siti & multiuaria persecutione uexati sunt, alii abducti in captiuitatẽ, duo interfecti. Qui aũt superfuere, illi incolumes in cẽpto concionandi studio constanter perseuerarunt. Et tandem piissimus Deus respexit labores eorum & constantiã, præstititque vt barbari homines audirent illos: baptizatusq; est ante oẽs Brutus dux eorum, cum quibusdã è familia sua. Qui post aliquot annos, in veræ fidei cõfessione perseuerans, obdormiuit in Dño, cùm priùs confessus esset peccata sua, & more Christiano sacram percepisset communionem à Fratribus, atq; in beatissimæ Mariæ sacello, quod Fratres illic degentes, vt quandoque ibi se colligerent, ædificarant, honorificè sepultus est.

Cumania est quædã Tartarorũ regio.

Brutus dux Cumaniæ cũ aliis credit.

Deindè uerò nobiliorẽ Ducem Benborch cum mille ferè ex familia eius conuerterunt, quem è sacro baptismatis fonte non absq; magno gaudio suscepit serenissimus Hũgarię rex. Cumq; posteà supremum traheret spiritũ, dixit ad Fratres, qui illi morienti aderant: Discedant à me Cumani oẽs, à fide Christi alieni. Video.n. circa illos dæmones teterrimos. Soli Fratres maneant, & Cumani baptizati. Conspicio.n. apud me Fratres martyrio affectos, qui me expectant, vt secum perducant ad gaudia, q̃ prædicauerũt Atq; his dictis, cũ ingenti lætitia spiritũ tradidit, humatusq; est in sacello memorato. Ità nimirùm profecere Fratres in illis regionibus cõcionibus suis, tũ hæreticos, tũ gentiles conuertendo, Dño cooperante, & sermonẽ signis efficacibus cõfirmãte. Infinita.n. miracula virtus diuina meritis beati Dñici in compluribus cœnobiis nostris in Hungaria effecit, quorum certus numerus iniri non potest.

Item dux Benborch.

BASILII EPISCOPI SELEVCIAE Isauriæ Oratio, de Transfiguratione Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi. Habetur in Simeone Metaphraste.

6. Augusti.

SOL in terrã modo emittẽs radios, stellarũ quidem choros cõtegit, Lunæ aũt lumẽ obscurat, insigni splẽdore impediens, nè cernantur luminaria: noctis aũt cursum reprimit, luce tenebras separans: oĩa aũt veluti nigra ueste exuẽs, ea lucis gratia induit, & ondit terga continentis coronata floribus, & mare purpuræ speciẽ præ se ferens: & cùm sit unus, creatæ, quæ cernitur, naturæ illustrat faciẽ. Verumenimuerò etsi sit tãtus, ad summã vsq; lucẽ nondùm peruenisse arguitur. Nã & mortales oculi eũ audent intueri, & sæpè subtercurrens nubes splendorem discutit, & umbrosa arbor fulgorem prohibet, & nox freta lege eius, qui eã creauit, in æquilibrio tẽpus cum Sole partitur. Quoniam enim uita hominum est & laboriosa, & constringitur laboribus: propterea diem quidem extendit Creator ad operandum: nox autem aduentans & defessos inueniens, eos tradit lecto relaxationis, membra quidem somno soluens, dant autem naturæ præfinitum tempus virium paulatim colligendarum.

Diei & noctis officia.

Magna est igitur, vt dixi, & splẽdida lux Solis, sed q̃ vsibus solùm hominũ æquali rñdet proportione. Nõ est aũt eiusmodi lux Dñi. Non est n.fas, creatã naturã conferre cum creatore. Neq;.n. ex collatione radiorũ Solis honoratur, neq; noctis successione occultat: sed ea est hominibus admirabilis, & Angelis ad eã nõ patet aditus. Hac luce indutus Christus Dñs, tanq̃ trophæum gestans, venit è cælo in secundo suo aduentu ad homines. Tunc.n. mutata belli figura, veste victoris induitur. Sic.n. dicit Propheta, describens belli figurã: Quæ sunt rubra uestimenta tua? Ius.n. belli eius, & bellũ gerit, vestẽ cruentauit. Qm̃ enim Deo totius sui consilii & œconomiæ is est scopus, qui eius in hoĩes declaret benignitatẽ, uariè pficit volũtatẽ, & ad vsum hoĩum humiles figuras induit. Sic ĩ paradiso ambulãs eũ, q̃ primus formatus erat, se abscõdẽtẽ hoĩem vocat ad

Esa. 63.

Scopus diuini officii.

ad colloquiũ. Sic inter eum ad homines loquentẽ nubes intercesſit: & cùm in nouiſsimis diebus appræhẽdiſſet humanitatem, ſemper apparet conuenirent legibus naturæ ex ijs,q̃ patiebatur,naturæ aſſumptę fidẽ feciſſe. Huiuſmodi ſunt, præſepe, partus, faſciæ, circuncisio, purificatio, & lege conſtituti precij ſolutio: crux poſt hæc, paſsio & mors. Sed ſic quidẽ fuit prima carnis ſuſceptæ œconomia, humili figura ſe ad vſum hominum accommodantis. In tempore autem ſecundi aduẽtus mutat figuram, nõ ampliùs humilẽ, vt priùs, ſed terribilem faciens & præclaram.

Gen. 3. Pſal. 98. Mat. 26

Illius ergò aduentus gloriã volens aperire diſcipulis, dicebat: Sunt quidã ex vobis, qui mortem non guſtabunt, donèc viderint filiũ hominis venientẽ in gloria patris ſui. Atq; vos quidem intuentes ad eam, quæ nunc eſt, figuræ humilitatẽ, propter ignorationem rationis, eius, quæ celatur, ſapientiæ non peruidetis ꝓfunditatẽ, & menſura cognitionis à uobis ſumitur ex menſura adſpectus. Tanto.n. tempore ſum vobiſcùm, & non cognouiſtis me. Aperiã ergò vobis aliquã partem eius, quod ſpectari non põt, ſpectaculi, & ſpem futuram deducã ſub adſpectũ. Locutus ſum vobis de paſſione, & obtorpuit animus. Dixi oportere me crucifigi, & illius conſideratione metu fractus eſt animus. Dixi, Si quis vult poſt me venire, abneget ſeipſum, & tollat crucẽ ſuam, & ſequatur me. Afflictionem.n. probat Crucis ſocietas: ſed memoria paſsionis robur quoquè ſoluebatur. Dixit, Quid.n. prodeſt homini, ſi totũ mundũ lucretur? & eo ſermone veſtrum timorẽ non amoui, ſedità manſit animi perturbatio, quaſi amoueri non poſsit. Rurſùs introduxi iudicẽ, qui non corrũpitur muneribus, qui donis non condonat delicta, dicens: Quod.n. preciũ dabit homo pro anima ſua? & apud vos fuit dubia oratio. Dixi, Veniet filius hominis in glora patris ſui: & exiſtimaſtis me narrare fabulas. Qm̃ ergò fuit inefficax oratio, res docebunt. Sunt aliqui ex ijs, qui hic ſtant, qui mortẽ non guſtabũt, donèc viderint filiũ hominis venientem in gloria patris ſui. Futuri mei aduentus nõdùm eſt tempus. Oportet enim fixã eſſe Crucem, vinci inferos, mortuis proponi decreta libertatis, cùm ex mortuis reſurrexero, in cælos aſcendere, oĩbus proponi certamẽ ꝑdicationis, ꝑ ꝑdicationẽ, dñatum obtinere Euangeliũ, & tunc apparere eũ, qui in Euangelio annũciat. Sed vobis meis diſcipulis ſtudeo priùs donare imaginem mei aduentus, vt cùm ante tẽpus ſpectaculum oculis hauſeritis, quæ præceſſerint, vobis fidem faciant futurorum.

Ioan. 14. Luc. 9. Ibidem.

Sunt aliqui ex his, qui hic ſtant. Quinam? Nõ enim oẽs. Non.n. nunc publico ſpectaculum: maneat id, qđ viſum fuerit myſterium, etiã poſtq̃ viſum fuerit. Hęc cùm dixiſſet, inquit, aſſumit tres diſcipulos ſuos, Petrũ, & Iacobum, & Iohannẽ. Hos adhibens ſpectatores, alios reliquit auditores. Et cùm duxiſſet in montẽ excelſum: Rectè excelſum: vt ẽt mons haberet deſcenſus ex cælo imitationẽ. In montibus cælo vicinis (vt Paulus prędicabat) rapiemur in nubibus in occurſum Dñi in aerem: Nunc quoquè q̃rit locum, qui unà cum nubibus extollitur. Atq; ſpectatores quidẽ erant parati: oculi aũt erant propter ſpem aperti, & anima cũ timore parturiebat ſpectaculi deſideriũ. Cùm ſic aũt futurũ expectarent, repentè transfiguratur Chriſtus coram diſcipulis, & mutatur eius forma: & cùm lucis induiſſet tunica, fulguris ꝑ ſe ferentem ſpeciem oñdit adſp ctum. O miraculũ. E humana forma ferebatur radii, qui emittebantur diuinis operationibus. Vidit Sol, quæ nõ priùs didicit, vt qui doctus ſit abſcondi alterius luminis illuſtratione. Conſtitiſti Sol aliqñ, victoriã expectans Hebraicã. Reueritus es Ieſum ducem, q̃ imperauerat, in conſeruo honorãs Dñi appellationẽ. Nunc vidiſti lucem, quam non priùs videras. Hoc ſpectaculũ narrantes ſcriptores Euangeliorũ, alius aliò trahit dictionem, vt qui verbis non poſſit exprimere ſpectaculum. Alius.n. dicit vtiq;, Reſplenduit facies eius, ſicut Sol. Alius verò, Reſplenduerunt eius ueſtimenta, ſicut lux. Ijs.n. inquit, quæ uidemus, aſsimilamus. Vnà aũt vincatur creata quoquè natura, non inueniẽs ſimilitudinẽ eius, qđ cernebatur. Teſtãtur oculi: lingua.n. dicere non didicit. Spectaculũ autẽ ſplendore eorum, q̃ videbantur, fulguris inſtàr pręſtringẽs oculos, ſignificauit orbis terræ futurũ Iudicem. Viſæ ſunt aũt vobiſcùm ꝑſentes eę, q̃ ſunt virorũ & mortuorum ad virtutẽ primitiæ, vt viuorum ſimul & mortuorũ Iudicem Dominũ prædicent ꝑſentibus. Moyſes.n. virtutis dux & legiſlator, morte excedit è vita: Elias autem diuino zelo accenſus, ignis auriga efficitur: & cùm curſu vectus eſſet per aerem, leges naturæ tranſilijt, viam inueniens morte ſuperiorem.

1. The. 4. Mat. 17. Ioſue. 10. Mat. 17. Luc. 9. Deut. 34 4. Reg. 2.

Cùm in hunc locum perueneris, fac vt in memoriã reuoces Domini rogata, & ſponſa diſcipulorum: cùm alij quidem Eliam, alii uerò vnũ ex Prophetis, alii verò Prophetã nominarent: viderent aũt eum adorari à Prophetis. Moyſes ſupplicat, Elias ſe inclinat: & Dominũ eſſe, non ſeruũ, teſtantur eum qui aderat. Sed Petrus etiamſi hæc uideret, nõdùm docetur, vt cuius eſſet obſtupefacta ratio magnitudine miraculorũ. Nam ꝑp ſpectaculi deſiderium, omniũ obliuiſcitur, & loco alligatur ſuperatus à nimio gaudio. Faciamus, inquit, tria tabernacula: tibi vnum, Moyſi unũ, & Eliæ unum. Arguit ſuã ignorationem, Dominũ vnà cũ ſeruis enumerãs. Exiſtimauit ſubiectos, eſſe Domino æquales honore. Sed non manſit Petrus in hoc vitio ignorantiæ. Nã cùm tonitru deſuper erupiſſet, cum timore curat ignorationem propemodùm cum ſtrepitu hoc exclamans: Cur ſeruos cũ Domino comparatis? Vult ſcire differentiam? Hic eſt filius meus dilectus: Illos creaui ſeruos, hũc filiũ ex mea genui eſſentia. Meus eſt filius, etiamſi ſerui forma propter vos eſt indutus. Habet lucem, ad quam accedi non poteſt, etiamſì propter vos habet moderatos radios. O beatos oculos, qui Chriſtum contemplantur indutum inſtàr ſponſi. O beata lumina, quæ terribilem diem iudicii in miti cernunt ſpecie. Quæ.n. cernent trementes Angeli, ea læti viderunt homines. Quænam.n vis oculorum poteſt diem terribilem ſubire iudicii, quando terra quidem mouebitur, & mare, quod hominũ ex Adam orta ebulliet corpora: quatientur uerò cæli cum Angelis, timorem non ferentes? Complicabitur enim cælum, tanquàm Rege tranſeunte: repentè uerò contrahent ſatellites veſtibuli peripetaſmata. Ablato autem cælo, Angelicarum quidem poteſtatum cum ſplendore ſe offerent ordines, mille millia Angelorum, & deciès mille millia præcurrentia. Videbitur autem deſcendens Dominus, inſigni luce, fulguris inſtàr, illuſtrans omnia.

Matt. 16 Mat. 17. 1. Tim. 6 Apoc. 6.

Quis ergo eorum, quæ uidebuntur, ſufficiet ſpectaculo? Quis metum poterit dimetiri? Si enim repentinã non ferimus fulguris coruſcationem, ſed ea eum, qui cernit, in humum ſæpè deiicit: quid dixerit quiſpiam, exorientem eum uidens, qui fulgurat? quando ſonitus tubarum vocabunt mortuos è ſepulcris: quandò rumpentur capſæ monumentorum, vinctos emittentes: quando iudicabuntur propoſita, facta & cogitata: quandò uinctus adducetur diabolus, de quo tyrãnicarum ſumentur pœnæ cogitationum: quandò ſeparabuntur greges hominum, vt ſciatur quis cuinam ſit parti attribuendus, quiſnam ſit futurus Chriſti iudicis, aut condemnati latronis: quandò ſimul uiuentes & mortui confluent. Erit enim una omnium adoratio, quandoquidem celeritas reſurrectionis faciet eorum, qui immutabuntur, corpora in curſu æqualia,

conuenienter voci beati Pauli: Nos qui viuimus, qui relicti sumus, non præueniemus eos, qui dormierũt: Nec erit mortuus iis, qui viuunt, propter sepulcrum tardior. Et omnes eius sententiam expectabunt cum timore, nescientes, an sint audituri, Venite benedicti patris mei: an, Abite in tenebras exteriores, quæ sunt paratæ diabolo & angelis eius: quandò trutina appendens opera, res circunscribet fine conuenienti.

1. Thes. 4

Mat. 25

Huius ergò spectaculi imaginem dedit Dominus Apostolis. Cuius nos terrorem reputantes, mores mutemus ante id tempus, bonis actionibus fiduciam cõparemus, & ante tempus Iudicij meditemur defensionem, nè vnà condemnemur cum inimico, qui iudicatur: sed cum diligente Christo in cælum ascendamus, hæredes Dei, cohæredes autem Christi: Quoniam ei gloria in secula seculorum, Amen.

ANDREAE EPISCOPI CRETAE Hierosolymitani, Oratio de Transfiguratione Domini nostri Iesu Christi. Habetur in Simeone Metaphraste.

6. Augusti.

Quotquot estis, quibus verbi Dei exinanitione irrationalis vitę velamen ablatum fuit, & à terra erectam habetis mentem, & quæ sunt supra, sentire didicistis à spiritu, agitè mihi credentes, qui vobis spiritale verborum propono conuiuium, & oratione in altum ad superiora eleuo, hodiè conscendamus in sublimẽ montem Trãsfigurationis: Syluestrem quidem vitam & tenebrosam exeũtes, à superis autem omninò contextam vestem, & virtutum radijs per rationem omni ex parte decoratam, induentes. Nos itaque iam candidatos, & vita, & sermone, & puris ac synceris cogitationibus à spiritu erectos, ipse quoquè Christus, qui est purum mysterium, qui est genitoris verbum substantiale, qui propter nos descendit è superis, & nostram, vt pauper, benignitate sua carnem suscepit: velit nos, inquam, cum ipso hanc facere ascensionem. Illum autem uelle, ex eo patet, quòd cùm electos suos Apostolos, vt sibi propinquiores & coniunctiores, secùm assumpsisset, ascendit in altum montem. Quid facturus, aut quid docturus? Valdè illustrem suæ diuinitatis gloriam & splendorem ostensurus. In quem paulò quidem anteà altiore mysterio, nunc uerò apertiùs per suam transfigurationem, transmutauit naturam illam, quæ audiuerat: Terra es, & in terrã reuerteris.

Mat. 17.

Gen. 3.

Festum Transfigurationis.

Hoc ergò festum hodiè celebremus, naturę Deificationem, in id quod est melius, mutationem: & ad ea, quæ sunt supra naturam, ascensum. Quomodò autem, & quanam ratione? Eo quòd tam magna, & natura vsqueadeò excedens, ad nos processerit eius verbi gratia, quæ humanam scilicet vincit rationem, quę omnem mentem & humanam intelligentiam incomparabiliter transcendit, & ex certa & indemonstrabili mysterii traditione propriè facit, vt quod vngitur, illud ipsum fit, quod vngens & est, & nominatur: sola immobili differentia cõseruata mysterio propter eã, quæ confundi non potest, vnionem, secundùm quam præstantioris naturæ victoria, vel (vt magis propriè dicam) inexplicabilis est Deificacio: hanc sui verissimam præbens demonstrationem, nempe hypostaticã eorum, quæ conuenerunt, vnionem, quam admirabiliter & supernaturaliter cognoscimus esse factam, ex ipsa mysterii summa concreatione: Illa, inquam, concretione, quæ ad nos attinet, & ea quæ inferius & propter nos fit, purissima verbi compositione, eiusq́ue ad nostram substantiam deductione, & secunda generatione, quæ fuit ex Virgine matre sine patre. Vndè secundùm veridicam & mysticam Theologorum doctrinam, tanquàm ex aliquo perenni fonte, per in infinitum munificam gratiam synceræ Deificationis, ad nos magnum hoc procedit donum. Hoc admirantur Angeli, hoc glorificantur Archangeli, hoc omnis supermundanorum intelligibilis ordo, qui pascitur immaterialiter, pro euidentissima & verissima Verbi in nos benignitatis significatione habuit. Cuius quidem benignitatis infinitum & immensum pelagus cùm ordo ipse contemplatione non possit compræhendere, talem bonitatis incompræhensibilitatem initium constituit maioris contemplationis & ascensionis.

Hoc ipsi quoquè nunc laudare quidem volumus, non possumus tamen pro dignitate. Quomodò enim? cùm ad id omni ex parte perfectè laudandum ne Angeli quidem possint peruenire: qui primum contemplantur splendorem, & circa diuinitatem, vniuersarum rerum Dominam, choreas perpetuas ducunt: nedùm terrenis vinculis alligati homines, (vt ait diuinus Ieremias) & quibus affert impedimentum caligo huius miseri & humilis, & deorsum grauantis corporis, per quod ne obscuram quidem aliquam nobis licet imaginationem percipere beatorum, & quæ intelligentia compræhenduntur spectaculorum, dum terrenarum rerum affectibus mens nostra detinetur: quo fit, vt summum illud ac supremum appetendum bonum difficulter appetamus. Verùm quoniam Deo gratum est id, quod fit pro uiribus, licet omnino necessè sit de his longè minus dicere, quàm eorum dignitas postulat, propterea quòd uerbis exprimi, & contemplationi compræhendi non potest mysteriũ: id tamen aggredi minimè est pertimescendum: nec id, quod omnem superat orationem dubitandum est oratione honorare pro uiribus. Non est enim orationi consentaneum, nec iustum. Nam hic quoquè est scopus orationis, ostendere id, quod laudatur, omnem superare orationem. Quamobrèm oratio suam ostendens imbecillitatem, cum eo comparata, quod celebrandum est, propositum assequetur: ità vt superata, meritò coronanda sit, cùm rectè se gesserit, in quibus non uicerit.

Benignitatẽ Dei erga humanũ genus nemo potest satis laudare.

Sed redeamus ad propositum, vel potiùs prompto & alacri animo in montem ascendamus. Aliquandiù tamen ad montis radices versantes, Verbi pulchritudinem, quæ est ante ascensum, admiremur: cùm quidem liceat iis, qui ità præparati ac prouecti fuerint, vnà cum uerbo ascendere, ea, quæ sunt maiora, consequi, nube illustrari, indè oculis hebetari, excedere ab ijs, quæ videntur, quęque humana mente percipiuntur: prætereà eo, quod modum excedit, lumine initiari in ijs, quæ superant hominem, (cùm priùs scilicet fuerint expurgati ab omnibus materialibus) deincèps autem propter ea, quæ dicta sunt, illã quoquè beatam, quæ è superis à patre profertur, uocem in excelsis audire: quæ quidem verè suo testimonio vnigenito tribuit diuinitatem, & nobis euidenter ostendit eius, qui est ante secula genitus, essentiam eandem esse cum eius, qui genuit, essentia. Vt ergò hoc fiat, agè quantùm licet, mysteriorum duce freti spiritu, consideremus ea, quæ vulgus non potest contemplari: quo quidem vel solo mens ea uidet, quæ sensum superant: & per eum nos iucunde oblectemus iis, quæ facta sunt in Domini transfiguratione. Mysticæ enim contemplationes (vt ego quidem existimo) eò spectant, & hic est scopus transfigurationis, & mysterium ipsum sic à nobis laudari conueniens est. Res enim postulat, vt nos

Scopus Dominicæ transfigurationis.

vt nos intelligentes altitudinem eorum, quæ in ipso facta & dicta sunt, imitatione eius, qui fuit trãsfiguratus, cognitione efficaciorẽ attrahamus gratiã, q̃ in nobis ipsis admirabile hoc & nouũ mysteriũ operet.

Quid ergo dicit Euangeliũ? Decet enim huius contemplationis, aut præclari conuiuii, aut nescio quomodo vocandum sit, quod propter gratiæ magnitudinem linguã vincit & cogitationem, hinc iacere fundamentum. Matthæus quidẽ narrat Dñm dixisse discipulis: Amen amen dico uobis, sunt quidã de hic stantibus, qui non gustabunt mortẽ, donec uideant filiũ hominis venientem in Regno suo. Et post dies sex assumit Iesus Petrum, & Iacobum, & Iohannem fratrem eius, & ducit illos in montem excelsum seorsùm, & transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius, sicut Sol: vestimenta autem eius facta sunt alba, sicut nix. Et eccè apparuerunt illis Moyses & Elias, cum eo loquentes. Respondens autem Petrus, dixit ad Iesum: Domine, bonum est nos hic esse: si uis, faciamus hic tria tabernacula: tibi unum, Moysi unum, & Eliæ vnũ. Adhuc eo loquẽte, eccè nubes lucida obũbrauit eos, & ecce uox de nube, dicẽs: Hic est filius me⁹ dilectus, in quo mihi benè complacui: ipsum audite. Et audientes discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt ualdè. Et accessit Iesus, & tetigit eos, dicens: Surgite, & nolite timere. Leuantes autem oculos suos, neminem viderunt, nisi Iesum solum. Et descendentibus illis de monte præcepit Iesus, dicens: Nemini dixeritis visionẽ hãc, donec filius hominis à mortuis resurgat.

Mat. 16. *Mar. 17* *Mar. 9.*

Porrò autem Marcus quoquè magna ex parte conuenit cũ Matthæo, & verbis & sententiis cum illo congruens, & habens eodem spiritu inspiratam animam, mentemque informatam. Quòd si paululùm discrepare ab uno, vel à duobus visus fuerit, nõ propterea, nec illi uni, nec aliis contrarius est, uel repugnat. Aut. n. alio modo, quod ad phrasim pertinet, (vt Paucis de his disseram) res gestas uerè illi narrauerunt: aut quæ ab hoc fortasse, uel ab illo Euangelista sunt prætermissa, vnus, aut plures tradentes, uidentur dissentire: sicut nec omnes communiter eodem ordine, nec ullus separatim ex quatuor scripsit omnia, quæ inexplicabili dispensatione in carne fecit Verbum, factum quidem caro, sed non desinens esse Deus: etsi vnum scopum, nempe veritatem ipsam, haberent omnes quatuor, & totum vi ac potentia per partem cõpræhensim simul exponerent, vt sæpe accidit propter eloquiorum inter se spiritus consensionem & conuenientiam, & membrorum instar in uno corpore commissuram & compositionem, quæ habet continuationem indissolubilem. Eorum autem, quæ dicuntur, veritati fuerunt testimonium, non ea solum, quæ separatim aqud ipsos, aut apud quosdam eorum inueniuntur: sed illud etiã quod excelsus Iohannes in ipso fine Euangelii scripsit. Ità enim habet: Sunt & alia multa, quæ fecit Iesus: quæ si scribantur singulatim, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scriberentur, libros.

Vnde in Euangelistis quædam videat dissonantia.

Iohan. 21

Eadem autẽ de Luca quoquè dici possunt: qui quidem exponens gratiam transfigurationis, ne etiã, quæ uisibiles res excedũt, mysticè innuit, & paulo progressus, à Marco & Matthæo dissentire uidetur: quamuis in eo, quod uerum est, enarrando, cum utroque conueniat. Is enim scribit, Saluatorem ità ad discipulos suos locutum fuisse: Dico autem vobis uerè, sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortem, donec uideant regnum Dei. Factum est autem post hæc uerba, fere dies octo. Sed quid dicemus, cùm Marcus & Matthæus veluti uno ore loquentes hæc dicant: Et post dies sex assumit Iesus Petrum, & Iacobum, & Iohannẽ fratrẽ eius, & ducit illos in montẽ excelsum seorsùm, & transfiguratus est ante eos? Ad hæc responderet B. Lucas: Nihil ex iis, q̃ à me & ab illis dicta sunt, potest esse magis in omnibus unitũ & cõiunctũ. Vere. n. inter nos cõuenimus, & eandẽ uim habent, q̃ à me & ab illis dicuntur: Illi. n. die ꝑtermisso, quo id, quod paulopòst erat à uerbo faciendũ, Apostolis communiter est prædictũ: & illo rursùs, in quo id, quod ꝑdictũ est, Verbum fecit admirabiliter, eos, qui sunt inter duos, primũ, inquã, & ultimũ, uel potiùs inter primũ & octauũ, numerant, qui quidẽ sunt apertè sex: quibus si duos coniunxeris, principiũ & finem coniungens medio, id quod quæritur, habebis sine contradictione, & nostrarũ scripturarũ inter se conuenientiã uidebis Sole clariùs & puriùs elucescere, cùm ueritas ipsa singulari resplẽdeat pulchritudine.

Luc. 9. *Mat. 17* *Mat. 9.*

Conciliat dicta Euangelistarum.

Sed posteaq̃ quod Lucas de hac re scripsit, id cum aliis conuenire & congruere docuimus, agè iã in adyta ipsa ingredi ausi, mysticorũ, quæ in uerbo sunt abscondita, spectaculorũ decus aperiamus eo, quod apparet, tanto clarius, secretius ac perennius, quãto est spiritus carne excelsior. Sitis aũt mihi prius purgati & auribus, & cogitatione, o chari, mysteriis Verbi eruditi atq; initiati, & rerũ honestarũ studiosi, spiritu omnia purgante & illuminãte, vt uobiscùm tanq̃ cum familiaribus, coalescẽs, Verbũ habeat consuetudinem, & iis, qui non didicerunt, perfectiorẽ ostendat mysteriorum rationẽ. Sed nunc quoquè mihi adsis, o Euangelista & doctor ueritatis, qui Euangelicorũ verborũ & sententiarũ eam, quæ est inter uos inuicèm, concordiã & consensionẽ oratione ostendisti & adaptasti: q̃ Christũ in Paulo loquẽtem intrà seipsum quoquè attraxisti spiritu, & Pauli imitatione, ab ipso prædicatũ Euangeliũ, litera & spiritu cõstituisti, magna tuba pietatis effectus, & circũsonans omnes fines orbis terrarum. Nescit enim uno loco circunscribi, quæ non potest circunscribi, gratia. Et sis mihi dux o uir laudatissime, in hac sacra cõtẽplatione, mentẽ meã trãsmittẽs ad occulta & uerè beata Christi Regni spectacula.

Auditores rerũ diuinarũ quales esse debeãt.

2. Cor. 13 *2. Co. 8.*

Quid ergò dicimus, fratres, & quodnã est hoc uerborũ conuiuiũ & contẽplatio, ad quam uos prouocamus hodiè, & ad quã uos uolumus accedere cũ spiritu? Senariũ numerũ dicunt ii, q̃ sunt in his rebus exercitati, solũ intra denariũ numerũ esse perfectũ, ut qui ex suis partibus cõstet & cõpleatur. Christus. n. qui est Dei sapiẽtia & uirtus, q̃ uerbũ insigniter bonũ, q̃ vnigenitus filius, q̃ est in sinu patris, sex quidẽ diebus fabricat id totũ, qđ apparet: Quinetiã hoiem, q̃ cõstat ex immateriali aĩa, & materia corporis. Porrò aũt charitatis quoquè, qua nihil est bonis excelsius, neq; cũ ea cõparãdũ, sex ipse aperte enumerat species, in qbus in seipsum aperte suscipit eã, q̃ in egẽtes exercetur, benignitatẽ. Misericordibus. n. misericordia repensans misericordiã, & ut munificus tribuens dona eius, quæ illic est, beatitudinis, eis, cùm iã digni habiti fuerint, ut stent à dextris, dicet: Venite benedicti patris mei, possidete paratũ uobis Regnũ à constitutione mũdi. Esuriui. n. & dedistis mihi mãducare: Sitiui, & dedistis mihi bibere: Hospes erã, & collegistis me: Nudus, & operuistis me: Infirmus, & visitastis me: In carcere erã, & venistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti, dicentes: Dñe, qñ te uidimus esurientẽ, & pauimus? Sitientẽ, & dedimus tibi potũ? Qñ aũt te uidimus hospitẽ, & collegimus te? Aut nudũ, & cooperuimus te? Aut qñ te vidimus infirmũ, aut in carcere, & uenimus ad te? Et respondens Rex, dicet illis: Amen dico uobis, quandiù fecistis vni de his fratrib⁹ meis minimis, mihi fecistis. Cùm ergò tot sint & tales charitatis species, sicut i Euãgeliis ipsa aperte clamat veritas: ꝑ charitatẽ aũt, in ꝓximũ cõferatur: ꝑ quã ẽt ea, q̃ speratur, beatitudine dignus efficitur, q̃ eius verè intẽsã habet appetitionẽ: cumq; in duobus mãdatis pẽdeat tota Lex & Prophetæ,

Senarii numeri ꝑfectio. *1. Cor. 1.* *Gen. 1.*

Mat. 25

Matt. 22
Charitas diuinæ scripturæ summa.

tæ, vt Verbū afferit in Euāgelijs, hinc patet charitatē esse rē, q̄ omnia bona maximè continet, & est summa omnium, quæ per sanctam declarantur scripturam. Neque est vlla virtutis species, per quam homo Deo fiat familiaris, & ei coniungatur, & sit supernæ gloriæ & Regni hæres, nisi dependeat à charitate, & ab ipsa comprehendatur, inexplicabili ratione contenta & custodita. Quocircà summam inter homines perfectionem & puritatem eius, quæ in agendo versatur, Philosophiæ: cuius finem dicunt esse bonum, quod quidem est ipse Deus, sola perfectè charitas, quæ per senarium suarum partium numerum rectè perficitur, constituit. Quo facto, Deo quoque hominem coniungit insigniter, ignem accendens Theologiæ.

Sed quanam de causa dicta sunt hæc? Dico, quòd si quis voluerit in excelsum contemplationis montem, tanquàm discipulus vnà cum Verbo extolli, & illius Regni, ad quam adiri non potest, gloriam spectare, eiusque dignus haberi ea apparitione, quę tam sensu, quàm intelligentia percipitur: ille, inquā, postquàm audierit Christum prædicantem, fore vt breui veniat eius Regnum: (hoc enim innuit Transfiguratio, per quam is, qui est immutabilis, plusquàm Sol, quod ad nos quidem & nostra attinet, resplēduit) nutriet quidem & potabit Christum, qui esurit & sitit omnium salutem: nutriet, inquam, & potabit illū per egenos, habitantem in omnibus, qui eum per fidem accipiūt. Colliget autem hospitem, induet nudum, curabit ægrotum, & eum, qui est inclusus in carcere, non despiciet: sed visitabit, benefaciendi vehementi motus desiderio: Immò per laudabilem honestarum rerum insatiabilitatem, non consistet in ijs, quæ videntur: neque ea, quę est in res exteriores, benignitate circunscribet suam in benignum dominum benignitatem: (hoc. n. audeo dicere, hæc verba considerans: Quodcunque vni horum minimorum fecistis, mihi fecistis) sed etiā procedet vltra id, quod apparet, & animarum possessiones curabit, & conuenientem medicinam excogitabit: & in loco quidem pascuæ collocabit animalia ratione prædita, & nuper formata ad pietatem: Super aquam refectionis autem ea educabit: & eum quidē, qui peregrè à sua profectus est patria, versatur verò & errat in terra aliena, eum reueritus, qui propter nos hospes factus est, in domum suam, quæcunque ea sit, lubenter deducet, abducens quidem à terrena vita, & quæ potest diuidi, ad vnicum autem & cælestem sanctorum cœtum traducens, in quo versatur Paulus, & ij, qui timent Dominum. Quinetiam videns alium paternis nudatum facultatibus, & exutum veste incorruptionis, quę est in libero animi arbitrio, nuditatē miseratus, rursùs induet eam, quæ est secundùm Deum, & est beata, vitam introducens. Quid autem? eùmne, qui est fide infirmus, & in eorum, quæ sunt facienda, discretione puerili se gerit cogitatione, præteribit silentio? Nequaquam, sed ad desideratam sanitatem, & proprium finem illum reuocabit citissimè, veritatis verbo fugans affectiones irrationabilitatis, & innatā rationem proprio restituens principio, iram & cupiditatem, bigam partis animæ patibilis, secundùm rationem * subiungens rationi, erigensque & mouens spiritu ad ea, quæ oportet. Ad hæc eum quoquè, qui est conclusus tenebris ignorantiæ, prohibetur aūt videre lucem * inerrantis cognitionis, * prouidè ad locum veniens tenebrosum, tanq̄ per quendam * angelū, per rationem, quæ est secundùm Christum, libertatis & institutionis, neque seruitutis iugo deinceps alligatum, neque ad cælestem pulchritudinem mente libera ascendere prohibitum.

Opera misericordiæ corporalia.

Ephes. 3.

Psal. 22. Item spiritualia.

Phi. 4.

** pro, non errantis. for. * pinde. fo. * angulum.*

Et hæc omnia, & quæ sunt huiusmodi, probabili ratione & modis probabilibus, charitatis facibus in animo accensis, ostendet dupliciter. Cùm nos. n. simus duplices, vt q̄ cōstemus ex anima & corpore, duplex quoquè est curatio, qua ipsi & oēs homines indigemus: etiamsi ille quidē plùs, hic uerò minus, quandiù fuerit mutationi subiectū liberum arbitriū, & ex se ac ceperit materia id, quod est inordinatum & inæquale, externisq; molestiis & difficultatibus fuerit obnoxia. Quamobrèm oportet nos nobis vti inuicem benignè & humaniter, vt alioqui nosipsos afficiamus beneficio. Beneficiū enim cùm seipso maius euaserit, apud eū, qui accepit, ad benefactorē reuertitur copiosiùs. Eo aūt euidēter homo Deum imitatur. Imitatio verò est familiaritas & cōiunctio. Coniunctio aūt est assimilatio. Illa verò est summū bonorū. Vides quātus sit fructus benignitatis? Sic. n. aliquis, cùm perfecto mandatorum senario seruilem oēm timorem expulerit, & praua uitiorū molestia se, quoàd eius fieri poterit, expurgauerit, & in charitate fuerit consummatus, præmiū virtutis recipiet per naturalē, quæ est in spiritu, contemplationē, certam scilicet cognitionē eorum, q̄ sunt tempori & naturæ subiecta, intelligens mundū materialē, & qui videtur, ex diebus constantē, esse figuram eius, qui sensum transcendit: & per eum qui videtur, pulchrè videns eū, qui non videtur: apteq; & cōcinnè ad earū rerū, q̄ intelligētia ꝑcipiūtur, & plurima luce illustrātur, speciē traducēs pulchritudinē, eorū, q̄ apparēt. Et sic creatā naturā ad suum athorem eius mentē, perducentem habebit, adeò vt per vtraq; actionem, inquā, & contemplationē post eam, quæ est in vtrisq;, perfectionem, q̄ per diuinorum mandatorū senarium, & per dies ēt significatur, in quibus constitutus fuit mundus, qui cernitur, posse purè intelligere octauæ diei mysteriū. Quod quidē per Lucæ mysticā doctrinam (vt mihi quidem videtur) patefactum viderit aliquis ex ijs, qui sunt dediti contemplationi, & qui sensum superarunt. Id autem, quod dicitur, & ea, quę sunt futuri status, veram extra carnem & mundum gustantes cognitionem, quoàd eius fieri potest, hic etiam ex ijs, quæ sunt experti, didicerunt.

Duplex hominicu ratio necessaria.

Mundus materialis typus mūdi inuisibilis.

Sed hæc quidē, q̄ attinet ad iter muniēdū gloriæ & gratiæ, q̄ est in mōte aperiēda iis, q̄ sunt ꝑspicaciores. Qn̄ autē cum Iesu intrà nubē fuerunt, tūc longè apertiùs & excelsiùs, per uerbi vestes, q̄ tāquàm nix dealbatæ fuerint, & resplenduerint sicut lux, digni habebuntur mystico eorū, quæ priùs dicta sunt, spectaculo, iā signis veritati cedentibus. Verbi aūt vestes, secundùm spiritalem considerationē, intelligi possent tam illæ, quibus contegitur, q̄ quibus detegitur: quod est profectò admirabile, & prӕter opinionē. Quomodò? Per vnam quidem speciē, quæ anagoge dicitur, (vt mihi quidē videtur) significant ea, quę à Saluatore nostro dicta & facta sunt, in illa vita impolluta, immaculata, altissima, integra & incorrupta, quę mūdo apparebat per carnis susceptę dispensatiōnē: quæ ab omni quidem improbitate erat libera citra comparationem: omnis autem puritatis & sanctitatis nostræ causa, & exemplar naturæ: quod is, qui supersubstantialis est, cùm verè ad substantiam nostram venisset, & supra substantiæ conditionem substantiam humanam suscepisset, cum hominibus versans, nobis reliquit: qui etiā in monte insigniter coruscauit: non vt qui seipso euaserit clarior aut excelsior: Absit: sed qui id etiā, quod priùs erat, discipulis, qui in altioribus initiabātur mysteriis, verè cerneretur. Ea ergò, per quæ illa uita constitit, uerba & facta, quibus etiam infinita in nos dispensationis altitudo Verbi ostenditur, non absurdè pro vestibus Saluatoris accipientur, aut illa per eas significabuntur, * spiritu purgatione vtraque tanquàm lux resplendentia, propter perfectam puritatem & summam claritatem.

Vestes Christi mysticæ.

** spiritus*

Alio

Alio autē modo Verbi vestes intelligi possent,(quę res,vt arbitror,non indigna esset spiritu) eorum scilicet,quæ ab ipso verba procreata,& ad essentiam producta sunt, magnificentia:quinetiam sacra scriptura: Illa quidem,vt quæ creatorē & authorem, purè aperiat latentem,quippe qui neque oculis cerni,neque loco capi possit. Hæc autem,vt quæ verbum, quod mysticè ac libenter in ea versatur & resonat,ostendat inefabiliter ijs, qui sunt digni spiritu. Vtraque enim per spiritum expurgantur,& illustrantur,& talia puritate ostenduntur rerum diuinarū amatoribus, & ijs qui delectantur contemplatione, qualia non potest fullo dealbare in terra. Spiritus enim,inquit,omnia scrutatur,etiam profunda Dei. Atque sic quidem per vestes, quod intra eas celatur,Verbum seipsum aperit,& cognitionis suæ lucem immittit,illis scilicet,qui, vt Petrus,Iacobus & Iohannes,perfecti sunt spiritu. Ex quibus ille quidem,vt Petrus,supra petram stabiliter fundatus,& fidei fundamentum,& eam, quæ fit per virtutes,Ecclesiæ dispensationem in se suscipit: His autem, vtpotè filijs tonitru, excelsæ Theologiæ mystica contemplatio creditur, & vt qui basim habeant solidam, & quæ non potest labefactari,nempe petram immobilem. Et ille quidem profundum, hi verò latitudinem, vt arbitror, & altitudinem fidei significant, quæ eo, quod compræhendi nō potest,mysterio æqualiter omni ex parte omnem excedūt infinitatem. Sed tales qui dem sunt Saluatoris vestes, & sic effulgentes.

1. Cor. 2.

Marc. 3.

Faciem verò supra modum coruscantem,pulchritudinem insignem, quæ omnibus rebus amabilibus est altior & preciosior: quæ ijs,qui vident,conciliat lætitiam indissolubilem: quæ quatenus compræhendi videtur,eoipso manifestatur: quippe quę vel extrinsecus occultè appareat,quæ est diuinissima,& omnium recētissima: quæ mens, aut oratio inspiciet, aut explicare poterit? Si enim tales sunt vestes propter splendorem intrinsecùs scaturientem, certè quod à vestibus tegitur,vt quod visum superet & cognitionē,si ipsum per se solum fuerit,omni spoliatum integumento, (quid hoc dico?) si vel in sola sancta sua veste fuerit, quam cùm ex virgineis sanguinibus cōstruxisset,sibi per spiritum mysticè coagmentauit: quis id esset visurus? Nō est, inquam, non est aliquis ex creata natura,qui eius summum splendorem possit capere. Nam etsi bonum est eiusmodi, vt nulli ex omnibus sit incommunicabile,non totum tamen id,quod est,sed quantum,& quatenus assequi possunt ij, qui sunt participes, capi potest: idque propter summam eius bonitatem,infinitis ad omnia procedit & profunditur illuminationibus. Cuius rei demonstrationē affert id, quod beato & celeberrimo quodam modo passi sunt S. Apostoli in mōte, quandò ad quam adiri non potest, & est temporis expers, lux propriam carnem insigni propriæ lucis scaturigine transformans, illustrauit os superessentialiter. Nam cùm ab omni macula alienæ illius carnis radium ferre non potuissent, qui oriebatur ex Verbi diuinitate,qui erat carne vnitus in hypostasi,& per eam supra naturam emanabat, proni cadunt in faciē.

Deus quatenus capiatur à creaturis.

O miraculum: Propter verissimam naturę ecstasim graui somno & metu correpti,obstructis sēsibus,cùm omnem intelligendi motionem & appræhensionem omninò amisissent,ità in diuina illa,& lumen exuperāte, & quæ in adspectum non cadit, caligine cum Deo versabantur, eo quòd omnino non viderent, verè ipsum videre acquirentes: & per id,quod est eiusmodi, vt nulli cognosci possit, insignem sibi parantes ignorationem,omnique intelligenti attentione excelsiorē vigilantia per somnum illum mysticè initiati. Fit autē admirabiliter in re admirabili vigilantia somnus, vel potiùs somnus ipse vigilantia: cùm cognoscēdi appræhensionibus quiescentibus, rerum supernaturalium notitia credita illis fuerit. O quis mihi dederit tātam, quantam cuperem,eloquentiam? Quis est,qui pro dignitate possit vnà extolli cum ipso mysterio? Quisnā intelligentiæ motus, si ad hoc solùm adspexerit, non protinùs omninò extinguitur,cedens miraculo,ad qđ adiri non potest? Hoc Dauid quoquè, cùm procul,vt arbitror,animaduertisset spiritus receptaculum,regale & propheticum instrumentum, diuino ore clamauit ad Deum vniuersorum,dicens: Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt.

Caligo diuina lucē superat.

Psal. 88.

Quid verò? quale & quantum foret reuerà mysterium Transfigurationis, propter quod exultaturi essent Thabor & Hermon,vt quod nec verbis exprimi, nec mente comprehendi possit, silentio honorauit: quippe quod ab ijs,qui ea re digni essent,& experientia ipsa (si fas est) didicissent, cognoscendum foret.

Postquàm autem ad hunc locum perueni,ea quoque,quæ à Petro dicta sunt,consentaneum mihi videtur tractando declarare oratione: quæ nesciens quid diceret,à sancto spiritu professus, præ gaudio est elocutus. Ea enim,quæ facta fuerat,apparitione luminis, & Diuina cōtemplatione supra naturam lætatus & delinitus Petrus,& Deo totus afflatus, cùm motum animi verbis explicare non posset, & rursùs silentio diffluere gratiam non pateretur,non stultitiæ,nec stoliditatis (vt existimauerint aliqui) verba loquitur: sed ea verba effatur,quæ sunt genita & producta ab illo ineffabili mysterio,& illa planè diuina operatione. Quid autem dicit? Domine,bonum est nos hic esse. Quamobrem, Petre? Vt à turbulenta,inquit,hominum vexatione liberati, & anima & sensu per separationē à turbis (quomodocunque eæ intelligantur,aut dicantur) purgati,inexplicabili tuæ Diuinitatis apparitione hic fruamur sine intermissione,o Domine. Eo autē quidnam fuerit melius? Quid verò ijs, qui sapiunt,desiderabilius atque amabilius? Quamobrèm,si velis,Domine,faciamus hic tria tabernacula: tibi vnum, Moysi vnum,& Eliæ vnum. Est enim honestū, vt à litera legis, quæ occidit, quæ per Moysen significatur: & viua lex naturæ,quam ostendit viuus Propheta,hic apud te habitet. Verbum, qui homo factus es, & habitasti inter homines: qui verè es requies,qui vitę & mortis Dominus, cui omnes sancti viuunt, quanuis à membris humanam concretionem componentibus segregati, naturalem mortem passi sint: qui es Rex vniuersorum,& qui omnia contines, & es author omnium: vt diffusa tua,ad quam accedi non potest, luce ipsi quoquè illustrati,te,qui in eis habitas & inambulas,Verbum mundo faciant manifestum, priorem quidem suam vitam deponentes,solam autem tuā,quæ tuo spiritu & igne diuino constat,Euangelicam admittentes gratiā: quæ est excelsa & immaterialis, quæ nunquàm desinit, neque consenescit,aut interit: sed semper feruore spiritus ad id, quod est maius & diuinius, procedit, & extollitur per gratiæ infinitatem.

Matt. 17

2. Cor. 3.

1. Tim. 6

Iam verò cùm de nube quoquè, & de ijs, qui cum Iesu simul loquuntur,conuenienter ei,quæ latet in abdito, sententiæ, pro viribus perscrutati fuerimus, nè simus procul remoti ab ea, quæ significatur per ipsa, contemplatione. Est ergò nubes lucida nostro Verbo conuenienter, ex qua etiam procedit vox Patris, quisnam sit,& vndenam sit transfiguratus, clarè prędicās, columba illa, quæ in Iordanem pauloantè deuolauerat: spiritus ille sanctus,qui in columbæ specie descendit ex superis,& mansit super illum ipsum, qui baptizabatur & baptizat,conuenienter testimonio Iohānis in spiritu & igne: in quo etiam habet inseparabilem (si ita dicere oporteat) mansionem,per eam, quæ est inter ipsos inuicem personarum collocationē. Hęc de nube

Nubes lucida, Spiritus sanctus.

Mat. 3

Luc. 3.

1.Cor. 10. nube sentire docemur à magno Apostolo, quẽ in his magistrum habemus. Hic scribens ad Corinthios: Nolo, inquit, vos ignorare fratres, quòd patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes per mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube & mari. Nube spiritum, mari aquam figurari sentiens, ex quibus & per quæ est fons baptismi, regenerationis, vel potiùs diuinæ generationis maximũ donum & pulcherrimum. Neque enim potest aliter aut in filio pater, aut in patre filius inspici, nisi in sancto spiritu: qui à patre quidem procedit, in filio autem per essentiam versatur & quiescit, vt qui sit eiusdem cum vtrisque essentiæ, & sede honoreq; æqualis. Hic igitur idem, quod in Iordane, Trinitatis declaratur mysterium, quod ad mirabili vnione & planè vnitate eius, quæ omne superat principium, & principio caret, diuinitatis cõtinetur, & apparet per eadem verba. Addam autẽ per res quoque ei, qui diuinè considerat, & transcendit omnem creatam naturam ductu spiritus.

Hoc autem est, per quod nube illuminati, & luce vultus Domini omni videndi priuati visione, ij, qui prælati fuerant cæteris Apostolis, vt Trãsfigurationis in monte essent inspectores & testes, fuerũt extra omnia, quæ videntur & intelliguntur, atque adeò etiam seipsos: vt, quod omnem Deificationem, & ablationẽ insigniter exuperat, per verbi apparitionem, & spiritus adumbrationem, & quæ ex nube desuper ferebatur, Patris vocem, perq; visus priuationem & ignorationem, superessentiale docerentur mysterium. Sub hac nube sunt Moyses & Elias, & vnà cum Iesu colloquentes cernuntur, & eius prædicantes excessum, qui futurus erat per Crucem. Ex quibus ille quidem scriptam, vt priùs dixi, legem, hic autem legem significat naturalem, vt qui per vtrosque multifariam multisq; modis (vt Apostolicè dicam) legitur & prædicatur Verbum, huius quidem effector, illius verò perfector cognoscatur: & vni quidem seipsum beatum finẽ imponat: alteram autem iam inueteratam, & quæ ijs, qui erant ratione præditi, propter rationis egestatem effluxerat, renouaret spiritu: & cùm vtriusque legis homines ad seipsum collegisset, & ad spiritalem & materiæ expertem redegisset gratiam, ostenderet eos in se nihil omninò inter se differre: qui etiam euanescunt abditi sole Euãgelij, vel potiùs illuminati, & in altum sublati: &, vt dicam id, quod est maius, ad illum ipsum Solem in vnum congregati, cedentes ei, quod est præstantius, & omninò ab eo superati.

Luc. 9.
Lex scripta.
Lex naturalis.
Heb. 1.

Est autem beatus, qui, cùm contactu Verbi carne crassa induti, & subiecti ei, quẽ nos habemus, sensui, eorum, quæ mysticè apparuerunt, acceperit cognitionem, gratiam non afficit contumelia, ostendens seipsum indignum spiritu: sed ipsum vel solùm maximè legem putat: quinetiam seipsum facit illuminatione spiritus eum, qui lege diuina & humana nouo quodam modo vitam nobis instituit. Nobis enim, quibus etiã homo factus est, vixit: qui donum quoquè in hanc vitam intulit, nempe institutum vitæ supramundanum. Quod cùm etiam accepisset vita hominum, effecta est in gignendo copiosa, ac multiplex in ijs, quæ sunt spiritus, deposita sterilitate, quæ ei inerat ex peccato. Quocircà deinceps cum Angelis choreas ducunt homines, Deum communiter laudantes, & dicentes:

Luc. 2. Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, hominibus bona voluntas.

Habes ergò, o dilecte, rationem mysterij, etiamsì longè tua spe minorem, viribus tamen nostris non inferiorem. Eam autem, quæ est excelsior & magis mystica, ab ipso Verbo quæsieris, qui etiam propter te carnem tulit, & Crucem sustinuit. Quem apud te acceptum, omni studio conserues, nequaquàm profe-rendum, & arcanum, Verbo parẽs, donec ipse, qui carne passus est, Dominus, cùm in te, victa morte, ex mortuis resurrexerit, & te vnà fecerit resurgere, qui à peccato morte affectus fueras, Deum faciat spiritu. Est enim tempus (vt videtur Salomoni & Veritati) omni rei. Hæc ergò cùm scias, ò homo, te nequaquã arguas indignum gratia: neque per tuam in vita agenda negligentiam damno afficiaris in rebus cælestibus, & quæ nulla agitantur seditione: sed omni animæ repulsa socordia, & ea, quæ est ad materialia, excussa affectione, esto purus, & totus omninò deditus melioribus & cælestibus: Nosque omnes vnà cõtemperemur cum eo, qui desideratur, gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi: Per quem & cum quo Patri gloria, & sancto ac viuifico Spiritui, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Eccles. 3.

SANCTI PATRIS NOSTRI Ephraem Syri oratio de Transfiguratione Domini & Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi.

Est in Simeone Metaphraste.

6. Augu. Scriptura diuina fertilitas.

EX agro messes & lætitiæ, & ex vinea fructus esculenti, & ex scripturis doctrina viuifica. Ager habet vno tempore vindemiam: ex scriptura autem semper scaturit doctrina viuifica. Ager, quandò est messis, minuitur: & vitis, quã dò fuerit vindemiata, efficitur abiecta & humilis. Scriptura autẽ quotidiè metitur, & spicæ interpretum in ea non deficiũt. Quotidiè vindemiatur, & botri eius, quæ est in ipsa, vineæ nũquàm consumuntur. Accedamus ergò ad hunc agrum, & viuificis eius sulcis fruamur, & ex eo metamus spicas vitæ, nempe verba Domini nostri Iesu Christi, qui dixit: Sunt hic viri, qui non gustabunt mortem, donec viderint filium hominis venientem in gloria sua. Et post sex dies assumit Iesus Simeonem Petrum, & Iacobũ, & Iohannem fratrem eius, & duxit eos in montem excelsum valdè, & transfiguratus est coram ipsis. Et resplenduit facies eius sicut Sol, & vestes eius fuerunt albæ sicut nix.

Mat. 16.
Matt. 17.

Viri enim, quos dixit non esse gustaturos mortem, donèc vidissent locum eius perfectionis, sunt hi tres Apostoli. Et cùm assumpsisset, duxit eos in montem, & ostendit eis quomodò sit venturus in die nouissimo in gloria sua. Duxit autem rursùs eos in montem, vt ostenderet eis, qualis sit filius iste, & cuius. Quandò enim interrogauit. Quemnam me dicunt homines esse filium hominis? dicunt ei: Alij quidem Eliam, & alij verò Mosem, aut vnum ex prophetis. Propterea eos sursùm ducit in montem, & ostendit eis se non esse Eliã, nec Mosem, sed Deũ Eliæ, & qui sanctificauit Mosem in vtero matris: neque vnum ex Prophetis, sed Dominum Prophetarum, & qui eos miserat. Et rursus ostendit eis se esse effectorem cęli & terrę, & se esse Dominum viuorum & mortuorum. Et rursùs eos duxit in montem, vt eis ostenderet esse filium Dei.

Mat. 16.

Si enim dixisset eis, Ego sum filius Dei, non eis persuasisset propter carnem, quam gestabat, & quòd cum eis conuersabatur. Videbant enim Mariam, quę eum pepererat, & quòd Ioseph, qui aluerat, nomine vocabatur pater eius, & quòd quidam vocabantur fratres eius. Et rursus similiter esurijt & comedit, sitijt & bibit, laborauit & requieuit, & dormiuit, & timuit & sudauit. Hęc autem diuinę naturę minimè conueniebant.

bant. Propterea eos ducit in mẽtẽ,vt pater loquatur, & ostendat eis eum esse suũ filiũ in veritate: & vt ostẽdat eis regnũ suum ante mortem suam, & gloriã suã ante ignominiam: vt quandò captus fuerit & crucifixus à Iudæis,sciant eũ non fuisse ab eis crucifixũ propter eius impotentiam:sed quòd ei ità placuisset pro pter suam gratiam,ad mundi salutem. Et rursùs suam eis ostendit gloriam ante suam resurrectionem, vt quandò resurrexerit à mortuis in gloria naturę suæ diuinæ, sciant eum accepisse tanquàm mercedem sui laboris gloriam,vt qui ea indigeret:sed eum illam iam olim habuisse ab ęterno cum patre,& cũ spiritu eius: sicut dixit:Pater,glorifica me gloria,quam habui,antequàm mundus esset, apud te.

Ioan. 17.

Hanc gloriam suæ diuinitatis, quæ erat obscura & ignota sub humanitate, ostendit Apostolis suis in ascensu montis. Facta est enim facies eius,sicut Sol, & vestimenta eius alba,sicut * lux. Duos Soles in monte videbant oculi discipulorum, vnum ex cõsuetudine, & alterum præter consuetudinem. Vnum,qui eis luce bat, & mundum totum illuminabat in firmamento: & vnum qui eius illuminabat faciem,Iesum,inquam. Hoc autem dixit, Facta sunt vestimenta eius alba. Ete nim ostendit, quòd ex toto eius corpore eius gloria scaturijt,& ex tota eius carne resplenduit eius facies, & ex totis eius membris resplenduerunt radij. Non enim sicut Mosi,eius facies, resplenduit extrinsecùs: sed ex ipso scaturiebat eius gloria, & in eo manebat. Ex ipso oriebatur lux eius,& in eo cogebatur. Neque enim abijt in alienam partem,& ipsum dimisit: quoniam non venit ex alio obliquo,& eum exornauit. Neque eam vtendam pro tempore accepit. Totam tamẽ abyssum diuinitatis suæ eis minimè ostendit, sed quã tùm poterant contemplari pupillæ suorum oculorũ.

** nix,*

Exod. 34

Moses & Elias quid locuti cũ Domino Iesu.

Et apparuerunt eis Moses & Elias simul cum eo loquentes,& sermones eorum, quos cum eo loquebantur,ij erant: Agebãt ei gratias, quòd vera fuissent verba Prophetarum in eius præsentia, & offerebant ei adorationem pro salute,quam fecerat in mundo propter genus humanum,& quod mysterium, quòd ipsi priùs descripserãt, ipse re ipsa implesset. Fuit ergò lætitia Prophetis, & Apostolis in ipso ascensu montis. Lætati sunt Prophetæ, cùm vidissẽt humanitatẽ eius, quam non nouerant. Lætati sunt autem Apostoli quoquè,cùm vidissent gloriam diuinitatis eius,quam nõ cognouerant. Et cùm audijssent vocem Patris ferentis filio testimonium, per ipsam cognouerũt fuisse ab eo susceptam humanitatẽ:quæ quidem erat apud eos obscura:eisque fidem fecit cum voce Patris, gloria corporis eius,quæ apparuit, ex ea quæ in eo fuit vnita diuinitate immutabiliter & inconfusè. Et signatum fuit trium testimonium,in voce paterna, Moseque & Elia,qui quidem illi adstiterunt tãquàm serui: & adspiciebant alter alterum: Prophetæ Apostolos,& Apostoli Prophetas. Viderunt illic alter alterum principes veteris,principes noui. Vidit Moses sanctus Simonem sanctificatum. Vidit œconomus Patris procuratorem filij. Ille quidem scidit mare,vt populus ambularet in medijs fluctibus: hic autem excitauit tabernaculum, vt ædificaret Ecclesiam. Vidit virgo veteris, virginem noui, Elias Ioannem. Qui ascendit currum ignis,eum qui recubuit super pectus flammæ. Et factus est mons in figura Ecclesiæ. Et vnijt in eo Iesus duo testamenta,quæ suscepit ecclesia. Et nobis significauit ipsum esse datorem duorum. Vnum accepit eius mysteria:alterum manifestam reddidit gloriam suorum factorum.

Exod. 14

4. Reg. 2. Iohã. 13.

Psal. 21.

Dixit itaque Simon: Bonum est nos hic esse Domine. O Simon,quid dicis? Si hic manserimus, quis implebit verba Prophetarũ? Quis obsignabit verba præconum? Quis peraget mysteria iustorum? Si hic manserimus,illud, Foderunt manus meas & pedes meos in quo implebitur? Diuiserunt sibi vestimenta mea,& super vestem meam miserũt sortem. cui adaptabitur? Dederunt in cibum meum fel, & in siti mea potauerunt me aceto. cui accidet? In mortuis liber,quis con firmabit? Si hic manserimus, Adæ chirographum quis scindet? & eius debitum quis exoluet? & indumentũ gloriæ eius quis restituet? Si hic manserimus,quæ dixi tibi,quomodò fient? Ecclesia quomodò ædificabitur? Claues regni cęlorum quomodò à me accipies? Quem ligabis? Quem solues? Si hic manserimus, cessabunt omnia,quæ dicta sunt per Prophetas.

Ibidem.

Psal. 68.

Psal. 87.

Matt. 16

Dixit rursùs: Faciamus hic tria tabernacula: tibi vnum, & Mosi vnum, & Eliæ unum. Simon missus est ad ædificandam in mundo Ecclesiam, & faciet in mõte tabernacula? Modò enim Iesum humanè attendebat. Et nunc seipsum collocat cum Mose & Elia. Illicò autem ei ostendit,se non opùs habere eius tabernaculo. Ipse enim erat,qui patribus eius fecerat tabernaculum nobis in solitudine. Eis enim adhuc loquentibus, eccè lucida nubes eos * adumbrauit. Vides, Simon, tabernaculum sine labore? tabernaculum, quod arcet æstum,& non habet tenebras? tabernaculũ, quod fulgurat & resplendet?

Admirantibus autem discipulis,eccè uox,quæ à Patre extitit,è nube est audita,dicens. Hic est filius meus dilectus,in quo mihi benè complacui: ipsum audite. Cum uoce Patris reuersus est Moses in locum suum, & Elias reuersus est in regionem suã,& Apostoli proni ceciderunt in terram,& Iesus stetit solus,quoniam uox illa in illo solo implebatur. Fugiebant Prophetę, & Apostoli in terram ceciderũt: quoniam uox Patris non implebatur in eis, quæ ferebat testimonium, dicens: Hic est filius meus dilectus,in quo mihi benè cõ placui: ipsum audite.

Docuit eos Pater fuisse impletam Mosis dispensationem,& ab eis esse audiendum filium. Ille enim tanquàm seruus locutus fuit,quæ iussus fuerat:& ea prædicauit,quæ ei dicta fuerãt: & omnes itidèm Prophetæ,donec uenisset is,cui repositum est, nempe Iesus, qui est Dominus,non seruus: Dominans,& non parẽs imperio: legislator,& non is,cui lex datur: filius,non uerna: natura, & non adoptione. Apostolis itaque id quod erat obscurum, effecit Pater in monte manifestum. Qui est, eum qui est, significat. Pater aperit, & declarat filium.

Gen. 49.

Ad hanc vocem, Apostoli proni ceciderunt in terram. Erat enim tonitru terribile. Quamobrèm voce eius terra tremuit,& ij ceciderunt in terram. Ostendit eis patrem appropinquasse, & eum vocasse filiũ. Voce sua eos etiam excitauit. Quomodò enim vox Patris eos deiecit, sic etiam vox filii in virtute suæ diuinitatis eos fecit surgere: quæ quidem cùm in eius carne habitet,& in ea sit vnita immutabiliter,ambo in vna hypostasi & vna persona inconfusè manent citra diuisionem. Non enim,sicut Moses,decorus fuit intrinsecus: sed tanquàm Deus, fulgebat in gloria. Moses enim faciei eius apparitione vnctus fuit decore: Iesus autem toto suo corpore, tanquàm Sol suis radijs,resplenduit gloria suæ diuinitatis.

Clamauit autem Pater: Hic est filius meus dilectus,eum audite: non separatus à gloria filij diuinitatis. Vna est enim natura pater & filius cum sancto spiritu,vna potentia,& una essentia, & vnum regnũ, & in vnam clamauit vocem in vili corpore,& in gloria terribili. Et Maria ipsum vocabat filium,non separatum corpore humano à gloria eius diuinitatis. Vnus est enim Deus,qui in corpore apparuit in mundo: Gloria eius significauit diuinam gloriam, quæ est

Luc. 2.

est ex patre: Et gloria eius significauit humanam naturam, quæ est ex Maria: ambas naturas, quæ conuenerunt, & vnitæ sunt in vna hypostasi. Vnigenitus ex Patre, & ex Maria vnigenitus. Et qui diuidit, diuidetur à regno eius. Et qui confundit eius naturas, peribit à vita eius. Qui negat Mariam Deum peperisse, non uidebit gloriã eius diuinitatis, & qui negat eũ gestasse carnem peccato non obnoxiã, eijcietur à salute, & à vita, quæ data est per eius corpus. Ipsæ res testantur, & diuinæ eius virtutes docent eos, qui possunt discernere eum esse verum Deum: & eius perpessiones significant, eum esse verum hominem. Et si hoc non persuasum habent, qui sunt mente imbecilla, luent pœnas in terribili eius die.

Luc. 1. Luc. 2. Matt. 2. Si non erat caro, cur Maria in medium est producta? si non erat Deus, Gabriel Dominũ quem nã vocabat? Si non erat caro, quisnã recumbebat in præsepi? Si non erat Deus, Angeli descendentes quemnam glorificabant? Si non erat caro, quis inuoluebatur fascijs? Si non erat Deus, Pastores quem adorabant? Si non erat caro, Ioseph quem circuncidit? Si non erat Deus, stella in cælo in cuius honorem cucurit? Si nõ erat caro, Maria quemnam lactauit? Si nõ erat Deus, Magi cui munera offerebant? Si non erat caro, Simeõ in vlnis quemnam gestauit? Si non erat Deus, cui dixit, Dimitte me in pace? Si non erat caro, Ioseph quẽnam accepit, & fugit in Aegyptum? Si non erat Deus, illud, Ex Aegypto vocaui filium meum. in quo est adimpletum? *Luc. 2. Matt. 2. Osee 11.*

Matt. 4. Iohan. 2. Si non erat caro, Iohannes quem baptizauit? Si nõ erat Deus, Pater è cęlo cui dixit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui? Si non erat caro, quis ieiunauit & esuriit in deserto? Si non erat Deus, descẽdentes Angeli cui ministrabant? Si non erat caro, quis fuit inuitatus ad nuptias in Cana Galilęæ? Si non erat Deus, quis mutauit aquam in vinũ? Si non erat caro, panes in cuiusnam manibus erant? Si non erat Deus, quinque millium hominum turbam, præter mulieres & pueros, in solitudine quis pauit quinque panibus & duobus piscibus?

Matt. 8. Luc. 7. Si non erat caro, quis dormijt in naue? Si non erat Deus, quis ventos & mare increpauit? Si non erat caro, Simon Pharisæus cum quo comedit? Si non erat Deus, peccatrici delicta quis condonauit? Si non erat caro, supra puteum ex itinere defessus quis sedebat? Si non erat Deus, aquam viuam quis dedit Samaritanæ, & eam arguit, q̃ habuisset quinque maritos? Si nõ erat homo, quis gestabat indumenta hominis? Si non erat Deus, quis faciebat virtutes & miracula? Si non erat caro, quis spuit in terram, & lutum fecit? Si non erat Deus, ex luto oculos cæcorum quis coegit adspicere? Si non erat caro, in Lazari monumento quis flebat? Si non erat Deus, mortuum iam quatriduanum quis iubendo eiecit? Si non erat caro, super pullum quis sedit? Si non erat Deus, cuinam cum gloria ibant turbæ obuiam? *Iohan. 4. Iohan. 9. Iohan. 11.*

Si non erat caro, Iudæi quem appræhenderunt? Si non era Deus, quis terræ imperauit, & nos pro nos humi iecit? Si non erat caro, quis colaphis cædebatur? Si non erat Deus, abscissam auriculam à Petro quis medicatus est, & restituit in locum suum? Si non erat caro, cuiusnam facies sputa accipiebat? Si non erat Deus, quis spiritum Sanctum insufflauit in faciem Apostolorum? Si non erat caro, quis stabat coram Pilato in iudicio? Si non erat Deus, quis Pilati vxorem terrebat in somnis? Si non erat caro, cuiusnam vestes exuerunt & diuiserunt milites? Si nõ erat Deus, Sol quomodò fuit obscuratus in cruce? Si non erat caro, quis erat in cruce suspensus? Si non erat Deus, quis terram mouit à fundamentis?

Si non erat caro, cuiusnã pedes & manus fuère clauis confixi? Si non erat Deus, templi velum quomodò scissũ est, & petrę ruptę sunt, & sepulcra sunt aperta? Si nõ erat caro, quis clamauit, Deus meus, Deus meus, ut q̃d me dereliquisti? Si nõ erat Deus, quis dixit, Pater ignosce illis? Si non erat caro, quis in cruce pependit cum latronibus? Si non erat Deus, quomodò dixit latroni: Hodiè mecũm eris in paradiso? Si non erat caro, fel & acetum cuinam obtulerũt? Si non erat Deus, Infernus cuiusnam voce audita contremuit? Si non erat caro cuiusnam latus pupugit lancea, & exiit sanguis & aqua? Si non erat Deus, quis portas inferorum contriuit, & vincula disrupit? & cuiusnam iussu mortui è sepulcro egressi sunt?

Iohan. 11. Iohan. 20. Si non erat caro, Apostoli quemnam viderunt in cœnaculo? Si non erat Deus, quomodò clausis foribus est ingressus? Si non erat caro, cuiusnam clauorũ & lanceæ plagas Thomas contrectauit manibus? Si nõ erat Deus, cuinam clamauit, Dominus meus, & Deus meus? Si non erat caro, in mari Tyberiadis quis comẽdit? Si non erat Deus, in cuiusnam iussu impletum est rete? Si non erat caro, quemnam viderunt Apostoli assumi in cælum? Si non erat Deus, cælum cuinam fuit apertum? & potestates quemnam in tremore adorãrunt? & pater cuinam dixit, Sede a dextris meis, & quę sequuntur? Si non erat Deus & homo, falsa est decæterò nostra salus: falsæ sunt etiam voces Prophetarum. Sed veri fuerunt Prophetæ, & à mendacio aliena eorum testimonia. Dixerunt enim ea, quæ iussi fuerant. Spiritus sanctus per eos est locutus. *Actor. 1. Psal. 109.*

Iohan. 1. Quocircà castus quoq; Iohannes, q̃ super pectus flãmę recubuit, confirmans voces Prophetarum, de diuinitate differens, in Euangeliis docuit, dicens. In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est. Et Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Qui est ex Deo Deus Verbum, & ex patre filius vnigenitus: Qui est eiusdem cum patre essentiæ: Qui est ex eo, qui est Verbum ante secula, ex patre genitus sine matre ante omnia secula ineffabiliter, idem in nouissimis diebus nascitur ex filia hominis, ex Maria virgine sine patre carne indutus, ex ipsa carnẽ gestans, & homo effectus, q̃d quidem non erat, manens Deus, id quod erat: vt mundum saluum faceret. Et ipse est Christus Dei filius, vnigenitus ex patre, & ex matre vnigenitus.

Confiteor eundem esse perfectum Deum, & perfectum hominem, qui in duabus naturis, in hypostasi seu persona vnitis cognoscitur, & citra diuisionem, confusionemq; & mutationem, carnem induit animatam, & animam ratione præditam & intelligentem, factus est omninò iisdem, quibus nos, obnoxius affectionibus, præter solum peccatum. Idem terrenus, & cælestis, temporalis & æternus: qui cœpit, & qui est sine principio, expers temporis, & subiectus tempori: creatus, & increatus: patibilis, & impatibilis: Deus & homo: in vtrisq; perfectus, vnus duo, & in duobus vnus. Vna persona Patris, & vna persona filii, & vna persona spiritus sancti, vna diuinitas, vna potentia, vnum regnum in tribus personis seu hypostasibus.

Sic glorificamus sanctam vnitatem in Trinitate, & sanctam Trinitatem in vnitate In quo pater clamauit de cęlo: Hic est filius meus dilectus, ipsũ audite, Hæc suscepit sancta DEI Ecclesia catholica. In ipsa sancta Trinitate pabtizat in uitam æternam. Eam sanctificat honoris æqualitate. Eam confitetur citra diuisionem & separationẽ: & eã adorat non errans, & glorificat. Ipsã ĩ tribus p̃sonis vnitatẽ decet gloria, gratia rũ actio, honor, potẽtia, maiestas, Patrẽ, & filiũ, & sãctũ Spiritũ, nũc & semper, & in secula seculorum, Amen.

CY-

CYRILLI ARCHIEPISCOPI Alexandrini Oratio de Transfiguratione Domini & Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi.

Extat in Simeone Metaphraste.

6 Augu.

QVI benè quidem sciunt decertare, Spectatorum delectantur plausibus, & spe præmiorum excitantur ad eam, quæ illos decet, victoriam. Qui autem diuina dona assequi desiderant, & spei sanctis paratę sitiunt participationem, quę pro pietate in Christũ suscipiuntur certamina, iubenter quidem admittunt: in vita autem se rectè gerunt, non præferentes ocium, quod nullam consequitur mercedem, neque ignauam amantes timiditatem: sed se strenuè & fortiter gerentes aduersus omnem tentationem, & persecutionum insultus plurimi facientes, & pro ipso Domino pati, magnas reputantes diuitias. Meminerunt enim beati Pauli, qui scribit non esse condignas passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ est reuelanda in nobis. *Rom. 8.*

Vide ergò pulcherrima dispensatione nunc vsum Dominum nostrum Iesum Christum, ad vtilitatem & ædificationem sanctorum Apostolorum. Nam eis quidem dixit: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. *Matt. 16* Qui enim vult animam suam saluam facere, perdet illam. Qui autem perdiderit animam suam propter me, inueniet eam. Et salutare quidem est præceptum, & decens sanctos, & quod supernam gloriam conciliat, & alacritatis animi & gaudij sortem comparat. Eligere enim pati propter Christum, minimè caret mercede: immò verò efficit æternæ vitæ & gloriæ participes.

Sed Discipulos, qui virtutem ex altò nondùm acceperant, consentaneum erat vtique in humanas incidere imbecillitates, & tale quid apud se cogitantes, dicere: Quomodò negabit quis seipsum, aut quomodò qui suam perdidit animam, eam rursùs inueniet? Quod autem iis, qui hoc passi fuerint, erit præmium, quod ei respondeat? aut etiam quorumnam erit donorum particeps? Vt tales ergò cogitationes & verba eis adimat, & eos veluti transfundat & transmutet ad animi magnitudinem, eius, quæ ipsis danda est, gloriæ ingenerans desiderium: Dico vobis, inquit, sunt quidam ex ijs, qui hic stant, qui nõ gustabunt mortem, donec viderint regnum Dei. *Ibidem.* Num eis eò usq; vitæ extendetur mensura, vt ad illa perueniat tempora, post quæ in consummatione seculorum descendens de cælis, restituet sanctis paratum eis regnum? Sed ipse quidem hoc præstare poterat. Omnia enim potest: nec est aliquid, quod non possint efficere eius potentissimi nutus.

Regnum autem dicit ipsum gloriæ spectaculum: in qua ipse quoquè videbitur illo tempore, in quo resplẽdebit in terra. Veniet enim in gloria Dei patris, & nõ in ea, quæ est in nobis, humilitate & abiectione. Quomodò ergò fecit miraculi spectatores eos, qui promissum acceperant? *Matt. 17* Ascendit in montẽ, habens ex eis tres electos. Deindè transmutatur in quendam excellentem & diuinum splendorem, adeò vt eius vestis videretur resplẽdere instar luminis. *Luc. 9.* Deindè Moses & Elias Iesum circunsistentes, de eius decessu inter se loquebãtur, quem erat adimpleturus in Hierusalem, hoc est, eius quæ est cum carne œconomiæ mysterium, & salutarem passionem, quæ, inquam, futura erat in Cruce.

Verum enim est, quòd lex Mosis, & sermo sanctorũ Prophetarum, Christi prius ostenderunt mysterium: *Hebr. 1.* illa quidẽ in figuris & vmbris ipsum propemodùm describens in tabula: hi autem multifariam multisq; modis prædicentes, quod suo tempore videbitur in nostra forma, & quòd pro salute & vita omnium non recusabit pati mortem in ligno. Quòd autem Moses & Elias aderant, & simul loquebantur, id fiebat hoc consilio, vt ostenderetur, legem & Prophetas esse veluti satellites Domini nostri Iesu Christi, vt qui ab ipsis fuerit ostensus Dominus, per ea, quæ significarunt, quæ erant inter se conuenientia. *Moses & Elias cur visi cũ Christo.* Non enim dissident à lege ea, quę dicũtur per prophetas. Et hoc est, vt arbitror, quod inter se colloquebantur Moses sanctissimus, & Prophetarum optimus. Is autem erat Elias. Potest autem aliud quoque considerari. Quoniam ex turbis alii quidem dicebant eum esse Eliam, alij Ieremiam, alii verò vnum ex Prophetis: * ducit eorum Principes, vt vel ex hoc videant, quid intersit inter Dominum & seruum. *Matt. 16*

Post hanc autem alia quoquè potest * dici consideratio: Quoniam enim eum assiduè accusabant, quòd legem transgrederetur, & existimabant eum esse blasphemum, vt qui sibi vendicaret eam, quæ ei non conueniebat, nempe gloriam Patris: & dicebant: Hic homo non est ex Deo, quoniam sabbatum non seruat. *Iohan. 9.* Et rursus: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia. *Iohan. 10.* Et, quòd homo cùm sis, facis teipsum Deum: vt ostenderentur vtraque crimina profecta esse ex inuidentia, & eum neutri eorũ esse affinem: & neque id, quod à se fit, esse legis transgressionem, neque vendicationem gloriæ non sibi conuenientis, quòd dicat se esse ęqualem patri, eos, qui in vtroque eorum clari fuerunt, producit in medium.

Etenim Moses dedit legem, & poterant cõsiderare Iudęi, ꝙ legem non neglexisset conculcatam, vt ipsi existimabant: neque eũ, qui ipsam transgrediebatur, & erat inimicus ei, qui ipsam tulerat, honorasset. Porrò autem Elias Dei gloriæ zelo erat incitatus, Qui, si Christus fuisset Dei hostis, & seipsum quidem dixisset æqualem Patri, non fuisset autem id, quod dicebat, si deniquè non faceret, vt oportebat, non ei affuisset ipse, & obediisset. Potest verò cum ijs, quæ dicta sunt, alia quoquè causa dici. Quænam autẽ ea est? Vt sciant eum vitę & mortis habere potestatem, & superis & inferis dominari. Propterea in medium adducit eũ, qui viuebat, & eum, qui erat mortuus. Apparentes enim non tacebant: sed loquebantur de gloria, quã erat impleturus in Hierusalem, nempe passionem & Crucem: in his autem etiam resurrectionem.

Sed beati quidem Discipuli parùm dormitant, vtpotè quòd Christus vacaret orationi. Certo enim consilió & certa dispensatione humanis necessitatibus seruiebant. Deindè cùm essent experrecti, fiunt spectatores tam venerandæ & tam admirabilis mutationis. Arbitratus autem fortassè beatus Petrus aduenisse tempus regni Dei, in monte quidem versari deligit: dicit autem tria esse facienda tabernacula, nesciens quid diceret. Non erat enim tempus consummationis seculi, neque in præsenti tempore sunt sancti futuri participes spei eis promissæ. Dicit enim Paulus: Qui transformabit corpus humilitatis nostræ, vt sit ipsum conforme corpori gloriæ eius, Christi scilicet. *Philip. 3.*

Cùm ergo dispensatio adhuc esset in principio, & nondùm esset finita, quomodò erat consentaneum, Christum, qui venerat propter charitatem in mundũ, desinere pro eo velle pati? Seruauit enim eam naturã, quæ est sub cælo, cùm subiisset mortem secundùm carnem, & eam deleuisset per suam à mortuis resurrectionem. Nesciebat ergò Petrus, quid diceret.

Cęterùm pręter admirabile & arcanum Christi gloriæ spectaculum, aliquid quoquè aliud factum est vtile *Matt. 17*

&

& necessarium ad confirmandam in se fidem, non solis discipulis, sed etiam nobisipsis. Desuper enim ex alto extitit vox Dei & Patris, dicentis: Hic est filius meus dilectus, in quo benè mihi complacui: ipsum audite. Et dum facta est, inquit, vox, inuētus est solus Iesus. Quid ad hæc dicit duræ ceruicis Iudæus, qui est contumax & repugnās, & cor habet, quod nullam suscipit admonitionem? Eccè præsente Mose Pater iubet sanctis Apostolis, vt eum audiant. Quòd si eos voluisset sequi præcepta Mosis, dixisset: Seruate legem. Nunc autem ne hoc quidem dicit Deus & Pater. Sed cùm adesset Moses & eius Propheta Elias, iubet eos ipsum audire potius.

Nè autem calumniarentur aliqui veritatem, dicentes quòd pater eos iusserit audire Mosem, & non omnium nostrum Saluatorem Christum, necessariò Euāgelista annotauit, dicens, quòd cùm vox illa extitit, inuentus est Iesus solus. Quando ergò sanctis Apostolis Deus pater, tanquàm ex nubibus desuper præcepit, dicens: Ipsum audite: aberat quidem Moses, Elias autem non aderat: solus verò erat Christus.

Rom. 10. Ioan. 5. Iussit ergò ipsum audire. Ipse est enim finis legis & Prophetarum. Propterea Iudæorum populum allocutus est, dicēs: Si crederetis Mosi, crederetis vtiquè * mihi. Ille enim de me scripsit. Quoniam autem & per sapientissimum Mosem datum præceptum contemnere, & quæ per sanctos Prophetas dicta sunt, nihil ducere perpetuò perseuerarūt, iure sunt abalienati & exturbati à bonis, quæ promissa sunt ipsis patribus. Obedientia enim melior est, quàm sacrificium: & ausculta tio, quàm adeps agnorum: sicut scriptum est. *1. Reg. 15 Eccles. 4.* Et ita quidem se habent res Iudæorum. Nobis autem, qui eius aduentum agnouimus, omnia omninò bona aderunt per ipsum & in ipso Christo. Per quem, & cum quo, Deo & patri gloria & potentia, cum sancto spiritu in secula seculorum, Amen.

De Sixto Papa & martyre quærat Lector infrà in gestis sancti Laurentij martyris.

VITA B. ALBERTI DE MONTE Drepano Carmelitæ, authore ni fallor, Iohanne Maria Politiano. Is enim scripsit beati viri vitam, sed MS. codex eius nomē non habebat: id quod sæpè non sine dolore videmus in eiusmodi libris. Scripsit verò etiam Baptista Mantuanus Vitam eius Carmine Sapphico. Stylum simplicē mutauimus in gratiam Lectoris.

7. Augu. EA tempestate, qua Serenissimus Rex Petrus regnum Cataloniæ & Siciliæ obtinuit, fuit Benedictus quidam, nobili stirpe progenitus, dictus Adalbatibas, quę est præclara apud Siculos familia. Duxit verò vxorem Iohannam, generis nobilitate ipsi non imparem, in Castro montis Drepani ortam: apud quē montem est monasterium fratrum Ordinis beatissimæ matris Dei, qui Carmelitę vocantur. Dicitur autem Drepanense monasterium. Porrò istorum coniugum erat coram Deo vita integra & mores inculpati. Cumque in matrimonio pariter annos fermè sex & viginti exegissent, nec prolem vllam procreassent, tandem communicato inter se consilio, beatissimæ Mariæ virgini votum mente syncera nuncuparunt, si ipsa pro solita *Votum parētum Alberti.* humanitate & benignitate sua eis prolem impetraret masculinam, eam se ipsius Ordini perpetuò consecraturos. Eo voto facto, in ieiunia, preces, eleemosynas incumbunt, vt dicta factis confirment. Nec verò multi præteriere dies, & præpotens Deus annuens votis illorum, Iohannæ præstitit, vt è suo marito se sentiret grauidam. *Voti illius effectus.* Porrò Benedictus vir eius, vidit in somnis cereum mirificè radiantem, è suæ coniugis vtero prodeuntem: nec dissimilis visio eius coniugi oblata fuit: mutuoque, quid vidissent, sibi indicarunt, flexis genibus gratias agentes Deo & sanctissimæ Virgini: dixitque postea Iohanna: Si ea, quæ videre nobis licuit, suū habitura sunt effectum, magnus erit profectò hic puer coram Domino. Vbi deindè partus aduenit tempus, filium peperit, cui sacri baptismatis fonte abluto, Alberti nomen imposuit, non sine instinctu diuino, cùm apud Siculos hactenùs vix quisquā ita esset appellatus.

Ad studia literarū admouet puer Albertus. Postquàm autem nonnihil creuit puer, liberalium artium studiis est admotus. Ille verò sancti spiritus gratia ornatus, literis benè eruditus, & optimis moribus instructus, parentibus charus, ciuibus acceptus & amabilis fuit. Iam annum octauum attigerat, & quidam præcipuæ nobilitatis viri, eum poscebant sponsum addici puellæ cuidam, quæ regio stemmate nata videretur. Pater eius, illorum tandem flexus precibus, rem ad vxorem refert, putans eam non alienam fore ab eius rei consensu. *Religio matris eius.* At illa posteaquàm audiuit maritum talia dicentem, valdè obstupescens, ait ad eum: Miror prudentiam tuam vel in animum inducere potuisse, vt ea proponeres, quæ fieri nefas sit. An verò iam prorsùs immemor es benignissimi Creatoris tui, qui nos tanto voluit afficere beneficio, intercedente pro nobis sacrosancta Virgine Maria? An non danda nobis opera est, vt Deo & sanctissimæ matri eius persoluamus id, quod polliciti sumus? Albertus filius noster non fœminæ, sed Deo coniungendus est, & sacræ religioni copulandus. His auditis, pater Benedictus, diuino permotus timore, obticuit, nec vllam voluit eius rei deinceps facere mentionem. Non debet autem mirum videri Lectori, quod diximus, Albertum puerum tenellum, sponsum à quibusdam expetitum. Eiusmodi enim matrimonium, per verba de futuro contractum esset, quod apud eius regionis nobiles frequens est.

Porrò mater Iohanna beatum puerum Albertum in cubiculum acciuit, & omnia ei exposuit, tum de cōceptione eius, tum de visionibus parentum: simul etiam indicans, quid Domino promisissent. Ille verò cùm verba matris propè cepisset, humiliter ei respondit: Ego, mater, non sum mei iuris, sed parentum meorum iugo salutari me sentio contineri. Quid igitur, mea mater, me vis facere? mundo ne seruire, & temporariis perfungi honoribus, vel potiùs amare Christum, & illi in sacra religione perpetuum exhibere famulatum, vt possim æterna apud illum vita frui? quod quidem vos illi promisistis. Respondit Iohanna mater: Equidem, mi fili, votum, quod nuncupauimus, nolim esse irritum: immò verò toto pectore oratum te velim, vt quod polliciti sumus, exequamur, & dicta factis compensemus. Ait illi Albertus puer: Faciam, mea mater, quod hortaris. Cumque pater venisset domum, & cum vxore ad mensam accumberet, coram illis dixit puer Albertus: Non comedam, nisi mihi benè precemini. Tum illi pio animi affectu dixerunt: Benedicat tibi Deus, & dirigat gressus tuos. *Puerulus petit monasteriū.* Ea percepta benedictione parentum suorum, abiit ad monasterium Drepanense fratrum Carmelitici instituti, à castro montis Drepani ad duo distans milliaria. Quò cùm peruenisset, petiit sibi donari habitum eius instituti, optans illic apud fratres commorari. At Prior

siue

siue prçfectus cœnobii, iis pueri sermonibus acceptis, non sine multa admiratione, quòd non nesciret generis eius nobilitatem, noluit eum in fratrum sodalitatem admittere. Itaque pius puer ad parentum ædes mœstus se recepit. Nocte proxima, cum parentes eius sopori se dedissent, beatissima Virgo eis apparuit, seuereque eos obiurgans, minitabunda dixit: Vos id quod mihi polliciti estis, non redditis, & rem alienam apud vos detinetis. Filius vester è vestra quidem carne genitus est, sed mihi voto perpetuò obligatus. Quòd si vos illum famulum meum mihi non reddideritis, breui morte fœdissima vos extinctos sentietis. Ex his nimio illi terrore consternati, expergiscuntur: confestim ad monasterium illud properant, Priori & fratribus, quid viderint & audierint, exponunt: filium votiuum vltrò illis exhibēt, orant vt intrà paucos dies habitu monastico induatur.

Siquid vouisti Deo ne moreris reddere.

Is dies postquam aduenit, putà quo vestes erat monasticas accepturus Albertus, nobiles omnes ad tam pium spectaculum confluunt. sanctus puer Albertus ex more sanctum habitnm induit: vestes suas, quibus hactenùs vsus erat, proprijs manibus pauperibus elargitur, vitam mox viuere incipit sanctissimam. Id verò cernens antiquus hostis, arte veteratoria eum à salubri proposito nititur reuocare, in ipsis primis conuersionis initijs, pœnitentiæ studiis incumbentem & precibus inhærentem, sub elegantissimæ mulieris forma aggreditur, & quandam vultu mentiens pietatē, non sine gemitu ità compellat: Me miseram, quidnam factura sum tuì amore vsque adeò occupata, sed tuo consortio destituta, cùm ego nihil optarem magìs, quàm te habere maritum? Sed quçso te, nè me tam illustrem & speciosam puellam deseras: nec tibi fas est tam vili & abiecto vti habitu, cùm sis nobilis: planè redeundum est ad seculum. Ego tam decora & amabilis, præcipuæ nobilitatis stirpe progenita, opibus & copiis huius mundi, in quibus est multa vitæ securitas & fœlicitas, egregiè abundo & affluo. Quid igitur in his sordibus perpetuò decreuisti permanere, cùm certum sit, non posse te hoc asperum & acerbum vitæ genus: tantumq; pondus perferre? Oro & obsecro, iuuenis formosissime, quem ego præ omnibus vnicè diligo, redi ad paternos lares, iungere mihi legibus matrimonij, & omnibus bonis mecum perfruere. Sentiens Christi seruus à satana eas proficisci suggestiones & persuasiones, signo sanctæ Crucis se communiens, ità ait: Abi serpens tortuose in flammas tuas, meq; missum facito. Non enim vera hçc est, quam prçte fers, hominis effigies, sed maledicta est cōmentitia species tua. Ad has serui Dei voces ille satan euanuit, nec quicquā mali ex ea visione Albertus ꝑpessus est.

Induit monachi vestes et suas dat pauperibus.

Diaboli fallacia.

Indè anno absoluto, palàm se monastica professione obligauit, quam animo iam tum fecerat, quandò habitum religiosum suscepit. Fuit porrò vita eius valdè seuera & aspera, insignis patientia, multaq; de se virtutis exempla præbebat. Feriis secundis, quartis & sextis, egregio cilicio carnem domabat suam, eam assiduis ieiunijs macerabat, in palmitibus, nudo corpori admotis, cubabat, rudi panno tegebat corpus, vestes viles ferre non erubescebat. A vino abstinens, aquæ potum illi præferebat, nè vinum blandè ingrediens, luxuriæ fomenta suppeditaret. Sextis feriis pani suo absynthium immiscuit, & vestibns asperis vexabat carnem, ne quas illi aduersùs spiritum delectationes parturiret. Ocium semper fugit, in bona opera perpetuò intentus, vt cum malignus hostis semper bonis rebus occupatum inueniret. Castitatis fuit perquā studiosus, obedientiæ sanctç constanter & integrè addictus. Paupertate & humilitate facilè omnes superabat, doctrinam ecclesiasticam moribus ornatissimis illustrabat. Omne patrimonium suum in pauperes fratres distribuit. Diuina quoque perfusus sapientia, intrinsecùs semper cçlestibus fruebatur delectationibus. Infideles Iudços concionum suarum radiis mirificè illustrabat, nec rarò ex illis ad Christi religionem quosdam traduxit.

Profitetur palam monachatū.

Asperitas vitæ eius.

Vt verò perfectius opera diuina exequeretur, diem naturalem, hunc in modum distribuebat: A prima noctis hora vsque ad tertiam, vacabat precibus. Indè corpori nonnihil somni indulgens, post somnum reuertebatur ad exercitia, quibus caro castigaretur. Postea ad matutinas preces persoluendas se conferebat, Deūque cum lachrymis orans, ad ortum aurorç, ibat ad offerendum sacrificium. His absolutis, vt esset ad eiusmodi pietatis officia & exercitia aptior atque paratior, à tertiis vsque ad Vespertinas preces, quippiam suis manibus operabatur.

Exercitia eius.

Porrò Horariis siue Canonicis precibus studiosissime expletis, ad consueta pœnitentiç studia se conferebat: quç quidem tam prçclara in eo extitere, vt etiam miraculorum gloria à patre luminum meruerit cohonestari. Porrò ad sacerdotium promouendus cùm esset, testabatur se inuitum illo initiari. Non enim fas est, inquit, vt indignus tantum mysterium administret populo, nec ego me talem reperio, qui possim pro dignitate isthuc exequi ministerium. Verumenimuerò nihil moti Patres id genus sermonibus eius, compulerunt eum proficisci Messanam, vbi sacerdotii munus cum multa humilitate & deuotione suscepit: moxque in eadem vrbe haud vulgari admiratione digna miracula per eum Dominus perpetrauit.

Inuitus initiatur sacerdotio.

Quodam enim Dominico die, viro Dei media nocte coram altari in ecclesia feruenter orante, lampadis luce templum illustrante, satan illic adfuit, eum volens à sancto opere auocare. Legebat enim tum Psalterium, & ad eum vsque Psalmum peruenerat, cuius initium est, Eripe me de inimicis meis Deus meus. Cernens autem impurus dæmon sancti viri perseuerantiam, conabatur lampadem coram illo extinguere, vt terrore fractus, à cœpto pœnitentiæ labore resiliret. Sed vbi eum vir Dei conspicatus est iuxta lampadem adstare, mox ei adfuit virtus diuina, nec passa est quicquam indè molestiæ ei accidere, lampademq; ex dçmonis impulsu cadentem ità seruauit illæsam, vt nec luminis, nec olei vllam faceret iacturam. Accidit hoc sub Illustrissimo Cataloniæ & Siciliæ rege Iacobo, qui Petro successerat.

Psal. 58.

Lampas à dæmone euersa, nihil detrimenti accipit.

Circa annum salutis millesimum ducentesimum & octogesimum Federicus Dux, nomine Iacobi regis, quem iam diximus, administrabat Siciliç regnum. Qui anno Christi millesimo ducentesimo octogesimo sexto, aut circiter, in regem coronatus est.

Eius tempore Robertus Rex Neapolitanus Messanam Siciliæ vrbem fortissima pressit obsidione, eo cō silio, vt & eam ciuitatem & totum Siciliæ regnum sibi subiugaret. Interim dira fames vexabat vrbem, nec videbatur vllo humano consilio quenquam illi posse mederi. Tum Rex eam iussit flammis exuri, nè in hostis potestatem veniret. Ipse verò fugam meditabatur in castra Cataloniæ & Castiliæ. Itaque conuenere ciues frequentes, multique nobiles & satrapæ, homines doctissimi, nec pauci comites & barones, bellicæ rei peritissimi. Ii omnes gemebant, & dicebant, melius esse sperare in Domino, quàm sperare in principibus, quandoquidem non solet Deus in se sperantes relinquere: visumque est eis, vt ad virum Dei Albertum accederent, rogarent eum, vt præponenti Deo & sanctissimç matri eius Preces adhiberet pro populo & ciuitate Messana. Itum est ergò ad eum, & cùm esset occupatus offerendo sacrificio, obnixè eum

Messana obsidetur a Roberto rege Neapolitano.

eum deprecabantur, vt eis apud Dominum ferret opem, sicque dicebant: Iam fame intolerabili perimus, serue Dei itaque nè desis nobis præsidiis tuis, ad te cófugimus. Ora pro nobis clementissimum Deum & eius virgineam matrem, vt in tantis periculis nos ab hostibus tueantur, & fame pressos releuent, nec vlciscantur nos propter peccata nostra. Has illorum voces & gemitus vt audiuit vir Dei, inter sacrificandum lachrymatus est, & flexis humiliter genibus, sic orauit: Domine Deus vniuersorum, qui non auertis faciem tuam ab illis, qui toto animo & pectore tibi cófidunt: respice de excelso cælorum habitaculo super populum hunc tuum ad te clamantem, & effunde in illum misericordiam tuam. Pasce fame laborantes, qui olim in eremo manna pauisti esurientes. Extende brachium dextrum, & protege hanc ciuitatem, vt non modò non diffidat de te, sed certò confidat, sine tuo consilio non posse ipsam saluam consistere: sciatque non in multa exercitus copia spem collocandam, sed in tuo nomine. Succurre Domine miseris, iuua eos, qui pusillo sunt animo, nè lætetur Satan perditione tot animarum. Hac oratione completa, mox ingens extitit tonitruum, vndè vox instar tubæ audita est, ita dicens: Exaudiuit Deus preces tuas. Hanc vocem non sine multa admiratione omnes audierunt, mirificeque exhilarati, dixere: Tibi Domine gratias agimus, qui meritis huius sanctissimi patris nostri Alberti admisisti clamores populi tui. Simul autem in vrbis portu visæ sunt tres triremes onustæ, licet hostes vndiquè & portum & vrbem obsiderent. Eæ triremes virtute & beneficio diuino in ciuitatem penetrarunt, atque ex ijs annona & commeatus in oppidum nocte cunctis lætantibus, importatus est, & pro cuiusque necessitate distributus. Deinde verò nusquàm conspectæ sunt illæ triremes: neque earum patroni cuiquam noti erant. Creditum est à multis, earum gubernatores fuisse Angelos Dei. His verò animaduersis, Rex Siciliæ tanto miraculo non immeritò obstupefactus, cum satellitibus suis & populo ad sanctum virum accessit, eique ait: Tibi sancte Pater gratias agimus, quòd tam humaniter pro nobis peccatoribus intercedere voluisti: planeque nobis persuademus, tuis sanctis meritis nos hodie liberatos esse. Gratiis actis, cùm eius manum essent exosculati, læti abierunt. Creuit indè apud populum opinio sanctitatis eius, sentiebatque non posse deinceps ab hostibus propter eius merita expugnari.

Exod.16

Magno miraculo annona Messanẽsibus importatur.

Per id tempus quidam monachus è cœnobio sancti Saluatoris apud Messanã, apostemate in gutture adeò premebatur, vt medici omnes spem salutis omnem, haud secùs atque extincto, præciderent & auferrent. Vt audiuit autem, Messanæ esse virum Dei Albertum, misit quosdam è Fratribus, qui rogarent, vt ad ipsum in tam præsenti periculo constitutum, venire non grauaretur. Abierunt illi, & cùm ad eum peruenissent, ea, quam par erat, reuerentia illi præstita, dixerunt: Frater noster apostematis molestia miserè afflictus, orat vt ipsum velis inuisere, & tuis precibus malum, medicorum omnium artem & operam eludens, profligare. Misericordia permotus vir Dei, iuit cum illis, & intrans in cubiculum ægroti, ait: Non debuisti ad me mittere, frater charissime, qui infirmus sum & peccatis obnoxius. Sed quandò tamen & salus & morbus diuino parent imperio, bono animo esto, & spem tuam in Deo repone. Deinde cùm illum Crucis signo consignasset, eius apprehensa dextra, ait: Confidis, frater, in Domino Iesu & piissima matre eius? Planè, inquit ille, confido, & tuæ sanctitati me commendo, incurabili morbo oppressum. Quę cùm ab illo dicta essent, mox apostematis rupti per os saniem teterrimam reiecit, & pristinę saluti restitutus est. Ea res sanctitatem beati viri vbiquè diuulgauit.

Signo crucis sanat apostema exitiale.

Perlatum quandoquè est ad virum Dei, quandam nobilem matronam habere filiam, à dæmone vexatam. Tum ille ingemiscens: Et quanam inquit, authoritate hoc facere ausus es impure satan? Statim è fratribus quidam indicauit matronæ illi, verum Dei Albertum adesse. Illa cum ingenti charitatis feruore dixit ad hominem Dei: Spero tuis sanctis meritis diuinitus mihi consolationem adfuturam. Vnica filia mea, diabolica infestatione miserè fatigatur. Quæso vt eam inuisere digneris. Tum vir pius commiseratione affectus, ingreditur ad puellam, eamque salutans, dicit: Pax tecùm impressoque fronti eius Crucis signo, ab illa in dextera maxilla percutitur. Ille nihil motus, dixit: Præbe mihi alteram, pater omnium superborum. At malus dęmon sancti viri humilitate pudefactus, atque eius meritis eneruatus, ait: Hei mihi, quantùm crucior sanctis meritis tuis, præsentiam tuam ferre non sustinens. Respondit vir Dei: Ille, qui te creauit, & propter scelus tuum è cælis te exturbauit, ex hac nobili puella te compellat exire. Ijs autem auditis, puella contremuit, dixitque vir Dei: Egredere è corpore puellæ, Christi nomine consecrato. Et cùm rursùs eã Cruce signasset, & aqua aspersisset, diabolus magno quodam instar tonitrui excitato sono, cum ignominia recessit: sensitque se puella rectè habere, & tum Deo, tum sancto viro cum gaudio & lachrymis gratias egit. Eius miraculi rumor, ad proceres & prælatos regni allatus est.

Crucis signo & aqua sacra pellit dæmonẽ.

Iuuencula quædam Drepani in partu laborabat diebus sex, idque tanto cum periculo, vt iam ceu morti propinqua, à medicis relinqueretur. Aderat illic vir Dei, quem fœminæ illius mater, licet immodico consternata animi dolore, tamen in Domino confidens, adiunctis sibi cognatis & propinquis, lachrymabunda rogauit, vt filiæ tam desperatè laboranti præsentiam suam, priusquàm è corpore abiret, non negaret, addens eam diu illum videre peroptasse. Ait ad eam vir beatus: Vbinam habitas? Illa respondit: Quorsùm attinet sciscitari, vbi sint ædes meæ? Veni, quæso, & vide. Abiit igitur cum illa, adiuncto sibi puero suo: veniensque ad ædes, vbi illa decumbebat, dixit: Pax tecum. Illa verò, quòd iam sensuum vsu destituta esset, nihil respondit. Tum vir sanctus digitum suum eius oculo apponens, appellauit eam nomine suo, ita dicens: Margareta, cur adeò doloribus occuparis, vt mihi non respondeas? Profer sermonem, vt matri consolationem adferas. His dictis, ventrem eius oleo vnxit, dicens: Sanet te Dominus noster Iesus Christus ob merita sanctissimæ matris suæ: & sicut illa absque damno virginitatis concepit, & sine dolore peperit: sic tu absque vllo mortis periculo edas hanc prolem Domino consecrandam. Dixit, & fœmina ad se rediens, exclamauit: Adiuua me amice Dei: simulque puellam enixa est in primis speciosam, quam posteà Domino dedicauit.

Sanat oleo parturientẽ periclitãtem.

Anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimoquinto, vir Dei erat in terra sancta, vbi Iudæus quidam crebro vexabatur morbo comitiali. Adductus verò est à parentibus ad seruum Christi Albertum: qui ait ad eos: Ecquid vultis? Responderunt illi: Vt filius noster nobis incolumis restituatur. Ait vir Dei: Si vultis credere in Dominum nostrum Iesum Christum, & matrem eius virginem fuisse & in partu & post partum, & cætera, quæ ad fidei symbolum pertinent, fiet quod petitis. Illi responderunt: Si in nomine Iesu Christi filio nostro reddideris sanitatem, credemus, & eum quem prædicas, verum Deũ confitebimur. Tum vir Dei, edito sanctæ Crucis signo,

Sanat Iudæum comitialẽ.

gno, in hominem comitialem hæc uerba pronunciauit: Expellat à te Christus morbos omnes, si vera sunt quæ ego de illo prædico. Vix ea dixerat, & euestigiò homo corã omnibus curatus est integerrimè, nec vnquàm deincèps illo se sensit morbo infestari. Id vbi videre parentes eius, sacrum baptisma cũ illo à uiro Dei perceperunt, & admodùm religiosè vixerunt. Filius verò secutus est uirum beatum, & cùm vitam vixisset cumprimis piam, in Domino tandèm feliciter obdormiuit.

Eodem anno cùm vir sanctus proficisceretur Agrigentum, flumen quoddam transmisit, quod vulgò Platanum vocãt. Vidit autem iuxta fluuium quosdam Iudæos transeuntes. Erat autem iter angustum, quippè inter montes excelsos. Iudæis ergò iter agentibus, & viro Dei ab altera fluminis parte ambulante, subitò aqua excrescit ultrà modum, arreptosque Iudæos cogit natare. Illi cernentes in tam præsens se coniectos discrimen, ad uirum beatum, de quo iam auditione acceperant, magnis uocibus clamant: Adiuua nos domine virtute Christi tui. Respondit ille: Si in eius nomine baptizari vultis, & toto pectore cupitis effici Christiani, salus vobis præstò erit. Tum illi: Nos, inquiunt, credimus illis, quę tu prædicas de Christo Nazareno, cupimusq; baptizari. Id illis dicentibus, vir Dei super aquas ambulat, ad eosque perueniens, in ipso flumine baptizat eos. Interim cedebant aquæ, & illis diuisis, vir sanctus Iudæos baptismo iã expiatos, absque vllo detrimento ex illo periculo in terram eduxit. Qui cùm ad suos reuertissent, omnia, quæ in via ipsis accidissent, narrauerũt Episcopo cum multa exultatione, virum Dei tum apud illum, tum apud alios laude & prædicatione efferentes.

Ambulat supaquas et mirabiliter seruat Iudæos.

Eo tempore, quo vir beatus egit Prouincialem Siciliæ, quandoq; uoluit uisitare prouinciam suam. Solebat autem cum scipione ingredi, & sociũ habebat, qui ferret vas fictile, in quo erat panis & aqua, vndè ĩ itinere sustentabãtur. Accidit autem quodam tempore illis iter facientibus, & iam ad monasterium quoddam appropinquantibus, vt socii eius negligentia vas illud in terram caderet, & in multas particulas frangeretur. Ea re valdè consternatus frater ille, nõ audebat ad uirum Dei propiùs accedere. Id spiritu cognoscens vir sanctus, vocat illum ad se, rogat cur solito tardiùs & remotius sequatur, & quid habeat, vndè tã mœstus sit. Ille rem omnem tremebundus exponit: iubetque vir beatus, vt particulas omnes contriti vasis ad se apportet. Abit ille, vt vas adferat: & eccè cernit illud suæ integritati restitutum & aqua plenum. Itaque incredibili affectus gaudio fert illud ad uirũ Dei, & porrò cum illo ceptum iter conficit.

Vas fractum redintegrat.

Alio tempore cùm uir sanctus quoddam sui instituti & prouinciæ monasterium visitaret, & quandoquè precãdi causa cum fratribus esset in Choro, spiritu didicit, quendam fratrem multa erga sacratissimã Christi matrem Mariam animi pietate & deuotione ferueret. Sed ei inuidens tortuosus coluber diabolus, ab ea deuotione eum retraxit, animumq; eius, cuiusdã fęminæ amore inflammauit. Ille uerò se sentiens animo saucium, postposuit pristinã deuotionem, & secùm statuit cum ea fœmina suam explere libidinem. Itaquè quodam die loquitur cum ea, aperit illi uoluntatem suam, illa se prõptam & paratam offert. Hæc verò non latebant virum Dei. Clàm igitur ad locum secretum eum uocat, explicat ei omnia, quæ cum muliere perpetrare deliberasset. Tum ille à sancto uiro veniam petit, & illo pro eo orãte priorem erga Christi matrem virgineam sibi sensit restitutã deuotionẽ.

Volebat uir Dei hominum fugere frequentiam, & alicubi delitere. Itaque iter ingressus est Messanã versus, vbi est episcopi sedes, atque apud illam in quoddã tugurium sese abdidit orationis & deuotionis causa. Vbi cùm dies aliquot mansisset, & mortis suæ tẽpus aduentare cognouisset, graui correptus morbo rogauit Dominum, vt ipsum ad se euocare dignaretur. Vtebatur autem hac precandi formula: Si proprio filio tuo non suam, sed tuam mandasti facere volũtatem, non mea, Domine, sed tua voluntas fiat. Ità ergò ille in orandi feruore positus, & quasi mentis ecstasim patiens, audiuit vocem eiuscemodi: Anima tua in sanctorum Confessorum cõsortium admittetur, gaudiis perpetuò duraturis fruitura. Quamuis ergò magna esset anteà vsus precandi assiduitate, at nunc porrò diutius in ea perseuerauit. Legebat prophetarum oracula, diuina in eis mysteria contemplans, dulceque illi erat cum sanctissima Dei matre miscere colloquia. Cernens autem propè adesse extremum uitæ suæ diem, acciuit ad se Fratres, & exemplo sanctorum Patrum, mitissima uoce eos compellans, Cupio, inquit, dissolui, & esse cum Christo: addiditque tanq̃ vaticinans: Hocipso die spiritus meus è carnis ergastulo liberabitur, & ad Dominum, qui creauit eum, dirigetur. Eodem autem temporis puncto mecum pariter emigrabit soror mea. Quæ quidem aberat à loco, in quo tũ erat uir sanctus, ad ducenta & sexaginta milliaria. cõpertumq; est posteà, de eius obitu vera Albertũ prędixisse. Deindè orante illo & grauiter laborãte, Fratres apud illum vigilabant, & precibus suis animam eius Deo commendabant. Sub horam autẽ vespertinã sentiens imminere corporis dissolutionem, vir sanctus in genua se submittit, & coram Fratribus sic orat: Domine Iesu Christe, qui cuncta creasti, & omnia pro tua voluntate disposuisti, conseruasq; ea sapientia & prouidentia tua, conserua animã meam ineffabili misericordia tua: tuere illam ab hoste maligno, & perduc eã in consortiũ electorũ tuorum. Deindè legit Psalmũ: Deus, in nomine tuo saluũ me fac: cui adiũxit Psalmũ, In te Dñe speraui. Illo absoluto, cùm dixisset semèl orationẽ Dñicã, & bis Angelicã salutationem, iterũ repetiit Psalmũ, In te Dñe speraui. In ad extrema tẽdẽs, sublatis in cælum oculis, aĩam suã Deo & beatissimæ Matri eius cõmendauit, eorũ implorans opẽ: & paulò pòst alta uoce dixit: Indè manus tuas Dñe cõmẽdo spiritũ meũ. Quibus dictis, à Fratribus orantibus aĩa eius instàr * nebulæ candidissimæ visa est vno volatu ex ore illius rectà in cælos contendere. Corpus eius præclaro cilicio indutum, in terra relictum est. Ad eius obitum campana, quam ille fieri curabat, per seipsam nullo mouente, insonuit, & odor suauissimus, omnia vincens aromata, ab eius corpore manauit, adstantes omnes mirificè afficiens. Quamobrèm etiam omne mortalium genus, non modò Christiani, sed etiam Iudæi, tantæ rei admiratione permoti, ad illud confluebant.

Latitat ĩ tugurio quodã, vt possit vacare Deo

Prædicit suũ & sororis suæ obitum.

Psal. 53.
Psal. 30.

Migrat ad dominum.
** Columbæ, legendum arbitror.*
Cãpana edit sonũ nullo mouente.

Postquàm autem Federicus Dux illustrissimus, frater Iacobi regis Cataloniæ, de eius decessu certior factus est, cum nobilibus suis venit ad funus, tantique patroni & aduocati orbitate omnes mœrebant & flebant. Quotquot verò illic aderant, sacrum corpus contingere nitebantur: exibat enim de illo virtus, & sanabat multos. Vestes eius, causa deuotionis ab omnibus lacerabantur & diripiebantur, singulis particulam aliquam indè sibi vendicare cupientibus, quòd multa admiranda per eas Deus efficiat ob merita sancti uiri. Cumque exequiæ celebrarentur, nobilis matrona Rencia de Pallatiis, præ multa deuotione orans ad corpus eius, à capite abstulit eam partem, quam almutium uocant, accurateque custodiuit. Quidam enim imponentes illud capitibus suis, omni oculorum morbo liberantur. Iussit uerò

Miracula ad corporis eius contactũ.

Nota de vestibus eius.

Dux Federicus, vt literati omnes ad ipsum uenirent, in quibus fuit etiam Episcopus Messanensis Vindericus, & alius quidam Episcopus, compluresque diuersorum ordinum. Venit autem rex Siciliæ ad Episcopos & alios: simulque omnes adunati, cùm communem suum pro tanti viri amisione dolorem testati essent, inter se consultabant, quid faciendum esset. Tum uerò Archiepiscopus, sano usus consilio, triduanum indixit ieiunium omnibus, & ut interim precibus & eleemosynis darent operam, & Missarũ offerrentur sacrificia in omnibus ecclesiis, vt Deus in seruo suo dignaretur sua declarare miracula: id quod re ipsa ità factum est. Nam cùm corpus beati viri summa populi deuotione in mediam maiorem ædẽ deportaretur, & exequiarum Missæ celebrandæ essent, odor longè suauissimus è corpore diffundebatur, cunctis non mediocriter id admirantibus. Multi enim morbidi eo odore sanabantur, ità ut corpus illud, quoddam sanctitatis receptaculum a turbis omnibus pro certo haberetur.

Odor suauissimus ex ei⁹ corpore multos sanat.

Interim lis orta est Cleri & populi de Missa celebranda, Clero dicente, defunctorum Missam dicendam esse: Populo contra affirmante, de Sancto celebrandum esse sacrificium. Consulebant autem, qui de Clero erant, Ius Pontificium: Populus uerò ad preces se conferebat. Tandèm Archiepiscopus mandauit, ut diuinum expectaretur consilium, omnesque Deum obsecrarent, vt indicaret ipsis, quomodò vellet honorari & ornari sanctum suum. Cunctis igitur in preces incumbentibus, subitò apparuere in aere duo pueri, albis amicti stolis, iisque auro intextis, dicebantque excelsa uoce cantandum esse, Os iusti meditabitur sapientiam. Et his dictis, mox ab omnium oculis ablati sunt. Tum uerò tam insigni conspecto miraculo, Archiepiscopus & rex cæteriq; omnes statuere, Officium Confessoris anteponendũ esse officio defunctorum. Celebrata est igitur solenniter Missa Confessoris à Clero uniuerso. Ea finita sub horam nonam corpus ea, qua par erat, deuotione sepulturæ mandarunt. Deindè rex & alii omnes id planè decreuere, beatum uirum catalogo Sanctorum ab Apostolica sede inserendum, idque opera & impensis regni. Ad eius enim sepulcrum properant etiam ex longinquis partibus ægri, claudi, cæci, leprosi, paralytici, & intrà paucos dies curantur. Modus autem curationis, eiusmodi est: Postquàm ad viri Dei tumulum tribus aut quatuor diebus ieiuniis & precibus vacarunt, & beati uiri patrocinia implorarunt, media nocte lux splendidissima illos ambiuit, in cuius medio cernebatur vir Dei Albertus candida ueste indutus, isque eis vigilantibus ad sepulcrum ipsius integram reformabat sanitatem. Tum illi uoce magna laudabant præpotentem Deum, qui talem potestatem & gratiam tribuit seruo suo. Idque vbi resciuit Dux, itemque Prælati & populus omnis, maiori erga eum deuotione affecti sunt, usque in hodiernum diem coruscantibus miraculis in laudem & gloriam Dei, qui est mirabilis in sanctis suis. Obdormiuit autem in Domino vir Dei Albertus anno à partu Virginis millesimo ducentesimo nonagesimosecũdo, 7. Idus Augusti.

Diuinit⁹ iubet Clerus ꝓ illo tanq̃ Confessore cãtare Missam.

Psal. 67.

Eodem anno innumera hominum turba in regno Siciliæ ad arma cucurrit, ꝓpter bellum illic enatum. Cumque vbiquè alii aduersùm alios confluerent, multi & nobiles & ignobiles eam castri partem, quam rex beato Alberto & fratribus dederat, vi occuparunt, & equos suos in templo, vbi humatum erat beati uiri corpus, collocarunt. Id cùm illi ad dies aliquot facerent, & cum equis suis & exirent & redirent, equi subitò extincti sunt, & milites uariis correpti morbis, ità ut pauci euaderent. Quidam uerò ex iis, qui fugerant, ira incensi, cum suis equis per ecclesiæ habitacula discurrebant, & beati uiri arca, in qua corpus eius conditum erat, cecidit in imum sepulcri. Indè uerò extractis arcæ illius partibus, & sancti viri corpore detecto, visum est illud in genua procumbere, tanquàm à Domino vindictam petens. Eadem autem hora omnes illi horrenda peste extincti sunt. Id alii, qui foris erant, conspicati, nũquàm deincèps illic habitare ausi sunt. Fratres verò ex eo loco recedentes, corpus ab sportarunt in eum locum, vbi nũc manet. Prior enim locus parùm opportunus erat. Tandèm tamen cõmunicato inter se consilio, partem inferiorem sacri corporis Messanæ reliquerunt, reliqua ad cęnobium Drepanense translata.

Nota diuinã vltionem in ꝓphanatores loci sacri.

Puer quidã, orto incendio, in medias flammas cadens, Sancte Alberte, inquit, adiuua me, simul etiã beatissimam Dei matrem inuocans. Exiuit ergò ab igne expers ignis, atq; se beatissimæ Virginis & sancti Alberti meritis flammas non sensisse. Porrò largas eleemosynas pro facultate sua Ordini præstitit.

Sacerdos quidam audiens Priorem quendam pro concione dicentem, Albertum sanctum esse, stimulante inuidia, coram populo exclamauit: Tu verò turpiter mentiris, & falsa atq; commẽtitia sunt, quæ loqueris. Non est enim sanctus ille Albertus, quem tu dicis. Eodem momento viscera & intestina omnia maligni hominis, cunctis adspectantibus in eius genua prolapsa sunt. Accitus autem Chirurgus, ait ad eũ: Non mea opera, sed sancti Alberti ope, si credere uoles, liberaberis. His auditis, sacerdos coram multis lachrymabũdus dixit summo animi cum dolore: O beate Alberte, falsum ego locutus sum, tuæq; sanctitati per mendacium obtrectaui. Itaq; propter blasphemiam meã merito hæc patior. Sed si me sanaueris, ieiunabo illo die, qui præcedit diem obitus tui: ipsumq; diem, quo è uita abiisti, pro festo habebo. Proximo die Sole illucescente, sentit sacerdos adesse sibi beatum Albertum, & corpus suũ oleo perungere. Mox surgit sanus, ꝓperat ad monasteriũ, ostẽdit omnibus quid esset cõsecutus beneficii, & deincèps qđ promiserat ꝑstare nõ omisit.

Pœna sanctum virum blasphemia insectatus

Vide vim voti.

Quædam nobilis matrona tribus annis morbũ passa immedicabilem in vbere, tandèm beato Alberto votum nuncupauit, se in illius honorem curaturam effici imaginem argenteam, & tres pauperes fratres vestituram. Nocte proxima ĩ somnis audit sanctum Albertum ceu medicum sibi dicentem: Si vis sana fieri, mamillam S. Alberti oleo perunge. Surgit illa, confert se in sacellum beati uiri, fusa prece oleo lampadis inungit mamillam, audit sacrificiũ de S. Alberto, domũ repetẽs, in ipsa uia itineris comitibus ostendit mamillã sanissimam, multos & gaudio & admiratione afficit.

Oleo lãpadis sacelli sancti viri mulier sanatur.

Fratribus monasterii, ob populi deuotionẽ, B. Alberti cõmemorationem facientibus, quidã Clerici, malo dæmone instigante, voluere nocte sequẽti imaginem eius abolere & perdere. Iam illis eũtibus, paralyticus quidam, quẽ morbus annis duodecim lecto affixerat, media nocte, ꝙ esset ecclesiæ vicinus audit tumultũ, dicit uxori ut surgat & inuestiget, quid rei sit: audiens ex ea collectos malos hoĩes, qui velint S. Alberti imaginẽ abolere, ait: Vtinã sanus essem, vt possem isthuc impedire. additq;: Alberte beate, libera me, staboq; ꝓmissis meis, oẽsq; facultates meas cultus tui augmẽtandi causa expendã. His dictis, obdormit, videtque S. Albertum tanq̃ effigiem parieti affixam, manuq; tenentem virgam imprimis luculentam, eaq; ipsum tangentem, & dicentem: Sanet te omnipotens Deus. Mox euigilat æger, sentit se incolumem, magno animo progreditur hominibus malignis obuiàm, atq; illis: Opera Dei uos conuenit facere, non satanæ. Illi sciscitantur

Sanatur paralyticus.

tantur quis sit,& qua ratione morbo, omnem medicinam respuente,liberatus sit. Refert ordine omnia. magno illi timore correpti, resipiscunt, laudantque Deum in sancto suo. Primum tum in S. Alberti honorem sacellum conditum est.

In Castro Drepanensi quidam taxillarum lusu omnem rem suam perdidit tanto animi dolore, vt pariter à fide deficeret ad desperationem. Et eccè uenit ad locum, vbi erant imagines beatissimæ Virginis & S. Alberti. Eas intuens, dicit ad imaginem S. Alberti: Totiès inuocaui te, & nō me audisti in necessitatibus meis. Quid igitur causæ est, ut te sanctum prædicem, cum nulla ratione me potueris iuuare? Absit, vt posthàc pro sancto te habeam. Tu quoquè Maria, quę Mater gratię diceris, pias aures tuas occlusisti ad preces meas. Indè arrepto gladio, vtranque imaginem secat, & confestim ex ambabus distillat sanguis benè multus in terram. Vidit id quidam puer, sublataque voce clamat in sacrilegum. Ille audito clamore exit è templo, sed repentè horrendo existente tonitru, fulminis ictu totus in pulueres ad fores ecclesiæ redigitur. Reliqua miracula breuitatis studio omisimus.

Nota insigne miraculū ī sacris imaginibus.

DE S. VICTRICIO EPISCOPO Rothomagensi, ex Epistola secunda S. Paulini episcopi Nolani, quam is scripsit ad illum.

AVG. 7.

NOTVM nobis fecit Titius, tunc charissimus frater & fidelis minister in Domino, non quidem te magis, quàm in te Deum prædicans, quanta dominus per te lumina in obscuris antè regionibus accendisset: qui educens nubes ab extremo terræ, te quoquè in lucem populi sui de extimo orbis eduxit, & clarum fulgur in pluuiam vberem fecit. Sicut terra Zabulon quondàm & Nephthalim, uia maris trans Iordanem Galilææ, & qui sedebant in regione vmbrę mortis, lucem viderunt magnam: ità & nūc in terra Morinorū, situ orbis extrema, quam barbaris fluctibus fremēs tū dit Oceanus, gentium populi remotarum, qui sedebant in latebris, via maris arenosa, extra Iordanem, antequàm pinguescerent fines deserti, in ea orta sibi per tuam sanctitatem à Domino luce gaudentes, corda aspera Christo intrante posuerunt: vbi quondam deserta syluarum ac litorū pariter* in tota aduenæ barbaria, aut latrones incolæ frequentabant, nunc venerabiles & Angelici sanctorū chori, vrbes, oppida, insulas, syluas, ecclesiis & monasteriis plebe numerosis, pace consona celebrant: quòd quanquàm totius Galliæ populis & ubique gentium Christus offertur, qui totum orbem circumit, quærens dignos se, & per nationes in animas sanctas se transfert, & in uiis directionis ostendit se hilariter, & omni prouidentia occurrit amatoribus suis: tamen in remotissimo Nerui ci litoris tractu, quem tenui antehàc spiritu fides ueri tatis afflauerat, te potissimùm in vas electionis excerpsit, in te prima refulsit, clariùs inualuit, ardentiùs & propiùs apparuit: te, in quo sanctificaret illic nomen suum, & per cuius nomē etiam Solis ab occasu in omnem terram sonus eius exiret, assumpsit.

Esa. 9. Matt. 4.

**in totum aduenæ barbari.*

Sap. 7.

Deniquè nūc Rothomagum, & vicinis antè regionibus tenui nomine peruulgatum, in longinquis etiā Prouinciis nominari venerabiliter audimus, & inter vrbes sacratis locis nobiles, cum diuina laude numerari haud immeritò, cùm totam illic, qualis in Oriente memoratur Hierusalem, faciem, Apostolorum quoquè præsentia, meritum tuæ sanctitatis adduxerit: qui peregrinam memoriis suis vrbem, affectu sanctorum Spirituum, & effectu operum Diuinorum, sedibus suis comparant, qui in teipsum aptissimum sibi diuersorium repererūt. Iuuat videlicet amicos Dei & principes populi veri Israel, id est, populi appropinquātis sibi in ea vrbe remorari & cooperari tibi, in qua cum Angelis sanctis cōtinua diebus ac noctibus Christi Domini prædicatione mulcentur: in qua illis per deuotissima fidelium corda famulorum plurimæ uirtutes amicæ, gratam requiem & familiare metantur hospitium: ubi quotidiano sapienter psallentium per frequentes ecclesias & monasteria secreta concentu, castissimis ouium tuarum & cordibus delectantur & uocibus: & nunc illos intemerata virginitas in sacri corporis templo tenet, ut in uisceribus pudicis, requiescente Christo, hospites faciat. Nec minore eosdem voluntate sanctis operibus & pio ministratu inexpugnata noctū diuque famulantium viduarum pascit integritas, vel subiugatorum Deo cōniugum arcana germanitas, quæ orationibus sedulis lætum in operibus suis Christum ad visitationem, non iam maritalis tori, sed fraterni cubilis inuitat, cum ipso sanctisque eius uicissim mixta concubitu castitatis, spiritibus uisitantum immaculato amore confunditur: nunc uerò per misericordiæ uiscera reficiuntur, & in filiis pietatis atque iustitiæ conquiescunt, te in omnibus eruditionis tuæ filiis diligentes, & in te Christum amantes, ac per hoc uirtutes Dei, id est, in Christo suam in tua potissimùm ciuitate, vt consortem te suum testentur, operantes.

Vrbes sacratis locis nobiles.

Frequentia iā olim Rethomagi ecclesiæ & monasteria.

Gratia illi & gloria, qui opera manuum suarum non omittens, omnem hominem vult saluum fieri, & in agnitionem veritatis uenire: & pedibus Euangelii toto orbe discurrens, te quoque speciosum verbi sui, pedem facere, in quo exultaret ut gigas ad currendam uiam, & in præparationem Euangelicam pacis suæ uestigio calceare dignatus est: vt per te quoquè super aspidem & basiliscum ambularet, & conculcaret leonem & draconem. Ac nè tam illustris lucerna sub modio taciturnitatis obscura latitaret, sic te Apostolicæ Sedis euectu quasi super candelabrum sublime constituit, vt tota domo multorum illuminatione luceres. Sed quibus te itineribus ad uiam suæ ueritatis adduxit? Carnalibus muniis ad spiritalia suæ virtutis instituens, creauit initiò militem, qué posteà elegit antistitem: & passus est militare te Cæsari, ut Deo disceres militare: ut dum labore castrēsi corporis robur exerces, spiritalibus te præliis roborares, confessioni spiritum firmans, & passioni corpus indurans. Quod diuinę prouidentiæ circa te fuisse consilium ingens, posteà exitus tuus à militia, & ingressus ad fidem, docuit. Cùm primò Christi amore succensus, ordinante ipso Domino, quandam operis sui pompam, per insignem concilio militari diem progressus in campum es, toto illo, quem iam mente respueras, muniminum bellicorum præcinctus ornatu: cunctisque mirantibus accuratissimos in te habitus, ac terribiles apparatus, repentè obstupefacto conuersus exercitu, ante pedes sacrilegi Tribuni militiæ sacramenta permutans, arma sanguinis abiecisti, vt arma pacis indueres: contemnens armari ferro, quia armabaris Christo. Et ilicò antiqui serpentis inuidia concitato in furias Tribuno, districtus in uerbera, & vastis fustibus fractus, nec tamen victus es, quia Crucis ligno innitebaris, geminataq; mox corpori pœna, acuto testarum fragmine substratus es, laniata immanibus plagis membra tunc mollius fulciēte Christo: cuius tibi gremiū lectul⁹ erat;, & dextra pul-

1. Tim. 2.

Psal. 90.

Victric⁹ quandoq; miles.

Mira S. Victricij conuersio. Dire ab impio Tribuno cruciatur.

puluinar. Vndè ad maiorem hostem, necdùm vulneribus obductis, incenso potiùs illorũ dolore, quàm fracta virtute reparatus, fortior prosiluisti: oblatusque Comiti, de potentiori inimico gloriosius triumphasti. Nec ausus vltrà diaboli satellitibus superata ingerere tormenta, capitalemq; sententiam meditãtibus, vt vel fine carnalis tuæ vitæ vinci desinerent, Dominus noster fortis & potens, & inuictus in prælio, conspicuis mirabilibus pectora quanlibet obdurata confudit. Nã carnifex, qui in itinere, quo percussorem tuum sacra victima sequebaris, ceruicem tuam insultãs minaciter attingẽdi temeritate violauerat, quasi ictus sui locum præcurrente gladium manu palpans, excussis ilicò oculis, cæcitate percussus est.

Psal. 23.

Capite plectẽ dᵘ, magno miraculo liberatur

O Christi ineffabilis bonitas, quantum in suos ostẽdit affectum? Iniuriam confessoris sui non tulit impunitam, qui suis crucifixoribus rogauit ignosci: contumeliam martyris statim ultus est, qui passionem suam noluit uindicari. Sed eapsa ira, pietas est. Idcircò... vnus cæcatus est, vt plures illuminarentur: & ipse, forsitan, qui oculos carnis amiserat, lumina mentis acciperet. Statim deincèps maiore documento, qui ferialis custodiæ ministerium triste curabant, quas ipsi arctius innodatas, & ad ossa depressas vel exiguo, rogantibus vobis, beneficio relaxare noluerunt catenas, conuersa in cõspectu ipsorum prece uestra ad Deum Christũ, spontè de manibus absolutis fluere viderunt: nec ausi renectere, quod Deus soluerat, ad Comitem pauidi cucurrerunt, veritatem Dei pro confessoribus confitentes. Quod auditum religiosè & creditum, Comes principi suo cum testimonio militum retulit. Et ut ipsius quoquè repentina ad clementiam de furore conuersio inter mirabilia Dei numeraretur, factus est in te prædicator Christi, in quo esse deuouerat persecutor. Putà & ipsum, tanquàm Saulem aliquandò, spiritu sancto Dominus impleuerat: quia & te sicut Dauid suũ diligebat, vt sicut ille rex quondam, dum ad prophetas persequendos proficiscitur, affectus est: ità & Comes ille respersus gratia Domini, quæ de fidei tuæ abundantia redundabat, qui ad puniendum confessorem venerat, & ipse confessor abscederet. Credidit enim, & quos sæuiens prædamnarat ut reos, laudans emisit ut sanctos: & testimonium perhibuit veritati, qui testes fidei punire cupiebat.

Luc. 23.

Eius vincula diuinitus soluuntur.

1. Reg 19

Quid ergò miremur tam potentem te esse meritorum, tam diuitem gratiarum, cùm hoc tibi fuerit virtutum in Christo rudimentum, quod longorum laborum paucis consummatio est? Dubitemus etiam nũc, an perfectus sis, qui de perfectione cępisti? & si legitimè coronandus sis agone decurso, cùm currere cępetis à corona? Quis daret nobis pennas sicut columbę, & uolaremus ad te, & requiesceremus in conspectu sanctitatis tuæ? coram in ore tuo Christũ admirantes atque uenerãtes, tergeremus capillis pedes illius tuis pedibus, & lacrhymis rigaremus, & in illis cicatricibus tuis quasi Dominicæ passionis impressa uestigia lamberemus. Suauiora enim sunt vulnera amici, q̃ oscula inimici. Væ mihi misero peccatori, immunda labia habenti, cui fructus iste nõ contigit, cùm in manu fuerit. Meminisse enim credo dignaris, quia sanctitatem tuã olim Viennæ apud beatũ patrẽ nostrum Martinum uiderim, cui te Dominus in ætate impari parẽ fecit. Ex illo igitur licèt breui notitia te attigerim, tamen magna dilectione complexus sum, & quanta tũc licuit copia ueneratus sum sanctitatem tuam, & me ac meos, qui te absentes, tamen quia iungẽte Christo vnum sumus, per me uidebant, commendaui in æternũm tibi: gaudeoque nunc, ꝙ hoc saltem mihi gloriari licet, quia faciem tuam in carne uiderim: sed lugeo negligentiam infelicitatis meæ, ꝙ occasionem tanti boni ignarus amiserim, & contenebrantibus me illo tempore non solùm peccatis, quibus etiam nunc premor, sed & curis huius seculi, quibus nunc, propitio Deo, liber sum, sacerdotem te tãtum, quod in medio erat, uiderim, & quod inerat insignius, martyrem viuum uidere nescierim.

Prou. 27.

Memineris, quęso te, nostri in illa die, qua te innumera meritorum tuorum cohorte comitatum, ornamentisque felicibus comptum, & infulis pariter atq; adoreis coronatũ, & niueas sacratorum antistitum vittas, & floridas confessorum purpuras, occurrentium manus afferent Angelorum: teq; ipsum, vt argentum igne examinatum, & aurum in fornace seculi huius ꝓbatum, ipse summus auri sui argentique purgator accipiet, & vt preciosam diademati suo margaritam rex æternus aptabit: nec tuarum tibi tantùm præmia se debere virtutum iudex iustus agnoscet, vides innumeros circa te sanctorum utriusque sexus greges, quos illi quotidiè institutis tuis generas, formulam omnibus ꝑfectę virtutis & fidei, sicut & Frater Paschasius, *ostẽdens: In cuius gratia & humanitate quasi quasdã uirtutum gratiarumq; tuarum lineas, velut speculo reddente collegimus. Verè tu beatus, tot beatorum parẽs tantæ messis sator, centesimum & sexagesimum ac tricesimum fructum Deo fęcunditate tuæ terræ afferẽs, & mensuram parem de variis partuum tuorũ fructibus recepturus. Te altissimus inter regni sui maximos nominauit, cui concessit facto æquare sermonem: vt & doctrina tibi uitæ tuæ sit, & vita doctrinæ. Quo fit, vt nemo se audeat excusare discipulus, velut difficultatis imperio, cùm priùs adstringatur exemplo.

** Codex excusus hẽt, ostendit, sed mendosè, vt arbitror.*

Mat. 13.

De Sancto Cyriaco Martyre videat Lector in primo Tomo Gesta S. Marcelli Papæ, 16. Ianuarij.

MARTYRIVM SANCTORVM Secundiani, Marcelliani & Veriani, vt habetur in MS. Codicibus. Suffragantur antiquiss. Martyrologia. Dictionem paulò latiniorem reddidit F. Laur. Surius.

9. Aug.

DECIO Cęsare, & Valeriano pręfecto, Christianorum fuit atrox persecutio. Erat tum togatus quidam Secundianus nomine, vir eloquentissimus, assessor Valeriani Præfecti, omnium disciplinarum cognitione instructus, ità vt inprimis charus esset viris illustribus. Cùm autem à consiliis esset Valeriano Præfecto, & ei aduersum sanctos martyres suasor adesset, ità secùm cogitare cępit. Quid causę est, ut tantoperè cupiant Christiani ob Christi nomen vitã potius perdere, quàm eum tueri? Vtque accuratius ea de re perquireret, & ad veri cognitionem perueniret, cùm didicisset famam Marcelliani, viri sapientia pręclari, sed tamen hostis Christianorum, acciuit eum ad ędes suas, summa vtriusque animi voluptate. Itaque inter se philosophicè conferentes, ad illum Virgilii locum deuoluuntur, vbi ille ait:

Eclog. 4.

Magnus ab integro seclorum nascitur ordo:
Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna:
Iam noua progenies cælo demittitur alto.
Tu modò nascenti puero, quo ferrea primùm
Desinet, ac toto surget gens aurea mundo,
Casta faue Lucina &c.

Cùm

Cùm ergò inter se disquirerent, de quo hic dixisset Poeta, Secundianus ait: Redeamus ad simplicis doctrinæ consultationem. Sciscitante Marcelliano, quam ille diceret simplicis doctrinæ consultationẽ, Secundianus respondit: Videamus de Christianis, qui tanto ardore Christiani haberi volunt, & præ Christi amore, vitæ mortem anteponunt. Marcellianus ait: Equidem ex eorum responsis non semèl tu didicisti, qua spe & charitate inflammati, propter Christum mori cupiant potius, quàm vita hac frui. Secundianus dixit: Dicunt illi resurrectionem futuram, & iudicium post mortem, vitamque immortalem, omnis doloris expertem, omnibus rebus bonis affluentem. Christus verò, quem illi colunt, odit & execratur idola & simulacra, quæ nos adoramus. Marcellianus ait: Ecquid verò est Christus? Secundianus dixit: Vnctum eum possumus dicere. Marcellianus ait: Qui tandèm vnctus? Secundianus dixit: A Deo vnctus. Marcellianus ait: Si est ergò à Deo vnctus, cur etiam Deum eum esse volunt? Secũdianus respondit: Miror equidem prudentiam tuam. Non te meministi legisse libros Christianorum, cùm ambo daremus literis operam? Eius historiographi Matthæus & Lucas scribunt eum cæcos illuminasse, leprosos mundasse, mortuos excitasse, dæmones quoquè ipsos confessos eum filium Dei esse. Hoc igitur est, quod Christianos perurget, vt mortem vita habeant chariorem & antiquiorem. Et ego quoquè in hanc planè sententiam concedo, aut Deum esse Christum, aut filium Dei, cui Deus è cęlo loquitur, quem occisum, Pontij Pilati iussu crucifixum, lancea cõfossum, mortuum, sepultum, indè tertia die rediuiuum, immò & manducantem videre multi, atque post aliquot dies in cælos ascendentem. Quandò verò de nostris dijs auditum est, eos quippiam eiusmodi fecisse? quos nos colimus quidem, nec ignoramus tamen vixisse turpiter & flagitiosè. Marcellianus dixit: Planè memini me isthæc omnia legisse. Secundianus ait: Vel nunc ergò agnoscamus, iustum esse Christianorum amorem, pro Christi nomine mori cupientium.

Cur Christiani malint pro Christo mori, quàm viuere.

Cùm hæc & his consimilia inter se conferrent, venit ad eos Verianus, amicus eorum, ijsque salutatis, ex literis prophanis quæstionem illis mouit. Ait verò ad eum Secundianus: Heu me miserum & infelicem, qui semper colui idola falsa & muta: quid factu rus sum, qui tam multos sanctos excruciaui, vt Valeriano gratificarer? Verianus dixit: Forsitan ego amens effectus sum, qui aliter atque hactenus, docere videam magistrum & amicum principum. Sed nè, quæso, isthuc prodere in publicum velitis, quandoquidem huius doctrinæ professores vos persecuti estis. Secundianus ait: Audite me, & credamus Christum Iesum esse Deum, idque vel eorum exemplis permoti, qui vsqueadeò cupiunt huius vitæ iacturam facere, vt æternam lucrentur. Verianus respondit: Si est aliquid æternum, par est illud nos inquirere. Secundianus dixit: Ego id, dum multorum, fundo sanguinem, cognoui.

Eadem hora miserunt ad Timotheum presbyterũ de titulo Pastoris. Eum ad ipsos intrantem salutant: ille respondet, Pax vobis: sperans ad martyrij certamen ineundum accersitum se esse. At verò Secundianus quamprimùm se abiecit ad pedes eius, ita dicens: Oro te per Christum, quem prædicas, nè mihi moras nectas, sed baptizes me in eius nomine. Idem rogarunt Marcellianus & Verianus. Itaque beatus Timotheus cùm eos catechesi instruxisset, baptizauit eos: accitusque beatus Sixtus Episcopus, consignauit eos. Ab ea autẽ die cœpere facultates suas erogare in pauperes. Porrò post menses duos Valerianus præfectus de Secũdiano inquisiuit, quem didicerat Christiana religione initiatũ, & cũ illo simul Marcellianũ & Verianum scholasticos. Ait autem Valerianus: Equidem Secundianum putaui constãtem fore: sed si vera sunt, quæ audio, certè imbecillus est. Scripsit verò ad eum tanq̃ amicitiæ causa, epistolam eiusmodi: Fratri Secũdiano togato Valerianus præfectus: De amicitia nostra solicitus, ꝙ præter morem non ades consilis nostris, multũ admiror. Sed quæso, vt venias ad nos. sunt enim, quæ tecum de republica tractare velimus. Maturè fac ad nos accedas. Hanc epistolam vbi legit Secundianus, dixit ad Marcellianum & Verianum: Viri fratres, en tempus nostrum adest. Accingamus nos ad bellum: iam armis fidei communiti, ponamus metũ omnem. Ego solus ibo ad Valerianum. Responderũt illi: Et nos tecùm ibimus, quicquid tandèm euenturum sit nobis.

Timotheus presbyter.

Catechesimbuũtur & baptizãtur.

Iuerunt igitur diluculò omnes tres absque mora ad Salustij palatium, vbi tum Valerianus erat cum Decio. Sedente autẽ Valeriano in basilica Alcyepij, cùm ad eum intraret Secundianus, subitò mutatus est vultus eius, vt planè Angelicus videretur. Ait verò ad eũ Valerianus: Vir eloquentissime, & artiũ omnium peritissime, Secundiane, quidnam est isthuc, quod audio de te? Secundianus respondit: Equidẽ nihil tibi dixi: quid est autem, quod audisti? Valerianus ait: Didici ex aliis, te mentis inopẽ esse. Secundianus respondit: Ego verò sapiẽs effectus sum. Valerianus dixit: Audio te Christianum velle appellari. Secundianus ait: Et tu, si saperes, idem velles. An non memoria tenes, quales & quot dñi mei, mundum & opes omnes contempsere, vt possent vitam adipisci sempiternã? quos ego miser tuæ obsecundans voluntati, cruciabã & affligebam in meum dedecus & ignominiam ęternam: sed credo tamen & spero veniam me impetraturum à Domino meo Iesu Christo, quandoquidẽ ignorans feci. Valerianus dixit: Itane ergò Christianus effectus es? Respondit Secundianus: Et verò Christianus. Subridens Valerianus præfectus, dixit: Noli te, vel à nostra, vel Cæsaris amicitia alienum efficere. Secundianus respondit: Sit tibi tua amicitia, quam, certum est, inimicam esse creatori nostro. Valerianus præfectus ait: Num qua tibi à me hactenùs irrogata est iniuria? Ego veterem amicitiam tuam non contemno, sed te curatũ cupio. Deindè iussit eum in custodia seruari. Cùm autem duceretur ad carcerem, Marcellianus & Verianus clamabant: Cur includitis hoĩem innocẽtẽ? Quòd si causa noĩs Christi id facitis, & nos Christiani sumus. Mox relatũ est ad Valerianũ pfectũ de his duob⁹. Ille verò iussit eos pariter custodiæ mãcipari.

Secundiani cõstantia.

Marcelliani & Veriani præclara confessio.

Indè ad Decium Cæsarem ingressus, inuenit eum lætissimũ, dixitq; ei: Suggero pietati tuæ, Secundianũ togatum, virum sapientissimum, ad Christianorũ cõsuetudinem accessisse. Respondit Decius: Id prorsùs incredibile est, cùm ille hactenus pœnis affecerit omnes qui Christi nomen inuocarent. Valerianus ait: Ego illum examinatũ iussi in custodia haberi. Decius Cæsar dixit: Maturius ad me adducatur. Postera ergò luce coram Cæsare exhibitus est, qui sic ait ad eum: Quid ità mutatus est vultus tuus Secundiane? Respondit ille: Puto meliorem & luculentiorem eum esse. Videns autem Cæsar Decius vultum eum Angelicũ præ se ferre, subridens ait: Adhibe in consilium priscam sapientiam tuam. Secundianus dixit: Immò stultitiam, Deo inimicam. Decius ait: Quem ergò te profiteris? Secundianus respondit: Christianum. Decius Cæsar dixit: Facessat hęc insania pectoris tui, & viuas. Secundianus respondit: Tu potiùs recede ab insania tua, & viuas, qui reuerà viuẽs mortuus es. Irat⁹ Decius

Itemq; Secũdiani.

 iussit

iusſit Secundianum, Marcellianum & Verianum in exilium deportari. Valeriano præfecto ſciſcitante, quem in locum relegari eos vellet, Decius reſpondit: Ducantur Centumcellas ad Conſularem Promotum, iſque compellat eos dijs ſacrificare.

Ducti ſunt ergo eodem die Centumcellas à militibus, & traditi Quarto Promoto conſulari. Eo iubente truſi ſunt in cuſtodiam, cùm ei mandatum eſſet, nè eos viuere pateretur, ſi nollent dijs offerre ſacrificia. Deindè iuſsit ſibi apparari tribunal in foro, atque illic coram ſe ſtatui ſimulacrum Saturni in tripode, ſimulque Secundianum, Marcellianum & Verianum adduci, ijsque ità ceu egregijs Chriſti athletis præconis voce dici: Introducantur huc in Cæſares contumaces, & erga deos obſtreperi & rebelles. Illis introductis Promotus ait: Cur non obtemperaſtis edictis principum, & dijs ceruices veſtras atque animos ſubmiſiſtis? Secundianus reſpondit: Nos omnipotentis Dei iuſſa capeſſimus, non diaboli. Promotus dixit: Audi me vir ſapientiſſime, & ✠ ſacrificate dijs. Martyres reſponderunt: Si digni ſimus, nosipſos cupimus Deo offerre ſacrificium, non dæmonibus ſacrificare: cum quibus vos & principes veſtri iam æternum damnati, ad tempus facitis ea, quæ illorum ſunt benè grata voluntati. Tum Promotus iuſsit eos expoliatos fuſtibus cædi. Illi verò dum verberarentur, clamabant: Gloria tibi Domine, quòd meremur admitti in requiem tuam. Indè præcepit eos Promotus erigi, dixitque eis: Sacrificate dijs: en hic præſtò eſt ſimulacrum. In quod cùm illi expuiſſent, ſubitò illud corruit, & comminutum eſt.

Sancti martyres fuſtibus cæduntur.

Id cernens Promotus, ira commotus, voluit vt in eculeis ſuſpenderentur, & eorum latera ungulis raderentur. Interim dicebat eis, ut dijs ſacrificarent. At illi ſursùm erectis luminibus, aiebant: Gratias tibi agimus Domine Ieſu Chriſte. Tum Promotus iuſsit ad eorum latera flammas admoueri: dumque illi ſic torrentur, repentè vnus ex carnificibus extinguitur: alij à dæmonibus arrepti, clamant: Cur nos torquetis ſancti Dei? Tulit verò in eos ſententiam Promotus, vt capite punirentur, & corpora eorum in mare iactarentur. Ducti ſunt igitur in locum quendam ſexageſimoſecundo milliario ab Vrbe Roma, illicque decollati ſunt, & corpora projecta in mare. Eadem nocte quidam Chriſti ſeruus, Deodatus nomine, à maris litore ea abſtulit, & mandauit ſepulturæ apud eum locum, quo capite cæſi ſunt, quinto Idus Auguſti, vbi illorum vigent orationes, præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

In eculeo vngulis lacerantur.

Flāmis latera vruntur.

GESTA PRAECLARA ILLVſtriſſimi martyris & Archileuitæ Laurentij, quibus continentur multorum aliorum egregia certamina, putà, Sixti Papæ, Polychronij, Abdon, Sennes, Hippoliti &c. Ex his geſtis B. Ambroſius nō pauca ad verbum ferè deſcripſit. Quòd ſub Decio autem paſſi ſcribuntur Sixtus Papa & Laurentius cum pleriſque alijs, id docti viri putant indè accidiſſe, quòd quidam confuderint Decium cum Valeriano. Sed tamen hac in re puto nihil temerè pronunciandum. Stylum, vbì expedire viſum eſt, modicè expoliuimus. Extant verò multi ſanctiſſimorum Patrum Sermones, qui confirmant hanc hiſtoriam.

AVG.10.

ORTA tēpeſtate ſub Decio, multi Chriſtianorū necati ſunt. Præſidente in Vrbe Galba, pergit Decius ad Perſas, cùm illorū bello vrgeretur. Veniens aūt ad ciuitatē Ponticam, ſedit in ea, licèt bello premeretur. Aſcendit autē in mōtem Medorum: & cùm cōflixiſſet cum Perſis, obtinuit victoriā, & è Perſis multos interfecit, occupauitque Babyloniam, Bactrianā, Hyrcaniam & Aſſyriam. Vbi cùm multos inueniſſet Chriſtianos, eos ſupplicijs & afflictionibus vexatos necauit. Erat tum Babyloniæ Epiſcopus Polychroniꝰ cum presbyteris Parmenio, *Elima, Chryſotelo, & Diaconis Luca & Muco. Quos cùm comprændiſſet, protinùs iuſsit duci ad ſacrificandum idolis. At Polychronius conſtanter dixit: Nos Domino Ieſu Chriſto nosipſos offerimus: dæmonibus verò nunquàm nos ſubmittemus, nec vanis idolis manufactis. Tunc Decius iuſsit eum cum Clero ſuo in cuſtodiam trudi, ædificauitque in ciuitate templum Saturno, eiusque ſimulacrum ex gypſo fecit, & inaurauit: ſcripſit quoquè epiſtolam Valeriano præfecto eiuſmodi: Illuſtri & magnifico viro Turtio Apollonio Valeriano præfecto Decius Cæſar: Veſtro declaramus amori & competentiæ, quia beneficio deorum victoria nos proſecuta eſt. Illuſtris itaque & chariſsime, id nobis gratum eſſe cognoſcere, vt frequenter deos noſtros placare feſtines ſacrificijs & odoramentis thurificationum, quorum beneficio nos ſemper victores congratulare. Admonemus quoquè, vt ſi quos prophanos Chriſtianos inueneris in Vrbe, protinùs ad tormenta trahere non differas, ſi nolint dijs noſtris humiliari, & ſacrificia offerre: vt poſsimus eos placatos habere, & victores vbiquè exiſtere, & Romana poſsit libertas augeri. Vale chariſſime.

Decius Cæſar vicit Perſas.

Polychronius Babyloniæ epiſcopus.

Eodem tempore perfecit templum Babyloniæ Saturno, iuſsitque præſentari ſibi Polychronium Epiſcopum cum diaconis & presbyteris ſuis, eumque ſic appellauit: Tūne es Polychronius ſacrilegus, qui neque deos, neq; principū pręcepta obſeruas? Polychronius verò ne verbum quidem illi reſpondit. Dixit ergò Decius ad Clerum eius: Princeps veſter obmutuit. Reſpondit ei Parmenius presbyter: Non obmutuit pater noſter, ſed præcepto Domini noſtri Ieſu Chriſti, æterni creatoris, conuenienter ſe gerit, nè polluat os ſan-

Parmenius preſbyter.

Matt. 7. sanctum, quod à creatore nostro purificatum est. sic enim præcepit Dominus noster Apostolis suis: Nè miseritis margaritas vestras ante porcos, nè conculcent eas pedibus suis, & conuersi elidant vos. Iustum ne tibi videtur, quod semèl purificatum est, stercore inquinari? Decius dixit: Itanè ergò nos stercora sumus? iratusque iussit eius præcidi linguam. Cumque eius esset præcisa lingua, exclamauit, dicens: Ora pro me beate pater Polychroni: video enim regnantem in te spiritum sanctum, & sacrum os tuum consignantem, & *mihi fauum mellis in os instillantem. Decius dixit: Polychroni, sacrifica dijs & esto noster amicus, habeasque & nos & templum commendatum. Polychronius nihil ei respondit. Iratus Decius, iussit os eius contundi. At ille in cælum sublatis oculis, emisit spiritum. Reliquit autem Decius corpus eius ante templum, & profectus est Cordubam. Eadem autem nocte venerunt duo subreguli, qui erant occultè Christiani, & rapuerunt corpus eius, & sepelierunt iuxta mœnia portæ vrbis Babyloniæ. Iussit autem Decius presbyteros & diaconos, vinctos catenis, secùm duci. Cùm autem ducerentur, cadebant vincula de collo & manibus eorum.

Loquitur præcisa lingua.

*for. * tibi*

Polychronius reddit spũm.

Veniens verò Decius in ciuitatem Cordubam, cũ furore iussit sibi præsentari presbyteros & diaconos, eosque præsentatos sic aggreditur: Et uos stulti optatis perire? Ecce admoneo vos, vt sacrificetis dijs immortalibus. Respõdit Parmenius presbyter clara voce: O te miserum, qui nos manufactis idolis cõpellis humiliare. At tu infelix humiliare te debebas Christo omnium saluatori, non dijs manufactis. Peribis enim tu pariter cum dijs tuis, quos iniustè colis. Tũ Decius præcepit vt oẽs in eculeis suspenderentur: & cùm neruis traherentur, gratias agebãt Deo, dicebantq; Parmenio presbytero: Bene precare nobis. dixitq; Parmenius presbyter: Det nobis Deus pater Domini nostri Iesu Christi cõsolationẽ spiritus sancti, qui regnat in secula seculorũ. Responderũt presbyteri & diaconi oẽs clara voce, Amen. Iratus Decius, ait: Hominẽ sine lingua loqui, argumentũ magicæ artis est. Respondit Parmenius presbyter: Dñs noster Iesus Christus, qui mutũ loq; fecit, ipse mihi peccatori pstitit, vt possim excisa lingua loqui. Tu verò dum loqueris, obmutescis. Tũ Decius iussit eos ignibus exuti. Cùm aũt incẽderentur, vox cælitùs audita est: Venite ad me humiles corde. Decius ait: Nimirùm isthuc artis magicæ est: voluitq; vt laminæ ardentes ad latera eorũ applicarentur, & vngulis lacerarentur. Deindè iussit eos de eculeo deponi, & capite truncari. Cæsis aũt eorũ capitibus, corpora proiecta sunt in publicã viã, adhibita custodia, nè quis ea sepeliret. Audiẽtes aũt subreguli, viri religiosi, Abdon & Sẽnes, venerunt noctũ, & collegerunt corpora sanctorũ presbyterorum Parmenij, Elimæ & Chrysoteli, & diaconorum Lucæ & Muci, cõdiderũtq; ea in pdio suo iuxta Cordubam.

Parmenij constãtia.

Sine lingua crebrò loquitur.

Capite cæditur cũ socijs.

Matt. 5.

Eodẽ tempore Decius curiosè inquisiuit Christianos, misitq; authoritatem suam in vniuersam Persidẽ. Et quia non potuerunt abscondi lucernæ ardẽtes sub modio, positæ tunc sunt super candelabrũ, vt lucerent omnibus, qui ĩ domo Dei sunt. Venerũt enim quidã ad Deciũ, eique dixerunt: Ecce quibus victor vitã donasti, corpora cæsa Christianorũ colligũt, & ĩ suo prædio recondũt: & neq; dijs fiũt supplices, neq; tuis iussis parent, vt sacrificia offerãt. Decius ait: Quinã sunt isti prophani? Dictũ est: Abdon & Sennes. Cõfestim edixit Decius, vt ipsi psentarentur. Cumq; ĩ eius conspectũ venissent, dixit eis: Adeòne vos stulti effecti estis, vt vobis in mentẽ non veniat, ea causa vos traditos esse in manus Romanorũ & nostras, qp deos non colitis? Respondit Abdon: Immò verò hac causa nos potiùs victores euasimus, fauente Deo & dño Iesu Christo, qui regnat in æternũ. Decius iratus ait: Ne scitis vitã vestrã esse in manu mea? Abdon rñdit: Nos Deo patri & dño Iesu Christo submittimus nos & humiliamus, qui nostræ salutis causa dignatus est ad terras venire, & humiliari. Iussit indè Decius arctæ eos custodiæ includi, vinctos catenis. Dixit aũt Abdon ad Sennen: Ecce gloria, quã semper sperauimus a dño.

Abdon & Sennes sistũtur corã Decio.

Mittũtur in carcerem.

Eodem die oblati sunt Decio Olympiades & Maximus, viri nobilissimi & Christiani: quos ille inaudi tõs iussit fustibus cædi, itã dicens: Isti digni sunt morte affici, nec audiri debent, qui deos deserũt, & colũt hoiem mortuũ. Maximus dixit: Benè dixisti, mortuũ: sed cur non ẽt dicis eũ resurrexisse? Decius ait: Prodite nobis facultates vestras. Olympiades dixit: Nostræ opes, nostræ gẽmæ, nostrum aurũ & argentũ Christus est. Disce aũt miser, qa corpora nostra tibi tradimus, contemptis facultatib⁹ terrenis atq; perituris. Quòd si teipsum benè cõsiderares, supplex fieres Deo creatori tuo, & filio eius domino Iesu Christo. Honores enim & diuitiæ ad tẽpus sunt, alijs quidẽ pro gloria, tibi verò ad pœnas sempiternas. Decius ait ad milites suos: Cædite eos fustibus, quia mentis inopes sunt. Cùm aũt deficerent qui eos cædebant, Maximus exclamabat: Gloria tibi Domine Iesu Christe, qui nos dignatus es in seruis tuis numerare. Decius furore pcitus, iussit eos plumbatis cædi, pcone dicente Deos blasphemare nolite. Sed cùm cæderentur, magis confortabant, & vultu alacri dicebant: Fac, quod facis: noli cessare: munda qđ sordidũ est. Decius dixit ad milites: Leuate eos à terra, & pponite corã eis lectos ferreos, & linteamina & aquã, vt sacrificent: curaque eis adhibeatur, vt extendantur in lectis ferreis super prunas, vt sic deficiant. tradiditq; eos Vitellio Anisio vicario, qui dixit ad eos: Non estis nescij, quid iusserit excellẽtissimus Cæsar Decius: vt qui sacrificãt & seruant præcepta principũ, honorẽtur, sintq; amici principũ, & augeantur diuitiis, honoribus & dignitatibus: qui verò nolunt assentiri, diuersis affecti pœnis, spiritũ exhalent. Maximus rñdit: Quot verò horarũ sunt tormenta vestra? breui sane & vos spiritum exhalabitis. Nos quidẽ tormẽta uestra nõ modò nõ formidamus, sed appetimus ẽt. Aeterna aũt supplicia metuimus, q torquebunt vos & patrẽ vestrũ diabolũ. Vitellius Anisius vicarius furore plenus, iussit eorũ capita securibus tundi. Quod cùm diũ fieret, reddiderũt spiritum. Præcepitq; Vitellius, vt corpora eorũ canibus relinquerentur. Itaq; dies quinque ità iacuerunt, sed canes non solùm nõ attigere corpora eorũ, sed etiã quosdã iuxta ea mugitus dederunt. Post diem quintum Christiani quidam nobiles, cognati Abdon & Sennes, collegerunt ea & sepelierunt in domo sua duodecimo Calendas Aprilis.

Olympiadis et Maximi certamen.

Feliciter abeunt e corpore.

Eodẽ tẽpore nunciatũ est Decio Galbã mortuum, & Romã profectus est: quò post mẽses quatuor venit, secùm adducens beatissimos subregulos Abdon & Sẽnen, catenis vinctos pro nomine domini nostri Iesu Christi: quos seruarat Decius in suam gloriam, quòd nobiles essent, & Romani populi spectaculum.

Sixt⁹ Papa cũ Clero in carcerem includitur.

Iussit aũt Valerianus publica authoritate oẽs Christianos compræhendi & includi. Itaq; tenuerunt beatissimum Sixtũ Romanũ Pontificem cum omni Clero suo, incluseruntque eos in custodia publica: vbi fuere multis diebus. Veniebant autem ad eos multi Christiani, vt sacramenti benedictionem ab eis acciperent, quia tempus persecutionis vrgebat: afferebantque in carcerem filios & propinquos suos, ex paganis conuersos, & baptizabantur à beato Sixto Episcopo. Iussit autem Decius omnem Senatum conuocari, fecitq; conuentũ in Tellude cum Valeria

*sexto.

no præfecto * quinto Calendas Augusti. Ibi tum eo mandante, præsentati sunt ei Abdon & Sennes subreguli Christiani, quos de Perside adduxerat, diuersis pœnis maceratos, dixitq; Decius ad Senatum: Audiat cętus vester, Patres Conscripti: Dij deæque tradiderunt nobis hostes ferocissimos, inimicos reipublicæ & Imperij Romani. Erant tum Abdon & Sennes ornati auro & lapidibus preciosis, vinctique catenis. Eos vt vidit omnis Senatus, admirati sunt in adspectu eorum. Tantam enim gratiam contulit Deus seruis suis, vt dolor potiùs eorum obtineret animos, q̃ furor. Iussit verò Decius adduci Claudium pontificẽ Capitolij, isque tripodem secùm attulit. Tum Decius ait ad Abdon & Sennen: Sacrificate dijs, & estote subreguli Romanæ libertatis, possideatisque omnia vestra, & fruamini pace Romani Imperii, auctique diuitijs & honoribus, consulatis vobisipsis. Abdon & Sẽnes responderunt coram omni Senatu: Nos exmeritis peccatores, semèl obtulimus Domino Iesu Christo nosipsos oblationem & sacrificiũ: porrò dijs tuis tu sacrifica. Decius dixit: Istis acerrima tormenta parata sunt: iussitque vrsos feroces & leones produci. Dixerunt autem Abdon & Sennes: Quid moraris? Fac, quod facturum te putas. Nos securi sumus de Domino Iesu Christo, qui potest omnes cogitationes tuas, & teipsum quoque destruere.

Abdõ & Sẽnes certant egregiè.

Altera luce nunciatum est Decio, vrsos & leones omnes in caueis mortuos esse. Iratus Decius, præcepit sibi ĩ amphitheatro editionem munerum parari. Cùm autem id factum esset, & ad amphitheatrum venissent, Decius noluit introire, sed Valeriano præfecto dixit: Si non adorauerint deum Solem, ferarum morsibus lacerentur. Valerianus dixit ad Abdon & Sennen: Consulite natalibus vestris, & thura ponite deo Soli. Quod si non feceritis, peribitis morsibus ferarum. Abdon & Sennes responderunt: Iam diximus tibi, nos Dominum Iesum Christum adorare: nec vnquàm manufactum simulacrum colemus. Mox ergò nudatos furibundus adduxit ad simulacrum Solis iuxta amphitheatrum, pręcepitque militibus, vt compellerent eos sacrificare. At illi contemnentes, expuerũt in simulacrum, dixeruntq; Valeriano: Iam fac, quod facturus es. Tum Valerianus sub præconis voce iussit, vt plumbatis cæderentur, dicens: Deos blasphemare nolite. Indè præcepit, vt in amphitheatrum introducti, ferarum morsibus consumerentur. Ingressi autem Abdon & Sẽnes, dixerunt coram Valeriano: Nomen Domini nostri Iesu Christi, ob quod accedimus ad coronam, interdicat tibi immũde spiritus. Expressoque signo Crucis, introierũt in amphitheatrum in conspectu Valeriani, nudi quidem corpore, sed Christum induti. Dixit autem Valerianus: Dimittantur leones duo, & vrsi quatuor. Ij dimissi venerunt rugiẽtes ad pedes sanctorum, nec indè recedebant, sed potius custodiebant eos. Dixit ergò Valerianus: Hic apparet illorum magica ars. Nemo verò ad illos accedere poterat propter impetum ferarum. Itaque Valerianus ira inflammatus, præcepit vt gladiatores ad sanctos introirent, & eos interficerent. Cùm ergò eos percussissent, ligatis pedibus, iussu Valeriani extraxerũt eos & proiecerũt ad Solis simulacrum prope amphitheatrum, vbi in Christianorum exemplum tribus diebus iacuerũt. Post triduum venit quidam Christianus Cyrinus subdiaconus, qui apud amphitheatrum morabatur: colligensque noctù corpora, condidit ea in arca plumbea in domo sua, tertio Calendas Augusti. Latuerunt autem corpora sanctorum Abdon & Sennes vsque ad tempora Constantini: quo imperante, diuinitus reuelata sunt, & à Christianis eleuata, atque in cęmeterium Pontiani translata.

Cadũtur plũbatis.

Feræ illis mansuescunt.

Gladio trucidantur.

Eodem tempore Decius Cæsar & Valerianus præfectus iusserunt sibi Sixtum Episcopũ cum Clero suo præsentari noctù in Tellude. Itaque Sixtus apud Athenas natus & doctus, priùs quidem Philosophus, posteà verò Christi discipulus, ità dixit ad Clerum suũ: Fratres & commilitones mei, nolite pauescere. Scitis quæ tormenta passi sint sancti omnes, vt securi vitæ æternæ obtinerent palmam. Ipse Christus Deus & Dominus noster passus est pro salute nostra, vt nobis exẽplum relinqueret, dixitque clara voce: Nemo terroribus frangatur. Dixerunt diaconi Felicissimus & Agapitus: Et nos sine patre nostro quò ibimus? Præsentatus est ergò noctu coram Decio & Valeriano cũ duobus diaconis, dixitque ei Decius Cæsar: Scis quamobrèm compræhensus sis, nobisque præsentatus? Sixtus Episcopus respondit: Scio, & probè scio. Decius ait: Si ergò nosti, fac vt omnes norint, vt & tu viuas, & Clerus tuus augeatur. Sixtus Episcopus respondit: Reuerà ego id & studui, & studeo, vt Clerus meus augeatur. Decius dixit: Ergò sacrifica dijs immortalibus, & esto princeps sacerdotum. Beatus Sixtus respondit: Ego semper sacrificaui, & sacrifico Deo patri omnipotenti, & Domino nostro Iesu Christo filio eius, & spiritui sancto, hostiam puram & immaculatam. Decius ait: Senectuti tuæ nos consulimus, itaque consule & tu tibi & Clero tuo. Beatus Sixtus respondit: Vsque adeò ego consului & mihi & Clero meo, vt de ꝓfundo mortis æternæ coner omnes mecùm eripere & liberare. Decius ait ad milites suos: Ducite eum ad tẽplum Martis, vt illi sacrificet. Quòd si noluerit, includite eum in priuata custodia Mamertini. Duxerunt ergò eum ad templum Martis, vrgebantque vt sacrificijs se contaminaret. Dixit autem Sixtus Episcopus: O infelices, qui cùm lugere deberetis, adoratis idola vana & manufacta, surda & muta, quæ nec sibi, nec alijs prosunt. Sed audite me filij, & liberate animas vestras ab æterno supplicio, neque reformidetis hęc tormenta, sed illa æterna: agatisque pœnitentiam, quòd nescientes vanis idolis sacrificastis. Illi verò iussu Decij duxerunt eum in priuatam custodiam Mamertini cum Felicissimo & Agapito diaconis.

Sixt⁹ Papa cũ socijs pſẽtatur Decio.

1. Pet. 2.

Traditur custodiæ.

Cùm autem audijsset beatus Laurentius Archidiaconus beatum Sixtum Episcopum iterùm in custodiã reduci, his verbis eum appellare cępit: Quò progrederis sine filio pater? quò sacerdos sãcte sine diacono properas? Tu nunquàm sacrificasti nec offerre consueueras sine ministro. Quid in me ergò displicuit paternitati tuæ? Nunquid degenerem probasti? Experire certè, vtrùm idoneum ministrum elegeris. Cui cõmisisti Dominici sanguinis consecrationem, cui consumandorum consortium sacramentorum credidisti, huic sanguinis tui cõsortium negas? Vide, nè periclitetur iudicium, dum fortitudo laudatur. Abiectio discipuli, detrimentum est magistri. Quot illustres præstantesque viri, discipulorum certaminibus magis, quàm suis, vincunt? Deniquè Abraham filium obtulit, Petrus Stephanum præmisit? & tu pater ostende in filio virtutem tuam, & offer quem erudisti, vt securus iudicij tui, comitatu nobili peruenias ad coronã. Sixtus Episcopus respondit: Non ego te fili desero, neque derelinquo: sed maiora tibi debentur pro fide Christi certamina. Nos quasi senes, leuioris pugnæ cursum recipimus: te quasi iuuenem manet gloriosior de tyranno triumphus: Post me venies: flere desiste: post tridùum sequèris sacerdotem Leuita. Hic medius numerus decet. Non erat tuum sub magistro vincere, quasi adiutorem quæreres. Quid consortiũ passionis quæris? Totam hæreditatem tibi dimitto. Quid præsentiam meam requiris? Elias Eliseum reliquit, sed virtutem non abstulit. Accipe facultates Ecclesiæ

Ambrosi⁹ Lib. 1. Officiorũ ca. 41.

Gen. 22. Actor. 7.

4. Reg. 2.

vel

vel thesauros,& diuide quibus tibi videtur. Atq; ità beatissimus Sixtus Episcopus tradidit beato Laurentio Archidiacono omnes Ecclesiæ facultates.

S. Laurẽtius ecclesiæ thesauros cõfert in pauperes.

Ea verò accepta potestate,beatus Laurentius cępit per regiones curiosè inquirere, vbinam sancti Clerici vel pauperes essent absconditi,afferensque thesauros,vnicuique prout opus erat,subministrabat. Veniens autem in Cælium montem,inuenit ibi quandã viduam,quæ fuerat cum viro suo annis vndecim, in viduitate autem permanserat annis trigintaduobus. Ea in domo sua multos habebat Christianos, & presbyteros & Clericos absconsos. Id cùm audisset beatus Laurentius,tulit vestes & thesauros, & noctũ venit ad eam. Dicebatur autem Cyriaca: cępitque beatus Laurentius omnium Christianorum pedes lauare. Cyriaca autem mittens se ad pedes eius, dixit: Per Christum te coniuro, vt manus tuas imponas capiti meo. Multas enim patior capitis infirmitates. Beatus Laurentius,cùm dixisset,In noĩe Domini Iesu Christi,filij Dei omnipotẽtis,ponam manum meam super caput tuum: edito signo Christi imposuit capiti eius manum suam,& manibus eius linteum,quo extergebat pedes sanctorum:& mox omnis dolor capitis discessit ab illa.

Cyriacã sanat.

Eadem nocte abijt indè, & perquisiuit vbi congregati essent Christiani,siue in domib⁹,siue in cryptis. Venit autem in vicum,qui dicitur Canarius, reperitque multos Christianos in ædibus cuiusdam * Narcissi Christiani collectos: ingressusque in eas cum lachrymis,pedes eorum lauit, deditque eis de thesauris,quos beatus Sixtus Episcopus ei tradiderat erogãdos. Inuenit autem illic etiam Crescentionem cæcũ, cum lachymis ipsum rogantem, & dicentem: Pone manum tuam super oculos meos, vt videam faciem tuam. Beatus Laurentius lachrymans dixit:Dominus noster Iesus Christus,qui aperuit oculos cæci nati, te illuminet. Impressoque signo Christi in oculos eius, vidit lumen & beatum Laurentium sicut petiit.

Iohan. 9. Signo crucis cæcum illuminas

Exiens autem indè beatus Laurẽtius, audiuit in vico Patricij multos Christianos in crypta Nepotiana adunatos. Eò accedens cum rebus, quæ essent sanctis necessariæ, comperit ibi esse homines promiscui sexus fermè septuagintatres:intransque cum lachrymis pacem omnibus impertijt. Erat illic Iustinus presbyter, à beato Sixto ordinatus, ad cuius pedes se misit beatus Laurentius, & ambo in pauimento volutabantur,atque inuicèm osculabantur pedes: dixitque beatus Laurentius ad beatissimum Iustinum:Comple votum meum, & lauẽtur pedes sanctorum & vestri per manus meas. Iustinus presbyter dixit: Hoc Dominicum præceptum est. Fiat voluntas Domini nostri Iesu Christi. Et accepta pelui,misit aquam in eam, & lauit omnium virorum pedes: veniensque ad beatũ Iustinum,primò osculabatur pedes eius, deindè lauit. Lotis omnium pedibus,cõmendauit se beato Iustino.

Iohan. 13 S. Sixtus iterùm sistitur corã Decio.

Eadem hora illo indè exeunte, beatus Sixtus ducebatur in Telludem,vt audiretur, & cum eo Felicissimus & Agapitus. Aderant illic Decius & Valerianus: dixitque Decius furore plenus ad S. Sixtum Episcopum. Nos quidem consulimus senectuti tuæ:itaq; audi præcepta nostra,& sacrifica. Respondit beatus Sixtus: Tibijpsi consule miser,& noli blasphemare: sed age pęnitentiam propter fusum sanguinem sanctorum. Decius furibundus ait ad Valerianum: Hic si extinctus non fuerit,non erit vllus euidens timor. Valerianus respondit:Capite puniatur. Felicissimus & Agapitus dixerunt: O si audiretis miseri monita patris nostri,tormenta æterna euaderetis, quæ vos cruciabunt. Valerianus præfectus dixit:Quid ità diù viuunt isti,qui nobis tormenta minantur? Reducantur ad templum Martis,vt sacrificent. Quòd si noluerint,eodem loco capite truncentur. Ducti ergò sunt extra muros portæ Appię,dixitque beatus Sixtus Eccè idola vana, surda, muta & lapidea,quibus miseri se inclinant, vt perdant vitam æternam: & ait ad templum Martis: Destruat te Christus filius Dei viui. Christianis omnibus dicentibus, Amen, subitò corruit & comminuta est pars quædam templi.

Porrò beatus Laurentius exclamauit: Noli me derelinquere pater sancte: iam enim expendi thesauros,quos tradidisti mihi. Tunc milites audientes thesauros, tenuerunt beatum Laurentium Archidiaconum:sanctum verò Sixtum Episcopum,& Felicissimũ atque Agapitum diaconos, duxerunt ad cliuum Martis ante templum. vbi pariter decollati sunt octauo Idus Augusti,& corpora eorum relicta in platea. Noctũ autem venerunt Clerici,presbyteri,& diaconi, & plurimi è plebe Christiana, atq; eorum corpora colligentes,beatum Sixtum Episcopum & martyrem sepelierunt in crypta in cęmeterio Calixti eadem via: sanctos verò Felicissimum & Agapitum martyres in cęmeterio Prætextati,octauo Idus Augusti.

S. Sixtus cũ socijs decollat.

Porrò milites Decij beatum Laurentium duxerũt ad Parthemium tribunum. Is verò mox indicauit Decio, Laurentium Sixti Archidiaconum, qui haberet thesauros reconditos,in custodia teneri. Gauisus est Decius,& iussit sibi Laurentium præsentari, atq; illi:Vbi sunt thesauri Ecclesiæ, quos apud te cognouimus reconditos? Beatus Laurentius ne verbum quidẽ illi respondit. Decius ergo tradidit eum Valeriano præfecto,dicens: Perquire diligenter de thesauris ecclesiæ,& fac,vt sacrificet. Quòd si nolit, diuersis pœnis eum interfice. Valerianus itaque tradidit illũ Hippolyto cuidam vicario in custodia asseruandum: isq; inclusit eum cum multis alijs. Erat autem quidam gẽtilis in custodia,qui,cùm diù illuc mansisset, plorando amisit oculorum lumen. Dixit verò illi beatus Laurentius:Crede in filium Dei, Dominum nostrũ Iesum Christum,& baptizare,& ille te illuminabit. Respondit Lucillus:sic enim uocabatur: Ego semper desideraui baptizari in nomine Domini nostri Iesu Christi. Beatus Laurentius dixit:Credis toto corde? Respondit ille cum lachrymis: Ego credo ĩ Dominum Iesum Christum,& idola vana respuo. Hippolytus interim patiẽter sustinebat sermones eorum. Tum beatus Laurentius catechizauit Lucillum,& accepta aqua, dixit ad eum:Omnia in confessione lauantur. Tu autẽ me pronunciante,responde,Credo. benedixitq; aquam, & cùm expoliasset eum,fudit super caput eius,dicẽs: Credis in Deum patrem omnipotentem Lucille? Respõdit ille, Credo. Et in Iesum Christum filium eius? Respondit, Credo. In eum, qui mortuus & sepultus est,& tertia die resurrexit? Respondit, Credo. Et ascendit in cælum,vndè venturus est iudicare viuos & mortuos & seculum per ignem? Respondit, Credo. Sanctus Laurentius ait: Et iste in corpore & anima illuminet. Respondente illo cũ lachrymis, Credo, S. Laurentius eum induit linteamine, apertique sunt oculi eius,& exclamauit:Benedictus Dominus Iesus Christus,Deus æternus,qui me illuminauit per beatũ Laurentium,qui semper cæcus fui, & nunc video. Audiẽtes id multi cæci, venerunt ad beatum Laurentiũ flentes,isque in Hippoliti custodia imponebat oculis eorum manum suam,& illuminabantur.

S. Laurẽtius Decio offert.

Lucillus cæcus recipit lumen.

Itẽq; plures alij cæci.

Cernens id Hippolitus, dixit ad beatum Laurẽtiũ: Ostende mihi thesauros Ecclesiæ. B. Laurẽtius respõdit:O Hippolyte, si credis in Deum patrem omnipotentem,& in filium eius Dominum Iesum Christum, & thesauros tibi ostendo,& vitam æternam promitto. Dicit ei Hippolytus: Si dictis facta compensas,faciam

ciam quod hortaris B. Laurentius ait: Audi me, & fac citiùs, quæ hortatus sum: idola enim muta, surda & vana sunt. Tu saltem baptizare. Deindè more solito catechizauit eum, acceptamq; aquam benedixit, & baptizauit eum. Et cùm eum ex aqua eleuaret, dixit Hippolytus: Vidi animas innocētium lætas gaudere: porrò ad B. Laurentium lachrymabundus ait: Adiuro te per Dominum Iesum Christum, vt omnis domus mea baptizetur. Et præclarè baptizati sunt in domo eius promiscui sexus decem & nouem.

Hippolyt° post catheche sin baptizat.

Eccè autem mandat Valerianus Hippolyto, vt Laurentium ad palatium adducat. Dixit ergò Hippolytus ad B. Laurentiū: Valerianus iubente Decio præcipit, vt te ad illum perducam. Beatus Laurentius ait: Eamus & mihi enim, & tibi gloria paratur. Cùm venissent ergò ambo simul in conspectum Valeriani, Valerianus dixit ad B. Laurentium: Pone iam pertinaciā, & profer thesauros, quos apud te didicimus repositos. B. Laurentius dixit: Da mihi bidui aut tridui inducias, & proferam tibi thesauros. Dixit autem Valerianus Hippolyto: Tua fide habeat trium dierum inducias. Collegit ergò B. Laurentius cæcos, claudos, debiles & pauperes, & abscondit eos in ædibus Hippolyti. Valerianus verò nunciauit Decio, B. Laurentium, triduanis acceptis induciis, promisisse se thesauros prolaturum. Post triduum præsentauit se B. Laurentius in palatio Salustiano, dixitque ei Decius coram Valeriano præfecto: Vbi sunt thesauri, quos te exhibiturum pollicitus es? B. Laurentius collecta multitudine pauperum, introduxit eos in palatium, dicens clara voce: Ecce isti sunt thesauri æterni, qui nunquàm minuuntur, sed crescunt: qui in singulos disperguntur, & in omnibus inueniuntur. Valerianus præfectus dixit: Quid per multa vagaris? Sacrifica diis, & abiice artes magicas, quibus confidis. B. Laurentius dixit: Quid ità premit vos diabolus, vt Christianos iubeatis sacrificare dæmoniis? Vos ipsi iudicate, iustum ne sit nos ceruices nostras inclinare dęmonibus potiùs, quàm Deo, visibilium & inuisibilium omnium creatori, & vtrùm debeat adorari is, qui fecit, an qui factus est. Decius Cæsar dixit: Quis vel factus est, vel fecit? B. Laurentius ait: Deus & pater Domini nostri Iesu Christi conditor est vniuersæ creaturæ, hominum, volucrum, bestiarum, iumentorum, piscium, cæli & terræ: & tu dicis, Sacrifica lapidibus, & adora rem surdam & mutā?

Decius Cæsar iratus, iussit eum in conspectu suo nudatum cædi scorpionibus, ipso Decio clamante: Deos blasphemare noli. B. Laurentius in ipsis tormentis dicebat: Ego quidem gratias ago Deo meo, qui me dignatus est adiungere seruis suis: tu autem miser torqueris insania & furore tuo. Decius Cæsar dixit: Eleuate eum à terra, & subiicite oculis eius omne genus tormentorum.

S. Laurētius scorpionibus cæditur.

Allatæ igitur sunt laminæ ferreæ, & lecti, & plumbatæ, & cardui, & dixit ei Decius Cæsar: Sacrifica dijs, alioqui omni hoc genere tormentorum corpus tuū vexabitur. Beatus Laurentius dixit: Infelix, has ego epulas semper optaui. Hæc enim tibi quidem tormenta sunt, nobis verò gloria. Decius Cæsar ait: Si ergò hæc vobis gloria sunt, dic nobis, vbi delitescant similes tui prophani, vt simul epulemini. B. Laurentius respondit: Illi iam semel dedere nomina sua cęlo, & eorum tu es indignus conspectu. Tum Decius Cæsar iussit beatum Laurentium vinctum catenis in palatium Tiberij duci, & illic eius gesta audiri: sibi verò in basilica Iouis tribunal parari, atque beatum Laurentium præsentari, cui & dixit: Indica nobis prophanos omnes, vt ciuitas repurgetur: & tu sacrifica diis, nec velis confidere in thesauris, quos habes abscōditos. Beatus Laurentius ait: Ego verò confido, & securus sum de thesauris. Decius Cęsar dixit: Putas ne thesauris & pecunia te à tormentis redemptum iri? B. Laurentius respondit: Ego Christi famulus, securus sum de thesauris cælestibus. Decius Cæsar ira inflammatus, iussit eum nudum fustibus cædi. B. Laurentius cùm cęderetur, exclamās ait ad Decium: Ecce miser, vel modò cognosce, quia triumpho ex thesauris Christi, nec sentio tormenta tua. Decius Cæsar dixit: Augete fustes, & ad latera eius applicate laminas ferreas candentes.

Mira animi fortitudo.

Cæditur fustibus. Laminæ ardētes vrunt latera eius.

Tum verò ait beatus Laurentius: Domine Iesu Christe, Deus de Deo, miserere mihi seruo tuo: quia accusatus, nō te negaui: interrogatus, te Dominum Iesum Christum confessus sum. Decius Cæsar pręcepit, vt à terra leuaretur, dixitque ei: Video in te artem magicam: sed tandem sacrifica. Scio illudere te tormenta arte magica, sed mihi non illudes. Testor deos deasq;, aut sacrificabis, aut diuersis pœnis te interficiā. Beatus Laurentius ait: Ego in nomine Domini nostri Iesu Christi non reformido tormenta tua, quę ad tempus sunt. Fac, quod facis: noli cessare. Decius immani furore percitus, iussit eum plumbatis diutissimè cędi. B. Laurentius dixit: Domine Iesu Christe, qui pro nostra salute dignatus es formam serui suscipere, vt nos à seruitute dęmonum liberares, accipe spiritum meū. Et eccè audita est vox, ipso etiam Decio audiente: Adhuc multa certamina tibi debentur. Decius furore correptus, dixit clara voce: Viri Romani & cœtus reipublicę, audistis vt dęmones consolentur sacrilegū, qui nec deos, nec principes vestros timet, nec exqsita tormenta formidat: Extendite eum, & scorpionibus flagellate. B. Laurentius in catasta prostratus, subridens, & gratias agēs Deo, dixit: Benedictus es Domine De°, pater Domini nostri Iesu Christi, qui nobis immerentibus impendisti misericordiam tuam. Et tu Domine, propter pietatem tuam largire nobis gratiam tuam, vt cognoscant circunstantes, quòd tu consoleris seruos tuos.

Cæditur plūbatis.

Scorpionibus flagellatur.

Eadem hora vnus ex militibus, Romanus nomine, credidit Domino Iesu Christo, verbis beati Laurentii permotus, dixitque ad illum: Video ante te hominem pulcherrimum stantem cum linteo, & extergentē mēbra tua. Quamobrem adiuro te per Christum, qui tibi misit Angelum suum, nè me derelinquas. Tum Decius furore & dolore percitus, ait ad Valerianum: Arte magica victi sumus. iussitque beatum Laurentium solui à catasta, & eleuari. Porrò Romanus vrceum afferens cum aqua, opportunitatem captabat, qua eum offerret beato Laurentio. Cœpit autem animo ęstuare Decius, & pręcepit beatum Laurentium reddi Hippolyto tantùm in palatio. Tum Romanus accessit, & aquam offerens, misit se ad pedes beati Laurentii, rogauitque cum lachrymis, vt baptizaretur. Et acceptā aquam benedixit, & baptizauit eum. Decius id audiēs, voluit vt cum fustibus ipsi exhiberetur Romanus. Qui vbi in Decii conspectum venit, etiam non interrogatus, clamauit magna voce: Christianus sum. & iubente Decio, eadem hora capitalem excepit sententiam: ductusq; extra portę Salarię muros, decollatus est quinto Idus Augusti. Venit ante Iustinus presbyter noctu, collectumque corpus eius sepeliuit in crypta in agro Verano.

Romanus miles credit, & baptizatur.

Capite damnatur.

Eadem nocte iussit Decius vnà cum Valeriano Pręfecto apparari sibi tribunal in thermis Olympiadis, iuxta Salustii palatium: ad easque noctu veniens, mandauit beatum Laurentium sibi offerri. Hippolytus autem mœrore affectus, flere cępit: cui B. Laurentius ità dixit: Noli flere, sed lętare potiùs & tace, quandoquidem ego proficiscor ad gloriā. Hippolitus ait: Quare ego non vociferor, Christianus sum, & tecūm occubo? B. Laurentius respondit: Absconde potiùs Christū

in interiori nomine: & cùm post paululùm ego clama uero, audi & veni. Interim iubet Decius omne genus tormentorum exhiberi ad tribunal suum, plumbatas, fustes, laminas, vngues, lectos, battilla, feditq; in thermis pro tribunali. Adducitur autem nocte ad Deciũ & Valerianum beatus Laurentius, dicitque ei Decius Cæsar: Iam facessat perfidia artis magicæ, & edic nobis genus tuum. B. Laurentius respondit: Quòd ad genus attinet, Hispanus sum: Romæ autem nutritus & eruditus, atque à cunabulis Christianus, doctus omnẽ legem sanctam & diuinam. Decius Cæsar ait: Reuerà diuinam, quia nec deos cogitas, nec tormenta formidas. B. Laurentius dixit: In nomine Domini nostri Iesu Christi tormenta tua nõ timeo. Decius Cæsar dixit: Sacrifica dijs: alioquin nox ista in te supplicijs expendetur. B. Laurentius respondit: Nox mea obscurũ non habet, sed omnia in luce clarescunt. Tum iussit Decius os eius lapidibus contundi. Ille verò magis confirmabatur, & ridens, dicebat: Gratias tibi ago Domine, quia tu es rerum omnium Deus. Cæsar Decius dixit: Afferte lectum ferreum, & in eo cubet Laurentius contumax. Allatus est lectus ferreus instar craticulæ, & in eo nudus extensus B. Laurentius coram Decio & Valeriano, & prunæ ei substratæ, furcisq; ferreis illum compresserunt, dixitque Decius Cæsar ad eum: Sacrifica dijs. B. Laurentius respondit: Ego me obtuli Deo sacrificium in odorem suauitatis. sacrificium enim Deo est spiritus contribulatus. Intereà carnifices vrgentes, iactabant carbones sub cratem, furcis ferreis eum comprimentes. Dixit autem B. Laurentius: Disce miser, quia carbones tui mihi refrigerium præstant, tibi autẽ supplicium æternum: quia ipse Dominus nouit, quòd accusatus non negaui: interrogatus, Christum confessus sum: assatus, gratias ago. Valerianus præfectus dixit: Vbi sunt ignes, quos tu dijs minabaris? Beatus Laurentius ait: O vestram insaniam: Infelices, non cognoscitis vestros carbones mihi non ardorem adferre, sed refrigerium? Omnes verò, qui illic aderant, mirabãtur præcepisse Decium, vt viuus assaretur. At ille vultu elegantissimo dicebat: Gratias ago tibi Domine Iesu Christe, quòd me confortare dignatus es. eleuansque oculos suos in Decium, ait: Ecce miser, assasti vnã partem: versa aliam, & manduca. gratiasque agens Deo, dixit: Gratias ago tibi Domine Iesu Christe, quia merui ianuas tuas ingredi: atque ità reddidit spiritum.

Præclara vox Sãcti Laurẽtij.

Incraticula assatur.

Psal. 50.

Inuicta eius constãtia.

Felicissimus eius obitus.

Eadem nocte Decius cum Valeriano indè abiit ad palatium Tiberianum, relicto corpore beati Laurẽtii in craticula. Porrò summo manè rapuit illud Hippolytus, & è suis facultatibus condiuit aromatibus & linteis, significauitque Iustino presbytero, quemadmodùm super prunas beatus Laurentius egisset animam, & Decius atque Valerianus pudefacti abiissent ad Tiberii palatium, & magna crudelitate sanctum corpus in craticula super carbones reliquissent. Itaq; beatus Iustinus presbyter & Hippolytus, plorantes & multũ tristes, tulerunt corpus eius, venientesq; in prædium viduæ Cyriacæ via Tyburtina, ad quam beatus martyr nocte venerat, eique linteum dederat, quo pedes sanctorum exterserat, cùm sacrum corpus abluissent, vsque in vesperam illic deposuerũt. Hora autem vespertina sepelierunt illud in crypta via Tyburtina in eodẽ Cyriacæ viduæ prædio, in agro Verano, quarto Idus Augusti, ieiunantesque celebrarunt vigilias noctis tri duo cum multa Christianorum frequentia, nec cessarunt à luctu & lachrymis. Beatus verò Iustinus presbyter obtulit sacrificium laudis, & participes eius facti sunt omnes.

Hoc est, Missæ sacrificium.

Reuertens autem Hippolytus, post diem tertium venit in domum suam, impertiensq; omnibus pacẽ, etiam seruis & ancillis suis communicauit de sacrificio altaris beati Laurentii martyris. Positaque mensa, priusquàm cibum sumeret, venerunt milites & tenuerunt eum, perduxeruntque ad Decium Cæsarem. Eo viso, subridens Decius Cæsar, ait: Nunquid & tu magus effectus es, qui corpus Laurentii abstulisse diceris? Respondit Hippolitus: Equidem id feci, nõ vt magus, sed vt Christianus. Decius Cæsar furore correptus, iussit os eius lapidibus tundi: expoliataque veste, qua ceu Christianus vtebatur, ait: Sacrifica diis, obsecundansque præceptis nostris, viue & fruere militiæ ornamentis. Hippolytus dixit: Non me expoliasti, sed potiùs vestire cœpisti. Decius Cæsar ait: An non es cultor deorum? Quid ità insipiens factus es, vt non erubescas nuditate tua? Hippolytus respondit: Ego verò & sapiẽs, & Christianus effectus sum: nam ignorantia tum laborabam, quandò feci quod tu credis. Decius Cæsar dixit: Sacrifica & viue, nè pereas per tormenta, sicut Laurentius. Hippolytus ait: Vtinam exemplum fieri merear beati Laurentii Martyris, quem tu miser ausus es ore polluto nominare. Decius Cęsar dixit: Extendite eum, & fustibus cędite. Quod cùm diù fieret, ait: Gratias ago Deo meo. Decius dixit: Deridet fustes Hippolytus: carduis cędite eum. Cędentes autem eum, deficiebant: porrò Hippolytus magna voce clamabat, glorificans Deum, & dicens: Christianus sum. Decius Cęsar ait: Leuate eum à terra. Cumque esset leuatus, iussit eum habitu militari indui, quo gẽtilis vsus fuerat, dixitque ad illum: Memor esto militiæ tuę, & sic amicus noster, atque in conspectu nostro fruere militia pristina, vt semper consueuisti.

S. Hippolyti os lapidibus verberatur.

Fustibus cæditur.

B. Hippolytus dixit clara voce: Militia mea hęc est, vt me constanter Christianum militem declarem. Itaque cupio celeriter ad palmam cum fructu peruenire. Decius ira feruens, dixit ad Valerianum pręfectũ: Accipe omnes facultates eius, & eum crudeli examinatione interfice. Eodem die Valerianus in omnes eius facultates inquirens, inuenit in domo eius omnem familiam Christianam, eosque in suum conspectum pręcepit adduci. Erat in iis etiam nutrix beati Hippolyti Concordia cum marito suo. Valerianus pręfectus dixit ad eos, pręsente Hippolyto: Attendite annos vestros, nè simul pereatis cũ Hippolyto domino vestro. Respondit Concordia: Nos cum domino nostro optamus potiùs pudice mori, quàm impudice viuere. Valerianus pręfectus ait: Genus seruorum non nisi verberibus emendatur: iussitque Concordiam plumbatis cędi. Ea dum cęderetur, emisit spiritum, pręsente Hippolyto, qui exultans, dixit: Gratias tibi ago Domine, quòd nutricem meam pręmisisti ante conspectũ sanctorum tuorum. Valerianus præfectus ait ad eum: Adhuc tu confidis magicis artibus, & nec honoras deos, nec præceptis principum obsecundas? Iratusque præcepit, vt educerent eum cum familia extra muros portæ Tyburtinæ. Hippolytus verò omnes suos confirmabat, ità dicens: Fratres, nolite metuere: ego & vos vnũ Dominum habemus.

Constãtia eius.

Cõcordia nutrix eius cædit plũbatis, et expirat.

Iussit autem Valerianus, vt inspectante Hippolyto, omnes capite truncarentur, decollatique sunt promiscui sexus decem & nouem. Porrò beatum Hippolytum voluit pedibus ad colla indomitorum equorum ligatum, per carduos & tribulos raptari. Quod cùm fieret, ille migrauit ad Dominum: relictaq; sunt corpora sanctorum in campo iuxta Nympham, ad latus agri Verani, Idibus Augusti. Nocte eadem venit Iustinus presbyter, collectaque eorum corpora eodem loco sepeliuit. Cępit verò curiosè inquirere diebus multis corpus beatæ Concordiæ martyris: & cùm non inueniret, mœrore affectus, non cessabat lachrymas fundere. Tertiodecimo autem die ab Hippolyti passione, Porphyrius miles venit ad cloacarium quendam, sperans

Familia Hippolyti decollatur

Ipse quoq; reddit spiritum.

rans

rans se in vestimentis beatæ Concordiæ aurum, argentum & gemmas reperturum, dixitque cloacario: Si possis tacitum apud te habere, indicarẽ tibi quiddã non parum tuæ arti quæstuosum. Cloacarius respõdit: Secretum apud me erit: tu modò dicas veritatem. Ait Porphyrius: Ante hos dies iussit Valerianus præfectus coram se Concordiam quandam è familia Hippolyti Christiani plumbatis interfici, & eius mortuæ corpus proijci in cloacam. Eam ego puto in vestibus suis habere margaritas & aurum. Cùm esset autem cloacarius fidelis & occultè Christianus, dixit ad Porphyriũ: Demonstra mihi locum, & ego nocte quæram eam: atque vbi inuenero, nunciabo tibi. Dicebatur verò Cloacarius ille, Irenęus: venitque ad Iustinum presbyterũ, & narrauit ei omnia, quę fecisset & indicasset Porphyrius. Beatus Iustinus presbyter gratias agens Deo omnipotenti & Domino Iesu Christo, flexis genibus, cũ lachrymis dixit: Eamus nocte fili ad cloacam. Respondit Irenæus: Sine, vt priùs accedam ad Porphyrium. B. Iustinus presbyter dixit: Vide fili, vt sacramentum tibi creditum conserues. Abiit Irenęus ad Porphyrium, isque indicauit ei locum, venitque cum illo nocte, & inuenit sacrum corpus incontaminatum: quærẽtes autem in vestibus eius, nihil repererunt. Fugit ergò Porphyrius: Irenæus verò vocauit ad se Abundium Christianum, & cum illo attulit corpus beatæ Concordiæ ad Iustinum presbyterum: qui illud suscipiens, gratias egit Deo, & sepeliuit apud corpora sanctorum Hippolyti & cæterorum.

Irenæi & Abundij martyriũ.

Altera die Valerianus id audiens, Irenæum & Abũdium compræhensos, iussit viuos in cloacã demergi: atque ita necati sunt septimo Calendas Septembris. Eorum corpora beatus Iustinus presbyter indè extracta, sepulturæ mandauit iuxta corpus beati Laurentii in crypta in agro Verano, vicesimoseptimo die à passione sanctorum supradictorũ. Iussit verò Decius Cæsar in amphitheatro editionẽ munerum apparari: sedensque in carruca aurea cum Valeriano præfecto, descendit vt in amphiteatrum introirent, multorumq; martyrum funestas cædes exhiberent. Ecce autem exclamat Decius Cæsar, arreptus à dæmonio: O Hippolyte, tanquàm captiuum catenis horridis vinctum me ducis. Valerianus quoque exclamat: O Laurẽti, igneis catenis me trahis: eademque hora, præsente Decio, expirauit. Decius autem rediens in palatium, triduo perpetuo vexatus à dæmonio, clamabat die ac nocte: Adiuro te Laurenti, vel parùm cessa à tormentis. Orto autem luctu magno in palatio, vxor Decij Tryphonia pagana crudelis, videns Decium à dęmone exagitari, iussit sanctos omnes qui clausi erant, dimitti. Eadem hora mortuus est Decius: Vxor autem eius Tryphonia venit ad beatum Iustinum presbyterum, & cum filia Decii Cyrilla misit se cum lachrymis ad pedes eius, orãs vt baptizarentur. Eas cum gaudio excepit B. Iustinus presbyter, indixitque illis ieiunium ad septem dies. Die septimo expleto, baptizauit eas: quæ res toto orbe diuulgata est. Altera die Tryphonia orans, reddidit spiritum, & corpus eius beatus Iustinus presbyter in ea sepeliuit crypta, in qua humatus est S. Hippolytus, quintodecimo Calend. Nouembris.

Diuina vltio in Deciũ & Valerianum.

Tryphonia & Cyrilla baptizantur.

Ab illa die B. Iustinus accuratè peruestigauit, sicubi corpora sanctorum abscondita essent, promisitq; præmium militibus. Audientes autem milites Tryphoniã Decii vxorem cum filia Cyrilla Christo nomen dedisse, ad sex & quadraginta venerunt ad beatum Iustinũ presbyterum cum vxoribus suis: prostratiq; ad pedes eius, petierunt se baptizari. Deindè beatus Iustinus, collecto omni Clero, perquisiuit quis in locum beati Sixti substituendus & ordinandus esset. Et ordinauerunt venerabilem virum Dionysium, eumque consecrauit Maximus Ostiensis Episcopus. Obtulit autem ei ad baptismum Iustinus presbyter quadraginta sex milites, & ab eo baptizati sunt in nomine sanctæ Trinitatis. His auditis, Claudius princeps iussit comprehendi Cyrillam filiam Decii Cæsaris & milites, ducique eos ad sacrificandum dæmonibus. Sed illi omnes, contempto eius pręcepto, ipsum pariter irriserunt. Iussit ergò eos in custodiam recipi, Cyrillam verò sibi præsentari, eique dixit: Sic tibi visum est, præcepta & morem clarissimorum parentum, regiamque educationem negligere? Cyrilla respõdit: Ego Christiana sum, ancilla Christi, respuoque dæmonia, quæ vos perducent ad supplicia æterna, cum illis pariter perituros. Claudius dixit: Assentire nobis, & sacrifica dijs, nubasque viro qui respondeat natalibus tuis. Cyrilla respondit: Ego iam nupsi viro, qui me veram docuit sapientiam, nempe Dominum Iesum Christũ, cui semel tradita sum. Claudius ira feruescens, præcepit vt iugularetur. Cumque necata esset gladio, voluit corpus eius in platea canibus relinqui. Collegit autem corpus eius beatus Iustinus presbyter, & sepeliuit cum matre eius, vbi iam antè posuerat corpus beati Laurentii, quinto Calendas Nouembris.

Milites 46. credunt.

Dionysius succedit Sixto.

Cyrilla iugulatur.

Eodem tempore iussit Claudius exercitum armatũ in Palatio Salustii includi, militesque baptizatos sibi præsentari. Præcepitque exercitui, vt educerent eos extra muros portæ Salariæ in ciuitatem Figlinam, vt illic capite plecterentur. Ità decollati sunt omnes quadraginta sex pro Christi nomine, cum vxoribus suis. Corpora illorum Iustinus presbyter & Iohannes nocte collegerunt, & sepelierunt in crypta, multis præsentibus Christianis, in via Salaria, in cliuo cucumeris, octauo Calendas Nouembris: vbi florẽt orationes eorum vsque in hodiernum diem, cum aliis centum viginti martyribus: inter quos fuerunt quatuor milites Christi, Theodosius, Lucius, Marcus & Petrus: qui, vt viderunt armatos ad se venire milites, rogabant vt ipsi primi ante omnes decollarentur, ea feruentes intentione, vt mallent læti mori pro Christo, quàm malè viuere. Atque ità profecti sunt ad Dominum, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Milites 46. decollantur cũ vxoribus.

120. Martyres.

PASSIO SANCTI LAVRENTII Martyris, ab Aurelio prudentio scripta.

Est Hymnus 2. in lib. περὶ στεφανῶν.

ANTIQVA fanorum parens,
Iam Roma Christo dedita,
Laurentio victrix duce,
Ritum triumphas barbarum.
Reges superbos viceras,
Populosque frenis presseras:
Nunc monstruosis idolis
Imponis imperi iugum.
Hæc sola deerat gloria
Vrbis togatæ insignibus,
Feritate capta gentium,
Domaret vt spurcum Iouem.
Non turbulentis viribus
Cossi, Camilli, aut Cæsaris:
Sed martyris Laurentij
Non incruento prælio.
Armata pugnauit fides,
Proprij cruoris prodiga:
Nam morte mortem diruit,

Ac

Ac semet impendit sibi.
Fore hoc sacerdos dixerat
Iam Xistus, adfixus cruci,
Laurentium flentem videns
Crucis sub ipso stipite.
Desiste discessu meo
Fletum dolenter fundere:
Præcedo frater: Tu quoquè
Post hoc sequeris triduum.
Extrema vox Episcopi,
Prænunciatrix gloriæ,
Nihil fefellit: nam dies
Prædicta palmam præstitit.
Qua voce, quantis laudibus
Celebrabo mortis ordinem?
Quo passionem carmine
Dignè retexens concinam?
Hic primus è septem viris,
Qui stant ad aram proximi,
Leuita sublimis, gradu
Et cæteris præstantior.
Claustris sacrorum præerat,
Cælestis arcanum domus
Fidis gubernans clauibus,
Votasque dispensans opes.
Versat famem pecuniæ
Præfectus vrbis regiæ,
Minister insani ducis,
Exactor auri & sanguinis,
Qua vi latentes eruat
Nummos, operta existimans
Talenta sub sacrarijs,
Cumulosq; congestos tegi.
Laurentium sisti iubet:
Exquirit arcam ditibus
Massis refertam, & fulgidæ
Montes monetæ conditos.
Soletis, inquit, conqueri,
Sæuire nos iusto ampliùs,
Cùm Christiana corpora
Plusquàm cruentè scindimus.
Abest atrocioribus
Censura feruens motibus:
Blandè & quietè efflagito,
Quod spontè obire debeas.
Hunc esse vestris orgijs
Moremq; & artem, proditum est:
Hanc disciplinam fœderis,
Libent vt auro antistites.

Aurei calices antiquitùs in Ecclesia sacrificio.

Argenteis scyphis ferunt
Fumare sacrum sanguinem,
Auroq; nocturnis sacris
Adstare fixos cereos.
Tum summa cura est fratribus,
Vt sermo testatur loquax,
Offerre, fundis venditis,
Sestertiorum millia.
ddicta auorum prædia
A Fœdis sub auctionibus
Successor exhæres gemit,
Sanctis egens parentibus.
Hæc occuluntur abditis
Ecclesiarum in angulis,
Et summa pietas creditur,
Nudare dulces liberos.
Deprome thesauros, malis
Suadendo quos præstigijs
Exaggeratos obtines,
Nigrante quos claudis specu.
Hoc poscit vsus publicus,
Hoc fiscus, hoc ærarium:
Vt dedita stipendijs,
Ducem iuuet pecunia.
Sic dogma vestrum est, audio,
Suum quibusque reddito.
En Cæsar agnoscit suum
Numisma nummis inditum.
Quod Cæsaris scis, Cæsari
Da: nempe iustum postulo,
Ni fallor, haud vllam tuus
Signat Deus pecuniam.
Nec cùm veniret, aureos
Secùm Philippos detulit:
Præcepta sed verbis dedit,
Inanis à marsupio.
Implete dictorum fidem,
Quæ vos per orbem venditis:
Nummos libenter reddite:
Estote verbis diuites.
Nil asperum Laurentius
Refert ad ista, aut turbidum:
Sed vt paratus obsequi,
Obtemperanter annuit.
Est diues, inquit, non nego:
Habetq; nostra Ecclesia
Opumq; & auri plurimum,
Nec quisquam in orbe est ditior.
Is ipse tantum non habet
Argenteorum ænigmatum
Augustus, arcem possidens,
Cui nummus omnis scribitur.
Sed nec recuso prodere
Locupletis arcam numinis:
Vulgabo cuncta, & proferam
Preciosa, quæ Christus tenet.
Vnum sed orans flagito,
Induciarum paululùm,
Quo fungar efficaciùs
Promissionis munere,
Dum tota digestìm mihi
Christi supellex scribitur:
Nam calculanda primitùs,
Tum subnotanda est summula.
Lætus tumescit gaudio
Præfectus, ac spem deuorat:
Aurum velut iam conditum
Domì maneret, gestiens.
Pepigere tempus tridui:
Laudatus indè absoluitur
Laurentius, sponsor sui,

Et

Et sponsor ingentis lucri.
Tribus per Vrbem cursitat
Diebus: infirma agmina,
Omnesque, qui poscunt stipem,
Cogens in vnum & congregans.
Illic vtrisque obtutibus
Orbes cauatos præferens,
Baculo regebat præuio,
Errore nutantem gradum.
Et claudus infracto genu,
Vel crure trunco semipes,
Breuiorve planta ex altera,
Gressum trahebat imparem.
Est, vlcerosis artubus
Qui tabe corrupta fluat:
Est, cuius arens dextera
Neruos in vlnam contrahat.
Tales plateis omnibus
Exquirit: assuetos ali
Ecclesiæ matris penu,
Quos ipse primus nouerat.
Recenset exin singulos,
Scribens virìm nomina,
Longo & locatos ordine
Adstare pro templo iubet.
Præscriptus en iam fluxerat
Dies: furebat feruido
Iudex auarus spiritu,
Promissa solui efflagitans.
Tum martyr: Assistas velim,
Coramq; dispostas opes
Mirere, quas noster Deus
Prædiues in sanctis habet.
Videbis ingens atrium
Fulgere vasis aureis,
Et per patentes porticus
Structos talentis ordines.
It ille, nec pudet sequi:
Ventum ad sacratam ianuam:
Stabant cateruæ pauperum,
Inculta visu examina.
Fragor rogantum tollitur:
Præfectus horrescit, stupens
Conuersus in Laurentium,
Oculisq; turbatis minax.
Contrà ille, quid frendens, ait,
Minitaris? aut quid displicet?
Num sordida hæc aut vilia?
Num despuenda existimas?
Aurum, quod ardenter sitis,
Effosa gignunt rudera,
Et de metallis squallidis
Pœnalis excudit labor.
Torrens vel amnis turbidis
Voluens arenis implicat:
Quod terrulentum ac sordidum,
Flammis necessè est decoqui.
Pudor per aurum soluitur,
Violatur auro integritas,
Pax occidit, fides perit,
Leges & ipsæ intercidunt.
Quid tu venenum gloriæ
Extollis & magni putas?
Si quaris aurum verius,
Lux est & humanum genus.
Hi sunt alumni luminis,
Quos corpus arctat debile,
Nè per salutem viscerum
Mens insolescat turgida.
Cùm membra morbus dissecat,
Animus viget robustior:
Membris vicissìm fortibus,
Vis sauciatur sensuum.
Nam sanguis in culpam calens,
Minus ministrat virium,
Si feruor effœtus malis
Elumbe virus contrahat.
Si fortè detur optio,
Malim dolore asperrimo
Fragmenta membrorum pati,
Et pulcher intùs viuere.
Committe formas pestium,
Et confer alternas lues:
Carnis ne morbus fœdior,
An mentis & morum vlcera?
Nostri per artus debiles
Intùs decoris integri,
Sensum venusti innoxium
Languoris expertes gerunt.
Vestros valentes corpore
Interna corrumpit lepra,
Errorq; mancum claudicat,
Et cæca fraus nihil videt.
Quemuis tuorum diuitum,
Qui veste & ore prænitet,
Magìs probabo debilem,
Quàm quis meorum est pauperum.
Hunc, qui superbit serico,
Quem currus inflatum vehit:
Hydrops aquosus lucido
Tendit veneno intrinsecùs.
Ast hic auarus contrahit
Manus recuruas, & volam
Plicans aduncis vnguibus,
Laxare neruos non valet.
Istum libido fœtida
Per scorta tractum publica,
Luto & cloacis inquinat,
Dum spurca mendicat stupra.
Quid ille feruens ambitu,
Sitiq; honoris æstuans,
Mersis'ne anhelat febribus,
Atque igne venarum furit?
Quisquis tacendi intemperans,
Silenda prurit prodere,
Vexatur & scalpit iecur,
Scabiemq; cordis sustinet.
Quid inuidorum pectorum
Strumas retexam turgidas?
Quid purulenta & liuida

Terminarzek dla pamięci

Pisała

Kanne, Konwe, fairke, ~~tumbryczek~~, szkatułkę na cukier, korzenicz kie

Olszew. Laku pułtora

~~Soanios duos~~

Emanuelen Thesaurum

~~Goffredum~~

JW Panu y Przyiacielowi

Dobrodzieiowi Mci

[illegible]powi Stanisławowi:

MM Panu

w Łowczaniu

365
15
1825
365
5475

Malignitatum vulnera?
Tute ipse, qui Romam regis,
Contemptor æterni Dei,
Dum dæmonum sordes colis,
Morbo laboras regio.
Hi, quos superbus despicis,
Quos execrandos iudicas,
Breui vlcerosos exuent
Artus, & incolumes erunt.
Cùm carne corruptissima
Tandèm soluti ac liberi,
Pulcherrimo vitæ statu
In arce lucebunt patris.
Non sordidati aut debiles,
Sicut videntur interim:
Sed purpurantibus stolis
Clari, & coronis aureis.
Tum, si facultas suppetat,
Coram tuis obtutibus,
Istos potentes seculi,
Velim recensendos dari.
Pannis videres obsitos,
Et muculentis naribus,
Mentum saliuis vuidum,
Lipposq; palpebra putri.

Peccati turpitudo.

Peccante nil est tetrius,
Nil tam leprosum aut putridum,
Cruda est cicatrix criminum,
Oletq; vt antrum tartari.
Animabus, inuersa vice,
Corrupta forma infligitur,
Quas pulcher adspectus priùs
In corpore oblectauerat.
En ergò nummos aureos,
Quos proximè spoponderam,
Quos nec fauillis obruat
Ruina, nec fur subtrahat.
Nunc addo gemmas nobiles,
Nè pauperem Christum putes,
Gemmas corusci* numinis,
Ornatur hoc templum quibus.

*luminis,

Cernis sacratas virgines,
Miraris intactas anus,
Primiq; post damnum tori,
Ignis secundi nescias.
Hoc est monile Ecclesiæ:
His illa gemmis comitur:
Dotata sic Christo placet,
Sic ornat altum verticem.
Eccum* talenta suscipe,
Ornabis vrbem Romulam,
Ditabis & rem principis,
Fies & ipse ditior.

*talētum

Ridemur (exclamat furens
Præfectus) & miris modis
Per tot figuras ludimur:
Et viuit insanum caput?
Impunè tantas furcifer
Strophas cauillo mimico
Te nexuisse existimas,
Dum scurra saltas fabulam?
Concinna visa vrbanitas,
Tractare nosmet ludicris?
Egon' cachinnis venditus
Acroama festiuum fui?
Adeonè nulla austeritas,
Censura nulla est fascibus?
Adeon' securim publicam
Mollis retundit lenitas?
Dicis, libenter oppetam:
Votiua mors est martyri,
Est ista vobis, nouimus,
Persuasionis vanitas.
Sed non volenti impertiam,
Præstetur vt mortis citæ
Compendiosus exitus,
Perire raptim non dabo.
Vitam tenebo, & differam
Pœnis morarum iugibus:
Et mors inextricabilis
Longos dolores protrahet.
Prunas tepentes sternite,
Nè feruor ignitus nimis
Os contumacis occupet,
Et cordis intret abdita.
Vapor senescens langueat,
Qui fusus afflatu leui,
Tormenta sensìm temperet
Semustulati corporis.
Benè est, quòd ipse ex omnibus
Mysteriarches incidit:
Hic solus exemplum dabit,
Quid mox timere debeant.
Conscende constratum rogum,
Decumbe digno lectulo:
Tunc, si libebit, disputa,
Nil esse Vulcanum meum.
Hæc fante Præfecto, truces
Hincindè tortores parant
Nudare amictu martyrem,
Vincire membra, & tendere.
Illi os decore splenduit,
Fulgorq; circunfusus est:
Talem reuertens legifer
De monte vultum detulit,

Exod. 34.

Iudæa quem plebs aureo
Boue inquinata & decolor
Expauit, & faciem retrò
Detorsit, impatiens Dei.
Talemque & ille prætulit
Oris corusci gloriam
Stephanus, per imbrem saxeum
Cælos apertos intuens.

Actor. 6. 7.

Illuminatum hoc eminùs,
Recens piatis fratribus,
Baptisma quos nupèr datum
Christi capaces fecerat.
Ast impiorum cæcitas,
Os oblitum noctis situ
Nigrante sub velamine

Obdu-

Obducta, clarum non videt.
Aegyptiæ plagæ in modum:
Quæ cùm tenebris barbaros
Damnaret, Hebræis diem
Sudo exhibebat lumine.

Exod. 10. Sap. 18.

Quin ipsa odoris qualitas,
Adusta quam reddit cutis,
Diuersa vtrosque permouet:
His nidor, illis nectar est.
Idemq; sensus dispari
Variatur aura: aut afficit
Horrore nares vindice,
Aut mulcet oblectamine.
Sic ignis æternus Deus,
(Nam Christus ignis verus est)
Is ipse complet lumine
Iustos, & vrit noxios.
Postquàm vapor diutinus
Decoxit exustum latus,
Vltrò è catasta iudicem
Compellat affatu breui:
Conuerte partem corporis
Satìs crematam iugiter,
Et fac periclum, quid tuus
Vulcanus ardens egerit:
Præfectus inuerti iubet.
Tunc ille, Coctum est, deuora,
Et experimentum cape:
Sit crudum, an assum, suauius.
Hæc ludibundus dixerat:
Cælum deindè suspicit,
Et congemiscens obsecrat,
Miseratus vrbem Romulam.
O Christe numen vnicum,
O splendor, ò virtus patris,
O factor orbis & poli,
Atque author horum mœnium:
Qui sceptra Romæ in vertice
Rerum locasti, sanciens
Mundum Quirinali togæ
Seruire, & armis cedere:
Vt discrepantum gentium
Mores & obseruantiam,
Linguasq; & ingenia, & sacra
Vnis domares legibus.
En omne sub regnum Remi
Mortale concessit genus:
Idem loquuntur dissoni
Ritus, idipsum sentiunt.
Hoc destinatum, quo magis
Ius Christiani nominis,
Quodcunque terrarum iacet,
Vno illigaret vinculo.
Da Christe, Romanis tuis
Sit Christiana ciuitas:
Per quam dedisti, vt cæteris
Mens vna sacrorum foret.
Confœderentur omnia
Hincindè membra in symbolum:
Mansuescat orbis subditus,
Mansuescat & summum caput.
Aduertat adiunctas plagas
Coire in vnam gratiam:
Fiat fidelis Romulus,
Et ipse iam credat Numa.
Confundit error Troicus
Adhuc Catonum curiam:
Veneratur occultis focis
Phrygum penates exules,
Ianum bifrontem & Sterculum
Colit senatus: horreo
Tot monstra patrum dicere,
Et festa Saturni senis.
Absterge Christe hoc dedecus,
Emitte Gabriel tuum:
Agnoscat vt verum Deum
Errans Iuli cæcitas.
Et iam tenemus obsides
Fidissimos huius spei:
Hìc nempè iam regnant duo
Apostolorum principes.
Alter vocator gentium,
Alter cathedram possidens
Primam, recludit creditas
Aeternitatis ianuas.

Cathedra prima Romæ.

Discede adulter Iupiter,
Stupro sororis oblite:
Relinque Romam liberam,
Plebemq; iam Christi fuge.
Te Paulus hinc exterminat,
Te sanguis exturbat Petri:
Tibi id, quod ipse armaueras,
Factum Neronis officit.
Video futurum principem
Quandoquè, qui seruus Dei
Tetris sacrorum sordibus
Seruire Romam non sinat.
Qui templa claudat vectibus,
Valuas eburnas obstruat,
Nefanda damnet limina
Obdens ahenos pessulos.
Tunc pura ab omni sanguine
Tandèm nitebunt marmora,
Stabunt & æra innoxia,
Quæ tunc habentur idola.
Hic finis orandi fuit,
Et finis idem vinculi
Carnalis: erupit volens,
Vocem secutus, spiritus.
Vexere corpus subditis
Ceruicibus quidam patres:
Quos mira libertas viri
Ambire Christum suaserat.
Repens medullas indoles
Afflarat, & coegerat
Amore sublimis Dei
Odisse nugas pristinas.
Refrixit ex illo die
Cultus deorum turpium:
Plebs in sacellis rarior:

Christi

Christi ad tribunal curritur.
Sic dimicans Laurentius,
Non ense præcinxit latus:
Hostile sed ferrum retrò
Torquens, in authorem tulit.
Dum dæmon inuictum Dei
Testem lacessit prælio:
Perfossus ipse concidit,
Et stratus æternùm iacet.
Mors illa sancti martyris,
Mors vera templorum fuit:
Tunc Vesta Palladios lares
Impunè sensit deseri.
Quicquid Quiritum sueuerat
Orare nænias Numæ,
Christi frequentans atria,
Hymnis resultat martyrem.
Ipsa & Senatus lumina
Quondam luperci & flamines,
Apostolorum & martyrum
Exosculantur limina.
Videmus illustres domos,
Sexu ex vtroque nobiles,
Offerre votis pignora
Clarissimorum liberùm.
Vittatus olim pontifex
Adscitur in signum Crucis:
Ædemq; Laurenti tuam
Vestalis intrat Claudia.
O ter quaterque, ò septiès
Beatus vrbis incola,
Qui te ac tuorum cominùs
Sedem celebrat ossium.
Cui propter aduolui licet,
Qui fletibus spargit locum,
Qui pectus in terram premit,
Qui vota fundit murmure.
Nos Vasco Iberus diuidit
Binis remotos Alpibus,
Trans Cottianorum iuga,
Trans & Pyrenas ninguidos.
Vix fama nota est, abditis
Quàm plena sanctis Roma sit:
Quàm diues vrbanum solum
Sacris sepulcris floreat.
Sed qui caremus his bonis,
Nec sanguinis vestigia
Videre coràm possumus,
Cælum intuemur eminùs.
Sic sancte Laurenti tuam
Nos passionem quærimus:
Est aula nam duplex tibi:
Hic corporis, mentis polo.
Illic inenarrabili
Allectus vrbi municeps,
Æternæ in arce curiæ
Gestas coronam ciuicam.
Videor videre illustribus
Gemmis coruscantem virum:
Quem Roma cælestis sibi
Legit perennem consulem.
Quæ sit potestas credita,
Et muneris quantum datum,
Probant Quiritum gaudia,
Quibus rogatus annuis.
Quod quisque supplex postulat,
Fert impetratum prosperè:
Poscunt, litantur, indicant,
Et tristis haud vllus redit.
Ceu præstò semper assies,
Tuosq; alumnos vrbicos
Lactante complexus sinu,
Paterno amore nutrias.
Hos inter, ò Christi decus,
Audi poetam rusticum,
Cordis fatentem crimina,
Et facta prodentem sua.
Indignus agnosco & scio,
Quem Christus ipse exaudiat:
Sed per patronos Martyres
Potest medelam consequi.
Audi benignus supplicem
Christi reum Prudentium:
Et seruientem corpori,
Absolue vinclis seculi.

Martyres patroni nostri.

DE S. LAVRENTIO MARTYRE

Beati Petri Chrysologi Archiepiscopi Rauēnatis Sermo, qui est in opere eius, 135.

HODIERNVS dies beatissimi martyris Laurentij corona illustratur: cuius egregij martyris merita, nulla pars Romani orbis ignorat. Passus est in ipso capite gentium, id est, in ipsa vrbe Romana: ibi enim diaconus ministrauit, & in ipso iuuentutis suæ flore decorem iuuentutis suæ sanguine purgauit.

Passio eius insignis est, multūq; mirabilis: hanc breuiter Domino adiuuante, narrabo. Illo tunc Archidiacono, beatus Sixtus erat Episcopus: cuius triumphus martyrij ante triduū fuit. Cùm ergò sanctus Laurētius Episcopū suū Sixtū pergentē ad martyriū sequeretur, fide fultus, tristis affectu, non quia ille patiebatur, sed quia ab illo ipse deserebatur, respexit venerabilis senex venerabilē iuuenem, & ait illi: Noli esse tristis fili: post triduū me sequeris. Tūc ille ebibita prophetia, iā corde paratissimus, è spiritu ebrius, certū sperauit futurū, quod prędixerat ille q̄ nouerat. Deindè appręhēsus, est adductus: & quoniā erat Archidiaconus, apud illum esse vtiq; credebātur opes Ecclesię, quas desiderabat ꝑsequutor, nō tā auarus, q̄ furiosus, oderat, quē occidebat: sed amabat apud eū, quod ille cōtemnebat.

S. Laurētius pauper opibus, diues moribus.

Erat aūt sanctus Laurētius pauper opibus, diues moribus: nō se negauit Ecclesiæ habere diuitias: sed vt eas ostēderet, tridui dilationē petijt: deindè mādauit congregari agmina pauperū. Tūc deindè ipso die coronæ suæ presentatus examini, tanquàm demonstraturus quod ille quærebat, demōstrauit, quod habebat. Tunc ait persequutor: Vbi sunt Ecclesiæ facultates? At ille manum extendens in pauperes: Hæ sunt, inquit, Ecclesiæ facultates. Verum dixit, sed amarum. Quid autem mirum, si veritas auxit odium? Irrisum se dolens crudelis tyrānus, & auarus inimicus, qui fortè mitiorē pęnam cogitauerat, ferro interficere venerabilem iuuenē, parari flammas pręcepit. Plùs ardebat, quàm vrebat: vrebat in carne, ardebat in corde. Supplicium eius

tanto erat grauius, quanto interius. Tunc oblata est torrenda,& vt verius dicam, assanda martyrio nobilis illa Laurentij craticula: adstrictus est ferro, sed ille craticulã supplicij, lectũ quietis putabat: supplicium dixi, secundùm animum punientis, non secundùm cõscientiam patientis. Nullum est enim supplicium damnati, vbi non est pœna peccati.

Eximia animi virtus.

Itaq; beatissimus martyr ostendens, quàm quietè iaceret in illo ignito ferro, ait circunstantibus: Iam me versate, & si vna pars cocta est, vorate. Miramur patientiam: dominum Dei miremur. Ibi fides non solùm non arsit, sed & consolabatur ardentem. Quarè fides consolabatur ardentem? Quia fidelem tenebat promittentem. Vt fides non deficeret, vt spes non auerteretur, vt charitas inter pęnas igneas corporales plùs accenderetur, Dei dona erant.

Phil. 1.

Fratres mei, nemo arroget potentiæ suæ, quod nõ dat nisi Deus. Meritò Apostolus alloquens martyres, vt in epistola eius hodiè, cùm legeretur, audistis: Vobis, inquit, donatum est pro Christo, nõ solùm vt credatis in eum, sed etiam vt patiamini pro eo.

Ergò martyrum merita velut Dei dona laudemus, amemus, subinferamus voluntatem nostram: voluntas enim sequitur, non præuenit. Sed tamen non deest charitas, si non deest voluntas: ipsa enim ardens volũtas vocatur charitas. Quis est, qui timeat volens? quis est, qui amet nolẽs? ferueat oratio, & festũ martyris celebret: Sed vt nõ sit inanis, ꝙ celebrat, imitemur.

GESTA ILLVSTRIA S. SVSANNAE Virginis: quibus etiam quorundam aliorum, putà Gabinij, Claudij, Prępedignæ & filiorum eius, & Maximi, martyria sunt comprehensa. Putantur à Notarijs Rom. Ecclesię conscripta. Consentiunt vetustissima Martyrologia. Stylum nonnihil expoliuimus, vbi visum est opportunum, maximè quòd multis locis obscurus est historiæ Sermo.

Augusti 11.

TEmporibus Diocletiani, & Maximiani August, fuit quidã presbyter, noĩe Gabinius, de vrbe Roma, frater vterinus Caij vrbis Romæ Episcopi, doctus in diuinis literis, amator tã diuinę sapientię, ꝙ mundanarum literarũ. Is verò crebro conferebat cum Caio germano suo, scribebatq; libros contra paganos: quippe eruditus omnigenis artiũ mundanarũ literis. Cumq; nobili ortus esset progenie, fama latissimè cognoscebatur. Nam & Diocletianum Augustum sanguine attingebat Caius quoq; similiter vulgabatur. Habebat aũt idem Gabinius filiam vnicam, eamq; charissimã & pulcherrimam, quam ipse enutrierat in studiis prophanæ literaturæ, siue mundanarũ literarũ: postea verò et diuinis ab eo literis imbuta, boni ingenij ex illo particeps effecta est. Audiens autẽ Diocletianus puellam & pulchritudine & sapientia pollentem, misit ad Gabiniũ, & petijt eam * Maximino Augusto filio suo coniugẽ. Misit autẽ Claudiũ cõsobrinũ suũ, virũ nobilẽ, vt omnia pacificè à Gabinio presbytero obtineret.

Gabinij presbyteri eruditio.

** Maximiano.*

Veniẽs itaq; Claudius ad Gabiniũ, sic eũ appellat: Etiãsi occurrẽte die festo me nõ cõpulisset præceptũ dominorũ nostrorũ Augustorũ, qui me amãter ad vos dirigere voluerũt: tamẽ vos nõ debuistis longè recedere ab agnitione suauissimorũ parentũ vestrorũ. Quid verò melius posis eligere aut optare, quàm vt generis tui nobilitatem instaures, ac repares coniunctione & claritate Augustorũ? Gabinius presbyter respõdit: Nos humiles vndenam digni sumus cognati dici maiorum? Claudius dixit: Sancte frater, nunquid tu non es filius Maximini, cuius & Caius Episcopus, vester frater, cognati famosissimi Senatoris & Consulis, patrui nostri & consobrini Augusti domini nostri? Gabinius respondit: Ità est: at tamen nos extremi his temporibus non sumus digni tales dici. Claudius ait: Fruere* natione communi consilio sapientis. Hoc igitur præcepit Dominus & princeps noster Diocletianus Augustus, vt filiam tuam, quam didicimus omni sapientia eruditam, filio suo * Maximino Augusto coniungas. iustum est enim, vt à firma radice nata virgulta non separentur: quod quidem etiam in votis nobis esse hilariter speramus. Gabinius presbyter respondit: Inducias mihi date, vt animum puellæ charitate obligem. atque ità, cum se salutassent, discessum est.

Susannã vult Diocletianus iungi filio suo.

** Maximiano.*

Gabinius autem presbyter veniens ad filiam Susannam, dicit ei: Cupio te ad sanctum patrem & germanũ nostrum, tuum patruum, Caium Episcopum perduci, vt quod tibi contulit spiritus sanctus, non fiat irritum & inane. Eodem tẽpore rogauit sanctum Caium Episcopum, vt ad ipsum veniret, eiq; narrauit quicquid gestum erat: simulq; intrantes domum, dixerunt puellæ cum lachrymis: Diocletianus Augustus direxit ad nos Claudium consobrinum nostrum, qui nobis indicauit, ipsum Augustum petere te, nobis charissimã filiam, Maximino filio suo vxorem. Susanna patri & patruo respondit: Vbi est nunc sapientia tua? Certè euanuit: Si non scires me Christianam esse, sicut & vos doctores estis, posses ita loqui. At nunc quarè inquinasti os tuum & aures, pollutos audiẽdo sermones, vt ego coniungar crudeli pagano, quem vos propter fidem Domini nõ timuistis negare esse cognatum vestrum? Sed gloria omnipotenti Deo, qui me dignatus est iungere corporibus sanctorum. sic enim Credo in Dominum Iesum Christum, me huius contemptu ad martyrij palmã peruenturam. Respondit Gabinius presbyter: Ergò filia, constans esto in fide, quam tenes, vt & nos fructum oblationis mereamur offerre Domino Iesu Christo, ex constantia tua: scio enim pietate propendere in omnes homines, & misericordem esse Dominum Iesum Christum. Susanna dixit & patri & patruo: Domini mei, ego noui ab ore patris mei semper me ità esse institutam, vt seruandæ castitati studerem, & pudicitiã Domino Iesu Christo exhiberẽ. In eius ergò timore iam cõstituta, nunquàm amoris studio coinquinabor virili cõplexu: sed cui me tu pater semèl tradidisti, illi seruio, illi confido, nouit enim ille conscientiam meam. Caius Episcopus dixit: Si ergò iam semèl oblata es Deo, custodi præcepta eius. Ille enim nobis seruis suis per doctrinã Euangelicã dignatus est declarare vias suas, ità dicens: Cùm stabitis ante reges & præsides, nolite præmeditari, qualiter respondeatis. dabitur enim vobis in illa hora, quid dicatis: quia nõ vos loquimini, sed spiritus sanctus loquit ꝑ vobis.

Mirantitus Susanna.

Susanna non vult nubere villi.

Matt. 10.

Susanna cum lachrymis respondit: Equidem spero in Domino Iesu Christo, quòd orationibus vestris tẽplum Dei efficiar, sicut beatus Paulus Apostolus ait: Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos: Nemo vos seducat. Cùm hæc inter se tractarent, subitò venit Claudius ad eos post dies tres, & cum gaudio introiuit in domum Gabinij presbyteri, multis eum militibus pro officio comitantibus: è quibus tamen, neminem permisit secùm ingredi, sed ipse solus intrauit. Itaque gaudium illis attulit aduentu suo, seque coràm mutuò amplexi sunt, pacis oscula sibi inuicèm præbentes. Dixit verò clarissimus vir Claudius: Non ignorat sanctitas vestra, quæ me lætitia perduxerit ad vos. Caius Episcopus respondit: Etiamsi nulla alia causa

1. Cor. 3.

causa ad nos veniendi suppeteret, vel solius tamen generis & consanguinitatis ratio sufficeret, vt mutuo adspectu & cognitione fruamur. Claudius ait: Nouerit ergò sanctitas vestra, dominum nostrum Diocletianum Augustum summoperè desiderare, vt vobis possit amicitia & affinitate coniungi. Et ego moneo, & rogo sanctitatem vestram, vt obsecundetis voluntati domini & principis totius mundi, eiusque animam gaudio compleatis. Gabinius presbyter respondit: Expone sancto Episcopo Augusti præceptionem. Claudius dixit: Ego verò gaudens & gratulabundus id faciam: aitque: Dominus noster clementissimus Augustus filiam vestram, neptem meam, coniugem expetit Augusto & Cæsari filio suo Maximino, quòd multa audierit de eruditione eius. Nihil verò præstabilius nobis putamus, quàm vt genus nostrum in imperij affinitatem se insinuet, & tãta sublimitate augeatur. Gabinius presbyter respondit: Nihil nos extraneum vel obscuret, vel impediat. At tamẽ exploremus simul animum puellæ.

Accitam igitur corã illis Susannam, nullo alio præsente, Claudius lachrymans amplecti voluit, & amanter osculari: sed illa ait ad eum: Noli contaminare os meum: nouit enim Dominus meus Iesus Christus, os ancillæ suæ nunquàm à viro contractum esse. Claudius respondit: Equidem charitatis affectu volui osculari te dominam neptem meam. Susanna dixit: Non ob aliud ego recuso osculum tuum, quàm quòd os tuũ sacrificijs idolorum pollutũ est. Claudius ait: Ecquid verò faciam, vt hac immunditia purgetur os meum? Susanna respondit: Pœnitentiam agere debebis, & baptizari in nomine patris & filij & spiritus sancti. Claudius dixit Caio Episcopo: Vos igitur me purificate, si quidem melior est homo mundus, credens in Christum, quàm deos colens. Ego diis sacrificia obtuli, quibus & principes nostri flectunt ceruices. Caius Episcopus ait: Frater Claudi, ausculta me: nam bonum est, cuius ego te admoneo. Tu quidẽ efficere rem istam apud nos cogitasti, sed Dominus te redimere vult per preces puellæ, vt saluum sit genus nostrum. Ipse enim dignatus est dicere in Euangelio: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Nullum sanè peccati onus grauius & peius est, quàm idolorum cultu pollui hominem, quem Dominus Deus creauit, cuius causa dignatus est ad terras descendere, & nasci ex Virgine, & humiliari, & mori: quem, resurgendo ab inferis, releuauit, cùm teneretur constrictus vinculis peccatorum, idolis seruiens: vt erectus, vsque ad cæli terminos eueheretur.

Pudicitia castissimæ virginis Susannæ.

Matt. 11.

Claudius hæc omnia cum gaudio suscipiens, dixit Caio Episcopo: Omnia, quæ prædicas, faciam vir reuerendissime, modò nè petitio Diocletiani Augusti retardetur. Caius Episcopus ait: Tu frater priùs fac id, quod petimus, & omnia fient tibi bona precanti. Claudius respondit: Explicate mihi omnia, quæ seruare debeam, & faciam quod iubetis. Interim tamen, quid expectandum sit Diocletiano Augusto, quamprimùm significate, vt sciam quæ ad eum responsa referre oporteat. Caius Episcopus dixit: Vtere mi frater consilio meo, & esto fidelis Deo, & age pœnitentiam propter fusum abs te sanguinem sanctorum, suscipiasque baptismum, & omnia præstabuntur tibi. Sic enim Dominus noster Iesus Christus nos dignatus est admonere: Cùm stabitis ante reges & præsides, nolite cogitare, quomodò aut quid loquamini. Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui nõ poterunt resistere & contradicere omnes aduersarij vestri. Claudius respõdit: Cùm ergò baptismũ percepero, expiabuntur omnia scelera cordis mei? Caius Episcopus dixit: Omnia diluentur facinora tua: tu tãtùm vide, vt fideliter credas.

Matt. 10. Luc. 21.

Eadem hora misit se Susanna ad pedes Caij Episcopi, dicens ei: Domine, per Christũ te coniuro, nè differas baptizare eum, sed redime eũ. Caius Episcopus respõdit: Accuratè inquiramus, nũ toto corde velit credere: Claudius ait: Ego ad vestrã pollicitationem credo, si omnia mihi peccata donantur. Caius Episcopus dixit: In nomine Domini Iesu Christi & Dei omnipotentis, omnia tibi peccata relaxantur. Tum abiecit se ad pedes Caij Episcopi, & volutans sese, capitiq; puluerẽ aspergens, dixit: Domine Deus, lumen æternum, remitte mihi omnia, quæ feci aduersùm sanctos tuos: quia nesciẽs feci: & idola, quibus sacrificia obtuli miser, inanis & vacuus, ignorans colui. Reple me gratia tua, vt sciant omnes filij mei & vxor, quòd tu saluos facis omnes sperantes in te. Fecit ergò eum Caius catechumenum, & cùm porrexisset ei medicinam, dimisit eũ. Ille domũ veniens, narrauit oĩa vxori suæ, quẽadmodùm precibus puellę neptis suę ad gratiã Domini accessisset. Vxor verò eius Prępedigna id audiens, obstupuit, aitq; ad illũ: Quis te hortatus est, vt ità faceres? Claudi[9] respõdit: Caius Episcop[9] frater me[9], & Gabinius presbyter, & puella virgo, pręcipua in oĩbus.

Medicinam pro salutari doctrina & eruditione.

Eadem hora Præpedigna ascendit Basternas, venitque ad ædes Gabinii presbyteri, & ad Caium Episcopum sola intrauit. Eam Caius Episcopus videns, gratias egit Deo. Illa autẽ submisit se ad pedes eius, eosq; tenens & exosculans cum lachrymis, ait: Salua famulũ & famulam tuam, & filios meos. Audiẽs hoc Susanna, exiit è cubiculo suo, & Præpedignam cum gaudio amplexata est. Nocte subsecutus Claudius cum duobus filiis, venit ad domum Gabinii presbyteri, iactansq; se ad pedes eius, dixit: Per Dominum Iesum Christum te coniuro, nè me cuncteris cum vxore & liberis baptizare. Fecit ergò Gabinius presbyter pro consuetudine vxorem & filios eius Alexandrum & Cuthiam catechumenos, deditq; eis sapientiæ medicinam. Atq; eadem hora catechesi eos instruxit, & cùm aquam benedixisset pro Dei timore, baptizauit Claudium, ita ei dicens: Credis toto pectore in Deum patrem omnipotẽtem? Claudius stans super ligneam peluim, respondit: Credo. Rursùs dixit ei: Et in Iesum Christum Dominũ nostrum? Respondit, Credo. Iterum ait: Qui natus est de spiritu sancto ex Maria Virgine? Respõdit: Credo. Gabinius ait: Et ego famulus Dei & sacerdos, baptizo te in aqua, in remissionem peccatorum & carnis resurrectionem. Sublatusque ex pelui, dixit Claudius: Vidi lumen Sole splendidius, illuminans me. Itaque integrè credo Dominum Iesum Christum Deum Dei filium. Eadem hora beatus Caius Episcopus liniuit eum chrismate, baptizauitq; eius vxorem Præpedignam & filios Alexandrum & Cuthiam: quos Gabinius presbyter è baptismo suscepit. Obtulit verò pro illis sacrificiũ in eadem domo, & cõsecrauit corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi: & lac, & mel, & fontem, participauitque cum omnibus mysterium Dei.

Præpedigna credit.

Claudius baptizatur.

Chrismate linitur. Præpedigna cum filijs baptizatur.

Ab eadem die cœpit Claudius distrahere omnes facultates suas, Christianisque pauperibus erogare: & inquirens loca abdita & secreta, in quibus Christiani morarentur, pecunias & tegumenta distribuebat. Veniens etiam in custodias, quoscunque ipse religari pręcepisset, cum metu & vestimentis ad eos accedens, relaxabat, abiiciensq; se ad pedes singulorum, pœnitentiam agebat, & prout suppetebat, cũ gaudio illis quotidiè nocturnis horis oĩa subministrabat. Post mensem autem & dies sedecim perquisiuit de illo Diocletianus Augustus propter puellam Susannam. Renunciatumq; est illi, Claudium morbo teneri. Misit ergò Diocletianus ad eum fratrem eius Maximum, Comitẽ rei priuatæ, vt inuiseret illum, & loqueretur cum eo de Susanna puella nepte sua. Is vbi venit ad Claudium, inuenit eum in cilicio orantem: subitoque ingens eum

tremor apprǽhendit,aitq; ad Claudium:Frater amantissime, qui me incredibili amore à cunabulis educasti, quid causæ est, quòd tam tenuis effectus es? Claudius respondit: Si me vis audire, dicam tibi eius rei causam. Maximus eum complexus,ait:Enarra mihi domine laborem corporis tui. Claudius dixit:Equidem pœnitentiam ago,quòd præceptis principis seruiens, effudi sanguinem innocentium, & Christianos excruciaui,tametsi id ignorans feci. Maximus dixit:Dominus meus Diocletianus princeps eò te direxit, vt Cæsari & Augusto Maximino filiam Gabinij fratris nostri vxorem asciscercs. Hoc igitur ego cum gaudio inquirere cœpi, quandoquidem tantum nobis beneficium offertur, vt genus nostrum posſit augeri sublimitate, nè separetur à cognatione communi. Tu verò nunc talia mihi commemoras? Claudius respondit: Ego charisſimam dominam & neptem meam,de qua mandata habui à Diocletiano Augusto, accesſi & appellaui: sed inueni eam sanctam,præclarè sapientem,pulchritudine insignem, & Deo æterno dicatam: atque per eam redemptus sum à peccatis meis. Et vt scias Deum omnipotentem posse omnes homines saluare, eamus ad domum fratris nostri & patris Gabinij presbyteri vna nocte,& videbis lumen æternum. Maximus ait:Quicquid mihi dixeris, faciam.

Maximus cum Claudio venit ad Gabiniū.

Eadem nocte venerunt ad arcus portæ Salariæ iuxta palatium Salustij, vbi manebat Gabinius presbyter: cui etiam nunciatum est, Claudium & Maximum fratres eius stare pr foribus,eum salutare cupientes. Gabinius presbyter illis mox occurrit, & introduxit in domum suam. Cumq; ingresſi essent, dixit: Oremus: illisq; humi prostratis,ait: Domine Deus,qui dispersa congregas, & congregata respicis, respice in opera manuum tuarum, & illumina omnes in te credentes: quia tu es lumen verum in secula seculorum. Responderunt omnes, Amen. surgentesque à terra, mutuò se completuntur & osculantur. Claudius autem cum gaudio osculabatur pedes Gabinij. Id cernens Maximus, admirabatur, orabatque vt Susanna in ipsius conspectum veniret. Ingressus igitur Gabinius in eius cubiculum,vocauit eam. Illa egrediens & Dominum adorans,dixit patri suo: Impertire nobis benedictionem. Ad eius ergò aduentū rursus orauit Gabinius presbyter,ità dicens:Pax nobis donetur à Domino Iesu Christo, qui viuit & regnat cum Deo patre omnipotente in secula seculorum. Omnes respōderunt,Amen. Maximus autem cernens in Susanna constantiam humilitatis & verecundiæ, eius apprǽhensas manus osculabatur. Illa verò id respuebat. Cumque diù pr gaudio flerent, nunciatum est S.Caio Episcopo, qui iuxta habitaculum ecclesiæ, quam ipse condiderat prope Salustij palatium, morabatur.

Caius Papa mire feruet desiderio Martyrij.

Ille, quòd speraret ad palmam martyrij se vocari, citò properauit ad Gabinij ædes,easq; tanto cum desiderio ingressus est, vt ad eius conspectum omnes caderent in pauimentum. Dixit autem ad illos:In nomine Domini animo constantes estote:& subiunxit:Oremus: Domine Deus pater Domini nostri Iesu Christi, qui omnibus ad salutem & vitam ternam misisti Dominum nostrum Iesum Christum, vt nos è mundi tenebris erueres: da nobis seruis tuis constantiam fidei, quia tu regnas in secula seculorum. Omnes vno animo dixerunt, Amen: & sedentes, audiebant verbum à beato Caio Epi copo. Susanna verò nunquàm cum eis sedere voluit,sed stans orabat. Caius Episcopus dixit: Gratias ago Deo meo frater Maxime, quòd dignatus es nos visitare. Maximus respondit: Ego quidem immeritus veni ad vos, at tamē osculabor pedes vestros. Qua enim causa huc venerim, tu meliùs nosti. Caius Episcopus dixit:Immò verò tu nobis id enarra. Maximus ait: Diocletianus Augustus parens vester, direxit me ad Claudium germanum meum, quòd audiuisset eum ægritudine teneri. Miserat enim eum ad petendā filiam sancti presbyteri Gabinij,vxorem filio suo adoptiuo Maximino Cæsari. Ità ego ausus fui venire ad vos.Habes causam aduentus mei.Caius Episcopus dixit: Puella hæc iam Christum habet coniugem à Deo patre omnipotente:quod te scire volumus. Maximus respondit: Quicquid à Deo datur, sempiternum est. Caius Episcopus dixit:Ergò accipe & tu sempiternam vitam. Maximus ait: Et quæ est vita sempiterna? Claudius respondit: Ea,quam ego iam cognoui. Maximus dixit:Verùm id quod tu cognouisti,& ego nosse desidero. Interim tamen nō debet familia nostra se abalienare ab Augustorum sublimitate. Caius Episcopus dixit: Nos verò te admonemus, vt credas Dominum Iesum Christum Dei filium sempiternum. Hæc enim sublimitas,quam videmus,temporaria est: ea autē,quam nos prædicamus, æterna est & innoxia & amabilis.

Susanna Christo desponsa.

Caius Maximo indicit ieiunium ante baptismum.

Audiens hæc Maximus, cum gaudio suscepit. Dixit autem ad eum Caius Episcopus: Nosti frater omnia, quæ dereliquimus, quæ & quanta fuerint, & modò nihil aliud quærimus, quàm Dominū nostrum Iesum Christum, per quem viuimus & gloriamur. Maximus respōdit:Nè tardetis nūc domini mei:sed quod nostis expedire mihi,sicut vobis,celeriter faciatis.Indixit ergò illi Caius Episcopus ieiuniū,iusſitq; eū domū redire. Veniens ille domū,nihil cuiquā aperuit,sed tātùm magno tenebatur fratrum Caij Episcopi & Gabinij presbyteri amore,qui etiā intantùm excreuit,vt morte contēpta,Dominū confiteretur. Porrò consultū est ei ab illis, vt intrà quinque dies venundaret facultates suas,& distribueret pauperibus Christianis. Post quinque dies veniēs, misit se ad pedes Caij Episcopi,& ait: Adiuro te domine meus per ipsum,per quē illuminasti fratrē meū Claudiū,nè me differas illuminare. Sensi enim in corde meo cōpunctionē Domini nostri Iesu Christi,quē tu prædicas,idq; ab illo die, quo mihi dignatus es sermonē ędificationis impertire. Dixit ei Caius Episcopus: Ergò inclina cor tuum ad inuocādum Dominum Iesum Christum. Maximus respondit:Ego miser & infelix oro sanctimoniam vestram,vt saluetis animā meā, & eruatis me de profundo idolorum & tenebrarū,atq; ad verā lucē perducatis. Caius Episcopus dixit: Audi me frater: Credis toto corde,& abrenuncias pompis & angelis satanæ? Maximus respōdit: Ego semèl abrenūciaui:quia vestro exēplo viuere volo. Tum Gabinius presbyter catechizauit eū,& omnia Christi sacramenta ei explicauit. Porrò sanctus Caius Episcopus,vt habet cōsuetudo,baptizauit eū,& è pelui eleuatū,chrismatis sacramēto liniuit,obtulitq; pro eo sacrificiū Domino, & eius oēs sunt participes effecti.

Nota hic primò catechesin, inde baptismum, tum confirmationem, postea Eucharistiā, qua omnia sacramēta consummantur.

Ab eo die cœperunt omnes simul habitare cū gaudio & hymnis. Maximus autē singulis noctibus vendebat facultates suas per quēdam amicum togatum, nomine Thrasonem, virum Christianisſimum, qui occultè asſidebat in publico,asseruans in corde suo cum reuerentia Christianam religionem, quem ante multos annos Caius Episcopus baptizauerat. Qui etiam gesta sanctorū martyrum colligens,ornabat ea,& omnia sua nocturnis tēporibus in pauperes Christianos erogabat,circūiens per vicos & carceres & custodias.

Thraso gesta martyrum ornat.

Eodem tempore post dies quindecim diuulgata est fama per Maximianum quendam, hominem paganum, adiutorem Comitis rei priuatæ, nomine Arsitium, Diocletiano Augusto adulari volentem, eique dicentem: Sacratisſime princeps & semper Auguste, magna existit fama de famulo vestro Comite rei priuatę, ꝙ multis egenis ministret alimoniā. Multi enim, vt habet fama, eius humanitate fouentur. Diocletia-

nus

nus Augustus dixit ad eum: Perquire mihi, vndè has pecunias habeat. Arsitius respondit: Sacratissime sem per Auguste victor, si licet loqui, suggero. Diocletianus dixit: Loquere fidenter. Arsitius ait: Facultates suas transfigendo venundat: idq; ea causa facere videtur, quòd Christianus est effectus à Caio Episcopo, & Gabinio presbytero. Audiens id Diocletianus Augustus, apud se secretum habuit: indicauit tamen Serenæ vxori suæ, eò quòd filiam Gabini postulasset vxorem Maximino. Serena vbi audiuit, magis confirmata est, & dedit gloriam Deo, cùm esset etiam ipsa occultè Christiana. Ait autem Diocletiano: Quod tibi imperatum fuerit à superna maiestate, fac.

Serena Augusta occultè Christiana.

At verò Diocletianus Augustus, contempta vxore sua, vocauit ad se Iulium quendam paganum crudelem, & communicato cum eo consilio, dixit ei: Misi charissimos meos ad quendam, vt peterent filiam eius vxorem filio meo. Illi autem contemnentes præcepta mea, cùm essent mei, Christiani effecti sunt. Iulius respondit: Omnes principum contemptores, etiamsi illi iniusta præcepta proponant, puniuntur. Pietas autem vestra & prudentia, quod iustum fuit, imperauit, & illud erat faciendum. Itaque sine retractatione puniantur contemptores. Iussit ergò Diocletianus, vt Iulius mitteret milites, qui omnes comprehenderent, solo Caio Episcopo excepto. Misit ille milites, & comprehenderunt Gabinium presbyterum, & Susannam filiam eius. Claudium autem cum vxore Præpedigna & filiis Alexandro & Cuthia, itemq; Maximum, in exilium iussit deportari, & flammis concrematos, apud Ostiam in aquas iactari. Porrò Gabinium presbyterum cum filia Susanna custodiæ voluit mancipari.

Multi sancti concremantur.

Post dies autem quinque & quinquaginta iussit Diocletianus, vt Serena vxor ipsius ad se adduceret Susannam, & eius propositum mutaret. Videns igitur Susanna milites ad se venientes, orauit Dominum, & ait: Domine, nè derelinquas ancillam tuam. Adductam indè ad Serenam Augustam, in eius introitu ipsa Augusta adorauit: Susanna autem prostrauit se in pauimentum, dixitque Serena ad eam: Gaudeat in te Christus Dominus noster. Audiens Susanna Augustam Christum inuocantem, dixit: Gratias ago Deo meo, quia in omni loco ille dominatur. Fuit verò Serena Augusta cum Susanna multis diebus, quibus Susanna non cessabat iugiter, etiam noctibus, hymnis & orationibus vacare, & Deo gratias agere. Imperator autem Diocletianus semper sperans Susannæ persuasuram Serenam, vt in filij Maximini coniugium consentiret, misit quendam familiarem suum Curtium ad Serenam, hæc verba perferentem: Fiat tua industria, vt iungatur puella filio meo Maximino. Serena Curtio dixit: Nisi voluntas adsit, non potest hæc coronæ fieri coniunctio. Ego sanè non animaduerto puellæ animum in filij tui consortium propendere. Interim Susanna diù noctuq; lachrymabiliter non desinebat psalmos canere in laudem Domini sui, vti consueuerat etiam Gabinius presbyter, pater illius. Vbi id renunciatum est Diocletiano Augusto, ille multo furore incensus, præcepit Maximino, vt reduceretur Susanna in domum patris sui Gabinii presbyteri, ità dicens: Nō polluatur palatium nostrum: sed in paternis ędibus vtere illa pro voto, & sic relinque eam.

Perpetuæ preces Susannæ.

Demissa est igitur Susanna, & ait Serena Augusta ad eam: Qui quondam priorem illam Susannam famulam suam liberauit, is te quoquè liberet, sitq; tibi auxiliator, gloriosam pacem tibi tribuens. Deindè Susanna cum duabus fœminis ingressa in domum suam, iactauit se in pauimentum, orauitque Dominum Iesum. Eadem nocte venit Maximinus ad eam, & intrans in cubiculum, vbi Susanna orabat, vidit Angelum Domini supra illam cum multa claritate. Ea re perterritus, cursim fugit ad palatium, nec attigit eam: narrauitq; omnia patri suo Diocletiano Augusto, qui ait: Non est hoc, nisi magicę artis. Misit indè Curtium, qui in domo eius audiret eam, & vt fierent gesta amplissima. Veniens eò Curtius, magis ac magis pauere cœpit. Diocletianus verò cum vxore sua Serena contendebat de aduentu Christi, & de cultura idolorum. Sed cùm ab ea superatus esset, Susannę mentionem intulit, aitq; ad Augustam: Quid ità egisti, vt non consentiret sapiens, & speciosa puella in coniugiū filii mei? Serena respondit: Illa elegit, quod melius est: quod etiam nouit filius tuus dicere, qui lumen æternum apud illam se vidisse cōmemorat, nec te illud celauit.

Dan. 13.

Maximini libidinem Angelus coercet.

Diocletianus Augustus iratus, Macedonio homini sacrilego & pagano præcipiens dixit: Coarcta eam intra domum suam, vt sacrificia dijs offerat: occultè tamen, nè mansuetudo nostra inuidia laboret. Abijt Macedonius, veniensq; in regionem Salustij, intrauit in ædes eius, cœpitq; vrgere eam, vt sacrificaret. Habebat enim apud se statunculam auream Iouis, & mensam, & tripodem. Quæ vt vidit Susanna, insufflauit, flexisq; genibus sic Dominum precata est: Domine, non videant oculi mei dæmonum thecas, sed consolare ancillam tuam. Macedonius dixit ad eam: Erige te à terra, & adora deum Cæsaris. Illa caput suum erigente ad cælum, repentè simulacrum nusquàm comparuit. dixitq; Macedonius: Auri cupido te seduxit, & impetu suo claram te reddidit. At tamen gratias ago tibi. non enim furata esses simulacrum, nisi deos amares. Susanna consignans pectus suum: Dominus, inquit, misit Angelum suum, qui abstulit Iouem à facie mea, nè polluerentur oculi mei. Eadem hora vnus ex seruis Macedonij nunciauit ei, Iouem aureum in platea ante palatium Salustij iacere. Tum Macedonius ira commotus, manibus suis eam expoliatam, fustibus cecidit. Susanna autem gaudens, dixit: Gloria tibi Domine. Macedonius ait: Consule tibi, & sacrifica. Illa consignans pectus suum, dixit: Ego Deo meo meipsam cupio sacrificium offerre.

Antiquissima consuetudo Cruce se consignandi.

Tum verò Macedonius rē gestam significauit Diocletiano Augusto, & vt Iouis simulacrum sublatum, & in platea confractum sit. Iussit ergò Diocletianus, vt intrà domum suam gladio puniretur. Itaque percussa gladio, reddidit spiritum. Id vbi resciuit Serena Augusta, cum gaudio noctù veniens, collegit corpus sanctæ martyris, & sanguinem eius illic fusum, suo velamine exterfit, posuitque in capsa argentea in palatio suo, vbi diù noctuq; furtiuis vicibus orare non cessabat. Corpus quoquè S. Susannæ ipsa manibus suis ornauit linteis & aromatibus, posuitq; iuxta corpora sanctorum in cœmeterio Alexandri, in arenario in crypta iuxta S. Alexandrum, tertio Idus Augusti. Ab eodem die beatus Caius Episcopus in eam domum, vbi illa percussa est, ingrediens, sacrificia Domino Deo suo obtulit pro commemoratione beatæ Susannæ. Caij enim Episcopi domus, beati Gabinij presbyteri domui iuncta erat. Atque ex illo tempore Christianorum statio deputata est in duabus ædibus vsque in hodiernum diem. Factum est hoc Romę in regione sexta apud vicum * Mammuri ante Salustij forum: regnante in vniuerso mundo Domino nostro Iesu Christo cum patre & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

S. Susanna gladio percussa, abit in cælos.

Nota reuerētiam erga reliquias Sāctorum.

AA 3 VITA

VITA S. GAVGERICI EPISCOPI Cameracensis, incerto quidem authore, sed fideliter conscripta. Stylum nonnunquàm elimauit F. Laurentius Surius.

Augusti 11.

S. Gaugerici patria & parentes.

BEatus Gaugericus Iuodio (Euosio habet codex manuscriptus) Galliarum oppido diœcesis Treuirensis, patre Gaudentio, matre Austridiola, etsi pro elati sanguinis fastu nec summis, nec infimis, Christianis tamen & ingenuis atq; orthodoxis parentibus editus est. Cumque procedente ætate in Dei rebus iam cresceret, puer traditus est sacrarũ literarum studiis: vt futurus pontifex limina sapientium tereret, & cum Maria ad pedes Domini sedens, verba ex ore illius audiret. Contigit intereà, Episcopum Treuirensem Magnericum, merito & nomine canonicis sanctionibus obtemperãtem, parœciam suam circumire, & ad eius castri ecclesiam pro consuetudine peruenire. Cumq; ex more sacrum perageret ministerium, ex loci illius sacerdote perquisiuit, num ritè illic se haberet ordo Ecclesiasticus, qui & quales ipsi essent in Dei seruitio adiutores. Tum ille: Habemus, inquit, illos & illos in Christi famulatu ministros altaris: in quibus pollet Gaugericus quidam, ætate quidem adolescens, sed cæteros sacris studiis & sanctitate antecellens. Sacrarum ille literarum eruditioni adhibitus, primis adhuc literis imbuitur: verùm tyrocinii sui tempus morum integritate iam in emeritam ætatem transtulisse videtur. Audito enim signo, quo ad laudes Dei horis canonicis inuitamur, ille mente deuotus, relicto domicilio, nec illis etiam, quæ in manibus sunt, absolutis, ad ecclesiam properat, alios maturè anteuertens. Inter lasciuos est continens, inter impudicos verecundia & pudore honestus, suauis eloquio, parcus in victu, vigiliis deditus, eleemosynis largus, in precibus perseuerans, animo virilis, operibus bonis ætatem suam vincere cõtendens. Cęteris eius coætaneis, vt ea poscit ętas, cibum capientibus, ille velut alter Dianel in aula Babylonica abstinentiæ studet, & prandium cum cœna commutat: quodq; suo corpusculo subtrahit, pauperibus elargitur. Sub noctem, inedia & maceratione attritus, modicum sumens cibum, sustentato potiùs, quàm nutrito corpusculo, ad similia se studia confert.

Luc. 10.

Magnericus Treuirensis Episcopus.

Gaugerici adhuc pueri virtutes.

Dan. 1.

His auditis, venerandus antistes: Nostris, inquit, actutùm exhibeatur adspectibus adolescens. Adductus ille, blandè ac leniter ab Episcopo cõpellatus, & præclaræ indolis animus suaui oratione confirmatus est. Deindè suis eum manibus, fusa super eum benedictione, idem Episcopus totondit, regiaque ac sacerdotali corona Domino perpetuò famulaturum insigniuit. Interim verò interrogauit eum, quam nupèr prælectionem à magistro illi reddendam accepisset. Respõdit adolescens: Prælectionis eius hoc est exordium: Postula à me, & dabo tibi. Lętatus venerabilis Episcopus, ait: Vbi ad hunc locum fili rediero, vide vt totum mihi possis Psalterium reddere memoriter. Dixit hoc præsul, vt rei posteà probauit euentus, ad sacros illum volens Ordines promouere. Ille igitur saluberrimo præcepto instructus, vigil & sobrius, studiis & spiritalibus exercitiis instanter operam dedit, & macerando ventre, sensum tenuem fouit. quodque alii sub crepantibus ferulis vix longo efficiunt tempore, ille vna duntaxàt admonitiuncula incitatus, breui assecutus est, ità vt intrà paucos dies totũ Dauidicum Psalteriũ sacræ memoriæ cõmendaret. Nec enim multò pòst ad idẽ castrũ beatus antistes reuersus, memor præceptionis suæ, Gaugericum in suos voluit conspectus venire, præsentiq; mandauit, vt quod iussus erat, quàprimùm expleret. Paret ille paternæ voluntati, totumque, Episcopo audiente, psalterium de memoria depromit.

Tõdetur à Magnerico Episcopo.

Psal. 2.

Psalterium breui discit memoriter.

Tum verò Episcopus pio eum animo complectens, nè lucerna talis lateret sub modio, sed super candelabrum posita, omnibus in domo Dei agentibus luceret, Diaconum illum ordinauit, gratias agens Deo. Ille Leuitico sublimatus ministerio, facilè omnes, qui in Clero erant, virtute & gratia antecedebat. Cumq; in dies semper bonis operibus augeri contenderet, & quodam tempore loca orationis more suo adiret, quendam obuium habuit viriusque hominis lepra laborantem, corporis externa superficię luridum & horridum, & gentilissimi fędis erroribus animo corruptum ac squalidum. Cognoscens autem vir beatus corporis deformitatem à peccatorum putredine profectam, hominem aggreditur, & nihil iam mortale sonans, verbum Dei illi proponit, vt conuersus ad Dominum, tum à peccatis absolui, tum à leprę fœditate repurgari mereretur. Ille mox, visitante eum gratia Dei, ad viri Dei adhortationem credidit, & diabolo atque omni idolorum spurcitiei renuncians, Christianum se fore promisit. Itaque quamprimùm eum ad sacerdotem, tanquam Naaman ad Iordanem, adduxit, vndis salutaribus expiandum. Vbi simulatq; baptizatus est, quòd peccatis iam vacuus esset, ipsa externa corporis habitudo ostendit, tanta in illo munditia apparente, vt nunquàm lepra infectus fuisse videretur. Eum verò Christi seruus Gaugericus è fonte suis sacris manibus suscepit, & posteà literis imbutum, cõronæ fratrum religiosorum sociauit. Deindè Episcopus factus, per singulos gradus vsque ad sacerdotij culmen eum euexit.

Ordinatur Diaconus.

4. Reg. 5.

Leprosus gentilis, dum baptizatur, fit sanus.

Increscente autem beati viri fama, & odore sanctæ existimationis eius longè lateq; sese diffundente, etiã procùl degentibus nomen eius cum multa laude innotuit, dicente Domino, ciuitatem super montem positam non posse abscondi. Intereà diem suum obijt Vedulphus Cameracensis Episcopus, exemptusq; rebus humanis, ad meliora commigrauit. Igitur grex eius, pastore destitutus, spiritalis patris solatia & ecclesiæ orbatæ rectorem expetens, diuino instinctu, comperta iam viri sancti fama, vno animo & pari voluntate tum Clerus, tum populus à Childeberto * Austrasiorum rege, beatum Gaugericum sibi Episcopum ordinari postularunt. Rex confestim missis literis ad Aegidium Rhemensem Episcopum, voluit populi votis satisfieri, vt bonæ existimationis Leuita Christi Gaugericus, Cameracensi ecclesiæ pręsul ordinaretur. Id vbi cognouit antistes Aegidius, cunctis acclamantibus beatum Gaugericum Episcopi honore esse dignissimum, incunctanter illum in Cameracensis ecclesiæ sede collocauit. Felicem sanè populum, sanctumq; Clerum, qui talem à rege superno defensorem & patronum habere meruerunt.

Matt. 5.

** Francorum.*

Ordinatur Episcopus Cameracensis S. Gaugericus.

Ordinatus igitur Episcopus Gaugericus, cùm inuisere vellet oues ipsi à Domino commissas, atque à Clero & populo obuiàm festiuè procedente, officiosissimè exciperetur, carceris cuiusdam ostium prætcrijt, vbi duodecim homines noxij ferreis vinculis constricti detinebantur. Id percipiens vir pius, more suo misericordia permotus, multis precibus egit apud * Vualdonẽ, eius loci Comitẽ, vt miseros illos ipsi donaret. At ille superbia tumidus, & mũdanæ potẽtiæ fastu inflatus, beati viri preces contempsit. Sentiens vir Dei ab illo se repulsum, cùm humanum auxilium non suppeteret, totũ se ad deprecãdũ Dominũ cõtulit, orans, vt è carceris squallore erepti illi, in ea ecclesia, quã ipse petebat, sub totius populi conspectu inuenirentur.

** Vualdonium.*

Mox

Multos è carcere liberat miraculosè.

Mox diuinitùs manicæ ferreæ confringuntur, compedes dissoluuntur,& in ecclesiam,ad quam vir sanctus ducebatur,illi iam nexibus liberi, Angelo eos perducente,celeriter ingrediuntur. In quam intrante etiã beato Gaugerico,Clero populoq; spectante,qui paulò antè vincti fuerant,flexis poplitibus,dicunt ei:Nos illi sumus,pater sanctissime, qui ex interiori ergastulo tuis precibus sanctæ matri Ecclesiæ modò sumus restituti.Audiẽs hoc vir pius,gaudio repletur:& gratias agẽs Deo,dicit Comiti,qui cum cæteris huic spectaculo admirabundus interat: Iam vel expertus agnosce,vir generose, potentiorem esse Dei misericordiam,compeditos soluentem, quàm tuam seueritatẽ, hos in vinculo coniectos perdere volentem. Deindè salutaribus eos monitis instructos,vt deincèps emendatiùs viuerent,ad sua quenq; liberos reuerti pmisit.

Dies Rogationũ.

Confirmatus porrò in sede sua,sacris habendis concionibus dabat operam,nec modò pluebat verbis,sed etiam miraculis corruscabat. Cumq; pro Galliarum consuetudine litaniæ,id est,supplicationes,vel Rogationes triduano conuentu fierent, atque vir sanctus veneratione plenissima ieiuniis, eleemosynis & psalmodiis eas excoleret, atque basilicas cum suo Clero psallente & Cruces deferente, multo populo prosequente,visitaret ac circumiret,contigit eum transire obitèr carcerem, in quo tres viri tenebantur, iussu Vualacharii Tribuni, vinculis implicati. Solita igitur humanitate Tribuno præsenti supplices obtulit preces,vt miseros illos ipsi ad meliorem frugem reuocandos largiretur.Negat ille.Gaugericus ante fores carceris prosternitur, orat aliquantispèr, vt omnipotentis Dei clementia præstet, quod iudex superbus & ita ebrius recusat.Surgit indè ab oratione,& protinùs vincti nutu præpotentis Dei nexibus suis expediuntur. Adhibet tum illis venerandus pręsul animarum medicinam, & sic mente atque corpore absolutos, & vt posthàc emendationi vitæ studeant admonitos, ad propria remittit.

Tres alios vinctos eripit.

Dum sic igitur crescit, & tum publicè, tum priuatim diuulgatur beati antistitis fama celebris, ad Clotarij regis aures pertingit.Is comperta eius sanctitate, de domo æternitatis secùm pertractans, in saluberrimam incidit cogitationem, vt per manus tanti viri eleemosynæ pauperibus Christi distribuerentur. Mox igitur illum iubet ad se perduci. Audiens ille, quid rex mandaret, cùm non esset nescius potestatibus sublimioribus parere nos oportere,sine mora profectus est ad eum,& quæ ille in pauperum vsus contulerat,liberali manu distribuẽda suscepit.Interim apud se perquirebat, quomodò ea sic posset expendere, vt indè consolatio pręcipua ad inopes rediret, conuenienter illi sententiæ: Desudet eleemosyna in manu tua, donèc inuenias iustum, cui tradas eam. Venit autem illi in mentem, vt ad beatissimi Martini limina properaret,ibiq; pro suis & suorum erratis,tanti viri interuenientibus meritis,Dominum deprecans, prout dignũ videretur, etiam in vsus sanctorum pauperum daret. Cùm ergò itineri se dedisset, prope Turones cęcus quidam triginta annis lumine orbatus, vt audiuit B. Gaugericum transire, clamauit obsecrans, vt per sanctitatis eius preces, à sole iustitiæ Christo Domino illuminari mereretur. Itaq; vir sanctus diuinæ misericordiæ cõfidens, dextera sua oculis cęca caligine diù pressis,sanctæ Crucis signum impressit, & cæcitatem omnẽ sancta manu detersit. Tum cæcus gratias agens Deo pro collato sibi tanto beneficio,domũ se recepit, multisq; posteà & vidẽs & incolumis supuixit annis.

Rom. 13.

Cæcum signo Crucis illuminat.

Porrò beatus Episcopus cœpto insistens itineri, ad sancti Martini sepulcrum peruenit: ibique à fratribus magno gaudio acceptus, peracto opere, cuius causa eò venerat,ad suam ecclesiam redire ocyùs voluit. At tamen visum est illi,possessiones ecclesiæ suæ, quas ea in Petragoricensi territorio habebat,inuisere. In illo autem itinere ad monumentum beati Frontonis, deprecaturus Dominum, accessit. Interim Scipionem, quo sustentabatur,retrò porrexit ministris tenendum. Sed illis ad alia intentis, nemo fuit, qui Scipionem seruandum susciperet. Nolens autem pius Dominus fidelis serui sui preces vel illorum incuria,vel Scipionis cadentis strepitu, etiam ad breue tẽporis spatium impediri, immò verò, cuius ille esset meriti, hominibus indicare volens,angelicis,vt equidem sentio, manibus Scipionem illum, perindè acsi radicitùs terræ infixus esset,immotum iussit retineri. Absolutis precibus,vir S.exurgẽs,vidit Scipionem stantem, tanquàm rem mentis compotem, & ad ei præstanda officia paratum. Gratias ergò agens Deo, qui semper & vbiquè adest ipsi famulantibus,ad patriam honorificè & prosperè reuersus est.

Vide miraculum in Scipionem.

Morante viro Dei apud fanum Martis in diœcesis suæ territorio,pro sanctionis Ecclesiasticæ solicita executione, negociator quidam pueros captiuos, vinculis constrictos,per eum locum venundandos duxit.Id vbi comperit sanctus Episcopus, valdè eum rogauit, vt pro obtinenda peccatorum suorum remissione vinctos illos dimitteret, atque in supremo illo sanè horrendo mundi die,eius operis mercedem ęternam expectaret.At mercator ille,auaritiæ mancipium,obstinato animo quibus potuit modis sese excusauit, nec sancto antistiti obsequi voluit. Orat ergò beatus præsul clementissimum Deum,vt ipse sua immensa virtute pręstet,quod mercator ille lucris inhians negabat. Abit intereà negociator ad hospitium suum, & eccè nutu diuino somno grauissimo opprimitur. Id verò cernentes captiui, nexibus dissolutis, ad Episcopum confugiunt. Indè expergefactus mercator,videt non adesse vinctos: suspicatur eos beati antistitis precibus sibi ereptos esse:properè accedit ecclesiam,in qua erat vir Dei:inuenit,quos quærebat, sui liberatione lętantes,& qui priùs noluit spontè obtemperare Gaugerici precibus,diuinæ potentiæ vel inuitus cessit.

Vincti alij liberantur.

Obtinuit cathedram suam beatus Episcopus ad annos plùs minùs trigintanouem,virtutibus insignis,miraculis celebris,fide integer,operibus bonis perpetuò intentus. Et licèt animum instàr arcus semper haberet intensum,at tamen corporis viribus deficientibus, iam ætate prouectus, plenus dierum in senectute bona, in pace sanctæ Ecclesiæ Dei tertio Idus Augusti obdormiuit in Domino. Sepultus est autem in basilica,quæ est in montis vertice,ab ipso in honorem sancti Medardi constructa: qui locus haud procùl abest Cameraco, olim dæmonum cultui ab idololatris in animarum exitium dedicatus.Sed vir Dei Gaugericus idola exterminauit, lucum succidit, & locum spurcitijs addictum, in orationis & sacrificij ædem mutauit: Et iam locus ille, & beati viri memoria est venerabilis,& nundinis celeberrimus: præstanturq; illic vsque in præsens beneficia diuina in laudem Domini nostri Iesu Christi:Cui est honor, & gloria in secula seculorum, Amen.

Obdormit vir sanctus in Domino.

MARTYRIVM SANCTI EVplij, authore Simeone Metaphraste. Latini Martyrologi eum Diaconum fuisse testantur.

12. Augusti, secundùm Latina Martyrologia.

DIOCLETIANO & Maximiano imperantibus, idolorum superstitio ità per omnes regiones & insulas celebrabatur, vt idola omnia erigerētur, & Christiani vniuersi gladio interficerentur. Miserunt igitur Imperatores ipsi hominem quendam, Pentagurum nomine, in fines Prouinciæ Siciliæ, vt quencunque inuenisset, qui Christum confiteretur, eum pessimis modis interficeret. Itaque venit Pentagurus in vrbem Catinam. Caluisianus autem cùm in ea Præsidem ageret, iussit turbas ipsas, quæ in vrbe erant, obuiàm prodire, prout consueuerant his, qui ab Imperatoribus mittebantur. Ingressus igitur Pentagurus in eam vrbem, iussit Caluisianum constituere tribunal in loco illo, qui dicitur Achillius, & præcones mittere per plateas & vicos vrbis, qui iuberent omnes ad eius nefarium tribunal conuenire.

Itaq; cùm Pentagurus in illa nefaria sede vnà cum Caluisiano præsideret, vniuersus populus stetit ante tribunal. Tunc Pentagurus dixit Caluisiano: Num omnes isti deorum nostrorum religionem obseruant? Maximè, inquit Caluisianus, omnes isti, quos vides, religiosissime Pręses, deorum nostrorum religionem obseruant. His auditis, valdè gauisus est, & iussit turbas dimitti. Tunc Pentagurus Imperatorum edicta Caluisiano illi ostendit, eumq; vrbis Præsidem confirmauit, & edicta ipsa ei tradidit, vt Christianos homines inquireret. Tunc ipse in alias vrbes iter suum dirigebat, quas omnes peragrans, studium omne ad Christianos inquirendos adhibebat. Cùm hæc ille ageret, interea Caluisianus à patre suo diabolo elatus, & impijs edictis Imperatorum confisus, magnoperè intumescebat, ingentes spiritus & superbiam præ se ferens. Vocatis igitur ministris: Agite, inquit, vos exite ad vrbis plateas & finitimas regiones, ac si quem inueneritis, qui Cristum confiteatur, vinctum ad me ducite. Si. n. hoc feceritis, vobis annona & victus publicè suppeditabit. Ad hæc honores multos à me pcipietis.

Euplius producitur.

Cùm hæc ille diceret, vnus ex eorum numero, qui illic stabant: Est, inquit, in hac vrbe homo quidam, Euplius nomine, librum secùm habens, quo populos & multitudinem ipsam circunuenit, affirmans magnum esse Deum Christianorum. His audits, valdè perturbatus est Caluisianus, & ait: Adducite vinctum ad me hominem istum, adducite. Statìm satellites per vrbis plateas Euplium perquirentes, inuenerunt eum in cellula quadam morantem, & Dei euangelium docentem. Quem subitò compræhensum, manibus post terga colligatis, ad Caluisiani Præsidis tribunal adduxerunt.

Adducitur vinctus ad Caluisianum.

Tunc impius & nefarius Caluisianus, cùm ambas eius manus & pedem alterum ad ipsius genu colligari fecisset: Tu ne, inquit, es deorum nostrorum desertor, & Imperatorum contemptor, qui neque ipsorum edicta obtemperas, neque præpotentes deos adoras? Respondit Euplius: Quinam sunt isti vestri dij, vt eos adorem? Iupiter, inquit Caluisianus, Aesculapius & Diana. Ad hæc Euplius ait: Cæcus es tu, Dominum Iesum Christum non cognoscens, qui cęlum & terram effecit, & hominem è terra formauit, quiq; nos Christianos induit veste immortalitatis, precioso videlicet, insigni, sanctissimo, terribili & illustri suo baptismate. Tunc ait Caluisianus: Propterea tam superbè loqueris, quòd nondùm tormēta expertus es. Ad hæc sanctus Euplius respondit: Tormenta ista tua mihi quidem coronæ, tibi verò sunt tenebræ.

Ferreis pectinibus laceratur.

His verbis valdè perturbatus Caluisianus, & à patre suo diabolo concitatus, iussit lignum in terra defigi, & in eo virum illum sanctum suspendi, ferreisq; pectinibus dilaniari. Quo facto, ille, erectis in cœlum oculis, sic Deum orauit: Domine Iesu Christe, indue me veste immortalitatis: fac, quæso, nè istorum tormētis superari valeam. Tunc vox audita est è cælo, quæ dixit: Esto, Eupli, bono & forti animo: vera enim vestis tibi parata est. Hæc ait vox illa. At impius Clauisianus: Etiàmne, inquit, ab istis tuis nugis adhuc non destitisti? Quin potiùs in templa ingredere, & diis sacrifica, vt peccatorum veniam consequaris, & ab inuictis Imperatoribus bona multa percipias. Insupèr amicitiam nostram habebis, atque argenti & auri copiam multam. Ad hęc Euplius respondit: Ex hoc ipso, perditissime homo, minister diaboli & eius consors, intelligere potes, omnes istos auro adduci, vt idola venerentur: cuius rei indicium, ac ratio in illo terribili die à teipso exigetur. Caluisianus his verbis accensus, iussit ferreis malleis eius maxillas & crura verberari. At ille cùm verberaretur: Insane, inquit, insipiens & mentis lumine obcęcate, cur mihi tormenta ista tua inferri iubes, quę, Dei mei auxilio munitus, tanquàm aranearum telas contemno? Si potes igitur, alia tormenta his grauiora excogites: hæc enim tanquàm ludibria quædam corpori meo sunt.

Malleis ferreis caditur. Mira fortitudo eius.

Conijcitur in carcerem.

His auditis, impius Caluisianus iussit beatum Euplium deuinciri, & sanctum Euangelium in eius collo alligari, & tanquàm in pompa aliqua sic duci, & in carcerem conijci. In quē cùm beatus Euplius ingressus fuisset, præcepit iniquus Caluisianus, carceris fores eius annulo signari, & milites constitui, qui carcerem ipsum diligenter custodirent, nè quis ad eum introire permitteretur, neve panem aut aquam illi daret. At beatus Euplius cùm in carcere dies septem, & totidē noctes transegisset, ac siti laboraret, erectis in cælum manibus, sic Deum orauit: Domine Iesu Christe, qui es verus Deus noster, qui das escam omni carni, qui per Mosem seruum tuum aquis filios Israelis satiasti, qui ex maxilla quadam olim aquam eduxisti, & Samsonem refrigerasti, qui nos lætos atque hilares effecisti precioso & incorrupto baptismate tuo nos induens: tu, inquam, Domine fac, quæso, vt aquæ fons scaturiat, & sitis mea leuetur, vt cognoscant omnes, non esse Deum alium pręter te. Compleuit preces Euplius, & repentè aquarum copia in carcere scaturiuit. Itaq; martyr ipse Deo gratias agens, bibit, & sanctam, eiusdemq; substantiæ consortem, & vitæ omnium effectricem, Trinitatē collaudauit, immensam Dei charitatem psalmis & hymnis concelebrans.

Psal. 135. Exod. 17. Iudic. 15.

Aquam diuinitus impetrat.

Cùm verò dies septem prærerijssent, iussit Caluisianus duci beatū Euplium ad secretā eius domum. Caluisiani autem satellites, cùm patefacto carcere, illam aquarum copiam repentè affluētem vidissent, perterrefacti sunt. Euplius verò, manu extensa, quasi aquam ipsam increpauit, & statim illa euanuit. Viderunt satellites, quod factum fuerat in carcere, & inter se dicebant: Certè magnus est Deus ille, quē colit homo iste. Beatum verò Euplium eductum è carcere, ad secretā Caluisiani Tyranni domum adduxerunt. Qui oculos in beatum Euplium conuertens: Saltem nunc, inquit, dijs sacrifica, priusquàm gladio caput tuum abscindatur. Tunc illi Euplius, Peruerse & excæcate minister atque collega diaboli, quisnam est, qui velit lucem relinquere, & in tenebris ambulare? Turbatus est his verbis Clauisianus, & iussit Euplium ligari, eiusque aures ferreis vncis auelli, & ad tribunal duci. Cùm igitur

Magna eius dicēdi libertas.

igitur illuc ageretur, vniuersus populus, tam eorum, qui Christi fidem sequebantur, quàm qui erant infideles, ad eius rei mirabile spectaculum conuenit. Tunc nefarius ille Præses Caluisianus iussit sedē suā locari prope carcerem ante lauacrum, quod erat vicinum carceri, ad meridiem vergens. Illic igitur sedens, iussit beatum Euplium gladio percuti. At ille rogabat Præsidem, vt tantum temporis sibi concederet, quoad Deum orare posset. Aperto igitur sancto illo Dei Euangelio, cœpit Domini nostri Iesu Christi miracula recitare. Ex qua re factum est, vt multi ex ea turba, veritatis lumine sint illustrati. Cumq; beatissimus martyr Deum precaretur, audiuit vocem è cælo demissam, ac dicentem: Esto bono animo, Eupli: beatus es tu: agè, veni, & cum ijs requiesce, qui ex omnibus seculis mihi grati extiterunt. Deincèps ex Caluisiani sententia Euplius gladio percussus, martyrium compleuit.

Gladio interficitur.

Quidam verò homines religiosi, & Christi amatores, preciosos illius reliquias collectas, ī loco quodā insigni reposuerūt, vbi morborum curationes ad hodiernum vsque diem efficiuntur. Eius autem martyrium & sancta confessio completa est vndecimo die mensis Augusti, Imperatoribus Diocletiano & Maximiano, impijs & nefarijs hominibus: in nobis autem regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui sit gloria in secula seculorum, Amen.

De S. Hilaria & sociabus martyribus, videat Lector superius 5. Augusti, historiam S. Afræ martyris.

VITA S. CLARAE VIRGINIS, Sanctitate & miraculis clarissimæ, iussu Alexandri Pontificis Maximi conscripta, cùm eam in Sanctas retulisset, anno ab eius obitu secundo.

Is est Alexander IIII.

Prologus Authoris, cuius nomen necdum comperi.

Vasi veterata mundi senecta vrgente, fidei caligabat visus, morum nutabat gressus, marcescebat virilium operum fortitudo: quinimmò fæces temporum, fæce commutabantur etiam vitiorum, cùm amator hominū Deus, ex suæ pietatis arcano sacrorum Ordinum suscitans nouitatem, prouidit per eos & fidei fulcimentum, & reformandis moribus disciplinam. Dixerim certè modernos patres cum viris sequentibus, luminaria orbis, viæ ductores, vitæ magistros: in quibus meridianus fulgor mundo ad vesperam consurrexit, vt lumē viderent, qui in tenebris ambulant. Nec decuit infirmioris sexus adiutorium sibi deesse. quem libidinis gurgite interceptum, non minùs ad peccandum trahebat voluptas, & magis satis fragilitas impellebat. Suscitauit propterea pius Deus virginem venerabilē Claram, atque in ea clarissimam fœminis lucernam accendit: quam & tu Papa beatissime pater super cādelabrum ponens, vt luceat omnibus, qui in domo sunt, virtute percogente signorum, Sanctorum catalogo adscripsisti. Horum Ordinum te patrem colimus, te nutritium scimus, te protectorem amplectimur, te dominum veneramur: quem sic permaximæ nauis regimen vniuersale solicitat, vt paruæ quoquè nauiculæ curam singularem & solicitam non excludat. Sanè placuit Dominationi vestræ, meæ paruitati iniungere, vt recensitis actibus B. Claræ, Legendam eius formarem: opus certè, quod mea multùm ruditas formidabat, nisi pontificalis authoritas verbum coràm posito, iterùm atque iterùm repetisset. Igitur me colligens ad mandatum, nec tutus per ea procedere, quæ defectiua legeram, ad socios beati Francisci, atq; ad ipsum collegium virginum Christi perrexi, frequenter illud corde reuoluens, non licuisse antiquitùs historiam texere, nisi ijs, qui vidissent, aut à videntibus accepissent. Ijs, inquam, veritate præuia cum timore Domini pleniùs instruētibus, aliqua colligens, & plura dimittens, plano stylo transcurri, vt quia magnalia virginis, virgines legere delectabit, rudis intelligentia non inueniat, vbi pro verborum ambitu tenebrescat. Sequantur ergo viri viros, Verbi incarnati nouos discipulos. Imitētur fœminæ Claram, Dei matris vestigium, nouam capitaneam mulierum. Vobis autē, sanctissime pater, sicut in his corrigendi, subtrahendi & addendi plena manet authoritas: ita mea per omnia subiacet, concordat, flagitat què voluntas. Valere vos faciat Dominus Iesus Christus nunc & in æuum, Amen.

Utilitas ordinum monasticorum.

VITAE HISTORIA.

De parentibus & ortu S. Claræ. CAP. I.

Augusti 12. tamet si obijt Augusti 11.

Admirabilis fęmina, Clara vocabulo & virtute, de ciuitate Assisij claro satis genere traxit originem. Beato nanque Francisco primùm fuit conciuis in terris, conregnans postmodum in excelsis. Pater eius miles, & tota vtroque parente progenies militaris. Domus abundans, & copiosæ, iuxta morem patriæ, facultates. Mater eius nomine Hortulana, fructiferam in horto Ecclesiæ plantulam paritura, fructibus bonis & ipsa non mediocriter abundabat. Nam quamuis maritali iugo subdita, quamuis curis familiaribus alligata, vacabat tamē pro posse diuinis obsequijs, insistebat operibus pietatis. Vltra mare siquidem cum peregrinantibus deuota transiuit, & loca illa perlustrans, quæ Deus homo sacris vestigijs consecrauerat, tandem cum gaudio remeauit. Item ad S. Michaelem Archangelum causa orationis accessit, & Apostolorum limina deuotiùs visitauit. Quid plura? Ex fructu arbor cognoscitur, & fructus ex arbore cōmendatur. Præcessit in radice diuini copia muneris, vt in ramusculo sequeretur abundantia sanctitatis. Prægnans denique mulier, & partui iam vicina, cùm ante Crucem in ecclesia Crucifixum attentè oraret, vt eam de partus periculo salubriter expediret, vocē audiuit dicentem sibi: Nè paueas mulier, quia quoddam lumen salua parturies, quod ipsum mundum clariùs illustrabit. Quo edocta oraculo, natam infantulā sacro baptismate renascentem, Claram vocari iussit, sperans promissi luminis claritatem, pro diuinæ beneplacito voluntatis, aliqualiter fore complendam.

Pietas matris S. Claræ.

Oraculū de futura S. Claræ sanctitate.

De exercitio virtutum in eius infantia. Cap. 2.

Edita mox in lucem paruula Clara, tempestiuè satis in vmbra seculi cœpit clarere sancto lumine, atque intra teneros morum splendere sancta probitate. Docili corde primùm ex matris ore fidei rudimenta suscepit, & spiritu interius constante pariter & formante, vas reuerà purissimum, vas innotuit esse gratiarum. Extendebat sancta Clara libenter ad paupe-

Benignitas in pauperes.

res

res manum suam,& de abundantia domus suæ supplebat inopias plurimorum. Et vt suum sacrificium gratius esset Deo,proprio corpusculo delicata subtrahebat cibaria,clamque per internuncios mittens, reficiebat uiscera pupillorum.

Preces.

Sic ab infantia secum miseratione crescente, mentem compaßiuam gerebat, miserorum miserias miserantem. Sanctę orationis studium habebat amicũ: vbi sæpius odore bono respersa, paulatim uitam cæli bem actitabat. Et quia signacula non habebat, quorũ euolutione diceret Orationes Dominicas, congerie lapillorum suas oratiũculas Domino annumerabat. Vbi ergo sancti amoris stimulos primitus sentire cœpit, mundani floris picturam instabilem iudicat contemnendam,& spiritus vnctione prædocta,vilibus rebus precium imponere viiitatis. Sub uestibus nanque preciosis ac mollibus, ciliciolum gerebat absconditum, mundo exterius florens, Christum interius induens. Denique suis eam nobiliter maritare volentibus,nullatenus acquieuit, sed dissimulata in posterum mortali coniugio, virginitatem suam Domino promittebat. Talia fuerunt in domo materna delibamenta uirtutis,tales primitiæ spiritus,talia præludia sanctitatis. Tantis itaque redundans vnguentis,velut cellam aromatum, licèt clausam,ipsa sua fragrantia manifestat. Ore quidem uicinorum laudari nescia cępit, & secretos actus ueridica fama prodente, rumor bonitatis eius vulgabatur in populo.

Virginitatis votũ nuncupat Deo.

De mutuo colloquio beati Francisci & S. Claræ virginis. Cap. 3.

S. Franciscus viã perfectionis instaurat.

AVdiens uerò tunc celebre nomen Frãcisci, qui uelut nouus homo,obliteratam in mundo viã perfectionis nouis virtutibus renouabat, mox alloqui eum desiderat & uidere,suadente hoc ipsum patre spirituum,cuius iam vterque, licèt differenter,ac ceperat primitiua. Nec minùs ille tam gratiosæ puellæ celebri fama perflatus, videre hanc & alloqui cupit, si quo modo qui totus inhiabat ad prædam, regnumque mundi depopulaturus aduenerat,nobilem istam prædam, seculo nequam poßit eripere, suoq; Domino vendicare. Visitat ille istam,& sæpiùs ista illum,visitationum suarum tempora moderantes, qui bus diuinum illud studium nec percipi ab homine poßit,nec rumore publico detrectari. Nam unica tãtùm familiari socia comitante, paternos lares puella egrediens, clandestinos ad virum Dei frequentabat accessus,cuius sibi verba flamantia,cuius vltra hominem opera videbantur. Hortatur eam pater Frãciscus ad mundi contemptum: speciem seculi aridam & spẽ deceptiuam viuo sermone demonstrat: Instillat auribus eius dulcia connubia Christi, suadens virginalis pudicitiæ margaritam beato illi sponso, quem amor humanauit,fore seruandam. Quid immorer multis? Instante patre sanctißimo, & more fidelißimi paranymphi solerter agente,non trahit in longum virgo consensum. Aperitur ei protinùs æternorum intuitus gaudiorum, quorum conspectu mundus ipse vilesceret,quorum desiderio à semetipsa liquesceret, quorũ amore ad supernas nuptias anhelaret. Cælesti nanq; igne succensa, terrenæ gloriam vanitatis sic ex alto contempsit,vt nihil iam de mundi applausu eius affectibus inhæreret. Carnis quoque illecebras perhorrescens, iam torum in delicto se nescituram proponit, soli Deo de corpore suo templum facere cupiens, & magni regis connubia virtute promereri cõtendẽs. Ex tunc Francisci consilio se totam committit,ipsum post Deum statuens suæ directionis aurigam. Pendet exinde anima eius ad sacra illius monita, & de bono Iesu calido excipit pectore,quicquid promit ille sermone. Molestè iam fert secularis ornatus decorem, & quasi stercus arbitrabatur omnia, quæ foris applaudunt,vt Christum lucrifacere poßit.

S. Clara verbis S. Francisci mire inflammatur.

Vt consilio beati Francisci mundum reliquerit. Cap. 4.

PRotinus, ne speculum illibatæ mentis mundanus puluis vlterius inquinet, aut contagio secularis vitæ azymam fermentet ætatem,properat Clarã educere pius pater de seculo tenebroso. Instabat Palmarũ dies solennis, cùm ad uirum Dei puella feruido corde se confert, sciscitans de sua conuersione, quid & qualiter sit agendum. Iubet pater Frãciscus, vt in die festo compta & ornata procedat ad palmam cum frequentia populorum, ac nocte sequenti exiens extra castra,mundanum gaudium conuertat in luctum Dominicæ paßionis. Die itaque Dominico veniente, in turba dominarum splendore festiuo puella præradians,cum reliquis intrat ecclesiam. Vbi illud digno præsagio contigit, vt cæteris ad ramos currentibus, dum Clara præ verecundia sua in loco maneret immota, pontifex per gradus descendens, vsq; ad eam accederet, & palmam suis in manibus poneret. Nocte sequenti ad sancti mandatum se præparans, optatam fugam cum honesta societate aggreditur. Cumq; ostio consueto exire non placuit, aliud ostium, quod lignorum & lapidum pondera obstruebant, miranda sibi fortitudine proprijs manibus reserauit. Igitur domo,ciuitate & consanguineis derelictis, ad sanctam Mariam de Portiuncula,festinauit, vbi fratres,qui in aula Dei sacras excubias obseruabant, virginem Claram cum luminaribus receperunt. Mox ibi reiectis sordibus Babylonis, mundo libellum repudij tradidit: ibi manu fratrum crines deponẽs, ornatus varios dereliquit. Nec decuit alibi florigeræ virginitatis ordinem ad vesperam tẽporum excitari, quàm in eius aula,quæ prima omnium atque dignißima,sola extitit mater & virgo. Hic locus ille est, in quo noua militia pauperum, duce Francisco, felicia sumebat primordia,vt liquidò videretur, vtranque religionẽ mater misericordię in suo diuersorio parturire. Cùm autem coram altari beatæ Mariæ sanctæ pœnitentiæ suscepisset insignia, & quasi ante torũ huius Virginis, humilis ancilla Christo nupsisset, statim eam ad ecclesiam S. Pauli sanctus Franciscus deduxit, donec aliud prouideret altißimus in eodẽ loco mausoleũ.

Fugit, cõsilio Sancti Frãcisci, parentes & patriam.

Tõdetur.

Induit habitum monasticum.

Vt à consanguineis impugnata, constans permanserit, vsq; ad ecclesiam Sancti Damiani venerit. Cap. 5.

AD consanguineos autem rumore volante, dilacerato corde, factum & propositum uirginis damnant,& conglobari in unum,currunt ad locum, tentant quod obtinere non poßunt. Violentiæ impetum,venena cõsiliorum,blanditias adhibent promißionum, suadentes ab huiusmodi vilitate discedere, quia nec generi congruat, nec exemplum habeat in contracta. At illa pãnos apprǽhendens altaris, caput denudat attõsum, firmans se nullatenus à Christi seruitio vlterius auellendam. Crescit animus bello crescente suorum,viresque ministrat amor iniurijs lacessitus. Sic sic per plures dies cùm in uia Domini obicẽ pateretur, & sui se opponerent eius proposito sanctitatis,non collapsus est animus,non feruor remissus, sed inter verba & odia ad spem animum tãdiũ reformat,

Constãtia eius ab amicis infestata.

mat, donèc propinqui, retusa fronte, quiescunt. Paucis interiectis diebus, ad ecclesiam sancti Angeli de Panso, transiuit: vbi cùm non plenè mens eius quiesceret, tandèm ad ecclesiam S. Damiani, beati Francisci consilio, commigrauit. Ibi mentis ancoram quasi in certo figens, non iam pro loci mutatione vlteriùs fluctuat, non pro arctitudine dubitat, nec pro solitudine reformidat. Hæc est illa ecclesia, in cuius reparatione Franciscus miro desudauerat studio, cuiusq; sacerdoti pecuniam obtulerat pro opere reparando. Hæc est, in qua dum Franciscus oraret, vox ad eum de ligno Crucis dilapsa, insonuit: Francisce, vade, repara domum meam, quæ, vt cernis, tota destruitur. In huius locelli ergastulo, cælestis amore sponsi, virgo se Clara conclusit. In hac se à mundi tempestate celans, corpus, quòad viueret, carcerauit. In huius cauerna maceriæ, columba deargentata nidificans, virginum Christi collegium genuit, monasterium sanctum instituit, pauperum dominarum Ordinem inchoauit. Hìc in via pœnitentiæ glebas membrorum texit: hìc semina perfectæ iustitiæ seminat: hìc incessu proprio signat vestigia secuturis. In hoc arcto reclusorio per quadragintaduos annos disciplinæ flagellis frangit sui corporis alabastrum, vt domus Ecclesiæ repleatur fragrantia vnguentorum. Vbi quàm gloriosè conuersata fit, tunc demùm apertè narrabitur, si quot & quantæ animæ per eam ad Christum venerint, primò narretur.

Apud S. Damianū se includit

Colligit multas virgines.

De fama virtutum eius circunquaquè diffusa. Cap. 6.

SPargitur enim paulò pòst opinio sanctitatis virginis Claræ per proximas regiones, vt in odorem vnguentorum eius vndiquè mulieres currant. Festinant virgines eius exemplo Christo seruare, quod sunt: maritatæ castiùs agere satagunt: nobiles & illustres, amplis contemptis palatiis, arcta sibi monasteria construunt, atque pro Christo in cinere & cilicio viuere, magnam gloriam ducunt. Concitatur nihilo minùs ad coinquinata certamina iuuenum impetus, & ad carnis aspernãda ludibria per infirmioris sexus exempla prouocatur. Plures deniquè matrimonio iuncti, mutuo consensu continentium se lege vincientes, viri ad Ordines, vxores ad monasteria transeunt. Mater filiam, filia matrem inuitat ad Christum: soror sorores allicit, & amita neptes. Omnes æmulo feruore Christo seruire desiderant. Omnes vitæ angelicæ, quæ per Claram inclaruit, fieri participes optant. Innumeræ virgines, Claræ rumoribus excitatæ, dum ad claustralem vitam transire non prævalent, in patriis domibus sine regula regulariter viuere student. Tanta hìc salutis germina virgo Clara suis parturiebat exemplis, vt in ea videretur impleri propheticum illud: Multi filij desertæ magìs, quàm eius, quæ habet virum.

Eccè q̃ ingens fructus abvnius exemplo proficiscitur.

Esa. 54.

Vt rumor sanctitatis eius etiam in longinquas abierit regiones. Cap. 7.

INtercà nè cælestis huius benedictionis vena, quæ in valle Spoletana scaturijt, breues intrà terminos concludatur, sic diuina prouidentia deriuatur in amnem, vt fluminis impetus totam Ecclesiæ lætificet ciuitatem. Nam tantarum nouitas rerum longè lateq; transiuit in orbem, & vbiquè animas cœpit lucrifacere Christo.

Psal. 45.

Clausa manens Clara, toto clarescere mundo
Incipit, & laudum titulis præclara, refulget.

Replet fama virtutum eius cameras dominarum illustrium, attingit ducissarum palatia, ipsarum quoquè penetrat penetralia reginarum. Flectitur nobilitatis apex ad eius sectanda vestigia, & à superbi sanguinis linea generata, sancta humilitate degenerat. Nonnullæ ducum ac regum matrimonio dignæ, Claræ inuitante præconio, arctam pœnitentiam faciũt, & quæ potẽtibus nupserant, Claram suo modulo imitantur. Ornantur monasteriis innumeræ ciuitates: ipsa quoquè campestria & montana, huius cælestis ædificij fabrica decorantur. Multiplicatur castitatis cultus in seculo, Clara sanctissima præcedente, & rediuiuus ordo virgineus in medium reuocatus est. His beatis floribus, quos Clara parturiit, feliciter hodiè vernat Ecclesia, quibus & ipsa fulciri postulat, dicens: Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Sed iam ad propositum stylus redeat, vt eius conuersatio qualis fuerit, innotescat.

Multa cõduntur S. Claræ monasteria.

Cant. 1.

De eius sancta humilitate. Cap. 8.

HAec sui Ordinis lapis primarius ac nobile fundamentum, in fundamento sanctæ humilitatis, virtutum omnium fabricam ab ipso principio studuit collocare. Beato nanque Francisco obedientiam sanctam promisit, & à promisso nullatenùs deuiauit. Triennio verò post suam conuersionem, nomen & officium Abbatissæ declinans, humiliter subesse voluit potiùs, quàm præesse, & inter Christi ancillas seruire libentiùs, quàm seruiri. Cogente autem B. Francisco, suscepit tandèm regimen dominarum: de quo in corde suo timor, non tumor, exoritur: nec libertas, sed seruitus augmentatur. Quo enim iam aliqualis prælationis specie altior cernitur, eo reputatione propria vilior, obsequio promptior, cultu despectior reperitur. Nullos iam famularum respuit actus, adeò vt plerunquè sororum manibus aquam infunderet, sedentibus assisteret, comedentibus ministraret. Inuita valdè aliquid præcepit: spontanea verò facit, magìs eligens per seipsam facere, quàm sororibus imperare. Infirmarum sedilia ipsa lauabat, ipsa tergebat, suo illo nobili spiritu nec sordida fugiens, nec fœtida perhorrescens. Pedes famularum deforis reuertentium sæpiùs abluit, & ablutis oscula imprimit. Lauabat semèl cuiusdam seruientis sororis pedes: quos dum deosculari properat, illa tantam humilitatem non ferens, pedem subtrahit, dominamq; suam pede in ore percussit. At illa pedem famulæ blandè resumit, & sub illa planta strictum osculum figit.

Promittit obediẽtiã S. Francisco.

Cogitur esse Abbatissa.

Magna humilitas.

De eius sancta & vera paupertate. Cap. 9.

PAupertati spiritùs, quæ vera humilitas est, & paupertas rerum omnium conueniebat. Primùm in suæ conuersionis initio paternam hæreditatem, quæ ad eam peruenerat, distrahi fecit, sibiq; de precio nihil reseruans, totum pauperibus erogauit. Hinc seculo foris relicto, mente intùs ditata, post Christum sine sacculo exonerata percurrit. Tantum denique cum sancta paupertate fœdus iniit, amoremq; contraxit, vt nihil præter Dominum Iesum vellet habere, nihil filias suas possidere permitteret, nil præter necessarium victum & vestitum à sororibus recipi, vel in posterum reseruari. Nequaquam cælestis desiderii preciosissimam margaritam, quam venditis omnibus compararat, arbitrabatur cum temporali mordaci solicitudine possidendam. Inculcat suis frequenti sermone sororibus, tunc acceptabile Deo illud fore collegium, cùm paupertate fuerit opulentum: & tunc perpetuò stabile permansurum, si altissimæ paupertatis fuerit semper turre munitum. Hortatur eas

Totã hæreditatẽ suam dat pauperib.

Matt. 13

eas in paupertatis nidulo Christo pauperi conformari, quem paupercula mater in arcto præsepio paruulũ reclinauit. Hoc enim peculiari recordatorio quasi monili aureo suum subornabat pectus, nè terrenorũ pulueris ad interiora transiret. Volens deniquè religionem suam intitulari titulo paupertatis, à bonæ memoriæ Innocentio tertio, paupertatis priuilegium postulauit. Qui vir magnificus, tanto virginis feruori congratulans, singulare dicit esse propositum, quòd nunquàm tale priuilegium à sede Apostolica fuerit postulatum. Et vt insolitæ petitioni fauor insolitus arrideret, Pontifex ipse cum hilaritate magna petiti priuilegij primam notulam sua manu conscripsit. Felicis recordationis dominus Papa Gregorius, vir sicut sede dignissimus, ita & meritis venerandus, paterno affectu sanctam istam arctius diligebat. Cui cùm suaderet, vt propter euentus temporum & pericula seculorum aliquas possessiones assentiret habere, quas & ipse liberaliter offerebat, fortissimo animo restitit, & nullatenus acquieuit. Ad quam respondente Pontifice, Si votum formidas, nos te à voto absoluimus: Sancte pater, ait, nequaquàm à Christi sequela in perpetuum absolui desidero. Eleemosynarum fragmina panumq; minutias, quas eleemosynarii deportabant, valdè suscipiebat hilariter, & quasi mœsta de panibus integris, exultabat potiùs in fragmentis. Quid multa? Satagebat pauperi Crucifixo paupertate perfectissima conformari, vt nulla res peritura amantem ab amato secluderet, aut cursum eius cum Domino impediret. Occurrunt eccè duo miranda, quæ paupertatis amatrix meruit operari.

Priuilegium paupertatis petit à Papa.

Is fuit Gregorius IX.

Nota lector.

De multiplicatis panibus. Caput 10.

VNicus erat in monasterio panis, cùm iam instarent & fames & hora edendi. Dispensatrice vocata, iubet sancta panem diuidere, partemq; fratribus mittere, partem intus pro sororibus retinere. De quo retento dimidio iubet quinquaginta fieri, iuxta dominarum numerum, incisuras, & eis in mensa paupertatis apponere. Cui cùm deuota filia responderet, necessaria hic fore antiqua Christi miracula, vt modicũ panis quinquaginta reciperet sectiones, respondit mater & dixit: Fac filia secura, quod dico. Properat filia matris implere mandata: properat mater ad Christũ suum pia cum filiabus destinare suspiria. Crescit diuino munere inter frangentis manus parua illa materia, & cuilibet de conuentu suo extitit portio copiosa.

Panis exiguus diuinitus augetur.

De oleo diuinitùs ei ministrato. Caput 11.

DIe quodam Christi ancillis sic ex toto defecerat oleum, vt nullum adesset saltem pro debilibus condimentum. Accepit domina Clara vasculum vnũ, & humilitatis magistra suis manibus lauat, ponit vas vacuum seorsùm, vndè frater eleemosynarius illud accipiat, & vocatus est ipse frater, vt pro acquirendo oleo vadat. Accelerat deuotus frater, vt succurat inopiæ tantæ, & ad sumendum vasculum currit. Non enim volentis est, neque currentis, sed miserentis est Dei. Etenim solo influente Deo, vas illud plenum oleo reperitur, præueniente S. Claræ oratione fratris obsequium in solamen pauperum filiarum. At verò frater prædictus, quasi frustrà vocatus fuisset, submurmurãs, dixit: Derisoriè me istæ fœminæ vocauerunt, cum eccè vas plenum existat.

Rom. 9.

Vas vacuum miraculose oleo impletur.

De mortificatione carnis, & austeritate uitæ eius. Cap. 12.

DE miranda carnis maceratione silere magis, q̃ loq, forsitan expediret, cùm talia fecerit, in quibus audientium stupor cum veritate rerum contendit. Non illud magnum, quòd simpla tunicula & vili mantello de rudi panno, tegebat potiùs, quàm fouebat corpusculum. Non magnum erat, omni tempore continuare ieiunia, nec vti lectulo sine pluma. In his enim dum reliquas in suo claustro habuit similes, laudes fortassè non meruit singulares. Sed quæ conuentio carnis virgineæ ad vestem porcinam? Procurauerat enim sibi virgo sanctissima vestem de corio porci, quam, versa ad carnem hispida tonsura pilorũ, secretò sub tunica deferebat. Vtebatur nonnũquàm duro cilicio, de pilis equorum nodosè conserto, quod hincindè chordulis rudibus stringebat ad corpus. Hanc uestem vni de filiabus dum petenti accommodasset, illaque se vestisset, tãtæ protinùs asperitati succumbens, nõ tam hilariter periit, quàm celeriter post triduum resignauit. Nuda humus, & interdùm sarmẽta vinearum erant pro lectulo, lignumq; durum præstabat sub capite officium puluinaris. Processu verò temporis corium debilitato corpori strauit, & capiti modicam paleam clementer indulsit. Postquam autẽ corpus tam seuerè tractatum longa cœpit occupare infirmitas, iubente beato Frãcisco, sacco pleno paleis vsa est. Porrò in ieiuniis tantus erat rigor abstinentiæ suæ, vt de viatico tenui, quod sumebat, vix corporaliter viueret, nisi eam virtus alia sustentaret. Sanitatis nanque tempore maiorem Quadragesimam & Quadragesimam S. Martini, quotidiè in pane & aqua ieiunãs, solis diebus Dominicis vinum, si habebat, gustabat. Et vt mireris, auditor, quod imitari non potes, tribus diebus in hebdomada, secunda videlicet, quarta & sexta feria, nihil in illis Quadragesimis sumebat in cibum: Sic alternatim dies penuriosæ refectionis, & dies acerbæ mortificationis sibi inuicem succedebãt, vt vigilia perfectæ inediæ, quasi in festum solueretur panis & aquæ. Non mirum, si tanta rigiditas multo tẽpore obseruata, Claram infirmitatibus subdidit, si vires consumpsit, si vigorem corporis eneruauit. Compatiebantur propterea sanctæ matri deuotissimæ filiæ, ac mortes illas, quas quotidiè voluntariè sustinebat, lachrymis deplorabant. Prohibuere tandèm beatus Franciscus & Episcopus Asisii, S. Claræ illud triũ dierum exitiale ieiunium, præcipientes, vt nullũ transeat diem, quin saltem vnciam & dimidiam panis sumat in pastum. Cumque grauis afflictio corporum, afflictionem ex more generet animorum, longè aliter effulgebat in Clara. Seruabat enim in omni sua mortificatione vultus festiuos & hilares, vt vel non sentiret, vel deridere videretur angustias corporales. Ex quo liquidò datur intelligi, quòd sancta lætitia, quę interius abundabat, exteriùs redundabat: quoniam flagella corporis, leuigat amor cordis.

Porcino corio carnem affligit, item cilicio.

Duriter cubat.

Mira et abstinentia.

De exercitio sanctæ orationis. Cap. 13.

QVæ verò sic in carne præmortua, sic erat à mundo penitus aliena, continuè sacris orationibus & diuinis laudibus animum occupabat. Feruentissimam interni desiderii aciem fixerat iam in lucẽ, & quæ globum transcenderat terrenarum voluminum, sinum mentis latiùs expandebat imbribus gratiarum. Longius post Completorium tractibus cum sororibus orat, & lachrymarum profluuia, dum in ipsa erumpunt, in cæteris excitantur. Postquàm verò cæteræ

teræ fessa membra duris adibant refouere cubilibus, in oratione peruigil & inuicta manebat: vt tūc venas diuini susurrij furtiuè susciperet, quandò sopor cæteras occupasset. Sæpissimè ad orationem prostrata i faciem, terram infundit lachrymis, osculisque demulcet: vt semper suum Iesum tenere videat in manibus, in cuius pedes lachrymæ illæ fluant, & oscula imprimantur. Lachrymanti semèl profunda nocte adstitit angelus tenebrarum in forma nigri pueruli, & ipsam monuit, dicens: Nè tātum plores, quoniam cæca fies. Cui cùm ilicò responderet: Cæcus non erit, qui Deū videbit: confusus ille discessit. Eadem nocte post matutinum orante Clara, & irriguo solito balneata, monitor fraudulentus accessit: Nè tantum, inquit, fleueris, nè tandiù resolutum cerebrum per nares emunxeris: quoniam adhuc tortum nasum habebis. Qua celeriter respondente: Torturam nullam patitur, qui Domino famulatur. statim clapsus euanuit. Quantam sui * mutationem in fornace feruētis orationis accipiat, quantum sibi in illa fruitione bonitas diuina indulceat, solita indicia probāt. Cùm enim ab oratione sancta cum iucunditate redibat, calida verba & quæ sororum pectora succendebant, de igne altaris Domini reportabat. Mirabantur enim quandam dulcedinem ex eius ore procedere, & clariorem solito faciem apparere. Parauerat certè in dulcedine sua pauperi Deus, & mentem, quam in oratione lux vera repleuerat, exteriùs corporaliter exemplabat. Sic in mundo labili sponso suo nobili non labiliter iuncta, continuè deliciatur in superis: sic in rota versatili virtute stabili fulta, & in vase fictili thesaurum gloriæ claudens, carne in imis, mente permanet in excelsis. Mos erat ei ad matutinum præuenire iuuenculas, quas per signa silēter excitans, prouocabat ad laudes. Sæpè, cæteris dormiētibus, lampades accendebat: sæpè campanam proprijs manibus ipsa pulsabat. Nullus erat torpori, nullus in suo claustro desidiæ locus: vbi orandi & Domino seruiendi pigritiam aspera inuectio stimulabat.

Iob. 4.

Fallacia dæmonis.

** munitionem.*

Psal. 67.

Aīo versatur ī cœlis.

De admiranda precum eius vi: & primò de Saracenis mirabiliter fugatis. Cap. 14.

Libet hic orationum eius recitare magnalia, sicut veritate fidelissima, sic & veneratione prædigna. Illa tempestate, quā sub Imperatore Federico in diuersis mundi partibus sustinebat Ecclesia, Vallis Spoletana de calice iræ frequentiùs imbibebat. Erant in ea pro depopulatione castrorū, pro ciuitatum expugnatione, Imperiali iussu constitutæ acies militum, & Saracenorum sagittariorum examina velut apum. Cūque in Assisium peculiarem Domini ciuitatem hostilis semèl furor irrueret, & iam ipsis portis exercitus appropinquaret, Saraceni gens pessima, qui sanguinē sitiunt Christianum, & omne nefas impudentiùs audent, apud sanctum Damianum intrà loci terminos, immò intrà claustrum virginum, cōfluxerunt. Liquescunt dominarum corda timoribus, tremunt formidine verba, & ad matrem referunt fletus suos. Quæ impauida corde, se infirmam ad ostium duci iubet, & ante hostes poni, præcedente eam capsa argentea, intrà ebur inclusa, in qua Sācta sanctorum deuotissimè seruabātur, sacratissimū scilicet corpus Christi. Cumq; se totam in oratione coram Domino prostrauisset, Christo suo cum lachrymis ait: Placet, mi Dñe, inermes ancillas tuas, quas tuis amoribus innutriui, manibus eccè tradere paganorū? Custodi Domine, precor, has famulas tuas, quas ipsa in præsenti articulo custodire non possum. Mox de nouæ gratiæ propitiatorio vox quasi pueruli ad eius aures insonuit: Ego vos semper custodiam. Mi Domine, ait, & hanc, si placet, protege ciuitatem, quia nos pro tuo amore sustentat. Et Dominus ad eam: Grauamina sustinebit, sed meo munere defendetur. Tunc virgo lachrymosam erigens faciem, flentes confortat, dicens: Fideiubeo vobis filiolæ, quòd nihil patiemini mali, tantùm in Christo confidite. Nec mora: statim canum illorum repressa pauescit audacia, & per muros, quos ascenderant, celeriter exeuntes, orantis virtute deturbati sunt. Confestim Clara illis, quæ vocem prædictam audierāt, studiosè interminatur, dicens: Cauete per omnem modum, charissimæ filiæ, nè vocem illam, dum corpus ago, cuiquam referatis.

Federic⁹ Imperator Ecclesiā vexat.

Præsens Christus in asserua ta Eucharistia.

Saraceni diuinitùs terrētur.

De Assisio liberato. Cap. 15.

Alio quoquè tempore Vitalis de Auersa, vir gloriæ cupidus & in prælijs animosus, Imperialem exercitum, cui capitaneus præerat, admouit cōtra Assisium. Terram itaque nudauit arboribus, adiacētia cūcta vastauit, & sic in ciuitatis obsidione resedit. Firmat verbis minacibus se indè nullatenus recessurum, donèc ipsam habuerit ciuitatem. Iamque ad id deuentum erat, vt de ciuitatis periculo in proximo timeretur. Quod cùm audisset Clara famula Christi, vehemēter ingemuit, & sororibus ad se vocatis, ait: Ab ista ciuitate, charissimæ filiæ, multa quotidiè bona suscipimus: impium valdè est, si non in tempore opportuno ei, put possumus, succurramus. iubet afferri cineres, iubet capita nudare sorores. Ac primùm suum exopertum caput cinere multo conspersit: deindè super illarum capita cinerem ponit. Pergite, inquit, ad Dominum vestrum, & liberationē ciuitatis totis affectibus postulate. Quid singula narrem? Quid virginū lachrymas, quid preces repetam violentas? Facit misericors Deus sequenti nocte cum tentatione prouentum, vt toto dissoluto exercitu, & superbus homo contra vota discederet, ac terram illam vlterius non vexaret. Nam & ipse dux belli paulopòst interemptus est.

Assisium suis et sua rū precib⁹ liberat S. Clara.

De conuersione Agnetis sororis eius. Cap. 16.

Verùm nec illa suę orationis virtus mirifica debet silentio sepeliri, qua in ipso cōuersionis initio vnam animam ad Deum conuertit, conuersam defendit. Habebat nanque sororem, æuo teneram, carne ac puritate germanam: cuius conuersionem desiderans, inter precum primitias, quas Deo plenis affectibus offerebat, hoc postulabat obnixiùs, vt sicut cū sorore habuerat in seculo cohærentiam animorum, itā iam in Dei seruitio fieret inter eas vnitas voluntatū. Orat igitur instanter patrem misericordiæ, vt relictæ in domo sorori Agneti mundus desipiat, dulcescat Deus, eamque sic à proposito carnalium nuptiarū ad sui amoris copulam transferat, quatenùs vnà secùm in virginitate perpetua sponso gloriæ nubat. Mirandus enim vtrique insederat mutuus amor, qui nouam diuulsionem, licèt affectu dissimili, vtriq; fecerat dolorosam. Fauet celeriter diuina maiestas egregię oratrici: primùm illud donum, quod præcipuè postulat, quodque magis Deum exhibere delectaret, festinantiùs elargitur. Nam post sedecim dies à conuersione Claræ, Agnes diuino afflata spiritu, properat ad sororem Claram, eiq; suæ voluntatis reserat arcanum, dicens se velle penitùs Domino deseruire. Quā illa gaudenter amplectens: Gratias, inquit, ago Deo dulcissima soror, quòd me de te solicitam exaudiuit. Miram conuersionem satis est miranda defensio subsecuta. Cùm enim felices sorores apud ecclesiā S. Angeli de Panso,

Agnes soror eius se totā Deo consecrat.

Panso, Christi vestigijs inhæreret, atque illa, quæ plus de Domino sentiebat, suam erudiret nouitiam & germanam, repentè contra puellas noua consanguineorum prælia suscitantur. Audientes enim Agnetem ad Claram transisse, currunt ad locum sequenti die duodecim viri furore succensi, & conceptam malitiã dissimulantes exterius, pacificum prætendunt ingressum. Moxque ad Agnetem conuersi, (Nam de Clara iã antea desperauerant) Quid tu, inquiunt, ad locum venisti? Festina quãtocyus domum redire nobiscum. Qua respondente, nolle se à sorore sua Clara discedere, irruit in eam miles vnus animo efferato, & pugnis calcibusque non parcens, eã per capillos abstrahere conabatur, cæteris impellentibus, & suis brachijs leuantibus eam. At iuuencula dum quasi à leonibus capta, de manu Domini raperetur, exclamat, dicens: Adiuua me soror charissima, nec me Christo Domino tolli permittas. Cùm ergò violenti prædones adolescentulam renitentem per deuexum montis abstraherêt, vestes abrumperêt, vias crinium laceratione complerent, Clara cum lachrymis in orationem procumbẽs, petit sorori mentis constantiam tribui, petit vires hominum diuina potentia superari. Confestim verò tanto pondere corpus illius in terra iacẽtis figi videtur, vt illam plures homines, suis conatibus annitentes, nequaquàm valeant vltra quendam riuulum absportare. Accurrentes etiam aliqui de agris & vineis, auxilium illis præstare contendunt, sed corpus illud de terra leuare nullatenùs possunt. Dumque in suo conatu defi iunt, verbo lusorio miraculum extollũt, dicẽtes: Tota nocte plumbum comẽdit: ideò si ponderat, non est mirum. Nam & dominus Monaldus patruus eius, cùm in tanta rabie constitutus, vellet eam lethaliter pugno percutere, manum quam leuauit, subitò dirus dolor inuasit, eamque vsque ad plura tempora doloris angustia cruciauit. Eccè autem post longum agonem Clara pergens ad locum, rogat propinquos, à tali conflictu discedere, & Agnetem seminecem iacentem, suæ solicitudini commendare. Quibus infecto negocio cum amaro animo recedentibus, Agnes iucunda surrexit, & iã cruce Christi gaudens, pro quo hac prima pugna certauerat, se diuinis seruitiis perpetuò mancipauit. Siquidem & beatus Frãciscus manu sua ipsam totondit, & vnà cùm sorore in via Domini erudiuit. Verùm quia magnificam eius vitæ perfectionem sermo breuis explicare non posset, intendatur ad Claram.

Grauis tẽtatio Agnetis à cognatis.

Insigne miraculũ

Vt precibus suis dæmones incenderit, & quantum illis tribuerit Gregorius Papa. Cap. 17.

Mirum non est, si contra malitiam hominũ Claræ oratio valeat, quæ etiam dæmones incẽdebat. Mulier enim quædam Pisanæ diœcesis, deuota semel venit ad locum, vt Deo & sanctæ Claræ gratias ageret, pro eo quòd meritis eius à quinque dæmonijs liberata fuisset. Fatebãtur autem in sui expulsione dæmonia, quòd ipsa orationes S. Claræ incenderent, & ex possesso vasculo deturbarent. Nõ sine causa dominus Papa Gregorius in huius sanctæ orationibus fidẽ habebat mirabilem, quarum virtutem senserat efficacem. Sæpè quidem noua, vt assolet, emergente difficultate, & cùm esset Ostiensis Episcopus, & postquàm ad culmen Apostolicum esset euectus, supplex eidẽ virgini per epistolam factus, poscit suffragium, sentit auxilium. Res certè sicut humilitate cõspicua, sic toto studio imitanda: quandò Christi Vicarius à Christi ancilla opem efflagitat, & suis se virtutibus recommẽdat. Sciebat sanè, quid potest amor, & quàm liber aditus puris virginibus pateat ad consistorium maiestatis. Si enim rex cælorum seipsum feruenter amantibus tribuit, quid est, quod deuotè orantibus, si expedit, non conceditur?

Mulier à 5 dæmonibus liberata.

Pontifex eius pces magnipendit.

De eius eximia deuotione erga Eucharistiam sacrosanctam. Cap. 18.

Qvantus beatę Claræ ad altaris Sacramentũ fuerit deuotionis affectus, effectus ostendit. In illa graui infirmitate, quæ eam grabato adscripserat, faciebat se erigi, & fulcimentis appositis sustentari: & sedens, filabat delicatissimos pannos: de quibus vltra quinquaginta paria Corporalium faciens, & ea sericis vel purpureis thecis includẽs, per plana & mõtana Assisij varijs ecclesijs destinabat. Corpꝰ verò Domini susceptura, calidis primò lachrymis irrigabatur: & accedens cum tremore, non minùs formidat in sacramento latentem, quàm cælum terramq; regentẽ.

Reuerentia eius erga Eucharistia.

Vt audierit officium fratrum in ecclesia beati Francisci. Cap. 19.

Sicut enim in infirmitate, Christi sui memoria memor erat, sic & Christus eam in suis languoribus visitabat. In illa natiuitatis hora, quandò paruulo nato mundus cum Angelis iubilat, omnes dominæ ad matutinum in oratorium pergunt, & matrem infirmitatibus pressam, solam relinquunt. Cùmque de paruulo Iesu cogitare cœpisset, & multùm doleret, ꝙ eius laudibus interesse non posset, suspirans ait: Domine Deus, eccè sola relicta sum tibi in loco isto. Et eccè repentè mirabilis ille concentus, qui in ecclesia S. Francisci fiebat, suis cœpit auribus intonare. Audiebat iubilum fratrum psallentium, harmonias cantantiũ attẽdebat, ipsum percipiebat sonitum organorũ. Nullatenus tanta erat loci propinquitas, vt hæc attingere posset humanitùs, nisi vel illa solennitas ad eam fuisset ampliata diuinitùs, vel eius supra humanum modum vigoratus auditus. Verùm quod totũ hoc excellit oraculum, ipsum digna fuit Domini præsepe videre. Manè ad eam veniẽtibus filiabus, dixit Clara: Benedictus Dominus Iesus Christus, qui me, vobis relinquẽtibus, non reliquit. Audiui reuerà per gratiam Christi tota illa solennia, quæ in ecclesia sancti Frãcisci hac nocte celebrata sunt.

Videt p̃sepe domini in spiritu.

De eius feruentissimo erga Christi passionem amore. Cap. 20.

Familiaris ei planctus Dominicæ passionis, quæ ex sacris vulneribus nunc myrrhatas affectiones exhaurit, nunc dulciora gaudia fugit. Hanc lachryma Christi passi vehementer inebriat, & quem cordi suo profundiùs amor impresserat, frequenter memoria repræsentat. Docet nouitias Christum plangere Crucifixum, & simul quod verbis docet, factis exemplat. Nam sæpè cùm in secreto ad talia hortaretur, præueniebat verborum exitum, irriguum lachrymarum. Inter horas diei, Sexta & Nona maiori compunctione afficitur, vt cum immolato Domino immoletur. Nam & semèl hora Nona orantem in cellula diabolus ĩ maxilla percutiens, oculum sanguine, genam liuore suffundit. Vt autem Crucifixi delicijs absque intermissione pasceret mẽtem, orationem de quinque plagis domini frequentiùs ruminabat. Officium Crucis, prout Crucis amator Franciscus instituerat, didicit, & affectu consimili frequentauit, Chordulam tredecim nodorum scopulis annulatam, subtùs ad carnem cingebat secretò, in memoriale vulnerum Saluatoris. Aduenerat quodam tempore dies sacratissimæ Cœnæ, qua Do-

Verbis et exemplis docet Crucifixi passionẽ commemorare.

Chordula nodosa cingit nudũ corpus.

Dominus in finem dilexerat suos. Serò appropinquāte Domini agonia, Clara contristata & męsta, in cellę secretario se reclusit. Cumque orantem Dominum orans prosequeretur, & tristis vsque ad mortem anima tristitiæ illius hausisset affectum, iam compræhensionis & totius illusionis memoria debriata, lecto resedit. Tota igitur nocte illa & die sequenti sic absorpta, sic à seipsa permanet aliena, vt irreuerberatis circa vnum semper intēta luminibus, confixa Christo ac prorsus insensibilis videretur.

Rapt⁹ eiº diuturn⁹.

Redit quædam familiaris filia sæpè ad ipsam, si fortè aliquid velit, & semper eodem modo se habere reperit. Nocte verò diei sabbati veniente, deuota filia candelam accendit, præceptum sancti Frācisci ad matris memoriam signo, non verbo, reducit. Præceperat enim sanctus Franciscus, nè vllum sine comestione transiret diem. Illa igitur assistente, Clara quasi aliundè rediens, hoc protulit verbum: Quę candelę necessitas? Nūquid nō dies est? Mater, ait illa, nox abijt, & dies transiuit, noxque altera redijt. Cui Clara: Benedictus sit iste somnus, charissima filia: quoniam diù optatus, tandèm donatus est mihi. Sed caue, nè somnū istum cuiquam referas, dum vixero ipsa in carne.

Vt complura miracula signo Crucis effecerit. Cap. 21.

Amanti, vicē Crucifixus amatus rependit: & quæ circa Crucis mysterium tanto amore succenditur, Crucis potentia in signis & miraculis illustratur. Signum enim viuificę Crucis dū morbidis applicat, morbos ab eis mirabiliter fugat. Tāgam ex multis aliqua. Fratrem quendam, nomine Stephanū, furiæ morbo laborantem, B. Franciscus ad dominam Clarā trāsmisit, vt super eum faceret signum sanctissimæ Crucis. Magnam enim sciebat eius perfectionē, & magnā in ipsa venerabatur virtutem. Consignat eum obediētiæ filia patris iussu, & in loco, vbi ipsa orare solita erat, parūpèr dormire finit. At ille post modicū somnū solutus, san⁹ exurgit, & ad patrē liber ab insania redit.

Disce ex his efficaciam S. Crucis.

Puer quidam annorum triū, nomine Matthiolus, de ciuitate Spoleti, lapillum quendam incautè suis intruserat naribus. Nemo illum ex eius naso valebat educere, nec ipse puer proijcere. Periclitatus angustia magna, ducitur ad dominam Claram: & dum signo Crucis ab ea esset signatus, statim proiecto lapide liber efficitur.

Alius puer de Perusio, totum habens oculum macula coopertum, ad sanctam Dei famulam adductus est. Quæ tacto pueri oculo signum crucis impressit, & dixit: Ducite eum ad matrem meam, vt ipsa super eū signum crucis ingeminet. Mater, inquam, eius domina Hortulana, suam secuta plantulam, post filiam ad religionem transierat, & in horto concluso cum virginibus vidua domino seruiebat. Signo autem crucis ab ipsa recepto, ilicò pueri oculus à macula expurgatus, clare & lympidè vidit. Asserit ergo Clara, puerū ipsum suæ matris merito liberatum: declinat pondus laudum mater in filiam, se tantæ rei fatetur indignā.

Mater eius sanctimonialis effecta.

Vna de sororibus, nomine Beneuenuta, plagā fistulę sub brachio duodecim ferè annis perpessa fuerat, quæ per quinque foramina saniem emittebat. Cui cōpassa virgo Dei Clara, peculiare illud suū signi salutiferi admouit emplastrum. Statimque ad Crucis designationem, perfectā recepit annosi vlceris sanitatem.

Signo Crucis pellit hydropisin, febrim &c.

Alia de numero sororum, Amata vocabulo, tredecim mensibus aggrauata hydropisi, febre insupèr & tussi & lateris dolore confecta, iacebat. Super quā domina Clara pietate permota, ad suæ nobilis physicę recurrit experimentum. Signat eam cruce in nomine Christi sui, & statim restituit plenarię sanitati.

Alia Christi ancilla de Perusio nata, vocē per duos annos ità ꝑdiderat, quòd vix exterius poterat formare sermonem. Cumq; in nocte Assumptionis Dominæ nostræ sibi fuisset in visione monstratum, quòd domina Clara liberaret eam, diem cum desiderio expectabat. Qua illucescente, ad matrem festinat, signum crucis expostulat, vocem mox signata recuperat.

Eodē sorori restituit vocē.

Soror quædam nomine Christiana, magno tempore in vna aure surditatem perpessa, multas contra malum illud, frustrà tamen, fecerat medicinas. Cuius caput domina Clara clemēter signat, aurem cōtrectat, auditusque virtutem ilicò reparat.

Alteri auditum.

Magna erat in monasterio sororum, multitudo languentium, diuersis doloribus afflictarum. Ingreditur Clara locum ex more cum sua medicina solita, & signo Crucis quinquiès facto, quinque statim releuat à lāguore. Ex his profectò patet, in pectore virginis plātatam esse arborem Crucis, cuius dum fructus reficit animam, præbent exteriùs folia medicinam.

De quotidiana sororum institutione. Cap. 22.

Sanè quia erat magistra rudium, & quasi in magni regis palatio præposita puellarum, tanta eas disciplina informabat, tantoque fouebat pietatis amore, quòd sermo nullus explebit. Docet primò strepitum omnem de mentis hospitio pellere, vt solius Dei penetralibus valeant inhærere. Docet iam carnaliū propinquorum amore non affici, domumq; patriam, vt Christo placeant, obliuisci. Hortatur exactiones contemnere fragilis corporis, carnisq; nugas imperio restringere rationis. Monstrat insidiosum hostem occultos puris mentibus inijcere laqueos: aliter sanctos, aliter tentare mundanos. Monet ad actiuam, certis horis eas hortans ità operari manibus suis, vt protinùs ad conditoris desiderium per orationis exercitium recalescant, & torporem negligentię deserentes, igne sancti amoris frigus indeuotionis deponāt. Nusq̄ maior cēsura silentij, nusquàm amplior & color & tenor omnis honesti. Non ibi fluida loquela fluidum loquitur animum, nec verbi leuitas leuem prodit affectū. Ipsa nanque magistra parca in verbis, abundè mentis vota sermonis breuitate coarctat.

Optim. instituit sāctimoniales.

De desiderio audiendi verbum Dei. Cap. 23.

Prouidet filiabus per deuotos prædicatores alimoniam verbi Dei, ex qua suam deteriorem non effecit partem. Nam tanta in auditu sanctæ prædicationis exultatione perfunditur, tanta sui Iesu familiaritatis dulcedine deliciatur, vt prædicante aliquandò fratre Philippo de * Adria, speciosissimus quidam puer virgini Clarę assisteret, & per magnā prædicationis partem suis eam gratulationibus oblectaret. Ex cuius apparitionis intuitu illa, quę de matre videre talia merebatur, suauitatem inexplicabilem sentiebat. Licèt autem literata non esset, literatorum tamē gaudebat audire sermonem, rata ꝙ in testa verborum nucleus lateat, quem ipsa attingebat subtiliùs, & sapidius degustabat. Nouit de cuiuslibet sermone loquentis elicere, quod animæ prosit: sciens non minoris esse prudētię, de rudi quandoquè spina flores decerpere, quàm fructum ex arbore nobili manducare. Cùm semèl dominus Papa Gregorius prohibuisset, nè aliquis frater ad monasteria dominarum sine sua licentia pergeret, dolens pia mater cibum sacræ doctrinæ rarius habituras sorores, cum gemitu dixit: Omnes nobis auferat decætero fratres, postquàm vitalis nutrimenti nobis abstulit præbitores. Et statim omnes fratres ad Ministrum remi-

**Andera*

Libenter audit literatorū Cōciones.

Mirabilis zel⁹ audiēdi verbi Dei.

remisit, nolens habere eleemosynarios, qui panẽ corporalem acquirerent, postquàm panis spiritalis eleemosynarios nõ haberet. Quod cùm audiret Papa Gregorius, statim prohibitum illud in generalis Ministri manibus relaxauit.

De studio eius erga sorores humaniter fouendas & moderandas. Cap. 24.

Magna prudentia in sororib' moderandis.

NOn autem venerabilis Abbatissa filiarum suarum solas animas diligit: immò & ipsarum corpusculis miro studio charitatis inseruit. Nam sæpiùs in frigore noctis propria manu cooperit dormiẽtes, & quas ad rigorem communem seruãdum cernit inualidas, remißiori moderamine vult esse contentas. Si quam turbaret tentatio, si quam, vt assolet, inuaderet mæstitudo, secretò vocatam cum lachrymis consolatur. Aliquandò se ad pedes prosternit mœrẽtium, vt maternis blanditijs alleuiet vim doloris. Cuius beneficijs filiæ non ingratæ, seipsas tota deuotione dependunt. Complectuntur siquidem affectum dilectionis in matre, reuerentur in magistra prælationis officium, sectantur in pædagoga rectitudinis gressum, & in Dei sponsa prærogatiuam mirantur omnimodæ sanctitatis.

De eius infirmitatibus & languoribus. Cap. 25.

QVadraginta annis in stadio cucurrerat altißimę paupertatis, cùm ecce iam ad brauium supernæ vocationis, pcedẽte lãguore multiplici, appropinquabat. Vigore siquidem carnis ĩ annis prioribus austeritati pœnitentię succumbente, posteriora tempora occupauit infirmitas, vt quæ sana ditata fuerat merito operũ, infirma ditaretur meritis paßionum. Etenim virtus in infirmitate perficitur. Cuius miranda virtus qualiter fuerit in infirmitate perfecta, hinc maximè liquet, quòd in vigintiocto annorum lãguore diutino non murmur resonat, non querimonia: sed semper ab eius ore sanctum colloquium, semper procedit actio gratiarum. Licèt autem ægritudinum pondere prægrauata, festinare videretur ad finem, placuit tamen Deo, ad tempus illud ipsius obitum reseruare, quo ab Ecclesia Romana, cuius erat factura & filia specialis, dignis valeret honoribus exaltari. Sũmo nanque Pontifice cum Cardinalibus moram trahente Lugduni, cùm Clara præ solito vrgeri morbo cœpisset, filiarum mentes ingentis doloris gladius trucidabat. Mox cuidam Christi ancillæ, virgini Deo deuotæ de monasterio S. Pauli, Ordinis S. Benedicti, huiusmodi visio demonstratur: Videtur sibi vnà cum suis sororibus apud S. Damianum dominæ Claræ infirmanti assistere, ac eadem Clara in lecto precioso iacere. Flentibus autem, & cum lachrymis beatæ Claræ præstolãtibus exitum, formosa quædam mulier ad lectuli caput apparens, lachrymãtibus loquitur: Nolite, inquit, ò filiæ plorare victuram: quoniam mori non poterit, quousquè Dominus cum suis discipulis veniat. Et eccè post modicum tempus venit Curia Romana Perusium. Audito verò eius infirmitatis augmento, properat de Perusio dñs Ostiensis inuisere sponsam Christi, cuius fuerat officio pater, cura nutritius, affectu purißimo semper deuotus amicus. Pascit infirmam Dominici corporis sacramento, pascit & reliquas salutaris exhortationis sermonibus. Supplicat illa tanto patri cum lachrymis, vt suam & aliarum dominarum famulas pro Christi nomine habeat commendatas. Verùm illud super oĩa rogat, vt priuilegiũ paupertatis à dño Papa cũ Cardinalibus sibi impetret confirmari.

2. Cor. 12.

In diuturno morbo eximia eius patientia.

Quicquid fidelis ille religionis adiutor verbo promisit, opere adimpleuit. Reuoluto anno dñs Papa cum Cardinalibus de Perusio trãsiuit Aßisiũ, vt de transitu Sanctæ pręostensa visio sortiretur effectũ. Ipse nanq; summus Pontifex, vltra hoĩem, citraq; Deũ existẽs, psonã dñi repræsentat: cui in tẽplo militãtis Ecclesię familiarius hærent, velut discipuli, domini Cardinales.

Ro. Pontifex Christi personã repræsentat.

Vt summus Pontifex cum Cardinalibus eam visitarit. Cap. 26.

ACcelerat iam diuina prouidẽtia suum de Clara implere propositũ: accelerat Christus pauperẽ peregrinam superni regni palatio sublimare. Cupit iã illa, & toto desiderio suspirat liberari de corpore mortis huius, & in æthereis mansionibus Christũ videre regnantẽ, quẽ fuerat toto corde in terris pauperem paupercula prosecuta. Artubus itaque sacris veteri morbo detritis, noua cumulatur debilitas, quæ & proximam vocationẽ ad dñm indicat, & sanitatis perpetuæ viã parat. Festinat sanctæ memoriæ dominus Innocentius IIII. vnà cũ Cardinalibus visitare Christi ancillã, & cuius vltra fœminas nostri temporis pbauerat vitam, mortẽ non dubitat Papali præsentia venerandã. Ingressus monasteriũ, pergit ad lectulũ, & infirmantis ori manũ applicat osculandam. Quam illa gratißimè suscipit, & pedem Apostolici summa cũ reuerentia osculandum exposcit. Ascenso ligneo scabello, curialis dñs dignanter pedẽ accõmodat: super quẽ illa sursùm & deorsùm inculcans oscula, vultum reuerenter acclinat. Petit exindè à summo Pontifice vultu Angelico remißionẽ omniũ peccatorũ. Qui cùm diceret: Vtinã ego tanta venia indigerẽ: perfectę absolutionis manus & amplæ benedictionis gratiã impertire festinat. Recedentibus aũt omnibus, quia die illa de manu prouincialis Ministri sacrã receperat hostiã, subleuatis in cælum oculis, & iũctis ad Deũ manibus, cum lachrymis ait suis sororibus: Laudate Dñm filiolæ meę, quia tale beneficiũ hodiè Christus mihi est dignatus tribuere, quod cęlum & terra nõ sufficeret cõpensare. Ipsum hodiè recepi altißimũ, & eius Vicariũ videre cõmerui. Circũstant matris lectũ filiæ quamcitiùs orphanandæ, quarum animas acerbi doloris gladius pertransibat. Non somnus eas reuocat, nõ fames ipsas diuellit: sed lectulorũ oblitas & mensæ, nocte ac die solùm plangere delectabat. Inter quas Agnes virgo deuota, lachrymarũ inebriata salsugine, sororem efflagitat, nè, se relicta, discedat. Cui Clara respondit: Placet Deo, soror charißima, ꝙ discedã: sed tu flere desiste, quoniam post me ad Dominum festinè peruenies: & magnã, inquit, consolationem tibi faciet Dominus, priusquàm moriaris.

Innocentius Papa eã inuisit decumbentem.

Predicit Agnetis obitum.

De eius felicissima à corpore migratione, & magna morientis fidutia. Cap. 17.

VIdetur tandèm in extremis plurimis laborare diebus, quibus fides gentiũ & deuotio populorũ excrescit, Cardinaliũ quoq; & pręlatorũ visitatione frequẽti, vt verè sancta, quotidiè honoratur. Quod verò est auditu mirabile, cùm decẽ & septẽ diebus nullũ cibũ sumere posset, tãta est à dño fortitudine vigorata, vt oẽs ad se veniẽtes, in Christi seruitio cõfortaret. Nã cùm vir benignus, frater Reinaldus in tantarũ infirmitatũ longo martyrio ad patientiã hortaretur, liberrima ei voce respõdit: Postq̃ dñi mei Iesu Christi gratiã per illum seruũ suũ Franciscũ agnoui, nulla pęna molesta, nulla pęnitentia grauis, nulla mihi, frater charißime, infirmitas dura fuit. Domino autẽ propitiùs

17. diebus nihil cibi capit.

Nota sanctißima virginis eximiã sã...titatem.

F. Iunipe ri seruor.

tius agente, & iam quasi ad ianuam stante, iubet & vult sibi sacerdotes & spiritales fratres assistere, passionem Domini & sancta verba recitare. Inter quos dum appa ret frater Iuniperus, egregius Domini iaculator, qui ca lida sæpè verba de Domino eructabat, noua hilaritate perfusa quærit, si aliquid noui de Domino haberet ad manum. Qui aperiens os suum, de fornace feruidi cor dis flammantes verborum scintillas emittit, atq; in e-ius parabolis virgo Dei magnum solatium sumit. La-chrymantes tandem se vertit ad filias, quibus pauperta tem Domini recommendans, beneficia diuina laudan-do commemorat. Benedicit deuotos deuotasque suas, omnibus dominabus monasteriorum pauperum, tam præsentibus, quàm futuris, largam benedictionis gra-tiam imprecatur. Cætera sine fletu quis referat? Adstãt illi duo B. Francisci socii benedicti: quorum vnus An-gelus mœrens ipse, consolatur mœrentes: alter Leo, re cedentis lectulum osculatur. Plangunt filiæ destitutæ piæ matris recessu, & quam vltra visuræ nõ essent, pro-sequuntur cum lachrymis recedentem. Dolent amaris simè totum earum solatium cum illa migrare, seque in valle lachrymarum relictas, non iam à sua magistra vl-teriùs consolandas. Vix à dilaceratione corporum so-lus pudor continet manum, & doloris ignem illud ef-ficit acriorem, quòd exteriori planctu non finitur va-porare. Imperat claustralis cẽsura silentium, extorquet vis doloris gemitum & singultum. Tument lachrymis facies, & nouas adhuc aquas mœrebundi cordis impe-tus subministrat. Ad se autem conuersa virgo sanctissi-ma, suam animam silẽter alloquitur: Vade secura, quia bonum habes conductum itineris. Vade, quoniam qui te creauit, sanctificauit: & custodiens te semper, velut mater filium, tenero amore dilexit. Tu, inquit, Domi-ne benedictus sis, qui me creasti. Quam cùm quædã ex sororibus interrogaret, cui loqueretur, illa respondit: Ego loquor animæ meæ benedictæ. Nec ille gloriosus conductus longè distabat. Nam ad quandam filiam se conuertens, Vides tu, inquit, ò filia regem gloriæ, quẽ ego video? Super aliam quoque facta est manus Domi-ni, & corporalibus oculis felicem inter lachrymas ex-cipit visum. Iaculo quidem profundi doloris confossa, versùs portam domus aciem dirigit oculorum: & ecce in vestibus albis turba ingreditur virginum, quæ om-nes aurea serta suis capitibus deferebant. Graditur in-ter eas vna præclarior cæteris, ex cuius corona, quæ in summo sui, fenestrati thuribuli speciem prætendebat, tantus splendor irradiat, vt noctem ipsam in diei lucẽ intra domum conuertat. Procedit ad lectulum, vbi spõ sa filij decubat, & amantissimè se super eam inclinans, amplexum dulcissimum præstat. Profertur à virgini-bus miræ pulchritudinis pallium, ac certatim deser-uientibus cunctis, & Claræ corpus tegitur, & thalamus adornatur. In crastino igitur beati Laurẽtij, egreditur anima illa sanctissima, præmio perpetuo laureanda: tẽ ploque carnis soluto, spiritus feliciter migrauit ad a-stra. Benedictus talis exitus de valle miseriæ, qui introi tus ei beatæ factus est vitæ. Iam pro tenui viatico men sa lætatur ciuium supernorum: iam pro vilitate cine-rũ, regno beata cælico, æternæ stola gloriæ decoratur.

Talem fi duciã præ stat nõ so la fides, sed vita optime transactæ conscien-tia.

Videt Christũ sub mor-tem.

Visio cu iusdã vir ginis.

Eius feli cissimus decessus.

De eius celeberrimis exequijs, præsente Pontifi-ce Innocentio IIII. cum tota curia &c. Caput 28.

RVmor incontinenti de transitu virginis totum stupendo auditu concutit populum ciuitatis. Cõ fluunt viri, confluunt mulieres ad locum, atque in tan-ta multitudine gentes inundant, vt sola videatur ciui-tas remanere. Omnes sanctam, omnes Deo charam pro clamant, & inter laudum verba nonnulli fletibus ma-nant. Accurrit potestas cum caterua militum & multi-tudine armatorum, seroq; illo ac tota nocte custodias adhibet diligentes, nè fortè de precioso thesauro, qui iacebat in medio, pati contingeret detrimentum. Cõ-mouetur sequenti die curia tota: Christi Vicarius cum Cardinalibus accedit ad locum, totaque ciuitas versùs Sanctum Damianum dirigit gressus suos. Ventum erat ad celebrandum diuina, cùm fratribus incipientibus of ficium mortuorum, repentè Dominus Papa officium de Virginibus, non de mortuis, fieri debere proloqui-tur: vt priùs eam canonizare videretur, quàm corpus traditum esset sepulturæ. Respondente autem viro e-minentissimo Domino Ostiensi, morosius in his fore agendum, Missa de mortuis celebratur. Considente postmodum summo Pontifice, Cardinalium quoque & prælatorum cœtu, Ostiensis Episcopus, de vanitate vanitatum sumpta dicendi materia, vanitatis egregiã contemptricem nobili sermone commendat. Circun-dant ilicò sanctum funus deuota dignatione presbyte-ri Cardinales, & circa virginis corpus solita officia cõ plent. Tandemque nec tutum esse censetur, nec di-gnum, vt tam preciosum pignus tam longè distet à ci-uibus. Leuatur cum hymnis & laudibus, cum tubarum clangore ac iubilatione solenni ad Sanctum Gregoriũ honorifice deportatur. Nam & hic locus ille est, vbi Sancti Patris Francisci corpus primò conditum fue-rat: vt qui viam vitæ viuenti parauerat, etiam morien-ti locum quodam præsagio præpararet. Factus est pro-indè concursus populorum ad tumulum virginis, lau-dantium Deum atque dicentium: Verè sancta, verè gloriosa regnat cum Angelis, quæ tantum honorem ab hominibus sumit in terris. Intercede pro nobis ad Christum primiceria pauperum dominarum, quæ in-numeros ad pœnitentiam, innumeros conduxisti ad vitam. Paucis interiectis diebus, Agnes ad Agni nup-tias euocata, sororem Claram ad æternas delicias sub-secuta est: vbi ambæ Sion filiæ, natura, gratia & regno germanæ, Deo iubilant sine fine. Et verè consolationẽ illam, quam Clara repromiserat, Agnes, antequàm mi graret, accepit. Nam sicut sorore præuia, de mundo ad Crucem transierat: sic dum Clara signis & miraculis ru tilaret, Agnes post ipsam de luce finibili maturè vola-uit ad Deum: Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritusancto viuit & regnat in secu-la seculorum, Amen.

Exequiæ valde ce-lebres vir ginis Chri sti amo-re paupe ræ.

Obitus so roris eius Agnetis.

De miraculis post obitum eius. Caput 29.

ILla sunt sanctorum signa mirifica, illa miraculorum testimonia veneranda, quæ in morum sanctitate & operum perfectione consistunt. Iohannes quidem si-gnum fecit nullum, non tamen sunt vel erunt Iohan-ne, qui signa faciunt, sanctiores. Ideoque sufficeret sanctæ virgini Claræ ad testimonium sanctitatis, per-fectissimæ suæ vitæ præconium, nisi interdùm aliud exposceret partim temporum, partim deuotio popu-lorum. Clara itaque dum viueret, meritis, & iam in abyssum absorpta perpetuæ claritatis, nihilomi-nus adhuc miraculornm luce per mundi cardines mi-rificè declaratur. Cogit syncera atq; iurata veritas mul ta conscribere: cogit multitudo q̃ plura transire. Puer quidam, noĩe Iacobinus de Perusio, non tam infirmus, q̃ dæmonio pessimo videbatur obsessus. Nunc enim in ignem sese desperate proiiciens, nunc in terra colli-dens, vsque ad dentium fractionem lapides mor-dens, laniabat miserrimè caput suum, & corpus sangui ne cruentabat. Ore distorto linguam foris proiiciens,

Iohan. 10

membrorum machinam tam facilè glomerabat, vt sæpè crus suum poneret super collum. Singulis diebus per duas vices puerum ipsum prædicta vexabat insania: nec illi duæ personæ obsistere poterant, quin propria exueret vestimenta. Peritorum medicorum iuuamen requiritur, sed nullus qui sciat consulere, inuenitur. Pater eius, Guidolotus nomine, postquàm infortunii tanti remedium apud homines nullum inuenit, ad S. Claræ merita se conuertit. O virgo, inquit, sanctissima, ò mundo venerabilis Clara, tibi miserum natũ deuoueo, à te sanitatem eius tota supplicatione deposco. Festinat ad sepulcrum eius fide plenus, & allatum puerum super tumbam virginis ponens, protinùs opem, dum poscit, acquirit. Statim enim puer ab illa infirmitate liber efficitur & iam vlterius nulla consimili læsione vexatur.

Dæmoniacus puer sanatur.

Alexandria de Fracto Perusinæ diœcesis, dæmonio nequissimo vexabatur. Quam dæmonium in suam redegerat potestatem, vt faceret per excelsam rupem, quæ in crepidine fluminis eminebat, sicut auiculã volitare: per tenuissimum quoque arboris ramũ, fluuio Tyberis impendentem, faciebat descendere, atque eã ibidem quasi ludo vacare: suorum quoq; merito peccatorum cùm latus sinistrum penitùs amisisset, & manum contractam haberet, medicinis sæpè tentatis nihil proficiebat: venit ad tumbã gloriosæ virginis Claræ corde compuncta, eiusque meritis inuocatis, contra suum illud triplex periculũ vnius remedii salutarem sumit effectum. Contracta quidem manus extẽditur, latus sanitati redditur, possessa à dæmonio liberatur. Altera mulier eiusdem loci, à dæmonio & multis doloribus, eodem tempore ante sepulcrum Sãctæ, munus liberationis accepit.

Item dæmoniacæ duæ.

Puerum quendam Francigenam, qui curiam sequebatur, furiæ morbus inuaserat, quæ ipsi & loquelæ abstulerat vsum, & corpus monstrosè fecerat inquietũ. Detineri ab aliquo minimè poterat, sed potiùs intra manus detinere volentium horribiliter se frangebat. Ligatur funibus lectulo mortuorum, & à compatriotis ad ecclesiam S. Claræ defertur inuitus, ante sepulcrum eius deponitur, & statim pro fide offerentiũ peroptimè liberatur.

Itẽ puer furiosus.

Valentinus de Spello, caduci morbi ruinæ intãtùm erat obnoxius, quòd sex per diem vicibus indifferẽter vbilibet corruebat. Cruris etiam contractione plagatus, liber ambulare nõ poterat. Ducitur asello vectus ad S. Claræ sepulcrum: vbi duobus diebus & tribus noctibus iacet: die tertio, nullo tangente, crus eius fragore magno personuit, & ab vtraque infirmitate sanatus ilicò fuit.

Comitialis homo liberatur.

Iacobellus dictus filius Spoletinæ, duodecim annorum cæcitate percussus, ducẽ itineris sequebatur, nec sine ductore quoquam poterat, nisi in præcipitiũ, ambulare. Nam & semel à puero parumper dimissus, in præcipitium actus, brachii fracturam cum vulnere capitis reportauit. Hic cùm iuxta pontem * Vernij quadam nocte dormiret, apparuit ei domina quædam in somnis, dicens: Iacobelle, quarè tu ad me non venis Assisium, vt libereris? Qui manè consurgens, duobus aliis cæcis tremebundus recitat visionem. Respõdent illi: Dominam quandam nuper audiuimus in Assisij ciuitate migrasse, cuius sepulcrum per sanitatum munera & per multa miracula manus Domini dicitur honorare. Quo audito, impiger factus cõcite properat, & nocte hospitatus apud Spoletum, eandem cernit iterum visionem. Ocyus aduolat, totum se præ amore luminis ad cursum præcingẽs. Perueniens autem Assisiũ, tantas ante virginis mausoleum gentium concurrentium reperit turbas, vt ipse intrare nullatenus posset, ad tumbam. Supponit lapidem capiti suo, & cum fide magna, dolens tamen, ꝙ introitum habere non posset, somnũ capit præ foribus eius. Et ecce tertiò vox ad eũ: Benefaciet tibi Dñs, Iacobe, si poteris introire. Euigilãs ergò, rogat cũ lachrymis turbas, clamãs & preces ingeminans, vt ei ꝑ diuinã pietatem viam ꝓstare dignẽt. Data sibi via, calceamenta proiicit, vestes exuit, collum corrigia cingit, & sic humiliter sepulcrum contingẽs, lentum somnum incurrit. Surge, inquit ei beata Clara, surge, quia liberatus es. Extemplo surgens, omni cæcitate discussa, omni oculorum caligine relegata, dũ clarè per Claram videt, luminis claritatem Deum laudando clarificat, vt pro tanti mirificentia operis, ad benedicendum Deum omnes gentes inuitat.

**Cũnarini.*

Ingens morbidorum concursus ad sepulcrũ S. Claræ.

Cæcus videt.

Perusinus quidam, vocatus Bonus Iohannes, cum suis ciuibus cõtra Fulginates perrexerat. Cumq; hincinde cõcertatio incepisset, grauis ictus lapidis eius manum dura quassatione perfregit. Expendit in medicos pecuniam multam sanitatis amore, sed nullo poteſt medicinali suffragio intantùm iuuari, quin ipsam manum portet inutilem, & ad omne penitùs impotentem. Dolens itaque illius quasi non suæ dextræ pondus ferre, vsu carere, optat sibi pluries esse truncatam. Audiens verò, quæ per famulam suam Claram Dominus dignabatur ostendere, votum vouens, ad sepulcrum virginis ꝓperat, affert ceream imaginem manus, & super tumbã S. Claræ incumbit. Statim, priusquàm ecclesiam exeat, manus eius perfectè restituta est sanitati.

Manus incurabilis restituitur.

* Petronus quidam de castro Bitone, trium annorũ infirmitate consumptus, totus fere diutini languoris tabe desiccatus apparuit. Cuius violentia morbi adeò contractus erat in cruribus, vt curuus semper & ad terram reflexus, vix cum baculo pergere posset. Explorat pater pueri multorum solertiam medicorum, illorum præcipuè, qui fractis ossibus medendi peritiam habebant. Paratus erat omnia bona sua expendere pro recuperanda pueri sanitate. Cumque responderetur ab omnibus, nullius artis ope illi morbo posse succurri, ad nouæ Sanctæ suffragia, cuius audiebat magnalia, se cõuertit. Portatur puer ad locum, vbi preciosa virginis spolia requiescunt, & non diù ante sepulcrum iacens, perfectæ sanitatis gratiam sumit. Confestim nanque rectus & sanus exurgit, ambulãs & exiliens, & laudans Deum, & ad Sanctæ Claræ laudes populum confluentem inuitat.

Puer cõtractus restituitur.

Erat puer decem annorum in villa S. Quirici Assisinatis diœcesis, claudus ex vtero matris suæ, tibias habebat exiles, pedes in transuersum iactabat, & rotuosè deambulans, vix poterat surgere, cùm cadebat. Mater eius beato Francisco pluries eum deuouerat, nec vllius meliorationis opem acceperat. Audiens verò beatam Claram nouis coruscare miraculis, ad sepulcrum eius puerum deportauit. Post aliquot dies sanatis ossibus tibiarum, ad rectitudinem sunt mẽbra reducta, & quod S. Franciscus multis precibus exoratus non tribuit, sua discipula Clara virtute diuina concessit.

Itẽ claudus puer.

Ciuis Eugubinus, nomine Iacobus de Franco, puerum quinquennem habens, qui debilibus pedibus nunquàm ambulauerat, nec poterat ambulare, tanquàm ostentum suæ domus & opprobrium suæ carnis deplorabat. Cubitabat in solo, reptabat in cinere, voluens se quandoque ad scamnum, nec potens erigere: cui natura gradiendi desiderium dederat, negauerat facultatem. Vouent puerum parentes eius meritis Sanctæ Claræ, atque vt ipsorum verbo dicatur, volunt esse hominem sanctæ Claræ, si per eam sanitatem fuerit consecutus. Protinùs voto emisso, virgo Christi suum hominem sanans, liberæ ambulationis officium in oblato sibi puero reparauit. Ilicò parentes ad virginis tumulũ cum puero properantes, eum subsilientem & gaudentem Domino obtulerunt.

Itẽ alius.

Mulier

Mulier quædam de Castro Menanii, Pleneria nomine, diù contractionem renum perpessa, non nisi baculo sustentata poterat ambulare. Adminiculo tamē baculi non curuum erigebat corpus, sed nutantes vtrunque trahebat gressus. Deferri se fecit quodam die Veneris ad tumulum S. Claræ: vbi preces ad eam deuotissimè fundens, celeriter obtinuit, quod fideliter postulauit. Sequenti nanque sabbato, integra sanitate obtenta, propriis pedibus est reuersa, quæ fuerat per alios adducta.

Item contracta fœmina.

Tumores gutturis, quos vulgari sermone scrofulas vocant, puella quædam Perusina cum dolore multo diù portauerat. Viginti quidem glandulæ numerabātur in gutture, vt ipsum puellæ guttur satis capite crassius videretur. Duxit eam sæpè mater eius ad memoriam virginis Claræ, vbi ipsius sanctæ beneficium deuotissimè implorabant. Cumque tota quadam nocte ante sepulcrum puella iaceret, prorumpente sudore, strumæ illæ molificari cœperunt, atque de suo loco paululum commoueri. Processu verò temporis, per S. Claræ merita sic euanuerunt, vt nulla penitùs vestigia remanerent.

Puellæ strumosæ sanatio.

Consimile malum vna de sororibus, Andrea nomine, dum adhuc in carne virgo maneret, portabat in gutture suo. Mirum certè, quòd in medio lapidū ignitorum anima tam frigida latitabat, & inter prudētes virgines desipiebat imprudens. Hæc siquidem nocte quadam guttur suum vsque ad præfocationem cōstrinxit, vt globum illud per buccam proiiceret, volens de seipsa diuinam supergredi voluntatem. Sed hoc incōtinēti per spiritum Clara cognouit. Curre, inquit vni, curre velociter in inferiorem domum, & ouum calefactum sorori Andreæ de Ferraria sorbendum præbe, simulque cum illa ascende. Properans illa, reperit dictam Andream loquela priuatam, propriæ manus iniectione suffocationi propinquam. Releuat eam, vt potest, & secùm ducit ad matrē, cui & dixit famula Dei: Misera, cogitationes tuas Domino confitere, quas & ego bene cognoui. Ecce quod sanare voluisti, sanabit Dominus Iesus Christus. Sed vitam muta in melius, quoniam de infirmitate alia, quam patieris, non consurges. Ad cuius verbum spiritum compunctionis accepit, & vitam satis egregiè mutauit in melius. Post modicum ergò sanata de scrofulis, de alia infirmitate migrauit.

Item strumosæ monialis.

Crudelium luporum feralitas sæua * Contractam vexare solebat: qui in ipsos homines irruentes, humanis sæpè carnibus pascebantur. Mulier ergò quædam, nomine Bona, de Monte Galliano Assisinatis diœcesis, duos filios habens, vnius, quem lupi rapuerant, vix planctum compleuerat, cùm ecce ad secundum consimili ferocitate festinant. Stante nanque matre in domo, & aliquid rei familiaris agente, puero deambulāti exteriùs lupus dentes infigit, ac per ceruicem mordens, cum tali præda ad syluam quantocyùs tendit. Audientes autem pueri stridores homines, qui erant in vineis, ad matrem clamant, dicentes: Vide, si filium tuum habes: quoniā ploratus insuetos pauloantè persensimus. Cognoscens mater filium à lupo direptum, clamores in excelsum leuat, & vlulatibus aerem complens, virginem Claram inuocat, dicens: Sancta & gloriosa virgo Clara, redde mihi miserum filium meum. Redde, ait, redde infelici matri natellum. Quod si nō feceris, meipsam aquis necabo. Currentes itaque vicini post lupum, reperiunt infantulum à lupo in sylua dimissum, & canem iuxta puerum eius vulnera delingentem. Ceruici primos iniecerat morsus bestia fera: dehinc vt prædam leuius ferret, ipsius pueri renibus suas impleuerat fauces, & vtrobique non leuis attractus signa reliquerat. Voti compos effecta mulier, cū suis vicinis ad suam properat adiutricem, & pueri varias plagas omnibus videre volētibus monstrans, Deo & S. Claræ gratias copiosas exoluit.

Infans e lupi faucibus eripitur.

Puella quædam de castro * Cannarti, clara die in agro sedebat: in cuius sinu mulier altera reclinauerat caput. Et ecce lupus hominum rapax, furtiuos ad prædam concitat gressus. Quem tamen puella vidit: sed quia canem credidit, non expauit. Cumque infantula cœpto intenderet scrutinio capillorum, efferatur in illam bestia truculenta, eiusque vultum suo vasto hiatu cōcludens, prædam portabat ad syluam. Surgit protinùs mulier stupefacta, & S. Claræ memor, clamores suscitat, dicens: Succurre sancta Clara, succurre: tibi in hac hora puellam istam commendo. Ipsa deniquè, mirabile dictu, quæ lupi dentibus portabatur, contra lupum inuehitur, dicens: Portabis me tu latro vlteriùs, tantæ virgini commendatam? Qua inuectione cōfusus, puellam statim in terrā molliter posuit, & quasi latro depræhensus, festinè discessit.

** Ceranarij.*

Itē puella

De S. Claræ in Sanctas relatione. Cap. 30.

Residente autē in sede B. Petri clementissimo domino Alexādro IIII. viro totius sanctitatis amico, qui & religiosorum tutela, & religionum firma columna erat, dum horum mirabilium relatio curreret, & de die in diem fama virtutum virginis latiùs insonaret, canonizationem tantæ virginis ipse iam mundus cum desiderio expectabat. Dictus itaque Pōtifex, tantorum turba signorum quasi * re insolita excitatus, de canonizatione eius vnà cum Cardinalibus cœpit habere tractatum. Committuntur personis solennibus & discretis examinanda miracula, vitæ quoq; magnalia discutienda traduntur. Inuenitur Clara, dum viueret, omnium virtutum exercitio clarissima: inuenitur post transitum veris & probatis miraculis admiranda. Die enim ad hoc statuta, cùm cœtus Cardinalium conuenisset, Archiepiscoporum & Episcoporū conuentus adesset, Cleri concio ac religiosorum, sapientum quoquè & potentum plurima multitudo assisteret: summo Pontifice illud salubre negocium in medium proponente, ac Prælatorum iudicium sciscitante, vniuersi prompto fauore propensiùs annuentes, Claram dicunt clarificādam in terris, quam Deus clarificauit in excelsis. Instante verò die migrationis eius ad Dominum, duobus annis ab ipsius transitu reuolutis, Prælatorum & totius Cleri multitudine conuocata, sermone quoquè præmisso, felix Alexander, cui hæc à Domino fuerat gratia reseruata, cum celebritate permaxima sanctorum catalogo Claram reuerenter adscripsit, festum eius solenniter in tota Ecclesia instituit, atque ipse priùs cum tota Curia solennissimè celebrauit. Acta sunt autem hæc apud Anagniam in ecclesia maiori, anno Dominicę incarnationis millesimo ducentesimo quinquagesimoquinto, Pōtificatus Domini Alexādri Papæ IIII. anno primo: ad laudem Domini nostri Iesu Christi, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

**in rē solitam.*

Ascribitur catalogo Sanctorum.

De S.Hippolyto Martyre,& Concordia nutrice eius, atque alijs 19. è familia S.Hippolyti, videat Lector Gesta Sancti Laurentij Martyris 10. Augusti.

VITA ET PASSIO SANCTI CASSIANI Martyris, per Aurelium prudentium descripta.

Habetur in eius Peri Stephanon. Aug. 13.

SYLLA forum statuit Cornelius: hoc tali vrbem
Vocant ab ipso conditoris nomine.
Hic mihi, cùm peterem te, rerum maxima Roma,
Spes est oborta, prosperum Christum fore.
Stratus humi, tumulo aduoluebat, quem sacer ornat
Martyr dicato Cassianus corpore.
Dum lachrymans mecum reputo mea vulnera, & oẽs
Vitæ labores, ac dolorum acumina:
Erexi ad cælum faciem, stetit obuia contra,

Imago S. Cassiani.

Fucis colorum picta imago martyris.
Plagas mille gerens, totos lacerata per artus,
Ruptam minutis præferens punctis cutem.
Innumeri circum pueri, miserabile visu,
Confossa paruis membra figebant stilis:
Vndè pugillares soliti percurrere ceras,
Scholare murmur annotantes scripserant.
Aedituus consultus ait: Quod prospicis hospes,
Non est inanis, aut anilis fabula.
Historiam pictura refert: quæ tradita libris,
Veram vetusti temporis monstrat fidem.

S. Cassianus ludi magister

Præfuerat studijs puerilibus, & grege multo
Septus, magister literarum sederat.
Verba notis breuibus comprehendere cuncta peritus,
Raptimque punctis dicta præpetibus sequi
Aspera nonnunquàm præcepta, & tristia * iussa
Impube vulgus mouerant ira & metu.

** visa*

Doctor amarus enim discenti semper ephebo,
Nec dulcis vlli disciplina infantiæ est.

Sistitur coram iudice.

Ecce fidem quatiens tempestas sæua, premebat
Plebem dicatam Christianæ gloriæ.
Extrahitur cœtu è medio moderator alumni
Gregis, quòd aris supplicare spreuerat.
Pœnarum artifici quærenti, quod genus artis
Vir nosset, alto tam rebellis spiritu.
Respondent: Agmen tenerum ac puerile gubernat,
Fictis notare verba signis imbuens.
Ducite, conclamat, captiuum, ducite, & vltrò
Donetur ipsis verberator paruulis.
Vt libet illudant, lacerent impune, manusque
Tingant magistri feriatas sanguine.
Ludum discipulis, volupe est, vt præbeat ipse
Doctor seuerus, quos minis* coercuit.

** nimis*

Vincitur post terga manus, spoliatus amictu,
Adest acutis agmen armatum stylis.
Quantum quisque odij taci ta conceperat ira,
Effundit ardens felle tandem libero.
Conijciunt alij * fragiles, inque ora tabellas
Frangunt: relisa fronte lignum dissilit.

** lapides.*

Buxa crepant cerata, genis impacta cruentis:
Rubetq; ab ictu curua * humens pagina.

** fumans*

Indè alij stimulos & acumina ferrea vibrant,
Qua parte aratis cera sulcis scribitur.
Et quia secti apices abolentur, & æquoris hirti
Rursus nitescens innouatur area:
Hinc foditur Christi confessor, & inde secatur:
Pars viscus intrat molle, pars scindit cutem.
Omnia membra manus pariter fixere ducentæ,
Totidemq; guttæ vulnerum stillant simul.
Maior tortor erat, qui summa pupugerat, infans,
Quàm qui profunda perforarat viscera.
Ille leuis, quoniam percussor morte negata
Sæuire solis scit dolorum spiculis.
Hic quanto interius vitalia condita pulsat.
Plus dat medelæ, dum necem propè applicat.
Este precor fortes, & vincite viribus annos:
Quod desit æuo, suppleat crudelitas.
Sed malè conatus tener infirmusque laborat:
Tormenta crescunt, dum fatiscit carnifex.
Quid gemis? exclamat quidam: tute ipse magister
Istud dedisti ferrum, & armasti manus.

Ludibrijs nefarij pueri exagitãt martyrem.

Reddimus ecce tibi tam millia multa notarum,
Quàm stando, flendo, te docente, excepimus.
Non potes irasci, quòd scribimus: ipse iubebas,
Nunquàm quietum dextera vt ferret stylum.
Nunc petimus, toties te præceptore negatas,
Amare doctor, iam scholarum ferias.
* Pungere puncta libet, sulcisque intexere sulcos,
Flexas catenis impedire virgulas.

** Pingere*

Emendes licet inspectos longo ordine versus,
Mendosa fortè si quid errauit manus.
Exercere imperium, ius est tibi plectere culpam,
Si quis tuorum te notauit segnius.
Talia ludebant pueri per membra magistri:
Nec longa fessum pœna soluebat virum.
Tandem luctantis miseratus ab æthere Christus,
Iubet resolui pectoris ligamina:
Difficilesq; moras animæ ac retinacula vitæ
Relaxat, arctas & latebras expedit.

Martyris illustris mors

Sanguis ab interno venarum fonte patentes
Vias secutus, deserit præcordia,
Totque foraminibus penetrati corporis exit
Fibrarum anhelans ille vitalis calor.
Hæc sunt, quæ liquidis expressa coloribus hospes
Miraris: ista est Cassiani gloria.
Suggere, si quod habes iustum vel amabile votum,
Tibi si qua spes est, si quid intus æstuas.
Audit, crede, preces martyr prosperrimus omnes,
Ratasq; reddit, quas videt probabiles.

Martyres audiunt p̃ces nostras.

Pareo, complector tumulum, lachrimas quoq; fundo.
Altar tepescit ore, saxum pectore.
Tunc arcana mei percenseo cuncta laboris:
Tunc quod petebam, quod timebam, murmuro:
Et post terga domum dubia sub sorte relictam,
Et spem futuri fortè nutantem boni.
Audior, Vrbem adeo, dextris successibus vtor,
Domum reuertor, Cassianum prædico.

EIVSDEM S. CASSIANI MARtyris historia, a quodam antiquo scriptore ex Prudentio prosa reddita, cuius quidem Beda venerabilis meminit in prologo in vitam S.Felicis Nolani, sed nomen eius non exprimit, sicut nec peruetustus Codex MS. vndè hæc descripsimus.

PRVDENTIVS, sicut notum est, vir religiosus, fidei dogmata poematis etiam iucunditate commendās, & hoc quoque ad cultum religionis adiungens, vt antecessorum Martyrum certamina sacra percurreret: adorandam Cassiani passionem sub hoc ordine voluit ad posteritatis memoriam peruenire. Quam ideò visum est communi sermone describere, vt quæ tenentur libris, recēserentur & populis, vt scientiæ nota doctorum, auribus quoquè omnium non essent ignota fidelium. Cuius ideò in præsenti lectione nomen insertum est, vt passionem sancti martyris Cassiani, quam traditione colimus, tanti quoque viri commendatam authoritate credamus. Nam licèt merita eius virtute prodantur, & Dominus noster sanctum suum quotidiana eius operatione glorificet: nunquàm tamen religiosus vir Prudentius passionis eius ordinem per se voluisset agnosci, nisi fidem oportuisset adhiberi. Scripsit ergò sermone competenti, dum apud Cornelii Forum Sanctū Cassianum, venerabili tumulo aduolutus oraret, erectos ad cælum oculos suos, in huiusmodi imaginem martyris incidisse, in qua ipse esset laceratus omnibus membris, plagis mille perfossus, minutis rupta cute vulneribus, & circunstantes pueri stylis paruulis membra fodientes. In quo dum miratus esset adspectu, dixisse custodem: Hospes, non est fabula, quod cernis. Historia est, quæ libris tradita, monstrat vetusti temporis veritatem. Magister hic pueros paruulos literis imbuebat, doctus, notis breuibus verba compręhendere. In quem discipulorum suorum ira proptereà, quòd ad discendum cogebantur, exarsit. Non enim latet, quanuis vtilia sint scientiæ bona, dura tamē semper esse infantiæ.

Passionē S. Martyris traditione colimus.

Dum ergò eodem tempore catholica fides persecutorum tempestate laboraret, beatus Cassianus est productus ad medium, vtpotè qui cum persecutoribus colere impia sacra noluisset. A quo cùm esset quæsitum, quid artis, aut quid haberet officii, responsum est, quòd pueros literis erudiret. Statim ergò à persecutore, quem spreuerat, ipsis pueris, quos in se exasperauerat castigando, per sententiam animi furentis addictus est, vt ipsi in magistri sanguine, cum corporis eius laceratione, sæuirent. Durus, inquit, discipulorum suorum & seuerissimus doctor, eorum, quos terruit, feritate crucietur. Statuitur ergò spoliatus vestibus, manibus post tergum ligatis, circunstante armato stylis agmine puerorum: qui quantùm dum discerent, doluere, tantùm ea accepta libertate sæuirent. Itaque in faciem & ad caput magistri tabulæ & buxa cerata franguntur, & præacutis stylis confessor Christi nunc foditur, nunc secatur: & aliis summa vulnera, aliis altiora figentibus, dum leuiores manus grauiores fiunt, morte dilata, humili confessor voce precabatur, vt essent viribus fortiores, & annos virtute transcenderent, vt ætatis infirmitatem suppleret sæua crudelitas, & se velocitas amaritate mortis absolueret. Sed illi non contenti sola feritate tortoris, sic magistri sui vulneribus illudebant: Tu armasti manus nostras, & ferrum hoc, quod gerimus, tu donasti. Duriores reddimus, quàm sensimus, plagas, & in ce districtionem, accepta libertate, punimus. Tandem pius Deus martyris sui tormēta miseratus, mortis vincula dissoluit, & per venas totius corporis sanguis effusus, piam animam Creatori scutum reddidit & coronam. Per Christum Dominum nostrum.

Impius persecutor sāctorum martyrē pueris tradu lento cruciatu necandū.

Videtur locus mēdosus.

VITA S. RADEGVNDIS REGINæ, duobus libris compræhensa: quorum Priorem scripsit Fortunatus Episcopus: posteriorem * Bandomina ad Abbatissam Didymiam, supplens ea, quæ à Fortunato erant prætermissa: cuius posterioris stylum, vbi expedire visum fuit, nonnihil elimauit Frater Laurentius Surius. Fuit autem ea Bandomina Sanctæ Radegundis æqualis, & monasterij eius monacha vel sanctimonialis.

**Bandonia*

In priorem librum Prologus Fortunati.

REDEMPTORIS nostri tantùm diues est largitas, vt in sexu muliebri celebret fortes victorias, & corpore fragiliores, ipsas reddat fœminas virtute mentis inclytæ gloriosas. Quas habentes nascendo mollitiem, facit robustas ex fide: vt quæ videntur imbecilles, dum coronantur ex meritis, à quo efficiuntur fortes, laudem sui cumulent creatoris, habendo in vasis fictilibus thesauros cæli reconditos. In quarum visceribus cum suis diuitiis ipse rex habitaturus est Christus. Quæ mortificantes se seculo, despecto terræ consortio, defæcato mundi contagio, non confidentes in lubrico, non stantes in lapsu, quærentes viuere Deo, ad gloriam redemptoris sunt copulatæ paradiso. In quo est pariter numero, cuius vitæ præsentis cursum, licèt sermone priuato, ferre tentauimus in publicum: vt cuius est vita cum Christo in gloria, memoria relata celebretur in mundo.

Coronari ex meritis.

VITAE LIBER PRIMVS.

BEATISSIMA igitur Radegundis, natione barbara, de regione Turinga, auo rege Basino, patruo Herminefrido, patre rege Bercherio: quo * altitudo seculi tangit regina de germine, celsa licèt origine, multùm celsior actione. Quæ cum suis parentibus breui commanens tempore, tempestate barbarica Francorum victoria regione vastata, vice Israelitica exit & migrat de patria. Tunc inter victores, cuius esset præda regalis puella, fit contentio de captiua: & nisi reddita fuisset transacto certamine, in se reges arma mouissent. Quæ veniens in sortem præcelsi regis Clotarii, in * Viromandensem ducta, Atheias in villa regia nutriendi causa custodibus, est deputata. Puella data laboribus, qui conueniunt sexui, inter opera reliqua fit ex barbaris literata, frequenter loquens cum paruulis, si conferret sors temporis, martyr fieri cupiens. Indicabat adolescens iamtunc merita senectutis, obtinens pro parte, quod petiit. Denique dum esset in pace florens

13. Aug.

for. altitudinem.*

S. Radegūdis captiua.

Ecclesia, ipsa est à domesticis persecutiones perpessa: iamtunc id agens infantula, vt quicquid sibi remansisset in mensa, collectis aliis paruulis, lauãs capita singulis, compositis sellulis, porrigens aquam manibus, ipsa inferebat, ipsa miscebat infantulis: hoc etiam præmeditans cum Samuele paruulo clerico, facta Cruce lignea, præcedentem subsequens psallendo ad oratoriũ grauitate matura. Simul paruuli p̄ operabant: ipsa tamen cum sua veste pauimenta nitidans, circa altare verò cum facitergio iacentem puluerem colligens, foris cum reuerentia recondebat potiùs, quàm verrebat.

Adhuc puellasert p̄secutiones, et miram exercet pietatem.

Faciter-gium pro sudario.

Quam præparatis expensis, cùm voluisset rex prædictus accipere, per berarcham ab Atheias nocte cũ puellis elapsa est. Deindè Suessionis cùm eam direxisset, vt in reginam eligeret, fugit, euitans pompam regalem, nè seculo cresceret. Sed cui debebatur, & humana gloria non mutatur. Nubit ergò terreno principi, nec tamen separatur à cælesti. At dum sibi accessit secularis potestas, magis quàm permitteret dignitas, se plus inclinauit voluntas, subdita semper Deo, sectans monita sacerdotum: plus participata Christo, quàm sociata cõiugio. Illo verò sub tempore tentamus patefacere de multis pauca, quæ gesserit. Igitur iuncta principi, timens ne à Deo degradasset, cùm mundi gradu proficeret, se cum sua facultate eleemosynæ dedicauit. Nam cùm sibi aliquid de tributis accideret, ex omnibus, quę venissent ad eã, antè dedit decimas, quàm recepit. Deindè quod supererat, monasteriis dispensabat: & quò ire pede nõ poterat, misso munere circuibat. A cuius munificentia nec ipse se abscondere potuit Eremita. Sic nè premeretur à sarcina, q̃d acceperat, erogabat. Apud quam nec egeni vox inaniter sonuit, nec ipsa surda præteriit, sæpè donans indumenta, credens, sub corporis veste, Christi se membra tegere: hoc se reputans perdere, quicquid pauperibus non dedisset.

Clotarius rex eam inuitã ducit vxorẽ

Largæ eius eleemosynæ.

Adhuc animo tẽdens ad opus misericordię, Atheias domum instruit: quò, lectis cultè compositis, congregatis egenis, fœminas ipsa lauans in thermis, morborũ curãs putredines, virorum capita diluens, ministeriũ faciens, quos anteà lauerat, eisdem sua manu miscebat, vt fessos de sudore, sumpta potio recrearet. Sic deuota fœmina, nata & nupta regina, palatii domina, pauperibus seruiebat ancilla. In mẽsa verò subocculte, nè cognosceretur ab aliquo, antepositо cũ legumine ferculo, inter epulas regum, more trium puerorum, faba vel lenticula delectabiliter vescebatur. Decursum verò decantando, etsi sederet in prandio, excusans se regi aliquo casu, vt Deo redderet debitum, se subducebat cõuiuio, quo egressa, Domino psalleret, & curiosè requireret, quali cibo pauperes foris refecissent. Itidem nocturno tempore, cùm reclinaret cum principe, rogans se pro humana necessitate velle consurgere, & leuans, egressa cubiculo, tandiù ante secretim orationi incumbebat, iactato cilicio, vt solo calens spiritu, iaceret gelu penetrata, tota carne præmortua: non curans corporis tormentum mens intẽta paradiso, leue reputans quod ferret, tantùm ne Christo vilesceret. Indè regressa in cubiculũ, vix tepefieri poterat vel foco, vel lectulo. De qua regi dicebatur, habere eum potiùs iugalem monacham, quàm reginam. Vndè & ipse irritatus, pro bonis erat asperrimus. Sed ipsa pro parte leniens, p̄ parte tolerabat modestè rixas illatas à cõiuge.

Mira humilitas & humanitas.

Dan. 1. Vide abstinentiã.

Nocturnæ preces eius.

Diebus verò Quadragesimæ satis est scire, qualiter se redegerit inter vestes regias singulariter pœnitentem. Igitur appropinquante ieiunii tempore, ad religiosam monacham, nomine Piã, mittebat, cui ad sanctum propositũ illa dirigebat veneranter in linteo sigillatum cilicium. Quod sancta induens, ad corpus p̄ totam Quadragesimam subter vestem regiam, dulcem portabat in sarcinam. Trãsactis autem diebus, similiter sigillatum retransmittebat cilicium. Si autem rex deerat, quis credat, qualiter se orationi diffundebat, qualiter se tanquàm præsentis Christi pedibus alligabat, & quasi repleta deliciis, sic longo ieiunio satiabatur & lachrimis? Cui, despecto ventris edulio, tota refectio & tota fames erat ĩ Christo. Illud qua pietate peragebat solicitè, vt quæ per oratoria vel loca venerabilia tota nocte perlucerent, candelas suis manibus factas, iugiter ministraret? Pro quarum mora serotina, dum sibi nunciaretur tarde, q̃ se ad mensam rex quęreret, circa res Dei dum satagit, rixas habebat a cõiuge: ita vt multis vicibus princeps per munera satisfaceret, q̃ ei per linguam peccasset. Ad cuius opinionem si quis seruorum Dei visus fuisset per se vel per alium vocatus occurrere, videres illam cælestem habere lætitiam. Et hora noctis decursa, cum paucis pergens & intimis p̄ niuem, lutum vel puluerem, aqua calida parata, ipsa lauabat & tergebat veneranda vestigia, ac resistente seruo Dei, ei propinabat in patera. Sequenti die domus curã commendans creditariis, ipsa se totam occupabat circa viri iusti verba, circa salutis instituta, circa despiciẽdi mundi intuitum, & vitæ cælestis commercia retentabatur per dies. Quem videns lætificata, remuneratũ relaxabat ipsa tristis ad propria.

Tota Quadragesima vtitur cilicio

Ieiunio satiatur, & lachrymis.

Seruos Dei mire ueneratur.

Illud quoque quàm prudenter totum pro sua * parte prouidebat in pondere? Quoties quasi ma forte nouum linteum, auro vel gemmis ornatum, more vestiebat de barbaro, à circunstantibus puellis si laudaretur pulcherrimum, indignam se adiudicans tali componi linteolo, mox exuens se vestimento, dirigebat loco sancto, quisquis esset in proximo, & pro palla ponebatur diuino super altario. Qualiter verò si quis p̄ culpa criminali, vt assolet, à rege deputabatur interfici, sanctissima regina moriebat̃, cruciabatur, nè designatus reus moreretur in gladio? Qualiter concursabat per domesticos, fideles seruientes & proceres? Quibus blandimentis mulcebat animum principis, donec mitigata ira regis, vndè processerat sors mortis, indè curreret vox salutis?

** salute*

Anxietate tercedit pro morti adiudicatis.

His igitur beatis actibus occupatam, intantùm prouexit diuina clementia, vt etiam adhuc in palatio laicam, Domino largiente, declararentur per eam miracula. Deniq; in Perona villa post prandium dum ambularet per hortum sanctissima, rei retrusi pro crimine, succurri sibi succlamabant, vociferantes de carcere. Ipsa quid esset interrogat: mentiuntur ministri, q̃ mendicorum turba quæreret eleemosynam. Credens hoc illa, transmittit quo indigebat inopia. Intereà à iudice compelluntur tacere, qui tenebantur in compede. Cùm verò nox superuenisset, dum solitum cursum diceret, fractis vinculis soluti, occurrũt Sanctæ de carcere. Quo cognito, reos se viderunt, qui Beatæ mentiti sunt, dum qui rei fuerant, de catenis soluti sunt. Et quoniam frequenter aliqua occasione, diuinitate prosperante, casus cedit ad salutem, vt hæc religiosius viueret, frater interficitur innocenter. Directa igitur à rege, veniens ad beatum Medardum Nouiomum, supplicat instanter, vt ipsam mutata veste Domino consecraret. Sed memor dicentis Apostoli, si qua ligata sit coniugi, nè quærat dissolui: differebat reginam, nè veste tegeret monacham. Adhuc beatum virum perturbant proceres, & per basilicam grauiter ab altario retrahebant, ne velaret regi coniunctam, ne videretur sacerdos, q̃ præsumeret principi subducere reginã, non publicanã, sed publicam. Quo sanctissima cognito, intrans in secretarium, monachæ veste induitur: procedit ad altarium, & beatissimum Medardum his verbis alloquitur: Si me consecrare distuleris, & plus hominem quàm Deum timueris, de manu tuo pastor ouiũ animã requirat. Quo ille cõtestationis concussus tonitruo,

Soluuntur cõpedit diuinitus.

1. Cor. 7.

Fit monacha ex regina.

truo,manu superposita, consecrauit diaconam.

Eius munera liberaliter ecclesiis donata.

Mox indumentum nobile,quo celeberrima die sole bat,pompa comitante, regina procedere, exuta ponit in altare,& oblatis gemmis,ornamentis, mensam diuinæ gloriæ tot donis onerat per honorem.Circulū auri ponderatum,fractum dat in opus pauperum. Similiter accedens ad Cellam S.*Nimeris die vno,quo se ornabat felix regina composite, sermone vt loquar barbaro,* stibionem,camisias,manicas,cofias,fibulas,cūcta auro, quædam etiam gemmis exornata per circulum,sibi profutura sancto tradidit altario. Indè procedens ad Cellam venerabilis Daddonis die,quo debuit ornari præstanter in seculo, quicquid induere poterat,censu diuite fœmina, Abbate remunerato,totum dedit cœnobio.* Aequiter sancti Gundulphi, post facti Metis Episcopi,progressa receptaculo,non minori laboratu nobilitauit* Sinergium. Hinc felici nauigio Turones appulsa, quæ suppleat eloquentia, quantùm officiosam,quàm se monstrauerit munificā,quid egerit circa S. Martini altaria,templi basilicam,flens, lachrymis insatiata,singula iacens per limina? Vbi Missore vocato(alias misso Reuocato) vestibus & ornamēto, quo se clariori cultu solebat ferre in palatio,sacra composuit altaria. Hinc cùm in vicum Condatēsem, quo gloriosus vir Martinus,& Christi satis intimus*senator migrauit à seculo, ancilla Domini perueniisset, dedit non inferiora,Dominici crescēs in gratia. Hinc cùm in villa Seindas Pictauo territorio,iuxta prędictū vicum decenter accederet,itinere prosperante,qualiter se gessit per singulas,quis numeret infinita? Nanq; in mensa sub fladone filigineum panem abscōsum, vel hordeaceum, mādūcabat occultè,sic vt nemo perciperet. Nam ex illo tempore, quo B Medardo consecrāte velata est,vsq; ad*finem,præter legumen & olera, nō pomum,non piscem vel ouum,vel aliud quid edit. Potum verò, præter aquam mulsam atque*pyratium, nō bibit:non vini puritatem,non medi decoctionem,ceruisiæq; turbedinem.Tunc more S Germani, iubet sibi molam secretissimè deferri,ex qua tota Quadragesima inquantum quatriduana refectio postulauit,sua manu commoluit:Oblationes etiam suis manibus faciens,locis venerabilibus incessabiliter dispensauit.

**Eumeris. *Scapionem. *Atq; ter. for.*senator. *infirmitatem. Nota mirã abstinentiam ĩ tanta regina. Oblationes,dicit hostias,vt vulgo vocant.*

Ergò quia apud sanctam non minùs vsus misericordię,quàm erat concursus de plebe:non deessent qui peterent,nec deficeret quæ donaret,mirandum,vt omnibus satisfaceret,vndè thesauri tot exuli,vndè tot diuitiæ peregrinæ. Quanta expēdebat diurna redemptio, quæ sola sciebat,quæ petentibus deportabat? Nam præter quotidianam mensam,qua refouebat matriculam, duobus semper diebus sabbati,quinta & sabbato, balneo parato, ipsa succincta de* sabacro, capita lauās egenorum,defricās quicquid erat crustæ,scabiei,tineę, nec purulenta fastidiens, interdū & vermes extrahēs. Purgans cutis putredines, singulatim capita pectebat ipsa,quæ lauerat. Vlcera verò cicatricum,quæ cutis laxa detegerat,aut vngues exasperauerant,more Euāgelico,oleo superfuso mulcebat morbi cōtagium. Mulierum verò descendentiū in tinam,ipsa cum sapone à capite vsq; ad plantam mēbra singula diluebat.Egredientibus exindè,si cui veterata indumēta inesse conspiceret,tollens rasa,noua reddens,ante pannosos,faciebat cultos venire ad prandium. Quibus congregatis,ministerio parato, ipsa aquam siue mappam singulis porrigebat, & inualidis ipsa manus pariter & os tergebat. Hinc tribus ferculis illatis, farcitis deliciis, stans ante prandentes ieiuna, pręsens conuiuis ipsa incidebat panem,carnē vel quicquid apponeret.Languidis autē & cæcis non cessabat cibos cū cochleari porrigere. Hoc pręsentibus duabus adsspicientibus,sed se sola seruiente, vt noua Martha satagebat, donec purulenti fratres læti feruerent cōuiuiis.Tunc illa remouens se loco,vt ablueret manus,iam benè culto conuiuio , tota gratificabatur,si quid audiret fremitus,iubebat tamen,vt sederent,donec vellent assurgere. Venerabili verò omni Dñico die hoc habebat in canone vel æstate,vel hyeme, vt pauperibus collectis, primùm merū sua manu de potu dulci porrigeret, puellæ postea committēs, vt omnibus illa ꝓpinaret: quia ipsa festinabat ad orationem recurrere,quo & cursum consummaret,& sacerdotibus ad mensam inuitatis occurreret: quos adhuc regali more,ad propria cùm redirent,sine munere nō laxaret. Hanc quoque rem intremiscendam qua peragebat dulcedine? Cùm leprosi venientes signo facto se proderent,iubebat adminiculæ, vt vndè vel quanti essent, pia cura requireret. Qua sibi renunciante,mensam parari iussit,itemque cochlearia,cultellos, cānas, potum & calices. Sola subsequente, intromittebantur furtim, quo eos nemo perciperet. Ipsa tum mulieres, variis lepræ perfusas maculis compræhendens in amplexibus, osculabatur vultus, toto in Deo diligens animo. Deindè mensa posita,ferens aquam calidam,facies lauabat,manus vngens & vlcera, & rursùs administrabat ipsa,pascens per singulas. Recedētibus præbebat auri vel vestimenti, vix vna teste, munusculā.Ministra tamē pręsumebat,etsi nō sine blandimētis, sic appellare sanctissimā: Domina, quis te osculabit, quæ sic leprosos amplecteris? Illa respōdebat beneuolè: Verè si me nō osculeris,hinc mihi cura nec vlla est.

*Vide humilitatē & officia summe humanitatis. Luc. 10. Luca 10. *lauacro. Officiosissime tractat lepro sas.*

Quæ tamen, præstāte Deo, diuerso fulsit miraculo. Deniq; si quis pustulę desperaret de vulnere, offerebat ministra sanctæ folium pampini,mētiens sibi opùs hoc esse.Sicq; vix obtento signaculo,portabat ad desperatum: vulneri superpositum mox occurrebat remediū. Itidèm frigoreticus qui venisset,aut languēs, dicēs in somnis se vidisse,vt pro sua salute fœminæ sanctæ occurreret, offerebat candelā alicui ex ministris. Qua accensa per noctē, morbus accipiebat mortem, morbidus sanitatē. Quotiès autē cognouit decubantem in lectulo,portans pompa peregrina,dulce simul & calidū, reficiebat ægrotum: & qui nec decimo iam die aliquid percepisset cibi, ipsa mox administrante, languidus accipiebat cibum pariter & salutem. Quod tamen ipsa imperabat, nè quis proferret in fabula.

Nota vim S.Crucis. Frigoreticus pro febricitante. Morbido sanat.

Tanta verò congressio popularis extitit die, qua se sancta deliberauit recludere, vt quos plateę non caperent,ascendentes tecta complerent. Quid autem sanctissima ieiunij,obsequij,humilitatis,charitatis,laboris & cruciatus frequenter indepta sit, si quis cuncta percurreret, ipsam prædicaret non tam confessorem, quàm martyrē. Ergò venerabilē pręter diem Dominicū,fuit sacratissimæ omnibus diebus ieiuniū,lenticulæ vel oleris propè ieiuna refectio:nō autē piscem,vel pomū,nec ouum habens in edulium. Panis verò deliciarum,filiginis fuit aut hordei, quem absconsum sub fladone sumebat,nè quis perciperet.Fuit etiam potio, aqua,mulsum * pyratiū,sed modicè libata sitibūda potatio. Prima Quadragesima, qua se reclusit in cellula, donèc fuisset transacta, panis nō sumpsit cibaria, nisi die Dominico tantùm. Radices herbarū aut olera de malua, sine olei gutta,sine sale composita sumebat in cibum :'verùm ex aqua toto ieiunio nec sumens duo sextaria. Hinc tanta siti laborabat,vt faucibus desiccatis,vix psalmum diceret arida. Cilicium etiam habens ad corpus pro linteo iugiter,cursum decantans peragebat vigilias : ante se cinere strato , superiecto cilicio , vtebatur pro lectulo. Ipsa eam requies fatigabat, cui parùm videbatur hoc sustinere corpusculum. Non illam aliquandò mollis pluma fulciuit, neque linteaminis nitor instruxit. Manicam, qua brachium indueret, non habebat, nisi quòd de caliga sua sibi

*Nota in tanta fœminatam rarā abstinentiam. *piraciū. Eius aridissima sitis. Lectus. Paupertas*

duas fecit manicas. Sed ità se tractabat, vt hæc nec Abbatissa sentiret.

Humilitas.

Adhuc monachabus omnibus soporantibus, calceamenta tergens & vngens, transmittebat per singulas. Aliis Quadragesimis aliquid relaxans, quinta feria sumebat, deinde die Dominica. Nam & reliquo tempore, præter dies Paschales ac summæ festiuitatis, donec infirmitas permisit, in cinere & cilicio semper vitā duxit austeram, prius se leuans, vt psalleret, quàm congregatio surrexisset. Nā de officiis monasterialibus nihil sibi placuit, nisi prima seruiret: & ipsa se castigabat, si bonum fecisset post alteram. Ergò suis vicibus scopās monasterii plateas simul & angulos, quicquid erat fœdum purgans, & ante se sarcinas, quas alius horreret videre, non abhorrebat euehere. Secretum etiā opus purgare non tardans, sed occupanter ferens fœtores stercorum, credebat se minorem sibi, si se non nobilitaret seruitii vilitate: ligna supportans brachiis, focum flatibus & forcipibus admouens, calens nec læsa se retrahebat. Extra suam hebdomadam infirmantibus seruiens, ipsa cibos decoquens, ægrotis facies abluens: ipsa calidum porrigens, visitabat quas fouebat, ieiuna rediens in cellulam. Illud quoque quis explicet, quanto feruore excitata ad coquinam concursitabat, suam faciens septimanam? Denique nulla monacharum de posticio, nisi illa, quātum ligni opus erat, sola ferebat in sarcina. Aquā de puteo trahebat, & dispensabat per vascula. Olus purgans, legumen lauans, focum flatu viuificans, & vt detorqueret escas, satagebat exæstuans. Vasa de foco ipsa leuans, discos lauans & inferēs. Hinc consummatis conuiuiis, ipsa vascula diluens, purgās, nitidans: de coquina, quicquid erat fæculentum, foras in locum designatum ferebat, ima etiam purgamina. Indè * per ægrotantes inferens necessaria, ibat non tepida. Et priusquàm acciperet Arelatensem regulam, hebdomada sub transacta, sufficienter ad omnes calidam faciebat aquam, humilitate sanctissima, pedes lauans & osculans: & adhuc omnibus prostrata, deprecabatur veniam negligentia pro commissa. Itaq; post tot labores quas sibi pœnas intulerit, & ipse, qui voce refert, perhorrescit. Quadā vice dum sibi translatos tres circulos ferreos, diebus Quadragesimæ collo vel brachiis innexuisset, & tres catenas inserens, circa suum corpus alligasset strictius, inclusit durum ferrum caro tenera supercrescens. Et transacto ieiunio, cùm voluisset sub cute clausas catenas extrahere, nec valeret, caro per dorsum atque pectus super ferrum catenarum est incisa per circulū, vt sanguis effusus, ad extremùm exinaniret corpusculum. Itidem vice sub altera iussit fieri laminam in signum Christi aurichalceam. Quam accensam in cellula, locis duobus corporis altius sibi impressit, tota carne depicta. Sic spiritu flammante, mēbra faciebat ardere. Adhuc aliquid grauius in se ipsa tortor excogitans, vna Quadragesimarum super austerum ieiunium, & sitis torridum cruciatum, adhuc lima cilicij tenera membra setis asperis dissipante, iubet portari aquimanile, ardentibus plenum carbonibus. Hoc, discedentibus reliquis, trepidantibus membris, animus armatur ad pœnam, tractans, quia non essent persecutionis tempora, à se vt fieret martyr. Inter hæc vt refrigeraret tam ferventem animam, incendere deliberat corpus: apponit æra candentia, stridunt membra cremantia, consumitur cutis, & intima, quò ardor attigit, fit fossa. Tacens tegit foramina: sed computrescente carne, riuus sanguinis, quod vox non prodiderat, prodebat in pœna. Sic femina pro Christi dulcedine tot amara libenter excepit. Hinc actum est, vt quod ipsa abdiderat, hoc miracula non tacerent.

Vilitate seruitij se sentit nobilitari.

**pro ægrotantibus.*

Vide genus voluntarij martyrij.

Corpus suū adurit.

Miro feruore spiritus carnē cocremat

Itaque matrona Gislahadi proceris, nomine Bella, sed longa cæcitate miserrima, rogauit se de Francia Pictauos ad sanctæ duci deuote præsentiam. Quā licèt tarde exoratam, sibi fecit occurrere per terræ noctis silentia. Prostrata ad eius genua, vt dignaretur oculos eius signare, vix impetrauit. Quæ mox vt in nomine Christi signum Crucis impressit, cæcitas fugit, lux rediit, & nocturno sub tēpore orbędiu dies illuxit, ità vt tracta cùm venisset, nullo ducente recederet. Itē puella Fraifledis, inimico instigante dum torqueretur nequiter, sacras inter manus sanctæ, nec data dilatione, curari promeruit.

Signo crucis cæcā sanat. Curat dæmoniacā.

Nec illud prætereatur tempus beatæ, salutē in quo præstitit. Femina quædam Leubila, dum vexaretur more ab aduersario grauiter, sequenti die orante sancta, noua Christi curatione, in scapula crepāte cute, & verme foras exeunte, sana est reddita publicè, & ipsum vermem calcans pede, liberatam se retulit.

Item aliam.

Illud quod gessit in secreto, pferatur in publicum. Monacha quædam toto anno in die gelida frigore, per noctem cremata igni, sex mensibus nec gressum mouens, cùm iaceret exanimis, sanctæ de eius infirmitate soror altera nunciauit: & quia perinanis esset, tepidā fieri præcepit, ipsaq; ægrotam facit ad se in cellulā portari, & in tepidam deponi. Hinc iubet omnes remoueri, remanente tantum sola simul ægrota cum medica fere per horas duas. Quantùm est corporis forma, à capite vsque ad plantas infirma membra contabuerant. Dehinc quò manus attingebat, fugiebat dolor de languida. Quam duæ deposuerant, exit salubris de tepida. Quæ vinum nec odorabat, accipit, bibit & * reficit. Quid plura? Sequenti die, cùm iā expectaretur migrare de seculo, salua processit in publicū. Adiiciatur laudi, quod nō deperiit merito. Mulier quędam dum inimici inuasione grauiter laboraret, & vix ad sanctā potuisset hostem rebellem adducere: imperat aduersario, vt se suo cū tumore pauimento prosterneret. Mox ad beatæ sermonem se in terram deiiciens, qui timebatur, extimuit. Cui sancta plena fide dū calcasset in ceruicem, fluxu ventris egressus est.

Restituit monachā pene exanimem.

Pellit dæmonem.

Est in rebus minimis magna gloria Creatoris. Ergò casu cùm glomus, quem sancta filauerat, penderet de camera, veniens sorex vt tangeret, antequàm filum incideret, mortuus in morsu pependit.

Inferatur operi res tam digna miratione. Floreius quidam nomine homo, eiusdem sanctæ pro piscatione in mari dum satageret, oborto ventorum turbine, fluctuum surgente mole, nec tam nauta sentinā te, quàm vnda superuergente, cùm nauis plena submergeretur, in extremitate clamat: Sācta Radegundis, dum tibi obedimus, non subsidamus naufragio: sed obtine apud Deum, vt liberemur de pelago. Quo dicto, mox fugata nube, reddita serenitate, vnda cadente, prora surrexit. Goda puella secularis, post Deo monacha seruiēs, dum longo sub tempore lecto flebilis decubaret, & immenso multo medicamine plùs langueret, facta candela ad mensuram suæ staturæ, Domino miserante, in nomine sanctæ fœminæ, qua hora frigus speraret, lumen accendit ac tenuit. Cuius beneficio antè fugata sunt frigora, quàm esset candela consumpta.

Sentinan te, pro sentinam exhaurit.

Nota de candela.

Si propter breuitatem multa prætermittimus, plùs peccamus. Igitur purgatis velociter reliquis, dilato remedio, carpentarij cuiusdam vxor dum plurimis diebus energumena torqueretur, venerabilis eius Abbatissa ioculariter dicit ad sanctam: Crede mihi, excommunico te, si intra hoc triduum mulier hæc ab isto purgata non redditur. Dixit planè, sed fecit sanctam mulierem occultè refectionis tempore pœnitentem. Quo nè moremur, quid actum sit, altera die sancta precante, aduersarius rugiens, per aurem egrediēs, inualum vasculum deserit: mulier cum marito sospes redit hospitio.

Sanat obsessam.

Nec

Nec illud prætereatur, quod est actu simillimum. Rogat beatissima de loco suo euelli arborem validã lauri,& ad suam cellulam pro iucunditate transferri. Quo facto,transplantata,non adhærente radice,fit tota foliis arida. Cui Abbatissa iocülariter imputat,nisi exoraret,vt arbor terræ adhæreret, se de cibo suspenderet. Quod non inaniter dictum est. Nam folijs,sancta intercedente, radice laurus siccata, reuiruit.

Arida arbor reflorescit.

De monachabus quædam sibi familiarior, cuius ex humore sanguis contexerat oculum,apprahensa herba ablynthio,quam sancta circa pectus, vt refrigeraret,habuerat,cùm super oculum posuit, dolor & cruor mox effugit, & de viriditate herbæ puritas lucis emicuit.

Reuocetur memoria,quod tacitum penè preteriit. Anus de rebus agens beatissimæ, cùm sibi filii nascerentur,quos vt uideret,mox perderet, & cogitaret se pelire mater tristis,dũ pareret, exanimem infantem lachrymosi parentes iactant in sanctæ cilicium. Qui saluberrimam uestem mox vt panni nobilis attigit,ad officium vitale rediit infans de funere, & rubens leuat de pallio pallor vicinus ad tumulum.

Ecce tibi cilicii eius mirã uim

Quis numerat mirabilia,quæ Christi misericordis operatur clementia? Anna monacha dum tantum hydropis morbo tumefacta tenderetur, vt salus esset in vltimo,& deputatæ sorores expectarent,quo momento exhalaret spiritum:uisa est ei per soporem cum veneranda Abbatissa beata Radegundis in balneum sine liquore nudam iubere descendere. Deindè manu beata uisa est oleum ægrotæ super caput effundere,& noua veste contegere. Quo peracto mysterio, euigilanti de sopore,de morbo nihil apparuit, itã ut nec sudaret,& intus aqua consumpta sit. Quo nouo sub miraculo non reliquit in vtero nec morbi vestigium. Nam quæ credebatur preceps deferri ad tumulum,leuatur ad cursum de lectulo: vt olei testimonio odor inesset capitis,& uentris nulla pernicies.

Hydropica curãt admirabiliter.

Proferatur in mediũ,quo gratuletur religio. Quadam uice, obumbrante iam noctis crepusculo, inter choraulas & citharas dum circa monasterium à secularibus multo fremitu cantaretur,& sancta duabus testibus perorasset diutius,dixit quædam monacha ler mone ioculari: Domina, recognoui vnum de meis cãticis à saltantibus prædicari. Cui respondit: Grande est,si delectat coniunctam religioni, audire modulationem seculi. Ad hæc soror pronunciat: Verè domina,duo & tria hic modò mea cantica audiui, quæ tenui. Sancta respondit: Testor Deum, me nihil audisse modò seculari de cãtico. Vndè manifestum est,vt carne licet in seculo,mente tamen esset in cælo. Prędicetur in laudem Christi, more beati Martini, tempore præsenti antiqui norma miraculi. Cùm beatissima fęmina reclusa esset in cellula, audit fletum de monacha:& signo facto,venientem,quid illud esset, interrogat. Quæ mortuam sororem nunciauit infantulã, & frigidam,qua lauaretur,paratam esse iam calidam. Condolens sancta tunc imperat,vt cadauer ipsius suã deferret in cellulam. Quod sibi deportatum excepit manu propria,reclusa post se mox ianua,iubens longè discedere,nè quis sciret quid ageret. Sed quod occultè gessit,celari diù non potuit. Inter hæc dum defunctæ exequiæ præparantur,ferè per horas septem mortuum tractat corpusculũ. Sed Christo vidente fidem, cui negare non potuit, reddita prorsùs salute, surgit hæc ab oratione, resurgit illa de funere:& se tùc subleuat vetula, cùm surrexit infantula. Quæ tacto iterùm signo, lætificata reddit viuam, quam flens acceperat mortuam.

Nota, q̃ fuerit mũdo mortua, & Deo intenta.

Infantulã mortuam excitat.

Commemoretur & illud factum per somnium. Tribunus fisci, cognomento Domolenus, die, quã sanctissima migrauit de seculo, dum grauiter soffocationis totus languore deficeret, videbatur ipsi, quòd sancta in uicum eius dignabiliter accederet. Currit, salutat, interrogat quid sancta requireret. Tunc ipsa dicit,quòd ad eum ibi visendum peruenerit. Et quia votum plebis erat,vt B. Martini oratorium conderent, apprehændit Tribuni manum beatissima, dicens: Hoc loco sunt confessoris venerandæ reliquæ: per hunc ædificate templum, quod sibi ducat dignissimum. Quale Dei mysterium? Fundamentum & pauimentum repertum est,quod basilica facta est. Adhuc in ipso sopore manum trahit per fauces eius, gulam diù deliniens,insuper & hoc dicens: Veni,vt tibi melior à Deo sanitatis conferatur,& videbatur sic rogare. Per meam vitam propter me relaxes illos,quos habes in carcere. Euigilans Tribunus, refert,quod viderat,coniugi,dicens: Verè credo,quòd hac hora exiit sancta de seculo. Dirigit ad ciuitatem,ut per hoc vera cognosceret: transmittit ad carcerem,qui septem homines ibi retentos admonitus relaxaret. Redeunte transmisso, refert eam horam, qua migrauerat iusta de seculo, & triplici mysterio, carcere relaxato, Tribuno sano reddito, ædificato templo, sanctæ probauit oraculum.

Emigrãs e corpore, apparet Tribuno, eiusque morbum sanat.

Sed de beatæ virtutibus sufficiat exiguitas, ne fastidiatur vbertas: nec reputetur breuissimũ, vbi de paucis cognoscitur in miraculis amplitudo. Quæ pietate,parcitate,dilectione, dulcedine,humilitate, honestate,fidei feruore sic vixerit, vt adhuc ipsam post obitum gloriosi transitus mirabilia prosequantur.

Prologus Bandominæ (vel Bandoniniæ) in librum secundum.

DOminabus sanctis, meritorũ gratia decoratis, Didymiæ Abbatisſę * Bandomina humillima omnium: Iniungitis mihi,vt opus suscipiam non minùs impossibile,quàm sit digito cęlum tangere: nempe vt de vita dominæ Radegundis aliquid dicere attentem. Sed isthuc ab illis exigi oportebat,qui præstant eloquentia,ità vt quicquid illis iniunctum sit,carmine copioso & facili vena vbertim explicare queant. Qui enim angusto sunt intellectu, nec habent eloquii copiam effluentem, qua vel alios reficere, vel piæ siccitatis possint inopiam temperare,ij non solùm sua sponte nihil dicere appetunt, sed etiam si quid eis iniunctum sit, pertimescunt. Id quod equidem in me experior, quæ sum & animo pusillo,& intelligentia atque eloquẽtia pertenui. Quam verò vtile est,doctos ad dicendum procedere,tam expedit indoctis,tacere. Illi enim de exiguis norunt magnificè differere: hi verò etiam de magnis nesciũt vel pauca proferre. Ità fit, vt quod ab aliis expetitur, id alii reformident. Cùm sim ergò minimarum omnium ego minima,quam ab ipsis incunabulis ante sua vestigia peculiarem vernulam familiariter enutriuit,dum impensi muneris memor, de eius præclaris operibus etsi non omnia, saltem nonnulla commemorare aggredior, vt sui gregis auribus eius celeberrimæ vitæ præconia,etsi non condigno,deuoto tamẽ eloquio, sanctissimę vestræ uoluntati me obsecundante,depromantur, vestris orationibus adiuuari me peto, quæ non tam doctrinæ fiducia, quàm deuotione,permoueor. Neque verò ea, quæ vir Apostolicus Fortunatus Episcopus de beatæ vita conscripsit, iteramus: sed ea scribenda suscipimus, quę ille ob prolixitatem omisit. Sic enim ipse habet in libello suo: De beatæ virtutibus sufficiat exiguitas, nè fastidiatur vbertas: nec repu-

** Bandonimia.*

Bandomina a S. Radegũde enutritur.

reputetur breuissimum, vbi de paucis agnoscitur in miraculis amplitudo. Itaque diuina nobis fauente potentia, cui beata Radegundis placere studuit in seculo, vt cum eo regnaret post seculum, non polito, sed rustico tentamus sermone ex multis pauca eius gesta annotare.

VITAE LIBER SECVNDVS.

QVuandoquidem priori libro indicata est eius regia origo & dignitas, nullus ignorare potest, quémadmodùm se se gesserit, quandò cum terreno principe, eodemq; coniuge, rege præcelso Clotario conuersabatur: Ex regali enim progenie nobile germen erupit: quodque accepit ex genere, plus fide ornauit. Coniúcta quidem erat terreno principi nobilis regina, cæle stis potiùs, quàm terrena: sed & ipso coniunctionis breui tempore ità se sub coniugis specie nupta comparauit, vt Christo maiori deuotione seruiret, & hoc ageret adhuc in laico habitu, quod imitari religiosa mente appeteret, iam animo præuidens futuræ conuersationis aduentum. In ipso enim seculari habitu iã ad religionis exempla se conformabat, & nulla huius mundi compede catenata, in seruorum Dei ministeria semper accincta erat, in redimendis captiuis solicita, in prestandis eleemosynis profusa: ità vt hoc solum se possidere & proprium habere putaret, quod ab ipsa pauper accepisset.

Iuncta regi, Christo est deuotissima

Liberalitas in captiuos & egenos.

Cùm esset adhuc cum rege, habitu quidem mundano, sed mente in Christum intenta, (teste Domino loquor, cui etiam ore tacente pectora confitentur: cui, etiamsi lingua taceat, conscientia nihil occultat: quia quod audiuimus, dicimus, testamur) inuitata ad prandium à * Sifrede matrona, dum iter ageret, pompa comitante, fanum quoddam, quod à Francis colebatur, ab eius itinere milliario vno aberat. Illa audiẽs colli illud à Francis, iussit ministris, vt igni iniecto illud comburerent: iniquum censens, Deum cæli contemni, & diabolo cultum ac venerationem adhiberi. Vbi id Franci comperiunt, collecta non parua manu suorum, cum gladiis, fustibus & multo satanico fremitu Fanum tueri conantur. At sancta regina immota perseuerans, & Christum in pectore gestans, equũ, cui insidebat, nõ antè e loco promouit, quàm Fanum illud profanum, euersum esset, ipsáque orante, populus inter se mutua pace copularetur. Eo impetrato, reginæ uirtutem & constantiam omnes admirantes, Dominum benedixerunt.

Fanũ, dæmonũ euertit.

Postquàm verò, diuina agente potentia, à rege terreno pro voto discessit, dum in villa * Suades, quam rex ipsi dederat, resideret, primo anno conuersationis suæ vidit in visu nauem humana specie, per cuius membra omnia homines sederent: ipsa verò in eius sederet genu: audiuitque ab eius ore vocem huiusce modi: Modo in genu meo sedes: sed posteà in pectore meo residebis, hoc ipso futuram illius gratiam voce illa significante. Visionem eam illa secretius fidelibus suis retulit, obtestans, nè, ipsa viuente, quisquã rescíret. Explicare verò quis possit, quàm fuerit in sermone cauta & circunspecta, quàm in omni actione deuota? In prosperis & aduersis, in lætis & tristibus eodem semper animo permanebat: non frãgebatur aduersis rebus, non secundis efferebatur.

Visio ei⁹.

Animi eius magna æquabilitas.

Cùm etiamnùm in ea, quam diximus, villa hæreret, rumor ad eam peruenit, quòd rex vellet ipsam ad se reuocare: quippe qui tanquàm magnum passus damnũ, doleret se talem ac tantam reginam permisisse à suo latere amoueri: diceretque ipsam quoquè vitam sibi molestam fore, nisi eã ad se reduxisset. Id illa audiens, nimio terrore consternata, maiori se afficit cruciatu, cilicium asperrimum tenerrimo corpusculo inijcit, ieiunio se macerat, noctibus peruigil totam se in preces effundit, paternam despicit sedem, coniugis affectum negligit, mundi huius amorem à se prorsùs excludit, optat exul fieri, ne fit à Christo peregrina.

Habebat tum apud se regium quoddam ornamentum, ex auro fusile, gemmis & margaritis conspicuũ, mille solidos appendens. Hoc per nonnam suam Fridouigam, quam inter fideles proximam habebat & coniunctissimam, venerabili viro Iohanni apud castellum Cainonense incluso transmisit, petens, vt Dominum pro ipsa oraret, nè rursùs ad seculum reuerteretur: tum etiam vt uestem cilicinã ipsi mitteret, qua corpus suum excruciaret: simul etiam certiorem ipsam redderet, si quid spiritu didicisset ea re, quam ipsa formidaret: hoc etiam addens, si regis ea esset voluntas, se malle tolli è medio, quàm iterùm regi terreno iungi, quandò iam in regis cælestis esset admissa amplexus. Remisit autem ad eam ille vir Dei pannum cilicinum, vndè ipsa sibi interius & superius effecit indumentum. Porrò totam noctem idem vir sanctus in oratione peruigilans, ex diuino instinctu in crastinũ mandauit ei, regis quidem eam esse voluntatem, sed non permissurum Deum, vt ea fiat: antè enim regem, Dei iusto iudicio pœnas daturum, quàm eam coniugem recipiat. Id vbi illa cognouit, animo ad tranquillitatem reuocato, ex diuina inspiratione & Christi adiutorio, Pictauis sibi monasterium construxit, Clotario rege iubente, vt id fieret. Qua in re acceleranda diligentem ei nauarunt operam, iussu regis, Apostolicus Episcopus Pientius & Austrapius dux. In illud monasterium sancta regina, mundi fallaciosa blandimenta respuens, hilariter ingressa est, vt perfectionis sibi ornamenta illic compararet. Magna autem puellarũ frequentia, Christo sponso immortali ibidem collecta, Abbatissam constituit: & tam seipsam, quàm omnia sua illius permittens potestati, nihil sibi reseruare voluit, vt expedita per Christi vestigia cursitaret: tantoque maiores sibi opes pararet in cælo, quanto sibi amplius de mundo subtraxisset.

Pictauij sibi construit monasteriũ.

Fit monacha, & multas sibi adiungit.

Ibi sanè sancta illius conuersatio feruebat studio magnæ humilitatis, charitatis vbertate, castitatis splẽdore, abstinentiæ pinguedine: adeoque totam illic se cælesti amori impendit, vt Deum mundo corde complectens, Christum sui habitatorem sentiret. At bonis omnibus inuidens, & humani generis inimicus diabolus, cui ne tum quidem obsequi voluit, cùm adhuc in seculo degeret, eam persequi non cessauit. Vt enim per internuncios iam didicerat, præcelsus rex Clotarius cum filio Sigeberto Turones venit sub deuotionis prætextu, vt indè faciliùs Pictauos adiret, ipsam reginam repetiturus. Qua re illa comperta, literas scripsit cum diuina obtestatione ad uirum Apostolicum, Germanum Parisiensem Episcopum, qui tum cum rege erat: easque per Proculum agentem, secretiùs misit cum xenio & eulogiis. Eas literas vbi perlegit vir Deo plenus, cum lachrymis se prostrauit ad pedes regis apud B. Martini sepulcrum, grauiter eum obtestãs, vt literis ei erat indicatum, nè Pictauum adiret. Tum rex animo commotus, intelligens reginæ eas esse preces, pœnitentia ducitur, & malis consiliarijs conatus suos imputans, seque indignum iudicãs, qui talem reginã diutiùs apud se haberet, itidẽ se prostrauit ad pedes beatissimi Germani ante S. Martini limina, orans vt à B. Radegunde veniam ipsi peteret, vt illa condonaret, quòd in eam, à malis consiliarijs psuasus, peccasset. Et eccè vltio diuina repentè illos ipsos

Clotarius rex dolet se eam non iussisse à monasterio ad se reuocare.

malos

malos consultores persequitur. Sicut enim Arrius catholicam fidem oppugnãs, intestina sua omnia in cloacam effudit: ità & istis accidit, beatam reginam infestantibus. Porrò Clotarius rex, cùm non ignoraret reginam etiam apud ipsum commorantem, semper magis diuinæ, quàm ipsius voluntati paruisse, diuinum iudicium metuens, rogat beatum Germanum, celeriter vt Pictauos proficiscatur. Obtemperat regi vir Apostolicus German⁹, venit Pictauium, intrat in monasterium, in oratorio beatæ Mariæ ad sanctæ reginæ pedes se abijt, regi veniam precat. Illa gaudens se è seculi ereptam faucibus, clementer ignoscit, seque ad Dei famulatum applicat, iam expedita ad sequendũ Christum, cum quo semper ierat, quem semper amauerat.

Diuina vltio reos, quid cõsuluerãt.

Itaque eiusmodi studiis intenta, auctis vigiliis, perindè atque carceris se fecit sui corporis pernoctando custodẽ: & cùm esset erga alios misericors, in seipsam seuera & rigida fuit: aliis indulgens & liberalis, sibijpsi dura abstinendo & parca: ità vt non sat haberet corpus affecisse inedia & ieiunijs, nisi etiam de illo triumpharet. Id genus exercitiis occupata, eo casu, qui primo libro indicatus est, meruit eò pertingere, vt vni Deo liberè vacare posset. Atque ab illo tempore fortioribus indutis armis, sine cessatione in preces, vigilias, lectionem incubuit. Ipsa cibos ad mensã inferebat: ipsa suis manibus lauit & extersit infirmorum pedes. Non famulæ sibi passa est adhiberi solatiũ, sed ipsa deuota cursitabat ad præstanda seruitia. Multa se abstinentiæ districtione afflixit, quandiù licuit ꝑ aduersam valetudinem. Mente enim Deo intenta, terrenum cibum non requirebat. Lectum permolestum ipsa sibi effecit, quem etiam ante susceptum religiosum habitum non aliquandò molli fulciuit pulma, nõ linteaminis instruxit. Cinis & cilicium loco vestium eius tenera membra domabant. De abstinentiæ & seruitutis eius rigore multa habet primus liber.

Vitæ seueritudo & eximia sãctitas.

Intantùm autem propter Deum se pauperem fecit, quo cæteris præberet exemplum, vt manicas, quibus brachia indueret, non haberet. Itaque de caliga sua duas sibi confecit manicas. Sed paupertatem suam adeò celabat, vt eam etiam Abbatissa nõ sentiret. Quis verò eius patientiam, quis charitatem, feruorem spiritus, discretionem, benignitatem, zelum sanctum, perpetuam noctè ac die diuinæ legis meditationem dignè poterit explicare? Cessanti illi à psalmorum meditatione vel prædicatione, monacha aderat, quæ coram illa lectitare non desisteret. Deniquè vsque adeò ab eius corde & ore laus Dei non recedebat, vt cùm quandoquè videret monasterii ostiariam prætereuntem, (dicebatur autem illa quoquè Radegundis) velletque eam nomine proprio appellare, pro Radegunde diceret Alleluia. Atque id sanè crebrò fecit. Nunquàm autem ab eius ore detractio, nunquàm mendacium, nunquàm maledictũ contra qualencunq; hominem profectum est: & non modò ipsa nemini detraxit, sed neque detrahẽtem æquo ferre animo potuit. Pro suis persecutoribus semper orauit, & alios orare docuit. Congregationem, quam in Dei nomine magno pietatis affectu collegit, tanto amore prosecuta est, ut neque parentes reges, neque maritum regem se habuisse cogitaret: crebroque dum ad nos sermonẽ haberet, ità dicebat: Vos elegi filias: uos mea lumina: vos mea vita: uos mea requies, totaque felicitas: vos nouella plantatio. Agite mecùm in hoc seculo, vndè gaudeamus in futuro. Plena fide, plenoque cordis affectu seruiamus Domino in timore. In simplicitate cordis quæramus eum, vt cum fiducia ei possimus dicere: Redde Domine quod promisisti, quia fecimus quod iussisti. Nunquam cuiquam faciendum aliquid imposuit, quod non prior ipsa fecisset.

Virtutũ eius catalogus.

Hinc aduertis authoritatem & historiæ fidẽ.

Vndecunquè quispiam Dei seruus adueniret, solicitè ex eo percontabatur, qua ratione ipse Domino seruiret: & si quid noui ab eo didicisset, quod ipsa nõ faceret, cum multa alacritate id ipsa primò faciendũ suscepit, atque deindè etiam alias suæ congregationis monachas verbo docuit, quod exemplo suo faciẽdum ostendebat. Coram illa cessantibus per vices psalmis, nunquàm intermittebatur lectio, non die, nõ nocte, non dum vel paululùm corpus reficit. Cùm legeretur autem, illa pia solicitudine animarum nostrarũ curam gerens, dicebat: Si non intelligitis, quod legitur, cur non solicitè requiritis speculum animarum vestrarum? Quòd si pro reuerentia non ausę essent interrogare, illa materna cura & affectu, quod lectum erat, in salutem animarum suis verbis & prædicatione explicare non cessabat, & sicut apis è diuersis florum generibus mel sibi colligit, ità illa sua inuitatione etiam inuitis studium retinendi extorquebat. Noctibus vel unius spatio horæ illa somnum captante, semper coram ea legebatur. Cùm autem putaret ea, quæ legebat, illam obdormiuisse, & propterea cessaret legere: illa mente Christo intenta, tanquam diceret. Ego dormio, & cor meum vigilat: aiebat legenti: Cur taces? perge legere sine intermissione. Mediis noctibus, quandò surgendi aderat hora, licet ipsa iã cursum compleuisset, & vix somnum sensisset, promptè surgebat è strato, parata ad seruitium Deo depræhendendum, idque animo iucundo, vt posset dicere cum fiducia: Media noctè surgebam ad confitendum tibi Domine. Sæpè autem & dormire visa est, & sub ipso sopore decantare psalmum, vt rectè & ex sententia posset dicere: Meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.

Perpetua psalmodia & lectio.

Somnus breuissimus.

Cant. 5.

Cursum, dicit preces horarias.

Psal. 118.

Psal. 18.

Eximiam eius erga mortales omnes charitatem qs vnquàm possit imitari? Elucebant in ea virtutes omnes: modestia coniuncta cum verecundia, prudentia cum simplicitate, seueritas cum mãsuetudine, doctrina cum humilitate: deniquè vita immaculata, vita in quam non caderet reprehensio, vita semper æquabilis. Adeò verò se rebus suis omnibus nudauit, vt si alicui ex sororibus vinum dari voluisset, non esset ausa è suo cellario promere. Id vbi sensit Abbatissa, dedit ei vas quoddam octo modiorum, quod illa Felicitati expendendum commendauit. Indè uerò à vindemia in vindemiam diebus singulis, vbicunque sancta iussisset, Felicitas promebat vinum, nec tamen quicquàm eius imminutum fuit; sed eadem semper copia permansit. Postquàm nouum aduenit vinum, & cella vinaria plena erat, illa se satisfecisse credebat. Citiùs autem vasa alia exhauriebantur, quàm illud, quod in omnibus sanctæ parebat voluntati. Dominus Iesus q̃que panibus & duobus piscibus quinque hominum millia pauit: & eius ancilla, vbi aliquem indigere vidit, ex hoc modico toto anno refecit.

Vinũ nõ minuitur

Mat. 14.

Erat semper de pace solicita, de patriæ salute curiosa & anxia. Cùm mutua inter se pace regna gauderent, illa, ꝙ reges omnes diligeret, pro omnium vita Deum precabatur, & nos sine intermissione pro illorum salute & stabilitate orare docebat. Audiens verò mutuas inter reges ortas simultates & animorũ acerbitates, tota contremuit: scripsitq; indissimiles ad eos literas, quibus hortabatur eos abstinere ab armis & bellis, pacem confirmare, nè patria periret. Scribebat quoq; eorum proceribus, rogans, vt præcelsis regibus salutaria præberent consilia, vt eis regnantibus, subditi & ditiones eorum florerent. Porrò congregationi suæ assiduas indicebat vigilias, cum lachrymis sanctimoniales adhortãs, vt sine intermissione pro eis orarent. Quis uerò dicẽdo possit consequi, quo illa se tũ cruciatu affecerit? Ipsa intercedente, par inter reges, belli

Reges anxie hortatur ad pacem.

belli mitigatio,patriæ salus conciliabatur.Cumq; de pace apud regem cęlorum victoriam obtineret, magis Deo se deuotam exhibebat, & omnium seruitijs mácipabat. Nec curæ illi erat cuinam inseruiret, quæ omnibus seruire parata erat, pedes omniũ suis lauãs manibus,suis manibus extergens,& suauiter deosculans. Quòd si uerò permissum illi esset,instar Mariæ capillis eos suis extergere non cunctabatur. Itaque pro tot rectè factis & beneficiis, quæ diuino munere collata ei erant, Dominus uirtutum largitor eam miraculis clariorem in Francia reddidit. Cùm adhuc regnare videretur,vt se cęlesti potius regno prępararet, oratorium sibi condidit, vt quoties a rege se subduxisset,semper illic cæli Dominum inuocaret. In quo sanè oratorio diuina præstantur beneficia ad eius nominis inuocationem, quæ ibi assiduas solebat Domino offerre preces. Postquàm autem in monasterio se inclusit,matrona,Mannieris nomine,oculum suum cõtingere volens,sordes in eum intulit. Eius vna vox, vnus dolor,vnus clamor diu noctuq; fuit, vt famulæ suæ Radegundis meritum ipsam sanando Dominus declararet. Etsi autem illa corpore ibi non esset, ad sui tamen nominis inuocationem benigna adfuit. Diuinitus enim permota fuit matrona illa, vt ad eius oratorium se conferret,eamque inuocans, se salutem adepturam crederet. Postq̃ ergò fœmina doloris plena, ita vt manibus seruulorum suorum sustentata, vix ad oratorium illud perduci posset, acerrimo affecta dolore,in pauimentum se abiecit,cœpitque clamare: Domina Radegundis,credo te famulam Dei esse,cuius uoluntas tibi potior & antiquior fuit,q̃ hominis: bona domina,domina piissima,miserere mei, subueni infelici,ora pro me,vt mihi reddatur oculus: graui enim cruciatu & dolore affligitur anima mea. Tum illa,quæ dolores omnium in se transtulit,dum in corpore maneret,donec eis mederi posset,benignè exaudit se inuocantem, & Domino miserante, ad eius intercessionem dolor fugit,salus reuersa est. Oculum, quem iam perdidisse se credebat,nõ nisi dolorem sentiens,sanum matrona recepit: quæque tot diebus nec cibum sumpserat,nec lumẽ cæli viderat, pedibus suis absque vllius adminiculo incolumis demum redit, Domino usque in præsentem diem gratias agens.

Omnibus seruit. — *Luc. 7.* — *Oculũ afflictũ cuiusdã matronæ sanat.*

Adiiciatur & aliud in laudem Christi. Vinobisga, vna ex famulabus eius, ausu temerario in cathedra beatæ reginæ iam defunctæ, sedere non dubitauit. Mox diuino percussa iudicio ita arsit, vt cunctis cernentibus,fumus ab ea in sublime proficisceretur. Tũ illa coram omni populo proclamat,ream se confitetur,se propterea ardere dicit,q̃ in beatæ Radegundis sede resedisset. Tribus diebus & noctibus totidem cõtinuum passa incendium,vociferans clamabat:Domina Radegundis,peccaui,perperam egi:ignosce, refrigera mẽbra diro cruciatu ardẽtia:q̃ es larga misericordia,& bonis operib⁹ illustris & gloriosa,q̃ miseris oĩum,mei miserere. Tantã aũt eius pœnã cernens oĩs populus, pro ea precatur beatam Radegũdẽ, tanquã si præsens adesset:(vbicunque enim ex fide inuocatur adest) Bona domina, parce ei, nè tãto cruciatu infelix deficiat. Itaque ad preces omnium illa beatissima benignè condonauit, ignem furentem compescuit, sospes misera ad domum suam rediit. Eius verò pœna omnes fecit cautos ac deuotos.

Ecce horrẽdũ supplicium famulæ, in ei⁹ defunctæ sedere sidentis.

Cùm in villa* Sedeas esset, deuoto ac fideli aĩo Domino Iesu inhærens, reliquias sanctorum omniũ habere plena deuotione cupiebat. Et eccè illa orante, aduenit venerabilis presbyter Magnus cum reliquiis B. Andreæ & aliorum permultorũ. Ijs super altare positis, illa nocte deuotè uigilans, dum se in orationem prosternit, breui somno corripitur, vt Dñs eius animi uotum illi declararet, qui et dixit ad eam: Noueris bene dicta, non has modò reliquias, quas Magnus presbyter attulit, sed etiam oẽs illas, quas in villa Atheias cõgregasti, pariter hic adesse. Illa aperiens oculos, videt virum splendidissimũ, hæc ipsi annunciantem. Itaque gaudens benedicit Dñm. Quãtam illa, posteaq̃ in monasterium se contulit, sanctarum reliquiarum multitudinẽ precibus fidelissimis aggregauerit, testatur Oriens, Aquilo, Auster & Occidens confitetur. Vndique enim gemmas preciosas cælo reconditas, & quas paradisus habet, & muneribus & precibus, vt vt adipisceretur, effecit. Apud illas uerò sine intermissione meditari psalmos & hymnos sibi depromere videbatur. Perlatum est ad eam, Mammetis martyris sacros artus Hierosolymis quiescere. Illa instar hydropicæ mirè sitiens, auidè hæc hauriebat. Sicut enim qui hydrope laborant, quanto plùs bibunt, tanto maiori ardẽt siti: ita & ipsa rore Dei perfusa, magis incaluit. Itaq; virum venerabilem Reculum presbyterum, qui tum secularis adhuc erat, & hodieq; superest, ad patriarcham Hierosolymitanum transmisit, petens beati Mammetis pignora sibi donari. Eius preces vir Dei benignè admittens, orationes populo indixit, cupiẽs nosse Dei voluntatem. Tertio die Missa celebrata, ad beati martyris sepulcrum cum omni populo accessit, altaq; voce & plena fide dixit: Obsecro te confessor & martyr Christi, si uera est ancilla Dei beata Radegũdis, innotescat gentibus potentia tua, permitasq; de pignoribus tuis mentem fidelem accipere, quod poscit: Oratione completa, cùm populus omnis respondisset, Amen, venit ad sepulcrum, semper beatæ fidem pronuncians, contrectat sacra membra, scire cupiens, quænam ipse martyr beatissimus dominæ Radegundi donari velit. Tangit manus dextræ singulos digitos. Vbi ad minimum ventum est, leni attactu è manu amotus est, vt beatæ reginæ desiderio satisfieret. Eum ergo digitum vir Apostolicus eo, quo par erat, honore B. Radegundi misit. Ab Hierosolymis verò Pictauos vsque in eius honorẽ semper diuinæ laudes promebantur. Quis verò pro dignitate explicet, quàm ardenti animo, quàm fida deuotione, tantũ illa munus expectans, sese abstinentiæ manciparit? Postquàm autem hoc cæleste donum cum multa animi alacritate accepit, tota hebdomada cum vniuersa congregatione psallentium vigilijs & ieiunijs se accomodauit, Deum benedicens, quòd tale munus consequi meruisset. Sic Deus suis fidelibus, quæ postulant, non negat.

Studiosissime undique cõquirit sacras reliquias. — *Ecce quãti fecit regina sanctissima digitum martyris.*

Crebrò autem & suauiter & quasi ænigmaticè dicere illa solebat, nemine intelligente, quid sibi ijs vellet verbis: Cui animæ suæ salus curæ est, summoperè timere debet, si miracula per ipsum fiant Sed quãto studiosiùs ea vitare volebat, tanto magis virtutum & miraculorum author Deus eam sibi in omnibus fidelem declarabat: adeò vt morbidi oẽs, quocunq; essent affecti morbo, si eam inuocarent, sanarentur. Leo vir illustris, ad synodum euocatus à viris Apostolicis Leontio & Eusebio Episcopis, cùm iter ageret, oculis eius magna incidit caligo, sanguinis nube eos obtegente, ità vt nisi famuli eum ducerent, viam prorsùs non videret. Ingressus ergò in beatæ Radegundis monasterium, vbi filias suas ei deuotè tradidit Domino seruituras, ad oratorium beatiss. Marię virginis se cõtulit, & post oblatas preces, fide plenus, super sanctæ ciliciũ se prostrauit, eamq; inuocans, tam diù illic permansit, donec dolor abscederet, dissipataq; caligine, sanguis cõcretus in venas, vndè manarat, se reciperet. Ità qui aliorũ sustentatus manibus eò aduenerat, oculis sanis abscessit: & qui de cilicio beatæ lumẽ receperat, lætus atq; incolumis ad Synodum ire perrexit. Isthuc aũt, ipso referẽte, vniuersa deindè synodus cognouit, & cùm reuer-

Cæcus sanatur, in eius cilicio orans.

reuertiſſet,ſuo ore nobis quoq; enarrauit. Deuotione itaq; incitante,dñæ Radegundis baſilicæ fundamẽta iecit,& in fabricæ uſus centum eſt ſolidos largitus.

Innumeri curãtur.

Ecquis verò certum illorum numerũ inire queat, qui adueſa correpti valetudine, ad eius inuocationẽ curati ſunt? Quis autem vnquàm eam videns,terreſtrẽ hominem credidit? Equidem per Deum cæli fidenter & verè dico, omnium oculis ità ſemper animum eius in vultu illius reſplenduiſſe,vt non immeritò extrinſecus cerni liceret, quid intrinſecus illa gereret.

Poſt congregatas autem Sanctorum reliquias tanto complebatur gaudio ſpiritali, acsi ipſum Dominũ è ſublimi ſede maieſtatis deſcendentem viſibiliter apud ſe haberet: quem tamen licet corporeis non cerneret oculis, animo ſedulis precibus intento contemplabatur. Et quia Dominus non priuabit bonis eos,q̃ ambulant in innocentia, & qui toto corde, tota anima,tota mente illum inquirunt,ſicut hæc beata fecit, pro ſua benignitate & clementia illi inſpirauit,quippe qui in eius pectore perpetuum haberet domiciliũ, vt inſtàr beatæ Helenæ,ſapientia & timore Dei atque operibus bonis plenæ,lignum illud ſalutare perquireret,à quo precium mundi pro noſtra ſalute pependit, vt nos è poteſtete ſatanæ eriperet. Quo reperto,ambabus beata Helena plaudens manibus,flexis humi genibus Dominum adorauit,atque ex mortui reſurrectione declarato,exclamans dixit: In veritate tu es Chriſtus filius Dei, qui in mundum veniſti tuos captiuos, quos creaſti,precioſo ſanguine redimere. Quod igitur fecit ſancta Helena in Oriente, hoc fecit B. Radegundis in Galliis. Sed quia ſine conſilio nihil facere voluit,quandiù vixit in hoc mundo,literis ad Sigebertum excellentiſsimum regem datis,petijt ab eo,vt cũ eius bona venia liceret ipſi pro totius patriæ ſalute & regni eius ſtabilimento, lignum ſalutaris Crucis Domini ab Imperatore expetere. Illo clementiſsimè ſanctæ reginæ precibus annuente,deuotione plena cum multo deſiderio ad Imperatorem non munera miſit, quippe quæ cauſa amoris Chriſti pauperem ſe fecerat: ſed Sanctos iugiter implorans, nuncios ſuos ablegauit,Sanctorumque ſuffragiis,quod optabat,adepta eſt. Imperator enim & beatum lignum Crucis Domini, auro & gemmis ornatum, multasqua Sanctorum reliquias,quas Oriens obtinebat,ei per legatos tranſmiſit,vnà cum Euangeliis, auro gemmiſq; decoratis.

Pſal. 83.

Ab Imperatore petit & obtinet lignũ S. Crucis et reliqas Sãctorũ.

Vt autem ſalus mundi in Pictauorum vrbem cum ſanctorum reliquiis aduenit, lociq; antiſtes cum omni populo deuote ea vellet excipere, inimicus humani generis per ſatellites ſuos egit,vt precium mundi repelleretur,nec illud intrà vrbem vellent recipere,aliud pro alio Iudaico more aſſerentes. Quid ſanè egerint,non eſt noſtrum commemorare: ipſi viderint. Dominus nouit,quinam reiſint. At B. Radegundis feruens ſpiritu,animo certans, ad clementiſsimum regẽ ſcripſit, orans ut in ciuitatem lignum Dominicum recipi iuberet. Interim donec eius nuncii à rege redirent, Turonico ſuo virorum monaſterio, quod ipſa condiderat, cum pſalmodiis & canticis ſacerdotum Crucem Domini & Sanctorum pignora commendauit. Vbi tamẽ non minorem iniuriã ſancta Crux perpeſſa eſt ſtimulãte inuidia, quàm Dominus ipſe,cùm ante præſidem & iudices iniquos maligna omnia patienter pertulit,nè id quod creauerat,periret. Id verò ſancta fœmina animaduertens, magnis ſeſe cruciatibus dedit,ieiuniis, vigiliis, profuſioni lachrymarum ſe addicens cum tota congregatione ſua, donec reſpexit Dñs humilitatem ancillæ ſuæ, adſpirauitq; eã mentem regi, vt in populo faceret iudicium & iuſtitiam. Miſit enim deuotus rex uirum illuſtrẽ Iuſtinum ad virum Apoſtolicũ Euphronium Epiſcopum,præcipiens vt cum honore condigno glorioſam Dñi Crucem & Sanctorum reliquias, in monaſterium dñæ Radegundis inferret. Quod vt factum eſt,exultauit mirifice beata illa cum omni congregatione, tale ſibi donum cælitus collatum, quod propitium Deum effecturum eſſet ſuæ congregationi, quã in Dei ſeruitiũ collegiſſet: nimirum ſpiritu præſentiens, poſt deceſſum ſuum quàm eſſet exigua monaſterii eius futura facultas,licet ipſa cum cæli rege glorietur. Vt ergo illi ſubueniret, inſtàr optimi prouiſoris & paſtoris boni,nè oues vſquequaquè deſereret,precium mũdi de pignore Chriſti,e longinqua regione expetitum,in loci eius honorem & populi ſalutem ſuo in monaſterio reliquit: vbi diuina agente virtute,cæcis redditur lux,aures ſurdorum pateſcunt, mutorum linguis ſuũ reſtituitur officium,claudi ambulant, dæmones profligantur. Quid multa? Quiſquis morbo laborans,quicunque tandem ille ſit morbus, ex fide eò accedit, per ſanctæ Crucis virtutem recedit incolumis. Pro quo ineffabili dono, quod in hãc urbem beata intulit. quiſquis ex fide viuit,eius nomini benedicit.

Is fuit antecessor Gregorij Turone. Episc.

Multa miracula efficit lignum S. Crucis.

Porrò clariſsimis regibus, & ſereniſsimæ reginæ Brunechildi,quos haud vulgariter dilexit, atque etiã ſacroſanctis eccleſijs & eorum Epiſcopis cum diuina obteſtatione ſuum commendauit monaſterium. Pro cæleſti autem hoc munere miſit ſupradictum presbyterum cum aliis,gratias vt agerent Imperatori: Quibus redeuntibus, mare fluctibus cœpit agitari, ità ut multis illi obiecti periculis, eiuſmodi procellas & tẽpeſtates nunquàm ſe uidiſſe faterentur. Quadraginta diebus & noctibus in medio mari in ſummum vitæ diſcrimen coniecti,cùm vitam plane deſperarent, & mors eis ob oculos verſaretur, inter ſe mutuò conciliati,pelago illos iamiamq; abſorbere cupiente, voces in cęlum dabant,ità dicentes: Domina Radegundis,ſubueni ſeruis tuis,vt qui tibi obediuim⁹,ſine ſubſidio nõ pereamus. Libera nos de p̃ſentiſsimo ſubmerſionis periculo. Vbicunque ex fide inuocaris,miſereri ſoles: adiuua ergò etiam tuos,ne pereamus. Ad has voces in medio mari columba ad eos veniẽs, nauem ter circunuolauit. Cumq; tertiò id faceret in nomine ſacroſanctæ Trinitatis, quam B. Radegundis ſemper in ſuo habuit pectore, famulus eius Beneſarus manum extendens,e cauda eius tres extraxit pennas: quas mari intingens,tempeſtatem ſedauit. Ità ad ſui nominis inuocationem beata Radegundis in columbæ ſpecie apparens, ſuos ex ipſis mortis faucibus reduxit ad vitam. Facta ergò tranquillitate in mari, illi alta voce exclamabant: Aduenisti bona domina, pietate plena, vt tuos captiuos eriperes,ne fluctibus abſorberentur. Nec illi ſoli liberati ſunt, ſed etiam alij omnes meritis beatæ illius. Eas pennas ad nos attulere ij ipſi à tanto periculo educti,& per loca ſancta pie diſtribuerũt.

Ecce etiã in corpore manens et abſens,dũ inuocat, opitulat̃ s. Radegundis.

Itaq; vt diximus, vbicunquè inuocatur beata Radegundis,benignè exaudit. Si febricitans quiſpiam, aut puſtula vexatus, aut alia quauis afflictus infirmitate, in longinqua poſitus regione, ob itineris prolixitatẽ ad eam venire potuit, candela in eius nomine accenſa,omnem febrem depulit. Quanto amore congregationem ſuam proſecuta ſit, nemo vel centum linguis explicare queat. Inſtituit ipſa, vt menſę illis aſsidentibus,ſemper lectio adhiberetur: nè ſolæ fauces haurirent cibum,ſed aures etiam ſuſciperent Dei verbum. Quicquid aut alijs præcepit faciendum,aut ipſa fecit, ſemper cauſa Chriſti id egit. Ità et quicquid vetuit alias facere,aut ſibijpſi interdixit, non niſi Dei impellente zelo id fecit,nihil ſecundùm carnem aut faciẽs, aut ſapiens. Et quia nunq̃ ab opere Dei otioſa eſſe voluit,inſiſtebat orationi,lectioni,eleemoſynis & prædicationi ſine intermiſsione, vt nè qua poſſet ignorantiæ

Nota de cãdela ac censa.

tiæ prætextu se tueri. Tanta in ea fuit diuinæ gratiæ largitas, vt humilitatis magistrum Dominum Iesum, qui à cælesti solio in terras descendit, imitando, eum spiritu secuta sit, quocũquè iuisset. Cùm sanctimoniales omnes cubitum irent, illa pernoctans in oratione, & sancta dextera sua Crucis signum exprimens, totam seruabat congregationem. Cùm aliquandò ità Crucis signum ederet, soror quædam vidit supra murum innumeras dęmonum cateruas caprina specie: qui mox omnes fuga dilapsi, nusquàm apparuere. Stabat quandoquè nocte ante cellam suam, corde & ore preces Canonicas depromens: cumque nocturna auis, hominibus inuisa, in medio monasterio ab arbore clamitans, ei infesta esset vlulatu suo, vna ex adstantibus dixit ad eam: Domina, si iubes, tuis uerbis abigam auẽ hanc. Illa respondit: Si noxia est, abi, & eijce eam in nomine Domini: interim verò Crucis signum in eam edidit. Venit illa ad eum, & dixit: In nomine Domini Dei nostri Iesu Christi iubet domina Radegundis, si non es missa à Domino, vt hinc recedas, nec ausa sis hic edere clamores. Aufugit mox auis haud aliter, q̃ si ipsius ore Dei uerba illa prolata fuissent. Et merito quidem illi obediebant aues & bestiæ, quæ semper diuinis præceptis obtemperasset.

Crucis signo dæmones abigit

Aues & bestiæ ei obediunt.

Quando inualetudinis causa nonnunquàm mẽbra quieti dare volebat, & spiritu vigilans ait, tanquàm admonens qui psalmum diceret: Agè, dic. Vnde dubium non est, quod aut specialiter cum Sanctis tum psalleret, aut certè minimè dormiret. Mente ad Christum erecta, non rarò, etiam dormiens, de futuro iudicio & æternis præmijs loquebatur: & expergiscens, dicebat nobis: Colligite, colligite Dominicum triticũ. Reuerà enim dico uobis, nõ diu uobis prestò erit hæc colligendi opportunitas. Attendite quod dico, Colligite. Quæsituræ enim estis hoc tempus, reuerà verè q̃situræ estis dies istos cum ingenti desiderio, nec aderũt vobis. Quod quidem etsi tum præ ignauia oscitanter accepimus, at nũc tamen euenisse comperimus, quod illa dicebat. Impletum est in nobis illud vaticinium: Emittam famen in terram: famem, inquit, non panis & sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei. Etsi enim nõ desunt prædicationes, quas ipsa instituit, at tamen desideratur illa incessabilis vox, optata adhortatio, dulcis affectus. Qualem enim vultum, Deus plasmator bone, qualem faciem, qualem personam in ea amisimus? Quis vnquàm posit esse satis ad isthuc explicandum? Eius meminisse, supplicii instàr est. Nos plane humiles desideramus eius doctrinam, formam, vultum, personam, eruditionem, pietatem, benignitatem, dulcedinem: quæ quidem præ cæteris illi videbatur specialiter à domino indita. Quàm sancta erat uita illius, tam syncerus & suauis adspectus.

Dormiẽs concionat̃.

Amos 8.

Anno vno ante obitum suum vidit in visione locum sibi præparatum. Venit ad eam iuuenis prædiues idemque formosissimus. Qui cùm comiter eam attingeret & blandè compellaret, illa zelo permota pudicitiæ, eius blanditias respuebat. Tum ille ait ad eã: Quid adeò me ardens desiderio cum tot lachrymis me rogas, me gemebunda requiris, me profusis p̃cibus expetis, mea causa tam duriter te habes, tam multo crucia tu te afficis, cùm ego tibi nunquàm non adsim? Tu gẽma nobilis, noueris te in diademate capitis mei esse è gemmis primarijs unam. Nulli dubium est, ab illo visitatam esse, cui se toto pectore addixerat: indicatamque ei adhuc in corpore manenti gloriam illam, qua esset fruitura in cælis: Eam uisionem duabus benè fidelibus secretò cum obtestatione reuelauit, grauiter interdicens, nè ipsa superstite ulli aperirent. Sunt multa alia, nec ea vulgaria, quę tamen pręterimus prolixitatis vitandæ causa. Sanè quoties eius amoris, nutricationis, charitatis, prædicationis, omni sanctę conuersationis recordamur, dolore torquemur, mœrentesque diductis oculis requirimus tantam pietatem & humanitatem, & non conspicimus. O duram sanè conditionem nostram, in quam infelices incidimus. O pijssima domina, debebas obtinere à cæli Domino, vt te antecederent oues tuæ, quas collegeras: & tu instàr boni pastoris gregem subsequens, cũ Dño exhiberes.

Visio ei⁹.

Sed ueniamus nunc ad eius felicissimam à corpore emigrationem, quam sine profusis lachrymis referre non possumus. Fluunt lachrymæ ab ipsis intimis medullis, gemitusq; prorumpunt, nec tamen ulla percipitur indè consolatio. Sed si sic lachrymis indulgeamus, vt interim de eius fideli deuotione minùs dicamus, maiori sanè culpæ nos obnoxias reddimus. Vsq; ad diem illum, quo hinc excessit, nũquàm quicquam de Cursu, quem susceperat, imminuere uoluit, memoria retinens, non qui cœperit, sed qui perseuerauerit vsque in finem, eum saluum fore. Vbi iam ad uitæ finẽ peruenit sanctum eius corpusculum, longa pro Christi amore ducens martyri[illegible], & multiplices perpessum cruciatus, omnes sanctimoniales lugentes & flentes, eius lectulo assistebant: eiulantesque & duris pugnis atque lapidibus pectora uerberãtes, voces ad cælum dabant, clamantes & dicentes: Domine, nè permittas nos tam graui damno affici. Lumen nostrum tollis à nobis: cur nos in tenebris relinquis? Et quia illa, quicquid facere constituisset, id die natalitio Saluatoris facere solebat, eius quoque beatus decessus ità euenit. Quarta feria manè Idibus Augusti clausi sunt eius oculi, & nostri obscurati. Væ nobis, q̃a peccauimus; afflictum est in dolore cor nostrum. Flemus & plangimus, quòd te diutiùs, uita nostra, habere non meruimus. Eo ipso mane, quo nobis tantum mali accidit, vna uoce, uno planctu, uno clamore cælos penetrante, lapidicidæ, qui in monte operabãtur, in aere audierunt loquentes, & vnum quidem dicentem cæteris, Quid facitis? dimittite eam adhuc. hæ enim uoces ad nostras usque aures pertingunt. Angeli verò eam ducentes, responderunt: Iam factum est: quid interim faciemus? Eam iam paradisus recipit, vt glorietur cum Domino. Credimus non deserturam eam illas, quas ei placere uoluit. Flenda ergò nobis iam non est, sed reuerenda. Amisimus quidem in præsenti seculo dominam & matrem, sed ad regnum Christi præmisimus intercessorem. Magnum illa gaudium excitauit in cęlis: intolerabilem nobis dolorẽ in terris reliq̃t.

Mat. 10. & 24.

Felicissima regina ad ipsum regẽ Christũ feliciter proficiscitur.

Migrãte sancta eius anima e seculo ad Christũ, Episcopus Pictauensis non erat domi. Abijt ergò nuncius ad virum Apostolicum, dominum Gregoriũ Turonensem Episcopum. Ille mox aduenit, & quantum suis ipse conspexit oculis, antequam eã sepeliret, eius virtutes in libro miraculorum inseruit. Veniens autẽ ille ad locum, vbi sanctum iacebat corpus, sicut ipse post sacramentum lachrymas dicebat, in forma humana vultum vidit Angelicum. Facies enim illius instar rosæ & lilij nitebat. Vnde haud secùs ille contremuit & extimuit, atque si ipsam Domini Iesu sanctissimã matrem sibi adstantem videret. Expectabatur interim vir deuotus & Deo plenus Pictauorum antistes, vt eã quo par erat honore sepulturę mandaret. Sanctimoniales omnes apud eius torum stabant psallentes: si uerò psallentium voces uel paululum reticerẽt, mox planctus audiebatur intolerabilis. Triduo expectatus pręsul, qui tum suam diœcesim visitabat, cùm nõ veniret is, quem diximus, vir Apostolicus Gregorius, de eius humanitate præfidens, (perfecta enim charitas foras mittit timorem) in basilica S. Mariæ, vbi sacra eius monasterii uirginum corpora conduntur, eã imprimis honorifice tumulauit. Cumq; corpus eius sub muro

Gregorius Turonensis Episcopus sepelit eam. De gloria Confess. Cap. 106.

1. Iohã. 4.

muro cum psalmodiis deportaretur, quandoquidem instituerat illa, vt nulla viuens extra monasterij fores egrederetur, tota congregatio in muro lamentans, ità vt planctus eius superaret psallentium voces, pro psalmo lachrymas, pro cantico mugitum, pro allelu ia gemitum reddebat. Orabant supernè, vt sub turre nonnihil quiesceret feretrum, in quo beatæ corpus portabatur, grauiter ferentes eius absentiam.

Cæcus ad feretrum eius illuminatur.

Ibi tum, vt Dominus fidelem famulam suam declararet, corpore eius in medio populi deposito, cæcus quidam lumen recepit: qui multorum annorum passus cæcitatem, vbi ad corpus accessit, ità sanatus est, vt nunquàm luminibus orbatus fuisse videretur. Viuit hodieque clarè videns.

Cùm iam humata esset à Gregorio Episcopo, oper culum tumulo eius nō est ab illo impositum, donèc rediret Pictauensis antistes. Itaq; liberè cereos ad eam adferebant omnes, sepulcrum circunstantes, & singulæ suis cereis nomina sua inscripserant, dabantque cereos omnes per ordinem vni è famulis. Et eccè existit contentio in populo, alijs dicentibus cereos illos in eius sanctum sepulcrum mittendos esse, alijs id negā tibus. Interim è pueri cereos tenēti brachio vnus exi liens, & populum omnem transcendens, in sepulcrū ad pedes beatæ se demisit, litem omnem eoipso dirimens. Inspecto cereo, inuentum est nomen Caluæ in eo scriptum. Ea re perspecta, Episcopus & plebs omnis, beatæ Radegundis virtutem admirantes, Dominum benedixerunt.

Infinita eius post obitū miracula.

Quæ verò post eius decessum eo in loco declaratæ sunt virtutes & edita miracula, quot dæmoniaci liberati, quot pulsis febribus curati, quis vel numerare sufficiat? A Burgundia cum Episcopo quodam venit Pictauium eius Abbas, Abbo nomine. Is magno illic dolore dentium vexatus, nocte & die clamores edebat, mortem aduentare cupiens, vt posset tanto leuari cruciatu. Incidit autem eius animo, Deo inspirante, vt se curaret in sanctæ Radegundis basilicam perduci. Ingressus intrò, cum fide se ante sepulcrum humi pro sternit, mortem præ oculis habens, operimentum siue pallam tumuli mordicùs appræhendit, & qui septem diebus nec cibum sumpserat, nec somnum capere po terat, ab illo morsu somno corripitur, doloreque fugiente, sanus abit ad hospitium. Multi hoc posteà ab eius ore acceperunt, cùm ille palàm testaretur, se dominæ Radegundis virtute ab ipso mortis aditu reuocatum.

Abbas quidam liberatur dētium dolore acerrimo.

Habet hoc consuetudo, vt in feriis beati Hilarii Epi scopi reliqua monasteria circùm adiacētia, in mediā vsque noctem illic vigilias celebrent: à media verò no cte singuli Abbates cum suis fratribus ad sua reuertan tur monasteria, nocturnas preces persoluturi. Itaque cùm in beati antistis basilica vigilarent, toto illo noctis spatio energumeni clamabant. In iis duas fœminas dirè exagitabat malus dæmon, vnam præsertim, ad cuius fremitum tota basilica tremebat. Abscedente autem inde venerabili Arnegisilo, Abbate basilicæ beatæ Reginæ Radegundis, & cum suis monachis ad suā basilicam redeunte, fœminæ illæ clamabant post eos, & ingressæ in basilicam, vociferantes orabant, vt domina Radegundis ipsis parceret. Cùm ergò matutinę preces dicerentur, altera sanata est, quam dæmon ter quinis occupauerat annis: altera ad Tertiam ante basilicæ fores liberata: nec posteà eis nequissimus spiritus nocere potuit.

Duæ demoniacæ purgātur.

Quàm larga est & diues misericordia Dei, vt suos faciat trepidare, & loca sanctorum inquirere? Virtutū largitor per suos fideles dispensatim suam declarat potentiam. Alii n. liberati sunt in basilica sancti viri, alii in basilica dominæ Radegundis: vt quorum erat par gratia, virtus quoque indissimilis ostenderetur. Quisquis etiam vsque ad uitæ desperationem malè habet, si pallam inferiorem altaris in aquę calicē intingat, potumque illum hauriat, mox somnus ei accedit, morbus abscedit, Christo largiente. Multæ illic quotidiè fiunt virtutes & miracula in Christi nomine. Nos sanè fideli deuotione & debita sedulitate veneramur eam in terris, cuius animam confidimus, gaudemus & gloriamur præfulgere in cælis: illo præstante, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Nota insigne miraculum.

VITA ET INSTITVTIO SANctæ matris nostræ Athanasiæ, eiusque miracula, à quodam viro pio narrata, qui partìm ea vidit, partìm à mulieribus ipsius matris familiaribus audiuit. Ex Simeone Metaphraste.

14. Augusti.

APostoli Pauli præceptum est, vt Sanctorum memorijs communicemus. Eorum verò vitam atque institutionem conscribere, & ea legentibus communem vtilitatem proponere, illud certè laudabile est salutare. Beatæ igitur fœminæ Athanasiæ vitam conscribere conabimur, pauca quædam eorum, quæ ad illam pertinent, oratione percurrentes: nè temporis diuturnitate res ipsæ obliuioni traditæ, plurimis hominibus damnum afferant.

S. Athanasiæ parentes & patria.

Hæc fœmina laude digna, & immortalitatis nomine prædita, quę vitam ipsam benè transegit, Deique vniuersorum Domini optimam ancillam se præbuit, patre Niceta, matre uerò Irene, orta est, parentibus sanè genere præstantibus, & Deum valdè timentibus, qui domum in insula Aegina possidebant: e quibus genita, & ad uitam humanam promota, vtilissimū quod dam sanctissimi Spiritus vas extitit. Illa cùm esset annos septem nata, breui tempore Psalterium edidicit, & diuinis literis prompto animo operam nauabat.

Visio eius.

Cùm igitur quodam die sederet, & sola telam texeret, vidit stellam quandam ualde splendidam, ad suum vsq; pectus descendere, seq; ab illa multum illustrari, ac stellam ipsam postea ex oculis suis euanescere. Ex ea igitur re cùm eius anima multo lumine illustrata esset, omninò uitæ huius vanitatem odisse cœpit. Cumq; sibi proposuisset ad monasticam institutionem se conferre, eius parentes inuitam & nimium recusantem, multam ei uiolentiam adhibentes, cum viro collocarunt: quo cum sexdecim solos dies habitauit, ac repente vidua remāsit. Cùm enim Maurisii barbari homines in illas regiones irrupissent, atq; Athanasiæ uir ad prælium egressus esset, iudiciis illis, quæ Deus nouit, factum est vt gladio interficeretur.

Inuita nubit.

Maritus eius cæditur.

Cùm igitur multum temporis præteriisset, & Athanasia secum ipsa certaret, & ad monasticam vitam mē tem dirigeret, regale quoddam edictum repente prolatum est, vt mulieres, quæ nuptæ non erant, seu viduæ, iis viris, qui essent ex natione, collocarentur. Ex eo igitur factum est, vt Athanasia non anteà monasticam vitam aggredi posset, quàm eius parētes eam ad alterum uirum ducendum impulerint. Quæ res quan uis facta sit, illa tamen, vt consueuerat, propriam salutem curabat, psalmorum cantibus & diuinis lectionibus diligenter vacans, neque ullarum bonarum rerū aut studiorum mutationem accipiens: sed mansuetudine ornata, cordis humilitate sanctissimè fulgebat, ita ut ab omnibus, qui bonos ipsius mores audiuissēt, lauda-

Cogit ad alteras trāsire nuptias.

laudatissima illa fœmina dilecta valde fuerit. Eleemosynæ verò tantopere studebat, vt quæ domi habebat, quanuis plurima illa essent, ad copiosam tamen manus ipsius distributionem minimè sufficerent. Omnes enim Monachos, qui vndique peregre veniebant, benigne accipiens, viduis, pupillis & omnibus indigẽtibus abundè suppeditabat, quæ vitæ sunt necessaria.

Eius larga eleemosyna.

Cùm verò aliquando fames esset, omnesq; inopia premerentur, illa non solùm ijs, qui eiusdem fidei homines erant, nutrimẽta copiosè largiebatur; sed alienis etiam, qui Atthingani appellabantur, fame tunc oppressis, & ad eam accedentibus, misericordia commota, victum impertiebat. Illud enim Domini præceptum obseruabat: Estote misericordes, vt pater vester cælestis, qui facit solem suum oriri super malos & bonos, & pluit super iustos & iniustos. Neq; solum nutrimenta illis tribuebat, verùm etiam vestibus eos fouebat, & aliis donis consolabatur. Dominicis verò & festis diebus vicinas omnes amanter ad se congregans, diuina scripta illis legebat, earum mentem aperiens, & ad Domini timorem ac desiderium diuino quodã modo illas erigens.

Luc. 6. Matt. 5.

Cùm igitur in his, quæ Dei sunt, itá proficeret, & virtutibus ipsis, vt campus multis floribus, abundaret, coniugi suo persuasit post aliquot annos conuictus, quem cum illo habuerat, vt admonitionibus suis cedens, mundo & his omnibus, quæ in eo sunt, renunciaret, & ad sacram monachorum institutionem se conferret. In qua cùm sancte versatus esset, & in ea excelluisset, postea dormiuit in Domino. Beata igitur illa fęmina, libertatis tempus nacta, se totam per omne tẽpus Deo ipsi dedicauit. Nam cùm & alias mulieres valde religiosas inuenisset, quę & idem propositum habebant, & spiritu ipso ardentes erant, illis concordi animo adhærens, quam primùm ex huius mundi confusione se remouit. Cumq; omnia, quæ possidebat, pauperibus distribuisset, vnà cum moribus & mundi habitum mutauit cum illis ipsis honestis mulieribus, quas supra diximus. Itaq; cùm quodam in loco quietam vitam ducere cœpissent, cuiusdam viri sancti & virtute prędit adhortatione, qui & eas totondit, post tres aut quatuor annos Athanasia earum mulierum, quæ cum illa erant, principatum etiam inuita suscepit, prima quidem ab illis nominata, sed omnium nouissimam, quòd ad mentis sensum pertinet, seipsam existimans, vt illud Domini præceptum seruaret: Qui vult in vobis esse primus, sit omnium nouissimus & vltimus.

Maritus ei⁹ fit monachus.

Athanasia fit præfecta monacharũ.

Mat. 20

Sed quænam oratio, aut quæ lingua humilitatis & summissionis, qua fœmina illa excellebat, celsitatem explicare posset? Neque enim vnquàm passa est, ab aliqua earum mulierum, quæ cum ipsa erant, ministeriũ sibi præberi, uel aqua in manus dari per totum vitæ suæ tempus: quemadmodùm quæ cum ea vixerant, post sanctum eius obitum, omnes illius regionis homines de ea re certiores fecerunt. Illa enim se indignã putabat, quæ vnà cum ipsis versaretur: tantum abest, vt sibi tãquam præsidenti, ab illis ministrari vellet. Cùm etiam abstinentia multum valeret, paulum panis & aquæ post nonæ horæ tẽpus gustabat, caseo & pisce omninò abstinens: q̃ in solo die festo Paschæ, Deo gratias agẽs, gustare solita erat Sãctæ verò quadragesimæ diebus post biduũ sumẽs cibum, crudis tñ olerib. cõtẽta erat, in illis sãctis diebus oĩno potũ nõ gustãs. Cumq; dormiret, nõ in latus, sed in vnũ quendam lapidẽ, ad id ipsum accommodatum, sese inclinans, parùm somni capiebat. Neque solùm in sancta & magna Quadragesima, sed etiam in sanctorum Apostolorum, & sacratissimi diei natalis Christi Saluatoris nostri tẽporibus, eandem exercitationis & vitæ regulã seruabat. Eius verò stratũ, ex magnis lapidibus in solo ipso compositum, parua quadam & aspera veste desuper tegebatur: quo loco in ipso quietis tempore cubãs, lachrymis ꝑ singulas noctes, vt Propheta dixit, stratum suũ rigabat. Cùm enim diuinus amor intùs abundè ipsam accenderet atq; inflammaret, lachrymæ ipsæ tum in psalmis canendis, tum in precibus ad Deum mittendis itá copiosè profundebantur, vt fontem potiùs vidisses aquis destitutum, quàm sanctos & assiduè Christum spectãtes eius oculos, lachrymarũ expertes esse.

Multa ei⁹ humilitas.

Magna abstinentia.

Lect⁹ ei⁹.

Psal. 6.

Copia lachrymarum.

Indumentum illi erat interius quidem asperum, ipsius carnem asperitate affligens, exterius verò tugmẽtum pannis constabat ex ouium lana contextis. At interior illa vestis ignota erat: exterior autẽ corpus contegens, ab hominibus cernebatur. Ad hæc vigilabat se colligens, & Dauidis psalmos meditans, singulisque sessionibus orationem animo valde sobrio atque attẽto ad Deum fundens. Die autem modo secùm, modò cum aliis, quæ cum illa erant, psalmorum versus recitans, dabat operam, nè ullo tempore aut hora, eius os aut mens à Dei gloria celebranda vacaret, vt sacrorũ carminum author Dauid cecinit: Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo.

Vestes:

Vigilia.

Preces.

Psal. 33.

Ex quo autem die monasticam vitam fęmina illa ingressa est, ad illud usque tempus, quo ad Deum migrauit, nullos omnino fructus degustauit. Cumq; multas ærumnas pateretur, & sororibus præesset, earumque curam haberet, ob animi summissionem, qua excellebat, nulli vnquàm increpationem adhibuit, neq; contumeliosum aliquid ex eius ore honestissimo, ne aduersùs minimum quidem aliquem, aut magnũ seruum, aut liberum hominem profectum est: præsertim cùm sæpiùs audiret, diabolica tentatione illa omnia se facere. Omnes igitur mansueto animo & recto corde perferebat, ad futuram illam mercedem semper animum attentum habens. Cùm uerò quatuor anni præterijssent, ijs, quæ cum illa erant, persuasit, vt è loco in quo manebãt, exurgerent, & ad priuatum & omninò remotum montem succederent, in quo possent solitariam uitam degentes, Deo ipsi operam dare, & ab omni humana consuetudine separari.

Mansuetudo et patientia.

Cùm igitur quæcunque ad proprios usus possidebant, ea omnia pauperibus distribuissent, ardenti animo ad id, quod sibi proposuerant, se pręparabãt. Adierunt igitur virum quendam virtute præditum, & Dei amãtissimum, Matthiam nomine, presbyterij honore decoratum, & eorũ, qui se in vita monastica exercebant, ouili præsidentem. Ille cùm uitæ honestę esset studiosus, & earum mentis ardentem affectum vidisset, beatæ Athanasiæ dixit: Tuum quidem & earũ, quæ tecùm sunt, bonum est & ualde laudabile propositũ, sed quoniam vos uideo itá exercitatione afflictas, vt infirmissimæ sitis, moneo nè durissimis uitę legibus vosipsas tradatis. Itaque si meum cõsilium suscipitis, vos in quendam locum perducam, in quo poteritis itá, vt decet, versantes, benè uobisipsis cõsulere. Habebitis etiam me infirmitati vestræ opitulantem, vobisque toto animo & omnibus viribus ea, quibus indigetis, ministrantem. Hæc cùm dixisset, sanctæ mulieri, & ijs, quæ cum illa erant, persuasit, vt eum promptissimo animo sequerentur. Cùm uerò prope locum accessissent, eum beata illa mulier contemplata, valde hilaris cępit dicere: Hunc ego locum iampridem mentis lumine contemplabar, &, vt opinor, hic in posterum viuemus, vitęque finem excipiemus.

Erat in loco illo sanctum protomartyris Stephani tẽplum, tum gloria, tum vetustate clarissimum. Beatus igitur ille Matthias, nutu eius Episcopi, qui regioni pręsidebat, illic mulieres illas collocauit, omnemque curã eis adhibuit. Insuper virtutis exercitationi valde studebat, continentię, inquam, & vigiliis mul-

Matthias egregius monach⁹.

tis,

tis, cùm per totam noctem & psalterium recitaret, & preces quamplurimas ad Deum funderet, dormiensque non supra latus, sed sedens, somnũ, quantùm satis esset, caperet. Tanta etiã erat illius viri compunctio, tum in psalmis canendis, tum in offerendo diuino & incruento sacrificio, vt qui eum uidebant, multam ex ea re vtilitatem perciperent. Veste aũt aspera contentus erat: quam cùm vnicam ferret, carnem ipsam horribiliter domabat. Cùm verò Iohannis Apostoli, qui recubuit super pectus Domini, esset valdè studiosus, & eius die festo ac memoria instante, incruenti sacrificij ministerium celebraturus esset, maxima cõpunctione affectus, vni ex ijs, qui præsentes erãt: Num, inquit, aliquis est dignus hodierno die, qui Ephesum proficiscatur, & sanctũ Apostolũ Iohannem contempletur? Cumque hęc dixisset, fontes lachrymarũ ex oculis emittens, gemitum è corde proferebat. Res igitur oblata est, eius fide & in discipulum Domini charitate digna. Nam ab initio sacræ illius mysteriorum celebrationis, quoàd res diuina completa est, sanctissimum Apostolum Iohannem in ara illa sancta secum vnà stantem videbat: neque solus ipse eum cernebat, sed duo etiam alij, qui vnà præsentes erant cùm incruentum sacrificium celebrabatur. Ad tertium igitur vsque diem permansit ità compunctione illa se oblectans, vt humani cibi particeps fieri non posset.

Dies fest⁹ sancti Iohannis.

S. Iohannes adest sacrificanti Matthiæ.

Ad hunc beatum Matthiã accessit homo quidã, totius corporis compages remissas & dissolutas habẽs: cuius misericordia cõmotus vir ille, chlamyde, qua indutus erat, seipsum exuit, & in eius humeros eã imposuit. Quo facto, eius compages cùm stridorem magnũ emisissent, statim homo ille sanus factus est. Cuidã verò alij faciem habenti, diabolo authore, peruersam, honoratæ manus suę signaculo curationem attulit. Quinetiam vetulæ mulieri, impuro spiritu detentæ, & ad beatum illum virum Matthiã accedenti, illius precantis perseuerantia factum est, vt Deus ipse paucis diebus sanitatẽ conferret. Alia quædam mulier, habitu monastico induta, impuro spiritu vexabatur, & ad monasterium accesit. Cùm igitur ille ingressus, eã solã vidisset in ecclesia prauo spiritu laborantem, misericordia commotus, in cælum manus erexit: cũque, quantum satis esset, orauisset, & ad eã cõuersus esset, tèr Crucis signaculum ipsi adhibuit. Quo facto, prauus ille dæmon aufugit, & fœmina illa sana deinceps permansit. Hæc nos perstrinximus, vt vitæ, quam vir ille tenebat, præstantiam declararemus, & signorum gratiam à Deo illi concessam, omnibus manifestam faceremus.

Sanat paralyticũ, &c.

Sed nescio quomodò factũ sit, vt cùm sanctus ille homo, & Deo ipsi dicatus, nauem conscendisset, & ad regiã ac magnam vrbem nauigaret, iudicijs illis, quæ solus Deus nouit, acciderit, vt vnà cum socijs nauigationis fluctibus marinis suffocaretur. Quamobrèm & illius sancti corporis expertes facti sum⁹, neq; sacras illas & beatas reliquias repositas habemus, quæ nos maximè iuuare possent. Omninò enim Sanctus quemadmodum, cùm in corpore erat, curationes abũdè cõferebat, multo magis, postquàm excesit, his, qui eius reliquias attigissent, easdem afferre posset. Huius ministerio alius quidam presbyter successit, eunuchus natura, qui vocabatur Ignatius. Ille cùm ijsdem moribus, quibus & is, quem supra diximus, excelleret, sanctè admodum & domino Deo gratus migrauit: cuius sepulcrum fulgoribus quibusdam dæmonum turmas prosternit, & curationes affert. Sed ad narrationis ordinem reuertamur, sanctæ matris nostrę Athanasię facta perstringentes.

Eccè qd antiquitas senserit de reliquijs.

Hæc igitur beata fęmina cùm multam, vt diximus, humilitatem, magnamque & singularem mansuetudinem in se haberet, sæpè Deum precans, atque in cælum intuens, stupore atque excessu quodam implebatur: nubem autem lucidam, Solis radios emittentem, videbat, & in eius medio virum speciosum, formaque ità effulgentem, vt eius species singularis existeret. Cumque hoc sæpè uidisset, & eius viri adspectũ obstupesceret, secum ipsa dicebat: Ecquisnam virum hunc tam multo decore atque ornatu repleuit? Et quænam virtus ità splendidum ac speciosum effecit? Cùm hæc cogitaret ac diceret, sibi visa est vocem hãc audire: Virum hunc, cuius speciem tu admiraris, humilitas & mansuetudo ità splendidum reddiderunt: quę cum & ipsa mirum in modum imiteris, te quoque illustrem futuram manifestò scias. Quotidiè igitur hæc contemplans, ità duabus virtutibus se ornauit, vt in illa iræ aut superbiæ ne vestigium quidem vllum appareret. Quæ verò ad earum virtutum celsitatem ascenderat, quæque cælestem visionem puro cordis lumine inspexerat, mirum non est, si admirabilibus signis Deus eam ornauit.

Visio S. Athanasiæ.

Mansuetudinis et humilitatis est studiosissima.

Etenim cùm quodam die ipsa sederet, & Deo operam daret, ad eam venit homo quidam oculos multum dolens, eamque rogans, vt pro ipso Deum precaretur. Illa verò humilitatem suam ostendens, quasi eum consolaretur: Et mihi, inquit, huiusmodi morbus molestiam attulit. feras igitur, & Dominus te curare poterit. Ille verò cùm nequaquàm discederet, sed curationis se compotem fieri cum fide multa postularet, beata illa mulier manum suam super ipsius oculos imponens: Ille, inquit, Christus, qui cæcum natum curauit, det tibi, frater, perfectam istius morbi curationem. Hæc cùm ille audisset, & firma fide accepisset, statim illo ipso tempore optatam sanitatem assecutus est.

Iohan. 9. Cæcum sanat.

Posteà verò, quàm Athanasia propè templum illud protomartyris Stephani supradictum, alia tria templa ædificauit, celeberrimę Dominæ nostræ & Dei genitricis Mariæ, Iohannis præcursoris, & Nicolai illius diuini præconis, necessitate postulante, ad regiam Vrbem profecta fuit, ibique in monasterio sex vel septem annos morata est. Quod molestè ferens: Exul, inquit, facta sum è templo illius, quæ Deum peperit: quo derelicto, en hìc moror. Cùm igitur diuina quædam visio illi oblata esset, ausa est iis, quæ cum illa versabantur, dicere: Tempus iam instat, vt ad eum locum abeamus, vbi olim nos sedebamus: Vidi enim in mentis excessu templi Dominæ & sanctissimæ Mariæ, quæ Deum genuit, fores patefactas, nosque illuc introire iussas. Cumque hæc dixisset, ex Vrbe illa regia migrauit, & Dei verè preciosum illud vas desideratum locum venit, qui vocatur Timia, nomine ipso ab honore deducto: dicebat enim, honestum locum illum eius præsentia honorari, & appellationem veram, ac factis ipsis comprobatam, habere, vt à quodam perspicacissimo viro ac patre multis annis anteà præuisum fuerat. Hic, quem dixi, Iohannitius fuit ille laudatus & insignis vir, cuius gloria per totum orbem terrarum celebratur. Hic, inquam, diuinus vir, cùm per eum transiret, prophetico spiritu pronunciauit, decere locum illum honorari quorundam sanctorum corporum collocatione. Id quod postea factum fuit.

Iohãniti⁹ vir sãctissimus.

Cùm igitur beata mulier eò peruenisset, & paucos quosdam dies illic vixisset, grauissimo quodam morbo correpta est, & duodecim diebus, antequàm è vita discederet, de ea re mysterio quodam edocta fuit. Vidit enim viros duos, albis vestibus indutos, ad se venientes, & paginam quandam ei tradentes, in

Visio alia S. Athanasiæ.

qua hæc scripta erant: En libertas tua hæc est: sume hanc,& lętare. Beata verò mulier cùm ad se redijsset, & vnam è sororibus ad se vocasset, singulatim ei omnia narrauit. Totis igitur illis duodecim diebus mansit assiduè contemplationi dans operam, neq; cibi, neque potus particeps fiebat, nihilque aliud, nisi hoc dicebat: Psallite, sorores meæ, psallite, & Deum assiduè laudate, vt propitius sit peccatis nostris. Cùm igit duodecimus dies venisset, sancta mulier alias, quæ cũ illa erãt, affata: Succurrite, inquit, quæso infirmitati meę, & in ædem sacram ingressę, versus, qui mihi dicẽdi essent, vos Deo reddite: non enim possum ampliùs psalterium complere, cùm omninò vis mea deficiat. Illę verò cum clamore & lachrymis respondentes: Ad quemnam, inquiunt, psalmum ipsa peruenisti, & vndenàm, quod reliquum est, nos incipiemus? Illa sensim respondens: Nonagesimum, inquit, psalmũ in ore habeo: sed infirmior facta, vlterius progredi non possum. Illę cùm hęc audiuissent, ad ædem sacram ingressæ, reliquos psalmos compleuerunt. Cumque exijssent, in faciem ceciderunt, & vlulatum magnum emittentes, sibi preces à sancta muliere impartiri postularunt. Illa verò omnibus quidem pariter precata est: Marinam autem & Euphrasiam vlnis suis honoratis amplexa: En, inquit, sorores meæ dilectæ, ex hoc ipso die à nobis separamur; sed in futuro illo seculo rursus nos Deus coniunget: det autem vobis pacem, charitatem & concordiam, & impleat vos omnibus bonis suis. Hæc & alia cùm dixisset, eius facies instar luminis effulsit, ità vt qui ad eam videndam eò venerant, admiratione & stupore afficerentur.

Dies fest. Assumptionis B. Virginis.

Quoniam verò dies festus aderat, quo sanctissimę Dei genitricis Assumptio celebratur, omnes sic admonens: Videte, inquit, nè quid eorum, quę ad diem festũ pertinent, infectum prætermittatis: itaque & psalmorum ordinem, & ministerium in ipsos egentes pro viribus diligenter exequamini; deinde post diuinũ rei sacræ ministerium humile hoc corpus meũ terrę mãdetis. Hec cum præcepisset, & duas sorores, quas suprà diximus, amplexata esset, in pace dormiuit ac requieuit: ità vt qui eam viderunt, communi somno requieuisse crederent, nam ore atque oculis clausis, minimè illi opus fuit, qui hęc honestè componeret. At sorores, ad sanctas eius reliquias se abijcientes, & suã orbitatem deplorantes: Quonàm, inquiũt, nunc abijsti, mater nostra sancta, & immortalitatis cognomen habens? Quomodò nos ità orbas dereliquisti, è nostro conspectu euanescens? Vbinàm posthàc angelicam faciem tuam adspiciemus? Vbi vocem illam tuam audiemus, qua nostra corda exhilarentur, & ad bonorũ operum studia excitentur? Extinctum est nostrę spei fomẽtum. Tu nũc dormis, & nos in segnitia, velut mortuę, iacemus. Non ampliùs te nobiscùm vnà versantem habebimus: elegit enim te Dominus, & ad mansiones illas æternas vocauit.

Migrat ad Dominum.

Cùm hęc & his similia lamentatę fuissent, & cõsuetum officij canonem in ea compleuissent, post mysteriorum tempus, sacrum illud corpus in loculis repositum, in terra congruenter condiderũt. Quæ verò mulier in eius locum successit, prope sepulcrum permanens, neque nocte, neq; die illinc discedebat, lachrymans, & beata illa fęmina se orbatã lugens. Cui Athanasia in somnis apparens: Esto, inquit, bono animo, & certò fore scito, vt cõpletis quadraginta diebus post meum obitum, recipiam, quod à Deo ipso receptura sum. Hæc igitur cùm ĩ somnis vidisset, experrecta dubitabat, quidnam hoc visum, & sanctæ mulieris verbũ, significaret. Cumq; quadragesimus dies venisset, quęque sorores monasterium habitabant, id oblitæ (vt sępè vsu euenire solet) post duos dies illum quadragesimum diem futurum existimarent, eius diei vespere sorori, quę supradicta est, Athanasia beata illa fœmina se offerens: Cur, inquit, ità quadragesimos dies meos neglexisti, neq; quę ad pauperũ distributionẽ, neq; ea, quæ ad amicos benignè accipiendos ptinent, pręparasti? Hoc uiso illa perculsa, & ad se rediens, ac diligenter dies numerans, cognouit tẽpus illud vesperam esse quadragesimi diei, quo sacra psalmorum cantio celebrari deberet.

Quadragesimus dies defunctorũ iam olim obseruat.

Cùm igitur dies illuxisset, & diuinum officiũ celebrari cœpisset, duæ, quę illius sacri & monastici chori principem locum tenebant, quarumq; cordis oculos Deus aperuerat, vt horribile illud uisum animaduerterent, duos quosdam viros contemplatę sunt specie terribiles, habitu effulgentes, & beatam Athanasiã mediam habentes: quã cùm duxissent, & ante sacram aram constituissent, purpuramq; preciosis lapidibus ac margaritis ornatã protulissent, regali habitu eã induerunt, & corona, Crucem & antè & retrò habente, caput eius cinxerunt: cumq; uirgã gemmis ornatã in manus ei dedissent, eam ad diuinam arã perduxerũt. Hęc igitur visio cùm quadragesimo die contigisset, loculus, in quo sanctę mulieris reliquiæ infra terram iacebant, stridorem emittere cępit: idque assiduè per totum anni tempus faciebat.

Visio de gloria S. Athanasia.

Cùm verò anniuersarius dies, quo sancta illa mulier obierat, iã venisset, eccè uiri duo adstiterũt, & cũ ipsis misera quædã mulier, prauis spiritibus vexata: qui spiritus supra sanctę illius mulieris reliquias debacchantes, redarguti sunt. Manibus igitur tegumentum illud, quod supra sanctę Athanasię reliquias impositum fuerat, amouentes, arcam è monumento extraxerunt. Quo facto, mulier illa spiritu malo agitata, curationis statim cõpos facta est. Sacri verò illi viri arcam illam inspicientes, eã viderunt vndiq; suauissimi odoris vnguento diffluentem. Cùm igitur diligenter eam patefecissent, Athanasiam inuenerunt ità decorè positam, vt recèns mortua fuisse videretur. nã & eius oculi luminis speciẽ præ se ferebant, & labra, & totũ illud beatum corpus sanũ, integrũ & intactũ videbatur, teneris adhuc carnibus & manibus in rectũ protẽsis, neque aliqua ex parte impeditis. Cùm illud igit venerati essent, & lachrymas effudissent, arcã munierunt, & in oĩum conspectũ ponendam esse, sanctè iudicarunt.

Dæmoniaca sanat.

Notarem admirandam.

Posteà verò q̃ in aliam arcam translata fuit, in qua & nũc beata illa reposita est, monachæ ipsę veste priore illã exuentes, alia quadã sericis filis contexta, & colore cęruleo induere cupiebant: sed minimè Athanasia sancta eis obtemperabat, manus ipsas tenens pectori adhęrentes, & uestẽ illam renuẽs. Vna igitur è choro illo, quæ omnibus uirtutibus effulgebat, & sancti Spiritus vas quoddam erat valdè preciosum, flexis genibus sic eam precata est: Quemadmodùm quo tẽpore nobiscum versabaris, obedientiam sine aliquo discrimine præstitisti: ità & nunc libenter nobis obedire velis, & humilem tunicam tibi oblatam te indui patiaris. Hæc illa cùm perindè ac si viueret, audiuisset, manus statim relaxauit, & tunicam, quam diximus, accepit, ac deindè ad sanctam illam arcam se reclinauit.

Viuũt Sancti, & norunt res nostras.

Operæprecium verò est pauca quædam, quæ posteà facta sunt, miracula commemorare, & ità orationi finem imponere. Cùm non multi dies præterijssent, puella quædã annos ferè duodecim nata, impuro spiritu detenta, cadens, & spumam emittens, ad sacræ mulieris sepulcrum adducta est: cumque illic quadraginta dies permãsisset, diuina ope adiuta, sana rediit. Alius quidam puer, annos ferè octo natus, in manu ipsa dæmonem habebat. Hunc vt passerem quendam nigrum ad manum suam venientem, & illic sedentem videbat, à quo & manus ipsa commouebatur.

Qua-

Quarè miserabiliter afflictus puer ille, cùm totos septem dies apud diuinas sanctæ mulieris reliquias permansisset, sanctissimi Spiritus ope curatus est.

Dæmon à puero depellitur.

Alius quidam conditione seruus, fide verò liber, occulto dæmone vexatus, & insupèr aqua intercute totum corpus, instàr vtris, tumefactũ habens, ad monasterium illud venit, & sanitatis cõpos fieri supplex postulabat. Illi ergò beata Athanasia in somnis apparens: Expecta, inquit, frater paululùm, & ego tibi, diuina ope adiuuante, curationem afferam. partem enim quandam mei corporis ad me mittam, qua morbo isto liberaberis. Audiuit hæc vir ille, & fuit bono animo: & post mensem vnum nocte quadam in mentis stuporem incidens, seipsum vidit vndiq; à tẽpli tecto aqua defluente madefieri, & omnibus candelis extinctis, ad sanctas beatæ mulieris reliquias cõfugere: stridoreque magno ex arcula emisso, vocem ad se venientem audire sibi videbatur, quæ ità diceret: Aperi citò os tuum aperi. Quod cum ille fecisset, hilaris, qđ missum fuit, excepit, simulq; sanitatem recuperauit. Cùm verò dies illuxisset, omnibus, quæ in monasterio erant, curationem suam clara uoce prædicabat. Cum que omnes cõcursu magno illuc venissent, & causam eius rei ediscere cupiuissent, tum ille donum, quod acceperat, è sinu protulit, vnguem videlicet magni digiti è sanctæ mulieris pede missum, ac paruo quodam panno inuolutum. Abijt igitur vir ille sanus, diuinam gratiam, & sanctæ mulieris gloriam celebrans.

Per visũ hydropicus idemq; dæmoniacus sanatur.

Aliquandò cùm eius sancta memoria celebraretur, & multus populi concursus factus esset, mulier quædam, nomine Theodora, manum arefactam habẽs, curationem assequi supplex poscebat. Vna igitur è sororibus, cùm eam appræhendisset, & maxillæ sanctæ mulieris, quæ in arca erat, admouisset, sanam atque integram Dei ope illinc extulit. Alia verò quædã mulier cùm occulto spiritu vexaretur, & multos dies illic p̃mansisset, re infecta ac tristis domum suam reuersa est. Vidit autem sanctam fœminam talia sibi dicẽtem: Tu fraudem viro tuo fecisti, & animam suam in grauem mortem iniecisti. Vade igitur, & erratum tuum profe ras, & ego mali dæmonis vexatione te liberabo. Hæc cùm mulier audiuisset, & ea, quæ audiuerat, fecisset, diuina ope adiuta, sanata est. Alia quædam mulier in fantem puerum mammam sugentem ferens, cui tum dexter oculus extinctus, tum manus & pes torpens, & motionis expers erat, ad sanctæ illius sanitatis datricem arcam eum adduxit. Post paucos verò dies illum sanum receptum, in propriam domũ gaudens retulit.

Manus aridæ restituuntur.

Dæmonia ca iubet à S. Athanasia cõfiteri peccatũ suũ, & ita sanat.

Alia miracula.

Alia quædam tam malè oculorum morbo laborãs, vt ei tanquam poma aliqua oculi penderẽt, ad eius arcam accessit, & capite supra sanctas reliquias imposito, sanitatem assequi precibus postulabat. Cùm igitur duobus aut tribus diebus permansisset, Dei ope adiuuante, sana facta est, eius oculis ad priorem statum restitutis. Puer verò duodecim ferè annos natus, cùm manus & pedes torpentes haberet, ad eius sepulcrum accessit. Cumque nondùm pauci dies præterijssent, diuina visione puer ille dignus factus, & proprijs pedibus inambulans, domum suam reuersus est. Quod miraculum per beatam mulierem editum omnes obstupescebant. Collum puellę cuiusdam, quæ Maria vocabatur, & in monasterio habitabat, graui morbo laborabat. Cui beata Athanasia in somnis apparẽs: Aspe ram, inquit, tunicam meam accipias, & morbo admoueas. Id cùm illa è somno excitata fecisset, statim curationem ipsam admirabiliter assecuta est.

Marina verò, cuius supra mentio facta est, multo tempore graui morbo ex ventre laborauerat. Cùm igitur lauri folium sumpsisset ex ijs, quæ tunc super arcam illam posita erant, & supra morbi locum tribus diebus reliquisset, perfectam sanitatem accepit. Hæc quantùm uobis religiosis monumentum esse posint, mediocriter à nobis dicta sunt. Singulatìm enim omnia persequi, non solùm supra vires meas est, sed neq; ijs facile erit, qui & uita meliore sunt, quàm ego, & orationem vitæ parem habent. Ego verò cùm ingenio sim valdè tenui, & sublimioris orationis omninò expers, prouinciam hanc suscepi, nõ vana secutus figmenta, sed quę tum ipse proprijs oculis vidi, tũ à sanctis mulieribus, cùm hęc dicerẽt, audiui, è quibus fuit & felicissima mater nostra. Quæ omnes cùm per totã vitam rebus gestis excelluerint, & Athanasiæ beatæ mulieris facta cuncta benè nouerint, illis ego credidi. Earum autem vitam, & optimam maximæq; vtilitatis conciliatricem institutionem, alijs suo tempore scribendam prætermittamus.

Fides huius historiæ.

Tu verò beata, & immortalitatis appellatione prędita, diuinorumque Angelorum contubernalis Athanasia, quæ propter Christum, benè paupertatem exercuisti, & diuinis muneribus diues facta es: quæ assiduè lugens, consolationem istam tibi comparasti: & mansuetudine oblectata, mansuetorum terram recepisti: & in fame & siti vitam ducens, perennes delicias inuenisti: misericordemque animam habens, à Deo ipso misericordiam magnoperè consecuta es: tu, quæ quæ corde puro splendorem sancti Spiritus excipiẽs, & in animo pacem habens, eiusdem sancti Spiritus di uersorium, &, vt summatìm dicam, omnium bonorũ thesaurus, ob idque maximo lumine digna facta es, cum sanctorum turmis simul versans, & cum iustorũ choreis hilaris vna chorum ducẽs: sis nostri memor, qui factis tuis lætamur: cura sororum gregem, quem proprijs laboribus congregasti: respice vitam nostrã, multis huius mundi fluctuationibus agitatam: vt per tuas preces sanctè uiuentes, & laqueis diaboli fortiores redditi, tecùm vnà sempiternis bonis digni efficiamur, gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: Cum quo patri simul cum sancto Spiritu sit gloria, honor, & adoratio nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Author inuocat S. Athanasiam.

ORATIO, QVAE TRACTAT A Venerando ortu & educatione sanctissimæ nostræ Deiparæ, & ortu Dei nostri, & quæcunque contigerunt ad viuificũ eius decessum. Et prætereà quomodò in apertum prolata sit preciosa eius vestis: Et quemadmodum hæ magnæ opes fuere Christianis reconditæ: Authore Simeone Metaphraste, qui grauissimorum Patrum vtitur testimonijs.

15. AVG.

OPORTEBAT reverà Virginẽ, sicut ipsa Dei ad homines ventu ri inuenta est dignum & Deo cõ ueniens habitaculum, ità nunc il lam ad encomij argumẽtum nobis propositum, dignam linguã esse consecutam, quæ res eius eleganter narraret, & conuenientem ei laudem afferret. Sed quoniam quo hoc est maius, eo difficiliùs explicari potest, pro viribus saltèm alacri animo danda est opera, vt texamus eius laudationem. Scit enim ipsa quoq; filij cedens legibus, gratum habere id, quod fit pro viribus. Dicendum est ergo, & diligenter narrandum, & vndè orta sit, & quos parentes habuerit, deque educatione eius, & si-

De qbus dicturus sit Author.

& fine vitæ: quinetiam quæcunque illi contigerunt ex diuina prouidentia,& arcanis rationibus. Quòd si oratio alia quoq; compræhendit, & necessario persequitur,non est à ratione alienũ,quod factũ est:omnia enim ad eam referuntur,eiusque sunt gloria & encomia. Quorum narratio non erit nobis absq; fidedignis testibus,nec sumetur ex personis quibuslibet: sed quã viri,quibus iure credendũ est,& qui simul cũ doctrina egregiam quoquè vitam attulerunt,diligenter cõposuerunt: Gregorius,inquam,Nyssenus,Athanasius, Alexãdrinus,Dionysius Areopagita,& multi alij, qui nec sunt vulgaris, vt diximus,eruditionis,& sunt vita admirabiles: Et,quod maius est, quam ipsum quoquè diuinum refert Euangelium.

Quibus testibus vsurus.

Iam enim diuinus Gregorius in oratione, quæ de ortu Christi ab ipso est composita, hæc de ea tractat: Audiui,dicens,arcanã quandam & occultam historiã de ea hæc narrantem: Erat insignis in accurata vitæ, quæ est ex lege,institutiõe, & inter optimos apprimè notus,pater Virginis. Cõsenuerat autem sine liberis, quod non erat eius coniunx apta ad procreandos filios. Erat uerò ex lege quidam honor matribus, quem nõ adipiscebantur, quæ carebant filijs. Imitatur ergò ea quoquè illa,quæ narrãtur de matre Samuelis. Et cùm fuisset intrà templa sanctorũ,fit supplex Deo, rogãs, nè excideret ab ea,quæ est ex lege,benedictione, cùm in legem nihil peccaret: fieret autẽ mater,& Deo consecraret id,quod pareret. Cùm nutu autem diuino cõfirmata esset ad gratiam, quã petierat, postquàm peperit puellam eam quidẽ nominauit Mariã: vt vel ipsum nomen significaret, à Deo datã esse gratiã. Cùm verò iam creuisset puella, vt non amplius opus haberet sugere mammillam,eam Deo tradidit, & promissum impleuit,& ad templum adduxit. Sacerdotes aũt interim quidem,ad similitudinem Samuelis,inter sanctos educabant puellam.

Ex Gregorio Nysseno. *1. Reg. 1.* *Nascitur S. Maria.* *Offertur templo.*

Cùm verò creuisset,consilium ceperunt, quidnam sacro illi corpori facientes, in Deum non peccarent. Eam enim legi naturæ subiungere,& eam dare in seruitutem ei,qui illã duceret, videbatur absurdissimũ. Existimatũ est planè sacrilegium,si diuini donarij homo fieret dominus,quandoquidem à lege est cõstitutum,vt maritus esset dñs coniugis. Vt autẽ in templis versarentur mulieres cũ sacerdotibus,& inter sanctos viderentur,neq; lege permittebatur, nec res erat honesta. Eis verò de his consultantibus,à Deo datur cõsilium,vt eam quidẽ dent viro nomine despõsationis: Is autẽ talis esset,qui ad virginitatis aptus esset custodiam. Inuentus est itaq; Ioseph,qualẽ quærebat ratio ex eadem tribu,ex qua erat uirgo: & ex consilio sacerdotum sibi despondet Virginẽ. Coniunctio autẽ ꝓcesserat vsq; ad desponsationem. Tunc Virgini à Gabriele aperitur mysterium. Erãt autem uerba mysterij benedictio. Aue gratia plena,inquit, Dominus tecũ. Cõtraria illi primæ voci,quæ facta est mulieri,nunc verba fiunt Virgini. Illa doloribus in partu condemnata fuit propter peccatum: In hac autem per lætitiam expellitur tristitia. In illa partum præcesserunt dolores: Hic verò lętitia est obstetrix partus. Nè timeas,inquit. Quoniam enim omni mulieri metum affert partus expectatio, metum expellit dulcis partus promissio. In vtero concipies,& paries filium,& vocabis nomen eius Iesum.

Gen. 3. *Despõdetur S. Ioseph.* *Gen. 3.*

Quid autem Maria? Audi puram vocem Virginis. Angelus partum annunciat,& illa adhæret virginitati,non corrumpi,iudicans esse præstantius,quàm apparitionem Angeli. Et neque potest Angelo non credere,neque discedit ab ijs,quæ statuerat. Est, inquit, mihi prohibita cum viro consuetudo. Quomodò erit mihi hoc, quoniam virum non cognosco? Hæc vox Mariæ,est demonstratio eorum,quæ arcanè & occultè narrantur. Si enim eam Ioseph acceperat in matrimonium,quemadmodùm ei visum est alienum quòd partum ei antè significaret,si ipsa omninò expectabat fieri mater lege naturæ? Quandoquidem carnem,quę Deo fuerat consecrata,veluti quoddam sanctum donarium,intactum conseruari oportebat; ꝓpterea, Etsi fis Angelus,inquit,etsi de cælo venias, etiam si fit sup hominem id,quod apparet,non potest tamen fieri,vt virum cognoscam. Quomodò ergò ero mater absq; viro? Nam Ioseph quidem noui sponsum, virum autẽ non cognosco. Quid ergò paranymphus Gabriel,qualem thalamum parat puro & impolluto matrimonio? Spiritus,inquit,sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. O beatam illam carnem, quæ propter insignem puritatem, animæ bona ad se attraxit. In alijs enim omnibus vix anima pura sancti Spiritus aduentum acceperit: hic autem fit caro spiritus receptaculum. Quinetiam virtus Domini obumbrabit tibi. Quid hæc parcana significat oratio? Christus Dei virtus,& Dei sapientia, inquit Apostolus. Altissimi ergo Dei virtus,quæ est Christus, per aduentũ sancti Spiritus formatur in Virginitate. Quomodò enim vmbra corporum conformatur figuræ eorũ,quæ præcedunt: itá etiã character & signa, quibus filij Dei cognoscitur diuinitas,apparebũt in eius,qui paritur, virtute,vt qui imago & signaculum & adumbratio,& splendor primi exemplaris, per admirabiles ostendatur operationes. Et hæc quidem diuinus Gregorius. Alia aũt & sacrum Euangelium,& alij viri pij, ac Dei amantes,quos nominauimus, & quorum nominatim non meminimus, verè docent.

Studium virginitatis. *Satis hic liquet S. Mariam vouisse virginitatem.* *1. Cor. 1.*

Hæc ergò postquàm Virgo audiuit,statim mente illustrata à spiritu,qui ei inhabitabat, lubenter accepit promissum: &, Eccè ancilla Domini, ait Angelo, Fiat mihi secundùm verbum tuum: simul & ad Angeli vocem ea utens,qua par est,cautione, & postquàm fide digna visa essent ea,quę dicta fuerant, noluit ampliùs esse incredula: sed illo quidẽ cuasit primæ matris deceptionem, hoc autem vitauit Zachariæ incredulitatem,quæ vltrà,quàm deceret,processit.

Fides & prudẽtia S. Mariæ. *Luc. 1.*

Atque Angelus quidẽ ab ea recessit. Consecuta est autem paulopòst & Mariæ cum studio ad mõtana aduentus,& eius in domum Zacharię ingressus. Magno enim studio contẽdit gratulari Elisabethæ, vt quæ ab Angelo didicisset nouam eius cõceptionem. Accedit ergò,& benignè salutat. Fit autẽ salutatio dulcis exultatio infantis,qui erat in vtero Elisabethę. Iam enim ex ventre sciebat seruus dominum,qui erat in vtero: & cùm sensisset eius in mundum aduentum, mirãdũ in modum lætabatur. Hoc enim apertè significabat illa exultatio. Non te autem lateat Elisabethæ reuerentia & submissio,cum prædictione admirabili. Virginis enim aduentum admiratur,quippe qui eius superaret conditionem: Vndè hoc mihi, dicens: sicut etiã illius filius de Domini aduentu in tempore baptismi. Iam verò hanc quoquè matrem & dominam suam nominat, sed etiam benedictam dicit in mulieribus, & eum, qui in vtero gestabatur, fructum ventris vocat admirabiliter, vt qui cum viri semine nihil habuisset commune.

Ibidem. *Inuisit Elisabetham.*

Cuiusmodi verò est illa quoquè rursùs admirabilis Mariæ prædictio,fore vt celebraretur ab omnibus generationibus? Non enim se beatã prædicat vana mota arrogantia, neque lingua communi hęc loquitur: sed diuino spiritui seruiens, & id quod fit in ęternũ, diuinans. Magnificat autem Deum Maria, se & credere ostendens propter vocẽ Elisabethæ: Beata enim,inquit,quæ credidit fore, vt ea perficiantur, quæ ei dicta sunt à Domino, & se ei tam magnæ rei inseruire.

Sed

Sed hæc quidem sic habent. In domo aũt Elisabethæ circa tres menses habitauit Maria. Deindè sic, inquit, reuersa est in domum suam. Sic enim me docet Euangelium. Quid aũt sibi voluit Mariæ hęc mansio? Fortassè quidem, vt eius rei admirabilis videret exitum, de qua non mediocri tenebatur admiratione. Est autem in more positum, vt virgines secedant, cùm quæ fert vterum, est paritura. Oportet enim hoc quoq; considerare. Ea de causa cum iam instaret tempus, vt pareret Elisabeth, etsi re vera esset prægnans, recedit tamẽ tanquàm virgo, & in domum suam reuertitur. Postquàm autem reuersa est, nusquàm quidem alibi, sed domi deinceps degebat, donèc cognouit iam tempus adesse partus.

Luc. 2.

Cæterum Iosephum tumẽs virginis vterus (nesciebat enim id esse opus sancti Spiritus) in dubias induxit cogitationes, & ideò eam clanculùm dimittere habebat in animo: Vt qui esset iustus, inquit, & eam nollet traducere: adeò iustus, vt non solùm nollet puni-re, etiam si hoc lex iuberet: sed neque rem uellet propalare, & in publicum proferre. Hoc enim sibi vult illud, traducere. Cùm hęc autem, inquit, cogitasset, venit Angelus, promptè soluens dubitationem. Nihil enim probri nec cõtumeliç eam subire oportebat, quç ab omni probro & dedecore erat longè purissima.

Matt. 1.

Leui. 20.

Qualis autem fuit vox Angeli ad Iosephum? Ioseph fili Dauid, nè timeas accipere Mariam vxorem tuã. Filium Dauid illum vocans, quidnã vult aliud, q̃ ei reuocare in memoriam, vndenàm sit Christus processurus? Dicendo autem, Nè timeas, ostendit eum timuisse, nè Deum offenderet, si adulteram domi suæ haberet. Ea de causa, Vxorem tuã, purè nominat, tollens suspicionem. Neq; enim si ei omninò fuisset allatum vitium, vxor illius diceretur. Quòd autem uxorẽ hic dico sponsam, tibi persuadeat scriptura, quæ ante matrimonium generos vocat sponsos. Quomodò vero pręcipit accipere eam, quç iam erat accepta, & quæ intus manebat? Clarum est, ꝙ in animo suo iam dimissa fuerat, & erat extra fores. Visus est ergò ille eam Angeli voce Iosepho modo tradere, qui etiã eam posteà in Cruce tradidit discipulo. Quod enim (ait) in ea est genitum, ex spiritu sancto est. Ex redundanti quadam copia soluit eius angorem. Non solum, inquit, virgo est intacta à coitu illegitimo, sed etiam natura est præstatior, & hominem superat conceptio. Quamobrẽ non est solum soluendus metus, sed etiam oportet esse plenum lætitia. Tua sunt hęc magnalia, o Virgo: & te glorificans, qui potens est, fecit dispensationem rerũ admirabilium & supernaturalium.

Matt. 1.

Sponsas scriptura vocat vxores.

Iohan. 19.

Verumenimuero quomodò exitum habuit prophetia, quæ non defecturum Principem ex Iuda, neq; ducem ex femoribus illius, donèc venerit, cui est repositum: ipsum autem esse expectationẽ gentiũ, (de Christo videlicet hoc dicit) explicare aggredimur. Tũc enim ille aduenit, quãdo deinceps defecerant Iudaici Principes, & Romanis erant sceptris subiecti. Simul enim & Christus nascitur, & fit illa prima descriptio: cùm Romani scilicet dominatum obtinerent in gentem Iudæorum, & eos suo subiunxissent Imperio. Antipater enim pater Herodis, qui posteà princeps fuit in Iudęa, vxorem duxit ex Arabia, Cyprim nomine: quæ eum patrem effecit quatuor filiorum, quorũ erat hic vnus Herodes. Satius est aũt, ut q̃ apertissimè possumus, rẽ declaremus. Cùm enĩ Hyrcanus frater Aristobuli, post interemptum Aristobulũ Pontificem, qui & diadema regiũ sibi imposuerat, vinctus à Pompeio duce Romanorũ cum filiis Romã turpiter esset trãsmissus (quo tempore constitutũ quoq; est, vt Iudęi tributa penderent) cumq; posteà Hyrcanus ipse creatus Pontifex ab eodẽ Põpeio, à Parthis fuisset postremo captus, & Antipater dolo fuisset intereptus, qui erat pater Herodis, qui fuit posteà Rex Iudęę, & nemo esset, qui res Iudęorum obtineret, hic Herodes Antipatri filius, cum dedisset plurimas Romanis pecunias, & fœdus cùm eis iniuisset, obtinet imperium. Quęnam autem huius rei data sit ei occasio, dicemus quàm fieri potest breuissimè.

Gen. 49.

Luc. 2.

Herodes fit rex Iudæorum.

Cùm Augustus Cæsar in Aegyptũ cũ maximis copijs iret, ad bellum, inquã, Cleopatrę, (Erant enim in eius potestate res Aegypti, vt quę genus traheret ex Ptolomęis, sicut etiã videtur Iosepho) accedit ad eũ hic Herodes, & exercitus & impensas ei suppeditando, non mediocri fungens apud eũ munere. Cùm aũt & Cleopatra & Aegyptus essent in manibus Augusti, qui iam duodecim annos imperauerat, ipse Romã reuertens, memor, vt est consentaneũ, officij, quo in eũ vsus fuerat Herodes, senatusconsulto Iudęæ eum Regem elegit, ei quoque imposito diademate. Qui cùm venisset Hierosolyma, quoniã sciebat Iudęos non esse benè in eũ affectos, sed ꝙ esset alienigena, & alioqui asper & difficilis, eius ægrè ferre imperiũ, eorum quidem nonnullos occidit, plurimis autem malefecit, ciuitatemq; & Dei templũ stolidè & improbè redegit in seruitutẽ. Ille ergò malè utens potestate, quiddam insigniter sceleratum adiicit, & quod erat sui vitii apertum indicium. Tribuum enim & familiarum, quæ erant in Iudæa, publicas scripturas à tempore Esdræ, rem faciens inuidia plenã & insania, igni tradit. Scopus autem erat improbissimus: nempe, nè notum esset Iudæis, ex quanam ii sunt tribu, & quinam ex eis sunt indigenç, & quinam ex ijs, quos ipse solebat appellare γηιώρας, id est aduenas. Prçter alia autem, cum sacerdotalem vestem in quodam vase reposuisset, viris indignis, pecuniis, (proh dolor) emptum mãdabat Pontificatum. Et hęc quidem iste.

Augustus capit Aegyptũ & Cleopatram.

Herodes scripturas publicas Iudæorum exurit.

Cùm autem Cæsar Augustus quadragesimũsecundum sui Imperij ageret annum, exit ab eo edictũ, vt fiat descriptio vniuersi orbis terræ. Abiit itaque vnusquisque in suam ciuitatem, vt ibi describeretur. Oportebat enim in descensu eius, qui regnat in cælis, terrę quoquè principes conferre munera. Quoniam autem edictũ, scilicet descriptionis, vnumquenq; in suam cõpellebat patriam, Ioseph quoq; ei parens, ex Galilęa, ex ciuitate, inquam, Nazareth, venit in Iudæã, in Bethleem ciuitatem, quę est ciuitas Dauid. Causa verò erat, eo quòd esset (inquit) de domo & familia Dauid, hoc est, cognatione.

Luc. 2.

Ibidem.

Venit aũt ad descriptionẽ cũ hac ex mulieribus maximè admirabili Maria, q̃ erat grauida. Etenim Galilæa quidẽ est quædã regio Palęstinæ: Nazareth aũt est ciuitas Galilæç. Rursus aũt Iudęa est quædã, q̃ sic dicitur, regio: Bethleẽ verò Ciuitas Iudęæ. Atq; Christum quidẽ oẽs Prophetç, nõ ex Nazareth venturũ dicebãt, sed ex Bethleẽ, & fore, vt illic pareretur. Eccè.n. tibi euestigio proposita est prophetia: Et tu Bethleẽ terra Iuda, nequaquàm es minima in principibus Iuda. Et quę sequuntur deinceps tibi declaret Euangelium:

Mich. 5. Matt. 2.

Quoniã ergo manifestum erat omnibus, Christum venturũ ex Bethleẽ: idcirco Iosephũ & Mariã: qui, etsi ciues essent Bethleemitç, ea terra dimissa, (quod multis sæpè accidit, vt dimissis ijs, quç ipsos tulerunt, malint in aliena habitare ciuitate) ipsi quoq; habitabant in Nazareth: cõpellebat, vt dictũ est, eos uel inuitos in Bethleem edictum, Deo admirabiliter & præter opinionem hæc dispensante & versante.

Cùm illic ergo fuissent propter descriptionẽ, Impleti sunt, inquit, dies vt virgo pareret: & parit filium suum primogenitum: & fascijs inuoluit eum, qui nullis potest terminis circunscribi: & propterea quòd non esset eis locus in diuersorio, (O tuã ineffabilem,

Christi pauptas. Christe, propter me paupertatem) in presepi reclinat eum, qui omne alimẽtum suppeditat: eum, qui nequa quàm capi potest, ea, quæ ipsum arcana ratione cepe rat. Cùm enim multi ex multis locis ad descriptionẽ confluerent, (vt est cõsentaneum) & loca scilicet præ occuparent, & ex eo eos, qui postremi veniebãt, in ma gnas abducerent angustias, illum sic cũ alijs loco egẽ tem, præsepe suscipit. illum, inquam, qui paupertatẽ elegit ab initio, & eam honorauit in seipso. Sed pasto res quoquè, inquit, erant in hac regione, agentes in nocte custodias. Ad quos Dei quoquè aduenit Ange lus, & eos Domini gloria circunfulsit. Cùm autem ex territi fuissent spectaculo: Timuerunt enim, inquit, ti more magno: Angelus timorem, vt qui non decenter eos inuasisset, expellit: Nolite timere, dicens: Eccè em annuncio vobis gaudium magnum, quod erit vniuer so populo, non Iudæis solis, sed omnibus. *Luc. 2.*

Adijce adhuc apertiorem gaudij significationem: Quoniam, inquit, natus est vobis hodiè Saluator, qui est Christus Dominus, in ciuitate Dauid. Vt autem à Deo profecta & vera vox iudicaretur, eius statim se quitur confirmatio. Repentè enim cum Angelo laus quoquè auditur à multitudine Angelici exercitus, di centis: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax homini bus bonæ voluntatis.

Quænam verò erant ea, quæ tu admirabilis confer uabas Maria, & in tuo corde conferebas? Num omni nò & id, quod tibi dixerat Angelus, & quęcunque rur sùs dixerunt pastores? Hæc ipsa in tuo corde compo nens, & cũ illo ipso conferens, videbas omnia ad vnũ cõuenire, quòd Deus re vera sit is, qui est ex te natus, & te fecit miraculum, quod cęlo & terra nõ capitur. Qui etiam suscipit circuncisionem, confirmans suam cum Iudæis cognationem, nè illis occasionem præbe ret eum negandi. Circũciditur autem octauo die, seu die Dominico, quo fuit etiam resurrectio: Et Iesus no minatur. Significat verò hoc salutem populi. Quod etiam Virgini prædicit Angelus ante conceptionem: Et uocabis, inquiens, nomen eius Iesum. Idemque Io sepho posteà, atque subiũgit: Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. *Luc. 2.* *Luc. 1.* *Matt. 1.* *Luc. 2.*

Deindè etiam rursùs expectat tempus purificatio nis. Postquàm enim impleti sunt, inquit, dies purga tionis eius secundùm legem Movsi, (implementũ au tem dierum, erat dies quadragesimus) tulerunt infan tem Iesum in Hierusalem, vt sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini: Quia omne mascu linum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabi tur: & vt darent hostiam, secundùm quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos co lumbarum. *Exo. 13.* *Num. 8.*

Sed satius fortasse fuerit id soluere, quod videtur repugnare inter Euangelistas. Matthæus nanque dicit Iesum, postquàm natus esset, profectum in Aegyptũ: hic autem, diuinus scilicet Lucas, ipsum post quadra ginta dies venisse Hierosolymam. Sed nihil dicunt, quod inter se discrepet, neque quod rei obstet conse quentię. Cùm enim, postquàm natus esset, secũdus an nus pręterijsset, Christus abducitur in Aegyptum. Lu cas ergò ea, quę interim facta sunt, & quæ prętermi sit Matthęus, circuncisionem scilicet tractat, & purifi cationem. Et eccè, dicens, homo erat in Hierusalem, cui nomen Simeõ, & homo erat iustus, & spiritus Do mini erat in ipso. Quinetiam venit, inquit, in spiritu in templum, & ei vlnas prębuit ad eum suscipiendũ. Quodnam est autem salutare, quod senex suis vidit oculis? Ipse, qui desiderabatur, Iesus. Hoc enim nomẽ quoq; significat. Paratum verò fuerat eius mysteriũ omninò ad salutem, non solis Iudęis, sed mundo etiã vniuerso. Hoc enim sibi vult illud, Omniũ populorũ: *Matt. 2.* sicut etiã illud, Lumen ad reuelationẽ gentiũ, & glo riam populi tui Israel. Vide verò, q̃ accuratè loquitur Euangelista. Erãt autem, inquit, Ioseph & mater eius admirantes propter ea, quæ de ipso dicebãtur. Matrẽ quidẽ dicens, vt quæ verè esset, & ab ipsa vocans habi tudine: illum aũt nudo nomine, vt qui videretur qui dẽ pater, non esset autem re uera. Ea quoquè ratione ambobus quidẽ benedixit Simeõ: relicto aũt Ioseph, alloquitur Mariam solam, vt quæ fuisset ministra diui ni consilij: Eccè enim, inquit, hic positus est in ruinã & resurrectionẽ multorũ, & in signũ, cui contradice tur. Quomodò aũt à te, studiose auditor, accipitur il lud, Et tuam ipsius animam pertransibit gladius? Quid nam ergò existimare oportet hunc esse gladium? Nũ dubitationem, offensionem, tentationem, quæ in tem pore Crucis tuam, ò Virgo, peruaserunt animam? Te ergò ipsam quoquè etiamsi desupèr Domini pulchrẽ res didicisti, attinget aliquid? Conuenientius est aũt, quòd dolorem ipsum gladij nomine significauerit, qui quidem tempore passionis eam inuasit. Nam id, quod dicitur, Vt reuelentur ex multis cordibus cogi tationes. ad discipulos magis, q̃ ad eam pertinere vi detur: nempe quòd post tentationes & dubitationes, quæ cor eorum concusserunt, non multum temporis intercessit, & velox quædam illuxit à Deo curatio, eo rum animos replens tranquillitate, & ad fidem suam confirmans magnitudine resurrectionis. *Luc. 2.* *Ibidem.* *Quis gladius pene trarit animam S. Mariæ.*

Sed id, quod cępit, persequatur oratio, & rursùs ac cipiat ea, quæ prætermisit. Cùm enim, inquit, natus es set Iesus in Bethleem Iudæ, in diebus Herodis Regis. Vides? Et tempus nobis Euangelista, & locũ, & autho ritatem similiter significat. Authoritatẽ quidem, vt eũ ab altero Herode discernat ac distinguat, qui Iohan nem interfecerat. Ille enim erat Tetrarcha, hic autem Rex. Locum verò & tempus, nos transmittens ad pro phetias. Quarum alteram quidẽ prędixit Michæas: Et tu Bethleem, dicens, terra Iuda, nequaquàm es mini ma in principibus Iuda. Alteram verò Iacob Patriar cha: Non deficiet enim, inquit, princeps ex Iuda, & dux de femoribus eius. Quomodò autem Magis ve nit in mentem, vt tantum iter conficerent, & venirẽt ad adorandum infantem, qui erat adhuc in fasciis: id que cùm esset eius mater pauper & nullius nominis, & quæ nihil habebat præter solum tugurium? Nun quid planum est, Deum eorum animos ad hoc mo uisse? Vide enim eorum quoquè claram fuisse virtu tem, non solùm eò quòd venerint, sed etiam quòd au dacter & liberè loquantur. Nè enim existimarentur fuisse suppositi, & viæ ducem ostendunt: Vidimus e nim, dicentes, eius stellam: Et viæ magnitudinem, In Oriente scilicet. Deindè etiã addunt insignem fiduciã cùm dicũt: Et venimus ad eum adorandum. Neq; irę populi, neque Regis tyrannidis vllam ducũt rationẽ. Quæ cùm audijsset Herodes, conturbatus est, inquit. De imperio enim eum metus ceperat. Et ideò ad se quoquè congregat pontifices & scribas populi, & eos diligenter interrogat, vbinàm Christus nasceretũ. *Matt. 2.* *Mat. 14.* *Matt. 2.* *Gen. 49.* *Magorũ virtus.*

Considera autem admirabilem rerum dispensatio nem, & quemadmodùm veritas etiam suorum inimi corum vtitur auxilio. Cùm enim interrogarentur Iu dæi, vbinàm Christus nasceretur, ij, In Bethleẽ Iudę, vt res se habebat, dixerunt: & statim testem adduxe runt prophetam, qui & Bethleem magnificat, & ex ea ducem exiturum, & populum Israeliticum ab eo es se pascendum prædicit. Sic ij, qui erant re vera inimi ci, necesse habebant vel inuiti aperire prophetiam, etsi non omnem. Quod enim deincèps sequitur, re ticuerunt, qđ est: Egressus eius ab initio, à dieb[9] æter nitatis. Cur sic fecerunt? q; regi loquerẽtur ad gratiã. Ille autem quid facit? Clãculum vocat Magos, dilige ter *Mich. 5.* *Fallacia Iudæorũ.*

ter perscrutatur stultus tẽpus stellæ, quæ apparuit eis iam aggrediens de medio tollere id, quod natum fuerat. Quod quidem non solùm erat amentiæ, sed etiam insaniæ. Cuiusmodi enim erãt ea, quæ clàm cũ Magis vocatis loquitur? Ite, & diligenter inquirite de puero: postquàm autem inueneritis, renunciate mihi, vt ego quoquè veniens, eum adorem. Euidens & aperta insania. Si enim vera quidem sunt verba, & non insidiosa, cur cum eis latenter congrederis? Sin autem vis aliquid sinistrum celare & dolosum, quomodò ne hoc quidem potuisti perspicere, quòd sic à Magis depræhenderis malignè & sceleratè gerere, ꝙ quæras latere? Hinc cùm stella eis rursùs apparuisset, eis dux efficitur, sicut ab initio. Absconsa enim erat, postquàm apparuerat ad Orientem: vt cùm illi ducẽ perdidissent, necessariò Iudæos interrogarent, & sic res euaderet manifesta oĩb. Postquàm verò vel ipsos inimicos habuère magistros, eis rursùs apparet.

Vide autem, à quàm multis fit eius rei fides. Nam nunc quidem stella, nunc populus Iudæorum, deindè etiam Regis insidię, & propterea prophetia, docent id, quod quærebatur. Deindè cùm eos rursùs stella ac cepisset ex Hierosolymis, postquàm cum Rege collo cuti essent, deducit in Bethleem, non simpliciter vadens, sed eos trahens, & ducens meridie: vt vel ex eo notum esset omnibus, eam non esse stellam vnam è multis, neque omninò similis cum aliis ordinis. Ideò enim vadens ex Hierusalem, non priùs consistit, donèc ad ipsum venerit pręsepe. Postquàm autem stetit supra puerum, statim constitit. Et propterea ꝙ nunc quidem absconderetur, nunc autem appareret, & deindè cùm apparuisset, rursùs staret, ostendebat se esse maioris virtutis, quàm quæ in stellam caderet, & eis faciebat accessionem fidei. Certè longè maxima affi ciuntur lætitia, ꝙ & inuenissent id, quod quęrebatur, & iter non frustrà confecissent, & ꝙ fœtus esset diui nus, & ꝙ fuissent nuncij veritatis. Quæ quidem omnia sunt illius admirabilis puellæ encomia propter Deum, qui ex ipsa natus est; & eorum magnitudine illam, ut pręcipuam, eximunt a mulieribus.

Matt. 2.

Postquàm autem fuerunt intrà domum, viderunt, inquit, infantem cum Maria matre eius. Quid autem magnum viderunt, ꝙ eum adorarunt, cùm omnia essent eiusmodi, vt nihil posset esse vilius? speluncãne, præsepe, fascias: an matrem, quæ tanta erat simplicitate? Quid ergò eos tanta affecit admiratione, ut non solùm adorarent, sed etiam dona offerrent, eaq; huiusmodi, quæ ipsum esse Deum & Regem significarent? Hoc enim sibi volunt, nempe Regem quidem aurum, thus verò Deum, myrrha aũt præsignificabat mortẽ, quam pro me erat subiturus. Quidnam ergò eos mouit? Illud, quod etiam effecit, vt domo excitarentur, & tantum iter conficerent; stella omnino, & quæ eorum animis inerat à Deo illuminatio.

Munera Magorũ quid signi ficarint.

Sed quid consentaneum erat animo versare matrem, hæc cernentem? Cuiusnam filii esset mater, ad quem viri tam insignes sic accessferant, stella duce vẽ tes: qui eum adorabant in fasciis, & dona offerebant, tanquàm ei se conciliare studentes, & sibi aliquid ma gnum, quod hinc erat secuturum, procurantes. Vel quantùm eam gaudere par erat ac quãtum illustrari, quantæque spei fructum iam percipere non ex his so lum, sed ex illis etiam, quæ præcesserant, admirabilia colligente? Hæc puer ille dat ei prooemia: sic opponit humilibus ea, quæ sunt illustria: nè solam videns speluncam, & tugurium, & præsepe, & viles fascias, parua, vt consequens videbatur, opinaretur, & distraheretur cogitationibus: sed vt & hæc magna conside rans, rursùs in altum extolleretur, & propter hunc no uum partum se posse beatam ducere. Quod enim ab initio consueuit Dominus facere, vt quæ sunt vilia & humilia, extollat præter opinionem: sicut econtrà, vt ea, quæ sunt superba, deprimat: hoc quidem certè videtur etiam facere in seipso.

Sed cur magis est imperatum, nè rursùs redirẽt ad Herodem? Et quorsùm illa abiecta & minùs decora ĩ Aegyptum fuga Christi, perindè ac si nõ posset aliter esse saluus? Futurum est enim, inquit, vt Herodes quæ rat puerum ad perdendum eũ. Num vt per hæc parua & humana, & cerneretur ipse carnem sumpsisse, & di spensationis illius crederetur magnitudo? Maximè: ꝓpterea nec primò statuit in omnibus facere miracula. Quæ enim ab initio facta sunt, propter matrem omni nò facta sunt, propter Ioseph, propter pastores, propter Magos. Qua de causa Magis quoquè datum est re sponsum, nè reuerterent ad Herodem, vt & Doctores citò mitterentur in Persarum regionem, & Tyrãni furor interrumperetur, sciretq; se ea aggredi, quæ effici non possent. Quòd si non euasit melior, non in eum, qui hæc prouidit, & qui hæc eo fecit consilio: sed in summam illius insaniã culpa est conferenda. Præterea vt tu quoq;, qui ex Christo viuere elegisti, non paruas ad philosophiam ex eo inuenias occasiones: nempe vt & statim ab initio expectes tentationes, & sis paratus aduersus insidias.

Matt. 2. *Matt. 1.*

Iubetur autem assumere puerũ & matrẽ eius, & fugere n Aegyptum. Non sicut priùs. Nam tunc quidem dicit, Vxorem tuam: nunc verò hanc vocat matrem, cùm esset egressus partus, & mota suspicio. Fugæ autẽ causa, est metus insidiarum. Vide ergò rursùs, cũ magnis & suspiciendis coniungi humilia, & cũ iucundis ea, quæ sunt molesta. Post illam per stellam deductionem, post illorum tanꝙ Regi, vel potiùs tanꝙ Deo exhibitam adorationẽ, & donorum oblationem, in eo fuit metus mortis, & fuga occulta. Et de quo priùs renunciatum fuerat, fore vt saluum faceret populũ, ne se quidem videtur posse saluum facere. Quæ quidem quomodò rursùs animum Virginis affecerũt? Et quid consentaneum est eam intereà cogitasse? Sic etiam in omnibus sanctis consequenter inuenies, cum iis, quæ sunt ex animi sententia, misceri quoquè molesta. Verumenimuerò sic quidem Christus venit in Aegyptum.

Ibidem.

Sanctis ĩ hac vita ꝑmixtim iucũda et molesta eueniunt.

Herodes autem cùm à scopo aberrasset, in infantes, qui nullam fecerant iniuriam, tota ira erũpit, eo modo eos vlciscens, qui illum illuserant: vel potiùs propter suam in Christum insaniam, quam concepit ob metum regni, communiter aduersùs omnem irruit naturam, & interficit oẽs infantes, qui erant in Bethleem, in hac vniuersa cæde infantium existimans se & vnum illũ omninò assecuturum, & vt ille solutus eẽt à metu, oẽs lugere procurans immisericorditer: quod vel in rebus inanimatis abstinuisset facere alius, & teneras plantas adspiciens, misericordia ductus, eas no luisset excindere. Sed videte vos, qui imperium amatis, & estis à vana superati gloria, in quantam ea insaniam adigat amatores, & quonã eos ferri persuadet, & quænam eos cogit facere. Hanc aũt infantiũ cædẽ Hieremias quoquè multis antè annis prænunciat, & prædicit tragœdiam, & introducit Rachelem flẽtem suos filios, & consolationem minimè admittentem. Quocircà non ignorante scilicet Deo hæc fiebãt, sed & sciente, & valente quidem arcere, permittente aũt arcanis quibusdam rationibus. Sed Herodes quidẽ ꝑcipiens eorum, quæ fecit fructus conuenientes, diuinitus immissa plaga, toto corpore sauciatur, & verè malus malè perit, eius regno in quatuor partes diuiso: Archelao quidem imperium obtinente in Iudæa, Herode autem, & Philippo, & Lysania, illo quidem Galilęæ, hoc verò Iturẹæ & Trachonitidis,

Matt. 2.

Ambitio ꝗ̃ ꝑnitiosa. Ierem. 31

Herodes misere perit. Luc. 2.

postremo autem, tetrarchatum sortito Abilinę.

Matt. 2. Postquàm autem excessit Herodes ex humanis, Angelus rursùs in somnis Iosepho apparet in Aegypto, & iubet infantem accipere, & proficisci in terram Israel. Quàm multæ, o Christi mater, fuerūt tibi casuū inæqualitates? quàm multæ rerū mutationes? Ecce. n. rursus quidem fuisti soluta ab exilio, & ad propriā reuerteris regionem, & eum, qui tibi malè facere aggressus fuerat, ipsa potiùs eum vidisti malè perijsse. Cùm domum autem venisses, rursùs inuenis malorum successionem, & vides filiū Tyrāni, qui fuit tui filij (proh dolor) insidiator, pro eo regnantem. Sed rogauerit quispiam ex studiosis, quomodò Archelaus Iudæę imperabat, Pontio Pilato tūc præsidente? Num ꝙ nupèr decessisset Hærodes, & nondùm in multa regnum esset diuisum, illius filius intereà habebat imperiū? Non est autem Euangelistæ superuacanea patris quoquè adiectio. Pro Herode enim, inquit, patre eius: vt scilicet eum à fratre distingueret, vt qui ipse quoquè Herodes vocaretur similiter.

Ibidem. Venit ergò Ioseph Nazareth, vt qui ī somnis respōsum accepisset, (ità enim diuinus ait Matthæus) simul

Luc. 2. & periculum fugiens, & volens habitare in patria. Vt autem posset magis confidere, responsum accipit ab Angelo. Atqui non dicit Lucas, illum venisse ex respōso: sed cùm omnem implessent purificationem, statuisse rursùs reuerti Nazareth.

Quomodò ergò est nobis soluenda controuersia? Quòd tempus, quod fuit ante descēsum in Aegyptū, narrans Lucas (neque enim ante purificationem eos illuc duxisset, vt nihil omninò fieret contra legē) hæc dicit. Erat enim omninò purificandus, deindè venturus Nazareth, & tunc descensurus in Aegyptum. Deindè cùm sic ex Aegypto redijssent, iubetur rursùs ī Nazareth venire. Anteà enim, nullo accepto respōso, vt illuc venirent, sed cùm lubenter habitarent, vt diximus, in patria, sua sponte hoc faciebant. Cùm enim assensus non fuisset propter aliam causam, quàm ꝑpter descriptionem, & nusquàm stare possent, eo impleto, propter quod venerant, descenderunt in Nazareth. Angelus certè, qui posteà eos reddebat quieti, domi restituit: Nec hoc ab re, sed cùm prophetia hocipsum multis ante annis significasset. Vt enim, inquit, impleretur, quod dictum fuerat à Prophetis, Nazarenus vo-

Luc. 2. cabitur. Puer autem, vt ait Lucas, crescebat & inualescebat, spiritu repletus sapientiæ, & gratia Dei erat in ipso. Hæc accipienda sunt, vt dicta sint, quòd attinet ad humanitatem.

Ibidem. Cùm autem esset natus annos duodecim, ascendit quidem simul cum parentibus Hierusalem, festum Paschæ celebraturus. Cùm verò illud finem accepisset, ipsi quidem reuersi sunt: Iesus autem manet eos latens. Et illi quidem quærebant, hic verò tres dies latuit. Deindè eis fit manifestus, in templo quidem sedens, simul autem audiens Doctores, & cum illis disserens, & in responsis auditores afficiēs admiratione. In hoc

Ibidem. enim implebatur, quod de illo scriptū est, Quòd puer confortabatur spiritu, & proficiebat sapiētia & gratia apud Deum & homines, eo ꝙ multis talis esse declararetur. Latet autem parentes, nè ab eis prohiberetur disserere cum iurisperitis: vt qui scirent eum non didicisse literas, & cauerent, nè laberetur in sermone: aut fortasse cauens, nè videretur parentes habere contemptui, eo quòd non parentibus pareret iubentibus

Modestia pueri Iesu. ea, quæ sunt hominibus consequentia. Vide autē quēadmodum ea facit, quæ puero conueniunt. Nō enim docet legisperitos, etiamsi esset suppeditator sapientiæ, sed audit & interrogat: vtrunque cum magna sapientia. Sed cur non primò, nec secundò, sed tertiò inuenitur, qui quæritur à parētibus? Hinc fortasse sepulturam, & quæ post tres dies futura erat, resurrectionem præsignificans. Tunc enim, cùm sepulcro contectus esset, apparet.

Sed quomodò rursùs mater admirabilis, à maternis victa visceribus, & cum magna affectione vocat filium, & tanquàm repræhēdens, adducit eam, quæ cū dolore fiebat inquisitionem? Ecce, dicens, pater tuus & ego, dolentes quærebamus te. Et ideo cùm illa dixisset de patre, tāquàm de eo, qui videbatur Christus veluti corrigens id, quod dictum fuerat, dicit de eo, qui est verè pater, ei veritatem reuocans in memoriam, & prouidens, vt non humì serpat, sed in altum extollatur: Nescitis, dicens, ꝙ me oportet esse in ijs, quæ sunt patris mei? Sic se ostendit Deum esse natura, si quidē filius eiusdem est naturæ cum patre. Quoniā autem illud templum patris erat, in ijs, quæ sunt patris, ille versabatur. Quod verbum nondum manifestū illis erat. Ille autem descendit cum eis in Nazareth, & mansit eis subiectus, ex se docens honorare parentes, & q̄d ipse iusserat, hoc primus implens. Honorare autem omninò post Deum, illisque esse præferendum Dei cultum. Ideò enim eis relictis, in templo remanserat, ostendens Dei amorem naturali & paterno validiorem esse debere.

Obedientia Iesu erga parētes.

Sed mihi rursùs vide mulierum sapientissimā Mariam, matrem eius, qui est verè sapientia & arcana cognitio. Conseruabat enim, inquit, omnia verba hæc in corde suo: sicut enim priùs in aduentu pastorum, & ijs

Luc. 2. quę illi visa & audita narrabant. Et tunc Lucas similiter hæc omnia dixit Mariam coseruare. Non enim ei, tanquàm alicui infanti attendebat, sed quæ dicebantur, plurimi faciebat: & nihil erat ex ijs, quæ ab ipso dicebantur & fiebant, quod nō ea magno studio dignū duceret, & corde diligenter celaret, diuinarum quarundam rerum & arcanarum ea esse semina, easque illis præmonstrari rectè iudicans.

Iohan. 2. Post hæc baptisma, post quod miracula quoq;: Sed (vt diuinus dicit Iohānes) id quod primùm fecit (in nuptijs, inquam, aquæ in vinū mutationem) fecit matre præsente. Illa quidem certè prima admonet vinū deesse, filio præbens occasionem & materiam faciendi miraculum. Is autem quamuis ęgrè ferre videatur, & ideò recusare: facit tamen ea, quæ à matre suggerebantur, honorans omninò vt matrem, & veluti ei reddens mercedem, quòd ipsum in aluo gestauerit. Vide autem hic quoquè Dei matris insignem moderationem & prudentiā. Nec enim iubet audacter, tanq̄ matter filio, vt faciat miraculum: sed eum solummodò admonet, idq; cum quadam magna reuerētia & submissione, & quantùm sufficeret ad suam declarādam voluntatem. Quid enim est, quod dicit filio? Vinum nō habēt. Nam etsi ea illum esse suum cognoscebat filiū, non ignorabat tamen eum esse suum quoquè effectorem. Et ideò simul quidem volens ostendere, cuiusnā esset mater, & simul etiam referre gratiā ijs, qui inuitauerant, prudenter ei suggerit miraculi effectionē. Deindè etiam ministris: Quādocunq; dixerit, inquit, vobis, facite, hoc dicēs de filio: iam enim veniebat ad notitiam virtutis filii, vt quæ vidisset multa admirabilia, quæ etiam paulatìm in corde conferebat, vt rectè cognouimus ex ijs, quæ præcesserunt.

S. Maria erga filiū reuerentia.

Quoniam autem non aliò spectat argumētum propositum, quàm solùm ad ostendenda Virginis magnalia, erit hoc quoquè ex iis, quæ illius sunt bona & præclara, si ostenderimus eam fuisse perpetuò versatam cum filio, & ei semper adhæsisse, & nec in tempore quidem rerum aduersarum, nec in passione fuisse ab eo separatam, quandò & discipuli, & amici, & omnes noti, alii quidem ipso omninò relicto, se in pedes coniecerunt: alij verò, cùm paululum expe-

expectassent, negauerunt. Itaque quoniam hæc ita se habent, alijs relictis, nos ea dicamus.

Cùm enim tempus iam adesset passionis, & ille seipsum traderet, & staret in medio eorum, qui in eum cædem spirabant, & iam abduceretur ad Pilatum, & ante Caipham sisteretur, & ad Herodem mitteretur examinandus, & tandem in eum ferretur sententia, & Cruce condemnaretur, mater, sicut in alijs superabat mulierem, ita etiam hic quoque videtur plusquam mulier, quę ab illo minime recedit, sed propiùs sequebatur, nihil timens, quod esset formidabile: nō quòd tantùm maternis vinceretur visceribus, quàm quòd potiùs diuino induceretur iudicio, adeò vt alias quoquè duas mulieres, duas, inquam, Marias, vt docet Euangelium, ad hoc adhortata sit, & vt secùm versarentur, persuaserit: vt quæ essent forti & generoso animo, & vellent adhærere huic sponso, qui non videtur, & tamen cùm non cernatur, appropinquat. Erant enim, inquit, mulieres quoquè, quę consequebantur à Galilæa, & ministrabant ei. Ea ratione videntur ne absuisse quidem à tempore mysteriorum: sed cum duodecim quidem minimè accubuisse, fuisse tamen eius domus consequenter particeps. Nam discipulos quidem, cùm mysteria & humilitatis summæ traderet doctrinam, vnà habuit accumbentes: matrem autem iussit curam gerere mulierum, quæ ministrabant, tanquàm per eam ipsas benignè accipiens, & adimplens officium humanitatis, & simul cum eis vescens, & sic pro ministerio eis referens gratiam.

Luc. 23.

S. Maria filio patienti constantissime adhæret.

Marc. 15.

Sic autem vnà quoquè ingressa est in atrium Annæ & Caiphæ, cernens vnumquodque eorum, quæ gerebantur: & apud eum quidem manens, dum iudicaretur: vnà autem proficiscens, dum abduceretur ad mortem, eorumque, qui ibant, egressus & ingressus considerans, & omnium ora attendens, vt sciret, quænam in eum ferretur sententia: quinam verò erant ij, qui ei assentiebantur, aut qui repræhendebant. Nulli enim obscurum est, eam hæc vidisse omnia, quandoquidē in Cruce quoquè vnà aderat, quandò ab ipso Crucifixo filio fuit cōmendata discipulo. Et ideo licet considerare, cuiusmodi illa esset, quæ hæc difficilia cernebat & molesta, illusiones, flagella, alapas, purpurę amictum, coronæ impositionem, contumeliosam traductionem. Oportet quoquè considerare, quemnam haberet animum, siue ex filio eam simpliciter iudices, naturalem ferentem vim passionis, siue quòd eū cognosceret homine superiorem, admirans summam eius tolerantiam, aut potiùs vtrinquè, adeò vt & naturali flecteretur affectione, & miraculo afficeretur.

Iohan. 19.

Postquàm autem scelerati venerunt in locum Caluariæ, & fixa quidem fuit Crux, in ea verò pendebat eius filius, quomodò erat animo affecta, eum videns sic patientem? Quomodò videbat eum nudatum vestibus, qui cælum tegit nubibus? Quomodò habentem putas carnes clauis confixas? Quomodò non in eius potiùs carnes tela immittebantur? vt etiam hinc finem acciperet, quod dixerat admirabilis Simeon: Tuam quoquè ipsius animam pertransibit gladius. Quomodò sanguinis guttis effluentibus non acerbiores lachrymarum aquæductus fluebāt ex illius oculis? Quomodò illum tulit videre in Cruce distensum, ipsam, & eos qui aderant, adspicientem adspectu benignissimo? Quid verò irrisiones, quid impia transeuntium scommata, ingratorum subsannationes, probra eorum qui circunstabant? Quę quidem omnia eam transuerberabant profundiùs, quàm vlli claui. Et innumerabilibus quidem plagis sauciabatur: stimulis autem confodiebatur innumerabilibus. Hoc verò erat ei omnium molestissimum, quòd ad illum quidem accedere, & eum alloqui sinebat, repellebatur autem à multitudine canum eam circundantium. Sic enim diuinus ille pater eos priùs nominauit.

Vt affecta fuerit sub Cruce.

Luc. 2.

Eius immensi dolores.

Psal. 21.

Postquàm autem quæcunque volebant, impleta fuerunt à Dei parricidis, & non expectabant ampliùs, fore vt ab eis euaderet: cùm proximi quidem amici effugissent, aut potiùs (vt dicam cum Propheta) à longè starent, ipse autem esset clauis confixus, custodia ab eis omninò negligebatur: tunc verisimile est, Deiparam, sibi data facultate, ad eum accessisse, & inteme ratos quidē eius pedes, & impressas eius plagas lubēter esse deosculatam, & sanguine miscentem lachrymas, oculos & genas attriuisse, cum maximo autem animi motu eum adspiciētem dixisse: Quid hæc sunt, o Domine & Deus? sunt ne hæ remunerationes tuæ inexplicabilis in homines clementiæ? Est ne hæc retributio tuæ benignitatis? Ij ne, quos tu affecisti beneficio, tales tibi gratias retulere? Te purpura induunt irrisionis, quos tanquàm filios pater ornasti stola glorię, & tanquàm aquila nidum tegens, alis expansis suscepisti, & in dorso tuo portasti. Contumeliæ coronam tibi imposuerunt, quos bonæ voluntatis armis ipse coronasti, & vt aduersùs inimicos caput tollerent, confirmasti. Clauis tibi dolores afferunt, qui à laboribus Aegiptiacæ seruitutis, & innumerabilibus afflictionibus sunt liberati. Arundine tuum caput feriunt, quibus mare virga percussum cessit fugientibus. Sed loquere aliquid modicum ad tuam matrem recreādam: non fero enim dolores, quæ te peperi sine dolore. Vbi te videbo posteà? Quod erit mihi solatium? Quis mei curam geret, ac defendet?

Psal. 37.

Deut. 32.

Cùm eam vidisset tam acerbè affectam, & stantem propè dilectum discipulum, illud (sicut erat consentaneum) est omninò elocutus, quod diuinum narrat Euangelium. Eam enim primùm adspiciens: Mulier, inquit, ecce filius tuus, ostendens discipulum. Sic vel cruci affixus, curam gerebat matris, & eam commendauit dilecto discipulo, nos docens, non negligere parentes vsque ad extremum spiritum: quanquàm priùs videbatur etiam repellere, vt quę non in tempore ei esset molesta. Quid enim mihi & tibi (in nuptijs inquit) mulier? Et posteà, Quæ est mater mea? Hic autem apertam ostendit dilectionem, & discipulo quidem eam commendat, sic consolans: illum autem magis honorans commendatione, & quod valdè eum diligeret, hoc vtens testimonio, (Quid enim aliud faciens, aut dicēs, illum tali honore est dignatus) simul quoquè quòd permansisset, ei referens gratias. Deindè cùm etiam adspexisset discipulum: Ecce, inquit, mater tua. Hoc autem erat coniungentis ad dilectionē, & simul etiam ostendentis amborum authoritatem. Ab eo ergò tempore, inquit, discipulus eam accepit in propria, intelligens quorsùm tenderet oratio, & Domini voluntati syncerè inseruiens.

Iohan. 19.

Parentū perpetua cura habenda.

Iohan. 2.

Matth. 12.

Postquàm autem finem acceperunt omnia: Sitio, inquit Saluator. Qui verò erant veloces ad malum, & ingratorum ingratissimi, ei acetum felle cōmixtum, qui aqua (proh dolor) in sitis æstu in terra arida sunt potati: & qui melle saturati fuerunt, fel porrigunt: Quorum vua, vua fellis: & ira, draconum domus. Sed quomodò rursùs illam hæc videntem, oportebat cruciari animo? Quandò autem mortuum quoquè vidit, quomodò tulit? quomodò non etiam ipsam vnà abrupit animam? Quomodò sustinuit videns inimicos, qui ne post mortem quidem adhuc erant reconciliati filio: sed cędem adhuc in eum spirabant, & gladio eius latus confodiebant? Sed hæc quidem diuinum narrat Euangelium. Dicuntur autem hæc quoquè à linguis, quæ plurimi faciunt veritatem, quòd cùm hæc noua & admirabilia percepta essent oculis Deiparę, & post mortem filij, perindè ac si viueret, ex eius latere aqua &

Iohan. 19.

Exod. 17.

Deut. 32.

Iohan. 19.

& sanguis scaturiret, illa eum quidem haurit reuerenter, & diligenter.

Deindè ea sic se totam dedit parandæ sepulturæ, & quemadmodùm diuinum illud corpus è ligno deponeretur, & aptum monumentum cõsequeretur. Cùm autem non posset hæc per se efficere, eius mentem mouet omninò eius filius, vt scrutaretur in loco Caluariæ. Quod cùm factum esset, concedit, vt eius scopus facilè succederet. Inuenitur enim quoddam monumẽtum recentissimum & pulcherrimum, & elegans locus, in quo erat situs, illo quidem nequaquàm dignus: Quid enim omninò ex rebus terrenis? sed non indignus eius, quę quęrebat, desiderio. Atque erat quidem sepulcrum planè, vt dixi, nouum & omninò intactum, vt in quo nullum adhuc esset sepultum: nè, si alia posita fuissent corpora, dubitaretur quodnam resurrexisset: & locus in optimo aere positus, & in horti speciẽ ornatus. Postquàm autem sciscitata intellexit, non solùm esse amicum horti dominum, sed etiam discipulum, verùm occultum, (hoc enim docet Euangelium) vt qui Dei timeret parricidas, venit ad eum Virgo, & verbis ei suadet accommodatis, vt in suo monumento, tanquàm in aliquo armario, magnam vim opum reponat, & sic domum custodientem apud se vitam habeat. Finem enim, inquit, acceperunt res aduersariorum, & maximè probrosam hi mortem Magistro attulerunt, nulla, quantumuis magna, iniuria & ignominia in eum priùs prætermissa. Cæterùm nunc quoquè in ligno iacet mortuus & nudus, mihi & creatæ naturæ horrendum spectaculum, vt quem potiùs irrideant, quàm eius misereantur. Da ergò mihi gratiam, & communi, inquam, huic magistro. Audacter pete illius corpus, vt deponatur, & mandetur sepulturæ, si non etiam post mortem sit illis Iesus inuisus. Sic nobis omnibus magnam afferes consolationem, qui in omnem redacti sumus egestatem, & quorum nemo mouetur misericordia. Amici enim mei & propinqui mei, ex aduerso appropinquauerunt & steterunt, & proximi mei à longè steterunt. Ex me non possum quicquam facere, vt vides, cùm sim sola & hospita, & cum vno solo ex discipulis attenta sim Crucifixo. Sic mihi sistes dolorem, sic reprimes lachrymas.

Luc. 23.

Iohan. 19.

Psal. 37.

Cùm Iosephum Deipara talibus verbis inflexisset & incitasset, emittit ad Pilatum. Ille autem expulsa omni timiditate, & ab illo, qui mortuis vitam inspirat, mortuo audacia inspiratus, audacter (inquit Marcus) ingreditur ad Pilatũ, & ijs vsus, quibus opùs erat, verbis, petitum accipit diuinum illud corpus, & cui nihil potest exęquari, ostendens animum, Iudæ tanquàm ex diametro contrarium. Nam ille quidem cùm haberet, tradidit ijs, qui erant interfecturi: hic autem ab ijs, qui interfecerãt, petijt & accepit. Verumenimuerò rursùs persequatur oratio, quomodò mater se haberet. Dicunt enim ij, qui de his rebus tractarũt, eam ab initio vsque ad finem se fortiter & constanter gessisse, honestè quidem, & non indecorè vtentem motu animi: factis tamen ostendentem se esse matrem, sed omninò matrem illius, qui amico mortuo & ostendit amorem, & motum animi certis finibus cõtinuit. Mortuum itaque videns filium ea, motu animi vsa est, vt oportuit. Quinetiam in eo à Cruce deponendo maternis manibus inseruijt, & clauos, qui extrahebãtur, suo sinu accepit, & membra illius amplexa est, partìm quidem vlnis stringens, partìm autem suis quoquè lachrymis plagas emundans, deindè etiam tota toti corpori circunfusa. Eccè tibi ab omni seculo præfinitum mysterium ad finem vsque venit, ò Domine, placida voce dicit: Et Iosepho in manu tradens sindonem: Tibi autẽ, inquit, deincèps erit curę, vt in hac eũ honestè componas, myrrhaq; pulchrè cõdias, & ei iusta facias.

Mar. 15.

S. Maria vt erga filij mortem se gesserit.

Cùm sic ergò nouo monumento diuinum corpus tradidissent, Ioseph, & qui cum eo erat Nicodemus, & alij, qui cum eis aderant, ipsi quidẽ statim recedunt à sepulcro: mater autem sola remansit sepulcro adhærens, minimè dormientibus oculis perseuerans. Nam etsi Mariam Magdalenam Matthęus ex aduerso cum altera significauit assedisse, solùm tamẽ ad videndum venisse innuit, neque ausas esse accedere eo tempore, quo mandabatur sepulturæ. Certè nanque eis succurrit, vt recederent propter metum Iudæorum, & aduẽtum custodiæ. Inquit enim ipse Matthęus: Vespere autem sabbati, quæ lucescit in prima sabbati, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulcrum. Nõ dixisset autem venisse, quę remãsissent, nisi eę quoquè similiter vt cęteri, recessissent à monumento. Atque alij quidem alteram, quæ dicitur, Mariam, quàm ipse dixit, qui præcessit, & Marcus clarè aperit, dicens: Maria autem Magdalene, & Maria Ioseph, adspiciebant vbi ponerent: alij verò Mariam, quę appellata est Iacobi, existimarunt esse Deiparam, non rectè, neq; accuratè veritatem coniectantes. Vbiquè enim in Euangelijs ipsa post arcanum illum ortum apertè & propriè nominatur Mater, & hanc omninò maximè notam habet appellationem. Accepit, inquit, infantem, & matrẽ eius. Et rursùs: Erat mater Iesu illic. Et, Dicit mater eius ministris. Et, Descendit in Capharnaum ipse, & mater eius. Et, Mater tua & fratres tui steterunt foris. Quinetiam, Steterunt ad Crucem Iesu mater eius, & soror matris eius. Habes, si vis, etiam Lucam in Actibus suffragantem ijs, quæ sunt proposita: Hi omnes erant perseuerantes in oratione cum mulieribus, & Maria matre Iesu. Et in summa difficillime inueniri potest, eam esse aliter nominatam, aut ex patre, aut ex aliqua alia cognationis habitudine, vt diximus. Quocirca nulla ex his illa est.

Matt. 27.

Matt. 28.

Marc. 15.

Matt. 2. Iohan. 2. Ibidem. Matt. 12. Actor. 1.

Nam aliæ quidem tota nocte ad sepulcrum ingressæ sunt & egressæ, & ea, quæ fiebant, Apostolis nunciarunt. Quamobrèm nec eis contigit videre plura miracula resurrectionis. Illa autem, quæ indiuulsa assidebat sepulcro, omnia vidit apertè, & non statìm, sed postea protulit in lucem, & renunciauit. Nam quomodò simul terræmotum, & Angeli in momento temporis descensum, & lapidis reuolutionem, & custodum profundum soporem, & expergefactionem, & quorundã in vrbem reuersionem, potuissent abeuntes mulieres, & rursùs reuertentes, integrè perspicere? Sed clarum est, hæc fuisse materni & ardentis amoris, quæ perpetuò assidens, & acriore spiritu vigilans, omnia perfectè vidit, vt se habebant, quòd ne tantillùm quidem, vt diximus, à sepulcro recesserit, donèc ipsam viuificam vidit resurrectionem. Nam lapis quidem reuolutus, & Angelus ei insidẽs, ab alijs quoquè visus est mulierib⁹.

S. Maria perpetuo assidet sepulcro filij.

Marc. 16.

Quandò autem, & quemadmodùm hæc facta sunt, illæ quidem omninò nesciebant: ipsa verò sola, vt quæ assideret, omnia accuratè perspexit. Videntur ergò ei primæ esse datæ boni nuncij resurrectionis, & quoad eius fieri potuit, ab ea conspectus fuisse splendor filij.

Sed sic quidem Dei mater & ipsa clariùs adspicit filij resurrectionem, & eius prædicatores de ea magis cõfirmat, quàm ea, quæ vnguenta attulerunt: etiamsi, dum loquerentur de Domini resurrectione, nullam eius mẽtionem fecerint, cauentes fortasse maternum afferre testimonium, nè videretur suspectum, & propter coniunctionem fides ei minùs haberetur. Sed Deipara, cùm filij resurrectionem & visu, & internis oculis sic accepisset, posteà habitauit cum dilecto discipulo, expectans tempus Christi assumptionis.

S. Maria prima videt resurgẽtem filium.

Postquàm autem finem accipere oportebat, quæcunq; ad carnis susceptæ pertinebant œconomiam, & ità in cælum extolli, quod assumptum fuerat, amicis

apparens

apparens Saluator,(Non enim sæpè post resurrectionem spectabilem se illis præbebat) & multa alia cum eis disserit,& boni spiritus aduentū annunciat. Deindè etiam cùm eduxisset parùm extra ciuitatem, & illos,vt eum decebat,impertijsset benedictione, videntibus ipsis,in cælum extollitur. Sed nè ea res ipsis afferret molestiam,& dolorem eis procrearet magistri priuatio,eius quoquè curam gessit bonus pastor. Ad eos mittit Angelos, qui & illius ascensum explicarent, & eos ineffabili & admirabili implerent consolatione. Cùm autem adorassent, rursùs domum læti sunt reuersi, simul quidem agentes in superiore cœnaculo, sicut constitutum fuerat,& paracleti expectantes aduentum. Erant autem in oratione vnanimiter perseuerantes,sicut etiā Lucas Euangelista narrat. Cùm enim nominatim Christi enumerasset discipulos, deindè subiungit: Et hi omnes perseuerabant vnanimiter in oratione & precatione,cum mulieribus, & Maria matre Iesu;& cum fratribus eius. Semper enim ipsa quoquè cum eis conuersabatur, à rebus pulcherrimis & honestissimis nunquàm omninò desistens.

Luc. 24. *Actor. 1.* *Ibidem.*

Postquàm autem in tempore Pentecostes Apostoli impleti diuina gratia paracleti, ad Euangelij doctrinam alius aliò mittebantur, & iam prædicatio fidei annunciabatur, Virginem,vtpotè dilecto discipulo & virgini commendatam,quæ erat in Sion eius domus, eam habebat illic degentem: Cui tanquàm matri Dei honor ab omnibus exhibebatur. Cùm verò & mortis eam participem fieri necessè foret,(cur enim hoc passura non esset,quamuis Dei filius ex ea genitus re vera esset homo?) cùm, inquam, ætate prouecta ad multā senectutem peruenisset,& peregrinationis tēpus præsens esset,per Angelū,se migraturam esse, à filio edocta est, sicut & anteà, quo tempore in eius vētrem ingressurus erat, nunciatum illi fuerat. Cùm igitur excessùs sui mysterium didicisset, eam rem lætitiæ tantæ,quanta verbis explicari non potest, materiam iudicans, (Quid enim illi suauius euenire poterat, quàm cum filio suo esse, & vnà regnare?) statim iussit plurima lumina domum afferri: Idq; factum est. Tota verò domus mundata est. Lectus itèm,& thalamus ornabatur: & conuocabantur quotquot erant cognati & vicini,vt cum ea lætitiæ fierent participes. Deindè parata erant omnia ad excessum. Significat itaque ijs, qui conuenerant,id quod ei filius per Angelum nunciauerat. Ostendit autem brauium, quod sibi ab eo datum fuerat. Id verò erat ramus palmæ,vt linguæ assuefactæ vera loqui de eo dixerant: signum victoriæ mortis,& vitæ imago immortalis: Sicut etiam Hebreorum pueri,id eius faciebant filio, inspirati diuinitùs. Illi enim appropinquanti ad passionem, ij ramos palmarū offerebant,eum futurum victorem mortis antè significantes. Cùm autem iam adesset tempus excessus, illa quidem veræ vitæ mater in Sion iacebat in grabbato: aderat verò is, qui eam domo exceperat, Iohannes. Aderant etiam, quicunq; erant electi in Hierusalem, amicæque & cognatæ simul adstabant. Virgo ergò ad Iohannem adspiciens virginem, cùm pauca cum eo esset locuta, deindè, Duas, inquit, tunicas quas toto vitæ tempore habui tegumentum mei corporis, eas dari iubeo hisce duabus mulieribus. Hæc illa quidem dixit: Qui aderant vero,vidētes signa decessus,ex oculis multas fundebant lachrymas. Quis enim tali priuari muliere tulisset sine dolore? Deindè è cælo quidem descendit eius filius, illius diuinam assumpturus animam: Per nubem autem suos congregat discipulos,vt venerandum eius corpus mandarent sepulturæ.

Actor. 2. *Iohan. 12.* *Apostoli adsunt migrāti Virgini sanctissimæ.*

Postquàm verò vidit eos Deipara, cognouit autem causam,propter quam omnes statim accersiti fuerant, & vniuscuiusque audijt petitiones,eos quidem,vt par erat, impertijt benedictionibus. Cùm verò omnibus dixisset verba,quæ in decessu dici solent: Vos,inquit, valete filij: meum autem hinc decessum nè luctu, sed lætitia potiùs prosequamini: quandoquidem vobis est persuasum,nos transire ad gaudium: & videte,vt corpus meum mandetis sepulturæ in hac figura, in qua ego me composuero. Hæc est enim, inquit, mea voluntas. Accersit autem Petrum, deindè alios: & cùm lucernas ipsi accendissent, illa in spiritu exultans, diductis labris: Benedico tibi,inquit, datori omnis benedictionis, causæ luminis, qui meum ventrem inhabitasti. Benedico tuæ charitati, qua nos dilexisti, Domine: & magnifica verba tua, quæ nobis data sunt in veritate: & credo mihi affutura, quæ dixisti. Cùm sic dixisset,se reclinat in lecto, & manibus in altum sublatis,cùm nulli repręhensioni affine suum corpus in honestam & decoram figuram composuisset, & os venerandum aperuisset, (etenim videbat iam Dominum ad ipsam venientem cum multitudine Angelorum) tota impletur gaudio & voluptate. Et cùm rursùs dixisset, Fiat mihi, Domine, secundùm verbum tuum: emittit tanquàm in somno spiritum, & eum in amicis deponit filij manibus. Nè autem videatur esse inane,quod dictum est de congregatione Apostolorum, quæ facta est in dormitione Virginis, satius fuerit ea summatim addere, quæ à Dionysio Areopagita dicuntur in tertio libro. Et caput quidem, Quæ sit vis orationis, & de beato Hierotheo, de pietate & de Theologica inscriptum est conscriptione. Dicuntur autem ea cuidam Timotheo Ephesi Episcopo. Ea verò sunt in hoc capite sic ad verbum posita.

Dominus Iesus venit ad matrē, e corpore migraturā. *Felicissime illa obdormit.* *De diuinis Nominibus cap. 3.*

Quandoquidem apud ipsos quoquè nostros à Deo afflatos sacrorum principes, quandò nos quoquè,vt ipse nosti, & multi ex nostris sacris fratribus ad videndū corpus, quod vitæ principium dedit, & Deum suscepit, conuenimus, (aderat autem Dei quoquè frater Iacobus, & Petrus, qui erat Theologorum suprema & antiquissima summitas) visumque est,vt post illud spectaculum, omnes sacrorum principes hymnum canerent, & laudarent, prout poterat vnusquisque, infinitam bonitatem diuinarum virium: post Theologos ille,vt scis, vicit omnes alios mystas sacrorum,vt qui plane excederet, & à se omninò abduceretur, & in ea, quam hymnis celebrabat, afficeretur societate & cōmunicatione, & ab omnibus, à quibus audiebatur & videbatur, & cognoscebatur, & non cognoscebatur, iudicaretur esse à Deo afflatus, & diuinus scriptor hymnorum. Et quid tibi ampliùs dixerim de ijs, quæ illic de Deo diuinè dicta sunt? Etenim nisi sum mei quoq; oblitus, scio multos à te audijsse quasdam partes illorum Deo afflantium hymnorum. Sed hæc quidem sacer Dionysius. Nobis autem pergat oratio ad ea, quæ deinceps sequuntur.

Cùm autem in orbem sanctum Virginis corpus circundedissent Apostolorum chorus, & quicquid erat electum ex viris & mulieribus, & hymnis honorabāt, qui illud deducebant,& omnia membra reuerenter simul & amanter amplectebantur, non solùm suū ostendentes desiderium,sed vel ex tactu credentes percipere vtilitatem. Fidem autem consecuta quoq; est operum demonstratio. Cæcis oculi illuminabantur, surdis aures aperiebantur, claudis bases pedum cōfirmabantur, & quodlibet morborum & ægritudinum genus facilè dissoluebatur. Cur non dico, quæ sunt perfectiora? Aer quidem & cęlum ascensu spiritus sanctificabatur: terra autem similiter depositione sacri corporis. Cęterum nec aquæ quidem natura erat expers benedictionis: sed ipsa quoq; lauacro purissimi corporis fuit particeps sanctificationis. Neq; enim illud habebat opus purgationibus, (quis enim hoc diceret, nisi

Miracula ad sacratissimum corpus eius.

nisi emotæ mentis?) sed suo contactu potiùs sanctificabat id, quod attingebatur. Deindè quid? Mundis sindonibus mundum corpus inuolutum, rursùs in lecto ponitur. Deindè cum lucernis & vnguentis, intelligétibus quidem desupèr laudantibus virtutibus, Apostolis autem & diuinis patribus Deo digna cantica canẽtibus, diuina arca ex Sion vecta Apostolicis manibus & humeris, ad Gethsemane sacrum prædium exportatur, Angelis, vt est consentaneum, præcurrentibus, circuncursantibus, sequentibus, Angelicis pennis adumbrantibus, longè, inquam, splẽdidiore & venerabiliore facta deductione, quàm propter translationem veteris illius arcæ testamenti Domini, vt sacra narrant eloquia.

Honorificentissimum funus eius.

2. Reg. 6. 3. Reg. 8.

Accidit huic pulchræ & diuinæ rei graue quidem quid & odiosum, nõ tamen silentio, sed memoriæ mãdãdum: & ad gloriam quidem & laudem piorum, dedecus autem improborum, qui infidelitatis malum semper spectantur. Cùm hoc sacrum & impollutum corpus in Gethsemane efferretur, vbi sepulcro tradi Deipara ipsa præceperat, Iudæis, qui semper fuerunt repleti inuidia, ne in hoc quidem succurrit tacere, sed ad eius, quod fiebat, splendorem claudere oculos, & ad eis innatum motum animi erumpere. Qui erat ergò alijs insanior & impudentior, is cùm venerandum portaretur grabatum, in id irruit plenus inconsiderato impetu & furore. Eius autem scopus erat, hunc sacrum lectum in terram allidere, & tali afficere iniuria, vt qui esset vir insigni audacia. Non neglexit autẽ diuina iustitia: sed manus, quæ grabatum appræhenderant, ex vlnis protinùs fuerunt abscissæ. Verùm quæ in partu gaudio totum orbem terrarum repleuerat, non erat vlli omninò in morte futura causa molestiæ. Cumq; qui passus fuerat, esset quidem improbus, non tamen omninò eius improbitas videretur insanabilis, ex his quæ erat passus, iustam eorum, quæ malè senserat, petijt pœnitentiam.

Vltio diuina in sacrilegum Iudæum.

Et quoniam carebat manibus, nec eas poterat ad preces extendere, emittit lachrymas ex oculis, & sic petit curationem. Disciplinam autem vide, simul & medicationem. Statim enim ij quidem, qui lectum ferebant, constiterunt: accedit verò is, qui passus fuerat sectionem: & quæ amputatæ fuerant, partibus vlnis applicatis, (hoc autem iusserat Petrus) statim consecuta est manuum curatio.

Hinc ad sacratissimum abducitur Gethsemane, & illic sanctissimum quidem corpus mandatur sepulturæ. Quidni enim, cùm etiam qui erat Deus, eius filius, more hominum sepelitur? Per ipsum autem ad cælestia & diuina transmittitur tabernacula. Quod dicimus, confirmat Iuuenalis, diuinus Hierosolymorum Episcopus. Fuit autem hic vir sanctus, & à Deo inspiratus, qui ab antiqua & vera traditione narrationem dicens ad se sic fuisse deductam, ait: Quòd tres totos dies ad sepulcrum sancti permanserunt Apostoli, diuinas hymnodias ex alto audiẽtes: Deindè post tertium diem, cùm vnus ex Apostolis tardiùs venisset ad exequias, vel quòd ità contigisset, vel quòd diuinum ità prouidisset cõsilium, vt nota esset omnibus translatio admirabilis, tunc & ipse quidem accessit, &, vt est consentaneum, magnum ex eo cepit dolorem, quòd tanti boni mansisset expers, idq; omninò tolerare non poterat. Sacer itaque ordo Apostolorum non iustum esse iudicans, vt ipse quoquè viuificum illud corpus non videret & amplecteretur, iubet statim aperiri sepulcrum. Et illud quidem fuit apertum: thesaurus autem nequaquàm erat in eo: sed solæ erant vestes, in quibus fuerat conditus, quomodò etiam eius filij in resurrectione. Quas cùm ipse esset amplexus, & qui cum eo aderant, & repleti essent inexplicabili odore & gratia, rursùs quidem claudunt sepulcrum. Miraculum autem posteris filius à patre accipiens deinceps tradit. Atque viuifici quidem corporis diuinæ sepulturæ ita se habet narratio. Siquidem quod ex ea natum erat, totam eam Verbum ad se transtulit, & voluit eã apud se & esse, & perpetuò simul viuere. Verumenimuerò pro eius impolluto corpore suam vestem, boni nostri magnam semper ducens rationem, veluti quandã dat huic ciuitati hæreditatem. Quemadmodùm autẽ hoc factum sit, & quomodò beatum illud donum ad nos venerit, & sacrosancto hoc thesauro ditata sit Constantinopolis, iam declarabit oratio.

Sepelitur corpus sanctissimum Virginis.

Corpus eius in cælos assumptum.

Tunica eius thesaurus sacrosanctus, vt venerit Constantinopolim.

Leo ille magnus, qui illo tempore optimè Romanorum administrabat imperium, duos sub se habebat, qui curam gerebant exercitus: quorum vni quidem erat nomen Galbius, alteri autem Candidus, fratres genere, fratres virtute, & vt semèl dicam, in cæteris quidem valdè insignes & paucis similes: sed vnum eis deerat, idq; maximum. Siquidem non rectam habere fidem, est laborare in rebus maximis & præcipuis: Arrianæ enim pestis erant participes, cùm ex paterna fortè traditione malum hoc, tanquàm quædam hæreditas ad eos venisset. Dicebantur enim fuisse proximi genere Ardaburio & Aspari, qui illis temporibus in regia obtinuere tyrãnidem: quos cum Arrio sensisse, apertè arguit veritas. Verumenimuerò Galbium & Candidum, qui alioqui se rectè gerebant, & Deo placebant, nõ siuit diuina gratia non esse illuminatos in eo, quod est præcipuum salutis: sed eos ab errore traducit ad veritatem, adeò constanter & stabiliter, vt nõ solùm rectè se haberent, & tuti essent, quòd attinet ad pietatem: sed etiam alios, quos nossent non recto pede ingredi ad veritatem, studerent pro viribus efficere, vt eiusdem essent secum sententię. Ij cùm piè essent affecti, magno quoquè & excelso animo se dedunt misericordiæ exercẽdæ in pauperes, vt qui pro agnitione veritatis satagerent Christo reddere gratias. Castissima ergò mater illius magni Dei & Saluatoris nostri, sacrosanctum thesaurum, nempe suam vestem, volens suæ largiri ciuitati, vt hoc fiat, per dilectos illos viros prouidet quodam modo diuiniore. Modus autem ità habet.

Immittit eis desiderium adorandi sancta loca, quæ sunt Hierosolymis. Quod planè & ab illis factum est. Cumq; Leoni & Verinæ rem aperuissent, comitatum nõ exiguum eorum familiarium & amicorum secùm adduxerunt. Cùm autem iter ingressi essent, & iam venissent Palęstinam, viam, quæ ducit in Galilæam, præferunt maritimæ, pluris facientes contemplari Nazareth & Capernaum, quàm maritimis frui delectationibus. Ex quibus illa quidem fuit sacrum Deiparæ habitaculum, & in ea multo tempore vidit Deum Verbum ex se genitum: Hæc autem, eius filij charum & consuetum diuersorium. Cùm hìc ergò fuissent, vt diximus, quoniam non permittebat tempus, vt vlteriùs progrederentur, (Iam enim erat vespera, & nox obscura: prouisum autem omninò hoc quoquè fuerat diuinitùs) vicus quidem eos excipiebat, isq; paruus. In eo autem habitabant & alij non pauci, & muliercula quoquè quędam insignis castitate, & planè honestissima & moderatissima: quæ propter profundum quidẽ senium & canos honorata, sed propter magnum virtutum ornamẽtum longè honoratior erat. Apud eam autem vestis, diuinus fuerat hic thesaurus recõditus. Quomodò verò fuisset illa tãtæ rei custos, nisi & virtutum fuisset ornata pulchritudine, & animi puritate? Quanquàm enim Hebręa quidem erat illa mulier, (est nanque amica veritas) illius tamen animam locũ dixisses, qui est in præsentia quidem obscurus, aptus est autem ad lumen excipiendum, & valdè accommodatus.

Tunica illa apud anum Iudæam recondita.

datus. Diuinum verò erat in hoc quoquè apertè consilium, vt res apud eam mulierem recondita, quę sic affecta erat, vt eam totis viribus celare studeret, posteà in lucem prolata, maiorem fidem haberet.

Vide ergò, quàm eleganter processerit diuinũ consilium. Nam apud eam venientes, excipiuntur hospitio Galbius & Candidus sapientes, eos sic diuina deducente gratia. Erat verò propter id solùm, quòd in ea latebat, domus admirabilis: alioqui autem nihil habebat magni, sed erat planè vilis & abiecta. Cùm eos autem tempus vocaret ad cœnam, vbi accubuissent, vident interiùs aliam domunculam: quæ multo quidẽ lucernarum lumine illustrabatur, multis verò suffitibus & vnguentis suauè spirabat: in ea autem sitam magnam ægrotorum multitudinem. Ex quo diuinum quidem quippiam suspicabantur esse & venerabile, rei tamen veritatem omninò excogitare non poterant. Inuitant itaque ad conuiuium egregiam illam aniculam, cupientes ex ea aliquid scire eius, quod desiderabant: illa autem hoc recusabat, causans religionem, & quòd non fas sit ei, cùm sit Hebræa, vesci cum Christianis. Illi verò, cùm propter magnam sitim cognitionis eius, quod erat propositum, nihil de propẽso suo studio remitterent, eam adhuc inuitant ardentiùs, & illius non parendi pertinaciæ objiciunt aliud validius: Quid, dicentes, obstat, si cùm tu acceperis cibos, quibus pro more vesceris, nobiscùm quidem colloquaris, sola autem tuis alimentis vtaris? His itaq; paret mulier, & congreditur.

Postquàm autem comedissent, apud eam viri illi precibus egerunt, vt eis id significare non recusaret, quęnam essent ea, quæ fiebant in domo interiori. Existimabant enim esse aliquid legale, & ex vmbratilibus illis & veteribus. Illa autem ea quidem dicit, quæ fiebat: causam verò, quamobrèm ea fierent, minimè persuadetur vt aperiat. Videtis enim, inquit, ò viri diuinissimi, ægrotorum multitudinem. Etenim cùm Deo ità videatur, in hoc quidem loco dæmones expelluntur: cæcis autem vt liberè videant, claudis vt ambulent, surdis vt audiant, & mutis vt loquantur, efficitur mirabiliter: & alij morbi, & corporum mutilationes, quæ medicorum artibus nullo sint modo medicabiles, curantur facilè. Illi autem (Non enim erant imprudentibus hominibus similes, neq; quod interrogare oportebat, ipsi præ simplicitate prætermittebant) Vndenàm verò, rogabant, principium cepit locus talia operandi? Illa verò: Apud eos, inquit, Hebræos à patribus tradita habetur narratio, quòd Deus in hoc loco visus sit cuidam ex patribus: ex quo factum est, vt loco hæc seruaretur gratia. Hæc cùm ea diceret, illi ei corde minimè assentiebatur: sed videbantur eis muliercula, sicut res erat, probabiliorum verborum pulchra specie celare veritatem. Ipsi ergò eam quidem adhuc rogabant vehementiùs, vt eis rem, vt se habebat, aperiret, respiciens, si nihil aliud, laborem saltem tanti itineris: qui nulla alia de causa erat susceptus, nisi vt viderent sancta loca, & audirent ea, quæ à pijs & sanctis dicuntur hominibus. Illa autem ne sic quidem cedebat, sed manebat, vt statuerat, apertum religionis existimans esse dedecus, si aperiretur veritas, & dicens se nihil scire ampliùs, quàm quòd locus sit plenus diuina gratia.

Multa miracula sũt apud illam sanctissimam vestem.

Cùm autem illi pulchrè sensissent eam optimè quidem scire, vitare autem, nè eam scire esset apertum, & ideò præ se ferre ignorationem, euadunt auidiores inueniendi eius, quod quærebatur. & sicut Cleophas & ille alius discipulus, corde cęperunt ardere. Eos enim virgo beatissima incitabat, volens Byzantinis diuinum hunc & sacrosanctum largiri thesaurum. Omnem ergò statim mouebant lapidem, vt mulier remittens immobilem hanc occultationem, eis id quod tacuerat, in apertum proferret. Quinetiam * iusiurandi necessitatem adhibebant, eiusq; adeò validi, vt animum quantunuis inexpugnabilem suo possent loco mouere. Cùm sic eam omni ex parte adstrinxissent, & tanquàm ineuitabilia ei vincula imposuissent, vix tandèm persuadent, vt eis rem aperiat. Cùm itaque ex alto, & cum lachrymis suspirasset, & in terram fixisset oculos, perindè àc si eam puderet enunciare: O viri, inquit, nunquàm in hodiernum vsque diem, diuinum hoc mysterium viro euasit manifestum. Quæ enim in genere meo me præcesserunt, iureiurando adhibito, vni mulieri, eiq; virgini, ità tradiderunt, vt singulis ætatibus ea res sic traderetur. sed quoniam video vos esse viros reuerẽdos & pios: & alioqui (nam hoc quoquè vobis significabo) ad me vsque redactæ sunt mei generis fœminæ, nec vlla superest alia post me virgo, cuius fidei à me credi possit cognitio mysterij, rem modò vobis aperiam. Existimo enim fore, vt quod à nobis dicetur, apud vos conseruetis. Marię illius Deiparę (hoc enim est nobis ab alto traditum) hìc custodita sita est vestis. Obstupuerunt viri illi, cùm solùm rei audijssent principium. Deindè adijciens mulier: Etenim hæc, inquit, Deipara vitam finiens, duabus mulieribus virginibus duas suas vestes donauit loco benedictionis. Ex quibus vna fuit ex mei generis Maioribus, quæ id accepit, quod donatum fuerat, & in arca deposuit: & omninò iussit ijs, quæ erant sui generis, vt esset virgo vnaquæque, quæ eam acciperet. Est ergò arca recondita in interiore domo, quam nunc videtis: & quæ in ea est vestis, est causa omnium, quæ fiunt, miraculorum. Hæc, ò viri, est vera narratio eius, quod à vobis quæritur: Et videte, vt ad vos vsque solùm deducta sit cognitio, & nemo sciat ex ijs omnibus, qui sunt Hierosolymis.

Luc. 24.

Nota, non nisi fœminas, easq; virgines, asseruasse vestem matris Dei.

Cùm hæc audijssent, adhuc maior metus viros subijt & lætitia. Metus quidem, propter magnitudinem eorum, quæ audita fuerant: lætitia autem, quòd essent participes talium sacramentorum. Quid ergò deincèps consequitur? Viri seipsos humì deijciunt, & pedes illius præhensantes: Nulli quidem, inquiunt, ex ijs, qui sunt Hierosolymis, notum erit id, quod nobis dictum est: nè dubites domina: dominam enim iam te vocamus, quæ sis talibus dignata mysterijs: ipsam tibi huius rei testem citamus Deiparam. Vnum autẽ aliud concede nobis rogantibus: Rogamus verò, vt dormiamus in eo loco, in quo hic diuinus reconditus est thesaurus. Cùm hoc autem statim cõcessisset mulier, stragulæ quidem vestes portatæ sunt in eum locum: Illi verò non se somno dederunt, sed cùm nocturnum accepissent silentium, totam noctem perseuerabant in oratione, & cum lachrymis agebant gratias Deiparæ, quòd talibus auditionibus & spectaculis digni essent habiti. Cùm autem eos, qui ægrotabant, vidissent somno oppressos, metiuntur ex omni parte ambitum arcæ, in qua erat diuinum repositum indumentum: ipsamq; ligni speciem & habitudinen, ex quo erat arca, accuratè admodùm & diligenter considerant. Deindè manè egressi, & honestam salutarunt mulierem, & cùm rogassent, vt audacter iuberet, si quid sibi opus esset Hierosolymis: se enim rursùs ad ipsam venturos per eandem viam: inierunt iter rursùs Hierusalẽ, cùm illa dixisset, se nullo alio egere, nisi eorum precibus, & vt eos rursùs lętos videret & alacres.

Vide antiquã deuotionem erga sacras reliquias.

Cùm fuissent itaq; Hierosolymis Galbius & Candidus, & partim quidem Deo preces fudissent, partim autẽ pauperibus & egentibus liberaliori dextera eleemosynam erogassent, secretè vocant quosdam fabros lignarios, quibus iubent, vt eis construant arcam, & forma, & figura & magnitudine illi, quam viderant, similem:

similem: mandantes prætereà, vt formaretur etiam ex ligno veteri, quò nihil in ea cerneretur, quod non esset omni ex parte simile prædictæ. Excogitant deindè aliquid aliud idoneum ad celandum id, quod erat futurum. Comparant sibi auratum operculum, vt eo arca tegeretur. Postquàm autem & precatio, & erogatio eis satis benè habere visa fuit, eo accepto, quod fuerat fabrefactum, redeunt in vicum sani & alacres: aromatibusque & suffitibus aptis ad sacrificium, venerandam donant mulierem. Et illa quidem rursus viros, tanquàm sibi familiares, iucundè accipit. Illi autem rursùs ab ea petunt, quod priùs, vt scilicet in sacro habitaculo totam noctem transigerent. Illa vero rursùs quoquè permittit, nihil omninò suspicās. Qui ingressi, summo ocio vtebantur precibus ad inculpatam, & ab omni reprehensione alienam Dei matrem, eas tāquàm sacram hostiam lachrymis pinguefacientes: Nō ignoramus nos serui tui, dicentes, o diuinissima, & in primis illustris Domina, quænam olim Oziæ euenerint, qui ausus est tangere arcam, quę erat secundùm legem. Quomodò ergò nos, qui sumus multis obnoxij peccatis, te non iubente, ausi fuerimus diuinam hanc arcam omninò tangere, intrà quam est talis thesaurus repositus: & nō solùm tangere profanis manibus, sed etiam eam aliò transferre? Annue ergò voluntati nostrarum animarum, o boni filij bona mater. Ad tuam enim ciuitatem est translatio, quæ est omnium aliarū Regina, & te semper magno studio statuit honorare. Ad eam nos hoc diuinum donū exportare statuimus, ad eius tutelam & gloriam, quæ nunquàm extinguatur. Hæc tota nocte dicentes in oratione, & solum lachrymis madefacientes, repentè implentur fiducia, fiducia, inquam, contemperata reuerentia. Deindè ad diuinam accedunt arcam, simul læto & tremente animo, & cùm omnes, qui illic erant, efficeret somnus nullo sensu præditos, (O beatas manus, o furtum, in quod nulla potest omninò cadere reprehensio) hanc accipiunt, eis quoquè omninò hac in re fauente gratia. Et eam quidem sic tollunt: apponunt autem, quā Hierosolymis ad eius similitudinem fabricati fuerāt, cùm ei etiā imposuissent operculum. Quod quidem erat aureum, vt diximus.

2. Par. 26.

Priscorū Christianorum erga reliquias reuerentia.

Cùm primùm autem illuxisset, sanctam mulierem quidem iubent valere, & rogant, vt non cesset pro eis orare, & eorum facere commemorationem. Deindè ei quoq; digito ostendunt operculum, quasi veram illam tegeret & primam arcam, quod mulieri quoquè visum est ab illis allatum esse honoris gratia. Et cùm prætereà ijs, qui fuerant inuenti, pauperibus suppeditassent, quæ erant necessaria, valdè læti protinùs iter ingressi sunt, domum reuersuri. Postquàm autem venissent Byzantium, non honestum esse statuerunt, ijs, qui illo tempore erant, Imperatoribus mysteriū priùs communicare, quàm Patriarchæ. Eos enim subibat timor, nè quod ipsi suum esse bonum statuerant, eo ab illis priuarentur. Cùm ergò multa consultassent, eis hæc visa est optima sententia, latēter eos ad hoc quoquè monente Deipara. Erat eis prædium apud muros ciuitatis, propinquum marini sinus cornui. (Huic loco nomen erat Blachernæ) in eo extruunt quidem domum oratoriam. Cùm autem eis magnæ esset curæ, vt laterent, Petri Apostolorum principis & Marci domū nominant. Cùm in eo certè sacrum illum thesaurum posuissent, omne statim studium adhibuerunt, vt in templo esset perpetua hymnodia, perpetuus odor aromatum, & assiduus splendor luminum. Et sic quidē longo tempore hoc diuinum mysterium, fuit semper re vera mysterium.

Hymnodia, suffitus, lumina antiquitùs in templis.

Quoniam autem ei, quæ per ipsum honorabatur, & cuius erat ille amictus, visum est, tātum bonum ad solos duos testes non debere contrahi, & tanquàm profundo aliquo contegi silentio, & communes diuitias esse eorum tantùm proprias, & communi epulo eos se solos explere: mouet ipsos ad id, quod tacuerāt, proferendum in lucem: & accedentes, annunciant ijs, qui tunc erant, Imperatoribus, & aperiunt quale sit miraculum, & declarant quemadmodùm sit allatum. Eos autem, cùm audijssent, magnum inuasit gaudium: & protinùs fit publicum, quod fuerat occultum. Et beati quidem inter omnes reputantur Galbius & Candidus propter tale ministerium, & publicis honorantur honoribus: Diuina autem ędes in eo loco regijs impensis Deiparæ ædificatur: & capsa ex argento & auro cōstructa, sacrum illum thesaurum excipit: & plurimis alijs muneribus & donis domus honoratur. Leo verò & Verina (ij enim tunc imperabant, quorum tempore hoc quoquè magnum & reuelatur mysterium, & ad regiam vrbem exportatur) cùm pulchrè & piè imperassent, & Galbius & Candidus, qui hoc ministerium pulcherrimè obierunt, transferuntur posteà ad senectuti non obnoxiam vitæ conditionem.

In capsa argentea & aurea reponitur vestis S. Mariæ.

Cùm ergò hæc sacra arca nobis contineat, nō quasdam tabulas, manu Mosaica politas, sed vestem planè diuinam, & summè venerandam, quæ non solùm intemeratum & ab omni labe alienum corpus texit: sed in qua (vt audacter dicam) cùm esset infans, Deus verbum fuit inuolutus & auctus: adeò vt ea sæpè conspersa sit guttis lactis venerabilis, quo nutritus fuit is, qui est omnium alimentum & vita: ad eam quidem verè laudādam nulla sufficit oratio: sola autem gratiarum actione res est prosequenda: & ipsi Deiparæ sunt agendæ gratiæ, & eius filio communi Saluatori & Regi, qui omnia ad nostram vtilitatem & salutem dispensat: Ei gloria & potentia nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Vestis planè diuina & veneranda.

SANCTI PATRIS NOSTRI ANdreę Cretensis, Archiepiscopi Hierosolymitani Encomium de dormitione sanctissimæ Deiparæ.

Habetur in Simeone Metaphraste.

MYSTERIVM est festum præsens, cuius argumentum est Deiparæ dormitio, orationis facultatem superans: mysterium (inquam) quod non apud multos quidem iam celebrabatur, apud omnes autem nunc honoratur & amatur. Et hoc est nostrum festum, mysterij declaratio seu explicatio. In qua re nos vellemus quidem silentium præferre orationi, cogimur tamen à desiderio: quibus parum quid dicere cōceditur, quanuis confidere non possimus, & nostram imbecillitatem non ignoremus. Non igitur committendum est, quò minùs longi silentij secretum compensemus. Celebrandumq; est donum, & non obruendum obliuione, non quòd recenter sit inuentum, sed quòd sit suo decori restitutum. Non enim quoniam à nonnullis, qui nos præcesserunt, non fuit cognitum, iam etiam est tacendum: sed quod non omninò effugit, id est sanctè prædicandum.

15. Augusti. Festum dormitionis Virginis Deiparæ.

Sit ergò hodie vnum commune festum cælestium & terrestrium, & cum Angelis collætentur homines: omnisque lingua choros ducat, & Deiparæ occinat, Aue. Hoc Gabriel priùs sumpsit exordium mysterij, quandò id, quod est totius Theologię clarissimum, diuina Iesu secundùm nos formatio, ineffabili consilio &

Luc. 1.

& dispositione noua quadam & præclara ratione effingerentur in virginali naturæ officina. Et nos quoquè rursùs oportet hoc tanquàm comparatum ad agendas gratias, offerre Reginæ generis. Illi enim etiã post excessum conuenit dicere illud χαῖρε. Sola enim nobis introducto gaudio, expulit dolorem primæ parentis.

Psal. 80.

Tubis ergò canamus in Sion. Accipiamus psalteriũ & citharam. Canamus matri Dei nostri, canamus, non epithalamium, sed funebre canticum. Rogauerit autem meritò quispiam eorum, qui diligenter considerant: Quanam de causa Sion fecisti mentionem, o qui canis hymnum sacræ præsentis lætitiæ? Sed non ab instituto est hoc alienum, ei ergo dixerim, si memini sanctissimæ Sion. In ea enim peractum est hoc magnum Deiparæ mysterium. In ea sacrorum castissimi corporis genuum inflexiones, tanquàm clara voce testantur tabulæ, quæ sunt humi constratæ. Toto enim tempore incolatus in ea est versata: & illic naturæ seruiens legibus, vitæ finem accepit. Hìc quoquè latuit principẽ tenebrarum, quomodò in patiendo ea effugit, quę accidunt matribus, illa sanctissima & à Deo vocata, quæ gloria & gratia cælum & terram impleuit magnitudine diuinæ suæ translationis.

Summatim perstringit matris Dei ornamenta.

Cuius si omnia vellem deinceps persequi, quomodò exiuerit, aut concepta vel nata sit, non inuenerim tempus, quod respondeat orationi: aut dicendi facultatem, quæ factis exæquetur: nisi quòd præclara eius omnia quæ narrantur, possunt summatim recenseri. Dico autem generis claritatem: parentum vtrinquè insignem nobilitatem, qui hinc sacerdotalem, illinc regiam nacti erant dignitatem: liberorum egestatem & sterilitatem: pro ea frequentes interpellationes, & crebra sacrificia: in quibus Deum rogabant, orabant, supplicabant, vt vincula solueret sterilitatis, & vt qui carebant liberis, fœcundi fierent ex sterilibus, & ex infertilitate datum fructum producerent.

Deindè amotionem sterilitatis, implementum promissionis: & paulò antè ea quæ visa sunt in somnis, & quæ re vera audiuerunt, & quæcunq; ambo communiter & priuatim, visione præstantioribus diuinis exauditis vocibus, diuina illuminatione sancti accepere responsa. Deindè ad generandum aptitudinem, & ad eam progreßionem: fascias, aduentum ad Dei templum: quomodò fit pulchrum munus Deo dedicatum, quomodò in adytis, tãquàm in aureis vecta thalamis, immortalem, non autem communem cibum sumebat. Deinceps verò educationẽ, & quomodò crescens, à puerili ætate peruenerit ad adolescentiam: & quæcunq; declarant perfectam illam cõditionem, quibus vt par est pubescens, augebatur conuenienter ijs, quę sunt supra naturam.

Mitto dicere occulta plusquàm ignotæ conceptionis mysteria, & supra modum admirabilem & ineffabilem partum Iesu apparitionis: vt verbi causa, quòd ea non fuerit corrupta: quòd sine dolore & obstetrice pepererit: quòd ea fuerit sine macula: quòd inuiolatum fuerit claustrum virginis: quòd nouo & admirabili modo lac produxerit: quòd ex lege fuerit purgata, & quæ in templo fuere prophetias, quibus à propheta, qui legem & Deum suscipiebat, Simeone prædicta sunt futura. Deindè rursùs persecutiones: fugam in Aegyptum: ex Aegypto reuersionem: quemadmodùm circumierit, & in terra morata sit: quæ ante Crucem probra subierit: quos iuxta Crucem passa fuerit dolores: quos post Crucem terrores: & postremò, quæcunque ab ea in vita & facta, & dicta sunt. Quæ cùm esset immaculata & impolluta, & supra modum plena purissimæ castitatis, eum, quem totus mundus neque capere, neque verbis explicare poterat, conseruauit perpetuò arcanum & ineffabilem, tanquàm Regis mysterium, quæ ex eo exprimunrur, ijs solis nota faciens, qui diuina diuinè conferre didicerunt. Quibus maximè purgatis ea, quæ est ad Deum, appropinquatione, per eloquendi egestatem, & ignorationem eo modo, qui omne superat silentium, intelligentem cutem aperiens sanctissima, ostendit aliquam partem occulti, qui intùs latet, mystici splendoris. Vtinàm autem nobis quoquè, qui sumus pręsente splendore illuminati, liceat longè clarissima dignatis effusione luminis, purè videre, aut modicè accipere radium mysticæ contemplationis, & ità imbui, si non ijs, quæ ad planè inexplicabilẽ illam vitam pertinent, (sunt enim ignota) at vt doceamur saltem, quoàd eius fieri potest, ea, quæ hodierno die dicenda suscipimus.

Luc. 2.
Matt. 2.

Adeste ergò, O verbi chari mystę, & rerum honestarum amatores & spectatores. Vos enim voco magno & alto præconio, vt orationis aperta cõtemplatione, quæ est velis adhuc tecta symbolicis, vobis ostendamus eum, qui est intùs, decorẽ, qui Solis superat splendorem pulchritudine moris. Postquàm autem ad hũc locum peruenit oratio, non alienum arbitror nonnullos ex ijs, quæ hìc sunt, præmunire, nè fortè illotis, vt dicitur, aut immundis pedibus sancta adeant. Non enim ex æquo ab omnibus ingrediendus sanctorum locus: sed ab ijs, qui propter mentis puritatem transcenderunt omnia materialia, & transilierunt omnia, quæ cadunt sub sensum: quibus maximè sanctissimum Dei verbi tabernaculum parans, ingressum concedit liberaliter. Si enim ijs, qui ad Sina montem indignè progredi audacter contendebant, imminebant fulgura, & tonitrua, & terrores, & sonitus turbarum, & minæ horribiles: si autem templi quoquè parietes nõ erat tutum vulgo tangere, & ideò secundis extrinsecùs opùs erat parietibus: magnaq; res erat ante sanctorum contactum priùs expiari, & ante sacra, quæ peragebantur, præparari, idq; cùm adhuc Deum colebant in vmbra, & à velis dependebant typicis: quanto magìs oportet eos, qui veritatis lucem habent resonantem, studium adhibere, vt ad hoc magnificum & longè maximum Dei gratiarum tabernaculum accedant diligenter? In quod cùm ineffabili quodam, & qui nõ cognosci potest, & intelligentiam omnem superat, modo se demisisset ad exinaniendum, in terris est ver satus: & is, qui nusquàm capi potest, nullis compressus angustijs, habitauit in vtero virginis, quæ vniuersam, quæ est in generatione, naturam superauit puritate: & hinc, tanquàm ex sacris quibusdam adytis, suæ carnis peregit mysterium. Quis autem? Is, qui nullo indiget, & sibi attribuit omnes fines humanos. In hoc à Deo formato tabernaculo vniuersa lex, & Prophetæ re ipsa sunt adimpleti, & in eo adumbratæ typicorum characterum formæ, fuere delatæ, speculis veritate dissolutis.

Illotis pedibus non sunt diuina adeunda.

Exod. 19

His autem oratione satìs iam præparatis, agè typo dimisso, ad ipsam accurramus veritatem, vel in ipsa potiùs adyta ingrediamur. Quousquè enim in verbi immorabimur vestibulis, eam, quę est ante ingressum, admirantes pulchritudinem, cùm liceat ingredi vnà cum matre verbi, & velo discisso, introspicere Sancta sanctorum, & initiari in ijs, quæ sunt maiora & perfectiora? Si enim sunt talia sanctorum vestibula, & templi porticus excellunt pulchritudine, mentis oculos præstringentes: qualis fuerit locus adytorum, & eorum, quæ non licet adspicere, & ad quæ non datur aditus, intima? quæ solis illis oculis & labris adspici & dici possunt, qui gloriam Domini contemplantur euidentissimè, & quæ carbone calculi Seraphici sunt expurgata, & ad summam perueneruntimpatibilitatem.

Esa. 6.

Si

Quales debeant esse, qui velint de matre Domini tractare.

Si mihi ergò rectè vobis consulenti credatis, iubentes quidem valere carnis perturbationes, cùm & materialem omnem amicitiam,& quæ est infernè, commixtionem expurgaueritis,& deindè eius,quę ex alto procedit,diuinæ illuminationis luce vos circundederitis,accurratis simul ad Deiparam. Iam enim illustratos,& actione orationeque, & virtutum pulchritudine omni ex parte refulgentes,Christus ipse,qui est purum mysterium,lux semper viua, ex Sole, hoc est, patre sine principio, & absque egresione, tanquàm ex luce radius, refulgens, volet nos simul congregatos mystico conuiuio accipere.

S. Maria, humanæ naturæ regina.

Hoc autem apertè ostendit ex eo, quòd suam matrem semper Virginem: ex cuius vtero suprà, quàm verbis dici possit,cùm esset Deus,formatus est,(quòd ad nostram conditionem pertinet) hodiè è terræ locis,vt humanæ naturæ Reginam transtulit,non prædicabilem quidem, sed non omninò incõmunicabilem relinquens vim mysterij. Neque enim præter terminos,qui nobis desupèr fixi sunt,neque noua præter naturam lege deducta est ad generationem, aut vixit, quatenùs versata est nobiscùm sanctissima in ijs locis, quæ sunt supra terram. Etiamsi in hoc quoquè, sicut in alijs,habuerit rationem valdè admirabilem:vt quæ nobis præstantiùs vixerit, & conceperit, & tandem hinc excesserit,& reuerà omnes superauerit,qui sunt in generatione,naturæ magnitudine.

Sed iam abeamus,eo modo,qui tempori conuenit, festum celebraturi. Omnia cum celebritate pulchrè concurrunt,& simul exultant. Eccè enim quilibet auditor eorum, quæ à me dicuntur, talis est, qualia quæ nunc cernuntur. Regina tribuum, Ecclesia fidelium, Reginæ generis,quæ à Deo Rege,omnium Principe, in cæli regiam regaliter hodiè assumitur, pompam celebrat,& ex se dono ei offert, quicquid est pulcherrimum atque iucundissimum. Quæ puluerem reddidit cęlestem, puluere exuitur: & quod à generatione acceperat, deponit operculum: & terræ reddit id,quod est ei cognatum. Quæ cùm vitam conciliasset,in vitalem statum denuò reuertitur: & in locum introducitur,ex quo vitæ ducitur principium, & qui vinci non potest, & qui ab omni materiali & patibili disiunctus est positura ac habitudine. Et in summa ex ijs,quæ apparent,id,quod apparet,assurgit:& cum eo,quod intelligentia percipitur, intelligendi ratione congreditur,ijs rationibus,quas nouit is,qui priùs colligauit & soluit, deindè rursùs colligauit.

Nisi fortè nimia sum ego audacia, qui ea attingo, quæ non licet assequi. Quibus nemo sit, qui non credat, aut qui de eis dubitet, Eliam & Enoch in animo cogitans. Qui postquàm ea,quę videntur,superarunt, obstructis sensibus à carne & mundo remoti,ille quidem in curru,hic verò sublimis raptus est,non disiunctis eis partibus, nõ dissolutis: sed eousquè productis vitæ eorum terminis, quos nobis, quæ omnia sapienter definit,fixit prouidentia: à qua & quæ olim fuere, & quæ nunc sunt, similiter simul & conuenienter formantur & deducuntur. Quòd si hæc parua videantur, si conferantur cum exemplo eius, quæ à nobis laudatur,ipsa certè sibijpsi sufficiet, sua cõferẽs & assimilãs.

4. Reg. 3. Gen. 5.

Considerandum autem est,an inter miracula inueniendum sit maius eo, quod admirabiliter & præter opinionem in ea factum fuit. Depręhensum est,legem naturalem euasisse imbecillam, quæ vix tandem concidit. Omninò aboletur & euertitur acerba mortis condemnatio:soluta est vis maledicti. Sed nemo vicerit ea, quæ olim à Deo fuere definita: nisi sit Deus secundùm naturam, qui omnia mutat & transformat nutu suæ bonitatis. Ei autem conuenienter nunc quoquè decuerit ea in matre innouare. Sic enim ostendet eam nõ solùm esse matrem suam secundùm naturam: sed etiam confirmabit eam, quæ est ex ipsa, dispensationem:per quam maximè eas,quæ sunt in ipsa, magis mysticas rationes modo excellenti extollimus, quo Verbum vitæ principium ea ratione,quæ compræhendi non potest,eius subijt vterum,& naturam hominis susceptam superessentialiter induit. Propterea ea,quę olim quidem in ea facta sunt,à nobis autem nunc celebrantur: etiamsi videantur esse vtiq; admirabilia, & præter opinionem, & longè esse remota à naturæ legibus: si tamen consideretur, quæ naturam superat, inexplicabilis ratio conceptionis,ad eam relata,faciliùs erit illa assequi.

Erat ergò tunc quoque Verbum præsens, & legem fecit cessare,legem,inquam,mortis, cui nil poterat afferri detrimenti. Erat autem spectaculum vere nouũ, & quod non poterat consequi cogitatio. Mulier,quæ cęlorum superauerat naturã puritate, in adytorum, quæ sunt in cælis,sancta commeans & ingrediens. Virgo,ipsorum Seraphim ipsam vincens naturam miraculo Dei generationis, prima natura proximè accedens ad Deum, opificem omnium generationis: mater, quæ ipsum viuere pepererat, consecuta vitæ finẽ partui non absimilem, & miraculum Deo & fide dignum. Sicut enim non fuit corruptus parientis vterus,ita mortuæ caro non interiit. O miracula: Partus effugit corruptionem,& sepulcrum non admisit interitum. Sanctos enim non attingit. Quomodò potest hoc demonstrari? Vultis dicam? Nemo autem ex ijs, qui adsunt, me irrideat. Quomodo est monumentum inane? Vos enim alloquar. Quomodò corpus euanuit? Quomodò non-sunt in ea vestes, in quibus est sepulta,nisi effugisset interitum id, quod sepultũ fuerat,si translatus non fuisset thesaurus? Quòd si ita est, quomodo non est vera,& à mendacio aliena translatio? Nam alia quoque concurrerunt,animæ à corpore separatio,carnis depositio, compositionis solutio, partium disiunctio, resolutio, adiunctio, concretio, & eò discessio,vt nihil appareat. Stat enim sepulcrum inane vsque in hodiernum diem, quod & testimonio est approbatum, & approbat factam translationem.

S. Maria cum corpore assumpta est in cælum.

Nescio autem an id factum sit partibus rursùs inter se collatis, & concretis in vnam compositionem,(de his enim parum philosophabor) cùm sic fortè visum esset Creatori,arcano hoc excogitato modo honorare parentem: an vno ex his alteri imposito,& vno quidem extra, altero vero intra fines sortito constitutionem,postquam fuerunt à se inuicem separata: an noua quadam & aliena consequentia supernaturaliter in ea concurrente:vt sint re vera omnia noua, quæ ad eam pertinent,appositè admittentia rationem,quę superat naturam,vt quibus cedat omnis ratio & cognitio. Nos ad hoc spiritale conuocat verborum conuiuium, quæ est Verbi mater secundùm carnem.

Proponuntur autem hodiè hæ mysticæ epulæ, & verborum argumentum diuinis abundans mysteriis. Harum ego sum hodiè epularum cõuiuator, qui sum hospes & peregrinus expositor sublimium spectaculorum. Nemo autem intuens ad nostram humilitatem & abiectionem, renuat conuiuium. Non enim à nobis, sed ab ipsa Deipara, sunt diuinarum harum contemplationum mysticæ paratæ narrationes. Quarum quoniam plena est mensa, spiritales inuitans conuiuas,eamus conuenienter dignitati spiritus,ad profunda spiritus. Iam enim sapientiam,quæ ipsam sapientiam secundùm carnem genuit,appositè imitans,cùm totam seipsam,tanquàm mensam mysticam cælestemque parauerit, eos qui mente sunt in diuinis initiati mysteriis, benignè inuitat ad conuiuium, non victimas mactans, aut crateri liquores infundens: cuius-

modi

modi fuerunt olim beatæ illæ victimę & crater ille, qui beatum illud & à Deo perfectum nectar susce pit: sed suorum mysteriorum illa planè admirabilia, & diuina reuera spectacula.

Ad quæ quidem maximè eos, qui sunt congregati, inuitans festi Domina, sapientiæ quidem domum, quantacunque sit, hinc nobis ex seipsa ostendit. Osten dit autem suam quoque sanctissimam mensam, vt po tè quæ ipsum totum viuificum panem Dominum nostrum Iesum, qui est vita æterna, qui creatam continet naturam, ex fermento Adamicæ conspersionis panem factum, in vtero gestauit œconomicè: qui eos, qui sanctè ad eum accedunt, reducit ad vitam recentiorem, & reddit in Deo perfectos. Quo quidem modo eos quoquè expurgat, & reddit immor tales, qui participatione nouæ illius & pulchræ eius cōionis ei coniunguntur, fiuntque familiares.

Quæ autem suis amatoribus in conuiuio apponit, hæc sunt apertè, per quæ vita illa constat excellens & ineffabilis, qua nihil ex iis, quæ considerantur in natura, est excelsius: per quam is, qui omnem superat Theologiam, per arcanam exinanitionem, hominis, cuius curam gerebat, flexus misericordia, vt qui vniuersa produxerit, se consultò demisit ad nostram vsque mendicitatem, & implicatus fuit in nostra con spersione, & similiter atquè nos, fuit particeps carnis & sanguinis: Qui nullius indiget, qui est summè plenus & diues: Qui non recedendo à sua superessen tiali diuinitate, elegit eam, in qua non erat, substan tiam, integras in se seruans, etiam post vnionem inex plicabilem, rationes eorum, quæ conuenerunt, nul la vtique intercedente confusione, aut diuisione.

Qui ne supermundanis quidem cęlestium ordinum præfectis significauit, quidnam esset quod ab eo fieret, præterquàm vni ex primis Angelis, qui ministra uit in progresione cælestis mysterij.

Sic enim, qui erat incorporeus, intercedente mē te & carne, nobiscùm est versatus, vt omninò commixtus toti nostræ conspersioni, renouaret id totū, quod ex nobis sumpserat. Hęc quidem est, vt mea consequitur scientia, & vt res sic in promptu offert, intelligens mensa diuino mysterio traditæ sapientię. Talia sunt etiam, quæ in ea mysticè peraguntur, quę sunt à Deo tradita arcana: in quibus meritò oportet adnotare præsentis quoquè diei mysteria, in quo Dei mater, nullo mutato ex ijs præscriptis, quæ sunt secundum naturam, nostræ legi seruiit: & sub eisdem, quibus nos, terminis, quæ in carne erat, vitam finiit, miraculo plenum mundo relinquens suum ortum & decessum. Si quid ergò, quod nos superat, in ipsa à di uina dispensatum est natura, nemo miretur, intuens ad nouum & explicabile, quod in ea peractum est, mysterium, ab omni infinitate infinities infinite exemptum.

Ortus & decess. S. Mariæ miraculo plenus.

Et sint hæc quidem perpetuò complicata, & arca na, & habentia suam rationem immobilem. Nos autem sanctissimæ, ex quo principium vitæ ductum est, corporis sepulturæ memoriam splendidi splendidè celebremus. Ad quam, cùm eo quod est adspectabile, quicquid percipitur intelligentia, & quicquid est cæleste & terrestre simul congregatum, Reginam honorat, & deducit ante tabernaculum. Ex quo commune hoc propitiatorium, quod ex ea absque manuum sectione tanquàm templum effectum, Dominicum & salutare acquisijt corpus, eius qui tam naturalis, quàm intelligentis motionis, cuius nos, est particeps, excepto solo peccato. O miraculum. Quæ Deum, qui est infinita magnitudine, & ab omni circunscriptione seiunctus, in paruo sui vte ri spatio cepit superessentialiter, ei hodie circunscri pto lecto vectæ, sanctis manibus iusta fiunt. Quæ in suo sinu habuit collocatum eum, qui tergis vehitur Cherubicis, insculptę petræ finibus sepelitur. Et cuius partum admirati sunt Angeli, huius tabernaculum deducunt Angeli, choros ducentes,

Et quis eorum, quæ illic peracta sunt, rationes fuerit interpretatus? Quis pro dignitate in hoc extolletur mysterio? Quis mentis dabit alas, vt vnà volet cū miraculo, & eius accipiat communionem? Quis (vt aliquid dicam magis mediocre, & fortasè ex iis, quæ sunt secunda) nostrę concretionis fluxionem descripserit & affluxionem? Quam cùm non posset consequi natura, & quam compręhendere non poterat, superet constitutionem, appetitione conuersa in admirationem, ea, quę Dauid, diuino spiritu afflata eloquitur ad Deum vniuersorum: Mirabilis facta est, dicens, scientia tua ex me: valida effecta est: non potero ad eam: propemodùm nostram admirans compactionem, vel compositionem, aut contra, eam, quæ fit in membris, disiunctionem. Quinetiam quod huic inte meratæ & clarissimæ Reginæ eius matri coniectu dif ficilimum factum est miraculum, tanquàm diuinum celebrans, quod communiter in nobis & propriè in ipsa, ipsi soli, vt omnium opifici & talium operatori, ante secula est agnitum.

Psal.138

Hoc est nostra formatio, hoc concretio, hoc solutio, quod etiam hodie celebramus. Hinc ego me reprimens ac contrahens, & metu honorans mysteriū, cum eo, qui ex omnibus Prophetis maxima voce vtitur, Esaia simul loquor: O miser ego, dicens, ꝙ sum compunctus, quòd homo cùm sim, & habeam labra immunda, audeo aliquid dicere de pura & impolluta, & quæ summè plena est omni sanctitate: & eam aggredior funebri laudare oratione, cuius nubes tegunt ascensum ad cōtemplationem: intelligens autē quædam caligo circunfusa est theologicis, quæ sunt circa ipsam, conuersionibus, quæ non sinunt apertè explicari complicatam mysterii compræhensionem, quam est Dei tantùm laudare pro dignitate, qui, quas ipse nouit, rationibus in ea fecit miracula. Tantum abest, vt sit meum, qui humi iaceo, & nihil amplius scio, quàm quod est ante pedes, ꝙ desit mihi egregius ad res honestas animus. Non erubuerim igitur, quæ sunt supra facultatem meam, etsi non possum pro dignita te, ea dicere, cum reijciendum non sit, quod fit pro viribus. Itaque loquendo silentium amouimus, Deo sermonem dedicantes: Cui gloria & potentia in secula seculorum, Amen.

Esa.6.

ANDREAE ARCHIEPISCOPI Cretensis Hierosolymitani, aliud Encomium de dormitione sanctissimæ Dominæ nostræ Deiparæ. Est etiam in Simeone Metaphraste.

15. Augusti.

AD concionem nos rursùs vocat continuatio orationis: & oportet nos omninò ijs, quæ deincèps coniungentur, ea, quæ iam dictis deerant, supplere: vt sit pfecta & indissolubilis oratio, vt quæ nihil disiunctū vlla ex parte habeat. Atque in ijs quidem, quæ præcesserunt, quoàd eius fieri potuit, paucis à nobis est dictum de admirando illius corpore, ex qua vitæ processit initium. Dico autem de virginali Dei matris tabernaculo. Restat, vt dicamus, quisnam sit hymnus, & quænam sint ea, quæ in eo laudantur. Nemo autem mihi nunc inurat labem arrogantiæ, aut

DD auda-

audaciæ, quòd aliquid audeam, quod sit vastæ magnitudinis: non enim ex dicendi facultate, sed ex sola precum promissione incitatus, hanc composui orationem, quæ nunc est in manibus, submissionis & modestiæ semper curam gerens pro viribus. Sed non ideò vult mysterium minuere oratio, etiamsi hoc tàquam non tritum, & minimè exercitatum, ex arrogãtia id sit primùm aggressa. Si quid autem ex ijs, quæ non sunt à multis considerata, hæc nunc est habitura oratio, nemo miretur. Ex coniectura enim, & vt mẽs ea potuit conijcere, (rem enim ipsam exactè vix Angeli potuerint consequi) hæc sunt à nobis cõsiderata.

Oẽs beati spirit⁹ ad sunt Virgini matri hinc emigrãti. Cant. 1. & 6.

Iam ergò illa innumerabilis eorum, qui Deum honorant, classis, sicut priùs diximus, frequens erat congregata: & vniuersus supermundanarũ potestatum, qui intelligentia percipitur, pulchrè instructus cętus, à nullo conspectu, desuper aduolans, ad spectaculum confluebat admirabile. Aderant quoque sanctorum, quas Deus, vt arbitror, inspirauerat, animæ, choros ducentes circa lectum: quas liber Canticorum vocat adolescentes ex mystica contemplatione. Oportebat enim cum Regina naturæ vnà adesse diuinas eorum, qui vixerat, animas in exitu pręcedentes, & eam deducere, & ea canere cantica, quæ cani solent exeuntibus. Erat ergò in medio propositum illud tricubitale & luminosum corpus Deiparæ, quod Dei Verbi totam capiebat plenitudinem. Quod quidem dum videbatur in lecto, vnguenti sanctificationis suaui odore perfundebat totam creatam naturam. Quæ mens, & quęnam lingua eorum, quæ illic fuere conspecta, rationes inuestigauerit? Omnia enim plus, quàm in infinitum, inuaserat omnis ignoratio & vidédi egestas.

Dionysi⁹ Areopagita Lib. de Diuinis Nomini. Cap. 3

Hinc certè factum est, vt diuinorum sapientum præcipui, à diuino spiritu arrepti, ex insigni lætitia diuini tunc oblectantis splendoris, id quod supererat illuminationis in ecstasim traducentes, illos hymnos diuinitùs inspiratos, illam, inquam, quæ est in hymnis tropologiam, vt poterat vnusquisque, attingerent, alius alium excipiens. Erant autem ea, non qualia ipsi induimur, vt mente agitemus, aut vt quis forte descripserit: sed vt eos ad dicendum informabat spiritus, & audire iubebat: ità & ipse hymnus, & quæ in hymno celebrabant, ab iis, qui hymnos dicebant, dicebantur & exaudiebantur: quæ ab inferiore quidem & nostra harmonia & consonantia, erant infinito interuallo seiuncta: parùm autem, aut nihil aberant à sono Angelorum, qui in cælis festum celebrant. Quorum altitudinem & profunditatem & infinitam pulchritudinẽ, non est nostrum, velle temerè describere, qui in tali dulcedine nullo modo sumus exercitati: sed silentio potiùs honorare, vt quæ nec possint compræhendi, nec verbis explicari. Ea autem sola tutò possumus aggredi, quę & iucundum est assequi, & si non assequaris, nullum est periculum: quę neque scienti afferunt molestiam, neque rudem cruciant. Hymnus autem & quę hymno celebrabantur, etiamsi nostrã effugiat compræhensionem, quantum tamen possumus assequi, vt rem vtcunquè exprimam, sint eiusmodi.

Mira sãctissimæ Virginis præconia.

Hic est finis testamentorum, quę nobis fecit Deus: Hæc est declaratio occultorum, & profundorum diuinæ incompræhensibilitatis. Hic est scopus, qui excogitatus fuit ante secula. Hæc est summa diuinorum oraculorum. Hoc est ineffabile, & quod planè cognosci non potest, eius, quæ est ante principium, curationis hominum, consilium. Hæ sunt primitiæ communis & coniunctionis omnium genitoris Dei cum suo figmento. Hæc est diuinarum reconciliationum, quæ pignore dato fit, fideiussio: Eximia pulchritudo: A Deo sculpta statua: Rectè descripta diuini Archetypi imago: Totius contemplationis & ascensùs sustentaculum. Sanctissimum Verbi omnium creatoris tabernaculum: Qui Deum suscipit, sapientiæ, quæ non potest exinaniri, crater: Vitæ, cui nihil potest auferri, penarium: Fons, qui non potest exhauriri, diuinarum illuminationum: Potentia, quæ nequit labefactari: quatenùs nequaquàm vincebatur ab animi perturbationibus, vt quæ erat puritate omnibus superior. Per hanc fuere nobis data pignora salutis. Et quòd vsque ad nostram quidem processerit mensuram, quæ fuit habita in tanta admiratione, & commune exoluerit debitum, est proprium naturæ. Quod autem ità viueret, vt non haberet omninò easdem, quas nos, proprietates, erat proprium eius, quæ illi cum Deo intercedebat propinquitatis: quinetiam aperta quoque est probatio summæ eius impatibilitatis. Quid enim ex iis, quæ sunt longè maxima, non in ea processit cum maxima virtutis abundantia? Quid verò ex iis, quæ spectant ad ostendenda miracula, non productum est admirabile? adeò vt omnium miraculorũ, quæ quomodocunque facta sunt, aut fiunt, eam esse effectricem in omnium resonet auribus. Quorum pars est extrema id, quod nũc adest: etiamsi ante omne tempus id fuerat prædestinatum, cùm diuinum consilium sic altiùs desierit vniuscuiusque nostrùm transitum.

S. Maria pclarissimis aucta Dei donis

Et ò prouidentiam, ad cuius extrema nemo venit eorum, qui nati sunt, aut potest inuenire vestigium. Cuius opus est etiam, quod nunc peragitur, virginis mysterium. Est enim mysterium, etiamsi circa nostrũ finem consideratur. Et hoc est pars, quę ab initio hominis naturę sorte est attributa. Sed ò quomodò discissa est sepes, quę peccato fuerat colligata? Quomodò diuulsum est vinculum, quod complexum fuerat transgressione? Quid, quòd contemptui mors est habita, tanquam diei somnium? Abit metus, non ampliùs terrens eos, qui sunt in Christo, infantes. Sed nũquid nisi mortuum fuisset Dei receptaculum, non dissoluta fuisset corruptio, quę seminata fuerat inobedientia? Dissoluta certè fuit, Christo priùs mortuo. Iam. n. excesserat natura a condemnatione, quę erat in corruptione, suscepto statu, qui est per incorruptionem. O nouas remunerationes. O diuinas permutationes. Produxit natura liberum arbitrium spinis obseptum. Ipsa contra produxit eum, qui impleret paternam voluntatem. Peperit natura ex obedientia mortem voluntariam. Ipsa contra peperit eum, qui mortem sustulit per obedientiam. Sola enim, sola pręter naturã fuit electa ad naturam renouandam: Sola seruiit opifici vniuersę naturę.

Quoniam ergò nunc proponitur hęc diuina capsa eius, quod a Deo sumptum est, tabernaculi, quę tanquam larga bonorum largitrix, inuitat eos, qui sunt honesti studiosi, nemo cunctetur vocatus. Non indiget enim labore gratia, pręterquàm sola voluntate. Erat ergo prompto & alacri animo vnusquisque, qui certam & minime dubitantem habet fidem: erat ad thesauri Virginis repositorium, & discat experientia euentum eorum, quę desiderat. Propositum est hoc commune reconciliatorium. Omnes Deo reconciliemini. Ecce fons immortalitatis, qui non potest exinaniri. Venite, qui morte affecti estis, haurite: Ecce vitę fluuii perennes. Adeste omnes, efficiamini immortales. O filia Adam, & mater DEI. O mater sine viro, & virgo quę filium paris. O opus eius, qui in te factus est temporaliter, & non excessit a sua ęternitate. De te resonarunt omnes spiritus interpretes. Moyses primus cùm vidisset rubum, te prędixit: Transiens, videbo magnam hanc visionem. De te Dei pater Dauid Christũ rogauit, dicẽs: Exurge Dñe tu, & arca sãctificationis tuę. De te idẽ, tuũ pfigurãs egressũ, pdixit: Vultui tuo supplices erunt diuites populi.

Exod. 3.

Psal. 131

Psal. 44.

populi. Eccè enim, inq̃t, omnis gloria filiæ Regis intrinsecus, in fimbris aureis, circumamicta varietate. Te Canticorum sanctus liber prædescribens, mysticè præsignificauit.

Cant. 3. Quæ est hæc, quæ ascendit ex solitudine, tanquàm *ibidem.* rami fumi, suffita myrrha & thure ex omnibus puluer ribus vnguentarii? De te rursùs idem priùs scripsit liber: Eccè dicens, lectus Salomonis. Columnas eius fecit argentum, & reclinatorium eius aurum: ascensus eius purpura est intrà ipsum, constratus charitate ex filiabus Hierusalem. Et rursùs: Egredimini filiæ Sion, *Ibidem.* & videte Regem Salomonem in corona, qua coronauit eum mater eius, in die desponsationis suæ, in die *Cant. 6.* lætitiæ cordis sui. Videte eam filiæ Sion, & beatam eã *Cant. 4.* prædicate Reginæ, & pellices laudate eam: quoniam *Esa. 7.* odor vestimentorum eius est supra omnia aromata. Te præuidens diuino spiritu afflatus, exclamauit Esa- *Esa. 11.* ias: Eccè uirgo in vtero concipiet: & erit radix Iesse, *Ezech. 44.* & flos de radice ascendet. De te magnus prædixit Ezechiel: Eccè porta, dicens, in oriente: & erit porta clausa, & nemo ingredietur per eam: & Dominus Deus solus ipse ingredietur, & egredietur: & erit porta clausa. Te quoquè prophetans vir ille desideriorum, ma- *Dan. 2.* gnum vocauit montem, & lapidem sine manibus viri ex te sumptum, non excisum: ablatum, non diuisum assumptione nostræ humanitatis. Tu es res illa magna venerandæ œconomiæ, quam cupiunt inspicere Angeli. Tu es diuinæ demissionis pulchrum habitaculũ. Terra, quæ es verè desiderabilis. Rex enim desiderauit gloriam tuæ pulchritudinis, & amauit diuitias tuæ virginitatis, & in te habitauit, & inter nos fixit tabernacula: & per te Deo & patri nos reconciliauit. Tu es thesaurus absconsi ante secula mysterii. Tu es liber verè viuus eius, qui in te tacitè fuit inscriptus, verbi paterni, viuifico calamo spiritus. Tu sola verè es noui testamenti volumen, à Deo scriptum, q̃d Deus ante fecit cum hominibus. Tu es ille decies mille mil- *Psal. 67.* libus multiplicatus Dei currus, quæ millia locupletũ adduxisti ad eum carne tectum. Tu es mons Sion, mõs coagulatus, mons pinguis, in quo beneplacuit Deo habitare. Ex quo in carnem concretus, quæ, sicut nos, est intelligenter animata, is fuit coagulatus, qui est super essentialis. O diuinum templum, & homo terrestris. O columna mortua, & columna viuifica: non carnalem per lucem deduces Israelem, qui fugatur: sed spiritalem, qui deducitur ad inerrantem lucem cognitionis, diuinis illuminas facibus. O nubes tota lucida, & mons vmbrosus, non adumbrans ingratum populum Iudæorum, sed electum Dei populum, gentem sanctam maternis tuis tedis illustrans. O quouis auro purior, & quauis sensili & immateriali natura. O terra virginalis, ex qua secundus & vetere antiquior processit Adam.

Quodnam sepulcrum te teget? Quænam te terra accipiet, qui cæli & cælorum naturam superasti sanctitate? Quænam erunt vestes, quibus sepelieris? Quænã fasciæ? Qui amictus? Quibusnam autem vnguentis vngent tuum corpus odoriferum, impollutum, & plenum sanctificatione, ex quo scatet remissio, ex quo *Cant. 4.* manet immortalitas, ex quo est Deificatio, in quo est *Cant 6.* perfectio? Tu enim verè es, quæ es reuerà pulchra, & macula non est in te. Paruum quid tibi quoque accinat diuinissimus Salomon: Formosa, vt Hierusalem, & odor vestimentorum tuorum, tanquàm odor Libani. Tu es noua theca vnguenti, quod minimè exinaniatur. Tu es olei vnctionis exultatio. Tu es aromatum, quæ intelligentia appræhenduntur, suffitus. Tu es flos incorruptionis: Terra, quæ fers aromata: Lucerna luminosa: Quæ à Deo es contexta purpura: Indumentum regale: Amictus à Deo variatus: Aurea specie diplois: Verbi purpuræ, quæ intelligentia percipitur, quæ non potest nominari tinctura. Manu non factũ regni diadema: Thronus excelsus: Porta sublata supra cælos cælorum: Regina omnis humanę naturæ, Quæ habes non comparabilem cum aliis appellationem: Quæ excepto Deo solo, es omnibus altior. Quænam te manus ad sepulcrum component? Quibusnam vlnis portabimus eam, quæ eum portauit, qui minimè potest cõtineri? Quasnam sepulcrales preces in te fundemus? Quibusnam te ducemus canticis? Quibusnam autem labris tuum laudabimus decessum? Qua voce, quibus verbis magnalia tua ornatè enunciabimus? Quamobrèm pro omnibus tales tibi voces offerimus.

Beata es in mulieribus, & benedicta in generationibus: benedicta in cælis, & glorificata in terra. Te.n. gratè omnis lingua glorificat, matrem vitæ prędicãs. Impletum est, quicquid est creatum, tua gloria. Sanctificatum est vniuersum vnguento boni tui odoris. Per te deleta est peccati occasio: transmutata est in lætitiã primæ parentis execratio. Omnes propter te nobis- *Luc. 2.* cũm canunt: Gloria in cælo, pax in terra: Te nequaquàm potest habere sepulcrum. Corpus enim Dominicum non delent ea, quæ intereunt. Aduersus te nõ valebunt inferi. Animam enim regiam non attingunt ea, quæ seruiunt cum aliis. Abi ergo, abi in pace. Migra ex ijs, quæ sunt in natura creata mansionibus. Placa Dominum pro communi figmento. Nam quandiù quidem versabaris in terra, te habuit parua terræ portio. Ex quo autem translata es è terra, te vniuersus mundus continet commune propitiatorium. Supra Enoch magnificare. Supra Eliam in altum extollere, in lætitia, in gaudio ineffabili, in ęterna luce: vbi est verè viuere, regnum totum lucidum, perpetua Angelorum chorea. Præterea fruere pulchritudine filii tui: explete deliciis, quę non possunt exinaniri, & beatitudine, in quam non cadit senectus: illic vbi est torrens ęternarum deliciarum, vbi sunt prata incorruptionis, fontes vitæ æternę, fluẽta lucis, q̃ ex Deo scaturit fluẽta sẽper viuẽtis lucis effusionis. Illic est finis eorũ, q̃ sũt sperata, & q̃ nũc sperantur: ꝑpalatio eorũ, q̃ occulta fuerunt, & tunc solùm conspiciũtur: cõpręhensio oĩum bonorum: vltimus finis, vltra quem nihil est omninò. Illic pater adoratur, & filius glorificatur, & spiritus sanctus laudatur, vnica natura vnius, quę est in Trinitate, diuinitatis. Hęc & quę sunt huiusmodi, arbitror, diuinos illos viros diuino spiritu afflatos tunc & dixisse, & hymnis celebrasse, & quę etiam sunt his superiora. Nescio enim quid dicam amplius, cùm sim terra & cinis, & in summa putredo, & non secùs atquè serpentes serpam super ventrem.

Sanctissima Dei genitrix, totius mũdi cõmune post Christũ propitiatorium.

Atque orationis quidem debitum pro viribus est à me exolutum, nullo, ut arbitror, ex iis prętermisso, quę ad pręsens festum pertinent. Quod si quis his aliquid sublimius conferat, & ad nos hoc contulerit, & is festo fuerit conducibilis. Cùm pauca autem dixero, sistam remos huius orationis. Atque vt pro dignitate quidem rem exequamur, ex ęquo nullus assequitur. Vt autem pręstet, quod posit pro viribus, est vniuscuiusque par alacritas. Scio autem fore, ut hanc nostram suscipiat orationem ea, quæ verbum peperit: & reddet non ea quidem, quę petimus, sed quę meremur accipere. Solet enim sanctissima, vt quę sit munificentissima, maxima reddere pro minimis. Et hęc quidem itá se habeant. Vos autem, ò clarissimi & illustrissimi cœtus, vos rursùs voco ad conclusionem orationis: agè in sacra virginalis thesauri deductione pręeuntes, canamus carmina funebria, & eam quæ festo pręest, quibus possumus, coronemus honoribus. Vt hoc vero fiat insigniùs, adsit hodie omnis cœtus terrestriũ & cęlestiũ,

Sctã Maria ꝓ minimis reddit maxima.

Hymnus Authoris de Assũptione Virginis.

& vnà mecùm compleat hymnum decessui accómodatum, qui constat his verbis: Mota sunt castra Dei à tabernaculis Cedar, ad materiæ expertia &* rediuiua tabernacula. Tabernaculum legis exemplar accepit arcam supermundanam, cuius figura erat arca legalis. Attollat id, quod est supra supernas fores, vt sum mam cæli portam cælestium regia * regiè sinu accipiat. Hanc excipite candidis vestibus induti Angeli: Laudate cæli: glorificate terrigenæ. Attollite ciuitatẽ Dei, Regis magni. Plaude terra, prosequere laudibus: narra quæ sunt gloriosa Virginis, partus, fascias, sepulcri miracula, quomodò sit sepulta, quomodo translata, quemadmodùm cernitur inane sepulcrum, quod adoratur. Iudæa, congrega tuos filios: Prædica eam, quæ est ex Iuda, Reginam: esto bono animo: noli timere: celebra tua festa. Hierusalem exclama, iubila, deduc Dei metropolim, canta Dauidicè, dic apertè: In exitu Israel de Aegypto. Mater Sion, quam adsciuit Dominus, quam elegit, voca tuas filias, Ecclesias ex gẽ tibus: Cane canorum aliquid, sed non tragicum: iubilans, non gemens. Lætus enim est, non lugubris, præsens coetus.

Sepulcrũ eius adoratur.

Psal. 113

Gethsemane, suscipe nouam reginam: para sepulcrum: produc ea, quę sunt vsu ad sepeliendum: orna thecam vnguentis. Sit arca tibi custos thesauri. Cautè & diligenter sanctum custodiatur. Si conseruetur quidem, manens in ipso, erit communis possessio, quæ adorabitur ab Angelis & hominibus. Si quid autem cõtigerit admirabile, & præter opinionem, & translatũ fuerit id, quod est impollutum, esto prædicans miraculum. Narrato translationem ijs, quæ sunt posteà consecuturæ, generationibus, supernis quidem spiritibus concedens spiritum Dei matris: nobis autem dans quasi ex perenni fonte, instàr vnguenti sanctificationem corporis. Accurramus simul omnes ad Deiparã: chori patrum & Patriarcharum, spiritus Prophetarũ, & conuentus sacerdotum, cętus Apostolorum, populi Martyrum, Doctorum congregatio, iustorum animæ, piorum ordines, dignitas quælibet & ætas, Reges & potentes, Principes, & qui parent imperio, adolescentes & virgines, senes cum iunioribus, laudate, supplicate: Dicite Dei matri, dicite: Quàm beata est domus Dauid, ex cuius lumbis germinasti Dei mater? Matres & virgines, glorificate eam, quæ est sola mater & semper virgo. Sponsæ præcedite eam, quæ inter adolescentulas sponsa quidem fuit, sed planè incorrupta: & sola sine dolore peperit eum, qui non potest comprahendi. Steriles & viduæ plaudite, eam deducentes, quæ virum non est experta, & liberorum egestatis effugit vincula. Filiæ exultate, eam, quæ filiũ peperit, prosequentes incorruptione. Benedicite gẽtes, * linguæ beatam prædicate. Cantate matri Dei omnes Tribus terræ: cantate, deducite cum canticis & cymbalis, iubilate, magnificate, psallite. Tolle, tolle Maria tympanum, & procede antè virgines, moue lyram Dauid, extolle vocem tuam, lauda reginam, duc chorum, extolle modos citharæ, voca virgines, congrega choros canẽtium, ordina choreas. Post lectum currant, ante lectum cum lecto procedant, circa capsam choreas ducant. Eccè enim Dei glorię noua arca, in qua est vrna aurea & virga Aaron, quæ germinauit, & tabulæ testamenti. Eccè summam, de qua clamarunt oracula Prophetarum. Eccè scalam, quam vidit Iacob, qui in diuinis erat initiatus, in qua vidit Angelos Dei ascendentes & descendentes: quicunque is esset ascensus & descensus. Hæc est porta cælorum, de qua dixit ille: Quàm terribilis est locus iste. Non est is aliud, quàm domus Dei: & hæc est porta cæli. Eccè propitiatorium, quod sanctum supra sancta est positum mystici tabernaculi & adytorum: tunc quidem alis adumbratum Seraphicis: nunc autem nostra peccata expians per mysticam Iesu contemplationem. Legalis seruitutis iugum non amplius verò imponitur Israel, cùm Christus nobis sua manu adscripserit libertatẽ per cultũ, qui est in spiritu, in corpore, quod ex Deipara sumpsit, tanquàm in charta. Non amplius anniuersarius Pontificum cursus sanctis applicatur. Ipse enim magnus Põtifex Christus, qui cælos assumpta carne peruasit, quæ habebat animam ratione præditam & intelligentem, tanquàm in templo, in Virginis sanctuario nos adiens, suffit & sacrificat, & sacrificatur: & offerens oblationes, offertur: & pro nobis seipsum sanctificans, sanctificat eos, qui ipsum sanctificant.

Gen. 28.

Ibidem.

Talia sunt, o Deipara, supermundanæ tuæ dormitionis mysteria. Hæc sunt sacrę tui, cui Deus iusta facit, tabernaculi deductionis epitaphia. Hi sunt hymni & laudationes, quæ celebrantur in decessu. Hæc quæ ante & post sepulturam fiunt, monimenta ad prosequendam eam, quę planè ignoratur, translationẽ. Hæc sunt diuinarum & beatarum, quæ in te fiunt, illuminationum simulacra per ænigmata. Non enim potest mens nostra plura assequi, quàm ea, q̃ dicta sunt. Hæc breuis tibi à nobis elaborata est oratio, quæ eadẽ simul agit gratias, & supplicat. Si habeat quidem aliquid dignum tua maiestate, pro eo tibi sunt agendæ gratiæ, quæ dedisti promptum & alacre animi studiũ. Sin autem (quod necessè est omnino contingere ijs, qui aggrediuntur de te aliquid dicere) longè abfuerit, vt pro tua dignitate rem tractauerit, ignosces omninò, cùm tibi sit omninò innatum misereri, pro ea, quæ tibi cũ filio & curatore omnino intercedit, propinquitate. Accipies autem hanc, satis scio, orationẽ vt donum pulcherrimum, à me ex pauperibus compositum laborib. Nihil enim vltrà habui, quod offerrem excellentissimæ omniũ matri Verbi, nisi orationem, quæ ex arcanis fontibus gratiæ, quę est in te, p̃manat, o Deo gratissima. Atque tuæ quidem, quæ nũquam senescet, beatitudinis venerãdus & planè ignotus status, vt q nec omninò discerni, nec dici possit, honoretur silentio. Aequum est enim, cùm nostrum non sit ea aggredi, quę sunt supra nos, & quę propterea, quod comprahendi nequeant, arceant omnem perscrutationem.

Nemo potest par esse promẽdis matris Dei laudibus.

Atque tibi quidem, ò sanctissima, ter regina, Dei genitrix, quę à nobis debebantur, qui à te & tuis liberis ad Deum precibus informati sumus arcanis tuis rationibus, hęc nunc sunt à nobis mediocriter composita pro viribus. Nobis autem quis præbebit vocem & dicendi vires, quæ ęquali proportione respondeant altitudini & magnitudini longè gloriosissimorum de te cogitatorum? Sed, o omnium hominum Domina, & capax ipsius sapientiæ, & Verbi quod consistit, quod est primum & principale, & causa omniũ: o vitę suppeditatrix, & vita viuentium, & causa uitæ, o sancta, & sanctis sanctior, & omnis sanctitatis sanctissime thesaure: o pars, quę insolubiliter & non per diuisionem Deo vnijsti hominem: ò regnum, è terrenis quidem sumptum, sed ex superna gloria potentiã habens inexpugnabilem: ò Christianorum fidei propugnaculum, & propugnatrix eorum, qui in te spem collocarunt: accipe à nobis, qui veritatis lucem per te accepimus, ea, quæ de te honorificè dicimus, quę ex obscuris imaginibus à nobis quoàd eius fieri potuit, sunt mysticè considerata. Nobis autem, qui te, ò Dei mater, ornamus, da vicissim hanc parui doni remunerationem, nempe, vt habeamus quibusuis thesauris & diuitijs preciosiores & splendidiores, ad filium tuum, & nostrum dominum & Regem & Deum preces supplices: Per quas & peccantes Deum placamus;

S. Maria propugnaculum fidei, & propugnatrix in ipsa sperantium.

Vide qd possint p̄ces eius.

mus:& nos rectè gerentes,ad nos meliùs attrahimus: Per quas arma barbarorum,infantium tela ducimus, lanceaq; & galea & iaculatio,inutilia manent & inefficacia: Et(vt in summa dicam) per quas omne bonũ rectè geritur à Christianis, & quæ fit Deo assimilatio. Habes,ò dilecte,rationem mysterij,etiam si spe longè inferiorem ,qua tamē nihil maius præstare potuit promotum nostri animi studium. Magis autem mysticam & sublimiorem quæsieris à Verbo , qui propter te fuit exinanitus,& carne incrassatus,& te totum sibi propter suam vnijt clemētiam,& vt meliùs dicamus, homo quoquè factus est,vt te totum Deũ faceret spiritu,& id,quod est deterius,eo quod melius est,consumeret,& homo ad se attolleret,& in spiritalibus sedibus collocaret. Ad quem semper erigaris per purā vitā & contemplationem,vitam agens in diuinis sermonibus & moribus,Deumque videns,quoàd eius fieri potest,& visus. Qui quidem vt tibi manifestus euadat,stude ijs, quæ per contemplationem fiunt,illuminationibus,& in virtute ascensionibus,vt vtrinq; , ex actione,inquam , & contemplatione , sis perfectus & solidus,euadens in vnum absolutissimum,in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Cui gloria & potentia in secula seculorum,Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOhannis Monachi & presbyteri Damasceni,Sermo de dormitione sanctissimæ dominæ nostræ Deiparæ.

Vt habetur in Simeone Metaphraste.

Augusti 15.

NEmo quidem homo est , qui possit pro dignitate laudare sacrosanctum decessum Dei matris: non si linguæ innumerabiles,neque si totidem essent ora. Sed neque si conuenerint omnium linguæ hominum,multis in locis dispersorum ,laudes, quas decet, assequentur. Superat enim omnem legem encomiorum. Quoniam autem Deo gratum est,quod pro viribus ex desiderio & zelo offertur, & bona voluntate : matri autem Dei grata sunt, quæ filio sunt chara & iucunda:agè encomia rursus aggrediamur, vestris iussis parentes,o pastores optimi,& Deo inprimis beneuoli,qui ex ipsa carnem suscepit,Deum Verbum inuocantes:qui implet omne os,quod ad ipsum aperitur : qui ei solus fuit ornamentum & gloriosum encomiũ: vt qui sciamus,quòd quandò laudes incipiemus,debitum exoluemus, & cùm id exoluerimus, debere rursùs incipiemus. Sit autem propitia ea,quę à nobis laudatur , quæ res omnes creatas superat , quę omnibus dominatur operibus : vt q̃ sit Dei mater,qui est creator & opifex,& omnium Dominus .

S. Maria superat creaturas omnes.

Ignoscite autem vos quoquè, o cętus , qui diuinos audiendi sermones tenemini desiderio , & promptitudinem quidem accipite , & desiderio applaudite: imbecillæ autem miserat orationis . Quomodo enim si quis Imperatori, & cui sunt à Deo crèdita contribulium gubernacula , qui plenam quidem semper habet mensam,& omnigenis cibis affluentem, regiam autē sumptuosorum vnguentorum delinitam exhalationibus , tempore non consueto offerat violam purpuræ concolorem,aut rosam,spinæ germen odoris suauissimi , quæ viride habet floris receptaculum , & ex eo procedentem florem gemini coloris, & peruenientē ad ruborem speciosum & elegantem : aut maturum aliquem fructum dulcissimum: non attendet Imperator vilitatem muneris , sed considerabit , quàm id sit nouum & alienum , & admirabitur quòd sit inusitatum,optimè iudicans & rectè intelligens:magnis autem & gratis donis agricolam remunerabitur:Itā nos quoquè, qui hyeme dictorum flores Reginę offerimus,& quæ iam consenuit, dicendi facultatem ad suscipienda certamina encomiorum armamus , & mentis desideriũ tanquàm ferro lapidem affricamus,atque immaturo botro expresso , nempe mente , quæ parit narrationem,exiguam quandam orationis scintillam vobis tribuimus,quibus placent orationes,& qui audiendi tenemini desiderio,longe magis admittemur. Verbi enim matri quid aliud offeremus , quàm sermonem?Simile enim simili delectatur . Et id ei quidē certe gratum est,quod fit pro uiribus. Iam ergò orationum apertis carceribus,orationem tanquam equũ aliquem, parum laxatis habenis , ad cursum dirigentes emittamus. Sed mihi fer opem,o Dei Verbum , & effice ut mea cogitatio,quæ est expers rationis,sit ratione prædita,lenemque & planam ei fac semitam,& eius cursum dirige ad hoc,vt tibi placeat ,ad quod q̃dem dirigitur sapientis oratio omnis & cogitatio .

Elegans simulitudo.

S. Maria virginitatis studiosissima.

Hodiè sancta & sola uirgo supermundano & cęlesti templo offertur: q̃ virginitatē adeò desiderauit , vt ab ipso tanq̃ ab aliquo igne purissimo qualitatē acceperit. Quæuis.n. virgo partu amittit virginitatē : Ipsa aũt & ante partum,& pariēs manet uirgo,& post partum. Hodie sacra & animata arca Dei viuentis, q̃ suũ in vtero gestauit artificem , requiescit in tēplo Dñi , qđ nullis est excisum manibus , & Dauid exultat eius parens,& cũ eo choros ducunt Angeli,virtutes glorificant, principatus simul exultāt,potestates collętantur,gaudent dominationes,throni festũ celebrāt,laudant Cherubin,gloriā eius prædicant Seraphin. Non parùm.n.glorificāt,q̃ matri gloriæ gloriā attribuunt. Hodie sacratissima colũba , pura & innocens anima , & diuino cōsecrata spiritui,ex arca euolans,ex corpore,inquā,quod Deũ suscepit,& uitæ dedit principiũ, inuenit requiē suis pedibus : vt q̃ peruenerit ad mundũ,qui percipitur intelligentia, & in immaculata terra supernæ hæreditatis fixerit tabernacula. Hodie Eden,noui Adami paradisum suscipit rationalē,in quo soluta est condēnatio,in quo plantatũ est lignũ vitæ, in quo operta fuit nostra nuditas. Non sumus.n.amplius nudi,& veste carentes, & nō ferentes splēdorē diuinæ imaginis,& copiosa priuati gratia spiritus. Nō ampliùs tragicè ueterē deflētes nuditatem, dicemus : Exui me tunica,quomodo me ea induā?In eum.n.non patet aditus serpēti : cuius cùm falsam appetiissemus diuinitatē,cum eo facti sumus similes iumentis insipiētibus. Ipse.n.Dei filius vnigenitus,cùm esset Deus, & eiusdem cum patre essentiæ,ex hac uirgine & pura terra seipsum formauit hominē. Et factus quidē sum Deus,qui eram homo: qui mortalis autem , euasi immortalis , & pelliceis sum exutus tunicis : exui enim corruptionem , et indutus sum incorruptione , amictu diuinitatis.

Gen. 8.

Cant. 5. Psal. 48.

Hodiè Virgo intemerata, quæ nō est versata in terrenis animi p̄turbationibus, sed fuit in cælestibus educata cogitationibus,non abiit in terram: sed animatũ vere cælum appellata, in cælestibus collocatur tabernaculis. Quis enim eam cælum uocans,a uero aberrauerit?Nisi forte dixerit aliquis recte intelligens , ipsā extolli incomparabiliter supra cælorum excellentiā. Nā qui cælos est fabricatus,et oīa cōtinet tā mũdana, q̃ supramũdana,et q̃ sub adspectum cadunt, et q̃ non cadunt, cuius nullus est omninò locus : siquidē locus definitur id,qđ q̃ insunt continet:in ea est à seipso fabricatus infans sine semine,et eā effecit spaciosum receptaculũ eius,q̃ omnia implet, & à nullo circũscribi

 potest,

poteſt,diuinitatis,totus in ea cõtractus impatibiliter, & totus manens extrinſecùs,& ſibi habens locum,qui non poteſt compræhendi. Hodiè vitæ theſaurus,gratiæ abyſſus (neſcio quomodò dicam audacibus,& nõ trementibus labris)vitali morte tegitur,& ad eam ſine metu accedit illa,quæ eum peperit, qui ipſam fregit & diſſoluit:ſi mortem tamen vocare oportet,eius ſacratiſsimum, & vitalem è uita exceſsum. Quę.n. omnibus eam,quæ verè eſt uita,edidit,queadmodùm morti fuerit obnoxia?Sed cedit legi latæ ab eo, quem peperit,& tanquàm filia quidem veteris Adam,paterna ſoluit debita:Nam eius quoquè filius,qui eſt ipſa vita,ea non recuſauit: Vt quæ autem fuerit mater Dei viuentis,indignè ad ea adducitur.Si enim dicit Deus: Nè ſi manum extenderit is, qui primus eſt formatus, vt accederit de ligno vitæ,& guſtauerit,viuat in æternum: quomodò quę vitam ipſam accepit, quæ caret principio & fine,quæ neque principij,neque finis ſeruiuit terminis,non viuet in infinitum ſeculum?

Vide q̃ reuerẽter loquutur vir ſanct℗ de dormitione Virginis.
Gen. 3.

Olim quidem Dominus Deus eos, qui fuerũt principes humani generis,& ſe impleuerunt mero inobedientiæ,& magnitudine transgreſsionis cordis clauſerunt oculum, & peccati crapula grauatos habuere mentis oculos,& ſomno in mortem fuere ſopiti, exterminauit ex paradiſo Eden. Nunc autem hanc,quæ omnis vitii repunt inſultus, & produxit germen Dei patris obedientię,& vniuerſo generi fuit vitæ principium,non ſuſcipiet paradiſus?non cęlum gaudẽs portas aperiet?Maximè.Nam Eua quidem,quę aures præbuit nuncio ſerpentis,& inimici audiit ſuaſionem, & & falſæ deceptricisque voluptatis inſultu fuit delinita ſenſibus,accipit ſententiam doloris & moleſtiæ, & partus ſubit dolores,& cum Adamo mortis damnatur ſupplicio, & in inferorum collocatur penetralibus: Hanc autem omni ex parte beatam,quę aures inclinauit Dei verbo,& repleta fuit operatione ſpiritus, & ꝑ Archangeli hymnum ſpiritalem,& patris voluntate, abſque voluptate & viri coniunctione,concepit omnia implentem Dei Verbi perſonam, & appoſitè peperit abſque doloribus,& tota Deo fuit vnita,quomodò mors deuorauerit? Quomodò ſuſceperint inferi? Quomodò audebit interitus in corpus,quod vitam ſuſcepit? Sunt hæc aliena,& omninò remota à diuina anima & corpore.Hanc mors tantum adſpiciens, extimuit.Eius filium aggreſſa,didicit ex iis,quæ paſſa eſt: Et cùm ipſa didiciſſet experientia, fuit caſtigata. Ei clauſum quidem & obſeptum fuit iter tenebroſi deſcẽsùs inferorum:recta autẽ,plana & trita parata eſt via, q̃ ducit in cælum.Si.n. Vbi ego ſum,illic ſit meus miniſter,inquit Chriſtus,qui eſt vita & veritas:quemadmodum non mater cum eo habitabit?Priuſquàm dolorem ſenſiſſet,peperit, abſque dolore fuit eius quoquè è uita exceſſus.Mors peccatorum eſt mala. In qua autem mortis ſtimulus, nempe peccatum, fuit morte affectus,quid eam dicemus aliud, quàm vitæ principium perennis & melioris? Verè quidem veneranda eſt mors ſanctorum Domini à Dei poteſtatibus: Longè autem magis veneranda eſt matris Dei migratio. Nunc lætentur cæli,& plaudant Angeli. Nunc exultet terra,& prę gaudio exiliant homines.Nunc præ lętitia reſonet aer canticis,& nocti obſcuræ auferantur atræ tenebræ & deformes,eaque diei ſplendorem alacriter imitetur,procedentibus ex igne fulgoribus.Viuens enim ciuitas Domini Dei exercituum ſublimè attollitur,& Reges ex templo Domini glorioſæ & illuſtris Sion,ad ſupernam Hieruſalem, quæ eſt libera, & ſua mater, munus offerunt precioſiſsimum, qui ſunt cõſtituti principes ab vniuerſa terra:Apoſtoli,inquam,Dei matrem ſemper virginem.

Iohan. 12
Iohan. 14.
Pſal. 33.
Gal. 4.
Pſal. 46.

Non videtur autẽ mihi alienum pro uiribus deſcribere, & figura vtcunq; exprimere, quæ ab hac ſacroſancta Dei matre facta ſunt miracula: quæ moderate & ualde conſiderate,filius à patre,vt dicitur, ex alto repetita accepimus. Videor enim mihi videre hanc ſanctis ſanctiorem,& ſacris ſacratiorem,& piis magis piam, dulcem mannæ urnam, aut, vt verius dicam, fontem, ſuper aliquem lectum recumbentem in diuina & inclyta ciuitate Dauidis: in qua lex quidem fuit impleta Prophetarum, pronunciata autem fuit lex ſpiritus:in qua typicum paſcha peregit Chriſtus legiſlator,& verum paſcha,qui Deus eſt veteris & noui teſtamenti, tradidit:in qua cœnam myſticam ſuis diſcipulis,Agnus Dei,qui mundi tollit peccatum,celebrauit,& eis ſeipſum,tanquàm vitulum ſaginatum,ſacrificauit,& ueræ uineæ botrum calcauit,in qua Chriſtus adſpicit ab Apoſtolis ſurgens à mortuis,& fidẽ facit Thomæ, & ꝑ eũ finibus terræ, ꝙ ſit Deus & Dñs: duas in ſe ferẽs naturas, ẽt poſtq̃ ſurrexit à mortuis & eis conuenienter duas operationes & liberas voluntates,quæ durabunt in ſeculum infinitum. Hæc eſt arx Eccleſiarum.Hæc eſt habitaculum Apoſtolorum. In hac ſanctiſsimi ſpiritus in uariis ſonis & linguis, & in ſpecie ignis effuſus fuit aduentus Apoſtolis. In hac cùm ille Theologus accepiſſet Deiparã, ſubminiſtrabat ei ea,quibus opus habebat.Hæc eſt mater Eccleſiarum,quæ ſunt per vniuerſum orbem terræ. In hac vitam egit Dei mater, poſtquam filius ſurrexit à mortuis.In ea ergò beata Virgo iacebat ſuper aliquem feliciſsimum lectum.

Iohan. 1.
Luc. 15.
Iohan. 21
Actor. 2.
Iohan. 19.

Sed cùm ad hunc locum peruenit oratio, (vt enunciem meum animi motum)ardentiſsima accenſus face deſiderii,à quodã horrore occupor & lachrymis, quæ pariunt lætitiam, ipſum beatum & amabilem lectum amplectens,qui eſt plenus miraculis: qui accepit tabernaculum, quod eſt uitæ principium, & eius acceſsione fuit particeps ſanctificationis:Ipſum ſacrũ atque adeò ſacratiſsimum tabernaculum, & ſpectatu digniſsimum, mihi videbar propriis complecti manibus, oculos,& labras, & frontem, & collum, et genas membris admouens. Et contractum ſenſi, perindè acsi conſtaret ex præſenti corpore. Sed cùm eſſem contemplatus, non potui videre oculis, quod deſiderabam. Quomodò enim,quod ſublime raptum eſt in templa cæleſtia?Et hæc quidem nunc.

Quinam autem ei habiti ſunt honores ab eo, qui lege ſanxit eſſe honorandos parentes? Eos quidem, qui diſperſi erant per vniuerſum orbem terræ, multiplicibus & uariis, ſed numeroſis linguis ſpiritus, & verbi ſagena captos homines deducebant ex profundo erroris ad ſpiritualem & cęleſtem menſam cœnæ myſticæ: ſacri, inquam, conuiuii ſpiritalium ſponſi cæleſtis nuptiarum, quas pater filio, qui eſt eiuſdem naturæ & potentię,ſplendidè celebrat & planè regiè. Eos,inquam,iuſſus diuinus, nempe nubes, tanquàm quoddam rete, vrgebat ex finibus terræ, veluti quaſdam aquilas cogens & congregans. Vbi.n. cadauer,illic congregandas eſſe aquilas,dixit veritas. Nam etſi de ipſius, qui hæc dixit, magno & glorioſo aduentu id prædictum fuit:non abſurdã tamen, tanquàm quoddam condimentum orationis, hic quoque aſſumetur. Aderant ergò iis, qui Verbum & ipſi viderant, et ei ſeruierant, eius quoque matri, ut debebant, miniſtraturi, & tanquam præclaram & precioſam hæreditatem ab ea hauſturi benedictionem. Cui enim dubium eſt, eam eſſe fontem benedictionis, & omniũ bonorum ſcaturiginem? Simul aũt aderant eorum quoque aſſeclæ,& ſucceſſores, & miniſterii & benedictionis ſimul futuri participes. Quorũ.n.labor cõis, cõueniens erat, vt fructus quoque eſſent communes.Aderat uerò eorũ quoque,qui erant

Exod. 20
Congregantur diuinitus Apoſtoli ad S. Mariæ deceſsum.
Matt. 23.

erant in Hierusalem,quicunque erat cœtus à Deo electus. Oportebat autem iustos quoquè & Prophetas, q. olim fuere, vnà sequi, futuros huius sacri conuentus participes:qui prius annunciarunt, fore vt ex ea, propter nos carne suscepta, benignus Deus Verbum nasceretur. Sed neque cœtus Angelorum aberat. Quicquid enim Regi sua sponte obediebat, & ideò ei assistendi honore dignum habebatur, id tanquàm satellites adesse oportebat, ad honorandum eius matrem secundùm carnem. Et omnes aderant, resplendente face spiritus, & præclaris illustrante splendoribus eos, qui reuerentia, & metu, & immobili desiderio synceros mentis oculos in eam defigebant. Nullus enim ordo ex iis, qui in cælo sunt, qui non vnanimiter affuerit, nec quisquam inuentus est, qui eo quòd in supernis versaret, & cum inferioribus nõ cõparandus esset, descẽdere, & oĩa, q̃ diximus, munera obire recusarit.

Hic fuerunt verba, inspirata & dicta diuinitùs. Hic hymni diuini qui dicuntur in decessu. Oportebat.n. propterea quoquè laudare Dei plusquàm infinitã bonitatem, & quæ est omni magnitudine superior, magnitudinem, & infinitam potentiam, & quæ omnem sublimitatem & altitudinem exuperat, eius in nos moderationem, plusquàm infinitas diuitias eius, quæ cõpræhendi non potest, benignitatis, inexplebilem abyssum charitatis, quemadmodom à sua maiestate non discedens, ad eam, quæ in altum extollit, descendit exinanitionem, id cum eo, Patre quoquè comprobante, & spiritu, quemadmodùm qui est superior essentia, ex vtero muliebri superessentialiter accepit essentiam: quemadmodùm Deus est, & homo factus est, & simul manet vtrunque: quemadmodùm neque: excessit ex essentia diuinitatis, & similiter atquè nos fuit particeps carnis & sanguinis: quemadmodùm qui implet omnia, & est super omnia, & vniuersa simul fert verbo oris sui, habitauit in loco augusto: queadmodùm materiale, & quod erat instàr fœni, corpus insignis huius Virginis, accepit consumentem ignem diuinitatis: & tanquàm aurum purum, & minimè adulteratum, nequaquàm cõsumptum fuit, Deo hæc uolente. Nam si Deus quidem velit, possunt omnia fieri: Sin autem nolit, minimè possunt.

Heb. 12.

Post hæc autem inter eos quoque mota est dicendi contentio, non vt se inuicem superarent (hoc enim est mentis laborantis vanę gloriæ cupiditate, & procùl remotæ à diuina voluntate) sed vt de prompto & alacri animi studio & viribus nihil remittentes, Deũ celebrarent, & matrem eius honorarent. Tunc tunc Adam & Eua, nostri generis primi parentes, exultantes clarè suis labris exclamarunt: Tu beata filia, deleuisti pœnas nostræ transgressionis. Tu cùm quod corrũpi poterat, tanquàm hæreditarium, corpus à nobis accepisses, in utero nobis gestasti indumentum incorruptionis. Tu cùm à nobis originem duxisses, vt bene fimus, vicissim reddidisti, dolores partùs soluisti, mortis fascias perfregisti, nobis antiquum restituisti habitaculum. Nos clausimus paradisum. Tu ligni vitæ viã aperuisti. Per nos ex iis, quæ bona erant, venere quæ erant molesta: Per te ex iis, quæ erant molesta, rediere quæ erant meliora. Et quomodo morti es obnoxia, q̃ es intemerata? Tu es pons ad vitam, & scala ad cælos. Tibi mors quodammodò erit cymba, qua traijciaris ad immortalitatẽ, verè beata inter mulieres & vndiquè beãda. Ecquisnam talis, nisi verbum hoc passum, quatenùs fuit oblatum, quod dum pateretur,* mentẽ ipsum vicit? Plaudebat vniuersus quoque chorus sanctorum, dicens: Tu nobis adimplesti prædictiones. Tu nobis eam, quę expectabatur, adimplesti lętitiam. Per te.n. soluti sumus à vinculis mortis: Agedùm huc ad nos veni, O diuine, & qui vitam affers, thesaure. Veni

Dionys. Areopag. lib. de diuinis No. cap. 3.

S. Maria scala ad cælos.

*for. * mortẽ ipsam.*

ad nos desiderantes, quæ fidem nostro imposuisti desiderio. Sed nõ paucioribus verbis eam vicissim retrahebat multitudo sanctorũ, qui adhuc erant in corpore, dicens: Mane nobiscum, quæ es nostra consolatio, quæ es nobis vnicum in terra solatium. Nè nos relinquas orphanos, quæ es mater misericordiæ, venientes in periculum. Habeamus te laborum requiem, & sudorum refrigerationem. Tibi si velis manere, in tua est potestate: & si uelis recedere, nihil est impedimenti. Si recedis, quæ es Dei tabernaculum, nos quoquè recedemus, qui vocati sumus tuus populus propter tuũ filium. Te solam in terra relictam habemus recreationem. Tecum viuente simul viuere, & cum moriente mori est beatum. Quid autem dicimus, Moriẽte? Nam tua quidem est vita, mors, & uita es melior, & hanc vitam superasti incomparabiliter. Nos autem quemadmodùm erit vita vitalis, si te non habeamus, cum qua versemur? Hæc mihi videntur Apostoli cum tota Ecclesiæ congregatione dicere beatę Virginis.

Sed cùm ad excessum è vita festinantem, & illũ desiderantem vidissent Dei matrem, cõuersi sunt ad hymnos, qui dicuntur in excessu, diuina impleti gratia, & os commodantes spiritui & à carne excedẽtes, & vnà cũ emigrante Dei matre emigrare cupiẽtes, & quoàd eius fieri poterat, vehementi animi studio præmigrantes. Postquàm autem omnes desiderio simul & debito satisfecerunt, & ex multis floribus, variisque hymnis contextam sacram contexuere coronam, benedictionem, tanquàm aliquem à Deo datum thesaurum, accepere: quæ in exitu postrema dicuntur, verba dicentes. Ea autem, quantum ego possum scire, fluxam & inanem vitam præsentem enunciabant, & quæ erant occulta, in apertum producebant futurorum mysteria. Deindè quædam his conuenientia & consequentia tunc videntur esse facta. Aduenit enim Rex, vt mihi quidem videtur, ad suam parentem, diuinisque & ab interitu alienis manibus suscepit eius purã & nulli culpæ affinem animam. Et ea quidem dixit, vt est cõsentaneum: In manus tua, fili, commendo spiritum meum: suscipe tibi charam animam, quam conseruasti alienam ab omni repræhensione. Meum corpus tibi trado, & non terræ. Custodi saluum, quod tibi placuit habitare, & cùm natus esses, conseruasti virginẽ. Tu me ad te transfer, vt ubi tu es, fœtus meorum viscerum, ego quoquè tecum degam. Ad te enim propero, qui ad me ventitasti citra ullam spacii distantiam. Tu meis filiis maximè desiderabilibus, quos tibi placuit vocare fratres, esto mei discessus solatiũ Benedictioni eorum adiice benedictionem, per mearum manuũ extensionem. Deindè cùm manus sustulisset, vt erat consentaneum, eis benedixit, qui erant congregati. Cùm hæc autem fecisset, & audiisset à filio: Veni, bene dicta mater mea, in requiem meam: Audi, surge propinqua mea, pulchra inter mulieres. Eccè hyems præteriit, venit tempus putationis. Pulchra es propinqua mea, & macula non est in te. Odor vnguentorum tuorum supra omnia aromata: Hæc, inquam, cùm adiisset sancta, deponit spiritum in manibus filii.

Hymni et olim apud decedentes dicti.

Christus accipit animã matris suæ.

Can. 2. Can. 4.

Quid deinde fit? Elementorum, vt mihi quidem videtur, factus est motus & alteratio, vocesq; & strepitus: Laudesq; dignas canebant Angeli, præcurrentes, deducentes, cõsequentes: partim quidẽ sanctissimã, & nulli culpæ affinẽ animã comitantes, & simul ascẽdentes, donec regali throno stitissent Reginã: partim aũt diuinum & sacrũ corpus circundantes, & cãticis, quæ Angelis digna erant, Dei matrem celebrantes. Quid uerò ii, qui aderant sanctissimo & sacratissimo corpori? Metu & desiderio, & lachrymis exultationis diuinissimũ & sãctissimũ circũsistentes tabernaculũ, amplectebant, osculabãtur, oĩbus mẽbris os admouebant,

bant, ex contactu repleti sanctificatione & benedictione. Tunc autem morbi quidem fugiebant, fugabantur turbæ dæmonum, omni ex parte compulsæ ad sola loca subterrena. Aer, æther, & cælum ascensu spiritus sanctificabatur, terra autem depositione corporis. Sed neque aquæ natura erat expers benedictionis. Lauatur enim aqua pura, quæ non eam mundabat, immò verò ipsa sanctificabatur. Hic surdis quidem perficiebatur auditus, claudis autem integer reddebatur ingressus: firmæque & solidæ fiebant bases pedum, cæcis restituebatur visus, accedentibus peccatoribus disrumpebantur chirographa.

Deinde quid? Mundum in mundis inuoluitur sindonibus, & in lecto rursus Regina imponitur. Deindè lampades, & hymni, quibus eam prosequebãtur. Angelis quidem suis linguis canentibus hymnum eis cõuenientissimum: Apostolis aũt, & à Deo inspiratis patribus, Deo grata canentibus cãtica & quibus applaudebat spiritus. Tunc arca Domini sublata ex mõte Siõ, vecta inclytis humeris Apostolorum, in cæleste templum transmittitur per mediam ciuitatem, tanquàm quædam sponsa speciosa, decorata splẽdore spiritus, ad quem non patet aditus: & sic fertur in sacratissimũ prædium Gethsemane, Angelis præcurrentibus, consequentibus, alis contegentibus: & Ecclesiæ tota congregatione. Et quomodo rex Salomon, propter arcæ requiem in templo Domini, quod ipse construxit, omnes seniores Hierusalem vocauit ad concionẽ in Siõ, vt transferret arcam testamenti Domini de ciuitate Dauid, quæ erat Sion: & sustulerunt Sacerdotes arcã, & tabernaculũ testimonij: Ipsi verò, & Leuitæ, & Rex, & vniuersus populus ante arcam sacrificabant boues & oues innumerabiles, qui & intulerunt ipsam arcã testamenti Domini in locum eius, in Daber domos, in sancta sanctorum, sub alas Cherubin. Sic tunc propter requiem arcæ intelligentis, non testamenti Domini, sed ipsius hypostasis Dei Verbi, ipse nouus Salomon, qui est princeps pacis, & vniuersi optimus architectus, mentium cælestium super mundanos ordines, & noui testamenti proceres, Apostolos, inquam, cum vniuerso populo sanctorum, qui erat Hierosolymis, hodiè congregauit: & animam quidem per Angelos in sancta sanctorum, quæ sunt exemplaria vera & cælestia, introducit, sub ipsas alas quadruplicis formæ animaliũ, & suo stitit throno in interiori tabernaculo, in quod præcursor ipse Christus ingressus est corporaliter: Portatur autem corpus manibus Apostolorum, Rege Regum id tegente splendore suæ, quæ sub adspectum non cadit, diuinitatis, & toto cœtu populi præcurrente, & sacras uoces emittente, & sacrificante sacrificium laudis, donec in sepulcro, tanquàm in thalamo, & per ipsum in deliciis Eden, & in cælestibus repositus fuit tabernaculis.

3. Reg. 1.

Heb. 6.

Aderant autem fortè ex Iudæis nonnulli. Operæ precium est enim, tanquam obsonio condimentum, id quod multorum labris profertur, admiscere narrationi. Aiunt cùm fuissent in descensu montis ij, qui tollebant beatum corpus Dei matris, Hebræum quendam seruum peccati, & qui fœdus iniuerat cum errore, imitantem seruum Caiphæ, qui Dominico & diuino Christi Dei vultui impegit colaphũ, cùm effectus esset instrumentum diaboli, audaci & inconsiderato impetu & infelici impressione irruisse in diuinissimũ illud tabernaculum, ad quod timentes accedunt Angeli: & cùm ambabus manibus furiosè grabatum apprehendisset, id in humum deijcere voluisset, inuidia illius, qui est author malorũ. Et hoc quidem fuit eius facinus. Sed laborem præuenit fructus, & amarã collegit vuam, & dignam sui animi instituto. Aiunt enim ei defecisse manus. Et licebat videre eũ, qui sua manu audax & nefarium fecerat facinus, repentè carere manibus, donec mentem conuertit ad fidem & pœnitentiam. Cùm primùm.n. cõstitissent ij, qui grabatum portabant, & mutilata brachia imposuisset infelix tabernaculo, quod vitæ dedit principiũ, & peperit admirabiliter, ex manco manibus, sanus & saluus euasit. Solent enim magna ex parte calamitates quoquè sapientia & salutaria parere consilia. Sed reuertamus ad propositum.

Iohan. 18.

Punitur diuinitus Iudæus, volẽs euertere feretrum S. Mariæ.

Hinc ad sacratissimam deducitur Gethsemane. Rursusque amplexus, & rursus encomia, hymni sacri, & genuum inflexiones, & lachrymæ, & ex animi mœrore & desiderio sudore fontes circunfluentes. Licebatque videre sudores & lachrymas de fluxu contendentes. Sic igitur sanctissimum corpus præclarissimo imponitur monumento. Sed hinc tertio die ad cursus cælestes in cælestia transfertur curricula. Non oportebat enim hoc diuinum habitaculum, fontem, qui non põt exhauriri, aquæ remissionis, cælestis panis terrã inarabilem, botri ambrosiæ terram inirrigabilẽ, semper florentem & fertilem oleam paternæ misericordiæ, coerceri in sinu terræ: sed quomodò quod ex ea constitit, Verbi Dei corpus sanctum & integrũ & interitui minimè obnoxium, tertio die surrexit ex monumento: ità etiam eam eripi, è sepulcro decebat, & matrem transferri ad filium: & quomodò ipse ad eam descendit, ità etiam eam illi dilectissimam ad ipsum extolli in maius & perfectius tabernaculum, nempe in ipsum cælum. Oportebat eam, quæ Deum Verbum in suo utero hospitio exceperat, collocari in diuinis sui filii tabernaculis: & quomodo dixit Dominus debere se esse in iis, quæ sunt sui patris: ità etiam matrẽ oportebat habitare in regia filii, in domo Domini, & in atriis domus Dei nostri. Si enim in ipso est habitatio omnium, qui lætantur, vbi est causa lætitiæ, oportebat eius, quæ in pariendo integram conseruauit virginitatem, incorruptum conseruari corpus etiã post mortem. Oportebat eam, quæ Creatorem in sinu gestauit infantem, in diuinis versari tabernaculis. Oportebat sponsam, quam Pater despondit, degere in thalamis cælestibus. Oportebat eam, quæ suum filiũ in cruce adspexerat, & doloris, quem in partu effugerat, gladium in corde acceperat, videre sedentem cũ patre. Oportebat Dei matrem possidere ea, quæ sunt filii, & tanquam Dei matrem & ancillam, adorari ab omni creata natura. Nam etsi semper quidem à parentibus ad filios descendit hereditas, nunc (vt dicit quidã sapiens) ad fluuiorum caput fontes procedũt. Filius.n. vniuersam creatam naturam redegit in matris seruitutem.

Corp' S. Mariæ transfertur in cælum.

Luc. 2.

Psal. 86.

Eccl. 1.

Agedùm ergò nos quoquè hodiè Dei matri diem festum celebremus, qui solet in decessu, non tibias aliquas ferentes, & Corybantes, & matris fallorum, qui vocantur, deorum, ut ipsi dicunt, peragentes orgia: quam etiam multis filiis fecundam stulti confingunt, sermo autem veritatis ostendit carere filiis. Dæmones sunt hæc adumbrata spectra, qui id quod non sunt, temerè simulant ac repræsentant, eorum, qui falluntur, ignorationem habẽtes adiutricem. Quemadmodùm enim gignit ex coniunctione id, quod est incorporeum, & quonam modo coibit? & quis deus est id, quod prius quidem non erat, deducitur autem ad generationem? Quòd autem dæmonum genus sit incorporeum, est cuiuis manifestum, vel iis etiam, qui mentis oculis cæcutiunt. Alicubi enim dicit Homerus, se dignorum deorum statum exponens:

Dei matris diem festum celebremus

Non escais panis, calidum nec potio vinum est.
His deest hinc sanguis, immortalesq; vocantur.

Non est eis, inquit, esca panis, neq; quod calefacit, vinum est eis potus: Ea de cã deest eis sanguis: hoc est, nõ habẽt sanguinẽ, & nominantur immortales. Propriè

priè autem & verè dixit illud, Vocantur. Nam vocantur quidem immortales, non sunt autem id, quod vocantur. Sunt enim mortui morte vitij. Nos verò, quibus est verus Deus id, quod colitur Deus, qui non ex iis, quæ sunt, pductus est ad hoc, vt esset, sed qui semper est ex eo, qui est semper, supra causam, & ratione, & notionem temporis & naturæ: matrem Dei colimus & veneramur, non eius diuinitatis ex ipsa descri bentes generationem, quæ est sine tempore, (Dei enim Verbi ex Deo generatio est sine tempore, & patri coæterna) sed secundam confitentes generationem, per voluntariam carnis susceptionem, atque eius causam & scientes, & dicentes. Carne enim induitur is, qui est sine principio, sine corpore, propter nos, & propter nostrã salutem, vt simile seruet simili. Et cùm carnem suscepisset ex hac sacra Virgine sine coniunctione, nascitur ipse manens totus Deus, & totus factus homo, ipse totus Deus cum carne sua, & totus homo cum eius plusquàm diuina diuinitate.

Sic Dei matrem cognoscentes hanc Virginem, celebramus eius dormitionem: non hanc Deam appellantes (Absit: est enim gentilium nugarum, hæc fabulari: nam eius quoq; mortem annunciamus) sed Dei carne induti matrem cognoscentes, hanc hodiè sacris prosequimur canticis, nos, qui hoc adepti sumus, vt Christi populus & simus, & dicamur. Hanc nocturnis honoremus stationibus: Hanc animi & corporis castitate oblectemus, quæ reuerà post Deum casta est supra omnes. Solent enim naturaliter similia gaudere similibus. Hãc colamus egenorum commiseratione. Si enim Deus nulla re æquè colitur, atque misericordia: quis contradicet matrem quoque non lætari similibus? Hęc publicauit ineffabilem Dei in nos abyssum. Per eam nobis cum eo magno plausu inita fuit reconciliatio, paxque & gratia fuit donata: & simul cum Angelis choreas ducunt homines, & filii Dei sumus effecti, qui priùs eramus contemptui, & notati infamia. Ex hac botrum vitæ decerpsimus. Ex hac collegimus germen incorruptionis. Hæc nobis bona cõciliauit. In hac Deus quidem homo, & homo Deus factus est. Et quid hoc admirabilius? quid beatius? Caligo metu, timens id quod dicitur. Cum Maria Prophetissa, ò animæ iuuenes, choros ducamus cum tympanis, mortificantes membra, quæ sunt super terram. hoc enim est mysticum tympanum. Iubilemus in arca Domini Dei animæ iubilationibus, & muri cadunt Hierichuntini, contrariarum, inquam, potestatum infestæ munitiones. Post Dauid exiliamus spiritu. Arca Domini hodiè requieuit. Clamemus cum Gabriele, qui primũ locum obtinet inter Angelos: Aue gratia plena, Dominus tecùm. Aue gaudii pelagus, quod non põt consumi. Aue vnicum molestiarum leuamẽ. Aue medicamentum, quod medetur cordis doloribus. Aue, per quam mors quidem fuit expulsa, vita aũt introducta.

Christi matrẽ sacris prosequuntur canticis, qui sunt Christi populus.

Exod. 15

Tympanum mysticũ, carnis mortificatio.

Tu verò ò sacrorum sepulcrorum sacratissimum, post Domini quidem sepulcrũ, quod vitæ dedit principiũ, quod fuit fons resurrectionis, (etenim loquar tanquam cum animato) vbi est aurum purum, quod manus Apostolorum in te recondiderunt? Vbi sunt diuitiæ, quæ consumi nequeũt? Vbi est, qui Deum suscepit, thesaurus? Vbi est mensa animata? Vbi est nouus liber, in quo ineffabiliter Deus Verbum inscriptus fuit sine manibus? Vbi est abyssus gratiæ? Vbi est pelagus curationum? Vbi est valde desiderabile & amabile corpus Deiparæ?

Quid quæritis in sepulcro eam, quæ ad cælestia trãslata est tabernacula? Cur à me custodię rationem exposcitis? Nõ licet mihi iussis diuinis resistere. Corpus sacrum & sanctum, relictis sindonibus, cum me impertiisset sanctificatione & vnguento bonoque odore repleuisset, & templum diuinum effecisset, abit rap tum sublime, comitantibus Angelis & cęlestibus omnibus. Nunc me defendunt Angeli. Nunc diuina in me habitat gratia. Ego euasi officina medicinæ ægrotantibus. Ego sum fons perennis curationum. Ego remedium aduersùs dæmones. Ego sum refugium omnibus confugientibus. Fide populi accedite, & tanq̃ ex fluuio haurite charismata, fidem habentes non hæsitãtem. Accedite, qui sititis: venite ad aquam, (iubet Esaias) & qui non habetis pecuniam, properate, emite sine precio. Ego omnibus exclamaui Euangelicè: Qui sitit morborum medicinam, à perturbationibus animi liberationem, peccatorum abstersionẽ, ab omne genus insultibus alienationem, regni cælorum requiem, ad me fide veniat, & hauriat fluentum gratiæ, quod magnę est virtutis & vtilitatis. Quomodo enim aquæ operatio, quæ est simplex & vnica, terræ quoq;, & aeris, & solis omni ex parte lucentis, mutatur vnicuique eorum, qui eam participant, conuenienter eorum naturæ: & in vite quidem fit vinum, & in olea oleum: ita etiam gratia, licèt sit simplex & vna, variè tamen & habita ratione vsus vniuscuiusque, beneficio afficit eos, qui sunt participes. Ex mea natura non habeo gratiam. Sepulcra fœtere solent, tristitiam conciliare, lætitiæ esse aduersa: Ego autem euasi vnguentũ preciosum, & boni odoris particeps: vnguentum, inquam, tam odoriferum, & tantæ efficaciæ, vt vel parua sui portione donet defensionem, quæ auferri nequeat. Sunt enim reuerà eiusmodi charismata diuina, vt ea nullam vnquàm inducant pœnitentiam. Lætitiæ fontem excepi hospitio, & diues remansi perenni eius scaturigine.

S. Mariæ corpus in cælis. Vide quid tribuedũ eius sepulcro.

Esa. 55.

Videtis amici patres & fratres, quæ nobis porrigit sepulcrum gloriosissimum? Quòd autem hęc ita se habeant, in Euthymiacæ quoque historiæ libro tertio, capite quadragesimo, his verbis scriptum est: Superius quidem dictum est, quòd Constantinopoli multas Christo erexit ecclesias sancta Pulcheria. Ex his autem vna est, quæ in Blachernis fuit ædificata, in principio imperii diuinæ memoriæ Marciani. Ij ergò, scilicet Pulcheria & Marcianus, cùm illic ædificassent domum venerabilem maximè celebrandæ & sanctissimæ Deiparæ, & semper virgini Mariæ, & eam omnibus exornassent ornamentis, quęrebant eius sanctissimum corpus, quod Deum susceperat. Et cùm accersiuissent Iuuenalem Hierosolymitanum Archiepiscopum, & Palęstinę Episcopos, qui in regia vrbe versabantur propter synodum, quę tunc facta est Chalcedone, dicunt eis: Audimus esse Hierosolymis primã & egregiam sanctissimę Deiparę & semper virginis Marię ecclesiam in prędio, quod vocatur Gethsemane, vbi eius, quod vitam portauit, corpus fuit in loculo depositũ. Volumus ergò eius huc adduci reliquias ad custodiam huius regię ciuitatis. Excipiens autem, respondit Iuuenalis: In sancta quidem & diuinitus inspirata scriptura de decessu sanctæ Deiparę Marię nihil traditur. Ex antiqua autem & verissima accepimus traditione, quòd tempore gloriosę eius dormitionis, vniuersi quidem sancti Apostoli, qui orbẽ terrę ad salutem gentium obibant, momento temporis sublimè sublati, conuenerunt Hierosolymis. Et cùm apud eam essent, eis visio extitit Angelica: & audita fuit diuina hymnodia pręstantiorum potestatum: & sic cum diuina gloria & supercęlesti, in manus Dei sanctam tradidit animam ratione quadam ineffabili. Quòd verò Deum suscepit eius corpus, cum Angelica & Apostolica hymnodia elatum, iustis ei factis, in loculo fuit depositum Gethsemane. Quo in loco Angelorum chorea & hymnodia mansit tres dies perpetuos. Post tres dies autem, Angelica cessante hymnodia,

Ex historia Euthymiaca de assumpta S. Maria cũ corpore.

Nota, quæ hic dicuntur a Iuuenali Episcopo.

dia, qui aderant Apostoli, cùm vnus abfuisset, & post tertium diem venisset, & quod Deum susceperat corpus adorare voluisset, loculum aperuerunt: sed intemeratum quidem*, & omni ex parte laudandum corpus nequaquàm inuenire potuerunt. Cùm ea autem sola inuenissent, in quibus fuerat compositum & positum, & ineffabili, qui ex iis proficiscebatur, essent odore repleti, loculum clauserunt. Qui mysterii obstupefacti miraculo, hoc solùm poterant cogitare, quòd cui placuit in ꝓpria persona carne indui, & ex sacrosancta Virgine homo fieri, & nasci in carne Deus verbum, & Dominus gloriæ, & post partum, eius incorruptam conseruauit virginitatem: ei quoque visum est, postquàm ea è viuis excessit, intemeratum eius & impollutum corpus honorare translatione, ante cõmunem & vniuersam resurrectionem.

f. omni ex parte, &*

Tunc autem aderãt cum Apostolis sanctissimus Timotheus Apostolus, & primus Episcopus Ephesiorũ, & Dionysius Areopagita, sicut hic ipsemagnus testatur Dionysius in iis, quæ de beato Hierotheo, qui ipse quoque tunc aderat, conscripsit ad dictum Apostolum Timotheum, sic dicens: Nam etiam apud ipsos à Deo afflatos sacrorum Antistites, quandò nos quoq; sicut ipse nosti, & multi ex sacris nostris fratribus, ad spectaculum corporis, quod vitæ principium dedit, & Deum suscepit, conuenimus: (Aderat autem & Domini frater Iacobus, & Petrus suprema & antiquissima Theologorum summitas) & postquàm eam vidissemus, visum fuit vt omnes Sacerdotes hymnos canerent, & laudarent, prout poterat vnusquisque, infinitam bonitatem diuinarum virium: post Theologos, ille, vt scis, vicit omnes alios mystas sacrorum, vt qui planè excederet, & à se omninò abduceretur, & in ea, quam hymnis celebrabat, afficeretur societate & cõmunione, & ab omnibus, à quibus audiebatur & videbatur, & cognoscebatur, & non cognoscebatur, iudicaretur esse à Deo afflatus, & diuinus scriptor hymnorum. Et quid tibi ampliùs dixerim de iis, quæ illic diuine dicta sunt? Etenim nisi mei quoque sum oblitus, scio me sæpiùs, multosque alios à te audiisse quasdam partes illorum Deo afflantium hymnorum. Hæc cùm audiissent Imperatores, petierunt ab ipso Archiepiscopo Iuuenale, vt sanctus ille loculus cũ vestibus clarissimæ & sanctissimæ Deiparæ Mariæ, sigillo munitus, ad eos mitteretur. Quæ cùm missa fuissent, ea deposuerunt in veneranda æde, quæ ædificata fuerat in Blachernis. Et hæc quidem sic

De diuinis Nomin. c. 3.

Hierotheum dicit.

Loculus & vestes S. Mariæ trãsferunt Constantinopolim.

Quid nos autem dixerimus sepulcro? Tua quidem gratia est perennis, nec vnquàm deficit. Sed non diuina virtus iis circunscribitur, neque Dei matris beneficia habitant in solo monumento. Si enim solo sepulcro circunscriberentur, donum paucis suppeteret diuinitùs. Nunc autem in omnibus mundi finibus est abundè distributum. Nostram ergò memoriam efficiamus repositoriũ Deiparæ. Hoc vero quomodo erit? Ea fuit virgo, & amatrix virginum: Ea fuit casta, & amatrix castorum. Si ergo cum corpore mentem quoque castam habuerimus, inhabitantem eius gratiã possidebimus. Fugit enim omnem limum, & omnes cœnosos declinat animi motus. Abhorret ingluuiẽ turpissimæ fornicationis, infesta est vitiis, ac execrandas eius cogitationes fugit, tanquàm fœtus viperarũ. Turpia verba & scurrilia repellit, cantica & vnguenta meretricia reiicit. Odit iræ rumores, inhumanitatem, & inuidiam, & lites non admittit. Auersatur vanam gloriam, quæ ponit studium in rebus inanibus. Ampullis superbiæ hostiliter aduersatur. Odium & iniuriæ acceptæ recordationem odit, vt salutis aduersariam. Omne vitium reputat, tanquàm virus lethiferum. Delectatur autem horum contrariis. Contraria enim contrariis curantur. Iucundum est ei ieiunium, & cõtinentia, & Psalmorum cantica. Castitati & virginitati, moderationique & temperantiæ assentitur, & cum eis pacem agit perpetuam, & eas benignè amplectitur. Moderatum & mansuetum diligit & fouet animum. Charitatem & misericordiam & humilitatem in honore habet, tanquàm suas nutrices. Et (vt semel dicam) molestum quidem est ei omne vitium: omni autem virtute delectatur, vt quæ sit ei nota & familiaris. Si ergo quæ prius quidem dicta sunt, omni animi impetu declinauerimus: virtutes autem omni studio dilexerimus, & eas habuerimus nobis familiares, veniet frequenter ad suos famulos, omnium bonorum cœtum secum simul attrahens: & Christum suum filium, & omnium Regem & Dominum vnà assumet, vt in nostris cordibus inhabitet: Cui gloria, honor, potentia, maiestas & magnificentia, cum patre principii experte, & sanctissimo & viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

S. Maria quã amet, & oderit ĩ nobis.

VITA S. ARNVLPHI SVESSIONENSIS Episcopi, authore Lisiardo, eius successore Episcopo: Cuius sermo, nè eruditos Lectores offenderet, per F. Laur. Surium passim nonnihil expolitus est: modestè tamen propter authoris reuerentiam.

Prologus Authoris ad Radulphum Rhemensem Archiepiscopum.

VENERABILI & charissimo patri & domino Radulpho, Dei gratia sanctæ Rhemensis ecclesiæ Archiepiscopo, omnium Episcoporum infimus Lisiardus salutem, & omnium bonorum plenitudinem. Frequens & celeber te videndi & audiendi vsus multis patefecit, & in iis etiam mihi, scientiæ tuæ pelagus immensum, eximiam prudentiam, & in omnibus moderationem & discretionem, amorem quoq; & studium prouehendæ sanctæ Ecclesiæ, atque in corrigendis*, disciplinæ tenorem. Itaque tot virtutum tuarum adminiculis fretus, veridicorum etiam testiũ multiplici ac diuturna relatione informatus, rerum quoq; magnitudine incitatus, ausus fui impetitus opusculum conscribendum suscipere, quod doctis scriptoribus merito seruari oporteret: non tamen elationis typho, sed vtilitatis causa permotus, vt meæ exiguitatis opera vtcunque in publicum proferrentur magna opera Dei, quę sapientes & docti hactenùs à profundo silentio & hominum obliuione vindicare neglexerunt. Cùm autem ad hęc pro viribus exaranda animum intenderem, palpitabam (fateor) prę pauore: sed cùm accuratius pensitarem, illum timorem meum fore vtilitati fraternæ obstaculo, referebam animum ad tuę moderationis contemplationem, sciẽs proculdubio facilè veniam patere temeritati, quæ accidit germanæ charitati inseruire cupienti. Det itaq; tua Paternitas veniam pręsumptori, qui hoc conatu per omnia tuo studuit seruire decori. Det tua authoritas gratiam & pondus isthęc propalanti, nè pro sua vilitate rubore afficiatur. De veritate horum, quę dicturi sumus, nulla cuiusquam mens ambigat: quippe cùm ea tam diligenter inquisita, & ad liquidum comperta sint ab iis, qui interfuerunt, vt certo constet, omnia esse verissima. Et quia mihi perplacet ante omnia

Typhus, pro superbia & fastu, frequens est apud S. Augustinum.

nia te in id intentū esse, vt Ecclesia prouehatur, quicquid in his minùs compte prolatum erit, tuę tuorumque sapientiæ curæ sit, vt nobili Rhemensis eloquii acumine elimetur, quod mea socordia mansit impolitum. Vitæ igitur sanctitatem & virtutum opera, quæ Christus dominus modernis temporibus militi suo Arnulpho largitus est, vel aliqua ex parte narraturus, omnium bonorum artificem inuoco Spiritum paracletum, vt ad ea referenda benignus repleat os meū laude sua, qui, vt ea efficeret, huius serui sui præcordia sua luce illustrauit.

VITAE HISTORIA.

De patria Sancti Arnulphi, & præsagijs ortus eius. Caput 1.

Augu. 15

Patria et parentes S. Arnulphi.

PER id tempus, quo Flandriæ regio, Balduini Comitis & Adelæ coniugis eius, regimine ornabatur, regnum Francorum moderante Henrico filio Roberti, & apud Anglos regnante Eduardo pio rege, fuit vir nobilis, Fulbertus nomine, in pagò Brabantiæ apud fluuium Scaldem in villa, quam vocant Thidengem, qui non solùm genere, sed etiam mundanarum rerum copia locuples, inter cæteros conterraneos & animo & carne modis omnibus eminebat.

** Mansuuende*

Porrò nobilium more, digno matrimonio inito, ex nobilissima coniuge * Meinsinde filium elegantē sustulit. Is iam adultus, & armis gestandis aptissimus, ex hac luce est subtractus. Eius verò mors grauissimū parenti vtrique omniq; familiæ dolorem attulit, ita vt toto anno illum plangerent sine intermissione. Iam menses aliquot in illo dolore consumpti erant, cùm ecce in somnis apparet illi matronæ vir speciosus, & multa luce splendidus, ità dicens ad eam: Quid ità teipsam mœrore afficis, & tristitia deprimis propter filium, tam vtiliter mortuum? Quem si vitalē spiritum ex te accepisse nosses, non immeritò lugeres à te factum & conditum. At nunc, quandò eum supernus conditor incomprænhenso quidem, sed tamen æquissimo iudicio ex hac vita sustulit, quo pacto lugere ausa es? Quod si vitæ illi spatia suppeditassent, prædo lubricus reuerà fuisset. Nullū igitur propter eius obitum deinceps tuo cordi patiaris inesse dolorem: immo vero summopere exultes, quòd in vtero gestes puerum, qui superna prædestinatione magnus est futurus. Quem vbi in lucē protuleris, Christophorum vocari curabis: quandoquidem reuerà in hoc ille destinatus est, vt verbis & factis suo in pectore Christū ferat. Et vt certo noueris hęc ita diuinitùs p̄finita, abi ad ecclesiam, & eo loco, quo soles orare, fodi iubeas. Humo fossa, inuenies lapidem, in quo grandibus literis insculpta cernes, quæ tibi filii tui & nomen & meritum prodant. Matrona tantæ laudis percepto oraculo, summo manè euigilans, cum ingēti stupore & mirabili gaudio visionem narrauit marito: atque vt cęlestium verborum probaret fidem, assumpsit famulos, & abiens ad ecclesiam, eo loco, vbi preces facere solita erat, fodere cœpit: & eccè lapidem quadratum inuenit, in eoque profundè Christophori nomen exaratum. Eo reperto, maiori est affecta lætitia, & secura iam de prolis sanctitate, quam antea nescierat se concepisse, alacriter expectabat diuinæ operationis munus tam præclarum. Indè opportuno tempore peperit filium diuinitùs promissum, cum multo gaudio patris & propinquorum, eumque è sacro fonte suscipiendum direxerunt pro more ad Arnulphum Aldenardensem, virum diuitiis & potentia insignem. Is hilariter excipiens infantem, festinauit impertiri illi sacrum regenerationis lauacrum. Porrò præ nimio ꝓpinquitatis amore & fastu quodam, non permisit eū Christophorum vocari, sed voluit à se Arnulphum dici. Etsi autem non accepit nomē Christophori, at virtus tamen Christum ferendi, in dies in illo excreuit. Cùm enim studiosè & accuratè satis nutriretur, die quodam superuenit peregrinus, multa canitie cōspersus: qui infantulo benedicens, & quasi balba locutione alludens, ait ad nutricem eius: Hunc paruulū magno studio & summa munditia enutrito: Christus enim Dominus cor eius inhabitaturus, virtutnm operum suorum per eum populo suo annunciare decreuit. Tantis igitur ac talibus auspiciis, agente Deo, merita illius & futura gloria declarabantur ac propalabantur, & antè, quàm faceret opera Domini, iam qui facturus erat, diuini fauoris laude & laudabili fama anticipabatur.

Visio matris eius.

S. Arnulphi ortus.

Eremita de eo vaticinium.

De eius præclara iuuentute, & armorum strenuitate. Caput 2.

ADultus verò, cępit esse blandus alloquio, acutus ingenio, prōptus obsequio, opera alacer, efficax & fortissimus membrorum robore. Tanta sanè virium excellentia & corporis agilitate eminebat, vt quatuor aut quinq; coætaneorum vires excederet, ita oēs eū fortem Arnulphū nominarent. Et pater quidē ac mr̄ cupiebāt illum tradere studio literarū, sed propinqui summoperè illis resistebant, maximè verò supradictus Aldenardensis Arnulphus, ex paterno sanguine cognatus. Eius enim materna prosapia ex Comitum genere deriuabatur, nempe Ducis Louaniensis & Comitis Namurcēsis, Losnensis, Dusacensis atq; Montensis. Tanta nobilitate ornatus Arnulphus Christophorus, (Sic enim eum mater ex diuina sponsione maluit appellare) quicquid in se habuit elegantiæ & splendoris, totum appetijt in Dei famulatum redigere. Optabant verò propinqui eius in bellicis rebus illum habere tyronem potiùs, quàm gradibus ecclesiasticis accommodatum. Ità factum est, vt secularis militiæ cingulum cum multa cognatorum exultatione acciperet, spiritalia arma postmodùm viriliter correpturus. Itaq; pro voto amicorum & nobilium consuetudine militiæ arreptis signis, pietatis opera exercere studuit, pius in subditos, erga pauperes profusus, in iudicijs rectus simul & misericors, auscultandis diuinis officijs maximoperè intentus, in amandis paribus mirè gratus, in Dei timore firmus, erga parentes honorandos valdè solicitus, & apud omnes, qui illum nouerant, gratiosus & charus.

Magnū corporis eiꝰ robur.

Militia dat operā

Eius virtutes.

De quibusdam ab eo fortiter gestis. Cap. 3.

Eccl. 39.

AD ostendendam corporalem eius fortitudinem licèt plura suppetant, nos tamen non nisi duo succinctè expediemus. Cùm enim opera Domini vniuersa sint bona valdè, illius quoquè roboris seu virtutis cognitio, materia erit laudis Dei, qui eam illi contulit: simul etiam accedit ad cumulum gloriæ sancti huius, qui ea non ad mundi vanitates & insanias falsas, cùm posset, abusus est: sed cōtemptor eius, & quæ ex illa comparatur, mundanæ gloriæ, totus ad Dominum conuersus est. Enimuerò in sanctis etiam corporalia Dei dona prædicantur, nobilitas commēdatur, opulentia extollitur: non quòd hæc beatitudinem illis contulerint, sed quòd eorum contemptu, quibus

ad

ad malum potenter abuti poterant, sed noluerunt, gloriosiores & illustriores euaserint. In aula igitur Imperatoris apud Traiectum frequens erat conuentus secularium, mundano fastu tumentium, & in ijs Comes Flandriæ, inter præcipuos summus. Is cùm exoccupatus quibusdam hora opportuna occurreret, vt iuuenilis feruor assolet pro captando inani fauore mira facilitate agi, exurgit hincindè militaris cohors iactandisq; lanceis nō sine virium attenuatione alius alium vincere summoperè contendebat. Inter hos conatus animosi & audaces arcus frangunt, & Imperatorijs militibus, in hoc conflictu ferè superioribus, dum Flandrenses nihil egregium, quod celebris eorum virtutis quoddam esset probamentum siue documētum, efficiunt, parùm absunt ab opprobrio & ignominia. Aderat tum in comitatu Flandrēsium vir egregius Arnulphus, qui ætate quidem iuuenis, sed senili prudentia & grauitate pollens, nulla instar illorum leuitate mouebatur. Quidam igitur virtutis eius, cui nulla in Germanorum regno comparari poterat, cōscij, ipsum adeunt, & vt ludicro certamini apponat manum, non tam rogant, quàm cogunt. Adduntur precibus præcepta maiorum & seniorum: quibus ille coactus, in re etsi ipsi nihil profutura, non tamen cuiquam nocitura, obedientiam pertinaciter negare friuolum ducens, lignum, quod in vertice mali positū, velum cōtinet, afferri curauit. Allato ligno, quod lanceis multo & longius & crassius esset, ille cunctis stupentibus assurgit, & molem illam atque pondus potius, quàm lanceam, vi multa concutiens, procùl conijcit. Mox strepitus & clamor omnium in laudem viri existit, & Flandrensibus eo in ludo sine vllo periculo victoria cedit. Nam iuxta illud Poetæ:

Grauitas eius inter sodales leues.

Ludus enim genuit trepidum certamen & iram:
Ira truces inimicitias & funebre bellum.

Eiusmodi in aulis regis fiebant conflictationes, ioco quidem initiò susceptæ, sed persæpe in luctum & homicidia desinentes. Quod idem profectò leuibus hominibus & mutuo tumore inflatis facilè etiam hìc euenire potuisset, si non hunc ludum vir virtutis Arnulphus diremisset.

De fœni plaustro, facilè loco moto. Cap. 4.

CVm seniore suo Arnulpho Aldenardensi quādoque, vt crebrò solebat, proficiscens, ad iter arctissimum peruenit, vbi plaustrum fœno onustum viæ angustias occupans, omnem transitū prohibebat. Itaq; sociis eius aliò se cōferentibus, solus cū armigero suo māsit illic, partemq; fœni in terram abiiciens, & aliam plaustro manu sustollēs, in eum locum, quem vepres & spinæ obsidebant, & iter angustum efficiebant, longiusculè transposuit, atque ita viæ obstacula iter agentibus, non minus facilè, quàm benignè, amouit.

Mouet loco fœni plaustrū.

De eius conuersione. Cap. 5.

OMnia ille militiæ exercitia & studia percurrit, Imperatoris atque regiis bellis interfuit, Flandriæ & Brabantiæ lites & rixas compescuit: rectis & probis omnibus vbique charus & amabilis, prauis & improbis terribilis & inuisus. Nam vt erat validus & formidabilis ad exercendam vindictam: ita ediuersò pro causarum ratione & merito, pro loco & tempore, mitis erat & profusus ad clementiam. Sed cùm tot & tanta virtutum germina, quæ diuina in illo gratia seminauerat, non possent vberes proferre fructus, neque sese diffundere, terrena militia illum retardante, salutari apud se consilio statuit laborem & curas militiæ in aliquid melius commutare, vndè illa posset stipendia expectare, quæ vitæ & laudis nullum sentirent finem. Itaque conuocatis duobus armigeris suis, iubet quamprimùm omnia armorum genera expediri, vt cum eximio ornatu & pompa, Frācorum regis aulam possit adire. Parent armigeri imperanti, præparant equos, arma componunt omniaque strenuo milite digna comparant. Tum Arnulphus matri valedicens, (iam enim pater obierat) arripit iter versùs Franciā: & neglecta regis Philippi aula, festinus expetit ecclesiam almi confessoris Medardi, quæ est sita apud muros vrbis Suessionensis. Erat tunc in illo monasterio præclara monachorum congregatio, quorum honesta celebrabatur institutio, digna Deo immolans laudum sacrificia sub Abbate Reinaldo. Eius loci fratres prudentes, & tum diuina, tum humana solertia prædi ti, coram Deo & hominibus cum Apostolo bona prouidentes, (Neque enim esse poterant moribus inculti, qui totius Franciæ & Romanæ atque Rhemēsis curiæ crebra visitatione afficerentur) Arnulphum deuotione præcipua ad Christum properantem, ita vt par erat excipiunt, atque militiæ cingulum respuentem, armaq; cum vestibus cultissimis, quas attulerat, ecclesiæ conferentem, tondent, & tonsum habitu regulari & Crucis Christi mortificatione induunt. Iā verò monachum effectum, & re vera huic mundo crucifixum, literis erudiunt, legibus & præceptis Dominicis informant, cunctisque monasticis sanctionibus imbuunt: quæ ille omnia in interioris hominis cella adeò recondidit, vt semina verbi Dei nec secus viam, nec in petrosa, nec inter spinas cecidisse, sequens eius * vita prodiderit.

Insigne monasterium S. Medardi.

Rom. 12.

Tondetur S. Arnulphus, & fit monachus.

Matt. 13

De obedientia eius & vitæ austeritate. Caput 6.

IAm annuum cursum in regulari tramite exegerat, & propter eius animi deuotionem & obedientiæ probationem, iungitur ei cura eleemosynæ præstādæ, & alēdorum pauperum solicitudo. Dignum planè erat, vt ei cura egenorum demandaretur, qui misericordiæ visceribus afflueret, & liberalis per omnia haberetur. Huius ministerii causa cùm quadam die prædium illi charitati deputatum solus inuiseret, canes omnes pagi adiacentis in eum subitò insilierunt, dentibus rabidis illum dilacerare cupientes. Quibus ille manu extensa innuit, vt ipsum sequerentur. Parent canes, & rabiem in obsequium mutātes, ei se comites placidos præbent: & quandiù illic mansit, cum illo manserunt, tandemq; illo reuertente redierunt, nec aliquem, eo præsente, morsu vel latratu insectati sunt. Cœpit intereà multa se carnis mortificatione constringere, vigiliis & ieiuniis operam dare, in preces prolixas cum lachrymis incumbere, atque in omnibus probabilem se exhibere. Atque vt funditus risum omnem & lætitiæ mundanæ motus comprimeret, asperrimo & nodoso tribuli ramo corpus sub veste cinxit, membra viriliter lacerans, & mentem ad cælestia dirigens, at nihilo minùs vultum hilarem & iucundum omnibus exhibens. Quodam die in conuentu fratrum quippiā prolocuturus, non potuit more Francorum exactè verbum exprimere. Dixit ergo ei Abbas, vt ad horam sileret, ne vtilitas causæ differretur, si latius indè tractatū esset. Quod silendi mādatum ille corde simplici & veræ obediētiæ zelo per menses aliquot obseruauit, nulli verbum proferens, nulli reddens responsum, donec à fratribus nunciatum est Abbati, eum prorsùs obmutuisse. Abbas ergò eum ad se vocās, perquirensq; cur sic perpetuò taceret, audit ab eo, diuturni causam silētii fuisse, quòd ipse eum tacere iussisset. Admirans Ab

Rabidos canes mirè sedat.

Corpꝰ durè castigat.

Mira obedientiæ simplicitas.

bas renouatam in eo Pauli eremitæ simplicitatē, gratulansque ei, quòd tanto esset erga obedientiam præstandam feruore, præcepit, vt ædificationis causa interdùm fratribus officium mutuæ collocutionis exhiberet.

De monacho solitario vel incluso, qui ei post obitum apparuit: & vt ipse ei successerit, multiq; eius exemplo conuersi sint. Cap. 7.

Ereboldus vir sāctissimus.

IN illo monasterio per id tēpus monachus erat Ereboldus, causa amoris Dei inclusus vel solitariè degens. Is è Flandria ortus, duram & asperam agebat pœnitentiam, diuinæ contemplationi perpetuò inhęrens. Ei autem Arnulphus solicitè inseruiebat: non quod deesset famulantium copia, sed vt ex eius longa consuetudine & familiaritate, religiosè viuendi ab illo exempla hauriret. Cùm autem post multos continentiæ agones ille ad vitæ mortalis finem tenderet, viribus corporis admodùm cœpit destitui, & multo angore premi & vrgeri. Rogauit ergò amicabilē Arnulphum, ipsi indefessè ministrātem, vt parùm lactis adferret, quo imbecille corpus vel ad punctum refocillaret. Arnulphus ocyus id exequi volens, tulit panem vnum ex iis, qui erant pauperibus destinati, emit lac, & obtulit seruo Dei. Súpsit ille, sed parùm inde profecit. Nam & morbus & ætas grauiter illum premebant: immò vero dispensatio cælestis ad requiem capessendam prolixioribus flagellis adaptabat. Flagellat enim Dominus omnem filium, quem recipit. Orauit ergo eum Christi miles Arnulphus, vt post obitū suum quo in loco & statu anima eius esset, ipsi reuelaret. Ille verò, quod fidei calore eū petere nouerat, se facturum fideliter promisit. Cumque à seculo emigrasset, iuxta promissionem seruo Dei Arnulpho iucundam de se præbuit visionem, alacrem & gaudentem, beatæque requiei se compotem blandissimè demonstrans. Ait autem ad eum Arnulphus: Quid agis, pater, & quomodo habes? Pœnam ne aliquam culpæ alicuius pertulisti? Ille respondit: Lactis illius causa, quod tu mihi ministrasti, & ego comedi, nonnihil pęnarum perpessus sum, quòd illud lac pauperum substantia comparasses. Sed tum hoc, tum cætera peccata omnia mihi remissa sunt, & nunc fruor gaudiis beatorū. Hac visione venerabilis Arnulphus admodùm inflammatus est ad diuinę seruitutis studium & cultū, nec deinceps cessauit à precibus, donec impetraret quod optabat, vt posset eandem secretæ conuersationis rationem sectari, & ita inclusus degere. Eo autem potitus desiderio, factus est Christi bonus odor in omni loco, & eius exemplo prouocati multi in propinquis & longinquis locis, monasticam conuersationē certatim expetebant. Eodem enim tempore Theobaldus nobilis adolescens, eius exemplo incitatus, clam fugiēs sodales suos, exul & inops Domino militauit, & laborum præmia atque coronam breui assecutus, victoriam, qua nunc fruitur, mulcorum mentibus affixit. Et quis, oro, audiens Arnulphum, nuper præpotētem militem ac valde celebrem, mundi pompam respuisse, non continuo mundi à se amorem omnem abiiciat? Quis satis mirari posset, hominem genere nobilem, amicis prępotentibus fultum, statura procerū, vultu decorum, cui mundus applauderet, cui omnis mundi gloria faueret, tam repentè conuersum, vt à summis diuitiis ad infimam paupertatem deductus, Christi amore seipsum planè contemneret & abiiceret? Multi sane è Brabantia & Flandria tam Clerici quàm laici, ad sacrum Beati Medardi monasterium aduolarunt, quòd illic ordo monasticus floreret, & veneradi alumni eius Arnulphi iam inclusi amor eos mirificè attraheret.

Prou. 5. Heb. 3.

S. Arnulphus degit inclusus.

Mira eius conuersio.

Multi eius exemplo conuertuntur.

De S. Arnulphi vita durissima & diuturno silentio. Caput 8.

ILle verò de virtute in virtutem quotidiè proficiscens, & quę hactenus egisset, pro nihilo ducēs, cellulæ angustias, intra quam sese incluserat, delicias paradisi æstimabat, continuamq; corporis afflictionem non dolorem putabat aut tristitiam, sed gloriā & voluptatem. Quamobrèm cellam egrediens, foris sub diuo fossam effecit, atque in ea residens, stillicidia à tecto ecclesiæ super caput & collum eius decidentia excepit: nec mutauit illam fossæ habitationem & sessionem etiam pluuia & niue cadēte, frigus atq; gelu minimè declinans: sed ad omnem cæli iniuriam & incōmoditatem perseueranter orans & psallens, gemens & plorans, atq; interdū lectioni vacans, perdurabat. Tribus etiam annis & mensibus sex nulli mortalium vllum locutus est verbum, intrà perpetuum sese silentium continens, & cælestium contemplatione atq; assidua verbi Dei delectatus meditatione, quā solus sedens & legēs, ex diuinorum copia librorum vbertim hauriebat. Cuius instantia proficiens, & diuinæ gratiæ auxilio præcedente multùm abundans, nō mediocriter sapiens euadebat, prudenter intelligens & efficaciter capiens diuinæ scripturæ mentem & sententiam, tanto Deo propinquior, quanto ab humanis rebus remotior. Dedit quoque operam, vt scribendi peritiam obtineret: librosq; componendi non contemnendam adeptus est gratiam De cibo verò & potu q̄d referā, cùm diuturnis ille ieiuniis plùs delectaretur, quàm delicatis ferculis. Panis ex hordeo semitrio & raro & parcè in cibum sumebatur, alius nunquàm: aqua squallens erat potus, nec ea tamen quotidiè apponebatur, neq; apposita sic capiebatur, vt sufficeret.

Vide duritiā vitæ.

Diuturnum silentium.

Mira abstinētia

Vt Abbas creatus aufugerit: Caput 9.

INtereà defungitur Abbas Reinaldus, & instigāte ambitionis spiritu, Pontius quidā pseudomonachus, gradu cōparatiuo, non secundùm Grammaticā, sed iuxta Simoniā, à Rege Francorū Philippo nomen & sedē Abbatis adipiscitur. Is Pontius nimiùm profusè & dapsiliter victitans, oēm loci substantiā breui exhausit, ecclesiæ ornamenta, quæ iam præcipua erāt, in vsus militum ipsum stipantium expendit, & penè oīa, quæ ad domus Dei decorē pertinerent, vesanus ꝓfudit. Quid plura? Fame & inedia fratres premēte, diuinæ laudis officia in ecclesia defecere, atq; illa tā famosa B. Medardi basilica, ad tēpus facta est opprobriū vicinis suis. Fratres ergo sanioris consilii, in vnum congregati, inter se conferunt, quid remedii tantę perniciei adhibendū sit. Reperiunt consultū fore, vt assumpto Episcopo Suessionēsi cum loci primariis, à regia maiestate petant, vt cœnobii prisca nobilitate conspicui, at nunc per Pontiū destructi, clementer misereatur, preciosorum martyrū confessorumq; corpora illic quiescentia reuereatur, iubeatq; vt eiecto Pōtio, non Abbate, sed tyranno, dignus pater & pastor ouili Dñico prouideatur. Ità ergo faciunt, & facilè regis aīum ad clementiam inflectentes, communi consilio fratrum, fauente Clero & populo, eligunt sibi Abbatem Christi seruū Arnulphum. Mox antistes Theobaldus cum fratrum caterua abit ad inclusum, & præmissa oratione solenni, appellat eū, rogans & obsecrans, monens & imperans, vt votis fratrum acquiescat, Abbatisq; ministerium locumq; in Christi nomine suscipiat.

Pontius pseudoabbatis prodigalitas

Arnulphus creatur abbas

piat. At ille, qui iam triennii & sex mensium silentiũ tenuerat, nimium expauescens, arrepta tabella, tale responsum scribit: Rogo vos, patres charissimi, parcite mihi, & me peccatorum mole prægrauatũ, sinite aliquem Deo offerre pęnitentię fructũ: nec me hominẽ insulsum, vllo modo cogatis ad tale onus suscipiendum. Quòd si modò nõ vultis cedere precibus meis, inducias vel vsq; manè mihi detis, vt possim hac in re explorare Dei voluntatem. Et responso perlecto, Episcopus cum Clero aduertit eum quippiam animo callidè versare: datis tamen induciis, custodes, nè noctu fugiat, in cellæ circuitu disponunt. Verùm ille altis suspiriis crebrisq; gemitibus noctẽ trahens peruigil, vbi aduertit custodes optato sopore correptos, scalã ascendit & per murum aufugit. Cùm autem fugiẽdo erraret, nec sciret quò fugeret, tandem peruenit in pagum iuxta * pontẽ Laudunensem, atq; illic in pauperis cuiusdam hospitium ingressus, quieuit. Hora autẽ cœnæ aqua deficiente, ille non iussus arripit amphorã: currens ad puteum, haurit aquam, infert in domũ, omnibus inseruit, sed mutus oĩnò perseuerat. Sub vesperam redit homo ab vrbe Suessionẽsi, atq; inter cęnandum commemorat, vt vulgo referẽte perceperat, multum rumorẽ multamq; turbationem extitisse in populis ob discessum cuiusdam serui Dei, quem dicerent aufugisse, nè fieret Abbas S. Medardi. Permulti interim ablegantur in regiones, vt sanctum virũ quærant per syluas & montes, edicto etiam proposito, nè quis reficiatur, donec vir Dei repertus sit.

Eccè modestiam.

Aufugit clàm noctu.

**montem*

Lupo præeunte, redit nescius ad vrbem Suessionensem, & compellitur esse Abbas. Caput 10.

HAec vbi audiuit heros reuerendus, toto animo satagit euitare quærentium manus. Itaque prima noctis hora surgens è strato, abit ad pagi eius ecclesiam, & ante ianuam prostratus, clamat ad Deum cum multo ploratu, eius maiestatẽ deprecãs, nè onus regiminis, quo se prorsùs indignũ censebat, vllo modo sibi patiatur imponi. Cumq; diù multũq; id orasset, putaretq; ꝑces suas à Deo exauditas, deliberauit fugere ad remota deserti loca. Et eccè subitò lupus ingens abimprouisò adueniens, illi se itineris comitem adiũgit. Ille ratus ex lupi comitatu se faciliùs ad auia loca peruenturum, illum præeuntẽ sequitur. Itã duce lupo, vel potiùs authore Deo, nocte redit ad vrbem Suessionensem, sedensq; in cliuo ei propinquo, orto sole, vbi esset agnouit. Aĩo ergo anxius & mœrore cõfectus, eminus videt fossã in rupe, in qua lapides quadrabantur: atq; in eam, illic latitaturus, descendit. Aduenientes autem agricolæ & lapicidæ, vt viderũt hominem in veste humili & nihil loquentẽ, renunciauerunt in ciuitatẽ. Quale verò gaudium, quanta celebritas mox in vrbe extiterit, non putamus fieri posse, vt ab vllo hoĩe referatur. Iuuenes & virgines, senes cum iunioribus laudabant nomen Dñi, ꝙ non esset passus eos frustrari inuentione patris optati. Exeunt Monachi cum Clericis, nobiles cum vrbanis, & ligatũ fugitiuum suũ pertrahũt ad B. Medardi ecclesiam, inuito demandantes munus locumq; Abbatis. Vix tandẽ ille ora resoluens, Reuerà, ait, nisi diuinis nutibus resisterе formidarem, quod imponitis prorsùs abnuerẽ. Cõsensit itaq; vel inuitus, sicq; illi cęnobio præfectus, S. Ordinis instaurator longe optimus, studuit praua corrigere, vitia funditùs extirpare, mores fratrum suaui sermone, exẽplo præeunte, assiduè cõponere, & quicquid monasticæ regulæ aduersabatur, ocyùs profligare. Credi vix possit, ꝙuàm breui tempore totius cęnobii status ad primæ integritatis & honestatis formam reductus sit. Ornamenta ecclesiæ reuocata sunt, vita monastica & regularis obseruantia restituta & redintegrata, cõducibilia queq; reparata, absona & noxia dissipata. Gaudebat iis in locis nobilitas omnis, ꝙ celebre illud & regale monasterium pristino honore & cultu nõ diu caruisset. Exultabat illa regio, ꝙ magni cæli senatoris eximiiq; martyris Sebastiani, aliorumque martyrum & confessorum pignora, à diuersis regibus & Episcopis illic cõgregata, congruis laudum solenniis diutius non priuarentur.

Imperterritus cũ lupo greditur.

Inuit⁹ cõpellitur esse Abbas.

Optimi Abbatis exẽplum.

Vt asellum suum mirè curarit, & ab homine feroci, res sui monasterij recuperarit. Caput 11.

LAbores & fatigationes, quas in eo regimine pertulit, cõmemorare par est, vt rectoribus optimũ imitandi specimen proponatur. Godefridus Ftorinẽsis, vir non minùs superbus, quàm potens, & qui nec Deum nec hoĩem vereretur, prædium quoddã, in pago Sambrico sitũ, ecclesiæ S. Medardi fratribus multis annis eripuerat, & in suos vsus vtilitatemq; praua voluntate cõuerterat. Et quia potestas eius omnibus terrori erat, nemo antistitum coram illum appellare ausus erat, eiusq; intolerabilem malitiã non ignorãtes, nullo modo canonicè illum tentare volebãt. Fratres igitur vnanimiter orant Abbatem & procuratorem suum vigilãtissimum Arnulphum, vt charitatis studio laborem suscipiat virum illũ prræpotentem adeundi, & vt res ecclesiæ ipsorum ablatas restituat, grauiter admonendi. Assentit fraternis precibus, feruens zelo domus Dei, vir beatus, iubetq; parari itineri opportuna. Etsi autem ille mundi gloriam & fastũ summopere deuitaret, attamen quidam familiares eius, quorũ adhuc erat infirma mens, peroptabant vt põposè ageret, delicatè se gereret, instar aliorum Franciæ Abbatum ambitiosè conuiuaretur, & viueret deliciosè: humilitatem sancti viri, quam ille perpetuò sectabatur, ignominiæ loco ducentes. Itaque asellum eius, quo solebat iter facere, clam debilitarunt, vt illo amoto, spumanti equo deinceps sublimis veheretur. Indicarunt autem illi, vt caballum comparari iuberet, cuius opera vteretur. Ille hoc audiens, cùm pro obfirmatæ humilitatis constantia ab equestri vectione abhorreret, cum paucis discipulis adit stabulum, in quo asinus iacebat debilis, aitque placida voce, & affectu placidiori: Omnipotens Deus benè scit, quo animo hoc iter aggredi velim: non vtique iactantiæ supercilio, sed studio Deo obsequendi, & fratrum vtilitati consulendi. Et quia postquàm secularem militiam valere iussi, deliberatum mihi est equi tergo minimè insidere, idque non pro aliqua vanitate, sed Domini mei Iesu Christi imitatione: si iam placet illi, vt abeam, placeat oro, vt sanetur pes huius aselli: vt humili gestatus vehiculo, seruitium eius lætus exequar. Hęc dicẽs, simul signum Crucis contra asellum edidit, & recessit. Mox asinus restitutus, surrexit, totusque sospes & alacer, famuli Dei vectionem & suscepit, & perfecit. Vbi autem ventum est in conspectum superbissimi illius & opulenti Godefridi, dici non potest, quàm benignè & comiter eum exceperit, quam propensò amore illo obedierit. Nam simulatque eum allocutus est vir sanctus, ilicò detumuit fastus eius, & deposuit sese illa ferox & elata ceruix, redditaque est ecclesiæ prisca hæreditas: & qui hactenùs fuerat ecclesiæ deuastator, deinceps factus est deuotus conseruator.

Mũdi fastum semper vitat.

Non vult equo vehi.

Signo crucis & prece sanat asellũ suum.

Recuperat monasterij res diu ab homine potẽte occupatas.

Multi

Multi ægroti, pane vel vino ab eo benedicto, itemque pomis eius curantur. *Caput* 12.

MVlier quædam nobilis, nomine Hasplendis, charitatis causa ad virum Dei profecta, conquerebatur suum quendam domesticum esse lunaticum, & menstruis casibus persæpè dirè torqueri. Ille fragmen panis, quo vesci ipse solebat, benedixit, deditque ei, dicens: Mox vt domum redieris, aliquid huius panis ante omnem cibum eum sumere compelle, & Deo iubente, passio, qua laborat, curabitur. Fecit illa, vt docta erat, sed malignus inuasor non permisit, vt eius panis quicquam contingeret, haud secùs, atque ignis, eius tactum pertimescens. Sed diuturna fame tandem compulsus, sumpsit ex eo, & sanatus est. Habebat seruus Dei ante fores cellæ suæ quasdam arbusculas: quarum poma eius iussu ægroti edentes, mox pulsis languoribus erigebantur. Ad infirmos etiam longiùs positos crebrò transmisit panẽ vel vinum, sua benedictione conditum: eoque gustato, illi confestim meliùs habebant.

Nota vim panis benedicti.

Multos sanat admirabiliter.

De sanatione hominis edere non valentis, itemque cæcæ mulieris. *Cap.* 13.

EA, quam diximus paulò supra, matrona nobilis Hasplendis, crebrò virum Dei inuisens, indicauit ei in supradicto prædio manere hominem quendam, qui præ nimia morbi acerbitate omnem edendi facultatem & vsum amisisset, & miseram vitam squallenti edulio ducens, in pœnis tabesceret. Is verò ita precatus erat hanc fœminam: Quæso mea domina, vbi ad hominem Dei accesseris, significes ei certa visione crebrò monitum me esse, si de pane eius percipere merear, statim edendi panis vsum me recuperaturum: oresque illius humanitatem, vt mittat ad me optatam sui panis benedictionem. Hæc vt audiuit vir sanctus, pro eximia miseratione homini cõpatiens, cum lachrymis Deo preces libat, & hora refectionis suæ panis appositi partem profusiùs benedicens, per ministrum dat fœminæ illi ad ægrotum deportandam. Ex quo pane mox, vt infirmus quippiam in os intulit, non solùm rediit edendi facultas, sed etiam auiditas accessit, ità vt in dies robur corporis instauraretur, quod longa fame attritum videbatur. Inuisit indè aliud monasterii prædium Vinceredium, ad Mosam flumen situm: vbi cùm paucis diebus fuisset, quædam eius ruris mulier, iam decem annis cæca, accessit ad monachos, itineris eius socios, & ait: Ante complures dies meam mihi calamitatem deplorandi apparuit quædam in somnis visio, certissimè promittens, si aquam manuum suarum ablutione sanctificatam, ad diluendos oculos meos hic homo Deo charus mihi largiri velit, illius meritis Dominum amissum diù oculorum lumen ilicò mihi restituturum. Precor igitur, vt vos illo manus lauante, aquam seruetis, vt possim absolui tenebris tam diuturnæ cæcitatis. Cùm ergò seruus Dei manus ablueret, illi aquam luminibus orbatæ offerunt, eodemque temporis puncto, quo eam oculis admouit suis, visum mulier recepit. Sed vbi vir Dei id comperit, nõ tulit æquo animo, celeriter indè abscedens, vt pro tantæ virtutis signo populares applausus declinaret.

Pane benedicto sanat hominem.

Aqua, qua man⁹ abluit, cæca curatur.

Virum nobilem ægrotum, & eius vxorem è partu laborantem sanat, prædicitque calamitatem alterius nobilis viri. *Caput* 14.

NOn longè ab vrbe Suessionensi degebat vir nobilis, militiæ actibus implicatus, Guido nomine. Eius vxor Ermegardis, pietatis cultrix erat. Ambo autem & diuitiis & bonis operibus abundabant. Porrò Guido in grauem incidens morbum, dormiendi & manducandi facultate amissa, à suis desperabatur, & tanquàm mortuus ab amicis plangebatur. Eodem ferè tempore coniunx eius, vicini partus doloribus & angustiis premebatur, duplicique attrita timore, hinc suam, indè mariti mortem formidabat. In tot malis hoc vnum sibi credidit superesse remediũ, si suos & mariti casus orationibus sancti Arnulphi cõmendaret. Mittens itaque ad eum domesticum Clericum, & suum & viri periculum lachrymabunda ei exponit. Ille futurorum mirè præscius, cùm priùs orasset, ità ait Clerico illi: Abi frater, & charissimæ sorori nostræ hæc responsa accuratè & celeriter reporta. Duæ tibi imminent graues angustiæ, quas propitio Domino feliciter superabis: sed his tertia accedet, quam tu quidem ignoras, sed ea tanto erit grauior, quãto ab omni remedio alienior. Maritus enim tuus reualescet, & firma incolumitate gaudebit. Tu quoque pariendi periculum euades, & hac nocte ante nocturni officii datum signum, paries filium gratulabũda. At tertia calamitas, quæ tibi ne in mentem quidẽ adhuc venit, & prolixiores est dolores allatura, eiusmodi erit: Albricus frater tuus, Codiciati castri dominus, coniugis suæ Anelinæ consilio iam proditus est, & nisi citò & cautè sibi prospexerit, turrimque suam & totum castellum diligenter cõmunierit, cras ante vesperam ab hostibus capietur, exturbabitur, & damno irreparabili afficietur. Mitte ergo ocyus soror mea, & tam vxoris malitiam, quàm hostium insidias iam ingruentes, fratri tuo denuncia. His dictis, nuncius ab eo recedens, celeriter properat ad dominam: refert mandata sancti viri: matronæ animus vno eodemq; tempore & gaudio & pauore afficitur: mittit properè nuncium ad fratrem, perspicuè indicat vxoris eius machinas, & hostium illa duce conatus atque molitiones. Albricus his acceptis, credit quidem sorori, sed tamen coniugi perneganti maiorem commodat fidem. Itaque dum sibi non cauet, castellum non munit, diluculò ab hostibus inuaditur, capitur, expellitur, & ante vesperam alterius diei eius castri possessione nudatur. Eadem autem nocte Ermegardis è partu laborans, antequàm in beati Medardi ecclesia nocturnæ synaxis primum signum ederetur, filium enixa est. Ecce autem sequenti die depræhenditur infans absque oculis esse editus in lucem. Ecquid verò tum facerent obstetrices? Valdè animis consternatæ plangunt, clàm mussitabundæ condolent, & modis omnibus dant operam, nè mater filii cæcitatem rescifcat. Euolutis sex diebus, ex ancillarum murmure animaduertit matrona quippiam puero accidisse, quod fateri non auderent. Accersit pedissequas, sciscitatur num pueri res omnes saluæ sint. Præ pauore non audent illæ indicare puerum cæcum natum, nè noui doloris accessio illi interitum adferat: sed rem salutarẽ comminiscuntur, aiunt se idcircò conturbari, ꝙ infans ille, vti par erat, ante baptismum non sit oblatus serui Dei Arnulphi obtutibus. Matrona illis assentitur, mittit infantulum ad hominem Dei, orans & postulans, vt suis eum manibus tãgat & benedicat. Paret ille maternis votis, perq; fenestrã ad se recipit infantem,

Eius vaticinium.

Albricus vir nobilis, negligens sancti viri ꝓphetiã, in magnas incidit calamitates

Cæc⁹ puer videt.

tem, fundit super eum preces, tangit illum & benedicit, saliua oris sui linit oculorum sedes, mox oculi cęci patescunt, & in ipsius serui Dei ora primos suos vibrant radios. Redditur indè eis, qui eum attulerant: ab illis ad matrem deportatur, exultantibus quòd recens nato, noui essent collati oculi. Tum verò magna admiratio inuadit matrem, cui contigisset scire filiũ priùs illuminatum, quàm cognouisset cæcum natum. Ipsa quoquè, vt vir Dei promiserat, à partus angoribus citò & integrè absoluta, viri incolumitatem paulò post conspexit. Hæc autem omnia ità, vt diximus, gesta esse, ipsemet testatur, olim quidem cæcus natus, & à viro Dei curatus, nunc verò homo perfectæ ætatis & Archidiaconus Petrus, vno capitulo quatuor miracula complexus, ante prouisam Albrici proditionem, coniugis eius opera structam, Guidonis sanationem, puerperæ liberationem, & quod iis præstantius est, nouos oculos oratione serui Dei potiùs, quàm naturæ debito, impetratos.

Prædicit obitum cuiusdam nobilis. Cap. 15.

EST illud quoque commemorare operæpreciũ, vndè aduertatur, quàm subtiliter & promptè ille quadam Dei prærogatiua futura præuiderit. Coniuges illi, quos iam diximus, iampridem filiam genuerant vultu decoram, quæ per id tempus nubiles habẽs annos, ab illis militi cuidam natalibus non impari fuerat desponsata. At illa, vt se habet puellaris lasciuia, quendam alium, rebus & genere inferiorem, plùs diligens, recusabat sponsum à parentibus delectum, crebrò iurans, quòd seipsam interficeret, nisi cupitis amplexibus potiretur. Ea incommoditate parentes affecti, virum Dei Arnulphum consulunt, scire cupiẽtes, quid in ea afflictione ipsis faciendum foret. Ille auditis eorum querimoniis, opportunum quidem & planè diuinum eis responsum dedit: Canonum, inquit, authoritate cauetur, nè puella cui non vult iungatur.

Puellæ non sunt collocandæ viris quos nolunt.

ideoque præcipio vobis, vt puellam ei quem amat, collocetis matrimonio. Vt enim ob vestræ religionis meritum nobis ostensum est, paulò post videbitis eã illum sponsum ardenter expetere, cuius à se coniugium tam studiosè iam conatur amouere. Permittatis filiæ vestræ sua hac in re vti voluntate: & ità fiet, vt res ad vestram cedat honestatem. Credunt illi verbis sãcti viri, nuptias optatas honesto apparatu celebrãt, sinũtq; filiam dilecti viri frui contubernio. Ille verò, cùm in id valdè esset intentus, vt posset miles celebris & famosus haberi, atque ea causa nunquàm vellet abesse, vbi milites inter se congrederentur, dum auidiùs fertur in arma, ab armatis perimitur, & ex noua sponsa breui efficit viduam. Ità iuxta viri Dei sermonem puella se contulit ad amorem prioris spõsi, eiq; coniuncta, alterius iacturam moderatè tulit.

Rhombum piscem fratribus importunis non sine miraculo procurat: sed prædicit importunitatis eius pœnam. Caput 16.

IN eodẽ beati Medardi monasterio erat crypta versùs Orientẽ, cuius anniuersarius dedicationis dies solenniter quotannis agebatur. Illo autem die prisca loci nobilitas esum rhombi piscis requirebat. Eam autem consuetudinem nouus Abbas ignorabat, donec ipsa solennitas iam præ foribus esset, & Abbati nihil prorsùs indè cogitanti, aliisq; curis occupato, quandam necessitatem repẽtinò imponeret. Eius enim diei hora tertia ex œconomo perquirunt fratres, nũ rhõbus præstò sit. Illo negante, & verba eorum admirante, stomachabundi dixere, se Missarum celebrationem minimè inchoaturos, donec rhombus in culinã esset illatus. His auditis, quidã è senioribus adeunt Abbatẽ nihil tale suspicantem, exponunt fratrum sententiã. Ille, vt vir sagacissimus, tam puerile fratrum propositum cognoscens, & parumper apud se tacitus deliberans, tandẽ respondit: Si hunc morẽ pridèm perspectum habuissemus, licuisset per ociũ illum piscẽ inquirere. At nunc quandò deimprouisò eum discimus, potest Dei omnipotentia eum largiri nobis, vt fratribus tollamus scandalum, & sancta celebritas alacriter peragatur. Et nunc ocyus abeat minister cum puero ad pontem Axonæ, & rhombum illic cõparet, coquinẽq; fratrum repræsentet. Porrò ad seniores cõuersus, ait: Ite charissimi, nunciate fratribus, nõ defuturum illis rhombum, & vt solennitatem Dñi hilariter peragãt: simul autẽ indicate eis, siue ego viuam, siue moriar, definitũ hoc esse, vt viginti annis hoc die careant rhõbi ferculis. Qui autem missus erat, præter oẽm spem rhombũ inuenit, emit, mẽsis fratrum coctũ curat inferri. Sed fratres, q̃ huic rei interfuere, sub diuini nominis obtestatione asserebant, deinceps per annos triginta piscem eiusmodi illo die nullo modo potuisse inueniri. Mirum sanè, ꝙ tam pręsens ei aderat spiritus Dei, vt quicquid diceret, veritatis constãtia firmaret.

Punitur diuinitus fratrũ importunitas.

Abdicat se Abbatis functione, nolens cum rege in bellum proficisci armatus. Caput 17.

SEd quia ratũ hoc est inter mortales, nihil esse ex omni parte beatum, erat tum temporis in illo monasterio Odo monachus, honestatis vsurpator, virtutis deprauator. Is Arnulpho viro Dei mirè inuidebat, putabatq; se illo dignıorẽ loci eius administratione. Itaq; perpetuò ille animo voluebat, qua ratione posset eum ab Abbatis functione amouere. Indicauit aũt per inter nuncios regi Francorum Philippo, vt cõtra hostes arma sumpturus, Abbatẽ S. Medardi secũm in militiam proficisci iuberet. Annuit rex consiliis Odonis, & cùm exercitum promouisset, missis legatis, monuit dñm Arnulphum, vt cum armato milite secũm in expeditionem iret. At ille, qui quõdam in seculo strenuè se in militia gessisset, & militare cingulũ in Dei famulatum commutasset, vehementer ab ea re abhorrescens, prorsùs recusauit id genus officii regi præstare. Egòne, inquit, relicta causa Dei, rursùm militibus stipabor, cum militibus rursùs arma tractabo? Grãde profectò id nefas fuerit. Malim sanè Abbatis & loco & nomine perpetuò caruisse, quàm sub huius dignitatis prætextu iterùm seculo inseruire. Id vbi cõperit Philippus rex, à malis consiliariis deprauatus, misit legatos, qui dicerent Abbatiam magnis opibus & possessionibus instructam, militibus, qui regis essent beneficiarii, circunfultam, qui antiquitùs cõsueuissent cum Abbate regiæ expeditioni adesse. Faceret ergò, quod mos haberet antiquus, aut loco cederet, quo regis iussa compleantur. His auditis, vir eximius cellã repetit, sese in ea includit, pro nihilo ducens illud culmen honoris: ac deinceps longè & meliùs & feruentius in summæ maiestatis famulatu sese exercet.

Odo, sancti viri æmulus.

Maluit Abbatis carere dignitate, quàm ire in bellum cum rege.

Geraldum sibi substituit, & reginæ illum expellenti futuram calamitatem prædicit. Cap. 18.

VErum quando illa nobilis animi ingenita prudentia nequaquã ferre potuit, vt grex eximius abſq; spiritali rectore, diù fluctuaret, cõuocatis ad se præstantioris ingenii & sanioris cõsilii fratribus, salubri vsus consilio, elegit sibi successorem virũ non minus dignum Geraldum, sciẽtia scripturarum egregiè instru-

instructum,& omni honestate conspicuum. Eo Abbate ocyùs instituto, derepentè aduolat supradictus ille Pontius, vesanus monastici Ordinis temerator, ducés secùm reginam Bertradam, quæ authoritate regia Geraldum expelleret, & Pontium contra fas in sancti loci administrationem intruderet. Id vbi resciuit Christi seruus Arnulphus, è cella egreditur, reginā furibundam blanditer appellat, submissè rogat, vt licèt regina sit, memor tamen muliebris conditionis, memor diuinorū iudiciorū, contra leges Ecclesiasticas venire formidet, ab iniuria tanti viri verecundè sibi temperet. Cùm autem ea præ regio fastu & tumore viri sancti monita non admitteret, prophetico spiritu dixit ei: Crede, si lubet, o regina fratri Arnulpho, immò potiùs crede spiritui sancto. Nā si tu fratrem Geraldum hinc eieceris, Deo vindice, tu quoquè ante obitum tuum à regno extruderis, contemptaque & ærumnosa morieris. Eam viri Dei prophetiam, luce clarius est, completam esse, quandò omnes norunt, reginā illam post annos aliquot regis animum adeo offendisse, vt conciliari prorsùs nollet: amotamq; à regni cōsortio, & in pagum Pontinum translatam, post diuturnā calamitatē illic plebeio more defunctam & sepultam. Geraldus autem ab ea pulsus, dedit locum iræ, abijtq; in Aquitaniam: vbi à duce humaniter acceptus, in sylua maiori illustre cœnobium cōstruxit: in quo ad finem vitæ Deo seruiuit, & tandèm feliciter in Domino obdormiuit. Eius & vita & mors virtutum signis effulsit.

Prædicit reginæ temeräriæ futuram calamitatem.

Sanctitatis eius fama permultos etiam nobiles inuitat ad captanda ab eo salutaria consilia. Cap. 19.

ARnulphus ergò amica Cellæ inclusione potitus, perindè acsi tum primò inciperet, quotidianis sese ieiunijs alacriter macerabat, vigilijs affligebat, orationi assiduè vacans, & magna animi contentione diuinæ contemplationi insistens. Ità ergò se comparans, & eiusmodi virtutum studijs & exercitijs in dies excrescens, magnam à Domino consecutus est gratiā, & in Francorum regno fama eius longè lateq; diffusa est, adeò vt totius regni nobiles, eius benedictionibus frui peroptarēt, & omnes in dignitate positi, eius colloquium ardenter expeterent, tum de pace Ecclesiæ, tum de animarū salute ab illo cōsilia petentes. Felicē se credebat, quisquis vel sermonē eius audire potuisset. Fama verò sanctitatis eius etiā per omnes prouincias dimanabat, atque ad eius colloquium diuersæ & ætatis & dignitatis personas vndiquè aduocabat. Opportunum equidem reor hoc loco cōmemorare, quę signa & miracula ediderit, quę propheticè enūciarit.

Exercitia eius inclusi.

Multi ad eum confluunt.

Absentis hominis nobilis mortem indicat. Cap. 20.

PEr hos dies venit ad eum maritus sororis eius, ex quo post mutua de animæ salute colloquia sciscitabatur, viueretne ipsorum quondam sodalis & commilito Israel, & quidnam ageret. Illo respondente, sospitem eum esse & rectè valere, atq; in omnibus prosperè agere, vir Dei prophetico plenus spiritu, ait: Nō est ità, vt dicis: nanque ille & corpore & animo mortuus est. Hesterno enim die cum multa præda rediens domum, sub vesperam in scamno apud focum in concubinæ suæ gremium caput deposuit, & repētina morte extinctus perijt. O mortem sanè horrendam, o crudeles exactores, à quibus infelix eius anima æternis cruciatibus punienda, in tartarum abducta est. Hæc audiēs affinis eius, valdè perterritus est, & priusquàm domum rediret, omnia sic comperit Israeli accidisse, vt vir Dei nunciarit.

Horrēda mors nobilis cuiusdam.

Piscem sibi oblatum, diuinitùs cognoscit veneno ab hostibus infectum. Cap. 21.

ALio tempore venit ad eum soror eius Adzela. Ea ad fenestram cellulæ eius sedente, & quo pacto vitam animæ inter tot mundi procellas seruare posset inquirente, hora meridiana minister piscem frixum attulit, (erat enim dies celeberrimus) & coram illo posuit in fenestra. Ait ergò soror eius: Iam mihi, sancte frater, recedendum est: cibo enim allato, te refici par est. Respondit vir Dei: Huius cibi causā ego, mea soror, te nō patior hinc abire. Non enim licebit mihi ex hoc pisce edere. Est enim veneno ab infesto nobis hoste infectus, vt mihi exitium adferat. Sed spiritui sancto agamus gratias, qui suo instinctu docuit nos, nè sumpto toxico, inimico gaudium adferamus. Mox ad se coruum vocat, quem micis quibusdam collectis in fenestra pascebat: imperat ei, vt rostro correptum piscem, in eum locum transferat, vbi à nullo possit mortalium inueniri. Hæsitat aliquantispèr coruus, tandèm mordicùs appræhensum absportat. Porrò vir sanctus terribiliter interdicit sorori hęc cernenti, nè, ipso viuente, cuiquam reuelet.

Piscem veneno infectum, cælitùs cognoscit.

Eidem sorori suæ indicat mortem filij eius. Cap. 22.

HAbuit eadē ipsa filiū adolescentem, quē cuidam homini potenti commendarant, vt ab illo arma acciperet. Interrogauit ergò eā vir Dei, vbi esset filius eius, & quid ageret. Respōdit illa, missum eū esse saluum & incolumē ad quendā potentē consanguineū, vt apud eum sit, donèc militiæ ornamenta accipiat. Vir sanctus ait: Vanam de eo coniecturā fecisti nupèr in initio Quadragesimæ, quòd moriturus non esset, quādoquidē calceus ī altū proiectus, trabē excessisset. Illo.n. in loco ægrotās, tali die, taliq; hora mortuus & sepultus est. Tū illa suprà, quàm dici possit, admirans, cū multo pauore discessit, & antè, quàm domū rediret, nuncius mortui filij ipsam anteuertit, & locum, & diē, & horā obitus eius eodē modo exponens, quo antè fecerat vir Domini Arnulphus, diuinitùs edoctus.

Mortem absentis matri eius indicat.

Sanat mutum puerum. Cap. 23.

SOlenne martyrium clarissimi Leuitę Laurētij annua celebritate festiuè agebatur, & populi frequētia campos & plateas in circuitu monasterij B. Medardi compleuerat: cùm eccè quædam mulier cum filio annorum tredecim, ab ipso ortu prorsùs muto irrumpit ad fenestram cellæ serui Dei, & cum multo animi mœrore orat, vt filij sui misereatur. Iungit ille dolorē dolori, & lachrymas lachrymis eius, & fusa oratione, acceptum per fenestram puerum, signo sanctę Crucis cum diuini nominis inuocatione consignat: idē signū labris eius imprimit, digitis linguā contrectat, eumq; interrogat: Quod est nomē tuū? Ille confestim lingua soluta, planè & apertè respondet: Iohannes: & sic deincèps inoffensè verba formans, loquendi beneficiū accipit. Ea res mox innotescit multitudini, & magnis vocibus præ fidei ardore Dei laudes promunt. Sed cùm in illis laudibus etiam viri sancti nomen celebrarent, ille molestissimè ferens, ait: Valdè erratis, qui Christi opera mihi peccatori adscribitis. Quod Dominus fecit, Domino tribuatis, & illustri martyri Laurentio, cuius hodiè sacra solēnitas celebratur. Animam enim lædit meam, quisquis tale opus meæ credit esse virtutis. Sic laudes hominum cauens, & summoperè intùs puram seruans humilitatem, factus est apud Deum meritis gloriosus, & apud homines laude dignus.

Mutus puer, Cruce ab eo cō signatus loquitur.

De profligato immundo spiritu ab adolescente. Cap. 24.

ADolescens quidam infestissima dæmonum obsidione correptus, vinculis & catenis colligatus, non potuit domari: sed quotquot contingere poterat, morsibus lacerabat. Tandem à multis vtcunque superatus & constrictus, cum multa vi pertractus est ad S. Medardi ecclesiam, vbi viro Dei indicatum est de eo. Qui miseratus pessimè captiuum, iussit eum ad se adduci. Cumq; propiùs accessisset, mox vt vir Dei illum vidit, signum Crucis edidit, dicens illis, qui eum trahebant: Dissoluite illum. Illis respondentibus, se id nullo pacto facere audere, nè fortè ab illo perimerentur: vir Dei ait: Iam dixi vobis, Dissoluite eũ, nihil metuentes. Tum illi ægrè sanè manus apponunt, hominemq; à vinculis absoluunt. Ille solutus, mox pronus corruit in terram, & adorauit. Iam enim, postquàm Christi seruum viderat, & ab eo fuerat consignatus, vis inimici in illo fracta quieuit. Vir autem sanctus iussit eum à terra surgere, & ad cellæ fenestram se adiungere. Illo propiùs assistente, vir Dei ait ad eũ: Dic mihi, fili, quandò & qua ratione tibi hæc accidit inimici infestatio? Respondit ille: Charissime pater, fuit mihi quidam cõsobrinus eleganti corporis forma & insigni robore. Eius animũ cuiusdã viculi homunciones offenderant, ità vt adunatis sodaliũ & amicorũ turbis, in eum viculum irruere, & eius habitatoribus trucidatis, iniuriã suã crudeliter vindicare tentaret. Sed cùm viculus vndiquè sylua cingeretur, & vallo esset munitus, atq; eius incolæ viriliter resisterent, consobrinus meus nihil effecit: immò etiam lancea vulneratus, visceribus patefactis, citò extinctus est. Eum mortuum miser ego appræhendi, & scapulis meis eius talos imponens, per mediũ saltũ traxi extra cædis locum. Nox terra tum erat: & eccè circunsistunt me antè & retrò malorũ dæmonum turbæ innumerabiles, vlulantes & sibilantes, subindè etiã cachinnantes. Itaque timor & tremor horrendus me inuadit, & quædam aduersaria vis me medullitùs concutit. Cumq; ignorarem quid facerem, tandèm mortuum cadauer nescio quẽ in locũ abieci, moxq; sensu perdito, emotaq; mente, talis effectus sum, qualem me iam tua cernit beatitudo. Famulus Dei ait: Vis agere pœnitentiã, ꝙ tanto facinori tuam operam commodasti? Ille respondit: Et pro hoc, & alijs omnibus, quibus Deum offendi, volo sancte pater dignam Deo offerre pęnitentiã, & deincèps pro viribus ab omnibus malo abstinere. Tum vir Dei, irrogata illi pęnitentiæ mulcta, sanum & incolumẽ sanaq; mente præditum, a se dimisit, non solùm legione dæmonum, sed etiam humani sanguinis hauriendi innata crudelitate liberatum. Nisi enim hac ratione impeditus esset, omnes eius viculi incolas in consobrini vltionem iugulâsset.

Diuinitus punitur horribiliter quidam vindictæ cupidus.

Eum sanat vir sanctus.

Rumorem de Danorum aduentu sparsum, cælesti reuelatione edoctus, vanum ostendit. Cap. 25.

EA tempestate sæuus rumor vrbẽ Suessionũ, eiusq; suburbana & villas adiacentes quorundã rumigerulorum opera perturbârat, in vulgus spargentium hostilem Danorum aduentum, affirmantiumq; gentem illam, totã Franciam breuì occupaturã & vastaturam, non senibus, non infantibus, non ecclesiis vllo modo parcituram. Is rumor infaustus intantùm creuit, vt Theobaldus Episcopus Suessionensis virum Dei Arnulphum, tanquã diuinorũ secretorũ conscium, hac de re solicitè consuleret, & multũ anxius rogaret, à Domino sibi reuelari vt peteret, nũ è propinquo tanta calamitas immineret. Christi seruus simulatque audiuit hos rumores, pro vanis habuit: nè tamen leuitatis argueretur, spatium petijt vsque in crastinum, quò per alta noctis silentia supernã maiestatẽ prolixiùs precaretur, aliqđ eius rei manifestum indiciũ sibi exhiberi. Manè redit solicitus Episcopus ad modernã spiritalis testamenti arcam, repetitq; ab Arnulpho de re ipsi hesterno die exposita cæleste oraculum. Tum vir Dei, vt erat à Domino edoctus: Nè paueas, inquit, venerande præsul: donèc enim nos ambo hoc mortale geremus corpus, neque Dani, neque quæuis aliæ barbaræ gentes regnum Franciæ vastabunt.

Cælesti reuelatione discit falsum rumorẽ sparsum.

Hoc loco in MS. exemplari sequuntur quinquagintaquinque versus heroici rhythmici, quibus eadem de falso aduenientium Danorum rumore historia repetitur: quos breuitatis studio omisimus.

S. Arnulphus cogitur inuitus esse Suessionum Episcopus. Cap. 26.

INtereà Theobaldus Suessionum antistes, Deo iubẽte, è vita excessit: in cuius locum quidam vir nobilis Geruasius, pro quadam Palatini seruitij compensatione fratrem suum Vrsionem curauit subrogandũ. Erat ille Vrsio habitu quidem monachus, & à puero literis eruditus, sed ad eiusmodi munus parùm idoneus. Vitæ eius socordia & ignauia, & cathedræ Suessionensis non canonica vsurpatio, non diù pòst peruenit ad aures Gregorij Pontificis Romani: qui mox datis literis ad Hugonem Diensem Episcopum, & tunc apud Gallias Legatum, admonuit, vt vita & promotio Vrsionis canonicè discuteretur, & quicquid in ijs pugnaret cum sacris canonibus, synodali sententia rescinderetur. Itaq; Hugo, fauente & opitulante Theobaldo Comite, in Meldensi vrbe, quæ est ad Matronam fluuium, incidit synodum, & ex decreto Pontificis Gregorij, permissa Vrsioni se purgandi facultate, cùm ille legitimè citatus, & canonicè dilatus, se præsentare contemneret, iudicio Episcoporum reus est pronunciatus, & etiam condemnatus. Facta proindè Clero & plebi Suessionensi idem præstolanti noui antistitis eligendi copia, pars sanioris consilij eligunt sanctæ religionis cultorem eximium Arnulphum, & vt is quamprimùm ipsis donetur, instanter postulant. Ità facta & conscripta concordi electione, Hugo Legatus mox è Concilio mittit quosdam ad S. Medardi cœnobium, per epistolam monens & mandans, vt Arnulphus è cella exeat, & ocyùs se conferat ad Meldensem synodum: ni id faciat, anathemate se plexum norit. Paret iubenti Legato, quamuis ægrè, Arnulphus: venit in Concilium. postquàm assedit, confestìm relegitur petitio Cleri & populi Suessionensis, Arnulphum sibi Episcopum eligentis. Indè vox existit Episcoporum, Arnulphum omni sanctitate ornatum, sibi collegam dari poscentium. Mox trahitur, & nec ad momentum excusandi dato spatio, infula ei imponitur, simulq; in conspectum Episcoporum adducitur. Afflicto autem & mœrenti, Hugo Legatus in virtute sanctæ obedientiæ pręcipit, vt deincèps Christi Ecclesiæ in Pontificali officio seruiat. Hoc ille mandato constrictus, cessit eorum voluntati, & designato consecrationis loco & tempore, ad monasterium S. Medardi redijt, vt itineri necessaria præpararet. Quibus copiosè paratis, non suo typho, sed fidelium voto, profectus est cum quatuor monachis, & electis è Clero, venitque in Campaniam ad castrum, quod Virtutes appellant.

Gregorius 7.

S. Arnulphus eligitur Suessionũ antistes.

Seuerè castigat fratrem, cuius culpam ſpiritu reuelante cognouerat. Cap. 27.

PORrò Comes Theobaldus, eius cognito aduẽtu, cum magno militum & nobilium comitatu hilariter eum excepit, & officiosè in ędes introduxit. Hora autem veſpertina in quodam remotiori cubiculo vir Dei ſecretiùs reſidebat, aderatq; ei Comes iam dictus cum perpaucis nobilibus, de animæ ſalute ex illo ſciſcitans: cùm ſubitò mutato vultu & quaſi ſpiritu incitante, Vocate mihi, ait, duos illos fratres noſtros, Euerolphum & Oſtermarum. Eſt enim, quod illis dictum velim. Confeſtim vocantur, & veniunt: cumq; ſtarent ante illum ait Oſtermaro: Poſtquàm Deo miſerante ſecularis militię faſtum reliqui, pro viribus operam dedi, nè vlli ex fratribus iniuriam aut quamlibet contumeliam irrogarem: quodq; ego ſolicitè obſeruaui, à cunctis mihi adhærentibus ſolicitiùs obſeruandum curaui. Noui enim pœnam diuino ore conſtitutam in eum, qui vnum è puſillis ſcandalizet. Quæ cùm ſint veriſsima, qua fronte auſus es frater Oſtermare fratrem Euerolphum afficere contumelia, & neque timori diuino, neque noſtro pudori deferre? Abi igitur, & reuertere ad monaſterium tuum: poſt tantam enim ſtoliditatem non patior te ſocium itineris mei. Volo enim comites meos eſſe placidos, mites, beneuolos, in mutua officia paratos, non refractarios, & non ſubditos. His ille frater ſupra modum conſternatus, tremula voce reſpondit: Vbinam ego, domine pater, aut refractarius fui, aut alicui contumeliam feci? Ego ſanè eius non memini. Vir Dei ait: Nonne aures meæ erant ad os tuum, quandò dixiſti fratri Euerolpho, malle te, vt caput eius mergeretur in latrinam, quàm tuus caballus ſolito maiori annona fraudaretur? Crede mihi, nunquàm id auſus fuiſſes dicere, ſi noſtræ gratiæ vlla tibi cura fuiſſet. Tum verò omnes, qui aderãt, mirè obſtupuerunt, quomodò ille rem occultam & quaſi tacitè prolatam, tàm perſpicuè ſcire poſſet. Longò enim interuallo diſtabant illud cubiculum, in quo ſedebat vir ſanctus, & equorum ſtabulum: neque dictum hoc erat, niſi cùm equis annona diſtribueretur. Tandèm frater ad viri Dei pedes aduoluitur, & cum illo pariter cæteri fratres, ſuppliciter illi veniam petentes. Quibus ait vir ſanctus: Ignoſcat illi Deus: mihi verò non erit poſthàc huius itineris comes. At ille prę nimio mœrore plorans: Eheu, inquit, ſancte pater, quinam ego ſolus à te regrediar, aut qua ratione huius repulſæ meæ dedecus ferre potero? Putabunt omnes nefarium aliquod facinus me perpetraſſe, & ea cauſa à te reiectum. Parce, obſecro, pudori meo, & dona mihi veniam, nè me perpetuus mœror occupet. Tum vir pius eius dolorẽ miſeratus, & fratrum precibus ſe accommodans, ait: Tu quidem ob hanc tuam ſtoliditatem prorsùs domum redibis: ſed nos per Dei gratiam aliquod eiuſmodi negocium expediendũ tibi demandabimus, vt nulla poſsis è reditu ignominia notari. Sed tamẽ rẽ, quam tibi mandaturi ſumus, apud te tacitam habebis, nec vlli pandes, niſi cui eam voluimus indicatã. A nobis ergò recedens, Pariſios venies, & reginam Bertradam noſtro nomine ſalutabis, lætumq; ei nuncium afferes, quòd in vtero habeat filiũ, quem in ſacro fonte vocatura ſit Ludouicum, poſt patris obitum regni Francorũ regẽ futurũ. Illa verò vix tibi credet, quandoquidẽ infans necdùm vitalẽ habet motum: ſed tu illi dicas, vt fidenter credat, poſt breue tempus certo experimento rei veritatẽ compertura. His frater ille valdè exhilaratus, Pariſios proficiſcitur, reginæq; iucũdum affert nuncium. Illa præ ſtupore pallescit, regemq; Philippum venationi intentum, per celeres nuncios euocat. Venit rex, auditaque tam

Nota vitã innocentiam.

Matt. 18.

Abſens nouit, quid alibi geratur.

Prædicit reginæ naſciturum ex ipſa Ludouicum.

fauſta relatione, quòd tãdiù optata prole eſſet potiturus, & gaudio & mœrore afficitur, atq; inter vtrunq; fluctuat. Gaudet quidẽ, ſi ità ſe res habeat: metuit verò, nè ſit inanis promiſsio. Tandèm in regio pectore vincit fiducia, prudenterq; apud ſe ſtatuit, non poſſe eſſe ſuperuacaneum, quod tantus vir Dei prophetaſſet. Nouerat enim multimoda experientia, cuius ſanctitatis & veritatis eſſet, qui iſthuc fore prædixerat. Paucis indè euolutis diebus ſentit mater palpitantem fœtum, & cum gaudio illius expectans natiuitatem, præ amore prolis cõtempſit partus dolores. Tandẽ editum filiolum in Paſchæ peruigilio Epiſcoporũ manibus obtulit ad baptiſmum, & iuxta beati viri vaticinium, Ludouici nomen ei curauit imponi. Atq; is eſt Ludouicus, qui modò regni Francorum habenas moderatur, bella inteſtina pro viribus compeſcit, hoſtilia fortiter exagitat: quantùm quidem in ipſo eſt, pacis eſt ſtudioſus, in armis ſtrenuus, in verbis cautus, prudens conſilio, in bello imperterritus, bonorum amans, eius, quę regem decet, probitatis & integritatis cultor. Cui tamen, ſi quid regiæ perfectionis deeſt, non tam illi, quàm regni proceribus, id imputandum eſt. Verùm his obitèr commemoratis, ad Arnulphi res geſtas explicandas reuertamur.

Ludouicus rex laudatur.

Vt ſit conſecratus Epiſcopus. Cap. 28.

COnfecto tandèm itinere, peruenit ad Hugonem Legatũ, qui ſanè eius inopinato aduẽtu & lætatus eſt, & perturbatus. Lætatus quidẽ, quòd talẽ virum exciperet: perturbatus verò, quòd ad eũ conſecrãdum nulli Epiſcopi adeſſent. Interim tamẽ totum Deo cõmittens, repẽtino nuncio exhilaratur, & anxietas omnis abcedit. Nã poſtridiè veniunt ad eũ tres Epiſcopi, nulla quidẽ neceſsitate eos cogente, ſed tacito inſtinctu, vt ipſi palam aſſerebant, ad Legatum inuiſendum eos permouente. Atq; ità omnibus patuit diuini conſilij arcanũ, & quòd diuinæ maieſtatis volũtate decretum eſſet, vt Arnulphus Epiſcopus cõſecraretur. Itaq; proximo die Dominico conſecratus eſt Epiſcopus decimoquarto Calendas Ianuarij, & multa omniũ gratulatione & lætitia ad ſedem Sueſsionenſem dimiſſus eſt. Nec latuit Vienneſes eius fama præclara, collectiq; in vnum, mutuò ſe hortabantur, vt illum vi caperent, ſuæq; vrbis Archiepiſcopum crearent. Vacabat enim tum Vienneſis ſedes. Sed vbi rumor ille ſpargi cœpit, vir Dei è finibus eorum properè exceſsit, ad eam excolendam vineam, animaſq; paſcendas feſtinans, quæ eius curæ ſpecialiter commiſſæ erant.

Conſecratur Epiſcopus S. Arnulphus.

Viẽnenſes cupiũt eũ habere ſuum Archiepiſcopum.

Cluniaci ab Hugone Abbate honorificè excipitur. Cap. 29.

COnſtituerat autem vir ſanctus Cluniacum, monachorum deuotione conſpicuum cœnobium, clàm perluſtrare: ſed fama virtutis comes, non permiſit* eã latere. Nanq; Abbas Hugo vir cumprimis religioſus, eius cõperto aduentu, collecto monachorum exercitu, admodùm honorificè ei obuiàm proceſsit, & cum multa veneratione eum excepit, non tam propter Epiſcopatum, quàm ſuperioris vitæ merita, ipſi nõ ignota. Sedulus autẽ explorator eũ illic manentem obſedit, nõ ex curioſitate, ſed ſanctæ charitatis feruore, è ſcripturis quęſtiones ei proponẽs, earũq; ſolutiones ab ore eius eliciẽs: vt hac ratione poſſet cognoſcere, vtrùm prõptus eſſet ad proferẽda de theſauro ſuo noua & vetera, nè commiſſa illi eccleſia, minùs, q̃ par eſſet, ſpiritali doctrina aleretur. Deniquè id indè cõſecutũ eſt, vt quẽ pius Abbas Hugo zelo charitatis idiotã & agreſtẽ eſſe anteà pertimuerat, eũ doctrinę fru-

for. eum*

ctibus abundare, & oratoris facundia non mediocriter pollere, non sine multo gaudio expertus sit. Libet autem eius Hugonis vel breuissimam hoc loco historiam inserere: Fuit corpore & animo castissimus, eleemosynis & orationi iugiter intentus & addictus, monasticæ disciplinæ custos & promotor instantissimus, perfectorum monachorum & personarum ecclesiastico cultui idonearum nutritor perpetuus, sanctæ Ecclesiæ procurator & propagator mirè feruens.

Hugonis Abbatis Cluniacen. virtutes.

Vt verum se pastorem etiam cum vitæ periculo declararit, vtq; vi repulsus ab ecclesia sua, patienter tolerarit. Cap. 30.

OCcupabat tum sedem Suessionum ille non matris ecclesiæ electione, sed palatij iure Episcopus Vrsio, Geruasij regij dapiferi germanus frater, vtebaturq; interim rebus Episcopi, fretus regis fauore, quem ei frater conciliarat. Venienti ergò Arnulpho Episcopo, & Suessionum vrbem ingredi volenti, fit obuius Geruasius cum turba armatorum, monetq; eũ, nè in ciuitatem intret, nisi mori velit. Ei vir Dei constanter respondet: Apostolus Iohannes dicit, perfectã charitatem foràs mittere timorẽ. Et quia mihi viuere Christus est, & mori lucrum, obedientiam præcepto Apostolico mihi iniunctam implere conabor, nè si nõ obediã, à Domino merear reprobari. Habeat me Dominus Deus aut martyrẽ, si interficior: aut confessorẽ, si euado. Charitas enim Christi vrget nos. Ità dicens, animal, cui insidebat, vrget calcaribus, vt ocyùs se in vrbẽ recipiat. Sed Geruasius iniecta manu in frenum iumẽti, illud cũ sessore retrahit, cogitq; retrocedere. Tum vir Dei statìm cessit obsistenti: atq; ità quantùm licuit, obedientiæ mandatũ impleuit, sedemque, quã non concupierat, tranquillo animo interim deseruit, pietate eã excolẽs, quã videbatur corpore reliquisse.

1. Iohan. 4.

In præsens vitæ discrimẽ se conijcit obediẽtiæ studio.

Verumenimuerò cùm sedes non faciat Episcopum, sed Episcopus sedem, & virtus maiestatis per loca non scindatur: in quodã castello eiusdem diœcesis, quod Vlciacum vocant, fouente illum Comite Theobaldo, mansionem & sedem sibi constituit: vbi conuenientibus ecclesiarum prælatis & senioribus è Clero, accurrentibus etiam promiscuis populorum turbis, pœnitentiam confessis, & lapsis reparationẽ multa auiditate fideliter ac strenuè procurabat. Aduolat populorum cateruæ, sanantur ægroti, aduentantibus frequẽs prædicatio impenditur, animarum & corporum vlcera curantur, ecclesiæ passim consecrantur, diuinæ laudis officia sacrosancta egregiè instaurantur. Lætantur omnes ecclesiæ reformatum decus & venustatem, quæ Vrsionis incuria nõ mediocrem iacturã fecerat.

Curat Euerolphum presbyterum morti propinquum, eiq; futura prædicit. Cap. 31.

COmmorante viro Dei in illo castello, Euerolphus monachus & presbyter, sancto Episcopo valdè deuotus & impensè charus, in morbum incidit grauissimum: cumq; se moriturum crederet, rogauit Episcopum, vt sacri olei Vnctionem ipsi impertiret. Episcopus verò ait ad eum: Intempestiua sunt, quę postulas: quibus ego ea causa non annuo, quòd sciam cõtraria dispositioni diuinæ. Non enim ego te aut vngã, aut sepeliam: sed tu me alio & loco & tempore vnctionis & sepulturę sacris officijs prosequeris. Illo dicente, fieri id nõ posse, cùm Episcopi vel Abbates Episcopum debeant sepelire, vir Dei respõdit: Scias certissimè ad me vngendum & tumulandum nullum adfuturum antistitem vel Abbatem: sed tuæ charitatis ministerio, quicquid eius est, circa me cõpletum iri. Sic locutus, manum ægroto imponit, & pulso morbo, reddit incolumem.

Sanat moribũdum. Mira in sancto viro futurorum prænotio.

Cuiusdam furtum spiritu prophetico prodit. Cap. 32.

MVltis ad eum turbis confluentibus, quarum ille morbis curandis sedulam nauabat operam, quodam die è loco superiori per fenestrã prospiciens, videt in platea hominem sub planca, quam ferebat, mirè sudantem: mox ait ad circunstantes: Plancam istam rapuit hic homo. Aiunt illi: Vndè hoc scire potuisti domine? Respondet vir Dei: Pro comperto habeo raptu eam paratam esse: nam dęmon author rapinæ, collo eius insidens, eum miserè premit. Mox vnus ex illis, celeri cursu abit ad hominem, sciscitatur vndè habeat plancam, quam ità anhelus baiulet. Ille fatetur apud pagum Nantolium in quadam se congressione adfuisse, & eam ad se plancam rapuisse. His auditis, festinus reuertitur ad eos, qui illum miserant, nunciatq; ipsis stupentibus vera dixisse Episcopum.

Videt dæmonem prementem furem.

Quinque panibus & totidem vini mensuris satiat plus quàm septingentos homines. Cap. 33.

QVodam tempore cuiusdam pagi ecclesiam dedicaturus, ait ad famulos suos: Tali, quæso, itinere ad eam ecclesiã nos perducatis, vt populus nesciat, quã venturi simus. Nonnihil quoque alimentorum vobiscùm feratis, vt fessa ex itinere corpora possimus vel paululùm recreare. Itaq; iter longinquum & deuium arripitur, nec tamen potest ardor populi compesci. Breui temporis spatio grandis ad eum multitudo confluit. Id cernens vir Dei, in Dei laudes erũpens, ait familiaribus suis: Quicquid escarum habetis, proferte, vt post laborem vires reparemus. Confestìm exhibentur quinque panes monastici, quos vulgò crudas micas vocant, & totidem vini mensuræ, vt habet censura monastica: stratisq; in herba tapetibus, vir Domini residet, profusa illum turba vndiquè ambiente: benedicit panes illos, paucos quidem numero, sed numeri mysterio multos, iubet omnibus præsentibus ex illis distribui, vinum quoquè ad satietatem porrigi. Accidit tum res admiratione digna. Nanque panes illi & vinum tam abundè omnibus suffecere, vt se benè refectos & abundè satiatos faterentur. Et tamen præter Episcopum & comites eius, illi, qui manducarunt, ampliùs septingenti fuere.

Miro modo panis panes sufficiunt hominibus ampliùs septingentis.

Robertum Flandriæ Comitem inexorabilem conciliat quibusdam ab illo proscriptis. Cap. 34.

RObertus Flandriæ Comes infestus fuerat quibusdam gentis suę primarijs & ditioribus viris: qui pertæsi onerum, quibus ab illo premebantur, inter se tractabãt, vt illo profligato, humaniorẽ sibi principẽ adsciscerent, nempe Balduinum Comitẽ Montis Castrorum. Id vbi resciuit Robertus, summo conatu intercipit illos ceu proditores, atq; alios ex ijs proscribit, alios perimit, nõnullos rebus & honoribus nudatos, iubet in exilium proficisci. Inter eos etiã Arnulphus Morinorum Archidiaconus & ecclesiæ S. Audomari Præpositus, omni dignitate sua priuatus, multo tẽpore vixit profugus: sed tandem ad se rediens, Gregorium Romanum Pontificem adit, qua calumnia gradu & honore suo spoliatus sit, lachrymabundus ei exponit. Tantam vero eius calamitatem miseratus Pontifex, literis suis ferocẽ & truculẽtũ Roberti animum statuit lenire, vt illis, quos suspectos habebat, aut planè ignosceret,

ignosceret, aut certè facultatem sese purgandi nō negaret. Sed cùm nemo posset inueniri, qui Pontificis literas tam offenso principi exhibere ausus esset, res diù protracta est. Tandem animo succurrit constantia sanctitatis & feruor charitatis Arnulphi Suessionū antistitis, cuius tum in curia Pontificis celebris fama innotuit, & quòd is proculdubiò incunctanter oblaturus esset Roberto Comiti scripta Pontificis. Tum verò animatus Pontifex, Arnulpho diploma mittit, mandans ei, vt literas intercessorias & personas de quibus agebatur, ad Robertum Comitem secùm adducat, illisq; vel veniam, vel saltem se purgandi copiam obtineat pro sedis Apostolicę honore. Ità ille vir pietate fortis, gemina instigante iustitia, obedientiæ & fraternæ condolentiæ, cum quibusdam ex illis venit ad Insulam ciuitatem, atque illic reperto Comiti obtulit sacras Pontificis literas. Quæ cùm legerentur, illi, quorum res agebatur, clàm se submittentes, eius tenuere pedes. Sed o furorem & rabiem, o fellis acerbam commotionem, quæ tum in fronte, oculis & toto Comitis vultu visebatur: quandò sensit eos quos oderat, suos appræhendisse pedes. Ecquid verò illa ferocitas in sancti viri præsentia faceret? Adfuit continuò gratia Dei, & tum sanctitatis eius contemplatione, tum pro Apostolicæ Sedis reuerentia, salus, vita, res & facultates illis donatæ sunt. Laude dignis, laudabiliora succedunt.

Flectitur eius præsentia Comes inexorabilis.

Componit atroces aliquot Flandriæ ciuitatum dissensiones & cædes mutuas. Cap. 35.

EOdem enim tempore quibusdam Flandriæ locis quotidianæ fiebant cædes, & insatiabilis grassabatur sanguinis humani fundendi libido, qua totius regionis pax & quies perturbabatur. Itaque permulti nobiles magnis precibus vix obtinuerunt à viro Dei, vt loca, in quibus atrocior sæuiebat crudelitas, adiret, & Flandrorum indociles cruentosq; animos, ad pacem & concordiam vtcunquè permoueret. Itaque satanicā illam rabiem, qua Brugenses, Furnenses & Altenburgenses in mutuas cædes ferebantur, vir Domini verbo mellitæ prædicationis & paternæ adhortationis instantia, propemodùm ad mansuetudinem redegit, hominumque illorum crudeles animos ad concordiam, licèt immenso labore, reuocauit. Et vt paucis multa expediam, quod mille argenti libris impetrari nō potuisset, id gratia Dei per seruum suum in illa regione efficere dignata est.

Sedat atroces simultates.

Cæcam mulierem in multorum præsentia sanat. Cap. 36.

PEr id quoque tempus Rogerus Comes Porcensis, missa ad beatum Arnulphum fida legatione, summoperè rogauit, vt veniret ad dedicādam ecclesiam, quam in castro, quod Caluum montem appellant, ipse condiderat in Rhemensi territorio: pollicēs se multa in eius ecclesiæ vsus collaturum, modò sanctus pręsul velit consecrationis explere ministerium. Vt autē more comparatum est, Cleri consilio dies dedicationi statutus est, & per loca opportuna publica voce populis denunciatus. Nec verò dici satis potest, quanta populi frequentia eò aduenerit. Venit autem etiam ex pago Cauniaco mulier, quindecim annis cęca, quę, imperrāte Comitissa, se ad beati viri vestigia prostrauit, clamans & dicens: Serue Dei, miserere mei, & digitis sacræ dextræ tuæ oculos meos continge. credo enim tuis meritis me curatum iri. Aderant ibi nobiles & illustres personæ, à Comite Rogero inuitatæ, in quibus erat Ingelrannus Archidiaconus, posteà Laudunensis Episcopus, Rudolphus Viridis, posteà Rhemorum Archiepiscopus, nōnulli itèm Abbates & proceres: ad quorum præsentiam vir Domini pro sua modestia nonnihil verecundatus, submissè ait, ad fœminam: Quid tibi, mea soror, contactus noster prodesse valebit? Illa fidei calore succensa: Permultùm, inquit, tuus mihi tactus proderit: tantùm velis, quæso, digitos tuos in oculorum meorum cauernulas in Christi nomine immittere. Hac voce ille victus, & quasi vim patiens, signo sanctę Crucis edito, digitos misit in oculorum eius loculos, ità dicens: Fiat tibi secundùm fidem tuam. Mox illa, apertis oculis, clarè vidit. Ea re Clerus multùm exhilaratus, in præpotentis Dei laudem cantauit: Te Deum laudamus.

Signo Crucis et manus suæ cōtactu restituit cæcæ visum.

De Gerico viro nobili, sed valdè flagitioso, sancti viri precibus animo & corpore sanato. Cap. 37.

CVm adhuc militiæ actibus implicatus esset vir Dei Arnulphus, sodalem habuit Gericum militem: qui, illo se seculo abdicante, totum se rapinis addixit, & nec Deum timens, nec homines, viduas & pupillos perpetuò oppressit. Eam illius flagitiosam vitā vbi comperit vir Dei, Christum deprecabatur, vt aliqua occasione cogeret eum corrigere pessimos mores suos, & Dei timorem cogitare. Intereà Gericus mundi prosperitate florens, Iuditham, ipsi nobilitate parem, ducit vxorem, procreat liberos, & annis permultis cum tota domo sua mira felicitate potitur. At posteà morte tollūtur filij, & intrà paucos annos nec vnus manet superstes. Illum quoquè vehemens corripit morbus, qui eum ad menses quadraginta sic lecto affixit, vt quotidiè morsilli ob oculos versaretur. Porrò cognati, cernentes eum prole carere, eius terras & beneficia sibi cupiunt vendicare, vxorē eius Iuditham omni dote priuare, & à tota mariti hæreditate extrudere. At illa sentiens omni se solatio destitutam, conuersa ad Dominum, eius opem implorat, & recordata serui Dei Arnulphi, cum multo gemitu ait ad maritum moribundum: Charissime coniunx, eccè mortui sunt filij tui, & cognati inhiant facultatibus tuis, & iā sermonem malignum sibi firmauerunt, vt te sepulto, me turpiter eijciant, nec coniugem me tuam agnoscant. Quæso igitur, audi consilium te impensè amantis coniugis tuæ, & animo promittas Deo, te curaturum, vt hac nocte lectica veharis ad Arnulphum fidelem seruum eius, & tuum quondàm sodalem & amicum: spero enim ità fore, vt pater misericordiarum & dolores tuos, & meum mœrorem respiciat. His auditis, ille, parumpèr cogitans, Sapienter, inquit, isthuc consulis, & ego optimo consilio libenter parens, polliceor me ità ocyùs facturū. Mox igitur lectica equestri vehitur Suessiones, & vbi viro Dei in sua Cella cōmoranti eius aduentus innotuit, lætabatur ille adesse hominē, cuius olìm in militia sodalitate amāter vsus esset, iubetq; illū ad se perduci, aitq; ad eū, amicissimè illū obiurgans: Frater Gerice, tu miles optimus tuis, pessimus tibi, qui tandiù irritasti præpotentē Deū, in rapinas incumbens. Crede mihi, parùm abfuisti ab interitu, nimìs diù in faucibus Leuiathan hæsisti: sed gratias ago Domino Iesu Christo, quòd non despexit lachrymas meas, teque hac ægritudine impediuit, nè plùs satis rapinis incrassatus, fieres esca tartarico draconi. Noueris ergò diuturnis precibus à Domino me impetrasse, vt hic morbus te corriperet, vt vel inuitus cessares ab opprimēdis pupillis & viduis, & rapinis cō sectādis. En quāto te immēsæ misericordiæ suæ beneficio affecit De⁹, vt agnoscas te nequiter egisse, & tot flagitiorū infamia celebris, dētes leonis posses euadere.

Efficacia precum eius.

Vide quomodò sancti viri orent pro malis.

Sed dices fortasſis: Cuiuſnam leonis? Audi Petrum Apoſtolum, immò Chriſtum in Petro loquentem: Aduerſarius veſter diabolus, tanquàm leo rugiens, circuit quærens quem deuoret. Huius leonis rictus ſola Dei benignitate euaſiſti. Iam porrò da operam, vt ab eius tyrannide prorsùs libereris. Reſpondit Gericus: Equidem, mi pater, eo voto eaq; deliberatione ad tuã ſanctitatem properaui, vt ad præſcriptum conſilij tui, mea deincèps vita componatur: nec aliud faciã, quàm quod tibi viſum erit. Tantùm pro mea miſeria & calamitate Dominum inſtanter ora, vt poſsim corporis adipiſci ſanitatem: nam quòd ad animæ ſalutem attinet, ſanctè polliceor, me poſthàc nihil ſcientem admiſſurum contra leges diuinas.

1. Pet. 5.

Deindè Iuditha vxor eius lachrymabunda in has prorupit voces: Serue Dei, audi etiam meos caſus, & fer opem miſerię ac deſtitutę. Vir Dei reſpondit: Dum audio voces tuas, agnoſco neceſsitatẽ tuam: ſed promitto tibi in Chriſti nomine, aduẽtũ ad me veſtrum, non fore inanem & infructuoſum vobis. Itaque certò noueris, reſpexiſſe Dominum contritionem tuam, eumq; te exhilaraturum propter fidelem operã, quam nauaſti marito tuo in doloribus eius. Is enim, quia iniquitati nuncium remiſit, iam perfectè curabitur, & tu ex illo filium concipies Lambertum, iubente Deo, hac ipſa hora anno euoluto naſciturum. Is in paternã hæreditatem ſuccedet, tuamq; nutriet & fouebit ſenectutem: nec morieris, donèc videas ſobolem illius. Volo igitur & hortor, Gerice chariſsime, vt deincèps viam iuſtitiæ inſiſtas, Eccleſiam Dei & ſacrum Clerum honores, pauperibus nihil auferas, immò etiam ablata reſtitutas, eleemoſynas largas aſsiduè præſtes, decimas tuas nunquàm apud te retineas, agros tuos colas, principi tuo & æqualibus fidem ſerues & veritatem, ex iuſtis poſſeſsionum tuarum redditibus vitam ſuſtẽtes, colonis tuis humanum & clementem te præbeas, pro collatis beneficijs Deo perpetim gratias agas, diuinis officijs quotidiè intereſſe coneris. Ità tibi facienti aderit gratia Dei, dabitq; pacem rebus tuis, & bono fine potieris. Qui verò lectica huc apportatus es, Deo fauente, eques hinc recedes benè ſanus. O diuinę bonitatis incompræhenſam benignitatem & clementiam, fidelem ſeruum ſuum tot virtutum donis ornantem, vt & conuerſatio eius in cælis ſit, & vitæ meritũ etiam aliis proſit. Quantùm enim licet intelligi, Gericus iſte ob ſuam peruerſitatem mortuus fuiſſet, niſi eũ aſsiduæ beati Arnulphi preces conſeruaſſent. Deniquè, propitio Deo, receſsit ſanus: domum reuerſus, anno elapſo, eodem die filium ex cõiuge ſuſcepit, qui ei hæres ſucceſsit, matremque humaniter ſuſtentauit, eouſquè, vt erat à viro Dei prædictum, in corpore manentem, donèc ex legitimo matrimonio ipſius filios procreatos videret.

Prædicit afflictæ matronæ, ipſam filium pariturã &c. Optimæ inſtitutiones nobilium.

Adoleſcentem conciliari hoſtibus nolentem, à dæmone arreptum vir ſanctus ſanat. Cap. 38.

QVo tempore vir Dei inter Flandros pacem componere nitebatur, in pagum Turholt venit, agente dæmone, contentionum & rixarum flammis ardentem. Hortante autem ſancto viro propinquos eius, cuius ſanguis fuſus erat, vt pacem amplecterentur, & ſatanæ incendia ſopirent, adoleſcẽs quidam Herradus, Herradi presbyteri filius, malebat ſurda aure pacis cõſilia contemnere, quàm vel ſe, vel alios ad pacis ſtudiũ accommodare. Ea cauſa ex atrio eccleſiæ, in quo ſtabat Epiſcopus, exire voluit, nè ſalutares eius admonitiones audiret: dictumq; eſt Epiſcopo, abire illum, qui vel maxima pars eſſet turbæ huius. Confeſtìm illum ſequitur ſanctus Epiſcopus vſque ad Comitis ſtationem, atque ibì in humum ſe abijciens coram illo, humiliter orabat, vt pacem non reſpueret. At ille iuuenili arrogantia tumidus, noluit illic conſiſtere, ſed veritus, nè ab alijs detineretur, celeriter aufugit. Eccè autem fugientẽ arripit malignus ſpiritus, ità vt amentia affectus, ſeipſum dẽtibus & vnguibus laceraret. Id conſpicati amici & affines eius, vinctum pertrahunt ad virum Dei, plurimùm obſecrantes, vt ſuperbo & fatuo ignoſcat, & iniuriam illatam voluntaria obliuione conterat. Vir Dei reſpondit: Iniuriam pro veritate irrogatam libẽns amplector, ſed cordis eius duritia me dolore afficit. Si ergò vultis, vt pro eius liberatione Dominum exorem, fidem certam detis, vos omnes, velit nolit ille, pacem firmam conſeruaturos: & ſi quas ille rixas aut ſeditiones excitarit, neminem è vobis ſuppetias ei laturum. Omnes vna voce dixerunt: Anathema erit inter nos, quiſquis illi opem tulerit, niſi in ijs, ad quæ tu nos hortaris. Illa promiſſione flexus Epiſcopus, aquam cum exorciſmis conſecrauit: qua adoleſcens ille conſperſus, mox malo dæmone liberatus eſt, & mentis benè compos effectus, pacem & concordiam ſanctè coluit.

Eximia ſane tanti viri humilitas et charitas.

Aqua benedicta ſanat dæmoniacũ.

Meritis ſancti viri, quidam ab hoſte percuſſus, mortem euaſit. Cap. 39.

ACcidit in eodem pago Turholtenſi aliud quiddam non minùs admirandum. Miles quidam Altenburgenſis, Vuilhelmus nomine, ſtatura & cognomine Longus, filium adultum habuit, in rapinis plùs ſatis præcipitem & propenſum. Is cùm vellet aliquandò cuiuſdam res diripere, ab illo interfectus eſt. Eius cædem pater Vuilhelmus vlciſci volens, percuſſori ſtruebat inſidias, ſed fruſtra, donèc circa S. Iohannis ferias ad nundinas Turholtenſes eum venientem, vt veſtem ſibi compararet, in ceruice gladio percuſſit, & exanguem, nõ tamen mortuũ, in corbem quandam abiecit. Mox verò fit tumultus in nundinis, exiſtit clamor & indignatio in populis, quòd violata eſſet pax, principis priuilegio communita. Curritur ad Comitem, qui præſens tum aderat in domo ſua Turholtenſi, dicitur ei, magnum ipſum ignominia affectum, pace maiorum eius legibus ſancita, cuiuſdam audacia violata. Procedit in publicum Robertus Comes ſtomachabundus, iubet quamprimùm percuſſorem & percuſſum ſibi exhiberi. Interìm audit à militibus ſuis, Vuilhelmum Longum id facinus deſignaſſe, vt filij necem vindicaret. Tum verò Comes nonnihil miteſcens, ait: Vuilhelmus domeſticus miles meus valdè errauit, qui cædem filij poſt conciliatam olìm ſancti Arnulphi Epiſcopi opera pacem, vlciſci voluit. Cumq; ante illum adducti eſſent Vuilhelmus, & ab eo percuſſus, ceruix hominis percuſsi non gladio inciſa, ſed rubri fili veſtigia præ ſe ferre videbatur. Ait ergò Comes ad Vuilhelmum: Equidem miror temeritatem, ſed nõ paulo plùs imbecillitatem tuam. Si enim filij mortem vlciſci volebas, cur te nõ puduit tam molliter ferire, vt manus fœmineæ potiùs, quàm virilis roboris veſtigia in huius ceruice appareant? Agnoſce igitur nutu Dei id ità eueniſſe, qui, vt merita ſancti ſerui ſui declararet, non permiſit illam ceruicem vulnerari, quæ tanti Pontificis miniſterio vltrò fuit paci addicta.

Nota quantum Comes tribuat meritis ſancti viri.

Quinque morbidos miſerè decumbentes, precibus & aqua ſacrata ſanat. Cap. 40.

IN parœcia Giſtellenſi eſt quædam terræ vena nigerrima, interdùm rubra, quæ crebris paludibus intermixta, non facilè poterat adiri. Atque in ijs locis

moratur

moratur genus hominum atrocissimum, qui omnem gentis huius ferocitatem, innata eis audacia animi, superare videntur. Ad ea ergò loca vir Domini pertractus, vt eorum sæuitiam nonnihil moderaretur & cõprimeret, à quadam fœmina compellatur, cum lachrymis & singultu ità dicente: Serue Dei, miserere mei, & nè recuses venire in tugurium paupertatis meæ, visurus multiplicem materiã doloris & calamitatis meæ. Iacebant enim in lectulis quinq; filij eius, vno eodéq; languore affecti, nec poterant mutuam sibi vlla in re operam præstare, aut aliquid ferre subsidij. Ait ergò mulier: Vide serue Dei, quanta sit miseria mea, quis me dolor obtineat, quo animi mœrore occuper. Seruio sola quinque viris, propero ab alio ad alium, & tamen non possum satisfacere ministrando. Tum vir sanctus præ multa commiseratione ingemiscens, orauit Dominum: deindè aquam consecrans, totam domum & ægrotos illos consperfit, aitque ad eos: In nomine Domini nostri Iesu Christi properè facessat morbus iste, & vos quamprimùm reualescentes, matris vestræ vsqueadeò afflictæ ministerio non egeatis. Derepentè adest virtus Saluatoris, & omnes prorsùs incolumes è lectis surgunt.

Folcardus quidam, nolens audire virum Dei, à dæmone vexatur: sed à sancto viro purgatur. Cap. 41.

FOlcardus quidam Gistellensis homo, alacer & robustus, sed non tam vtilis, quàm arrogãs & superbus, beatum præsulem cõtemnendum putauit, nec audire voluit, de pace concilianda loquentem. Cùm ergò viri Dei conspectum fugeret, mox vltori spiritui traditus est, & ab illo miserè discerptus ac dilaceratus, ità vt ab amicis & propinquis vix posset coerceri. Attamẽ nõ sua fide, sed aliorum precibus per beatum Põtificem dæmone purgatus, didicit ex ea vexatione, quo erga sanctũ virũ amore & reuerẽtia vti debuisset.

Purgat obsessum.

Nobilis vidua respuens sancti viri de pace consilia, repentina domus suæ euersione perit, saluis alijs omnibus, qui erant in domo. Cap. 42.

APud castrum Furnense habitabat vidua quædam nobilis & opulenta, nomine Euregarda: cuius maritum & filium hostes atrociter peremerant, & propter eam cædem magnas inimicitias susceperant. Earum autem amoliendarum causa accersitus sanctus præsul Arnulphus, vti semper consueuerant, vbi de pace & concordia esset agendum, spontè prompteq; eò properabat. Venit ergò asello vectus ad domum illius viduę, quam illa Apostolica perstringebat vox, Vidua, quæ in delicijs est, viuens mortua est: sed ea nullo pacto ferre voluit, vt ad ipsam ingrederetur: ponteque pensili adducto & suspenso, aditu eum prohibuit, nè posset efficere, quod volebat. At ille tamen non destitit admonere, arguere, obsecrare, vt mariti & filij percussoribus veniam daret pro animarum eorum refrigerio, & quos immani odio persequebatur, eos ad amicitiæ fœdus admitteret. Illa verò nec preces, nec admonitiones eius audiens, tumenti animo Christi seruum contemptim irrisit, & contumeliosè à se repulit: sed non impunè. Nam cùm ab ea Pręsul gemebundus recederet, diuina eam animaduersio terribiliter persecuta est. Post paululùm enim, cæli serenitate manente, quidam leuis turbo domum eius concussit & euertit, eamq; repẽtina morte oppressit. Accidit tum res sanè multa admiratione digna. In eadẽ enim domo aderant famuli & ancillæ, aderant porci, canes, magnus columbarũ grex, anseres, gallinæ: & tamen illis omnib⁹ saluis & illęsis, sola procax mulier interijt.

1. Tim. 5.

Vidua procax terribiliter à Deo punitur.

Funditus extincta, docuit non dogmata ficta,
Quæ monuit sanctus, vindictæ pondere tantus.
Fœmina sic fortis, iuste fit filia mortis.

Sanctus vir prædicit sororem suam, licèt auidè id expetentem, ipsum viuum non conspecturam. Cap. 43.

HAbuit venerandus antistes sororem Odam, quę ab infantia sacris eruditionibus instituta, in virginitate voluit permanere. Ea iam grãdęua & Deo sacrata permanens, magno Hierosolymæ, totiès in scripturis memoratæ, pia deuotione inuisendæ desiderio accensa est. Cumq; eò peruenisset, per nũcios, quos habere poterat, sæpè obsecrauit fratrẽ suũ beatũ Arnulphum, vt à Domino impetraret, nè priùs alter eorum moreretur, quàm mutuo conspectu potirentur. Cùm ergò vir sanctus postremò Altẽburgi maneret, & obitum suũ cælitùs didicisset, quidã nuncius aduenięs, ait sororẽ eius iam redeuntẽ superasse Alpes, & valdè accelerare iter, vt posit ipsius conspectu frui. Tum vir sanctus ait: Oda soror nostra & germana in Domino, quantumuis properet, frustrà id nititur cõsequi, quod fieri nõ potest. Videat & contẽpletur actus nostros, diuiniq; timoris studium: nam faciẽ nostram in corpore deinceps nũquam visura est. Illa interim pudicissima fœmina mirè festinans, quandò Altenburgum est ingressa, iã octo diebus vir sanctus sepulcro tenebatur: sicq; tãto conatu frustrata, virili animo ad illãse visionẽ extẽdit, quæ nullo dierũ numero finitur. Nos quidẽ tãtã futurorũ pręsciẽtiã in beato viro admiramur.

Prophetica sancti viri vox.

De campanis admirabiliter suo loco restitutis. Cap. 44.

AMabant medullitùs virum Dei omnes eius loci incolæ, & summoperè cupiebant illum apud se perpetuò retinere. Itaq; modis omnibus disquirunt, quonam loco honestè apud ipsos posit residere. Erat Altenburgi ecclesia, in B. Petri & omniũ Apostolorum honorem antiquitùs fundata, diuinis miraculis celebris. Eam ergò laicorum dominio priùs expeditam & liberã, per manus Radbodi Tornacẽsis Episcopi confe rũt viro Dei Arnulpho, vt illic sibi habitationẽ paret, & futuri monasterij fundamenta, primaque initia inchoet. Habet seniorũ traditio, eam ecclesiã sub Dagoberto rege Francorũ à beato Vrsmaro cõditã, quã etiã diuina maiestas multis reuelationibus & miraculorũ signis crebrò illustrauit. Ibi enim cæci receperunt visum, claudi & cõtracti erecti sunt, mutis instaurata loquela, surdis auditus reformatus est. Porrò anno Dominicæ incarnationis millesimo octogesimoprimo, sancta Dominici natalis noctè vehemẽs vẽtus existẽs, turres vrbiũ & tecta domorũ & permulta ecclesiarũ ædificia concussit, fregit, euertit, cãpanariũ ecclesiæ S. Petri à suis cardinibus euulsum, in tectũ turris, in qua fuerat, ad oriẽtẽ impulit, ità vt sex noctes & dies sic pẽdulũ cerneretur, tanquàm semper esset ruiturũ. Manè loci incolæ celeriter cõuocant architectos, proponũt pręmia, si possint illud in suũ locũ reuocare. Multa illi promittunt, restes præparant, multa inter se ligamina colligant: & eccè dum populus illorum molitiones sustinet, quibus sperabatur campanarium restitutum iri, pridiè Calendas Ianuarij ante noctis medium sub ignis specie quædam à cælo virtus adueniens, campanarium quidem in suas sedes firmissimè reposuit, templum verò intùs & foris miro lumine compleuit.

Ecclesia Altẽburgi à B. Vrsmaro extructa.

Nota miraculum.

Hæc quidem ergo referre ausus non essem, nisi testes amplius mille ea se vidisse affirmassent.

Fœminam sanat manus impositione &c. Cap. 45.

Solebat vir sanctus, Catholicæ fidei propugnator, ęgrotis ad ipsum remedij causa accedētibus, mox edito signo Crucis, manum imponere, & verba Dominica proferre, tertio sic dicens: Super ægros manus imponent, & benè habebunt: quibus prolatis, fugiebant morbi, sanitas redibat. Id verò non ignorans quædam mulier Altenburgensis, cùm nimijs premeretur doloribus, venit ad eum, & cū lachrymis questa est, quid pateretur. Episcopus ergò manum ei imponens, ait: Secundùm fidem tuam fiat tibi. simulque ei benedixit, mox dolor omnis abscessit.

Mar. 16. *Morbidos vt curarit.*

Redit ex Flandria ad Suessiones, & rursùs viuit solitarius in multa asperitate. Cap. 46.

Evm locum, quem paulò suprà diximus canonica traditione illi donatum, fratribus quibusdam ex ijs, qui ei aderant, commendauit repurgandum & instaurandum, atq; vt monastica ibi posset vita institui, commodis ædificijs instruendum. Porrò ipse ad sedē Suessionensem se recepit, vbi sanè ab omnibus cupidè acceptus, & multo fauore & studio tractatus est. Peruenit autem ad eius notitiam regis Philippi in quibusdam culpanda vita, & perpetua dissimulatio eorum, quæ eum coercere oporteret, indiscreta quoquè Episcoporum & Abbatum promotio. Itaq; magno afficiebatur tædio propter ea mala, quæ passim fiebant, nullo rempublicam moderante gubernatore, & illa quoquè nobili Rhemorum moderatione tepescente, propter metropolitani iuris ereptionem: ità vt consultius putarent homines pij abdere se in solitudinē, quàm multorum contentiones & tumultus excitare. Illam ergò compunctionis nutricem, illam vigiliarum & psalmodię regulam, illam quietis & diuinæ cōtemplationis amicam inclusionem repetijt vir beatus, eligēs abiectus esse in domo Dei sui, magis quàm abire, stare, sedere in qualibet diuinæ legis transgressione. Nouerat enim potentes potenter tormēta passuros. eam ob rem declinauit à malis, vt totis viribus faceret bona, essetq; paratus & peruigil ad confestim aperiendum Domino pulsanti. In ea autem inclusione vitam vixit valdè arduam, & virtutum studijs addictus, fame & siti, ieiunijs multis, frigore & nuditate se afflixit semper occupans mētem suam scientia Dei, charitate non ficta, verbo veritatis, in virtute Dei, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto.

Impensè dolet pleraque nō rectè fieri. *Sap. 6.* *Psal. 36.* *Luc. 12.* *2. Cor. 6.*

Redit accitus in Flandriam, & in itinere reuelatur ei obitus suus. Cap. 47.

Rvrsùs autem emergentibus quibusdam rebus importunis, nobiliores quiq; Altenburgenses cum Euerolpho presbytero statuerunt ire ad virum Dei, & omnem mouere lapidem, vt eum reducerent in Flandriam, rebus illis & causis finem modumque impositurum. Annuit eorum votis vir sanctus, & quidem libens, crebroq; ait ad illos: Quòd ego nunc, filioli, in Flandriam proficiscor, non tam vestræ est voluntatis, quàm dispositionis diuinę. Cùm autem Atrebatum venissent, vidit vir Dei non longè ab vrbe agellum virentem, in quo se ait parumper velle quiescere. Celeriter ergò ab equis desiliunt comites, & stratis humi vestibus, quietis captandæ locum ei parant. Post breuem quietem surgit ille, solito alacriùs sanctum nomen Domini benedicit, eiusq; alacritatis causam exponens, ait: Noueritis charissimi, me posthac nunquàm in Franciam reuersurum. Nam sub hoc breui spatio, quo coram vobis dormitaui, ostendit mihi Dominus, vbi Altenburgum venero, me paulò pòst moriturum, & in S. Petri ecclesia locum sepulturæ, à Domino destinatum, habiturum. Eæ voces multo stupore & gemitu eos, qui aderant, compleuerunt: at tamen illo præsente nulli fas erat aut immodico mœrore cōtrahi, aut inepta lætitia dissolui. Tantum enim illi homini Dei & authoritatis & gratiæ inerat, vt illum videre & alloqui omnes appeterent, cùm tamen illū aliqua re offendisse, grandis piaculi loco haberēt.

Diuinitùs ei reuelatur obitus suus.

Graui morbo correptus, non vult sacram Vnctionem accipere, certus de die obitus sui, & ideò differens eam Vnctionem in tempus opportunum. Cap. 48.

Mensis Iulij die decimooctauo incolumis & virtutum fama celebris venit Altenburgum, & septem diebus illic benè sanus euangelizauit regnum Dei. Indè verò acri morbo correptus, decubuit vno & viginti diebus. Cumq; iam in extremis positus videretur, suggesserunt fratres, vt sacris officijs se curaret præmuniri, nè sine ijs è vita exiret. Quibus ille mitissima voce respondit: Non vos isthuc solicitos habeat, charissimi filij: satis enim ex Dei benignitate sentio, quid vel quandò mihi expediat. Noui tempus & horam, & eius vos opportunè commonefaciam. Vicesimo indè die, postquàm decubuit, qui tū erat sexta feria, sub noctis medium cella, in qua iacebat, mirabili tremore & horrifico fragore tertiò concussa est, ità vt à fundamento euerti videretur, & monachi cum famulis, qui apud illum excubabant, intolerabili perculsi timore, cellæq; ruinam formidantes, aufugere percuperent. At illos vir Dei blandis verbis cōsolans, hortabatur vt se quieti darent, certi nihil ipsos incommodi passuros. Ait autem ad eum Euerolphus presbyter: Domine mi, terra contremiscit, cella collíditur, ostium iam tertiò à me diligēter obseratum, patescit: turbarum murmure locus circūsonat: & quinam inter tot terrores nos possimus somnum capere? Respōdit vir Dei: Nè paueas, dilecte frater: sunt enim hæc omnia diuinæ maiestatis signa. Porrò post paulùm dicam tibi, quæ vis cellam quassauerit, & hunc terræmotum effecerit.

Cella eius decībus mul to fragore concutitur.

Sub obitum cælestibus visionibus fruitur. Cap. 49.

Proximo indè sabbato, sentiens mortem imminere, dixit fratribus: Parate iam funeri necessaria: nam sub noctis initium decedam, vti mihi Dominus, cui pro viribus seruire conatus sum, hesterna nocte reuelauit, cùm ille terræmotus & aeris concussio fragorem cellæ excitaret. Sub prima enim quassatione beatus Petrus Apostolus ad me venit, significans mihi peccata remissa, & vitæ ianuam patere. Aderat illi beatorum frequens cœtus, laudes diuinas continenter modulantium. Sub altera quassatione cum multis Angelicis spiritibus sanctus Michael me inuisit, pollicens, se duce, me ad beatam vitam ingressurum. Tertia concussione adfuit Domina nostra, vera misericordiæ mater, multis stipata sanctarum virginum agminibus, benignissima voce me certiorem efficiens de anima mea, inter Assumptionis eius gaudia in cęlos transferenda. Sed vos omnes obtestor, fratres mei, per Christi misericordiam, nè, dum hic sum, cuiquam ista referatis.

Sancti illi morituro apparent.

Feliciter

Feliciter à corpore migrat in cælos. Cap. 50.

Accipit extremã unctionẽ.

VIcesimo & primo die ægrotationis suæ, qui erat sabbati dies & vigilia Assumptionis gloriosæ Dominæ nostræ Dei genitricis semperque Virginis Mariæ, vocatis ad se discipulis cum ecclesiæ vicinæ Clericis, sacro oleo voluit inungi, dans confessionem coram omnibus, & omniũ preces humiliter expetens. Ait autem ad illos: Cràs de resurrectione Domini gaudium erit in cælis, & de assumpta regina mũdi, lætitia sanctis Angelis duplicabitur. Christo largiẽte, tertia quoquè materia aderit, vndè gaudia illa triplicētur. Itaque prohibeo uobis, ne die crastino mihi sepulcrum fodiatis, sed in secundam feriam id differatis. Ità enim cælitùs definitũ est, vt in die S. Arnulphi Metensis Episcopi, huius peccatoris Arnulphi corpus terræ reddatur. Multa proindè prædixit tam de regni statu, quàm de Episcoporum & principum casibus futuris: quæ omnia etiam ità euenerunt. Sub horam autem vespertinam corpus & sanguinem domini nostri Iesu Christi summa cum deuotione percepit, omnibusque benè precatus, orabat vt sibi quoquè omnes benè precarentur: sicque ad requiem adspirans, sanctæ Crucis signo se consignauit, & in ipso Dominicæ noctis ingressu de lectulo se subrigens, in pauimẽto, cinere, & cilicio strato, feliciter obdormiuit, & in regionem viuorum, Domino coniungendus, ingressus est, decimooctauo Calendas Septembris, anno Christi millesimo octogesimoseptimo. Postquàm obitus eius populo innotuit, mirum dictu, quanta alacritate & deuotione plebs vndiquè confluẽs, omnia in circuitu compleuerit, Clericis psalmos concinentibus, alijs pauperum refectionem apparantibus, nonnullis luminaria comportantibus, plerisque omnibus exultantibus, ꝙ in tantis exequijs interesse meruissent.

Eius sub mortẽ ꝓdictiones.

Euchari stiã percipit.

Obitus eius.

Defunctus porrigit manum, quæ iam obriguerat, vt annulus digito inferatur. Cap. 51.

CVmq; beati viri corpus pro more compositũ, & pontificali habitu ornatum, in templum illatũ esset, veritus frater Euerolphus, nè inter tot ꝓmiscuas turbas rapax quispiam aureũ annulũ à manu eius abstraheret, abstulit illum. Hora autem sepulturæ adueniente, cùm vellet annulum digito rursùs adiũgere, frigida manus & contracti digiti adeò rigebant, vt id efficere non posset. Ea re amor erga illum fideliũ indoluit, orabantque cum gemitu, nè Dominus sineret illud sacrum corpus suo cultu carere. Et eccè illis piè conquerentibus, manus dextera à pectore se erigit, digitos displicat & diducit, & annulum digito inserendi magnam præbet opportunitatem. Indè inserto annulo, ad pristinum sese locum retrahit, & digitos, vt anteà, intrà volam cõtrahit. Nemo sanè vnquàm possit scripto explicare, quantus amor, quantaque lætitia per omnium mentes peruaserit, cùm cernerẽt hominem Dei, corpore mortuum, viuentis sensum exhibere, & ipsi inseruientium affectu tam piè moueri. Contemplandum certè hic est, & fideli mente retinendũ, quantis laboribus & corporis macerationibꝰ hic Christi seruus eam meruerit virtutis efficaciam, vt etiam membra defuncti gloria miraculorum polleāt. Nimirùm non gulæ & ventri seruiendo, non opibus authoribus aucupandis tale munus à Christo accepit, sed corpus mortificando, mandatis diuinis inuigilando, veræ charitati inhærendo, & in via iustitiæ quotidianis augmentis crescendo & perseuerãdo. Cùm enim cubile cordis eius, corpore edomito, præclarè esset repurgatum, placuit spiritui sancto glorificare glorificātem se, sibique puram exhibentem seruitutem, apud omnes gratiosum, amabilem & laude dignum efficere. Simul autem prudens lector obseruet, quàm uerax fuerit viri Dei vaticinium, quo multis annis antè prædixerat, funeri eius curando nullum Episcopum vel Abbatem adfuturum, sed per Euerolphum monachũ & presbyterum id curatum iri. Talis enim occupatio vicinos Abbates, duos Gandauenses, & vnum Bergensem detinuit, vt quamuis solicitè inuitati, & adesse ꝓptantes, nullo pacto id possent consequi. Vndè est id admiratione dignum, quòd sanctus præsul tanta fuit rerum futurarum prouidentia, tanta sancti spiritus illustratione præditus, vt haud aliter res euenirent, quàm ipse prædixisset. Celebratis porrò Missarum solennijs, à multis quoq; in pauperes distributis largissimis eleemosynis, quo die S. Arnulphi Metensium Episcopi feriæ celebrantur, eodem in ecclesia beati Petri Apostoli, huius sancti viri corpus apud Altenburgenses humatum est in eius basilicæ parte Aquilonari. Posteà rogatus Regemarus, sancti Bertini monachus, eiusmodi epitaphium composuit:

Præclarũ & illustre miraculum.

Non nesciũt sancti res nostras.

S. Arnulphi Epitaphium.

Miles in hoc mundo, modò puluis in hoc monumento,
Militiam mundi spreuit amore Dei.
Cuius tutela, qua viuitur absque querela,
Primùm deuotus Suessionis monachus,
Et mox angustæ deuotior incola cellæ,
Et per pauperiem, frigus & esuriem,
Atque per insomnes in fletibus & prece noctes,
Virtutum studijs extulit & meritis.
Abba dein factus & præsul, vtrunque coactus,
Quæ dignè subijt, dignius excoluit.
Huc veniens demum, Domino donante, supremum
Claudens morte diem, transiit ad requiem.
Transitus eius, ei prouenit fine diei,
Quam sequitur celebris, orbe colente, dies:
Qua cæli Dominam de mundi valle Mariam
Intulit astricolis cælica turma choris.
Præsulis Arnulphi quo festa dies celebratur,
Præsulis Arnulphi corpus humo tegitur.

De miraculis post obitum eius. Cap. 52.

POstquàm uir beatus humanis rebus exemptus est, multa ad eius exuuias diuinitùs sunt miracula declarata, multi morbi & languores curati. Nunc verò ab Oriente & Occidente permulti assiduè confluũt, & puluerem eius tumulo propinquum colligẽtes, ad suos morbidos eum absportant, atque indè salutare remedium illi celeriter obtinent. In calce libelli mihi meus cudendus est apologeticus, vt quorum relatu hæc didicerim, quibusve vrgentibus hæc scribenda suscipere ausus fuerim, omnibus perspicuum fiat. Primus ex ijs, fuit is, quem sępè diximus, Euerolphus, in eius seruitio perseuerans, qui cùm præses res eius certiùs cognouisset, mecùm Altenburgi manens ad dies aliquot, cuncta, quæ nouerat, mihi in cera exaranti, ordine enarrauit. Alter Arnulphus, sancti viri ex sorore nepos, & primus Abbas Altemburgensis, quæ ceris impresseram, mihi adiumento fuit, vt in atramento in chartis conscriberem. Tertia deniquè, soror eius Adzela, quę illi fuit familiarior, multa de eo nobis indicauit.

Nota mirã vim pulueris, apud eius sepulcrũ collecti.

CON-

CONSTANTINI, COGNOMENTO Porphyrogeniti, in Christo Romanorũ Imperatoris, Narratio collecta ex diuersis historijs, De non manufacta Christi Dei nostri Imagine, missa ad Abagarũ, & ex Edessa translata in hanc beatissimã vrbium reginam Constantinopolim.

Huic narrationi, vt hoc loco in Simeone Metaphraste annotauit reuerendissimus Veronæ Episcopus Aloysius Lipomanus, minimè dubia fides habenda est: tum quòd apud Græcos, vt ex eorum Minæis constat, celebratur festum exportationis ipsius Imaginis ex Edessa ciuitate ad vrbem Cõstantinopolitanam tempore Romani Imperatoris: cuius filij fuere duo, præsens scilicet author Cõstantinus, & Romanus: qui etiam, dum pater viueret, appellabantur & ipsi Imperatores: tũ quòd & Euagrius in Ecclesiastica sua Historia, & secunda Nicena Synodus, ipsam Euagrij Historiam & alios super hoc in V. Actione allegando abundè tractant. Hæc Aloysius. Videat etiã Lector Adriani I. Pontificis Maximi scriptum, quod habetur Tomo tertio Conciliorum postremæ editionis, Cap. 18.

16. AVG.

NON solùm comprehendi nõ poterat patri coæternum Dei Verbum: sed eius quoquè plurima, vel oĩa potiùs eius opera teguntur eadem caligine incomprehẽsibilitatis: neque ea solùm, quæ constituit, hoc vniuersum architectans: sed ea etiam, quę, in assumpta per œconomiam missa nostri corporis nobiscùm versatus, fecit per primam illam & vnicam potẽtiam suæ diuinitatis. Vndè oportet omninò eum, qui seipsum non ignorat, & quę sunt supra ipsum, se nescire cognoscit, non gloriari in immẽsum, neque stolidè ingredi per inane, nec cõtendere se omnia scire, neque ignorare, quæ ipse non comprahẽdat. De hac igitur expressa forma eius, q fuit Deus & homo, quæ impressa fuit sine pictura, admirabili eius, qui fecit voluntate, in contexta veste, quę eam suscepit, & tũc quidem missa fuit ad Abagarum ad eius curationem: nunc autem Edessa ad hanc vrbium reginam, certo omninò Dei consilio & prouidentia ad eius salutem & custodiam est translata, vt ex ijs, quæ sunt pulchra & honesta, nihil ei deesset, cùm debeat omnes vincere in omnibus: existimo oportere eum, qui est pius & iustus auditor & spectator, singulorum quidem historiam singulatim vt sciat, postulare, & antiquę narrationis velle certam & non dubiam accipere sententiã: Causam autem, quomodò ex gutta humida absque coloribus & arte picturæ, impressa fuit forma vultus in panno ex lino contexto, & cur quod est contextum ex materia, in quam tam facilè cadit interitus, interitum tempore non accepit, & quæcunque alia is, qui res aggreditur naturaliter, solet diligenter perscrutari, relinquere Dei sapientię, ad quam non potest accedi: vt qui sciat, quòd si quis accuratè omnia contenderit apprehendere, exturbatus in perfectam ignorationẽ, & præcipitatus in profundum incomprehensibilitatis, veniet in periculum, nè in ijs, quæ sunt præcipua, patiatur iacturam, pauca nolens concedere. Quotquot ergò in fide recti, & ardentiore zelo huc conuenistis, agitè adeste, & narrabo vobis ea, quę qua oportuit perscrutatus examinatione, & nõ sine labore versatus in inquirenda veritate, tam ex ijs, qui historias cõscripsere, quàm ex ijs, qui illinc ad nos venere, quæ tanquàm in arcanis dicebant apud eos conseruari, memoria exactè potui cognoscere.

Imago Christi, Edessa Constantinopolim traslata.

Cùm Dñs & Deus & Saluator noster Iesus Christ', ad genus nostrum erigendum apud nos versaretur, erat, vt dicit Propheta, multitudo pacis in terra, & fuerat dissipatus multorum principatus, & administratio, cùm tanquàm ab vna zona, Romano Imperio cinctus esset vniuersus orbis terrę, & subiectus esset vni gubernatori. Ideò erat omnium cum omnibus secura congressio: neque sibi videbãtur homines terram habitare diuisam, sed ut quæ ab vno Domino possideretur, & esset tota vnius opificis: & collum primo illi seruo inclinantes, pacem inter se agitabant. Quaobrẽm qui tunc quoque erat Edessæ Toparcha Abagarus, erat Aegypti Præsidi notus & amicus, & alterius ad alterum veniebant vtrinq; ministri. Quocirca illo quoquè tempore, quo Dominus noster & Deus paternã implens voluntatem, salutarem doctrinam proponebat hominibus, & per insignia miracula, ad fidẽ in eũ habendam conuertebat homines: accidit vt quidã ex ministris Abagari, nomine Ananias, in Aegyptum vadens per Palæstinam, in Christum incideret, & eũ procùl contemplaretur, verbis ab errore attrahentẽ multitudinem & quæ omnem superabant opinionem, facientem miracula. Postquàm ergò iter suum confecisset in Aegyptum, & ijs, quæ mandata fuerãt, tractatis, rediret, cùm recordaretur dominum suum diuturno articulari morbo tyrannice vexari, & nigra lepra consumi, & duplicem calamitatem, vel multiplicem potius morborum sentire, quòd & articulorum affligeretur doloribus, & lepræ malis cruciaretur, (aderat autem pudor quoque deformitatis, propter quam ab hominibus non erat aspectabilis: & neque solummodò erat ferè semper in lecto, sed amicos etiam, qui veniebant ad eum adspiciendum, præ pudore celabat) propterea hæc laborauit scire diligẽtius, vt posset certè renunciare domino suo, quò ille quoquè fortè per eum sanitatem consequeretur. Inuenit ergò rursùs dominum in eiusdem locis mortuos excitantem, cęcis visum donantem, claudos ad ingrediẽdum integros efficientem, sanosque & firmos reddentem omnes, qui aliqua laborabant infirmitate.

Psal. 71.

Abagar toparcha.

Nigra is lepra laborat.

Postquàm ergo persuasum habuit, & apertè cognouit hęc fieri à Domino, ea Abagaro reuersus significauit: & pluribus ea, quæ viderat, & audierat, edocuit. Quamobrẽm vt qui rem in transitu comparasset maiorem, quàm quæ ei commissa fuerat, & vt qui bona afferret nũcia, benignissimè fuit exceptus, & habitus fuit vnus ex maximè beneuolis. Et quoniam qui alicuius rei desiderio tenetur, tãquàm rapinam existimat, si quod promissum fuerit, differatur, re, quę narratur, & spe ipsa hominem excitante: vehementique studio incitatur ad venandum id, quod significatum fuerit: idcircò Abagarus est excitatus, vt literis eum accerseret, qui talia dicebatur posse curare. Et protinùs scripsit ad Dominum eam, quæ vbique circunfertur, epistolam: Abagarus Toparcha Edessę, Iesu Saluatori, q bonus exortus est medicus in ciuitate Hierosolymorum, salutem. Auditione accepi de te, & de tuis curationibus, vt quę à te fiant sine medicamentis & herbis: & vt fertur, cęcos facis videre, claudos ambulare, leprosos mundas, immundos spiritus & dæmones expellis, & eos curas, qui diuturno fuere morbo vexati, & mortuos excitas. Cùm hęc autem omnia de te audiuissem,

Abagar ad Christum Epistola.

nissem, duorum alterum mihi venit in mentem vt cogitarem, vel te esse Deum, & cùm è cęlo descenderis, hęc facere: vel te esse filium Dei. Propterea ergò ad te scribens rogaui, nè graueris ad me venire, & morbũ, quo laboro, curare. Etenim audio Iudęos aduersus te murmurare, & velle tibi malefacere. Est autem mihi ciuitas minima, & honesta, quæ vtrisque nobis sufficiet, vt in pace in ea habitemus. Quoniã ergò Ananias & suę in dominum beneuolẽtiæ aperta præbuerat indicia, & viam rectè sciebat, & pingendi artem callebat, per eum ad Iesum talem misit epistolam, mandãs ei, vt si literis Christo persuadere non posset, vt ad ipsum veniret, eius quidem certè formæ similitudinem accuratè descriptam ad eum afferret, vt in vmbra saltem disceret, non solùm per auditum, sed etiam per visum, qualis sit hic magnorum horum opifex miraculorum.

Cùm autem qui missus fuerat, peruenisset in Iudęam, inuenit Christum sub dio disserentem cum populo, qui confluxerat, & prodigiosè facientem insignia miracula. Cùm uerò propter multitudinem eorum, qui propter diuersa, quibus opus habebant, venerãt, non posset Ananias Iesu appropinquare, in quandam petram, quæ parùm eminebat à terra, non procùl à loco, in quo Iesus versabatur, ascẽdit, & assedit. Et cùm ei fuit manifestus Iesus, quem populus abscondebat, cæterosq; supereminuit, statìm in illum quidem oculos, in chartam autem manũ defigebat, & eius qui cernebatur, describebat similitudinem. Hæc autẽ cognouit Iesus spiritu, & cùm Thomã accersiuisset: Vade, inquit, in illum locũ, & hominẽ, qui sedet supra petrã, & meam formam describit, adduc ad me, afferentẽ etiã, quam habet ad me epistolam, vt eam impleam, quod pcepit is, qui misit. Vadens ergò Thomas, & agnoscẽs Ananiam ex eo, quòd audierat quid eum esset inuenturus facientem, duxit ad Iesum. Priusquàm autem ab eo acciperet epistolam, dixit ei Christus causam cur ad se venisset, & quid cõtineret epistola. Deindè cùm eam accepisset, & perlegisset, alteram epistolã rescripsit ad Abagarum his verbis: Beatus es, ò Abagare, qui in me credidisti, cùm me nõ videris. De me enim scriptum est, quòd qui me viderunt, in me non credunt: & qui non viderunt, ipsi credent & viuent. Quod autem ad me scripsisti, vt ad te veniã, oportet me hic omnia implere, pp̃ter quæ huc sum missus. Et postquàm impleuero, assumi ad eum, qui misit me, patrem. Postq̃ autem fuero assumptus, mittam ad te vnum ex meis discipulis, qui tuum morbum curabit, & vitam æternam & pacem tibi præbebit: & tuæ ciuitati cauebit, vt nullus eam possit superare inimicus.

Christi Epistola ad Abagarum.

Cùm Ananię Christus eam tradidisset epistolam, quoniam videbat eum solicitum, vt alterum domini sui exequeretur mandatum, nempe vt ad eum deferret illius formę similitudinem, cùm aqua faciẽ abluisset, deindè humorem, qui ex ea descendebat, in dato ei mantili abstersisset, diuinè prouidit, & supra rationem, ut eius figura in eo imprimeretur, & cùm eam tradidisset Ananiæ, iussit reddi Abagaro, vt & eius solaretur desiderium, & morbũ reprimeret. Postquàm ergò cum his reuertens Ananias, peruenit ad ciuitatẽ Hieropolitanorum, quæ Saracenorum quidem voce dicitur Membich, Syrorum autem Mabuc, cumque extra eam ciuitatem diuertisset adolescens, in cumulo tegularum recenter factarum, qui illic iacebat, sacrum illum pannum occultauit. Circa mediam verò noctem, visus est ignis plurimus illum locum in orbẽ circũdare, adeò ut intra ciuitatem videretur omnia circũcircà ardere, & de se iam timentes, exirent, vt inquirerent de eo, quod videbatur, incendio. Illic autẽ inuentum compræhenderunt adolescentem, vt qui hoc admisisset facinus, & de re eum sunt sciscitati, & quisnam ipse esset, & quò iret, & vndè veniret, sunt percontati.

Christus suã imaginẽ imprimit mantili.

Cùm verò dubius animi esset adolescens propter alienam criminationem, tunc declarauit, vndenàm esset, & vndè veniret, & quid afferret: & significauit se deposuisse in tegulis id, quod afferebat, vndè etiam visa est flamma accendi. Statim autem volentes illi scire veritatem eorum, quæ dicebantur, cùm locum essent perscrutati, inuenerunt non solùm id, quod ab adolescente Anania illic erat repositum, sed etiam in vna, quæ propè erat, tegula, diuinam aliam expressam effigiem, admirabiliter & suprà quàm posset consequi intelligentia, cùm quę descripta non fuerat forma, in te sta ex contexta tela descripta fuisset. Quod cùm vidissent, pleni stupore & admiratione, propterea quòd ardens ignis nusquàm esset inuẽtus, sed ex claritate, quę erat in forma, flamma visa est emitti, tegulam quidem, quæ in se diuinam expressam habebat effigiem, apud se detinuerunt, tanquàm aliquem sacrum & preciosum thesaurum: vt qui ex eo quod viderant, coniecissent diuinam, quæ in ea erat, operationem: primũ autem exemplar & eius ministrum veriti retinere, miserunt ad Abagarum. Et tunc conseruatur, & in honore habetur apud eius oppidi habitatores, forma quæ est in tegula, non descriptę formæ non descripta, & non manufactæ non manufacta. Ananias autem cùm confecisset iter sibi propositum, aperuit domino ea, quæ interim facta sunt ei, etiam redditis salutaribus, quæ afferebat, symbolis.

In tegula miro modo Christi imago expressa cernitur.

Et hoc quidem est, quod dicitur à pluribus, quod neque remotum est à probabilitate, neque bonis eget testibus. Cæterùm hoc quoque exponam, nè quis suspicetur, me, dum ego id ignorarem, tenuisse alterũ. Neque omninò est mirum, in tanto tempore sæpè errare historiam. Nam in eo, quod est hac in re præcipuum, omnes consentiunt, & confitentur ex facie Dominica admirabiliter in linteo fuisse formam expressam: in nonnulla autem rei circunstantia, seu in tempore differunt, quod quidem nihil lædit veritatem, seu priùs factum sit, seu posteriùs. Sic autem habet alterum quoquè, qđ dicitur: Cùm, inquiunt, esset Christus iturus ad salutarem passionem, quandò humanã ostendens imbecillitatem, visus est animo anxius, & orans, quo tempore eius quoquè sudorem tanquàm guttas sanguinis distillasse significat Euangelium, tũc dicunt eum, cùm accepisset a quodã ex discipulis hoc quod nunc videtur, frustum lintei, stillãtes imbres in eo abstersisse, & statim fuisse expressam hanc, quæ videtur, diuinæ illius formæ effigiem. Quod cum apud Thomam deposuisset, postquàm ascendit in cælos, per Thaddęum iussit mitti ad Abagarum implens id, qđ erat ei literis pollicitus. Postquàm ergò assumptus esset in cælos Dominus noster Iesus Christus, dãs Thomas Thaddæo non manu descriptam Domini nostri faciei effigiem, misit ad Abagarum.

Luc. 22.

Cùm ergò Thaddæus peruenisset Edessam, mansit primum apud quendam, qui illic erat, Iudæũ, cui nomen erat Tobias. Et ante sermones ex factis volẽs Christi discipulus seipsum notum reddere Abagaro, eos, qui erant ægroti illius ciuitatis, curauit sola Christi inuocatione. Quamobrèm cùm fama citò peruasisset, (quod quidem solet euenire in ijs, quæ sunt eiusmodi: Res enim, quæ sunt admirabiles & pręter opinionem, multos habent, qui eas renuncient) peruenit ẽt ad Abagarum, per quendam ex eius proceribus, qui vocabatur Abdu, illic scilicet esse Christi Apostolum. Cùm itaque statim apud se cogitasset ex ea spe, quæ in ipso habitabat, hunc illum esse, quem Iesus literis suis pollicitus est se ad eum missurum: & cùm de Thaddęo ipso

Thaddæus venit ad Abagarum.

ipso didicisset perfectiùs,iussit vt ad se adduceretur. Veniens ergò Tobias,significauit hæc Apostolo. Ille verò cùm dixisset se in virtute ad eum esse missum, deincèps venit ad Abagarum. Cùm autem esset ante conspectum eius apparitururs,in sua fronte, tanquàm in columna,appensa ea Domini Iesu,quam diximus, similitudine,sic ingressus est ad Abagarũ. Is verò cùm ipsum procùl vidisset venientem, visus est videre lucem maiorem,quàm vt eam ferre posset adspectus,radiosque emittentem, * quæ ex eius vultu exiliebat. Prodibat autem ab effigie,quæ erat ei imposita. Quãobrèm insigni luminis splendore obstupefactus,& veluti eorum,quæ sibi acciderant, oblitus, & diuturnæ membrorum paralysis,è lecto exilijt, & resoluta mẽbra coegit ei currere obuiam.Eique idem accidit,sed alio modo,quod ijs,qui in monte Thabor resplendẽtem formam Domini viderant. Cùm ergò ab Apostolo eam accepisset effigiem,& capiti,labris & oculis eã imposuisset,& nec alias quidẽ partes corporis eo contactu priuasset,ilicò cognouit omnia membra miram dum in modum roborari, vt quæ mutationem in melius susciperent,lepramque expurgatam & fugientẽ, etiamsi in fronte eius aliquæ adhuc paruæ restarẽt reliquiæ. Cùm autem verbum veritatis ab Apostolo didicisset apertiùs,& de Christi,quæ opinionem superãt, miraculis diuinisque passionibus,& sepultura, & resurrectione à mortuis,& assumptione in cælos,perfectè audisset, & confessus fuisset Christum verum esse Deum,eum rogauit de forma in linteo impressa,quãdò quidem propiùs adstans,cognouit eum non consistere per colores materiales: & stupebat eam, quæ in ipsa erat,virtutem,quæ fecit, vt admirabiliter è lecto surgeret,& cõnumeraretur inter sanos. Adhæc Thaddæus declarauit tempus angoris animi,& eam,quę ex sudore sine colore facta est,transformationem, & vt ad ipsum veniret,iussum Domini, & alia quæcunque præcedens narrauit historia.

*Margin: f. *qui ex eius vultu exiliebant.*

Margin: Mat. 17. Imaginis contactu lepra curatur.

Postquàm ergò & ex his, & ex impositione manuũ Thaddæi in nomine Iesu Christi ea,quæ dolorem afferebant,recesserunt,& quæ erant dissoluta,quodãmodò constringebantur:& deformitas dispergebatur, & omnia redibant ad sanitatem: Abagarus in maximam omni ex parte adductus admirationem: Reuerà,inqt, uerus es & germanus Iesu filii Dei discipulus, qui curabat sine medicamentis & herbis: Et ego tanta in eũ sum deuinctus charitate & fide, vt nisi ego vererer summam Romanorum potentiam, qui nõ permittũt ijs,qui sunt subiecti eorum imperio,contra se inuicẽ arma capere,fortiter aduersùs Iudæos,qui crucifixerunt Dominum,arma mouissem,& eos subegissem. Nũc autem quoniam didici eius passionem fuisse voluntariam,& persuasum habeo,ꝙ nisi voluisset, ingrati in eum nullam habuissent potestatem, nihil quæro amplius. Rogo autem, vt diuinum quoq; consequar baptismum,& cum tota domo Domino Christo reddar familiaris. Cùm itaque multa prius effecisset miracula Domini Apostolus, & omnes curasset à morbis suis,inter quos is erat etiam, qui primus de eo famã retulit ad barbarum,quem liberauit à podagra, adduxit Abagarum ad diuinam piscinam: & cùm in eo ea fecisset,quæ sunt de more,baptizauit eum, & vxorẽ, & filios,& omnes,qui erant in eius domo. Et egressus est ex diuina hac aqua expiationis totus mundus & sanus,repẽtè deletis ijs quoque paruis lepræ reliquijs, quæ erant in eius fronte. Hinc factum est,vt omnibus modis colens & adorãs hanc formæ Domini effigiẽ, hoc quoque alijs adieceritToparcha.

Margin: Abagar9 cũ multis baptizat.

Margin: Antiquissim9 imaginũ vsus et cultus.

A veteribus Edessę habitatoribus imago cuiusdam dei insignis ex dijs gentilium, posita erat ante portã publicam ciuitatis,quam necesse erat adorare omnẽ, qui volebat ingredi ciuitatem,& quasdam preces reddere constitutas,& sic intrare vrbis vias & vicos. Hãc ergò cùm tunc diruisset Abagarus, & omninò deleuisset,in eo loco,vbi ea erat posita,hanc non manu factã Domini nostri Iesu Christi imaginem, cùm in tabula conglutinasset,& hoc,quod nunc videtur,auro ornasset,posuit,hæc uerba in auro inscribẽs: Christe Deus, qui in te sperat,à spe non excidit. Et statuit, vt quicunque per illam portam erat transiturus, pro illa veteri inutili columna,eum quem par erat,cultum & honorem qui debetur,& adorationem tribueret longè admirabili & miraculorum effectrici Christi Imagini,& sic ingrederetur ciuitatem Edessæ. Itaque conseruatũ est hoc huius viri pietatis expressum monimentũ, & Deo dedicatum donarium, donèc in hoc vitæ incolatu mansit Abagarus, & eius filius, qui regni simul & pietatis paternæ fuit successor. Cæterùm eorum filius & nepos, fuit quidem successor paterni & auiti imperij: non fuit autem hæres etiam pietatis: sed in pietatẽ calcibus,vt ità dicam,insultauit,& ad dęmones & idola transfugit. Quamobrèm dæmones quoquè veluti remunerans,voluit, quoniam eius auus idolicam illã deleuit imaginem,eandem afferre condemnationem Domini imagini. Sed quod captabat, minimè est assecutus vir fraudulentus. Nam cùm hoc præsciuisset loci Episcopus,ea,qua ipsi licuit,vsus est prouidẽtia. Et quoniam locus,in quo sita erat imago,seruabat figurã hemisphęrij,speciem cylindri referentis accensa ante imaginem lucerna, & imposita tegula, cùm calce & coctis lateribus abstruxisset loci ambitũ,redegit murum in planam superficiem. Cùm igitur non videretur diuina forma,destitit ille impius à conatu. Ideò autem,vt arbitror,statutũ est à sacerdote, vt ante imaginem poneretur tegula,nè aliqua putrefactio,quę fit ex situ ædificij, & ex humore calcis, inesset in linteo imaginis receptaculo,& ex diuturnitate temporis aliquid damni acciperet.

Margin: Christi imago abscõditur, nè ab impio rege destruat.

Fluxit itaque interim multum temporis, & ex hominum effluxit memoria sacræ huius imaginis in columna erectio, ac eiusdem abscõsio. Postquàm autem suo tempore Chosroë Rex Persarum, Asiæ ciuitates diripiens,venit etiam Edessam, & ante eam castrametatus,omnem mouit machinam,& omne comparauit instrumentum aptum ad oppugnandam ciuitatẽ,(fabricatus est nanque omnia, quæ pertinent ad emittenda tela,conquassandos muros, & confringendas portas) in tantum periculum adducti Edesseni, ipsi quoq; excogitabant,quæ poterant,ad sui defensionem. Miserunt autem legatos quoquè ad petendum auxilium à ducibus Romani exercitus. Ilion verò,qui tunc præerat Romanijs copijs, & per se vexabatur ab hostibus, non poterat Edessenis mittere auxilium: Literis autẽ addebat animum, epistolam Domini reuocans in memoriam,& ueram,quæ est in ipsa prolata sententiam, per quam dicitur & creditur fore, vt conseruetur nõ direpta ciuitas. Persę autem cum aperta inuasione occultas quoquè moliebantur insidias. Et cùm procul cœpissent fodere, cogitabant per cuniculos ingredi ciuitatem. Cùm verò perindè ac quidam vrinatores sub terra essent intrà muros,ex tali causa contigit, vt manifestę fierent insidiæ ijs,qui erant intrà vrbem. In illa enim vrbis parte habitabat faber ęris intrà muros,cuius vasa ęnea in domo sublimia sonitum emiserunt,Persis sub terra pulsantibus,& puluerem effodiẽtibus. Cùm ergò planè essent inopes cõsilii, & essent ad extremam redacti desperationem Edesseni ciues, ad Deum confugiunt,& cum dolore cordis & lachrymis ipsum exquirũt. Noctu autem apparet Episcopo (Erat verò is Eulalius) mulier quædam honesta & moderata,præstantior,quàm vt homo esset, ei consulẽs,

Margin: Chosroë obsidet Edessam.

Margin: Visio offertur Eulalio epõ.

vt

vt Christi non manufactam acciperet imaginem, & cum ea faceret supplicationem: foreque dixit, vt Dominus omninò sua ostendat miracula. Episcopus aũt dicebat se omninò ignorare, an sit apud ipsos, an apud alios ea imago. Tunc dicit ei, quæ in muliebri apparebat habitu: Supra portam ciuitatis, in hoc loco, hoc modo abscon sa fuit hæc imago.

Nota hæc lector.

Manè ergò Episcopus euidenti visione fretus, ad locum ueniens cum precibus, & perscrutans, inuenit hanc diuinam integram & incorruptam imaginē, & lucernam, quæ tot annis non fuerat extincta: & in tegula ante lucernam imposita ad eius custodiam, aliā expressam similitudinem similitudinis, quæ in hodier num diem conseruatur Edessę. Cùm ergò sumpsisset in manus hāc diuinam Christi, qui est Deus & homo, effigiem, meliori spe concepta, venit ad eum locum, in quo Persæ fodientes, ex æris sonitu depræhensi fue rant. Et cùm cœpissent ciues fodere intrinsecus, vbi si bi inuicem appropinquarunt, ex illa lucerna oleum instillantes in ignem, qui fuerat eis paratus aduersus inimicos, & immisissent contra Persas, qui erāt in cu niculo, omnes perdiderunt. Et cùm hinc liberati essent ab insidijs, eadem vsi sunt experientia aduersus machinas, quæ erant extra muros, & eas repentè com busserunt, & multos consumpserunt ex ijs, qui erant in eis, hostibus.

Magna vis sacræ imaginis.

Iam autem effecti fidētiores, lapides quoquè è muris emiserunt, à quibus ducem quendam exercitus ho stium contigit interimi, & alios multos cum eo. Nec id solùm, sed etiam ea, quę extrinsecus à Persis accensa fuit, pyra aduersus eos, qui erant intùs, quam olearum & multarum aliarum, quas immiserāt, arborum alebat infinita materia, effecit diuinæ imaginis auxilium ferentis virtus, vt contra ipsos esset, qui accēderant. Postquàm enim ex alto Eulalius eam è muro suis explicasset manibus, & obiret ciuitatem, repentè cùm peruenit ad hunc locum, ventus vehemens excitatus, aduersus eos, qui hunc rogum accendebant, flammā conuertit: quæ eos persecuta fuit & exussit, sicut olim Chaldæos.

Dan. 3.

Non sunt hæc miracula nullis approbata testibus, aut oratione composita ad aures oblectandas, aut à nobis cōficta deceptio: sed tres simul Patriarchæ, Iob Alexādrinus, Christophorus Antiochenus, & Basilius Hierosolymitanus hęc scripserunt, & hæc ità se habere significarũt Theophilo Imperatori, qui sacras imagines iniuria affecerat: quandò multis ostendentes, q̃ sint sacræ & venerandæ imagines, de hoc quoquè tractarunt. Licet autem ei, qui velit, ipsam prolixam legere epistolam, & id discere. Sed Euagrij quoquè ecclesiasticam si quis diligenter legerit historiam, sciet omninò, quænam de hac sacra imagine narret in quarto libro. Scribit enim, quòd cùm alijs de causis Chosroē tum ob eam potissimũ rationem exercitum duxerit, vt apertè ostēderet esse falsum, quòd à Christianis de Edessa iactabatur ciuitate, eam non posse expugnari ac diripi. Qui cùm magnam lignorum struem & penè infinitam, breui multa manu militum coegisset, & ea circuncircà fixisset aduersus muros ciuitatis: deindè terram in medium eorum iniecisset, & alium murum ei exaduerso ædificasset, fuit altior muris Edessæ. Et sic ex superioribus locis, & supra modum dexteris, erat mox tela emissurus aduersus eos, qui pericula adibāt pro ciuitatis defensione. Quod quidem cùm viderent Edesseni, apertè veluti montem excitari aduersus mœnia, per quem tanquàm ex plano, credebant hostes esse ingressuros ciuitatem, etsi planè essent perplexi, & nescirent quid agerent, machinantes tamen ipsi quoquè, quæ poterant, aggrediebantur ducere fossam ante murum illum recenter factum, vt si possent attingere vallos, qui erant ante aggerem, terram in fossam atraherent, & sic magnus ille murus, tanquàm somnio effictus, citò pessundaretur & diffueret. Postquàm autem absoluta quidem esset fossa, ignem verò in ligna immittentes, à scopo aberrarent, nec posset ignis, propterea quòd terra esset constipata, & ligna adhuc viridia, aliquid apprehendere, cùm hanc sacram imaginem in illam recenter ductam fossam tulissent, & ex ea aquam sanctificassent, eaq; rogum & ligna adspersissent, effecerunt, vt ignis esset efficax. Et fidei eorum qui hæc fecerunt, opem ferente diuina virtute, facta est aqua igni tanquàm oleum, & accendit flammam, & consumpsit quicquid apprehendit. Tunc ergò Rex Persarum desperans fore vt vrbs caperetur, cùm didicisset vndenam haberent auxilium, processit ad ineũdam cum eis cōuentionem: & percusso fœdere pacis, reuersus est in suam regionem.

Erat autem ipse quoquè haud ità longo post tēpore beneficium assecuturus ab hac sacra imagine, quæ hostes eius beneficio affecerat, & suos de medio sustulerat. Eius enim filia, quam dęmoniacus inuaserat spiritus, & excesserat à statu, qui est secundùm naturā, assiduè clamabat ab eo vexata: Nisi venerit Edessa imago non manu facta, id quod in ea habitat, non esse egressurũ. Quòd cùm Rex audijsset, & quæ in obsidione euenerant, considerasset, (neque enim eum latuit, quæ repētè extitit virtus admirabilis, & audacia Edessenorum) scribit statim ad præsidē ciuitatis, & ad Metropolitanum Eulalium, & ad commune ciuitatis, vt statim ad eum mitteretur diuina & maximæ virtutis effigies: adijciens etiam causam, nempè filiæ calamitatem, & omninò rogans & instans, nè frustraretur petitione. Illi autem Persicos mores suspectos habētes, & timentes, nè rex Persarum vellet eorum vires dolo surripere, & cauentes, nè eam, in cuius erant tutela, & quæ eos beneficio afficiebat, perderent, nec eo præter xtu initam pacem soluerent, capiunt consilium prudens & eis vtile. Cùm itaque omninò ęqualē, & quoad eius fieri potuit, similem non depictæ depictam effinxissent imaginem, mittunt ad eum, qui petierat.

Chosroē rex Persarũ petit sibi mitti Saluatoris imaginem.

Postquàm autem fuerunt intrà fines Persidis ij, qui afferebant imaginem, statim per filiam regis exclamauit dęmon, se statim exiturum, & mutaturum esse habitationem propter eius, qui venit, potentiam, si modò reuertatur, quæ accersita fuit, imago, & non appropinquet regiæ, neque ciuitati Persarum. Quod à Rege magnoperè contendebat, & ab eo supplex petebat. Cùm Rex autem esset pollicitus, egresso è puella dæmone & Regis filia sanitati restituta, Chosroē, siue implere volens dæmonis petitionem, & confirmare qđ erat pollicitus, siue eius, qui veniebat, extimescēs potentiam propter malos & scelestos suos mores, misit qui iuberent, vt hæc imago reuerteretur in suam ciuitatem, è qua exierat, adiectis à se missis donis ad eos, qui eam miserant. Erant ergò apud Edessenos hę preciosæ opes, thesaurus, q̃ non potest exinaniri, imago illa primaria, & non depicta, quę semper ab eis honorabatur, & eos vicissim custodiebat.

Ecce mirā imaginis vim.

Videat lector 2. Nicena Synodi actionem 5.

Postquàm autem ad hanc vrbium reginam vndiq; confluxerant, quæ sunt optima & pulcherrima, eratque Dei uoluntas, hāc quoquè sacram imaginem hic recondi cum alijs thesauris: Romanus, qui erat Romanorum dominus imperii, studium adhibet, vt per ipsum ciuitatum regina hanc consequatur. Diuersis verò temporibus mittens Edessam, petebat, vt ea, cũ epistola, quam Dominus sua manu scripserat, ad eum mitteretur: & promittebat, se contrà eis daturum in permutatione Saracenos numero ducentos, & argenti signati duodecim millia. Edesseni autem dicebant sibi non conducere, suę ciuitatis custodem & conseruatricem

Romanus Imperator Romanorum.

tricem argento & hominibus mortalibus permutare. Cùm autem ille sæpè petendo instaret, illi verò sæpè preces reiicerent, tandèm sexies millesimo quadringentesimo quinquagesimosecundo anno ab origine mundi, misit Ameras Edessenus, rogās vt, scripta cautione per aureum signaculum, quod haberet firmitatem, fideiuberet Imperator, non esse Romanorū exercitus hostiliter inuasuros quatuor ciuitates: dico autē Rhocam, quam vox barbara vocat Edessam, * Charā, & Sarotze & Samosata: neque ex eorum agris prædas esse acturos, aut eos, qui in illis habitant, redacturos in captiuitatem: tradendos autem esse sibi ducentos Saracenos ex contribulibus cum ea, quę priùs fuit ꝓmissa, quantitate pecunię. Quod si faceret, sciret se ad eum esse missurum, illam, quæ quærebatur, imaginem & Christi epistolam. Imperator verò, eius boni desiderio concedens omnia, quæ fuerant proposita, cùm dedisset ea quę petebantur, misit Abramium Deo charum Samosati Episcopum, qui illo tempore hic agebat, ad diuinam illam suscipiēdam imaginem & Christi Dei nostri epistolam. Aduertens autem, qui & misit, & qui erat minister, nè in ea tradenda callidè deciperetur, & pro non descripta & vera, traderetur ea, quæ tunc fuit descripta propter Persicum casum, has ambas cum alia, quę celebratur in Ecclesia Nestorianorum, quæ ipsa quoquè, vt est verisimile, sumpta fuerat ex prima, quęsitas accepit ad fidem faciēdam. Quæ rursus sunt redditæ, retenta sola principali & vera. Sed hoc quidem posteà.

*Charran.

Tunc autem excitabatur magnus tumultus à fidelibus, qui erant Edessę, vt qui non sinerent à se auferri, quæ erant preciosissima, & propugnacula eius, quæ ipsos tulerat, ciuitatis: donèc pręfectus Saracenorū, aliis quidem persuasis, aliis verò coactis, alijs verò ēt minis mortis territis, effecit, vt ea traderetur. Cùm autem tonitrua & fulgura cum pluuia vehementissima, diuina prouidentia subitò erupissent, dum Edessa esset exitura imago, & Christi Epistola, rursus mouebantur ii, qui ea priùs retinebant, & affirmabant Deū iis, quæ fiebant, significare, Diuina voluntate non fieri rerum sanctissimarum ex eo loco translationē. Sed cùm præfectus Saracenorum, penès quem erat vniuersa potestas, statueret standum esse conuentis, & implēdum esse promissum, egreditur è ciuitate effigies preciosissima, & epistola à Deo scripta, & huc afferebatͨ. Et viam quidem conficientes ii, qui ea ferebant, peruenerāt ad Euphratem: & rursus tumultus excitatur, nullo priorum minor, Edessenis dicentibus, quòd nisi diuinitus ostensum fuerit signum aliquod, nullo modo dimittent id, quo continetur eorum securitas. Datur ergò eis signum, cùm essent infideles, & tentarēt. Nauis enim, cum qua erat eis propositum transmittere Euphratem, cùm adhuc esset in portu in partibus Mesopotamiæ, vbi eam solùm ingressi sunt Episcopi, diuinam Imaginem afferentes & epistolam, cùm sediciosi tempestate adhuc retinerentur, repentè sine remigibus, sine eo, qui gubernaret aut traheret, appulit in terram, quæ erat ex aduerso, gubernata sola diuina voluntate. Quod quidem omnes, qui conuenerāt, stupore impleuit & admiratione, & persuasit, vt non inuiti concederent emissionem. Hinc perueniūt Samosata ministri eorum, quę ferebantur. Erant autem Samosatorum & Edessæ Pontifex, & eius primus presbyter & alij quidam religiosi Christiani, cū quibus vnà erat etiam minister Ameræ, qui Romā reuertebatur. Hic cùm aliquot dies essent morati, multis illic factis miraculis, rursus iter sunt ingressi. Et rursus in via innumerabilia fiebant miracula à sacra imagine, & Christi Epistola. Cæci enim, ex improuiso adspiciebant: & claudi, reddebantur sani & membris integri: saltabant, qui longo tempore in lecto decubuerāt: & sani fiebant, quibus erant manus aridę: & (vt semèl dicam) fugabatur omnis morbus & infirmitas: & qui sani erant, Deum glorificabant, & laudabant eius admirabilia.

Vide priscorum Christianorū deuotionē erga sacras Imagines

Nota miraculum.

Innumera miracula Imaginis & Epistolæ Christi.

Cùm autem multum iam viæ confecissent, veniūt etiam ad sanctissimæ Deiparæ monasterium, quod vocatur Eusebii monasterium, quod quidem est in loco qui dicitur Optimatum. In templo verò huius monasterij, quo par fuit honore reponitur capsa, quę miraculorum effectricem tegebat imaginem: & multi, qui accesserūt pura & syncera affectione, curati sunt à suis morbis. Quò etiam venit quidam vexatus à dęmone: quo tanquàm instrumēto vtens malus spiritus, & multa per ipsum eloquens, quę pertinebant ad laudē Imaginis & Epistolæ, (Nam olim quoquè, Nouimus quis sis sanctus Israel, dicebant, qui erant earundem cū illo partium) tandèm hæc quoque est quasi vaticinatus: Accipe, dicens, ò Cōstantinopolis gloriam & lætitiā, & tu Constantine Porphyrogenite tuum imperium. His dictis, fuit homo curatus, & statim liberatus à vexatione dęmonis. Horum autem verborum fuere multi testes. Nam cùm Imperator misisset obuiam ei, qđ desiderabat, magistratus & primos totius senatus: & multi ex satellitibus simul cum eis exiuissent, accidit vt magistri & patricii cum inferioribus ordinibus ea audirent, & de ipsis ferrent testimonium. Et quoniam quæ dicta fuerant, citò euenerunt, iurè est dubitandū, vndenàm præscientia accesserit ad dęmonem. Nō enim creduntur eam ex se habere, cùm à diuina gloria exciderint, & pro luce dicti fuerint tenebræ Sed clarum est, quòd quomodò diuina virtus visa est Balaamo, ministro eius, quæ tunc fuit, prædictionis, & alias aliis sępe ea re indignis, sapienti quodam & solerti consilio, ità nūc quoq; virtus, quæ erat in diuina effigie, visa est dęmone. Et ideò per eum pręsignificauit, quæ mox erant euētura. Sed cùm hoc quidem sic euenisset, eius meminisse interim nō fuit fortassè alienū. Pergemus autem ad ea, quæ sequuntur, narranda.

Marc. 1
Luc. 4.

Num. 23 & 24.

Decimoquinto mensis Augusti, Imperatoribus de more festum celebrantibus semper Virginis & Dei matris Marię in venerabili templo, quod est in * Blachernis, circa crepusculum illuc peruenerūt ministri harum rerum preciosarum. Et reposita est in superiore oratorio diuini huius templi arca, quæ intùs habebat Imaginem & Epistolam. Quò venientes Imperatores, eam extrà reuerenter adorauerunt. Deindè cùm honorificè magno comitatu & multis lampadibus ad regiam eam portassent triremem, cum ea venerunt in regiam, & in templo, quod illic est & nominatur Pharos, proptereà fortassè, quòd sicut vestis splendida, id sit egregiè ornatum, eam reposuerunt, die sequenti, qui erat mensis sextusdecimus, piè & reuerenter salutantes eam rursus, & adorantes. Illic sacerdotes, & iuuenes Imperatores (senex enim domi manserat propter corporis infirmitatem) cum psalmis & hymnis & copioso lumine, per descensum ad mare, ea in triremi regia rursus imposita, propè vrbem remigantes, vt quodammodò vrbem conseruaret per ipsum in mari ingressum, appulerunt extra murum ciuitatis, qui est ad Occidentem. Quo in loco egressi è naue, pedibus ingredientes Imperatores, & totus senatus, & sacrorum Antistes cum tota ecclesię cōgregatione, eo quo par fuit comitatu prosecuti, tanquàm aliam arcā, vel potiùs supra eam, vas deducebant, quod illa sanctissima & preciosa custodiebat: Et cùm quæ erant extra muros, transmisissent vsque ad portam auream, deindè ingressi ciuitatem cum psalmodiis & hymnis sublimibus, & canticis spiritalibus, & infinito lumine lampadum publicam celebrātes deductionem, iter facie-bant

Festum Assūptionis sāctissimæ Mariæ Virginis.

Obserua quàm honorificè Saluatoris Imago habeatur.

bant per mediam ciuitatem, sanctificationis & roboris per hoc esse participem ciuitatem credentes, illæsamque & inexpugnabilem esse in æternum conseruandam.

Ociosa autem turba concurrente ad spectaculum, homo quidam paralyticus & imbecillus, & qui iã lõgo tempore suis innitebatur famulis, surrexit, vt videret diuinam imaginem transeuntem, qui simulatque eam adspexit, præter opinionem sanus effectus cùm cognouisset esse confirmatas & corroboratas bases suorum pedum, accurrit ambulans ipsis pedibus, & osculatus est capsam imaginis, & Deum magnificauit, narrans quod in se factum fuerat miraculum. Quem cùm vidissent omnes, qui simul aderant, & verba eius audiuissent, emiserũt gloriam Deo vniuersorum, qui semper facit admirabilia. Tam multæ autem lachrymæ præ gaudio sunt profusæ, & tam multæ ad Deum preces & gratiarum actiones factæ sunt ab vniuersa ciuitate, diuina Imagine & veneranda Epistola transeunte per mediam ciuitatem, vt verbis explicari nequeant, vtpotè quòd quæ vidit oculus, non possit consequi oratio. Res enim, quæ sunt excellẽtes, pulchrius est videre, quàm audire: solentque talia relinquere à tergo orationem. Cùm ergò ad forum, quod est ante Augustium, venissent duces huius celebritatis, & à via recta parũm declinassent ad sinistram, veniunt ad clarissimum templum sanctæ Sophiæ: & intrà adytorum propitiatorium reponunt preciosam Imaginem & Epistolam. Cùm hic autem adorasset tota Ecclesiæ congregatio, & vt par est, honorasset, illinc rursus egressi sunt cum sancto onere, qui peragebant processionem: & cùm venissent in regiam, in atrio, quod cognominatur Triclion, super thronum imperatorium, in quo consueuerunt respondere de rebus magnis, tunc diuinam collocant Imaginem, cathedram omni nò sanctificari imperatoriam, & simul iustitiam & benignitatem eis planè largiri, qui in ea sedebant, non immeritò credentes. Intensa autem de more facta oratione, post eam impletã hinc sublata fuit diuina Imago, & in prædicto Phari templo, in dextera parte, quæ vergit ad Orientem, conseruata fuit & reposita ad gloriam fidelium, ad custodiam Imperatorum, & ad tutelam totius ciuitatis, & status Christianorum.

Miraculum.

Sancta Imago Saluatoris Cõstãtinopoli asseruatur.

Sed ò diuina similitudo eius, quæ mutari non potest, patris similitudinis. O character characteris paternæ substantiæ. O venerandum & omni honore dignum signaculũ primariæ pulchritudinis Christi Dei nostri, (Tecùm enim loquor tanquàm cum re animata) conserua & custodi semper eum, qui piè & moderatè nobis imperat, & tui aduentus memoriam luculentè celebrat. Quem cùm tua benignitate ad auitam & paternam sedem extulisti, conserua eius germen ad generis successionem, & sceptrorum perpetuitatem: Statum pacificum præbe Reipublicæ. Concede, vt hæc regina ciuitatum maneat inexpugnabilis: & vt nos placentes Archetypo tuo Christo Deo nostro, admittamur in regnum cæleste, eum glorificantes & celebrantes: Quoniam eum decet gloria & adoratio, in secula seculorum, Amen.

DE S. ARSACIO CONFESSORE, quem latina Martyrologia Vrsatium vocant: ex Sozomeni Historia Ecclesiastica, Lib. 4. cap. 15. interprete Iohãne Christophorsono Anglo.

CIVITAS (Nicomedia) tam exiguo temporis momẽto terræmotu concussa est, vt qui cuperent aliò confugere, non possent: sed prima periculi aggressione, quo quisque steterit loco, in eo magna ex parte aut seruatus est, aut perijt. Est præterea multis in ore, Arsacium hanc antè uidisse calamitatem, quàm acciderit. Qui genere Persa fuit, & ex milite, qui Imperatoris leones nutriebat, insignis confessor regnante Licinio factus, relictaque militia, in arce Nicomediæ, intrà murum monasticam disciplinam exercens, habitauit. Quo in loco diuina visio ei oblata, iussit ex vrbe egredi, quò vitaret cladem, quæ esset eam posteà occupatura. Qua re confecta, maturè ad ecclesiam profectus, dat mandatum Clericis, vt Deo preces supplices sedulò adhibeant, vt orationes ad eum placandũ faciant, quo clades, quam urbi minatus fuerat, ab ea depelli posset. Vbi autem illis frustrà persuadere conatus est, & pro ludibrio habitus, simul vt calamitatẽ eos nec opinantes oppressuram præsignificauerat, ad arcem reuertitur, & humi in faciem proiectus, Deum precatus est.

16. AVG.

Arsacius ex milite fit monachus.

Intereà temporis vrbe terræmotu concussa, complures obtriti perierunt: qui autem supererant, in agros & solitudinem profugerunt. Siquidem in ciuitate opulenta & ampla, singulis in ædibus ignis accensus fuit: in focis, furnis & caminis balneorum, & eorum, qui eas exercent artes, quibus igni opus fit: adeò vt tectis ædium terræmotu disturbatis, flamma eorũ materiem occuparet, lignisque aridis, vt est verisimile, admixtis, & rebus & oleo & pinguedine perfusis, quæ facilè incendi solent, affatim nutrita cresceret: atque in omnes partes serpens, ac tandèm velut in vnũ confluens, efficeret, vt tota vrbs instar vnius (penè dixerim) rogi videretur. Et quoniã in hac clade ad ædes accedi non posset, qui incolumes ex terræmotu euaserant, ad arcem procurrerunt. Arsacius autem in turri, quæ steterat inconcussa, pronus decumbens, sicut se, cùm orare cœpisset, extẽderat, mortuus repertus est. Fama verò est, eum à Deo precibus contendisse, vt ante cladem mortem oppeteret: moriq; maluisse, quàm calamitatem oculis cernere vrbis illius, in qua Christum cognouerat, & Ecclesiastica disciplina imbutus fuerat.

Terræmotus Nicomediæ multos opprimit.

Arsacius mortuꝰ repertus.

Sed quoniam ad hunc virum nostra delapsa est oratio, intelligendum est, eum præ amore, quo Deus illũ complexus est, potuisse dæmones abigere, & homines iisdem agitatos, illis purgare. Nam cùm quidam vexatus dæmonio, per forũ gladio stricto curreret, omnesque fugerent ab eo, & tumultus vrbem occuparet: Arsacius factus illis obuiam, Christum nominauit, verbo hominem deiecit, eum extemplò dæmone purgauit, & ad sanam mentem reduxit. Edita sunt etiam ab illo multa alia opera, quæ supra facultatem humanam artemque putanda sunt. Quorum hoc vnum fuit: Erat fortè draco, vel aliud serpentis genus, quod viatores, qui illàc transirent, antè flatu suo peremit, q̃ oculis eorum cerneretur: nam in quodam specu propter viam obliuit. Ad quem locum accedens Arsacius, orauit: serpens autem sua sponte egreditur è specu, & capite bis ad terram alliso, se ipse interfecit.

Profligat dæmones.

Draconẽ interficit precibus.

Atque

Atque ista commemorarunt hi, qui dicebant se ab illis audiuisse, qui ipsum Arsacium oculis adspexissent.

VITA S. ARNVLPHI METENSIS Episcopi, à quodam eius familiari amico conscripta. Puto autem eam esse, cuius meminit Paulus Diaconus de Gestis Longobardorum, Lib. 6. cap. 5. Stylum, vbi visum est, modicè expoliuimus.

PRAEFATIVNCVLA AVTHORIS.

IN omnipotentis Dei nomine, & Christi Iesu Domini nostri filij eius, vitam & act° sanctissimi antistitis Arnulphi, adiuuante nos spiritu sancto, qui in eo requieuit, scribere aggrediar, eius ope fretus, qui ait: Aperi os tuum & ego implebo illud. *Ps. 80.* Neque enim reticeda sunt, quæ diuulgata, aliis bonæ actionis exemplum præbent, eorumq; sectatoribus id proculdubiò conferunt, vt sint cum sanctis ciues patriæ cælestis.

V I T A.

16. AVG. Quo die eius festũ celebrāt, ꝑp trāslatione illi°.

BEATVS igitur Arnulphus Episcopus, Francorum prosapia ortus, altus sanè & nobilis parentibus, atque rebus seculi opulētissimus fuit: sed nobilior posteà & sublimior in Christi fide permāsit. Huius ego res memorabiles & laude dignas, nōnullas ab eius familiaribus didici, plerasq; per memetipsum cognoui. Et quidem operæprecium mihi videtur, ab ipsius natali die scribendi initium sumere. Erat peregrinus quidam seruus Dei, Stephanus nomine, qui ab Italiæ partibus veniens, in loco vicino morabatur. Ei cùm reuelata fuissent natiuitatis eius exordia, aliquantispèr apud se reticens, tandèm tāquàm cęleste editurus oraculum, præsaga uoce ait: Scitote omnes, & attēdite, quòd puer iste iam natus, summis honoribus perfuncturus, & apud Deum & apud homines magnus erit. *Eremitæ ꝑphetia.* Quod ità postmodùm certus rerum probauit euētus. Deindè cùm esset præclara indole, & plenus gratia Dei, opportuno tempore literarum studijs imbuēdus, traditus est præceptori. *S. Arnulphus adhibetur literis.* Apud quem inter cæteros contubernales suos sagaci ingenio & memoria capaci gratiosus & amabilis extitit: Christoque in ipso habitante, cunctis quidem fuit subditus, sed fide & charitate omnes antecessit.

Degit in aula regis. Cumque iam benè edoctus, ad robustam peruenisset ætatem, Gundolpho subregulo, siue palatij rectori vel magistro, regioque cōsiliario, in bonis actibus exercitandus oblatus est. Quem ille per multa deincèps experimenta probatum, Theodeberti regis ministerijs applicauit. Ecquis verò illius in armis & bellicis rebus strenuitatem satis enarrare queat, quandò ille sæpè aduersarum gentium phalanges suo ferro abegit? Itaque Christo Præsule, demùm effectus est omnium summus, qui dudùm penè omnium infimus videbatur: ità vt sex prouinciæ, quas nunc totidem curant regis domestici, sub illius administratione, eius solius arbitrio regerentur. *Magnis honoribus potitur.* Fuit autem sedulus in oratione, in ieiunijs, in misericordia pauperibus exhibenda: & sicut scriptum est, reddebat Deo, quæ Dei sunt, & quæ sunt Cæsaris, Cæsari. *Mat. 22.* Porrò amicis & parentibus ipsum cogentibus vix cedens, ex inclyta & nobilissima gente, Deo sic volente, duxit uxorem, puellam præclaris moribus ornatam. *Ducit uxorem.* Præstititque illi Deus speciale munus, ceu duarum gemmarum splendidum decus, vt ex eadem egregia fœmina duorum filiorū gaudia susciperet. Inter hæc diuersis in palatio honoribus & ministerio primus floruit: sed iugis eius meditatio circa monasteria & loca sancta versabatur.

Per id tempus erat in regis ministerio Romaricus, vir egregius, qui eius cognito desiderio, sancto & familiari ei affectu iūgebatur. Itaque communicato inter se consilio iuxta pręceptum Domini, dicentis: Vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus: & veni, sequere me, & habebis thesaurum in cælo: *Mat. 19* relictis omnibus, ad * Lirinense monasterium propter Christum peregrè proficisci statuunt. **Lerinũ.* Sed hac in re vtriusque desiderio altissimi voluntas obstitit. Neque enim fas esse censuit omnipotens Deus, ut hi duo viri, qui postmodùm ceu lampades duæ fulserūt in seculo, sub modio occultarentur, dicente scriptura: Nemo accēdit lucernam, & ponit eam sub modio: sed super candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt. *Matt. 5.* Cùm ergò ijs, quæ diximus, bonis studiis tāquàm auriga potens & strenuus inuigilaret, fortè euenit, vt vrbs Metēsis præsule careret. Tum una vox populorū Arnulphū, regis domesticum & cōsiliarium, dignum esse episcopatu acclamat. *Creatur Metēsis Eps.* Ille cernens Deo sic visum esse, cōpulsus, cum lachrymis eam vrbem gubernandam suscepit: ità Pontificalem ferens infulam, vt quamuis nolens, cogeretur etiam curam & solicitudinem, qua tenentur regis domestici, itemque palatij primatum siue magisterium retinere.

Mox autem tanta illi accessit, tamq; profusa in pauperes munificentia, ut fama perferente, etiam de longinquis regionibus & ciuitatibus innumera pauperū multitudo ad S. Arnulphum antistitem refocillādā festinaret. *Benignitas eius in pauperes.* Erat ille iugiter solicitus, & bonis operibus, præsertim suscipiendis monachis & peregrinis deuotissimè intentus: ità vt quos hospitio recepisset, eorū suis manibus ablueret pedes: illosque vestitos & cibo potuque refectos deducens, mox alios refocillandos exciperet. *Humilitas.* Porrò abstinentiæ eius modum explicare quis possit, cùm pręsertim ille interdùm post triduana vel prolixiora ieiunia, pane hordeaceo & aquæ potu victitarit? *Abstinētia.* Indutus quoque licèt clàm, cilicio, eius perpetuo vsu exesis & maceratis membris, geminum addebat vigiliarum & inediæ cruciatum.

Multa eius miracula extant, sed ego non nisi pauca commemorabo. In locis * Vosago propinquis est prędium sancti Stephani. In eo cùm esset uir sanctus, quædam mulier, Bertila nomine, nequiter à dęmonio arrepta, cum vitæ suæ discrimine sæpè fortiter quatiebatur. Accidit tum, vt coram sancto præsule baccharetur. At ille ductus pietate, quæ erat semper in eo eximia: Heu miserrimum, inquit, humanum genus, quid adeò præualuit inimicus, vt vbi Christus debuit habitare, ibi infelix ille suum habeat domicilium? Nocte proxima iubet mulierem esse in vigiliis: cumque pro ea Dominum oraret, mox dęmoniū abscessit, clamans & eiulans. *Demonia cōpurgat.* Lætantur omnes. Episcopus fœminam iubet abire incolumem & hilarem, quam paulò antè inimicus diuexarat.

Eo tempore, quo triduanum ieiunium Ecclesia vniuersalis celebrare consueuit, vir sanctus extra ciuitatem cum Crucibus atque promiscua plebe, orādi gratia, iuxta morem processit: *Dies rogationũ.* & eccè è media hominum frequentia, fœmina à dæmone arrepta, clamare incipit: Eam vt vidit Episcopus, Crucis vexillo iniecto, quamprimum eam ab hoste liberauit.

Alio tempore intrà vrbem precandi studio ad basi-

licam

licam sanctæ Crucis accessit, ibique puellam miserè à dæmone exagitatam inuenit. Motus ergò misericordia, ait Archidiacono suo: Hac nocte, frater, pro hac misera orationum vigilias celebremus, & cràs dilucu lò huc pariter reuertamur. Postridiè reuersi, puellam à dæmone liberatam conspiciunt Ità factum est, vt eius sanctitas etiam absentes & procùl positos curaret.

Itē alia.

Temporibus Dagoberti regis, cùm in eius palatio esset vir sanctus, quidam leprosus clamauit ad eū, victum & vestitum ab illo petens. Ille mox iubet eū du ci in hospitium: vbi cùm suo more humaniter eū tractaret, sciscitabatur ex eo, (erat autem barbarus) num sacra baptismatis vnda ablutus esset. Ille confestim re spōdet: Nequaquàm domine mi. Quis enim mihi infelici, & à populis excluso & abiecto, baptismi gratiā conferret? Ait ad eum vir Dei: Nè timeas, frater. Fieri enim potest, modò tu credas in Christum, vt & corpo ris & animi fruaris sospitate. Postquàm ergò à sancto viro percepit baptismi sacramentum, celeriter ab eius corpore lepra discessit, fuitque deinceps in vtro que homine sanus, qui priùs in vtroque fuerat contaminatus.

Leprosus mūdatur

Profectus quandoque cum eodem rege in Turingiam, incidit in nobilem quendam Noddilonem pue rum, & parentem eius, ipsi valdè charum, supremis la chrymis prosequentem. Erat enim & sanguine & amicitia ei admodùm coniunctus. Rege autem ocyus ex illo pago abire properāte, nihil aliud homini afflicto consilii aderat, nisi vt more gentilium, languentis præfecto capite, cadauer flammis exureret. Sed vt credimus, omnipotentis Dei nutu & voluntate factū est, vt sanctus Arnulphus Episcopus à mansionibus necdùm est egressus: Eo comperto, Noddilo celeri gradu ad eum abit, & infelicitatem suam singultibus potiùs, quàm verbis, ei exponit. Itaque vir egregius properè venit ad ægrotantis lectulum, & illic humi prostratus, orat diutissimè: indè semiuiuum hominē suo more ità alloquitur: Pœniteat te, inquit, fili, si qd fortè fecisti mali, vt duplicem accipias medicinam. Ille hominem Dei venisse exultans, vix verbis exprimit, quod animo voluebat: quippe qui iam supremū penè spiritum traheret. Quid plura? Calida affertur aqua, & propriis manibus vir sanctus ægroti faciem, manus & pedes ingenti studio abluit, & oleo benedicto corpus eius perungit. Et eccè eodem die, tāquàm nullam perpessus infirmitatem, cum cæteris lætus & incolumis è villa profectus est.

Mos plane barbarus.

Semiuiuū restituit.

Alio quoque tempore ab eo perpetratum miraculum, silentio premēdum non est. Noddo quidam, homo scelestus, cibo benè fartus, & vino æstuans, cū complicibus suis non verebatur obtrectare sancto Episcopo, dicens illum non Dei esse cultorem, sed hominē potiùs voluptati addictum, ad cuius lectū non solùm rex, sed etiam regina, tanquàm consilium captantes, nocturnis horis properarent. Cùm ergò cubitū iuisset cum socio detractore, iubente Domino, omnia illorum vestimenta flamma corripuit. Itaque exiliens, magnis vocibus aquam expetit. Sed aqua iniecta, flammam diuinitùs immissam non extinxit. Ardebant acriter circa nates & verenda interulæ illorum, nec poterant ardentes vestes exuere. Quid multa? Cùm nō possent aliud, forās exiliunt, & instar porcorum in luto sese vociferantes volutant: sed magis magisq; in eorum membra genitalia ignis sæuit. Impletum est in illis, vt reor, quod in Psalmo habetur: Detrahentē occultè proximo suo, hūc persequebar. Iusto igitur Dei iudicio illis in locis pœnas luerunt, de quibus illi sanctū virū sua obtrectatione īfamare voluere. Nec diù post Noddo ille in eiusmodi flagitiis depræhēsus est, vt regia animaduersione iure illi vita adēpta sit: & nè solus moreret, filius eius mox eadē snīa punitus est.

Vltio cæle stis in eius obtrectatores.

Psal. 100

Per id tempus, cùm iā penè thesauros omnes in pau perum vsus erogasset, adhuc ei supererat discus argen teus librarum septuagintaduarum. Eum Hugo quidam, primus inter pceres, datis alimoniis & iis, quæ pauperibus essent necessaria, comparauit. Sed nō est passus oīpotens Deus, vt homo laicus eo frueretur, qui beati protomartyris honori iam olim consecratus esset. Illo enim Hugone repentina morte sublato, discus ad Clotarium regem allatus est: qui cùm cōperisset eum à S. Arnulpho Episcopo alendorum paupe rūm causa venundatum fuisse, mox admirabili instinctu ceu diuinitùs impulsus, iubet eum, adiunctis centum aureis, celeriter ad sanctum Pontificem Metim referri. Ità factum est, vt & matricularii & cæteri pau peres Christi haberent alimenta, & res sanctorū, quibus semel data fuerat, absq; vllo dispēdio restitueret.

Cùm autem id genus permultæ virtutes per eū in populo crebrescerent, remotiora à vulgi strepitu & fragoribus loca expetiit, quibus crebrò ceu ergastulo inclusus, soli Deo sacris offerendis precibus studiosissimè vacaret, conuenienter illi diuinæ admonitioni: Vacate & videte, quoniā ego sum Deus. Ita sæpiùs in villa Dodimiaca, quæ est apud Vosagū: interdùm Calciaci, non longè ab vrbe in cellulam retrusus, cælum diurnis nocturnisq; precibus pulsabat. Sed cùm in his athleta Christi contra diabolum sanctissimè & fortissimè dimicaret, conscientiæ religione permotus, nè plebs ipsi à Domino credita, illo sic remoto, æternæ vitæ pabula minùs acciperet: intentissimè cœpit prin cipem flagitare, vt præsulem successorem ipsi daret: mittensque epistolas per internuncios, se eo munere indignum, se peccatorem asseuerabat: orans, vt talem eligerent pontificē, qui verbo prędicationis in populo seminādo esset magis aptus & idoneus. Iis literis relectis, Clotarius rex non modicis correptus angoribus, & oī se consilio destitutū queritās, si S. Episcopus à palatij frequentia abesset, inter cætera sic illi rescribit: Quòd scribis, dn̄e & pr̄, vt tuo loco aliū eligamus Episcopum, id quidē nos nulla ratione facere ausi sumus. & rursùs: Quantū deuotione tua, quam ex admonitione diuina esse cōfidimus, gauisi sumus, dū scribis te à Domino admonitum: tantum rursùs doloris sensimus, ꝙ præter spem tuo cōspectu carere debeamus. Immò verò, dn̄e & pater, si qualibet impellente deuotione, ob exercenda bona opera aliò te conferre deliberasti, petimus, vt nos sine pace & communione tua, pro Dei amore, nequaquàm relinquas.

Expetit loca solitaria.

Psal. 45.

Multa sanè Clotarius rex virum sanctū fide & amo re prosequebatur, adeò vt etiā tum, cùm iā Dagobertū filiū suū ad principatus culmē euexisset, illi & regnū gubernandum, & ipsum Dagobertum erudiendū tradiderit. Quē ille acceptum, tā præclarè & sapiēter instituit, vt in gēte* Sicambrorū nullus ei rex similis fuisse feratur. Sed cùm insuperabili desiderio vir beatus ad eremū adspiraret, rex Dagobertus, vt erat prudēs, suspicatus se eum minis absterriturū, nè illius cōsiliis & solatiis destitueretur, ait ad eū: Charissimi filii tui ob admisū facinus caput amputabo, si nobiscùm nolis permanere. At vir sanctus ei rn̄dit: Filii mei vita in manu Dei est. Tu verò cōpos vitæ non eris, si insontiū vitā perdere volueris. Tū iratus rex, ensem manu corripit. At B. Episcopus regis morituri irā paruipendēs, constanter ait: Quid facis miserrime? Itāne mala pro bonis vis reddere? En habes me paratū. Exerce arma tua in sanguinem meum, quantùm collibitum est aīo tuo. Ego pro illius mādatis mori non dubito, qui & vitam mihi dedit, & pro me mortuus est. Tum verò vnus è proceribus dixit: Noli bone rex contra teipsum impiè agere. An non vides sanctum virū obeundi

Clotarius rex quāti eum fecerit.

for. Frācorum*

Constātia sācti viri

martyrij cupidum esse? Cur non pertimescis Christi seruum iniuria afficere? His verbis, iubente Deo, regis ira nonnihil repressa est. Intereà regina adest, & ambo agnoscentes culpam suam, simul ad pedes sancti præsulis corruunt, orantque cum lachrymis, vt ipsorum misereatur, aiuntque ad illum: Abi domine ad eremum pro arbitratu tuo: tantummodò te placatum habeamus, quem iniuria affecimus.

Itaque vir sanctus, data illis venia, à palatio egreditur, & eccè præ foribus conspicit claudorum, cæcorum, omnis generis pauperum, viduarum & orphanorum innumeram propè multitudinem, lamentabili voce dicentium: Cur nos miseros sancte pastor derelinquis? Quisnam deinceps nostri miserebitur? quis nobis victum & vestitum præbebit? Te amoto, omnes moriemur fame & nuditate consumpti. Obsecramus per Christum, nè nos derelinquas. Tú ille lachrymans, blanda voce ait ad eos: Deus vobis pastorē dabit, qui vos pascat in multa misericordia. Faciem verò meam non diù visuri estis. Vos autem quærite primùm regnum Dei, sicut Christus docet, & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. Sitis inuicem humani, benigni, misericordes: vt post huius paupertatis & miseriæ angustias, in futura vita cum Christo felices regnare mereamini. Lazarus mendicus in sinū Abrahæ ab Angelis portatus est Et vos ergò quęrite Dominum, & hic & in æternum viuet anima vestra. His dictis, statim ad orationum pergit certamina. Posteà non multo interiecto tempore, viro iusto, iugi intentione id expetenti, sanctus Goericus, cognomento * Abbo, successor eligitur, Domino id agēte, vt sancto sanctus substitueretur. Id vbi percepit vir egregius Romaricus, à partibus * Vogasi egressus, ad beatū Arnulphum venit, & vtroque in id consentiente, in vasta eremo aptum illi locum præparauit.

Mat. 10

Luc. 10.

Psal. 68.

Goericus, ei surrogatur.

** Abdo.*

** Vosagi.*

Sed quid proxima ab eius aduentu nocte à beato antistite miraculi intrà vrbem perpetratum sit, silere non debeo. Casu accidit, vt regis promptuarium vorax ignis vexaret, & indè erumpens excelsissima flamma, domos vndiquè vicinas minaciter lamberet. Repentè existit eiulatus & clamor totius ciuitatis ad tā præsens exitium. Quod nos audientes, celeri gressu imus ad domum beati viri, pro suo more perpetuo psalmodiæ melos promentis. Ilicò appræhensa manu eius, Romaricus ait: Egredere domine, en adsunt præ foribus equi nostri, ne, quod absit, te in hac vrbe ignis absumat. Respondet vir sanctus. Nequaquam, charissime: immò verò perducite me illuc, vt videamus immane hoc, quod grassatur incendium. Me verò ponatis iuxta illud. Si vult Deus vt ardeam, habet me in manu sua. Dum nos appræhēsis eius sanctis manibus, ad larem venimus, & mox illo iubente in orationem prostrati, capitulo dicto, surreximus omnes, Ille verò manum eleuans, contra ingentes flammas signum Crucis expressit. Confestim miro modo tanquàm cęlitùs percussus, nihil alibi nocens, intrà parietes in semetipsum totus contortus ignis interijt: nosque iam deinceps securi, pro depulso periculo gratias agētes Deo, dictis matutinis, ad lectulos nostros remeauimus, vbi tum vni ex fratribus talis apparuit visio. Intuens cęlum, uidit instar flammæ ignis, Crucis signum depictum, factaque est vox de cęlo à crucis latere, ità dicens; Cernis hoc signum? Hac nocte Arnulphus Episcopus per illud totam hanc ciuitatem ab incendio liberauit. Mirantibus nobis omnibus virtutem, quam vidimus in igne prostrato, frater ille visionem hanc enarrauit.

Hic habes ætatē authoris huius.

Signo crucis cōprimit ingētes flammas.

Posteà verò beatus Arnulphus, relictis cunctis seculi rebus, & benè atque integrè in pauperes erogatis, securus iam de thesauro in cælis recondito, cùm pauci fluxissent dies, pauper quidem in seculo ꝓpter Christum effectus, sed diues Domini virtute, ceu nouus Elias ad eremum properans, inter bestias & feras syluestres, exiguis cōstructis domiciliis, quotidiana meditatione laudes Deo deprompsit. Ascitis enim nonnullis monachis, atque etiam leprosis, suis manibus fidissimam operam & seruitutem eis iugiter impendebat, calceamenta à pedibus detrahens, eaque detergens, capita & pedes illorum crebrò abluens, lectos illorum quotidiè studiosissimè componens, à coquinæ etiam seruitio non abhorrens, idem & Episcopus & cocus, sæpè ipse esuriens, suos contubernales pascebat. Lectus verò eius, vilis in oculis hominum, elegantissimus in obtutibus Angelorum, spretis mollibus & preciosis operimentis, ciliciis ornabatur.

Abit in eremum.

Vide tātis viribus humilitatem.

Lect' e'.

In his igitur & aliis bonis innumeris vitam Angelicam agens, Deo volente athletam suum ad destinatū vocare brauium, ad extremum cępit vrgeri diē. Quo comperto, præstò illi fuit vir religiosissimus Romaricus cum cæteris monachis, felicem eius è corpore egressum præstolaturus. Eum igitur electus Dei & sacratissimus antistes alloquēs: Bone vir, inquit, & Deo amabilis, ora Christum pro me. Iam enim adest dies, in quo iudici meo præsentabor. Quid faciam? Nil equidem gessi in hoc seculo, omnibus sceleribus & peccatis vallatus coarctor: quorum vt veniam merear, quæso, Dominum pro me depreceris. Dixit hoc vir sanctus conuenienter illi sententiæ scripturæ diuinę: Iustus in primordio sermonis, accusator est sui. Iā aderat hora, vt illa sancta anima manibus sanctorum Angelorum ad Christum deferretur. Ea igitur è corpore abeunte, fit proculdubio gaudium magnum supernis Virtutibus in cælo, & ingens nascitur luctus pauperibus Christi & monachis in terris. Adest iuxta morem sacrosanctum Euangelium, quod lector inter psallentium luctus & cantus recitet. Porrò vir egregius Romaricus eius sanctissimum corpus quo potuit honore in castello sepulturæ mādauit. Indè anni fermè exactis spatiis, vir lectissimus successor eius Goericus Episcopus, communicato cum aliis consilio, collecta Cleri & populi multa frequentia, accitis quoq; duobus Episcopis, abiit in eremum: atque illic reuerēter excubias pariter agentes, sancta membra in feretro reponunt, & cum gaudio ad vrbem ea transferunt, suaui interim odore è sacris illis membris emergente, & omnium illorum nares implente.

Prouer. 8

Obit' e'.

Trāsfertur e' sa crūcorp'.

In illo itinere quæ facta sint miracula, vt potero, iam exponam. Cùm ventum esset ad quendam riuum, cuius ripæ, scissa tellure, euntibus lubricum præbebant transitū: posteriores feretri portitores casū corruunt: sed, vt reor, Angeli statim eum casum excipiūt. Priores enim sine vllo gradiendi impedimento, feretro in aerem sublato, pergunt liberè & expeditè: surgentesq; illi, qui lapsi fuerant, cùm ea loca humiliora euasissent, ad collegas sese adiungunt.

Huic miraculo mox aliud accessit. Homo quidam in pago Caluomontensi, Cunita nomine, incestus fuit. Eum vir sanctus sæpè admonuerat: sed cùm ad pœnitentiæ emendationem perducere non posset, priùs excessit è vita, quàm ille se corrigeret. In eius villa oratorium erat: itaque opportunum illis iter agentibus videbat, vt mansio illic pararetur, vel eo præcipuè nomine, quòd sanctum corpus oporteret in ecclesia vigiliis honorari. Vt ergò ventum est ad fines telluris hominis incesti, derepentè figuntur gressus feretrum portantium, ità vt nulla illis facultas suppeteret sacra membra vlterius transferendi. Angūutur animis sacerdotes & populus omnis, quòd nescirent, ad quam mansionem diuerterent, præsertim die iam ad vesperam inclināte. Tum verò

Nota pri scā pietatem,

Res mira

verò Noddo dux, qui cum aliis exierat, ait: Cernitis virum sanctum nolle in incesti huius terram ingredi? Est autem, licèt procul, villa mea, ad quam peruenire non poterimus ante solis occasum. Deest ibi quoquè potus & res aliæ, quibus tantam multitudinem possim reficere. In vno tantùm, vt audio, vasculo parum cereuisiæ habetur. His auditis, vniuersus populus iter eò intendit, tantaque omnes celeritate feruntur, vt ij, qui feretrum gestabant, portari se potiùs, quàm portare, sibi viderentur, & adhuc luce diei manente, ad destinatum peruenirent locum. Ait autem Noddo ad illos: Nũc hac nocte pascat vos beatus Arnulphus: quod enim deest nobis, illo intercedente potest suppetere. Et ecce quàm primùm exiguus ille potus in tantam copiam excreuit, vt abunde satiatis omnibus, etiam altera luce superesset.

Insigne miraculũ

Indè iam cum multa prosperitate & lætitia ad vrbem perueniunt, mox ciuitas omnis cum Crucibus & cereis, ingentique gaudio & admiratione obuiam procedit, pastoremque suum, quem pridem ceu fugitiuum amiserat, in cælo iam regnantem recipit, & sacrum corpus illius in basilica sanctorum Apostolorũ cum reuerentia & ingenti exultatione sepulturæ tradunt. Ab ipsa autem sepultura, quid apud Christum in eremo sibi comparasset, suis ciuibus per miracula ilicò declarauit. Nam mulier quædam, Iulia nomine, luminibus olim orbata, ad sepulcrum eius accessit, illicque cum fide prostrata orans, absque mora lumen multis annis optatum recuperauit, cernensque iam viam, quam sine aliena manu ingredi anteà non poterat, absque duce rediit ad diuersorium.

Vide antiquam Christianorum erga sacras reliquias deuotionẽ

Cæca videt.

Aliud miraculum nuper ex viro religioso Aringisilo Abbate cognoui. Mulier quædam, Ceucerella nomine, in suburbano Mediomatricum degens, ausa fuit die Dominico operari. Itaque celeriter diuinitùs castigata, vtraque manu contracta est. Illa in magnas coniecta angustias, ad Aringisilum Abbatem venit: eoque iubente, ad sepulcrum beati Antistitis cum fide properè abit. Sed cùm ostia obserata inuenisset, ante valuas sanctæ basilicæ se prosternit orans cum lachrymis sanctum Episcopum, ut ipsam sanet. Mox digiti palmis fortiter affixi, laxato rigore, ad pristinum reuocantur statum, abitque ad propria mulier læta & incolumis, quæ tristis & contracta aduenerat.

Punitur diuinitùs fœmina obviolatũ Dominicum diẽ.

Per idem tempus Ciaro homunculus pedibus contractis, gemino suffultus scipione, vix pedetentim, idque cum ingenti iniuria, ingrediebatur. Is ad monumentum sancti viri cùm se in preces prostrauisset, laxatis neruis, surrexit sanus & hilaris, & ad domiciliũ suum firmo gradu reuersus est, qui eò baculis sustentatus accesserat. Hęc nos pauca è plurimis huius beati viri miraculis & operibus bonis, pro nostra facultate in scripta retulimus. Quòd si verò bona omnia, quæ ille gessit, stylo exarare vellemus, vastũ opus & ingens lectori exhiberemus. Voluimus autem è multis saltem aliqua narrare, nè lectori & auditori fastidium pareremus: freti auxilio omnipotentis Dei & redemptoris nostri Iesu Christi, qui est benedictus in secula, Amen.

Claudus ambulat.

Item de eodem beato Episcopo ex Gestis metensium Pontificum. Antiquus MS. codex non habet nomen Authoris: sed non dubito esse Paulum diaconum, qui eo loco, quem supra annotauimus, se testatur de Episcopis Metensibus scripsisse. Itaque hic nihil de stylo mutauimus.

POst Pappolum Episcopum ad regimẽ ecclesiæ (Metensis) beatissimus Arnulphus vicesimus nonus asscitus est, uir per omnia lumine sanctitatis & splendore generis clarus. Qui ex nobilissimo fortissimoque Francorum stemmate ortus, ita Dei ecclesiæ præfuit, vt & palatij moderator existeret. Hic denique & in corpore permanens, simul & post vitæ exitum multa admiranda patrauit. Quæ si quis nosse desiderat, libellum, qui de eius specialiter actibus conscriptus est, legat. Vnum tamen eius admirabile factum referam, quod satis miratus sum, quo ordine prætcrierit is, qui eius contexuit vitam. Hic denique, cùm pœnitentiam pro aliquibus excessibus ageret, contingit, vt per Mosellę fluminis pontem transiret. Cumque subterfluentium aquarum profundos nec visu penetrabiles gurgites cerneret, non dubiæ spei fiduciam mente gerens, extractum digito annulum in illum aquarum profunditatem proiecit: Tunc, inquiens, me putabo culparum nexibus absolutum, quando istum, quem proijcio, recepero annulum.

Post aliquot verò annos, cùm ad Episcopatus ascẽdisset officium, ei die quadam piscator quidam piscẽ attulit: quem ille sibi, quia carnibus abstinebat, ad refectionem vespertinam iussit pręparari. Cumque eius minister officij more solito eum exenterasset, eundem annulum intra ipsius piscis intestinum reperit. Ille factum admiratus, sed rem nesciens, beato Arnulpho detulit. Quem ille vt uidit, statim recognouit, ac Deo omnipotenti, iam de remissione peccatorum fidus, gratias retulit: ac deinceps nõ remissius vitam duxit, sed maiori se potius abstinentia coarctauit. Nec dissimiliter pater hic venerabilis, quàm olim Gedeon ille signum à Domino poposcit. Ille etenim indicium per vellus in area positum capere voluit, vtrum in bello victoriam de inimicis habere potuisset: iste annulũ in profundissimũ fluminis gurgitem proijciens, experiri cupit, vtrùm de inimicis iam victoriã cepisset. Fortes quidem erant, quos ille deuicerat: sed hi, quos iste superauerat, fortiores. Hæc ego nõ a qualibet mediocri persona didici, sed ipso totius veritatis assertore, præcelso rege Carolo referente, cognoui: qui de eiusdem beati Arnulphi descedens prosapia, ei in generationis linea trinepos extabat.

Non vescitur carnibus.

Miri qddam.

Iudic. 6.

Hæc non obscurè pdunt Paulum Diaconũ authorẽ, qppe Carolo admodũ familiarẽ

Nam venerandus iste vir, vt ad superiora redeã, iuuentutis suæ tẽpore ex legitimi matrimonij copula tres filios procreauit, id est, *Anchisum, Vualachisum, & Clodulphum. Cuius Anchisi nomen ab Anchise parre Aeneę, qui à Troia in Italiã olim venerat, creditur esse deductum. Nam gens Francorũ, sicut à veteribus est traditũ, à Troiana prosapia trahit exordium. Cùm igitur hos tres, de quibus præmisimus, venerabilis Arnulph[us] filios haberet, qm erat misericors & ad pietatis opera semper intentus, prędictis filiis suis cœpit suadere, vt ei assensum præberent, quatenus oẽs suas facultates ad vsus pauperũ dispertiret. Tũc vnus fili[us], idest, Clodulphus se hoc posse facere, i. vt portionem sibi debitam, patri largiretur, oĩmodis denegauit. At verò alter filius, i. Anchisus, fidens de Christi pietate sibi plura condonari, ad oĩa, quę pater vellet, se libenter obedire promittit. Agit venerandus pater gratias

**Huncalij Ansegisum vocant. Vide Paulum Aemylium.*

 filio,

filio,& prædicit ei,plura ipsum,quàm reliquerat,habiturum. Insupèr benedixit eum,cunctámque progeniem nascituram in posterum, factumq; est ita. Nam & plures Anchiso, quàm reliquerat, diuitiæ accesserunt, & ita in eo paterna est constabilita benedictio, vt de eius progenie tam strenui fortesque nascerentur, quòd non immeritò ad eius prosapiam Francorum sit regnum translatum.

S. Arnulphi posteritas.

Et vt agnoscere hoc possis, paucis animaduertere docebo. Anchisus genuit Pipinũ, quo nihil vnquàm potuit esse audacius. Pipinus genuit Carolum, viris omninò fortissimis conferendum: qui inter cætera & magna bella,quæ gessit,itá præcipuè Saracenos detriuit,vt vsque hodie gens illa truculenta & perfida, Frãcorum arma formidet. Hic porrò genuit Pipinum, sapientia nihilominùs & fortitudine satis clarum: qui inter reliqua,quæ patrauit, Vascones,iamdudùm Frãcorum ditioni rebelles, cum Vuaifario suo principe felicitate mira debellauit & subdidit. Huius item filius, magnus Rex Carolus extitit, qui Francorum regnum, sicut nunquàm anteà fuit, dilatauit. Deniquè inter plura & miranda, quæ gessit, Longobardorum gentem,bis iam à patre deuictam,altero eorum rege, cui Desiderius nomen erat,capto: alteroque, qui dicebatur Adalgisus,& cum genitore regnabat suo,Cõstantinopolim pulso,vniuersam sine graui prælio suę subdidit ditioni, & quod rarò fieri assolet, clementi moderamine victoriam temperauit. Romanos prætereà,ipsámque vrbem Romuleam,iampridè eius præsentiam desiderantem, quæ aliquandò mundi totius domina fuerat,& tunc à Longobardis depressa gemebat,duris angustiis eximens,suis addidit sceptris,cunctaque nihilominus Italia miti dominatione potitus est. De quo viro nescias, virtutem in eo bellicam, an sapientiæ claritatem,omniumque liberalium artium magis admireris peritiam.

Res à Lõgobardis ereptas Romanæ Ecclesiæ, restituit Adriano Papæ. Vide Eginhartũ & alios.

Hic ex Hildegarde coniuge quatuor filios & quinque filias procreauit. Habuit tamen ante legale connubium ex Himmiltruda nobili puella filium, nomine Pipinum. Natorum sanè eius, quos ei Hildegardis peperit,ista nomina: Primus dictus est Carolus, scilicet patris ac proaui vocabulo nuncupatus. Secundus item Pipinus,fratri atque auo æquiuocus. Tertius Ludouicus,qui cum Clotario,qui biennis occubuit, vno partu est genitus. Ex quibus iam,Deo fauente,minor Pipinus regnum Italiæ,Ludouicus Aquitaniæ tenent. Mortua autem Hildegarde, rex excellẽtissimus Carolus Fastradam duxit vxorem.

Porrò Hildegardis apud vrbem Metensem in beati Arnulphi oratorio requiescit. Pro eo deniq;, quòd à beato Arnulpho iam dicti reges originem ducerent, suorum ibi charorum defuncta corpora posuere. Nam ibi humatæ sunt duę regis Pipini filiæ, quarum vna * Rothaidis, altera Adelhaidis appellata est. Ibi quoq; & iunioris regis Caroli duæ nihilominùs natæ sunt tumulatę,scilicet Adelhaidis & Hildegardis: quæ Hildegardis materno nũcupata nomine,matrẽ moriẽtẽ citius subsecuta est.

MARTYRIVM SANCTI MARtyris Mamantis.

Authore Simeone Metaphraste.

17. Augusti secũdum Latinos.

S. Mamãtis parentes & patria.

MAMAS magnus & insignis martyr Christi, patriam quidem habuit Paphlagoniam: erat autem clarus & pietate, & genere. Nã erat ei quidem pater Theodotus,mater verò Ruffina,religione quidem ambo fideles, genere autem insignes, vt qui orti essent ex patriciis: & qui non solùm in filiis,sed etiã in omnibus,qui erant sui generis, conseruarent nobilitatem. Hi,cùm esset vehemens eorum amor in Christum,& nec possent quidem internum continere desiderium: sed & liberè profiterentur pietatem, & multos ad eam excitarent,accusantur apud Alexandrum, qui tunc erat legatus ciuitatis Gangræ, & cui mandatum fuerat ab Imperatore, vt deorum quidem cultum omni studio augeret & extolleret: qui inuenirentur autem, Christianos multis subiiceret suppliciis: Quòd si in sua perseuerarent religione, etiam morti traderet.

Alexander ergo diuinum Theodorum,productum ante suũ tribunal,cogebat sacrificare simulacris. Sed ille ne aurem quidem præbebat iis, quæ dicebantur. Legatus autem, cùm esset paratus eum punire, prohibebatur à dignitate parentum. Non enim ei permittebatur contumelia afficere filios patriciorum, nisi Imperator permitteret. Eum itaque mittit in Cappadociæ Cæsaream ad Faustum Præsidem. Ille autem, qui quo erat in impietate ardentior, eo erat sæuior, cùm accepisset Theodotum, eum statim coniicit in carcerem. Eius verò coniunx,etsi esset grauida,maritum tamen est secuta, & cum Theodoto ingrediente carcerem, vnà quoq; est ingressa. Interim autem dũ simul degerent, Theodotus & sciens carnis imbecillitatem, & non ignorans tyranni sæuitiam, statuit ad Deum cõfugere: quem precabatur, vt ipse potiùs moreretur cum vxore, quàm aliquid accideret eorũ mẽte indignum,dum non possent sustinere vehementiã suppliciorũ. Deum itaque rogabat, dicens: Dñe Deus virtutum, dilecti filii tui pater, tibi benedico, & te glorifico, quòd vel in carcere habitare propter nomen tuum sum condemnatus. Sed te rogo, Domine, suscipe animam meam in his vinculis, qui meam nosti imbecillitatem: ne aliquandò in me glorietur inimicus. Hæc ergò is est precatus. Qui verò finxit singulatim corda nostra, qui intelligit oĩa opera nostra, mente ante opera suscepta, post finem orationis, ei mortem affert eũestigiò. Atque sic quidem excessit Theodotus, corpore mortuo relicto in custodia.

Nota preces sancti Theodori.

Psal. 32.

Coniunx autem eius Ruffina,non ferens afflictionem carceris, cùm ipsa quoque intempestiuè peperisset filium,vtpotè quòd magna illa afflictio effecisset, vt pareret præter naturã,distrahebatur multis ac variis animi perturbationibus. Eam grauiter angebat mors mariti,premebant grauissimæ de infante solicitudines, & Pręsidis crudelitas efficiebat, vt extrema timeret & contremisceret: & tamen à nullo horum vincebatur: sed Deo quidem infantem commendat & dedicat: ipsa autem assidens mariti reliquiis,& partim quidem miserabiliter deflens solitudinem, partim autem non sustinens cõiugi relictam esse superstitem, in lachrymis & suspiris hæc dicebat Deo: Qui finxisti hominem,& ex eius latere Euam es fabricatus, cõcede vt ego quoq; eadem via ingrediar, qua maritus

Gen. 2.

Obit Ruffina mater s. Mamantis.

maritus,& liberata ab his rebus caducis & fluxis,transeam ad ea, quæ sunt apud te tabernacula & mansiones, quæ sunt æternæ, & in quas non cadit interitus. Hæc Deum precata est Ruffina,& voti facta compos, perindè ac preces consequens, ipsa quoq; decedit.

Ea ergò beatum illud ad Deum iter ingrediente,solus infans iacebat viuus inter parētum reliquias. Protinùs autem quædam diuina visio in habitu & figura adolescentis,apparet cuidam mulieri claræ & genere & opibus,neque minùs pietate ac religione:vocabatur autem Ammia:& ei iubet,vt petat quidem à Præside corpora sanctorum,qui dormierunt in carcere:tollat autem infantem quoquè qui iacet inter eos, & eū sibi adoptet in filium,& magnam eius curam gerat. Illa verò (carebat enim liberis,& erat vidua) sicut ei mādauit somnium,ad Præsidem citò accedens,habuit eū facilè annuentem eius petitioni. Nam eum quoq; morem gerentem effecit diuina gratia. Statim enim reddidit,quæ Ammiæ iussa fuerant. Quamobrèm cùm & sanctorum corpora & infantem exportasset, illa quidem splēdidè simul & magnificè in suo horto sepelit: infantem autem sibi educat in filium,& non secùs, atque si ipsa eum peperisset,eum alebat & erudiebat, atque adeò maiorem, quàm si fuisset mater eius, curam gerebat.

Mamas adoptat à vidua opulenta.

Peractus autem iam erat annus, ex quo fuerat adoptatus: & quo magis puer crescebat, eo magis procedente tempore,simul quoquè crescebat in eum amor Ammiæ. Eum enim videbat, tanquàm fructum sui vteri,& existimabat se eum habiturū, qui ipsam pulchrè in senectute aleret. Iam secundum annum infans attingebat, & lingua tenera Ammiam vocat mammam. Hoc autem lingua Romanorum significat matrem. Itaque prima infantis balbuties, proprium nomen ei tribuit,& Mamas vocabatur ab omnibus,& decætero agnoscebatur. Cùm fuisset autem quinque annos natus,eum commendat Ammia magistris literarum. Ille verò mouebatur earum vehementi amore, & in doctrina ac disciplinis erat longè suis æqualibus superior:eratque eius animus totus intentus, & planè defixus in eruditione.

Adhibetur scholæ.

Romanorum autem sceptra tunc tenebat Imperator Aurelianus,qui cogebat omnes sacrificare dæmonibus,nō solùm viros & mulieres, sed etiam pueros. Maximæ autem ei curæ erant pueri. Existimabat enim se facilè eos esse inducturum propter ætatis teneritatem. Sed alij quidem pueri re vera cedebant voluntati Imperatoris:qui autem cum Mamante ventitabant ad ludum literarium,imitabantur ipsi quoque canam pueri prudentiam,& nec verba quidem audire necessè habebant. Quotidiè enim docebantur honesto illo pulchri Mamantis spectaculo & exemplo, solum verū agnoscere Deum vniuersi opificem,& ei rationale animorum offerre sacrificium: eos autem,qui ab impiis & coluntur & adorantur dij, nugas existimare,& plenos probro & dedecore. Fausti autem Cæsareæ Præsidis successor creatus Democritus, vir valdè spirās impietatē,& accensus vehementi eius æmulatione, cùm primùm ascendit Cæsaream, bonum Mamātem ad eū statim deferunt,quòd non solùm ipse deos non coleret,sed suos quoquè æquales & condiscipulos ad errorem suum omnes induceret. Mamas autem iam quintumdecimum agebat annum ætatis: & honesta matrona (hoc enim erat Ammiæ epithetum) morte priuatus,fit successor & hæres eius facultatum.

Mamantis pueri mira pietas.

Democritus ergò cùm hæc audisset de Mamante, fuit protinùs efferatus in puerum. Et cùm effecisset, vt ad suum tribunal sisteretur, primùm quidem interrogat,an esset Christianus: deindè,an ille esset, qui neque ipse diis sacrificat,& persuadet condiscipulis, nè pareant Imperatori. Ille autem maiorem,quàm ætas patiebatur, præ se ferens animi constantiam,& nihil conturbatus:Ego,inquit,vestram valdè condemno canitiem,quòd tanta circunfusi sitis erroris caligine, vt nec possitis quidem adspicere ad radios veritatis: sed vero & viuo Deo relicto, accessistis ad dæmones inanimos & surdos. Nam ego quidem à meo Christo nūquàm recedam, & quoscunque potero, ad eum adducam. Admiratus est Democritus pueri dicendi libertatem:& statim ab initio desperans se posse eum inducere,simul & minatus est adolescenti,& iis, qui eum circunstabant, iussit ducere puerum ad aram Serapidis, vt vel inuitus deo sacrificaret. Ille autē nihil à minis effœminatè affectus & illiberaliter:At nō licet,inquit, tibi me punire, qui sum educatus à matre maxima & clarissima,& luculentam ab ea accepi hęreditatem,& maximas diuitias,adiiciens nomē Ammiæ. Cùm hęc autem audiisset Democritus, & ab ijs, qui circunstabant,de beata matrona & Mamāte accuratè omnia didicisset, & cognouisset se non posse eum punire, ferreis vinctum vinculis Aegas eum mittit ad Imperatorem,oīa vt se habent,significans literis Imperatori.

Mamas puer sistitur ad tribunal.

Ille autem cum literas accepisset,& eas perlegisset, puerum variè aggreditur: & cùm eum in suum conspectum adduxisset, nunc quidem minabatur, & magnum terrorem intendebat: nunc autem promissis inuitabat,& ei proponebat munera & honores, & dicebat: Si ad magnum accedens Serapidem, ei sacrificaueris,ò pulcher puer,eris nobiscum in palatio:& primùm quidem aleris regaliter, deindè te multi mirabuntur & laudabunt, beatusque eris decætero, & cui possit inuideri. Hoc autem faciebat Aurelianus, & hæc duo simul,nempe & minas proferebat, & promissa, vt vel minis eum terreret, & extremum ei metum afferret,aut promissis eius solidam frangeret constantiam,& in summa eum molliret,eiusque oculos præstringeret,& adduceret ad impietatem. Hæc autē magis acuebant alacre & promptum studium adolescentis:&, Absit, respondit,ò Imperator,vt has,quæ à vobis honorantur, statuas in honore habeam, aut earum vllam ducam rationem, quæ sunt surdæ & inanimæ, & quæ arguunt, quàm sitis crassi & nullo sensu prædîti, quòd ea colere & in honore habere omninò sustinetis. Desine ergò minas intentare terribiles, vt tibi videntur, & maxima polliceri. Nam puniens quidem, benefacies: benefaciens autem, damno afficies maximo. Pro Christo enim mori, est mihi quouis honore & lucro præstantius. His vehementer irritatus Aurelianus,iubet corpus pueri cędi flagris. Atq; adolescenti quidem prudentia cano cædebatur tenerum & modò florens corpus: ille verò perindè afficiebatur atque si pateretur in somnis.

Offertur Imperatori, & ab eo varijs modis tētatur.

Cæditur flagris.

Cùm autem Imperator eoipso tempore, quo torquebatur puer, ei adularetur, & eum omni ratione conaretur emollire, dicebat enim: Dic vel solis labris te sacrificaturum: & statim liberaberis & ab omni supplicio: Non ego, inquit Mamas, ò Imperator, solum mihi verum Deum & Regem CHRISTVM, neque labris, nec corde negauerim, etiamsi præsentibus longè grauiora excogitaueris. Quinetiam magnas tibi habeo gratias,quòd me per hęc tormenta ei,quem desidero,concilies:& opto solum, nè manus defatigentur tortoribus, quæ iam, vt vides, mihi magna bona procurant:sed robustę potius reddantur & valentes. Aurelianus autem postquàm vidit eum tam parum curare verbera, iubet ei nudatū corpus totum torreri lucernis ignis: vt cum carnes paulatim eliquarentur & diutius versaretur in tormento,& dolores sentiret grauiores. Et hoc quidem deductum est ad effectū,& admotę sunt lucernę corpori mar-

Constātia eius eximia.

Ignib⁹ torretur, sed nō sentit.

ri martyris. Sed & ignis reuerebatur athletã, & in milites spirabat vehementius. Atque martyr quidem sine dolore admittebat lucernas: illæ autem magis vrebant animum persecutoris. Nam cùm ne minimùm quidem corpus martyris attingeret, eo illi maiorem flammam excitabant insaniæ. Deindè iubet martyrem verberari lapidibus. Ille autem perinde erat affectus, atque si adspergeretur rosis, & spe futuri lætabatur.

Verberatur lapidibus.

Cùm itaque valdè animi dubius esset omni ex parte Aurelianus, & nullum supplicij genus posset excogitare, quod cor Mamantis attingeret, iubet globum plumbeum eius collo alligari: & sic in medium mare ductum martyrem, proijci in profundum. Et iussus quidem deductus est ad effectum: sed ne tunc quidem, ò Mama, Deus tui est oblitus. Angelis enim suis mandat de te, vt te custodiant. Et statim Angelus in forma humana in orbem circumiens, terrorem quidẽ affert iis, qui ipsum ducebãt, & eos vertit in fugam, iubet autem martyrem venire in montem, qui est Cæsareæ, & illic degere. Cùm fuisset ergò in monte, & totos quadraginta dies mansisset ieiunus, fit hic alius Moses. Ei in manus nouum traditur testamentum, quod non tunc quidem primùm esse cœperat, sed iam fuerat datum patribus. Et quod tunc deerat Mosi, hoc nunc adimpletur in martyre. Nam Moses quidem solummodò è cælo accepit tabulas: ad hunc autem & vox, & virga ab alto descendit. Cùm autem virgam accepisset, & vt vox significabat, ea terram dissecuisset, quomodò priùs mare Moses, accipit Euangelium editum è terræ visceribus.

Psal. 90.

Angelus eum liberat.

Exod. 31

Quid opus est ea dicere, quæ sunt posteà cõsecuta? Non ampliùs nobis martyr Moses, sed fit alius Paulus prædicans Euangelium. Cùm quoddam autem templum construxisset, in quo orare consueuerat: quoniã oportebat eum, sicut Paulus, operari manibus, diuina virtute ad se ducit omnes feras: & lac mulgens fœminarum, quæcunque id scilicet præbent poculentũ hominibus, efficiebat caseum: & eius quidem parùm sibi relinquebat & reponebat: reliquum autem, descendẽs Cæsaream, distribuebat egẽtibus. Qm̃ aũt magnus Mamas fama & sermone multorum celebrabatur, Alexãder quidam alius, non is, quem priùs diximus, nunc creatus præses Cappadociç, vir crudelis, si vllus alius, & contẽdens in impietate à nemine superari, cùm de eo omnia intellexisset, mittit quosdam equites ad eũ quærendum, vt cùm inuenissent, ad eum adducerent. Cùm illorum itaque aduentum præsciuisset martyr, fit eis obuiã. Illi autem postquàm simul cõuenissent, neque scirent hunc esse illum, rogabãt eum, vbinam, & in quo loco esset Mamas. Ille verò: Vos quidem, inquit, ò amici, oportet nunc ex equis descendere, vt eamus ad cœnam: posteà autem ostendam vobis Mamãtem. Hi ergò ab eo hospitio accepti, caseum & panẽ lubenter comederunt: his enim egregius eos accepit Mamas, dominus conuiuii.

1. Cor. 4.

Nota rẽ miram.

Interim autem ad martyrem accedunt, vt consueuerant, fœminæ animantes, vt vnaquæque suo lacte mulgeretur. Quod cùm vidissent equites, eos inuasit stupor & timor: & cœna relicta, confugiunt ad martyrem. Ille verò cùm metum eis ademisset, & eos bono & fidenti animo esse iussisset, deindè vellet etiam eorum animos à cura liberare, dixit se quidem verè eũ esse, qui quærebatur, Mamantem, nè ampliùs eum quçrerent. Eos ergò dimittit, pollicitus seipsum quoque mox venturum. Deindè cùm equites protinus recessissent, (tali enim viro credebant, neque in eo poterant vllum suspicari mendacium) cùm vnum ex iis, qui erant in monte, leonibus, martyr nutu ad se vocasset, iubet eum, postquàm ipse ingressus fuerit stadiũ, cursim pergere ad Græcos & Iudæos, qui lingua maledica nomini vnigeniti detrahunt, & id maledictis incessunt, & eis afferre interitum. Hæc cùm iussisset feræ, à monte proficiscitur: & accedit ad equites, qui eũ expectabant ad portam ciuitatis. Cùm ij itaque eum assumpsissent, ducunt ad Alexandrum. Ille autem protinus: Tu ne es, inquit ille, qui es magia insignis? Martyr autem Mamas prudẽter dicit: Ego sum Christi seruus: qui eis quidem, qui credunt in ipsum, & faciunt eius voluntatem, dat salutem: magos autem & incantatores, & eos, qui adorant idola, igni tradit æterno. Sed quanã de causa me accersiisti? Quòd nec possum quidem, inquit Præses, perspicere, quibusnam vtẽs præstigiis & incantationibus, viribus inexpugnabilia & fera animalia inducis, vt cum eis degas, & apud eas verseris: imperes autem propemodùm, tanquàm ratione præditis. Respondens autem martyr: Qui seruit, inq̃t, Deo meo, qui solus viuit, & est verus, ne vel parum quidem sustinuerit versari & vitam agere cum *idolatris & maleficis. Quamobrèm ego mihi duco esse præstantius, versari simul cum feris, quàm vobiscum habitare. Nam illæ quidem non nostris inducuntur, vt putas, incantationibus, & ideò mihi redduntur cicures & domesticæ: neque enim scio, quid sibi velit vel solum nomen incantationis: sed etsi sint prudentiæ expertes & rationis, sciunt tamen ipsæ quoq; meũ reuereri Dominum, & in honore habere eius famulos. Vos verò estis longè, quàm ipsæ, minus participes rationis, quòd cùm illas habeatis exemplar honorandi Domini, ne sic quidem intelligi is.

Sistitur corã Alexandro præside.

Præclarum eius responsũ.

Præses autem cùm aduersus hæc ne posset quidem contradicere, conabatur apertè vim afferre. Cur autẽ eò, aiebat, processisti stultitiæ & audaciæ, vt insurgas quidem aduersus Imperatorum constitutiones, impudenter autem nos quoquè afficias contumeliis? Sed tormenta te vel inuitum omninò ea, quæ oportet, docuerint. Et statim iubet eum suspensum valdè cædi. Ille autem, etsi adeò acerbè laceraretur, perindè erat affectus, atque si nullum dolorem sentiret penitus. Neque enim tortores adspexit effœminatè, nec se mollè præbuit in tormento, non humile & illiberale aliquid est locutus: sed rectà in cælum suos defixerat oculos, & consolationem expectabat à superis. Cùm verò Præses suppliciorum & dolorum acerbitatem intẽderet, & instaret, vt martyr laniaretur vehemẽtius, vox quçdam diuina, quæ extitit è superis, ei quidẽ leuat magnam partẽ doloris: confirmat autem & corroborat id, quod laborabat, & reddit eum quibusuis tormẽtis superiorem. Eã cùm multi audiissent ex fidelibus, firmiores & constantiores euaserunt in pietate. Alexander autem postq̃ vidit generosum Mamantem nihilifacere ferreas illas vngulas, quibus laniabatur, corde magis lacerabatur ab insania: & ipsum quidem illinc deducit: accendit autem fornacem ignis, vt athleta in eum iaceretur. Atque iam quidem accendebatur fornax ignis: Præses verò, quoniam tunc erat occupatus in aliis, satius esse putauit, parumper martyrem tradere in custodiam. Quadam enim spe ducebatur, ꝙ si ei tempus daretur, vt apud se esset, & consideraret accuratius, fore vt & experientia malorum, quæ præcesserant, & metu futuræ fornacis, accederet mollior ad secundas interrogationes, & non parum priorem suam mutaret sententiam. Atque ille quidem vir generosus conijcitur in carcerem: ad quadraginta autem Christianos, qui in eo prius detinebantur, ibi inuentos liberat à vinculis: & cùm carceris claues & vectes labefactasset sola precatione, & totas portas aperuisset, eis quidem concedit, vt sine labore exeãt: relinquitur autem ille solus in custodia, in qua Angeli prçsentia excitabatur & confirmabatur ad futura certamina.

Suspensus dire cæditur.

Cælesti voce confirmatur.

Ducitur in custodiam.

Liberat indè 40. Christianos.

Intereà ergò iã accensa erat fornax: & Præses, abiectis

ctis aliis curis, rursùs producit martyrem ad tribunal, & dicit: Tanta omninò nostra in rebus maximè necessariis occupatio, & diuturna in illis mora, præbuerunt tempus ineũdi consilii, quod esset tibi vtile. Sin minus, tu vides, quàm sit alta fornax: nihil tamen dicam, donec inconsiderata hæc tua constantia effecerit, vt te multùm deplores. Ille autem vir egregius: Iã tibi, ò Præses, priùs meam aperui sententiam: cur de iisdem rebus tibi rursùs exhibes negocium? Cùm inceperis, finem impone: nè differas ea, quæ mihi es minatus. Præses autem eum protinùs immittit in fornacem. Sed qui pueris, qui erant in Assyria, fornacem aliquandò rore adspersit Deus, is hic quoq; aderat, auferens ignis operationem. Martyr autem versabatur in flamma, tanquàm in prato florido. Toto certè tempore, quo in igne est moratus, canebat hymnos ad Deum. Atque tres quidem dies eum tenuit fornax. Deindè cùm flamma cessasset, & essent in cinerem dissoluti carbones, iubet Præses lictoribus, vt efferant, si quid sit reliquum ex ossibus martyris. Illi autem cùm venissent ad fornacem, illius vocem apertissimè audiunt Deum laudãtem. Illi verò protinùs reuersi, Præsidi renunciãt rem illam admirabilem. Ille verò: Per magnum, inquit, Serapionem, & alios omnes deos, hoc est apertè incantatio & præstigiæ. Et multa alia nugatus est aduersùs veritatem: adeò erat attonitæ & planè emotæ mentis. Populus autem, quicunque, inquam, paululùm poterant intueri ad veritatem, cùm nec ignis vestigium, neque vllam fuliginem adspexissent ferre athletam, illius Deum laudabant, & ei soli adscribebant miraculum.

Mittitur in fornacem illæs.

Stolidus autẽ Præses, postquàm ex fornace rursùs adstitit martyr sanus & saluus ante illius tribunal, cùm nec eius quidem pilum ignis attigisset, lõgas in eum effudit nugas, eum insimulans magicæ & veneficij, & hæc vocans dæmoniaca. Ille autem ne respõso quidem eum est dignatus. Et Præses quidem eum deduxit ad certamen, futurum, vt putabat, cœnã bestiis. Ille autem sequebatur subridens. Et in martyrem quidem immissus fuit pardus, & sæuus vrsus. Sed vrsus quidẽ eum reuerenter adorabat, & ad eius pedes procumbebat. Dixisses, si vidisses, eum amplecti illius vestigia. Pardus autem leuis & mansuetus, in eius humeros citra vllam insiliẽs molestiam, lingua abstergebat eius sudorem, & eum demulcebat, perindè ac eũ diligens, & ægrè ferens ea, quæ patiebatur.

Feræ illũ reuerent.

Et quæ à Præside quidem immissæ sunt bestiæ, sic, vt videtis, meum tractarunt athletam. Sed nõ sic leo, qui ab illo signum accepit, quem ipse armauit aduersùs impios, vt priùs diximus. Nam dentibus stridens, & iram spirans, properè descendit de monte: & cùm conturbasset theatrum, & in partes dissecasset, ex eis quidem multos discerpsit dentibus & vnguibus. Quo quidem tempore innumerabilis multitudo infideliũ, intelligẽtes virtutem diuinam, quæ erat in martyre, eius Deum magnificè extollebant. Hæc, quæ vel ipsos poterant mollire lapides, reddebant Præsidem duriorem: & leonem rursùs in ipsum immittit. Ille autem quantùm qui præcesserat, efferatus fuerat in impium theatrum, & eis quauis morte vitã affecerat acerbiorem, tantùm hic accessit mitis & mansuetus ad martyrẽ: adeò vt multis videretur immissus esse à Præside ad eum consolandum, non autem ad puniendum.

Cùm itaque spem omnem abiecisset impudens ille Præses, rogat quendam ex iis, qui ei parebant, vt in præclari huius martyris viscera ferreum adigat tridẽtem. Et ille quidẽ eum ambabus manibus torquet in Martyrem. Martyr autem sanguine manãtia fert intestina, adeò vt quædam mulier ex iis, quæ beneuolæ erant martyribus, quamprimùm accurrẽs, cratere guttas sanguinis susceperit: & lætus ingreditur per medium theatrum: magnam enim à vinculis securitatẽ præbebat ei finis, qui mox expectabatur: & egreditur lætus è ciuitate, onere, quod gestabat, sibi placens, dũ internam naturæ compositionem in manibus suauissimè circunferebat, vt qui gauderet, quòd ea oblata esset hostia ei, qui formauerat, & grato animo reddita esset ei, qui dederat.

Grauiter vulnerat.

Cum ergò duo stadia peruasisset, & Christo agonothetæ visum esset eum satis laborasse, recũbit in quadam spelunca, & adspicit ad eas, quæ illic sunt, coronas. Vox autem desuper existit, vocans athletam ad æterna illa tabernacula & præmia, ad eum qui illic est splendorem & delicias, ad quas transit protinus, ab illis exceptus secundo mensis Septembris. Quæ detur omnibus nobis consequi gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi, Cum quo patri simul cum sancto spiritu gloria, honor & potentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Reddit spiritum.

MARTYRIVM SS. PAVLI ET Iulianæ, qui apud Vrbem Ptolemaidem, illud susceperunt.

Authore Simeone Metaphraste.

AVRELIANVS Imperator ꝑ totum orbem terrarum contra Christianos edictum ꝓposuit, vt omnes idolis sacrificarent: q verò id facere noluissent, vita pessimè priuarentur. Ille igitur cum in Isauriam venisset, in vrbem Ptolemaidẽ se contulit, vt omnes Christianos cogeret idolis sacra facere. Cùm verò beatissimus Paulus vnà cum sorore sua Iuliana Imperatorem in vrbem ingredientem vidisset, Christi signo frontem notauit, & ad sororem cõuersus: Esto, inquit, bono animo, soror mea, neq; timeas: dico enim tibi, magnam quandam tentationem Christianis imminere.

17. Aug.

Vide antiquissimum morem Cruce se signandi.

Vidit Aurelianus, cùm Paulus Christi signo frontẽ notauit, & misit qui illũ corriperent. Quẽ cùm in media turba stare iussisset: Miserrime, inquit, homo, quid nã tibi proposuisti, vt, me in vrbem ingrediente, frõtem signare auderes? An ignoras edictum cõtra Christianos ꝓpositum? Respondit Paulus: Audiui equidẽ edictum tuum, sed nemo vnq̃ poterit tantum timorẽ nobis iniicere, vt Christum verũ Deum abnegemus. tua enim tormenta breuia sunt, neq; eos lædere possunt, qui Deum metuunt. At Dei tormenta, sempiterna illa sunt. Eodem modo voluptas & gloria, quam Deus Christianorum generi largitur, æterna est. Quis igitur tam amens est, vt viuẽtem Deum derelinquat, & surda atq; muta ista vestra idola colere velit, cùm ipse author nostræ salutis Iesus Christus dixerit: Quicunq; negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo, qui in cælis est?

Matt. 10

Cernis, inquit Aurelianus, quandiu te nugantem passus sum ac sustinui? Accede iam, & diis sacrifica, nè pessimo mortis genere consumaris. Ait Paulus: Ego nullum alium Deum cognoui, nisi Dominum Iesum Christum, quem colui semper indè vsque à patribus meis puro corde atque animo. Tum Aurelianus dixit: Suspendite hominem istum, & acriter torquete, donèc venerit Dominus ipsius, & eum liberet. Suspẽderunt igitur illum carnifices, & cruciatibus affligere cœperunt. Cumq; affligeretur, voce magna Deũ inuocans, dicebat: Domine Iesu Christe, vera Dei veri &

Paul⁹ suspensus cruciat.

ri & Patris progenies,cuius ortum nemo compræhẽdere poteſt, non Angeli, non Archangeli,nõ Throni, non Dominationes, non Principatus, nõ Poteſtates, non Virtutes,non Cherubini & Seraphini, niſi Pater ſolus:tu,inquam,afferas opem mihi humili & abiecto ſeruo tuo, & ex manibus Aureliani me liberes. Deus autem protinùs ita cruciatus illos leues effecit,vt beatus Paulus nihil ſentiret.

Nõ ſentit pœnas.

Sancta verò Chriſti ſponſa Iuliana, cùm fratrẽ ſuũ ità cruciari vidiſſet,cucurrit ad tribunal,& voce magna clamans: Aureliane,inquit,tyranne,cur ità crudeliter fratrem meum innocentem crucias?Tum Aurelianus: Detegite mox iſtius mulieris caput,& eius genas vehementer percutite,nè ſic temerè loquatur: iſtum verò nefarium hominem conſtanter cruciate, eo quòd Chriſti,quem dicit patrocinium & adiumẽtum ſe habere ait. Riſit Iuliana,&,Miror,inquit,quo modò Imperator cùm ſis, deliras, neque potentiam Chriſti cognoſcis, quemadmodùm ſcilicet tormenta his hominibus,qui eum inuocant,leuiora efficit. Aurelianus ad ſuos conuerſus, dixit: Muliercula iſta ex mea clementia maiorem in modum elata eſt. Itaque illam toruè intuens: Accede, inquit,& diis immola, non enim manus meas te euaſuram confidere debes. Ad hæc Iuliana. Ego neque tua tormenta extimeſco, neque minas tuas ad me pertinere arbitror: eſt enim Deus in cælis, qui poterit eripere nos de iniquis manibus tuis. Quæcunque igitur habes torquendi inſtrumenta, mihi admoueas, vt ex his ipſis Dei & Saluatoris Ieſu Chriſti opẽ mihi præſentem eſſe cognoſcas.

Iulianæ cõſtantia.

Hæc dixit Iuliana. Cui Aurelianus: Video,inquit, pulchritudinem tuam talem eſſe,vt illius rationẽ habens,te perdere nolim. Te igitur adhortor,vt diis ſacrifices, quo legitimam mihi vxorem te deligere poſſim,& mecum vnà regnes, Imperio meo omni tẽpore fruens. Quinetiam fratri tuo iniuriam compenſabo, & faciam, vt ampliſſimum dignitatis gradum apud me habeat. Erexit Iuliana oculos ſuos in cælum, & Crucis ſigno cùm frontem notaſſet, riſit. Cui Aurelianus: Cur,inquit,Iuliana,multam benignitatẽ meã contemnens,riſiſti? Non,inquit illa,contempſi benignitatem tuã:ſed rideo,gaudens, quòd ſponſus meus cæleſtis,qui vult omnes homines ſaluos fieri,ſedet in ſolio ſancto ſuo, eiuſque diuinitatis pulchritudinem contemplor:qui etiam me hortatur,vt certamina ipſa libenter ſuſtineam, te verò vt nugacem & futilem hominem contemnam:quippe qui,cùm te Imperatorem appellari facias, & ligna & lapides adoras. Audiens hæc Aurelianus, bili percitus:Suſpendite,inqt, mulierem iſtam,eamq; conſtanter cruciate,vt intelligat ſe ante Imperatoris tribunal conſiſtere. Cœperãt iam carnifices illam cruciare,cùm Paulus eius frater eam intuens:Nè timeas,inquit,ſoror,Tyranni cruciatus,neque ipſius minas formides. Suſtineamus paulisper,vt perpetuò requieſcere poſſimus. Infligite huic inquit Aurelianus,cruciatus aſſiduos,eiq; inculcate, nè ſuperba & ſtulta verba effutiat. Audiens hæc Iuliana,iterùm riſit,& ait: Aureliane Tyranne atq; inique: Dominus Ieſus Chriſtus facit,vt neque labores,neq; tormenta hæc ſentiam. Tũc Aurelianus:Quanuis,inquit,multas nugas effundas,& ſimules te cruciatus nõ ſentire,faciam tamen,vt diutiùs crucieris, & doloribus ſuccumbas. Nõ finet,inquit illa, Chriſtus ipſe, me vnquàm à te ſuperari. Ille eſt, qui mihi opem affert, & nunc,& ſemper ad finem vſque opitulabitur,quo ipſius potentiam, & noſtram Chriſtianorum patiẽtiam cognoſcere poſſis. Te verò ipſe Deus meᵘ ęterno igni puniet: exiget enim à te animas,quas perdidiſti.

1. Tim. 2

Iuliana quoq; ſuſpẽſa torquetur.

Nec ipſa ſentit dolores.

His verbis magis exarſit Aurelianus,& iuſſit lebetẽ afferri,ac picem in eum coniici, atq; ignem multũ infra lebetẽ accendi,ita vt nemo propiùs accedere poſſet. Iuſſit autẽ in illum coniici Paulum & Iulianã. Qui cùm fuiſſent coniecti, oculos in cælum erigentes, ac tanq̃ vno eodemq; ore precantes, hæc dicebant: Dñe Deus patrum noſtrorum, Abrahã, Iſaac & Iacob, qui deſcendiſti in fornacem ignis ad Sidrach, Miſach & Abdenago in Babylonis regione, neque illos igne lædi permiſiſti: tu, Dñe Ieſu Chriſte, lux illa immenſa, Patris myſterium & gloria, Deiq; altiſſimi dextera, qui homo factus propter peccata noſtra, inter homines verſatus es, da ſalutem animabus, quas inimicus diabolus miſerrimè deceptas & corruptas, vſque ad infimam tartareæ ſedis voraginem detrudere conatur: quemadmodùm Aurelianus iſte, ipſius diaboli diſcipulus, nũc facit. Hæc cùm illi precãtes dixiſſent, pix efferueſcens, in gelidam aquam cõuerſa eſt, ità vt qui præſentes erant, Dei potentiam admirarentur.

Mittũtur in feruentem picẽ.

Dan. 3.

Pix friguit, in aquã mutata.

Nihilominùs tamẽ Aurelianus proprio furore oppreſſus, Deo gloriam non reddebat, ſed magicis artibus ea fieri exiſtimabat. Iuſſit poſtea è lebete illos extrahi, in quibus nec picis odor aliquis inerat: quin etiam neq; in lebete ipſo picis aliquid inuentum eſt, ſed tantùm frigida aqua. Tũc Aurelianus, Exiſtimatiſne, inquit, eos, qui præſentes ſunt, à vobis circunueniri, & adduci, vt putent auxilium à Deo veſtro vobis allatum, & non magicis potiùs artibus hæc facta eſſe? Non ità, per deos ipſos, res ſe habebit: faciam enim, vt cruciatibus affecti, igne cõſumamini, niſi diis ipſis victimas obtuleritis. Ad hæc Paulus reſpondit: Minimè nos poſſumus viuentem Dñm Deum relinquere, cæli & terræ creatorẽ, qui nos è tenebris eripuit, & à manibus tuis eoſdem liberauit. Nunq̃ igitur, Aureliane Imperator, nobis perſuadere poteris, vt lapidibus & ſtatuis veſtris, voce, auditu & anima carentibus, cultũ præbeamus. Itaq; decæterò tormenta, quæcunq; vis, nobis admoueas, vt Dei noſtri vim cognoſcas.

Iuſſit Aurelianus duas ferreas ſedes illuc afferri, & è balneis publicis carbones cõgeri, & ſedes illas vehementer ſuccendi: ſuum verò abdomine illitos martyres ipſos ſupra candentes ſedes imponi. Quod cùm mox factum eſſet: Iam, inquit Aurelianus, artibus veſtris omnibus ſuperatis, poteſtis diſcere, quiſnã ſit Aurelianus Imperator. Veniat nũc Chriſtus veſter, ſi poteſt, & vobis laborantibus opem afferat. Reſpõdit ſtatim Aureliano Iuliana: Nobiſcùm hoc in loco Chriſtus eſt, nobis opem affert, neque ſinit ab igne nos tangi. Tu verò illũ non vides, cùm eius viſione indignus ſis. Moneo te, Aureliane, vt inſaniam iſtam omittas, & ad Chriſtum accedas: nam ſi ei credere volueris, te reſipiſcentem amplectetur, cùm benignus ſit ac miſericors, & humana peccata condonet. Quòd ſi non credideris, æterno igne punieris.

Ignitas ſedes imponũtur.

Magis iratus eſt Aurelianus, & iuſſit carnifices capite truncari, quaſi pecunias à Chriſtianis accepiſſent, vt illis parcerent. Cùm verò ad mortem ducerentur carnifices, hortabatur eos Paulus his verbis: Nolite timere, neque enim in æternum moriemini, ſed Sanctorum participes futuri eſtis, & cæleſtis regni hæredes. Hæc cùm audiſſent carnifices, cõſtiterunt, ita Deum orantes: Domine Ieſu Chriſte, quem Paulus & Iuliana prędicant, adeſto nobis, & in confeſſione tua facnos perfectos eſſe: quoniã nihil mali fecimus, & morimur. Hæc cùm dixiſſent, obtruncati ſunt. Eorum alter, Quadratus: alter, Acacius dicebatur.

Vide iſtam Tyranni.

His igitur martyrio conſummatis, iuſſit Aurelianus alios carnifices ignem afferre, & ſupra carbones ſal adſpergere, vt ignis ipſe vehementer accenderetur. Tũ Iuliana: Aureliane, inquit, Tyranne & nefarie, cur teipſum affligis? Video enim te cruciari, & omnibus modis furore detẽtum affligi, deniq; vt ſerpentẽ aliquem

aliquem exibilantem, venenum contra nos effundere: sed nihil tamen proficies, cùm Deus ipse nos corroboret, vt prauas cogitationes sustinere possimus. Itaque cùm aduersùs nos nihil efficere potueris, magis erubesces, & à nobis ipsis abstinebis. Aurelianus iussit illos exolui, & in carcerem detrudi, atque ligna quædam maximi ponderis in eorum ceruices imponi, pedes etiam compedibus ligari, catenis manus deuinciri, & ferreos clauos sterni, vt illis configerētur, neque Christianorum aliquem permitti ad eos ingredi, nè cibus afferretur.

Ducuntur in carcerem, & pessime habētur.

Illos igitur carnifices in carcerem duxerunt, quæcunq; ab Aureliano iussi fuerāt, eis fecerunt. Cùm verò media nocte martyres Deum precarētur, lux quædam magna effulsit in carcere, & Angelus coram illis stetit, eisq; dixit: Paule & Iuliana serui Dei altissimi, surgite & Deum orate. Hæc dixit Angelus, & ad eos accessit: ac statim instrumenta, quibus eorū colla constricta erant, tetigit, statimque tam illa, quàm reliqua ferrea & lignea vincula confracta, de iustorum martyrum corporibus exciderunt: duæ autem sedes pannis stratæ, & mensa coram ipsis ilicò apposita est, omnigenis ferculis plena: eisque Angelus dixit: Venite, requiescite, & cibum sumite, quem misit vobis IESVS Christus.

Diuina cōsolatio.

Paulus & Iuliana ea re lætati, discubuerunt. Cùmque panem ipsum in manus sumpsissent, & oculos in cælum erexissent, Deo ipsi gratias egerunt, & cibi participes facti sunt. Viderunt carceris custodes lucem illam magnam: cumque ad eos repentè introiuissent, quod factum fuerat didicerunt, ipsos insuper comedentes, & hilares factos viderunt. Itaque cum illis recumbentes & ipsi comederunt, Deoque laudē & gloriam dederunt, qui talem gratiam filiis hominum cōtulisset, ità vt plerique ex ipsis Deo crediderint, & Christiani euaserint.

Tertio pòst die Aurelianus, cùm in tribunali sedisset, iussit sanctos martyres Paulum & Iulianam illuc duci, quibus ait: An nondùm tormenta ipsa vos docuerunt, vt ab ista insania vestra discedatis, & deos adeuntes, illis victimas offeratis? Hæc, inquit Paulus, stultitia mihi sit, & omnibus, qui Deū ipsum diligūt. Quod enim stultum est Dei sapientius est hominibus: & sapientia hominum, stultitia est apud Deum. Desipiēs profectò & insanus essem, si à Deo ipso deficiēs, dæmones vestros colerē. Denuò Aurelianus bili percitus, iussit illos in ligno suspendi, & cruciari. At illi Deum orantes, hæc dicebant: Domine Iesu Christe, fili Dei viuentis, lux Christianorum, & fides, quæ neq; concuti, neque ab aduersariis expugnari, aut dissolui potest: ostende faciem tuam, & nobis opem feras, neque nos destituas propter sanctum nomen tuū. Cùm igitur carnifices diutiùs illos cruciarent, & Christus eorum cruciatus subleuaret, nihil omninò martyres tormenta illa sentiebant.

1. Cor. 1.

In ligno suspensi cruciatur

Vnus verò è carnificibus, nomine Stratonicus, cùm staret ad sinistrum Iulianæ latus, & tormenta in eam inferret, eius pulchritudine captus, manus ab ea continebat. Cuius sensum atque animum cùm beata & sancta Iuliana cognosceret, sinistrum pedem extēdit, & calce illum verberans: Stratonice, inquit, fac quod iussus es à Tyranno Aureliano, neque manus à me cō tineas mihi parcēs: ego enim habeo Regnum meum Dominum Iesum Christum, Deum æternum, & animæ meæ curatorem, qui corporeis laboribus me subleuat, atque ità præsentes cruciatus non sentio. Hæc cùm Stratonicus audiuisset, statim ensem, quem manu tenebat, abiecit: cumque ad tribunal Aureliani cucurrisset, clamans: Aureliane, inquit, tyranne & temerarie, curnam hęc facinora contra Christianos patrare audes? Quidnam homines Deo seruientes commiserunt, vt ità crudeliter & immaniter eos crucies? An quia Christum omnium dominatorem venerantur? Hæc cùm audiret Aurelianus, ità obstupuit, vt hora vna mutus remanserit. Tandem respondens: Tunè èt, inquit, Stratonice, istorum stultitiæ atque insaniæ, particeps factus es? An Iulianæ pulchritudo te decepit, & eius iucundis sermonibus allectus es? Stratonicus cùm in cælum oculos erexisset, dein Paulum ac Iulianam in ligno suspensos circunspexisset, Crucis signo munitus, illorum adspectus tales vidit, quales Angelorum Dei facies esse solent. Mox accurrit, & deorum aram calcibus conculcauit, eamque euertens, ait: En & ego Christianus sum, facias licèt, quicquid libet. Furore accensus Aurelianus, iussit eius caput abscindi. Cumque sententiam Imperator tulisset, venit ad eum locum, in quo martyrium obiturus erat: vbi cùm genua inclinasset, ita orauit: Domine Iesu Christe, quem Paulus & Iuliana confitentes, inuicti permanēt à diuinitate tua seruati, & Aureliani tyrannidem cōfundentes: tu, quæso, & animam meam accipe in cæleste regnum tuum, meam, inquam, animam, qui breuissimæ horę spatio nomen tuum confessus sum, præsente Aureliano tyranno. His dictis, ille caput extendit, & à carnifice obtruncatus est. Venerunt autem Christiani, & eius reliquias collegerunt.

Stratonicus carni fex fit Christianus.

Crucis signo munitur.

Capite plectitur.

Paulus verò & Iuliana cruciatus fortiter sustinebant. Tunc Aurelianus Iulianam affatus: O scelesta, inquit, & impia muliercula, quomodo in tormentis existens, carnificem decipere potuisti, eique mortis causam afferre? Non ego, inquit Iuliana, illum decepi, vel mortis causam attuli: sed qui me assumpsit Iesus Christus, ille ipse & hunc dignum fecit, ac vocauit: nisi enim dignus fuisset, nunquam ad martyrii palmam peruenire potuisset. Illum igitur in regno cælorum requiescentem adspicies: te verò in gehennæ flamma puniri senties. Tunc quidem pectus tuum infelix percuties, cùm inferiorem hominem, teipso apud Christum præstantiorem videbis, & dolore affectus, clamabis, Dei misericordiam implorans, quam tamē impetrare non poteris. Post hæc iussit Aurelianus illos è ligno detractos, in carcerem interiorem concludi, & omnes veneficos ac præstigiatores vocari, qui feras omnes, quascunque haberent, acerbissimas, hoc est, viperas, aspides, cerastes ac dracones, afferrent, vt vnà cum Paulo & Iuliana in carcere concluderētur. Cùm igitur feras attulissent, quemadmodum à Tyrāno iussi fuerant, simul cum Paulo & Iuliana eas concluserunt. Serpebant autem feræ illæ, & ad pedes beatorum martyrum assidebant, intentis quidem oculis eorum facies adspicientes, sed nihil tamen nocentes. Paulus autem & Iuliana sedebant psallentes, & Deū collaudantes.

Nihil læduntur à viperis &c. Paulus & Iuliana.

Manserunt autem serpentes illæ tres dies & tres noctes cum martyribus clausæ. Tertio autem die misit Aurelianus sub noctis tempus, vt disceret, an à serpentibus consumpti essent. Venerunt, qui missi fuerant ad eum locum: cumque ad ianuam accessissent, eos, psalmos canentes & Deū laudantes, audiuerunt. Cùm verò accuratiùs scire vellent, quo pacto res se haberet, ascenderunt in locum quendam superiorem. Vndè per fenestram speculati, viderunt Paulum sedētem simul cum sorore sua Iuliana, & Angelum Dei stantem in conspectu ferarum, neque permittentem feras accedere. Cucurrerunt igitur illi, & Aureliano omnia, quę viderāt, nunciarunt. Surrexit Aurelianus diluculo, & sedit pro tribunali, & iussit veneficos feras suas illinc euocare, & martyres duci ad tribunal. Accesserunt venefici ad ianuā, & feras eo modo, quo solebant, vocare cœperunt. Cùm verò feræ ipsæ illis

non

non obedirent, ianuam patefecerunt, & ferę vno impetu omnes exierunt, & quoscunque infideles homines prope ianuam inuenerunt, statim interfecere, & ad deserta loca aufugerunt.

Carceris autem custodes Paulum & Iulianam ad tribunal duxerunt. Tyrannus igitur eos intuens, ac ridens: Beatum, inquit, me hodie existimo, quòd vestra consuetudine fruor, fortasse enim magnum aliquid à vobis lucrifaciam: & per deos ipsos, si quidem mihi verum dixeritis, multa & magna dona à me percipietis, & regni mei potestas penès vos erit. Nunquid vos Deum Apollinem pręsentem, & vobis opitulantem, vt audiui à quibusdam speculatoribus, vidistis? Nos, inquit Paulus, nullum Apollinem cognouimus: nam sumus ex eorum, quibus Deus salutem dedit. Tua verò anima ad mortem vsque perdita est, non enim sapis, neque resipiscere vis: quinimmò multus tyrannidis tuæ furor ad blasphemiam te conuertit, quippe q̃ Angelum, quem misit Dominus Iesus Christus ad obturanda ora serpentium, quę tua est arrogãtia & temeritas, Apollinem fuisse dicis. Tunc iratus Aurelianus, iussit plumbeis glebis Pauli maxillas contundi, atque illi dici: Nè ita insipienter & arrogãter loquaris, cùm scias te Imperatori assistere.

Iussit posteà è tribunali Paulum abduci, & Iulianã eius sororem coram sisti, quã his verbis aggressus est: Quæso, animæ meæ domina Iuliana, quęso, inquam, & te hortor, nè fratris tui insaniam imiteris. Video te puellam prudentissimam, multa sapientia refertam. Obtempera consiliis meis, & columnas aureas per totum terrarum orbem, tuo nomine inscriptas, erigam. Tunc illi Iuliana: Minimè, inquit, me decipies, Aureliane tyranne & impie. Non circunuenies Dei altissimi seruam Nè mihi æternam mortem suggeras. Vis nè me priuare Dei gloria & cęlesti regno, quo tu indignus es & alienus? Iussit Aurelianus Iulianam semoueri, & Paulum reduci, cui dixit: En, Paule, soror tua promisit mihi se diis sacrificaturam: quę idcircò mihi vxor erit, totiusque regni mei domina. Fac igitur & tu quod dico, & sinas tibi persuaderi, vt diis sacrifices. Ad hæc Paulus: Verè, inquit, mentitus es, idq; tuo malo: sed nihil alienum fecisti à patris tui diaboli disciplina, cùm id facias, quod ille solet: neque enim aliquem subripere potestis, nisi mendacia confingendo. Sed frustrà laboras, nanque nos non decipies, ne si totius quidem orbis terrarum imperium nobis pollicereris. Minimè, inquam, nos circunuenire poteris.

Iuliana fortiter tyranni blãdimenta contẽnit.

Quousquè tandem, inquit Aurelianus, iniuriam nobis facis? An non erubescis, nugator & insipiens? Per deos ipsos ego vos omnium generum tormentis affligam, & nemo è manibus meis vos auferre poterit. Iussit igitur ignem afferri, & quatuordecim virgas ferreas, easque in ignem conijci, & valdè accendi: tum Pauli manus & pedes ligari, ferreumque vectem inter manus & pedes inijci, & in terram deiici, ac sic virgis ignitis binis per vices Paulum percuti: Iulianam verò iussit in lupanari constitui. Itaque multi è turba illa, quæ circunstabat, scelesti & nefarii homines, certatim contẽdebant, quis ad eam primus ingrederetur. Erãt enim velut equi hinnientes, eius puellæ forma incitati. Cùm verò in eo loco, in quo Aurelianus iusserat, constituta esset, statim Angelus Domini descendit de cælo, & dixit: Nè timeas, Iuliana: Dominus enim Iesus Christus, quem tu colis, misit me, vt te protegam, & sanctum nomen eius notum faciam omnibus timẽtibus eum. Cùm verò multi ad virginem accederent, & eius pulchritudine frui vellent, Angelus excussit è pedibus suis puluerem, & in eorum oculos iniecit, ità vt eos excæcarit. Quapropter neque ampliùs cernebant, vbi essent, aut quò irent, neque ad illam accederepoterant. Id cùm turbæ vidissent, quod admirabiliter factum fuerat, vno animo clamabant: Magnus est Deus Pauli & Iulianæ, qui vbique eos seruat & protegit, qui illum timent. Qui autem excęcati fuerant, flexis genibus supplices eius opem implorabant, dicentes: Iuliana, serua Dei altissimi, peccauimus quidem contra te, cùm stultè atque insipienter nos gesserimus: sed tu da, quæsumus, nobis veniam, vt Dei serua: & precare Christum tuum, vt nobis visum restituat. Eorum misericordia cõmota Iuliana, paululùm aquę accepit: & cùm oculos in cęlum extulisset, Deum inuocauit ità dicens: Domine Iesu Christe, author omnium salutis, exaudi me, & nunc etiam ostende miracula & prodigia, quę facis propter nos filios hominũ. Restitue his viris facultatem videndi, vt sanctum & gloriosum nomen tuum celebretur. Hæc cùm dixisset, aquam supra turbas illas infudit, & omnes, qui excæcati fuerant, visum receperunt. Tum illi ad terram prostrati, gratias Deo reddebant, pœnitentiam agentes. Cumque peccata sua confessi essent, Christiani facti sunt.

Sæuissima tormẽta Paulo admouentur: Iuliana ducit ĩ lupanar

Angel' tuetur Iulianam.

Cæcos Iuliana illuminat.

Paulus verò, de quo dicebamus, cùm à carnificibus cruciaretur, virgis illis ferreis diutius ꝑcussus vociferabatur, hæc dicens: Aureliane tyranne & nefarie, quidnam mali commisi, vt sic crudeliter & impiè me crucies? Verùm me quidem à tormentis Dominus meus Iesus Christus subleuat: te verò manet hęreditas æterni illius ignis, qui paratus est tibi, & diabolo hæc aduersus nos suggerenti. Et vbinam, inquit Aurelianus, Paule, est Iuliana soror tua, quam ais esse temperantem & virginem? En illa ad lupanar ducta est. Num putas adhuc esse virginem? Ad hęc Paulus: Scio, inquit, illum ipsum Deum, qui semper à tuis prauis cogitationibus me liberauit, sororis etiam meæ propugnatorem fuisse, & intactam ab omni labe conseruasse. Misit enim Angelum suum è cęlo, vt eam custodiret. En vt sine macula, & virginitatem puram habens, reuertitur, vt videat vincula mea. Miserat enim Aurelianus, vt Iuliana duceretur. Quę cùm uenisset ad tribunal, & Paulus eam vidisset, multo gaudio plenus risit. Aurelianus verò: Num, inquit, Iuliana, amatores tui pulchritudine tua satiati sunt? At illa dixit: Mea pulchritudo, meum ornamentum & decus Christus est, qui misit Angelum suum, & me abiectam atque humilem seruam protexit: quoniam fidem & spem meã in illo fixam habeo. Quapropter gratias illi ago, & sanctum eius nomen collaudo, quòd ipse est, qui facit mirabilia solus, & non est alius Deus ꝑter ipsum.

Psal. 71.

Iussit deincèps Aurelianus Paulum exolui, & foueã quandam effodi, tam longam, quanta est trium hominum statura: tum ligna & ignem afferri, atque in fouea illa succendi. Fecerunt carnifices, quod iussum fuerat, admodùm studiosè, nam & foueam statim effoderunt, & ignem vehementer accenderunt. Itaque Aurelianus iussit Paulum & Iulianam in ignem illũ conijci. Sancti verò martyres Deum collaudantes, Saluatorem ac Dominum Iesum Christũ inuocabant ad opem sibi ferendam. Cùm autem ad eum locum venissent, sua membra Crucis Christi signo munierunt, & spontè se in ignem coniecerunt. Erant autem in igne illo Deum laudantes, & eius gloriam prædicantes. Eccè autem Angelus Domini descendit de cælo, & fumum vnà cum igne foras excussit, neque permisit sanctos martyres vel paululùm ab igne perturbari. Stabant itaque in fouea illa rectis corporibus, diuinas laudes proferentes in hanc sententiam: Benedictus es Domine Deus Rex seculorũ, qui memor fuisti humilitatis nostræ, & præsentia tua ignis flammam extinxisti propter bonitatem tuam, quæ facit, vt peccata nostra non recorderis. Tu nos indignos, saluos atque

Mittuntur in foueam igne ardẽtem.

Nihil vruntur.

atque incolumes eripuisti à cogitationibus tyranni Aureliani,qui suo Imperio ità intumescit, quasi futurus sit immortalis. Hæc cùm martyres precarentur, multi ex Græcis,Dei potentiam contemplantes,animo compuncti,ab idolorum superstitione defecerũt, & Christi fidem secuti sunt:multi etiam carnifices, q eos verberauerant, cùm Dei tanta in illos beneficia collata vidissent, mutato consilio, Christi fidem amplexi sunt.

Multi credũt in Christũ.

Perlata verò sunt hæc omnia ad Aurelianum, qui iussit illos,ità vt erant,in fouea lapidibus obrui. Sed eccè repentè tonitrui sonitus cum multis fulguribus, & nubes huc atque illuc agitatæ, & ignis plenæ,vsque ad Aureliani conspectũ deuenerunt,& ignẽ illum in terram effuderunt, voxque hæc è cælo ad eũ demissa est:Aureliane, ingredere in abyssum gehennæ ignis,paratam tibi & patri tuo diabolo. Hæc cùm facta essent, misit Aurelianus, & iussit athletas & Christi martyres ex fouea illa extrahi, & in carcerem conijci. Itaque sancti martyres Dei gloriam laudabant in omnibus his, quæ Deus ipse mirabiliter illorum causa fecerat. Septimo die posteà diluculò Aurelianus sedit in tribunali, & iussit sacerdotes afferre quotcunque idola habebant argento & auro confecta,ac preciosis lapidibus ornata.Quæ sacerdotes ipsi mox in conspectu Aureliani constituerunt, cùm strauissent sub eius pedibus purpuram regalem.Tũ Aurelianus:Vocate,inquit,Paulũ & Iulianam. Quos cùm vidisset ante tribunal consistentes, animo & vultu valde irato illis minatus,dixit:Ite nunc,& diis sacrificate:nolim enim existimetis, manus meas vos euasuros. Subrisit Paulus,& ait:Nunquàm,Tyranne,Deum nostrum dereliquimus,qui cælum & terram effecit. Nè putes ampliùs,idolis tuis cultum nos allaturos. Tum Aurelianus: Violenta,inquit,morte dignus es. Idolane tibi hęc videntur?Neque intelligis,quæ visin illis sit?

Iouis fœda libidines.

Ad hæc Paulus:Iupiter iste, quem tu deum esse dicis, homo quidam fuit fugitiuorum filius, qui artem magicam benè edoctus fuerat: cumque præter cæteros homines esset incontinentissimus,& libidini maximè deditus,ac quorundam pulcherrimas vxores atque filias adamasset,se continere non potuit, quin cũ illis commisceretur. Qui modò in taurum mutatus, modo aui similis, aquilæ scilicet, ac cygno,mulieres nonnullas ex iam dictis circunuenit, & à mente alienatas in eam miseriam impulit, vt ipsum, tanquàm deum,colerent. Ad hæc & alias mulieres per formæ mutationem & præstigias decepit, in aurum commutatus.Et nè alia eius libidinosa facinora hoc loco narrem,(Scio te ad iracundiam concitari:sed licet irascaris,dicam tamen nihil veritus) iste, qui prope Iouem positus est,& Apollo dicitur, an non ex adulterio genitus est è muliere quadam, quę Latona dicebatur, quæque illum peperit inter duas arbores, qui & ipse opera nefaria commisit, patrem Iouem imitatus? Eodem modo & Dionysius vester ille deus,an non & ipse ex adulterio genitus est ex Semele Cadmi filia? Nugator,inquit Aurelianus,& scelesté,an non ex Iunone deorum matre Bacchus genitus est? Risit Paulus & ait:Est nè deus,qui ex muliere genitus incipiat esse deus,aut qui vxorẽ habeat? Tunc Aurelianus:Quousque,inquit, multas nugas effundens diis maledices? an non est vester Christus, quem vos Christiani Deũ cælestem esse dicitis,ex muliere genitus est? Respõdit Paulus: Non es tu dignus,qui Dei mysterium audias. Verum nè oratione tua multas eorum,qui præsentes sunt,circunuenias, necesse est aperire id, qđ quæris.

Apollo ex Iouis adulterio natus.

Gen. 1.

Initiò Deus ipse cùm cælum & terram, mare & omnia,quæ in iis sunt,effecisset,hominẽ effinxit ad imaginem & similitudinem suam:purum enim à malitia, innocentem, iustum, pietate præditum creauit illum Deus, & in paradiso deliciarum pleno eum collocauit.Pater autem vester diabolus non ferens tãtam hominis felicitatem, Euam seduxit, & per illam, Adam ad diuini præcepti transgresionem impulit.Quo factum est,vt & Adam ipse tanquàm transgressor è paradiso expulsus sit, & genus omne humanum morti & peccati pœnę obnoxium euaserit. Quamobrem cælestis Pater & omnipotens Deus misericordia motus, humano generi subuenire volens, misit filium suum, vt humanam carnem susciperet, & Adam solueret, eosque qui ab iniusto detinebantur. Ipse igitur Deus, Verbum Dei,ac Patris filius, ante secula omnia est sapientia ipsius,& potentia & dextera:qui per Archangelum Gabrielem annunciatus fuit sanctæ illi Virgini, purę atque honestissimæ, ex prophetico & regio genere originem ducenti. In cuius vtero Deus ipse, hoc est,cæleste Verbum, quod oculis corporeis non cernitur, habitans, suscepit corpus, cùm Gabriel ità Mariam ipsam affatus esset:Aue gratia plena: Dominus tecùm.& paulò pòst,Spiritus sanctus superueniet in te,& uirtus Altissimi obumbrabit tibi:ideoque qđ nascetur ex te sanctum,vocabitur filius Dei.

Gen. 3.

Luc. 1.

Ibidem.

Genitus igitur fuit Deus & cæleste Verbum per Virginem,omni labe purissimam,corpore,tanquam veste quadam,indutus propter humanæ salutis dispensationem. Nemo enim poterat Deum verum, ità vt est,præsentem videre, cùm Deus ipse sit ignis consumens, neque homo aliquis viuens Dei faciem videre posit. Huius igitur dispensationis causa Deus noster quòd ad carnem pertinet genitus fuit,& vt infans lacte nutritus est,cùm esset tamen diuinitate perfectus. Insuper factus est puer, & iuuenis, cumque hominibus,vt homo, conuersatus est annos trigintatres, vrbes,regiones & castella orbis terrarum pertransiens, & benefaciens omnibus, ac liberans eos,qui à diabolo vexabantur. Posteà in ligno Crucis suffixus est, vt salutem daret mundo, qui perierat diaboli violentia & fallacia. Idem corpore mortuus est. Cumque ad inferos descendisset vnà cum sancta anima illa sua, contriuit portas æreas,& vectes ferreos confregit: atque in caliginosa inferorum penetralia ingressus,eripuit eos,qui vinculis detinebantur,& ex carcere diaboli illos in superiorem regionem eduxit. Quod totum ipsius benignitati acceptum refertur.

Heb. 12.

Exod. 33

Acto. 10.

Psal. 106

Cùm verò ita post tres dies à mortuis resurrexisset, apparuit suis Discipulis atque Apostolis, & aliis multis,qui viuere in eum crediderant: & cùm aliquoties comedisset & bibisset cum Apostolis per dies quadraginta,sic posteà in cælũ assumptus est,& sedet ad dexteram patris cum corpore illo, quod ipse Deus Verbum sibi copulauit. Nunc igitur diabolus dolore affligitur, illum enim Christus ipse Christianorum pedibus conculcari fecit, qui per sanctum ipsius nomen ingrediuntur in regnum cælorum: à quo regno tu alienus es,habes enim fortẽ & partem, æternam ignis gehennam, hæreditatem diaboli patris tui pcipiens.

Act. 1.

His auditis, Aurelianus prę furore vultu mutatus est,& dentibus stridere cœpit, exardescens in illum, cui & respondens: Multas,inquit, nugas te modò effundentem passus sum,patientiam in te, nugax & scelesté,audiendo retinens. Tu vero quandiù perges me contemnere,& diis maledicere? Nunc igitur nisi diis immolaueritis,pessimis modis vos perdam,ita ut nemo posit è manibus meis vos eripere. Tum Paulus & Iuliana concordi animo & magna uoce clamãtes: Nos, inquiunt, Christiani sumus, & in Christo ipso spes nostras collocatas habemus: dæmones non adoramus,idòlis tuis non seruimus,tormenta tua non ti-

me-

memus. Excogita igitur quoſcunque vis cruciatus, fidem enim in Deo habemus, fore vtà nobis ſupereris, quemadmodùm pater tuus diabolus à Chriſto ſuperatus fuit, qui nos etiam robuſtos facit, & prauas artes tuas expugnat. Hæc cùm audiſſet Aurelianus, iuſsit lignum quoddam magnum afferri. Quod cùm allatum fuiſſet, fecit Paulum in eo alligari. Carnifices verò eius manus colligarunt. Tunc Aurelianus præcepit accenſas lampades afferri, & in eius faciem iniici, præcone ità vociferante: Nè in orbis terrarũ dominoscõtumelioſus ſis, nevè in deos ipſos maledicta coniicias.

Paulus igne aduritur.

Iuliana cùm fratrem ſuum igne comburi ſpectaret, ſumma voce clamauit: O tyranne & ſceleſte, quid mali frater meus commiſit, vt ità crudeliter eũ crucies? Iuſsit Aurelianus & Iulianam in ligno alligari, & accenſas faces in os eius, & in totum corpus adhiberi: cui & dixit: Impudentiſsima mulier, erubeſce, quemadmodum mulieres decet. Tum Iuliana ridens: Verè, inquit, Aureliane, te admonentem acceptum habeo, eò quòd dixiſti, Cùm ſis mulier, erubeſcere: reuereor enim, & erubeſco Chriſtum Dei viuentis filium, qui eſt ante faciem meam, neque illum poſſum derelinquere, & dæmones colere. Furore accenſus eſt Aurelianus, cùm ſe ab illis irriſum videret. Itaque iuſsit carnifices ignem per totum corpus illorum circunferre. Quod cùm illi mox feciſſent, tota ciuitas, quæ ſanctorum martyrum ſpectaculo intererat, voce magna clamabat: Imperator Aureliane, iniuſtè iudicas, iniuſtè illos crucias. Si nolunt diis ſacrificare, ſententiam contra illos feras. Tum Aurelianus, cùm metueret, nè populus ſeditionem aduerſùs ipſum concitaret, ſententiã tulit, vt eorum capita truncarentur, & corpora canib⁹ ac feris & volucribus cæli pijcerent.

Itèm Iuliana.

Itaque decimoſeptimo die menſis Auguſti exierũt ſimul lætantes, atque verſum hunc pſalmi concinentes: Saluaſti nos, Domine, ab affligentibus nos, & odiẽtes nos confudiſti. Cùm vero ad locum martyrii veniſſent extra vrbem, Paulus rogauit carnificem, vt Iulianam priùs, quàm ipſum, ſecuri percuteret. Iuliana verò, cum faciem ſuã Chriſti ſigno muniſſet, admodùm læta collum extendit, eamq; ſpiculator ſecuri percuſſit. Paulus igitur cùm ſororem Chriſti martyrio pfunctam uidiſſet, oculos in cælum erexit, & Deo gratias egit, ac Crucis ſigno ſe itidem muniens, collum ſuum extendit: quem & ſpiculator mox obtruncauit.

Pſal. 43.

Nota q̃ frequens apud priſcos Crucis conſignatio.

Erant illorum corpora extra vrbem iacentia, cùm è loco illo ea tollere Chriſtiani prohiberentur. Milites enim, ità ut iuſſerat Aurelianus, obſeruabant, nè quis reliquias illas auferret. Veniebant autem in eum locum lupi, canes & volucres, & circa ſanctorum martyrum corpora ſedentes, illa cuſtodiebant: cumque muſcas & eiuſmodi animalia ſupra corpora illa ſedẽtia viderent, aues ipſæ alis ea expellebant, non permittentes, vt in ſanctis illis corporibus inſiderent. Itaque ſeptem dies & ſeptem noctes feræ ac volucres cæli circa martyrum reliquias conſederunt. Cæterum nunciata ſunt omnia hæc à militibus Aureliano. Qui cùm ea audiuiſſet: O furorem, inquit, peſsimum Chriſtianorum iſtorum, quos ne mortuos quidem ſuperare potuimus. Miſit igitur, & milites ipſos noctu illinc abduxit: neque enim volebat de die eos illinc remouere, nè à Chriſtianis irriderentur. Cùm verò dies illuxiſſet, exierunt Chriſtiani, & martyrum corpora curantes, ſumptuoſè in pace condiderunt, regnante Domino noſtro IESV CHRISTO: Cum quo patri ſimul & ſancto ſpiritui ſit gloria, honor & imperium nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

PASSIO BEATISSIMORVM SEptem Martyrum, qui apud Carthaginem paſsi ſunt ſub Hunerico rege, Authore Victore Epiſcopo Vticenſi. Sunt autem hi martyres, Liberatus Abbas, Bonifacius diaconus, Seruus & Ruſticus ſubdiaconi, Rogatus & Septimus monachi, & Naximus puer monachus.

PRædicaturus triumphos martyrum beatorum, ad enarranda q̃ geſta ſunt, auxilium expoſco diuinum: vt quis illis præſtitit ſuperandi victoriã, mihi indigno & immerito quantulacunq; verborum porrigat ornamenta. Tunc etenim valebo, quæ de ſide rata ſunt, indicare, ſi ipſi dignentur pro me Domino ſupplicare. Septimus nanque agebatur annus crudeliſsimi atq; impiiſsimi Hunerici, & eccè antiquus hoſtis, veternoſus vtique anguis, triſulcæ linguæ venena vibrans, Cicila quodam Arriomanitarum epiſcopo miniſtro vſus eſt, ſubuertens & obtinens animum regis cruenti, vt ità ſuaderet non poſſe eum peccatum atq; longæuũ obtinere regnum, niſi nomen perderet innocentem. Qui tamen Dei iudicio poſt non multos dies turpiſsima morte præuentus, ſcatens vermibus, expirauit. Inſectari cœpit ore cruento omnem Catholicorum multitudinem, quæ per totam prouinciam Africanam in modum, ſicut prædictum eſt Abrahæ patriarchæ, arenæ maris fuerat multiplicata: vt eam rebaptizationis ſauciaret machæra, atque ſtolam illam ſingularis & puri baptiſmatis, quam Chriſtus vino carnis ſuę purificãs, prelo exprimens Crucis, fecerat dealbatam, tetræ nigredinis turparet illuuie ſordiduléta.

Auguſti. 17. ſecũdùm Martyrologia.

Vltio diuinæ in Arrianũ Cicilam.

Gen. 22.

Gene. 49.

Accipiẽs quoquè tyrannus, vt erat ducibilis & ferus ſerpentinam ſuggeſtionem, feralibus edictis vno tempore totam cœpit Africam commouere. Primo ſacerdotum & miniſtrorum copioſiſsimam & maximam turbam, in longinquis & extremis regionibus exilio crudeli detruſit. Quibus bis acutum genus frumenti, quod iumentis ſolis edere cõceſſum eſt, nequaquàm induſtria molari contritum, ſed manente furfuris corticeloricatum, pro miſeratione dare pręcepit. Poſt verò, creſcente impietatis inſania, etiam hoc auferri crudeliſsimus imperauit. Poſt modicum quoquè temporis vniuerſas ſimul eccleſias, præiudicatis venerabilibus portis, cęmentis ingentibus claudi mandauit. Vniuerſa nanque monaſteria virorum vel puellarum ſanctarum, gentibus, id eſt, Mauris cum habitatoribus donare præcepit. Vnus fuit omnibus eiulatus, vnus pro Chriſto moriẽdi integer & plenus affectus. Paria currebant flumina lachrymarum, quia permiſerat Dominus cibari eos pane lachrymarum, & potari eos in lachrymis menſurarum, aut forſitan ſine mẽſura. Etſi reperta eſt exiens de arca, inhians cadaueribus mortuis, pars aliqua pereuntium coruorum, maior eſt tamen in nomine Trinitatis numerus felicium columbarum. Quanti nobiles & optimi viri, ampli & lati cæſpitis domini terram cum cælo commutauerunt, & ſimul corpus cum ſubſtantia tradiderunt: atque delicatæ & nobiliſsimæ fœminæ, contra verecundiam naturæ ſpectante vulgo, virgis cæſæ, variiſque tormentis cruciatæ, victricia trophæa portarũt. Quanti infantuli irridentes edicta feralia, ante mundum contempſerunt, quàm illecebroſam eius ſemitam introirent.

Sæuitia Hunerici in Clerũ.

Monaſteria omnia largitur Mauris cum habitatoribus.

Pſal. 79.

Gen. 8.

Multi martyres

Tunc appræhenſi ſunt & ſeptem fratres, quantùm pertinet ad concordiam Dominicæ ſeruitutis, in monaſte-

Psal. 132. Septem e monasterio fratres trahūtur Carthaginē. Tentātur blandimētis.

nasterio habitantes in vnum:quia bonum est & iucundum,habitare fratres in unum:Id est,Bonifacius Diaconus,Seruus subdiaconus,Rusticus subdiaconus, Liberatus Abbas,Rogatus monachus,Septimus, & Maximus monachus, in numero scilicet Machabæorum germanorum. Quos vnà mater Ecclesia catholica genuerat, & per viscera fontis æterni salubriter pepererat, de territorio Capsensis ciuitatis, cui præfuit S. Vindemialis sacerdos egregius, & Christi fidelis antistes. Quibus attractis ad vrbem Carthaginensem, primò eis illecebrosis landimentis serpens voluit sibilare,promittens honores caducos,& diuitias ingētium voluptatum, necnon & regis amicitias, vel alia multa,quæ solent insipientium animas, aucupāte diabolo,visco mundiali captare. Sed hæc omnia milites Dei,acsi contagia, respuerunt, clamantes vno ore:

Respuūt. Ephes. 4.

Vnus Dominus,vna fides,vnum baptisma. Nec poterit in nobis,adiuuante Domino,iterari, quod in sancto Euangelio semel præceptum est dari: quia semel lotus est, non habet necesse iterùm lauari,quia mundus est totus. Facite quod vultis, inferte pœnas corporibus nostris. Melius est temporalia,ad modicum sufferre supplicia, quàm æterna pendere & subire tormēta. Habete quæ promittitis,cum ipsis diuitijs post paululum perituri. Nobis verò nullus de postibus frōtium valebit euellere, quod in uno baptismate artifex Trinitatis dignatus est titulare.

Iohan. 13.

Traduntur in carcerem.

Quid multa? Dum tali constantia diuinitus munirētur,iussi sunt carcerali custodiæ mancipari.Et itá crudelius onerati ferri ponderibus, tenebrosis deputati sunt locis,vbi nulla miseratio arrideret lenitatis. Sed populus ille memoratæ vrbis,in Domino semper fidelis,dato munere carcerariis, die ac nocte Christi martyres frequentabat, & itá ab eis doctrina & virtute fidei roborabatur, vt talia etiam ipsi pro Christi nomine plena delectatione perferre cuperent, & capulo persequentis facilia supponerent colla. Hoc autem tyrannicas peruenit ad aures. Qui ebrietate furoris accensus, iubet eos adhuc inauditis suppliciis adigi, & maioribus vinculis onerari, nauimque imperat lignorum aridorum manipulis adimpleri, atque in eadem omnibus alligatis, in medio pelago igne supposito concremari. Eductisque illis de custodia, multitudo populi Dei, bellatores Trinitatis quasi agnos innocuos ad victimam deducebat, & rigentium pondera catenarum quasi quædam monilia peruidebat: quia non fuerunt illa vincula,sed potius ornamenta. Incedebant itaque cum fiducia ad supplicium, quasi ad epulas concurrentes,vna voce per ambitus platearum Domino decantantes:Gloria in excelsis Deo,& in terra pax hominibus bonæ voluntatis Votiua nobis hæc dies est,& omni festiuitate festiuior. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis,quando pro fide Domini Dei nostri perferimus præparatum supplicium,nè amittamus acquisitæ fidei indumentum.Sed & populis publica voce clamabant:Nè timeatis o populi Dei,neque formidetis minas atque terrores præsentium tribulationū:sed potius moriamur pro Christo, quomodo ipse mortuus est pro nobis, redimens nos precio sui sanguinis salutaris. Vnum tamen vehementi conatu, qui inter eos infantulus videbatur, nomine Maximum, cupiebant authores malorum à sanctorum consortio separare, dicentes: Infantule, quid festinas ad mortem? dimitte eos, insaniunt, & audi consilium nostrum, vt possis inuenire vitæ remedium, & tanti regis adire palatium. Tunc ille ætate quidem puerili, senili tamen maturitate clamabat: Nemo me separat à sancto patre meo Liberato Abbate, & fratribus meis, qui me in monasterio nutrierunt. Cum ipsis sum in timore Dei conuersatus, cum ipsis desidero passionem suscipere,cum quibus credo me & futuram gloriam inuenire. Nolite putare, quia potestis seducere pueritiam meam. Simul nos Dominus septem voluit congregare,simul dignabitur omnes vno martyrio coronare. Quomodo nemo perire potuit de septenario illo numero felicium Machabæorum, ita etiam septenus nostræ congregationis numerus,nullum inuenit detrimentum. Nam si negauero eum,& ipse negabit me,quoniam ab ipso dictum est:Qui me negauerit coram hominibus,negabo & ego eum coram patre meo, qui est in cælis. Et qui me confessus fuerit coram hominibus, cōfitebor & ego eum coram patre meo,qui est in cęlis.

Luc. 2. Eunt ad mortē iucundißimis animis.

Monachi pueri mira cōstantia.

Mat. 10.

Perducti itaque cum festinatione ad nauale supplicium pro voluntate infandi regis, vel crudelium ministrorum,extensis manibus & pedibus,clauati feruntur potiùs,quàm ligati. Qui dum ignis fuisset lignis iniectus,statim imperio diuino, videntibus cunctis, extinctus est. Et dum sæpiùs renouatur nutrientibus pabulis, iterum atque iterùm extinguebatur rogus globo flammarum. Et cùm exindè magis tyrannus furore simul esset & rubore repletus, iussit eos remorum vectibus enecari,& itá singulos in modum canū cerebris comminutis extingui. Qui tali genere mortis,debitum spiritum feliciter Domino reddiderūt. Nec expauerunt lignis quatientibus mortificari, quibus semper fuit spes omnis in ligno. Sed cùm in mari venerabilia corpora iactarentur, ilico (quod contra naturam est ęquoris) eadem hora illæsa corpora pelagus litori reddere maturauit, nec ausum fuit, vt moris est, triduaua dilatione in profundo retinere, nè precepto Dominico minimè paruisset. Ad quod miraculi genus & ipse tyrannus, licèt impœnitens, vt fertur,expauit. Gaudens autem quæ aderat multitudo,corpora sanctorum martyrum diligenti tradidit sepulturæ, præeunte clero venerabili Carthaginēsis ecclesię. Vbi etiam & prædicandi diacones, tertiò iam confessores effecti, Salutaris & Murritta, geruli reliquiarum affuerunt. Humatæ sunt igitur cum hymnis solennibus lipsanæ beatæ sanctorum, in monasterio Biguæ,continuo basilicæ,quæ dicitur Celebrinæ. Et sic in confessione Trinitatis beatissimi martyres passi sunt, & speciosum cursum certaminis sui,coronante Domino,perfecerunt: Cui est honor & gloria in secula seculorum,Amen.

Ignis diuinit⁹ extinguitur.

Crudeliter trucidantur.

Ecce veterem morē tumulādi Christianorū corpora, pcedēte videlicet clero et cū hymnis solēnibus. Qui cōtra hoc faciūt hodie, ipsi se hæreticos esse pdūt.

DE S. HELENA, MATRE CONstantini magni Imperatoris, ex Eusebij Cæsareensis Episcopi de vita eiusdem Constantini, Lib. 3. interprete Iohanne Christophorsono Angliæ Episcopo, Cap. 41.

Aug. 18.

HElena mater Constantini, cùm Deo omnium gubernatori debitum piæ mentis & affectionis munus impertire in animo haberet, & pro filio suo, tanto & tam præclaro Imperatore, proque liberis eius Cæsaribus, Deo charissimis, suis nepotibus, gratias per preces esse agendas putaret: ætate iam ingrauescente, singulari quodam consilio & prouida animi cognitione, vereque regia, adducta, properè instàr adolescentulæ venit, tum sacrosanctam terram oculis lustratura, tum gentes Orientem incolentes, plebemque pariter ac populi multitudinem conspectura. Ac posteaquàm in locis, in quibus Seruatoris erant impressa vestigia, debitam venerationem

Grādæua s. Helena visitat terra sāctā.

tionem adhibuerat, idque conuenienter prophetico sermoni, dicenti: Adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius: pietatis suæ monimenta, quibus post se relictis, posteris hominibus prodesset, statim fabricare aggreditur.

Psal. 131

CAP. XLII.

Duo illic templa cōdit.

NAm Deo, quem adorauerat, duo dicauit templa: quorum alterum ædificauit in monte, vbi ascenderat: alterum, ad obscurum illud antrum natiuitatis eius. Etenim nobiscum Deus in terris nasci (locus autem illius natiuitatis, proprio nomine apud Hebræos Bethleem appellatus) pro nobis sustinuit: ac propterea Imperatrix sanctißima, Deiparæ partum eximiis monimentis exornare, & sacrum illud antrum variis cuiusque generis insignibus illustrare studuit. Imperator autem paulò post eundem locum ornamentis regalibus honorare, & monimentis ex auro & argento, variisque aulæis matris suę magnificentiam adaugere cœpit. Rursus eius mater, quò omnium nostri Seruatoris in cælos ascensionis memoriam celebraret, excelsa quædam ædificia in monte Oliuarum extruere parat. Ac primùm in summo totius montis vertice sanctuarium ecclesiæ Dei erexit: templumq; inferius etiam exædificauit in eo ipso antro, in quo, vt vera & sacra Dei testantur eloquia, discipuli & Apostoli à Seruatore omnium, arcanis martyriis initiati fuerunt. Imperator quoquè ibidem variis monimentis & insignibus regem magnum Deum veneratus est. Ista igitur duo templa, memoria perpetua celebranda, augusta & eximia, in duobus obscuris quasi antris & mysticis, Helena Augusta, pii Imperatoris pia mater, suæ pię mentis tanquàm indicia, Deo Seruatori fundauit, filio suo ei opem per regiam suam potentiam & authoritatem porrigente. Itaque illa adeo multo post, præmia digna laboribus reportauit. Nam cùm iam planè grandis esset, inque omnium bonorum affluentia omne vitæ suæ tempus ad extremam vsque senectutem obiisset, & tum verbis, tum rebus ipsis veros pietatis fructus, quos præcepta Seruatoris præscribunt, extulisset, atque ita vitam suam florentem & expertem cuiusque molestiæ, valenti corporis simul & animę virtute transegisset: deincèps eximium pietatis suæ exitum, & præclaram rectè factorum à Deo remunerationem, etiam in hac vita consecuta est.

Vide studiū ornandi tēpla.

CAP. XLIII.

Mira et liberalitas & beneficētia.

POrrò autem dum regiarum opum magnificentia instructa, omnem Orientem peragrat, cùm vniuerso populo, quasque ciuitates incolenti, simul: tum priuatim singulis eorum, qui ad ipsam accedebant, infinita munera largita est. Infinita etiam ordinibus militaribus, quasi plena manu distribuit. Quę verò pauperibus, omnibus rebus nudatis, omnique ope & auxilio destitutis dispertierit, vix enumerari possunt: quippe in alios grandem pecuniarum vim conferre, aliis corporis integumenta prolixè & largiter suppeditare, vinculis eripere alios, alios tum laboribus in metallis effodiendis afflictatos, tum fraude & iniuria oppressos liberare, denique ab exilio alios in patriam reuocare dignata est.

Eximia humanitas.

CAP. XLIIII.

QVæ quidem, licet eiusmodi rebus esset insigniter nobilitata, alia tamen in Deum pietatis munera minimè neglexit. Nam vbiquè cernebatur in ecclesiam Dei intrare, templaque splendidis exornare monimentis: inque ædes sacras vel in minimis vrbibus extructas, suam benignitatem ostendere licebat: prætereà eam & decoro eximioque apparatu admirabilem, videre sæpe versari cum multitudine, & verum cultum erga Deum omnibus piis vitæ officiis declarare.

Ornatu[s] pla[...] vbiq[ue]

CAP. XLV.

DEmùm verò, cum naturam satietate viuendi expleuisset, & ad meliorem statum euocaretur, octogesimumque ferè ætatis suæ annum confecisset, & ad extremum vitæ exitum propè venisset: decreuit secùm, statuitque coram Imperatore filio suo, vnico principe mundi potentißimo, huiusque liberis Cæsaribus, nepotibus suis, testamentum suum facere: & singulatim nepotibus suas, quæ sibi in toto orbe terrarum suppeterent, facultates dispertire. Quibus rebus ad hunc modum constitutis, suo filio, tanto tamque eximio Imperatore, ipsi præstò aßistente, sedulò inseruiente, & manus illius tenente, finem ità viuendi fecit, vbi beatißima quidem iure optimo non mori prudentibus videretur, sed vitam caducam & fragilem cum cælesti & æterna reuerà commutare. Animus igitur corporis compagibus solutus, ad immortalem & Angelicam naturam, atque adeò ad ipsum Seruatorem assumptus est.

Condit testamentū.

Obit feliciter.

CAP. XLVI.

EIus autem tabernaculum, splendidis est exequijs decoratum. Nam maxima satellitum turba ad ciuitatem, quę principem locum tenet imperii, deportatum fuit, ibique regali sepulcro conditum. Sic igitur Imperatoris mater diem suum obiit: quæ quidem est immortali planè memoria celebranda, non modò propter pia vitæ officia, sed etiam propter eximium illud & admirabile germen ab ipsa editum, Constantinum dico: quę quidem cùm ob cæteras res omnes, tum ob pietatem in parentem & procreatricem suā, beatum iudicare par est: qui illam, cùm iam anteà pietate minimè esset imbuta, ità piam reddidit, vt à primo tempore ætatis, ab ipso communis omnium Seruatoris ore instituta fuisse videretur: ità etiam honore regio exornauit, vt cùm apud omnes gentes, tum apud eos, qui aliquo gradu militari collocati essent, Augusta & Imperatrix nuncuparetur, aureaque numismata eius imprimerentur effigie. Iam verò thesauro regio pro arbitratu vtendi, proque animi sententia, & vt sibi commodißimum fore putaret, singula liberè dispensandi, filius liberam ei fecit potestatem, quo etiam in his omnibus eam & splendore eximiam, & amplitudine admirabilem efficeret. Quare interea, quę ad eius memoriam illustrandam faciant, ista etiam non sine causa repetita sunt: quæ dum propter singularem pietatis prestantiam in matre colenda exercebat, præcepta etiam diuina, quæ honorem parentibus decenter impertiendum tradunt, accurate expleuit.

Humat[ur] Constantinopoli.

Constantinus suam matrem cōuertit.

Exod. 20

ITEM DE EADEM S. HELENA, ex Theodoriti historiæ Ecclesiasticæ libro 1. cap. 18. eodem interprete.

ILlustrißima illa, & maxima digna admiratione Imperatrix Helena, aliud facinus, quod posteriorum memoriæ meritò cōmēdari debet, obijt. Nam mulieres, quæ toto vitæ tempore virginitatem excolebant, primùm omnes

Seruit officiosißime sacris virginib[us].

omnes in vnum congregari,& sedibus pręparatis accumbere iussit, Deinde illa ipsa ancillę munus exeq, apponere cibaria, pocula illis porrigere, fundere vinum,& gutturnium cum malluuio afferre, aquā denique earum manibus, dum lauant, ministrare nō dedignata est. Quas res atque similes hisce cùm confecisset, rediit ad filium: atq; non multò post læto animo ac tranquillo, vbi filio de pia viuendi ratione plurima præceperat,& eum benedictionibus, quæ ab exeūtibus è vita dari solent, munierat, hinc ad alteram vitam demigrauit. Cui post mortem talis tributus est honos, qualis ei, quæ Deum omnium moderatorem tam assiduo atque adeò ardenti studio coluerat, meritò tribuendus erat.

Quomodò ab eadem beatissima Imperatrice inuenta sit Crux & Claui Saluatoris nostri, Lector videre potest in S. Crucis Inuentione, de qua agitur Tomo 3. die Maij 3.

MARTYRIVM S. ANDREAE Ducis exercitus & sociorum, authore Simeone Metaphraste. Vocatur autem hic Andreas etiam Magnus.

19. Aug.

IMperatore Maximiano, homine valdè impio, persecutio quædā magna contra Christianos commota est, præcipuè autem in regionibus Syriæ. Erat tempore illo Anthiocus quidam, superstitioni plurimùm deditus, militares ordines sub imperio suo regens: qui propter idolorum insaniam, contra pios homines furorem acrem spirabat. Sub eo viro, quem Antiochum nominatum diximus, multi Tribuni militares eiusdem erroris participes numerabantur. Inter quos velut rosa florebat inter spinas, & inter graueolentes odores fragrans aliquis vapor, fidelissimus Dei seruus & martyr Andreas: qui latuerat quidem anteà, sed postea manifeste apparuit. Hic propter ardentem zelum atque pietatem, magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi opem assecutus, aduersantium bellorum hostes superabat, & multis egregiis ac strenuis facinoribus excellebat.

Multa præclara facinora & victoriæ S. Andreæ.

Tempore illo accidit, vt Persicarum copiarum pars quædam fines transiliret, & bellum aduersus Antiochum suscitaret. Quoniam igitur repentina hostium incursio, & eorum multitudo non mediocriter ipsum perturbauit, Andreę tunc Tribuni militarem peritiam & strenuitatem recordatus, illum ad consuetos ordines accersiri iussit, hortans eum, vt forti animo esset: Vtens autem his sermonibus: Tuæ, inquit, fortitudinis facinora quęque aduersus hostes, & mihi, & ei, qui sceptra Imperii tenet, maximè nota sunt, & admodùm manifesta: quapropter & dignitatis isti^9 gradum sortitus es. Itaque magnum hoc & repentinum bellum fortitudini tuæ committo, vt per præsentis certaminis occasionem, ad gloriam tuam superiorem maior cumulus accedat. Hos cùm audisset sermones optimus Christi miles Andreas, non copiis, non armis aut curribus, sed solo præpotente Deo fretus, magnum illum Gedeonem æmulatus est, & paucos quosdam milites ad eiusmodi aciem assumpsit. Eos enim solos, quos manifestè cælestis gratia ei designauit, secùm habens, oppositis hostibus prælium intulit.

Iudic. 7.

Iam verò cùm esset congressurus cum hostibus, eorum ingentem multitudinem diuinæ cognitionis argumentum suis militibus proposuit: nondum enim Christi Dei nostri fide donati fuerant. Hæc igitur illis enarrabat: Præsens oportunitas, cælestis & diuinæ cognitionis conciliatrix nobis erit: statim enim cognoscetis, quòd dii gentiū verè dæmonia sunt, quodque verus Deus ille est, quem ego colo, qui cęlum & terram effecit. Ipse igitur, cùm omnia possit, opem affert iis, qui eum inuocāt, eosque fortes in bello efficit, & hostium cohortes facit terga vertere. En igitur, vt videtis, hostes ipsi eregionè nobis sunt oppositi, copiis innumerabiles, & nobis validiores. Sed agitè errorem idolorū omittentes, mecùm vnā Deū, qui verè Deus est, inuocate, ac statim videbitis hostes ipsos velut fumum quendam aut puluerem, coram vobis deficientes. Hæc ille dicebat. Cui milites credentes, & cum multa fiducia irruentes, oppositas phalanges in fugam conuerterunt, & illustrem de hostibus ipsis victoriam deportarunt. Milites autem eius illos prælii victores, reique admirabilis supra omniū opinionem testes, sanctus vir Dei Andreas, vt electos Christi viros, perfectè, quantùm in illo erat, confirmauit, & ad Dei cognitionem adduxit.

Psal. 95.

Insignis victoria diuinitùs ei collata.

Ea re putatisnè parùm aduersarium diabolum conturbatum, qui victoriam illam contra se trophęum quoddam erectum cogitauit, neque aliquid aliud tā rem fuisse, nisi propriæ potestatis casum, existimauit? Cęterùm maximus Dei Athleta, ad stadium progredi paratus, quasi pignora quædam cęlestia, præstantia dona ab ipso Deo percipiebat, cùm & eiiciendorum dæmonum miraculis abundaret. Multos igitur in singulos dies impuris spiritibus perturbatos liberabat, sicque lethale vulnus diabolo infligebat, & inuidum & superbum hostem maximè subiiciebat. Cùm verò quæ ad bellum pertinebant, viro sancto ex sententia processissent, & aduersus Persas trophæum statuisset, venit cum suis militibus in urbem Antiochiam. Statim autem illum milites quidam ex iis, qui cum ipso fuerant, inuidia & liuore incitati, cùm bonum illud non voluntariè delegissent, apud Antiochum detulerunt, quòd Deum Dux confiteretur & celebraret, qui in Cruce suffixus fuerat. Ea res maximam iram Antiocho attulit, & misit quosdam ex ordine militari, qui ab eo discerent, quod verum erat, & planum facerēt. Cumq; per eos, qui missi fuerant, rem ità se habere certo audiuisset, apud eum per internuncios partim assentationibus, partim minis, partim admonitionibus vsus est: commemoransque suum in Christianos odium & acerbitatē, per ipsos internuncios ei dicebat: Cùm noueris, quemadmodum & qualibus tormētis sustulerim Euthychium Polyeucti filium, & multos eorum, qui vnā cum illo Christi fidem secuti sunt, ac quemadmodùm neminem ipsorum misericordia prosecutus fuerim, tu quo nunc consilio, aut qua spe hominis in Cruce suffixi mentionem proponis.

Multos sanat dæmoniacos.

Ad hæc Andreas respondit; Maximè istis verbis, q̄ dicit, constantiam meam Antiochus corroborat. Nā si omnes, quos nominatim protulit, grauibus tormētis ab illo subiecti, victores ipsius extiterunt, & Christo Deo coronati athletæ adstiterunt, quarè non & ego studere debeo amicus, vel potiùs Domini mei Iesu Christi seruus, omni tempore permanere, vt eadē, quæ illi, consequar præmia? Has voces per eos, qui celeriter, quæ dicebantur, excipiebant, & literis mandabant, à sancto viro prolatas accepit Antiochus ille arrogans, & à Dei pietate abhorrens, eumque vinctum ad se duci iussit, & omnibus audientibus interrogari, & apertè faterì, num Imperatoris edicto, an suo Deo, parere vellet. Ille autem præsentibus hominibus, Angelis, & tota spectabili & creata natura, distinctè,

Præclara eius cõfesſio.

ctè, & apertè & confidenter Christum confessus est. Itaque superbissimus Præses acerbissimum supplicium aduersùs illum excogitabat, & ironia quadam vtens: Quoniam, inquit, multum laboris Andreas in bellis perpessus est, & victoriis non paucis coronatus fuit, remissionis & requiei viam ac rationem ipsi excogitauimus. Iussit igitur æreum lectum componi: qui cùm valde accensus fuisset, sanctum virum Andream supra illum poni iussit. At ille præsenti & alacri animo in lectum illum, tanquàm in mole aliquod stratũ, insiliuit, & in illo decubuit, statimque vehementem cruciatum sensit, cùm totum eius corpus comburere tur, & vndiquè ignis ardore feruesceret. Mox verò propter eximium fidei suæ feruorem, requiem & recreationem habuit, cùm ignis ipse relaxatus esset.

Iucundo animo insilit igni tum lectũ æreum.

Duxit etiam nefarius ille Iudex quosdam ex eorum militum numero, qui vnà cum ipso strenuè in bello se gesserant, & verè in Deum crediderant, ipsorumque manus in lignis, quadratam figuram habentibus, suffigi iussit: ridensque ab eis quæsiuit, num ea res esset illis voluptati. Repentè illi animo valdè prõpto sibi eam rem iucundissimam esse affirmarunt, hęc addentes: Vtinam Christi simus imitatores, qui propter nos in ligno Crucis suffixus fuit. Deinceps ad diuinum Andream Tyrannus interrogationes suas conuertens, periculum faciebat, num talem cruciatum expertus, sententiam mutasset, & à Christianorum fide animum auertisset. Sed cùm is respondisset se coronam illam, quam, qui ad finem vsque patientiam retinent, adipiscuntur, à Deo expectare, neque vnquam ab iis, quæ rectè & firmiter statuta sunt, se decessurum, iussit tyrannus Andream è loco illo eductum, in carcere diligenter custodiri, verbo quidem, quòd martyri tempus dare vellet, vt rem suam meliùs consideraret, & sententiam mutare posset: re autem vera hoc faciebat, vt ipse intereà scire posset, quænam esset super Andrea, cæterisque militibus Christianis, Imperatoris sententia.

Sociorũ militum cruciatus

Mittitur in costodiam.

Statim igitur ad Maximianum literas misit, & rem illam significauit. Maximianus cùm de Andrea & iis, qui cum illo erant, certior factus est per eas literas, quas supra diximus, existimans non parùm perturbationis & tumultus ad eum peruenturum, si tam insignem & clarum Ducem exercitus, totque & tantos viros, qui cum ipso erant, milites optimos gladio percuti iuberet, rescripsit ad Antiochum, vt artificio aliquo aut versutia viros latenter ad id, quod vellet, perficiendum alliceret, neque rerum nouandarum, aut seditionis occasionem toto exercitui pręberet. Hæc scripsit Imperator, illud considerans, quòd si, cùm aliquibus obscuris hominibus, quorum crimina sunt incerta, pœnam iudex inferre vult, ad illorum causam defendendam plerique propensi sunt, eo magis in hoc viro id fieret, qui & dignitatis gradum tenebat, & non vulgares labores, multorum virorum testimoniis comprobatos, pertulerat, ac ordini militum non contemnendo præerat. Quamobrèm in suis ad Antiochum literis adiunxit: Placet mihi, huiusmodi viros à carcere liberari, quasi anteactarum rerum venia ijs concessa: paulò autem postea, nisi resipuerint, tanquàm ob aliud crimen delatos, illosipsos grauiter puniri.

Antiochus igitur cùm has literas à Maximiano acceperat, fecit quod Imperator iusserat, & insignem Dei seruum Andreã, & omnes qui cum ipso erant, ex vinculis eduxit, & libero ac securo animo vitam degere permisit. At sanctus Dei minister Andreas, eiusmodi fallaciæ inuentum diuinitus sibi patefactum cognouit: & eos, qui cum ipso laborauerant, eiusque admonitionibus ad diuinam cognitionem perducti fuerant, secùm habens, in Ciliciam ad Tarsum metropolim se contulit: iamdudùm enim propositum habuerat per Petrum, qui tempore illo religiosè & sanctè præsidebat iam dictæ metropoli, & multis egregiè factis præstabat, Deoque ipsi gratus erat, ad salutarem baptismum perduci. Nam etsi fuerat ab initio, vt suprà dictum est, fidelissimus Dei minister, & eius donis refertus, nondum tamen diuini baptismatis particeps factus erat. Antiochus cùm Andreæ, & eorum qui cum ipso erant, discessionẽ cognouisset, furore accensus, consiliarios suos, & quibus vti consueuerat, accersiuit, quæque Andeas fecerat, cum illis communicauit, & literas misit ad Seleucum, qui in Ciliciæ administratione, quod ad militare opus pertinebat, eius vicarius erat. Literæ autem illæ ità se habebant: Puto te audiuisse de Andrea, qui olim dux fuit in exercitu maximorum Imperatorum, quòd nunc non solum seipsum amentiæ tradidit, sed plurimos etiam militum, quos secùm habebat, concitatos, ad eam sententiam impulit, vt regalibus & diuinis edictis aduersarentur. Quoniam verò cognouimus clàm hinc ipsum discessisse, & in Cilicum prouincia nunc existere, æquitati tuæ placeat regiæ voluntati obtemperanti, & Andream, & eos qui cum ipso sunt, persequi, ac detentos & vinctos, nostris manibus tradere. Quod si aduersati fuerint, aut fugere iam cœperint, militaribus gladiis confice.

Dimittũtur martyres per summam fraudem.

Seleucus cùm eiusmodi literas accepisset, expeditos, & probatissimos milites, quos Romani Ordinarios appellant, quamplurimos secùm habens, (erat.n. & ipse contra Christi seruos nimio furore percitus) ad Tarsensium urbem properauit, cùm sanctorum hominum cateruã illic esse didicisset. Andreas verò sanctus vir, cùm id præcognouisset, petiit à beato Petro Episcopo sanctissimum baptisma. Quod multo cum desiderio & certandi ardore suscepit vnà cum fidelissimis militibus, quos secum habebat. Erat autem cum Petro Episcopo & Nonnus Episcopus Berœę. Post hæc Andreas celeritate usus, exiit in locum, qui dicitur Taxanite, non metu id faciens, sed vt præceptum Domini seruaret, quod ita definit. Cùm persecuti vos fuerint, ex vna ciuitate fugite in aliam. Seleucus verò cùm audiuisset diuinum illum virum ex ea vrbe migrauisse, solicitudine & confusione quadam affectus, & præ tristitia vultum mutatum habens, intento cursu & ipsum, & eius socios insequebatur. Porrò Andreas, cum & è loco Taxanite discessisset, totum montem Taurum peragrauit vsque ad fines eius regionis, quæ Tamalme dicitur prouincia situm prope Melitinensium illustrẽ metropolim, peruenit inde ad Chausorii & Charauatinensium regiones. Id cùm nesciret Seleucus, neque rationem aliquam inire posset, qua sciret, per quam viam sanctus ille vir iter fecisset, venit accurrens ad eum homo quidam, Martinus nomine, qui significauit, Andream ad Taurum montem peruenisse, & per eum ad alia loca transiisse. Tum persecutor ille, cùm id didicisset, celeriter venit ad locum, qui dicitur Capsurius. Celeberrimus autem martyr vnà cum fidelissimis illis militibus secum versantibus, properauit ad eam regionem, quæ dicitur Androcaloni, & in Tauri montis angustias se deiecit. Causam vero quare angustiæ vocentur, eius loci figura declarat. Duo enim montis iuga vicissim sibi opposita, ac paulatim coeuntia, ferè inter se copulantur: sed flummine præterfluente distincta, angustias quasdam efficiunt, quæ ferè inuiæ sunt: hiatum vero præcipitem inter se habent, magnum illum quidem, & vel iis, qui ipsum adspiciũt, terribilem. Hac de causa eius loci situs, talem appellationem accepit.

Baptizatur à Petro Tarsensi Episcopo.

Mat. 10

Fugiunt, non metu, sed certa ratione.

Tauri montis angustia.

Magnus

Magnus ergò, & celeberrimus martyr, cùm ex diuina prædictione loca illa suo & eorum omnium, qui cum ipso erant, martyrio præfinita esse cognouisset, (Oportebat enim eum, qui diuinum cursum conficiebat, & per angustam & arctam viam ambulabat, ad cæleste Dei regnum ingredi) vlteriùs progredi destitit. Tunc Seleucus vènit, & vidit loca, in quibus viri illi à Deo ducti constiterant: in eos autem exercitum quem secùm habebat, immisit. Id cùm sensisset Dei minister, & se & socios suos ad preces excitans, ait: O amici & commilitones, ac filii mei, nunc est tempus acceptabile, nunc dies salutis: perstemus in Dei amore, resistamus animo æquo & forti, quemadmodùm præcipit nobis Deus: manus nostras non ad vlciscendos persecutores, sed ad Deum precandum, eique gratias agendum erigamus: quòd nobis concesserit, vt ad horam hanc venire poterimus, quo partem & sortem cum omnibus ijs, qui sanctitate prædi ti sunt, assequamur. Supplices ab illo postulemus, quod martyrum primus celeberrim⁹ Stephanus, cùm lapidibus obrueretur, à Deo petiuit, dicentes & nos: Domine Iesu Christe, accipe spiritus seruorum tuorum, quos in manus tuas commendamus.

Actor. 7.

Cùm verò in medio ipsorum constitisset, manibus atque oculis in cælum erectis, Deum orauit, hæc dicens: Domine Deus, qui magnus es & omnipotens, accipe mei peccatoris & indigni serui tui preces, eorumque omnium, qui mecùm sunt, & fidem tuam immobilem seruauerunt: omibusque his, qui necessitatis tempore nostra, qui sumus indigni, nomina inuocauerint, præsta petitiones illas, quæ ad salutem pertinent: quique ad locum hunc confugerint, eos protege, & à malo ac necessitate libera, largiens ipsis sanitatem animæ & corporis: & quo loco humilis sanguis noster effusus fuerit, fiat illic curationum fons, & spirituum impurorum redargutio ac liberatio, vt terribilis & sancti, benedictique nominis tui, vnigeniti etiam Filij tui Christi Dei nostri sanctissimi, & vitam dantis Spiritus sancti gloria celebretur in secula seculorum, Amen. Completis his precibus, adstiterunt statim persecutores, feris immitibus crudeliores. Ipsi verò, tanquàm agni simplices ad immolandum ducti, mansuetè & leniter seipsos illorum manibus tradiderunt, communem omnium Dominum imitantes.

Orat S. Andreas pro ipsos inuocaturis.

Profani igitur illi & nefarii persecutores, ferociter & cum quodam (vt ità dicam) dentium stridore ac fremitu irruentes, strictis gladiis beatissimos viros interfecerunt, & illorum multo sanguine præterlabentem fluuium impleuerunt. Statim autem, quemadmodùm sanctus martyr precib⁹ suis postulauerat, locus, in quem venerandus sanguis ille defluxerat, fons quidam effectus est, omnigenarum ægrotationű sanitatem afferens: qui fons ad hodiernum vsque diē gratiis redundat, & curationem singulis accommodatam largitur. Quamobrèm non ad eos solùm, qui propè, & in eo loco ac finitima regione sunt: sed ad ipsos etiam, qui longè absunt, & ab illis locis multùm distant, huius viri sancti fama celeriter peruenit: quę facit, vt omnes tam parui, quàm mediocres, & summi viri, concursu magno illuc proficiscantur, & mira cula, quæ illic fiunt, gloriosè celebrent. Cursum igitur martyrij sui beatissimus Andreas cum tota sua for ti & à Deo electa phalange perfecit decimonono die mensis Augusti, die Dominico, hora secunda.

Cadūtur sācti martyres.

Nota rem miram.

Petrus verò, Tarsensis vrbis Episcopus, qui diuino baptismatis lauacro eum purgauit, Nónus Episcopus Berœensium, Theodulus & Synesius Diaconi, Marinus & Nicolaus, Eusebius & Lamyriō Lectores, cùm Andreas ipse, & ij qui cum eo erant, certamen perpessuri essent, è longinquo sequebantur, cupientes eorum finem cognoscere, quem & cognouerunt, cōmunem, inquam, illorum omnium in Domino consumationem: quorum & venerandas reliquias reposuerunt, congruentem venerationem adhibentes. Viderunt & fontem illum venerandum, & multorum miraculorum effectorem, ex iusti & magni martyris defluente sanguine scaturientem: qui fons cùm primùm scaturiit, repentè curationum gratiam emisit: statim enim vnum ex Lectoribus, quos diximus, Lamyrionem, à spiritu quodam prauo & impuro perturbatum, neque ad illum vsque diem liberatum, inprimis curauit, qui cum aliis Lectoribus sanus rediit. Idcircò illi Deum hymnis celebrarunt, qui verè in sanctis suis gloriosus efficitur. Cæterùm in Ciliciam amplius redire noluerunt, quoniam Petrum Tarsensis vrbis Episcopum, qui martyrem Andream cum sociis, vt dictum est, baptismate purgauerat, Seleucus capere studebat. Abierunt igitur, diuina prouidentia ducti, in Isauriam, laudantes, simul & benedicentes Domino Iesu Christo: Cum quo patri simul & sancto spiritui sit gloria nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Reliquiæ eorū reuerentur habentur.

VITA S. BERTVLPHI ABBATIS Bobiēsis, authore Iona illo, qui etiam vitam S. Columbani Abbatis conscripsit: sed stylum F. Laur. Surius ferè mutauit in gratiam Lectoris.

QVàm præclara sint monimenta iustorum, per temporum vicissitudines docti homines studuere ad posteritatis notitiam perferre. Ità ergò & nos, quæ nostris sunt gesta temporib⁹, nequa quàm debemus silētio premere, & negligentia atq; desidia prǽter mittere. Sicut enim nobis præcedentium exempla, vberiora adferunt religionis studia & incitamenta: ità ijs, qui post nos futuri sunt, eorum patrum, qui nostra ętate fuere, res gestæ ad consectādas virtutes calcar addent. Et nos quidem dum aliis imitanda proponimus, nobis quoquè crebrò commemoranda apponimus. Quis igitur quantusq; fuerit venerabilis Bertulphus, Bobiensis cœnobii Abbas, non debemus cōmittere, vt taciti præteriisse videamur. Et primò quidem dicendum est, qualis eius fuerit in seculo conuersatio. Genere sanè nobilis fuit, at tamen gentilis, sanguine coniunctus beato Arnulpho Metensi Episcopo: quem cùm post mundi huius honores, pompasque & infulas, ad religionis cultum & studia anhelare conspiceret, conatus est etiam ipse, calcatis rebus caducis & terrenis, cælestibus inhiare. Posthabito itaq; patre, neglecto natali solo, spretis seculi pompis, conuenienter voci Euangelicæ, amissis omnibus suis facultatibus nudus, crucem tulit suam, seque sibimetipsi abnegando, secutus est Christum, adiungens se ad eum, quem diximus, Arnulphum præsulem.

Aug. 19.

Genus S. Bertulphi

Mat. 19 Luc. 7.

Cùm autem apud eum aliquandiù mansisset, ad venerabilem virum Eustasium Luxouiensem Abbatem se contulit, atq; illic monasticæ regulæ & religioni subditus diù permansit, omnibus charus & gratus. Adueniente autem eò beato Attala ex Ausobiæ partibus, cum bona pace & voluntate veneranilis Eustasij, ei se adiunxit. Erat enim cum Eustasio

Fit monach⁹ Luxouiensis.

cor vnum & anima vna, nec quicquam discordiæ intercessit, vt qui sibi mutuò subiecti essent. Abiit ergò cum venerabili Attala, Ansoniæq; finibus receptus, in Bobiensi cœnobio sub eius obedientia permansit. Cùm autem rerum omnium conditor beatum patrem Attalam ex his seculi ærumnis ad cęlestia regna eu xisset, omnis concio monachorum, vocibus ani misque coniunctis, paterni honoris successorem Bertulphum acclamauit, quippe qui annis tredecim omni studio & diligentia plebem salutaribus monitis instituere non omisisset.

Abit ad monasterium Bobiẽse.

Fit Abbas.

Sed hic memoriæ tradendum est, quid hisce annis ille fecerit. Cùm enim bonitate, disciplina & scientia instructus, optimis moribus plebem imbueret, antiquus serpens mentem eius cœpit rebus aduersis infestare. Excitauit enim quendam, Procum nomine, * Cleronensis vrbis pontificem, vt aduersus eum primates linguis, pontifices verò prauis muneribus commoueret. Cumque is iunctum sibi gauderet regem, illum adijt animo persuadendi, quod optabat. Regnabat enim eo tempore* Auriouualdus Longobardus. Sed cùm nihil aliud à rege responsi tulisset, nisi vt Ecclesiastico iure probaret, cœnobia procùl ab vrbibus posita, episcoporum debere parere dominio, ille omnes, quos potuit, in suam sententiam pertraxit.

** Arioaldus.*

Cumque hæc agerentur, quidam ex aula Bertulpho indicauit, quid rerum gereretur. Misit ergò Bertulphus quosdam ad regem explorandi causa, quibus Auriouualdus rex ait: Non est meum, sacerdotum causas discernere, sed synodalis examinatio ad purum debet cuncta excutere. Illis sciscitantibus, num Episcoporum velit fauere consilijs, ità respondit: Nequaquàm; ego illis fauebo, qui Dei famulo vellent creare molestias. Cernens ergò Bertulphus ità se gerere, quanuis barbarum & Arrianæ sectæ addictum, regem, poscit vt publico supplemẽto fultus, Romam ad sedem Apostolicam peruenire queat.

Nota responsum quamuis barbari regis.

Regio igitur subsidio Romam veniens Bertulphus Abbas, cuius obsequio ego interfui, Honorium Papam accessit: cumque ei causam aduentus sui patefecisset, ille deindustriâ quærit, quæ sit regularis consuetudinis disciplina. Postquàm ille omnia alacri animo Pontifici explicauit, placuit beato Honorio, vt regularis series religionisque cultus, humilitatis indicia teneret. Porrò aliquandiù quotidianis colloquiis Bertulphum roborare nitebatur, vt cœpti itineris laborem non abiiceret, & Arrianæ pestis perfidiam Euangelico mucrone feriret. Erat enim venerabilis præsul Honorius sagax animo, vigens consilio, doctrina clarus, comitate & humilitate pollens: lætabaturque è gentibus socium se inuenisse, qui suauis esset eloquio: nec prorsùs ferre sustinuit, vt citò ab eius consortio separaretur. Cùm autem æstus vehemens longa quiescendi spatia præberet, optatum illi munus impertiit, priuilegiis sedis Apostolicę eum afficiens, nè quis Episcoporum in eius monasterio quodlibet sibi dominii ius vendicaret. Illud peroptatum munus adepti, ad nostros remeare studuimus: Vbi autem confecto itineris spatio, Tuscana arua & Apennina rura attigimus, & prope castrum Bismantum venimus, tanta vis febrium Bertulphum oppressit, vt omninò moriturus crederetur. Aeger enim ab Vrbe excesserat. Omnes itaque mœror occupauit, non tam ob iter prolixum, quam laborem ęgroti patris: nullaque nobis de eius sospitate spe relicta, tenso tentorio in locis asperis, admodùm nos premente tristitia, commorati sumus. Erat tum Vigilia passionis beatorum Petri & Pauli Apostolorum.

Venit ad Papã Honorium.

Honorij Papæ encomium.

Bobiẽse cœnobiũ eximiiur.

Atra indè nocte irruente, ille inter ignes febrium me accersiuit, curque mens curis dedita esset, sciscitatus est. Me autem respondente, omnia iam rectè esse constituta, ille ait: Et tu hic apud stratum meum tota nocte, donèc illucescat, excubato. Me igitur vsque ad intepestam noctem vigilantem tantus sopor oppresit, vt sursùm caput attollere non valerem: omnesque qui circa tentorium ad sarcinas vel equos excubabant, simili sunt sopore correpti. In tanto igitur omnium silentio beatus Apostolorum princeps Petrus aduenit, & supra stratum ægri patris stans, Surge, inquit, & sospes abi ad sodales. Illo inquirente, quis esset, Petrum se esse respondit, cuius tum sacra toto orbe solennia celebrarentur. His dictis, abscessit. At Bertulphus timore perculsus, anxio & trepido corde sciscitabatur, quid rei esset: putabat enim & audiuisse me vocem, & visionem vidisse. Vt autem comperit me nihil neq; vidisse, neq; audijsse, Non cernis, inquit, fuluam lucem, qua Petrus Apostolus proficiscitur? Me respondente, nequaquàm eam me videre, siluit. Tum verò ego animi dubius, quid rei secùm versaret, vix tandèm precibus obtinere potui, vt mihi panderet veritatem: quam ille planè reticuisset, si me audiuisse & vidisse nouisset.

Sacra Apostolorũ solennitas toto orbe celebratur.

Cùm quodam tempore, expleto psallendi officio, vnà cum fratribus hora diei secunda è beati Petri ecclesia egrederetur, obuium habuit hominem, Petri Viatorem nomine, dæmonis rabie plenum. Eo viso, sublatis ad cælum oculis, conditorem rogauit, vt suis votis faueret, hominemque plenum malo dæmone, flexus precibus suis curaret. Exaudiuit precantem Dominus, & vis rabida dæmonis profligata est, nec prorsùs ausus est Satan Dei imaginem contaminare: sed miserabiliter hominem discerpens, fugit ab eo. Protinùs autem salus consecuta est, & homo sospes ab ecclesia cum fratribus egressus, permanensq; incolumis, gratias persoluit creatori, quòd famulo suo tam facilè fauendo, eiusq; orationibus obtemperando, ipsius abstulisset cruciatus. Interiecto indè tempore, alius sæua dæmonis infestatione vexatus infantulus, (Dominicus is dicebatur, filius Vrbani cuiusdam) ad eum salutis causa productus est. Diù ergò ille dæmonem increpans, coegit ab homine exire.

Dæmonia cum purgat.

Item aliũ.

Alio tempore quidam multa lepra perfusus, qui nulla vnquam medicorum opera se salutem consecuturum speraret, ad venerabilem virum Bertulphum venit, orans, vt precibus ipsius posset Dei misericordiam experiri. Eum vt adspexit vir fiducia plenus, indoluit hominem tam graui vltioni subiacère: imperauitque, vt apud ipsum donèc curatus esset, permaneret. Itaque mens virtutum conscia, cælos penetrans, suis precibus conditorem omnium excitauit: peractoque biduano ieiunio, oleo perfudit lepra obsitum: moxq; didicere membra post viscerum putredinem redire nd sanitatem, pristinumq; recuperare decorem. Ità nanque sanus ille effectus est, vt nec vestigium lepræ in eius corpore appareret. Sic nimirùm præpotens Deus propenso fauore opitulatur famulis suis, vt multo virtutum vigore roborati, calcẽt fluxa & labẽtia, semperque suspirẽt ad cęlestia.

Sanat leprosum.

Hic sequuntur aliquot aliorum facta memorabilia.

Plerosque verò monachos itidèm experti sumus virtutes patrare, putamusq; nos facturos operæpretium, si ex ijs nonnullas his interseramus. Cùm tempore quodam Blidulphus presbyter ab * Attala Ticinum missus esset, & in media eius vrbis via ambularet, obuium habuit Ariouualdum, Ducem Longobardorum, hominem genere nobilissimum, Agilulphi generũ, Aduluualdi cognatũ, sectę Arrianæ studio-

Blidulphi presbyteri & monachus.

ſtudioſum, qui poſt Aduluald i obitum regnum Longobardorum obtinuit. Is ergò vt vidit Blidulphum: De Columbani, inquit, monachis eſt iſte, qui nobis ſalutantibus non dignatur ità, vt par eſt, reſpondere. Cumque iam haud procùl abeſſet, irridiculè ſalutauit eum. Reſpondit Blidulphus: Precarer equidem ſalutem tibi, niſi tu ſeductoribus tuis & doctrinis à veritate alienis faueres: diceresque eos ſacerdotes, qui per mendacium hoc ſibi nomen vſurpant. Præſtaret verò, ineffabilem Trinitatem in vna Deitate confiteri: non tres poteſtates, ſed tres perſonas: nec vnam trium nominum perſonam, ſed tres in vnitate patris & filij & ſpiritus ſancti perſonas, vna poteſtate, voluntate, eſſentia: Hęc ille pauliſpèr audiens, & indè progrediens, querebatur ſe non habere eius crudelitatis adminiſtros, qui cæca noctis caligine reuertentem illum monachum fuſtibus vel ſudibus cæſum enecarent. Tum verò vnus cæteris veſanior, ait ſe ad id facinus perpetrandum paratum, modò ipſe iubeat. At ille: Si hoc, inquit, feceris, poſtera luce ego te muneribus afficiam. Progreditur ergò, & alium ſui ſimilem adiungit ſibi ſceleris ſocium, viamque petris impeditam in tenebris obſidet. Remeat indè per eandem viam monachus & presbyter, reuertens à cœna, ad quam à quodam Chriſtiano inuitatus fuerat, & necopinatò in ſatellites incidit, percuſſusque interiit, cerebro & omni corporis compage fuſtibus & ſudibus contuſa, nec tamen vllo è populo id ſentiente. Erat enim abditus locus, nec clamare ille poterat, & loco & ictibus præpeditus. Diù ergò exanime, vt putabant, cadauer cædentes, memorato illi ſceleris authori patratum facinus nunciant. Cumque Iuſtus presbyter, qui Blidulphum inuitauerat, euentum rei neſciens, timeret nè in Arrianorum manus ille incideret, arrepto baculo & pane, abit poſt eum, reperitque iacentem, & tanquàm ſomno preſſum excitare conatur. Tum ille tanquàm è lecto ſurgit incolumis, vix plagarum veſtigiis apparentibus: abeuntque pariter ad hoſpitium: vbi inquirenti Iuſto, quid ei accidiſſet, reſpondit nihil ſibi vnquàm eueniſſe ſuauius, nec dulciori ſomno ſe potitum eſſe. Illo rurſus interrogante, num quos ſentiat membrorum dolores, reſpondet ſe nunquàm rectiùs habuiſſe, prorſusque neſcire quippiam ipſi aduerſi accidiſſe. Expeditis indè rebus neceſſarijs, ad monaſterium rediit. Porrò is, qui ſe vltro ad hoc deſignandum facinus obtulerat, mox poſt diſceſſum monachi à Ticino, arripitur à dæmonio, & diuerſarum pœnarum incendiis flagellatur. Facinus quoquè ſuum exitiabiliter confitetur, clamatque ad omnes: Si quis aliquid eiuſmodi, quale ego feci, Bobienſibus monachis intulerit, pari vltione plectatur: & qui Arrianorum perſuaſionibus fidem commodat, talem iuſti iudicis iram experiatur. Id vbì conſpexit miſer Ariouualdus, putà flagitium illud diuinitùs manifeſtatum, confuſus & metuens, nè quid ſimile ipſi accideret, illum, qui tam dirè torquebatur, cum ſociis ad beatum * Attalum miſit, orans pro ſe, vt admiſſum crimen condonet, affirmansque ſe paratiſsimum ad præſtanda illis officia, ſi eius dona recipere velint. Videns autem beatus * Attala membri ſui iniurias diuinitùs vltas, rogat vt cuncti pro peſtifero orent, vt vis aduerſæ poteſtatis à miſero homine pellatur. Porrò impij heretici munera nunquàm ſe accepturum reſpondet. Cunctorum ergò orationibus Dominus placatus, ad tempus homini pepercit. Statim enim reualeſcens, ſoſpes abiit, at tamen lucis huius vſura non diù fruiturus: Nam ſedens in hoſpitio ſuo, cùm ab aliis obiurgaretur, quòd id feciſſet, inſultantis voce reſpondit: Etſi verò id ſponte feciſſem, quid tum poſteà?

Dire caditur Blidulphus.

Diuinitus mire curatur.

Vltio diuina in eius percuſſorē

Mox correptus febrium ardoribus, inter pœnas incendii & calamitates vita priuatus eſt. Eum ſanè hauquaquàm iuxta aliorum ſepulcra humare auſi fuere, ſed procùl ab hominibus in quodam loco omnium oculis expoſito, vt prætereuntes dicerent: Hic iacet ille miſer, qui in Bobienſes monachos ſua petulantia crudelitatem exercuit.

Eodem tempore alius monachus, Merouens nomine, à beato Attala Dertonam vrbem miſſus, & cauſa eius negotii, propter quod venerat, longiùs ab vrbe progreſſus, ad quandam villam Yræ fluuio adiacentem acceſsit: fanum quoddam arboribus conſitum videns, allatum ignem ei admouit, congeſtis in modum pyræ lignis. Id verò cernentes fani cultores, Merouenm appræhenſum, diuque fuſtibus cæſum & ictibus contuſum, in flumen illud demergere conantur. Sed vnda monachum non auſa fuit ſuſcipere, licèt ille eius rei, quam geſſerat, nomine mori paratus eſſet. Cernentes ergò illi non poſſe eum mergi, quem Domini clementia ſeruaret, manè inter ſe communicato conſilio, ſuper vndas eum proſternunt, materiamque ſuper eum coaceruant, vt immani pondere deprimeretur. Cumq; id ſcelus ſe iam confeciſſe putarent, relicto, vt putabant, ad litus redeunt. Illis abeuntibus, Merouens nihil moleſtiæ ſentiens, incolumis à fluuio ſurgit, diruptis nexibus, ſoſpes Dertonam ingreditur, ac poſteà ad monaſterium redit. Eccè autem repentè diuina vltio in eius aduerſarios animaduertit. Quotquot enim in eo fuere contubernio, diuerſis ſunt calamitatibus affecti, alii cæcitate, alii ignis aduſtione, quidam * publica contractione, plerique omnium membrorum debilitate: ità vt diuerſi diuerſas ſentirent pœnas. At vbì compererunt Merouenm ſoſpitem ad Bobienſe monaſterium reuertiſſe, quidam ex eis eò adducti ſunt: & perpaucis quidem pœnitentiæ medicina remediū attulit, reliqui omnes ea vltione periere.

Merouẽ monachus nō poteſt ſubmergi.

Puniūtur diuinitus eius perſecutores.

Ità ſanè mirificum famulis ſuis Deus munus impertit, cùm poſt damna corporis, & poſt irrogatas iniurias, & in præſenti vita adiutorio ſuo eos roborat, & in futura poſt certamina coronando glorificat, quos hic propter nomen ſuum illatam iniuriam ſpontè excipere ſentit. Vidimus nos in eodem Bobienſi monaſterio etiam aliorum monachorum felicem vitam, feliciorem que exitum, qui multa virtutum de ſe exempla præbuere, è quibus nos aliqua ſaltem referemus, vt viuentibus, eorumque vitam imitari cupientibus, vberior adhortatio accedat. Monachus quidam, Agibodus nomine, qui beati * Attali tempore monialium monaſterium gubernarat, in extremis angoribus poſitus, ſui exitus expectabat horam. Cumque iam fratres adſtarent, qui animæ è mundo emigranti ſuprema officia perſoluerent, atque de more ad pſallendi munus ſeſe præpararent: elapſa è corpore anima, vidit æternam lucem ſibi paratam, ſolemque miro fulgore micantem. Cùm autem ea viſione ſtuperet, diceretque ſe nunquàm talem ſolem vidiſſe, vel claritatem, quæ ei poſſet æquiparari, vnus è cælicolis accedens, ſciſcitatur quid ſic attonita intueatur. Illa reſpondet: Solem micantem ſe intueri, cui nunquàm alium ſimilem viderit. Ait cælicola: Nòueris te hodiè venturam ad nos, & in hac admirabili luce habitaturam, ſeptiesque vincentem Solis lumen, iuſtorum choris inferendam. Reuerſa igitur, vale dic fratrum collegio, atque ità porrò redibis ad nos. Reuerſa igitur anima in corpus, Agibodus fratribus vltimum vale dixit. Quodam autem è fratribus percontante, quandiù in eo ancipiti exitu moratus eſſet, ei indicauit quid vidiſſet, & quanta ipſi

Agibodo reuelatur futura ipſius beatitudo.

ipsi esset claritas promissa, quodque eadem hora obiturus sit, postquàm viaticum perceperit, & fratribus valedixerit. Sumpto indè sacratissimo Domini corpore, omnibus osculo prębito, orat vt charitatis officia corpori impędiant. Itaq; promissionē cælestē mox finis psecutus est, feliceque obtinuit exitū, magno sui desiderio superstitibus derelicto. Hunc enim sanctorum remunerator posteris voluit exemplo esse, vt qui eius coronam ante exitum promissam cognouissent, eius puritatis & religionis in omnibus imitatores se præberent.

Virtutes Agibodi monachi.
1.Cor. 14.

Fuerat is à puero sub disciplina regulari eruditus, sub Columbano à seculo conuersus, simplex, & omni bonitate inter fratres conspicuus, obedientia & religione pollens, deniquè iuxta Pauli sententiam, malitia omninò paruulus. Quid enim sibi vult, quòd clementissimus Deus exeunti de mundo monstrare voluit, qualis posteà futurus esset, nisi vt ostendat eos, qui simili simplicitate viuant, & obedientiæ ac mortificationi voluntariè subijciantur, similem expectare remunerationem, & æterni luminis esse claritate potituros?

Theodoaldi monachi beatus obitus.

Vidimus & alium, huic obedientia, pietate & mansuetudine similem Theodoaldum, feliciter ex hac vita abeuntem, & summa animi exultatione ad æterna gaudia properantem. Cùm enim lætus in suo strato decumberet, rogat vt fratres omnes ad ipsum veniāt: ijsq; omnibus supremum vale dicens, se eadem hora ait è corpore egressurum. Qua autem ratione exitum suum cognouerit, nobis haudquaquam voluit indicare. Cumque iam omnibus valedixisset, viaticum poposcit. Quo accepto, antiphonam ipse imposuit, ità dicens: Ibunt sancti de virtute in virtutem: videbitur Deus Deorum in Sion. Absolutaque antiphonæ melodia, lætus & summa hilaritate refertus, animam reddidit creatori: vt nobis, qui præsentes eramus, apertè liceret intelligere, eum de gloria cælesti & promisso præmio vsqueadeò exultasse.

Psal. 83.

Alius monachus sub Abbate Bertulpho, nomine Baudacharius, cùm tempore vindemiæ deputatus esset vineæ custodiendæ, nè ea ab auibus & bestijs aliqua iniuria vel detrimento afficeretur: euenit vt triginta fratres eiusdem vineæ tuendæ causa eò aduenirent. Ille ergò charitate plenus orat, vt illic post laborem fessa membra reficiant, cùm nihil aliud haberet, quàm parùm panis, quem in suos vsus secùm attulerat. Obiurgante autem eum Præposito, dicenteque nè quid tale attentaret, quandoquidem panes conficere non posset: ille ait: Largæ mecùm dapes sunt, quibus possint etiam plures satiari. Præposito sciscitante, quænam illæ sint dapes, respondet anatem sibi à Domino datam. Tum vero Præpositus: Fac, inquit, sicut dixisti. Diuisit itaq; anatem triginta fratribus, atque adeò illi exatiati sunt, vt dicerent se nunquàm ità cibo expletos fuisse. Auxit enim fides, quod dapibus deerat.

Anate Baudacharius monachus reficit 30. fratres.

Leopardus quoquè monachus alio tempore vineæ tuendæ deputatus, inuenit vulpeculam botrum vorantem: quam obiurgans, minis intentatis iussit, nè amplius vineam attingeret. Sed cùm ille abiisset, furax bestiola rediit ad carpendas vuas: quas vbi contra illius prohibitionem gustauit, hærente in ore cibo vetito, extincta est: moxque Leopardus monachus vineam studio circumiens, reperit vulpem mortuam, in ore prohibitos tenentem cibos.

Alio tempore, eodem Leopardo cum Merouco, cuius suprà fecimus mentionem, septa vineæ ex Abbatis imperio defendente, arborem securi succiderunt, & ramis sepem densarunt. Cumque arborem totam ramis nudassent, inter se statuerunt humì prostrati Dominum rogare, vt ipse vires suppeditet, quibus possint arboris truncum integrum ad sepem absportare. Indè ab oratione surgentes, inuocato sanctissimo nomine omnipotentis Dei, truncum corripiunt, & in locum destinatum perferre conantur. Et eccè quem vix multi eò pertrahere potuissent, duo homines fide armati, leui motu portant. Posteà verò multi fratres simul collecti, eundem truncum mouere volentes, leuare nequibant: atque ità omnipotentis virtutem agnouerunt, quam duo illi fratres nulli indicare voluerunt, sed secretò alij alijs patefecerunt. At nos fortassis rodet quispiam & carpet, quòd hęc inserere hoc loco voluimus: sed nos tamen, quæ ad Dei gloriam faciunt, silere nequiuimus. Ille verò diiudicet, recipiēdàne sint, vel reiicienda hæc Dei dona, qui talia non abnuit, nec abiiciēda sentit, quę fidei canon admittit.

Truncum ingentem duo fratres facile absportāt.

DE S. LVDOVICO EPISCOpo Tolosano & Confessore, Diploma Iohannis XXII. Pontificis Maximi.

Aug. 19.

IOhannes Episcopus, seruus seruorum Dei, venerabilibus fratribus, vniuersis Archiepiscopis & Episcopis, ac dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis & aliis ecclesiarum rectoribus per vniuersum orbem constitutis, salutem & Apostolicam benedictionem. Sol oriens mundo in altissimis Dei, Deus Dei filius, ex paterno vtero ante Luciferū genitus, Deus Verbum, qui rerum in principio fundans terram in sapientia, cælos prudentia stabiliuit: adornando cælos sideribus, germinantibus cunctis terram: quiqe in fine temporum pro humani generis salute nostram assumendo naturam, texit nube nostræ carnis fragilis semetipsum: nunc hora instāte nouissima, illuminando per cuncta respiciens, opus produxit mirabile, claritate gloriæ suæ plenum, bonitatem suam monstrans magnificè, sponsamq; suam sanctam matrem Ecclesiam reddens nouitate tam claręsobolis lętabundam. Nam qui facit mirabilia magna solus, dilectum suum, confessorem eximium, beatum videlicet Ludouicum, puritate candidum, charitate feruida rubicundum, electum ex millibus, produxit nouiter vt exemplar præfulgidum, cunctis fidelibus imitandum, eius vitę singularis excellentiam signis probans & prodigiis coruscantibus, crebris miraculis manifestans.

Prou. 3.
Psal. 135.

Igitur lętentur cęli & exultet terra, iucundetur pariter totus orbis. Nam qui effulsit in templo, dum viueret, in medio nebulę suę carnis vt matutina stella ac luna plena solari lumine, veluti vt sol refulgens, in sua formosus stola, in virtute multa repentinè ad summa graditur, regalibus dignus adspectibus, vt candens lilium, ac odoris suauissimi rosa rubens. Huic cęli præstant hospitium, cęli ciues vt sibi conformem & comparem, ad suū hunc consortiū admittunt in supernis. Christus hunc reficit, idemipse prandium & conuiua. Hic felix sanctus ex regali prosapia, patre videlicet clarę memorię Carolo rege Sicilię: matre verò, charissima in Christo filia nostra, Maria Sicilię regina ex Hungaria, originem suam trahens, altum sui generis recusauit sapere, humilia semper diligens & amplectens. Sciebat namq; quòd excelsus Dominus, alta de longinquo prospiciens, humilia è vicino contemplatur. Quanquàm autem singula præclara opera lucidæ vitæ suæ verbis paucis enarrari non possent, aliqua tamen de quam-

Genus & parētes S. Ludouici.
Psal. 137.

quamplurimis ad vtilitatem legentinm referemus: vt ex his Deum patrem glorificent, & in his reperiant viuendi regulam, quam sequantur.

Sãctus iste, sicut probatũ est testimonijs fide dignis, in ætate existens tenera, sub magistri religiosa diligentia cum suis fratribus tenebatur. Ipse tamen ibi maturis intendendo moribus, sub tenello pectore gestare se senilem animum ostendebat. Ductus in Cataloniã, cum duobus è suis fratribus datus obses pro liberatione antè dicti regis, tam feruenter dedicauit se studio, quòd infra septennium, quo etiam ibi obses fuit, sub instructione fratrum Minorum, quos secùm habebat in socios, in primitiuis sciẽtiis & sacra pagina sic profecit, quòd vir Dei pollens ingenio, de prædictis sciẽtiis non solùm publicè ac priuatè subtiliter disputare valeret, sed & solenniter Clero & populo proponere verbum Dei: vt putaretur scientia hæc infusa sibi magis diuinitùs, quàm humanitùs acquisita.

Obses mittitur ĩ Hispaniam.

Multum proficit in literis.

In orationibus sedulus & deuotus, mẽtem ad Deũ eleuatam tenuit: profectò sciens, quòd oratio humiliantis se nubes penetrans, pro exauditionis suffragio Deum adit. In tempore nanque dicto, sacramentali confessione præmissa, Missas audiebat deuotè. In magnis verò festiuitatibus, cum preparatione multa corpus sumebat Dominicum. Factus autẽ sacerdos, diebus singulis celebrabat. Audiẽtiæ verbi Dei insistebat attentè. Pro pastu verò animæ, in scripturis deuotus studens, habebat ad hoc pro solatio sanctos libros. Castitatis autem amor à puero affecerat eius mentem adeò, quòd ob ipsius fidam custodiam, mulierum consortia fugiebat omninò, intantùm quòd nisi forsan cũ matre & sororibus, solus cum sola nullo vnquam tempore loquebatur. Mulierem nanque amariorem nouerat esse morte. Verba etiam inhonesta horrebat audire, ac loquentes talia grauiter arguebat: attendens prudenter, quòd corrumpunt mala colloquia bonos mores. Fratres nihilominùs duo, & iterdùm quatuor, in sua iacebant camera, in suæ testimonium nitidæ puritatis. Cum Apostolo Paulo, sobrietate cibi & potus, corpus suum castigabat assiduè, seque frequenter manu sua, quandoquè autem alicuius fratris consocii, cũ catenis ferreis disciplinans, vestiendo pro camisia rudem stamen, & deferendo ad nudum pro cingulo chordam grossam, ipsam carnem in seruitutem redigebat. Summo etiam studio terrena cuncta calcare studuit ex desiderio ęternorum. Cõsiderans etiã sanctus iste, quòd mundus totus sit positus in maligno, quodque cum concupiscentia sua transit, ipsum fugiendo deseruit totaliter & contempsit. Nam rediẽs de Catalonia cum rege prędicto, votum, quod de intrando Ordinẽ fratrum Minorum in obsidione fecerat, in conuentu eorundem fratrum de Monte Pessulano, voluit adimplere. Sed vidẽs, quòd timore dicti regis ipsum fratres recipere non audebãt, votũ ipsum solenniter iterauit.

Eccl. 35.

Quotidiè sacrificat.

Studiũ castitatis.

Eccl. 7.

1. Cor. 15

1. Cor. 9.

Catenis ferreis se cædit.

1. Ioã. 5.

1. Ioan. 2.

Et quia vouentibus pręceptum nouerat de reddendo, suadẽti felicis recordationis Papæ Bonifacio prædecessori nostro, quòd assensum præberet prouisioni de se factæ ecclesię Tolosanæ, nullatenùs consensit, quoadusquè votum dictum, quod fecerat, compleuisset. Cuius deuotioni annuente prędecessore nostro prædicto, habitum Ordinis prædicti suscipiens, in pręsentia bonę memorię Iohannis Episcopi Portuensis, tunc eiusdem Ordinis generalis Ministri, expressam professionem flexis genibus in manibus * suis fecit: sicque prouisioni prædictæ suum præbẽdo assensum, mandatis Apostolicis obediuit. Et quamquàm de iussu prædecessoris eiusdem, dictum habitum velatum portauerit vsque ad festum beatę Agathæ tunc vicinum, in dicto tamen festo in pręsentia duorum Cardinalium recepit publicè: ac sic extunc portauit cuntinuè, atque ipso die ad sanctum Petrum patenter detulit prædicando. Miranda res, & aliàs insueta. Vir nanque virtutum positus in sublimi, iuri primogenituræ renuntiauit & regno, regalis solii spreta pompa, pro regno corruptibili, æternum ac plenum deliciis regnum mercans.

Psal. 75.

Fit monachus Frãciscanus.

*for. * eius.*

Itèm Episcopus Tolosanus.

Mira verò compassione ad pauperes ferebatur, quibus largas tam priuatas, quàm publicas, eleemosynas faciebat. Vndè iam factus Episcopus Tolosanus, per vnum suum familiarem secretarium mandauit inquiri de suorum quantitate redditũm, quantumque sibi sufficeret pro moderatis expensis faciendis & rationabilibus: volens quòd totum residuum in sustentandis pauperibus poneretur, quanquàm prælatus tã magnus esset, & filius tanti regis. Cùm autem iret * Parisius, pauperem quendam nudum reperit: cui multùm compatiens, absconditè cappam contulit, quam portabat, sibiquè fecit aliam secretè apportari. In hoc, etiam Christi imitatione, nihilominùs humilitas vera fulsit. Attendit nanque, quòd Deus, qui mœrentes sospitate erigit, ponit humiles in sublimi. Ipse enim vigintiquinque pauperes in domo sua reficiebat quotidiè, aquam in manibus fundebat, manuque sua ipsis fercula apponebat ac panes scindebat, eisdem etiam genu flexo, in ipsis Christo seruire, & ipsum recipere se delectans. Hospitalia pauperum aliquotiès visitabat. Sciens deniquè quòd qui vestiuntur mollibus, in hoc à Domino non laudantur, post Diaconatus sumptum ordinem, semper veste humili vsus fuit. Post ingressum verò prædicti Ordinis, vili habitu ac bruno colore in tapetijs, cortinis & lecti coopertorijs vtebatur.

Benignitas eius in pauperes.

Iob 5.

Insignis humilitas.

Matt. 11.

Pontificatus etiam officium exercebat cum diligentia seruus hic Christi fidelis & prudens, Missas dicendo assiduè, deuotissimè Ordines celebrando, Clericos, quibus de beneficijs prouidere volebat, examinando de virtutibus & vitijs & articulis fidei, vita & moribus diligenter. Iudæos & Gentiles, zelo feruens Dei, inducebat sedule ad baptismum, ac quosdam eorundem sacro de fonte leuauit. Demùm gloriosus iste sanctus, cursu vitæ consummato, feliciter ad Deum fontem viuum, quem auidè sitierat, migraturus, infirmitate decumbens vltima, deuotissimè sumpsit corpus Dominicum, quanuis debilis, de lecto exiliens in occursum Domini Saluatoris. Cruce autem sibi data per quendam ex socijs, deosculabatur illam, genuflexus in lecto, vt potuit, ac in oratione deuota & silentio postmodùm diù mansit. In Cruce nanque Domini nostri Iesu Christi, & non in alio, didicerat gloriari. Tandèm gloriosam resolutus in mortem, qui hic viuus ambulauit in innocentia in medio domus suæ, ad Deum suum contemplandum in gaudio, facie reuelata in sua innocentia est ingressus. Verùm quia decebat multùm diuinæ magnitudinem bonitatis, quòd illum, quem in terris, ipsum præclaris adornando virtutibus, suæ imagini fecerat tam conformem, secùm ostenderet regnare in cælis virtutis suæ testimonijs: quædam per eum miracula operari dignatus est, quæ ad sancti huius declarandam gloriam, præsentibus duximus annotãda.

Officiũ boni Episcopi.

Felicissimus eius obitus.

Quædam nanque duorum annorum puella, quæ vi febris, quam passa fuit duobus mensibus, expirauit: facto voto per patrem sancto isti, quòd ipsi imaginem de cera offerret, si vitam à Deo filiæ suæ impetraret, resuscitata, vbera matris suxit.

Miracula post ei obitum.*

Quidam etiam quinque annorum puer, vehementia febris continuæ vita functus, facto voto per patrem, est vitæ pristinæ restitutus, nec dictæ febris in eo apparuit vllum signum.

Quædam puella annorũ septẽ, quæ per septimanas

tres febrem passa continuam, expirauit, facto ad dictum sanctum voto per suos, spiritum recuperauit, & reuixit.

Quædam deniquè mulier, quæ duas conceperat filias, vna illarum in ventre mortua, ex casu dictæ matris de asino, & in eius ventre ex mora diutina putrefacta, cœpit puerperio laborare. Cumque dictus partus iam putridus per frusta fuisset extractus, & alia filia mortua, iam educta esset obstetricum ministerio violenter, & proiecta in stabulo super fimum: emisso ad ipsum sanctum voto, quòd si partus ille resurgeret, vnam sibi ceræ imaginem præsentaret, puella palpitare cœpit, & baptizata, septem mensibus superuixit.

Quidam etiam puer ætatis annorum septem, dum sub lecto, in quo cum suis iacebat parentibus, repertus mortuus, rigidus & frigidus aliquo tempore permansisset, facto per parentes ad hunc sanctum voto, fuit diutinitùs suscitatus.

Mulier mortua reuiuiscit. Mulieri cuidam, quę propter vehementem infirmitatem diem extremum clauserat, emisso per suos ad sanctum istū voto, eius meritis reddita fuit vita. Quædam puella nobilis, quæ ex casu ad terram de nutricis brachijs, per octo menses passa fuerat surditatem, *Surda audit.* facto voto ad prædictum sanctum per patrem, à dicta surditate ad plenum extitit liberata. Quidam nàque, cùm post fortem febrem continuam perdidisset loquelam, & sic mutus per mensem integrum permansisset, adductus ad sepulcrum sancti huius, fuit ibidèm *Mutus loquitur.* loquelę, finita Missa, restitutus.

Mulier quędam, quæ subitò muta & impotens de vno brachio facta fuit, hac infirmitate sibi per mēsem **patrem.* durante, emisso voto per* matrem, statim ad sanitatē pristinam est reducta. Quædam etiam mulier, dum ex partu quodam violento de puero mortuo, & in eius vtero transuersato, cōtracta in manibus & pedibus & femoribus biennio permansisset: facto voto ad sanctū præfatum, quòd si curaretur, scoparet in tota vita ecclesiam, in qua iacet, dormire cœpit, & expergefacta, à morbo prędicto penitùs est curata.

Vir quidam passus annis sex guttam in manu, & brachio, ventre ac humero, facto voto, quòd eius limina visitaret, statim fuit sanitatis beneficium consecutus.

Quidam deniquè presbiter passus guttam in latere, quæ ipsum afflixit grauiter diebus septem, facto voto ad memoratum sanctum, diligentiùs eius tumulum visitando, recepit continuò sanitatem.

Comitialis fœmina sanatur. Quædam mulier, quæ per octo annos morbo epilético quasi quotidiè grauabatur, emisso voto, quòd sepulcrum eius, si curam reciperet, annis singulis visitaret, curam recepit, sicque extunc de morbo ipso penitùs nihil sensit.

Monialis quędam, quæ post febrem longam, quam passa fuerat, dolorem incurrebat in omnibus mēbris eius, intantùm quòd in duodecim diebus nisi alieno adiutorio de lecto non poterat se mouere: portato sibi pedali panno, qui quondàm sancti huius dicebatur fuisse, ac sibi applicato ad carnem, sana & incolu- *Nota qd conferant etiam viles panna sanctorū.* mis est effecta.

Cùm homo quidam, qui miraculis istius sancti detrahere nitebatur, reuersationem faciei & oculorum turpiter incurrisset, sicque manens per dies sex, huic sancto cum deuotione, qua poterat, se deuouisset, ad sepulcrum eius veniens, & offerens caput cereum, antequàm exiret ecclesiam, perfectè reperit se curatum.

Hæc sunt mirabilia opera solius altissimi, quibus & alijs quampluribus mirificare voluit sanctum istum, ac toti mundo reddere venerandum. Laudetur igitur magnificè Deus noster, cuius dextera huic Episcopo confert stelliferum regni diadema. Appllaudant & isti pariter cęli ciues, quorum cœtibus sanctus hic sole splendidior est insertus. Canant quoquè altissimè Franciæ, Siciliæ ac Hungariæ regna felicia, de quorum horto candoris niuei flos erupit, quorum vitis germinat dulcem vuam, cuius liquor cælos lætificās, abundè funditur in calice summi regis. Lætetur insupèr ciuitas Tolosana, tanto ditata præsule, quem apud Deum aduocatum habet sedulum & patronum: Verè felix es ò tu Marsilia, facta diuinorum aromatum tam sancti corporis apotheca. Sed & fratrū Minorum Ordo conspicuus, nouę laudis canticum promere non desistat, in aula cælesti tam pręclarum alumnum diuinis festiuè conspectibus repræsentans.

Cæterùm quia conuenit, vt quem Dominus in cælo magnificat, mundus colat, nos de sanctitate vitę ac ueritate miraculorum ipsius, inquiri fecimus diligenter. Et quia post inquisitionem solertem, & studiosam examinationem & discussionem solennem, supplicatione deuota & humili prełatorum, tunc apud sedem Apostolicam existentium, cum instantia requisiti, de fratrum nostrorum consilio & assensu, de omnipotentis Dei virtute confisi, authoritate quoquè beatorum *In sanctos refertur.* Petri & Pauli Apostolorum eius, & nostra, ipsum septimo die Aprilis sanctorum Confessorum catalogo duximus adscribendum. Ideoque vniuersitatem vestram monemus & exhortamur attentè, per Apostolica scripta vobis præcipiendo mandantes, quatenùs quartodecimo Calendarum Septembrium festum eiusdem Episcopi & confessoris deuotè celebretis solenniter, & faciatis à vestris subditis deuotione congrua celebrari: vt pia eius intercessione hic à noxiis protegi, & in futuro sempiterna gaudia consequi valeatis.

Et vt ad mirabile eius sepulcrum ardentiùs & affluentiùs Christiani populi confluat multitudo, ac celebriùs eiusdem confessoris colatur festiuitas: omnibus verè pœnitentibus, & confessis, qui cum reuerentia illuc in eodem festo annuatim accesserint, ipsius suffragia petituri, de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius authoritate confisi, duos annos & duas quadragenas, accedentibus verò ad prædictum sepulcrum annis singulis infra eiusdem festi octauam, vnum annum & quadraginta dies de iniunctis sibi pœnitentiis misericorditer relaxamus. Nulli ergò omninò hominū liceat hāc paginam nostræ approbationis, confirmationis & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Datum Auinione 7. Idus Aprilis, Pontificatus nostri anno primo.

DE EODEM BEATO LVDOuico quædam ex egregio MS. codice, per F. Laurentium Surium mutato stylo descripta.

LVdouicus Christi confessor, clarissimo stemmate prognatus, patrem habuit Carolum Siciliæ regem, & matrem Mariā, regis Hungarorum filiam. Cùm adhuc puerulus esset, tanta Dei in illo emicuit gratia, vt posthabitis ei⁹ ætatis ineptiis, diuino sese cultui māciparet. Vbi decimumquartū ætatis annū attigit, vt tāquàm lapis electus quadraret, patris redimēdi causa ductus est obses ī Cataloniā cū aliis quibusdam: cumque oēs militari custodia tenerētur, ipse eorū animos salutaribus adhortationibus erigebat & cōsolabatur. Oblato verò in eo exilio magna opportunitate, toto septennio se in fratrum Minorum, quos semper apud se comites habebat, tradidit disciplinam, vt ab eis literis institueretur: in quibus sanè intrà illud tempus tantas fecit progressiones, vt & prom-

& promptus esset ad eloquendum, & benè idoneus ad concionandum, & admirabilis in disputationibus de reb⁹ Theologicis suscipiendis. Pro sola verò animi pietate & deuotione, nō ex vllo debito vel obligatione, quotidiè Ecclesiasticum persoluebat officium eo ritu, quo solent fratres Minores. Legebat etiam extensis brachijs officium Dominicæ passionis, vt crucifixo Saluatori posset saltem aliqua ex parte conformari. In vigilijs, ieiuniis, pauperibus exhibendis ministerijs sedulum se præbebat: crebrò percipiebat sacrosanctam Eucharistiam, sæpiùs apud se statuebat seculo valefacere.

Preces eius quotidianæ.

Palàm accipit Clerici tonsuram.

Tandèm pace inter patrem eius & Aragoniæ regem confecta, eo tempore, quo celebrabantur nuptiæ sororis eius, quæ pacis causa agebantur, præsentibus duobus regibus, & totidem Apostolicæ sedis Legatis, palā accepta tonsura Clericorum, in magna prælatorū frequentia publicè insignem habuit concionem die solēni omnium sanctorum. Indè Romam cū patre & fratribus profectus, & à Pontifice Bonifacio honorificè exceptus, subdiaconus ordinatus est. Atverò curiæ strepitum fugiens, Neapolim se contulit, atque illic Diaconus & presbyter effectus est. Porrò quodam in loco fratrum Minorum se habitationi adiūxit, vt studiosè posset sacræ lectioni dare operam, & studiosiùs in pias preces incumbere.

Fit Subdiaconus.

Itē Diaconus & sacerdos.

Intereà sede Tolosana vacante, prudens pōtifex Bonifacius animū adiecit ad præficiendum illi Ludouicum, virum eximium, tametsi ille absens prorsus id ignoraret, nec quicquam eiusmodi appeteret. Vbi autem comperit, quid Pontifex ea de re mandasset, prorsus assentiri noluit, nisi prius ea occasione permissum ei esset & habitum fratrum Minorū induere, & in manibus Ministri generalis sancti Francisci institutū solenniter profiteri. Id posteaq̄ fecit, inuitus tandèm in Episcopi cathedra se collocari sustinuit: in qua sanè quanto se vidit sublimiorem, tanto arbitratus est viliorem atq; abiectiorem. Nec deinceps pati uoluit aliis se vestibus indui, q̄ suscepti Ordinis vili habitu & cingulo nodoso. Iam enim oblitus erat se regis filiū, nesciebat se Episcopum: solùm cogitabat se fratrem esse instituti Minorū. Canes venaticos, rapaces volucres & histriones & leuitates omnes à suis ædibus arcebat, vt personis Ecclesiasticis ipsi assistentibus posset tāto expeditius diuina promere eloquia, & sanctæ vitæ de se exempla præbere. Inter omnia diuina charismata, præcipuè in eo relucebat eximia humilitas, haud aliter atquè carbunculus in aureo ornamento. Annis singulis die Cœnæ Dominicæ duodecim pauperum abluebat manus, cibum potumq; illis apponebat, ac deindè in genua se submittens, eorum itidèm lauabat pedes, in quibus officijs tametsi præ se ferre videretur seruilem personam, at nihilominus honorificans ministerium suū, pontificiā seruabat authoritatē. Erga miseros & calamitosos humanum & māsuetū se exhibebat ductus misericordia: erga superbos & tumidos peccatores iustitiæ seueritate utebatur. Itaq; in illorū, quibus conferre debebat beneficia Ecclesiastica, mores & sciētiam accuratè inquirebat, nullaq; habita ratione conditionis, precum aut fauoris, ijs prouidebat. Clericos quoque peccantes, absq; respectu personarum regulari subdebat disciplinæ: cumq; id expedire cerneret, etiam beneficiis priuabat. Rarus omninò dies illi abijt, quo non Missam celebraret.

Fit monachus & Eps.

Singularis eī⁹ humilitas.

Ecclesiastica beneficia qbus contulerit.

Et quia sicut esca corporea citò corrumpitur, nisi salis acrimonia seruetur, sic vitæ sanctimonia facilè labascit, nisi pœnitentiæ austeritate fulciatur: vir Dei victus parsimonia, asperitate vestiū, vigiliis, ieiunijs, curis & laboribus carnem domabat, & cogebat spiritui parere. Nodosa enim reste cingebat nudam carnē, & stamine aspero vtebatur pro interula. Vrgentibus ecclesiæ ipsius causis, vt aliò proficisceretur, diuersas Italiæ & Galliæ perambulans regiones, & vbique verbum Dei prædicans, venit Lutetiam Parisiorum: atq; indè proficiscens, superatis Pyrenæis montibus, Hispaniam adijt, peragrataq; Catalonia, reuersus est in Prouinciam. Ad eius conciones audiendas tanta auiditate accurrebant homines, vt propter turbas sese inuicèm comprimētes, quidam in mortis discrimen adducerentur. Diuina tandèm dispensante clementia, cùm breui explesset tempora multa, sanctus antistes in eo loco, qui Brimonia dicitur, annos natus trigintatres, ardentium vi febrium correptus, anno salutis 1297. 14. Calendas Septembris, feliciter migrauit ad Dominum. Corpus eius Massiliæ humatū est in ecclesia fratrum Minorum: vbi, mirificante Domino sanctū suū, cæcis, surdis, claudis, mutis, paralyticis, hydropicis, cęterisque morbidis præstantur remedia ab eo, qui solus facit mirabilia, viuens & regnans per infinita secula, Amen.

Carnem domat.

Abitē vita.

Miracula ad sepulcrum eius.

Psal. 71.

VITA S. PHILIBERTI ABBATIS, scripta ad Abbatem Coschinum & Fratres Gemmeticēsis cœnobij. Stylum mutauit F. Laur. Surius.

PRAEFATIVNCVLA AVTHORIS.

CVm prisca Patrum gesta commemoramus, ad nosmetipsos nos reuocamus, & velut in speculo nostros contemplamur vultus. Vt verò sitiens potum, & famelicus panem appetit: itā ego diuinā imploro opem, vt præstet mihi synceram animi deuotionem, & oris facundiam: vt nè temeritati ascribatur id, quod ego patris spiritualis Coschini Abbatis, fratrumque omnium Gemmetici monasterij iussu & voluntate suscepi, cupientiū mea operā habere monumentum aliquod rerum à patre nostro Philiberto gestarum: Quibus vt morem gererē, pauca excerpsi è multis, quæ ad animarum ędificationem faciant: vt nec lectoribus oneri, nec auditoribus fastidio sint, satisfiatq; piorū precibus, quandoquidē fortis est vt mors dilectio. Sufficiant autem, quęso, pauca è pluribus, conuenienter illi sententiæ: Cui pauca non sufficiunt, multa nil proderunt.

Can. 8.

VITAE HISTORIA.

ITaque beatus Philibertus, Helisano territorio ortus, secularis literaturæ minimè rudis, pro gentis illius more planè strenuus, in vico Iulij est educatus, ea potissimū ratione, quòd patrem eius Philibandem, fauore regio laicæ functionis ministerio absolutum, ei⁹ loci ciues sibi Episcopum expetijssent. Qui cùm iampridèm cognouisset adolescentem Philibertum bona ac liberali esse indole, eum regi Dagoberto commendauit, quem inter Francorum reges constat fuisse fortissimum. At verò Philibertus nobilitate conspicuus, in Audoeni optimatis familiaritatē admissus est: qui sanè, aureo licèt balteo cinctus, Deum impensè amabat, & inter alios aulæ proceres cumprimis illustris habebatur: clarissimisque vitæ meritis insignis, Rothomagensis ecclesiæ factus Episcopus, virtutum signis modò egregiè coruscat in terris.

Augusti 20.

Venit ad aulā Dagoberti regis.

Audoenus posteā Rothomagen. Episcopus.

Vbi verò Philibertus adolescens vicesimum ætatis expleuit annum, diuina præcepta audiens, apud se deliberauit Christi fieri discipulus, facultatibus omnib⁹ derelictis. Nec tamē suo voluit viuere arbitratu, sciēs non debere illum præesse alijs, qui subesse non didicerit: nec à subditis exigere obedientiam, qui eam superioribus non exhibuerit. Dedit ergò operam, vt alicubi reperire posset Dei seruum, eximia religione ꝓbatissimum. Competit autem eiusmodi esse Aglium, Rasbacensis cęnobij præfectum: quod Cœnobiū sanctus Audoenus cum socijs quibusdā in suo fundo condiderat, & hunc Aglium virum Dei, è Luxoniensi monasterio accitum, huic suo cęnobio Patrem constitueret. Rebus igit omnibus, quas habere poterat, in pauperes erogatis, ità vt nihil quicquam indè amicis aut parentibus impartiret, sed haud secùs, atque regia negocia ipsi credita, cautè & religiosè dispensaret, ad cęnobiū Rasbacense se cōtulit: atque illic à beato Aglio amanter exceptus, capitis comam deposuit, Christique iugum suaue & onus leue sustulit, atque adeò in omni religione & sanctitate excreuit, vt etiam perfecti viri in eo cernerent, quod meritò imitarentur.

Fit monachus Philibert⁹ apud Rosbacenses.

Iussus autem in prima mensa sedere, omnibus ministrare studuit, vt ipsa eius refectio, in fraterna seruitia & officia mutaretur: absolutoque prandio vel cœna, à mensa minimè satus abiret. Cumque antiquus hostis, eius inuidens abstinentiæ, pulsaret animum eius, vt largioribus epulis indulgeret, volente Deo, fraus eius detecta est, nequissimo dæmone illi in somnis ostēso. Cùm enim nocte quadam cibo refectus esset improbus ille ventrem eius palpans: Modò, inquit, hic benè, modo hic benè. Tū verò Christi miles agnoscens ignita hostis iacula, Cruce se consignat, statuitque repetere pristinum abstinendi rigorem, & diuinū aduersus fallacis dæmonis machinas auxilium implorare. Nocturnis horis illo ad ecclesiam abeūte, tortuosus coluber tribus modis eū voluit impedire. Prima nocte, sumpta vrsi specie, intrà ecclesiam eum terrere cùm vellet, & alia nocte candelabri ferro confodere niteretur, atque tertia nocte transuersum in ecclesiæ foribus stans, eum aditu arcere conaretur, cuncta hæc machinamenta virtute Christi Philibertus dissoluit, Crucis expresso signo.

Abstinētiā ei⁹ sua fraude diabol⁹ nititur impedire.

Virtus signi Crucis.

Postquàm autem beatus Aglius obdormiuit in domino, fratrum vnanimi consensu Philibertus in eius locum subrogatus est. Quem tum videre licebat humilitate pollentem hospitalitatis studiosum, abstinētiæ deditum, prudentia eximium, charitate feruentem, zelo Dei inflammatum, domū ipsi creditam strenuè gubernantem, nullius personam accipiētem, vitia repertas radicitùs extirpātē. At verò quidam è fratribus, maligno spiritu eos impellente, excitata rebellione aduersus sanctum virum, eum non dubitarūt ex ecclesia extrahere. Sed vltrix manus præpotentis Dei, non passa est impunè id abire. Vnus enim ex eis, fulminis ictu interijt, alius instàr Arrij in sterquilininm viscera effudit, indignamque vitam digna morte finiuit. Quę res cæteris metum attulit, ità vt veniam ab illo petentes, in pristinum honoris gradum eum reuocarēt, & deincèps amanter ei obedirent.

Creatus Abbas.

Vltio diuina in rebelles monachos.

Sed quia perfecti viri semp ad meliora contendūt, sacerdos Christi sanctorum lustrauit cœnobia, vt posset aliquid haurire emolumenti ex illorum perspecta sanctitate. Itaque inuisit Luxouiense, Bobiense, & alia S. Columbani institutum cōplexa monasteria: nec ea duntaxat, sed quæcunque in Gallia, Italia, Burgundia extabant, solerti animi industria, instàr apis prudentissimę, optima quæque colligens viuendi instituta & exempla. Legebat studiosè Basilij præclaras constitutiones, Macarij regulam, Benedicti decreta, Columbani instituta sanctissima: atque ità onustus virtutum aromatibus, sectatoribus suis egregia de se exempla præbebat.

Multa plustrat monasteria.

Quandò autem visum fuit omnipotenti Deo, lucernam tantam ponere super candelabrum, vt longè lateque eius se lumen & virtutum radij diffunderet, eā illi voluntatem adspirauit, vt sua opera monasterium extruendum curaret. Itaque à rege Frācorum Clodoueo, & eius coniuge Baltilde locum in pago Rothomagensi supplici prece obtinuit, quem antiquitùs Gēmeticum appellabāt, atque illic egregium cęnobium ędificauit. Congruè sanè locus ille Gemmeticus est dictus, quippe qui instàr gemmarum, multiuario fit decore cōspicuus. Videas illic arborum comas syuestriū multigenos arborum fructus, solum fertile, prata virētia, hortorum flores suaueolentes, botris grauidas vites, humum vndique cinctam aquis, pascua pecorum vberrima, loca venationi apta, auium cantu circunsonantia. Sequana fluuius illic cernitur latè ambiens, & deindè suo pergens cursu, vno duntaxat commeantibus aditu relicto. Ibi mare nunc increscens eructat: nunc in sinum suum reuolutum, nauium fert compēdia, commercia plurimorum. Nihil illic deest: quicquid vehiculis pedestribus & equestribus, plaustris & ratibus subministratur, abundè suppetit. Illic castrum condidere antiqui: ibi stāt in acie illustria castra Dei: ibi præ desiderio paradisi suspirantes gemunt, quibus postea opùs non erit in flammis vltricibus nihil profuturos edere gemitus. Ibi deniquè almus sacerdos Philibertus multiplici est laude & prædicatione efferendus, qui instàr Patriarchæ Iacob in animabus septuaginta demigrauit in hanc eremum, addito grege septemplici propter septiformem gratiam spiritus sancti. Ibi enim eius prudentia construxit mœnia quadrata, turrita mole surgentia, claustra excipiendis aduentantibus mirè opportuna. Intùs domus alma fulget, habitatoribus digna. Ab Euro surgit Ecclesia Crucis effigie, cuius verticem obtinet beatissima uirgo Maria. Altare est ante faciem lectuli cum deute sanctissimi patris Philiberti, pictum gemmarū luminibus, auro argentoque comptum. Ab vtroq; latere Iohannis & Columbani aræ dant gloriam Deo. Adhærent verò à Borea Dionysij martyris & Germani cōfessoris ędiculę. In dextra domus parte sacellum nobile extat S. Petri, à latere habēs S. Martini oratorium. Ad Austrū est sancti viri cellula, è petris habens margines. Saxis cinguntur claustra camerata. Is decor cunctorum animos oblectans, eum inundantibus aquis geminus vergit ad Austrum. Habet autem ipsa domus in longū pedes ducentos nonaginta: in latum, quinquaginta. Singulis legere volentibus lucem transmittunt fenestræ vitreæ. Subtùs habet geminas ædes: alteras condendis vinis, alteras cibis apparandis accommodatas.

Cōdit Gēmeticum cœnobiū.

Sit⁹ amœnus eius loci.

Gen. 46.

In hunc locum conueniunt, Deo dignè seruire cupientes, nihil sibi ceu proprium vendicātes, nullo cōpendio indigentes. Sperātes enim in dño non deficiēt omni bono. vereq; completur in eis illud scripturę diuinę: Pax multa diligentibus legem tuam dñe, & non est illis scandalū. Mira illic fulget charitas, multa abstinentia, summa humilitas, præcipua castitas. Habēt illic & suum è marinis beluis solatium vel compendium: quod mirum sanè est, & à seculo inauditum. Vncis enim, retibusq; & ratibus capiunt pisces maris, longos pedes quinquaginta: ex quibus non solum escas sibi parant fratres, sed etiā pinguedine illorū fouēt lucernas. Faciūt hoc merita sancti Philiberti, & multorū aliorū illic quiescētium sanctorum fratrū: qui fideliter domino seruierunt, & tēpore pacis cum Christo Cruci affixi sua uoluntate, martyrium obiere, & cum Christo corpore mortui, expectant iudicij diem, ma-

Psal. 33.

Psal. 118.

Nota de marinis piscibus.

magnorum certaminum coronas recepturi. Et hæc quidem de situ loci breuiter diximus: nunc ad gestorum ordinem reuertamur.

Cùm ergò vir Domini eo in loco præclaris meritis & virtutibus augeretur, & quicquid sibi abstinentiæ studio subtraheret, in pauperes & hospites conferret: quodam die laborantibus fratribus panis defuit. Tum verò ille confirmans eorum animos, aiebat scriptum esse & promissum, non afflicturum Dominum fame animam iusti. Eccè autem repentè adest Francus quidam, septem panes & sex farinæ sata adferens, idq; ea hora, qua corpora reficere cogebat necessitas. Ea re corroborati fratres, & sibiipsis indè satis accepere alimoniæ, & aduentantibus hilariter obtulerunt. Porrò deincèps nunquàm eius loci habitatoribus frumenta necessaria defuere.

Prou. 10.

Panis fratribus eo carētibus præter spē offertur.

Volebat vir Dei cuiusdam negocij expediendi causa (erat autem illud monasteeij sui negocium) mittere ad Ebroinum Francorum principem: sed cùm eum comperisset acri febre prostratum, in virtute Christi negocium obedientiæ illi demandans, solo verbo ait ad eum: Abi, & reuertere, & desine hac febri laborare. Mox ille surgit incolumis, & sine mora exequitur, quod erat iussus à sancto viro: cuius sermo & causam obtinuit, quam volebat, ab Ebroino, & morbum abegit à fratre.

Inciderat quandoq; discordia quædam, cuius causa properè Lutetiam se cōtulit. Sed malignus dæmon, qui, vt suprà diximus, semper ei infestus esse conabatur, eius felicibus actibus inuidens, quò lites procaces sereret, vnum è ciuibus incitauit, vt chirothecas beati viri surriperet. Ablatis igitur chirothecis, cùm eas postero die vir sanctus nō inueniret, suo more sedato animo id tulit. Sed infelix ille fur percussus a Domino, magnis cæpit clamare vocibus se ardere, nec quicquam aliud eloqui potuit, sed extēsis manibus palàm omnibus indicabat sinum suum, in quem chirothecas abdiderat: atque paulò pòst vita functus est. Homines autem eius ciuitatis secuti virum Dei, ad monasterium eius chirothecas apportarunt.

Pœna furis improbi.

Quadam nocte in basilica S. Petri illo vigilante & psallente, quidam monachus intrinsecùs vigilans, subitò vidit oculos eius instàr lampadarum spiritus sancti gratias splendentes. Habebat verò etiam gratiam lachrymarum, ità vt in preces incumbentis oculi, repentè multo lachrymarum imbre manarent: atque summoperè id illi curæ erat, vt non antè ad sumendū cibum accederet, quàm illius pectus compunctionis gratia Christus visitasset.

Gratia lachrymarum in S. Philiberto.

Quidam monachus ad extrema perductus, loquendi facultatem omnē amisit. Ingressus ad eum vir beatus, blanditer hortabatur, vt si quod haberet occultū facinus, cuius eum nondum pœnituisset, quodq; pœnitentia nō expiasset, manum ipsius stringeret. Quod vbi ille fecit, vir Dei in beatiss. Mariæ virginis ecclesiā ingressus, Dominum deprecabatur, vt ægroto restitueret loquelā, nè malus dæmon animam illius propter absconditum peccatum in tartarum deportaret. Surgēti indè illi ab oratione, frater quidam nuntiat posse loqui fratrem illum, cupereq; sua peccata confiteri. Itaq; confessus est, & accepta pœnitentia, animā reddidit, vt neq; vir sanctus de Domini misericordia diffideret, nec æger in desperatione à corpore exiret.

Fratri muto redditur loquela.

Die quodam fratribus fruges metentibus, & manipulis sparsim per agrum iacentibus, sæua orta tempestas est, & furentes extitere ventorum turbines. Nè igitur suo labore frustrarentur fratres, extensis brachijs vir sanctus clamauit ad Dominum Iesum. Vt autem ab oratione se erexit, cælesti virtute horrida tempestas in duas distracta partes, profligata est. Atque ità reddita serenitate, monachi Deo laudes gratesq; egerūt.

Sedat tēpestatem.

Dies erat Dominicus, & vir Dei confecto itinere festinabat ad cœnobium, vt solennitatem celebraret: vbi ad Sequanam ventum est, cum fratribus ingressus est in nauiculā, equis in pascuis derelictis. Porrò quidam regis forestarius conspecto equo, cui vir sanctus insederat, illum abegit. Postquàm autem cubitū iuit, repentè exurgens, videt totam domum suam flammis exitialibus conflagrare. Cùm verò vxor eius flammas non videret, & eum anxium cerneret, subitò etiam ipsa vidit, quod priùs non viderat, cœpitq; percontari, num quid è rebus seruorum Dei per fraudem sibi vendicasset. Illo rem, vt erat, exponēte, ambo pariter nullam sibi dedere requiem, donèc & equus esset redditus, & accepta pœnitentia veniam impetrassent.

Vltio cælestis in raptorē.

Monachus quidam, cui erat pro more ægrotorum cura demandata, cùm aduersa laborare valetudine videretur, vir Dei, vbi id resciuit, ait ad eum: Habeto fidem, & ægrotis seruiens, liber esto ab hac infirmitate. Simulatque audiuit iussionem patris monachus, morbo absolutus, ad fratrum malè habentium ministeria se contulit.

Proficiscebatur quādoquè vir sanctus apud Isaram fluuium, & cùm Romanorum attigisset portum, non inuento illic nauigio, ad supplices preces se prostrauit. Surgens indè à terra, cernit nauiculam à Domino missam. In eam cum multa Dei laude ingressus, cum socijs flumen transmisit.

Nauiculam precibus à Deo obtinet.

Quædam religiosa fæmina in villa Pinuerno virum Dei in suo excepit domicilio, orans, vt in cellarium ingressus, vas vinarium benediceret: simulque cibo sumpto ea nocte apud ipsam permaneret. Assensit vir beatus, & pro eius honore cunctis eius domus tum hospitibus, tum habitatoribus, largiter ex illo vino bibentibus, postquàm maturè ille indè recessit, fœmina in cellarium descendit, idemq; vas adeò inuenit plenum vino, vt nihil indè haustum fuisse videretur.

Vinum dum bibitur, nihil minuitur.

Cellarius viri Dei è pustula adeò laborabat, vt iam mori cerneretur. Venit ad eum vir sanctus, benedictionem ei impetit, vulnus illicò in seipso tabescit, & citra vlla medicæ artis fomēta, homo totus fit sanus.

Nauigante illo in Sequana, ex immodica tempestate summum nauibus periculum imminere videbatur. Orat vir Dei, & eccè, cæteris nauibus remanentibus, ea sola, quæ illum vehebat, ad litus appellitur.

Solebat vir pius ob animarum curandam salutem, fratres è monasterio ablegare, vt suis exhortationibus homines instituerent. Itaque confluebant ad eum viri nobiles & potētes, propriaq; calcata voluntate, Christi seruitio se mancipabant. Cumq; in monasterio fratrum numerus increuisset, aliud cœnobium cōdidit, quod Pauliacum vocant, decimo milliario à Gemmetico: atq; in eo habitare voluit sanctas fœminas, quibus præfecit matrem prudentissimam, illustri familia ortam Austrebertham. Multa quoquè alia eius exemplo constructa sunt monasteria in Nesturia. Longum est enarrare per ordinem singula, quantumq; eius opinio creuerit, vt etiam Abbates alij sua monasteria relinquerent, vel probatissimos monachos suos ad eum ablegarent, vt multo tempore apud eum degentes, eius vitam & conuersationem discerent, sicq; ad suos reuersi, rectiùs illis consulere possent. Eos omnes vir sanctus & in fide vera probè instituebat vel confirmabat, & vt mutuam synceramq; inter se charitatem retinerent, admonebat.

Multi nobiles fiunt monachi.

Cōdit monasteriū virginū.

Multa tum ei pecunia à rege & fidelibus offerebatur: cuius ille decimam partem indè septiès detraxit. Cumq; id anno integro fecisset, semper plus ei pecuniæ accessisse comperit, quàm ipse indè abstraxisset. Eas verò decimas captiuis redimendis & alendis pauperibus

Humanitas eius erga captiuos et pauperes.

peribus asignabat, idq; adeò liberaliter, vt etiam monachos suos cum onustis nauibus in regiones transmarinas mitteret, qui illic captiuorum greges redimerent. Si qua etiam pro fratrum vtilitate vellet opera fieri, plus mercedis solebat dare, quàm seculares homines consueuissent. Atque ità lætante vicino populo, iustos labores dignis compensabat præmijs.

Ebroinus taxatur.

Porrò autem cùm pestifer ille Ebroinus, qui ob nimiam crudelitatem à Francorum gente Palatino fuerat honore nudatus, & in Luxouiensi cœnobio tonsus, posteà vilis apostata factus, malignitatis eum impellente spiritu, multa rabie ferri cœpisset in nobiles Christi sacerdotes & Francos, multisq; ei consentientibus, contra Dei mandatum pristinum recuperasset honorem, S. Philibertus ad eum profectus, apostatam eum appellauit, asserens nullum hominem Christianum cum ipso communicare debere. Fecit hoc vir Dei, quòd speraret se ferro trucidatum, ad martyrij palmam peruenturum. Sed Dominus eum multorum profectui seruauit, qui eius opera vocandi erant ad regna cælorum.

Eum seuere corripit Philibertus.

At verò diabolus instàr rapacis lupi sæuiens, & animarum greges immanissimis dentibus lacerare volens, quosdam in beatum virum Rothomagenses clericos inflammauit: qui vt inter eũ & beatum Audoenum Rothomagensem præsulem discordiam sererẽt, apud illum Episcopum virum Dei falsò detulerunt, tantumque efficere potuerunt, vt Philibertum, quem anteà præcipuè charum habuerat, iusserit in custodiã duci. Sed ecce dum vir Dei in illo ergastulo psalmos Dauidicos concinit, vespertiliones, qui illic magno numero congregati erant, diuina virtute suauissimũ de se reddunt odorem. Indè è carcere literis Audoeni dimissus, ad Ansoaldum virum nobilem, Pictauorum Episcopum, monasterij construendi causa profectus est, quòd eorum hominum, qui eius prædicationibus conuertebantur, multitudinem locus vnus capere non posset.

Falsò delatus, ducitur in carcerẽ.

Multa futura prædicit.

Per id tempus seculari potentia plùs satis florebat Ansoaldus. Itaque vir Dei illum secretò reprẹhendit, multaq; ei futura prædixit, quæ postea rei probauit euentus. Cernens autem electus Dei sacerdos Ansoaldus virum beatum etiam prophetico pollere spiritu, & eximia sanctitate conspicuum esse, totum se illius consilijs commendauit, & sub eius religionis disciplinam, pontificiam cœpit potentiam inclinare. Cumq; eum vellet secùm in vrbe retinere, ille verò semper eremi vastitatem appeteret, in maris insula * Herio cœnobium construxerunt, Ansoaldus ope & liberalitate, Philibertus religione, opere, doctrina & monachorum frequentia. In quem locum de Gemmetico fauo mella commigrarunt cum animarum examine: atque eundem locum Ansoaldus vir Apostolicus, magnis muneribus ditauit ex rebus proprijs, facta etiam villarum commutatione cum ecclesia Pictauensi.

*Monasterium * in Herio insula.*

Intereà cùm S. Philibertus nec cum Ebroino communionem iungere, nec in Neustriam redire vellet, sanctusq; Audoenus loco illius alium vellet constituere Abbatem, sed monachi fortissimi, absq; permissu rectoris sui, nec minis & terroribus, nec blãditijs possent ad consentiendum permoueri vt alium Abbatem admitterent, & fidem Philiberto datam infringerent: Crodobertus miser homunculus, cuius filium olim in seculo Philibertus è sacro fonte susceperat, quiq; posteà factus monachus, ei obedientiam promiserat: contra iustitiæ præscriptum, eius monasterij regendi curam suscepit. Sed eodem die diuinitùs percussus, tanta doloris acerbitate afflictus est, vt ex eius viuentis corpore ossa exciderent, & miserabilem vitam miserrima morte finiret. Succedẽs autem ei ex beati Audoeni voluntate Ragentrãnus Archidiaconus, Abrincantinæ ecclesiæ est præfectus: atque eodem tempore Ebroinus apostata interfectus est. Tum verò sanctus spiritus beati Audoeni pectus sua charitate inflãmans, id effecit, vt is legatos suos mitteret ad Philibertum, qui eum hortarentur redire, vt mutua inter ipsos posset concordia sarciri. Ità ergò recuperauit Philibertus cœnobium suum: gratulante Neustria vniuersa pręsentia tãti viri, & monachorum agmine obuiàm illi procedente cum laudibus & sacris reliquijs, eumq; intrà suum monasterium reducente. Cùm autem duo illi eximij sacerdotes, Audoenus & Philibettus, in mutuos venissent conspectus, veniam à se inuicèm precabantur, colla manusq; vicissim osculabantur, & tanto inter se amoris ardore copulati sunt, vt nulla vnquàm posteà inter ipsos dissensio intercesserit. Octauus tum erat annus, quòd à suo monasterio abfuerat, iamq; noni anni initia agebãtur: quod quidem ità fore ipse anteà prædixerat. Nam cùm infelix quidam Diaconus monasterij Crucem furto abstulisset, idq; demum noni diei initio fuisset deprẹhensum, vir Dei quibusdam secretò ait, tot annis monasterium illud pastore cariturum, quot diebus Crucem amisisset.

Horrẽda vindicta in vsurpatorem functionis eius.

Vt autem firma inter Audoenum & ipsum charitas permaneret, conuenit inter eos, vt vbicunq; visum esset, Philibertus degeret, atque aliis suis monasteriis rectores pręficeret, quandoquidem longo interuallo alia ab aliis distabant. Manente autem eo in Gemmetico cœnobio, Ansoaldus præsul eius inuisendi causa eò aduenit. Illisque pariter consedentibus nuncius allatus est, quendam monachum à maligno spiritu vexari. Cumq; simul abiissent ad eam domũ, in qua ęger iacebat, & pro eo Dominũ orassent, mox fugit satan, & homo rediit ad sanitatem.

Dæmon à fratre depellitur.

Eodem tempore Vuaratto palatii princeps, in Caltino territorio oppidum donauit S. Philiberto, vt in eo virginum monasterium construeret. Villare id appellant: vbi hodieq; viget sacra religio. Vir Dei profectus Pictauium, cum multo gaudio ab Ansoaldo Episcopo exceptus est: abiitq; ad Quinciacum monasterium, egregio constructum loco: quod monasterium monachis ille impleuit, cùm priùs veteres indè eliminasset errores: atq; illic Christus per seruos suos assiduè laudatur. Voluit autem, id aliis consulentibus, Aichadrum, virum sanè idoneum & electum discipulũ suum, Gemmetici monasterii administrationem suo loco suscipere. Etsi autem fratres dolerent se destitutos patris Philiberti præsentia corporali, tamen eius per gratiam præsentis volũtati obtemperantes, Aichadro obedientiam promiserunt.

Quinciacum monasterium.

Ad eos visitandos vir Dei Philibertus veniens, sedulò hortabatur, vt semper religionem opere seruarent. Deindè commendans eos Domino, cùm eis esset benè precatus, in insulam Herio est reuersus: Quinciaco autem monasterio vnum è suis monachis præposuit. Manente autem eo in insula, quidam frater acerrimo dentium dolore cruciabatur: cui, ex fide eam petenti, oblata est aqua, qua beati viri pedes abluti erãt: qua simulatquè locum dolentem attigit, repẽtè dirus ille dolor, Christi virtute profligatus, abscessit.

Vide quid praestet Deus Sanctis suis.

Frater quidam eodem loco febre afflictus, ad sancti patris mensam accessit. Cumq; vir Dei paululum olei cum panis fragmine ei porrexisset, adiuncto præcepto nè deincèps eo modo laboraret: vbi ille panis oleatam buccellam comedit, euestigiò se sensit diuinitùs curatum.

Alius quoquè frater, dum in culinę ministerio sedulò versatur, casu corruit, & brachio è sua iunctura moto, cum dolore surgit: & iam penè deficiens, aduenientem virum Dei orat, vt brachii afflictum locum

Crucis signi magnavis.

Cruce consignet. Ille pietate motus, sub casula, qua erat indutus, signum Crucis cõtra brachium ægri exprimit, & dolore abeunte, brachium restituitur.

Ambulanti aliquandò in monasterrio viro Dei, cellarius monasterij Sidonius, indicauit ei non suppetere ipsis oleum, quo posset foueri lumen, ex more in ecclesia ardens. Interrogatus autem, num vel parùm aliquid superſit, respondit, non nisi olei libram dimidiã restare, quam in hospitum & ipsius vsum seruasset. Iubet ergò vir sanctus, vt id olei mittat in lampades, fore promittens, vt mox accipiat tantam olei copiã, quæ toto anno sufficiat. Indè in vesperam inclinante die, nuncius venit à portu maris, indicans ab vrbe Burdegalensi adesse nauim, quæ habeat quadraginta olei modios, ab amicis eius viro Dei missos. Atque itá cum prophetiæ spiritu fœcundauit eum Deus oleo lætitiæ præ consortibus eius.

E piscis pinguedine fouent lucernas.

Alio quoquè tempore cùm eiusmodi liquore lucernæ fratrum indigerent, beato viro Dominum instanter orante, vt ipsius munere fratrum inopia suppleretur: manè annunciauit ei monachus, mare grandem piscem mortuum eiecisse in litus. Ex illo pisce fratres triginta modios pinguedinis ad lucernas fouendas extraxere:

Accidit quandoquè, vt nautæ Britones eius monasterij iumentum furtim auferrent. Sed cùm vellent indè abire, mare intumescens, præsens eis cœpit periculum minitari. Itaque quidam ex illis sanæ mentis, animaduertẽtes ob suum facinus in discrimen se coniici, cùm diligẽter inquisijssent, repererunt pellem & carnes bouis. Reuersi ergò, vento impellente, ad monasterij insulam, ablata restituerunt, fidem dederunt, nihil se eiusmodi quãdoquè facturos: & itá impetrata venia pariter & benedictione, ad sua cũ pace abierũt.

Multos pisces non sine miraculo fratribus mare præbet.

Alio tempore Pictauense territorium magna annonæ caritate infestante, vir Dei pro fratrum necessitate solicitus, attentè in preces incubuit. Manè inueniunt fratres magnam vim piscium, qui simul erant ducenti triginta & septem, mari recedente, in litore hæsisse. Ij pisces toto anno non solùm fratribus solatio fuere, sed etiam permultis monasteriis & pauperibus præbuere alimoniam.

Hærebant quandoquè ad litus naues Britannicæ, vento eas retardante, & interim nautæ ex fame in discrimen adducebãtur. Humanitate permotus vir Dei, iubet eis duo animalia & farinam atque panes dari: simulq; cum fratribus orans pro eis Dominum, optatum eis ventum impetrauit, cuius secundo flatu altera luce profecti sunt.

Eius prophetia.

Sedebat quodam die cum fratribus, & prophetico repletus spiritu: Planè, inquit, fratres, gratias agamus Domino Iesu Christo. Propedièm enim aderunt nobis è partibus transmarinis opportuna solatia. Non multo pòst aduentat quædam Scotorum nauis, diuersis onusta mercibus, fratribus vestes & calceos abundè suppeditans.

Psal. 146.

Nostra quidem facultas tanta non est, vt eius facta omnia commemorare possimus. Ille hoc potest, qui numerat multitudinẽ stellarum. Erat hoc in illo præclarum, vt quicquid aliis faciendum prædicaret, id ipse priùs re ipsa præstaret. Erat multa in eo pietas, insignis humanitas & misericordia, prompta concionandi facultas, magna ingenij & intellectus perspicacia, in ieiunando discretio, in colloquijs amabilis affabilitas, multus animi vigor, egregia hospitalitas. Erat redemptor captiuorum, mœrentium consolator, ædificator ecclesiarum. Permulti quoquè eius exemplis incitati, eum imitari nitebantur. Mendacium haud secùs atquè virus exitiale vitabat: castitatem, sobrietatem, in omni opere bono perfectionem illius quis ex-

Catalogus virtutum eius.

plicet? Semper in ore eius Christus, semper in eius pectore spiritus sanctus versabatur. Tandèm flentibus populis, lætantibus Angelis, anima eximij sacerdotis tertiodecimo Calendas Septembris, è mundi huius ludibriis migrauit ad Christum, perceptura à Domino palmam gloriæ sempiternæ: Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

VITA S. BERNARDI ABBATIS, sanctitate & doctrina Eximij, quinque libris compræhensa.

Prologus Vuilhelmi Abbatis sancti Theodorici Rhemensis, in librum primum.

Scripturus serui tui vitam ad honorem nominis tui, prout tu dederis Domine Deus, ipsius, per quem Ecclesiam nostri temporis in antiquum Apostolicæ gratiæ & virtutis decus voluisti reflorere, eum inuoco adiutorẽ, quẽ iam olìm habeo incentorem ad amorem tuum. Quis enim de amore tuo quantulumcumq; spiraculum vitę habens, & videns testimonium gloriæ & honoris tui tam præclarum, & tam fidele, temporibus nostris mundo insolitum effulsisse, non agat & satagat, non det operam quantamcunque poterit, nè lumen à te accensum, tuorum quempiam lateat: sed quantùm humano fieri stylo potest, quod meliùs ipse tamen per virtutem operum facis, manifestatum & exaltatum luceat omnibus, qui in domo tua sunt? In quo cùm ego iam olim vellem, prout possem, qualecunq; ministerium agere vicis meæ, seu timore, seu verecundia prohibitus sum vsque adhuc: modò quidem supra me iudicans esse dignitatem materiæ, & dignioribus opificibus reseruandam: modò etiam post obitum eius, quasi superuicturus ei, meliùs hoc & competentiùs deliberans actitandum: cùm iam homo non grauaretur laudibus, & tutius id fieret, cùm iam securus esset à conturbatione hominum & contradictione linguarum: At ille vigens & valens, quanto infirmior corpore, tanto fortior fit & potens, non cessans agere digna memoriæ, & magna maioribus semper accumulans, quæ ipso tacente scriptorem requirant. Ego verò iam delibor, vrgentibus infirmitatibus & molestijs corporis huius, & membris meis omnibus incipientibus habere responsum vicinę mortis, sentio instare tempus resolutionis meæ: plurimumq; timeo, nè serò me pœniteat tandiù distulisse, quod, priusquàm pereffluam, velim omnimodè peregisse. Sed & fratrum quorundã pia beneuolentia plurimùm ad hoc me impellit & cohortatur: qui cùm viro Dei iugiter assistunt, omnia eius nouerunt: ingerentes quædam diligenti inquisitione inuestigata, plura etiam, quibus, cùm fierent, interfuerunt, & viderũt & audierunt. Qui cùm multa suggerant & præclara, quæ per seruum suum Deus, ipsis præsentibus, operatur, & nota eorum religio & schola magisterij ab omni me liberet suspicione falsi: adhuc etiam ad testimonium sibi asciscunt probabilium authoritatem personarum, Episcoporum, clericorum, monachorum: quibus fidẽ non adhibere nulli fidelium licet: quanquàm id superfluè dixerim, cùm totus ea nouerit mundus, & virtutes eius narret omnis Ecclesia sanctorum. Quapropter attendens diuinę laudis mirificam materiam omnibus se offerentem, neminem verò suscipientem, dissimulantibus eis, qui meliùs hoc ac digniùs poterant: suscepi in ea agere ipse, quæ potero, non vanitate de

se

se confidentis, sed præsumptione diligentis. Metiens tamen memetipsum in memetipso, & meipsum comparans mihi, nequaquàm totam vitam viri Dei suscepi dirigendam: sed ex parte, experimenta scilicet aliqua viuentis & loquentis in eo Christi, opera quędam exterioris cum hominibus conuersationis eius, quę de ipso viderunt, quibus hoc datum est, & nos quoquè ex parte vidimus & audiuimus, & manus nostræ contrectauerũt. Cùm enim hoc ipsum ex parte magna de seipso sentiendum sit, quod de eo, qui dicit: Viuo autem iam non ego, viuit verò in me Christus. & alibi: An, inquit, experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? non inuisibilem illam vitam viuentis & loquentis in eo Christi enarrare proposui: sed exteriora quædam vitæ ipsius experimenta, de puritate interioris sanctitatis & inuisibilis conscientię, per opera exterioris hominis, ad sensus hominis exterioris micantia: quæ sicut omnibus scire, sic etiam quibuslibet vtcunquè scribere in promptu est: præsertim cùm nec ipsa quasi accuratiùs dirigenda, sed saltem in vnũ congerenda & reponenda susceperim: nec edenda viuente ipso, sicut nec scribuntur ipso sciente. Confido autem in Domino, quoniam post nos & post obitum eius exurgent, qui meliùs ac digniùs perficient, quod nos conati sumus: qui etiam exteriora interioribus comparare poterunt, & preciosam in conspectu Domini mortem eius, vitæ similem continuare scribendo, & de vita mortem, & de morte vitam commendare. Iam ergo, iuuante Domino, propositum aggrediamur.

Gal. 2. 2. Cor. 13.

VITAE LIBER PRIMVS.

CAP. I.

Augusti 20.

BERNARDVS ergò Burgundiæ oppido oriundus fuit, parentibus claris secundùm dignitatem seculi, sed dignioribus ac nobilioribus secundùm Christianę religionis pietatem. Pater eius Tesselmus, vir antiquæ & legitimæ militiæ, fuit, cultor Dei, iustitiæ tenax. Euangelicam nanq; secundùm instituta precursoris Domini, militiam agens, neminem concutiebat, nemini faciebat calumniam, contentus stipendiis suis, quibus ad omne opus bonum abundabat: & sic consilio & armis seruiebat dominis suis temporalibus, vt etiam Domino Deo suo non negligeret reddere, quod debebat. Mater Aleth, ex castro, cui nomen Mons Barrus, & ipsa in ordine suo Apostolicam regulam tenens, subdita viro, sub eo secundùm timorem Dei domum suam regebat, operibus misericordię insistens, & filios enutriens in omni disciplina. Septem quippe liberos genuit, non tam viro suo, quàm Deo: sex mares, fœminam vnam: mares omnes monachos futuros, & fœminam sanctimonialem. Deo nanque, vt dictum est, non seculo generans, singulos mox vt partu ediderat, ipsa manibus propriis Domino offerebat. Propter quod etiam alienis vberibus nutriendos committere illustris fœmina refugiebat, quasi cum lacte materno, materni quodammodò boni infundens eis naturam. Cùm autem creuissent, quandiù sub manu eius erant, eremo magis, quàm curię, nutriebat, nõ patiens delicatioribus assuescere cibis, sed grossioribus & communibus assuefaciens, & sic eos præparans & instituens, Domino inspirante, quasi continuò ad eremum transmittendos. Hæc cùm in ordine generandorum filiorum, tertium Bernardum haberet in vtero, somnium vidit pręsagium futurorum, catellum scilicet candidum totum, in dorso rufum & latrantem, se in vtero habere. Super quo territa vehementer, cùm religiosum quendam virum consuluisset, continuò ille spiritum prophetiæ concipiens, quo Dauid de sanctis prædicatoribus Domino dixit: Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso: trepidanti & anxiæ respondit: Nè timeas: benè res agitur. Optimi catuli mater eris, & qui domus Dei custos futurus, magnos pro ea contra inimicos fidei editurus est latratus. Erit enim egregius prædicator, & tanquàm bonus canis gratia linguæ medicinalis, in multis multos morbos curaturus est animarum. Quo responso mulier pia & fidelis quasi à Deo suscepto, lęta efficitur, & iamtunc in amorem nondùm nati tota transfunditur, cogitãs eum sacris literis erudiendum tradere, secundùm modum visionis & interpretationis, qua ei de illo tam sublimia deitatis dona promittebantur. Quod & factum est. Mox enim, vt felici partu edidit, non modò obtulit Deo, sicut de alijs agere consueuerat: sed sicut legitur de sancta Anna matre Samuelis, quę petitum à Domino & acceptum filium, in tabernaculo eius destinauit perpetuò seruiturum: sic & ipsa eum in Ecclesia Dei acceptabile obtulit munus. Vndè & quo citiùs id potuit fieri, in ecclesia Castellionis, quę postmodùm, ipsius Bernardi ope, à seculari conuersatione in ordinẽ regularium canonicorum sublimata cognoscitur, magistris literarum tradens erudiendum: egit quicquid potuit, vt in eis proficeret. Puer autem & gratia plenus, & ingenio naturali pollens, citò in hoc matris desiderium impleuit. Nam in literarum quidem studio supra ætatem & præ coætaneis suis proficiebat: sed in rebus secularibus iam mortificationem futuræ perfectionis velut naturaliter inchoabat. Erat quippe simplicissimus in secularibus, amans habitare secùm, & publicum fugitans, mirè charitatiuus, parentibus obediens & subditus, omnibus benignus & gratus: & domi simplex & quietus, foris rarus, & vltrà, quàm credi possit, verecundus, & nusquàm multùm loqui amans, Deo deuotus, vt puram sibi pueritiam suam conseruaret: literarum etiam studio deditus, per quas in scripturis Deum disceret & cognosceret. In quo quantùm in breui profecerit, & quàm perspicacem in discernendo induerit sensum, ex eo, quod subiungimus, aduerti potest.

Parentes S. Bernardi. *Luc. 3.* *Ephes. 5.* *Vide, nobilis matrona vt suas educet proles.* *Visio matris eius.* *Psal. 67.* *Prophetia de eo.* *Reg. 1.* *Adhibetur literis.* *Virtutes eius adhuc pueri.*

CAP. II.

CVm adhuc puerulus graui capitis dolore vexaretur, decidit in lectum. Adducta autem ad eum est muliercula, quasi dolorẽ mitigatura carminibus. Quam cùm ille appropinquantem sentiret cum carminalibus instrumentis, quibus hominibus de vulgo illudere consueuerat, cum indignatione magna exclamans, à se repulit & abiecit. Nec defuit misericordia diuina bono zelo sancti pueri: sed continuò sensit virtutem, & in ipso impetu spiritus surgens, ab omni dolore se liberatum esse cognouit. Ex quo cùm non parùm in fide proficeret, adiecit ei Dominus apparere, vt olim puero Samueli in Silo, & manifestare illi gloriam suam. Aderat nanque solennis illa nox natiuitatis Dominicæ, & ad solennes vigilias omnes, vt moris est, parabantur. Cumq; celebranda nocturni officij hora aliquantispèr protelaretur, contigit, sedentem expectantemq; Bernardum cum cæteris, inclinato capite paulùlum soporari. Affuit illicò puero suo se reuelans pueri Iesu sancta natiuitas, teneræ fidei suggerẽs incrementa, & diuinæ in eo inchoans mysteria contemplationis. Apparuit enim ei velut denuò procedens spõsus de thalamo suo: apparuit ei quasi iterùm ante

Repellit puerulus fœminam carminibus medentem. *1. Reg. 3.* *Visio eius.*

ante oculos nascens ex vtero matris virginis verbum infans, speciosus forma præ filiis hominum, & pueruli sancti in se rapiens minimè pueriles affectus. Persuasum est autem animo eius, & nobis nonnunquàm dicere consueuit, quòd eam credat fuisse horam Dominicæ natiuitatis. Sed facile est aduertere his, qui eius auditorium frequentauerunt, in quãta benedictione ea hora præuenerit eum Dominus, cùm vsque hodiè in his, quæ ad illud pertinent sacramentum, sicut ipse quoque fatetur, & sensus ei profundior, & sermo copiosior suppetere videatur. Vndè & postmodùm in laudem eiusdem genitricis & geniti, & sanctæ eius natiuitatis, insigne edidit opusculum, inter initia operum suorum seu tractatuum, quos postmodùm plures inuenitur edidisse, sumpta materia ex eo Euangelij loco, vbi legitur: Missus est Angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilææ, & cætera, quæ ibi sequuntur. Neque illud tacendum, quòd ab ipsis iam pueriliбus annis, si quos poterat nummos habere, clandestinas eleemosynas faciens, & verecundiæ suæ morem gerebat, & pro ætate, immò supra ætatem, pietatis opera sectabatur. Cùm autem post hoc aliquanto tempore deuoluto, proficiens ætate & gratia apud Deum & homines, puer Bernardus de pueritia transiret in adolescẽtiam, mater eius liberis feliciter & fideliter educatis, & vias seculi ingrediẽtibus, quasi peractis omnibus, quæ sua erant, feliciter migrauit ad Dominum. De qua nequaquàm prætereundum est, quòd cùm multo tempore vixisset cum viro suo honestè & iustè secundùm iustitias & honestates seculi huius, & legem fidemq; coniugij, & per aliquot ante obitum suum annos, in eo ad quod filios suos nutrire videbatur, prout potuit, & licuit mulieri sub viri potestate constitutæ, nec habenti proprij corporis potestatem, omnes ipsa præuenit. Etenim in domo sua & in professione coniugali, & in medio seculi, eremiticam seu monasticam vitam non paruo tempore visa est æmulari, in victus parcitate, in vilitate vestitus, delicias & pompas seculi à se abdicando, ab actibus & curis secularibus, inquantùm poterat, se subtrahendo, insistendo ieiunijs, vigilijs & orationibus, & quod minus professionis assumptæ habebat, eleemosynis & diuersis operibus misericordiæ redimendo. In quo de die in diem proficiens, ad extrema deuenit, & perficienda in futuro in eo, in quo profecit, de seculo migrauit. Obdormiuit autem psallentibus clericis, qui conuenerant, & ipsa pariter psallens: vt in extremis quoquè cùm iam vox eius audiri non posset, adhuc moueri labia viderentur, & palpitans lingua Dominum confiteri. Demùm inter litaniæ supplicationes cùm diceretur: Per passionem & Crucem tuam libera eam Domine: eleuans manum suam, signauit se, & emisit spiritum, ità vt manum non posset deponere, quam leuauit.

Psal. 44.

Luc. 1.

Benignitas pueri in egenos.

Obitus matris eius.

Mater eius in medio mũdo vitam agit monasticam.

CAP. III.

Ex hoc Bernardus suo iam more, suo iure victitare incipiens, eleganti corpore, grata facie præeminens, suauissimis ornatus moribus, acri ingenio prædictus, & acceptabili pollens eloquio, magnę spei adolescens prædicabatur. Cui tanquàm ingredienti seculum, plures se viæ seculi ipsius offerre cœperũt, & omnes assurgere prosperitates vitæ huius, & magnæ spes vndiquè arridere. Obsidebant autem benignum iuuenis animum, sodalium dissimiles mores, & amicitiæ procellosæ, simile sibi facere gestientes: quæ si ei dulcescere perstitisset, necessè erat amarescere illi, quod in hac vita dulcius cordi eius insederat, castitatis amorem. Cui præcipuè inuidens coluber torуosus, spargebat laqueos tentationum, ac varijs occursibus callaneo eius insidiabatur. Vndè cùm aliquandò matrona quædam, pulchritudine, diuitijs, cultu & alijs huiusmodi irritamentis concupiscentiæ & peccati præcellens, in secretiori domus cubiculo eum aggressa, pertraheret ad peccatum, ille eam lenibus verbis demulcens, donèc è manibus eius & amplexibus elaberetur, fugit & euasit, & in medio ignis non est æstuatus. Altera autem vice, cùm curiosiùs adspiciẽdo, defixos in quandam oculos aliquandiù tenuisset, continuò ad se reuersus, & de semetipso erubescens apud semetipsum, in seipsum vltor seuerissimus exarsit. Stagno siquidem gelidarum aquarum, quod in proximo erat, collotenùs insiliens, tandiù inibi permansit, donèc penè exanguis effectus, per virtutem gratię coopenrantis, etiam à calore carnalis concupiscentiæ totus refriguit: induens illum castitatis affectum, quem induerat, qui dicebat: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne quidem cogitarem de virgine.

Mundus blanditur S. Bernardo.

Insidiatur diabolus pudicitiæ eius.

Seuerissime punit in seipso incautum fœminæ adspectũ.

Iob 32.

Circa idem tempus, instinctu dæmonis, in lectum dormientis iniecta est puella nuda. Quam ille sentiẽs, cum omni pace & silentio partem ei lectuli, quam occupauerat, cessit, & in latus alterum se conuertit, atq; dormiuit. Misera verò illa aliquandiù iacuit, sustinẽs & expectans, & deindè palpans & stimulans, demùm etiam vnguibus eum lacerans & cruentans. Nouissimè cùm immobilis ille persisteret, illa, licèt impudentissima esset, erubuit, & horrore ingenti atque admiratione perfusa, relicto eo, surgens aufugit. Contigit itèm, vt cum socijs aliquot apud matronam aliquam Bernardus hospitaretur. Considerans autem mulier adolescẽtem decorum adspectu, capta est laqueo oculorum suorum, & in concupiscentiam eius exarsit. Cumque tanquàm honoratiori omnium seorsùm fecisset ei lectulum præparari, surgens ipsa de nocte, impudenter accessit ad eum. Quam Bernardus sentiens, nec consilij inops, clamare cœpit: Latrones, latrones. Ad quam vocem fugit mulier, familia omnis exurgit, lucerna accenditur, latro quæritur, sed minimè inuenitur. Ad lectulos singuli redeunt, & fit silẽtium, fiunt tenebræ sicut priùs: pausant cæteri, sed non illa misera requiescit. Exurgit denuò, & Bernardi lectulum petit: sed denuò ille proclamat: Latrones, latrones. Quæritur iterum latro, latet iterùm, nec ab eo, qui solus nouerat, publicatur. Vsque tertiò improba mulier sic repulsa, vix tandèm, siue metu, siue desperatione victa, cessauit. Cùm autem die sequenti iter agerent, arguentes Bernardum socij, curnam totiès vna voce latrones somniauerit, perquirebant. Quibus ille: Veraciter, inquit, latro aderat: quia quod mihi preciosius est in hac vita, castitatem videlicet, hospita nitebatur mihi auferre, * incomparabilem vtiquè thesaurum.

Eius eximia castitas.

** irreparabilem.*

Inter hęc tamen cogitans & perpendens, quod vulgò dicitur: Non est tutum diù cohabitare serpenti, fugam meditari cœpit. Videbat enim mundum istum & principem eius, exteriùs sibi multa offerentem, multa promittentem, & magnas res, spes maiores, sed fallaces omnes, & vanitates vanitatum: veritatem verò ipsam interiùs iugiter audiebat clamantem, & dicentem: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris. Perfectiùs verò relinquere deliberans, cœpit inquirere & inuestigare, vbi certiùs & puriùs inueniret requiem animæ suæ sub iugo Christi. Inquirenti autem, prima, quæ animo eius insideret, occurrit Cistertij innouatæ monasticæ religionis noua plantatio, messis multa, sed operarijs indigens: cùm vix adhuc aliquis conuersionis gratia declinaret illuc, ob nimiam vitæ ipsius & paupertatis austeritatem. Quæ tamen cùm animum

Matt. 11.

Cistertiensis cœnobij origo & rigor.

mum verè Deum quęrentem minimè terrerent, posthabita omni hæsitatione ac timore, illuc vertit intentionem: posse se æstimans omninò ibi delitescere, & abscondi in abscondito faciei Dei ab omni conturbatione hominum: maximeq; ad effugium vanitatis, seu de seculari generositate, seu de acrioris ingenij gratia, seu fortè de alicuius nomine sanctitatis.

Vbi verò de conuersione tractantem fratres eius & qui carnaliter eum diligebant, persenserunt, id omnibus modis agere cœperunt, vt animum eius ad studiũ possent diuertere literarum, & amore scientiæ secularis, seculo arctiùs implicarent. Qua nimirùm suggestione, sicut fateri solet, propemodùm retardati fuerant gressus eius: sed matris sanctæ memoria, importunè animo iuuenis instabat, ità vt sepiùs sibi occurrétem videre videretur, conquerentem & improperantem, quia non ad huiusmodi nugacitatem tam tenerè educauerat, & non in hac spe erudierat eum. Demùm cùm aliquandò ad fratres pergeret, in obsidione castri, quod Granceium dicitur, cum Duce Burgundiæ constitutos, cœpit in huiusmodi cogitatione vehementiùs anxiari: inuentaq; in itinere medio ecclesia quadam, diuertit: & ingressus, orauit cum multo imbre lachrymarum, expandens manus in cælum, & effundens sicut aquam cor suum ante conspectum Domini Dei sui. Ibi ergò firmatum est cor eius. Nec verò surda aure percepit vocem dicentis: Qui audit, dicat: Veni. Siquidem ab illa hora sicut ignis, qui comburit syluam, & sicut flamma comburens montes, hincindè viciniora quæque corripiens, postmodùm in vlteriora progreditur: sicut ignis, quem Dominus miserat in cor serui sui, volens vt arderet, primò quinque fratres eius aggreditur, solo minimo ad conuersionem minùs habili, seniori patri ad solatium derelicto. Deindè cognatos, & notos, & socios, & amicos, etiam de quibuscunque poterat esse spes conuersionis. Primùm omnium Galdricus auunculus eius absque dilatione aut hæsitatione, pedibus, vt aiunt, iuit in sententiam nepotis, & consensum conuersionis, vir honestus & potens in seculo, & in secularis militiæ gloria nominatus, dominus castri in territorio Heduensi, quod Tuillium dicitur. Continuò etiam Bartholomæus occurrens, iunior cæteris fratribus, & necdùm miles, fine difficultate eadem hora salutaribus monitis dedit assensum. Porro Andreas Bernardo etiam ipse iunior, nouus eo tempore miles, verbum fratris difficiliùs admittebat, donèc subitò exclamauit: Video matrem meam. Visibiliter siquidem ei præsens apparuit, serena facie subridens & congratulans proposito filiorum. Ipse etiam continuò manus dedit, & de tyrone seculi, factus est miles Christi. Nec solus vidit Andreas tantorum matrem filiorum lætantem, sed confessus est & Bernardus, eandem similiter se vidisse. Guido primogenitus fratrum, coniugio iam alligatus erat, vir magnus, & magnoperè in seculo radicatus. Hic primùm paululùm hæsitans, sed continuò rem perpendens & recogitans, conuersioni consensit, si tamen coniunx annuerit. Verùm id quidem de iuuencula nobili, & paruulas filias nutrienti, penè impossibile videbatur. At Bernardus de misericordia Domini spem concipiens certiorem, incunctanter ei spopondit, aut consensuram fœminam, aut celeriter morituram. Demùm cùm omnimodis illa renueret, & vir eius magnanimus, immò ea iam præuentus virtute fidei, in qua postmodùm excellenter emicuit, virile consilium, Domino inspirante, concepit: vt abijciens quicquid habere videbatur in seculo, vitam institueret rusticanam, laborare scilicet manibus propriis, vndè suam sustentaret & vxoris vitam, quam inuitam dimittere non licebat.

Apoc. 22.

Galdricũ auunculũ conuertit.

Item Bartholomæũ fratrem suum.

Item Andream.

Item Guidonem primogenitum fratrem.

Interìm superuenit Bernardus, qui vndiquè alios atq; alios colligebat discurrens. Nec mora: Flagellatur prædicta vxor Guidonis infirmitate graui. Et agnoscens, quia graue sibi esset contra stimulum calcitrare, accersito Bernardo, veniam deprecatur, & prior ipsa conuersionis petit assensum. Deniquè iuxta morem Ecclesiasticum separata à viro, interueniente parili voto castitatis, in cœtum sanctimonialium transit fœminarum, religiosè vsque hodiè seruiens Deo.

Vxor Guidonis Christo se cõsecrat.

Secundus natu post Guidonem, Gerardus erat, miles in armis strenuus, & magnæ prudentiæ, & benignitatis eximiæ, & qui ab omnibus diligebatur. Qui cæteris, vt dictum est, primo auditu & prima die acquiescentibus, vt est mos sapientiæ secularis, leuitatem reputans, obstinato animo salubre consilium & fratris monita repellebat. Tum Bernardus, fide iam igneus, & fraternæ charitatis zelo mirum exasperatus in modum: Scio, inquit, scio: quia sola vexatio dabit intellectum auditui. Digitumque lateri eius apponens: Veniet, inquit, dies, & citò veniet, cùm lancea lateri huic infixa, peruium faciet iter ad cor tuum consilio salutis tuæ, quod aspernaris: & timebis quidem, sed minimè morieris. Sic dictum, sicque factum est.

Prædicit S. Bernardus Gerardo euentura.

Paucissimis interpositis diebus, circunuallatus ab inimicis, captus & vulneratus, iuxta verbum fratris, lanceam gestans ipsi lateri, eidemque infixam loco, trahebatur, & mortem quasi iam præsentem metuẽs, clamabat: Monachus sum, monachus sum Cistertiensis. Nihilominùs tamen captus & reclusus in custodia est. Vocatus est Bernardus per celerem nuncium, & acquieuit aliquatenùs, vt veniret. Sciebam, inquit, & prædixeram, quòd foret ei durum contra stimulum calcitrare: nec tamen ad mortem ei vulnus hoc, sed ad vitam. Et factum est ità. Siquidem de vulnere præter spem citò conualuit: propositum verò seu votum, quod vouerat, non mutauit. Cumque iam liber ab amore seculi, hostilibus adhuc vinculis teneretur, & hoc solùm esset, quod conuersionis eius propositum retardaret, in hoc etiam citò affuit ei misericordia Dei. Venit frater eius, laborans vt erui posset, sed non profecit.

Demùm cùm nec loqui ei permitteretur, accedens ad carcerem, clamauit: Scito frater Gerarde, quia ituri sumus in proximo, & monasterium intraturi. Tu verò, quandoquidem exire nõ licet, hic monachus esto: sciens, quod vis & non potes, pro facto reputari. Cumque Gerardus magis ac magis anxiaretur, paucis interpositis diebus, audiuit vocem in somnis, dicentem sibi: Hodiè liberaberis. Percontanti modum, dictum est: Pater tuus & alius quidam te liberabunt. Erat autem sacrum Quadragesimæ tempus. Circa vespertinam itaque diei horam cogitans quod audierat, compedes suas tetigit: & ecce ferrum ex parte crepuit in manu eius, vt minùs iam teneretur, & aliquatenùs incedere posset. Sed quid ageret? Erat ostium obseratum, & pro foribus pauperum multitudo. Surrexit tamen, & non tam spe euadendi, quàm tædio iacendi, seu curiositate tentandi, accedens ad ostium subterraneæ domus, in qua vinctus & clausus erat, mox vt pessulum tetigit, sera tota inter manus eius collapsa est, & ostium domus apertum. Exiens pedetentim, sicut homo compeditus, ad ecclesiam, vbi adhuc vespertina celebrabantur officia, pertendebat. Porrò mendici, qui pro foribus domus adstabant, videntes quod fiebat, diuinitùs exterriti, in fugam conuersi sunt, nihil clamantes. Cumque iam appropinquaret Ecclesiæ, egrediens quidam de familia domus captiuitatis suæ, germanus illius, à quo custodiebatur, vidensque eum ad Ecclesiam properantem: Tarde,

Magno miraculo Gerardus frater eius liberatur è carcere.

dè,inquit,Gerarde venisti. Expauescente illo: Festina, ait: adhuc superest, quod audias. Oculi quippe eius tenebantur, nec prorsùs, quid ageretur, agnoscebat. Sed ad altiores gradus ecclesiæ cùm data manu Gerardum subleuasset, introeunte illo ecclesiam, tunc demùm, quid ageretur, agnouit: & conatus eum retinere, non potuit. Hoc ergò modo Gerardus à captiuitate amoris seculi huius, captiuitate filiorum seculi liberatus, votum quod vouit, fideliter persoluit. In quo potissimùm notum fecit Dominus, à quanta perfectione sanctæ conuersationis gratiam iste Dei famulus ceperit, qui in eius spiritu, qui fecit quæ ventura sunt, quod erat futurum, videre potuit quasi iam factum. Præsentialiter quippe in latere fratris eius lancea apparebat, quandò digitum in loco applicuit vulneris mox futuri, sicut ipse postmodùm confessus est nobis.

Gerardus se monachum fore pollicetur.

Cùm autem cæteri, vt diximus, fratres prima die in eodem essent cum Bernardo spiritu congregati, manè intrantibus eis ecclesiam, Apostolicum illud legebatur capitulum: Fidelis est Deus, quia qui cœpit in vobis opus bonum, ipse perficiet vsque in diem Iesu Christi. Quod deuotus iuuenis haud secùs accepit, quàm si de cælo sonuisset. Exultans itaque iam spiritualis pater regeneratorum in Christo fratrum suorum, & manum Domini intelligens secùm operantem, cœpit ex hoc palàm vbiquè prædicationi insistere, & quoscunque poterat, aggregare: cœpit nouum induere hominem, & cum quibus de literis seculi, seu de seculo ipso agere solebat, de serijs & conuersione tractare: ostendens gaudia mundi fugitiua, vitæ miserias, & celerem mortem, vitam, post mortem temporalem, siue in bonis, siue in malis perpetuam fore. Quid multa? Quotquot ad hoc præordinati erant, operante in eis gratia Dei & verbo virtutis eius, & oratione & instantia serui eius, primò cunctati, & deindè compuncti, alter post alterum credebant & consentiebant. Adiunctus est etiam ei dominus Hugo Matisconensis, nobilitate & probitate morum, possessionibus & diuitiis seculi ampliatus. Qui hodiè merito religionis suæ & sanctitatis potiùs, quàm nobilitatis seu diuitiarum gratia, raptus à Pontiniacensi cœnobio, quod ipse ædificauit, Antisiodorensi ecclesiæ præest merito & honore Pontificis. Hic audiens de conuersione socij & amici charissimi, flebat quasi perditum, quem seculo mortuum audiebat. Vbi autem primò data est vtrique facultas mutui colloquij, post dissimiles lachrymas & gemitus dissimilium dolorum, verba verbis cœperunt conferri, & res rebus comparari. Cumque inter ipsa verba familiaris amicitiæ Hugoni infunderetur spiritus veritatis, aliam iam faciem habere cœperunt verba mutuæ collocutionis. Datis itaque dextris in sodalitium nouæ vitæ, longè digniùs veriusque facti sunt cor vnum & anima vna in Christo, quàm in seculo antè fuerant. Post paucos autem dies nunciatur Bernardo, subuersum Hugonem ab alijs socijs, à proposito resilire. Opportunitate ergò inuenta, quòd magnus quidam Episcoporum conuentus illis in partibus haberetur, festinat vt reuocet pereuntem, iterumque parturiat. Obseruantes autem prædicti sodales & subuersores Hugonis, viso eo, prædam ambiunt suam, & omnem ei loquendi adimunt facultatem, omnem aditum intercludunt. At ille cùm loqui ei non posset, clamabat pro eo ad Dominum. Quo orante cum lachrymis, subita & vehemens inundatio pluuiæ mox erupit. Consederant autem in campo, eò quòd aer serenus esset, & nil tale sperarent. Dispersi ergò omnes ad repentinum imbrem, vicum proximum petunt. At Bernardus Hugonem tenens: Mecum, ait, sustinebis huius pluuiæ guttas. Cumque soli remansissent, non fuerunt soli, sed Dominus fuit cum eis, reddens eis continuò & aeris & animi serenitatem. Ibi renouatum est fœdus, & propositum confirmatum, quod nō potuit deincèps violari.

Philip. 1.

Multos adhortatur ad mundi cōtemptum & vitam monasticam.

Hugo uir nobilis & opulentus, conuertitur.

Resilit à proposito.

A B. Bernardo admonitus resipiscit.

Videbat ista peccator, & irascebatur: dentibus suis fremescebat & tabescebat: iustus autem confidens in Domino, gloriosè de seculo triumphabat. Iamque eo publicè & priuatìm prædicante, matres filios abscondebant, vxores detinebant maritos; amici amicos auertebant: quia voci eius spiritus sanctus antè dabat vocem virtutis, vt vix aliquem aliquis teneret affectus. Crescente siquidem eorum numero, qui in hanc conuersionis vnanimitatem consenserant, sicut de primitiuis Ecclesiæ filijs legitur, Multitudinis eorum erat cor vnum & anima vna in Domino, & habitabant vnanimiter simul, nec quisquam aliorum audebat se coniungere eis. Erat enim Castellioni domus vna propria & communis omnium, vbi conueniebāt & cohabitabant & colloquebantur: quam vix ingredi aliquis audebat, qui non esset de cœtu eorum. Sed & si quis intrabat, videns & audiens, quæ ibi gerebantur, sicut de Christianis Corinthijs Apostolus dicit, omnibus quodammodò prophetantibus, conuincebatur ab omnibus, dijudicabatur ab omnibus, & adorans Dominum, & confitens quòd verè Deus esset in eis, aut ipse vnanimitati eorum adhærebat, aut recedens flebat semetipsum, illos autem beatificabat. Hoc enim illis temporibus & in illis partibus erat inauditum, vt alicuius adhuc in seculo commorantis conuersio præsciretur. Ipsi verò quasi mensibus sex post primum propositum in habitu seculari stabant, vt perindè plures congregarentur, dum quorundam negocia per id temporis expediebantur.

Act. 4. & 5.

1. Cor. 14.

Cùm autem iam suspecta inciperet esse multitudo, nè quem de numero eorum subriperet is, qui tentat, placuit Deo super hoc, quod futurum esset, reuelare. Adspiciebat enim quidam in visione noctis, & videbat quasi eos omnes consedisse in domo vna, & per ordinem singulos quasi communicare de cibo quodam miri candoris & saporis. Quem cæteris omnibus optimè suscipientibus, & cum gaudio magno, duos ex omni numero illo notabat à cibi illius salutaris participatione vacuos remansisse. Alter nanque eorum nec sumebat: alter quidem sumere videbatur, sed tanquàm minùs cautè sumeret, spargebatur. Vtrunque verò postea probauit euentus. Alter enim, priusquàm ventum esset ad rem, conuersus retrorsùm, in seculum redijt: alter cum cæteris cœpit quidem opus bonum, sed non bono fine conclusit. Vidi ego eum in seculo postea vagum & profugum à facie Domini, sicut Cain, quantùm animaduertere potui, hominem humilimum, & miserabilis confusionis, & nimiæ pusillanimitatis. Qui tamen in vltimis ClaraualIem redijt, infirmitate corporis & inopia cogente, cùm homo benè natus, ab omnibus cognatis & amicis proijceretur: ibique proprietati renuncians, sed non omninò propriæ voluntati, obijt non quidem intùs, vt frater & domesticus: sed foris, misericordiam postulans, sicut pauper & mendicus. Iam verò adueniente die reddendi voti, & complendi desiderij, egressus est de domo paterna Bernardus, pater fratrum suorum, cum fratribus suis, filijs suis spiritualibus, quos verbo vitæ Christo regenerauerat. Cumque exirent de mansione Guidonis primogeniti, quæ Fontanæ dicebatur, Guido videns* Niuardum fratrem suum minimum in platea puerum cum pueris alijs: Eià, inquit, frater Niuarde, ad te solum respicit omnis terra possessionis nostræ. Ad quod puer non pueriliter motus: Vobis ergò, inquit, cælum, & mihi terra? Non ex æquo diuisio

Visio vnius ex socijs S. Bernardi.

Gen. 4.

** Vuinardum.*

Niuardus sequitur ad monasterium fratres suos.

diuisio hæc facta est. Quo dicto, abeuntibus illis, tunc quidem domi cum patre remansit: sed modico pòst euoluto tempore, fratres secutus, nec à patre, nec à propinquis seu amicis potuit detineri. Supererat de domo illa Deo dicata pater senior cum filia, de quibus etiam suo loco dicemus.

Eo tempore nouellus & pusillus grex Cistertiensis, sub Abbate degens viro venerabili Stephano, cùm iam grauiter ei esse tædio inciperet paucitas sua, & omnis spes posteritatis decideret, in quam sanctæ illius paupertatis hæreditas transfunderetur, venerantibus omnibus in eis vitæ sanctitatem, sed refugientibus austeritatem: repentè diuina hac visitatione tam læta, tam insperata, tam subita lætificatus est, vt in die illa responsum hoc à spiritu sancto accepisse sibi domus illa videretur. Lætare sterilis, quæ non pariebas: erumpe & clama, quæ non parturiebas: quia multi filij desertæ magis, quàm eius quæ habet virum: de quibus postmodùm visura es filios filiorum vsq; in multas generationes: Nam anno priore vni ex eisdem Cistertiensibus primis fratribus in extremo iam posito, apparuit innumera hominum multitudo prope basilicam, ad fontem lauans vestimenta sua: & in ipsa visione dictum est ei, quia fons Ennon vocaretur. Quod cùm indicasset Abbati, intellexit protinùs vir magnificus diuinam consolationem: & multùm quidem iam tunc de promissione, sed plurimùm posteà de exhibitione lætatus, egit gratias Deo per Iesum Christum: qui cum eo & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Esa. 54.

Visio fratris Cistertiensis.

CAP. IIII.

ANno ab incarnatione Domini millesimo centesimo tertiodecimo, à constitutione domus Cistertiensis quintodecimo, seruus Dei Bernardus annos natus circiter viginti tres, Cistertium ingressus cum socijs fermè triginta, sub Abbate Stephano suaui iugo Christi collum submisit. Ab illa autem die dedit Dominus benedictionem, & vinea illa Domini Sabaoth dedit fructum suum, extendens palmites suos vsque ad mare, & vltra mare propagines eius. Quia verò ex prædictis socijs eius, vxorati aliqui fuerant, & vxores quoquè cum viris idem votum sacræ conuersationis inierant: per ipsius solicitudinem ędificatum eis cœnobium sanctimonialium fœminarum, quod Villetum dicitur, in Lingonẽsi parochia, Domino cooperante, magnificè satis excreuit, vsque hodiè religionis opinione celeberrimum, & personis ac possessionibus dilatatum: sed & propagatum iam per loca alia, & non cessans adhuc ampliorem facere fructum. Hæc quidem fuere viri Dei conuersionis sancta principia. Conuersationis autem eius insignia, quomodò vitam Angelicam gerens in terris vixit, neminem enarrare posse puto, qui non viuat de spiritu, de quo ille vixit. Solius quippe donantis & accipientis est nosse, quantùm mox in conuersionis exordio præuenerit eum Dominus in benedictionibus dulcedinis suæ, & quanta repleuerit gratia electionis, quomodò ab vbertate domùs suæ inebriauerit eum. Ingressus est autem domum illam pauperem spiritu, & eo adhuc tempore absconditam & penè nullam, intentione ibidem moriendi à cordibus & memoria hominum, & spe delitescendi & latendi, tanquàm vas perditum, Domino aliter disponente, & eum sibi in vas electionis præparante: & non solùm ad ordinem monasticum confortandum ac dilatandum, sed ad portandum nomen suum coram gentibus & regibus, & vsque ad extremum terræ. Ipse verò de se nil tale æstimans aut cogitans, potiùs ad custodiam * oris sui & propositi constantiam, hoc semper in corde, frequenter etiam in ore habebat: Bernarde, Bernarde, ad quid venisti? Et sicut de Domino legitur, quia cœpit Iesus facere & docere, à prima die ingressus sui, in cellam nouitiorum, ipse cœpit agere in semetipso, quod erat alios docturus. Postmodùm enim, cùm iam Claræuallis Abbas ordinatus esset, aduentantibus nouitiis & festinantibus ingredi, audire eum soliti sumus prædicantem & dicentem: Si ad ea, quæ intùs sunt, festinatis: hìc foris dimittite corpora, quæ de seculo attulistis. Soli spiritus ingrediantur: caro non prodest quicquam. Quod tamen nouitijs, ad nouitatem verbi perterritis, parcens teneritudini eorum, clementiùs exponendo, dicebat carnalem concupiscentiam foris dimittendam. Ipse autem cùm nouitius esset, in nullo sibi parcens, instabat omnimodis mortificare non solùm concupiscentias carnis, quæ per sensus corporis fiunt, sed & sensus per quos fiunt. Cùm enim iam interiore sensu illùminati amoris, dulciùs ac frequentiùs sentire inciperet desursùm spirantem sibi suauitatem, sensui illi interiori timens à sensibus corporis, vix tantum eis permittebat, quantum sufficeret ad exterioris cum hominibus cõuersationis societatem. Quod cùm continui vsùs instantia in consuetudinem mitteret, consuetudo ei ipsa quodammodò vertebatur in naturam: totusque absorptus in spiritum, sæpè tota in Deum directa intentione spirituali, tota occupata memoria, videns non videbat, audiens non audiebat: nil sapiebat gustanti: vix aliquid sensu aliquo corporis sentiebat. Iam quippe annum integrum exegerat in cella nouitiorum, cùm exiens indè, ignoraret, vtrùm adhuc desupèr celata esset domus ipsa. Multo tempore frequentauerat, intrans domum ecclesiæ, cùm in eius capite vnam tantùm esse fenestram arbitraretur.

S. Bernardus cũ triginta socys fit monachus Cistertiẽsis. Sanctimonialium cœnobiũ extruitur.

* cordis

Actor. 1.

Adhuc nouitius, mire est totus Deo intentus. Celata, pro Testudineata.

Curiositatis enim sensu mortificato, nil huiusmodi aduertebat: vel si fortè aliquandò eum contingebat videre, memoria, vt dictum est, alibi occupata, non sentiebat. Sine memoria quippe, sensus sentientis nullus est. Natura quoquè in eo non dissentiebat à gratia. Naturaliter enim iam ab initio hoc erat homo iste, quod legitur: Puer eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam: & cùm magis essem bonus, veni ad corpus incoinquinatum. Ad contemplanda quippe spiritualia quæq; seu diuina, cum gratia spirituali, naturali quadam virtute pollebat ingenij: sortitusque in hoc etiam erat animam bonam, sensualitatem non curiosè lasciuam, nec superbè rebellem: sed congaudentem spiritualibus studijs, & in eis, quæ ad Deum sunt, spontè subditam spiritui & seruientem. Corpus etiam nullius vnquàm contaminatum consensu flagitij, etsi neglectum minùs curaretur, quàm oportebat, ad seruiendum spiritui in seruitio Dei aptissimum instrumentum. Sed cùm caro in eo ex dono pręuenientis gratiæ, & adiutorio subsequentis naturæ, & vsu bono spiritualis disciplinæ, vix iam aliquid concupisceret aduersùs spiritum, hoc est, quod spiritum læderet: spiritus supra vires, supra virtutem carnis ac sanguinis, tanta aduersùs carnem cõcupiscebat, vt infirmum animal cadens sub onere, vsque in hanc diem non adijciat vt resurgat. Quid enim dicam de somno, qui in cæteris hominibus solet esse refectio laborum, & sensuum aut mentium recreatio? extunc vsque hodiè vigilat vltra possibilitatem humanam. Aliquandò dormit, sed somno tenuissimo, & qui nulli hominum, præter ipsum, qualemcunque refectionem conferre posset. Nullum enim tempus magis se perdere conqueri solet, quàm quo dormit: idoneam satis reputans comparationem mortis & somni: vt sic dormientes videatur mortui apud homines, quomodò apud Deũ mortui

Sap. 8.

Natura eius bonitas.

Mirus feruor spiritus.

Vigilia supra vires humanas.

mortui dormientes. Vndè etiam si quem fortè religiosum in dormiendo seu duriùs stertentem audierit, seu minùs compositè viderit iacentem, patienter vix ferre potest, sed carnaliter eum seu seculariter dormire causatur. In ipso nanque tenuem uictum tenuis somnus comitatur. In neutro enim vllam indulget corpori suo satietatem, nisi quòd in vtroque sumpsisse aliquid, sat ei est. Quantùm enim ad vigilias, vigiliarum ei modus est, non totam noctem ducere insomnem.

Porrò ad comedendum vsque hodiè vix aliquandò voluptate trahitur appetitus, sed solo timore defectus. Etenim comesturus, priusquàm comedat, sola cibi memoria satus est. Sic accedit ad sumendum cibum, quasi ad tormentum. A primo siquidem conuersionis suę anno, seu egressionis de cella nouitiorũ, natura eius cùm tenerę nimis semper & delicatæ complexionis fuisset, ieiuniis multis & vigillis, frigore & labore, durioribus & continuis exercitijs attrita, corrupto stomacho, crudum continuò per os solet reijcere, quod ingeritur. Quòd si quid naturali decoctione digestum transfunditur ad inferiora, ibi nihilominùs partibus illis corporis non minoribus infirmitatum incommodis obsessis, non nisi cum graui tormento egreditur. Si quid autem residuum est, ipsum est alimentum corporis eius qualecunque, non tam ad vitam sustentandam, quàm ad differendam mortem. Semper autem post cibum quasi pensare solitus est, quantum comederit. Si aliquandò ad modicum mensuram solitam excessisse se depræhenderit, impunè abire non patitur. Sed & vsus parsimoniæ sic ei in naturam versus est, vt etsi aliquandò corporalis sibi cuiuslibet refectionis plus aliquid solito velit indulgere, non possit. Sic autem ab initio fuit inter nouitios nouitius, monachus inter monachos, spiritu validus, corpore infirmus, nil indulgentię circa corporis quietem seu refectionem, nil remissionis de communi labore vel opere sibi fieri aliquandò acquiescens. Cæteros nanque, sanctos esse arbitrabatur & perfectos: se verò, sicut nouitiũ & incipientem, nequaquàm emeritorum perfectorumque indulgentijs & remissionibus indigere, sed feruore nouitio, & ordinis districtione, & rigore disciplinæ. Propter quod communis vitæ seu conuersationis feruentissimus æmulator, cùm opus manuũ aliquod fratres actitarent, quod seu minor vsus ei, seu imperitia denegabat: fodiendo, seu ligna cędendo, & propriis humeris deportando, vel quibuslibet laboribus æquè laboriosis illud redimebat.

Cibum haud aliter atque tormentũ accipit.

Spiritu robust', corpore infirmus.

Vbi verò vires deficiebant, ad viliora quæque operа confugiens, laborem humilitate compensabat, & mirum in modum is, qui tantam in contemplatione rerum spiritualium ac diuinarum acceperat gratiam, circa talia non solùm occupari patiebatur, sed & plurimùm delectabatur. Sed mortificata, vt dictum est, sensualitate, cuius seu curiositate, seu infirmitate, in huiusmodi laborum corporalium distractionibus, perfectorum etiam quorunque mentes sæpe necesse est, etsi non intentione, certè memoria & cogitatione, ab interiore vnitate spiritus aliquam pati dissolutionem: ipse priuilegio maioris gratiæ, in virtute spiritus simul & totus quodammodo exteriùs laborabat, & totus interius Deo vcabat: in altero pascens conscientiam, in altero deuotionem. Laboris ergo tempore, & semper intùs orabat seu meditabatur, absque intermissione exterioris laboris: & exteriùs laborabat, absque iactura interioris suauitatis. Nam vsque hodiè quicquid in scripturis valet, quicquid in eis spiritualiter sentit, maximè in syluis & in agris meditando & orando se cõfitetur accepisse, & in hoc nullos aliquandò se magistros habuisse, nisi quercus & fagos, ioco illo suo gratioso inter amicos dicere solet. Quantùm verò in scripturis valeat, palàm omnibus est, qui vel loquentem eum audire, vel aliqua, quæ scripsit, legere potuerunt.

Eximia eius perfectio.

Quercus & fagos habet magistros.

Messis tempore fratribus ad secandum cum feruore & gaudio sancti spiritus occupatis, cùm ipse quasi impotens & nescius laboris ipsius, sedere sibi & requiescere iuberetur: admodùm contristatus, ad orationem confugit, cum magnis lachrymis postulans à Deo donari sibi gatiam metendi. Nec fefellit simplicitas fidei, desiderium religiosi. Continuò nanque, quod petijt, impetrauit. Et ex illo die in labore præ cæteris peritum se esse cum quadam iucunditate gratulatur, tanto in hoc opere deuotior, quanto se in hoc ipso facultatem ex solo Dei dono reminisci tur accepisse. Feriatus autem ab huiusmodi labore vel opere, iugiter aut orabat, aut legebat, aut meditabatur. Ad orandum si se solitudo offerret, vtebatur: sin autem, vbicunque seu apud se, seu in turba esset, solitudinem cordis ipse sibi efficiens, vbiquè solus erat. Canonicas autem scripturas simpliciter ac seriatim libentiùs ac sæpiùs legebat, nec ullis magis, quàm ipsarum verbis eas intelligere se dicebat: & quicquid in eis diuinæ sibi elucebat veritatis aut uirtutis, in primæ sibi originis suæ fonte magis, quàm in decurrentibus expositionum riuis sapere testabatur. Sanctos tamen & orthodoxos earum expositores humiliter legens, nequaquàm sensibus eorum suos sensus æquabat, sed subijciebat formandos: & vestigiis eorum fideliter adhærens, sępe de fonte, undè illi hauserant, & ipse bibebat. Indè est, quòd plenus spiritu, quo omnis sacra scriptura diuinitùs est inspirata, tam confidenter & vtiliter ea vsque hodiè, sicut Apostolus dicit, vtitur ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum: & dum prædicat verbum Dei, quicquid de ea affert in medium, sic patens & placens efficit, & circa id, vnde agitur, efficax ad monendum, vt mirentur oẽs, tam seculari, q̃ spirituali ꝑditi doctrina, verbis gratiæ, q̃ procedunt de ore eius.

Diuinitùs præstatur ei peritia metendi.

Legit reuerenter scripta Patrum.

2. Tim. 3.

Magna dexteritate docet verbum Dei.

CAPVT V.

CVm aũt placuit ei, qui eũ segregrauit à seculo, & vocauit, vt ampliore gratia reuelaret in eo gloriã suam, & multos filios Dei, qui erãt dispersi, cõgregaret in vnũ: misit in cor abbatis Stephani, ad ædificãdũ domum Claræuallis mittere fratres eius, & cũ eis alios viros religiosos. Quibus abeũtibus, ipsum ẽt dominũ Bernardum ꝑfecit abbatem, mirãtibus sanè illis tanq̃ maturis & strenuis, tam in religione, q̃ in seculo viris: & timẽtibus ei, tũ pro tenerioris ætate iuuẽtutis, tũ pro corporis infirmitate, & minore vsu exterioris occupationis. Erat aũt Clarauallis locus in territorio Lingonensi, non longè à fluuio Alba, antiqua spelunca latronum: antiquitus dicebat Vallis absynthialis, seu ꝑꝑ abundantis ibi absynthii copiã, seu ꝑꝑ amaritudinẽ doloris, incidentiũ ibi in man' latronũ. Ibi ergo in loco horroris & vastæ solitudinis cõsede runt viri illi virtutis, facturi de spelũca latronũ, tẽplũ Dei & domũ orationis. Vbi simpliciter aliquanto tp̃e Deo seruierũt in paupertate spiritus, in fame & siti, in frigore & nuditate, in vigilijs & angustijs multis. Pulmẽtaria sæpius ex foliis fagi conficiebãt. Panis instar ꝑphetici illius, ex hordeo & milio & vicia: itã vt aliqñ religiosus vir quidã appositũ sibi in hospitio, plorãs vbertim, clàm absportauerit quasi pro miraculo omnibus ostendendum, ꝙ indè viuerent homines, & tales homines. At virum Dei minus ista mouebant. Summa ei solicitudo de salute multorum, quæ à prima

Fit Abbas Claraeuallis.

Claraualis quid loci fuerit

Summã penuriam patiũtur cũ suis i Clarauallе.

ma die conuersionis suæ vsque ad hoc tempus, tam singulariter sacrum illud pectus noscitur possidere, vt erga omnes animas maternum videatur gerere affectum. Erat ergo vehemens in præcordijs eius, sancti desiderii & sanctæ humilitatis conflictus. Modo enim seipsum deijciens, fatebatur indignum per quē fructus aliquis prouenirét: modò oblitus sui, æstuabat flagrantissimo ardore, vt nullam nisi ex multorum salute consolationem posse admittere videretur. Sanè fidutiam charitas pariebat: sed eandem castigabat humilitas. Contigit autem inter hæc, vt aliquandò temperiùs solito surgeret ad vigilias. Quib⁹ peractis cùm vsque ad matutinas laudes superesset interuallum, egressus foras, & loca vicina circumiens, orabat Deū, vt acceptum haberet obsequium suum & fratrum suorum: & in eo, quod diximus, spiritualis fructus desiderio constitutus, subitò stans in ipsa oratione, modicè interclusis oculis, vidit vndique ex vicinis montibus tam infinitam diuersi habitus & diuersæ conditionis hominum multitudinem in inferiorem vallem descédere, vt uallis ipsa capere non posset. Quod quid significauerit, iam manifestum est. Hac ergo vir Domini visione magnificè consolatur. Exhortatus est etiam fratres suos, commonens eos, de misericordia Dei nūquàm desperare.

Conflict⁹ in eo charitatis, & humilitatis.

Visio ei⁹.

CAP. VI.

CVm verò ante instantem hyemem Gerardus frater eius, cellerarius domus, apud eum durius quereretur, ad necessaria domus & fratrū multa deesse, nec habere se, vnde ea coemeret, & vrgente necessitate, iam nullam reciperet verborum consolationem: res autem in promptu non esset, quæ daretur: Vir Dei, quantum ad præsentes interim angustias sufficere posset, inquisiuit. Ille verò vndecim libras respondit. Tunc dimittens eum, ad orationem confugit. Post paululum verò rediens Gerardus, mulierē quandam de Castellione, foris esse, & velle ei loqui nunciauit. Ad quam cùm egrederetur, procidens ad pedes eius eadem mulier, duodecim librarum benedictionem ei obtulit, orationum suffragia implorās viro suo periculosè ægrotanti. Quam breuiter allocutus, dimisit à se: Vade, inquiens, sanum inuenies virum tuum. Illa verò abiens in domum suam, sicut audierat, sic inuenit. Abbas verò consolans pusillanimitatem Cellerarii sui, ad sustinendum Dominum decætero reddidit fortiorem. Nec tamen semel ei hoc contigisse, certum est: sed sæpè, cùm huiusmodi necessitas instaret, repentè vnde non sperabatur, auxilium ei à Domino affuisse. Propter quod viri prudentes, intelligentes manum Domini esse cum eo, teneritudinem mentis eius, à delitiis paradisi nuper egressæ, rerum exteriorum solicitudine grauare cauebant, eas ipsi intrà semetipsos, vt poterant, digerētes, & tantummodò de interioribus & conscientiis suis, & causa animarum suarum eum consulentes. In quo tamen penè hoc eis contigit, quod filiis Israel legimus olim de Moyse contigisse, cùm diu conuersatus cum Domino in monte Sina, & de caligine nubis regrederetur & descenderet ad populum, & ex colloquio Domini facies eius cornuta appareret & terribilis, adeò vt fugeret populus ab eo. Egressus enim vir ille sanctus à facie Domini, qua in solitudine Cistertii, & sublimioris altitudine contemplationis in silentio aliquandiù fruitus erat, quasi de cælo afferēs inter homines miraculum quoddam conquisitæ sibi apud Deum plusquàm humanę puritatis, homines quos regere, & inter quos conuersari veniebat, penè omnes à se absterruit. Siquandò nanque de spiritalibus & ædificatione animarum sermonem ad eos habebat, loquebatur hominibus lingua Angelorum, & vix intelligebatur. Maximè aūt in his, quæ ad mores hominum pertinebant, ex abundantia cordis sui tam sublimia eis proponebat, tā perfecta exigebat ab eis, vt durus videretur sermo: intantùm non capiebant, quæ dicebantur. Rursùm cùm singulatim audiret eos confitentes sibi, & semetipsos accusantes super diuersis illusionibus cogitationum communium humanarum, quas nullus in carne viuens homo penitùs vitare potest: hoc potissimùm fuit, in quo luci illi ad tenebras illas conuentio esse non potuit, scilicet, quòd homines inueniebat, quos in hac parte Angelos æstimabat. Angelicam enim magna ex parte degustans puritatem, & ex conscientia iā olim acceptę gratiæ à Deo singularis simplicitatis, præiudicans vniuersæ conditioni humanæ fragilitatis, in tentationes seu inquinationes cogitationum harum nullum religiosum virum posse incidere, vel si incideret, verè religiosum non esse æstimabat. Sed viri vere religiosi & piè prudentes, & in prædicatione sermonum eius venerabantur etiam quæ non capiebant, & in cōfessionibus suis, licèt ad nouum stuperent auditum, eo quòd seminarium quoddam desperationis præferre videretur infirmis, tamen iuxta sententiam sancti Iob, nefas putabant contradicere sermonibus sancti: nō excusantes, sed accusantes infirmitatem suam in conspectu hominis Dei, in quo nemo viuens iustificari potest in cōspectu Dei. Vndè factum est, vt fieret magistra magistri, pia humilitas discipulorum. Cùm enim ad nutum arguentis humiliarentur, qui arguebantur: cœpit etiā spirituali magistro aduersus fratres humiles & subiectos zelus su⁹ esse suspectus, intātùm, vt ipse iā potius accusaret ignorantiā suā, & defleret necessitatē, quòd silere nō liceret, cùm nesciret loqui: quòd non tā alta ad homines, quā indigna hominibus loquēdo, læderet cōscientias auditorū: quòd tam scrupulosè pfectionē à fratribus simplicibus exigebat, in quo se nōdùm inueniret ipse pfectū. Cogitabat nanque, eos multo meliora & viciniora saluti suæ in silētio suo meditari, quā ab ipso audirēt: deuotiùs & efficatiùs salutē suā operari, quā ex eius exēplo acciperent: ex prædicatione verò eius scādalizari potius, quā aliquid excipere ędificationis. Cūque sup hoc vehementiùs cōturbaretur & cōtristaretur, & diuersę cogitationes ascenderēt in cor eius, post multos cogitationū fluctus & cruciatus cordis, decreuit ab exterioribus omnibus ad interiora sua recolligere se, ibiq; in solitudine cordis & secreto silentii cōtinere, & pstolari Dñm, donec quocūque modo misericordiæ suæ super hoc ei suā reuelaret voluntatē. Nec distulit misericosdia Dei auxiliū in tēpore opportuno. Paucis siquidē diebus euolutis, vidit in visu noctis puerū, claritate quadā diuina adstantem sibi, magna authoritate præcipientē fiducialiter loqui, quicquid ei suggereretur in apertione oris sui: quoniam non ipse esset, qui loqueretur, sed spiritussanctus, qui loqueretur in eo. Et extunc manifestius in eo & per eū loquēs spiritussanctus, & sermonē potentiorē ei, & sensum in scripturis abundantiorē suggerens, in apertione oris sui apud auditores quoque gratiam ei addidit & authoritatē, & intellectum super egenū & pauperē, & peccatorem pęnitentem, & veniā postulantem.

Sanat ægrotū absentem.

Sæpe diuinitus præstantur ei necessaria

Exod. 34

Eius summa vitæ perfectio, principiò fratribus onerosa fuit.

Iob. 6.

Psal. 142

Humilitas fratrum, fecit vt iterperet zelum suū.

Visio ei⁹.

Cumq; iam aliquatenùs didicisset inter homines conuersari, & humana agere ac tolerare, iamq; inter fratres suos quasi vnus ex eis & cum eis inciperet frui fructibus conuersionis suæ, pater quoquē, qui solus domi remansit, veniens ad filios suos, appositus est ad eos. Qui cùm aliquod tempus ibi fecisset, obiit in senectute bona. Soror quoquē eorum, seculo nupta, & seculo dedita, cùm in diuitiis & deliciis seculi periclitaretur, tandem aliquandò inspirauit ei Deus,

Pater ei⁹ fit monachus.

En ut se gerit erga sororẽ, cum põpa ipsum inuisentẽ

Deus,vt fratres suos visitaret. Cumque venisset quasi visura fratrem suum venerabilem,& adesset cum comitatu superbo & apparatu,ille detestans & execrans eam, tanquàm rete diaboli ad capiendas animas, nullatenus acquiescere voluit exire ad videndum eam. Quod audiens illa,confusa & compũcta vehemẽter, cùm nullus ei fratrum suorum occurrere dignaretur, cùm à fratre suo Andrea, quem ad portam inuenerat monasterij,publicè ob vestium apparatũ,stercus inuolutum argueretur, tota in lachrymis resoluta: Etsi peccatrix sum, inquit, pro talibus Christus mortuus est.Quia enim peccatrix sum,idcircò consilium & colloquium bonorum requiro. Etsi despicit frater meus carnem meam,nè despiciat seruus Dei animam meã. Veniat,& præcipiat:& quicquid præceperit,facere parata sum.Hanc ergò promissionem tenens,exiit ad eã cum fratribus suis frater eius.Et quia eam à viro separare non poterat,primo verbo omnem ei mundi gloriam in cultu vestium,& in omnibus seculi pompis & curiositatibus interdixit,& formam vitæ matris suæ, in qua multo tempore vixit cum viro, ei indixit, & sic eam à se dimisit. Illa verò obedientissimè parens præcepto,rediit ad propria,mutata repente secundũ omnipotentiam dexteræ excelsi. Stupebant omnes adolescentulam nobilem,delicatam,subita mutatione in habitu & victu,in medio seculi vitam ducere eremiticam,& instare vigiliis, ieiuniis & orationibus, atq; ab omni seculo prorsus se facere alienam.Biennio postea sic vixit cum uiro suo:illo sane,secundo maximè anno,dante Deo honorem,nec temerare vlterius præsumente templum spiritussancti. Qui etiam tandem virtute eius victus perseuerantiæ, liberam à se dimittens iuxta ritum Ecclesiæ,facultatem ei concessit seruiendi Deo,cui se probauit.Illa verò optata libertate potita, monasterium Villeium, cuius suprà meminimus,adiens, cum sanctimonialibus inibi Deo seruientibus,reliquum vitæ suæ Deo vouit:vbi tantam ei gratiam Dominus contulit sanctitatis,vt non minùs animo,quàm carne, illorum probaretur virorum Dei esse germana.

Sororis ci' admiranda cõuersio & conuersatio.

CAP. VII.

Cvm autem missus nouiter Clarauallem Bernardus, ordinandus esset in ministerium, ad quod assumptus erat,& sedes Lingonẽsis vacaret, ad quam ordinatio ipsa respiciebat:quærentibus,quo eum ducerent ordinandum, citò se obtulit bona fama venerabilis Catalaunensium Episcopi, opinatissimi illius magistri Vuilhelmi de Capellis,illucq; eum transmittendum esse diffinitum est. Sicq; factum est.Abiit autẽ Catalaunũ,assumpto secùm Elbodone,monacho quodam Cisterciensi. Intrauit ergo prædicti Episcopi domũ iuuenis exesi corporis & moribundi,habitu quoque despicabilis, subsequente monacho seniore, & magnitudine & robore corporis eleganti,aliis irridẽtibus,alijs rem,sicut erat,interpretãdo venerantibus. Cùm aũt quæreretur,quis eorũ esset Abbas,Episcopus primus oculos in eum apertos habens, agnouit seruũ Dei,& suscepit eũ sicut seruũ Dei. Cùm.n.primò priuato colloquio omni melius locutione prudentiã iuuenis magisq; proderet verecundia loquendi, intellexit vir sapiẽs diuinam visitationẽ in aduentu hospitis sui.Nec defuit hospitalitatis pia instantia,donec vsque ad familiarẽ fiduciam & libertatẽ loquendi ,pducto colloquio ad alterutrum, iã melius eum commẽdaret cõscientia sua,q̃ verba vlla. Quid multa? Ex illa die & ex illa hora facti sunt cor vnum, & anima vna in Dño,intantum,vt sæpe alter alterum hospitem deinceps haberet,& propria esset domus Episcopi, Clarauallis:Clarauallensiũ vero efficeretur nõ sola dom'

Vuilhelmus insignis Episcopus Catalaunensis.

Episcopi, sed & ꝓ ipsum tota ciuitas Catalaunensis: quinetiam & Rhemensis prouincia,& Gallia tota per eũ in deuotionem excitata est & reuerẽtiam viri Dei, ità vt huius temporis præsensisse in eo gratiam videatur homo tantæ authoritatis, sic affectus erga ignotũ monachum,& monachum tantæ humilitatis.

Modico uerò pòst tempore transacto, cùm eousq; infirmitas Abbatis ingrauesceret, vt iã non nisi mors eius, aut omni morte grauior uita speraretur,ab Episcopo visitatus est. Cumq; viso eo Episcopus se nõ solum vitæ eius, sed & sanitatis spem habere diceret, si cõsilio eius acquiescẽs,secundum infirmitatis suę modũ aliquam corpori suo curã pateretur impendi:ille verò à rigore vel vsu consuetudinis suæ minus facile flecti posset, profectus Episcopus ad Capitulũ Cisterciense,ibi corã pauculis Abbatibus,qui conuenerant, põtificali humilitate & sacerdotali charitate toto corpore in terrã prostratus,petiit & obtinuit, vt toto anno vno in obediẽtiã sibi traderetur.Quid.n.tantæ humilitati in tanta posset authoritate negari? Reuersus itaque Clarauallẽ,extra claustrum & terminos monasterii domunculã unam ei fieri præcepit, ordinans & mandans in cibo vel potu, siue aliquo huiusmodi, circa eũ nullam ei ibi teneri ordinis distinctionem, nullã de tota cura domus ad eum referri solicitudinẽ:sed sibi eum ibi viuere,secũdum modũ ab eo præstitutũ. Eodem tẽpore & ego Clarauallẽ,ipsumq; frequẽtare cœpi.Quẽ cùm ibi cum quodã Abbate altero visitarem, inueni eũ in suo illo tugurio, quale leprosis in cõpitis publicis fieri solet.Inueni aũt ex præcepto, vt dictũ est,Episcopi & Abbatũ,feriatum ab omni solicitudine domus,tãinteriori q̃ exteriori,vacantẽ & Deo & sibi,& quasi in deliciis paradisi exultantẽ. Ingressusq; regiũ illud cubiculũ, cùm considerarẽ habitationẽ & habitatorẽ,tanta mihi (Deũ testor) domus ipsa incutiebat reuerentiã sui, acsi ingrederer ad altare Dei:tantaq; sum effectus suauitate circa hominẽ illũ, tantoq; desiderio in paupertate illa & simplicitate cohabitãdi ei,vt si optio illa die mihi data fuisset,nil tã optassem, q̃ ibi cum eo semꝑ manere ad seruiẽdũ ei.

Vide insignẽ Episcopi humilitatẽ, & charitatem.

Cumq; & ipse vicissim nos cũ gaudio suscepisset, & qreremus quid ageret,q̃uo ibi viueret, modo illo suo gratioso arridẽs nobis:Optimè,ait. Ego,cui hactenus homines rationales obediebant, iusto Dei iudicio, irrationabili cuidã bestiæ datus sum ad obediendum.Dicebat.n.de quodã homine rusticano & vano, nil prorsus sciente,ipsumq; ab infirmitate,qua laborabat,curaturũ se iactãte: cui ad obediendũ ab Episcopo & Abbatibus & fratribus suis traditus erat.Ibique cũ eo manducantes, cùm arbitraremur hominẽ tam infirmum,tantæq; prouidentiæ cõmissum,sicut oportebat,procurãdũ,& videremus ei, agẽte medico suo illo,offerri cibos,quos sanus quis vix ꝑ angustia famis attingeret: videbamus & tabescebamus, vix regulari silentio nos cohibẽtes,quin in illũ, quasi in sacrilegũ & homicidam,ira & contumeliis insurgeremus. Ipse aũt,in quẽ hæc fiebant,indifferẽter cuncta sumens, æque oĩa approbabat:sicut q̃ sensu ipso corrupto & penè emortuo,sapore nil discernebat. Nã & sagimẽ crudũ, per errorẽ sibi oblatũ, pro butyro multis diebus noscitur comedisse:oleũ bibisse,tanq̃ aquam:& multa talia cõtingebant ei.Solã quippe aquam sibi sapere dicebat,eo ꝙ cùm eã sumeret,fauces & guttur ei refrigerabat.Sic ergo tunc eũ inueni,& sic habitabat in illa solitudine sua vir ille Dei.Sed non erat solus, cum quo erat Deus,& custodia & cõsolatio sanctorum Angelorũ. Quod ẽt manifestis indiciis monstratum est.

Summa eius patiẽtia et mortificatio.

Nocte enim quadam solito attentiùs orando, effuderat super se animam suam:cùm tenuiter soporatus, voces audiuit tanquàm transeuntis multitudinis copiosæ.

HH 2

Visio eius. piosæ. Euigilans autem, & voces easdem plenius audiens, cellam quoquè, in qua iacebat, egreditur, & pse quitur abeuntes. Haud procul aberat locus densis adhuc spinarum vepriumque frutetis abundans: sed nunc longè ab illo mutatus. Super hunc aliquandiù stabant velut alternantes chori, hincindè dispositi, & vir sanctus audiebat & delectabatur. Cuius tamen mysterium visionis non prius agnouit, quàm translatis post aliquot annos ædificijs monasterii, eodem in loco positum oratorium cerneret, vbi voces illas audisset. Mansi autem ego indignus paucis diebus cum eo, & quocunquè oculos vertebam, mirans videbar quasi cælos mihi videre nouos, & terram nouam, & antiquorum Aegyptiorum monachorum, patrum nostrorum, antiquas semitas, & in eis nostri temporis hominum recentia vestigia.

Præclara initia Clarauallensis monasterij. Erat enim tunc temporis videre Claræuallis aurea secula, cùm viri virtutis, olim diuites in seculo & honorati, tunc in paupertate Christi gloriantes, Ecclesiam DEI plantarent in sanguine suo, in labore & ærumnis, in fame & siti, in frigore & nuditate, in persecutionibus & contumeliis & angustiis multis, præparantes Claræualli eam, quam habet hodiè, sufficientiam & pacem. Neque enim se tam sibi, quàm Christo & fratribus, ibidem Deo seruituris, viuere æstimantes, pro nihilo habebant, quicquid sibi deesset, dum relinquerent post se, quod illis sufficeret, & ad subsidium necessitatis, & ad aliquam cōscientiam voluntariæ pro Christo paupertatis: primaque facie ab introeuntibus Clarauallem, per descensum montis Deus in domibus eius cognosceretur, cùm in simplicitate & humilitate ędificiorum, humilitatem & simplicitatem habitantium pauperum Christi vallis muta loqueretur. Deniquè in valle illa plena hominibus, in qua nemini licebat esse ociosum, omnibus laborantibus, & singulis circa iniūcta occupatis, media dié mediæ noctis silentium à superuenientibus inueniebatur, præter laborum sonitus, vel si fratres in laude Dei occuparentur. Porrò silentii ipsius ordo & fama, tantam etiam apud seculares homines superuenientes sui faciebat reuerentiam, vt & ipsi non dicā praua vel ociosa, sed & aliquid etiam, quod ad rem attineret, ibi loqui vererentur. Loci verò illius solitudo inter opaca syluarum, & vicinorum hincindè montium angustias, in quo serui Dei latebant, speluncam illam sancti Benedicti patris nostri quodammodò repræsentabat, in qua aliquandò à pastoribus inuentus est: vt cuius imitabantur vitam, habitationis eius ac solitudinis formam aliquam habere viderentur. Omnes quippe etiam in multitudine, solitarii ibi erant. Vallem nanque illam plenam hominibus, vt dictū est, ratione ordinis charitas ordinata singulis solitariam faciebat: quia sicut homo inordinatus, etiam cùm solus est, ipse sibi turba est: sic ibi vnitate spiritus & regularis lege silentii in multitudine hominum ordinata, solitudinem cordis sui singulis ordo ipse defendebat. Domibus & habitaculis simplicibus, victus inhabitantium persimilis erat. Panis non tam furfureus, quàm terreus videbatur, duris fratrum laboribus vix de terra deserti illius sterili productus: cætera quoquè cibaria vix erant aliquid saporis habētia, præterquàm fames seu amor Dei faciebat. Sed & ipsum nouitii feruoris simplicitas sibi tollebat, cùm quasi venenum arbitrantes, quicquid comedentem vtcunquè delectabat, recusarent dona Dei propter gratiam, quam in eis sentiebant. Cùm enim circa omne genus carnalis tolerantię cum adiutorio gratiæ Dei, studium spiritualis patris in eis hoc effecisset, vt plurima, quæ homini in carne constituto impossibilia prius videbantur, iam non solùm constanter peragerent & sine murmuratione, sed etiam cum ingenti delectatione: ipsa delectatio aliam in eis pepererat murmurationem, & eo periculosiorem, quo eam æstimabant quasi remotiorem à carne, spiritui propinquiorem. Persuasum quippè habentes, & quasi cum testimonio conscientiæ suæ memoriæ fideliter cōmendatū, inimicam esse animæ oēm delectationē carnis: quicquid carnem cū qualibet delectatione nutrire videretur, fugiēdum arbitrabantur. Quasi enim per aliam viam reduci se putabant in regionem suā, cùm præ dulcedine amoris interioris, amara æquè ac dulcia delectabiliter edendo, delectabilius viuere in eremo sibi viderentur, quàm priùs vixissent in seculo. Cumque in hoc suspectā aliquatenus haberent spiritualis patris quotidianā correptionem, quasi carni eorum plus quàm spiritui deferentem, aliquandò ad iudicium Episcopi, qui tunc fortè aderat, res delata est. Super quo vir ille potens in verbo, sermonem ad eos aggressus, ad eū finem perduxit, vt oēm hominem, qui quæcunque dona Dei recusaret propter gratiam Dei, inimicum esse gratiæ Dei, & spiritui sancto resistere pronunciaret. Adducta siquidē historia de Eliseo propheta, & filiis prophetarū, cum eo in desertis locis vitā eremiticam ducentibus, quomodò aliqn cùm ad horam refectionis ventū esset, amaritudo qdam mortis in olla decoctionis eorū inuenta, per virtutem Dei & ministerium prophetæ per infusionē farinulæ dulcorata est: Olla, inquit, olla illa prophetica, olla vestra est, nil in se, nisi amaritudinem habens: farinula verò, amaritudinem in dulcedinem conuertens, gratia Dei operans est in vobis. Sumite ergo securi & cum gratiarum actione id, quod cùm naturaliter minus aptum fuerit vsibus humanis, ad hoc per gratiam Dei vestris est vsibus aptatū, vt utamini & comedatis. In quo si inobedientes & increduli permanetis, resistitis spirituisancto, & gratiæ eius ingrati estis.

Magnū silentium fratrum.

Victus ptenuis & horridus fratrum.

Ecce quid facit amor Dei: sed tamē indiscret hic fuit fratrū zelus.

4. Reg. 4.

CAP. VIII.

HAEc ergo fuit in tempore illo sub Abbate Bernardo & magisterio eius in clarissima & charissima valle illa spiritualium schola studiorum: hic feruor regularis disciplinæ, omnia eo faciente & ordinante, & tabernaculum Deo in terris ędificante secūdum exemplar, quod ei in monte ostensum est, cùm in solitudine Cistertiēsi cum Deo in nube habitaret. Et utinam post rudimenta primæ eius conuersationis cum hominibus, postquàm didicit aliquatenus & cōsueuit homo cū hominibus esse, & intelligere sup egenum & pauperē, compatiēdo infirmitatibus hominū: vtinam se circa semetipsum talē exhibuisset, qualē circa cæteros, tā benignum, tā discretum, tā solicitū. Sed cōtinuò, cùm ab annuæ illius obedietię vinculo solutus, & sui iuris effectus est, velut arcus distētus, ad pristinū rigorē, & sicut torrēs detēt⁹ & dimissus, ad prioris cursus consuetudinē reuersus est: quasi repentes à semetipso pœnas diutinæ illius quietis, & dāna laboris intermissi. Videres hominē imbecille & adhuc languidum, conari & aggredi qcunque vellet, minus cōsiderare quid posset, & solicitū pro omnibus, circa se negligentē: omnino in oībus aliis obedietissimū, sed de seipso vix aliqn seu charitati, seu potestati obediētē. Sēper.n. priora sua nulla reputās, maiora moliebatur, & ad nō parcendū corpori, ad studiis spiritalibus robur addēdū: corpus suū, variis infirmitatibus pse attenuatū, ieiuniis insup & uigiliis sine intermissione atterēdo. Orabat stās die noctuq;, donec deficeret, donèc genua eius infirmata à ieiunio, & pedes eius à labore inflati, corpus sustinere nō possent. Multo tpe & q̄ diu occultum esse potuit, cilicio ad carnem vlus est:

Magna vitæ seueritas S. Bernardo.

Eius pces ppetua.

est: vbi verò sciri aduertit, continuo illud abijciens, ad communia se conuertit. Cibus eius, cum pane lac, vel aqua decoctionis leguminum, vel pultes erant, quales infantibus fieri solent. Cætera vel infirmitas eius non recipiebat, vel parsimoniæ studio ipse recusabat. Vino si quandò vtebatur, raro & minus modico, cùm magis aquam & infirmitati suæ, & appetitui competere testaretur. Sic autem affectus & confessus, à cõmuni fratrum labore, seu diurno, seu nocturno, vix se aliquando patiebatur esse excusatum, seu ab occupationibus & laboribus ministerii sui. Videbant eum & cõuersationem eius homines medici, & mirabantur, tã tamq; vim eum in seipso causabantur inferre naturæ, acsi agnus ad aratrum alligatus, arare cogeretur. Nã cùm crebra illa ex corruptione stomachi per os eius indigestæ cruditatis eruptio aliis inciperet esse molestior, maximè autem in choro psallentium, non tamẽ ilicò collectas fratrum deseruit: sed iuxta locum stationis suæ procurato ac defosso in terra receptaculo doloris illius, sic aliquandiù, prout potuit, necessitatem illam transegit. At vbi nec hoc permisit intolerãtia rei, tunc demùm collectas deserere, & seorsum habitare compulsus est, nisi quantum collocutionis siue consolationis gratia, siue disciplinæ claustralis necessitate, conuentui eum fratrum aliquandò interesse oportebat.

Cibus ei⁹.

Multam naturæ suæ uim infert.

Propter stomachi cruditatẽ nimiam, cogitur ab-besse à fratrum conuentu.

Et hæc fuit tristis illa necessitas, qua primò sancta illa fraternitas, sanctæ illius paternitatis iugi consortio carere coacta est. In quo dolemus quidẽ & plangimus infirmitatis eius tristem effectũ, sed sancti desiderij & spiritualis feruoris affectum veneramur: quãquàm nec infirmitatis eius effectus vsquequaquè plangendus sit & dolendus. Quid enim, si voluit sapientia Dei per infirma potiùs illius hominis tot tantaq; confundere fortia mundi huius? Quid verò aliquandò ꝑ qualibet infirmitate eius remansit infectum, quod ꝑ eum secundùm datam gratiam fieri oporteret? Quis enim nostra ætate, quantunuis robusti corporis & accuratæ* valitudinis, tanta aliquandò fecit, quanta iste moribundus & languidus, ad honorem Dei & sanctæ Ecclesiæ vtilitatem? Quantum posteà numerum hominum verbo & exemplo traxit de seculo, non solùm ad conuersionem, sed & ad perfectionem? Quantas per totum Christianum orbem constituit domos seu ciuitates refugii: vt quicunque peccauerint ad mortem, & æternæ mortis rei iudicati fuerint, reminiscantur & conuertantur ad Dominum, & confugiant ad eas, & saluentur in eis? Quæ schismata Ecclesiæ nõ sedauit? quas non confudit hæreses? & quam pacem inter dissidentes ecclesias & populos non restituit? Et hæc quidem communia sunt. Cæterùm quę bona innumeris hominibus singulatim præstitit, pro causa, ꝑ tempore, pro loco, quis enumeret? Porrò si nimietas in eo repræhenditur sancti feruoris, habet certè apud pias mentes excessus iste reuerentiam suam: quia quicunque spiritu Dei aguntur, multum verentur repræhendere in seruo Dei nimiam istam nimietatem. Habet & facilem apud homines excusationem, cùm vix audeat eum quisquam condemnare, quem Deus iustificat, tam multa, tam sublimia cum eo & per eum operando. Felix, cui soli reputatur ad culpam, quod cæteri sibi præsumere solent ad gloriam. Fuerat autem bono iuueni suspecta iuuentus sua, (beatus quippe, qui semper est pauidus) undè fuerat ei studium, tantam virtutum plenitudinem, quam habebat ex gratia, aliqua etiam laboris sui conscientia cumulare. Sed & vita eius, quæ omnibus proponebatur imitanda, frugalis continentiæ exemplo carere non debuit. In quo seruus Dei etsi nimietate excessit, piis certè mentibus nõ de nimietate, sed de feruore exemplũ reliquit.

Multi ei⁹ labores ꝑ Ecclesia & fruct⁹ ingentes.

Non dẽt ĩ sanctis viris repræhendi temere feruor nimi⁹

Prou. 28

Quid autem in hoc eum nitimur excusare, in quo ipse, qui veretur omnia opera sua, non confunditur vsque hodiè se accusare, sacrilegum arguens semetipsum, quòd seruituti Dei & fratrum abstulerit corpus suum, dum indiscreto feruore imbecille illud reddiderit ac penè inutile? Sed conualuit de infirmitate, & infirmus, fortior & potens factus est. Virtus nanque Dei, vehementiùs in infirmitate eius refulgens, ex tunc usque hodiè digniorem quandam apud homines ei effecit reuerentiam, & in reuerentia authoritatem, & in authoritate obedientiam. Iam enim tunc ad opus, & virtutem prædicationis diuinitùs aptabatur, ad quod, sicut suprà dictum est, ex vtero matris suæ, cum testimonio diuinæ reuelationis, olim fuerat præsignatus. Nec tunc tantummodò, sed & omni tempore conuersionis, & subiectionis, & prælationis suæ, ipso ordinante, quo & agente, congruo ordine ad hoc instituebatur, ignorans quid de se fieret: cùm non solùm monastico, sed & omni Ecclesiastico ordini in hoc præparabatur.

Iob 9.

Cap. 1.

Et primùm quidem circa resuscitandum in monastico ordine antiquæ religionis feruorem, primitias iuuentutis suę dedicauit, exemplo & verbo conuentui fratrum intrà septa monasterii ad hoc omni studio vacans. Postmodum autem, cùm ad alium uitæ & conuersationis ordinem infirmitate corporis cogeretur, &, sicut dictum est, necessitas infirmitatis & ordo necessitatis, à communi eum conuersatione conuentus plus solito sequestraret, hæc prima cœpit esse occasio, vt quasi hominibus de seculo expositus, quorum iam ad eum multitudo magna confluebat, ipse etiam præsentiam suam liberius eis ac liberalius accommodans, verbum prædicaret. Cumque & longius aliquando à monasterio pro causis Ecclesiæ communibus obedientia traheretur, & quocunque veniret, vndecunque locuturus, de Deo silere non posset, & agere quæ Dei sunt, non cessaret: sic in breui innotuit apud homines, vt Ecclesia Dei tam vtili mẽbro in corpore suo reperto vti, ad quodcunque oportebat, non dissimularet.

Multi ad eum seculares confluunt.

1. Cor. 12

Sed & licèt à primoflore ineuntis ætatis fructibus spiritus semper abundauerit, ab hoc tamen tempore copiosius ei addita est, sicut Apostolus dicit, manifestatio spiritus ad utilitatem: sermo scilicet fęcundior sapientiæ & scientiæ cum gratia prophetiæ, & operationes virtutum, & diuersarum opitulationes sanitatum. Quorum quædam, quæ certa narratione didici, qua fide à fidelibus mihi viris assignata sunt, eadem & ipse legentibus resigno.

CAP. IX.

PRimum ergò signum hoc fuit, quod in manu serui sui mundo celebre Christus effecit. Cùm aliquantos iam in Claraualle explesset annos, contigit Iosbertum quendam nobilem virum de castello proximo, cui Firmitas nomen est, ægrotare. Cumque ingrauescente subitò ægritudine obmutesceret, & iã mori incipiens, sine viatico hinc abiret: cœperunt omnes eo magis dolore affligi, tam ipsius ægri filius alter Iosbertus, quàm propinqui cæteri & amici, omnisque familia, quòd sine confessione peccatorum & communionis sacræ perceptione moreretur, vir honestus secundum seculum, & magnificè honoratus. Erat autem cognatus viri Dei secundùm carnẽ.

Cumque ad eum cucurrisset nuncius, rediẽs à monasterio Triũ Fontiũ, quod in parochia Catalaunẽsi primũ omniũ ipse fundauit, diuertit ad ecclesiã quandam, & pro eodem infirmo obtulit hostiam salutarẽ.

Mutus restituit, dum pro eo sacrificium offert vir sanctus.

Eadem autem hora in se rediens homo locutus est, & peccata sua cum lachrymis fatebatur. Sed vt diligenter probatum est, vbi sanctus vir sacrificium consummauit, ille quoquè obmutuit, vt priùs. Cùm autem desideratus Christi seruus adesset cum Gerardo fratre suo & auunculo Galdrico, ab amicis ipsius obnixius rogabatur, vt pro eo oraret. Compassus autem tanto dolori, & confortatus in Domino, & bonitate & potentia virtutis eius, sancto sibi spiritu reuelante, cur hoc sibi accidisset, cum omni fiducia eis respondit: Scitis quanta mala fecerit homo iste, & quãta abstulerit. Reddat ablata, & consuetudines prauas super pauperes vsurpatas, abneget tam ipse, quàm filius & familia sua, & Christiano more morietur. Obstupuere omnes ad tantæ fiduciæ promissionem, eò quòd ignota adhuc hominibus gratia erat diuinitùs collata viro Dei. Maximè verò turbati & territi sunt, qui venerant cum eo, frater & auunculus. Quid plura? Factum est quod præcepit, & continuò secutum est etiam quod promisit. Solutum est vinculum linguę eius, confessus est cum gemitu & lachrymis peccata sua, cum magna deuotione deosculans manus eius: & accepto viatico communionis sacræ rursùs peractis omnibus, quæ facere eum oportebat, sequenti nocte in spe misericordiæ Dei expirauit.

Reuertebatur etiam aliquando à pratis, & obuiàm habuit mulierem, paruulum filium in brachiis deportantem, quem de longè attulerat ad eum, ab vtero matris habentem manum aridam, & brachium tortum. Motus autem lachrymis matris & precibus, iussit puerum deponi: factaque oratione, continuò signans puerum, & brachium, & manum eius, dixit mulieri, vt vocaret filium suum. Vocauit illa infantem, & occurit, & vtroque brachio amplexatus matrem suam, sanus factus est ex ea hora. Erant autem huius beati fratres & filii spirituales, mirantes super his, quæ audiebant & videbant de eo. Nec tamen more carnalium, in gloriam eleuabantur humanam: sed iuuenili eius ætati & nouæ adhuc conuersationi, spirituali solicitudine metuebant. In quo nimirùm zelo Galdricus auunculus eius & Guido primogenitus fratrum, cæteros anteibant, vt ipsos geminos tanquàm stimulos carnis suæ, nè gratiarum magnitudo eum extolleret, accepisse diuinitùs videretur. Neque enim parcebat, verbis durioribus exagitantes teneram verecundiam eius, calumniantes etiam bene gesta, signa omnia annihilãtes, & hominem mansuetissimum nihilque contradicentem, frequenter vsque ad lachrymas improperiis affligentes. Narrare solet venerabilis Episcopus Lingonensis Godefridus, sancti viri & propinquus sanguine, & conuersione socius, & extunc per omnia indiuiduus comes, primo miraculo, quod per manus eius fieri vidit, prædictum germanum eius affuisse Guidonem. Erat enim eis transitus per castrum Nantonis in territorio Senonum, & iuuenis quidam, cuius pedem fistula occupauerat, prædicti patris tactum & benedictionem cum multa supplicatione petebat. Signatus autem, statim conualuit: & post paucissimos dies regressi per eundem locum, sanum atque incolumen inuenerunt. Cæterum sępe dictus beati viri frater, ne ipso quidem poterat compesci miraculo, quò minus increparet eum, & præsumptionis argueret, quòd acquieuerit tangere hominem: tanta siquidem charitate pro eo solicitus fuit.

CAP. X.

Circa idem tempus accidit, vt auunculus eius Galdricus, qui & ipse zelo simili eius mãsuetudinẽ, sicut ꝑdiximus, duris increpationibus obruebat, grauissimis febribus laboraret, Demùm ingrauescente morbo, ipsa doloris magnitudine superatus, Abbatẽ humili supplicatione compellit, vt sui misereatur, & opem sibi ferat, quam cæteris consueuit. At ille, cuius spiritus super mel dulcis, primùm leniter breuiterque commemorans crebras super huiusmodi obiurgationes ipsius, & imponens ei, nè fortè hæc diceret tentãs eum: persistenti tamen manum imponit, & febrẽ abscedere iubet. Nec mora: ad imperium eius reliquit eum febris expertum in semetipso, quod in cæteris arguebat. Et is quidem Galdricus cùm in Claraualle aliquot iam peragerer annos, feruens spiritu, & totius boni æmulator, ex luce migrauit. Qui ante ferè vnam horam mortis, turbatus ad momentum, & toto corpore terribiliter motus, infremuit: sed ad pristinam statim serenitatem reuersus, deinceps vultu placidissimo expirauit. Noluit autem Dominus solicitum Abbatis animum huius rei cognitione fraudari. Siquidem post aliquot dies idem Galdricus apparens ei in visu noctis, cùm omnia erga se prospera esse sciscitanti responderet, & in magna se gratularetur felicitate locatum, demùm interrogatus est, quid sibi voluerit tam acerba illa in morte, tamque repentina commotio. Dicebat autem, ꝙ duo spiritus nequam velut in puteum horrendæ profunditatis eum præcipitare parassent: vndè territus, ità contremuit: sed beato Petro accelerante ereptus, nihil sensit deinceps læsionis. Lõgum est cuncta enarrare, quæ super his, qui de hac vita discesserant, & eorũ felicitate, seu etiam necessitate diuina ei gratia reuelare ab ipsis initiis consueuit. Vnum tamen dicam, quod ob fratrum cõmonitionẽ aliquoties etiã ipse cõmemorare solebat. Frater quidam bonæ intentionis, sed durioris erga cæteros fratres conuersationis, & minùs compatiens, ꝙ̃ deberet, in monasterio defunctus est. Post paucos autem dies uiro Dei apparuit vultu lugubri & habitu miserabili, significans non ad votum cuncta sibi succedere. Interrogatus quid sibi esset, quatuor lacertis sese traditum querebatur. Ad quod verbum continuò impulsus est, & quasi præcipitanter expulsus à facie viri Dei. Qui grauius ingemiscens, post tergum eius clamauit: Præcipio tibi in nomine Domini, vt qualiter tecùm agatur, post paucos dies mihi iterùm innotescas. Et conuersus ad orationem pro eo, & oblationem hostię salutaris, aliquos fratres ẽt, quorum ampliorẽ nouerat sãctitatẽ, eidẽ similiter subuenire monebat. Nec verò destitit, donec post aliquot dies, sicut ꝑceperat, ꝑ aliã reuelationẽ cognita eius liberatione, meruit cõsolari.

Galdrici auunculi S. Bernardi, obitus.

Nota pœnam fratris defuncti, erga alios, dum viueret, seuerioris.

Vir reuerẽtissimus Hũbertus, Igniacẽsis posteà cœnobii ædificator, & primus pater, in Claraualle tã acriter morbo epilepsiæ laborabat, vt septies corruẽs vna die, demùm ẽt cerebro turbato, vix multorũ manibus fratrũ colligatus, in lectulo teneretur. Adueniẽs autẽ venerabilis Abbas, & sic inueniẽs virũ, quẽ pro sua sanctitate speciali venerabatur affectu, repletus est zelo, & ait: Quid facimus? Eamus, oremus. Vt aũt ingressus oratoriũ genua flexit, ꝑdictus vir inter manus tenentium obdormiuit. Qui sequenti die Dominica de manu eius sacramenta suscipiens, perfectam adeptus est sospitatem, vt nihil tale vnquàm deinceps pateretur.

Epilepticus sanatur.

Circa hoc tẽpus in regno Galliæ & finitimis regionibus fames inualuit: seruorũ aũt suorũ horrea, Dñi benedictio cumulauit. Siquidẽ vsq; ad annũ illũ nunquàm eis laboris sui annona suffecerat: sed tunc post messẽ collectã, diligẽter omnibus supputatis, vix vsq; ad Pascha sibi sufficere æstimabãt. Cùm aũt emere vellẽt, sũptus nõ inuenerũt, ꝙ lõgè cariùs solito vẽderetur. Itaq; à tẽpore Quadragesimali pauperũ ad eos maxima multitudo cõfluxit: Quib⁹ erogãtes fideliter, qđ habebãt, Dño bñdicente, ex modica illa annona vsque ad

Frumentum fratrum diminutus augetur.

ad messem, ipsi pariter, & qui superueniebant, pauperes sustentabantur.

Virum pauperem, non longè à monasterio habitantem, vxor adultera maleficiis cruciabat. Sicut enim ei in ira & furore fuerat comminata, ità egerat per malignas incantationes, vt miser homo consumptis carnibus nec posset mori, nec viuere permitteretur. Sæpiùs denique & vocis vsum, & sensum omnē corporis amittebat, iterumque rediebat, non ad vitam, sed ad mortem prolixiorem crudeliter reuocatus. Adducitur tandem homo ad virum Dei in monasterio demorantem, & ei tragedia miserabilis explicatur. Qui vehementer indignans, antiqui hostis malitiam tantū sibi in Christianum vsurpasse, vocans duos è fratribus, ante sanctum altare hominem deportari, ibique superposito capiti eius vasculo Eucharistiam continente, in ipsius sacramenti virtute à læsione Christiani iubet dæmonem prohiberi. Factum est, vt præcepit, & miserum hominem post tantos cruciatus fides perfecta perfectæ reddidit sanitati.

Eucharistia asseruata, pellit dæmonem.

CAP. XI.

ERat Robertus, eius sancti viri monachus, & secūdùm carnem propinquus: qui in adolescentia sua quorundam persuasione deceptus, Cluniacum sese contulerat. Venerabilis autem Pater, postquàm aliquandiù dissimulauit, eundem fratrem statuit per epistolam reuocare. Quo dictante, venerabilis Guilelmus, Rieuallis posteà monasterii primus Abbas, in membrana scribens, eandem excipiebat epistolam. Erant enim ambo pariter sub diuo sedentes: ad dictādum quippe secretius, septa monasterii egressi fuerant. Subitò autem inopinatus imber erupit, & is, qui scribebat, sicut ipso referente dicimus, chartam reponere voluit. Ad quem pater sanctus: Opus, inquit, Dei est: scribere nè timeas. Scripsit ergo epistolam in medio imbre sine imbre. Cumque vndiquè plueret, chartam expositam virtus charitatis operuit: & quæ dictabat epistolam, schedulam quoque pariter conseruabat. Et hæc quidem epistola, ob tam grande miraculum, in codice epistolarum eius à fratribus non immeritò prima est ordinata.

Scribitur Epistola eius in imbre sine imbre.

Agebatur solennitas quædam præcipua, & frater aliquis, quem pro secreta culpa ab altaris sacra communione suspenderat, notari timens, & ruborem non sustinens, ad manum eius cum cæteris, nimiùm præsumptuosus, accessit. Intuitus autem eum, quia causa latens erat, repellere hominem nolebat: sed intimo corde orabat Deum, vt de tanta præsumptione melius aliquid ordinaret. Itaque sumens homo Eucharistiam, non poterat ad interiora traiicere: & diù multumque conatus, cùm nullo modo præualeret, anxius & tremebundus clausam ore seruabat. Expleta denique hora orationis Sexta, patrem sanctum traxit ad partem: cuius pedibus aduolutus, cum multis lachrymis ei, quod patiebatur, aperuit, & aperto ore, ipsam quoque Eucharistiam ostendebat. Increpans autem eum confitentem absoluit, & ex tunc sine difficultate recepit Dominica sacramenta.

Eucharistia temere pcipiēs gluttire eā nō potest.

In minimis etiam rebus magna per eum nouimus contigisse. Venerat aliquandò * Fusniacum, quę est Abbatia vna de primis, quam ipse ædificauit, in Laudunensi territorio sita. Cumque ibidem oratorii dedicatio pararetur, ità illud occupauerat muscarum incredibilis multitudo, vt earum sonitus improbusq; discursus grauem nimis introeuntibus molestiam generaret. Nullo ergo succurrente remedio, dixit sanctus: Excommunico eas: & manè omnes mortuas inuenerunt. Cumque pauimentum omne operuissent, palis eiicientes eas, ità demum basilicam mundauerat. Hoc autem tam notum & tam celebre fuit, vt inter vicinos quoque, quorum ad dedicationem magna multitudo conuenit, muscarum Fuscinacensium maledictio in parabolam verteretur.

**Fuscinacum.*

Muscas excōmunicat, & oēs moriūtur.

In eo quoque monasterio, cui, Charus locus, est nomen, puerum quendam, qui incessabiliter flebat & vigilabat, vir sanctus osculo sanauit. Cùm enim per multos dies sine intermissione plorans, nullam reciperet consolationem, quod genus morbi medici nō ignorant, miserabiliter deficiens tabescebat. Quem seorsum alloquens Pater sanctus, monebat vt suorum confessionem faceret delictorum. Facta autem confessione, subito vultum serenans, petiit à beato Patre osculū sibi dari. Acceptoque ex ore sancti osculo, in omni pace ꝑtinus quieuit, & lachrymarū fonte siccato, lætus & incolumis regressus est in patriā suam.

Osculo sanat miserabilem puerum

Exeunte aliquando Abbate post fratres reliquos ad laborem, filium claudum ei quidam pater obtulit, supplicans, vt ei manum imponere dignaretur. Intumuerant enim mirum in modum genua eius. Excusabat autem se uir Dei, dicens se non esse illius meriti, à quo talia beneficia deberent postulari. Claudis reddere gressum, Apostolicæ esse, non suæ, virtutis. Victus tandem patris instantia, signauit puerum ac dimisit. Qui ex ea hora conualuit, & infra paucos dies, omni tumore deposito, ab eodem iterùm patre cum multa gratiarum actione reductus, incolumis oblatus est uiro Dei.

Diuertit aliquando nobilium cohors militùm Clarauallem, vt sanctum viderent Abbatem. Propè autem erat sacrum Quadragesimæ tempus: Et illi omnes ferè iuuenes, dediti militiæ seculari, circumibant quærentes execrabiles illas nundinas, quas vulgò torneas vocant. Cœpit itaque ab eis petere paucos illos, qui ante Quadragesimam supererant dies, nè armis interim vterentur. Quibus obstinato animo eius acquiescere monitis renuentibus: Confido, ait, in Domino, quoniam ipse mihi dabit inducias, quas negatis. Et accersito fratre, iubet eis ceruisiam propinari, benedicens eam, & dicens, vt potionem biberent animarum. Biberunt ergo pariter, quidam tamen inuiti præ amore seculi, metuētes eum, quem posteà experti sunt, diuinæ uirtutis effectum. Vt enim egressi sunt fores monasterii, mutuis sese cęperunt inflammare sermonibus, quia cor eorum erat ardens in eis. Inspirante ergò Deo, & currente velociter verbo eius, eadem hora reuersi, & conuersi à vitiis suis, spirituali militiæ dextras dederunt. Quorum quidam adhuc militant Deo: quidam verò regnant cum eo, vinculis carnis absoluti.

Aliquot nobiles repente conuersi, fiūt eius monachi.

Quid autem mirum, quòd deuotis hunc hominem colit obsequiis maior ætas, in cuius deuotione diuina virtus ipsam quoquè infantiam excitat, expertem adhuc rationis, & deuotionis ignaram? Norunt multi illustrem iuuenem Vualtherum de Monte mirabili, cuius patruus frater Vualtherus inter eos, quos prædiximus, milites sacram in Claraualle militiā est professus. Hunc ergo Vualtherum minorem, cùm adhuc infantulus esset, & necdùm ab ortu suo mēsem tertiū expleuisset, mater sua benedicendū obtulit viro Dei, gratulabunda & exultans, ꝙ in domo sua mereretur habere tā sanctum virum. Cumq; vir Dei, sicut semꝑ & in omni loco facere cōsueuerat, de salute & ædificatione animarū ad circumpositos loqueretur: ꝑdicti mater infantis, tenens eū in gremio, sedebat secus pedes eius. Accidit aūt, vt inter loquendū manum aliqn̄ protenderet, & appręhendere eam conaretur infantulus. Aduertitur autem conatus paruuli, cùm sępius id fecisset, & mirantibus vniuersis, datur ei facultas, vt

Infantul⁹ admodũ reuerẽter oscula tur manũ ei⁹.

manum posit appræhendere,quam optauit.Tum verò mirum in modum cum reuerentia alteram manũ suam supponens,altera tenens eam detulit ad os suũ, & osculatus est eam. Neque id semel tantum, sed toties faciebat, quoties beatam manum tenere permissus est.

CAP. XII.

INfirmabatur aliquando homo Dei, & velut riuulus quidam phlegmatis incessanter ab eius ore fluebat, vndè exhausto corpore vsquequaque deficiens, paulominus ad extrema deuenit. Conuenerunt itaq; filii & amici eius, velut ad exequias tanti patris,& egoipse inter cæteros adfui, quod me quoque eius dignatio in amicorum numero reputaret. Cumque extremum spiritum iam trahere videretur, in excessu mentis suæ ante tribunal Domini sibi visus est præsentari. Adfuit autem & Satã ex aduerso,improbis eum accusationibus pulsans Vbi verò ille omnia fuit prosecutus, & viro Dei esset pro sua parte dicendum,nihil territus aut turbatus,ait: Fateor, non sum dignus ego, nec propriis possum meritis regnum obtinere cælorum. Cæterum duplici iure illud obtinens Dominus meus,hæreditate scilicet patris,& merito passionis: altero ipse contentus,alterum mihi donat: ex cuius dono iure illud mihi vendicans, non confundor. In hoc verbo confusus inimicus, conuentus ille solutus, & homo Dei in se reuersus est. Rursus autem velut in litore quodam positus, videbatur sibi nauem, quæ se transueheret, expectare. Cumque applicuisset nauis ad litus,festinabat ingredi: & illa cedens,impingebat in aquam. Vsque tertiò itá faciens, tandem relicto eo,nauis ibat, & non reuertebatur. Intellexit autem protinus, necdùm tempus suæ nauigationis adesse: adhuc tamen crescebat dolor,eo vtique magis molestus, quo minus eum spes imminentis exitus solabatur. Contigit autem aduesperascente iam die, vt cæteris fratribus iuxta consuetudinem accedentibus ad lectionem collationum,solus Abbas cũ duobus fratribus sibi assistentibus remaneret in diuersorio,in quo iacebat. Cumque vehementius affligeretur,& supra vires dolor accresceret, aduocans alterum è duobus,iubet citius oratum ire. Excusantem denique, & dicentem, Non sum ego talis orator: obedientiæ authoritate compellit. Itum est & oratum ad altaria, quæ in eadem basilica erant tria: primum in honore beatæ Dei genitricis: duo circumposita in honore beati Laurentij martyris, & beati Benedicti Abbatis. Eadem hora adfuit viro Dei prædicta beata virgo,duob⁹ istis stipata ministris,beato scilicet Laurentio, & beato Benedicto. Aderant autem in ea suauitate & serenitate,quæ eos decebant: & tam manifestè,vt ex ipso introitu cellulę, personas discerneret singulorum. Imponentesque ei manus, & loca doloris attactu piissimo lenientes, omnem protinus ægritudinem depulerunt. Siccatus est enim ilico phlegmatis riuus,& dolor omnis abscessit.

In spiritu raptus,accusantẽ ipsum diabolũ mire pudefacit

Apparet ei beata Virgo cũ SS. Laurentio & Benedicto,& sanat eum.

Cùm autem & ego ægrotarem aliquando in domo nostra, & me iam nimium fatigasset & attriuisset in longum nimium se protendens ægritudo, audiens hoc,misit ad me fratrem suum,virum bonæ memorię Gerardum, mandans me venire ad Clarauallem, spõdens me ibi citò aut curandum, aut moriturum.Ego verò quasi diuinitùs accepta vel oblata facultate, seu apud eum moriendi, seu aliquandiù cum eo viuendi: quorum quid tunc maluerim, ignoro:profectus sum statim illuc,quamuis cum labore nimio & dolore. Vbi factum est mihi, quod promissum fuerat: & fateor, sicut volui. Reddita mihi quippe sanitas est à magna & periculosa infirmitate: sed sensim & paulatim vires corporis redierunt. DEVS enim bone,quid mihi boni contulit infirmitas illa,feriæ illæ, vacatio illa? Nam cooperabatur necessitati meę toto illo tẽpore infirmitatis meæ apud eum infirmitas eius, qua & ipse tunc temporis detinebatur. Infirmi ergo ambo,tota die de spirituali physica animæ cõferebamus, de medicamentis virtutum, contra languores vitiorum. Itaque tunc mihi disseruit de Cantico Canticorum,quantum tempus infirmitatis meę permisit,moraliter tantum,intermissis altioribus mysteriis scripturæ illius: quia sic volebam, & sic petieram ab eo. Singulisque diebus,quæcunque super hoc audiebam, nè mihi effugerent, scripto alligabam, inquantum mihi DEVS donabat,& memoria me iuuabat. In quo cùm benigne & sine inuidia exponeret mihi & communicaret sententias intelligentiæ,& sensus experientiæ suæ, & multa docere niteretur inexpertum, quæ non nisi experiendo discuntur: etsi intelligere non poteram adhuc,quæ apponebantur mihi, plus tamen solito intelligere me faciebat, quid ad ea intelligenda deesset mihi. Sed de his hucusque dixisse sufficiat. Cùm autem instante Dominica, quæ Septuagesima nominatur, vespera ipsa sabbati, Dominicam ipsam præcedentis, iam tantum conualuissem, vt ualuissem de lecto surgere per me,& intrare possem & exire, cępi disponere de reditu nostro ad fratres. Quod ipse auditum omnino prohibuit,& usque ad Dominicam Quinquagesimę omnem mihi spem reditus & conatũ interdixit. Acquieui facile,cùm quod præcipiebatur, uoluntas non abnueret, & infirmitas requirere uideretur. Cùm autem vltra Dominicam illam Septuagesimæ à carnibus, quibus usque ad diem illam ipso præcipiente,& necessitate infirmitatis cogente,vescebar,vellem abstinere, & hoc ipsum prohibuit. Super quo cùm nec prohibenti acquiescerem, nec rogantẽ audirem, nec obedirem præcipienti, sic vespere illo sabbati abinuicem discessimus: ille tacitus ad completorium,ego ad lectum. Et eccè infirmitatis meę rabies rediuiua,quasi resumptis viribus omnibus, cum tanta me vehementia & ferocitate inuadens corripuit,tantaque me malignitate tota nocte illa deuastãdo cruciauit supra vires, supra virtutem, vt de vita desperans,vix saltem usque ad diem, vt vel semel adhuc loquerer viro Dei,crederem me victurum. Cumque in dolore illo totam noctem duxissem, summo manè accersitus ille aduenit: non tamen afferens,quẽ solebat,vultum compatientis, sed quasi arguentis. Subridens tamen:Quid, inquit,hodie comedetis? Ego verò,qui,hoc ipso tacente, hesternam inobedientiã certissime interpretabar causam esse nocturnæ illius afflictionis:mox,Quicquid,inquam,ꝑcipietis. Quiescite ergò,ait,non moriemini modò:& abiit. Et quid dicam? Confestim & omnis dolor abiit,nisi quod fatigatus nocturno dolore illo meo, tota ipsa die vix de lecto surgere valui. Quis enim,aut qualis fuit ille dolor? non recolo similem me aliquandò fuisse perpessum. In crastino autem sanus factus sum, & vires recepi:& paucis interpositis diebus,cum benedictione & gratia bona boni hospitis mei, ad ꝓpria reuersus sũ.

Author huius historiæ curat ab eo.

Abbas Vuilhelmus, diuinitus sanatus, non obtemperans voluntati, in morbum recidit.

CAP. XIII.

CVmq; dilectus Deo & hominibus Bernardus,in illa ualle sua,& vicinis ciuitatibus & regionib⁹, quas aliquoties eum inuisere domesticæ curæ ratio cogebat,tantis floreret virtutibus & miraculis,cœpit etiam seu communibus ecclesiæ necessitatibus, seu charitate fratrum,seu obedientia Maiorum,ad remotas ꝓtrahi regiones, paces desperatas inter dissidẽtes ecclesias & principes seculi reformare, cãs humano sensui

Multùm crescit opinio sanctitatis eius. Vis cõcionum eius.

sensui & consilio interminabiles, auxilio Dei pacificè terminare,& virtute potiùs fidei,quàm spiritu huius mundi de multis huiusmodi impossibilibus possibilia faciendo, quasi montes transferendo, in oculis omnium mirabilis & venerabilis magis ac magis apparere. Maximè verò intantùm in eo enitescere cœpit virtus prædicationis, vt dura etiam corda Auditorum sæpè ad conuersionem emolliret,& vix aliquandò vacuus domum rediret. Postmodùm verò feliciter proficiente,& vsu sermonis,& exemplo cõuersationis,rete verbi Dei in manu piscatoris Dei,tã copiosas piscium rationabilium multitudines cœpit concludere, vt de singulis eius capturis nauicula domus illius impleri posse videretur. Vndè factum est, vt in breui maiori miraculo,prę omnibus,quæ in hac vita gessit, miraculis,per vnum hominem languidum & seminecem, tantummodò loqui valentem, obscura vsque ad illud tempus illa vallis,& re & nomine Claraualllis efficeretur, diuinæ cuiusdam claritatis lumen, quasì de summo quodam apice virtutum, diffundẽs in deuexa terrarum:& extunc apud vallem illã, quæ priùs dicebatur Vallis Absynthialis & amara,cœperũt mõtes stillare dulcedinem. Quæ vacua fuit & sterilis ab omni bono,cœpit abundare frumento,& de rore cęli & benedictione Dei, intantùm pinguescere omnia deserta eius, & multiplicata gente magnificare lætitiam,vt impletum in ea videatur,quod olim per prophetam dictum est ad ciuitatem Hierusalem: Adhuc, inquit,dicent in auribus tuis filij sterilitatis tuæ: Angustus est locus:fac locum,vt habitemus. Et dices in corde tuo: Quis genuit mihi istos? Ego sterilis,& non parturiens: & istos quis enutriuit? Iam enim de locis angustiorib⁹ vallis illius, domus claustralis habitationis,non sine diuinis quibusdam reuelationibus,translatæ in locum planiorem & spatiosum, magnificatæ & amplificatæ sunt, & adhuc multitudini inhabitantium angustus est.

Amos 9.

Esa. 49.

Mirũ in modũ sub illo augescit numerus monachorũ & cœnobiorum.

Iam domus Ordinis illius, filiæ domus ipsius, citra & vltra Alpes & maria,deserta plurima impleuerunt, & adhuc sunt,& quotidiè cõfluunt, quibus locus quærendus est. Et petuntur vndiquè fratres, & mittũtur, cùm beatos se æstimant reges gentium, & præsules ecclesiarum,ciuitates & regiones,quæcunque de domo illa & disciplina viri Dei contubernium aliquod se gaudent adipisci. Quid dico? Vltra homines vsq; ad barbaras nationes, in quibus naturalis feritas naturã quodammodò exuit humanam, religio hæc profecta est,vbi per eam bestię syluę,homines fiunt:& cum hominibus assuetæ conuersari,discunt cantare Domino canticum nouum. Quapropter piscator Dei,præcipiẽte Domino,non cessat laxare retia in capturam,& aliis abeuntibus,aliis succedentibus in locum eorum, nunquàm minuitur sanctæ illius congregationis plenitudo. Hoc vsque nunc egerunt,& quotidiè agũt miræ eius capturæ,Catalaunensis,Rhemensis,Parisiẽsis, Moguntinensis,Leodiensis,& aliarum nonnullarũ ciuitatum Flandriæ quoque,Germaniæ,Italiæ, Aquitanię,& aliarum regionum,quascunque quacunque necessitate contigit aliquandò, seu adhuc vsque hodiè contingit virum Dei visitare. Cooperante siquidem gratia spiritussancti,quocunquè vadit,pleniùs redit, & sua eum plenitudo vbiquè comitatur. Nec dimittit suos, quos à se transmittit,sed vbicunquè sunt, & ipse semper paterna solicitudine cũ eis est. Et sicut ad locum,vndè exeunt,flumina reuertuntur: sic ad ipsum quotidiè seu læta,seu tristia filiorum suorum. Sæpè etiam sine omni relatione carnis & sanguinis,paternę eius solicitudini diuinitùs innotescit, quid circa aliquos eorum longè à se distantes agatur: si quid eis ꝓuidendum, si quid in eis emendandum sit: tentationes & excessus eorum, infirmitates & obitus, & quarumlibet secularium tribulationum incursus. Nam & pro absentium fratrum certis necessitatibus,præsentibus circa se fratribus sæpè orationem indicit: nonnũquàm etiam morientes in aliis locis, ad ipsum per visionem accessisse noscuntur,benedictionem eius & licentiam postulantes: nimirum agente hoc obediẽtia missorum, & charitate mittentis.

Eccl. 1.

Si homo ĩ corpore degẽs,ità nouit res absentium: quãto magis sancti in cælis?

Veneram aliquandò ad eum, & dum loquerer ei, vidi & audiui,quod silere non debeo: Aderat monachus quidam Fusniacensis, continuò ad suos rediturus. Cumque responso accepto super his, pro quibus venerat, iam ab eo egrederetur, in spiritu & virtute Eliæ reuocans eum propheta Dei, & nomine fratris cuiusdam de domo illa præmisso, de occultis quibusdam,me audiente,mandauit ei,vt corrigenda corrigeret: sin autem,iudicium Dei super se in proximo expectaret. Stupefactus ille,quis ei hæc dixerit,requisiuit. Quisquis,inquit,dixerit mihi: tu vade,& dic, quæ ego dico tibi, ne, si dissimulaueris, te quoquè inuoluat par pœna peccati. Mirabar super hoc: sed miranti mihi,in simili causa mirabiliora de eo narrata sunt.

Nouit occulta peccata absẽtium.

Guido nanque frater eius,maior natu inter fratres suos,cuius grauitatis & veritatis fuerit vir,oẽs sciunt, qui scire eum potuerunt. Hic,cùm simul alicubi essemus, & de huiusmodi loqueremur,& quærerem ego ab eo, sicut iucundæ ad amicos collocutionis esse solebat: Fabulæ,inquit,sunt,quæ auditis. Cumque suo more & solito studio fraternas virtutes deprimeret, mihi tamen nollet esse molestus: Quæ,inquit,nescio, nõ dico vobis: sed vnum narrabo,quod scio & expertus sum,multa ei in oratione reuelari. Deindè narrauit mihi, quomodò cùm primo melliflua illa spiritualium apum aluearia, noua de se examina circunquaque proferre,nouasq; ex eis domos ordinis sui ædificare cœpissent: petente & agente domino Gulielmo Episcopo in Episcopatu Catalaunensi eam, quæ Triũ Fontium dicitur,construxerunt. Ad quam cùm Abbatem cum monachis emisisset dominum Rogeriũ, virum nobilem secundùm seculum,sed nobiliorem sanctitate,& viros quosdam similis formæ cum eo: spiritualis pater filios,quos emisit,non dimisit, sed paterna solicitudine & pia affectione cum eis erat. Vnde cùm die quadam simul soli essent Abbas & ipse frater eius,cuius hoc relatione didici, & de fratribus ipsis ad alterutrum loquerentur: subitò altiùs solito suspirans, durius aliquid solito de eis corde suo sibi respõdente: Vade,inquit fratri suo, ora ꝓ eis:& quicquid ostenderit tibi Deus, refer ad me. Ipse enim grauissima valetudine ea hora laborãs, in lectulo tenebatur. Ad quod ille vehementer expauescens: Absit,inquit: non sum,qui hoc modo nouerim orare,qui hoc merear impetrare. Perseuerante tamen eo in sententia, itum est & oratum. Ille igitur per singulos,inquãtùm præualuit,pro singulis fudit ad Deum animam suam: tantaq; per singulos in orando perfusus est suauitate conscientiæ,tantaq; impetrandi fidutia, & omni gratualis consolationis,vt in omnibus certa fide exauditum se exultaret spiritus eius,exceptis duobus,in quibus oratio titubauit, hæsitauit deuotio, fidutia defecit. Quod cùm retulisset ad eum,à quo missus erat, ille statim pronunciauit de illis duobus, quod posteà probauit euentus.

Prædicit futura de duob⁹ fratribus.

Abbas autem Rogerius & aliqui, qui cum eo erãt, ipsi fuerunt, quos vir Dei aliquandò de Catalaunensi traxit ciuitate, de quibus vel in quibus etiam tunc simile quid factum fuerat. Cùm enim gratia Episcopi Catalaunum frequentaret, rediens aliquandò, traxit secùm multitudinem copiosam nobilium & literatorum, clericorum & laicorũ. Quibus adhuc in domo

hospitum

hospitum demorantibus, dum nouellas plantationes cælestibus irrigaret eloquiis, superuenit portarius monachus, nuncians Stephanum de Vitreio magistrum eorum, adesse ad renunciandum seculo, & cum eis cō morandum. Quis alius de talis viri aduentu non exultasset vehementer, cùm vallis illa huiusmodi frumento non multùm adhuc abundaret? Ipse verò, reuelante sibi spiritusancto, insidias spiritualis nequitiæ, tacitus aliquantulùm ingemiscens, erupit in vocem audientibus vniuersis: Malignus, ait, spiritus huc eū adduxit. Solus venit, solus reuertetur. Obstupuere oēs, qui priùs, audito eius aduentu, non se poterant capere præ lætitia. Veruntamen nè pusillos adhuc scandalizaret filios suos, suscepit hominem, & de perseuerātia aliisque virtutum studiis studiosè commonuit, & sciens & præuidens omnia promittentem, nihil acturum, cùm vere Deum quærentibus & perseueraturis, in cellam nouitiorum probandum intromisit. Sed de omnibus, quæ prædixerat, nihil cecidit in terram. Vidit idem Stephanus, sicut cōfessus est, cùm in cella nouitiorum adhuc demoraretur, Maurulum quendam puerum ab oratorio se extrahentē. Vbi sex fermè mensibus degens, nouissimè tamen defecit, & vt de eo dictum fuerat, sicut solus venerat, sic solus recessit. Frustrata est autem versutia inimici, & quem nouitiorum parauerat in ruinam, de ipsius ruina ipsi confirmati sunt.

Nota propheticam gratiam.

Ecce tibi insidias satanæ.

Priusquàm à Catalauno recedamus, cùm aliquādò pater sanctus indè rediret, frigore & vento tam ipse, quàm qui cū ipso erant, grauiter laborabant. Cumq; præcedentibus multis, qui tunc fortè in comitatu eius erant, nec præ angustia frigoris ad eum attendentibus, penè solus ipse sequeretur: contigit equū vnius è duobus, qui cum eo erant, incautè dimissum euadere, & excurrere per planitiem latè patentem. Quem cùm appræhendere non possent, & intemperies aeris ad hoc non permitteret vacare diutiùs: Oremus, inquit. Flexisque genibus in oratione cum fratre, qui cum eo erat, vix adhuc Dominicam poterant orationem expleuisse, cùm ecce equus ille cum omni mansuetudine rediens, substitit ante pedes ipsius, & redditus est sessori suo.

Ingēs vis precū eius.

Et vt à Catalauno ad Rhemensem ciuitatem pertranseamus, contigit aliquandò, dissentientibus Archiepiscopo & populo Rhemensi, ad cōciliandos eos adesse virum Dei. Cumque in palatio eiusdem ciuitatis cum Iosleuo Suessionensi Episcopo consedisset, & magna Cleri plebisque frequentia repleta domo, de pace tractaretur: Eccè misera mulier corā omnibus filium suum plenum, vt putabatur, dæmone ei offerens, misericordiam precabatur. Siquidem iam ipso die insurgens in matrem suam, penè eam occiderat, & mutus effectus, & surdus, & cęcus, apertis oculis nō videbat, & stupentibus in eo sensibus omnibus, etiam sine intellectu permanebat. Compassus verò miseræ matri, quā maximè sensus doloris illius excruciabat, misero adolescenti blandiens, & piis manibus caput eius & faciem demulcens, alloqui eum cœpit, & quo modò in matrem suam manus mittere præsumpsisset, sciscitari. Ille verò ad se reuersus, peccatum suū continuò recognouit, & deincèps emendationē promittens, incolumis restitutus est matri suæ.

En quàm facile curat tā miserum hominem.

In monasterio quoque, quod Alpense dicitur, inter cæteros, qui curam requirebant, infirmos, venit ad eum mulier, quæ caduco morbo laborabat. Hæc in ipsa hora cùm staret coram eo, à repentino impetu mali illius corruit. Sed appræhensa manu eius, continuò erexit eam: nec tantùm in hora illa, sed perfectè omninò curata est ab infirmitate sua.

Epileptica celerrime sanat.

CAP. XIIII.

Dvcissa Lotaringię, fœmina quidem secundùm seculum nobilis, sed ignobiliter nimis victitās, cùm vidisset aliquandò in somnis illum hoīem Dei, serpentes septem horribiles de vtero eius manibus propriis extrahentem, postmodùm ad religiosè viuēdum commonitione & doctrina eius conuersa, vsque hodiè se esse, de qua septem dæmonia eiecerit, gloriatur. Noui clericum quendam, Nicolaum nomine, seculo penè desperabiliter deditum, sed per eum de seculo liberatum: qui cùm in Claraualłæ monasticæ cō uersationis habitum & ordinem suscepisset, videns eos, qui de seculi illuc naufragio confugerāt, naufragii sui damna continuis lachrymis redimere, idemq; ipse facere volens, nec valens præ diuitia cordis sui: rogabat eum cum magno cordis dolore, vt sibi impetraret à Domino gratiam lachrymarum. Orauit, tantamque ei & tam continuam impetrauit compunctionem cordis cum gratia lachrymarum, vt vix aliquandò inueniretur vultus eius in diuersa mutari, vel oculi sine lachrymis, cùm iret per viam, vel cum quolibet loqueretur.

Præclara conuersio Ducissæ Lotaringiæ.

Gratiā lachrymarū impetrat cuidā fratri.

Tot sunt & tantæ, quas in hunc modum de eo audiuimus & vidimus, virtutes & sanitates, & circa diuersas hominum necessitates diuersę opitulationes, vt si omnes uelim uel uerbo vel scripto pronunciare, timeam nè fastidiosis incredulitatem, vel incredulis fastidium inueniantur generare. Aliquanta siquidem ad huc narrare volenti, plura se offerunt, non solum de pręterito, sed & de pręsenti, quæ vsq; hodiè non desinit operari. In omnibus autem operibus suis quàm purus sit ei oculus intentionis, manifestè denunciat corpus lucidæ operationis. Summos quippe honores Ecclesiasticos, & secularium principum fauores, quasi dignum eum prosequentes, non iactanter respuendo, sed religiosè & rationabiliter declinando, quid in omni operatione sua semper quęsierit, quid ambierit, manifestè declarat. Mediolani, Rhemis, Clero eligente, populo acclamante, in Archiepiscopum nominatus est: Catalauni, Lingonis in Episcopum, & idipsum in multis iam alijs ciuitatibus actum fuisset, si consensus eius aliqua spes esse potuisset. Cumq; dignus esset vt cogeretur, nescio quo iudicio Dei & singularis reuerentia sanctitatis, iam olim apud omnes obtinuit, nè aliquando ad aliquid contra uoluntatē suam cogatur. Sed cùm hoc modo huius mundi modo fugit honorem, omnium honorum non effugit authoritatem. Dignus in conscientijs omnium est, qui in timore & amore Dei timeatur & ametur: quo præsente, vbicūquè fuerit, nil contra iustitiam audeatur: cui, vbicunquè aliquid loquitur vel agit pro iustitia, ab omnibus obediatur. Et hac fultus authoritate, vbicunque necessarium est in ecclesia Dei, cùm obedientiæ vel charitatis vrget necessitas, nullam refugit incommoditatem laboris sui. Cuius enim voluntati tātum detulit, cuius consilio sic se humiliauit omnis tā secularis quàm Ecclesiasticæ dignitatis altitudo? Reges superbi, principes & tyranni, milites seculi huius & raptores, sic eum timent & reuerentur, vt videatur in eis impletum, quod in Euāgelio Dominus legitur dixisse discipulis suis: Eccè dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit. Porrò inter spirituales, & vbi spiritualia spiritualiter examinantur, longè rei alia authoritas est. Sicut enim dicitur ꝑ prophetā de sanctis animalibus, quia cùm fieret vox super firmamentum, quod imminebat capiti eorum, stabant & submittebant alas suas: sic hodiè vbique terrarum spirituales quique, loquente eo seu tractante, stant,

Multos Episcopatus recusat.

Magna eius apud omnes authoritas.

Luc. 10.

Ezech. 1.

ſtant,cedendo præcedenti,& ſenſibus eius ſeu intelli gentiis ſubmittunt ſenſus ſuos omnes & intelligẽtias ſuas.Teſtantur hoc ſcripta eius, quæ vel ipſe ſcripſit, vel alii ſcripſerunt,ſicut ex ore eius exceperunt.Tanta ergò virum illum ſanctum vſq; hodiè & apud Deũ & homines commendant ſacrarũ inſignia virtutum, teſtimonia circunuallant ſanctitatis, chariſmata ſancti ſpiritus illuſtrãt: quodq; maius his omnibus & difficillimum eſt in humanis rebus,hæc ei oĩa ſine inuidia adeſſe videntur.Compeſcit autem ab eo inuidiã, quòd omni inuidia maior eſt, inquantùm nequitia cordis humani hoc ſæpè ceſſat homini inuidere, quò nõ poteſt adſpirare.Sed & ipſe omnem inuidiã aut mortificat exemplo humilitatis, aut mutat in melius prouocatione charitatis,aut ſi nequior aut durior eſt,ob ruit pondere authoritatis. Quis enim tam affectuoſæ peritiæ hodiè inuenitur ad fouendam charitatẽ, vbi eſt:ad prouocandam, vbi non eſt?tam, ad quoſcunq; poteſt,beneficus,ad omnes beneuolus, tantam habẽs gratiam ad amicos,patientiam ad inimicos?Si tamen vllum aliquãdò habere potuit inimicum, qui nulli aliquandò voluit inimicari. Sicut enim amicitia non niſi duorum eſt,nec niſi inter duos amicos haberi poteſt:ſic nec inimicitia, niſi duorum inimicorum eſt. Qui enim odit diligentem ſe,non tã inimicus, quàm iniquus eſt.Sed qui omnem hominem diligens, nullum aliquandò inimicum habet virtute ſua:nonnunquàm eſt tamen quod patiatur, inimicante ſibi gratis iniquitate aliena Charitas autem,quæ totum eũ poſſidet, patiens eſt, benigna eſt, ſapientia vincens malitiam,patientia impatientiam,ſuperbiã humilitate.

Ea, quæ ſequuntur, ad calcem primi Libri, eius authore defuncto, adſcripſit Burchardus Abbas Balernenſis.

PRAESCRIPTVM opus, quod de vita ſanctiſſimi viri Bernardi Claræuallis Abbatis,à venerabili Vuilhelmo pridem S.Theodorici Abbate, ſed tũc iam monacho Signiacenſis cœnobii, ad quod deſiderio ſolitudinis & quietis ſeſe contulerat, conſcriptum eſt, vſque ad tempus ſchiſmatis,aduersùs Innocẽtium Papam à Petro Leonis conflati,digeſtum eſſe cognoſcitur. Fuit autẽ præfato fideli viro ſpecialis cauſa ſcribendi,amicitia & familiaritas, quibus viro Dei multo tempore coniunctus erat. Vndè & tantam apud illum inuenerat gratiam,vt vix alter magis inueniretur intimus ad ſecreta communicanda mutuæ dilectionis, ad ſpiritualiũ myſteriorum conferenda ſacroſancta colloquia. Cuius familiaritatis gratia ex eo præcipuè vſque modò prodit ad manifeſtationem: quia plures epiſtolas idẽ ſanctus ſcripſit ad illum, in quibus, quantum ſentiat de illo,liquet manifeſtè legentibus illas. Scripſit etiã ad ipſum librum Apologeticum, & alterum De gratia & libero arbitrio. Fuit tamen eidem Vuilhelmo ſpeciali valentior, generalis cauſa ſcribẽdi, videlicet vtilitas totius Eccleſiæ Dei, nè cùm abſconditur vas plenum theſauro deſiderabili,ipſe quoque theſaurus pariter abſcõdatur. Vndè non immeritò cõqueritur, qui exponi deſiderat,dicens: Theſaurus inuiſus,& ſapientia abſcondita,quæ vtilitas in vtriſque? Exponit iſte diuitias ſalutis, theſaurum deſiderabilẽ, nè lateat cum gleba,quod gleba non eſt, ſed precioſiſſima margarita. Accidit tamen ei contra deſiderium ſuũ: quia, ſicut ipſe in præfatione ſua vereri ſe denũciauit,præoccupatus morte,non expleuit,quantum animo conceperat ſtylo mandandum. Itaque qui accedit ad lectionem operis huius,facilè ſatis intelliget,à qua perfectione pius puer & religioſus Bernardus, velut alter Benedictus,primordia conuerſionis fuerit aggreſſus:qui & in vtero matris ſanctificationem viſus eſt accepiſſe, de qua concepta ſunt præſagia futuræ ſanctitatis illius,vitæ pariter & doctrinæ. Sicut refertur de illo,nunquàm ſuxit vbera nutricis,niſi matris:vt cum lacte piæ matris pietatem ſugeret,non errorem.Sunt infantes, qui pendentes ad vbera matrum,vultu turbulento & toruis oculis præfigurant,quales ſint futuri. Sunt & alij,qui lactentes, lactantium mammas pugnis & capitibus quaſi furioſi contundunt. At infans Bernardus bonæ indolis,exhibuit ſemper ſigna pietatis. De matris vtero exierunt cum illo indicia bonitatis, facies gratioſa, vultus placabilis, oculi colũbini. Quicquid fuit illi ad indicium bonitatis ex dono naturæ,per donum gratiæ tranſiit in virtutem. Infans, nondùm fans lingua, fari videbatur gratia iam accepta.Auulſus à lacte, & tranſiens iam in puerum, iam aliquid maturum prætendebat, puerilia iura trãſcendens.Quid agere cœperit etiam adoleſcẽs,in præſcripto narratur opere, ac deinceps vſque ad virum perfectionis depingitur diligenter, quantùm, ſicut iam dictum eſt, licuit optimo pictori, ſed præoccupato.

Eccl. 20.

Præfatio Bernardi Bonæuallis Abbatis, in ſecundum librum vitæ B. Bernardi Claraualenſis Abbatis,Ordinis Ciſtertiẽſis.

VIRORVM illuſtrium geſta nonnulli Scriptorum laudibus attollentes,verbis ea ſolennibus celebrarunt, quantùm excellentis ingenii & diſertæ linguæ potuere conamina. Cumq; tractator & opus, iunctis complexibus pari ſunt fœdere coniugati, & ad propoſitum thema, vt dictum eſt,ordinandum,ingenium & eloquentia cõuenerunt,proſperè actum eſt,& ad quietum trãquillumque portum directo curſu materia dignè ordinateque diſpoſita appulit. Vbi verò ſublimitas negocii ſub imperito artifice naufraga elidit ſcopulis, & ſuccumbentes ſenſus hebetudine,tractatoris laſſatur pſumptio, ſerò de correctione initur conſilium: quia quæ in multos effuſa ſunt, nec reuocari poſſunt, nec corrigi: & diſſonantiam ſcripti & operum venuſtius eſſet abradi,quàm emendari.Hæc ego mecùm reputans & reuoluens,omninò timeo,nè ſicut ipſe multorum imprudentiæ ſoleo indignari, qui cùm ſcientia & facundia careant,ad ſcribendum præcipites, cùm ſe vehementer emunxerint,eliciant ſanguinem:ità & ego,ſi quod ſupra me eſt,aggrediar,meipſum deriſioni exponam.Quis enim ego ſum,qui ad ſcribenda geſta ſanctiſſimi viri Bernardi Claræuallis Abbatis adſpirem, qui noſtris temporibus ſingulari religione floruit & doctrina,cuius odor exinanitus vniuerſam repleuit Eccleſiam,cuius gratia,cooperante Domino, ſignis & miraculis declaratur? Quot in monaſterium eius lĩteratos viros,quot rethores, quot philoſophos ſeculi huius ſcholæ miſerunt ad conuerſationẽ theoricam & mores diuinos? Quæ non ibi floruit diſciplina,vbi erant examina magiſtrorum,& egregii viri, exercitato intellectu inſignes: qui adinuicem diuinis ſtudiis inhærentes, multis gratiarum aut horamentis inuicem ſeipſos edocent & accendunt?Quorũ vnanimis vniuerſitas cantat canticum graduum, & aſcendens cũ Iacob in ſummitate ſcalæ in decore ſuo Deũ videt,radiante corona perſpicuum. Debuerant vtiq; viri illi,quibus nihil in aliqua gratia deeſt, hunc laborem aſſumere,& eorum eſſet, venerabili patri inſculpere

Multi literati, rhetores, philoſophi facti monachi in Claraualle.

pere monimenta, vt esset eorum studio delectabilis pagina, quam quasi viuentem traderent legendam discipulis, & perpes foret consolatio, secùs positis reliquijs sacri corporis & sermonis. Sed extrema æmulari, & quæ homines lateant, Claræuallis consueuit humilitas: & proferre in publicum aliqua sui indicia, viri illi nobiles erubescunt, & quietiores eos facit contemptus & abiectio, quàm qualibet oblatio dignitatis, in qua sibi professio humilitatis periclitari videtur. Ob huiusmodi causas sese intra silentij cardines retinentes, magis in sacco eremi, quàm in serico palatij delectantur: nec iam in stylo, sed in cruce gloriam quærunt. In hoc ergò, sicut & in cæteris eiusmodi, negociorum suorum sarcinas alijs libenter imponunt. Et nunc sublato venerabilis memoriæ domino Vuilhelmo, qui eiusdem viri sancti & gloriosa primordia feliciter & deuotè conscripsit, ad meam exiguitatem huius operis deuenit petitio, & imposuit mihi dilectæ Ecclesiæ charitas, vt coquam pulmentum filijs prophetarum. In quo si colocyntidas miscuero negligens, superiecta, vt confido, farinula amaritudinem condiet Eliseus: & excessus insipientiæ, obedientiæ bonitas condonabit.

Nota humilitatē primorū monachorum Clarauallēs.

4. Reg. 4.

LIBER II.

CAPVT I.

Obit⁹ Honorij Papa.

EA tempestate Honorius Papa, cuius adhuc instituta nitent & redolent, viam vniuersæ carnis ingressus est. Nec mora, in electione dissidentibus Cardinalibus, & diuisa Ecclesia, plures numero & seniores consilio, vita probabiles, viri virtutum, presbyteri, diacones, Episcopi, Innocentium elegerunt, cuius vita & fama & ætas & scientia digna summo sacerdotio habebatur. At verò pars altera, infames ausus violentia, non ratione, corroborans, Petrum Leonis, ad hunc apicem adspirantem, fraudulentis machinationibus seorsùm & præcipitanter nominauit Anacletum, & cæteris renitentibus ordinauit. Qui verò in parte catholica erant, electum suum solenniter ordinatum collocarunt in cathedra, & per loca illa, in quibus sessiones habent ex antiqua consuetudine Romani Pontifices, circunduxere, & pro tempore honor debitus Apostolicæ affuit dignitati. Ex tunc sanè circa Lateranense Palatium morabātur, nec erat eis iam tuta in domibus proprijs māsio, cùm eos acerrimè Petri satellites infestarent. Ibi etiam diù resistere non ualentes, per cōfœderatos sibi quosdam ex nobilibus Romanis, ad tempus in turribus eorum receptacula habuerunt. Sed nec in eis perseuerauit fidelitas: nam in breui aut fortitudine temerariæ multitudinis, aut precio corrupti sunt. Nam Petro tā propria generis virtute, quàm adhærentium sibi affinitate, multitudo tanta erat, vt ferè eum tota ciuitas sequeretur, vel pecunijs, vel commodis obligata. Congregauerat sanè opes innumeras in exactionibus curiæ, & in legationum negociationibus, quas ad expectandas nundinas reseruarat. Insupèr ex * paterna cēsus ampla congerie, eatenùs sigillata, modò distributa in populum, ad fas, ad nefas venalem plebem armauerat. Quibus erogatis, donaria regum in ornamentis ecclesiæ ab ipsis euulsit altaribus: & cùm calices frangere, & Crucifixos aureos membratim diuidere ipsi prophani Christiani vel timerent, vel erubescerent, quæsiti sunt Iudæi, qui ad derisionem religionis nostræ, sacra vasa & imagines Deo dicatas, audacter comminuerent. Igitur quisque pro modo suo secundùm maius & minus conducti ad scelus, sacramentis generalibus publicè Petro vendiderunt assensum, & in omnem sanguinem manus exposuerunt & arma, & quotidianis congressibus partem, quæ cum Innocentio erat, maledictis insectabantur & gladijs. Habuere igitur serui Dei cōsilium, & qui vi humana tueri se poterant, cedere elegerunt. Et prouocatis clàm nauigijs, de ore Leonis & de manu bestiæ per Tyberim in mare Tyrrhenum elapsi, prosperis ventis carbasa impellentibus, citò in portu Pisano feliciter appulerunt. Audito tantorum virorum aduentu, & cognita causa, propter quam de vrbe exierant, gratulata est Pisa, quòd ad se Romani nominis gloria transferretur, & illis perpetuæ sibi infamiæ insculpentibus notam, sibi nominis æterni & perennis famæ inscriptio pararetur. Occurrunt ergò honorati & cōsules, & domini Papæ pedibus aduoluti, gratias agunt, ꝙ eos tanto dignos iudicasset honore, vt eorum eligeret vrbem, quā propria dignaretur illustrare præsentia. Tua est, inquiunt, ciuitas, nos populus tuus: nostris stipendiis famulamur tibi: immò in vsus tuos respublica, quicquid apud se repositum habet, exponet. Nihil duplicitatis inuenies in Pisanis: non modò adhærebunt, modò resilient: modò iurabunt, modò iuramenta dissoluent. Non inhiat populus iste rapinis domesticis & cædibus intestinis. Non est gens nostra domi audax, nec extrà meticulosa. Nos nec serui sumus, nec domini: sed conciues & fratres, honore inuicem præuenientes, non seditiosis ausibus alterutrum prouocantes. Domi māsuetudine vtimur: fortitudinem nostram sæpè extranei experiuntur. Nos, Pœnis subactis, & Balearibus insulis subiugatis, terra marique de piratis & dyscolis triumphantes, Reges eorum captiuos in vinculis Pisam induximus: de quorum spoliis & varia supellectili hodiè in aduentu tuo ornantur compita & plateæ, & lætabunda ciuitas coronatur. Post huiusmodi verba populo obuiam procedente, præ innumerabili multitudine vix patebat aduenientibus via: sed pedetentim procedentes, desideratam sui copiam prospicientibus per fenestras matronis & virginibus & paruulis Cardinales præbebant, & porrectis hincindè benedictionibus, vsq; ad B. Mariæ canonicam, dominus Papa cum comitatu suo gloriosè deductus, & honorificè susceptus est.

Innocentius subslituitur.

Petrus Leonis Antipapa

Persecutio eorum qui Innocentiū elegerunt.

** paterni.*

Petri Leonis sacrilega barbaries in sacros calices & imagines Crucifixi

Innocentius 2. Papa, inprimis honorifice Pisis excipitur.

Pisani Pœnos & Baleares insulas subigunt.

Præmissi, antequàm de vrbe egrederetur, à domino Papa in Gallias fuerant nuncii, qui dissensiones & schismatis à Petro facti ordinem Gallicanæ intimarent ecclesiæ, & hortarentur Episcopos, vt in vltionē præsumptionis huius accingerentur, & damnata parte schismatica, subscriberent vnitati. Necdùm verò ad plenum tenor operis innotuerat Episcopis, nec priuatim quisquam commodare præsumpsit consensum, donec collecto Stampis generali conuentu, in commune decernerent, quid reciperent, quid damnarent. Neque enim Francia, cæteris regionibus procliuibus ad schismata, aliquādò Guiberti vel Burdini susceptione fœdata est, nec malignorum acquieuit erroribus, nec fabricata est idolum in Ecclesia, nec venerata in Petri cathedra monstrū. Nec enim talibus in causis principalia aliquandò terruerunt edicta, aut generalibus vtilitatibus priuata cōmoda prætulerūt: nec declinantes in partem, personis detulere, sed causis. Sed si quid oportuit, fortiter persecutionibus obuiarunt, nec damna, nec exilia formidarunt. Conuocato igitur ad Stāpas concilio, Abbas S. Clarauallensis Bernardus, specialiter ab ipso rege & præcipuis quibusq; pontificibus accersitus, sicut posteà fatebatur, nō mediocriter pauidus & tremebundus aduenit, periculū quippe pondus negocij non ignorās. In itinere tamē conso-

Synodus Stampensis ī Gallis.

Visio S. Bernardi. consolatus est eum Deus, ostendens ei in visu noctis, Ecclesiam magnam concorditer in Dei laudibus concinentem: vndè sperauit pacem sine dubio prouenturam. Vbi verò ad locum ventum est, celebrato priùs ieiunio, & precibus ad Deum fusis, cùm de eodē verbo tractaturi rex & Episcopi principesq; cōsedissent, *Vide quãti sit vir sanctissimus.* oīum vnum consilium fuit, vna sententia, vt negociū Dei famulo imponeretur, & ex ore eius causa tota pēderet. Quod ille, timens licèt & tremens, monitis tamen fidelium virorum acquiescens, suscepit: & diligenter prosecutus electionis ordinem, electorū merita, vitam & famam prioris electi, aperuit os suū, & spiritus sanctus impleuit illud. Vnus ergò oīum ore locutus, suscipiendum ab oibus summum Pontificē Innocentium nominauit, & ratum esse oēs pariter acclamauerunt. Et decantatis ex more laudibus Deo, obedientiam deinceps polliciti, electioni Innocētii omnes pariter subscripserunt. Intereà dn̄s Papa, multis in Pisis & in Tuscia & in aliis prouinciis potestatiuè dispositis, valefaciens Pisanis & gratias agens, in Prouinciā nauigio delatus est: & Burgundiā transiēs Aurelianum peruenit. *Innocentius Papa honorificè suscipitur à Gallijs.* Vbi occurrentibus Episcopis, à rege piissimo Francorū Ludouico alacriter & honorificè susceptus est. Inde à Gaufredo Carnotensi Episcopo magnarum virtutum viro, Carnotum deducitur: vbi etiam Anglorum gloriosus Rex Henricus cū maximo ei Episcoporum & procerum comitatu occurrit. Hunc quoq; regem venerabilis Abbas ad eū præmissus adduxit: quē vix persuasit Innocentium recipere, ab Episcopis Angliæ penitùs dissuasum. Cùm enim oīmodis recalcitraret & detrectaret, ait: Quid times? Times peccatū incurrere, si obedias Innocētio? Cogita, inquit, quomodò de aliis peccatis respōdeas Deo: istud mihi relinque: in me sit hoc peccatū. Ad hoc verbum persuasus rex ille tam potens, etiā extra regnum suum dn̄o Papę occurrit vsq; Carnotum. Multa ibi dicta & facta sunt, multaq; ibi secularia & ecclesiastica negocia definita. *Itē à rege Angliæ. Itē à Germanis.* Reuersi de Germania legati dn̄i Papæ, tam Episcoporum q̃ regis consensum & literas detulerunt, & deprecatione publicam, vt ad eos transiēs suam eis desideratam exhiberet præsentiam. Facilè enim persuasi sunt recipere eum, quē iam cæteri recepissent. Sed detinuit eum dilectio & deuotio ecclesiæ Gallicanæ, & singuli & oēs visitationem Apostolicam expetebant. *Conciliū Rhemēse præsente Papa.* Perlustrata igitur Frācia, Rhemis conuocauit concilium: in quo multis ad honorē Dei disposițis regē Ludouicū, viuente patre, ꝓ Philippo fratre coronauit in regem, & vnxit. In oibus dn̄s Papa Abbatem à se separari non patiebatur: sed cum Cardinalibus reb⁹ publicis assidebat. Sed & priuatim, quotquot habebant negocia, virū Dei secretiùs consulebant. Ipse verò audita referebat ad curiā, & oppressis patrocinia exhibebat. Igitur soluto concilio, Leodium dn̄s Papa Romanorum regi occurrit, & honorificè quidē susceptus est, sed velociter obnubilata est illa serenitas. Siquidē importunè idem rex institit, tempus se habere reputans opportunum, Episcopoꝝ sibi restitui inuestituras, quas ab eius prędecessore Imperatore Henrico per maximos quidē labores & pericula multa, Romana Ecclesia vendicarat. Ad quod verbū expauere & expalluēre Romani, grauius se apud Leodiū arbitrati periculū offendisse, q̃ declinauerant Romę. *Imperator rēcōpescit s. Bernardus.* Nec consiliū suppetebat, donec murū se opposuit Abbas sanctus. Audacter enim resistēs regi, verbum malignū mira libertate redarguit, mira authoritate cōpescuit. Rediens aūt à Leodio, Claranallē dn̄s Papa per semetipsum voluit visitare. *Papa venit i Claraualle.* Vbi à pauperibus Christi, non purpura & bysso ornatis, nec cū deauratis Euangeliis occurrētibus, sed pannosis agminibus scopulo-sam baiulantibus Crucē: non tumultuantium classico rum tonitruo, non clamosa iubilatione, sed suppressa modulatione affectuosissimè susceptus est. Flebant Episcopi, flebat ipse summus Pontifex, & omnes mirabantur congregationis illius grauitatem, quòd in tā solenni gaudio oīum oculi humi defixi, nusquàm vagabūda curiositate circunferrētur: cōplosis palpebris ipsi neminem viderent, & ab omnibus viderētur. Nihil in ecclesia illa vidit Romanus, quod cuperet: nulla ibi supellex, eorum solicitauit adspectum: nihil in oratorio nisi nudos viderūt parietes. Solis moribus poterat inhiare ambitio: nec dānosa poterat esse fratribus huiusmodi præda, cùm minui nō posset absportata religio. Gaudebant omnes in Dn̄o, & solennitas non cibis, sed virtutibus agebatur. Panis ibi opicus, pro simila: pro careno, sapa: pro rhōbis, olera: pro quibuslibet deliciis, legumina ponebātur. Si fortè piscis inuentus est, dn̄o Papæ appositus est, & adspectu, non vsu, in cōmune profecit. Inuidit diabolus, & seruorū Dei gloriā, quos tanti hospitis nobilitauit præsentia, ferre nō valens, dum in choro alacriter psallerent & deuotè, pręsentibus ēt nonnullis ex Cardinalibus, qui in auditu & adspectu eorū delectabantur, aliquantos fratrū horribili pauore turbauit. Nā & vnus præ cęteris occupatus, blasphema quędā verba locutus: Discite, inquiens, ego sum Christus. & alii plures territi & tremebundi, ad beati patris vestigia cōfugerunt. At ille cōuersus ad cæteros: Orate, inq̄t: ac deinceps sub silentio ipsos, qui turbati videbantur, eduxit atq; cōpescuit: vt nequissimus ille, qui conuentū pietatis trāsferre conabatur in theatrū, & scholam innocentiæ in derisum, nō, vt putabat, æstimationē religiosorū hominū corrumpere posset, sed se proderet, & conatus suos experiretur infirmos. Tāta siquidē celeritate oīa sunt sedata, vt personas illas, quæ propè adstabāt, omninò latuerit quod acciderat, & malignus hostis velociter increpatus, nō modò scandalum eis, quod parabat, inferre nequiuerit, sed nec ad illorum notitiā rē perferre: factumq; est ex eo, vt diligenti solicitudine & ampliori custodia se fratres munirent, & merito, & numero, & possessionibus deinceps cresceret Claraeuallis: & multiplicatis conuentibus, ferè per oēm latitudinē loci illius dilataretur religio, ipse etiā Abbas sanctus ampliùs solito miraculis clareret & signis.

CAPVT II.

Longas in Galliis facere moras dn̄s Papa non potuit: sed sicut inter se & regem Lotarium cōdixerant, Romam ei occurrit, & vi exercitus in Lateranēse palatium deductus est. *Innocentiū Papā Impator reducit in vrbem.* Multi etiā ex nobilibus Romanis, fideles Ecclesiæ, eum honorificè susceperunt. Verùm Petrus Leonis, non ponens Deum adiutorem suum, sed confœderatorum stipatus malitia, in editioribus & tutioribus turribus manens, Lotarii ludificauit virtutem: & interdicens suis congressus publicos, nec sibi securitatis suæ fecit periculū, nec causas conflictus hostibus dedit: sed tamen liberū eorum discursum machinis superioribus & obstaculis varijs impediuit. Vitauit etiam obstantissimè Imperatoris colloquiū, nec minis, nec blandimentis flexus est, nec de statu suo consiliū cuiuslibet personæ admisit. *Petri Leonis pertinacia.* Relicto igitur Romæ Innocentio, aliàs Imperator digreditur. Petrus verò post eius discessum crebros mouēs per vrbem discursus, fidelium cædibus inhiabat. *Crudelitas.* Intelligens igitur Innocentius Romam sibi infructuosam eo tēpore, ad horam cessit, nè præsentia sua illius bestiæ rabiem efferaret: Et rursùs Pisas reuertitur, ibiq; aggregatis totius Occidētis Episcopis, alijsq; religiosis viris, magnæ gloriæ synodus celebratur. *Conciliū Pisanum præsente Pontifice.* Affuit per omnia & consilijs & iudicijs, & diffinitionibus omnibus

bus S. Abbas, impendebaturq; ei reuerentia ab omnibus, & excusabant ante limina eius sacerdotes: non quod fastus, sed quod multitudo communem prohiberet accessum: & aliis egredientibus, alij introibant, ità vt videretur vir humilis, & nihil sibi de his honoribus arrogans, non esse in parte solicitudinis, sed in plenitudine potestatis. Actiones concilii longum est prosequi: summa tamē in excommunicatione Petri, & irregressibili *factorum eius deiectione constitit, & vsque hodiè hæc sententia perseuerat.

*fautorū.

Soluto concilio, ad Mediolanenses reconciliādos dn̄s Papa Abbatem Claræuallis, quem multis supplicationibus expetierant, & Guidonem Pisanum, & Matthæum Albanensem Episcopū à latere suo direxit, qui schisma per Anselmum in eadem vrbe factū, abluerent. Abbas ergò cū prædictis viris, quos à Dn̄o Papa collegas acceperat, addidit consortio & cōmuni consilio virū venerabilem Gaufredum Carnotensem Episcopum, cuius innocentiā & synceritatem in multis probauerat. Et visum est Cardinalibus bonum, vt tāto adiutore negociū tanti ponderis fulciretur. Trāscenso itaq; Apennino, vbi audierunt Mediolanēses Abbatē desideratum suis finibus propinquare, longe à ciuitate milliaribus septem oīs ei populus obuiat: nobiles, ignobiles, equites, pedites, mediocres, pauperes, quasi de ciuitate migrarent, proprios lares deserūt, & distinctis agminibus, incredibili reuerentia suscipiunt. Oēs pariter delectantur adspectu: felices se indicant, qui eius possent frui auditu. Deosculabantur pedes eius vniuersi: & licèt hæc ille molestè acciperet, nulla poterat pronos & deuotos ratione cōpescere, nulla interdictione repellere. Vellicabant etiā pilos, quos poterant, de indumentis eius, & ad morborum remedia de pannorū laciniis aliquid detrahebāt oīa sancta, quæ ille tetigisset, iudicantes, & se eorum tactu vel vsu sanctificari. Præcedentes itaq; & subsequentes, lætabundis acclamationibus applaudebāt Abbati, & diù inter agminum spissamenta detentū, tandem solēni reddidere hospitio. Et cùm tractatum esset in publico de negocio, propter quod tam vir Dei, quàm Cardinales aduenerant, oblita fortitudinis suæ ciuitas, oī feritate deposita, se ità Abbati substrauit, vt obedientiæ eorum non incongruè illе posset aptari poetæ versiculus: Iussa sequi, tam velle mihi, quàm posse, necessè est.

Mediolanensiū erga S. Bernardū mirū studiū & reuerētia.

Pacatis oībus reconciliata ecclesia, formatis inter plebes concordiæ pactionibus, alia cœperūt nasci negocia, & insanienti diabolo, & in quibusdam obsessis corporibus debacchanti oppositū est vexillum Christi, & increpante viro Dei, de possessis atriis superueniente eminentiori virtute, territa & tremebunda diffugere dæmonia. Ecce noua legatio, non Romanum pragma circunferens, sed diuinis legibus fidei pragma allegans, prolatis in mediū literis, sanguine Christi conscriptis, & bulla Crucis impressis: quæ figura autoritate sua terrestria & inferna sibi subdit & curuat. Inaudita est nostris tēporibus tanta populi fides, tanta in hoīe virtus: inter quos religiosa erat contētio, cùm singulorū gloriam Abbas credulitati eorū, illi verò sanctitati Abbatis ascriberēt, & hoc de eo indubitāter sentirēt, vt quicqd à Dn̄o peteret, iṁpetraret.

Mediolanenses cōciliantur per eum.

Adducunt ergò ad eum nihil hæsitantes mulierem oībus notam, quā septem annis immundus vexauerat spiritus: & postulant supplices, vt in noīe Dn̄i dæmoni imperet fugam, & mulieri restituat sospitatē. Quæ populi fides non minimā verecundiam viro Dei ingerebat, & humilitate magistra cōscius sibi, incōsueta experiri non præsumebat: & instante petitione populi, erubescebat, si charitati postulantiū obstinatius resisteret: & videbatur ei, quod offenderet Deū, & oīpotentiam eius diffidētia obnubilare videretur, si à fide populi fides propria dissentiret. Aestuabat igitur secum, & licèt signa nō fidelibus fieri oportere assereret, ausus tn̄ suos spiritui sancto committit: & orationi incūbens, celitùs elapsa virtute, satanam in spiritu fortitudinis increpat & fugat, mulierem reddit incolumē & quietam. Lætabantur qui aderāt, & leuātes manus ad sydera, Deo, qui de excelso eos visitauit, gratias agunt. Auditum est verbum, & percrebuit fama, & repentè totam perculit vrbem, per ecclesias, per prætoria, per compita oīa. Conueniunt vndiq;, de viro Dei sermo habetur vbiquè: dr̄ publicè, nihil ei impossibile esse, qd̄ à Dn̄o postulet, & ad preces eius apertas Dei aures credunt, & dicunt, & prædicant, & affirmant. Nec possunt adspectu eius vel auditu vllo modo satiari: irrūnt alii in præsentiam eius: alii, donec exeat, præ foribus præstolantur. Cessatum est ab officiis & artibus: tota ciuitas in hoc spectaculum suspensa est. Concurrunt, postulant benedici: & tetigisse eum, singulis salutare videtur.

1. Cor. 14.

Sanat dæmoniacā, admiranda populi gratulatione & applausu.

Tertia die ad ecclesiam S. Ambrosij, diuina celebraturus mysteria, seruus Dei procedit. Vbi expectāte innumera populi multitudine, inter ipsarum Missarū solennia, dum clericis cernētibus ipse secus altare sederet, paruulam ei puellam offerentes, quam vehementi impetu vexabat diabolus, orant vt misellæ subueniat, & diabolum in ea debacchantem elidat. Audita supplicatione adstantium, intuitus personam dētibus frendentem & stridentem, vt etiā intuētibus esset horrori: cōpassus est ætati, & vehementię anxietatis illius condoluit. Patenā igitur calicis, in quo diuina celebraturus erat mysteria, postulat: in qua digitis superfuso latice, intrà se orās & de Dn̄i virtute confidēs, ori puellæ salubrem potū applicat, & corpori eius stillā medicinalē infundit. Nec mora: quasi vreretur satanas, infusionis illius virtutē ferre non potuit: sed vrgēte intrinsecùs Crucis antidoto, festinanter egrediēs, vomitu sordidissimò tremebundus erupit. Sic persona purgata, diabolo profugo & cōfuso, laudes debitas canit ecclesia, & post acclamationes lætabūdas alacer populus ibidem, donec diuina cōpleantur mysteria, immobilis perseuerat. Sub adspectu itaque oīum incolumis puella à suis domum reducitur, & vix tandē à populo dimissus, ad hospitiū vir Dei reuertitur.

Aqua digitis suis infusa curat puellā dæmoniacam.

Nescio quo Dei iudicio, ea tempestate in Mediolano, iuxta illud Esaiæ verbum, pilosi clamabant alter ad alterum, & occurrebant onocentauris dæmonia, & effrenatis discursibus plurimos infestabant, nec erat, qui insolentiæ eorū resisteret, cùm diù sub Anselmi schismate, qui Petri fautor extiterat, sacerdotes gemētes, virgines squalidæ, sanctificationes maledictæ, altare pollutum, iram Dei in populum prouocassent. At verò in viri Dei aduentu, abdicatis indè Anselmi præstigiis, & ad Sedis Apostolicæ obedientiam sub Innocētio reuocata ecclesia, impedita illa dæmonum licētia, quotidiè ad preces viri Dei diffugiebat diabolus, & si quandò resistere conabatur, in ipso conflictu succumbens, gloriosiùs pellebatur.

Esa. 34.

Nota in schismate licentiā dæmonū & senitiā apud Mediolanenses.

CAPVT III.

Inter eos ergò, qui vexabātur, mulier grandęua, ciuis Mediolanensis, & honorata quondam matrona, vsq; ad ecclesiam B. Ambrosii, post beatum virum à multis tractata est. In cuius pectore pluribus annis diabolus sederat, & iā ità suffocauerat eā, vt visu & auditu & verbo priuata, frendēs dentibus, & linguā in modū promoscidis elephantinæ protēdēs, mōstrum, nō fęmina, videretur. Sordida ei facies, vultus terribilis, flatus fętidus, inhabitatoris satanæ colluuia testabantur.

bantur. Hāc cùm adſpexiſſet vir Dei, nouit inhærentē ei & inuiſceratum diabolum, nec facilè egreſſurum de domo, quā tanto poſſederat tempore. Conuerſus igitur ad populū, cuius innumera aderat multitudo, orare iubet attentiùs, & Clericis ac monachis, ſecùm iuxta altare conſiſtentibus, mulierem ibidē iubet cõſtitui & teneri. Illa verò reluctans, & vi diabolica, nõ naturali virtute, recalcitrans, non ſine aliorum iniuria ipſum Abbatem pede percuſſit. Quem diaboli auſum māſuetè ille contempſit, & in eius expulſionem, non indignatione iræ, ſed pacifica & humili ſupplicatione, Deū inuocat adiutorem, & ad immolationem hoſtiæ ſalutaris accedit. Quoties tñ eandem hoſtiam ſignat, toties ad mulierē conuerſus, eodem ſigno Crucis edito, ſpiritum nequā fortis athleta impugnat. Nā & ille malignus, quoties aduersùs eum ſignū Crucis intenditur, percuſſum ſe indicans, acriùs ſæuit: & recalcitrans contra ſtimulū, quidnam toleret, ꝓdit inuitus. Expleta autem oratione Dñica, efficaciùs hoſtem aggreditur vir beatus. Patenæ ſiquidem calicis ſacrū Dñi corpus imponēs, & mulieris capiti ſuperponēs, talia loquebatur: Adeſt, inique ſpiritus, iudex tuus, adeſt ſumma poteſtas: iam reſiſte, ſi potes. Adeſt ille, qui pro noſtra ſalute paſſurus: Nunc, inquit, princeps huius mundi eiicietur foras. Hic illud corpus, qđ de corpore Virginis ſumptum eſt, quod in ſtipite Crucis extenſum eſt, quod in tumulo iacuit, quod de morte ſurrexit, quod videntibus diſcipulis aſcendit in cælū. In huius ergò maieſtatis terribili poteſtate tibi ſpiritus maligne pręcipio, vt ab hac ancilla eius egrediēs, contingere eam deincèps nõ præſumas. Cumq; eam inuitus deſerens, & vltrà manere non valens, atrociùs affligaret, tam magnam iram, q̃ modicum tempus, habens: rediens ſanctus pater ad altare, fractionē hoſtiæ ſalutaris ritè compleuit, diffundendamq; in populo pacem miniſtro dedit: & cõfeſtim pax & ſalus integra reddita eſt mulieri, & iniquus ille viuifica myſteria quantæ ſint efficaciæ & virtutis, non confeſſione, ſed fuga coactus, oſtēdit. Fugato diabolo, mulier, quam in tantorum ſartagine tormentorū carnifex peſtilens tanto tempore frixerat, mentis ſuæ compos effecta, redditis cum ratione ſenſibus, reuoluta intrà fauces lingua, confeſſa Deum, gratias egit, & intuita curatorem ſuum, pedibus eius aduoluta eſt.

Non fert ſignū crucis improbus dæmō

De corporali Chriſti præſentiam Euchariſtia habes hic exemplū memorabile. Iohan. 12

Alia dæmoniaca reſtituit.

Ingēs per eccleſiam attollitur clamor: omnis ętas iubilat Deo: perſonant æramenta: benedicitur ab omnibus Deus: excedit veneratio modum, & ſeruū Dei ſupra hominem, ſi dici fas eſt, liquefacta charitate ciuitas veneratur. Audiebantur hæc, quæ Mediolani fiebant, & per totam Italiā viri Dei diſcurrebat opinio, & diuulgabatur vbique, ꝙ ſurrexiſſet propheta magnus, potens in opere & ſermone: qui inuocato noīe Chriſti, & infirmos curaret, & obſeſſos à dæmonibus liberaret. Maxima quidem ei erat in curationibus ægritudinum gratia, ſed in dæmonibus eliminādis frequentior operatio erat: quia copioſior vexatorū numerus ad experta ſubſidia currebat, & maiorū operatio virtutum, minores obſcurabat effectus. Iam verò præ frequentia populi, qui à manè vſq; ad veſperā foribus aſſidebat, oppreſſiones vulgi propter corporis imbecillitatem nõ ferens, ad feneſtras domus procedens, ſe eis conſpiciendum prębebat, & eleuata manu benedicebat eis: panes quoque & aquam deuehebant ſecùm, quibus benedictioni eius ſuppoſitis, domum ea pro beneficiis ſacramentalibus referebant. Ex vicinis ſanè caſtellis, & vicis, & vrbibus multi ad virum Dei confluxerant, & communia tam aduenarū quàm ciuium in Mediolano ſtudio erant, proſequi ſanctū, expetere beneficiū, audire verbū, videre ſignū: & doctrina ac miraculis vltrà, q̃ credibile eſt, delectabant.

En quanti faciat religioſa plebs Mediolanen. panem & aquā à viro Dei benedicta.

Aderat inter eos quidā ex ſuburbanis, qui puerum dæmoniacum illud adduxerat. Qui repentè corā oībus, ad ſignum Crucis quod vir Dei edidit, de baiuli ſui brachiis ruit, & eliſus humi, quaſi mortuus ſine vllo ſenſu immobilis viſus eſt: neq; vox, neq; halitus erat in eo: tantùm circa præcordia exiguus ei ſupererat vapor. Dant ei cæteri locū, vt poſſet procedere & admitti ad virū Dei ſeminecis pueri baiulus, & attonita multitudo, tam miſerabilis caſus præſtolabatur euentū. Ingreſſus igitur ad virū Dei homo eſt, & puerum ſtupidū, nec aliquid ſentientem ante pedes Abbatis expoſuit, & ait: Puer iſte, domine pater, quem ante pedes tuos poſui, iā triennio eſt vexatus à dęmonio acerrimè, & quotiès vel eccleſiam ingreditur, vel ſalibus exorcizatis adſpergitur, vel ſignum ei Crucis imponitur, vel Euangelium audire compellitur, vel diuinis intereſt ſacramentis, offenditur habitator eius diabolus, & torquetur atrociùs. Dumq; modò cū cæteris ego pro foribus expectarē, ſignum S. Crucis figurante te, & extendēte in populos manū, ſacramentalium ſignorum virtute exacerbatus diabolus, vehementiùs ſolito totus ad pueri vexationem ſe cõtulit, & ſicut vides, totum corpus eius occupans, ferè etiam ei vitalem ſpiritum intercluſit. Sed & ipſe puer, cùm audita eſſet apud nos gratiæ, quam à Deo accepiſti, opinio, ex aliorū curationibus ſuam ſperās ſalutē, rogauit me, vt ad te eū adducerem. Obſecro igitur per miſericordiam Dei, vt & laboribus meis, qui in eius cuſtodia operam damnoſam & pericuoſam impēdo, & illius miſeriæ, quæ tanta eſt, quantam ipſe oculis probas, pio & conſueto affectu ſubuenias, & rabiē dæmonis non vſquequaquè procedere patiaris. Flebat igitur, & lachrymis ora perfuſus, præſentes quoquè commouit, vt omnes pariter ſupplicarent.

Nota quibus rebus crucietur diabolus, & ei⁹ adminiſtri hæretici.

Tunc vir Dei, confidere eos in Dei miſericordia iubens, baculo arundineo, cui innitebatur, collum pueri leniter tangit. Sed & frater eius Gerardus, volens experiri, quæ à ruſtico dicta fuerāt, latenter dorſo eius ſignum Crucis impreſſit. Cumque priùs ſine motu & ſenſu, nec videns nec audiens, ante pedes Abbatis diù extenſus pauimento hæſiſſet, ad tactum baculi & ad ſignum Crucis infremuit, & turbatus ingemuit. Iubet igitur Abbas ſuper propriū lectum eū poni. At ille, quaſi ex iniuria offenſus, reiecit ſe in pauimentum, & ſtridebat dentibus, & mordebat procuratorem ſuum: & capillis eorum, qui aderant, manus inijciens, quo poterat conatu, ſe ab eorum manibus abſtrahebat, & ab eis vix teneri poterat. Eià (inquit Abbas) ad lectum noſtrū eum reducite. Orante itaq; Abbate, & fratribus in oratione proſtratis, quaſi ardētibus paleis, quæ in lecto continebantur, diabolus vreretur, tormento ęſtuantis vi diuina propinquante, paſſionem clamoribus teſtabatur. Iubet ergò vir ſanctus in os patientis aquam benedictam infundi. Quam ille preſſis labijs & dentibus non admittens, vix tandem cuneo infixo diſſoluente preſſuram, vellet nollet, intrà fauces & guttur recepit. Confeſtimque vt penetrans ſanctificatio ad interioea deſcendit, quaſi infuſo antidoto, vis maligna erupit, & uomitu ſordidiſſimo, quaſi torrētis impulſu, feſtina ꝑcipitatione rotatus, cum ingenti contumelia dæmon exiuit. Repētè, qui videbatur mortuus, viuit, & de lecto Abbatis quietus & incolumis ſurgens, patruumq; amplexatus: Deo gratias, ſanus ſum, inquit. Gratias agunt omnes communiter Deo, & qui modò flebant, lætabantur: foris clamor effunditur: res intus geſta, ſupra tecta ſolenniter prædicatur: tota ad ſpectaculum conuenit ciuitas: benedictus Deus in Abbate, tanti operis patratore, totius plebis requieſcit affectus.

Vide q̃ torqueatur diabolus aqua benedicta

Febricitantibus multis idem ſanctus manus imponens,

nens,& aquam benedictam porrigens ad bibendum, sanitatem obtinuit: aridas manus & membra paralysi dissoluta tangens, incolumitati restituit: cæcis etiã sub multorum testimonio in eadem ciuitate, vt viderent, imposito signo Crucis, à patre luminum potenter obtinuit. Per idem tempus Albanensis Episcopi, quem Dominus Papa in eadem legatione sibi collegam dederat, gratia tractandorum negociorum hospitium intrauerat, & de his, quæ iniuncta fuerant, agebant ad inuicem: cùm repentè irruit super eos adolescens, cuius arida erat manus & retorta ad brachiũ: & aduolutus pedibus eius, suppliciter postulat sanitatem. Ille aliàs occupatus, benedixit quidem & abire præcepit, & nè ampliùs sibi molestiam faceret, verbis solito seuerioribus interdixit. Recedebat ille, nõ consecutus quod quæsierat, cùm venerabilis Episcopus sub omni celeritate eum regredi iubet, & manu arreptum tradit Abbati: Huic, inquit, qui minimè beneficium cõsecutus, tibi vt recederet, obediuit, tu nè claudas viscera misericordiæ: quinpotiùs tu obedi, & virtute obedientiæ, me iubente, adstrictus, fac quod postulat, largire quod petit: & confidens in eius virtute, per quem expetit sanitatẽ, postula, & impetrabis: vt & tu de Dei munere, & ille de optata glorietur salute. Ad præceptum Episcopi Abbas appræhensa manu pueri, inuocauit Dominum, & exaudiuit eum: & signo Crucis edito, nerui, qui obriguerant, extensi sunt, & caro, quam assidens congelauerat morbus, redeunte sospitate ità mobilis facta est & flexibilis, vt dicto citiùs languidum diù membrum conualuerit. Obstupuit Episcopus, tam repentinæ virtutis admirans effectum, & mira extunc veneratione virum Dei coluit, & miraculorum eius ipse testis extitit & relator. Coegit igitur Abbatem, vt secùm ea nocte cœnaret: Cuius rei assensum vix & cum magna difficultate obtinuit, ea dũtaxat ratione suasum, quòd intolerabilis populus vndiquè expectaret, nec sine periculo egredi posse videretur. Inter cœnandum verò paropsidẽ, in qua Abbas comederat, Episcopus ministro familiari seruandum tradidit, & præcepit, vt seorsùm reconditam, cum omni diligentia custodiret. Elapsis exindè aliquot diebus, idem Episcopus febrium vehemẽti ardore corripitur: & recordatus hominis Dei, familiarem iubet accersiri ministrum: Discum, inquit, Abbatis, quem nuper tradidi conseruandum, huc aduehere nè cuncteris. Cumque ille obtulisset allatum: Infunde, inquit, aquam in eo, & panis exiguas buccellas conscinde. Quod cùm factum esset, confidens in Domino, & Abbatis precibus se commendans, comedit & bibit, & absque dilatione conualuit.

Multos curat morbidos aqua benedicta & Crucis signo.

Manũ aridam celerrime sanat.

Nota lector de paropside, vnde vir Dei comederat.

Augebatur aduentantium numerus, & mirifica opera populos ad se inuitabant, nec vsquàm viro Dei dabatur requies, dum ex lassitudine eius alii sibi requiem procurarent. Abeuntibus occurrebant aduenientes, & succedebant sibi beneficia mendicantes. Inter quos miles quidam in vlnis suis puellam ad virum Dei attulit, quæ ità exosam habebat lucem, vt semper clausis palpebris, etiam brachium opponeret oculis, nè aliquo modo aliqua lucis particula se ei ingereret. Auellebantur aliquandò opposita brachia violenter, & cùm ei lumen se infunderet, clamabat & flebat: & erat ei claritas pro cruciatu, & lux visa quasi aculeos eius cerebro infigebat. Benedicit infantulæ vir Dei, & signaculum Crucis faciens super eam, tranquilliorem dimittit: & dum domum referretur, vltrò aperit oculos, & pedes sine vectore ipsa reuertitur. Et ipso in loco mulieri à dæmonio vexatæ, multis adstantibus, à patre misericordiarum idem sanctus obtinuit sanitatem.

Signo crucis sanat oculos puellæ.

Itẽ dæmoniacam.

CAPVT IIII.

IAm Papiam aduenerat, & fama virtutum aduentũ eius præcesserat, & cum debito gaudio & apparatu tantæ gloriæ virum ciuitas lætabunda suscepit. Et nè diù populi desiderium dilatio suspenderet, qui, sicut Mediolani miracula facta audierat, signum ab eo optabat videre: aduenit post eũ repentè rusticus quidam, qui de Mediolano secutus eum fuerat, vxorẽ dæmoniacam secùm adducens, quam ante pedes eius, lachrymabili voce intrinsecas protestans anxietates, deposuit. Nec mora: in contumeliam Abbatis per os miseræ mulieris diabolus locutus est, & irridens seruũ Dei: Non me, inquit, de anicula mea hic, porculos edens & brassicas deuorans, expellet. Multa in hũc modum in virum Dei iactabat conuicia, vt blasphemiis prouocatus, impatienter ferret opprobria, & confunderetur in præsentia populi, cùm lacessiri se indignis audiret sermonibus. Sed vir Dei astutias eius intelligens, irrisorem irrisit, & vltionem ipse non expetens, sed ad Deum remittens, ad ecclesiam sancti Syri dæmoniacam duci præcepit. Voluit quippe curationis illius gloriam dare martyri, & primitias operationũ virtuti eius ascribi. At verò sanctus Syrus ad hospitẽ suum remisit negocium, nec in ecclesia sua quippiã sibi deferens, intactum opus reduci ad Abbatẽ voluit. Reducitur igitur mulier ad Abbatis hospitium, garriente per os eius diabolo, & dicente: Non me Syrulus eiiciet: non me expellet Bernardulus. Ad hæc seruus Dei respondit: Non te Syrus, nec te Bernardus eiiciet: sed Dominus Iesus Christus. Et conuersus ad orationem, pro salute mulieris Domino supplicabat. Tunc verò spiritus nequam, velut priori improbitate mutata: Quàm libens, inquit, egrederer ab hac anicula mea, nil in ea sentiens, nisi molestiam magnam: q̃ libens egrederer, sed non possum. Interrogatus causam: Quia necdùm vult magnus Dominus, inquit. Cui sanctus: Et quis est magnus Dominus? Et ille. Iesus Nazarenus. Ad quem rursùm vir Dei: Vndè enim Iesum nosti, aut si vnquàm eum vidisti? Vidi, inquit. Vbinàm eum vidisti? In gloria. Et tu in gloria fuisti? Fui quidem. Et quomodò indè existi? Cum Lucifero, inquit, multi cecidimus. Hęc autem omnia voce lugubri per os vetulæ, audientibus omnibus, loquebatur. Respondente autem sancto Abbate: Nunquid in illã gloriam redire velles, & restitui in gradum pristinũ? Rursùm voce mutata, & miro modo cachinnãs: Hoc, inquit, tardum est. Et nihil vlterà loquens, orante attẽtiùs viro Dei, nequissimus ille victus abscessit, & mulier sibi reddita sanitate, quantas potuit gratias egit. Reuertitur ergò vir cum muliere, per totam viã incolumitati eius congaudens: expectantibus amicis, domui suæ redditur. Lætabantur omnes, qui ordinem rei gestæ audierant: sed repentè gaudium vertitur in mœrorem: quia vbi domus suæ limina attigit, rursùs intrat diabolus in eam, & infestior solito, miseram discerpit atrociùs. Quid faceret miser maritus, quò se verteret, nesciebat. Cohabitare cum dæmonica, molestissimum: relinquere, impium videbatur. Surgit igitur, & assumpta secùm muliere, rursùm Papiam reuertitur. Vbi cùm virum Dei non inuenisset, vsque Cremonam prosequitur abeuntem. Indicat, quid factum sit, & vt gratiam inueniat, lachrymabiliter deprecatur. Nec defuit piæ petitioni Abbatis clemẽtia: sed præcipit, vt ecclesiam ciuitatis illius ingrediatur, & ante confessorum corpora orans, expectet donèc ipse sequatur. Itaq; memor promissi, circa noctis crepusculum, cæteris dormitum eum euntibus, ipse, vno tantùm prosequente, ecclesiã ingreditur, & tota nocte illa orationi vacans, obtinuit à Domino, quod petebat:

Procacitas dæmonis.

Eiicit nequissimũ dæmonẽ.

Rursùm in fœminã dæmon reuertitur.

Iterum à S. patre expellitur.

tebat: & impetrata mulieri sanitate, iubet eam securè reuerti ad propria. Sed cùm reditum ad se diaboli, sicut iam experta fuerat, formidaret, collo eius alligari chartulam, hæc verba continentem, præcepit. In nomine Domini nostri Iesu Christi præcipio tibi dæmon, nè hanc amodò præsumas mulierem contingere. Quod mandatum cum tanto timore suscepit diabolus, vt mulieri regressæ ad propria, nunquàm deincèps appropinquare præsumpserit. Erat etiam in eadem ciuitate quidam dæmoniacus, cuius pasſio multos ad risum commouebat, cùm alij, qui seuerioris animi erant, clementissimo ei compaterentur affectu. Hicità latrabat, vt, si audires, nec personam videres, canem crederes. Hunc ad se adductum, vir Dei cùm latrantem audisset, ingemuit: qui eo modo latrabat, quo solent percusſi & obruti canes irasci & fremere in percussores: sed in præsentia viri Dei anhelans & latrans, acriùs solito turbabatur. Increpato itaque diabolo, & in virtute Christi expulso, homini imperat vt loquatur. Purgatus homo intrat ecclesiam, interest sacramentis, Crucis signo se munit, audit Euangelia, confitetur & orat, & cętera sanę mentis officia Deo reddit, & consecrat.

Dæmoniacus purgatur.

Cùm secundò per Mediolanum eodem anno pater sanctus transiret, oblata est ei dæmoniaca mulier. Nam eo tempore aberat, quo primùm vir Dei ciuitatem prædictam sua illustrauit præsentia. Hanc possidebat dæmonium, quod modò Italica, modò Ibera lingua loquebatur: nec satis certum erat, vtrùm vnus esset bilinguis, vtriusque sermonis idiomate vtens, an duo: sed tam propriè modò hæc, modò illa sonabat, vt diceres: * Hic qui loquitur, Ligur est: * hic, Hispanus. Hæc etiam genuum pasſione & poplitis tremore turbabatur. Hæc cùm ad virum Dei adducta fuisset, saltu concito scamnum, in quo sedebat, inopinata celeritate transiliit. Reducta & interrogata, quid sibi vellet saltus & fuga, & vndè ægrotanti & vetulæ tanta virtus & velocitas venisset, respondit hanc sibi agilitatem ex præsentia inesse diaboli, vt currentes compræhenderet equos, & eorum dorsa sine adminiculo transiliret. Hæc sequenti die dum in ecclesia diuinis, quæ ille celebrabat, officijs interesset, crudelissimè & diutissimè coram omnibus vexata est. Compassus Abbas mulieri, iam sæpè in talibus expertus Dei clementiam, imperat diabolo, vt recedat. Ille ad imperium serui Dei tremebundus, euanuit: mulier verò non solùm ex vexatione, sed etiam à neruorum contractione, in momento conualuit.

** Hic*

Dæmoniaca anus sanatur.

Hæc & alia multa intrà Alpes constitutus, operatus est vir Dei, & diuersa loca perlustrans, benefaciebat his, qui infirmabantur, illuminando cæcos, erigendo debiles, curando febricitantes, maximè oppressos à diabolo diligentiori studio purgans: & quæ malignus fœdauerat spiritus pectora, templa Deo acceptabilia consecrabat. Multa in hunc virum probabilia & laude digna concurrunt: & alii quidem doctrinam, alii mores, & alii mirantur miracula. Ego quidem congruum his omnibus honorem defero, sed præ omnibus, quantùm in me est, hoc sublimius duco, hoc propensiùs prædico, quòd cùm esset vas electionis, & nomen Christi coram gentibus & regibus ferret intrepidus, cùm obedirent ei principes mundi, & ad nutum eius in omni natione starent Episcopi, cùm ipsa Romana Ecclesia singulari priuilegio veneraretur eius consilia, & quasi legatione generali concessa, subiecisset ei gentes & regna: cùm etiam, quod gloriosius iudicatur, dicta eius & verba confirmarentur miraculis, nunquàm excessit, nunquàm supra se in mirabilibus ambulauit: sed semper de se humiliter sentiens, venerabilium operum non se authorem credidit, sed ministrum: & cùm esset omnium iudicio summus, suo sibi iudicio constitit infimus. Soli Deo, quicquid fecit, ascripsit: immò nihil boni aut velle aut posse se, nisi inspirante Deo, & sensit, & dixit. Sed aderat vis diuina in tempore accepto, & in die salutis, segregans in Euangelium suum seruum suum, cuius humilitatem respexit, cuius animam spiritus sanctus ornauerat: & quia syn ceritatem eius nulla maculabat duplicitas, nec interrumpebat bonum eius quælibet conspersio falsitatis, in loco suo idem spiritus manebat immobilis. Qui vt semper splẽdidior esset & purior, quotidiè in fornace probabatur: & nè quid ei rubiginis obreperet, crebris malleorum ictibus in incude tundebatur, flagellabatur & arguebatur, non ad pœnam pro crimine, sed ad gloriam pro virtute. Nunquàm ei defuit stimulus ægritudinis: & cùm sciret virtutem in infirmitate perfici, sufficientem sibi in hoc experiebatur gratiam, quod videret suos omnes, quantuluncunquè extraordinarios, motus, lima illius quotidianæ afflictionis abradi. Erat quippe caro infirma, sed spiritus promptus: & quia in corpore delectari non poterat, totus delectabatur in Domino: nec aliqua seculi huius ambitione pulsabatur, qui solis cælestibus inhiabat. Quot ecclesiæ pastoribus destitutæ, sibi eum in Episcopum elegerunt? Elegit eum domestica Lingonensis ecclesia, elegit Catalaunensis: intrà Italiam ciuitas Ianuensis & Mediolanum, metropolis Ligurum, hunc optauerunt & pastorem & magistrum. Rhemis nobilissima ciuitas Franciæ, secundæ Belgicæ prouinciæ caput, eius dominationem ambiuit. Omnibus his vocationibus postpositis, non solicitauit animam eius honor oblatus, nec motus est pes eius, vt inclinaret se ad gloriam: nec magis eũ delectabat thiara & annulus, quàm rastrum & sarculus. Petentibus se non aliquandò negabat, quod petebant, nec concessit: sed dicebat eis, se non esse suum, & quod obediẽtia iuberet, facturum vt seruũ. Aiebat autem se venisse non ministrari, sed ministrare, & à ministerij seruitute, cui obligatus esset, nisi fratrum voluntate, non posse absolui. Quæ res cùm referretur ad fratres, respondebant: Nos omnibus, quæ posſidebamus, venditis, inuentam preciosam margaritam comparauimus. Ad patrimonia distracta redire non possumus. Quòd si precium & appreciatum nobis perierit, & substantijs ac margarita priuati fuerimus, expectationi nostræ malè prouisum est: si oleo nostro effuso, clausis ianuis, sicut fatui, mendicemus. Prouiderant enim sibi ex consilio sanctissimi fratres, & domini Papæ authoritate muniti erant, nè quis gaudium eorum tollere posset ab eis, & aliorum cõsolatio, eis fieret tribulatio, & eorum inopia, aliorum plenitudinem cumularet. His alijsq; rationibus serui Dei expugnauerant petitores, & iam diuulgatum erat vbiquè, Abbatem sic statutum esse in Ecclesia à Deo, sicut in Hebræorum populo Moyses fuit: qui, cùm non esset pontifex, Aaron tamen vnxit & sacrauit pontificem, & dispositionibus eius tota Leuiti ca succesſio omni tempore paruit.

In S. Bernardo quid præcipue suspiciendũ.

Viri sancti perpetua ægritudines.

2. Cor. 12.

Multæ ecclesiæ eum eligunt sibi Episcopum, sed renuit.

Amor fratrum Claraualllen. erga S. Bernardum.

Mat. 25

Leuit. 8.

CAP. V.

IAm Alpes transcenderat, & descẽdebant in occursum eius de summis rupibus pastores & armentarij, & agreste hominũ genus, & conclamabant à longè, benedictionem petentes, & reptabant per fauces montiũ, regredientes ad caulas suas, colloquentes ad inuicẽ & gaudentes, quòd sanctũ Dei vidissent, & manu sua super se extẽsa, optatæ benedictionis gratiam

 accepissent.

Chrysopolis. Fratres reuerenter amantissime excipiunt.

accepissent. Tandem Chrysopolim veniens, vsque Lingonas solenniter deducitur: circa quos fines fratres ei Clarauallenses occurrunt. Prouoluti pedibus, surgunt ad oscula, & vicissim ei colloquentes, Claramuallem eum deducunt alacriter. Assunt fratres in vnum congregati, & mira deuotione dilectum patrem suscipiunt: Agitur sine tumultu cum omni grauitate lætitia: facies quidem purior, hilaritatem dissimulare non poterat, sed castigatus actionum & locutionum modus, metas proprias non transgrediebatur, & cohibebant se affectiones ipsæ, nè quid agerent, in quo dissolutionis nota, religionis maturitatem offenderet. In tanta Abbatis mora, nihil in Claraualle potuit diabolus texere, nihil interim rubiginis synceris affricuit mentibus, nec aliqua parte domus Dei supra petram fundata, mota est. Ità opus suum seruus Dei absens corpore, præsens spiritu, orationum instantia munierat & solidarat, vt nec ruina aliqua in tantis constructionibus dehiscere videretur. Nullæ in aduentu eius lites seruatæ sunt, non odia nutrita, in præsentia iudicis eruperunt. Nihil iuniores aduersùs priores de austeritate aut duritia: nihil priores aduersùs iuniores de dissolutione aliqua vel remissione causati sunt. Integer vniuersorum status, consors societas, mira vnitas: omnes vnius moris in domo Dei, in pace & sanctimonia inuenti sunt, ascendentes scalam Iacob, & festinantes ad intuitum Dei, cuius delectabilis adspectus in superioribus eminebat. Abbas autem videns Satanam sicut fulgur cadentem de cœlo, eo humilior & subiectior Deo erat, quo intelligebat desiderijs suis Deum adesse propitium. Nec de hoc in se gloriabatur, quòd subijciebantur ei dæmonia: quin potiùs in Deo gaudebat, quòd nomina fratrum suorum scripta videbat in cælo, quorum vnanimitas immaculatam se custodiret ab hoc seculo.

Gen. 28.

Luc. 10.

Aderant ei in consilijs suis venerabiles fratres sui, aderat Godefridus Prior eiusdem loci, propinquus eius & carne & spiritu, vir sapiens & constans, qui etiam religionis & prudentiæ merito, posteà in ecclesia Lingonensi factus Episcopus, & sanctitatis formam retinens, & dignitatis, in qua est, honorem non minuens, vsque hodiè egrediens & ingrediens, laudabiliter perseuerat. Hi ergò atque alij plures viri prouidi, & de communi vtilitate soliciti, virum Dei, cuius conuersatio in cælis erat, aliquandò descendere compellebant, & indicabant ei, quæ domùs necessitas exigebat. Insinuant itaque ei locum angustum & incommodum, in quo consederant, nec capacem tantæ multitudinis: & cùm quotidiè cateruatim aduentantium numerus augeretur, non posse eos intrà constructas recipi officinas, & vix oratorium solis sufficere monachis. Addunt etiam, se considerare inferiùs aptam planitiem, & opportunitatem fluminis, quod infrà illabitur: ibiq; locum esse spatiosum ad omnia, quæ ad monasterij necessitates conueniunt, ad prata, ad colonias, ad virgulta, ad vineas: etsi ex vna parte syluæ videatur deesse clausura, facilè hoc parietibus lapideis, quorum ingens ibi est copia, posse suppleri. In primis vir Dei non acquieuit consilio: Videtis, inquit, quia multis expensis & sudoribus domus ista parata est, sublimis est ecclesia, domus lapideæ consummatæ sunt, aquæductus cum maximis sumptibus per singulas officinas traducti. Si hæc omnia confregerimus, poterunt homines seculi de nobis malè sentire, quòd aut leues simus & mutabiles, aut nimiæ, quas tamen non habemus, diuitiæ faciant nos insanire. Cumque certissimum vobis sit, penès nos non esse pecunias, verbo Euangelico vobis dico, quia ædificaturo turrim, futuri operis necesse est supputare expensas. Alioquin cùm cœperit & defecerit, dicetur ei: Hic homo fatuus cœpit ædificare, & non potuit consummare. Ad hæc fratres respondent: Si consummatis his, quæ ad monasterium pertinent, habitatores cessaret mittere Deus, stare posset sententia, & cessandum ab operibus rationabilis foret censura. Nunc verò cùm quotidiè gregem suum Deus multiplicet, aut repellendi sunt, quos mittit, aut prouidenda mansio, in qua suscipiantur. Nec dubium est, qui parauit mansores, quin præparet mansiones. Absit autem, vt pro diffidentia sumptuum, confusionis huius incurramus discrimina. Audiens hæc Abbas, fide & charitate eorum delectatus est, & aliquandò tandèm consilijs eorum acquieuit, plurimis tamen super hoc ad Deum precibus suis fusis, nonnullis quoquè reuelationibus præostensis. Gauisi sunt fratres, vbi verbum effusum est in publicum. Audiuit hoc sanctæ memoriæ nobilissimus princeps Theobaldus, & multa in sumptus dedit, & ampliora spopondit subsidia. Audierunt Episcopi regionum, & viri inclyti, & negociatores terræ, & hilari animo sine exactore, vltrò ad opus Dei copiosa contulere suffragia. Abundantibus sumptibus, conductis festinanter operarijs, ipsi fratres per omnia incumbebant operibus. Alij cędebant ligna, alij lapides conquadrabant, alij muros struebant, alij fundabant ecclesiam, alij diffusis limitibus partiebantur fluuium, & extollebant saltus aquarum ad molas. Fullones, & piscatores, & coriarij, & fabri, alijque artifices, congruas aptabant suis operibus machinas, vt scaturiret & prodiret, vbicunquè opùs esset, in omni domo subterraneis canalibus deductus riuus vltrò ebulliens, & demùm congruis ministeriis per omnes officinas expletis, purgata domo, ad locum cardinalem aluei reuerterentur, qui diffusi fuerant, & fluuij propriam redderent quantitatem. Inopinata celeritate consummati sunt muri, totum monasterij ambitum spatiosissimè amplectentes. Surrexit domus, & quasi animam viuentem atque motabilem haberet, nupèr nata ecclesia, in breui profecit & creuit.

Luc. 14.

Ecce tibi veterem piorū hominum erga monasteria construenda liberalitatem.

CAP. VI.

LAborabat ea tempestate sub schismaticorum oppressione, tota Burdegalensis ecclesia, & non erat in Aquitania, qui posset resistere principi, cuius animam indurauerat Deus: qui, annuente Gerardo Engolismensi Episcopo, & instillante in cor eius dissensionis semina, factus est schismatis defensor & auctor. Quicunq; susceptioni Petri Leonis non subscribebant, persecutionibus expositi, alii damnis, alii proscriptionibus mulctabantur: alii à sedibus propriis pulsi, exulare compellebantur. Sibilabat in auribus Comitis illius crebris persuasionibus, quasi serpens, antiquus veterator ille, qui diù in partibus illis Sedis Apostolicæ fuerat legatus, & nunc à magistratu tanto deiectus, non poterat se pati suæ solius Ecclesiæ Episcopum, qui se viderat totius Aquitaniæ principem & magistrum. Erubescebat enim ad primam domum redire, cuius potėtatui & Turonica, & Burdegalensis, & Anxiensis prouinciç subditę fuerat, & quicquid à collibus Iberorum vsq; ad Ligerim cōplectitur & claudit Oceanus, paruerat eius imperio. Consuetus igitur prædari prouincias, & sub titulo iustitiæ de causis emergētibus facere quęstum, infinitas aggregauit pecunias, quæ sibi erant in idolū, & in apostasiæ simulacrū. Vidēs igitur perisse sibi exactionum

Aquitaniæ princeps persequitur Pontificis fautores.

num authoritatem, & solam domum, quæ nupèr multis stipata clamoribus, iam carebat ærarijs, impatiẽter ferens, quòd manus eius non implerentur muneribus, homo serpentinæ astutiæ festinatò ad Petrum Leonis misit, vt ei legationem concederet, & ipse ei fidelitate iurata obediret: insupèr & principem terræ, & quoscunque posset, ad eius imperium inclinaret. Gauisus homo perditionis, quia locum, in quo dilataret malitiam suam, se inuenisse putauit, citò annuit, & libenter ei in adstipulationem erroris Gilonem Tusculanũ Cardinalem Episcopum, qui solus de Romanis cum Petro Portuensi Episcopo ei adhæserat, celeriter delegauit. Porrò Gerardus, qui priùs se mutilatum dolebat, resumpsit cornua, & deinceps cœpit securior & audacior apparere. Nam & quod antè non fecerat, publicè procedebat mitratus, vt ipsa sacri officij insignia ampliorem ei reuerentiam in populos vendicarent. Aggreditur ergò Comitem multis pecuniis, inuadit animam eius rationibus venenatis, & hominem promptum facilè seducit & corrumpit. Inprimis ab vrbe Pictauensi Vuilhelmus Episcopus, vir honestus, homo catholicus, in societate & defensione vniuersalis Ecclesiæ stabilis, violẽter expellitur, & à Gerardo & Cardinale adiutore suo, quia Petrum abdicabat, damnatur. Erant & aliæ familiares causæ, pro quibus ei à multo tempore Comes infensus, data occasione, libentissimè eum persequitur & abiurat. Visum est autem tam Gerardo, quàm Comiti, vt ad confirmationem partis suæ, sine mora Pictaui crearent Episcopum: & inuenerunt hominem ambitiosum, nobilem quidem genere, sed degenerem fide: quem, vt genus suum cum eo in causa ponerent, quibusdam ex clericis consentientibus elegerunt: & prophanas ei imponentes manus, execrabile caput eius non tam vnxerunt, quàm contaminauerunt. Simile huic monstrum in Lemouicensi ecclesia instruxerunt, Ramnolphum quendam Dorotensem Abbatem, quem non multò pòst vltio diuina secuta est: & cadens resupinus de equo in via plana, vno tãtùm lapide vltore, qui ad hoc ibi erat relictus, infixo capiti eius, quassato cerebro, expirauit.

Gerard⁹ Eugolismens. Episcop⁹, souet partes Antipapæ admodum flagitiose.

Legitimis exturbatis Episcopis, subsstituuntur Pseudoepiscopi.

Vltio diuina.

Audiens hæc & huiusmodi vir venerabilis Gaufredus Carnotensis Episcopus, cui à Papa Innocentio Aquitaniæ legatio fuit commendata, vehementer indoluit, & succurrendum periclitanti Ecclesiæ, postpositis aliis negociis, sine dilatione vlla decreuit. Abbatem ergò Claraualensem petit & obsecrat, vt sibi ad tanta mala eliminanda succurrat. Assensit vir Dei, & se in proximo congregationem monachorum in Britaniam in locum, quem iuxta Nannetum Comitissa Emengardis parauerat, ducturum intimat, & promittit, disposita illa domo secundùm genus & species suas, se cum eo in Aquitaniam profecturum. Ibant igitur simul, & nè multis ambagibus vtar, simul Nannetum venerunt. Erat autem in regione illa misera mulier, quæ à quodam petulante diabolo vexabatur. Apparuit autem ei lasciuus ille diabolus in specie militis, valdè pulchri adspectu, & in amorem suum intùs suggestione latenti, extrà locutione blandimenti, animum eius fallaciter inclinauit. Cumque assensum mulieris obtinuisset, expansis brachijs, pedes eius super vnam manuum suarum posuit, altera verò manu caput eius operuit, sibique eam huius fœderis signo dotauit. Illa quidẽ virum habebat strenuum militem, sed huius execrabilis commercij penitùs ignarum.

Diabolus mire abutitur vxore militis cuiusdã.

Abutebatur ergò ea, etiam in eodem loco cubante marito, inuisibiliter impurissimus ille adulter, & incredibili vexabat libidine. Sex annis tantum latuit malum, nec detexit mulier perdita tanti criminis probrum. Septimo verò anno confusa est in seipsa, & expauit, tum propter colluuionem tam continuæ turpitudinis, tum propter timorem Dei, cuius iudicio singulis momentis timebat intercipi & damnari. Confugit ad sacerdotes, & piaculum confitetur. Peragrat loca sancta, & sanctorum implorat suffragia: sed nulla ei confessio, nulla oratio, nulla eleemosynarum largitio suffragatur. Quotidiè, vt priùs, & importuniùs, à dæmone infestatur. Deniquè in publicum tantum scelus effusum est. Quo audito & cognito, maritus eius contubernia execratur. Intereà ad locum prædictum vir Dei cum comitatu suo aduenerat: cuius vt audiuit aduentum infelix mulier, se ad pedes eius tremebunda proiecit. Aperit ei lachrymis perfusa passionem horribilem, & ludificationem inueteratam, & quòd ei nihil profecissent, quæcunque fecisset sibi à presbyteris imperata. Addit sibi ab oppressore suo aduentum eius prædictum, & minaciter* ei interdicit, nè ante eius veniret præsentiam: quia nihil ei prodesset, & ipse, recedente Abbate, qui fuerat amator, crudelissimus ei fieret persecutor. Audiens hæc vir Dei, blandis verbis consolatur mulierem, & de cælo promittit auxilium: præcepitque, vt die altera (iam enim nox instabat) confidens in Domino reuertatur. Reuersa manè, cùm viro Dei blasphemias & minas, quas eadem nocte ab incubo suo audierat, retulisset: Nè cures, inquit vir Dei, minas eius: sed tolle baculum hunc nostrum, & pone in lecto tuo, & si quid potest, agat. Egit mulier, quod iussum fuerat, & recubans in lecto suo, signo Crucis munita, iuxta se baculum ponit. Adest ille continuò, sed nec ad consuetum opus, nec ad ipsum cubile præsumpsit accedere: tamen minatur acerrimè, quòd discedente viro Dei, ipse in eius supplicia reuerteretur. Instabat dies Dominica, & voluit vir Dei per edictum Episcopi populum in ecclesiam accersiri. Cumque ipsa die maximus populus ad ecclesiam conuenisset, inter Missarum solennia, comitantibus Episcopis Gaufredo Carnotensi, & Brictio Nannetensi, ipse ad ambonem conscendit, & vt omnes, qui in ecclesia erant, accensas candelas in manibus teneant, locuturus edicit. Quod & ipse cum Episcopis & clericis faciens, inauditos diaboli ausus publicè aperit, & fornicatorem spiritum, qui in tam horrenda inquinamenta etiam contra naturam suam exarserat, cum omnium fidelium, qui aderant, subscriptione anathematizat, & authoritate Christi tam ad illam, quàm ad omnes mulieres deinceps interdicit accessum. Extinctis itaque sacramentalibus illis luminibus, extincta est deinceps tota virtus diaboli, & mulieri post confessionem cõmunicanti, nunquàm posteà apparuit inimicus, sed irregressibiliter eliminatus aufugit.

f. interdictum.*

Ecce quid valeant etiã viles Sanctorũ res.

Profligat mirabiliter impurissimum dæmonẽ à fœmina.

His itaque paratis, simul Abbas & legatus ingrediuntur Aquitaniam. Interim Gerardus, assensu Comitis, Burdegalensem Archiepiscopatum occupauerat, & simul Burdegalensem & Engolismensem detinebat Ecclesiam. Sed effluentibus pecunijs, quas in assentatorum manus iniecerat, magis ac magis cognita veritate: iam defluebant ab eo subsidia principum, & perfidiæ eius timebant existere defensores. Morabatur itaque in locis illis, in quibus securiorem se putabat, nec iam facilè se conuentibus præsentabat. Vt enim priùs gesta breuiter repetamus, vbi primùm cœpit audiri, quid aduersùs ecclesiam Dei Gerardus ille machinaretur, ab Innocentio Papa, adhuc in Gallijs demorante, missi sunt Abbas noster Claraualleñs, & Iosleuus venerabilis Episcopus Suessionensis, & Pictauum vsq; venerunt, vt tam ipsum quàm prędictum principem conuenirent. At ille, iam eodem principe persuaso, impudenter in ecclesiã catholica, à qua se præcidebat, conuicia cœpit iaculari, & polli-

Gerard⁹ Episcopus schismaticus Catholicos persequitur.

citam priùs Innocentio obedientiam subtrahere, Anacletum suum electum digniorem, & quicunq; ei non obedirent, erroneos & acephalos nominare. Vndè factum est, vt animati & armati in insaniam Clerici, publicè ex ea die persecutionem catholicis intentarent. Priùs tamen, quàm ab vnitate seipsos taliter præcidissent, obtulerat Abbas sanctus in eorum ecclesia sacrificium Deo. Post cuius discessum, decanus eiusdem ecclesiæ altare, in quo diuina mysteria celebrabat, impiè quidem, sed nō impunè, confregit. Siquidem post breue tempus percussus à Deo, cùm spiritum exhalaret, domum, in qua moriebatur, plenam videbat dæmonibus, & se à dæmonio iugulari clamitans, cultellum à circunstantibus postulabat, quem immergeret gutturi suo, vt extracto dæmone viueret. Sed diabolus, cui datus erat, eum inter hæc verba extinxit, & pestilētem animam in infernum demersit. Archipresbyter quoquè, qui Petri inuasoris Pictauensis ecclesiæ synodum denunciabat, coram ipsis, quos ad conuentum perfidiæ inuitabat, à diabolo correptus est. Sed & in alios multos, qui in schismate illo feruentiores extiterant, manus diuina manifestatam exercuerat vltionem. Propter hæc & alia huiusmodi, ante homines confundi cœperat Gerardus, & timens opponi sibi, quæ negari non poterant, conuentus publicos euitabat. Significatum est interim Comiti per viros illustres, qui ad eum securiùs audebant accedere, quòd Abbas Claræuallis & Episcopus Carnotensis, aliįque Episcopi & religiosi viri, colloquium eius expeterēt: quorum etiam studium esset, vt secùm de pace Ecclesiæ, & de malo remouendo tractarent: persuasumque est illi, nè tantorum virorum deuitaret colloquium; quia poterat fieri, vt communicato cum eis consilio, & facile esset, quod modò videbatur difficile: & quod videbatur impossibile, repentino prouentu possibile redderetur.

Terribilis vindicta in decanum, & alios schismaticos.

Itaque apud Pertinacum hincindè conueniunt, & inprimis de diuisione Ecclesiæ, & de scissura & obstinatione, quæ infra Alpes in sola Aquitania quasi nebulæ corruptela consederat, multis modis & rationibus à seruis Dei Comiti intimatum est, quòd Ecclesia vna est, & quicquid extra eam est, quasi extra arcam, iudicio Dei necesse est interire & dilui. Adducta quoquè exempla Dathan & Abiron, quos reatu schismatis terra viuos absorbuit: nec tanto malo vindictam Dei aliquandò defuisse, monstratum est. His auditis, Comes ex parte sano vsus est consilio, & respondit, in obedientiam Innocentij Papæ posse dare consensum: sed in restitutionem Episcoporum, quos de sedibus suis expulerat, nulla ratione induci: quoniam implacabiliter eum offenderant, & iurauerat, se nullo tempore eorum pacem aliquandò suscepturum. Diù per internuncios protractus est sermo, & dum vicissim verbis se mutuò occupant, vir Dei efficaciora sibi arma arripiens, ad altare sanctum oblaturus & supplicaturus accedit. Intrauerant ecclesiam, quibus licebat diuinis interesse mysterijs, Comes sustinebat pro foribus. Peractis itaque consecrationibus, & pace data ac diffusa per populum, vir Dei iam non se agens, vt hominem, corpus Domini super patenam ponens, ignea facie & flammeis oculis, non supplicans, sed minax, forās egreditur, & verbis terribilibus aggreditur Ducem: Rogauimus te, inquit, & spreuisti nos: Supplicauit tibi in altero, quem iam tecùm habuimus, conuentu seruorum Dei ante te adunata multitudo, & contempsisti. Eccè ad te processit filius Virginis, qui est Caput & Dominus Ecclesiæ, quam tu persequeris. Adest iudex tuus, in cuius manus illa tua anima deueniet. Nunquid & ipsum sicut seruos eius contemnes? Lamentabantur vniuersi, aderant, & orationibus intenti, præstolabantur exitum rei, & omnium suspensa expectatio nescio quid diuinum cælitùs fieri expectabat. Videns Comes Abbatem in spiritu vehementi procedentem, & sacratissimum corpus Domini in manibus ferentem, expauit & diriguit, membrisque tremebundis metu & dissolutis, quasi amens solo prouoluitur. Eleuatus à militibus, rursùm in faciem ruit, nec quippiam alicui loquens, aut intendens in aliquem, saliuis per barbam defluentibus, cum profundis efflans gemitibus, epilepticus videbatur. Tum vir Dei ad eum propiùs accessit, & pede pulsans accliuem, surgere iubet, & stare supra pedes, & Dei audire sententiam. Præsens est, inquit, Pictauensis Episcopus, quem ab ecclesia sua expulisti. Vade, & reconciliare ei, & in osculo pacis iungito fœdera, & ipse ad Sedem suam eum reducito: & satisfaciens Deo, redde pro contumelia gloriā, & in vniuerso principatu tuo diuisos & discordes ad charitatis reuoca vnitatem. Subdere Innocentio Papæ, & sicut ei omnis obedit Ecclesia, tu quoquè electo à Deo tanto pare Pontifici. Audiens hæc Comes, authoritate spiritussancti & sanctorum sacramentorum præsentia victus, nec audebat respondere, nec poterat: sed statim occurrit, & in pacis osculo recepit Episcopum, & eadem, qua eum abiurauerat, manu cum totius exulatione ciuitatis, ad propriam sedem eum reduxit. Sed deincèps Abbas cum Comite iam familiariùs & suauiùs loquens, paternè eum monuit, nè ad impios & temerarios ausus vltra exurgeret, ne Dei patientiam in tantis iritaret flagitijs, nè pacem factam in aliquo violaret.

Num. 16.

Nota historiam memorabilem, & de corporali Christi in Eucharistia præsentia.

Huius Vuilhelmi Comitis miræ cōuersio ita habetur Tomo 1. X. Februarij.

Pace itaque omni Aquitanicæ ecclesiæ reddita, solus Gerardus perseuerat in malis: sed non multò pòst adueniente die iræ, in domo sua miserabiliter extinctus est. Et cùm dicat scriptura, Est peccatum ad mortem: pro eo non dico, vt roget quis: impœnitens & subitò mortuus, sine confessione & viatico de corpore egredientem spiritum diabolo reddidit, cuius minister vsque in finem extiterat. Corpus eius à nepotibus suis, quos in ecclesia illa honoribus sublimauerat, inuentum in lecto suo exanime & enormiter tumidum, in basilica quadam humatum est. Sed posteà à Gaufredo Carnotensi Episcopo, sedis Apostolicæ legato, indè extractum, aliàsq; proiectum est. Nepotes quoquè eius ab eadem ecclesia posteà eliminati sunt, & omnis progenies & plantatio à radice euulsa, per extera regna, tanti iudicij circunferens querimonias, exulauit. Tāto ergò malo obruto, & schismate Gerardi redacto in cineres, vir Dei cum magno gaudio Claramuallem reuertitur. Assunt fratres circunfusi pedibus eius: gratias agunt Deo, qui bonis initijs feliciores prouentus accumulat, & vbiquè Abbatis sui humilitatem glorificat & exaltat. Nactus verò vir Dei aliquod quietis tempus, alijs se negocijs occupauit: & secedens in casulam, pisatijs torquibus circuntextam, solus meditationibus diuinis vacare disponit: & repētè occurrunt ei in diuersorio humili, quasi ad præsepe Domini consistenti, amatoria Cantica, & spiritualium fercula nuptiarū. Considerat & expauescit, quòd sponsus speciosus forma præ filijs hominum, in quem etiam Angeli desiderant prospicere, fuscam adamauerit sponsam, & decoloratam à sole, tanto extollat preconio, vt dicat eam totam formosam, nec vllam in ea maculam esse. Ipsam quoque sponsam dilectione languere miratur, & inquirit diligenter, quæ sit illa charitas, cuius oscula dulciora sunt vino, ad quorum deliberationem tanto affectu anima impatienter anhelat: cumque sponsus multis laudibus sponsam attollat, non tamen in omnibus plenam ei sui copiam præbeat, nec vsq; ad plenitudinē satietatis se spōsę desideranti

1. Iohā. 5.

Nota schismatice & time similem vltionem.

Psal. 44. Cant. 1. &c.

ranti concedat: quæsitus aliquandò non inueniatur, & post longos circuitus repertus, teneatur, nè fugiat. Multo tempore in harum meditatione rerum animã suam effudit,& multipliciter hæc exponens,quantùm in se profecerit, qui quotidiè in illis epulabatur delicijs: quantùm in nobis, quibus illius benedictionis reliquias in scriptura seruauit, manifestum est legentibus eam.

Exponit Cantica Canticorum.

CAP. VII.

Literis Pontificis euocatur ad Vrbẽ, vt adsit laboranti Ecclesiæ.

INtereà literæ Apostolicæ virum Dei vocant, & vt adsit laboranti Ecclesiæ,supplicant Cardinales. Intermittuntur studia,& quæ modò continua erant, interpolatis discursibus resumuntur. Nulla vacatio superest: seruus Dei aut orat, aut meditatur, aut legit, aut concionatur. Videns ergò excusationes frustra expendi, & necessè esse obedire mandatis, conuocatos à multis partibus fratres, diù profundeque suspirans, affatur: Videtis fratres, in quantis tribulationibus laboret Ecclesia. Pars quidem Petri & in Italia & in Aquitania, authore Deo, elisa, iam non parturit, sed abortit. Euasati sunt in his regionibus schismatis defensores: Romæ magna pars nobilium Innocentium sequitur,& fauent ei multi fidelium: qui tamen temerariæ multitudinis impetum formidantes,non audẽt publicè confiteri,quem Innocentio firmauere,consensum. Cõiuratos habet Petrus homines perditos,quos corrumpit pecunia: & munitionibus eorum occupatis,non Simonis Petri fidem,sed Simonis magi repræsentat præstigias. Contra vnam gentem, Occidente edomito,superest lucta. Orantibus vobis & iubilantibus, Ierícho corruet: & cùm extenderitis cum Moyse manus ad Dominum,Amalech victus aufugiet. Iosue pugnat, & vt ad consummationem victoriæ dies sufficiat protelata, soli vt stet, non tam orat,quàm imperat: & meretur fides tam solis obedientiam, quàm de hoste prostrato victoriam. Nobis ergò pugnantibus, vos ferte præsidium, & auxilium de cælo supplicibus animis implorate. Agite,quæ agitis,& state in gradu, quo statis. Et licèt vobis nihil conscij sitis, iudicio tamen vestro non æstimetis vos iustos: quia solus Deus quos iustificat,iudicat,& perfectissimus quisque iudicij diuini districtum examen ignorat. Iudicari autem ab humano die non multùm curetis,neque vestra propria, neque aliena iudicia approbantes, sub timore Dei sic state, vt nec vos quempiam iudicantes,aliquandò extollamini:nec aliorum curantes iudicia,excidatis in nugas. Singula verò prosequentes, vos seruos inutiles reputetis. Eundum autem est nobis, quò nos obedientia vocat:& huius domùs fraternitatem & vestri custodiam,Deo,pro quo hunc assumimus laborẽ, cõfidentes de eius clemẽtia,tradimus & cõmẽdamus.

Exod. 17. Iosue 10.

Hæc dicens,& benedicens, flentibus vniuersis, discessit: & cum multa reuerentia vbiquè receptus, demùm Romam peruenit. In cuius aduentu tam dominus Papa, quàm fratres lætati sunt: & communicatis cum eo consiliis, secundùm rerum prouentus & statum causarum, Abbas in opus egreditur: nec in curribus, nec in equis spem ponens, sed colloquia quorundam suscipiens,sciscitatur,quæ sit eorum facultas, qui fautorum animi: vtrùm errore, an malitia seducti, tantum scelus protrahant & protelent. Intellexit ex secretis, Clerum, qui cum Petro erat, de statu suo solicitum,scire quidem peccatum,sed non audere reuerti,nè perpetua notatus infamia,vilis inter cæteros haberetur: & mãlle sub vmbra honestatis interim sic esse, quàm expelli à sedibus suis, & publicæ mendicitati exponi. Eorum, qui de Petri erant prosapia, hæc erat responsio, quia iam credi eis à nemine posset, si dimembrarent genus suum,& eum relinquerent, qui cognationis suæ caput esset & dominus. Cæteri iuramento fidelitatis excusabant perfidiam, nec aliquis ex sana conscientia parti illi conferebat suffragia. Denunciabat itaque Abbas eis, colligationes impietatis esse sacrilegas, & prophanas conspirationes, legibus & canonibus condemnatas,iuramentis non posse muniri: nec posse nec debere veritatis sacramenta mendacio suffragari: insanire autem eos,qui rem illicitam sacramenti patrocinio constare existimant, cùm oporteat extraordinarias pactiones,quocunque religionis obtentu sancitas, reuocari in irritum, & authoritate diuina dissolui. Auditis his & alijs viri Dei sermonibus,defluebantà Petro, & quotidiè partis illius dissociatis agminibus, vincula rumpebãtur: ipsius quoquè Petri anima tabescebat,quia se quotidiè minui,Innocentium verò crescere minimè dubitabat. Defecerant pecuniæ,contabuerat curiæ amplitudo, aruerant ministeria domùs, rarus mensas eius frequentabat conuiua,deliciæ in plebeia cibaria mutatæ, cultus obsequẽtium vetustate obscurus, macri & acuti stipendiarij, ære alieno oppressi,& tota domùs effigies pallida,dissolutionem proximam indicabat.

Venit Romã, Pontifice & Cardinalibus gratulantibus.

Intereà rex Siciliæ Rogerus, qui solus iam ex principibus obedire Papæ Innocẽtio detrectabat, ad eum mittit epistolas,petens, vt Aimericum Cancellarium suum & Abbatem Claræuallis ad se mitteret, nihilominùs à Petro Leonis idem petens, vt Petrum sibi Pisanum à suo latere delegaret. Aiebat autem,se dissensionis huius,quæ iam diù indurauerat, velle scire originem, & cognita veritate, aut corrigere errorem, aut sancire sententiam. Mittebat autem in dolo: quia audierat Petrum Pisanum eloquentissimum esse, & in legum & in Canonum scientia nulli secundum: putabatque, si eloquentiæ eius in publico consistorio audientia præberetur, declamationibus rhetoricis simplicitatem Abbatis posse obrui,& silentium ei in verborum & rationum pondere imponi. Nè diù morer, venit pars vtraque Salernum: sed militauerat vltio,& præuenerat tanti sceleris machinamentum. Parato nanque ad bellum innumerabili exercitu aduersùs Rannulphum Ducem, idem rex in campum armatas produxerat acies, cùm subitò viso Duce audacter obuiàm procedente, territus fugit, effusumque exercitum prædæ & cædibus exposuit, & innumeris militibus captis & interfectis, inuitus Ducem ditauit opibus,& gloria sublimauit.Quæ quidem ei omnia iuxta verbum viri Dei contigerunt. Cùm enim primus eorum,qui vocati fuerant, Abbas sanctus adueniens,regem in castris positum inuenisset, per multos dies vicinas acies, nè committerent, impediuit, denuncians regi, quia si conflictum inieris, victus & confusus abibis. Nouissimè verò cùm eiusdem regis plurimùm creuisset exercitus, ignorans,quòd non in multitudine foret euentus belli, virum sanctum quærentem ea, quæ pacis erant, vlteriùs audire contempsit. At ille ducem Rannulphum & catholicorum aciem verbis potentibus adhortans, sicut regi fugam, sic illis victoriam pollicitus est & triumphum. Cumque ad proximam villulam declinasset, & instaret orationi, repentè fugientium & insequentium clamor auditur. Siquidem per eundem locum fugientem regis exercitum Rannulphus persequebatur. Egressus itaque frater quidam ex his, qui cum Abbate erant, vni ex militibus occurrit,& quid accidisset interrogabat. At ille (siquidè literas nouerat) Vidi, inquit, impium superexaltatum & eleuatum,sicut cedros Libani: & trãsiui, & eccè non erat. Nec mora, Dux ipse secutus, mox vt monachũ vidit,sicut erat armatus,equo desilijt,& eius pedibus aduolutus: Gratias ago,inquit, Deo & fideli

Rogerus Siciliæ rex, solus detrectat obedire Innocẽtio Papæ.

Magna eius regis calamitas.

Psal. 36.

seruo eius: quia non nostris viribus, sed fidei eius collata hæc victoria est. iterumque insiliens equo, hostes insequebatur.

Nec tamen hæc plaga sibi inflicta cęlitùs, correctus est animus regis, nec detumuit procella, quam cõglomerauerat prauę mentis elatio: sed post fugam reuersis, qui euaserant, simulans alacritatem, regio se ornatu attollens, stipata militibus curia, vtranq; partem iubet accersiri: & priùs instructo Petro, & multarũ promissionum authoramentis accenso, de causæ suæ rationibus eloqui iubet. Prior Petrus electionem domini sui canonicam asserit, & verba sua multis canonum assertionibus munit. At verò vir Dei non in sermone, sed in virtute regnũ Dei esse intelligens: Scio, inquit, te Petre, virum sapientem & literatum esse, & vtinam sanior pars & honestiora te occupassent negocia. Vtinam te patronum causa iustior obtineret, & sine dubio *rationalia eloquentem, nulla posset impedire facundia. Et nos quidẽ agrestes, sæpiùs ligonibus, quàm pragmaticis aduocationibus assueti, si causa fidei non esset, institutum silentium teneremus. Nunc autem cogit nos charitas eloqui, quia tunicam Domini, quam in tempore passionis nec ethnicus præsumpsit scindere, nec Iudæus, Petrus Leonis lacerat & dirũpit. Vna est fides, vnus Dominus, vnum baptisma. Nos neque duos dominos, neq; geminã fidem, nec duo baptismata nouimus: vt ab antiquis ordiar, vna arca tempore diluuij fuit. In hac octo animæ, cæteris omnibus pereuntibus, euaserunt: & quotquot extra arcam inuenti sunt, perierunt. Arcam hanc typum tenere Ecclesię, nemo est qui ambigat. Alia arca nupèr fabricata est: & cùm sint duæ, alteram necesse est esse adulteram, & in profundum demergi. Arcam, quam regit Petrus, si ex Deo est, necesse est, vt arca quam regit Innocentius, obruatur. Peribit ergò Orientalis Ecclesia, peribit Occidens totus, peribit Francia, peribit Germania, Iberi & Angli, & Barbara regna in profundũ pelagi demergentur. Religio* Camaldrensis, & Carthusiensis, & Cluniacensis, & Cistertiẽsis, & Præmonstratẽsis, aliaq; innumerabilia seruorum Dei & ancillarum collegia, necesse est, vt sub vno turbine corruant in abyssum. Episcopos, & Abbates, & reliquos Ecclesiæ principes, collo præcipiti mola asinaria alligata pelagus vorax excipiet. Solus ex principibus mundi arcam Petri intrauit iste Rogerus, & cæteris omnibus enecatis, ipse solus saluabitur? Absit, vt totius mundi religio pereat, & ambitio Petri (cuius vita, palàm est, qualis extiterit) regnum cælorum obtineat.

1. Cor. 4. *Iohan. 19.* *Ephes. 4.* *Gen. 6.* *1. Pet. 3.* *Obserua, quinam pareant Romano Pontifici.*

Ad hæc verba non vltrà se poterant, qui præsentes aderant, continere: sed abominati sunt & vitam Petri, & causam. Abbas autem tenens manum Petri, eleuauit eum, & simul ipse surrexit: Tutiorem, inquiẽs, si mihi credis, intrabimus arcam. Et sicut iampridèm mente cõceperat, salutaribus illum aggrediens monitis, cooperante gratia Dei, protinùs persuasit, vt ad vrbem redięns, Innocẽtio Papę reconciliaretur. Soluta concione, rex necdùm voluit obedire: quia sancti Petri patrimonium, quod in Cassinensi & Beneuentana prouincia amplissimũ est, cupidus occupauerat: putabatq; huiusmodi suspensionibus aliqua extorquere priuilegia, per quę in ius proprium deincèps sibi stabiliretur hæreditas. Sic Herodes videns Saluatorem, contẽpsit: & quem desiderauit absentem, contempsit præsentẽ. Sed omnipotens Deus claritatem, quam accepit à patre, dedit hominibus: & contemnentes se facit ingloriоs, & erigit in sublime humiliatos. Igitur circa curationem cuiusdam viri nobilis, & in vrbe Salernitana notissimi, succumbẽtibus medicis, quorum præcipuè ibi ars viget & studium, eidem vitam de medicorum auxilio desperanti, noctù quidam per somnium apparens, intimauit aduenisse Salernum virum sanctum, & in curationibus efficacem. Hunc inquirere iubet, & de lauacro manuum eius bibere. Quæsiuit, inuenit, aquam petijt, bibit, conualuit. Hoc verbum per totam vrbem diuulgatum, ad aures regis & procerum eius peruenit. Cum omnium igitur populorum fauore, solo rege in malitia permanente, Abbas Romam reuertitur: prædictum verò Petrum Pisanum & quosdam alios reconciliauit Ecclesiæ, & Innocentio Papæ consœderat.

Luc. 23. *Iohan. 17.* *Hominẽ à medicis desperatum sanat aqua, qua abluit vir Dei manus suas.*

Aduenerat tempus, in quo completa Amorrhæi malitia, Angelus percutiẽs, gladium iam vibrabat, & pertransiens domos, quarum superliminaria agni sanguis imbuerat, ad domum Petri Leonis veniens, salutare in ea non reperit signum. Percussit ergò miserum: nec tamen illicò defungitur, sed datur per triduum pœnitentiæ locus. Ille patientia Dei abutitur, & in peccato suo moritur desperatus. Miserabili pompa corpus eius effertur, cadauer eius in latebris sepelitur, & vsq; hodiè fouea illa à catholicis ignoratur. Attamen pars illius, Papam sibi pro illo alterum statuerunt, non tam ex pertinacia schismatis, quàm vt opportuniùs per aliquam temporis moram Papæ Innocentio reconciliarentur. Quod sine mora per manus serui sui effecit Dominus. Nam & ipse ridiculus pontifex, Petri Leonis hæres, ad eundem virum Dei nocte se contulit, & ille eum nudatum quidem vsurpatis insignibus, ad domini Innocentij pedes adduxit. Quo facto, gratulabunda ciuitas lætatur, Innocentio Ecclesia redditur, Romanus populusq́, vt pastorem & dominum, Innocentium veneratur, Abbas Claræuallis mira reuerentia habetur, ab omnibus author pacis & pater patriæ prædicatur. Procedentem viri nobiles prosequuntur, acclamabat populus, matronæ sequuntur, & omnes ei prompto animo obsequuntur. Sed quandiù gloriam illam tolerauit? Quãdiù pace fruitus est post tam diuturnum laborem? Nec diem pro anno recipere acquieuit. Sedatis omnibus & compositis, vix quinque dies teneri potuit, qui septem annis & vltrà pro resarcienda eadem scissione sudauit. Exeunti autem vniuersus populus occurrit, lachrymantur post eum, & se ab eo postulant benedici, & orationibus eius cum omni deuotione se commendant.

Exod. 12. *Antipapa diuinitus percussus perit.* *Viri Dei opera schisma tollitur.*

Accepta igitur ab Innocentio licentia, confirmata pace, vir Dei egreditur, & maximum domi reportans gaudium, à fratribus cum gratiarum actione deuotè suscipitur. Intereà Romæ Innocentius potestatiuè agenda disponit, vndiquè visitatores occurrunt: alij cum negocijs, alij gratia congaudẽdi adueniunt: processiones per ecclesias celebrantur: depositis armis, ad audiẽdum verbum Domini plebes accurrunt, post multifarias egestates, ciuitas in breui opulenta refloret. Quæ discordiæ tempore distracta fuerant, pax solidata reducit & reuocat: arantur solitudines, pinguescunt deserta. Requiescunt singuli sub vite & ficulnea sua, nocturnæ silent excubiæ, & apertis ianuis, omnis timor excluditur. Dato tempore, Innocentius Ecclesiæ ruinas restaurat, recolligit exules, ecclesijs antiqua seruitia, depopulatas colonias expulsis restituit, insupèr & dona congrua largitur per singulos. Monasterium etiam apud Aquas Saluias, in sancti martyris Anastasij honore constituit: quod quidem ibi fuerat priùs, sed hoc tempore solus in ecclesia deerat habitator. Constructis itaque cœnobialibus mansionibus, & reformata Ecclesia, assignatis etiam ad alimonias domibus, agris & vineis, à Claraualle Abbatem & conuentum fratrum sibi mitti dominus Papa voluit & obtinuit. Mittitur ergò Bernardus, Pisanæ olim Ecclesiæ vicedominus, & religiosi cum eo fratres, qui secundùm beati

Mutuum ur e Claraualle monachi qui Romæ degant in monasterio S. Anastasij.

beati Benedicti Regulam, in eodem loco Domino deseruirent. Citò profecit illa plantatio, & associatis sibi viris indigenis, seruorum Dei multiplicatus est numerus, & pinguibus ac congruis nutrimentis incolume & multiplex in breui produxere peculium.

CAP. VIII.

Abbas sanctus ad studia sua reuersus, dilectũ amplectitur epithalamium. E diuersis etiam regionibus, odore religionis illius vbiquè diffuso, fratres ad fundanda monasteria inuitantur: Fundata quoquè & statuta, se ditioni eius subijciũt, & arctioris ineunt regulas disciplinæ Sed & diuersarum regionum ciuitates ex hoc collegio meruere Episcopos. Inprimis Roma summo ornatur Pontifice: Præneste Stephanũ habuit totius modestiæ virum: Ostia virum magnum Hugonem. In ipsa quoquè Romana curia Henricus & Bernardus, alter presbyter, alter diaconus ordinati sunt Cardinales. Propè vrbem Romam Nepa quoquè sub Huberto refloruit. In Tuscia Pisis, natalis soli gloria & magnum Ecclesiæ lumen, Balduinus effulsit. Citra Alpes Lausannæ datus est Amedeus, Seduno Garinus, Lingonis Godefridus, Antisiodoro Alanus, Nãnetis Bernardus, Beluaco Henricus, Tornaco Giraldus, Eboraco Henricus. In Hybernia duo Episcopi, re & nomine Christiani. In Alemania ciuitate Curia Algotus, sapientia, ætate & gratia reuerendus. Hæc lumi naria, de Claraualle assumpta, fulgore puro prædictas vrbes sua illustrauere præsentia, & pastoralis officij elucidantes gloriam, exemplum cæteris Episcopis facti sunt doctrinæ & vitæ, & in altitudine sua semper humiles constiterunt.

Episcopi complures e Clarauallе creati.

Defuncto siquidem Innocentio Papa, & successoribus eius Cęlestino & Lucio quàm velociter consummatis, Bernardus, quem priùs apud S. Anastasium Abbatem diximus ordinatum, Papa vrbis efficitur, & Eugenius tertius appellatur. Hic seditione orta in populo, puluerem pedum in litigantes excussit, & relictis eis, in Franciam venit. Cumq; Romæ se comederent ac morderent, & se inuicèm consumerent, expectauit in pace, donèc fatigati conflictibus, & damnis afflicti, eius præsentiam cuperent & optarent. Qui interim celebrato Rhemis Concilio, Claramuallem humiliter visitat, & gloriam pontificatus Romani pauperum repræsentat adspectibus. Mirantur in tanta altitudine humilitatem immobilem, & in tam excellenti culmine, propositi sancti permanere virtutem: vt altitudini sociata humilitas, pro officio exteriùs fulgeat, & pro virtute nequaquàm interiùs inanescat. Adhærebat car ni eius lanea tunica, & diebus ac noctibus cuculla vestitus, sic ibat, sic cubabat. Intùs monachi habitum retinens, extrà se Pontificem & moribus & vestibus exhibebat: rem difficilem agens, diuersarum in vno homine proprietatem exhibens personarum. Segmentata ei circunferebatur puluinaria: lectus eius pallijs opertus, cortina ambiebatur purpurea: sed si reuolueres operimenta, inuenires superiectis laneis cõcie, Deus videt in corde: ipse verò bona coram Deo & hominibus prouidebat. Alloquitur fratres non sine lachrymis, miscens sermonibus suspiria, hortatur & consolatur, & se inter eos fratrem & socium, non dominum, exhibet, vel magistrum. Cumque eum ibi morari diutiùs non pateretur magna eum prosequens comitantium multitudo, salutatis fratribus, iter in Italiam dirigens, abscessit, & ad Vrbem peruenit. Scripsit ad eundem Papam vir sanctus multæ subtilitatis librum, in quo acutissima indagatione tam ea, quæ circa eũ, quàm infrà sunt pro-

Eugeni' 3. fit Rom. Pontifex.

Cõcilium Rhemẽs. præsente Eugenio.

Nota in Pontifice strati du ritiam. 1. Reg. 16.

Libri sancti Bernardi de considera tione.

sequens, etiam ad ea quæ supra ipsum sunt, ascendens tanta de natura diuina disseruit, vt videatur in tertio cælo assumptus, audisse quædam verba, quæ non licet homini loqui, & regem in decore suo vidisse. In his, quæ infra, & quæ circa ipsum sunt, morum societas, naturæ æqualitas, officiorum distantia, consideratio meritorum, diiudicatio prouectuum subtilissimè distinguitur, & singulis in suo genere sui cognitio intimatur. In his, quæ supra hominem sunt, speculatur cę lestia, non eo modo, quo Angeli, qui semper adhęrẽt Deo, considerant: sed eo modo, quo potest homo pu ri animi & mentis synceræ diuina contingere, & con formari Hierarchiæ cælesti sacerdotium temporale. Cùm enim in cælesti militia constet alios aliis princi pari, & ministeriales spiritus ad nutum superiorũ po testatum ad diuersa officia delegari: quidam viciniùs assistentes, ab ipso accipiunt, quæ aliis vel agenda vel intelligenda insinuent. Cumq; exigat homo præposituræ suæ reuerentiam exhiberi, ad honorem summæ potestatis cuncta referri necessè est: quia cùm sit subditus homini homo, vel spiritui spiritus, subdi maximè oportet Deo, de cuius munere datur ista prælatio, & quo docente fit, vt pateat homini tam cognitio sui, quàm per fidem & spem ad diuinam contemplationem pro modo data & indulta accessio. Dictabat vir Dei, & nonnunquàm scribebat in tabulis cereis, non patiebatur perire inspirata sibi diuinitùs: se dabat lites Ecclesiarum, & appellationes importunas, quas inter se clerici discordes concitabant, blãdo spiramine componebat. Interdùm etiam duriùs increpante eo, redibat tranquillitas, & detumescentibus procellis, qui seditiosi ante eum venerant, & bile diffusa scaturientes declamationibus, pacifici reuertebantur. Adhæsit ei præ omnibus Comes Theobaldus, & dilectionem beneficijs prosecutus, & se & sua in subsidia Claræuallis exposuit, & in manibus Abbatis posuit animam suam, deposita altitudine principali, se inter seruos Dei conseruum exhibens, non dominum, itá vt obediret ad omnia, quæcunq; domùs illius infimi imperassent. Emebat ergò fundos, cõstruebat domos, Abbatijs nouis præbebat impensas, & vbicunq; serui Dei extendissent propagines, delegabat pecunias: non vnam domum, sicut Salomon Hierosolymis statuens: sed vbicunq; huius schematis consedissent personę, satagebat eis ministrare necessaria, quasi Christo in terris præsenti propriam faceret mansionem. Sed & hoc in arbitrio viri Dei posuit, vt quibuscunq; egentibus, eo mandante, ad opus Dei sumptus præberet. Videns ergò Abbas promptum principis animum, pietatem pietate accendit, & maximè quidẽ domesticis fidei voluit esse eum obnoxium, & immor talia templa fundare consuluit, & eleemosynas ea sagacitate disponere, vt semper fructificantes, rediuiuis & renascentibus accessionibus nouas semper eleemosynas parturirent. Deindè egenis, quos hàc atq; illàc, quasi vespæ pungẽtes, stimuli paupertatis exagitant, omnimodis docuit misereri: alijs indumenta, alijs alimenta largiri monuit: & suggessit, vt per seipsum Xenodochia visitaret, nec horreret adspectus languentium: quia in hoc duplicaretur clementiæ bonum, si videret & foueret, si consolaretur & reficeret. Humiliare pauperum oppressores, defendere pupillum & viduam, misereri & commodare, sermones suos in iudicio disponere, prouidere quieti Ecclesiæ, rationem gladij intelligere, quasi elementarium instruxit, summam principalis officij ei intimans, & hoc exquiri à principe ex debito, vt laudi bonorum & vindictæ malorum intendat. Hæc & alia huiusmodi salubria monita homo rationabilis reuerenter accipiens, luxum curiæ & fastum altitudinis

Comitis Theobaldi erga virũ Dei summum studium & insignis liberalitas.

Officium Principis.

Theobaldus Comes, exẽplum optimi principis.

in humilitatem & honestatem conuertit: nec erat, qui in præsentia eius auderet aliquid indecens vel agere, vel loqui: sed in hoc etiam ei placere studentes, siue ficto, siue puro animo, ea in quibus dominum suum delectari videbant, ipsi quoquè sæpiùs factitabant. Introducebant igitur ad eum, qui familiariùs ei assistebant, pauperes patientes calumniam: nunciabant, languentes in plateis iacentes, & quosque in amaritudine & miseria constitutos: & ipse oblata sibi occasione clementiæ lætabatur, & altiori gratia amplectebatur, quos de huiusmodi rebus videbat esse solicitos. Deniquè duos religiosos viros, de Præmonstratensi Ordine euocatos, eleemosynæ suæ præposuit, ad quorũ curam spectaret circumire castella & vicos, in quibus ipse maneret, & de propria mensa languentes & leprosos omnes, qui ibi manebant, quandiù in illis locis esset, abundanter refici iussit: sed & alijs pauperibus largas & congruas eleemosynas siue in cibis, siue in vestibus, eorum ministerio donari instituit. Et illis quidem tantum in domo sua voluit esse dominium, vt potestatiuè pincernis & pistoribus & cocis, & reliquis ministerialibus, quæ vellet, iuberent: quæ placerent, tollerent: nec esset, qui aliquid prohibere auderet vel referre ad Comitem, si in aliquo prodigi viderentur. Hi duo, quos prædixi, timentes Deum, & Comiti placere volentes & Deo, nec magnificentiam principis minuebant, qui charitatis plenitudinem de suis impleri præceperat: nec Deo ingrati esse volebant, si inuenirentur desides & auari, quos promptos & expeditos dispensatores esse tam voluntas Dei, quàm principis sufficiens bonitas iniunxisset. Erat præthereà horum officio deputatũ, vt monachis & religiosis viris, quos ad curiam diuersa mittebant negocia, hospitia prouiderent, & de penu & horreo Comitis necessaria ministrarent. Circunferebant etiam, rigente bruma, aptatis sarcinis, pauperum indumenta & pelles, & birros, & calceaměta, in quibus nec axungia deerat, quæ per vicos indigis erogabant. Nullum in Comitatu illo clementiæ opus deerat: ad portum illum naufragi omnes tutum habebant refugium. Temporibus famis non sicut Pharao frumenta venundedit populo, nec in seruitutem sibi erogatis annonis subiecit Aegyptum: sed Abbate sancto, quasi altero Ioseph, diuiniore vsus cõsiliario, gratis egenis aperuit horrea, nec exhausit populum pecunia, nec astu circunuenit afflictos, nec republica ad se translata, priuatos in terra cumulauit thesauros: sed in cælo potiùs thesaurizans infatigabilis distributor, sed cum magna alacritate & pecunias distribuit, & annonas.

Gen. 47.

En princeps longẽ optimus in quã horrendam incidit tẽtationem.

Nec defuit viro inhianti cælestibus, magni ponderis & horrenda tentatio: sed aggressus est eum tam rex quàm principes, & commota est & contremuit terra, & quasi iratus esset ei Deus, rapinis & incendijs ferè omnia ad eum pertinentia depopulatoribus exposita erant, & operuit faciem terræ regis exercitus, & passim omnia vastabant. Nec erat ei tutum resistere vel obuiare persecutoribus: quia & sui deseruerant eum, manifestè infestantes: & qui remanserant, in insidijs, non ad subsidia, erant: & erant vndiquè angustiæ graues: quia nec domi sibi cauere, nec extrà poterat congrua prouidere, qui omninò, qui sui essent, nesciret: & tam de perfidia refugarum, quàm de duplicitate suorum, prorsùs diffideret. Inter has angustias conuersus ad Dominum, de cælo quæsiuit auxilium, & accito viro Dei, cuius consilio maximè vtebatur, nõ desperans de misericordia Dei, hoc ex eius responso accepit, vt intelligeret, quia flagellat Deus omnem filium, quem recipit, & huiusmodi correptiones vel purgant, vel probant animam: & gloriosiorem fuisse Iob, cùm sederet in sterquilinio, quàm fuisset, cùm circunstante exercitu, sedisset illæsus in solio. Ostendit ei vir sanctus Salomonem peccasse in ocio, & abusum bono pacis, defluxisse in vitia: cùm Dauid pater eius, Absolon filio persequente & vniuerso Israele, permansisset in gratia. Intimauit etiam, quomodò ipsum Satanas colaphizauit Apostolum. in qua tribulatione immobiliter perseuerans, illud meruit audire: Quia virtus in infirmitate perficitur: & quia in præsenti segniores nos faciunt prospera, & circũspectiores aduersa. Hæc audiens venerabilis Comes, magnificè animatus, duo immensi ponderis & miri operis vasa aurea, in quibus preciosissimæ gemmæ habebantur inclusæ, quæ in solennitate coronæ suæ rex Anglorum Henricus auunculus eius, ad ostentationem diuitiarum suarũ & gloriæ suæ, in mensa coram se habere consueuerat, sub omni celeritate proferri iussit in medium: & à corde suo delectationem huiusmodi auellens, gemmas à retinaculis suis abstrahi iussit, & aurum cõfringi præcepit, vt venundaretur, & de precio eorum dilecta Domino super aurum & topazion tabernacula fundarentur. Nec desistebat Amalech ab infestatione Israel, sed Moyses eleuatis in cælum manibus, potitus est victoria: & retrahentibus se hostibus, Abbas sanctus sequester solicitus, clamantibus ad Dominum & domi plorantibus fratribus, irrupit in acies, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio: & allegationibus diuinis intercurrentibus, detumuere procellæ, & reuersa est inter regem & principem tranquillitas, & pacis desiderata serenitas.

Prou. 3.

Iob 2.

2. Reg. 15. &c.

2. Cor. 12.

Prologus domini Ganfridi monachi Claraullensis, & quondam beati Bernardi notarij, in tres vltimos libros de vita eiusdem.*

* *Gofridi*

CLARISSIMI patris nostri Bernardi Clarauallẽsis Abbatis memoriam, viri insignes ad laudẽ Christi & multorum ædificationem literis commendarunt. Inuenta sanè materia vberi, prout cuiq; licuit, & certior ei gestorum innotuit veritas, non eam totam, sed partes aliquas digessere. Videtur autẽ nonnullis, quòd multo minùs eum silere debeat puer sanctitatis ipsius, dignationis filius, benignitatis alũnus, quem ab eius vberibus post annos circiter tredecim, quod sine singultu nec meminisse debeo, nec proferre queo, sola tandẽm, quæ sola potuit, mors auulsit. In quo tibi vtinam sic complaceat etiam nunc, pater sancte, sicut aliquando videbatur & aliquandiù complacere. Et quis alter tibi tã debitor, quis tam obnoxius, quis tam tuus? Momordit, fateor, momordit mors improba, sed nõ totum pariter deglutiuit. Amputauit, non extirpauit: sine misericordia portionem, quæ se cõtingebat, accepit. Tulit adspectum, tulit eloquium, corporale etiã tulit obsequium: sed non rapuit fidem præsentis etiã nunc opitulationis, non absorbuit spem futuræ aliquãdò visionis, nõ deniquè filialis absumpsit deuotionis affectum. Cæterùm mihi quidẽ, vt optimè noui, præsertim tanto idonea operi, nec scientia, nec eloquentia suppetit. Sed tua sanè magnalia & tuas dignè eloqui laudes, non Origenis ingenium, non Ciceronis lingua sufficeret. Nec desperandum tamẽ, quòd tuorũ magis operum fructus carpere prudens lector, quàm verborũ nostrorũ folia indigna, debebit: vt illorum magis suauitate gustata, quam illorũ ariditate deculpata, nõ tam nequiter ista mordeat, quàm illos delectabiliter edat. Nã & securiùs & synceriùs visa solẽt, quam

quàm audita, narrari: & in tertium vas transfusa, faciliùs coacescunt. Sed & dulcius ea bibitur aqua, quæ exiguo licèt alueo fontis hauritur, quem confestim repleuerit vena scaturiens: quàm quæ ex riuo tollitur, longius iam progresso, vel ex flumine iam copioso. Indè est, quòd intactis eorum libris, qui de eiusdem beatissimi patris nostri initiis seu etiam mediis conscripserunt, nè tanquàm super alienum ædificasse videar fundamentum: circa ea potissimùm noster sermo versatur, quibus penè omnibus præsens adfui: interdum etiam, licèt pauca interserens, quæ fidelissima fratrum, qui aderant, relatione cognoui. Veruntamen opus istud libellis tribus, partitum lector inueniet: quorum quidem primus ea maximè, quæ ad habitum, mores atque doctrinam huius beati patris visa sunt pertinere: secundus autem virtutes multas, per eum factas, eloquitur: tertius in eiusdem beato fine completur. Illud etiam admonendum, in rerum narratione gestarum, cohærentiam similitudinis magis, quàm temporis obseruari. Siquidem nec signa ipsa, nec opera quædam eo ordine scripta, quo facta sunt: sed interdùm aliqua, prout occurrere locis opportunioribus videbuntur, inserta. Firmior enim videri, & haberi acceptior solet oratio, quæ suis innititur & illustratur exemplis, velut fabrica quædam, idoneis fulta columnis. Nonnulla quoquè trãsportata sunt, vt similibus aliis iungerentur, & quæ erant eiusdem generis, sibi aptiùs cohæreret. Verùm hæc in duobus quidem libellis prioribus: nam in tertio, penè per omnia ordini ipsi ipsius temporis, series narrationis obsequitur.

LIBER III.

CAP. I.

Catalogus virtutum beatissimi Bernardi.

In numeris quidem signis atque miraculis, vt orbis comperit vniuersus, fidelem famulum suum Bernardum Clarauallensem Deus glorificauit Abbatem, sicut gloriosus semper in sanctis suis, & in sua mirabilis est maiestate. Cæterùm sicut Malachiam sanctum idem ipse commendat, primum maximumque miraculum, quod exhibuit, ipse fuit: serenus vultu, modestus habitu, circunspectus in verbis, in opere timoratus, in sacra meditatione assiduus, in oratione deuotus: & sicut alios ipse monebat, crebra siquidem experientia persuasus, de omni re magis fidens orationi, quàm industriæ propriæ vel labori. Magnanimus in fide, longanimus in spe, perfectus in charitate, summus in humilitate, præcipuus in pietate. In consiliis prouidus, in negociis efficax, nusquàm tamē minùs, quàm in ocio ociosus. Iucundus inter opprobria, inter obsequia verecundus, suauis moribus, meritis sanctus, miraculis gloriosus, plenus denique virtute & sapientia & gratia apud Deum & homines. Cuius sanctæ animæ adiutorium simile sibi fecerat Deus & speciali præuentum benedictione corpus aptauerat. Apparebat in carne eius gratia quædam specialis, spiritualis tamen potius, quàm carnalis: in vultu claritas præfulgebat, non terrena vtiquè, sed cælestis: in oculis Angelica quædam puritas, & columbina quædam simplicitas radiabat. Tanta erat interioris eius hominis pulchritudo, vt euidentibus quibusdam indiciis foràs erumperet, & de cumulo internæ puritatis & gratiæ, copiosè perfusus homo quoquè exterior videretur. Corpus omne tenuissimum & sine carnibus erat: ipsa quoquè subtilissima cutis in genis modicè rubens. Illò nimirùm, quicquid caloris inerat naturalis, assidua meditatio & studium compunctionis attraxerat. Cæsaries ex flauo colorabatur & candido: barba subrufa, circa finem vitæ eius respersa canis. Statura mediocritatis honestæ, longitudini tamen vicinior apparebat. Aliàs autem thesaurus iste in vase fictili erat, contrito penitùs & conquassato. Laborabat siquidem caro eius multiplicibus infirmitatum incommodis, vt in eis virtus animi perficeretur. Quarum periculosior quidem in meatu arctissimi gutturis, nil penitus siccum, vix solidum aliquid admittentis: molestior erat stomachi defectus, viscerum corruptio. Hæ continuæ illi, præter alias sæpiùs incidentes. Summum eius studium, fugere admirationem, & tanquàm vnum sese agere cæterorum. At persequebatur gloria fugientem, sicut e regionè captantes sese alios fugere consueuit. Prouerbium illud in ore ei frequenter, semper in corde: Qui hoc facit quod nemo, mirantur omnes. Quo nimirùm intuitu vitam regulamq; communem amplius æmulabatur, nil in suis actibus preferens obseruantiæ singularis. Ob hoc deniquè & cilicium, quod pluribus annis occultè gestauerat, deponere maluit, quàm vt ferre sciretur: minimè illum latère velle contestas, qui cũ cæteris eiusdem professionis sibi communia non sectatur. in ipsis tamen communibus erat illi singularis puritas, & deuotio non communis. Nihil negligens, & minima quæque cum studio & intentione tractabat, ex propria siquidem experientia diffinire solitus sapientem, cui quæque res sapiunt, prout sunt.

Dotes corporis eius, & forma habitudo.

Multis variis morbis laborat.

Fugiẽdo monachi singularitas.

Sapientis definitio.

A primis ferè annis sic euasit illecebras gulæ, vt ipsam quoquè saporum discretionem ex magna parte perdiderit. Quotiès pia sibi ministrantium fraude deceptus, liquores alios pro aliis sumpsit? Nam & oleũ sibi per errorem aliquandò propinatum bibit, & penitùs ignorauit: nec priùs id cognitum, quàm superueniens quidam labia eius miraretur inuncta. Cibus eius buccella panis, in aqua calida penitùs emolliti, exigua sorbitiuncula erat. Modicus ille quidem, sed non modicam partem eius crudam reiicere stomachus solebat, nè qua illi foret in cibo voluptas: quem sumere, periculum: sumptum tenere, dolor: reiicere, miseria. Sic nimirùm fideli seruo iuxta desiderium cordis sui dispensatio diuina prouiderat, vt nec fructus ei deesset abstinentiæ singularis, & odiosam admirationem declinaret sub vmbra necessitatis. De vino quidem aliquandò nobis ipse dicebat, decere monachum, quandò sumere oportet, sic gustare illud, nè exinanisse calicem notaretur. Quod sic ipse seruabat, quoties sibi vinum patiebatur apponi, vt non modò post vnum potum, sed post qualecunque prandium, suum vasculum, in quo ei propinabatur, vix aliquandò videretur minùs plenum à mensula reportari. Minùs quidem stare poterat, sed erat sedens pene iugiter, & rarissimè mouebatur. Quotiès subtrahere se poterat negociis, aut orans, aut legens, aut scribens, aut insistens doctrinæ erat & fratrum ædificationi, aut in sacra meditatione persistens. In quo nimirùm studio spirituali obtinuerat gratiam singularem, vt non tædium in illo, non difficultatem aliquandò sustineret, liberè secùm habitans, & deambulans in latitudine cordis sui, & ibi exhibens Christo, vt monere alios ipse solebat, cœnaculum grande stratum. Omnis ei ad meditandum hora breuis, locus omnis congruus erat: frequenter tamen licèt sic affectus, diuino vrgẽte metu, immò regente spiritu, studium hoc lucris vberioribus postponebat, doctus quærere non quod sibi erat vtile, sed quod multis. Alioquin in quolibet cœtu hominum vel tumultu, nisi eius intentionem causa deposceret, tota facilitate animum colligens, interiori

Cibus ei.

Vinum ità bibit, vt vix bibisse videatur.

Exercitia eius.

interiori quadam,quam vbiq; ipse sibi circunferebat, solitudine fruebatur, nil prorsùs attendens, quòd sonaret vel appareret exteriùs.

Inuisit sãctum Hugonẽ Gratianopolitanũ Episcopum.

Cùm iam Dei famulus annos aliquot in Claraualle peregisset, subijt animum eius, vt sanctum Hugonem Gratianopolitanum Episcopum & Carthusienses fratres deuotionis gratia visitaret. Quem prædictus Episcopus tam gratanter & tam reuerenter suscepit, diuinam intelligens in eiusdem hospitis visitatione præsentiam, vt prostratus solotenùs adoret. Videns autem seruus Christi Episcopum ætate grandæuum, celebrem opinione, sanctitate conspicuum, coram se procidentem,vehementer expauit: & ipse quoquè corruens ante eum, itá demùm susceptus in osculo pacis, humilitatem suam tanti viri veneratione confusam, non sine graui gemitu causabatur. In cuius pectore singularem obtinuit ex eo tempore locum, vt fierent deincèps duo illi filij splendoris, cor vnum & anima vna, & se inuicèm fruerentur in Christo. Sicut enim regina Saba de Salomone testatur, vterq; in altero longè ampliùs, quàm fama vulgasset,inuenisse gratulabatur.

3.Reg.10

Item fratres Carthusianos.

Carthusiæ quoquè à viro reuerentissimo Guigone Priore,& à cæteris fratribus eodem affectu & eadem veneratiõe susceptus est seruus Christi,exultantibus illis in gaudio, quia qualem eum per epistolam priùs nouerant, talem inuenerunt & præsentem. Cæterùm cùm in reliquis omnibus ædificarẽtur,vnum fuit, quod prædictum Priorem Carthusiensem aliquatenùs mouit, stratura videlicet animalis, cui idem vir venerabilis insedebat, minùs neglecta, minùs pręferens paupertatem. Nec silentio pressit æmulator virtutis, quod mente conceperat: sed locutus vni è fratribus, aliquatenus moueri sese confessus est & mirari. Dumque ille ad patrem sanctum, quod audierat, retulisset, non minùs ipse miratus, qualis illa esset stratura, quærebat: quòd itá scilicet à Claraualle Carthusiam vsque venisset, vt nunquàm eam vidisset, nunquàm considerasset,& vsque in horam illam,qualis esset, omninò nesciret. Neque enim suum erat animal illud, sed à quodam monacho Cluniacẽsi, auunculo suo, & in sua vicinia demoranti, fuerat commodatum: & erat, sicut sibi sternere ille solebat. Quod verbum sæpè dictus Prior audiens, in eo potissimùm mirabatur, quòd sic ille Dei famulus foris oculos circũcidisset,intus animum occupasset, vt quod ipsum primo offenderat visu, hoc ille tanti itineris spatio non vidisset, non considerasset omninò. Iuxta lacum etiam Lausanum totius diei itinere pergens, penitùs eum non vidit, aut se videre non vidit. Cùm enim vespere facto de eodem lacu socij loquerentur, interrogabat eos, vbi ille lacus esset: & mirati sunt vniuersi.

Viderem admiratione dignam.

CAP. II.

DEsiderauerat tamen ab initio omnimodis subtrahere se negocijs, & nusquam egredi, sed in monasterio residere. Quod & postmodùm, ex defectu corporis occasionem inuenisse se reputãs opportunam, aliquandò statuit, aliquandiù tenuit, donèc illum exire coegit necessitas Ecclesiæ Dei,& summi Põtificis atque omnium Abbatum sui Ordinis iussio: quibus per omnia tanquàm patribus deferebat, ipse omnium Pater. Ex quorum etiam mandato, præter tunicam & cucullam, laneo panno in modũ chlamydis decurtatæ, & pileo simili vtebatur, inter tantos languores corporis & labores, nullis vnquàm vti pellibus acquiescens. In vestibus ei paupertas semper placuit, sordes nunquàm. Nimirùm animi fore indicium, aiebat, aut negligẽtis, aut inaniter apud se gloriantis, aut foris humanam gloriam affectantis. Incessus eius & habitus omnis, modestus & disciplinatus, præferens humilitatem,redolens pietatem, exhibens gratiam,exigens reuerentiam, solo visu lætificans intuentes. De risu dicimus, quod ex ore eius frequenter audiuimus, dum cahinnos religiosorum hominũ miraretur, non meminisse se à primis annis suç conuersionis aliquandò sic risisse, vt non potiùs ad ridendum,quàm ad reprimendum sibi vim facere oporteret, & risui suo magis stimulum adhibere, quàm frenum. Vocem illi in inualido corpore validam satis intelligibilemque contulerat, qui in opus prædicationis segregauerat illum ex vtero matris suæ. Sermo ei, quotiès opportuna inueniebatur occasio,ad quascunque personas de ędificatione animarum,prout tamen singulorum intelligentiam, mores & studia nouerat, quibusque auditoribus congruens habebatur. Sic rusticanis plebibus loquebatur, ac si semper in rure nutritus: sic cæteris quibusq; hominum generibus, velut si omnes inuestigandis eorum operibus operã impendisset. Literatus apud eruditos, apud simplices simplex, apud spirituales viros perfectionis & sapientiæ affluens documentis, omnibus se coaptabat, omnes cupiẽs lucrifacere Christo. Cautus erat artificiosissimè obseruare, quod ad Eugenium Papam scribẽs, de sui cordis plenitudine eructauit.

Præclara eius obedientia.

Nũquàm vtitur pellibus.

Nota quàm fuerit à risu alienus.

Sermonẽ suũ accõmodat auditoribus.

Li.2. De Cõsideratione, sub finem.

CAP. III.

NVgæ si incidant,interdùm, inquit, ferendæ forsitan, referendæ nunquàm. Interueniendum cautè & prudenter nugacitati. Prorumpendum sanè in serium quid, quod non solum vtiliter, sed & libenter audiant, vt supersedeant ociosis. Quàm verò placabilem & persuasibilem, quamque eruditam linguã dederit ei Deus, vt sciret, quem & quãdò deberet proferre sermonem, quibus videlicet consolatio vel obsecratio, quibus exhortatio congrueret aut increpatio, nosse poterunt aliquatenùs, qui ipsius legerint scripta: etsi longè minus ab eis, qui verba oris eius sępiùs audierunt. Siquidem diffusa erat gratia in labiis eius,& ignitum eloquium eius vehementer:vt nõ posset ne ipsius quidem stylus eximius, totam illam dulcedinem, totum retinere feruorem. Mel & lac sub lingua eius, & nihilominùs in ore eius ignea lex, iuxta illud Cantici Canticorum: Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. Indè erat, quòd Germanicis etiam populis loquens,miro audiebatur affectu, & ex sermone eius, quem intelligere, vt potè alterius linguæ homines, non valebant, magis quàm ex peritissimi cuiuslibet post eum loquentis interpretis, intellecta locutione ædificari illorum deuotio videbatur, & verborum eius magis sentire virtutem. Cuius rei probatio certa, tunsio pectorum erat & effusio lachrymarum. Vtebatur sanè scripturis tam liberè commodeque, vt nõ tam sequi illas, quàm præcedere crederetur, & ducere ipse quò vellet, authorem earum ducem spiritum sequens. Quem nimirùm, vt in medio Ecclesię appertret os eius, sic spiritu Deus impleuerat sapientiæ & intellectus, vt, secundùm quod in libro Iob legitur, profunda quoquè fluuiorum scrutaretur,& abscondita proferret in lucem. Nam & cõfessus est aliquotiès, sibi meditanti vel oranti, sacram omnem velut sub se positam & expositam sibi apparuisse scripturam. Cæterùm quàm gratis euangelizauerit, quis dignè prædicet? quis dignè miretur? Minus fore credidit, nullas sibi ab auditoribus transitorias petere facultates, nisi oblatas sæpius refutaret etiam Ecclesiasticas dignitates. Parùm illi fuit, nulla quærere stipendia militantem: ne insignia quidem recipere acqui-

Cant.4.

Iob.28.

Omnis diuinæ scripturæ sensus ei diuinitus explicatur.

1. Reg. 17

acquieuit. Deniquè velut alter Dauid processur⁹ ad bellum, bellica arma sibi grauiora causatus est, vt potè quibus multos, suo præsertim tempore, cerneret prægrauari: & in simplicitate sua gloriosius triũphabat. Tantam enim gratiam virtus diuina ei contulerat, vt licèt abiectus esse elegisset in domo Dei, vberius tamen fructificaret in ea, quàm alij quilibet in sublime porrecti: ampliusque luceret Ecclesię velut de sub modio humilitatis suæ, quàm cæteri supra candelabra constituti. Nimirùm quo humilior, eo semper vtilior fuit populo Dei in omni doctrina salutari: in quo tamen nunquàm tenere voluit locum doctoris. Beatus planè, qui, sicut ipse de quodam sanctorũ ait, legem dilexit, & cathedram non affectauit. Quàm felicius siquidem in virtutum cathedra sedere meruit, dum sedere noluit in cathedris dignitatum. Deniquè sicut iustus & fortis in prædicatione Euangelica laborauit, sic prudens & temperans cauit sibi semper ab Ecclesiastica prælatione. Nec enim contumaciter vnquàm renuit, sed frequenter & ad maximos electus honores, prudenter egit, diuina sibi cooperante gratia, nè cogeretur aliquandò. Moyses quidem sanctus Pontificium concessit Aaron fratri suo, quia linguæ erat impeditioris: Bernardum nostrum, non ab opere Euangelistæ necessitas aliqua, sed ab honore solo, sola humilitas reuocauit. Meritò proinde apud Deũ & homines obtinuit gratiam singularem, qui nõ modò sine sumptu, verumetiam sine gradu dignitatis, non autem sine fructu fraternæ salutis, Euangelium posuit, & populo Dei semper prodesse studuit, nunquàm præesse sustinuit. Raro tamen, nec nisi ad loca proxima, vt prædicaret, exiuit: sed quotiès eum necessitas aliqua traheret, seminabat super omnes aquas publicè & priuatim adnuncians verbum Dei. Quod tamen ipsum ex mandato summi Pontificis actitabat: ad nutum quoquè præsulum cæterorum, vbicunquè eorum aliquem contigisset adesse, similiter faciebat. Nimirùm quantò magnus erat, humiliabat se in omnibus: & eo magis sacerdotibus omnibus deferebat, quo pleniùs intellexerat, quæ ministris Christi reuerentia deberetur.

Respuit multas sibi oblatas dignitates

Exod. 3.

Eccl. 3.

CAP. IIII.

NEc tacendum, quòd ex prædicatione itineris Hierosolymitani graue contra eum quorundã hominum vel simplicitas, vel malignitas scandalum sumpsit, cùm tristior sequeretur effectus. Quod tamẽ verbum dicere possumus ab eo quidem initium non sumpsisse. Cùm enim multorum iam animos permouisset audita necessitas, à rege Francorum semèl & iterum propter hoc expetitus, Apostolicis etiam literis monitus, non sic acquieuit super hoc loqui, vel cõsilium dare: donèc per ipsius tandem summi Pontificis generalem epistolam iussus ab eo est, tanquàm Romanæ Ecclesiæ lingua, exponere populis atque principibus. Cuius epistolæ tenor fuit, vt in pœnitentiã & remissionem peccatorum iter arriperent, aut libe raturi fratres, aut suas pro illis animas posituri. Hæc & huiusmodi super hoc poterant veracitèr dici: sed dicendum potiùs id, quod potius fuit. Euidẽter enim verbum hoc prædicauit, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Sed quantis & quàm multiplicibus signis? Quanta numerare, nè dicam narrare, difficile foret. Nam & eodem tempore scribi cœperant: sed ipsa demùm scriptorem numerositas scribendorum, & materia superauit authorem: nimirùm cùm aliquãdò vna die viginti seu plures ab incommodis variis sanarentur, nec facilè ab huiusmodi dies vlla vacaret. Deniquè plures eo tempore Christus per serui sui tactum & orationem, ab ipsis etiam matris vteris cæcos videre, claudos ambulare, aridos conualescere, surdos fecit audire & mutos loqui, mirabilius restituente gratia, quod miniis præstitum fuerat à natura. Nec tamen ex illa profectione Oriẽtalis Ecclesia liberari, sed cælestis lætari meruit & impleri. Quòd si placuit Deo tali occasione plurimorum quidem eripere; si non Orientalium corpora à paganis, Occidentalium animas à peccatis: quis audeat dicere illi, quid fecisti sic? Aut quis certè sapiẽs illorum sortem magis non doleat, qui ad priora, vel fortè ad peiora prioribus scelera redierunt, quàm eorum mortem, qui in fructibus pœnitentiæ purgatas variis tribulationibus animas Christo reddiderunt? Alioquin quamlibèt dicãt Aegyptij, dicant filij tenebrarum, qui veritatem nec videre valent, nec proferre. Callidè eduxit eos, vt interficeret in deserto: patiẽter tolerat Christus Saluator opprobrium, quod tantarum animarum salute compensat. Meminit huius verbi ipse quoquè venerabilis Pater, inter cætera dicens: Si necesse sit vnum fieri ex duobus, mallo in nos murmur hominum, quàm in Deum, esse. Bonum mihi, si dignetur me vti pro clypeo: libens excipio in me detrahentium linguas maledicas, & venenata spicula blasphemorum, vt non ad ipsum perueniant. Nõ recuso inglorius fieri, si non irruatur in Dei gloriã. Hoc siquidem ille in Libro de Consideratione.

Innumeris claret miraculis

Accidit autem, vbi primùm de eiusdem exercitus dissipatione lamentabilis intrà Gallias insonuerat rumor, vt illuminandum Dei famulo cæcum filium offerens pater, multis precibus vinceret excusantem. Et imponens sanctus puero manum, orabat ad Dominũ, quatenùs si ab eo verbum prædicationis illius exierat, si prædicanti spiritus eius affuerat, in illius illuminatione ostendere dignaretur. Dum verò post orationem orationis præstolaretur effectum, Quid facturus sum? ait puer. Video enim. Attollitur ilicò clamor adstantium. Plures enim non modo è fratribus, verumetiam è secularibus aderant: qui vt puerum videre vidẽtem, multipliciter consolati Deo gratias referebãt.

Illud etiam iucundè satis credimus cõsiderasse nõnullos, quòd eadem hebdomada, qua felicissima anima eius carne soluta est, ecclesia Hierosolymitana magnificè satis fuerit diuino munere consolata, sicut sæpius nouerant illum promisisse. Siquidẽ capta est Ascalon illa munitissima, paucis à sancta ciuitate milliarijs distans, & periculosè instans calcaneo eius. Aduersùs hanc quinquaginta annis & eo ampliùs nihil profecerant Christiani laborantes: nam & tunc non humana virtute capta est, sed diuina. Nec incongruũ nũc ipsius interserere verba, quæ eodem scripserat anno ad virum optimum militem templi, tunc ministrũ nunc etiam magistrum militiæ templi, qui ipsius secũ dùm carnem auunculus erat: Væ principibus nostris, ait. In terra Domini nihil boni fecerunt: in suis, ad quas velociter redierunt, incredibilem exercent malitiam, & non compatiuntur super cõtritione Ioseph. Confidimus autem, quia non repellet Dominus plebem suam, & hæreditatem suam non derelinquet. Porrò dextera Domini faciet virtutem, & brachium suum auxiliabitur ei: vt cognoscant omnes, quia bonum est sperare in Domino, quàm sperare in principibus. Sed de his hactenùs.

Ascalon capitur, diuina potiùs quàm humana virtute.

Psal. 117.

CAP V.

IAm & illud propter posteros memorãdum, quàm multipliciter viri sancti doctrina Ecclesiæ sanctæ profuerit in catholicorum moribus corrigendis, in schismaticorum furoribus reprimendis, in hæreticorum

rum erroribus cōfutandis, Siquidem prêter eos, quos docuit sobriè & iustè & piè viuere in hoc seculo, quā tos etiam perfectiùs valedicere seculo persuaserit, vel ex hoc liquet, quòd non cessauit, quandiù vixit, deserta seculi, seculi desertoribus implere. Cuius mini sterio videtur propheticum illud etiam corporaliter exhiberi: Posuit deserta in stagna aquarum, & terram sine aqua in exitus aquarum: Et collocauit illic esuriētes, & cōstituerunt ciuitatem habitationis: Et seminauerunt agros, & plantauerunt vineas, & fecerunt fructum natiuitatis. Et benedixit eis, & multiplicati sunt nimis, & iumenta eorum non minorauit. Sanè in diebus schismatis generalis, quàm fideliter seruus Domini stetit in confractione in conspectu eius, vt auerteret iram eius: quàm efficaciter stetit & placauit, cessauitque quassatio: quàm deniquè euidenter in tempore iræ factus est reconciliatio, non modò latius prosequendum. Sufficere interim potest, si ipsius super hoc scribentis ad eum Innocentij Papæ verba ponamus: Quàm firma, ait, quàm perseuerantiq; constātia causam beati Petri & sanctæ matris tuæ Romanę Ecclesię, incandescente Petri Leonis schismate, seruor tuæ religionis & discretionis susceperit defensandā, & se murum inexpugnabilem pro domo Dei ponēs, animos regum ac principum, & aliarum tam ecclesiasticarum quàm secularium personarum ad catholicæ ecclesiæ vnitatem, ac beati Petri ac nostram obedientiam frequentibus argumentis & ratione munitis inducere laborauerit, magna, quæ Ecclesię & nobis prouenit, vtilitas manifestat. In quibus autē pro fide quoquè magnificè egerit seruus fidelis & prudens, breuiter annectendum est.

Psal. 106.

Innocentij Papæ litera ad S. Bernardum.

Fuit in diebus illis Petrus Abailardus, magister insignis & celeberrimus in opinione scientiæ, sed de fide perfidè dogmatizans. Cuius cùm blasphemiis plena grauissimis volitare vndiquè scripta cœpissent, prophanas nouitates vocum & sensuum execrati viri eruditi atq; fideles, ad hominem Dei retulerunt Qui nimirum solita benignitate & bonitate desiderans errorem corrigi, hominem non confundi, secreta illum admonitione conuenit. Cum quo etiam tam modeste, tamque rationabiliter egit, vt ille quoque compūctus, ad ipsius arbitrium correcturum se promitteret vniuersa. Cæterùm cùm recessisset ab eo Petrus idem, consiliis stimulatus iniquis, & ingenii sui viribus plurimoque exercitio disputandi infeliciter fidens, resiliit à proposito saniori. Expetens deniquè Senonensem metropolitanum, eò quòd in eiusdem ecclesia celebrandum foret in proximo grande concilium, Clarauallensem causatur Abbatem suis in occulto detrahere libris: addit que paratum se esse in publico sua defendere scripta, rogans vt prædictus Abbas dicturus, si quid haberet, ad concilium vocaretur. Factum est, vt postulauit: sed vocatus Abbas, venire penitus recusauit, suum hoc non esse renuncians. Posteà tamen, magnorum virorum monitis flexus, ne videlicet ex ipsius absentia & scandalum populo, & cornua crescerent aduersario, demùm pergere acquieuit, tristis quidem nec sine lachrymis annuens, sicut in epistola ad Innocentium Papam ipse testatur, vbi plenius lucidiusque omne negocium prosequitur.

Petr⁹ Abailard⁹, vir doctissimus, sed hæreticus, spargit impia dogmata.

Affuit dies, & Ecclesia copiosa conuenit, vbi à Dei famulo Petri illius in medium scripta prolata sunt, & erroris capitula designata. Demum illi optio data est, aut sua esse negandi, aut errorem humiliter corrigēdi, aut respondendi, si posset, obiiciendis sibi rationibus pariter & sanctorum patrum testimoniis. At ille nec volens resipiscere, nec valens resistere sapiētię & spiritui, qui loquebatur, vt tempus redimeret, sedē Apostolicam appellauit. Sed & posteà ab egregio illo catholicę fidei aduocato monitus, vt vel iam, sciens in personam suam nihil agendum, responderet: tam liberè quàm securè, audiendus tantùm & ferendus, hoc quoquè omnimodis recusauit. Nam & cōfessus est posteà suis, quia ea hora maxima quidem ex parte memoria eius turbata fuerit, ratio caligauerit, & interior fugerit sensus. Nihilominùs tamē Ecclesia, quę conuenerat, dimisit hominem, mulctauit abominationem, à persona abstinens, sed dogmata praua condemnans. Quandò verò Petrus ille refugium inueniret in sede Petri, tam longè dissidens à fide Petri? Et ipsum ergò authorem eadem sententia cum errorib⁹ suis Apostolicus Præsul inuoluens, hæreticumque denuncians, scripta incendio, scriptorem silentio condemnauit.

Concilium Senonēse.

Petr⁹ Abailardus licet hæreticus, tamen agnoscit Rom. Pontificis authoritatem.

Damnatur à Ro. Pōtifice.

Fuit item Gillebertus, quem cognominauere Porretanum, Pictauorum Episcopus, in sacris libris plurimùm exercitatus, sed sublimiora se etiam sæpè ad insipientiam sibi scrutatus. Siquidem de sanctæ Trinitatis vnitate, & de diuinitatis simplicitate non simpliciter sentiens, nec fideliter scribens, discipulis suis panes proponebat abscōditos, furtiuas ꝓpinabat aquas: nec facilè, quid saperet, immò quātùm desiperet, per sonis authēticis fatebatur. Timebat enim, quod apud Senonas Petrum dixisse ei ferunt:

Tunc tua res agitur, paries cùm proximus ardet.

Gilleberti Porretani errores.

Nouissimè tamen, cùm iam fidelium super hoc inualesceret scandalum, cresceret murmur, vocatus ad medium est: & librum tradere iussus, in quo blasphemias euomuerat, graues quidem, sed verborum quodam inuolucro circunseptas. In cōcilio igitur, quod in vrbe Rhemorum Papa venerabilis Eugenius celebrauit, egit cominùs aduersùs hunc Gillebertum Ecclesiæ sanctæ suo tempore singularis athleta Bernardus, primò quidem totum, quod ille verborum cauillationibus occultare nitebatur, eliciens: Deindè verò tam suis ratiociniis, quàm sanctorum testimoniis biduana disputatione redarguens: considerans sanè nonnullos ex his, qui pręsidebant, iam quidē animaduertentes blasphemiam in doctrina, adhuc auertentes tamen iniuriam à persona: accensus est zelo, & domesticam sibi ecclesiam seorsùm conuocat Gallicanā. Communi deniquè consilio à patribus decem prouinciarum, aliis autem Episcopis & Abbatibus plurimis, dictante viro Dei, nouis dogmatibus opponitur symbolum nouum. Cui etiam subscribuntur nomina singulorum, vt eorum videlicet omnium, sicut fides irrepræhensibilis, sic irrepræhensibilis zelus innotescat. Ità demùm Apostolico iudicio & authoritate vniuersalis Ecclesię, error ille dāmnatur: Episcopus Gillebertus, an eidem damnationi consentiat, interrogatur: consentiens, publiceque refutās, quæ prius scripserat & affirmauerat, indulgentiam ipse consequitur: maximè quòd ab initio cautus fuisset ea lege eandem ingredi disceptationem, vt promitteret sine vlla obstinatione sese pro Ecclesiæ sanctæ arbitrio correcturum liberè suam opinionem.

Cōcilium Rhemēse præsente Eugenio Pontifice.

Gilleberi⁹ agnoscit errorem suum, & impetrat veniam à Concilio.

In partibus Tolosanis Henricus quidam, monach⁹ olìm, tunc apostata vilis, pessimę vitę, perniciosissimæque doctrinæ, verbis persuasibilibus gentis illius occupauerat leuitatem, & vt prædixit Apostolus de quibusdam, in hypocrisi loquens mendacium, fictis verbis de eis negociabatur. Erat autem hostis Ecclesię manifestus, irreuerenter Ecclesiasticis derogans sacramētis pariter & ministris. Nec mediocriter in ea iam malignitate profecerat. Sicut enim de eo scribens venerabilis pater ad principem Tolosanum, inter cetera ait: Passìm inueniebantur iam ecclesiæ sine plebibus, plebes sine sacerdotibus, sacerdotes sine debita reuerentia, sine Christo deniquè Christiani. Paruulis

Nota de Henrico monacho apostata, typo hæreticorū nostri temporis. 1. Tim. 4.

Christia-

Christianorum, Christi vita intercludebatur, dũ baptismi gratia negabatur. Ridebantur orationes oblationesq; pro mortuis, sanctorum inuocationes, sacerdotum excommunicationes, fidelium peregrinationes, basilicarum ædificationes, dierum solennium vacationes, chrismatis & olei consecrationes, & omnes deniquè institutiones Ecclesiasticæ spernebantur.

Hac necessitate vir sanctus iter arripuit ad ecclesiam regionis illius, sæpiùs iam ante rogatus, & tunc demum a reuerendissimo Alberto Ostiensi Episcopo & Legato sedis Apostolicæ persuasus, pariter & deductus. Veniens autem, cum incredibili deuotione susceptus est à populo terræ, acsi de cęlo Angelus aduenisset. Nec moram apud eos facere potuit, eo quòd irruentium turbas nemo reprimere posset: tãta erat frequentia diebus ac noctibus aduentãtium, benedictionem expetentium, flagitantium opem. Prædicauit tamen in ciuitate Tolosa per aliquot dies, & in cæteris locis, quæ miser frequentasset amplius, & grauiùs infecisset, multos in fide simplices instruens, nutantes roborans, errantes reuocans, subuersos reparans, subuersores & obstinatos authoritate sua premens & opprimens: vt, non dico resistere quidem, sed nec apparere præsumerent. Cæterum etsi tunc fugit Hericus ille & latuit, itá tamen impeditæ sunt viæ eius, & semitæ circunseptæ, vt vix alicubi tutus posteà tandem captus & catenatus Episcopo traderetur. In quo itinere plurimis etiam signis in seruo suo glorificatus est Deus, aliorum corda ab erroribus impiis reuocans, aliorum corpora à languoribus variis sanans.

Impurissimi hæretici cõmēta vir sanct⁹ profligat e populo.

Est locus in regione eadem, cui Sarlatum nomē est: vbi sermone completo, plurimos ad benedicendum panes, sicut vbique fiebat, Dei famulo populus offerebat. Quos ille eleuata manu & signo Crucis edito, in Dei nomine benedicens: In hoc, inquit, scietis vera esse, quæ à nobis: falsa, quæ ab hæreticis suadentur, si infirmi vestri, gustatis panibus istis, adepti fuerint sospitatem. Timens autem venerabilis Episcopus Carnotensis, magnus ille Gaufridus, (siquidem præsens erat & proximus viro Dei) Si bona, inquit, fide sumpserint, sanabuntur. Cui pater sanctus, de Domini virtute nihil hæsitans: Non hoc ego dixerim, ait: sed vere, qui gustauerint, sanabuntur: vt proindè veros nos & veraces Dei nuncios cognoscant. Tam ingens languentium multitudo, gustato eodem pane, cõualuit, vt per totam prouinciam verbum hoc diuulgaretur, & vir sanctus vicina per loca regrediens, ob concursus intolerabiles declinauerit, & timuerit illò ire.

Benedicto pane sanat plurimos.

CAP. VI.

Celeberrimum sanè miraculum, quod per seruũ suum in partibus Tolosanis Christus exhibuit, paralytici cuiusdam clerici curatio fuit. Hunc in domo regularium clericorum sancti Saturnini, quorũ ipse vnus erat, ad petitionem Abbatis & fratrum visitans homo Dei, moribundum inuenit hominem, qui extremum spiritum trahere videretur. Consolatus itaque miserum, & data benedictione egrediēs, sicut postea confessus est, loquebatur in corde suo fidelis seru⁹ Dei, ad Dominum tam fiduialiter, quàm fideliter dicens: Quid expectas Domine Deus? Generatio hæc signum quærit. Alioquin minùs apud eos nostris proficimus verbis, nisi abs te fuerint confirmata sequentibus signis. Eadem hora exiliit paralyticus ille de grabato, & accurrens, secutus & cõsecutus est eum, sacra vestigia deuotione, qua debuit, amplexatus. Cui subitò procedenti obuians ex concanonicis vnus, expauit & exclamauit: siquidem phantasma putabat. Quãdo enim de lectulo crederet surgere potuisse? Egressam magis à corpore eius animam phantasticè sibi apparuisse arbitrat⁹, aufugit: sed demùm ipsa tam ei, quàm cæteris, rei veritas fidem fecit. Egreditur exindè sermo inter fratres, curritur ad spectaculum tam iucundum, ipse etiam inter primos accurrit Episcopus & Legatus: indè pergitur ad ecclesiam eo ipso, qui conualuerat, præeunte, & conclamatur in laudes Dei, eodem pariter concinente: ruit vndiquè populus, & benedicitur Deus, triumphat fides, infidelis quisque cõfunditur, exultat pietas, & impietas contabescit. Porrò vir Dei cellam, vbi manebat, ingressus, diligenter omnes obseruari adit⁹, obserari ianuas iubet, nè quis pateat accessus populo concurrenti. Sanè is quidem Bernardus, qui sanus factus est, (hoc enim clerico nomen erat) corporali beneficio non ingratus, magisq; solicitus pro remedio spirituali, secutus est seruum Christi, monasticum in Claravelle ordinem profitēs, & habitum sumens. A quo etiam missus ad partes iterum Tolosanas, & Abbas illic constitutus, hodieque monasterio præest, quod Vallis Aquæ dicitur.

Paralytic⁹ moribundus repente curat.

Cùm autem per totum ab eadem prouincia reditũ viri sancti magis magisque signa crebescerent, & multiplicarentur in dies, non prætereundum, quidnam ipse animi inter hæc gereret, qui à Christo humilitatē cordis & mansuetudinem didicisset. Disputans enim secùm in cogitationibus suis, & ex ipsa demùm locutus abundantia cordis sui, domesticis sibi religiosis quibusdam fratribus aiebat: Plurimùm miror, quidnam sibi hęc miracula velint: quid visum sit Deo, talia actitare per talem. Nil mihi videor in sacris paginis super hoc genere legisse signorum. Siquidem facta sunt aliquandò signa per sanctos homines & perfectos, facta sunt & per fictos. Ego mihi nec perfectionis conscius sum, nec fictionis. Scio enim sanctorum mihi non suppetere merita, quæ miraculis illustrētur: confido autem nec ad eorum sortem me pertinere, qui virtutes multas in nomine Domini operãtur, & à Domino ignorantur.

Vide ĩter tot miracula humilitatē sanctissimi viri.

Matth. 7

Hæc & huiusmodi crebrius secretiusq; cum viris spiritualibus conferebat. Nouissimè verò opportunũ sibimet visus exitum reperisse: Scio, inquit, huiusmodi signa non ad sanctitatem vnius, sed ad multorum spectare salutem: nec Deum in homine, per quem talia operetur, perfectionem cõsiderare, sed opinionē: vt in eo commendet hominibus, quæ illi creditur inesse, virtutem. Neque enim pro eis fiunt hæc, per quos fiunt: sed pro eis fiunt magis, qui vident illa vel sciunt. Nec eo fine per eos ista Deus operatur, vt ipsos probet cæteris sanctiores, sed vt cæteros magis amatores & æmulatores faciat sanctitatis. Nihil ergo mihi & signis istis, quando quidem meæ illa famæ magis, quàm vitæ, nouerim exhiberi: nec ad meam fieri cõmendationem, sed ad commonitionem potiùs aliorũ. Satis nimirùm huius viri mirabitur animum, quisquis hæc diligenti consideratione pensauerit: nec pręstantius reputabit æstimator quisque fidelis, signa atque prodigia mirabiliter operari, quàm perpetrata taliter interpretari. Sibi quoquè non minus vtile iudicabit, imitandos eius affectus, quàm mirandos actus, & morum insignia, quàm operum signa cognoscere. Sed ad hęc quis idoneus?

In huius siquidem pectore viri Dei puritas suauitasq; considerant pari fœdere: satis quidem vtraque mirabilis, sed mirabilior vtriusq; cõplexus. Indè nimirùm tam singulariter in vnum hominem totius orbis vota pariter concurrebant, quòd puritatem suauitas amabilem faceret, suauitatem puritas acceptabilem: vt difficile fuerit ęstimare, gratię ne an reuerentię amplius obtineret. Quis enim tam rigidę conuersationis, qui Clarauallensem non reuereretur Abbatem?

Mira in eo puritas & suauitas morũ.

Facilè imperat affectib⁹ suis.

tem? Quis tam dissolutę, qui non erga eundem dulciter afficeretur? Dulcissimis enim affectibus plenũ pectus ipse gerebat: sed quàm liberè eos, quoties causa posceret, coercebat. Humanissimus in affectione, magis tamen fortis in fide. Et vt breue aliquod huius rei proferamus exemplum, sicut ipse quoquè testatur in sermone super Cantica Canticorum vicesimosexto, siccis oculis germani sui, & germani tam necessarii, tã dilecti, Gerardi videlicet, celebrauit exequias, siccis oculis corpus eius tradidit sepulturæ, ne affectus fidem vincere videretur. Nam extraneum quemlibet vix aut nunquàm sine lachrymis sepeliuit. Talem sibi illum, vberius proindè fructificaturum, manus diuina formauerat, vt austeritatem suauitas morum tolleret, authoritatem sanctitas conseruaret. Cui enim vel tanta benignitas esset oneri, vel tanta bonitas non esset honori? Legimus de Salomone, quòd omnis terra desiderauerit videre vultum illius. Grande præconium: sed forsitan in hac parte non minus, quàm Salomon, hic. Neque enim satis credibile est, Salomonem illũ in omni gloria sua tam vniuersalem orbis obtinuisse fauorem, quàm hunc in sua humilitate. Immò verò difficile omninò videtur, ex historiis aliquibus inueniri hominem vnum conuersantem adhuc cum hominibus, in vniuersa terra tam celebre & amabile obtinuisse nomen, à solis ortu & occasu, ab Aquilone & mari. Vt enim illas memoremus prouincias, ex quibus vsq; hodie monimenta certiora superesse noscuntur, & in Ecclesia Oriẽtali, & apud soles occiduos Hybernorum, & à meridie in remotissimis finibus Hispaniarum, & ab Aquilone in insulis, quæ procùl sunt, Daciæ Suediæque opinio eius celeberrima fuit. Crebras vndiquè recipiebat epistolas, & reddebat. Vndiquè ei xenia mittebantur, vndiquè eius benedictio petebatur. Postremò quasi vitis abundantissima, eius opinio suos vndiquè palmites propagauit, excepto quòd in terram Hierosolymitanam, quanuis locus esset à rege paratus, ob incursus paganorum, & aeris intemperiẽ, non acquieuit mittere fratres suos. Neq; verò Episcopus ille incongruum aliquid vsurpasse videtur, qui post sacrum eius obitum, dum fratres consolaretur, inter cętera hoc quoquè in ipsius profecutus est laudem: quia in omnem terram exiuit sonus eius, & in fines orbis terræ verba illius. Vincebat tamen sublimitatem nominis, humilitas cordis: nec tantùm poterat vniuersus mundus eum erigere, quantùm seipse deijcere solus. Summus reputabatur ab omnibus, infimũ ipse se reputans: & quem sibi omnes, ipse se nemini præferebat. Denique sicut nobis sæpius fatebatur, inter summos quosque honores & fauores populorum vel sublimium personarum, alterum sibi mutuatus hominem videbatur, seque potiùs reputabat absentem, velut quoddam somnium suspicatus. Vbi verò simpliciores ei fratres, vt assolet, fiducialiùs loquerentur, & amica liceret semper humilitate frui, ibi se inuenisse gaudebat, & in propriam redisse personam. Innata ei a puero verecundia, vsque ad diem perseuerauit extremum. Indè erat, quòd licèt tam magnus esset & excelsus in verbo gloriæ, nunquàm tamen, sicut sæpè audiuimus eum protestantem, in quanlibet humili cœtu sine metu & reuerentia verbum fecit, tacere magis desiderans, nisi conscientiæ propriæ stimulis vrgeretur, cum timore Dei & charitate fraterna.

3. Reg. 10.

Celeberrima fama B. viri.

Perpetua eius verecundia vsq; ad obitum.

Ei⁹ in pp̃etuis molestijs eximia patiẽtia.

Patientiã eius maximè quidem Dominicis flagellis exercitatam nouimus & probatam, qui nimirùm ab ipso suæ conuersionis initio vsque ad diem sacræ depositionis tanta sustinuit, vt vita eius his, qui nouerant, non nisi quędam mortis protelatio videretur. Cæterùm erga homines quoquè, etsi rarior ei occasio minora forsitan patientiæ potuit experimenta pręstare, dicendum tamen vel breuiter, nec huius quidem apparuisse eum virtutis immunem. Et quia genus hoc patientiæ solitus erat dicere tripartitum, videlicet ad verborum iniurias, ad damna rerum, & ad corporis læsionem: de singulis singula saltem proponamus exempla, quæ interim nobis occurrunt. Scripserat aliquandò Dei famulus ad Episcopum aliquem de curia & consilio regis, monens eum super quibusdam negociis regi suadere & consulere meliora. At ille vehementer exacerbatus, amarissimã condidit epistolam, dicens in salutatione prima, Salutem, & nõ spiritum blasphemiæ: tanquam videlicet vir sanctus (quod horror est dicere) ex blasphemiæ spiritu illa scripsisset. Ad quod verbum mansuetissimus Christi seruus, memor Dominicæ responsionis, Ego dæmonium non habeo: sicut hodieque extans eius epistola continet: Minimè quidem, ait, spiritum blasphemię me habere credo, sed nec maledixisse cuiquam, aut maledicere velle me scio, præsertim principi populi mei. Nec minùs posteà charum, nec minus familiarem eundem Episcopum habuit: sed elogiũ illud prædictum sic fuit, quasi non dictum.

Johan. 8.

Abbas Farcensis conuentum fratrum à Claraualle vocauerat, monasterium eis ædificaturus: sed Romanus impediuit Antistes, & sibi tollens eos, in alio loco ordinauit. Vndè plurimùm dolens prædictus ille vir magnus & magnæ deuotionis, collectam pecuniã sexcentarum ferè marcarum argenti, deposuit sub chirographo: quam, ad Dei hominem veniẽs, obtulit ei, rogans, vt quod non meruerat in partibus suis, vel citra Alpes nouum exindè cœnobium conderetur. Missum est pro argento, & prorsus totum amissum. Nec respondit aliud homo Dei, cùm ei nunciaretur, quàm Benedictus Deus, qui nobis pepercit ab onere. Nam & illis, inquit, qui abstulere, leuiùs indulgendum: sunt enim Romani: & pecunia videbatur immanis, ac vehemens fuit illa tentatio. Gratulari autem consueuerat, decem circiter monasteria, vel ędificandis monasteriis loca congrua numerans, fraudulenter sibi & violenter ablata, dum contendere nollet, & magis eũ vinci, quàm vincere, delectaret.

Ingẽtis pecuniæ iacturã fert placidissime.

Item decẽ monasteriorum.

Veniens aliquandò Clarauallem clericus quidam ex his, quos Regulares canonicos vocant, importunè satis instabat, vt in monachum reciperetur. Suadente patre sancto, vt ad suam reuerteretur ecclesiam, nec acquiescente recipere eum: Vt quid ergò, ait, in libris tuis perfectionem tantoperè commendasti, si eam desideranti, opem renuis exhibere? Et maligno spiritu iracundiæ vehementer instigatus, sicut postmodùm euidenter apparuit: Iam, inquit, si illos tenerem, discerperem libros. Cui vir Domini: Puto, ait, in nullo illorum legisti, non posse te in tuo claustro esse perfectum. Morum correctionem, non locorum mutationem, (si benè memini) in libris omnibus commendaui. Tum verò impetum faciens homo, velut insanus, in eum percussit maxillam eius, idque tam grauiter, vt succederet statim rubor ictui, tumor rubori. Iam qui aderant, in sacrilegum inuolabant: sed pręuenit eos famulus Domini, clamans & adiurans per nomen Christi, nullatenùs eum tangere, sed educere eum cautè, & curam eius habere, ne ab aliquo ei vel in aliquo noceretur. Quod tam districtè præcepit, vt miser ille timens & tremens, absque omni iniuria eductus sit & deductus.

In maxillã grauiter percussus, grauissime interdicit, ne qd mali fiat percussori.

Et quidem in libertate spiritus Dei famulus excellenter enituit, cum humilitate & mansuetudine tamen, vt quodammodò videreter & vereri neminem, & omnem hominem reuereri. Increpatione rarius vtebatur, monitis & obsecrationibus potius agens. Quam verò inuitus, & non ex cordis amaritudine, verbum

verbum proferret amarum, ex eo maximè animaduertebatur, quòd perfacilè eiuſmodi impetum cohiberet. Siquidem mirabatur hominum improbitatem, quos aliquandò fortè turbatos, excuſationem quanlibèt rationabilem, ſatisfactionem quanlibèt humilem admittere, grauat: quòd ipſa ſuæ turbationis paſſio miſeros ſic delectat, vt oderint omne remedium, vt contineant aures, claudant oculos, obiiciant manus, & omnimodis ſatagant, nè ſemel orta commotio ſedari valeat & ſanari. Eius tamen obiurgationem non minùs facilè aliquandò compeſcebat grauis & turbulenta reſponſio, quàm humilis & modeſta, vt ab aliquibus proindè diceretur cedenti inſiſtere, cedere reſiſtenti. Dicebat enim, vbi reſonat vtrinquè modeſtia, dulce eſſe colloquium: vbi vel ex parte altera, vtile: vbi ex neutra, pernicioſum: Vbì enim hincindè duritia ſonat, iurgium eſt, non correctio: nec diſciplina, ſed rixa: vt deceat magis diſsimulare prælatum interim, & commotione ſanata, vtiliùs caſtigare ſubiectos: aut certè, ſi ità res exigit, obſeruare conſilium ſapientis: Quia ſtultus non corrigitur verbis. Loquitur ipſe de increpationibus, minùs vtiliter, minùs patienter acceptis, in Sermone ſuper Cantica Canticorum quadrageſimoſecundo, dicens inter cętera: vtinam neminem obiurgare neceſsè ſit: id enim melius. Sed quoniam in multis offendimus omnes, mihi tacere non licet, cui ex officio incumbit peccantes arguere: magìs autem vrget charitas. Quòd ſi arguero, & fecero quod meum eſt, illa autem procedés increpatio minimè, quòd ſuum eſt, faciat, neque ad quod miſi illam, ſed reuertatur ad me vacua, tâquàm iaculum feriens & reſiliens, quid me animi tunc habere putatis fratres? Nònne angor? nònne torqueor? Et vt mihi vſurpem aliquid ex verbis magiſtri, quia de ſapientia non poſſum, coarctor prorsùs è duobus, & quod eligam neſcio: parcere ne mihi in eo, quod locutus ſum, quoniam quod debui, feci: an pœnitentiam agere ſuper verbo meo, quia quod volui, non recepi. Et infrà: Dicas forſitan mihi, quòd bonum meum ad me reuertatur, & quia liberaui animam meam, & mundus ſum à ſanguine hominis, cui annunciaui & locutus ſum, vt auerteretur à via ſua mala, & viueret. Sed etsì innumera talia addas, me tamen minimè iſta conſolabuntur, mortem filii intuentem: quasì verò meam illa repræhenſione liberationem quæſierim, & non magis illius. Quæ enim mater, etiamsì omnem, quam potuit, curam & diligentiam ægrotanti filio adhibuiſſe ſe ſciat, ſi demùm ſe viderit fruſtratam, & omnes labores ſuos eſſe penitùs ineſficaces, illo nihilominùs moriente, ꝑpterea vnquàm à fletibus temperabit? Et hec hactenùs.

Philip. 1.

Ezec. 18.

Eximia eius manſuetudo & tranquillitas.

Decæterò, tantus æmulator erat manſuetudinis & pacis, vt ſi fortè improbus quiſque petitor duriùs extorſiſſet à negante reſponſum, haud facilè deinceps cum eadem repulſa dimitteretur inanis. Siquidem velut naturaliter, vt fatebatur, oderat omne ſcandalum: & grauamen cuiuslibet hominis ſuſtinere, ei admodùm graue: non ſentire, impoſsibile erat. Ideò neminem ſpreuit, nullius hominis ſcandalum paruipendit, etsì veritatem Dei iuſtitiamq; prætulerit. Nàm & quoties oporteret noxios aliquorum vel reprehendere actus, vel impedire conatus, tam conſideratè fiebat, vt abundanter ipſi quoquè, qui lęſi viderentur, haberent, vndè ſibi pro eo ſatisfacerent in cogitationibus ſuis. Sanè vidimus ex ipſis nonnullos, & de quibus id minùs videbatur poſſe ſperari, ampliori deuotione eius poſtmodùm vel obſequiis deſeruiſſe, vel etiam adhæſiſſe veſtigiis. Dicitur tamen & inuidos habuiſſe, vt haberet meritum & ex eis. Cæterùm tam ſingulariter eminebat gloria nominis eius, vt peſtis illa magis deſperatione, quàm liuore, tabeſceret, & timeret agnoſci. Quinetiam humilitate eius & manſuetudine vincebatur, beneficiis ſuffocabatur, obruebatur obſequiis. Nimirùm doctus erat vincere in bono malum, ſicut ad quoſdam fratres ſcribens, inter cætera ait: Adhærebo vobis, etsì nolitis: adhærebo, etsì nolim ipſe. Inuitis præſtabo, ingratis adiiciam, honorabo & cōtemnentes me. Vſqueadeò ſiquidem omnes homines germano amplectabatur affectu, vt eorum ſcandalo (ſicut ipſe fari ſolebat) grauiùs vreretur, quibus nullam videretur occaſionem ſcandali prębuiſſe. Plùs enim pijsſimum pectus, gratuitum alterius affligebat ſcandalum, quàm propriæ immunitas conſcientiæ ſolabatur. Siquidem minùs ſperabat poſſe ſanari, quòd, vndè procederet, non videbat: magnum ſibi eregionè ſolatium fore perhibens, quoties inueniret vndè ſatisfacere poſſet vel homini pro ſe, vel Deo pro homine, non ſine occaſione turbato. Erga omnium quidem hominum ſpirituale commodū incommodùmve ampliùs afficiebatur: & ſummum ei deſiderium, ſummum gaudium erat, animarum fructus conuerſio peccatorum. Et corporeas tamen quorunlibet hominum neceſsitates pijsſimo miſerabatur affectu: cuius tanta erat humanitas, vt non modo hominibus, ſed irrationalibus etiam animantibus, auibus & feris, compateretur, nec compatienti deerat virtutis effectus. Contigit enim aliquoties, vt iter agens, fugitantem, &, vt videbatur, protinùs capiendum vel lepuſculum à canibus, vel auiculam ab accipitribus, ſigno Crucis edito mirabiliter liberaret: diceretque ſequentibus, fruſtrà ſeſe conari, nec vllatenus ſe præſente eiuſmodi exercere poſſe rapinam.

Inuidiam vt uicerit.

Summū eius gaudiū, ſalus animarū.

CAP. VII.

HAec nos quidem de ſacris morib⁹ patris noſtri, pro modulo noſtro, ſub breuitate perſtrinximus. Cęterum longè eminentiùs in ſuis ille libris apparet, & ex bonis propriis innoteſcit. In quibus ità ſuam expreſsiſſe uidetur imaginē, & exhibuiſſe quoddam ſpeculum ſui, ut illud quoquè Ambroſianum meritò illi poſſe uideatur aptari: Laude ipſe ſe ſonet, & laureatus ſpiritu, ſcriptis coronetur ſuis. Si quis enim noſſe deſiderat, quàm ſolicitus ab initio ſuijpſius diiudicator & ſcrutator extiterit, primum opus illius de Gradibus humilitatis inſpiciat. Indè ſi quæritur piæ mentis religioſa deuotio, tranſeundum ad Homilias in laudibus Virginis matris, & illum, quem De diligendo Deo edidit, librum. Si feruens contra ſuorum vel aliorum uitia zelus, legatur is, quem Apologeticum uocat. Si uigil in zelo cordis & circunſpecta diſcretio, de Præcepto & diſpenſatione diſſerens audiatur. Quàm uerò fidelis cuiuslibet piæ conuerſationis commendator extiterit & adiutor, Exhortatorius ad milites templi ſermo declarat. Quàm non ingratus gratiæ Dei, ex his liquet, quę de gratia & libero arbitrio tam fideliter quàm utiliter diſputauit. Quàm liber in uoce, quàm diſertus, & in rerum ſuperiorum pariter inferiorumque ſcientia locuples, in his, quæ ad Papam Eugenium de Conſideratione ſcripſit, diligens conſiderator agnoſcet. Quàm deuotiſſimus pędicator alienę ſanctitatis, tam diligenter Epiſcopi ſancti Malachię uitam proſecutus oſtendit. Nam & in ſermonibus ſuper Cantica, & myſteriorum inueſtigator, & morum ædificator magnificus innoteſcit. In Epiſtolis, quas ad diuerſas perſonas ob negocia diuerſa dictauit, prudens lector aduertet, quo feruore ſpiritus iuſtitiam omnem dilexerit, omnem æquè oderit iniuſtitiam. Fidelis etenim ſeruus Chriſti non quærebat aliquid ſuum: quicquid tamen erat Chriſti,

Ex ſcriptis ſuis vt poſſit agnoſci.

Persequit vitia. Christi, sic curabat vt suum. Quæ enim scelera non arguit? quæ odia non extinxit: quæ scandala non compescuit? quæ schismata non resarciuit? quas hæreses non confutauit? *Fouet virtutes.* Quid verò sanctum, quid honestum, quid pudicum, quid amabile, quid bonæ famę, quid virtutis aut laudabilis disciplinæ suis ortum in qualibet religione diebus, non roborauit eius authoritas? non fouit charitas? diligentia non promouit? Quid antè promotum, dilatari amplius non optauit? quid fortè collapsum, non totis pro loco & tempore viribus egit, vt repararetur? Quis malitiam quancunque disponens, eius zelum & authoritatem non timuit? Quis proponens quodcunq; bonum, eius, si potuit, non consuluit sanctitatem? non considerauit fauorem? opem non flagitauit? Quis ad sacrum in eius pectore habitantis templum diuinitatis, de quacunque tribulatione fideliter clamaturus accessit, & inefficaciter laborauit? Mœstus ab eo solatium, afflictus auxilium, consilium anxius, æger remedium, pauper subsidium reportabat. *Omniū se seruū facit.* Ità sese omnium fecerat seruum, àc si toti genitus orbi: ità tamen liber ex omnibus, conscientiæ suæ solicitudinem gerens, tanquàm soli deditus curæ & custodiæ cordis sui. Et quidem diuisiones gratiarum commendat Apostolus, *1.Cor.12.* & si quis diligenter quærat, inuenit diuersos ab initio Dei famulos in diuersis enituisse muneribus. *Diuersa sanctorū hominum charismata.* Legimus enim viros in fide magnificos, multiplicibus claruisse miraculis: alios spiritum habuisse propheticum, & futura quasi præsentia, occulta velut sub oculis posita mirabiliter cognouisse. Alios nihilominùs antiquorum literæ protestantur grauiori abstinentiæ deditos, parsimoniam coluisse: alios in humilitatis proposito, spretis dignitatibus huius seculi, authori seculi plurimùm placuisse: *Dan. 12.* alios in doctrina verbi ad salutis scientiam plurimos erudisse, vt secundùm promissionem scripturę sanctæ, luceant quasi stellæ in perpetuas ęternitates. Alij quoquè in ędificandis cœnobiis laborantes, amplificauerunt nomen sanctitatis: alij in sedandis scandalis & turbinibus huius seculi, promouendisque Ecclesiæ Dei negociis efficaciter occupati, vtiles in actione: alii in sacris meditationibus spiritualiter feriati, sublimes in contemplatione fuerunt. Quid horum nostro videbitur defuisse Bernardo? Immò quid horum tam insigne in eo non fuit, vt ad commendationem satis esset, etiamsi cæterorum aliquid non adesset? Nam etsi multiplicibus Ecclesiæ sui temporis, tam in suprà memoratis negociis, quàm in aliis pluribus, actionis eius vtilitatem meruit experiri: magnificè tamen etiam gratia cōtemplationis in eo tam ex visionibus & reuelationibus Domini, quàm ex scriptis suis, quæ spiritalibus exuberant sensibus, elucescit. Porrò monasteriorum fructus, quæ per eum Dominus ordinauit, tam copiosus & euidens, humanis sese ingerit oculis, vt nullis egeat literis commendari. Magis autem ex ipsa quoquè eorundem multitudine cœnobiorum, omnis deinceps generatio certū capere poterit documentum, quantos collegerit ad seruitium Christi, qui tam multos vndiquè propagauit. Quòd ad reliqua spectat, de humilitate eius, & dignitatibus refutatis, sed & de tenuissimo victu, superius prosecuti: ex his, quæ ad prophetiam pertinent, ostensionemque virtutum, sub alio quidem principio curabimus annotare perpauca de multis. Et nunc igitur iam super his, quæ in signis exterioribus & multiplici virtutum exhibitione cōsistunt, secūdus, vt pręmissum est in pręfatione, libellus aliquanta narrabit.

LIBER QVARTVS.

CAP. I.

Sicut Sermone super Cantica Cāticorum vicesimoquarto seruus Domini Bernardus Clarauallensis, gratulatur & gratias agit illi, tertiò quidem reditum ab Vrbe suum clementior è cęlo respexit oculus: quia serenior tādem vultus arrisit, eo quòd quieuisset rabies Leonina, accepisset finem malitia, recepisset pacem Ecclesia. Tanta verò exultatione ecclesia illum Gallicana recepit, vt non minorem videretur de suo reditu exhibere, quàm de pace reddita letitiam nunciare. Vnde etiam mirari ipse, sæpiusque causari solebat, quòd dum sibi post tam graues frequētias hominum & tumultus, velut ab exordio valefaciendum seculo iudicaret, & tanquàm de nouo adoriendum sacræ propositum conuersationis, tunc potissimùm vberioribus susciperetur gaudiis, obsequiis coleretur. *Sacr... Vrbe reliquias gratulabūdus absportat.* Rediens autem pater sanctus ab Vrbe, ex sanctorum Apostolorum martyrumque corporibus xenia secùm tulit preciosa, haud modicum hunc sibi reputans fructum esse laboris. Inter quæ beati Cæsarii dētem quonam modo receperit, memorandum. Cùm enim integrum ei prædicti martyris caput Gręci monachi, in quorum basilica repositum est, exhiberent, vt tolleret indè, quod vellet, dari sibi petiit dentem vnum. Frustrà verò aliquandiù fratres, qui cum eo venerant, laborantes, concessum sibi trahere penitùs non valebant. Fractis enim cultellis duobus aut tribus, quos applicuerant, nihilominùs dens immobilis permanebat. *Ecce tantꝰ vir quāti facit dētem vnius sācti martyris.* Tunc ille: Orandum est nobis, ait. Nec enim habere possumus, nisi martyr ipse concedat. Facta deniquè oratione, reuerenter accedens, incredibili facilitate duobus digitis, quod ferreis anteà moueri non poterant instrumentis, accepit.

Fratres autem Hierosolymitani templi, fidelis militiæ professores, cùm nouam habere eo tempore domum in Vrbe cœpissent, redeunte prædicto patre speciali; patrono suo, tunicam eius pro eximia benedictione seruabant. Apud quod eodem anno sacerdos quidam grauissima febre correptus, desperabiliter ægrotabat. *Tunica eiꝰ pro īsigni benedictione seruāt.* Vt autem omninò deficiens, deuenisse visus est ad extrema, portari sese in oratorium, & prædictā beati viri superponi sibi tunicam fecit, in sola positus expectatione exitus mortis. Cùm subito raptus in quendam mentis excessum, ac veluti carne solutus, videre sibi visus est corpus suum eodem, quo iacebat, in loco exanime iam circundatum multitudine sacerdotum, apertos tenentium libros, & celebrantium exequias ex more solennes.

Nec mora, in vultu habituque prędicti patris sancti reuerenda quędam persona prodiēs ex altari, manu illis innuit, vt tacerent, voce pariter prohibens, nè mortuum reputarent, cuius uitam Clarauallensi Abbati donauerat Deus. *Illa tunica viuere statuit hominem moribundū.* Confestim deniquè ad se rediens, sanum se reperit, & quod uiderat, fratribus indicauit. Quiquidem, vt à fidelibus uiris nupèr accepimus, hodieque superstes, & in partibus Aquitanię degens, beneficium, quod accepit, sedulò confitetur in eius pręconium, cuius merito uiuit. Si quis hoc minùs miratur, animaduertat de beato Nicolao ex innumeris, quibus decoratus est, miraculis in natalis eius annua commemoratione tanquàm eximiam commendari, quòd Imperatorem Constantinum ab interitu quorundam, longè cōstitutus, per uisum deflexit. Nec illud dissimile est, quod annectimus.

Abbas

Absens corpore, spiritu præsens, excitat dormitantes in Choro.

Abbas Gerardus proximum Claræualli monasterium, quod Mores dicitur, regens, testatus est nobis, vidisse se eum aliquandò psallentium fratrū circumire choros, & sicut frequenter agebat, excitare torpētes, ità vt affectuosiùs & viriliùs psalleretur, quod reliquum fuit vigiliarum. Cumque die sequenti apud eū familiariter causaretur, tardiùs illum, quàm oportuerat, ea nocte visitasse psallentes: Ego, ait, nocturnis horis corporeo grauiter occupabar incommodo: sed quod non potuit corpus, spiritus fecit. Expauit ille, audiens non fuisse in corpore, quē tamen diù corporeo spectasset intuitu circumeuntem vtrunq; chorum, & dormitantes quousque, vt consueuerat, excitantem, & manum singulis imponentem.

Visio fratris Roberti.

Tempore, quo pater sanctus apud Vrbem morabatur, contigit fratrem quendam, Robertum nomine, in Clarauallegrauiter infirmari. Huic apparuit iuuenis quidam, similis fratri infirmario, præcipiens vt sequeretur se. Visum est, quòd sequeretur prǽeuntem, venitq; ad montem excelsum, in quo Dominum inuenit Iesum cum Angelis suis, audiuitq; eum illi ductori suo dicentem: Custodi mihi istum. Iamq; misit etiam Dominus in cor ipsius infirmi quædam verba, quæ suæ Claræualli per illum mandauit. Facto ergò manè, resedit, qui moriturus ilicò putabatur, mirantibusq; omnibus, dominum Godefridum, tunc Priorē, nunc Lingonensem Episcopum, vocari fecit. Cui præsenti inter cætera dixit: Mādat vobis Dominus, vt domos amplas faciatis, quæ gentem possint capere, quā ipse multam missurus est vobis: fratribusq; grangiarum mandate, vt honestè se habeant, formamq; boni exempli hominibus secularibus præbeant: quia vę ei, per quem vnus retrò abierit. Post dies fermè viginti, cùm eadem adhuc valetudine desperabiliter laboraret, admirabilis pater Bernardus corpore absens, sed spiritu præsens, Clarauallem aduenit, languentem visitauit, matutinos hymnos circa eum cum ingenti fratrum multitudine decantauit, noctemq; illam ibidē iuxta illum fecit, & manè facto, idē frater sanus apparuit, modum ēt suæ liberationis fratribus indicauit.

Adest S. Bernardus spiritu fratri moribundo, & sanat eum.

Ad multorum aures famam credimus peruenisse viri venerabilis Guilelmi, qui olim Montis Pessulani dominus, nūc verus Christi pauper & humilis monachus, degit in cœnobio, quod Grandissylua vocatur. Ipsius enim relatione didicimus, quod dicturi sumus sicut ab eius ore, cui contigerat, se accepisse dicebat. In ciuitate Auxitanorum, quæ metropolis est Vasconiæ, miles quidam infirmabatur. Cuius cùm inferiores corporis partes à renibus & deorsùm morbus sæuiens occupasset, erat diebus multis lecto decubans, non modica parte præmortuus. Compunctus deniq; & cōfisus de misericordia Dei, ad seruum eius, cuius circunquaquè tam celebris sese virtutum fama diffuderat, quocunque labore se præcipit deportari. Iam per dies aliquot processerat, profeceratq; non minus ī fide & deuotione, quàm in itinere ipso: cùm miseratus hominem Deus, mirabiliter satis & infirmitati esubuenire dignatus est, & parcere fatigationi. Occurrens enim quidam in via, quisnam esset, aut quò tēderet, inquisiuit. Acceptaq; itineris eius necessitate: Ego, ait, ex parte illius sancti præcipio tibi, vt reuertaris, sciens ꝙ vbi domum veneris, sanus eris. Persuasit illi Deus, vt crederet, cuius nimirùm dispositione omnia gerebantur. Rediit, rediensque, paulatim recepit eam, quæ sibi promissa fuerat, misericordiam, vt non priùs domum pertingeret, quàm plenariæ donū perciperet sospitatis.

Vir nobilis miro modo redit ad sanitatem.

Anglorum quoque regina Mathildis, tantum huic famulo Dei exhibuit aliquandò deuotionis affectum, vt venięti Boloniam, extra vrbem cum populo pedes occurreret, grauida tamē ipsa, multumq; iam grauis. Quæ post dies aliquot, vt pariendi tempus aduenit, tā grauiter est afflicta, vt tam ipsa, quàm domus omnis, de vita eius penitùs desperarent: iamq; omni reliqua supellectili pauperibus & ecclesiis delegata, vestis etiam regia pararetur, in qua sepeliretur, tāquàm protinùs moritura. Tum subitò recordata hominis Dei, & nomen illius inuocans plena fide, in ipsa protinùs inuocatione sine periculo partum edidit desperatū. Nec distulit legatum destinare fidelem, per quem gratias ageret celeri subuentori, ipsum sic natum, nō immeritò natum eius appellans. Verùm ille, quotiès tale aliquid contigisset audire, non minùs humiliter, quàm iucundè refutans, dicere consueuerat: Hoc certè mihi sic est imputandum, sicut ei, qui conscius omninò non fuit.

Regina Angliæ in summo periculo absentem virū Dei inuocans, mox liberatur.

In monasterio, cui nomen est Belleuallis, prope vrbem Chrysopolim, homo quidam à dæmone vexabatur, mira eo instigante faciens, mira loquēs. Post multas igitur orationes fratrū, cùm improbè persisteret illa nequitia spiritalis, recordatus est venerabilis Abbas loci illius Pontius, hodieque superstes, habere se stolam, qua aliquandiù beatus pater vsus fuerat in oblatione hostiæ salutaris. Nec cunctatus, tulit protinus arma potentia Deo, fiducialiterque aggressus est inimicum. Vix limen attigerat cellulæ, in qua miser homo iacebat, cùm subitò malignus ille horridis vocibus victum se profitens: En, inquit, egredior, recedo protinùs, manere vltrà non possum. Respondente autem Abbate, Per nomen Domini, & ipsius beati viri meritum, cuius hæc stola fuit, tibi præcipio, exi citius, nè moreris: continuò dæmon fugatus ab homine, homo liberatus est. Quis alter non periculosè forsitan exultasset, vsq; adeò sibi spiritus esse subiectos, vt cederent & absenti? Verùm ille, Abbate ipso nunciante, nil motus, magisq; subsannans eos, quos videbat magna super hoc admiratione moueri, hæc eadē verba respondit. Quidni facilè nos duo præualuissemus in vnum? Leuiter illum eijcere potuit Deus, præsertim cùm ego, vt dicitis, socius ei datus sim & adiutor. Huiusmodi nempè responsis in huiusmodi rebus sæpiùs vtebatur. Nouerat siquidem verus & verax, non ostētator, sed æmulator humilitatis, efficaciùs diffuaderi posse hominibus, quod stupebant, obliqua quadam & artificiosa obiectione, quàm aperta excusatione: quæ humilitatem magis prædicabilem præferendo, æstimationem non minueret hominum, sed augeret. Vndè quodam loco ex propria loquens experientia: Verus, inquit, humilis, vilis vult reputari, non humilis prædicari.

Insigne miraculū

Serm. 16 in Cātica

CAP. II.

Illud quoquè notissimum fuit, quòd adhuc in carne degens, apparens autem in spiritu, fratri cuidā obitus sui prænunciauerit diem. Infirmabatur nouitius quidam frater in Claraualle, bonæ conuersationis & bonæ indolis adolescens: Nec lōgè aberat dies, qua post annuam ex more probationē nouum indueret hoīem, si non priùs hoīem exuisset. Siquidem consummatus in breui, expleuit tempora multa, placita enim erat Deo anima eius. Quinto igitur die ante vltimum diem suum, visitāte se fratre Gerardo, qui hodiè Abbas est monasterii Longipontis, idem nouitius exhilaratus plurimùm, inter alia spiritalis gratiæ verba: Eccè, inquit, quinta die moriar. Hodiè enim pater noster dominus Abbas mihi apparuit cum multitudine monachorum, & blanda consolatione refouens, quinta die moriturum me esse dicebat. Exiit sermo inter fratres, & antequàm impleretur, diuulgatum est verbum. Expectabatur ab omnibus dies illa, sed multo magis ille beatus in expectatione sua fuit. Iam

Apparet vir sanct⁹ nouitio, et ei ꝑdicit diē obitus sui.

dies quinta inclinabatur ad vesperam: illius autē spiritus magis eleuabatur ad Deum. Demùm circa vndecimam horam in ipso agone mortis positus, obducto prorsùs, vt assolet, lumine oculorum, & nemini iam intendens, ad exitum festinabat. Interim visitans eum pater sanctus, velut ab alto somno reuocat, & quasi retrahit commeantem, nec insalutatum abire permittit. Ad cuius vocem aperiens oculos, & mirū in modum facie serenata, aliquandiù intendebat in eū. Mirabamur oēs mortalem hoiem, immò iam morientē, eatenùs triumphare de morte, vt in ipso mortis articulo exultaret in gaudio, nobis exhibens illud Poetę:

Ecl. 4. Buc. Virgilij.

Incipe parue puer risu cognoscere matrem.

Tunc verò consolans eum pater beatus, nil timere iubet, sed recto protinùs cursu pertingere ad Dominum Iesum Christum, & offerre ei humilem pauperis suæ familiæ salutationem. Ad hāc vocem, qua potuit capitis inclinatione & motu annuens labiorum, iterùm clausit oculos, & eadem hora in pace quieuit. Multa quidem huic Dei famulo reuelata per spiritū, multa sine præcedenti reuelatione mirabiliter ab eo prædicta cognouimus, ex quibus exempli gratia pauca subnectimus.

Nouitij felix obitus.

Cùm esset aliquandò pater sanctus in vrbe Nouiomensium in domo Episcopi Simonis, adductus est ad eum Herueius de Baugenceio, puer admodùm gratiosus, ortus ex regio sanguine, & prædicti Episcopi nepos. De quo sequenti nocte famulo suo Christus ostendit, quod erat post longa tempora futurum. Siquidem videbatur sibi tanquàm in Missarum celebratione Angelo cuidam pacis osculū dare, quod ad puerum deferretur. Nec dubius de reuelatione, eundem Herueium renunciaturum seculo, & futurum aliquādò deuotum Christi famulum promittebat. Quę promissio adeò celebris extitit & vulgata, vt ipse quoq; Herueius nobis posteà fateretur, adolescenti sibi ad omnes arguentis conscientiæ stimulos semper occurrere, impossibile esse, vt post viri sancti tale promissum in seculari habitu moreretur. Nec fraudatus est à spe sua. Siquidem venerabilis Gualerannus, Vrsicampi cœnobii primus Abbas, monachum illum fecit, & Angelico functus officio, pacem, quam ex ore patris sancti ipse susceperat, communicauit Herueio. Cuius talis postmodùm apparuit conuersatio, vt tali dignus oraculo videretur. Nam & prædicto Gualeranno in regimine monasterii Vrsicampi ille successit, & nouissimè obitum suum imminentem sanus adhuc & incolumis, eodem Gualeranno per reuelationem sibi annunciante, præsciuit atque prædixit.

Prædicit Herueiū nobilē puerum monachū futurum.

Apparuerunt aliquandò viro Dei in Trecēsium vrbe posito venerabiles eius filii, iam quidem carne soluti, Galdricus & Gerardus: quorum etiam secūdùm carnem alter germanus, alter auunculus eius extiterat. Cumque velut accelerantes, citiùs pertransirent, reuocanti & retinere volenti respondebāt, eundum sibi pro fratre Gaufrido monacho, qui eorundem à prima conuersione socius, strenuè satis in multis cœnobiis extruendis militauerat Deo. Continuò excitatis fratribus pater sanctus accelerari iubet, & ad monasterium veniens, ipso die, sicut eis prædixerat, eundem Gaufridum iam positum reperit in extremis.

Apparet ei frater eius & auunculus

Infensus aliquandò Rex Francorum senior Ludouicus quibusdam sui regni Episcopis, suis eos sedibus & ciuitatibus exturbauit. Vndè etiam hic vir reuerendus plures scripsit epistolas, pro eorum pace laborās, quarum hodieque exemplaria perseuērant. Accidit autem, vt præsente eodem patre sancto, Episcopi multi, indignationem regis flectere cupientes, tota humilitate prostrati solotenùs, eius tenerent vestigia, & nec sic gratiam obtinerent. Qua ex re vir Dei religiosa animositate permotus, die altera regem duriùs increpans, ꝙ Domini sacerdotes spreuisset, liberè quoque denunciauit, quod eadem sibi nocte fuerat reuelatum. Hæc, inquit, obstinatio primogeniti tui Philippi regis morte mulctabitur. Vidi enim te cum minore filio tuo Ludouico ad pedes Episcoporum, quos heri contempseras, inclinatum, & protinùs intellexi, Philippo celeriter facto de medio, pro Ludouici substitutione ecclesiam, quam nunc opprimis, te rogaturum. Quod quidem non longè post miserabilis casus impleuit: & decedente Philippo, egit pater, vt is, qui feliciter hodiè regnat, Ludouicus iunior vngeretur.

Diuinit' punit rex ob cōtemptos sacerdotes.

CAP. III.

Fidelissimum principem Theobaldum Comitē, in magna tribulatione probatum, non minùs mirabiliter, quàm misericorditer Dominus liberauit. Is nimirùm potentissimus & secundus à rege, diuersos & immensos tenens in regno Franciæ principatus, totus tamen eleemosynis deditus, & studio pietatis intentus, omniumq; seruorum Dei, sed specialiter Bernardi Clarauallensis, amator deuotissimus erat. Quē eatenùs impugnari & affligi passus est Deus, vt rege pariter & vicinis potentibus ferè cunctis coniurantibus aduersùs eum, vsqueadeò de eius euasione desperaretur, vt publicè quoquè iam insultaretur religioni, pietati detraheretur, eleemosynis derogaretur. Monachi & Conuersi, inutiles eius milites & balistarii dicebantur. Necnon & apud extraneos, sed in ipsis quoquè eius ciuitatibus & castellis, eiusmodi iam blasphemiæ personabant. Deniquè congregatis aliquandò Episcopis pluribus, aliisque personis, præsente etiam viro Dei, dum super his agerent & colloquerentur, Episcopus quidam, eo tempore ætate & opinione prudentiæ celeberrimus, aiebat: In manu regis est Comes Theobaldus: nō est qui possit eum eruere. Respondente alio quodam antistite, Est qui possit liberare eum: multùm ille miratus, quisnam crederetur posse, quærebat. Demùm audiens, quia potest eum eripere, qui omnia potest, Deus, non parùm substomachās: Potest, inquit, si manifestus appareat, si clauā teneat, si hincindè percutiat: sed hactenùs ista non fecit. In tanta igitur desperatione, cùm prædictum principem vehementer vrgerēt extranei, grauiùs tamen impugnarent, qui ab eo defecerant, omnes ferè homines sui, nec minus eum affligerent pauci, qui residui videbantur, ex aliorum defectu ipsi quoque suspecti: Lingonensis Episcopus Godefridus frequenter & familiariter Dei hominem consulebat, quidnam sibi Dominus super his reuelaret. Cui ille cùm iam sæpiùs respondisset, nihil sibi apparere, nisi tribulationem super tribulationem: demùm aliquādò sciscitanti, ait, quia quinto mense pax erit. Sanè vltima die quinti mensis reformata est pax, ipso quidem & orante, & cooperante, vt non esset ambiguum, eius potissimum studio simul & merito, illum principem piissimum, à tam grauibus imminentibus periculis liberatum.

Theobaldus Comes potentissimus & piissimè vexatur.

Post annos aliquot inter eundem regem Francorum & Gaufridnm Comitem Andegauensium, exercebantur inimicitiæ graues. Causa erat, ꝙ virum nobilē Gerardum de Monasteriolo, rege prohibente, in munitissimo oppido suo Comes obsidens, comprǽhenderat cū vxore ac liberis & propinquis, ipsamq; dirue rat munitionem. Tractabat ergò vir sanctus de reformanda pace, multis ad hocipsum Episcopis & principibus congregatis: cùm subitò Comes ille, amaritudinis felle commotus, insalutatos omnes relinquens, equo insiliit, & recessit. Confusis deniquè oībus, iam conuentus in desperatione pacis soluebatur: & prędictus Gerardus accedens ad hoīem Dei, licentiam postulabat, velut in mortē & carcerē rediturus. Sub obsidibus

Prædicit mœstissimo nobili futuram eius consolationem.

ſidibus enim ad colloquiũ illud erat adductus. Cũq; vir Domini conſolaretur eũ, grauiùs ille flens & eiulans: Meam, inquit, minùs doleo ſortem: meos omnes lugeo pariter morituros. Compaſſus itaque vir beatus: Nè timeas, ait: certus eſto, quia Deus tibi tuiſque ſubueniet, idque celeriùs, quàm valeas vel ſperare. Siquidem recordatus viſionis, quam veniens ad id colloquium viderat, tanquàm lecturum ſe Euangelium, à ſancto Epiſcopo Malachia petere benedictionem, confiſus eſt pacem ſine dubio prouenturam. Necdùm Gerardus ille limẽ domus attigerat, à facie eius egrediens, cùm ſubitò quidam occurrens, redire Comitẽ nunciauit. Mirati ſunt omnes, tam celerem audientes promiſſionis effectum Eadem etenim hora Comes rediit, & pariter pax deſiderata prouenit. Erat autẽ idẽ Comes pro eodem negocio ex mandato ſummi Pontificis anathematis vinculis innodatus, ſed abſoluendus, humiliari vt debuit, vel culpam ſuper hoc fateri ſuam, penitùs recuſauit: magis autem, vt erat plurimùm animoſus, Deum ſibi culpam huiuſmodi nunq̃ remittere imprecabatur, innocentem ſe reputans & iniuſtè ligatum. Quamobrèm diſceſſit pater ſanctus non parùm triſtis ab illo, dicens ei: (ſiquidem literas nouerat) In qua menſura menſus fueris, remetietur tibi. Eadem autem die, cauſantibus ſuper hac improbitate perſonis quibuſdam, & principem illum grauiter erraſſe dicentibus, accenſus zelo Dei famulus, aiebat: Grauiter ſatis hæc temeritas punietur. Fieri omninò non poteſt, quin hoc eodem anno Comes ipſe aut moriatur, aut euidentem aliam diuinæ indignationis ſentiat vltionem. Hoc verbum & ex ipſis & ex aliis audiere non pauci. Quod tam celeriter eſt impletum, vt Comes idem infra diem quintumdecimũ moreretur.

Mat. 7.

Ecce vltio diuina in contemptorẽ anathematis.

Ingreſſus aliquandò ſeruus Chriſti Germaniæ regnum, feſtinabat ad partes Moguntinorum, pacem reformaturus inter regem Lotarium & prędeceſſoris eius Henrici regis nepotes, Conradum ſcilicet, qui Lotario poſteà ſucceſſit in regnum, & Federicum, patrẽ huius Federici, qui poſt Conradum electus, obtinet hodiè principatum. Venerabilis autem Metropolitanus Moguntinorum Albertus, honorabilem clericũ quendam, nomine Maſcelinum, viro Dei obuiam miſit. Hic igitur Maſcelinus cùm à domino ſuo miſſum ſe eſſe diceret ad ſeruiendum ei, pauliſpèr intuitus illum vir Dei: Alius, inquit, Dominus ad ſibi ſeruiendũ te miſit. Expauit Teutonicus, & miratus quid dicere vellet, firmiùs aſſerebat à Domino ſuo Moguntino ſe Archiepiſcopo deſtinatum. Ecõtrà ſeruus Chriſti: Falleris, ait: maior eſt Dominus, qui miſit te, Chriſtus. Tunc demùm intelligẽs homo, quorsùm vellet vibrare ſermonem: Putas, inquit, ꝙ monachus fieri velim? Abſit à me: non cogitaui, nec aſcẽdit ſuper cor meũ. Nihilominùs tñ, renuẽte illo, Dei famulus affirmabat oĩmodis fieri oportere, nõ qđ ipſe de ſe cogitauerat, ſed qđ de eo diſpoſuerat Deus. In eodem deniq; itinere conuerſus ad Dñm, ſeculo valefecit, & cum aliis pluribus literatis honoratiſq; perſonis, quos collegit eo tempore ſeruus Chriſti, ipſe quoquè, ſicut ſibi prædictum fuerat, ſecutus eſt eum. Henricum quoq;, germanum regis Francorum, qui Beluacenſem hodiè cathedrã ornat, non diſſimili Dñs cõuerſione mutauit.

Prædicit nihil minùs cogitãti Clerico, ipſum monachũ futurum

Multi literati & honorati fiunt monachi.

Accidit enim, vt veniens idem Henricus ad hominem Dei, ſuper quodam ſeculari negocio locuturus, conuentum etiam fratrum viſitãs, eorum ſeſe orationibus commendaret. Cui pater ſanctus inter verba ſanctæ exhortationis: Cõfido, ait, in Domino, nequaquàm te in eo ſtatu moriturum, in quo nunc poſitus es: ſed velociter experimento proprio probaturum, quantùm tibi iſtorum proſit oratio, quam expetiſti. Quod eodem poſtmodùm die nõ abſque multorum admiratione completum eſt, & de tanti iuuenis conuerſione cœnobium omne exultatione repletum. Lugẽtibus autem ſociis, & familia omni, acsì mortuum illum cernerent, eiulante, præ cæteris Andreas quidã Pariſienſis Henricum ebrium, Hẽricum inſanum vociferabatur, nec conuiciis, nec blaſphemiis parcens. Econtrà ſanè Henricus pro illius potiſſimùm cõuerſione, Dei hominem dare operam precabatur. Cui vir ſanctus, audientibus multis: Dimitte, ait, hominẽ modò: anima enim eius in amaritudine eſt: nec ꝓ eo multùm ſolicitus ſis, q̃a tuus eſt ille. Cumq; ampliùs ſpe concepta Hẽricus inſtaret, vt loqueretur Andreę, ſeueriùs intuitus eum vir Dei, ait: Quid hoc eſt? Nunquid non iam dixi tibi, quia tuus eſt ille? Andreas audiens hæc, (ſiquidem præſens erat & ipſe) ſicut & plurimùm improbus erat, & à ſacra conuerſione vehemẽter abhorrens, talia ſecùm, vt poſteà confeſſus eſt nobis, tacita cogitatione voluebat: In hoc nunc falſum ſcio te eſſe prophetam. Hoc enim certus ſum, quia locutus es verbum, & non fiet. Hoc tibi ego coram rege & principibus in celebri quocunq; conuentu improperare non parcã, vt tua in oĩbus falſitas innoteſcat.

Hẽricus frater regis fit monachus.

Nota gratiam propheticam

Cæterùm quàm mirabilis Deus in conſiliis ſuper filios hominum, ridẽs eorum vana conamina, vt propoſitum ſuum, quandò & quomodò ipſe voluerit, impleatur. Siquidem die altera ibat Andreas, mala omnia imprecans monaſterio, vbi dominum dimittebat, ipſam quoque deſiderans vallem funditùs ſubrui cũ habitatoribus ſuis. Nec parùm moti ſunt & mirati, q̃ prædictum viri ſancti de ipſo audierãt verbum, cùm taliter videretur abire. Sed nõ diù puſillanimitatem eorum & fidem modicam tentari paſſus eſt Deus. Illa tantùm die procedens & repellens quodammodò gratiam Dei, nocte proxima victus & quasì vinctus, trahente ſe & vim faciente ſpiritu Dei, diem expectare non potuit: ſed exurgens ante diluculum, velociterque ad monaſterium rediens, alterũ nobis Saulũ, vel magis de Saulo Paulum alterum exhibebat.

Inter cæteros, quos de vana conuerſatione ſeculi per miniſtrum ſerui ſui Chriſtus eripuit, de partibus Flandriæ multi aliquandò ſapientes, multi nobiles & literati viri, ſub ipſius magiſterio ſacram profeſſi ſunt ſeruitutem. Quorum primus videbatur Gaufridus ille de Perona, qui poſtmodum in Clarauallе Prioris officio functus eſt, & in eo defunctus. In quibus euidentiſſimè vidimus euangelicum illud impleri: Multi dicent vobis, Eccè hic eſt Chriſtus, eccè illic. Plurimis enim perſuaſionibus actum eſt cum eis, vt aliã magis eligere profeſſionem & loca alia debuiſſent, donec occurrit Dei famulus iam propè diſperſis, & in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore eius, priſtina omnis hæſitatio facta eſt de medio, & omnium pariter in ipſius conſilio irrefragabiliter eſt firmata voluntas. Quod quidem factum eſt non ſine ſubita penitus quorundam ex ipſis mutatione animorum. Deniquè cùm iam virum Dei ad monaſterium ſequeretur prædictus ille Gaufridus, grauiſſima cœpit tentatione pulſari. Intuitus autem illum vnus è fratribus, Quid eſt, inquit, quòd facies tua exterminata, & triſtitiæ quodam nubilo obuoluta videtur? Cui Gaufridus: Scio, inquit, ſcio, ꝙ nunquàm ampliùs lætus ero. Quod verbum cùm ad famulum Dei idem frater ſatis anxius retuliſſet, videns ille baſilicam propè viã, per quam gradiebantur, diuertit, & ingreſſus orabat. Cæteris autem deforis præſtolantibus, Gaufridus ille grauatus tædio, ſuper lapidem obdormiuit. Demùm cùm ambo pariter ſurrexiſſent, ille de oratione iſte de ſomno, apparuit idem Gaufridus tanto iucundior & hilarior cæteris, quanto triſtior prius. Cumq;

Multi nobiles & literati Flandri fiunt monachi.

Mat. 24

Vide tentationem inuidi ſatanæ.

Mira vis precũ B. viri.

ei prædictus frater verbum mœstitiæ, quod locutus fuerat,amicabiliter improperaret: Etsi tunc,inquit, dixi, Nunquàm ampliùs lætus ero : sed nunc dico, Nunquàm ampliùs tristis ero.

Idem quoquè Gaufridus primo tempore tyrocinii sui,pro patre suo viro nobili & potenti, quem in seculo dereliquerat,filiali pietate solicitus, patrē sanctum pro eius conuersione rogare Dominū affectuosiùs exorabat. Cui vir Dei: Nè timeas,inquit,ego illū probatum monachū manibus meis in hac Claraualle sepeliam. Vtrunque secutum est:& perfectus monachus factus est,& à patre sancto, sicut prædixerat ipse,in Claraualle sepultus est. Tanquàm enim mori illo absente non posset,quinque mensibus infirmatus, & creberrimum, immò continuum in seipso mortis responsum habēs,sustinuit donec pater sanctus rediret,qui,vt olim promiserat,eum traderet sepulturæ.

Eius prophetia de conuersione nobilis viri.

Regina Frāciæ,supradicti Ludouici iunioris vxor, plures cum eo fecerat annos,& sobolem nō habebat. Erat autem vir sanctus apud regem pro quadam pace laborans,& regina in contrarium nitebatur. Cumq; eam moneret desistere cœptis,& regi suggerere meliora,inter loquendum illa cœpit conqueri super sterilitate sua,humiliter rogans, vt sibi partum obtineret à Deo. At ille: Si feceris,inquit,quod moneo,ego quoque pro verbo, quod postulas, Dominum exorabo. Annuit illa,& pacis non tardauit effectus. Qua re formata,prædictus rex(nam verbum ei regina suggesserat) à viro Dei promissum humiliter exigebat. Hoc autem tam celeriter est impletum,vt circa idem tempus anno altero eadem regina peperit. Dominus Abbas Rainardus Cistertiensis, quē ex Claraualle assumptum,pater sanctus & vt filium amplectebatur,& reuerebatur vt patrem,ob quorundam monasteriorum ordinationem Prouinciæ partes intrauit. De quo vir Dei in Claraualle consistens, dum fratri cuidā loqueretur,subita inspiratione permotus:Dominus,ait,Cistertiēsis aut mortuus est,aut in proximo moriturus. Nec parùm ille frater miratus est,audiens verbū:magis tamen obstupuit, cùm eiusdem Abbatis post dies paucos audiret obitum nunciari.

Impetrat prolem reginæ Frāciæ.

Abbatis Cistertiēsis mors ei diuinitus reuelat̄.

Eodem anno, quo de hac vita pater sanctus fuerat exiturus, tres adolescētes de proximo oppido, quod Barrum dicitur super Albam,monasterium Claræuallis gratia conuersionis intrauerant,quorum tertius, suadente maligno,ad vomitum est reuersus. Qua ex re pro duobus aliis magis soliciti fratres, ipsis quoq; præsentibus, patri sancto super hoc loquebantur. At ille intuens in eos:Hic,inquit,nulla vnquàm tētatione laborabit:iste verò multa,sed tamen præualebit. Vtrunque sicut audiuimus, sic vidimus, adeò vt frequentiùs alteri obiiceremus, cùm aliquotiès in tentatione penè deficeret,& inciperet iam abire,impossibile esse vt vinceretur,quem vir sanctus dixerat nulla tentatione vincendum.

Pernoctabat aliquandò Dei famulus in oratione, in suo Clarauallensi cœnobio constitutus, & solita intentione Dominum deprecabatur. Contigit autē eadem hora pauperem quendam,& verè pauperē spiritu,in cella hospitum mori,cuius animam cum vocibus canoris in cælum deferri pater sanctus audiuit:& interrogatis manè fratribus,qui affuerant,illam fuisse horam obitus eius comperit,qua prædictas audierat in sublime tendentium voces.

Audit voces Angelicas ad obitū cuiusdā.

C A P. IIII.

CVm beatus Episcopus Malachias,cuius vitam virtutibus plenam pater sanctus studiosè descripsit,iuxta desiderium cordis sui in Claraualle beatā cælo animam reddidisset, offerrens pro eius transitu venerabilis Abbas hostiam salutarem,gloriam eius,Domino reuelante,cognouit,& eodem inspirante,sacrificio iam expleto,formam mutauit orationis,& collectam intulit,quæ ad sanctorum pontificum celebritates, non ad commendationes pertinet defunctorū, ità dicens: Deus qui beatum Malachiam pontificem, sanctorum tuorum meritis coæquasti, tribue quæsumus,vt q̃ preciosæ mortis eius festa agimus,vitę quoque imitemur exempla. Deindè reuerenter accedēs, sacra eius vestigia deuotissimè osculabatur. Modum tamen aut seriem visionis nec cuiquam aperire, nec in eiusdem Episcopi vita scribere acquieuit: hoc tantùm respōdens,cùm plurimùm super hoc rogaretur, nimis ad propriam suipsius pertinuisse personā. Nec sanè dubium, plura eum similia occultasse similiter, quæcunque videlicet passus est Dominus occultari. Nam & Virduni aliquādò,quæ est ciuitas Lotaringorum,cùm ad tumulum reuerendissimi viri Alberti Episcopi Ostiensis,nouiter antè defuncti,pro commēdatione eius sacrificium laudis offerret,Collectam similiter in fine mutauit: de quo tamen quid vidisset, nec interrogatus est,nec confessus, cùm sine certa reuelatione id fecisse minimè videatur.

Reuelatur ei gloria S. Malachiæ Episcopi.

Super his,quę ad gratiam pertinēt sanitatum, tam multa per hūc famulum suum operatus est Christus, vt in eo quoquè videretur exhiberi,quod de ipso Iohannes Euangelista testatur. Si enim omnia scriberentur, ne ipsum quidem mundum capere eos arbitror, qui scribendi fuerāt,libros. Cæterùm nos saltem pauca de pluribus exempli gratia proferamus. Castrum Villanum accolę vocant,quod à Claraualle,vt aiunt, sex milliariis distat. Vbi mulier prægnās,tempus omne transierat pariendi,& aliquot mensibus iam decursis,cùm necdùm pareret, ampliùs mirabatur. Cuius eousquè dilatus est partus, vt tam sibi, quàm cæteris quibusque vicinis,morbus potiùs videretur, nec iam crederetur prægnans esse,sed tumens. Quis enim credere posset infantulum anno integro visceribus posse teneri maternis? Desperata igitur mulier, ad monasteriū viri Dei ducitur,sic se habens. Sistitur ad portam misera,& portario fratri causa tā miserabilis intimatur. Rogatus ille & inaudito compassus incommodo, supplex adiit patrem sanctum, fideliter ei indicās necessitatem mulieris,fideliter explens negocium susceptæ legationis. Et ò mira diuinæ virtutis operatio, mirabilius accelerantis,quod mirabiliter tardabatur. Tanquàm enim hoc solum tempore tanto nasciturus expectauerit infans,hora eadē fęmina peperit,& præcurrente remedio,ad portam rediens frater ille,incōmodum, quod nunciauerat, non inuenit.

Iohan. 21

Facillimè impetrat partū desperatæ mulieri.

Alio tempore in territorio Antisiodorensi apud oppidum, quod Cona vocatur, mulier quædam mirabiliter laborans, periclitabatur multis diebus, eo quòd venisset filius vsque ad partum, & vires non haberet parturiens. Cumque superuenisset interim seruus Christi, postulanti benedictionem,aquam benedictam misit. Gustauit mulier, & confestim natus est puer. Quem venerabilis Episcopus Carnotensis Gaufridus baptizauit,Bernardi ei nomen imponens.

Ecce vim aquæ benedictæ.

In eodem itinere & in territorio eodem, dum febricitantium multitudo, sicut vbiquè solebant, à Dei homine panem peteret benedictum, Gerardus quidam clericus ex castro cui nomen est Clanyteium, malè sciolus & subsannās fidē populi, blasphemabat. In ipsis autē verbis blasphemiæ grauissima febre correptus, vsq; Antisiodorum abeuntem sequi coactus est virum Dei,& pęnitentiam agens apud eū, ipsam, cui detraxerat, multis obtinuit precibus benedictionem. Tā multis verò gustata eiusmodi benedictio reddidit

Pœna irridentis miracula viri Dei.

didit sanitatem, vt solius Dei, cuius hæc virtute fiebant, possent notitia compræhendi. Vidimus in Meldensi territorio militem deuotissimas referentē gratias viro Dei, quòd ad primum gustum panis ab eo benedicti, plenam receperit sospitatem à febre quartana: qua sic grauiter laborauerat mensibus fermè decem & octo, vt in hora accessionis quasi phreneticus nec matrem agnosceret suam.

Nota miraculum benedicti patris.

Virum quoquè venerabilem, Gerardum Lemouicensem Episcopum testantem audiuimus, iuuenem quendam de familia sua lethaliter in capite saucium, cùm iaceret spumans & impos mentis, immissa sibi in os buccella panis, quem benedixerat homo Dei, tam celerem sensisse virtutem, vt incolumis surgeret ipsa hora. Neque illud tacendum, quòd ipsam quoq; substantiam panis ab omni corruptionis iniuria eadem benedictio vendicabat, adeò vt plures viderimus, qui per septennium & vltra eosdem seruauerant panes, nec colore nec sapore mutato.

Itē aliud. Efficacia benedictionis viri Dei.

Ante hos paucos dies venerabiles Abbates Gerardus & Henricus de Sueciæ partibus venientes, dū super his conferremus, testati sunt nobis, panē ante vndecim annos eius benedictione signatum, manere ad huc apud se penitus incorruptum. Nec dissimilem apud aliquos nostrum vsq; hodiè nouimus, & apud alios multos credimus esse repositum. Et nunc idoneū satis & euidens testimoniū huius rei proferam⁹.

Vir magnus & magnificè honorandus Danorū Archiepiscopus Eskillus patrem sanctum vnico venerabatur affectu, vnica deuotione colebat: Nec contētus est in filiis eum videre, cùm nouum cęnobium extruxisset, & impetrasset ab eo desideratum sacræ congregationis examen. Præualuit apud eum desiderium vehemens, vt homo tantæ authoritatis, & in insulis illis tam ecclesiastica quàm seculari authoritate singulariter potens, expositis suis omnibus, etiam semetipsum periculis multis traderet & labori. Nam de expensis dicere non est magnum, quāuis eundem audierimus protestantem, ꝙ expenderit in itinere ipso argenti marcas ampliùs quàm sexcentas. Venit igitur Claravallē persona humilis & sublimis, quam a finibus terræ non curiositas audiendæ sapientiæ, sed fidei zelus & plenitudo deuotionis attraxit. Vbi quantùm fleuerit, qualem sese non modò erga eum, quem tam vnicè diligebat, sed etiam erga minimos quoslibet fratrum exhibuerit, non est facile dictu. Demùm rediturus ad propria, vt benedictum à Dei famulo panem referre posset, & diutiùs cōseruare, humano sensu pręcepit, vt in clibano recoquatur, sicut solent, qui maria transeunt, panem referre bis coctum. Audiens autem sanctus, non est passus errare hominem tam deuotū: sed amicabiliter arguens, in hac parte fidem eius modicā inueniri: Itàne, inquit, non poterit benedictio ipsum panem magis, quàm recoctio, conseruare? Et non acquieuit benedicere illum: sed communem sibi panem præcipiens exhiberi, benedixit & dixit: Eccè hunc tolle tecum, nihil deinceps de corruptione solicitus. Tulit, & ad suos per multa quidem prosperè rediens, vsque hodiè gloriatur fidei suę defectum euidentissima rei veritate conuinci. Nec enim passus est patris sancti non visitare sepulcrum, nec minùs nunc erga eum afficitur, nec minùs, quàm olim in viuente, confidit, nimirùm quem veriùs viuere non ambigit. Cōfessus est etiam nobis de pane, quem retulit, quòd nuncusque, cùm iam tertius annus transierit, illæsum ei beati viri fides & benedictio custodiuit.

Eskillus Archiepiscopus Lūdensis venit ī Claravallem

Narrauerunt etiam nobis idem reuerendus Antistes, & quicum eodem Archiepiscopo venerant viri religiosi, miraculum dignum memoria, nupèr factū in cœnobio, quod, vt suprà meminimus, in terra sua ipse fundauit. Erat enim, inquit Archiepiscopus, in eadem regione nostra adolescens nobilis, meus quoquè secundùm carnem propinquus, sed ob multa sua flagitia minùs charus. Correptus autem ægritudine, vix impetrauit visitationem meam, & per manum meam ad prædictum sese contulit monasterium, vbi & cum maxima cordis contritione renuncians seculo, per dies aliquot in humili & fidelissima confessione persistens, magis ac magis eadem ægritudine laborabat. Qua demùm inualescente, exitum sibi imminere cognoscens, Abbatis & fratrum præsentiam miro amplectebatur affectu, mira eos deuotione monebat, vt spiritualia arma arriperēt, egressuram protinùs animam sibi commendatam efficaciter protecturi, & exhibituri fideliter necessarium prorsùs inter imminētium hostium crudelissima tela conductū. Cumq; in huiusmodi supplicatione diuinis iam sacramentis munitus, & de eorundem seruorum Dei patrocinio & Dñi miseratione piissima deuotione præsumens, ac proindè circunstantibus omnibus multam suæ salutis relinquens fiduciam, expirasset, offerebant fratres pro commendatione animæ eius, quàm deuotissimè poterant, Dominici corporis salutarem hostiam. Tum subitò inimicus humanæ salutis, ex eiusdem, sicut indubitabile videtur esse, liberatione animæ, quā ex multis diebus irreparabiliter sese occupasse credebat, iram magnam concipiens, eandem, permittente Deo, crudeliter nimis exercens, vnum è fratribus repentino furore peruasit. Clamabat igitur horrendis vocibus miserabilis homo, & vix multorum manibus tenebatur. Demùm cum maximo quidem labore absportatus, & in lectulo religatus, tam sua quàm adstātium membra dentibus appetēs, dirissimè vexabatur. Nec illa, quam priùs nosset, lingua, sed noua quadā, quam nec adstātium quisquam nouerat, loquebatur. Et cùm nihil, quod diceret, intelligerent, tam liberè tamen & sine offendiculo non inconcinnas eum audiebant edere voces, vt indubitanter crederēt, quòd lingua aliqua loqueretur. Post aliquantas igitur horas, cùm vehementer confusi fratres, quid agere possent, anxiè cogitarent & studiosè conquirerent, vnus ex eis salubre consilium, Domino inspirante, concipiens, sacra pignora, à meipso nuper ibidem commēdata, videlicet de capillis & barba & dentem vnū domini mei sancti Bernardi afferri monet, & eius pectori superponi. Quod vt factum est, Germanica lingua per os illius cœpit horrendis vocibus nequam spiritus exclamare: Tollite, tollite, amouete Bernardum. Et dicebat: Heu Bernarde, quàm onerosus, quàm grauis, quàm intolerabilis factus es mihi. Cùm hæc similia aliquandiù clamitās loqueretur, factum est breue silentium: & subitò frater idem, Domino miserante, purgatus, aperuit oculos, ac velut de somno euigilans, circunstantes fratres & sua plurimùm vincula mirabatur, verecundè satis, quidnam sibi vellēt hæc, vel quid accidisset, interrogans.

Torquetur diabolus exiguis reliquijs S. Bernardi.

Ex ea igitur hora pristinā sanitatem mentis & corporis per beati patris merita sancta recepit, nil penitùs, quod in illo tam graui casu fecerit, aut locutus fuerit, recordatus. Hæc quidem à nobis de testimonio viri reuerendissimi Eskilli Danorum Archiepiscopi, ex occasione panis, à Dei homine benedicti, non sine quadam anticipatione sunt dicta: de cæterò iam ex ordine reliqua prosequamur. Non modò autem hominibus, sed pecoribus & armentis tam frequenter eius benedictio profuit, vt monasterii sui cellerarium durè aliquandò increparit, quòd sibi nō indicans, mori animalia permisisset, vndè fuerant Christi pauperes sustentandi. Dehinc, vt solitus erat, benedixit sal, & animalibus iussit apponi: & protinùs

Salis ab eo benedicti virt⁹.

lues orta cessauit. Quod in aliis quoquè monasteriis vidimus & cognouimus, vt audiens fratrum animalia mori, interdùm etiam non rogatus, sed ipse prior admonens eos, eodem remedio subueniret.

Claudũ sanat. Gaudium dicitur locus quidam Casiacensium monachorum, vbi vir sanctus cùm aliquandò pernoctaret, exhibitum sibi iuuenem claudum oratione & benedictione sanauit, itá vt post dies paucissimos per eundem locum redeunti incolumis & deuotus adstaret. In eisdem partibus in vico, cui nomẽ Algorrium est, mulierem phreneticam populus obtulit transeunti. *Itẽ phreneticam.* Cui manus imponens & orans, sanam dimisit, & abiit. Hanc in eodem loco vidimus posteà viro Dei cum gratiarum actionibus occurrentem. In remotis etiam regionibus, quocunquè eum Ecclesiæ sanctę necessitas traxit, virtus est prosecuta signorum. Apud Viride Folium (sic enim dicitur castrum territorij Tolosani, quod, vt superiori libro meminimus, aliquandò pater sanctus introiens, multis ibidem virtutibus claruit) puer mancus & claudus ex vtero matris suæ, ad cuiusdam memoriam martyris, vtriusque pedis & alterius manus receperat sanitatem. Huius alterã manum adhuc inualidam, tanquàm diuinitùs sibi seruatam, pater sanctus benedicẽdo sanauit, vt sanctorum innotesceret particeps esse virtutis. Caturcium dicitur ciuitas Aquitaniæ, per quam viro Dei ipso tempore transitus fuit. Ibi præter alia beneficia, quæ præstitit infirmantibus multis, vnus de pueris Episcopi ciuitatis ipsius, qui ex vulnere graui, alterius oculi lumen amiserat, sub manu eius visum recepit. *Oculum restituit.*

In pago quoque Engolismensi, loco cui nomen est Castellare, post oblationem hostiæ salutaris, adstantibus venerabilibus Episcopis, Lamberto Engolismensi & Gerardo Lemouicẽsi, puerum ex matris vtero claudum & mancum, cuius in modum pilæ cubiti cum genibus vmbilico, pedes autem natibus adhærebant, Dei famulo offerebant. At ille singula membra, edito priùs signo Crucis, attrectans, mira facilitate extẽdit protinùs, & sanauit. *Celerrime curat misere cõtractum puerum.* Appræhendens deniquè manum eius, erexit illum, & dimisit liberè gradientem. Populus autem pro tantis nimirùm virtutibus, magnis vocibus Dominum collaudabat. Nam & die sequenti in pago Lemouicensi, in vico, quem sancti* Germani nomine vocant, signa per eum plurima claruerunt. **Geniani* Vndiquè enim confluebant, qui incommodis variis laborabant, & virtus erat Domini ad sanandum eos. Vbi inter cæteros puer fermè decẽnis, cæcus ex vtero matris suæ, corã omni populo oblatus est viro Dei. *Item cæcum natũ* Qui in digitos suos expuens, & liniens oculos eius, breuẽ fecit orationem, & in nomine Christi aperuit oculos cæci nati.

Regnum quoquè Germaniæ cùm inrroisset aliquãdò vir beatus, tam excellenter enituit in gratia sanitatum, vt nec verbis exprimi, nec credi valeat, si dicatur. Nam & testati sunt, qui adfuere, in territorio Cõstantiensi circa vicum, quem * Donignem nominant, ex his, quæ diligentiùs inuestigarunt & viderunt oculis suis, vna die illuminatos ad eius impositionẽ manus cæcos vndecim, sanatos etiam mancos decem, & claudos decem & octo. ** Dõningen. Vno die sanat homines 39.* Cæterùm nè fecisse nos inopes copia videatur, ex innumera multitudine saltem pauca memoriæ commendamus, maximè quæ in locis celebrioribus facta noscuntur. Cùm venisset Constantiam homo Dei, & vndiquè se virtutum eius fama diffunderet, *Venit Cõstantiam.* Abbas Augiẽsis, quod intra lacũ Lemannum antiquum extat & nobile monasterium, cæcum hominem, quem suis eleemosynis sustentabat, misit ad eum, & confestim videntem illum recepit. Heiteresheim dicitur locus, ad eiusdem diœcesim pertinens ciuitatis, sed plurimùm à ciuitate remotus. Ibi quoq; sicut & cæteris illius prouinciæ, per quæ trãsiit, locis, multis in seruo suo miraculis glorificatus est Deus, vbi etiam cæcus natus, sub manu eius visum recepit. Itẽ alteri à natiuitate surdo & muto, auditus redditus est & loquela. In ciuitate etiam Basilea, cùm ex more sermonem habuisset ad populum, vt impleretur in eo, quod de S. Apostolis legitur, qui videlicet profecti, prædicauerunt vbiquè, Domino cooperãte, & sermonem confirmante sequentibus signis: *Mar. 16* oblata est ei fœmina muta, & orante eo, locuta est: oblatus est ei claudus, & ambulauit: oblatus est cæc⁹, & vidit. *Venit Spiram.* Apud Spirensium ciuitatem, præsente Romanorum rege Conrado, qui Dei hominem ab Ecclesia ad hospitium deuotissimè deducebat, offerebãt puerum claudum, rogantes, vt ei manum imponere dignaretur. Quem signatum protinùs erigens, super pedes statuit, & liberè gradiebatur, in Dei laudẽ acclamãtibus vniuersis.

Item in Capella Episcopi ciuitatis ipsius, rege ipso vidente, visum reddidit cęcę cuidam mulieri, & claudo nato gressum donauit. Multa quidem & alia in manu eius ibidem Christus effecit, sed ad exemplũ pauca sufficiant. Nonnullos enim pauperculos, etiã pueros, rex ipse deuotus suis illi manibus offerẽs, de multorum curatione meruit gratulari. Necnõ apud prędictam Spirensium vrbem, sed & apud Franckenfurt, Moguntinæ diœcesis locum, innumeris virtutibus idem Dei seruus effulsit. *Venit Frãcofurtũ, et innumeris claret miraculis.* De tota siquidẽ regione quotquot patiebantur, afferebant ad eum: & tantus erat cõcursus, vt prædictus rex, cùm aliquandò populum cõprimentẽ coercere non posset, deposita chlamyde, virum sanctũ in proprias vlnas suscipiẽs, de basilica abportarit. Inter plurimos sanè, qui ibidẽ adepti sunt sanitatẽ, senex quidam paralyticus de vicinia illa, homo notus & honoratus, multis suorũ precibus & non sine multo labore introductus est ad hominem Dei. A quo post breuissimam, vt solebat, orationẽ erectus protinùs, nõ modò incolumis, sed & fortis apparuit: vt posses credere, si videres, non tam alteratum hominem esse, quàm alterum. Iamq; eo viriliter procedẽte, parabant alii tollere lectum eius, in quo subuectus erat, cùm reuocans eũ vnus ex circunstantibus, Hugo Tullẽsis ecclesiæ Archidiaconus, Euãgelici illius memor paralytici, Non sic, ait, nõ sic vacuus reuerteris: tolle grabatum tuũ, & ambula. *Iohan. 5.* Et imponẽs in humeros eius, dimisit eum liberè procedẽtem. Sed & oĩs plebs, vt vidit, dedit laudem Deo. Ibidem ẽt surdus puer & mutus ex vtero matris suæ, subleuatus per scalã, & in fenestra accedẽs ad virum Dei, sub manu eius auditũ recepit pariter & loquelam. Sed & quædã paralytica mulier de regione eadẽ, diues & honorata, ibidẽ recepit amissam ex multo tempore sospitatem. *Sanatur paralytica.* Dumq; exiliens ambularet, omnes quidem lætati sunt, qui videbant: sed præ cæteris exultauere milites, qui attulerant & obtulerant eam. Nam & ipsius sibi particeps esse virtutis religiosa deuotio videbatur. Per idẽ tempus trãseunte sancto viro prope vicum, in litore Rheni positum, quem Bobardum vocant, & varios per vniuersam prouinciam curante languores, oblatus est paralyticus in grabato. Audita siquidem fama virtutum à prædicto viro, in occursum eius se fecerat apportari. *Itẽ paralyticus.* Cui in medio populi manus imponens, erexit hominem, incolumemq; remisit ad propria.

Eodem anno ingredienti vrbem Treuirensium Christi seruo, ex more obuiam ruit populus vniuersus. *Treuirẽses honorificẽ eũ excipiunt.* Offerunt autem ei sorores duas, quæ ab annis quatuor lumen amiserant oculorum. Quarum ille vtrique imponens signum Crucis, visum reddidit lucis: & videntes virum Dei, cũ cæteris sequebantur. In eiusdẽ basilica ciuitatis, cùm ad altare beati Petri vir Apostolicæ gratiæ immortalẽ hostiã immolasset, oblatus

latus est ei claudus,& ambulauit:oblatus est cæcus,& vidit:oblata est surda mulier,& audiuit. Hæc in somnis admonitam se esse dicebat, vt Dei hominem peteret, cuius beneficio receptura esset auditum. Apud Confluentiam, Treuirensis diœcesis nobile castrum, Mosellam fluuium, qui ibidem in Rhenum labitur, Dei famulus pertransibat. Cumque paululùm processisset,oblatum sibi & signatum hominem claudũ, deponi iussit & ambulare : sed non fuit, qui obediret. Nec mora:claudus idem retractũ priùs femoris neruum clamat spontè laxari, & dum nescit, extenditur velut ab altero genu suum: quod, quanlibèt antè co natus,nullo modo potuisset. Mirantur omnes: probatur sub omni velocitate,quod dicitur:deponitur ilicò,ilicò graditur,ilicò sanus & incolumis innotescit.

Venit Coloniam,et cũ multa deuotione excipitur Sanat ibi claudum

Non est nobis Colonia transeunda. Magna est ciuitas : magna illic Dei famulo virtus adfuit:magna illũ deuotio coluit populorum. Ostenditur vsque hodiè in claustro beati Petri, sicut à personis veridicis nuper accepimus,adolescens olim claudus, nunc liberè gradiens:qui oblatus viro Dei,ad impositionem manus eius, gressum recepit. Vndè etiam filius eius publicè cognominatur. Abbas Henricus de Suedia, cuius suprà fecimus mentionem, nuper retulit nobis, fœminam nobilem, germani sui olim vxorem, cùm post obitum viri sui præ dolore phrenesim incurrisset,& multo tempore sic se habens, in vinculis teneretur, eidem patri sancto in ciuitate præfata oblatã, & vix tenuiter turba circunstrepente signatam, dum ex more ligata reuehitur, mentem pristinam atq; integram recepisse salutem.

Itẽ phreneticam.

In eadem etiam ciuitate filiam surdam eidem patri sancto parentes nobiles obtulerunt. Hanc aiebant à pueritia traditam sanctimonialium monasterio fœminarum,ibidem prorsùs amisisse auditum,& annos plurimos in eodem incommodo peregisse. Cuius aures,signo Crucis edito,pater sanctus attrectans,protinùs & auditum ei, & parẽtibus reddidit audientem. Accedens inter hæc mulier honorata, Coloniẽsis itidem ciuis, quæ alterius oculi lumen amiserat, plurima iam per quinquennium inutiliter sesu in medicos expendisse dicebat. Et ipsam quoquè continuò per signum Crucis illuminans vir beatus, quod gratis acceperat, gratis dedit.

Et surdã puellam.

Itẽ cæcã.

Et cõtractam.

Sed & matronam alteram, in B. Petri basilica oblatam in lectulo, idem Christi seruus erexit protinùs, & incolumen suis pedibus abire præcepit. Huius ex multo iam tempore nerui femorum fuerant sic retracti,vt nec erigi vllatenùs posset, nec consistere pedibus suis. Nam ex personis aliis perhibebant, qui studiosius obseruarũt, ad eiusdem sancti viri orationem & manus impositionem in ciuitate prædicta infra triduum,quod ibi fecit, duodecim claudos erectos, manus duos sanatos,& quinq; cæcos illuminatos, loquelam redditam mutis tribus, & decem surdis auditũ. Aquisgrani sede regia, dum in illa famosissima toto Romanorum Orbe Capella vir beatus Missarum solẽnia celebraret, claudo homini gressum, & cæcis quatuor visum sub manu eiusdem serui sui Rex regũ summus, & vnicus Dominus dominantium reparauit, & potenti virtute restituit. Eodem etiam tempore intrà Leodiensium fines, præter innumera alia, quæ breuitatis studio præterimus, iuxta oppidum, quod Fontanas vocant, orante eo, aperuit Dominus oculos cæci nati. Huius non modò oculi cęci, sed ipsę etiam palpebræ clausæ & emortuæ erant. Quas sacratissimis digitis suis aperiens vir beatus, diuino munere & vigorem palpebris,& pupillis præstitit claritatem. Confestim deniquè idem puer lucem miratus ignotam, maxima cum exultatione clamabat. Video diem, video

Atque alios multos.

homines, video capillatos: plaudens quoquè manibus & tripudians:Deus,inquit,ex hoc iam non offendam ad lapides pedes meos.

In vrbe etiam Cameraco celebranti Missarum solennia viro Dei, surdum & mutum à natiuitate puerum offerebant. Quem audientem & loquentem qui propiùs aderant, supra gradum ligneum statuere, vt de loco eminentiori nouo sermone populum salutaret. Nec mirum,quòd mira plebis deuotio,mira protinùs vociferatio sit secuta. Et hæc quidem super his, quæ in regno Germaniæ in manu serui sui mirabiliter operatus est Deus, è pluribus pauca sufficiant. Nã & in Hispaniis, vbi præsens ipse non fuit, sanctitatis eius indicia claruerunt. Cùm enim fidelis seruus & prudens,preciosum Crucis Dominicæ fructum vndiquè colligeret, iterumq; propagaret vbiquè:contigit vt de filiis suis in Hispanias mitteret, in illis quoquè, sicut & in cæteris gentibus, aliquem habere fructũ desiderans. De quorum numero Albertus quidam faber in loco,cui nomen Superadum,grauissima valetudine occupatus, per multum iam tempus iacebat paralyticus in grabato. Interim per Abbatem suum incõmodum suum nunciat patri sancto, & vt sibi misereatur, exorat. Eadem die, qua vir beatus in Claraualle pro eodem paralytico ad petitionem sui illius Abbatis orauit,currente velociter verbo virtutis,& virtute orationis,ille in Hispaniis repentè conualuit,tanquàm vas plenum aqua suo sentiens capiti superfundi. Regressus siquidem Abbas,cùm prædictum fratrẽ incolumen reperisset, diligenter sciscitatus ab eo & modum & tempus suæ liberationis, certissimè comperit, orante in Galliis Dei famulo, illum in Hispaniis esse curatum.

Cameraci curat surdũ & mutum.

Precibus absentẽ restituit paralyticũ.

Et quia semel ad Hispanias vertimus stylum, illud quod contigit de viro reuerendissimo Petro Asturiẽsi Episcopo, prosequamur. Is quidem Petrus nobilis genere, monachus professione, pietate deuotus, in cęnobio quodam, quod eo tempore ipse regebat, tam vehementi dolore capitis laborabat, vt nulla die regulam obseruare ieiunii, nulla hora sine pelliciis posset aut pileis stare. Sic miserabilis homo aliquandiù victitabat, vel magis diù moriebatur. Audiens autem celeberrimam virtutum famam, quæ per Dei hominem efficiebantur, per quendam fratrem legationem mittit suæ supplicationis, & opem flagitat eius intercessionis. Cui vir sanctus laneum, quo ipse vtebatur, pileum misit,& promisit ægro capiti de Domini virtute remedium. Suscepit ille missam sibi benedictionem maxima cum reuerentia & deuotione. Confitẽs enim, q̃ solicitè potuit delicta sua,& stola sese induẽs sacerdotali, ita demùm velut Christi fimbriã tangens, serui Christi pileum sumpsit, & imposuit capiti suo. Nec tardauit fidei fructus, & benedictionis effectus: sed miratus & ipse est, celerẽ protinùs sentiens medicinam:& extunc vsq; hodiè ab eiusmodi languore sanus & incolumis, annunciat oĩbus, quam experiri meruit ipse, virtutẽ. Nã & Episcopus factus, xenia illa diuisit, partem mediã suis secùm in scriniis honorificẽtissimè ferens, mediã in monasterio sub eadẽ veneratione deponẽs, nec locum scilicet, vndè vocatus: nec sedẽ, cui p̃latus est, volens tãta benedictione fraudari.

Pileo suo sanat acerrimos capitis dolores.

Ex hoc nobis ad ea quoq;, quæ mirabiliter egit in regione propria, redeundũ. Nam in eo fortè ẽt plus, q̃ propheta, dici posse videtur, q̃ propheticus ei non defuerit honor in patria sua. Henricus quidã, vir magnus & potens in domo & familia Ducis Bauarorũ, ex multo iam tp̃e, misero penitùs & miserabili quodã incõmodo desperabiliter laborabat. Siquidem tanq̃ viuum aliquid & motabile intra pręcordia sentiens, & ex magna parte phreneticus, nec cõsolari poterat,

Medetur cuiusdam magni viri grauissimo incommodo.

aut securus esse: nec quid timeret aut pateretur, agnoscere, nisi quòd dæmonium esse suspicabatur. Talis ad Dei hominem de Bauaria Clarauallem vsq; perductus, eius oratione perfectam meruit sospitatem. (Cui etiam formam vitæ & mandata, quæ deinceps obseruaret, idem sanctus imponẽs, incolumem remisit ad propria. Nam & vsq; in præsentem diem, sicut certa relatione didicimus, tam obediens perseuerat, vt nõ modò suis contentus sit stipendijs, sed operibus etiã pietatis intentus: ità vt mirabilior eius morum conuersio, quàm curatio, videatur. Musseium dicitur villa super Sequanam fluuium, paucis à Claraualle milliaribus distãs. Ex hac virum hydropicum ad Dei hominem adduxerunt. Cui manus imponens & orans, proprio quoquè cingulo suo tumentem enormiter vterum eius accinxit, præcipiens, vt incolumitate recepta, pristinum sibi cingulum reportaret. Nec tarda uit sanitas, sed paulatim tumor abscessit. Deniquè circa vicesimum diem gracilis incolumisque reuersus, cingulum simul & gratias multas suo retulit curatori. Exeunti aliquandò alio tempore monasterij claustra, senem paralyticum ex proximo viculo, qui Mundiuilla dicitur, obtulerunt. Subsequens autem modicè, & breuiter orans, tetigit hominem, & incolumem suis pedibus abire præcepit. Quo abeunte, populus multus, qui in occursum viri Dei confluxerat, non sine lachrymis Dominum collaudabat. Item redeunti aliquando de via, pro foribus monasterij oblatus est ei surdus & mutus. Expuens igitur, tetigit linguam eius, & digitos immisit in aures eius. Protinus autem aurium eius obstacula facta sunt de medio, & solutũ est vinculum oris eius. Maliuilla dicitur vicus, tribus circiter milliaribus à monasterio distans. Hunc quandoquè pertransiens vir beatus, mancam puellam tetigit & curauit, quam nunc vsque superstitem & incolumem esse nuper percepimus. Per idem tẽpus in finibus illis apud castrum, quod nominant Burdemontem, duo milites de beati patris virtutibus conferebant: sed minùs credulus alter, Si hunc, inquit, puerũ sanauerit, extunc firmiùs credam. *Dicebat autem surdum quendam & mutum, qui apud eos nutritus, nec locutus fuisset aliquandò, nec audisset. Post dies paucos, transeunte propiùs patre sancto, ambo pariter puerum tollunt & offerunt ei. Imposita igitur manu puero, & signans os illius & aures, allocutus est eũ, & loquentem protinùs audiẽtemque dimisit Apud Risnelmum oppidum regionis eiusdem, vsq; modò cernere est adolescentem, Simonem nomine, satis notũ, qui præfato Dei famulo oblatus est, & sub manu eius gressum recepit. Eodem etiam tempore prope viculum, cui nomen est Malenuilla, puella manca ad eius tactum sanata est: & vt nobis testati sunt, qui viderunt & nouerunt, ẽt hæc incolumis vsq; hodiè perseuerat.

Hydropici curatio

Itẽ paralytici.

Itẽ surdi & muti.

Mãcapuella fit icolumis.

f. Ducebat.*

Item surdus et mutus puer.

Barrum super Albam dicitur oppidum, tribus, vt aiunt, leucis distans à monasterio Claręuallis. Ibi quoque sępiùs per hunc hominem Dei, diuinę virtutis opera claruerunt. Siquidem præter ea, quæ minùs diligenter curauimus inuestigare, eò quòd omnis nostra curiositas signorũ multitudine vinceretur, quatuor illic claudos, ad ipsius orationem & manùs impositionem, diuersis temporibus Christus erexit, cęcos duos illuminauit, duobus æquè surdis & mutis auditũ pręstitit & loquelam. Sed iuxta alterum Barrum super Sequanam, ad eius tactum illuminatus est cæcus, conualuit etiam paralyticus, gressum recepit puer claudus ex vtero matris suæ.

Cùm reuerẽdissimus Papa noster Eugenius tertius ex monacho Clarauallensi, & Abbate sancti Anastasij in vrbe Romana, ad Apostolicam assumptus cathedram, Gallias intrasset, ibat cum eo vir sanctus: nec minùs Apostolica virtus in illo, quàm dignitas in illo præeminebat. Tantus enim ad beatum virum erat cõcursus incommodis variis laborantium, vt cùm aliquandò summus Põtifex basilicam vbi ille Missarum solennia celebrabat, deuotus intrasset, expleto sacrificio, & ex more accedentibus eis, qui curam desiderabant, paulominùs idem Papa comprimeretur à turbis, & vix potuerit per ministrorum manus educi. E plurimis sanè, quæ in eiusdem Apostolici viri facta sunt comitatu, duo scribimus, quæ nos obliuisci ipsa, quam vidimus, magnitudo lætitiæ nõ permittit. Chaleta dicitur vicus, inter Prouignum castrum & Sequanam fluuium constitutus, vbi puer fermè decennis ab anno priore paralyticus sic iacebat, vt nec ipsum caput flecteret, nisi ab altero moueretur. Quem afferentes in culcitra mater eius cæterique propinqui, offerebant viro sancto, propè eundem locum per stratam publicam transeunti. At ille sanatum erigens, statuit supra pedes suos, & ire præcepit. Nec mora: exiliit puer, & ambulabat, magnificans Deum. Qui tandiù sanctum prosecutus est abeuntem, donec ille, inuitũ licèt & renitentem, redire præcepit. Vbi non immeritò quidem magna admodùm facta est admiratio, magna exultatio omnium, qui videbant: sed præ cæteris frater iunior in ipsius, tanquàm rediuiui, oscula ruẽs, multos eorum ad lachrymas vsque permouit. Hunc quidem puerum & post annos quatuor in eodem vico vidimus, quem beato viro mater offerens, sacros monebat osculari pedes: Hic est, inquiens, pater tuus, qui tibi vitam reddidit, & te mihi. Eodem anno apud Cistertium iuxta morem Abbatibus congregatis, prędictus Papa venerabilis adfuit, non tam Apostolica authoritate præsidens, quàm fraterna charitate residens inter eos, quasi vnus ex eis. Vbi cùm ad cellulã, in qua iacebat, facto vespere & conuentu soluto, Dei famulus diuertisset, surdum ei puerum obtulerunt. Erat autem puer ille de vicinia eadem, & sicut posteà didicimus, ex longo antè tempore vigilans in custodia gregis sui, subito terrore percussus, amiserat prorsùs auditum. Orans itaque pater sanctus, & puero manus imponens, vtrùm audiat, sciscitatur. At ille mira deuotione proclamãs, Audio, domine, audio: tam firmiter amplexatus est eum, vt vix ab eo posset auelli. Auditum est verbũ, oblatus est puer summo Pontifici aliisq; personis, celeberrimumq; hoc miraculũ fuit.

Vide mirabilem morbidorum concursũ ad virũ Dei

Eugenij Pontificis isignis modestia.

Surdus puer audit.

Venerat pater sanctus ad monasterium in diœcesi Bisuntina, cui nomen est Charus Locus, & erant cum eo ex Abbatibus sui Ordinis multi. Vbi matrona quędam de finibus illis, ex multo tempore iam clauda, in carro allata, oblata est ei. Orans verò breuiter, & signans eam in nomine Domini, erexit & sanauit, vt eadem hora incolumis remearet ad propria. Eodem tempore in Monasterio Morimundo, quæ est Cistertiensis Ordinis Abbatia vna de primis, monachus quidam iacebat vsqueadeò paralysi dissolutus, vt reliquis omnibus membris officio proprio destitutis, in solo vigere videretur capite sensus, in solo deincèps pectore vitalis spiritus palpitare. Non manum mouere, non pedem: tantùm loqui poterat, & videre. Intereà superueniens vir beatus, paralyticum visitat, manum postulatus imponit, & continuò opem sentit ægrotus. Vt tamen gratius esset miraculum, velut gradatim p aliquot dies ad singulas eius visitationes magis ac magis conualescẽs, iam mouebat manus, prius alterã manũ, posteà alteram recuperans: iam pedibus cõsistebat, iã paulatim gradiebatur, donec fratrũ collegio redderet incolumis. Sicq; exindè profecturus Abbas sanctus, palliolo suo operuit postulantem, & sub eo in breui obtinuit etiam reliqui corporis sospitatem.

In monasterio Albæripæ monachus quidam adolescés visum vocis amiserat, vt nec psallere inter fratres, nec à quoquam, nisi multùm proximo sibi, intelligi posset, quid loqueretur. Cui vir sanctus, dum idé monasterium visitaret, aquam frigidam benedicens, potum dedit, & continuò frigidus ex pectore eius sudor erupit. Deniquè ipsa die ab eodem incommodo libe ratus, psallere cœpit quasi vnus de cæteris fratribus: & hoc illi beneficium vsque hodiè perseuerat.

Restituit vocẽ adolescenti.

Norunt multi deuotum iuuenem, qui Lugdunensis olim ecclesiæ filius, modo monachus Cistertiẽsis, patrui sui sancti Hugonis Episcopi Gratianopolitani, cuius & nomen meruit, mores imitatur. Huius conuersione vir sanctus audita, gauisus est, quia patruo eius singulari fuerat charitate deuinctus, & consolatorias illi literas misit. Contigit autem, vt eodem tempore idem iuuenis febre correptus, grauiter laboraret. Susceptam igitur debita veneratione epistolam, fideli deuotione collo suo ob remedium salutis appẽdit, & vsque modo gratulatur perfectam se protinus obtinuisse sospitatem. Cùm venisset aliquandò pater sanctus ad monasterium Trium Fontium, oblatus est ei clericus quidam ex his, qui Regulares nominantur, homo grandæuus & cęcus. Imposuit ei manum, & breuem ex more fecit orationem, & eadem hora videntem illum remisit ad ecclesiam suam.

Epistola eius collo appensa, pellit febrem.

Cæcus videt.

In Trecensium vrbe multa per hunc Dei famulum miracula claruerunt. E quibus duo, quæ præsentibus Episcopis, Godefrido Lingonensi & Henrico Trecensi facta sunt, memoramus. Puellam curuam in prædicti Trecensis Episcopi domo, propinqui & noti cum multis ei precibus offerebant. Tantus verò concursus erat, vt cùm eam signatam Dei famulus, acsi molle lutum inter sacras manus mirabiliter formãs erexisset, & erectam incedere præcepisset, locus non potuerit inueniri. Demùm supra mensam magnam, quæ propè posita erat, statuerunt illam, & erecta libere gradiebatur, magnificè Dominum collaudantibus vniuersis. Hanc quoquè adhuc superstitem ab his, qui eam noue re, nuper audiuimus. In eadem vrbe filiam mutam patri sancto obtulit mater, cui morbus epilepsię loquẽdi ademerat facultatem. Nec mora: seruo Christi imponente ei manum, solutum est uinculum oris eius, & loquebatur rectè. In eiusdem vrbis diœcesi loco, cui nomen Domnamant, cùm vir sanctus Missarum solennia celebrasset, cęcum illi filium obtulit pater. Expuens autem in digitos suos, & palpebras eius liniẽs, eadem hora videntem illum reddidit patri suo. Nec longè ab eodem vico apud oppidum Argillerias, post Missarum similiter celebrationem, fœminam claudã, quæ in præbenda Odonis, eiusdem castri domini, mẽdica viuebat, cùm basilicam egrederetur, signans & sanans, populum multum, qui vndique fuerat congregatus, admiratione & exultatione repleuit.

Mutæ vox reformatur.

Cæco lumen reditur.

Clauda ambulat.

In exitu quoquè oppidi, quod Rosnaium vocant, paralyticum hominem sic extenuatum corpore, vt ipsam circunferre pallidæ mortis imaginem videretur, impositum plaustro transeunti offerunt viro Dei. Is quoquè, vbi signatus est, deponi & incedere iussus, plaustrum suum incolumis sequebatur, vehementer stupentibus & in Dei laudem acclamantibus vniuersis. Alio tempore proximum castrum Brenam transiens, obuium habuit populum multum, sicut vbiquè semper, & undique in ipsius occursum confluebat innumera multitudo, vbi, cernentibus cunctis, fœminã claudam ex eodem oppido tetigit & erexit: quam & ibidem posteà vidimus occurrentem cum cæteris, & præ cæteris referrentem. In pago Senonico apud castrum, quod Triangulum vocant, intrà Missarum sacra solennia, fœmina, cuius ibidem per annos decem cæcitas omnibus innotuerat, sub manu viri Dei, mirantibus omnibus, visum recepit.

Item paralyticus.

Clauda itidem.

Cæca uidet.

Apud Monasteriolum quoquè, vbi Iona & Sequana confluunt, pſente pijssimo principe Comite Theobaldo, cuius supra fecimus mentionem, aliisque adstantibus non paucis potentibus viris, offerenti diuina sacrificia viro Dei, paralyticã fęminam obtulerũt. Quam, expletis solénijs, tangens & erigens, ipsa hora sanam remisit ad propria: ità vt suis pedibus illa abeũte, grabatũ, in quo fuerat apportata, in eadem basilica vacuũ remãsisse viderimus. Eiusdem quoq; Diœcesis castrũ Iouinianum transeunti eidem famulo Christi, in strata publica fœminam cæcam offerebant. Substitit, & breuiter orãs, eidem fęminæ manus imposuit, & Dominus aperuit oculos eius. Vt autem videre visa est, exultatio magna secuta est omnium, qui aderãt: & clamantes alter ad alterum, Anna videt, Anna videt, (Hoc.n. eidem fœminæ nomen erat) copiosiùs confluebant. Intereà uir sanctus accelerans, declinabat turbas, & egrediebatur, cùm iuuenis quidam, altero oculo cæcus ab vtero matris suæ, secutus & consecutus est eum. Qui quidem continuò & ipse ad eius benedictionem visum recepit, & geminata est lætitia populi prosequentis.

Paralytica sanat.

Item cæca

Et cæc⁹.

Antisiodorum aliquando veniens vir beatus, orationis causa monachorum basilicam introiuit, vbi Confessor Domini gloriosus Germanus Episcopus requiescit. Cui post orationem regredienti mulier clauda, genibus repens & manibus, vt sui misereretur, supplicabat. At ille signo Crucis edito, appræhendit manum eius, & erexit eam: extensque dimisit incolumẽ, & Deo gratias reddituram, ad prædicti confessoris memoriam misit, suis pedibus gradientem.

Clauda erigitur.

Chableia nomen est vici, qui eidem proximus ciuitati, insignem beati Martini basilicam habet. Nam & fundus ipse ad possessionem spectat Ecclesiæ Turonẽsis, vbi corpus iacet eiusdem gloriosissimi Confessoris. Hunc verò vicum Dei famulo transeunti, claudũ adolescentem populus offerebat. Quem ad eius orationem effectum protinùs & libere gradientem, ad prædictam beati Martini basilicam deduxerunt, magnificè Dominum collaudantes, qui Martini sui spiritum suscitauerat in Bernardo.

Item claudus.

CAP. V.

NOnnullas etiam sanitates, quas per manus fidelis serui sui mirabiliter Christus effecit, per visum ei mirabilius præostendit; multas ipse, cùm fieret animi virtute persensit: ad aliquas etiam, spiritu suggerente, non rogatus accessit. Ex quibus nè videatur in immensum processisse narratio, exempla pauca subijcimus: illud etiam eregionè monentes, ne quis forte tam breuiter scribi opera tanta miretur. Siquidem multa ex his in tam breui fieri vidimus, vt tam celeriter ea proloqui nequeamus: & cùm dici soleat, nil esse facilius dictu: huic tamen Dei famulo per gratiam, quam acceperat, signa facere magis facile videbatur, quàm nobis facta narrare.

Egredienti aliquando patre sancto monasterium, homo quidam de finibus illis occurrens, sanandum filiũ offerebat. Nam intrà monasterium quidem infirmis imponere manum, difficilius acquiescebat, ne videlicet, si concursus hominum illic fieret, quies cœnobii turbaretur, & disciplina periret. Erat autem prædictus puer ille fatuus & mentis inops, claudus quoque, & surdus, & mutus. Qui eadem hora per ipsius orationem & manus impositionem ab omni simul incommodo liberatus, audiebat, & loquebatur, & ambulabat, & sanæ mẽtis effectus, à priore penitùs inquie-

Multa mala simul ĩ uno puero curantur.

inquietudine & furore cessabat. Cumque eundem iã incolumẽ filiũ pater deuotus ad oratorium beatæ Dei genitricis cum gratiarum actione deduceret, loquebantur mutuò fratres, de tam multiplici vnius incõmodo pueri conquirentes. Ad quos pater sanctus: Flagellum, inquit, Dei erat, & maligni spiritus dira vexatio. Vidi enim nocte præterita hoc eodem in loco (erat enim iuxta fluuiũ Albã, vbi sanatus est puer) hic, inquam, vidi oblatum puerum talem, exeunte ab eo spiritu nequam, omnem recipere protinùs sospitatem vsumque membrorum. Addidit etiam vir beatus, de eadem scilicet visione: Cumq; paululùm procesissem in eodem itinere, quo nunc pergimus, iuxta proximum vicum (dicebat autem de eo, quem nominant Longum campum) offerebatur mihi fœmina clauda, & Dominus ei gressus reddebat. Audierunt & mirati sunt fratres, futuri magis attoniti expectatione miraculi, quàm recordatione præteriti. Quid enim vnquàm simile mundus audiuit? Ventum est ad locum, inuenta ibi protinùs mulier clauda, expectans Dei hominem transiturum, & à simul transeuntibus iuxta verbum, quod prædixerat, expectata. Oblata igitur ab eis, qui attulerant eam, & sicut prædictum fuerat, signata ab homine Dei, ex Dei munere gressum recepit, & ibat gratias agens.

Spiritu prævidet quædam sua miracula.

Anno altero causa extitit, vt vir sanctus Lingonas peteret, inter Episcopum & Clerum ciuitatis illius orta graui admodum simultate. Vbi cùm prima die ineffìcaciter laborasset, & manè facto, abire pararet, dicebat fratribus: Quia vidi p visum noctis, introeũti mihi ecclesiã offerri claudã fęminã, & sanari. Post vnam ferè horã, cùm iterùm Clerici cõuenissent, pter spem omniũ reformata pace, multis precibus coegerũt illũ beati Mammetis martyris intrare basilicam, & quia fames inualuerat, populum ad eleemosynam exhortari. Vbi inter loquendum, sicut prædixerat, oblata est ei clauda mulier & erecta, mirantibus quidem omnibus, sed eis amplius, qui sicut videbant factum, ità se recordabantur audisse futurum.

Claudæ restituit gressus.

In pago Treuirensi antiquum extat cœnobium, qđ Rutinense vocatur: vbi celebrante aliquandò Missarum solennia viro Dei, innumerabilis aderat multitudo. Intereà Guntrannus de Sura, quod est oppidum eidem proximum monasterio, claudam illuc fecit fęminam afferri. Hæc ex multo iam tempore repens humi, penitus erigi non valebat: sed scabellula tenens manibus, pedes emortuos post se trahere consueuit. Cùm autem præ multitudine populi ad Dei hominẽ introduci fœmina non valeret, in basilica media repente conualuit: & exiliens ambulabat, non sine lachrymis gratias agens Deo. Cuius scabellula populus iubilans tulit protinus ad altare, vt sisteret ea Domino & Bernardo seruo eius. De cuius nobis curatione confessus est pater sanctus, quòd præcedenti nocte sibi præostẽsa fuisset. Videbatur enim sibi in eadem basilica in medio populi circunstantis clandestinus & ignotus eiusmodi fęminam tangere & transire, ac penitùs eãdem videre sanatam, plurimùm sibi ipse congratulans, & exultans, quòd agnitus non fuisset. Eadẽ etiam die rutilauit Rutinæ in beati viri præsentia lux cælestis, cuius benedictio aliis quoque claudis duabus fęminis gressum, visum reddidit cæcis æquè duobus. Sæpissimè verò contigit, vt inter orandum indubitanter Dei seruus agnosceret virtutem adesse diuinam. Cuius tamen modum cognitionis se posse nullis verbis exprimere fatebatur. Nonnunquàm verò, cùm signasset aliquos & transisset, sanatos esse dixit: & regressus aliquis ex his, qui audierant, sicut dictum erat, inuenit.

Item alteri.

Egressus aliquandò Basileam vrbem, surdum quem dam signauerat & transierat. Cumque paululum processisset, vocans Alexandrum Coloniensem: Reuertere, ait: quære, vtrum audiat homo. Rediit, & illum reperit audientem. Similiter ipso die, cùm signasset alium cæcum altero oculo, & abiret: Deus, inquit, aperuit oculum eius. Hoc etiã prædictus Alexander cùm ad inquirendum reflexisset iter, ità esse cognouit. Iste est Alexander, qui in eisdem diebus ad viri Dei sacra monita ostensionemque virtutum, inter alios & cum aliis fermè triginta, seculo valefecit, & secutus est eũ. A quo etiam deinde post modicum tempus promotus, Abbas vsque hodie est ordinatus in monasterio Tolosanæ diœcesis, quod Grãdissylua vocatur, cuius suprà fecimus mentionem. In Constantiensi quoquè diœcesi propè castrum Frieburg, cùm homini cæco in via manum imposuisset, remisit; qui videret eum: & inuentus est videns.

Surdus audit.

Cæco oculus restituitur.

Quod duobus aliis cæcis in pago Coloniensi propè monasterium, quod Bruuiler dicitur, similiter fecit: & cùm videre nunciarentur, confessus est se quoque sensisse virtutem Vtriusque rei, tam illorum illuminationis, quàm ipsius confessionis, vsque hodie testis est Abbas de Campo, quod est cœnobium nõ ignotum parochiæ Coloniensis & Ordinis Cistertiensis. In territorio etiam Senonensi, in oppido, quod sancti Florentini nomine vocant, oblata est viro Dei mulier surda. Cui manus imponens, per spiritum sensit virtutis effectum, cùm illa adhuc stupida & tumultuosa, vt est genus illud, & vt antè solebat, nihil se audire clamaret. Manè autem facto, cùm nec illa rediret, nec alter aliquid indicaret de ea, sciens sanctus diuinam misericordiam adfuisse, accersiri fęminam iubet. Inuenta igitur auditum recepisse, venit glorificãs Deũ, famulo gratias agens.

Itẽ duob. alijs.

Surdæ reddit auditũ.

Egrediebatur idem pater Metensium ciuitatem, & ex more deuotus eum populus deducebat cum eorũ Episcopo Stephano, & fratre eius Reinaldo Barrensi Comite, aliisque personis tam ex clericali quàm ex militari ordine multis. Interim causa extitit, vt rogaret nobilem virum Henricum de Salmis super verbo quodam, quod ipse ei Episcopus & alii, qui conuenerant, suggerebant: vt videlicet Metensi ciuitati & populo pacem daret, cui grauiter inimicabatur. Ille verò renuere penitùs cępit & abiurare, nec vllis precibus flecti. Inter hæc superuenientes alii, offerebant beato viro hominem surdum, obsecrantes, vt ei manum imponere dignaretur. At ille fidei zelo succensus, sicut interdùm ob causas necessarias terror quidam & authoritas supra hominem in eius facie rutilabat, conuersus ad militem: Tu nos, inquit, audire contemnis, quos cõtinuò coram te audiet surdus. Et imponens manum homini, signauit eum, & in aures eius digitos misit. Quo protinus audiente, pauens, Hẽricus & tremens, ruit ad pedes hominis Dei, humiliter satisfaciens, & liberè annuens, quicquid fuerat postulatus.

Nobilem quendam miraculo cogit paci studere.

Transiens aliquando seruus Christi Brenam oppidum, mendicantem in platea vidit fęminam cæcam. Quam aliquantisper intuitus, cùm ex more à transeuntibus eleemosynam flagitaret: Tu, inquit, petis argentum, & Deus tibi donabit visum. Accedens ergò, tetigit eam, & oculos eius aperuit. Quæ beneficium sentiens insperatum, non minùs misericordiæ magnitudinem, quàm lucem insolitam mirabatur. Inter primas propagines, quas abundantissima vitis emisit, in Rhemorum parochia monasterium Igniacense plantatum, feliciter radicatur. Quod aliquando visitans idem sanctus, vicum Matronę fluuio proximum, quem Riuolium nominant, pertransibat. Vir quoquè magnificus & deuotissimus eius amator Samson Rhemorum

Cæcam illuminat.

morum Archiepiscopus comitabatur illum, solita veneratione deducens. Senex autem claudus, ad mendicandum positus erat in via, cui vnus ex fratribus eleemosynam dedit. Secutus Abbas sanctus, cùm iam hominem pertransisset, conuertit se, & paulispèr intendens in eum, quid patiatur, interrogat circunstantes, & sibi illum præcipit exhiberi. Suspicati homines, q̃ esset ei amplius aliquid ipse daturus, Dñe, inquiunt, claudus est, nec moueri potest: nos ad eum ferimus, quod volueris dare. Quo repetente verbum, & dicẽte, Tollite eum, & afferte ad me. primo quidem præ admiratione mutuò sese intuebantur, ignorantes q̃d esset facturus. Demùm agnoscentes eum, clamabant adinuicem: Abbas est Clauæuallis, & protinùs illum sanabit. Nimirùm solitus erat, quoties poterat, operã dare, nè in vicis agnosceretur, & interdicere sociis, nè cui ex occurrentibus manifestarent eum, aut de eo aliquid loquerentur: sed quærentibus quis transiret, dicerent monachos esse, aut aliquem de personis simul euntibus nominarent. Igitur agnito Dei famulo, ruunt vndique: & leuantes hominem, ferunt & offerunt ei: Qui imponens vtranque manum capiti eius, & in cælum suspiciens, ac breuiter orans, deponi illum iubet & ambulare: Excusante illo, & dicente, Non possum: Ego tibi, ait, in nomine Domini & eius virtute præcipio, Vade, sanus esto iam ab hac hora. Quid plura? Statim depositus, statim sanatus est, statim liberè gradiebatur, repletus stupore & ecstasi in eo, quod cõtigerat sibi. Sed & vicini eius & noti pariter congratulantes, Dominum collaudabant, qui miserabilis hominis & meritum simul & votum, abundantia suæ pietatis excessit. Vndè etiam vsque hodiè locus ab incolis demonstratur, vbi signum tam euidens diuinæ virtutis effulsit, vbi senex claudus ex multis annis, tota inferioris corporis sui parte præmortuus, & à renibus deorsum omni prorsùs membrorum destitutus officio, dum stipem postulauit, sanitatem recepit, oranti seruo fideli, & omnipotente Domino operante. Hic fuit viri sanctissimi nouissimus in Rhemorum partes ingressus: siquidem factum est hoc ante sacrã eius depositionem corporis anno vno: de qua feliciũ eius actuum felicissima consummatione erit nobis iam, sed sub alia narratione, dicendum. Nimis enim fallitur, si quis arbitratur huius sanctissimi viri facta mirifica posse cuncta narrari: & tam necessè est multa sileri, quàm impossibile omnia comprehendi.

Ecce ut se cupit celatum.

Claudus repente fit sanus.

LIBER QVINTVS.

CAPVT I.

CVm post tantos & tam multos iã labores ac sudores, Dominus dilecto suo Bernardo Clarauallẽsi Abbati, diù desideratum preciosæ mortis somnum dare disponeret, & fidelem seruum in requiem introducere suam: cœpit magis ac magis promptus in* ipsum proficere spiritus, & caro infirma deficere. Cognoscens enim vir sanctus propè esse iam brauiũ, solito currebat alacrius, & terrestris suæ habitationis dissolutionem sentiens imminere, votis vberioribus adspirabat ad habitationem ex Deo, domum non manu factam, æternam in cælis. In cuius purissimo pectore sacri sese desiderii flamma non capiens, crebris erumpebat indiciis, & ignitum eloquium vehemẽter feruoris interni vehementiam declarabat: sicut in sanctis animalibus per prophetam inter cætera describuntur & scintillæ, quasi adspectus æris candentis. Corpus lectulo decubans, variis exercebatur incommodis: animus tamen nihilominus liber & potens, q̃ Dei erant, exercebat inuictus, non cessans in mediis quoque doloribus meditari sacrum aliquid, aut dictare, & orare affectuosius, fratres studiosiùs exhortari. In oblatione hostiæ salutaris, quam vsque ad defectũ vltimum vix aliquando intermisit, artus sibi vix cohærentes vigore spiritus sustentabat, semetipsum pariter offerens acceptabilem hostiam Deo in odorem suauitatis. Quo tempore ad auũculum suum Andreã, militem templi, qui & ipse regionis Hierosolymitanæ columna maxima habebatur, Epistolam scribens, inter cætera ait: Ego enim delibor, nec puto me * lõgum facere super terram. In illis diebus causa extitit, vt fratrum aliquis in remotas Germaniæ partes pro quibusdam mitteretur agendis. Et missus est frater Henricus monachus, quem ante sex annos de Constãtiensis diœcesis partibus cum pluribus aliis idem pater sanctus adduxerat. Hic ergo dum mitteretur, longioris itineris pericula timens, (nimirùm hyems erat) illud tamen maximè verebatur, nè contingeret, vt idem pater sanctus, priusquàm ipse rediret, ab hac vita migraret, & absens ipse benedictionis extremæ participio fraudaretur. At ille benedicens ei, & dicẽs, Ne timeas, & incolumis reuerteris, & me quoque, sicut desideras, inuenies, consolatum illum emisit. Profectus idem frater, in territorio Argentinensium adstrictum glacie fluuium pertransibat. Tum subitò fracta glacie, sub pedibus muli, quo vehebatur, corruit, & sub glaciem vehemens illum vnda trahebat. Quid faceret mersus flumine, glacie clausus? Recordatus est patris sui, recordatus est promissionis eius, quę inanis esse non potuit. Continuò siquidem, vt hodiè quoquè fatetur, patrem sanctum sibi visus est habere præsentem: tantaque suauitate perfusus est, vt nec impetum amnis, nec molestiam frigoris, nec spirãdi difficultatem, nec vllum denique incommodum sentiret aut metum. Nec mora: contra fluminis impetum sine suo conatu diuina virtute reductus, ad ipsum, per quod ante ceciderat, foramen se reperit, marginem arripit, exit intrepidus, illæsus euadit, expleto negocio redit incolumis, & fideli promissione, sicut ipse promisit, inuenta, multiplices gratias agit, ad sacrum cuius tumultum tam deuotus hodieq; persistit, quàm certus est eius sese meritis, velut de tumulo, & quidẽ satis horribili, reuocatum. Sed nõ est nobis super hoc declamandum. Alii antiqua miracula conferant: nec minus hunc mirabiliter, quàm beati Benedicti puerũ Placidum, nec minori asserent à periculo liberatum: qui etiam, si viderent, quem adstrictus glacie reddidit fluuius, ei compararent, quem euomuit Cętus: nobis sufficit breuis & pura narratio.

Ezech. 1.

Corpore languẽte, spiritus robustus fortiter diuina exercet.

Nota rẽ memorabilem de absente uiro beato.

Ionæ 2.

Intereà dum adhuc pater sanctus in suo Claraualensi cœnobio, licèt lectulo decubans, cursum vitæ viriliter consummaret, grauis admodùm plaga Metẽsi populo superuenit. Egressi enim in multitudine graui aduersùs vicinos principes, à quibus præter morẽ lacessitam se esse tanta ciuitas indignabatur, traditi sunt multi in manus paucissimorum. Conclusi denique inter Frigidi Montis (sic enim eum appellant) & Mosellæ amnis angustias, ac mutuo sese impetu collidentes, vna hora, sicut dicebatur, * plus quàm duo millia corruerunt, quidam gladiis trucidati, plures amne submersi. Vehementi ergò indignatione concepta, nobilis illa ciuitas totis ad vltionem viribus parabatur, cùm eregionè aduersarios quoquè & fortiores præda copiosa, & audaciores fecisset euentus. Imminebat totius prouinciæ certa vastatio, cùm venerabilis eorum metropolitanus * Hillius Archiepiscopus Treui-

**Illinus.*

Treuirensis, dignam gerens suorum solicitudinem filiorum, vnicum in tanta necessitate petijt refugium, & expetijt virum Dei Bernardum.

Vide Archiepiscopi eximiã humilitatem.

Veniens ergò Clarauallem, ipsius atque omnium fratrum vestigijs tota humilitate prostratus, rogabat & obsecrabat, vt se tantis dignaretur opponere malis, quibus alter nemo modum posse ponere videretur. Dominus autem, sicut semper fidelis serui direxerat vias, & in præcipuis quibusque causis aptissimo vsus fuerat instrumento, ex paucis antè diebus ægritudinem corporis eius aliquatenùs releuarat. Quibus diebus cùm ad literas venerabilis Hugonis Ostiensis Episcopi rescriberet, ait: Verum est, quod audistis. Infirmatus sum vsque ad mortem: sed interim, vt sentio, ad mortem reuocatus, atque hoc, vt me sentio, nô diù. Vitam quippe mortalem, mortem magis, quàm vitam reputans, non à morte, sed ad mortem reuocatum se sentiebat, cùm ab exitu reuocaretur, licèt præsentiens non diutiùs differendum. Et hoc quidem sæpiùs erga eum prouidentia diuina disposuit, in cuius manu placita erat anima illius, vt quotiès eum grãdis aliqua necessitas euocaret, vincenti omnia animo vires corporis non deessent, mirantibus, qui videbant, eum & robustos homines in tolerantia superare. Expletis nanque negocijs, velut in se rediens, multiplicibus infirmitatibus laborabat, vt vix viueret feriatus, qui occupatus deficere nesciebat. Cui in opere nouissima tam manifestè tamque magnificè, diuina adfuit virtus, vt ex laboribus vires capere videretur. Accidit autem, cùm in prædicti Mosellæ fluuij litore residentibus hincindè partibus, fidelis mediator rogaret, q̃ ad pacem erãt, vt pars altera nimis ægrè ferret, quod exigebatur: ex tanta siquidè hostium strage ferocior, & humiliari, vt erat necessè, non sustinens: subitò deniquè, tanquàm agitati furiis, discesserunt, virũ Dei insalutatum, solam verò cæteris omnibus relinquentes desperationem pacis. Nec sanè ex contemptu aliquo, sed ex metu reuerentiæ eius iniere fugam. Siquidem verebantur, nè præsentium quanlibet improbas mentes facilè flecteret, minus considerantes, quid ille per spiritum nusquàm absentem, posset etiam in absentes.

Iam conuentus in magno turbine soluebatur, sola vtrinque meditabantur arma, sola inibant cõsilia malignandi: cùm vir sanctus eos, qui secùm venerant, cõsolatus fratres, Nè turbemini, inquit: licèt enim per multas difficultates, omnino tamen pax desiderata proueniet. Quibus etiam, vndè id nosset, innotuit, dicens. Videbar mihi per nocturnum soporem Missam celebrare solennem. Cumque expleta paulominùs oratione prima, recordarer Angelicum ex more canticum, id est, Gloria in excelsis Deo, præcedere debuisse, erubui, & quod oblitus omiseram, Canticũ inchoans, vobiscum pariter ad finem vsque compleui. Iam medium noctis transierat, cùm vir sanctus de prædictorum pœnitudine principum legatione suscepta, iucundè satis conuersus ad nos: Agnoscite, ait, promissæ vobis canendæ glorię & cantici pacis præparationem. Interim ergo partibus conuocatis, per dies aliquot de pace tractatum est, & ob maximas difficultates occurrentes vtrinque, sæpiùs desperatum, nisi q̃ omnes iam consolabatur, quæ omnibus innotuerat, Abbatis sancti iam certa de reformanda pace promissio. Nec parùm ipsa dilatio profuit, iis præsertim, qui variis incommodis laborantes, remedia consequebãtur in carne, seu etiam qui videntes ædificabantur in fide. Tantus enim concursus erat, vt multitudine pariter atque importunitate sua ipsum quoque negocium reformandæ pacis plenè desperabiliter impedirent, donèc quæsita tandem in medio flumine insula,

Visio sancti viri.

partis vtriusque primarii in nauiculis accesserunt. Vbi compositis omnibus, secundum quod fidelis arbiter disiniuit, datis sibi inuicem dextris, reconciliati & confœderati sunt in osculo pacis.

Inter omnes sanè, quas per manũ serui sui ibidem præstitit Dominus, sanitates, celeberrima fuit cuiusdam mulieris curatio. Hæc ab annis octo pessima ægritudine laborabat, vehementi tremore & validis motibus vniuersa pariter membra concutiens. Cùm autem videretur, grauioribus ortis difficultatibus, penemodum excidisse spes pacis, Domino disponente, venit mulier ità tremens, nec minus horribilis, quàm miserabilis, & omnes pariter ad spectaculum conuenerunt. Orante denique Dei famulo, sub oculis omnium paulatim concussione sedata, perfectam adepta est protinus sospitatem. Quæ res in tantam admirationem etiam durissimos quosque permouit, vt percutientes pectora sua, per horam ferè dimidiam cum lachrymis acclamarent. Tantus denique factus est impetus & concursus procidentium & deosculantium uiri Dei sacra vestigia, vt propemodum comprimeretur, donec tollentes eum fratres, & imponentes in nauiculam, à terra modice subduxerunt. Cumque accedentes ad se principes, vt cœperat, pro pace rogaret, suspirantes dixerunt: Oportet nos libenter eum audire, quem, vt ipsi cernimus, Deus diligit & exaudit: & audito eo multa facere, pro quo tanta facit Deus in oculis nostris. Quibus ille, vt semper cautus erat cõpetenter huiusmodi gloriam declinare, Non propter me, inquit, sed propter vos fuit.

Insigni miraculo multorũ cõpunguũt animi, & pax deplorata reformatur.

Simili quoquè miraculo, & in simili opportunitate, ipsa etiam die Metensium animos Dominus inclinauit ad pacem. Ingressus enim sanctus Metensium ciuitatem, Episcopum simul populumque ad ea, quæ pacis erant, vehementer vrgebat. Grauiter autem vrebat eos vulnus acceptum, quibus enim validè satis rependere cogitauerant, secus, quàm vellent, remittere cogebantur. In ipsa hora oblata est ei mulier paralytica in ciuitate eadem. Cui manus imponens, & orans, dignatus est palliolum quoque proprium, quo vtebatur ipse, super eam extendere, tenendum Episcopo tradere adstanti, & sub eodem velamine debilia tangere membra.

Expleta autem oratione, & benedictione data, erexit illam: omnibusque mirantibus, per medium illorum incolumis ibat, quam attulerant in grabato. In flumine quoque prædicto Mosella dum ob intolerabilem concurrentium multitudinem vir Dei nauicula veheretur, vnus ex his, qui curam desiderabant, cæcus clamabat in litore, obsecrans vt duceretur ad eũ: Dumque ille iam pertransiret, audiens homo nauigãtem post eum haud procul à litore piscatorem, dissibulatam protinus chlamydem, qua erat opertus, porrigens illi, rogat vt in nauiculam reciperetur. Factum est: & vt peruenit ad sanctum, iuxta fidei suæ magnitudinem, magna velocitate sub manu eius visu recepto miratus clamabat se videre colles, videre homines, videre arbores & cætera vniuersa.

Cæco celerrime reddit visum.

Paucis ab eodem loco milliaribus distat cœnobiũ, quod sancti Benedicti nomine vocant: vbi puer claudus & à renibus infrà, omni prorsus membrorum destitutus officio, solis ad mouendum manibus vtebatur & renibus, pedes emortuos simul cum tibiis post se trahens. Quem ex Burgundiæ partibus pater aduectum, ante annos quatuor ibi reliquerat, & extunc fratrum eleemosynis alebatur. Itaque cùm beati viri sanctitatem & virtutes, quas Dominus operabatur in ipso, per omnem prouinciam celebris fama vulgaret, impositum plaustro eundem puerum, prædicti cœnobii fratres adduxerunt ad eum, rogãtes, vt solita pie-

Claudus reualescit.

ate misero subueniret. Acquieuit, imposuit manus, orauit, & eadem hora sanum reddidit, liberè stantem, libere gradientem. Denique sicut ab eiusdem loci Abbate nuper accepimus, vsque hodie fratrum pecora idem puer incolumis sequitur & custodit: & si quis scire desiderat, Iohannes est nomen eius.

Item aliꝰ,

Alter etiam claudus, in eiusdem monasterij vicinia degens, eodem tempore ad prædicti patris sancti benedictionē sanatus est, & gressum recepit. Sed & ꝓpe Leucorum vrbem loco, cui nomen est Gunderuilla, idem uir Dei fœminam cæcam illuminauit sub oculis plurimorum, qui de tota confluxerant regione.

Cæca uidet.

Cæterum nimis difficile, aut omnimodis impossibile foret, itineris illius magnalia uniuersa complecti: sed neque propositi nostri est, eiusmodi modò prosequi signa, & narrandis virtutum operibus operam dare. Hic enim viarum tuarum, pater dulcissime, finis beatus, & hic labor vltimus fuit.

In hoc opere non minus utili, quàm difficili, nec minus desperatæ, quàm necessariæ pacis labores tuos gloriose compleuit, qui magnifice semper honestauit te in laboribus tuis, & te in suo nomine, & nomen suū in te glorificant, rex gloriæ Dominus Deus tuus.

CAPUT II.

Corripitur sanctꝰ graui morbo, & suauissimo spiritu tendit ad finem.

VT expleta Metensium reconciliatione, & prouinciæ illi pace reddita, pater sanctus ad monasterium redijt, graui admodùm iamiamque deficientis languore corporis occupatus, in tanta tamen suauitate & dulcedine spiritus quotidè propinquabat ad exitum, acsi in portu nauigans, paulatim vela deponeret. Euidenter quoquè fratribus aiebat: Hæc sunt verba, quæ loquebar ad vos, cùm præterita hyeme ægrotarem, non vobis esse, quod adhuc timeretis: æstate proxima imminere mihi credite huius corporis dissolutionem. At quàm euidenter proprio didicimus experimēto, quod de sanctis Apostolis Euangelia sacra testantur, quòd dum suam eis prædiceret Dominus passionem, erat verbum absconditum ab eis, & capere non valebant. Nimirum quod tam vehementer horrebat animus, minùs facilè ꝑsuadebatur vt crederet: præsertim cùm & ipse compatiens filijs, eiusmodi verba supprimeret. Cæterum factis quodammodo clamans, Opera consummaui, quæ dedit mihi pater vt facerem, ac magis actus omittere, affectus retrahere, & sacrorum funibus desideriorum sedula intentione ꝓiactis, vicino iam litori hærere firmius, commodiusq; applicare. Denique cùm venerabilis antistes sedis Lingonicæ Godefridus, de quibusdam eum solicitaret agendis, & minùs apponere animum miraretur: Nè mireris, inquit: ego enim iam non sum de hoc mūdo.

Luc. 18.

Videns autem pater sanctus compassionis & misericordiæ visceribus affluens, charissimos sibi fratres & filios miserabiliter admodùm tabescentes & arescētes præ timore & expectatione iamiamque imminentis desolationis grauissimæ & lamentabilis orbitatis, dulcissimis eos consolationibus refouebat: & monēs eos in tuto diuinæ clementiæ sinu spei fideique suæ ancoram per inconuulsibilem charitatem firmiùs radicare, se quoquè promittebat nec post mortem eis aliquandò defuturum. Propensius autem, quàm noster queat exprimere sermo, rogans obsecransque per multas lachrymas, timorem Dei & sacræ puritatis ac totius perfectionis amorem nostris immittere & imprimere animis conabatur. Sed & monebat, & cum lachrymis obtestabatur, vt si quid fortè virtutis aut exēplo nobis commendasset, aut verbo, id æmularemur, id firmiter teneremus, & proficeremus in eo: aliis quidem verbis, sed eodem spiritu illud Apostolicum loquens: Rogamus vos & obsecramus in Domino Iesu, vt quemadmodùm accepistis à nobis, quomodò vos oporteat ambulare & placere Deo per omnia, sic & ambuletis, vt abundetis magis. Atque vtinàm tā efficaciter persuaserit, quàm affectuose suasit.

Consolatur & adhortatur vir piissimus fratres mœrētes.

1. The. 4

Modum autem ægritudinis eius si quis nosse desiderat, extat Epistola, quam ad amicum quendam paucissimis diebus ante sacram à nobis profectionem suam ipse dictauit. Quam nimirum hic narrationi nostræ duximus inserendam, quòd videlicet etsi aliena quoque de ipso, ampliùs tamen nos ipsius de se verba, delectent. Suscepimus charitatem vestram in charitate, & non in voluptate. Quæ enim voluptas, vbi totum sibi vendicat amaritudo? Nisi quòd solum nihil comedere, vtcunque delectabile est. Somnus recessit à me, nè vel beneficio sopiti sensus dolor vnquàm recedat. Defectus stomachi ferè totum, quod patior, est. Frequenter in die & in nocte exigit confortari modico admodum qualicunque liquore, nam ad solidum omne inexorabiliter indignatur. Hoc parùm quod dignatur admittere, non sine graui molestia sumit: sed timet grauiorem, si sese vacuum omnino dimiserit. Quòd si plusculum quid interdùm admittere acquiescat, id grauissimum. Pedes & crura tumuerunt, quemadmodum hydropicis contingere solet. Et in his omnibus, ne quid lateat amicum, de statu amici solicitum, secundum interiorem hominem, vt minus sapiens dico, spiritus promptus est in carne infirma. Orate Saluatorem, qui non vult mortem peccatoris, vt tempestiuum iam exitum nō differat, sed custodiat. Curate munire votis calcaneum nudum meritis, vt is, qui insidiatur, inuenire non possit, vbi figat dentē, & vulnus infligat. Hæc ipse dictaui, sic me habens, vt per notam vobis manum, agnoscatis affectum.

Epistola eius ad Abbatem Bonaeuallis Arnoldum, quæ est in eiꝰ Epistolis 310.

Hoc exēplar Epistolæ, quam, vt nos diximus, & ipsa quoquè eius verba declarant, pater sanctus exitu iam imminente dictauit. Ex cuius tenore posset nimirùm diligens lector sacrum illius vel ex parte aliqua pectꝰ agnoscere, quanta illi in ipsa sui ruina corporis tranquillitas mentis, serenitas animi, suauitas spiritus, quāta sub fiduciæ culmine radix humilitatis. Sed nostrum sub tam graui articulo incōsolabilem luctum aliquatenùs illi æstimare ac sibimet exhibere licebit, pallidasque, si piè senserit, turmas imaginabitur filiorum, exterminatas facies, vultus exangues, genas lachrymis sordentes, suspiria quoque pectorum ac singultus. Quis enim apud nos erat tumultus cogitationum, qđ naufragium animorum, cùm thesaurus tam amabilis raperetur à nobis, & præsentibus & cernentibus, quia nec spes esset retinendi, nec facultas aliqua commeādi? Pater erat, sed qualis pater, qui videbatur abire? Nobis quodammodò proprius, verius tamen toti mūdo communis. Erat enim omnium & bonorum gloriatio, & malignātium metus: vt de eo nō incongruè videretur esse psallendum: Videbunt recti & lætabuntur, & omnis iniquitas oppilabit os suum. Quo præsente, sanctitas omnis iucundabatur, præsumptio frenabatur, duritia compungebatur. Quo præsente, celebris quisque conuentus velut quodam sole resplenduit: absente, caliginosus & quodammodò mutus apparuit. Quàm deuotè, quàm piè singulis nostrum & tunc hodieque clamādum, Pater mi, pater mi: currus Israel, & auriga eius. Tu fluctuantium portus, clypeus oppressorum, &, vt de seipso beatus Iob loquitur, cæco fuisti oculus, & pes claudo. Tu perfectionis exemplar, virtutis forma, speculum sanctitatis. Tu gloria Israel, tu lætitia Hierusalem, tu deliciæ tui seculi, & vnicum tui temporis decus, oliua fructifera, vitis abūdans, palma florida, cedrus multiplicata, platanus exaltata. Vas electionis, & vas honoris in domo Dei: vas

Ingens dolor nec sanè immeritò, fratrū ob sancti viri decessum.

Psal. 106

4. Reg. 2.

Iob 29.

vas auri solidum, ornatum omni lapide precioso, fide & sanctitate solidum, & variis charismatibus tanquàm gemmis ornatum. Tu Ecclesiæ sanctæ fortissima splendidissimaque columna, tu vehemens tuba Dei, tu dulcissimum sancti spiritus organum, pios oblectans, desides excitans, debiles portans. Cuius medicinalis manus & lingua, morbos vtraque curabat, illa corporum, ista morum. Cuius erat simplex habitus, simplex vultus, dulcis facies, gratiosus adspectus. Cuius denique vita fructuosa, cuius mors preciosa: quia tibi quoquè Christus viuere fuit, & mori lucrum. Quòd si nobis alterum fortassis vtilius, sed alterum multo melius tibi. Et quod tibi tam commodum, nobis, si piè sapimus, non potest non esse iucundum. Cæterùm etsi pium est congaudere tibi, pater bone, qui in gaudium Domini tui feliciter introisti: non tamen impium super nosipsos flere, quos nimirùm, abeunte te, solito grauiùs horror geminus circunsepsit, dum nobis est vita tædio, mors timori. Etsi pium congaudere tibi, qui beato transitu mortis, ad torrentem voluptatis, quem ardenter sitiebas, accessisti: nostram tamen vicem dolere non impium, quibus & viuendi omnis pariter est sublata suauitas, & moriendi necdùm collata securitas. Etsi pia tibi impenditur gratulatio, felix anima, quæ in plenitudine lucis exultas: non tamen impia sup nos assumitur lamentatio, qui relicti sumus: post mirificam, in qua hactenùs exultauimus, claritatem, horrere magis tenebras subintrantes: post aurea, quæ paulò antè vidimus, secula, grauiùs ferre hoc planè ferreum, quod successit. Sed reflectamus stylum ad ordinem narrationis, & paternum, quibus possumus, votis exitum prosequamur, exitum nobis lugubrem, nam illi potiùs triumphalem.

Piæ fratrum preces & querimoniæ apud uirũ Dei ad extrema tẽdentem.

Ante patris huius excessum accedentes ad eum filii, quos per Euangelium ipse genuerat, piissimum eius animũ lachrymabili supplicatione pulsabant, & hæc atque huiusmodi loquebantur: Nunquid non misereris huic monasterio pater? Nunquid non compateris nobis, quos tanto pietatis affectu maternis lacta sti vberibus, paterna consolatione fouisti? Quomodo sic exponis labores tuos, quos in loco hoc laborasti? quomodò tam dilectos hactenus filios sic relinquis? Tunc flens ipse cum flentibus, & columbinos in cęlum oculos porrigens, ac mente tota Apostolicum illum spiritum concipiens, testabatur se esse coarctatum è duobus, & quid eligeret ignorantem, diuinæ totum arbitrio tribuere pietatis. Nam & hinc paterna illum vrgebat charitas, filiorum votis annuere, vt maneret: & indè trahebat Christi desiderium, vt migraret. Cui tamen ab olim iam & altiùs radicata in pectore eius humilitas persuaserat, vt ex intimo cordis affectu seruum inutilem se esse diceret, & arborem sterilem reputaret, ex cuius vita nullus sibi fructus, nullus alteri cuiquam proueniret. Nam & solitus erat in familiari collocutione fateri, vix credere se hominibus, quòd sic eum sibi vtilem crederent, vt dicebant. Sed nec paruum sese in suis super huiusmodi cogitationibus perhibebat aliquandò sustinuisse conflictum, quod nec tam veraces homines fallere velle, nec tam prudentes falli posse verisimile videretur, cùm alterutrum excusare non posset. Quem enim totus mirabatur orbis, solus ipse, quod erat mirabilius, non videbat, suæ videlicet operationis opinionisve splendorem: sicut ille quondam vir simplex & rectus, nec solem cùm fulgeret, nec lunam incedẽtem clarè, vidisse se memorabat.

Philip. 2.

Vide tãti viri humilitatem.

Iob 38.

Nouissime cùm exterioris habitaculi vndique iam soluta cõpago, desideranti animæ liberum præstaret egressũ, magnus dies ille illuxit, quo ꝑpetuus illi ortus est dies. Ad cuius exitum, vicini Episcopi cum Abbatum multitudine copiosa & fratrum fuerant congregati. Hora autem diei penè tertia singularis lucerna suæ generationis, sanctus ac verus Abbas Bernardus, à corpore mortis in terram viuentiũ feliciter, Christo duce, migrauit ex filiorum circunstantium & inter graues singultus ac lachrymas vberes vtcunque psallentium choro, ad multorum, quos ipse præmiserat, cętus transiens lætabundos, ad sanctorum cuneos gratulantes, ad obuia agmina Angelorum. Felix anima, quam sic leuabant excelsa suorum priuilegia meritorum, quam sic pia filiorum prosequebantur inferiorum vota, sic quoque superiorum desideria sacra trahebant. Felix ille & verè serenus dies, quo plenus ei meridies Christus illuxit, dies cunctis diebus vitæ suæ tantis ab eo expectatus desideriis, expetitus suspiriis, frequentatus meditationibus, orationibus præmunitus. Felix transitus de labore ad refrigerium, de expectatione ad præmium, de agone ad brauium, de morte ad vitam, de fide ad notitiam, de peregrinatione ad patriam, de mundo ad patrem. De quo etiã transitu eius multa nouimus apparuisse quammultis, & quidem non indigna relatu: sed difficile nimis, singula inuestigare: & scribere omnia, nimis longum. Nam & vsque modò multifariè multisque modis paternus erga filios amor, vere etiam tunc, immò veriùs nunc viuens & vigens, crebris reuelationibus eorum dignatur solari lachrymas, releuare męstitiã: vt quo ei dulcius congaudent, minus anxiè doleant sibi. Si qua tñ ex his, nimis prolixam desiderantia narrationem, lector scire desiderat, proprio magis nouissimoque capitulo credimus reseruãda. Interim cętera prosequẽtes, quanta possumus violentia animos auertamus ab illo tam graui gemitu & rugitu, quo nimirum grex miserabilis, pastore migrante, personuit. Parcamus paginæ, & quantum possumus, stringamus oculos, palpebras complodamus aduersus lachrymas illas, quibus in illo suæ claritatis abscessu vallis nostra fluebat, Ecclesiæ protinus vniuersæ calicem sui propinatura mœroris, cui hactenus consueuerat stillare dulcedinem, gaudia fundere, fluere consolationes.

Felicissime obdormit ĩ Domino uir beatissimus.

Crebrò apparet fratribus.

Dum fidelis minister & sacerdos altissimi ingreditur in locum tabernaculi admirabilis, ad altare Dei, sacram ei & acceptabilem hostiam sui spiritus oblaturus, corpus etiam ritè paratum & ornatum sacerdotalibus vestimentis, oratorio beatæ Mariæ Dei genitricis infertur. Plurima quoque nobilium & ignobilium de vicinis quibusque locis gemebunda protinus turba conuenit, & vallem totam ploratus & ululatus multus implebat: amarius tamen pro foribus monasterii lamentabatur sexus miserabilior mulierum, quòd accedentibus ad eius uestigia uiris, monastici Ordinis disciplina inexorabiliter eis etiam tunc negaret ingressum.

Biduo mansit in medio gregis pastor extinctus, dum pristina illa gratia dulcissimi uultus nil minorata, sed aucta magis, omnium in se figeret oculos, animos traheret, sepeliret affectus. Crescebat autem supra modum ruens vndique populi multitudo, & intolerabilis iam fiebat impetus concurrentium, ac desiderabiles tenentium pedes, osculantium manus, applicantium panes, balteos, nummos, & alia quæque, seruanda sibi pro benedictione, uariis necessitatibus profutura.

Gratia mira in uultu defuncti.

Maximè tamen parati in diem tertium, solennem per loca proxima præstolabantur reponendi sacri corporis eius horam, copiosius vndique conuenturi. Nam & secunda die tantus circa meridiem populus fuerat cõgregatus, & tanto pietatis zelo stipati, undique sacrum corpus obsęderant, ut nulla penè Episcopis

pis reuerentia, nulla fratribus haberetur. Vndè veriti, nè quid simile, aut fortè grauius accideret, die tertia præoccupantes horam, & manè diuina ex more sacrificia consummantes, sicut & biduum iam in celebratione Missarum & iugi fecerant melodia, purissimum illud balsamum vasculo commisere, * sub lapide reponentes lapidem preciosum, optimam margaritam.

in Numer⁹ annorũ uitæ eius.

Consummatis ergo feliciter vitæ suæ diebus, & annis circiter sexagintaquatuor expletis, dilectus Domini Bernardus, Claraullensis cœnobii primus Abbas, aliorum quoque ampliùs quàm centum sexaginta monasteriorum pater, tertiodecimo Calendas Septembris, inter filiorum manus obdormiuit in Christo: sepultus est autem vndecimo Calendas eiusdem mensis. Sed & pectori eius ipso in tumulo capsula superposita est, in qua beati Thaddæi Apostoli reliquiæ continentur, quas eodem anno ab Hierosolymis sibi missas, suo iusserat corpori superponi: eo vtique fidei & deuotionis intuitu, vt eidem Apostolo in die communis resurrectionis adhæreat. Priùs tamen, quàm sacratissimum illud corpus tumulo redderetur, vnus è fratribus, qui ex multis annis caduco morbo grauiter laborauit, plena fide opem flagitaturus accessit. Quem nunc vsque superstitem nouimus, & nihil vnquàm ex ea hora prædictæ infelicitatis expertum.

160. monasteria condidit.

Comitialis frater sanatur.

Facta sunt hæc eodem anno, quo beatus Papa noster Eugenius tertius, eiusdem patris sancti in sancta conuersatione filius, ab hac luce, vel magis ab hac caligine migrauit ad lucem: cuius merita in ipsa, cui tam insigniter præfuit, Vrbe miraculis pluribus illustrata coruscant, successore eius Anastasio Romanæ Ecclesiæ præsidente: regnantibus autem in Romanorum Imperio Federico illustri, in Francorum regno piissimo rege Ludouico, filio Ludouici: principatum Ecclesiæ vniuersæ, ac totius creaturæ visibilis & inuisibilis monarchiam tenente Dei filio Iesu Christo, anno ab incarnatione sua millesimo centesimo quinquagesimo tertio: Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

Eugeni⁹ Papa post obitũ miraculis coruscat.

CAP. III.

IAm de supra memoratis reuelationibus pauca dicturi, ab eo sumamus initium, quod prædictum est anno septimo antequàm fieret. Erant duo fratres in monasterio, de sacra beati patris uita & felicibus actibus eius colloquentes: quorum alter ab ineunte adolescentia educatus ibidem, ad alterum ait: Nosti, quot annis sit victurus hic beatissimus pater noster? Cui ille: Nescio, inquit. Et alter: Ego, ait, noui eum sex aut septem annos adhuc in carne victurum. Hoc autem undè sciret, minimè iam scire possumus: quia nec tũc indicauit, & ante patrem sanctum ipse decessit.

Porrò alterius hodieque superstitis relatione hoc verbum nobis innotuit, qui tunc primum magis miratus est se audisse, quandò, vt ab olim audierat, itá uidit. Talis verò ille est, de cuius testimonio nec nos ambigimus, nec cuilibet alteri, qui eum nouerit, dubitãdum credimus. Neque id solum, sed quod non minori dignum admiratione videtur, nomen quoque & personam successoris ipsius, indicante sibi eodem fratre, ex tunc innotuisse testatur. Manifestè enim eadem hora frater ille prædixit, quia dominus Robertus, qui hodiè Abbas est de Dunis, post hunc beatum patrem Abbas futurus est Claræuallis. Nam quòd disiũctiuè sex aut septem annos victurum dicebat, ad hoc pertinuisse videtur, quòd inuentus sit terminus idẽ vltra sextum annum, intra septimum tamen.

Propè iam erat tempus, & festinabat sanctus pater ad metam. Infirmabatur enim, sicut in huius libelli principio memorauimus, adeò ut in illa iam infirmitate ipsius perfici uirtus, iam imminere exitus videretur. Intereà fratres institere supplicationibus & obsecrationibus, quibus poterant, apud Deum. Vndè ẽt sanctus ipse cognoscens, precibus eorum desiderium suum differri, cùm aliquanto melius secundùm corpus habere cœpisset, congregatis fratribus, hæc eadẽ verba locutus est: Quid tenetis miserum hominem? Fortiores estis, & inualuistis. Parcite, quæso, parcite: sinite me abire. Prius tamen, cùm in summo periculo & timore fratres omnes in orationibus humiliarent animas suas, vni eorum visio talis apparuit: Occurrebat cum multa exultatione viro Dei extra monasterii claustra innumerabilis multitudo. In qua processione solos quatuor præeuntes idem frater, qui videbat, agnouit, magnum illum dilectorem eius atque dilectum, cuius & ipse in libro quarto de consideratione cum laude meminit, Gaufridum Episcopũ Carnotensem: Humbertum quoquè, qui Igniacensis cœnobii fuerat primus Abbas, & duos eius germanos, Guidonem scilicet & Gerardum. Exceptus itaque reuerenter, & post osculum amica diù colloquia miscẽs pater beatus, cũ his quatuor stabat, expectante seorsùm multitudine cæterorũ. Nouissimè salutantes eũ prædicti uiri, ex hoc sibi redeundũ iam esse dicebãt.

Fratrum precibus dolet se in vita retineri.

Visio fratris cuiusdam.

Tum verò expalluit ille, & circunfusa sibi mœstitia internum declarans animi dolorem. Quid ergò, ait, sine me vultis abire? Et illi: Non possumus adhuc tuo nostroque satisfacere desiderio, donèc veniat tempus nouorum. Dicebant autem tempus nouorum, quo fruges nouæ colligerent, sicut euidenter postmodùm probauit euentus, dum in Augusto mense decessit. Manè ergò frater ille, cui hoc ostensum fuerat, consolatus est cæteros, velut iam imminentem patris obitum formidantes, & quod viderat & audierat, indicauit. Adhuc autem hyems erat.

Eodem tempore altera quoquè visio, prioris cõfirmatio fuit, nisi quòd euidentius iam vtriusque completa veritas probat, quam euidenter in vtraque, qđ futurum erat, Dominus reuelauit. Videbat enim frater quidam, & eccè parabat vir beatissimus ascendere Hierosolymam: iamque ipso in procinctu itineris erat. Ad quem venerabilis Odo, qui à primis ferè annis strenuè satis & laudabiliter conuersatus in monasterio, absentium consueuerat Præpositorum supplere vices, reuerenter accedens, dicebat se præcessurũ. Cuius visionis sic ostensa est veritas, vt prædictus vir Deo dignus, ad cælestem Hierusalem, ubi uera visio est pacis, parentem iam egredi, & paulò pòst secuturum patrem sanctum, felici functus legatione, piret.

Item alterius fratris visio.

Sed & Abbas quidam, satis ei & loco & habitatione vicinus, nec minus animo & affectione deuotus, paucis diebus ante felicissimum patris huius excessum, videbat eum preciosissimis ornatum sacerdotalibus indumentis, & excellenti perfusum gloria, cum ingenti solennitate ad altare deduci. Ad cuius introitum ecclesia magna, magnis exultans vocibus, exclamabat: Puer natus est nobis. Verè etenim ipse puer erat, mitis & humilis corde, & sicut paruulus accipiẽs regnum Dei: in cuius meritò gratulabunda natali Angelica multitudo, & omnis pariter sanctorum Ecclesia, dum nobis videretur mori, sibi illum nasci, dum hic consummaretur, ibi incipere, non tam sonoris vocibus, quàm votis paribus concinens, exultabat. Si. n. ad vnius pœnitentiam peccatoris, tota illa cælestis regio in lætitiam suscitatur: quænã illi gaudia exhibuisse credenda est, per quem tanta gaudia receperat de tam multorum conuersione peccatorum? Quis enim valeat æstimare, quantis in seculari habitu & conuersatione manentibus, compluribus vtriusque sexus ad alias

Visio Abbatis cuiusdam.

Luc. 15.

alias transeuntibus congregationes, per huius fidelis famuli ministerium dedit Dominus pœnitentiam ad salutem? Aut quis numeret eos, qui sub eius cura in centum sexaginta monasteriis, per Dei benignitatem ad pœnitentiam sunt adducti? Nam & his solis, qui speciales eius filii videbātur, præter eos, qui iam cursum vitæ feliciter consummauerant, præter eos, qui per alia loca fuerant propagati, ea die, qua felicissimus pater ex Claraualle montem ascendere meruit clariorem, reliquit inhabitantes in ea septingentas septuaginta fermè animas, Domino seruientes. Quid igitur mirum, si gratus curiæ, si acceptus regi, si exceptus cum lætitia & exultatione credatur, in quo gratia vsqueadeo vacua non fuit, qui tam fideliter, tam efficaciter plùs omnibus sui temporis & multarum retrò generationum laborauit, qui talentum sibi traditum, tam copiosè multiplicauit, tanta denique lucra retulit de negocio? Sed de his hactenùs, nè quis nos arguat eius, quam polliciti sumus, metas excedere breuitatis.

Nota magnum numerũ fratrum Clarauallensium sub s. Bernardo.

Sanè in monasterio prædicti illius Abbatis, qui sic natalem eius præuiderat, ea nocte, quam nobiscùm pater sanctus, manè profecturus, vltimam fecit, venerabili Præposito eius apparens, valefecit illi, & ait: Noueris, quia iam migro, nec vlterius hic morabor. Quod ut suo indicauit Abbati, accelerans Abbas, & Clarauallem veniens, ipso die Abbatem sanctum, sicut prædixerat, reperit iam migrasse.

Frater Vuilhelmus de Monte Pessulano, cuius & suprà fecimus mentionem, vir magnificus olim in seculo fuit, sed magnificentior in seculi fuga. Hic in monasterio Grandisyluæ monachus factus, patrem sanctum deuotissimè visitauit. Rediturus autem, lachrymabiliter querebatur, quòd non esset eum ultrà visurus. Cui vir Dei: Ne timeas, ait: adhuc me sine dubio videbis. Huius effectum promissionis deuotissimus ille Vuilhelmus expectās, ipsa nocte, cùm beatus pater ex hac vita decessit, in monasterio Grandisyluæ apparentem sibi videre meruit, & dicentem: Frater Vuilhelme. Et ille: Eccè ego domine. Veni, inquit, mecùm. Ibant igitur pariter, & ad montem quendam altissimum peruenerunt. Interrogauit autem sanctus, an sciret, quò venisset: Ille verò se nescire professus est. Cui ipse: Ad radices, inquit, montis Libani venimus. Et nunc manebis hic: ego autem ascendam in montem. Interrogatus, qua de causa vellet ascēdere: Discere volo, inquit: Miratus ille: Quid, inquit, vis discere pater, quem nulli hodie in scientia credimus esse secundum? Ad quem sanctus: Nulla, ait, hic scientia, nulla veri cognitio: sursùm scientiæ plenitudo, sursùm notitia veritatis. Et in hoc uerbo dimittens eum, in montem altissimum subiit coram illo.

Vir sanctus apparet fratri cuidã post decessum suum.

Cumque intueretur euntem illum, expergefactus est, & protinùs occurrit ei verbum illud, quod ad Iohannem olim de cælo sonuit: Beati mortui, qui in domino moriuntur. Vt ergò manè locutus est Abbati suo & fratribus, patrem sanctum ex hac vita migrasse dicebat. Et notantes diem, ac diligentiùs inquirentes, vt audierant, inuenerunt. Euge pater sancte, qui ascensiones in corde disposuisti in ualle lachrymarũ, feliciter iam ascendisti de Claraualle in montem Libani, montem candidationis, plenitudinem lucis, celsitudinem claritatis. Innocens manibus & mundo corde, ascendisti in montem Domini, ad diuitias salutis, ad thesauros sapientiæ & scientiæ peruenisti, vbi purè puram videas veritatem, vbi vnus tibi cum omnibus sanctis magister est Christus, vbi omnes iam dociles Dei. Trahe nos post te, quæsumus, & de monte excelso misericorditer respice vallem tuam. Adesto laborantibus, subueni periclitantibus, manum porrige ascendentibus. Dat fiduciam tua nobis ab olim experta, nec exinanita modò, sed ampliùs cumulata benignitas: quinetiam visio, quam subnectimus, ab eadem nostra præsumptione non discrepat.

Apoc. 14

Iohan. 6.

Proxima nocte, postquàm sacrũ corpus eius sepulturæ traditum fuerat, quantam adhuc pro filiis solicitudinem gereret pater sanctus, & quomodò suos, quos in mundo dilexerat, in finem quoquè diligeret, euidenter ostendit.

Apparens cuidam fratri in multa gloria, & fulgore magno vestis & uultus, & desiderantem tenere citò pertransiens, aiebat. Quia pro quodam fratre simplici veni. Audierunt hoc fratres, & mirabantur: sed circa horam diei tertiam veritas comprobata est visionis.

Apparet iterum post obitũ suum in magna gloria.

Defunctus est enim quidam laudabilis admodùm simplicitatis frater, & sicut omninò credibile est, animam eius tanto duce felicem, qui pro eo venire se dixerat, secùm tulit. Paucis quoque expletis diebus alteri cuidam fratri magnifice satis apparens, & arguens de suo nos doluisse decessu, post verba multæ consolationis & ꝓmissionem felicitatis æternæ in sua perseuerantibus obedientia & doctrina: Hoc etiam scito, ait, & dicito fratribus, cuiusdam verè sancti corpus, cuius & ego vestē habeo, in oratorio esse sepultum. Dicebat autem Episcopum Malachiam. Ipsius enim tunicam, in qua sanctus ille feliciter obdormiuit, ad Missarum sibi seruauerat celebrationem, & moriturus, in ea sese iusserat sepeliri, sicut & sanctum illum in sua sepelierat veste. Quod tamen verbum & ipsi fratri, & compluribus aliis, vsque ad visionem istam, prorsùs erat ignotum.

Alia eius apparitio.

Nota de S. Malachia Episcopo.

Felix pōtifex, cuius merita pater sanctus & viuens prædicauerat, & defunctus: Felix charitas, quæ in morte non excidit: felix societas, quam nec illud diuortium, cæteris tam crudele, diremit. Gloriosi siquidem Patres, quemadmodùm in uita sua dilexerant se, ità & in morte non sunt separati. Nam & post dies circiter quadraginta, Abbas quidam ex maioris Britanniæ insula, sacræ illius societatis virtutem feliciter experiri meruit in seipso. Qui eodem tempore cum cæteris coabbatibus suis ex more Cistertium petens, in Claraualle remanserat, gemino quodam desperabiliter occupatus incommodo, pleuritidis scilicet & febris quotidianæ. Iamque eatenùs longa vexatione defecerat, vt solùm animæ eius exitum fratres, qui ei nũquàm deerant, obseruarent.

Cumque animum eius angeret, non tam desideriũ vitæ præsentis, quàm absentium desolatio filiorum, quòd peregrè moreretur, obnixè petijt, vt ad tumulũ sancti deportaretur Abbatis. Vbi cùm orasset tota deuotione, qua potuit, beati quoque Episcopi Malachiæ, in Aquilonari ipsius oratorii latere positum cogitauit visitare sepulcrum, auxilium flagitare: sed fatigationem veritus, & quasi iam securus de incolumitate, quod cogitauerat, non impleuit.

Die altera manè iterùm fratres aduocans, vt ad oratorium veniat, opem sibi postulat exhiberi. Causantibus illis, (periculum siquidem verebantur) Omnimodis, inquit, oportet, vt sancti Malachiæ tumulum petam. Cùm enim nocte præterita vix tenuiter obdormissem, expergefactus subitò, audiebam vocem dicentem mihi: Sanatus iam ab altera ægritudine tua, si ab altera uis sanari, Episcopum pete: Fecerunt illi, vt ille voluit: & cōtinuò factum est, vt dictum erat ad illũ. Eodem die sanus factus, post paucissimos dies iter arripuit, & incolumis reuersus est ad suos. Tuum in hoc opere spiritum, tuũ agnoscimus dulcissime pater zelum, tuã considerationem: tuum hoc opus, sic deferre collegæ tuo, vt hunc quoquè ei cōicares honorem & amorem,

Nota qd hunc Abbati contigerit.

amorem, cum quo feliciter apud Dominum gloriæ gloriaris. Immò verò tui sunt hæc omnia operis, tui muneris Deus noster. Tu enim replesti ab initio temporis terram præsentia tuæ diuinitatis, omnem aliquandò repleturus gloria maiestatis: cuius tamen partes interim quasdam & æterno præelecta loca con filio excellentiùs visitans, reples speciali gratia sanctitatis. Fac Domine spiritali semper abundare frumento Vallem, quam vt faceres tam re quàm nomine clariorem, dignatus es tam eximiæ claritatis sideribus illustrare duobus. Custodi domum: in qua tibi geminum hoc tam preciosum depositum custoditur. Fiat nobis denique iuxta verbum tuum, vt vbi est thesaurus tuus, ibi sit & cor tuum: ibi gratia, & misericordia, & respectus assiduæ pietatis super omnes, ibidem in tuo nomine congregatos, quod est su per omne nomen, sicut & tu super omnia Deus bene dictus in secula, Amen.

Matt. 6.

VITA S. STEPHANI PRIMI Regis Hungarorum, qui eos ad Christi religionem traduxit: ab Episcopo Chartuitio conscripta, sed stylo mutato per F. Laur. Surium.

Præfatio Authoris ad Colomannum regem.

Is Colomãnus est 8. Hungarorũ rex.
Matt. 25.

Domino suo Colomanno, regi excellentissimo, Chartuitius Episcopus, spiritale ministerium Dei benignitate adeptus, post huius vitæ terminum, illud Euge precatur sempiternum. Aggredior nunc opus, serenissime rex, iussu tuo mihi demandatum, à quo hactenùs ingenioli mei imperitia abhorruit, ob id præsertim, quòd Priscianus Grammaticus, mihi olim sat benè perspectus & cognitus, procùl à me digressus, iam decrepito mihi, tanquàm caligine quadam septus, faciem exhibet obscurissimam. Sed cùm alia ex parte dignitatis tuæ attenderem authoritatem, vicit tandem anxiæ mentis dubitationem omnem, virtutum omnium lux & gemma, obedientia: cuius forti præsidio fretus, tametsi mihi vires cernerem haudquaquàm suppetere, operis inchoandi fidutiam concepi. Cùm sit autem plerumque inuidiæ obnoxia, quæ bona animi fidutia geruntur: supplex oro regiam sublimitatem tuam, vti opusculi huius suscipere ne grauetur patrocinium: nec offendatur parùm commoda dictione, aut ordinis & rerum gestarum confusione. Quòd si occurrat quippiam, quod fœdam habeat offensionem, malim codicem ignibus absumi, quàm liuoris materiam cui piam offerri. Et quia bona omnia ad nos ex diuina misericordia proficiscuntur, ipsius munere sic libet opusculum præsens auspicari.

VITA.

Aug. 20. quo die trãslatæ sunt eius reliquiæ. Obijt verò 15. Aug.
Iac. 1.
1. Tim. 2.
Alludit ad dictũ Attilæ.

Omne datum optimum & omne donum perfectum, desursùm est, descendens à patre luminum. Huius quidem patris datum optimum & donum perfectum, ad omnes largiter dimanans, (Neminem enim spernit, sed vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis peruenire) ad Hungaros vsque, quos olim Christianorum flagellum fuisse constat, sese diffudit. Quod quemadmodùm & quandò factum sit, styli officio ad posterorum notitiam transmittere visum est. Ea quidem tempestate, qua Hungarorum gens, Dei Ecclesiam populabatur, fuit in ea princeps quidam, quartus ab eo, qui Hungaris in Pannoniam ingressuris ducem se præbuit. Is Geisa dicebatur, seuerus sanè & crudelis homo in suos, potenter eis imperans: erga alios verò, præsertim Christianos, humanus, misericors & liberalis. Etsi autem paganismi adhuc erroribus esset implicatus, attamen cælestis gratiæ luce spiritali appropinquante, cum omnibus vicinis circunquaquè prouinciis de pace cœpit accuratè tractare, vt iam in illo liceret animaduerti, cuius optaret esse filius, dicente in Euangelio Domino Saluatore: Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. Edicto quoquè proposito, iussit Christianis omnibus, in ipsius ditionem siue Ducatum ingredi volentibus, hospitalitatis & publicæ fidei studium & curam impendi. Porrò Clericis & Monachis fecit potestatem in ipsius quoquè conspectum veniendi, eosque propenso animo audiuit: atque ità factum est, vt orthodoxæ fidei semen in pectoris eius horto satum, in fruges erumpere gestiret.

Geisa dux Hungarorum.
Matt. 5.
Eius humanitas erga Christianos.

Quid multa? Adest tempus cælitùs dispositum: credit ipse cum familiaribus suis: vndis salutaribus expiatus, omnes ditionis suæ homines pollicetur se ad Christianismum perducturum. Cùm autem multùm esset solicitus de edomandis rebellibus, ritibus sacrilegis abolendis, ad sanctæ Ecclesiæ profectum pro sua æstimatione statuendis Episcopatibus, mira quadam visione nocte eum Dominus consolatus est. Misit enim ad eum iuuenem speciosissimum, qui diceret ei: Pax tibi Christi electe: facessat cura isthæc & solicitudo. Non fiet per te id, quod meditaris. Habes enim manus humano sanguine pollutas. Nascetur autem tibi filius, qui diuinæ prouidentiæ con silio id efficiet, quod tu animo concepisti. Erit is rex, & ex eorum regum numero, quos Dominus elegit, coronam regni temporarii æterna commutaturus. Tu verò hominem spiritali legatione apud te functurũ, honorificè excipito: Exceptum, reuerenter habeto, eius adhortationibus syncerum pii pectoris assensum adhibeto. Experrectus princeps, stupens ad visionem, priùs secùm, deindè cum Christianis & suis hominibus pertractans, humi totus prostratus, expansis manibus humiliter gratias agit Deo, seque principatumque suum cum filio nasciture curæ illius, qui non dormit, neque dormitat, lachrymabundus commendat.

Credit in Christum.
Eius visio
Psal. 120.

Admirante autem eo de viro diuinitùs ipsi prædicto, nunciatur illi, beatum Adalbertum Boemensis ecclesiæ antistitem, ad ipsum venire, ad Christianam religionem fidemq; non fictam eum traducere, & ob fidei profectum Domino laudis hostiam immolare cupientem. Is nuncius nouis Christi tyronibus ineffabilem attulit lætitiam. Dux procedit obuiam seruo Christi cum fidelibus quibusq;, honorificè eum excipit, & vt in visione erat admonitus, modis omnibus se obedientiæ filium fore demonstrat. Deindè iubente ipso, fit vbiquè congregatio indomitæ gentis, per sanctum episcopum fiunt conciones, eius adhortationibus mox illi conuertuntur & baptizantur, multis locis ecclesiæ conduntur. Lux enim illa, quæ illuminat omnem hominem, profligatis tenebris, cœpit in Hungaria enitere, & completum est in ea, quod Propheta ait: Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam. Lux lucis inuisibilis Christus est, quem tunc gẽtiles videre meruerũt, quãdò è tenebris reuocati, illũ esse & verũ Deũ & hominẽ verũ pfectè credidere.

Adalbertus Prægẽsis Episcopus Hũgaros conuertit.
Esa. 9.

Non est autem silentio prætereundum, vt omnis ambiguitas tolleretur è medio, & nè parum fidei habere

Visio uxoris Geisa.

bere videretur visio Duci oblata, etiam vxorem eius, iam partui propinquam, eiusmodi diuinitùs consolatione affectam: Apparuit illi beatus Leuita & protomartyr Stephanus, Leuitici habitus insignibus ornatus, ità eam compellans: Confide mulier in Domino, & certa esto te filium parituram, cui primo huius gentis & regnum & corona debetur. Tu verò illi nomen impones meum. Cùm autem fœmina nō sine admiratione sciscitaretur ex eo, quisnam aut esset, aut uocaretur, sic respondit; Ego sum Stephanus protomartyr, qui prim⁹ pro Christi nomine martyrium obiui. iis dictis, disparuit. Nascitur itaque, vt prędictum erat, filius principi, notus Domino, secundùm prophetam, priusquàm in utero conciperetur, & per Stephanum protomartyrem à Domino appellatus antè, quàm natus. Eum verò beatus & Deo dilectus Episcopus Adalbertus baptizauit, & nomen Stephani ei impositum est, non sine nutu & consilio Dei, ut nos quidem persuasum habemus. Stephanus enim Latinè coronam significat. Et illum Deus voluit tum regni temporarii, tum futuræ beatitudinis redimire corona, vt vita & gloria perfruatur sempiterna. Oppido quidem Strigoniensi natus est, & illic quoque puer pręceptis Grammatices ad plenum imbutus est.

Ierem.1.

Stephan⁹ rex nascitur.

Intereà creuit accuratè educatus: cumque iam excessisset pueritiæ metas, pater eius conuocauit Hungarię proceres & reliquos ordines, communicatoq; cum eis consilio, illum post se regnaturum constituit. Vtque ea res firmior esset, singulos ad sacramentum adegit. Deindè iam grandęuus, anno à Christo nato noningentesimo nonagesimoseptimo vitæ huius ærumnas cum cælestibus gaudiis commutauit. Eodem autem anno beatus Adalbertus, cùm in Prussiam, gentis eius conuertendę causa, profectus esset, martyrii palmam adeptus est.

Obit⁹ Geisa.

Martyriū S. Adalberti.

Post obitum patris, Stephanus adhuc adolescens, principum & plebis fauore patri subrogatus, ardentiori animo in veritatis propagationem incubuit. Nam tametsi etiamnùm esset adolescens, non tamen illi cor in ore, sed in corde os erat. Scripturarum diuinarum, quarum amore impensè flagrabat, non immemor, iudicium & iustitiam semper ob oculos versabat, & pulchrè quadrabat in eum illud Salomonis: Audiens sapiens sapientior erit, & intelligens gubernacula possidebit. Cumque omnia Dei præcepta sedulò obseruare conaretur, apud se pertractabat, quémadmodùm populum suum ad vnius Dei cultum adducere posset. Animaduertens autem sine vicinarum gentium confœderatione id nequaquàm fieri posse, cum exteris prouinciis pacem fecit, fidemque inchoatam egregiè confirmauit, vt posset eo securiùs id quod animo constituerat, in nouella plantatione efficere. Sed hostis totius boni & aduersarius diabolus, malignitate & inuidētia plenus, vt eius sanctum propositum disturbaret, intestina ei bella excitauit. Eius enim instinctu populus gentilis, Christianæ fidei iugo colla supponere noluit, & cum principibus domini sui imperio subducere se moliebatur. Itaque de populabantur eius vrbes, prædia vastabant, possessiones diripiebant, ministros cędebāt, & vt cætera taceam, etiam ipsi insultabant. Cumque ab huiusmodi improbitate reuocare se nollent, nec suo furori & amentię modum statuerent, Dux ipse, diuinæ virtuti confidens, ad edomandam illorum rabiem, cum sui exercitus copiis sub signis Deo dilecti Pontificis Martini, & clarissimi martyris Georgii, mouit in hostes, qui tum fortè vrbem obsidebant, quam vulgò Vesprinum uocant. Quod quidem illi in eius fecere contumeliam, vt quem ad locum ille familiariùs consueuisset accedere, ibi ipsi considerent, essetque ex eo loco facilior ipsis aditus ad alia præsidia occupanda. At ille diuina fretus ope & clementia, illos aggressus est: & illis quidem suis armis confidentibus, ipso verò fide armato, vtrinquè congressi sunt. Victis tandèm hostibus, & partim cæsis, partim raptis, Dux victor abscessit: & sapienter quidem de illorum villis & agris siue possessionibus statuens, non quemadmodùm olim Saul, qui superatis Amalechitis, contrà quàm Dominus iusserat, ex eorum spoliis optima quæque seruarat: sed quia Pānonia beatissimum Martinum apud se natum gloriatur, cuius etiam meritis vir Christo fidelis, ut iam dictum est, ex hostibus victoriam reportauit: nihil de rebus eorum in suos vsus conuertit: sed ex Dei amantium consilio, iuxta eiusdem sancti pręsulis fundum eo loco, qui Sacer Mons dicitur, ubi sanctus Martinus, cùm in Pannonia degeret, precari solitus erat, sub eius nomine monasterium construxit, possessiones & redditus sufficientes ei attribuens. Idem verò de Episcopis constituit, ex illorum captiuorum facultatibus decimas persolui volens, idque adeò exactè, vt si quis decem haberet proles, decimam prolem Sancti Martini cœnobio daret.

Prouer.1.

Hungari seditiones mouēt aduersus suum principe Stephanum.

Edomantur ab illo

1. Re.15.

Monasteriū codit Stephanus.

Ità ergò hostibus sub iugum missis, Christi miles gaudio spiritali perfusus, omnem ingenii sui uim cōtulit ad consectandam doctrinam Euangelicam. Itaque dabat operam eleemosynis, vacabat precibus, crebrò adhęrens ecclesię pauimento, cum lachrymis orabat Dominum, vt animi sui propositum ipse ad effectum perduceret: vt qui sine illo nihil posset efficere eius opitulante prouidentia, bona, quę facere decreuisset, cum virtutum incremento etiam re ipsa exequi valeret. Cùm autem facilè intelligeret, ad hęc inchoanda & consummanda fidelium Christianorum consilium sibi esse necessarium, per nuncios & literas in partes omnes suū declarauit votum & desiderium. Multi igitur presbyteri & Clerici, sancti spiritus gratia compuncti, relictis sedibus suis, Christi causa peregrini esse voluere. Abbates & monachi, nihil proprii habere cupientes, sub tam religioso principe statuerunt ad sui instituti prǽscriptū viuere: in quibus fuit Astricus Abbas cum discipulis suis: è quibus Bonifacius loco patris Abbas posteà creatus, & à beato rege in inferiores Hungarię partes causa prædicationis missus, in uertice gladio percussus, etsi superuixit, non est martyrii corona frustratus. Venerunt etiam duo è Polonia, eremiticæ vitę contemplationis causa studiosi. Ex ijs alter Andreas dictus, confessionis merito choris Angelicis est adiunctus, haud obscurè id declarantibus miraculorum signis, quæ per eum Dominus effecit. Alter Benedictus nomine, pro Christo sanguine fuso, insigniter est laureatus. Porrò Astricus Abbas cum suis honorificè acceptus, ad radices Montis Ferrei cœnobium in S. Benedicti honorem cōstruxit, vbi hodieque monachorum est congregatio, regulari disciplina pollens, temporalium rerum copiis ex Ducis liberalitate superabundans, nullius indigens, nisi vt ad Euangelii pręscriptum, suos aliorumque pedes quotidianis precibus & lachrymis lauet. Cum his Dei seruis princeps Christianissimus, modò communiter cum omnibus, modò separatim cum singulis colloquia miscens, vsqueadeò diuinis cōspectibus gratum & acceptum se præbuit, ut per eum omnes militiæ eius comites ad veri Dei cultum adducti sint. Quos autem alios deos colere animaduertit, eos & minis & terroribus subiugauit, & conuenienter doctrinæ Ecclesiasticæ illos instituens, in eorum ceruices disciplinæ iugum & legem imposuit, omnesq; dæmonum spurcitias prorsùs eliminauit.

Ei⁹ sācta studia.

Astricus Abbas uenit in Pānoniam.

Posteà

X. Hũgariæ Episcopatus.

Posteà verò prouinciam in decem Episcopatus distribuit, quorum metropolim & magistrã esse voluit ecclesiã Strigoniensem. Nõ ignorans autem vir prudens Astrici Abbatis religionem, Episcopum Colocensem constituit, canonica electione creatum. Deindè quarto à patris obitu anno, diuinitùs permotus, eundem Astricum præsulem, qui etiam Anastasius dictus est, ad sanctorum Apostolorum limina misit, à Petri Apostolorum Principis successore petiturum, vt recens cõuersæ Pannoniæ largam benedictionem impertiret, Strigoniensem ecclesiam sua authoritate metropolim constitueret, reliquos Episcopatus sua benedictione muniret, & ipsum Ducem regio diademate cohonestaret: ut eo fultus honore, quæ diuinæ gratiæ adiutorio cœpisset, ea magis magisque promouere & constabilire posset. Per idem tempus etiam Miesca Polonorum Dux, Christianam complexus fidem, legatos suos Romam miserat, vt Pontificis benedictionem & regium ipsi titulum impetrarent. Assenserat quidem Pontifex, & iam coronam egregio opere confici curarat, quam ei mitteret sua benedictione adiuncta. Sed quia nouit Dominus, qui sint eius, qui etiam duobus ab Apostolis propositis, Matthiam socio suo prætulit, & cum Apostolis annumerandum curauit: illa corona Stephanum ornari voluit, posteà feliciùs gloria sempiterna coronandum. Nocte enim eius diei, quo statuerat Pontifex coronam Polonorum principi dare perferẽdam, apparuit ei Angelus Domini, aitque ad eum: Noueris cràs hora diei prima ignotæ gentis nuncios ad te venturos, suo Duci coronam regiam & Apostolicæ benedictionis munus abs te expetituros. Eam ergò coronam, quam parari iussisti, illis incunctanter tribue, ad ipsorum Ducem eam absportaturis: nec dubites illi eam cum regni gloria pro vitæ eius meritis deberi. Itaque crastina luce, ea hora, qua prędictum erat, Præsul Astricus ad Pontificem uenit, demandatumque sibi officium prudenter exequens, sanctique Ducis res gestas ordine referens, à sede Apostolica regni coronam petiit, ostendens dignum esse Ducem eo honore & dignitate, quippe qui diuina fretus ope, multos sibi populos subiugasset, multosque infideles sua potentia ad Christum conuertisset.

Nota sũmi Pontificis authoritatem.

Miesca Dux Poloniæ.

1. Tim. 2. Act. 1.

Ijs auditis, mire exhilaratus Pontifex, precibus illis libenter annuit, Crucemque ante Regem, ceu Apostolatus insigne, gestandam adiunxit: Ego, inquiens, sum Apostolicus: at ille meritò Christi Apostolus dici potest, cuius opera tantum populum sibi Christus acquisiuit. Atque ea causa, quemadmodùm diuina gratia ipsum docebit, ecclesias Dei vnà cum populis nostra vice ei ordinandas relinquimus. Omnibus impetratis, quæ postularat, Antistes Astricus lætus ad suos reuertitur, illud secùm ferens, cuius causa iter illud emensus erat. Allatis verò Apostolicę benedictionis literis cum Corona & Cruce, Præsules cum Clero, Comites cum populo, in laudes Dei prorumpunt, & Deo dilectus Stephanus princeps vngitur in Regem, & diademate regio feliciter coronatur. Ea autem dignitate auctus, quam ille vitam egerit, qua prudentia & moderatione fuerit, illud satis declarat edictum, quod ab illo cum Episcopis & Hungarię Primoribus promulgatum est: quo singulorum vitiis singula adhibuit remedia, & vt pacis, qua Christus orbem coadunauit, se filium ostenderet, inter cætera cauit, nè quis alium hostiliter inuaderet, nè quis vicinum suum absque iudicii sententia læderet, nè quis viduas & pupillos opprimeret. Id verò decretum, perpetui fœderis subscriptione, ad posteros suos transmisit.

S. Stephanus rex à Pontifice Apostololus vocatũ

Prim⁹ fit Hũgariæ rex.

Porrò consortem regni, præcipuè sobolis propagandę causa, sibi adsciuit Henrici Imperatoris filiam Giselam: qui Imperator, ob morum comitatem & mansuetudinem, Pius est appellatus. Ea autem Gisela, Chrismate vncta & corona regia insignita, qualem se præbuerit erga Dei cultum ornandum, quàm frequens & benigna ac liberalis erga Christo seruientium congregationes fuerit, multarum ecclesiarum Cruces, vasa sacra & vtensilia, miro opere effecta vel contexta, in hunc vsque diem testantur: præcipuè tamen Ecclesia Vesprimensis, quam illa à fundamentis constructam, rebus omnibus, quæ ad Dei ministerium sufficiant, in auro, argento, multigenisque vestibus præclarè ornauit. Ipse verò rex nuper inchoatos Episcopatus, id est, tam metropolitanam, quàm cęteras cathedrales Ecclesias, amplissima singulis assignata diœcesi, & idoneo præfecto antistite, Abbatias quoquè, prædiis, Chortibus, familiis & redditibus Regia planè munificentia instruxit, Crucibus, vasis sacris, aliaque supellectile ad Dei ministerium spectante, pro cuiusque necessitate vel indigentia, satis exornauit, annisque singulis, quoàd vixit, munera & oblationes semper auxit, nè aliquid extrinsecùs cõquirere cogerentur, qui rebus diuinis peragendis pręerant. Monachorum quoquè vitam & conuersationem modò per seipsum, modò per alios accuratè inuestigans, desides arguebat, alacres & vigiles charos habebat. Canonicorum ministerium, Episcoporum moderationi & circunspectioni sub Christi & Ecclesiæ testificatione commendabat, cum Apostolo omnibus omnia factus, ut omnes lucrifaceret.

Ducit vxorẽ Giselã filiã S. Henrici Imperatoris. Giselæ reginæ pietas.

1. Cor. 9.

Ea tempestate in monasterio sancti Martini erat monachus quidam, Sebastianus nomine, cuius vita probabilis, & in Dei cultu religiosa deuotio habebatur. Eum uenerabilis rex miro cœpit amore complecti: (Quanto enim quisque esset religiosior, tanto illi quoquè charior erat) atque ob vitæ eius merita dignum eum censens, qui Episcopi dignitate polleret, Strigoniensis ecclesiæ Archiepiscopum eum esse voluit. Sed quia flagellat Deus omnem filium, quem recipit, Sebastianum illum ut eius patientia probaretur, ad tempus vtriusque luminis orbitate afflixit. Nè verò nouellus grex, pastoris gubernatione destitutus, à recto itinere deflecteret & aberraret, Romano Pontifice assentiente, Astricum Colocensem Episcopum, cuius iam crebrò est habita mentio, in eius locum rex substituit. Triennio indè euoluto, Sebastianus ex Dei benignitate recuperauit visum, & Pontifice Romano approbante, Astricus cum pallio rediit ad suam Colocensem ecclesiam, Sebastianus Strigoniensem gubernandam recepit.

Heb. 12.

Erat sanè rex ille fidelis & integer in omnibus factis suis, Deo toto pectore deditus & addictus: seipsum quoquè & regnum suum per uotum & oblationem in perpetuæ Virginis Marię tutelam assiduis precibus contulit. Cuius sacratissimæ Virginis honor & gloria tam est celebris apud Hungaros, vt festum Assumptionis eius, tacito proprio nomine, sua lingua diem Dominæ appellent. Atque vt rex piissimus pro pensiorem tantæ Virginis defensionem & patrocinium posset promereri, in ipsa regię sedis ciuitate, quã Albam vocant, in eiusdem perpetuę Virginis laudem & honorem, grandem & insignem atque inprimis celebrem basilicam condidit, opere sanè mirifico celatis Chori parietibus, & pauimento marmore strato. Quam basilicam qui uidit, testimonium perhibet dictis nostris, innumera illic haberi palliorum & eorum, quæ paramenta vocant, genera: tabulas altariũ nõ paucas ex auro purissimo, preciosissimorũ lapidũ ordinibus cõspicuas: Eucharistię ędiculã, q̃ ciboriũ dicũt, arte mirabili supra Christi mẽsã extructã: cõclaue

Mariæ Virginis apud Hũgaros quãta veneratio.

Augustissimũ B. Mariæ tẽplũ in Alba regali.

omni genere vasorum cryſtallinorum,onychinorum, aureorum & argenteorum abunde refertum. Tantę verò elegantię eccleſiam vſqueadeò rex ſibi vni vendicauit, adeoque immunem eſſe voluit, vt nullus Epiſcopus quicquam in ea iuris haberet. Quibus autem diebus abſolutio eſſet pœnitentibus impendenda, aut ſacrum Chriſma conficiendum, eum Epiſcopum voluit in ea & abſoluere pœnitentes, & Chriſma conficere, quem ipſe vel pręſens id facere iuberet, vel quem abſens eò mitteret: Diuina quoquè Miſſarum ſolennia, rege illic pręſente, eum duntaxat Epiſcopum celebrare, cui rex, conſentiente cum fratribus Præpoſito, id demandaret: abſente autem rege, abſque Prępoſiti & fratrum bona venia, nullum Epiſcopum illic ſibi vel Miſſas celebrandi, vel cuiuslibet pontificalis miniſterii exercendi licentiam vſurpare. Præterea eius eccleſiæ populum tanta libertate & immunitate gaudere voluit, ut nulli omninò Epiſcopo decimas pènderet; ſed ſoli Prępoſito & fratribus, prout ipſe inſtituiſſet, ſeruitium exhiberet.

Quæcunque autem ſeruus Dei per id tempus acquirere potuit, ea in Chriſtum refundere ſtuduit, à quo illa profecta non ignoraret: vt qui eum mundi huius gloria & honore dignum fecerat, etiam cæleſtis patriæ ciuibus clementer adſcribere dignaretur. Et in Prophetis quidem de Apoſtolis ſcriptum legimus, In omnem terram exiuiſſe ſonum eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Non debet autem hoc de ſolis illis duodecim accipi, ſed de omnibus, à Deo ad euangelizandum miſsis, quorum fide, verbis & moribus, Eccleſia ſuis augeſcit iucrementis. Ex eorum autem numero ille, de quò agimus, Chriſtianiſſimus Rex non minimus fuiſſe putandus eſt, vt qui bonę voluntatis & piorum operum famam, quam eccleſiis in propriæ ditionis amplitudine conſtruendis ſibi peperit, in longinquas regiones & vrbes celeberrimas diffunderit ac propagarit. Extruxit enim in ipſa Hieroſolyma, vbi Dominus noſter Ieſus Chriſtus in carne verſatus eſt, monachorum cœnobium, idemque prædiis & vineis, vndè eis quotidiani victus copia ſuppetat, ditauit. Romę quoquè, quæ eſt mundi caput, ſub protomartyris Stephani titulo, duodecim Canonicorum Collegium condidit, rebus neceſſariis & ad eiuſmodi collegium attinentibus abundans domos quoquè & hoſpitia Hungarorum, qui orationis cauſa Romam ad beati Petri Apoſtolorum Principis limina venirent, exædificauit, muro ea lapideo circundans. Tum quoquè vrbem regiam Conſtantinopolim noluit ſuę liberalitatis eſſe expertem, mirifici operis in ea condens eccleſiam, rebus omnibus neceſſariis ei adiunctis. Itaque non immeritò ſuæ ditionis Apoſtolus appellatus eſt. Etſi verò ille ſibi euangelizandi munus non ſumpſit, at tamen ceu quidam concionatorum dux & magiſter, defenſionis & ſuſtentationis ſolatia eis ſuppeditauit.

Pſal. 18.

Cœnobiũ cōdit ſanct⁹ rex Hieroſolymis.

Romæ Canonicorũ collegiũ.

Eccleſiã Conſtantinopoli.

Inter omnia autem cęleſtis gratiæ munera, beato regi diuinitùs collata, illa uel præcipuè admiranda & ſcriptis commendanda videntur, quæ etiam ad promerenda æternę vitæ gaudia primarium locum obtinent, putà miſericordia & ueritas. In cunctis enim felicibus factis ſuis hoc vel maximè ſibi conſectandum exiſtimabat, quod in Euangelio ſcriptum, fidelibus interioris hominis oculis contemplatus erat, ipſa ueritate ità dicente: Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. & alio loco: Date, & dabitur vobis. Tanta igitur miſericordia, benignitate & pietate pauperes Chriſti, immò in pauperibus ipſum Chriſtum complectebatur, vt nullum vnquàm hoſpitem & peregrinum abſque aliquo ſolatio à ſe diſcedere pateretur, & ad recreandos egenos quotidianas expenſas abſque intermiſsione fieri iuberet. Iam verò etiam nocturnis horis multa alacritate & hilaritate abluebat fidelium pedes, & in ſinu pauperum abſcondebat eleemoſynas, Chriſtum inopem membris eius conſolari in hac vita cupiens, vt cum illo quãdoquè in illa cæleſti domo, bonis omnibus refertiſsima, æternùm exultare mereretur.

Matt. 5. Lucæ 6. Benignitas eius i egenos.

Quadam autem nocte, diuino permotus inſtinctu, nemine ſciente, crumenam nummis plenam accipiens, puſillum Chriſti gregem ſuo more ſolus inuiſit. Et eccè pauperes cęleſtis theſauri diſtribuendæ pecuniæ nimiùm inhiantes, beati viri barbam euulſerunt, ea improbitate illius meritis teſtimonium perhibentes. At ille gaudio perfuſus ingenti, ad beatiſsimam creatoris omnium matrem ſe confert: humi proſtratus, gratias agens, exclamat: Regina cæleſtis & mea, en quem tu regem conſtituiſti, eum ſic honorarunt milites tui. Quæ ſi mihi ab aliquo hoſte illata eſſet iniuria, tuo fretus adiutorio, non ſinerem eam inultam abire. At nunc ſciens hinc mihi parari æternam felicitatem, impensè lætor, gratias agens illis piiſſimi Saluatoris conſolatoris verbis, quibus diſcipulos ſuos confirmauit. Capillus, inquiens, de capite veſtro non peribit. His dictis, cùm ſe vir Dei cæleſti gratia & ſpiritali chariſmate perfuſum ſentiret, ſtatuit nunquàm pectoris ſui oſtia opem poſcentibus claudere: atque deinceps per ſeipſum & alios, præcipuè tamen Chriſti ſeruos & familiares, nempè Clericos & monachos, cælitùs ſibi datas facultates pauperibus impertiit, in ęternis theſauris per illorum manus reponendas. Eius rei permulti ſunt teſtes, atque in iis beatus Guntherus, ex ſeculari nobilitate conuerſus, & eremita atque monachus effectus, cum illo nũnc vitæ beatę particeps. Is humaniſsimi regis tanta liberalitate illectus, è Boemię regione crebro ad illum venire ſolebat. Quoties autem ſua præſentia eius aulam illuſtraret, curam regni ei demandabat rex. Tum ille rebus, quas in aula inueniſſet, in peregrinos, egenos, viduas, pupillos, cœnobia & Eccleſias erogatis, breui illam exinaniebat. Ad eius quoquè nutum rex Deo deuotus monaſterium, quod Beel uocant, inchoauit, bonis omnibus illud locupletans: in quo Gerardus monachus, qui Venetiis eò venerat, vitam duxit contemplationi addictam: & poſteà diuina ordinatione creatus Epiſcopus, poſt obitum ſancti regis, orta Chriſtianorum perſecutione, lapidibus oppreſſus, diuino munere, martyrum contubernio dignus effectus eſt. Nec hic prętermittendum puto, quòd diuina virtus in beati viri vita demonſtrare voluit, cuius meriti eſſet. Nam quoties ad aures eius perueniſſet, quempiam aduerſa laborare valetudine, medicinę loco miſit ei ſiue panis, ſiue pomi, uel herbę odoriferæ particulam, ſimul mandans, vt ſanus ſurgeret. Mox verò, diuinæ miſericordiæ fauore eis ſermonem proſequente, incolumis ille efficiebatur.

Magnã iniuriam fert hilariter.

Luc. 21.

B. Gũtherus eremita.

S. Gerardus monachus, Epiſcopus & Martyr.

Poſt glorioſam in cęlos aſcenſionem, & mirabilem in paterna dextra conſeſſum, Saluator noſter paucis corporaliter appáruiſſe legitur: per viſionem autem multos conſolans, de rebus futuris eos fecit certiores. Idem verò pręſtitit etiam huic ſancto regi. Quadam enim nocte ex reuelatione experrectus, veredarium quendam intrà diem & noctem iuſſit propere ire ad Albam Tranſyluanię, & omnes ruricolas, vt ad vrbes munitas celerrimè ſe conferant, admonere, quòd ſuperuẽturi eſſent Chriſtianorũ hoſtes Beſſi, (qui tum Hungaris infenſi & infeſti erant) eorumque res deprędaturi. Vix nũcius cõpleuerat, quę iuſſ⁹ erat: & eccè Beſſorum inopinata incurſio & impetus, incẽdiis & rapinis depopulat omnia, corporibus hominũ illęſis,

Hac Alba Iulia dicitur.

Beſſorum aduẽtum prædicit rex.

illæſis, quòd ex beati viri præmonitione in tutiora loca ſe recepiſſent.

Defuncto autem beati Regis amico, Romanorum Imperatore Henrico, Conradus ei in imperio ſucceſſit. Is pacis tranquillitate interturbata, totius Germaniæ viribus & copiis contractis, Pannoniæ infeſta ſigna inferre conatus eſt. Tum verò Rex Stephanus, Epiſcoporum & principum coacto conuentu, in patriæ defenſionem totius Hungariæ exercitum euocauit. At priùs tamen ſecùm perpendens, ſe nihil poſſe ſine Chriſti adiutorio, manibus & corde ſursùm erectis, Dominæ ſuę, perpetuæ Virgini & Dei genitrici, ſuas iniurias commendans, in eiuſmodi prorupit voces: Si placet tibi, Domina mundi, tuæ partem hæreditatis ab inimicis deuaſtari, & nouellam Chriſtianiſmi plantationem diſſipari: nè, quęſo, ſinas illud imputari diffidentiæ meæ, ſed potius diſpoſitioni voluntatis tuę. Si quid commeruit culpa paſtoris, ipſus luat: oues, quæſo, inſontes nè patiaris affligi. His dictis, tanquàm accepta conſolatione ab ea, fidenter mouit in hoſtes. Altera die nuncius venit ad ſingulos quoſque duces exercitus Germanorum, ab Imperatore literas adferens, quibus iubebantur pedem retrò referre. Illis ergò diſcedentibus, ſanctus rex diuina miſericordia adiutum ſe ſentiens, humi ſe abiecit, gratiaſque agit Deo & ſanctiſſimę genitrici eius, cuius protectioni ſeque regnumque ſuum aſſiduis precibus commendare ſolebat. At Imperator ſuorum tam repentina defectione perterritus, ſciſcitatur quidnam rei ipſis accidiſſet: audienſque de nuncio, qui eos ipſius nomine redire iuſſiſſet, ſcienſque illum à ſe haudquaquàm miſſum fuiſſe, non dubitauit conſilio & voluntate omnipotentis Dei rem geſtam ob fideliſſimi regis corroborandam ſpem:ſeq; deinceps ab eius inuadēdo regno, timore illius iudicis ęterni, cohibuit.

Precibus auertit à immane bellum.

Porrò Rex piiſſimus, erga regni ſui politicam gubernationem religioſa ſolicitudine occupatus, diurnum tempus colloquiis & conſultationibus impendebat, nocturnis horis in vigilias, preces, lachrymas, rerum diuinarum contemplationem incumbebat, orans ſedulò iuſtum iudicem, vt ipſe ſua moderatione quotidiè diſcutiendis rebus & ferendis ſententiis adeſſe dignaretur. Quod quidem cùm ille magno ſpiritalis deſiderii ſtudio frequētaret, nocte quadam procùl à templo Dei, (deſcenderat quippe cum illo ſuo magno & nobili comitatu) in loco campeſtri fixis tentoriis, in cordis ſui cubiculum ſe recepit: & flexis genibus, ſolo labiorum motu, ad ſempiternæ miſericordiæ fores gemitibus & lachrymis pulſabat. Cumque diutiùs precibus inhæreret, Domini ſui, regis æterni miniſtris ad ſuſcipiendas preces eius aduenientibus, papilio ſuper eum extenſus, à terra ſublatus eſt: atque tandiù in aere manſit ſuſpenſus, donèc vir Dei ad ſe reuerſus ab illa contemplatione, ſpiritum à precibus relaxauit. Quod licèt inuiſibiliter illi ſoli, qui res nouit antè, quàm fiant, & ſecretorum eius conſciis Angelis eſſet cognitum: at tamen etiam cuidam magnæ ſimplicitatis & innocentiæ viro, qui tunc fortaſsìs ſimili erat operi intentus, innotuit. Quem rex, Dei ſpiritu id reuelante, arcani ſui conſcium ſciens, ad ſe accerſitum blandis primum verbis appellat: rogat, quidnam viderit. Deindè ſeueriter interdicit, nè cui id, dum ipſe ſit in humanis, reuelet.

Eius tẽtoriũ ab Angelis in aere ſubleuatur.

Fama nominis eius in multas gentes diuulgata, & iudiciis oris eius cum multa laude vbiquè propalatis, ſexaginta Beſsi, quorum ſuprà meminimus, cum vniuerſo apparatu ſuo, auri argentique copia, & multiuariis ornamentis curribus onuſtis, è finibus ſuis egreſſi, ad regem venire volebant. Cumque ad Pannonię fines acceſſiſſent, multi è ſeruis, quorum animi inſtar ceræ facilè flectuntur in vitium, malignitatis ſuæ facibus inflammati, ijs exiere obuiam: & quoſdam gladiis cædentes, illorum res omnes abſtulerūt, eoſque vacuos & ſemineces reliquerunt. At illi ea, quę paſſi erant, ad regem relaturi, cœpto pergunt itinere: cumque in regis conſpectus veniſſent, ad eius genua prouoluuntur. Rex ijs viſis, percontatur quid mali perpeſſi ſint. Tum illi: Nos, inquiunt, ſerui tui, domine rex, nihil cuiquam mali machinantes, ad te properabamus, audituri iudiciorum tuorum diſciplinam. Quidam autem in nos incurrentes, pecuniam omnem, quam apud nos habebamus, nulla culpa noſtra abſtulere: atque inſuper quoſdam appræhenſos è nobis ceciderunt. Deniquè vix compotes vitæ, huc acceſſimus, vt eam rem tibi indicaremus. Rex iis auditis, vt erat prudens, neque vultu, neque verbis minatus eſt eis: ſed conuenienter illi ſententiæ Salomonis, Totum ſpiritum ſuum profert ſtultus, ſapiens differt & reſeruat in poſterum: miſit ocyùs ad tribunal, ſub quo militabant illi, & ad certum diem iuſſit coram ſe ſiſti omnes. Factum eſt itá, & ad eius conſpectum adducti ſunt, ab illo diſcutiendi. Eos ergò ſic appellat rex: Cur poſthabita & contempta lege diuina, non eſtis vſi miſericordia, ſed homines innoxios tam male mulctaſtis? Sicut ergò feciſtis, ità hodiè vobis coram me faciet Deus. Legis enim tranſgreſſores feriri par eſt. Lata igitur in eos ſententia, educti ſunt, & ad omnes regni aditus bini ſuſpenſi. Quod ille credendus eſt zelo iuſtitiæ ità iuſſiſſe, vt exemplo ſuo perditi illi homines aliis terrorem adferrent. Cùm enim regnum ſuum exteris omnibus in illud aduentantibus, ceu portum quendam tutiſsimum & aſylum eſſe vellet, liberum quoquè in illud omnibus voluit patere ingreſſum, ità vt nemo auſus eſſet quenquam ex eis lædere aut moleſtiam ei exhibere. Quod etiam ſua authoritate conſecutus eſt, quandò illo uiuente nullus quęcunque hoſpitem in aliquo violare auſus fuit.

Prou. 29.

Seueritas eius in homines malignos.

Nec tamen beatus & pius rex immunis fuit ab eo, quod Apoſtolus dicit, Per multas tribulationes oportere nos introire in regnum Dei: & quod habetur in Prouerbiis Salomonis: Quem diligit Dominus, corripit, & quaſi pater in filio complacet ſibi. Multis enim modis caſtigauit eum Dominus. Tribus annis perpetuò laborauit aduerſa valetudine. Qua cùm tandèm diuinæ miſericordiæ medicina eſſet liberatus, in obitu filiorum ſuorum, quos adhuc infantes mors rapuit, ęterni iudicis flagella perſenſit. At tamen dolorem, ex ea orbitate conceptum, amore filii ſuperſtitis, bonę indolis pueri Emerici temperauit: quem ſanè ceu vnicum impenſius amans, quotidianis precibus Chriſto & eius genitrici, Virgini perpetuæ commendabat, eumque ſibi ſuperſtitem, & regni hæredem votis omnibus expetebat. Et vt idoneus ille foret tanti regni tenendis gubernaculis, Catholicorum virorum doctrinis quotidianæ lectionis vſum, & vtraſque tam animi, quàm corporis aures, eum uoluit adhibere: atque inſupèr paterni amoris impulſus ſtimulis, libellum ei compoſuit de morum inſtitutione, in quo illum verbis ſpiritalis adhortationis fideliter & accuratè compellat: docens ſeum, quemadmodum ante omnia debeat retinere Catholicam fidem, confirmare ſtatum Eccleſiaſticum, honorem habere præſulum dignitati, principes & milites amare, iudicii tenax eſſe, in cunctis ſuis actibus ſtudere patiētię, hoſpites benignè recipere, benigniùs alere & fouere, ſine cōſilio nihil agere, maiores ſuos ſemper ob oculos exemplum ſibi ſtatuere, precibus

Act. 14.

Prou. 3.

Ei⁹ multæ afflictiões.

Libellus eius de morum diſciplina.

LL 3 crebrò

crebrò vacare, pietatem & misericordiam cæterasq; virtutes colere & consectari His & id genus aliis disciplinis præclarus ille iuuenis imbutus, ex diuinæ voluntatis moderatione, cui omnia parere necesse est, Dominicæ incarnationis anno millesimo tricesimo, vitam hanc corruptibilem cum sempiterna commutauit, supernorum ciuium choris adiunctus. Eius animam eaipsa hora, qua decessit, cuidam Græcorum Episcopo, sanctæ conuersationis viro, diuinitùs reuelatum est, Angelicis manibus in cęlos deportari. Cùm autem pro sanctitatis suæ meritis summè ab omnibus diligeretur, omnium extitit luctus ingens, inprimis verò principum: inter quos pater, tanto accepto orbitatis vulnere, grauiter suspirabat, & pietatis affectu ductus, dolebat se omni posteritatis spe destitutum. At tamen sciens scriptum esse, Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium cōtra Dominum: & illud in Canonibus, Neminem propter obitum charorum nimiùm debere contristari: posito animi mœrore, totum se contulit ad largam Dei misericordiam promerendam. Cœnobiorum enim & ecclesiarum ministris, monachis & Clericis multa elargitus est, multamque ea beneficientia attulit consolationem: quicquid verò ei superfuit, peregrinis, viduis & orphanis erogauit. Exterarum quoquè prouinciarum monasteriis regiæ munificentiæ dona innumera per nuncios suos crebrò misit. Eam, quam in iuuentute susceperat, morum grauitatem ad supremum vsque vitæ diem præ se tulit. Vix vnquàm ridere visus est, sciens scriptum, Risus dolore miscebitur, & extrema gaudii luctus occupat: semper ità se comparans, acsi staret ad tribunal Christi, eius presentiam oculis interioribus sereno vultu contemplans. Christum in ore, Christum in corde, Christum in cunctis actibus suis circunferebat. Extremum vitæ diem semper ob oculos mentis habebat, & magno cordis desiderio ad illam supernorum ciuium frequentiam adspirabat, quendam Angelicæ conuersationis habitum præ se ferens. Deniquè cunctis ornatus virtutibus, in sanctitate & iustitia coram Deo omnibus diebus vitæ suæ viuere constituerat, vt in eo iam quædam futurę glorię species elucere videretur.

Emeric⁹ filius eius sanctè obit.

Prou. 21.

Munificētia Stephani regis.

Morum grauitas.

Prou. 14.

Nec diù pòst in morbum incidit, qui ei posteà mortem attulit: diuturnaque eius morbi molestia increscente, pedibus insistere non potuit. Quod vbi aduerterunt ex Palatinis nobilissimi quatuor, scilicet regem diù grauiterque laborantem, cùm etiamnùm cordis perfidia tenerentur, iniquum inter se consilium inierunt, vt eum è medio tollerent. Iam die ad uesperascente, antequàm in domo regis lucerna accenderetur, vnus ex ijs audacior, cælo obscuro ingressus est, nudum ensem sub chlamyde ferens, quo erat regem piissimum iugulaturus. Sed cùm eò inferret pedem, vbi rex quiescebat, cælesti reuerà impulsu gladius ei excidit, & inter cadendum tinnitum quendam edidit: quem rex statim sentiens, quid is sibi vellet, perquisiuit, cùm iam diuinitùs id præsciret. Tum ille territus corruit, agnoscit consilium amentia plenum, dolet, accedit propiùs, procumbit in genua, regis pedes amplexatur, se peccasse confitetur, petit tanti parricidii veniam. Rex pius ab eo faciem non auertit, propenso animo ignoscit. At verò iubet inquiri illos immanes parricidas: inrepertos tāto sceleri congruentem mortis profert sententiam.

Quatuor viri primarij in eius necē cōspirant.

Dignus tandèm, qui centuplex cælestis regni brauium consequeretur, febre correptus est: sentiensque adesse migrationis tempus, accersitis Episcopis & primoribus palatii, Christiano nomine gloriantibus, primùm tractauit cum eis de substituendo sibi rege. Deindè paternè monuit eos, seruare Catholicam fidem, quam accepissent, amare iustitiam, fraternæ charitati studere, humilitati dare operam, ante omnia verò nouellę Christianismi plantationi curam & solicitudinem adhibere His dictis, manus & oculos in cęlum erigens, Regina cæli, inquit, mundi inclyta reparatrix, tuo patrocinio sanctam Ecclesiam cum Clero & Episcopis, regnumque cum primatib⁹ & populo tuis precibus commendo: quibus ego nunc vltimum vale dicens, animam quoquè meam tuis manibus committo. Instabat tunc pręcipua solennitas, celebris Angelis & hominibus Assumptionis beatissimæ Marię dies: in cuius gaudiis vt sui corporis fieret dissolutio, precibus à Domino contendit, lachrymis & gemitibus impetrauit, sperans cumulatioris misericordiæ se spem habiturum. Aderat ergò felix ille dies, eius obitu mox felicitatis aliquam accessionem habiturus, circunstabant cum Clero Episcopi, cum ministris Principes & Comites. Rex in medio iacens, sacram percepit Vnctionem, sanctamque animam, corporis & sanguinis Christi recreatam viatico, anno Dominicæ incarnationis millesimo tricesimoquarto, in manus perpetuæ Virginis & sanctorum Angelorum, æternæ quietis beatitudini inferendam, tradidit.

Sub mortē accepit extremā Unctionē & eucharistiam.

Extitit mox planctus sanctorum haud vulgaris, Angelis lætantibus: sed planctus ille posteà mutatus est in gaudium perenne tam præsentium, quàm futurorū populorum. Ad exequias eius ex omnibus Pannonię plagis concursum est, corpus ad vrbem regiam, putà Albam, perductum: sed cùm ecclesia beatissimæ Virginis ab eo constructa, necdum consecrata esset, communicato inter se consilio, prius Episcopi statuūt sanctificandam basilicam, posteà in ea corpus humandū. Absoluta igitur dedicationis solennitate, sacrum corpus in media ęde sarcophago è candido marmore cōfecto impositum est, vbi cōpluribus annis ob eius merita Dominus permultis malè habentibus, febribus vexatis, afflictionem & miseriam suam fatētibus, innumera pręstitit beneficia. Sæpè quoquè illic noctibus Angelicæ melodię auditæ sunt à multis, sępè odoris suauissimi fragrantia per templum sese diffudit.

Multa miracula post eius obitum.

Iacuit in eo loco sacrum corpus annis quadragintaquinq;, occulta quadam omnipotentis Dei dispositione, qui est mirabilis in sanctis suis, marmoris pondere pressum, & in puluerem redactum, vt tempore pręfinito digniùs declararetur, & in resurrectiōis die gloriosiùs renouetur. Id verò quid significet, quandò sine diuina ordinatione & diuino affectu factum minimè putamus, libet oculis interioribus speculari. Fortassis nonnihil terreni pulueris, diuinę examinationis igne purgandum, in illo remanserat, sine quo reges, magna potentia fulti, vitam pręsentem vix, aut ne vix quidem transigere possunt. Illis ergò euolutis annis quinque & quadraginta, cùm ad pręstanda per eum mortalibus suę misericordię beneficia, sancti sui iam vellet Deus merita declarare, Romani Pontificis literis mandatum fuit, vt eorum corpora eleuarentur, qui in Pannonia Christianę fidei semina iecissent, & sua vel pręedicatione, vel institutione ad Dominum eam conuertissent. Itaque Ladislaus rex, qui tum ad Reipublicæ gubernacula sedebat, omni morum honestate conspicuus, & virtutibus illustris, diuino cultui & laudibus Dei totus addictus, sancto illum spiritu permouente, communicato cum Episcopis & proceribus, totiusque regni sapientibus viris consilio, triduanum cunctis ieiunium indixit: vt, quod communi Catholicorum vtilitati, spiritus sancti muneribus, animarum & corporum salutem efficientibus, profuturum videretur, id cōmuni omnium deprecatione, ieiuniis & eleemosynis fulcita, per signorum manifestationem

Is S. Ladislaus, fuit 7. Hungariæ Rex.

nifestationem expeteretur. Sed vt ostenderet Dominus, quanta misericordia rex adhuc manens in corpore, præditus fuerit, quàm etiam iam cum Christo regnãs præ cæteris operibus se approbare declararet, cùm triduo totis viribus in id incumberent, vt eius sacrum corpus eleuarent, nulla id arte loco mouere potuerunt. Eo nanque tempore ob hominum culpas inter eum, quem diximus, Ladislaum regem & fratrem eius Salomonem, grauis fuit orta simultas & seditio, cuius nomine captus Salomon, custodia tenebatur. Cùm ergò in corpore eleuando frustrà sudarent, quædam inclusa apud ecclesiam sancti Saluatoris, (Charitas ea dicebatur) cuius vitæ tum erat celebris opinio, ex diuina reuelatione mandauit regi, conatus eorum omnes irritos & inanes fore, nec posse transferri sancti regis corpus, donec Salomon venia impetrata, liber è custodia dimitteretur. Illo igitur è carcere educto, & rursùs triduano exacto ieiunio, cùm ad sacras transferendas reliquias tertio die ventum est, grande saxum sarcophago impositum, tanta facilitate sublatum est, acsi nihil ponderis haberet. Absoluto autem eius diei vespertino officio, cunctis diuinæ benignitatis beneficia per beati viri merita præstolantibus, subitò Christo plebem suam visitante, per sanctæ ædis amplitudinem cælitùs miracula coruscant. Quorum multitudo quoniam ea nocte numerum excessit, libet hic illud ex Euangelio dicere, quod Saluator Iohanni, per nuncios sciscitanti, an ipse esset, qui venturus sit, voluit respondere: Cæci vident, claudi ambulant, surdi audiunt, leprosi mundantur, mali corriguntur, paralytici curantur. Sed tamen, quandò omnia non possumus, quædam ex eis annotabimus.

Nõ potest moueri sacrũ Regis corpus.

Res memorabilis

Matt. 11.

Iuuenis quidam, membris omnibus dissolutus, duodecim annis mansit paralyticus, manum & pedum officio destitutus. Is parentum opera eò perductus, totius corporis est incolumitate potitus, atque ad altare currens alacriter, omnium Christi laudes promentium gaudia cumulauit. Fuit hoc eius noctis primum miraculum.

Paraliticꝰ reualescit

Alius septennis puer, ab ipso ortu contractus, genibus & manibus reptabat. Eum parentes plena fide ad beati regis sepulcrum adducunt, illicque prostrati, eius suffragia implorant. Mox voto potiti suo, mirantur contractos neruos in filii corpore laxari. Vident omnes eum solidatis plantis & genibus ambulantem, & Christi nomen in beati viri meritis laudabili clamore concelebrant. Porrò rex pius, præ nimio gaudio lachrymans, puerum è terra leuatum ad altare adfert, & in Dei laudes erumpens, pro tanto beneficio illi puero collato, cum omnibus qui aderant, profusè gratias agit. Ità totam noctem illam Deus, pro famuli sui veneratione, multorum splendore signorum mirificè illustrauit: & populus, vigiliis & precibus vacans, singula miracula laudis & prædicationis vocibus prosequi non cessauit.

Cõtractus puer sanatur.

His verò illud quoque adiungendum videtur, non solùm illic præsentes, sed etiam procùl positos, eius suffragantibus meritis, celerem salutis effectum adeptos esse. Cùm enim eius eleuandi fama passim increbuisset, variis afflicti morbis, ex cunctis Pannoniæ finibus, quo quisque poterat modo, ad sanctum eius tumulum properarunt. Sed cùm aliis præcedentibus, alii maiori morbo retardati, simul eò pertingere non possent, eadem tamen misericordia innumeri in ipso itinere sanati sunt. Quamobrem etiam ob perpetuam benefici Regis conseruandam, & ad posteros propagandam memoriam, complures eius meritis salutem adepti, in iis ipsis, quibus curati sunt, itineris suis loci grandes lapidum aceruos effecerunt, qui posteà longo illic tempore permanserunt. Sed & mulier quędam exanime corpus vnici filii sui, qui interim spiritum exhalarat, apud sancti regis sepulcrum deposuit, Dei & sancti eius opem imploratura. Mira quidem res, & nostris temporibus stupenda: non priùs fœmina orare destitit, quàm viuentem cerneret filium suum.

Nota miracula etiam in absentibus.

Mortuus reuiuiscit.

Manè diei, ab Assumptione beatissimę Virginis quinti, conuenientibus in ecclesiam cum rege principibus, cum Clero Episcopis, primùm Missa pro defunctis celebrata est: deindè sublata tabula marmorea, quę erat pauimento eminentior. Postquàm autem ad sarcophagum peruentum est, tanta indè suauissimi odoris fragrantia in omnium nares dimanauit, vt sibi in paradisum deliciarum Dei rapti viderentur. Ipse verò sarcophagus plenus fuit aqua aliquantùm subrufa, & quasi oleo permixta, atque in ea, perindè atquè balsami liquore, ossa preciosa quieuere. Quibus in mundissimum linteamen collectis, in ipso liquore diutissimè quæsierunt annulum sancti regis dexteræ insertum. Sed cùm non inueniretur, iussu regis aqua illa in argentea vasa effusa est, vt posset annulus certiùs reperiri. Sed modo sanè admirabili factum est, ut quo plus exhauriretur aquę, eo magis sarcophagus impleretur. Id vbi animaduersum est miraculi, aquam haustam suo restituere loco: nec tamen, ea accedente, sarcophagus magis abundare visus est. Tum verò cooperto sepulcro, laudes & gratias egerunt diuinæ pietati. Porrò interim dum ex inuento thesauro reparant beatissimæ matris Dei & perpetuæ Virginis altare, Deus, qui est mirabilis in sanctis suis, profusis benignitatis suæ muneribus & euidentibus miraculorum signis se pręsentem declarauit, intantum, vt tempus illud, quo Saluator vixit inter homines, rediisse videretur, de quo scriptura diuina ait: Omnes, qui habebant infirmos variis languoribus, ducebãt illos ad Iesum, & curabantur. Hæc verò omnia virtus diuina, non solùm illo die, sed posteà quoquè longo tempore ob merita serui sui effecit, ità vt etiam ab exteris regionibus, cognita beati viri fama, salutis recuperandæ causa permulti, variis affecti morbis, ad sancti regis imploranda suffragia cupidissimè aduolarent.

Miri qdã de eius sarcophago.

Luc. 4.

Comitissa Mathildis, eximiæ nobilitatis matrona, tribus annis perpetuò viscerum dolore laborans, iam morti proxima videbatur. A suis verò ad monumentum beati regis allata, vbi illud attigit, paulatim cœpit habere meliùs: breuique recuperata pristina valetudine, magnalia Dei per famuli eius merita in se renouata diuulgauit.

Mathildis Comitissa fit sana.

Alia miracula cęlitus perpetrata non idcircò prętermisi, quòd ea fastidiam: sed cùm non mihi vni plu at Dominus, qui solem suum oriri facit super bonos & malos: tantam beneficiorum eius copiam, omnium vtilitati consulere cupiens, innumeris sapientibus viris, quos Hungaria fouet & complectitur, stylo prosequendam relinquo. Illud solùm huic libelli finem adiicere libet, miro diuinæ benignitatis munere, diù quæsitum & minimè repertum annulum, cum ipsius beati regis dextera, post eius peractam translationem, inuentum esse.

Matt. 5.

Nam monachus quidam, Mercurius nomine, (qui cùm esset Clericꝰ, thesauri beatissimę semperque Virginis Mariæ custos fuerat, & iam amore cælestis patrię seculo valefecerat) ea hora, qua sancti regis tumulus apertus fuit, nè quid sacrarum reliquiarum ad se raperet, obiurgatione regis procùl indè remotꝰ fuit. Sedẽti igit̃ in Choro tristi vultu, iuuenis quidã cãdido amictus habitu pãnũ inuolutũ tradidit, ità dicẽs: Hũc pãnũ tibi seruandũ cõmendo, opportuno tempore in

lucem proferendum. Sacro indè expleto ministerio, monach' in quodam angulo domus explicat pannũ, integramque pij regis manum cum annulo mirifici operis cernens, expauescit, nulloque conscio, ad monasterium suum, cui præfectus erat, ea absportat, tempus à iuuene ipsi memoratum præstolaturus. Et diù sanè thesauri illius in agro absconditi solus ipse custos peruigil fuit. Deindè monasterii eius fundatoribus rem aperuit. Postremò, appropinquante iam tempore, quo erat arcanum illud in publicum efferendum, ad regis quoquè notitiam perduxit. Is verò mox accitis Episcopis, & Hungariæ primariis viris, cùm multa interim Christus miraculorum beneficia exhiberet, celebrem præfixit diem beati regis dexteræ eleuandæ. Sed quid sibi vult, fratres mei, quòd cæteris membris resolutis, & carne in puluerem redacta, solam dexteram manum cum eius cute, ossibus & neruis, Deus integram conseruauit? Equidem sic sentio, diuini consilii altitudinem id hac re demonstrare voluisse, eleemosynę studium omnes virtutum gradus transcendere. Quamobrèm etiam in Euangelio Dominus ait: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. itemque: Date, & dabitur vobis. & alio loco scripturę diuinæ: Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis. Meritò igitur sancti regis dextera, corruptionis mansit expers, quæ semper misericordiæ floribus reuiuiscens, ad alendos pauperes nunquàm muneribus distribuendis vacua fuit. Nanque piissimus rex opem tulit calamitosis & indigis, liberauit oppressos captiuitatis iugo, vestes & hospitalitatis officia impendit peregrinis, viduarum & pupillorum miseriam & inopiam, suam putauit. Mandatum Saluatoris de lauandis aliorum pedibus, quotidiè impleuit, pauperum pedes abluens: eleemosynas præstitit non ex rapinis aut aliorum damnis, sed de suis facultatibus. Vt domos Dei locupletaret, sibijpsi interdixit habendi voluntatem. Deniquè omnibus pro dignitate prodesse cupiens, carnem suam cum vitiis & concupiscentiis crucifixit. Indè est ergò profecta corporis & dextrę manus eius admiranda & iucunda veneratio: indè suauis & beata sempiternæ vitæ retributio: indè optatissima supnorum ciuium cohabitatio: Vbi cunctos illustrat semper lucens, nec vnquàm deficiēs splendor vnius sum mæque diuinitatis, patris & filii & spiritussancti per infinita secula seculorum, Amen.

Dextera sancti regis man', plurimis annis mãsit incorrupta.

Matt. 5. Luc. 6. Eccl. 3.

Iohān. 13.

MARTYRIVM S. PRIVATI Episcopi Gaualitani, vt habetur in antiquis MS. codicibus: cui fidem conciliat S. Gregorius Turonensis Lib. 1. De Historia Francorum, cap. 30. & 32. &c. Stylum hincindè nonnihil elimauimus.

Aug. 21.

VAleriano & Gallieno Imperatoribus, Romanæ reipublicæ præsidētibus, sęua in Christianos persecutio mota est, adeò vt innumeris illorum edictis compulsi iudices, cum officio ac militari manu certatim vbiquè discurrentes, captos Dei cultores custodiis manciparent, & ad iudicia pertractos, verberibus agerent, bestiis lacerandos obiicerent, ignibus torrerent, & diuersis tormentorum generibus excruciarēt: vt posset etiam ab iis mortis remedium desiderari, quos constabat gratulabundos torqueri. Ea tempestate Romæ Cornelius, Cyprianus Carthagine, summi antistites, pro Christi nomine glorioso martyrio coronati sunt. Vndè factum est, vt tanta crudelitate prouocata Domini indignatio, tandèm sese declararet. Nam cùm per id tempus Romani Imperii status, pacatis hostibus, incolumis haberetur, repentè omnes penè barbaræ nationes, è suis sedibus erumpentes, aduersùs rempublicam quasi coniunctis animis arma tulere: Orientemque & Occidentem vastantes, vrbes euerterunt, populos trucidarunt, omnia diripuerũt, & terras in quasdã horrendas redegēre solitudines.

Alij Corneliũ sub alijs passũ aiunt.

E quibus tum Alemani, transmisso Rheno, Gallias petierunt, non tam virtute, quàm numero, prævalidi: quos regem * Scorconem illo tempore habuisse confirmat antiquitas. Illi igitur multitudine innumerabili, cùm instàr locustarum non solùm per Gallias peruagarentur, sed etiam obuia quęq; protererent, vt hodieque magnarum vrbium ruinę testantur, in Gaualitanæ regionis excidium animum atque arma conuerterunt. Quod cùm loci incolæ comperissent, in montem Gredonensem pro rei necessitate confugiunt, expetentes prǽsidium montis excelsi, quem exterius non cura & ars munierat, sed natura: adeò vt ad eius loci tutelam etiam peregrini populi concurrentes, intolerandam hostium sæuitiam se euasisse gratularentur. Et verò regioni siue ecclesiæ tum prę erat sanctus Priuatus Episcopus, sedem habens in viculo Mimatensi, quòd qui ante eum Episcopi illic fuerant, eo loco & commorati & sepulti essent. Is autem sanctus vir tum religionis studio feruens, tum de quiete solicitus, in eius montis supercilio, quod illi viculo supereminet, cryptam sibi grandi studio & eleganti opere confecit, in qua perpetuò manens, nũquàm indè prodiit, nisi cùm ad agenda pro more solennia egrederetur. Cùm se ergò iam dictæ vrbis homines in Gredonensis montis munitione inclusissent, sanctum Priuatum Episcopum in eius, quam diximus, crypta receptaculo hostilis furor reperit: in qua ille degens, licèt Gredonensibus corpore non adesset, oratione tamen non defuit. Nam quos pręsentia sua consolari non poterat, spiritu confouebat.

** Chrocũ*

Alemani vastant Gallias.

Manet sẽ per in crypta.

Intereà Barbari regionem omnem populabundi peruagantur, & tandèm ad Gredonensem locum confluunt, non solùm in eo indigenas, sed etiam exteros populos obsessuri. Cùm autem permultos primarios viros ex aliis regionibus, eò se conferentes, eadem obsidione premerent, non solùm omnem sibi expugnationis spem, sed etiam oppugnandi aditum, præclusere. Itaque incerti & planè desperabundi, feroces animos adhibuerunt, vt quos magno suo malo vallauerant, diuturno tempore clausos tenerent: & qui vi expugnari non possent, vel fame compellente vincerentur. Dum autem in hac intentione persistunt, fama ad eos perfertur, Episcopum regionis eius non esse cum obsessis, sed in receptaculo, quod pacis tempore sibi fecisset, commorari. Eo comperto, mox ad rapiendum illum hostes aduolant, ea vel maximè spe, quòd si ille veniret in manus ipsorum, idque obsessi cognoscerent, continuò eorum animi frangerentur, atque ad eam conditionem spontè descenderent, qua suum viderent antistitem teneri. Eunt ergò confestim ad cryptam, deponuntque sanctum virum in collem, qui erat inter montem & ecclesiam, in quo quoddam est propugnaculum, cui tutoris nomen vetustus conditor imposuit. Et cùm ibi, vt barbarorum habet vel necessitas, vel consuetudo, per interpretem sanctus vir compellaretur, disceretque ea causa se * pertinaciter captum, vt suorum animos ad deditionem persuasione sua permoueat, plebemque & Dei & loci beneficio tutam, ad spontaneam captiuitatem ipse captiuus adducat: respondit se hoc nequaquàm facturũ, affirmans

Cõprahēditur ab hostibus.

** pnicia*

affirmans nec sacerdotē par esse talem suæ plebi præbere consilium, nec populum, loco tutissimo commorātem, deditioni animos accommodaturum: satiusq; fore, in quæuis ipsum discrimina conijci, quàm ad tale facinus præbere consensum.

Caditur fustibus, dum non vult prodere subditos.

Eo responso barbari commoti, statìm eum fustibus cædunt, multisque actum verberibus, ad vicum vsq; perducunt, sibi persuasum habentes, eum vel post supplicia sententiam mutaturum. At ille in eadem voce persistens, hoc solùm addidit, potuisse illis semèl dicta sufficere, si qua prudentia vel humanitate essent præditi: sibi verò, quod ab ipso poscerent, minime licere. Tum illi maiori indignatione accensi, quippe rationis expertes, ad multo atrociora prosiliunt, tantæ sanctitatis virum ad immolandum idolis compellentes: vt qui ciuium suorum malè suadendo hostis esse noluisset, vel animæ suæ inimicus efficeretur. Itaque funesta sacrificia componunt, vtq; ea offerat, multis intentatis minis vrgent, aiuntque eum aut ipsorum immolare idolis, aut tormentis confici oportere. Sanctus Episcopus sine cunctatione respōdet: Miror vos qualemcunque antistitem ad tam execranda compellere. Si enim vlla vobis inesset humana prouidentia, posset apud vos absque mea assertione constare, multo esse rectius, loci mei hominem quemlibet etiā atrocissimæ mortis subire cruciatus, quàm plebem sibi creditam prodere, & dum ipse perit, illi perditionis authorem existere.

Non vult sacrificare dæmonibus.

His auditis, illi quanuis barbari, tamen moderationem vtcunquè fingentes, respondent: Num te ad illicita & solis barbaris vsitata compellimus? An non & Imperatores vestri, & eorum iudices idola colunt, & Christianos omnes sacrificare compellunt? Sanctus Episcopus dixit: Tametsì grauissimum id est, tamen agnosco vera esse quæ dicitis. Perspicua enim sunt Romanorum principum in gentili prophanatione non tam peccata, quàm crimina. Quod nisi itā esset, ad cōcutiendam & vexandam eorum Rempublicam nō tantæ existerent barbararum nationum vires. Quicquid enim in perniciem nostram vos geritis, non à virtute vestra, sed nostrorum Imperatorum falsa religione, id proficiscitur. Sed est tamen Dei nostri, quem vos penitùs ignoratis, ea virtus & potentia, vt temporis momento & principes, quos nobis obijcitis, liberare possit ab errore, & idola vestra prosternere, & nobis, quos præsentium afflictionum verberibus castigatis, solita benignitate opitulari. Ego verò spe bonorum æternorum, quæcunque mihi tormenta intuleritis, planè contemno.

Magna eius constantia.

Mox barbari immaniora proferentes supplicia: Aut sacrifica, inquiunt, sine mora, aut varijs tormentorum generibus te noueris interficiendum, & in exemplum cæterorum, noua & execrabili morte periturum. At sanctus Episcopus ex Dei munere pręsentem animum ad omnia toleranda afferens: Adhibete, inquit, cruciatus omnes, & finem mihi vitæ imponite. Ego in nomine Dei mei aliud, quàm sum, esse non possum. Melius mihi est, præsentes ferre pœnas, quàm vobis & dæmonibus vestris stultissimè seruiendo, æternos gehennæ experiri cruciatus. Hæc & id genus alia illo dicente, perindè acsi tum primùm inciperent, atrociter in eum barbari sæuiunt, acrioribusque flagris, ardentioribus flammis, & nouis pœnarum vulneribus adeò eum excruciant, vt exanimis putaretur. Eo ergò relicto, cùm se nihil proficere cernerent, ob id tantùm ad Gredonensem locum, vndè profecti fuerant, se retulerunt, vt ab inclusis pacem postularent.

Dirissime excruciatur.

Itā ergò mutata rerum vice, obsessi præstant, quod rogare debuerant: vt illos potiùs crederes obsidione liberatos, qui datis multis muneribus, pacem & commercia ab obsessis impetrarunt. Id verò quis dubitet sancti præsulis & confessoris meritis Deum præstitisse, vt mox ab eius passione hostes omnes ab obsidione discederent? Plebs verò egrediendi tandèm libertate potita, ilicò ad Episcopum & confessorem gratulabunda accurrit, alijque eius genibus aduòluuntur, alij suo ore eius sacro corpori inflicta lingunt vulnera, deniquè ab omnibus in domo Domini pro tantæ miserationis beneficio in commune gratiæ aguntur. Beatus verò confessor aliquandiù posteà māsit in corpore: at tamen illis cruciamentis quassatus, non multò pòst è seculo excedēs, ad gloriam & sedem ipsi debitam commigrauit. Et quia per id tempus, vt diximus, aduersùs Christianos vbiquè feruebat persecutio, & tanta erat persecutorum rabies, vt nec sanctorum cineribus parcerent, quos iniustissimè puniebant, assistēte sancto antistite suo, salubriori eius consilio vsi, sepulturæ eius cryptam in loco subterraneo effecerunt, in eaq; sanctum corpus eius cum summa veneratione condiderunt: vbi Dominus Deus noster virtutum suarum beneficia penè quotidiè, sancti martyris sui suffragantibus meritis, exhibere dignatur.

Decedit è vita.

DE S. SYMPHORIANO MARTYRE ex antiquis MS. exemplaribus. consentiunt vetustissima Martyrologia: & meminit historię huius Gregorius Turonensis, De Gloria Confessorum, cap. 77. Stylum F. Laur. Surius passìm nonnihil expoliuit.

Augusti 22.

AVRELIANO principe aduersùs Christianum nomen persecutionis diram procellam excitante, & ad abolendam Catholicæ legis religionem, imperij sui decreta conuertente, *Augustoduni erat Symphorianus, Fausti nobilis viri filius, Christiana familia ortus, literis & moribus probè institutus, itā vt primæ ætatis florētes annos, senum mores & grauitatem prę se ferens, immaculatæ mentis synceritate superaret. Is itaque cùm pueritię & adolescentię metis prætergressus, ad virilis ætatis robur peruenisset, tantam virtutum suarum omnibus bonis spem fecit, vt eum boni omnes iam cum supernis virtutibus meritorum consortiū habere putarent, idq; non sine admiratione statuerunt. Illustrabat enim eum cælestis sapientiæ spiritalibus gemmis ornata simplicitas, & ipse iustum vitæ tramitem tenens, felicis gubernaculi moderatione seruatus, malè blandientis mundi naufragia vitauit. Per id tempus Heduorum ciuitas Augustodunum, antiquæ nobilitatis titulis & sacrilegæ religionis referta cæremoniis, errorique seruiens, diuersis gloriabatur idolorum templis, multoq; vanæ superstitionis tenebatur amore. inprimìs autem Berecynthiæ, Apollinis, & Dianæ cultū studio propēsiori cōplectebatur.

Patria & genus Symphoriani.

Conuenerat tum ad Berecynthiæ matris dæmonū profanam solēnitatem multa populi frequentia. Porrò Heraclius consularis id temporis in ea vrbe residebat, ad perquirendos discutiēdosq; Christianos cumprimìs sagax & curiosus. Adfuit & Symphorianus, & cùm nollet statuam Berecynthiæ, quę carpento vehebatur, agminibus stipata populorum, per cōtemptum adorare, publicæ seditionis prætextu compræhensus tenetur, & Heraclio consulari offertur. Is verò pro tribunali sedens, ait ad eum: Nomen tuum conditionemq; edicito. Ille respondit: Symphorianus dicor, Christia-

Berecynthia est, quam Cybelem vocant.

Christianus sum. Iudex dicit: Christianus es? Nos igitur, vt video, latuisti. Nobis huius nominis professio non magni momenti videtur. Sed cur deæ matris effigiem, profana abusione despectam, adorare noluisti? Symphorianus respōdit: Paulò antè iam dixi, Christianus sum. Deum viuum adoro, qui regnat in cælis. Simulacrum verò dæmonis non solùm non adoro, verumetiam, si permittis mihi, malleis illud mea authoritate comminuam. Iudex ait: Iste non solùm sacrilegus, sed etiam rebellis conatur existere. An non huius loci ciuis sit, dicat Officium. Dictum est ab Officio: Hinc est, & quidem ex nobili familia. Iudex ait: Applaudis tibi Symphoriane gloriosa indole, & hæc fama cœpit tibi sub ambiguo mendacium persuadere. Et forsitan ignoras, quid principum nostrorum decreta sanxerint. Ea ergò ab Officio recitentur. Lectum est ab Officio.

Decretū Aureliani. Aurelianus Imperator administris & rectoribus suis: Comperimus ab his, qui se nostris temporibus Christianos ducunt, legum præcepta violari. Hos ergò comprehensos, nisi dijs nostris sacrificauerint, diuersis pœnis subdite: vt habeat & districtio prolata iustitiam, & in resecandis criminibus vltio terminata iam finem.

Lectis Imperatorijs edictis, iudex ait: Quid ad hæc Symphoriane dicis? Num possumus nos principum decreta conuellere? Duplex tibi crimen intenditur: Videris & deorum contemptu sacrilegus, & legum abusione proteruus & contumax. Sed nisi iussis obtēperaueris, hæc tuo sanguine diluentur. Sanctus Symphorianus respōdit: Nunquàm ego hanc statuā aliud, quàm diabolicæ persuasionis infaustum simulacrum, & publicæ perditionis execrandum dæmonem putabo. *Præclarū S. Symphoriani responsum.* In chaos tartareum procliui semita prolabitur, quisquis Christianus, damnatis prioribus passionibus, ad mala deterioris vitæ conuersus, retrò respicit: statimq; deuio gradu semita exorbitante iactatus, & parati muneris gratia destitutus, antiqui hostis retibus patet. Deus verò noster, vt nouit remunerare rectè facta, ità nouit etiam punire peccata. Nomini suo obedientes viuificat, rebelles interficit. In eius ergò confessione firma animi stabilitate duranti, longè mihi præstabilius est sempiterni regis tenere portū, quàm in mortiferum sæuientis diaboli naufragium cōijci.

Cæsus ducitur in carcerē. Vbi sensit Iudex, sanctū Symphorianum dictis suis minimè parere, iussit eum cædi à lictoribus, & indè carceri mancipari. Posteà ad certum diem rursùs eum iubet sisti coram se. Producitur ergò è tenebris filius lucis: ex illo ferali ergastuli latibulo, cum æterno rege semper victurus. Acriores nexus liuentium lacertorum, macie cutis attenuata laxauerat: dumque animum suum ad cælestia contemplanda gaudia sustolleret: inter beata supplicia non minus fuit consumpsisse sanguinem, quàm fudisse. Ait ad eum iudex: Quanto rectiùs faceres Symphoriane, si immortalibus diis seruientem, ex ærario publico muneratum te præclaræ militiæ splendor eueheret. Si ergò hodiè venerādum deæ matris simulacrum prostratus adorare vis, Apollinis quoquè & Dianæ sublimium numinum te cultorem venerabundum declarare, thure redolentia iubebo altaria sertis redimiri, & incensi odoribus sacrificia digna persolui. Symphorianus respondit: Non debet Iudex, cui Reipublicæ cura demandata est, ineptis & friuolis vti sermonibus. Quòd si periculosum est, ad animæ profectum non quotidiè aliquid adijcere: quanti periculi est, animæ salute posthabita, scopulis criminum naufragio vrgente illidi? Iudex ait: Sacrifica dijs, vt possis Palatij honoribus perfrui. Symphorianus respondit: Iudex Tribunal suum polluit, qui gladijs legum publicitùs latrocinatur: animæq; suæ perpetuæ calamitatis mortem affert: & vita eius perennis opprobrij maledictis proscinditur. Nos vitam, quam Christo soluturi sumus ex debito, quidni ex voto soluamus? Sera pœnitudo est, ad sui iudicis timuisse conspectum. *Contemnuit oblatos honores.* Munera vestra, furaci mellis permixta dulcedine, malè credulis mentibus venena parturiunt. At nostræ opes & diuitiæ semper in Christo sunt, quas nulla vnquàm vetustas, nulla temporis diuturnitas corrumpit. Cupiditas vestra, etiam omnia habendo, nil possidet: quandoquidem diabolicis obnoxia laqueis, infelicis lucri perpetuis vritur æstibus. Nobis verò nihil in hoc mūdo aufert humanæ fragilitatis lapsura conditio. Gaudia vestra, instàr vitri, ad solis splendorem crepantis, dissiliunt. Quicquid finis interimit, casus inuoluit, & cum perenni mundi vertigine rapax tempus obducit. Solus Deus noster beatitudinem vendicat sibi. Eius gloriæ exordium cùm non fuerit illius conscia, rerum nescit antiquitas: eius quoquè terminum, qui nunquàm futurus est, scire non potest series inueterata seculorum.

Iudex ait: Nimiùm te diù, Symphoriane, de Christi nescio cuius magnitudine & maiestate inaniter disputantem, patientiæ meæ tenore sustinui: sed nisi deæ matri sacrificaueris, hodiè te pęnis omnibus excruciatum, capitali sententiæ subijciam. Symphorianus dixit: Ego Deum omnipotentem & viuum timeo, & illi vni seruio. Tu corpus meum ad tempus habes in tua potestate, animam non habes. *Irridet falsos deos.* At nunc in idoli huius cultu portentosam attende superstitionem vestram, quod tu ad opprobrium & exitium tuum veneraris: in cuius sacris excisas corporum vires castrati adolescentes infaustæ imagini exultantes illidunt, & execrādum facinus pro grandi sacrificio ducitis sacrilegi sacerdotes: vt quod immane scelus est, religionis prætextu veletur. Vbi perstrepentes buxos & tibias, fanatici furoris inflati insania, vbi cymbala pulsant Corybantes. Apollinem verò istum quis nesciat apud Amphrysum fluuium Admeti regis egisse pastorem? qui voluptatum suarum illecebras recolens, laureis delectabatur coronis; & per implicatas ambages mugientes pecudes, formas dæmonum & voces Delphico misser recessu exercuit: vbi cùm crebrò falleret, fertur nonnunquàm vera cecinisse. Dianam quoq; dæmonium esse meridianum, sanctorum industria inuestigauit: quę per compita cursitans, & syluarū abdita perlustrans, incredulis hominum mentibus zizania & tribulos sceleratis artibus suis inserit: dumq; in vijs tendit insidias, Triuiæ sibi cognomen obtinuit. Hæc sancto Symphoriano prosequente, iudex furore percitus ait: Symphorianus publici criminis reus, qui dijs nostris sacrificare detrectans, sacrilegio se obstrinxit, sacris etiam aris nefarijs vocibus iniuriam irrogauit, gladio vltore feriatur: vt dum crimina funesta coercentur, deorum pariter & legum vindicetur iniuria. Ea prolata sententia, cùm vir beatus duceretur ad mortem, *Mater eius egregie illum cōfirmat.* Christi victima futurus, venerabilis mater eius de muro sedula illum voce & oratione ità exhortabatur: Nate, nate Symphoriane, memento Dei viui. Concipe fili, concipe animi constantiam. Timere nō possumus mortē, quæ citra dubium perducit ad vitam. Sursùm, fili, erecto corde, adspice illum, qui regnat in cælis. Hodiè tibi, nate, vita non tollitur, sed mutatur in melius. Et quāuis angustus collis & iter durum atq; scrupulosum ærumnas & afflictiones adferat, attamē hæc via est, in qua percussorem tuum prostratus interficis. Facessat igitur metus omnis tormentorum, quandò breuissimo vitæ curriculo propinqua meta finem imponit. Si hodiè perduraueris, fili, ad cælestem gloriā & supernam nobilitatem felicissima commutatione migrabis. Ità ergò sanctus Symphorianus extra muros

Capite truncatur. ros eductus, à carnifice cæsus est, purpurei sanguinis sui vnda perfusus. Porrò homines religiosi eius corpus latenter indè sustulerunt. Cõditus autem est apud fontem, qui est extra agrum publicum, in cellula parua, at tamen semper se suis virtutibus prodens, ità vt ipsis quoq; gentilibus, ob miracula & sanitatum beneficia stupentibus, in maximo honore ea tempestate haberetur, non longè à basilica sua, quæ studio summo antistitis nostri celsum protulit ædificata fastigium, fulgetq; non vno muneris sui ornata priuilegio, sed præcipuis patroni nostri Symphoriani martyris referta virtutibus: Qui præteruolantis vitæ naufragia, dum de te diabole triumphat, exclusit, defensor factus patriæ suæ, dum ad veram festinat patriam: Apparuitq; turris fortitudinis contra faciem aduersantis inimici, quam sanguinis sui effusione construxit. Inexpugnabilem murum auxilio corporis sui perennis patrocinij mediator attollit, innumeras curationes meritorum suorum virtute efficit. Deniquè per eum nobis apud Dominum Iesum Christum euidens misericordiæ panditur via, & in omnium votorum plenitudinem felix aperitur ingressus: Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui est vita omnium sine fine sanctorum, & regnat cum patre in vnitate spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

S. Symphorianus defensor patriæ suæ.

DE S. SIDONIO ARVERNOrum Episcopo, ex historiæ Francorum Gregorij Turonen. Episcopi, Lib. 2.

Augusti 23. Lib. 2. ca. 21. Sidonij genus nobilissimũ.

MIGRANTE Eparchio Aruernorum Episcopo, Sidonius ex præfecto substituitur, vir secundùm seculi dignitatem nobilissimus, & de primis Galliarum Senatoribus: ità vt filiam sibi Auiti Imperatoris in matrimonio sociaret. Huius tempore, cùm adhuc apud vrbẽ Aruernam Victorius, cuius suprà meminimus, moraretur, fuit in monasterio beati Cyrici vrbis ipsius Abbas, Abraham nomine, qui fide atque operibus Abrahæ illius prioris refulgebat, sicut in libro vitæ eius scripsimus.

CAP. XXII.

Egregia S. Sidonij eloquentia.

SAnctus verò Sidonius tantæ facundiæ erat, vt plerunquè eximprouisò luculentissimè quæ voluisset, nulla obsistente mora, componeret.

Contigit autem quadam die, vt ad festiuitatem basilicæ monasterij, cuius suprà meminimus, inuitatus accederet, ablatoq; sibi nequiter libello, per quem sacrosancta solennia agere consueuerat, is ità paratus ex tempore cunctum festiuitatis opus explicuit, vt ab omnibus miraretur, nec putaretur ab adstantibus, hominẽ ibi locutum fuisse, sed Angelum. Quod in præfatione libri, quem de Missis ab eo compositum coniunximus, pleniùs declarauimus.

CAP. XXIII.

Mira in pauperes liberalitas.

CVm autem esset magnificæ sanctitatis, atque, vt diximus, ex Senatoribus primis, plerunquè, nesciente coniuge, vasa argentea auferebat à domo, & pauperibus erogabat. Quod illa cùm cognosceret, scãdalizabatur in eum: sed tamen dato egenis precio, species domui restituebat. Cumq; ad officium Dominicũ fuisset mãcipatus, & sanctam ageret in seculo vitam, surrexerunt contra eum duo Presbyteri, & ablata ei omni potestate à rebus ecclesiæ, arctum ei victum & tenuem relinquentes, ad summam eum contumeliam redegerunt. Sed non longi temporis spatio inultam eius iniuriam diuina voluit sustinere clemẽtia. Nam vnus ex his nequissimis & indignis presbyteris, cùm ante noctem minatus eum fuisset de ecclesia velle extrahere, signum ad matutinos audiens fuisse commotum, feruens felle, contra sanctum Dei surrexit, hoc iniquo corde explere cogitans, quod die præcedente tractauerat. Ingressus autem in secessum suum, dum ventrem purgare nititur, spiritum exhalauit. Expectabat enim puer foris cum cereo dominum egressurum. Iamq; aduenerat lux, & satelles eius, id est, alius presbyter mittit nuncium, dicens: Veni, nè tardaueris: vt quæ die hesterna nobis conuenerant, pariter expleamus. Sed cùm responsa dare differret exanimis, eleuato puer velo ostij, reperit dominum super sellulam secessus defunctum. Vndè indubitatum est, non minoris criminis hunc reum esse, quàm Arrium illum, cui similiter in secessu fuerunt interna deposita, per partes inferiores egesta: quia nec illud sine hæresi potest accipi, vt in Ecclesia non obediatur sacerdoti Dei, cui ad pascendum oues commissæ sunt: & ille se ingerat potestati, cui neque à Deo, neque ab hominibus aliquid est commissum.

Duo presbyteri valde eũ premunt.

mors presbyteri.

Nota hãc sententiã.

Dehinc beatus sacerdos, vno adhuc manente nihilominùs inimico, suæ restituitur potestati. Factum est autem post hæc, vt accedente febre, ægrotare cœpisset: qui rogat suos, vt eum in ecclesiam ferant. Cumq; illuc illatus fuisset, conueniebat ad illum multitudo virorum ac mulierum, simulq; etiam & infantium, plangentium atq; dicentium: Cur nos deseris pastor bone, aut cui nos quasi orphanos derelinquis? Nunquid erit nobis post trãsitum tuum vita? nunquid erit postmodùm, qui nos sapiẽtiæ sale sic condiat? aut ad Dominici nominis timorem talis prudẽtiæ ratione redarguat? Hæc & his similia populis cum magno fletu dicentibus, tandèm sacerdos spiritu in se sancto influente, respondit: Nolite timere, ò populi: Eccè frater meus Aprunculus viuit, & ipse erit sacerdos vester. Qui non intelligentes, putabant eum loqui aliquid in ecstasi. Quo migrante, presbyter ille nequam, alter ex duobus, qui remãserat, protinùs omnem facultatem ecclesiæ, tanquàm si iam Episcopus esset, inhians cupiditatem præoccupat, dicens: Tandèm respexit in me Deus, cognoscens me iustiorem esse Sidonio, largitusq; est mihi hanc potestatem. Cumq; per totam vrbem superbus ferretur, adueniẽte die Dominico, qui imminebat post transitum viri, præparato epulo, iussit cunctos ciues in domo ecclesiæ inuitari, despectisq; senioribus, primus recumbit in toro. Cui offerens pincerna poculum, ait:

Prædicit successurum sibi Apruncul um, et abit e vita.

Domine mi, vidi somnium, quod si permittis, edicam. Videbam hac nocte Dominica: & eccè erat domus magna, & in domo erat thronus positus, in quo quasi iudex residebat, cunctis potestate præstantior: cui assistebant multi sacerdotum in albis vestibus, sed & promiscuæ populorum turbæ innumerabiles. Verùm cùm hæc trepidus contemplarer, vidi inter eos beatum adstare Sidonium, & cum presbytero illo tibi charissimo, qui ante hos paucos annos de hoc mundo migrauit, attentè litigantem. Quo deuicto, iubet rex, vt in imis carceris angustiis retrudatur. Ablatoq; isto, contra te iterùm suggerit, dicens te in eo scelere, propter quod prior ille damnatus fuerat, fuisse participem. Verùm vbi iudex, quem ad te transmitteret, sollicitè cœpit inquirere, ego me inter reliquos occulere cœpi, & à tergo statui, tractans apud memetipsum, nè fortè ego, qui nefas sum, homini mittar.

Dum hæc mecùm tacitus voluerem, amotis omnibus,

bus, remāsi solus in publico: vocatusq; à iudice, propiùs accedo. Cuius virtutem atque splendorem contuens, cœpi hebes effectus titubare præ metu. Et ille: Nè timeas puer, inquit: sed vade, dic presbytero illi: Veni ad respondendum causam: quia Sidonius te accersiri deprecatus est.

En etiam alterius presbyteri terribilem mortem.

Tu verò nè moram facias ad eundum, quia sub grandi testificatione mihi præcepit rex ille hæc loqui, dicens: Si tacueris, morte pessima morieris. Hæc eo loquente, exterritus presbyter, elapso de manu calice, reddidit spiritum, ac de recubitu ablatus mortuus, sepulturæ mandatus est, possessurus infernum cum satellite suo. Tale iudicium super contumaces clericos Dominus in hunc prætulit mundum, vt vnus Arrij sortiretur mortem, alius, tanquàm Simon magus Apostoli sancti oratione, ab excelsa arce superbiæ præceps alliderctur. Qui non ambiguntur pariter possidere tartarum, qui simul egerunt nequiter cōtra sanctum Episcopum suum.

S. Aprunculus, eadem sibi paratam fugiēs, fit Episcopus Aruernorum.

Intereà cùm iam Francorum terror resonaret in his partibus, & omnes eos amore desiderabili cuperent regnare: sanctus Aprunculus, Lingonicæ ciuitatis Episcopus, apud Burgundiones cœpit haberi suspectus. Cumque odium de die in diem cresceret, iussum est, vt clàm gladio feriretur. Quo ad eum perlato nuncio, nocte à castro Diuionensi per murum demissus, Aruernos aduenit, ibique iuxta verbum Domini, quod posuit in ore sancti Sidonij, vndecimus datur Episcopus.

MARTYRIVM SS. CLAVDII, Asterij, & Neonis, itemque Donuinæ & Theonillæ, ex MS. codice, cui vetusta Martyrologia adstipulantur, per F. Laur. Surium mutato stylo descriptum.

Augusti 23.

LYSIAS Præses Lyciæ, apud Aegeam vrbem sedens pro tribunali, dixit: Offerantur examini meo Christiani, qui huius Vrbis magistratui traditi sunt ab officio. Eulalius Cōmetariensis dixit: Iuxta præceptum tuū domine, quos huius vrbis magistratus comprehēdere potuit, Christianos offert tres pueros fratres, & duas fœminas cum infantulo. Ex ijs vnus adstat in conspectu claritatis tuæ. Ecquid de eo præcipit nobilitas tua? Lysias Præses dixit: Quis diceris? Respondit: Claudius vocor. Lysias Præses dixit: Noli florem iuuētutis tuę per amentiam perdere: sed accede, & sacrifica dijs, quemadmodùm iussere Augusti domini nostri, vt possis parata tibi tormenta vitare. S. Claudius ait: Deus meus id genus sacrificijs non habet opùs: eleemosynis ille potiùs & vitæ sanctimonia delectatur. Dij autem vestri, impuri dæmones sunt, gaudētq; huiusmodi sacrificiis, quibus animæ illorum æternū sibi exitium consciscunt, qui eos colunt. Nulla igitur ratione mihi poteris persuadere, vt illos colam. Lysias dixit: Ad virgas iste aptetur: nō enim alia via eius poterit insania domari. Claudius ait: Etiamsi his grauiora adhibeas tormenta, me quidē prorsùs nihil lædis, tuæ verò animæ ęterni ignis supplicia paras. Lysias Præses dixit: Domini nostri Imperatores iusserunt, vt Christiani dijs sacrificent. Si qui id nolint, eos puniri volunt: porrò obtemperantibus honores & munera pollicentur. Claudius ait: Illorum munera, temporaria sunt. Christi autem confessio, æternam animarum salutem conciliat. Tum Præses eum iussit in eculeo suspendi, & eius pedibus flammas admoueri: particulas quoquè ex eius calcaneis præcisas, illi offerri. Claudius ait: Qui Deum timent, nec ignibus, nec vllis tormentorum pœnis possunt lædi: immò verò cedēt hæc eis ad salutem sempiternam, quòd propter Christum ea patiantur. Lysias Præses eum vngulis vexari præcepit: ille verò dixit ad Præsidem: Mihi hoc propositum est, vt ostēdam tibi dæmonum te esse patronum. Mihi verò nec tantillùm nocebunt cruciatus tui, quibus animæ tuæ flammas inextinguibiles comparas. Præses ait: Testis asperrimis eius latera radite, & candelas ardentes applicate. Quod cùm fieret, Claudius ait: Ignis tuus & tormenta tua saluam faciunt animam meam. Quæ enim patior propter Deum, in magno lucro ponenda mihi sunt: atque adeò mors ipsa, Christi causa tolerata, diuitiæ putādæ. Tum Lysias iratus, iussit eum ab eculeo depositum, in custodiam duci.

Claudius sistitur coram Lysia.

Virgis caditur.

Horrendi cruciatus.

Memorabilis Claudij sententia.

Eulalius Commentariensis dixit: Quemadmodùm præcepit potestas tua, domine Præses, Asterius adest frater secundus. Lysias Præses dixit: Vel tu fidem commoda dictis meis, & sacrifica dijs, non ignorans, quæ supplicia maneant rebelles. Asterius respondit: Vnus est Deus, qui venturus est ad viuos & mortuos iudicandos: qui in cælo habitans, in magna virtute sua humilia respicit. Hunc ego vt colerem & amarem, me mei docuere parentes. Quos verò tu colis, quosque tu deos appellas, ij certum adferūt exitium & tibi, & omnibus tibi assentientibus. Eorum cultus, humana adinuentio est, non veritas.

Psal. 137.

Lysias Præses, his auditis, iussit eum quoquè suspendi in eculeo, ità dicens: Vexantes latera eius, dicite: Vel nunc credēs, sacrifica dijs. Asterius ait: Frater sum illius, qui paulò antè abs te interrogatus, respondit tibi. Mihi verò & illi vnus est animus, eademque confessio. Fac, quod potes. Habes in tua manu corpus meū, animæ facere nihil potes. Lysias dixit: Vngulas ferreas capessite, & pedibus eius colligatis, fortiter eum torquete, vt sentiat & corporis & animi cruciatus. Asterius ait: Stulte & insane, quam ob causam ità me excrucias, nec cogitas, quid pro his recepturus sis à Domino? Lysias dixit: Carbones ardentes pedibus eius substernite, virgis & neruis durissimis dorsum & vētrem eius conscindite. Id cùm factum esset, Asterius ait: Tu quidem planè cæcus es: sed ego hoc abs te peto, vt nullam corporis mei partem, vulneris expertem esse sinas. Asterius dixit: Custodiatur cum cæteris.

Asterius in eculeo torquetur.

Pedes eius vruntur, corpus immaniter flagellatur.

Eulalius Commentariensis ait: Adstat Neon, frater eorum tertius. Lysias dixit: Vel tu fili accede, & fac dijs sacrificium, à pœnis immunis futurus. Neon respōdit: Si qua est virtus in dijs tuis, ipsi se tueantur ab illis, qui eos negant esse deos, nec tuum patrocinium requirant. Si verò malitiæ eorū socius es, multo equidem melior sum ego & te & dijs tuis, quandoquidem vobis non obtempero, sed vnum colo verum Deum, qui fecit cęlum & terram. Lysias dixit: Frangite ceruicem eius, & dicite: Noli blasphemare deos. Neon ait: Ità ne tibi blasphemus videor, dum dico veritatem? Lysias dixit: Extendite eum, & carbones ardentes in eū conijcite, & neruis dorsum eius conscindite. Id cùm factum esset, Neon ait: Quod mihi vtile esse scio, & lucrum adferre animæ meæ, id ego faciam, nec possum ab hac sententia deduci.

Neonis supplicia.

Lysias dixit: Sub cura Eulalij Commentariensis & Archelai spiculatoris, foris ante atrium hi tres fratres, vt digni sunt, Cruci affigantur, & corpora eorum auibus laceranda relinquantur.

Tres fratres cruci figuntur.

Eulalius Commentariensis dixit: Sicut iussit claritas tua, adstat * Donuina. Lysias ait: Cerne mulier, qui ignes & quæ tormenta parentur tibi. Si ergò vis illæsa abire, offer dijs sacrificia. Donuina respondit: Ego verò, nè in ignem æternum & tormenta semper duratu-

Donuinæ martyrium.

ra corruam, Deum colo & Christum eius, qui fecit cælum & terram, & omnia, quæ in eis sunt. Vestri autem dij, lapidei sunt & lignei, hominum manibus effecti. Lysias dixit: Vestibus nudatam extēdite, & omnia eius membra virgis lacerate. Archelaus spiculator ait: Per sublimitatem tuam, Donuina iam defecit. Lysias dixit: Iactetur corpus eius in fluminis locum profundū.

Theonilla dirè cruciata, non cedit tyranno.

Eulalius Commentariensis ait: Præstò est etiā Theonilla. Lysias dixit: Vidisti mulier, quæ supplicia, quæ flammæ eos excruciarint, qui ausi fuere contradicere. Quamobrēm habeto honorem dijs, & sacrifica, vt possis ab his seruari pęnis. Theonilla respondit: Ego ignē æternum timeo, qui potest & animam & corpus perdere, eosque crematurus est, qui impiè defecere à Deo, & adorauerunt idola & dæmones. Lysias dixit: Alapis faciem eius contundite, humique prostratam, ligatis pedibus eius, acriter excruciate. Theonilla ait: Num tibi æquum & bonum videatur, vt mulierē ingenuam & peregrinam his subijcias cruciamentis, tu nosti. Nec latet Deum quid agas. Lysias dixit: Suspensam capillis, in faciem cædite. Theonilla ait: Non tibi sufficit, quòd me nudam statuisti, cùm ea re non me duntaxàt, sed etiam matrem tuam & vxorem ignominia affeceris? Omnes enim fœminæ, vnius generis corpus habemus, quod tu quoquè non ignoras. Lysias dixit: Habes maritum, aut vidua es? Theonilla respondit: Iam annos tres & viginti sum vidua, & propter Deum meū sic permansi, ieiunijs, vigilijs & precibus vacans, postquàm immunditijs valefeci, & cognoui Deum meum. Lysias dixit: Nouacula acuta radite caput eius, vt vel sic erubescat: cinctamque rubo campestri, ad quatuor palos extendite, & loro totum eius corpus proscindite. Carbones quoquè eius ventri imponite, atque ità moriatur. Eulalius Commentariensis & Archelaus spiculator dixerunt: Domine, iam exanimata est. Lysias ait: Corpus eius culeo insutum, mittatur in mare. Eulalius Commentariensis & Archelaus spiculator dixerunt: Quemadmodùm iussit celsitudo tua, ità factum est. Passi sunt sancti martyres apud Aegeam sub Lysia Præside, X. Calendas Septembris, Augusto & Aristobulo Consulibus: regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui est honor, gloria, laus & virtus in secula seculorum, Amen.

Diocletianus Augustus & Aristobulus, consules fuere anno Christi 285.

IOSEPHI HVMILIS ET MINIMÌ laudatio in sanctum Apostolum Bartholomæum.

Habetur in Simeone Metaphraste.

Augusti 24.

HVIVS concionis author, & diei festi iucunditatem spiritualē nobis afferentis hilaritas, est beatus Apostolus Bartholomæus: qui cùm diuinus sit Apostolus, & luminis splendore, purisque sancti Spiritùs fulgoribus tantùm illustretur, quantùm verbis explicari non potest: nobis etiam lumen suggerit, qui sacram & gloriosam eius memoriam celebramus.

Agè igitur, diuinis vocibus illū collaudantes quàm maximè possimus, diuina ipsius narratione delectemur, & laudationibus honoremus virum, quouis honore superiorem. Laudemus Apostolum, à Deo ipso laudatum. Beatum prædicemus eum, qui semper beatus est. Eius gloriam celebremus, quem extulit diuina gloria. Videamus, quisnam antè fuerit, & qualis postea euaserit: quemadmodùm qui priùs idiota erat, & pauperem vitam agebat, omni ex parte sapiēs effectus, & omnium bonorum diuitijs ornatus fuerit: quēadmodùm è terrestri cælestis euaserit, è minimo maximus, & ex pisciū piscatore, hominū piscator factus sit.

Bartholomæus piscium piscator.

Itaque cùm Deus ipse homo factus, propter misericordiæ suæ viscera nostrum corpus gestaret, & discipulorum delectum haberet, is, inquam, qui prænouit omnia, priusquàm generentur, celeberrimum Apostolum Bartholomæum delegit, amicumque sibi verum & fidelem cooptauit. O diuinæ vocationis præstantiam, ò magnam & singularem felicitatem, ò qualem hic inuenit Magistrum, qui maximis mysterijs eū initiauit, & sapientem effecit: ò beatam illam animam, dignam habitam, quæ cum Deo versaretur, cum Deo & omnipotente Domino cibum sumeret, & sacra doctrina, orationē & facultatē omnē superātē, instrueretur.

Posteà verò, quàm Magistrum suum in Cruce suffixum, eundemque sepultum, & post resurrectionem ad cælos ascendentem vidit, & sanctissimi spiritùs dono æquè, ac reliqui Apostoli, donatus est, tanquàm generosus aliquis miles, validissimis armis vndiquè munitus, aduersùs hostile bellum prosiluit: & ipsos quidem hostes validissimè percussit, his verò, qui ad vitam ipsam venire studebant, salutem conciliauit. Tetendit orationis suæ retia, & gentes ipsas è profundo ereptas, illas quidem captiuas, sed ad vitam tamē ductas, conseruauit: euertit idolorum templa, & Dei ecclesias erexit: humana corda in sterilitatem conuersa, cęlestis doctrinæ aratro renouauit: eaque ità excoluit, vt tanquàm feraces campi, fructum ferre possent: accendit miraculorum facem, & affectuum humanorum caliginem profugauit: in quascunque partes permeabat, velut stella quædam iustitiæ solem prædicās, illustremq; fulgorem emittēs, fallaciæ tenebras destruebat: & oratione quidem dæmones ipsos fugabat, precibus autem morbos insanabiles curabat, leprosos mundos faciens, cæcis visum restituens, claudos ad currendum expeditos reddens, corda deniquè & animos imbeciliores confirmans.

Res à S. Bartholomæo præclarè gestæ.

Erat vnà cum Bartholomæo & beatus ille Apostolus Philippus, quo cum multo tēpore diuinum Euangelium prædicauit. Hi cùm in vrbem Hierapolim venissent, cui priùs nomen erat Ophioryme, multas ærumnas & cruciatus non mediocres sustinuerunt, cùm eius ciuitatis homines violenti essent, & valdè inhumani: quippe qui Viperam colere consueuerant, venenum pestiferum & lethale, tanquàm fructum aliquem percipientes. Illi cùm diuinos Apostolos vidissent, dicebant nouum quendam Deum ab illis nunciari, & à vetere cultu ipsos auerti, atque à paternis traditionibus abalienari. Quamobrēm cùm manus in eos iniecissent, admirandæ sanctitatis virum Apostolum Philippum cruce condemnauerunt. Diuinus autem Bartholomæus, instàr alicuius bouis aratoris, à suo compare separatus ingemiscebat, ac lamētabatur quidem, sed non desinebat tamen suauem illum sulcum ducere, qui animarum agricolæ Deo vberes fructus allaturus esset: quinimmò ità vt consueuerat, huc atque illuc obibat, fidei sermonem disseminans, prauam zizaniam euellēs, & quicquid salutare ijs esset, qui eum suscipiebant, diligenter declarans. O beatos illos pedes, Euangelicis gressibus speciosos factos, & ad infinitarum animarum adeptionem rectà via progredientes: ò linguam illam diuinam, ex qua salutaris potus effluxit, qui ab impietatis æstu multos liberauit: ò manus, quæ violentos hostes expugnarunt, & animas ipsas è diaboli manibus eripuerunt: ò diuinos & illustres oculos, per quos multorum oculi patefacti sunt, qui erant perfidiæ tenebris obscurati.

Prædicat Hierapoli. Viperam colunt Hierapolitani.

Cùm igitur regiones illas ità peragraret, venit ad vrbem quandam: cuius ciues cùm idolorum superstitione

S. Bartholomæus crucifigitur.

tione liberasset, ab eius loci Præside crucis supplicio & ipse condemnatus est. Ad quam dum beatus ille accederet, totus gaudio perfusus: Salue, inquit, Crux, per quam humanũ genus gaudio affectum est. Salue, eius Crucis initiatio, per quam mors mortẽ dissoluit, & mortales ipsos immortalitate donauit. Salue Crux, in quam cùm Christus ascendit, terrenos homines cælestes effecit. Salue Crux, quæ mihi hinc migranti vehiculum effecta es, quo ad cælos perduci possim: quæ deniquè mei præceptoris imitatorem me fecisti. Ad te ascendo, neq; moram duco: iam enim tẽpus meum completum est. Bonum certamen certaui, cursum cõsummaui, fidẽ seruaui: opus, quod mihi Christus magister meus tradidit, perfeci. Hæc cùm dixisset, & Deũ precatus esset, rogauit carnifices illos, vt verso in terram capite, in cruce suffigeretur: nec rectus, quemadmodùm eius Magister, in crucem ageretur: ità & in ipsis cruciatibus suam in Magistrum reuerentiam conseruabat. Quinetiam in cruce suffixus, cum fratribus loqui non destitit, quoàd sanctissimam illam animam Deo tradidit. Cuius ascensum Angeli applausu exceperunt, aer purgatus est, & diuinorum Apostolorum chorus exultauit.

Cùm verò multum tẽporis præterijsset, eius regionis Tyranni, vitæ prauitatem exercentes, & multorum deorum ebrietate debacchantes, cùm viderẽt loculos illos, in quibus beati Apostoli Bartholomæi reliquiæ conditæ erant, splendida quædam & illustria miracula edere, & eos à morbis liberare, qui eò accedebant, paruum consilium & suo proposito dignum inierunt. Venite, inquiunt, in profundum mare corpus hoc demergamus. Sed, ò miseri, eiusne corpus in mare demergetis, qui profundum illum draconem in altum demersit, qui salutaris aquæ fontem aperuit, & abundè cælestia dogmata hominibus impertiuit? Venite, inquiunt, mari obruamus. Eum'ne vos obruetis, qui veritatẽ anteà obrutam detexit, & infidelitatis salsedinem exterminauit? Venite, inquiunt, & temerariũ furorẽ effundentes, in maritimas vndas hoc corpus proijciamus, nè ex eo, tãquàm è rationali aliquo flumine, sal⁹ ad eos defluat, qui morborũ angustijs cõprimunt.

Hæc cùm dixissent, quod cogitarant, aggressi sunt, & vnà cum quatuor aliorum martyrum loculis, beati Bartholomæi reliquias in mare deiecerant. Martyres autem illi gloriosi, Apostolum Bartholomæum valdè inclytum, duo à dextera, & duo à sinistra parte, mediũ habentes, Põtum ipsum sine fluctuatione aliqua transmittebant. Cumq; ad Bosphorum Thracium in Propontidem venissent, Hellesponti angustias transierũt: deindè transmisso Aegeo & Ionio mari, ad Siciliam applicuerunt: & Syracusas ad sinistram derelinquẽtes, atque Occidentem versùs tendentes, ad insulam Liparim peruenerunt. Itaque celeberrimus ille Apostolus ad eam insulam deductus est. Diuini autẽ illi martyres cùm id compleuissent, quod Deus voluerat, quàcellerimè redierũt in eam viam, in quã vnúquéq; diuina prouidentia direxit. Statim autẽ is, qui Ecclesiam Liparis insulæ gubernabat, per diuinã reuelationẽ didicit, Christi Apostolum ad maris litus appulisse.

Vt eius reliquiæ in Liparim venerint.

Erat eius Ecclesiæ gubernator Agatho ille, cuius gloria longè lateq; apud omnes celebrabatur. Cùm ille igitur properasset, & loculos ad continentem appulsos vidisset, stupore & gaudio repletus, summa voce: Benè, inquit, quòd huc venisti, vt portus salutaris, ad eos, qui pelagi fluctibus periculosis agitamur. Benè, quòd venisti, diuinum Spiritus paracleti flumen, ex quo veritatis aquæ scaturiunt, & pietas multa redundat. In mari viæ tuæ, & semitæ tuæ in aquis multis, & vestigia tua non cognoscentur. Veni, & animas nostras irriga, affectuum nostrorum feruorum reprime, cordium ianuas patefactas gratiarum tuarũ muneribus repleas. Hoc à te Liparis insula supplex petit, quã habitare feliciter voluisti. Hæc, inquã, insula his verbis te alloquitur. Tu, qui multo lumine illustris es, & illius diuini Oriẽtis verè amicus, quomodò factum est, vt talis tantusq; apud meę paupertatis Occidẽtem diuersatus sis, ab Orientis partibus cõmotus, & per maritimos sinus nobis ostensus? Diues facta sum, quę anteà paupertate laborabam, thesaurum magnum hodiè sum consecuta: nec vlla in re Roma illa ipsa vrbe decantata, beatos Apostolos Petrum & Paulum habitatores tenente, inferior ego sum: Bartholomæum enim habitatorem possideo. Omnes insulæ mihi gratulemini, omnes vrbes, quæ vbiquè estis, mecùm vnà exultate. In vobis multorum sanctorũ corpora posita sunt: mihi satis est vnus pro omnibus.

Psal. 76.

Sed, ò beatissime, & diuinis Angelis par factus Apostole, quis tua præclara facta pro dignitate laudaret? Quis pericula, pro Christo à te suscepta, enumerare posset? Quæ cùm quotidiè subires, à tristibus periculis mortales liberasti. Tu verè sal illud es, quod corda illa, quæ euanuerant, atque insipida euaserant, condiuisti: & inscitiæ salsedine purgata, putredinem ex multorum deorum superstitione contractam, expurgasti. Tu es rationale illud flumen, ex diuina sede profectũ, iuncorum plenum torrentem abluens, Ecclesiæ verò sulcos replens, prauitatis riuos exsiccans, ipsius deniquè terræ faciem irrigans. Tu es sagena illa solidissima, quæ rationales pisces, in erroris profundo natantes, compræhendisti, eosq; supernæ illi mensæ obsonium obtulisti. Tu es aureum illud candelabrum, in quo paracleti Spiritùs ignis, tanquàm fax quædã, adueniens, multiplicis vitij zizania combussit, & diuinæ cognitionis splendorem emisit. Tu es diuini Solis lucidus radius, qui à summo cælo vsque ad extremum percurrens, & erroris tenebras imminuens, & ijs, qui sedebant in vmbra mortis, hoc est, in malis lethalibus, effulgens, per lauacrũ regenerationis, Dei filios, mortales homines effecisti. Tu es preciosus ille lapis, ab angulari lapide illos missus, in quo Ecclesiam Christus ipse ædificauit, quæ nullo vnquàm tempore quassari aut concuti poterit. Tu es purissimum illud aurum, & cælestis Dei preciosissimum munus, lucis columna, Ecclesiæ fundamentum, Spiritùs sancti diuersorium, magniloquentiæ præco, aquila in altum volans, suaue canens luscinia, cælestis cicada, Angelus deniquè in humano corpore versans, aurea columna, stella lucidissima, florens paradisus, Spiritùs sancti myrothecium, ægrotantium medicus, diuinæ gratiæ tuba, vitis fœcundissima, olea fructifera, fluctuantium portus, peccantium patronus, defessorum recreatio, oppressorũ refugium, miraculorum fons, dæmonum profugatio, Apostolorum gloria, Angelorum ciuis, qui Prophetis sublimior, & martyrum consors fuisti, eius deniquè gloriæ, quæ reuelanda est, particeps, sempiternorum bonorum hæres, mundi lumen, omnium (vt summatìm dicam) bonorum thesaurus.

Matt. 5.

Eximia S. Bartholomæi praconia.

Itaque salue, Bartholomæe, illius magni tonitrui fulgur, quod in rota mundi huius apparuisti, & idolorum insaniã ac noctem extinxisti. Salue, Bartholomęe, ille Spiritùs sancti calamus celeriter scribens, qui legẽ in tabulis cordis pulcherrimè descripsisti: Legem, inquam, illam non veterem, sed valdè nouam. Salue Bartholomęe, potentis Verbi sagitta acutissima, quæ hostium corda vulnerasti, dæmonum per aerem vagantium turmas percussisti, & mortaliũ animas vitio vulneratas, sanas effecisti. Salue, Bartholomæe, qui idolorum templa solo adæquasti, & homines ipsos viuentis Dei tẽpla reddidisti. Salue Spiritùs sancti gladius, qui alienigenarum turmas sermonis acie, & omnes mentes

Psal. 44.

tes ad Christi obedientiam captiuas duxisti. Salue cõcinna sancti Spiritùs paracleti cithara, rationalis tibia, Christi instrumentum, quòd cælestia dogmata nobis cecinisti, & prauæ impietatis modulationes confudisti. Salue cælum perpulchrum, diuinis splendoribus illustre, in quo ille sol iustitiæ requiescit, & orationis dux, quo tu innixus, fallaciam omnẽ euertisti. Te quidem laudationibus extollere vellem, sed rerum multitudine confundor, & dictionis infirmitate opprimor: nam vel hi, qui oratoria facultate maximè præstãt, inferiores sunt, q̃ vt te laudare possint: neq; quisquã est, qui pro dignitate laudes tuas narrare valeat. Tuis igitur precibus Deum ipsum nobis propitium facias, & peccatorum perturbationem, qua vexamur, sedare velis, quiq; tuum diem festum recolimus, nobis omnibus delictorũ veniam, & cælestis gaudij participationem tuis orationibus impetres, in Christo Iesu Domino nostro: Cui gloria cum Patre & Spiritu sancto, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Inuocat author S. Bartholomæum.

VITA S. AVDOENI EPISCOPI Rothomagen. cuius etsi MS. idemq; peruetustus codex authorem non exprimit, puto tamen eam esse, quam scripsit Anno salutis 956. Fridegodus, S. Odonis Diaconus. Stylum in gratiam Lectoris passim nonnihil correximus.

PRAEFATIO AVTHORIS.

CONDITOR mũdi omnipotẽs Deus, sicut sphæram cælestem multis, sed diuersis, distinxit sideribus: itá Ecclesiam adhuc in terris peregrinantem, quasì quibusdam luminibus illustrare nõ desinit: In quibus alij miraculis coruscãt, alij doctrina salutari quasì pluuia corda piorum irrigant: pleriq; per martyrij gloriam rubent instàr rosæ: non pauci virginitatis integritate candent vt lilium: Hos prudentia prudẽtes, illos iustitia iustos, alios fortitudine fortes, nonnullos tẽperantia tẽperantes reddit. Vnũ tamen vinculum charitatis eos omnes & sibi inuicèm, & suo conditori coniungit & sociat: per quã & singularia vniuersorũ, & vniuersa fiũt singulorum: & sicut hortus, diuersis herbarum vel aromatum generibus cõsitus, odorẽ suauissimũ longè lateq; diffundit: itá isti Deo & hominibus virtutibus suauiter redolentes, dicũt: Christi bonus odor sumus Deo. & illud: Alijs quidẽ sumus odor vitæ in vitã, alijs odor mortis in mortem. In qua sanctissima Dei Ecclesia beatus Audoenus antistes, quasì quędã splendidissima stella, vel solidissima columna, vel etiã candidissimum liliũ emicuit. Siquidẽ populos doctrinę suę radijs illuminauit, contra omnes impetus diabolicæ atq; hæreticæ prauitatis vt columna immobilis stetit, vt lilium virtute castitatis enituit. Tum etiã honore virtutis insignis, pudoris admiratione laudabilis, dignitate pręclara excelsus, humilitate lucidissima submissus fuit. Vita deniquè, quibus humana vexatur fragilitas, patiẽtię virtute calcauit, inanes curas procùl abegit, animi motus validis cõstantiæ habenis ceu athleta insignis, mirabiliter cõpressit. Gemino nanq; certauit agone, quãdò & ciuibus suis verbum immortalitatis semper abundè suppeditauit, & saluti animæ suæ perpetuò consulere non destitit: tanto proindè nunc clarior & gloriosior apud Dominũ, quanto priùs in certamine fortior. De cuius egregia vita vt aliquid dignè stylo exarare possimus, inuocãda nobis est summa maiestas sanctæ & indiuiduæ Trinitatis: vt quæ brutæ quondàm asellæ id præstitit, vt humana posset voce loqui, nobis sensuum verborũq; copiã tribuat ad enarrãda munera diuina.

Diuersa dona sanctorũ hominum.

2. Cor. 2.

Num. 22.

VITAE HISTORIA.

CAP. I.

TEMPORIBVS Clotarij clarissimi principis, filij Chilperici regis Francorum, anno plùs minùs vicesimo regni eius, pago Suessionico, quinq; milliaribus ab ipsa ciuitate distãte, eo loco, quẽ Sanciacum vocant, orti sunt tres venerabiles viri, ex vno semine nobiles in seculo geniti, & gratia omnipotentis Dei cælitùs illuminati: putà, Ado, Dado, & Rodo. Nati sunt autem patre Authario, matre verò Aiga. Cùm essent autem nobilissimi carnis origine, fuere nihilominùs erga Christianæ religionis deuotionem perquàm studiosi. Cuncta enim, quæ possidebant siue in fundis, siue in diuitijs, in hospites, in pauperes, in peregrinos, in monachos summo studio conferebãt: operãtes quidem, vt Apostolus docet, bonum in omnes, maximè tamen ad domesticos fidei. Erant ambo fidei integritate puri, longanimitatis spe præcipui, charitate non ficti, verbũ vitæ aure percipere, & corde retinere sine fatigatione satagebant, idq; ab ijs, quorum doctrinam & fidei puritas, & morum sanctitas commẽdaret. In eorum domo, non vt assolet in quorundam secularium conuiuijs, mimorum vel histrionum carmina fœda, sed Euangelica, vel Apostolica, siue Prophetica personabant oracula: illum diem sanctum, illum duxere solennem, quandò aliquem diuini verbi præconem hospitio recipere meruissent.

24. Augusti.

S. Audoeni patria.

Parẽtum eius religio & integritas.

Gal. 6.

CAP. II.

COntigit autem eo tempore, virum Deo dilectũ Columbanum, genere Scotum, cœnobiorũ Luxouiensis in Gallia, Bobiensis in Italia fundatorem, ex Hybernia insula in Gallias peruenire: qui relicto paterno solo, parentum domo, cunctisq; quibus mundi amatores pro magno vtuntur, voluntariam paupertatem & saluberrimã peregrinationẽ, pro amore Christi & regni cælestis arripuit. Cuius viri doctrina vel vita qualis fuerit, qui scire desiderat, ex libro, qui vitam moresq; eius ornato edisserit sermone, scire poterit. Accidit autẽ eisdem tẽporibus, beatũ Columbanum, insignẽ Dei cultorẽ, de domo Hagnerici, summi consiliarij regis Clotarij remeantem, ad villam quãdam, in litore amnis* Matronæ sitam, Vuilciacum nomine, peruenire, ibiq; prædictũ virũ illustrẽ Autharium cũ nobili cõiuge sua Aiga inuenire. Qui cùm virum Dei magno exultãtes gaudio suscepissent, & venerabilib[9] obsequijs ei gratificari studerẽt: inter cætera salutifera beatorũ virorũ colloquia, religiosissima mater iã dictorũ trium puerorũ ad benedicẽdũ infantulos vero Dei cultori obtulit, obsecrans vt eis benè precaretur. Videns autẽ eos vir sanctus, præscius futurorũ, secundùm piæ matris fidem infantulis benedixit, & prophetico spiritu prędixit eos futuros in Christianę religionis virtutibus eximios, honoribus & dignitate secularibus claros, in aula etiã regum gloriosos. Nec potuit tanti viri benedictio, cassa vel fortuita vlla ratione putari. Mox ergò, vt pubescere cœperũt, primùm Clotario regi, deindè Dagoberto in cunctis inuẽti sunt gratissimi. Sed illi ad cælestia tendentes, inter pestifera mundi huius negocia, religiosa semper hominum sanctorum consortia amabant: & licèt ordine diuerso, at singulos tamẽ promissionum est effectus consecutus.

S. Columbanus venit in Gallias.

** Materna*

Prophetia S. Columbani de Adone, Dadone, & Radone.

CAP.

CAP. III.

NAnq; primogenitus Ado, cuncta mundi huius obstacula cõtemnens, semetipsum abnegans, & proprijs voluntatibus renuncians, ex Dei beneficio in castris regis æterni perpetuò militare elegit: monasticamq; appetens vitam, mortiferam mundi huius calcauit dulcedinem. Itaq; monasterium Lodariense ad *Matronæ fluuium præclare condidit in proprio solo, in quo ad præscriptum regulæ almi patris Columbani viuerẽt fratres, ad eã rẽ adiuuante eũ beatissimo germano suo Audoeno: ditauitque illud rebus & opibus omnibus, atq; etiã disciplinis Ecclesiasticis instruxit.

Monasterium Lodarien.

**Materne*

CAP. IIII.

RAdo verò, qui extremum natiuitatis ordinẽ tenebat, thesaurorum regalium summus procurator effectus est: quos ille thesauros iusto dispensans ordine, fideliter & Christianè custodiuit. In ipsis autem seculi dignitatibus nihilominùs fuit sanctæ religioni subditus, erga Dei præcepta iustus & religiosus, dilectione amabilis, eleemosynis largus, in militia prouidus: deniquè iustè ac piè viuendo, in demandatis ipsi palatinis fascibus, fidum ac strenuum sese declarauit.

CAP. V.

POrrò sanctus Audoenus, cognomento Dado, auricularij locum & munus in aula regis obtinuit: itemq; ad obsignanda scripta vel edicta regia, quæ ab ipso conscribebantur, sigillum vel annulum regis custodiebat. Erat verò sensu profundus, eloquio copiosus, consilio prouidus, iudicio iustus, corporis statura procerus, vultu decorus, & ante omnia in Christi charitate fundatus: Regi verò etiam charus, cunctisque principibus & optimatibus fuit venerabilis. Ad illius nutum omnia palatij negocia gerebantur: eius consilijs optimates omnes, atque ipse etiam Dagobertus rex, ceu diuinis oraculis parebant. Neque enim vllum erat aliud eius consilium, nisi quod & regi & populo vtilitatem adferret. Et assiduè sanè hortabatur regẽ, vt regem omnium Christum, conditorem ac redemptorem suum, sine quo nemo iustè regnat vel imperat, diligendo, timendo, cunctisq; eius mandatis obediendo piè coleret: subditorum sibi populorum sociũ se potiùs, quàm dominum existimaret, subiectis parceret, debellaretq; superbos: fines imperij sui ab hostiũ incursibus strenuè defenderet, immò verò, ob abundãtiorem Ecclesiæ Christi pacem, eosdem fines etiã proferre ac dilatare contenderet: homines flagitiosos, putà fures, latrones, homicidas, maleficos, hęreticos, cęterasque infames personas, è regno exturbaret. Admonebat deniquè, vt ecclesiarum & sanctorum locorum præ omnibus curam gereret, renouandorum & construendorum cœnobiorum studio insisteret: pauperibus, peregrinis, viduis, orphanis, omnibusq; necessitatem patientibus piè subueniret: hoc dicens iustum esse, vt cunctorum, qui eius ditione tenerentur, necessitati condoleret. Rex verò Dagobertus aurem viro Dei libenter in omnibus, quæ hortabatur, accommodabat: atq; eam ob rem & cunctis hostibus fuit fortior, & omnibus Francorum regibus, qui ante ipsum regnauerant, felicior. Nam per id tempus nobilissima sanctorum virorũ examina, instàr apum inclyta Francorum religio protulit: quorum mellifluo collegio idem vir Domini Audoenus apocrisarius regis, velut splendidissimum sydus, magnus Christi miles in Ecclesia quandoquè futurus, iam emicabat. Vndè non est mirum, si ille rex, malorum infestatione submota, ponendis hincindè præsidijs pacis, tanta est vsus prosperitate, qui tam prudenti silentiario potiebatur.

Audoenus est regi Dagoberto à secretis: utéq; eius scriba vel Cancellarius.

Optimè admonet eundem regem.

CAP. VI.

FLorebat verò in aula regis etiam beati viri sodalis Eligius, virtutum sanctitate mirandus, quem haud secùs atque animam suam diligebat: eratque eis amor vnus, cor vnum & anima vna: parique intentione sub habitu adhuc seculari æterno regi militabãt, ambo fide Christiana firmissimi, ambo Euangelica doctrina repleti. Ab eis omnes Francorum proceres capiebant exempla Christianæ religionis, ab eis hauriebant monita doctrinæ salutaris. Nouerant illi animarum salutem & patriæ cælestis beatitudinem & dulcedinẽ prędicare: & tanquàm duo fortissimi milites, paribus armis fidei, Christi Ecclesiæ seruiebant. Eorum arma hęreticæ prauitatis iacula tentare poterant, penetrare non poterant. Etsi autem beatus Audoenus in palatio regis militari habitu tectus videretur, at tamẽ ab omnibus ferè monachus potiùs, quàm laicus habebatur. Nam sæpissimè preciosis vestibus & aureo balteo extrinsecùs ornatus, subtùs vtebatur cilicio: persistebatq; infatigabiliter in orationibus, in vigilijs, in ieiunijs, in lectione diuina, in excipiendis hospitibus: pauperum verò & infirmorum ministerio penè semper deditus erat. Terrena patria instàr exilij ei erat: cælestem vt propriam diligebat: illa vtebatur tanquàm exul, ad hanc ceu auis tendebat.

Eligius in aula regis Audoeni sodalis.

S. Audoenus in aula regis monachum repræsentat.

CAP. VII.

ITaque in Brigiensis syluæ recessibus Rasbacis fluuioli officinas perlustrans, cunctisque Dei seruis necessarijs habitaculis instruens, in suo patrimonio monasterium supradictæ regulæ, quod Hierosolymam voluit dici, efficaciter construxit: vbi non solùm præsentem quietis pacem verbis Christi cultoribus, verumetiam certam cęlestis visionis requiem suis sectatoribus tum præsentibus, tum posteris feliciter comparauit. Idem verò monasterium opimis possessionibus, ornamentis ecclesiasticis, libris atque alijs diuersis rebus, ad Dei seruitium & cultum pertinentibus, deuotus impleuit, & sanctorum monachorum multitudinem illic congregans, Abbatem vnum ex almi patris Columbani discipulis, virum in disciplinis regularibus apprimè eruditum, Aglium nomine, eis præfecit. Iamq; meditabatur, vt cunctis seculi dignitatibus reiectis, soli Deo intrà monasterij claustra absq; impedimento seruirent: sed resistebant tam rex, quàm optimates omnes eius tam piæ voluntati, dicentes debere eum potiùs plurimorum vtilitati consulere, quàm priuatæ suæ deliberationi obsequi. Videns ergò vir Deo dilectus, ratione simul & authoritate se constrictum, (sciebat enim scriptum omnibus, Potestatibus sublimioribus subditi estote. &, Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari) ab hac intentione ardentem animum ad tempus reuocauit: atquè interim diuina id agente prouidentia, ecclesiæ Rothomagensis futurus seruabatur antistes, vt eius vrbis ciuibus viam salutis sacris admonitionibus aperiret, imperitosq; populi sensus luculentis exemplis institueret.

Monasteriũ Rasbacense condit.

Rom. 13. Matth. 22.

CAP. VIII.

INtereà verò defuncto Dagoberto rege Christianissimo, filius eius Clodoueus in regnum successit: in cuius regni exordio hæresis infanda totum penè fœdauit Orientem: intantùm vt ipse etiam Paulus Constantinopolitanus Episcopus, & Alexandrinus quoquè patriarcha,

Heresis Monothelitarum.

patriarcha,peruerso dogmate corrũperentur. Assere bat enim illa pestis, Dominum nostrum Iesum Christum non verâ carnê ex Maria Virgine sumpsisse. Cũque ea de re à Paulo & cęteris infausti dogmatis asser toribus,cum authoritate etiam Imperatoris Constan tij tertij,nepotis Heraclij, B. Martino Pontifici Romano scripta dirigerentur, ut ipse huic sententiæ assentiret & subscriberet, gustum mortiferæ suasionis summa cum execratione respuit,ità dicens: Etiamsi to tus orbis dogmata peregrina & à fide aliena complecti velit, se nec minis cuiusquam, nec blandimentis, nec morte ipsa, à doctrina Euangelica & Apostolica vllo pacto posse auelli.

Mox verò ad regem Francorum legatos mittens,rogat vt viros in fidei puritate fundatos, verbo & sapiẽtia prouidos, quàmprimùm ad se mittat: vt cum illis & totius Italiæ pręsulibus,Dño auxiliante,aliquã aduersus tantæ prauitatis venena antidotum adhibere possit. Rex igitur cunctis regni sui sacerdotibus in vnũ coactis,quid Legati tanti Pontificis afferant, exponit:iubetq; vt ex semetipsis viros tales eligãt,quos ad suscipiendum tantæ rei munus,puritate fidei & verbi sapientia idoneos norint. Tum illi vno animo beatũ Audoenũ cũ sancto Eligio ei rei destinandos eligunt. Tanta.n.erat in viro Dei Audoeno sapiẽtia, vt quanuis Ordinẽ sacerdotalẽ nondùm adeptus esset, tñ penè omnibus eius tẽporis Galliæ vel Frãciæ sacerdotibus sapiẽtia anteferret,vel,vt moderatiùs dicã, æquaretur. Sed obstitit tunc quiddam, nè Romam mitterentur.

CAPVT IX.

HAud multo pòst tempore quidam ipsius impii dogmatis assertor ex Asia pulsus, in Galliarũ ciuitatem Heduam,quæ nũc Augustudunũ dicitur, perfidus apostata peruenit. Cumq; in aula regis Francorum relatum esset,anguem tortuosum virus horrendum in ea ciuitate iam latè vibrasse,multosq; ibidem infecisse, ilicò synodalem cõuentum sacerdotũ apud Aurelianensem vrbem adunari iussit:vbi sanè beati viri Audoenus & Eligius, illius hæretici versutiis obiectionibus validissimis restitere, cunctisq; eius argumentis,quibus ceu foueis quibusdam se occulere nitebatur,detectis,omnibus qui illic aderant, mortiferum dogma & vitandum & execrandum,tum manifesta ratione, tum diuina authoritate persuasere: interim tamen,modestiæ causa, eius victoriæ palmam B. Saluio Episcopo & martyri concedentes. Conuictus autem hæreticus, etiam è regni Francorum finibus expulsus est. Id verò contra hunc duntaxat,sed etiam hæreticos omnes Audoenus facere solebat, vt quos in conflictu superasset, eos in longinquas regiones confestim aufugere compelleret.

Synodus Aurelianensis.

B. Saluⁱ Episc. & martyr, & Audoeni æqualis.

CAPVT X.

POsteà verò tum regis voluntate, tum multorum religiosorum hominum,præcipuè tamen beatissimi Eligii, quem pręcæteris singulari amore prosequebatur,consilio & hortatu, Clerici tonsuram accepit,vno eodemque tempore, etiam ipso Eligio viro Dei,comam ponente. Instabat porrò quotidiè magis vt Ecclesiæ fides intemerata conseruaretur, & à recto tramite nulla prauitate abduceretur. Videns autem Simoniacam hæresim nimiùm in regno Francorum inualuisse,quæ ab impiæ Brunihildis tempore cũctas penè Francorum polluerat ecclesias:cępit suadere regi & cunctis optimatibus, vt patriam ea tabe corruptam, salutari adhibita medicina liberarent,nec ulla ratione consentirent,vt quisnam sacros Ordines vel emeret,vel uenderet,dicens,tale commercium diabolica fraude repertum,atque idcirco ab Ecclesiasticæ fidei puritate penitùs eliminandum:potiusque eligendos esse ad sacrorum * Ordinum fastigia, quos non aurum,sed fidei synceritas, doctrinæ suauitas,& morum probitas commendaret.

SS. Audoenus et Eligius tondētur.

**Ordinationum.*

CAP. XI.

INtereà temporis defuncto Romano,Rothomagensis vrbis Episcopo veneratione digno,B. Audoenus consensu omnium ad eius Episcopatus subeundum onus compellitur. Illum enim solum ea sede dignum tam rex,quàm proceres, itemque Clerus & populus, vna voce testabantur,quippe cuius & fides, & doctrina,& mores tantæ sedi suscipiendæ conuenirent. Ille autem,licèt humiliter recusaret, sciens tamen,quantum sit obedientiæ bonum,voluntati propriæ imperium præposuit plurimorum. Accepta autem sede pontificia,non statim ausus fuit sacrum Ordinem pręceps percipere, sciens videlicet cum quanto periculo,& quibus fluctibus coniuncta sit neophyti ordinatio:nè in superbiam elatus, in iudicium incidat & in laqueum diaboli. Etsi autem à sancto viro elatio omnis esset alienissima, vt tamẽ posteris humilitatis exẽpla relinqueret,tantæ dignitatis gradum improuidè, vt dictum est,non sine quadam trepidatione, suscipere noluit.

Creatur S. Audoenus Rothomagẽ. Episc.

1. Tim. 3

CAPVT XII.

MOx verò penitùs valere iussis curis palatii, & propria sede relicta, ob uerbum Dei gentibus procul positis prædicandum,exulem se fecit. Transmissis nanque Sequana & Ligeri fluminibus,cunctos in iis regionibus habitãtes lumine verbi salutaris qua si Sol quidam illustrauit: in aliis fidei fundamenta ponens,alios in fide confirmans: quosdam etiam hæresi deprauatos,ad normam Ecclesiasticæ fidei reuocans. Cumque in Hispanias peruenisset, reperit populos illic commorantes, iamdudùm nimia siccitate laborare. Iam enim septem anni fluxerant,quibus nec exiguum pluuiæ stillicidum eas regiones irrigarat. Vidẽs aũt uir Deo plenus, si ea aeris incommoditas diutiùs perseueraret,non solum periculum,sed etiam exitiũ portendere: gladium iam quodammodo in aere pendentem,& ad feriendum paratum, auertere studuit. Itaque in preces se prosternens, obsecrat omnipotentem Dominum, vt qui quondam Israelitico populo propter idololatriam, & impiissimam Iezabel annis tribus & mensibus sex cælum clauserit,tandemque orante beatissimo Elia,pluuia copiosa reserauerit:nũc quoque suæ miserationis dono populo,ob sua peccata iuste afflicto,largiri dignetur, pluuiaq; salubri ter ram siccitate squalentem irrigare non differat:uti per miraculum foris exhibitum, corda populorum in fide torpentia,in laudem creatoris fortiùs inardescant. Tum vero sine mora preces uiri Dei tanta pluuiæ abũdantia consecuta est, tantaque aeris commoditas subitò reddita est, ut pene ueterum malorum damna, præsens abundantia compensare uideretur. Cernere tum licebat rorare cælos,imbres ruere,guttulis vberrimis distillare aera,cælorum beneficiis arua compleri,scatere fontes,agros pinguescere,fructibus onerari arbores,plantaria existere,campos passim vestiri segetibus,colles vinetis affluere, purpurascentes proferre oliuas, rosarum liliorumque suaues spirare odores,denique agricolas, resumptis viribus,iuuencorum fatigare terga. Nec mirum, Deo dilectum virũ, instar Eliæ clausum cælum sacris orationibus reserare potuisse, quem constat, in multis virtutum Eliæ sectatorẽ fuisse. Virginitatis enim priuilegio floruit, vt Elias: reges & potentes delinquentes aspere increpauit,vt Elias:nullius eum neque terrores,neque blãdimẽta à rectitudinis & iustitiæ tramite abducere potuere,vti nec Eliam:vestibus sæpè asperis vtebatur,vt Elias.

Prædicat verbum Dei in lõginquis locis.

3. Reg. 17

Septẽ annorum sterilitatem auertit suis precibus.

3. Reg. 21

MM

Elias. Atque ità virtutes beatissimi viri plurimis celebrantur locis,& fidei eius meritum per orbem terrarum latè prædicatur. Porrò confirmatis Hispaniarum populis in fide verbis & miraculis, ad sedem propriã iam tandem redire constituit.

4. Reg.1.

CAP. XIII.

CVm autem reuertendo, per Andegauensem regionem iter ageret, obuium habuit pauperculũ quendam: qui cùm Dominico die contra vsum Ecclesiasticum, opus seruile exerceret, atque in mola farinam conficeret, manum, qua lapidem molarem circumagebat, repentè aridam & inutilem sensit. Nam pollex eius adeò affigebatur superiori illius parti, vt sanguis indè promanaret: ipsumque lignum, quo mola versabatur, inter pollicem & palmam tam strictè tenebatur, vt nullo pacto indè posset auelli. Procidens ergò pauper ille ad pedes sancti viri, miseriam suam lachrymabũdus ei exponit, simul etiam culpam & negligentiam confitetur. At vir beatus contractæ manui signum sanctæ Crucis imprimit,& pristinæ seruire cõsuetudini naturæque institutum exercere iubet: pauperem nihilo minùs admonens, vt Dominicis & Festis diebus potiùs ad ecclesiam veniat, verbum Dei audiat, opere impleat, sanctam percipiat communionem, quàm molam verset, aut vllum prorsùs seruile opus sine summa necessitate exerceat. Si enim Iudęi, inquit, decreta legis per Moysem datæ, tanta diligentia custodiunt: quanto magis conuenit, Christianos præcepta Euangelii per Christum promulgata, feruenter & audire,& custodire? Sicut ergò Iudæi nullũ opus seruile faciunt in sabbato: ità Christiani in die Dominicæ resurrectionis debent ad ecclesiam conuenire, verbum Dei auribus percipere, mente retinere, & ab opere seruili abstinere.

Pœna laborantis Dominico die.

Signo Crucis sanat manũ læsam.

Die Dominicæ resurrectionis, dicit oẽm diem Dominicum.

CAPVT XIIII.

PERueniens indè Rothomagum, ordinem pontificalem ad præscriptum Ecclesiastici, & Canonici dogmatis, vnà cum beatissimo Eligio suscepit, vno nanque die apud Rothomagum ambo pariter ordinati sunt, sanctus Audoenus eiusdem vrbis Archiepiscopus, sanctus verò Eligius*Nouiomagensis Episcopus, anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo tricesimoquinto, pridiè Idus Maias, Dominico die ante Litanias. Suscepto verò Episcopatu, qualem se deincèps exhibuerit, quis pro dignitate explicare queat? aut qs tanta sermonis copia instructus est, vel cuius oratio tantæ affluentiæ vbertate exundat, vt omnes eius virtutes & rectè facta, ita vt par est, dicendo cõsequi possit? Idem semper robustus permanens, & in virtutis studia continenter incumbens, in cœpto proposito constantissimè perseuerabat. Eadem in corde humilitas, eadem in vultu grauitas erat. Eandem pauperum curam & solicitudinem, quam priùs, retinebat. Eadẽ fraterna dilectio, eadem mentis constantia illi permanebat: nisi ꝙ Episcopalis dignitas, quæ aliis pompæ & fastus fomenta subministrare solet, ei maioris abiectionis studium attulit: atq; vndè alii ad tempus videntur extolli, id ille maioris humilitatis sibi materiam affecit: Christo semper subditus, deuotione armatus, doctrina præcipuus, pontificio honore dignus, in eo vero recusando humilis, in suscipiendo morigerus, exul spontaneus, fide plenissimus, erga Dei præcepta obediens, erga promissa credulus, peregrè locuples, industria solers, in opere docilis, spe longanimis, in colloquiis sapiens, consilio prudens, in castigandis hominum vitiis strenuus, in amãdo feruens, patiens in aduersis, fortis in periculis, mansuetus in disciplinis, largus in eleemosynis, in studiis assiduus, mortis meditatione solicitus. In timore Dei eximius, religione magnificus, in celebrandis exequiis deuotus, misericordia præclarus, ingenio excellenti præditus, iustitia insignis, seueritate terribilis, promptus ad gratiam, paratus ad ignoscentiam, humilitate summus, hospitalitate præcipuus, gregis sui nutritor piissimus, pastor Ecclesiæ prouidus, dispensator fidelis, moderator insignis. Peccata nè ipse admitteret, cauebat: ab aliis admissa, haud secùs ac sua lugebat: plebi salutares adhibebat admonitiones,& Christi eã præcepta docebat. Proteruos non armis vincebat, sed patientia: superbos Christi iugo suauissimo subdebat. Semper erga pauperes obsequiosus, erga peregrinos diligens erat: quibus certè eiusmodi præstabat humanitatis & charitatis officia, vt nisi quis fundatam in Christo haberet mentem, non dignaretur vel æqualibus impendere, quæ ille perpetim luridis & abiectis hominibus exhibebat. Deniquè omni Pontificio fastu posthabito, populorum agminibus neglectis, principum spreta frequentia, famulantium obsequiis postpositis, pauperũ & captiuorum consortiis semper delectabatur. Sed quid his diutius commemorandis immoror, quandò, vt verum fatear, nunquàm quisquam ea tempestate in bonis inchoandis studiosior, nunq̃ in inchoatis perseuerantior & constantior in Galliis fuit? Posset enim quis vel rarò arripere, sed vix aut difficile perpetuo tenere. Hic verò, quod semel proposuit, perpetuò retinuit. Quod Deo primum vouit, id nullis mundi negociis voluit obligatum. Quod initio arripuit, ad finem vsq; perduxit: in ieiuniis assiduus, in vigiliis pernox.

** Nouiomensis Videt hic esse mendum ĩ numeris annorum.*

Catalog^o virtutum e us.

Sũma humanitas erga pauperes & captiuos.

CAP. XV.

RIgorem sanè nimiæ abstinentiæ ora pallida demonstrabant: maxillę lachrymis humectæ, cordis contritionem prodebant. Lactea colla ferrei premebant circuli: ventrem & brachia ferrum æquè constringebat. Talia miles Christi in suo corpore stigmata circunferens, voluptatum illecebras & diabolicas persuasiones, Deo miserante, facile contempsit. Sciebat enim, Dominum Iesum Christum, vt nos ab æternis pœnis liberaret, multo grauiora pertulisse: & multa martyrum millia persecutionis tempore, vincula, carceres, ignes, bestias atque innumera tormẽtorum genera Christi causa tolerasse. Eius quoque lectus, nõ ex mollibus plumis, pictis vè tapetis, sed ex asperis virgultis sternebatur. In eo corpusculum, ieiuniis & vigilijs defessum, ceu acceptã Deo victimam reponebat: secundùm Apostoli præceptum, corpus suum exhibẽs hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem: illud quoque eiusdem Apostoli decantans: Non sunt condignæ passiones huius temporis, ad futuram gloriã, quæ reuelabitur in nobis.

Eius abstinentia, lachrymæ, corporis cruciatus.

Lectus.

Rom. 12.

CAP. XVI

ARdebat verò summo studio monasteria & loca sacra per omnes Franciæ prouincias construendi, maximè uerò in propria diœcesi: vbi sanè multa cœnobia, eaq; ampla & nobilia, à fundamentis condidit: non pauca verò, priorum Antistitũ & Abbatũ desidia neglecta, instaurauit. Imprimis aũt ipsam matrẽ Ecclesiã, præ omnibus, qui ante eũ fuerũt, Episcopis, rebus, opibus, thesaurisq; plurimis locupletauit, atq; inter alia ornamẽta lectũ fecit auro inclusũ, ob amorẽ perpetuæ Virginis & sanctissimæ genitricis Dei. Clerũ quoq; plurimũ adunauit, eũq; Ecclesiasticis disciplinis mirabiliter ĩbuit, & ĩ subministrãdis alimẽtis rebus-

Multa condit monasteria.

Ecclesiã Rothomagẽsem ornat egregie.

rebusque necessariis, largum se illi procuratorem exhibuit. Xenodochia quoquè & matriculas extruxit, annonam sufficientem illic habitantibus suppeditans. Eadem cura & diligentia vicos publicos & plebeias ecclesias fundauit, vel etiam reparauit: nec ulla diœcesis in cunctis Galliarum Prouinciis eius temporibus Rothomagensi diœcesi in pietate & deuotione erga Deum & religionem æquiparari, nedùm anteferri potuit. Tantus enim ibi erat numerus cœnobiorum diuersi sexus, putà monachorum & monacharum, quæ ad eius institutionem tanquàm diuinæ sationis messes quædam, subitò enituere, vt & multitudine & religione Aegypti monasteria, ab Antonio quondam instituta, æquare viderentur. Ipse verò sine intermissione verbum Dei prædicabat, instãs, secundùm Apostolum, opportunè, importunè, arguens, obsecrans, increpans cum omni patientia & doctrina.

2. Tim. 4

CAPVT XVII.

Vuaningum virũ nobilem sanat.

INter cætera autem virtutum miracula, quæ idem egregius præsul effecit, illud omninò prætereundum non est, quòd illustrem virum Vuaningum sua oratione optatæ sanitati restituerit. Fuit ille Vuaningus sanè prædiues & potens: sed morbo correptus acerbo, in ecstasi multa impiorum supplicia vidit. Cũque eodem morbo adhuc premeretur, beatus Audoenus antistes, cùm priùs orasset, benedictionem ei impertiit, & reddita illi est pristina incolumitas. Hortabatur autem eum Audoenus, vt locum illum Deo dicaret. Admonitus enim ille fuerat à beata Eulalia, vt in prædio suo Fiscano, vbi iamdiù decubuerat, ad sancti præsulis Audoeni iussionem cœnobium extrueret: simulque indicatum erat ei, viginti annis illum in corpore victurum. Itaque vitæ redditus, & ad sese reuersus, clarissimum Pontificem Audoenum orat, vt ad se venire velit, unà cum sacerdote Christi Vuandregisilo. Adfuit verò etiam Rex iuuenis Clotarius, Ludouici iunioris regis filius, insigne illud, quod in Vuaningo perpetratum erat, miraculum magno desiderio cernere cupiens: Non solùm autem rex, sed & cuncti proceres, & omnis populi multitudo, qui cum illo aderant, viderunt, & omnipotentis Dei clementiam collaudarunt, beatumque Audoenum colere & venerari cœperunt. Tum demùm S. Audoenus vnà cum Vuaningo iam Deo consecratum cœnobium, nobilissimamque & beatam virginem Childemarcham Abbatissam, cum multis Deo sacratis virginibus sancto viro Vuandregisilo, vt sub eius esset magisterio, tradidere: quem olim sanctus Audoenus sacris ordinibus ornauerat, & cui à rege Clodoueo locum, qui Fontanella dicitur, ad monasterium construendum impetrauerat. Eius, inquam, operibus bonis & exemplis atque regularibus disciplinis monasterium hoc docendum & instruendum commisere. Atque his virtutum miraculis fulgẽs idem Christi miles & beatus præsul Audoenus, cùm esset humilitate munitus, non nouerat extolli: immò uerò optam rura, casas, vicos, castella peragrans, cunctis vitam annunciabat & mortem, tormenta impiorum & iustorum gloriam. Si qua autem illi esset à concionibus intermissio, orationi vacabat, & terrenis curis absolutus, mente cælestia contemplabatur. Et sæpissimè quidem in cubiculo eius lux immensæ claritatis cælitus effusa, à discipulis eius visa est. Sed quia in cœnobiorum mentionem incidimus, opportunum arbitramur, vt quemadmodùm locus, qui nunc Crux S. Audoeni dicitur, primitùs ei ostensus est, hoc loco commemoremus.

CAP. XVIII.

CVm tempore quodam parochiam suam prædicando perlustraret, & per huncipsum locum iter ageret, curru vectus, (Non enim poterat nimio fessus senio, iam equo vehi) muli, qui currum trahebant, subitò substitere. Cumque auriga flagello eos vrgeret ad procedendum, nullo modo indè eos potuit amouere. Sentiens autem vir Dei, non sine nutu diuino animalia manere immota, confestim sursum erectis luminibus, vidit Crucis vexillum, multo splendore latè circunfusum. Cumque Domino reuelante intelligeret, eum locum suo illum seruitio & cultui destinasse, mox reductis oculis, conspicit hominem quendam arantem. Accepto ergò eius stimulo, figuram S. Crucis efficit, eaque terræ infixa, & sanctorum reliquiis ei impositis, discedit. Sole indè ad vesperam terras relinquente, columna ignea in eo loco per totam noctem visa est tanto splendore, ut solis claritatem vincere videretur. Nec ea ab vno solo, sed à totius prouinciæ hominibus conspecta est. Itaque confluxit eò hominum multitudo, offerentium Deo vota sua: diuersisque affecti morbis, illic pristinam sanitatem recuperarunt: cæci visum, surdi auditum, muti linguæ officium, leprosi mundationem. In quo etiam loco Leutfridus ecclesiam condidit, quæ in S. Crucis reuerendissimi Audoeni Pontificis honorem dedicata est: ubi hodieque monachi non pauci, ad monasticæ regulæ præscriptum Deo seruiunt.

Videt Crucem luculentã in aere.

Nota miraculum ad Crucis effigiẽ.

CAP. XIX.

NEc illud intrà silentii latebras addendum est, quod de eo certum & compertum habemus. Iter illo quodam die per Rothomagensem parœciam faciente, ad quendam locum venit, haud procùl à Sequana fluuio apud insulam Belcionacam situm. Ibi verò paululùm se dixit velle quiescere, diuino hauddubiè instinctu admonitus. Cumque sancto sopore esset oppressus, Angelicis est colloquiis fruitus, atque in eodem, quo quiescebat, loco, ut in beati protomartyris Stephani honorem basilicam ædificaret, admonitus. Accersito deindè Ansberto, qui per id tempus Fontanellæ cænobii, in cuius territorio locus ille esse videtur, Abbas erat, eius Ecclesiæ construendæ ei negocium dedit. Is uerò clarissimi Pontificis votis fauens, sacram illic ædiculam exiguo quidem, ut sese habet loci situs, sed eleganti tamen opere, fabricandam curauit. Porrò eximius pastor & egregius Pontifex Audoenus xenodochium pauperũ ob memoriam nominis sui sempiternam ibidem instituit, ac patrimonium quoddam, cui Childriaci vocabulum est, in Dunensi pago situm, pauperibus eius xenodochii gratuita benignitate largitus est, sciens scriptum, eam hæreditatem benè recondi, quæ Deo custode seruetur.

Visio est.

CAP. XX.

ALlio etiam tempore, cùm suas parœcias, verbũ Dei seminando circumiret, venit in pagũ Constantinũ. Vbi aũt ad monasteriũ beati Marculphi accessit, rogatus est à Bernoino, eius monasterii Abbate, ut corpus S. Marculphi in alium locum transferret. Eius precibus uir Dei satisfaciens, transtulit sacrũ corpus in apsidem cum hymnis & congruo honore. Posteà verò petiit ab eodem Abbate, vt permitteret ipsi sumere quippiam de illo corpore. Abbate benignè assẽtiẽte, beatus Audoenus caput sancti Marculphi ꝓ reliquiis secũ absportare statuebat. Sed eo isthuc meditante,

Cælitùs chartula ei mittit.

 tante,

tante, abimprouisò reperta est in eius palma chartula cælitùs missa, quæ illũ admonuit, nè caput sancti Marculphi à corpore separare ausus esset: sed aliis locis ex corpore eius reliquias pro voto acciperet. O virum Deo vsqueadeò dilectum, vt adhuc in terris degenti, è cælis epistolam scribere dignatus sit.

CAP. XXI.

Contigit verò in eodem pago, vt quendam illic lapidem insigni forma videret: cumque accuratiùs eum esset intuitus, ait eum aptum & opportunũ esse eorum vsibus, qui equitandi curam gerant: atque ea causa optauit eum esse in Brisniacensi villa. Cumque eo indè recedente, quidam homo secularis, animo tumidus, id audisset, continuò misso plaustro, lapidem illum ad se adduci iussit. Veniunt eius famuli, saxum plaustro imponunt, eunt prosperè & expeditè vsque ad biuium illud, cuius vna pars ducebat in villã Brisniacensem, altera in villã hominis secularis, qui illud saxum sibi vendicare voluit. Vbi eò ventum est, ne passum quidem vnum boues se mouere potuerunt. Iungunt illi multa boum paria, sed cùm nihil proficerent, tandem amotis bobus, ad dominum suum casso labore reuertuntur: Postquàm verò id sancto Audoeno renunciatum est, vocat Anstardum famulum suũ, in eadem domo seruientem, iubetque. Paret ille iussis viri Dei, veniensque ad saxum, vbi illud plaustro impositum esset. Cùm autem saxum collocatum esset in eum vsum, quem vir Domini priùs dixerat, aliquanto pòst tempore muliercula quædam ex animi leuitate in illo sedere ausa fuit. Obiurgabant autem eam vicinæ circunstantes, quòd non esset verita insidere saxo sancti Audoeni. At illa respondit: Audoenus homo fuit, sicut & ego. Nulla verò intercedente mora, vltio diuina verba superbiæ castigauit. Repentè enim oculorum eius orbes è suis sedibus exclusi sunt. In illo enim saxo nulla fœmina sedere consueuerat, posteaquàm à sancto viro, illic vt statueretur, iussum fuit.

Saxũ moueri non potest.

Nota vltionem cælestẽ ĩ fœminam, q̃ virũ Dei contẽpsit.

CAPVT XXII.

Illud etiam cur reticeam celeberrimum miraculũ, quod per eius diœcesim multorum latè sparsit rumor & assertio? Quodam tempore permultæ ranæ inconditis vocibus religiosi antistitis auribus obstrepebant. Iussit ergò sacerdos Dei, vt conticescerent, ac reuerentiam sacræ orationi deferrent. Mox circunfusus ille strepitus conquieuit, licebatque cernere paludes tacitas, & irrationalia animantia per reuerentiam agnoscere, quod per naturam ignorabant: cùm ediuersò tanta hominum immodestia sit, vt plerique deferre nesciant mentium religioni, quod aurium voluptati deferunt. His atque aliis permultis miraculis insignitus licet Christi miles B. Audoenus, nescit tamen inflari. Inferiora enim despiciens, terrenorum obliuiscens, alta cęlorum tota mentis intentione desiderans, pangens nunc castitatis, nunc temperantiæ modulos, sobrietatis carmen, integritatis melos, quæ retrò sunt obliuiscens, & ad anteriora se extendens, tendebat ad brauium supernæ vocationis. Quis verò, quamuis doctissimus, quamuis summa dicendi facultate instructissimus, vel scripto explicare, vel sermone commemorare queat, quanta diuinitùs illi collata sint miracula, Galliarum Francorumque populo in exemplum relicta? Quis iter arduum & angustum, quo ille ad supernas properauit sedes, possit imitari? Quis enim dicere ausus sit, illum vnquàm cibum aut potum ad satietatem accepisse, aut somno plusculùm indulsisse, cuius Angelicus vultus, vigiliarum & ieiuniorum pallore cernebatur afflictus? Erat sanè erga omnes humanissimus, omnes miro complectebatur amore, adeò vt suum putaret lucrum, quicquid aliis gratiæ diuina benignitas contulisset. Aliorum profectibus lætabatur, aliorum pericula mœstissimum illi pariebant luctũ. Gaudebat, si quos didicisset ad summa proficere: tristabatur, si qui ad ima deuoluerentur.

Mira cibi potusq̃, & somni parcitas.

CAPVT XXIII.

Itaque post fundatam in fide ecclesiam, post doctrinæ fluenta, post tot ædificata monasteria, post tranquillatum totius Franciæ regnum, vrbem Romã, caput orbis & Christianæ religionis, quam Apostolorum principes suis corporibus ornant, martyrum cateruæ sacris ossibus decorant, pontificatum eius vrbis tunc in annum quartum obtinente Adeodato Papa, adire tandem constituit. Cumque hoc longe lateque fama vulgaret, vndiquè conueniunt ad virum Dei innumeri homines religiosi, auri argentique põdera multa ei afferentes, simulque obsecrantes, vt ad corpora sanctorum Apostolorum & martyrum pro redemptione animarum suarum, ea deferri iubeat, partem etiam pauperibus illic suis sacris manibus distribuat, ipsosque suis precibus Christo commendet. Multi etiam venerabiles viri & Deo deuoti, vnà cum illo proficisci sibi licere gratulabantur. In quibus erat S. Sidonius, genere Scotus, extructor monasterii, quod nunc per metonymiam, sanctum Sidonium, appellant. Stipatus igitur vir Deo dilectus sanctorũ comitum turba, eleemosynarumque, benedictionibus onustus, ad limina sanctorum Apostolorum hilaris, vt quondam vas electionis, cùm diuersarum ecclesiarum benedictiones in ministerium sanctorum Hierosolymam apportaret, peruenit. Ad singulas autem Apostolorum & martyrum memorias se prosternens, vota & supplicationes tam pro se, quàm pro totius Ecclesiæ Catholicæ pace, obtulit, lachrymas tamen vberiùs, quàm verba, fundens. Vbicunquè enim in oratione prostratus iacebat, flumina lachrymarum pauimentum irrigabant. Denique cùm ad beati Petri confessionem hunc versum inciperet, Exultabunt sancti in gloria: diuinitùs responsum est, Lætabuntur in cubilibus suis. Sed quis commemorare sufficiat, quanta liberalitate & munificentia per Romanas ecclesias & sanctorum memorias traditam sibi pecuniã distribuerit? Cumulabantur altaria sanctorum auro & argento, itemque pauperum manus implebantur, gaudebat vrbs tota, eum, qui toto esset notus in orbe, ad se venisse. Et vt paucis expediam, adeò illius aduẽtu & beneficiis gratulabatur, acsi fidei suæ fundatores coràm oculis corporeis intueretur. Absolutis verò apud loca sanctorum diù optatis precibus, diuinis acceptis responsis, cum multarum reliquiarum suffragiis tandem venerabilis senex, altissimis Alpium iugis transmissis, in Gallias reuertit.

Romam proficiscitur.

Nota prĩscorũ Xp̃ianorũ erga sacra loca & sãctos deuotionem. Rom. 15.

Psal. 149

CAPVT XXIIII.

Cvm aũt ad suæ diœcesis fines peruenisset, oẽs tam ciues, q̃ suburbani homines, maximo affecti gaudio, cateruatim illi occurrerunt cum Crucibus & lãpadibus, gratias agentes Domino, ꝙ propriũ pastorẽ atq; pontificẽ ipsis incolumem restituisset. Iamq; velox fama volãs, regis perfertur ad aulã. Itaq; rex & regina cunctiq; palatii proceres laudãt creatorẽ, ꝙ tantus antistes & tutor regni, ipsis saluus esset redditus. Quid hic dicã de sacerdotib9 & agminibus monachorũ? qui oẽs vnanimiter, in cælũ sublatis manibus, canebant;

Redit ad suos, & honorifice excipitur.

bant: Gratias agimus tibi Iesu Christe, fili Dei viui, qui exaudisti voces ad te clamantium, & reddidisti nobis pastorem animarum nostrarum, & corporum procuratorem.

CAP. XXV.

ITA ad sedem propriã reuersus, audit palatij Principes, quos authore Deo, Romam proficiscens, concordes reliquerat, instigante diabolo, iam discordiæ peste correptos. Spiritalia igitur arma capessens, putà vigilias, preces, ieiunia, spiritalem hostem è palatio pellere, & pristinam concordiam inter commotos principes sarcire conatur. Quàm verò multa, q̃ grauia & alta suspiria duxit, quàm multas molestias & afflictiones beata senectus pertulit, vt inter se conciliaret, quos inuidia diaboli in mutuas animorum acerbitates coniecerat? Certè nè sanguis humanus funderetur à Christianis, libens ipse mortem erat oppetiturus, non immemor illius Euangelicæ sententiæ: Pastor bonus animam suam ponit pro ouibus suis. Neclabor tãti viri cassus esse potuit. Principes enim, pulsa dissensione, libenter amplexi sunt amissã pacẽ.

Iohan. 10

CAP. XXVI.

IAm verò regnãte Theodorico, quid beatum virũ non minus, quàm reges superiores, charum habuit, inter reliqua eius beneficia id ab eo præstitum est sancto Audoeno, vt in eius parœcia nec Episcopus, nec Abbas vel Abbatissa, neque Comes, neque alius quisquam iudiciaria potestate præditus, absque eius consensu rectorem vel successorem constituere auderet, nisi quem vir sanctus vel de suis, vel aliũdè pro vitæ merito instituere vellet. Erat tum in eius, quem diximus, regis palatio primaria dignitate vir illustris Vuaratto. Is filium habuit strenuum & industrium, sed animo ferum ac moribus asperum, & ipsi parẽti suo insidiantem. Gislemari nomen erat illi: nec destitit à concepta malitia, donèc patrem suo principatu deiecit. Etsi verò obiurgaret eum beatus Audoenus, q̃ tantam nequitiam aduersus parentem exerceret, at ille tamen monita eius salutaria audire noluit. Sed non multò pòst à Deo percussus, impiissimam animam exhalauit, quemadmodùm ei vir Dei ante prædixerat.

Gislemarus suum parentem principatu deiicit.

CAP. XXVII.

Vir sanctus venit Coloniam

ORta autem discordia inter Francos & Austrasios, vir beatus componendæ pacis causa Coloniam venit. Vbi cùm martyrum monumenta perlustraret, atque suo more reliquias ex eorum monumẽtis ablatas, secùm magno cũ honore absportaret, obuium habuit mutum quendam, qui iam annis vndecim nullum cuiquam verbum fudisset. Permisit autẽ Dominus tot annis illum sic permanere in famuli sui Audoeni honorem, vt per eum facultas ei loquendi restitueretur, & diù tacens lingua, in Christi laudes erumperet. Illi ergo muto vir Dei signum Crucis impressit, caput eius consignans: moxque locuta est lingua, tandiù tacens. Tum verò inter discordes populos instaurato pacis fœdere, indè discedẽs, in Neustriam, Virdunum peruenit.

CAP. XXVIII.

CVm autem in eius vrbis ecclesiam ingrederetur, mulier quædam dæmoniaca vexari cępit misera biliter: frendensque dentibus, in virum Dei rapido cursu inuehebatur. At vir beatus manu caput eius stringens, ilicò dæmonem eiecit, sanamque illam parentibus reddidit. Indè ad palatium veniens, quæ de conficienda pace prospere gressisset, cuncta explicauit. Sed iam tempus est, vt de preciosissimi viri obitu calamus noster quædam annotet.

Curat dæmoniacã.

CAP. XXIX.

ANno igitur * decimosexto regni Theodorici regis, & Cratildis reginæ res palatij administrãte Vuarattone subregulo, apud villã Clypiacũ, vbi tũ vir beatus de pace inter Francorũ populos cõstituta nũciũ attulerat, iã longęuæ ætatis senio cõfectus, in morbum incidit. Appropinquabat enim dies optatus, quo cupiebat dissolui, & esse cum Christo: terraque relicta, penetrare cælos, & videre iam facie ad faciem, quod in ænigmate iampridèm vidisset. Cumque febribus corpus attenuaretur, & obitum suum iam imminere cerneret, obsecrabat Dominum, vt suas oues idoneo pastori committere dignaretur. Deniquè hortabatur regem, vt Abbatem * Ansbertum sibi faceret successorem: quod & factum est. Postremo fusis ad Dominum precibus, gregem sibi creditum illi deuotè commendauit, atque ità spiritum reddidit in manus creatoris, cælestibus choris sociandum, & gloria sempiterna paradisi fruiturum. Rexit autem Rothomagensem ecclesiam annos quadraginta & tres, menses tres, dies decem, Nonagenarius migrauit ad Dominum nono Calendas Septembris, die Dominico, anno ab incarnatione Christi sexcentesimo septuagesimoseptimo.

1.Co. 13.

** Aubertum.*

Felicissimus obit⁹ eius.

CAPVT XXX.

COmpletur intereà luctu ingenti domus regia, omnis Palatina dignitas mœret, omnis sublimitas humiliatur, gaudium omne in lamẽtum vertitur, risus omnis excluditur, plangunt cuncti prudentissimum consiliarium, pacẽ populo Dei semper conciliãtem, & humani sanguinis profusionem instantissimè amolientem, prædicatorem egregium, monasteriorũ fundatorem, pauperum consolatorem, monachorũ patrem, pastorem clericorum, hæreticorum persecutorem, regni tutorem, & Ecclesiæ Catholicæ propugnatorẽ. Inter hæc verò patent iam beato pontifici cęlorum palatia, secretorum arcana reserãtur: Eius merita excedunt montium cacumina, eius sacerdotii dignitas superat altitudinẽ siderum. Sociatus iam choris sanctorũ & legionibus Angelorũ, glorificatus est inter arces apostolicas, collocatus inter patriarcharũ & prophetarum turmas, & in lucidissimis beatorum castris muneratus. Plebs vniuersa pium plangit pastorem, & miles Christi cum fiducia in Christo liberalissimo remuneratore exultat. Rex, regina, palatii proceres, non cessantà lachrymis, & ille eius fine cunctatione contendit faciem intueri, cui in hac vita sedulæ seruitutis officia pręstitit. Tristantur ciues & vicini, & Audoenus laboris sui mercedẽ accipiens, iucundissimè lætatur. Tunduntur manibus pectora, pijs ora rigantur lachrymis, & beatus antistes se mũdi nexibus gaudet absolutum. Regni tutorẽ omnes expetũt, quẽ plateæ cælestis Hierusalẽ coronatũ excepere. O quanta fuit tũc plaudentiũ Angelorũ lætitia: & tñ non mediocriter pium est flere Audoenum, qui vt cælestem vitã duxit in seculo, ita modò togatus gaudet in cælo, & in tabernaculis iustorũ magna cũ tranquillitate requiescit, stipatus frequẽtia Angelorũ. Postq̃ autẽ plan ctus paulùm quieuit, Episcopi, qui aduenerãt, rex & regina, Maior domus, siue magister equitũ, cũctiq; palatii prĩcipes, beati viri corp⁹ feretro ipõnẽtes, sacras exequias cõcelebrarũt. Lætabãtur singuli, & in maximo

Magnum eius decessus luctũ affert.

Fun⁹ ei⁹ honorifice curatur.

lucro ponebant, si corpus sancti viri in humeros sustollere liceret. Cumque ad pontem Isaræ cum maximo honore, & digno funeris ornamento laudibus & hymnis decantandis peruenissent, noctem totam in Dei laudibus exegere. Inde verò regia dignitas cum multo animi dolore rediit ad sua, cernens ablatam à se Domini margaritam.

CAPVT XXXI.

TVm verò permultis Episcopis in vnum conuenientibus, adiũctisque venerabilibus Abbatibus, monachis & clericis, itemque viris illustribus & turbis populorum, cum Crucibus & lampadibus atquè thymiamateriis in Volcasinensem prouinciam sunt ingressi, summoque cum honore beatum corpus humeris gestantes, laudes & hymnos Deo canebant, nõ sine multis lachrymis respectantes feretrum pastoris sui. Ità demùm Rothomagum cũ sacro corpore perueniunt, atque illic in beati Petri Apostoli Basilica, loco, quem ipse sibi præparauerat, decentissimè illud sepeliunt.

CAP. XXXII.

ILla verò basilica, in qua sancta eius membra quiescunt, miro opere quadris lapidibus Gotthica manu à primo Clotario Francorum rege, olim nobiliter constructa fuit, anno plùs minùs quarto & vicesimo regni eius, sedem Rothomagensem obtinente Flauio Episcopo. In qua etiam duæ eius vxores & reginæ cõditæ sunt, Haldetrudis & Bertetrudis, itemque Dagobertus filius Sigeberti regis, quem totondit Grimoaldus: atque etiam Childericus rex, frater Theodorici, cum vxore Bilhilde & filia: quos ipse vir sanctus iam olim illic sepelierat: qui satellitum suorum Amalberti & Vigoberti insidiis, vita atque regno priuati fuere. Vbi Dominus Iesus Christus, meritis beati præsulis Audoeni suffragantibus, multa virtutum signa vsque in hodiernum diem efficere non cessat. Ibi enim cæci illuminantur, leprosi mundantur, claudorum reformantur gressus, dæmoniaci curantur, & diuersi lãguores sanantur. Nec in eius duntaxat ea fiunt sepulturæ loco, sed in multis etiã prouinciis, quas vir Domini docendo peragrauit. Quæ si quis pleniùs nosse velit, perlustret Galliam, Aquitaniam, Hispaniam, Italiam, gesta regum Francorum, vitam & actus beatissimi Eligii episcopi, ab ipso conscriptos, vitas quoquè venerabilium Abbatum & confessorum tẽporis sui, atque illius ciuitatis scrinia, itemque monasteriorũ, quæ reges & reginæ permultique alii viri religiosi, il lo adhortante, construenda curarunt, perlegat. Quibus in locis omnipotens Deus ad honorem nominis sui, per merita sancti pontificis, multa admiranda vsquè in præsens operatur. Testantur ergò loca, vbi ea fiunt miracula, patres matresq; docent liberos suos, magistri discipulos, senes iuuenculos, ob memoriam ad posteros transmittendam. Requieuit autem beatissimi viri corpus in eodem loco, quo conditum fuit, annis tribus & mensibus nouem.

Ad sepulcrum eius multa edunt miracula.

CAPVT XXXIII.

POsteà autem visum est antistiti successori eius, vt in locum editiorem illud transferretur, nempè ad plagam orientalem altaris S. Petri Apostoli. Conuocatis igitur permultis monachis, omnique clero & populo vrbis eius & totius prouinciæ, totam noctem in laudibus & hymnis peruigilem duxit. Finitis verò matutinis laudibus, cum choris modulantium, quorum vocibus cantuque suaui omnia circunsonabant, corpus sacratissimum à loco, vbi humatum fuerat, cum multa veneratione ipso die Ascensionis Domini, tertio Nonas Maii, transtulit in locum prædictum, vbi nunc vsque honorificè illud homines venerantur. Fuit enim tam ab omni corruptione alienum repertum, quàm olim fuerat virginea integritate cõspicuum. Fecit verò idem episcopus super eius sepulcrum fabricam quandam mirifici operis, in quam contulit argenti talentum maximum, auri plurimũ, gemmisq; optimis eam exornauit. Atque intrà illam condidit lectum, quem sanctus Audoenus flagrantissimo ardore iusserat parari, atque intùs & foris auro mirabiliter includi, vt in honorem Domini nostri Iesu Christi, ad sanctam resurrectionem in Hierusalem perferretur. Sed nè id fieret, sanctæ eius voluntati multa tum fuere impedimenta obiecta.

Transfertur sacrũ eius corpꝰ post triennium, adhuc incorruptum.

CAPVT XXXIIII.

QVod autem ipso translationis eius die declaratum est miraculum, id paucis commemorandum est: Inciderat is, quem diximus, Episcopus in molestissimam corporis valetudinem, quam Tertianam febrem vocant. Cumque non mediocriter is eum morbus infestaret, ità ut mortẽ sibi præ foribus adesse suspicaretur, subitò intrà Missarum solennia, coram sacerdotibus, Clero & populo febre omni profligata, pristinam sanitatem recepit: Tum verò sudarium de capite beati Audoeni, pro reliquiis manu sua cum fide sustulit, undè & ipsi & quamplurimis aliis, Domino largiente, salus collata est. Fecitque ob amorem sanctissimi viri, omnibus opiparum conuiuium, & tanquàm Christo assistens, ambulando sumebat cibum, & illis recumbentibus officiosè inseruiebat. Porrò pauperibus non solùm alimoniam, sed etiam innumeram solidorum copiam distribuebat. Quanta autem veneratione persequendus est hodiernus antistitis nostri Audoeni sacratissimus dies, quo ille iunctus Christo, Angelicis fruitur paradisi deliciis, & à nobis magno cum honore atque officiosissimè colitur tumulatus? Pauperes sanè in eius beatæ depositionis die in vnum collecti, laudabant Dominum, & gratias incessabiles agebant, quòd ipsorum bonus pastor Audoenus, sicut in vita duplicem ipsius alimoniam abundè præbuisset, ità post decessum suum tam magna eis prandia prępararet. Eius nos orationibus adiuti, conemur totis viribus illius vitam, fidem & mores imitari, vt mereamur ad coronam gloriæ, quam ipse adeptus est, etiam nos quandoquè pertingere: Per Dominum nostrum Iesum Christum, qui cum æterno patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus in Trinitate perfecta, in secula seculorum, Amen.

Tertiana febris fugatur.

Miracula sudarii eius.

Debemꝰ sanctorũ fidem & mores imitari.

MARTYRIVM S. GENESII Arelatensis, authore B. Paulino Nolano Episcopo.

Prologus Authoris.

PRoprium atque indigenam Arelatensis vrbis beatissimum Genesium martyrem, alumnum eiusdem iure nascẽdi, patronum virtute moriendi, celebrare iam à principio atq; extollere, omnes religiosorum literæ debuerunt: vt tanti meriti gloriosa documenta, consignata scriptorum fide, & viuacibus commendata monumentis, illibata atque integra ad poste-

posteros peruenirent, quæ admiratio semper faceret noua, & veneratio probaret antiqua. Sed quoniam succedentes sibi per incertum vitæ tempus ætates, tradere hæc inuicem memoriæ mutuæ, quàm mandare literis, maluerunt: vel nunc oporteret eadem fidelibus scriptis in tempora secutura transmittere, nè ea, quæ adhuc viua recordatione rerum, vt sunt gesta, referuntur, euanescente per tempus vel tradentium, vel accipientium fide, fabulosa credantur.

HISTORIA.

Aug. 15

SAnctus itaque Genesius in iuuentutis flore primæuo, principalis militiæ tyrocinium suscepit, eã officii partem studio & arte cõplexus, quæ patronorũ verba vel noua signorum velocitate, vel dexteræ, sonum vocis æquaret: spiritalem futuræ gloriæ imaginem præfigurans, vt qui præcepta diuina celeriter audiret, ea fidelibus notis piæ mentis exciperet. Accidit autẽ, vt, cùm ante tribunal exceptoris fungeretur officio, iniusto atque sacrilego mãdato persecutionis iussa ederentur, quæ deuotus Deo repudiaret auditus, & imprimere ceris manus sancta respueret. Abiectis ergò tabulis ante pedes iudicis, ministerium sacrilegum sacrata iam Domino mens refugit. Et vt in nullo à præceptis Euangelicis actus martyris deuiarẽt, quibus declinare persecutionis impetum vel permittimur, vel iubemur, alia atque alia nõ solùm latebra, verumetiam ciuitate mutata, cùm & alio loco scriptũ sit, Spiritus quidem promptus est, caro autẽ infirma: ab ira se furentis iudicis paulispèr occuluit. Qui cùm eum corripi protinùs offerrique iussisset, neque inuestigatio ad procuratam latebram perueniret, crudelissimis pœnæ ministris, vt vbi repertus fuisset, gladio eum interficerent, imperauit. Quod vbi beato Genesio vel occultis nunciis, vel rumore compertum est, diuersa latendi loca, vt exitus docet, non infirmitate spiritus, sed carnis trepidatione, mutauit. Atque interim, licèt superfluò, de præsumptæ fidei confirmatione solicitus, quoniam nondùm erat ex aqua & spiritu sancto renatus, perfidos internuncios à Catholicæ religionis antistite donum baptismatis postulauit. Sed ille vel temporis angustiis impeditus, vel iuuenili ætati diffidens, ardentia vota distulit, ac fideliter indicauit, quòd plenam consummationem etiam huius muneris daret prompta pro Christo cruoris effusio. Et hæc quidem cunctatio sacerdotis, diuino, vt æstimo, prompta nutu atque iudicio prouocata dispositaque est: vt circa eius solennem consecrationem officia humana cessarent, cui vnius baptismatis duplex gratia, ex vtroque scilicet Christi latere & aqua & sanguis parabatur.

S. Genesius exceptoris fungitur officio, nec scribere vult edicta contra Christianos.

Matt. 10.
Mat. 26

Ioan. 19.

Sed iam Dominus, qui per Spiritum sanctum futuri martyris seruabat arcana, subeundæ constantiam passionis vel fecerat, vel videbat: neque patiebatur differri coronam, cùm videret paratam esse victoriam. Itaque percussoribus suis eum obtulit, & iis, quorum in eundem auida crudelitas inhiabat, ostendit. Atque is ubi se perspicit depræhensum, instinctu Domini Rhodanum petiit, & sancta fluuio membra committit: vt eum illic à contagione mortali, velut alterius Iordanis vndis, occultus baptista purgaret: & mutuo alternoque mysterio & aquis corpus, & aquas corpore consecrauit. Atque hæc causa profectò extitit, vt natandi adminiculo perueniret: qui exemplo beatissimi Petri ad Christum tendens, per summa gurgitum ambulare potuit. Transgressum continuò in vlteriora fluminis, & subeundi præmii passionis Christo sponsore securum, in eo loco, quem effusioni sanguinis gloriosi Dominus elegerat, quique nunc oratione assidua & votis nunquàm irritis frequentatur, percussor assequitur, exoptatoque gladii ictu festinantem ad Deum animam vinculis corporis, quibus tenebatur, absoluit: & vtraque substantia propriæ originis elementa repetente, terrenna interim terris membra commendat, & cælestem spiritum emittit ad cælum.

Mat. 14.
Iohan. 21

Gladio pcuss⁹, abit ad Dominum.

Prouiderunt tamen fideles temporis illius Dei serui, vt vtranque fluminis ripam, geminatis vrbibus ambiendam, vnius martyris tutela muniret. Nam in ipso beatæ passionis loco consecrati cruoris vestigia relinquentes, in alterum fluuii latus honoratas reliquias transtulerunt, vt utrobique præsens S Genesius, illic sanguine haberetur, hic corpore. Hæc omnia fideliter, atque vt gesta sunt, vel comperta, vel dicta, libentibus deuotisque animis, qui noueratis, recognoscite: qui ignorabitis, agnoscite, & gloriam tanti martyris, per singula annorum spatia crescentem, & in secula æterna victuram, mentis oculis contuentes, vnusquisque pro viribus ad similia, si ità fides desiderauerit, animos præparate, & vt beatus Genesius, throno Domini vsque in vindictæ suæ tempus assistens, sacerdotibus, ministris, Clero nobisque omnibus, & ei, qui instructioni vestræ ista composuit, patrocinetur, orate: Amen.

Apoc. 6.

Eiusdem beati Genesii insigne miraculum, à beato Hilario Arelatensi Episcopo conscriptum.

OPera Dei narrare, honorificum est. Ergò operæprecium est, miracula diuini operis, ad sancti martyris Genesij gloriam referenda, narrare natalis enim ipsius die frequens ille in ciuitate Arelatensi casus, pontis abrupti periculo, vrbem totam nimio tremore concussit, & animis subiti pauoris discrimine concussis, solennitatis lætitiam recepta salutis gratia, lætiorem reddidit, iucunditate duplicata. Nam cùm suos in hac celebritate plus etiã, quàm suos, Arelas populus coegisset, quorum in illa die gaudiis agendis ipsa ciuitas angusta erat, semitæ & spatia camporum, hærente in agmine, & laborantibus sua cunctis densitate, ibat in vlterioris fluminis ripam, in honorem martyris, Christo deuotus exercitus, cum charis coniugibus, dulcibus pignoribus, plura simul beneficia habere festinans. Nec contentus vno in loco vota profundere, in ecclesia peruigil, antelucanus ad locum cædis sanguinis festinabat: item ad sepulcrum, gaudiorũ immolans hostias, quasi occupaturus aures martyris: properabat. Nec clericorum officia solenniter ordinata, nec ipsum deniquè lucis tempus expectabat. Splendor siquidem festiuitatis, collucente urbe tota, omnem omnimodis pepulerat noctis horrorem. Interim via illa naualis, qua inter confœderatas sibi vrbes, illius terribilis Rhodani terga calcantur, subitò aut sub iniusto fasce, aut nimio materiarum pondere, aut per obliquum amnis illapsum, prona diffusa est. Incertum est, quo casu: certum tamen, cuius insidiis preciosum onus, hoc est, fidelium turmam in mediis fluctibus malè pendula strata deposuit, adstante me, qđ veraciter loquor, & pedem ab ipso, vt ità dixerim, põte referente. Ingens ilicò fragor populi tam ruentis, quàm circunstantis, exoritur: pauor tota vrbe perurrit: hic coniugi, ille filiis, alii propinquis, alij amicis: omnes simul diuersis affectibus metuunt: qui parùm, ciuibus.

Tobiæ 12.

Solẽnitas S. Genesii.

Ponte rupto, multi ruunt in aquas.

Inter hæc sanctæ recordationis antistiti Honorato, quo tunc ille populus pastore gaudebat, vni quidem pro omnibus metuenti, omne cladis pondus incumbit. Quos tunc illa pietas stimulos accepit? quàm subita animi ægritudine ægris ægrior fuit? Erectis cõfestim ad cælum oculis, intentione cordis luminibus exæquata, ita à nobis circunstantibus mentis* excessu totus abscessit, vt nemo dubitaret, quin tribunalibus Christi cum S. Genesio, opem præsentis mali impetraturus, adstaret. Agebantur interim grandi tumultu miseranda naufragia: mixti hominibus phalerati equi impedito indignãtes natatu, altis pectoribus crura iactabant: quicquid obuium fuerat, seu admoniti periculo, seu pauidi instinctu, proculcantes pauida virtute: impliciti charis oneribus, matrum vlnam, & pressi caueis matronalibus famuli, & tota itineris sui immixta fragminibus pompa solennis. Nemo hoc loco malus interpres occurrat, nemo tantam Martyris gloriam maligna obtrectatione * obscure, & ripæ vicinã turbam nullus alleget, nemo vadis exceptos asserat, quos palam dextera diuina saluauit. Depressã peregrinorum mercibus quotidie iisdem ripis inæstimabiliũ onerum nauigia iunguntur: nauem illic ferendis põtibus tanquàm iacere fundum desperaret aggeribus, ordinatio antiqua constituit. Tantum cum hoc vasto gurgite stipati populi pondus exposuit, quantum lõgissimis, validissimis, eodemque confractis pondere trabibus, acceperat.

Loc mẽdosus.*

* *dubitet*

Occurrat nunc animis atque oculis replicantium, simul totum, Rhodanus, ruina, naufragium, implicanda turba miserorum diuersa, in vnum diaboli insidiis conglomerata pernicies. Nihil periculo defuit, vt ad gloriam Martyris nil deesset. Quandò enim alumnos ipsius mergeret fluuius, quem eodem die piis natalibus consecrasset) O magna Dei gloria. Erupit è vasto gurgite gloriosus exercitus. Iordanem iterùm credê res, rupto diuinitùs amne, patuisse: aut iterùm maria populo Dei, sicut sub Moyse quondam Duce, in virgæ imperio iter inter fluenta solidum præbuisse. Neminem ruina quassauit, neminem grauatum vestibus fluuius inuoluit, nemini haustum suum fluuius ingessit. Illæsos omnes atque incolumes vernacula ac familiaris ripa suscepit. Pompa omnis, sicut ingressa fuerat egressa est. Matresfamilias ex profundo famulorum suorum ceruicibus mobiliũ cubiculorum secreta viderunt: acus ipsæ, vt ità dixerim, sicut affixæ fuerant maternis manibus, hæserunt. Nemo damnum aliqđ rei, nemo dispendium salutis accepit. Occurrunt pignora chara pignoribus: vnusquisque proximum suũ, cui plurimũ timuerat, lætus amplectitur. Cuius hic, nisi Christi per intercessionem Martyris sui, præsens virtus operata est? Conuenit vtiquè Episcopus Martyrem, & Dominum martyr. Ostensum est salute dignũ fidelis populi officium. Et deniquè plurimi (quod mecùm forsitan & qui fecistis, agnoscitis) ilicò, nè uel leuiter turbare deuotionem sanctam liceret inimico, vestibus, vt erant, madidis nauigia conscendunt, & matutinum rigorem fluuii, spe feruente contemnũt: festini, quò intenderant, ad locum scilicet cædis, animo victore perueniunt, alacritate maiori post periculum recens vota fusuri. O dignæ audiri præces, quæ non fractæ iniuriis, imputare nesciunt, quòd periclitati sunt: grates referre sciunt, quòd euaserant. Omnes gaudio tripudiant; assistunt deniquè solennibus læti: interfuisse periculis iuuat: quia conspicabile, interfuisse miraculis: Tanti cuique fuit de salute dubitasse, vt salutem suam mirabiliter acquireret. Integro suorum numero honoratus pastor exultat: qui quidem hæc manu politiori maiorique gratia mansuris perpetuo seculo scriptis mandare potuisset, nisi diuini muneris conscius, in legatione sancti martyris particeps designatus, quòd se præsule Dominus hæc contulisset, insolentiùs exultare timuisset. Et qui dem ad nos beneficia per plures diffusa perueniunt: cæterùm quanti in se priuata cognoscunt? Quod soli Deo adscribimus, qui omnium conditor & conscius, colitur & viuit cum filio & spiritusancto, per infinita secula seculorum, Amen.

Iosuæ 3.
Exod. 14

Omnes illæsi euadunt e flumine mar tyris ĩ ter cessione.

ITEM DE EODEM S. GENESIO Arelatensi, sermo ex ijs, qui Eusebio Emiseno Episcopo adscribuntur.

HOdiè natale sancti Genesij celebramus, & meritum. Beatorum martyrũ passiones, natales vocamus dies, quandò eos Martyrii vita, & gloriæ fides, dum ingerit mortis, genuit æternitati, & perpetua gaudia breui dolore parturiit. Meritò planè dicẽdi natales dies, per quos illi nati fuerãt in hanc fragilitatis humanę miseriam, subitò renascuntur in gloriam, vitæ perennis initium de mortis fine sumentes.

Passiones martyrũ cur natales vocent

Etenim si istos dies natales uocamus, quibus in hãc lucem in delictis & doloribus nascimur ad dolores, quibus in hunc mundum cum fletu infantię vagientes ingredimur, omnis homo quasi futuræ per totam vitam prophetia miseriæ, & infelicitatem naturæ prima illa lachrymabili voce testatur: siquidem primo statu vita nascentium, quæ ad omnẽ suspecta cursum, in tribulatione agitur: Iustiùs ergo isti celebrantur natales, quibus sancti ex corruptibili luce in nouam illã futuri seculi veniunt claritatem, & filij hominum in adoptionem diuinæ paternitatis ascendunt, & consortes pauloantè mortalium, subitò ciues incipiunt esse angelorum.

Iuste celebrantur sãctorum festa.

Ex eorũ numero erat beatus ille, cuius hodiè pclarum gloriosi agonis celebramus triumphum. Qui adhuc Catechumenus, adhuc à diuinis legibus peregrinus, adhuc alienus, omnia in se subitò mãdata pietatis, fidei plenitudine cõsummauit. Catechumenus, ad cõfessionis certamina progreditur. Non tingitur fonte, sed abluitur passione. Non viuificatur baptismate, ser morte regeneratur. Et quid tãdem crederet, vel qđ pro eo redemptori suo deberet, profusione sanguinis cõfitetur. Nõ potest quidem dicere, Cõsepultus sum Christo per baptismum in mortem: sed potest dicere, Per mortem illi iungor in baptismo, id est, in morte. Ipse enim Dominus mortem suam baptismũ pronunciauit, dicens: Baptismate habeo baptizari, quod vos non scitis. Beatus ergo & inclytus Christi testis, hanc Domini sui mortem, etsi non edidit mysterio, plus est, quòd imitatur exemplo.

Luc. 12.

O quantum agit ille in pectoribus humanis ignis? Catechumenus æternam comperit uitam. Nondùm profectus ad CHRISTI militiam, & iam dignus ad amicitiam: nondùm assumptus ad famulatum, & iam idoneus ad testimonium: nondùm intromissus in Ecclesiæ ianuam, subitò ipsam penetrat cęli regiã: nondùm miles Dei, & iã cohæres: nondùm domesticus in domo Dei, & iã filius in regno Dei. Et sanè hãc meruit gloriã inconcussa illa in tãto martyre animi virtus & fidei magnitudo, occulto (dico) Christo amore nutrita, & subitis approbata documentis. Nã cùm secretus adhuc Dei famulus in exceptorũ ordine militaret, & ante tribunal pagani Cæsaris assisteret, audiens eũ in caput Christianorũ cruẽtas pronunciare sentẽtias, piã dexteram ab excipiẽdo tanq̃ sacrificãdo

Vis diuini amoris.

reuo-

reuocauit, & implere sacrilega uerba contremuit, quia Christum paginis cordis gerebat inscriptum.

Præclara virtus S. Genesii.

Proiectis itaque codicibus ante oculos prophani iudicis, nefarias eius uoces & edicta impia atque decreta, tota iam martyris libertate condemnat. Tormenta in oculis erant, dolor eorum, quos pęna lacerauerat vsque ad metum carnificum, usque ad tremorem torquentium perueniebat, & inter hæc ille Christianum se esse tota exultatione clamabat, tanquam Christiani non ad supplicia, sed ad præmia quærerentur. Quanta & quàm noua spectacula Deo atque angelis suis præbuit fides piorum?

Ecce in sacrilegi tyranni ministerio militem suum Christus inuenit. Solebat Ecclesia ad tribunalia persecutorum martyres mittere; ecce nunc stupendo genere Ecclesię martyrem tribunal persecutoris emisit. Pronuntiat itaque, Christianus sum, & omnis insania persecutoris verso in illum furore consurgit: æstuat dolore & confusione iudex cruentus: plus erubescit, cultorem fidei de parte emersisse perfidiæ. Incumbente itaque persecutionis mole, insequentibus diaboli ministris, Rhodani se immittit fluentis, in vlteriorem ripam, de ciuitate in ciuitatem, flumine obsequente, transgreditur: non vt gloriosam mortem fugeret, sed ut martyrii ordini nil deesset, dicente ipso Domino: Si vos persecuti fuerint in ciuitate ista, fugite in aliam. Illic apprænhensus, Christo immolatur, & triumphali cruore perfunditur. Vnda preciosi sanguinis, baptismi Sacramenta complentur: cadit in precium veritatis, hostis pietatis.

Mat. 10

Sub ipsa itaque felicissimæ ciuitatis mœnia, fideliũ humeris funus inclyti uictoris infertur. Vnde nũc in ter utrasque urbis illius partes gemino honore gloriosus, illam ripam triumpho sanctificat, hanc sepulcro: illam sanguine illustrat, hanc corpore. Fideles ita que populi pecularius exultantes de perpetuo propugnatoris auxilio, ferunt ad tumulum uota, de tumulo votorum referunt gaudia. Pulsant hi precibus, respõdet ille virtutibus: vincuntur per quotidiana Martyris beneficia, alumnæ vrbis obsequia. Vndè meritò in prosperis colunt, quem præsentem in periculis cognouerunt. Frequentibus itaque tribulationibus approbarunt, quantum apud Deum possit proprius suffragator. Quàm preciosa sunt martyrum vulnera, q̃ gloriosa certamina, inter quæ tormentis viuentes, & mortibus triumphantes, vexati in paucis, bene dispo nuntur in multis. Coram hominibus afflicti, corã angelis glorificandi, breuem Deo vitam sub æternitatis commercio fęnerauerunt. Et ideò sicut aurum in fornace ignis, ita illi in camino tribulationis probati, fulgebunt sicut sol. De quibus per beatum Iohannẽ vox diuina testatur: Hi sunt, qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas, & candidas eas fecerũt in sanguine agni, propter hoc stabunt in conspectu throni. Hos ergò charissimi ita miremur, vt homines fuisse meminerimus: hos, inquam, ità miremur, vt eos nostri similes nouerimus, & sub eadem, qua nos sumus, carnis fragilitate vixisse, & per hoc sequamur, inquantum possumus, fidem illorum: sectemur animi virtutem, qua terrena & præsentia respuentes, vim regnis cælestibus intulerunt. Superauerunt illi corporum dolores, nos superemus morum & cordium passiones: vicerunt illi tormenta, nos vitia. Illi sacrificari dæmonijs horruerunt, nos militiam, inuidiam, obtrectationes, contentiones, tanquàm prophana sacrificia, detestemur: vt inter huius mundi conflictiones, vitia, persecutores virtutis, probent esse nos martyres. Persequamur in nobis peccata, & iniquitates nostras, expugnemus superbiam, debellemus iracundiã: ipsi in nobis, & p̃secutoris partes exequamur & martyrum, per castigationem vigiliarum, per contritionem ieiuniorum, per custodiam viuentem, sanctam, placentem Deo, acquiramus nobis nouum, nõ carnis morte, sed carnalis vitæ mortificatione martyriũ, vt de nobis quoquè etiam viuentibus dici possit: Precio sa in conspectu Domini, mors sanctorum eius.

S. Genesius propugnator fideliũ perpetuus.

Sap. 3.

Matt. 13
Apoc. 7.

Martyrum fidẽ & virtutes imitari debem⁹

Psal. 15.

Ergò inquantum fieri potest, extinguatur in nobis, quicquid peccati est: mortificetur morti, quod seculi est, vt preciosa perficiatur, in cõspectu Domini mors viuentium, vt animositates, cupiditates, atque præsentium blandimenta rerum, sicut ea mors extorque bit inuitis, ità ea nobis veritas fidei & Dei auferat timor, vt non necessitas ea à nobis separet, sed voluntas, vt terminum vitijs, vt finem concupiscentijs ac delictis nostris non interitus faciat, sed profectus.

DE S. GENESIO ROMANO Martyre, ex vetustis exemplaribus MS. quibus consentiunt antiquiss. Martyrologia. Dictionem nonnihil expoliuit F. Laurentius Surius.

DIOCLETIANO Imperatore, cùm per annos quatuor Ecclesiæ omnes clausæ essent, Romæ mimus quidam fuit, Genesius nomine: Is cùm verum ignoraret Deum, Christianos sæpissimè irridebat. Volens autem arte sua quippiam eiusmodi effice re, quo placeret Diocletiano Imperatori, apud Christianos diuini secreta mysterii perscrutabatur: & cùm omnia accuratè didicisset, ad theatrum se contulit: ingressusque in scenam, salutauit discipulos suos, ab eisque resalutatus assedit, atque ad illos: Scitis Imperatoribus nostris cumprimis inuisos esse Christianos? Illi responderunt: Adeò hoc omnibus compertũ est, vt qui id nesciat, inueniri nemo possit. Genesius ait: Si ergò vultis, vt placeamus inuictissimo Imperatori, prodamus coram illo mysteria Christianorum. Illis libentibus animis eius sententiam approbantibus, docet eos diuina mysteria, diligenterq; instituit, quid facere, quidve dicere debeant. Vbi autem aduenit exhibendi dies, ille instar ægroti lecto decumbit, dicitq; ad socios: Eia nostri, grauem me sentio: equidem perquàm velim leuis fieri. Respondent illi: Qua nos ratione leuem te reddemus, si grauis es? Itàne fabros nos arbitraris, qui runcina leuiorem te efficere possimus?

Aug. 25

Genesius mimus.

Baptismi ritus scrutatur, & palam irridendos exhibet.

Hæc atque his similia illis dicentibus, & populi risum concitantibus, Genesius diuinitùs permotus, ait: Vesani, ego Christianus mori cupio. Respondent col legæ: Quid ità? Genesius dicit: Vt in illa die ceu fugitiuus, in Deo inueniar. Iis auditis, Diocletianus risum tenere non potuit. Illi porrò, vt constitutũ erat, exorcistam & presbyterum ironicè repræsentant, ijq; ingressi, dicunt ei decumbenti: Quamobrèm ad nos fili misisti? Genesius non iã simulatè, sed ex animo respõdet: Cupio adipisci Christi gratiam, vt renatum me sentiens, liberer à præcipitio facinorum meorum. Fit clamor populi: cursores aduolant, adferunt munera ab Imperatore transmissa. Cùm iam autem omnia diuinorum mysteriorum secreta completa essent, indutus est vestibus albis, panemque & dulciaria cereosq; elargiebatur. Intereà mox accurrunt milites, tãquàm ab Imperatore missi, correptumque eum, adducunt ad iudicem. Sed ille dum ad commentitiam & simulatam rapitur perpessionem, ad veram & synceram cõfessionem accedit: atque adeò in albis vestibus ad illũ con-

Diuinit⁹ bona mẽs ei præstat

Nota de vestibus albis baptizatorũ

contendit locum, vbi expectabat Imperator: ascendensq; pulpitum, in quo erat Veneris statua, ità concionatur.

Audi Imperator, & sapientes omnes auscultate. Antehac quotiès ego Christianos nominari audiui, intolerabili implicatus errore, iungebã me illis, qui eos publicè trahebant, pariterque trahebam, & qui tormenta constanter perferrent, illis insultabam, furoremque populi in eos incendebam. Tãtum verò eius nominis odium me ceperat, vt etiam parentes & affines ea causa reliquerim, maluerimque ægrotationũ & egestatis molestias perpeti, quàm vlla ratione in patria manere apud Christianos. Visum autem mihi fuit hisce diebus, perscrutari res & mysteria Christianorum, non vt crederem, sed vt illis in publicum proferendis, populo risum mouerem. At verò simulatquè nudum me in conspectu vestro aqua illa perfudit, interrogatusque, respõdi me credere ea, quę proponebantur, vidi supra me manum cælitus porrectam, atque Angelos Dei ignea radiantes facie, mihi propiùs assistentes, flagitiaque omnia, quæ à primis ætatis initiis vsque in præsens admisissem, è libro recitantes, atque ità ad me dicẽtes: Aqua hæc diluit ea omnia, quæ te agnoscis perpetrasse. Cumq; vnda baptismatis tinctus essem, simul etiam liber ille perfusus, niue candidior apparuit, ità vt superioris scripturæ nulla prorsùs in eo vestigia cernerentur. Dixeruntq; Angeli ad me: Noueris te ab omni culpa mundatum: vide nunc, vt gratiam perceptam conserues. Iam tu igitur Imperator & vos alii omnes decernite, quid faciendum mihi sit. Ego enim dum volo vobis terrenis placere Imperatoribus, ad regis cælestis gratiam perueni: dumque hominibus risum facere studeo, Angelos lætitia affeci. Nunc igitur ab hac ipsa hora, quemadmodùm vos omnes hactenùs hisce mysteriis, perindè vt ego, nullã fidem adhibuistis, ignorantia seducti: ità iam vnà mecum credentes, deinceps ea irridere nè velitis, quandò ex me cognoscitis, apertum me vidisse cælum, manumque cælitùs mihi impositam ea hora, qua aqua perfundebar: conspexisse etiam Angelos, peccata omnia prorsùs obliterata, cæleste lumen, adhortationesque audiuisse Angelicas, Dei gloriam cordi meo sensisse impressam, quæ me docuit, verum Deũ esse Dominum Iesum Christum, eum esse lumen, veritatem, pietatem, salutem omnium, qui eius gratiam per baptismũ sint assecuti. Audite, quæso, me vos boni Principes, & vos optimi viri, meumque erga vos amorem ità probate, vt studio salutis comparandæ, à me edocti, credatis Dominum nostrum Iesum Christum esse Deum verum. Quod tamen experiri non potestis, nisi vos vnda illa perfuderit, quam Pater & Filius & Spiritus sanctus nominis inuocatione sacrauerit.

Vide admirandã baptismi vim, etiã irridiculè collati.

His à Genesio dictis, Diocletianus immodico furore accensus, iubet coram se sisti eos omnes, qui eius ludi socios se illi adiunxissent, virgisque acerrimè cędi: putabat enim illos quoquè credidisse. At illi sanctum nomen blasphemantes: Domine Imperator, inquiũt, nos longè diuersa sumus animi sententia. Hic verò amentia correptus, contempta tum sua, tum pietatis tuæ & totius populi iucunditate & lętitia, Christianorum luctum complectitur. Quod ergò solus admisit, ipse solus luat. Tum verò Imperator incredibili in Genesium furore percitus, parùm abfuit, quin eius sanguinem biberet, ni horrore prohiberetur. Iubet verò, vt inspectante populo cædatur fustibus, animi sui sæuæ perturbationi obsecundãs. Altero die præcipit Plutiano Præfecto, vt tandiù tormentis eum afficiat, donèc paratus sit idolis sacrificare. In eculeo igitur suspenso dicit Plutianus: Insane & miserrime, sacrifica diis, vt possis redire in gratiam cum dominis nostris. Genesius respondet: Ambiant horum regũ gratiam & amicitiam, qui non timent illum regẽ, quem ego vidi, quem & adoraui, & adoro. Ille enim verus rex est, quem ego patentibus cælis conspexi, qui mihi dignatus est impertiri misericordiam suam, meq; indignum & irrisorem & incredulum, illustrare mysteriis suis: vt qui planè cæcus eram, verum lumen adspicerem, & eius cognoscerem veritatem. Quamobrèm miserum me lugeo, quòd vobiscum hactenùs errauerim, & sanctũ nomen in Christianis abominatus sim. Pro quo scelere supplicia omnia me commeruisse puto. Satis enim serò ad verum adorandum regẽ accessi. Dicit ei Plutianus: Quis est iste rex præter nostrum regem? Genesius respõdit: Iste rex, quem tu dicis, homo mortalis est: At ille, quem ego adoro, Deus est. Tuus rex ad certum tempus terris imperat: Christus verò & in cælis, & in terris, & in mari imperat. Rex tuus habet sibi præfinitum tempus, certumq; vitæ finem: At Christus semper gloriosus viuit & regnat in cælis.

Diocletianus mire excandescit, dum videt conuersũ Genesium.

Genesius fustibus cæditur.

Cùm sic ergò in eculeo suspensus diù vngulis laceraretur, lampadibus inflammaretur, ac nihilo minùs in confessione inuicto animo perseueraret, diceretq; iudici: Etiamsi pęnas has vel centies admoueas, etiãsi vel millies me comburas, at Christum tamen mihi à corde auferre non poteris. Gesta oĩa Plutianus Diocletiano in palatio legẽda obtulit. Quibus perlectis, iussit eum Diocletianus capite puniri. Eam verò sententiam beatus Martyr Genesius hilariter excipiens, cæsus est propter nomen Domini nostri Iesu Christi: Cui est cum Deo Patre honor & virtus & potestas in secula seculorum, Amen.

In eculeo suspensus laceratur & vritur.

Capite trũcatur.

DE CONVERSIONE, MIRACVLIS ac obitu Aredij Abbatis: ex Historiæ Francorum S. Gregorij Turonensis lib. 10. cap. 28.

Aug. 25.

INTEREA fuit quidam nomine Aredius, qui hoc anno terras relinquens, vocãte Domino, migrauit ad cælum. Lemouicinę vrbis incola fuit, non mediocribus regionis suæ ortus parẽtibus, sed valdè ingenuis. Hic Theodoberto Regi traditus, aulicis & palatinis adiungitur. Erat autem tunc temporis apud vrbem Treuericam vir eximiæ sanctitatis Nicetius Episcopus, qui nõ solùm in prædicatione admirabilis facundiæ, verumetiã in operibus bonis ac mirabilibus, celeberrimus habebatur in plebe. Qui intuens puerũ in Regis palatio, nescio quid in vultu eius cernens diuinum, præcepit ei se sequi. At ille, relicto Regis palatio, secutus est eum. Cumque ingressi in cellulam, de iis, quę ad Deum pertinent, confabularentur, expetiit adolescens à beato sacerdote se corrigi, edoceri, instrui, ac in diuinis voluminibus ab eodem exerceri. Cumque in huius studii flagrantia cum Antistite memorato degeret, tonsurato iam capite, quadam die psallentibus clericis in ecclesia, descendit columba à camera: quæ leuiter volitans circa eum, resedit super caput eius, illud indicans, vt opinor, eum Spiritus sancti gratia iam repletum. Quam cùm ille non sine pudore conaretur abigere, hæc paulùlum circumuolãs, iterùm super caput eius aut scapulam residebat: quæ nõ modò ibi, sed etiam cùm in cellulam Episcopi ingrederetur, iugiter comitabatur eum. Quod per dies plurimos factum, non sine admiratione Episcopus animaduertebat.

Nicetius Episcopus Treuirẽsis instituit Aredium.

Exindè

Pelagia mater Aredij.

Exindè vir Dei, Spiritu, vt diximus, ſancto repletus, ad patriam, genitore ac germano defunctis, regreditur, conſolaturus Pelagiam genitricem, quæ nullum conſanguineum præter hanc ſobolem ſpectabat. Vbi cùm ieiuniis atque orationibus vacaret, deprecatur eam, vt omnis cura domus, id eſt, ſiue correctio familiæ, ſiue exercitium ægrorum, ſiue cultus vinearũ, ad eam adſpiceret, nè ſibi aliquod accideret impedimentum, quo ab oratione ceſſaret: vnum tantùm ſibi priuilegium vendicans, vt ad eccleſias ædificandas ipſe præeſſet. Quid plura? Conſtruxit templa Dei in honorem ſanctorum, expetiuitque eorum pignora, ac ex familia propria tonſuratos inſtituit monachos, cœnobiumque fundauit, in quo non modò Caſſiani, verum etiam Baſilij & reliquorum Abbatum, qui monaſterialem vitam inſtituerunt, celebrantur regulę, beata muliere victum atque veſtitum ſingulis miniſtrante. Nec minùs hæc tamen, impedita hoc onere, in Dei laudibus perſiſtebat, ſed aſſiduè in eis verſabatur: & ſi quiddam operis exerceret, ſemper orationem Domino, tanquàm odorem incenſi acceptabilis, offerebat. Intereà ad ſanctum Aredium cęperunt infirmi cõfluere, quos, manus ſingulis cum vexillo Crucis imponens, ſanitati reddebat. Quorum ſi ſingulatim nomina ſcribere velim, nec numerum percurrere valeã, nec vocabula memorare. Vnum tamen noui, ꝙ quicunq; ad eum æger aduenit, ſoſpes abſceſſit. De maioribus verò miraculis parua proponimus.

Nota de monaſterio ab Aredio conſtructo.

Signo crucis Aredius multos ſanat.

Quodã tempore dum cum genitrice iter ageret, & ad ſancti Iuliani martyris baſilicam properaret, venerunt veſperè in quendam locum. Erat autem locus ille aridus, & abſq; fluentis currentibus infœcundus. Dixitq; ad eum mater eius: Fili, aquam nõ habemus, & qualiter hic nocte præſenti quieſcere poſſumus? At ille proſtratus in orationem, diutiſſimè preces fudit ad Dominum: & erigens ſe, defixit virgam in terra, quam manu gerebat, eamque cùm bis, aut tertiò vertiſſet ad ſe, lætus extraxit, moxque vnda aquæ ſecuta eſt tam valida, vt non ſolùm ipſis de pręſenti, ſed etiam pecoribus affatim deincèps pocula miniſtraret.

Aquã copioſã precibus impetrat.

Nuperrimo autem tempore, cùm iter carpere cœpiſſet, nimbus ad eum pluuiæ aduenire cœpit. Quod ille cernens, paululùm ſuper equum, in quo ſedebat, caput inclinans, manus extendit ad Dominum. Conſummata verò oratione, diuiſa eſt nubes in duas partes, ac in circuitu maxima deſcendit pluuia: ſuper eũ autem, ac ſocios eius nulla, ſi dici fas eſt, gutta deſcendit. Viſtrimundo verò, cognomento Tattoni, ciui Turonico, dentes grauem inferebant dolorem, ex quo etiam maxilla intumuerat. Quod cùm beato viro oſtẽdiſſet, ille manum ſuper locum doloris poſuit: ſtatimque dolor fugatus, nuſquàm deinceps ad iniuriã hominis excitatus eſt. Hæc ipſe, qui paſſus eſt, retulit. De his verò ſignis, quæ per virtutem ſancti Iuliani martyris, Martinique confeſſoris beati, in eius manibus Dominus operatus eſt, pleraque in libris miraculorum ſcripſimus.

Pellit dentium dolorem.

Poſt has verò & multas alias virtutes, quas Chriſto cooperante compleuit, aduenit Turones poſt feſtiuitatem S. Martini, ibique paululùm commoratus, dixit nobis, ſe aut longæuo tempore adhuc in hoc mundo retineri, aut certè velociùs diſſolui. Et vale dicens, abſceſſit, gratias agens Deo, quod priuſquàm obiret, ſepulcrum B. Antiſtitis oſculari promeruiſſet. Cumq; ad cellulam acceſſiſſet, teſtamento condito, ordinatiſque omnibus, ac S. Martino, Hilarioque Antiſtibus hæredibus conſtitutis, ægrotare cœpit, ac dyſenterię morbo grauari. Sexta verò ægrotationis eius die, mulier, quæ à ſpiritu immundo ſæpiùs vaxata, à ſancto emundari nõ poterat, ligatis per ſe à tergo manibus, clamare cœpit, ac dicere: Currite ciues, exilite populi, exite obuiam martyribus, confeſſoribuſque, qui ad exceſſum B. Aredii conueniunt. Ecce adeſt Iulianus à Brinate, Priuatus ex Mimate, Martinus à Turonis, Martialiſque ab vrbe propria. Adeſt Saturninus à Toloſa, Dionyſius ab vrbe Pariſiaca, nonnulli & alii, quos cælum retinet, quos vos vt Confeſſores & Dei Martyres adoratis. Hæc cùm in exordio noctis clamare cœpiſſet, à domino ſuo reuincta eſt. Quę nequaquàm potuit retineri, ſed rumpens vincula, ad monaſterium cum his vocibus properare cœpit. Moxque beatus vir ſpiritum tradidit, non ſine teſtimonio veritatis, ꝙ ſit ſuſceptus ab Angelis. Mulierem nanque in exequiis ſuis, cum alia muliere nequiori ſpiritu vexata, vt eſt ſepulcro tectus, à nequitia infeſti dæmonis emundauit. Et credo, quòd ob hoc, Dei nutu eaſdem in corpore poſitus non potuit emundare, vt exequiæ illius hac virtute glorificarentur. Poſt celebratum verò funus, mulier quędã rictu patulo ſine vocis officio ad eius acceſſit tumulum: quo oſculo delibato, elocutionis meruit recipere beneficium.

Nota ſancti viri deuotionem

Defunct⁹ duas ſanat dæmoniacas.

VITA S. HVNEGVNDIS VIRginis, ab Epiſcopo quodam, vt apparet, ante annos ſexcentos conſcripta, cuius nomen vetuſtus MS. Codex non habuit. Stylum obſcuriorem mutauit paſsìm Frater Laurentius Surius.

AVTHORIS PRAEFATIO.

BEATORVM ac venerandorum Patrum ſcripta memorabilia, quibus membra & verſutias callidi hoſtis, Euangelico accincti gladio, confecerunt, interiorem hominem noſtrum diuinis perfundunt eloquiis: nec minùs exteriorem & corruptibilem, quadam ſermonis difficultate impeditum, materna eademque virginea excitat & confirmat collatio. Ex his enim genus victoriæ extitit egregium, quo diabolus vnà cum ſuis armis, omni eſt dominatu exutus: quodque primis parentibus vitæ excidiũ attulit, per id rurſùs in ſui augmentum cæleſtis patriæ regnum profecit Eadem planè natura, quæ viro obtulit guſtum pomi exitialis, per ſanctas virgines exempla præbuit à vitiis ſeſe continendi: quæque primùm facilè conſenſit, vt caderet, eſſetque calamitatis & miſeriæ mater: poſteà ꝑ Chriſti gratiam fortiter reſtitit, vt proſtrato malo dæmone, ſoror & mater Saluatoris, gratuita eius electione fieret. Ad hanc diuinæ gratiæ ſortem admiſſa beatiſſima Hunegundis Virgo, ex immaculato diuini fontis vtero renata, & in Catholicæ matris Eccleſiæ ſinu educata eſt. Cuius pauca quædam vitæ geſta ſcribenda ſuſcepi, quemadmodùm à fidelibus hominibus accepi. Obſecro autem, vt me peccatorum principem, & vltimum ſacerdotem, veſtrarum precum ſuffragiis adiuuetis, vt ſanctus mihi ſpiritus adeſſe dignetur, qui & facinorum noſtrorũ maculis diluat, & linguam ad explicandas virginis res geſtas efficiat diſertam.

Gene. 3.

VITAE HISTORIA.

Aug. 25.

SVMMA & incompræhensibilis diuinitatis prouidētia, cùm sua omnipotēti virtute mundi principem debellare, eiusque machinas prorsùs elidere & profligare institueret, non solùm potenter illum vicit, eiusq; spolia abstulit: verumetiā iisipsis spoliis pro sua misericordia eam præstitit fragrantiā, vt sordidissimi hostis dominia contriuerint, factaque sint præclara Christi luminaria, quæ fuerāt anteà tenebrosa & obscura. Atque hoc ordine mundi Principis sceptra crudelissima mutantur, omnis portio tenebrarū cum suis satellitibus tanto iubare dissipatur, oritur ꝑ orbem terrarū noua lux & gaudium, submittūt mortales colla sua regi regum, paulatimque à solis ortu vsque ad occasum, Christi imperium propagatur. In quibus Francorum gens, multis egregiis facinoribus conspicua, nec paucis triumphis celeberrima, tametsi tardiùs ad Christi religionem accessit, vbi eius persensit clementiam, passim religione increscente, multam eamque sanctam Deo Patri prolem edidit: ex cuius sacratissima ꝓpagine, sancta mater & virgo, Christi Ecclesia dilatata est, quæ oblita populum suum & domū patris sui, Trinæ Vnitati sinum cordis aperuit, vndè sibi præpotens Dominus impollutam familiam consecraret. Atque in ipsa Franciæ tellure pagus Veromandensis seu Veromanduorum, quem clarissimi martyris Quintini suffragia ornant, summoperè id ex petebat, vt posset offerre Deo munus gratum, in odorem suauissimum.

Francia sanctorū hominū ferax. *Psal. 44.*

Hodie dicitur S. Quintini oppidum.

In eius pagi villa, quam Lembaidem vocāt, sancta virgo Hunegundis nobili stirpe genita est, parētibus nō modò genere claris, sed etiam Christiana religione initiatis. Eam è sacro fonte ferunt susceptam ab Eligio Nouiomensi ac Veromandēsi Episcopo: vbi immortalis sponsi accepit arrham, vestemq; preciosam, immortalitatis insignibus candidatam, passionisque triumpho illustrem, & castæ dilectionis regiam atq; sacerdotalem, sed mysticam, coronam. Vbi etiam in septem baptisterii gradibus, septem adepta est dona spiritus sancti, Episcopali benedictione confirmata, & sacro chrismate delibuta. Quibus vndique fulcita, ità per septena dierum curricula sancta puella viuere studuit, vt septies septem auctis accessionibus, monade adiecta, iubilei fructum in præsenti vita perciperet: eoque corpore & anima duplicato, post peractū vitæ cursum, fructum carperet centesimum, sanctis virginibus consecratum.

Virginū fruct⁹ centesimus.

Cùm esset autem, vt diximus, claris orta natalibus, in ipsis incunabulis aiunt eam cuidam desponsatam fuisse, qui pari esset generis claritudine. Sed quia spōsus cælestis eam sibi seruare constituerat, occulto Dei iudicio, ille morte subtractus est. Postquàm autē sancta virgo adoleuit, essetque liberali atque elegāti vultu, Eudaldus quidam, homo nobilis, eam sibi despondit, multis ei collatis muneribus, mācipiis & villulis. Qua in re licèt à parentibus inuita cogeretur, at tamē vultu placido & mente casta id perferens, iam secùm animo meditabatur, quemadmodùm se & dotem suā Christo sponso offerret, fieretque sanctimonialis in beatissimæ matris Virginis monasterio, capitis insignita velamine, vt cum veri regis sponsa, posset etiam ipsa illud ex Canticis dicere: Nigra sum, sed formosa, filiȩ Hierusalem: ideò dilexit me rex, & introduxit me in cellaria sua. itemque illud: Nolite me considerare, quòd fusca sim: quia decolorauit me sol. Talis intentio, tamque præclara cogitatio versabatur perpetim in puellari pectore, flosque virgineæ matris ex sancta redolebat virgine, multaque virtutum charismata ex virgineis elucebant profectibus.

Priori spō so defuncto, alteri nolens desponde tur Hunegū dis.

Cant. 1.

Porrò autem cùm iam sanctum mentis suæ propositum in opus cōferre vellet, sapienti vsa consilio, spōsum qua potuit arte tentauit blāditer emollire, & quadam mellita ingenii dexteritate, ab amplexibus omninò auocare, ità eum blandissimè compellans: O dulcissime atque amantissime sponse, quandò Christianissimis & orthodoxis sumus parentibus prognati, non decet nos libidinosis commixtionibus pollui, perindè vt gentes, quæ ignorant Deū, & sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Placeat tibi, obsecro, salutare consilium meum, dictisque assentire meis, atq; inter nos perquiramus, quemadmodùm possit Deo gratum effici coniugium nostrum, & non terrena ex nobis, sed cælestis soboles procreari. Mihi quidē hoc consultum videtur, nec dubito vtilitatis habere plurimum, si Apostolorum principem inuisamus, & loca sancta perlustremus, vt Apostolica munitis benedictione eueniat vita longa, salus continua, opulentia in rebus, fœcunditas in propagine, tranquillitas in diuturna pace. O te beatam virginem, ò superni regis sponsam: quæ cùm sis deuota Deo, optare te dicis, vt florescat tibi mundus, qui iam aruit in pectore tuo, quemque toto animo contemnis, haud secùs atquè stercus putidissimum. Quid multa? Ità quidem sponsi solicitudo delusa est, & nuptiarum prorogatus dies: sumptusque apparandis destinati nuptijs, in res itineri necessarias conferuntur. Cùm enim esset virgo tenerrima, & tam ætate quàm voluntate necdùm nubilis, spōsus verò Christum coleret, & animo religiosus esset, consensit virgini: cœpitque etiam ipse author esse & hortator itineris suscipiendi, sperans euentura ea omnia, quæ illa commemorauerat.

Sponsum auocat à nuptijs.

Psal. 31.

Omnibus igitur, quæ profecturis essent necessaria, cōparatis, gratias agentes Deo, dant se itineri: & sponsus quidem extrinsecùs lætabatur pompa seculari, virgo autem intrinsecùs longè vberiùs spiritali perfundebatur iucunditate: quòd cerneret Christū sponsum suum omnia sibi prospera tribuere, cui iam fide vera, spe firma & integra charitate, se deuouerat perpetuò seruituram: quem etiam infrà se tacitis precibus pulsabat, vt cor & corpus ipsius seruaret immaculatū, nè illecebrosis mundi huius voluptatibus implicaretur.

Proficiscitur Romā cum sponso suo.

Orabat mens immotis labijs, & protegentem se Dominum cordis oculis cōtemplabatur. Simul etiam gratissimis alloquijs beatorum legiones Angelorum, vt sibi opem ferrent, deprecabatur, & sanctos omnes, vt sibi adessent, cum lachrymis obsecrabat. Exaudit verò Christus sponsam suam, & sua illam prosequēs misericordia, maiora illi solatia adhibet. Sentit virgo adesse sibi sacrosancta præsidia, quæ ab omnibus incommodis defensam, cum omni corporis & fidei integritate ipsam Romam perducant. Quò cùm peruenissent, & loca Vrbis, orbis dominæ, perlustrarent, & sponsus quidem superbo apparatu, sodalibus vndiquè septus, diuersa sanctorum inuiseret pignora, illa vitans ambitiosum comitatum, sola ad Apostolorum limina accedebat. Sponso autem existimante eam præ multæ viæ lassitudine captare requiem, ipsa velut mēte renouata & robustior effecta, omnia & intrà & extra Vrbem oratoria inuisebat. Ille ruitura quandoquè mœnia oculis corporeis contemplās mirabatur: Hunegundis verò lucidas illas æternumque duraturas cȩlestis Hierosolymæ mansiones animo lustrabat: semperque patriæ cȩlestis amore ad Apostolorum limina in precibus, vigiliis, ieiuniis perseuerans, vix ad hospitium reuertebatur: spretisque rebus caducis omnibus, relicto sponso & eius sodalibus, pernox in

Religiose inuisit Romæ loca sacra.

in oratione manebat, corpus vigiliis & inedia macerans,& oĩa,quæ habere poterat,pauperibus erogans.

Ità nimirùm monacha efficitur,quæ ſponſa putabatur, terreſtriſq; copula cum pompa omni faſtiditur, dum è ſupernis ſedibus caſtitas virtutũ regina diffunditur. Lætabatur interim,tanquàm iam poſſideret,qđ diù concupierat:nec ad momentũ indè abduci ſe paſſa eſt,quod tã celeriter eſſet adepta. Vbi verò dies aduenit Apoſtolicæ ſtationis, ad pedes Antiſtitis ſanctæ & Catholicæ matris Eccleſiæ aduoluta,Chriſto ſuam offert virginitatem,ab illo defenſam,exemplum imitata perpetuæ Virginis & matris eius: oratque Pontificem, vt capitis velamen ſibi imponat, ſub eiuſdem incomparabilis Virginis matris patrocinio & famulatu victuræ. Eius verò piiſſimam intentionem & animi promptam deuotionem Pontifex cognoſcens, menteḿq; eius diuinitus illuſtratam intelligens, tantam in puella ſapientiam admirans, cum lachrymis dixiſſe fertur: Benedictus es Domine Deus omniũ, qui in caſti cordis & corporis virgineo toro tuũ efficis domicilium,& in ſexu fragili multa operaris admiratione digna. Te ergò laudent ora omnium:æquum eſt enim, laude & prædicatione pro huiuſmodi efferre te Dominum vniuerſorum. Equidem pro his te Domine æternum laudabo, & glorificabo nomen tuũ in ſecula. Indè conuerſus ad caſtam Dei virginem: Quæſo te, inquit, filia, quam ob rem aut quibus ab oris huc ad nos acceſſeris,tum quo voceris nomine,& quę ſit gentis tuæ fides & religio,nobis explicato. Puto enim te nobiliſſima ſtirpe editam, & ab ipſa infantia Eccleſiaſticæ diſciplinę literis eruditam. Tum illa mente & facie sereniſſima, vultu ſubmiſſo,ità reſpondit: Si de gente mea,Pater & domine,quæris,equidem Franca ſum natione:dicor autem Hunegundis,& in pago Veromandenſi nata,indè huc adueni. Educata à parentibus Chriſtianis,non ſolùm contra meam,ſed, vt arbitror,etiam contra Dei voluntatem iuuenculo deſponſa ſum:quem ego fugiens & deuitans,Chriſti me charitate vrgente,Chriſto duce & fautore,corpore integra ſum & mente impolluta. Illi verò me deuoueo, qui creator eſt omnium,& fidem,quam noſſe cupis,illi integram conſeruo. Quam ſi audire libet,exponam pater optime. etſi enim natione barbara ſum, at eã tamen nos cõfitemur fidem veram atque ſanctam, quæ in fine ſeculorũ ab hac ſancta Sede Apoſtolica & Catholica matre Eccleſia ad nos allata eſt. Sed dum tua ſanctitas à nobis fidem exigit, videtur inſtar Saluatoris à Samaritana aquam petere:qui ſanè illud fęminę colloquium nõ reſpuens,clàm innuit, neminem à fide in qualibet regione excludi. Vndè etiam nos,quia fidem non erubeſcimus,nõ pudet Prouinciæ noſtrę, cùm Dauid iubeat omnes gentes plaudere manibus, & iubilare Deo in voce exultationis.& alibi dicat: Reminiſcentur & conuertentur ad Dominum vniuerſi fines terræ.& Dominus pro populo, qui vitulum adorarat,Moyſi deprecanti reſponderit: Viuo ego, quia implebitur gloria mea vniuerſa terra. & per Prophetam Malachiam teſtetur,A ſolis ortu vſq; ad occaſum magnum eſſe nomen ſuum in gentibus. atque expreſſius etiam per Eſaiam nos,quanuis belluinos & veneficos,ſe cõuerſurum promiſerit: Nè memineritis, inquiens,priorum,& antiqua nè intueamini: quoniam eccè ego facio noua:Ponam in deſerto viam,& in inuio flumina: Glorificabunt me beſtiæ agri, dracones & ſtruthiones.

Romano Pontifici exponit gentẽ & patriam ſuã &c.

A ſede Apoſtolica fides ĩ Gallias ꝑuenit.

Iohan. 4.

Pſal. 46.

Pſal. 21.

Num. 14

Mala. 1.

Eſa. 43.

Proindè nos quoquè in Dei miſericordia vocati, & eius gratuita pietate redempti atque renati, etſi patriam ſecundùm carnem nouimus, ſed iam nunc non nouimus:quin potiùs ſemen Abrahæ fieri cupientes ꝑ fidem,terram noſtram omnemq; cognationem antiquam reſpuimus, incolas nos & peregrinos fatemur in terra,ſicut & Patres noſtri. Itaq; quandiù ſumus in corpore,peregrinamur à Domino:quia regionem noſtram, paradiſum ſcimus eſſe, quem recuperauimus baptiſmate renouati,ſanctę & indiuiduę Trinitatis cõfeſſione. Sed quia Apoſtolicis inſtitutionibus admonemur, omnibus id poſcentibus reddere rationẽ de ſpe & charitate,quæ in nobis eſt,gloriam fidei noſtrę tuæ beatitudini paucis exponemus. Credimus & confitemur abſque principio & fine temporis, ſummum & incircunſcriptum ſpiritum, vnum omnipotentem eſſe Deum,iuxta illud,quod ait Moyſes: Audi Iſrael: Dominus Deus tuus,Deus vnus eſt. Vnus eſt,inquam, Deus Pater ingenitus,vnus Filius vnigenitus, vnus Spiritus ſanctus,ab vtroque procedens, patri & filio coæternus. Sed ſemper idem Pater Deus,Filius Deus,Spiritus ſanctus Deus:ex quo omnia,per quem oĩa,& in quo ſunt omnia, & ſine quo factum eſt nihil.

2. Cor. 5.

1. Pet. 3.

Confeſſio fidei.

Deut. 6.

Non autem ſicut tres perſonas, ità & tres deos credimus:ſed in tribus perſonis vnam Deitatem confitemur. Trinitatem ſanctam credimus in ſubſiſtentibus perſonis:vnitatem verò,in natura & maieſtate ac ſubſtantia Deitatis. Omne igitur,quod eſt,in duo diuidimus: Quicquid enim extra ſacroſanctam Trinitatem eſt in cælis,in terris & in mari, id creaturam eſſe dicimus:ſolum verò Deum,creatorem. Sed & filium Dei credimus in nouiſſimis temporibus conceptum eſſe de ſpiritu ſancto,natum ex Maria virgine, carnemq; naturæ humanæ & animam ſuſcepiſſe: in eaque carne crucifixum,ſepultum,reſurrexiſſe à mortuis,aſcendiſſe etiam in ea carne, ſed alterius gloriæ, in cælos,vnde eum iudicem venturum expectamus viuorum & mortuorum. Carnis quoquè noſtræ reſurrectionem confitemur integram atque perfectam, in qua carne nunc viuimus & mouemur:atque in ea conſecuturos nos vel pro rectè factis præmia iuſtorum,vel pro maleficiis & prauis operibus ſupplicia impiorum. Sed & peccatorum remiſſionem pleniſſima fide cõfitemur, & velut alteram gratiam ſuſcipimus, de qua Apoſtolus dixiſſe videtur ad Corinthios: Volui priùs venire ad vos,vt ſecundam gratiam haberetis. Hic eſt noſtrę fidei theſaurus, quem Eccleſiaſtico ſymbolo conſignatum cuſtodimus,quod in baptiſmo accepimus. Ità coram Deo corde credimus, ità coram omnibus hominibus ore confitemur, vt hominibus fidem ſuã cognitio faciat, & imago ſua Deo teſtimonium reddat.

2. Cor. 1.

Hęc & alia permulta fidei ſacramenta palàm omnibus exponens Hunegundis virgo piiſſima,iis abſolutis, conticuit. Tum venerabilis ſummæ & Apoſtolicæ Sedis Pontifex, non hominem, ſed ſpiritũ Dei, in caſtis viſceribus habitantem,iſta prolocutum ſentiẽs, coram omnibus ità ait: Benedicta filia tu à Dño Deo exercituum, quæ in tua pura mente iucundũ Deo præparaſti habitaculum. Non oportet ergò ſanctum contriſtari ſpiritum, cuius mens pudica ſacrarium eſt. Et multùm in te venerandus eſt ſummus ille artifex, qui operať oĩa in omnibus,diuidens ſingulis,prout vult. Eia ergò virgo caſta & pudica, ſuſcipe quod æterno amori in te cumulando proficiat. Oblata tibi ſub ſpecie pietatis à corruptibili homine munera abieciſti: accipe nunc per noſtram benedictionem tibi à Dño præſtitam dotem, qua te Chriſti ſponſam ſempiternã cognoſcas,& contemptis rebus labẽtibus, ſemper duratura gaudia appræhendas. Ille, quid tuo in animo geras,adſpicit: quàm religioſè ipſius virgines imiteris,attendit. Itaq; vt cum eius adoleſcentulis ab eo diligaris,ſummoperè contende,& in odorem vnguentorum eius curre vnà cum illis. Semper illi pro collatis beneficiis gratias age: pro conferendis humiliter deprecare. Sint,quæſo,affixa animo tuo,& in eorum cogi-

Mẽs pudica, ſacrarium Spiritus Sancti.

1. Cor. 12

Cant. 1.

cogitatione versare, quæ in illa vita beata obtinere petis: vt cuius te sponsam profiteris in terris, eius amplexibus perfrui merearis in gloria sempiterna.

Pontifex Hunegũdi īponit velũ, eãq; Deo consecrat.

His dictis, velum capitis & reliqua indumēta, corporis & animi castitatem, mundiq; contemptum sua humilitate significantia, super altare sanctũ composita, S. Pontifex benedixit, & pro more eam consecrās, impertita ei benedictione, Christo eã, sicut poposcerat, seruituram dedicauit, orans Dñm hunc in modũ: Respice Dñe super hanc famulā tuam, vt sanctæ virginitatis propositum, quod te inspirante suscepit, te gubernante custodiat. Sit in ea, Dñe, per donum spiritus tui prudēs modestia, grauis lenitas, casta libertas. Ferueat in charitate, & nihil extra te diligat. Laudabiliter viuere studeat, & laudari non appetat. Te timēdo super oīa amet, & amando in oībus timeat. Tu ei Dñe sis gaudium, tu in mœrore solatium, tu in ambiguitate consiliũ. In iniuria sis defensio, in paupertate abundantia, in ieiunio cibus, in infirmitate medicina. Qđ est professa, custodiat, vt & hostem antiquum deuincat, & vitiorum sordes expurget: quatenùs centesimo fructu cum decore virginali ac virtutum lāpadibus exornetur, & ad electarum virginum consortiũ peruenire mereatur. Cumq; omnes respōdissent, Amen, S. Antistes deosculans caput sanctæ virginis Hunegũdis, dimisit eam in pace.

At verò Eudaldus sponsus eius hæc audiens, cùm se cerneret à virgine contemptum, toto aīo commotus, statuit eam gladio confodere. Sed veritus nè homicidii pęna plecteretur, simul etiam Apostoli sentētia territus, ꝙ non sit contristandus spiritus Dei, cuius sancta virgo erat domicilium, & ꝙ eum, qui templum Dei violauerit, disperdet Deus: pęnitentia ductus, non fuit eam ausus contingere: sed missis nunciis, separauit eam à consortio suo, solam illam relinquens, & etiam res tanto itineri conficiendo necessarias, ei subtrahens. At illa, humano destituta solatio, viriliter egit, & seipsam in Dño confortans: Dñs, inquit, regit me, & nihil mihi deerit. oransq;, ait: Misericordia tua Christe, obsecro, præcedat & subsequatur me, vt merear peruenire ad optatum seruitium perpetuæ Virginis & Matris tuæ Mariæ. Atque itā solam se dedit itineri, in Gallias proficiscens, semperq; sanctorum suffragia implorās. Ibat ergò per viam, perindè acsi iam in monasterio degeret, vel potiùs instar eremicolæ, Christo in remota solitudine famulātis. Diebus festis solo pane, & aqua parcissima contenta: reliquis, pane cineribus permixto, & herbarum arborũq; pastu defessum fouebat corpusculum.

Ephes. 4.
1. Corin. 3

Spõsus eã deserit.

Psal. 22.

Vide virginis abstinentiã.

Quod aũt per eam Dñs voluit efficere miraculũ, non est nostro silentio tegendũ. Cùm Eudaldus, vt diximus, ferret ægerrimè se ab illa contemptũ, & vellet quidem, sed non auderet, eã interficere: consilio cuiusdam comitis sui, cũ magna celeritate ad paternam contendit domũ, venditis & distributis illis, quæ possent suo pondere iter retardare, vt citiùs rediret ad suos. Iã enim statuerat secùm, oē S. Virginis patrimonium & res hæreditarias distrahere: quæ verò nō possent vendi, ea prorsùs destruere, & cum oī supellectili & mancipiis dissipare. Ibat ergò cum equis velocissimis expedito itinere: sed Virginem sanctã, in cuius pectore morabatur Dñs sciens oīa, nihil huius latuit. Quamobrē diuino permota instinctu, & Christi spiritu vegetata, vt erat pedes, alia pergens via, equos & currus eius oēs anteuertit: veniensq; in patriam, oīa sua pro voto loco illi, quē vulgò Humolarias vocāt, beatissimæ genitrici Dei, seq; simul, vt concupierat, Christo illic seruituram obtulit. Porrò non diù post Eudaldus secutus, rerum & facultatum eius omnium sibi dominium vendicat, nesciens eas iam diuino cultui & sanctissimæ Virginis Mariæ patrocinio mancipata & addicta. Vbi autē id cōperit, in sese reuersus, secùm tacitus & mirari & venerari cœpit, animaduertens quanta per Virginem Dominus miracula fecisset. Mox igitur gratias & laudes Deo offert, ꝙ ipsum improbo conatu represserit, nè peccaret in sanctam Virginem, quodq; subita morte ipsum furentē non extinxerit. Dignos proindè pęnitentię fructus faciens, non potuit reperire, quibus vel laudibus Virginem afficeret, vel muneribus placaret, vt posset in eius admitti conspectum, & Christo illius precibus cōmendari. Tandem cum multa cordis & corporis humilitate coram beatissimæ matris Dei altari prostratus, veniam ab ea poposcit, orans, vt quem noluisset habere sponsum, dignaretur habere seruum: Quādoquidem, inquit, nō me mortali aut corruptibili amatori postposuisti, nec mihi quemlibet vel potentem vel humilem sponsum, sed regem seculorum & creatorem omnium prætulisti, tibique cælestem sponsum in torum virgineum asciuisti, & meipsum & mea pro penso animo illo offero, & quæ olim tibi munera nuptiarum nomine largitus sum, ea tu tradas sponso vero Iesu Christo, vt in sororum & pauperum cedāt alimoniam. Ego verò, dum spiritus hos reget artus, in rebus externis fidum me tibi procuratorem exhibebo: cumq; obiero, facultates meas omnes & mācipia huius testamenti mei authoritate volo cedere in ius & honorem omnipotentis Dei, & sanctissimæ matris eius. Tu, quæso, virgo castissima suscipias hæc à me, & cadauer meum hoc in loco tumulandum curato, vt cùm te sponsus & rex immortalis in suum introduxerit thalamum, ego quoq; nuptiali amictus veste, & agni niueo vellere tectus, inter conuiuas mensæ eius vel vltimus merear inueniri. His dictis, postquàm impetrauit, quod voluit, cum sancta animi deuotione incolumis discessit: præstititq; illi Dominus gratiam benè viuendi, eiusq; vota ad optatum perduxit finē. Multo enim plura, quàm posceret necessitas, sacratissimæ virgini suppeditauit, institutoq; xenodochio victũ & vestes præbuit. Fultus deindè multimoda Christi virtute, in huiusmodi operibus vitam exigens suã, exutus est huius mundi cōtagiis, audiuitq; a Dño: Euge serue bone & fidelis, intra in gaudiũ Domini tui. Pro eius anima virgo Hunegundis per manus sacerdotum sacrificium Deo obtulit: corpus verò in monasterio suo iussit sepeliri.

Oīa sua largitur Humolarien. cœnobio.

Spõsus resipiscens, veniã petit, et multa ei largitur.

Mat. 25

Eo autem vita functo, arctiori se & seueriori vitæ tradidit, etiam cogitationes, haud secùs atque mala opera, deplorans & castigās, crebrisque ieiuniis & vigiliis macerans corpus defessum, non ignorans ad salutem satis non esse cępisse benè, sed qui perseuerauerit vsque in finem, illum saluum fore. Atq; in hac sancta animi meditatione & deuota fidei operatione moriens mundo, & viuens Christo, totum vitæ suæ tēpus duxisse fertur, non rarò illud cum Psalmista dicens: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est: atq; illud cum Apostolo: Cupio dissolui, & esse cum Christo. Introduxisti enim me Christe in cellam vinariã, id est, in mysteria acerbissimæ passionis tuæ: & ordinasti in me charitatem, dum per dilectionem proximi, ad tui me amorem pertingere fecisti. Et lęua tua, id est, præsens vita mihi subiecta est, amplexetur me (obsecro) dextera tua, id est, beatitudo ęterna: vt & videri, & videre merear in Sion. Non defuit autem sanctis eius desideriis superna pietas, sed longanimē eius peregrinationem attendens, dum quodã die oraret extensis manibus, corporis magnis ardoribus & molestiis eam affici permisit. Non deerant autem illi solatia Angelorum & sanctorum oīum suffragia, quę etiam in illa afflicta valetudine implorare non cessabat.

Mat. 10. & 24.

Ps. 119.
Philip. 1.
Cant. 2.

Ibidem.

bat. Aderant autem ei vtriusque sexus permulti Chri-
sto seruientes, qui ex vicinis & longinquis locis ad
tātæ matris & virginis decessum conuenerant, mul-
to dolore & luctu occupati, ꝙ se tanto solatio desti-
tui viderent: tametsi nō ambigerent, eius suffragia in
cælis nunq̃ sibi defutura. At illa conuersa ad eos, qui
illic assidebant, presbyteros, sacræ Vnctionis oleū &
Eucharistiam sibi petiit ministrari. Tādem Dñici cor
poris & sanguinis percepto viatico, roseo vultu & fa
cie decora, regū regi præsentāda in cælesti thalamo,
iubet circunstantes psalmos Dauidicos promere: atq;
ex cilicio & cinere caput erigens, inter cætera dice-
bat: Adsum ego Christe ancilla tua: veni, obsecro, rex
piissime, & me benigne suscipe. Cumq; in huiusmodi
voce ab hora noctis media vsq; in tertiam diei horā
persisteret, repentè cū immenso lumine odor suauis-
simus illic diffusus est, ità vt prę splēdore vix possent,
qui illic aderant, pedibus suis consistere, quāuis odo-
ris illius mira fragrantia corroborati. Aiunt verò e-
tiam vocem pariter auditam, quam tamen terrore cō
sternati intelligere non potuere. Interim illa sancta
anima 8. Calendas Septembris migrauit ad Dominū,
qui est solus sine principio, regnans in Vnitate & Tri
nitate perfecta, vnus idemq; Deus, nunc & semper, &
in omnia secula seculorum, Amen.

Felix obitus eius.

Cùm autem diù sacrum corpus eius sub terra con-
ditum iacuisset, quædam sanctimonialis, Berta noīe,
miræ abstinentiæ, multæ patiētiæ, paupertatis valdè
studiosa, eximiæ humilitatis, misericordiæ operibus
dedita, ieiuniis, vigiliis & precibus intenta, ex diuina
reuelatione locū sepulturæ eius cognouit anno salu-
tis noningētesimo quadragesimosexto, Ludouico re-
gnante. Cumq; immenso affecta gaudio, tantum the-
saurum subitò eleuare vellet, venerādus presbyter Gi
so, sanctorum pignorū Quintini & Victorici marty-
rum custos, casu superueniens, eā obiurgauit, dicens
fas non esse, sine authoritate Episcopi sacrū corpus le
uari. Ità ad dies trigintaduos intactus māsit sarcopha
gus iam apertus, apud quē diù noctuq; sacris vigiliis
incumbentes, Episcopi aduentū sustinebant. Quo spa
tio multa illic diuinitùs sunt declarata miracula, atq;
ingens splendor perpetuò ad sacrum corpus perman-
sit, ità vt à pectore virginis & sursùm, ꝓ sordibus pul-
ueris nitentia relucerent fragmina margaritarum, &
quibusdam clarissimis erumpentibus scintillis, adspi-
cientium reuerberarentur obtutus. Tanta etiā ibidem
sentiebatur odoris fragrantia, vt oīum nares ineffabi
li suauitate complerētur. Quicunq; aūt sacrum illud
corpus intueri poterant, quocunq; essent affecti mor
bo, ilicò curabātur. Porrò odoris illius semper incre-
scebat suauitas. Inter cætera aūt miracula, ipso die ele
uationis sanctissimæ Virginis, cùm sęuissimus morbus
totum illū pagum adeò occuparet, vt vix esset domus
in qua nō iaceret ægrotus, oēs illi cum eleuato sacro
corpore simul è suis lectulis sani surrexere. Tandē e-
nim accersito Rodulpho, Nouiomēsis Ecclesiæ Archi
diacono, posteà eiusdem vrbis religioso Episcopo, &
ex collegio beatissimi martyris Quintini accitis Patri
bus, Gisone, Rotberto, alijsq; plurimis, magna pieta-
te viris, peractis Missarum solēniis, itum est ad tumu-
lum, ibidem etiamnùm circa caput & pectus S. Virgi-
nis illo, quod diximus, cælesti lumine adeò coruscan
te, vt nemo posset ad plenum intueri: leuatumque est
sanctissimum corpus è sepulcro, septimo Idus Nouē
bris. Libet his pauca adiungere miracula.

Quæ deincèps sequuntur, nos in cōpendium redegim⁹

Nota de defuncto corpore virginis.

Morbi omnes viso eius corpore curātur.

Eleuatur corp⁹ eius.

Homines quidam improbi, suis viribus freti, auda
ci temeritate porcos suos in syluam monasterii S. Vir
ginis Hunegundis adduxere, apud pagū Dediniacum
ingressi: & cùm porcos illos pauissent, nolebāt preciū
monasterio pro datis dānis persoluere. Eccè aūt dum
sic liberè vagantur per syluā, S. Hunegundis illis appa
ret forma terribili, rogat quid ità ausi sint syluę ipsius
fructus porcis suis deuorandos præbere, concutit vir-
gam, quam manu gestabat, & oīs ille porcorum grex
præcipiti cursu fertur ad Humolariense monasteriū,
atq; in pagum ingressi, per plateas & chortes sese se-
paratim diffundunt: nec fuit quisquam vnq̃, qui eos
repeteret. Ità factum est, vt porci, quorum pastum iu
sto precio domini illorum compensare nolebant, in
ius cederent familiæ sanctæ Hunegundis. Eius rei ho
dieque multi testes supersunt.

Pœna illorum, qui iniuriā eius monasterio irrogarunt.

Eodem ferè tempore nobilis quidam, Magenerus
noīe, captus amore cuiusdam sanctimonialis eiusdē
monasterii, more suo accessit ad monasterium, vt suā
cum illa libidinem expleret. In ipso autē cœnobij a-
trio visibiliter ei apparuit S. Hunegundis, & acerrimè
illum obiurgans, sciscitabatur, quò tēderet. At ille ad
vocem eius pudefactus, ad tempus se ab illo facinore
cohibuit. At monacha lasciua & petulans, contemptā
se putans, callidè hoīem ad se reuocat: ait non S. Hu
negundem ipsi apparuisse, sed quandā suam æmulam
id simulasse. His inflāmatus vir spurcissimus, alia via
per apertum clàm ostiolum ad eā ingredi conať: sed
rursùs adest S. Hunegundis, baculo eū verberat in in-
guine: fit miser exanguis, & corruit: alienis manibus
exportatus, cùm eius coxa intumuisset, ī eo dolore vi-
tam finit: sed tamen anno priùs integro ante obitū co
xa illa computruit. Pro eius curatione amici amplis-
sima munera S. Virgini obtulerunt, quæ tñ haud secùs
atquè putentissima stercora reiecta sunt. Cùm enim
plurimos illi nummos offerrent, repentinus turbo ità
illos dissipauit, vt ne vnus quidem vlli posteà morta-
lium conspectus sit.

Vide nū ignorent sancti res humanas simulq; obserua pœnam volētis sacrā violare virginem

Anno Dñicę incarnationis nongentesimo sexagesi
moquarto, in ipsis feriis B. Hunegundis, in villa, quæ
dicitur Sasnulphi chors, messores frumenta secabant.
Eos presbyter illorū Lātfridus crebrò repręhēderat,
dicēs se interfuisse synodo, in qua Rodulphus Nouio
mensis Episcopus iussisset, S. Hunegūdis festum deuo
tissimè celebrari. At illi se excusabant, ꝙ vicinos suos
cernerēt laboribus insudare Itaq; Rotgildis puella,
presbyteri huius, sicut ipse nobis retulit, ex sorore ne
ptis, colligebat spicas, quas illi messores relinquebāt.
Eccè aūt dum se inclinat ad eas colligendas, eā, quam
primam sustulit, recenti sanguine madentem conspi
cit. Admirans, vndè ille esset sanguis, reiicit spicā. Tol
lit alteram, tollit tertiā, quartam, quintam, & multas
alias, & oēs videt sanguinolentas. Territa valdè, cur-
rit ad patrem suū, qui tum fortè in agrum exierat, in-
dicat quid sibi acciderit. Pater ceu puellari leuitate
ductam repræhendit, iubet redire ad cęptum opus. Il
la verò trepidante, sequitur eam pater, simulq; pluri
mas colligunt spicas cruore madidas. Inquirūt, num
quis ex messoribus digito saucio sit. Illis obstupescēti
bus, & sanctè affirmantibus nullius esse læsam manū,
quasdam spicas ad ecclesiam perferunt, offerunt pres
bytero, remq; ei oēm exponunt. Ille ait, nisi certiora
adferant documenta, se hominibus incredulis nō au
sum esse pro concione id indicare. Illo hoc dicente,
quasi crassæ quędā lachrymę, è spicis sanguineę pro-
rumpentes guttæ, in terrā decidunt. Tū ille penè exa-
nimis effectus præ timore, sicut priùs timuerat indi-
care illud populo, ità nunc multo etiā magis celare ti
met, nè sua negligentia tardiùs ad populi notitiā per
feratur. Dato igitur signo, populum ad Ecclesiam cō-
uocat, eius inobedientiam repræhendit, diuinū expo
nit miraculum. Illi audito tam insolito miraculo ani-
mis consternantur, ad agendam pęnitentiam se prō-
ptissimos exhibent. Deniq; ab ecclesia egressi, circun
quaq; vicinis suis denunciant, nè deincèps vacēt ope
ri, sed

Hinc pōt colligi ætas Authoris huius.

Nota rē prodigiosam.

ri, sed ad ecclesiam se conferant, rem stupendam visu ri. Exterrentur oẽs, missa faciunt opera haud aliter, q̃ si hostes imminentes fugerent: orant supplices, nè cæ lesti vltione plectãtur. Intereà rusticus quidã, Rotbertus noĩe, in eadem villa frumentũ excutiens, dũ hęc ad ipsum perferuntur, proiicit è manibus flagellum, promittit se ab opere cessaturum. Sed homo ineptus, quasi id leuius esset, scopas arripit, conuertit in area frumentũ. Mox verò brachium eius obrigescit, humique prostratus, clamat se reum, & ilicò è vita abiturum. Ea res superiorem timorẽ auxit. Presbyter verò circunquaq; discurrens, sanguinolentas spicas vicinarum ecclesiarum presbyteris ostẽdit. Turbantur oẽs, conuocatisq; suarum parochiarum hominibus, cum Crucibus & cereis simul oẽs nudis pedibus cum votis supplicibus, comitante etiã illo, cuius brachium obriguerat, & puella spicas sanguinolentas ferẽte, ad monasterium perpetuæ Virginis Mariæ & S. Hunegũdis, properè contendunt: ibiq; prostrati, fatẽtur culpam suam, petũt humiliter, vt fratres pro ipsis Dñm deprecentur: quod etiam factum est. Erant iam, qui nõ credunt huic signo, & calumnientur illud pariter cũ eo, quod itidem in sanguine patratũ est in Aegypto sub Pharaone. Nos verò benedicamus Deũ, qui mirabilis est in sanctis suis, qui dat virtutẽ & fortitudinẽ plebi suæ. Benedictus Deus in secula, Amen. Hoc cruentarũ spicarum miraculum testatur author se suis oculis vidisse, quẽ satis cõstat ante annos sexcẽtos ista scripsisse.

Vltio cælestis in eum, qui in S. Hunegundis festo laborauit.

Exod. 7.

Psal. 67.

VITA SANCTI LVDOVICI,

Regis Francorum eximij, excerpta, vt opinor, ex illa, quam conscripsit Gaufridus de Bello Loco, ipsius regis Confessarius. Dictionem nonnihil expoliuimus in gratiam Lectoris.

Aug. 25.

BEATVS Ludouicus Frãcorum piissimus rex, patrem habuit Ludouicum Christianissimum regem, qui in Albigesio & Comitatu Tolosano hæreticos oppugnauit. In reditu aũt lethali correptus morbo, die decimo ad Montẽ Penserium excessit è viuis mense Octobri, anno ab orbe redẽpto millesimo ducentesimo vicesimoseptimo, vir vtiq; bene Catholicus & sanctus. Nunq̃ corporis sui vllam admisit pollutionem, vnica vxore legitima contẽtus. Corpus eius exanime ad B. Dionysii Ecclesiam apportatũ, iuxta patrẽ honorificè conditum est. In eius locũ successit filius primogenitus Ludouicus, Rhemis ab Episcopo Suessionensi, q̃ Ecclesia Rhemẽsis tum pastore orbata esset, regia corona insignitus & consecratus, annos natus duodecim, aut circiter. Eius coronationi cõplures è præcipuis nobilibus, licèt vocati essent, interesse noluerunt: q̃ propter dolorem defuncti regis & regni desolati, lachrymis & luctui illic potiùs, q̃ lætitiæ & iucunditati, se darent.

Hæretici Albigenses.

Exemplũ insignis continẽtiæ in rege.

At puer sanctæ indolis, strenuissimo patre orbatus, sub tutela & moderatione matris Blãchę, regis Castellæ filiæ, permansit: quæ illum tenerrimè diligens, ex consilio religiosorum hominum, pręsertim Dñicanorum & Franciscanorum, singulari cuidam magistro tradidit moribus ac literis instituendũ. Ille verò pius puer, & velut alter Salomon, ingeniosus & bonã sortitus aĩam, præ suis coætaneis mirè profecit in vtrisq;. A primis enim ætatis initiis, deditus fuit pietatis & sanctitatis studiis, ferturq; vitam oẽm absq; mortiferi peccati perpetratione exegisse. Eius verò sanctitati gratulans Blancha mater: Mallem, inquit, fili te mortuum cernere, quàm creatorem tuum mortali crimine offendentem. Quæ verba vsque adeò illius animo hæsere, vt diuina ipsum gratia protegente, nunquàm in se eiusmodi crimen admiserit.

Blancha mater S. Ludouici.

Sap. 8.

Nota vitæ mirã innocẽtiã

A gente aũt matre & proceribus regni, anno salutis millesimo ducentesimo tricesimoquarto, duxit vxorẽ Margaretam, Comitis Prouinciæ filiam, quæ Lutetiã venit, intrà octauas Ascensionis Christi, cùm priùs esset coronata apud Senones. Anno ꝓximo dira fames afflixit Gallias, pręsertim in Aquitania, ità vt homines instar iumentorũ, herbis agrestibus vescerentur. Nã frumenti sextarius apud Pictauos centũ solidis veniebat. Sequenti anno Arsacidas senior Assassinorum, misit nuncios in Franciam, quibus id mãdati dederat, vt regem Ludouicum interficerent. Sed Deo aĩum eius ad pacem & humanitatem inclinante, crudelis mãdati pœnitentia ductus, misit alios celeres nuncios, qui Ludouicum regẽ admonerent, vt à primis legatis sibi caueat. Cùm aũt priores nuncii diligenter inquirerentur, inuenti, ad regem Ludouicum adducti sunt. Iis conspectis, rex lætatur, vtrosque nuncios muneribus afficit, regi Arsacidæ non pauca magni precii munera, quibus pacis & amicitiæ studiosum se declaret, per illos trãsmittit. Sed ab eo tempore plures suo corpori tuendo custodes adhibuit, qui perpetuò clauas æreas ferrent.

S. Ludouici vxor

Magna caritas annonæ.

Anno millesimo ducentesimo quadragesimosecũdo, Ludouicus rex duxit exercitum in Hugonẽ Marchiæ Comitem, q̃ is aduersùs regem rebellasset, Henrici Angliæ regis & Richardi fratris eius auxiliis fultus: qui ambo habebant vxores filias Comitis Prouinciæ, sorores reginæ Franciæ: cùm Hugo Comes vxorẽ haberet ipsius Angliæ regis matrẽ. Anno quidẽ superiori Ludouicus multam regni sui militiã ad Saliminum conuocans, Alphonsum fratrẽ illic * militẽ creauerat, cui anteà Iohannã, filiam Tolosani Comitis, vxorem dederat, cũ Aruerniæ, Pictauorum & Albigensiũ terris quibusdã. Voluit aũt rex, vt Hugo Marchiæ Comes Alphonso se sacramento deuinciret: qđ cùm ille detrectaret, ab vxore ꝑsuasus, regis in se animos cõcitauit, adeò vt is anno altero cum numerosissimo exercitu in eius ditionem ingressus, aliquot * castra expugnaret, & nobiles ampliùs quadraginta captos, cũ multis aliis partim Parisios, partim allò mitteret, i custodia asseruandos. Intereà verò Comitis Marchię vxor, quosdam è suis, muneribus & promissis illectos, ad regis Ludouici aulã misit, qui regem & fratres eius veneno tollerent è medio. Sed illi à rege cõpræhensi, in carcerem abducti sunt. Commissum tandẽ est prælium non sine multa strage Anglorũ, qui Hugoni Comiti suppetias ferebant. Nocte aũt Angliæ rex cũ Hugone Comite, relictis Sãtonibus, quò ex fuga se receperant, aufugere, ciuesq; eius vrbis manè claues Ludouico Regi obtulerunt. Eodem die Hugo filius Comitis Marchiæ primogenitus, ad Ludouicum regem venit, cũ eo de pace tractaturus. Postera luce Comes Marchię cum vxore aduenit, cum lachrymis & suspiriis à rege veniam petit, & impetrat.

** Pictauiæ ducẽ, habet Aemilius.*

** oppida.*

Comitia Marchiæ strages.

Anno Chri millesimo ducentesimo quadragesimo tertio, natus est Ludouicus primogenit⁹ Ludouici regis: atq; altero indè anno in lucẽ editus est Philippus secundus filius. Indè circa Idus Decẽbris Ludouicus rex apud Pontisarã ex morbo decumbens, adeò extra se captus est, vt multi putarent eũ iam planè obiisse. Sed ad se reuersus, mox transmarinæ militiæ Crucem petiit, & accepit. Operã sanè dedit rex ille piissimus, vt ꝓles suas & verbis & exẽplis ad amorẽ Dei, ad mũdi contemptũ, ad sui cognitionẽ institueret. Cùm.n. per ociũ liceret vacare sibi, inuisebat liberos suos, & instar

Egressus S. Ludouici.

Optima institutio liberos suos.

instàr Tobiæ monita salutis dabat eis: docebat ante omnia timere Deum, & ab omni semper peccato abstinere. Serta, è rosis aut floribus confecta, aut alia id genus, non sinebat eos sexta feria in capitibus ferre, quòd eo die Saluator noster in suo capite tulerit è spinis contextam coronam. Cumq; non ignoraret, à deliciis castitati, à diuitiis pietati, ab honoribus humilitati magna impendere pericula, sobrietati, humilitati, misericordiæ dedit animum, à mundi, carnis & Satanæ insidiis solicitè sibi cauens: atque cum Apostolo corpus suum castigans, & in seruitutem redigens, multo tempore intima veste cilicina vtebatur: qua si non esset vsus, dehortante eum confessario propter nimiā imbecillitatem, volebat vt idem cōfessarius pro quadam compensatione diebus singulis quadraginta solidos Parisiēses clanculùm in pauperes erogaret. Semper ieiunauit sextis feriis, nec iis diebus, præsertim in Aduentu & Quadragesima, piscibus aut fructibus vesci voluit, vigiliis, orationibus, & clādestinis abstinentiis perpetim se affligens.

1. Cor. 9. Vtitur cilicio.

Quanto autem maior erat, tanto humiliùs & summissiùs, instàr Dauidis regis, se gerebat, & corā Deo propria existimatione vilior sibi videbatur. Quolibet sabbato in loco secretissimo aliquot pauperum suis manibus abluebat pedes, lotos tergebat, tersos exosculabatur. Deindè lauabat etiam illorum manus, & singulis certam pecuniæ portionem largiebatur. Crebrò etiam centum viginti pauperibus, qui in eius aula quotidiè abundè reficiebantur, atq; certis quibusdam diebus & solēnibus vigiliis ducētis pauperibus priusquàm ipse cibum sumeret, suis manibus cibos apponebat. Semper & in prandio & in cœna prope se tres habebat senes inopes, iisq; de appositis sibi ferculis humanissimè transmittebat. Interdùm scutellas & cibos, quos illi Christi pauperes manibus contrectauerant, offas præsertim, quibus libenter vescebatur, vt indè aliquid ederet, ad se reportari iubebat, Christum pauperem in eius pauperibus venerans, dum non abhorreret à cibis, qui ipsis superfuerant. Vidit quandoquè vnum ex tribus illis pauperrimis non benè edentem. Iussit igitur pius & humilis rex scutellam sibi propositam, cum cibo ad illum senem deferri: eamque, cùm satis ille indè comedisset, ad se referri. Itā nimirùm, vt interior animi eius humilitas in solius Dei cedebat honorem: ità exterior morum & habitus modestia & humilitas, cunctis mortalibus poterat esse virtutis incitamentum. Purpurea, aut viridi, aut alioqui preciosa veste, vel pellibus variis & magni precii, nolebat vti, maximè posteaquàm primùm è locis transmarinis rediit. Fidei propagationē summopere sitiebat. Itaq; si quid ab inquisitoribus, quod ad fidē pertineret, esset ad eum relatum, id, aliis negociis omnibus posthabitis, audiebat, & instàr Phinees, magno zelo in Christianæ fidei violatores animaduertebat. Ciuis quidam Parisiensis blasphemiæ reus, illo iubente, cauterio in labiis inustus fuit. Ea enim pœna decreta erat ab ipso in eos, qui scelerate iurarent & blasphemarent. Eam rem cùm plerique carperent, & regem tyrannidis insimularēt, ille ait: Equidem in meis labiis libēns eiusmodi inustionem perpetuò feram: tantùm vt impia iuramenta è regno meo profligentur.

2. Reg. 6.

Humilitas eius.

Multos alit pauperes.

Num. 25.

Decreuit quandoquè pius rex septennio peregrinari, & loca sancta inuisere. Venit igitur Perusium ad S. Aegidium Franciscanū instàr pauperis peregrini & ignoti, vnà cum sociis suis. Ostiario autem monasterii indicante Aegidio, peregrinum quendam ipsius expetere colloquium, ille spiritu docente agnoscens quis esset, properè accurrit, pariterque flexis genibus, in mutuos ruunt amplexus & oscula, sed nihil loquuntur, cùm vtrique alterius cor pateret.

Is S. Aegidius fuit ex primis socijs S. Frācisci.

Anno salutis millesimo ducentesimo quadragesimooctauo Crux prædicabatur in diœcesis Coloniensis pago, quem vulgò *Bedonfrisium vocant. Ibi tum mense Maio feria sexta ante Pentecosten tres Cruces visebantur in aere, vna candida versùs Aquilonē, altera eiusdem coloris ad Austrum: tertiā colore medio, in qua cernebatur suspensi hominis effigies extensis brachiis, & capite inclinato, atque in manus & pedes eius adacti claui. Eaque medium tenebat inter alias locum, in quibus nulla cernebatur hominis figura. Alio tempore in Enchusen Phrisiæ oppido, cùm illic prædicaretur Crux, alia Crucis forma iuxta solem apparuit colore cæruleo, quā multi viderūt. In Traiectensi quoquè diœcesi in Doccum, vbi S. Bonifacius martyr trucidatus fuit, Crux visa est in eiusdem martyris festo die, ingens sanè & albi coloris, perindè acsi trabi altera trabs transuersìm artificiosè impacta esset. Creduntur autem bis apparuisse Cruces, nè quis ambigeret de prima apparitione: atque ità factum est, vt Coloniensis prouincia ad trecentas ferè naues appararet.

Tres Cruces in aere.

Anno Christi millesimo ducentesimo quadragesimoseptimo, petente Ludouico Christianissimo rege, magna Dominicæ Crucis portio Constantinopoli Parisios trāslata est. Proximo indè anno Rex Ludouicus sexta feria à Pentecoste, iter transmarinum suscepit, multis eum è Lutetia cum Processionibus vsque ad sanctum Antonium deducentibus.

Magna S. Crucis portio Lutetiam venit.

Iuerunt cū eo Odo Tusculanus Episcopus, Apostolicæ sedis Legat⁹, & duo fratres regis, Robert⁹ Comes Atrebatēsis, & Carolus Andegauēsis Comes, cū vxoribus suis, & multis Frāciæ Episcopis & nobilibus. Erat quidē etiā Alphonsus Comes Pictauēsis, regis frater, Cruce signatus: sed eo anno, cum Blancha regina matre, ob regni tuitionē mansit domi. Die quinta & vicesima Augusti rex cū suis in nauim ingressus, biduo sustinuit ventos secundos. Vicesimooctauo Augusti die à portu soluens, Christo duce, prosperè nauigans, paulò ante beati Matthęi ferias noctè ad Cyprū appulit. Comitis Atrebatēsis cōiunx, q̄ esset prægnās, ab Aquis Mortuis in Frāciā reuersa fuit. Rex verò consilio nobiliū suorū & regni Cypri, q̄ naues & triremes cū balistis necdùm aduenissent, tum etiā propter impendentem hyemem & quasdam alias res vsq; in Paschales ferias distulit profectionem suam. Interim rex Cypri & omnes ferè regni eius nobiles & Ecclesiarum præfecti siue prælati, Crucis signum accipiunt, & se cum Franciæ rege, quocunquè ipsos ducere velit, aduersùm Saracenos profecturos iureiurādo cōfirmant.

Rex sanctus nauigat in Syriam.

Per id tempus Sulthanus Aegypti, qui per ditiones Christianorum Damascum petere decreuerat, regis Francorum cognito aduentu, consilium illud mutauit. Intercesserant enim illi inimicitiæ cum Damasci & Alapiæ Sulthanis. Iisdem temporibus obijt Robertus Bellouacensis Episcopus, & comes Montisfortis, cum multis aliis eius expeditionis sociis. Porrò extremo ferè Decembri mēse venerunt ad Ludouicum regem nuncij à quodam Tartarorum principe, qui ipsius nomine multa cum salute impertirent. Ij ipso die Natiuitatis Christi fuere cum rege Ludouico sub sacrificio in ecclesia, & ad prandium in aula eius: itidemque in festo Epiphaniæ: nec poterat in eis animaduerti, quod à Christianorum more discreparet. Literæ autem iussu regis in sermonem Latinum conuersæ sunt. Cumque rex diligenter de ipsorum principe & rebus Tartarorum ex ijs percontatus esset, tandèm dimisit eos, adiunctis nuncijs cum literis & muneribus, quæ ad Tartarorum regem & ipsorum principem perferrentur. Misit etiam per eosdem nuncios suos regi Tartarorum, quem Cham vocant, tentorium è purpura elegantissimè confectum, in quo res

Legati Tartari cuiusdam Christiani ad regem.

geſtæ Saluatoris noſtri graphicè expreſſæ viſebantur. Addidit etiam particulas Crucis Dominicæ, literis humaniſsimè & regem & principē adhortans, vt qui per gratiam ſuam eos vocaſſet ad cognitionem nominis ſui, illum accuratè colerent, & in eius amore ſemper permanerent. Miſit vnà literas ſuas Odo Legatus Pontificis ad regem Tartarorum & principem ſupradictum, eorumq; prælatos, oſtendens eis, ſacroſanctam Romanam Eccleſiam cupidiſsimè eos ceu filios chariſsimos complexuram, modò fidem orthodoxam cōſtanter retinere, & Chriſti vicario morigeros ſe præbere velint. Eius legationis primarij, à rege Francorū miſsi, fuere frater Andreas Dominicanus cū duobus alijs eiuſdem inſtituti fratribus, itemque duo Clerici & totidèm miniſtri regis, profectiq; ſunt octauo Calendas Februarij cum ijs, quos diximus, nuncijs Tartarorum. Porrò F. Andreas, quem rex illis præfecerat, non multò pòſt ad regem literas miſit, quarum exemplum vnà cum principis Tartarorum literis, rex matri ſuæ Blanchæ in Gallias perferendas curauit.

Intereà Aegypti Sulthanus, quem Babyloniæ vocant, vbi comperit regem Ludouicum in Cypro hybernaturum, rursùs Damaſcum ire cōtendit, per Hieroſolymam proficiſcens, in eā curam intentus, vt poſſet Alauiæ Sulthanum & ei fœderatos, ad ſe adiungere: ſed ille Aegyptij Sulthani malitiam non ignorans, non fuit auſus ei fidem adhibere. Scripſerunt autem magiſter militum templi & Mareſtallus hoſpitalis Ludouico regi, Sulthanum Babylonicum cū magno exercitu veniſſe in loca Gazæ propinqua, eo animo, vt ſibi conciliaret Damaſci & Alapiæ Sulthanos, metumque eſſe, nè Ioppē vel Cæſareā obſidione premat. Scripſit poſtea iterùm magiſter ille regi, quendā Sulthani Babylonici Admiraldum ad ſe veniſſe percontatum de voluntate regis Francorum, quòd dominus ipſius cuperet cum eo pacē componere. Ea verò res & regi & nobilibus eius valdè moleſta fuit, maximè quòd magiſter diceretur à Sulthano petijſſe, vt Admiraldum ad ipſum mitteret. Mādauit ergò rex per literas Magiſtro, nè deinceps eiuſmodi nuncios iniuſſu ſuo admitteret, vel cum eis colloqui auſus eſſet. Affirmabāt enim omnes, eo ingenio Syros eſſe, vt quantumcunquè oppreſsi, nunquàm primi velint induciarum mentionem facere, ſed euſquè id differre, donèc multa inſtantia, vt eas faciant, inuitentur.

Mareſtallum quidā vocant magiſtrum ſtabuli equitum.

Eodem tempore quo rex cum regina Margareta coniuge ſua, in Cypro morabatur, Armeniæ rex, eius aduētu comperto, ad eum ſpectabiles nuncios miſit, Archiepiſcopum Armenorum & alios aulicos, per literas eius ſe offerens voluntati: quos ille honorificè excepit. Cùm autē didiciſſet, inter eum & Antiochiæ principem diſcordiam extitiſſe, miſit ad vtrunque legatos ſuos. Illis verò ſuos quoquè ad eum legatos mittentibus, duorum annorū pactæ ſunt induciæ. Per id ferè tempus capti ſunt quidā, qui ſe dicerent à Sulthano Babylonico miſſos eſſe, vt regē Ludouicum & primarios eius exercitus viros veneno enecarēt. Tandèm permultæ venere naues, cū magna militum manu, qui in inſulis hyemauerant. Indè ſabbato poſt Domini Aſcenſionem mandatum eſt, vt omnes ad Damiatā contenderent. Eodē die rex ſoluit à Cypro, ſed vi tempeſtatis bis in Cyprum reiectus eſt: vbi tum ſe iunxit illi princeps Achaiæ cū magnis ſubſidijs, itemq; Burgundiæ dux. Tum verò dant vela vētis, & ſexto die veniūt in Aegypti conſpectū, ac paulopòſt etiam Damiatæ, in cuius portu naues ancoris fixere. Sed cùm viderent in eo portu magna eſſe Turcorum pręſidia, rex cōmunicato cum proceribus cōſilio, iuſsit, vt die altero ſummo manè exirent in terrā, eamq; eo loco occuparent, vbi inter ipſos & vrbem fluuius intereſſet. Eo ergò die, omnibus in triremes & alias naues ſeſe recipientibus, rex cum legato Pontificis ſacroſanctam geſtans Crucem nudam & apertam, in cymba vehebatur, iuxta eum præcedente in alia cymba beati Dionyſij vexillo, fratribus quoquè illius & alijs nobilibus & ſagittarijs comitantibus: atq; ità in terram egreſsi ſunt, multis in hoſtes contortis telis, qui eos arcere magna vi nitebantur. In ea concertatione penè nulli ex Chriſtianis vulnerati ſunt: permulti autem Saraceni & eorum equi interfecti, & in ijs tres proceres.

Rex ſoluit à Cypro.

Eodem die profligatis Saracenorū trieribus, Chriſtianorum triremes fluuij oſtia occuparūt. Hiſce tam proſperis initijs feliciores etiam ſucceſſus Dominus adiecit. Perterritis enim, qui intrà vrbem erant, Saracenis virtute diuina, omnes in fugam verſi, ex vrbe exceſſerunt, inſtructis priùs ignibus, quibus vrbs cōflagraret. Multi itaque è caſtris regis per pontem naualem, quem ſatìs integrum reliquerant Saraceni, in oppidum ingrediuntur: rex quoquè certior factus, nōnullos è ſuis intromittit, fixis tentorijs ſuis ad pontem, vt ſi ità res poſceret, ſuis ſuppetias ferret. Multus ibì commeatus repertus eſt, ità vt multi affirmarent, eam ciuitatem vi capi minimè potuiſſe. Proſpexerant enim ſibi in longum tempus Saraceni, ità vt diuino potiùs miraculo ea victoria tribuenda ſit. Deindè verò ea ciuitate à mortuorum cadaueribus repurgata, igneq; extincto, Legatus Pontificis cum patriarcha Hieroſolymitano, cum Archiepiſcopis, Epiſcopis, & magna parte eorum, qui conuenerant, itemq; Ludouicus Rex cum permultis aliis, nudis pedibus, præſente rege Cypri cum nō paucis nobilibus, in vrbem ingreſsi ſunt: cumq; legatus ędem quandam prophanatam reconciliaſſet, & gratias egiſſent Deo, in honorē ſanctiſsimę matris Dei, ab eodem Legato ſacrificium oblatum eſt. Rex autem conſtituit, Deo benè volente, illic canonicorum inſtituere collegium, qui Domino ſeruirent. Capta eſt Damiata, quam alij Eliopolim vocant, anno ab orbe redempto milleſimo ducenteſimo quadrageſimonono: manſitque illic rex tota æſtate cum exercitu Chriſtiano, donèc fluuius detumeſceret, qui exercitui periculum allaturus videbatur.

Damiata capitur à Chriſtianis.

Eodem anno ſub finem menſis Iunij, Alphonſus Pictauorū Comes & regis Ludouici frater, matre Blancha ad regni defenſionem relicta, iter ingreſſus eſt cū copioſo milite, & ſub finem Octobris ad Damiatam applicuit. Indè die Nouembris viceſimo rex Ludouicus, tam nauali quàm terreſtri exercitu inſtructo, relicta Damiata, contra Saracenos mouit, qui tum apud Maſſeram, quam quidam Pharamiam vocant, frequētes conuenerant. In eo itinere non parùm detrimenti illatum eſt Saracenis. Deindè cùm ventum eſt ad pugnam paulò ante Chriſti natalē, multi ex eis cæſi ſunt, complures Nili aquis extincti. Poſteà tranſmiſſo flumine non ſine ingenti periculo, rursùs cum eis Chriſtiani confligentes, multos trucidarunt, neque ſexui, neq; ætati parcētes. At vbì Saraceni didicerūt noſtros temerè progredi, reſumunt animos, & in Chriſtianos impetu facto, magnam etiā nobilium edunt ſtragē, in quibus fuit Robertus Atrebatēſis Comes, frater Ludouici Regis. Tādèm tamē noſtris eo die victoria ceſsit. Proxima luce, iubēte Rege, plures è Chriſtianis flumē tranſgreſsi, Saracenorū euerterūt machinas, & pōtes nauales inſtituerunt, vt poſſent noſtri facilè fluuium tranſire. Nō diù pòſt Saraceni, collectis viribus, omni ex parte in Chriſtianos ſumma vi & contentione irruunt, ſed magno numero proſternuntur. Poſt dies aliquot in caſtra eorum venit Sulthani Aegyptii filius, (iam enim pater eius obierat) quæ res auxit animos Saracenorum. At Chriſtianorum res, occulto Dei omnipotentis iudicio, deteriores reddebantur,

Caduntur Saraceni.

multis

Multa Christianorũ millia fame & morbo pereunt.

Sanctus rex capitur.

multis eorum morbo absumptis, ità vt ex trigintaduobus millibus vix millia sex superessent. Magna enim cõmeatus penuria laborabant, nec pauci fame & inedia periere, Saracenis itinera obsidentibus, nè posset à Damiata commeatus aduehi in Castra Regis. Ea res coegit eos Damiatam repetere. Die quinto Aprilis, illis iam proficiscentibus, Saraceni cum maximis copijs in eos incurrunt, ipsum Ludouicum sanctissimum Regẽ & duos fratres eius Alphonsum & Carolum capiunt cum multis alijs, eosq; in carceres conijciunt, multo fuso Christianorũ sanguine, Deo id fortassis propter quorundam peccata permittente, vel etiam vt pijssimi regis virtus & patientia illustrior appareret.

Nota quos duces sequũtur Iconoclastæ.

Porrò autem sceleratissimi illi & impuri Saraceni, præter contumelias in Saluatorem nostrum iactatas, Christianis inspectantibus, Crucifixi effigiem flagellis verberarunt, & per summam ignominiam impiè eam conspuentes, in Christianæ religionis dedecus pedibus conculcarunt. Poterat sanè facilè elabi sanctus Rex, cùm illi ad manum esset nauis, sed spontè illis se capiendũ obtulit, vt posset captiuos Christianos, quorum erat ingens numerus, redimere. Egit posteà apud Regem Sulthanus minacibus verbis de paciscẽdis inducijs, de restituenda Damiata, de præstandis damnis sarciendisq; sumptibus, quos fecisset ipse à capta Damiata. Tandèm initæ sunt induciæ decennales, his cõditionibus, vt Sulthanus regem Ludouicum & captiuos Christianos omnes è suis ditionibus liberos à se dimittat: vt Christiani retineant loca aliquot terræ sanctæ: porrò Rex Ludouicus restituat Damiatam, & pro factis in illud bellum impensis octo millia Byzantiorum, reddatq; captiuos Saracenos omnes. His confectis inducijs, Sulthanus, dum cum exercitu Damiatam proficiscitur, à quibusdam è suis, frustatìm gladijs conciditur: moxq; grandi numero properant Saraceni ad Regis Ludouici tentorium, illum & Christianos omnes iugulaturi. Sed immensa saluatoris virtus eorum animos fregit, mutataque scelerata voluntate, postulant à rege, vt stet pactis conuentis. Rex, cùm nulla esset seruandę Damiatę spes, maluit pacisci cum illis inducias, quàm & se & Christianos omnes perdere. Itaq; ad certum diem Damiata illis redditur, Rex & fratres eius & nobiles Franciæ, ditionis Hierosolymitanæ & Cypri, è carcere dimittuntur. Sperabat iam pius Rex, fore vt etiã reliqui captiui, vtì conuentum erat, à Saracenis dimitterentur: sed cùm diù expectasset, ex duodecim millibus, ęgrè quadringentos recepit, impiis illis Saracenis fidẽ iureiurando firmatã violantibus: qui etiã de cæteris rebus nihil voluere remittere, & quod est lõgè immanius, egregios quosdã iuuenes Christianos è captiuis illis, coegerũt impurissimi Mahometis profiteri sectam, Christiana religione abiurata. Imposuerãt enim nudos enses ceruicibus eorũ, & si qui nollent eis cõsentire, illos iugulabant. Ex ijs quidam imbecilliores, à Christo ad Mahometem defecerunt: alii coronas martyrii, contempta morte, reportarunt.

Aemilius habet, octo millia auri pondo.

Perfidia Saracenorum.

Cernens autem Ludouicus Rex Saracenos venire contra induciarum fidem, consuluit nobiles suos & milites religiosos, quid agendum sibi ipsis videretur. Illis magna ex parte asserentibus, si quidem nunc recedant, terras illas & captiuos in summũ discrimen venturos: sin autem maneant ad tempus aliquod, posse indè vtilitatis nonnihil accidere Christianis, præsertìm quòd inter Aegyptium & Alapianum Sulthanos acerba extaret simultas: rex pius maluit hærere in Syria, quàm res Christianorum & ipsius Christi, in ea desperatione tãtoq; discrimine relinquere. Alphonsum verò & Carolum fratres suos ad reginam matrem consolandam remisit in Gallias. Acta sunt hæc anno Christi millesimo ducẽtesimo quinquagesimo. Quis verò hìc nõ agnoscat stupendum præpotentis Dei miraculum, gentem illam ferocissimam parere tanto regi? gẽtem cupidissimam regem opulentissimũ soluere captiuitate pro lõgè minori precio, quàm obtinere potuissent? Rex autẽ quinque deincèps annis mansit in Syria, nec ociosus sanè, sed multos Saracenos ad Christi religionem traducens, multos captiuos redimens, & vrbes aliquot & castra egregiè communiens. Offendit tum apud Sidonem permulta cæsorum Christianorum corpora iam putentia, non pauca à feris belluis lacerata. Ea propriis manibus sepeliuit humiliter & deuotè, vsus opera quorundam è suis, qui illorum fœtorẽ vix ferre potuerunt. Quotidiè autem manè flexis genibus Dauidicum Psalterium recitabat. Postquàm autẽ resciuit de obitu matris Blanchę, nobilibus ipsius id consulentibus, in Gallias reuersus est. Cùm ergò nauigarent, tertia nocte nauis, quæ regem habebat, bìs tanta vi appulsa est ad rupem vel terræ lingulam, vt nautæ & alii ilicò submersum iri putarent. Ea cõcussione excitati sacerdotes, clerici & cæteri, sanctum regem inuenerunt coram sacrosancto Christi corpore deuotè orantem: omnesque in ea fuere sententia, mortis tam præsens discrimen, eius meritis & precibus se euasisse.

Pius rex quinquennio hæret in Syria.

Precibus suis summũ auertit discrimen.

Indè in Frãciam reuersus rex, summa omnium gratulatione excipitur, atq; ab eo tẽpore magis magisq; de virtute in virtutẽ proficiscens, ad omnimodam vitæ perfectionem peruenit. Etsi verò ab infantia cum illo creuerat miseratio, deincèps tamen euidentiùs eã declarauit in afflictos & inopes, quibus omnibus pro viribus opitulabatur. Iussit enim extrui domos hospitales, monasteria religiosorum, & in diuersis regni sui locis multas quotannis distribui pecunias ijs, qui maiori pressi inopia videbãtur. Multa Dominicanorum & Franciscanorum cõdidit cœnobia à fundamentis, multisque aliis pauperibus religiosis Ecclesias & ædificia opportuna cõstruxit, largis additis eleemosynis. Cæcis in qualibet ferè ciuitate & castello regni sui, domos ipsis congruas & opportunas benignissimè attribuit, certos illis prouentus assignans: Nõ pauca diuersorum ordinum monasticorũ cœnobia ex integro extruxit, & magnis ea redditibus instruxit: in quibus etiã non raró miræ humilitatis & charitatis officia exhibuit, suis manibus humiliter ac deuotè seruiẽs ægrotis. Cùm veniret Parisios aut ad alias vrbes, domos hospitales, in quibus magna erat malè habentium copia, humanissimè inuisens, nulliusq; morbidi deformitatẽ aut sordes refugiens, infirmis omnibus, flexis genibus fercula offerebat. In Abbatia Regii Montis, Cistertiensis Ordinis, quam ille magnificè inprimìs & condidit, & ditauit, vt res ipsa testatur, crebrò id genus officia præstitisse fertur. Erat ibì monachus quidã leprosus, quem fœdus ille morbus horridũ & abominabilẽ reddiderat, naso eius & oculis planè corrosis & exesis. Ei sanctissimus rex prandẽti in os cibum & potum inferebat, absque vlla abominatione officiosissimè illi inseruiens genibus flexis, ità vt Abbas, qui tum aderat, & vix id intueri sustinebat, in gemitus & lachrymas prorumperet. Quanuìs autem nulli indigenti sua benignitate non ferret opem, at illis tamen, qui diuino cultui & saluti animarum vacarent, liberaliùs & crebriùs eleemosynas præstabat: solebatque dicere nonnunquàm familiaribus suis de magnis illis eleemosynis, quas conferebat quotannìs Parisiis in fratres Dominicanos & Franciscanos: O Deus, quam benè collocatæ sunt hæ eleemosynæ in tot tantosque fratres, ex toto orbe terrarum Lutetiam aduentantes; vt quod hìc ex diuinis scripturis hauriunt, in totum mundum effundant in honorem Dei & salutem animarum. Alias eius tum annuas, tum quotidianas eleemosynas quis vel enumerare queat?

Benignitas eius in pauperes.

Multa extruit cœnobia.

Nota summam humanitatem & humilitatem.

Sanctarum reliquiarum veneratio.

Præcipua verò deuotione sanctas venerabatur reliquias, cultumq; Dei & honorem sanctorum semper amplificare nitebatur. Parisijs in palatio regali sacellum elegantißimum extruxit, in quo sacrosanctam Domini Iesu coronam spineam, magnam sanctæ Crucis portionem, ferrumq; lanceæ, quod Saluatoris latus fodit, admodùm reuerenter reposuit cum multis alijs reliquijs, quas à Constantinopolitano Imperatore immenso labore & magnis impendijs acceperat.

Christi corona spinea Lutetiæ.

Cùm in ecclesia diuina officia persoluerentur, nullius admittebat colloquium, nisi aut necessitas cogeret, aut euidens vtilitas id poscere videretur: sed neque sic tamen, nisi breuiter & succinctè, nè ipsius lachrymæ & pietas siue deuotio interturbarentur. Nam instàr Ieremiæ, in precibus suis & exercitijs pietatis lachrymarum fontem sitiens, suo confessario quandoquè in familiari colloquio fatebatur, nonnunquàm sibi oranti diuinitùs datas fuisse lachrymas, quæ per genas in os influentes, nõ solùm cor, sed etiam os ipsius gustu suauißimo affecissent.

Ierem. 9.

Notatanti regis reuerentiam erga signũ S. Crucis.

Tanta reuerentia sanctæ Crucis signum prosequebatur, vt si illud humì expressum vidisset, calcare pedibus ausus non esset: exegitq; à multis cœnobitis, nè deincèps in suis monasteriis permitterent illud in pauimento effingi: & sicubì iam humì effictum esset, id penitùs abolerent. Quàm vero reuerenter annis singulis in Parasceue ad adorandum sanctæ Crucis lignum, solutis capillis, flexis atque etiam nudis genibus accesserit, testantur eorum oculi, qui tunc eum sine lachrymis conspicere non potuerunt. Illum diē, in quo, vt pauloantè diximus, sacras reliquias à Constantinopolitano Imperatore acceptas, in palatij sacello collocauit, annua voluit solennitate celebrari, idque triduo, ità vt primo die diuina officia peragerent Dominicani, secundo Minores, tertio alij monachi: atque ad eam rem magnas à Sede Apostolica con donationes siue Indulgentias impetrarat. Cùm Saraceni ab eo exigerent, vt quæ cum ipsis pactus erat de numeranda pecunia pro sui & Christianorum liberatione, ea cõditione firmaret, vt testaretur se velle Christi fidem abiurasse videri, si non staret promißis: prorsùs abhorruit, dicens: Etiamsi corpus occidatis, animam occidere non potestis. Sed cùm quidam è suis dicerent, Sine peccato ità eum iurare posse: placidè respondit: Ego verò vsqueadeò hęc verba de neganda fide exhorreo, vt ea ore exprimere nõ poßim. Orabant eum quidam, cùm esset in locis transmarinis, vt nobilem quendam Saracenum, qui recèns Sultanum interfecerat, militem crearet: at ille respondit: Absit à me, vt vel pro seruanda vita, vel morte declinanda, quencunque à Christiana religione alienum, balteo militari donare velim.

Eius iustitia in ferendis sentẽtijs.

In regni administratione eam prudẽtiam & authoritatem adhibebat, vt sine acceptione personarũ, controuersiis quorumcunque diligenter excußis, iustam ferret sententiam. Consiliarij eius & regni proceres, cernentes eum sapientia Dei præditum, & syncerè atque ex animo diligebant illum, & non mediocriter verebantur. Cùm autem formidaret pius rex, causas pauperum non magnæ illic curæ esse, vt minimùm, bis hebdomadibus singulis in loco publico residens, audiebat eorum querelas: & tum iustitia, tum misericordia eas expendẽs, celeriter illos expediebat. Duella, vt quæ iure essent vetita, ad nullius preces admittere voluit: sed alia ratione, quæ iuri consentanea esset, etiā magnatum maleficia castigabat. Et vt vsurarũ immanis vorago obstrueretur, statuit, vt eos, qui per literas Iudæis aut alijs publicè vsuras exercentibus se obligassent, non cogerent ad solutionē iudices. Et quia verißimè dixit Esaias, Erit opus iustitiæ, pax: Deus iusto & pio regi pacem, & regno tranquillitatem præstitit.

Esa. 32.

Studium conciliandi dissordes.

Habebat hoc peculiare à Deo munus, vt qui inter se discordia laborarent, eos vtplurimùm conciliaret. Quàm fuerit autem Deo grata tanti regis summa humilitas, Rex regum omnium Christus Deus euidenti miraculo declarauit: Comes Gelriæ nuncium cum literis miserat Parisios, ilicò rediturum. Ex eo reuerso sciscitabatur Comes, num regem Franciæ Ludouicum vidisset. Tum ille subsannans, collumq; contorquens: Vidi, inquit, vidi illum miserum papilardum Regem, ad scapulas capitium gestantem. Vix verba finierat, & facies eius retrorsùm acta, ità contorta permansit.

Vltio diuina in eius irrisorem.

Tandèm post multorum annorum curricula, quibus se in omni virtute exercuit sanctus rex, certa ad eum fama allata de vastatione & periculis terræ sanctæ, instàr Matathiæ cum filijs suis mala gentis Christianæ & sanctorum ferre non sustinens, Deo ipsum permouente, alteram suscepit nauigationē cum tribus filiis suis comitibus, itemq; cũ regni Proceribus & Nobilibus, multaq; populi frequentia. Cumq; iam naues conscensuri erant, filios suos blando vultu adspiciens, & primogenitum speciatìm appellans, ait: Vide, fili, vt ego iam grandæuus secundò hoc iter capessam, quandò iam etiam regina mater tua prouecta ætate est, & nos regnum nostrum, fauente Deo, absque vlla perturbatione obtinemus, diuitijs, delicijs & honoribus, quantùm fas est, affluentes. Vide, inquam, vt Christi & Ecclesiæ eius causa, non parcam senectuti meæ, nec me flectat desolatio matris tuæ, delicias & honores contemnam, opesque meas pro Christo impendam. Vide, vt te & fratres tuos & sororem primogenitā mecùm ducam, simul etiam quartum filium ducturus, si aliquantò maturiori esset ætate. Hæc verò idcircò te audire volui, vt cùm post obitum meum ad regnum pertigeris, pro Christo & ecclesia atque fide Catholica tuenda, nulli rei parcas, non vxori, non liberis, nõ regno. Volui enim & tibi & fratrib⁹ tuis de meipso prębere exēplum, vt, si res postulet, vos similiter faciatis.

1. Macha. 2.

Alterā expeditionem suscipit in Syriam.

Itaq; anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo, Calendis Martijs, Ludouicus rex Christianißimus, nihil fractus superiorum temporum laboribus & expensis, quas in priori expeditione fecerat, cum tribus liberis, Philippo, Iohanne, Petro, è Masiliæ portu soluit, adiuncto etiam sibi Nauarræ rege, & permultis ecclesiarum præfectis & nobilibus. Vt autem facilius terram sanctam recuperare possent, consulti ßimũ eis visum est, vt regnum Tunetanum, quòd magna in Syriam nauigantibus obijceret impedimenta, ante omnia in suam redigerent potestatem. Iam ceperant portum Carthaginis, * quæ Tuneto haud procul abest, & eccè morbus, qui illo anno ijs in locis mirè grassabatur, in Christianorum exercitum inuadit, ex regis filijs tollit Iohannem, tollit ipsum quoquè sanctißimum regem cum multis è nobilitate & plebe. Quàm sanctè autem & piè à vita migrarit Christianißimus rex, gener eius Nauarræ rex Tusculano Episcopo perscripsit. Nam correptus morbo, non cessauit laudare Deum, sæpè illam orationem interserens: Fac nos Domine prospera mundi despicere, & nulla eius aduersa formidare. & pro illis, quos secùm adduxerat, ità orans: Esto Domine plebi tuæ sanctificator & custos. Morti propinquus, voluit se corporis Christi sacramētо muniri. Cumq; sacerdos id ei ostenderet, perquireretque, num crederet ibi esse filium Dei, respondit minus id apud se habere dubij, quàm si videret Christum in ea forma, qua ascendit in cælos. Iam supremum trahens spiritum, suspiciens in cælum, ait: Introibo in domum tuam Domine, adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo. Quibus dictis, felicißimè obdormiuit in Domino.

** q*

Moritur pijßimus rex cum multis alijs.

Nota certam eius fidem de Christi præsentia in Eucharistia.

Eius

Eius morte non mediocriter consternato Christianorum exercitu, & Saracenis lætantibus, Carolus Siciliæ rex, in bellis strenuus, cum multo milite aduenit, animosque Christianorum confirmauit. Etsi autem longè plures essent Barbarorum, quàm Christianorum copiæ, non tamen ausi fuere cum nostris instructa vtrinquè acie committere, sed leuibus prælijs & crebris excursionibus non mediocriter vexarunt Christianos. Tandèm obsidione pressi à nostris, coacti sunt pacem petere, quæ his potissimùm conditionibus confecta est, vt omnes Christiani, qui in eo regno captiui tenebantur, abirent liberi: & vt Dominicanis & Franciscanis atq; alijs libera esset facultas toto illo regno Christum prædicandi, credentesq; baptizandi: vtque rex Tunetanus regi Siciliæ annuum tributum quadraginta millium aureorum persolueret.

Obijt autem pijssimus rex Ludouicus vicesimaquinta Augusti, & tum in vita, tum post obitum multis claruit miraculis. A Bonifacio Pontifice, eius nominis octauo, in sanctos relatus est. Robertus Gaguinus libro septimo de gestis Francorum testis est, in archiuis Caroli quinti regis Gallorum, repertam esse chartulam præceptorum, quæ hic sanctus rex filio suo primogenito, dum Tunetum obsideret, dictauit & scripsit: eamque ex Caroli thesauro receptam, Girardum de Montaguto regium scribam, Carolo exhibuisse anno salutis millesimo trecentesimo sexagesimoquarto. Ea præcepta & institutiones habentur etiam in manuscriptis codicibus, vndè nos ea stylo mutato descripsimus.

Institutiones sanctissimæ, Philippo primogenito filio à S. Ludouico rege sub mortem propositæ.

Charitas. Fili mi, ante omnia diligenter in eam curam incumbe, vt diligas Deum: nemo enim potest esse saluus, nisi Deum amet.

Odium peccati. Caue, nè vnquàm admittas peccatum mortiferum: sed omnia potiùs ferre velis genera tormentorum, quàm aliquam talem perpetrare culpam.

Patiëtia. Cùm aduersa accidunt, feras æquo animo, & cogites te commeruisse: atque ità lucrum tibi indè accedet.

Humilitas. Cùm rebus prosperis frueris, humiliter agas gratias Deo, nè inde animo elatus, efficiaris deterior, vndè te oportuit fieri meliorem.

Confessio. Crebrò confitearis peccata tua, deligasque tibi sapientes confessarios, qui te possint instituere & docere, quid agere, quid vitare te oporteat: & coram illis ità te compares, vt audeant syncerè te repræhendere, & vitia tua indicare tibi.

Precandi studium. Officium diuinum deuotè auscultes: facessant ibì fabulæ & nugæ, nec oculi huc atque illuc circunferantur: sed ores Deum ore, & etiam meditando corde, idque præcipuè sub sacrificio post peractam consecrationem.

Misericordia. Animo sis pio & humano erga pauperes & calamitosos homines, illisque pro viribus opituleris.

Si quid angat animum, id mox explices confessario tuo, aut alicui viro bono: ità fiet, vt faciliùs id feras.

Qui adsciscendi, itemq; vitandi. Da operam, vt quorum vteris consuetudine & familiaritate, ij sint homines probi & integri, siue religiosi illi sint, siue seculares, & cum illis libenter misce colloquia: porrò nequam & improborum virorum commercia deuita.

Cōciones. Indulgentiæ. Sermones, qui fiunt de Deo, publicè & priuatim lubens audias, preces quoquè & condonationes siue indulgentias studiosè expetas.

Amato bonum, odito malum omne.

Obtrectationes cauendæ. Vbicunquè fueris, nemo ausus sit quicquam eiusmodi te præsente eloqui, quod alliciat ad mortiferū peccatum, aut alterius famæ deroget: nec tu vnquàm de vllo malè loquaris obtrectandi animo.

Non patiaris quenquam, te audiente, peruersè de Deo aut sanctis eius loqui, nec id finas impunè abire.

Gratitudo. Crebrò gratias agas Deo pro bonis omnibus ab illo tibi collatis, vt dignus fias potioribus eius beneficijs affici & augeri.

Iustitia. In administranda iustitia sis rectus & seuerus, & ità vt leges præscribunt, eam exerceas erga subditos, neque ad dexteram, neque ad sinistram deflectens: pauperumque querimonias non reijcias, donèc veritas innotescat.

Si quis habeat aduersùm te querelam aut controuersiam, semper ab illo stes contra teipsum, donèc rem certam comperias. Ità enim fiet, vt consiliarij tui fidentiùs iustam ferant sententiam.

Restitutio. Si quid possideas rei alienæ, etiamsi id acceperis à maioribus tuis, incunctanter restituas iusto possessori, vbì certò id tibi constiterit. Sin autem dubia res est, cura vt viri sapientes accuratè & sine mora inquirant. Id enim vel maximè studere debes, vt qui sunt in ditione tua, pace & iustitia fruantur, inprimis homines religiosi, & qui in Clero sunt.

Parentibus tuis debes amorem, reuerentiam & obedientiam. Beneficia Ecclesiastica non conferas nisì benè dignis, & qui nulla eiusmodi beneficia habeant, idq; ex consilio bonorum virorum.

Bellum, præsertim aduersùs quemlibet Christianum, sine multo consilio vide nè suscipias. Si necessitas cogat suscipere, ecclesias & insontes nullo patiaris damno affici.

Si qua existat vel tibi, vel subditis tuis contentio, vel bellum, quoàd poteris, componere & sedare coneris.

Vide vt bonos habeas prætores & magistratus, & de illis solerter inquiras, vti se gerant.

Reuerentia erga Rom. Pōtificem. Semper sis addictus & deuotus Romanæ Ecclesiæ, eius Pontifici haud secùs, atquè spiritali patri, te morigerum præbeas.

Da operam, vt impensæ tuæ, moderatæ sint, & rationi consentaneæ.

Sub finem hortor & adiuro te fili mi, si me contigerit ante te migrare ex hac vita, vt toto regno Franciæ pro anima mea cures offerri Deo preces & Missæ sacrificia.

Ad extremum, fili charissime, quicquid boni potest bonus & pius parens precari filio suo, id ego precor tibi: Sacrosancta Trinitas & sancti omnes seruent te ab omni malo, præstetque tibi Deus gratiam rectè semper agendi, & ipsius faciendi voluntatem, ità vt ille per te honoretur, & nos possimus post hanc vitam pariter esse cum illo, eumq; contemplari & laudare per infinita secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SS. GEORGII Diaconi, Aurelij, Felicis, Nataliæ & Liliosæ, ab Eulogio quodam eorum contẽporaneo, &, vt equidem sentio, presbytero & martyre, nõ dubia fide conscriptum.

Augusti 27.

FVIT iuuenis quidã sub rege Abdirama apud Cordubã Hispaniæ ciuitatem, natalibus & rebus plurimos antecellens. Is in infantia matre Christiana, & patre gentili orbatus, tutela amitæ suæ fidelissimæ vsq; in adolescentiæ annos fouebatur, docebaturq; Christum credere Deum, nec nisi in Ecclesia salutis viã & iter regni cælestis posse reperiri. Quam doctrinam venerabilis puer à puero imbibẽs, licèt Arabica demùm erudiendus literatura, studijs affinium traderetur, tamẽ affixã cęlitùs animo fidei sanctæ notitiã nulla vanitatis figmẽta mutare potuere: sed corde semper Christianismum retentãs, cùm ad solã irrisionẽ meditationi periturarũ insisteret literarum, eo ampliùs in amorem Christianæ fidei exardescebat, quo liquidiùs deliramẽta peruersi dogmati probans, subtilem dæmonũ fallaciam aduertebat. Et cùm non posset publicè fidei suæ cultum exercere, at tamen vbiquè Dei sacerdotibus sese commẽdans, pro se ardentiùs orari poscebat.

Extra Ecclesiã non est salus.

Intereà strenuus adolescens factus, cogitur adhortatione propinquorum, congruum suæ nobilitati connubium appetere. Itaq; crebris precibus cęleste numẽ orans, petebat vt talis ipsi coniunx daretur, quæ secretum ipsius tegere nosset, faueretq; mente & corpore cultori latenti. Hac igitur cõtemplatione tandèm reperit sibi honesto germine virginem, moribus comptam, rebus locupletem: quæ cùm pręcipuo venustatis habitu extrinsecùs decoraretur, prętantiùs tamen intrinsecùs spiritali enitebat decore. Erat illa parẽtibus paganis progenita, & adhuc cunabulis incubãs, patre orbata est. Eius autem genitrix alteri viro nupsit, qui fidem Christi occultè retinebat: isque coniugis errorem corrigens, priuignam Christo assignare studuit, eamq; ex sacro baptismate Nataliam appellauit. Etsi autẽ publicè admiscerentur paganis, gestabat tamen vterq; firmiori deincèps animo religionem. Hanc ergò puellam memoratus iuuenis sibi cõiugem asciuit, completis sponsalium titulis: sicq; pari consortio per aliquod tempus fidem Christi clàm venerabantur.

Aurelius duxit vxorem Nataliam.

Fuit quoq; & ipsi proximus genere vir quidam, nomine Felix,* idemq; sancta dilectione connexus. Etis quoq; filiam occultè Christianorum, Liliosam nomine, ducens vxorem, vnà cum illa Christum in abditis colebat. Itaq; mutuò sibi cohærentes, constantem inter se cõseruabant familiaritatem & beneuolentiam, & nec prosperis, nec aduersis à se inuicèm separabantur, eratq; illis idem animus, eademq; sententia. Deniq; sanctæ huius deuotionis ardor tantam vtriq; fratri, putà Aurelio & Felici, charitatis perfectionem attulit, vt nec vita, nec mors diuideret, quos par religio consociarat. Non plurimis autem exactis annis, ad forum Aurelius profectus est eo die, quo Iohannes ille, cuius mẽtionem recolo me alibì habuisse, odio Christiani nominis vsq; ad necem verberibus fuit cruentatus, & instàr fœminæ sedere compulsus asello, immenso vinculorum pondere coarctatus ferebatur: cuius pôderis tanta erat immanitas, vt in partem illam iumenti instratum inclinaretur, ad quam vis onerosa crurum dependebat. Atq; ità præcedentibus illusorũ præconibus, per totam circunductus vrbem, tandèm satellitum ministerio ad spectaculũ vulgi pertractus est. Poteras tũc audire hincindè voces exprobrantiũ, atq; insultando dicentium: Nequaquàm dignam sui sceleris pęnam persoluit hic homo, qui gentis nostræ vatem improba subsannatione non est veritus impetere. Hunc enim pseudoprophetam, cuius causa videbantur zelo accensi, Ismaelitarum gens solum in veneratione habet, tanquàm per eũ salutis didicerit viã.

Felix & Liliosa.

Martyrium Iohannis cuiusdam.

Mahometem dicit.

Hoc ergò spectaculo futurus athleta, amore compunctus martyrij, & cælesti quodãmodò flamine adspiratus, credidit mox sua causa id cõtigisse, tanquàm diuinitùs indè admoneretur, nè formidaret eos, qui corpus occidunt, cùm nihil detrimenti animabus possint afferre: sed illum potiùs timeret, qui potest corpus & animam perdere in gehennam. Admirans verò stabilitatem & constantiã tantæ fidei: Verè, inquit, super Euangelicã petram tabernaculum credulitatis viri huius fundatum est, quod tanta vis tormẽtorum non impulit, nec labentiũ pœnarum aura concussit. Hæc cùm inter crebra suspiria cępisset aĩo ruminare, regressus domum, retulit piæ sodali cuncta, quæ viderat, lętoq; spiritu addidit: Tu semper dulcissima coniunx, cùm ego mihimet viuerẽ, & Deo mortuus essẽ, sedulò me tuo hortatu ad meliora inuitabas: instabas tota die, à seculi voluptatibus me nitens auellere, vt præferem tenebrosis huius mundi affectibus felicitatem regni æterni. Labentia cuncta, & oẽ quod fine arctatur, cũ omni festinatione suadebas vt despicerem: prædicabas monachos mundo renunciantes: religiosarumq; virginum conuersatione oblectata, vitam sępiùs suspirabas sanctorum. Sed ego hæc audiens, differebam operibus exequi, licèt aliquãdò ea tenuiter animo meditarer. Nunc verò tempus est, charissima, vt assentiar omnibus quæ laudabas. Quamobrem primò oĩum munditiæ castitati studẽtes, vacemus orationi, quò facilius ad reliqua sanctitatis opera properemus. Fiat dehinc soror, quæ hactenùs coniunx fuit: & spreta conglutinatione corporum cęnosa, nouerit mens pręstantior, spreto carnis oblectamento, perpetuæ incolumitatis producere germina, si quo mòdo digni reddamur martyrii præmio.

Mat. 10.

Aurelius cum sua coniuge viuit continenter & sine concubitu.

Suscipit lætantibus animis venerabilis mulier piũ viri consilium, gaudensq; multis modis in tam subita insperatę salutis oblatione: Hæc sunt, inquit, quę semper optabam audire, videlicet vt carne morientes, viuamus spiritu, vnum pariter effecti cum illo, sicut scriptum est: Qui adhæret Deo, vnus spiritus est. Quamobrèm mi Domine, quia hoc tibi non humanitùs inspiratum creditur, absoluamus nos cunctis facinorum vinculis, & studeamus desiderio vitę perennis. Fit proindè vtrorunq; communis in Dei seruitutem assensus. Diuiduntur concubitu, votis iunguntur Angelicis. Fulgent tori fulcra operimentorum colorumque varietate, quò suam conuersationem vulgo celent: sed in interioribus alterius cubiculi, extructis è crudis lateribus toris, ac hispidis tantùm adiectis è cilicio instratis, separatìm cubant. Quod diuortium sancti propositi, diuino est tali decoratũ miraculo: Quadam nocte cùm in huiusmodi stratis membra quieti dedissent, iam noctis medio eccè subitò videt venerabilis mulier agmen candidatorum, patentibus foribus, in domum suam ingredi. Quæ turba cælestis dum pauimentum linteis niueo candore micantibus sternit, sole clarior simul inducitur splendor. Dehinc post paululùm subsecutus iuuenis, incomparabili nitore redimitus, quem nemo sine multo terrore humanis oculis intueri posset, accessit ad torum nobilis Aurelij: muniensque illum signo Crucis vndiquè, dixit ibì quædam solennia verba, quæ illa professa est præ nimio metu se intelligere nequiuisse. Posteà verò ad Nataliæ stratum accedens, celebrauit eadem, pariterq;

1. Cor. 6.

Nota lectulorum asperitatem.

Visio S. Nataliæ.

terq; cum ipso splendore recessit. Nos quidem, iuuenis tanto stipatus obsequio, quis fuerit, lectoris arbitrio censendum relinquimus: non tamen absurdè ille, qui in suo sancto Euangelio promittit: Vbi duo vel tres cōgregati sint in nomine ipsius, ibi se fore in medio eorum: suos milites, ad tantum agonem destinatos, visitasse intelligitur. Si quis autem, quod minimè credimus, hoc fabulosum autumauerit, sciat testem esse conditorem omnium & arbitrum, ita me ab illis accepisse, qui se illam hæc eadem sæpè audisse narrantem dicebant.

Mat. 18.

Testabatur etiam eadem Christi electa, quia viderit nuper domum penetrari eandem à turba monachorum, dicentium: Eccè venit domina, Eccè venit domina. Cumq; hæc loquerentur, ilicò successisse quādam virginem, inæstimabili specie cultuq; vestium nimis vernantem: quæ confestìm adiens virum ipsius, arrisit ei, hincque recessit. Hanc fatebatur genitricem Domini nostri Iesu Christi fuisse, quæ semper castitatis amatrix, cunctos huius gratiæ sectatores adiuuando circuit, fouet, ac blandè amplectitur. Igitur his tam magnis rebus animati, non elationis permoti sunt stimulo, sed magìs ac magìs in dies in Dei seruitio feruebāt, ieiunabant sæpè, orationi insistebāt ex animo: & quæcunq; poterant ex scripturis diuinis discere audiēdo, interiecto vigiliarum labore, ea meditabantur. Credebant enim posse se dæmoniorū fraudem talibus euincere studijs. Gerebant nihilominùs curam pauperum, & visitabant omni studio loca sanctorum. Et quoniam iussio regis egerat, vt post venerabilem beati Isaac necem, vel aliorum sanctorum, nonnulli ex presbyteris & diaconibus Ecclesiæ, carceri, in quo prædictus erat Ioannes, manciparentur, tanquàm ipsi excitassent eos ad martyrium: aderant illi frequenti discursu circa compeditos, ministrantes eis, prout poterant, de suis. Detinebantur quoq; his vinculis, quanquam in alia parte separatìm, duæ virgines, Maria scilicet & Flora, quarum vltima diris nupèr fuerat flagris pro Christo cruciata. Ibi etiam, cùm ego peccator Eulogius vnà cum alijs ex interiori iam eductus carcere residerem, non solùm ipsum sæpè nominatū virū Aurelium agnoui: sed &, fauente Deo, eius merui amicitiā obtinere.

Alia eius visio.

Exercitia Aurelij & Nataliæ.

Maria & Flora. Hic habes nomen authoris, qui postea pro Christo occisus est.

Intereà cœpit deprecari se institui à nobis, quid ageret illis diuitiarum copijs, quibus multùm abundabat: num protinùs eas fisco inferendas relinqueret, & nihil de ijs ipse ordinaret. De filiabus etiam in ætate adhuc parua positis, quas vtiquè post suum & coniugis discessum profano tradendas ritui altiùs dolebat. Cui cùm omnia intuitu regni cælestis & causa retributionis æternæ non solùm relinquenda, verumetiam fugienda esse potissimùm respondissem, confestim subiunxi: At si prouida * facultas suppetit, quia hæc omnia, magistra discretione intercedente, ordinentur: vtilius primùm iudico, sobolem ad tutiorem transponi locum, vbi Christo liberius assignetur: res quoquè iuxta mandatum Domini venditas erogare, quò expeditior vobis pateat deincèps post Christum ingressus. Sic enim ipsa veritas sciscitanti se iuueni, queādmodùm vitam æternam possideret, respondit: Si vis perfectus esse, vade: vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & veni, sequere me, & habebis thesaurum in cœlis. Sed etsi pars aliqua in subsidium relinquatur infantum, culpabile esse nō poterit: quod multa Patrum insinuant documenta. Ideoq; si ad hanc dispēsationē potestis attingere, optima res & perfectum opus erit, quod vos expēsis omnibus expeditos, securiùs ad cæli militiam faciat properare. Nō enim cunctandum est spernere patrimoniū, quod multo meliùs & latiùs in cælum, quò vos nitimini, proficisci constat. Nec filiarum affectus societati sanctorum præponendus, cùm & illas tueri possit in hoc seculo, cui prouida de omnibus cura est. Et reuerà non omnes paruuli fouētur parentum industria, nec educantur cuncti eorū labore. Nam etsi eorū solertia nonnunquàm benè enutriuntur, solet tamen euenire, vt suo posteà deprauentur vitio, ponentes lucem tenebras, & dulce in amarum. Quapropter committite filias vestras diuinæ tantùm misericordiæ, vt votum vestrum nullius obligationis vinculo retentum, ea iuuante, consummare possitis.

** facilitas*

Matt. 19.

Igitur cùm nos, quandiù illa horribilium claustra carcerum habuere, non desisteret visitare, frequētiùs tamen prudentissima eius coniunx locum illum, quo sanctissimæ virgines Flora & Maria detinebantur, nō solùm die, verùm & noctū, quasi vna è compeditis, incoluit: vti consolaretur eas, nè deficerēt in pressuris, vel se affectui cōmēdaret certantium. Instabat siquidē precibus, & laborabat obsecrationibus, vt memores essent sui viri & ipsius, si quo modo mererentur ad palmam martyrij pertingere. Dant ad hæc fidutiam præstandi beneficium sanctæ virgines, quæ suas nouerant in nullo repulsam pati post victoriā preces: nec poterant suæ comparticipi quicquam negare, quæ se non dubitabant præstantiùs audiri post adeptum sponsi cōsortium. Cùm ergò peruenissent intrà breue spatium ad id, quod optabant, consummato agonis cursu per pœnam gladij, apparuerunt eidem Nataliæ quadā nocte in somnis, niueis amictæ indumentis, velut in medio candidatorū, in circuitu residentium. Hi videbantur phialas in manibus, & quorūdam florum manipulos vna cum ipsis Deo dicatis virginibus tenere. Quas cùm illa, vt arbitrabatur dignū, humilima supplicatione ad sedendū vellet inuitare, nec auderet, territa maiestate cælicorum: vix tenui allocutione tādem aggreditur eas, dicens: Quam fidutiam, ò sacratissimæ virgines, me iubetis habere in his, quæ mihi nupèr non estis dedignatæ polliceri, dum detineremini adhuc intrà carceris claustrum? & si votorum meorum commodis potitura sim, gratissimis, si placet, explicate responsis, nè vires mei conatus vano consumantur labore, dum aliud intentio quærit, & aliud merita expectant. Cùm enim Deus plùs meritis, quàm precib⁹ faueat, vereor nè meorum repellantur congesta precaminum, quam non iuuat dignitas meritorum. Quapropter dominæ meæ, sponsæ Christi, si deinceps sustinendi præmium sponsionis vestræ spes nobis fida subsistit, enarrare studete, quò promptiùs ego & vir meus ad superna tendamus, ac validiùs in certamen roboremur. Tunc eam sanctæ Virgines alloquijs, cælestiū diffusione gratiarum præditis, demulcentes: Cōmoda, inquiunt, vestri laboris in æthere reposita, tempore necessario vobis metenda seruantur: nec labatur eorum merces in certamine, quia faciet insupèr athletas inuictissimos ire ad regnum. Deniquè martyrium vobis à constitutione mundi diuinitùs præscitum & prædestinatum cognoscite: quod solito felicioribus insistentes sanctitatū studijs, post paululùm vos congruit implere. Qua in re libamina sacerdotum laboribus vestris adsciscite, suffragia implorate sanctorum, vbiq; vos precibus seruentiū Christo cōmittite, votiuo veneranda Dei sanctuaria discursu incolite, & omnium religiosorum expetite obsecrationes. Quamuis enim ea, quæ diximus, quandoquè vobis euentura sint præmia, per hæc tamē veluti quibusdam gradibus innitendo, vos tantæ celsitudinis arcem faciliùs contingetis. Nostrum autē sermonem certum esse huiuscemodi indicio testamur, quòd instante die certaminis vestri, cœnobita quidam, conseruus noster, à Domino directus aderit, qui vobiscùm assequi palmam martyrij cælitùs ordinatus est.

SS. Flora et Maria virgines cæduntur gladio.

Apparēt S. Nataliæ.

Libamina sacerdotum, dicit Missarum sacrificia.

Post hæc cùm visio oculis est intuentis subducta, vehementiùs tantæ rei miraculo concutitur, & mox hilarior

hilarior à somno exurgens, auget opera sanctitatis, fragilemq; sexum fortem ad pugna erigit, ac superno munere vires ad certãdum corroborat. Hinc iam spe certiori animata, virum informans, omninò eum, vt terrenis exuatur actibus, edocet, sciens eos, qui à principio mundi cælestibus essent dedicati militijs, cõtinuò post victoriam cælicolis admisceri. Atq; ità magis magisque, redemptore & sanctis omnibus fruendi, igni to feruescentes desiderio, natorumq; negligentes affectum, spernebant quicquid mundi peritura specie continetur. Omnia distrahunt, vendunt quicquid adhuc supererat, quò liberiores Christum sequerentur. Ex eo autem precio quippiam filiabus relinquentes, cætera omnia vsibus applicant egenorum. Visitabant quoq; virorum ac fœminarum monasteria, sed præci puè Tabenense cœnobium, quod famosissimum in illis habebatur locis. Erat enim vtriq; sexui aptum, virorum scilicet ac mulierum. Ibi etiam Natalia frequẽter cum ancillis Dei morabatur, quærens ab eis discere totius sancti timoris religionem. Nam & geminum filiarum pignus ipsa & maritus sub earum tutela decreuerant constituere: quarum prior Felicitas, annorum (vt dicebatur) octo, sequens Maria, quinquennis esse credebatur. E quibus ego post necem parentum minorem reperiens, vix tenerrimo ore ab ea rogatus sum, vt parentum gesta vel passionem scribere non differrem. Cumq; quid pro hoc ab ea beneficij deberẽ præstolari, exquirerem: Impetrabo, inquit, tibi pater, à Domino paradisum.

Aurelius & Natalia præclare se præparant ad martyrium.

Tabenense cœnobium virorum ac fœminarum.

Hæc autem interserui, vt ostenderem merito parentum illuminari sæpè à Domino proles. Mirum quippe poterat videri, hæc illam proloqui ætatem. Sed vt ad proposita redeam, referendum est, quomodò iam dicti Dei homines cælestibus intenti vigilijs ac orationibus, frequenter superno lumine in cubiculo, in quo ista meditabantur, perfusi sunt, adeò vt illapsum iubar ęthereum, omnem præsentis speciem luminis obscuraret, perindè acsi nihil in se splendoris haberet. Quamobrem amore & suauitate eius lucis ad superna subleuati, aiebant se non sine graui molestia corporeum onus ferre, quod se scirent pro Christo deponere debere. Non post multos autem dies, antequàm ad passionis certamen vocarentur, accidit vt sola Natalia domi residens, Christum, quibus posset suspirijs, obsecraret. Et eccè subitò adstare sibi mirę pulchritudinis cernit Virginem, Angelico decore venerabilem, primæ, vt videbatur, florem adolescentiæ ferentem. Cui cùm illa diceret, Tu quæ es, filia? &, si è vicino accedis, causas tui aduentus edissere: protinùs spectabilis Virgo: Filia, inquit, sum amici tui Montesi, quam tu mundi huius ærumnis olim scis exemptam, quamque tu eadẽ hora, qua supremis laborabam angoribus, priusquàm propiùs visitares, reperisti exanimem: & licèt te in seculo degens minimè nouerim, ipso tamen obitus mei momento, quæ esses, Domino reuelante, cognoui. Et nunc, eo mittente, præuia nunciatrix palmæ tuæ accessi. Instat nanq; iam vobis tempus exequendæ victoriæ: adsunt dies publicè profitendi fidem Catholicam, hostemq; expugnandi teterrimum. Quo victo, cælorũ vos aula coronandos assumet, perpetua deincèps gloria potituros. His itaq; dictis, agnoscit ilicò rem hanc ità, vt dixit puella, à se olìm gestam, nec aliter se habere, quàm illa esset prosecuta. Vndè & de reliquis dictis certior effecta, cùm ei vellet grates, prout sibi dignum videbatur, exoluere, elabitur è cõspectu ipsius illa virginalis species ætherei nuncij & index venturi certaminis. Fit prorsùs venerabilis mulier tali oraculo læta, & tanto spe firmiori ad prælium excitatur, quanto patratæ actionis veritate cernitur informari.

Visio S. Nataliæ.

Verùm vt attentiùs scopum destinationis suæ intenderet vterque, essentque non dubij de mercede reposita, iuxta sanctarum superiùs memoratarum Virginum edictum, octo diebus antè, quàm comprærhenderentur, promissus ille cœnobita contubernalis eorum asciscitur, & inseparabiliter illis quodammodò alligatur, vt felici martyrio sub vno die pariter coronaretur. Debet autem hìc interseri eiusdem monachi historia: & quia vehementi admiratione ætatem nostram eius causa concussit, successuris quoquè generationibus relegenda mandetur, vt ex eo Catholicorum religio & pietas incremento fidei augeatur, in quo sui redemptoris oraculum speciali quodammodò veritate cernit esse impletum. Prædixerat quippe magister noster & Dominus, quòd multi ab Oriente & Occidente venientes, recumberent cum Abraham, Isaac & Iacob in regno cælorum. Quod testimonium certis contuemur indicijs in ipso monacho & Leuita Georgio omninò perfectum: cui tellus Bethleemitica ortum, & incolatum peregrina Hispaniæ rura contulerunt. Hic, inquam, vir ab adolescẽtia sua seruitutem Dei amplectens, viginti & septem annis apud monasterium sancti Sabæ, quod ab Hierosolymis in partem Australem octo millibus dispalatur, sub regulari magisterio conuersatus est. Qui à venerabili Dauid Abbate eiusdem cœnobij ob stipendium monachorum ad Aphricam directus, nullo modo tot interiacẽtium terrarum & marium distulit subire discrimina, quibus vtiquè incunctanter se fructum summę virtutis, id est, obedientiæ, nouerat promereri. Sed cùm ibidèm vapulare Dei Ecclesiam incursatione tyrannorum repe risset, atque ibidèm minimè se in ijs, pro quibus venerat, fratrum necessitatibus proficere cerneret, indè cum consilio & hortatione Carthaginensis Episcopi in Hispaniam proficiscitur. Erat enim, vt de eo certissimè scitur, summæ humilitatis, magnæque abstinentiæ vir. Apparebat iucundus admodùm & hilaris cum modestia. In omni autem colloquio illius, timor Domini resonabat, adeò vt os eius semper de corde puro charitatem exhauriens, fauum dilectionis promere videretur. Cum vitijs verò & concupiscentijs mortificare iuuabat membra, vt in aduentu Domini rediuiuo animatus vigore, gloriosior cum ipso appareret. Et cùm hæc studiosè videretur agere, nimiùm recusabat videri iustus, vel dici. Reuera à die, quo monasterium petijt, vsq; ad finem vitæ suæ, vt ipse quibusdam secretiùs retulit, nec est vsus balneis, neq; aqua perfusus. Vestes autem, quibus vtebatur, valdè erant vilissimæ, vt vix duplici possent nummi ęstimatione pensari. Edebat sanè ità parcè, vt magìs abstinentem iudicares, quàm comedentem. Nec purum vllatenùs vini calicem, sed infusam mero aquam, pro more habebat bibere. Insipidus nanq; gustus nec bibere nimiùm, nec inebriari conuiuam sinebat.

Matt. 8.

Historia S. Georgij monachi & martyris.

Eius sermones.

Carnis mortificatio.

Vestes.

Abstinentia.

Festinabat sedulè diuinam exorare clementiam, & vigilabat attentiùs: habebatque illum Psalmographi versiculum in vsu decantare, si vel ad modicum daretur ei quies: Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus eius in ore meo. Cordis verò compunctionem ex amore cælestis desiderij censebat esse maximè requirendam. Sed quid opùs est ista in longum prosequi, & quasi quiddam virtutis homini Dei inculto sermone adhibere, præsertim cùm qualis & quantus extiterit, ipse effusus propter iustitiam eius cruor insinuet? Et quæ potiùs laus militem Dei valet extollere, quàm vt pro Christo non timeat mori, sicut ille non dedignatus est ferre mortem pro ipso? Vndè & Psalmista cùm dixisset: Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? protinùs subiunxit: Calicem salutaris accipiã, & nomen Domini inuocabo. Ergò beatus vir quomodò ad celsitudinem huius calicis propin-

Preces & Vigiliæ. Psal. 33.

Psal. 115.

propinquauerit, meliùs ipsius, quàm nostro, credimus eloquio, explicandum. Sed æstimo primùm breuiter inserendum, quod tacitè in suis dictis præterijsse videtur. Nam ante vnius septimanæ euolutionem, non solùm adesse sibi mortem pro Christo, uerumetiam, quibus esset in eadem consociandus, prædixit. Sed & quandiù nobiscum conuersatus est, nulli omninò sui ordinis dignitatem reuelauit, nisi cùm iam detineretur carcere. Tunc etenim professus est se Diaconum esse. Ibi etiam sui itineris prolixitatem, necnō & martyrij ostensionem sibi reuelatam, prout potuit, scribere curauit, ac fratribus suis cognoscendam direxit. Erat autem peritus Græcę linguæ & Arabicę, qua Ismaelitæ vtuntur: Latinam verò non satis valebat exprimere: maluit tamen ea ipsa iuxta hunc modum in subiecto vti sermone:

Epistola eius.

In nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti, Gloriosis patribus ac fratribus congregationis Sancti Sabæ, quingētorum numero virorum, Georgius peccator, necnon monachus & Diaconus, perpetuam in Domino Iesu Christo salutem. Cognoscite, ò venerabiles, introitum meum in Hispaniam non fuisse alium, nisi gratia stipendij vestri, qui sub arctissima regula & regimine Sancti patris nostri Dauid Hierosolymæ degitis. A quo ad Aphricam missus, deincèps ad Hispaniā commigraui. Sed hancipsam regionem nimis afflictā reperiens, cœpi cogitationibus variis æstuare, si aut proprium solum reuiserem, aut regnum Christianorum, id est, Franciam appeterem. Et cùm clarissimos quosdam amicos super hac re consulerem, nonnulli peragrare me eam iubebant: plerique ad cęnobium reuerti inuitabant. Hinc velut ebrius, diuerso pręceditus tractatu, cui me primùm cogitationi submitterem, nesciebam. Sed tandèm deliberans, quòd ad patriam potiùs redire deberem, perrexi de Corduba ad Tabenense cęnobium, quatenùs fratrum & sanctarū sororum ibidèm degētium benedictio iter meum potuisset comitari. Vbi Abbas loci illius, vocabulo Martinus, eiusq; soror Deo dicata Elizabeth, dixerūt mihi: Veni frater, & accipe etiam benedictionem itineri tuo ancillæ Dei Nataliæ. Quę mox vt me intuita est, Promissus, inquit, noster comes & collega hic monachus est. Ego uerò agnita eius causa, & ratione penitus comperta, ilicò pedibus eius aduolutus, pro me Dominum eam orare rogaui, si fortè spiritus sancti respectu illustratus, ad illa, quæ pollicebatur, peruenire meruissem. Et illa: Vndè hoc nobis, pater, vt cū peccatoribus pergas? Cumq; eadem nocte ibi mansissem, aperuit mihi i visione noctis ipsa venerabilis mulier, nescio quod genus odoramenti preciosissimi accommodans, referebatque: Ditior mihi ab hoc thesaurus est. Manè autem facto, descendimus ambo in ciuitatē ad virum suum Aurelium. Quem cùm vidissem, prostraui me nihilominùs pedibus eius, petens ab eo, vt oraret etiam ipse pro me, quatenùs ad ꝓmissum Dei donum vnà cum ipsis dignus accedere possem. Qui vt rogandi votum suscepit, exarsit in me, fateor, vastus ignis cælestis amoris, itá vt iam deliberatum reuertendi iter obliuiscerer. Atque extunc omnes pariter in domo Aurelii congregati, reddebamus Domino cum iucunditate vota laudationis. Reperi etiam apud illos B. Felicem cum sua coniuge Liliosa: qui & ipsi etiam omnia sua vendiderunt, & per loca sancta seu pauperibus erogauerunt, parati omne genus tormentorum propter filium Dei, & dilectionem eius suscipere. Posteà exiui ab eis, & causas, quibus præpediebar, cum omni festinatione disposui, & sic securior ad eos reuersus sum. Qui læti & exultātes de reditu meo, gratias Deo retulerunt, dicentes: Scimus frater charissime, quia Dominus misit te ad nos, vt palmam nobiscum martyrii dignus exciperes.

Prætereà omnes in commune dehinc cogitare cœperunt, quomodò ad desideratam peruenirent coronam. Vndè, Domino dispēsante, visum est illis, vt pergerent vxores beatorum Aurelii & Felicis reuelatis vultibus ad Ecclesiam, si fortè eos alligādi daretur occasio. Et hoc, non quasi immemores præcepti Dominici, qui ait: Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam: sed vt exemplum fierent illis, qui pro fide Christi diuersis erant vinculis mancipati, nè quando ad martyrii palmam properare timerent. Nam reuertentibus de ecclesia mulieribus, accidit vt quidā exactor malignus eis obuius esset: cumq; causam cultus agnosceret, ilicò, sumpta occasione, viros earum quasi nescius interrogat, quid sibi vellet talis fœminarum progressus. Qui responderunt: Fidelium, vt scitur, mos est ecclesias visitare, & atria venerabiliū martyrum piæ deuotionis humilitate requirere. Ergò & nos, quia eiusdem religionis sumus, profitemur nos ac mulieres nostras, eodem accensos zelo, ipsius fidei sanctum gestare vexillum. Statimque delator iudicē aggrediens, ei omnem eorum rationem exposuit. Intereà vadit dominus Aurelius ad iam dictum monasterium, filias visitaturus, ac sanctorum ibi Deo seruiētium se orationibus commendaturus. Quibus cum pacis osculo valedicens, cælesti virtute armatus, ad martyrii prælium cum sociis reuertitur.

Hoc loco abrupta videtur Epistola.

Mat. 10.

Nota antiquum morem Christianorum.

Igitur cùm prolatam aduersus sanctos Dei iudex quæstionem intenderet, sciretq; authorem esse huius rei Aurelium, grauius ex hoc interiùs vulneratus, præcepit eos quamproperè suis conspectibus præsentari. Tunc milites rapido cursu domum sancti Aurelii occupantes, in qua omnes sancti collecti erant, in foribus adhuc clamare cęperunt: Exite miseri, exite citiùs morituri: quibus est vita tædium, & mors pro gloria computatur. En iudex præstò est, paratus iam decretū vltionis in vos effundere. Pergite nunc debitum mortis malæ exoluere, & pendentem commissæ præuaricationis sustinere sententiam. Exin viri cum mulieribus suis quasi ad epulas læti prosiliunt, vt putares eos credere iam apud iudicem sua inuenire donaria, qui nihil aliud penè poterant habere, quàm tormenta. At sanctus Georgius, cùm minimè cerneret à lictoribus se teneri, ilicò superna fretus fidentia, cum exprobratione proclamat: Quarè molestiam hanc fidelibus irrogatis, & vanam sequi uioleter cogitis sectam, quos sibi sancta fides proprios vendicauit? Vt quid alieni à Deo uero, perditioni vestræ agglomerare nitimini prædestinatos ad vitam? An non poteritis vos inferni claustra adire, nisi nos comites habeatis? Nunquid non sine nobis æterna vos cruciamenta adurent? Vos, vos abite illuc, vbi simul cum duce uestro inferorum deliciis perfruamini. Quid nobis & tartaro, quē Christus Deus nr̄ illæsus penetrauit, expoliauit, & vicit?

Alacriter properant sancti ad martyrium.

Vix hunc sermonem compleuerat, & iam furens dextera satellitum in iniuriam monachi laborabat: quem diuersis laceratum stimulis allidentes, calcibus etiam pugnisque accerrimè tutuderunt. Cui cùm sancta Natalia feruore animi, quo semper ardebat: Surge pater, eamus, acclamaret: ille quasi nihil mali esset ꝑpessus, ait: Hæc omnia, soror, commodis prosunt morituorum, augentque ampliùs, quàm minuant coronā, à Domino nobis reseruatam. Et itá eum seminecem à terra leuantes, vnà cum aliis iudici adstare fecerunt. Quibus oblatis, cùm primò ab eis blando affatu requireret, cuius rei intuitu, à suorum institutis recederēt, vellentque temporariā felicitatem, multiplici deliciarum flore vernantem, quos vtiquè etiam in futuro, non solùm muliebris oblectatio admirabilis, verumetiam dignitatum & ferculorum copia demulcendos

S. Georgius dire verberatur.

dos expectarent: protinus quasi ex vno ore respōdét: Nulla, ò iudex, temporalis affluentia lucris comparatur æternis: quorum gratia hanc vitam despicientes, per fidem Iesu Christi, qua omnis operator bonus iustificatur, eandem, quæ in futuro sanctis promissa est, requiem nos adepturos confidimus, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Omnem verò cultum, qui à Christi pietate dissentit, nec profitetur sanctæ Trinitatis essentiam, & vnū Deum, vnam fidem, vnum baptisma, omninò reprobum iudicamus.

1. Cor. 2.

Martyres tradūtur in carcerem.

Hæc & multa alia diffuso ore sanctis ante iudicem asserentibus, sectamque ipsius fortiter expugnātibus, in furorem maximum concitatus iudex, rapido cursu eos carceri mancipandos insinuat, & intolerabili vinculorum onere aggrauari iubet. Illi autem vt adierunt ergastulum carceris, cęperunt orationi cum gaudio insistere, laudes, hymnosque virtute, qua poterāt, Deo exoluere: quo fauente, credebant se maiora persecutionis argumenta superaturos. Hinc de palma securi manentes, & Christum, cui fideliter seruierant, cernere ocyùs anhelantes, dilatam vsque in quintum diem mortem, seram putabant. Vndè nè viderentur spe sua frustrari, ostensum est vni eorum, quam haberent sortem in cęlis repositam. Visa est nanque miræ magnitudinis scala, cuius altitudo videbatur cælum attingere, dictumque est obstupenti ad illam, quia ipsa esset via, quā iure haberent omnes simul tēdere ad Christum. Reuelata sunt etiam eorum nonnullis, vt erant in carcere positi, & alia mira, quæ ego ꝓpter cōpendium melius censui non scribenda. Itaq; cùm debuissent produci die adueniente, vt in foro prosternerentur, cœpit beata Natalia solitò sanctum Aureliū sanctis armare alloquiis. Sicut enim quōdam illa beati Adriani, ità & ista merito & nomine non dissimilis, suum non cessabat virum virtute, qua poterat, instruere ac confortare.

Visio.

Post hæc iussum est ex præcepto iudicis duci eos in palatium, atque sisti in conspectu consulum. Qui cœperunt eis primò minas & terrores incutere: deindè opes atque fasces dignitatum polliceri, quibus, si eorū cederent consiliis, fruerentur. Iis verò inconcussè durantibus in sua confessione, lictoribus eos assignant perimendos. S. verò Georgium decernunt solummodò abire, ꝓ eo, ꝙ ipsi optimates & priores palatii nil conuiciorum audissent eum proferentem aduersus vatem suum. Illos enim solos censent Saraceni interimendos, qui relicta eorum secta, vertunt se ad Christianam fidem, vel qui blasphemias iactant aduersùs legislatorem suum. Sed ille egregius testis protinùs vt se comperit derelinqui, nec sub vno cū sociis ictu mucronis perimendum adiudicari: Num, ait, ò Principes, de professione mea, quam coram uobis nondùm ꝓtuli, dubitatis? Aut putatis me de magistro vestro discipuloque satanæ, quicquam boni cogitare? Ego enim, vt uerius agnoscatis illum, qui eidem præceptori vestro transfigurans se in Angelum lucis, apparuit, dæmonem fuisse credo, & hunc perfidum, cūctis abiectiorē hominibus sentio, vtpote diabolo credentem, & Antichristi ministrum, ac vitiorum omniū labyrinthum. Qui non solùm se in voraginem barathri immersit, verumetiam & uos pedissequos suos, per inania statuta æternis dedicauit incendiis. Tūc insania proceres concitati, pari eum simul cum cæteris sententia necari præcipiunt. Cùm autem ducerētur, rursus bellatrix Dei Natalia cœpit virum suum monere & alloqui his verbis: Aequo esto animo, domine meus, & sustine paululùm, sciens te mox palma martyrii potiturum, & coronam incorruptibilis vitæ adepturum. Non enim timendum est mori pro Christo, qui suis reuerà prædixit, Qui perdiderit animam suā propter ipsum, eum in vitam æternam custodire illā.

Egregia libertas s. Georgij monachi.

Iohā. 12.

Hæc uerò audientes lictores, commoti sunt ira, & cęperūt alter alteri dicere: Ista meretrix & impostrix suasit viro suo nostra deserere instituta, & adhuc non timet eum nobis præsentibus animare, nè dubitet hāc vitam propter Crucifixum amittere. Atque ità humi eam prosternentes, auulserūt capillos capitis eius, pugnis & calcibus immaniter eam cædentes, donèc eò peruenirent, vbi debebat cum sociis trucidari. Tum verò primum beatum Felicem, deindè S. Georgium, post venerabilem Liliosam, atque ad extremum egregios agonistas Aurelium & Nataliam gladio interemerunt. Quorum corpora Christiani noctù furātes, ac præ nimia infestatione malignorum, diuersa in loca ferentes, ea cum timore & reuerentia in ecclesiis sepelierunt. Beatos verò Georgium & Aurelium condiderunt separatim apud cęnobiū, quod dicitur *Pennamellensis, in oratorio Domini nostri Saluatoris.

S. Natalia atrociter caditur.

Martyres capite plectuntur

Prædixerat quippe idē martyr Christi Aurelius, ꝙ in eum locum esset deportandus post mortem, atque ibi tumulandus. Nam veniens eò causa orationis, tribus ferè diebus antè, quàm compræhenderetur, vna ex iis Deo sacratis fęminis, quæ ibidèm erant inclusæ, dixit ad eum: Domine Aureli, eccè habes nunc ad martyrium pergere. Quid ergò mihi dabis? Et ille: Nō habeo, inquit, quod possim modò donare tibi: dabo tamen posteà memetipsum, annuente Domino. Factū que est, vt seculo mortuus quod promiserat, iam viuens cum Christo, adimpleret: Prēstāte ipso, qui cum patre & Spiritusancto viuit & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

VITA S. CAESARII EPISCOPI Arelatensis, à Cypriano quodam eius discipulo conscripta, qui se testatur pleraq; ipsius Cæsarij relatione, multa visu, nonnulla ab eius presbyteris & diaconis didicisse. Stylum passim nonnihil expoliuit Frater Laurentius Surius.

PRAEFATIO AVTHORIS AD Cæsariam Abbatissam & sororem Sancti Cæsarij.

QVIA reuerenda nobis virgo Cæsaria, cum choro sodalium monacharum tibi commisso, petis à nobis, vt vitam & conuersationem beatæ memoriæ S. Cæsarij institutoris vestri, ab exordio repetentes, literis compræhendamus: per quam illius vitę prēmio fruitur, cuius beatitudo sermone mortalium non potest explicari. Etsi autem iam olim, ipso adhuc in terris degēte, toto orbe eius vita honorificè fuit diuulgata, nefas tamen esse credimus tam sancto desiderio non parere: præsertim cùm id monasterio uestro, vel eius potiùs, illum absentem quodammodò possit repręsentare: nosque dum de illo loquimur, eum nos propemodùm videre gratulemur. Deo igitur nos iuuante, aggredimur implere, quod postulastis: & multa quidē ipsius domini Cæsarii nobis * relatione comperta, multa à nobisipsis visa, nonnulla etiam venerabilium presbyterorum & diaconorum, eius discipulorū sermone dicimus, præcipuè verò Messiani presbyteri & Stephani diaconi, virorum fidelissimorū, qui ab adolescen-

**MS. codex hēt, rōne, sed mendosè opinor.*

lescentia illi seruierunt. Commemorabimus autẽ ea duntaxat, quæ minùs onerent, & sint à prolixitate aliena. Sed vnum hoc in præsentis opusculi deuotione à lectoribus petimus, vt si casu aliquo simplicitas elo quii nostri ad eruditorum aures & censuram abducatur, non arguant, quòd stylus noster videtur pompam verborum & artis Grammaticæ leges negligere. Nobis enim, actus & verba & merita tanti viri, bona fide narrantibus, lux sufficit operum eius & ornaméta virtutum. Nanque etiam ipse dominus Cæsarius, quem habemus in manibus, dicere solebat, pleroſq; rusticitatem sermonis vitare, sed à vitæ & morum vitiis nõ abhorrere. Meretur verò hoc etiam virginum Christi pura synceritas, vt nihil fucatum, nihil mundana arte compositum, vel oculis eorũ offeratur, vel auribus: sed de fonte simplicis veritatis manantia purissimæ relationis verba suscipiant. Atque eam ob rem noster hic sermo integritatis religione contentus, mundanam fastidit pompam, respuitque cum eius operibus pariter mundanæ gloriæ iactantiam, malens ad piscatorum se accõmodare eloquia, quàm rhetorum. Itaque det quisque operam, vt viuendo imitari velit, qđ legendo cupit cognoscere.

VITAE HISTORIA.

27. AVG.

SANCTVS ac beatissimus Cæsarius Arelatensis Episcopus, territorii Cabilonensis fertur fuisse indigena. Cuius parentes * ęqua *for. *egregia.* prosapia, quod est illustre & prę cipuum nobilitatis exemplum, præ cunctis ciuibus suis fide & moribus floruerunt. Cumque is sanctus puer septimum, aut eo ampliùs, ætatis ageret annum, ex vestibus, quas apud se habebat, incunctanter pauperibus impertiebatur. Sæpè autem seminudus domum reuertens, à parentibus seuerè examinabatur, quid suis fecisset vestibus. Quibus ille hoc solùm respondebat, à prætereuntibus ipsi fuisse ablatas. Igitur sicut arbusculæ quædam nobili stirpe fructificare citiùs solent, quàm crescere, in quibus vtiquè quanto est ætas minor, tanto vbertas gratior: ità in illo sancto viro inter ipsa infantiæ rudimenta, lætum vernãtis spei germen adeò erupit, vt priusquàm vnius anni præteriret spatium, ignorante familia & parentibus, ciuis cupiens regni cælestis effici, se illius tẽporis Pontificis S. Syluestri vestigiis, præmissa supplicatione, ꝓsterneret, petens vt ablatis sibi capillis mutatoque habitu, diuino ipsum antistes seruitio manciparet, nec pateretur vltrà se à parentibus ad prædium, affectusq; pristinos reuocari. Agente ergò Põtifice gratias Christo, nulla iniecta est votis optimis mora: cumque ibi biénio aut eo ampliùs sub hac inchoatione seruisset, diuinæ gratiæ instinctu permotus, deliberat arctiùs se expeditiusque, conuenienter sancto Euangelio, diuino tradere cultui, & regni cælestis amore, non solũ parentibus, sed etiam patriæ se extraneum exhibere. Arrepta itaq; salubriter fugiendi de seculi compedibus libertate, Lirinense monasterium tyro sanctus expetiit. Cumque iter cum vno tantum famulo socio ageret, & coram inquisitoribus, ab eius matre missis, flumen transiret, visus ab eis non est. Diabolus verò in quendam miserum ingressus, & eius iter insequens, sine cessatione à tergo illius clamabat: Cæsari, non vadas. Quem ille, porrecto ei bibẽti poculo benedicto, statim curauit. Quod à memorato eius comite referẽte compertum, eamq; constitit illum primam fecisse virtutem, siue miraculũ. Susceptus igitur à S. Porchario Abbate & à cunctis senioribus, cœpit esse promptus in vigiliis, in obseruatione solicitus, in obedientia festinus, in labore deuotus, ĩ humilitate ꝓcipuus, in mansuetudine singularis: ita ut quem instituendũ susceperant in disciplinæ regularis initijs, perfectum se inuenisse gauderent in totius institutionis augmẽtis. Itaque post breue tempus in congregationis cellarium eligitur. Cępit igitur attentè & studiosè illis vel le largiri, quibus esset necessarium, etiamsi abstinentiæ amore nihil peterent: quibus verò cognouerat necessarium non esse, nihil dabat, quãuis vellent accipere. Vndè factum est, vt quibus inuisa erat sancta discretio & moderatio, Abbati supplicarent, vt eum à Cellarii functione remoueret: quod etiam factum est. Mox ea cura liberatus, vsqueadeò sese optata legendi, psallendi, orandi, vigilandi assiduitate macerauit, vt imbecille adolescentiæ corpus, quod fouere potiùs, ꝙ̃ conficere & debilitare oportebat, immodica afflictione curuaret & frangeret, exigua oleris seu pulticulæ coctione, quam Dominica die parabat, vsque in aliã Dominicam contentus.

Atque hæc in ipsis monasticæ vitæ exordiis merito rum eius bona fulsere, quæ deincèps per omnem vitã multiplicibus sunt aucta uirtutibus. Corporis enim detriuit robur, vt uirtutem spiritus, spei & fidei soliditate firmaret, &, vt ait Apostolus, de seipso sibi triũphans, coronam adipisci mereretur: interiorique homini exteriorem subdens, præstantis animi imperiis rebellia corporis incitamenta domaret. Sed interim tamen stomacho fatiscente, in quartanam febrem incidit: cumq; sanctus Abbas eius incommoda valetudine admodum doleret, & inter magistrum & discipulũ quędã esset morbi partitio, illo animo, hoc verò corpore laborante: cerneret autem sanctus pater in cęnobio nullum ei posse remedium adhiberi: vbi etiamsi medicus adesset, tamen feruens adolescentis ad spiritalia exercitia consuetudo, nihil sibi pateretur de abstinentię frenis & vigiliarum vigore laxari, iubet eũ, immò etiam compellit Arelatem se transferre valetudinis curandę causa. Erat tum in ea vrbe Firminus vir illustris & timens Deum, eiusque propinqua Gregoria clarissima materfamilias: quorum studio, cura & benignitate erga Clerum & monachos, erga ciues & pauperes, vrbs illa illustrior reddebatur. Vterq; enim proprias opes non in mundi huius luxum cõferebat, sed in paradisum pauperum manibus transmittebat. Illi verò sanctum Cęsarium misericordię studio ad se receperunt. Erat autem illis admodùm familiaris Pomerius quidam, professione rhetor, Afer genere, quẽ ipsis singulariter charum Grammaticæ artis doctrina reddebat. Concipiunt igitur animo generosi homines, vt B. Cæsarius, tanta Dei gratia refertus, & tam insigni memoria ex Christi beneficio instructus, ei instituendus tradatur, vti secularis sciẽtiæ disciplinis monastica eius simplicitas ornaretur. Sed eruditionis humanæ figmenta non recepit, quem per se instituendũ diuina sibi gratia seruauerat. Itaq; codicem, quem ei magister ille legendum obtulerat, casu vigiliis delassatus, in lectulo sub scapula reponit: cumq; ità obdormiisset, mox diuinitùs terribili visione percellitur: videt scapulum & brachium, quo innitebatur codici, dracone colligante, arrodi. Mox expergefactus, & ipso uisu territus, terribiliùs sese ꝓ suo facto obiurgat, quòd lumen salutaris regulæ, stultę mundi huius sapientiæ uoluerit copulare. Ocyùs igitur illa contemnit, sciens non deesse perfectæ locutionis ornatum, in quibus spiritalis intelligentia emineret.

Post aliquot autem dies illi homines illustres, quos diximus, S. Eonio ciuitatis eius Episcopo indicarunt, esse quendam apud ipsos venerabilem monachum, & omni laude dignissimum, cuius ipse personã familiari &

S. Cæsari⁹ puer dat vestes suas pauperibus.

Fugit parentes, & tondetur mutato habitu.

Mat. 19.

Fit monachus Lirinensis.

Catalog⁹ virtutum ei⁹ adhuc nouitij.

Fit Cellarius.

Immodica abstinẽtia pene conficit se ſe.

1. Cor. 9.

Firmin⁹ & Gregoria Arelatenses, mire benigni ĩ pauperes etc.

Eonius Eps̃ Arelatensis.

ri,& priuato colloquio deberet cognoscere. Iubet igitur ad se perduci, ex oblato sibi accuratè sciscitatur, cuius loci ciuis, & quibus sit parentibus procreatus. Illo & patriam & parentes indicante, sancta alacritate illi gratulans S. Episcopus, ait: Meus ciuis es, fili, pariter & propinquus. Nanque & parētes tuos ego optimè noui,& propter sanguinis coniunctionem paterno affectu complector. Cępit ergò iuuenem, nō iā vt peregrinum vel extraneum, sed attentiori obtutu intimis cordis oculis contemplari: moxq; ab Abbate Porchario illum expetiit,& licèt ab inuito, etiam impetrauit. Ilicò primùm Diaconus,deindè presbyter ordinatur,nec unquàm tamē canonicam monachi modulationem,nunquàm Lirinensium fratrum instituta relinquit. Ordine & Officio clericus,humilitate,charitate,obedientia,cruce monachus permanet. In ecclesiam matutinis alijsque conuentibus primus ingreditur, vltimus indè discedit. Non oculi,nō aures eius animum à cælestium bonorum contemplatione auocant,itá ut in eius vultu nescio quid cæleste semper elucere videretur.

S. Cæsarius ordinatur diaconus & presbyter

Defuncto autem in suburbana ciuitatis Insula Abbate,ab Episcopo Eonio eò Cæsarius mittitur,vt monasterium rectore destitutum,ipse in eadem reuerentiæ authoritate succedens,monastica disciplina informaret. Itaque in suburbano monasterio libens eam cō plectitur vitæ rationem,quam etiā intrà vrbem quotidianis semper studiis coluisset, & perpetuis optasset votis. Ipsum verò monasterium itá quotidiana instantia & diuinis informauit officiis,vt hodieque,Deo propitio,illic videre licet. Cùm autem in ea insula vltra triennium Abbatis officio fungeretur, S. Eonius Episcopus Clerum & ciues aliquot alloquitur, ipsosque rerum dominos per internuncios appellat,vt posteaquā ipse Domino uolente decesserit,nullum alium, quàm Cæsarium,sibi substituant,ut Ecclesiasticum uigorē, quē quęrebatur,se aduersa impeditum ualetudine,in multis esse laxatum, per Christi seruum Cæsarium in suū locum & statum fraternitas reuocatū gratuletur, sitq; successoris labor,aliquod decessoris emolumentum, & tali post se relicto Episcopo, in sanctissimi viri electione æternæ hęreditatis percipiat incrementum, nec desit etiam post obitū electionis socius voto suo, qui esset eius suo decreto author. Itaque his omnibus diuina prouidentia fideliter constitutis, securus de successore, B. Eonius migrauit ad Dominum.

Fit Abbas.

Cùm autem peruenisset ad notitiam patris nostri, de quo agimus,quòd esset ordinandus Episcopus, intrà quædam sepulcra sese abscondit. Sed latere nō potuit,quem detexit non culpa,sed gratia. Trahitur igitur è quodam sepulcro viuus,quem non mortuū, sed celatum,uitæ claritas ostēdebat: cogitur Episcopatus sarcinam suscipere. Et ille quidem, ceu mansuetum Christi iumentum, impositum sibi onus modesto fert temperamento: porrò de cunctorum profectibus sollicitus & prouidus pastor, mox instituit, vt quotidiè Tertiæ, Sextæ, & Nonæ officium in S. Stephani basilica, Clerici cum hymnis persoluerent, vt si quis fortè secularium vel pęnitentium, sanctum opus exercere cuperet, absq; excusatione aliqua quotidiano posset officio interesse. Ipse verò, reiecta omni cura & sollicitudine terrestri, instar Apostolorum, culturæ solertiam dispēsationi Diaconorum & eorum, quibus ea demādata esset, cum diuini nominis obtestatione commissam voluit, seque totum verbo Dei, & lectioni atque sacris cōcionibus adduxit. Reuerà spiritalis medicus, qui vt uitiorum morbos curaret, quicquid oculis videre potuisset, pro audientium ædificatione, quadam à simili adhibita consolatione, proponere nouerat. Ita sacrorum voluminum seriem citabat, vt cùm semper noua congereret, nihil omitteret de antiquis: similis templo Dei, quod & nouos quotidiè hospites excipit,& fouet veteres: atque ita semper aduentantiū augetur accessu, vt nunquàm superiorum recessu minuatur. Adeò, inquam, quantumuis multa, si res posceret, è diuinis voluminibus exempla & sententias adferebat, vt non tam è memoriæ thesauris olim lecta depromere, quàm ex libro proposito ea recitare videretur, vt posset de illo quoque dici, quod in Euangelio Dominus ait de homine, proferente de thesauro suo noua & vetera.

Vide honoris contemptū.

Fit Eps Arelaiēsis.

Act. 6.

Mat. 13.

Aduentātes ad ipsum Episcopos, presbyteros, quoscunque diuini Ordinis ministros, ciues & extraneos, post salutationem,& preces, paulispèr de communi vel priuata suorum salute & statu interrogare solebat: mox armis spiritalibus correptis, disserebat de vmbris & vanitate præsentium, deque vitæ cælestis sempiterna beatitudine: atque alios blandis inuitabat sermonibus, alios acrioribus perterrebat. Hos minis & seueritate, illos comitate corrigebat,& à vitiis reuocabat. Alios generali quadam adhortatione prouocans, alios asperiùs nec sine diuini nominis obtestatione castigans, & vt salutaribus sese consiliis accommodarent, cum lachrymis supplicia minabatur, prout singulorum aut virtutes, aut uitia poscere uiderentur. Denique in suis concionibus ea moderatione vtebatur, vt & bonos inuitaret ad gloriam, & malos à pœnis gehennæ retraheret: atque instàr periti medici diuersis vulneribus diuersas admouebat curationes, nō tam ea proferens, quæ singulos delectarēt, quàm quæ remedium adferrent: nec tam attendens, quid vellet morbidi, quàm quid eorū salus reposcere videretur. Ipsos quoquè sanctos Episcopos & cęteros ecclesiarum præfectos grauiter & acriter admonebat, vt plebi commissæ spiritalem alimoniam indesinenter suppeditarent, itá dicens ad singulos: Obtines, frater, in Christi nomine primi ordinis in spiritali militia locum. Considera ea, quę pastorem decet, solertia diuinitùs accepta talenta,& da operam, vt fœneratori ea duplicata restituas. Audi prophetam: Vę mihi, quia tacui. Audi Apostolum, non fine metu dicentem: Vę mihi erit, si non euangelizauero. Vide, nè, dum tu occupas cathedram, alius excludatur, qui te magis sit idoneus: dicaturq; illud ex Euangelio etiam de te: Tulerunt clauem scientiæ,& nec ipsi intrant, nec alios sinunt intrare: qui fortasis maiori cum fructu cathedram tenuissent.

Prudentia & moderatio eius in exhortādo.

Esa. 6.

1. Cor. 9.

Luc. 11.

Habuit hoc peculiare uir sanctus, Deo id in illo agente, vt dum suas quibusque admonitiones proponeret, singulis ipsorum uitam omnem ob oculos statueret: vt qui eum audirent, non solùm cordium scrutatorem, sed etiam suæ quodammodò conscientię testem confiterētur. Sicut autem erga sese seuerissimus, itá etiā circa alios corrigendos rigidus uidebatur. Voluit uerò, atque etiam compulit laicos & populares homines psalmos & hymnos promere, altaque & modulata uoce instàr Clericorum alios Græcè, alios Latinè prosas & antiphonas decantare, nè illis spatiū suppeteret ad fabulas in ecclesia effutiendas. Conciones piissimas, & ad animos compungendos aptissimas, tempori & festis diebus congruentes introduxit & instituit. Aegrotis verò mirè consuluit, amplissimis eis assignatis ædibus, in quibus sine vllo strepitu diuina officia, quæ in basilica peragebātur, auscultare possent. Lectos quoquè & lecticas, sumptus & homines, qui seruire & mederi eis possent, illis comparauit. Locum & copiam, si quid vellent, suggerendi captiuis & pauperibus non negauit: immò verò ministro suo semper dicere solebat: Vide, num qui pauperes sint prę foribus, nè pro nostra fortasis quiete, trepida,

Aegrotorū saluti ut consuluerit.

Humanitas erga pauperes.

da, & verecunda paupertas, non sine culpa nostra expectans, iniuria afficiatur. trahensq; prolixa ab imo pectore suspiria, dicebat: Reuerà Christus factus est mendicus, & garrulus, & surdus: & tamen rogat omnes, hortatur, admonet, contestatur. Addebat etiam: Nostris proculdubiò cumulandis profectibus in hoc seculo pauperes donati sunt, vt ità Christo fideiussore commendemus in terris, quæ posteà nobis restituantur in cælis.

Nota qd nobis cõferant pauperes.

Accidit autem, vt sancti viri tranquillum animum post aliquot dies liuida Satanę malignitas infestaret: & cui non posset vlla corporis obiicere vitia, ei fœdam proditionis notam inurere conaretur. Nam Licumannus beati uiri notarius, homo nequam & perditus, non dubitauit talem se gerere erga virum Apostolicum, qualem olim Iudas aduersus Saluatorem. Armatur improbus ille sæuæ delationis veneno: suggerit Alarico regi per eos, qui illi erant a secretis, beatissimum Cęsarium, è Galliis genus ducentem, totis in id viribus incumbere, vt ditionem & vrbem Arelatensem Burgundionibus prodat: cùm ille pastor præstantissimus, flexis genibus pacem gentium, vrbiũ trãquillitatẽ diebus ac noctibus à Domino precaretur. Qua re magis etiam credendum est, diabolo instigante, in sancti viri exilium barbaram ferocitatem incitatam esse. Non enim gratus aut charus est hosti, qui id orat, quod cum eius factis & conatibus pugnet. Itaque eis, qui tum aderant, instigantibus, nec innocentiæ fides attenditur, nec accusationis veritas inquiritur: sed vana & iniqua delatione damnatus, ab Arelate extractus, cogitur apud Burdegalẽses exulare. Sed nè esset in illo gratia Dei, casu accidit, ut nocte quadã ea ciuitas uoracibus uastaretur flammis. Tum verò ciues ociùs accurrunt ad hominem Dei: Sancte Cæsari, clamitant, precibus tuis extinguas ignem sæuientem. Audiens id uir Dei, dolore pariter & pietate cõmotus, venienti flammæ procedit obuiàm, humi ad preces prosternitur, mox igneos premit abigitque globos: concurrunt eò omnes, & diuinæ uirtutis consonis uocibus laudes celebrantur. Deincèps verò in tanta apud omnes admiratione fuit, vt in ea urbe non solùm ut Pontifex, verumetiam instàr Apostoli haberetur, & persecutionis author diabolus pudefieret, cernens eum, quem proditionis reum peragere nisus esset, diuini operis miraculis clarere. Id uerò ità gestũ esse, vt diximus, fideli relatione comperimus.

Proditiõis accusatur apud regem.

Mittitur in exiliũ.

Suis precibus incendiũ compescit.

Mat. 22. Rom. 13.

Cùm autem illic degeret, uti semper & ubiquè cõsueuerat, Ecclesiam docuit reddere Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei, Deo: Obedire, iuxta Apostolum, regibus & potestatibus, quandò iusta præcipiũt: sed in Arriano principe contemnere dogmatis prauitatem. Atque ità, quemadmodum testatur Veritas, nõ potuit lucerna abscondi supra candelabrum Domini posita: sed quocũquè accessit, omnes illuminauit. Posteà verò, quàm beati viri innocentiam comperit nefarius princeps, orauit, vt ad suam reuerteretur sedẽ, seq; & ciuibus & Clero exhiberet: porrò delatorẽ eius iussit lapidibus opprimi. Populo igitur ad lapides concurrente, subitò ad aures uiri Dei iussio regis perfertur. Properat ilicò, & sua intercessione maluit accusatorem suum seruare agendæ pęnitentiæ, quàm iusta animaduersione puniri: vt animam eius per pœnitentiam curaret, quam ipse iniqua delatione diabolo captiuam reddiderat, & hosti domestico clementer ignoscens, antiquum aduersarium in una re conscientia pura bis vinceret.

Matt. 5.

Delatorẽ suum seruat à morte.

Solebat uerò sanctus vir id accuratè obseruare, ut nemo ex illis, qui ipsi parebant, siue serui illi essent, siue ingenui, si pro culpa sua flagellãdi essent, amplius trigintanouem ictibus ferirentur. Si quis uerò in gravi culpa depræhensus esset, permittebat quidem, vt post dies paucos iterùm uapularet, sed paucis: contestabaturque ecclesiæ præfectos, si quis iuberet quempiam diutiùs flagellari, & ea uerbera illi mortem afferrent, vt is homicidii reum se sciret. Vbi autem percrebuit apud Arelatenses hominem Dei reuerti, iàq; eum vrbi propinquare, omnes vtriusque sexus cũ Crucibus & cereis ei processere obuiam, psallentes, & ingressum eius opperientes. Cùm soleat autem Christus seruos suos illustrare virtutibus, & perfidos aperta mirabilium operum luce confundere, ad aduentũ sancti uiri Dominus terram, longissima siccitate arẽtem, largissimo perfudit imbre, vt cum reuertẽte gratissimo dispensatore, fructuum quoquè ubertas sequeretur.

Cùm die quodã esset ad altare, animaduertit quosdam lecto Euangelio ex ecclesia egredi, ꝙ sancti viri conciones auscultare initio detrectarent. Mox igitur aduolat, appellat his uocibus populum: Quid facitis filii? quid ità foras absceditis mala ꝑsuasione subuersi? State pro animabus vestris ad accipienda verba adhortationis nostræ, eaq; auscultate soliciti. Non licebit id uobis in illo tremẽdi iudicii die. Moneo & clamo atque contestor. Nè sitis, obsecro, vel surdi, vel ꝑfugi. Auditis oris mei buccinam, perindè acsi animas vestras suo mucrone satan iugularit. Non ego taciturnitatis arguar. Hac de causa sępissimè ostia lectis Euãgeliis occludi iussit, donèc propitio Deo, ipsi gratulentur ea * coercione se profecisse, qui solebant esse fugitiui.

Populũ ut in cõcione retinuerit

Constituit autem homo Dei, Domino id illi inspirante, vt non solùm magna Clericorum frequentia, sed etiam virginum choris, Arelatensis ornaretur ecclesia, & ciuitas muniretur: vt sic plenam segetem, nõ deses & infructuosus agricola, in cælestibus horreis viuens conderet, & defunctus sui exempli imitatione doceret etiam alios id facere. Sed hac in re conatus eius nonnihil retardauit inuidus serpens & hostis antiquus. Francis enim & Burgundionibus vrbem obsidentibus, Alarico rege à fortissimo Clodoueo rege in conflictu perempto, Theodoricus Italiæ rex, missis ducibus suis, in eam prouinciam ingressus erat. In hac ergo obsidione, monasterium, quod sorori eius & cæteris virginibus construebatur, magna ex parte destructum est, tabulis & cęnaculis barbarorum ferocitate direptis & euersis. Cùm autem vir Dei laborẽ, quem ipse accelerari iussisset, suaq; manu & sudore promouisset, subrui videret, gemino quodam dolore correptus est. Tum enim Clericus quidam, ciuis & cognatus eius, se captum iri metuens, iuuenili leuitate permotus, malo dęmone beati uiri odio eum incitante, funiculo sese noctu à muro submisit, & proxima luce vltrò se dedidit hostibus, vrbem obsidione premẽtibus. Quod vbi Gotthi, qui erant intrà oppidum, cõpererunt, incurrunt in sanctum uirum: populus & inprimis Iudęi impotenter insultãt, motaq; seditione, vociferantur antistitem vrbis prodendæ causa conciuem suum ad hostes noctu ablegasse. Nullus hic fidei, nullus probationi, nullus deniquè purę conscientiæ relinquitur locus, Iudęis pręsertim & hęreticis procaciter & sine intermissione clamantibus. Itaque ex ecclesiæ domo extrahitur antistes, atque in palatio arctissimæ custodiæ traditur, vt noctu in Rhodanum demergatur, aut certè in castro Vgernensi detineatur, donèc exilio mulctatus, ꝑlixiores det pęnas. Domus itaque ecclesiæ & cubiculum antistitis ab Arrianorũ turbis occupatur: sed eccè dum Gotthus quidam, cæteris cõtradicẽtibus, in eius lectulo recũbit, diuinitùs ꝑcutitur, & altera die excedit è uiuis, nè quisquã deinceps serui Dei locũ polluta cõsciẽtia violare auderet.

Clodoueus occidit Alaricum regem.

S. Cæsarius traditur in custodiã.

Sed

Sed cùm ex utraq; ripa*drumonem,qui hostiũ obsidione iniectus fuerat, Gotthi Dei nutu erigere non valerent,nocte sanctũ virũ in palatium reuocarũt,sed vsqueadeò eius celantes personã, vt utrũ adhuc esset in uiuis,nullus catholicorũ scire posset. Dũ ergò diabolo exultante & Iudæis plaudentibus hęc geruntur, Iudæis etiam in nostros vbiq;, nulla cuiusquã habita ratione,perfidia probra iactãtibus, nocte quadã vnus ex illis ex eo loco, quẽ ad agendas in muro excubias sorte acceperat,ligatã saxo epistolã, tanquàm in hostes illud vibrãs,in castra illorũ coniicere conatus est. In qua nomen suum religioneq; exprimens,hortabatur,vt noctũ eo loco,quo ipsi excubarẽt,scalas admouerent,vrbẽ ingressuri ea cõditione, vt pro tanto beneficio id redderent Iudæis,nè quisquã eorũ aut caperetur,aut rerũ suarũ iacturã faceret. Manè uerò digressis nonnihil à muro hostibus, quidã è propugnaculo egresi,epistolã illã conspiciunt,tollunt,secùm intrà vrbem absportant, cunctisq; in foro publicitùs ostendunt. Mox author epistolæ producitur, conuictusque punitur: sæua Iudæorum immanitas, Deo & hominibus inuisa,tandẽ euidentissimè cõfunditur. Daniel noster,id est, sanctus Cæsarius, è lacu leonum educitur,satraparum accusatio publicatur, cõpletur in eorum authore illud propheticum: Lacũ aperuit,& effodit eum,& incidit in foueam,quam fecit. Porrò Arelatẽ Gotthis cum innumera captiuorum turba reuertentibus, replentur sacræ basilicæ, repletur ecclesiæ domus infidelium multitudine, & cùm multa inopia laborarent,quæ ad uictum vestitumq; pertinerent, affatim eis præbuit vir beatus, donèc omnes ab ipso essent redempti eo argento, quod venerabilis Eonius antecessor eius ecclesię mensæ reliquerat, obseruans illud,ꝙ Dominus in parapside intinxit panem, nõ in vase argenteo,discipulisq; præcepit,nè possiderẽt aurum vel argentũ. Hos aũt sanctum opus ità persecutus est,ut etiã ab illis, quæ ad diuini ministerij dispensationem pertinent,non abstineret,thuribulis, calicibus,patenis pro eorũ redemptione datis, excussisq;, à cancellorum columnis,ornamentis argenteis. dicebat enim: Nè homo rationalis,Christi sanguine redẽptus, amissa libertate & dura pressus seruitute, aut Arriànus efficiatur,aut Iudęus,aut ex ingenuo seruꝰ, aut ex seruo liber. Ornauit igitur & defendit, non deformauit ecclesiã. Patere voluit filiis viscera matris, non præcludi,hoc sæpissimè dicens: Velim respõdeãt mihi plerique domini sacerdotes & reliqui è clero, qui nescio quo superfluitatis amore nolunt dare insensibile argentum & aurum ex Christi donariis pro mancipiis Christi: velim,inquam, dicant mihi, si quo casu ipsi in eam calamitatẽ inciderent, vellentnè eiusmodi insensibilibus donariis in libertatem vindicari,aut potius sacrilegii loco haberent, si quis ex diuinis munusculis subueniret. Equidem non puto id ingratum esse Deo,de suo ministerio redemptionem parari, qui seipsum pro hominibus redimendis dedit. Sic ille: Nos verò uidemus quosdam laudare in sancto viro,quod ità fecerit, nec tamen vllo pacto velle imitari. An non in vitro habetur sanguis Christi? An non à ligno suspensum fuit eius sacratissimum corpus nostræ salutis causa? Nos quidẽ credimus & confidimus in Dño,misericordia,fide & precibus B. Cæsarii id effectum esse, vt ipsius tẽporibus ità obsessa sit ab hostibus ciuitas Arelatensis,vt tamẽ nec capi potuerit,nec prædę parere. Atq; sic deindè à Visigotthis in Ostrogotthorum ditionem peruenit: hodieq; in Christi nomine paret clarissimo regi Childeberto: vt possit de ea quoque dici: Transierunt de gente in gentẽ, & de regno ad populum alterum,& non permisit Deus sub illo hominem nocere Arelatensibus suis.

Iudæi, dũ insultant Christianis, pudefiunt.

Psal. 7.

Ecclesiæ opibus & sacris vasis multos captiuos redimit S. Cæsarius.

Ps. 104.

Inter hæc aũt pręcipuum illud monasterium,quod sorori suæ cõdere cœperat,instar prioris instaurauit: & quasi alter quidam nostri temporis Noe,propter tẽpestates & procellas, in latere ecclesiæ fœminarum extruxit cœnobium,tanꝙ arcam,euocataq; è Massiliensi cœnobio uenerabili sorore sua Cæsaria, (quã idcircò eò miserat,vt disceret quod doceret, & priùs esset discipula,ꝙ magistra) in præparata domicilia cũ duabus aut tribus sodalibus,eam introduxit. Confluxerũt aũt ad illam multæ virginũ cateruæ, rebus suis & facultatibus atque ipsis etiam dulcissimis parẽtibus renunciantes,& rerũ labentiũ flores tum fallaces, tum caducos respuentes. Cæsarii patris & Cæsariæ matris expetebant gremium, ut cum eis accẽsis lampadibus ad cælestis regni expectarent ianuã,& in eã ingressæ, Christi perpetuis mererentur amplexibus inhærere. Erant autem in illo loco adeò inclusæ, vt vsque ad supremam uitæ diẽ nulli earum fas esset extra monasterii ostium progredi.

Condit monasteriũ fœminarum.

Matt. 25.

Sed hoc quoquè nomine in beatũ virum inuidiæ facibus inflammatus satan, denuò i eum accusatione cõficta id effecit, vt Rauennã vsq; sub custodia pertraheretur,vt impleretur etiam in illo,quod habet scriptura diuina: Tanꝙ aurum in fornace probauit electos dñs. Venit ergò in palatium ad Theodoricum regem, eumq; intrepidè salutat. Cernẽs rex eum nihil formidantem & adspectu venerabilẽ,reuerẽter ei assurgit, eumq; depositis capitis ornamentis,clemẽter resalutat. Deindè placidè sciscitatur ex eo de labore itineris, de Gotthis suis & Arelatensibus. Posteà egresso sancto Pontifice,rex ad suos ait: Non parcat illis Deus, qui tãtæ sanctitatis & innocentiæ uirũ frustrà compulerũt tam prolixum iter conficere. Quantus enim ille sit, vel hinc licet animaduerti,ꝙ cùm ad salutandum me ingrederetur,totus contremui,uidiq; in eo Angelicũ vultum,vidi uirũ Apostolicũ,prorsusq; nefas puto de tam uenerabili viro quicquam duriùs statuere,aut malè de eo sentire. Deindè beato uiro in hospitiũ ingresso, misit magni precii discum argenteũ, librarũ plùs minùs sexaginta,& cum eo solidos trecẽtos, iussitque illi sic dici: Accipe sancte Episcope: rogatque te filius tuus rex,vt vasculum istud pro munere tua beatitudo dignetur suis vsibus pro ipsius memoria reseruare. At vir sanctus,qui præter cochlearia,nihil unꝙ argẽti ad suæ mensæ vsum adhiberi passus erat, tertio indè die per ministros suos discum priùs æstimatum iussit publicè uendi,eiusque precio multos redemit captiuos. Ilicò regis satellites ad eum referunt, se vidisse regiũ munus palàm prostrare, eoq; distracto S. Episcopum multos è captiuis liberasse. Tam enim ad eius hospitium ingens confluebat pauperum multitudo,vt præ miserorũ,suas ei calamitates exponentiũ, dẽsitate vix ad salutandũ eum pateret accessus. Vidimus verò etiã per plateas miserorum immensos greges cursitare,eũtium ad virum Dei,atque reuertentium.

Sap. 3.

Theodorici regis erga eũ reuerentia.

Multos captiuos redimit.

Postꝙ autem rẽ ab eo gestã cõperit Theodoricus rex,tanta eam laude & admiratione prosecutus est,ut in eius palatio seruientes senatores ac proceres,certatim offerrent beato viro munera,quæ eius manibus dispensarentur, magno Dei beneficio id sibi præstitum affirmantes, ꝙ talẽ antistitẽ digni fuissent cõspicere, qui ipsorum temporibus dictis & factis germanũ se Apostolorũ successorẽ & verè Apostolicũ declararet. Et quia nihil fama uelocius est, cùm in eiusmodi sanctissimo opere frequens esset uir sanctus, Romæ celebris eius extitit opinio: tantoque eius uisendi desiderio arsere omnes, Pontifex, Clerus, Senatus, proceres & populus, vt priùs eum iam animo complecterẽtur, quàm oculis conspexissent. Intereà captiuos omnes vltra* Duriam,maximæque Arausicenses, qui omnes capti

Plurimi eũ facit Theodoricus rex & eius proceres.

** Durentiam.*

capti erant, quorum etiam plerosq; Arelate liberaue rat, in Italia inuêtos, vt potuit redemit: & ut pleniori gauderêt libertate, exhaustos, curauit iumêtis & plaustris impositos nô fine suorũ solatio ad ꝓpria reduci.

Erat tum Rauennæ uidua quædam, quæ filium habuit præfecto ministrantê, & suis stipendiis ipsius inopiã sustentantem. Is subitò correptus morbo iacebat exanimis. Cumq; nulla spes ab humana cura vel arte affulgeret, mater eius, illo relicto, properat ad uirum Dei: coram illo humi prosternitur, manant ab oculis lachrymarũ imbres, dat uoces lugubres, & sola in ea vigente fide, complexa sancti Episcopi genua, exclamat: Credo diuina benignitate huc te adductũ, sancte pater, vt filium reddas matri. Recusat paulispèr vir pius: sed tamen durũ existimans talibus lachrymis nô moueri, solita miseratione permotus, vult quidê debitum charitatis affectũ afflictæ mulieri impendere, sed ità tamen in Dei nomine exercere uirtutê, vt prorsus effugiat uanitatê. Itaq; ad eius tugurium occultè accedit, atq; illic fusa prece, ubi suo more prostratus, diuinam virtutê suæ vocationi per spiritum sanctum sensit adesse, abscedit: relictoq; illic Messiano, tunc eius notario, nunc venerabili presbytero, id dat negocii, vt cùm adolescens ad se redierit, quamprimùm id ipsi renunciet. Messiano igitur ad adolescentis lectulũ excubante, intrà unius horæ spatium ille à mortis tenebris ad lucem reuocatur, moxq; oculorum explicatis orbibus, matrem ità compellat: Curre mater mea ad seruum Dei, cuius orationibus & tibi & uitæ sum redditus: eique gratias age, ꝙ meritis & uirtutibus eius Deus effectum largitus est. Abit mater celerrime, gratias agit non tam verbis, quàm lachrymis & uocibus ab animi exultatione expressis: simulque orat, vt quem Deus ipsius precibus reuocauit ad uitã, in Gallias proficiscens, non sinat à suo discedere famulatu. At uir beatus altiori ingenio respôdit, eam illi potiùs debere gratias agere, cuius uirtus & clementia mœstis & calamitosis adesse consueuit. Hoc tam illustre miraculum non modò illam ciuitatem, sed prouinciã omnê, fidelium deuota relatione peruagatum est.

Excitat mortuũ.

Elpidius Diaconus & medicus, regiæ potestati fedulis officiis cumprimis familiaris & intimus, diabolica infestatione nô solùm diuersis vexabatur insidiis, sed saxorũ quoquè imbre, crebrò in suis ædibus appetitus est. Orat igitur sanctũ Cæsarium, vt suis precib⁹ eas mali dæmonis iniurias à se auertat. Venit ad eius domum uir beatus, eamq; sanctificaturus, benedicta aqua conspergit: moxque adeò omnis illa vexatio profligata est, vt deincèps nihil eiusmodi acciderit.

Aqua benedicta abigit dæmonem.

Post hæc Romam veniens, beato Symmacho Pontifici, ac deindè Senatoribus exhibetur. Agunt oês gratias Deo & regi, ꝙ licuerit ipsis corporeis oculis illũ intueri, quem iamdudùm animi obtutibus conspexissent: virumq; Apostolicũ non iam de fama, sed ꝓsentia côprobantes, certatim diligere & venerari studêt. Atque ipse êt Pontifex Symmachus, præclara eius meritorum dignitate permotus, non solùm eum uerissimè metropolitani honore præditum uoluit, sed etiã speciali quodam priuilegio pallii vsum ei permisit, & diaconos eius, perindè ut Romanæ Ecclesiæ diaconos, dalmaticis vti uoluit. His ità gestis, sanct⁹ vir Arelatem reuersus, excipitur cum psalmodiis & câticis: & qui in Italiam exulatum ierat, côfecta captiuorum redemptione, octo solidorum millia ab Italia secùm reportauit. Qua autem die Arelatem ingressus est, daturus benedictionem, sub vesperã in ecclesiam se recepit. Ibi tum fœmina quædam tremore correpta, spumans, eiulans & clamitans, cunctis in ecclesia obstupescentibus, proripit sese: moxque appræhensa, ad aram beato antistiti offertur: orãt pro ea omnes, ut morbo pulso, reddatur incolumis. Tum suo more sanctus vir pro eius salute deprecaturus, humì se abiicit: deindè capiti eius imponit manum, sensus omnes, & vultum sacro oleo perungit: fugit morbus: nec ausus est, in Christi nomine abscedere iussus, denuò molestus esse mulieri.

Venit ad Symmachũ Papã.

Vsus pallii antiquissimus.

Sanat fœminã miseram.

Inter alia uel maximè ei studio & curæ fuit redemptio captiuorum, cui sanè tam præclaram & illustrem nauauit operã, vt nullius id possit oratione explicari. Cùm enim quodam tempore deesset sanctis manibus aurum & argentum, rogareturque stipem à paupere, Quid tibi uis, inquit, faciam misellé? Equidem quod habeo, hoc tibi do. sicq; ingressus in cubiculum suũ, casulam, qua in processionibus utebatur, & albam Paschalem indè profert, datque egeno, iubetque ut vendat uni ex Clero, & earum precio redimat captiuum suũ. Nec illi soli redêpti sunt, ꝗ ab illo id expetierunt: sed ipsemet Carcassonã proficiscens, captiuos liberauit: nec raro ꝑ loca diuersa Abbates, diaconos & Clericos misit, qui miseros è captiuitate extraherent. Tot autem in illo vno diuinæ gratiæ uirtutes emicuere, quot uix in permultis Dei seruis conspiciantur, & tamen adeò ille vnam aliquam virtutem excolere semꝑ studuit, acsi illa sola præditus esset: & tandiù præcedens uirtus in eo formosissima & gratissima uidebatur, donèc à sequentibus uinceretur. Quis eius patientiam, quis puritatem, quis charitatem, feruorem spiritus, discretionem siue moderationem, benignitatem, zelum sanctũ, iugem die ac nocte in lege Dñi meditationê enarrabit? Fuit ille egregius assertor fidei, forma sacerdotũ, ecclesiarum decus, gratiæ ꝓdicator, iurgiorũ ꝓfligator, charitatis seminariũ, disciplinæ norma, morũ castigator & censor, consilii libramentum, defensor pupillorum, captiuorum redemptio. Nunꝗ ab ore illius obtrectatio, nunꝗ mendaciũ, nunꝗ male dictum in quencunq; hoiem processit: nec modo nemini ipse detraxit, sed nec detractionê patienter tulit. Si quis ex eius familia subitò iurasset, aut forsan cuiquam maledixisset: pro ratione personę non permisit inultum abire. Si ipse fortassis in aliquem commotus esset, hæc eius pro maledicto erat benedictio: Obliteret Deus peccatum tuum: aboleat Deus peccata tua: castiget Dominus culpam tuam: nè in posterum vltio te maneat: hìc Dominus corrigat errorem tuum.

Magnum studiũ erga captiuos redimendos.

Catalog⁹ virtutum eius.

Eius hominê interiorem prodebat exterior. Nã vultu semper erat placido & Angelico, ità vt conuenienter diuinæ scripturæ, corde lætante, vultus floreret. Vt autem nunquàm in risu plùs æquo remissior, ità nunquàm mœrore nimio oppressus fuit, nisi fortè aliena peccata lugeret. Nũquàm aliquê odio habuit, nec pro amicis duntaxàt, sed etiã pro inimicis toto pectoris studio precabatur. Nec docuit verbis, quod factis & exêplis nô præstaret. Nullam diei horam absque diuinorum eloquiorum meditatione abire passus est, immò ne dormiens quidê. Sæpè enim & dormiens meditari visus est. Cumq; à psalmorum meditatione aut prædicatione cessare putaretur, lector aut notarius coram illo legere non cessabat, ità vt posset illud ex Psalmo verissimè dicere: Meditatio cordis mei in conspectu tuo semper. Cùm aliquàdò circa Alpes iter ageret, vir venerabilis S. Eucherius Lugdunensis Episcopus cum illo erat. Accidit tum, vt in media via infelix & morbida mulier eis occurreret, manibus & pedibus contractis, per terrã reptans. Quã cùm esset intuitus beatus Cæsarius, interrogauit sanctũ Eucheriũ, quid hoc esset, quòd illa per terrã ità se traheret. Eucherius interrogat fœminã, illa respondet se multis annis membris omnibus fuisse côtractam. Beatus Cæsarius dicit sancto Eucherio: Descende, & côsigna eam. Illo quasì trepidante & excusante sese, Cæsarius instat & vrget.

Prou. 17.

Psal. 18.

Eucheri⁹ Lugdunê. Eps.

Tandem

Tandem Eucherius descendit,& cõsignat eam, aitq; : Eccè feci,quod iussisti. Dicit ei Cæsarius:Extensa manu apprehende manum illius,& erige eam. Ille respõdet: Quicquid aliud iusseris,non recusabit Eucherius tuus:istud ut faciã,adduci nõ potero. Tuũ hoc est facere, cui præstitit Deus gratiam & animas & corpora lãguentium curandi. Cæsarius ait:Tum interim facito, quod dico. Illo planè renitente,& cũ multa modestia & lachrymis sese excusante,diuque facere detrectante, Cæsarius dicit:Tunè obedientiæ causa in ignem ingressurus es,qui nec misericordia adduci potes,vt facias quod charitas iubet? Mitte in nomine Domini manum tuam,& erige eam. Tum ille obediens, porrigit fœminæ manum,& subleuat eam. Illa uerò mox integrè sanata,abiit ad hospitiolum suum.

Mulier contracta sanatur.

In agro suburbano monasterii B. Cæsarii, frequentes erant apri. Itaq; Comites & alii viri militares ex vrbe egressi, non sinebant homines in suis domibus habitare & laborare,sed miserè eos mactabãt,quòd apros auerterent & absterrerent. Illi verò tandèm non ferentes iniurias & vexationes illas,veniunt ad B. Cæsariũ,dicũtq;: Fac nobis,quicquid visum tibi est. Nos enim neque seruire tibi, neq; durare hic possumus. Tũ ille solicitè perquirit,quas habeãt querelas. Respõdent illi: Propter apros ueniunt Comites & Gotthi & diuersi venatores,nosq; interficiũt. Mox uir Dei,sublatis in cælũ manibus & oculis,alta voce dicit: Dñe Iesu Christe, nunq̃ deinceps pateat illis belluis accessus ad hunc locũ. Ab ea hora vsq; in præsentem diẽ nunq̃ illic apri,ut antè consueuerãt,pascũtur, nec quicquã conspicitur,quod uenatores insectentur. Meritò sanè illi belluæ paruerunt, qui uitia omnia profligauerat. nec difficile illi fuit impetrare à Deo, qui eius præcepta nunquàm uiolauerat.

Nota vim precũ eius.

Partherius patricius, qui cęteris seruis præfectus, apud dominũ suum præcipuũ gratiæ locũ obtinebat, nequissimi spiritus vexatione sępius in terrã,sensibus destitutus,corruebat. Cumq; is morbus,animi potius q̃ corporis esse uideretur, ex maligni dęmonis infestatione profectus,oleo beatissimi viri benedictione sacrato perunctus est. Mox ità omnis illa satanæ tentatio compressa est,vt quẽ,cessante medici opera, Christus per seruum suũ reddiderat sanitati,eum dñs eius in terroris exemplum,domui suæ præponeret.

Oleo sacrato curat hominem.

Non est silentio premendũ etiã illud factũ memorabile, quod plus & admirationis & formidinis habet. Cùm uir sanctus diœcesim suam circumiret,in villa,quæ Lãnico dicitur,ab eius loci dominis exceptus est. Postq̃ autem discessit, Anatolius medicus, homo pestifer in illũ lectũ,quo vsus fuerat sanctus Episcop⁹, scortum sibi uoluit adduci. Sed confestim ab incentore diabolo publica vexatione correptus, corã aliis in terrã elisus est: dũq; palàm cõfiteretur temeritatis suę sedare pęnas,& viri Dei uirtute,& suũ facin⁹ ꝓdidit.

Pœna hominis petulantis.

Multa quidẽ per intercessionẽ serui sui Dñm miracula fecisse scimus,sed ea omnia cõmemorare longũ est. Vnus è nobis,qui hæc scripsimus, benedictũ ab eo oleum petiit,ampullulã plenã accepit,diligenter secũ absportauit domũ, & haud secùs atque præclaras reliquias asseruauit. Non diù post tertianæ febris ardoribus afflictus, ampullulam illã cum multa ueneratione,magni præsidii loco,ad caput suum iussit suspẽdi. Erat autem mundissimo inuoluta linteo,sed, ut arbitror,famulorum negligentia fracta fuit,interim nihilo minus oleo adeò intra illam sese continente, vt ne in ipsum quidem linteum quicquã indè distillaret. Vbi animaduersum est fractam esse, summa celeritate in aliud vasculum oleum transfusum est,mox ampullula illa disiliit: ab eo aũt, qui hæc ueracissimè cõmemorat, Dño adiuuante,febris quãprimùm abscessit.

Insigne miraculum.

In disserendis scripturis diuinis, & obscuritatibus elucidandis quanta in illo gratia enituerit,quis explicet? Erat illi summę voluptati,si quis eum inuitaret ad obscura loca interpretanda: sed etiam ipse sæpissimè inuitabat nos,dicens nobis: Scio uos non intelligere omnia. Cur igitur non interrogatis,vt possitis cognoscere? Non semper vaccę ad vitulos,sed plerunq; vituli ad vaccas properant, vt de maternis vberibus possint famem explere suam. Quod quidem etiã vos omninò facere debetis,vt sciscitando etiã nos exerceatis, dum ea ratione compellimur perquirere,vndè vobis spiritalia mella promamus. Cernere in beato viro licebat virtutes omnes, virginitatem cum synceritate coniunctam, modestiam cũ verecundia, prudentiam cum simplicitate, seueritatem cũ mansuetudine, eruditionem siue scientiam cum humilitate: denique vitam immaculatam, vitam nulli repræhensioni obnoxiam, vitam sui semper similem. Vę mihi misero Cypriano,qui ad discendum tam tepidus fui,vt modò & agnoscam & doleam, me de tanti fontis vbertate non tantum hausisse, quantum mea postulabat ariditas. Ecquis verò charitatis eius eximiæ,qua mortales omnes complectebatur, ardorem imitari queat? Erat illi hoc vel maximè & in ore,& in pectore,vt inimicos diligeremus, quò etiam nos tum sermonibus suauissimis,tum exemplis suis prouocabat. Denique biennio antè, quàm è vita excederet, merces pro rectè factis eius in cælis reposita,in spiritu ei ostẽsa est,dictumq; est illi: Lætare in Domino. eccè enim quæ tibi parata sint pro labore tuo. Multa eius adhuc supersunt & pręclara,quę prolixitatis declinãdę causa omittimus.

Dexteritas scripturas exponendi.

Hic Author prodit nomẽ suum.

Hoc loco desunt nonnulla in duobus MS. codicibus, quæ sola habuimus.

De Sancto Hermete martyre videat Lector 3. Maij. in Martyrio S. Alaxandri Papæ &c. Tomo 3.

VITA S. AVGVSTINI EPISCOPI, præstantissimi Ecclesiæ Doctoris, edita à Possidio, primùm eius discipulo, postea Episcopo Calamensi.

**Possidonio*

PROLOGVS AVTHORIS.

INSPIRANTE rerum omnium factore & gubernatore Deo,mei memor propositi,quo ꝑ gratiã Saluatoris, omnipotenti ac diuinæ Trinitati per fidẽ seruire decreui, & anteà in uita laicorum,& nũc in officio Episcoporum: studens ex qualicunque accepto ingenio & sermone ędificationi prodesse sanctæ ac ueræ Christi Domini catholicæ ecclesiæ, de uita ac moribus prædestinati & suo tempore præsentati sacerdotis optimi Augustini, quæ in eodem uidi,ab eodemque audiui, minimè reticere debeo. Id enim etiam ante nos factitatum fuisse à religiosissimis sanctæ matris Ecclesiæ catholicæ viris legimus & comperimus: qui diuino afflati spiritu,sermone proprio atque stylo, & auribus & oculis scire volentium,dicendo & scribendo,similia studiosorum notitiæ intulerũt,quales quãtiq; viri sancti ex cõi dñi gratia in rebus humanis & uiuere, & usq; in finem obitus perseuerare meruerũt. Idcircò ipse quoquè dispensatorum omnium minimus,fide non ficta, qua Domino dominantium omnibusque bonis seruiendum & placendum est fidelibus, de prædicti venera-

nerabilis exortu viri & procursu & debito fine, quæ per eum didici & expertus sum, quamplurimis annis eius inhærens charitati, vt Dominus donauerit, explicandum suscepi.

Verum summam quæso maiestatē, quo munus huiusmodi à me arreptum ità geram & peragam, vt nec patris luminum offendam veritatem, nec bonorum Ecclesiæ filiorum vlla ex parte fraudare videar charitatem. Nec enim attingam ea oīa insinuare, quę idem beatissimus Augustinus in suis Cōfessionum libris de semetipso, qualis ante perceptam gratiam fuerit, qualisque iam sumpta viueret, designauit. Hoc enim facere voluit, vt ait Apostolus: nè de se quisquam homi num suprà, quàm se esse nouerat, aut de se auditū fuisset, crederet vel putaret, humilitatis sanctæ more vtēs, & iam nullum fallens: sed laudem non suam, sed sui Domini, de propria liberatione ac munere quærens, ex iis videlicet, quæ iam perceperat, & fraternas preces poscens de iis, quæ accipere cupiebat. Sacramentum igitur regis, quod Angelica authoritate prolatū est, bonum est abscondere: opera autem Domini reuelare & confiteri, honorificum est.

2. Cor. 12

Tob. 13.

NARRATIO.

CAP. I.

Aug. 28

IGITVR beatissimus Augustinus ex prouincia Aphricana ciuitate Thagastensi, de numero curialiū, parentibus honestis & Christianis progenitus erat, alitusque ac nutritus eorum cura ac diligētia impensisque, secularibus literis eruditus apprimè, omnibus videlicet disciplinis imbutus, quas liberales vocant. Nam & Grammaticam priùs in sua ciuitate, & Rhetoricam in Aphricæ capite Carthagine posteà docuit. Consequenti etiam tempore trans mare in vrbe Roma, & apud Mediolanum, vbi tunc temporis Imperatoris Valentiniani minoris comitatus fuerat constitutus. In qua vrbe tūc Episcopatum administrabat acceptissimus Deo, & in optimis viris præclarissimus sacerdos eximius Ambrosius. Huius intereà verbi Dei prædicatoris frequentissimis in ecclesia disputationibus adstans in populo, intendebat suspensus atq; affixus. Verùm aliquando Manichæorum apud Carthaginem adolescens fuerat errore seductus: & ideò cæteris suspensior aderat, ne quid vel pro ipsa, vel contra ipsam hæresim diceretur. Sed prouenit Dei liberatoris clementia, sui sacerdotis Ambrosii cor pertractantis, vt contra illū errorem incidentes legis soluerentur quęstiones, atque ità edoctus sensim atque paulatim, hæresis illa miseratione diuina eius ex animo pulsa est. Protinusq; ipse in fide catholica confirmatus est, proficiendi in religione eidem amoris ardor tantus innatus est, vt propinquantibus diebus sanctis Paschæ salutis aquam perciperet. Et factum est, diuina præstante opitulatione, vt per illum talem ac tantum antistitem Ambrosium, & doctrinam salutarem Ecclesiæ catholicæ, & diuina Augustinus perciperet sacramenta.

S. Ambrosii encomion.

Augustinus Manichæus.

Baptizatur ab Ambrosio.

CAP. II.

Mira conersio.

MOxq; ex intimis cordis medullis ad Deum conuersus, spem oēm, quam habebat in seculo, dereliquit, iam nō vxorē, nō filios carnis, nō diuitias, nō honores seculi quęrēs: sed soli Deo cū suis seruire statuit, in illo & ex illo pusillo grege esse studens, quem Dn̄s alloquitur, dicens: Nolite timere pusillus grex: qm̄ complacuit patri vestro dare vobis regnum: Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam: Facite vobis sacculos non veterascentes, thesauros non deficiētes in cælis. Et illud, quod iterùm dicit Dn̄s, idem vir sanctus facere cupiens: Si vis esse perfectus, vēde omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurū in cęlis, & veni, sequere me: Et super fidei fundamentum ædificare desiderans, non ligna, fœnum, stipulā, sed aurum, argentum & lapides preciosos. Et erat tūc annis maior triginta, sola superstite matre, noīe Monica, sibiq; adhærente, & de suscepto eius proposito seruiēdi Deo ampliùs, quàm de carnis nepotibus exultante. Nam eius pater, Patritius dictus, anteà defunctus erat. Renunciauit etiam scholasticis, quos Rhetoricen docebat, vt sibi magistrum alium prouiderent, eò quòd seruire Deo ipse decreuisset.

Luc. 12.

Mat. 19.

1. Cor. 3.

CAP. III.

AC placuit ei, percepta baptismi gratia, cū aliis ciuibus & amicis suis, Deo pariter seruiētibus, ad Aphricam & propriam domum agrosq; remeare. Ad quos veniens, & in quibus constitutus fermè triēnio, & à se iam alienatis curis secularibus, cum iis, qui eidem adhærebāt, Deo viuebat, ieiunijs, orationibus, bonisq; operibus vacans, in lege Domini meditans die ac nocte. Et de iis, quæ sibi Deus cogitanti atque orāti intellecta reuelabat, & pręsentes & absentes sermonibus ac libris docebat. Contigit fortè eodem tempore, vt quidam ex iis, quos dicunt Agentes in rebus, apud Hipponem regiū constitutus, benè Christianus Deumq; timens, comperta eius bona fama atque doctrina, desideraret atque optaret eum videre, promittens se posse mundi huius omnes contemnere cupiditates atque illecebras, si aliquādò ex eius ore Dei verbum audire meruisset. Quod cùm ad se fideli fuisset relatione delatum, liberare animam cupiens ab huius vitę periculis, morteq; æterna, ad memoratam vltrò atque confestim venit ciuitatem, & hominem visum allocutus frequentiùs atque exhortatus est, quātùm Deus donabat, vt quod Deo vouerat, redderet. Hæc se ille facturum de die in diem pollicebatur, nec tamen in eius tunc hoc impleuit præsentia. Sed vacare vtique & inane esse non potuit, quod per tale vas mundum, in honorem vtile Domino, ad omne opus bonū paratum, in oī loco diuina gerebat ꝓuidentia.

CAP. IIII.

EOdem itaque tempore in ecclesia Hipponensi catholica, Valerius sanctus Episcopatum gerebat. Qui cùm, flagitante ecclesiastica necessitate, de prouidendo & ordinando presbytero ciuitatis, Dei plebem alloqueretur, & exhortaretur: iam scientes catholici sancti Augustini propositum & doctrinam, manu iniecta, quoniam & idem in populo securus & ignarus, quid futurum esset, adstabat. Solebat autem laicus, vt nobis dicebat, ab eis tantùm ecclesiis, quæ non haberent Episcopos, suam abstinere pręsentiam. Eum ergò tenuerunt, & vt in talibus consuetum est, Episcopo ordinandum intulerunt, omnibus id vno consensu & desiderio fieri perficique petentibus, magnoque studio & clamore flagitantibus, vbertim eo flente: nonnullis quidem lachrymas eius, vt nobis ipse retulit, tunc superbè interpretantibus, & tanquàm eum consolantibus ac dicentibus, quia locus presbyterii, licèt ipse maiore dignus esset, appropinquaret tamen Episcopatui. Cùm ille homo Dei, vt nobis retulit, maiori consideratione intelligeret & gemeret, quàm multa & quàm magna suæ vitæ pericula de regimine & gubernatione ecclesiæ impendere ac prouenire spectaret, atque ideò fleret. Et eorum tunc, vt voluerunt, completum est desiderium.

Ordinatur p̄sbyter S. Augustinus.

CAP. V.

Cõstruit monasterium.

FActus ergò presbyter, monastetium intrà ecclesiã mox instituit, & cum Dei seruis viuere cœpit secundùm modum & regulam, sub sanctis Apostolis cõstitutam: Maximè, vt nemo quicquam proprium in illa societate haberet, sed eis essent omnia communia, & distribueretur vnicuique, prout cuique opus erat: quod iam ipse prior fecerat, dum de transmarinis ad sua remeasset. Sanctus verò Valerius ordinator eius, vt erat vir piissimus & Deum timẽs, exultabat & Deo gratias agebat, suas exauditas à Dño fuisse preces: quas se frequentissimè fudisse narrabat: scilicet vt sibi diuinitùs homo concederetur talis, qui posset verbo Dei & doctrina salubri Ecclesiam Dei ædificare: cui rei se homo natura Græcus, minusque Latina lingua & literis instructus, minùs vtilem peruidebat. Et eidẽ presbytero potestatem dedit coram se in ecclesia Euãgelium prędicandi, ac frequentissimè tractandi, contra vsum quidem & consuetudinem Aphricanarum ecclesiarum. Vndè etiam ei nonnulli Episcopi detrahebant. Sed ille vir venerabilis ac prouidus, in Orientalibus ecclesiis id ex more fieri sciens, vtilitati ecclesiæ consulens, obtrectatorum non curabat linguas, dummodò factitaretur à presbytero, quod à se Episcopo impleri minime posse cernebat. Vndè accẽsa & ardens, eleuata super candelabrum lucerna, omnibus qui in domo erant, lucebat. Et posteà currente & volante huiusmodi fama, bono præcedente exemplo, accepta ab Episcopis potestate, presbyteri nonnulli coram Episcopis, populis tractare cęperunt verbũ Dei.

CAP. VI.

Fortunatus presbyter Manichæus.

SAnè tunc in illa Hipponensi vrbe Manichæorum pestilẽtia quamplurimos ciues & peregrinos infecerat & penetrauerat, seducente & decipiente eiusdem hæresis quodã presbytero, nomine Fortunato, ibidem conuersante atque morante. Intereà Hipponenses ciues & peregrini Christiani, tam catholici, q̃ etiam Donatistæ, adeunt Augustinum presbyterum, atque deposcunt, vt illum hominem Manichæorum presbyterum, quem doctum credebant, videret, & cũ eodem de lege tractaret. Quod idem, vt scriptum est, paratus ad responsionem omni poscenti se rationem de fide & spe quæ in Deo est, potensq; exhortari in doctrina sana, & contradicentes redarguere, minimè renuit: sed vtrùm etiã hoc Fortunatus fieri vellet, sciscitatus est. At illi confestim ad ipsum Fortunatum id detulerunt, petentes & exhortantes ac flagitantes, q̃ id minimè recusaret. Sanè qm̃ idem Fortunatus iã apud Carthaginem sanctum nouerat Augustinum, adhuc in eodem secùm errore constitutum, cum eodem congredi pauitabat. Veruntamen suorum maximè instantia coactus ac verecundatus, promisit cominùs se esse venturum, certamenq; disputandi subiturum. Vnde condicto die & loco, conuenerunt in vnum, cõcurrentibus quamplurimis viris studiosis turbisq; curiosis: & apertis notariorum tabulis, disputatio cępta primo, & secũdo finita est die. In qua ille Manichæus præceptor, vt gestorum continet fides, nec Catholicam afsertionem potuit euacuare, nec Manichęorum sectam subnixa veritate valuit comprobare: sed deficiens responsione, vltimò collaturum se cum suis maioribus ea, quæ refellere nõ potuit, prosecutus est, & si sibi fortè de his satis minimè fecissent, suæ animæ consulturum: atque ità ab omnibus, apud quos magnus & doctus videbatur, nihil valuisse in suæ sectæ assertione iudicatus est. Qua ille confusione affectus, & sequenti tempore de Hipponensi ciuitate profectus, ad eandẽ ampliùs non remeauit: Ac sic per memoratum Dei hominem omnium cordibus, vel qui aderant, vel qui absentes illa, quæ gesta sunt, cognouerãt, error ille ablatus, catholicaque est intimata ac comperta syncera religio.

Tit. 1.

Disputat cum Fortunato Augustinus.

CAP. VII.

Hæreticos egregiè confutat.

ET docebat ac prædicabat ille priuatim & publicè, in domo & in ecclesia salutis verbum cum omni fidutia aduersùs Aphricanas hæreses, maximeq; cõtra Donatistas, Manichæos & Pelagianos, libris confectis ac repertis sermonibus, ineffabiliter admirantibus Christianis, & collætantibus, & hoc ipsum, vbi poterant, non tacentibus, sed diffamantibus. Sicque, adiuuante Domino, leuare in Aphrica Ecclesia Catholica exorsa est caput, quæ multo tempore, illis conualescẽtibus hæreticis, præcipueque rebaptizãte Donati parte, maiorem multitudinem Aphrorum, seducta & oppressa iacebat. Libros verò eiusdem siue tractatus, mirabili Dei gratia procedentes ac profluẽtes, instructos omni rationis copia, atque authoritate sanctarum scripturarum, ipsi quoque hæretici concurrentes, cũ Catholicis ingẽti ardore audiebant: & quisquis, vt voluit & potuit, notarios adhibens, etiam ea, quæ dicebãtur, excepta describsit. Et indè iam per totum Aphricę corpus præclara doctrina, odorq; suauissimus Christi, diffusa & manifestata est, congaudẽte, hoc quoquè comperto, Ecclesia Dei transmarina. Quoniam sicut dum patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra: ita etiam cùm glorificatur vnum membrum, congaudent omnia membra. Per idem tempus coram Episcopis, hoc illi iubẽtibus, qui plenarium totius Aphricæ conciliũ Hippone agebant, de fide & symbolo presbyter adhuc Augustinus disputauit.

1. Cor. 12.

Hipponẽse Concilium.

CAP. VIII.

Cogitur esse Episcopus Valerio viuente.

ILle verò beatus senex Valerius, cæteris ex hoc amplius exultans, & Deo gratias agens de concesso sibi speciali beneficio, metuere cœpit, vt est humanus animus, nè ab alia ecclesia sacerdos probatus ad Episcopatum quæreretur, & sibi auferretur. Nã & id prouenisset, nisi & hoc idem Episcopus cognito, ad locũ secretum eum transire curasset, occultatumq; à quærentibus minimè inueniri fecisset. Vndè ampliùs formidans idem venerabilis senex, & sciens se corpore & ætate infirmissimum, egit secretis literis apud Primatem Episcopum sedis Carthaginensis, allegans imbecillitatem corporis sui, ætatisque grauitatem, & obsecrans, vt Hipponensi Ecclesię ordinaretur Episcopus, qui suæ cathedræ non iam succederet, sed cõsacerdos accederet Augustinus. Quæ igit̃ beatus Valerius optauit & rogauit, satagens rescripto impetrauit. Post quã petitionem ad visitandum adueniente ad ecclesiam Hipponensem tunc Primate Numidiæ Megalio Calamensi Episcopo, Valerius Antistes Episcopis, qui fortè tunc aderant, & Clericis omnibus Hipponensibus & vniuersæ plebi inopinatam cunctis suam insinuat tunc voluntatem: omnibusque audientibus & gratulantibus, atque id fieri perficiq; ingenti desiderio clamantibus, Episcopatum suscipere contra morem Ecclesiæ, suo viuente Episcopo, presbyter Augustinus recusabat. Dumque id fieri solere ab omnibus suaderetur, atque id ignaro transmarinis & Aphricanis Ecclesię exemplis probaretur, compulsus atq; coactus succubuit, & Episcopatus curam, & maioris loci ordinationem suscepit. Quod in seipso posteà fieri nõ debuisse, vt viuo suo Episcopo ordinaretur, & dixit & scripsit, propter concilii vniuersalis vetitum, quod iam ordinatus didicit: nec, quod sibi factum esse doluit, aliis fieri voluit. Vnde etiam sategit, vt conciliis constitueretur Episcoporum, ab ordinatoribus deberi ordinandis,

dis, vel ordinatis, omnium statuta sacerdotum in notitiam esse deferenda.

CAP. IX.

ATque ità factum est, vt Episcopatu suscepto, multo instantiùs ac ferventiùs maiore authoritate, non adhuc in vna tantùm regione, sed vbicunq; rogatus venisset, verbum salutis æternæ alacriter ac suauiter, pullulante atque crescēte Domini Ecclesia, prædicaret, paratus semper poscentibus reddere rationem de fide & spe, quæ in Deum est. Et eius dicta atque excepta, maximè Donatistæ in eadem Hipponensi vel vicina manentes ciuitate, ad suos Episcopos deferebant. Quæ cùm audissent, & econtrà fortè aliquid dicerent, aut à suis refellebatur, aut eadem res ad sanctum Augustinum deferebatur: eaq; cōperta, patienter ac leniter, vt scriptum est, cū timore & tremore salutem omnium operabatur: Ostendens, ꝙ nihil illi refellere voluerint ac valuerint, quamq; verum manifestumq; sit, quod Ecclesiæ Dei fides tenet & docet. Et hæc diebus ac noctibus ab eodē iugiter agebantur. Nam & epistolas priuatas ad quoscunque eiusdem erroris Episcopos, & eminentes scilicet laicos dedit, ratione reddita admonēs atque exhortās, vt vel ab illa se prauitate corrigerent, vel certè ad disputationes venirent. Illi verò causa diffidentiæ nihil vnquàm rescribere voluerunt: sed irati furiosa loquebantur, atque seductorem deceptoremq; animarum Augustinum esse, & priuatim & publicè conclamabant, & velut lupum occidendum esse, in defensionē gregis scilicet sui, dicebant & tractabant, omniaque peccata à Deo indubitanter esse credendum posse dimitti ijs, qui hoc facere ac perficere potuissent, nec Deū timentes, nec homines erubescentes. Et vt eorū causa diffidentiæ cunctis innotesceret, elaborauit: & publicis gestis conuenti, non sunt ausi conferre.

Pugna cū Donatistis.

Phili. 2.

Nota sæuitiā Donatistarū

CAP. X.

HAbebant etiam ijdem Donatistæ per suas penè omnes ecclesias inauditum hominum genus, peruersum ac violentum, velut sub professione continentium ambulantes, qui Circuncelliones dicebantur. Et erat ingenti numero & turba, per omnes ferè Aphricanas regiones constituti. Qui malis imbuti doctoribus, audacia superba & temeritate illicita, nec alienis aliquandò parcebant, cōtra ius fasq; * in causis interdicentes hominibus: & nisi obedissent, damnis grauissimis & cædibus afficiebant, armati diuersis telis, bacchantes per agros villasq;, vsque ad sanguinis effusionem accedere non metuētes. Sed dum verbum Dei sedulò prædicaretur, & cum iis, qui oderunt pacem, pacis ratio haberetur, illi pacem loquentem debellabant gratis. Cumq; aduersùs eorum dogma veritas innotesceret, qui volebant & poterant, se indè vel eripiebant, vel subducebant, & paci atq; vnitati Ecclesiæ cum suis, quibus poterant, cohærebant. Vndè illi sui erroris congregationem minui videntes, atque augmentis Ecclesię inuidentes, accensi exardescebant ira grauissima, & intolerabiles persecutiones vnitati Ecclesiæ compacti faciebant: Ipsisq; sacerdotibus catholicis & ministris aggresiones diurnas atque nocturnas, direptionesq; rerum omniū vi inferebant. Nam & multos Dei seruos cædibus debilitauerunt: aliquibus etiam calcē cum aceto in oculos miserunt, aliosq; occiderūt. Vndè etiam suis ijdē Donatistæ rebaptizatores in odium veniebant.

Circūcellionū immanitas.

**incautis*

Nota cū S. Augustino in monasterio vixisse seruos Dei.

CAP. XI.

PRoficiente verò doctrina diuina, sub sancto & cum sancto Augustino in monasterio Deo seruiētes, Ecclesiæ Hipponensi clerici ordinari cęperunt. Ac deindè innotescente & clarescente de die in diē Ecclesiæ catholicæ prędicationis veritate, sanctorumq; seruorum Dei proposito continentiæ & paupertate profunda, ex monasterio, quod per illum venerabilem virum & esse & crescere cęperat, magno desiderio poscere atque accipere Episcopos & clericos pax Ecclesiæ atque vnitas & cœpit primò, & posteà cōsecuta est. Nam fermè decem, quos ipse noui, sanctos ac venerabiles viros, continentes & doctissimos, beatus Augustinus diuersis ecclesijs, nonnullis quoquè eminentioribus, rogatus dedit. Similiterq; & ipsi ex illorum sanctorum proposito venientes, Domini ecclesiis propagatis, & monasteria instituerunt, & studio crescente ędificationis verbi Dei, cæteris ecclesijs promotos fratres ad suscipiendum sacerdotium præstiterunt. Vndè per multos & in multis salubris fidei, spei, & charitatis Ecclesiæ innotescente doctrina, non solùm per omnes Aphricanas partes, verumetiam in transmarinis & per libros editos, atque in Græcum sermonem translatos, ab illo vno homine, & per illum multis, fauente Deo, multa innotescere meruerūt. Atque hinc, vt scriptum est, peccator videns irascebatur, dentibus suis frendebat & tabescebat: serui autem Christi, vt dictum est, cum ijs, qui oderunt pacem, erant pacifici, & cùm loquerentur, debellabantur gratis ab eis.

Psal. 111.
Psal. 119

CAP. XII.

ALiquotiès verò etiam vias armati ijdem Circuncelliones cōtra famulum Dei Augustinum obsederunt, dum fortè iret rogatus ad visitādas, instruēdasq; & exhortādas catholicas plebes: quod ipse frequentissimè faciebat. Et aliquandò contigit, vt illi succenturiati hactenùs perderent captionem: euenit quidem Dei prouidentia, sed ductoris hominis errore, vt per aliam viam cum suis comitibus sacerdos quò tendebat, venisset, atque per hunc, quem posteà cognouit, errorem manus impias euasisset. Et cùm in omnibus liberatori Deo gratias egisset, illi omninò suo more nec laicis, nec clericis pepercerunt, sicut publica testantur gesta. Intereà silendum non est, quod ad laudem Dei per illius tam egregij in ecclesia viri studium, domusq; Dei zelum, aduersùs prædictos rebaptizatores Donatistas gestum & perfectum est. Cùm fortè vnus ex iis, quos de suo monasterio & clero Episcopus ecclesiæ propagauerat, ad suam curam pertinentem Calamensis ecclesiæ diœcesim visitaret, vt quæ didicerat pro pace Ecclesiæ, contra illā hæresim prædicaret: factum est, vt in medio itinere, cùm eorum insidias incurrisset, ęgrè cum omnibus se comitantibus euaserit, iniuria tamen, ablatis per vim iumentis aliisq; rebus, grauissimè affectus. De qua re, nè pacis ecclesiæ amplius impediretur profectus, defensor ecclesiæ inter leges non siluit.

Circūcelliones ei insidiant.

Is fuit Possidius.

Et præceptus est Crispinus, qui ijsdem Donatistis in Calamensi ciuitate & regione Episcopus fuit, prædicator scilicet falsus, & multi temporis doctor, ad mulctam teneri aurariam, publicis legibus contra hęreticos constitutam. Qui resultans legibus, cùm præsentatus apud Proconsulem se negaret hæreticum, oborta est necessitas, vt illi, recedente Ecclesiæ defensore, à catholico Episcopo resisteretur, & conuinceretur eum esse, quod se fuisse negauerat: Quoniā si à Catholico dissimularet, fortè Catholicus Episcopus, qui erat hæreticus, crederetur, illo se, quod erat, negante, atque ità ex hac desidia infirmis scandalum nasceretur. Et tunc memorabili Augustino antistite omnimodis instante, ad cōtrouersiam ambo ipsi Calamenses Episcopi, Catholicus scilicet & hæreticus, venerunt, & de ipsa diuersa communione tertio conflictu secùm egerunt, magna populorum Christianorum multitudine causæ exitum, & apud Carthaginē, & per totam Aphricam expectante: atque ille Crispi-

nus Proconsulari & libellari sententia est pronunciatus hæreticus; Proq; illo apud cognitorem catholicus Episcopus intercessit, nè auraria mulcta exigeretur, & ei beneficium est impetratum. Vndè cùm ingratus ad piissimum principem prouocasset, ab Imperatore est responsum & consequenter præceptũ, nullo prorsùs loco hæreticos Donatistas esse debere, & eos ad vim legum omnium, contra hęreticos, vbiquè teneri debere. Ex quo & idem Crispinus, & cæteri sibi compares hęretici, pręcepti sunt denas auri libras fisci iuribus inferre. Sed protinùs opera data est per Catholicos Episcopos, præcipuè ꝑ sanctæ memorię Augustinum, vt illa omnium condemnatio, memorati principis dimitteretur indulgentia. Et Domino adiuuante, perfectum est. Qua diligentia & sancto studio multùm creuit sancta Ecclesia.

CAP. XIII.

ET de his omnibus, pro pace Ecclesiæ gestis, Augustino Dominus & hic palmam dedit, & apud se iustitiæ coronam reseruauit: ac sic magis magisq; iuuãte Christo, de die in diem augebatur & multiplicabatur pacis vnitas, & Ecclesiæ Dei fraternitas. Et id maximè factum est post Collationem, quæ ab vniuersis Episcopis catholicis apud Carthaginem cum eisdem Donatistarum Episcopis postmodum facta est, adiuuante gloriosissimo & religiosissimo Imperatore Honorio: propter quod perficiendum, etiam à suo latere Tribunum Marcellinum ad Aphricam iudicem miserat. In qua controuersia illi omnimodis confutati, atque de errore à catholicis conuicti, sententia iudicis notati sunt, & post eorum appellationem, piissimi regis responso iustè inter hęreticos condemnati sunt. Ex qua ratione solito ampliùs eorum Episcopi, cum suis clericis & plebibus communicauerunt, & pacem tenentes catholicam, multas eorum, qui catholicam aspernabantur fidem, persecutiones, vsque ad mẽbrorum amputationem & internecionem pertulerunt. Et totum illud bonum, vt dixi, per sanctum illum hominem Augustinum, consentientibus coepiscopis & pariter satagentibus, & cœptum, & perfectum est.

Collatio Catholicorum cum Donatistis apud Carthaginem.

CAP. XIIII.

POrrò autem quoniam post illam, quæ cum Donatistis facta est, Collationem, non defuerunt qui dicerent, permissos non fuisse eosdem Episcopos apud potestatem, quæ causam audiuit, dicere omnia pro suis partibus, quoniam catholicæ cõmunionis cognitor suæ fauebat Ecclesiæ: licèt hoc deficientes & victi, ad excusationem iactarent: quandoquidem & ante controuersiam iidem hæretici catholicę communionis eundem esse nouerant, & cùm ab eodem conuenirentur publicis gestis, quòd ad Collationem occurrerent, se esse facturos prosecuti sunt. Poterant vtiq; suspectum eum habentes recusare congressum: tamẽ omnipotentis Dei præstitit auxilium, vt posteà in Cæsareensi Mauritaniæ ciuitate constitutus venerabilis memoriæ Augustinus, quò eum venire cum aliis coepiscopis Sedis Apostolicæ literę compulerunt, ob terminandas videlicet alias Ecclesiæ necessitates: hac ergò occasione prouenit, vt Emeritum, eiusdẽ loci Donatistarum Episcopum, quem suæ sectæ præcipuum in illa Collatione habuerunt defensorem, videret, & cum eodem publicè in ecclesia, populo adstante diuersę communionis, ex hoc ipso disputaret, & prouocaret gestis Ecclesiasticis: vt quod fortè, sicut dicebãt, prosequi potuit in Collatione, sed permissus nõ fuerat, in pręsenti sine alicuius potestatis prohibitionę aut potentia, securus dicere minimè dubitaret, & in sua ciuitate, suis omnibus pręsentibus ciuibus, fiducialiter propriam defendere communionem non denegaret. Ille nec hac hortatione, nec suorum parentum & ciuium instanti petitione id facere voluit, q̃ ei pollicebãtur se ad eius redituros communionem, etiam cum discrimine patrimoniorum, salutisque suæ temporalis, si modò catholicam superaret assertionem. At ille ampliùs dicere illis gestis nihil voluit, nec valuit, nisi tantùm: Iam illa, inquit, gesta continentur apud Carthaginem inter Episcopos confecta, vtrùm vicerimus, an victi fuerimus. Et dum à notario alio loco, vt responderet, admoneretur & reticeret, eius cunctis manifestata diffidentia, Ecclesiæ Dei augmenta ac firmamenta prouenerunt. Quisquis ergò diligẽtiam & operam beatissimæ memoriæ Augustini pro Ecclesiæ Dei statu cognoscere pleniùs voluerit, etiã illa percurrat gesta: & inueniet quę vel qualia protulerit, quibus illum doctum, eloquentem & prędicatũ hominem prouocarit, hortatusque fuerit, vt pro suę defensione partis, quod vellet ediceret, illumque victum cognoscet.

Nota authoritatẽ Rom. Põtificis.

Emeritus hæreticus vincitur.

CAP. XV.

SCio itèm non solùm ipse Possidius pręsul, qui vitam hanc conscripsi, verùm etiã alii fratres & conserui, qui nobiscum tunc intrà Hipponensem ecclesiã cum eodem sancto viro viuebant, nobis pariter ad mẽsam constitutis eum dixisse: Aduertistis hodie in ecclesia meum sermonem, eiusque initium & finem contra meam consuetudinem processisse: quoniam non tam rem terminatam explicuerim, quam proposueram, sed pendentem reliquerim? Cui respõdimus: Ita nos in tempore miratos fuisse & scimus, & recognoscimus. At ille: Credo, ait, q̃ fortè aliquem errantem in populo Dominus per nostram obliuionem & errorem doceri & curari voluerit, in cuius manu sunt & nos & sermones nostri. Nam cùm propositę quęstionis latebras pertractarem, in alium sermonis excursum perrexi, atque ità non conclusa vel explicata quęstione, disputationẽ terminaui, magis aduersùm Manichęorum errorem, vndè nihil dicere decreueram, disputans, quàm de iis, quę asserere proposueram. Et post hæc, nisi fallar, eccè alio die vel post biduum venit quidam, Firmus nomine, negociator, & intrà monasterium sedente sancto Augustino coram nobis, ad pedes eius genibus peruolutus, sese iactauit, lachrymas fundens, & rogans, vt pro eius delictis sacerdos cum suis Dominum deprecaretur, confitens q̃ Manichæorum sectam secutus fuisset, & in ea quampluri mis annis vixisset, & propterea pecuniam multam ipsis Manichæis, vel eis, quos dicunt electos, incassùm erogasset: ac se in Ecclesia per Dei misericordiã fuisse eius tractatibus nuper correctum, atque catholicũ factum. Quod & ipse venerabilis Augustinus, & nos, qui tunc aderamus, ab eodem diligenter inquirẽtes, ex qua re potissimùm in illo tractatu sibi fuerit satisfactum, & referente eo, nobisque omnibus sermonis seriem recognoscentibus, profundum consiliũ Dei pro salute animarum admirantes & stupentes, glorificauimus sanctum eius nomen & benediximus: q̃ cùm voluerit, & vndè voluerit, & quomodò voluerit, & per scientes, & per nescientes animarum operatur salutem. Ex eo ille homo proposito seruorum Dei adhærens, negociatoris dimisit actionem, & proficiens in Ecclesiæ membris, in alia regione ad presbyterii quoquè Dei volũtate petitus & coactus officium accessit, tenens atque custodiens propositi sanctitatem: & fortè adhuc vsquè nunc in rebus humanis viuit trans mare constitutus.

Manichæus conuertitur eius cõcione, nõ sine miraculo.

Caput

CAP. XVI.

APud Carthaginem quoquè, dum per quendam domus regiæ procuratorem, nomine Vrſum, fidei catholicæ hominem, ad quoſdam Manichæorũ, quos electos vel electas dicunt, blaſphemis operibus præſentes peruenirentur, atque ad eccleſiam ab eodẽ deducerentur, & perducerentur ab Epiſcopis, ad tabulas auditi ſunt. Inter quos etiam ſanctæ memoriæ Auguſtinus fuit, qui præ cęteris illam execrabilem ſectam nouerat, & eorum prodens eiuſmodi damnabiles blaſphemias, ex locis librorum, quos illi accipiũt Manichæi, vſque ad confeſſionem earundẽ blaſphemiarum eos pduxit: & quæ inter ſe illi ſuo more malo indigna & turpia facere conſueuerunt, à fœminarum illarum velut electarum proditione, illis eccleſiaſticis geſtis declaratum eſt. Atque ita paſtorum diligentia Dominico gregi & augmentum acceſſit, & aduersùs fures atque latrones defenſio competens procurata eſt. Cum quodam etiam Felice de numero eorum, quos electos dicunt, iidem Manichæi, quiq; Hipponem venerat, eundem ſeminaturus errorem, publicè in Hipponẽſi eccleſia notariis excipientibus diſputauit B. Auguſtinus, populo adſtante, & poſt ſecundã, vel tertiam collationem ille Manichæus, fruſtrata vanitate & errore illius ſectæ, ad noſtram conuerſus eſt fidem atque Eccleſiam, ſicut eadem relecta docere poterit ſcriptura.

Felix Manichæus conuertitur.

CAP. XVII.

PRæterea cum quodam etiam Paſcentio, Comite domus regiæ Arriano, qui per authoritatem ſuæ perſonæ fiſci vehementiſſimus exactor, fidem catholicam atrociter ac iugiter oppugnabat, & quamplurimos ſacerdotes Dei, ſimpliciori fide viuentes, dicacitate ac poteſtate exagitabat & perturbabat, præſentibus honoratis & nobilibus viris, apud Carthaginem, ab illo prouocatus, coràm contulit. Sed idem hæreticus tabulas atque ſtylum, quod magiſter noſter & ante congreſſum & in congreſſu inſtantiſſimè fieri volebat, vt adeſſent omnimodò recuſauit: & dum id pernegaſſet, dicens ꝙ legum metu publicarum periclitari tabulis ſcriptis nollet: interpoſitis ſtylo & tabulis, Auguſtinus Epiſcopus cùm ſuis, qui aderant, cõſacerdotibus id placere videret, vt abſq; vlla ſcriptura priuatim diſputarent, collationem ſuſcepit, prædicens quod poſtmodùm contigit, quòd poſt ſolutum conuentum eſſe cuiquam poſſet liberũ fortè dicere, nullo ſcripturæ documento ſe dixiſſe, quod fortè nõ dixerit, vel non dixiſſe, quod dixerit. Et ſic miſcuit cum eodem ſermonem, atq; aſſeruit quid crederet: & ab illo, quid teneret, audiuit, & vera ratione atq; authoritate ſcripturarum probata docuit & oſtẽdit noſtræ fidei firmamenta: Illius autem aſſerta, nulla veritate, nulla ſcripturarũ ſanctarum authoritate ſuffulta docuit & fruſtrauit. Et vt à ſe inuicem partes digreſſæ ſunt, ille magis magiſq; iratus & furens, mẽdacia multa pro fide ſua falſa iactabat, victum eſſe à ſeipſo proclamans, multorum ore laudatum Auguſtinum. Quæ cùm illum venerabilem virum minimè laterent, coactus eſt ad ipſum ſcribere Paſcentium, propter illius metum omiſſis nominibus conferentium: & in eis literis, quicquid inter partes dictum vel geſtum fuerat, fideliter intimauit, ad ea, ſi negarentur, probãda magnam teſtium habens copiam, clariſſimos ſcilicet atque honorabiles, qui tunc aderant, viros. Atque ille ad duo ſibi directa ſcripta, vnum vix reddidit reſcriptum: in quo magis iniuriam facere, quàm ſuæ ſectæ rationem valuit declarare. Quod à volentibus & à valentibus legere comprobatur. Cum ipſorum quoq; Arrianorum Epiſcopo quodam Maximino, cum Gothis ad Aphricam veniente, apud Hipponẽm quàpluribus volentibus atq; petentibus, & præclaris interpoſitis viris, contulit, & quid ſingulę aſſeruerint partes, ſcriptum eſt. Quæ ſi ſtudioſi diligenter legere voluerint, procul dubio indagabunt, & quid callida & irrationabilis hæreſis ad ſeducendum & decipiendũ profiteatur, & quid Eccleſia catholica de diuina teneat & prędicet Trinitate. Sed quoniam ille hæreticus de Hippone rediẽs ad Carthaginem, de ſua multa in collatione loquacitate victorem ſe de ipſa collatione receſſiſſe iactauit, & mentitus eſt, quæ vtiquè non facilè à diuinæ legis ignaris examinari & diiudicari poſſẽt: à venerabili viro Auguſtino ſequenti tempore ſtylo, & illius totius collationis de ſingulis obiectis & reſponſis facta eſt recapitulatio: & quàm nihil ille obiectis referre & reſponſis contradicere potuerit, nihilominùs demonſtratum eſt, additis ſupplemẽtis, quę in tempore collationis anguſto cuncta inferri & ſcribi minimè potuerunt. Id enim egerat nequitia hominis, vt ſua nouiſſima proſecutione multùm longiſſima, totum, quod remanſerat, diei ſpatium occuparet.

Impudẽs Paſcẽtij mẽdaciũ.

Diſputat cũ Maximino S. Auguſti.

CAP. XVIII.

ADuersùs Pelagianiſtas quoquè, nouos noſtrorum temporum hęreticos & diſputatores callidos, arte magis ſubtili noxia ſcribentes, & vbicunque poterant, publicè & per domos loquentes, per annos fermè decem laborauit, librorum multa condens & edens, & in eccleſia populis ex eodem errore frequẽtiſſimè diſputans. Et quoniam iidem peruerſi Sedi Apoſtolicę per ſuam ambitionem eandem perfidiam perſuadere conabantur, inſtantiſſimè etiam concilijs Aphricanis ſanctorum Epiſcoporum geſtum eſt, vt ſancto Papę vrbis Romę, & priùs venerabili Innocẽtio, & poſteà ſancto Zozimo eius ſucceſſori perſuaderet, quàm illa ſecta à catholica fide & abominanda & dãnanda fuiſſet. At illi tantę Sedis Antiſtites, ſuis diuerſis temporibus eoſdem notantes, atque à membris Eccleſiæ pręcidentes, datis literis ad Aphricanas, Orientis & Occidentis eccleſias, eos anathematizandos & deuitandos ab omnibus catholicis conſueuerunt. Et hoc tale de illis Eccleſię catholicę prolatum iudiciũ, etiam piiſſimus Imperator Honorius audiens ac ſequens, ſuis eos legibus damnatos, inter hęreticos haberi debere conſtituit. Vndè nonnulli ex eis, ad ſanctę matris Eccleſię gremium, vndè reſilierant, redierunt, & adhuc alii redeunt, innoteſcente & prȩualeſcente aduersùs illum deteſtabilem errorem rectę fidei veritate. Et erat ille memorabilis vir Auguſtinus, prȩcipuum Dominici corporis membrum, circa vniuerſalis Eccleſię vtilitatem ſolicitus ſemper ac peruigil. Et illi diuinitùs donatum eſt, vt de ſuorum laborum fructu, etiam in hac vita gaudere proueniſſet: priùs quidem in Hipponenſi eccleſia & regione, cui maximè prȩſidebat vnitate ac pace perfecta: deindè in aliis Aphricę partibus, ſiue per ſeipſum, ſiue per alios, & quos ipſe dederat ſacerdotes pullulaſſe, & multiplicatam fuiſſe Domini Eccleſiam peruidens, illoſque Manichęos, Donatiſtas, Pelagianiſtas & Paganos ex magna parte defeciſſe, & Eccleſię Dei ſociatos eſſe congaudens. Profectibus quoquè & ſtudiis fauens erat & exultans bonorum omnium, indiſciplinationem piè ac ſanctè tolerans fratrũ, ingemiſcenſque de iniquitatibus malorum, ſiue eorum, qui intrà Eccleſiam, ſiue eorum, qui extra Eccleſiam ſunt conſtituti, Dominicis, vt dixi, lucris ſemper gaudens, & damnis mœrens.

Pelagiani damnãtur à Ro. Pontificibus.

Tanta aũt ab eodem dictata & edita ſunt, tantaq; in Eccleſia diſputata, excepta atque emẽdata, vel aduerſùs diuerſos hęreticos conſcripta, vel ex canonicis libris

Magna ſcriptorũ & operũ eiꝰ copia.

bris exposita ad ędificationem sanctorum Ecclesiæ filiorum, vt ea omnia vix quisquam studiosorum nosse & perlegere sufficiat. Verumtamen ne veritatis auidissimos in aliquo fraudare videamur, statui, Deo præstante, in huius opusculi fine etiam eorundem librorum, tractatuum & epistolarum indiculum adiungere. Quo lecto, qui magis Dei veritatem, quàm temporales amant diuitias, sibi quisque, quod voluerit, ad legendum & cognoscendum eligat, & id ad scribendum vel de Bibliotheca Hipponensis ecclesiæ petat, vbi emendatiora exemplaria fortè poterit inuenire: vel vndè valuerit inquirat, & inuenta describat & habeat, & petenti ad scribendum, sine inuidia etiam ipse tribuat.

CAP. XIX.

1. Cor. 6.

SEcundùm Apostoli quoque sententiam, dicentis: Audet quisquam vestrum aduersùs alterum negocium habens, iudicari ab iniquis, & nó apud sanctos? An nescitis, quia sancti mundum iudicabunt? Et si in vobis iudicatur mundus, indigni estis iudiciorum minimorũ? Nescitis quia Angelos iudicabimus, nedum secularia? Secularia igitur iudicia si habueritis inter vos, eos qui contemptibiles sunt in Ecclesia, hos collocate ad iudicãdum. Ad reuerentiam vobis loquor. Sic non est inter vos quisquam sapiens, qui possit inter fratrem suum diiudicare, sed frater cum fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles? Interpellatus ergò beatus Augustinus à Christianis, vel à cuiuscunque sectæ hominibus, causas audiebat diligenter ac piè: cuiusdam verò sententiam ante oculos habens, dicentis se malle inter incognitos, quàm inter amicos causas audire: eò quòd de incognitis, pro quo arbitrata æquitate iudicaretur, amicũ posset acquirere: de amicis verò vnum esset, contra quem sententia proferretur, perditurus. Et eas aliquãdò vsque in horam refectionis, aliquandò autem tota die ieiunans, semper tñ noscebat & dirimebat, intendens in eis Christianorum momenta animorum, quantùm quisq; vel in fide bonisque operibus proficeret, vel ab iis deficeret: atque compertis rerum opportunitatibus, diuinæ legis veritate partes docebat, eamque illis inculcabat, & eos quo adipiscerentur vitam æternam, edocebat & admonebat: nihil aliud quærens ab iis, quibus ad hoc vacabat, nisi tantùm obedientiam & deuotionem Christianam, quæ & Deo debetur & hominibus: peccantes coram omnibus arguens, vt cæteri timorẽ haberent. Et faciebat hoc tanquàm speculator à Domino constitutus domui Israel, prædicans verbum, atque instans opportunè, importunè, arguens, hortans, increpans, in omni longanimitate & doctrina, præcipueque operam dans instruere eos, qui essent idonei & alios docere. Rogatus quoque à nonnullis, in eorũ temporalibus causis, epistolas ad diuersos dabat. Sed hanc suam à melioribus rebus occupationem tanq̃ angariam deputabat: suauem semper habens de iis, quæ Dei sunt, vel allocutionem, vel collationem fraternæ ac domesticæ familiaritatis.

Audit causas omniũ accurate & pie.

1. Tim. 4.

CAP. XX.

NOuimus quoquè eum, à suis charissimis literarum intercessum apud seculi potestates postulatum, non dedisse, dicentem, cuiusdam sapientis seruandam esse sententiam, de quo scriptum esset, quòd multa suæ famæ contemplatione amicis non pręstitisset: Illud nihilominùs suum addens, quoniam plerunque potestas, quæ præstat, premit. Cum verò intercedendum esse rogatus videbat, tam id honestè ac temperate agebat, vt non solùm onerosus ac molestus non videretur, verumetiam mirabilis existeret. Nam dum exorta necessitate suo more apud quendã Aphricæ vicarium, nomine Macedonium, pro supplice literis interuenisset, atque ille paruisset, hoc modo rescriptum transmisit: Miro modo afficior sapientia tua, & in illis, quæ edidisti, & in iis, quæ interueniens pro reis mittere non grauaris. Nam & illa tantum habent acuminis, scientiæ & sanctitatis, vt nihil suprà sit: & hæc tantum verecundiæ, vt nisi faciam, quod mandas, culpam penès me remanere, non in negocio esse, diiudicem, domine meritò venerabilis & verè* suscipiende pater. Non enim instas, (quod pleriq; homines istius loci faciunt) vt quodcunque solicitus petitor voluerit, extorqueas: sed quod tibi à iudice tot curis obstricto petibile visum fuerit, admones, & rogas subseruiente verecundia, quæ maxima difficilium inter bonos efficacia est. Proindè statim commendatis effectum desiderii tribui. Nam sperandi viam antè patefeceram.

Vt pa lijs interceſſerit.

Epist. 51.

CAP. XXI.

SAnctorum concilia sacerdotum, per diuersas prouincias celebrata, cùm potuit, frequentauit, non in eis quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi, quærens, vt vel fides sanctæ Ecclesiæ catholicæ inuiolata maneret, vel nonnulli sacerdotes & clerici, siue per fas, siue per nefas excommunicati, vel absoluerentur, vel abiicerentur. In ordinãdis verò sacerdotibus & clericis, consensum maiorem Christianorum, & consuetudinem Ecclesiæ sequendam esse, arbitrabatur.

CAP. XXII.

VEstis eius & calceamenta & lectualia, ex moderato & competenti habitu erant, nec nitida nimium, nec abiecta plurimùm: quia his plerunque vel iactare se insolenter homines solent, vel abiicere, ex vtroque non quæ Iesu Christi, sed quæ sua sunt, iidẽ quęrentes. At iste beatus, vt dixi, medium tenebat, neque in dexteram, neque in sinistram declinans. Mensa vsus est frugali & parca, quæ quidem inter olera & legumina, etiam carnes aliquãdò, propter hospites vel quosque infirmiores, continebat. Semper autem vinũ habebat, quanuis modicè & temperanter, quia nouerat & docebat, vt Apostolus dicit, quòd omnis creatura Dei bona sit, & nihil abiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur: sanctificatur enim per verbum Dei & orationem. Et vt idem Augustinus in suis Confessionum libris posuit, dicens: Non ego immunditiam obsonii timeo, sed immunditiam cupiditatis. Scio enim Noe omne genus carnis quod cibo esset vsui, mãducare permissum, Eliam cibo carnis refectũ, Iohannem mirabili abstinentia prędìtum, animalibus, hoc est, locustis in escam cedentibus, non fuisse pollutum. Scio & Esau lenticulę concupiscentia deceptum, & Dauid propter aquæ desiderium à seipso repręhensum, & regem nostrum, non de carne, sed de pane esse tentatum. Ideoque & populus in eremo, non quia carnes desiderauit, sed quia elcę desiderio contra Deum murmurauit, meruit improbari. De vino autem sumendo Apostoli extat sententia, ad Timotheum scribentis ac dicentis: Noli vsque adhuc aquam bibere, sed vino modico vtere propter stomachum & frequentes tuas infirmitates. Cochlearibus tantùm argenteis vtens, cętera vasa, quibus mensę inferebantur cibi, vel testea, vel lignea, vel marmorea erant: non tamen necessitatis inopia, sed proposito voluntatis. Sed & hospitalitatem semper exhibuit. Et in ipsa mensa magis lectionem vel disputationem, quàm epulationem potationemque diligebat: & contra pestilentiam humanę consuetudinis, in ea ita scriptum habebat:

Eius victus et vestitus.

1. Tim. 4.

Lib. 10. cap. 31.

Gen. 9.
3. Reg. 17

Gen. 25.
2. reg. 23

1. Tim. 5.

Quis-

Quisquis amat dictis absentum rodere vitam,
Hanc mensam vetitam nouerit esse sibi

Et ideò omnem conuiuam à superfluis & noxiis fabulis & detractionibus sese abstinere debere admonebat. Nam & quosdam familiarissimos coepiscopus illius scripturæ oblitos, & contra eam loquentes, tam asperè aliquandò reprehendit commotus, vt diceret, aut delendos esse illos de mensa versus, aut se de media refectione ad suum cubiculum surrecturum. Quod ego & alij, qui illi mensæ interfuimus, experti sumus.

CAP. XXIII.

PAuperum verò semper memor erat, eisq; indè ero gabat, vndè & sibi suisq; omnibus secũ habitantibus erogabatur, hoc est, vel ex redditibus possessionum ecclesiæ, vel etiam ex oblationibus fidelium. Et dum fortè, vt assolet, de possessionibus ipsis inuidia clericis fieret, alloquebatur plebem Dei, malle se ex collationibus plebis Dei viuere, quàm illarum possessionum curam vel gubernationem pati, & paratum se esse illis cedere, vt eo modo omnes Dei serui & ministri viuerent, quo in veteri testamento leguntur altari deseruientes, de eodem comparticipari. Sed nunquam id laici suscipere voluerunt.

CAP. XXIIII.

DOmus ecclesiæ curam omnemq; substantiã, ad vices valentioribus clericis delegabat & credebat: Nunquàm clauem, nunquàm annulũ in manu habens: sed ab eisdem domus Præpositis cuncta & accepta, & erogata notabantur. Quæ anno completo eidẽ recitabantur, quò sciretur, quantum acceptũ, quantũque dispensatum fuisset, vel quicquid indispensatum vel dispensandum remansisset: & in multis titulis magis illius præpositi domus fidem sequẽs, q̃ probatum manifestatumq; cognoscens. Domum verò, vel agrũ, seu villã nunq̃ emere voluit. Verum si fortè ecclesiæ à quoquam spontè tale aliquid vel donaretur, vel titulo legati dimitteretur, non respuebat, sed suscipi iubebat. Nã & aliquas eũ hæreditates recusasse, nouimus, non quia pauperibus inutiles esse possent, sed q̃m iustum & æquum esse videbat, vt à mortuorum vel filiis vel parentibus vel affinibus magis possiderentur, qui bus, ab eis deficientes, dimittere noluerunt. Quidam etiam ex honoratis Hipponensium, apud Carthaginem viuens, ecclesiæ Hipponensi possessionem donare voluit, & confectas tabulas, sibi vsufructu retento, vltrò eidem sanctæ memoriæ Augustino misit. Cuius ille oblationem libenter accepit, congratulans ei, q̃ æternę suæ memor esset salutis. Verùm post aliquot annos, nobis fortè cum eodem cominùs constitutis, ecce ille donator literas per filium suũ mittens, rogauit vt illæ donationũ tabulæ suo filio redderent, pauperibus verò erogandos direxit solidos centum. Quo ille sanctus cognito, ingemuit, hominem vel finxisse donationem, vel eum de bono opere pœnituisse, & quanta potuit, Deo suggerente cordi eius, condolente animo ex eadem refragatione dixit, in illius scilicet increpationem & correctionem: Et tabulas, quas ille spontè miserat, nec desideratas, nec exactas, cõfestim reddidit, pecuniamq; illam respuit: atque rescriptis eundem, sicut oportuit, & arguit & corripuit, admonens, vt de sua simulatione vel iniquitate cum pœnitentiæ humilitate Deo satisfaceret, nè cum tam graui delicto de seculo exiret. Frequentiùs quoquè dicebat securiùs ac tutiùs ecclesiam legata à defunctis dimissa debere suscipere, quàm hæreditates fortè solicitas & damnosas, ipsaque legata magis offerenda esse, quàm exigenda. Commendata verò quæque ipse non suscipiebat, sed volentes suscipere clericos non prohibebat. In his quoq; quæ ecclesia habebat & possidebat, intentus amore, vel implicatus cupiditate non erat: sed maioribus magis & spiritalibus suspensus & inhærens rebus, vix aliquandò seipsum ad ista temporalia ab æternorum cogitatione relaxabat & deponebat. Quibus citissimè ille dispositis & ordinatis, tanquàm à rebus mordacibus & molestis, animi recursum ad interiora mentis & superiora faciebat, quò vel de inueniendis diuinis rebus cogitaret, vel de iam inuẽtis aliquid dictaret, aut certè ex iam dictatis atque transcriptis aliquid emendaret. Et id agebat in die laborans, & in nocte lucubrans. Et erat tanquàm illa religiosissima Maria, typum gestans supernæ Ecclesiæ, de qua scriptum est, q̃ sederet ad pedes Domini, atq; intenta verbum eius audiret: De qua soror conquesta, q̃ ab eadem circa multum ministerium occupata non adiuuaretur, audiuit: Martha Martha, solicita es: Elegit optimam partem Maria, quæ non auferetur ab ea. Nã fabricarum nouarum nunquàm studium habuit, deuitans in eis implicationem sui animi, quem semper liberum habere volebat ab omni molestia temporali. Non tamen illas volentes & ædificantes prohibebat, nisi tantùm immoderatos. Intereà dum ecclesię pecunia deficeret, hoc ipsum populo Christiano denunciabat, non se habere, quod indigentibus erogaret. Nam & de vasis Dominicis propter captiuos & quamplurimos indigentes, frangi & conflari iubebat, & indigentibus dispensari. Quod non cõmemorassem, nisi contra carnalem sensum quorũdam fieri peruiderem. Et hoc ipsum etiam venerabilis memoriæ Ambrosius in talibus necessitatibus indubitanter esse faciendum & dixit, & scripsit. sed & indè de neglecto à fidelibus gazophrylacio & secretario, vndè altari necessaria inferuntur, aliquandò in ecclesia loquens admonebat: q̃d etiam beatissimum Ambrosium, se præsente, in ecclesia tractauisse, nobis aliquandò retulerat.

Donata vel legata Ecclesiæ nõ respuebat.

Vide qui bus rebus animũ occuparit suum.

Luc. 10.

Ambros. Officio li. 2. cap. 18

CAP. XXV.

CVm ipso semper clerici, vna etiam domo ac mẽsa, sumptibusque communibus alebantur & vestiebantur. Et nè quisquam facili iuratione etiam ad periurium decidisset, & in ecclesia populo prædicabat, & suos instituerat, ne quis iuraret, nec ad modicũ quidem. Quòd si prolapsus fuisset, vnam de statutis perdebat potionem. Numerus enim erat suis secùm commorantibus & conuiuantibus poculorum præfixus. Indisciplinationes quoque & transgressiones suorum à regula recta & honestate, & arguebat, & tolerabat, quantùm decebat & oportebat: in talibus præcipue docens, ne cuiusquam cor declinaretur in verba maligna ad excusandas excusationes in peccatis. Docebat ibidem, dum quisque offerret munus suum ad altare, & illic recordatus fuisset, quòd frater suus haberet aliquid aduersùs illum, relinquendum esse munus ante altare, atque eundem fratrem esse reconciliandum: & tunc veniendum, & munus ad altare offerẽdum. Si verò ipse aduersùs fratrem suum aliquid haberet, corripere eum debere in parte: & si eum audisset, lucratus esset suum fratrem: si minùs, adhibendum esse vnum aut duos. Quòd si ipsos cõtemneret, Ecclesiam adhibendam. Si vero & huic non obediret, esset illi vt ethnicus & publicanus. Et illud addes, vt fratri peccanti & veniam petenti, non tantùm septies, sed septuagiessepties delictum relaxetur, sicut quisque à Domino quotidiè sibi postulat relaxari.

Pœna iurantis.
Nota de certo numero haustuum.
Psal. 140.
Matt. 5.

CAP. XXVI.

FOeminarũ aũt ĩtra domũ eius nulla vnq̃ ꝯuersata est, nulla mãsit, nec q̃dẽ germana soror: quę vidua Deo seruiens, multo tp̃e vsq; in diem obitus sui præposita

Nullã apud se fœmina patitur.

posita ancillarum Dei vixit. Sed neq; patrui suæ filiæ, & fratris sui filiæ, quę pariter Deo seruiebant: Quas personas sanctorū Episcoporum concilia in exceptis posuerunt. Dicebat verò, quia etsi de sorore & neptibus secùm commorantibus, nulla nasci possit mala suspicio, tamen quoniā illę personę sine aliis necessariis secumq; manentibus fęminis esse non possent, & ꝙ ad eas etiam alię à foris intrarēt, de iis posse offendiculum aut scandalū infirmioribus nasci, & illos, qui cum Episcopo vel quolibet clerico fortè manerent, ex illis omnibus fœminarum personis vnà commorātibus aut aduentantibus, tentationibus humanis posse perire, aut certè malis hominum suspicionibus pessimè diffamari: ob hoc ergò dicebat, nūquàm debere, fœminas cum seruis Dei etiam castissimis, in vna manere domo, nè, vt dictum est, aliquod scandalum vel offendiculum hoc tali exemplo poneretur infirmioribus. Et si fortè ab aliquibus fęminis, vt videretur vel salutaretur, rogabatur, nunquam sine clericis testibus ad eum intrabant, vel solus cum solis vnquàm est locutus, nec si secretorum aliquid interesset.

CAP. XXVII.

Iacob 1.

Officiū erga destitutos & ægros.

IN visitationibus verò modum tenebat ab Apostolo definitum, vt non nisi pupillos & viduas in tribulationibus constitutas visitaret. Et si fortè ab ægrotantibus ob hoc peteretur, vt pro eis in pręsenti Deū rogaret, eisq; manus imponeret, sine mora ꝑgebat. Fœminarum autē monasteria non nisi vrgētibus necessitatibus visitabat. Seruandum quoq; in vita & moribus hominis Dei referebat, quod in institutis sanctę memorię Ambrosij cōpererat: vt vxorem cuiquā nunquàm posceret, neque militare volentem ad hoc commendaret, neq; in sua patria petitus iret ad conuiuium: De singulis rebus præstās causas, scilicet, nè, dum inter se coniugati, casu iurgarent, ei maledicerent, per quē coniuncti essent. Sed planè ad hoc sibi iā illis consentientibus petitū interesse debere affirmabat sacerdotem, vt vel eorum iam pacta & placita firmarentur, vel benedicerentur. Et nè militiæ commendatus ac malè agens, suam culpam suffragatori tribueret. Et nè per frequentiam conuiuiorum, temperātiæ amitteretur modus. Indicauerat quoq; nobis, se prædicti beati viri Ambrosii in vltimo vitæ constituti audisse sapientissimum & piissimum responsum, & multum laudabat ac prædicabat. Nam cùm ille, inquit, venerabilis vltima iaceret ægritudine, & à fidelibus honoratis, lecto eius adstantibus, & videntibus eum de seculo migraturum ad Deum, & ob hoc mœrentibus, tanti scilicet ac talis Antistitis morte ecclesiam posse priuari verbi & sacramenti Dei dispensatione, cū lachrymis rogaretur, vt sibi à Dño vitę posceret commeatum, eum illis dixisse: Non sic vixi, vt me pudeat inter vos viuere: sed nec mori timeo, qa bonum Dñm habemus, Et hæc noster Augustinus senex elimata ac librata admirabatur & laudabat verba. Ideò enim eū dixisse intelligendū: Nec mori timeo, qa bonū Dñm habemus, nè crederetur pręfidens de suis purgatissimis moribus pręsumpsisse. Non sic vixi, vt me pudeat inter vos viuere: Hoc dixerat ad illud, quod homines de homine nosse poterant. Nā sciens examen ęquitatis diuinæ, de bono Dño se dicebat magis, ꝙ de meritis suis, confidere, cui etiam in oratione quotidiana dicebat: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Cuiusdam quoq; coepiscopi & familiarissimi sui amici, in extremis vitę de talibus frequentissimū referebat dictum: ad quem cùm visitandum iam morti appropinquantem vētitasset, & ille manuum gestu se de seculo exiturum significaret, atque à se illi esset responsum, adhuc eum Ecclesię necessarium viuere posse, illum, nè putaretur huius vitę teneri cupiditate respondisse ei: Si nunquàm, benè: Si aliquando, quare non modò? Et talem sñiam mirabatur & laudabat hominem protulisse, Deū quidem timētem, veruntamen in villa natum & nutritū, sed non multa lectionis eruditum scientia.

Memorabilis sētentia S. Ambrosii

Illud etiā cuiusdam ęgrotantis dictū afferebat Episcopi, de quo sanctus in epistola sua, quam de mortalitate scripsit, martyr Cyprianus ità retulit, dicēs: Cùm quidam de collegis & consacerdotibus nostris infirmitate defessus, & de appropinquante morte solicitus, commeatū sibi precaretur, adstitit deprecāti: & iam penè morienti iuuenis, honore & maiestate venerabilis, statura celsus, & clarus adspectu, & quem adstantem sibi vix posset humanus adspectus oculis carnalibus intueri, nisi ꝙ talē videre iam poterat de seculo recessurus. Atque ille non sine quadam animi & vocis indignatione infremuit & dixit: Pati timetis, exire nō vultis: quid faciam vobis?

Serm. de Mortalitate.

CAP. XXVIII.

ANte proximum verò diem infirmitatis obitus sui, à se dictatos & editos recensuit libros, siue eos, quos primo tempore conuersionis suæ adhuc laicus, siue quos presbyter, siue quos Episcopus dictauerat: & quæcunq; in his recognouit aliter, ꝙ sese haberet Ecclesiastica regula, à se fuisse dictata & scripta, cùm adhuc Ecclesiasticū vsum minùs sciret, minusq; ītelligeret, à semetipso & repręhēsa & correcta sunt. Vndè etiam duo conscripsit volumina, quorum est titulus, De Retractatione, vel recēsione librorum. Præreptos etiam sibi quosdam libros ante diligentiorem emendationē à nonnullis fratribus conquerebatur, licèt eos postmodùm emendasset. Imperfecta etiā quædam librorū suorum, præuentus morte, reliquit. Quique prodesse oībus volens, & volentibus multa librorum legere, & non valentibus, ex vtroq; diuino testamento veteri & nouo, pręmissa pręfatione, pręcepta diuina seu vetita, ad vitę regulā pertinētia, excerpsit, atque ex his vnum codicē fecit: vt qui vellet, legeret: atq; in eo, vel ꝙ obediens Deo, inobediensve esset, agnosceret: & hoc opus voluit Speculum appellare.

Scribit Libros Retractationum.

Speculū Tomo 3.

Verùm breui consequenti tempore diuina voluntate & potestate prouenit, vt manus ingens, diuersis telis armata & bellis exercitata, immanium hostium Vandalorum & Alanorum, commixtā secùm habentes Gotthorum gentē, aliarumq; diuersarum gentium personas, ex Hispanię partibus transmarinis nauibus Aphricæ influxisset & irruisset, vniuersaq; per loca Mauritaniarum, etiam ad alias nostras transiens ꝓuincias & regiones, omni sęuiens crudelitate & atrocitate, cuncta quæ potuit expoliatione, cędibus, diuersisq; tormentis, incendiis, aliisque innumerabilibus infandis malis depopulata est, nulli sexui, nulli parcens ętati, nec ipsis Dei sacerdotibus vel ministris, nec ipsis ecclesiarū ornamentis, seu instrumentis, vel ędificijs. Et hāc ferocissimam hostiū grassationem & vastationem ille homo Dei, & factam fuisse & fieri, non vt cæteri homines, sentiebat & cogitabat: sed altiùs & ꝓfundiùs eam considerans, & in hac aīarum pręcipue vel pericula, vel mortes præuidēs, solito ampliùs (qm, vt scriptum est, Qui apponit scientiam, apponit dolorē. & Cor intelligens, quasi tinea ossibus) fuerūt ei lachrymæ panes die ac nocte, amarissimamq; & lugubrē pręcæteris suę senectutis iam penè extremā ducebat ac tolerabat vitā. Videbat enim ille homo Dei ciuitates excidio perditas pariter cū ędificiis, villarumque habitatores alios hostili nece extinctos, alios effugatos atq; dispersos, ecclesias sacerdotibus ac ministris destitutas, virginesq; sacras & quosq; continētes vbiq; dissipatos: & in his alios defecisse tormētis, alios gladio interēptos esse: alios ī captiuitate, ꝑdita animi & corpo-

Barbarorum irruptiones.

Idē faciūt hodieq; hæretici.

Ecc. 1.

Cōferhæc cū nostris tēporibus

corporis integritate ac fidei, malo more ac duro hosti bus deseruire: hymnos Dei & laudes ab ecclesiis deperisse, ædificia ecclesiarũ quãplurimis locis ignibus cõcremata esse: solennia quoque, q̃ Deo debentur, de propriis locis defecisse: sacrificia ac sacramenta diuina vel non quæri, vel quærenti qui tradat, non facilè reperiri: in ipsas montium syluas & cauernas petrarũ & speluncas confugiens, vel ad quascunque munitiones, alios fuisse expugnatos & * interfectos, alios necessariis sustentaculis euolutos atque priuatos, vt fame contabescerent: ipsosq; ecclesiarũ p̃positos & clericos, qui forte Dei bñficio vel eos nõ incurrerant, vel incurrẽtes euaserant, rebus omnibus expoliatos atq; nudatos, egentissimos mẽdicare, nec ijs omnibus ad omnia, quibus fulciendi essent, subueniri posse. Vix tres superstites ex innumerabilibus ecclesiis, hoc est, Carthaginensem, Hipponensem & Cirtensem, quæ Dei beneficio excisæ non sunt, & earum permanent ciuitates, & diuino & humano fultæ præsidio, licèt post eius obitum vrbs Hipponensis incolis destituta, ab hostibus fuerit concremata. Et se inter hæc mala ille homo Dei cuiusdam sapientis sententia consolabatur, dicens: Non erit magnus, magnum putãs, quòd cadunt ligna & lapides, & moriuntur mortales. Hæc ergo omnia ille, vt erat altè sapiẽs, quotidie vbertim flebat. Accreuitq; mœroribus & lamentationibus eius, vt etiam adhuc eo in suo statu consistente, ad eandem Hipponensium regionum ciuitatem ab iisdem hostibus veniretur obsidendam. Quoniam in eius tunc defensione erat constitutus Comes quidam Bonifacius, cum Gotthorum quondam fœderatus exercitu, quam vrbem fermè quatuordecim mensibus conclusam obsederunt. Nam & litus illi marinum interclusione abstulerunt: Quo etiam nosipsi de vicino cum aliis nostris coepiscopis confugeramus, in eademque omni obsidionis tempore fuimus. Vbi nobiscum super his infortuniis sæpissimè colloquebamur, & Dei tremenda iudicia præ oculis nostris posita considerabamus, dicentes: Iustus es Domine, & rectum iudicium tuũ. Pariterque dolentes, gementes & flentes, orabamus miserationum patrem, & Deum omnis consolationis, vt de eadem nos tribulatione subleuare dignaretur.

** interceptos.*

Posteà et has ecclesias Barbari Ariani occuparunt.

Psal. 118

CAP. XXIX.

ET fortè prouenit, vt unà cum eodẽ ad mensam cõstitutis, & indè confabulantibus, cœperit coram nobis dicere: Noueritis me hoc tempore nostræ calamitatis Deum rogare, vt aut hanc ciuitatem ab hostibus circundatam liberare dignetur, aut si aliud ei videtur, suos seruos ad perferendam suam voluntatem fortes faciat, aut certe, vt me de hoc seculo ad se acciapiat. Quæ ille dicens, nosque instruens, deincèps cum eodem & nos cum nostris omnibus, & ipsi, qui in eadem fuerant ciuitate, à summo Deo similiter petebamus. Et ecce tertio illius obsidionis mense decubuit lecto, febribus fatigatus, & illa vltima exercebatur ægritudine. Nec suum sanè Dominus famulum fructu suæ precis fraudauit. Nam & sibijsi, & eidem ciuitati, quod lachrymosis deposcit precibus, in tempore impetrauit. Noui quoque eundem & presbyterũ & Episcopum pro quibusdam energumenis petentibus, ut oraret, rogatum: eumque in oratione lachrymas fundentem, Deum rogasse, & dæmones ab hominibus recessisse. Itemque scio ad eum ægrotantem & lecto iacentem, quendam cum suo ægroto uenisse, & rogauisse, vt eidem manum imponeret, vt sanus esse posset: eumque respondisse, si aliquid in his posset, sibi hoc vtique primitùs præstitisset: & illum dixisse, uisitatum se fuisse, sibique per somnium dictum esse, Vade ad Augustinum Episcopum, vt eidem manum imponat, & saluus erit. Quod dum comperisset, facere non distulit: & illum infirmum continuò Dominus sanum ab eodem discedere fecit.

Aliquot S. Augustini mira cula.

CAP. XXX.

INtereà reticendum minime est, cùm memorati imminerent hostes, à sancto uiro nostro coepiscopo Thabennensis ecclesiæ Honorato, literis fuisse consultum, vtrumnàm illis aduentantibus, ex ecclesiis Episcopis vel clericis recedendum esset, an non. Eique rescriptis insinuasse, quid magis ab illis euersoribus esset metuendum. Quam eius epistolam huic scripturæ inserere volui. Est enim sacerdotum Dei & ministrorum moribus valde utilis & necessaria. Isto modo rescriptum est ad eundem ab eodem: Sãcto fratri & coepiscopo Honorato, Augustinus in Domino salutem. Charitati tuæ misso exemplo epistolæ, quam fratri Quoduultdeo nostro coepiscopo scripsi, putabã me hoc onere caruisse, quod mihi imposuisti, quærendo consilium, quid in his periculis, quæ in tempora nostra venerunt, facere debeatis. Quanuis enim epistolam, &c.

Epist. 13.

CAPVT XXXI.

SAnè ille sanctus in vita sua prolixa, pro vtilitate ac felicitate sanctæ Ecclesiæ Catholicæ diuinitùs condonata, vixit annis septuagintasex: in clericatu autem vel Episcopatu annis fermè quadraginta. Dicere autẽ nobis inter familiaria colloquia cõsueuerat, post perceptum baptismum etiam laudatos Christianos & sacerdotes, absque digna & competenti pœnitentia exire de corpore non debere. Quod etiam ipse fecit vltima, qua defunctus est, ægritudine. Nam sibi iusserat Psalmos Dauidicos, qui sunt paucissimi, de pœnitentia scribi, ipsosque quaterniones iacens in lecto contra parietem positos diebus suæ infirmitatis intuebatur, & legebat, & iugiter ac vbertim flebat. Et ne intẽtio eius à quoquam impediretur, ante dies fermè decem, quàm exiret de corpore, à nobis postulauit præsentibus, ne quis ad eum ingrederetur, nisi iis tantùm horis, quibus medici ad inspiciendum intrarent, vel cùm ei inferretur refectio. Et ità obseruatum ac factũ est, & omni illo tempore orationi vacabat. Verbum Dei vsque ad ipsam suam extremam ægritudinem, imprætermisse, alacriter & fortiter, sana mente sanoque consilio in ecclesia prædicauit. Membris omnibus sui corporis incolumis, integro adspectu atque auditu, nobis adstantibus & vidẽtibus, ac cum eo pariter orãtibus, obdormiuit in pace cum patribus suis, enutritus in bona senectute: & nobis corãm positis, pro eius commẽdanda corporis depositione, sacrificium Deo oblatum est, & sepultus est. Testamentum autem nullum fecit, quia unde faceret, pauper Christi non habuit. Ecclesiæ Bibliothecam & omnes codices diligẽter posteris custodiendos semper iubebat. Si quid verò ecclesia vel in sumptibus, vel in ornamentis habuit, fideli presbytero, qui sub eodem domus ecclesiæ curã gerebat, dimisit. Nec suos consanguineos vel in proposito, vel extra constitutos, in sua uita & morte vulgi more tractauit. Quibus dum adhuc superesset, id, si opus fuit, quod & cæteris erogauit, non vt diuitias haberent, sed ut aut non, aut minus egerent. Clerum sufficientissimum & monasteria virorum ac fœminarum continentium cum suis præpositis plena ecclesiæ dimisit, unà cum bibliothecis, libros & tractatus vel suos, vel aliorum sanctorum habẽtibus, in quibus dono Dei qualis quantusque in Ecclesia fuerit, noscitur & in his semper viuere à fidelibus inuenitur: Iuxta quod

Nota de Psalmis, quos pœnitẽtiales vocant.

Migrat ad Dominum.

Sacrificiũ offertur pro eo defuncto.

Nota de monasteriis.

quod etiam secularium quidam poetarum, suis iubẽs, quo sibi tumulum mortuo in aggere publico colloca rent, pro epigrammate finxit, dicens:

Viuere post obitum vatem vis nosse viator?
Quod legis, ecce loquor: uox tua, nempe mea est.

Et in suis quidem scriptis ille Deo acceptus & cha rus sacerdos, quantùm lucente veritate videre conce ditur, rectæ ac sanæ fidei, spei & charitatis catholicæ Ecclesiæ vixisse manifestatur. Quod agnoscunt, qui eundem de diuinis scribentem legentes proficiunt. Sed ego arbitror plùs ex eo proficere potuisse, qui eũ & loquentem in ecclesia præsentem audire & videre potuerunt, & eius præsertim inter homines conuersa tionem non ignorauerunt. Erat enim non solùm eru ditus scriba in regno cælorum, de thesauro suo pro- ferens noua & vetera, & vnus negociatorum, qui in- uentam preciosam margaritam, quæ habebat, vendi- tis, comparauit: verumetiam ex iis extitit, ad quos scriptum est: Sic loquimini, & sic facite: & de quibus Saluator dicit: Qui fecerit & docuerit sic homines, hic magnus vocabitur in regno cælorum. Peto autẽ impendiò vestram charitatem, qui hæc scripta legitis, vt mecùm omnipotenti Deo gratias agatis, Dominũ- que benedicatis, qui tribuit mihi intellectum, vt hæc in notitiam & præsentium & absentium præsentis tẽ poris & futuri hominum, & vellem deferre, & valuis sem: & mecùm ac pro me oretis, vt illius quondam viri, cum quo annis fermè quadraginta Dei dono abs que amara vlla dissentione familiariter ac dulciter vi xi, & in hoc seculo æmulator & imitator existam, & in futuro omnipotentis Dei promissis cum eodem perfruar, Amen.

Mat. 15. Iacob. 3. Mat. 5.

DE S. IVLIANO MARTYRE, authore Beato Gregorio Archiepiscopo Turonensi.

Caput primum, De passione eius.

Aug. 28. Psal. 33.

MAgnum in nobis quodammodò igniculum ad iustitiæ suæ adipi scendam semitam, pietas diuina succendit, cùm dicit: Oculi Do mini super iustos, & aures eius ad preces eorum: Ostendens, ꝙ qui iustitiam ex toto corde dile xerit, cùm precatus fuerit, audia tur à Domino. Vtinam quisque nostrum cùm hæc ten tare cœperit, statim spretis mundi scandalis, neglectis concupiscentiis vanis, derelictisque semitis prauis, iustitiæ viam expeditus & sine impedimento secula- rium actionum, conaretur irrepere. Per hanc enim viam Abel iustus suscipitur, Enoch beatus assumitur, Noe reseruatur, Abraham eligitur, Isaac benedicitur, Iacob dilatatur, Ioseph custoditur, Moyses sanctifica- tur, Dauid prædestinatur, Salomon ditatur, tres pue- ri inter incendia rorulenta vaticinãtur, Daniel inter innocuas bestias pascitur: Per hãc viam Apostoli diri- guntur, Martyres beati glorificantur. Et qualiter, in- quis? Scilicet dum infirmos curant, mortuos suscitãt, præsentia cõtemnunt, futura desiderant, tortores de- spiciunt, pœnas non sentiunt, ad cælestia regna contẽ dunt. Quod proculdubiò virtute propria non obtine rent, nisi per viam iustitiæ rectissimè incedentes, à Domino audirentur.

Patria S. Iuliani.

Sic & inclytus martyr Iulianus, qui Viennensi or- tus urbe, Aruernis datus est martyr, ab hoc igne succẽ sus, hæc concupiuit, ac mente tota desiderauit. Quia cùm esset apud beatissimum Ferreolum, iamtũc mar tyrii ardore flagrabat: qui relictis diuitiis ac propin quis, tantum ob solius amorem martyrii* Aruernis aduenit. Sed nec hoc sine diuino mandato peregit, cùm tunc persecutio in Viennensi vrbe ferueret. Lege rat enim Dominum prædixisse, Si uos persecuti fue- rint in ista ciuitate, fugite in aliam. Contulit ergò se hic in Aruerno territorio, non metu mortis, sed vt re linquens propria, faciliùs perueniret ad palmam, me- tuebat enim, nè ei parentes essent obuii, si inter eos hoc certamen iniuisset: & perderet miles Christi co- ronam gloriæ, si legitimè non certasset. Igitur instan- te persecutione, ad Briuatensem vicum, in quo fana- tici erroris næniæ colebantur, aduenit. Et cùm inseq aduersarios nutu Dei sensisset, à vidua quadam se oc culari deprecatur. Quem illa tegens, ilicò martyre po scente detexit: qui suis insecutoribus ità dixit: Nolo diutiùs commorari in hoc seculo, quia sitio tota ani- mi auiditate iam Christum.

Mat. 10.

At illi educta vibranti dextera framea, deciso capi te, in tres (vt ità dicã) partes gloriosus diuiditur mar- tyr. Nam caput Viennæ defertur, artus Briuate recon duntur, felix anima à Christo conditore suscipitur. Senes quoque, qui sacrum corpus mancipauerant se- pulturæ, ità reintegrati sunt, vt in senectute summa positi, tanquàm iuuenes haberentur. Caput quoquè eius Ferreolus martyr accepit: completoque certami ne, tam illius membra, quàm istius caput, in vnius tu- muli receptaculo collocantur. Quæ nè cuiquam for- tassis videatur incredibilis esse narratio, quæ audiui gesta, fideliter prodam.

Caput ei amputat. Nota miraculum.

Cap. 2. De reuelatione capitis eius.

QVodam tempore, dum ad occursum beati Nice- tii antistitis, vsque Lugdunum processissem, libuit animo non aliter, nisi orationis causa, Viennam adire, & præcipuè sepulcrum visitare Ferreoli marty ris gloriosi. Insederat enim menti, propter antiquam dilectionem eorum, me sic esse eius alumnum, vt Iu- liani. Denique oratione facta, erigo oculorum aciem ad tribunal, conspicioque in eo versiculos hoc mo- do conscriptos.

Nicetius Episcop. Lugdunẽsis.

Heroas Christi geminos hæc continet aula:
Iulianum capite, corpore Ferreolum.

Cumque hęc legens, æditũum cõsulerem, cur hæc scripta sic fuerint, respondit: Basilica sancti martyris Ferreoli super ipsum Rhodani litus ab antiquis fue- rat collocata. Denique cùm impulsante violentia am nis, porticus, quæ ab ea parte erat locata, corrueret, prouidus sacerdos, Mamertus nomine, qui tunc Viẽ nensem regebat ecclesiam, ruinã futuram præuenens, aliam basilicam eleganti opere & in ipsa mensura sa- gaci intentione construxit, illuc sancti martyris trans ferre cupiens corpus. Aduenit autem ad hoc opus Ab batum atque Monachorum magnus numerus, vigilata que nocte, accepto sarculo fodere cœperunt. Cum- que in profundo descenderent, tria sepulcra repe- riunt, ac confestim stupor mentes spectantium inua- dit. Nec quisquam erat certus, quisnã esset beati mar- tyris tumulus. Igitur cùm starent omnes in hebeta- te mentis attoniti, inspirante (vt credo) diuinitate, vnus ex circunstantibus exclamat, dicens: Antiquitùs re ferri solitum erat, & celebri per populos sermone vulgatum, caput Iuliani confessoris in sepulcro reti- neri martyris Ferreoli. Sic opertorio amoto, vnusquis- que consideretur, & sic poterit, quæ sint membra Fer reoli martyris, protinùs inueniri.

Mamertus Episcopus Viẽnensis.

Hęc audiens sacerdos, cunctos iubet in oratione prosterni. Qua impleta, procedit ad tumulos, dete- ctisque duobus, singulos in his quiescentes inuenit

viros,

Corp⁹ S. Ferreoli itegrũ reperitur cũ capite S. Iuliani.

viros. Cumque aperuisset & tertium, inuenit in eo virum iacentem illæso corpore, integro vestimento: qui deciso capite, caput amplexus aliud, brachio detinebat. Erat enim ac si nuper sepultus, neque pallore faciei demutatus, neque capillorum decisione turpatus, neq; ulla putredine resolutus: sed ita integer & illæsus, vt putares eum adhuc sopore corporeo detineri. Tunc antistes gaudio magno repletus, ait: Hoc esse cadauer Ferreoli, hoc esse caput Iuliani martyris dubium non habetur. Tũc cum magno psalterio plaudente populo, in loco, vbi nunc est, adoratur Domino annuente.

Hæc autem vt ad sepulcrum martyris ab ipso æditituo cognoui, fideliter retuli. Præbet tamen huic operi testimonium Sollius noster, ipsi Mamerto scribens his verbis: Tibi soli concessa est in parte orbis occidui, martyris Ferreoli solida translatio, adiecto nostri capite Iuliani: Vndè pro compensatione deposcimus, vt nobis indè veniat pars patrocinii, quia vobis hinc rediit pars patroni.

Cap. 3. De uirtute fontis, vbi caput eius ablatum est.

Notãuim aquarũ quibus ablutum est caput S. Iuliani.

IN loco aũt illo, quo beatus martyr est percussus, fons habetur splendidus, lenis, dulcib⁹ aquis vberrimus, in quo & à persecutoribus caput amputatum ablutum est, de quibus aquis multæ sanitates tribuuntur infirmis. Nam sæpe cæcorum oculi, ab his tacti, illuminati sunt: tertianarum quartanarumque febriũ ardoribus accensi, vt potatum, qui patiuntur, iuerint, conquiescunt. Nam & si quis graui laborãs incommodo, inspirante martyre desiderium habuerit hauriendi, protinus vt hauserit, conualescit: & ita velociter extinguitur vis febrium, ceu si videas super immensum rogũ proiectis vndis incẽdia vniuersa restingui.

Cap. 4. De senibus, & matrona, cuius vir tenebatur captiuus.

POst pasſionẽ verò beati martyris ac fama præeũte de senibus, qui dum sanctos artus sepulturæ mandarent, fortitudini pristinæ fuerint restituti, multa ibi beneficia expetentes credentesque, indulgente martyre, consequũtur. De quibus pauca perstringenti deprecor veniam condonari, quòd me minùs vel peritum, vel idoneum ad hæc narranda cognosco, nec imbutum grãmaticis artibus, nec literis liberalibus eruditum. Sed quid facio, quòd impellit me amor patroni, vt nequeam hæc silere?

Captiuus liberatur.

Vinctus quidam ab Hispanis & carceri deditus, apud Imperatorem Treueri, cum capitali diiudicatus sententia tenebatur. Quod coniunx illius cognitum, dum tumulare viri membra festinat, ad Briuatensem vicum peruenit: repertosque viros, dum diuersa studio intento rimaretur, cognoscit, quòd in eo loco vel de martyre, vel de senibus fuerit gestum, fideliqueinsinuatione credẽs, ad sepulcrum beati martyris deliberat properare, vt causam suggerat, casus referet, vel cunctum laborem sui doloris exponat. Asserentibus tamen præterea hominibus: Absque dubio pollicemur, domina, tibi à martyre reddi lætitiã, qui senũ quondam decrepitæ ætatis, membra rigentia antiquo vigori restituit. Impletaque hæc oratione, promittit, vt si sospitem reciperet côiugem, martyris sepulcrũ, in quo posſit spacio, cæmento contegeret. Fide plena, & de martyris pietate secura, Treuerim est ingressa, inuẽtumque ob uirum, & gratia imperiali receptum, læta regreditur. Inquisitoque tempore, quo vir relaxatus esset è carcere, nouit quòd hęc fuit absolutionis hora, qua illa martyris est auxilium precata. Dehinc pollicitationem, quam promiserat, cum immensis muneribus adimpleuit.

Cap. 5. De eo, qui alium in basilica occidere voluit.

Reseraſset, pro, ob seraſset.

ERat enim haud procul à cellula, quã supra sepulcrum martyris hæc matrona construxerat, grande delubrũ, ubi in columnam altiſsimam simulacrũ Martis Mercuriique colebatur. Cumque delubri illius festa à gentilibus agerentur, ac mortui mortuis thura deferrent, medio èvulgo commouentur pueri duo in scandalum: nudatoque vnus gladio, alterum appetit trucidandum. At ille cernens nihil veniæ reseruari, cùm à diis suis non defensaretur, nostræ religionis custodiam, nostræ confesſionis veniam, nostræ contagionis medelam, cellulam expetiit martyris gloriosi. Tunc ille, qui sequebatur, cùm in aſſultu gladii eũ non potuiſſet contingere, & hic super se ostium reseraſset, atque ille arrepto vtroque poste ostium conaretur infringere, ilicò inhærentes manus tabulis, dolore nimio quatiuntur, & tanta afflictione miser torquetur, vt vbertim lachrymæ, qualis eſſet dolor intrinsecùs, nunciarent. Intereà stupente vulgo, inclusus qui fuerat, progreditur liber: parentes quoque illius, qui virtute sancti retinebatur, cognoscentes martyris sepulturam, deuotis multis muneribus pro filio exorabant.

Cap. 6. De conuersatione incolarum.

Multi conuertũtur ad Christum, miraculis pterriti.

FActum est autem dum hæc agerentur, vt presbyter quidã via illa descenderet. Qui cùm didiciſſet quæ acta fuerant, pollicetur parentibus, si à gentilitate discederent, filium reciperent sanum. Ipse quoquè sacerdos sequẽti nocte videt per somnium simulacra illa, quæ à gentilibus colebantur, numine diuino comminui, atque in puluerem redacta, solo prosterni. Quarta autem die cùm gentilitas vellet iterùm diis exhibere libamina, mœstus presbiter ad sepulcrũ sancti prosternitur, & cum lachrymis exorat, vt tandèm gentilitatem hanc, quæ iacebat in tenebris, splendor diuinæ potẽtiæ visitaret, nec fineret vltra martyr beatus alumnos proprios ista caligine detineri, cùm ille perpetuæ claritatis gaudia posſideret. Confestim ad eius orationem commouentur tonitrua, renident fulgura, descendit imber igne mixtus, & grandine turbãtur omnia. Côcurrit vulgus ad cellulam, prosternitur coram sacerdote omnis caterua gentilium, & mixto cum lachrymis vlulatu, cuncti Domini misericordiã deprecantur, pollicenturque sacerdoti, si grando recederet, & martyrem patronum expeterẽt, & ad Deũ eius, relictis simulacrorũ cultibus, integro corde transirent. Porrò ille fusa oratione, cuncta quæ petiit, meruit obtinere. Recedẽte autem tempestate, puer cum parentibus credens, ipsa die à doloribus liberatur: gẽtiles in Trinitatis nomine baptizati, statuas quas coluerant, confringentes, in lacum vico amnique proximum proiecerunt. Ab eo enim tempore in loco illo, & fides Catholica, & martyris virtus est ampliùs declarata.

Cap. 7. Qualiter Illidius populum ab hostilitate liberauit.

POst hęc uenientes quidam de Burgundionibus ad Briuatensem vicũ, eum cũ armorum multitudine copiosa circundant: captoque populo, direpto ministerio sacrosancto, vltra amnem transeunt, & viros gladio interficere, reliquum uulgus forte diuidere parant. Tunc Illidius quidam à Vellano veniens, &, ut

aiunt,

aiunt, commonitione columbæ alitis incitatus, super eos irruit: Hortatosque socios, ità hostes ad internecionem cecidit, vt captiuis laxatis, triumphans in laudem martyris, amne transmisso, ad beatam cellulam tanquàm nouus Moyses cum omni populo canendo reuerteretur. Nec minor, vt arbitror, exultatio fuit ereptis, quàm quondam Israelitis, dimersis fuit Aegyptiis. Quod nè quis dubitet hanc beati martyris fuisse victoriam, insinuatio columbæ, aliquod mysterium creditur fuisse virtutis diuinæ. Nam veniente Illidio, hęc ei obuiàm venit, & cùm, vt ille assolet, aliquid demoraretur, hæc in circuitu illius volitabat: illoque progrediente, ista pcedebat, & reuertebatur obuiàm, quasi accelerare deprecās iter. Dum hæc agerentur, adueniens puer captiuitatem nunciat, & sic iste viam accelerauit, sed & ipso pugnante, columba semper circa eum visa est discurrere. Quòd ne quis inuideat quasi confictum de columba, & homini præstitum Christiano, cùm Orosius consulem Romanorum, id est, Marcum Valerium, à coruo alite scribat adiutum.

Nota miri quiddā de columba.

Cap. 8. De interitu eorum, qui ministerium basilicæ absportauerunt.

PRostratis ergò ab Illidio hostibus, quatuor ex his per fugam lapsi, patenam & vrceum, qui anax dicitur, in patriam deferunt: & diuisa in tantis, vt erant, partibus patena, vrceum regi Gundobaldo ob gratiā exhibent conquirendam. Reliquum verò argentum reginæ sagacitas reperit, quod, additis multis muneribus, loco illi sancto restituit, fideliter insinuans regi, non oportere eum, vt gratiā martyris sancti propter argenti paruitatem amitteret.

Pietas reginæ & religio.

Cap. 9. De Fœdamia paralytica.

PRo quibus ac talibus virtutum ornamentis magna ibi basilica fabricata à fidelibus, virtutibus, vt præfati sumus, martyris beati refulget: in qua paralyticorum, claudorum, cęcorum, & aliorum quoque morborum sæpiùs petita remedia conquiruntur. Fœdamia quædam mulier, paralysis humore constricta, cui nullum corporis membrum sine dolore vigebat, exhibita est, deferentibus propinquis, ad beatam basilicā, vt vel stipem à largientibus mereretur. Quæ dum in porticu illa, quæ sanctæ basilicæ coniungitur, decubaret, noctem Dominicam dum sacrosanctis vigiliis, populi fides deuota concelebrat, & illa quiescens lectulo paululùm obdormisset, à viro quodam per visum correpta atq; increpata est, dicente sibi: Cur reliquis, excubias nocturnas Deo exhibentibus, illa deesset? Respondit se ab omni membrorum parte debilē, nec penitus gressum agere posse. Tūc quasi sustentata à viro, qui loquebatur ei, & ad sepulcrum vsq; deducta, dum in sopore fundit orationem, visum est ei quasi multitudinem catenarum ab eius membris solo decidere: à quo etiam sonitu expergefacta, sensit omniū artuum recepisse plenissimam sanitatē. Protinùs surrexit à lectulo, & stupentibus cunctis, cum gratiarum actione vociferans, sanctam est ingressa basilicam. Ferunt etiam quidam, solitam fuisse eam referre habitū viri, qui eam fuerat allocutus. Dicebat eum statura esse procerum, veste nitidum, elegantia eximium, vultu hilarem: flaua cęsarie, immixtis canis: incessu expeditum, voce liberum, allocutione blandissimum, candoremque cutis illius vltra lilii nitorem fulgere, ità ut de multis millibus hominum, quæ sæpe vidisset, nullum similem conspiceret. Vndè multis non absurdè videtur, ei beatum martyrem apparuisse. Quæ mulier post decem & octo annos sanata est.

Multa miracula fiunt.

Egregiū miraculū

Forma eius, qui apparuit paralyticæ.

Cap. 10. De eo, qui percussorem suum de basilica conabatur extrahere.

QVidam dum in seditione, quam commouerat, oculum amisisset, hominem, qui ictum intulerat, de basilica conabatur extrahere. Quod dum agit, non modò amissi oculi non recepit lumen, verumetiam sensit alium eius, quem sanum habuerat, obcæcari. Porrò cùm peccata sua confiteretur, dicens, Meritò mihi euenit judicium sine misericordia, qui non feci misericordiam: prostratus coram sancto sepulcro cum populo, qui tunc ad festiuitatem aduenerat indulgens lædenti, & visum recepit, & gratiam: sicq; factum est, vt is, qui sancti auxilium expetierat, tutaretur: Ille verò, qui non credebat, argueretur. Et sic vterque lætus emendatusque discessit.

Cap. 11. De contracto, qui die Dominica boues iunxit.

ALlius quoquè ausu temerario die Dominica boues iungens, agrum sulcare cępit. Appræhensaque securi, vt aliquid emendaret in vomere, protinùs contractis digitis, manubrium in dextera eius adhæsit. Cumque præ dolore nimio cruciaretur, post duos annos veniens ad beati martyris basilicam, vigilias fideliter celebrauit. Statimq; in ipsa die Dominica reserata manus lignum, quod inuitus tenebat, amisit, magnam inferens populo disciplinam, vt quod die Dominica fuerat perpetratum, ipsa quoque die Dominica purgaretur. At ille magnificans gloriam martyris, recessit incolumis: nec vltra die resurrectionis Dominicæ quicquam ausus est operari.

Vltio diuina in violatorem diei Dominicæ.

Cap. 12. De Anagilo muto, & surdo, ac cæco.

SIc & Anagilius quidā mutus, surdus, & cæcus, omnium membrorum compage debilitatus, ad limina sacrosancta proiectus est, scilicet vt vel ab stipe pasceretur deuotorum, qui victus alimoniam propriis manibus laborare non poterat. Igitur cùm per annū integrum ante sanctam ædem decubasset, tandem visitatus à uirtute beati martyris, ab omni infirmitate sanatus est. Videtur autem mihi non incongruum, ut sicut sancti uirtute curata morbida retexuntur, ita & infidelium prauitates oratione illius confutatæ, ad emendationem aliorum, nè similia appetant, declarētur: quia utraque sancti gloria præstat, ut & hos sanitati reddat, nè ampliùs crucientur: & illos arguat, nè in futuro iudicio condemnentur.

Cap. 13. De his, qui Theodorici regis tempore basilicam irruperunt.

ET licèt nullum latere credam aliquid de hostilitate Theodorici regis, ac infirmitatibus Sigiualdi, quæ ei in Aruerno posito contigerunt, propter uirtutem tamen beati martyris est diligentius exponendum, quo facilius fides dictis adhibeatur. Igitur cùm ob direptionem Aruernorum rex antedictus festinaret, & ingrediens terminum, uastatione cuncta subigeret, pars aliqua ab exercitu separata, ad Briuatēsem uicum infesta prorupit, fama uulgante, q in basilica essent incolæ cum multis thesauris absconditi. Cumque peruenissent ad locum, inueniūt multitudinem promiscui sexus, obseratis ostiis, in templo ipso cum propriis facultatibus residere. Cumque intrare non possent, unus per effractam ceu fur in altari sancto fenestram uitream ingreditur: quia qui non intrat per ianuam, hic latro est. Dehinc reseratis ædis illius ualuis.

Iohan. 10

luis,exercitum intromittit. At illi direpta cuncta pauperum supellectili, cum ministris ipsius basilicæ reliquum populum,qui infrà erat,eductum foras, diuiserunt haud procul à vico. Quæ cùm ad Regem delata fuissent,compræhensos ex his aliquos diuersis morti bus condemnauit. Fugiens verò ille,qui irrupta æde caput fuit huius sceleris,igne de cælo dilapso cõsumptus interiit: super quem cùm multi aceruum lapidũ congregassent, à tonitruis, & coruscationibus detectus,terrena caruit sepultura. Qui verò de consentaneis,latentes Regem,in patriam sunt regressi, correpti à dæmone,diuersis exitibus hanc vitam finierunt. Hæc audiens Rex,omnia,exindè quæ fuerant ablata, reddidit. Præceperat enim, nè in septimo à basilica milliari quis vim inferret.

Punitur tèpli effra ctor.

Cap. 14. De Sigiualdo peruasore.

TVnc Sigiualdus cum Rege præpotens,cum omni familia sua in Aruernam regionem ex Regis iussu migrauit: vbi dum multorum res iniustè competeret, villam quandam, quam gloriosæ memoriæ Tetradius Episcopus Biturigensis basilicæ sancti Iuliani reliquerat, sub specie obumbratæ commutationis auidus peruadit: sed mẽse tertio, postquàm aggressus est,correptus à febre, & sine sensu effectus, declinauit caput ad lectulum. Cuius vxor dum de hoc exitu mœsta penderet,à quodam sacerdote commonita est,vt eum,si uidere vellet incolumem, auferret à villa. At illa hæc audiens,præparatis carrucis,compositoque plaustro, quo eum eueheret, mox vt prædium sunt egresi, protinùs diuina sunt pariter gratia munerati. Nam iste sospitatem,illa meruit ex huius incolumitate lætitiã. Ferunt etiam, in oratorio prædii illius sanctum Iulianum martyrem cum Tetradio Episcopo loquentem,cuidam religioso reuelatum fuisse, promittentem se Episcopo villam, quam pro animæ suæ remedio sibi reliquerat,recepturum. Sed & habitum beati martyris in eodem modo esse, vt quõdam paralytica exposuerat,referebat.

Pœna occupantis Ecclesiæ villam.

Cap. 15. De pastoris malitia.

PAstor verò quidam, nõ strenuitate, sed nomine, ingenuus genere,dum in multis rebus contra basilicam sancti martyris iniustè ageret, ad hoc leuitas eius inimico ingrassante conualuit, vt colonias basilicæ concupiscens,quę agro eius erant proximæ, peruadere nõ timeret. Ad quem sacerdos loci cùm aliquos de clericis quasi legatos mitteret, vt accepta ratione quod male peruaserat,relaxaret: ille quasi contra iniquum hostem telis correptis prosiliit, fugatisque sagittis clericis, res omnes in sua dominatione retinuit. Factum est autem,ut in proximo adueniret dies passionis martyris gloriosi. Ad quam ille,immemor peruasionis suæ atque iniuriæ, quam intulerat clericis,ante quinque dies solennitatis, ad vicum Briuatẽsem aduenit: qui cùm in domo hospitalitatis suæ conuiuio cum lætitia & exultatione fungeretur, subitò coruscatione facta,tonitruum sonuit: rursumq; itera to, iaculo igneo de cælis elapso percussus est, nullo tamen de reliquis pereũte. Deinde ad exemplum omnium,tanquàm rogus flammeus ardens, paulatim consumebatur. Ad quod miraculum populus, qui ad beati festa conuenerat, hæc cernens, cum admiratione metuebat: satisque illi fuit,nè de rebus sancti aliquid vltra contingeret. Quod ne fortuitò actum quis putet, cernat inter multos innoxios vnum interisse sacrilegum.

Nota horrendum suppliciũ res Ecclesiæ sibi uẽdicantis.

Cap. 16. De contumacia Becconis Comitis.

QVid etiam ad Becconis Comitis confutandã superbiam beatus martyr sit operatus,enarabo. Hic cùm actiones ageret publicas,& elatus iactantia, multos contra iustitiam aggrauaret, casu contingit, vt dimissum accipitrem diù per diuersa vagantẽ perderet,similiter,ut vnus de seruientibus sancti Iuliani, accipitrem alium, dum per viam ambularet,quasi vagum inuenit. Erat enim puer ille pincerna in domo basilicæ. Quod cùm ad Beccoñe peruenisset, quòd scilicet puer repertum teneret accipitrem, calumniari cœpit ac dicere, Meus ille erat,& hic furto eum sustulit. Deindè succendẽte auaritia, misit illum uinctum in carcerem,deliberans eum in sequenti, patibulo cõdemnare. Tunc sacerdos mœstus valdè, ad sepulcrum sancti properat, reseratisq; cum gemitu * caulis, appræhensis decem aureis, per fideles amicos Becconi obtulit. Quod ille pro nihilo respuens, cũ iuramẽto asseruit nunquam se puerum dimissurum,nisi exindè aureos triginta acciperet. Quos presbyter desuper sepulchro sancti accipiens, Becconi transmisit. * Quos acceptos satiata auri cupiditate, puerum restaurauit incolumem. Sed Deus omnipotens,qui permanet ante solem, secundũ bonitatis suæ diuitias humiliauit calumniatorem. Nam ipsius anni transacto curriculo, ueniens ad sancti festiuitatem cum caterua satellitũ, ingressus est limen sanctum. Procedẽte verò pastore, qui beatæ passionis recenseret historiam, ut reuolueret librum,& in principio lectionis sancti Iuliani protulit nomen, confestim Becco voce nescio qua teterrima ad terram corruit,cruenteq; spumans,dare voces diuersas cœpit. Indè inter suorum manus sublatus, à basilica domũ reducitur. Nec fuit dubiũ pueris eius, hoc ob iniuriam basilicaris famuli euenisse. Omnem quoquè ornatum, quem super se tunc habuit, tã in auro, quàm in uestimẽtis, basilicæ contulit, & multa deinceps munera misit, sed vsque ad diem obitus sui sine sensu durauit.

** causis.*

Vide diuinam animaduersionem in iniquum Comitem

Cap. 17. De Diacono, qui oues basilicæ abstulit.

FVit etiam quidam Diaconus, qui relicta ecclesia, fisco se publicè iunxit,acceptaque à patronis potestate,tanta perpetrabat scelera, ut uix posset à uicinis circumpositis sustineri. Accidit autẽ,ut saltus montenses, vbi ad æstiuandum oues abierant, circumiret, atque pascuaria, quæ fisco debebantur,inquireret. Cũque diuersos spoliaret iniustè, conspicit eminùs greges,qui tunc sub nomine martyris tuebantur, ad quos leui cursu euolans, tanquam lupus rapax diripit arietes. Conturbati atque exterriti pastores ouium, dicunt ei: Nè, quæsumus, contingas hos arietes, quia beati martyris Iuliani dominio subiugati sunt. Quibus ille hæc irridens respondisse fertur: Putas ne Iulianus comedit arietes? Dehinc ipsis verberibus affectis, quos uoluit, abstulit,ignorans miser, quòd qui de domo sanctorum aliquid aufert, ipsis sanctis iniuriam facit, ipso sic Domino protestante: Qui vos spernit, me spernit,& qui recipit iustũ, mercedẽ iusti accipiet. Contigit autem,ut post dies multos non religione, sed casu conferente,ad vicum Briuatensem properaret: proiectusq; humo ante sepulchrũ, mox à febre corripitur, & tanta vi caloris opprimitur, ut neque consurgere, neque puerum euocare posset. Famuli verò cùm uidissent eum extra solitum plus occumbere, accedentes. Quid tu, inquiunt, in tanta diuturnitate deprimeris? Non enim tibi longus mos erat orandi aut deuotio. Ferebant enim de eo, quòd quandò quidem in ecclesia fuisset ingressus, parumper immurmurans,

Luc. 10. Mat. 10.

nec

nec capite inclinato,regrediebatur. Tunc interpellātibus pueris cùm responsnm reddere non valeret,ablatus manibus è loco in cellam,quæ erat proxima, lectulo collocatur.Igitur inualescēte febre proclamat se miserum incendi per martyrem. Et quod primò siluerat,admotis animæ iudicii facibus,crimina confitetur,iactariq; super se aquam, voce qua poterat,deprecabatur. Delatis quoquè cum vasculo lymphis in eū sæpè deiectis,tanquàm de fornace ità fumus egrediebatur è corpore.Intereà miseri artus, ceu combusti, in nigredinem conuertuntur. Vndè tantus procedebat fœtor, vt uix de adstantibus possent aliqui tolerare.Mox illis recedentibus,hic spiritum exhalauit: de quo haud dubium est, qualem illic teneat locum,qui hinc cum tali discessit iudicio.

Horrē dū Dei iudicium in Diaconū, res S. Iuliani auferentem.

Cap. 18. De eo qui caballum in uigilia sancti Petri furatus est.

ALlius autem per vigiliam festiuitatis equum alicuius, qui tunc fortè ad eandem solennitatem venerat,furto compræhendit. Ascensoque,velociter properat, scilicet vt qui lumen perdiderat veritatis, non inueniretur à luce:& cuius pectus cupiditatis tenebræ obsederant, eius & furtiuam fraudulētiam nox celaret. De talibus enim Dominus dicebat in Euangelio:Omnis qui male agit,odit lucem. Albescente igitur cęlo,dicebat:Iam securus sum. Nam triginta leucas à sancti basilica elongatus sum: iam secus propriā domum esse me credo. Dum hæc tacitus reuolueret intrà se,demotis ex axe tenebris,cognoscit seipsum vico propinquum inter populos deuagari:timensq; nè scelus suum patefieret publicò,cum cautela grandi caballum in loco,vnde digressus fuerat,reformauit.Sic miser virtute martyris tota nocte detentus in circuitu vici,&, vt ego credo,ab authore,qui eum obsederat, est delusus, vt iam, quam appræhendere voluit, non valeret.O scelerata cupiditas,quid agis?Semper amatores tuos in confusionem præcipitas.

Iohan. 3.

Fur equū non potest abducere

Cap. 19. De eo,qui propter trientem peierauit.

QVidam alteri trientem præstiterat, quem interpositis paucis diebus recepit. Post annum verò in atrio sancti, conuentum hominem, rem suam quasi non recepisset,sibi reddi deposcebat. At ille detestans,asserebat se reddidisse susceptum.Cumq; diutissimè altercarentur,ille qui reddiderat,ait ad sociū: Vsquequò vterque contendimus?sub iudicio hoc omnipotentis Dei ponamus.Eamus ad tumulum martyris,& quod sub sacramenti interpositione dixeris,discernat virtus sancta patroni.At ille nec dubitans,ingressusque sepulcrum, dum audacter eleuat manus, vt periuret, infeliciter miser irriguit. Hęret uox in gutture,lingua coarctatur in fauce, vibrant labia vacua à sermone:ipsa quoquè brachia,quæ ad adiutoriū frustrati sacramenti erexerat, prorsus retrahere non valebat.Ad hęc vulgo admirante, publicato scelere, multitudo cuncta populi vna uoce prorumpens, Domini misericordiam ac beati martyris auxiliū deprecatur.Post quatuor verò aut eo ampliùs horas, ad sensum regressus,quod iniustè repetebat, publica confessione patefecit,& sic sanus abscessit.

Nota pœnam ad sepulcrū martyris peierare volentis.

Cap. 20. De eo, qui basilicam sanctam furto spoliauit.

SAEpe hæc ille audierat, qui basilicæ sanctæ violentiam intulit:sed iniquam mentem semel obsessam vitio,bonitas mollire non potuit,Salomone obtestante, In maleuolam animam non ingreditur sapientia. Aduenerat festiuitas, & ecce quidam è populo, conspicatur ornamentis immensis beatam basilicam effulgere. Concupiscit iniqua mente,quod adipiscens,nō poterat occultare. Igitur discedente populo à basilica post gratiam vespertinam,hic se in angulo basilicæ reprimens,latitauit:ac dato cunctis nocturnæ quietis silentio, operienteque vmbrosa caligine mundum, confugit ab angulo,& nihil dubitans, vtique qui à satellite satana impellebatur, super cancellum beati sepulchri cursu prosilit rapido:detractamque à summo vnam gemmis coruscantibus Crucem,ad terram deiecit:collectisque velulis ac palliolis,de circuitu parietum pendentibus, vnum voluculum facit:impositoq; humeris,ac eleuata Cruce manu, ad locum, unde discesserat, repetit:ac posita capiti sarcina peccati,sopore compressus obdormiuit. Media vero nocte, circūeuntes custodes sanctam basilicam, adspiciunt in angulo unam gemmam Crucis,tanquàm iubar cæleste, refulgere:obstupefacti, accedunt cominus cum timore,admotoque cereo, inueniunt personam rebus furatis,quas auferre non potuerat,inibi decubare. Denique sub custodia illa nocte detentus,mane facto,cūcta, quæ fecerat, patefecit, asserens se lassum obdormisse, eo quòd diutissimè circuiens cum fasce basilicam, ostium unde egrederetur,reperire non poterat.

Sap. 1. Eccè etiā antiquus egregie ornatas ecclesias.

Sacrilegus proditur.

Cap. 21. De eo, qui caballum in festiuitate perdidit.

MVlta quidem & alia in præuaricatoribus ostēdit,sed satis sunt ista ad coercendam desidiam eorum.Nunc verò ad gaudia prosperitatem, quæ larga pietate præstat populis,reuertamur. Sed prius illud non arbitror postponendum,quod expertum valde cognouimus,quid in rebus perditis apud hunc patronū fidelis deprecatio consequatur, ex quibus vnū tantùm commemorare studui. Ad festiuitatem beati martyris deuotus pauper aduenerat,laxatoque equo, sacrā ingressus est ædem,ac vigiliis immobilis instās, noctem cum cęteris orando deduxit. Illucescente verò cęlo,ad metatum regressus, caballum, quem reliquerat,non inuenit:quæsitoque diutissime,nec signa quidem,in quam partem discessisset,agnouit.Transacto igitur biduo, recurrit iterùm per saltus, perscrutans à locorum incolis,si fortè aliquis aut teneret captum,aut capi vidisset ab aliquo.Nullum dehinc indicii genus reperiens,anxius atque mœstus, ad sepulcrum sancti regreditur:ibique causas doloris ac mœroris exponens,aiebat:Ad tua sancte limina veni, nihil aliud,quàm paruitatis meæ vota deferre:nihil iniuste abstuli, nihil gessi indignum tua solennitate. Cùm, inquam,perdidi rem meam, rogo,ut restituas amissum,vt necessarium reddas.Hæc fletu addito loquens, ut egressus est templum, conspicit eminus à quodam viro suum equum retineri. Ad quem accedens,quærit undè si, aut undè uenerit,aut ex quo tēpore hunc habeat equum:dicitque ipsa hora eum fuisse repertum,qua ille beati martyris implorauit auxilium.

Sācti, patroni nostri sunt.

Nota de mentiam eorum, q. putant sāctos ignorare res nostras.

Cap. 22. De Cæco illuminato

CVm autem quidam ab eo laco per incursum diabolicum,oculum perdidisset,& ad hospitiolum suum viduatus lumine infeliciter resideret,ac manibus propriis nihil laborare præualens, spem alimoniæ non haberet,apparuit ei vir in visu noctis, commonens ut ad basilicam ambularet: ibique si deuote preces suggerat,promittit auxilium inueniri. At ille nil moratus,arrepto, bacillo, adminiculante puero, sanctum

sanctum ingressus est locum. Qui post cōpletam orationem Archipresbyterum, qui tunc locum ipsum regebat, nomine Publianum adiuit, supplicans, vt oculis cæcis Christi crucem imponeret, erat enim valdè religiosus. Quod ille dum iactantiam euadere cupit, euitans, tenetur à cæco, nec omninò dimittitur, nisi quæ petebat, adimpleret. Tunc ille prostratus ante sepulcrum, diutissimè martyris est suffragium imprecatus. Deindè admota oculis cæci manu, protinùs vt signum Crucis imposuit, visum iste recepit. Admiramini, quæso, virtutem martyris, cui cùm parùm sit per se exercere miracula, nunc etiam per manus discipulorum, adstipulante virtutis suæ fauore, publicè operatur: sed nec meritum discipuli fuit exiguum, cui hæc præstita esse cernuntur.

Signo Crucis cæcus illuminatur.

Cap. 23. *De pede Galli, postmodùm Episcopi, sanato.*

ERat tūc temporis apud vrbem Aruernā patruus meus, Gallus Episcopus, de quo nō videtur omitti, qualiter in adolescentia sua fuerit à sancti virtute adiutus. Et sępiùs commemoraui, quale excidium Aruernæ regioni rex Theodoricus intulerit, cùm neque maioribus, neque minoribus natu aliquid de rebus propriis sit relictum, præter terram vacuam, quam secùm barbari ferre non poterant. His temporibus gloriosæ memoriæ patruus meus, qui posteà, vt dixi, sacerdotali fasce Aruernam rexit ecclesiam, pupillus erat: cuius facultates ità direptæ sunt ab exercitu, vt nihil prorsùs remaneret in promptu. Ipse quoquè cū vno tantùm puerulo vsque ad Briuatensem vicū plerunque itinere pedestri discurrebat. Accidit autē quodam tempore, dum hoc iter teneret, vt laxatis præ calore Solis calceamentis, nuda incedens planta, sudē calcaret spineam, quæ tunc fortassis incisa, adhuc terræ hærens, erecto acumine, inter herbas virides latitabat. Qui defixus plantæ, & supergressus, effractusque deorsum, extrahi nequibat. Igitur defluente sanguinis riuo, cùm gressum facere non valeret, beati martyris implorat auxilium: paululumque dolore compresso, licèt claudicando, iter quod ceperat, experta dudum præsidia cōfugiens, sepulchro glorioso prosternitur: expletisque vigiliis, regressus ad lectulum, dum virtutem martyris præstolatur, somno incumbente deprimitur. Deindè consurgens, nullam doloris sentit iniuriam: aspectaque planta, pars sudis, quæ ingressa fuerat, non videtur: euulsam tamen sentiebat à pede. Quod lignum diligenter inquirēs, in stratu suo reperit, admirans qualiter fuisset egressum. Solitus nanq; erat in Episcopatu suo locum vulneris ostendere, in quo magna adhuc fossa conspiciebatur, obtestans in hoc beati martyris fuisse virtutem.

Gallus Aruernorum Episcopus.

Pedem læsum sanat sanctus martyr.

Cap. 24. *De febre Petri fratris eius.*

POst multum verò tempus aduenerat festiuitas beati martyris, & pater meus cum omni domo sua ad huius festiuitatis gaudia properabat. Nobis verò iter agētibus, Petrus frater meus senior ab ardore febriū occupatur, & tam grauiter agit, vt neque vigere, neque cibum sumere posset: totumq; illud iter cū grandi agitur mœrore, & in discrimine res vertitur, vtrū conualescat, an pereat. Denique cum isto labore peruenitur ad locum: ingredimur basilicam, adoramus sacrosancti martyris sepulturā. Prosternitur & ægrotus in pauimento, deprecans medelam à martyre glorioso; post completam verò orationem ad metatum egressus, febris paululùm conquieuit. Veniente autē nocte, nobis ad uigilias properantibus, rogat se & ille deferri, incumbensq; ante sepulcrū, tota nocte mar tyris suffragium deprecatur. Exactis deindè nocturnis excubiis, rogat vt de puluere, qui circa beatū erat tumulum, collecto vel potui darent, vel collo suspenderent. Quo facto, ità omnis ardor febrium conquieuit, vt ipsa die & cibum caperet incolumis, & vbi delectatio vertisset animum, ambularet.

Festiuitas beati Iuliani.

Nota de puluere tumuli.

Cap. 25. *De mei capitis dolore.*

SEquenti verò festiuitate, dum iterùm cum magno gaudio ad sanctam properamus basilicam, mihi caput à sole percussum, grauiter dolere cœpit. Qui dolor accrescens, febrem intrinsecùs generabat, ità ut nec cibum me capere, nec loqui permitteret. Cumq; per duos dies ab hoc dolore cōsumerer, die tertia ad basilicā sancti Ferreoli, cui fons ille, de quo superiùs meminimus, est contiguus, aduenimus. Distat autem basilica à Briuatensi vico quasi stadiis decem. Cumque in locum illum venissemus, libuit animo ad fontem vsque procedere, confidens de virtute martyris, si me exindè leuis vnda perfunderet, mox sanarer. Adueniens verò, orationem fundo, aquam haurio, ob refrigerium caput infundo: statimque decedētibus lymphis, fugato dolore, sanus abscedo, & vsque ad sepulcrum martyris gloriosi lætus ingredior, admirans & gratias agens martyri, quòd priùs me uirtute sua dignatus fuerit visitare, quàm ipsius mererer cernere sepulcrum.

Dolor capitis sanatur.

Cap. 26. *De febricante, ad fontem sanato.*

EST enim ad hunc fontem, quia ibidem martyr percussus est, virtus eximia. Quidam à febre correptus, dum in extremis ageret, desiderium habuit de aqua fontis haurire. Ad quem etiam se deportari fideliter exorauit: Quem sui inter manus appræhensum, & in loco depositum, protinùs vt aquæ haustum accepit, & faciem caputq; ne perfudit, recipere meruit sanitatem, & aliorum manibus illatus, propriis gressibus est regressus. Fuit autem incola huius vici, sed excidit nomen eius.

Nota de fonte.

Cap. 27. *De tonitruo in basilica facto coruscatione.*

QVadam autem die orta tempestas cum magno venti impetu, super vicum Briuatensem rapidè descendebat, micabant enim de nubibus fulgura, ac tonitrua terribiliter voces dabant, quatitur terra fragore, & exuri à coruscatione pene omnia putabātur: sola erat expectatio in virtute martyris gloriosi. Nec mora, dato cum* fulgore graui sono tonitrui, iaculum igneum per aditum, quo funis ille signi dependet, ingreditur: percussisque duabus columnis, frustra excussit. Inde repercutiens, per fenestram, quæ super sanctum habetur tumulum, est egressum, nullo tamen per beati custodiam de populo læso. O quàm magnus circa alumnos proprios beati martyris affectus: columnas finit percuti, non phalanges. Confringi passus est vitream, non cateruam. Permisit super sepulcrum proprium præterire coruscum, ne fieret multitudinis totius interitus. Igitur expulsum à basilica sancti martyris iaculum, aceruum fęni combussit, interfecit pecora, iumenta deleuit. Quod si hæc fortuitu quis aduenisse putat, admiretur magis & stupeat inclyti potentiam martyris, quòd præteriens ignis per medium populi, nemini nocuit; sed ibi tantum expleuit vota, vbi se cognouit habere licentiam.

Stupeat inclyti potentiam martyris

Cap.

Cap. 28. De eo, qui præ multitudine populi ad sepulcrum non valebat accedere.

Clericus autem Aredij Lemouecini Abbatis, ad festiuitatem veniens, præ multitudine populi non solùm ad sanctum tumulum accedere, verùm etiam nec in ipsam basilicam potuit introire. Cumq; mœstum metu se reddidisset, recubans in lectulo, obdormiuit. Protinùs adstitit ei vir in visu, dicens: Quid tu sopore deprimeris? uade celeriùs ad templum martyris, & omnia inuenies reserata. At ille metu territus, exurgens credulus dictioni, properat velociter experiri, si vera essent, quæ sibi fuerant indicata. Cumq; venisset ad ostium, reperit remotos vndiquè populos vsque ad sanctum altare, uel ipsum tumulum, via facta nullo obsistente. Et sic fine vlla impressione accedens, fusa oratione, cum gaudio est regressus. Quod nè quis dubitet, testor omnipotentem Deum, quia ab ipsius Abbatis hæc ore cognoui, apud cuius monachum gesta sunt.

Visio clerici & monachi.

Cap. 29. De festiuitate eius.

Nota antiquā deuotionem.

Huius festiuitatis tempus ignorans plebs, mœsta pendebat, nesciens diem, in quo martyr beatus deberet pro virtutis ac passionis gloria honorari. Et hæc ignorantia vsque ad beatum Germanum Antisiodorensem antistitem est protracta. Factum est autem, vt antedictus Pontifex Briuate adueniret: sciscitatusque ab incolis, quo tempore huius sacra celebrarentur, se nescire respondent. Tunc ille: Oremus, inquit, & fortassis nobis hæc Domini potentia reuelabit. Quod cùm fecissent, mane orto, conuocatis senioribus loci ait, quinto kalendas mensis septimi celebrandam esse solennitatem Ex hoc nunc deuotus adueniens populus, vota præsuli reddens, refert & animæ & corporis medicinam.

Diuinit⁹ reuelatur dies solennitatis S. Iuliani.

Cap. 30. De energumenis.

Vide dæmonū confessionem

Energumeni verò cùm aduenerint, plerunquè euomunt in sanctum Dei conuicia, cur sanctos alios ad sua conuocet festa, ipsosque nominatìm confitentes, eorum fatentur virtutes & merita. Aiunt enim: Sufficiat tibi Iuliane, nos propria virtute torquere. Vt quid reliquos prouocas? Quid inuitas extraneos? Eccè Martinum Pannonium, inimicum iugiter nostrum, qui tres à nostris cauernis repulit mortuos. Adest Priuatus ex Gabalis, qui oues suas barbaris, nostra instigatione commotis, tradere noluit. Adeunit Ferreolus collega tuus ex Viennensibus, qui nobis in te supplicium, incolis præsidium misit. Quid Symphorianum Heduum? Quid Saturninum vocas Tolosanum? Aggregasti concilium, vt nobis ingeras infernale tormentum. Hæc & his similia dicentes, itá sanctos Dei humanis mentibus repræsentant, ut nulli sit dubium, eos inibì commorari: multi tamen ab his infirmi curantur, & sani recedunt.

Cap. 31. De mansuetudine pecorum.

Sed & illud est memoratu dignissimum, quæ fit mansuetudo pecorum, in hac basilica votiuorum, qualiter vituli petulantes, calcitrantes equi, grunnientes suillæ, cùm limen sanctum ingressi fuerint, conquiescunt. Nam vidimus sæpe cothurnosos tauros, qui à quindecim aut eo ampliùs viris alligati funibus ducebantur, talem in hominibus impetum dare, ut putares eos ipsos quoque disrumpere funes. Sed cùm ędē sanctā ingressi sunt, itá quieuerūt, vt arbitrareris eos tāquā agnos māsuetos haberi. Vidimus ēt per medias turmas multos īgredi inclinato capite, populos amouentes rostro, non cornibus, & tanquàm tribunal adirent iudicis, aliquem sensum habere timoris, non calcem mittere, non aliquem cornu petere, non oculis toruis adspicere, sed in omni mansuetudine vsque ad sanctum properantes osculantesque altare, rursùs in ipsa, qua ingressi fuerant, patientia repedare. Sic & reliquorum iumentorum petulantia cùm illuc accesserit, deposito cuncto furore, mansuescit, vt eā mansuetudinē columbarum cū grandi admiratione conspicias. De his verò, q̄ votiua sunt, nulli penitus quippiam subtrahere licet: nullus, priusq̄ ad basilicam veniat, aut cōmutare præsumit, aut emere. Nā qui fecerint, sæpius vltione diuina grauiter quatiuntur. Nam aut febris imminet, aut malū aliquod obrepit, aut dānum graue succedit, aut hoc, quod abstulit, morbus aufert. Difficile tñ sine præsenti vltione res præterit.

Immanissimæ bestiæ ī ædes Iuliani mansuescunt.

Nota de votiuis iumentis.

Cap. 32. De reliquiis eius in Campaniam translatis.

De illis dixisse virtutibus sufficiat, q̄ circa sanctā basilicam eius gesta sunt aut geruntur: nūc pauca de locis illis, in quibus habentur reliquiæ, differentes, finem huius libelli facere placet. Deuotione cōmouente, quidam apud Belgicæ secūdæ prouinciam, id est, suburbano Rhemensis vrbis, basilicā in honore beati martyris studiose construxit, cuius reliquias post perfectā fabricam expetiit fideliter ac deuote. Quas acceptas dū uiatim psallendo regreditur, Rhemensem est ingressus Campaniam. Erat.n. haud procul à via ager cuiusdam diuitis Cāpanensis, ad quem scindendum magna multitudo conuenerat. Igitur appropinquante viatore cū his pignoribus, cępit quidam de aratoribus male torqueri, & quasi in excessu mentis dicere: En beatissimū Iulianum appropinquātem, Ecce virtutem eius, Ecce gloriam eius: occurrite viri, relinquite boues, dimittite aratra, caterua omnis eat ei obuiam. Stupentes illi, & quid narraret ignari, dum hebetati admirātur tam voces, q̄ dicta personæ, protinus miser relicto aruis vomere, elidens se in terram, verberansq; palmas, in partem qua vir ille beati martyris ferens reliquias, veniebat, cursu celeri rapitur, clamans: Vt quid me sancte sic crucias? vt quid me gloriose martyr incendis? Cur regionem tibi non debitam aggrederis? cur habitacula nostra perlustras? Talia eo dicente, ad locum ubi iam sacerdos tabernaculum erexerat, turbulentus aduenit: prostratusq; coram sanctis reliquiis, diutissime humo incubuit. Tūc presbyter capsulam illam sanctam super eū vt posuit, ilicò erumpente ex ore eius sanguine, ab incursione diabolici erroris mundatus est: ac deinceps virtutem sancti pręficans, comes fuit huius itineris.

Cruciant dæmones reliquiæ sanctorū.

Cap. 33. De reliquiis eius in oriente exhibitis.

Qvid de eius reliquiis in Oriente fidelium fratrū relatio signat, edicam. In quadam Orientis ciuitate, dum in ecclesia à dæmonio quidā torquetur, in naui beati martyris prædixit esse reliquias. Cumq; nauis portum fuisset adepta, hic ad eam saltuatim prosiliit: ac prouolutus solo corā naui, erumpente ab ore & naribus tabe, persona purgata est. Quæ cùm Episcopo nunciata fuissent, cōmouit populū cum accensis cereis ad portum vsq; procedere. Igitur nauclerus audiens, flensq; præ gaudio, in occursum Episcopi properat, nihil se aliud asserens de beati sustulisse basilica, nisi parumper pulueris, qui circa sanctum iacebat tumulum: sed Deus omnipotens comprobans fidem viri,

Vide reuerentiā erga sacras reliquias.

Mira vis pulueris.

viri, occultari virtutem martyris nō permisit. Dehinc Episcopus sublatas reliquias vsq; ad sanctam ecclesiā cū magno honore deportat. Negociator verò tanta cernens mirabilia, basilicam in honore martyris ædificauit. In qua beatas reliquias collocans, multa deinceps miracula vidit operari.

Cap. 34. Qualiter Turonis in basilica eius reliquiæ sunt locatæ.

HAec ego dudùm expertus sum. Contigit ut post ordinationem meam Aruernos accederē: profectusq;, beati basilicā adiui: expletaq; festiuitate, disruptis à palla, quæ sanctum tegit tumulum, fimbriis, in his mihi præsidiū credens, impleta oratione discessi. Apud Turonicam verò vrbem monachi in honore ipsius basilicam, qualē possibilitas eorū habuit, ædificauerunt, cupientes eā eius uirtutibus consecrari. Audientes autem hæc pignora à me fuisse delata, rogant vt dedicata ædes ijsdem augeretur reliquiis. At ego appræhensa secretiùs capsa, ad basilicā beati Martini incipiente nocte propero. Referebat autē mihi vir fidelis, qui tunc eminùs adstabat, cùm nos basilicam sumus ingresi, vidisse se pharum immensi luminis è cælo delapsam, super beatam basilicā descendisse, & deincèps quasi intrò ingressa fuisset. Cùm enim nobis hęc in crastinū à fidelibus relata fuissent, coniecimus eam à uirtute beati martyris successisse. Depositis ergò super altarium sacrosanctis reliquiis, vigilata nocte cū grandi psalterio, ad antedictam deferebātur basilicam. Et eccè vnus ex energumenis, manibus in se collisis, ore patulo cruenta proiiciens sputa, aiebat: Vt quid te Martine Iuliano iūxisti? Quid eū in his prouocas locis? dum nobis erat præsentia tua suppliciū, similem tui ad augēda tormenta vocasti, cur hæc agis? Quarè nos cum Iuliano sic crucias? Hæc & alia misero declamante, expletis Missarum solennitatibus, dū se ante sanctum altarium diutissimè collidit, profluente sanie ex ore eius, ab infestatione furoris diabolici liberatus est.

Basilica s. Iuliani.

Sacrosancta reliq. purgant dæmoniacum.

Cap. 35. Quòd vinum ea nocte accreuit.

SEd nec hoc silendum puto, ꝙ in nocte illa, priusq̄, sanctæ reliquiæ ibidē collocarentur, sit gestū. Monachus ipsius loci dū de aduentu solennitatis gauderet, & singulos quosq; ad cellariolū basilicę promptissimus inuitaret, hortans vt oēs in basilica fideliter vigilarent, extracto à uase vino, cępit eis causa deuotionis, cū gaudio propinare, dicens: Magnū nobis patrocinium in beatū martyrē pietas diuina largitur. Idcircò rogo charitatem vestrā, vt vnanimiter vigiletis mecū. Cràs enim eius reliquiæ in hoc loco sunt collocādæ. Exacta quoq; cū sacris hymnis modulisq; cælestibus nocte, celebratis etiam Missarū solenniis, festiuitate ouans clericus, cępit eos iterùm, quos priùs inuitauerat, rogare ad refectionem, dicens: Gratias uobis ago, ꝙ sic ad uigilādū immobiles perstitistis. Sed nec martyr diù distulit bonā voluntatē, virtutis suæ gratia munerari. Nā ingressus promptuariū clericus, reperit cupellā, quā penè mediam reliquerat, per superiorē aditum redundare intantùm, vt copia defluētis vini, riuum per terrā ad ostiū usq; duceret. Quod ille admirans, posito deorsùm vase, sępiùs extulit plenū: sed & de ipso, cùm satis abundeq; fuisset expensum, nihil, prorsùs defuit, sed vsq; in crastinū, mirantibus cūctis, semper stetit plenū. Erat autē tertio kalendas mēsis quinti. O admirabilis virtus martyris, cùm produxit de vase sine flore uindemiā, cùm sit solitum, vt collecta vina condàtur in vascula: protulit doliū musta, in quo nō vina, sed virtus sola defluxit: turgescit vasculū à liquore, quò fructus nō illatus est, sed creatus. Agit hoc ille dn̄s ad glorificandū martyrem, implens vterū virginis sine semine, permanere p̄stitit matrē ī castitate. Sed tn̄ hic nouo magis exuberat fructu, cùm sine codicibus falerna porrigit. In aliis uineis, vix adhuc erūpūt gēmæ: in hoc verò vase vinū defluit à virtute: ęquatur Maius Octobri, cùm noua porrigit pocula: plus habet q̄ ille, cùm in promptu non ostēditur vinea, & in domo gignūtur falerna. Rudis etenim venit sine torculari vindemia, quæ nō in palmitibus, sed in occultis est reperta: aceruus acinorū non premitur ab arbore, & vini defluunt vndæ: hauriuntur falerna, cùm in torculari non cernuntur impressa: vitis nō eccè adspicitur; & pocula largè cōplentur. Sed quid inquā? non enim deest fidelibus virtus illa cælestis. Nā qui quondam in nuptiis de aquis præstitit vina, nūc suis eadem largè porrigit sine vllius elemēti natura: & qui geminis piscibus quinq; millia hominū satiauit, nūc bonæ voluntati multiplicata restituit. In ipsius enim ortus tēpore Angelica uox testata est, dicēs: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Sed iam ad sequentia virtutum opera reuertamur.

Vinū diuinitus excrescit in vase.

Iohan. 2.

Mat. 14.

Luc. 2.

Cap. 36. De contracto, in eodem loco sanato.

SEruiens huius monasterii diu contractus, infeliciter trahebatur. Adueniens autē ad ipsam sanctam basilicam, vigilias celebrat: quibus expletis, manè, dū ad stratum suum regreditur, inter portantium manus resolutis sanatus est neruis.

Contractus sanatur.

Cap. 37. De puella cæca illuminata.

PVella quædā lippis erat oculis, & nimio imbre lachrymarū profluēte, penè cæcata, cuius pater audita virtute martyris gloriosi, cùm ea ad basilicā sanctā properat, celebratisq; vigiliis, manè pauperibus, qui ad matriculā illam erant, cibum, potumque protulit. Epulantibus verò illis, subitò puella capitis dolore se torqueri proclamat, & vt modicum sopori indulgeatur, implorat. Qua quiescente, cùm conuiuæ epulum applicarent, illa surrexit, & ad sanctum se altare duci deposcit. Ante quod cùm solo prostrata fuisset, & attētè Domini misericordiam deprecaretur, restrictis lachrymis, purgatis lippitudine oculis, læta surrexit. Tunc patre gaudente, domi redditur sana.

Item lippi oculi puellæ.

Cap. 38. De alio contracto.

ALius quidam puerulus paruulus, cuius parētes haud procùl ab ipsa basilica commanebant, in secundo ortus sui anno membris totis contractus, sine spe alicuius boni nutriebatur, qui ità contractus erat, vt genua ab eius ore penitùs separari non possent. At cùm ad sancti basilicam parentes eius uigilassent, & proiectum infantulū coram sacrosanctis reliquiis dimisissent, post paululùm reperiunt eum sedentem, ac membris omnibus esse directum. Dehinc fusa oratione, gaudentes ad domum suam regresi sunt.

Itē puer quidā cōtractus.

Cap. 39. De periurijs.

EStautem in Turonico uicus, cui Gaudiacum nomen est, in quo beati martyris reliquiæ continētur. Qui cùm magnis virtutibus crebrò illustretur, in periuros tamen plerunque agitat vltionem. Nam cùm ibidèm quis, inimico humani generis suadente, periurauerit, ità vltio diuina prosequitur, vt protinùs aut in successione damni, aut in amissione proximi, aut in consumptione morbi manifesta patescat, nec causam remanere inultam martyr prorsùs indulget. Sed nec inibi iam ausu temerario periurat barbarorum

Produntur diuina vltione periuri.

rum cruda rusticitas. De quo negocio ista sufficiant, quia longum est, singula, quæ de his acta sunt, per ordinem memorare.

Cap. 40. De reliquijs eius, quas Aredius presbyter sustulit.

CVm autem ad me Aredius presbyter ex Lemouicino venisset, vir valdè religiosus, cuius etiam ĩ secundo uirtutum beati Martini libro memini, dum solicitè uitam eius perscrutarer, actionem inquirere cępi, quæ ibidèm beatissimus Iulianus in miraculis prodidisset. In honorem enim beati martyris basilicã ędificauit, quam & eius reliquiis illustrauit. Sicut ergò est verecundissimus, diù cunctatus, tandèm hæc & valdè inuitus exposuit. Quandò, inquit, primùm beati Iuliani adiui basilicam, parumpèr ceræ sepulcro sustuli, indè veniens ad fontem, in quo beati sanguis effusus est, abluta aquis facie, paruam ab his pro benedictione compleui ampullam. Testor omnipotentem Deum, quia antequàm ad domum accederem, colore, spissitudine, atque odore in balsamum commutata est. Veniens verò sacerdos ad dedicandam ædem, cùm hæc exposuissem, nihil aliud pro reliquiis in sanctum altare condere voluit, nisi vasculum, cuius aqua in balsamum commutata fuerat, dicens: Hæ sunt certæ reliquiæ, quas martyr paradisiacis virtutibus illustrauit.

Insigne miraculũ

Cap. 41. De paralytico sanato.

MVlta quidem & alia sunt, de quibus plurima prætermittens, aliqua pando. Infirmus quidã omnibus membris debilis, plaustro impositus, ad eius monasterium est aduectus. Qui cùm ante ipsam basilicam in hoc vehiculo nocte iaceret, videt eam subitò magno splendore fulgentem, vocesque in ea psallentium tanquàm multorum hominum audiebat. Dum hæc agerentur, & ille orationem funderet, quasi stupefactus, nec memor dolorum, eo appropinquante, splendor, quem viderat, præterit ante oculos eius. At ille fulgore demoto in se reuersus, sensit se pristinæ saluti recuperatum.

Paralytici restitutio.

Cap. 42. De cæco illuminato.

CAecus quoquè, adminiculo deducẽte, ad sacrosanctum altare eius accedẽs, dum de opertorio sanctarum reliquiarum oculos attigit, lumẽ recepit. Sed & energumeni ab hac palla cooperti, sępe mũdati sunt, & potestas iudicum, quotiescunque in eo loco superfluè egit, confusa discessit.

Cap. 43. De Cruce altaris furata.

PEndebat autẽ super ipsum altare Crux holochrysa, eleganti opere facta, & erat tam præclara visu, vt eam putares ex auro esse mundissimo. Aduenientibus verò Barbaris, à quodam esse aurea æstimata, direpta est, & sinu recondita. At is, qui eam sustulerat, tanto subitò põdere prægrauatur, vt eã penitùs sustinere nõ posset: statimq; cõpũctus virtute martyris, pęnitẽtia motus, de itinere trãsmissam loco sancto restituit.

Sacrileg⁹ tollere nõ põt Crucem.

Cap. 44. Qualiter expetita sunt eius pignora.

QVę postquàm gesta sunt, misit clericum suũ, dicens: Vade ad beati Iuliani basilicam, & fundẽs orationem, supplica, vt tibi aliquid cærę vel pulueris de sepulcro iacentis largiri dignentur æditui, ut delatum à me cũ benedictione suscipiat. Ille verò veniẽs, quæ sibi fuerant imperata, flagitat, ac suscepit. Et cùm susceptũ ferre vellet, tanto grauatur pondere, vt vix ceruicem posset erigere: Vndè tremore magno concussus, pauimento prosternitur, & iterùm cũ lachrymis orationem fundens, surrexit incolumis, & acceptam sensit abeũdi habere se libertatẽ. Igitur arrepto itinere, incalescente nimiùm sole corripitur. Veniẽs autem ad uillã vię proximam, vnam casulã adit, aquã deposcens. De qua egrediens iuuenis dare respõsum, vt eos vidit, in terram corruit, factusq; est sicut mortuus. Concurrentes autẽ cognati eius, calumniabantur hominibus, asserentes consanguineũ suũ eorum magicis artibus fuisse peremptũ. Et appręhẽsum pueri, eleuauerunt semiuiuum. At ille de manibus eorum elapsus, percussis palmis, cępit debacchando clamare & dicere, ꝙ martyris Iuliani virtute exureret. Clericus verò hæc audiens, posita super caput eius capsula cum pignoribus sanctis, fide plenus, orare cępit attentiùs. Ipse quoquè cum vomitu sanguinẽ dæmoniumq; proiiciens, purgatus abscessit. Dehinc firmatus in fide, portitor iter totum cũ psalmis & gratiarũ actionibus carpens, ad locum præoptatum, martyre ducente, peruenit. Iam exindè tempore procedente, quanti ibi energumeni, frigoretici, vel diuersis morbis oppressi, martyris virtute sanati sunt, nec nomina retineri, nec numerus potuit colligi.

Dæmoniacus curatur.

Multa miracula

Cap. 45. De puero ad ariolos ducto, & alio per virtutem Sancti sanato.

INter reliqua verò insignia suscipiendorum miraculorum ponimus & istud, quod insipientes corrigat, & roboret sapientes. Igitur Cautini Episcopi tempore, quo ingruentibus peccatis populi, Aruerna regio ab excidio luis, quam inguinariam uocãt, deuastabatur, ego Briuatensem vicum expetii, scilicet, vt qui meritis tutari nequibam, beati martyris Iuliani saluarer subsidio. In quo dũ cõmorarer uico, vnus puer ex nostris, ab hoc morbo corripitur: reclinatoque ad lectulum capite, grauiter agere cępit. Erat aũt febris assidua cũ stomachi pituita, ità ut si aliquid acciperet, confestim reiiceret. Nec erat ei cibus cõfortatio, sed magis exitus putabatur. Deniq; mei cùm viderent eũ in extrema vexari, ariolũ quendã inuocant. Ille verò venire non differens, accessit ad ægrotum, & artẽ suã exercere conatur, incantationes immurmurat, sortes iactat, ligaturas collo suspẽdit, promittit viuere, quẽ ipse mancipauerat morti. Hęc autem me nesciente agebantur: quæ cùm mihi delata fuissent, amarissimus reddor, & cum graui suspirio illum cõmemoro, quod Dominus per Eliam Prophetã Ochoziæ regi pronunciat, dicens: Quia dereliquisti Dominum Deũ Israel, & consuluisti Deũ Accaron, ideò de lectulo, in quo ascendisti, non consurges, sed morte morieris. Nam iste post aduentum arioli validiùs febre succensus, spiritum exhalabat. Cuius post obitum, interpositis paucis diebus, puer alius simili laborare cœpit incommodo. Tunc ego, Eccè, inquio, accedite ad martyris tumulum, & aliquid exindè ad ægrotum deportate: & videbitis magnalia Dei, atque cognoscetis, quid sit inter iustum & iniustum, & inter timentem Deum, & non seruientem illi. Accedentes autem, parumpèr pulueris circa sepulcrum iacentis sustulerunt. De quo vt hausit infirmus cum aqua, ꝓtinùs assecutus est medicinam, recuperatisq; viri-

En quantũ olim sãctissimi viri tribuerint Sanctis.

4. Reg. 1.

Certè hoc præclarũ est miraculum.

viribus, ac restricta febre, conualuit. Intelligite ergò nunc, ò omnes, qui insipientes estis in populo, & postquam ità discusseritis, scitote quia nihil sunt, quæ ad seducendum humanum genus diabolus operatur. Ideò moneo, vt si quis uexillo crucis signatus, si quis baptismi ablutione mundatus, si quis vetustate deposita, in nouo nunc homine viget, talia postponat ac negligat: quærat autem patrocinia martyrũ, per quos sanitatum miracula celebrantur: postulet adiutoria confessorum, qui meritò amici sunt domini nuncupati, & quæ voluerit, obtinebit.

Nota consiliũ sanctissimi Epi.

Cap. 46. *De rosis, ad sepulchrum eius diuinitùs ostensis.*

EO tempore, cùm post obitum Perserij martyrarij, Vrbanus diaconus huius basilicæ ordinatur æditius, mira res ad sepulcrum sancti apparuit. Nam vigilante diacono in lectulo suo, auditus est sonitus, quasi ostium basilicæ panderetur. Post multarum uerò horarum spatium, audiuit ipsum iterùm claudi. Post hæc surgens de stratu, præcedenti lumine, accedit ad tumulum sancti. Mirum dictu, vidit pauimentũ rosis rutilantibus esse respersum. Erant autem magnę valdè, cum * flagrantia odoris immensi: in ipsas quoquè cancelli cælaturas mirabatur rosas intus. Nonus enim erat mensis, & hæ ità erant virides, vt eadem ipsa putares hora & momento ramis virentibus esse decerptas. Tunc cum grandi reuerentia collectas secretius posuit, multis exindè infirmis medicamẽta distribuens. Nam energumenus quidam ex Turonico veniens, ut exindè delibuto potum sumpsit, eiecto dæmone, purgatus abscesit.

Rosa pulcherrimæ in Nouẽbri apud tumulũ S. Iuliani.

Cap. 47. *De muliere illuminata.*

MVlier quædam à natiuitate cęca erat, quæ se exhiberi à parentibus ad beati Martini tumulum deprecata est. Vbi cùm uenisset, prostrata per triduũ ad cancellos, qui ante sepulcrum sancti Antistitis habentur extrinsecùs, responsum accepit per somnium, dicente sibi sancto viro: Si lumen recipere desideras, require basilicam sancti Iuliani: in qua dum præsidiũ martyris expetes, ille coniunctus Martino, visum tibi necessarium, simul orationũ suarum suffragiis reuocabit. Exurgens autem mulier, & ignorans, quòd in Turonico huius martyris reliquiæ tenerentur, ad Santonicam vrbem iter dirigit. Victorina etenim materfamilias, ex nobili stirpe progenita, in vrbis suæ territorio basilicam construxerat, reliquiasq; beati martyris condiderat. Ad hanc ergo ędem mulier accedẽs, orat per triduum. Die autem tertia aduenit natalis Baptistæ Dominici. Stante autem populo, & lectionũ dogmata auscultãte, subitò murmur magnum oritur: presbyter verò, qui solennia celebrabat, comprimere voces cupiens, interrogat quid hoc esset. Cui vnus ex adstantibus ait: Murmur mitescere non potest: quia virtus Domini miraculum prodidit. Eccè enim mulier illa, quæ se cæcam testabatur ortam, erumpẽte ab oculis sanguine, visum recepit. Tunc omnes benedixerũt Deum, cognoscentes pariter, quæ fuerant gesta.

Solẽnis dies natalis S. Iohannis.

Cæca videt.

Cap. 48. *De reliquijs, quas Nauinus presbyter detulit.*

NAuinus presbyter domus Vibriacensis, martyris huius gloriosi reliquias expetiuit, quas ex iussu beati Auiti Pontificis sumptas, cùm psallentio vsque ad basilicã S. Ferreoli, quæ procùl ab ipso vico sita est, perduxisset, vnus ex energumenis est mũdatus. Procedens autẽ psallendo, cùm ad medianã peruenisset, palàm hoste improbo virtute sancti depulso, puella alia purgata discesit.

Cap. 49. *Quòd eiusdem reliquijs multi infirmi sanati sunt.*

ACcedẽs autem ad locum, vbi oratorium, quod in honorẽ sancti cõstruxerat, posuit hæc pignora in altari sancto. Veniens aũt ad eũ vnus cũ amissis oculis, alius manu debilis, impleta oratione, hic lucẽ percipit post tenebras, manus ille vsum post ocia diuturna. Mulier etiam, nomine Aeterna, cum filia ab hoste iniquo vexata, ad hoc altare curata, cum prole sospes abscesit.

Multi sanantur.

Cap. 50. *De cæco illuminato.*

FRigoretici etiã in illo loco multi sanati sunt. Sed quoniã nõ est absurdũ, si beatus Iulianus cũ Iohãne aut Martino dona sanctitatũ impertiatur, cum quibus uictor seculi in cęlo tripudiat: referã adhuc, qualiter cum Nicetio Lugdunensi simili uirtute floruerit. Igitur infra terminũ territorii Turonici, Litomeris quidã in honore sancti martyris basilicam ędificauit, in qua nos ex more ad benedicendum euocati, sancti Iuliani martyris pignora cum Nicetii Lugdunẽsis reliquijs collocauimus. Sed non multo pòst tempore cæcus adueniens, dũ fideliter orationem fudit, visum recipere meruit. Memini huius rei in libro uitæ sancti Nicetii: quia dignum est, vt communis virtus vtriusq; sancti scripta connectat.

Ex his miraculis Lector intendens intelligat, non aliter nisi martyrum, reliquorumq; amicorum Dei, adiutoriis se posse saluari. Ego autem Domini misericordiam per beati martyris Iuliani patrocinia deprecor, vt aduocatus in causis alumni proprii coram Domino assistens, obtineat, vt absque impedimento maculæ vllius, huius vitæ cursum peragam, atque illa, quæ confessus sum in baptismo, irrepræhensibiliter teneam, fideliter exerceam, ac viriliter vsquè ad consummationem huius vitæ custodiam, Amen.

Nota preces tanti pontificis.

COMMENTARIVS DE SANCTO Propheta & Præcursore & Martyre Iohãne Baptista, ex Simeo ne Metaphraste.

29. AVG.

IOHANNEM Baptistam magnũ illud decus orbis terrarum laudare, desiderare quidẽ licet omnibus: vt pro dignitate autẽ laudet, nemo potest consequi. Quis enim illi laudem contexet pro dignitate, quem omnibus hominibus esse superiorem dixit omniũ opifex? Quoniam autem hic est illius amicus, & perfectus imitator, ei quoquè omninò gratum fuerit id, quod fit pro viribus. Sunt ergò à nobis res illius narrandæ, diuini Lucæ uestigia sequentibus, vndenàm ortus sit, & quomodò, & quænam fuerit eius educatio, & quonam fine vitæ vsus sit hic vir magnus & admirabilis. Dicenda sunt autem, non vt narrentur iis, qui nesciunt. (Quomodo enim, cùm omnes res illius celebrentur ab omnibus?) sed vt omninò percipiamus voluptatem in eis commemorandis. Sic verò habent:

Mat. 11.

Luc.1. 1. Para. 24.

Temporibus Herodis, qui fuit rex Iudææ, sacerdotem dicit fuisse diuinus hic Lucas, Zachariam quidẽ nomine, ex vice autem Abiæ: quæ in sorte sacerdotũ octaua erat. Ei autem fuisse etiam uxorem, quæ orta quidem erat ex filiabus Aaron, vt vtrinq; esset Zacharias sacerdos legitimus: Vocabatur autẽ Elisabeth. Eis verò suo testimonio tribuit iustitiã ante oculos Dei. Ipsa enim est ea, quæ est uera iustitia: quandoquidem ei soli aperta sunt corda hominum. Et quòd in omnibus eius mandatis & iustificationibus ambularent citra reprehensionem. Quanquàm autem essent tanta virtute præditi, eos tamen dicit caruisse liberis: quod erat probro veteribus, non leue, & contemnendũ, sed aliorum omnium grauissimũ. Quod quidẽ uobis magno debet esse solatio, quicunque bonæ quidem vitę vobis estis conscij: sæpe verò uobis minus æquæ & ꝓsperæ succedunt res humanæ.

Luc.1.

Huic autem Zachariæ, dũ sacerdotali munere fungeretur, visum esse dicit Angelum Domini stantem à dextris altaris. Cuiusnam autem altaris? Incensi. Erat enim alterũ oblationum. Et Zachariam quidẽ illuc solùm subiisse in ipsa hora incensi, totam autem populi multitudinẽ fuisse extra, vtentẽ oratione. Cõturbato verò & perterrefacto Zacharia propter spectaculum, Angelũ ei soluentẽ metum, dixisse: Noli timere, auditæ sunt enim preces tuæ. Te autẽ fuisse exauditũ probatur, ꝙ & fit tibi promissus filius, & significetur, quẽ admodùm sit uocandus, & ꝙ propter eius ortum prædicatur gaudium. Sed quid, dixerit quispiã, est consequens, vt ille, qui pro populi peccatis intercedit, accipiat promissionem, fore vt ei nascatur filius? Est certè ualdè consentaneũ & conueniens. Nam qui ab illo erat suscipiendus, is erat futurus præco agni, qui tollit peccatum mundi: quemadmodùm illeipse clamat.

Iohan.1.

Futurum autem eum magnum prædicit, non quidem absolutè, sed coram Domino: Sicut etiã ipsos parentes prius dixit iustos esse coram Deo. In quonã autem ipsum fore magnũ dicit diuinus Lucas? Num omninò in abundantia spiritus? Neque enim diuinæ gratiæ eũ solùm dicit futurũ participem. Sed replebitur, inquit, spiritu sancto, & non post aliquod tẽpus, neq; cùm ad aliquam peruenerit ætatem: sed adhuc in vtero matris. Quod autem erit eius munus, & quidnam aget? Conuersionem multorum filiorum Israel ad Dominum Deum eorum. Adde etiã reliquã laudationẽ, ò Angele. Et pręcedet corã eo in spiritu & virtute Eliæ. Nã sicut ille erit pręcursor secundi aduentus Christi, ità hic fuit primi, pari virtute & pari potestate, & eodem spiritu. Et cõuertet corda patrum ad filios. Quid significans, nisi ꝙ efficeret, vt Iudęi parerent doctrinę Apostolorum? Hi enim erant filii cognatione sanguinis: quorum etiam prudentiæ visi sunt obedire, qui tunc erant inobedientes. Eò enim tendit illud, Et parare Dño populum copiosum: nẽpe ꝙ, vt populus Iudaicus parẽret Christo, etiam antequam Christus apparẽret, ab Iohanne scilicet fuerit paratus, & eius linguæ præda factus fuerit.

Quoniã autem tu (hæc enim dicit Angelus Zachariæ) visus es non credere meis verbis, & eius, qui me misit, & cui assisto, virtutem non attendens, attendisti potius imbecillitatem corporis, & ad hoc solùm adspexisti, imponetur tibi pęna, vocis mutatio, & donec euenerint ea, quæ dicta sunt, eris obnoxius silentio. Statim autem pœna affuit, & simul cum Angeli voce extincta quoquè est uox Zachariæ. Apertum verò eius indicium, nutus. Erat enim, inquit, eis annuens, populo scilicet, propterea quòd ei sermo deesset. Tuum ergò est hoc, ò maximi Pręcursor, & arcanę tuæ ab initio potentiæ, vt & patri solueres linguæ uincula ex solo nomine, & matri naturalis pedicas sterilitatis: sicut etiam multis posteà, pœnitentiæ pręedicatione, soluisti uincula peccatorum. Verumenimuerò Zacharias quidem, ab eo iam peractis diebus ministerii, domum reuertitur: Elisabethæ autem posteà ex inopinato elucet conceptio. Et abscondit se, inquit, menses quinque, quòd in senectute, tãquàm præter tempus, concepisset erubescens.

Zacharias silentio castigatur.

Luc.1.

Sexto autem mense (oportet enim ea connectere, quæ sunt consequentia iis, quæ sunt proposita) quę ad eam genere attinebat, Maria, dico Deiparam, quæ degebat in domo sponsi Ioseph, qui erat in ciuitate Nazareth, cùm ei illic allatus esset bonus nuncius carnis à verbo susceptionis, & propter rem nouam de naturæ dubitaret legibus, apertè audit ab Angelo, & alioqui confirmante id, quod dixerat, & ad fidem trahente tali exemplo: Eccè enim, ꝙ cognata tua Elisabeth ipsa quoquè concepit filium in senectute sua: & hic est sextus mensis ei, quæ uocatur sterilis. Deindè paulopòst consequitur Marię cum festinatione in montana ascensus, & eius in domum Zacharię aduentus. Festinauit enim, ut gratularetur Elisabeth de bono nuncio huius nouæ conceptionis. Accedit ergò, & benignè eam salutat seu appellat. Salutatio autem, est dulcis exultatio infantis, qui est in vtero. Iam enim ex uẽtre didicerat seruus Dominum, qui erat in uentre: & cùm sensisset eius in mundum aduentum, mirandum in modum lætabatur. Hoc enim apertè ostendebat læta exultatio.

Humilitas s. Elisabeth.

Matt. 3.

Nè te lateat autem magna Elisabethæ moderatio, & submissio cum admirabili prædictione. Erubescebat enim, quòd ad eam venisset virgo, cùm id eius longè superaret dignitatem. Et ideò, Vndè hoc mihi? inquit. Sicut etiam illius filius fecit ad Domini aduentum, Et tu venis ad me, dicens in tempore baptismatis. Vide autem, quemadmodùm virginem appellat. Eam & matrem, & dominam suam nominat, quinetiam benedictam dicit in mulieribus. Et id, quod gestabat in utero, fructum ventris eius appellat admirabiliter, & præter opinionem. Quid hoc significans? Quòd seminis viri minimè erat particeps. Et in domo quidem Elisabethę habitauit Virgo circa tres mẽses. Deindè ea quidem sic domum reuertitur, Elisabethę autem impletum fuit tempus pariendi. Quanam uerò de causa ad tres menses, & non plures, fuit cohabitatio? An omninò, quòd tunc esset paritura Elisabeth? Si enim circa sextum mensem, ex quo ea conceperat, missus fuit Angelus ad Virginem, ipsa autem cùm apud Elisabeth uenisset, menses tres apud eam permanet: clarum est, quòd cùm finitum esset tempus conceptionis, quod nonus mensis circũscribit, in domum suam virgo reuertitur: & fortassè hac de causa, quòd vniuersa multitudo erat ventura in ędes Zachariæ, cùm instaret tempus pariendi Elisabeth, pudor autem virginalis hæc minimè sustineret.

Luc.1.

Vndenàm verò uenit in mentem Elisabethę, vt infanti imponeret nomen Iohannis, quod reuerà erat nouum, & ab eorum genere alienum? Vndenàm autem, nisi reuerà ex Spiritu sancto, & ex virtute eius, qui nascebatur? Neque enim ei hoc significauit maritus. Quomodò enim, cùm ei esset adhuc lingua præpedita? Certè etiam postquàm hoc scripto significauit Zacharias, (nutu enim non poterat) admirati sunt, inquit, omnes. Propter quamnam aliam causam, quàm propter parentum conuenientiam circa nomen infantis? Simulatque ergò scribens nominauit, linguę quoquè dissoluta sunt uincula, & cœpit loqui. Sed cur inuadit timor omnes, qui circùm habitabant? Quòd oportebat clara pręcurrere miracula, & propter promissionem eius, qui erat nasciturus, & propter iam eximium illius partum, vt

ab

ab initio fide dignus præclarè appareret. Significat autem hoc quoq; id, quod subiũgitur, quòd admiratio & metus inuaserit omnes, scilicet eos, qui audiebant: Quisnam erit, dicentes, hic puer?

Verumenimuerò ne hæc quidem nos prætereant, neque socordia accusemur in iis, in quibus debemus potius conferre studium & diligentiam. Vide enim quemadmodùm lingua Zachariæ, depositis quibus alligabatur vinculis, nõ solummodò loquitur, sed etiã, vt propheta, cœpit futura pulchrè prædicere, atque adeò de ipso filio prædicere, qui eius linguæ vincula immiserat, & ea relaxarat. Prædicit enim eum futurũ prophetam altissimi, & præiturum esse ante eius faciem, paraturum autem esse vias eius. Sed hæc quidẽ sic. Consequebatur autem, inquit, Iohanni pro ratione ætatis, spiritalis quoq; gratiæ accessio. Hoc enim si bi vult Euangelista, dicens: Puer autem crescebat, & confirmabatur spiritu: & quæ sequuntur. Quinetiam eum dicit fuisse versatum in solitudinibus vsq; ad tẽpus, quo se demonstrauit Israeli. Sed quanam de causa noluit conuersari cum populo, & peregrinationis amicus fuit, & solitudinis? nè euanesceret populi in eum reuerentia, vt quę offuscetur & flaccescat cõuersationis assuefactione: quinetiam ut dum argueret, facilius admitteretur: & dum testimonium ferret, esset fide dignus, nunc quidem Iudæorum arguens improbitatem, partim autem Christo ferens testimonium.

Ibidem.

S. Iohannes cur in solitudine sese abdiderit.

Verumenimuerò Zacharias quidem senex & sacerdos, vt à patribus de eo tradita tenet narratio, cùm vitam produxisset usque ad ipsum Dei & Saluatoris nostri ortum secũdùm carnem, & cùm maternis vlnis (ò diuinam submissionem) eum uidisset gestari, & sic ab ea sæpè in templum introduci, & eum esse Deum minimè ignorasset, proptereà ei concedit, vt ingrediatur in sancta sanctorum, cùm cognouisset eã esse Deiparam, & ut illic stet, ei largitur propter excellentiã. Sed hæc quidem ità se habebant. Ea autem res clariores ex Iudæis (ità enim vult, quæ traditur, narratio) ad iram accendit, & efficit, vt in senem grauiter insaniant. Etenim audiebant, inquit, ab eo regem creatæ naturæ ad humanam venisse generationẽ. Metu ergò, nè Regi parerent, concipiunt laborem, ut ait Esaias, & pariunt iniquitatẽ: & cùm essent procliues ad malitiam, & ad effundendũ sanguinẽ, non minùs, q̃ aquã à manu, vna nocte in tẽplũ irrumpentes, in conspectu (proh dolor) altaris occidunt Zachariã. Deindè cùm sanguis locũ admodùm cruentasset, & cædem factam planè argueret, terra effossa abscondunt mortuũ parricidæ, vt qui cædis quoque scelus vellent abscõdere. Hoc autẽ est reuerà difficile. Est enim scelus factũ quidem facile: postq̃ autem factum sit, celatu difficile. Et sic quidem narratur fuisse occisus Zacharias.

Esa. 59. Cædes Zachariæ.

Aliud quoquè traditur nõ minus receptum, q̃ propter puerorum cędem ab Herode factam, is quoque fuerit interemptus. Postq̃ enim in omnem partẽ peruasit edictum, quod iubebat interfici pueros in Bethleem, simul & in montanis, vt communi cæde horum puerorum, eum etiam vnà interimeret, qui erat suscitaturus mortuos: & sic ipse metum exueret principatus: ea enim de causa omnes pueros fuerat aggressus occidere: (Proh dolor, ad cuiusmodi cœpta impellũtur homines propter gloriæ cupiditatem tunc quærebatur quidem filius quoque Zachariæ ad cædem, ut qui nuper esset natus: non inueniebatur autẽ. Etenim quomodò Ioseph iubebatur fugere in Aegyptum cũ Maria & puero, ità etiam Elisabeth quandam speluncam ingressa cũ infante, in ea habitabat. Quoniã ergò infans ab eis appræhendi non poterat, totam iram ij, qui puerũ quærebant, effundũt in Zachariam: & cùm in templo inuenissent, (etenim rursùs vice sua attendebat altari incensi) interficiunt celantem filium, vt qui eum nollet eis ad cędem tradere. Et sic duplicem assequitur coronam, quòd & Deo ministrans, mactatur apud ipsum altare, & quòd cum infantibus primus Christo sacrificatur.

Mat. 2.

Ambitio quid efficiat.

Matt. 2.

Cùm hæc sic processissent, & post multos quidem annos è uiuis monarcha excessisset Augustus, Tiberius autẽ, qui monarchiæ ab illo susceperat dominatum, quindecim iam annos in imperio transegisset: quinetiã Herodis alienigenæ regno in quatuor principatus diuiso, & totidem numero filiis distributo, q̃ quidem erant Archelaus, & Herodes, & Philippus, & Lysanias: cùm prima quidẽ tetrarchia esset Iudęa, eã autem administraret Archelaus, qui erat primus inter filios: cumq; omnibus sceptro Romano collũ inclinantibus post primam descriptionẽ, ducesq; & prę sides, quibus Reipublicæ cura mandabatur, Roma accipientibus, Pontius Pilatus tunc præses esset Iudæę, qui quoniam Tiberio Cęsari erat intimus, ideò præmium suę in eũ amicitiæ, hanc acceperat administrationẽ: (Oportebat enim, cùm venisset Christ^9^, cui imperare erat repositum, vt ait propheta, cessare principes ex Iuda) Et Galilęę quidem tetrarcha esset Herodes, vt sacrum dicit Euangelium: Philippus autẽ eius frater esset tetrarcha (oportet enim, tanq̃ ornamẽto aliquo, ipsis vti eloquiis,) Ituręę & regionis Trachonitidis: & Lysanias, Abilinę: sub Pontificibus Anna & Caipha, Iohannes definitũ expectans tempus, (vt sacra dicunt eloquia) quo se Israeli ostenderet, morabatur adhuc in solitudine, quam habitauit uix solutus à fasciis, exercens vitam Angelicam, & liberã ab omnibus impedimentis & omni supellectile. Non enim tecto, nõ mensa, neque aliquo alio ex iis, quę sunt huiusmodi, indigebat. Non terrã arauit, non sulcũ proscidit: non in sudore vultus, quam quidem meã & paternam noui pęnam, panem comedit: sed arborũ quidem summę frondes alimentum parabant: ex pilis autẽ Cameli rude & sine arte confectum induebat vestimentum, ut eos, qui erant in mundo, ad quos non ità multò pòst venit, doceret victus tenuitatem, & instrueret, vt & humana despicerent, & eam, quæ reuerà erat apud antiquos, exercerent frugalitatẽ: qua prius Adã honoratus minimè opus habuit uestibus. Clarum est enim ei, post transgressionem opus fuisse uestibus.

Filij Herodis Ascalonitæ.

Gen. 49. Luc. 3.

Gene. 3.

Cùm autem tempus iam dictum aduentasset, & seipsum Israeli patefecisset, cuiusmodi erat ad afferendam admirationem homo, qui triginta annos habitarat in solitudine, & se veluti perpetuo damnauerat exilio: & cum nullo omninò homine versari statuerat, & ab ineunte ætate vitam elegerat monasticam, vt qui tunc primùm veniret in conspectum hominũ? Statim enim, ut iam diximus, ab incunabulis lubenter versatus fuit in solitudine, nulla re humana omninò indigens, simul cum moribus loquentem formam & uestem attrahens, ut qui fuisset filius Pontificis, & testimonium de eo ferentem Esaiam apertè induceret. Illud enim, Vox clamantis in deserto: de eo scilicet dictum est. Nouus quidam Elias ostensus ex omnibus, vel potiùs omnibus persuadens se habere illo aliquid amplius, quatenùs plus est omninò versari in solitudinibus, quàm in ciuitatibus, in quibus erat Elias. Ea de causa erat Iudæis mirandum in modum venerabilis, & tolerabantur eius repręhensiones. Quomodò enim eos increpans & uocans genimina viperarum, etsi manu essent valdè prompti, & propensi ad cędem, eos non adegit ad insaniam?

Iohannes monach^9^ ab infantia.

Esa. 40.

Esa. 40.

Verumenimuerò attendendum est, quàm fuerit Iudęis Baptista admirabilis. Eis enim iniecit suspicionẽ, ipsene reuera esset Christ^9^. Et ideo extitit vox illa,

quæ ex alto testimonium filii tribuebat ei, qui baptizabatur: & columba, quæ aduolauit, & apud illum solum mansit. Illum autem nihil ex his extulit, neque vnquàm uisus est primas partes sibi vendicare, sed sibi potius extremam adsciscere humilitatem. Quid enim sibi vult illa calceamenti corrigia, nisi quòd omninò recusaret se cum Iesu conferri, & diceret se non esse idoneum, qui solueret corrigiam eius calciamenti? Et alioquì cùm à Iudæis, missis ad eum legatis ex sacerdotibus & Leuitis, interrogaretur, Confessus est, inquit, & non negauit: & confessus est, se nullo modo esse Christum: etsi illi ad exprimendam Baptistę confessionem, quòd ipse esset apertè Christus, quid nō faciebant? Eò enim cum aliis hæc tendebat interrogatio: Quid tu baptizas, si tu non es Christus? Quinetiā à propriis discipulis Christo inuidentibus, & propter baptismum nonnihil vellicantibus, (ad eum enim sensim accedentes, & ad æmulationem accendentes: Cui tu testimonium tulisti, aiebant, ecce is baptizat) ille ne tātillùm quidem abducebatur: apertè autem dicebat, seipsum non esse Christum, sed missum *. Christū verò & Agnum Dei vocabat, & se quidem oportere minui, illum autem augeri confitebatur. Nō autem erat Iudæis solùm venerādus Baptista, & verè dignus, qui haberetur in admiratione: sed etiam ipsi Herodi, & ei magis, quàm Iudæis, quòd ei non solum pudorem, sed metum quoquè iniecerat: Timebat enim, inquit, Iohannem, ꝙ sciret virum sāctum & iustum eū esse. Quinetiam eum audiens, multa faciebat, & eum lubēter audiebat. Nam illud quidem habebat ex conscientiæ condemnatione, ꝙ eum timeret, inquam, cùm prauè & sceleratè uiueret: hoc autem ex uirtute dicentis, quòd omninò eum lubenter audiret. Et sic efficit quidem virtus, vt eam illi quoquè reuereantur, qui sunt ab ea omninò alieni.

Iohan. 1. *Iohan. 3.* *Marc. 6* *Virtutē ēt improbi reuerētur.*

Sed reuerà magnam uim habet intemperans cupiditas, & res est omnium efficacissima ad animam redigendam in seruitutem. Sicut etiam hunc Herodem miserè admodum affecit, dum non secus ac mācipio, rege (proh dolor) vsa est. Qui despēcta sua vxore, (ea autem erat filia Aretæ regis Arabum) & contemptui habito eius amore, plurimi faciebat amorem Herodiadis. Eam enim, cùm esset vxor fratris Philippi, duxit preter leges, cùm iam haberet semen fratris. Illis enim solis permittebatur hoc facere, quorum fratres reliquerant vitam absq; filiis. Permittebatur autē omninò hoc consilio, vt semen suscitarent fratribus. Propter hæc ergò Iohannes Herodem repræhendens, visus est surdo canere, & loqui in aurem mortuo: etsi solitus esset prius eum lubenter audire, & sciret eum in magna haberi reuerentia. Sed amor Herodiadis, qui vt diximus, eum inuaserat vehementius, efficiebat ut nihili faceret verba Iohannis: & illum quidem coniecit in carcerem, Herodiadi autem gratiorem prębuit audientiam, & liberam dedit potestatem sui explendi desiderii.

Deut. 25 *Libidinis mācipiū Herodes.*

Cæterùm Baptista, vt qui esset propheta, vel potius propheta superior, cùm præcognouisset se per Herodem quidem mox esse excessurū ex hominibus, suos autem discipulos hominē quidem solum existimare esse Christum, ipsum verò esse Christo lōgo interuallo præstantiorē: vellet autem hoc corrigere iudiciū, vt quòd non rectè haberet, quoniam neque desiderabat assentationem, neq; præter ueritatem volebat ornari gloria: quid facit? Cùm ille elegisset duos ex suis discipulis, mittit ad Iesum, qui rogarent: Tu es, qui vēturus es, an alium expectamus? Et hoc statuit facere, non ipse uolens discere, sed illos doceri potius. Quomodò enim opus habuisset discere, quem nouerat ex vtero, antequàm ex eo prodiret, & quem doctus à patre, apertè prędicauit in omnibus? Quibus, cùm venissent, & hæc Christo dixissent, ille quidē primùm nullā dat lingua responsionē, sed factis potius, respondēs, se ipsum esse ostendit, quem quærebant signorum magnitudine, quoniam ea ipsa hora multa signa fecerat: deindè verò etiam per verba adiiciens respōsionem: Euntes, renunciate, inquit, Iohanni ea, quę audistis, & quæ uidistis. Quænam autem ea sunt? Cæcorum correctio, leprosorum nūdatio, surdorū auditio, mortuorum resurrectio: & quæ deincèps consequuntur. Propter quæ diuinè subiungit: Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me. Quid hoc dicens, aut quid volens ostēdere? Quòd vel eius supercilia (vt ait diuinus Dauid) examinant filios hominum, & quæ ab eis agitātur in cordibus, eius oculos minimè effugiunt. Ipsi.n. apertè erant, qui scandalizabantur.

Matt. 11 *Ibidèm.* *Psal. 10.*

Postquàm autem ij rediissent ad Baptistam, volens Christus iis quoq; mederi, quæ turbæ circunsistentis animum perturbabant. (Iam enim rectè se habebant Iohannis discipuli.) Verisimile nanque erat túrbam dubitasse, num hæc dicta essent à Iohanne ambigente, vtrum is sit, qui venit, an alium fortè expectare oporteat, vt qui vel propter carcerem in metum incidisset, vel etiam pęnitētia ductus esset eorum, quæ prius dicta fuerant: Has, inquam, dubitationes Christus corrigens: Quid existis, inquit, visum in desertum? Arundinem vento agitatam? Aut eum, qui est in mollibus vestibus? vel prophetam tantum? Hæc autē post discipulorum Iohannis reuersionem, sicut diximus. Neq; enim eis præsentibus uolebat laudes contexere Baptistæ, quoniam assentantis potius, quàm uera dicentis, existimata essent ea, quæ dicta sunt. Ad quid ergò exēplum arundinis, quæ vento facilè agitatur, ꝗ vt ostendat hominem facilem & mobilem, venti campum, vt est in prouerbio: & mentem, quæ facilè duci & transmutari potēst, quæ seruit tēporibus, & cito ab eis trāsfertur? Non ergo à priore illa mēte & sententia traductus est Iohannes: quoniam cū adducto exemplo pugnat ex diametro. Est enim ille firmus & solidus, arundini, quæ facilè circūfertur, omnino dissimilis. Quid autem illud, In mollibus vestibus? Eos innuit, qui viuunt in deliciis. Probabile enim erat Iudęos cogitare, ꝙ qui primum fuerat firmus ac robustus, & assuetus laboribus, deindè deliciis vsus, tunc euaserat delicatus, & inierat fœdus cum mollitia: Quorum neutrum fuisse Iohannis animi & vitę, certum testimonium est, & vestis, & carcer. Non enim condemnatus esset illum habitare, si sciuisset seruire tempori, & cedere regibus se iniquè gerentibus: cùm præsertim ei non esset necesse loqui ad gratiam, sed solum tacere sufficiebat, vt omnibus modis obseruaretur & coleretur. Quomodo autem accipiendum est illud, Eum esse plus quàm prophetam? An quòd conspectus sit propinquus Christi aduentui ad homines? Mittam enim, inquit, Angelum meum ante faciem tuam. Quod quidem nihil aliud significat, quàm proxime. Nam ij quoque, qui in progrediendo pręcedunt continenter regibus, ij scilicet & maiorem, quàm alii, habent authoritatem, & sunt ei coniunctiores.

Constātia S. Iohannis. *Malac. 3.*

Et sufficit quidem lingua Dominica ad ferendū Iohanni testimonium de excellentia inter homines, & quòd nulla mulier eo maiorem pepererit. Inueniet autem qui velit, veritatem quoquè rerum idem dicere, si illius mensam cogitet, si illius viuendi rationem, si excelsam illius mentem. Tanquàm enim, qui e cęlo venisset, sic terram obibat, corpus tanquàm superuacaneum & ociosum aliquid inferens, & eius ferè nullam curam gerens, hymnis & precibus assidue deditus, propemodùm quidem nec terrā tangens, ad

Sanctitas eius eximia.

cęlum

cælum autem mente sublatus,& Deũ solùm purè con tingens,nullam rem humanam vendicans, sed nouã uitæ uiam ingrediens, vt qui esset simul tranquillus & vehemens. Etenim cum populo quidem Iudęorũ stre nuè & fortiter,cum rege autem liberè, cum suis verò discipulis comiter admodùm & benignè loquebať: Non leuiter quidem & temerè, sed vnumquodq; scilicet,vt oportebat. Quomodò ergò non erat homini bus maior,qui sic erat affectus? Quid autem sibi vult id,quod subiungitur, Minor quidem,in regno autem cęlorum maior? An ne nimię laudes Iudæis aliquam parerent absurditatem,& darẽt eis occasionem,Christo præferendi Iohannem? Minorem autem omninò & ætate,& multorum opinione seipsum vocat. Erant enim quidam,qui ei non solùm tribuebant humilitatem,sed & voracem, & vinipotorem non uerebantur eum vocare.

Christus vt minor Iohanne. Matt. 11.

Sed iam ad eius quoquè mortem est transeundum, quam ille subiit propter repræhensiones, vt qui perpetuò aduersùs peccatum decertauerit, non timens dies(vt dicam cum diuino Dauide)nõ formidãs vultus regum, qui Deum & leges despiciunt: sed apertè arguens eos seruos voluptatis, qui aliis (ò iura & leges)volent imperare. Nam postquàm iam fuisset inclusus carcere(eo enim illic demisso,digressi sumus) Herodes faciebat cęnam in suo natali proceribus, & tribunis,&,vt sacrum dicit Euangelium,primis Galilææ. Deindè in cęna oblectationes,& *honestæ recreationes. Oportet enim eas quoquè dicere, quibus rex vsus est apud eos,qui inuitati fuerant. Accedit puella saltans,non plebeia aliqua,aut una ex vulgo, sed quæ nominata fuerat filia regis, & illius ipsius regis, qui conuiuio exceperat. Nec erubescebat regina filiam, eamque,vt uidebatur, virginem introducens, & saltantem producens in conspectum tot masculorum, rem pudicis oculis non solùm iniucundam,sed etiam vitandam. Sed id consultò agebat, vt cognosceretur quàm esset honesta ea,quam rex duxerat, & ex fructu arbor, & ex filia mater aperta euaderet. Et ipsa quidẽ per illam:qui duxerat autem, per vtranq; laudandus uideretur & beatus. Vide uerò mali quoq; accessionẽ. Patri placuit id, quod fiebat, ꝓpter quod oportebat eum magis pudore affici:& sic placuit(ò regiã munificentiam) vt polliceretur se ei regnum suum esse diuisurum,ad remunerandam rem tam publicè utilem, & magno studio dignã:& quod est deterius, cùm nec illa petiisset,sed ipse eam ad rogandum incitasset.

Psal. 55.

*Marc. 6. for. * inhonestæ.*

Illa autem laudis quoquè & gloriæ mouetur cupiditate,& rem petit longè maiorem, vt quæ cùm esset fœtus viperæ,didicisset ab ipsa matre petitionẽ. Quæ rit enim non dimidium regni sibi promissum,neque aliquid eiusmodi,sed rem,proh dolor, quæ omnia regna terræ superat, & cum qua nc ipse quidẽ mundus potest conferri,si eius spectes precium: nempè caput viri,quod tu quoq; priùs,qui seruus es potius, q̃ rex, in maximo honore habuisti: vt ipsa dicunt Euangelia, & nos prius ostendimus. Nunc autem propter à ratio ne alienum tui animi motũ,& eius repræhensiones,in vincula coniicis virum illum venerandum,& non solùm coniicis, sed etiam interimis: & illud caput malis vendis amoribus, tales, ò infelix, gratias ei largiens,cuius tu turpi amore tenebaris. Quis verò fuit hic prætextus? Nè iusiurandum transilires, iusti interemptio. Clarum est enim, te esse pollicitum, regni tui dimidium ei daturum. Hoc autem quid est aliud,quàm opes,pecuniæ,iugera terræ, gloria ad tempus, quorum ipse eras dominus? Hæc enim si ei à te ex æquo essent diuisa, tuum conseruasses iusiurandum. Viri autem cædes, viri dixi, immò uerò plus q̃ viri,quid cum his commune habebat apud eum: qui temperanter viuit,& rectas leges sequitur? Nisi hoc tibi erat regnare, ò optime, subiectos nulla de causa interimere? Tu autem præ te tulisti te molestè ferre, vt qui necessè habuisses iusti uiri cædem permittere, iurisiurandi,& non legum,solùm custos diligens. Sed satis intellectum est,te ad nouercæ,vt aiunt, flere tumulum, & præ te ferre te illud dare inuitum, quod magis gaudebas,quàm ii,qui petebant.

Simulatio Herodis.

Infertur autem caput plenum sanguine, inuitatis quidem terrum spectaculum, & quod omnem conuiuii lætitiam poterat in dolorem conuertere,matri autem puellæ maximam afferens uoluptatem. Talem enim sitiebat eum uidere, qui eam prohibebat,nè uiueret ex sui animi sententia,& zelo linguam habebat nõ minùs gladio acutam,licèt mutam. Diuina enim quidem res est virtus,& quæ vinci non potest, vt quæ etiam post mortem eius,qui eam possedit, adhuc dominetur. Qui enim erat adeò turpis,& abominãdus, & voluptatum seruus rex, qui cędem talis uiri, tanq̃ vnius abiecti, & contempti,iussu fecerat,vide quemadmodùm post illius mortem euadit timidus & meticulosus. Adeò certè timidus, ut eum, qui erat mortuus, putaret propè esse morte superiorem. Cùm enim de Iesu audiisset,Euangelium inquit,Herodes, & quænam faceret miracula: Hic est, inquit, Iohannes Baptista, hic surrexit à mortuis. Huius autem rei probatio erat: Virtutes enim dicebat operari in eo, Domini signorum & miraculorum sic vocans operationem. Postquàm autem fuit interfectus diuinus ille Iohannes,& magna contentione petendum caput, pręmium saltationis donatum fuit illi debacchanti iuuenculæ:& id per ipsam habuit mater: illa, cùm id accepisset,quod ardenter sitiebat, profundè infodit, & apud se tutò abscondit:ut ex iis,quæ à Patribus sunt tradita, narrationibus scriptisque licet discere. Magnus enim timor, & magnitudo eius, quem habebat odio,efficiebat,vt ipsa sibi caueret. Neque permittit caput coniungi cum corpore,dubitans nè sic resurgeret,& ad priores rediret repræhẽsiones:Sed si,inquit, apud me caput rectè abscondatur,id non facilè potuerit resurgere.

Virtus sẽ per inuicta

Matt. 14.

Caput S. Iohannis desodit.

Postquàm autem curæ fuisset eius discipulis,vt reliquum corpus in quodam loco insigni honorificè sepeliretur,ii ad Iesum veniẽtes, omnia ei renunciant. Ille autem,vtpotè ex eo dolore affectus,non amplius patitur manere in regione:sed illinc surgit protinùs, & vnà cum suis discipulis nauẽ cõscendens, venit in desertũ quendã locum Bethsaidę,& se,& illos quiete recreans,& veluti consolãs tristitiã. Atq; diuinus quidem Iohannes,cùm pręter alia bona, quibus erat locuples,etiã,quod à Christo acceperat,testimonio suisset honoratus cęlorũ,quibus erat dignus,sortitus fuit habitationem,cùm trigintaduos annos,& sex menses peregisset in terra. Herodẽ aũt Dei iustitia, etsi ut plurimùm soleat esse tarda ad supplicium,tamen hic fortasse insigne scelus habens odio, haud ità diù pòst inuadit. Postquàm enim ille suam vxorẽ, propter vehemẽtẽ amorem in adulterã,& odio habuit, & repudiauit:ea non ferens contumeliam,venit ad Aretam suũ patrem,qui erat rex Arabum,vt anteà dictum est, eiq; & insolẽtiam & alia omnia(vt semel dicam)exposuit, & petiit,vt vlcisceretur rem, quę mulieri est intolerabilis. Ille autẽ(neq; enim eius solum,sed suã potius ꝓpriam existimabat contumeliam) bellum cõmouit aduersus Herodem. Et cùm rectè gessisset, & illius exercitum valide cecidisset:& alios quidẽ occidisset,alios verò redegisset in seruitutem,& subiectis flammis omnem esset populatus regionem,reuertitur. Et res quidem Herodis ità se habuerunt.

Marc. 6.

Luc. 9.

Bellũ facit Herodi Aretas.

Cæterũ huiꝰ adulteræ & illegitimæ uxoris Herodis,

 quo-

quomodò? Ipsa in longissimum quidem tempus vitam producit. Cùm suam autem uidisset filiam acerbo fine primùm vitam terminasse, sic ipsa quoquè recedit, iis, quæ illic sunt, omninò seruata suppliciis, & bibitura totam fæcè iustissimi calicis, qui est in manu domini. Filia autē illius, quā quidē diximus periisse ante matrem, cùm ad quendā locum proficisceretur, & tempore hyemis oporteret eam flumen traiicere, quoniam erat glacie concretū, id trāsibat pedibus. Cùm autem glacies non sine Dei numine omninò esset disrupta, ipsa quidem vsque ad caput defluxit misera, tunc quoquè veluti saltans laniationibus, non in terra, sed in aquis. Caput verò & glacie confractū, & validè amputatum, relinquitur supra gelu, admirabile iudicium Dei iudiciorum, ipsum quoquè diuisum à reliquo corpore, non gladio, sed glacie. Sed hæc quidem ità se habuerunt, & infame illud & sceleratum caput, propositum erat spectaculum omnibus, ea, quæ fecerat, in memoriam reuocans spectatoribus. Quemadmodùm autem illud verè sacrum, & magna contentione quærendum caput, in profundo terræ (sicut priùs diximus) à Baccha illa absconsum, admirabiliter rursùs eluxerit, & manifestum euaserit fidelibus, iam ad declarandum accedit oratio.

Psal. 74.

Filiæ Herodiadis horrēdus interitus.

Duo monachi ex Oriente profecti, cùm eos teneret desiderium fruendi conspectu sacrorum locorum Christi passionum, veniunt Hierosolyma. Alteri eorū dormienti apparens Baptista, & ostendit quisnam esset, & cùm ad Herodis, inquit, regis domum veneritis, (illic enim est meū caput conditum) à vobis maximè curandum est, vt id tollatis. Manè ergò accedēs, qui visionem viderat, ea comiti communicat. Ille autem id, quod visum fuerat, inanem dicit esse visionē, non veritatem. Ipsum enim fortassè mouebat ad incredulitatem affectio æmulationis. Ea ratione & negligebatur id, quod imperatum fuerat, & ad effectum minimè deducebatur. Sequenti ergò nocte singulatim accedens præco veritatis, vtrisque mandat eadē, dicens, nihil oportere dubitare: sed omni incredulitate deposita & socordia, curam gererent eius, quod fuerat imperatum. Cùm ergò ambo id, quod visum fuerat, rursùs sibi inuicem significassent, & soluta est incredulitas, & ab vtrisq; via simul est confecta, Præcursore rursùs (vt semel dicam) illam eis dirigente, & bono duce eis effecto. Breui itaque ad locum perueniunt, & inueniunt sacrum caput, cuius amputatio fuerat pœna temperantię: & ideò non merebatur abscondi, sed potiùs prodire in lucem, ad sanctificationem & vtilitatem multorum.

Inuenit sacratissimū caput S. Iohannis.

Cùm id ergò sustulissent monachi, vt iussi fuerant, & in saccum ex pilis cōfectum id immisissent, (quod quidem fortassè factum fuerat de illius sententia, vt caput imitaretur indumentum totius corporis, quo vtebatur in solitudine) statim se parant ad reditum, rem verè desiderabilem, & supra millia auri & argenti (vt cum diuino Dauid dicam) fidelibus afferentes. Figulus autem quidam illo tempore, ex ciuitate quidem Emesa genus ducens, sed tanta laborans inopia, vt ipsam odio haberet patriam, vt quæ eum non posset alere, ob idq; charum etiam solum, nempe patriā ipsam, derelinqueret, & quasi secùm habitantem paupertatem fugeret: hic cùm erraret in via, incidit in monachos, à quibus diuinus thesaurus, nempe Præcursoris caput, exportabatur. Cùm ergò ille vnà cum eis colloqueretur, & simul iter faceret, illi tradunt ferendum hoc excelsum & venerandum caput. Ignorante autem figulo quidnam esset, quod eius fidei cōmissum fuerat, illi apparet Præcursor, & in eius conspectum fugiens: Relictis, inquit, tuis comitibus, aufuge cum eo, quod habes in manibus. Hoc autem fecit, Monachorum quidem, vt est verisimile, frigiditatem condemnans & socordiam, vt qui rem tantā homini alieno & ignoto credidissent: Figulo verò hanc præbens occasionem, & rem gerendi rectiùs, & vitæ melioris. Nam cùm ille obedijsset, & latuisset, & cum tali thesauro domum esset reuersus, fuit deincèps florens opibus, & bonorum bonis per totam vitam repletus. Quomodo enim non erat futurus, qui non, vt ille comœdiæ Chremylus Plutum domum introduxerat, cæcum penitùs, & cui non est fidendum: sed veras diuitias, thesaurum, inquam, qui non exinanitur, secùm habebat habitantes? Non oblitus autem ille, cùm malè priùs rem suam gereret, sacrum illud & venerandum caput in omni honore habuit. Et hoc quidem tota vita sua fecit.

Ps. 118.

Ditescit figulus asseruās sa[n]ctū caput.

Cùm autē esset decessurus, vbi illud imposuisset in hydria (sic enim fortè dispensabat, qui eius, qui propter me pauper est factus, paupertatē æmulabatur in omnibus) & deindè extrinsecùs eam arca inclusisset, & pulchrè signaculo obsignasset, deponit apud sororem ei, quæ euenerant, omnia aperiens, & quemadmodùm ueluti quoddam inexpugnabile malum aliquandò ipsum atterebat paupertas: præter spem autē rebus mutatis, ad eas, quas nunc habet, opes peruenit, & bonorum affluentiam. Causam autem mutationis dicebat fuisse caput, quod in vase ostendebat inclusum: quod mihi, inquit, maiorem attulit vtilitatem, q̄ quod vulgò celebratur, Cornucopiæ. Cùm sic dixisset, diligenter præcepit, vt in omni quidem honore illud haberet: id verò, quod celabatur, ipsa non priùs aperiret, quàm iis, quos nouit, modis Præcursor ipse id faciendum significaret. Hoc autem iussit, fortassè considerans, quòd qui suum Dominum, cùm adhuc esset intrà vterum, non ignorauit, sed in ventre exultando, eum significauit: is etiā post mortē capsa, tāquàm ventre, vtens, seipsum, cùm uellet, esset declaraturus. Atque quandiù quidem, sorori inquit, vixeris, vide vt omnis honor & cultus ei seruetur: postq̄ autem videris tuum appropinquare decessum, apud aliquem virum pium est hic tibi deponendus thesaurus. Sic ergò mulier, quandiù habuit quidem corpus, alacritati animi seruiens, curauit mandata fratris, & in seruiendo venerandi capiti non fuit negligens. Postq̄ autem peruenit etiam ad senectutem, & necessarium exoluēdum debitum mors eam vocabat, implet hic quoquè mandatum: & apud quendam, qui non solùm pietatē, sed ē[t] castitatem sibi vendicabat, deponit thesaurum, ea mandans similiter, quæ sibi quoq; mādata fuerant.

Luc. 1.

Ad multos ergò eodem modo donū transiens, deindè etiam ad quendam Eustachium, monachum quidem & presbyterum, sed diuersæ ab orthodoxis sententiæ, & non conuenientem cum iis, qui de fide rectè sentiebant, bonum illud venit: cùm ignorassent, vt arbitror, ii, qui deposuerant, sententiæ diuersitatem. Ei uerò non hoc solùm, sed mens quoquè erat peruersa, & mores conueniebant ei, quod sentiebat. Idq; facilè probari potest. Quæ enim faciebat id, quod apud eū celabatur, & quæ diuina signa operabatur, sibi improbè ille impius ascribebat, & fur erat simul, preciosissimam thecam habens tanq̄ marsupiū, & nō minùs quæ fiebant, quàm quæ immittebantur, cauponans, vt qui omninò simularet, & ea ad se traheret. Non oportet autem omninò admirari, si uiro tali tam preciosum caput Baptista sustinuit committi. Quid enim, qui & in improbæ mulieris manus priùs venire, & ab ea abscondi: multò autem magis qui etiam illam ipsam sustinuit habere causam amputationis? Tandèm verò fuit euidens, quænam esset eius sententia. Fauebat autem Arrio, & eodem morbo, quo ille, laborabat. Propter ipsam itaque hæresim eadem hora expel-

Sanctum caput traditur cuidā monacho hæretico & peruerso.

expellitur ex ciuitate Emesenorum, ualdè quidem rogans & obsecrans, vt vnum solùm diem sibi liceret manere in monasterio. Cùm non fuisset autem exauditus (Neque enim oportebat, cùm diuinus nō permitteret Præcursor, futurum malum egregiè pro spiciens: Volebat enim sceleratus diuinum caput se cùm accipere, vt rursùs furaretur, & sibi attribuere, quæ ab illo fiebant miracula, & sic procurare, vt hæresis rectè se habere, & Deo grata esse videretur) ille quidem malus malè statim expellitur: caput autem rursùs, ità ut erat, manet in monasterio.

Cùm autē post multos, qui pręfuerunt, diuino quo què Marcello præfectura eius monasterii fuisset credita, visum est magno præconi veritatis seipsum ostēdere. Ostensio verò fuit admirabilis, & digna, quæ à fidelibus audiatur hominibus. Sic autem habet, vt ille ipse, cui fuit declaratum, Marcellus exposuit. Erat quippe media hebdomada diuinorum ieiuniorum, & octauusdecimus mensis Peritij dies: Regnabant autem Valentinianus & Martianus, inprimìs pij Imperatores: Ecclesiæ verò præerat Vranius. Visæ sunt, inquit, mihi in somnis apertæ esse omnes portæ nostri monasterij: & ego conturbatus, putabam me abire hoc animo, vt portas clauderem. Deindè rursùs mihi sum visum videre fluuium in portam irruentem, & mirari, vndenàm esset tantus aquæ impetus. Cùm hęc autem in animo versarem, audiebatur sonus multitudinis populi & classium, quæ ab Oriente veluti ferebantur super aquam, quę ad nos quidem procedebat. Vnaquæque autem classis propria lingua vtens: Eccè, dicebat, magnus ille Præcursor Christi Saluatoris nostri & Baptista Iohannes ostenditur. Cùm ego autem starem ad portā meridionalem, & illa statìm est aperta, & ingressæ sunt acies. Ego verò simul, relicta porta, currens sum ingressus: & stans in initio scalarum, vidi ipsos ingredientes monasterium.

Visio Marcelli Abbatis.

In ijsdem autem scalis mihi adhuc stanti visa sunt duo atria, vnum quidem vergēs ad occasum, alterum verò ad meridiem: & magnum templum situm erat in medio eorum. Vnamquanque autem classem videbā ingredientem in atrium, quod vergebat ad occidentem. Deindè etiam cùm ad templum adorassent, statìm abierunt ad portam meridionalem, & sic destiterunt ab itinere. Deindè etiam audiui vocem aliorum rursùs clamantium: Eccè magnus Iohannes Baptista. Cùm ad hoc sustulissem oculos, adspexi illum in eo templo, quod videram. Prætereà autem duo quidam vnà cum eo aderant, vnus quidem à dexteris, alter verò à sinistris. Iam verò vnamquanque classem ad ipsum accedentem benedicebat: & postquàm illæ cessarūt accedere, me quoquè subijt desiderium ad ipsum veniendi, & similem percipiendi salutationem & benedictionem. Me autem cōtinui parumpèr, quòd nollem illis portis ingredi, per quas ingressæ erant illæ classes, & quoniam non videbam aliquem labra ori eius admouentem, nisi soli pectori. Tandèm nihilominùs in eius quidem conspectum veni anterius, sed tremebundus, & timidus, & humi figens oculos. Deindè etiam humi procumbens, præhendo eius pedes. Ille verò me erigit, & barbam placidè tangens, & os ori admouens, amplectitur: & prætereà vas proferens lacte plenum, id tradit mihi, subiungens: Hoc tibi erit ad benedictionem. Deindè cùm sic visum esset progredi, eum præcedebam: & simul ipse, & qui cum eo erant, conuenerunt in hoc nostrum monasterium. A me autem, cùm attendissem, ante ipsum cōspecta fuit columna ignis: & cùm vidissem, non paruus mihi metus incubuit. Et statìm è somno sum excitatus.

Non multum tempus intercelsit, quòd mox fui à somno iterùm captus, & quæ visa fuerant, ad finem peruenerunt. Nam erat quidem vespera diei vnius ex ieiunijs. Ego autem dixi monachis: Vnusquisque vestrum suum psalmum bis dicat. Qui cùm sic facerent, vni ex fratribus (erat autem ei nomen Isaacius) cùm sustulisset oculos, ignis apertè ardens visus est in spelunca. Cùm ex eo autem esset timore affectus, vox eum recreauit, dicens: Noli timere. Eccè enim datus sum vobis: Tu verò surge, & progredere, habens stellam, tuæ viæ bonam ducem futuram. Vbi autem illa absorpta fuerit, si effoderis, nequaquàm carebis eo, quod est promissum: sed me omninò inuenies in regione. Et hæc quidem vox extitit: ego autem terrore affectus & experrectus, statìm surrexi, & vidi proximè stellam ante oculos, quæ iter ineuntem me pręcedebat. Ego verò ibam eam sequens, donèc illa stetit super concham speluncæ, vbi etiam defossum fuerat caput Præcursoris.

Visio Isaaci monachi.

Cùm ego hæc omnia spectassem, & iam fidem animo conciperem, procumbens in genua, adoraui Dominum, & suffumigans, vehementer oraui. Deindè in manus accepto ligone, cœpi vehementer fodere. Hæc autem mihi facienti, visus est quidam locus calce validè ædificatus vsque ad quinque cubitos. Cùm pergerem fodere, à me audiebatur quidā sonus quasi fictilium. Cùm autem iam solum tangerem, video æris ramenta, velut arenam: & simul etiam vna egreditur tegula, sub qua tabulam adspexi nuceam. Quam cùm sustulissem, sub ipsa inueni preciosam hydriam. Et deincèps distrahebar metu, simul & gaudio. Animo tamen confirmatus (ò manum audacem) & tremebundus, hydriam aperio, & sanctum caput contrecto. Deindè cùm id etiam, sicut oportebat, adorassem, rursùs operui hydriam. Nondùm finem acceperat id, quod fiebat, & ad nos accedit Archimandrita & diaconus, Gennadius, inquam: qui cùm nobis occurrisset in ostio speluncæ, & ea dixisset, quæ dici consueuerunt, narrat visionem, quam viderat in somnis. Ea autem ità se habebat: Putabam, inquit, nos ambos stare in hac spelunca: in ipsa verò positū esse panum cumulum. Atque erant quidem illi hordeacei, sed æquè puri, atque sol. Erat autem eis imposita quædam quoquè particula. Eos examen hominum, veniens in speluncam, à nobis accipiebat. Neque verò eis deficiebant omninò panes, qui dabantur, neque ii cessabant venire. Postquàm autem panes iam ad finē venissent, ij visi sunt volare in nostris manibus, & sic ij, qui accedebant, ipsos participasse.

Iterùm inuenitur sacratissimum caput S. Iohannis, ipso reuelante.

Hæc cùm audijssem statim apud me versabam, quænam esset somnii significatio. Videbatur autem hoc ab illo visum esse non sine Dei numine, neque solam in se nudam cōtinere visionem. Deinde Baptistæ diuinum ad nos aduentum aperio. Quæ cùm audisset, vehementer me rogauit, vt visu locum apprǽhenderet. Ego verò illum statim ei ostendi. Posthæc nobis è spelunca simul exeuntibus, ipse considerabam, quidnam esset nobis faciendum: & mihi optimum visum est, hæc etiam aperire Stephano (erat autem is Archimandrita Daromii) vt hæc ab eo rursùs deferentur ad Episcopum. Accedentes ergo, ipsum quidem non inuenimus præsentem: ierat enim ad monasteria, quæ sunt in regione. Cùm itaque cogitassem, oportere accersere diaconum Cyriacum, qui erat Archimandrita eorum, quæ in ea regione erant, monasteriorum, & Præcursoris res ei aperire, sic feci. Ille autem statim venit accersitus.

Consecutum quoquè est aliud pertinens ad ea, quæ sunt proposita. Narrat enim ipse quoquè nobis somnium, quod noctù viderat. Erat autem illud quoquè valdè consonans visioni Gennadij. Postquàm verò ad eum delatæ sunt res Præcursoris, ille: Quid ergò, inquit,

quit, nobis est faciendum? Et ego: Episcopo, inquam, est significandum: expedit enim. Postquàm autem intelleximus, non adhuc adesse dictum Archimandritam Stephanum, per quem volebamus, vt id ei significaretur, quinque dies postea expectauimus. Quid deindè consequitur? Erat quidem sabbatum vesperè: Nobis autem ambobus sedentibus, & simul sermocinātibus, vehementer percussus in genua, tanta vi inflector, vt ne possem quidem moueri, neque omninò aliquid aliud facere. Diaconus ergò Gennadius, vidēs me tam malè affectum: Quid verò? Non tibi dixi, aiebat, oportere ad Episcopum accedentes nos ea illi statim significare, quoniam non veniebat Papa Stephanus? Atque ipse quidem mansi, plaga adhuc magis magisque castigatus. Gennadius autem & Cyriacus, posteaquàm ministerium suum ad finem deduxerunt, simul ad me accedunt, vbi eram iacens, & dicunt: Iam te scire oportet, quod diuino Iohanni sumus polliciti, nos hæc Episcopo esse significaturos, priusquàm sol orietur. Ego verò: Rectè, dixi, estis polliciti. Nondùm id, quod dixeram, finem acceperat, & mihi cessauit, & dissoluta est plaga.

Cùm statìm ergò die sequenti cum Cyriaco & Iuliano monacho accessissemus, significamus omnia Vranio Episcopo, qui iam egrediebatur ex Matutinis, dicentes: Magnus Iohannes Baptista ostenditur. Ei autem, cùm audijsset, succurrit admirari: & cùm propiùs accessisset: Sed nemo, inquit, sciat, neque quis eum tāgat omninò. Cùm verò rogasset Cyriacus: Quandò ergò tu quoquè venies? Die crastino, inquit. Cùm itaque postridiè venisset, vt fuerat pollicitus, simul cum presbyteris & diaconis, vbi fuimus in loco, ipsi quidem procedentes adorabant: Malcho autem presbytero (erat is vnus ex ijs, qui sequebantur Episcopum) proh dolor, venit in mentem, vt minimè crederet: Et, Quanam, inquit, ratione credendum est id esse caput (simul ostendens & tangens,) Præcursoris? Postquàm autem pilos quoquè simul tetigit, manus illi protinùs est arefacta, & hydriæ ori adhæsit. Eam autem recipere, aut illinc extrahere omninò non licebat. Quid ergò posteà est consecutum? Fiunt ab omnibus preces & orationes vehementissimæ. Et manus quidem vix tandèm fuit relaxata à vinculis, quæ non cadebant sub adspectum: Mansit verò admodùm imbecilla, & non paruas reliquias ferens castigationis. Episcopus ergò cum omnibus, qui erant cum ipso, accepta hydria, quę magnas opes, diuinum nempe celabat thesaurum, in Diaconico, quod vocatur, sanctæ reponit Ecclesię. Et fuit is illic, donèc templum fuit ab eo ædificatum.

Nota reuerētiam prïscorū erga sacras reliquias.

Pœna increduli.

Verumenimuerò cùm hæc iam essent facienda depositio, magnus ille Præcursor, fuit etiam præcursor ad misericordiam, & imitator eius, qui fuit ab eo baptizatus. Presbytero enim, qui non crediderat, apparens in somnis: Si in processione, inquit, meæ depositionis, manum tuam hydriæ imposueris, nullam ampliùs pœnam senties, sed eam habebis deincèps omninò validam & sanam. Cùm sic fecisset senex, non fuit promisso frustratus: sed manum habuit, & cum ipsa animam quoquè valdè sanam. Diuinus ergò Iohannes Præcursor solis iustitiæ, stella lucifer, patris Apostolus, Baptista filij, cognitor sancti Spiritus, diuinæ administer œconomiæ, Euangeliorum principium, vox verbi, præco regis, tuba salutis, sponsi pronubus, inuentor continentiæ, dux & princeps castitatis, lucerna lucidissima, præcursor & Baptista, vigesimo quidem quinto mensis Octobris, quadringentesimo & sexagesimoseptimo anno, Imperij sceptra tenentibus inprimis pijs Principibus Valentiniano & Martiano, deponitur quidem in Ecclesia Emesenorum in suo templo: Inuenitur autem vigesimoquarto Februarij sextæ Indictionis: Ad gloriam magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi: Quem decet omnis gloria, honor, & adoratio, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Præclara S. Iohannis encomia.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOhannis Archiepiscopi Constantinopolitani Chrysostomi Oratio, de amputatione capitis venerandi præcursoris & Baptistæ.

Habetur in Simeone Metaphraste.

Augusti 29.

RVRSVS furit Herodias: rursùs perturbatur: rursùs saltat: rursùs quærit caput Iohannis Baptistæ scelerate ab Herode amputari. Rursùs ambit Iezabel vineā Naboth rapere, & sanctum Eliam persequi ad montes. Existimo autem non solùm me esse in ecstasi, sed etiam omnes vos, qui auditis vocem Euangelij, mecùm admirari Iohannis quidem loquendi libertatem, Herodis autem leuitatem, & impiarum mulierum belluinam insaniam. Quid enim audiuimus? Herodes enim appræhendit Iohannem, & posuit in carcere, propter Herodiadem vxorem Philippi fratris sui. Hic meritò vituperauerit aliquis Herodis leuitatem, ab infelicibus discerptam & conuulsam mulieribus. Quid verò dixerit, aut quomodò explicauerit quispiam intemperantem mulierum illarum improbitatem?

3. Reg. 21.

Mar. 6.

Mihi quidem videtur nulla esse in mundo fera, quæ possit conferri cum mala muliere. Sed nunc à me verba fiunt de mala. Scio enim esse multas moderatas & bonas, quarum me vitæ oportet meminisse ad ædificationem, & amorem eorum, quæ sunt bona & honesta. Nulla ergò fera est in mundo conferenda cum mala muliere. Quid inter quadrupedes est leone vehementius? Sed nihil est. Quid verò inter serpentes est dracone crudelius? Sed nihil est. Immò verò & leo & draco, illi in malo cedunt. Ei autem, quod dico, fert testimonium sapientissimus Salomon, qui dicit se malle habitare cum leone & dracone, quàm cum mala muliere & loquaci. Et nè putes prophetam dixisse ironicè, accuratè & diligenter disce ex rebus ipsis. Danielem in lacu leones sunt reueriti: iustum autē Naboth Iezabel occidit. Cetus Ionam seruauit in vtero: Dalia autem Sampsonem tradidit alienigenis. Dracones & aspides & cerastæ Iohannem formidarunt: Herodias autem ipsum in cœna interfecit. Corui Eliam in monte aluerūt: Iezabel autem ipsum post beneficium persequebatur ad cædē. Quid enim dicebat? Si tu es Elias, & ego Iezabel: Hæc mihi faciant dij, & hæc addant, si nō cràs hac ipsa hora ponam animam tuam, tanquàm vnius ex mortuis. Et timuit Elias, & ambulauit pro anima sua: & abijt in desertum viā quadraginta dierum: & venit sub armathen: & petijt, vt anima sua moreretur, & dixit: Domine Deus, sufficiat mihi nunc: accipe animam meam, quoniam non sum melior, quàm patres mei. Hei mihi, Propheta Elias timuit mulierem, qui pluuiam orbis terræ gestabat in lingua. Qui ignem è cælo deiecit, & precibus suscitauit mortuos, timuit mulierem? Certè timuit. Nullum enim vitium confertur cum muliere mala. Ei autem quod dico, fert testimonium Sapientia: dicens: Non est caput super caput serpentis: & non est malitia super malitiam mulieris.

Mirè inuehitur vir sanctissimus in malas mulieres.

Prou. 21.

Eccl. 25.

3. Reg. 19.

3. Reg. 17.

4. Reg. 1.

3. Reg. 17.

Eccl. 25.

O malum, diaboli arma acutissima. Is per mulierem

rem ab initio Adamum sauciauit in paradiso. Per mulierem, Dauid, qui erat mitissimus, incitauit ad dolo occidendum Vriam. Per mulierem, sapientissimum Salomonem vulnerauit ad transgressionem. Per mulierem, filios Eli sacerdotis humi prostrauit. Per mulierem, Ioseph vinctum inclusit in carcere. Per mulierem, totius mundi lucernam Iohannem occidit. Quid autem dico de hominibus? Per mulierem, Angelos è cælo deiecit. Per mulierem omnes interficit. Mulier impudens nulli parcit. Non honorat Leuitam: nõ colit Sacerdotem: non reueretur Prophetam. O malum, quouis malo peius, mulier praua. Etiamsi sit pauper, plena est improbitate. Quòd si habeat opes, opem ferentes improbitati, duplex malum. Fera est, quæ nõ potest curari. Scio aspides blanditijs mansuefieri, & leones, & tigres, & pardos cicures fieri & mites. Mulier autem mala si afficiatur contumelia, insanit: adulatione autem & blanditijs insolescit. Si maritum habeat diuitem, eum verbis labefactans, ad cædem fraudefaciendam incitat, sicut Herodias Herodem: & si maritum habeat pauperem, ad iras & pugnas eum excitat. Et si sit vidua, omnes per se habet contemptui. Domini enim metu lingua non frenatur. Non ad futurum adspicit iudicium: non ad Deum intuetur: non nouit seruare leges amicitiæ.

Iob. 2. Malæ mulieri nihil est, maritum suum tradere ad mortem. Iustum quidem certè Iob eius vxor tradidit ad mortem blasphemia, dicens: Dic aliquod verbum aduersùs Dominum, & morere. O improbam naturam. O impiam voluntatem. Non miserta est, videns sui mariti viscera à feruētibus pustulis, tanquàm à carbonibus scintillas emittentibus, vstulata, & totas carnes possessas à vermibus. Non inflexa est ad misericordiam, videns eum omninò circumagi, & laborare, patique difficultatem crebri & interrupti spiritus. Non mota est miseratione, videns eum, qui aliquandò fuerat in regia purpura, tunc iacentem in sterquilinio nudo corpore. Non meminit veteris cum eo consuetudinis, neque quàm multa & gloriosa per eum fuerat consecuta: & quantùm propter ipsum floruerat. Sed dic aliquod verbum aduersùs Deum, & morere. O gratia mulieris. O malagma, dolores præmolliens. O lex amicitiæ coniugalis. Cùm tu ægrotares, tale ne vnquàm verbum est elocutus: & non precibus & benefactis morbum abstersit, & expurgauit? Non enim sufficiebat ei, quę erat ad tempus, disciplina: sed etiam & æternum cõciliabat supplicium per blasphemiam. *Matt. 12.* Nescis, quòd omne peccatum dimittetur hominibus: Quod autem est contra spiritum sanctum, non remittetur neque in hoc seculo, neque in futuro?

Iudic. 16. Vis videre aliam quoquè coniugem eiusdem improbitatis? Vide mihi * Dalidam. Illa enim cùm virum fortissimum totondisset Sampsonem, tradidit suum maritum alienigenis: suum tori consortem, quem fouebat, cui blandiebatur, cui assentabatur, quem simulabat se plusquàm se amare: quem herì fouebat diligens, hodiè sepelijt decipiens: quem herì diligebat, hodiè decipiebat. At non erat formosus. Et quis fuit illo tempore formosior? Qui septem capillos ferebat in capite, portans imaginem gratiæ, quæ habet septem lumina. At non erat fortis. Et quis eo fortior, qui terribilem leonem solus in via suffocauit: & vna asini maxilla decem millia prostrauit? Quinetiam erat sanctus & adeò sanctus, vt ipse aliquandò sitiens, in aquæ inopia precatus fuerit, & ex mortua, quæ ab eo tenebatur, maxilla aqua scaturierit, & ea sitis hauserit medicinam. Et eum, qui erat tam formosus, tam fortis, tam sanctus, cùm propria vxor vinxisset, tanquàm hostem, eum tradidit alienigenis. Quomodò autem factum est, vt eum, qui erat tam fortis, superaret mulier? Ex ipsius mariti bonitate. Mysterium enim eius virium noctù suffurata, eum nudum loris validis alligauit. Et ideò tibi præcipit sapientia: Caue à tua tori consorte, nè ei aliquid reueles. Quænam dic mihi, fera aduersùs suum masculum talia est machinata? Quænam draconis fœmina suum maritum tradit ad cædem? Vides quàm aptè dixerit Sapientia: Non est caput super caput serpentis: & non est malitia supra malitiam mulieris. Et vt semèl dicam, qui mulierem habet malam, sciat se iam accepisse mercedem suarum iniquitatum. Neque hoc dicitur sine teste. Audi Sapientiam dicentem: Mulier mala dabitur viro iniquo pro malis operibus. Sed de malis mulieribus hæc hucusquè dicta sint. Oportet autem nos quoquè meminisse bonarum, maximè propter eas, quæ adsunt.

Gratia habet septem lumina. Iud. 14. & 15.

Mich. 7.

Eccl. 25.

Cur ergò bonæ? Quòd bonorum virtutes vident tanquàm proprias, & illorum labores tanquàm suos reputant. Bona mulier & hospitalis fuit illa beata Sunamitis, quæ cùm rogasset maritum, Elisæo ædificauit domunculam, vt transiens absque impedimento posset requiescere, ei posito lecto, & candelabro, & mensa: lecto, inquam, non sine vestibus, sed qui stragulas vestes habebat, prophetæ conuenientes: candelabro, non sine candela, sed cum oleo, quod lucem irrigabat: mensa, non defecta panibus, sed cibis abundante. Quid autem dixerit quispiam de beata illa vidua, quæ suscepit Eliam Prophetam? Cui nihil impedimenti attulit pecuniæ inopia, propter opes bonæ voluntatis. Cui non aderat frumentum, non vinum, non aliquid aliud terrenum ad consolandam paupertatem. Non ager frumenti fertilis, ei semen panis afferebat. Non botrum suauissimum ei vitis producebat. Non dulcissimum fructum arbor ei ferebat. Quomodò enim, cui ne erat quidem agri locus ad serendum vnius palmi, neque solum vnius cubiti ad plantãdam vineam: sed in tempore messis per agros curua incedens, spicas, quę è manibus messorum excidebãt, colligens, pro modo temporis, vnius anni reponebat alimentum. Ad hæc abijt Elias tempore famis, quandò vniuersa terra propter humoris egestatem propemodùm feriabatur: & siccitate aperiebatur, quandò cælum inflammabatur, & aer erat æneus, & nubes refrenabantur: quandò non erat herba, non flos, non germem baccarum, non aura roscida summas aristas agitabat: quandò fuerunt attenuati fluuij, & fontes vbera aquarum nimio æstu constrinxerunt: & mare salsum penitùs effectum est, repressis, quę id ingrediebantur, dulcibus aquis & pluuijs: tunc, inquam, abijt Elias ad pauperculam, ad viduam. Qualia autem patiatur vidua etiam lætis rebus, scitis. Dimisit propheta diuites, quibus erat copia panis: & è monte descendens, venit ad ipsam.

4. Reg. 4.

3. Reg. 17.

Cur autem, qui ignem de cælo verbo dimisit, non ad se potiùs panes detulit? Non poterat? Poterat certè. Sed hoc non fecit. Quamobrèm? Nè hospitalitatis fructibus priuaret viduam, & vt alioqui pugillum farinæ, & modicum olei multiplicaret per benedictionem. Non enim tantùm venit propheta vt aleretur, quantùm vt aleret pauperculam, & probaret cor occultum, & bona voluntate præditum. Hoc facit Deus. Nam cùm possit omnes, qui sunt in mundo, per se nutrire, sustinet dationem, vt corda, quæ sunt bona voluntate prædita, in tempore hospitalitatis per fructus discernat. Quandò autem nulli fuerint, qui ipsos debeant excipere, aut nutrit per aues, vt Eliam in monte: aut per prophetam peregrinum, vt Danielem in lacu: aut per animal marinum, vt Ionam per cetum: aut ipse per se pluit alimentum, sicut patribus nostris. Nã cùm non essent, qui eos deberent excipere, manna pluit

4. Reg. 1.

3. Reg. 17. Dan. 4. Ionæ 2. Exod. 16. & 17.

pluit è cælo, & aqua è petra scaturijt. Quandò autem fuerint sancti in mundo versantes cum aliis, dexteram suam manum retrahit: & si eos videt afflictos, emittit, vt per id quod in ipsos confertur beneficium, det locum multis volentibus adipiscendæ salutis.

Abiit ergò Elias ad viduam, quę nihil aliud habebat, nisi pugillum farinę, qui vix ei & eius filio sufficiebat in tempore prandij. Et quid ei dicit? Sume mihi parum aquę in vase, & bibam. Cùm ea autem iret, clamauit post eam: Sumes etiam mihi frustum panis in manu tua. Illa autem id, quod non habebat quidem dixit: quod verò habuit, est confessa: Viuit Dominus, si est mihi panis, nisi pugillus farinę, & parùm olei in lecytho. Mirandum est, quòd in tali ciborum inopia, nô negauit eas, quę ei aderant, reliquias paupertatis. Quàm multi nunc, qui aurum habent & argentum, si rogentur, renuunt amicis benefacere: & si etiam blanditiis deliniantur, inficiantur se habere. Quàm multi, qui si rogando inflexi fuerint ad dandum, conficiunt literas ferro valentiores: & manum, quę suscipit, alligant schedulis, satisdatores & fideiussores auri requirentes. Illa autem vna voce pugillum farinæ non negauit.

Egregiè prædicat viduam Sareptanam.

Et quid ei dicit propheta? Festina, & fac mihi primùm panem subcineritium: postremò autem tibi, & filio tuo. Tentatio erat verbum prophetę, probatio cordis, examinatio voluntatis. Erat autem cor illius beatę quodammodò positum in trutina, & dubium quonàm vergeret: ad filii ne sui beneuolentiam, an ad hospitalitatem erga prophetam. Illa verò elegit potiùs se & filium adducere in angustias, quàm prophetam non suscipere. Sciebat enim, quòd qui suscipit prophetam in nomine prophetę, mercedem prophetę accipiet. Et qui dat poculum frigidę in nomine discipuli, non perdet mercedem suam. Quid est autem, quod dixit Propheta: Festina? Adeòne esuriebat, vt opus esset festinatione? Non omninò. Sed tacitè significabat beneficentiam hilariter & spontaneè, & non cum dolore & necessitate impendi debere. Hilarem enim datorem diligit Deus. Festina, & fac primùm mihi, quomodò Abraham in aduentu Angelorum festinauit ad boues, & tulit vitulum, vt acciperet agnû. Et quomodò Sara festinauit ad panes subcineritios, vt acciperet panem, qui est occultus in cælis. Festina, & fac, sicut Abraham, Deo sacrificia. Non priùs tibi, & tunc mihi, sicut Cain, & Ophni & Phinees, filij Eli sacerdotis, qui Deum côtemnebant, primi accipientes primitias donorum, quæ Deo offerebantur. Tunc ipsa quidem festinanter fecit, quod iussa fuerat: Ille autem cùm illum diuitem accepisset panem subcineritium, & gustauit, & eius domum impleuit bonis. Non deficiet enim, inquit, pugillus farinæ ex hydria, & oleum ex lecytho, donèc dederit Dominus pluuiam super terram. Quarè eousque? Oportebat enim, cùm noua gratia venisset, tanquàm pluuia, veterem legem finem accipere. Vides quemadmodùm fructus hospitalitatis perceperint bonæ mulieres? Bonorum enim laborum sunt gloriosi fructus: & non potest radix excidere prudentiæ.

Matt. 10. *2. Cor. 9.* *Gen. 18.* *1. Reg. 2.* *Sap. 3.*

Audiuistis, mulieres, malarum mulierum actiones, & bonarum virtutes. Illas ergò odio habete, has verò diligite: vt earum cursùs insistentes vestigijs, annumeremini in eundem chorum sanctorum: In Christo Iesu Domino nostro, cui gloria & potentia in secula seculorum, Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI ANdreæ Archiepiscopi Cretæ, Hierosolymitani, oratio de amputatione capitis venerandi Prophetæ, Præcursoris & Baptistæ.

Habetur itidèm in Simeone Metaphraste.

Augusti 29.

IPSA etiam senectus vtplurimùm exilit, roborata à prompto & alacri animi studio. Imbecilla quoquè roboratur & côfirmatur oratio, quæ vires cepit ab incitatione auditorum. Hoc ipsum nunc quoquè nostræ vsuuenit orationi, quæ ad suscipiendum quidem argumentum encomiorum, impellitur ab ijs qui sunt congregati. Sed quandò considerat eum, qui est laudandum, veretur suas educere copias. Et oratio quidem (vt dicam Apostolicè) est imbecilla, & contexta ex instrumentis, quæ sunt planè debilia: Encomiorum autem argumentum, eo magìs cuiuslibet orationis superat facultatem, quo ex illa cum natis mulierum côparatione, maiorem præstantiam adeptus est: adeò, vt sola & prima illa voce opùs habeat primi & solius secundùm naturam Dei verbi, virtutisque & potentiæ. Atque eiusmodì quidem est argumentum, & sic se habet: nostræ autem orationis imbecillitas quanta sit, fuit vtcunquè ostensum.

1. Cor. 1.

Et nobis quidem proponit argumentum Iohannê, qui est maximus inter natos mulierum: quo ex ijs, qui à seculo extiterunt, nullum maiorem, nec ex Patriarchis, nec ex Prophetis, pronunciauit Verbum salutare. Oratio autem Verbi, quod fuit ante secula, vocem laudare aggrediens, ad suas verò vires respiciens, illud propemodùm amplectitur silentium, quod Zacharias sustinuit in adytis propter incredulitatem: donèc ipsa nostrum pręueniens sermonem, soluerit silêtium, vt quæ verè sit vox Verbi, quod est secûdùm naturam. Hoc autem, dabit omninò, tanquàm vox ipsius Verbi: non vt ipse maiorem gloriam consequatur, (Quęnam enim ei gloria accesserit, cui à Domino talis fuit contexta corona, quali ex terrigenis nullus fuit redimitus?) sed vt nos illius laudibus deducamur ad imitationem. Hoc enim vult Deus, qui glorificat eos, qui ipsum glorificant: & extollit eos, qui ipsum extollunt. Consequenter autem procemio ęquum esse arbitror, vt præsentis diei scopum explicemus pro viribus, nè inutiles ac sine fructu hinc domum reuertamur. Is autem est, Baptistæ loquêdi libertas ad Herodem, quam hodiè aperiens liber Euangelicus, apertè enunciat: illam dico loquendi libertatem, in quam nulla cadit repræhensio, vt quæ tota apparuerit pura & minimè mixta ijs, quæ sunt creatæ naturæ. Libertatê, inquam, quæ tam plena fuit, & tam redundans, vt nihil interesse arbitraretur inter priuatum & regem: (Est enim in vtrisque communis redargutio, quandò actio ipsa similem exigit repræhensionem) quinetiam illam, vt quæ esset Dei prophetæ, conueniens erat despicere (quid enim aliud faceret, qui zelo incitabatur eius pręceptorum?) purpuram, thronum, diadema, & omnia, quibus se iactant, qui sunt inflati tumore inanis gloriæ: liberè autem dicere veritatem, & absque vllo timore, & nihil reticêdo, aperire legis authoritatem: quoniam volebat ostendere optimam esse legis constitutionem. Quomodò enim, qui est inter legem & gratiam intercessor, legis gloriam despiceret, cùm legem defenderet? Quòd autem legis defensor fuerit Domini Baptista, quis est adeò stolidus, vt non hoc, quod

Matt. 11. *Vox Verbi, id est, Christi, Iohannes.* *1. Reg. 2.*

quod reliqua præcedit, statuat esse primum caput eorum, quæ ab illo rectè facta sunt? Qualis verò esset ei zelus, & quàm vehemens & inflammatus, declarauit Euangelium:

Matt. 14. Mar. 6. In illo tempore audiuit Herodes tetrarcha de Iesu, & dixit pueris suis: Hic est Iohannes Baptista: ipse surrexit à mortuis: & ideò virtutes operantur in eo. Ipse enim Herodes tenuit Iohannem, & ligauit ipsum, & posuit in carcere, propter Herodiadem vxorem fratris sui. Dicebat enim ei Iohannes: Non licet tibi habere vxorem fratris tui. Et cùm vellet eum occidere, timebat turbam, quoniam eum habebāt tanquàm Prophetam. Cùm ageretur autem dies natalis Herodis, saltauit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi. Quamobrèm cum iureiurando est ei pollicitus se daturum quod petijsset. Illa verò inducta à matre sua, Da, inquit, mihi hìc in disco caput Iohannis Baptistæ. Et dolore affectus est rex. Propter iusiurandum autem & propter eos, qui simul accumbebant, iussit dari. Et misso spiculatore, decollauit Iohannem in carcere. Et allatum est eius caput in disco: & datum est puellæ, & illa tulit ad matrem suam. An non tibi videtur zelo fuisse incitatus, & omnium, qui zelo mouentur, zelo incitatissimus? adeò vt ne vsque ad occisionem quidem prodiderit veritatem, neque de zelo remiserit aliquid, idque apud regem contendens? Cogita enim, quanta res erat, videre hominem pilis cameli indutum, & zona pellicea succinctum, regē autem superbum, supercilia attollentē, in alto sedentē, sed quem vinctum tenebat tyrannis voluptatum. Cogita quantum intersit inter regem, & priuatum: inter bellatorem, & eremitam: inter eum qui concionatur in ciuitatibus, & eum qui versatur in solitudinibus.

Matt. 3.

Si vis, aliquem ex ijs, qui ante hunc virum in lege refulserunt, producamus: vt videamus, quis zelo fuerit feruentior. Vt, verbi causa, illum, qui inter zelo accensos est magnus Phinees, qui Seromaste Madianitidem confixit vnà cum Israelita. Sed res non sunt pares, nec in similibus rebus fuit cōtentio. Nam ibi quidem etsi ad multos scelus peruenerat, non erat tamē vir aliquis eximius & excellens, in quem ille suum zelum intendit: Hìc autem, rex: & quid aliud, nisi in lingua ferens mortis sententiam, & accepta occasione spirans cædem in eos, qui erant in eius potestate? Quid verò ille magnus, & magno zelo accensus Elias, qui quadrijugem igneum currum egit, & super terrā sublimis sublatus est: & zelo quidem frenum imposuit, vt diuturno tempore non plueret, & in terra esset fames trium annorum: & semper clamabat, Zelans zelaui Domino. Et quomodò iram mulieris non ferens, exilium & fugam, tanquàm domum propriam: & solitudinem amplectebatur non secùs atquè ciuitatem? Cuius autem mulieris? libidinosæ, furore percitæ, quæ colebat idola, deosque & dæmones adorabat: In quibus etiam fecit infelicissima mulier, vt peccaret Israel. Sed hucusque quidem nobis currens oratio, Iohannem ostendit æmulatorem præstantiorem, quàm ij, qui præcesserunt: quòd illi quidem impræuisam, hic verò manifestam, & ante oculos mortem habebat.

Num. 25.

4. Reg. 2. 3. Reg. 17. & 19.

Sed rogabunt fortè aliqui ex ijs, qui festis delectantur, quid sibi vult, quòd loquendi libertate & zelo, tanquàm magnifico aliquo & splendido ornamento, coronatur sacrosanctum caput Baptistæ, perindè acsi desit virtus aliqua, aut actio gloriosior, quę possit ornare Domini Præcursorē. Et quis æquè fuit virtutibus supra modum plenus, atquè magnus ille Iohannes: qui solus ex omnibus inter natos mulierum, sacerdos & Baptista fuit electus ab eo, qui est solus & primus Pontifex, & qui omnes purgat spiritu & igne baptismatis? Habet quidem, ò dilecte, oratio multa argumenta rectè factorum Iohannis: sed non vacat, relicto diei argumento, ad alia nunc excurrere: quoniam non est hæc lex encomiorum. Ego autem magnarum & admirabilium, quæ illi insunt, rerum, & quibus insigniter cognoscitur, dimisso splendore, ad quem accedi non potest, statui veluti quoddam paruum condimentum oportere vobis proponere, qui festo delectamini, explicationem priùs lectæ historiæ. Mauult enim Baptista suis ornari ornamentis, quàm alij externis. Agè ergò percurrentes ostendamus tanquàm in tabula, multis laudibus celebrandam Præcursoris decertationem, quam audacter & strenuè peregit pro eo, quod bonum est.

nis Iohannis Baptista.

Matt. 14. In illo, inquit, tempore audiuit Herodes Tetrarcha famam de Iesu, & dixit pueris suis: Hic est Iohannes Baptista. Ipse surrexit à mortuis, & propterea virtutes operantur in eo. Hæc quidem posteà. Quæ autem anteà fuerunt, qualia? Herodes quidem adulterabat vxorem fratris Philippi: Iohannes autem Herodem arguens, prohibebat nè se iniquè gereret. Quomodò, & quanam ratione? Non licet tibi, dicebat, habere vxorem Philippi fratris tui. Hoc Herodem ad furorem concitauit. Hoc effecit, vt is cædem spiraret. Sed non celebris ille & magnus inter Prophetas, aut timore est repressus, aut cessauit reprehendere. Sciebat enim legem, quæ hanc de medio tollebat libidinem. Non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui. Legi, inquit, Dei resistis, tabulis, quæ sunt à Deo impressæ characteribus, repugnas præscriptis Mosis. Non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui. Et ille quidem à ratione alienæ voluptariæ congressionis obrutus delicijs, neque se potuit erigere, neque adspexit ad lucem veritatis: sed mansit grauatus crapula libidinis: Hic autem perseuerauit corrigere, docere, admonere, vt consentaneum fuit Dei prophetam facere. Ille verò, etsi, vt dicit Euangelium, sciret eum esse virum iustum & sanctum, & eum libenter audiret, & audiens eum, multa faceret, nihil eorum aut intellexit, aut voluit intelligere. Non prophetam ijs, quos oportuit, affecit honoribus: non Legis grauitatem vel tantillùm est reueritus. Neque, si aliud, supplicia quidem certè, quæ illa aduersùs eos, qui sunt tales, intentat, ipsum vllo pudore affecerunt.

Voluptas non sinit Herodē lucem intueri. Mar. 6.

Dicam id, quod est maius, & maximè cognitum. Ne illum quidem Achab, alterum mulieris mancipium, est imitatus, qui tunc habebat Iezabel, magistrum multorum deorum cultus: sicut nunc hìc Herodiadem libidinis & intemperantiæ. Nam ille quidem, cùm audisset ab Elia Thesbita iram, quæ accendebatur in eum à Domino: & mala, quæ ei & suis erant apertè euentura: & reprehensionibus apertè esset consauciatus, propter improba & nefaria, quæ perpetrarat, facinora: non succensuit, non se insolenter gessit: non probrum duxit aut contumeliam, prophetæ repræhensionem: sed vt Dei prophetam, & diuina loquentem, illum quidem in honore habuit: hæc verò, tanquàm Dei præcepta, prosecutus fuit reuerentia. Quid autem facit? Audi libros Regum. Et dixit, inquit, Dominus Eliæ Thesbitæ: Surge, & descende in occursum Achab regis Israel, & loquere ei, dicens: Hęc dicit Dominus: Quoniam tu occidisti Naboth, & fuisti eius hæres, propterea hæc dicit Dominus: Inducam super te mala, & inflammabo post te, & exterminabo ex Achab mingentem ad parietem. Et alia, quibus iram minis intentat, non aduersùs illum solùm, sed etiam aduersùs Iezabel. Quomodò tentauit, inquit, facere malum coram Domino: & quomodò eum transtulit Iezabel vxor ipsius. Is, inquam, cùm hæc audisset, quid facit? Non cædem spirat: non ad iram incitatur: sed

3. Reg. 21.

mœrore

mœrore affectus, ad tristem se conuertit habitum: & suum magis agnoscit vitium, non se superbè & insolenter gerens aduersus reprehensionem prohibitam. A sermone enim, inquit, compunctus est Achab à facie Domini. Et egressus est flens, & scidit tunicam suam, & ieiunauit, & sacco est indutus. Quid ergò, qui omnium nostrum conuersionem expectat Deus, qui tardus est ad percutiendum, & velox ad seruandum? Audi scripturam: Et dixit Dominus: Vidisti, Elia, quomodò compunctus fuit Achab à facie mea? Propterea non inducam malum in diebus eius. Vidisti summam iram. Vidisti celerem mutationem. Non oportebat Herodem hæc scientem hoc modo se gerere? Non, si hoc nolebat, suum saltem de Iohanne reuereri testimonium? Certè non ità se gessit. Quid ergò? Ad cædem transtulit libidinem. A nuptialibus ad cædis instrumenta mentem traduxit sceleratam. Mali mores: scopus & institutum, quod non potest castigari. Oportebat enim, si suum nolebat vitium dimittere, at prophetam saltem non tangere, cùm sciret eum esse iustum & sanctum, & sæpè eum audiret, & multa propter ipsum faceret, & lubenter ab eo doceretur. Sed qualis fuit ei finis consiliorum, & ad quem improbitatis impetum, eum ducens incitauit cædem spirans libido, audiamus Euangelistas:

Pœnitētia operibus Achab auertit iram Dei à se.

Mar. 6.

Et cùm fuisset, inquit, dies opportunus, quandò Herodes in eius natalibus faciebat cœnam suis proceribus, & tribunis, & primis Galileæ, & ingressa esset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herodi, & iis, qui simul accumbebant, dixit rex puellæ: Pete à me quod volueris, & dabo tibi, vsque ad dimidium regni mei. Quamobrem cum iureiurando promisit ei dare, quod petiisset. Illa verò egressa, dixit matri suæ: Quid petam? Illa autem dixit: Caput Iohannis Baptistæ. Et ingressa cum festinatione ad regem, petiuit, dicens: Volo, vt mihi des protinùs in disco caput Iohannis Baptistæ. Et dolore affectus est rex: Propter iusiurandum tamen & propter eos, qui simul accumbebant, noluit ei abnuere. Et statim misso spiculatore, iussit rex afferri eius caput. Ille autem eum decollauit in carcere, & attulit caput eius in disco, & dedit ipsum puellæ, & puella dedit matri suæ. O acerbos natales, & cœnam cæde plenam. Conseruasti tibi hunc honorem? Has ad tuum natalem adduxisti delicias? Tale tibi parasti conuiuium? Eiusmodi fluentis sanguinis oportebat cœnam temperare conuiuis? Sic honorasti tribunos, & tam benignè excepisti amicos? Tu neque Dauidem es imitatus, qui à Nathan fuit reprehensus, & pœnitentia, non autem insolentia, à se peccatum depulit: Neque Saulem, qui à magno Samuele, præsente toto Israelitico populo, fuit quidem reprehensus, sed propter suam in Prophetam reuerentiam, nihil ei mali fecit. Non animaduertisti, ò miser, te Achab in Naboth scelus conduplicasse, quòd ille quidem propter vineæ cupiditatem, tu autem propter mulieris adulterationem, & fraterno cubili paratas insidias, & quod est omnium extremum, cædem Prophetæ, idque in die deliciarum, & in mysterio natalium, quod tunc celebrabatur?

Cruenta Herodis epulæ.

2. Reg. 12.

2. Reg. 15.

Vtinam non esses natus, neque in lucem venisses super terram. Vtinam periisset semen, ex quo germinasti, & vterus, ex quo es egressus. Dic enim: Qua de causa interfecisti Prophetam, qui vera tibi dixerat, & te reprehenderat de iis, quæ non erant facienda? Cùm in promptu habere posses, vt malum cogitans resipisceres, & declinares à scelere, aut mentem ad arguendi libertatem dirigens, temperanti cogitatione adhibita, id quod est præstantius, amplecteris, & in hoc ipso victor fieres, prolapsus es ad contrarium, malo malum addens, non vt oportuit repellens. Et si reprehensiones quidem ægrè ferens, eò deductus es, hoc apertè arguit te fuisse alienum à disciplina. Diligere enim oportebat, nō occidere, vt videtur Salomoni, eum, qui reprehendit: nè ipse quoque audires: Odio habuerunt in portis eum, qui reprehendit, & sermonem sanctum sunt abominati. Si autem cùm velles seruare iusiurādum, cædem proposuisti, vt qui fugeres barathrum periurij: at oportebat regiam prudentiam, iusta intelligentiæ trutina alterius cum altero expendere comparationem, & stare à meliori parte. Inconsiderata autem mente factum est à te contrarium. Quis fuit, qui ab initio te coegit iurare? Quid puellæ Mænadis saltationi commune est cum occisione Prophetæ? Quænā est societas iræ cum lætitia? Sin verò propter iusiurandum, vt ipse opinaris: at ne sic quidem oportebat calculum sentētiæ permittere ebrietati. Lætitiæ enim erat tempus, non cædis. Resque erat planè absurda & peruersa. Opus erat tempore sobrio, & mente quieta ac tranquilla. Futura enim erat non leuis rei iactura. Verumenimuerò si quid ex tuis malis in te latens erat anteà occultum, id aduersus te manifestum reddidisti, cæde aperiens flagitium, cuius arguebaris. Quid enim necessè erat eum, qui in occulto prohibebat adulterare, reprehendentem ducere in triumphum? Tu igitur dum cædem facis, argueris libidinis.

Prouer. 9
Amos 5.

Manades mulieres sunt per insaniam sacra Baechi celebrantes.

Ordinem conuiuij confudisti, ò homo. Nam cùm conuiuio statuisses excipere, consultò conuiuas affecisti molestia. Quid facis ò miser? Pro cibo, hoc ad esum caput Baptistæ introducis? Pro cratere, tale merum fundis conuiuis? Tale poculum rex suis temperat consiliarijs? An non vides, quantum sit malum intemperantia & actio libidinosa? Ad te parùm redi, si vis, & intellige, quòd nihil hominem tāto afficit detrimento, aut externum tantùm depascit hominem, quantùm ira ei dominans. Tu autem cùm ex redundanti quadam copia his mentem coniunxisses, animæ sensum redegisti in seruitutem. Atqui omnium earum, quæ sunt in nobis, animi perturbationum, has duas maximè generales definiunt ij, qui sunt in his rebus tractandis sapiētes, nempe, iram & cupiditatem. Quarum vtraq; in te dominatum obtinens, tyrannico, non priuato, impetu regnauit infeliciter. Cupiditas quidē sine vllis machinis adhibitis, obsessam tuæ mētis arcem capiens, & animi, qui regi non potest, effecta veluti præses: Ira autem te tandiù in seruitutem redigens, donèc in profundum inferorum, & in profundam malorum charybdim præcipitauit. An nō hæc est via eorum, qui iniqua perpetrant? Aliter ne putas eos, qui sic capti fuerunt, à iustitia puniendos examinari? Sed rursùs audiamus vocem Euangelij.

Ira et Cupiditas.

Cùm enim, inquit, agerentur natales Herodis, saltauit Herodiadis filia in medio, & placuit Herodi. O amentia: Saltatio adolescentulæ, regis cepit prudentiam. Fracti manuum motus, & pedum celeritas, & membrorum tractus, firmum & validum regis sensum eneruarunt. Non audiuisti Alexandrum Philippi filium, septem Darij filias ad se ad consuetudinem esse adductas, regaliter ægrè tulisse, & magnum illud & temperantiæ plenum dictum esse elocutum: Turpe est nos, qui viros vicimus, vinci à mulierum pulchritudine? Adeò es incautus? adeò intemperans? Non audiuisti diuinam vocem, quæ dicit: Videte nè mors ascendat per fenestras? Dico autem sensus, quibus homo internus illaqueatur. Quid eorum, quæ ad voluptatem pertinent, non habet saltatio Corybantica? aut musica instrumenta ad demulcenda comparata, sambuca, & cithara, & nabla, & tibia? Qua autem

Mar. 6

Alexandri Magni insignis continentia.

non

non est plenum turpitudine corpus, quod celeriter mouetur, & membra, quæ tanquàm turbo rotantur? quæ sunt reuerà simulacra eorum, qui sunt correpti à dæmone. Tu autem cùm his tanquàm cerui hinnulus esses telis confossus, & tanquàm volucris visco implicatus, neque vt capreę seruatus es ex retibus, neque vt auis liberatus es à laqueo: sed tibi fuit laqueus mulieris saltatio, & fouea præceps furor ille, quo in eam fuisti concitatus. Et saltauit, inquit, filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi, & dixit: Pete à me, quod volueris, & dabo tibi. Et cum iureiurando pollicitus est se ei daturum, quod petierit vsq; ad dimidium regni sui. Esto, placuit tunc tibi puella, quæ saltauit: oportebat te aliquid munificè largiri puellæ, sed eorum, quæ licent, & dari possunt: non eorum, quæ sunt nimis excellentia: eorum, quæ voluptate afficiunt conuiuas, non eorum, quæ molestia, non caput sancti Prophetæ.

Sed propter iusiurandum, inquit, & eos qui simul accumbebant, noluit ei abnuere. O amētiam, & prętextum, qui est planè sine ratione. Si enim petijsset, vt à regno exccderes, quemadmodùm esses executus, quod ei iuraueras? Si autem petijsset etiam vt matris effoderentur oculi, aut etiam imperasset, vt omninò recederes ab eius consuetudine, impleuisses ne quod petijsset? Sed propter iusiurandum, inquit, & eos, qui simul accumbebant, noluit ei abnuere. Id enim, quod dicitur, eò deducit necessitatem inexcusabilem. Quid ergò fecisses, si ex ijs, quæ dicta sunt, vnum proposuisset? Sed, vt videtur, omnis qui facit peccatum, est seruus peccati. Nam qui voluptati suam subiecit rationem, fit quidem, sed non apertè, seruus motuum animi. Qui autem iræ impulsione vtitur, vt ei deseruiat, suam apertè indicat affectionem, vt qui morum euentu illud aperiat, quod suggerebat affectio, cui subiectus fuerat, ira non priùs desinente, donèc voluptatis rete inscium hominem condemnauerit. Vides in quantam tibi prolapsa sit absurditatem prolatio * iusiurandi? Magna insania, mentis cæcitas, & vecordia hanc tibi peperit stultitiam. Pete à me, quod velis, & dabo tibi vsque ad dimidium regni mei. Adeò eras incautus, adeò leuis & facilis, vt non dimoueretis à suscepta cogitatione, neque perspiceres te id, quod non oportebat, admittere citra examinationem? Cōsidera, quò tibi redierit, & quàm parùm in te esse consilij arguerit, quòd temerè iuraueris. Facilè autem abripi ad assentiendum, dico non esse regis indicium. Profusi autem oris morbus intemperans, quem cùm ipse subijsti, quod non erat iudicatum, tanquàm iudicatum suscepisti, (talis enim est mens effrenis, & incauta oratio) non est eius, quod bonum est & honestum, iudicij, cogitationes moderantis: sed mentis non prohibentis facere, quæ sunt contraria, quæ est etiam priuata sensu, qui est secundùm naturam. Sed Herodes quidem, qui tam leuiter & miserè est inductus, hoc retulit, vt eius semper fieret misera commemoratio.

Iohan. 8.

Herodis temeritas.

Quid verò puella, iniquitatis esca, adulterij hamus, Herodis laqueus, in quem ille prolapsus offendit, & captus non effugit? Dixit, inquit, matri suæ: Quid petam? Cùm verò ab illa docta fuisset: Da mihi, inquit, hic statim in disco caput Iohannis Baptistę. Vide Euangelistam eam semper, quæ vera sunt, adducentem. Quid enim dicit? Herodias autem ei insidiabatur, & volebat eum occidere, & non poterat. Herodes enim timebat Iohannem, sciens eum virum iustum & sanctum: & eum audiens, multa faciebat, & lubenter eum audiebat. Vides etiam ante iusiurandum, sceleratæ isti fœminæ mentem fuisse inimicam & infestam Prophetæ? Et quid hoc testimonio possit esse euidentiùs? Libertatem enim loquendi, & zelum Iohannis ostendit, propterea quòd Herodem repræhenderet: &, quæ longo tempore in profundo ab ea alebatur, iram producit in conspectum auditorum. Hoc enim simul significat & ostendit illud, Insidiabatur. Nam illud quoquè, Non poterat, ostendit Herodis in Iohannem honorem & reuerentiam, & quòd eum sanctum habebat & iustum, & eum audiens, multa faciebat, & lubenter eum audiebat. Si autem superiorum fiat comparatio cum inferioribus, eam magnam in se habent differentiam, & res non sunt æquales, vt quas temerè ageret is, in cuius eæ erant potestate. Nam prima quidem, nempe loquendi libertas, & zelus, & repræhensio, regis increpabant amentiam, & ipsum se iniquè gerere, & fratris violare cubile, conducibiliter apertè arguebant: & tamen in honore habere, & reuereri Dei prophetam, tanquàm iustum & sanctum, tunc locum habuit. Quæ autem deincèps sunt consecuta, sunt dissimilia omninò, & discrepantia, & nullo modo conferenda cum prioribus. Quanam autem de causa, & propter quid? Temulentus enim diuertit ad leuem & friuolum prætextum, quasi propugnaculum ebrietatis. Quo factum est, vt propter frigidum iusiurandum, & conuiuarum reuerentiam, nefario concubitu maiorem pareret iniquitatem, vt qui tanquàm in scena ludens, actum illum exercuerit, ratus fore, vt lateret oculum, qui minimè falli potest.

Mar. 6.

Ibidem.

Quonam modo? Dolore, inquit, affectus est rex. Sed propter iusiurandum, & eos, qui simul accumbebant, noluit ei abnuere. Quid hac simulatione est magis abominandum? Quid autem illo * iusiurando est miserius ad impietatem? Nam cùm ei liceret magis pio prætextu & regio sensu iusiurandum expellere, malum malo perfecit. Misso enim spiculatore, iussit abscindi caput Iohannis, & dari puellæ. Vidisti hebetudinem summam & leuitatem? Non oportebat potiùs pulchrè peierare, quàm improbè seruare iusiurandum? apertè mentiri, & Prophetam non tangere? Delicti veniam petere, quàm iustè vera dicentem, effici iniustum occisorem prophetæ, & sibi iustum recondere iudicium, & gehennæ fieri filium? Si enim petijsset, vt in Deum peccaret, & idola erigeret, & eorum, qui eius parebant imperio, sanguinem libaret, filiosque & filias, matresq; & fratres, & vxores etiam sacrificaret, quomodò de his factum repulisset iusiurandum? Quomodò autem id ausus esset implere, cùm Iudæa esset Romanis subiecta, cuius ipse malè gerēs tetrarchatum, rex erat? Sed ille quidem sic incitatus, fuit irretitus à misera puella. Illa autem cùm esset instrumentum ad improbitatem inuentum, & in se haberet impressam totam matris malitiosam & sceleratam mentem, induit personam eius, cui debetur, & tanquàm debitum inexcusabile petit à rege petitionem: Da mihi hìc, & protinùs in disco, dicens: Quid dabo? Non aurum, inquit, non gemmas pellucidas, non si quid ex ijs quę sunt in regia, est sumptuosum & preciosum: sed caput Iohannis Baptistæ. Quid dicis? Das caput, quod vel ipsi reuerentur Angeli? Das illud caput, super quod, cùm verbum baptizaretur, spiritus in specie columbæ sedens volauit? Das pro paruæ voluptatis remuneratione illius caput, cuius dextera eum, qui sedet à dextera Patris, baptizans sanctificata est? Illud caput, nefarij ludi exoluis mercedem, cuius lingua in hodiernum vsque diem stetit clamans: Non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui? Hoc tu caput das in disco puellæ, quoniam tuum amorem accendit ad adulterium, & sauciauit cor saltationibus? Quid facis

Simulatio nequissimi Herodis.

Matt. 3.

facis miser? Fers has leges, quas qui seruat, se iniquè gerit? Ea decernis, quæ à Deo separant, & ei, quod est iustum, damnum afferunt? Vndè tibi hoc impium & nefarium iussum? Quænam lex impia hæc dictauit? Apagè. Hæc non sunt Dei mei, aut legis Mosaicæ Non audiuisti dicentem Prouerbiorum scriptorem: Libera eos, qui abducuntur ad mortem, & eme eos, qui occiduntur? Si dixeris, Nescio hoc: Scias, quòd Dominus nouit corda omnium, & reddet vnicuiq; secundùm opera sua. Quid tibi congregas materiam ad æterni ignis conflagrationem?

Prou. 24.
Psal. 61.
Rom. 2.

Sed propter iusiurandum, inquit, & eos qui simul accumbunt, hoc facio. Pulchrè. Et quis te ab initio coegit hoc polliceri? Quis te autem vlla ratione admiserit, aut leuiter laudauerit? Non præuisa enim res est, quę in rebus obscuris & incertis fit cum iureiurando promissio, quandò sine distinctione profertur, quòd ratio non acceperit vtrinque examinationem ad cõferendum id, quod est bonum, & malum. Quod priùs quoque vsu venit Iephte, magno illi & celebri iudici, qui inconsideratè vouit, & illud Deo promisit, quod inopia consilij non potuit præuidere, propter inopiam iudicantis rationis, & mẽtis discretionis, quæ fit in rebus agendis. Oportebat ergò te, cùm puellæ iurasses, distinguere quoquè & definire aliquid, quod esset dignum saltatione, non autem caput Pręcursoris, quod nullis potest exæquari diuitijs, prodere, mercedem nefarij spectaculi. Quid enim tibi, qui rex eras, volenti preciosum aut magnificũ deerat, quod dares saltatrici pro mercede saltationis? Sed cùm alio modo velles a te depellere repræhẽsionem nefarij concubitus, maluisti permittere puellæ, vt illam peteret mercedem, quæ, vt tu putas, tollebat reprehensionem. Id autem erat caput Baptistæ: Cuius, cùm esset Propheta, fuisti interfector, præter expectationem quidem & voluntatẽ, duorum conuictus scelerum, adulterij & cædis, cum malo vnà inducens id, quod est longè pessimum. Quænam est hæc amentia? Quis te induxit, vt sic Deum offenderes, & cædem faceres in tempore lætitiæ?

Iudic. 10.

Tu quidẽ existimabas, de medio tollens Baptistam, simul etiam cum eo sublaturum esse reprehẽsionem. Ille autem & si habitet in sepulcro, & lateat sub terra, nihilominùs in te expromit reprehensionem, dupliciter propter duplex crimen in tuam exclamans vanitatem. Existimabas quoquè te illius cæde esse animi motum vehemẽtiùs accensurum, œstrumq; amoris, quo eras stimulatus, aucturum, & inflammaturum esse voluptatem vehemẽtiùs. Huius autẽ rei est apertum indicium, quòd nõ statim quidem obstruxeris aures ad abominandam illam petitionẽ, neq; citò resilueris & deploraueris, ægrè ferens impudentem saltatricis appetitionem, nec valdè eiulaueris, dicens: Vęh mihi, si tam breuis & tam nullius momenti delectationis tantam tradidero mercedẽ, cui nullus in regia possit par esse thesaurus. Cur enim, cùm oporteret, ad te redeũdo, confidenter contraria obiectione negare petitionẽ, non repugnasti, ò rex, puellæ petitioni, dicens: Nõ per Deum, qui in Mose loquebatur, non dabo, neq; pro vili & breui spectaculo talem dabo mercedem. Precium enim meretricis est tanquàm vnius panis, vt dicit prouerbium. Quam ob rem ne tantillùm quidẽ ægrè tulisse, aut renuisse, erat signum animi sua sponte assentientis. Oportebat enim vocẽ statim emittendo vehementer deplorare, & flebiliter eiulare. Facilimè enim pęnã iurisiurãdi abiurasses, & illata negatione depulisses periculũ periurij. Quonam modo? Contra iusiurandum intulisses iusiurandũ, & prius secundo euertisses. In sanguinẽ autem Baptistæ & Prophetæ nolle iusiurandum admittere, nedũ exequi, fuerit profectò viri sobrij ac tẽperãtis, & qui scit absq; ira ferre repręhẽsionẽ: quomodò rursùs nõ ęgrè tulisse, nec tristem vultũ ostẽdisse, aut, quod fuisset modestius, de re parumper deliberasse, arguit te cupidè iusiurandũ admisisse. Quod cùm nolles, aut vt veriùs dicã, nõ posses intelligere, protinùs immitẽ tulisti sententiã, vt illud caput amputaretur, quod in hodiernũ vsq; diem tuã arguit summã iniquitatem. Nam cùm liceret non iurare incautè, neq; iusiurandũ permittere ebrietati: sed toruè & asperè impudentẽ illam puellã & oculos perstringentẽ adspicere, vt terrore vultus ei timorem incutiens, eò redigeres infelicẽ, vt ne ea quidem, quæ sunt pro pedibus, posset intueri, nedùm impudenter exigere ea, quæ sunt abominanda, fecisti cõtrarium: Tã faciles aures præbuisti Menadi, perindè ãc si hãc, & non aliam, expectares ab ea peti mercedẽ sceleris.

Trou. 6.
Herodes iurauit cupide, vt perderet S. Iohannem.

Ità captus fuit rex Iudęorum Sic in eum est debacchata illius mentis pręceps amentia ad hunc stuporẽ ebrietatis eũ deducens dæmon, præcipitauit infeliciter, impellens, vt illud caput amputaret, quod longo tẽpore non tulerunt latibula terræ in sinu occultare, quod adhuc distillãs sanguine, nõ est veritus Herodes appositum tãquàm cibũ, in disco adspicere. Sed illud quidẽ etiam amputatum clamat, & non sustinet tacere, sed adhuc liberè te arguens adulterantem, clamat: Non licet tibi habere vxorẽ Philippi fratris tui. Frustrà ergò scelus est à te perpetratum. Inanis fuit consiliaria. Vana etiam fuit petitio saltatricis. Et tu quidẽ, qui seruasti iusiurandum, semper fuisti cõdemnatus. Iniquitates enim virum appręhendunt. Illa autẽ pręter flagitium adulterij, cædis quoq; perpetrauit facinus. Mulier enim insipiens, inquit, nescit pudorem, sed occurrit ad petram inferni. Libidinosæ autem fœminæ lena saltatrix, vnà cum matre in cæde petulanter insultãs, nullam hinc aliam adepta est vtilitatem, nisi flammam gehennæ, in qua meritò luit pœnas. Insipientiæ enim pedes deducunt eos, qui ea vtuntur, post mortẽ ad inferos: vestigia autẽ eius nõ firmãtur. Tales sunt actus eorum, qui se iniquè gerunt: hũc fructum dat libido suis amatoribus: hæc præmia largitur impudicis vehemens voluptatum intemperantia.

Prou. 5.
Præmia libidinis.

Hæc audite, quibuscunque vsus & cõgressio intercedit cum cæteris, & quicunque vitam agitis cælibem & separatam, & prouerbiorũ pascamur sermonibus, & eis aures nostræ personent. Quid autem oportet dicere apud eos, quibus vt ea nõ ignorent, est innatum? Sumus enim omnes docibiles Dei in Christo, vt ait Euangelista Iohannes. Vtinàm nos quoquè, qui hìc sumus sacer collectus conuentus, talem essemus assecuti gratiam, vt non egeremus eo, qui sit docturus, aut increpaturus: sed solum sufficeret exemplum, vt Herodis amentiæ omnem effugeremus imitationem: & neque præ ocio ac socordia, turbulẽtarum appetitionum vehementibus mentem dederemus impetibus, neque rursùs voluptatum blãditijs inescatus animus, attraheretur ad consensum: qui quidem peccati mortem concipiens, mortem ipsam parit. Quod nè nobis accidat, nos semper conseruemus, perpetuò effecti oculus, qui nulla clauditur dormitatione, nè nobis non animaduertentibus draco suffuretur thesaurum. Accipiamus ergò omnes simul doctorem Salomonẽ, nos munientem verbis præseruantibus, & fusiùs persequentem offensiones, quas accipiunt simpliciores ab insidijs mulierum. Dicit itaque: Noli adhibere animum mulieri malæ: Mel enim distillat à labris mulieris meretricis, quatenùs ad tempus pinguefaciat guttur tuum: Senties autem posteà felle amarius, & magis acutum, quàm gladium ancipitem.

Iohan. 6.
Prou. 5.

Sed nè aut satietatem afferat, aut molesta videatur oratio, adijciam pauca quædam ijs, quæ dicta sunt,

sunt, quæ ijs quidem, qui norunt, in memoriam reuocent: ijs autem, qui ignorant, non leuem præbeant cautionem. Bibe, inquit, aquas è vasis tuis, & ex puteis fontis: & simul delectare cum muliere à iuuentute tua. Nam si in eius amicitia simul versans vitam transigas, multiplicaberis. Et rursus: Nè sis multùm apud alienam, neque te vlnæ complectantur non propriæ. In conspectu enim oculorum Dei, sunt viæ viri. Nè dederis somnum tuis oculis, neque dormitaueris tuis ciliis, vt serueris tanquàm capream ex retibus, & tanquam auis ex laqueo. Et rursus: Nè te vincat concupiscentia pulchritudinis, neque palpebris tuis confidas, nè attraharis ab eius oculis. Mulier enim virorum preciosas venatur animas. Viæ autem inferorum domus eius, deducentes ad promptuaria mortis. Tu autem fili audi me, neque declinet ad vias tuas cor tuum, & nè aberres in semitis eius. Multos enim vulnerauit & deiecit, & sunt innumerabiles, quos occidit. Tu autem nè oculos tuos in eam defixeris, sed resilias: neque diù illic moreris. Sic enim transilies aquam alienam. Ab aqua autem aliena abstine, & à fonte alieno nè bibas, vt viuas longo tempore, & adijcientur tibi anni vitæ.

Ibidem. *Ibidem.* *Prou. 6.* *Ibidem.* *Prou. 7.*

Atque sufficiunt hæc quidem ad castigandum eos, qui sunt hebetiores, quibus nos satis communijt oratio Prouerbiorum, quæ viri illius diuini linguam defendit modestam, venerandi, inquam, Baptistæ, qui hanc nobis mensam apposuit, non sanguine conspersam, non recenter occisi caput proponentem, tanquàm cibum, non simul cum cruore effundentem vinum in crateribus. Hæc sunt præmia Herodis vinolentiæ. His rebus ille instruit conuiuium. Ille conuiuis talia miscet pocula. Sed non ità is, qui nostro præest conuiuio. Absit. Contrà enim animi magnitudinis & temperantiæ cœnam nobis apposuit, cuius impleti obsonijs, euasimus meliores.

Quoniam autem Iohannis erga Herodem constantiæ magno transmisso pelago, in portum tranquillum, secundis eius ad Deum precum auris peruenimus, tempus est, laxatis velis, intrà portum sistere remos orationis. Aequum est autem, vt arbitror, (nam hoc solent etiam nautæ facere) vt nos quoquè iusta facientes, epilogo paruam adnectamus orationem, scripturæque floribus virum coronemus. Si is tamen vir est dicendus, qui inter natos mulierum apparuit maior. Hic enim est, quem in multis scripturæ locis variè contineri inueniemus, si eam, vt apis, diligenter obeamus. Multas enim eius appellationes attulit nobis rerum consideratio, quarum vnicuique adiecto, quod par est, testimonio, ostendit, quàm meritò ei nomina fuerint imposita.

Matt. 11.

Atquè prima quidem est eius appellatio, Filius. Nè timeas, inquit, Zacharia: eccè Elisabeth pariet tibi filium, & multi in natiuitate eius gaudebunt. Elisabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium. Infans. Et factum est, postquàm audiuit Elisabeth salutationem Mariæ, exultauit infans in vtero eius, & impleta est spiritu sancto Elisabeth. &, Eccè enim, postquàm facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit infans in vtero meo. Puer. Et tu Puer, propheta altissimi vocaberis. Puer autem crescebat, & inualescebat spiritu, & erat in desertis, & quæ deincèps sequuntur. Magnus. Hic erit magnus coram Domino, & vinum & siceram non bibet, & spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ. Iohannes. Et factum est in die octauo, venerunt circuncidere puerum, & vocabant eum nomine patris sui Zachariam. Et respondens mater eius, dixit: Nequaquàm, sed vocabitur Iohannes. Et Zacharias pater eius, petitis pugillaribus, scripsit: Iohannes est nomen eius. Homo. Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Iohannes. Propheta. Quid exiistis in desertum videre? Prophetã? Etiam dico vobis, plus quàm Prophetam. Omnes enim prophetæ & lex vsque ad Iohannem prophetarunt. Elias. Et si vultis suscipere, ipse est Elias, qui est venturus. Et ipse præcedet in spiritu & virtute Eliæ. Magister. Venerunt autem Publicani quoquè, vt baptizarentur: & dixerunt ei: Magister, quid faciemus? &c. Præparator. Præibis enim ante faciem Domini parare vias eius. Et, Parate viam Domini. Præco. Fuit Iohannes baptizans in deserto, & prædicans baptisma pœnitentiæ in remissionem peccatorum: Et prædicabat, dicens: Venit post me, qui est me fortior. Et quæ sequuntur. Vox. Quis es, vt responsum demus iis, qui nos miserunt? Quid dicis de teipso? Dixit: Ego sum. Vox clamantis in deserto. Baptista. Venit Iesus à Galilæa ad Iordanem ad Iohannem, vt baptizaretur ab eo. Erat autem Iohannes baptizans, & accedebant omnes, & baptizabantur. Confessor. Et confessus est, & non negauit. & confessus est, Non sum ego Christus. Testis. Non erat ille lux, sed vt testimonium perhiberet de lumine. Trinitatis subscriptor. Sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris spiritum descendentem, & manentem super ipsum: is est, qui baptizat in spiritu sancto & igne. Et ego vidi, & testimonium perhibui, ꝙ hic est filius Dei. Iustus & sanctus. Herodes autem timebat Iohannem, sciens eum esse virum iustum & sanctum. Apostolus, hoc est, missus. Vos ipsi mihi testimonium perhibetis, quòd dixerim: Non sum ego Christus, sed quia missus sum ante illum. Euangelista. Multa quoque alia admonens, euangelizabat populo. Pronubus. Qui habet sponsam, sponsus est. Amicus autem sponsi, qui stat, & audit ipsum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergò gaudium meum impletum est. Lucerna. Ille est lucerna ardens, & lucens: Vos autem voluistis exultare ad horam in lumine eius. Repræhensio Herodis. Dicebat enim ei Iohannes: Non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui. Herodes autem cùm reprehenderetur ab ipso propter Herodiadem, inclusit ipsum in carcere.

Multa S. Iohannis nomina. *Luc. 1.* *Iohan. 1.* *Mat. 11.* *Luc. 1.* *Luc. 3.* *Iohan. 1.* *Matt. 3.* *Iohan. 1.* *Iohan. 1.* *Mar. 6.* *Iohan. 3.* *Luc. 3.* *Iohan. 3.* *Iohan. 5.*

His Iohannes vocatus est nominibus, his fuit honoratus. Habuit autem actiones conuenientes his appellationibus, Iohannes ille, quo non surrexit maior inter natos mulierum. Hic est verè lucerna, de qua magnus canit Dauid, dicens tanquàm ex persona Dei Patris: Paraui lucernam Christo meo. Super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea. Hic est magnus ille Elias, non Thesbites, sed qui fuit medius inter legem & gratiam: & licèt tempore sit ab illo secundus, prioris tamen Christi aduentus præcursor: qui cum eadem, qua ille, præcessit inspiratione & virtute, vt Archangelus prædixit Zachariæ. Cui Zachariæ? Cuius sanguis clamat plusquàm Abelis. Hic est, qui prius exultauit: & priusquàm prodiret in lucem, agnouit suum Dominum in vtero. Hic instrumento vtens lingua suę matris, fœtum sine patre, cùm adhuc in vtero gestaretur, priùs est allocutus: Vndè hoc mihi, dicens, vt veniat mater Domini mei ad me? Hic cùm conuertisset corda patrum ad filios, & incredulos ad prudentiam iustorum, parauit Domino plebem perfectam. Fructus ex promissione. Bonus Gabrie-

Ps. 131. *Luc. 1.* *Ibidem.*

lis nuncius. Germen præter ætatē. Sterilis flos genitalis. Propheta ex propheta. Ciuis deserti Aliptes orbis terrarū. Astrum Solis. Lucerna lucis. Regis miles. Sponsi pronubus. Seruus Dñi. Vox uerbi. Sacerdos eius, qui est sacerdos secundùm ordinem Melchisedec: qñquidem dignus est habitus, vt sacerdotis officio fungeretur in eius baptismate. Qui patrem audiuit, filiū baptizauit, spiritum adspexit. Legis silentium. Gratiæ intercessor. Coronis prophetię. Prophetarum conclusio. Regis præco. Præcursor veritatis. Porta pœnitentiæ. Virginitatis ornator. Salutis præparator. Temperantiæ legislator. Frenum eorū, qui se iniquè gerunt. Dux eorū, qui iustè uitā agunt. Iohannes ille magnus, nomen à Deo vocatum. Quę è cęlis per vocem Archangeli scriptis mandata fuit nominis appellatio. Vox orta ex tacente. Qui per id, ꝙ voce carebat pater, sterilitatis sustulit infęcunditatē: Qui loquēti digito agnum ostendit. Magna gloria continentiæ. Qui erat in corpore expers carnis. Qui in luto margarita. Qui in vase fictili preciosus thesaurus. Qui inducit securim ad secandam animarum sterilitatem. Quæ solitudine gaudet turtur Ecclesiæ. Os, quod non potest tacere. Quæ vbique tonat vox clamātis in deserto, Parate uiā Dñi, rectas facite semitas eius. Quæ Deū effatur lingua: cuius vox et post decessum reprǽhenderet Herodē, & eū, qui venit, prædicat, dicens: Regnum cælorum appropinquat. Ei gloria & potentia in secula seculorū, Amen.

Psal. 109.

Esa. 40.

ORATIO SEV ENCOMIVM de exportatione preciosæ manus dexteræ Sancti Iohannis præcursoris, ex Antiochia: ut habetur in Simeone Metaphraste.

Codex diē certū non habuit.

ECcè ad nos rursùs venit sacrosanctus Christi Pręcursor, abūdè fluenta emittens suarum gratiarum: & rursùs dies alius celebris redditur, qui maiora & potentiora alia ostendit argumenta, quàm quæ sint in aliis eius festis: & eos, qui festis delectantur, euehit ad excelsiorem miraculorum considerationē. Ecce Solis iustitiæ clarus & omni ex parte lucidus lucifer resplēduit, suis radiis illustrans totā Ecclesiæ plenitudinem, & suum festum lętificans. Venit autem non ut prius, per suam natiuitatem, neque vt deinde, per ab Herode factam ipsius capitis amputationem, neque vt postea, per arcanam eiusdem mirifici capitis reuelationem; sed per manum, quæ fuit, vel ipsis Angelis venerabilis, quæ cælesti lumine illustratur, & sancti spiritus gratia adumbratur: quæ, quicquid erat quidem graue & terrenum, in terra deposuit, & ad incorruptionem tractata est per vitam continentem, quæ erat supra hominem: quæ priùs quidem ingratis Iudæis ostendit Agnum Dei, & * securem ad arborem radicem positam, & excisionem minabatur peccatoribus.

Sanctorū reliquias veneramur, qa sancti spiritus grata adumbrantur.

Nunc autem cùm illa ipsa apparuerit, & præstantiori quodam modo manus euaserit barbaricas, à quibus videbatur teneri tanquàm captiua, æquum est, ut in festi lætitiam piè & reuerenter afficiatur cœtus eorum, qui festum lubenter celebrant: & nubes quidem, quæ interiectæ animam impediunt, eius illa, quæ intelligentia percipitur, illuminatione discutiat & dissoluat: alacri autem pede & exultante spiritu, ad ea, quæ sunt vel ipsis Angelis desiderabilia, mysteria festinet. Hoc est enim festum celebrare, paratos esse ad prompto & alacri animo occurrendū iis, quæ sunt venerabilia, & extrinsecus figuris & * motibus fidei & affectionis internū ardorem ostēdere. Hic ergo mihi adsit omnis ordo eorū, qui sunt honorificè in excelsis remoti à materia, & eorū, qui sunt adhuc hoc circundati puluere: & cōi contexta chorea, luminosum & perq̄ clarū constituamus theatrū, eo duce vtentes, qui inter natos mulierū est maximus. Nā etsi humanæ naturæ superauit terminos ꝑ uitā à carne & corpore alienam, vt qui tñ nostrarū naturaliū particeps fuit proprietatū, lætatur nostris de laudibus & celebrationibus, & bonā accipiēs voluntatem, copiosam remetitur remunerationem.

Cęterùm eius quidem conceptum & ortum, & vitam, quā egit in solitudine, & eius ad Israelem ostensionem, & veridicum testimonium, per quod Dei agnum ostendit, & ipsum primum & posteà venientē per diuinam authoritatem, & humanæ naturę pronunciauit susceptionem: & quemadmodùm ex alto vocatus uenit ad Iordanem, & cùm purum, & ab omni labe alienum, & quauis purgatione superiorē baptizasset, illo contactu ostendit fontem sanctificationis, & quæ de ipso Iudæis is, qui fuit ab ipso baptizatus, per arundinis & mollium vestium amictus similitudinem, ad eius dixit commendationem: eius vitę à rerum superfluarum cura abhorrentem simplicitatem, & in uirtute firmitatem & constantiam, & eum veteri Eliæ æqualem, & moribus similem tacitè significans: & quęcunque sunt his consequentia, Euangeliorum quaternio ostēdet apertiùs iis, qui hæc scrutantur diligentiùs.

Iohan. 1.

Matt. 11.

Quę aūt præsenti cunueniunt celebritati, ea sunt enuncianda & docenda, vt cum argumento festi hic scopus congruat, nostrumq; in hoc rectè studium cōferatur. Ille in Mosaicis educatus documentis, & assiduè meditans iu lege Domini, eius custodię & obseruationi omnia postponebat: solùm autem, vt in eius perseueraret iustificationibus, plurimum ponebat studii. Cùm uerò Herodes vir libidinosissimus, qui erat Galileæ tetrarcha, decreta legis trāsgrediēs, fratris Philippi vxorem, cùm sibi non liceret, propterea ꝙ Philippus ex illa liberos susceperat, duxisset in matrimonium: & esset illud quidem scelus legis euersio, Dei autem cōtemptio, hominū verò ad deteriora adhortatio & inductio; tunc, tanquam fortis athleta Iohannes, rectè institutus, & in laboribus priùs exercitatus, veritatis armis & telis munitus, aciem quidē struit aduersùs Tyrannum. Quænam verò ea erant? Non licet tibi habere vxorem fratris tui. O libertatem, quę non potest perterreri: & fiduciā, quæ non potest euerti. O os diuinum, & linguam, q̄ à Deo mouetur, quæ in ipsum cor reprǽhensionum infigens aculeos, fecit, vt ille superbus & insolens clypeum abiiceret, & fugeret. O manum uenerandā & sanctam, quę ad sermonum mota elocutionem, reprǽhensionum quoquè augebat aspertitatem, & fiduciam ostendebat & audaciam. Mos est enim iis, qui verbis contendunt, manum simul cum ore mouere, & sermoni eius quoq; motum adhibere, & per vtrique ostendere, quàm sit confidens & interritus is, qui loquitur. Hinc factum est, ut in carcerem, & in vincula coniiceretur, cùm vesana mulier nefariū amatorem suum ad id compulisset.

Celebritas exportata manus S. Iohannis.

Leui. 18.

Deindè dies festus natalis, potusq; copiosus & immoderatus, cùm nimium vinū eum, qui celebrabat conuiuiū, deuoluisset ad deliriū. Potus aūt quęnam est delectatio? Saltatio filiæ, quę erat instar meretricis, & petitio mercedis: & merces, Prophetę interfectio. Ex qua regis ficta tristitia propter œstrū, quod eum obsidebat intrinsecùs: obtemperatio tamen, & submissio,

Herodis simulata tristitia. submissio, & aduersùs iustum Prophetam prolatio sententiæ:& paulopòst caput in * discum allatum,& libidinosę & adulteræ mulieri traditum. Quid hac inhumana actione inhumanius,& magis nefarium? Quid hoc belluino facinore magis insanum & belluinum,hominem ex ipso matris vtero sanctitate circundatum,qui temperantiam erat amplexus,castitatem adsciuerat, media se exercuerat, ab omni congressione hominum se separauerat,solitudinem,tanquàm ciuitatem,habitauerat,qui simul cum agri bestiis versabatur, cameli pilis tegebatur, pellicea zona cingebatur,sicut aues id, quod sua sponte nascebatur,habebat alimentum, carebat nutrimento,carebat vtensilibus,& planè carnis erat expers:qui totus quoquè cernebatur remotus à materia, quòd hæc materialis coagmentatio esset inedia attenuata & emortua,& ad materiæ vacuitatem traducta propter insignem continentiam:eum,inquam,pro iustitia,pro veritate,& nè lex in aliquo violaretur laborantem,dari mercedem mulieri adulteræ? *Luc. 1.*

Sed quonam modo hæc quidem permissa sunt ab eo,qui omnia sapienter administrat,sciunt ij, quibus datus est spiritus ad hæc aliqua ex parte cognoscenda. Huius autem discipuli,cùm corpus à capite diuisum sustulissent, honoratæ mandarunt sepulturæ,nè,si hoc quoquè post decessum videretur à libidinosis & voluptuariis, esset maior fomes inuidiæ, & maioris sceleris materia intemperantibus. Sic ergò corpus quidem sepultum occultabatur, cùm neque quisquam illud tunc perscrutari studuisset, neque ipse manifestasset. Sed quandoquidem ad hunc locum perueni, volo de hoc prophetico tabernaculo,& de manu,quæ ei coaluerat,quiddam,quod à veteri pendet narratione, huic sacro theatro explanare,& quæ de his audiuimus & cognouimus, & quæ veteres tradût historiæ, explicare fusiùs,& vndenam diuina hęc gratia translata est Antiochiam, & vbinam fuit repositum translatum Propheticum illud tabernaculum,& quisnam fuerit quidem modus huius translationis, & quis rursùs ablationis & exportationis. *Mat. 14.*

Matt. 2. Herodes, qui infantes occiderat,cùm Iudaicum multorum principatum traduxisset ad regnum,parebat quidem Romanis. Cùm multis autē modis quæreret,vt eis videretur beneuol9 & fidelis,effecit quidem, vt Romani eum benignis adspicerent oculis, & nec fore,vt ab eis deficeret, vllam haberent suspicionem. Is,vt clarior esset sua in eos beneuolentia, inter alia condidit etiam ciuitatem,sitam non procùl ab Hierosolymis, sed distantem tantùm itinere vnius diei,eam vocans Sebasten, Latinè Augustam, vt Augusti Cæsaris appellatione significaret suam in eum beneuolentiam & seruitutem. In ea,qui post illum obtinuit principatum, tetrarcha Herodes fixit regiam, in qua etiam fuit illud conuiuium, quo Propheta fuit occisus, & iuxta quam fuerat in vinculis hic sacer Propheta in quodam tenebroso reorum domicilio. Cuius ex transuerso referunt sepultum fuisse corpus prçconis veritatis. Quo etiam in loco dicunt priùs fuisse alterum sepulcrum Prophetæ Elisæi, adeò ut duo loculi viderentur simul iacentes in vno & eodē loco. Ibi quoquè templum maximum olim extructū fuerat,quod propter ea, q̄ in ipso fiebant,miracula & pulchritudinem, fuerat incomparabile. Cùm eius aūt tectum tempore defluxisset,sub dio relicta sunt eius ædificia, adeò ut una sola illæsa remanserit domuncula, q̄ vocabatur Sacrorum vasorum custodia: in qua etiam inclusi loculi prophetarum conuersabantur absque vllo detrimento. *Sebaste conditur ab Herode.*

Cùm aūt Lucas Euangelista circunquaq; omnes obiret regiones,ubi ēt obeundo venit Sebasten,Antiochiæ tactus desiderio,vt qui in ea esset natus,magno quidē tenebatur studio sacrum Præcursoris corpus tollendi integrum. Cùm aūt non posset,qm̄ diligenter seruabatur,ablata manu dextera, eā portauit in suam ciuitatem,loco alicuius alterius beneficii,& aliarum diuitiarum ei,q̄ ipsum aluerat,hanc reddēs mercedē educationis. Ab illo ergo tēpore sita erat manus illa apud Antiochenos,i magno honore habita,& iugis,q̄ in ea habitat,grāe fidē faciēs miraculis. *Nota de manu S. Iohannis.*

Cùm aūt Iulianus tyrannicè clauū arripuisset Imperii,qm̄ eos,qui ipsum p̄cesserant, persecutores & Dei hostes cōtendebat superare sceleribus, & eorū, qui pro Christo decertarant,q̄cunq; erant reliquiæ, aut integrū tabernaculū,aut aliquid aliud ex iis,quæ sunt puræ nostræ fidei signa,ea omnia igni mādabat & cineri:magno deinceps studio venit Antiochiam, simul quidē immunda peracturus mysteria in ara simulacrorum, q̄ sita est ad Daphnē: & simul ēt perscrutaturus, & si sanctorū aliquid in ea inuenisset repositū,id igni mandaturus. Cùm hoc ergò sæuum renunciatū esset eius decretū,qui erant Christianorū partiū,sacram manū Præcursoris clàm in quadā turre ciuitatis,q̄ vocatur Gonia,id est,angulus, studuerunt includere, nè capi posset ab idolatra. Qui aūt Pontificalē sedē tenebat Hierosolymis,cùm auditione accepisset execrandum decretū, nec tyrannum omninò moraturū, quin ad sacra loca ascenderet, & quæ in eis erāt preciosissima corpora,igni consumenda mandaret,hoc diligenter curat, & magnum adhibet studium,vt è loculo sublatū Præcursoris tabernaculū, transmitteret seruandū in ciuitate Alexādrina,alio quodā cōi corpore p̄ eo repleta depōne. *Vide quē imitentur hostes sacrarū reliquiarū.*

Postq̄ autē Antiochiæ omnia perscrutatus ille impius,ea est aggressus, q̄ fieri non poterant,cùm abscōsa manus nusq̄ compareret,eo ille sceleratus desiderio frustratus,& in reliquū propheticū corpus furore percitus, qui id scrutarentur, statim misit vsq; ad Hierosolyma, ut Præcursoris igni mandarent tabernaculū. Quod cùm ad finē esset deductum, & cōmune,quod pro illo sepultū fuerat,corpus ab iis, q̄ missi fuerāt,in cinerē esset redactū,illinc soluens,duxit exercitū ad obsidendā Edesam, vtpote q̄ qui in ea habitabant,planū esset eos stare à partibus Christianorū. Aiunt aūt quendā ex suis famulis,qui liberè cū eo loquebatur,& erat ei ualde cōiunctus, ex animo vero res Christianorū colebat & honorabat,eū à cępto p̄hibuisse, & bellum aduersus Persas gerendū incitasse, ciuitatem cùm uellet, in potestatē eius uenturā pollicens. Et sic consilio obtēperans,profectus est ad bellū cōtra Persas gerendū. In quo plaga diuinitùs immissa p̄cussus, uitā finiit miserabiliter. *Iuliani Apostatæ furor in sacras reliquias.*

Postq̄ autē ad fideles Imperatores redierūt sceptra Romanorū,& reddita fuit libertas Christianis, nesciebatur quidē, vbinàm esset preciosa manus, ab iis,qui Antiochenā habitabant ciuitatē. Sed haud ità diù pòst per diuiniorē reuelatū fuit visionē, vbinàm esset abscōsa. Quam cùm fideliter ex eo loco sustulissent, in ea honoranda erant insatiabiles. Cùm autem non parum effluxisset temporis, Imperator Iustinianus inter alia, quæ piè gessit, fecit etiam tale quid. Hanc enim miraculorum effectricem Præcursoris dexteram, ex Antiochia, & Domini & Dei nostri tunicam, quæ erat in ciuitate Maratsemere, & maximè uenerandum caput, ex Emesa transtulit ad regiam ciuitatem: quæ quidem ostendebantur obsignata signaculo sancti Imperatoris Constantini,ad hoc,vt non ampliùs ex eis auelleretur ab iis, qui amplecterentur. Ablatis ergò signaculis, cùm templum Præcursoris, quod in Hebdomo est ab eo *Tunica Christi, caput, & dextera S. Iohannis transferuntur.*

ædificatum, per Domini tunicam, & eiusmodi sacras sanctificasset reliquias, rursùs remisit suis obsignatas signaculis eò, vndè venerant, solam dexteram propheticam relinquens non signatam, vt quæ vngeretur vnguentis, & sustolleretur in festo Exaltationis.

Et sic quidem de his relatum est à veteribus, alijs alia de manu narrantibus, conclusa tamen in vnam & eandem fidei notionem, & expellentia omnem incredulitatem, aberrante nemine procùl à veritate. Quòd si oportet etiam alicuius meminisse miraculi, Antiochia nobiscùm ei, quod dicemus, feret testimonium: quod quidem auditione à nobis acceptum est ex quibusdam, qui illic sunt versati. In cauerna delitescebat quidam draco in eius finibus, quem, qui habitabant ciuitatem, in deos referentes, anniuersario honorabant sacrificio. Id autem erat puella virgo, quæ pauloantè peruenerat ad pubertatem, & propter non pollutam virginitatem, conseruabatur draconi sacrificium. Quis erat autem modus sacrificii?

Nota draconis cultum & sacrificium horrendũ

In eo ipso loco, in quo erat cauerna draconis, Antiocheni publicè confluentes, & frequens effecti theatrum, cùm puellam circunduxissent, prębebant deuorandam draconi. Is verò proserpens à cauerna, & insperatum & incredibile apparens miraculum, serpens & repens suis pedibus, & naturali, qui est intus, spiritu incuruatus, & instar vndæ tumefactus, hiantiore & dilatato thorace accipiebat sacrificium, & lacerabat dentibus. Pro more autem sors obtigerat cuidam Christiano, vt suam daret filiam draconis sacrificandam: qui stimulis sauciatus naturalibus, ex corde suspirabat ad maximum Præcursorem. Et ut filia à morte seruari possit, tale quid excogitat: Cùm magnam vim auri apud se abscondisset, petit vt sibi permitteretur adorare manum sanctam ab eo, qui illam seruabat. Is autem concessit postulatum. Cùm verò is in his esset, & quod afferebat aurum latenter, tanquàm sub prætextu adorandi, humi effudisset, rectà processit ad adorandum. Aedituus autem, ut qui auidis oculis ad aurum adspiceret, cucurrit ad illud colligendum. Ille autem, qui petierat, vt sibi liceret adorare, cùm se incuruasset, & totum se in loculum inclinasset, diuino sauciatus desiderio, cùm venerãdæ dexteræ pollicem osculando, & labra admouendo mordicus dentibus abscidisset, & occultasset, à templo quamprimum recessit. Cùm autem iã dies aduentasset sacrificii, & ciuium eorumque, qui circũhabitabant, collectum esset theatrum, accedit pater puellam adducens ad sacrificium. Et cùm fuisset propè draconem, & eum vidisset vasto ore hiãtem, & horrendis sibilis eos, qui audiebant, terrentem, & sacrificium desiderantem, sacrum illum & venerandum digitum in mediam gulam iaculatus, eius iactu statim quoquè mortem ei attulit.

Insigni miraculo necatur draco digito S. Iohannis.

His sic gestis, pater quidem viuam filiam domum reducit, & lachrymis simul & gaudio plenus, & admirabilem, & quæ præter opinionem acciderat, filię narrans redemptionem. Qui autem circunsistebat populus, insigni miraculo obstupefactus, ingentes Deo agebat gratias. Quo factum est, vt Præcursori templum illic construerent, vbi factum fuerat miraculum, quod nominarunt κρεμαστόν, id est, suspensum, siue propterea, quòd supra terram sit solum tẽpli eleuatum, siue ꝙ ad tantam ædificiorum sublimitatem eius sit extensa latitudo, vt conspicientibus propè videatur pendere in aere. In quo cùm hunc sacrum & mirificum digitum deposuissent, eum festis honorant anniuersariis, miraculum, quod factũ fuerat, per commemorationem transmittentes ad posteros. Dicitur etiam aliud quoquè mirum tale fieri signum: Huius scilicet sanctæ manus aliquandò quidem extendi digitos, aliquandò verò contrahi: quorum extensione quidem significari fertilitatem fructuum, contractione autem, inopiam & penuriã.

Magnificum templum S. Iohannis.

Cùm autem multi, qui ante nos fuerunt, Imperatores hanc manum desiderantes quouis modo possidere, nec sinere, vt tantum bonum maneret apud barbaras gentes, quæ partes illas occuparant, captiuum: augebatur quidem, ac vigebat eius rei desiderium: sed modus, quo id possiderent, nullo modo inueniri poterat. Et cùm eis aliquandò visum esset, dando pecuniam, talem comparare thesaurum, aerem, vt est in prouerbio, pugnis cædebant. Desiderabatur ergò ab omnibus, à quibus nomen Christi est inuocatum: & quicunque in eius rei versabatur cogitatione, Deum rogabat gemitibus inenarrabilibus, vt benignis oculis suum adspiceret populum, & eius eum efficeret possessorem & spectatorem. Quoniam autem diuinæ prouidentiæ sunt omnia præfinita, ei qui omnia præsciuit ante mundum conditũ, despicienti tempora nostræ inscientiæ, placuit per multas suas miserationes, vt in hac quoquè generatione reuelaretur hoc magnum & insigne miraculũ, in qua Constantinus & Romanus, qui digni sunt magnis laudibus, ab ipso ortu purpureis fasciis inuoluti, regebant habenas Imperii. Id autem est, veneran dæ Præcursoris manus exportatio, & reuocatio.

Modus autem reuocationis, est ualdè mirabilis & præter opinionem. Nã vir quidam, qui erat relatus in sortem diaconorum Antiochiæ ciuitatis, Iob nomine, supernè inspiratus, & diuino zelo repletus, apud se cogitabat, posset nè Præcursoris suffuratus dexteram, eam donum desideratum largiri Christianis: atque adeò ad talem processit experiẽtiam. Pulchrum templum & excelsum sub nomine Petri Apostolorum principis positum est in ea ciuitate. In huius vestibulo cùm suam is fecisset habitationem, cum sacrorum, quæ illic erant, vasorũ custode iniit amicitiam, vt ea de causa tentaret cum ipso tota nocte venerandę manus assidere loculo. Postquàm autem petitioni non annuit is, cui credita fuerat custodia, inopinatum quid cogitans, ad aliam transit machinationem. Cùm sumptuosa & lauta mensa eum exhilarasset, & amicè eum ad bibendum inuitando, ad profundum & morti similem somnũ deduxisset: & per quandam fenestram intempesta nocte se in tẽplum dimisisset, sensim & sine strepitu, sacro aperto loculo, (o rem & factu & auditu terribilem) accipit preciosam, quæ desiderabatur, dexteram: & summo silentio reuersus, diligenter quidem apud se seruat, quod furatus fuerat, nè cognosceretur ab aliquo barbarorum.

Templũ S. Petri Antiochiæ.

Iob diaconus clam tollit manum S. Iohannis.

Hinc egreditur Antiochia, & iter iniit magno metu affect⁹, nè res fieret manifesta inimicis, ad exequẽdum propositũ multis sępè utens precibus. Locum autem loco, & ciuitatẽ ciuitate commutans, festinabat ad exitũ. Cumq; lethiferas illas vias sic peruasisset, paruenit ad fines Romanos, magnum quidẽ illũ metũ excutiẽs, audaciùs aũt & confidentiùs festinãs ad regiã ciuitatẽ. Postq̃ uerò fidelis Imperator eius resciuit aduentum, & re admirabili fuit obstupefactus, Christo quidem non poterat agere gratias pro dignitate, vt quẽ insperatum impediret gaudiũ: eos autem, qui hoc sanctum cũ hymnis, lãpadibus & unguentis essent suscepturi, & ad ipsum allaturi, emisit: ut sicut ipse uox clamantis in deserto parare vias Domini, & semitas rectas facere, iussus erat, ità etiam ipsi Christianam ingredienti ciuitatem, & à qua

Vide cũ quanto honore sacra Præcursoris manus excipitur

à qua eius gratia non longè aberat, pararentur honesti & decori ingress⁹. Cùm ergò appropinquaret Chalcedonem, nauis quidē emissa est Imperatoria, & pontifex cum sacerdotibus, & quicunq; ex senatu erant clari & illustres simul, vt sacrum illum thesaurum inferrent in regiam, cum quibus fidelium quoquè multitudo vrbe egressa, mari ei nauigarunt obuiam, vt eum deducerent.

Postquàm autem fuit susceptus in manus Pontificis, & eius ferebatur vlnis, & in mare ascendit, licebat videre ipsam quoquè aquæ naturam placidam & tranquillam, mollibus fluctibus ante nauem exilientem, & ad Imperatores eius cursum dirigentem. Porrò autem aliquid quoquè accidit alijs magis admirabile, & dignum manu veneranda Præcursoris. Aderat enim dies festus sanctorum luminum, in quo vera illa lux, Iordanis fluenta complectens, humanæ naturæ contritionem reformauit. Et quoniam præcedente die ieiunio prępurgamur, accidit vt in ipsa hora vespertina, in qua mos est Christianis peragere sanctificationem, diuina manus aduenerit: quam cùm Christi amantissimus Imperator, tanquàm cæleste donum & ab interitu alienum suscepisset, & amplexus esset, desideriique & fidei lachrymas effudisset, reponit in medio templorum regalium: adeò ut omnes crederent illum ipsum adesse Baptistam, etsi sub adspectum non caderet, & propositas aquas sua sanctificare dextera. Hinc canebantur hymnodiæ spiritus, illata lumina templum illuminabant, omnium oculi ad sacram capsam erant aperti, & adspectu hauriebant sanctificationem.

Nota de luminib⁹.

Sic quidem cùm festum sanctorum Theophaniorum, & sic etiam sequens, in quo sacri Præcursoris memoria est altius nobis tradita, quippe qui diuini baptismatis mysterio inseruierit, peregissemus & celebrauissemus, iudicauimus par esse manus quoquè honorare depositionem festis annuis, hac quoque connumerata aliis eius festis, vt ex rebus illius nihil sit non gloriosum & admirabile. Et nunc eccè adest hoc festum clarum & insigne post circularem anni ambitum, distillans nobis imbres miraculorum, & ea afferens, quæ sunt futura animis nostris conducibilia. Est ergò nobis proposita omni ex parte gloriosa & veneranda manus Baptistæ & Pręcursoris, incorporeis circundata virtutibus, quæ admirantur sancti spiritus virtutem, quæ in ea habitat. Quodnam ergo est hoc templum hodiè pulchrius? Quęnam ędes diuina venerabilior, & magnificentior hac, in qua hic sacer & diuinus thesaurus repositus, innumerabilium luminum splendore cum cęlestibus contendit spectaculis? Sub quibus quę supernè descendunt gratiæ sancti spiritus, dispensantur pro modo vniuscuiusq; fidei, eorum, qui laudant & celebrant, animabus: In Christo Iesu Domino nostro, cui gloria & potentia in secula seculorum, Amen.

Festum annuū de positæ manus S. Iohannis.

MARTYRIVM S. SABINAE, Illustrissimæ matronæ, authore Adone, Treuirorum Archiepiscopo, in suo Martyrologio.

ROMAE in Auentino, in oppido Vindinensi, ad arcū Faustini, natale beatissimę & illustrissimæ Sabinæ martyris, quæ fuit vxor præclarissimi quondam Valentini, & filia Herodis Metallarii: Quæ passa est, Adriano Imperante, sub præfecto Elpidio.

Aug. 29

Hanc beata virgo Serapia, cùm in domo eius cō uersaretur, persuasit in fide Domini Iesu Christi. Quæ postmodùm eandem virginem vsq; ad locum passionis secuta est: & cùm ei præfectus Beryllus diceret, Quid tibi ipsa derogas? aut quare temetipsam vilem reddis? aut quare non consideras, quæ es, aut cuius filia es? Coniunxisti enim te Christianis, & oblita es natales tuos, & memoriam tanti viri, cuius fuisti, & deorum, quorum iram vereor nè incurras. Reuertere magis ad domum tuam, & dimitte hanc nefandam, quæ maleficiis te & plures demutauit à cultura deorum: beata Sabina respondit: Illius sanctæ puellæ, de qua dicis, maleficiis vtinam & tu suadereris, sicuti & ego suasa sum, & ab immundis recederes idolis, & verum & certissimum agnosceres Deum, qui bonos ad ęternam vocat vitam, & malos in pęnam relinquit perpetuam. Quod Præses audiens, reueritus illam dimisit.

S. Sabina conuertit. à S. Serapia.

Præfect⁹ non audet eam punire.

Vt uerò beata Serapia gloriosissimo martyrio coronata est, illustrissima Sabina colligens reliquias eius, celebratis venerabilibus exequiis, vt thesaurum sempiternum, vel preciosam margaritam reposuit in monumento suo, quod ipsa sibi cum summo studio & ornatu fecerat. Deinde interpositis aliquot diebus, compræhensa, iudici Elpidio præsentatur. Quam ille videns: Tu es, inquit, Sabina, vxor quondam Valentini illustrissimę memoriæ, & filia Herodis? Cui sancta matrona respondit: Ego sum, & gratias ago Domino meo Iesu Christo, qui me peccatricem per sanctam famulam suam Serapiam, de multis sordibus & potestate dęmonum liberare dignatus est.

Sistitur coram Elpidio Præfecto.

Commotus postmodum Pręfectus, cùm videret in confessione Christi constantiam eius, dictauit sententiam, dicens: Sabinam diis inobedientem, dominos quoquè & Augustos nostros blasphemantem, gladio percuti decreuimus, atque omnes facultates eius publicis titulis designari. Passa est autem beata famula Christi Sabina 4. Calendas Septembris: & à Christianis sublatum corpus eius, sepultum est in monumento, vbi ipsa venerabiliter reposuerat magistram fidei suæ virginem Serapiam, ad arcum Faustini, iuxta aream Vindiciani in oppido Vindinensi.

Constantia eius.

Percutit gladio.

SANCTI PATRIS NOSTRI Germani, Archiepiscopi Constantinopolitani Encomium, in adorationem venerandæ zonæ Sanctissimæ Deiparæ, & in depositionem sanctarum fasciarũ Domini & Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi, necnon in Encænia templi, in quo illa deposita fuerant.

Habetur in Simeone Metaphraste.

Aug. 31. Psal. 86.

GLoriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei: nobis diuinus Dauid cecinit in spiritu: reuerà ciuitatẽ, de qua gloriosa dicta sunt, aperti ssimè vocans ciuitatem magni Regis. Quænam ea est? Existimo eum manifestissimè, & sine vlla contradictione dicere eam, quæ verè est electa, & omnibus superior, non domorum excellentia, & altitudine excitatorum ædificiorum, sed diuinarum & sublimium virtutũ magnitudine & puritate omnibus antecellentem, Mariam, nulli penitùs culpæ affinem, & castissimã Deiparam. In qua, qui vere est Rex regum & Dominus dominantium, habitauit, vel potius, in qua plenitudo totius diuinitatis habitauit corporaliter.

Maria, præclarissima domus Dei,

Hæc verè gloriosa ciuitas, hæc Sion, quæ percipitur intelligentia. Hanc, vt arbitror, Dauid prædixit diuinus. Quòd si quis eius quoquè domum, gloriosam vrbem vocauerit, non alienum à vero & honesto dixerit. Si enim ii, quorum nomina in terris celebrata sunt, diuturno tempore nominis memoriam conseruant: aliorum autem, quorum ne nomina quidem fas esset labiis proferre, columnæ, & templa, & simulacra vsque in hodiernum diem, etsi nomine tãtùm, sunt tamen extensa, & ipsi tanquàm adhuc superstites, resonant in auribus simpliciorum: quid dixerit quispiam de gloriosissima & laudatissima Virgine, quæ est omni ex parte intemerata, & nulli culpæ obnoxia? Nam si ea appellata est ciuitas animata Regis Christi, meritò illius quoquè templum sanctissimum, cuius dedicationem hodiè celebramus, & est, & nominatur ciuitas gloriosa. Ciuitas non terrestris, & mortalis regi in ciuium numerum ascribens eos, qui parent eius ditioni: sed cælesti, qui trãsmittit ad vitam æternam, & præbet regnum suum ijs, qui ipsum sequuntur.

Dedicatio templi

Encæniorum autem nomen, id est, dedicationis, o reuerendi auditores, nè recenter factis ędificiis, & modò coagmentatis constructionibus existimetis solùm contineri, sed eam etiam, quæ in spiritu fit, renouationem significare, per quam homo noster internus, cùm uetus & lacerum peccati exuerit indumentum, nouum pietatis induens, uiuit in vitæ nouitate. Illis enim delectatur Virgo, ab omni penitus macula aliena, qui uirtutibus & secundum Deũ uitæ pio instituto renouantur. Sic castæ castis castè fruamur Encænijs, & tanquàm ad ipsam pręsentem, & omnia uidentem accessuri: ita ad uenerandũ eius templum accedentes, omnia componamus, & omnia mutemus in id, quod est melius, actionem & cõtemplationem. Nihil sit nostro die indignum, non ingressus pedis, non risus dentium, vt dicitur, non uestis ornatus tendat ad indecorum. Quid dico? Ipsas quoque componamus cogitationes, & incessu eas esse Deo dignas ostendamus.

Encænia vt celebranda.

Hæc autem omnia præcedat etiam misericordia, qua Deus colitur, vt mente, anima & corpore, encęniorum intemeratæ Dei secundum carnem matris diem nouo modo celebremus. Nam cum ea vna quoquè elucet uenerandæ eius zonæ, & intemeratarum eius filij fasciarum Christi veri Dei nostri, depositio & adoratio: Zonæ, inquam, maximè uenerandæ, fasciarum preciosissimarum: Zonæ illius, quæ sanctissimum illud corpus constringebat, & Deum, qui in vtero celabatur, continebat: Zonæ illius, quæ Dei arcam pulchrè & honestè exornabat: Zonę, quæ sæpè humectabatur ex guttis lactis intemeratæ Virginis.

Veneranda zona, & intemerata facia

Nec existimet aliquis hoc esse absurdum ex ijs, qui lubenter repræhendunt, si ea, tanquam animata alloquamur, & ea bonis verbis & laudibus prosequamur. Si enim uas, quod unguentum vel breui tempore continuit, eo effuso, diù seruat odorem, quid dixerit quispiam de ea zona, quæ verè inefsusum & diuinum vnguentum, purissimum, inquam, & ab omni repræhensione alienum Deiparę corpus diù inuoluit, & est complexa? Non seruabit in ęternum odorem curationum, & eos, qui cum fide & desiderio ad eam accedunt, bono odore implebit, non quod eneruat & effœminat, & est abjciendum, sed diuino, & omni ex parte uenerando, quod acerrime expellit vitia animæ & corporis? Et si vas, vt diximus, inanimum, quod inanimum continuit vnguentum, scit esse eius qualitatis particeps, & grati odoris, quid dicemus de ea, quæ propinqua fuit animato Dei verbi habitaculo? Non accurremus? Non supplices humi procidemus? Non purgationem animę & corporis ab ea postulabimus? Omninò. Quid verò? Non perindè ac viuam alloquemur, & ei laudum cantica afferemus? Id certè faciemus.

O zona, quæ ijs, qui ad te confugiunt, das lumborum quidem mortificationem ad vitia, animi autem fortitudinẽ ad virtutum operationem. O zona, quę nostræ naturæ imbecillitatem adstringis & roboras: & inimicos nostros tam qui sub adspectum cadunt, quàm qui non cadunt, impedis. Sed qui mihi accidit, vt dum sanctissimæ compungerer desiderio, & impetu vrgerer orationis, obliuiscerer fasciarum? Non mirum: dum enim mater glorificatur, lætatur quoquè & voluptate afficitur filius. Quinetiam legi cedentes naturæ, etiamsi res sint supra naturam, matri primùm munus obtulimus. Neque omninò id ægrè ferret, qui est summè bonus Dominus. Cùm enim verè homo ex ea progredi ei visum sit, & eius appellari filius, nos non condemnabit imprudentiæ, quæ extitit secundùm hominem, is qui est summè misericors.

Ecce quã tauirtutis sit hæc sacratissima zona.

Sed facta mentione fasciarum, rursùs reuertor ad illam, quæ Dominum peperit. Ea enim illas suis castis confecit manibus. Ipsa, vt infantem oportuit, magnum Dominum maternis manibus in his inuoluit. Ipsa cum ijs eum ferens in gremio lactabat, qui supra rationem præbebat omni naturæ spiritum & alimentum. Sed ò fascię, quę liberatorem Dominum inuoluistis, & nostrorum peccatorum catenas dissoluistis. O fasciæ, quæ fortem Dominum constrinxistis, & imbecillitatem nostri generis roborastis. O fasciæ, quæ fideles quidem custoditis & conseruatis: eos autem, qui contrà se habent, ligatis & prosternitis. Sed ò fascię, & zona veneranda, tribuite sanctificationem, corroborationem & expiationem ijs, qui fide accesserunt ad sanctum hoc tẽplum, & cum desiderio vos colunt, & adorant.

Fasciarũ Christi encomia.

O zona veneranda, quæ tuam ciuitatem circundas, & contines, & conseruas à barbarica illæsam excur-

Item zona veneranda.

excurſione. O zona precioſa, quæ Deum verbum, cùm eſſet in utero, inuoluiſtis & curationum benedictionem affatim illinc hauſiſti. O iucunda zona, quæ a corruptione alienæ Dei matris ſumme honeſto corpori honeſte appropinquaſti, & illinc induiſti incorruptionem, manens illabefactata, & aliena ab interitu, ut ad nos peruenit quædam narratio ueritati cõſentanea. Sed quid conamur ingredi adyta, & ſepta feſtinamus tranſilire, eis verborum honorem pro dignitate conantes tribuere, quod profectò ne Angeli quidem poſſunt facere? Sed ueniamus rursùs ad ſupplicationem.

O venerãda zona ſummè venerandæ Dei matris, accinge lumbos noſtros veritate, iuſtitia, & manſuetudine. Fac nos hæredes æternæ & beatæ vitæ, & hanc noſtram vitam interitu obnoxiam conſerua, ne eam lædant inimici, tam qui ſub viſum cadunt, quàm qui non cadunt. Tuam hereditatem, tuum populum, ò intemeratæ zona intemerata, conſerua rectos fide, ſaluos vita, quæ eſt ſecundùm Deum, & nullo damno & iniuria affectos. Habeamus te vires & auxilium, murum & propugnaculum, portum & ſalutare refugium.

Vide qd antiquitas tribuerit sactiſſimæ Virgini.

Tu autem ò caſtiſſima & optima, & ſummè miſericors Domina, Chriſtianorum ſolatium, eorum, qui affliguntur, potẽtiſſima recreatio, paratiſſimum refugium peccatorum, nè nos relinquas orbos tua defenſione. Nam ſi tu nos deſerueris, quonàm confugiemus? Quidnam autem de nobis fiet, ò ſanctiſſima Deipara, ſpiritus & vita Chriſtianorum? Quomodò enim corpus noſtrum, vitalis ſignum operationis habet reſpirationem: ità etiam ſanctiſſimum tuum nomen, quod in ore ſeruorum tuorum verſatur aſſiduè, in omni tempore, loco & modo, vitæ, lætitiæ & auxilij non ſolùm eſt ſignum, ſed ea etiam procurat & conciliat. Nos protegas alis tuæ bonitatis: nos cuſtodias tuis ad filium tuum & Deum interceſſionibus: præbeas nobis vitam æternam, ò ſpes Chriſtianorum, quæ pudore non afficeris.

Pſal. 32.

Nos, qui ſumus egeni diuinorum operum & motum, per te nobis præbitas contemplati opes benignitatis, dicamus: Miſericordia Domini plena eſt terra. Nos qui propter multitudinem peccatorum à Deo eiecti eramus, per te Deum quæſiuimus: & cùm inueniſſemus, ſalui facti ſumus. Potens ergò ad ſalutem eſt tuum auxilium, ò Deipara, & non indiget aliquo alio ad Deum interceſſore. Hoc nos certò ſcientes, vt qui etiam, cùm ſæpè petierimus, experientia didicimus, te eſſe vehementiſſimam noſtram defenſionem: affatim poſtulandi ſumimus occaſionem, & in præſentia ad te confugimus tuus populus, tua hæreditas, tuus grex, qui tui filii appellatione exornatur & gloriatur.

Ecce q̃ potẽtiſſima ſit ſã cta Dei genitrix

Non eſt reuerà finis tuæ magnitudinis, non eſt vlla ſatietas tuæ defenſionis, non eſt numerus tuorum beneficiorum. Nullus enim eſt, qui ſaluus fiat, ò ſanctiſſima, niſi per te. Nemo eſt, qui liberetur à malis, niſi per te, ò puriſſima. Nemo eſt, cui donum concedatur, niſi per te, ò caſtiſſima. Nemo eſt, cuius miſereatur gratia, niſi per te, ò honeſtiſſima. Quamobrẽm quis non te beatam pronũciabit? Quis non glorificabit? Quis non magnificabit, ſi non pro dignitate, at promptè quidem certè & alacriter, Te, quæ es glorificata: Te, quæ es dicenda beata: Te, quæ magnalia es conſecuta ab ipſo tuo filio & Deo, verè magna & admirabilia? Quamobrem te laudant omnes generationes.

Quis poſt tuum filium ità generis humani curam gerit, ſicut tu? Quis ità nos defendit in noſtris afflictionibus? Quis tam citò præueniens, nos ab irruẽtibus liberat tentationibus? Quis in ſupplicationibus adeò pugnat pro peccatoribus? Quis ea, quæ corrigi non poſſunt, adeò repugnando excuſat? Tu enim cùm habeas maternam apud tuum filium fiduciam & potentiam, nos, qui ſumus condemnati, & non audemus intueri ad cæli altitudinem, tuis interpellationibus & interceſſionibus ei efficis familiares, & das ſalutem, & ab æterno liberas ſupplicio. Quamobrem is, qui affligitur, ad te confugit. Qui iniuria afficitur, ad te accurrit. Qui eſt rebus aſperis & aduerſis implicatus, tuum inuocat auxilium. Omnia tua ſunt admirabilia, ò Deipara. Omnia ſupra naturam. Omnia ingentia, & aliorum vires ſuperantia. Propterea & patrocinium tuum maius eſt, quàm vt intelligentia compræhendi poſſit. Homines enim ipſos olim reiectos, expulſos, expugnatosque, tuo partu reconciliaſti, domeſticos effeciſti, filios, & hæredes. Tu quotidiè peccatorum pelago fluctuantibus hominibus adiutricem manum extendens, eripis à fluctuatione. Tu nequiſſimi hoſtis contra ſeruos tuos inuaſiones, ſola tui nominis inuocatione ſanctiſſima repellens, tutos atque incolumes ſeruas. Tu implorantes te homines, ab omni neceſſitate ex omnigenis tentationibus opportunè liberas. Quamobrem ad templum tuum ſtudioſè accurrimus, in quo cùm ſtamus, in cælo ipſo ſtare nos credimus: in quo te celebrantes, in Angelorum choro verſari nos exiſtimamus. Ecquodnam genus hominum talis gloriæ diuitias aſſecutum eſt? talem opem, tale patrocinium poſſidet, quale Chriſtianorum natio in te habet? Ecquiſnam ex fidelibus venerandam tuam zonam intuens, non ſtatim animi iucunditate repletur? Quis feruenti animo ad eam procidens, honeſta petitione inanis rediit? Quis tuum characterem inſpiciens, non ſubitò anguſtias omnes oblitus eſt? Norunt qui ad venerandum hoc templum tuum accedunt, in quo precioſam zonam reponi conceſſiſti, & filii tui ac Dei noſtri incunabula, quorum depoſitionẽ hodierno die celebramus: quanto gaudio, quanta delectatione, quanta hilaritate affici ſoleant. Non enim verbis explicari poteſt. O vas illud, ex quo recreationis manna nos, malorum ardoribus arefacti, ebibimus. O menſa, per quam eſurientes nos panem vitæ abundè adepti ſumus. O lucerna, per quam qui ſedebamus in tenebris, magna luce illuminati ſumus. Habes tu quidem à Deo ipſo dignas & congruentes tibi laudes: ſed nè, quæſo, repellas hanc noſtram indignam quidem laudationem, ſed ex animo tamen tibi oblatam. Nè repellas ſordidis labiis pronunciatam orationẽ, quam beneuolè tibi offerimus. Nè, quæſo, tenuis & indignæ linguæ ſupplicationem reijcias: ſed animũ remetiens, peccatorum noſtrorum remiſſionem nobis concedas, ſempiternæ vitæ fruitionem, & omnium malorum liberationem. Reſpice de ſancto habitaculo tuo circunſtantem fidelem populum, qui cùm te Dominam & patronam habeat, huc conuenit, vt toto animo te celebraret. Diuina igitur protectione tua præſentem viſitans cœtum, ab omni calamitate & anguſtia, ab omni morbo & incommodo, atque violentia liberatum, omni gaudio, ſalubritate & gratia proſequere, atque in aduentu filii tui clementiſſimi Dei noſtri, cùm aſſiſtemus omnes iudicandi, tu, quæſo, vt maternam habens fidutiam, & maximam potentiam, valida illa manu tua ab æterno igne nos eripiens, fac vt ſempiterna conſequamur bona: gratia illius & benignitate hoc præſtante, qui à te genitus eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus: Cui gloria & Imperium nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Nota qd Catholici ſentiãt de matre Domini

Non dubiũ, quin ſanctis ſuis interceſſionib⁹ hæc p̃ſtet Deipara.

EVTHY-

EVTHYMII MONACHI Encomium in adorationem venerãdę Zonæ sanctissimæ Deiparæ, & Fasciarum Domini, necnon in anniuersarium diẽ dedicationis Templi in Chalcopratijs, propter collocationem sanctæ capsæ, prædicta continentis.

Habetur in Simeone Metaphraste.

Aug. 31 Zona sã ctissimæ Virginis veneranda.

PROPOSITA est nobis hodiè ad adorandum, & spiritaliter celebrandum (ò purum mihi auditorium) veneranda & insignis & colenda vel ab ipsis supremis ministris nostri secũ dùm gratiam, qui non potest compræhẽdi, patris, integra, intacta & incorrupta zona, suprà quàm dici potest, benedictæ & gloriosæ semper Virginis, & intemeratæ Dominæ nostræ Deiparæ. Dùm itaque animas & corpora per virtutes, quæ repræhendi non possunt, & Deo dignæ sunt, nos omnes abluerimus, ità accedamus ad eius diuinum & suspiciendum, & quod supercælesti loco non est inferius, templum. In quod quicunque, vt videt, ingreditur, tanquàm in cælo quodammodò, perpetuos & indeficientes cultus, & glorificationes facit cum timore & cordis exultatione, maximè autem hodiè.

O miraculum inprimis nouum & alienum: quoniam post stupendam & lætam adorationem preciosissimæ & maximè regiæ, & Christo dilectæ zonæ, vel ipso quod est in Eden, paradiso preciosius, vt diximus, hoc templum fuit dedicatum. In quo etiam Domini nostri Iesu Christi, qui est vnus ex supersubstantiali & increata Trinitate, repositæ sunt (ò mysterium, ò rem nouam & inauditam) quæ precio ęstimari non possunt, & Deum decent, fasciæ, lucidæ & fulgenti zonæ coniunctæ. Et quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudationes eius? aut quomodò possem ego hoc duplici luce resplendens Festum, verbis exornare splendidis, primùm quidem vt Deo placeam, & ei, quæ eum peperit sine semine, & planè ineffabiliter: deindè etiã, vt prosim iis, qui conuenerunt & iucundè exultant? *Ps. 105.*

Atqui vita quidem excelsa carens, quam conuenit habere eos, qui volunt scribere: (Primùm enim cœpit Iesus facere, deindè docere) quinetiam spiritali egens oratione, (oportet enim linguam habere theologicam, vt non opùs habeat aliò conuertere oculos, quàm ad viros diuinos, qui olim locuti sunt pulchrè & panegyricè) nihil aliud efficiam oratione, quàm molestia afficiam eos, qui conuenerunt, indecora verborum humilitate, & obscura, ac inornata dictione. Sed tamen viri fidelissimi implentes obedientiam, & eius, qui est diuinis repletus, eamus iam duplex ad festum laudandę semper & beatæ Virginis. Dabit enim verbum, inquit, Dominus euangelizantibus virtute multa. *Actor. 1.* *Psal. 67.*

Agè verò huic diuino, excellenti & iucundo diei nouum aliquod priùs comparemus & exæquemus spectaculum, & ità nobis orationem consequenter suppeditante ea, quæ sine vllis loci angustiis cepit, ac continuit consistens Verbum patris, adiiciamus coronas encomiorum his, quibus est gratum festũ, & amborum festo afferamus ea, quæ est consentaneum. Quomodò enim propositis geminis, qui gaudium afferunt oculis, sole, inquam, resplendente, & Orientem illustrante, & Luna cum splẽdidis Stellis noctem obscuram illuminante, aut etiam duobus solibus orientibus nutu & prouidentia diuina, & à patre mota voluntate, est admirabile & ineffabile iis, qui hic adsunt, spectaculum: ità etiam, quæ nunc adest splendida & summa celebritas, in nos emittit radiorum micantia fulgura, & huius fidelissimi populi congregationem, tanquàm astrorũ multitudinem penè innumerabilem, mittit ad templum eius, quæ est verè & propriè Deipara: diuinosque radios, odoresque suauissime spirantes effundit innumerabiles, & persuadet Deum promptissimo glorificare animo, quomodò ex terrigenis nemo fuerit elocutus. Non potest enim exhauriri eius bonorum scaturigo. Est perẽnis thesaurus eius miraculorum.

Christus sol iustitiæ ut nos illuminet

Si enim, vt diximus, est dulcis & desiderabilis & eximius, & lęta efficit corda oriens hic sol, qui est ad tempus, & est interiturus, etiamsi solus fuerit lucens & illuminans: quanto magis, putas, Christus sol iustitię nos illuminat iucundissima eius specie, & pulchritudine fruentes, per immateriales, inquam, glorificationes, & purissimas preces? Ego enim (inquit sapientia) eos, qui me amant, diligo. Qui autem diligit filium, & Deum & hominẽ Christum, diligit eum quoquè, qui ipsum genuit sine tempore, ante omnia secula, & ineffabiliter. Diligit verò etiam sanctissimum & paracletum Spiritũ, vt honore ęqualem, & confessorem Patris, & Filij, & vt qui ex patre quidem procedit, per filium autem ad omnem pium mittitur. Diligit autem simul (o excellentem Dei œconomiam) eam, quę ineffabili & stupenda ratione in vltimis temporibus continuit vnigenitum Verbum Patris, & quod cum eo est expers principij. *Prou. 8.*

De processione spiritus sã cti recentium Græcorũ more loqui videtur.

Habuit enim, habuit in vtero intemerata & impolluta Verbum illud, quod cęlos constituit. Habuit in vtero eum, qui pugno omnia continet, & (ò castissimam, & nulli culpę affinem, quam extimescunt intelligentes omnes hierarchię) gestauit in vtero eum, qui nec contineri, nec adiri potest ab vniuersa creatura, Deum perfectum, & (verùm quid tibi rei, ò benigne & clemens, cum mendicis & abiectis?) hominem perfectum, duplicem natura, vna autem consistentem persona. Non enim dicimus hominem Deificatum tanq̃ in visione ac phantasia: Absit: sed Deum incarnatum, & hominem factum, qui totum illud, quod nostrum est, suscepit, dogmate nostro tenemus. Verbum enim (inquit tonitrui filius) caro factum est. Non quòd conuersum ac mutatum sit ex eo, quod erat Verbum, sed quòd pręterea acceperit, vt caro fieret: non mutata diuinitate in humanitatem, sed cum propria suę diuinitatis essentia, in propria persona Dei Verbi & consistentis, compręhendens etiam esse hominem. *Iohan. 1. Matt. 3.*

Hominem autem dico perfectè. Quęcunq; enim homo, & qualia homo, & si quid est homo, accepit vnigenitus, vt in perfecto suo homine vniuersam salutem, cùm Deus esset, efficeret, hominis nihil relinquens: ne pars relicta rursùs fieret esca diaboli. Non enim venit, vt mutaret naturam, carne indutus, vniuersorum Deus: sed vt eam reformaret, & efficeret puram à mutatione, vt etiam factũ est. Quod enim fuimus, erimus, propter mysteriũ eius incarnationis, eam, quę ab initio erat, immutabilitatem accepturi, quam mihi & bonis omnibus perfecit, & corpus natura mundum reddens à peccato, & intelligentem animam, voluntatem habentem immutabilem.

Vno autem verbo vniuersum dico mysterium. Neque Deum nudum corpore, & in iis quę sunt, corporis

poris Christum esse credamus, neque nudum hoīem absque vera diuinitate, & iis, quæ sunt diuinitatis: (Vtrunque enim apertè ostendunt doctrinam diaboli) sed Deum totum, & eum ipsum absque conuersione totius hominis accepisse essentiam, corde puro credamus ad iustitiam, & ore Apostolicè & paternè confiteamur ad salutem. Hunc ergò ante secula Deum, qui comprahendi non potest, qui refulsit in duabus essentiis & operationibus, vna autem, vt diximus, persona, & nobis in omnibus fuit assimilatus præter peccatum, peperit quæ est verum patrocinium Christianorum, & propriè vereque est Deipara: quæ est altior & superior quauis re creata, tam quæ sub adspectum cadit, quàm quæ non cadit: quæ est pura, impolluta, intacta Patris, qui nec videri, nec comprahendi potest, ab omni reprahensione aliena, & pulcherrima sponsa: quæ est in omnibus gloriosa & benedicta, & in bonitate & benignitate est incomparabilis, conuenienter ei, qui ex ea natus est Deus & homo, & nobis ad indeficientem propositam opem & salutem.

Rom. 12.

In Christo gemina natura & operatio, sed vna persona.

Et quis non hodiè (vt superiùs diximus) accurrit ad venerabilem zonæ, quæ semper lucet, & omni ex parte resplendet, venerationem, & ad hanc longè clarissimam & illustrissimam eius ornatissimi & à Deo conditi templi dedicationem? Hodiè enim admirabiliter ambo simul sunt proposita ad lætitiā fidelibus, qui rectè sentiunt, & qui verè eam confitentur, & adorant veram Deiparam, vt quæ peperit supereßentiale Verbum Dei Patris, qui nequit comprahendi. Et qui non est itá affectus, & non itá opinatur, vt paulò antè scripsimus, voces mutuantes ex paternis præceptis, sit anathema.

Festũ dedicationis ecclesiæ

Hodiè lætantur Angeli, gaudent Cherubin, gaudio afficiuntur Seraphin, Throni & Dominationes mente nobiscùm exultant. Transilias, ò tu, pura mente æthera, & cælum, quod illum superat, puris & castis oculis, & videbis vim eorum, quæ dicuntur. Nec mireris. Nam si studio & diligentia homo fit Deus, (inquit enim: Ego dixi, dij estis, & filij excelsi omnes) quid est incredibile, aut magnum, quòd quis versatus cum Angelis, quæ illic sunt bona, videat intelligentia, & in iis se omninò extendat & oblectet? Abũdè enim diuina gratia benignitatem suam iugiter effundit iis, qui purè viuunt & Euangelicè. Ego enim (inquit meus Iesus) & Pater veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Vide ergò, vide, quemadmodùm inhabitatio Trinitatis in hominibus maior fiat, quàm contemplari possimus.

Psal. 81.

Iohan. 14.

Hodiè ergò à nobis quoquè honoretur zona, quę est omnino à Deo maximè illustrata, & summè admirabilis, & valdè veneranda. Hodiè honoretur zona, qua succincta fuit laudatissima Deipara, & fraudulentissimum draconem per eam suffocauit, & nostri generis authores à graui reuocauit exilio. Hodiè honoretur zona, quam ipsum quoquè vnigenitum Dei Verbum ineffabiliter ex ipsa carne tectum, quomodò ipse solus nouit, tenuit, & est complexus, adhuc corporaliter propter ætatem se gerens pueriliter, & vt puer solet facere, balbutiens, & in materno gremio requiescens, & exiliens.

Vides, ut antiqitas honorarit sacras reliquias.

Hodiè ipsi quoquè, inquam, primi Dei ministri, licèt non videantur, eam adorant, & maxima colũt veneratione, & arcanè vnà nobiscùm lætanť. Hodiè à nobis etiam terrenis adoretur, & magnificeť hęc zona ad gloriā eius, qui supra rationē fuit carne indutus: Et (ò mysteria, quæ comprahendi nequeunt) hodiè magnificetur zona, ad laudē & honorem semper Virginis & Deiparæ Mariæ. Lætaťenim, cùm nos in his adspicit castissima Domina. Se enim ea re vera cinxit, vt credimus: & aras contriuit idolorum, & delubra gentium perdidit & comminuit, & cessare fecit immoderati sanguinis effusionem. Hodiè zona magnificetur, per quam aer fuit sanctificatus: cæli summè refulgent: Sol, & Luna, supra naturam suam nunc splendidè radios & mysticè emittunt: & vniuersus mundus, qui quatuor continetur finibus, renouatur & illustratur. Et gloria sit ei, qui nos implet in bonis omnibus ad gloriam suæ bonitatis.

Hodiè glorificetur zona, per quam montes exiliunt, & tranquillum mare subridet placidè, omnesque summè ditantur, & lætitia afficiuntur, ad gloriam eius, quæ est semper virgo, & Dei mater. Hodiè zona glorificetur, per quam pulchri euadunt fluuij, & soli subiectam terram rigant, & fertilem efficiunt: Et gloria sit ei, qui eos regit, & nos in omnibus lætificat, & copiosè alit. Hodiè proponatur, honoretur & adoretur zona, quæ diuina virtute cælos superat, & resplendet plusquàm radij solares, manetque integra & intacta plurimorum annorũ curriculis, noningentorum, inquam, aut ampliùs.

Nongentis annis zona icorrupta.

O Dei mysteria, quę compręhendi nequeunt: ò dona eius, quæ non possunt inuestigari. Papę tuam, ò intemerata, potentiam. Papę tuam ad filium tuum absque vllo intercessore fiduciam. Et quis, ò Domina, potuerit satis, vel aliqua ex parte laudare hanc præclaram, & verè semper colendam celebritatem? Et prębete quidem aures: Sum enim admirabilia dicturus. Nam vt scriptum inuenimus, in admiranda & semper resplendente arca, in qua est preciosa hęc zona recondita, à tempore Archadij, qui olim imperauit in fide rectè sentiens, quique fuit filius magni illius, & qui virtutibus refulsit, Theodosii, hic fuit reposita tricesimoprimo vltimi huius mensis: saluaque, illæsa & impolluta, vt videtis, permansit vsque in hodiernum diem, nullo modo fœdata, aut offuscata, aut eius colore vllo modo mutato: sed resplendens supra niuem, & tanquàm modo ex coccino laborata, sic est proposita, virtute sancti & viuifici & adorandi spiritus.

Vltimũ mensem, dicit Augustũ more Græcorum.

Et autem prompto & alacri animo flectamus genua, lachrymas fundamus præ lætitia, ante eam stemus, & fideliter omnes sanctificemur oculis, labris, frontibus, manibus, eam cum metu tangentes, & in altum extollentes, & sic dicentes: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam. Vides enim, vides ante pedes pulcherrimæ tuæ capsæ nos omnes ardenter volutari, & tuum postulare auxilium, expectātes tuam defensionem, tuum in omnibus inuocantes patrocinium. Itaque vt, dum hic quidē manemus, nos protegas, supplicamus: rursùs autem, vt, cùm excedemus, in ædibus semper viuentibus & luminosis habitemus, obsecramus. Contrà autem nobis parcat tuus filius & Deus, perennibus tuis orationibus. Nihil enim est, quod tibi sit impedimento, ò impolluta Domina. Eccè enim post tuum festum preciosæ tuæ & adorandæ zonæ, huius quoquè tui templi dedicationem concorditer peragimus, vt qui simus serui & debitores, ò optima. Respice seruos tuos, respice. In te enim omnes spem nostram collocauimus, & in te viuimus, & gloriamur, & sumus. Scimus enim, scimus fore, vt non hac nostra frustremur expectatione, aut fallamur, & excidamus. Tua enim sumus hæreditas, ò impolluta, & ad te manè surgere & confugere, nunquàm nos piguerit.

Psal. 44.

Hæc Catholici pie tribuunt beatæ Virgini, sed post Deum.

Agedùm verò popule electe, & Deo grate, postquàm de veneranda & preciosissima zona pauca diximus, pro nostra quoquè dicendi facultate, nonnulla dicamus de Dedicatione, sicut vobis antè sumus polliciti. Dedicatur ergò hodiè templum Dei

matris, quod est pulcherrimum & luminosissimum, & cælo potest æquiparari. Hodiè dedicatur tēplum maximè benedictæ Dei filiæ, in quo Angelorum exercitus assiduè ministrant, & circa semper splendentem capsam cum timore assistunt, ꝙ & fasciæ Christi in ea sunt reconditæ, & hæc à Deo contexta zona eius, quæ peperit ineffabiliter. Gloria sit ei, qui nos in his affatim ditat, & refrigerat, & à multis liberat, nempe & ex incursione Barbarorum, & grauibus aliis quibusdam casibus.

Hodiè celebrantur Encænia nostræ intemeratæ. Et quis ex viris terrigenis, & ea, quæ sunt Dei, scientibus, non exilierit, & non præclarè supra niuē dealbatus fuerit, & animo & moribus mutatus? Ità enim in his erimus sine periculo, si maximè cum metu & tremore, & spiritali exultatione in id ingrediamur. Hodiè templum dedicatur huius gloriosæ Dei matris, in quod ab Oriente & Occidente, à Septentrione & mari, omnes ardenter & fideliter confluunt, & spiritales cultus cum timore peragunt, & Deum ex corde non cessant glorificare à media nocte, atque adeò perpetuò prompto & alacri animo, assimilati Angelis & Archangelis. Hodiè dedicatur templum Regis Christi matris, in quo omnis scriptura à Deo inspirata, & vtilis legitur ad vtilitatem animarum innumerabilium. Etenim ex quouis Christianissimo ordine in id magno studio confluunt Pontifices & Reges, Principes & magistratus, diuites & pauperes, immatura ætas, & piarum fœminarum caterua.

Et hic agnoscis priscam deuotionem.

Sed quis tuæ gloriæ loquetur magnalia, ò intemerata? Hodiè dedicatur templum sponsæ expertis nuptiarum patris, qui non potest compræhēdi, in quo chori piorum & doctorum virorum in ordine assistentes, & indoctis non paruam præbentes vtilitatem, summam accipiunt remunerationem. Qui enim abducit, inquit, * indignum ab indigno, erit tā quàm os meum. Hodiè dedicatur templum purum & integrum gloriosæ Dei filiæ, in quod etiam ij, qui sunt in montibus & speluncis, cursu venientes, ex bona fama ossa (vt dicit scriptura) pinguefaciente, amore amorem assumunt, & læti domum vadunt, semper Virginis Mariæ summum templum honorātes. Hodie templum dedicatur illius castissimæ, templis omnibus superius, in quo plurimi ex iis, qui sunt polluti peccatis grauissimis, redeunt ad pietatem & summam puritatem, & fiunt æquales Angelis. Hodiè dedicatur templū patrocinij & defensionis Christianorum, in quo ij etiam, qui optimè viuunt, redduntur formosiores, & luce lucem accipiunt, exornati humilitate, qui Christum imitantur. Hodiè templum dedicatur laudatissimæ, & ab omni labe alienæ puellæ, in quod quicunque ingreditur ex desiderio & fide, & ea enunciat, quæ ab eo facta sunt grauiter, & confitetur se amputaturum ea, quæ sunt molesta, statim (ò miraculum) inuenit solutionem, & cordis exultationem. Dixi enim, inquit, enunciabo contra me iniquitatem meam Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei.

Iere. 15.

Prou. 15

Psal. 31.

Hodiè templum omni ex parte benedictæ & venerandæ adolescentulæ, & prophetarum coronidis, est dedicatum: in quo eriguntur paralytici: qui non vident, visum recipiunt: & qui horrore ac febri laborant, curantur. Est enim semper perennis scaturigo eius miraculorum. Hodiè nos quoquè, qui huc accurrimus, ab innumerabilibus, & sibi inuicèm succedentibus afflictionibus, & turpissimis improborū hominum maledictis liberati, & tecti sub alis eius intercessionis, suppeditatam rationem, & sapientiæ cognitionem desupèr à filio ex ea nato, per ipsam admittentes, cùm loqui iussi fuerimus, sine impedimento clamemus ex corde, clamemus: Nè assiduas nostras preces repudies, nè repudies, ò intemerata. Defende nos secundum magnam & copiosam misericordiam tuam, ò Domina. Frange schedulam immensorum nostrorum malorum tuis, quæ nunquàm dormiunt, intercessionibus, ò optima. Nos ante finē concilia tuo misericordi & iusto iudici, filio & Deo. Sumus enim planè omni destituti fidutia & audacia, propter negligentiam & multitudinem peccatorū. Sed magnam vim habet, ò laudatissima, precatio matris ad filii conciliādam beneuolentiā, vt credimus.

Ecce quomodò beatā Mariam inuocat.

Cùm ergò habeas maternam & infinitam ad eum fiduciam, qui ex te sine fluxione & ineffabiliter ortus est, nos quoquè fac bonorum æternorum participes, & ab omni graui hic & illic libera afflictione. Potes enim omnia tu, quæ es plusquàm benedicta & gloriosa: vt à te custoditi, & de te gloriantes, emittamus gloriam & gratiarum actionem in hoc venerando templo, & vbicunquè simus, patri, & filio, & sancto spiritui, nunc & semper & in secula, Amen.

Beata virgo Maria omnia potest.

FINIS.

DEO LAVDES ET GRATES.

VENETIIS, MDLXXXI.

Probo

p.